HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARUM LIBRI 9., 9. MUSARUM...

Herodotus, Lorenzo Valla, Gottfried Jungermann, ...

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΗΟΣ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΛΟΓΟΙ Θ,

ἐπιγραφόμενοι ΜΟΥΣΑΙ.

Τοῦ αὐτοῦ Ἐξήγησις περὶ τῆς Ὁμήρου βιοτῆς.

HERODOTI HALICARNASSEI

HISTORIARVM LIBRI IX,

IX MVSARVM nominibus inſcripti.

Eiuſdem Narratio de vita HOMERI.

CVM VALLÆ INTERPRET. LATINA HISTOriarum HERODOTI, ab HENR. STEPHANO recognita: & Spicilegio FRID. SYLBVRGII.

Item cum iconibus ſtructurarum Babyloniacarum ab HERODOTO *deſcriptarum.*

Excerpta è Cteſiæ libris de rebus Perſicis & Indicis, & ex iiſdem FRAGMENTA auctiora.

Cum INDICE *aucto & locupletato.*

Alia quæ acceſſerunt ad hanc editionem, verſa cognoſces poſt præfationes pagina.

Editio adornata opera & ſtudio Gothofredi Jungermani.

FRANCOFVRTI,

Apud Claud. Marnium, & hered. Jo. Aubrii.

MDCVIII.

Cum priuilegio Regis Galliæ ad ſexennium.

ILLVSTRISS. DN.

DN. PHILIPPO LVDOVICO, COMITI HANOVIÆ ET RINECKÆ, Domino in Mintzenbergk &c. S. Cæſ. Mai. à conſiliis, Heroi generoſiſſ. & clementiſſ.

ILLVSTRISS. Comes, Domine clementiſſime, Scriptorem celeberrimum, & quo vetuſtiorem poſt Moſem & ſacræ hiſtoriæ conditores integrum noſtra ætas non vidit, ſub T. ILL. GENEROS. nomine edimus. HERODOTVS is eſt, quem HISTORIÆ PARENTEM, Eloquentiæ parens nominare haudquaquam fuit veritus. Editionem vero illam ſub illuſtriſſimo nomine Tuo (vt de hac re prius aliquid verborum faciam, & ita de mei facti ratione; quum præſertim ipſe auctor ob famam ſuam & gloriam quam per tot ſæcula ipſi Muſæ ſuæ conſeruarunt, ſermonem longum minime deſideret) quod ſuſcepimus, ei rei cauſſam addidiſſe & votum noſtrum ſi commemorem, nihil falſi hîc protuliſſe certe ſum exiſtimandus. Poſtquam enim per vnum alterumve annum & quod excurrit, hîc in T. ILL. GENEROS. vrbe noua ſubſtiti, primum ab ocello typographorum Cl. Marnio aduocatus, ſi aliquo pacto ipſius deſiderio de bonis auctoribus Græcis denuo vel nouiter, ſi ita daretur occaſio, edendis corrigendiſve poſſem ſatisfacere, quæ quidem ampliſſ. & clariſſ. amicorum nonnulla de me fuerat opinio, accefſeratque commendatio, quamuis ingenii mei tenuitate, quod numquam diſſimulaui, ſed faſſus fui ingenue, me vtrique iſti oneri, certe alteri præſertim, imparem eſſe affirmarem, hominem inſuper nulla eruditæ doctrinę copia inſtructum, & qui illas ſpes amicorum virorum, quos veneror, non tam reipſa vlla ex parte, quam amore & beneuolentia, qua me non meritum licet proſequerentur, ſuſtinere poſſem: poſtquam igitur, quod dicere cœpi, per aliquantum temporis ſpatium hîc ſubſtiti, cogitatum fuit aliquoties, ſi qua noua boni auctoris editione ſtudia noſtra qualiacunque T. ILL. GENEROS. probare, immo commendare porro poſſem, atque adeo teſtari publice, nos hîc ſub tutela T. ILL. GENEROS. vixiſſe ſane nec inuitos nec non lubenti animo. Sed occaſio digna mihi hactenus dari viſa nulla: ita fui occupatus potiſſimum aliena opera curans, excuſſus propriis, vt ille ait: & vllo illicio alienam meſſem ad me pertrahere, id vero, quamuis more hoc hodie fit, quo tamen & alia non bono ſcilicet fiunt, facere nolui; nec vmquam me tam improba capiat cupiditas.

Interim T. Ill. Generos. hinc ob augusta negocia abire contigit, acciditque paullo post vti optimus Marnius noster post alios eximios historicorum Græcorum & Herodoti editionem adornari iuberet, vnius preli ratione præsertim ita poscente. Ibi statim nobis incidit, forte cum hoc auctore nos id audere posse, quod hactenus sollicitos habuerat; & in diuturna absentia T. Ill. Generos. eam editionem vouimus, vt quamprimum ἐπ' αἰσίοις illa rediret, contingeretque ex ista ἀπηνοῖ, gratissima, &, vt vtroq; vocabulo Herodoti nostri vtamur, qualis numquam antea rerum omnium δίκαιῶ. Cuius voti quum simus facti compotes, merito ante omnia & nobis gratulamur ideo, gratiasque agimus benignissimo omnium rerum moderatori, summo & σωτῆρι Deo, quod tam large vota nostra expleuerit, vt T. Ill. Generos. non tantum saluam sanamque reducem videre potuerimus, sed & insigni præterea titulo auctam cognoscere: eundemque cæli & terræ potentiss. arbitrum precamur, vti porro T. Ill. Gen. consilia & facta gubernare, dirigere, & fortunare clementer & benigne velit. Reuertor ad præsens. Et caussam quidē quæ me impulit, cur T. Ill. Gen. cum Herodoto nostro alloqui ausus fui, sic attigisse, satis, ni fallor, esse iam potest. De altero, huius nimirum auctoris dignitate & auctoritate, fortasse verba magis adhuc compendifieri queant, quum ea T. Ill. Generos. nullo modo ignota esse possint, vt quam profecto in hisce litteris, quas humaniores vocamus, non mediocriter tinctam vel ex tam deprædicata fama cognoscere & audire potuimus sæpius. Sane vti T. Ill. Generos. multo maiora dignioraque offerri debere nullo modo eo inficias, ita tamen nec hunc nostrum indignum ea sperare volo. Nec enim vereor ne illi adhærescat apud T. Ill. Generos. macula ista, quam aspergere conati fuerunt non solum recentiores non nulli, sed etiam antiquiorum aliqui: quorum maleuolentia eousque progressa fuit, vti quidam περὶ κακοηθείας, si dîs placet, Ἡροδότου scribere ausi fuerint: nisi illos tamen, graues alias & eruditos auctores, quid excuset, quod manifesti sint patriæ amore (qui in multis præiudicium facit) id potissimum fecisse, quam Herodotus noster non ita extollat, vti ipsis allubuisset, vel facturi fuissent si suscepissent ἱστορίας ἀπόδειξιν ipsi. Scilicet ille solos Bœotos & Thebanos laudasset, in hoc numquam reprehensus esset. Sed eius apologiam, quum iam laboriose id præstiterint, tam Gallice quam Latine, viri doctissimi, in quibus & breuiter & grauiter auus etiam meus ὁ μακαρίτης Ioachimus Camerarius, à me retexi non est opus, nec locus etiam hic patiatur: & me hercle apud Ill. Gener. T. actum agere non decet. Lubet saltem addere hoc tamen de fabulosis quibusdam narrationibus, quæ in Herodoto (quis negat?) leguntur, quas tamen ille sacerdos Musarum non de se nobis largitur, vel οἴκοθεν promit, sed ab aliis accepta suæ historiæ intulit: nō idcirco tam temere censoria ipsum virgula, quam quidam nullo populi suffragio arripiunt, castigandum. Quid enim? consideret mihi quis ista ἐθνικὰ & τοπικά, is præsertim *Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.* An non vbique locorum talia acroamata in promptu sunt apud ciues? an non origines suas ab antiquis plane & oblitteratis monimentis repetunt? an, vetustiorem modo possint arcessere suæ vrbis memoriam, fabulas effugere curant? Certe illas narrationes tales tum pueri à parentibus audimus & mandamus memoriæ, porroque in nostros posteros quasi de manu in manum traditas deriuamus. Ea tum late peruagantur scilicet, fiuntque sermo publicus: & historiarum scriptor eiusmodi certe debet de originibus locorum & vrbium antiquitate quæ feruntur, exponere: longeque id

præstat

præſtat quam vt quid comminiſcatur ipſe, quod vt quidam ingenioſi fecere, ita numquam laudatum fuit à prudentioribus. Quæ itaque penes ſcriptorem culpa reſidet, ſi talia quædam ἐπεισόδια μυθώδη inſerat in hiſtoria, præſertim tali quæ circa τοπικὰς ἀναγραφὰς occupari neceſſe habet ſæpius, qualis & noſtri HERODOTI profectò eſt: quem διηγήσεις ſuas, vt & alii ipſo antiquiores, τόποις, in quibus res geſtæ fuerunt, ἀκολουθοῦντα partitum, critici veteres iam diu eſt quod obſeruarunt? Ne quid dicam quam ingenue ille identidem conteſtetur ita ferri, ita famam eſſe, ita ſe audiuiſſe, immo aliquoties etiam non ſibi iſta quidem veriſimilia eſſe, tamen ſe non debuiſſe prætermittere; alia, quæ ab aliis iam monita, & inter prolegomena Herodoto noſtro præfixa habentur. Nec vero iſta de originibus, quæ in omnibus ſcriptoribus quo ab vltima vetuſtate euocentur longius, fabuloſiores videri ſolent, è meo ingenio deprompſi: ſed ex Dionyſii Halicarnaſſei commonefactione, accuratiſſimi talium arbitratoris, qui profectò longe modeſtius & cautius de priſcis illis ſcriptoribus iudicium fert, quam hodie à quibuſdam fere calore quodam & plerumque imperitiâ fieri videmus. Iſtum ad modum & Ælianus, ὁ μελίφθογγος, poſtquam ex Alexandro Myndio, vetuſto ſcriptore, protulit hiſtoriã de ciconiis, quæ aues exacta ætate ad Oceanitidas volent inſulas, idque præmii pro pietate erga parentes referant, vt ex auibus conuertantur in homines: ἐμοὶ δοκεῖ μῦθος εἶναι. Fabulam id eſſe, ait, non puto. Quid enim, addit, hoc comminiſci Alexandro profuiſſet? Turpe namq; eſſe viro cordato mendacium præferre veritati, ſi etiam maximum proponatur eius facti lucrum; nedum iſtud facturus eiuſmodi vir præſumendus ſit in iis, vnde ne vilis quidem lucelli exſpectare debeat emolumentum vllum. Quæ certe & de noſtro HERODOTO pariter recte & vere dici poſſunt, eamque ob cauſſam afferre volui: qui tamen numquam proceſſit eo audaciæ, vt bruti alicuius in hominem μεταμόρφωσιν πεπτωκυίας perſuadere voluerit cuiquã; etſi tale quid, vti dixi, de ciconiis Præneſtinus ille ſophiſta Myndio hiſtorico credebat. Verum, vt ſupra dixiſſe commemini, mea defenſione ſcriptorum eximius non eget, abſque aliis hoc ſatis & abunde eſt iam præſtitum: & omnis antiquitas cum honore & laude vſurpauit HERODOTI nomen, ſæpe eum τὸν συγγραφέα honeſto nomine vocantes. σοφώτατον, γλυκύν, θαυμασιώτατόν τε καὶ μελίγηρυν Herodotum aiunt, eius diuinam in dicendo ſuauitatem in primis admirati. vtque eum ſemper præſtantiſſimum putarunt, qui ad Homeri ſui exemplum quam proximus accedere poſſet; ita HERODOTVM noſtrum & quidem ſolum ὁμηρικώτατον extitiſſe præclari rhetores ſcriptis ſuis conteſtatum reliquere. Nec itaque dicam quidquam etiam de illo, quem adiunctum antea à typographorum σφάλσι ſcriptis HERODOTI, nec ego temere auellere volui, archiatro regio, inquam, CTESIA: quod is omnia noſtro contraria narrare in hiſtoria animum induxerit. nam cuius vitii HERODOTVM affinem facere vult, ἐκεῖνον ἔλεγχει αὐτὸς μάλα γε βεβαίως, idque auctores certatim annotarunt. Antiquitati ſane viri, non à nemine etiam laudati, hoc dedi, & quæcunque raptim Fragmenta colligere potui, vel ab aliis collecta fuere, quoniam eius ſcripta ad nos non peruenerunt, ea Excerptis à Photio adieci, & in publicum ſic aucta & locupletata edidi denuo: quum præſertim earundem gentium hiſtoriam, Aſſyriaca nimirum & Perſica, quam noſter HERODOTVS, ſcribere ſuſceperit. Verum vt tandẽ finem imponam orationi: ſi igitur HERODOTI noſtri hiſtoriam principem locum inter alias antiquorum tenere affirmauero, & iure quidem meritoque, nec vllam facile illi poſſe vel debere anteponi: id non abſque auctoritate grauiſſimorum viro-

rum certe fecero. Nec itaq;,Illustriss.heros, Dn.clementiss.eius editionem existimauimus indignam, quæ sub T. Ill. Generos. nomine adpareret, quum in ea profectò haud paruæ res commemorentur,sed potentiss. regum & principum consilia ac facta, multaq; monita inspergantur à viro principe legi digna: ne quid dicam quam pie loquatur, quamuis ethnicus ille vir, de diuina prouidentia: & quod neminem Græcorum scribendi genere accessisse propius ad Hebraicam breuitatem simplicitatemque velint, ex eoque sacræ chronologiæ cum profanis historiis conciliationem non incertam petant,ac collationem instituant nec inutilem nec iniucundam. Quæ ego sane ex grauiss. & doctiss. virorum iudicio profero:quum meum,vt iuuenis adhuc & imperitior,nec in vsu rerum versatus,nec eruditione aliqua suffultus,interponere non debeam. Qui itaque satis abunde voti summam me consequutum putabo,si nostrum qualecunq; studium(quantum quidem in tam breui temporis spatio,quo absolutus fuit hic auctor,mea ex parte præstari potuit,variis aliis distracto modis) in Herodotea editione noua, vt ornatior quam antea prodiret, positum, à T. Ill. Generos. non improbatum fuisse cognouero. Cuius quidem rei me spes bona fouet,qui sciam T. Ill. Generos. fauorem erga bonas litteras & artes earumq; cultores eximium, virtutem vt hodie raram, ita laudatissimam in principe viro: quam, vt & alias,quas in T. Ill. Generos. admiramur, ore quod magna sonaturum est prædicari decet: ego pro tenuitate mei ingenioli & oris infacundia calamum hic sisto, & eas potius colo cum silentio & animo venerabundo. Nec aliud iam addo quam vt T. Ill. Generos. cum auctore isto cultum & deuotionem humiliter & submisse iterum iterumque deferam, quæ vt ab homine tenui & ignotò illa ne spernat,obnixe & maximopere rogo. Ita, quod restat,Deum æternum oro,vt ille propitius T. Ill. Generos. saluam & incolumem diu diuque superstitem esse sinat cum bono Ecclesiæ suæ & Reip. emolumento: Illustrissimæque domus vestræ gloriam antiquam non solum conseruare,sed altius etiam extollere velit. T. Ill. Generos. quam optime valeat. Hanouiæ in T. Ill. Generos. vrbe noua,è typographio Wecheliano. Anno ∞ IↃC VIII. ipsis Idib. Mart.

T. Illvstriss. Generosit.

humillimus cliens

Gothofredvs Ivngermanvs.

LECTORI CANDIDO.

NIHIL *fuit, amice lector, de quo nos minus cogitauerimus anno præterito, quam* HERODOTI *editionem ista hieme susceptam iri: nec eius rei mihi vel leuiter in mentem venire potuit. Sed varie se habent etiam optimorum typographorum sperationes, vt meherele, quantum ego hactenus, dum illi arti non ita diu operam* ἐπαμφοτερίζων *in parte dedi, cognoscere potui, adeo vt illud & hic verum esse, quod prouerbio teritur, expertus pronunciem, scilicet & nos plerumque in ipsa demum arena consilium capere oportere, non secus ac gladiatores aiunt. Ita ergo factum & nunc fuit, qui voti mei nondũ potui fieri vel semel compos, vt ad opus aliquod præsi ac parati accederemus. Quamuis enim tum quod ad me attinet, ne quidquam ambitiunculæ ex his verbis mihi quis sinistre colligat, quæ in me profecto non est vlla, nihil magni vel eximii à mea tenuitate proficisci posset, nec ego quid tale etiam promittam: tamen occasio sic esset à viris litteratis egregiam aliquam colligere symbolam ociosius: quam in Reip. litterariæ gratiam nobis credo illi haudquaquam negarent. Verum* ἀφ' ὧν *illæ Musarum* θύραι *non vbique adeo nobis in propinquo: locorumque interualla sibi & temporis longioris spatium tum deposcunt. Sed ad ea quæ nostram editionem attingunt propius: vbi non mirabor, si quædam monere oblitus fuero: ita hæc in ipsis nundinis scribo, & quum liber iam mitti ad eas debuerat. Quum itaque auctoris cuiusdam veteris diu exspectata Græcolatina editio nondum à viro docto huc transmissa esset, quam alias prelo subiicere, nostro fuit decretissimum, operæque ad suos labores denuo confluerent, Marnius noster, vno prelo præsertim ita exigente, consilium de Herodoto edendo cœpit, & dictum factum, in eam rem editionem H. Stephani secundam ad nos misit, quæ operis nostris pro exemplari esse posset. Ego tum eram totus in Polluce, & Notis ad eum pertexendis, quas vt auderem aliquas post opt. amicum nostrum W. Seberum, quem in eadem re occupatum esse sciebam, cuiusque editio hisce nundinis prodit, caussa princeps fuit ms. Palatinus eximius ab amiciss. viro* IANO GRVTERO *(cuius eruditionem illam* τὴν πάνυ *admirer ne an summam erga me beneuolentiam exosculer magis, incerte angitur animus; & Musæ non sirint, vt vmquam tam angusto temporis spatio eius de me meritorum enumerationem ac deprædicationem imprudenter includam) ex illustr. illa Bibliotheca erutus, in quo hoc clare discere potui, non vane iactari de critice à viris qui in eo genere hodie familiam ducunt, eam vt Africam esse: quippe adferre semper aliquid noui. At non tantis forte nouitas, quæ si spectetur sola, cordatorum etiam virorum cautilla haud effugit, vt ideo quid porro in isto auctore tẽtare debuerim, nisi tam multas veras lectiones me reperisse in laudato ms. putassem, vel veras tamen quasdã, vbi vulgatæ falsæ videntur, repositurũ eius ope adiutus sperassem: de quo, si non spernetur hic partus, erit que qui tollere velit,* τὸ αὐτὰ τάχα βοήσει, *quod præfiscini tamen addiderim. Ego itaque, ne multis morer, tum in Polluce totus, ita in eodem pergebam: satis ratus, si Herodotea editio ad Stephanianæ exemplum publicaretur, nobisque saltem hoc proponeremus vt nostra qualiscunque diligentia pro viribus tamen Stephanianæ esset æmula: diligentia, inquam, non eruditio, ad cuius* ἄκρον *tale, quale ille vir attigit, me peruenire posse haud spero vmquã. Verumtamen quum superiori anno iam iam exeunte, cogitationes nostræ* εἰς τὰ νέα *conuerterentur frequentius, considerata operâ meâ, & quid restaret profugandum ante quam nundinæ aduenirent, quarum terminis nostri labores iniquius, si verum dicere licet, plerumque circumscribuntur, & viso, me demum peruenisse ad* ἑβδομηκοστὸν *septimum, sique absoluendum esset in Polluce quod sub manu, verendum esse ne in Herodoti editione amplius quam præuaricatus viderer, vt qui huic plane nullam operam à me dedissem: sic itaque mearum rerum hercle satagere cœpi, cura animum incertante varia. Sed cogitaui tamen Pollucem alias proditurum, licet ego nihil adfuerem, quum ille sat eruditum editorem, amicum nostrum, esset iam nactus: & mihi etiam aliquod moræ pretium fore, quod à doctissimo quodam viro in eo auctore obseruata & emendata exspectare iussus fui è Gallia: abrupi q. tandem hoc filum, & Pollucẽ seposui, cum æstate, si erit ocium & facultas,* σὺν θεῷ *resumpturus. Itaque Herodoto tandem, non ita tamen solo, vt non & aliis distraherer sæpius, per duos menses operam dedi, quantam per quotidianum pensum dare licuit, & pauca quædam attulisse mihi videor vt illius iam editio prodiret illustrior &* προσθήκαις *aliqua auctior: plura sane allaturus, si per tempus licuisset huic rei inhærere longius. Scilicet qui in opere ipso parum possunt, in parergis sunt occupati: quique in libro ipso elaborare nihil audent, interdum tamen quasi alludunt ad margines. Tu de omnibus ita censebis, amice & candide lector, vt tumultuarie valde præstitis, & nimis properanter, præterea ab homine cui profecto nec ingenium in numerato est, nec exprompta adeo memoria. Ego paucis ordine ea referam, quo & de alterium laboribus certus fias vnde scilicet quidque & à quo simus mutuati. ita enim vnicuique suum, vt verum & par est, poterit tribui.*

Textus (vti vocabulo iam recepto in hac re vtar) Græcus & Latinus nostri Herodoti ad exemplum

editionis H. Stephani secundæ expressus est: quid vero ipse in sua recensione præstiterit, cognoscas, si lubet, ex ipsius prolegomenis, quæ statim cum aliis Herodoto præfixa inuenies. Mutare mihi nihil permisi, nisi quosdam typographicos errores, ita certos, vt me palpari putarem: qua tamen in re quo versarer cautius, adhibui semper editionem eius primam, mihi quondam à Clariss. GRVTERO datam. raro item in interpunctionibus variaui, itidem illa priori nonnunquam in consilium adhibita, editione certe diligentissima. vbi tamen vtrumque spero ita tentatum, ne quidquam facile in iis locis, quos studio se mutasse ait in illa secunda editione, peccarem. De interprete alias quem VALLAM autumant, mihi profecto idem accidit, quod H. Stephano, vt obscuras quasdam sententias tam apte expressas ab eo in Herodoto mirarer, interdum tamen ipsius interpretatio, licet nondum vllam accuratiorem linguarum cognitionē mihi vendicare possim, meis auribus quidem nescio quid mendosi sonaret & inconcinni. Adeo vt si quid ego voluerim referri, optimum H. Stephanum de nouo vertisse [illegible] optarem, quod illi facile fuisset, qui vix duodecim dies consumpserit in tot interpretationibus & melioribus & verioribus conscribendis quas oræ adposuit: vel vt istas interpretationes, quas margini adiecit, in textum ipsum transtulisset, quum præ iis alteræ plerumque etiam plane falsæ sint, vel Græcis verbis minus respondeant. Verum quoniam ipse hoc noluit, immo etiam aliis diserte interdixit ne in contextum referrent has interpretationes; & nos eius voluntatem contra ire hic iam noluimus: quo tamen lectori oræ paginarum ad notandum vel obseruandum essent liberiores, illa ornata cum bona ipsius diligentiæ pace migrare iussimus in extremas paginas, vbi nobis videntur locum non minus certe commodum vel elegantem obtinere: numeris præfixis, qui singulorum quo referenda indices. Ceterum de libello qui vitam HOMERI continet, didici ex prima H. Stephani editione, eum esse ex Conradi Herèsbachii interpretatione, ab H. Stephano multis locis recognita: at versus qui passim inserti occurrunt, Conradum non vertisse: ideoque eos partim ex eiusdem H. Stephani, partim ex aliorum interpretatione nos habere. Et hæc de contextu, interpretatione, interpretationeque recognita. Ad CAPITA, siue TMEMATIA quod attinet, dixi ante annum ad Cæsarem, quid in ea re spectassem, eundem auctorem ita videlicet partitus. Si qui improbant, libere dico in hac re, malo cum illo quem magnum in ea auctorem sequor ita desipere (quod Musæ tamen bene prohibebunt) quam cum illis diuerse sentire. Sed, inquient, rectius tamen & melius potuisset ista partitio institui. Hic sane habebunt me fatentem, & aptius alium potuisse non negabo; nostramque minus congruam interdum, immo sæpius, & id fatebor. & fuisset alia modo qualis qualis ad manus; arripuissem libens vel ambabus quod aiunt. Ego mehercle in festinatione summa non potui ista dinumerare accurate: nec vllum inde auctori nostro spero fore incommodum; quod eas numerorum σημειώσεις oræ interiori paginarum adposui, neq; ipsum contextum ideo distraxi: saltem ea fini elaborans, vt Index ad eas accommodari posset; non ad paginas, quæ in nulla non editione incerte variare solent. Auctorem alias ita scripsisse, eiusque orationem ea inter se cohærere [illegible], vt omnem illam minutam diuisionem respuat, si nesciuissem, ex re ipsa satis potuissem experiri. Nec capita etiam inter se paria, sed illa prolixiora, ista breuiora feci, prout mihi multum rerum nominumve contineri videbatur pro Indice excerpendo. Nec spero tam iniquum mihi aliquem extiturum, vt ad mensuram hæc tradi sibi postulet. Nemo tamen in Plinio, Aeliano, (quamuis illis alia scribendi materia) aliis, hanc inæqualitatem culpat, sed sic permittunt, quamuis ab indoctiss. sæpe librariis ea profecta segmenta sciant. Sed vos qui nimium reprehenditis & acerbo animo, considite quæso vel noueni, quot Herodotus noster & Cephalion quidam Musas conscripsit, idemque tentate separatim quisque: dabo vobis contra pignus, si inter vos conueniet, & ni tandem exclamabitis ipsi Quot capita tot sensus, id quod vulgo iactant. Pergo. Notulæ quæ in textu Latino nigræ occurrunt intersertæ tales ¶, designant tibi tmemata, vel tmematia, in quæ H. Stephanus librū vnumquemque in sua editione posteriori distribuit. qua distributione, vt ipse ait, lectio quæ alioqui nimis longa videri possit, in certa interualla, ceu longa quædam via, diuidatur, vbi commode, si visum fuerit, liceat interquiescere. Id quoniam ipse monuit, nec ego sane omittere volui. De vita vero HOMERI adhuc dicendum superest, nos in H. Stephani editione ad Græcum contextum nullas διαφορὰς (vt ipse Herodoteo vocabulo vocat) lectiones inuenisse. Quum itaque olim dum Heidelbergæ apud nobil. & ampliss. v. G. MICH. LINGELSHEMIVM, patronum meum eximium, quem honoris & laudis gratia nomino, degerem, cum ms. Palatino, in quo vna cum quibusdam aliorum auctorum scriptis illa ἐξήγησις περὶ τοῦ Ὁμήρου γενέσεως καὶ βίου continebatur, illum libellum contulissem, istaque excerpta adhuc inter scidas meas inuenissem, & quosdam locos inde augeri & emendari non inepte posse vidissem, eam διαφορότητα singulis locis in margine Græci contextus adscripsi, in contextu ipso mutaui nihil, sicut & infra in scriptum illud præfatus fui. Sequuntur adiectæ ab H. Stephano adpendices, de PERSARVM LEGIBVS ET INSTITVTIS vna, altera de ÆGYPTIORVM, vtraque ex auctoribus priscis ab eo excerpta cum quibusdam eius in aliquot locos obseruationibus. Hic lubuit quid loco quasi tertiæ adpendicis addere, vel quasi locupletare adpendicem Stephani Aegyptiacam. De illo enim Aegypti flumine vnico, NILO, ex pluribus auctoribus adieci veterum sententias inter se dissentientes omnes super huius fluuii augmento, partim & Herodoti opinionem refutantes. Notaueram mihi illa loca, quum alias collectanea ad Herodotum pararem,

varii

variis auctoribus antiquis raptim peruolutatis, & nouis etiam quicunque mihi ad manus: stulte, qui hæc confieri sperabam posse tempore tantulo. Sed ista tamen priuatim corrasisse forte non erit aliquando plane superuacuum. Possent enim ni fallor quædam loca inde Herodoti emendari, illustrari certe: & vtinam hanc operam nobis H. Stephanus, qui omnium potuisset optime, dedisset, suasq; illas promissas adeo adnotationes emisisset: quas iam vmquam emersuras quis speret, postquam

Τὸν Μούσαις φίλον ἄνδρα τέλος θανάτοιο κάλυψεν.

Vix vacat in his temporis angustiis, lubet tamen locum qui occurrit in exemplum subiicere. Clione, cap. CXVII, *ait ad Astyagem Harpagus:* ἐπεί τε ὁ πέμφθεις τούτων τῶν κελευσμάτων, ἀπελύθη τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαψά μιν. *Hic pro vltimis verbis forte alicui non displiceat lectio quorundam, vt videtur, veterum,* ἐθαψάμην. *Sic enim diserte Thomas magister in eclogis vocum Atticarum:* ἀσφαλῶς *(scilicet vt* ἐθαψάμην *dicimus pro* ἔθαψα, *&* ἠγωνισάμην ἀντὶ τοῦ ἠγωνίσατο) καὶ ἐθαψάμην ἀντὶ τοῦ ἔθαψα. Ἡρόδοτος ἐν τῇ πρώτῃ· καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἐθαψάμην. *Sed non possum quin & alterum, quum non ita procul illum sequatur, addam, qui forte maioris momenti. Eadem prima Musa, cap.* CXXVIII, *de Astyage legitur:* πρῶτον μὲν τῶν μάγων τοὺς ὀνειροπόλους, οἵ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν Κῦρον, τούτους ἀνεσκολόπισε. *Scilicet pro illo* μετεῖναι *forte* μὴ κτεῖναι *legendum, nec aliter veteres codices habuisse, si me Thomæ eiusdem auctoritas non fallit, quamuis apud eum corrupta vna litterula ita legas:* ἀναγινώσκω τὸ ἀναπείθω, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ· οἵ μιν ἀνέγνωσαν μὴ κτεῖναι Κῦρον. *In primis vero plura in illis, qui Herodoti verba hinc inde laudauerunt, mendosa possent e nostro rescribi. Sane apud Stephanum, siue quisquis est ille ὁ τὰ ἐθνικὰ καταγράψας, varietas in propriis vrbium creberrima est, vt loco exempli,* Θύελλα, πόλις Οἰνωτρίας, ἐν ᾗ μοίρα Φωκαιῶν ᾤκησεν, ὡς Ἡρόδοτος α'. *atqui in Herodoto nostro illa* Ὑέλη *scribitur in ea Musa Clione, cap.* CLXVII. *Sic quæ Euterpe, cap.* XXIX, Ταχομψώ, *Ethnicographo saltem* Χομψώ *ex eodem libro Herodoti assertur. Qui* Ζύγαντες *in Melpomene, c.* CXCIV, Γύζαντες *ex eodē libro quarto laudat idē, & in* Βύζαντες *ait,* καὶ πῶς διὰ τοῦ γ Γύζαντες *legi apud Herodotū, quo modo tamen & in* Κύραυνις *(quæ* Κύραυις *Herodoto ibidē) adducit,* νῆσος, *inquiens,* κατὰ Γύζαντας τοὺς ἐν Λιβύῃ Ἡρόδοτος τετάρτῃ. *Verū mitto hæc, & dico de ceteris quæ restant. His itaque adpendicibus, quas dixi, subiectum habes* FRID. SYLBVRGII *Spicilegium in Herodotum, quod ex editione Herodoti Latina minori forma ab illo ad exemplum Stephanianum primum anno* CIↃ IↃLXXXIV *curata, vbi id interpretationibus H. Stephani in margine insertum, raptim excerpsi. Non paucis tamen locis adhuc inquiri posse in interpretem nemo mihi negabit qui examinabit accuratius, ociosiusq; hoc agere volet. Mihi sane ita visum fuit non raro vel obiter relegenti, & proposuissem libēs, si per tempus licuisset, tam quorundam locorum interpretationes alias, quæ apud recentiores exstant post Vallam prolatæ, quam meas de quibusdam locis in Herodoto Latino dubitationes, vt viri docti de his statuerent & decernerent, rectene an secus illud facerem: nam & ego meum nomen inter illos profiteor qui doceri cupiant. Vel illud vltima Musa, cap.* CXIX, *quale est:* ossa illa salsuræ prius imposita resiliit palpitauitque, quemadmodum pisces recens capti. *Quando* prius? *& qui verbigerari opus? omnino scripsisse Vallam,* prunis, *& id a librario male descriptum, vel ab operis male lectum, indeque effectū illud* prius. *Græca certe id confirmant:* οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε καὶ ἤσπαιρον, ὅκως περ ἰχθύες νεάλωτοι. *Ibidem statim ante capite* CXVIII, ὡς κατελαμβάνοντο ὀλίγοι ἐόντες ὑπὲρ Αἰγὸς ποταμοῦ *Valla,* quum pauci essent, super Ægos fluenta circumuenti. *quis itaque legerit* ὀλίγοι ἐόντες. *An recte vero, ego non iudico, saltem indico vt legerit. Qualia multa quis obseruet, qui vel obiter hoc agat. Ne recedamus longius, eadem Calliope, c.* 98. Quod facientes quum cernerent Persæ, & scirent Samios fuisse adhortatos, arma Samiis adimunt. *potius debebat* Ionas *pro* Samios. *Ita enim Herodotus,* καὶ τοῖσι Ἴωσι προσηγορεύοντες· *scilicet* ὡς εἶδον οἱ Πέρσαι τοὺς Ἕλληνας. *cap.* LXXIV, Εὐρυβάτην, Eurybatem *Argiuū legimus, quem Valla mendose* Eurybiadem *habet. Sic cap.* LII *de Amompharetо:* ἐόντι οὐ παραγενομένῳ τῷ προτέρῳ λόγῳ· *in Valla omissa negans particula,* quippe qui colloquio superiori interfuisset. *Verum & hæc colligo non vltra, sed missa facio iam. Nunc & de* CTESIA *breuiter, in quo pariter, quod ad excerpta quidem ex ipsius Persicis & Indicis à Photio attinet, sequuti sumus H. Stephani editionem Herodoto adiunctam: nisi quod aliqua quæ auctiora in clariss. & beneuolentiss. viri* D. HOESCHELII *Photio Græco erant, vel in ms. Bauarico esse idem vir laudatus monuit, ea fere in contextum nostrum retuli, vtrimq; secus tamen vncis inclusa, & re ad oram indicata: Latinam versionē tum pariter mutuatus ex Latino Photio eximiæ eruditionis viri* A. SCHOTTI, *qui præclaram illam editionē suam ad me ante annum dono misit. Græcæ lectiones variantes ad oram vero sunt ex eadem editione Photii, quam cum Stephaniana Ctesiæ diligenter contuli, & vbicunque illa variabat ad nostram adnotaui, de quibus & infra ad Ctesiam monui: sicut & de hoc, Notas subiectas & Interpretationes diuersas esse ab eodem A. Schotto, priores quidem: posteriores vero, quæ nouo incipiunt à signo, eas ab H. Stephano & D. Hæschelio esse. Ipsi Ctesiæ præfixi H. Stephani disquisitionem de* CTESIA, *& quæ sub finem eiusdem notarum legebantur de* Διττογραφίᾳ *quorundā nominum, in Ctesia præsertim, deque voce* Ἐκλογῶν: *hæc inquam ex editione ipsius prima, qua anno* CIↃ IↃ LVII *dedit Ctesiæ eclogas Græcas cū quorundam aliorum. Vt itaq; Persica & Indica excerpta ex conuersione H. Stephani Latina habes, è qua & antea, (quam,*

& in prioribus eius editionem scilicet sequutus, hic loco mouere nolui: nō ignarus alias à clariss. Schotto in eadem re post ipsum elaboratum esse haud frustra, vt vel quæ raptim excerpsi indicent, præsertim in Indicis) itam Indicus & alteram subieci ab amico nobis viro quondam confectam, & qui nunc μακάρων δέεθραμι, L. RHODOMANO, *(ob cuius obitum Græcæ Musæ αἴλινον ἀεὶ λάλαιον ἐνδάκουν) sed non edita, quam descriptam huc misit, quū de nostro instituto cognouisset, nob. & cl. vir Mel. Goldastus. Vltimam partem, Fragmenta nimirum* CTESIAE *congesta, & in ordinem non nullum interdum digesta, ibi si meo laberi aliquid adscribam, non spero me ideo cuiusquam reprehensionem incursurum. Quamuis enim fatear lubens præcipua quædam ex Xenophonte, Plutarcho, Athenæo, & Demetrio Phalereo ab H. Stephano primum collecta & edita: postea que ab A. Schotto in Latino suo Photio aucta ex aliis auctoribus: tamen & eadem & non pauca alia me contulisse vel ipsius Ctesiæ verba, vel aliorum ex ipso factas ἐκλογὰς, vel vbi eius mentio, certum est. Vbi tamen nihil exposco quam tumultuariæ συναγωγῆ συγγνώμην. quam paucis enim diebus me circumscripserint operæ, quibus ista describenda, conscribenda, omniaque παρέχομαι, quid referre attinet? Adscripsi vero ad Latini contextus oram semper, quo interprete illa legas: quæ si e quibusdam crebrius petenda fuere, vt ex Plutarcho, Aeliano, Tzetze, id interdum omissum fuit admontiunculæ, facileque ipse colliges ab eodem esse interprete, cuius versionem in eiusdem auctoris verbis antea adposuimus. Athenæi omnia puto ex H. Stephani interpretatione, certe ex eius editione horum fragmentorum eam sumus mutuati. In ceteris minutioribus particulis, vbi non ad manus fuit versio, a me ipso exsculpere conatus fui aliquid interim quod alicuius versionis loco esset, ne vna ex parte scilicet paginæ vacarent. In quo te iterum rogatum volo quisquis es, vt benigne mecum agere velis, & non ad tuam eruditionem ista expendere nimis, qua me facile vincis, vel vincere potes: ego enim cedam libens, acerbitatem tantum deprecor & in carpendo maleuolentiam, alias facillime laturus si meliorem substitueris, nostraq;* allcueris atrum Transuerso calamo signum. *Errare solent & qui cauent ne errent, qui nonum sua in annum premunt: quid mihi incautiori & sua iam adeo præcipitanti accidat? Et idcirco egregiam laudem spoliaque ampla referet hercle nemo, qui festinantis erroribus valde insultabit. At quo feror? nec enim cum tali mihi rem esse volo sed cum candido & humano lectori, quem tamen & ipsum ne morer diutius, sermonem contraho. Notas igitur extrema quaq; paginarum ora Ctesianorum fragmentorum vt in mentē venit ita quasdam aspersi: sicut & in tertia feci adpendice. De Indice iam in Herodotum sermo iterum longus incipiendus foret. Sed breuiter, quum eum quem inceperam ipse perficere non possem, reconcinnaui quantum potest priores: ita tamen vt multum auxerim vel sexcentis locis, multa falsa & ridicula eiecerim, & pleraq; ad Herodoti ipsam dictionem reformauerim. conferre volenti id patebit: licet non omnia curua corrigere potui, sed omittere sic coegit nolentem quamuis pro labore multo & vario χρόνος ἀκαιρίης. Optimus ille vir, H. Stephanus, cuius memoriam cum honore vsurpo & laude, ita eius infinita & eximia merita de bonis auctoribus iubent, cuicumq; illam prouinciam mandauerit, is frustratus profecto fuit ipsum non parum. Ad Græcum quod attinet, in eo construendo actum agere me non opus fuit scilicet. Notum enim exstare Lexicon Ionicum Aem. Porti quod Herodoteæ lectioni vtiliter adhibeas. In eum finem addidimus numeros barbaros in ora contextus Græci: vt ita istud Lexicon & nostræ editioni inseruire commode posit. Sed fere oblitus fui eorum quæ Herodoto præfiximus. Vt itaque ὕστερον πρότερον, quod aiūt, ὁμηρικῶς, verbo, quod ad illa, absoluā. sunt ea* PROLEGOMENA *ex H. Stephani ambabus editionibus petita, vt &* vocum HERODOTI *recensio. Nos adiecimus* LEXICON, *vti quidem titulus præscribitur, vel potius, vt mihi videtur, glossas notabiliorum in Herodoto vocabulorum. Misit id ad nos ita transcriptum, quo exemplo edimus, è suo ms. vir nob. & cl.* MEL. HAIMINSFELDIVS GOLDASTVS. *Quod coniectura de quibusdam incidit obiter, ad oram posui: alias mihi notaui bonam partem αὐτολεξεὶ ex his glossis exstare apud Corinthum in iis quæ præter alias de dialecto Ionica conscripsit. Tum de vita, scriptis & stylo nostri* HERODOTI *ex priscis aliquot Testimonia adieci, quantum quidem per vnum alterumq; diem, quo protractum fuit hoc opus in ipsis nundinis, coacervare licuit. Tu & hanc operam boni consule, idem rogatus, quod de priore abs te petii. Sed de carmine duplici ad me à clariss. & litteratiss. viris misso, statimq; subiecto, volo me tibi omnino excusatū. Nec enim diffiteor mihi immerito tribui quidquid ibi laudis; nec potui tamen quæ amoris caussa misissent omittere, licet non & potui non erubescere ideo. Testari itaque libet, me amorem & beneuolentiam eorum erga me agnoscere insigniter, animoque gratissimo amplecti. cetera illos partim de nostro instituto non recte intellexisse, quum id, vt ingenue exposui, aliorum potissimū vestigiis insistat illorumq; exemplum sequatur, partim præiudicio, ignoscant verbo, quod fecit amor, præoccupatos, in me laudando fuisse largiores. Ego sane quo rarius illis adiecero oculum, lucrifacere potero ruborem sæpius. Optarem tamen τῷ θαυμασίῳ* BROVGHTONO *Hecatostichon, quod in Herodoti & mei gratiam pangere cœpit, absoluere licuisset. Nunc derepente alio profectus, id abruptum reliquit. Libet tibi tamen primos aliquot versus ex iis quos vidi, vel Herodoti nostri caussa, & vt ceteros eliciam, adscribere,*

Ἡροδότου λιγυρὴ Ἰὰς ἱστορίης ἀπὸ δόξης
Χειρονομεῖ πρὸς τὸ νεῦμα Ἑλλήνων γράμματα θῦμα.

Οὕτως

Ὀψέ τῳ, ὅς κε θέλῃ, ὅτιῳ δὴ ταῦτα μέμηλε,
Ἐννέα Μουσάων δωρήματα νόσφιν ἑλίξας.
Κλειὼ ἔχει Κύρου κλέος ἐν Βαβυλῶνος ἁλώσει.
Προὔλεγε δ' Ἡσαΐας περὶ Κύρου ἐνεμανλήθειν. &c.

Nec amplius te morer amice lector. Tu modo hæc, quæ in tuam gratiam à nobis præstita sunt, bene interpretare, & ignosce erratis, quæ nos præterierũt, quum præsertim oculi inualetudo ad occupationum mearũ vim accederet, egoq; alias nec è Lyncei prosapia nec Argi me feram, qui tamen suis oculis credo negocium inuenirent, talis est operarum plerumque varietas, & errorum inconsiderans accumulatio, laborumque quasi catenam, quod considerare debes, trahimus continuam: adeo vt hic τὸ ἀναμάρτητον, *(quod alias dei proprium solius,* καὶ τῶν ὅτι[illegible]ς ἐστ δ' εἰς ἕνα ἡμῶν ἀφικνούμενον, *vt cum Aristide hoc dicam) à nobis exigere velle nemo debeat, qui modo ipse hominem se natum cogitauerit. Vale & nobis faue. quod si feceris efficies nos ad alia posthac alacriores.*

HVGONIS BROVGHTONI
ad Gothofredum Iungermanum distichon.

Ὅσσος ὁ Ἡρόδοτος κοσμήτωρ ἰσοελάων·
Τόσσος Ἰουγερμαν κόσμος ἐῷ Ἡροδότῳ.

Ad Cl. Musarum Herodoti ἐπίμυσσον ἀνορθωτὴν GODE-FRIDVM IVNIVM meum.

HERODOTO *imbuerant omnes ipsæque nouenæ,*
germanæ Aonides, ora stylumque, Deæ:
Ioniasque illas Veneres, quantum vsque fuisset,
vnius in linguam denique transtulerant.
Nequicquam hoc. Adeo vis maior Temporum, & omnem
Ioniam, & nobis surpuit Aonidas.
Te, nisi, quanquam innuptæ illæ, seclo genuißent:
Quid? nisi vt Herodoto tu decima vna fores?

Et aliter.

Hac tenus Herodoti fuerant Musæ, ore, locutæ:
Musarum vel subdica mage Herodotus,
cœlesti auspicio & tanta suffultus opum vi,
totam illam nobis fuderat Ioniam.
Quin & facundas vltro dudum ipsus Athenas
liquerat: Ausonio ciuis in orbe nouus:
Ioniamque suam Ausoniá mutauerat orá:
iam tunc, sponte sua, deditus in Latium.
Cùm mala degeneris labes & rugula secli,
in Phœbi tristem obtexuit ore notam.
Nec tulit id, vernans IVVENALIS *adorea nostri:*
& noua Diuarum, longiùs, Heba nouem.
Quin nunc tota suum, pro nomine, se illa Neandrum,
inque nouam ingereret Gemmulam, opesque nouas.
Non nisi, vt Herodoto fieret consultiùs inde:
atque illi poßet Heba redire sua.

Prorſus vti placitum eſt Superis: ſua munera Terræ,
temporum in alterna diſuariare vice:
atque arbuſtiui mala damna trimeſtria Honoris,
reddere, Vere iterum mox rediuiua nouo.
Aut & vti anguiculis, Anni pars vna, Senecta,
& ſua cùm fuerit, perbreuè, turpis hyems:
altera mox eadem, vernilius inde recentans,
pellem interpollat, Annua bina dies.

[illegible]

Quamque bene iſtud iam? cùm ſic quoque Nomina rebus
comparriant? præſens eſt ſua itſque Fides?
Cumque adeo & ſic tu, mâlis iam ſiue Neander,
ſiue Poetarum agnominis eſſe duûm:

Iuuenalis enim & Iuuenti

vtrunque impleſti nobis nitidæque Iuuentæ &
dotibus ingenii, Vere ſacroque tuo:
Ipſi etiam Herodoto vitam ætatemque Nouaſti:
Verque reduxti illi pulcrius inde ſuum
Ionicumque Leporem illum, ſuaque ora recocto,
nunc laus iſta tua eſt, reſtituiſſe Seni.

Ἰωαν. τ Φερσιαδου.

SERIES

EORVM QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

EX IOA-

EX IOACHIMI CAMERARII PROOEMIO IN HISTORIAS HERODOTI.

QVVM Ricardus Crocus, Britannus, qui Lipsiam aduenerat, statuisset domi suæ quibusdam priuata opera Herodoti historias explicare, nos etiam tum ad hunc autorem cognoscendum à magistro sumus missi. Etsi autem Crocus vix peruenit ad secundum illius autoris librum: ego tamen captus dulcedine & elegantia atque etiam narratione sua, facilitate scriptorum, quum celeriter diuersitatem quandam sermonis, quam διαλέκτους vocant, percepissem, ita postea semper in illo legendo hæsi atque perseueraui, vt qualemcunque (sentio enim quam exigua hæc sit) facultatem Græcæ linguæ consequuti sumus, eam magna ex parte Herodoti lectioni acceptam referre debeamus. Itaque & nunc eum quo tum vsus fui (acceptum à magistro) Herodoti codicem, tractatum versatúmque à me plurimum, omnibus in pagellis notatiunculis & scriptura nostra insignem, inter alios omnes & diligo maximè, & quoties fortè aspexi, non vnquam ferè temperare mihi possum quin aperiam, & in eo aliquid legam. Tum redit in memoriam puerilis studii iucundissima cogitatio: & illum laborem mediocrem, non tamen fuisse omnino ἄλλων, ἀλλ' ἀπὸ λεπτῶν ἱδρώων ἐνιδρῶσαι, lætor. Autorem autem istum tanti facio animo meo, vt nullum omnium aliorum huic meritò anteponi posse censeam.

Paulo post.

Neque me fugit, posse hoc testimonium de Herodoto meum videri magis amoris esse erga illum tam longo tempore confirmati, quàm iudicii, vel etiam illo hoc esse corruptum. Notum enim quod & astrologi vsurpant, τὴν φιλίαν καὶ τὸ μῖσος ἐλαττοῦν τὰ μέγιστα, καὶ μεγαλύνειν τὰ σμικρότατα. Quapropter hoc loco placuit caussas exponere cur tanti facerem illum, & veluti rationes referre sententiæ nostræ, atque etiam respondere iis quæ resciuissemus aduersus ipsum dici solere: vt intelligi posset, neque nos temere aut de puerili persuasione quadam illum celebrare, & insectatores ipsius ad malignitatis crimen quandam etiam imprudentię ignominiam sibi accersere. Ac nostra sententia paucis illa quidem confirmabitur. responsio erit longior, vt necesse est: de qua tamen & ipsa, inductio animi mei & rationum conclusio magis atque certius poterit perspici. Quum igitur in quocunq; autore in primis id quod ab illo susceptum est ad exponendum, & ipsa expositio, considerari soleat: in priore hæc ferè spectanda ad laudem existimo, si eæ res sumptę delectæque sint quarum cognitione alii adiuuari, quæq; ipsæ suapte bonitate placere posse videantur: in posteriore, si expositio sit verbis sententiisq; apta atque consentanea. Quæ breuiter dicta latè patent ad intelligendum. Sed in vtroque quid Herodotus neglexit, vel non præstitit potius, quominus præclarissimus & celeberrimus autor haberi debeat? Nam quæ accedit antiquitatis autoritas, quanti & ipsa sit putanda, quantumq; ponderis habeat, quis non videt? Quisve ignorat, omnium consensu maximam huic laudem, admirationem, reuerentiam deberi? Quum autem priorum temporum historias, variarum quidem gentium, sed potissimum Persarum & Græcorum, componendas & narratione sua exequendas suscepisset, nónne potius pręcipuas & præclaras res complexus est expositione sua, quàm nihili atque futiles? vt fecere, fortasse & veteres aliqui, certè posteriorum ex illo genere sophistico multi, qui nihil nisi inani quadam oblectatione animos leuium quorundam afficere studuerunt. sicut ille Æthiopicorum & Deæ Syriæ autor: de quibus facilè existimari potest de similibus operibus aliorum. Ergo nihil tale in hoc esse autore affirmo? Minimè equidem: sed hoc caput esse historiæ nego, quum sit potius expolitio & exaggeratio quædam illius. Argumentum autem & caput quod? fundationes, euersiones, mutationes regnorum maximorum, opulentissimarũ vrbium expugnationes, successiones potentissimorum regum, celeberrimarum ciuitatum fortunæ & imperia. Oratio verò nónne placidissimè decurrens, omnibus ornamen-

tis conspicua est & illustris? Sola compositione (vt Ciceroni placet) dissolutior, id est, numeris carens: quum naturalium quædam in illa tamen numerorum modulatio insit, à quo ipso etiam præstantia quædam nō abest. Narrationes sunt disertæ: indicationes expressæ & speciosæ: explicationes accuratæ & euidentes: collectiones certæ atque plenæ: in his rerum gestarum, hominum, temporum fides: accurata compertorum relatio, dubiorum coniectura sagax, fabulosorum verecunda commemoratio: mira vbique simplicitas, & eximius quidam candor. Quæ omnia historiæ potissimùm famam, dignitatem, virtutem constituunt & perficiunt.

His breuiter & strictim commemoratis, ad ea quæ in hoc autore reprehendi, quorumque nomine vituperari à quibusdam ille solet, accedamus. Contra quę quum dicemus, etiam eorum pleraque quæ posuimus paulo antè, tractabuntur copiosius & enodatius. Ac primùm de illa vulgâti & sanè veteri accusatione mendaciorum pauca disseramus. non enim certè res ipsa multa desiderat. Aldus etiam Manutius iam hoc ante nos crimen diluit. Sed quænam sunt illa obsecro mendacia? Quidam sanè profitentur ea se annotasse & confutasse: quæ vtinam peruenissent in manus nostras. ita enim futura esset respōsio copiosior. Neque desunt qui Herodoti potissimum scripta illi satyræ insectationi occasionem præbuisse perhibeant, vt audaciam mentiendi in historia Græcorum exagitaret. Nam Athos (vt ille loquitur) velificatus, deridetur, & compedes Hellesponti, epotaque flumina Medo. Nonnulli fabulosas quasdam narratiunculas insertas passim historiæ, vt huius grauitate indignas, reiiciunt, & propter illas autorem mendacii damnant. Sed de iis quæ memorantur ab Herodoto propter magnitudinem nobis incredibilia, periniquum fuerit iudicium, si non vera esse ideo statuemus quòd notis cuique rebus, moribus, disciplinæ non similia, neque rationibus nostris congruentia esse videantur, sique nonnisi iis quæ facilè intelligere & animo complecti possimus, fidem habendam esse ducemus. Quam multa illi ipsi qui hęc antiquiora falsa fictaque esse affirmare audent, se vidisse referunt & pro certis commemorant, à quibus assensio legentium refugit? Etiam posteris hoc nostris accidet, vt multa quę nunc nimis verè fiunt atque geruntur, expositione inflata & amplificata esse suspicentur. Sunt sanè quædam inaniora (non enim nego) in talibus, vt in peregrinatorum, qui adiere illa loca quæ tellus extrema refuso summouet oceano, sermonibus. Cuius inhumanitatis tamen fuerit, vniuersum genus narrationum istarum semel abiicere vt futile & vanum? Quod si fiat, omnem historiæ rationem confundi, habitúmque peruerti necesse sit. Quid de Babylone prodiderit Herodotus, non est ignotum. Hæc nobis scilicet probabuntur de sensu & cognitione oppidulorum nostrorum. Quid enim ad illa spatia, vel maximę vrbis omnium quas nouimus ambitus? Itaque & Aristoteles gentem regionémve appellandam potius Babylona, & siqua alia æqualis fuerit, quàm ciuitatem aut vrbem, censet. Quid? de fertilitate soli Assyrii quę narrat, an nos credere poterimus de nostris aruis? Quo tamen loco ipse ignorantię incredulitatem refutauit. sic enim ait, *Ita bene fert ea terra fruges vt nunquam non reddat ducena: si autem quàm potest optimè tulerit, reddit trecena. Folia tritici & hordei lata nascuntur digitis commodis quatuor. At milii & sesami quam proceræ arbores exeant, in scientia certa non memorabo. Intelligo enim, eos qui in regione Babyloniorum non fuere, minimè credituros vel ea quæ de frugibus modo diximus.* Sunt autem hæc etiam distinguenda. Alia enim ad vtilitatem aliquam legentium, vel explicationem eorum de quibus narratio fit, referuntur atque pertinent: vt Babylonis descriptio, & copiarum Xerxis enumeratio. de quorum altero facilè perspiceretur, meritò fuisse securos ciues in tali & ita munita vrbe: alterum & potentiam regni Asiatici, & in quod tum periculum Græcia venerit, demonstrat. Vtrumque autem documentum quoddam dat, nullas, quamuis magnas, vires, infractas, neque opes inuictas esse. In aliis nihil quæritur, nisi vel delectatio, vel vt audientium animi moueantur noua mirabilique narratione: vt de gryphibus, formicis Indicis, phœnice, & his similibus. Horum, vt illa omni equidem mendacii crimine planè libero, ita haud facilè concessero, in horum vllo mendacii manifesti autorem redarguendum esse: quum tot derisa quondam & exibilata, pænè iam comperta esse existimentur: quumque non minus istis à veritate abhorrentia multa asseuerentur ab iis, qui non audiuisse de aliis, sed seipsos aspexisse dictitent: vt nihil tam sit absurdum quin fidem reperire posse videatur. Sed ab his recedamus.

Ob fabulosas quidem narratiunculas tantum abest vt quasi mendacem incessi vituperarique autorem hunc debere putem, vt etiam, quum & aptissimè illas inseruerit, & bellissimè concinnarit, & venustissimè composuerit, admirandus: quumque instructionem in singulis aliquam vitæ, consiliorum, actionum comprehenderit, eximiam gratiam quoq;

ab

Marginal notes: *Iouian. satyr.* — *Polit. 3.* — *In Clione, c. 193* — *Clione, c. 178. & s. Polymnia, c. 61. & s.* — *Euterpe, c. 73. Thalia, c. 102. et 116. Melpom. c. 13.*

ab omnibus meritus esse videatur. Quid quòd fidem suam in his fere liberat, cauetque nequis simplicior decipiatur, quum addit semper huiusmodi quiddam, *Vt ferunt, Vt ego audiui, Quod veri mihi quidem simile non sit.* In Euterpa verò plane refutat illam fabulam de præcisis ancillarum manibus, c.131. *Hæc garrientes ita narrare mihi quidem videntur.* Item Melpomene, c.173. fabulam de Psyllis præmunit. ea enim quæ Afri perhibeant se memorare ait. Quid autem dicit in Polymnia, quod meminisse in tota historia vult lectorem? *Ego,* inquit, *quæ fando co-* c.151. *gnoui, exponere narratione mea debeo omnia: credere autem esse vera omnia, non debeo.* In coniecturis quidem sequendis, quum de apparentibus (vt ipse ait) obscura colligere studeret, si falsus Euterpe, c.33. est, cui obsecro omnium hoc non accidit? Neque qui tale aliquod erratum in scriptis veterum animaduertit, sibi ideo placere & illum contemnere debet. quod ferè ineruditiores isti facere consueuere, qui exultant ad hos notationum & reprehensionum successus, non secus acsi thesaurum inuenissent: quum hic verè tum thesaurus (secundum vetus verbum) in carbones euadat. Sed paulùm etiam ad fabulas illas reuertamur: quæ, obsecro, cur offendunt animum cuiusquam, quum veritati & integritati historiæ minimè officiant? Sed vt insertæ apud Thucydidem conciones, (quas certè nemo, vt opinor, non confictas, neque non quidem nullas, sed non tales ab iis quibus attribuuntur habitas esse videt) illæ tamen vt in grauitate huius autoris, admirationem, ita in dulcedine nostri, fabellæ voluptatem habent. At egressiones, & nihil ad rem pertinentium quasi inculcationes, ab historia alienæ sunt. De quo equidem aliter sentio, neque in hoc, neque vllo in genere eruditionem, intelligentiam, doctrinam quasi in angustum cogendam, vt non liceat euagari & excurrere, si libeat, longius. Immo vel solus hic fructus est ingenii & industriæ studiorum, vt veluti ostentatione iactantiáque sui gloriam laudémque petat. Auferat in his mihi aliquis ista: incorruptam, sanctam, castam, vt virginem, debere esse historiam. Non corrumpunt enim, non violant hæc illam: sed exornant, vt aurum & gemmæ pudicissimarum quoque corpora, purissima illa quidem. Nam vt malæ & profligati pudoris feminæ insigniorem reddunt comptu turpitudinem suam: ita, quamuis varia copiosáque sit quasi emblematis quibusdam, summa historiæ falsa & commentitia, meritò in sua hæc infamia quasi superba improbetur. Itaque non inornatam, non nudam, non contractam, sed splendidam, vestitam, explicatam (dummodo integram, &, vt ita dicam, probam & incorruptam) decet esse historiam. Cuius fidem omnem nónne in temporum indicatione, in nominum commemoratione, in rerum tam bello quàm pace à quibusque susceptarum atque gestarum certa enarratione, in occasionum consiliorúmque prudenti persecutione omnes positam esse sentiunt? Quæ vniuersa nostrum autorem existimo & custodisse diligenter, & præstitisse præclarè. Quæ enim tempora indicauit falsò, quæve confudit? Quorum hominum locorúmve nomina posuit perperam? Res autem ab iis gestas quos complexus fuit narratione sua, accuratè illas quidem retulisse non dubitarim asseuerare: certò autem & verè quoque, libenter equidem crediderim, quanquam ab aliquibus assensio quodammodo refugiat. In consiliis profectò & occasionibus recensendis qui circumspectionem & prudentiam requirit maiorem, nimiùm is quidem esse fastidiosus mihi videtur. Ad hæc, si, vt in tabula magni & memorabilis argumenti, adiuncta sunt veluti πάρεργα, quibus vndique illa insignis & conspicua reddatur, cuius quæso vel rationis vel sapientiæ, ne dicam incogitantiæ & stultitiæ, fuerit reprehendere? Quum autem historia non solùm delectationem cognitionis, sed instructionem etiam animorum continere debeat, vt & voluptatem & vtilitatem afferat legentibus: si his ipsis quæ vt fabulosa notantur, etiam monita vtilia atque salutaria multa insunt, quis iam eos non modò qui vituperent, sed qui laudent, iniquius ferre omnino possit? Fuit Candaules rex Lydorum: nemo, vt opinor, negare audet. Hoc Clio, c.7. tempore in aliam familiam translatum fuit regnum Lydiæ. an quisquam falsò hoc proditum dicit? Cur igitur illa iam culpant de satellite coacto aspicere nudam reginam? Quæ si, quod haud scio annon sint, conficta essent, quanti multis de caussis fieri mererentur? Nónne illam peruersionem animorum, quæ ita mirabiliter, vt diuinitus effici videatur, sæpe vrgentibus fatalibus casibus animaduertitur, demonstrant? Quàm speciosis & bonis sententiis illustris est narratio? Idem & in aliis multis poteram, sine vllo exquisitionis labore, ostendere. Expugnari præter omnium metum & opinionem Sardis oportuit. Sit iam illud de puero Clio, c.84. nato cum capite leonino falsum, (quod fortasse minimè est) quam pulchrum hoc? quòd non circum ille vrbem totam latus fuit: quod si factum fuisset, capi secundum responsum diuinorum vrbs non posset. Sint sanè illa Scytharum dona fictitia: quid incommodi- Melpom. c.131. tatis tamen habet, vel quid potius pulchritudinis & bonitatis non habet cùm enarratio tum interpretatio, elegans, festiua, acuta? Sed quare ego prauitate quadam animi,

Polymnia, c. 14. Vrania, c. 137.

non vera esse potius, id est, ita audita cognitaque autori, putem? Eadem & de Xerxis somnio, de regibus Macedonum, deq; aliis similibus dici possint. Quapropter, quod ad crimen hoc vanitatis attinet, prorsus in nostro autore turpitudinem illam & mendaciorum maculas detersas esse confido. Neque possum satis animo constituere meo, qui factum esse existimem, vt à veteribus quoque illud in hunc conferretur. Nisi vnus fortasse aliquis plures in errorem induxit, aut inuidia odiúmve, vel (vt mollius dicam) animi certa quædam destinataque inductio quosdam ad huiuscemodi calumnias impulit. Sed hæc velle exquirere omittamus.

Nvnc ad aliam maiore studio susceptam & grauius atque inimicius factam accusationem veniendum, quam intendit huic vir magnæ doctrinæ & sapientiæ laude clarus, Plutarchus Chæronensis, qui nostrum autorem acerbissimè postulauit & conuincere conatus est malignitatis, edito libello, cui præscripsit περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας. Contra quæ, etsi singularis est viri autoritas & celebris eruditio, concedi tamen nobis oportere puto, vt pro Herodoto dicere liceat: si illi permittitur, contra non minus se, quam nobis ipse est, antiquiorem Herodotum scriptio, atq; aliquanto certè præstantiorem multis nominibus virtutum. Ipse quidem Plutarchus quo paratior venit ad maledicendum Herodoto, & in eo copiosus fuit ac vehemens, hoc minus læsisse illum putari debet. Quis est verò qui non laudatissima quoque conuiciis impetere posse videatur, quum Zoilos & Xenophanes suos habuerit Homerus? Quid autem verbis conquirere & comprehendere homini non infanti neq; obtuso difficile? Et dicit hoc egregiè Æneas ad Achillem,

Iliad. v.

Multa licet memoret conuicia vterque vicissim,
Quæ neque centenis remis instructa carina
Perferat. ipsa etenim facilis verbisq; redundans,
Sermones variis hinc lingua reuoluit & illinc:
Quisque & fortè alti quod dixerit, audiet ipse.

Vt autem contra ea quæ quisque improbet dicere rectè possit, ita quomodo dicat diligenter considerandum: nequid vel inscitè vel etiam malignè improbare videatur. Nam horum vtrumcunque deprehensum & notatum contradictionem omnem infirmat: ita quidem sæpenumero, nemo vt responsione magnopere dignam arbitretur. De quo & elegantissimis versibus & luculento sensu compositum epigramma Græcum Eueni veteris poetæ fertur: quod nos quondam Latinum fecimus vt sequitur,

Est multis pariter mos omnia dicere contra,
Sed non & similis dicere recta labor.
His sat erit verbum me commemorasse vetustum:
Hæc mihi quum placeant, tu licet illa probes.

Plutarchus autem minimè cauit ne insimulando malignitatis alterum, malignitatem ipse quandam singularem suam proderet. Nam quum collegisset quasi intimos sensus & reconditam voluntatem prauitatis malignorum, ad illa à se proposita postea, vt pueri à magistris secundum capita quædam traditas materias deducere iubentur, sic accusationem suã applicauit, in autorem hunc (vt ego quidem iudico) illa conferens alienæ malignitatis crimina. Ac ne dissimulauit ipse quidem neq; texit caussam iræ ac odii sui: nam suã ciuitatem, id est Bœotos, ignominia affectos, & infamatos (vt ait) immeritò, grauiter fert & dolenter. Hinc igitur illæ lacrymæ, hæc illa indignatio. Statim igitur quid autoritatis in tali criminatione sit, quam non veritatis sed vltionis cupiditas expresserit, apparet, vt illius quasi filum sequentes, refellere quæ congessit singula nihil sit necesse. Sed ad quædam tamen aliquid dicamus.

Quòd vero huic incipiens, suauitatem orationis, qua iucundè commouerentur legentes, exprobrat, ad id nihil aliud respondendum censeo, quàm quod Alexander Hectori fratri, qui sibi in iurgio formositatem obiecisset, οὔτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα. Sed malignitatem omnem vndique ita colligit: Primùm de vsu nominum asperiore, deque verbis durioribus, in copia molliorum & leniorum. Deinde, si extra historiæ seriem alicuius vitia, vel si in hac laudes ieiunius commemorentur. Præterea, quum plurium fortè sermones referantur, assentiri deterioribus. omnino enim coniecturas sequi ad peiora, esse malitiosi & infensi animi. Postremò, laudis adiectione veluti condire vituperationem. esse enim simplicitatis hanc simulationem pessimam. Quid ad hæc ergo dicemus? profectò non reperit in Herodoto ista Plutarchus, sed animo suo conquisita in illum intulit. Quare enim vsum nominum verborumque in hoc autore non probat? qui quidem (vt existimo) vsus est diserta & accurata oratione ætatis suæ, quam à posterioris sæculi forma differre

ferre nos quoque intelligere possumus. Quid autem caussæ fuerit cur non potius illa verè & simpliciter, quàm mendaciter & inuidè, dici sentiamus? Egregium est quod conquerenti Lasthenis factioni, (quorum scelere prodita fuerat Olynthus) contumeliose à Macedonibus se nefarios proditores appellari, respondisse Philippum regem accepimus, *Macedonas esse indoctam nationem ac inciuilem, solereq́; ficum nominare ficum, & ligonem ligonem.* Quid autem offendit (obsecro) Plutarchum, quòd Herodotus protulit asperius quædam, ac non molliuit appellationibus? Visum enim scilicet illi fuit id dicere quod esset. Nam de coniecturis sequendis deque laude & vituperatione vniuersa hoc licebit vnum iterum atque iterum respondere: de suo illum iudicio historiam susceptam exposuisse: neque rectè facere eum qui ingenii sui vires in alieno opere explicare velit, pręsertim ad infamiam autoris. Ego, vt quicque retulit, sic sensisse, audiisse, comperisse existimo. Et cur non in hac potius persuasione perseuerem quàm illam inducam maleuolentiæ, peruersitatis, virulentiæ? Quia enim contumelia afficit diuina & humana, sacra & profana. Si vera sunt, quæ est contumelia? (rectè enim ille in comœdia negat se maledicere, quum, quæ vera sint, dicat) sin falsa, ostendatur falsitas. Sed quomodo ostendit? ratiunculis quibusdam & conclusiunculis leuissimis. Quod quasi ipse sentiret, ne hoc quidem agere se ait, vt mendacii, sed vt malignitatis reum peragat Herodotum. Hanc igitur defendamus, si possumus. Ac laudationibus illis minutis & tenuibus (vt vult Plutarch.) quot possunt opponi præclarè, & pleno ore (vt dicitur) enunciatæ? Quale enim hoc? *Omnium quos scimus hominũ primi Athenienses cursu illati in hostes sunt: omnium primi sustinuere vestitus Medici & hoc ornatorum aspectum: ad illud autem vsque tempus nomen quoque Medorum terribile fuerat.* Addantur his quæ de Cynægito scripsit. Ac nequis Athenienses tantum laudatos benignius credat, (in quo nescio quam suspicionem corruptæ largitionibus voluntatis mouet Plutarchus, temerè quidem, vt videtur, neque ipse quicquam explanat) quid? parcéne Lacedæmonios laudauit his verbis? *Sunt Lacedæmonii in certaminibus singularibus haud vllis aliis inferiores: in acie verò omnium mortalium præstantissimi.* Quid? horum ciues Sperthiam & Bulin parúmne prædicatione sua ornauit? Sed hæc innumerabilia sunt. Atque in nomen sophistæ etiam inuehitur quasi probrosum: quum profectò eos, qui veluti opifices quidam essent sapientiæ, & artem quandam facerent illius, sophistas, vt citharistas & grammatistas, vocatos, & postea vitio hominum, (vt in aliis pluribus euenit) nomen quoque male audiisse constet. Nam quòd exagitat præclaram sententiam de instabili & incerta fortuna rerum humanarum, quam Herodotus Soloni attribuerit (cui quidem similes & alibi leguntur) nimiæ sapientiæ & pietati hominis concedatur: qui veritus sit, ne si ita de Deo loquamur, vt humanus intellectus quæ dicuntur percipere possit, parum pii esse videamur. Cur ergo Deo oculos, manus, pedes, aures attribuimus? cur dicimus Deum irasci? cur vlcisci? etiam vereri profectò, tentare, pœnitere, lætari, dolere. πόῤῥω γὰρ λύπης καὶ χαρᾶς ἵδρυται τὸ θεῖον. sine quibus illa ne intelligi quidem possunt. Quid Xenophon? (quo nemo fuit numinis colentior, nemo obseruantior, nemo impietatis erga Deum acrior hostis) nónne eandem sententiam ponere non dubitauit in præclaro illo opere suo historiæ rerum Græcarum? sic enim ait, καὶ ὁ θεὸς δὲ, ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους μικρούς. Hæc igitur sacrilega est in Herodoto sententia, quia secundum hominum intelligentiam φθονερὸν dixit esse τὸ θεῖον. Sed hæc quam sint futilia quis non videt? Omissam autem illam retis fabulam & Pittaci pugnam ferat æquo animo Plutarchus: seque hoc consoletur, quòd, vt ait, tot alias exposuerit non magis profectò fabulosas. Sed prætereunda sunt certè aliqua, indigna quæ refutentur. Crœsi quidem annon satis clarè memorat eruditionem, & doctrinam fortunæ aduersæ? cui τὰ παθήματα μαθήματα ἐγεγόνει. Neque Xenophon sapientissimus vir dubitauit similiter post amissum regnum prudentiorem Crœsum producere. Ad alias argumentationes illius de Ephesiis, Colophoniis, Chiis: vbi quàm leui vtitur ratione, quòd Lampsacenus Charon, antiquior ille quidem Herodoto, quædam non scripserit. Quasi nihil oportuerit narrare Herodotũ, nisi quod in litteras iam esset relatum. Quod dictu est perquam ridiculum: præsertim quum ipse profiteatur, eorum quæ alii non comprehenderint, mentionem facere decreuisse. Sed cùm de illis, tum de Samiis, Corinthiis, Lacedæmoniis, de Isagora, Aristogitone, Atheniensibus, Platæensibus, quæ disputat, patiamur sanè illum vincere. Quis enim, qui aduertere animum paulum modò voluerit, non perspecturus facile est victoriæ istius præclarum successum?

Eratone, c. 112.
Ibid. c. 114.
Polymn. c. 104.
Polymn. c. 134. & s.
Hoc nomine vsus est Herod. in Clione, c. 29.
Clione, c. 32.
Hellenicon l. 5.
Clione, c. 207.

Venio igitur ad plenam lunam: de qua ingenue fateor non intelligere me quæ à Plutarcho disputantur. Herodoti luculentissima narratio, quum nemini non sit euidens. Dicit enim, *negasse Lacedæmonios, posse contra legem ante plenam lunam in expeditionem sese proficisci, & remansisse in patria dum luna orbis compleretur: ac postea profectos, ita accelerasse vt tertio die in*

Eratone, c. 106. & 120.

Atticam Lacedæmone peruenirent. Hæccine narratio illam merebatur tragicam acclamationem, hunc autorem cælum ipsum, dierum rationem, omnes res confundere? Nam de lege, deque prœlii die, sua fide affirmante vtroque, venia (vt opinor) dabitur ei qui fidem Herodoti pluris sibi faciendam quàm Plutarchi, & illum potius quàm hunc sibi esse sequendum putauerit. De Philippide etiam obscura est insectatio: & erat hic locus in nostro libro corruptior.

Reliqua sunt calumniis manifestis referta, & vbique conspersa nigro sale, & atrocibus quidem illis sed infirmis criminibus referta. Sane Thebanos, vt ciuitatem suam, (notum enim, fuisse hunc Chæronensem Bœotum) exquisita & peraccurata defensione propugnauit, & in hac parte admodum vexauit autorem nostrum. In quo quidem ignoscendum est dolori ipsius, sed reprehendenda profectò impatientia & ira. Quàm enim moleste fert & indignè læsos oratione ab Herodoto suos? Hoc igitur (vt apparet) vlcus tangi noluit, neque potuit ferre. Sed mendacii crimine Herodotum (vt opinor) facile liberat non modò fama illis temporibus longe lateque vagata, sed conseruata etiam ad posteritatem, proditionis Thebanorum: de qua & Demosthenes argumentum duxit leuitatis & infidelitatis illius ciuitatis: & illud in sermonibus hominum semper permansit, decimam à Thebanis Apollini persolui oportere. Cuius mentionem à Xenophonte scimus semel atq; iterum fieri. Quum enim communi decreto statuissent Græciæ ciuitates, quæ aduersum barbaros consenserant, ab iis qui nulla necessitate coacti Persæ se subiecissent, Delphico Apollini bello confecto decimam exigi debere, Thebani quidem potentia sua restitere decreto: sed quòd illo tenerentur, fama memoriaque hominum constantissime perdurauit.

Philippica 2.

Hell. 1.

Decretum fœderis extat in Polymnia, c. 132.

Præterea quamuis malitiosum & prauum Plutarchus faciat Herodotum, non stultum tamen fuisse neq; hebetem confitetur. Quid autem incogitantius fieri potuisset, & in summa audacia amentius, quam ea affirmare atque tradere, quæ, si falsa essent, non modo paulo ante defunctorum dictis atq; relationibus, sed memoriæ, viuorum propemodum, testimonio refutari atq; redargui possent? Et ille cum tam impudente mendacio, cum tam inconsentanea expositione, cum narratione tam dissidente, in celeberrimum frequentissimumq; totius Græciæ conuentum (ita enim accepimus) venire, & illa vanissima atque leuissima scripta, plena maleuolentiæ & obtrectationis, reclamantibus diuinorum & humanorum monumentorum inscriptionibus, recitare non dubitaret? Nimis ineptum & friuolum facis autorem, contra tuam quoque existimationem. Non audiuissent ac potius exibilassent, vel male etiã multatum illo tanto theatro eiecissent eum, qui plane ad irridendum & eludendum auditores, quique in communi Græciæ solenniq; cœtu ad nomen Græcum proscindendum lacerandumq; adesset. De consilio autem & facto Leonidæ retinendi Thebanos etsi astute disserit, nemini tamen non plurima in mentem venire arbitror quibus hoc etiam loco defendi possit narratio. Adduxerat inuitos, sed sic vt à ciuitate delectos: ergo non modò illius, sed suorum quoq; metus hos continuit. Dimisit alios, quos minus alacres in aperto esse discrimine videbat. illis enim parcendum decreuerat. Quomodo voluit autem vel potuit omnino quadringentos retinere, quum trecentos solùm haberet ipse secum? Primùm voluisse Leonidam perdere istos Thebanos dixerat: neq; non plures quam trecenti cum illo fuêre. Nam præter Thespienses, etsi non dicitur, cum trecentis tamen Spartanis sequutos alios plures ditionis ipsorum intelligere debemus. Ita enim fieri solitum scimus, vt Spartani nequaquam veluti solitarii, sed quodam satellitio suorum stipati in expeditionem proficiscerentur, quum singuli interdum ad septenos adducerent eorum quos εἵλωτας vocarunt. Sed quid facerent? aut in illis angustiis quid experirentur tutius quàm quod retulit Herodotus? Neque aliud tempus omnino videtur fuisse vel defectionis, vel fugæ, vel transitionis, quàm quod memorauit Herodotus. Sed in tanto tumultu quo pacto exaudiri potuit imploratio? Et interfectos enim scribit nonnullos, & vel de gestu intellectum fuit supplices hos esse. Notas quidem cur impudentissime confingere voluerit, causam equidẽ nullam reperio. Accusat paulo post asperitatem vocabuli, quod de fuga consuluisse dixerit Græcos. Nimis est seuerus noster Aristarchus. Atque etiam illud non tulerit credo, quòd rex regum censet aufugiendum de Troia. non enim (vt opinor) mollius est φεύγωμεν, quàm δρησμὸν βουλεύεσθαι. Quid verò de Naxiis & Themistocle dicemus? Scilicet in metu tanti belli, & tempestate barbaricæ classis ingruente, incredibile fuerit, insulanos homines non ad eos proficisci voluisse quibus nemo non interitũ aut seruitutem impendêre existimaret. Themistocli vero indecorũ aut turpe fuerit, adiutum ipsum alterius consilio, non solum omnia commentum fuisse: at Agamemnonem, non vnum aut alterum, sed decem συμφράδμονας optare non puduit. Nam in Artemisia quod facetias consumit suas, quibus nequaquam abundat, fecisse videtur incogitantius.

Polymn. c. 205. & 220.

Calliope, c. 28.

Polymn. c. 233.

Vrania, c. 4.

In

In iis quæ ſequuntur, quod non modò quid perperam ſcripſerit, ſed quæ ſcribere etiam debuerit Herodotus, docere vult, ſit hoc & ipſum præclaræ & ſingularis ſapientiæ Plutarchi. Cetera inuoluta ſuſpicionibus, & alienarum rerum mentionibus confuſa, & fallacibus complexionibus intricata, & anxietate quadam mirifica accuſationis ſeſe ipſa infirmantia, vel relinquamus ſane, vel ad priora remittamus. Ad omnia enim ferme reſponderi dicique idem videtur poſſe: inſaniam eſſe & furorem, non peruerſitatem, neque fraudulentiam, ea commemorare, quæ quum primùm cognita fuiſſent, hominum ſcientia reprobarentur, à poſterioribus autem inter ſe diſſidere & contraria eſſe facile perſpicerentur. Etſi autem homines docti ac ingenioſi non difficulter reperiunt quomodo aliquid dicendo euertere odioſumque reddere aut ſuſpectum poſſint, tanta eſt tamen vis veritatis, vt neſcio quo pacto, quamuis oppreſſa & obſcurata, illa plerunq; tamen reſiſtat atque eluceat contra dolos & verſutiam. Quapropter non quid conquiſierit ad inſectationem Herodoti Plutarchus, neque conuitia quæ illi facit nimis cupidè, neque ſtudium exagitandi autorem antiquiſſimum, ſed rem ipſam ſpectabimus. Ipſi autem Plutarcho hoc dicimus, *Iliad. 4.*

——σὺ μὲν ἐ καλὰ ταῦτ' ἀγορεύεις.
Οἶσθα καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι.
Εἰ δ' ἐτεὸν δὴ τοῦτον ἀπὸ σπουδῆς ἀγορεύεις,
Ἐξ ἄρα δή τοι ἔπειτα θεοὶ φρένας ὤλεσαν αὐτοί.

Sic enim videtur non ille quidem quæ ſenſerit ipſe, in hoc libello diſſeruiſſe, ſed vel aliorum voluntati aſſentatus eſſe: vel quid in mala cauſſa poſſet, oſtendere voluiſſe. Quod ſi de animi ſui iudicio & inductione illa ad talem modum diſputauit, profectò in hac parte receſſit à ſe ipſe. Non enim aliter exiſtimo quàm fuiſſe Plutarchum, virum non modò eruditum & ſapientem, ſed etiam bonum, quam famam, præſertim probitatis, vt tueretur, minus curaſſe illum apparet in propoſito accuſationis huius. Sed finem faciamus. Non enim iucunda nobis fuit quaſi contentio & rixa cum tanto viro, quam tamen vt neceſſariam, omittere non potuimus, & in officii (vt rati ſumus) cuſtodia, & in ſtudio nomini bonitatique autoris excellentiſſimi debito.

OBIICITVR autem & hoc nobis, quod quidam volunt à Thucydide contra Herodotum dici, de fabuloſis narrationibus & hiſtoriis confictis ad auditorum voluptatem, *quæ, quum delectatione tantummodo afficerent audientes, in præſentia quidem iuuarent, ſed diuturnum fructum non haberent.* Ego verò non magis in Herodotum hæc conferri poſſe puto, quàm in quemlibet priorum de ſcriptoribus hiſtoriarum. Et (vt verum fatear) illas planè priſcas expoſitiones antiquiſſimarum rerum oratione & verbis ad venuſtatem, & iucunditate quadam animos perfundendum, compoſitas (quales potiſſimùm Pherecydis Syrii fuiſſe accepimus) grauiſſimum autorem exiſtimo veritati rerum geſtarum non oportere præferri cenſuiſſe: ac hilaritatem hiſtoriæ cedere ſeueritati, neque ſuauitatis cuiuſdam lenitatem, conſtantiæ & dignitati narrationis anteponi voluiſſe. Sed de hoc quiſque, vt lubuerit, ita ſtatuat atque ſentiat. Nos autem hoc teneamus: non modò propter ſermonis elegantiam, & illam cum ab aliis tum Cicerone laudatam dulcedinem, & quaſi amœnitatem quandam, diligendum hunc autorem, & in manibus ſemper habendum eſſe: ſed propter rerum cognitionem maximarum, propter maximè ad vitam vtilium ſententiarum copiâ, ob plurima certò, accuratè, prudenter, honeſtè dicta, magnifaciendum nobis, vel in ſuo potius genere anteponendum vniuerſis. Nota ſunt ex Latinis Ciceronis & Quintiliani elogia præclariſſima huius autoris. Græcorum autem quæ opinio de his libris fuerit, ſatis indicat inſcriptio nominum Muſarum, quibus omnem ſapientiam & doctrinam & ingenii præſtantiam, antiquitatem ſignificaſſe notum eſt. Et quicunque meminere ipſius, honoris & laudis præfationem ſemper vſurpaſſe reperiuntur. Quas ob res neque me pigere operæ poſitæ in hoc autore debere puto, neque non hortandi mihi videntur omnes, vt ſtudio ſinguli in hoc autore verſari, & illum præcipuo amore complecti velint. Nam & mihi fructuoſam fuiſſe lectionem huius videor ſentire, & aliis item futuram eſſe confido. Viſum autem, &c.

Thucyd. lib. 1. κτῆμά τε ἐς ἀεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται.

DE HERODOTO, EX EODEM IOACH. CAMERARIO.

HERODOTI patrem fuiſſe Lyxem & Dryo matrem perhibent, patria Halicarnaſſenſem: quod præſcripti nunc etiã in hiſtoria illius legitur. Parentes in ſua ciuitate bono loco natos tradunt, ipſumq; fratrem habuiſſe Theodotũ nomine. Quum autem teneretur Halicarnaſſus à Lygdamide tyranno, nepote Artemiſiæ reginæ Cariæ, ſeceſſit Herodotus

Lucian. Herodoto, vel Aetione.

in Samum insulam: atque ibi lingua Ionica historiam magna cum cura composuit, relatam in libros nouem: quam quum in frequenti Græciæ conuentu Olympiorum recitauisset, sic placuit vniuersis vt ita audirent quasi Musas loquentes: ideoque libris qui nouem (vt diximus) essent, Musarum nouem indidere nomina. Quum reuersus in patriam autor fuisset ciuibus suis tyranni expellendi, successit quidem res, sed inuidia maxima Herodotum excepit. Ita enim fieri solet vt periculorum metum parta securitate obtrectationes fere sequantur. Cedendum igitur, relinquendos ingratos ciues ratus, quum Atheniensium tum colonia in Thurios Italiæ populos deduceretur, sua sponte illis se colonis socium addidit: & ibi finiuit vitam suam: sepultusque fertur in foro. etsi quidam Pellæ mortuum fuisse tradidere. Ipse facit mentionem λόγων Ἀσσυρίων & λόγων Λιβυκῶν, quos conscripserit: de quibus tamen hæc mentio solummodo restat. Herodotum scribunt, quum recitaret in Olympiis (vt suprà retulimus) historias suas, audiuisse Thucydidem qui adhuc ætate puer esset: quumque Thucydides tum quasi diuinitus commotus lacrymas profudisset, animaduertisse hoc Herodotum; & gratulatum fuisse patri ipsius Oloro: hortatumque vt erudiendum curaret filium diligenter: gliscere enim in animo illius cupiditatem bonarum artium atque disciplinarum. De Herodoto Græcum epigramma fertur, quo memoratur & illa inuidiæ fuga & discessio in Thurios.

Clione. c. 106. Euterpe. c. 161.

> Ἡρόδοτον Λύξεω κρύπτει κόνις ἥδε θανόντα
> Ἰάδος ἀρχαίης ἱστορίης πρύτανιν,
> Δωριέων πάτρης βλαστόντ' ἄπο· τῶν γὰρ ἄπλητον
> Μῶμον ὑπεκπροφυγὼν, Θούριον ἔσχε πάτρην.

Extat apud Stephanum: sed magis integrum in scholiis Nebularum Aristoph.

quod nos ita aliquando conuertimus,

> *Terra, satum Herodotum Lyxe, tegit ista sepultum,*
> *Qui priscæ Ionicæ laudem habet historiæ.*
> *Dorica produxit tellus hunc: vnde fugatus*
> *Inuidia, hac patria Thuride sedit humo.*

Ex eo factum est vt aliqui præscriptionem Halicarnassensis mutarent in Thurii: quod & Plutarchus annotauit in libello De exilio. Reperio relatum hunc in olympiadem LXXVII, & LXXXIIII. cum quo non dissentit quod traditur, floruisse Thucydidem olympiade LXXXVII, & olympiade LXXXVIII mortuum Periclem Xanthippi filium, cuius Herodotus meminit. Plinius vbi de ebeno disserit, Herodotum scribit Thuriis condidisse historiam anno ab V. C. trecentesimodecimo. Quod & ipsum cum numero LXXXVII olympiados consentit, quo aliqui floruisse Herodotum tradidere: quum acceperimus Romam conditam esse circiter olympiada VI. Sane cum Hellanico vixisse fuisseque apud Archelaum, traditum est: quod tempus & EVripidis poëtæ fuit, quem genitum accepimus eo die quo Persæ fuêre à Græcis fusi. Pherecydes & Hecatæus diu ante illũ historias & fabulas cõponere primi oratione soluta cœpere. Fuit & Xanthus quidam scriptor Lydus, quem in Lydorum historia sequutum Herodotum putant. Fuit & Charon Lampsacenus paulò hoc superior, qui & ipse bellum Persicum descripsit. Sed & Hellanicus suas historias ante Herodotum edidit, quas ipse se legisse significat. Fuit hoc nomine Olophyxius Thrax, qui de nymphis & sacris scripsit: & alius, medicus.

Euterpe. 131.

DE DIALECTO IONICA, EX EODEM.

ORATIO Herodoti elegans est, & Ionicæ linguæ propria quadam facilitate, sine omnibus veluti anfractibus, defluens. Dialectus autem (id est peculiare orationis genus) Ionum cum Attica lingua magnam habet communitatem. Nam & hæc quodam tempore appellatio Atheniensium, & Ionicæ omnes coloniæ Atheniensium fuere. In quibus accidit vt sonus vocis & forma sermonis in alieno scilicet solo Asiæ atque insularum mutaretur. Traditum autem est, appellatos primum Cranaos incolas Atticæ, quum Pelasgi adhuc Græciam tenerent; regnante deinde Cecrope, Cecropidas. Cui quum successisset Erechtheus, tum illis fuisse inditum nomen Atheniensium: ac mox ab Ione ductore, Ionum. Hic fuit Xuthi, vel Apollinis (vt poëtæ) filius, susceptus ex Creusa Erechthei filia: & AEgiali ac Helices regnum tenuit. Cuius gens postea à Doriensibus pulsi, ab Atheniensibus in ciuitatem recepti fuêre.

Pausan. Achaicis.

Varietates in Ionica lingua hæ fere annotantur. A in η mutatur, nisi Doricum fuerit α. αι mutatur in η. Mutatur & ε in η, diuisa diphthongo, itemque in genitiuis nominum εως. ῶν mutatum est ex ἀων. Crassæ mutantur in tenues. Attica mutatio est α in ε. Vsurpant Iones

& ι

& ε cum ι, in genitiuis nominum ις, vbi Attici ω ponunt: quum ιος quoque communis sit & Ionica flexio. Vertunt π in κ. Item αυ in ωυ. itaque hæc diphthongus, Ionica vocatur. Pro ω accusatiuo faciunt ουν. Duo σσ in ξ mutant. Metaplasmus ει, in ις, Ionicus est. similiter & aliæ quædam suæ huius dialecti formæ sunt. Est & mutatio η in α. Mutant ευ in ω. item ε in α. Addunt Iones finali σ, litteram ι, & in verbis, σι. Syllabam ῶ circumflexam, εω faciunt. Interdum & non circumflexum ου primæ declinationis, εω faciunt. Vocabulis initialibus τ præponunt. ε & ι producunt, addita υ & ι. Tertiæ declinationis genitiuum in εως, de κ, proferunt. ω faciunt ωι. Geminant consonantes, vt σσ, ττ, ππ. Inserunt ε, item σ. nam θα primæ personæ pluralis, σθα, & θον dualis, σθον faciunt. Inserunt α in patronymicis. Iones integris & incontractis verbis nominibusque & participiis aduerbiisque, omnibus denique orationis partibus vtuntur. Mutant ην in εα. Augmenta præteritorum & aliarum dictionum initia abiiciunt. τ nominum in ης in declinatione elidunt. Vtuntur reduplicatione. Vtuntur & transpositione tam litterarum quàm syllabarum. Abiiciunt ι de diphthongo ει. Initiales litteras abiiciunt. Ex ει faciunt ι longum. Suas habent tertias personas plurales præteriti perfecti passiui, posita littera α ante ται finale, vt & in aliis. Infinitiua per syllabam μεν producunt. Sunt & contractiones & synalœphæ Ionum: sunt & apocopæ.

Horum exempla promiscuè subnotauimus, & aliis quibusdam proprietatibus dialecti Ionicæ indicatis. Ἡροδότου Ἁλικαρνασσῆος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε, pro Ἁλικαρνασσέως ἱστορίας ἀπόδειξις. Θωυμαστά, pro θαυμαστά. Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου, pro Ἰώ. Πλεῦνας, pro πλέονας. Ἀπ' ἧς, pro ἀφ' ἧς. Ἀπελέμενοι, pro ἀφελόμενοι. & Ἀξιαπηγητότατα, pro ἀξιαφηγητότατα. Διαπρηξάμενος καὶ τἄλλα τῶν εἵνεκεν, pro διαπραξάμενος καὶ τὰ ἄλλα ὧν ἕνεκα. Ἐγεγόνεε, pro ἐγεγόνει. Ἤδεε, pro ᾔδει. Διαπόντια, pro διαποντίων. Μίδης, pro Μίδας. Θρόνον βασιλήιον, pro βασίλειον. Ἑστάμεναι, pro ἑστάναι. Ἐπικεχάρισεν, pro ἐπικεχαρίσμην. Κυρίων τῶν ἡμερέων, pro κυρίων τῶν ἡμερῶν. Κιθῶνας, pro χιτῶνας. Ἐπὶ νόον πίπτεσι, pro ἐπὶ νοῦν πίπτουσι. Πεμάτει, pro πρέπει. Ἱρόν, pro ἱερόν. Ὁρτή, pro ἑορτή. Κεῖνος, pro ἐκεῖνος. Ἐάν, ἴσως, pro ἄν, ἴσως. Κεχωρίδαται, pro κεχωρισμένοι εἰσί. Ἐπιτάχατο, pro ἐπιτεταγμένοι ἦσαν. Τὠρχαῖον, ὤνθρωπε, ὦναξ, ὡνήρ, ὡτερος, τὠνθρώπου, pro τὸ ἀρχαῖον, ὦ ἄνθρωπε, ὦ ἄναξ, ὁ ἀνήρ, ὁ ἕτερος, τοῦ ἀνθρώπου. quæ Attica synalœpha & in aliis reperitur: vt θάτερον, τοὔτερον. Ὑβρις, πόλιος, pro ὕβρεως, πόλεως. Ἐγχειρίδιοισι, pro ἐγχειριδίοις. Ἐπεὰν, ἀδελφεός, pro ἐπὰν, ἀδελφός. Τοὔνομα, μοῦνος, ξεῖνος, pro τὸ ὄνομα, μόνος, ξένος. Πᾶσι, pro πᾶσι. Ἐδικαίευν, pro ἐδικαίουν. Μέζεθος, τάμνειν, pro μέγεθος, τέμνειν. Ὁπέων, pro ὁποίων. Ὁρέων, pro ὁρῶν. Σταθμεόμενοι, pro σταθμώμενοι. Χρεωμένων, pro χρωμένων. Κοινή, pro κοινῇ. Ἀνθρωπηίη, pro ἀνθρωπίνη. Τυφῶ, ἄθω, pro τυφῶν, ἄθων. quod plane Atticum est. Πλεῦν, pro πλέον. Προσδέκεο, pro προσδέχου. Ὤρεα, pro ὄρεα. Διξά, τριξά, pro διττά, τριττά. Αὐτόπτης, pro αὐτόπτης. Ἐν τῇσι ἀμάξῃσι, pro ἐν ταῖς ἁμάξαις. ac concursum omnino vocalium Iones amant. Ἀδρησε, pro ἀδρασε, *quæ non solerent aufugere.* Ἐπιβατέων, pro ἐπιβατῶν. Ὁκόσον, ὄκου, κότε, pro ὁπόσον, ὅπου, πότε. Βεβάλεες, ἔφεες, pro βεβάλεις & ἔφεις. Ἑσσωθέντες, pro ἡσσωθέντες & ἑσσονες, pro ἥσσονες. Ἀδαιές, pro ἀδαές. Οἴκασι, pro ἐοίκασι. Κέρεα & γέρεα, pro κέρα & γέρα, contracto de κέρεα, eliso τ. Ἐσελάδατο, ἐσελήλαντο ἦσαν. Κατεστράφατο, κατεστραμμένοι ἦσαν. Τρῶμα, pro τραῦμα, omisso υ. nisi magis est à verbo Ionico factum quod τρώειν illi dicunt. id est, τιτρώσκειν. Apud Homerum Ἐρίηρες, pro ἐρίηρει positum volunt: Ἐρυσάρματες ἵπποι. Herodotus Αὐτοκέλευς, pro αὐτοκέλευστοι. Contrà μάρτυρσι & φύλαξι, Iones, pro μάρτυσι & φύλαξι. Ὄψεαι, pro ὄψῃ. quod Atticis est ὄψει. Ἀπικέατο, pro ἀφίκοντο. Ὁρμέατο, pro ὡρμηντο. Μασσαγέων, pro Μασσαγετῶν. Λάξις, pro λῆξις. οτ in εω solutio, & σθα, ac σθον, ποιητικώτερον videtur. Ὑπερῷον, λαόν, pro ὑπερῷον, λεών. Κραδίη, pro καρδία. κρατερός, pro καρτερός· vt Homero Κράπαθος, pro Κάρπαθος. Reduplicationes sunt Homericæ, τετύκοντο, ἐκλελάθον, πεπαγών. Herodotus Ἀραρημένοι dixit pro ἡρμοσμένοι. Ἐνθεῦτεν, pro ἐντεῦθεν. Ἀπηθευμένοι, pro ἀποτεθευμένοι. Duplicationes consonantium Ionicæ illæ quidem esse perhibentur, sed sunt poëticæ, vt ὅσσον φέρτερός εἰμι. Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι. Ὁππότ' ἀνὴρ ἐθέλοι.

EX EODEM.

Ionicus est & articuli pleonasmus. vt, τοὺς μὲν ἀναστήσειν, ὁ δὲ Ἀτρείδην ἐπαρῆξαι, pro ἐπαρῆξαι δέ. in quibus ὁ pronomen esse volunt, & significare αὐτός, Ionicè. Polymnia, εἰ μέν τι ἐνείη σφάλμα φέροντι τῷ βαρβάρῳ, τῶν μὲν ἔλεγε οὐδέν, ὁ δὲ τὰ εὐτυχέστατα ἐκλεγόμενος, *siquid inerat quod fraudi esset barbaro, eorum nihil memorabat, sed eligens maximè fausta.*

Est autem & aliorum pronominum hic vsus, εἰ δὲ ταῦτα ἀποδώσει οὐκ ἐθελήσεις, οὐ δὲ πάντως σφάγματα ἀνάξειν, pro ἀλλὰ πάντως ἀνάξεις. Et rursum, ἤ σύ γε, pro ἤ γε. Iliad. ρ.

Ὅς τ' ἐπεὶ ἄρ κε κάμησι κύνας τ' ἄνδρας τ' ἐρεθίζων,
Οἵ τε μιν οὐκ εἰῶσι βοῶν ἐκ πῖαρ ἑλέσθαι,
Παννύχιοι ἐγρήσσοντες, ὁ δὲ κρειῶν ἐρατίζων ἰθύει.

Ionum sunt anastrophæ. vt, ἐρινῆς ὥς. Iliad. β, -οὔ σε ἔοικε κακὸν ὥς δειδίσσεσθαι. Sic ᾧ ἔπι, pro ἐφ' ᾧ. Et, βιοτῆς νῦν μὲν ἀνθρωπηίης πέρι. Iliad. β. τότε δ' ἤδη ἔχεν κατὰ γαῖα μέλαινα. i. κατεῖχε.

Sunt & ἀποκοπαὶ Ionicæ verbi substantiui. vt, ἔνι pro ἔνεστι, μέτα pro μέτεστι. Hom. πάρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι, id est, πάρεστιν ἐμοί.

Cum aliter, tum interposito ἂν dirimunt coniungenda. μέχρι μὲν ὧν τούτων. & βούλομαι περὶ τὰ κέρεα ἐλιύσσειν, id est, περιελίσσειν. & κατ' ἂν ἐκάλυψε, pro κατεκάλυψε. & κατά με ἐφαρμάξας, pro καταφαρμάξας ἐμέ. & ἐστι τ̃ ἧς Βαβυλωνίων, pro τ̃ Βαβυλωνίων ἧς. Sic ὡς δ' αὔτως, pro ὡσαύτως δέ. Iliad. β, κὰδ δὲ καὶ εὐχωλήν. & Iliad. ρ, -ἀπὸ δὲ μελιηδέα θυμὸν ἔλωμαι, pro κατὰ δὲ εὐχωλήν, & ἀφέλωμαι θυμόν. Iliad. α, ἐκ δ' ἕλον Ἀτρείδῃ. i. ἐξεῖλον δέ. Sic ὑπὸ δ' ἥρεον, pro ὑφῄρουν. Polymn. ἀπὸ πάντα τὰ χρήματα ἄγων, i. ἀπάγων.

Præpositiones absolutè, quasi aduerbialiter, sæpe ponunt: μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης εἰς Σάρδεις, *postea verò, quum exercitus Sardis venisset*. Sic, καὶ πρὸς ἀνεπιστήμονας ἔσαν, *præterea*. Iliad. χ, Πρὸς δ' ἐμὲ τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἐλέαιρε. Alibi, ἐν δ' αὐτὸς ἐδύσατο νώροπα χαλκόν. Item, διὰ πρὸ δ' ἤιεν καὶ τῆς. Herod. Polymnia, ἐν δὲ Ἀρτεμίσιον ἱρόν, *in illo litore est fanum Dianæ*.

Ionicum est casum ad præpositionem referri quæ cum verbo adiuncto composita est. vt, ὅτι οἱ ἐνορῴη, id est ὅ, τι ὁρῴη ἐν αὐτῷ, *quid in se animaduerteret*. Iliad. β, -τίο δ' αὖ ἐπιμέμφεαι, id est, ἐπὶ τίνος μέμφῃ. Et ὤμοισιν ἐπῆεν. i. ἐπῆν ἐπὶ τοῖς ὤμοις. Item Iliad. ν, θέρμετο δ' ἔγχος ἔπι προσέρας. i. εἰς περὶ τὸ ἔγχος. Herod. Clione, τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλλετο τῆς Σαρδίων ἅλωσιν, id est, ἐπ' ἔτεα τρία, *in tertium annum distulit Sardium expugnationem*. Idem, ἀπόζει τῆς χώρης τῆς Ἀραβίης, id est, ὄζει ἀπὸ τῆς χώρης.

Singularis vsus infinitiui εἶναι, Ionicus est, hoc modo, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιεύμενος τὴν πρώτην εἶναι, *vt hæc prima quidem cura esset*. Et, ὡς δὲ ὁμολογήσαμεν ἑκόντες εἶναι, *quod volentibus quidem nobis fiat*. Et, τὸ δὲ σύμπαν εἶναι, *In quo totum verteres*, aut *Re ipsa*.

HERO-

HERODOTI VOCABVLA IONICA, ET QVÆDAM LOQVENDI GENERA, ILLI CVM HOMERO MAGNA ex parte communia: necnon alia.

COLLECTA ET LATINE REDDITA, PARTIM AB IOACHIMO CAmerario, partim ab Henrico Stephano: litera C *illius nomen*, H *huius nomen indicante, a quo & addita nunc fuerunt aliquibus Camerarii interpretationibus exempla.*

HENRICVS STEPHANVS LECTIOnis Herodoti studiosis.

SI *vulgo receptum morem vsurpare, quàm meum tenere, maluissem, Ioach. Camerarii nomen silentio præteriissem: ac titulum huic opusculo præfixissem quo hanc recensionem pariter & interpretationem vocabulorum, quæ quum Herodotus sibi habere peculiaria videatur, habet tamen cum ceteris Ionibus, & nominatim cum ipso etiam Homero (ad pleraque quod attinet) communia, totam suscepissem & in me recepissem. Nec tamen magnum onus humeris meis imposuissem. quæ enim Camerarius de illis vocabulis antea scripserat, meis infarciendo eaq; pro meis ostentando, magnum oneris leuamentum in promptu mihi fore animaduertebam. Præsertim vero quum multo plures à me quam ab illo voces recenserentur & exponerentur, sub meæ commentationis prætextu dominium in illius quoque commentatiunculam vsurpare, res fuisset quæ multorum exemplis defendi (si exempla malam defendere caussam queunt) potuisset. Verum ego non solum, alienis tantummodo plumis se vestire, corniculæ in morem, sed etiam vel miscere suis alienas, atque id dissimulare, vix ingenui esse hominis, semper existimaui. Atque hoc & meus Thesaurus testari abundè potest. Quinetiam Paralipomena tantùm institutionis grammatices (aut saltem eorum partem) scribere malui, quàm meam institutionem grammatices ad tam multas aliorum addendo, in aliena plurima manum inicere, simulq; miseros lectores crambe toties repetita occidere. Neque tamen sum nescius, reperiri quotidie qui multo maiori cum turpitudine plagiarii sint: id est, multo turpius & magis pudendum plagium committant, dum aliena, & quidem è multorum nonnunquam libris consarcinata, siue consuta, aut (sicut Græca vox magis placet) συνερραμμένα (licet eorum nonnulli ne artem quidem talia consarcinandi siue consuendi, siue τοῦ συρράπτειν, calleant) impudentissimo noui tituli libri, aut noui saltem nominis autoris, mendacio, pro suis obtrudentes, & obtrusa venditantes, fucum faciunt: etiamsi nulla futura sit qua vel γρῦ tam multis alienis οἴκοθεν (id est, de suo) infuisse dici possint.*

Ceterùm, quamuis pauca illa quæ Camerarii sunt, ita meis inseruerim (apposito vbique eius nomine) vt intacta in illis omnia reliquerim, fuisse tamen vbi eius interpretationi nonnullarum vocum aliquid adiicere, aut in eam non sine aliquo fortasse lectoris fructu inquirere potuerim, ostendam alias (deo fauente) in iis quibus Herodoti lectores, præsertimq; eius valde studiosos, amplius iuuabo. Sed malui exemplorum alicubi adiectione, aut exempli, vbi Camer. nullum attulerat, contentus esse. Ne hoc quidem tacebo, me in quibusdam vocabulis exempla Homeri, in quibusdam Hippocratis, (quæ Erotiani, & Galeni lexicis, quum ea excudi, destinaueram) in nonnullis, vtrimque, attulisse.

A.

Ἄγειν καὶ φέρειν, Ionicum est de hostilibus direptionibus. Herodot. lib. I. c. 88. φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. Et rursum I, 166. καὶ ἄγοντο ἢ ἔφερον τοὺς περιοίκους ἅπαντας. Iliad. ι, Οἶνον δ' ἐκ φέροντες Ἀχαιοὶ ἦσαν ἄγειν. Neq; me fugit, & apud Xenophontem & alios Atticos autores hāc figuram reperiri. nam & alia, quæ vt Ionica annotauimus, illi vsurparunt. vtriusq; enim linguæ eadē (vt suprà diximus) origo fuit. C.

Ἀγινέω vide in ἀπαγινέειν. Pass. Ἀγινεόμενος actiua signific. *Adducens*, VII, 33. ἀγινεόμενος γυναῖκας. H.

Ἀγοράζομαι, ὥμαι, *Concionor*, *Concionem habeo*. Vnde ἠγορόωντο, VI, 11. ἠγορόωντο ἀγοραί. καὶ δὴ τοῦτο Φιλοὶ ἄλλοι ἠγορόωντο. Sic Hom. Il. δ, versu 1. Οἱ δὲ θεοὶ πὰρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο. Sed hic est potius *Concilium habebant*, *Consultabant*. At quum dicit, ἀγορήσατο ὁ μετὰ τοῦτο est *Concionem habuit*. Verbum autem Ἀγοράζειν apud hunc (sicut apud Thucyd. & Aristoph.) est, *In foro versor*. H.

Ἀγχίστροφα, *In contrarium mutata*, *Contraria*. ἀγχίστροφα βουλεύομαι, VII, 13. Propriè autem ἀγχίστροφον q. d. *Conuersionem*, id est, mutationem, *propinquam habens*, siue *Mutationi propinquum*. H.

Ἀγωνίδαται pro ἠγωνισμένοι εἰσί, sed passiua significat. pro *Decertati sunt*: IX, 26. πολλοὶ μὲν χαρτοὶ καὶ εὖ ἔχοντες πρὸς ὑμέας ἡμῖν ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες ἀγωνίδαται, *multa certamina decertata sunt*. Sed perperam in Aldina & Germ. edit. ἀγῶνας pro ἀγῶνες scriptum est. H.

Ἀδαέες, *Ignari*, *Imperiti*. IX, 45. ἡμέες δὲ ἀπειροί τε εἰσὶ καὶ ἀδαέες τούτων τῶν ἀνδρῶν. H.

Ab eodem pro Ἀδαής dicitur Ἀδαήμων, vt VIII, 65. ἀδαήμονα τῶν ἱρῶν. Quinetiam verbum Δεδαηκε, *didicit*. H.

Ἁδεῖν & Ἁνδάνειν, *Placere*, Ἀδ' οὐκ Ἀτρείδη Ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ. Et, Ὡς ἐὸ φίλοι ἥνδανε μοι αὐτῷ κακός. C. Vide Ἀνδάνειν & Εὔαδε.

Αἱμασιαί, *Septa*. Sed addit Herod. in primo, c. 180. αἱμασιὴ παλίνθων ὀπτῶν. Odyss. σ. αἱμασιάς τε λέγων, *Septa struens*. C.

Αἶνη, *Existimatio*. C.

Αἰχμὴ κακῶς ἀγωνίσαι dicitur πρὸς ἴσα, ab Herodoto, rarissimo sed elegantissimo loquendi genere, lib. VII. c. 152. de Argiuis, ἐπεί σφι πρὸς Λακεδαιμονίους κακῶς ἡ αἰχμὴ ἑστήκοι, hoc sensu, *Quum minime secundum eis aduersus Lacedæmonios prælium fuisset*. Quam interpretationem etsi aperte præcedentia & sequentia confirmant, possit tamen ea & Eustathii testimonio comprobari: qui postquam dixit δόρυ nonnunquam significare πόλεμον, id est, *bellum*, (veluti quum aliquis vocatur δουρίκλυτος) itidemque vocem αἰχμή vsum illum habere: vnde δορυάλωτος & αἰχμάλωτος significare pariter ἐν πολέμῳ ἁλούς subiungit, λέγει δέ που ὁ Ἡρόδοτος περὶ Ἀργείων, ὡς κακῶς αὐτοῖς ἡ αἰχμὴ ἑστήκει πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἤγουν ἐδυστύχησεν αὐτοῖς ὁ πόλεμος. Additque, hoc ex consequenti esse dictum. ἀπὸ γὰρ καλλινικῆσαι τοῖς ἐν μάχῃ δυστυχοῦσι, κακῶς αὐτοῖς ἑστάναι τὴν αἰχμήν. Ceterum in compositione quoque nomen hoc pro *bello* vsitatum esse apud Iones sciendum est, quum videlicet appellant ὁμαιχμίην quod alii ξυμμαχίαν. vt VIII, 140: 1. ὁμαιχμίην συνθέσθαι. Ab eadem voce est μεταίχμιον. vnde μεταιχμίου γῆν legimus, VIII, 140: 2. μεταιχμίου τὴν γῆν ἐκτημένων. H.

Ἀλέες, *Conferti*. Et Ἀλίζεσθαι ac Συναλίζεσθαι, *Colligi* seu *Congregari*. Et Ἁλίη, *Cœtus*. C. Exemplum verbi Ἀλίζεσθαι, I, 79. ἁλίζεσθαι τὴν τῶν Λυδῶν συμμαχίην. Vtitur & Hippocr. hoc verbo Ἀλίζεσθαι. Inuenitur autem & actiuum Ἀλίζειν apud Herod. VII, 12. necnon compositum Συναλίζειν, I, 126. Ad nomen autem ἀλέες quod attinet, sciendum est, ἀλής quoque apud Hipp. exstare: atque alicubi ἀλής & πυκνόν copulari.

Ἀλεεινὴ χώρη, *Calida regio*. Et Ἀλέα, *Calor*, vt in locis apricis. C.

Ἀλεωρή a Valla redditur *Remedium*, IX, 6. ὡς καὶ αὐτοῖσι ἀλεωρὴν εὑρήσονται. Propriè autē sonat *Euitatio*, *Declinatio*, *Effugium*. Ac redditur etiam *Leuamen*, & *Laxamentum*, necnon *Solatium*. Hippocr. ἐν περὶ ἀγμῶν vtitur, Ἀτεχνίης γὰρ καὶ μόνης καὶ μαθεῖν περὶ χειρῶν μεγάλην ἀλεωρήν.

Ἀλκή vt ab Homero, ita etiam ab Herod. quibusdam loquendi generibus adhibetur: quorum vel frequentissimū est (nisi me memoria fallit) ἐς ἀλκὴν τράπεσθαι. quo videtur significari quod vulgò dicimus, *Se mettre en defense*. Hoc autem existimatur dici à Liuio, *Vim parare*: veluti quum scribit, *Alios vim parantes occidit*. III, 78. οἱ δὲ τοῦ ἑβδόμου πέλας ἀμφότεροι, καὶ ὡς ἐμαθον τὸ ποιεύμενον πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο. Quibus verbis subiungit. ἐμοὶ δὴ αὐτῶν φθάνει τὰ τόξα κατελόμενος, ὁ δὲ πρὸς τὴν αἰχμὴν ἐτράπετο. (vbi obserua simul eundē vsum verbi τράπεσθαι cum alio accusatiuo.) Estque πρὸς ἀλκὴν τράπεσθαι tanquam genus, at πρὸς αἰχμὴν τράπεσθαι, velut species. Paulo pòst πρὸς χεῖρας ἐλθεῖν hac in signif. vsurpat: ἐμοὶ δὲ μὲν ἐς χεῖρας ἀπιόντος Γωβρύεω ἄλλος ἦν οὐ χεῖρον παρεόντι. Alioqui πρὸς χεῖρας reddi etiam potest *Manum conserere*. Fortassis tamen πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο eo in loco reddendum potius fuerit, *Vi agere cœperunt*, vel, *Vim moliti sunt*, aut *Totis viribus obsistere cœperunt*. Nam illud *Vim parare*, minus est in quibusdam locis quam πρὸς ἀλκὴν τράπεσθαι, veluti quum in principio II, 45. dicitur de Hercule, ἐς ἀλκὴν τραπόμενον πάντας σφέας κατεφόνευσε. H.

Ἀλογέω,

Ἀλογέω, *Nullam rationem alicuius rei habeo, Contemno.* Vnde ἀλογήσας, III, 124. Sic & compos. καταλογέω vnde καταλογίσας, III, 121. H.

Ἀμαρτὰς pro ἁμαρτία, *Peccatum.* vt I, 167. ἀκεσασθαι τὴν ἁμαρτάδα. H.

Ἀμβώσαντες ἀνέβωσαν. C. Sic Ἐπιβώσασθαι pro ἐπιβοήσασθαι, I, 87. initio H.

Ἀμείνους αὐτοὶ ἑωυτῶν, *Seipsos vicerunt.* C.

Ἀμφισβασίη, *Disceptatio*, vel *Dissensio.* C.

Ἀναγνώσαι, *Suadeo, persuadeo,* (quemadmodum πείθω vtrunque vsum habet) vt VII, 10, γνώμας ἐπ' οὓς ἄνδρας ἀναγνώσεις βασιλέα στρατεύεσθαι. vbi est potius *suades,* quam *persuades:* quamuis postea persuaserit. At IV, 158. ἀνέγνωσαν ἐκλιπεῖν non solum *suaserunt*, sed etiam *persuaserunt.* Sic etiam I, 187. περὶ ἀνθρώπων ἀνέγνωσε, sequente infinitiuo καταστῆναι. Itidem pass. Ἀναγνωσθεὶς, *persuasus*, in IV, 154. ὁ δὲ ἀναγνωσθεὶς ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ἔργον οὐκ ὅσιον ἐμηχανᾶτο ἐπὶ τῇ θυγατρί, *Is autem, ab vxore persuasus, rem nefariam aduersus filiam moliri cœpit.* At interpres male ἀναγνωσθεὶς reddidit *deceptus.* Omnemque illi excusationem præripit verbum πείθει, quod proxime præcedit, de eadem, πείθει τὸν ἄνδρα ταῦτα ἐπιτελέειν. Quinetiam lib. III, c. 61, actiuæ voci ἀναγνώσας aliam tribuit significationem idem interpres: τοῦτον τὸν ἄνδρα ἀναγνώσας ὁ μάγος Πατιζείθης ὡς οἱ αὐτὸς πάντα διαπρήξει, εἷσε ἄγων ἐς βασιλήϊον θρόνον. ita enim hæc reddidit, *Hunc virum magus Patizithes instructum quemadmodum ipse illi omnia peracturus esset, in regium solium perducit.* Quum debuisset ita vertere, *Huic viro quum persuasisset magus Patizithes fore vt ipse illi omnia effecta redderet.* Erat enim Patizithes qui Smerdi omnia confecturus erat, non contrà: quod tamen potius præ se ferre videtur altera interpretatio. Vt autem Ἀναγνώσαι, sic etiam Συγγνώσαι apud Herodotū a vulgari vsu discedit. Sed quid de Galeno & Erotiano dicemus, verbum ἀναγνῶναι apud Hippocratem, Ionica dialecto vtentem & ipsum, non πεῖσαι, id est, *Persuadere*, sed μεταπεῖσαι, (id est, *Dissuadere*, vel *De sententia deducere*, vel *sententia dimouere*) necnon μεταδιδάξαι exponentibus? ἐξ ἐκείνου ὠμάρτανον (inquit Hippocr. lib. De artic.) αὐτῆς ἀναγνῶναι, εἰ μὴ μαθὼν, ὅτι πολλὰ ἐπιτυχ-δ. Suspicor, vnum ex altero sumpsisse, qui loco præpropere (vt fit) lecto, nec bene memoriæ mandato, horum tantum verborum recordatus sit, αὐτῆς ἀναγνῶναι (ac non horum etiam quæ subiunguntur, ὅτι πολλὰ ἐπιτυχ-δ) simulque præpositionis ἀνὰ verbo γνῶναι præfixæ vsum cum imaginatus sit quem habet in aliis quibusdam verbis, & nominatim in Ἀναδιδάσκειν, apud ipsum Herodotū. Hoc etiam addo, perperam Galenum, & Erotianū ἀναγνῶναι, non ἀναγνῶσαι legisse apud Hippocratem: & quosdam male lectionem hanc in illam mutandam censuisse. Nam & hic ex I, 87 habes ἀνέγνωσε, & legitur itidē VI, 75. Eodēq; modo exstat ἀνέγνωσαν I, 128. Sic autē & I, 85. ἄλλοι γνώσιας: vbi repono ἀλλογνώσας.

Ἀναγκαίη pro ἀνάγκη· vt in I, 11. μή μιν ἀναγκαίην ἐνδέειν. H.

Ἀναδιδάσκεσθαι vide VIII, 63 initio, & quę adscripsi margini. H.

Ἀναιρεῖσθαι, vide in Ἐπαναιρεῖσθαι.

Ἀναισιμοῦσθαι. vt I, 72 fine, πέντε ἡμέραι ἀναισιμοῦνται, *Quinque dies insumuntur.* siue *impenduntur.* H.

Ἀνακῶς ἔχειν, Φροντίζειν, seu ἐπιμελῶς ἔχειν. VIII, 109. fine, σπόρου ἀνακῶς ἐχέτω. C.

Ἀναπλῶσαι pro ἀναπλεῦσαι. C.

Ἀνάπυστα, *Quod innotuit, Patefactum, Palam factum.* VI, 66. extremo, ὕστερον μέντοι χρόνῳ ἀνάπυστα ἐγένετο ταῦτα. Sed male in Ald. & German. edit. ἀνάπυστα. contrà verò rectè in iisdem, paulo ante, ἀνάπυστα γενόμενα ταῦτα. H.

Ἀνηθέλητον, quod ab aliis dicitur ἀθέλητον, *de eo quod triste nobis accidit.* VII, 133 ὅ, τι δὲ τοῖσι Ἀθηναίοισι ταῦτα ποιήσασι τοὺς κήρυκας συνήνεικε ἀνεθέλητον γενέσθαι, οὐκ ἔχω εἶπαι, πλὴν ὅτι σφίων ἡ χώρη καὶ ἡ πόλις ἐδηιώθη, *quid aduersi illis contigerit.* Et ἀνεθέλητος συμφορὴ apud eundem, (sicut dicitur ἀθέλητος συμφορά) alibi ἄχαρις συμφορή. Quibus in locis vocabulū συμφορὴ ponitur tanquā μέσον, more antiquo. H.

Ἀνειμένος. II, 167. τοὺς ἐς πόλεμον ἀνειμένους. *bello deditos.* Sic paulo ante, ἀνεῖσθαι ἐς τὰ μάχιμα. Sed ibi, sicut & in Ald. edit. male ἀνεῖσθαι. H.

Ἀνελεῖν, est *Respondere*, vt de oraculis Latini dixere. I, 13. ἢν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον ἀνέλῃ μιν βασιλέα εἶναι τῶν Λυδῶν. *Si oraculum responderit, ipsum regem Lydorum esse.* Euterpe, c. 139. ἀνελεῖν ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύπτου βασιλεῦσαι ἔτεα πεντήκοντα. C.

Ἀνέονται, vide in Ἀνειμένος.

Ἀνεωρέω, ex quo ἀνεώρεε pro ἐτύγχανε II, 119, initio, καὶ ξεινίων ἀνεώρεε μεγάλων. quum præcedenti cap. 115 dixisset, ξεινίων τυχών. Sic Homerus Iliad. α. ἀντιάσας dixit pro τυχών, siue ἀπολαύσας, aut μετέχων: vbi canit Αἴ κέν πως ἀρνῶν κνίσσης αἰγῶν τε τελείων Βούλεται ἀντιάσας, ἡμῖν ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι. Facit autē illud ἀντιάω vt minus mirari debeamus participium ἀπαντήσαντες genitiuo itidem iunctum, hoc in versu, Ἀ δειλοὶ ποταπός ἀπαντήσαντες ἐκείνης Περσεφόνης, δι' ἧς ... λήθην πορίμους. vel πρωτοκέλευς, vt alibi legitur: pro quo tamen malim προτιθέλει. Suspicor autem priorem illum versum mutatum fuisse ab iis quibus insolens videbatur ille vsus participii ἀπαντήσαντες. Pro illo enim habetur hic, Anthol. epigr. lib. III pag. 232. meæ editionis, ἢ ποτ' ἀνάγκης ἀπαντήσαντες ἀνάγκῃ. H.

Ἀντίξοος, *Aduersarius, Hostis,* ἐναντίος, πολέμιος. In cap. 218. lib. VII. ἐλπίσαντες γὰρ οὐδένα σφι φανήσεσθαι ἀντίξοον, ἐνεκύρησαν στρατῷ. Et

adiectiuè, γνώμη ἀντίξοος, *Sententia contraria, Sententia repugnans*, VIII, 119. H.

Ἀντικύρσαι sunt Ionibus qui aliis ἐναντιούμενοι, siue ἐναντία. vt initio Melpomenes, καὶ νικήσαντες μάχῃ τοὺς ἀντιωμένους. Paulo pòst, εὗρον γὰρ ἀντιωμένην σφι στρατιὴν οὐκ ὀλίγην. At verò alibi VII, 9. cum accus. personæ, sequente etiam præpositione ἐς, habente suum accusatiuum, pro *Occurrere* seu *obuiam venire hostiliter*. H.

Ἀντιπόλεμοι, *Hostes*, *Aduersarii*, πολέμιοι. VII, 236, fine. H.

Ἀνωσάμενοι, VII, 139. in fine, καὶ βασιλῆα μετά γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. *Qui repulerunt*, pro ἀπωσάμενοι. nisi fortè hoc ipsum reponendum sit. H.

Ἀξιεύμεναι, actiua signif. pro ἀξιοῦσαι. I, 199. principio, πολλαὶ δὲ καὶ οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλλῃσι. *Quæ non dignantur*, *Quæ dedignantur*. Item VII, 16 initio ἀξιεύμενος actiua itidem significatione. Verùm οὐκ ἀξιεύμενος ibi non est *Dedignans*, sed *Dignum non indicans sedere*, vel *rem se dignam*, aut, *Indignum se iudicans qui sederet*. Eod. cap. 16. n°. 2. tamen voce actiua dixit ἀξιώσει, *Dignabitur*. H.

Ἀπαγινέειν significat *Exportare* siue *Deportare*. Ἀγινέειν, *Apportare*: & simpliciter ἄγειν. C. Frequens vsus horum verborum est III, 89, 92, 93, 94, 97.

Ἀπαδέειν, *Displicere*: vt Ἁδέειν, *Placere*. H.

Ἀπεματάισε significat apud Herodotũ, *Crepitum emisit*. II, 162. ὁ δὲ Ἄμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ' ἵππου κατήμενος) ἐπάρας ἀπεματάισε. C.

Ἀπεστὼ, *Absentia*, (vt Democrito εὐεστὼ, *Bona constitutio*) IX, 84. ἐπιγινομένους τῇ ἀπεστοῖ τῆς μάχης. C.

Ἀπὸ μὲν ἔθανε pro ἀπέθανε μὲν, VIII, 89. initio, Sic multa composita diuidit, inserta particula ἂν. vt ἀπ' ἂν ἔδωκαν pro ἀπέδωκαν & κατ' ἂν ἐκάλυψε, pro κατεκάλυψε. H.

Ἄρδις, *Genus teli*, & (vt volunt) *Pharetra*: sed significat apud Herodotum *Ferrum* (vt opinor) *sagittæ*. C.

Ἄρθμιος, *Concors, Beneuolus, Amicus*. VII, 101. in principio, μὴ ἐόντες ἄρθμιοι. Et IX, 9. Ἀθηναίων ἡμῖν ἐόντων μὴ ἀρθμίων. At verò ἄρθμια substantiui vice fungitur, VI, 83. τέως μέν δή σφι ἦν ἄρθμια ἐς ἀλλήλους, *concordia inter eos erat*. Item ἀρθμίη, *Concors, Amica*, IX, 36. H.

Ἀρθρα de natura equæ posuit Herodotus. C.

Ἄση, *Molestia*. Et, Ἀσᾶσθαι, *Molestia & dolore affici*. C. I, 136 extremo, μηδεμίαν ἄσην αὐτὸν τῷ πατρὶ προσβάλλῃ vbi videri possit necesse minimè fuisse addere αὐτὸν. Ab Hippocr. ἄση de certo quodam molestiæ genere dicitur: nimirum de stomachi fastidio, necnon de fastidio ciborum. Quinetiam de inquieta corporis iactatione quæ ægrotis contingit. Vnde & Ἀσώδεις hi vocantur: pro quo & Ἀσσώδεις gemino σσ scribitur. Sic verò & Ἀσσᾶσθαι apud eundem, non solùm Ἀσᾶσθαι. Vide Hippocr. lexicum.

Ἀσινὴς, *Illæsus, Incolumis*. IX, 5. ἀπέπεμψαν ἀσινέα, passiua signif. Apud Hippocr. actiua etiam. vt ἀσινέες ῥίζαι, *innoxiæ*. Sic & aduerb. Ἀσινέως apud eundem, *Innoxiè*.

Ἀτὰρ, sicut & apud Homerum (cui Αὐτὰρ etiam in vsu est) pro *Autem*, vel *Sed*. lib. VI, cap 133. respondet particulæ μὲν, cui passim δὲ· ac interdum apud hunc quoque: vt IX, 115.

Ἀτάσθαλα, *Nefaria, Nefanda, Scelesta*. IX, 77. & aliis plerisque locis. Necnon aliquis dicitur ἀτάσθαλος, vt IX, 115 initio. Frequens est & Homero. H.

Ἀτηρέες, *Nihil curantes*. Est & Homerus similiter vsus. C.

Ἀτρεκέως, *Verè*, vel *Certò*, vt I, 57. οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἰπεῖν. Sic II, 167. οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρῖναι. Hoc aduerbium frequens est apud Homerum etiam & Hippocratem: apud Homerum pro *Verè*, apud Hippocratem & pro *Certo, Exploratò*: & plerumque pro ἀκριβῶς, *Exactè*. vt in Prognost. οὐ δυνατόν ἐστι μαθεῖν ἀτρεκέως. Sic & Ἀτρεκὴς pro *Exactus*. Extat etiam Ἀτρεκείη apud Herodotum, quo significatur *veritas*. Apud Hippocr. ἀτρεκείη scribitur: vt ἀτρεκείη κέκριται apud eum legitur pro eo quod attuli ex Herodoto ἀτρεκέως κρῖναι. H.

Ἄτλητον πόνον, *Intolerabilem*, IX, 51. initio, ἔχον πόνον ἄτλητον. C.

Αὐδάζειν, *Vocem emittere*, seu *Loqui*. C.

B

Βαθυτάτη αὐτὴ ἑωυτῆς, *Vbi profundissimum est*. Item de Istro IV, 48. ἴσος αὐτὸς ἑωυτῷ ῥέει. id est *Aequabili flumine fertur*. C.

Βᾶρις, in Euterpe, c. 41. Nauigium Ægyptiacum. C.

Βαρυσυμφορώτατος ἀνθρώπων, I, 45. id est, βαρείαις συμφοραῖς ἀνθρώπων μάλιστα παθών. vel βαρείαις συμφοραῖς. *Qui omnium hominum maximè graues calamitates est perpessus*. siue *grauem calamitatem*. Vel vna voce, *Miserrimus*. H.

Βασιλεία, I, 11. ὅκως ἡ βασίλεια κελεύει. At verò βασιλεία, cum accentu in penult. in lingua communi dicitur *regnum*: apud Herodotum βασιληΐη. vt ibidem sequitur proximè βασιληΐην. H.

Βεβωμένα, id est, περιβόητα, *Celebria*. C. Vide Βῶσαι.

Βωθέειν pro βοηθέειν, (id est, *Auxiliari*) apud hunc scriptorẽ, teste Eustathio: affertúrque & ab Hesychio. Legimus tamen & cum οη, βοηθησόντων I, 150. in medio. H.

Βῶσαι pro βοῆσαι (vt proximè præcedit βώσαι pro βοήσαι) *Clamare*. At in fine c. 146, l. I, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν ἑωυτῆς ἄνδρα, non malè, *neque nomine compellare suum maritum*. Sic ἀνεβώσαν pro ἀνεβόησαν. vnde ἀνέβωσε I, 10. *exclamauit*. Sic alibi I, 8 ἀμβώσας pro ἀναβοήσας, & ἐπιβωσόμεθα I, 87 pro ἐπιβοησόμεθα. Passiuum autem particip. βεβωμένα pro βεβοημένα habuisti paulo ante.

Γ

Γενέτωρ, *Progenitor*, in Vrania, c. 137. Alioqui vulgo recepta significatione est *pater*. H.

Γένεα Ægyptiorum esse ait septem, II, 164. & alios, sacerdotes, alios, pugnatores, alios, bubulcos vocari. &c. Vbi Valla interpr: *Septē genera hominum*. Sed non minus placeret mihi *Septem ordines*, vel *Septem classes*. Sic alibi I, 125. aliquot γένεα Persarum esse scribit. At verò I, 56, legimus τὸ Δωρικὸν γένος, & τὸ Ἰωνικόν. H.

Γνωσιμαχέειν interpretantur *Perpendere suas vires, quæ inferiores sint aduersariorum viribus*. Itaque posset accipi Thalia, c. 25. εἰ μὲν νυν μαθὼν ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐγνωσιμάχεε. Significare videtur simpliciter, τῇ γνώσει μάχεσθαι. hoc est, *Mutare sententiam, & perpendere*. Vrania, c. 29, γνωσιμαχέετε μὴ εἶναι ὅμοιοι ἡμῖν. At Polymnia, c. 130 γνωσιμαχέοντες καὶ τἄλλα, καὶ ὅτι χώρην ἄρα εἶχον εὐαίρετον. C.

Δ

Δαῖτα annotarunt ab Ionibus appellari Cœtus triginta hominum qui simul cibum caperent. Homero tamen δεῖπνον simpliciter cibum significat, atque etiam equorum pabulum. vt Νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον. & Εὖ δέ τις ἵπποισιν δεῖπνον δότω.

Δόνος, *Dedecus, Opprobrium*. Vnde & verbum Δονάζω.

Δηλήσασθαι pro βλάψαι, apud hunc scriptorem, sicut apud Homerum: vt Eustathius quoque annotat in hunc illius poetę locum, Il. α, Οὐδέ ποτ' ἐν Φθίῃ ἐριβώλακι βωτιανείρῃ Καρπὸν ἐδηλήσαντ'. ἐπειή, &c. Apud hunc IV, 198, legitur & δεδήληνται, passiua signific. Hinc & Δήλησις apud Hippocratem: itē Δηλητήρια φάρμακα, perniciosa atque adeo lethifera. H.

Διὰ cum genitiuo, vsum habens diligenter notandum, hoc in loco, I. 25. θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων, *inter omnia quæ sunt Delphis donaria*. H.

Διαβάλλειν, *Calumniari*, & *Insectari*, & *Fallere*, & *Verba dare*. C.

Διαιτᾶσθαι, *Diuersari, Habitare, Commorari*. Sic III, 51. ὁ δὲ ἐξελαθεὶς ὑπὸ αὐτοῦ παρ' οὓς διαιτᾶτο ἐπήιε, ἐς τούτους πέμπων ἀγγέλους (ita enim interpungendum est, non inter παρ' οὓς & διαιτᾶτο, vt in Ald. & Germ. editione) id est, *Vbi diuersabatur*. seu, *Apud quos domicilium habebat*. At verò IX, 81. circa finem, δίαιταν interpres reddidit *vitam*: de rege Persarum, ὃς τοιήνδε δίαιταν ἔχων, ἦλθε ἐς ἡμέας οὕτω οἰζυρὴν ἔχοντας ἀπαιρησόμενος. Sed malim, *Cui quum talis sit ratio victus*, siue, *Qui quū tali victu vtatur*. Cum hoc autem vsu nominis δίαιτα, non cum illo, conuenit ille qui passim apud Hippocratem occurrit, quin etiam apud medicos eius posteros, qui ex eo sunt mutuati: nisi quòd multorum ægrotorum δίαιτα, cum illa regis Persarum comparata, planę est οἰζυρή (vt loquitur illic Pausanias) præsertim si verum est illud, *Qui medicè viuit, miserè viuit*.

Διασφάξ, *Crepido rupium*. C.

Διαφέρειν τὸν αἰῶνα, III, 40. *Aeuum transigere*, seu *Aeuum agitare*. Perinde ac si diceretur, *Perdurare in vita*. Apud Hippocr. διαφέρουσι exponitur etiam *Morbum perferunt*. Atque idem & voce pass. διαφέρεσθαι vtitur pro *Durare*: si mendo carent exemplaria.

Διαχρᾶσθαι pro simplici χρᾶσθαι. vt VI, 11. εἰ δὲ μαλακίῃ τε καὶ ἀταξίῃ διαχρήσεσθε. In præcedenti autem cap. 10. dixerat, ἀγνωμοσύνῃ τε διεχρέωντο. Sic III, 72. ὅπου ψευδόμενοι δεῖ ἐν τῇ ἀληθείῃ διαχρεώμενοι. At verò VII, 101, cum eodem datiuo vtitur & composito illo & simplici verbo, ὦ βασιλεῦ κότερα ἀληθείῃ χρήσωμαι πρὸς σέ, ἢ ἡδονῇ. Et sequitur, ὁ δέ μιν ἀληθείῃ χρήσασθαι ἐκέλευε. Paulo post c. 102. ἀληθείῃ διαχρήσασθαι. Et mox, τῇ (videlicet ἀρετῇ) διαχρεωμένη ἡ Ἑλλάς. Verum alicubi pro *Interficere*. vt I, 24. sed ibi διαχρᾶσθαι, pro διαχρήσασθαι. Quinetiam compositum καταχρήσασθαι vsum hunc apud illum habet, si bene memini: apud posteros quidem certè eum habere constat. H.

Διδόναι λόγον ἑωυτῷ, vide in λόγος.

Δίκαιαι ὀργυιαί, II, 149. *Quæ sunt iustæ magnitudinis*. Vtitur autem & lingua Gall. illa voce Lat. hac in signific. Apud Hippocratem δίκαιον exponitur εὔλογον: quod non solùm *rationi consentaneum*, sed *proportioni consentaneum*, alicubi interpretandum esse videtur. Alioqui ἴσον etiam exponitur. Erotianus autem & quasdam exposit. affert quæ mihi violentæ videntur. H.

Δικαιοῦν sæpe pro ἀξιοῦν, sequente infinitiuo. Propriè autem sonat perinde ac si quis dicat, δίκαιον κρίνειν, id est, *iudicare rem esse iustam*. III, 148. ὃς λαβεῖν μὲν διδόμενα οὐκ ἐδικαίου. vbi Valla, *recipienda non putauit*: sed malim, *recipere iustum esse non putauit*. Vel potius, *par esse non putauit*. H.

Διφάσιον. *Geminum*: seu *Duplex*. C.

Item plural. Διφάσια, *Duplicia*. vel *Bina*. aut *Duo*. Vt διφάσια φρονέοντες, I, 18. *Duo vul-*

nera. Et διφάσιαι αἰτίαι III,122. Et διφάσιαι εἰκόνες, II,182. *Binæ imagines*. seu *bifariæ*. Suspicor autē ex hoc διφάσιος Latinos mutuatos esse suū *Bifarius*, itidemque *Trifarius* ex τριφάσιος. Quod si ita sit, rectius scribentur per *ph*. H.

Δοξῶσαι, pro quo dictum postea fuit δοξάζεσθαι. IX,47. ἐπεί τι διδόξωσθε εἶναι ἄριστοι, *existimati estis*. Et VIII,124. ὅμως Θεμιστοκλέης ἐδώσθη τε ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Vbi fortasse aliquis ἐδοξώσθη vt ἐσώσθη scribendum putet. Sed quid si ἐσώσθη male pro ἐσώθη scriptum est? & scribendum est ἐσώθη, factum ex ἐσώθη, (vt antea βῶσαι pro βοῆσαι, βεβωμένα pro βεβοημένα, atque alia huius ipsius familiæ habuimus) manente altero ἐδοξώθη, sine σ, vt ἐζευγώθη absque litera illa scribitur? H.

Δουλότερος, *Magis seruus*. Et Δουλοτέρη, *magis serua* VII,7. H.

Δωτίναι, δῶρα, seu δόσεις, *Munera, Largitiones*. Et ἔδωκε δωτίνην, *dono dedit*. Il. ι, οἵ κέ ἑ δωτίνῃσι θεὸν ὣς τιμήσουσι. Et Δωτινάζειν, *Dona corrogare* II,179. H.

E

Ἕαδε, *Placuit*: ea signific. qua dicitur *Placuit ita facere*. pro *Visum est*. IV,145. Λακεδαιμονίοισι δὲ ἕαδε δέκεσθαι τοὺς Μινύας ἐπ' οἷσι θέλουσι αὐτοί. Sic alibi, ἐς ὃ σφι ἕαδε ἐμπολῆσαι χρήσασθαι. Item ἑαδόκει, circa principium Calliopes, c.5, sine infinitiuo, εἴτε εἰ καὶ ταῦτα ἑαδόκει, *Siue hæc illi placebant, Siue hæc sentiebat*.

Ἔγνωστι in duobus Herodoti locis legi: sed alios præterea occurrere cupio in quibus hoc vocabulum legatur, antequam de eo dicere ausim quod suspicor. Vix enim in duobus illis ἔγνωστι pro νῦν dictum esse, mihi persuadere possum. H.

Ἐγκυρεῖν, vide in Κυρεῖν.

Ἔθελει, pro εἴωθε, *Solet, Solitum est*. Pro quo & φιλέει dicitur. Vtrunque eodem loco habes, VII,50:1. Quum autem videamus Herodotum in priore quidem membro dicere φιλέει, in posteriore autem, ἐθέλει: minime dubium esse cuiquam debet quin ita sit accipiendum. Ideoque Galenus, apud Hippocratem ita potius exponere debuit quam verbo δύναται. H.

Ἐκ. Præpositio hæc apud Herod. vsum quendam habet, qui non animaduersus fecit vt huic loco absurda interpretatio daretur, I,10. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρός. Male enim intellectum fuit, μαθοῦσα ἐκ τοῦ ἀνδρός, pro τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρός. id est, ὑπὸ τοῦ ἀνδρός· vt alibi docebo, simulque alia huius vsus exempla proferam. H.

Ἑκαστέρω (pro quo perperam alicubi ἑκαστέρω, quum positiuum sit ἑκάς) *Longius, Remotius, Vlterius*: & Ἑκαστάτω, *Longissime*. H.

Ἐκγενέσθαι, *Liceret, Facultate esse*. Sic III,142, initio, τῷ δικαιοτάτῳ ἀνδρῶν βουλομένῳ γενέσθαι, οὐκ ἐξεγένετο. *Non licuit, Facultas ei non fuit, Datum non est*, siue, *concessum*. H.

Ἐκπαγλεόμενοι, *Admirantes*. vel potius *Valde admirantes, & ad stuporem vsque*. IX,47. initio ἐκπαγλεομένων ὡς οὔτε φεύγετε ἐκ πολέμου. Deriuatum ex Ἔκπαγλος. vnde & aduerbium Ἐκπάγλως, apud Homerum, necnon apud Hippocratem, non simpliciter *Mirum in modum*, sed *Stupendum in modum*. Nisi quis *Ad stuporem vsque* malit dicere. H.

Ἐκπεπλῶσθαι τῶν φρενῶν, *De statu mentis deiectū esse*. III,155. πῶς οὐκ ἐξεπλώσας τῶν φρενῶν; Alibi in propria signif. ἐκπλώσας, I,29, de Solone. *Sic autem & Ἀναπλώσει, II,93. vbi proxime præcedit & ἐκπλώοντες. Inuenitur tamen alicubi in hoc verbo, & apud hunc, diphthongus ευ, more linguæ communis, non ω. sed ex errore, vt opinor. Eorum locorum vnus est II,179, πρὸς αὐήνεμος αὐτοὺς πλέειν. H.

Ἐκτῆσθαι, pro κεκτῆσθαι, vt apud Homer. vnde ἐκτημένοι, VIII,140 extremo. Sic & Hom. Il.ζ, — ὅσ' ἔφασαν Φασὶν Ἴλιον ἐκτῆσθαι εὖ ναιόμενον πτολίεθρον. Vult tamen Eustathius non minus Atticum esse quam Ionicum. Quamuis autem hoc ex aliorum (vt credibile est) grammaticorum autoritate dicat, aut illi fides habenda non est, aut exemplaribus Aristophanis deneganda. Non ignoro alioqui Atticis cum Ionibus esse quædam communia. H.

Ἐλινύειν, *Acquiescere*. C.

Ἐλλαμψέσθαι, pro ἐλλήψεσθαι. vt I,80 τῷ δὴ τι καὶ ἐπεῖχε ἐλλάμψεσθαι αὐτός. de equitatu Crœsi. *Quo* (inquit) *& ipse Cyrus oppressum iri se verebatur*. Et Melpom. [V,21] καταλαμφθέντες, pro καταληφθέντες. a verbo λάμψεσθαι, quod ἀποδέχεσθαι, id est, *accipere*, illis significat. C.

Inuenitur & λάμψεται, VII,39. Quinetiam compositum φειδόλαμπτος pro φειδόληπτος, IV,13. Cum hoc autem vsu huius verbi conuenit quod & eod. lib. IV. c.79. legitur, νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λελάβηκε, καὶ βακχεύει. H.

Ἔμβολον, *Rostrum in naui, & veluti claustrum regionis*. Et de portis, χαλκόδετ' ἔμβολα, Phœnissis. C.

Ἐναγίζειν, vide in Καθαγίζειν. H.

Ἐνάρεες, Scythæ euirati & vates Scythici, quorum & Hippocrates meminit ἐν τῷ περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων. sed ibi ἀνανδρεῖς vocat. Aliqui annotarunt ἐνάρεας esse *bellatores* apud Ionas. C.

Ἐνίκω, est ἐνεγκεῖν. C.

Ἐννώσας, id est συννοήσας, *Quū intellexisset*, Clione, c.68. Et ibid. c.77. ἐννώσας, τὸ χρησμὸν πάρεις

φρεσὶ ἁμαρτῶν ἐξεβάλετο, *in animo habebat*. Et ἐκ-ἐκάλεσαν, *Animaduerterunt*, III, 6. C.

Ἔξεσις de dimissione, seu amandatione vxoris v, 40. Vide Eustathium, qui & vno verbo διάζευξιν exponit. H.

Ἐπάκουσ@-, *De quo auditum est aliquid*. vt II, 119. ὡς ἐπάκουσ@- ἐγένετο τῶν ἱρέων ἰδία@-. *Postquam auditum fuit eum hoc fecisse*, vel *Innotuit*, *Compertum fuit*, siue *Compertus est*. Sic VIII, 128, ἐπάκουσ@- ἐγένετο προδιδούς. H.

Ἐπεί τι, pro ἐπεί vacante particula τι, passim. H.

Ἐπὶ ξυρῷ τῆς ἀκμῆς, vide in Ξυρόν.

Ἐπὶ, cum genitiuo quoque *Ad* significat. vt ἀπὸ πλεόντων ἐπ' Αἰγύπτου I, 1 extremo. Quod & ipsum plane Atticum est, vt ἀπιέναι ἐπὶ φυλῆς. Calliope c. 11. ἀπελαύνειν ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ἑκάστ@-. Hæc ipsa præpositio ἐπὶ cum datiuo interdum vbi potius moris est vti præpositione ὑπὸ cum suo genitiuo. vt I, 15. καλέεται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀναθέντ@- ἐπωνυμίη, quum potius dicendum videretur, sequendo vulgarem sermonis formam, ὑπὸ τῆς τοῦ ἀναθέντ@- ἐπωνυμίης. Imitati autem sunt hunc præpositionis huius vsum quidam ex posteris: quorum ideo loci mendi suspecti fuerunt. Sic apud Arrianum ὀνομασθεῖσαι ἐπὶ μιᾶς τῶν ὑπασῶν τῆς Κυβέλης νυμφῶν. At vero vbi hæc præpositio genitiuo iuncta huic rei significandæ adhibetur, ibi certum est mendosum esse locum. H.

Ἔπιπλα, *Supellex*. C.

Ἐπίστασθαι non solum pro *Scire*, *Nosse*: sed alicubi & pro *Existimare*. In quibusdam autem Homeri & Hippocratis locis exponitur δοκεῖν, vbi tamen non video quid obstet quominus significationem suam retineat. H.

Ἐπίστι@-, ἐφίστι@-. Et Iupiter ἐπίστι@- I, 44. C.

Ἐπιτρόφως, *Accurate*, *Vehementer*. Item *Oblique*, C.

Ἐπίτεξ, *Vicina partui*, I, 111. C.

Adiuuat autem valde Hippocratem hic locus Herodoti: quum ostendat legi perperam apud eum ἐπίτεξις, & ab aliis ἐπιτόξις, pro ἐπίτεξ ἢ, in hoc Περὶ γυναικ. loco, φημὶ ἢ γυναῖκα. ἐὰν ἐπίτεξ ᾖ. H.

Ἐπιφράζεσθαι, *Excogitare*, *Perspicere*, *Animaduertere*: in fine Polymniæ, & in cap. 10. Terpsich. Et Καταφρασθεὶς αὐτὸν ταῦτα ποιεῦντα IV, 76. *Quum animaduertisset illum hæc facere*. H.

Ἔρχομαι φρέσων, Ἔρχομαι ἐρέων, Ἔρχομαι λέξων, & in præterito, ἦια λέξων. *Ingrediar exponere*. Virg. *Sic contra est ingressa Venus*. C.

Ἔς τε, ἕως οὗ, *Donec*. C.

Ἐτεύς, ea forma qua alibi ἀπεύς. Videtur autem datiuus illius nominis ἐτεῷ, videlicet ἐτεῷ: quod margini adscriptum est I, 85, vera esse lectio: & ἐτῇ quod in ipso textu est, ad illius expositionem positum, eò irrepsisse. H.

Εὐμαρίη, *Stercus*. C.

Εὖτ' ἂν pro ἐπειδὰν. C.

Εὐφρόνη, *Nox*. vt IX, 38. ὡς εὐφρόνη ἐγένετο. Itidemque Εὐφρόναι, *Noctes*. H.

Εὐχαρίστως, idem quod κεχαρισμένως. I, 32, fine. H.

Ἔφησε λέγων pro ἔφη, VII, 137. Sic ἔφασαν λέγοντες pro ἔφασαν, circa initium Calliopes, c. 2. H.

Ἔχειν cum præpos. ἐπί. vt ἔχοντας ἐπὶ σφέας, eo fortasse modo quo dicimus, *Ils en ont à moy*. item, *A qui en auez-vous*? Vide inter Gallicismos Ionicos. H.

Z

Ζόη, id est, βί@-, *Vita*. Et ζωός, *Viuus*. vt & Odyss. λ, ζωὸς ἐών. Et ζωάγρια, Odyss. θ. & ζωγρεῖν, Iliad. ζ. C.

Quamuis autem ζόη esse Ionum dicatur, ab ipso etiam Eustathio, tamen & ζωή alicubi scriptum est: vt I, 38. genitiuus ζωῆς. H.

Ζώνη, est Herodoto πορφυρεῦν ἱμάτιον, teste Suida. H.

H

Ἤθεα, *Domicilia*, id est, Ea loca in quibus vel homines vel animantes aliæ degere solent. C.

Ἠμεκτεῖν, *Indignari*, *Offendi*. C.

Vide Περιημεκτεῖν.

Θ

Θάλια, *Conuiuium lautum & opiparum*. Si à θάλλω deriuatur, sonabit quasi quis dicat *Conuiuium florens*, vt in Thesauro scripsi: sed addidi vocem *Lautum*. Dixi enim posse videri respondere his duobus, δαὶς τεθαλυῖα, perinde ac si diceretur *Conuiuium lautum & quasi florens*. Verum apud Herodotum (vt & Bud. scribit) non tantum est *Epulum* sed etiam *Dies festus*. Sic autè in isto scriptoris huius loco in principio cap. 27. περὶ ἱστίας ἐν θαλίῃσι, Valla vsus est hac interpretatione, *& celebrando festo operam dabant*. Non video tamen cur altera significatio locum habere hic non possit. H.

Θοινίζειν, *Cibo*, *Pasco*. Factum ex θοίνη, ita vt sonet quasi quis dicat, θοίνην παρέχω, vel Εἰς θοίνην παρέχω, eodem modo quo ex δεῖπνον fit

d

δῆεπίζω. In Clione, cap. 129. cum accusat. personæ & datiuo rei, πρὸς τὸ ἑωυτοῦ δεῖπνον τί μιν ἐκεῖνος σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθοίνησε. Vbi fortasse rectius τῷ quam τὸ post δεῖπνον scriberetur. Alioqui subaudiendum fuerit κατά. H.

Θορὸς, τὸ σπέρμα. C.

Θορὴ non Θορὸς habet editio Basiliensis Heruagii, vnde sumpta hæc Camerarii fuerunt: sed hunc tamen θορὸς scripsisse mihi persuadeo. Nam illud θορὴ ne speciem quidem vocabuli Græci præ se fert: at θορὸς significans σπέρμα, id est, *semen* (sed intellige *semen genitale*) legitur apud hunc nostrum scriptorem, legitur apud Hippocratem. Apud hunc, vt II, 93. principio, ἐπιπαίνοντες τοῦ θοροῦ: apud Hippocratem, vt quum scribit libro De morbis secundo, περιέρχεται ὁ θορὸς πολλὸς καὶ ὑγρός. Scio alioqui fuisse qui aliquantulum discriminis inter θορὸν & σπέρμα ponendum existimarint. Obseruandum est autem, non simpliciter σπέρμα, sed σπέρμα παιδοποιόν, ab Herodoto dici, VI, 68. H.

Θυμαλγὴς, *Animo dolorem afferens.* vt θυμαλγέα ἔπεα. I, 29 initio. *Verba dolorem animo afferentia*, vel *Ægritudinem alicui afferentia*, vt loquitur Terentius. Possis & ita reddere, *Verba quæ animus ægre fert.* Quoniam autem Homerus quoque isto composito vtitur, (veluti quum θυμαλγὴς ἔπος & θυμαλγέα μῦθον dicit) possis, magis poeticè loquens, reddere, *Verba animum mordentia.* H.

Θυμὸς, vocabulum valde alioqui & apud ceteros vsitatum, quendam vsum habet qui apud ceteros vix occurrat, nisi ex eius imitatione. Iungit enim genitiuo: vt quum lib. I, cap. 1. dicit, ἀπικέσθαι τῶν φορτίων τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα. id est, *quorum maximè* (vel *potissimum*) *erat illis cupido.*

Θύσανοι, id est, κροσσοὶ, *Bullæ aut fimbriæ in clypeis & tunicis.* C.

Θύσανοι geminato σ apud eum antea scriptum fuit: sed ne geminetur σ obstat quantitas syllabica, quum prima breuis sit apud poëtas: etiamsi, licentia vtentes, in θυσανόεις & θυσανόεσσα producant, vt metrum possit ingredi. Tum autem & duplicatur illa littera in quibusdam exemplaribus. H.

I.

Ἰθαγενὴς, *Germanum, Natiuum.* II, 17. οὐκ ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλὰ ὀρυκτά, *Non sunt ostia natiua, sed fossilia.* C.

Vsus est hoc vocabulo non solum Homerus, sed Hippocrates quoque: sed vterque paulo alia signific. quam in loco qui modò ex nostro scriptore allatus fuit. Legimus enim Ὀδ. ξ,

——ἀλλά με ἶσον ἰθαγενέεσσιν ἐτίμα.

vbi ἰθαγενέεσσιν sonat γνησίοις: apud Hippocratem vero ἰθαγενὲς κύημα potest quidem fortasse exponi itidem γνήσιον, sed alia tamen ratione. Est enim conceptus verus, & qui à falso, id est, à mola, distinguitur. Videndum an vocabula *Genuinus* & *Germanus* & hic & illic habere locum possint. H.

Ἰθὺς & ἰθὺ pro εὐθὺς & εὐθὺ, itidémque ἰθεῖα pro εὐθεῖα, sicut apud Homerum & Hippocratem. Dici autem ab Herodoto ἐκ τῆς ἰθέης exponit ἐκ τοῦ προφανοῦς & παρρησίας hunc eius locum afferens, III, 127 ἐκ μὲν δὴ τῆς ἰθέης στρατὸν ἐπ' αὐτὸν οὐκ ἐδόκεε πέμπειν, ἅτε οἰδεόντων ἔτι τῶν πρηγμάτων. Est enim reponenda apud Suidam hæc scriptura, οἰδεόντων vna voce, pro illa quæ apud eum duas voces habet, οἱ δεόντων. Vide plura super hoc loco in his verbis, Οἰδεόντων πρηγμάτων. H.

Ἱκνεύμενος, vnde οὐκ ἱκνεύμενος & οὐκ ἱκνευμένως, *Non debite.* & μᾶλλον τοῦ ἱκνευμένου, *Magis quam conueniret.* Hæc Camer. Exempla autē habes VI, 65. φὰς αὐτὸν οὐκ ἱκνευμένως βασιλεύειν τῶν Σπαρτιητέων. Paulo post eod. cap. οὔτι ἱκνεύμενος βασιλεύει Σπάρτης. Quod autem & aliis in locis feci in Gallorum, & aliorum qui Gallici sermonis studiosi sunt gratiam, hic quoque faciam, vt quàm bene conueniat hic aduerbii istius vsus cum eo quod Gallicè dicitur, ostendam. Quum enim aduerb. ἱκνευμένως, vel potius ἱκνευμένως, (hanc enim lectionem præfero) à verbo ἱκνέομαι originem habeat, quod est *venire*, Gallicè *venir*: animaduertendum est ista verba, οὐκ ἱκνευμένως βασιλεύει, posse ita nostro illo sermone exprimi, *Il ne luy vient pas de regner.* Est autem *vient* à Latino *venit*, (littera i ex fine ad principium transeunte) Ionicè, οὐκ ἱκνέεται. perinde ac siquis diceret, οὐκ ἱκνέεται εἰς αὐτὸν τὸ βασιλεύειν, pro illis, οὐκ ἱκνευμένως βασιλεύει. Alioqui & his verbis hoc exprimeret sermo noster, *Il ne luy touche pas de regner.* Alterius autem generis loquendi, Μᾶλλον τοῦ ἱκνευμένου, exemplum tibi suppeditat VI, 84. ὁμιλέοντα μᾶλλον τοῦ ἱκνευμένου. quum antea pro μᾶλλον τοῦ ἱκνευμένου dixisset μεζόνως· vtens his verbis, ὁμιλέειν σφι μεζόνως. Nam qui aliquid facit μᾶλλον τοῦ ἱκνευμένου, id est, magis quam conuenit, siue magis quam par est, is dici potest illud ποιέειν μεζόνως, quod Ionicum est pro μειζόνως. quasi dicas, *maiorē in modū quàm oporteat.* Sed Valla malè hunc locum cum

vertit

vertit, non secus quàm si verba illa μᾶλλον τοῦ ἱκνεομένου non ad ὁμιλέειν sed ad ἀκρητοποτέειν, siue ad ἀκρητοποσίην (vt ibi legimus) referrentur. Addam & hoc, Hippocratem quoque illo aduerbio vsum esse, & quidem alicubi significare apud illum *Quantum par est*, *Quantum satis est*. vt quum dicit, γάλα πίνειν ἱκνεομένως. Apud eundem ἐν τῷ ἱκνεομένῳ χρόνῳ. *Debito tempore*, *Conuenienti tempore*, *Suo tempore*. Miror autem afferri ex illo loco scripturam ἱκνουμένῳ è loco libri De fract. ἐν τῷ ἱκνεομένῳ χρόνῳ, & dici, ἱκνούμενον χρόνον non minus quam ἱκνεόμενον, in vsu esse. quasi verò illam quoque scripturam Græca lingua possit admittere, ac non iubeat nos vel ἱκνουμένῳ vel ἱκνεομένῳ dicere. Ceterùm huius generis loquendi aptum habemus hoc quoque exemplum, προγηράσκειν τοῦ χρόνου τοῦ ἱκνουμένου, *Senescere ante debitum tempus.* Et quasi quis dicat, *Ante legitimum tempus.* Alioqui & simpliciter, *Ante tempus*, dici potest. Poëtæ autẽ dicerent etiam (vt opinor) *Ante suum tempus.* Ex eodem affertur & hoc, Φροντίδες οὐχ ἱκνεύμεναι (sed malo ἱκνεόμεναι) pro *curis intempestiuis*. at verò illud, ἐν τῷ ἱκνεομένῳ χρόνῳ, apud Herodotum etiam exstat. VI, 86.

Ἱστορέειν & Ἱστορέεσθαι sæpe apud hunc scriptorem occurrunt, præsertimque illa vox actiua. Est autem Ἱστορέειν *Interrogare, Sciscitari. Percontari, Inquirere*: & Ἱστορέεσθαι, *Interrogari, Inquiri.* II, 19, Ἱστορέων αὐτοὺς ἥντινα δύναμιν ἔχει ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν. Et paulo pòst, ταῦτά τε δὴ τὰ λεγόμενα βουλόμενος εἰδέναι ἱστόρεον. Sic I, 61, μετὰ δὲ, εἴτε ἱστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὔ, φράζει τῇ ἑωυτῆς μητρί. *Dicit matri siue percontanti siue non.* Sed Valla longè ἱστορέειν hic esse putauit *Enunciare*, ideoque alienum ab hoc loco sensum commentus est: vt tibi patebit ex collatione verborum eius cum iis quæ margini adscripta sunt. At verò pass. vox ἱστορέεσθαι I, 24. legitur, sed ita vt actiuam potius signific. habere videatur. H.

K

KAὶ δὴ frequens est apud hunc, in narrationis velut incremento: vt quum Latinè dicitur *Atque etiam*, vel *Tum*, vel *Tum etiam*, & similiter. C.

Κάρτα πάνυ, *Admodum.* C.

Aliquando (I, 71.) & præfixo articulo dicit τὸ κάρτα, siue τὰ κάρτα. Eustathius tamen in librum ιωτα Iliadis, non Ionum sed Dorum esse dicit articuli pleonasmum ante aduerbia. H.

Καταγίζειν, vt καταγίζειν πυρὶ, *Igni consecrare.* Item, *Immolare & sacrificare*, Clione c. 86. & Melpomene c. 35. Et Ἐναγίζειν, *Inferias mittere*: Euterpe, c. 44. in fine. ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. C.

Illi autem Καταγίζειν addendum est Καταγιάζειν· si quidem emendatè scriptum est καταγιαζομένους, I, 202. Sed (verum vt fatear) suspicione apud me scriptura hæc non caret: præsertim quum & Erotianus, suo in Hippocratem lexico, Ἐναγίζειν, non Ἐναγιάζειν, scribat, exponens, τοῖς κατοιχομένοις ἢ τοῖς καταχθονίοις θύειν. sicut Hesychius, χοὰς ἐπιφέρειν, vel θύειν τοῖς κατοιχομένοις. Sed magis priorem probo expositionem quàm posteriorem: & in posteriore placet quòd κατοιχομένοις tantùm dixerit, non autem cum Erotiano, ἢ τοῖς καταχθονίοις· quoniam hoc de diis inferis dici solet. Non solùm autem *Inferias mittere* dixerunt Latini, sed etiam *Inferias ferre*, & *Inferias dare.* At *Inferias facere* (vt etiam exponitur) me legere haud memini. H.

Καταδέξασθαι vsurpat vt alii καταγνῶναι. H.

Καταπροΐξεσθαι interpretantur, *Gratè habituros aut impunè laturos esse.* ἀπὸ τῆς προικὸς deducto vocabulo. vt Thalia, c. 36. extremo, οὐ καταπροΐξεσθαι, de iis qui Crœsum conseruassent. Et non minus in fine eiusdem libri, c. 156. & Polym. c. 17. Sed Terpsich. c. 105. posse ita accipi videtur vt sit à verbo ἰκέσθαι Ionico, & significet, *Progredi longius* aut *effugere*, similéve aliquid. C.

Καταφράζομαι, vide in Ἐπιφράζομαι. H.

Κατιδήσειν φωρεῦναι, II, 174. metaphora respondente ei quam habet ἀπέλυσαν. H.

Κατηλογέοντο, vide in Ἀλογήσεις.

Κείρειν apud Herodotum, *Vastare*, *Populari.* veluti quum dicit VIII, 32. πάντα ἐπιφλέγοντες καὶ κείροντες. Et IX, 15. ἔκειρε τοὺς χώρους. itidemque passiue, VIII, 65, ἐκείρετο ἡ Ἀττική. Quem verbi huius vsum sumpsit Herodotus ex Homero, vtente non solùm simplici, sed & composito Κατακείρειν· vt Odyss. χ. – ὅτι μοι κατεκείρετε οἶκον, *Depradabamini domum*, *Spoliabatis domum.* Herodoti autem exemplo vsurparunt etiam Thucyd. & Plato. H.

Κεραΐζειν, *Diripere*, *Sternere.* II, 115. ἀλλὰ καὶ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἥκεις. Et Homer. --- ἔθηκε Τρῶας κεραΐζε καὶ ἄλλους. C.

Κῆ, vt πῆ, item Κη sine accentu, quũ est particula παραπληρωματική, id est expletiua. Exemplum illius exstat I, 32 extremo, σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν κῆ ἀποβήσεται. At huius exemplum cùm alii plerique præbent loci, tum hic, IV, 124, σταδίους ὡς ἑξήκοντά κη μάλιστα ἐόντα. H.

Κληδὼν & Κλεηδὼν, *Rumor*, *Fama*, *Omen.* χαῖρε δὲ κλεηδόνι. Odyss. υ. C.

Κνυζημάτων, Euterpe, c. 2. *Vagitus pueriles.*

significatio πεποιημένως, vt videtur Cam. Quamuis autem ita legatur in edit. illa Basilieusi, puto tamen Cam. scripsisse πεποιημένην, non πεποιημένως. aut ita, πεποιημένως (*vt videtur*) *facta*. vel potius *huic vocabulo data*. Vel tale quid.

Κόσμος, τάξις, id est, *Ordo*, *Ratio*. I, 99. κόσμον τόνδε ὁ Δηιόκης πρῶτός ἐστι καταστησάμενος, *Hanc rationem primus instituit*. vel, *Ita res regni ordinauit*. Item, II, 13, ἔφευγον οὐδενὶ κόσμῳ, *de effusa fuga*. Inde Homerica, κοσμήτορε λαῶν. &, αὐτὰρ ἐπεὶ κόσμηθεν ἅμ' ἡγεμόνεσσιν ἕκαστοι. C.

Κουρίδιος ab Herodoto (sicut & ab Homero ante illum) dicta fuit vxor, quam duxit dum adhuc esset κούρη, id est *virgo*, & quidem *iuuencula*, siue *iuuenilem ætatem non excedens*. Sic in Clione cap. 135. Γαμέουσι δ' ἕκαστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας. Sed ab Homero terminatione alia κουριδίη dicitur. Sic Il. ν, Οἱ μὲν κουριδίην ἄλοχον σὺν κτήμασι πολλοῖς Μαψ εἴχοντο ἀνάγοντες. Sic Iliad. τ, -- Ἀχιλλῆος θήσειν κουριδίην ἄλοχον θήσειν. Verùm & κουρίδιος πόσις (id est *maritus*) vicissim ab Homero dicitur. H.

Κυρεῖν, cum genit. τυγχάνειν, siue τυχεῖν. Item κυρῆσαι. vt I, 59. circa finem, ἐδέετο τι τοῦ δήμου φυλακῆς τινὲς πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι. *aliquam custodiam ab illo consequi*, vel *obtinere*. Hinc & κυρήσας pro τυχών. Apud Hippocratem participio iungitur, eo modo quo ἔτυχε, vel τυγχάνει plerumque illi iungi videmus. Legimus enim apud illum, ἐς μή πω κυρήσῃ τὸ σῶμα τεθνεὸς, id est, *nequedum corpus mortuum fuerit*. Vbi alioqui τύχῃ dici potuisset.

Ἐγκυρεῖν itidem pro ἐντυχεῖν, vt lib. VII, 218. ἐνεκύρησαν στρατῷ, *inciderunt in exercitum*. Exstat verò & aliud compositum apud Hippocratem, videlicet Συγκυρεῖν, vt in libro De morb. συγκυρήσει ὥστε μεγάλως μεθύοντα. sed hoc est pro συμβήσεται, id est, *eueniet*.

Κώμοισι χρῆσθαι, *Comessationem exercere*, vel potius *comessationes*. in Clione, cap. 21 extremo, τοῦ πίνειν τε σφέας καὶ κώμοισι χρῆσθαι ἐς ἀλλήλους. vbi interpres vertit, *Et inter se comessationibus vterentur*. Ab hoc nomine est Κωμάζειν. At verò κῶμα, quod frequens est apud Hippocratem, quamuis consequi illas τῶν κωμαζόντων compotationes plerunq; videamus, mirum tamen est si Galenus κωμάζειν prius esse quàm κῶμα, & hoc ex illo deduci putauit. Nec enim rationi & artis grammatices legibus consentaneum magis puto κῶμα quàm κῶμον ex illo deducere: id est, non minus præposterè illud quàm hoc posse fieri.

Κῶς, & Κως enclitice, pro πῶς & πως enclitico, passim apud hunc scriptorem, præsertimque hoc posterius: vt lib. III, c. 150. καί κως ταῦτα ποιεῦντες ἐλάνθανον.

Λ

Λαβεῖν, vnde Διαλαβεῖν I, 114. Et λελάβηκε, IV, 79, νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λελάβηκε. Paulo ante, καὶ ἡμέας ὁ θεὸς λαμβάνει. legitur & λάβοι, cùm alibi, tum I, 108.

Λαισήια, *Parmæ*, aut *Peltæ*. C.

Λαύρη, *Angiportum*. vt & Odyss. χ. C.

Λέσχη, *Sermo*, *Colloquium*. In Euterpe, c. 32 ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νείλου, *mentione factâ* dicit *Nili*. Et Calliope, c. 70. γινομένης λέσχης, *verba quum fierent*. Et Ἐλλεσχεῖν · vt I, 153 οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἐλλεσχα, ἀλλὰ τὰ οἰκήια, *non de Ionum malis sed de suis fabulabuntur*. Et Περιλεσχήνευτος, II, 135. *Celebris*. Et apud Hesiod. λέσχη, locus publicus, de fabulis & colloquio vulgi, vt apparet, dictus. Odyss. σ, Οὐκ ἐθέλεις εὕδειν χαλκήιον ἐς δόμον ἐλθών, Ἠέ που ἐς λέσχην. C.

Ληΐζεσθαι, *Rapere*. C.

Λιπαρίῃ τε καὶ ἀρετῇ, IX, 21. *Constantia* (seu *tolerantia*) *& fortitudine*. Λιπαρέετε μένοντες, *durate*, Calliope c. 44. Et Euterpe, c. 42. ἐπεί τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, *quum Hercules perseueraret in flagitando*. C.

Λόγος, etiam *fabulam*, id est, μῦθον, significat. vt Clione, cap. 141. ἔλεξε σφι λόγον. Et, Αἴσωπος λογοποιὸς, &, Ἑκαταῖος λογοποιὸς, Euterpe c. 134. & 143. C.

Λόγον ἑωυτῷ διδόναι, *Reputare aliquid*, seu *Secum perpendere*. C.

Λωβᾶσθαι, *Fœdare*, eo modo quo dicitur à Virgilio, *Fœdauit vultus*, de facie mutilata. Sic enim apud nostrum scriptorem Zopyrus seipsum λωβᾶται, III, 154. Atque vt hic legimus ἑωυτὸν λωβᾶται (additis etiam his duobus verbis, λώβην ἀνήκεστον) sic paulo pòst, ἑωυτὸν λωβᾶται. Ac paruo interuallo sequitur cap. 155. λελωβημένον significat. passiua. Apud Homerum Iliad. β, Ἦ γὰρ ἂν Ἀτρείδη νῦν ὕστατα λωβήσαιο, *Nunc postremum me iniuria affecisses*. vel, *contumelia*. Λωβεύεσθαι etiam inuenitur, & quidem apud Hippocratem. Ac significationem passiuam habet λωβεῦνται in hoc eius loco, ἀτὰρ πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἄλλα λωβεῦνται. vbi redditur, *Probro & dedecore afficiuntur*. H.

M

Μελεδωνὸς, *Curator*, vel *Curatrix*, *Cui cura rei alicuius demandata est*, *Præfectus alicui rei*, *seu alicui negotio*. l. II, c. 65 μελεδωνοὶ ἀποδεδέχαται

τῆς

τῆς τροφῆς χιλιάδας ἑκάστου, καὶ ἔρσενας καὶ θήλεας, τῶν Αἰγυπτίων. Paulo pòst, τῇ μελεδωνῷ Ἥρῃ. Item, τῶν οἰκητόρων μελεδωνόν, III, 61. quod repetitur & c. 63. seq. Sed & ipsum verbum Μελεδαίνειν habes VIII, 115. Μελεδαίνειν τε καὶ τρέφειν, videlicet, τοὺς νοσέοντας. H.

Μέμονα, sequente infinitiuo, *Fert animus hoc facere, Animatus sum ad hoc faciendum.* In Eratone, c. 84. μετὰ ταῦτα μεμονέναι μιν τίσασθαι. Sic Homerus Iliad. σ, —μάλιστα δὲ φαίδιμος Ἕκτωρ Ἑλκέμεναι μέμονεν. Sic autem dicitur μεμαὼς cum eodem infinitiuo, & ad eandem rem significandam, paulo antè, Ἑλκέμεναι μεμαώς.

Μεταδόξαι dicitur, *Qui mutauit sententiam*, seu *quem pœnituit.* H.

Μεταίχμιον γῆ, vide in Αἰχμή.

Μετέξετεροι, id est, ἔνιοι. II, 36. Ζειὰς μετεξέτεροι καλέουσι. C.

Μῆνις, κότος & ἔγκοτος, *Vehemens ira.* C.

Μῆχος pro μηχανή. vt II, 181. τοῦτο γάρ οἱ κακῶς εἶναι μῆχος. Estque reponendum hoc ipsum verbum, & lib IV. cap. 151. non longe à princ. pro μῆκος. Vtitur & Homerus: vt Iliad. β, οὐδέ τι μῆχος Ἐρχθέντ' ἀναλκὴ εὑρέμεναι δυνάμεσθα. Vt autem μῆχος pro μηχανὴ ab hoc scriptore dicitur, ita vicissim πάθη pro πάθος.

Μιν dicunt αὐτόν. C.

Μύδρος, *Candens massa.* vt μύδρον σιδήρεον. I, 165. vel λίθος διάπυρος. vt ille philosophus dixit: solem esse μύδρον, Anaxagoras Clazomenius, Ion. C.

Μιστύλλειν, *Dissecare*, Hom. μίστυλλόν τ' ἄρα τἆλλα. In Clione, c. 132. διαμιστύλλας κατὰ μέλεα τὸ ἱρήϊον, *secta in partes victima.* C.

N.

Νεοχμοῦν, *Nouare*, id est, καινίζειν. C.

Νόμος, vt communiter, *legem* significat: vt, I, 29. Σόλων ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι κελεύσασι νόμους ἐποίησε. Et, *Mores ac instituta:* quæ & νόμαια: vt Thalia, cap. 38. οὕτω νενομίκασι πάντες πολλὸν τι καλλίστους ἑωυτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι. In Melpom. c. 76. ξεινικοῖσι δὲ νομαίοισι καὶ οὗτοι αἰνῶς χρᾶσθαι φεύγουσι. *Et consuetudinem ac morem.* Ἐξ ἀναπείθουσι τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἐστί οἱ, in Clione, cap. 90. Significat & *Pascua:* vt apud Homer. quoque ἐπεὶ καὶ νομοῦ μιχθέωσι. Et *regio:* vt νομὸς Θηβαῖος, Μενδήσιος. Et *classis:* vt νομοῦ φόρον, in Thalia, c. 90. &c. Atque hæ posteriores duæ significationes sunt acuti nominis. Est & *modorũ* appellatio: vt de Arione, I, 24. νόμον τὸν ὄρθιον διεξελθεῖν, quos apparet acutos fuisse, & concini solitos voce altiore. Ἐν χερῶν νόμῳ, significat, *In conflictu, Consertis manibus.* C.

Νυν, particula παραπληρωματική, id est, expletiua, passim apud hunc scriptorem, post μέν. Ac statim initio primæ Musæ, Περσέων μέν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς αἰτίους. Sępe autem his particulis μέν νυν respondet δὲ in altero membro. vt lib. II. circa finem. H.

Ξ.

Ξεινίην & φιλίην & ὁμαιχμίην συνθέσθαι & διαλύσασθαι, Hospitii amicitiæq; & belli coniunctionem & dissolutionem significat. C.

Ξυρόν, *Nouacula.* Adhibetur autem hoc nomen cuidam loquendi generi, quo vtitur VI, 11. ἐπὶ ξυροῦ γὰρ τῆς ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πρήγματα, ἄνδρες Ἴωνες, ἢ εἶναι ἐλευθέροισι ἢ δούλοισι. Exstat idem loquendi genus (quod prouerbiale fuisse videtur) apud Homerum: nisi quod ἵσταται est apud eum, non ἔχεται. Iliad. κ,

Νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς
Ἢ μάλα λυγρὸς ὄλεθρος Ἀχαιοῖς, ἠὲ βιῶναι.

In quo prouerbiali genere loquendi exponendo vsurpari solet vox *Discrimen*: quæ tamen vtriq; parti conuenire non potest. neq; enim dicet aliquis *sibi imminere discrimen de tuenda vita*, vt dicet *discrimen de amittenda*: neque *discrimen de libertate subeunda*, vt *discrimen de subeunda seruitute*. Hoc constat, eos dici ἐπὶ ξυροῦ τῆς ἀκμῆς ἵστασθαι, vel, ἐπὶ ξυροῦ τῆς ἀκμῆς ἔχεσθαι dici τὰ πράγματα eorum qui ab ipso temporis articulo velut opprimuntur, quo vel prosperam vel aduersam fortunam experientur. Nec aliunde videtur petitum hoc loquendi genus (quamuis alii secus sentiant) quàm ab iis quæ aciei cultri seu gladii admota, leui manus impulsu amputari possunt. Atque ita pertinebit ad id quod prouerbialiter itidem dicitur, *Sub cultro esse*. Vnde apud Horatium, *Et me sub cultro liquit.* H.

O.

Οἰδέοντα πρήγματα, vel οἰδεόντων, ad verbum, *Res tumentes*, de iis quæ adhuc sunt turbulentæ, siue quæ nondũ sunt compositæ: quasi quis dicat, *quarum tumor nondum resedit.* In Thalia, c. 127. ὥστε οἰδεόντων ἔτι τῶν πρηγμάτων. quod male reddit interpres, *Vtique rebus nondum satis fundatis.* Sic autem & eod. lib. c. 76. vbi Ald. & Germ. editiones οἰδεόντων habent pro οἰδεόντων. qui error est apud Suidam quoque. Sed illo in loco interpres ea verba præterit: ego in margine adscripta ibi interpretatione reddidi, *rebus flagrantibus.*

Οἰχώκεε, pro ᾤχετο. Et Iliad. β, ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε. C.

Ὅκως, pro ὅπως, *quomodo.* vt III, 116. ὅκως μὲν γινόμενος. & paulo antè, ὅκως θάλασσα ἐστὶ τὰ ἐπέκεινα.

Sed alium etiam vsum habet istud vocabulum, qui non datur illi ὅταν. vt in Clione, c. 11. ἐάν τε γὰρ καὶ ἀρχὸν, ὅκως ἡ βασίλεια καλέοι, φοιτᾶν. vbi redditur *quum* vel *quoties vocaret*. Sic ὅκως ἂν, *quum* vel *quoties plueret*. Atque ita plurimis in locis vtitur. H.

Ὀλοίτροχος, subaudito nomine πέτρος, Saxi quoddam genus est, in hostes proiici vel potius deuolui soliti: quod à rotunditate nomen istud habere quidam crediderunt. Xenophon ad ὀλοιτρόχους addidit πέτρους. Homerus autem Iliad. ν, quadrisyllabe, ὀλοοίτροχος ὣς ἀπὸ πέτρης, vbi subauditur πέτρος. Quidam tenui spiritu hanc vocem scribunt, tanquam ita dicatur quasi ὀλοὸς ἐν τῷ τρέχειν. Fusius de hac voce disseritur in meo Thesauro Græcæ linguæ. H.

Ὀνομάζω, *Vitupero*, vel *Contemno*, *Pro vili habeo*. vt II, 167. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς χειροτέχνας. vbi interpres contrario sensu dixit, *Corinthii quoq. minimi faciunt opifices*. Sic apud Hom. ὄνοσαι, Iliad. ι, & Od. ξ. Et ὄνοσται, Od. φ.

Ὅτι interdum pro διότι. vt III, 78. εἴρετο ὅτι οὐ χρᾶται τῇ χειρί. Sic II, 19. circa finem, ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μοῦνος πάντων ποταμῶν οὐ παρέχεται. H.

Ὅτι τάχιστα, pro ὅτι τάχος, *Quamcelerrimè*, *Quamcitißimè*. Vel, *Primo quoque tempore*, IX. 7. in fine. H.

Ὅτι μὴ significat εἰ μὴ, *Nisi*, *Præterquam*, & similia. C.

Ὀτ' ἄμα, id est, εὐθὺς. C.

Π.

Παραγκωνίζεσθαι, *Introducere*. C.

Παραμύομαι alicubi poni videtur pro simplici μύομαι, sicut pro hoc ponitur quibusdam in locis compositum ἐπιμύομαι, vel ἐπιμυέω. H.

Πάρεξ, *Præterquam*. C.

Πάρεστί μοι, sequente infinitiuo pro ἔξεστί μοι, *Licet mihi*, *Penes me est*, *In me situm est*. III, 142. H.

Παρελθὼν, I, 37. ἐπεὶ ἐς δὲ ἄλλων μοι παρελθεῖν. Et paulo post, c. 38. ἐπὶ ἄλλο δὴ ἀχρεῖ παρελθὼν τι. Vtrobique pro ἐπελθὼν positum quidam existimarunt. H.

Παχέες, *Diuites*, *Opulenti*, Αἰγινητέων οἱ παχέες, vbi interpr. vertit *proceres*. N[illegible]pe hi sunt ex illorum numero. H.

Περιημεκτέω, idem cum simplici ἠμεκτέω significare videtur: videlicet *Ægre ferre*, *Grauiter ferre*, *Indignari*: atque adeo magnam indignationem præ se ferre: quod fit querendo, siue quiritando: Vnde factum est vt III, 64. περιημεκτήσας τῇ ἁπάσῃ συμφορῇ, redditum, *De tota calamitate questus*. Sed VIII, 109 initio, absque vllo casu ponitur περιημεκτέων. Apud Suidam & περιημεκτήσας (non περιημεκτήσας) & περιημάκτεον, non περιημέκτεον. At verò illius περιημεκτεῖν plura tibi exempla Thesaurus meus suppeditabit.

Περιλαμπόμενος, vide in Λάμπω.

Πέριξ, *Circum*: vt *Arboribus clausi circum*. vel *Circa*: vt *Corpora multa virûm circa*. C.

Πισσόομαι, id est ἐπισσάλωμαι. πέσσειν enim *Coquere* & *Conficere*. vt Homero quoque, metaphoricè, γέρα πέσσειν. C.

Πίσυνος, id est, πιστεύων, *Fretus*: vt & Hom. ἠνορέῃ πίσυνοι καὶ κάρτεϊ χειρῶν. Sed & Eurip. Oreste, θράσει τε πίσυνος καμαθίᾳ παρρησίᾳ. C.

Πολλάκις, alicubi pro πολλάκις. H.

Πρόκα, *Subito*. lib. VIII, c. 65. καὶ πρόκα τι φωνῆς ἀκούειν. C.

Σ.

Σαγάρεις, *Secures*, *aut Bipennes*, *aut aliud barbarici teli genus*. Ita Camer. siquidem fides habenda est illi Basiliensi editioni: ac nō potius credendum est illum σαγάρεις scripsisse. H.

Σαμβύκη, *Tondere* significat seu *Vellere*. vt Melpom. c. 64. Σαμβύσας βοὸς πλευρῆ. Atque id & Hippocrati significat verbum, ἐν τῷ περὶ ἀέρων, &c. C.

Σακκέω, *Excolo*, in Melpom. c. 23. τὸ ἐπεὰν γένηται πῖον, σακκέουσι ἱματίοισι. vbi tamen interpr. verbo *exprimunt*, non verbo *excolant*, vsus est. Sed Eustathius, vel potius Dionysius apud Eustathium, ex hoc nostro historico Herodoto affert etiam χρῆμα ὑποσακκίζομαι. Quinetiam ὑποσακκίζειν τὴν ἐσθῆτα esse ait τὸ περιλύπτεσθαι καὶ ὑφαιρεῖσθαι (subaudiendum autem puto τὴν ἐσθῆτα cum hoc verbo ὑφαιρεῖσθαι) atque addit, in hac significatione respici fortasse ad saccum qui paulatim euacuatur. Alioqui σακκίζαι dicuntur etiam saccularii fures, siue sacculorum fures: quum Hesychius σακκίζειν exponat, τὸ σακκισμῷ διὰ κλοπὴν τοὺς σάκους. Sed apud illum & in verbo & in nomine littera σ geminatur (sicut & in σακκέουσι apud Herodotum: quum Ælius Dionysius σάκος etiam non σάκκος ab Atticis scriptum fuisse testetur.

Σπέρχειν, *Aduersari* & *offendi*. Et Σπερχθεὶς *Perturbatus*. C.

Συμβάλλεσθαι (vt admonui in Ἀναγινώσκω) à vulgari vsu & ipsum discedit apud Herodotum: qui duobus modis eo vtitur. VII, 13. νῦν μὲν τι συμβαλὸς χρήσομαι τῇ ἐκείνῃ γνώμῃ. vbi συμβαλὸς est, *Postquam mecum reputaui hanc rem*. vel, *consideraui*, seu *perpendi*. Sic in fine cap. 5. lib. IV. μαθόντες ὡς εἶεν ἡμίπεροι δοῦλοι, καὶ συμβαλόντες τοῦτο. Sic & cap. V. in fine. (Talem autem

vsum

vsum esse verbi συμφρονεῖν, in meo linguæ Græcæ Thesauro docui.) Aliter in fine c. 43. lib. IV. vbi infinitiuo iungitur, Ξέρξης δὲ οὐ συγγινώσκων λέγειν ἀληθέα. q. d. *Non assentiens ipsi vera dicere*, ipsum videlicet. q.d. *Non conscius ipsi veritatis.* In hoc tamen loco libri V, cap. 91. συγγινώσκομεν αὐτοῖσι ἡμῖν οὐ ποιήσαντες ὀρθῶς, magis proprie reddi potest, *Conscii nobis sumus.* Quinetiam voce passiua vtitur alicubi hac in signific. vt V, 86. ἔστε συγγινωσκόμενοι εἶναι, κατὰ τοῦτο εἶξαι. Vbi autem dicit, VI, 92. οὐκ συνεγινώσκοντο, κατὰ τὸ αὐτὸ ἐδέχοντο, signific. *Non agnoscebant culpam.* H.

Συμψήσας interpretantur συλλέξας, Clione, c. 189. Significat autem correptionem. C.

Συναλλάσσω, vide in Ἀλίης.

Συναμαρτεῖν *Vastare, Perdere.* Et Συνάμαρτος, *Noxius.* C. Sed scribitur etiam Συναμαρτεῖν. H.

Συννοίῃ ἐχόμενος, I, 88. *Cogitabundus.* Vel, *Quum in attenta cogitatione versaretur.* H.

Συσμήχειν, *Purgare* τῇ συσμήχῃ· quam alii potionem, alii herbam aut radicem, alii succum quempiam fuisse putauerunt. C.

Συσπουδάζειν, sequente infinitiuo, I, 92. *Studio meo & opera aliquem adiuuo ad aliquid efficiendum*, vel, *Studium meum alicui ad aliquid præsto.* At vero Ἐπισπουδᾶν & Ἀποσπουδᾶν alibi in locis vicinis ceu contraria ponuntur. H.

Σφι pro σφίσι ponunt. C.

Σχοινοτενὲς, *Rectum.* C.

T.

TΑ'ρσοὶ καλάμων, Clione, c. 179. interpretantur *Areolas arundineas, super quibus lateres arescerent.* Sunt & ταρσοὶ ποδῶν. Et remigia ταρσῶν habent appellationem. Nominantur etiam ταρσοὶ in volucribus. C.

Τέλειον, *Perfectum, Confirmatum, Euidens.* δι' ὄψιν ἀπίκεο τελέην. I, 121. Et, τὰ τέλεα τῶν προβάτων, I, 183. *grandes oues.* C.

Τέλη, *Impensæ, & Ordines.* C.

Τέῳ interrog. vt I, 117. τέῳ δὴ μόρῳ τὸ παιδίον κατεχρήσαο; *Qua morte interfecisti?* Eodem modo ταλαιπωρέαται, I, 37. H.

Τετρύσθαι, *Afflictum esse.* C.

Τὸ, passim pro ὃ, id est *quod* relatiuum. Sic I, 51. εἰδὼς τὸ οὔνομα τὸ λέγεσθαι. Et paulo ante τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὔνομα. pro οὗ, *cuius nomen quamuis sciam.* Sic alibi ἐν τῷ pro ἐν ᾧ, *in quo.* Pluralis autem genitiuus τῶν, quum est articulus præpositiuus, interdum voculam τὶς interiectam habet inter nomen cum quo iunctus est. vt I, 51. τῆς Δελφῶν, pro τῆς τῶν Δελφῶν. vel potius τῶν Δελφῶν τὶς.

Τριφάσιος, *Triplex*: vt διφάσιος, *Duplex.* C.

Τῷ ἐόντι χρεώμενος, *Veritate vsus, Eo quod res erat.* Et τῷ ἐόντι, *Reuera.* Et κατὰ τὸ ἐόν, *Secundum veritatem.* C.

Τῶν ἴδμεν, pro ὧν ἴσμεν, *Quæ comperta aut cognita sunt.* vsitata parenthesis Herodoto. C.

Ταὐτὸ, id est, τὸ αὐτὸ, similitudinem & æqualitatem & coniunctionem significat κατὰ ταὐτὰ τὰ καὶ Ἕλληνες λέγουσι, I, 1. *idem ipsum quod Græci memorant.* Χῖοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ ταὐτὸ διαλέγονται I, 142. *eadem lingua vtuntur.* Item ταὐτὸ φρονήσαντες, de consensione & concordia, in Clione, c. 59. fin. Et in Polymn. c. 145. συλλεγομένων ἐς τὠυτὸ, *quum conuenissent.* C.

Υ.

ΥΒρις, *Petulantia & lasciuia*: vt de equis, Clione c. 189. de mulis, Melpom. C.

Ὑγιηρὸς, id est, ὑγιεινὸς, *Sanus.* C.

Ὑπερφρονέειν, *Supersilire*, vt II, 66. ὑπερθρώσκοντες τοὺς ἀνθρώπους. Apud eundem legimus & Καταθρώσκω. apud Homerum autem & Ἀποθρώσκω & Ἐπιθρώσκω legimus.

Ὑπερτίθεμαι vsum quendam apud Herodotum habet multorum auribus valde mirum futurum. Ponitur enim pro *Communico*: ea in signific. qua dicimur consilium nostrum alicui vel cum aliquo communicare, (vtriusque enim exempla inueniuntur) & qua Cicero dicit, *De societate multa inter se communicarent.* lib. V, c. 24. circa finem, νῦν ὦν, ἐπινοέω γὰρ πρήγματα μεγάλα κατεργάσασθαι, ἀπικέσθαι μοι πάντως, ἵνα τοι αὐτὰ ὑπερθέωμαι. *Nunc igitur quum res magnas aggredi in animo habeã, fac omnino ad me accedas, vt tecum de iis communicem.* sed alterum verbũ multo aptius mihi videtur. Interp. reddidit *Aperiam.* Sic VII, 8:1. διὸ ὑμέας ἐγὼ συνέλεξα, ἵνα τὸ νοέω πρήσσειν ὑπερθέωμαι ὑμῖν. Quinetiam I, 8. τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ τὰ σπουδαιέστερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο. Vtitur vero & actiua voce ὑπερτίθημι eadem in signific. vt videbis III, 155. & V, 32. H.

Φ.

ΦΑ'λαρα, Ornamenta equorum. C.

Φαρμάκοις, *Colores.* Clione, c. 98. προμαχεῶνες ἐνηνθισμένοι εἰσὶ φαρμάκοισι, *nitent coloribus.* Et φαρμακεύειν, *Tingere.* C.

Φάρσος, *Portio.* C.

Φερέγγυος, ἀξιόχρεος, *Sufficiens.* C.

Φρενήρης, *Mentis compos.* C.

Φώρ, *Fur.* C.

X.

ΧΕρὶ χρῆσθαι, seu τῇ χειρί, vide in Ἀλκή.

Χρᾶν, *Respondere*, id est, Oraculum reddere. ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾷ τάδε, I, 55. *responsum Pythia hoc reddidit.* Et, χρῆσαντος τοῦ θεοῦ, Clione, c. 69. *Quum oraculum redditum mihi sit.* Inde & Χρηστήριον: sed hoc communius. C.

Χρῆμα. vt, συὸς μέγα χρῆμα. I, 36. Et, πρήγματος χρῆμα σφαλερόν. III, 53. Et, χρῆμα πολλὸν νεῶν. VI, 43. Et, χρῆμα χειμῶνος ἀφόρητον. VII, 188. C.

Ψ.

Ψῆνες. Quæ in caprificis bestiolæ nascuntur. C.

Ω.

Ὤρην ἔχειν, I,3. *Respectum habere*, aut *curam*. Et, οὐδεμίαν ὤρην ἔχειν, III,155. *Nihil momenti attulerit*, vel, *Nihil retulerit*. C.

EX EIVSDEM H. STEPHANI PROLEGOMENIS, IN SECVNDA EDITIONE HERODOTI.

QVANTA sit variis in rebus Gallicæ linguæ cum Græca conuenientia, & quàm multa Græcorum loquendi genera in Gallicum sermonem ita verti possint vt verbum verbo reddatur, (quum Latina contrà Græcis nullo modo respondeant) ante multos annos docui, in Gallico libro cui titulus est, *De la conformité du langage François auec le Grec*: id est, De conformitate (si ita loqui licet) Gallici sermonis cum Græco: at quum primam Herodoti editionem dedi, vel hunc vnum argumento meo non parum exemplorum suppeditare animaduerti. Quum autem ea illi editioni præfixissem, ne in hac quidem prætermittenda, sed potius cum aliquo auctario exhibenda censui.

IONISMI GALLICI, SIVE IONICI

Gallicismi, qui apud Herodotum leguntur.

Ἀποβαλέεις τὴν κεφαλὴν, *Tu perdras la teste.* VIII,65.

Καμβύσεα ἔτυψε ἡ ἀληθηίη τῶν λόγων, *Cela luy toucha le cœur.* III,64

Τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσω, τὰ δὲ κάτω, ἄνω, *Ie mettray ce que dessus, dessous.* id est, *Ie renuerseray tout l'ordre qui y est estabi.* III,3

Οὐκ ὀρθῶς σεωυτὸν προέστηκας, *Vous ne vous gouuernez pas bien.* II,173

Κόσμον τόνδε Δηιόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος, *Il fut le premier qui establit cest ordre.* I,99

Μωρίη πολλὴ λέγειν, *C'est une grande folie de dire cela.* I,146

Ἔρχομαι φράσων, *Ie uien à dire.* Vtitur autem illo genere loquendi frequentissimè: sed mutato interdum partic. φράσων in λέξων, aut ἐρέων. I,194

Συνέχεσθαι, *S'attacher*, de conserentibus manus. I,214

Ἵνα ἴδω τί κοτε καὶ λέξει, *Pour uoir qu'il dira.* II,114.

Ἔλαβε τὸν μισθὸν, *Il à receu son salaire*, vel *son payement.* de eo qui punitus fuit pro meritis: seu, pœna quam meruit affectus fuit. III,15.

Ὡς δὲ ἐς τὸν οἶνον ἀπίκατο. *Quand il uint au uin*, pro *Quand il uint à parler du uin.* III,22

Τὸν παρὰ σέο ἐπιταχθέντα εἰπεῖν, *Qui a donné charge de dire ceci.* III,63

Ἀπήνεικε Καμβύσεα, *Il emporta Cambyses.* vt dicitur, *Ceste maladie l'emporta.* Alibi, λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπήνεικε. III,66

Ἐπεί τε δὲ ἐς Δαρεῖον ἀπίκατο γνώμην ἀποφαίνεσθαι, *Quand il uint à Darius de dire sa sentence.* III,71.

Ἀπῆκε ἑωυτὸν ἐπὶ κεφαλὴν φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ πύργου κάτω, *Il se laissa tomber.* etiam de eo qui præcipitem se dederit. III,75

Θυμὸν ἔχε ἀγαθὸν, *Ayez bon courage.* III,85

Προσέφερε Δαρείῳ λόγον τοιόνδε, *Porta ceste parole à Darius.* III,134

Ἔσαν ἐν φυλακῇσι, *Ils estoyent sur leurs gardes*, III,152.

Γνῶναι τὸ θέλει τὰ δῶρα λέγειν. vt dicimus, *Que ueut dire cela?* pro, Quid hoc sibi vult? IV,131.

Ἔδοσαν σφέας αὐτοὺς Ἀπρίῃ τῷ Αἰγύπτου βασιλέϊ, vt dicimus, *Ils se donnerent à un tel prince.* IV,159.

Εἰ ὑμῖν φίλον ἐστὶ, *S'il uous plaist.* quum rogamus vt aliquid fiat. V,20

Οἷόν τι χρῆμα ἐποίησας; *Qu'auez uous faict?* cum increpatione. V,23

Ἐκ νέης, *De nouueau*, pro De integro, Rursus. V,116.

Ἀταξίη, *Desordre.* VI,13

Οὐκ ἀπέδοσαν τὴν ὁμοίην, *Ils n'ont pas rendu la pareille*, vel, *Ils ne rendirent pas.* VI,21

Τρίτον ἔτος τουτέων, *Il y a trois ans de ceci.* pro *Trois ans depuis ceci.* VI,40.

Ἐπὶ σφίσι ἔχοντας. vt dicitur, *A qui en auez-uous?* pro *A qui en uoulez-uous?* VI,49

Ἐς τὸν ἱκνέεται ἔχειν, *A qui il uient*, pro *A qui il appartient.* Huc pertinent quæ de aduerbio ἀκινδύνως dixi in recensione vocab. Herodoti. VI,57

Τοῦτο ἀπέρριψε τὸ ἔπος, *Il ietta ce propos.* VI,69.

Καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι ἄλλως εἰπεῖν, *On ne le peut dire autrement.* id est, *On ne le peut nier.* VI,124

Οὐκ ἦλθον ἐς τοῦτο τοῦ λόγου ὥστε μάχεσθαι, *Ils n'en uindrent pas à ces termes.* VII,9:2

Τὰς πρότερον ἡμέρας, *Ces iours passez*, pro Nuper. VII,16:2

Νομίζων Ξέρξεα ἀποδέξειν λέγοντα οὐδέν. vt Gall. *Ce n'est rien dict.* VII,17

Πρῆγμα

Πρῆγμα οὐ εἶχε μέζον, sequente infinitiuo, *On n'auroit autre chose à faire que*, &c. VII,130

Πρῶτα χρημάτων πάντων, *Deuant toutes choses*. VII,145.

Εὑρίσκω συμβαλλόμενος, vt à nobis dicitur, *Ie trouue par mon compte*. VII,187

Διέξοδοι βουλευμάτων, vt dicimus, *Discours*. VII,234.

Ἀριθμὸν ποιεῦμαι, *Faire le compte*. VIII,7

Ὑπερ δὴ ἔφερε τὴν ἀληθηΐην πᾶσαν. Tale est in nostro sermone, *On luy apporta toute la verité du faict*. VIII,82

Φέρει καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, *Il emporte à toute la Grece*. VIII,142.

Ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν, *Ils sceurent tout ce qui en estoit* IX,11

Ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαι, vt Gall. *Iustes*, id est, *De iuste mesure*. Iustæ mensuræ.

Δέσποτα, aliquot in locis ad regem: vt illi dicimus *Sire*: pro quo scribi *Cyre*, postularet deriuatio à voce κύριε (id est, *domine*) quæ postea deprauata fuit in κύρι.

ALIA DE HERODOTI VOCIBVS, ET VARIA IN QVIBVSDAM MS. SCRIPTVRA &c.

Ex eiusdem prolegomenis in eadem secunda editione.

RATIONI autem consentaneum mihi videtur vt à quibusdam illius recensionis [*præcedentis vocum Herodoti*] locis initium sumam, super quibus habeo quod te moneam. Primus erit vbi vocabulum ἀτίοντες (VII, 223. in fine) Camerarius interpretatur *Nihil curantes*, addens, Homerum similiter esse vsum. Nam ἀτίοντα quidem legimus apud Homer. Iliad. υ, sed pro βεβλαμμένον, (videlicet εἰς τὰς φρένας, siue τὴν φρένα. vnde dicitur aliquis voce composita βλαψίφρων) ab ἄτη. Pro illo igitur ἀτίοντα, ego vel ἀτίοντα (fuit autem facilis lapsus ex ἀτίοντα in ἀτίοντα) vel ἀτίζοντα reponendum censeo. Illud tamen mihi nullum lexicum sed memoria diu solicitata suppeditauit. Recordatus sum enim me legisse (apud Theognin, ni fallor) hunc versum,

Πᾶς τις πλούσιον ἄνδρα τίει, ἀτίει δὲ πενιχρόν.

At verò ἀτίζων, pro καταφρονῶν apud Homerum extat Iliad. υ. Quòd si etiam incidisset Camerarius in aliquem Herodoti locum vbi vox ἀτίοντες vsum illum haberet, eam pro mendosa habendam esse, ex iis quæ dixi constat.

Fuerunt alioqui vocabula quædam inter illa quæ idem recensuit, in quorum scriptura ab editione Basiliensi discedere non dubitaui, quum manifestus esse error videretur. Sed tamen, ne meo stare iudicio necesse habeas, hæc sunt, αἰγινέῃ, mutatum in αἰγινέων & εὐμαρέη, in εὐμαρείῃ necnon θορῇ, (quod barbarum potius quàm Græcum videri poterat) mutatum in θορός. Item χῆνες in ψῆνες, de bestiolis quæ in caprificis nascuntur. Monui autem & de nomine συγήρεις, tanquam suspecto, pro συγάρεις quod apud Herodotum legitur.

SED hinc ad alia venio, quæ scrupulum iniicere cuipiam possint circa interpretationem. Ex his est εὐμαρείη, quod ille interpretatus est *stercus*: quum potius *ventris exoneratio* significetur: sicut & ἀπόπατος (quo illud exponitur) hoc sonat.

In vocabuli Ἐπιστροφέως interpretatione dubitari potest de illa voce Latina *Obliquè*, posita inter hasce duas *Accuratè* & *Vehementer*: & suspicatus sum primo aspectu, *Obnixè* eum scripsisse: sed quum postea cogitaui, Suidam testari, Herodotum esse vsum pro ἀπατητικῶς, id est, *Fallaciter, Deceptoriè* (si & hac vti voce licet) *Fraudulenter*, illud *Obliquè* retinendum, & tantùm sedem ei suam mutandam censui.

In voce χρῆμα locos aliquot, tanquam eiusdem rei exempla, affert, quum tamen non eundem in omnibus illis locis vsum habeat vox ea de qua agitur. Quatuor enim exemplorum, quæ proponit, primum ei est hic locus, συὸς μέγα χρῆμα· secundum, iste, τρηχὺς, χρῆμα σφαλερόν· tertium, χρῆμα πλοίων νεῶν· quartum, χρῆμα χειμῶνος ἀφόρητον. atqui in illo secundo loco vbi dicitur, τρηχὺς, χρῆμα σφαλερὸν, non idem est vsus vocabuli χρῆμα, qui in ceteris tribus: adeo vt hic χρῆμα in πρᾶγμα mutando, dici queat eodem sensu τρηχὺς, πρᾶγμα σφαλερόν· at in ceteris illis locis vbi genitiuus iungitur illi nomini χρῆμα, hæc mutatio locum non habeat. Quoniam autem huius loquendi generis nullam ille expositionem addit, ideoque lector eam se à me expectare non immerito dicturus est, oro vt meum Thesaurum consulere, & ita vicariam operam illum mihi præstare, malit: simulque diligenter eum quem ibi propono Plauti locum expendere, annon in eo Ionicam illam phrasin repræsentare, aut saltem ad eam alludere, voluerit. Simul autem inde disces, non minus Atticis quam Ionibus vsitatum illud loquendi genus fuisse, quum & Aristophanes eo vtatur. Ac sunt certe & alia plurima quæ Attici ab Ionibus mutuari non dubitarunt.

In iis quæ paruo interuallo sequuntur (pauca enim tantùm verba interiecta sunt, quibus vox ὤρης exponitur: pro qua perperam scriptum esse χώρης in editione Basiliensi, paulo ante dixi) postquam ὤρην ἔχειν, interpretatus est *Respectum habere aut curam*: subiungit, *Et*, οὐδεμίη ὤρη ἔσται, *Nihil momenti attulerit*. Quæ tamen interpretatio conuenire loco non potest. Sunt enim verba illa ex hoc lib. III, 155. loco, τῆς σωυτοῦ στρατιῆς τῆς οὐδεμίη ὤρη ἔσται ἀπολλυμένης. Sonant autem hæc, *Cuius amissionem nemo curabit*, vel, *De cuius amissione nihil pensi cuiquam erit*.

Sed nec ad verbi γνωσιμαχέειν interpretationem non satis attentionis attulisse videtur: atque id vel ex iis intelligere poteris quæ in meo Thesauro de verbo illo dicuntur.

VENIO nunc ad aliud cuius mentionem obiter tantùm feci in illa ipsa recensione, ne, si forte diutius differam, obliuiscar. Id autem est de vocabulo Ἔγκοτος. Dixi enim me vix persuadere mihi posse, ἔγκοτον in duobus quos legissem Herodoti locis, pro κότον positum esse. Ideo autem à me dictum hoc est, quòd vocem hanc pro adiectiuo tantum nomine habeam, & nihilomagis substantiuum esse nomen posse existimem quàm ἔγκαλον, aut ἔγγονον, aut ἔμμονον. Confirmant autem, mihi hanc opinionem quatuor nostri scriptoris loci: quorum primus sit hic, VI, 73. δεινὸν ἰσιὰ σφι ἔγκοτον διὰ τὸν προπηλακισμὸν ἔχειν. Secundus autem hic, VI, 133. ἀπὸ ἴσα ἔγκοτον εἶχε. Tertius sit iste, VIII, 29. ἔγκοτον σφι ἀμφοτέρων ἔχοντες. Ad quartum autem antequam veniam, considerare te iubebo in duobus locis sequi participium ἔχων, in vno ipsum verbum εἶχε. Quid tum? dices. Quoniam dico scriptam ab Herodoto fuisse præpositionem ἐν seorsum ab illis duabus syllabis quæ sunt secunda & tertia in voce ἔγκοτον, & illam præpositionem per tmesin à participio & alibi à verbo separasse, remanente in medio voce κότον, vt perinde sit acsi scriptum esset, δεινὸν ἰσιὰ σφι ἐν κότον ἔχων, pro δεινὸν ἰσιὰ σφι κότον ἐνέχων. Item, ἀπὸ ἴσα κότον ἐνεῖχε. Eodem modo in illo tertio loco, κότον σφι ἀμφοτέρων ἐνέχοντες. Sed quid me in hanc suspicionem, vel potius sententiam (omnino enim illud mihi persuadeo) adducit? Locus ille qui superest ex iis quos me allaturum promiseram. Is legitur in Clione, c. 118. Ἀστυάγης δὲ, κρύπτων τόν οἱ ἐνεῖχε χόλον. Esse enim scribendam ἐνεῖχε, vt habet posterior hæc editio, non ἐνεῖχε, vt in priore legebatur, (Aldinam & Basiliensem perperam sequente) luce clarius est. Quomodo enim ab ἐνέχω esse ἐνεῖχε possit? Iam vero & absque adiectione dici ἐνέχειν κότον, Thesaurus meus docebit. Ac meminit certè huius vsus verbi ἐνέχειν Eustathius quoque: scribit enim, ἐπέχειν apud Homerum in Odyssea esse κατ' ἰοὺς ἔχειν: atque hoc dici etiam ἐνέχειν. Ille autem Odysseæ locus est hic, ex libro τ,

Δαιμονίη, τί μοι ὧδ' ἐπίχεις κατεστηκότι θυμῷ;

Vbi postquam dixit idem scholiastes, ἐπίχεις (intellige tamen ἐπίχεις μοι) idem esse quod κατ' ἐμοῦ ἔχεις, & præpositione hac indicari interdum ἐναντιότητα, exemplis quibusdam docuit, tandem subiungit, simile verbo ἐνέχειν esse hoc ἐπέχειν. Hoc tantùm superest nunc vt videamus an Herodotus libenter tali tmesi vtatur seu dialysi seu diæresi qualem haberet illa quã apud eum repono scriptura. Sed præter vnum quod habemus in eodem scholiastæ loco huius figuræ exemplum ex historico, VI, 49. ἐπί σφισι ἔχοντες τοὺς Αἰγινήτας pro σφίσι ἐπέχοντες (nam hoc esse dictum διαλελυμένως scribit: & alicubi διῃρημένως eadem de re dicit) alia passim apud eum occurrunt. vt ἀνά τ' ἐδέξαμεν, pro ἀνεδέξαμεν & ἀπὸ μὲν ἔδωκε, pro ἀπέδωκε & κατὰ μὲν ἔκλεισε, pro κατέκλεισε. Ac (vt de alia dialysi loquar quæ illi vel potius dialecto illius est peculiaris) interiicitur & vocula ὦν. vt ἀπ' ὧν ἔδωκαν & κατ' ὧν ἐκάλυψε, pro κατεκάλυψε. Hæc autem quum ita sint, non immeritò (vt opinor) vocabulum illud ἔγκοτος, quatenus quidem substantiui, non adiectiui tantum, sedem obtinebat, è Græcæ linguæ finibus procul amandatur. Nec mirum est tamen tam multis doctis viris & in Græca lingua exercitatis, ac nominatim, Ioachimo Camerario, viro doctissimo & huius linguæ peritissimo, (scribit enim Μῆνις, Κότος, Ἔγκοτος, *Vehemens ira*) non mihi tantum, vocem illam fucum fecisse, quum & Græcis lexicographis fecerit: ac potissimùm Suidæ: qui eo etiam magis est reprehendendus quod ex hoc epigrammatis loco, —— ὥς φθόνος αἰὲν Θεσσαλίας ἀγαθῶν ἔγκοτος αἰὲν ἔχει, colligat, ἔγκοτος, καὶ ἡ ἐπίμονος ὀργή: & non animaduertat, ἔγκοτος vt adiectiuum, iungi cum substantiuo φθόνος.

Libet autem eadem opera & de quibusdam aliis vocabulis te commonefacere, quæ quum ex Herodoto afferantur, vt scripta sunt in typographicis editionibus, suspicione tamen haud carent, præsertim veteris libri autoritate (ad nonnulla quod attinet) eam augente. Ex his est verbum διαφθορέειν, in hoc lib. I, cap. 88. loco, πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει, καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφθορέει. Quamuis enim primo aspectu videri possit verbum istud διαφθορέει admitti posse (vt ex nomine διαφθορά factum) tamen Herodoti seculo in vsu fuisse, vix credibile est. Huc autem accedit quòd in vet. exempl. non διαφθορέει sed διαφορέει legitur.

Quòd

Quòd siquis aliud exemplum afferat eodem è scriptore, videlicet VII, 10. extremo, διαφορεύμενος ὑπὸ κυνῶν· is ex me audiet, ibi pariter in vet. exempl. non διαφθειρόμενος, sed διαφορεύμενος legi. Hunc autem verbi istius vsum exprimere videtur voluisse Horatius Latino illi omnino respondente, quum dixit, *Post insepulta membra different lupi.*

Sic autem, quum ὑπερθέμενος apud hunc scriptorem habeamus I, 107. vbi scriptum est, ὑπερθέμενος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὀνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, non dubito quin vet. exempl. sequi oporteat, ex quibus annotatum est ὑπερθέμενος pro ὑπερθέμενος, in eo qui hunc non magno interuallo c. 108. sequitur, ἰδὼν δὲ ταῦτα, καὶ ὑπερθέμενος τοῖσι ὀνειροπόλοισι. Nam in priori editione mea non minus hîc quàm illic ὑπερθέμενος scriptum erat: sed quum hic ex vet. exempl. adscriptum margini inuenirem ὑπερθέμενος, malui huic locum illius dare. Quod autem factum hic fuit non dubito quin & priore faciendum loco fuerit, scribendo, ὑπερθέμενος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὀνειροπόλοισι. Haud enim dubito quin haud aliunde quàm ex incuria contigerit vt illi etiam præcedenti loco apposita ex iisdem veteribus libris illa lectionis diuersitas non esset, eo in libro (scriptus autem & ipse erat, sed minus vetustatem præ se ferens) quem posterior in margine sibi appositum habebat. At editio Aldina in priore quidem loco ὑπερθέμενος, at in posteriore ὑπερθέμενος nobis exhibet. Estque & hoc sciendum, fuisse repertum exemplar, quod vicissim pro illo ὑπερθέμενος haberet idem illud ὑποθέμενος, quod non longo interuallo præcesserat. Quorsum tam multa? vt ostendam, quàm verisimile sit quædam vocabula, præsertimq́; verba, ob significationem quæ plerisque lectoribus insolens videbatur, ab eorum aliquo (nimirum eo qui ceteris audacior erat) mutata in alia fuisse, hunc etiam apud scriptorem. Sed quis (dices) verbo ὑπερτίθεσθαι ita vnquam vsus est? nimirum significare volens, communicare quidpiam alicui: eo modo quo dicimus nos communicare aliquid ei, quod ita exponimus vt simul eius super eo cõsilium audire cupiamus. Ipsemet Herodotus (inquam) ita est alibi vsus, non vno in loco. E duobus saltem vnus quidem exstat, ἐπεί τε δὲ ὑμῖν ἀναφέρειν ἐς πλεῦνας ἔδοξε, καὶ ἐμοὶ ὑπερτίθεσθε, ἢ τῇ μάλιστα σύμφερον, &c. Vbi interpres non omnino malè vertit, *Sed quoniã statuistis ad plures referendum, & me adhibendum.* Dicens autem, nõ omnino male hunc locum ab eo esse redditum, hoc addo, dummodo verba ista quibus vtitur, *& me adhibendum*, rectè intelligantur. Significare enim voluit, *& me adhibendum in consilium.* Alioqui non dubium est quin potius, *& mihi communicandum*, dicere debuerit. Alter autem locus est hic, ex lib. III, c. 71. εἰ μέν τοι ὑπερτίθεσθαι τὰ ἔμελλον ποιήσειν, οὐκ ἂν μετεβάλεις· νῦν δ' ἐπ' ἐμεωυτοῦ βαλλόμενος, ἐπεχείρησα. Vbi interpres tandem animaduertit quod alibi animaduertere non potuerat: videlicet ὑπερτίθεσθαι (nam hic voce actiua vtitur, quum potius passiuæ vsum hunc dare soleat) esse quod Latini *communicare* dicunt. Vt autem minus mirer istum verbi ὑπερτιθέναι vsum non tantum nouum & mirum visum fuisse, sed etiam mendi suspectã scripturam habuisse, hoc facit, quòd verbum quoque ἀνατίθεσθαι quum apud quendam historicum significationem istam haberet, interpres *differre* vertit: quemadmodum & ὑπερτίθεσθαι hunc vulgo vsum habet. Iam verò & quum apud Appianum ἀναθέσθαι τὰ κεκελευσμένα, sonaret *reuocare*, seu *retractare*, interpres *differre* reddidit, vt in Annotationibus admonui. Verùm, vt ad mentionem diuersitatis lectionum redeam, sciendum est, sicut in præcedente loco pro ὑπερθέμενος scriptum in quibusdam fuisse dixi ὑποθέμενος, ita etiam in eo Herodoti de quo nunc agitur loco, aliam quandam ex vno manuscripto codice habemus, & eam quidem valde miram, videlicet ὑπεραίρεσθε· quam si loco huic accommodare lector velit, valde suum ingenium, & quidem frustra, fatiget.

Sunt verò & alii loci in quibus contigisse idem videmus. Nec dubito quin eorum sit è numero iste, è lib. V, cap. 92: καὶ διαπλώσαντος τὸν βίον εὖ. Suspicor enim è lectoribus quempiam, cui insolens valde hæc metaphora lectori videbatur, vocem illam διαπλώσαντος in hanc quam margini adscriptam vides, διαπλέξαντος, mutasse. Atqui cogitandum erat, Herodotum habere nonnulla eiusmodi, & quæ quum in aliis tantùm scriptoribus versato, mira & plusquam mira videri queant, esse tamen suspecta non debeant. Ad hoc quidem certe διαπλώσαντος quod attinet, talem eius vsum apud hunc ipsum animaduertisse mihi videor: quod si tamen nullum aliud apud eum exstaret huius phrasis exemplum, saltem nõ minus admitti posse quiuis concesserit quàm quod alibi apud eum legitur, videlicet III, 155. πῶς οὐκ ἐξέπλωσας τῶν φρενῶν, ὅστις διαφθείρας; Nam (vt dixi in recensione & interpretatione vocum Herodoti) ἐκπλῶσαι τῶν φρενῶν est *De statu mentis deiectum esse*: siquidem ad illud ἐξεπλωκὼς respiciamus. Alioqui, si præsentis significatio alicubi huic aoristo detur, significat *De statu mentis deiici.* vel breuius, *De mente exire.* vel, *è mente.* Aut elegantius, *E potestate mentis exire.* Quòd si verbum verbo reddatur, *E mente enauigare.* nam ἐκπλῶσαι τῶν φρενῶν, quid aliud est? Est autem ἐκπλῶσαι pro ἐκπλεῦσαι. nec dubito quin pro illo διαπλώσαντος Herodotus

διαπαλαιστὴς itidem scripserit. Sed de hac apud illum scripturæ inconstantia dicendum in sequentibus erit.

Sunt autem quædam loquendi genera quibus verba adhibentur valde vicina, (præsertim ad scripturam quod attinet) & ita quidem vt modò hoc modo illud verbum iis esse adhibitum videamus, non sine dissensione exemplarium. Horum vnum est ἀεικέως περιέσπειν cum accusatiuo personæ, & interdum τρηχέως περιέσπειν. Nam & περιέπειν huic loquendi generi adhibetur. Ac lib. I, c. 115. legimus quidem, τὸν δὲ παῖδα ἀεικέως τοῦ δὲ περιέσπειν, in Aldina etiam editione: sed paulò ante, c. præced. vbi habes itidem τρηχέως κάρτα περιέσπε, in Aldina legitur περιέσπε. at περιέσπε è vet. exempl. est sumptum. Sed tamen initio libri V occurrit, περιεφθέντας πρότερον καὶ ὑπὸ Παιόνων τρηχέως. quod est à περιέπομαι. Quinetiam III, 115. extremo habemus ἀτιμίως περιέφθησαν.

Ac sunt è diuersis lectionibus nonnullæ quæ haud vno in loco annotantur. vt νομαίοισι pro νόμοισι. nam vt in hoc lib. III, c. 99. loco, νόμοισι δὲ τοιοῖσδε λέγονται χρᾶσθαι, habes ex vet. cod. νομαίοισι pro νόμοισι· sic & alibi hæc diuersa lectio in iisdem libris se offert.

Sunt denique & lectiones nonnullæ margini adscriptæ, quæ germanæ esse videntur: quum illæ quæ in textu sunt, videantur esse vocabula quæ margini expositionis loco adscriptæ à quopiam fuerant. Exemplum nobis suggerit I, 85. vbi pro εὐθενίῃ margini adscriptum est ὑγιεῖ. nam illud εὐθενίῃ fuisse adscriptum margini, ad exponendum illud ὑγιεῖ, & ex margine (vt fit) in contextum irrepsisse verisimile est.

Sunt verò & nonnullæ lectiones, quæ quamuis meritò suspectæ esse videantur, tamen eadem illa vocabula non vno in loco leguntur. Ex his est verbum προεῖναι pro προστῆναι.

Sunt deniq; & quædam ex illis lectionibus quæ quum per se nullo admitti modo queãt, si aliquantum adiuuentur (hoc autem fit aliquid in illis emendando) dignæ sunt quæ magis aut saltem non minus quàm quæ in textu sunt recipiantur. Sed hoc in meis Annotationibus aliquando (deo fauente) exemplis planum faciam.

Vt autem interim intelligas lector quanto accuratius in hac editione fuerit à me emendata Vallæ interpretatio, quàm in priore, quæ illis typographis pro exemplari fuit: magnum maioris huius accurationis indicium vel in prima totius libri periodo habes. Magis tamen insigne exemplum occurret, lib. I, 10. nam ibi si Vallæ interpretationem sequeris, & totum locum attentè considerabis, Herodotum sibi non constare, sed apertò sibi repugnare, dicere cogeris. Hæc enim verba, in illa tam celebri historia de Candaule malè merito de vxoris suæ pulchritudine, μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὔτε ἀνέβωσε αἰσχυνθεῖσα· οὔτε ἔδοξε μαθεῖν, Laurentius Valla ita vertit, *Hæc vt didicit à viro quid actum esset, neque præ pudore exclamauit, neque visa est percepisse.* Quid (respondebunt hic plerique) peccatum à Valla dici potest? Nonne μαθοῦσα ἐκ τοῦ ἀνδρός, significat id quod apud eum legitur? *vt didicit à viro.* siue, *vt didicit ex viro.* Certè, μαθοῦσα ἐκ τοῦ ἀνδρός, non aliud significare potest: sed dico repugnare hoc prorsus illi tam bellæ dissimulationi ipsius, quæ his etiam verbis describitur, οὔτε ἔδοξε μαθεῖν, & quam quum in ea permansisset, sequutus est is quem ex ea sperabat exitus. Sed quæ tamen alia loci illius excogitari interpretatio potest? Aliam nihilominus excogitandam esse aio: nec tamen aliam (meo quidem iudicio) excogitari posse quàm hanc quæ à me margini est adscripta, *Hæc vt animaduertit quod à viro factum erat.* Sed tu (dices fortasse) ita interpretando, præpositionem ἐκ cum ποιηθὲν iungis, perinde ac si dictum esset ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. Atque plane nouum in Græca lingua hoc esse arbitror. At ego, quidquid tibi & plurimis fortasse aliis in ea nouum est, mihi nouum esse nego: atque adeo talis vsus præpositionis huius exempla tibi iam nunc duo, duobus è locis, cedo. Vnus est, ex eod. lib. I, c. 87. εἴ τι οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη. Alter autem legitur eod. lib. I, c. 114. non procul ab initio, οὐ γὰρ δὴ ἔπαθέ τι προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου. Animaduerti autem & Dionem, Herodoti imitatione, aliquoties hac præpositione ita esse vsum. Iam considera lector quantũ errorem inducat interdum ignoratus tam paruæ particulæ extraordinarius (vt ita dicam) vsus. Sed libet obiter & aliud de iis quæ in eodem (I, 10.) sequuntur loco addere. Quum igitur hæc subiungantur, οὔτε ἀνέβωσε αἰσχυνθεῖσα, & hæc ita vertantur à Valla, *neque præ pudore exclamauit*, quasi pudor efficere debuerit vt exclamaret: ego, qui aliam atque adeo contrariam, esse video mentem Herodoti, ita eam expressi *neque exclamauit, vtpote pudore retenta.* Quinetiam, vt lectori hanc esse mentem Herodoti subindicarem, inter ἀνέβωσε & αἰσχυνθεῖσα, interpunctionem posui. Illa autem verba, οὔτε ἔδοξε μαθεῖν, quæ vertit, *neque visa est percepisse*, maluissem vt vertisset, *neque visa est animaduertisse*: aut *neque præ se tulit animaduertisse*: vt habes margini à me cum præcedentibus adscriptum.

Alia

Alia exempla maioris in hac posteriori editione accurationis (& quidem nonnulla haud minus fortasse insignia) circa emēdationes interpretationis Vallæ, ipsemet editionem hanc cum altera conferens, aut annotationes meas legens, inuenies: atque in iisdem plurimarum eius emendationum, margini adscriptarum (quarum plerasque & prior editio habuit) quæ alioqui dubitationem tibi mouere possent, reddetur. Simul verò & de quibusdam quæ in ipsa Herodoti dictione (vulgo textū vocamus) vel emendata sunt, vel videntur emendanda, in illis differetur. De emendationibus autem loquor siue iis quas iam prior editio exhibuit, siue iis quas ista nunc exhibet. Emendata porro fuerunt ex veteris quidem exemplaris autoritate plurima, vel potius veterum exemplarium (nam rarò absque duorum saltem consensu id facere sum ausus) verùm & vnus interdum locus ex collatione cum aliis. Sic enim lib. I. cap. 46. ἐς Ἄβας pro ἐς Σάβας, alio è loco: & lib. II, cap. 40. pro τῇσι repositum τῇ Ἴσι fuit, alio itidem è loco. Dicitur autem Ἴσι pro Ἴσιδι. Verùm & quædam (ac non paucæ fortasse) emendationes coniecturales in illis annotationibus proponentur: & quidem nonnullæ quæ noua etiam vocabula Herodoto dabunt: (noua voco quæ antea apud illum non comparebant in illis quæ vsquam comparebant exemplaribus) ex quibus sunt ἀλλογνώσας & διαπεπτωσμένον. sed de illo quidem ἀλλογνώσας vix vlla dubitatio relinquitur: at de hoc διαπεπτωσμένον relinqui mihi dubitationē fateor. Reponetur autem hoc διαπεπτωσμένον pro διεσπασμένον, quod legitur lib. I, c. 59. initio, adiunctum participio κατεχόμενον interposito particulæ καὶ vinculo. Iam verò & ex Plutarcho atque aliis qui locos huius scriptoris citant, emendationes depromentur. Horum autem in numero est Eustathius suis tum in Homerū tum in Dionysii de situ orbis poëmatium commentariis. Quinetiam ex ipso interprete Valla nonnullæ emendationes sumentur: quarum tales sunt nonnullæ vt quod in nostra lectione affirmatur, id lectio eius neget, aut vice versa.

Qvod verò ad eam scripturæ inconstantiam attinet, de qua me verba facturum promisi, (vnde nimirum fit vt eadem vocabula non vbique eam litteræ aut litterarum mutationem habeant quam dialectus Ionica poscit aut poscere videtur) eam inconstantiam non Herodoto sed librariis, dialecti qua ille vtitur, sæpe obliuiscentibus, imputandam esse aio: aut certè nonnullis qui alicubi vocum quæ Ionicè scriptæ erant scripturam à lingua communi receptam margini apposuissent. Vt enim à mentione verbi ἐκπλῶσαι (quod sermonis huius occasionē mihi præbuit) initium sumam, quis credat Herodotū ita inconstantē fuisse vt modò πλῶσαι, aut ἐκπλῶσαι, aut ἀποπλῶσαι, modo πλεῦσαι, vel ἐκπλεῦσαι, vel ἀποπλεῦσαι diceret? Atq;, vt de hac ipsa littera ω loqui pergam, in eiusdē formæ vocabulis, aut etiā iisdem, modò litterā illam ω modò ο habemus, haud enim χρέωνται tantùm, sed χρέονται etiam legitur: itidemque ὁρέωντες & ὁρέοντες. illud III, 157, hoc, IV, 125. Ac scimus tamen a Corintho scribi, Iones ὁρέω pro ὁράω, itidemque ἐχρέωντο pro ἐχρῶντο dicere. Quinetiam modò hæc littera α, modò η, in vno eodemq; verbo occurrit. nam & χρᾶσθαι & χρῆσθαι legitur. Sic ἐχρᾶτο & ἐχρῆτο. Ac quamuis θηήσασθαι & θηήσεαι pro θεάσασθαι & θεᾶται scriptum sit, cùm alibi cùm I, 8. itidemque θηεύμενος, non θεώμενος, I, 59. item alibi ἀξιοθέητον pro ἀξιοθέατον quumque in his non alia sit mutatio quam litteræ α in η, tamen ἐθηῆτο, non ἐθηεῖτο, alicubi nostris se oculis offert, mutato etiam ε in η. Atque, vt in mentione mutationis litteræ α in aliam maneam, quamuis μέγαθος pro μέγεθος tot loci nobis exhibeant, eodemque modo alicubi ὑπερμεγάθεας pro ὑπερμεγέθεας legamus: tamen & μέγεθος locis aliquot scriptum est: vt I, 60. Sic etiam τάμνω dicit, pro τέμνω, vocali α locum vocalis ε tribuens: sed ne hæc quidem mutatio vbique fit.

A vocali α vt veniam ad ε, quum hæc Ionico more auferri à principio quorundam vocabulorum dicatur, & ἐκεῖνος inter illa ponatur, tanquam κεῖνος non ἐκεῖνος, Ionicum sit: tamen ἐκεῖνος quoque hunc apud scriptorem sæpe occurrit. Sic non solum ὀρτὴ pro ἑορτὴ, sed etiam hoc ipsum ἑορτὴν apud eum legimus. Ac ne ὀρτῇ quidem pro ἑορτῇ constanter scriptum est. Vtque loquar de iis quoque locis vbi contra inseritur hæc vocalis, præter morem linguæ communis, sciendum est, non μεταχειριζόμενος tantùm sed μεταχειριζεόμενος etiam, itidemq; μεταχειριεῦντες, legi.

Ab ε ad η transiens, mutari quidem & hanc vocalem η dico in aliam, Ionico more: sed ne hic quidem constantiam seruari. nam quum vox νηὸς Ionicæ dialecto assignata sit, nō minus tamen νεὸς, vel νέα seu νέας quam νῆα, seu νῆας apud eum esse scriptum videmus. Ac pro ἥσσων & ἡσσωθῆναι legimus ἕσσων & ἑσσωθῆναι multis quidem in locis, (in quorum vno ita est allucinatus Valla interpres, vt VII, 18, ex genitiuo plurali ἑσσόνων, dicto pro ἡσσόνων, fecerit gentem quæ *Hessones* diceretur) sed non tamen in omnibus. Quumq; pro οἰκεῖος scribi debeat οἰκήϊος, tamen & illud interdum occurrit. Sic etiam μαντεῖον pro μαντήϊον nec solum ἀτρεκείη, sed & ἀτρεκηίη. Atq; adeo IV, 53. ἀσφαλέως, non ἀσφαληέως, legitur.

Ad vocalem ι quod attinet, alicubi nec in ipsa lex Ionicæ dialecti seruatur. Nam haud tantum εἰρῶ sed ἐστρῶ quoque apud eum habemus. Ac initio Terpsichores περικλήϊστος, pro περικλήϊστος, vt alibi καλλιστεύειν. Ac, quum ι sæpe ab Ionibus inseratur, veluti quum ξεῖνος pro ξένος dicitur, in omnibus tamen eiusmodi vocabulis id factum non videmus. Quumque vicissim in multis detrahatur ι, veluti in ἐπιτήδεος (item in ἴσον, in ἰσόθεος, atque aliis) tamen & ἐπιτήδειος legitur. Et alicubi αἰεὶ, alicubi αἰὲς legitur. Vocalem ο plerique loci habent in pronominibus ἐμέο & σέο, sed illam (tanta est scripturæ inconstantia) eadem pronomina non minus frequenter coguntur relinquere, eius locum occupantibus ἐμεῦ & σεῦ. Eodemque modo participii ποιεόμενος locum sæpe à ποιεύμενος occupari, idemque in aliis huiusmodi participiis, quinetiam in ipsis verbis, fieri videmus.

Vocalis υ non minus habet & ipsa quod queratur. Quum enim quodam suo iure debeat cum vocali ο, ad efficiendam diphthongum, coalescere, in plerisque vocabulis, è quorum numero est οὔνομα pro ὄνομα, (quod idem iuris cum ὀνομαίνω & ὀνομάζω communicat:) en tibi nihilominus ὀνομάζων, non οὐνομάζων, I,44.

Nec melior est vocalis ω, quam aliarum conditio: quum eam ex verbo πλώω, superueniens ε sæpe expellat, vt dictum est: nec ζωὴ semper, sed plerunque ζόη, scribatur.

In vltima vocali vltimus sit meus hoc de genere inconstantiæ, qua leges Ionismi violantur, sermo: (alioqui enim, quo plura de illa dico, eo plura superesse dicenda video) donec non solùm has lectiones διφασίας (vt Herodoti vocabulo vtar) proferre, sed de iis iudicium ferre vacet.

EX EIVSDEM H. STEPHANI PROLEGOMENIS

aliis ibidem, de opera à se præstita in secunda editione, quam in nostra sequuti sumus.

AC primùm quidem, ad eos quod attinet quibus sine cortice natare in Græcorum scriptorum lectione datur, id est, qui interpretis operã, tanquam χειραγωγοῦ cuiusdam, non requirunt, (quamuis multo pauciores in Herodoto & Thucydide, quàm aliis, eam non requirere notum satis sit) sed ceteris ad hanc lectionem adminiculis esse contenti possunt: non eas tantùm quas antea diuersas scripturas (vt Græci διαφόρους γραφὰς appellant) exhibui, sed numerum earum auxi: & censura adhibita, quasdam exautoraui: non tamen ita vt amandarem, sed tantùm vt loco suo motis alium minus honorificum darem. Ex ipso enim textu (vt hodie moris est vocare) in marginem transtuli. Sed quasdam vicissim maiore dignas honore iudicaui, ideoque eas hinc illuc transtuli. Iam verò & plerosque locos emendaui, qui tibi facessere alioqui negotium poterant: & quidem haud parum negotii nonnulli. Quorum in numero est hic qui in Euterpe cap. 40. legitur, ἐπεὰν προνηστεύσωσι τῇσι, καὶ ἐπεὰν κατεύξωνται, θύουσι τὸν βοῦν. Quem enim illa vocula τῇσι non torqueat? cui crucem non figat? Sed esto, verisimilem posse videri hanc emendationem, vnde tamen tantum confidentiæ (dices) vt eas voculas τῇ Ἴσι margini non adscripseris, sed ipsis Herodoti verbis inserere ausus fueris? Quoniam Herodotum ex Herodoto me emendare, vel (si mauis) Herodotum esse sui ipsius emendatorem, videbam. Ita enim ille in sequentibus, eadem in Musa, paucarum paginarum interuallo, cap. 61. ἐν δὲ Βουσίρι πόλι ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν ὁρτὴν, εἴρηταί πρότερόν μοι. τύπτονται γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην πάντες καὶ πᾶσαι, μυρ. Sunt verò & alii loci quibus malè affectis ex ipso Herodoto medicinã adhibui. Sed superesse fateor qui eandem à me aut ab alio quopiam opem exspectent. Parum autem abfuit quin & alium quendam emendare mihi permiserim: suum illi vocabulum, antiquum certè, & multorum auribus, etiam in Græca lingua valde exercitatorum, insolens futurum, restituendo. id autem est ἀλλογλώσσως. Nec dubito quin, si de hac emendatione, tanquã ex nimia fiducia proficiscente, accusatus fuissem, causæ meæ patrocinium Hesychius suscepisset. Sed (vt opinor) nec Hippocrates Ion, quum me scriptori Ioni operam præstantem vidisset, opem vicissim præstare mihi recusasset: præsertim quum eodem & ipse vocabulo vtatur, paulo quidem alium sed tamen non alienum ab eo quem apud Herodotum habuisset, dans ei vsum. Vt taceam, non absimile vero esse, vtrunque ab illo, Hippocrate inquam, datum ei vsum fuisse. Est verò & alius quidam nostri historici locus, qui vocabulum quoddam non minus Hippocrati quàm Homero vsitatum requirere videtur: vt in meis annotationibus (deo fauente) declarabo. Immo quid obstat quominus iam nunc illam saltem libri illius portiunculam (aut siquid portiuncula minus dici potest) repræsentem? Scito igitur agi de hoc loco, quem habes lib. II, c. 47. οἱ δὲ συβώ-

τῆς αὐτῶν, ὑπ' ἀσθενείης βίου σταιτίνας πλάσαντες ὗς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Nam quum in Aldina ista pariter & Basiliensi editione habeamus, ὑπ' ἀσθενείης βιός τι τινὰς πλάσαντες ὗς, quid vetat quominus quis pro voce βιὸς scribendum βαιὸς suspicetur? Saltem è scriptura qua nihil significari potest, aliam quæ non incommodum sensum habeat, efficiet: idque minima cum mutatione. Talem autem mutationem, id est minimam siue leuissimam, quum sufficere ad quorundam locorum emendationem viderem, pro religioso superstitiosus esse nolui. Atque hinc factum est vt in hac posteriore editione (hoc exemplo contentus ero) pro ἀπεικτῶν scribere ἀπιπτῶν non dubitauerim, lib. II, cap. 94. quum manifestum sit ἀπίπτου esse quod Dioscorides ἐξηπτοῦ dicit. Adscripta autem margini lectio ἀπειστῶν, quæ nihil potest significare, fieri potest vt ex alia manarit, aliis litteris scripta, sed eandem tamen pronunciationem (vt iampridem litteris diuersis eadem pronunciatio dari cœpit) habente: ac audiens aliquis verbum ἀπηθῶν (quod esse poterat expositio illius ἀπιπτῶν) non illo modo scripserit, sed hoc ἀπειστῶν.

Iam verò & commoda quorundam locorum interpunctione magis etiam quàm antea lectoribus commodasse, & labore illos leuasse, ex ipsa collatione apparebit. Alicubi tamen eorum diligentiæ hoc reliqui, vt quam interpunctionem in annotatione margini adscripta sequutus essem, eam in ipsis Herodoti verbis (nisi forte à me dissentirent) sequerentur. Ac huius etiam rei exemplum suggeret illa ipsa quæ modò proposita fuit pagina. In eadem enim, lib. II. c. 95. legitur, τὴν δὲ νύκτα αὐτοῦ χρέωνται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ· περὶ ταύτην ἵστησι τὸ ἀμφίβληστρον: sed tamen sequendo ea quæ margini adscripsi, post χρέωνται ponenda est τελεία στιγμὴ, at post κοίτῃ, tantum ὑποστιγμή. Fateor interim me simul etiam mutaturum libenter αὐτῷ in ἔτι.

Paulo post.

Ad eos autem vt veniam, quibus contrà sine cortice natare in Græcorum scriptorum lectione est negatum, eos qui sine Theseo è multis illorum locis emergere non possunt, eos qui duce filo, vt in aliquo labyrintho, sua ponere vestigia necesse habent: multo plus & ipsi huic editioni, quàm priori, se debere, meritò fatebuntur: quum me in multo pluribus locis interpretationem Vallæ emendasse, in quibusdam in meipsum etiam, ad emendationem quod attinet, inquisiuisse animaduertent. Hoc enim de quibusdam locis posse mihi videor dicere, vbi quæ me non satis tum temporis oculatum subterfugerant, à me nunc, ceu facto oculatiore, deprehensa fuerunt. De locis tamen iis non iam loquor, vbi tales erant commissi errores quales in nominum quorundam interpretatione: qui nimirū sunt eorum è genere quos μεταμορφώσεις siue μεταμορφωτικὰς appellare soleo, quòd metamorphoses, & miras quidem eas, in quibusdam scriptorum Græcorum locis interpretandis faciant. Atque horum è numero vnus est vbi nomen ἥσσονες, quod sonat *inferiores*, seu *viribus minus valentes*, mutatū fuit ab interprete in nomen populi omnib. geographis, omnib. historicis incogniti: quum is ab illo vocetur *Hessones*. Locus ille est in Polymnia, c. 18. ἰδὼν τε πολλὰ καὶ μεγάλα πεσόντα πρήγματα ὑπὸ ἡσσόνων. vbi vide quæ margini adscripta sunt. Ac eodē modo eod. lib. c. 93. nomen vel potius pronomen relatiuum οἵτινες, quod respondet Latino *qui*, videbis transformatum in quendam populum. ita enim ille, *quos prius appellatos fuisse Hætines, dictum est*: quum verba Herodoti (de Caribus loquentis) hæc sint, ἐπεὶ δὲ, οἵτινες πρότερον ἐκαλέοντο, εἴρηται. Sonant verò hæc, *Hi autem, quinam* (id est, quo nomine) *prius vocarentur, dictum est*. Sic lib. I, c. 176. vides, ex ἱστιέων, quod Ionica dialecto dicitur pro ἱστιῶν, ab ἱστίαι, (cuius nominatiuus singularis est ἱστίη, quo significatur *familia*) quendam populum seu quandam gentem ab interprete nobis fieri, cui nomen sit *Istiæi*. Atque his adiiciendus est mons *Hirus*, per eandem metamorphosin factus, lib. I, cap. 80. nam ibi legitur, *qui è monte Hiro matris Dindymenæ lapsus*. vbi admonitiunculam margini adscriptam vide. Quòd si ad aliud genus errorum interpretis à me emendatorum veniendum sit, illi non cedens, quin potius id superans, de nullo potius hoc dici posse existimo quàm de eo vbi contrarium omnino sensum verbis autoris dat interpres. Exemplum quod in mentem venit primum, est in Euterpe, cap. 167. hæc enim exhibet ista Herodoti verba, ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς χειροτέχνας, à Valla sic interpretata, *Corinthii quoque minimi faciunt opifices*: quum Herodotus contrarium de Corinthiis testetur, eos nequaquam minimi facere opifices, vel potius, contemptui habere. Aliunde autem non contigit tam magnus error quam ex non intellecto verbi ὄνομαι vsu: sicut nec compositum ex hoc factum κατονοσθῇς intellexit Euterp. cap. 136. vbi exstat inscriptio, cuius principium hoc est, ΜΗ' ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗ͂Σ ΠΡΟ'Σ ΤΑ'Σ ΛΙΘΙ'ΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙ'ΔΑΣ. nam has voces ille ita reddit, NE ME LAPIDEIS PYRAMIDIBVS COMPARES. Vbi

illum videri aliud verbum quàm κατονοσθῇς legisse, dixi in iis quæ margini adscripta sunt: sed quum ne illius quidem verbi ὄνονται significationem assequutus sit, facilè mihi persuadeo, nō aliam eum lectionem illic sequutum esse, sed idem ei in illo etiam verbo quod ex hoc compositum est vsuuenisse. Quis igitur est illorum verborum sensus? Illorum regis Asychis verborū sensum (lectores enim ibi suspensos reliqui) esse hunc arbitror, NE ME CONTEMNAS PRÆ LAPIDEIS PYRAMIDIBVS. Vel, Ne me asperneris. Ceterùm, ad priorem illum quod attinet locum, quem Valla ita vertit, *Corinthii quoque minimi faciunt opifices*, suam ei interpretationem vel hoc reddere suspectam debebat, quòd vlla vix artificia magis celebrarentur quàm quæ Κορινθιουργῆ (eo modo quo Ἀττικουργῆ, & Μιλησιουργῆ, & Ναξιουργῆ) nominabantur. Haud scio autem an ex vllo nobis clarius & certius esse id possit loco, quàm ex Actorum apostolicorum capite XIX. Ibi enim quidam nomine Demetrius vel ex vno artificio procudendi templa Dianæ argentea (siue thecas templi effigie, aut scriniola, siue nummos celeberrimi illius templi formam repræsentantes, aut alias eius imagines, intelligere oporteat) magnum artificibus præbuisse quæstum dicitur. In dubium igitur vocari non potest quin mea quàm vera est, tam falsa sit illa meæ contraria interpretatio. Quòd si librum hunc euoluere libeat, alios plerosque locos inuenies vbi meam itidem interpretationem, & quidem alteri omnino repugnantem, propono. Taceo de locis vbi Latina eius verba negant quod Herodotus ait, aut vice versa: sed ita vt id è lectione contraria nostræ contigerit, eique imputari debeat. Ac fateor posse alicubi, vtri potius lectioni acquiescendum sit, dubitari: atque hæc, vt opinor, incidere dubitatio poterit non procul ab initio Clionis, cap. 24. vbi de Arione legimus, καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα χάλκεον, οὐ μέγα, ἐπὶ Ταινάρῳ. contrà enim, χάλκεον, μέγα, legisse Vallam videmus. At eod. lib. cap. 37. vicissim negationem ille habet vbi nullam habemus. nam pro ἀποχρεωμένων lectum ab illo fuit οὐκ ἀποχρεωμένων.

Verùm, vt de locis in quorum interpretatione peccauit, verba pergam facere, eorum in numero nonnulli sunt vbi hoc inde contigit, quod non animaduerteret verbum quodpiam vsum quendam Herodoto, aut certè eius dialecto, peculiarem habere. vt I, 45, συγγινωσκόμενος. Nam & actiuam vocem συγγινώσκειν longe aliud sonare passim apud hunc scriptorem, quàm *ignoscere*, in recensione & expositione quorundam eius vocabulorum à me aliquot exemplis ostensum fuit. Minus autem quis miretur fortasse illum ἐπιστολὴν reddidisse *epistolam*, lib. VI, c. 50. quum potius *mandatum* significare videatur. Ac fallitur Eustathius in eo quòd credit, vocem ἐπιστολή, quæ apud Æschylum id sonat, pro ἐπιτολή positam esse, adiectione litteræ σ. quasi verò à verbo ἐπιτέλλομαι, quod Homero vsitatissimum est, deduci eam necesse foret, ac non ἐπιστέλλω quoque, & quidem in soluta etiam oratione, eum vsum haberet. Qua de re siquis cum Eustathio dubitat, omnē vtrique meus Thesaurus Græcæ linguæ dubitationem tollet.

Inter illa autem de quibus nunc demum in hac posteriore editione monui, est quidam vsus prępositionis ἐκ, qui non animaduersus fecit vt in eorum interpretatione quę de Cambyse & Gyge narrantur, I, 10. aliquid sit absurdi: ex eo quòd, vbi dicitur, μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρός, interpres non viderit, intelligi debere, non μαθοῦσα ἐκ τοῦ ἀνδρός, sed τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρός· vt ostendi in iis quæ recensioni & expositioni vocabulorum huius scriptoris subiunxi.

At eorum è numero de quibus in annotationibus agetur, est quod dicitur de Persis, I, 133, μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλεύεσθαι τὰ σπουδαιέστατα τῶν πρηγμάτων. Nec enim eos tantùm facere iniuriam Herodoto arbitror, qui ista ex eo afferunt, at quæ subiungit tacent: sed eos etiam qui μεθυσκόμενοι interpretantur *ebrii*: vt intelligamus, Persas, quum iam sunt ebrii, de rebus maximè seriis consultare. Cur enim μεθυσκόμενοι pro μεθυσθέντες accipiamus, potius quàm id quod propriè sonat intelligamus? Id verò non aliud est quàm *dum se inebriant*. Quantum autem sit discriminis inter eum qui ad ebrietatem iter facit, eumq; qui iam iter illud confecit, atque ad eam peruenit, cuilibet iudicandum relinquo. Tantum certè discriminis est quantum inter eum qui vrbem quampiam oppugnat, & eum qui iam expugnauit. Quæ comparatio est eo aptior, quòd is etiam qui se inebriat, mentem suam velut oppugnat, & de statu suo deturbare conatur: at postquam hoc effecit, iam dici potest eā expugnasse. Quamobrem non video quid obstet quin participium illud μεθυσκόμενοι interpretemur (si verbum verbo reddere nolimus) *inter pocula*, aut saltem *inter larga pocula*. Quod ποτικώτερον esse fateor: quamuis Liuius largius vinum etiam dicat. *Largiore vino* (inquit) *vsus*. Nec verò videtur contrà me facere quod sequitur, de eo qui domui in qua sunt præest, proponente postridie quod ipsis in ea consultatione potatoria visum fuit. Proponit enim tanquam iis qui è mensa (si tamen ea tum vtebantur) tandem nonnisi ebrii surrexerint, ideoque illorum quæ à se

statuta

statuta fuerint, recordari haud queant. at nihil obstat interim (meo quidem iudicio) quin intelligamus illis inter larga pocula, & tamen antequam essent ebrii, consultantibus, ebrietatem solitam superuenire. Sed viderit alius quispiam quid pro Persis afferri possit, super eo etiam quod subiungitur, & quomodo illud quoque factum ostendi minus absurdum queat quam prima fronte videatur: τὰ δ' ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθυσκόμενοι ἐπιδιαγινώσκουσι.

Exhibebunt porro illæ annotationes meæ, deo fauente, & quorundam locorum emendationes, ex coniectura: quandoquidem vetere exemplari (cuius etiam exspectatio fecit vt editionem huius scriptoris differrem) video me ante bellorum nostrorum finem potiri haud posse. Atque vt huius quoq; operæ aliquod tibi velut γεῦμα interim præbeam, quandam loci quem habet Thalia, c.130, proponam. Nam ibi pro ὑποτύπτουσαι scribo ὑποκύπτουσαι, leui cum mutatione, sed eiusmodi tamen, vt quum ex illo ὑποτύπτουσαι nihil nisi ineptum elici possit. (præsertim si quis Vallæ interpretationem sequatur) contra in ὑποκύπτουσαι non dubitem quin Herodoti mentem habeamus.

Eodem in opere, eademq; opera, de illa quoq; scripturæ diuersitate agam, qua fit vt eiusdem vocabuli scriptura modo dialecti Herodoti, id est, Ionicæ, legem seruare, modò ab ea discedere videatur: & è duabus tribúsve (tot enim sunt interdum) quam potius recipiendam arbitrer, declarabo. Interim certè adeo in hac parte nihil mutare sum ausus, vt in ipso etiam principio Ἁλικαρνασσῆος retinuerim, & in Ἁλικαρνησσῆος mutare noluerim: quamuis sit Ἁλικαρνησσεὺς II, 4. & Ἁλικαρνησσοῦ VIII, 104. In eo quidem magna est constantia, quam valde quis mirari possit, quod nusquam (si memoria non me fallit) genitiuo Ionico, id est, in οιο desinente, vtatur: sed quemadmodum prima totius operis vox est Ἡροδότου, non Ἡροδότοιο, sic alibi alia virorum nomina illo non hoc scripta modo, & Νείλου, non Νείλοιο, ποταμοῦ itidem, non ποταμοῖο, atque adeo λόγου etiam, non λόγοιο, habeamus.

Sed quamuis de multis te monuerim, non dubito quin aliqua quæ in eorum esse numero debebant, mihi exciderint: quod si ita est, suus illis eodem in opere locus erit.

Iam verò, quoniam, si εἰδότι λέγειν non oportet, multo minus, ὁρῶντι λέγειν, quid attinet, quæ hæc EDITIO POSTERIOR adiuncta priori habeat dicere? Sed ea quidem quę huic Herodoti libro præfixa sunt, partim mea, partim Ioachimi Camerarii, fuerunt tantùm locupletata, & quidem ea in parte quę mea est: at quæ subiuncta, DE LEGIBVS ET INSTITVTIS TAM PERSICIS QVAM ÆGYPTIACIS, ex variis scriptoribus sumpta, nunc primùm adiecta sunt. At poterant tamen (inquies) ex aliis etiam alia quædam sumi. Poterant, fateor: sed iis quæ præcipua videbantur, esse contentus volebam.

EX EIVSDEM H. STEPHANI PRÆFATIONE
in primam editionem.

HErodoteæ autem historiæ virtutes non ex ore meo, sed Ioachimi Camerarii, omni genere doctrinæ celeberrimi, accipies. Quem ego virum cum antea plurimum dilexi, (vt vicissim ab eo plurimum me diligi animaduerti) tum verò ex quo ipsum quoque vehementi amore Herodotum complecti cognoui, illa certè amoris in Herodotum nostrum societas, pristinam illam amicitiam, quantum augeri potuit, tantum auxit. Quòd si lectis illis Camerarii de Herodoto scriptis aliquid tibi ocii superfuerit, meæ etiam editioni Latinæ interpretationis præfixa quædam à me eiusdem argumenti inuenies: in quibus satis prolixè illis respondeo qui mendacem esse Herodotum mentiuntur: adeo vt præfationem illam, apologiam Herodoti ideo inscribendam censuerim. Inter alia multa ibi, miram illam historiam & quæ præ ceteris omnibus iudicari fabulosa posset, de Scythis seruis qui dominis absentibus in vxorum illorum possessionem inuolarant, tandémq; quum iusto prœlio repelli ab armatis dominis non potuissent, solis flagellis repulsi fuerunt: illam inquam historiam annalibus posterorum (in his enim & Moschouitæ numerantur) testatam ad hunc vsque diem extare leges: detortis duntaxat (vt fit) nonnullis facti circunstantiis. Leges item, quod de Thressis mulieribus narrat Herodotus, eas excedentibus è vita maritis comites se certatim offerre, simili Indicarum mulierum facto (cuius testes oculati hodieque extant) confirmari. Quid quòd illa de mulieribus Babylonicis historia, quæ viris extraneis semel in vita se prostituere necesse habebant, Ieremiæ Prophetæ testimonio confirmatur? Quod autem ad quasdam de rebus leuioribus historias attinet, (in quibus tamen non minus fides eius suspecta est) eas ab aliis quoq; scriptoribus, addito non eius sed aliorum testimonio, referri scimus. Cuiusmodi est quod de Amasidis thorace apud hunc nostrum historicum legimus. ab illo enim proditum est, vnamquanq; eius ἁρπεδόνην, quanuis alioqui

ἑκάστην λεπτὴν, habuisse in se *ἁρπεδόνας τριηκοσίας καὶ ἑξήκοντα πάσας φανεράς*. At Plinius nullam Herodoti mentionem faciens, certam tamen huic rei fidem affert, quum ita scribit, *Mirentur hoc, ignorantes in Aegyptii quondam regis (quem Amasin vocant) thorace, in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ* CCCLXV *filis singula fila constare. quod se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter consul: paruasq; iam reliquias eius superesse, hac experientium iniuria.* (Taceo insignem errorem quem interpres hic commiserat, *ἁρπεδόνας* non *fila* sed *venationes* interpretatus.) Hæc ego aliaq; huiusmodi mecum reputans, & mendacem tamen subinde vocari Herodotum audiens, hoc epigramma inter scribendam illam apologiam, in calumniatores illos lusi, tanquam ipsum Herodotum compellans:

> Ἀφραδέες ψεύστην σε καλεῦσ', ἐπὶ πεύθεται ἄλλα.
> Καὶ τί γὰρ εἰ ψεύστην ψεύδεται ὅς σε καλεῖ;
> Εἰ γὰρ παλαιὰ λέγει διδαχκέναι αὐτὸς ἀμείνων,
> Ἀφραδίῃ καὶ ψεύστης αὐτὸς ἀλώσεται ἐών.

Huic certè potissimum scriptori id accidit quod præ quouis alio metuisse videmus, nimirũ ne mendacis à posteris nomen acciperet. Sed si quæcunque incredibilia videntur (dum ea experientia nostra vel sensu nostro siue ingenii captu metimur) mendacii insimulanda essent, quàm multa in sacris historiis, quæ tam certæ sunt fidei, mendacii insimularentur? Quem autem librum post sacrosanctos illos habemus in quo res adeo magnæ commemorentur? in quo prouidentiæ potentiæq; diuinæ, quæ superbos deprimit, tot támq; luculenta exempla conspiciantur? vbi regum, potentissimorum alioqui (quorum & ipse superbiam ac vesaniam nobis ante oculos sæpe ponit) regnorumq; adeo horrendæ euersiones narrentur? Quis est ex quo certius sacra chronologia cum profanis historiis conciliari possit? Addo etiam (quod vel maxime commendare nobis hunc scriptorem debet) qui religiosius de diuina prouidentia & quidem valde similibus verbis, interdum etiam iisdem, loquatur? Omitto, prisci illius sęculi simplicitatem, & humile (in quibusdam etiam regibus) vitæ genus eodem nobis modo vtrobiq; describi. Omitto & hoc, nullum vsquam extare apud Græcos autores scribendi genus, quod (vt in omnino diuersa lingua) ad Hebraici breuitatẽ simplicitatémq; magis accedat. Nemo certè est qui quum legit apud Herodotum hanc inscriptionem, *Amasis Polycrati ita dicit*: item, *Mardonius hæc dicit*: non possit vsitatum prophetis præsertim stylum agnoscere, *Hæc dicit Dominus Deus*. Nemo est item qui quum Herodotum ita ordientem suam historiam audit, *Herodoti Halicarnassei historiæ editio hæc*: (de qua interpretatione alibi dicendum erit) simile esse hoc Esaię exordium fassurus non sit, *Visio Esaiæ filii Amos*. Nec non istud Ieremiæ, *Verba Ieremiæ filii Helciæ*. Cui simile est omnino apud prophetam Amos, *Verba Amos*.

Iam verò quod ad Homerum attinet (vt à sacris ad profana veniamus) quisquis lectionis illius studiosus est, ad eam profectò neq; magis compendiariam neq; magis expeditam viam, quam hunc autorem peruolutando, sternere sibi potest: nec aliunde melius quæ apud Homerum Ionica sint, & quæ non tam Ionica quam poëtica, cognoscere.
adeo vt qui sit φιλόμηρος, eum esse etiam φιληρόδοτον,
rationi consentaneum sit.

ΑΕΣΙ-

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΩΝ ΗΡΟΔΟΤΕΙΩΝ ΛΕΞΕΩΝ.

Ex ms. codice Melchioris Haiminsfeldii Goldasti.

Α.

Ἀνεάλη· χρήση.
Ἀναξυρίδας· τὰ βαθέα ἢ βασιλικὰ τῶν ὑποδημάτων.
Αὐλὸς· εἶδος ἀκολάστου ὀρχήματος.
Ἀνακῶς· ἐπιμελῶς, φυλακτικῶς.
Ἀβρόν· καλόν, αὐθαδές, τρυφερόν.
Ἀναισιμοῦν· δαπανᾶν, ἀναλίσκειν.
Ἀναγνῶσαι· ἀναπεῖσαι, διδάξαι.
Ἀγκεῖον· τὸ ἀνακεκλιμένον.
Ἀλεξομένους· ἀμυνομένους.
Ἀρδις· φαρέτρα καὶ τὸ βέλος.
Ἀπίσιος· ἀπιστίας.
[1] Ἀφιδεῖς· ἀλύσεις, σιτη, ψέλια.
[2] Ἀποφορὰν· τὴν τελουμένην τιμὴν ὑπὸ τῶν δούλων τοῖς δεσπόταις.
Ἀτιμοτέρους· ἀτίμους.
Ἀπημαντον· ἀβλαβῆ.
Ἀπηλιώτης· ἀνατολικός.
[3] Ἀπαμύνεσθαι· ἀμύνεσθαι, ἐλᾶν, ξύειν.
Ἀθροοσφυγία· συνδετικὸν ἄνθρωπος καὶ σφίγξ δημιούργημα.
Ἀϊμικαρπτί· ἤγουν κατὰ φρονήσεις.
Ἀνδρόγυνος· ἑρμαφρόδιτος.
Ἀμβολάδην· κατ' ὑπερβολήν.
Αἰγὰς· ἣν Λίβυες φοροῦσι δοράν.
Ἀνθέρικας· τοὺς καυλοὺς τῶν ἀσφοδέλων.
Ἀγηλατεῖν· διώκειν, φυγαδεύειν, ἐπιτιμᾶν, ὑβρίζειν.
[4] Ἀχαρισίη· τὸ πρὸς χάριν τοῖς πολλοῖς ζῆν, καὶ τὸ ἐπιδόσεις χρημάτων ποιεῖσθαι.
Ἀφλαστον· τὸ ἄκρον τῆς πρύμνης.
Ἀρθμία· φιλία.
Αἱμορραγὴς· μετὰ πολλοῦ αἵματος.
Ἀναιρεόμενος· τὸ ἐν χερσὶ συλλαμβανόμενον.
Ἀπόπληκτος· ὁ πληκτεύων.
Ἄξυλος· ὁ πολύξυλος, ὡς ἄξυλος, ὁ πολύξυλος.

[1] scr. ἀμφιδ. II,40.
[2] scr. ἀποφορὰν II,10?.
[3] f. ἀπαμύνειν. III,108.
[4] scr. ἀχαρισ[illegible]. VI,58.

Β.

Βύσσος· βυθός.
Βάρις· ναῦς.
Βεναίρας· δούλους μεγάλους.
Βαλαναγρα· κλείς.

Γ.

Γαυλὸς· πλοῖον φοινικικὸν καὶ φρέατος ἀντλητήριον, καὶ γαλακτοδόχον ἀγγεῖον.
Γεωπείνας· οἱ γῆς πενόμενοι καὶ ἄποροι.
Γυναικομαχεῖν· τὸ γυναῖκα τὴν αὐτὴν λαθεῖν καὶ τὸ ἱμάτιον τὴν ἰσχύν.
Γέρρον· σκέπασμα πέλτης ἀσπίδων.
Γυμνοπαιδία· ἑορτὴ ἐν Σπάρτῃ, ἐν ᾗ γυμνοὶ χοροὺς ἵστασι.

Δ.

Δημιοεργοί· εἰς τὰ δημόσια κεκμηκότες.
Διθύραμβος· ὕμνος εἰς Διόνυσον.

Διασφάγας· αἱ διερρωγυῖαι πέτραι.
Διφροφορευμένους· φορείοις φορουμένους.

Ε.

Ἐγχρίψαι· ἐμπελάσαι, προσπελάσαι.
Ἐστηθίωσαι· ὑλίσαι αὐτῆς.
Ἐνσπονδοι· ἐναγωγὴ.
Ἐλόχισεν· εἰς λόχους κατέταξεν.
Εὐλέων· σκωλήκων.
Ἐπιφορήματα· τραγήματα.
Ἐπίλαμπος· καταφανής.
Ἐπιεικὴς· φανερός.
Ἐπίπλα· ἡ μὴ βεβαία κτῆσις, ἀλλ' ἐπιπλαστός. ἔπιπλα καὶ τὰ ἔπιπλα τῶν χρημάτων.
Εὐποιΐα· ῥᾳδίως εἰργασμένα.
Ἐννοίαις· ἐννοήσεις.
Εὐμάρεια· ἡσυχία, εὐκολία.
Ἔμβολος· χάλκωμα περιτιθέμενον περὶ τὴν πρῷραν ταῖς ναυσίν.
Ἐνάρεις· οἱ ὁπλῖται.
Ἔφεδρον· ἐπίκληρον.
Ἐπίσχεν· ἐπέσχεν, κατέλυσεν.
Ἐκνίζειν· ἔδακεν, ἀπὸ τῆς ποίας.
Ἐναγίζειν· χοὰς ἐπιφέρειν τοῖς κατοιχομένοις.
[5] Ἐδάλευσε· ὑποστρώμασιν ἐκοσμεῖτο.
Ἐκύρησεν· ἔτυχεν.
Ἐπικάρσιον· πλάγιον.
Ἐπιστρεφέως· ἐπιμελῶς.
Ἐλᾶν· ἐλαύνειν.
Ἐπιμηναίομενος· ἀνακυκλήσεις.
Ἐνωμοτία· τάξις παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς.
Ἐρμίς· ὀχλωδῶς.
Ἔλυτρον· σκέπη, δέρμα.
Εἰρὴν· παρὰ Λακεδαιμονίοις ἐν τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ ὁ παῖς ῥωβίδης καλεῖται, τῷ δευτέρῳ προκομιζόμενος, τῷ τρίτῳ μικιζόμενος, τῷ τετάρτῳ πρόπαις, τῷ πέμπτῳ παῖς, τῷ ἕκτῳ μελλείρην. Ἐφηβεύει δὲ παρ' αὐτοῖς ὁ παῖς ἀπὸ ἐτῶν ιδ΄ μέχρι καὶ κ΄. Βαρυτόνως δὲ τὸ μελλείρην, ὥσπερ ποιμένα ἀπὸ μέλου, αὐχένα ὑψαύχην.
Ἐπίδοξα· αὐτὶ τῇ προσδόκιμα.
Εὐεστὼ· ἡ εὐημερία, ἢ εὐπραξία· ἢ κατάστασις τῶν ἐτῶν διαγωγή. Διὰ τοῦ ω καὶ ἐν τῷ σ γράφει.
[6] Εἰλεῖ· μίτρα, ζώνη.

[5] scr. ἐδάλευσε I,34.
[6] Scribendum puto ζώνη & refero ad Z. vide VII, 69, & 75.

Ζ.

Ζυγαῖς· καθέδραις.
Ζώνη· περίζωμα ἔνδυμα.
Ζάκορος· νεωκόρος, ἱερεύς.

Η.

Ἠμεκτέων· δυσφορῶν.
Ἠθὲς· μετ' ἰσχύος, μετ' ἀσελγείας, ὀρχηθῶν.
Ἤλυσιν· ἔφοδον, πορείαν.

I.

Ἴλη· τάξις ἱππική, συστροφή.
Ἰθαγενέες· οἱ γνήσιοι παῖδες.
Ἱστία· δεῖπνα.
Ἰαυχάζουσι· λέγουσι, φλυαροῦσι.

K.

Κνάφος· ἀκανθεῖ ἕλκουσι ἱμάτια.
Καταπέλεια· τὰ ἀναλώματα, ἢ σπουδαῖα.
Κνυζημάτων· γοερῶν ἀποφθεγμάτων.
Κορύνη· ξύλον ἐπικαμπές.
Κρέξ· ὄρνεον δυσοιώνιστον τοῖς γαμοῦσι.
Καπηλεύοντες· ἀποδιδόμενοι.
Καινοῦν· τὸ χρήσασθαι λόγῳ καινῷ.
Κομιδή· ἀνάστασις, ἐπιμέλεια.
Κέρκουρος· νηὸς εἶδος.
Κληροῦχος· γεωργός.
Κρησφύγετον· κατὰ φυγὴν, ὀχύρωμα.
Καταγνύσιν· κατὰ λύσιν.
Καλλιερέεσθαι· θύειν.
Κυματωγή· ὑπαγωγή, αἰγιαλός.
Κυρβασίας· πίλους.

Λ.

Λευκή· πάθος περὶ ὅλον τὸ σῶμα.
Λαῦραι· ῥῦμαι, ἀμφόδια.
Λίνον· λύρας χορδή, ἢ ᾠδῆς ὄνομα.
Λάξιν· λῆξιν, μερισμόν, κλῆρον.
Λώβη· αἰσχύνη.

M.

Μετεξέτεροι· τινές.
Μύδρον· σίδηρον ἀργόν.
Μελεδωνοί· φροντισταί.
Μυχοί· κατὰ δύσεις.

N.

Νεοχμῶσαι· νεωτὶ κινῆσαι.
Ναυλόχιον· λιμένα.

Ξ.

Ξεινίην συνεθήκατο· ὡς ξενίαν ἐδωρήσατο.

O.

Ὄρθιος νόμος· τρόπος μελῳδίας.
Οὖρον· ὀροθεσίαν.
Ὄχανα ἀσπίδων· πόρπακες καὶ δεσμοί.
Οὐ κατεπείχθη· κατεπείγεσθαι ποιῆσαι.
Ὀργάσας· μαλάξας.
Οἰσύπη· ῥυπαρὰ προβάτων ἔρια.
Οὐκ οἰκότως· οὐ προσηκόντως.
Ὄνος· τὸ περὶ τὰ τῶν ὑδάτων ἀγγεῖα πολύπτυχον καὶ συστρεφόμενον.
Ὀρχηδὸν· ἑξῆς.

Π.

Πηκτίς· ὄργανον, ψαλτήριον.
Πεσσοί· ψῆφοι.
Πρυτανεῖον· θεσμοθέσιον, θόλος, καὶ ἡ τοῦ σίτου θήκη.
Πρόσχωσις· τὸ ἀποσαρῶσαι.
Πρόπολος· νακόρος, μετὰ τοῦ σ, ὁ ὀβελός.
Πάταικοι· θεοὶ Φοινικικοὶ ἐν ταῖς πρύμναις ἱδρυμένοι.
Παλάθαι· τὰ ἐκ τρυγὸς πλάσματα. κυρίως δὲ ἡ τῶν συκῶν ἐπάλληλος θέσις.
Περιφορητά· εἰκτά.
Πρόξεινοι· προστάται.
Πολέμαρχος· ἄρχων τῶν ξένων.
Πρόκα· εὐθύς.

P.

Ῥηπίς· πλέγμα.
Ῥηχίης· φραγμοῦ, ἡ διάσμησις τοῦ φραγμοῦ.
Ῥῆχος· φραγμός.

Σ.

Σπερχθείς· ταραχθείς.
Σκευή· ὅπλισις καὶ στολή.
Συμψήσας· συντρίψας.
Σαγάρεις· πελέκεις.
Σχοινοτενές· μακρόν.
Συρμαΐζειν· καθαίρειν τὰ ματα τῶν ἐκ ζωῶν καὶ ὕδατος.
Σπαδίξας· ἐκδείρας. Σπάδιξ γὰρ φλοιὸς ῥίζης πρίνου. οἱ δὲ, φοίνικος ῥάβδον. Σπάδικες δὲ καὶ οἱ κύνες. καὶ σπάδιξ, ὄργανον κιθαριστικόν.
Συρμαία· βρῶμα διὰ σίατος καὶ μέλιτος, ἢ λάχανον στ-λίσω ἰσχύς.
Σκυτάλας· ῥάβδους.
Σῶστρα· σωτήρια, λύτρα.
Σάχουσι· τρίβουσι.
Σχοινοσυμβολεῖς· οἱ ψιαθοπλόκοι.
Στέφος· τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν ἔριον.
Σταθμός· ὁδοῦ μέτρον, κατάλυμα.
Σινάμωρον· κακόχολον.
Σαυρωτήρ· ξυστὸν, δόρυ. ἢ σύριγξ ἣν ἐπικαλοῦσι κέλαχον.

T.

Τριηκάδας· διαίτας κατὰ δήμους καὶ ἀριθμοὺς ἀνδρῶν λ'.
Ταρσοὶ καλάμων· πλεκτὰ ἐν ᾗ ἐξήραινον τὴν πλίνθον.
Τριφάσιοι· τριφῶνοι, τριπλάσιοι.
[1] Τέρμον· τὸ τρῆμα, καὶ τὸ ἐναρμόζον εἰς αὐτό.
Τέμπεα· τὰ στενὰ τῶν ὀρῶν, καὶ οἱ σύνδενδροι τόποι.
Ταινίαν· διάδημα.
Ταρσός· ἡ τῶν ὀρνίθων πτέρωσις.

[1] ἴσ. τόρμος, IV, 72.

Φ.

Φαρμάκοις· βαφαῖς.
Φάλαρα· τὰ περὶ τὰς γνάθους σκεπάσματα.
Φάρος· τρύφος, κλάσμα.
Φρενήρης· σώφρων.
Φερμάξασθαι· φρυάξασθαι, φυσῆσαι.
Φορμός· πλέγμα, ὁ κόφινος.
Φυλάξαντες· ἐπιτηρήσαντες.
Φέγγους· βιαιωτής.

X.

Χρήματος· πράγματος.
Χερμάδες· πέτραι λεῖαι ἐν θαλάσσῃ.
Χερσεύων· τήμων.

Ψ.

Ψῆνες· κώνωπες οἱ ἐν τοῖς ὀλύνθοις τοῖς ἄρσεσι.

ΤΕΛΟΣ.

VETERVM ALIQVOT TESTIMONIA ET ELOGIA

DE HERODOTI VITA, SCRIPTIS, ET DICTIONE.

In quibus Auctoris laudes, et eius historiæ & styli cum aliorum comparatio.

HERODOTI VIta, ex Suida.

HERODOTVS, Lyxi & Dryonis filius, Halicarnasseus, ex illustri genere natus, fratrem habuit Theodorum. Samum se contulit, propter Lygdamin, tertium ab Artemisia tyrannum Halicarnassi. Pisindelis enim, Artemisiæ, Lygdamis autem, Pisindelidis filius fuit. Sami autem Ionicam dialectum excoluit, & historiam libris IX scripsit, auspicatus à Cyro Persa, & Candaule Lydorum rege. Sed Halicarnassum reuersus, quum tyrannum expulisset, & tandem sibi à ciuibus inuideri cerneret, Thurium, quò tum Athenienses coloniam deducebant, vltro abiit: ibique defunctus & in foro sepultus est. Alii Pellæ mortuum tradunt. Libri eius Musæ inscribuntur. De HERODOTO, in epistola scribit Iulianus apostata, *Quis ignorat Æthiopum sermonem de cibo qui apud nos optimi est alimenti? Nam quum mazam attigissent, se mirari dixerunt quomodo stercoribus vescentes viueremus: sicut fide dignus Thurius historicus videtur. Gentes autem ichthyophagas & sarcophagas ne per somnium quidem nostram victus rationem vidisse tradunt ii qui orbem terrarum describunt. Quorum victum siquis apud nos æmulari vellet, nihilo cum eo melius quàm cum iis qui cicutam aut aconitum aut elleborum bibissent, ageretur.*

ἩΡΟΔΟΤΟΥ βίος, ἐκ τοῦ Σουίδου.

ἩΡΟΔΟΤΟΣ, Λύξου καὶ Δρυοῦς, Ἁλικαρνασσεὺς τῶν ἐπιφανῶν καὶ ἀδελφὸν ἐσχηκὼς, Θεόδωρον. μετέστη δ' ἐν Σάμῳ διὰ Λύγδαμιν τὸν ἀπὸ Ἀρτεμισίας τρίτον τύραννον γενόμενον Ἁλικαρνασσοῦ. Πισίνδηλις γὰρ ἦν υἱὸς Ἀρτεμισίας· τοῦ δὲ Πισινδήλιδος, Λύγδαμις. ἐν οὖν τῇ Σάμῳ καὶ τὴν Ἰάδα ἠσκήθη διάλεκτον. καὶ ἔγραψεν ἱστορίαν ἐν βιβλίοις θ'· ἀρξάμενος ἀπὸ Κύρου τοῦ Πέρσου καὶ Κανδαύλου τοῦ Λυδῶν βασιλέως. ἐλθὼν δὲ εἰς Ἁλικαρνασσὸν, καὶ τὸν τύραννον ἐξελάσας, ἐπειδὴ ὕστερον εἶδεν ἑαυτὸν φθονούμενον ὑπὸ τῶν πολιτῶν, εἰς τὸ Θούριον ἀποικιζόμενον ὑπὸ Ἀθηναίων, ἐθελοντὴς ἦλθε. κἀκεῖ τελευτήσας, ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τέθαπται. τινὲς δὲ ἐν Πέλλῃ αὐτὸν τελευτῆσαί φασιν. ἐπιγράφονται δὲ οἱ λόγοι αὐτοῦ Μοῦσαι. περὶ Ἡροδότου λέγει ὁ παραβάτης ἐν ἐπιστολῇ. Τίς οὐκ ἀγνοεῖ τὸν Αἰθιόπων ὑπὲρ τοῦ παρ' ἡμῖν τροφιμωτάτου σιτίου λόγον; ἁψάμενοι γὰρ τῆς μάζης, θαυμάζειν ἔφασαν, ὅπως κόπρια σιτούμενοι ζῶμεν· εἴ τῳ πιστὸς ὁ Θούριος εἶναι λογοποιὸς δοκεῖ. ἰχθυοφάγων δὲ καὶ σαρκοφάγων ἀνθρώπων γένη, μηδ' ὄναρ ἰδόντα τὴν παρ' ἡμῖν δίαιταν, οἱ τὴν οἰκουμένην περιηγούμενοι γῆν ἱστοροῦσιν. ὧν εἴ τις παρ' ἡμῖν ζηλῶσαι τὴν δίαιταν ἐπιχειρήσειεν, οὐδὲν ἄμεινον διακείσεται τῶν τὸ κώνειον προσενηνεγμένων, ἢ τὸ ἀκόνιτον, ἢ τὸν ἐλλέβορον.

Ex Strabonis Geographicis, lib. XIV.

VIRI illustres nati sunt ibi [*Halicarnassi*] HERODOTVS historiæ scriptor: qui deinde Thurius est appellatus, quod socium se deducendæ in Thurios coloniæ præbuisset. tum Heracletus poeta, Callimachi socius: & nostra ætate Dionysius historiæ conditor.

Ἐκ τῶν Στράβωνος γεωγραφικῶν, βιβλ. ιδ'

Ἄνδρες δὲ ἐγένοντο ἐξ αὐτῆς [Ἁλικαρνασσοῦ] Ἡρόδοτός τε ὁ συγγραφεὺς, ὃν ὕστερον Θούριον ἐκάλεσαν, διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας· καὶ Ἡράκλειτος ὁ ποιητὴς, ὁ Καλλιμάχου ἑταῖρος· καὶ καθ' ἡμᾶς Διονύσιος ὁ συγγραφεύς.

Ex Luciani Herodoto seu Actione.

VTINAM vero & alias HERODOTI virtutes mihi imitari concessum fuisset,

Ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ Ἡροδότῳ, ἢ Ἀετίων.

Ἡροδότου εἴθε μὲν καὶ τἄλλα μιμήσασθαι δυνατὸν ἦν,

οὐ πάντα φημὶ, ὅσα προσῆν αὐτῷ· μεῖζον γὰρ εὐχῆς τοῦτό γε, ἀλλὰ κἂν ἓν ἐκ τῶν ἁπάντων, οἷον ἢ κάλλος τῶν λόγων, ἢ ἁρμονίαν αὐτῶν, ἢ τὸ οἰκεῖον τῇ Ἰωνίᾳ καὶ προσφυὲς, ἢ τῆς γνώμης τὸ περιττὸν, ἢ ὅσα μυρία καλὰ ἐκεῖνος ἅμα συλλαβὼν ἔχει, πέρα τῆς εἰς μίμησιν ἐλπίδος. ἃ δὲ ἐποίησεν ἐπὶ τοῖς συγγράμμασι, καὶ ὡς πολλοῦ ἄξιος τοῖς Ἕλλησιν ἐν βραχεῖ κατέστη, ἐγὼ καὶ σὺ καὶ ἄλλος ἂν μιμησαίμεθα. πλεύσας γὰρ οἴκοθεν, ἐκ τῆς Καρίας, εὐθὺ τῆς Ἑλλάδος, ἐσκοπεῖτο πρὸς ἑαυτὸν, ὅπως ἂν τάχιστα καὶ ἀπραγμονέστατα ἐπίσημος καὶ περιβόητος γένοιτο, καὶ αὐτὸς καὶ τὰ συγγραμμάτια. τὸ μὲν οὖν περινοστοῦντα, νῦν μὲν Ἀθηναίοις, νῦν δὲ Κορινθίοις ἀναγιγνώσκειν, ἢ Ἀργείοις, ἢ Λακεδαιμονίοις ἐν τῷ μέρει, ἐργῶδες καὶ μακρὸν ἡγεῖτο εἶναι, καὶ τριβὴν οὐ μικρὰν ἐν τῷ τοιούτῳ ἔσεσθαι. οὔκουν ἠξίου διασπᾶν τὸ πρᾶγμα, οὐδὲ κατὰ διαίρεσιν οὕτω κατ' ὀλίγον ἀγείρειν καὶ συλλέγειν τὴν γνῶσιν. ἐπεβούλευε δὲ, εἰ δυνατὸν εἴη, ἀθρόους που λαβεῖν τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας. ἐνίσταται οὖν Ὀλύμπια τὰ μεγάλα, καὶ ὁ Ἡρόδοτος τοῦτ' ἐκεῖνο ἥκειν οἱ νομίσας τὸν καιρὸν, οὗ μάλιστα ἐγλίχετο, πλήθουσαν τηρήσας τὴν πανήγυριν, ἀπανταχόθεν ἤδη τῶν ἀρίστων συνειλεγμένων, παρελθὼν ἐς τὸν ὀπισθόδομον, οὐ θεατὴν, ἀλλ' ἀγωνιστὴν Ὀλυμπίων παρεῖχεν ἑαυτὸν, ᾄδων τὰς ἱστορίας, καὶ κηλῶν τοὺς παρόντας, ἄχρι τοῦ καὶ Μούσας κληθῆναι τὰς βίβλους αὐτοῦ, ἐννέα καὶ αὐτὰς οὔσας. ἤδη οὖν ἅπαντες αὐτὸν ᾔδεσαν πολὺ μᾶλλον, ἢ τοὺς Ὀλυμπιονίκας αὐτούς. καὶ οὐκ ἔστιν, ὅστις ἀνήκοος ἦν τοῦ Ἡροδότου ὀνόματος, οἱ μὲν αὐτοὶ ἀκούσαντες ἐν Ὀλυμπίᾳ, οἱ δὲ ἐκ τῶν τῆς πανηγύρεως ἡκόντων πυνθανόμενοι. καὶ εἴ που γε φανείη μόνον, ἐδείκνυτο ἂν τῷ δακτύλῳ, οὗτος ἐκεῖνος Ἡρόδοτός ἐστιν, ὁ τὰς μάχας τὰς Περσικὰς Ἰαστὶ συγγεγραφὼς, ὁ τὰς νίκας ἡμῶν ὑμνήσας. τοιαῦτ' ἐκεῖνος ἀπέλαυσε τῶν ἱστοριῶν, ἐν μιᾷ συνόδῳ πάνδημον καὶ κοινὴν ψῆφον τῆς Ἑλλάδος λαβὼν, καὶ ἀνακηρυχθεὶς οὐχ ὑφ' ἑνὸς μὰ Δία κήρυκος, ἀλλ' ἐν ἁπάσῃ πόλει, ὅθεν ἕκαστος ἦν τῶν πανηγυριστῶν. ὅπερ ὕστερον κατανοήσαντες, ἐπίτομόν τινα ταύτην ὁδὸν ἐς γνῶσιν, Ἱππίας τε ὁ ἐπιχώριος αὐτῶν σοφιστὴς, καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, καὶ Ἀναξιμένης ὁ Χῖος, καὶ Πῶλος ὁ Ἀκραγαντῖνος, καὶ ἄλλοι συχνοὶ, λόγους ἔλεγον ἀεὶ καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν πανήγυριν, ἀφ' ὧν γνώριμοι ἐν βραχεῖ ἐγίγνοντο. &c. Ἡρόδοτος μὲν οὖν, ἐπάνειμι γὰρ ἐπ' ἐκεῖνον, ἱκανὴν τῶν Ὀλυμπίων τὴν πανήγυριν ἡγεῖτο, καὶ συγγραφέα θαυμαστὸν δεῖξαι τοῖς Ἕλλησι, τὰς Ἑλληνικὰς διεξιόντα, ὡς ἐκεῖνος διήγηται. &c.

non omnes dico quibus ille præditus præcelluit (maior enim voto hæc res fuerit) verum vnam ex omnibus, videlicet aut orationum elegantissimarum munditiem, aut illarum numerosam concinnitatem, aut propriam & naturalem linguæ Ionicæ dictionem, aut sententiarum grauitatem & præstantiam, aut quæcumque alia (quæ & infinita sunt & elegantia) ille vno quasi fasciculo comprehensa possidet, omnem imitationis spem excedentia. Ceterum quæ cum libris à se elucubratis fecerit, tũ quemadmodum passim in breui temporis spatio apud Græcos in notitiam venerit, mihi & tibi & alteri cuicumq; tandem imitari haudquaquam fuerit difficile. Cum enim relicta patria soluisset ex Caria, recto cursu in Græciã delatus est, vbi de seipso eam cogitationẽ suscepit, quo pacto quam celerrime & minimo cum negotio inclaresceret, ac famigerabilis fieret cum ipse, tum eius quoq; elucubratæ vigiliæ. At enim obambulantem, nunc quidem Atheniensibus, nunc autem Corinthiis recitare historiarum monumenta à se condita, mox Argiuis aut Lacedemoniis, partim laboriosum esse existimabat & longum: partim cunctationem & morã non mediocrem in illo fore prospiciebat. Voluit ergo negotiũ omne in compendium contrahere, neque ita particulatim innotescere, notitiam modice & pedetentim congregans & colligens. Callide vero obseruabat si vspiam locorum Græcos vna congregatos omnes deprehenderet. Commodum itaq; instabant magna Olympia. HERODOTVS autem hanc solam sibi venisse occasionẽ arbitratus, cuius maxime erat cupidus, frequentissimis ludis obseruatis, iamque ex omnibus locis collectis Græcorum optimatibus, progressus in opisthodomum, non spectatorẽ sed certatorem se ipse exhibebat, cantillans historias memoriæ à se proditas, ac præsentium aures orationis suauitate demulcens, donec & Musarum nominibus eius libri nobilitari & vocari cœpti sint, & illis nouem existentibus. Proinde iam omnes illum nouerant multo profecto magis quàm Olympicorum certaminũ victores: nec quisquam erat cui HERODOTI nomen inauditum fuerat, quem nonnulli ipsi audiuerant in Olympia, alii vero ex iis qui ex ludis regressi fuerant, audita & ipsi perceperant. Tum vero vbicumque in publico saltem apparuisset, certatim commonstrabatur digitis: Hic ille est HERODOTVS, qui pugnas Persicas lingua Ionica condidit atque conscripsit, qui victorias nostras venustissime concelebrauit. Talem ipse laudem historiarum nomine consecutus est, in vno conuentu ab omni populo totius Græciæ commune nactus suffragium, non ab vno per Iouem præcone ebuccinatus, sed in omnibus quaqua versum ciuitatibus, vnde quisque erat eorum qui ad ludos publicos confluxerant. Hoc cum animaduertissent postea ad parandam cognitionem viam esse compendiosissimam & Hippias illius gentis sophista, & Prodicus Cius, & Anaximenes Chius, tum Polus Acragantinus, aliique complures, orationes semper habuerunt & illi in ludis publicis, vnde breui notitiam sibi parauerunt.

E Photii bibliotheca.

LEGUNTUR historiarum HERODOTI libri nouem, numero & nomine totidem Musarum. Hic Ionicæ dialecti norma esse queat, vt Atticæ Thucydides. Fabulas adhibet, crebrasq; digressiones, per quæ sensus ipsi atq; sententiæ dulcedo fluit: quanquam pro historiæ modo, proprioque ipsius & conuenienti charactere, hæc ipsa interdum obscuritatem pariant, recusante veritate fabulis suam obfuscari accurationem, aut plus æquo a re proposita scriptorem digredi.

Auspicatur historiam à Cyri imperio, qui primus Persarum regnum tenuit: vnde natus, quomodoque educatus creuerit, atque regnarit: & pertingit adusque Xerxis imperium, eiusque contra Athenienses expeditionem ac fugam. Quartus vero à Cyro rex fuit Xerxes: nam secundus Cambyses erat, & tertius Darius. Qui enim interiectus est Smerdes magus, his non adnumeratur: quod tyrannus fuerit, sibique minime debitum regnum, dolo malo ac fraudibus occuparit. Darii successor, Xerxes filius fuit, in quem historia definit: neque ad regni eius finem vsque progressa: quia his temporibus HERODOTUS ipse floruit, ut inter ceteros & Diodorus Siculus testatur. Thucydidem ferunt cùm adolescens admodum apud patrem adstans, hunc suam historiam recitantem audiret, illacrymasse, HERODOTUMQUE de illo subiecisse: Quam est tuus hic filius, Olure, ardenti ad discendum ingenio?

Ἐκ τῶν Φωτίου.

Ἀνεγνώσθη Ἡροδότου ἱστοριῶν λόγοι θ', κατὰ ἀριθμὸν καὶ ἐπωνυμίαν τῶν ἐννέα Μουσῶν. Ἰωνικῆς δὲ διαλέκτου κανὼν οὗτος ἂν εἴη, ὡς Ἀττικῆς Θουκυδίδης. κέχρηται δὲ μυθολογίαις καὶ παρεκβάσεσι πολλαῖς, δι' ὧν αὐτῷ ἡ κατὰ διάνοιαν γλυκύτης διαρρεῖ, εἰ καὶ πρὸς τὴν τῆς ἱστορίας κατάληψιν, καὶ τὸν οἰκεῖον αὐτῆς καὶ κατάλληλον τύπον, ἐνίοτε ταῦτα ἐπισκοτεῖ, οὐκ ἐθελούσης τῆς ἀληθείας μύθοις αὐτῆς ἀμαυροῦσθαι τὴν ἀκρίβειαν, οὐδὲ πλέον τοῦ προσήκοντος ἀποπλανᾶσθαι τῆς παρεκβάσεσιν.

Ἄρχεται δὲ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Κύρου βασιλείας, τοῦ πρώτου Περσῶν βασιλεύσαντος· ὅθεν τε ἔφυ, καὶ ὅπως ἐτράφη τε, καὶ ηὐξήθη, καὶ ἐβασίλευσε· καὶ κάτεισι μέχρι τῆς Ξέρξου βασιλείας, καὶ τῆς κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπελάσεως, καὶ τῆς φυγῆς τῆς ἐκεῖθεν. πέμπτος δέ ἐστιν ἀπὸ Κύρου Ξέρξης. δεύτερος γὰρ Καμβύσης, καὶ τρίτος Δαρεῖος. ὁ γὰρ μεταξὺ Σμέρδης ὁ μάγος οὐκ ἀριθμεῖται τούτοις, ἅτε δὴ τύραννος, καὶ ἣν οὐ προσήκουσαν αὐτῷ ἀρχὴν δόλῳ καὶ ἀπάτῃ ὑπελθών. Δαρείου δὲ διάδοχος, ὁ υἱὸς Ξέρξης, ἐφ' οὗ ἡ ἱστορία καταλήγει, οὐδὲ μέχρι τέλους τῆς αὐτοῦ προελθοῦσα βασιλείας. ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἐν αὐτοῖς τούτοις ἤκμασε τοῖς χρόνοις, ὡς ἄλλοι τε καὶ ὁ Σικελιώτης Διόδωρος ἱστορεῖ. λέγεται δὲ, ἀναγινωσκομένης αὐτῷ τῆς ἱστορίας, κομιδῇ νέον ὄντα παρὰ τῷ πατρὶ Θουκυδίδην ἀκοῦσαι, καὶ δακρῦσαι· τὸν δὲ Ἡρόδοτον ἀποφήνασθαι, Ὡς εἴη ὁ παῖς, ὦ Ὄλωρε, ὁ σὸς ὀργῶσαν ἔχων τὴν φύσιν πρὸς μαθήματα.

Hoc etiam apud Marcellinum de vita Thucydidis exstat ita:

HERODOTI autem temporibus videtur vixisse (Thucydides,) siquidem HERODOTUS meminit irruptionis in vrbem Platæam factæ, quam historiam narrat Thucydides libro secundo. Aiunt etiam, quum HERODOTUS suas historias in hominum cœtu recitaret, Thucydidem recitationi illi interfuisse, & quum eas audiuisset, lacrymasse. quod vbi animaduertisset HERODOTUS, dixisse eum ferunt Oloro patri Thucydidis, Filii tui ô Olore ingenium magno impetu ad litterarum studia fertur.

Τοῦτο καὶ παρὰ τῷ Μαρκελλίνῳ περὶ τοῦ Θουκυδίδου βίου εὑρίσκεται οὕτως.

Ὀλίγῳ δὲ ἐπὶ τῶν Ἡροδότου χρόνων γενόμενος, εἴγε ὁ μὲν Ἡρόδοτος μέμνηται τῆς Θηβαίων ἐσβολῆς εἰς τὴν Πλάταιαν, περὶ ἧς ἱστορεῖ Θουκυδίδης ἐν τῇ δευτέρᾳ. λέγεται δέ τι καὶ τοιοῦτον, ὡς ποτὲ τοῦ Ἡροδότου τὰς ἰδίας ἱστορίας ἐπιδεικνυμένου, παρὼν τῇ ἀκροάσει Θουκυδίδης, καὶ ἀκούσας, ἐδάκρυσεν. ἔπειτά φασι τὸν Ἡρόδοτον τοῦτο θεασάμενον εἰπεῖν αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα τὸν Ὄλορον, Ὦ Ὄλορε, ὀργᾷ ἡ φύσις τοῦ υἱοῦ σου πρὸς μαθήματα.

Diodorus Siculus biblioth. histor. lib. IX.

PORRO inter scriptores HERODOTUS vltra Troiani belli tempora exorsus, quicquid fere toto orbe terrarum est gestum, id nouem libris exposuit. Cum pugna tandem Græcorum cum Persis ad Mycalen & oppugnatione Sesti, opus illud finit.

Διόδωρος ὁ Σικελιώτης βιβλιοθ. ἱστορ. ἐν τῷ θ'.

Τῶν δὲ συγγραφέων Ἡρόδοτος, ἀρξάμενος πρὸ τῶν Τρωικῶν χρόνων, γέγραφε κοινὰς σχεδὸν τὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις ἐν βίβλοις ἐννέα· καταστρέφει δὲ τὴν σύνταξιν εἰς τὴν περὶ Μυκάλην μάχην τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Πέρσας, καὶ Σηστοῦ πολιορκίαν.

Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Γν. Πομπήιον.

Περὶ δὲ Ἡροδότου καὶ Ξενοφῶντος ἐβουλήθης μαθεῖν τίνα περὶ αὐτῶν ὑπόληψιν ἔχω, καὶ γράψαι με περὶ αὐτῶν ἐβουλήθης. [1] πεποίηκα καὶ τοῦτο εἰς Δημήτριον ὑπομνηματισμῶν περὶ μιμήσεως. τούτων ὁ μὲν πρῶτος, αὐτὴν περιείληφε τὴν περὶ [2] τῆς ζητήσεως μίμησιν· ὁ δὲ δεύτερος, περὶ τοῦ, τίνας ἄνδρας μιμεῖσθαι δεῖ ποιητάς τε καὶ φιλοσόφους, ἱστοριογράφους καὶ ῥήτορας· ὁ δὲ τρίτος, περὶ τοῦ πῶς δεῖ μιμεῖσθαι [3] περὶ τούτου δὲ ἀτελής. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ περὶ Ἡροδότου τε καὶ Θουκυδίδου καὶ Ξενοφῶντος καὶ Φιλίστου καὶ Θεοπόμπου· τούτους γὰρ ἐκκρίνω τοὺς ἄνδρας εἰς μίμησιν ἐπιτηδειοτάτους· τάδε γράφω· εἰ δὲ δεῖ καὶ περὶ αὐτῶν εἰπεῖν, περὶ μὲν Ἡροδότου καὶ Θουκυδίδου ταῦτα φρονῶ.

Πρῶτόν, ὅτι καὶ σχεδὸν ἀναγκαιότατον ἔργον ἁπάντων ἐστὶ τοῖς γράφουσιν ἱστορίας, ὑπόθεσιν ἐκλέξασθαι καλὴν καὶ κεχαρισμένην τοῖς ἀναγνωσομένοις. τοῦτο Ἡρόδοτος κρεῖττόν μοι δοκεῖ πεποιηκέναι Θουκυδίδου. [4] ἐκεῖνος μὲν γὰρ, κοινὴν Ἑλληνικῶν τε „καὶ βαρβάρων πράξεων ἐξενήνοχεν ἱστορίαν, ὡς „μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων ἐξίτηλα γένηται, μήτε τὰ ἔργα, καὶ ἅπερ αὐτὸς εἴρηκε. τὸ γὰρ αὐτὸ προοίμιόν τε καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶ τῆς ἱστορίας. ὁ δὲ Θουκυδίδης πόλεμον ἕνα γράφει, καὶ τοῦτον οὔτε καλὸν οὔτε εὐτυχῆ· ὃς μάλιστα μὲν ὤφελε μὴ γενέσθαι· εἰ δὲ μή, σιωπῇ καὶ λήθῃ παραδοθεὶς, ὑπὸ τῶν ἐπιγιγνομένων ἠγνοῆσθαι. ὅτι δὲ πονηρὰν εἴληφεν ὑπόθεσιν, καὶ αὐτός γε τοῦτο ποιεῖ φανερὸν ἐν τῷ προοιμίῳ. πόλεις τε γὰρ δι᾽ αὐτὸν ἐξερημωθῆναί φησιν Ἑλληνίδας πολλάς, τὰς μὲν ὑπὸ βαρβάρων, τὰς δ᾽ ὑπὸ σφῶν αὐτῶν, καὶ φυγάς, καὶ φθόρους ἀνθρώπων ὅσους οὔπω πρότερον γενέσθαι, σεισμούς τε καὶ αὐχμοὺς καὶ νόσους, καὶ ἄλλας πολλὰς συμφοράς. ὥστε τοὺς ἀναγνόντας τὸ προοίμιον, ἠλλοτριῶσθαι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, Ἑλληνικῶν μέλλοντας ἀκούειν. ὅσῳ δὲ κρεῖττον ἡ τὰ θαυμαστὰ ἔργα δηλοῦσα Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων γραφὴ, τῆς τὰ οἰκτρὰ καὶ δεινὰ πάθη τῶν Ἑλλήνων ἀπαγγελλούσης, τοσούτῳ φρονιμώτερος Ἡρόδοτος Θουκυδίδου κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὑποθέσεως. οὐδὲ γὰρ ἔξεστι τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι δι᾽ ἀνάγκην ἦλθεν ἐπὶ ταύτην τὴν γραφὴν, ἐπιστάμενος μὲν ὅτι καλλίω, βουλόμενος δὲ μὴ ταὐτὰ ἑτέροις γράφειν. πᾶν γὰρ τοὐναντίον ἐν τῷ προοιμίῳ διασύρων τὰ παλαιὰ ἔργα, κάλλιστα καὶ θαυμασιώτατά τε καθ᾽ αὐτὸν ἐπιτελεσθῆναί φησιν εἶναι. καὶ φανερός ἐστι τοῦ-

Dionyſius Halicarnaſſeus epiſtolâ ad Cn. Pompeium.

Herodoti & Thucydidis comparatio interp. Stani. Ilouin.

DE HERODOTO & Xenophonte quid ſentiam ſcire cupis; ac me etiā de eis ſcribere vis: quod iam feci in illo Commentario quem de Imitatione ad Demetriū ſcripſimus. Primus liber,* ipſam imitationem de inueſtigatione comprehendit: Secundus, qui poetæ, philoſophi, hiſtorici & oratores, ſequendi ſint: Tertius, quomodo imitandi; ſed ea de re nondum abſolutus. In ſecundo vero, de Herodoto, 10 Thucydide, Xenophonte, Philiſto, & Theopompo, (hos enim viros ad imitandum aptiſſimos iudico) hæc ſcribo: Quod ſi etiam de his dicendum eſt, de HERODOTO quidem & THVCYDIDE hæc ſentio.

* ipſam de imitatione diſquiſitionem continet.

Primum officium eſſe puto, & id vel maxime omnibus neceſſarium, qui res geſtas hominum, monumentis annalium mandare ſtudent, materiam eligere pulchram & iucundā, ac eam quæ animos legentium voluptate afficiat atque perfundat: quod HERODOTVS mea 20 quidem ſententia melius vidiſſe & expreſſiſſe videtur, quam Thucydides. Ille enim, communem Græcorum & barbarorum hiſtoriam conſcripſit; ne & res geſtæ maiorum oblitterarentur, & ne eorum facta & alia quæ enumerat, interciderent, atque ex hominum memoria tollerentur. idem enim eſt ipſum prooemiū, idem exorſus & finis hiſtoriæ. Thucydides autem vnum tantummodo bellum ſcriptura perſequitur, & id neque honeſtum, neque fortunatum, & quod numquam geri oportuit: ſin 30 minus, obliuioni & ſilentio traditum à poſteris ignorari debuit. Quod autem malam materiam ſibi ſumpſerit, etiam ipſe in exorſu planū facit. Ciuitates enim multas ait eo bello partim à barbaris, partim à ſeipſis vaſtatas & funditus euerſas fuiſſe: & exſilia, proſcriptiones, cædes hominū tantas factas eſſe, quantas poſt hominum memoriam vnquam; & terræ motus, ſiccitates, morbos, in[illegible]letudines, & alias multas calamitates importatas: ita vt ſtatim in principio lectores, qui totius Græciæ calamitates ſint audituri, abalienentur. Quanto autē ea ſcriptio quæ admiranda opera & facta tam Græcorum quam barbarorū aperit, antecellit eam quæ miſeranda & funeſta mala Grϵcorū nunciat, tanto meliores partes HERODOTVM Thucydide in eligenda materia ſecutū eſſe video. Neq; enim illud aſſerre licet, cum neceſſitate coactum, ad eam ſe ſcriptionem contuliſſe; cum eum nō præteriret, & illa pulchriora eſſe, & nollet hæc in aliorum manus venire. Aliter. n. ſe res habet, dum maiorū res geſtas in exordio cōuitiis afficit, & ſua ætate pulcras & admirandas geſtas eſſe aſſerit: quæ manifeſte

1 legendum hic videtur vel cum Hoeſchelio, πεπ. κ. τοῦτο ἐν τοῖς πρὸς Δημ. ὑπομνηματισμοῖς. vel, (quod minus aptum eſt) πεπ. κ. τοῦτο πρὸς Δημ. ὑπομνηματισμοῖς: vt infra Dionyſ. περὶ τοῦ Θουκ. [illegible] initio [illegible] ὑπομνηματισμοῖς. Huius commentarii (inquit Steph.) Dionyſius meminit etiam in tractatu de Thucydide, quem Q. Aelio Tuberoni dicauit. Fr. Sylb. 2 rectius τὴν μιμήσεως ζήτησιν. Fr. Sylb. 3 Forſan leg. πῶς δεῖ, ἀτελής. Fr. Sylb. 4 Principium quidem Herodoteæ hiſtoriæ cum his Dionyſianis conſentit, at non finis. Ibidem fortaſſe legendum, [illegible], pro ὡς ἅπερ Fr. Sylb.

decla-

declarant, cum nõ præter voluntatem ad hanc se materiam contulisse. Hoc tamen HERODOTVS minime fecit: & quãuis Hellanicus & Charon, qui ante eius tempora vixerunt, eandem materiam persecuti sint, non tamen eum à proposito auocarunt: quinetiam sperabat se ipsis aliquid pulchrius allaturum; quod etiam fecit.

Secundum munus est eius qui facta hominum memoriæ mandare volet, scire vnde principium sumendum est, & quousque progrediendum. qua in re HERODOTVS longe prudentior Thucydide esse videtur. primo enim loco caussam describit, ob quam barbari Græcis iniurias inferre cœperunt: & progrediẽs, in barbarorum punitione & vltione describenda conquiescit. Thucydides vero, exordium sumit suæ historiæ à parum felici & florenti statu rerum Græcarum: quod cum facere (cum & Græcus esset & ciuis Atheniensis) non oportebat; & vel maxime, cum non esset ex humili & plebeio genere ciuium, sed ex his quibus Athenienses primas deferebant, & quos militari præfectura ac aliis summis honoribus dignos censebant: neque ita aperte, vt apertissime belli caussas suæ vrbi adscriberet; cum alias multas occasiones haberet quibus eas attribueret. Ac initium narrationis facere debebat nõ à Corcyrensibus, sed à præstantissimis patriæ factis, quæ statim post bellum Persicum ediderant: quorum deinde tamen in conuenienti loco non ita recte, sed quasi cursim mentionẽ facit. At cum hæc narrasset, summa cum beneuolentia & studio, vt vir amans ciuitatis, deinde inferre debebat, Lacedæmonios horũ inuidia & metu commotos, alias interim caussas prætendentes, bellum suscepisse. ac tum demum Corcyrensium res, & contra Megarenses scitum, & siqua alia voluit, exponere debuit. Fines autem pluribus erroribus scatent. quamuis enim dicat se omni bello interfuisse, & se omnia polliceatur esse narraturum: tamen in nauale prœlium Atheniensium & Peloponnesiorum, quod prope Cynossema gestum fuit anno XXII, finem facit. Satius vero erat, dum persequeretur omnia, historiam terminare admirando & auditoribus gratissimo * reditu exsulum à Phyle; qui fuit initium ciuitati recuperandæ libertatis.

* Phylasiorum exsulum reditu.

Tertium munus est historici, considerare quæ res illi in historiam referendæ, quæ silentio prætereundæ sint. qua etiam in re postremas mihi partes ferre videtur Thucydides. Nam cum HERODOTVM non præteriret, omnem narrationẽ quæ longitudine quadam sermonis prædita esset, si respirationes & moras quasdã reciperet, animos auditorum summa suauitate perfundere: sin autẽ in eodem rerum statu permaneret, etiamsi res maxime succederet, auribus tamen quandã satietatem parere: Homerum secutus, in omnem partem effu-

τὰ ἑκὼν ἐλέγετο. οὐ μὴν Ἡρόδοτός γε τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων γενομένων Ἑλλανίκου τε καὶ [1]Χάρωνος τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν προεκδεδωκότων, οὐκ ἀπετράπετο, ἀλλ' ἐπίστευσεν αὑτῷ κρεῖττόν τι ἐξοίσειν· ὅπερ καὶ πεποίηκε.

Δεύτερόν ἐστι τῆς ἱστορικῆς πραγματείας ἔργον, γνῶναι πόθεν τε ἄρξασθαι καὶ μέχρι [2]τοῦ προελθεῖν δεῖ. φαίνεται δὴ καὶ τούτῳ Θουκυδίδου πολὺ Ἡρόδοτος φρονιμώτερος. ἄρχεταί τε ἀφ' ἧς αἰτίας ἤρξαντο πρῶτον κακῶς ποιεῖν τοὺς Ἕλληνας οἱ βάρβαροι· καὶ προελθὼν, εἰς τὴν βαρβάρων κόλασιν καὶ τιμωρίαν λήγει. ὁ δὲ Θουκυδίδης, ἀρχὴν μὲν ἐποιήσατο ἀφ' ἧς ἤρξατο καλῶς πράττειν τὸ Ἑλληνικόν· ὅπερ Ἕλληνα ὄντα καὶ Ἀθηναῖον οὐκ ἔδει ποιεῖν καὶ ταῦτα. οὐ τῶν ἀπερριμμένων ὄντα, ἀλλ' ὧν ἐν πρώτοις ἦγον Ἀθηναῖοι, στρατηγιῶν τε καὶ τῶν ἄλλων τιμῶν ἀξιοῦντες· καὶ ἔτι γε φανερῶς, ὥστε ἐν τῇ πόλει τῇ ἑαυτοῦ τὰς φανερὰς αἰτίας τοῦ πολέμου περιάπτειν, ἑτέρας ἔχοντα πολλὰς ἀφορμὰς περιάψαι τὰς αἰτίας· καὶ ἄρξασθαί γε τῆς διηγήσεως μὴ ἀπὸ τῶν Κερκυραϊκῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν κρατίστων τῆς πατρίδος ἔργων, ἃ μετὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον εὐθὺς ἔπραξαν· ὧν ὕστερον καὶ ἐν ἐπιτηδείῳ τόπῳ μνήμην ἐποιήσατο φαύλως πως καὶ ἐξ ἐπιδρομῆς. διελθόντα δὲ ταῦτα μετὰ πολλῆς εὐνοίας, ὡς ἄνδρα φιλόπολιν, ἔπειτ' ἐπενεγκεῖν ὅτι τούτων φθόνῳ καὶ δέει προελθόντες Λακεδαιμόνιοι, προφάσεις ὑποθέντες [3]ἑτέρας, ἦλθον ἐπὶ τὸν πόλεμον· καὶ τότε λέγειν τὰ Κερκυραϊκὰ καὶ τὸ κατὰ Μεγαρέων ψήφισμα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο λέγειν ἐβούλετο. τὸ δὲ τέλος, πολλῆς ἁμαρτίας πλῆρες· καίτοι γὰρ λέγων ὅτι παντὶ τῷ πολέμῳ παρεγένετο, καὶ πάντα δηλώσειν ὑποσχόμενος, εἰς τὴν ναυμαχίαν τελευτᾷ τὴν περὶ Κυνὸς σῆμα γεγενημένην Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων, ἣ συνέβη κατὰ τὸ ἔτος εἰκοστὸν καὶ δεύτερον. κρεῖττον δὲ ἦν, διεξελθόντα τὰ πάντα, τελευτὴν ποιήσασθαι τῆς ἱστορίας τὴν θαυμασιωτάτην καὶ μάλιστα τοῖς ἀκούουσι κεχαρισμένην, τὴν κάθοδον τῶν φυγάδων τῶν ἀπὸ Φυλῆς, ἀφ' ὧν ἡ πόλις ἀρξαμένη τὴν ἐλευθερίαν ἐκομίσατο.

Τρίτον ἐστὶν ἀνδρὸς ἱστορικοῦ, τίνα τε δεῖ παραλαβεῖν ἐπὶ τὴν γραφὴν πράγματα, καὶ τίνα παραλιπεῖν. δοκεῖ δή μοι κἂν τούτῳ λείπεσθαι Θουκυδίδης. συνειδὼς γὰρ Ἡρόδοτος ὅτι πᾶσα μῆκος ἔχουσα ἀπὸ λόγου διήγησις, ἂν μὲν ἀναπαύσεις τινὰς λαμβάνῃ, τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροωμένων ἡδέως διατίθησιν· ἐὰν δὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν μένῃ πραγμάτων, κἂν τὰ μάλιστα ἐπιτυγχάνηται, λυπεῖ τὴν ἀκοὴν τῷ κόρῳ· ποικίλην ἐβουλήθη ποιῆσαι τὴν γραφὴν, Ὁμήρου ζηλωτὴς γενόμενος. καὶ γὰρ τὸ βιβλίον ἢν

1 H. St. mauult Χάρωνος. cuius mentio fit etiam in libro ad Q. Ael. Tuberonem. apud Suidam tres sunt Charones historici: primus, Lampsacenus; secundus, Carthaginiensis; tertius, Naucratita. at Χείρων apud eundem alius. 2 τοῦ interrogatiue accipiendum hic pro τίνος vel legendum ποῦ. 3 in exemplari est ἑτέρας: ego ἑτέρας, à Stephano ex aliis codicibus adnotatum, sequi malui. 1 post γεγονότων, subaudiendum subst. ἔργων ex supra.

αὐτοῦ λάβωμεν, μέχρι τῆς ἐσχάτης συλλαβῆς ἀγάμεθα, καὶ ἀεὶ τὸ πλεῖον ἐπιζητοῦμεν. Θουκυδίδης δὲ, πόλεμον ἕνα καὶ τοῦτον ἀπνευστὶ διεξέρχεται, μάχας ἐπὶ μάχαις, καὶ παρασκευὰς ἐπὶ παρασκευαῖς, καὶ λόγους ἐπὶ λόγοις συντιθείς· ὥστε μοχθεῖν μὲν τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροωμένων· κόρον δ' ἔχει, φησὶν ὁ Πίνδαρος, καὶ μέλι καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' Ἀφροδίσια. ἤδη δὲ ἐγὼ κἀκεῖνο ἐνεθυμήθην, ὡς ἡδὺ χρῆμα ἐν ἱστορίαις, γραφῆς μεταβολὴ καὶ ποικίλον· καὶ τοῦτο ἐν δυσὶν ἢ τρισὶ τόποις ἐποίησεν, ἐπί τε τῆς Ὀδρυσῶν ἀρχῆς, δι' ἃς αἰτίας ἐγένετο μεγάλη, καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ πόλεων.

Μετὰ τοῦτο ἔργον ἐστὶν ἱστορικὸν, διελέσθαι τε καὶ τάξαι τῶν δηλουμένων ἕκαστον ἐν ᾧ δεῖ τόπῳ. πῶς οὖν ἑκάτερος διαιρεῖ τε καὶ τάττει τὰ λεγόμενα; Θουκυδίδης μὲν, τοῖς χρόνοις ἀκολουθῶν, Ἡρόδοτος δὲ ταῖς περιοχαῖς τῶν πραγμάτων. καὶ γίνεται Θουκυδίδης μὲν, ἀσαφὴς καὶ δυσπαρακολούθητος· πολλῶν γὰρ κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος καὶ χειμῶνα γιγνομένων ἐν διαφόροις ὡς εἰκὸς τόποις, ἡμιτελεῖς τὰς πρώτας πράξεις καταλιπὼν, ἑτέρων ἅπτεται τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἢ χειμῶνα γιγνομένων. πλανώμεθα δὴ, καθάπερ εἰκὸς, καὶ δυσκόλως τοῖς δηλουμένοις παρακολουθοῦμεν, ταραττομένης τῆς διανοίας. Ἡρόδοτος δὲ, ἀπὸ τῆς Λυδῶν βασιλείας ἀρξάμενος καὶ μέχρι τοῦ Κροίσου καταβὰς, ἐπὶ Κῦρον εὐθέως τὸν καταλύσαντα τὴν Κροίσου ἀρχὴν μεταβαίνει· Αἰγυπτίων τε ἄρχεται διηγημάτων καὶ Σκυθικῶν καὶ Λιβυκῶν, τὰ μὲν ὡς ἀκόλουθα δηλῶν, τὰ δὲ ὡς χαριεστέραν ποιήσοντα τὴν διήγησιν, ἐπεισάγων. διεξελθὼν τε πράξεις Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἔτεσιν ὁμοῦ διακοσίοις καὶ εἴκοσι γενομένας ἐν ταῖς τρισὶν ἠπείροις, καὶ παραγαγὼν τῆς Ξέρξου φυγῆς τὴν ἱστορίαν, οὐ διασπᾷ τὴν διήγησιν, ἀλλὰ συμβέβηκε, τῷ μὲν μίαν ὑπόθεσιν λαβόντι, πολλὰ ποιῆσαι μέρη τὸ ἓν σῶμα· τῷ δὲ, τὰς πολλὰς καὶ οὐδὲν ἐοικυίας ὑποθέσεις προελομένῳ, σύμφωνον ἓν σῶμα πεποιηκέναι. μιᾶς δ' ἰδέας [1] ἐπιμνησθήσομαι πραγματικῆς, ἣν οὐδεμιᾶς τῶν εἰρημένων ἧττον ἐν ἁπάσαις ἱστορίαις ζητοῦμεν, τῆς αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως διαθέσεως, ᾗ κέχρηται πρὸς τὰ πράγματα περὶ ὧν γράφει. ἡ μὲν Ἡροδότου διάθεσις, ἐν ἅπασιν ἐπιεικὴς, καὶ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς συνηδομένη, τοῖς δὲ κακοῖς συναλγοῦσα· ἡ δὲ Θουκυδίδου διάθεσις, αὐθέκαστός τις καὶ πικρὰ, καὶ τῇ πατρίδι τῆς φυγῆς μνησικακοῦσα. τὰ μὲν γὰρ ἁμαρτήματα ἐπεξέρχεται καὶ μάλα ἀκριβῶς, τῶν δὲ κατὰ νοῦν κεχωρηκότων καθάπαξ οὐ μέμνηται, ἢ ὥσπερ ἠναγκασμένος. καὶ κατὰ μὲν τὸ πραγματικὸν [2] τοῦτο ἥττων ἐστὶν Ἡροδότου διὰ ταῦτα Θουκυδίδης· κατὰ δὲ τὸ λεκτικὸν, τὰ μὲν ἥττων, τὰ δὲ κρείττων, τὰ δ' ἴσος. ἐρῶ δὲ καὶ περὶ τούτων ὡς ὑπείληφα.

ſam, ac ſumma varietate conditam efficere voluit ſcriptionem. Libros enim eius cum in manus ſumimus, vſque ad extremam ſyllabam ſuſpicimus, & ſemper neſcio quid magis requirimus. Thucydides autē vnum bellum & aliquot pugnas ſine vlla interſpiratione perſequitur, pugnas pugnis, apparatus belli apparatibus, orationes orationibus congerens & coaceruans; ita vt mens & cogitatio eorum qui audiunt, laborare cogatur. Satietatem enim gignit, ait Pindarus, & mel & dulces res venereæ. Iam vero & illud in animo meo reputaui, quam ſuauis & iucunda res ſit in hiſtoria, ſcriptionis varietas & immutatio: atque hoc in duobus aut tribus locis fecit, tum in Odryſarum principatu exponendo, quibus de cauſſis ad magnam deuenerint poteſtatem; tum in Siciliæ vrbibus.

Adhæc eſt etiam munus hiſtorici, in partes tribuere, & vnumquodque eorum quæ exponuntur, ſuo loco collocare. Quæ eſt igitur vtriuſque diſpoſitio? Thucydides tempora ſequitur, Herodotvs rerum complexiones. Fit autem Thucydides obſcurus, & cuius ſententiam difficile animo comprehendere poſſis. cum enim multa eadem æſtate & hyeme in diuerſis (vt fit) locis gererentur, imperfectas primas res geſtas relinquens, alias attingit quæ eadem æſtate & hyeme geſtæ fuerunt. Erramus igitur, quemadmodū par eſt, & ſumma cum difficultate res expoſitas mente iam turbata aſſequimur. Herodotvs vero initium capiens ab imperio Lydorum, & vſque ad Crœſum deſcendens, ad Cyrum confeſtim, qui Crœſi imperiū euertit, tranſit: atque deinde rex Ægyptiorum, Scytharum, Libycorum exponere aggreditur, partim propter rerum ſeriem, partim vt iucundiorem redderet narrationem ſuam. Perſequens autem & exponens res geſtas Græcorum & barbarorum, quæ ducentis & viginti annis geſtæ ſunt in tribus continentibus, & fugam Xerxis deſcribens, non diuellit orationem: ſed accidit huic quidem, vt vno ſumpto argumento, vnum corpus multas in partes diducat: ille vero, vt multis & variis argumētis aſſumptis, vnum corpus ſibi conſentiens faciat. Vnum* autem genus hiſtoriæ negocioſæ commemorabo; quod non minus quam quæ recēſuimus in hiſtoriis requirimus; animum inquā ſcribentis, quo in rebus conſcribendis vtitur. Herodoti quidem animus in omnibus lenis & manſuetus eſt, & qui bonis quidem collætatur, malis vero condolet. Thucydidis vero animus, natura ſua quadam rigidus & acerbus eſt, ac patriæ exſilii recordatione offenſus. peccata n. accuratiſſime perſequitur: eorum vero quæ ex animi ſententia geſta ſunt, omnino non meminit, aut velut inuitus. Atq; ob hæc in ea parte quæ ad res pertinet, vincitur ab Herodoto Thucydides. In ea vero parte quæ continet elocutionē, alias ſuperior interdū inferior: in nonnullis etiā æquas partes tenet. Dicam vero etiā de iis quemadmodum ſentio.

* Vnum adhuc notam in rebus poſitam com-

1 Poſſit etiam legere ἔτι μιᾶς ἰδέας. 2 in exemplari eſt τοῦτο perperam. τοῦτο vero in hoc loquendi genere ſupra quoque habuimus aliquoties, & infra. pro eodem πραγματικῷ dicit mox vbi Xenophontem confert, & infra. & alibi. Reperitur tamen τοῦτο vocabulum in ead. ſignificatione, vt ſupra prolixius adnotaui ad initium T. II. Habeat [illegible] F.S.

Virtus

Virtus omnium prima est, sine qua nulla alia est orationis vtilitas. Quænam illa est? Sermo purus, proprietatem linguæ Græcæ retinens. hanc ambo studiose conseruant. HERODOTVS enim, Ionicæ linguæ optima regula est; Thucydides vero, Atticæ. Tertium locum habet breuitas, in qua videtur Thucydides HERODOTVM antecelluisse. quamquam dicere aliquis posset, breuitatem iucundam videri, si cum perspicuitate coniuncta & elaborata fuerit: sin ea caruerit, acerbam & austeram. verum nihil esto præterea. Post hæc perspicuitas collocata est; quæ cum virtutibus adiunctis primas tenet: in qua satis diligenter ambo elaborarunt. Post hanc virtutem constituitur lenium & vehementium affectuum imitatio: quam inter se partiti sunt scriptores. Thucydides enim, in grauioribus affectibus exprimendis melior; HERODOTVS, in lenioribus effingendis præstantior. Secundum hæc statuuntur illæ virtutes, quæ summum & admirandum studium & apparatum ostendunt: in quibus historici pares sunt. Succedunt iis aliæ, quæ orationis vim & vehementiam & similes facultates complectuntur: quibus HERODOTVM Thucydides superat. Suauitatem autem, persuasionem, delectationem, & alias virtutes cognatas, longe præstantiores HERODOTVS Thucydide inducit. In verborum elocutione, proprietatem naturæ HERODOTVS secutus est; grauitatem Thucydides, qui & in verbis sui similis est totus. Virtutum omnium maxima & quasi princeps est Decorum: quam diligentius Thucydide HERODOTVS seruauit. similis.n. hic in omnib. ac in concionib. magis quã in narrationibus. Mihi quidẽ, & carissimo Cęcilio, Demosthenes eius enthymemata vel maxime expressisse & imitatus esse videtur. Vt autẽ vno verbo omnia complectar, elegantissimæ sunt vtriusq; poeses: (non n. verebor poeses eas appellare) sed hoc vel maxime a se inuicẽ differunt, q. constructio HERODOTI hilaris est, horribilis vero Thucydidis. Sed de his historicis hæc dixisse sufficiat, cum multa nobis alia dicenda sint, de quibus alius erit disserẽdi locus.

Πρώτη τῶν ἀρετῶν γένοιτ' ἂν, ἧς χωρὶς οὐδὲν τῶν ἄλλων τῶν περὶ τοὺς λόγους ὄφελος· τίς ἡ καθαρὰ τοῖς ὀνόμασι καὶ τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα σώζουσα διάλεκτος. ταύτην ἀκριβοῦσιν ἀμφότεροι.[1] Ἡρόδοτός τε γὰρ τῆς Ἰάδος ἄριστος κανών· Θουκυδίδης τε τῆς Ἀτθίδος. τρίτην ἔχει χώραν ἡ καλουμένη συντομία. ἐν ταύτῃ δοκεῖ προέχειν Ἡροδότου Θουκυδίδης. καίτοι λέγοι τις ἂν ὡς μετὰ τοῦ σαφοῦς ἐξεταζομένη, ἡδὺ φαίνεται τὸ βραχύ· εἰ δὲ ἀπολειπομένη τούτου, πικρόν. ἀλλὰ μηδὲν ἔστω περὶ τούτου. ἐνάργεια μετὰ ταύτην τέτακται πρώτη μετὰ τῶν ἐπιθέτων ἀρετῶν. ἱκανῶς ἐν ταύτῃ κατορθοῦσιν ἀμφότεροι. μετὰ ταύτην συνίσταται τῶν ἀρετῶν, τῶν ἠθῶν τε καὶ παθῶν μίμησις. διῄρηνται δὲ τὴν ἀρετὴν ταύτην οἱ συγγραφεῖς. Θουκυδίδης μὲν γὰρ τὰ πάθη δηλῶσαι κρείττων, Ἡρόδοτος δὲ τά γε ἤθη παραστῆσαι δεινότερος. μετὰ ταύτας αἱ τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐμφαίνουσαι τῆς κατασκευῆς ἀρεταί. ἴσοι καὶ ταύταις οἱ συγγραφεῖς. ἕπονται ταύταις αἱ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸν τόνον καὶ τὰς ὁμοιοτρόπους δυνάμεις τῆς φράσεως ἀρετὰς περιέχουσαι. κρείττων ἐν ταύταις Ἡροδότου Θουκυδίδης. ἡδονὴν δὲ καὶ πειθὼ καὶ τέρψιν καὶ τὰς ὁμογενεῖς ἀρετὰς εἰσφέρεται μακρῷ Θουκυδίδου κρείττονας Ἡρόδοτος. τῆς δὲ φράσεως τῶν ὀνομάτων τὸ μὲν κατὰ φύσιν Ἡρόδοτος ἐζήλωκε, τὸ δὲ δεινὸν Θουκυδίδης, ὁμοειδὴς τοῖς αὐτοῦ λόγοις. ἀρετῶν ἡ κυριωτάτη τὸ πρέπον. ταύτην ὁ Ἡρόδοτος ἀκριβοῖ μᾶλλον ἢ Θουκυδίδης. ὁμοειδὴς γὰρ οὗτος ἐν πᾶσι, καὶ ταῖς δημηγορίαις μᾶλλον ἢ ταῖς διηγήσεσιν. ἐμοὶ μέντοι καὶ τῷ φιλτάτῳ Καικιλίῳ δοκεῖ τὰ ἐνθυμήματα αὐτοῦ μάλιστά γε καὶ ζηλῶσαι Δημοσθένης. ἵνα δὲ συνελὼν εἴπω, καλαὶ μὲν αἱ ποιήσεις ἀμφότεραι· οὐ γὰρ ἂν αἰσχυνθείην ποιήσεις αὐτὰς λέγων· διαφέρουσι δὲ κατὰ τοῦτο μάλιστα ἀλλήλων, ὅτι τὸ μὲν Ἡροδότου κάλλος ἱλαρόν ἐστι, φοβερὸν δὲ τὸ Θουκυδίδου. ἀπόχρη περὶ ταύτης εἰρῆσθαι περὶ τῶν συγγραφέων, πολλῶν καὶ ἄλλων ἐνόντων λέγεσθαι, περὶ ὧν καὶ ἕτερος ἔσται καιρός.

[1] Secunda dicendi virtus hic omissa est, τὸ κυρίως τῇ κοινῇ λέξει χρῆσθαι, vt ex Lysia videre licet supra, & ex Isocrate. F.S.

Sequitur in eodem Dionysio, de Xenophonte κρίσις· ubi inter alia:

Xenophon enim, HERODOTVM in vtroque genere, tum in eo quod in materia cernitur, tum quod in elocutione, imitatur. &c. Non solum vero ob materiam in cęlum ferendus est. (in qua HERODOTVM sequitur) sed etiam propter dispositionem suspiciendus. &c. Atque hæc quidem est forma rei & argumenti eius. Forma vero elocutionis, partim similis HERODOTO, partim nõ adeo redundans & fluens. Purus quidem satis in verbis, & apertus; quemadmodum & HERODOTVS: delegit autem verba vsitata, & rebus ipsis à natura insita: quæ omnino non minus suauiter & iucunde quam HERODOTVS ipse componit. Excellentiã vero & splendorem, amplitudinẽ iucundã, & suauem cõformationem historicã, quemadmodum HERODOTVS, non habet. nõ modo enim hoc ab ipso mutuari nõ potuit, sed etiam si aliquando voluit suã excitare elocutionem, paululum inspirãs, veluti *terrena aura extemplo languescit & extinguitur. In multis enim plus æquo longior fit; nec adeo feliciter vt HERODOTVS personarum dignitatem attingit & exprimit: sed in multis, si quis recte consideret & perpendat, cum negligentiorem reperiet.

*abterranea aura, id est, quæ à terra cõsurgens, per altum pergit: quos altanos ventos Latine nominari docet Plin. l. 2. c. 43.

Ξενοφῶν μὲν γὰρ, Ἡροδότου ζηλωτὴς ἐγένετο κατ' ἀμφοτέρους τοὺς χαρακτῆρας, τόν τε πραγματικὸν καὶ τὸν λεκτικόν. &c. οὐ μόνον δὲ τῶν ὑποθέσεων χάριν ἄξιός ἐστιν ἐπαινεῖσθαι, ζηλωτὴς Ἡροδότου γενόμενος, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκονομίας. &c. καὶ ὁ μὲν πραγματικὸς τόπος αὐτοῦ τοιοῦτος. ὁ δὲ λεκτικὸς, πῇ μὲν ὅμοιος Ἡροδότου, πῇ δὲ ἐνδεέστερος. καθαρὸς μὲν γὰρ τοῖς ὀνόμασιν ἱκανῶς, καὶ σαφὴς, καθάπερ ἐκεῖνος. ἐκλέγει δὲ ὀνόματα συνήθη τε καὶ προσφυῆ τοῖς πράγμασι, καὶ συντίθησιν αὐτὰ ἡδέως πάνυ καὶ κεχαρισμένως, οὐχ ἧττον Ἡροδότου. ὕψος δὲ καὶ κάλλος καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ λεγόμενον ἰδίως πλάσμα ἱστορικὸν [1] Ἡρόδοτος ἔχει. οὐ γὰρ μόνον οὐκ ἴσχυσε τοῦτο παρ' αὐτοῦ λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ εἴ ποτε διεγεῖραι θελήσειε τὴν φράσιν, ὀλίγον ἐμπνεύσας ὥσπερ ἀπόγειος αὔρα ταχέως σβέννυται. μακρότερος [2] γὰρ γίνεται οὐ δέοντος ἐν πολλοῖς, καὶ οὐ πρέποντος, καὶ οὐχ ὡς Ἡρόδοτος, ἐφάπτεται τῶν προσώπων εὐτυχῶς, ἀλλ' ἐν πολλοῖς ὀλίγωρός ἐστιν, εἴ τις ὀρθῶς σκοπῇ.

[1] Stephano videtur legendum Ἡρόδοτος [illegible] vel [illegible] Ἡρόδοτος, [illegible] nisi mauis, [illegible] particulam, quæ ex altera [illegible] respondeat, [illegible] ponere. Sed siue hoc, siue illo modo legas, desideratur negatio. F.S.
[2] Pro γὰρ aptius fortasse legeris δὲ. F.S.

EX EIVSDEM DIONYSII CAPITE

περὶ τῶν τῶν λόγων ἐξετάσεως· siue παλαιῶν χαρακτῆρας, vel ἀρχαίων κρίσιν cum Sylburgio nominare placet.

ἩΡΟΔΟΤΟΣ καὶ Θουκυδίδης.

Τῶν μέντοι συγγραφέων Ἡρόδοτος μὲν ἐξεργασίᾳ τὸ βέλτιον, τὸ πραγματικὸν εἶδος· τῶν δὲ λεκτικῶν ποτὲ μὲν πλεονεκτεῖ Θουκυδίδης, ποτὲ δὲ ἔμπαλιν· ἔστι δ' ἐν οἷς ἐξισοῦται. τῇ μὲν ἀκριβείᾳ τῶν ὀνομάτων, ἐν οἷς ἑκάτεροι προῄρηνται διαλέγεσθαι, ἀποσώζουσι τὸ ἴδιον· τῆς δὲ σαφηνείας ἀναμφισβητήτως Ἡροδότῳ τὸ κατόρθωμα δέδοται. καὶ τὸ μὲν 10 σύντομόν ἐστι περὶ Θουκυδίδην, τὸ δὲ ἐναργὲς περὶ ἀμφοτέρους. ἐν μέντοι τοῖς ἠθικοῖς κρατεῖ Ἡρόδοτος, ἐν δὲ τοῖς παθητικοῖς ὁ Θουκυδίδης. πάλιν καλλιλογίᾳ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ διαφέρουσιν οὐδὲν ἀλλήλων, ἀλλ' ἑκάτεροι τούτων τι καὶ τῶν τοιούτων ἀρετῶν κρατοῦσι. ῥώμῃ δὲ καὶ ἰσχύϊ καὶ τόνῳ καὶ τῷ περιττῷ καὶ πολυσχηματίστῳ περιγενόμενος Θουκυδίδης· ἡδονῇ δὲ καὶ πειθοῖ καὶ χάριτι καὶ τῷ ἀφελεῖ καὶ αὐτοφυεῖ ἀβασανίστῳ, μακρῷ διενεγκόντα τὸν Ἡρόδοτον εὑρίσκομεν· 20 καὶ μετὰ πάσης τῆς τρόπων, πραγματικὴν καὶ προσωποποιίαν[1] μᾶλλον ἐτετήρηκε.

HERODOTVS & THVCYDIDES.

Interp. Stanisl. Ilouio.

EX iis qui res gestas litterarum monumentis mandarunt, HERODOTVS optime omnium eam partem historiæ quæ res continet, elaborauit atq; expressit: ea vero parte quæ elocutionem continet, nonnunquam superior Thucydides, nonnunquam è diuerso HERODOTVS. Est etiam vbi pares inueniuntur. Accurata enim verborum electione in his sermocinationibus, in quibus ambo tractandis occupantur, vterque suam quandam proprietatem seruat. ceterum perspicuitatis laudem omnes sine controuersia HERODOTO deferunt. Ac breuitas quidem familiaris & propria est Thucydidi: euidentia autem & illustratio, vtrique communis. In moribus exprimendis primas fert HERODOTVS; in affectibus autem, Thucydides. Rursum dictionis elegantia ac magnificētia nihil alter ab altero differt; sed in his & huiusmodi virtutibus ambo excellunt. Viribus, robore, neruis, & orationis grauitate, ac figurarum varietate, Thucydides HERODOTVM superauit: suauitate verò, ac persuadēdi facultate, iucūditate, & sponte nata simplicitate, nō elaborata, longe præstare HERODOTVM inuenimus. atque nullam compositionem & personarum confictionem minus seruauit, quam hanc morum & ingenii simplicitatem.

Quæ sequitur Philisti & Xenophontis comparatio, paria plane inspersa habet de nostro cum iis quæ ante retulimus ex epistola ad Pompeium.

Ὁ αὐτὸς Διονύσιος περὶ τοῦ Θουκυδίδου χαρακτῆρος.

Ὁ δ' Ἁλικαρνασεὺς Ἡρόδοτος, γενόμενος ὀλίγῳ πρότερον τῶν Περσικῶν, παρεκτείνας δὲ μέχρι τῶν Πελοποννησιακῶν, τήν τε πραγματικὴν προαίρεσιν ἐπὶ τὸ μεῖζον ἐξήνεγκε καὶ λαμπρότερον, οὔτε πόλεως μιᾶς, οὔτ' ἔθνους ἑνὸς ἱστορίαν προελόμενος ἀναγράψαι, πολλὰς δὲ καὶ διαφόρους πράξεις ἔκ τε τῆς Εὐρώπης, ἔκ τε τῆς Ἀσίας, εἰς μίαν περιγραφὴν πραγματείας ἀγαγεῖν. ἀρξάμενος γοῦν ἀπὸ τῆς τῶν Λυδῶν δυναστείας, μέχρι τοῦ 10 Περσικοῦ πολέμου κατεβίβασε τὴν ἱστορίαν, πάσας τὰς ἐν τοῖς τετταράκοντα καὶ διακοσίοις ἔτεσι γενομένας πράξεις ἐπιφανεῖς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων, μιᾷ συντάξει περιλαβών· καὶ τῇ λέξει προσαπέδωκε τὰς παραλειφθείσας[2] ὑπὸ τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων ἀρετάς.

Idem Dionysius in iudicio de Thucydidis historia.

Interp. A. Dudithio.

HERODOTVS autem Halicarnasseus, qui ad Peloponnesiaca tempora vitam perduxit, cum paulo ante Persica natus esset, tum materiam historiæ paulo altius extulit, atque illustrauit; neque vnius vrbis, aut vnius gentis, sed Europæ Asiæque res gestas, & multas & varias, vno libro complexus est: (nam à Lydorū imperio exorsus, ad vsq; bellū Persicū opere 10 perducto, quæcumque per annos CCXL. gesta à Græcis & à barbaris erant, ex iis illustriora quæque delegit, & in vnum quasi corpus historiæ contulit) tum omissas a superioribus dicendi virtutes ad suam orationem adiunxit.

His subiicit de Thucydidis historia, eiusq; consilio in rebus quas describeret, deligendis, inter alia quod nihil fabulosi inserat, nec deos deasq; mixtas narret, & portentosa alia: quæ tamen se non adferre vt nostro ideo impingat dicam vel aliis antiquioribus, qui eiusmodi historiæ suæ inspersere. eorum enim facti rationem constare, quam ipse eleganter exponit: τοῦτο γὰρ δὴ εἰπεῖν προήχθην, οὐκ ἐπιτιμῶν ἐκείνοις τοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἔχων συγγνώμην, εἰ καὶ τῶν μυθικῶν ἥψαντο πλασμάτων, ἐθνικὰς καὶ τοπικὰς ἐκφέροντες ἱστορίας. ἐν ἅπασι γὰρ ἀνθρώποις, καὶ κοινῇ κατὰ τόπους, καὶ κατὰ πόλεις ἰδίᾳ, μνῆμαί τινες ἐσώζοντο καὶ τῶν τοιούτων ἀκουσμάτων, ὥσπερ ἔφην. ἃς διαδεχόμενοι παῖδες παρὰ πατέρων, ἐπιμελὲς ἐποιοῦντο παραδιδόναι τοῖς ἐκγόνοις, καὶ τοὺς βουλομένους αὐτὰς εἰς τὸ κοινὸν ἐκφέρειν, οὕτως ἠξίουν συγγράφειν, ὡς παρὰ

1 ms. Pompil. Amasæi προσωποποιΐαν. F. S. 2 Dudithius mauult παραλειφθείσας, omissas. videtur tamen & hæc ferri posse lectio: sicut scilicet infra dicit auctor οὐδὲν ἐξέλιπε τῆς αὐτῶν ἔχειν ἀρετῆς. F. S.

τῶν ἀρχαίων ἔδοξάν τι. ἐκείνοις μὲν οὖν τοῖς ἀνδράσιν ἀναγκαῖον ἦν ποικίλλειν τοῖς μυθώδεσιν ἐπεισοδίοις τὰς τοπικὰς ἀναγραφάς. *Interprete A. Dudithio,* Neq; vero vt hęc dicerem, eo sum adductus, quod illos viros accusem; quibus etiam veniæ multum tribuo, si, cũ in explicanda nationum & locorum historia versarentur, fabulosa figmenta receperunt: quandoquidem apud omnes homines, tum communiter de locis, tum proprie de vrbibus, monumenta quędam seruabãtur huiusmodi, quas dixi, rerũ, auditione perceptarum: quas filii à patribus acceptas suis deinde posteris vt traderent, elaborarunt. quod si qui litteris eas consignare vellent, ab his vt ita plane exponerentur quo modo de veteribus acceperant, dignum putabant. quapropter illos viros, vt locorum descriptiones fabulosis additamentis variarent, atq; distinguerent, necessitas compulit.

Interp. A. Dudithio.

Et iterum eodem libro.

Scriptores autem qui ante Peloponnesiacum bellum fuerunt, atq; ad Thucydidis vsq; ætatem peruenerunt, omnes propemodum idem consilium secuti sunt. quos quidem aut Ionica lingua, vt quę illis temporibus maxime omnium floreret, aut Attica illa vetus, non admodũ ei dissimilis, oblectauit. Hi sane omnes, vt est ante dictum, sermonis proprietatem magis, quam dicẽdi tropos adamauerunt; tropos vero velut condimenta orationi insperserunt: verborum autem compositionem omnes eandem fere affectarunt, simplicem, minimeq; affectatam. Neq; vero in sententiis figura aliqua exornandis tantum diligentiæ posuerunt, vt supra communem vulgoq; tritam, atq; ab omnibus vsurpatam dicendi rationẽ efferrent. Itaq; eas virtutes quas necessarias vocauimus, illorum omnium habet dictio. est enim & pura, & perspicua, & breuis, satis proprium cuiusq; dialecti characterem seruans. eas autem dicendi virtutes quas adiectitias nominauimus, quib. omnis oratoria vis maxime fit perspicua, neq; omnes, neq; summas adhibuerunt, sed paucas, ac modice: sublimitatem videlicet, elegantiam, grauitatem, magnificentiam: neque *τόνον* item, neq; *βάρος*, quæ nos neruorum contentionem, & pondus possumus appellare; neq; *πάθος* vllum, quo animi affectiones excitarentur; neq; spiritus illos magnos & certaminibus aptos, ex quibus illa dicendi species conformatur, quæ Græcæ *δεινότης* dicitur; Latine vim in dicendo possis nominare. Vnum HERODOTVM excipio. is enim & in verborum delectu, & compositione, atque in ipsa figurarum varietate, longè ceteris antecelluit, & ita suam orationem instituit, vt vel optimæ poesi solutam orationem similem faciat, propter suadelam illam & venustatem, ac ad summum vsque perductam voluptatem. qui ne illas quidem maximas, quas diximus, & præclarissimas dicendi virtutes omisit, præter genus illud certaminibus aptum: idque siue quod natura ab eo dicendi genere abhorrebat, siue quod suis quibusdam rationibus adductus, sponte illud, tamquam historiis minime accommodatum, contempsit. is enim, neque concionibus multis, neque aliis ad contentionem accommodatis orationibus vtitur; neque vllam ad concitandos animorum motus, & res augendas amplificandasque vim habet.

Καὶ πάλιν ἐν τοῦ αὐτοῦ βιβλίου.

Οἱ δὲ πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ γενόμενοι πολέμου, καὶ μέχρι τῆς Θουκυδίδου παρεκτείναντες ἡλικίας, ὁμοίας ἔσχον ἅπαντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ προαιρέσεις· οἵ τε τὴν Ἰάδα προελόμενοι διάλεκτον, τὴν τοῖς τότε χρόνοις μάλιστα ἀνθοῦσαν, καὶ οἱ τὴν ἀρχαίαν Ἀτθίδα, μικράς τινας ἔχουσαν διαφορὰς παρὰ τὴν Ἰάδα. πάντες γὰρ οὗτοι, καθάπερ ἔφην, περὶ τὴν κυρίαν λέξιν μᾶλλον ἐσπούδασαν, ἢ περὶ τὴν τροπικήν· ταύτην δ᾽ ὥσπερ ἥδυσμα παρελάμβανον. σύνθεσίν τε ὀνομάτων ὁμοίαν ἅπαντες ἐπετήδευσαν, τὴν ἀφελῆ καὶ ἀνεπιτήδευτον, καὶ οὐδ᾽ ἐν τῷ σχηματίζειν τὰς λέξεις, τὰς νοήσεις ἐξέβησαν ἐπὶ πολὺ τῆς τετριμμένης καὶ κοινῆς καὶ συνήθους ἅπασι διαλέκτου. τὰς μὲν οὖν ἀναγκαίας ἀρετὰς ἡ λέξις αὐτῶν πάντων ἔχει· καὶ γὰρ καθαρά, καὶ σαφής, καὶ σύντομός ἐστι, ἀποχρώντως σώζουσα τὸν ἴδιον ἑκάστης διαλέκτου χαρακτῆρα· τὰς δ᾽ ἐπιθέτους, ἐξ ὧν μάλιστα διάδηλος ἡ τοῦ ῥήτορος γίνεται δύναμις, οὔτε ἁπάσας, οὔτε εἰς ἄκρον ἡκούσας, ἀλλ᾽ ὀλίγας καὶ ἐπὶ βραχύ· ὕψος λέγω, καὶ καλλιρρημοσύνην, καὶ σεμνολογίαν, καὶ μεγαλοπρέπειαν· οὐδὲ δὴ τόνον, οὐδὲ βάρος, οὐδὲ πάθος, διεγεῖρον τὸν νοῦν, οὐδὲ τὸ ἐρρωμένον καὶ ἐναγώνιον πνεῦμα, ἐξ ὧν ἡ καλουμένη γίνεται δεινότης· πλὴν ἑνὸς Ἡροδότου. οὗτος δὲ κατά τε τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων, καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν, καὶ κατὰ τὴν τῶν σχηματισμῶν ποικιλίαν, μακρῷ δή τινι τοὺς ἄλλους ὑπερεβάλετο, καὶ παρεσκεύασε τῇ κρατίστῃ ποιήσει τὴν πεζὴν φράσιν ὁμοίαν γενέσθαι, πειθοῦς τε καὶ χαρίτων, καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἡκούσης ἡδονῆς ἕνεκα· ἀρετάς τε τὰς μεγίστας καὶ λαμπροτάτας ἔξω τῶν ἐναγωνίων οὐδ᾽ ἐν τούτοις ἐνέλιπεν· εἴτε οὐκ εὖ πεφυκὼς πρὸς αὐτάς, εἴτε κατὰ λογισμόν τινα ἑκουσίως ὑπεριδών, ὡς οὐχ ἁρμοττουσῶν ταῖς ἱστορίαις. οὔτε γὰρ δημηγορίαις πολλαῖς ὁ ἀνὴρ, οὔτ᾽ ἐναγωνίοις κέχρηται λόγοις, οὐδ᾽ ἐν τῷ παθαίνειν, καὶ δεινοποιεῖν τὰ πράγματα, τὴν ἀκμὴν ἔχει.

1 τῷ post articulum τῶν rectius expungetur. 2 scriptus cod. h. καλλιρρημοσύνην vitio A. contra morem. F.S.

ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ.

Οὔτε τοῖς τόποις, ἐν οἷς αἱ πράξεις ἐπετελέσθησαν, 10 ἀκολουθῶν ἐμέριζε τὰς διηγήσεις, ὡς Ἡρόδοτός τε καὶ Ἑλλάνικος, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων ἐποίησαν.

Eodem libro.

Narrationes enim ita disposuit (*Thucydides*) vt neq; loca persequeretur, vbi gestæ res erant: quod HERODOTVS, Hellanicusq;, & alii nonnulli ante illius ætatem historici fecerant.

ὁ αὐτὸς Διονύσιος Ἀλικαρνασεὺς, ἐν τῷ περὶ συνθέσ. ὀνομ.

Idem Dionysius Halicarnasseus de vocum structura.

Ἡ δέ τι Θουκυδίδου λέξις, καὶ ἡ Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου, καλῶς μὲν σύγκειται νὴ Δία, εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλαι, οὐ μὴν ἡδέως γε πάνυ· ἡ δέ γε 20 τοῦ Κνιδίου συγγραφέως Κτησίου, καὶ ἡ τοῦ Σωκρατικοῦ Ξενοφῶντος, ἡδέως μὲν ὡς ἔνι μάλιστα, οὐ μὴν καλῶς γε ἐφ᾽ ὅσον ἔδει. λέγω δὲ κοινότερον, ἀλλ᾽ οὐχὶ καθόλου· ἐπεὶ καὶ παρ᾽ ἐκείνοις ἡρμοσταί τινα ἡδέως, καὶ παρὰ τούτοις καλῶς. ἡ δὲ Ἡροδότου σύνθεσις, ἀμφότερα ταῦτα ἔχει· καὶ γὰρ ἡδεῖά ἐστι καὶ καλή.

Dictio autem Thucydidis, & Antiphontis Rhamnusii, quod ad compositionem attinet, mehercle pulcra est, si vllæ etiam aliæ, non tamen vbiq; suauis: Ctesiæ autē historici Cnidii, & Xenophontis Socratici, suauis quidē est quam maxime, sed non quantum oportebat etiam pulcra. In commune autem ita pronuncio, non quod prorsus ita se res habeat. quippe & apud illos quædam suauiter composita inueniuntur, & apud hos pulcre. HERODOTI autem compositio vtrumq; obtinet. Non iucunda enim solùm est, sed & pulcra.

καὶ μετὰ πολλά. 30

Et longe post.

Τῶν δ᾽ ἄλλων ὅσοι τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ (Ὁμήρῳ) μεσότητα ἐπετήδευσαν, [1]ὕστερον μὲν ἐκεῖνοι μακρῷ παρ᾽ Ὅμηρον ἐξεταζόμενοι φαίνοιντ᾽ ἄν· καθ᾽ ἑαυτοὺς δὲ εἰ θεωροίη τις αὐτοὺς, ἀξιοθέατοι· μελοποιῶν μὲν, Στησίχορός τε καὶ Ἀλκαῖος· τραγῳδοποιῶν δὲ, Σοφοκλῆς· συγγραφέων δὲ, Ἡρόδοτος· ῥητόρων δὲ, Δημοσθένης.

Ceteri quicumq; eundem quem ille (Homerus) medium charactere in compositione fuere sectati, si cum Homero eos compares, longo illū sequuntur interuallo: singulos vero si consideret quis seorsim, eximii hi: inter melicos quidem, Stesichorus & Alcæus: inter tragicos autem Sophocles: inter historicos autem HERODOTVS: inter oratores Demosthenes.

τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ 40 μετὰ τὴν ἀρχὴν φησί.

Eodem modo & ibidem post initium libri ait.

Λαμβανέσθω δὲ ποιητῶν μὲν, Ὅμηρος· συγγραφέων δὲ, Ἡρόδοτος. ἀπόχρη γὰρ ἐκ τούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων εἰκάσαι.

Sumatur è poëtis, Homerus, ex historicis vero HERODOTVS. Satis enim ex his conicere de aliis possumus.

καὶ πάλιν μετὰ πολλά.

Et iterum post multa.

Ὅτι γὰρ ἥδιστόν τι καὶ κάλλιστον ἐν λόγοις ἡ με- 50 ταβολὴ, πάντες εἰδέναι πείθομαι. παράδειγμα δὲ αὐτῆς ποιοῦμαι πᾶσαν μὲν τὴν Ἡροδότου λέξιν, πᾶσαν δὲ τὴν Πλάτωνος, πᾶσαν δὲ τὴν Δημοσθένους. ἀμήχανον γὰρ εὑρεῖν τούτων ἑτέρους ἐπεισοδίοις τε πλείοσι, καὶ ποικιλίαις [2]εὐροωτέραις, καὶ σχήμασι πολυειδεστέροις χρησαμένους· λέγω δὲ, τὸν μὲν ὡς ἐν ἱστορίας σχηματισμῷ· τὸν δὲ, ὡς ἐν διαλόγων χάριτι· τὸν δὲ, ὡς ἐν λόγων ἐναγωνίων χρείᾳ.

Quod verò res suauissima & pulcerrima in dicendo vicissitudo sit, credo ignorare neminem. eius exemplum vero propono totam HERODOTI dictionem, totam Platonis, totamque Demosthenis. Non possibile enim est inuenire alios qui crebrioribus episodiis, & variationibus quæ pulcrius fluant, figurisq; magis diuersis fuerint vsi. Hunc dico, velut in historiæ cultu: illum, velut in dialogorum venustate: istum vero, vt in sermonis forensis usu.

---

1 Fortasse rectius ὕστεροι, *posteriores, inferiores.* F. Sylb.

2 εὐροωτέραις ferri potest. potest tamen admitti etiam εὐχροωτέραις· illud pulchrius fluentes, hoc elegantius coloratas significat. F. S.

Ὁ αὐτὸς

Idem Dionysius Halicarnassæus de Demosthenis in dicendo vehementia: si modo hic libri titulus.

Ὁ αὐτὸς Διονύσιος Ἁλικαρνασσεὺς περὶ τῆς Δημοσθένους δεινότητος· εἴγε αὕτη τοῦ τοῦ βιβλίου ἐπιγραφή.

QVod ad tertium vero compositionis in oratione genus attinet, quod dixi mistum ex ambobus esse (αὐστηρᾶς nimirum & γλαφυρᾶς) & commodissima ab vtroque excerpere, huius nullus proprius est character: sed vt illis, qui eum sibi proponunt, lubet, vt ve possunt, ista quidem vitare, hæc vero consequi, ita miscere solent, non secus ac in arte pingendi mixturæ solent. Huius structuræ norma optima extitit Homerus poetarum eximius, nec aliquis proferat dictionem concinniorem quod ad vtrumq; istorum attinet: suauitatem dico, & grauitatem. Et æmuli eius extitere poetarum complures tam epici quam melici; præterea tragici & comici, ac historici etiam prisci, philosophi atq; oratores. Quorum omnium mētionem facere infinitus foret labor. Satis erit illorũ qui in dicendo extiterunt principes, quos esse præstantissimos mihi persuadeo, proponere duos: ex historicis nimirum HERODOTVM; e philosophis vero, Platonem. dignitas enim & gratia in ipsorum compositionibus vbiq; occurrit. An vero ego re examinata rectè vtq; par est est de iis statuam, considerare potest quicunque voluerit. Age igitur quis negabit inter horridiorem & iucundiorem compositionem hanc mediam esse dictionem, & optima quæque desumpsisse ex vtraque ista, hanc qua vtitur HERODOTVS vbi Xerxi attribuit sermonem quum deliberaret de expeditione contra Græcos suscipienda: translata vero est oratio in Atticam dialectum: Viri Persæ, &c.

Τῆς δὲ τρίτης ἁρμονίας, ἣν ἔφην[1] μικτὴν ἐξ ἀμφοῖν εἶναι, τὰ χρησιμώτατα ἐκλέγουσαν ἀφ' ἑκατέρας, οὐδείς ἐστι χαρακτὴρ ἴδιος· ἀλλ' ὡς αἱ μεταστάσεις[2] αὐτῶν παραπέτασμα ἔχουσιν ἡ δυνάμεις, τὰ μὲν φυγεῖν, τὰ δὲ λαβεῖν, οὕτως κέρασαν, καθάπερ ἐν τῇ ζωγραφίᾳ τὰ μίγματα. ταύτης τῆς ἁρμονίας κράτιστος μὲν ὑπῆρξε κανὼν ὁ ποιητὴς Ὅμηρος, καὶ οὐκ ἄν τις εἴποι λέξιν ἀμείνω ἡρμοσμένην τῆς ἐκείνου πρὸς ἀμφότερα ταῦτα· λέγω δὲ τήν τε ἡδονὴν, καὶ τὸ σεμνόν. ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν ἐπῶν τε πολλοὶ ποιηταὶ καὶ μελῶν, ἔτι δὲ τραγῳδίας τε καὶ κωμῳδίας· συγγραφεῖς τε ἀρχαῖοι καὶ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες· ὧν ἁπάντων μνήμην ποιεῖσθαι πολὺ ἂν ἔργον εἴη. ἀρκέσει δὲ τῶν ἐν λόγοις ἀνθησάντων, οὓς ἐγὼ κρατίστους εἶναι πείθομαι, δύο παραλαβεῖν μόνους· συγγραφέων μὲν, Ἡρόδοτον, φιλοσόφων δὲ, Πλάτωνα· καὶ γὰρ ἀξίωμα καὶ χάρις αὐτῶν[3] διατρέχει τῆς ἁρμονίας. εἰ δὲ ὀρθῶς ἐγὼ καὶ εἰκότως ἐγνωκὼς περὶ αὐτῶν ἐξετάσας, τῷ βουλομένῳ σκοπεῖν ἔστι. φήσει δ' οὖν τις οὐκ ἂν ὁμολογήσειε τῆς τε αὐστηρᾶς καὶ τῆς[4] ἡδείας ἁρμονίας μέσην εἶναι τήνδε τὴν λέξιν, καὶ τὰ κράτιστα εἰληφέναι παρ' ἑκατέρας, ᾗ κέχρηται Ἡρόδοτος Ξέρξῃ περιτιθεὶς τὸν λόγον ὅτι[5] ἐβουλεύετο περὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας στρατείας; μεταγενομένη δ' εἰς τὴν Ἀτθίδα διάλεκτον ἡ λέξις· Ἄνδρες Πέρσαι, &c.

Apud Dionysium Longinum de sublimi genere dicendi.

Παρὰ Διονυσίῳ τῷ Λογγίνῳ ἐν τῷ περὶ ὕψους.

Solus HERODOTVS proximè ad Homeri exemplar accessit.

Μόνος Ἡρόδοτος Ὁμηρικώτατος ἐγένετο.

Ex Hermogenis opere quod inscribitur περὶ ἰδεῶν parte II.

Ἐκ τῶν Ἑρμογένους περὶ ἰδεῶν τομ. β.

DE HERODOTO.

ΠΕΡΙ ἩΡΟΔΟΤΟΥ.

IN panegyricis itaq; quæ in historia vsuueniunt, omnium maxime excellit Herodotus. Causa est: præter quod purus iuxta ac disertus est, multum & in delectando occupatur. Etenim notionibus fabulosis propemodum omnibus, dictioneque poetica vtitur vbique. Amplitudinem vero sæpe habet & quod circa sententias versatur. certe accuratione sua & ornatus apparatu vtrumq; consequitur tam voluptatem quam amplitudinem in dictione.

Ἐν πᾶσι τοῖς καθ' ἱστορίαν πανηγυρικοῖς πανηγυρικώτατος ἐστὶν ὁ Ἡρόδοτος. τὸ δ' αἴτιον ἐστι μὲν οὐ καθαρὸς, καὶ σαφὴς, πολύς ἐστι τῆς ἡδονῆς. καὶ γὰρ ταῖς ἐννοίαις μυθικαῖς σχεδὸν πάσαις, καὶ τῇ λέξει ποιητικῇ κέχρηται διόλου. μέγεθος γε μὴν πολλαχοῦ μὲν ἔχει, τὸ καὶ ἐννοιῶν, καὶ μάλιστα ἐπιμελείᾳ καὶ τῷ πολλῷ κόσμῳ τῷ συναμφοτέρῳ, καὶ τὴν ἡδονὴν ἔχει, καὶ τὸ μέγεθος.

1 μικτὴν substantiue accipiendum pro μικτὴν τι, seu μῖξιν, vt sapta vocat. nisi μικτὴν communi genere vsurpatum hic velis, vt Aristoph. Rom. l. 3. τεταγμένην πόλιν. communis enim loquendi ratio postulat femininam hic μικτήν F.S. 2 Pro αὐτῶν sensus & structura postulant αὐτοῖς, vel αὐτῆς vel saltem αὐτῶν F.S. 3 Post αὐτῶν perperam in exemplari ex præcedentibus repetitum δὲ Πλάτωνα. F.S. 4 Pro ἡδείας perperam habet exemplar ἰδίας F.S. 5 In exemplari est ἐβούλευσεν parum congruenter, ego Stephanianam Herodoti edit. sequi malui. F.S.

οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ῥυθμῶν αὐτοῦ κατά τε τὰς συνθήκας, καὶ τὰς βάσεις, δακτυλικοί τέ εἰσι καὶ ἀναπαιστικοί, σπονδειακοί τε καὶ ὅλως σεμνοί. ἤθη δὲ καὶ πάθη προσώπων, εἴπερ τις ἄλλος, κάλλιστα καὶ ποιητικώτατα μεμίμηται. διὰ δὲ τούτων καὶ πλείονι τῷ μεγέθει πολλαχοῦ κέχρηται, ὡς ἔν τε ἄλλοις, καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἱστοριῶν κατά τε τοὺς Ξέρξου πρὸς Ἀρτάβανον, κἀκείνου πρὸς Ξέρξην περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων λόγους. τοσαῦτα καὶ περὶ Ἡροδότου.

Plerique enim numeri ipsius in compositionibus & pedibus dactylici sunt & anapæstici, & spondaici, prorsusq; graues. Mores verò & affectus personarum, si vllus alius, pulcherrimè & poëtico more quam maximè imitatur. Ob eas vero & maiori amplitudine sæpissime vtitur, vt alibi, & septimo historiarum, in Xerxis ad Artabanum, & illius ad Xerxem de rebus humanis sermonibus. Et hæc de HERODOTO dicta sint.

Ἐκ τῶν Μαρκελλίνου περὶ τοῦ Θουκυδίδου βίου.

Ex Marcellino, de Thucydidis vita.

Τῶν δὲ πρὸ αὐτοῦ (Θουκυδίδου) συγγραφέων τινὲς 10 καὶ ἱστορικῶν ἀψύχους ὥσπερ εἰσαγόντων τὰς συγγραφὰς, καὶ ψιλῇ μόνῃ χρωμένων διὰ πάσης διηγήσει, προσώποις δὲ οὐ περιθέντων λόγους τινὰς, οὐδὲ ποιησάντων δημηγορίας, ἀλλ' Ἡροδότου μὲν ἐπιχειρήσαντος, οὐ μὴν ἐξισχύσαντος (δι' ὀλίγων γὰρ ἐποίησε λόγων, ὡς προσωποποιίας μᾶλλον ἢ περὶ δημηγορίας) μόνος ὁ συγγραφεὺς ἐξεῦρέ τε δημηγορίας, καὶ τελείως ἐποίησε μετὰ κεφαλαίων καὶ διαιρέσεως, ὥστε καὶ στάσει ὑποπίπτειν τὰς δημηγορίας.

Cum autem scriptores, ac historici, qui eum (*Thucydidem*) ætate præcesserunt, historias anima (vt ita loquar) carentes conscripserint, & nuda, simplicique rerum narratione vbique sint vsi, nec vllis personis vllam orationem attribuant, nec vllas conciones fecerint, cumque HERODOTVS rem tentarit, nec voti compos fieri potuerit (HERODOTVS enim conciones paucis verbis expressas fecit, personarum fictionibus similiores, quam concionibus) vnus hic historiæ conditor conciones & inuenit, & perfectè composuit, ita vt earum vnaquæque sua capita, & partitiones habeat, & ad certum statum reuocari possit.

Καὶ πάλιν.

Et iterum.

Ἵνα δὲ μηδὲ τοὺς ἄλλους ἀγνοῇς χαρακτῆρας, 10 ἴσθι ὅτι μέσῳ μὲν Ἡρόδοτος ἐχρήσατο· (ὃς οὔτε ὑψηλός ἐστιν, οὔτε ἰσχνός) ἰσχνῷ δὲ ὁ Ξενοφῶν. διά γε οὖν τὸ ὑψηλὸν ὁ Θουκυδίδης καὶ ποιητικαῖς πολλάκις ἐχρήσατο λέξεσι, καὶ μεταφοραῖς τισί.

Sed vt reliquas dicendi formas cognoscas, scias HERODOTVM quidem media esse vsum (quæ neque sublimis, neque tenuis est) Xenophontem vérò tenui. Thucydides igitur, vt sublimem faceret orationem, sæpe & poëticis dictionibus, & quibusdam translationibus est vsus.

Sed abrumpere cogimur hanc telam. exstant alias hinc inde alia eiusmodi, vt apud eundem Hermogenem, Phalereum Demetrium, alios. Sic & elogia alia, quale illud vel ab inimico, quem se scripto contra Herodotum professus est, Plutarcho: γραφικὸς, *ait de Herodoto,* ἀνὴρ, καὶ ἡδὺς ὁ λόγος, καὶ χάρις ἔπεστι, καὶ δεινότης καὶ ὥρα τοῖς διηγήμασι. *Herodotus autem, ait Diodorus Siculus,* ὁ πολυπράγμων, εἰ καί τις ἄλλος, γεγονὼς, καὶ πολλῆς ἱστορίας ἔμπειρος. *Aristides vocat* κάλλιστον λογοποιῶν. θαυμασιώτατον καὶ μελίγηρυν, *Athenæus.* Ἡρόδοτος ὁ εὐφωνότατος, *inquit Cedrenus:* ὁ γλυκὺς Ἡρόδοτος, *Eustathius. Alia eiusmodi, quæ sibi quis notauerit plenius & melius. Nos, quod vnum adhuc possumus, è Cicerone & Quinctiliano testimoniis aliquot præclaris additis, subiiciemus dein aliquot epigrammata in Herodoti laudem à veteribus scripta, & plura noua H. Stephani, contra eos qui Herodoti historiam fabulositatis accusant.*

Ex Cicerone lib. II. De orat.

Apud Græcos autem eloquentissimi homines remoti à caussis forensibus, cùm ad ceteras res illustres, tum ad scribendam historiam maximè se applicauerunt. Nanque & HERODOTVM illum qui princeps genus hoc ornauit, in caussis nihil omnino versatum esse accepimus. Atqui tanta est eloquentia vt me (quantum ego Græcè scripta intelligere possum) magnopere delectet.

Ex eodem in Orat.

Quo magis sunt HERODOTVS Thucydidesque mirabiles, quorum ætas quum in eorum tempora quos nominaui accidisset, longissimè tamen ipsi à talibus deliciis vel potius ineptiis abfuerunt. Alter enim sine vllis salebris, quasi sedatus amnis, fluit: alter incitatior fertur, & de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum. primisque ab his (vt ait Theophrastus) historia commota est, vt auderet vberius quam superiores & ornatius dicere.

Ex eodem in Hortensio, apud Nonium.

Quid enim aut HERODOTO dulcius, aut Thucydide grauius? *&c.*

Idem libro de legibus I.

Patrem historiæ *eundem vocat: atque hoc referendum videtur ad illa verba quæ ex secundo de oratore libro allata paulo antè fuerunt,* HERODOTVM illum qui princeps genus hoc ornauit. *nam de historiæ scriptione loquitur.* H. Steph.

Ex M. Fabio Quinctil. lib. IX,

Vbi de compositione loquitur.

Itaque vt confiteor, pęnè vltimam oratoribus artem compositionis quæ perfecta sit, contigisse: ita illis priscis habitam inter curas, in quantum adhuc profecerant, puto. Neque enim mihi quamlibet magnus autor Cicero persuaserit, Lysiam, HERODOTVM, Thucydidem, parum studiosos eius fuisse.

Aliquanto pòst.

In HERODOTO verò cùm omnia (vt ego quidem sentio) leniter fluunt, tum ipsa διάλεκτος habet eam iucunditatem vt latentes etiam numeros complexa videatur.

Idem lib. X.

Historiam multi scripsere præclarè: sed nemo dubitat duos longè ceteris præferendos: quorum diuersa virtus laudem pęnè est parem consequuta. Densus & breuis, & semper instans sibi Thucydides: dulcis & candidus & fusus HERODOTVS. Ille concitatis, hic remissis affectibus melior: ille concionibus, hic sermonibus: ille vi, hic voluptate.

Addamus & hoc ex A. Gellii Noct. Attic. lib. XV. *cap.* XXIII.

Hellanicus, HERODOTVS, Thucydides, historiæ scriptores in iisdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt; & non nimis longè distantibus fuerunt ætatibus. nam Hellanicus initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & sexaginta annos natus videtur, HERODOTVS tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta, scriptum hoc est in libro vndecimo Pamphilæ.

EPIGRAMMATA IN HERODOTVM, QVORUM prima tria veterum sunt, reliqua H. Stephani.

Antholog. lib. V.

ΧΡΙΣΤΟΔΩ΄ΡΟΥ ποιητοῦ Θηβαίου Κοπτίτου.

Οὐδὲ Ἁλικαρνασσοῦ με παρέδραμε θέσπις ἀοιδὸς
Ἡρόδοτος πολυΐδρις, ὃς Ὠγυγίων κλέα φωτῶν
Ὅσα περ ἠπείροιν δυὰς ἤγαγεν, ὅσα περ αἰὼν
Ἔδρακεν ἑρπύζων, ἐννέα ταῖς ἀνέθηκε Μούσαις
Μίξας εὐεπίῃσιν Ἰάονίδος ἄνθεα φωνῆς.

CHRISTODORI POETÆ THEBANI COPTITÆ.

Interprete Cl. SALMASIO.

Nec te Alicarnasso vates diuine silebo
HERODOTE *ó sapiens, quo fortia facta virorum,*
Quidquid in Europa atque Asia labentibus annis
Tempora prisca tulere, nouem sacrante Camœnis
Iuncta Iadi certat florens facundia linguæ.

apud Steph. voce Θούριοι.

ἈΔΗ΄ΛΟΥ.

Ἡρόδοτον Λύξεω κρύπτει κόνις ἥδε θανόντα,
Ἰάδος ἀρχαίης ἱστορίης πρύτανιν,
Δωριέων πάτρης βλαστόντ' ἄπο. τῶν γὰρ ἄπλητον
Μῶμον ὑπεκπροφυγὼν, Θούριον ἔσχε πάτρην.

INCERTI.

Eodem interprete.

Lyxidæ HERODOTI *cineres humus ista recondit*
Historiæ antiquæ patris Ioniacæ.
Quem Doris patria extulerat, patria altera posthac
Thurias excepit, dum fugit inuidiam.

Fuit hoc epigramma & supra allatum ab auo meo, cum eiusdem interpretatione, pag. 8. Monuit me etiam SALMASIVS noster ὁ πάνυ, in tertio versu, vbi vulgo habetur Δωριέων πάτρης, Palatinos codices habere Δωριέος ἐκ πάτρης, quod ipsum tamen vulgato melius non esse censet.

ἌΛΛΟ.

Ἡρόδοτος Μούσας ξεινίσσατο· τῶν δ' ἄρ' ἑκάστη
Ἀντὶ φιλοξενίης βίβλον ἔδωκε μίαν.

ἘΡΡΊΚΟΥ ΤΟΥ͂ ΣΤΕΦΆΝΟΥ ΕἸΣ τὸν Ἡρόδοτον.

Ἡρόδοτος λιγυρῶν ὅτι μύσισιν ἄξια Μουσῶν,
Τῶν δὲ βίβλοις σφετέρας δῶκαν ἐπωνυμίας.

ΕἸΣ ΤῸΝ ΑΥ̓ΤΌΝ.

Ἡροδότου τὶς φθέγμα μελισταγὲς εἶπεν ἀκούσας,
Οὐ δεῖ Μουσάων, ἦν λαλῇ Ἡρόδοτος.

Ἢ οὕτω, Καλλιόπης [illegible]

ΕἸΣ ΤῸΝ ΑΥ̓ΤΌΝ.

Ἡροδότου λαλέοντος ἀκὴν ἔσο Μοῦσα σιωπῇ,
Ὄφρα σὲ μὴ εἴπω Μοῦσαι ἄμουσον ἔμεν.

Ἢ οὕτω. Μὴ [illegible] Μοῦσαι ἄμουσον ἔμεν.

ΕἸΣ ΤῸΝ ΑΥ̓ΤΌΝ.

Οὐχ Ἑλικωνιάδων πάδε ἦν, ἀλλ' Ἡροδότοιο,
Φοῖβος ἄτ', ἐν μέσσῳ τῶν Ἑλικωνιάδων.

ΕἸΣ ΤῸΝ ΑΥ̓ΤΌΝ.

Ἡροδότου λεγόμεσθα πόνος θ' ἅμα ἐννέα Μοῦσαι·
Κλέμμα δὲ Μουσάων κάλλιον ἄμμε λέγειν.
Εἰ δέκα δ' ἦν γεγραφὼς, δεκάτην τίς ἂν ἔπλασε Μοῦσαν,
Ὄφρα μὴ ἡ δεκάτη βίβλος ἄμουσος ἔοι.

ΕἸΣ ΤῸΝ ΑΥ̓ΤΌΝ.

Ἔστι μὲν, ἔστι Ἰὰς λιγυρὴ διάλεκτος ἁπασῶν
Ἔξοχα, καὶ μαλακοῖς ἐξαφίησι θρόοις·
Ἀλλὰ γὰρ ὅσσον Ἰὰς πασῶν προφερεστάτη ἐστὶ,
Τόσσον Ἰαζόντων Ἡρόδοτος προφέρει.

ALIA EIVSDEM H. STEPHANI EPIGRAMMATA, PARTIM GRÆCA, PARTIM LATINA, QVÆ iis qui HERODOTVM accusant fabulositatis, respondent: è quibus primum quod incipit Ἄφρων omisimus hîc, quum id supra iam pag. 34. habueris.

ΕἸΣ ΤῸΝ ΑΥ̓ΤῸΝ ἩΡΌΔΟΤΟΝ,

ὡς ἀπ' αὐτοῦ.

Θαύματα πολλὰ λέγων, δοκέω πολλοῖσιν ἄπιστος·
Σοὶ δ' ἄπιστος ἔην ὅς με ἄπιστον ἐρεῖ.

ΕἸΣ ΤῸΝ ΑΥ̓ΤΟΝ

ὡς ἀπ' αὐτοῦ.

Μυθικὴ ἱστορίη φθονερῶν παρὰ τοῖσδε καλεῦμαι.
Φεῦ πόσσοι ἰοβόλου ὃ στόμα τῶν φθονερῶν.
Ἀλλὰ γράφειν παράδοξα πολλοί με λέγουσι καὶ ἄλλοι.
Ἢ παράδοξα γράφειν, μυθικά ἐστι γράφειν;
Ἱστορικοὶ πολέες παράδοξα γράφουσι καὶ ἄλλοι,
Καὶ τῶνδ' οὐ λέγεται μυθικὴ ἱστορίη.
Ὅσσ' ἐνίοις παράδοξα δοκεῖ, δοκεῖ οὔπω πᾶσι.
Καί τι ἄπιστα δοκεῖ σήμερον, αὔριον οὔ.
Ἡ 'μὴ ἱστορίη, παράδοξα γράφουσα, καλείσθω
Ἢ παραδοξογράφος, μήτι δὲ μυθογράφος.

ΕΙ'Σ ΤΟ'Ν ΑΥ'ΤΟ'Ν, ΩʹΣ ἀπ' αὐτοῦ.

Ἔκλυον εἰν ἀΐδεω ὅτι πολλοὶ πολλάκι ἄνδρες
　Ἱστορίης κατ' ἐμῆς πολλὰ κακηγόρεον.
Πλούταρχος, Βοιωτὸς ἀνὴρ, πρόταρχος ἁπάντων,
　Καὶ κακόηθες ἐμοῦ φησὶ τὸ ἱστορικόν.
Ἀλλ' εἰ κ' εἰν ἀΐδεω παῤῥησίη ἔστι μοι οἴκῳ,
　Ἦθός οἱ δύηθες, κ' οὐ κακόηθες ἐμοί.

SEQVVNTVR LATINA, IN EIVSDEM HERODOTI PERSONA SCRIPTA.

I.

MENDACEM historicum quonam me teste probabis,
　Qui nostros libros non reuerenter habes?
Dicere non satis est, Nimis hæc mihi mira videntur.
　Mira nimis seclis haud ea visa suis.
Illa hoc in seclum secla vt reuocentur oportet,
　Si mendacem aliquo teste probare voles.
Non reuocare potes: peto tantùm quod potes, vt non
　Me, quæ visa mihi, visa negare velis.

II.

Quisquis is est, vel quisquis erit, quo iudice mendax
　Dicar, vel nimium vel nihil ille sapit.
Nil sapit, hoc vulgo qui dicere credulus audet,
　Atque leui famæ pondus inesse putat:
At si quis lectis hoc ausit dicere musis,
　Quum sapit has vltra, plus satis ille sapit.

III.

Quod mihi narranti non credis, fabula dici
　Protinus hoc dignum est, liuide, iudice te.
Quod quis non credit, si sic vocitare licebit,
　Historicos multos fama sinistra manet.
Credulus haud volo sis, incredulus & volo non sis:
　Hic volo tu discas posse tenere modum.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΗΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ· Η' ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΛΟΙ Θ', ΕΠΙγραφόμεναι ΜΟΥΣΑΙ.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIA: SIVE HISTORIARVM LIBRI NOVEM, MVSARVM nominibus inscripti.

LIBER PRIMVS, *qui inscribitur* CLIO.

HERODOTI Halicarnassei [1] historiæ explicatio hæc est: ut neque ea quæ gesta sunt, ex rebus humanis oblitterentur [2] ex æuo, neque ingentia & admiranda opera vel à Græcis edita vel à barbaris, [3] gloria fraudentur, cum alia, tum vero [4] qua de re isti inter se belligerauerunt. Persarum [5] eximii memorant dissensionum autores extitisse Phœnices, qui à mari quod rubrum vocatur, in hoc nostrum [6] proficiscentes, & hanc incolentes regionem quam nunc quoq; incolunt, longinquis continuo nauigationibus incubuerunt: faciendisque Ægyptiarum & Assyriarum mercium vecturis, cum in alias plagas, tum etiam Argos peruenerunt. Argos etenim ea tempestate omnibus ciuitatibus regionis quæ nunc Græcia nominatur, antecellebat. Huc porro appulsos Phœnices mercimonia exposuisse: & quinto sextove quam appulissent die, cunctis fere diuenditis, feminas ad mare venisse cum alias multas, tum vero regis

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ, ἐπιγραφομένη ΚΛΕΙΩ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἁλικαρνασσῆος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε· ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωυμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισιν ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται· τά τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι. Περσέων μέν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς αἰτίους. (γρ. [illegible]) 10 τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χῶρον τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσιν ἐπιθέσθαι. ἀπαγινέοντας δὲ φορτία Αἰγύπτιά τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος. τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένῃ χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν φόρτον. πέμπτῃ δὲ ἢ ἕκτῃ ἡμέρῃ 20 ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναῖκας, ἄλλας τε πολλάς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλῆος

---

1 2 3 4 5 Historiæ editio. *Totum hoc principium possit ita reddi*, Hæc est historia ab Herodoto Halic. edita: ut nec ea quæ facta sunt, ex hominum memoria temporis longinquitate deleantur, neque magnorum & admirandorum facinorum, quæ partim Græci partim barbari ediderunt, fama extinguatur, cum circa alia *quæ de iis cognitu digna sunt*, tum vero *circa hoc*, quænam belli inter eos caussa fuerit. Persarum quidem certe sermones memorant diss. *Legit autem hic interpres* λόγιοι *pro* λόγοι. 6 Profecti, & positis sedibus in ea regione quam, &c.

θυγατέρα. τὸ δέ οἱ οὔνομα εἶναι κατὰ τὠυτὸ τὸ καὶ Ἕλληνες λέγουσι, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στάσας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ὠνέεσθαι τῶν φορτίων τῶν σφιν ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακελευσαμένους ὁρμῆσαι ἐπ᾽ αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἁρπασθῆναι. ἐσβαλλομένους δὲ ἐς τὴν νέα, οἴχεσθαι ἀποπλέοντας ἐπ᾽ Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες· καὶ τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα, Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοὔνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας, ἁρπάσαι τοῦ βασιλέος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἴησαν δ᾽ ἂν οὗτοι Κρῆτες) ταῦτα δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρης ἀδικίης γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἶάν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, διαπρηξαμένους καὶ τἄλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκοντο, ἁρπάσαι τοῦ βασιλέος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ τὸν Κόλχων βασιλῆα ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας τῆς ἁρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα· τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσάν σφι δίκας τῆς ἁρπαγῆς· οὐδὲ ὦν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι. Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν Πριάμου, ἀκηκοότα ταῦτα, ἐθελῆσαί οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δι᾽ ἁρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάντως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους διδόναι. οὕτω δὴ ἁρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἕλλησι δόξαι, πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην, καὶ δίκας τῆς ἁρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προϊσχομένων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἁρπαγήν· ὡς οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεόντων, βουλοίατό σφι παρ᾽ ἄλλων δίκας γίνεσθαι; Μέχρι μὲν ὦν τούτου, ἁρπαγὰς μούνας εἶναι παρ᾽ ἀλλήλων· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι. προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μέν νυν ἁρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν ἀδίκων ἔργον νομίζειν εἶναι· τὸ δὲ ἁρπασθεισέων σπουδὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίαν ὤρην ἔχειν ἁρπασθεισέων, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ ὅτι εἰ μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ ἂν ἡρπάζοντο. σφέας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίης λέγουσι Πέρσαι ἁρπαζομένων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι.

γρ. Φοίνικες · γρ. μὲν δὴ · γρ. προϊσχομένους

filiam, cui nomen esset idem quod Græci tradunt, Io filiam Inachi. Dumque hæ feminæ puppi nauis assistentes ea mercarentur quæ cuiusque auiditas maxime ferebat, in eas Phœnices sese adhortatos impetum fecisse: & ipsarum plerisque aufugientibus, Io cum aliis aliquot raptam fuisse: eisque in nauem impositis Phœnices in Ægyptum vela fecisse.

II Hunc itaque in modum Io in Ægyptum peruenisse memorant Persæ, non quemadmodum [1] Græci: & hoc iniuriarum principium extitisse. Post hæc Græcorum quosdam, quorum nomina non possunt dicere, Tyrum appulsos, filiam regis rapuisse Europam: (fuerunt autem isti Cretenses) [2] illisque par pari repensum. Verum postea Græcos secundæ iniuriæ autores extitisse. longa enim naue [3] in ora Colchidis & ad Phasim fluuium, quũ cetera transegissent quorum gratia venerant, illinc rapuisse filiam regis Medeam. Ad quam reposcendam, pœnasque de raptu petendas, quum rex Colchorum caduceatorem misisset, Græcos respondisse, vt illi de rapta Io Argiua pœnas sibi non dedissent, ita ne se quidem illis daturos.

III Secunda dehinc ætate, ferunt, Alexandro Priami filio, quum ista audisset, cupidinem incessisse vxoris sibi per rapinam è Græcia comparandæ, certum habenti omnino se pœnas non pensurum, quas nec illi pependissent. Ita quum is Helenam rapuisset, visum esse Græcis, primum missis illuc nunciis & Helenam repetere, & pœnas de raptu petere. Illos vero [4] tergiuersantes mentionem fecisse de raptu Medeæ: & qui nec pœnas dedissent, nec rapinam reposcentibus reddidissent, quomodo vellent ab aliis sibi pœnas dari.

IV Hactenus igitur inter eos mutuis solis rapinis actum. Eorum autem quæ deinceps extiterunt, Græcos præcipue autores extitisse, qui priores in Asiam quam ipsi in Europam copias ducere incepissent. Se quidem sentire iniuriorum virorum factum esse rapere feminas: amentium vero, raptis vlciscendis operam dare: prudentium autem, [5] pro nulla habere raptarum pulchritudinem: quippe quæ, nisi voluissent, haud dubie raptæ non fuissent. [6] Eoque suarum feminarum ex Asia raptarum Persæ negant vllam se habuisse rationem:

1 Phœnices. *Sed alteram lect. sequitur.* 2 Et ista quidem pari compensatione inter eos esse facta. 3 Æam Colchicam aduectos. 4 Medeæ raptum ipsis obiecisse, ista prætexendo, quum nec ipsi pœnas *&c.* 5 Raptas nihil curare. 6 Se itaque Asianos raptarum mulierum nullam rationem habuisse dicunt Persæ: Gr.

Græcos autem Lacedæmoniæ mulieris gratia ingentem comparasse classem, deinde in Asiam profectos, imperium Priami euertisse: atque ex eo tempore semper existimasse sibi hostes esse Græcos. Siquidem Asiam & barbaras gentes quæ illam incolunt, [1] putant Persæ sibi necessitudine coniunctas, Europam vero & Græcos à se esse disiunctos. Hunc in modũ Persæ rem gestam esse memorant, & Ilii excidium sibi discordiæ cum Græcis extitisse principium comperiunt. Cum quibus non consentiunt de Io Phœnices, quam negant se in Ægyptum abduxisse raptu vsos, sed eam apud Argos cum nauclero nauis ipsorum rem habuisse: & quum se grauidam esse comperisset, veritam parentes, [2] sic voluntariam cum Phœnicibus nauigasse, ne detegeretur. Et hæc quidem Persæ Phœnicesque referunt: ego vero, vtrum sic gesta sint necne, [3] non pluribus persequar. Ceterum quem ipse noui primum cœpisse inferre Græcis iniuriam, [4] hunc indicabo, longius oratione pergens, tam paruas vrbes ciuitatesque commemorando quam magnas. Nam quæ olim magnæ erant, earũ permultæ factę sunt paruę: rursus, quę mea memoria magnæ fuerunt, prius fuerant paruæ. Igitur quũ sciam humanam felicitatem nequaquam in eodem tenore perstare, [5] vtriusq; fortunæ mentionem habebo.

VI Crœsvs genere quidem fuit Lydus, patre autem Alyatte: earum vero nationum [6] tyrannus quæ intra Halym amnem sunt, qui à meridie Syros ac Paphlagones interfluens, contra ventum Aquilonem, in mare quod vocant Euxinum euoluitur. Hic Crœsus, è barbaris quos cognitos habemus, primus Græcorum [7] alios ad tributum pendendum adegit, alios sibi amicos conciliauit. Subegit quidem Iones, Æoles, & qui sunt in Asia Dores: amicos autem sibi fecit Lacedæmonios, quum ante eius imperium vniuersi Græci liberi fuissent. Nam Cimmeriorum aduersus Ioniam expeditio, vetustior illa quidem Crœso extitit, non tamen [8] vrbes expugnauit, sed per incursiones prędas abegit.

VII Ceterum principatus quum esset Heraclidarum, ad genus Crœsi, qui vocabantur Mermnadæ, sic peruenit: Candavles, is quem Græci Myrsilum nominant, Sardium fuit [9] tyrannus,

Ἕλληνας δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στόλον μέγαν συναγεῖραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριάμου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ τούτου τ' αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα βάρβαρα οἰκειεῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἥγηνται κεχωρίσθαι. Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου ἅλωσιν εὑρίσκουσι σφίσι ἐοῦσαν τὴν ἀρχὴν τῆς 10 ἔχθρης τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. περὶ δὲ τῆς Ἰοῦς οὐκ ὁμολογέουσι Πέρσῃσι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἁρπαγῇ σφέας χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ Ἄργεϊ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νεός· ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν ἔγκυος ἐοῦσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω δὴ ἐθελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὡς ἂν μὴ κατάδηλος γένηται. Ταῦτα μέν νυν Πέρσαι τε καὶ Φοίνικες λέγουσι. ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ 20 οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἕλληνας, τοῦτον σημήνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως μικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων ἐπεξιών. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρά. τὴν ἀνθρωπηίην ὦν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμὰ ἐν τὠυτῷ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν τὸ γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω· τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ, ὃς 30 ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίης μεταξὺ Συρίων καὶ Παφλαγόνων, ἐξίει πρὸς Βορῆν ἄνεμον ἐς τὸν Εὔξεινον καλεόμενον πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπαγωγήν, τοὺς δὲ, φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο μὲν Ἴωνάς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ· φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ Κιμμερίων στράτευμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον, Κροίσου ἐὸν πρεσβύ- 40 τερον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πολίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἁρπαγή. Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὕτω περιῆλθε, ἐοῦσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροίσου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. ἦν Κανδαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον [a] καλέουσι, τύραννος Σαρδίων,

[margin: ἀπὸ τούτου τε αἰεί] [margin: [a] ὀνομάζουσι]

1 *Vel*, in necessitudinem suam recipiunt: cum Europa vero & Græcis nullam sibi societatem intercedere existimant. *Vel*, nihil sibi esse cõmune. 2 Tum demum vltrò cum Ph. 3 Dicere non cõstitui. *Q.d.* non me comparo ad dicendum. 4 Hunc vbi indicauero, vlterius progrediar, tam p. 5 De vtrisque ment. 6 Regnator vel rex, *aut*, dominator. *Sic & alii in locis.* 7 *Vel*, Alios subactos, *hoc* [subiugatos] pendere sibi tributum coegit. 8 Vrbes subiugauit. *Vel*, pati iugum coegit. 9 *Subsistite eandem interpretationem quam paulo ante.*

ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἄργων μὲν γὰρ ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλειδέων, βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἄργωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρης, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος· ἀπ᾽ ὅτευ ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μηίων καλεόμενος. παρὰ τούτων δὲ Ἡρακλεῖδαι ἐπιτραφθέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος· ἄρξαντες ἐπὶ δύο καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἔτεα πέντε τε καὶ πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχήν, μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὴ ὦν ὁ Κανδαύλης ἠράσθη τῆς ἑωυτοῦ γυναικός· ἐρασθεὶς δέ, ἐνόμιζέ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε δὲ ταῦτα νομίζων· ἦν γάρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ τὰ σπουδαιέστερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Κανδαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερεπαινέων. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος (χρῆν γὰρ Κανδαύλῃ γενέσθαι κακῶς) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιάδε, Γύγη, οὐ γάρ σε δοκέω πείθεσθαί μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἴδεος τῆς γυναικός (ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποίεε ὅκως ἐκείνην θεήσεαι γυμνήν. ὁ δέ, μέγα ἀμβώσας, εἶπε, Δέσποτα, τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγιέα, κελεύων με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ. ἐν τοῖσιν ἓν τόδε ἐστί, σκοπέειν τινὰ τὰ ἑωυτοῦ. ἐγὼ δὲ πείθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην· καὶ σέο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων. Ὁ μὲν δή, λέγων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μή τί οἱ ἐξ αὐτέων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοισίδε, Θάρσει Γύγη, καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμήν, μή τί τοι ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι οὕτως ὥστε μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ. ἐγὼ γάρ σε ἐς τὸ οἴκημα ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὄπισθε τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω. μετὰ δ᾽ ἐμὲ ἐσελθόντα, παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμὴ ἐς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ τῆς

ab Alcæo Herculis fillio oriundus. Siquidem Heraclidarũ primus, Sardium rex extitit Argon, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos: nouissimus, Candaules Myrsi filius: quum ante Argonem qui in ea regione regnauerãt, fuissent oriundi à Lydo Atyis filio, à quo totus is populus cognominatus est Lydius, quum Meon antea vocaretur. Ab his [1] succedentes Heraclidæ, imperiũ ex oraculo adepti sunt, Iardanæ ancilla & Hercule geniti: idque per quingentos & quinque annos, duas & viginti virorum ætates, tenuerunt, filius patri deinceps succedens, vsque ad Candaulem Myrsi filium. Hic igitur Candaules vxorem adamabat, eamque præ amore arbitrabatur omnium feminarum esse pulcherrimam. Hoc ita esse sibi persuadens, apud Gygem, Dascyli filium, ex satellitibus suis (erat enim is maxime ipsi acceptus, [2] eoque ministro in rebus magis arduis vtebatur) speciem vxoris supra modum extollebat. Ad quem non multo interiecto tempore (necesse nanque erat ei male euenire) inquit his verbis, Gyges, [3] neque enim videris mihi fidem habere referenti de coniugis specie: (quod magis incredulæ sunt hominibus aures quam oculi) fac illam conspicias nudam. Hic autem vehementer exclamans, Quempam, inquit, here sermonem profers haudquaquam sanum, qui me iubes inspicere heram meam nudam? Mulier exuta tunica, & verecundiam pariter exuit. Iam olim hominibus sunt honesta excogitata, [4] vnde discere debemus: ex quibus hoc vnũ est, Quæ sua sint, quemque inspicere debere. Ego vero tibi fidem habeo, illam esse feminarum omnium speciosissimam, teque oro ne me ores illicita. Atq; hæc dicendo Gyges repugnabat, pertimescens nequid sibi ex ea re mali contingeret. Cui vicissim ille his verbis, Fidens, inquit, esto Gyges: caue timeas aut me, tanquam hoc te sermone tentantem, aut vxorem meam, nequid tibi ex ea detrimenti creetur. Principio enim [5] sic ego machinabor, vt illa ne deprehendere quidẽ possit se abs te fuisse inspectam. Te nanque secundũ fores cubiculi in quo cubamus, quum apertæ fuerint, collocabo. Vbi ergo fuero ingressus, aderit & vxor mea in cubiculum: iuxta cuius introitum

1 Autem educati Heracl. 2 Eique res magis serias communicabat) spec. 3 Quia non videris mi. 4 Vnde discere oportet. *Q. d. Iam olim compertum fuit quænam honestati essent consentanea, & inde nobis petenda disciplina est. Vnum autem eorum est,*
5 Tali artificio vtar, vt.

fella

sella posita est, super quam vestes illa, vt quamque exuet, reponet, sese per multum otium spectandam præbens: [1] quæ quum à sella cubitum perget, [1] ostendens ei inuicem terga, curæ tibi sit deinceps ne te per fores abeuntem conspiciat. Gyges igitur, vbi effugere non potuit, fuit paratus: quem Candaules, postea quam hora cubandi visa est adesse, in cubiculum duxit: statimque post, & vxor adfuit. quam introeuntem ac vestimenta deponentem Gyges intuitus, vbi auersa fuit illa cubitum vadens, ipse è loco prorepens foras abiit: & inter exeundu à muliere conspectus est. [2] Hæc, vt didicit à viro quid actum esset, neque præ pudore exclamauit, neque visa est percepisse, habens in animo Candaulem vlcisci. Apud Lydos enim, & fere apud ceteros quoque barbaros, magno probro est etiam virum conspici nudum. Ita tunc nihil aperiens mulier, silentium tenuit: mox autem vbi dies illuxit, quos domesticorum maxime sibi fideles intelligebat esse, quum præparasset, Gygem accersit. Hic eam nihil suspicans scire eorum quæ acta erant, accersitus venit: quippe qui antea solitus esset ad reginam concedere, quoties ab ea vocaretur. Vt venit, ad eum his verbis mulier inquit, [3] Nunc duabus tibi præsentibus viis, Gyges, offero electionem, in vtram malis diuertere. Aut enim me pariter ac regnum Lydorum habe, vbi Candaulem interfeceris, aut teipsum continuo occumbere sic oportet: ne in omnibus Candauli obsequendo, [4] posthac scias quæ te scire non decet. sed aut illum qui ista consuluit, interire opus est: aut te, qui nudam me es conspicatus, & illicita fecisti. Ad hæc verba Gyges primum obstupefactus, postea obsecrare illam ne se ad talem necessitatem adigeret alterutrum eligendi. Vbi non persuadet, sed vtique propositam sibi necessitatem cernit aut interimendi herum, aut per alios pereundi, elegit vt ipse superesset: atque ita percontans illam, inquit, Quandoquidem me adigis inuitum ad herum meum occidendum, age, audiam quo pacto illū adoriemur. Excipiens illa, Ex eo, inquit, loco adoriendus erit vnde ille me nudam ostendit. in sopitum autem impetus dabitur. Posteaquā igitur insidias instruxerunt,

ἐσόδου κέεται θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἓν ἕκαστον ἐκδύνουσα θήσει, καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ τὴν εὐνὴν, κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένῃ, σοὶ μελέτω τὸ ἐνθεῦτεν ὅκως μή σε ὄψεται ἰόντα διὰ τῶν θυρέων. Ὁ μὲν δὴ, ὡς οὐκ ἐδύνατο διαφυγεῖν, ἦν ἕτοιμος. ὁ δὲ Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεεν ὥρη τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε τὸν Γύγεα ἐς τὸ οἴκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα παρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἵματα ἐθηεῖτο ὁ Γύγης. ὡς δὲ κατὰ νώτου ἐγένετο, ἰούσης τῆς γυναικὸς ἐς τὴν κοίτην, ὑπεκδὺς ἐχώρεεν ἔξω. καὶ ἡ γυνὴ ὁρᾷ μιν ἐξιόντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὔτε ἀνέβωσεν, αἰσχυνθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μαθεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσασθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοισι βαρβάροισι, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνὸν, αἰσχύνην μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτως, οὐδὲν δηλώσασα, ἡσυχίην εἶχεν· ὡς δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκετέων τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἐόντας ἑωυτῇ, ἑτοίμους ποιησαμένη, ἐκάλεε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐτὴν τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος. ἐώθεε γὰρ καὶ πρόσθεν, ὅκως ἡ βασίλεια καλέοι, φοιτᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπίκετο, ἔλεγεν ἡ γυνὴ τάδε, Νῦν τοι δυοῖν ὁδοῖν παρεουσέων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὁκοτέρην βούλεαι τραπέσθαι. ἢ γὰρ Κανδαύλεα ἀποκτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιληίην ἔχε τὴν Λυδῶν, ἢ αὐτόν σε αὐτίκα οὕτως ἀποθνήσκειν δεῖ· ὡς ἂν μὴ πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μή σε δεῖ. ἀλλ' ἤτοι κεῖνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάμενον δεῖ ἀπόλλυσθαι, ἢ σὲ τὸν ἐμὲ γυμνὴν θεησάμενον, καὶ ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα. ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἱκέτευε μή μιν ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρῖναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὔκων δὴ ἔπειθεν, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθέως προκειμένην, ἢ τὸν δεσπότεα ἀποκτείναι, ἢ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυσθαι. αἱρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων τάδε, Ἐπεί με ἀναγκάζεις δεσπότεα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω τέῳ καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν αὐτῷ. ἡ δὲ, ὑπολαβοῦσα ἔφη, Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδέξατο γυμνήν· ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται. Ὡς δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλὴν,

1 Et ei fueris à tergo, curæ ti- 2 Vel, Hæc vt animaduertit quod à viro factum erat, neque exclamauit, vtpote pudore retenta, neque præ se tulit animaduertisse. 3 Nunc quum duæ viæ in tua sint potestate, G. 4 Posthac videas quæ te videre non decet.

γυναικὸς γενομένης, (οὐ γὰρ μετίετο ὁ Γύγης, οὐδέ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίη, ἀλλὰ ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἢ Κανδαύλεα) εἵπετο ἐς τὸν θάλαμον τῇ γυναικί. καί μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα, ἀναπαυομένου Κανδαύλεω, ὑπεισδύς τε καὶ ἀποκτείνας αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληίην Γύγης· τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γενόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν βασιληίην, καὶ ἐκρατύνθη ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίου. ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω πάθος, καὶ ἔνοπλοι ἦσαν, συνέβησαν ἐς τὠυτὸ οἵ τε τοῦ Γύγεω στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοὶ, ἢν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον ἀνέλῃ μιν βασιλέα εἶναι τῶν Λυδῶν, τόνδε βασιλεύειν· ἢν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδας τὴν ἀρχήν. ἀνεῖλέ τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπεν ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι τίσις ἥξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγεω. τούτου τοῦ ἔπεος Λυδοί τε καὶ οἱ βασιλέες αὐτῶν λόγον οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθη. Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτως ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς Ἡρακλείδας ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψεν ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα· ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρεα ἀναθήματά ἐστι, οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι· παρὲξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον τε, καὶ τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρές οἱ ἀριθμὸν ἓξ χρύσεοι ἀνακέαται. ἑστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαντα. ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δήμου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἠετίωνος. οὗτος δὴ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκεν ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορδίεω, τὸν Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν βασιλήιον θρόνον, ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζεν, ἐόντα ἀξιοθέητον. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἔνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἄργυρος τὸν ὁ Γύγης ἀνέθηκεν, ὑπὸ Δελφῶν καλέεται Γυγάδας, ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος ἐπωνυμίην. ἐσέβαλε μέν νυν καὶ οὗτος στρατιὴν, ἐπείτε ἦρξεν, ἔς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολοφῶνος τὸ ἄστυ εἷλεν. ἀλλ' οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ' αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο, βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσαράκοντα ἔτεα. τοῦτον μὲν

γρ. ἐν ὅπλοισι

γρ. δημοσίῳ

& nox aduenit, Gyges [1] nihil cunctatus est: quippe cui nulla deuitandi facultas esset, sed necesse aut perire, aut Candaulem perimere. mulierem in thalamum sequitur, quem illa, dato pugione, subter easdem fores occulit. Vnde postmodum iste procedens, quiescentem Candaulem obtruncat, vxoreque eius & regno potitus est. [2] Cuius *rei* meminit & Archilochus Parius, qui per idem tempus fuit, in iambo trimetro. Obtinuit autem regnum Gyges & in eo fuit confirmatus ex Delphico oraculo. nam quum Lydi indigno animo ferrent Candaulis casum, atque in armis essent, conuenit inter hos ac factionem Gygianam, vt, si oraculum respondisset hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret: sin minus, principatum Heraclidis restitueret. Accepto igitur oraculo Gyges ita regnauit. [3] Sed demum Pythia loquuta, Heraclidarum vltionem in atnepotem Gygis esse venturam. quod carmen neque Lydi neque ipsorum reges vllius momenti fecerunt, priusquam exitu comprobatum est. Hunc in modum obtinuere tyrannidem Mermnadæ, sublatis Heraclidis. Gyges, [4] tyrannide occupata, Delphos donaria misit non pauca, [5] vbi quæ ex argento donata visuntur, eorum pleraque istius sunt. Et præter argentum, immensam vim auri dedicauit: potissimumque cum alia, tum vero (quod præcipua mentione dignum est) pateras aureas, numero sex, pondo triginta talentorum: quæ in Corinthiorum thesauro collocata sunt. licet is thesaurus (si vera loqui volumus) non Corinthii populi sit, sed Cypseli Eetionis filii. Ita Gyges, barbarorum quos ipsi nouimus primus, munera apud Delphos posuit, secundū Midam Gordii filium, Phrygiæ regem. Nam & Midas obtulit regiam sellam, in qua sedens iura solitus dicere erat, rem spectaculo dignam: [6] quod tribunal codē quo Gyges obtulit loco, vocitatur à Delphis Gygadas, eius *videlicet* qui obtulit cognomine. Is igitur postquam imperio potitus est, arma intulit Mileto & Smyrnæ, vrbemque Colophonem vi cepit. Nec aliud vllum præclarum facinus ab eo gestum est, quum duodequadraginta annos regnauerit. Et hunc quidem nos,

XIII

XIV

1 Vt qui non dimitteretur, nec vllam effugiendi facultatem haberet, sed cui necesse esset aut per. 2 Cuius, *videlicet Gygis*, mem. 3 Sed id demum tamen Pythia erat loquuta. 4 regno occupato. 5 Sed cum alia plurima ex argento Delphis sunt ab eo posita, tum vero etiam præter arg. 6 Quæ sella eodem loco posita est quo Gygis pateræ: vocaturque à Delphis hoc aurum & argentum a Gyge oblatum, Gygæum, eius *videl.*

his dun-

his duntaxat de eo commemoratis, missum facimus. XV ¶ ARDYIS autem eius filii faciemus mentionem, qui post Gygem regnauit. Hic Prienenses expugnauit, & Miletum inuasit: quo [1] Sardium tyrannidem obtinente, Cimmerii à Scythis Nomadibus eiecti è sedibus suis, in Asiam transierunt, Sardisque præter arcem ceperunt. XVI Quũ autem vndequinquaginta regnasset annos, successit SADYATTES Ardyis filius, regnauitque annis duodecim. Sadyattæ successit ALYATTES, qui cum Cyaxare Deiocis nepote bellauit & Medis: Cimmeriosque exegit ex Asia, Smyrnam etiam à Colophone conditam cepit, & Clazomenas inuasit. [2] Vnde non quemadmodum optabat discessit, sed vehementer euentu frustratus. Alia quoque opera, quum in imperio fuit, dignissima memoratu edidit, quæ hæc sunt. XVII Bello quod gessit cum Milesiis, à patre traditũ, hac ratione Miletum illuc transgressus obsidebat: Dum fruges in regione erant adultæ, tunc exercitum immittebat, procedens in expeditionem ad cantum fistularum, fidiumque, ac tibiæ tam muliebris quam virilis. Quumque in agrum Milesium peruenerat, non ædificia quæ in agris erant, diruere, non incendere, non fores effringere, sed incolumes esse passim sinere: arboribus modo fructibusq; regionis peruastatis, rursus se recipiebat. Nam Milesii mare obtinebant, vt opus non esset hosti illic considere. Ædificia autem idcirco Lydus non excidebat, [3] vt & Milesii habentes vnde procederent, humum sererent colerentque: & quum hoc illi fecissent, ipse cum exercitu ingressus haberet aliquid quod popularetur. XVIII Hæc faciens, vndecim oppugnauit annis: per quos [4] duo ingentia vulnera accepere Milesii: vnum, in Limeneio (quod est ipsorum regionis) pugna commissa, alterum in campo Mæandri. Horum vndecim annorum sex adhuc apud Lydos regnabat Sadyattes Ardyis filius, qui cum exercitu terram Milesiam tunc inuaserat, & idem bellum conflauerat: quinque reliquis eius filius Alyattes, bellum quod à patre acceperat (vt à me superius commemoratum est) intentius administrauit: in quo bello Milesios nulli ex Ioniis subleuauerunt, præter Chios, qui soli fuere auxilio: red-

παρήσομεν, τοσαῦτα ἐπιμνησθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγεω μετὰ Γύγην βασιλεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἷλεν, ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλεν. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρδίων, Κιμμέριοι ἐξ ἠθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν νομάδων ἐξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδις πλὴν τῆς ἀκροπόλιος εἷλον. Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἑνὸς δέοντα πεντήκοντα ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτεα δυώδεκα. 10 Σαδυάττεω δὲ, Ἀλυάττης. οὗτος δὲ Κυαξάρῃ τε τῷ Δηιόκεω ἀπογόνῳ ἐπολέμησε, καὶ Μήδοισι· Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίης ἐξήλασε· Σμύρνην τε τὴν ὑπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἷλεν, ἐς Κλαζομενάς τε ἐσέβαλεν. ἀπὸ μέν νυν τούτων οὐκ ὡς ἤθελεν ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἄλλα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἐὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπηγητότατα τάδε· 5 Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. ἐπελαύνων γὰρ ἐπολιόρκησε τὴν Μίλητον 20 τρόπῳ τοιῷδε· ὅκως μὲν εἴη ἐν τῇ γῇ καρπὸς ἁδρὸς, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν. ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ αὐλοῦ γυναικηΐου τε καὶ ἀνδρείου. ὡς δὲ ἐς τὴν Μιλησίην ἀπίκοιτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε κατέβαλλεν, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας κατέσπα, ἔα δὲ κατὰ χώρην ἑστάναι· ὁ δὲ τά τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅκως διαφθείρειεν, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον, ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρα- 30 τιῇ. τὰς δὲ οἰκίας οὐ κατέβαλλεν ὁ Λυδὸς, τῶνδε εἵνεκα, ὅκως ἔχοιεν ἐνθεῦτεν ὁρμεώμενοι τὴν γῆν σπείρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι οἱ Μιλήσιοι· αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων.

Ταῦτα ποιέων, ἐπολέμεε ἔτεα ἕνδεκα· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μιλησίων ἐγένετο, ἔν τε Λιμενηΐῳ χώρης τῆς σφετέρης μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ. τὰ μέν νυν ἓξ ἔτεα τῶν ἕνδεκα Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἔτι Λυδῶν ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβαλὼν τηνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν στρατιήν (Σα- 40 δυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον ἦν συνάψας) τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἑπόμενα τοῖσι ἓξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττεω ἐπολέμεε. ὃς παραδεξάμενος (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπελάφρυνον, ὅτι μὴ Χῖοι μοῦνοι. οὗτοι δὲ τὸν

1 Sardium regno potiente. 2 Vnde non cum eo quem optabat exitu discessit. 3 Vt postea prodeuntes Milesii possent terram serere & colere: & quum &c. 4 Duas ingentes clades acc.

ὁμοίοισι αὐτὰ ποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρό-
τερον οἱ Μιλήσιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραί-
ους πόλεμον συνδιήνεικαν. Τῷ δὲ δυωδεκάτῳ
ἔτεϊ ληΐου ἐμπιπραμένου ὑπὸ τῆς στρατιῆς,
συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πρῆγμα· ὡς ἅ-
φθη τάχιστα τὸ λήϊον, ἀνέμῳ βιώμενον, ἅψατο νηοῦ
Ἀθηναίης, ἐπίκλησιν Ἀσσησίης. ἁφθεὶς δὲ ὁ νη-
ὸς κατεκαύθη· καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐ-
δεὶς ἐγένετο, μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς
Σάρδις, ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ 10
οἱ γινομένης τῆς νούσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς θεο-
προπους, εἴτε δὴ συμβουλεύσαντός τευ, εἴτε καὶ
αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντι τὸν θεὸν ἐπειρέσθαι περὶ τῆς
νούσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπικομένοισι ἐς Δελφοὺς
οὐκ ἔφη χρήσειν πρὶν ἢ τὸν νηὸν τῆς Ἀθηναίης ἀνορ-
θώσωσι τὸν ἐνέπρησαν χώρης τῆς Μιλησίης ἐν
Ἀσσησῷ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκούσας γε-
νέσθαι· Μιλήσιοι δὲ τάδε προστιθεῖσι τούτοισι, Πε-
ρίανδρον τὸν Κυψέλου, ἐόντα Θρασυβούλῳ τῷ τό-
τε Μιλήτου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυ- 20
θόμενον τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γενόμενον,
πέμψαντα ἄγγελον κατειπεῖν, ὅκως ἄν τι προει-
δὼς πρὸς τὸ παρεὸν βουλεύηται. Μιλήσιοι μέν νυν
οὕτω λέγουσι γενέσθαι. Ἀλυάττης δὲ, ὥς οἱ
ταῦτα ἐξηγγέλθη, αὐτίκα ἔπεμπε κήρυκας ἐς Μί-
λητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι Θρασυ-
βούλῳ τε καὶ Μιλησίοισι χρόνον ὅσον ἂν τὸν νηὸν οἰ-
κοδομῇ. ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν·
Θρασύβουλος δὲ σαφέως * προπεπυσμένος
πάντα λόγον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλει ποιή- 30
σειν, μηχανᾶται * τοιόνδε· ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστεϊ σῖτος
καὶ ἑωυτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον * ἅπαντα συναγα-
γὼν ἐς τὴν ἀγορὴν, προεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐ-
τὸς σημήνῃ, τότε πίνειν τε πάντας καὶ κώμῳ * χρῆ-
σθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα δὲ ἐποίεέ τε καὶ προη-
γόρευε Θρασύβουλος, τῶνδε * εἵνεκα, ὅκως ἂν δὴ
ὁ κῆρυξ ὁ * Σαρδήνιος, ἰδών τε σωρὸν μέγαν σίτου κε-
χυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἐόντας,
ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ δὴ ἰ-
δών τε ἐκεῖνα ὁ κῆρυξ, καὶ * εἰπὼν πρὸς Θρασύβουλον 40
τὰς ἐντολὰς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθεν ἐς τὰς Σάρδις, ὡς
ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἡ διαλλα-
γή. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδηΐην τε εἶναι ἰσχυρὴν
ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεὼν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κα-
κοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλήτου

γρ. προπε-πυσμένος · γρ. τοιάδε · γρ. πάντα συγκομίσας εἰς τὴν ἀγ. · γρ. χρῆσθαι · γρ. εἵνεκεν · γρ. Σαρδιηνὸς · γρ. εἴπας

dentes vicem [1] quòd aliquando Milesii Chiis bello quod cum Erythræis gerebant, auxilia tulissent. XVIIII Duodecimo autem anno incensis ab exercitu segetibus, hoc rei fieri contigit: Segetes vt erant incensæ, [2] valido vigente vento, celerrime peruaserunt Mineruæ templum, cognomine Assesiç, quo incendio templum deflagrauit. [3] Neq; vllius momenti ea res in præsentia habita est: sed quum post exercitus reditum Sardis Alyattes decubuisset, diuturniusque ægrotaret, Delphos misit ad deum de sua valetudine sciscitatum, siue alieno siue suopte consilio ad mittendum inductus. Nunciis autem, quum Delphos peruenissent, se reddituram responsum Pythia negauit, priusquam templũ Mineruæ reparassent, quod in terra Milesiorum apud Assesum concremassent. XX Ita actum esse [4] ego Delphis accepi: sed Milesii his illa addunt, Periandrum, Cypseli filium, quum audisset oraculum Alyatti redditũ, misisse nuncium ad Thrasybulum; tunc [5] Milesiorum tyrannum (cuius in primis erat familiaris) admonitum vt aliquid prospiciendo sibi consuleret in præsens. Et Milesii quidem ita id gestum memorant. XXI Alyattes autẽ, vbi hæc ipsi nunciata sunt, confestim caduceatores Miletũ mittit, ad ineundas cum Thrasybulo & Milesiis pactiones tantisper dum templum ædificaretur. [6] Dum caduceator Miletum venit, Thrasybulus (vt qui omnem sermonem plane perienserat, noratque quidnam Alyattes facere statuisset) huiuscemodi rem machinatur. Quod frumenti in vrbe erat vel suum ipsius vel priuatorum, id omne in forum congerit: prçcipitque Milesiis vt quum ipse signum dedisset, cuncti potarent, & inter se comessationibus vterentur. XXII Hæc Thrasybulus ea gratia fecit præcepitque, vt caduceator Sardius cernens ingentem frumenti aceruum effusum, & homines oblectationibus vacantes, renunciaret Alyattæ. Quod & contigit. nam vt illa conspexit caduceator, Thrasybuloque Lydi mandata exposuit, reuersus est Sardis: & (vt ego audio) ob nihil aliud inter eos pacificatum est. Sperans enim Alyattes vehementem penuriam rei frumentariæ Mileti esse, & populum ad extremum vsque malorum deuenisse, reuerso illinc caduceatore audiebat

1 Quòd antea Milesii cum Chiis bellum aduersus Erythræos gessissent. 2 Vi venti adactæ celerr. 3 Neque res hæc eo ipso tempore consideratu digna visa est: 4 Ego ex Delphis audiui. 5 Milesi regem (quocum illi hospitalis amicitia summa intercedebat) adiit. 6 Dum caduceatores Mil. veniunt Thras. *sequunde præcedentia.*

contra-

contraria atq; ipse fuerat opinatus. Post hæc inter eos ita conuentum est vt mutuo hospites essent ac socii: proque vno duo delubra apud Assesum ædificauit. Alyattes ipse ex morbo conualuit. Et quæ ad bellum quidem Alyattis cum Milesiis atque Thrasybulo pertinent, ita habuere.

XXIII ¶ Periander autem Cypseli filius, fuit is qui Thrasybulo indicauit oraculum, Corinthi tyrannus: cui maximum miraculum fuisse oblatum populares sui prædicant, & his Lesbii assentiuntur. Arionem Methymnæum delphino insidentem ad Tænaron fuisse euectum, qui erat citharœdorum sui sæculi nulli secundus: quique primus hominũ quos nouimus, & fecit & nominauit & docuit Corinthi dithyrambum.

XXIV Hunc Arionẽ ferunt, quum permultum temporis triuisset apud Periandrum, concupisse in Italiam Siciliamque nauigare: rursusque, parta ingenti pecunia, voluisse Corinthum [1] reuerti: &, quum profecturus Tarento esset, quia nullis magis quam Corinthiis fideret, nauigium virorum Corinthiorum conduxisse. Quum igitur altum tenerent, [2] istos Arioni insidiatos, vt eo deturbato, pecunia potirentur. Hoc illum intelligentem, oblata eis pecunia, mortem tantum fuisse deprecatum. Non persuadenti nautas iussisse vt aut sibi manus inferret, vt sepulturam in terra nancisceretur, aut illico in mare desiliret. Arionem ad hanc [3] difficultatem redactum, obsecrasse vt quandoquidem ipsis ita placitum esset, paterentur se omni suo ornatu coopertum, stantemque super foros, cantare: & quum decantasset, pollicebatur se sibi manus illaturum. Istos igitur (inuaserat enim eos libido audiendi præstantissimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem concessisse. Illum, induto sibi omni ornatu, ac sumpta cithara stantem super foros, inchoasse carmen quod dicitur orthium: eoque decantato, sese, vt erat ornatus, in mare iecisse. Et hos quidem cursum tenuisse Corinthum: illum vero aiunt à delphino exceptum, Tęnaron fuisse transuectum: & quum è delphino descendisset, Corinthum eodem habitu perrexisse: & vbi peruenit, quicquid contigerat enarrasse. Periandrum autem, quia non crederet, tenuisse hominem in custodia, nequò prodiret: ceterum curauisse

τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε. μετὰ δὲ, ἥ τε διαλλαγή σφι ἐγένετο, ἐπ᾽ ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους· καὶ δύο τε ἀντὶ ἑνὸς νηοὺς τῇ Ἀθηναίῃ οἰκοδόμησεν ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσσησῷ, αὐτός τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάττῃ ὧδε ἔσχε. Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ Περίανδρος Κορίνθου, τῷ δὴ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολογέουσι δέ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶυμα μέγιστον παραστῆναι. Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφῖνος ἐξενειχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἐόντα κιθαρῳδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δεύτερον, καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι, τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περιάνδρῳ, ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην·
20 ἐργασάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κόρινθον ἀπικέσθαι. ὁρμᾶσθαι μέν νυν ἐκ Τάραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσασθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγεϊ ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχειν τὰ χρήματα. τὸν δὲ, συνιέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα μὲν προϊέντα σφι, ψυχὴν δὲ παραιτεόμενον. οὔκων δὴ πείθειν αὐτὸν τούτοισι, ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ αὐτὸν διαχρᾶσθαί μιν, ὡς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχῃ,
30 ἢ ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδή σφι οὕτω δοκέοι, περιιδεῖν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα ἐν τοῖσι ἑδωλίοισι, ἀεῖσαι. ἀείσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑωυτὸν κατεργάσασθαι. καὶ τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλλοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων ἀοιδοῦ, ἀναχωρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα ἐν τοῖσι ἑδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον.
40 τελευτῶντος δὲ τοῦ νόμου, ῥῖψαί μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἑωυτὸν, ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν ἐς τὴν Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα, ἐξενεῖκαι ἐς Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρέειν ἐς Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ. καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέεσθαι πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίης Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ

---

1 Illic itidem, & potius retro, vel retrorsum. 2 Istos machinatos esse vt Arione deturbato, pec. 3 Consilii inopiam.

ἔχειν τῶν πορθμέων· ὡς δὲ ἄρα παρεῖναι αὐτοὺς κλη-
θέντας, ἱστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. φα-
μένων δὲ ἐκείνων ὡς εἴη τε σῶς περὶ τὴν Ἰταλίην, καί
μιν εὖ πρήσσοντα λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί
σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς, ἐκ-
πλαγέντας, οὐκ ἔχειν ἔτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι.
ταῦτα μέν νυν Κορίνθιοί τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι. καὶ
Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ται-
νάρῳ, ἐπὶ δελφῖνος ἐπεὼν ἄνθρωπος. Ἀλυάτ-
της δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον διενεί-
κας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτεα ἑπτὰ καὶ
πεντήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον, δεύτερος
οὗτος τῆς οἰκίης ταύτης, ἐς Δελφοὺς κρητῆρά τε ἀρ-
γύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδήρεον κολλητὸν,
θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημά-
των· Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μοῦνος δὴ πάντων
ἀνθρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε. Τελευτή-
σαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασιληΐην Κροῖ-
σος ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἐὼν ἡλικίην πέντε καὶ τρι-
ήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρώτοισι ἐπεθήκατο Ἐφε-
σίοισι. ἔνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκεόμενοι ὑπ' αὐ-
τοῦ, ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ
τοῦ νηοῦ σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξὺ τῆς παλαιῆς
πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στάδιοι.
πρώτοισι μὲν δὴ τούτοισι ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος· με-
τὰ δὲ, ἐν μέρεϊ ἑκάστοισι Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
λοισι ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων, τῶν μὲν ἐδύνατο μέ-
ζονας παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ
αὐτέων, καὶ φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ
Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν,
τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρέειν
τοῖσι νησιώτῃσι. ἐόντων δέ οἱ πάντων ἑτοίμων ἐς τὴν
ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπι-
κόμενον ἐς Σάρδις, οἱ δὲ, Πιττακὸν τὸν Μιτυλη- (τὸν Κροῖσον,)
ναῖον. εἰρομένου δὲ Κροίσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ
τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαῦσαι τὴν ναυ-
„ πηγίην, Ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνωνέον-
„ ται μυρίην, ἐς Σάρδις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νῷ
στρατεύεσθαι. Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκεῖ-
„ νον ἀληθέα, εἰπεῖν, Αἲ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ
„ νόον νησιώτῃσι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποι-
σι. τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι, Ὦ βασιλεῦ, προθύ-
„ μως μοι φαίνεαι εὔξασθαι νησιώτας ἱππευομένους
„ λαβεῖν ἐν ἠπείρῳ, οἰκότα ἐλπίζων. νησιώτας δὲ τί δο-
„ κέεις εὔχεσθαι ἄλλο ἢ ἐπεί τε τάχιστα ἐπύθοντό σε

vt nautas haberet. Eos accitos, vbi adfuerunt, percontatũ ſiquid de Arione memorarent: & referentibus illum ſoſpitem circa Italiam agere, fortunatumque Tarenti ſe reliquiſſe, Arionem apparuiſſe eodem quo deſiliiſſet habitu: iſtos terrefactos, nihil amplius habuiſſe quod conuicti inficiarentur. Hęc Corinthii ac Lesbii aiunt: extatque apud Tænarum [1] ingens Arionis ex ære donariũ, ſuper delphinum ſedens. Porro Alyattes Lydus, confecto cum Mileſiis bello, poſtea, quum ſeptem & quinquaginta regnaſſet annos, vita exceſſit: qui ſecũdus ex hac domo, quum è morbo conualuiſſet, apud Delphos dedicauit grandem ex argento pateram: itemque alteram ex ferro paruulam, compactilem, ſpectatu dignam inter omnia quæ ſunt Delphis donaria: opus Glauci Chii, qui ſolus omnium compactionem ferri excogitauit. ¶ Defuncto Alyatte, ſucceſſit in regno CROESVS, annos natus quinque & triginta: qui primus Græcorum Epheſiis bellum intulit. Vnde Epheſii ab eo obſeſſi, vrbem Dianę donarunt, fune ex æde Dianę ad murũ alligato. Eſt autem inter veterem vrbem quæ tunc obſidebatur, & templum, ſeptem ſtadiorum interuallum. Hos primos Crœſus aggreſſus eſt, deinde vero carptim ſingulos Ionum Æolumq; alias in alios cauſſas prætendens, vt in quoſque maximas reperire poterat: in quoſdam etiam friuola cauſatus. Poſtea vero quam Græcos in Aſia ſubegit ad tributum pendendum, tunc conſtituit ædificatis nauibus aggredi inſulanos. Ad quas compingendas, quum omnia in expedito eſſent, dicunt alii Biantem Prienæum, alii Pittacum Mitylenæum, quum ſe Sardis contuliſſet, interrogatum à Crœſo numquid apud Grçciam noui eſſet: reſpondiſſe quod illum à compingenda claſſe inhibuit. Inquit enim, Inſulani, ô rex, [2] decem millia equorum coemerunt, habentes in animo aduerſus Sardis atque te exire in expeditionem. Et Crœſum vera loqui ratum, dixiſſe, Vtinam dent dii hanc inſulanis mentem Lydos inuadendi cum equis. Atque hunc excipientem dixiſſe, Videris mihi, ô rex, cupide vota facturus vt inſulanos in continente adipiſcaris equitãtes, haud abſurda ſpe. Verum quid aliud inſulanos optare cenſes [3] quam, ſimulac audierint conſtitu-

[XXV] [XXVI] [XXVII]

1 *Legit* μέγα, *non* οὐ μέγα, *id eſt*, non magnum. *Deinde omittitur* ἄνθρωπος, *id eſt* homo *poſt* ſedens. *Niſi quis malit*, delphino inſidens homo. 2 *Vel*, Inſtitutum equitatum coemunt. 3 Quam quoniam audiuerunt conſt.

isse te aduersus se classem ædificare, vt nacti Lydos in mari intercipiant, teque pro his Græcis quos tu in continente [1] tibi adiecisti, vlciscantur? [2] Hoc sermone delectatum admodum Crœsum, atque inductum (est enim visus ille perquàm scitè dixisse) ab ædificanda classe destitisse, atque ita cum Ionibus qui insulas incolerent, hospitium contraxisse.

XXVIII Interiecto autem tempore, subactis fermè omnibus qui intra Halym colunt. nam præter Cilices ac Lycios ceteros omnes Crœsus in suam potestatem redegit, qui sunt, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes, Paphlagones, Thraces, Thyni que & Bithyni, Cares, Iones, Dores, Æoles, Pamphylii.

XXIX ¶ His inquam subactis, & potentia Lydorum per Crœsum aucta, contulerunt se Sardis opibus florentes, tum ceteri omnes è Græcia sophistæ, qui ea tempestate erant, pro se quisque proficiscentes: tum vero Solon, vir Atheniensis, qui quum leges iubentibus Atheniensibus tulisset, decem annos per caussam contemplandi, nauigando erat peregrinatus, vt ne quam legum quas condiderat abrogare cogeretur. Nam hoc Athenienses ipsi facere nequibant, maximo iureiurando adacti ad eas decem per annos seruandas quas ipsis Solon

XXX condidisset. Harum itaque legum ac contemplandi gratia Solon peregre profectus, in Ægyptum ad Amasim se contulit, & Sardis ad Crœsum. Eo quum peruenisset, hospitaliter in regiâ à Crœso exceptus est: tertioque aut quarto quam venerat die, iussu Crœsi, ministri circumduxerunt hominem circa thesauros: omniaque quæ illic inerant magna ac beata, ostentarunt. Eum porro contemplatum cuncta, & vt sibi opportunum fuerat intuitum, talibus percontatus est Crœsus, Hospes Atheniensis, quia multus ad nos rumor de te emanauit ob tuam sapientiam, tuamq; [3] discursationem, qui philosophando permulta videndi gratia es peregrinatus: ideo mihi nunc cupido incessit sciscitandi ex te [4] ecquem vidisti omnium beatissimum. Sperans videlicet se inter homines beatissimum esse, ita sciscitabatur. Solon autem nihil admodum assentatus, sed vt res erat respondens, Ego vero (inquit) ô rex, vidi beatissimum Tellum

μέλλοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν ἀρᾶσθαι Λυδοὺς ἐν θαλάσσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ οἰκημένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; κάρτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καί οἱ (προσφυέως γὰρ δόξαι λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς ναυπηγίης· καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι ξεινίην συνεθήκατο. Χρόνου δὲ ἐπιγινομένου, καὶ κατεστραμμένων σχεδὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ οἰ-

10 κημένων. πλὴν γὰρ Κιλίκων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπὸ ἑωυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος. εἰσὶ δὲ οἵδε, Λυδοί, Φρύγες, Μυσοί, Μαριανδυνοί, Χάλυβες, Παφλαγόνες, Θρήικες, οἱ Θυνοί τε καὶ Βιθυνοί, Κᾶρες, Ἴωνες, Δωριέες, Αἰολέες, Πάμφυλοι. Κατεστραμμένων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι, ἀπικνέονται ἐς Σάρδις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἳ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτύγχανον ἐόντες, ὡς ἕκα-

20 στος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους κελεύσασι ποιήσας, ἀπεδήμησε ἔτεα δέκα, κατὰ θεωρίης πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα μὴ δή τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἷοί τε ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι. ὁρκίοισι γὰρ μεγάλοισι κατείχοντο, δέκα ἔτεα χρήσασθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφίσι Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὴ ὦν τούτου καὶ τῆς θεωρίης ἐκδημήσας ὁ Σόλων εἵνεκα, ἐς Αἴγυπτον ἀπίκετο παρὰ Ἄμασιν, καὶ

30 δὴ καὶ ἐς Σάρδις παρὰ Κροῖσον. ἀπικόμενος δὲ, ἐξεινίζετο ἐν τοῖσι βασιληίοισι ὑπὸ τοῦ Κροίσου· μετὰ δὲ ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαντος Κροίσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς θησαυρούς, καὶ ἐπεδείκνυον πάντα ἐόντα μεγάλα τε καὶ ὄλβια. θεησάμενον δέ μιν τὰ πάντα ἐόντα μεγάλα τε, καὶ σκεψάμενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἴρετο ὁ Κροῖσος τάδε, Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῖκται πολλός, καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης, ὡς

40 φιλοσοφέων, γῆν πολλὴν θεωρίης εἵνεκεν ἐπελήλυθας· νῦν ὦν ἵμερος ἐπειρέσθαι μοι ἐπῆλθέ σε, εἴ τινα ἤδη πάντων εἶδες ὀλβιώτατον. ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπηρώτα· Σόλων δὲ, οὐδὲν ὑποθωπεύσας, ἀλλὰ τῷ ἐόντι χρησάμενος, λέγει, Ὦ βασιλεῦ, Τέλλον

---

1 In seruitutem redegisti. 2 Hoc illius ita respondentis sermone del. *Vel.* His verbis quibus sermonem ipsius exceperat. *Aliqui ἐπιλόγῳ esse pro λόγῳ.* 3 Vagam peregrinationem [*proprie* vagationem] quam, vtpote philosophari volens, multa videndi studio confecisti. 4 An quempiam vid.

Ἀθηναῖον. Ἀποθωμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεχθὲν, εἴρετο ἐπιστρεφέως, Κοίῃ δὴ κρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον; ὁ δὲ εἶπε, Τέλλῳ τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης, παῖδες ἦσαν καλοί τε κἀγαθοί, καί σφι εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγενόμενα, καὶ πάντα παραμείναντα. ἐς τοῦτο δὲ τοῦ βίου εὖ ἥκοντι, ὡς τὰ παρ᾽ ἡμῖν, τελευτὴ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπεγένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσῖνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιήσας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καί μιν Ἀθηναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπεσε, καὶ ἐτίμησαν μεγάλως. Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρέψατο ὁ Σόλων τὸν Κροῖσον, εἴπας πολλά τε καὶ ὄλβια, ἐπηρώτα τίνα δεύτερον μετ᾽ ἐκεῖνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα γῶν οἴσεσθαι. ὁ δὲ εἶπε, Κλέοβίν τε καὶ Βίτωνα. τούτοισι γὰρ ἐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ ῥώμη σώματος τοιήδε, ἀεθλοφόροι τε ἀμφότεροι ὁμοίως ἦσαν. καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε λόγος. ἐούσης ὁρτῆς τῇ Ἥρῃ τοῖσι Ἀργείοισι, ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς τὸ ἱρόν. οἱ δέ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ. ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνίαι, ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἷλκον τὴν ἅμαξαν. ἐπὶ τῆς ἁμάξης δέ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίους δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν. ταῦτα δέ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος, τελευτὴ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο. διέδεξέ τε ἐν τούτοισι ὁ θεὸς, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζώειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν γνώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, οἵων τέκνων ἐκύρησε. ἡ δὲ μήτηρ περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ, στᾶσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος, εὔχετο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι τοῖσι ἑωυτῆς τέκνοισι, οἵ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦναι τὴν θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστόν ἐστι. μετὰ δὲ ταύτην τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱρῷ οἱ νεηνίαι, οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ᾽ ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δέ σφεων εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς, ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων. Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοισι. Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς,

Atheniensem. Quod dictum admiratus Crœsus, instat interrogare, Qua de re Tellum iudicas esse beatissimum? Quia, inquit, Tello, republica bene instituta, filii fuerunt honesti & boni, [1] eorumque singulis liberi, hique omnes superstites: & quum hoc vitæ, quantū in nobis situm est, bene traduxisset, obitus splendidissimus ei obtigit. Siquidem prœlio quod Athenienses cum finitimis gessere apud Eleusinē, quum auxilio venisset, hostemque in fugam vertisset, pulcherrimam oppetiit mortē. Quem Athenienses, quo loco occubuerat, eo ipso publice humarunt, magnificeque honorarunt. Tum vero multa de Tello ac beata Solone referente, excitatus Crœsus, interrogat quemnam secundū ab illo vidisset: putans haud dubie secundas se partes esse laturū. Cleobin, inquit ille, & Bitonem: quippe his & genus Argiuum erat, & victus suppeditabat: adhæc corporis robur tantum vt & in certaminibus ambo pariter victores extiterint: & de his etiam ista memorentur: Quum dies festus Iunonis apud Argiuos esset, oportere tque omnino matrem horum ad templum ferri bobus iunctis, hique boues ex agro eis ad horam præsto non essent: tunc iuuenes exclusi tempore, iugum subeuntes, plaustrū pertraxerunt quo mater vehebatur, & quinque ac quadraginta per stadia trahentes ad templum peruenerunt. Quibus quum hæc fecissent, & ab omni cœtu conspecti fuissent, optimus obtigit vitæ exitus: & per hæc deus iudicauit, Satius homini esse mori quam viuere. Nam quum circunstantes Argiui, laudibus tollerent, viri quidem, consilium filiorum: feminæ vero, matrem eorum, quod talibus filiis prædita esset: mater gaudio perfusa cum liberorum facto tum fama, ante simulacrum stans, precata est eam vt Cleobi & Bitoni filiis suis daret id quod optimum esset homini contingere. Post hanc precationem, vbi sacrificarunt epulatique sunt, quiescentes in ipso delubro, nō sunt amplius excitati, sed hoc vitæ exitu perfuncti. Quorum effigies, tanquam virorum qui præstantissimi extitissent, Argiui factas, apud Delphos collocarunt. Et his quidem Solon secundas beatitudinis partes attribuit. [2] Crœsus autē conturbatus,

XXXI

XXXII

1 Ex quibus singulis vidit natos liberos, eosque &c. 2 Cr. autem hac responsione offensus. vel, in iram concitatus.

inquit,

inquit, Hospes Atheniensis, adeone à te deiicitur in nihilum nostra felicitas, vt ne priuatis quidem viris nos æquiparandos ducas? Cui ille, Me Crœse gnarum omne numen inuidum esse & turbulentum, de rebus humanis interrogas? In diuturno enim tempore multa videntur quæ nemo velit videre, & tolerantur multa quæ nolit quispiam tolerare. Proponamus enim homini terminum vitæ ad septuaginta annos, qui anni constant ex vigintiquinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito.[1] Quod si velis alternos istorum annorum addito mense prolixiores fieri, vt tempora opportune incidentia congruant, menses quidem intercalares per annos septuaginta, fient trigintaquinque, dies autem ex his mensibus mille[2] quingenti. Horum dierum omnium, qui sunt in septuaginta annos, numero vigintisex millia ducenti quinquaginta,[3] nullus prorsus qualem alius rem affert. Ita igitur, Crœse, omnino calamitosus est homo. Ceterum tu quidem mihi videris & diuitiis valde pollere, & permultorum hominũ rex esse: sed id de quo me interrogasti, nondum te esse dixero priusquam te bene vita defunctum esse audiero. Neque enim beatior est qui magnis opibus præditus est, eo qui[4] diurnum victum habet: nisi eidem omnibus bonis prædito, fortuna concesserit bene vita defungi. Etenim complures homines sunt perquã locupletes, minime tamen beati: complures item mediocria habentes patrimonia, fortunati. [5]Quorum is qui diuitiis affluit, sed nõ beatus est, duabus tantummodo rebus antecellit fortunatum: at hic illum pluribus. Ille ad cupiditates implendas, & ad grandem quæ incidat offensam superandam validior est: hic, etsi illo inferior est in his duobus quæ bene illi à fortuna denegantur, tamen excellit quod illorum inexpertus est, quod prospera fruitur valetudine, quod malorum expers, quod bonorum liberorum parens, quod formosus est. Quod si præter hæc, diem quoq; suũ recte obierit, is est (quẽ quęris) dignus qui vocetur beatus: prius tamen quam ad obitum peruenerit, nequaquam beatus appellandus, sed fortunatus. Sed hæc omnia consequi hominem impossi-

εἶπε, Ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρη εὐδαιμονίη οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν, ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας; ὁ δὲ εἶπε, Ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐὸν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾷς ἀνθρωπηίων πρηγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἔστι ἰδέειν τὰ μή τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθέειν. ἐς γὰρ ἑβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζόης ἀνθρώπῳ προτίθημι. οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἑβδομήκοντα, παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ ἐθελήσει τοὔτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὧραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβόλιμοι γίνονται τριάκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων, χίλιαι πεντήκοντα. τουτέων τῶν ἁπασέων ἡμερέων τῶν ἐς τὰ ἑβδομήκοντα ἔτεα, ἐουσέων πεντήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλίων καὶ δισμυρίων, ἡ ἑτέρη αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὅμοιον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν ὦ Κροῖσε πᾶς ἐστι ἄνθρωπος συμφορή. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτέειν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων. ἐκεῖνο δὲ τὸ εἴρεό με, οὔκω σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχοντος, ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπίσποιτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι τὸν βίον. πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουτοι ἀνθρώπων, ἀνόλβιοί εἰσι· πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυχέος μοῦνον· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνολβίου πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην μεγάλην προσπεσοῦσαν ἐνεῖκαι, δυνατώτερος· ὁ δὲ, τοῖσι δὴ προέχει ἐκείνου, ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυνατὸς ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχίη οἱ ἀπερύκει. ἄπηρος δέ ἐστι, ἄνουσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὔπαις, εὐειδής. εἰ δὲ πρὸς τούτοισι ἔτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ, οὗτος ἐκεῖνος, τὸν σὺ ζητεῖς, ὄλβιος κεκλῆσθαι ἄξιός ἐστι. πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν κω ὄλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μέν νυν ταῦτα συλλαβεῖν ἄνθρωπον ἐόντα, ἀδύ-

1 Quod si volet annum vnum esse quam alterum vno mense maiorem, vt tempora eodem opportune recurrant, mens.
2 Quinquaginta *sequendo nostram lectionem*. 3 Alter nihil affert quod alteri sit prorsus simile. Ita igitur, Crœse, omnis homo est ipsa calamitas. 4 Viuit in diem. 5 Hic vero istis illum superat, quod damnum quidem ferre & desiderium explere nõ ita potest vt ille: sed hæc ab eo arcet felicitas, expers autem est malorum, sanus, felix sobole, & formosus.

ἱκανόν ἐστι· ὥσπερ χώρη οὐδεμία καταρκέει πάντα ἑωυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἣ δὲ ἂν τὰ πλεῖστα ἔχοι, ἀρίστη αὕτη. ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἓν οὐδὲν αὔταρκές ἐστι. τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστι. ὃς δ' ἂν αὐτέων πλεῖστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπειτα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ οὔνομα τοῦτο, ὡς βασιλεῦς, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν κῇ ἀποβήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεὸς, προρρίζους ἀνέτρεψε. Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ, οὔκως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενὸς, ἀποπέμπεται, κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὃς τὰ παρεόντα ἀγαθὰ μετεὶς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρήματος ὁρᾶν ἐκέλευε. Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη Κροῖσον, (ὡς εἰκάσαι) ὅτι ἐνόμισε ἑωυτὸν εἶναι ἀνθρώπων ἁπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δέ οἱ εὕδοντι ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθείην ἔφαινε τῶν μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροίσῳ δύο παῖδες· τῶν οὕτερος μὲν διέφθαρτο· (ἦν γὰρ δὴ κωφός) ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλίκων μακρῷ τὰ πάντα πρῶτος. οὔνομα δέ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἄτυν σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σιδηρέῃ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεί τ' ἐξηγέρθη, καὶ ἑωυτῷ λόγον ἔδωκε, καταῤῥωδήσας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ παιδὶ γυναῖκα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν, οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιοῦτον πρῆγμα ἐξέπεμπε. ἀκόντια δὲ καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεώνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μή τι οἱ κρεμάμενον τῷ παιδὶ ἐμπέσῃ. Ἔχοντος δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον, ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ οὐ καθαρὸς χεῖρας ἐὼν, Φρὺξ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ βασιληΐου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία, κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίου ἐδέετο ἐπικυρῆσαι. Κροῖσος δέ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ κάθαρσις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι. ἐπεί τε δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε, Ἄνθρωπε, τίς τε ἐὼν, καὶ κόθεν τῆς Φρυγίης ἥκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας; ὁ δὲ ἀμείβετο, Ὦ βασιλεῦ, Γορδίεω μὲν τοῦ Μίδεω εἰμὶ παῖς, ὀνομάζομαι δὲ

γρ. συνένεικε

bile est: ficut nec vna regio cuncta sibipsi suppeditat: sed aliud habens, alio indiget: quę tamen habet plurima, ea est optima. quemadmodū etiam hominis corpus vnum aliquod non est consummatum: quia aliud habet, alio caret. Sed quisquis horum plurima constanter habuerit, & postea placido animo è vita excesserit,[1] hic apud me nomine hoc, veluti rex, donari meretur. Omnis autem rei oportet inspicere exitum, quò sit euasura: quoniam multos deus, quibus[2] fortunas suppeditauerat, radicitus euertit. Hęc Solon, neque assentando Crœso, neque vllius eum momenti faciendo, loquutus dimittitur: saneque est visus esse indoctus, qui bonis præsentibus prætermissis, iuberet omnium rerū inspicere exitum. ¶ Post abitum Solonis ingens deorū indignatio Crœsum excepit, quod (vt conijcere licet) seipsum omnium hominum beatissimum arbitraretur. Statim igitur ei quiescenti somnium oblatum est, veritatem indicans malorum quæ circa filium erant euentura. Erant autē Crœso liberi duo: quorum alter[3] qui mutus, inutilis erat: alter inter æquales in omnibus longe primus, nomine Atys. Hunc itaque Atym Crœso significat somnium, fore vt ferrea cuspis traiectum interimeret. Experrectus, & secum rem versans, somnio territus, accipit filio vxorem: & quum solitus esset præesse copiis Lydorum, nusquā eum amplius ad tale munus dimittit: iacula, & hastas, omniaque huiuscemodi quibus homines in bello vtuntur, è porticibus amouens, in thalamos infert, nequid suspensum in filium decideret. Quum autem nuptias filii in manibus haberet, aduenit Sardis quidam in calamitate positus, manibusque non puris, natione Phryx, regio ex genere. Hunc, quum ad ædes Crœsi venisset, ex ritu que domestico, vt sibi expiari liceret, orasset, Crœsus expiauit. Modus autem expiandi propemodum is est apud Lydos qui apud Græcos. Vbi vero legitima peregit Crœsus, percontatus est vnde ille, quisnam foret, inquiens, Homo, quis tu? & quo Phrygiæ loco profectus, domesticus mihi factus es? & quem virum aut quam feminam interemisti? Ad quę ille respondit,[4] Midæ, Gordio prognati, sum filius, nomine

1 Is (meo quidem iudicio) dignus est, ô rex, qui nomē illud ferat. *scribendū ὦ βασιλεῦ pro ὡς βασιλεύς.* 2 Felicitatem ostentarat. 3 Vitio corporis laborabat: erat enim surdus. 4 *Μίδεω μὲν τοῦ Γορδίεω. Sic etiam in sequentibus.*

Adrastus:

Adrastus: quia fratrem meum ipsius imprudens interemi, adsum eiectus à patre, & omnibus rebus exutus. Crœsus autē inuicem ad eum his verbis inquit, Ex viris nobis amicis oriundus es, & ad amicos venisti: hic in nostris ædibus tu manens, nullius rei indigebis. Istam porro calamitatem quamleuissime ferendo, plurimum lucrifacies. Atque ille quidem apud Crœsum domicilium habuit.

XXXVI ¶ Verum per hoc idem tempus apud Olympum montem Mysiæ, aper eximiæ magnitudinis extitit, qui ex hoc monte progressus, Mysorum opera peruastabat: quemque sæpenumero Mysi aggressi, nihil admodum mali ei fecerant, sed ab eo acceperant. Ad extremum igitur missis ad Crœsum nunciis ita dixere, Apparuit, ô rex, apud nos maximus aper, qui agrestia corrumpit opera: quem studiosissime captantes, interimere tamen non valuimus. Nunc itaque te obsecramus vt nobiscum filium tuum ac delectos iuuenes canesque mittas, quò belluam è regione tollamus. Hæc illis precantibus, Crœsus somnia memoria repetens, ita respondit, Filii quidē mei nolite amplius facere mentionem: neque enim eum vobis dimitterem. nam est nouus maritus, & ista nunc sunt ei cordi. Lydorum tamen delectos & venatores omnes cum canibus vna mittam, mandaboque euntibus vt promptissime vobiscū belluā de regione summoueant.

XXXVII Hæc Crœsus respondit. Cuius verbis quum contenti [1] non essent Mysii, interuenit Crœsi filius, auditisque quæ Mysii precarentur, & Crœso negante cum illis missurum se filium, hęc inquit ad eū adolescens, [2] Pater, quæ nobis antehac aliquando honestissima ac magnificentissima erant, vel in bella vel in venationes eundo, specimen sui dare, horum vtroque nunc exclusum me tenes, nulla in me animaduersa neque ignauia neque socordia. Nunc ergo quibus me oculis conspici oportet euntem in forum, atque illinc redeuntem? qualis ciuibus, qualis vxori recens nuptæ videbor? cui illa viro videbitur nupta? Proinde me tu aut sinas venatum ire, aut mihi verbis persuadeas, potiora ista esse quæ facis.

XXXVIII Cui respondens Crœsus, Fili, inquit, neque quod ignauiam, neque quod aliud quippiam iniucundum

Ἄδρηστος. φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμεωυτοῦ ἀέκων πάρειμι, ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐστερημένος πάντων. Κροῖσος δέ μιν ἀμείβετο τοῖσδε, Ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἐὼν, καὶ ἐλήλυθας ἐς φίλους· ἔνθα ἀμηχανήσεις χρήματος οὐδενὸς, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς κουφότατα φέρων, κερδανέεις πλεῖστον. ὁ μὲν δὴ δίαιταν εἶχε ἐν Κροίσου. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμπῳ συὸς χρῆμα γίνεται μέγα· ὁρμώμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ οὔρεος τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε. πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες, ποιέεσκον μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι, ἔλεγον τάδε, Ὦ βασιλεῦ, ὑὸς χρῆμα μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦτον προθυμεόμενοι ἑλεῖν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδεόμεθά σευ, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἄν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρης. οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο· Κροῖσος δὲ μνημονεύων τοῦ ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγέ σφι τάδε, Παιδὸς μὲν πέρι τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμψαιμι (νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει.) Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμπέμψω. καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προθυμοτάτοισι συνεξελεῖν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρης. Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοισι τῶν Μυσῶν, ἐπεισέρχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὼς τῶν ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τόν γε παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίης τάδε, Ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν κοτε καὶ γενναιότατα ἡμῖν ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἐς ἄγρας φοιτέοντας εὐδοκιμέειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων ἀποκληΐσας ἔχεις, οὔτε τινὰ δειλίην μοι παριδὼν, οὔτε ἀθυμίην. νῦν τε τέοισί με χρὴ ὄμμασι ἔς τε ἀγορὴν καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτέοντα φαίνεσθαι; κοῖος μέν τις τοῖσι πολιήτῃσι δόξω εἶναι; κοῖος δέ τις τῇ νεογάμῳ γυναικί; κοίῳ δὲ ἐκείνη δόξει ἀνδρὶ συνοικέειν; ἐμὲ ὦν σὺ ἢ μέτες ἰέναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον ὅκως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιεόμενα. Ἀμείβεται Κροῖσος τοῖσδε, Ὦ παῖ, οὔτε δειλίην, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι

τῷ ἡμετέρῳ. — ἐν Κροίσου.

---

1 *Legit [illegible], quæ esse vera lectio videtur.* 2 Antehac quidem, pater, nobis licebat ex rebus pulcherrimis, & in primis generosis, nempe bella & venationes frequentando, nominis celebritatem quærere: at tu nunc vtroque istorum ex [illegible]

» παριδών τοι, ποιέω ταῦτα· ἀλλά μοι ὄψις ὀνείρου
» ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι.
» ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρέης ἀπολέεσθαι. πρὸς ὦν
» τὴν ὄψιν ταύτην, τὸν γάμον τοι τοῦτον ἔσπευσα,
» καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ ἀποπέμπω,
» φυλακὴν ἔχων εἴ κως δυναίμην ἐπὶ τῆς ἐμῆς σε
» ζόης διακλέψαι. εἷς γάρ μοι μοῦνος τυγχά-
» νεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθαρμένον τὴν
» ἀκοήν, οὐκ εἶναί μοι λογίζομαι. Ἀμείβεται ὁ
» νεηνίης τοισίδε, Συγγνώμη μὲν ὦ πάτερ τοι, ἰδόντι γε
» ὄψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν. τὸ δὲ οὐ
» μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμέ τοι δίκαιον
» ἐστι φράζειν. φής τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ αἰχμῆς σιδη-
» ρέης φάναι ἐμὲ τελευτήσειν. ὑὸς δὲ κοίας μέν εἰσι
» χεῖρες, κοίης δὲ αἰχμὴ σιδηρέη, τὴν σὺ φοβέαι; εἰ μὲν
» γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶπε τελευτήσειν με, ἢ ἄλλου
» τευ ὅ,τι τούτῳ ἔοικε, χρῆν δή σε ποιέειν τὰ ποιέεις.
» νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπείτε ὦν οὐ πρὸς ἄνδρας
ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέθες με. Ἀμείβεται Κροῖ-
σος τοισίδε, Ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς γνώμην ἀπο-
» φαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ
» σέο, μεταγινώσκω, μετίημί τε σὲ ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄ-
γρην. Εἴπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπε-
ται τὸν Φρύγα Ἄδρηστον· ἀπικομένῳ δέ οἱ λέγει
» τάδε, Ἄδρηστε, ἐγώ σε συμφορῇ πεπληγμένον, ἀ-
» χάρι, τήν τοι οὐκ ὀνειδίζω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑπο-
» δεξάμενος ἔχω, παρέχων πᾶσαν δαπάνην. νῦν
» ὦν (ὀφείλεις γὰρ ἐμεῦ προποιήσαντος χρηστὰ ἐς σέ,
» χρηστοῖσί με ἀμείβεσθαι) φύλακα παιδός σε τοῦ
» ἐμοῦ χρηΐζω γενέσθαι, ἐς ἄγρην ὁρμωμένου· μή τι-
» νες κατ' ὁδὸν κλῶπες κακοῦργοι ἐπὶ δηλήσι φανέ-
» ωσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ σέ τοι χρεόν ἐστι ἰέναι
» ἔνθα ἀπολαμπρυνέαι τοῖσι ἔργοισι. πατρώ-
» ϊόν τε γάρ τοί ἐστι, καὶ προσέτι ῥώμη ὑπάρχει.
Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος, Ὦ βασιλεῦ, ἄλλως μὲν
» ἔγωγε ἂν οὐκ ἤια ἐς ἄεθλον τοιόνδε. (οὔτε γὰρ
» συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἰκός ἐστι ἐς ὁμήλικας
» εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα) πολ-
» λαχῇ τε ἂν ἶσχον ἐμεωυτόν. νῦν δέ, ἐπείτε σὺ σπεύ-
» δεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι (ὀφείλω γάρ σε ἀμείβεσθαι
» χρηστοῖσι) ποιέειν εἰμὶ ἕτοιμος ταῦτα. παῖδά τε σόν, τὸν
» διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα τοῦ φυλάσσοντος
εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν. Τοιούτοισι ἐ-
πείτε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἤισαν μετὰ ταῦτα ἐξ-
ηρτυμένοι λογάσι τε νεηνίῃσι καὶ κυσί. ἀπι-

mihi animaduerterim in te, hæc facio: sed visum quod in somnis mihi oblatum est, dixit te breuis æui futurum: quippe ferrea periturum cuspide. Cuius visi gratia & has maturaui nuptias, nec ad ea quæ suscipiuntur, dimitto, obseruans siquo pacto queam te, dum viuo, à clade subtrahere. Filius enim mihi vnicus es. nanque alterum auribus captum pro nullo existimo. Ad quem vicissim adolescens, Pater, inquit, tibi equidem ignosco agenti circa me custodiam, qui talem videris visionem: verum tu illam non probè percipis: quam (quoniam te latet) æquum est me tibi interpretari. Ais tibi somnum ostendisse, me ferrea periturum cuspide. At vero quænam manus sunt, quæve cuspis ferrea quam tu pertimescas? Nam si dente dixisset aut aliquo huius simili periturum me, debeNone res facere quæ facis: nunc autem dixit, cuspide. Quare quum non sit nobis pugna cum viris, ire me finas. Et Crœsus, Euincis me, inquit, fili ista loquens de somnio intelligendo. Quapropter, vt abs te victus, muto sententiam, & tibi veniam do eundi ad venationem. Hæc loquutus Crœsus, Adrastum Phrygem accersit, eique, vbi adfuit, talia inquit, Ego te Adraste [1] calamitate præditum (non ingrato tibi hæc exprobro) expiaui, & receptum domi habeo, omnem suppeditans sumptū: nunc ergo de me, qui prior de te bene meritus sum, debes inuicem bene mereri. Custodem te opus est esse filii mei, venatum proficiscentis, nequi inter viam occulti grassatores in vestram perniciem prodeant. Ad hæc, tua interest eò te ire vbi splendor ex rebus gestis paratur: quod tibi paternum est: & præterea tibi robur adest. Cui Adrastus, Ego, inquit, ô rex, in istud certamen alioqui non pergerem: quem tali calamitate affectum, nefas est ad æquales se conferre fortunatos, [2] aut velle inter eos adesse. & frequenter meipsum continui: nunc tamen quoniam tibi hoc in animo est, cui gratificari debeo & gratiam referre pro beneficiis, istud exequi paratus sum: filiumque tuum, quem me custodire iubes, expecta incolumem rediturum [3] custodis caussa. Postea-quam his verbis Adrastus Crœso respondit, mox instructi viris delectis, iuuenibusque & canibus, discedunt. Qui vbi ad

XXXIX XL XLI XLII XLIII

1 Calamitate perculsum (quod non dico vt quicquam ingratum tibi exprobrem) 2 Neque mihi ea est voluntas.
3 Quod ad custodem attinet.

mon-

montem Olympum peruenere, belluam indagant, & inuentam circumfusi iaculis incessunt. Ibi hospes is qui à cæde fuerat expiatus, & vocabatur Adrastus, vibrato in aprum iaculo, non illum, sed frustrato ictu filium Crœsi adeptus est. Ille, cuspide ictus, vocem somnii impleuit. Quod factum quidam Crœso nunciaturus cucurrit, perueniensque Sardis, pugnam illi & filii necem indicauit.

XLIV Crœsus autem morte filii perturbatus, eò grauius eam ferebat quòd is eum necasset quem expiasset à cæde. Et pergrauiter cladem suam lamentans, Iouem expiatorem inuocabat, testificans quæ ab hospite passus esset. [1] Inuocabat etiam hospitalem & familiarem, hunc eundem nominans deum: hospitalem quidem, quod quum domum excepisset hospitem, percussorem filii sui imprudens aluisset: familiarem vero, quod quem pro illius custode misisset, eum comperisset maximum hostem.

XLV Secundùm hæc, Lydi adfuerunt qui mortuum adferebant: post ipsum interfector sequebatur. Stans autem hic ante cadauer, sese Crœso tradebat manus protendens, iubensque vt se super cadauer mactaret, referendo, tum priorem calamitatem suam, tum, quoniam suum etiam expiatorem interemisset, sibi viuendum amplius non esse. Hæc Crœsus audiens, etsi in tanto domestico luctu positus, tamen Adrastum miseratus est, & ad eum inquit, Habeo abs te hospes omnem satisfactionem, quoniam teipsum morte condemnas. Neque vero tu huius mihi cladis autor es, nisi quatenus id fecisti imprudens: sed deorum quispiam, qui iampridem mihi ventura significauit. Crœsus ergo filium pro dignitate sepeliuit. Adrastus autem [2] Midæ filius, Gordii nepos, is qui tum fratris tum expiatoris interfector extiterat, vbi silentium hominum fuit, ad sepulcrum, [3] ignoscentibus ei hominibus ob quæ ipse grauissime afflictabatur, sese super bustum transfodit.

XLVI ¶ Porro Crœsus, filio orbatus, ingenti in luctu duos annos egit. [4] Quem luctum postea finiuit Astyagis Cyaxaris filii dominatio à Cyro Cambysis filio sublata, & res Persarum

γενόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὔλυμπον τὸ ὄρος, ἐζήτεον τὸ θηρίον· εὑρόντες δέ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόντιζον. ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος αὐτὸς δὴ ὁ καθαρθεὶς τὸν φόνον, καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σῦν, τοῦ μὲν ἁμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν φήμην. ἔθεε δέ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰς Σάρδις, τήν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδὸς μόρον ἐσήμηνέ οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ παιδὸς συντεταραγμένος, μᾶλλόν τι ἐδεινολογέετο ὅτι μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς φόνου ἐκάθηρε. περιημεκτέων δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία καθάρσιον, μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθὼς εἴη. ἐκάλεε δὲ ἐπίστιόν τε καὶ ἑταιρήιον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομάζων θεόν· τὸν μὲν ἐπίστιον καλέων, ὅτι δὴ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον, φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάνθανε βόσκων· τὸν δὲ ἑταιρήιον, ὡς φύλακα συμπέμψας αὐτόν, εὑρίσκοι πολεμιώτατον. (γρ. εὑρήκοι)

Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυδοὶ φέροντες τὸν νεκρόν, ὄπισθε δὲ εἵπετό οἱ ὁ φονεύς. στὰς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑωυτὸν Κροίσῳ, προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν κελεύων τῷ νεκρῷ· λέγων τήν τε προτέρην ἑωυτοῦ συμφορήν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκὼς εἴη, οὐδέ οἱ εἴη βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τόν τε Ἄδρηστον κατοικτείρει, καίπερ ἐὼν ἐν κακῷ οἰκηίῳ τοσούτῳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν, Ἔχω ὦ ξεῖνε παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεωυτοῦ καταδικάζεις θάνατον. εἷς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσαο· ἀλλὰ θεῶν κού τις, ὅς μοι καὶ πάλαι προεσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. (γρ. ἀκούσας) Κροῖσος μέν νυν ἔθαψε ὡς οἰκὸς ἦν τὸν ἑωυτοῦ παῖδα. Ἄδρηστος δὲ ὁ Γορδίεω τοῦ Μίδεω, οὗτος δὴ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεί τε ἡσυχίη τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς εἶδε (γρ. ᾔδεε) βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθεϊ μεγάλῳ κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος. μετὰ δὲ ἡ Ἀστυάγεος τοῦ Κυαξάρεω ἡγεμονίη καταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω, καὶ τὰ τῶν Περσέων πρήγματα

1 Hospitalem & sodalitium, eundem illum deum appellans. 2 *Legit, ὁ Μίδεω τοῦ Γορδίεω, vt in precedentibus.* 3 Sese existimans omnium hominum quos vnquam vidisset, esse miserrimum, seipsum sup. 4 Postea vero Astyagis Cyaxaris filii principatus à Cyro Cambysæ filio sublatus, Crœsi luctum inhibuit, eumque in solicitudinem coniecit quomodo posset, priusquam Persæ ———

αὐξανόμενα, πένθεος μὲν Κροῖσον ἀπέπαυσε, ἐνέβησε δὲ ἐς φροντίδα, εἴ κως δύναιτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. μετὰ ὦν τὴν διάνοιαν ταύτην αὐτίκα ἀπεπειρᾶτο τῶν μαντηίων τῶν τε ἐν Ἕλλησι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ· διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ, τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φωκέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην. οἱ δέ τινες ἐπέμποντο παρά τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλησίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μέν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαντήια, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λιβύης δὲ παρὰ Ἄμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησομένους. διέπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντηίων ὅ,τι φρονέοιεν. ὡς εἰ φρονέοντα τὴν ἀληθείην εὑρεθείη, ἐπείρηταί σφεα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειρέοι ἐπὶ Πέρσας στρατεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέπεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων. ἀπ᾽ ἧς ἂν ἡμέρης ὁρμηθέωσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρᾶσθαι τοῖσι χρηστηρίοισι, ἐπειρωτέοντας ὅ, τι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυδῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἅσσα δ᾽ ἂν ἕκαστα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψαμένους ἀναφέρειν παρ᾽ ἑωυτόν. ὅ, τι μέν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστηρίων θεσπίσαι, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν· ἐν δὲ Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπηρώτεον τὸ ἐντεταλμένον, ἡ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε,

> Οἶδα δ᾽ ἐγὼ ψάμμου τ᾽ ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
> Καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.
> Ὀδμή μ᾽ ἐς φρένας ἦλθε κρατερρίνοιο χελώνης
> Ἑψομένης ἐν χαλκῷ ἅμ᾽ ἀρνείοισι κρέεσσιν,
> Ἧ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ᾽ ἐπίεσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψάμενοι, οἴχοντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδις. ὡς δὲ καὶ ὦλλοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμοὺς, ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγγραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσίετό μιν· ὁ δὲ, ὡς τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσεδέξατο, νομίσας μοῦνον εἶναι μαντήιον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκεε τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπείτε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιάδε· ἐπινοήσας τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι, χελώνην καὶ ἄρνα

γρ. μεγάλους αὐξηθῆναι τούς

γρ. τοῦ ἐν

γρ. τὰς Φ.

γρ. ἐθέσπιζε

γρ. κραταιρίνοιο

12

γρ. ἐμηχανᾶτο

augescentes: atque in solicitudinem venit, siqua ratione posset, potentiam Persicam, priusquam magna efficeretur, occupare. Sub hanc ergo cogitationem, statim tentare statuit vaticinia, quæque apud Græcos quæque in Africa essent, aliis aliò dimissis, quibusdam Delphos,[1] quibusdam Dodonam: nonnulli etiam ad Amphiaraum ac Trophonium, & alii quidā ierunt ad Branchidas oræ Milesiæ. Atque hæc sunt 10 Græca ad quæ consulenda Crœsus misit oracula. In Africa vero ad Ammonem alios responsa petituros dimisit. Omnes autem misit exploratum oracula quid sentirent: vt, si consentanea in vero deprehenderentur ea, secundò per suos tentaret nunquid in Persas expeditionem moliretur. Mittens itaque ad oracula tentanda Lydos, hæc dedit eis mandata, vt qua die proficiscerentur ex Sardibus, ab ea reliquum tempus supputantes,[2] quotidie oraculis vterentur, 20 sciscitantes quidnam faceret Lydorum rex Crœsus Halyattæ filius: & quod singula oracula respondissent, id omne conscriptum ad se referrent. Quid porro cetera responderint oracula, à nemine commemoratur: apud Delphos autem, simulatque ingressi sunt Lydi domum, consulturi deum, & sciscitaturi quod sibi esset iniunctum, Pythia hexametro tenore hæc inquit,

XLVII

> *AEquoris est spatium & numerus mihi notus arenæ.*
> *Mutum percipio, fantis nihil audio vocem.* 30
> *Venit ad hos sensus nidor testudinis acris,*
> *Quæ simul agnina coquitur cum carne lebete,*
> *AEre infra strato, & stratum cui desuper est æs.*

His oraculis quæ Pythia reddidit, conscriptis, Lydi digressi, Sardis rediere. Quumq; alii quos circummiserat Crœsus, affuissent, tunc singula resignans, 40 quod scriptum esset inspexit: quorum quidem nullum probauit. Vbi autem illud Delphicum audiuit, protinus veneratus est, & excepit: existimans solum esse Delphicum illud oraculum: quippe quòd comperisset quod ipse fecerat. Nam posteaquam ad petēda oracula nuntios dimiserat, statuto illo die obseruato, tale quiddā est machinatus, commentando ea quæ ad deprehendendū & explicandū perdifficilia forent: testudine pariter & agnū

XLVIII

——— magni facti essent, crescentem eorum potentiam subuertere. 1 Quibusdam ad Phocensium vrbem, Abas, quibusdam.
2 Singuli eodem die oraculum consulerent.

conci-

concisos in aheno coxit, operculo aheneo imposito. XLIX Atque ita è Delphis Crœso responsum est. Ex Amphiarai vaticinio quidnam responsum sit Lydis, quum in sacro illo rite sacrificassent, non queo dicere. Nam de eo nil fertur aliud quam quod & hoc Crœsus verax vaticinium se nactum esse existimauit. L Post hæc autem ingentibus hostiis deum qui est apud Delphos exorandum statuit. Immolauit enim lecta pecora numero ter mille: præterea lectos aureos & argenteos, phialas aureas, & amictus purpureos, ac tunicas ingenti pyra extructa concremauit, sperans sese aliquanto magis his rebus posse deũ illum sibi adiungere, iussis etiam Lydis omnibus, vt sua ipsorum, quicquid tale haberet quisq;, immolaret. [1] Quo ex sacrificio quũ immẽsa vis auri defluxisset, ex ea dimidiatos lateres cõflauit, longiores quidẽ, sex palmorũ, breuiores autẽ, triũ, crassitudine palmari, numero centum decem & septem: quorum quatuor erant auri excocti, singuli pondo duorum & dimidii talenti: ceteri vero, auri albidi, pondo binûm talentorum. Fecit quoque leonis effigiem ex auro excocto, decem talentorum pondo. qui leo dum templum Delphicum deflagrauit, à semilateribus decidit: (super illos enim erat collocatus) & nunc in Corinthiorum thesauro repositus est, pondo sex talentorum atque dimidii, eliquatis tribus talentis ac dimidio. LI Hęc Crœsus vbi perfecit, Delphos misit, cũque eis hæc alia, duas grandi forma pateras, auream argenteamque: quarum aurea intrantibus templum ad dexteram posita erat, argentea ad sinistram. Quæ & ipsæ, quum templum incensum est, amotæ fuerunt, aureaque in Clazomeniorum thesauro posita, pondo talentorũ octo & dimidii, pręterea minarum duodecim: argentea ad suggrundã anguli templi, sexcentarum amphorarum capax: in quam miscebatur vinũ à Delphis theophaniæ festo: opus (vt Delphi aiũt) Theodori Samii, vt & ego arbitror. nõ enim mihi videtur opus vulgare. Misit præterea dolia argentea quatuor, quæ in Corinthiorum thesauro sunt collocata. Donauit item aquiminaria duo, aureum argenteumq;. quorũ in aureo inscriptum est, donarium esse Lacedęmoniorum: non recte, quoniam

κατακόψας, ὁμοῦ ἕψεε αὐτὸς ἐν λέβητι χαλκέῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη. κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιαρέω τοῦ μαντηίου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὅ, τι τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε, ποιήσασι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα. οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήιον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο. κτήνεά τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρισχίλια ἔ-10 θυσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, καὶ φιάλας χρυσέας, καὶ εἵματα πορφύρεα, καὶ κιθῶνας, νήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν θεὸν μᾶλλόν τι τούτοισι ἀνακτήσασθαι. Λυδοῖσί τε πᾶσι προεῖπε θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ, τι ἔχοι ἕκαστος. ὡς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο, καταχεάμενος χρυσὸν ἄπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἑξαπάλαιστα, ἐπὶ δὲ τὰ βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιαῖα. ἀριθμὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν. καὶ τουτέων, 20 ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρία ἡμιτάλαντα ἕκαστον ἕλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα, ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ, σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα χρυσοῦ ἀπέφθου, ἕλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα. οὗτος ὁ λέων, ἐπείτε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς, κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων (ἐπὶ γὰρ τούτοισι ἵδρυτο) καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἕλκων σταθμὸν ἕβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρτον ἡμιτάλαντον.

Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα, ἀπέπεμπε ἐς 30 Δελφοὺς καὶ τάδε ἄλλα ἅμα τοῖσι, κρητῆρας δύο μεγάθεϊ μεγάλους, χρύσεον καὶ ἀργύρεον· τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἔκειτο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι ἐς τὸν νηόν· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπ᾽ ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα. καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἕλκων σταθμὸν ἔνατον ἡμιτάλαντον, καὶ ἔτι δυώδεκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ τοῦ προνηίου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους. ἐπικίρναται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν θεοφανίοισι. φασὶ δέ μιν Δελφοὶ Θε-40 οδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι. καὶ ἐγὼ δοκέω· οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεταί μοι ἔργον εἶναι. καὶ πίθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἳ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ ἑστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέθηκε, χρύσεόν τε καὶ ἀργύρεον, τῶν τῷ χρυσέῳ ἐπιγέγραπται, Λακεδαιμονίων φαμένων εἶναι ἀνάθημα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ

1 Quum autem huic sacrificio finem imposuisset, magnam auri vim liquefecit, & ex ea duxit.

καὶ τοῦτο Κροίσου. ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βουλόμενος χαρίζεσθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὔνομα, οὐκ ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστί· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραντηρίων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολλὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοισι ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἴδωλον χρύσεον τρίπηχυ, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰκόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑωυτοῦ γυναικὸς τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζώνας. Ταῦτα μὲν ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεῳ, πυθόμενος αὐτοῦ τήν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε σάκος τε χρύσεον πᾶν ὁμοίως, καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶσαν χρυσέην, τὸ ξυστὸν τῇσι λόγχῃσι ἐὸν ὁμοίως χρύσεον. τὰ ἔτι ἀμφότερα ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβέων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος. [illegible] Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα ἐς τὰ ἱρὰ, ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾷν τὰ χρηστήρια εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέηται φίλον. ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν οἱ Λυδοὶ, ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοισι, λέγοντες, » Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε μαντήια εἶναι μοῦνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέηται σύμμαχον. οἱ μὲν ταῦτα ἐπειρώτεον. τῶν δὲ μαντηίων ἀμφοτέρων ἐς τὠυτὸ αἱ γνῶμαι συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἢν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλύσειν. τοὺς δὲ Ἑλλήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα, φίλους προσθέσθαι. Ἐπείτε δὲ ἀνενειχθέντα τὰ θεοπρόπια ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι πάγχυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιληίην, πέμψας αὖτις ἐς Πυθὼ Δελφοὺς, δωρέεται, πυθόμενος αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα, δύο στατῆρσι ἕκαστον χρυσοῦ. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδοσαν Κροίσῳ καὶ Λυδοῖσι προμαντηίην καὶ ἀτελίην καὶ προεδρίην, καὶ ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέων γίνεσθαι Δελφὸν ἐς τὸν αἰεὶ χρόνον.

Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφοὺς ὁ Κροῖσος, ἐχρηστηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπείτε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ μαντηίου ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ.

& hoc Crœsi est. sed quidam Delphorum gratificari Lacedæmoniis volens, hoc inscripsit: cuius nomen ego cognitum habens, non tamen promam. Verum puer per cuius manus fluit aqua, Lacedæmoniorum est: sed eorum neutrum aquiminare. Alia quoque cum his permulta Crœsus dona misit non insignia: item fusilia ex argento orbicularia: nec non mulieris simulacrum tricubitale, quod Delphi narrant esse effigiem pistricis Crœsi. Super hoc donauit vxoris suæ monilia à collo pendentia, ac zonas,[1] quæ Delphos Crœsus transmisit. LII Amphiarao insuper, cuius & virtutem audierat & cladem, donauit clypeum ex auro totum, totamque ex auro solido hastam, &[2] xystum cum suis iaculis aureum. quæ ambo ad meam vsque memoriam apud Thebas reposita fuerunt in Ismenii Apollinis templo. LIII Hæc dona Lydis portaturis ad oracula Crœsus iniunxit vt interrogarent an aduersus Persas Crœsus sumeret expeditionem, & aliquorum hominum auxilia adsciscеret. Lydi vbi eò quò dimittebantur peruenerunt, donariis oblatis, oracula consuluerunt his verbis, Crœsus, Lydorum aliarumque nationum rex,[3] istain hominibus sola esse vaticinia sentiēs, idcirco qualia debita sunt dona dat, vosque percontaturan aduersus Persas sit profecturus in expeditionem, & socialem aliquem exercitum sibi adiuncturus. Atque hi quidem hæc interrogarunt. Oraculi autem vtriusq; in idem concurrebant sententiæ, prædicentes Crœso fore vt si arma Persis inferret, magnum imperium euerteret. Consulebant etiam vt potentissimos Græcorū ad comparandos sibi socios exquireret. LIV His responsis relatis atque auditis, Crœsus ita elatus animo est vt omnino conciperet spem se euersurum esse imperium Cyri: ac rursus mitteret Delphos ad Pythiam dona, in singulos viros, quos illic multos esse audiebat, binos auri stateres. Ob quæ munera Delphi vicissim Crœso Lydisq; donarunt primas in consulendo[4] oraculo partes, primumq; in sedendo locū, & ius perpetuum cuique volenti adscribi in numerum Delphorum. LV Ceterū dotis Crœsus prosequutus Delphos, tertiò vaticinium consuluit,[5] quod videlicet illud verax sibi esse comperisset.

1 Et hæc quidem Delphos Crœs. 2 Hastile cum suis spiculis. 3 Existimans sola hæc esse inter homines oracula, mittit vobis dona vestris inuentis conuenientia. 4 Et renuntiando orac[illegible] *alla legit* ἀνελίην, *pro* ἀγγελίην. 5 Postquam cum oraculum illud verax esse comperisset, eo ad satietatem vsque abutebatur. *Q. d. eo se ad saturitatem vsque implebat.*

Quæ-

Quærebat autem an diuturnum sibi foret imperium. Cui Pythia in hæc verba respondit,

Regis apud Medos mulo iam sede potito,
Lyde fugam mollis scrupofum corripe ad Hermum,
Neue mane: ignauus posito sis Lyde pudore.

LVI His ex versibus, quum allati essent, multo magis quam ex ceteris voluptatem Crœsus accepit, sperans fore vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret: & proinde nec ipse nec posteri sui principatu abrogarentur. Post hæc putauit sibi curandum vt potentissimos Græcorum sibi conciliaret. Idque vestigando, comperit Lacedæmonios atque Athenienses, eos esse: quod alteri in Dorico genere, alteri in Ionico antecellerent. [1] Nam de his ita antea iudicabatur, quum ab initio altera gens foret Pelasgica, altera Hellenica, *hoc est Græca*: quarum hæc nunquam solum mutauit, illa assidue multumque est peruagata. Etenim sub Deucalione rege oram Phthiotidem incoluit, sub Doro Hellenis filio regionem quæ ad Ossam & Olympum iacet, nomine Istiæotim: vnde a Cadmæis eiecta, coluit in Pindo locum quem vocant Macednū. Inde rursus in Dryopidem commigrauit, atq; ita in Peloponnesum venit, Doricaque cognominata LVII est. Ceterum qua lingua Pelasgi sint vsi, pro certo affirmare non possum: [2] sed coniectura signorum licet dicere eandem qua nunc Pelasgi vtuntur qui supra Tyrrhenos vrbem Crestonem incolunt, quodam tempore finitimi eorū qui nunc Dores vocantur, tunc incolentes regionem quæ nunc Thessaliam nominatur, & Placiam, & Scylacem: quum Pelasgi habitarent ad Hellespontum, qui contermini Atheniensium erant: aliaque omnia Pelasgica oppida nomen immutarunt. Quibus signis coniectantes oportet dicere, Pelasgos barbara lingua fuisse: & si tota gens Pelasgica talis erat, gentem Atticam vtpote Pelasgicam, quum in Hellenes, *id est Græcos*, transiit, linguam simul istorum perdidisse. Etenim neque Crestoniatarum loquela cum vllo circa populorum consentit, & Placianorum ne secum quidem ipsa.

ἐπειρώτα δὲ τάδε χρηστηριαζόμενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μουναρχίη. ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾷ τάδε·

Ἀλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
Καὶ τότε Λυδὲ ποδαβρὲ πολυψηφῖδα παρ' Ἕρμον
Φεύγειν, μηδὲ μένειν, μηδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

Τούτοισι ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλόν τι μάλιστα πάντων ἥσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμὰ ἀντ' ἀνδρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ, παύσεσθαί κοτε τῆς ἀρχῆς. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐφρόντιζε ἱστορέων τοὺς ἂν Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόντας προσκτήσαιτο φίλους. ἱστορέων δὲ, εὕρισκε Λακεδαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας· τοὺς μὲν, τοῦ Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ, τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα, ἐόντα τὸ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγικὸν, τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ κω ἐξεχώρησε· τὸ δὲ, πολυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιῶτιν· ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἕλληνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὄσσαν τε καὶ τὸν Ὄλυμπον χώρην, καλεομένην δὲ Ἱστιαιῶτιν. ἐκ δὲ τῆς Ἱστιαιώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὖτις ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως ἐς Πελοπόννησον ἐλθὸν, Δωρικὸν ἐκλήθη. Ἥντινα δὲ γλῶσσαν ἵεσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἰπεῖν· εἰ δὲ χρεόν ἐστι τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι ἐοῦσι Πελασγῶν τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστῶνα πόλιν οἰκεόντων, οἳ ὅμουροί κοτε ἦσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλεομένοισι· οἴκεον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην, καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην, Πελασγῶν οἰκησάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἳ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι· καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικὰ ἐόντα πολίσματα, τὸ οὔνομα μετέβαλε· εἰ τούτοισι τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἱέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτον τὸ Πελασγικὸν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος ἐὸν Πελασγικὸν, ἅμα τῇ μεταβολῇ τῇ ἐς Ἕλληνας, καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε. καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν σφέας περιοικεόντων εἰσὶν ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακιηνοὶ, σφίσι δὲ ὁμόγλωσσοι.

---

[1] Nam hæ duæ gentes antiquitus præcellere iudicabantur, vna videlicet Pelasgica, altera vero Hellenica: quarum ista quidē nunquā alio demigrauit, illa vero valde multumque sit vagata. [2] *Totum hunc locum sic interpretor, qui in Græco etiam exemplari prorsus est perturbatus.* Sed ex coniectura licet dicere, eius linguæ fuisse cuius sunt hodie ii ex Pelasgis qui supra Tyrrhenos Crotona ciuitatem incolunt, & olim finitimi erant iis quos nunc Dores vocant: tum videlicet quum eam quam nunc appellant Thessalicam regionem incolebant: & ii quoque Pelasgi qui Placiam & Scylacen condiderunt, & Atheniensium contubernales fuerunt. Ex his, inquam, coniectura facta, dicere licet, Pelasgos olim barbare fuisse loquutos. Nam & Crotoniatæ & Placieni lingua quidem dissident à suis vicinis, inter se vero conueniunt.

14 ἐνέλιπον, δῆλοί τε εἰσὶ τὸν ἠνείκαντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχοντες ἐν φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλώσσῃ μὲν, ἐπεί τε ἐγένετο, αἰεί κοτε τῇ αὐτῇ χρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι· ἀποσχισθὲν μέντοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὸν ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ τέως τὴν ἀρχὴν ὁρμεώμενον, αὔξηται ἐς πλῆθος, τῶν ἐθνέων πολλῶν μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ, καὶ ἄλλων ἐθνέων βαρβάρων συχνῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοί τε δοκέει, οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν ἔθνος ἐὸν βάρβαρον, οὐδαμὰ μεγάλως αὐξηθῆναι.

Τούτων δὴ ὦν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν, κατεχόμενόν τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτεϊ γὰρ, ἐόντι ἰδιώτῃ, καὶ θεωρέοντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρὰ, οἱ λέβητες ἐπεστεῶτες, καὶ κρεῶν τε ἐόντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος, ἄνευ πυρὸς ἔζεσαν, καὶ ὑπερέβαλον. Χείλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχὼν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἱπποκράτεϊ, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι ἐς τὰ οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἴ τίς οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπείπασθαι. οὔκων ταῦτα παραινέσαντος Χείλωνος πείθεσθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεα· γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παράλων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προεστεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου, Λυκούργου Ἀριστολαΐδεω, καταφρονήσας τὴν τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώτας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστὰς, μηχανᾶται τοιάδε· τρωματίσας ἑωυτόν τε καὶ ἡμιόνους, ἤλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος, ὡς ἐκπεφευγὼς τοὺς ἐχθροὺς, οἵ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν. ἐδέετό τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἑλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων, ἐξαπατηθεὶς, ἔδωκέ οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἳ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ. ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἵποντό οἱ ὄπισθεν. συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισίστρατος ἦρχε Ἀ-

(marg.: γρ. στρατιώτας; γρ. πεδίου)

Per quod declarant, quam linguæ figuram obtinebant quum in hæc loca transierunt, eandem se nunc conseruare. At natio Hellenica, *id est Græca*, ex quo exstitit, eadem lingua semper est vsa, vt mihi videtur: ideo imbecillis, quod ex Pelasgica fuit abscissa, & ab exiguo initio profecta, mox in multas gentes augescens, tum aliarum, tum præcipue barbararum frequentia se ad illam conferente. Quæ caussa mihi videtur fuisse cur gens Pelasgica, quod Græca esset, nequaquam magnos profectus fecerit. ¶ Ex his igitur gentibus, Atticam quidem Crœsus audiebat obtineri, oppressamq; esse a Pisistrato Hippocratis filio. Hic enim ea tempestate tyrannus Athenis erat. Cuius patri, quum priuatus spectaret olympia, ingens contigit portentum. Nam quum hostiam immolasset, ahena (vt imposita erant) plena & carne & aqua, absque igne efferbuerunt, ita vt aqua redundaret. Quod portentum conspicatus Chilon Lacedæmonius, qui forte aderat, suasit ei primum, ne vxorem fecundam duceret domum: secundo loco, si vxorem haberet, eiiceret: & si quidem ex ea filium sustulisset, abdicaret. Huius consilio non persuasus Hippocrates, hunc postea Pisistratum filium sustulit, qui in seditione litoralium, quibus præerat Megacles Alcmæonis filius: & campestrium, quibus præerat Lycurgus Aristolaidis filius, tertiam seditionem excitauit, tyrannidem affectans: contractisque seditiosis, per caussam tutandi montanos, huiuscemodi rem machinatur: Seipsum ac mulos quum vulnerasset, agitauit vehiculum in forum, tanquam elapsus ex hostibus, quem rus proficiscentem illi prorsus interimere voluissent: & populum precatus est vt aliquid custodiæ circa se obtineret, quum prius specimen sui edidisset in expeditione contra Megarenses, cui præfuerat, capta Nisæa, aliisque præclaris operibus editis. Populus igitur Atheniensis, ita deceptus, dedit ei quosdam e ciuibus delectos pro satellitibus, non qui hastas sed clauas ferrent, Pisistratum sectantes. Cum quibus ille impetu facto arcem occupauit: & inde Atheniensiũ imperio poti-

LVIII

LIX

---

1 & satis ostendunt se eam ipsam linguæ formam conseruasse quã habebant quum in eas regiones migrarent. Itaque si tota gens Pelasgica talis erat, Atticæ regionis incolæ Pelasgi, & quæcunque aliæ Pelasgicæ ciuitates nomen mutarunt, quum in Hellenas mutarentur, suam etiam linguam dedidicerunt. Gens autem Hellenica semper ex quo extitit, eadem lingua vsa est, vt mihi videtur: quumque a Pelasgis abscissa, imbecilla esset, a tenuibus quibusdã principiis progressa, valde multis gentibus & frequẽtibus etiam barbaris cum ea sese coniungentibus, in multitudinem excreuit. Et sic quoque mihi videtur Pelasgica gens, quum barbara esset, magnopere non creuisse.

tus,

tus, nullis qui tum erant magistratibus perturbatis, neq; legibus mutatis, sed in præsenti statu manens, vrbe bene ac pulchre exornauit. Sed nō multo post tempore milites Megaclis & Lycurgi concordibus animis eū eiecerunt. Hunc igitur in modum Pisistratus primū obtinuit Athenas, & tyrannidem nondum valde stabilitam amisit: cuius eiectores rursus inter se seditiones redintegrarūt. Hac autem seditione Megacles fatigatus, Pisistratum misso caduceatore inuitat nunquid velit filiam capere vxorem, addita tyrannidis cōditione. Accipiente vero conditionem Pisistrato, machinati sunt ad illū restituendū, rem (vt ego comperio) longe stultissimā: (quandoquidem idm olim diiudicatum est Græcam gentē dexteriorem esse quam barbaram, & magis ab ineptiis abhorrentem) præsertim si isti ex Atheniensium numero, qui inter Græcos feruntur sapientia primi, talia machinati sunt. Erat in tribu Pæaniea mulier nomine Phya, tribus digitis minus statura quatuor cubitorum: aliqui formosa. Hanc mulierem omni armatura quum instruxissent, in currumque sustulissent, compositam in eum habitum quo venustissima videnda esset, in vrbem agunt, præmissis qui præcurrerent præconibus, quique quum in vrbem venissent, hæc mandata exequerentur, his verbis, Athenienses, bona mente excipite Pisistratum, quem Minerua ipsa præcipuo inter homines honore prosequuta, in suam reducit arcem. Isti igitur passim euntes talia prædicaverunt: & statim rumor in tribus emanauit, Pisistratum a Minerua reduci. Qui vero in vrbe erant, persuasi hanc mulierem esse deam ipsam, feminæ supplicarūt pariter, & Pisistratū acceperunt. Hunc in modum quē diximus, recuperata tyrannide, Pisistratus, ex pactione quam inierat cum Megacle, filiam eius duxit vxorem. Verum quum & filii essent ei adolescentes, & Alcmæonidæ dicerentur obnoxii esse crimini piaculari, nolens ex nouo coniugio liberos tollere, [1] haud legitime coibat cum vxore. Quam rem quum inter illicita occultasset, postea ad matrem retulit, enunciaret id necne. Mater viro indicauit. Iste vero iniquo animo ferens se a Pisistrato contumelia affici, vt erat iratus, [2] milites homini infensos reddidit.

Ἀθηναίων, οὔτε τιμὰς τὰς ἐούσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλάξας, ἐπί τε τοῖσι κατεστεῶσι ἔνεμε, τὴν πόλιν κοσμέων καλῶς τε καὶ εὖ. μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τὠυτὸ φρονήσαντες οἵ τε τοῦ Μεγακλέος στασιῶται καὶ οἱ τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. Οὕτω μὲν Πεισίστρατος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὔκω κάρτα ἐρριζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες Πεισίστρατον, αὖτις ἐκ νέης ἐπ᾽ ἀλλήλοισι ἐστασίασαν. περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσι ὁ Μεγακλέης, ἐπεκηρυκεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον, καὶ ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοισι Πεισιστράτου, μηχανῶνται δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὡς ἐγὼ εὑρίσκω, μακρῷ· ἐπεί γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, ἐὸν καὶ δεξιώτερον, καὶ εὐηθείης ἠλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοισι τοῖσι πρώτοισι λεγομένοισι εἶναι Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιάδε. ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανιέϊ ἦν γυνὴ τῇ οὔνομα ἦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανοπλίῃ, ἐς ἅρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα οἷόν τι ἔμελλε εὐπρεπέστατον φανέεσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἳ τὰ ἐντεταλμένα ἠγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιάδε, Ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα, κατάγει ἐς τὴν ἑωυτῆς ἀκρόπολιν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἔς τε τοὺς δήμους φάτις ἀπίκετο ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατάγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστεϊ πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἄνθρωπον, καὶ ἐδέκοντο τὸν Πεισίστρατον.

Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην, γαμέει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνιέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γενέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ κατὰ νόμον. τὰ μέν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή· μετὰ δὲ, εἴτε ἱστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὔ, φράζει τῇ ἑωυτῆς μητρί· ἡ δὲ τῷ ἀνδρὶ. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε, ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δὲ ὡς εἶχε καταλλάσσετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτῃσι.

1 Non coibat cum vxore vt moris est. Et illa quidem initio hoc tegebat, postea vero matri, siue percontanti, siue minus, exposuit: & ista rursus marito. 2 Positis inimicitiis in gratiam redit cum seditiosis.

» ἱκανή ἐστι· ὥσπερ χώρη οὐδεμία καταρκέει πάντα ἑωυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἣ δὲ ἂν τὰ πλεῖστα ἔχοι, ἀρίστη αὕτη. ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἓν οὐδὲν αὔταρκές ἐστι. τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστι. ὃς δ' ἂν αὐτῶν πλεῖστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπειτα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ οὔνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν κῇ ἀποβήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεὸς, προρρίζους ἀνέτρεψε. Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ, οὔκως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενὸς, ἀποπέμπεται· κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὃς τὰ παρεόντα ἀγαθὰ μετεὶς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρήματος ὁρᾷν ἐκέλευε. Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη Κροῖσον, (ὡς εἰκάσαι) ὅτι ἐνόμισε ἑωυτὸν εἶναι ἀνθρώπων ἁπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δέ οἱ εὕδοντι ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθείην ἔφαινε τῶν μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροίσῳ δύο παῖδες· τῶν οὕτερος μὲν διέφθαρτο· (ἦν γὰρ δὴ κωφός) ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλίκων μακρῷ τὰ πάντα πρῶτος. οὔνομα δέ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἄτυν σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σιδηρέῃ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεί τε ἐξηγέρθη, καὶ ἑωυτῷ λόγον ἔδωκε, καταρρωδήσας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ παιδὶ γυναῖκα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν, οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιοῦτον πρῆγμα ἐξέπεμπε. ἀκόντια δὲ καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεώνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μή τί οἱ κρεμάμενον τῷ παιδὶ ἐμπέσῃ. Ἔχοντος δέ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον, ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ οὐ καθαρὸς χεῖρας ἐὼν, Φρὺξ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ βασιληΐου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία, κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίου ἐδέετο ἐπικυρῆσαι. Κροῖσος δέ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ κάθαρσις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι. ἐπεί τε δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε, Ἄνθρωπε, τίς τε ἐὼν, καὶ κόθεν τῆς Φρυγίης ἥκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας; ὁ δὲ ἀμείβετο, Ὦ βασιλεῦ, Γορδίεω μὲν τοῦ Μίδεω εἰμὶ παῖς, ὀνομάζομαι δὲ

bile est: sicut nec vna regio cuncta sibiipsi suppeditat: sed aliud habens, alio indiget: quę tamen habet plurima, ea est optima. quemadmodū etiam hominis corpus vnum aliquod non est consummatum: quia aliud habet, alio caret. Sed quisquis horum plurima constanter habuerit, & postea placido animo è vita excesserit, [1] hic apud me nomine hoc, veluti rex, donari meretur. Omnis autem rei oportet inspicere exitum, quò sit euasura: quoniam multos deus, quibus [2] fortunas suppeditauerat, radicitus euertit. Hæc Solon, neque assentando Crœso, neque vllius eum momenti faciendo, loquutus dimittitur: saneque est visus esse indoctus, qui bonis præsentibus prætermissis, iuberet omnium rerū inspicere exitum. ¶ Post abitum Solonis ingens deorū indignatio Crœsum excepit, quod (vt conijcere licet) seipsum omnium hominum beatissimum arbitraretur. Statim igitur ei quiescenti somnium oblatum est, veritatem indicans malorum quæ circa filium erant euentura. Erant autē Crœso liberi duo: quorum alter [3] qui mutus, inutilis erāt: alter inter æquales in omnibus longe primus, nomine Atys. Hunc itaque Atym Crœso significat somnium, fore vt ferrea cuspis traiectum interimeret. Experrectus, & secum rem versans, somnio territus, accipit filio vxorem: & quum solitus esset præesse copiis Lydorum, nusquā eum amplius ad tale munus dimittit: iacula, & hastas, omniaque huiuscemodi quibus homines in bello vtuntur, è porticibus amouens, in thalamos infert, nequid suspensum in filium decideret. Quum autem nuptias filii in manibus haberet, aduenit Sardis quidam in calamitate positus, manibusque non puris, natione Phryx, regio ex genere. Hunc, quum ad ædes Crœsi venisset, ex rituque domestico, vt sibi expiari liceret, orasset, Crœsus expiauit. Modus autem expiandi propemodum is est apud Lydos qui apud Græcos. Vbi vero legitima peregit Crœsus, percontatus est vnde ille, quisnam foret, inquiens, Homo, quis tu? & quo Phrygiæ loco profectus, domesticus mihi factus es? & quem virum aut quam feminam interemisti? Ad quę ille respondit, [4] Midæ, Gordio prognati, sum filius, nomine

1 Is (meo quidem iudicio) dignus est, ô rex, qui nomē illud ferat *scribendo ὦ βασιλεῦ, pro ὁ βασιλεύς.* 2 Felicitatem ostentarat. 3 Vitio corporis laborabat: erat enim surdus. 4 *Μίδεω μὲν τοῦ Γορδίεω. Sic etiam in sequentibus.*

Adrastus:

Adrastus: quia fratrem meum ipsius imprudens interemi, adsum eiectus à patre, & omnibus rebus exutus. Crœsus autẽ inuicem ad eum his verbis inquit, Ex viris nobis amicis oriundus es, & ad amicos venisti: hic in nostris ædibus tu manens, nullius rei indigebis. Istam porro calamitatem quamleuissime ferendo, plurimum lucrifacies. Atque ille quidem apud Crœsum domicilium habuit. ¶ Verum per hoc idem tempus apud Olympum montem Mysiæ, aper eximiæ magnitudinis extitit, qui ex hoc monte progressus, Mysorum opera peruastabat: quemque sæpenumero Mysi aggressi, nihil admodum mali ei fecerant, sed ab eo acceperant. Ad extremum igitur missis ad Crœsum nunciis ita dixere, Apparuit, ô rex, apud nos maximus aper, qui agrestia corrumpit opera: quem studiosissime captantes, interimere tamen non valuimus. Nunc itaque te obsecramus vt nobiscum filium tuum ac delectos iuuenes canesque mittas, quo belluam è regione tollamus. Hæc illis precantibus, Crœsus somnia memoria repetens, ita respondit, Filii quidẽ mei nolite amplius facere mentionem: neque enim eum vobis dimitterem. nam est nouus maritus, & ista nunc funt ei cordi. Lydorum tamen delectos & venatores omnes cum canibus vna mittam, mandaboque euntibus vt promptissime vobiscũ belluã de regione summoueant. Hæc Crœsus respondit. Cuius verbis quum contenti [1] non essent Mysii, interuenit Crœsi filius, audirisque quæ Mysii precarentur, & Crœso negante eum illis missurum se filium, hęc inquit ad eũ adolescens, [2] Pater, quæ nobis antehac aliquando honestissima ac magnificentissima erant, vel in bella vel in venationes eundo, specimen sui dare, horum vtroque nunc exclusum me tenes, nulla in me animaduersa neque ignauia neque socordia. Nunc ergo quibus me oculis conspici oportet euntem in forum, atque illinc redeuntem? qualis ciuibus, qualis vxori recens nuptæ videbor? cui illa viro videbitur nupta? Proinde me tu aut finas venatum ire, aut mihi verbis persuadeas, potiora ista esse quæ facis. Cui respondens Crœsus, Fili, inquit, neque quod ignauiam, neque quod aliud quippiam iniucundum

XXXVI · XXXVII · XXXVIII

Ἄδρηστος. φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμεωυτοῦ ἀέκων πάρειμι, ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐστερημένος πάντων. Κροῖσος δέ μιν ἀμείβετο τοῖσδε, Ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἐὼν, καὶ ἐλήλυθας ἐς φίλους· ἔνθα ἀμηχανήσεις χρήματος οὐδενὸς, μένων ἐν ἡμετέροισι. συμφορήν τε ταύτην ὡς κουφότατα φέρων, κερδανέεις πλεῖστον. ὁ μὲν δὴ δίαιταν εἶχε ἐν Κροίσου. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμπῳ συὸς χρῆμα γίνεται μέγα· ὁρμώμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ ὄρεος τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε. πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ᾽ αὐτὸν ἐξελθόντες, ποιέεσκον μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι, ἔλεγον τάδε, Ὦ βασιλεῦ, ὑὸς χρῆμα μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦτον προθυμεόμενοι ἑλεῖν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδεόμεθά σευ, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας συμπέμψαι ἡμῖν, ὥς ἄν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρης. οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο· Κροῖσος δὲ μνημονεύων τοῦ ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγέ σφι τάδε, Παιδὸς μὲν πέρι τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμψαιμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμπέμψω, καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προθυμοτάτοισι συνεξελεῖν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρης. Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοισι τῶν Μυσῶν, ἐπεισέρχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὼς τῶν ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τόν γε παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίης τάδε, Ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερον κοτὲ καὶ γενναιότατα ἡμῖν ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἐς ἄγρας φοιτῶντας εὐδοκιμέειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων ἀποκληίσας ἔχεις, οὔτε τινὰ δειλίην μοι παριδὼν, οὔτε ἀθυμίην. νῦν τε τέοισί με χρὴ ὄμμασι ἔς τε ἀγορὴν καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτῶντα φαίνεσθαι; κοῖος μέν τις τοῖσι πολιήτῃσι δόξω εἶναι, κοῖος δέ τις τῇ νεογάμῳ γυναικί; κοίῳ δὲ ἐκείνη δόξει ἀνδρὶ συνοικέειν; ἐμὲ ὦν σὺ ἢ μέτες ἰέναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον ὅκως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιεόμενα. Ἀμείβεται Κροῖσος τοῖσδε, Ὦ παῖ, οὔτε δειλίην, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι

---

1 *Legit olim ἀποχρεωμένων, quæ esse vera lectio videtur.* 2 Antehac quidem, pater, nobis licebat ex rebus pulcherrimis, & in primis generosis, nempe bella & venationes frequentando, nominis celebritatem quærere: at tu nunc vtroque illorum ex[illegible]

» παρεὸν τοι, ποιέω ταῦτα. ἀλλά μοι ὄψις ὀνείρου » ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι. » ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρέης ἀπολέεσθαι. πρὸς ὦν » τὴν ὄψιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι τοῦτον ἔσπευσα, » καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ ἀποπέμπω, » φυλακὴν ἔχων εἴκως διαιάμμεν ἐπὶ τῆς ἐμῆς σε » ζόης διακλέψαι. εἷς γάρ μοι μοῦνος τυγχά- » νεις ἐὼν παῖς. τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθαρμένον τὴν » ἀκοὴν, οὐκ εἶναί μοι λογίζομαι. Ἀμείβεται ὁ » νεηνίης τοῖσδε, Συγγνώμη μὲν ὦ πάτερ τοι, ἰδόντι γε » ὄψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν. τὸ δὲ οὐ » μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμέ τοι δίκαιόν » ἐστι φράζειν. φής τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ αἰχμῆς σιδη- » ρέης φάναι ἐμὲ τελευτήσειν. ὑὸς δὲ κοῖαι μέν εἰσι » χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμὴ σιδηρέη, τὴν σὺ φοβέαι; εἰ μὲν » γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶπε τελευτήσειν με, ἢ ἄλλου » τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χρῆν δή σε ποιέειν τὰ ποιέεις. » νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεί τε ὦν οὐ πρὸς ἄνδρας ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέθες με. Ἀμείβεται Κροῖσος τοῖσδε, Ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς γνώμην ἀπο- » φαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ » σέο, μεταγινώσκω, μετίημί τέ σε ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄ- γρην. Εἴπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύγα Ἄδρηστον· ἀπικομένῳ δέ οἱ λέγει » τάδε, Ἄδρηστε, ἐγώ σε συμφορῇ πεπληγμένον, ἀ- » χάρι τι τοι οὐκ ὀνειδίζων, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑπο- » δεξάμενος ἔχω, παρέχων πᾶσαν δαπάνην. νῦν » ὦν (ὀφείλεις γὰρ, ἐμεῦ προποιήσαντος χρηστὰ ἐς σὲ, » χρηστοῖσί με ἀμείβεσθαι) φύλακα παιδός σε τοῦ- » μοῦ χρηΐζω γενέσθαι, ἐς ἄγρην ὁρμεωμένου· μή τι- » νες κατ' ὁδὸν κλῶπες κακοῦργοι ἐπὶ δηλήσι φανέ- » ωσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ σέ τοι χρεών ἐστι ἰέναι » ἔνθα * ἀπολαμπρυνέαι τοῖσι ἔργοισι. πατρώ- » ϊόν τε γάρ τοί ἐστι, καὶ προσέτι ῥώμη ὑπάρχει. Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος, Ὦ βασιλεῦ, ἄλλως μὲν » ἔγωγε ἂν οὐκ ἤια ἐς ἄεθλον τοιόνδε· (οὔτε γὰρ » συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἰκός ἐστι ἐς ὁμήλικας » εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα) πολ- » λαχῇ τε ἂν ἶσχον ἐμεωυτόν. νῦν δὲ, ἐπεί τε σὺ σπεύ- » δεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι (ὀφείλω γάρ σε ἀμείβεσθαι » χρηστοῖσι) ποιέειν εἰμὶ ἕτοιμος ταῦτα. παῖδά τε σὸν, τὸν » διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα, τοῦ φυλάσσοντος » εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν. Τοιούτοισι ἐ- πεί τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἤισαν μετὰ ταῦτα ἐξ- ηρτυμένοι λογάσι τε νεηνίῃσι καὶ κυσί.

* ἢ λαμπρυνέαι

mihi animaduerterim in te, hæc facio: sed visum quod in somnis mihi oblatum est, dixit te breuis æui futurum: quippe ferrea periturum cuspide. Cuius visi gratia & has maturaui nuptias, nec ad ea quæ suscipiuntur, dimitto, obseruans siquo pacto queam te, dum viuo, à clade subtrahere. Filius enim mihi vnicus es: nanque alterum auribus captum pro nullo existimo. Ad quem vicissim adolescens, Pater, inquit, tibi equidem ignosco agenti circa me custodiam, qui talem videris visionem: verum tu illam non probè percipis: quam (quoniam te latet) æquum est me tibi interpretari. Ais tibi somnum ostendisse, me ferrea periturum cuspide. At vero quænam manus sunt, quæve cuspis ferrea quam tu pertimescas? Nam si dente dixisset aut aliquo huius simili periturum me, debe res facere quæ facis: nunc autem dixit, cuspide. Quare quoniam non sit nobis pugna cum viris, ire me finas. Et Crœsus, Euincis me, inquit, fili ista loquens de somnio intelligendo. Quapropter, vt abs te victus, muto sententiam, & tibi veniam do eundi ad venationem. Hęc loquutus Crœsus, Adrastum Phrygem accersit, eique, vbi adfuit, talia inquit, Ego te Adraste [1] calamitate præditum (non ingrato tibi hæc exprobro) expiaui, & receptum domi habeo, omnem suppeditans sumptu: nunc ergo de me, qui prior de te bene meritus sum, debes inuicem bene mereri. Custodem te opus est esse filii mei, venatum proficiscentis, nequi inter viam occulti grassatores in vestram perniciem prodeant. Ad hæc, tua interest eò te ire vbi splendor ex rebus gestis paratur: quod tibi paternum est: & præterea tibi robur adest. Cui Adrastus, Ego, inquit, ô rex, alioqui in istud certamen non pergerem: quem tali calamitate affectum, nefas est ad æquales se conferre fortunatos, [2] aut velle inter eos adesse. & frequenter meipsum continui: nunc tamen quoniam tibi hoc in animo est, cui gratificari debeo & gratiam referre pro beneficiis, istud exequi paratus sum: filiumque tuum, quem me custodire iubes, expecta incolumem rediturum [3] custodis caussa. Posteaquam his verbis Adrastus Crœso respondit, mox instructi viris delectis, iuuenibusque & canibus, discedunt. Qui vbi ad

XXXIX XL XLI XLII XLIII

1 Calamitate perculsum (quod non dico vt quicquam ingratum tibi exprobrem) 2 Neque mihi ea est voluntas. 3 Quod ad custodem attinet.

mon-

montem Olympum peruenere, belluam indagant, & inuentam circumfusi iaculis incessunt. Ibi hospes is qui à cæde fuerat expiatus, & vocabatur Adrastus, vibrato in aprum iaculo, non illum, sed frustrato ictu filium Crœsi adeptus est. Iste, cuspide ictus, vocem somnii impleuit. Quod factum quidam Crœso nunciaturus cucurrit, perueniensque Sardis, pugnam illi & filii necem indicauit.

XLIV Crœsus autem morte filii perturbatus, eò grauius eam ferebat quòd is eum necasset quem expiasset à cæde. Et pergrauiter cladem suam lamentans, Iouem expiatorem inuocabat, testificans quæ ab hospite passus esset. [1] Inuocabat etiam hospitalem & familiarem, hunc eundem nominans deum: hospitalem quidem, quod quum domum excepisset hospitem, percussorem filii sui imprudens aluisset: familiarem vero, quod quem pro illius custode misisset, eum comperisset maximum hostem.

XLV Secundū hæc, Lydi ad fuerunt qui mortuum adferebant: post ipsum interfector sequebatur. Stans autem hic ante cadauer, sese Crœso tradebat manus protendens, iubensque vt se super cadauer mactaret, referendo, tum priorem calamitatem suam, tum, quoniam suum etiam expiatorem interemisset, sibi viuendum amplius non esse. Hæc Crœsus audiens, etsi in tanto domestico luctu positus, tamen Adrastum miseratus est, & ad eum inquit, Habeo abs te hospes omnem satisfactionem, quoniam teipsum morte condemnas. Neque vero tu huius mihi cladis autor es, nisi quatenus id fecisti imprudens: sed deorum quispiam, qui iampridem mihi ventura significauit. Crœsus ergo filium pro dignitate sepeliuit. Adrastus autem [2] Midæ filius, Gordii nepos, is qui tum fratris tum expiatoris interfector extiterat, vbi silentium hominum fuit, ad sepulcrum, [3] ignoscentibus ei hominibus ob quæ ipse grauissime afflictabatur, sese super bustum transfodit.

XLVI ¶ Porro Crœsus, filio orbatus, ingenti in luctu duos annos egit. [4] Quem luctum postea finiuit Astyagis Cyaxaris filii dominatio à Cyro Cambysis filio sublata, & res Persarum

ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὔλυμπον τὸ ὄρος, ἐζήτεον τὸ θηρίον· εὑρόντες δὲ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόντιζον. ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος αὐτὸς δὴ ὁ καθαρθεὶς τὸν φόνον, καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σῦν, τοῦ μὲν ἁμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν φήμην. ἔθεε δέ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰς Σάρδις, τήν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδὸς μόρον ἐσήμηνέ
10 οἱ.

11 Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ παιδὸς συντεταραγμένος, μᾶλλόν τι ἐδεινολογέετο ὅτι μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς φόνου ἐκάθηρε. περιημεκτέων δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία καθάρσιον, μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθὼς εἴη. ἐκάλεε δὲ ἐπίστιόν τε καὶ ἑταιρήιον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομάζων θεόν· τὸν μὲν ἐπίστιον καλέων, ὅτι δὴ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον, φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάνθανε βόσκων· τὸν δὲ ἑταιρήιον, ὡς φύλακα συμπέμψας αὐτῷ, εὑρίσκοι πολεμιώτατον.

20 Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυδοὶ φέροντες τὸν νεκρόν, ὄπισθε δὲ εἵπετό οἱ ὁ φονεύς. στὰς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑωυτὸν Κροίσῳ, προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν κελεύων τῷ νεκρῷ· λέγων τήν τε προτέρην ἑωυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκὼς εἴη· οὐδέ οἱ εἴη βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας (γρ. ἀκούσας), τόν τε Ἄδρηστον κατοικτείρει, καίπερ ἐὼν ἐν κακῷ οἰκηίῳ τοσούτῳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν, « Ἔχω ὦ ξεῖνε παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σε-
30 ωυτοῦ καταδικάζεις θάνατον. εἷς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσαο· ἀλλὰ θεῶν κού τις, ὅς μοι καὶ πάλαι προεσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. Κροῖσος μέν νυν ἔθαψε ὡς εἰκὸς ἦν τὸν ἑωυτοῦ παῖδα. Ἄδρηστος δὲ ὁ Γορδίεω τοῦ Μίδεω, οὗτος δὴ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεί τε ἡσυχίη τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο, περὶ τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς εἶδε βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
40 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθεϊ μεγάλῳ κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος. μετὰ δὲ ἡ Ἀστυάγεος τοῦ Κυαξάρεω ἡγεμονίη καταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω, καὶ τὰ τῶν Περσέων πρήγματα

1 Hospitalem & sodalitium, eundem illum deum appellans. 2 *Legit, ὁ Μίδεω τοῦ Γορδίεω, vt in præcedentibus.* 3 Sese existimans omnium hominum quos vnquam vidisset, esse miserrimum, seipsum sup. 4 Postea vero Astyagis Cyaxaris filii principatus à Cyro Cambysæ filio sublatus, Crœsi luctum inhibuit, eumque in solicitudinem coniecit quomodo posset, priusquam Persæ———

αὐξανομένη, πένθεος μὲν Κροῖσον ἀπέπαυσε, ἐνέβησε δὲ ἐς φροντίδα, εἴκως δύναιτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. μετὰ ὦν τὴν διάνοιαν ταύτην αὐτίκα ἀπεπειρᾶτο τῶν μαντηΐων τῶν τε ἐν Ἕλλησι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ· διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ, τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φωκέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην. οἱ δέ τινες ἐπέμποντο παρά τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλησίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μέν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαντήϊα, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λιβύης δὲ παρὰ Ἄμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησομένους. διέπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντηΐων ὅ, τι φρονέοιεν. ὡς εἰ φρονέοντα τὴν ἀληθηΐην εὑρεθείη, ἐπείρηταί σφεα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειρέοι ἐπὶ Πέρσας στρατεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέπεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων. ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ὁρμηθέωσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρᾶσθαι τοῖσι χρηστηρίοισι, ἐπειρωτέοντας ὅ, τι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυδῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἅσσα δ' ἂν ἕκαστα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψαμένους ἀναφέρειν παρ' ἑωυτόν. ὅ, τι μέν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν· ἐν δὲ Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπηρώτων τὸ ἐντεταλμένον, ἡ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε,

> Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
> Καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.
> Ὀδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
> Ἑψομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέεσσι,
> Ἧ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπιέσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψάμενοι, οἴχοντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδις. ὡς δὲ καὶ ὦλλοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμοὺς, ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγγραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσίετό μιν· ὁ δὲ, ὡς τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσεδέξατο, νομίσας μοῦνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκεε τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπείτε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιάδε· ἐπινοήσας τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι, χελώνην καὶ ἄρνα

γρ. μεγάλους αὐξηθῆναι τάς. γρ. τὰς ἐν. γρ. τοὺς Φ. γρ. ἐθέσπιζε. γρ. κραταιρίνοιο. γρ. ἐμηχανᾶτο.

augeſcentes: atque in ſolicitudinem venit, ſiqua ratione poſſet, potentiam Perſicam, priuſquam magna efficeretur, occupare. Sub hanc ergo cogitationem, ſtatim tentare ſtatuit vaticinia, quæque apud Græcos quæque in Africa eſſent, aliis aliò dimiſſis, quibuſdam Delphos,[1] quibuſdam Dodonam: nonnulli etiam ad Amphiaraum ac Trophonium, & alii quidã iêrunt ad Branchidas oræ Mileſiæ. Atque hæc ſunt Græca ad quæ conſulenda Crœſus miſit oracula. In Africa vero ad Ammonem alios reſponſa petituros dimiſit. Omnes autem miſit exploratum oracula quid ſentirent: vt, ſi conſentanea in vero deprehenderentur ea, ſecundò per ſuos tentaret nunquid in Perſas expeditionem moliretur. Mittens itaque ad oracula tentanda Lydos, hæc dedit eis mandata, vt qua die proficiſcerentur ex Sardibus, ab ea reliquum tempus ſupputantes,[2] quotidie oraculis vterentur, ſciſcitantes quidnam faceret Lydorum rex Crœſus Halyattę filius: & quod ſingula oracula reſpondiſſent, id omne conſcriptum ad ſe referrent. Quid porro cetera reſponderint oracula, à nemine commemoratur: apud Delphos autem, ſimulatque ingreſſi ſunt Lydi domum, conſulturi deum, & ſciſcitaturi quod ſibi eſſet iniunctum, Pythia hexametro tenore hæc inquit,

XLVII

> *Æquoris eſt ſpatium & numerus mihi notus arenæ.*
> *Mutum percipio, fantis nihil audio vocem.*
> *Venit ad hos ſenſus nidor teſtudinis acris,*
> *Quæ ſimul agnina coquitur cum carne lebete,*
> *Ære infra ſtrato, & ſtratum cui deſuper eſt æs.*

His oraculis quæ Pythia reddidit, conſcriptis, Lydi digreſſi, Sardis redière. Quumq; alii quos circummiſerat Crœſus, affuiſſent, tunc ſingula reſignans, quod ſcriptum eſſet inſpexit: quorum quidem nullum probauit. Vbi autem illud Delphicum audiuit, protinus veneratus eſt, & excepit: exiſtimans ſolum eſſe Delphicum illud oraculum: quippe quòd comperiſſet quod ipſe fecerat. Nam poſteaquam ad petẽda oracula nuntios dimiſerat, ſtatuto illo die obſeruato, tale quiddã eſt machinat⁹, cõmentando ea quæ ad deprehendendũ & explicandũ perdifficilia forent: teſtudinẽ pariter & agnũ

XLVIII

——— magni facti eſſent, creſcentem eorum potentiam ſubuertere. [1] Quibuſdam ad Phocenſium vrbem, Abas, quibuſdam. [2] Singuli eodem die oraculum conſulerent.

conci-

concisos in aheno coxit, operculo aheneo imposito. XLIX Atque ita è Delphis Crœso responsum est. Ex Amphiarai vaticinio quidnam responsum sit Lydis, quum in sacro illo rite sacrificassent, non queo dicere. Nam de eo nil fertur aliud quam quod & hoc Crœsus verax vaticinium se nactum esse existimauit. L Post hæc autem ingentibus hostiis deum qui est apud Delphos exorandum statuit. Immolauit enim lecta pecora numero ter mille: præterea lectos aureos & argenteos, phialas aureas, & amictus purpureos, ac tunicas ingenti pyra extructa concremauit, sperans sese aliquanto magis his rebus posse deũ illum sibi adiungere, iussis etiam Lydis omnibus, vt sua ipsorum, quicquid tale haberet quisq;, immolaret. [1] Quo ex sacrificio quũ immẽsa vis auri defluxisset, ex ea dimidiatos lateres cõflauit, longiores quidẽ, sex palmorũ, breuiores autẽ, triũ, crassitudine palmari, numero centum decem & septem: quorum quatuor erant auri excocti, singuli pondo duorum & dimidii talenti: ceteri vero, auri albidi, pondo binûm talentorum. Fecit quoque leonis effigiem ex auro excocto, decem talentorum pondo. qui leo dum templum Delphicum deflagrauit, à semilateribus decidit: (super illos enim erat collocatus) & nunc in Corinthiorum thesauro repositus est, pondo sex talentorum atque dimidii, eliquatis tribus talentis ac dimidio. LI Hęc Crœsus vbi perfecit, Delphos misit, cũque eis hæc alia, duas grandi forma pateras, auream argenteamque: quarum aurea intrantibus templum ad dexteram posita erat, argentea ad sinistram. Quæ & ipsæ, quum templum incensum est, amotæ fuerunt, aureaque in Clazomeniorum thesauro posita, pondo talentorũ octo & dimidii, pręterea minarum duodecim: argentea ad suggrundã anguli templi, sexcentarum amphorarum capax: in quam miscebatur vinũ à Delphis theophaniæ festo: opus (vt Delphi aiũt) Theodori Samii, vt & ego arbitror. nõ enim mihi videtur opus vulgare. Misit præterea dolia argentea quatuor, quæ in Corinthiorum thesauro sunt collocata. Donauit item aquiminaria duo, aureum argenteumq;, quorũ in aureo inscriptum est, donarium esse Lacedęmoniorum: non recte, quoniam

κατακόψας, ὁμοῦ ἕψεε αὐτὸς ἐν λέβητι χαλκέῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντηΐου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὅ, τι τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε, ποιήσασι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα. οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο. κτήνεά τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρισχίλια ἔθυσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, καὶ φιάλας χρυσέας, καὶ εἵματα πορφύρεα, καὶ κιθῶνας, νήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν θεὸν μᾶλλόν τι τούτοισι ἀνακτήσασθαι. Λυδοῖσί τε πᾶσι προεῖπε θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ, τι ἔχοι ἕκαστος. ὡς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο, καταχεάμενος χρυσὸν ἄπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἑξαπάλαιστα, ἐπὶ δὲ τὰ βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιαῖα. ἀριθμὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν. καὶ τούτων, ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρία ἡμιτάλαντα ἕκαστον ἕλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα, ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ, σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα χρυσοῦ ἀπέφθου, ἕλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα. οὗτος ὁ λέων, ἐπεί τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς, κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων (ἐπὶ γὰρ τούτοισι ἵδρυτο) καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἕλκων σταθμὸν ἕβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρτον ἡμιτάλαντον.

Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς καὶ τάδε ἄλλα ἅμα τοῖσι, κρητῆρας δύο μεγάθεϊ μεγάλους, χρύσεον καὶ ἀργύρεον· τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἔκειτο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι ἐς τὸν νηόν· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπ᾽ ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα. καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἕλκων σταθμὸν ἔνατον ἡμιτάλαντον, καὶ ἔτι δυώδεκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ τοῦ προνηΐου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους. ἐπικίρναται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν θεοφανίοισι. φασὶ δέ μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι. καὶ ἐγὼ δοκέω· οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεταί μοι ἔργον εἶναι. καὶ πίθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἳ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ ἑστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέθηκε, χρύσεόν τε καὶ ἀργύρεον, τῶν τῷ χρυσέῳ ἐπιγέγραπται, Λακεδαιμονίων φαμένων εἶναι ἀνάθημα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ

[margin: ἢ νήσας] [margin: ἢ τάλαντα]

[1] Quam autem huic sacrificio finem imposuisset, magnam auri vim liquefecit, & ex ea dim.

καὶ τοῦτο Κροίσου. ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βουλόμενος χαρίσασθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὔνομα, οὐκ ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστί· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραντηρίων οὐδέτερον. ἄλλά τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολλὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοισι ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἴδωλον χρύσεον τρίπηχυ, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰκόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑωυτοῦ γυναικὸς τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζώνας.

Ταῦτα μὲν ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεῳ, πυθόμενος αὐτοῦ τήν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε σάκος τε χρύσεον πᾶν ὁμοίως, καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶσαν χρυσέην, καὶ τὸ ξυστὸν τῇσι λόγχῃσι ἐὸν ὁμοίως χρύσεον. τὰ ἔτι ἀμφότερα ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος. (*marg.:* ἐν θήκῃσι) Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα ἐς τὰ ἱρὰ, ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστήρια εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον. ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν οἱ Λυδοὶ, ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοισι, λέγοντες, Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε μαντήια εἶναι μοῦνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο σύμμαχον. οἱ μὲν ταῦτα ἐπειρώτεον. τῶν δὲ μαντηίων ἀμφοτέρων ἐς τὠυτὸ αἱ γνῶμαι συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἢν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχήν μιν καταλύσειν. τοὺς δὲ Ἑλλήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα, φίλους προσθέσθαι. Ἐπείτε δὲ ἀνενειχθέντα τὰ θεοπρόπια ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι πάγχυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιληίην, πέμψας αὖτις ἐς Πυθὼ Δελφοὺς, δωρέεται, πυθόμενος αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα, δύο στατῆρσι ἕκαστον χρυσοῦ. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδοσαν Κροίσῳ καὶ Λυδοῖσι προμαντηίην καὶ ἀτελίην καὶ προεδρίην, καὶ ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτῶν γίνεσθαι Δελφὸν ἐς τὸν αἰεὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφοὺς ὁ Κροῖσος, ἐχρηστηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπείτε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ μαντηίου ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ.

& hoc Crœsi est. sed quidam Delphorum gratificari Lacedæmoniis volens, hoc inscripsit: cuius nomen ego cognitum habens, non tamen promam. Verum puer per cuius manus fluit aqua, Lacedæmoniorum est: sed eorum neutrum aquiminare. Alia quoque cum his permulta Crœsus dona misit non insignia: item fusilia ex argento orbiculata: nec non mulieris simulacrum tricubitale, quod Delphi narrant esse effigiem pistricis Crœsi. Super hoc donauit vxoris suę monilia a collo pendentia, ac zonas, [1] quæ Delphos Crœsus transmisit. Amphiarao insuper, cuius & virtutem audierat & cladem, donauit clypeum ex auro totum, totamque ex auro solido hastam, & [2] xystum cum suis iaculis aureum. quæ ambo ad meam vsque memoriam apud Thebas reposita fuerunt in Ismenii Apollinis templo. Hæc dona Lydis portaturis ad oracula Crœsus iniunxit vt interrogarent an aduersus Persas Crœsus sumeret expeditionem, & aliquorum hominum auxilia adsciesceret. Lydi vbi eò quò dimittebantur peruenerunt, donariis oblatis, oracula consuluerunt his verbis, Crœsus, Lydorum aliarumque nationum rex, [3] ista in hominibus sola esse vaticinia sentiēs, idcirco qualia debita sunt dona dat, vosque percontatur an aduersus Persas sit profecturus in expeditionem, & socialem aliquem exercitum sibi adiuncturus. Atque hi quidem hæc interrogarunt. Oraculi autem vtriusq; in idem concurrebant sententiæ, prædicentes Crœso fore vt si arma Persis inferret, magnum imperium euerteret. Consulebant etiam vt potentissimos Græcorū ad comparandos sibi socios exquireret. His responsis relatis atque auditis, Crœsus ita elatus animo est vt omnino conciperet spem se euersurum esse imperium Cyri: ac rursus mitteret Delphos ad Pythiam dona, in singulos viros, quos illic multos esse audiebat, binos auri stateres. Ob quæ munera Delphi vicissim Crœso Lydisq; donarunt primas in consulendo [4] oraculo partes, primumq; in sedendo locū, & ius perpetuum cuique volenti adscribi in numerum Delphorum. Ceterū donis Crœsus prosequutus Delphos, tertiò vaticinium consuluit, [5] quod videlicet illud verax sibi esse comperisset.

LII

LIII

LIV

LV

1 Et hæc quidem Delphos Crœs. 2 Hastile cum suis spiculis. 3 Existimans sola hæc esse inter homines oracula, mittit vobis dona vestris inuentis conuenientia. 4 Et renuntiando orac. *alia legit ἀτελίην, pro ἀγγελίην.* 5 Postquam enim oraculum illud verax esse comperisset, eo ad satietatem vsque abutebatur. *Q. d. eo se ad sui usitatem usque implebat.*

Quæ-

Quærebat autem an diuturnum sibi foret imperium. Cui Pythia in hæc verba respondit,

Regis apud Medos mulo iam sede potito,
Lyde fugam mollis scruposum corripe ad Hermum,
Nene mane: ignauus posito sis Lyde pudore.

LVI His ex versibus, quum allati essent, multo magis quam ex ceteris voluptatem Crœsus accepit, sperans fore vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret: & proinde nec ipse nec posteri sui principatu abrogarentur. Post hæc putauit sibi curandum vt potentissimos Græcorum sibi conciliaret. Idque vestigando, comperit Lacedæmonios atque Athenienses, eos esse: quod alteri in Dorico genere, alteri in Ionico antecellerent. [1] Nam de his ita antea indicabatur, quum ab initio altera gens foret Pelasgica, altera Hellenica, *hoc est Græca*: quarum hæc nunquam solum mutauit, illa assidue multumque est peruagata. Etenim sub Deucalione rege oram Phthiotidem incoluit, sub Doro Hellenis filio regionem quæ ad Ossam & Olympum iacet, nomine Istiæotim: vnde à Cadmæis eiecta, coluit in Pindo locum quem vocant Macednū. Inde rursus in Dryopidem commigrauit, atq; ita in Peloponnesum venit, Doricaque cognominata est.

LVII Ceterum qua lingua Pelasgi sint vsi, pro certo affirmare non possum: [2] sed coniectura signorum licet dicere eandem qua nunc Pelasgi vtuntur qui supra Tyrrhenos vrbem Crestonem incolunt, quodam tempore finitimi corū qui nunc Dores vocantur, tunc incolentes regionem quæ nunc Thessalia nominatur, & Placiam, & Scylacem: quum Pelasgi habitarent ad Hellespontum, qui contermini Atheniensium erant: aliaque omnia Pelasgica oppida nomen immutarunt. Quibus signis coniectantes oportet dicere, Pelasgos barbara lingua fuisse: & si tota gens Pelasgica talis erat, gentem Atticam vtpote Pelasgicam, quum in Hellenes, *id est Græcos*, transiit, linguam simul istorum perdidisse. Etenim neque Crestoniatarum loquela cum vllo circa populorum consentit, & Placianorum ne secum quidem ipsa.

ἐπειρώτα δὲ τάδε χρηστηριαζόμενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μουναρχίη. ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾷ τάδε·

Ἀλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
Καὶ τότε Λυδὲ ποδαβρὲ πολυψηφῖδα παρ' Ἕρμον
Φεύγειν, μηδὲ μένειν, μηδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

Τούτοισι ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλόν τι μάλιστα πάντων ἥσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμὰ ἀντ' ἀνδρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτός, οὐδὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ, παύσεσθαί κοτε τῆς ἀρχῆς. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐφρόντιζε ἱστορέων τοὺς ἂν Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόντας προσκτήσαιτο φίλους. ἱστορέων δέ, εὕρισκε Λακεδαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας· τοὺς μέν, τοῦ Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δέ, τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα, ἐόντα τὸ ἀρχαῖον· τὸ μέν, Πελασγικόν, τὸ δέ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μέν, οὐδαμῇ κω ἐξεχώρησε· τὸ δέ, πολυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιῶτιν· ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἕλληνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὄσσαν τε καὶ τὸν Ὄλυμπον χώρην, καλεομένην δὲ Ἱστιαιῶτιν. ἐκ δὲ τῆς Ἱστιαιώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὖτις ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως ἐς Πελοπόννησον ἐλθόν, Δωρικὸν ἐκλήθη. Ἥντινα δὲ γλῶσσαν ἵεσαν οἱ Πελασγοί, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἰπεῖν· εἰ δὲ χρεόν ἐστι τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι ἐοῦσι Πελασγῶν τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστῶνα πόλιν οἰκεόντων, οἳ ὅμουροί κοτε ἦσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλεομένοισι· οἴκεον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην, καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην, Πελασγῶν οἰκησάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἳ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι· καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικὰ ἐόντα πολίσματα, τὸ οὔνομα μετέβαλε· εἰ τούτοισι τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἱέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτον τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος ἐὸν Πελασγικόν, ἅμα τῇ μεταβολῇ τῇ ἐς Ἕλληνας, καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε. καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν σφέας περιοικεόντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακιηνοί, σφίσι δὲ ὁμόγλωσσοι.

---

[1] Nam hæ duæ gentes antiquitus præcellere indicabantur, vna videlicet Pelasgica, altera vero Hellenica: quarum ista quidē nunquā alio demigrarit, illa vero valde multumque sit vagata. [2] *Totum hunc locum sic interpretor, qui in Græco etiam exemplari prorsus est perturbatus.* Sed ex coniectura licet dicere, eius linguæ fuisse cuius sunt hodie ii ex Pelasgis qui supra Tyrrhenos Crotona ciuitatem incolunt, & olim finitimi erant iis quos nunc Dores vocant: tum videlicet quum eam quam nunc appellant Thessalicam regionem incolebant: & ii quoque Pelasgi qui Placiam & Scylacen condiderunt, & Atheniensium contubernales fuerunt. Ex his, inquam, coniectura facta, dicere licet, Pelasgos olim barbare fuisse loquutos. Nam & Crotoniatæ & Placieni lingua quidem dissident à suis vicinis, inter se vero conueniunt.

14 δηλοῦσί τε ὅτι τὸν ἠνείκαντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλώσσῃ μὲν, ἐπείτε ἐγένετο, αἰεί κοτε τῇ αὐτῇ χρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι· ἀποσχισθὲν μέντοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὸν ἀσθενὲς, ἀπὸ σμικροῦ τέως τὴν ἀρχὴν ὁρμεώμενον, αὔξηται ἐς πλῆθος, τῶν ἐθνέων πολλῶν μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ, καὶ ἄλλων ἐθνέων βαρβάρων συχνῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοί τε δοκέει, οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν ἔθνος ἐὸν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγάλως αὐξηθῆναι. 10

Τούτων δὴ ὦν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν, κατεχόμενόν τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτεϊ γὰρ, ἐόντι ἰδιώτῃ, καὶ θεωρέοντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρὰ, οἱ λέβητες ἐπεστεῶτες, καὶ κρεῶν τε ἐόντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος, ἄνευ πυρὸς ἔζεσαν, καὶ ὑπερέβαλον. Χείλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχὼν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συνεβούλευεν Ἱπποκράτεϊ, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι 20 ἐς τὰ οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἴ τίς οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπείπασθαι. οὔκων ταῦτα παραινέσαντος Χείλωνος πείθεσθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεα· γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παράλων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προεστεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου, Λυκούργου Ἀριστολαΐδεω, καταφρονήσας (γρ. ...) τὴν τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώτας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν Ὑπερακρίων προστὰς, μη- 30 χανᾶται (γρ. τοιάδε) τοιάδε· τρωματίσας ἑωυτόν τε καὶ ἡμιόνους, ἤλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος, ὡς ἐκπεφευγὼς τοὺς ἐχθροὺς, οἵ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν. ἐδέετό τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινὸς πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι· πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἑλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων, ἐξαπατηθεὶς, ἔδωκέ οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἳ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ. ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἵποντό οἱ ὄπισθεν. συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισίστρατος ἦρχε Ἀθηναίων, 40

Per quod declarant, quam linguæ figuram obtinebant quum in hæc loca transierunt, eandem se nunc conseruare. At natio Hellenica, *id est Græca*, ex quo existit, eadem lingua semper est vsa, vt mihi videtur: ideo imbecillis, quod ex Pelasgica fuit abscissa, & ab exiguo initio profecta, mox in multas gentes augescens, tum aliarum, tum præcipue barbararum frequentia se ad illam conferente. Quæ caussa mi- 10 hi videtur fuisse cur gens Pelasgica, quod Græca esset, nequaquam magnos profectus fecerit. ¶ Ex his igitur gentibus, Atticam quidem Crœsus audiebat obtineri, oppressamq; esse à Pisistrato Hippocratis filio. Hic enim ea tempestate tyrannus Athenis erat. Cuius patri, quum priuatus spectaret olympia, ingens contigit portentum. Nam quum hostiam immolasset, ahena (vt imposita erant) plena & carne & aqua, absque igne efferbuerunt, ita vt a- 20 qua redundaret. Quod portentum conspicatus Chilon Lacedæmonius, qui forte aderat, suasit ei primum, ne vxorem fecundam duceret domum: secundo loco, si vxorem haberet, eiiceret: & siquidem ex ea filium sustulisset, abdicaret. Huius consilio non persuasus Hippocrates, hunc postea Pisistratum filium sustulit, qui in seditione litoralium, quibus præerat Megacles Alcmæonis filius: & campestrium, quibus præerat Lycurgus Aristolaidis filius, tertiam seditionem excitauit, tyranni- 30 dem affectans: contractisque seditiosis, per caussam tutandi montanos, huiuscemodi rem machinatur: Seipsum ac mulos quum vulnerasset, agitauit vehiculum in forum, tanquam elapius ex hostibus, quem rus proficiscentem illi prorsus interimere voluissent: & populum precatus est vt aliquid custodiæ circa se obtineret, quum prius specimen sui edidisset in expeditione contra Megarenses, cui præfuerat, capta Nisæa, aliisque præclaris operi- 40 bus editis. Populus igitur Atheniensis, ita deceptus, dedit ei quosdam è ciuibus delectos pro satellitibus, non qui hastas sed clauas ferrent, Pisistratum sectantes. Cum quibus ille impetu facto arcem occupauit: & inde Atheniensiũ imperio poti-

LVIII

LIX

1 & satis ostendunt se eam ipsam linguæ formam conseruasse quã habebant quum in eas regiones migrarent. Itaque si tota gens Pelasgica talis erat, Atticæ regionis incolæ Pelasgi, & quæcunque aliæ Pelasgicæ ciuitates nomen mutarunt, quum in Hellenas mutarentur, suam etiam linguam dedidicerunt. Gens autem Hellenica semper ex quo extitit, eadem lingua vsa est, vt mihi videtur: quumque à Pelasgis abscissa, imbecilla esset, a tenuibus quibusdã principiis progressa, valde multis gentibus & frequẽtibus etiam barbaris cum ea sese coniungentibus, in multitudinem excreuit. Et sic quoque mihi videtur Pelasgica gens, quum barbara esset, magnopere non creuisse.

tus,

tus, nullis qui tum erant magistratibus perturbatis, neq; legibus mutatis, sed in præsenti statu manens, vrbẽ bene ac pulchre exornauit. Sed nõ multo post tempore milites Megaclis & Lycurgi concordibus animis eũ eiecerunt. LX Hunc igitur in modum Pisistratus primũ obtinuit Athenas, & tyrannidem nondum valde stabilitam amisit: cuius eiectores rursus inter se seditiones redintegrarũt. Hac autem seditione Megacles fatigatus, Pisistratum misso caduceatore inuitat nunquid velit filiam capere vxorem, addita tyrannidis cõditione. Accipiente vero conditionem Pisistrato, machinati sunt ad illũ restituendũ, rem (vt ego cõperio) longe stultissimã: (quandoquidem iam olim diiudicatum est Græcam gentẽ dexteriorem esse quam barbaram, & magis ab ineptiis abhorrentem) præsertim si isti ex Atheniensium numero, qui inter Græcos feruntur sapientia primi, talia machinati sunt. Erat in tribu Pæanica mulier nomine Phya, tribus digitis minus statura quatuor cubitorum: aliqqui formosa. Hanc mulierem omni armatura quum instruxissent, in currumque sustulissent, compositam in eum habitum quo venustissima videnda esset, in vrbem agunt, præmissis qui præcurrerent præconibus, quique quum in vrbem venissent, hæc mandata exequerentur, his verbis, Athenienses, bona mente excipite Pisistratum, quem Minerua ipsa præcipuo inter homines honore prosequuta, in suam reducit arcem. Isti igitur passim euntes talia prædicauerunt: & statim rumor in tribus emanauit, Pisistratum à Minerua reduci. Qui vero in vrbe erant, persuasi hanc mulierem esse deam ipsam, feminæ supplicarũt pariter, & Pisistratũ acceperunt. LXI Hunc in modũ quẽ diximus, recuperata tyrannide, Pisistratus, ex pactione quam inierat cum Megacle, filiam eius duxit vxorem. Verum quum & filii essent ei adolescentes, & Alcmæonidæ dicerentur obnoxii esse crimini piaculari, nolens ex nouo coniugio liberos tollere, [1] haud legitime coibat cum vxore. Quam rem quum inter illicita occultasset, postea ad matrem retulit, ennuntiaret id necne. Mater viro indicauit. Iste vero iniquo animo ferens se à Pisistrato contumelia affici, vt erat iratus, [2] milites homini infensos reddidit.

θηναίων, οὔτε τιμὰς τὰς ἐούσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλάξας, ἐπί τε τοῖσι κατεστεῶσι ἔνεμε τὴν πόλιν κοσμέων καλῶς τε καὶ εὖ. μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τὠυτὸ φρονήσαντες οἵ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ τοῦ Λυκούργου ἐξελαύνουσί μιν. (γρ. στασιῶται) Οὕτω μὲν Πεισίστρατος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὔκω κάρτα ἐρριζωμένην ἔχων, ἀπέβαλεν. οἱ δὲ ἐξελάσαντες Πεισίστρατον, αὖτις ἐκ νέης ἐπ᾽ ἀλλήλοισιν ἐστασίασαν. περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσι ὁ Μεγακλέης, ἐπεκηρυκεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον, καὶ ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοισι Πεισιστράτου, μηχανῶνται δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὡς ἐγὼ εὑρίσκω, μακρῷ· ἐπεί γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικὸν, ἐὸν καὶ δεξιώτερον, καὶ εὐηθείης ἠλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· (γρ. τὸ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν) εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοισι τοῖσι πρώτοισι λεγομένοισιν εἶναι Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιάδε. ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανιέϊ ἦν γυνὴ τῇ οὔνομα ἦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ πηχέων τεσσάρων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανοπλίῃ, ἐς ἅρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα οἷόν τι ἔμελλεν εὐπρεπέστατον φανέεσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἳ τὰ ἐντεταλμένα ἠγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι· λέγοντες τοιάδε, Ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα, κατάγει ἐς τὴν ἑωυτῆς ἀκρόπολιν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἔς τε τοὺς δήμους φάτις ἀπίκετο ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατάγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστεϊ πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἄνθρωπον, καὶ ἐδέκοντο τὸν Πεισίστρατον.

Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην, γαμέει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνιέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γενέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ κατὰ τὸν νόμον. τὰ μέν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή· μετὰ δὲ, εἴτε ἱστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὔ, φράζει τῇ ἑωυτῆς μητρί· ἡ δὲ τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχεν, ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δὲ ὡς εἶχε καταλλάσσετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτῃσι. (γρ. στασιώτῃσι)

1 Non coibat cum vxore vt moris est. Et illa quidem initio hoc tegebat, postea vero matri, siue percontanti, siue minus, exposuit: & illa rursus marito. 2 Positis inimicitiis in gratiam redit cum seditiosis.

μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ ποιεύμενα ἐπ' ἑωυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς χώρης τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἐρέτριαν, ἐβουλεύετο ἅμα τοῖσι παισί. Ἱππίεω δὲ γνώμῃ νικήσαντος, ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἤγειρον δωτίνας ἐκ τῶν πολίων, αἵτινές σφι προαιδέατό κού τι. πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι ὑπερεβάλοντο τῇ δόσι τῶν χρημάτων. μετὰ δὲ, οὐ πολλῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο ἐς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ Πελοποννήσου· καὶ Νάξιός σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐθελοντὴς, τῷ οὔνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην παρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἄνδρας. Ἐξ Ἐρετρίης δὲ ὁρμηθέντες, διὰ ἑνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπίσω· καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἴσχουσι Μαραθῶνα. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευομένοισιν, οἵ τε ἐκ τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δήμων προσέρρεον, οἷσιν ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίης ἦν ἀσπαστότερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον· ἐπεί τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν στρατεύεσθαι ἐπὶ τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσιν ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε πανστρατιῇ ἤισαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πεισίστρατον, ὡς ὁρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἤισαν ἐπὶ τὸ ἄστυ, ἐς τὠυτὸ συνιόντες, ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος Ἀθηναίης ἱρὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος ὁ Ἀκαρνὰν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσιὼν χρᾷ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων,

Ἔρριπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέταται·

Θύννοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δή οἱ ἐνθεάζων χρᾷ τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλλαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ φὰς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν, ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δὲ, πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον, ἐσπεσόντες,

ἢ γνώμῃ — ἢ χρόνῳ — ἢ ἦν — ἢ πρῶτον

Quæ fieri Pisistratus contra se animaduertens, regione prorsus abscedit: & vbi Eretriam peruenit, vna cum filiis deliberat. Quum autẽ sententia Hippiæ præualuisset, de tyrannide rursus recuperanda, [1] aliquot ciuitates excitauerunt, quæ ipsis nonnihil beneuolæ erant. Et cum aliæ complures contulerunt pecuniæ multũ, tum vero Thebani plurimum.[2] Post hæc non ita multo interiecto tempore, omnia ad reditum eis in expedito fuerunt. Nam & ex Peloponneso Argiui aderant mercede conducti, & Naxius quidam, nomine Lygdamis, vltro adueniens, multum alacritatis addidit, allatis & pecuniis & copiis. Profecti autem Eretria, anno vndecimo vertente redierunt, & primum in Attica Marathonem occuparunt. Ad quos interea ibi castra habentes cum seditiosi ex vrbe se conferebant, tum alii ex tribubus confluebant, quibus erat tyrannis quam libertas iucundior: atque ita congregabantur. Ceterum Pisistratus, quandiu pecuniam cogebat, & postea Marathonem tenebat, Athenienses qui intra vrbem degebant, rem nihili fecerunt: sed vbi acceperunt eum ex Marathone vrbem versus mouere, ita domum ad se defendendos obuiam tendunt. Isti igitur cum omnibus copiis infesti in illos redeuntes tendebant. Quũ autem qui cum Pisistrato erant è Marathone digressi, simul contra vrbem irent, & in eundem locum conuenissent, perrexerunt ad Mineruæ Pallenidis fanum, [3] altrinsecusque arma posuerunt. Hic diuina pompa fungens Amphilytus Acarnan ariolus, [4] Pisistratum cui assistebat adiit, & hexametro carmine vaticinatus est, inquiens,

LXII

[5] *Est nummus proiectus, item sunt retia tenta:*

Nocte meant thynni claro sub sidere lunæ.

LXIII

Hoc ille oraculum diuino afflatus spiritu reddidit. Pisistratus vero, eo percepto, & se illud accipere affirmauit, & in Athenienses vrbe egressos copias duxit. At illi tunc ad prandium se conuerterant, & secundum prandium partim ad talos, partim ad somnum. In hos igitur impetu facto, qui cum Pisistrato erant,

1 Munera collegerunt ex vrbibus antea sibi vtcunque cognitis. 2 Postea vero (vt paucis absoluam) tempus emersit, & omnia ad reditum fuerunt ipsis parata. 3 Peruenit, & arma ex aduerso posuit. Ibi vero diuino impetu fretus Amph. 4 Pisistrato adfuit, & ad eum accedens, hex. 5 Verriculum iactum est, expansaque retia, nocte Mox aderunt thynni cl.

eos in fugam vertunt. Ipſis autem fugientibus ſolertiſſimum conſilium Piſiſtratus excogitauit,[1] vt Athenienſes nec amplius caperentur, & tamen diſſiparentur: Pueros, iuſſos cōſcendere equos, præmiſit, qui aſſequendo fugientes, mādata Piſiſtrati dicerent, iuberentque eos bono animo eſſe, & ad ſua quemque abire.

LXIV Ita audientibus dicto Athenienſibus, Piſiſtratus tertio potitus Athenis, tyrannidem ſtabiliuit, tum auxiliariorū copiis, tum pecuniarum prouentibus, partim indidem, partim à flumine Strymone comparatis. Filios quoque eorum Athenienſium qui perſtiterant, nec è veſtigio fugā fecerant, pro obſidibus ſumptos, in Naxum tranſtulit. Hanc enim inſulam bello ſubegerat, Lygdamidique permiſerat, quum antehac etiā Delum inſulam ex oraculis expiaſſet. Expiauit autem, quatenus proſpectus à templo ferebatur, eatenus ex omni loco cadaueribus effoſſis, & in alium eiuſdem inſulæ locum translatis. Itaque Piſiſtratus tyrannide potitus eſt, Athenienſium aliis in prœlio cæſis, aliis vna cū Alcmæonidis domo profugis.

LXV ¶ [2] Hūc ita Athenienſibus imperantē ea tempeſtate Crœſus audiebat: Lacedæmonios quoque magnis è cladibus ereptos, & iam Tegeatibus bello ſuperiores eſſe. Quippe ſub Leonte & Hegeſicle Spartæ regnātibus, Lacedæmonii quum cetera bella proſpere geſſiſſent, aduerſus ſolos Tegeates cladem acceperant. Et antea fere ex omnibus Græcis peſſime morati fuerant,[3] tam circa ſe quam circa hoſpites nullo conſuetudinis conuerſationiſque commercio. quę inſtituta in melius mutauere, Lycurgo, viro inter Spartiatas probato, Delphos ad oraculum profecto: cui, ſimulatque in ædem ingreſſus eſt, Pythia hæc inquit,

Ad mea veniſti præpinguia templa Lycurge,
Grate Ioui & cunctis qui tecta tuentur olympi.
Ambigo vaticiner ſis vtrum, virne deuſne:
Sed multo magis eſſe deum te credo Lycurge.

LXVI Nonnulli præter hæc aiunt Pythiam ei expoſuiſſe inſtituta quæ nunc à Spartiatis ſeruantur. Ipſi tamen Lacedæmonii volunt, Lycurgū, quum eſſet tutor & idem patruus Loobotę Spartiatarū regis

τοὺς Ἀθηναίους τρέπουσι. φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐνθαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾶται, ὅκως μήτε ἁλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν. ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπεν· οἱ δὲ, καταλαμβάνοντες τοὺς φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσέειν τε κελεύοντες, καὶ ἀπιέναι ἕκαστον ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ. Πειθομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχὼν Ἀθήνας, ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα, ἐπικούροισί τε πολλοῖσι, καὶ χρημάτων συνόδοισι· τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παραμεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα φυγόντων παῖδας λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον. καὶ γὰρ ταύτην ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε[*] Λυγδάμει. πρός γε ἔτι τούτοισι, τὴν νῆσον Δῆλον καθήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ὧδε· ἐπ' ὅσον ἔποψις τοῦ ἱροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας τοὺς νεκροὺς, μετεφόρεε ἐς ἄλλον χῶρον τῆς Δήλου. καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων· Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ Ἀλκμαιωνιδέων ἔφευγον ἐκ τῆς οἰκίης. Τοὺς μέν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότας, καὶ ἐόντας ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεητέων. ἐπὶ γὰρ Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς ἄλλους πολέμους εὐτυχέοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς Τεγεήτας μούνους προσέπταιον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τούτων, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων, κατά τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξείνοισιν ἀπρόσμικτοι. μετέβαλον δὲ ὧδε ἐς εὐνομίην· Λυκούργου τῶν Σπαρτιητέων δοκίμου ἀνδρὸς ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ χρηστήριον, ὡς ἐσήιε ἐς τὸ μέγαρον, εὐθὺς ἡ Πυθίη λέγει τάδε,

Ἥκεις ὦ Λυκόεργε ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
Δίζω ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ[*] καὶ ἄνδρα.
Ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι ὦ Λυκόεργε.

Οἱ μὲν δή τινες πρὸς τούτοισι λέγουσι καὶ φράσαι αὐτῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτῃσιν· ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκοῦργον ἐπιτροπεύσαντα[*] Λεωβώτεω, ἀδελφιδέου μὲν ἑωυτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων,

[*] ἄλ. Λύγδαμι
[*] ἄλ. ἢ ἄνθρωπον.
[*] ἄλ. Λεωβώτεω.

1 Ne diſperſi Athenienſes, amplius conglobarentur. 2 Crœſus igitur per id tempus Athenienſes eò redactos eſſe intellexit: Lacedæmonios autem mag. 3 Nullo neque inter ſe neque cum peregrinis commercio, ſed ad æquam & honeſtis legibus inſtitutam gubernationem ſic tranſierunt.

ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα. ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε, τάχιστα μετέστησε τὰ νόμιμα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας, καὶ τριηκάδας καὶ συσσίτια· πρός τε τούτοισι, τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκοῦργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομήθησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἱσάμενοι, σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἔν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλήθεϊ οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα, καὶ [2] εὐθενήθησαν. καὶ δή σφιν οὐκέτι ἀπέχρη ἡσυχίην ἄγειν, ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι, ἐχρηστηριάζοντο ἐν Δελφοῖσιν ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ. ἡ δὲ Πυθίη σφι χρᾷ τάδε,

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὔτοι δώσω.

Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,

Οἵ σ' ἀποκωλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὔτι μεγαίρω.

Δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι, 20

Καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρκάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας φερόμενοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κιβδήλῳ πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἑσσωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέδας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ, καὶ σχοίνῳ διαμετρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ πέδαι αὗται ἐν τῇσιν ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς [*] ἐμὲ ἦσαν σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλαίης Ἀθηναίης κρεμάμεναι. Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχέως αἰεὶ κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεήτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδεώ τε καὶ Ἀρίστωνος βασιληΐην, ἐν Λακεδαίμονι ἤδη οἱ Σπαρτιῆται κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γενόμενοι· ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἑσσοῦντο ὑπὸ Τεγεητέων, πέμψαντες θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τεγεητέων γενοίατο. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε, τὰ Ὀρέστεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὀστέα ἐπαγαγομένους. ὡς δὲ ἀνευρεῖν οὐκ οἷοί τε ἐγενέατο τὴν θήκην τοῦ Ὀρέστεω,

Marginal notes: ἐ ἀνοίδημαν. — [*] ἡμεῖ

è Creta hæc attulisse. Siquidem quum primum tutor factus est, omnia iura immutauit: deditque operam nequis ea transgrederetur: deinde vero quæ ad bellum pertinent,[1] enomotias, triacadas, & syssitia: super hæc instituit *tribunos plebis*, ephoros ac senatores. Ita illi ad rectum vitæ genus translati sunt à Lycurgo: quem vita defunctum, delubro ædificato egregie colunt. [2] Ex quo, cum bonitate soli, tum non exigua hominum copia, discurrerunt statim, ac benigne rem gesserunt. Nec amplius contenti otio frui, quum se Arcadibus præstatiores esse arbitrarentur, de omni illorum terra *occupanda* oraculum Delphicum consuluerunt. Quibus Pythia respondit,

LXVI

Me petis Arcadiam: multum petis: haud tibi tradam.

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

Qui te reiicient. tibi ego haud inuidero quicquam,

Saltandā Tegeā planta plaudente daturus:

Vtque queas campū metiri fune feracem.

Hæc responsa vbi accepere Lacedæmonii, à ceteris Arcadibus abstinentes, bellum intulere Tegeatibus, ferentes secum compedes: videlicet captioso freti oraculo, tanquam essent ipsi redacturi Tegeatas in captiuitatem. Verum congressi prœlio ac fugati, quicunque eorum viui sunt capti, eisdem quas ipsi attulerunt compedibus induti, campum Tegeatem metiti fune coluerunt. Compedes autem quibus vincti fuerant, ad nostram vsque memoriam incolumes fuere circa templum Mineruæ Alex *apud Tegeam* suspensæ. Atque superiore quidem bello Lacedæmonii aduersus Tegeatas assidue semper male pugnauerant: Crœsi tamen ætate & Anaxandridæ Aristonisque, regum suorum, longe superiores contra eosdem extiterunt, hunc in modum tales effecti: Quum semper in bello à Tegeatibus superarentur, missis Delphos consultoribus, oraculum sunt sciscitati quemnam deorū placarent vt Tegeatū victores existerent. His Pythia respōdit, id fore si ossa Orestis filii Agamemnonis referrent. Cuius vrnam quū nequirent inuenire,

LXVII

17

30

40

1 *Enomotia erant vigintiquinque virorum collegia, & secundum alios plurium: eratque hic sextus à rege magistratus. Triacadæ, triginta virorum collegia. Syssitia, cœtus in quos distributi ciues, cibum communiter capiebant.* 2 Quumque in fertili & populosa regione versarentur, excurrerunt statim, ac prospere rem gesserunt vel, secunda fortuna vsi sunt. *Sed ἀνέδραμον expenitur etiam succreuerunt, ex Suida quem vide.*

rursus

rursus ad deum mittunt de loco sciscitatum in quo situs Orestes esset. Hæc nunciis interrogantibus, ita Pythia inquit,

Est quædam Arcadiæ Tegea, in regione patenti:
Hic duo flant venti vi peruehemente coacti,
¹ Forma hostis formæ, & plaga superindita plaga,
Hic Agamemnonides terra omniparente tenetur,
Quo tu sublato Tegeæ sperabere victor.

Vbi hæc audierunt Lacedæmonii, nihilo tamen minus ² inuentione frustrabantur, etsi omnia disquirentes: donec Liches, vnus Spartiatarum, eorum qui benemeriti vocantur, comperit.³ Sunt autem benemeriti, ex ciuibus semper militia equestri perfunctis, quini quotannis, qui quo anno ex equitibus Spartiatis exeunt, ne torpescant, alii alio mittuntur. Ex his Liches quum

LXVIII esset, rem illam apud Tegeam adinuenit, fortuna pariter atque solertia vsus. ⁴ nam quum Tegeates a Lacedæmoniis hoc anno commercio mutuo adeundi essent, & iste in ærariam officinā venisset, intuebatur ferrum dum procudebatur. Quo in spectaculo admirabundum animaduertes faber ferrarius, intermisso opere, Quanto magis Lacon hospes, inquit, admirarere, si idem quod ego tu nosses, qui tantopere admiraris ferrarium opificium. In hac enim corte puteum facere quum vellem, incidi in loculum septem cubitorum: & quia incredulus eram omnino fuisse maiores quam nunc sunt homines, aperui eum, & inueni cadauer æquali cum loculo longitudine: quam vbi mensus sum, iterum obrui. Hæc illo referente quæ viderat, Liches considerans, coniectauit hunc ex oraculo esse Orestem, hac videlicet coniectura: duos quidem quos cernebat fabri ferrarii folles, totidem cōperit esse ventos: incude vero & malleum, ⁵ formam formæ hostem: ferrum vero quod procuderetur, ⁶ plagam superinditam plagæ: hac ratione id coniectans, quod in plagam hominis ferrū inuentum sit. Hęc itaque secum agitans, Spartā regressus, rem omnem Lacedæmoniis refert. Illi ⁷ ex cōposito hominē

ἔπεμπον αὖτις ἐς Δελφοὺς ἐπειρησομένους τὸν χῶρον ἐν τῷ κέοιτο ὁ Ὀρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι θεοπρόποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε,

Ἔστι τις Ἀρκαδίης Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῃ, *γρ. λευκῷ*
Ἔνθ' ἄνεμοι πνείουσι δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
Καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πήματι κεῖται· *γρ. τήματι*
Ἔνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει φυσίζοος αἶα·
Τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσσῃ.

ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπεῖχον τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ Λίχης τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων ἀνεῦρεν. οἱ δὲ ἀγαθοεργοί εἰσι τῶν ἀστῶν, ἐξιόντες ἐκ τῶν ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἑκάστου. τοὺς δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλινύειν ἄλλους ἄλλῃ. Τουτέων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε ἐν Τεγέῃ, καὶ *γρ. Λίχνει* συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. ἐούσης γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμιξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας, ἐλθὼν ἐς χαλκήιον, ἐθηεῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ ἐν θώυματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιεόμενον. μαθὼν δέ μιν ὁ χαλκεὺς ἀποθωυμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου, *γρ. παυσάμενον* Ἦ κου ἄν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴπερ εἶδες τό περ ἐγώ, κάρτα ἂν ἐθώυμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θῶυμα ποιεόμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε θέλων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων, ἐπέτυχον σορῷ ἑπταπήχεϊ. ὑπὸ δὲ ἀπιστίης μὴ μὲν γενέσθαι μηδαμὰ μέζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἄνοιξα αὐτήν, καὶ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκεϊ ἴσον ἐόντα τῇ σορῷ· μετρήσας δέ, συνέχωσα ὀπίσω. ὁ μὲν δὴ ἔλεγε τά περ ὀπώπεε· ὁ δέ, ἐννώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμβαλλεόμενος· τοῦ χαλκέος δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέμους εὕρισκε ἐόντας· τὸν δὲ ἄκμονα, καὶ τὴν σφῦραν, τόν τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πήματι κείμενον, κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, *γρ. τήματι* ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. συμβαλλεόμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δέ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπι-

1 Hic typus antitypus'. noxæ & superindita noxa. *Quid autem hoc sibi velit paulo post exponetur.* 2 Ab inuentione aberant. 3 Benemeriti autem isti (seu benefici) sunt quini ciues ex equitibus ætate maxime prouecti, qui singulis annis exeunt. Quos oportet eo anno quo egrediuntur, communi consilio ex equitibus Spartanis alios aliò dimissos, nusquam moram trahere. 4 Nam quum Lacedæmoniis Tegeatas adeundi facultas hoc tempore esset. 5 Typum esse & antitypum. *Typum vocat malleum ictum incudi impingentem: quem quum vicissim repellat incus, antitypus vocatur, quasi vicissim feriens.* 6 Noxam superinditam noxæ hac rat. id con. quod in damnum hominis fit. 7 Per simulationem hominem crimine intentato, exil.

ἰδίωκον. νείκαντές οἱ αἰτίην, ἐδίωξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐς Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἑωυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν χαλκέα, ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσεν, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας, οἴχετο φέρων ἐς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅκως ἐπειρῴατο ἀλλήλων, πολλῷ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἤδη δέ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

Ταῦτα δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, ἔπεμπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν. οἱ δὲ, ἐλθόντες ἔλεγον, „Ἔπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε, Ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα φίλον προσθέσθαι, (ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προεστάναι τῆς Ἑλλάδος) ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον προσκαλέομαι, φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμμαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γενόμενον, ἥσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποιήσαντο ὅρκια ξεινίης πέρι καὶ ξυμμαχίης. καὶ γάρ τινες αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγονυῖαι. πέμψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδις, χρυσὸν ὠνέοντο, ἐς ἄγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι τούτῳ, τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἵδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δέ σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτίνην. Τούτων τε ὦν εἵνεκα οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων, αἱρέετο φίλους. καὶ τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἕτοιμοι ἐπαγγείλαντι· τοῦτο δὲ, ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδίων τε ἔξωθεν πλήσαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάθεϊ τριηκοσίους ἀμφορέας χωρέοντα, ἦγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροίσῳ. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίκετο ἐς Σάρδις, δι' αἰτίας διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι ὡς ἐπείτε ἀγόμενος ἐς τὰς Σάρδις ὁ κρητὴρ ἐγένετο κατὰ τὴν Σαμίην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπεληίσαντο αὐτὸν, νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλώσαντες· αὐτοὶ δὲ Σάμιοι λέγουσι ὡς ἐπείτε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαιμονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδις τε καὶ Κροῖσον ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ· ἰδιώτας δὲ ἄνδρας πριαμένους

γρ. ἀπηλείκαντο

criminis conuictum exilio damnant. Qui in Tegeam profectus, & calamitatem suam referens fabro ferrario,[1] conducit ab eo nolente vendere cortem. Ibique aliquandiu habitans, vbi rem cognouit, effosso sepulchro ossa collegit, eaque portans Spartam rediit. Quo ex tempore Lacedæmonii quoties cum Tegeatibus congressi sunt, superiores extitere: præterea vero magna etiam pars Peloponnesi iã eis parebat.

LXIX

Hæcitaque omnia Crœsus audiens, misit nũcios Spartam cum muneribus, ad rogandam belli societatem, iussos dicere quæ oporteret. Ii postquã peruenerunt, Nos (aiunt) Crœsus misit, Lydorum aliarumque gentium rex, ita inquiens, Lacedæmonii, quoniam deus oraculum reddidit vt Græcã mihi societatẽ adsciscere, & vos inter Græcos antecellere audio, statui vos mihi in societatem ex oraculo prouocandos ad ineundam mecum quam cupio amicitiam atque societatem, citra dolum fraudemque. Crœsus hæc per legatos nunciauit. Quorum aduentu Lacedæmonii, qui & ipsi oraculũ audierant, gauisi, fœdus cum eis hospitii societatisque inierunt. Etenim iam antea intercedebant nõnulla Crœsi in Lacedæmonios beneficia. Nam quũ illi misissent Sardis ad aurum coemendum, quo vsuri erant in id simulacrum Apollinis quod nunc positum est[2] apud Laconicam in Thornace, eo auro sunt à Crœso donati.

LXX

Qua de re Lacedæmonii, quodque se amicos ille præ omnibus Græcis delegisset, societatem admiserunt, & hoc denũciantì sese paratos exhibuerunt. Quod vbi extrinsecus fecerunt, pateram aheneam labiorum tenus frequentibus animalibus extrinsecus cælatam, triginta amphorarum capacem, dono afferebant, volentes Crœsum remunerari: sed eam Sardis non pertulerunt, propter alteram harum quæ feruntur caussarum. Lacedæmonii quidem aiunt hanc pateram dum ferretur Sardis,[3] quum Samũ appulsi essent, à Samiis fuisse interceptam: qui, cognita re, nauibus istos longis aggressi fuere. Ipsi vero Samii aiunt, Lacedæmonios, qui pateram portabant, serò venientes, quum audissent Crœsum captũ esse cum Sardibus, illam in Samo vendidisse viris priuatis,

1 Conducebat, (*id est, conducere conabatur*) à non locante (*id est. à nolente conducere*) cortem. Vbi vero tandem ei persuasit *illam locare*, inhabitare cœpit: ac eff. sep. 2 Apud Thornacem Laconicæ regionis. Et tum denunc. sese par. exhibuerunt: cum etiã fabricati erat. 3 Quum circa Samum essent.

qui eam

qui eam Iunonis templo dedicauere: & illos qui vendidissent, Spartam reuersos, forsitan dixisse à Samiis sibi fuisse erepta. Ac de patera ita res se habet. ¶ Crœsus autem elusus oraculo, aduersus Cappadociam exercitus comparabat, spe & Cyrum & potentiam Persicam euertendi. Cui in hac apparanda expeditione occupato, Lydus quidam, nomine Sandanis, & antehac pro circumspecto habitus, & ob hanc quam dixit sententiam plus nominis apud Lydos consequutus, hunc in modum Crœso consuluit, Aduersus tales viros expeditionem paras, rex, qui [1] coriacea subligacula, quin e corio reliquam vestem ferunt: qui non quibus volunt cibis vescuntur, sed quos habent, vtpote regionem asperam incolentes. Ad hæc potu non vini vtuntur, sed aquæ: non ficos ad comedendum, nec aliud quicquam boni habentes. quibus quum nihil sit quod eripias, si viceris: sin victus fueris, animaduerte quot bona amittes. Vbi gustauerint illi nostra bona, [2] circumsistent nos, nec abigi poterunt. Equidem diis habeo gratiam, qui non in animum induxerunt Persis, vt Lydos inuaderent. Hæc loquutus, non tamen Crœsum flexit. Etenim Persis, antequam Lydos subigerent, nihil erat neque lautum neque opiparum. Porro Cappadoces à Græcis Syri nominantur: & erant hi Syri, antequam Persæ imperitarent, ditionis Medorum, tunc autem Cyro parebant. Siquidem imperium Medicum ac Lydum distermina-bat fluuius Halys, qui ex Armeno monte profluens, primum Cilicas, dehinc Matienos qui sunt ad dexteram, & Phrygas qui sunt ad læuam: tum boream aduersus tendens, Syros, Cappadoces, Paphlagonesque interfluit: Cappadoces à dextra, Paphlagones à sinistra perstringens. Ita flumen Halys cuncta fere superiora Asiæ, à mari quod Cypro obiectum est, ad Euxinum vsque Pontum dirimit. Est autem dorsum totius huius regionis, longitudine quinque dierum itineris viri expediti. Itaque aduersus Cappadociam Crœsus cum exercitu profectus est, cupidus cum hanc partem soli fœcundi suo adiiciendi, tum vel magis, fiducia oraculorum, Cyrum vlciscendi: propter Astyagem, Cyaxaris filium, Medorum regem, affinem suum, quē Cyrus Cambysis filius prœlio

LXXI · IIII · LXXII · IV · LXXIII

ἀναθεῖναί μιν ἐς τὸ Ἡραῖον. τάχα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν ἀπικόμενοι ἐς Σπάρτην, ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μέν νυν τὸν κρητῆρα οὕτω ἔσχε. Κροῖσος δὲ ἁμαρτὼν τοῦ χρησμοῦ, ἐποιέετο στρατηίην ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταιρήσειν Κῦρόν τε καὶ τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροίσου στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμενος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφὸς, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης καὶ 10 τὸ κάρτα οὔνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε Κροίσῳ τάδε, (οὔνομά οἱ ἦν Σάνδανις) Ὦ βασιλεῦ, ἐπ᾽ ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζεαι, οἳ σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι, ἀλλ᾽ ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχέην. πρὸς δὲ, οὐκ οἴνῳ διαχρέωνται, ἀλλὰ ὑδροποτέουσι. οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεαι, τοῖσί γε ἐστὶ μηδέν; τοῦτο δὲ, ἢν νικηθῇς, 20 μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀποβαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, περιέξονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. ἐγὼ μέν νυν θεοῖσι ἔχω χάριν, οἳ οὐκ ἐπὶ νόον ποιέουσι Πέρσῃσι στρατεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς. Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γὰρ, πρὶν Λυδοὺς καταστρέψασθαι, ἦν οὔτε ἁβρὸν οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καππαδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται. ἦσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἄρξαι, Μήδων κατήκοοι, τότε δὲ, Κύρου. ὁ γὰρ οὖρος ἦν τῆς τε Μηδικῆς ἀρχῆς 30 καὶ τῆς Λυδικῆς, ὁ Ἅλυς ποταμὸς, ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὔρεος διὰ Κιλίκων. μετὰ δὲ, Ματιηνοὺς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων· ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου, Φρύγας. παραμειβόμενος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς βορέην ἄνεμον, ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει, ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἅλυς ποταμὸς ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίης τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον· ἔστι δὲ αὐχὴν οὗτος τῆς χώρης ταύτης ἁπάσης, μῆκος ὁδοῦ εὐζώνῳ ἀνδρὶ, πέντε ἡμέραι ἀναι- 40 σιμοῦνται. Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶνδε εἵνεκα, καὶ γῆς ἱμέρῳ, προσκτήσασθαι πρὸς τὴν ἑωυτοῦ μοῖραν βουλόμενος, καὶ μάλιστα τῷ χρηστηρίῳ πίσυνος ἐὼν, καὶ τίσασθαι ἐθέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κῦρον. Ἀστυάγεα γὰρ τὸν Κυαξάρεω, ἐόντα Κροίσου μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύσεω καταστρε- 19

ἢ μὴ νικηθεὶς

1 Vel, Coriacea femoralia. Intelligere autem videtur quæ & braccæ dicuntur. 2 Pertinaciter ea retinebant.

ψάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ ὧδε. Σκυθέων τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα, ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν· ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Μήδων Κυαξάρης ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηιόκεω, ὃς τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ἐόντας ἱκέτας· ὥστε δὲ περὶ πολλοῦ ποιεόμενος αὐτούς, παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθεῖν, καὶ τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ φοιτεόντων τῶν Σκυθέων ἐπ᾽ ἄγρην, καὶ αἰεί τι φερόντων, καί κοτε συνήνεικε ἑλεῖν σφέας μηδέν· νοστήσαντας δὲ αὐτοὺς κεινῇσι χερσί, ὁ Κυαξάρης, (ἦν γάρ, ὡς διέδεξε, ὀργὴν οὐκ ἄκρος) τρηχέως κάρτα περιέσπε ἀεικίῃ. οἱ δέ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρεω παθόντες, ὥστε ἀνάξια σφέων ἑωυτέων πεπονθότες, ἐβουλεύσαντο τῶν παρὰ σφίσι διδασκομένων παίδων ἕνα κατακόψαι. σκευάσαντες δὲ αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυαξάρεϊ δοῦναι φέροντας, ὡς ἄγρην δῆθεν· δόντες δέ, τὴν ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεω ἐς Σάρδις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης καὶ οἱ παρεόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαντο· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττεω ἱκέται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάττης ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κυαξάρεϊ) πόλεμος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ Μήδοισι ἐγεγόνεε ἐπ᾽ ἔτεα πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποιήσαντο. Διαφέρουσι δέ σφι ἐπὶ ἴσης τὸν πόλεμον, τῷ ἕκτῳ ἔτεϊ συμβολῆς γενομένης, συνήνεικε ὥστε τῆς μάχης συνεστεώσης, τὴν ἡμέρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγόρευσε ἔσεσθαι, οὖρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον ἐν τῷ δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοί τε καὶ οἱ Μῆδοι ἐπεί τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γενομένην, τῆς μάχης τε ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλόν τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφότεροι εἰρήνην ἑωυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτούς, ἦσαν οἵδε, Συέννεσίς τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βαβυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὅρκιον οἱ σπεύσαντες γενέσθαι ἦσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάττεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύηνιν Ἀστυάγεϊ τῷ Κυαξάρεω παιδί. ἄνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς συμβάσιες ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. ὅρκια δὲ ποιέεται ταῦτα τὰ ἔθνεα τά περ τε Ἕλληνες·

[Margin: ῇσι] [Margin: ἢ ἀπαλλαγὴν]

victum ceperat. Erat autem Crœso Astyages hunc in modum affinis: Apud Scythas pecuarios quum esset seditio, caterua quædam eorum [1] secessit in terram Medicam, qua tempestate Medorum tyrannus erat Cyaxares, Phraortæ filius, Deiocis nepos. qui Scythas hos, vtpote supplices, initio benigne alloquebatur ac plurimi faciebat, adeo vt [2] pueros eis traderet imbuendos tum lingua Scythica, tum artificio arcus vtendi. Interiecto deinde tempore, quum Scythæ venatum assidue irent & semper aliquid afferrent, nonnunquam tamen contingebat vt nihil caperent. Quos ita reuertentes manibus inanibus [3] Cyaxares (erat enim, quum ingenti tenebatur ira, peracerbus) probris insectabatur. Id illi, vt se indignum, à Cyaxare pati non ferentes, consilio habito decreuerunt vt aliquem eorum puerorum quos docerent, trucidarent: apparatumque vt feras apparare consueuerant, Cyaxari offerrent, perinde atque ferinam: idque qu um obtulissent, quam celerrime se ad Alyattem Sadyattis filiū Sardis conferrent. Quod & factum est. nam & Cyaxares & qui aderant conuiuę ex his carnibus gustauerunt: & Scythæ perpetrato hoc, Alyatti se supplices præbuerunt. Quos postea reposcenti Cyaxari (quod Alyattes reddere abnuerat) bellum inter Lydos Medosque quinquennale conflatum est. Quo in bello sæpe Medi, sæpe Lydi victores extiterūt, & nocturnum quoddam prœlium gesserunt. Sexto autem anno signis collatis, quum æquo marte certarent, [4] stante pugna contigit vt repente dies nox efficeretur. Quam immutationem huius diei futuram Thales Milesius Ionibus prædixerat, hunc ipsum annum præfiniens quo immutatio facta est. Lydi ac Medi vbi diem noctescere viderunt, à pugnando destiterunt: eoque propensius ad pacem inter se constituendam festinauerunt: autoribus conuentionis Syennesi Cilice & Labyneto Babylonio: qui vt iusiurandum intercederet & reconciliatio affinitate fieret, [5] properarunt: decernentes ab Alyatte Arienam filiam Astyagi Cyaxaris filio nuptum dandam. quoniam sine vehementi necessitudine conuentiones stabiles iniri non queunt. Ineunt autem hæ gentes fœdera cum cetera ritu Græcorum,

[Margin: LXXIV]

1 Subduxit se. 2 Legit παῖδάς σφι [illegible]. Sic autem sequitur παῖδας. 3 Cyaxares (erat enim, vt re ipsa ostendit, iræ impos) aspere admodum & indigne tractauit. 4 Inter pugnandum. 5 Operam dederunt.

[1] tum feriendo brachia qua illa humeris connectuntur, ac mutuum sanguinem delingendo.

LXXV ¶ Hunc igitur Astyagem auum suum maternum Cyrus bello victum tenebat, ob eam quam in sequentibus indicabo caussam. Quo nomine Crœsus ei infensus, nunquid inferret Persis bellum, ad oracula *consulenda* miserat. Et quum responsum reddidisset [2] haud syncerum, [3] secum facere interpretatus, in expeditionem profectus est [4] aduersus quandam Persarum partem. Atque vbi ad Halym flumen peruenit, tunc (vt ego quidem sentio) pontibus ibi sitis copias traduxit: vt autem Græci dictitant, Thales Milesius traductor extitit. Nam quũ incertus animi Crœsus foret qua parte fluminis traiiceret exercitum (nullosdum enim ex illis põtibus ea tempestate fuisse) fertur Thales, qui in his castris aderat, fecisse vt fluuius qui ad læuam exercitus fluebat, flueret etiam ad dexteram. Fecisse autem hunc in modum: Fossam peraltam, exorsus supra castra, ductam in speciem lunæ, depressit, quæ castra, vt erant metata, à tergo amplecteretur: in quam quum traduxisset ex pristino alueo fluuium, iterum eum, vbi exercitus traiectus esset, in suum alueum refunderet. Itaq; quum celerrime fluuius diuisus esset, vtrinque vado meabilis effectus est. Quidam vero aiunt veterem etiam omnino exaruisse alueum. Cui rei equidem non accedo. quo enim modo qui rursum redierunt, illũ transiuissent?

LXXVI Crœsus igitur exercitu traiecto, venit in Cappadociæ locum qui dicitur Pteria, omnium eius regionis tutissimum, iuxta vrbem Sinopem, fere ad pontum Euxinum sitam. Hic statiua habens, prædia Syrorum vastat, & vrbem Pteriorum expugnat diripitque. Cepit quoque cunctas circa vrbes, Syros nihil commeritos exterminans. Hinc Cyrus coacto suo exercitu, sumptisque omnibus qui in medio incolebant, obuiam pergit: missis tamen, antequam exercitum educeret, caduceatoribus ad Iones tentandos vt ad se à Crœso deficerent. Illis abnuentibus, profectus castra contra Crœsum posuit: ibidemq; in regione Pteria pro se vterque alterum lacessere. Commissaque acri pugna, & multis vtrinque cadentibus, ad extremum noctis interuentu dirimuntur, neutri victores. Atque hunc

καὶ πρὸς τούτοισι, ἐπεὰν τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωνται ἐς τὴν ὁμοχροιίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων. Τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος ἐόντα ἑωυτοῦ μητροπάτορα καταστρεψάμενος ἔσχε, δι᾽ αἰτίην τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοισι σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμφόμενος τῷ Κύρῳ, ἔς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας εἰρωτέων· καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησμοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑωυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι, ἐστρατεύετο ἐς τὴν 10 Περσέων μοῖραν. ὡς δὲ ἀπίκετο ἐπὶ τὸν Ἅλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ λέγω, κατὰ τὰς ἐούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατόν· ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς ὁ Μιλήσιος διεβίβασέ οἱ. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅκως οἱ διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός, (οὐ γὰρ δὴ εἶναί κω τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας) λέγεται παρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν ποταμὸν ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκ δεξιῆς ῥέειν. ποιῆσαι δὲ ὧδε· ἄνωθεν τοῦ στρατοπέ20δου ἀρξάμενον, διώρυχα βαθέην ὀρύσσειν, ἄγοντα μηνοειδέα, ὅκως ἂν τὸ στρατόπεδον ἱδρυμένον κατὰ νώτου λάβοι· ταύτῃ κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων ῥεέθρων, καὶ αὖτις παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὥστε ἐπείτε καὶ ἐσχίσθη τάχιστα ὁ ποταμός, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσίεμαι. κῶς γὰρ ὀπίσω πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δέ, ἐπείτε διαβὰς σὺν τῷ στρατῷ ἀπί30κετο τῆς Καππαδοκίης ἐς τὴν Πτερίην καλεομένην, (ἡ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρης ταύτης τὸ ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ μάλιστά κῃ κειμένη) ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο, φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους· καὶ εἷλε μὲν τῶν Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἠνδραποδίσατο, εἷλε δὲ τὰς περιοικίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε οὐδὲν ἐόντας αἰτίους, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ στρατόν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάντας, ἠντιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμῆσαι τὸν στρατόν, πέμ40ψας κήρυκας ἐς τοὺς Ἴωνας, ἐπειρᾶτο σφέας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάναι. Ἴωνες μέν νυν οὐκ ἐπείθοντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκετο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειρῶντο κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν

1 Tum secando brachia vsquedum sanguis profluat, ac mutuò illum delingendo. *Vt legatur* ὁμοχροιίην *pro* ὁμοχροίην. *Vide Tacitum, lib. 12.* 2 Captiosum. 3 A se facere. 4 In Persarum fines.

στρατόπεδα ἀμφότερα οὕτως ἠγωνίσατο. Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στράτευμα· ἦν γάρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειρᾶτο ἐπιὼν ὁ Κῦρος, ἀπήλαυνε ἐς τὰς Σάρδις, ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὅρκιον (ἐποιήσατο γὰρ καὶ πρὸς Ἄμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἤπερ πρὸς Λακεδαιμονίους) μεταπεμψάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποίητο συμμαχίη· ἐτυράννευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος) ἐπαγγείλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίοισι παρεῖναι ἐς χρόνον ῥητόν· ἁλίσας τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας στρατιὴν, ἐνένωτο, τὸν χειμῶνα παρεὶς, ἅμα τῷ ἦρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα φρονέων, ἀπίκετο ἐς τὰς Σάρδις· ἔπεμπε τε κήρυκας κατὰ τὰς συμμαχίας, προερέοντας ἐς πέμπτον μῆνα συλλέγεσθαι ἐς Σάρδις. τὸν δὲ παρεόντα καὶ μαχεσάμενον στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικὸς, πάντα ἀφεὶς, διεσκέδασε· οὐδαμὰ ἐλπίσας μή κοτε ἄρα ἀγωνισάμενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσῃ ἐπὶ Σάρδις. Ταῦτα ἐπιλεγομένῳ Κροίσῳ τὸ προάστειον πᾶν ὀφίων ἐνεπλήσθη. φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς νομὰς νέμεσθαι, φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τῷ Κροίσῳ τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι· αὐτίκα δὲ ἔπεμπε θεοπρόπους ἐς τοὺς ἐξηγητὰς Τελμισσέων. ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαθοῦσι πρὸς Τελμισσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδις, ἥλω ὁ Κροῖσος. Τελμισσέες μέντοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδόκιμον εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώρην· ἀπικόμενον δὲ τοῦτον καταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὄφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ, πολέμιόν τε εἶναι καὶ ἐπήλυδα. Τελμισσέες μέν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἤδη ἡλωκότι, οὐδέν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον. Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθὼν ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὕρισκε πρῆγμά οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύναιτο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἁλισθῆναι τὴν τῶν Λυδῶν δύναμιν. ὡς δέ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίεε κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν ἐς τὴν Λυδίην, αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ

φοιτῶν-τες

τῶν ἐξη-γητῶν

in modū duo exercitus dimicauerunt. ¶ [1] Crœsus, à suo exercitu incusatus quod cum Cyri multo maioribus copiis conflixisset, postero die quum Cyrus ipsum supersederet inuadere, regressus est Sardis, habens in animo euocare Ægyptios ex fœdere: quorum cum rege Amasi, antequam cum Lacedæmoniis, societatem inierat: accersere etiam Babylonios, cum quibus & ipse fœdus percusserat: (erat autem Babyloniorum tyrannus ea tempestate Labynetus) denunciare item Lacedæmoniis vt ad certam diem præsto essent: hisque & suis copiis coactis, vbi per hyemem quieuisset, initio statim veris tendere aduersus Persas. Hæc destinans Crœsus, abiit Sardis, dimisitque caduceatores ad socios, edicens vti ad quintum mensem Sardis conuenirent. Exercitum vero qui aderat ex militibus conductis, qui cum Persis dimicaret, missum fecit ac dissipauit: minime sperans vnquam fore vt Cyrus, qui sic æquo marte pugnasset, Sardis copias promoueret. Hæc Crœso ratiocinante, omnia suburbana colubris impleta sunt: [2] quos, vt existebant, equi interambulandum, quum ad pascua irent, comedebant. Id Crœso cernenti visum est (vt erat) esse portentum: ideoque mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad consulendos Telmisses: vbi accepere responsum, didicereque quid sibi vellet ostentum, non contigit vt Crœso renunciarent. Nam priusquam retro Sardis reueherentur, Crœsus est captus. Telmisses ita cognouerant, exercitū externum Crœso illuc affuturum, qui quū afforet, indigenas subigeret: quod diceret colubrum terræ filium esse: equum, hostem & aduenam. Hæc Telmisses Crœso sunt interpretati, sed iam capto: nondū tamen gnari eorum quæ Sardibus ac Crœso euenerāt. Cyrus certior factus, Crœsum, qui statim post prœlium apud Pteriam gestum abscesserat, constituisse dispergere copias, consilio inito, comperiebat operæpretium esse quam celerrime posset promouere exercitum Sardis, vt hostem, priusquam ille contraheret iterum Lydorum copias, occuparet. Hoc vbi probauit, statim exequutus est: propereque ducto in Lydiā exercitu, ipsemet nuncius Crœso

LXXVII

LXXVIII

LXXIX

1 Crœsus autem causatus sui exercitus paucitatem (erant enim ipsius copiæ multo minores quam Cyri) hoc, inquam, causatus, quum postero die Cyrus non descenderet in certamen, regress. &c. 2 Quos prodeuntes equi relictis pascuis, passim comedebant.

aduenit,

aduenit. Vnde Crœsus in magnam sollicitudinem adductus, quod præter opinionem præterque expectationem suam se res haberent, tamen Lydos in prœlium produxit. Lydorum gente in Asia nulla fuit ea tempestate nec fortior nec magis strenua: ex equisque pugnabat, equitandi sane perita, hastas perlongas gestans. LXXX Campus in quo concursum est, ante vrbem Sardensem iacet, magnus & editus: quem [1] cum alii amnes interfluunt, tum omnium maximus Hermus, palude interruptus, qui è monte Hiro matris Dindymenæ lapsus, infunditur mari iuxta Phociam oppidum. Hic vbi vidit Lydos ad pugnandum instructos Cyrus, eorum equitatū reformidans, constituit admonitu Harpagi Medi, ita faciendum: Coactis omnibus qui ipsius exercitum sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit: & viros imposuit equestri stola indutos: quibus ornatis præcepit vt præirent ceteras copias aduersus Crœsi equitatum: peditatum, vt hos subsequeretur. post hunc collocauit omnem equitatum. Postquam omnes constituit, imperat eis ne cui ceterorū Lydorum parcerent: sed quemlibet occiderent obsistentem, præter ipsum Crœsum, ne si captus quidem repugnaret. Hæc imperans, camelos contra equitatum instruxit, hac ratione quòd camelum equus reformidat, adeo quidem vt nec speciem eius intueri nec odore sentire sustineat. Id ideo commentus est vt equitatum Crœsi, quo ille se prævaliturum considerabat, inutilem redderet. Simulatque igitur in pugnam itum est, equi, olfactis protinus conspectisque camelis, retro se auertunt. vnde spes Crœsi interiit. Verum non protinus Lydi ob id exterriti sunt, sed cognita re, ab equis desiliunt, ac pedites cum Persis confligunt. & tandem, multis vtrinque cadentibus, vertuntur in fugam: [2] ac muros ingressi, à Persis obsideri cœperunt. LXXXI Quam obsidionem in longius processuram ratus Crœsus, alios nuncios è muris mittit ad socios. nam qui antea dimissi erant, hi conuentum Sardis ad quintum mensem indixerant. At hos dimittebat, oratum, quam celerrima auxilia mitti sibi vtique iam obsesso. & cum ad alios socios misit, tum vero

ἐλήλυθε. ἐνθαῦτα Κροῖσος ἐς ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε, ὅμως τοὺς Λυδοὺς ἐξῆγε ἐς μάχην. 21 ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρειότερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου. ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων· δόρατά τε ἐφόρεον μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ πεδίον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεός ἐστι τοῦ Σαρδιηνοῦ, ἐὸν μέγα τε καὶ ὑψηλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ ποταμοὶ ῥέοντες 10 καὶ ἄλλοι, καὶ Ἕλλος συρρηγνῦσι ἐς τὸν μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἕρμον· ὃς ἐξ ὄρεος ἱροῦ μητρὸς Δινδυμήνης ῥέων, ἐκδιδοῖ ἐς θάλασσαν κατὰ Φωκαίην πόλιν) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς ἐς μάχην τασσομένους, καταῤῥωδήσας τὴν ἵππον, ἐποίησε, Ἁρπάγου ὑποθεμένου ἀνδρὸς Μήδου τοιόνδε· ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἑωυτοῦ εἵποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι κάμηλοι, ταύτας πάσας ἁλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεα, ἄνδρας ἐπ' αὐτὰς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτούς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατιῆς 20 προϊέναι πρὸς τὴν Κροίσου ἵππον· τῇ δὲ καμήλῳ ἕπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε. ὄπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὡς δέ οἱ πάντες διετετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδὼν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἢν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία τῆς ἵππου τοῦδε εἵνεκα. κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτοῦ ὁρέων, οὔτε τὴν ὀδμὴν ὀσφραινόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τούτου εἵνεκα ἐσεσόφιστο, ἵνα τῷ 30 Κροίσῳ ἄχρηστον ᾖ τὸ ἱππικόν, τῷ δή τι καὶ ἐπεῖχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήισαν ἐς τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὤσφροντο τάχιστα τῶν καμήλων οἱ ἵπποι, καὶ ἰδόντες αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον. διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἵ γε Λυδοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν. ἀλλ' ὡς ἔμαθον τὸ γινόμενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, πεζοὶ τοῖσι Πέρσῃσι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατειληθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος, ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων. τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκεε πολιορκίη. Κροῖσος δὲ δοκέων οἱ χρόνον ἔσεσθαι μακρότερον ἔσεσθαι τὴν πο- 40 λιορκίην, ἔπεμπε ἐκ τοῦ τείχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότεροι διεπέμποντο ἐς πέμπτον μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδις· τούτους δὲ ἐξέπεμπε τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθέειν, ὡς πολιορκεομένου Κροίσου. ἔς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἔπεμπε συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ

ἢ ὕ καὶ

ἢ αὐτέων

ἢ ἀνέχει

ἢ μακρόν

[1] Cum alii amnes permeant, tum vero etiam Hellus in omnium maximum influens, qui Hermus vocatur: & ex monte matri Dindymenæ sacro ortus, infunditur mari, &c. *Pro* Hellus *autem legitur* & Hyllus: *quod affertur ex Homero & Strabone.* [2] Ac muris inclusi.

ἐς Λακεδαίμονα. Τοῖσι δὲ καὶ αὐτοῖσι Σπαρτιήτῃσι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον συνεπεπτώκεε ἔρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργείους περὶ χώρου καλεομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, ἐούσας τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαιμόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἑσπέρην Ἀργείων, ἥ τε ἐν τῇ ἠπείρῳ χώρη, καὶ ἡ Κυθηρέα νῆσος, καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ σφετέρῃ ἀποταμνομένῃ, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους συνελθόντες, ὥστε τριηκοσίους ἑκατέρων μαχέσασθαι· ὁκότεροι δ' ἂν περιγένωνται, τούτων εἶναι τὸν χῶρον. τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἑκάτερον ἐς τὴν ἑωυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδε εἵνεκα, ἵνα μὴ παρεόντων τῶν στρατοπέδων, ὁρῶντες οἱ ἕτεροι ἑσσουμένους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιεν. συνθέμενοι ὧν ταῦτα ἀπαλλάσσοντο. λογάδες δὲ ἑκατέρων ὑπολειφθέντες συνέβαλον. μαχομένων δὲ σφέων, καὶ γινομένων ἰσοπαλέων, ὑπελίποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων τρεῖς· Ἀργείων μὲν, Ἀλκήνωρ τε καὶ Χρόμιος· Λακεδαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νενικηκότες, ἔθεον ἐς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης, σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας τὰ ὅπλα πρὸς τὸ ἑωυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξι εἶχε ἑωυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυνθανόμενοι ἀμφότεροι. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν· λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑωυτῶν πλεῦνες περιγεγόνασι· οἱ δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτερον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νεκρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἔριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο. πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι. Ἀργεῖοι μέν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατακειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες, ἐποιήσαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρέψειν κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυσοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαιμόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον· οὐ γὰρ κομῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἕνα λέγουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰσχυνόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχιτέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι καταχρήσασθαι ἑωυτόν. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι ἐνισαμένων τῶν πρηγμάτων, ἧκε ὁ Σαρδιηνὸς κῆρυξ, δεόμενος Κροίσῳ βοηθέειν πολιορκεομένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπείτε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὁρμέατο βοηθέειν. καί σφι ἤδη παρεσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἑτοίμων, ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἡλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ ἔχοιτο Κροῖσος ζω-

[Margin: γρ. Κυθηρείη] [Margin: γρ. ἐνεστεώτων] [Margin: 22]

ad Lacedæmonios. Ceterũ per id tempus & ipsis Spartiatis inciderat cum Argiuis contentio de agro qui dicitur Thyrea. Quem locum, etsi terræ Argolicæ partem, tamen Lacedæmonii[1] intercisum tenebant. Etenim Argiuorum est quicquid regionis Malea tenus ad occasum vergit in continente: & insulæ tum aliæ, tum vero Cythera. Quum ergo Argiui suo territorio[2] interciso auxiliũ ferrent, ibi ab vtrisque in colloquium ventum est vt triceni vtrinque dimicarent: & vtri superiores extitissent, eorum regio foret: atque ambo exercitus in suam vterq; terram discederent, nec permanerent dum dimicaretur: ea scilicet caussa, ne, si adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His conuentis, in diuersa digrediuntur. Ex vtrisque delecti viri qui relicti sunt confligerunt: atque illis quidem, vt æquo marte pugnantibus, ex sexcentis tres omnino reliqui fuerunt: idq; noctis interuentu. ex Argiuis duo, Alcinor & Chromius, qui tanquam victores Argos cursu contenderunt: ex Lacedæmoniis vnus Othryades, qui spoliatis Argiuorum cadaueribus, eorum arma ad suorum castra detulit, & se in suo ordine tenuit. Postero die vtrique re audita adfuerunt, sibique victoriam vendicabant: Argiui quidem, quod suorum plures superfuisse dicerent: Lacedæmonii vero, quod qui eorum superfuerant, fugissent: suus autem perstitisset, & hostium cæsos spoliasset. Ex contentione tandem concurrentes pugnant: ac postquam permulti vtrinque cecidcrunt, Lacedæmonii vincunt. Quo ex tempore Argiui tonsis capitibus, quum antea necessario criniti essent, legem condiderunt, se deuouentes ne prius comam alerent, neue mulieres aurum ferrent, quam Thyreas recuperassent. His e diuerso legem tulere Lacedæmonii, vt in posterum comati essent, quum antea non fuissent. Othryadem, qui vnus e trecentis delectus reliquus fuisset, aiunt pudore Spartam reuertendi, ob socios interfectos, illic apud Thyreas mortem sibi consciuisse. Quum hęc esset apud Spartiatas rerum conditio, aduenit caduceator Sardianus precatum Crœso obsesso auxilia. Illi, caduceatore audito, statuerunt Crœso statim succurrendũ. Quibus iam se apparantibus, ac nauibus paratis, alius affertur nuncius, murum Lydorum expugnatũ, Crœsumq; viuũ

[Margin: LXXXII] [Margin: LXXXIII] [Line numbers: 10, 20, 30, 40]

1 Interceptum. 2 intercepto.

esse

esse captum. Sic Lacedæmonii magno se affectos detrimento rati, supersederunt. LXXXIV Sardis autem hunc in modum sunt expugnatæ. Quartodecimo quàm obsideri cœptæ sunt die, Cyrus, missis passim equitibus, suis copiis edicit se dona daturum ei qui primus muros cõscendisset. Posteaquam id conato exercitu res non processit, ibi, quiescentibus ceteris, Mardus quidam, cui nomen erat Hyrœades, id aggredi est ausus à parte arcis vbi nullus ad excubandum erat collocatus, quia illinc nequando vrbs caperetur haud suspectum erat, vtpote loco prærupto atque inoppugnabili: quaque vna parte Leonem Meles primus Sardium rex non circumtulerat, ex pellice sua genitum: qui Leo quacunque parte murorum circumlatus esset, ex ea parte Sardis inexpugnabiles fore Telmisses iudicauerant. Eum Meles per ceteram partem murorum circumduxit, quacunque poterat arx oppugnari: per hanc partem, tanquam inoppugnabilem atque præcisam, circumducere prætermisit: quæ ad Tmolum vergit. Ab hac igitur parte iste Hyrœades Mardus conspicatus quendam Lydum pridie descendisse ad recipiendam galeam illuc deuolutam, aduertit animum, atque considerauit: dehinc ipse conscendit, & post eum alii Persæ subinde, atque alii frequentes. Ita vrbs Sardis capta est, atque omnis direpta. LXXXV Ipsi autem Crœso hoc contigit. Erat ei filius cuius superius habui mentionem, habilis ad cetera, sed mutus.[1] ad cuius vitium emendandum Crœsus pro viribus omnia fecerat, cum alia excogitando, tum vero Delphos mittendo ad oraculum sciscitandum: atque ei Pythia talibus respondit,

Lyde genus, rex multorum, valde inscie Crœse:
Ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
Intra ædes vocem: sine qua potior tibi longe.
Ille die quoniam primum infelice loquetur.

Porro captis mœnibus quidam Persa in Crœsum[2] sibi ignotum vt occisurus vadebat. Quem inuadentem se Crœsus quum videret, tamen præsenti clade affectus denitate negligebat: nihil putans differre an percussus oppeteret

γενηθείς. οὕτω δὴ οὗτοι μὲν συμφορὴν ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαυντο. Σάρδιες δὲ ἡλώκεσαν ὧδε· ἐπειδὴ τεσσερεσκαιδεκάτη ἐγένετο ἡμέρη πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ τῇ ἑωυτοῦ διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι τοῦ τείχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πειρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προσεχώρεε, ἐνθαῦτα τῶν ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειρᾶτο προσβαίνων, τῷ οὔνομα ἦν Ὑροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινὸν κατὰ τοῦτο μὴ ἁλῷ κοτέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτῃ ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης ὁ πρότερος βασιλεὺς Σαρδίων μούνῃ οὐ περιήνεικε τὸν Λέοντα, τόν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμισσέων δικασάντων, ὡς περιενειχθέντος τοῦ Λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες ἀνάλωτοι. ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενείκας, τῇ ἦν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατηλόγησε τούτου, ὡς ἐὸν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον. ἔστι δὲ πρὸς τοῦ Τμώλου τετραμμένον τῆς πόλιος. ὁ ὦν δὴ Ὑροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τινὰ Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφράσθη, καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀναβεβήκεε, καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον. προσβάντων δὲ συχνῶν, οὕτω Σάρδιές τε ἡλώκεσαν, καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, (τοῦ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην) τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικής, ἄφωνος δέ. ἐν τῇ ὦν παρελθούσῃ εὐθενίᾳ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκεε, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ καὶ ἐς Δελφοὺς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμφεε χρησόμενος. ἡ δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε,

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
Μὴ βούλευ πολύευκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
Παιδὸς φθεγγομένου. τὸ δέ σοι πολὺ λώϊον ἀμφὶς
Ἔμμεναι. αὐδήσει γὰρ ἐν ἤματι πρῶτον ἀνόλβῳ.

ἁλισκομένου δὲ τοῦ τείχεος (ἤιε γάρ τις Περσέων ἄλλοι γνώσας Κροῖσον) ὡς ἀποκτενέων. Κροῖσος μέν νυν ὁρέων ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημελήκεε, οὐδέ τί οἱ διέφερε πληγέντι ἀπο-

1 Itaque antea Crœsus, dum secundæ ipsius res essent, omnia pro viribus fecerat ipsius caussa, cum alia excog. &c. 2 Pro ἄλλοι γνώσας, suspicor scribendum ἀλλ' ἀγνώσας: & ita legisse videri hic potest.

φανέειν. ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν. εἶπε δὲ, „Ἄνθρωπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον. οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγξατο. μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζόης.

23 Οἱ δὲ Πέρσαι τάς τε δὴ Σάρδις ἔσχον, καὶ αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἄρξαντα ἔτεα τεσσερεσκαίδεκα, καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ τὸ χρηστήριόν τε, καταπαύσαντα τὴν ἑωυτοῦ μεγάλην ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κῦρον. ὁ δὲ, συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέδῃσι δεδεμένον, καὶ δὶς ἑπτὰ Λυδῶν παρ' αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἴτε δὴ ἀκροθίνια ταῦτα καταγιεῖν θεῶν ὅτεῳ δὴ, εἴτε καὶ εὐχὴν ἐπιτελέσαι θέλων, εἴτε καὶ πυθόμενος τὸν Κροῖσον εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκα ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρήν· βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιέειν ταῦτα. τῷ δὲ Κροίσῳ ἑστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐπελθεῖν (καίπερ ἐν κακῷ ἐόντι τοσούτῳ) τὸ τοῦ Σόλωνος, ὥς οἱ εἴη σὺν θεῷ εἰρημένον, τὸ μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον. ὡς δὲ ἄρα μιν παραστῆναι τοῦτο, ἀνενεικάμενόν τε καὶ ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς λειποψυχίης, ἐς τρὶς ὀνομάσαι τὸ Σόλων. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κελεῦσαι τοὺς ἑρμηνέας ἐπείρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικαλέοιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας ἐπειρωτᾷν. Κροῖσον δὲ τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτεώμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἠναγκάζετο, εἰπεῖν,
„Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα μεγάλων
„χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν. ὡς δέ σφι ἄσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτων τὰ λεγόμενα. λιπαρεόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ, ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησάμενος πάντα τὸν ἑωυτοῦ ὄλβον, ἀποφλαυρίσειε οἷα δὴ εἴπας, τὰ αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκεε τῇ περ ἐκεῖνος εἶπε· οὐδέν τι μᾶλλον ἐς ἑωυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι δοκέοντας ὀλβίους εἶναι. τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπηγέεσθαι, τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἁμμένης, καίεσθαι τὰ περὶ ἔσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἑρμηνέων τὰ εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐννώσαντα ὅτι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑωυτοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη· πρός τε τούτοισι, δείσαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀν-

[Margin: γρ. ἡσυχίης] [Margin: γρ. ἐπειρωτώμενον.] [Margin: γρ. ἀνθρωπίνων ἀρχ.]

mortem, an non. Id vbi filius eius mutus aspexit, timens patri, erupit in vocē, inquiens, Homo, ne perimas Crœsū. Atq; hoc ille primū effatus, postmodū per omne vitæ tēpus vocalis extitit. LXXXVI Persę & Sardibus potiti sunt, & Crœso viuo, quū regnasset annos quatuordecim, totidēque dies fuisset obsessus, amisso magno imperio, vt ei fuerat responsum. Eum captum Persæ ad Cyrum perduxerunt: quem ille vinctum compedibus super ingentem quam struxerat lignorum struem imponit, circaque eum bis septem Lydorum filios: siue habens in animo primitias has alicui deo offerre, siue volens votum persoluere, siue cupidus sciendi num quis dæmonum liberaret Crœsum, (quē religiosum esse audierat) quominus pyræ impositus viuus concremaretur. hæc quidem Cyrum fecisse aiunt. Crœso autem super pyram stanti, etsi in tanta calamitate posito, tamen venisse in mentem Solonis, quod ab eo sibi nutu dei fuisset dictum, Ex viuentibus beatum esse neminem. Quod dictum vbi [1] subiit Crœso, ferunt eum ex vehementi defectione animi victum, ingemiscentem, ter Solonem nominasse: & Cyrum, quum audisset, iussisse interpretes eū percontari quemnam inuocaret. Illosque accedentes fuisse percontatos, & hunc interrogatum silentium tenuisse. Deinde quū loqui cogeretur, dixisse, *Illum nominaui, quem cum omnibus tyrannis colloqui, ego quàm ingentem pecuniam præoptassem.* Eum non planè loquentē, rursus interrogant quidnam esset quod dixisset. Efflagitantibus atque instantibus, [2] inquit quemadmodum Solon, qui esset Atheniensis, ad ipsum à principio venisset, & intuitus omnes eius opes coram, pro nihilo duxisset. Adeo quæ de ipso dixerat, omnia ea euenisse: neque hæc magis de seipso quàm de omni hominum genere, & de iis præsertim qui sibiipsis beati viderentur. Hæc Crœso referente, iam pyra incensa ardere extrema cœpisse: & Cyrū, auditis per interpretem quæ Crœsus dixisset, pœnituisse: quum se quoque hominem esse cognosceret, qui alium hominem, qui se inferior non fuisset opibus, viuum rogo traderet. Præterea veritum ob id pœnam, ac reputantē nihil esse in rebus

1 *Hæc interpretatio conuenit potius verbo παραστῆναι vt & puto legendum.* 2 Inquit Solonē Atheniensem olim ad ipsum venisse, & intuitum omnes eius opes, pro nihilo duxisse.

huma-

humanis stabile, iussisse ignem celerrime extingui iam incensum, Crœsumq; deponi & quæ cum eo erant. Verùm eos qui iussi fuerant, non potuisse amplius

LXXXVII vim ignis superare. Ibi ferunt Lydi Crœsum cognita Cyri sententiæ mutatione, quum cerneret vnumquenque extinguendo deuoluendoque igni incumbentem, nihil tamen profici, exclamando inuocasse Apollinem, vt ipsi adesset, siquod ab eo donum illi gratum fuisset oblatum, ipsumque præsenti malo liberaret. Ita cum lacrymis Crœso deum inuocante, nimbos repente, quum serenum ac tranquillum esset, [1] confractos esse, imbresq; erupisse, ac vehementissima aqua pluisse, & rogum extinxisse. Ita Cyrum, cognito deorum cultorem ac bonum virum esse Crœsum, è pyra deposuisse: atque hunc in modum interrogasse, Crœse, quisnam tibi hominum persuasit vt cum exercitu inuaderes fines meos, ex amico factus hostis? Cui Crœsus, Ego (inquit) rex, istud feci tuo prospero, meo infausto fato, Græcorum deo autore, qui me ad bellum tibi inferendum impulit. Neque enim quispiam ita amens est vt bellum quàm pacem præoptet. nam in pace filii patres, in bello patres filios sepeliunt. Sed vt ista fie-

LXXXIIX rent, dæmoni cordi fuit. Hæc Crœsus loquutus est: quem Cyrus solutum iuxta se collocauit, ac in multa sane obseruãtia habebat: intuensque eum admirabatur, tam ipse quam omnis circa eum cœtus. Ille cogitabundus silentium tenebat. Mox conuersus, ac cernens Persas Lydorum diripientes vrbem, Vtrum debeo, inquit, rex, tibi loqui quod sentio, an tacere hoc tempore? Cyrus vero eũ, quæcunque liberet, audacter proloqui iussit. Tunc ille Cyrum percontatur, [2] Quidnam (inquiens) tanta frequentia properat agere? Cui Cyrus, Tuam, inquit, vrbem diripit, tuasque opes absumit. Atqui (Crœsus excipit) neque vrbẽ meam diripis, neque meas opes. nihil enim mihi iam cũ istis reb⁹ est: sed tua ferunt aguntq;.

LXXXIX His verbis iniecta cura, Cyrus Crœsum semotis arbitris interrogat quidnã in his quæ fierent, sibi cõstituendũ censeret. Ad quẽ Crœsus, Quoniam me dii seruũ tibi tradiderunt, iure debeo, siquid amplius animaduertero, id tibi indicare. Persę, ait, natura proterua sunt, & iidẽ inopes. Quos si diripientes tu ac potiẽtes magnis opibus negli-

θεόπνοισι ἀσφαλέως ἔχοι, κελεύειν σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καιόμενον πῦρ, καὶ καταβιβάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροίσου. καὶ τοὺς, πειρωμένους οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι. Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν Κροῖσον μαθόντα τὴν Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ὥρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσασθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλεόμενον, εἴ τί οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι, καὶ (ἢ κεχρη-σμένον, ἢ αὐτ)

10 ῥύσασθαί μιν ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύοντα ἐπικαλέεσθαι τὸν θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίης τε καὶ νηνεμίης συνδραμέειν ἐξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι, καὶ ὕσαι ὕδατι λαβροτάτῳ· κατασβεσθῆναί τε τὴν πυρήν. οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κῦρον ὡς εἴη Κροῖσος καὶ θεοφιλὴς καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς, εἴρεσθαι τάδε, Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστῆναι; ὁ δὲ εἶπε, Ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπρηξα τῇ σῇ

20 μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ. αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων θεὸς, ἐπάρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. (ἢ στρα-τεύε-σθαι.) οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἱρέεται. ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμονί κου φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι. (ἢ δαί-μοσί τῳ) Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισέ τε ἐγγὺς ἑωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίῃ εἶχε. ἀπεθώμαζέ τε ὁρέων καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον ἐόντες πάντες. ὁ δὲ, συννοίῃ ἐχόμενος,

30 ἥσυχος ἦν. μετὰ δὲ, ἐπιστραφείς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν Λυδῶν ἄστυ κεραΐζοντας, εἶπε, Ὦ βασιλεῦ, κότερα λέγειν πρὸς σὲ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγᾶν ἐν τῷ παρεόντι χρή; Κῦρος δέ μιν θαρσέοντα ἐκέλευε λέγειν ὅ, τι βούλοιτο. (ἢ χρή-ζεις;) ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων, Οὗτος ὁ πολλὸς ὅμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργάζεται; ὁ δὲ εἶπε, Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει, καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει. Κροῖσος δὲ ἀμείβετο, Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ διαρπάζει· (ἢ δια-φορέει.) (οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα)

40 ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. Κύρῳ δὲ ἐπιμελὲς ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μεταστησάμενος δὲ τοὺς ἄλλους, εἴρετο Κροῖσον ὅ, τι οἱ ἐνορῴη ἐν τοῖσι ποιευμένοισι. ὁ δὲ εἶπε, Ἐπεί τέ με θεοὶ δῶκαν δοῦλόν σοι, δικαιῶ, εἴ τι ἐνορῶ πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, φύσιν ἐόντες ὑβρισταὶ, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἢν ὦν σὺ τούτους περιίδῃς διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρήματα με-

1 Concurrisse, vel ingruisse. 2 Quidnam, inquiens, tanta ista turba tanto studio agit?

γάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξα γίνεσθαι· ὃς ἂν αὐτέων πλεῖστα κατάσχῃ, τοῦτόν τοι προσδέκεσθαί τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποίησον ὧδε, εἴ τοι ἀρέσκοι τὰ ἐγὼ λέγω· κάτισον τῶν δορυφόρων ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρεόμενοι, ὡς σφέα ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διΐ. καὶ σύ τέ σφι οὐκ ἀπεχθήσεαι, βίῃ ἀπαιρεόμενος τὰ χρήματα, καὶ ἐκεῖνοι συγγνόντες ποιέειν σε δίκαια, ἑκόντες προήσουσι. Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδετο, ὥς οἱ ἐδόκεε εὖ ὑποτίθεσθαι. αἰνέσας δὲ πολλά, καὶ ἐντειλάμενος τοῖσι δορυφόροισι τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτελέειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε, Κροῖσε, ἀναρτημένου σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιέειν, αἰτέο δόσιν ἥντινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραυτίκα. ὁ δὲ εἶπε, Ὦ δέσποτα, ἐάσας με χαριεῖ μάλιστα, τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐγὼ ἐτίμησα θεῶν μάλιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ ἐξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἐστί οἱ. Κῦρος δὲ εἴρετο ὅ,τι οἱ τοῦτο ἐπηγορέων παραιτέοιτο. Κροῖσος δέ οἱ ἐπαλιλλόγησε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρηστηρίων τὰς ὑποκρίσιας, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα· καὶ ὡς ἐπαρθεὶς τῷ μαντηΐῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας. λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὖτις παραιτεόμενος, ἐπεῖναί οἱ τῷ θεῷ τοῦτο ὀνειδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε, Καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ Κροῖσε, καὶ ἄλλου παντὸς τοῦ ἂν ἑκάστοτε δέῃ. ὡς δὲ ταῦτα ἤκουε Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν ἐς Δελφούς, ἐνετέλλετο, τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδόν, εἰρωτᾶν εἰ οὔ τι ἐπαισχύνεται, τοῖσι μαντηΐοισι ἐπάρας Κροῖσον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὡς καταπαύσοντα τὴν Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροθίνια τοιαῦτα γενέσθαι· δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχαρίστοισι νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, λέγουσι ταῦτα δὴ τὰ ἐντεταλμένα, τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε, Τὴν πεπρωμένην μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ· Κροῖσος δὲ πέμπτου γονέος ἁμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυφόρος Ἡρακλειδέων, δόλῳ γυναικηΐῳ ἐπισπόμενος, ἐφόνευσε τὸν δεσπότεα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν οἱ προσήκουσαν. προθυμεομένου δὲ Λοξίεω ὅκως ἂν κατὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροίσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος,

gis, id tibi ex hoc credibile est euenturũ; vt quisque istorum plurimis opibus potietur, ita maxime in te rebellaturum, esse expectandum. Nunc igitur, si tibi placent hæc quæ ego dico, ita facito: Siste ad singulas portas aliquot ex tuis satellitibus custodes, qui vetent exportari opes, vt earum decimæ Ioui necessario reddantur. Ita neque tu odium illorum contrahes, vi opes eripiendo: & ipsi agnoscentes se iusta agere, non inuiti facient. Hæc audiens Cyrus, maiorẽ in modum gauisus est tali admonitu, eaque vehementer approbauit: & iussis satellitibus id exequi quod Crœsus ipsi subiecisset: his verbis eum affatus est, [1] Crœse, quandoquidem & facta & dicta tua egregia viri regis sunt, pete quid muneris à me velis impræsentiarum tibi dari. Ad quem Crœsus, [2] Here, inquit, sine me gratum esse erga deum Græcorum, quem ego maxime omniũ veneratus sum, vt missis ad eum his vinculis perconter nunquid ei fas sit bene de ipso merentes decipere. Et Cyro interroganti quidnam id esset quod incusaret, altius repetens omnem suum aperuit animum, redditaque sibi oracula, & præcipue donaria sua, quibus rebus fretus suscepisset aduersus Persas expeditionem. Hæc commemorando rediit rursus ad petendam veniam ista deo exprobrandi. Ad quem ridens Cyrus, Et hoc, inquit, Crœse à me impetrabis, & quicquid aliud: [3] atq; id quoties tibi opus erit. Vbi hæc audiuit Crœsus, Delphos misit quosdam Lydos, iussos, quum ad limen templi vincula deposuissent, sciscitari deum nunquid eũ puderet ob oracula quibus Crœsum induxisset ad bellum Persis inferendum, tanquam Cyri potentiam euersurum: vnde tales primitiæ offerrentur: compedes scilicet ostendendo. & sciscitari cũ hæc, tum nũquid Græcis diis foret fas esse ingratis. Lydis illuc profectis, & hæc mandata executis, Pythia fertur ita respondisse, Sortẽ fato destinatã defugere, deo quoq; est impossibile. Crœsus autem quintæ retro ætatis crimen luit, [4] *hoc est abaui*: qui quum esset satelles Heraclidarum, mulieris dolo inductus, dominum interemit: illiusque dignitate potitus est, nihil ad ipsum pertinente. Verum Apollo, quum studuerit vt hæc Sardium clades liberis Crœsi,

xc

xci

1 Crœse, quum sis rex ad bene agendum & dicendum comparatus, pete. &c. 2 Here, inquit, maxime gratum mihi feceris, si permiseris vt deũ Gr. q. e. max. o. veneratus sum, missis. &c. 3 Et quicquid aliud tibi opus erit. 4 Tritaui. i. *Gygis, à quo quintus erat Crœsus.*

non ipsi Crœso contingeret, tamen transferre fata non potuit: sed quatenus illa permiserunt, annixus est, atque ei gratiam retulit, vtpote dilata Sardium expugnatione tres annos. Et hoc Crœsus discat, tribus annis serius quam fata destinarant, se fuisse captum. Secundo loco, quod ipsi ardenti opem tulit. nam quod ad oraculum pertinet, haud recte Crœsus conqueritur: quoniã Apollo prædixit, eum esse magnum imperium, si bellum Persis inferret, euersurum: de qua re ipsum consultare volentem, decuerat mittere sciscitatum vtrum ipsius Apollo diceret imperium, an Cyri. Sed quod dictum erat, nec considerans, nec interrogans, sibiipsi acceptum referat. Quod autem vltimo responso ait Apollinem dixisse de mulo, ne hoc quidem discussit. Nam mulus hic, Cyrus erat: quippe qui duobus diuersarum gentium parentibus ortus sit, generosiore matre quam patre. Nam illa quidem, Meda erat, Astyagis Medorum regis filia: hic autem, Persa, & Medis subiectus: & licet omnium infimus, tamen dominam suam in matrimonium duxit. Hæc Lydis Pythia respondit: quæ illi Sardis reuersi Crœso nunciarunt. Quibus auditis Crœsus suam ipsius agnouit culpam esse, non dei. De Crœsi igitur imperio & prima Ioniæ subactione ita res se habet. ¶ Porro Crœsi non hæc solum quæ iam diximus, sed alia quoque permulta donaria in Græcia extant. Siquidem apud Thebas Bœoticas tripus est aureus, quem illic Apollini nuncupauit Ismenio: apud Ephesum quoque buculæ aureæ, atque columnæ pleræque. Quinetiam in vestibulis templi apud Delphos clypeus visitur aureus ingens. Atq; hæc etiamnũ ad nostra vsq; tẽpora superierant: nonnulla tamen interciderunt. Ac vero quæ apud Branchidas Milesiorum à Crœso dedicata fuerunt, pondere (quantum intelligo) æquali erant iis quæ sunt Delphis. Ceterum ea quæ tũ Delphos, tum etiã ad Amphiarai misit templum, hæc sibi, veluti domestica bona, paternarumque facultatum primitias, diuis consecrauit. Quandoquidem cetera donaria è facultatibus erant aduersarii, qui Crœso, priusquam regno inauguraretur, repugnans, Pantaleontis partibus impense studebat: hunc in regni postatem prouehere conatus. Pantaleon enim, & ipse, Alyattis filius erat, Crœsi frater,

XCII

τὰ μὴ κατ᾽ αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἷόν τε ἐγένετο παραγαγεῖν μοίρας· ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὗται, ἠνύσατό τε καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν Σαρδίων ἅλωσιν. καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος, ὡς ὕστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοισι ἁλοὺς τῆς πεπρωμένης. δεύτερα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. κατὰ δὲ τὸ μαντήιον τὸ γενόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμφεται. προηγόρευε γάρ οἱ Λοξίης, ἢν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσειν. τὸν δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν εὖ μέλλοντα βουλεύεσθαι, ἐπειρέσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑωυτοῦ ἢ τὴν Κύρου λέγοι ἀρχήν. οὐ συλλαβὼν δὲ τὸ ῥηθὲν, οὐδ᾽ ἐπανειρόμενος, ἑωυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. ᾧ καὶ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμιόνου, οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος οὗτος ἡμίονος. ἐκ γὰρ δυῶν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγεγόνεε, μητρὸς ἀμείνονος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέρου. ἡ μὲν γὰρ ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγεος θυγάτηρ τοῦ Μήδων βασιλέος· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ᾽ ἐκείνοισι, καὶ ἔνερθε ἐὼν τοῖσι ἅπασι, δεσποίνῃ τῇ ἑωυτοῦ συνοίκεε. Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· οἱ δὲ ἀνήνεικαν ἐς Σάρδις, καὶ ἀπήγγειλαν Κροίσῳ. ὁ δὲ, ἀκούσας, συνέγνω ἑωυτοῦ εἶναι τὴν ἁμαρτάδα, καὶ οὐ τοῦ θεοῦ. κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν, καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω. Κροίσῳ δέ ἐστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλλάδι πολλὰ, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μοῦνα. ἐν μὲν γὰρ Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν, τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἵ τε βόες αἱ χρύσεαι, καὶ τῶν κιόνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ προνηΐοις τοῖσι ἐν Δελφοῖσι, ἀσπὶς χρυσέη μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι ἐς ἐμὲ ἦν περιεόντα, τὰ δ᾽ ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημάτων. τὰ δ᾽ ἐν Βραγχίδῃσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὅμοια τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μέν νυν ἔς τε Δελφοὺς, καὶ ἐς τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκήιά τε ἐόντα, καὶ τῶν πατρωΐων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασιλεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκεε, συσπεύδων Πανταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων ἦν Ἀλυάττεω μὲν παῖς, Κροίσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁ-

τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν μέλλο. 25

οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττῃ, Πανταλέων δὲ ἐξ Ἰάδος. ἐπεί τε δὲ δόντος τοῦ πατρὸς ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀντιπρήσσοντα ἐπὶ κναφηίου ἕλκων διέφθειρε. τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἴρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

Θώϋμα δὲ γῆ Λυδίη ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρη, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τμώλου καταφερομένου ψήγματος. ἓν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττεω τοῦ Κροίσου πατρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μέν ἐστι λίθων μεγάλων, τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δέ μιν οἱ ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρώνακτες, καὶ αἱ ἐνεργαζόμεναι παιδίσκαι. οὖροι δὲ πέντε ἐόντες, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καί σφι γράμματα ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκέων ἔργον, ἐὸν μέγιστον. τοῦ γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνάς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσωσι τοῦτο ποιέουσαι. ἐκδιδόασι δὲ αὐταὶ ἑωυτάς. ἡ μὲν δὴ περίοδος τοῦ σήματος, εἰσὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέθρα· τὸ δὲ εὖρος, ἐστὶ πλέθρα τρεισκαίδεκα. λίμνη δὲ ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ ἀείναον εἶναι. καλέεται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι.

Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ Ἕλληνες· χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι. πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο. φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστεώσας, ἑωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνίην ἀποικῆσαι· ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες· ἐπὶ Ἄτυος τοῦ Μάνεω βασιλῆος σιτοδείην ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυδοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας, μετὰ δέ, ὡς οὐ παύεσθαι, ἄκεα δίζεσθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὴ ὦν τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῆς σφαίρης, καὶ

26 — Γρ. δὲ τῶν

at non germanus: *matres enim habebant diuersas.* Nam Crœsus matre fuit Carica, Alyattis vxore: Pantaleon ex[1] Iade fuit susceptus. Quum autem tradito à patre imperio Crœsus potiretur, hominem illum qui ante sic pertinaciter sibi restitisset, in fullonis officinam pertractum interemit. Bona autem eiusdem iam ante diuis destinata, tunc vti diximus iis locis consecrauit. Atque de donariis hactenus dictum sit.

XCIII

¶ Porro Lydia quod scribatur nihil sane mirandum habet, prout aliæ regiones, præter auri ramenta è Tmolo prouenientia. Vnum tamen nobis exhibet multo maximum præter Ægyptiorum & Babylonicorum opera. Ibi enim est Alyattis Crœsi parentis sepulcrum, cuius basis è grandioribus est lapidibus: reliqua sepulchri pars,[2] aggestio est terræ. Quod sepulcrum construxisse feruntur homines[3] emptitii atque operarii, & vna cum his adiuuantes ancillæ. Ceterum ad nostram vsque ætatem in summo tumulo quinque termini stabant, quibus litteræ insculptæ indicant quæ singuli elaborauerint: apparebatque ex mensura, ancillarum opus esse maximum. Lydorum enim filiæ omnes meretricantur, atque hoc quæstu tantisper dotem colligunt dum nupserint: se autem ipsæmet locant. Sepulcri huius ambitus, stadiorum est sex, & duorum[4] iugerum: latitudo,[5] iugerum tredecim. Confinis est eidem sepulcro lacus ingens, quem Lydi referunt esse perennem. vocatur autem Gygæus. Atque hoc quidē sic habet,

XCIV

Lydi legibus propemodū vtuntur Grecorū similibus, nisi quod Lydi filias suas prostituunt. Hi, primi eorum quos nouimus, nummum aureū argenteumq; ad vtendū percusserunt, & primi caupones institoresq; extiterunt. Aiunt & ipsi se ludos inuenisse qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt: simul autem hæc inuenisse, & in Tyrrheniam, *hoc est*[6] *Thusciam*, colonos deduxisse. Id quod hunc in modum accidisse referunt: Tempore Atyis, Manis regis filii, annonæ difficultatem per vniuersam Lydiā valde grassatam esse, & initio quidem Lydos vitam assiduis laboribus tolerasse, postea vero, quum nō cessaret *malum*, remedia quæsiuisse, & alium aliud excogitasse. Tum igitur inuentū ab iisdem[7] aleæ tesserarumq; ludum, & pilæ, cete-

1 Ionica. 2 Terræ aggestæ moles est. 3 Circumforanei. 4 Plethrorum. 5 Plethrorum. 6 Hetruriam. 7 Tesserarum & talorum.

rorum-

rorumque ludorum omnium genera, præterquam [1] talorum. horum enim inuentionem sibi non vendicant Lydi. Porro ad famem discutiendã, altera quidem dierum in totum lusibus occupatos fuisse, ne videlicet ciborum quærendorum sollicitudine distorquerentur: altera vero à lusibus abstinentes, vesci consueuisse. Atque hoc modo vixisse annis duodeuiginti. Vbi autẽ malum non remitteret, sed magis etiam sæuiret, tum regem vniuersos Lydos bifariam diuisisse, [2] & hos quidẽ in sedibus suis permisisse, illos vero aliquò ablegasse colonos. Ac vero iis qui in sedibus suis permanerent, regem ipsum perrexisse imperare: illis autem qui deducendæ coloniæ destinati erant, filium suum præfecisse, cui nomen Tyrrheno. Hos è Lydia excedentes, primum diuertisse Smyrnam: & mox fabricatis nauigiis, nimirũ quibus ea quæ nauigationi accommoda videbantur, imponerent, ad victum sedesque quęrendas orã soluisse: donec varias nationes præteruecti, ad Vmbros peruenissent: vbi ciuitatibus constructis, ad hunc vsq; diem habitauerint. Atque pro Lydis, propter regii filii qui eos deduxit, nomen, appellatione quoque commutata, nominatos fuisse Tyrrhenos. Lydi itaque à Persis in seruitutem redacti fuerunt.

XCV ¶ HINC iam nobis exequetur oratio, tum quisnã fuerit CYRVS ille qui Crœsi euertit imperium, tum quomodo Persæ Asię imperio potiti sint. [3] Igitur quemadmodum quidã memorant Persarũ, non qui res Cyri illustrare, sed prout illa se habent, referre student, ita ego conscribam: gnarus trifarias alias esse de Cyro narrandi vias. Quum Assyrii annis quingentis viginti superiorem Asiam obtinuissent, primi Medi ab ipsis deficere cœperunt: qui cum Assyriis pro libertate prœliati, strenue se gesserunt: excussoque seruitutis iugo, in libertatem sese asseruerunt. Post quos & alię nationes idem fecerunt quod & Medi.

XCVI Ceterũ quum iam per continentẽ in vniuersum propriis vterentur legibus, hac demum occasione rursus tyrannidi subiecti fuerunt. Fuit apud Medos vir sapiens, cui nomen erat DEIOCES, filius Phraortis, qui quum ad tyrannidem aspiraret, huiusmodi quædam excogitauit.

ἄλλων πασέων παιγνιέων τὰ εἴδεα, πλὴν * πεσσῶν. (γρ. ποιέειν.) τούτων γὰρ ὦν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιέειν δὲ ὧδε πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἑτέρην τῶν ἡμερέων παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν δὲ ἑτέρην σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιούτῳ τρόπῳ διάγειν ἐπ᾽ ἔτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι· ἐπεί τε δὲ οὐκ ἀνιέναι τὸ κακὸν, ἀλλ᾽ ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιάζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλῆα αὐτῶν, δύο μοίρας διελόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ, τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρης· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων, ἑωυτὸν τὸν βασιλέα προστάσσειν, ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑωυτοῦ παῖδα, τῷ οὔνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν τοὺς ἑτέρους ἐξιέναι ἐκ τῆς χώρης, καὶ καταβῆναι ἐς Σμύρνην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθεμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν. ἐς ὃ ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνιδρύσασθαι πόλιας, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέος τοῦ παιδὸς, ὅς σφεας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην ποιευμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνούς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωντο.

Ἐπιδίζεται (γρ. ἐπιδίζηται) δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τόν τε Κῦρον, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε, καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεῳ τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίης. ὡς ὦν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ἐόντα λέγειν λόγον, κατὰ ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας ἄλλας λόγων ὁδοὺς φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς ἄνω Ἀσίης ἐπ᾽ ἔτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι ἀπ᾽ αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι· καί κως οὗτοι περὶ τῆς ἐλευθερίης μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι, ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπωσάμενοι τὴν δουλοσύνην, ἠλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τἄλλα ἔθνεα ἐποίεε τὠυτὸ Μήδοισι. Ἐόντων δὲ αὐτονόμων πάντων ἀνὰ τὴν ἤπειρον, ὧδε αὖτις ἐς τυραννίδας περιῆλθον· ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοισι ἐγένετο σοφὸς, τῷ οὔνομα ἦν Δηιόκης, παῖς δ᾽ ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηιόκης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίεε τοιάδε·

1 Calculorum. 2 Et forte legisse, alteram quidẽ partem ad manendum, alteram vero ad exeundum è regione. Et parti quidem illi cui sortitò obtigisset vt maneret, seipsum regem, migranti autem, suum filium præfecisse, cui nomen Tyrrheno. Alteros porto quibus sorte obtigerat vt emigrarent, Smyrnam descendisse. Hic mox &c. 3 Ita autem de his scribam vt Persæ quidã narrant, qui res Cyri gestas verbis augustiores redderet nolunt, sed id quod res est dicere: gnarus triplicem aliam esse de Cyro narrandi viam.

κατοικημένων τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ᵃ ἐν τῇ ἑ-
ωυτοῦ ἐὼν καὶ πρότερον δόκιμος, καὶ μᾶλλόν τι καὶ
προθυμότερον δικαιοσύνην ἐπιθέμενος, ἤσκεε. καὶ
ταῦτα μέντοι, ἐούσης ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν
Μηδικὴν, ἐποίεε, ἐπιστάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄ-
δικον πολέμιόν ἐστι. οἱ δ᾽ ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης
Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρόπους, δικαστήν μιν ἑ-
ωυτῶν αἱρέοντο· ὁ δὲ δὴ, οἷα μνεώμενος ἀρχὴν,
ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα, ἔπαινον εἶ-
χε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτέων οὕτω, ὥστε 10
πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊό-
κης εἴη ἀνὴρ μοῦνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότε-
ρον περιπίπτοντες ἀδίκοισι γνώμῃσι, τότε ἐπεί τε ἤ-
κουσαν, ἄσμενοι ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐ-
τοὶ δικασόμενοι· τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετρά-
ποντο. Πλέονος δὲ αἰεὶ γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέον-
τος, οἷα πυνθανομένων τὰς δίκας ἀποβαίνειν κατὰ
τὸ ἐὸν, γνοὺς ὁ Δηϊόκης ἐς ἑωυτὸν πᾶν ἀνακείμενον,
οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε ἔνθα περ πρότερον προ-
κατίζων ἐδίκαζε, οὔτ᾽ ἔφη δικᾶν ἔτι. οὐ γάρ οἱ λυ- 20
σιτελέειν, τῶν ἑωυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι πέλας δι᾽
ἡμέρης δικάζειν. ἐούσης ὦν ἁρπαγῆς καὶ ἀνομί-
ης ἔτι πολλῷ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότε-
ρον ἦν, συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τωὐτὸ, καὶ ἐδί-
δοσαν σφίσι λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόν-
των. ὡς δ᾽ ἐγὼ δοκέω, ᵇ κάλλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ
" Δηϊόκεω φίλοι, Οὐ γὰρ δὴ τρόπῳ τῷ παρεόν-
" τι χρεώμενοι, δυνατοὶ εἰμὲν οἰκέειν τὴν χώρην,
" φέρε στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βασιλέα. καὶ οὕτω
" ἥ τε χώρη εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ πρὸς ἔργα τρε- 30
" ψόμεθα, οὐδὲ ὑπ᾽ ἀνομίης ἀνάστατοι ἐσόμεθα.
Ταῦτά κῃ λέγοντες, πείθουσι ἑωυτοὺς βασιλεύεσθαι.
Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων ὅντινα στήσονται βα-
σιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντὸς ἀνδρὸς καὶ
προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος· ἐς ὃ τοῦτον καταινέ-
ουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. ὁ δ᾽ ἐκέλευε αὐτοὺς οἰκία
τε ἑωυτῷ ἄξια τῆς βασιληίης οἰκοδομῆσαι, καὶ κρα-
τῦναι αὐτὸν δορυφόροισι. ποιέουσι δὴ ταῦτα οἱ Μῆδοι.
οἰκοδο-

ᵃ γρ. ἐν τῇ ἑωυτοῦ. — γρ. συνθανόμενοι ἐν τῇσι. — 27 ᵇ γρ. μάλιστα.

Quum Medi per vicos passim habitarent, Deioces [1] cum ante apud suos probatus, tum magis studiosiusque æquitatem affectitabat venditabatque, quod videret apud Medos vniuersos magnam quandam licentiam: sat sciens æquitati iniquitatem esse inuisam. Medi vero qui eundem habitabant vicum, intuentes hominis mores, iudicem ipsum controuersiarũ sibi constituunt. Hic, vt qui principatum ambiret, rectũ se æquumque præbuit. Quæ quum faceret, laudem apud populares suos obtinuit haud quaquam exiguam: [2] adeo vt hæc intelligentes qui apud ceteros pagos habitabant, nempe Deiocem solum esse qui incorrupte iudicaret, læti vndiq; affluerent quotquot prius iniquis sententiis fuerant superati, ad Deiocem, & ipsi lites finiendas transferrent: postremo nulli alii hanc prouinciã permitterent.

XCVII

Quum vero numerus accurrentiũ cresceret, vtpote qui intelligerent sententias iuste terminari, Deioces, animaduertens, vniuersa in se vnum incumbere, neque amplius illic considere vbi prius ius dicere consueuerat, volebat, neque omnino iudicare amplius. Siquidem non ẽ re sua esse inquiebat si totos dies rebus suis domi neglectis, dirimendis aliorũ litibus operam impenderet. Quũ igitur rapinæ sceleraque passim per vicos multo etiam magis quã prius patrarentur, Medi habito cõcilio, de communi rerũ statu colloqui cœperunt. [3] Et quãtum mihi videtur, Deiocis amici ex cõposito in hanc sententiam loquebantur, Nequaquã, inquiẽtes, hisce modis vsuri hanc nostram regionem poterimus diu habitare. Agite igitur, constituamus nobisipsis regẽ, vt videlicet ditio nostra bonis legibus administretur, [4] & nos, ad sua quisq; opera diuertentes, nusquam impunitate sceleratorum violemur. Quæ quum sic referrentur, persuasi Medi regibus sese subiiciunt. ¶ Continuo consultatũ est quemnã regem crearent. Deioces adeo ab omnib. cõmendatus, productusq; in medium vt omnium suffragio rex comprobaretur. At ille iussit ædificia sibi erigi imperio digna, stipatoresq; ad custodiam corporis sui adiungi. [5] Huic Medi hæc præstiterũt,

XCVIII

1 Ipse, quum iam ante apud suos celebris esset, tum vero magis etiam quam antea iustitiam sectari aggressus est: quod videret apud Medos vniuersos mag. q. licentiam, & satis sciret iuri iniuriam aduersari. 2 Adeo vt quum in aliis pagis intellexissent Deiocem solum esse qui incorrupte iudicaret, qui prius iniqua iudicia erant experti, ad Deiocem disceptaturi vltro accurrerent: postremo nulli alii arbitrium deferrent. Quũ autem in dies ventitarent plures, vtpote q. 3 Hic (vt ego quidem existimo) Deiocis amici bellissimum sermonem sunt exorsi. Enimuero (inquiebant) si pergamus his moribus viuere, hanc nostram regionem diu non poterimus incolere. 4 Et nos res nostras agamus, neque male agendi licentia nostris sedibus pellamur. His verbis persuasi Medi regio imperio se subiicere, statim consultant quemnam regem creent. Tum Deioces ab omnibus nominari & prædicari, adeo vt omnium tandem suffragio rex approbaretur. 5 Hæc in eius gratiam Medi fecerunt, eique, &c.

eique

οἰκοδομέουσί τε γὰρ αὐτῷ οἰκία μεγάλα τε καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρης· καὶ δορυφόρους αὐτῷ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέξασθαι. ὁ δέ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχήν, τοὺς Μήδους ἠνάγκασε ἓν πόλισμα ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περιστέλλοντας, τῶν ἄλλων ἧσσον ἐπιμέλεσθαι. πειθομένων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἐκβάτανα κέκληται, ἕτερον ἑτέρῳ κύκλῳ ἐνεστεῶτα. 10 μεμηχάνηται δὲ οὕτω τὸ τεῖχος ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου κύκλος τοῖσι προμαχεῶσι μούνοισί ἐστι ὑψηλότερος. τὸ μέν τι κου, καὶ τὸ χωρίον συμμαχέει, κολωνὸς ἐόν, ὥστε τοιοῦτο εἶναι· τὸ δὲ καὶ μᾶλλόν τι ἐπετηδεύθη, κύκλων ἐόντων τῶν συναπάντων ἑπτά, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασιλήϊα ἔνεστι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δ' αὐτῶν μέγιστόν ἐστι τεῖχος, κατὰ τὸν Ἀθηναίων κύκλον μάλιστά κῃ τὸ μέγαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ 20 κύκλου, φοινίκεοι· τετάρτου δέ, κυάνεοι· πέμπτου δέ, σανδαράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἠνθισμένοι εἰσὶ φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοί εἰσι, ὁ μὲν καταργυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχρυσωμένους ἔχων τοὺς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηιόκης ἑωυτῷ τε ἐτείχεε, καὶ περὶ τὰ ἑωυτοῦ οἰκία. τὸν δὲ ἄλλον δῆμον πέριξ ἐκέλευε τὸ τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε Δηιόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος, μήτε ἐσιέναι παρὰ βασιλέα μηδένα συγχωρέειν, 30 δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρέεσθαι· ὁρᾶσθαί τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός. πρός τε τούτοισι ἔτι γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον, καὶ ἅπασι τοῦτό γε εἶναι αἰσχρόν. ταῦτα δὲ περὶ ἑωυτὸν ἐσέμνυνε, ὅκως μὴ ὁρέοντες οἱ ὁμήλικες ἐόντες καὶ συντροφοι, ἀγαθοί τε καὶ ἄλκιμοι, λυπεοίατο, καὶ ἐπιβουλεύοιεν, ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέοι εἶναι μὴ ὁρέουσι. ἐπείτε δὲ ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑωυτὸν τῇ τυραννίδι, ἦν τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός. καὶ τάς τε δίκας γράφοντες, εἴσω παρ' ἐκεῖνον ἐσε- 40 πέμπεσκον· καὶ ἐκεῖνος διακρίνων, τὰς ἐσφερομένας ἐκπέμ-

γρ. ἰδόμενοι τελευτῆς, ὅκως γρ. σύντροφοί τε ἐκείνῳ οἰκίης οὐ φαυλοτέρης, ὑπὸ δὲ ἐς αἴδεα χαλεπὼν λυπεόμενοι, λυποίατο,

eique ædificia ingentia probeque munita extruxerunt in ea quam designauerat regione: permiserunt quoque satellites ex vniuersis Medis quos vellet, sibi deligeret. Deioces igitur imperio potitus, Medos compulit vnum oppidum condere: vt hoc vno communito exornatoque, aliorum non ita magnam curam haberent. Obsequentibus quoque hac in re Medis, mœnia constituit ampla simul & valida, quæ nunc Ecbatana appellantur, in quibus murus vnus alteri veluti confinis erat: sic nimirum constitutis mœnibus, [1] vt ambitus singuli alteris gradatim essent sublimiores, solisque pinnis prominerent. [2] Adiuuabat huc loci ipsius commoditas, vt qui collis instar esset eleuatus. Sed accessit etiam maius quiddam data opera factum. siquidem ambitus isti numero erant septem contigui, in quorum postremo regia est & thesauri. Hæc mœnia quum amplissima sint magnitudine, prorsus illum Atheniensium æquant ambitum. *Atque singulæ quidem pinnæ suis atque hunc in modum distinctis fulgent coloribus. Nempe* primi ambitus pinnæ colore sunt albicanti, secundi nigro, tertii purpureo, quarti cæsio, quinti sandaracino: postremi vero duo, alter argentatas, alter inauratas habet pinnas.

XCIX Et his quidem munimentis Deioces se suamque regiam circumsepsit, ac reliquum populum seorsum circumquaque habitare iussit. Ceterum vniuersis hoc ornatu constructis, primus Deioces cauit necui ad regem ingredi liceret, sed per internuncios cuncta transigerentur: adeo vt nec conspici regem à quoquam fas esset. [3] ad hæc, nec ridere, nec expuere (propterea quod omnibus factu deformia essent) coram liceret. Hæc ideo faciunt apud regem, ne videlicet eum cernentes æquales & vna cum eo educati strenui & fortes, indoleant atq; insidientur: quin potius quiddam à reliquis hominibus diuersum ipsis esse videatur, si coram ipsum non intueantur. C Quibus quũ se se Deioces iam adornasset, atque in imperio confirmasset, in exercenda iustitia valde seuerum se præbuit. Etenim litigantes caussas suas conscriptas intro per internuncios mittebant, quas ille decisas

1 Ita vt ambitus alter alterum amplectatur. 2 Adiuuante ipso loci situ, vt qui collis esset. Sed accessit maior etiam ars & industria, factis septem ambitibus inter se contiguis, in quorum postr. regia est & thesauri. Eorum autẽ amplissimus magnitudine plus minus circuitum Atheniarum exæquat. Suntque primi ambitus pinnæ albæ, secundi, nigræ: tertii, puniceæ: quarti, cærulea: quinti, sandaracea. 3 Præterea ne ridere coram vel excreare in quoquam honestum haberetur. Et hæc à Medis apud regem obseruantur, ne videlicet, &c.

ἐκπέμπεσκε. ταῦτα μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίεε. τὰ δὲ
δὴ ἄλλα ἐκεκοσμέατό οἱ· εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρί-
ζοντα, τοῦτον ὅκως μεταπέμψαιτο κατ' ἀξίην ἑκά-
στου ἀδικήματος ἐδικαίευ. καὶ οἱ κατάσκοποί τε καὶ
κατήκοοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώρην τῆς ἦρχε.
Δηϊόκης μέν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε
μοῦνον, καὶ τούτου ἦρξε· ἔστι δὲ Μήδων τοσάδε γένεα,
Βοῦσαι, Παρητακηνοί, Στρούχατες, Ἀριζαντοί, Βού-
διοι, Μάγοι. γένεα μὲν Μήδων ἐστὶ τάδε. Δηϊό-
κεω δὲ παῖς γίνεται Φραόρτης, ὅς, τελευτήσαντος 10
Δηϊόκεω, βασιλεύσαντος τρία καὶ πεντήκοντα ἔτεα,
παρεδέξατο τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δέ, οὐκ
ἀπεχρᾶτο μούνων ἄρχειν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρα-
τευσάμενος ἐπὶ τοὺς Πέρσας, πρώτοισί τε τούτοισι
ἐπεθήκατο, καὶ πρώτους Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε.
μετὰ δέ, ἔχων δύο ταῦτα ἔθνεα, καὶ ἀμφότερα ἰσχυρά,
κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην, ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος.
ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσ-
28 συρίων τούτους οἳ Νίνον ἔχον, καὶ ἦρχον πρότερον
πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι μὲν συμμάχων, 20
ἅτε ἀπεστεώτων, ἄλλως μέντοι ἑωυτῶν εὖ ἥκοντες·
ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρτης, αὐτός τε
διεφθάρη, ἄρξας δύο τε καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ ὁ στρατὸς
αὐτοῦ ὁ πολλός. Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξ-
εδέξατο Κυαξάρης ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς.
οὗτος λέγεται πολλὸν ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν
προγόνων· καὶ πρῶτός τε ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν
τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέταξε χωρὶς ἑκάστους εἶναι, τούς
τε αἰχμοφόρους, καὶ τοὺς ἱππέας, καὶ τοὺς τοξοφόρους.
πρὸ τοῦ δὲ ἀναμὶξ ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. 30
οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι ἐστὶ μαχεσάμενος, ὅτε νὺξ ἡ ἡμέ-
ρη ἐγένετό σφι μαχομένοισι. καὶ ὁ τὴν Ἅλυος ποταμοῦ
ἄνω Ἀσίην πᾶσαν συστήσας ἑωυτῷ. συλλέξας δὲ τοὺς
ὑπ' ἑωυτῷ ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ
τὴν Νίνον, τιμωρέων τε τῷ πατρί, καὶ τὴν πόλιν ταύτην
θέλων ἐξελεῖν. καί οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσ-
συρίους, περικατημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων
στρατὸς μέγας. ἦγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων
Μαδύης, Προτοθύεω παῖς· οἳ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν
Ἀσίην, Κιμμερίους ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, του- 40
τοισι δὲ ἐπισπόμενοι φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν
χώρην ἀπίκοντο. Ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτι-
δος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡ-
μερέων εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑ-
περβῆναι ἐς τὴν Μηδικήν, ἀλλ' ἓν τὸ διὰ μέσου ἔθνος

remittebat. Et hæc quidem in iudiciis factitabat. Ceteris autem in rebus hunc ordinem instituerat: Si quem intellexisset iniuriam cuipiam facere, hunc ad se ascitum, indicta pro delicti modo pœna multabat: in quem vsum exploratores auscultatoresque per vniuersam suam ditionem dispofuerat. Deioces igitur solam Medicam subegit nationem, eique soli imperauit. Cuius nationis tot numero gentes sunt, Busæ, Paretaceni, Struchates, Arizanti, Budii, Magi. Tot sunt in Media gentes. Deioce defuncto, qui annos tres & quinquaginta regnauit, filius eius PHRAORTES suscepit imperium. Qui solo imperio Medorum non contentus, bellum ante omnes intulit Persis, eosque primos in potestatem Medorum redegit. Quibus nationibus potitus, valida vtraque, mox Asiam subegit, aliam deinceps atque aliam inuadendo gentem: donec ad Assyrios oppugnandos peruenit, ad eos inquam Assyrios qui Ninum incolebant, quondam omnium principes, sed tunc à sociis per defectionem desertos: alioqui per se bene habentes. Aduersus hos expeditione suscepta Phraortes, secundo ac vicesimo quàm regno potitus est anno, cum pleraque exercitus parte periit. Post obitum eius, CYAXARES filius, Deiocis nepos, successit: qui dicitur multo maioribus suis fortior fuisse, & primus Asiaticos populos [1] in prouincias distinxisse, primusque in suum quosque ordinem distribuisse, hastatos, equites, sagittarios: quum prius omnia [2] promiscua fuissent atque implicita. Hic est qui cũ Lydis bellum gessit: quo tempore in ipsa pugna dies in noctem est conuersus: quique tota supra Halym flumen Asia sibi conciliata, collectis suis omnibus, copias duxit aduersus Ninum, simul & patrem vlturus, & ciuitatem ipse euersurus. Ipsi porro, Assyriis prœlio superatis, Ninum obsidenti ingruit ingens Scytharum exercitus, duce Scytharum rege Madye Protothyæ filio. qui Cimmeriis ex Europa eiectis in Asiam eruperunt: & dum illos fugientes persequuntur, ita in Mediam penetrarunt. Est autem à lacu Mæotide ad Phasim vsque & Colchos, expedito viatori iter triginta dierum: è Colchis vero non ita longo itinere perueniri potest in Mediam: sed vna duntaxat natio inter-

CI

CII

CIII

1 In turmas decuriasse. 2 Promiscue fuissent confusa.

iecta

recta est, Saspires: quos vbi transieris, continuo occurrit Media. Scythæ tamen hac non irruperunt, sed alia via superiore & multo longiore deflectentes, Caucaso monte ad dextram relicto. Hic Medi cum Scythis congressi, prælioque fusi, Asiæ imperium amiserunt. Porro Scythæ vniuersa Asia potiti, hinc recta in Ægyptum contendunt. Quibus iam Syriam Palæstinam ingressis Psammitichus occurrens Ægypti rex, muneribus precibusque effecit ne vlterius progrederentur.[1] Scythæ, vbi retrocedentes in vrbe essent Palæstinæ Ascalone, bonaqui parte Scytharũ nullam iniuriam inferente, pauci aliquot relicti Veneris Vraniæ fanum depecularunt, inter cetera (quantum equidem scio) huius deæ fana vetustissimum. Siquidem quæ in Cypro est *eiusdem deæ* ædes, ex hac prodiit: id quod ipsi etiam Cyprii referuntur. Quinetiam illud apud Cythera delubrum Phœnices ex hac Syriæ regione orti condiderunt. Ac vero dea ipsa templi spoliatoribus eorumque posteris morbum immisit femineum: quemadmodum & ipsi fatentur Scythæ, se videlicet illo morbo ob id laborare.[2] & videre licet apud Scythas hunc morbum curantes, quos Enareas appellant Scythæ. Postquã vero iam vigintiocto annis Asiæ imperium Scythæ obtinuissent, omniaque iam pæne ex negligentia licentiaque depopulata essent (nam præter tributum exactionesque, diripiebant, extorquebantque a quibuslibet quæcunque possidebant) tandem horum potiorem partem Cyaxares atque Medi hospitio acceptam inebriatamque interemerunt. Et sic quidem Medi recuperarunt imperium, receptis iis quibus prius potiebantur, & Ninum expugnauerunt: (vt autem ceperint, in aliis mox scriptis indicabo) Assyriosque, excepta Babylonica quapiam portione, subegerunt. Post hæc Cyaxares, vbi quadraginta annis[3] vna cum Scythis imperasset, vita functus est.

¶ Cuius regnum suscepit ASTYAGES filius. Hic filiam sustulit, appellauitque eam Mandanen: quæ visa est ei per

CV CVI CVII

αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες· τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέντοι οἵ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύπερθε ὁδὸν πολλῷ μακροτέρην ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμβαλόντες τοῖσι Σκύθῃσι, καὶ ἑσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἤισαν ἐπ᾽ Αἴγυπτον· καὶ ἐπεί τε ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφέας Αἰγύπτου 10 βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισί τε καὶ λιτῇσι ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεί τε ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίης ἐν Ἀσκάλωνι πόλει, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσινέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱρόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱρὸν, (ὡς ἐγὼ πυνθανόμενος εὑρίσκω) πάντων ἀρχαιότατον ἱρῶν ὅσα ταύτης τῆς θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρὸν ἐνθεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι· καὶ τὸ ἐν Κυθήροισι, Φοίνικές εἰσιν οἱ ἱδρυσάμενοι, ἐκ 20 ταύτης τῆς Συρίης ἐόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἀσκάλωνι, καὶ τοῖσι τουτέων αἰεὶ ἐκγόνοισι ἐνέσκηψε ὁ θεὸς θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσί τε οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφέας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ᾽ ἑωυτοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώρην ὡς διακέαται, τοὺς καλέουσι Ἐνάρεας οἱ Σκύθαι. Ἐπὶ μέν νυν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίης οἱ Σκύθαι, καὶ τὰ πάντα σφι ὑπό τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίης ἀνάστατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ φόρον, ἔπρησσον παρ᾽ ἑκάστων τὸ ἑκάστοισι ἐπέ- 30 βαλλον. χωρὶς δὲ τοῦ φόρου, ἥρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινίσαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον· καὶ τήν τε Νίνον εἷλον, (ὡς δὲ εἷλον, ἐν ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποιήσαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἦρξαν, τελευ- 40 τᾷ. Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης ὁ Κυαξάρεω παῖς τὴν βασιληΐην. καί οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὔνομα ἔθετο Μανδάνην. τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν 29

Margin: ἢ ἐκτρεπόμενοι; ἢ πλεῦνας

1 Scythæ vero regredientes, quum in vrbem Syriæ Ascalonem peruenissent, plerisque nullo illato damno prætergressis, pauci aliquot rel. Ven. Vraniæ fanum spoliarunt, omnium (quantum quidẽ intelligo) huius deæ templorum vetustissimum. 2 Et ab iis qui in Scythiam veniunt, eo morbo affectos conspici: quos Scythæ ipsi enareas, *id est execrabiles, seu execrationi obnoxios*, appellant. Itaque octo & viginti annos Scythæ imperium Asiæ tenuerunt, quo tempore omnia iniuriose & superbe imperitando vastarunt. Siquidẽ præter tributa, tantũ a singulis exigebant quantum iis imposuissent: & tributis non contenti, singulorum etiã bona passim prædabantur. Plerosque igitur ipsorum Cyaxares & Medi hospitio acceptos & inebriatos interemerunt. Et hoc modo recepto imperio, iis quæ prius obtinebant sunt potiti, & Ninum ceperunt. Quomodo autem ceperint, & Assyrios (excepta Babylonia) sibi subiecerint, alibi declarabo. 3 Comprehenso Scytharum imperio, regnasset.

τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι τοσοῦτον ὥστε πλῆσαι μὲν τὴν ἑωυτοῦ πόλιν, ἐπικατακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερθέμενος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὀνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ' αὐτῶν αὐτὰ ἕκαστα μαθών. μετὰ δὲ, τὴν μὲν Μανδάνην ταύτην ἐοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὡραίην, Μήδων μὲν τῶν ἑωυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικὼς τὴν ὄψιν· ὁ δὲ Πέρσῃ διδοῖ, τῷ οὔνομα ἦν Καμβύσης, τὸν εὕρισκε οἰκίης μὲν ἐόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου, πολλῷ ἔνερθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἔτεϊ εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκεε οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι ἄμπελον, τὴν δὲ ἄμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερθέμενος (γρ. ὑποθέμενος) τοῖσι ὀνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περσέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα ἐοῦσαν. ἀπικομένην δὲ ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γενόμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι· καὶ ἐκ γάρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὀνειροπόλοι ἐσήμαινον ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν ἀντ' ἐκείνου. τοῦτο δὴ ὦν φυλασσόμενος ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἅρπαγον, ἄνδρα οἰκήιον, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑωυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιάδε, Ἅρπαγε, πρῆγμα τὸ ἄν τοι προσθέω (γρ. πρόσθες καὶ μηδαμά), » μηδαμῶς παραχρήσῃ, μηδὲ ἐμέ τε παραβάλῃ, » καὶ ἄλλους ἑλόμενος, ἐξ ὑστέρης σοὶ αὐτῷ περιπέσῃς. » λάβε τὸν ἂν Μανδάνη ἔτεκε παῖδα. φέρων δὲ ἐς » σεωυτοῦ, ἀπόκτεινον· μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτεῳ αὐτὸς βούλεαι. ὁ δὲ ἀμείβεται, Ὦ βασιλεῦ, οὔτε » ἄλλοτέ κω παρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδέν, » φυλασσόμεθα δὲ ἐς σε καὶ ἐς τὸν μετέπειτα (γρ. ἐπί-στα) χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν. ἀλλ' εἴ τοι φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρὴ δὴ τό γε ἐμὸν ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως. Τούτοισι ἀμειψάμενος ὁ Ἅρπαγος, ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἤιε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος » ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει, Νῦν ὦν τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν; ὁ δὲ ἀμείβεται, Οὐκ ᾗ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης, οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε » καὶ μανέεται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὔ οἱ ἔγωγε » προσθήσομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς φόνον τοιοῦτον

quietem tantum vrinæ fundere vt omnem ipsius vrbem oppleret, atque vniuersam Asiam inundaret. Quod somnium quum magis, somniorũ interpretibus, exposuisset, conterritus est, singula quæque ab illis edoctus. Ideoque visum hoc reformidans, Mandanen iam viro maturam, nulli Medorum qui ea dignus esset, tradendam statuit, sed Persę cuidam nomine Cambysi, quem compertum habebat familia quidem bona ortum, ceterum ingenio sedato,[1] gerentemque se multo infra mediocris Medi alicuius conditionem. Eodem quo Cambysi collocauerat filiam anno, visionem alteram vidit: videbatur ei ex genitalibus filiæ vitis enasci quę omnem occuparet Asiam. Quod visum quum retulisset ad interpretes somniorum, filiam iam prægnantem & partui vicinam ex Persis accersit, eique, quum venisset, custodiam apponit, volens quod illa peperisset interimere. Etenim magi somniorum interpretes visionem illam portendere dicebant Astyagi, prolem filiæ pro ipso regnaturam. Hoc igitur obseruans Astyages, vbi genitus est Cyrus, adscito Harpago familiari suo, & inter Medos fidissimo, atque omnium rerum suarum procuratori, hæc inquit, Harpage, negotium quod tibi iniungo caue prætermittas, aut vllo modo exequi supersedeas:[2] neve committas vt alios præponendo, postea tibiipsi perniciem crees. Capito quem Mandane peperit puerum, in domumque tuam ferto, atque occidito: postmodum quoquo modo voles ipse sepelito. Cui respondit ille,[3] Neque alias vnquam rex huic viro rem iniunxisti ingratam, & in posterum dabimus operam nequid in te delinquamus. Quod si tibi cordi est hoc ita fieri,[4] mea interest id industrie exequi. Hęc quũ respondisset Harpagus, eique[5] puer traditus esset ornatus ad necem, contulit se domum, flens: adiensque vxorem, refert omnem habitum secum ab Astyage sermonem. Ad quem vxor, Quid igitur, inquit, facere tibi in animo est? Ego vero (respondet vir) quanquam Astyages mandauit, etiamsi desipiet, peiusque insaniet quam nunc insanit, non tamen eius voluntati parebo, neque ad hanc necem

CVIII

CIX

1 Et quem ipse infra medioctis conditionis Medos duceret. 2 Neque me decipito, & ne aliis *ad hoc agendum* delectis tandem tibi ipse malum crees. 3 Neque alias vnquam animaduertisti in hoc viro quidquam iniucundum [*vel* molestum] & in post. *vt* παρεῖδες *eum vsum habeat quem antea* παρεῖδον. *Legit autem in proximo sequentibus hic interpr.* φυλαξόμεθα. 4 Meum est. 5 Puerulus cum ornatu traditus esset ad necem.

obsequar;

obsequar: idque multis de caussis, tum quod puer ipsi mihi cognatus est, tum quod Astyages grandis natu est, & virili prole orbus: quo defuncto, si tyrannis ad eius peruentura est filiam, cuius nunc filium per me interimit, quid aliud restat hinc mihi quam periculum maximum? Enimuero securitatis meæ caussa expedit hunc puerum interire, sed per aliquem ipsius Astyagis, non per aliquem meorum.

CX Hæc loquutus, è vestigio nuncium mittit ad bubulcum Astyagis, quem norat [1] pascuorũ maxime idoneorũ, & montiũ feris frequentissimorũ esse gnarissimum: cui nomen erat Mitradates: cuius contubernalis & eadem conserua erat, nomine Cyno, Græca lingua, *id est canis*, Medica, Spaco. nam canem Medi spaca appellant. Locus vbi boum pascua ille habebat, montium radices erant, ad ventum boream Ecbatanorum, & ad pontum Euxinum. Hoc enim tractu ad Saspires vergente, Media valde montosa est & edita, ac nemoribus frequens, reliqua vero tota admodum plana. Hic itaque accersitus, propere quũ venisset, inquit ad eum Harpagus, Iubet te Astyages hunc capere infantẽ, quem in desertissimo montium exponas, vt celerrime pereat. & hæc vt tibi dicerem mihi iniunxit: & nisi hunc interemeris, sed aliquo pacto seruaueris, [2] pessimo exitio te occubiturum. cui expositioni infantis inspector ego præpositus sum.

CXI Hæc vbi audiuit bubulcus, sumpto infante, rediit quà venerat [3] ad bouile suum. Ei, dum in vrbem abiit, vxor sua, quæ erat prægnans, per totam diem parturiens, è voluntate dæmonis enixa est filium. Absente marito vtriq; mutua tenebantur sollicitudine: hic quidem vxori parturienti metuens, illa vicissim marito timens, propterea quod præter consuetudinem ab Harpago accersitus esset. Vbi autem reuersus affuit, eum vxor, vtpote ex improuiso cernens, prior interrogauit quid ita studiose ipsum Harpagus accersisset. Cui ille, Vxor, inquit, vbi in vrbem veni, & vidi & audiui [4] quod nec visum oportuit nec agi circa dominos nostros. Harpagi domus omnis luctu tenebatur: in quam ego perterrefactus simulatque introii, video puerulum in medio

ὑπηρετήσω. πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι συγγενής ἐστι ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μέν ἐστι γέρων, καὶ ἄπαις ἔρσενος γόνου· εἰ δ' ἐθελήσει τούτου τελευτήσαντος ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆναι ἡ τυραννὶς, τῆς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο τι ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος; ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλέος εἵνεκα ἐμοὶ, δεῖ τοῦτον τελευτᾶν τὸν παῖδα· δεῖ μέντοι τῶν τινα Ἀστυάγεος, αὐτοῦ φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.

Ταῦτα εἴπας, αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τὸν βουκόλον τὸν Ἀστυάγεος, τὸν ἠπίστατο νομάς τε ἐπιτηδεωτάτας νέμοντα, καὶ οὔρεα θηριωδέστατα· τῷ οὔνομα ἦν Μιτραδάτης. συνοίκεε δὲ τῇ ἑωυτοῦ συνδούλῃ. οὔνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνὼ, κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν, Σπακώ. τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπώρεαι εἰσὶ τῶν οὐρέων ἔνθα τὰς νομὰς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βουκόλος, πρὸς βορέω τε ἀνέμου τῶν Ἐκβατάνων, καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδικὴ χώρη πρὸς Σαππείρων ὀρεινή ἐστι κάρτα, καὶ ὑψηλή τε, καὶ ἴδῃσι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρη, ἐστὶ πᾶσα ἄπεδος. ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ καλεόμενος ἀπίκετο, ἔλεγε ὁ Ἅρπαγος τάδε, Κελεύει σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θεῖναι ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων, ὅκως ἂν τάχιστα διαφθαρείη. καὶ τάδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, Ἢν μὴ ἀποκτείνῃς αὐτὸ, ἀλλά τεῳ τρόπῳ περιποιήσῃς, ὀλέθρῳ τῷ κακίστῳ σε διαχρήσεσθαι. ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον διατέταγμαι ἐγώ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἤιε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ ἀπικνέεται ἐς τὴν ἔπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνὴ ἐπίτεξ ἐοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαίμονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφότεροι ἀλλήλων πέρι· ὁ μὲν, τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων, ἡ δὲ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἐωθὼς ὁ Ἅρπαγος μετεπέμψατο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεί τε δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνὴ, εἴρετο προτέρη ὅτι μιν οὕτω προθύμως Ἅρπαγος μετεπέμψατο. ὁ δὲ εἶπε, Ὦ γύναι, εἶδόν τε ἐς πόλιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μήτε ἰδεῖν ὄφελον, μήτε κοτὲ γενέσθαι ἐς δεσπότας ἡμετέρους. οἶκος μὲν πᾶς Ἁρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλαγεὶς, ἤια ἔσω. ὡς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὁρέω παιδίον προκεί-

1 Pascua & montes feris oppletos quam opportunissime incolere. 2 Fore vt pessimo supplicio te interficiat. Expositum autem intueri sum iussus. 3 Ad casam suam. Huic porro etiam vxor quæ per totum diem parturierat, tunc forte numinis voluntatẽ filium pepererat, dum ipse in vrbem proficisceretur: erantque alter de altero solliciti. 4 Quod vtinam neque vidissem, neque vnquam dominis nostris eueniat.

μένον, ἀσπαίροντέ τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἅρπαγος δὲ ὡς εἶδέ με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον, οἴχεσθαι φέροντα, καὶ θεῖναι ἔνθα θηριωδέστατον εἴη τῶν οὐρέων· φὰς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι· πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μή σφεα ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν τινος οἰκετέων εἶναι. οὐ γὰρ ἄν κοτε κατέδοξα ἔνθεν ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὁρέων χρυσῷ τε καὶ εἵμασι κεκοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμφανέα ἐν Ἁρπάγου. καὶ δὴ κατ' ὁδὸν πυνθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος, ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγεω θυγατρὸς, καὶ Καμβύσεω τοῦ Κύρου. καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτεῖναι· νῦν τε ὅδε ἐστί. Ἅμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ὡς εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐειδὲς ἐὸν, δακρύσασα, καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηιζε μηδεμιῇ τέχνῃ ἐκθεῖναί μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιέειν. ἐπιφοιτήσειν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἁρπάγου κατοψομένους· ἀπολέεσθαί τε κάκιστα, ἢν μή σφεα ποιήσῃ. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τάδε, Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὧδε ποίησον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη ὀφθῆναι ἐκκείμενον. τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ τεθνεός· τοῦτο μὲν φέρων πρόθες· τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγεος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἐόντα τρέφωμεν. καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἁλώσεαι ἀδικέων τοὺς δεσπότεας, οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὅ, τε γὰρ τεθνεὼς βασιληίης ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέσει τὴν ψυχήν. Κάρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ παρεόντα εὖ λέγειν ἡ γυνὴ, καὶ αὐτίκα ἐποίεε ταῦτα. τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδιδοῖ τῇ ἑωυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑωυτοῦ ἐόντα νεκρὸν λαβὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον. κοσμήσας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὡς δὲ τρίτη ἡμέρη τῷ παιδίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἤιε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν τινα προβοσκῶν φύλακα αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ ἐς τοῦ Ἁρπάγου, ἀποδεικνύναι ἔφη ἕτοιμος εἶναι τοῦ παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἅρπαγος τῶν ἑωυτοῦ δορυφόρων

positum, palpitantem vagientemque, auro ac versicolori veste ornatum. eum Harpagus, vbi me vidit, iussit celerrime sumere, atque exponendum asportare, in montem quammaxime feris abundantem: dicens Astyagem esse qui hæc mihi iniungeret: magnopere minatus, nisi ea facerem. Ego acceptum puerum attuli, ratus alicuius illum domesticorum esse, [1] non autem illius generis. Admirabar tamen quod viderem auro vestibusque ornatum: præterea quod planctus manifestus fiebat in Harpagi domo. [2] Atqui inter viam, ex omni oratione famuli qui me extra vrbem deduxit, mihique infantem tradidit, percepi eum Mandanes Astyagis natæ & Cambysis Cyro geniti esse filium, & ab Astyage iussum interfici: atque is hic est. Hæc loquēs bubulcus, puerum detectum ostendit: quem illa intuita procerum ac speciosum, genua viri cum lacrymis amplexa, obsecrat nequa ratione puerum exponat. Hic negare aliter ista fieri posse: superuenturos enim ab Harpago speculatores ad rem explorandam: seque, nisi id exequatur, miserrime periturum. Mulier vbi id viro non persuadet, [3] Quandoquidem, inquit, te nequeo inducere, quod secundum est facito, si modo necessitas prorsus est aspici puerum dum exponitur. Quoniam ego quoque peperi, peperi autem mortuum: ablatum hūc expone, & istum ex Astyagis filia, tanquam ex nobis genitum, alamus. Ita neq; tu iniurius in dominos esse deprehenderis, neque nobis male consulerimus. Nam & hic qui obiit, regale sepulchrū nanciscetur, & iste qui superest, animā non amittet.

CXII

Sane quam cōmode visa est bubulco mulier loqui pro præsenti conditione: atq; ita continuo fecit. Igitur quē necaturus attulerat, eū vxori tradidit: suum autem, qui mortuus erat, acceptum, collocauit in eo vase in quo alterum portauerat. Omnique alterius pueri cultu ornatum, in desertissimo monte exposuit. [4] Ideoque post pueri expositionem, relicto quodam pecuariorum pro se illic vicario, in vrbem se contulit, & ad domum Harpagi: aitque sese paratum illi ostendere pueri cadauer. Harpagus, missis suorum satellitū

CXIII

1 Nunquam enim cogitassem ex eo genere esse. 2 Ceterum in via rem totam ex ministro intellexi, qui mihi extra vrbem deducto puerulum in manus tradidit: filium esse videlicet Mandanes Astyagis filiæ, & Cambysis Cyri filii: & Astyagem iubere illū interfici. Nunc igitur hic est. 3 Secundo hæc dixit. Quandoquidem igitur tibi non possum persuadere vt non exponas, tu saltem hoc facito: si quidem omnino necesse est expositum cerni. 4 Tertio vero die quàm puer expositus fuerat.

fidelissi-

fidelissimis, rem per eos inspexit, ac bubulci filium sepeliuit. Et hic quidem infans humatus est. Alterum vero, qui postea Cyrus appellatus est, vxor bubulci sibi sumptum, educauit, imposito illi alio quopiam ac non Cyri nomine.

CXIV Qui posteaquã decennis fuit, eum res ista quæ illi contigit, palam fecit: Ludebat in pago vbi armenta illa erant, & ludebat cum æqualibus in via: quem inter ludendum ceteri pueri quũ pro rege sibi elegissent, cognominatum bubulci filium,[1] ipse eos muniis distinguebat: vt alii domorum structores essent: aliis, vt satellites: alii, vt oculus regis esset: alii, vt mandatorum renunciator, tanquam suum singulis munus assignans. Horum puerorum quidã collusor Artembaris filius erat, viri inter Medos clari, quẽ Cyrus, quod imperata non fecisset, iussit ab aliis pueris comprehendi: & quum illi paruissent, multis verberibus affecit. Quæ puer tanquam se indigna passus, iniquissimo animo ferens, vbi primum dimissus est, in vrbem ad patrem perrexit, & quæ a Cyro pertulisset deplorauit: non tamen Cyrũ nominans (nondum enim eius hoc erat nomen,) sed filium bubulci Astyagis. Artembares, vt erat ira percitus, ad Astyagem, ducens filium secum, contendit: & rem intolerandã passum esse inquiens, eiusque humeros ostendens, Siccine indigne (ait) accipimur, rex, [2] à filio bubulci serui tui?

CXV Audiens hæc atq; cernens Astyages, volens Artembaris, honoris gratia, vlcisci puerum, iussit accersi bubulcum & filium. Qui quum ambo adfuissent, intuens in Cyrum Astyages, Tune (inquit) hoc tali patre genitus, ausus es huius filium, viri apud me primarii, tam indignis concidere verberibus? Cui ille, Istud, inquit, here, huic ego iure feci. pueri enim pagani, quorum hic vnus erat, me regem suum ludentes constituerant: quippe qui videbar eis ad hoc maxime esse idoneus. At iste, quũ ceteri pueri iussis obtemperarẽt, audiens dicto esse nolebat, ac me nihili faciebat: propter quod pœnas dedit. Quod si ego propterea vllo malo sum dignus, hic tibi præsto sum.

CXVI Hæc loquente puero, subiit Astyagi agnitio eius, visaque est figura oris referre ac repræsentare ipsũ, & gestus esse liberalior, & tempus expositionis cum pueri ætate congruere. His perculsus Astyages, aliquandiu sine voce mansit.

τοὺς πιστοτάτους, εἶδέ τε διὰ τούτων, καὶ ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο· τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὔνομα ἄλλο κού τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη. Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε γενόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὗται· ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων ἡλίκων ἐν ὁδῷ. καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἵλοντο ἑωυτῶν βασιλέα εἶναι, τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπίκλησιν παῖδα. ὁ δὲ αὐτέων διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομέειν, τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δέ κού τινα αὐτέων, ὀφθαλμὸν βασιλῆος εἶναι· τῷ δέ τινι, τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν ἐδίδου γέρας, ὡς ἑκάστῳ ἔργον προστάσσων. εἷς δὴ τούτων τῶν παιδίων συμπαίζων, ἐὼν Ἀρτεμβάρεω παῖς, ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· (οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου) ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβεῖν. πειθομένων δὲ τῶν παίδων, ὁ Κῦρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων· ὁ δὲ, ἐπεί τε μετείθη τάχιστα, ὥς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ παθὼν, μᾶλλόν τι περιημέκτεε. κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν, πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἤντησε. λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γάρ κω ἦν τοῦτο τοὔνομα) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὡς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγματα ἔφη πεπονθέναι, λέγων, Ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς, ὧδε περιυβρίσμεθα (δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.) Ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδὶ τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρεω εἵνεκα, μετεπέμπετο τόν τε βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεί τε δὲ παρῆσαν ἀμφότεροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης ἔφη, Σὺ δὴ ἐὼν τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν τοῦδε παῖδα ἐόντος πρώτου παρ' ἐμοὶ ἀεικείῃ τοιῇδε περισπεῖν; ὁ δὲ ἀμείβεται ὧδε, Ὦ δέσποτα, ἐγὼ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γάρ με ἐκ τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες, σφέων αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γάρ σφι εἶναι ἐς τοῦτο ἐπιτηδεώτατος. οἱ μέν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον, οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε καὶ λόγον εἶχε οὐδένα, ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμι, ὧδέ τοι πάρειμι.

Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγεα ἐσήϊε ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καί οἱ ὅ, τε χαρακτὴρ τοῦ προσώπου προσφέρεσθαι ἐδόκεε ὡς ἑωυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις ἐλευθερωτέρη εἶναι, ὅ, τε χρόνος τῆς ἐκθέσεως τῇ ἡλικίῃ τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοισι, ἐπὶ χρόνον ἄφθογγος ἦν·

1 Ipse quibusdam eorum præcipiebat vt domorum str.

2 A serui tui, & quidem bubulci filio?

μόγις δὲ δὴ κοτὲ ἀνενειχθείς, εἶπε (θέλων ἐκπέμψαι
τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βουκόλον μοῦνον λαβὼν
» βασανίσῃ) Ἀρτέμβαρες, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω, ὥστε
» καὶ παῖδα τὸν σὸν μηδὲν ἐπιμέμφεσθαι. τὸν μὲν δὴ
Ἀρτεμβάρεα πέμπει· τὸν δὲ Κῦρον ἦγον εἴσω οἱ θε-
ράποντες, κελεύσαντος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπε-
λέλειπτο ὁ βουκόλος μοῦνος, μουνωθέντα τάδε αὐτὸν εἴ-
ρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν λάβοι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ
παραδούς. ὁ δὲ ἐξ ἑωυτοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦ-
σαν αὐτὸν ἔτι εἶναι παρ' ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δέ μιν οὐκ 10
εὖ βουλεύεσθαι ἔφη, ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγά-
λας ἀπικνέεσθαι. ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι
δορυφόροισι λαμβάνειν αὐτόν. ὁ δέ, ἀγόμενος ἐς τὰς
ἀνάγκας, οὕτω δὴ ἔφαινε τὸν ἐόντα λόγον. ἀρχόμενος
δὴ ἀπ' ἀρχῆς, διεξῄει, τῇ ἀληθείῃ χρεώμενος· καὶ
κατέβαινε ἐς λιτάς τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύειν
ἔχειν αὐτόν. Ἀστυάγης δέ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀλη-
θείην ἐκφήναντος, λόγον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποιέετο·
Ἁρπάγῳ δὲ καὶ μεγάλως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν
τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. ὡς δέ οἱ παρῆν ὁ Ἅρπαγος, 20
» εἴρετό μιν ὁ Ἀστυάγης, Ἅρπαγε, τέῳ δὴ μόρῳ τὸν
» παῖδα κατεχρήσαο, τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς
» γεγονότα τῆς ἐμῆς; ὁ δὲ Ἅρπαγος ὡς εἶδε τὸν βουκόλον
ἔνδον ἐόντα, οὐ τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγ-
» χόμενος ἁλίσκηται· ἀλλὰ λέγει τάδε, Ὦ βασιλεῦ,
» ἐπεί τε παρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅ-
» κως σοί τε ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος
» ἀναμάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοὶ
» εἴην αὐθέντης. ποιέω δὴ ὧδε· καλέσας τὸν βουκόλον
» τόνδε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φὰς σέ τε εἶναι τὸν κελεύ- 30
» οντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ ἐψευδόμην,
32 » σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι τῷδε κατὰ
» τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναί μιν ἐς ἔρημον οὖρος, καὶ παρα-
» μένοντα φυλάσσειν ἄχρις οὗ τελευτήσει· ἀπειλήσας
» παντοῖα τῷδε, ἢν μὴ τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ. ἐπεί τε δὲ
» ποιήσαντος τούτου τὰ κελευόμενα, ἐτελεύτησε τὸ παι-
» δίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶ-
» δον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαψά μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ,
» περὶ τοῦ πρήγματος τούτου, καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐχρήσα-
» το ὁ παῖς. Ἅρπαγος μὲν δὴ τὸν ἰθὺν ἔφαινε λόγον. 40
Ἀστυάγης δέ, κρύπτων τόν οἱ ἐνεῖχε χόλον διὰ τὸ γε-
γονός, πρῶτα μὲν κατά περ ἤκουσε πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
πρῆγμα, πάλιν ἀπηγέετο τῷ Ἁρπάγῳ· μετὰ δέ, ὥς οἱ
ἐπαλιλλόγητο, κατέβαινε λέγων ὡς περίεστί τε ὁ παῖς,
» καὶ τὸ γεγονὸς ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πεποιημένῳ (ἔ-
» φη λέγων) ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον μεγάλως,

χ' ὅπ-

vixque tandem ad se reuersus, volens à se Artembarem dimittere,[1] vt bubulcum submotis arbitris rimaretur, Ego (inquit) Artembares, efficiam vt filius quoque tuus ob hoc nihil conqueri possit. Dimisso igitur Artembare, & eius iussu per famulos Cyro introducto, bubulcum (qui solus erat relictus) percontatur vnde puerum accepisset, quisve ei tradidisset. Ille ex se genitum respondere, & genitricem eius apud se 10 esse. Astyages dicere, non bene sibi illum consulere qui[2] cuperet ad ingentes deuenire necessitates. Simulque hæc dicens, satellitibus innuit vt caperent ipsum. Hic autē ad necessitates redactus, ita demum rem patefecit: ab initioque exorsus, vera referendo, descendit ad preces & petendam sibi veniā. [3] Bubulco veritatem eloquuto, Astyages pauciora iam verba fecit: sed Harpagum, cui valde succensebat, vocari à satellitibus iussit. Quem, vbi adfuit, percontatur Astyages, Harpage, qua nece interemisti quem tibi tradidi puerum è filia mea genitum? Harpagus (vt vidit pastorē interesse) noluit tergiuersari mendacio, ne argumētis conuinceretur: sed ita respondit, Ego, posteaquam infantē accepi, rex, cogitaui quo pacto ex animi tui sententia facerem:[4] & tamen, quum apud te innoxius extitissem, ne fore aut filiæ tuæ aut tibi ipsi carnifex. eoque ita statui agendū: Accersito huic bubulco infante tradidi, inquiens te esse qui iuberes illū interfici. In quo dicendo mentitus non sum. tu enim ita præceperas. [5] Atq; huic, dū puerum trado ex tuo præcepto, iussi exponeret in deserto monte, perstaretque in eo obseruando tantisper dum expirasset: comminatus isti extrema quæque nisi hæc effecta reddidisset. Vbi hic fecit imperata, & infans obiit, missis eunuchorum fidissimis, rem cognoui, & per eosdem mortuum sepeliui. Ita res habet, rex: atque hac morte defunctus est puer. Et Harpagus quidem [6] directam habuit orationem. Astyages autem dissimulata qua illi infensus erat caussa, ob id quod contigerat, primum rem ei enarrat quemadmodum ipse ex bubulco audierat: deinde ea narrata, eò deuenit vt diceret, Quod puer viuit, & quod accidit, bene habet. De eo enim (inquit) quod in hunc puerum factum erat, valde laborabam,

CXVII

CXVIII

1 Vt de bubulco seorsum accepto quæstionem haberet, Ego, &c. 2 Acsi vltro vellet in maximas angustias sese dare. 3 Astyages bubulci veritatem eloquuti non magnam rationem habuit: sed Harp. 4 Et tamen, quum in te nihil peccassem, neque filiæ tuæ, neque tibi ipsi essem carnifex. 5 Tradidi igitur isti hoc modo: addito mandato vt eum expon. 6 Simplicem.

& a filia

& à filia mea insimulatus, haud leuiter ferebam. Igitur in bonum conuersa fortuna, tum filium tuum mitte ad puerum hunc qui recens venit: tum vero ad cœnam mihi adesto. siquidem constitui pro recepto filio diis quibus honor hic conuenit, sacrificare.

CXIX Harpagus, quum hęc audisset, adorato rege, ac sibi maiorem in modum gratulatus quod peccatum suum commode cessisset, & propter sortem prosperam ad conuiuium vocaretur, domum abiit. Quam ingressus, properanter filium qui ipsi vnicus erat, tredecim circiter natum annos, mittit domum Astyagis, iubens exequi quæcunque ille imperaret. Ipse gestiens, quid sibi successisset vxori exponit. Eius porro filium, vbi aduenit, Astyages iugulatum & in frusta concisum partim torruit, partim elixauit, & probe conditum, paratum habuit. Dehinc sub horam cœnæ, postquam adfuerunt cũ ceteri conuiuæ, tum vero Harpagus, conuiuis quidem aliis atque ipsi Astyagi mensæ appositæ sunt ouilla refertæ carne: Harpago autem, præter caput & manus extremas ac pedes, reliquis filii sui partibus. nam illa in canistro operta, separatim reposita erant. Eum autem, postquam satis depastum illo cibo putauit Astyages, interrogat nunquid sit illis oblectatus epulis. Se vero valde oblectatum dicenti Harpago, ii quibus negotiũ erat datum, adferunt caput filii cum extremis manibus ac pedibus tectum: & adstantes iubent detegere, ac sumere quod vellet ex eis. Harpagus obtemperans, vbi detexit, cernit reliquias filii. non tamen eo spectaculo consternatus est, [1] sed apud seipsum mansit. Et percontanti Astyagi nunquid agnosceret cuius feræ carne pastus esset, se agnoscere respondit: sibique quicquid rex ageret, placere. Hoc reddito responso, receptisque reliquiis carnium, domum abiit, eas (vt ego opinor) illic collectas humaturus.

CXX Et Harpagum quidem hac vltione Astyages prosequutus est. De Cyro autem deliberans, eosdem ex magis accersiuit qui fuerant ipsius somnium sic interpretati. Postquam venerunt, sciscitatur eos [2] quid censeant de visione sibi agendum. Illi necessario fore inquiunt vt puer, si superstes esset, nec hactenus periisset, regnaret.

καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος, οὐκ ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεύμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετεστεώσης, τοῦτο μὲν, τὸν σεωυτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα· τοῦτο δὲ (σῶστρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμὴ αὕτη προσκέεται) πάρισθί μοι ἐπὶ δεῖπνον. Ἅρπαγος μὲν, ὡς ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα ποιησάμενος ὅτι τε ἡ ἁμαρτάς οἱ ἐς δέον ἐγεγόνεε, καὶ ὅτι ἐπὶ τύχῃσι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον ἐκέκλητο, ἤιε ἐς τὰ οἰκία. 10 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἦν γάρ οἱ παῖς εἷς μοῦνος, ἔτεα τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκπέμπει, ἰέναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος, καὶ ποιέειν ὅ, τι ἂν ἐκεῖνος κελεύοι. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἐὼν, φράζει τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δὲ, ὥς οἱ ἀπίκετο ὁ Ἁρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέλεα διελὼν, τὰ μὲν ὤπτησε, τὰ δὲ ἕψησε τῶν κρεῶν. εὔτυκτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἑτοῖμα. ἐπείτε δὲ, τῆς ὥρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρῆσαν οἵ τε ἄλλοι δαιτυμόνες, καὶ 20 ὁ Ἅρπαγος. τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ Ἀστυάγῃ παρετιθέατο τράπεζα ἐπιπλέα μηλίων κρεῶν· Ἁρπάγῳ δὲ, τοῦ ἑωυτοῦ παιδὸς, πλὴν τῆς κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τἆλλα πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκαλυμμένα· ὡς δὲ τῷ Ἁρπάγῳ ἐδόκεε ἅλις ἔχειν τῆς βορῆς, Ἀστυάγης εἴρετό μιν εἰ ἡσθείη τι τῇ θοίνῃ. φαμένου δὲ Ἁρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερον τοῖσι προσέκειτο τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκαλυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· 30 Ἅρπαγον δὲ ἐκέλευον προστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν τὸ βούλεται αὐτῶν. πειθόμενος δὲ ὁ Ἅρπαγος, καὶ ἀποκαλύπτων, ὁρᾷ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ, οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἴρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης εἰ γινώσκει ὅτευ θηρίου κρέα βεβρώκει. ὁ δὲ καὶ γινώσκειν ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν τὸ ἂν βασιλεὺς ἔρδοι. τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἤιε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε (ὡς ἐγὼ δοκέω) ἁλίσας θάψειν τὰ πάντα. Ἁρπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δί- 40 κην τοιαύτην ἐπέθηκε. Κύρου δὲ πέρι βουλεύων, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων οἳ τὸ ἐνύπνιόν οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἴρετο ὁ Ἀστυάγης τῇ ἔκρινάν οἱ τὴν ὄψιν. οἱ δὲ κατὰ ταὐτὰ εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα εἰ ἐπέζωσε, καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον.

ἢ τράπεζαι ἐπίπλεαι

1 Sed mentis compos fuit. 2 Quomodo sibi visum illud essent interpretati. Illi idẽ responsum reddiderunt *quod antea*, oportere puerum regnare, si superstes esset, nec prius obiisset. Atqui, &c.

» ὁ δὲ ἀμείβεται αὖθις τοῖσδε, Ἔστι τε ὁ παῖς καὶ περί-
» εστι· καί μιν ἐπ' ἀγροῦ διαιτώμενον οἱ ἐκ τῆς
» κώμης παῖδες ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ, πάντα ὅ-
» σαπερ οἱ ἀληθεῖ λόγῳ βασιλῆες, ἐτελέωσε ποιή-
» σας. καὶ γὰρ δορυφόρους, καὶ θυρωρούς, καὶ ἀγγελι-
» ηφόρους, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα διατάξας ἦρχε. καὶ
» νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα φαίνεται φέρειν; εἶπαν οἱ μάγοι,
» Εἰ μὲν περίεστί τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ
» προνοίης τινὸς, θάρσεέ τε τούτου εἵνεκα, καὶ θυμὸν ἔ-
» χε ἀγαθόν. οὐ γὰρ ἔτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ 10
» σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν λογίων ἡμῖν ἔνια κεχώρηκε.
» καὶ τά γε τῶν ὀνειράτων ἐχόμενα, τελέως ἐς ἀσθε-
» νὲς ἔρχεται. ἀμείβεται Ἀστυάγης τοῖσδε καὶ αὐ-
» τὸς, Ὦ μάγοι, ταύτῃ πλεῖστος τῇ γνώμῃ εἰμί,
» βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδὸς, ἐξήκειν τε τὸν ὄ-
» νειρον, καί μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι δεινὸν οὐδὲν ἔτι. ὅ-
» μως μέντοι συμβουλεύσατέ μοι, εὖ περισκεψάμε-
» νοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι οἴκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ
ὑμῖν. εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μάγοι, Ὦ βασιλεῦ,
» καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ ἐστι κατορθοῦσθαι ἀρ- 20
» χὴν τὴν σήν. κείνως μὲν γὰρ ἀλλοτριοῦται, ἐς
» τὸν παῖδα τοῦτον περιιοῦσα ἐόντα Πέρσην· καὶ ἡμεῖς
» ἐόντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ λόγου οὐδενὸς γι-
» νόμεθα πρὸς Περσέων, ἐόντες ξεῖνοι· σέο δ' ἐνεστε-
» ῶτος βασιλῆος, ἐόντος πολιήτεω, καὶ ἄρχομεν τὸ
» μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχομεν. οὕ-
» τω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς προο-
» πτέον ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν ἄν σοι
» προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυ-
» πνίου ἐς φλαῦρον, αὐτοί τε θαρσέομεν, καί σοι ἕτερα 30
» τοιαῦτα διακελευόμεθα. τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
» ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γεινα-
μένους. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη
» τε· καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε, Ὦ παῖ,
» σὲ γὰρ ἐγὼ δι' ὄψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἠδίκεον, τῇ σε-
» ωυτοῦ δὲ μοίρῃ περίεις· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρ-
» σας (πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω) ἐλθὼν δὲ ἐ-
» κεῖ, πατέρα τε καὶ μητέρα εὑρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
» δάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.
Ταῦτα εἴπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦ- 40
ρον. νοστήσαντα δέ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία,
ἐδέξαντο οἱ γειναμένοι· καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύ-
θοντο, μεγάλως ἠσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι
αὐτίκα τότε τελευτῆσαι· ἱστόρεόν τε ὅτεῳ τρόπῳ
περιγένοιτο. ὁ δέ σφι ἔλεγε, φὰς πρὸ τοῦ μὲν
οὐκ εἰδέ-

Atqui puer & viuit & incolumis est, (Astyages excepit) & quum ipsum ruri agentem pueri eius pagi, regem delegissent, quæ faciunt qui reuera sunt reges, ea omnia hic fecit. Nam satellitibus, ianitoribus, internunciis, ac ceteris muniis institutis, imperium exercuit: quæ vobis quonam videntur specta re? Si superest puer (Magi respondent) atque regnauit [1] nulla ex prouidentia, confidito ob id, ac bono sis animo, iam non eum regnaturum iterum. Nam quædam vaticinationes nostræ in exigua reciderunt, [2] & velut insomnia in imbecillum quiddam tandem redactæ sunt. Ego (inquit Astyages respondens) istius vestræ, magi, fere sum sententiæ, [3] me somnio esse defunctum, puero iam rege nominato, nihilque mihi amplius eum esse reformidandum. Vos tamen probe considerantes, quænam futura sint & meæ domui & vobis tutissima consulite. Ad hæc magi, Nostra etiam, rex, (inquiunt) magni interest, tuum stare principatum: [4] qui si immutetur, & ad hunc puerum qui Persa est transeat, nos quoq; qui Medi sumus, in seruitutem redigemur apud Persas, & extranei nullius erimus pretii: te vero regnante, cuius populares sumus, tum ex parte imperamus, tum magnos apud te honores obtinemus. Quo magis per nos & tibi & regno tuo prospiciendum est: & nunc, siquid cerneremus quod timendum esset, tibi aperiremus: verum quum in rem friuolam nunc euaserit somnium, & ipsi confidimus, & te itidē confidere iubemus, & hunc ablegare puerum ab oculis tuis in Persidem ad parentes. His auditis Astyages gauisus est: accitoque Cyro hæc inquit, Fili, quum ego propter quandam haud sanam somnii visionem in te fuissem iniurius, tuo tamē ipsius fato superstes es. Nunc itaque lætus ad Persas ito cum iis quos ad te deducendū mittam. Eo perueniens, parentes tuos offendes: patrem, non qualis est Mitradates bubulcus, & matrem, non qualis est vxor eius. Hæc loquutus Astyages, Cyrum dimittit. Quem ad domum Cambysis reuersum, acceperunt sui parentes, & audita re vehementer amplexati sunt, vt quem statim mortem obiisse crediderant. Sciscitabantur igitur quonā modo superstes esset. Hic se vero ait eos antea

CXXI

CXXII

33

1 Non de industria & absque vllo consilio. confid. 2 Et quæ ex insomniis pendent, prorsus ad leue quidpiam deueniunt. 3 Hunc esse somnii exitum, puero. &c. 4 Alioqui enim alienatus, ad hunc puerū qui Persa est, deueniret: ac tum nos qui Medi sumus, in seruitutem redigeremur, nulliusque pretii essemus apud Persas, vtpote extranei. At permanente rege, cuius pop.

non no-

non nouisse,[1] & ob id maxime errasse. Inter viam tamen omne suum infortunium audisse. credidisse enim se bubulci Astyagis esse filium: verum in illo itinere omnem rem gestam, ab iis qui ipsum deduxerant accepisse. Commemorabat autem se ab vxore bubulci fuisse educatum, semper eam laudibus prosequens, ita vt in omni eius sermone esset Cyno. Quod nomen accipientes eius parentes, (vt magis diuinitus videretur Persis filius suus fuisse seruatus) diuulgarunt, à cane Cyrum, quum esset expositus, fuisse educatum. vnde hæc fabula emanauit.

CXXIII Vbi Cyrus in virilem adoleuit ætatem, & inter æquales virilissimus euasit & idem dilectissimus,[2] constituit Harpagus ad eum dona mittere, Astyagis vlciscendi cupidus. Nam per sese, qui priuatus esset, non videbat futuram de Astyage vindictam: sed Cyrum cernens adultum, cuius casus suis assimilabat, sibi socium comparabat. Præterea vero hæc ab eo facta erant. Quum esset acerbus Astyages in Medos, Harpagus singulis quibusque eorũ se insinuans primoribus, persuadebat oportere Astyagem a regno summoueri, Cyro delecto. Harpagus, his transactis ac paratis, ita demum volens Cyro apud Persas agenti suam aperire sententiam, quum aliter non posset, vtpote itineribus custoditis, huiusmodi rem comminiscitur:[3] Exenterato quem solerter obtinuerat lepore, vt nihil omnino rescinderetur, indidit libellum in quo quę libuit conscripserat: resutoque ventre, leporem vna cum retibus tradidit venatori cuidam suorum domesticorũ fidissimo: misitque ad Persas,[4] præcipiens, suo ore, quum daret leporem, Cyro diceret vt ipse suis manibus aperiret, idque sine arbitris faceret.

CXXIV Hæc exequuto nuncio, Cyrus acceptum leporem aperuit, inuentumque libellum qui in eo inerat, legit, in hæc verba: Fili Cambysis, quem dii respiciunt (nam aliter nunquam in tantum fortunæ peruenisses) vlciscere nunc Astyagem tuæ necis autorem. quoniam ex huius tu quidem studio perieras, deorum tamen beneficio & meo superstes es. Quæ omnia quemadmodum circa te gesta sunt, opinor te olim iam resciuisse: & itẽ, qualia ego ab Astyage passus sim quod te non occidissem, sed bubulco tradidissẽ.

οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρτηκέναι πλεῖστον· κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ ὡς βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος εἴη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κεῖθεν ὁδοῦ τὸν πάντα λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ τῆς τοῦ βουκόλου γυναικός· ἤιέ τε ταύτην αἰνέων διὰ παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ τοκέες παραλαβόντες τὸ οὔνομα τοῦτο, (ἵνα θειοτέρως δοκέῃ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναί σφι ὁ παῖς) 10 κατέβαλον φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν μὲν ἡ φάτις αὕτη κεχώρηκε. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ, καὶ ἐόντι τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστάτῳ, προσεκέετο ὁ Ἅρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι Ἀστυάγεα ἐπιθυμέων. ἀπ' ἑωυτοῦ γὰρ ἐόντος ἰδιώτεω οὐκ ἐνεώρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα. Κῦρον δὲ ὁρέων ἐπιτρεφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάθας τὰς Κύρου τῇσι ἑωυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸς δ' ἔτι τούτῳ (γρ. πρὸ) τάδε οἱ κατέργαστο· ἐόντος τοῦ Ἀστυάγεος πι- 20 κροῦ ἐς τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἑνὶ ἑκάστῳ ὁ Ἅρπαγος τῶν πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κῦρον προστησαμένους, Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιληΐης. κατεργασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἐόντος ἑτοίμου, οὕτω δὴ τῷ Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἅρπαγος δηλῶσαι τὴν ἑωυτοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε, ἅτε τῶν ὁδῶν φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε· λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐπέθηκε 30 βιβλίον, τά οἱ ἐδόκεε ἐγγράψας. ἀπορράψας δὲ τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δοὺς, ἅτε θηρευτῇ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς Πέρσας· ἐντειλάμενός οἱ, ἀπὸ γλώσσης, διδόντα τὸν λαγὸν Κύρῳ, ἐπειπεῖν, αὐτοχειρί μιν διελεῖν (γρ. αὐτοχειρίῃ), καὶ μηδένα οἱ ταῦτα ποιεῦντι παρεῖναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν ἐπιτελέα ἐγίνετο· καὶ ὁ Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν ἀνέσχισε. εὑρὼν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεὸν, λαβὼν ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε, Ὦ παῖ Καμβύσεω, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέουσι· (οὐ » 40 γὰρ ἄν κοτε ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπίκεο.) σὺ νῦν Ἀ- » στυάγεα τὸν ἑωυτοῦ φονέα τῖσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου » προθυμίην τέθνηκας, τὸ δὲ κατὰ θεούς τε καὶ ἐμὲ περίεις. » τά σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε » αὐτοῦ πέρι, ὡς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος » πέπονθα ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα τῷ βουκόλῳ. »

σὺ νῦν

34

1 Et in maximo errore versatũ fuisse. 2 Ei instabat Harpagus, dona mittendo. *Vel, Eius studiosus erat.* 3 Quum leporẽ arte composuisset, eiusque ventrem rescidisset, nihil lacerando, indidit libell. 4 *Vel,* Præcipiens vt quum leporem Cyro daret, suo ore diceret vt &c. *Vel, Cyrum admoneret etiam vt, &c.*

σὺ νῦν ἢν βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ Ἀστυάγης ἄρχει χώρης, ταύτης ἁπάσης ἄρξεις. Πέρσας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεε ἐπὶ Μήδους. καὶ ἤν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθέω στρατηγὸς [*] ἀντία σεῦ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλεαι, ἤν τε τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο, Ἀστυάγεα καταιρέειν πειρήσονται. ὡς ὦν ἑτοίμου τοῦ γε ἐνθάδε ἐόντος, ποίεε ταῦτα, καὶ ποίεε κατὰ τάχος.

[*] γρ. αἰτίας

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐφρόντιζε ὅτεῳ τρόπῳ σοφωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. φροντίζων δὲ, εὕρισκε ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίεε δὴ ταῦτα. γράψας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἁλίην τῶν Περσέων ἐποιήσατο· μετὰ δὲ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, καὶ ἐπιλεγόμενος ἔφη, Ἀστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσέων ἀποδεικνύναι. Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγορεύω ὑμῖν, παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον. Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. ἔστι δὲ Περσέων συχνὰ γένεα· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων· ἔστι δὲ τάδε, ἐξ ὧν ὦλλοι πάντες ἀρτέαται, Πέρσαι, Πασαργάδαι, Μεράφιοι, [*] Μάσιοι. τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἄριστοι· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ φρήτρη, ἔνθεν οἱ βασιλέες οἱ Περσεΐδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι εἰσὶ οἵδε, Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι. οὗτοι μὲν πάντες ἀροτῆρές εἰσι· οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες, Δάοι, Μάρδοι, Δροπικοὶ, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρῆσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν γάρ τις χῶρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίους, ἢ εἴκοσι, πάντῃ) τοῦτόν σφι τὸν χῶρον προεῖπε [*] ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἄεθλον, δεύτερά σφι προεῖπε, ἐς τὴν ὑστεραίην παρεῖναι λελουμένους. ἐν δὲ τούτῳ τά τε αἰπόλια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκόλια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς τὠυτὸ, ἔθυε, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξιωσόμενος τὸν Περσέων στρατόν· πρὸς δὲ, οἴνῳ τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδειοτάτοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα, εὐώχεε. ἐπεί τε δὲ ἀπὸ δείπνου ἦσαν, εἴρετό σφεας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ εἶχον, ἢ τὰ παρεόντα σφι εἴη αἱρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν, τὴν δὲ τότε παρεοῦσαν, πάντα ἀγαθά. παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος, παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων, Ἄνδρες Πέρσαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει· βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι,

[*] γρ. Μάσπιοι

[*] γρ. ἐξημερῶσαι

Nunc, si mihi auscultare vis, omni tu cui Astyages imperat regioni imperabis. Quum enim Persis vt deficiant persuaseris, expeditionem aduersus Medos suscipe: vtpote ad votum tibi te successura, siue ego dux ab Astyage ad tibi occurrendum creatus fuero, siue alius quispiam Medorum illustrium. Horum enim primi quique ab illo ad te deficientes, Astyagem conabuntur euertere. Tanquam igitur cuncta tibi sint hic in expedito, ista exequere sine mora. CXXV Cyrus, his auditis, considerabat quonam solertissimo modo Persas induceret ad rebellandum. Cogitando tandem comperit hunc esse appositum, vt ita faceret: Scripto libello de iis quæ volebat, concilium Persarum coegit. Deinde resignato libello atque lecto, ducem se inquit Persarum ab Astyage esse designatum. Et nunc Persæ (ait) edico vobis vt præsto mihi sitis cum singulis falcibus. Hoc Cyrus Persis præcepit: quorum complura sunt genera. Eorum quædam Cyrus congregauit, & à Medis ad deficiendum induxit, [1] sub quibus alia omnia. Ea autem hæc sunt, Arteatæ, Persæ, Pasargadæ, Meraphii, Masii. Sed horum Pasargadæ sunt præstantissimi, in quibus & Achæmenidarum [2] cognatio est, vnde reges Persidæ sunt oriundi. Alii Persæ hi sunt, Panthelæi, Derusiæi, Germani: atque hi omnes, aratores. Alii vero, pecuarii, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. CXXVI Vbi cuncti adfuerunt habentes quod eis erat præceptum, ibi Cyrus iubet locum quendam dumosum (erat in Perside is locus circiter decem & octo aut viginti stadiorum) totum detergant intra diem. Quo labore perfunctis Persis, iterum præcipit in posterum diem vt lauti adsint. Interim coactos in vnum caprarum, ouium, boum greges patris sui mactat atque apparat, tanquam Persarum exercitum accepturus vinoque ac cibariis quamlautissimis. Postero die vbi conuenerunt Persæ, iubet eos discumbere in prato atque epulari. Deinde cœnatos interrogat vtrum pridianam an præsentem conditionem præoptarent. Illis respondentibus, multum esse inter hæc duo [3] intervalli: pridianam enim omnia mala habuisse, præsentem vero omnia bona habere: excepit Cyrus, & omnem rem denudauit, inquiens, Viri Persæ, ita res vestræ habent: volentibus vobis mihi obtemperare,

1 Sunt autem hæc, à quibus alii omnes *dependent*. 2 Tribus 3 *discriminis*

& hæc

& hęc & alia infinita commoda aderunt sine vllo seruitutis labore: nolentibus vero, innumerabiles, quales hesternæ, ærumnæ. Nunc itaque obtemperando mihi, efficiamini liberi. nam & diuina quadam sorte ipse genitus hæc bona videor in manus vestras esse allaturus, & vos non arbitror inferiores esse Medis, cum in aliis tum vero in bellicis rebus. Quæ quum ita sint, rebellate quamprimum ab Astyage.

CXXVII Persæ, vt qui iampridem [1] dedignarentur parere Medis, nacti [2] præsidem, libenter se in libertatem vindicarunt. Hæc moliri Cyrum Astyages quum accepisset, misso nuncio accersiit. Iste nuncium iubet renunciare, se prius illuc venturum quam Astyages ipse velit. His auditis, Astyages Medos cunctos armat, hisque [3] aduerso numine Harpagum præficit, oblitus eorum quæ illi fecisset. Comparato exercitu, vbi Medorum copiæ [4] cum Persicis prœlium conseruerunt, quicunque eorum [5] sermonis Harpagi erant expertes, prœliabantur: qui vero participes, ad Persas transibant. Pierique de industria ignauiter agebant, fugamque faciebant.

CXXVIII Dilapso turpiter Medico exercitu, Astyages vt primum rem cognouit, minitans Cyro, inquit, Ne sic quidem Cyrus gaudebit. Hactenus loquutus, ante omnia eos magos somniorum interpretes qui suasissent ipsi Cyrum dimittendum, patibulis affigit. Deinde reliquos Medorum qui in vrbe erant, adolescentes pariter & senes, armat. Quibus eductis, cum Persis confligens fugatur: viuusque capitur, amissis quos eduxerat Medis.

CXXIX Ei captiuo astans Harpagus insultauit, cumque dicteriis lacessiuit, cum alia quæ homini dolerent, dicens, tum vero percontando eum de cœna sua in qua ille ipsũ carnibus filii pauisset: [6] quoniam regnum eius ad seruitutem decidisset. Eum intuens Astyages vicissim interrogat nunquid [7] ipsius foret Cyri opus. Harpagus vero, suum esse dicere: idque merito, quoniam ipse ad Cyrum scripsisset. [8] Tum Astyages eum improuidissimum atque iniquissimum omnium hominum compellauit. Improuidissimum quidem, quòd, si facultas ei aderat vt rex efficeretur,

ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθά, οὐδένα πόνον δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δέ, εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθιζῷ παραπλήσιοι ἀναρίθμητοι. νῦν ὦν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι. αὐτός τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς, τάδε ἐς χεῖρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμέας ἥγημαι ἄνδρας Μήδων εἶναι οὐ φαυλοτέρους, οὔτε τἆλλα, οὔτε τὰ πολέμια. ὡς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ᾽ Ἀστυάγεος τὴν ταχίστην.

Πέρσαι μέν νυν προστάτεω ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιεύμενοι ὑπὸ Μήδων ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα ταῦτα, πέμψας ἄγγελον ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν ὅτι πρότερον ἥξοι παρ᾽ ἐκεῖνον ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας, καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε θεοβλαβὴς ἐών, ἀπέδεξε Ἅρπαγον, λήθην ποιεύμενος τά μιν ἐόργεε. ὡς δὲ οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ μέν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέσχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐθελοκάκεόν τε καὶ ἔφευγον.

Διαλυθέντος δὲ τοῦ Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ· Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὣς ὁ Κῦρός γε χαιρήσει. τοσαῦτα εἴπας, πρῶτον μὲν τῶν μάγων τοὺς ὀνειροπόλους, οἵ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν Κῦρον, τούτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δέ, ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστεϊ, νέους τε καὶ πρεσβύτας ἄνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους, καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι, ἑσσώθη· καὶ αὐτός τε Ἀστυάγης ἐζωγρήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων ἀπέβαλε.

Ἐόντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγεϊ προστὰς ὁ Ἅρπαγος κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμεε. καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα· καὶ δὴ καὶ εἴρετό μιν πρὸς τὸ ἑωυτοῦ δεῖπνον, τό μιν ἐκεῖνος σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθοίνισε, ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη ἀντὶ τῆς βασιληΐης. ὁ δέ μιν προσιδών, ἀντείρετο εἰ ἑωυτοῦ ποιέεται τὸ Κύρου ἔργον. Ἅρπαγος δὲ ἔφη, αὐτὸς γὰρ γράψαι, καὶ τὸ πρῆγμα δὴ ἑωυτοῦ δικαίως εἶναι. Ἀστυάγης δέ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ σκαιότατόν τε καὶ ἀδικώτατον ἐόντα πάντων ἀνθρώπων· σκαιότατον μέν γε, εἰ παρεὸν αὐτῷ βασιλέα γενέσθαι, εἰ δὴ δι᾽

1 Grauiter ferrent. 2 Ducem. 3 Tanquam diuinitus mente captus, Harp. 4 Cum Persicis iunctæ fuerunt, *Vel*, Persicis occurrerunt. 5 Propositum Harpagi ignorabãt, prœliabantur: cet. ad Pers. 6 Quod esset illius seruitus pro regno. *Id est, Quod propter illud ex rege seruus factus esset.* 7 Sibi vendicaret Cy. 8 Tum Astyages demonstrare cœpit illum omniũ hominum & stultissimum esse & iniquissimum. Stultissimum quidem, quod quum ipsi liceret regẽ esse (si modo per ipsum res ea gesta esset) alteri imperium tribuisset: iniquissimum &c.

εἰ δὴ δι' ἑωυτοῦ ἐπρήχθη τὰ παρεόντα, ἄλλῳ περιθεῖναι τὸ κράτος, ἀδικώτατον δὲ, ὅτι τοῦ δείπνου εἵνεκα Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δεῖν πάντως περιθεῖναι ἄλλῳ τεῳ τὴν βασιληίην, καὶ μὴ αὐτὸν ἔχειν, δικαιότερον εἶναι Μήδων τεῳ περιβαλεῖν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν, ἀναιτίους τούτου ἐόντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γεγονέναι· Πέρσας δὲ, δούλους ἐόντας τὸ πρὶν Μήδων, νῦν γεγονέναι δεσπότας. Ἀστυάγης μέν νυν βασιλεύσας ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληίης κατεπαύσθη. Μῆδοι δὲ ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες τῆς ἄνω Ἅλυος ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτεα τριήκοντα καὶ ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἦρχον. ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιήσασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου. ἀποστάντες δὲ, ὀπίσω κατεστράφθησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἦρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίης. Ἀστυάγεα δὲ Κῦρος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἑωυτῷ, ἐς ὃ ἐτελεύτησε. οὕτω δὴ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς, καὶ ἐβασίλευσε, καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίης, κατεστρέψατο, ὡς εἴρηταί μοι πρότερον. τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίης ἦρξε.

Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοισίδε χρεωμένους. ἀγάλματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἱδρύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς, κατάπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες. θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ, καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοισι μὲν δὴ μούνοισι θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ Οὐρανίῃ θύειν, παρά τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀραβίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μυλιττα· Ἀράβιοι δὲ, Ἀλιττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίη δὲ τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἥδε κατέστηκε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλλοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκὶ αὐλῷ, οὐ στέμμασι, οὐκὶ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἑκάστῳ θύειν θέλῃ, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτῆνος, καλέει τὸν θεὸν, ἐστεφανωμένος τὴν τιάραν μυρσίνῃ μάλιστα.

ἑωυτῷ

alteri tribueret imperium, si modo illa per ipsum gesta essent: iniquissimum vero, quod cœnæ caussa Medos in seruitutem redegisset. Si enim oportebat omnino eum comparare alteri regnum, nec sibi habere, satius futurum fuisse Medorum alicui id bonum comparare quam Persarum. Nunc Medos, qui huius peccati affines non extitissent, ex dominis factos esse seruos: & Persas qui fuissent hactenus serui, nunc dominos effectos esse Medorum. Hunc in modum Astyages, cum quinque & triginta regnasset annos, regno amotus est: ob cuius acerbitatem Medi subiecti fuere Persis centum ac duodetriginta annos, omni supra Halym fluuium Asiæ dominati, excepto tempore quo Scythæ regnauerunt. Iidem sequentibus temporibus, quum horum factorum pœniteret, à Dario defecerunt: sed prœlio victi, iterum subacti sunt, Persæq; qui tunc cum Cyro aduersus Astyagem rebellauerunt, deinceps Asiæ imperitauerunt. Cyrus nullo alio malo afficiens Astyagem, penes se habuit quoad vita excessit. Ita Cyrus genitus educatusque, regno potitus est. Et mox Crœsum iniuriæ illatorem subegit, quemadmodum à me superius commemoratum est. Quo subacto, ita omnem Asiam adeptus est. CXXX

¶ PORRO ritus quibus vtuntur Persæ, tales esse comperi. Neque statuas, neque templa, neque aras extruere consuetudo est, quinimmo hoc facientibus insaniæ tribuere, ob id (vt mea fert opinio) quod non, quemadmodum Græci, sentiunt deos ex hominibus esse ortos. Moris habent, editissimis quibusque conscensis montibus, Ioui hostias immolare, omnem gyrum cæli, Iouem appellantes. Soli Lunæque sacrificant, & telluri, igni, aquæ atque ventis: hisque solis sacra faciunt iam inde ab initio. [1] Vraniæ quoque sacrificant, sic nimirum ab Assyriis Arabibusque edocti. Vocant autem Assyrii Venerem Mylittam, Arabes eandem Alittam appellant, Persæ Metram. Sacrorum autem ritum circa hosce iam dictos deos huiusmodi quondam instituerunt. Persæ quippe sacrificaturi, nec aras erigunt, neque ignem incendunt prorsus, sed neque libamentis vtuntur, aut tibiis, infulisve, aut molis: verum, vt quisq; diuis hisce sacra facere statuit, in locū mundū victimam sistens, deum illum implorat, myrto maxime cinctam gestans tiaram. CXXXI CXXXII

1 Postea vero didicerunt Vraniæ etiam sacrificare, & ab Assyriis & ab Arabibus edocti.

[1] Sacrifi-

[1]Sacrificans autem, non pro se solo priuatimque vota nuncupat, sed communiter vniuersis Persis bene precatur. in primis quidem regi: quoniam [2] inter Persas omnes idem quoq; comprehenditur. Vbi vero iam in minutas portiunculas membratimque hostiam conscidit, carnibus elixis herbam substernit quammollissimã, maxime trifoliũ. Huic impositis carnibus, magus astans, theogoniã accinit. siquidẽ hanc illi dicũt esse incantationẽ efficacissimam. Citraque magum nullum illis fit legitimum sacrificium. Mox sacrificus sublatis carnibus vtitur in quencunq; vsum illi fert animus. CXXXIII Ex omnibus diebus præcipue colendum censent suum quiq; natalem: nimirum hoc die plus aliis æquum censentes ciborum apponere. Et ditiores, integros boues, camelos, equos, asinos, eosque in fornacibus tostos, isto die in mensam apponunt: pauperes natalẽ minoribus pecoribus honorant. Cibis autẽ vtuntur perpaucis, bellariis multis, neque iis admodum bonis. Hinc est quòd Persæ dicunt, [3] Græcos pastos iam demũ non esurire amplius. Nempe ipsis à cœna cibi apponuntur pretii nullius, & siquid apponatur, nõ cessant quin edant. Vinum largius illis apponitur. Eisdem nec vomere coram, nec vrinam facere licet: quæ etiam nunc ita obseruantur. Poti, de rebus maxime seriis consultare consueuerunt. [4] nã siquando ipsis consultandum videtur, tum postera die ieiunant, proponitque is qui ędibus illis in quibus forte cõsultatur præest: &, si placuerit, atq; ieiunauerint, vtuntur ipso: sin minus comprobetur, abrogant: & de quibus ieiuni deliberauerint, de eisdem poti pronunciant. CXXXIV Quũ in via inuicem sibi occurrunt, ex hoc quis cognoscat an pares sint: nam salutationis loco se mutuo osculantur. quod si alter fuerit inferior paulo, malas osculantur duntaxat: sin autẽ alter fuerit multo ignobilior, prostratus adorat honoratiorem. In primis autẽ illos obseruãt reuerẽter qui proxime habitant: secundas tribuunt iis qui à primis proximi: atque sic deinceps progredientes, quo viciniores, hoc arctiori necessitudine iunctos existimant:

ἑωυτῷ μούνῳ δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ οὔ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται εὖ γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλέϊ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὰν δὲ διαμιστύλας κατὰ μέρεα τὸ ἱρήιον, ἑψήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας ποίην ὡς ἁπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον, ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὦν πάντα τὰ κρέα. διαθέντος δὲ αὐτοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστεὼς ἐπαείδει θεογονίην, οἵην δὴ ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαοιδήν. ἄνευ γὰρ δὴ μάγου οὔ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχὼν δὲ ὀλίγον χρόνον, ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρᾶται ὅ,τι μιν ὁ λόγος αἱρέει. Ἡμέρην δὲ ἁπασέων μάλιστα ἐκείνην τιμᾷν νομίζουσι τῇ ἕκαστος ἐγένετο. ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἀλλέων δικαιοῦσι προτίθεσθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν, βοῦν καὶ ἵππον καὶ κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται ὅλους ὀπτοὺς ἐν καμίνοισι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων προτιθέαται. σιτίοισι δὲ ὀλίγοισι χρέωνται, ἐπιφορήμασι δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ ἁλέσι. καὶ διὰ τοῦτο φασὶ Πέρσαι τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύεσθαι, ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον· εἰ δέ τι παραφέροιτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι. οἴνῳ δὲ κάρτα προσκέαται· καί σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι, οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μέν νυν οὕτω φυλάσσεται. μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλεύεσθαι τὰ σπουδαιέστατα τῶν πρηγμάτων· τὸ δ' ἂν ἅδῃ σφι βουλευομένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρχος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλεύωνται. καὶ ἢν μὲν ἅδῃ καὶ νήφουσι, χρέωνται αὐτῷ· ἢν δὲ μὴ ἅδῃ, μετιεῖσι. τὰ δ' ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθυσκόμενοι ἐπιδιαγινώσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι ὁδοῖσι, τῷδε ἄν τις διαγνοίη εἰ ὅμοιοί εἰσι οἱ συντυγχάνοντες. (al. συντυγχάνοντες) ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, φιλέουσι τοῖσι στόμασι. ἢν δὲ ᾖ οὕτερος ὑποδεέστερος ὀλίγῳ, τὰς παρειὰς φιλέονται· ἢν δὲ πολλῷ ᾖ οὕτερος ἀγεννέστερος, προσπίπτων προσκυνέει τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ πάντων τοὺς ἄγχιστα ἑωυτῶν οἰκέοντας, μετά γε ἑωυτούς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον προβαίνοντες τιμῶσι. ἥκιστα δὲ τοὺς ἑωυτῶν ἑκαστάτω οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται, (al. ἑκάστω)

1 Illi autem qui sacrificat, non licet sibi priuatim precari bona, sed commun. 2 Inter cunctos Persas ipse etiam *qui sacrificat* comprehend. 3 Græcos finem edendi facere dum adhuc esuriunt, quòd à cœna nihil apponatur illis quod sit alicuius pretii: quod siquid tale apponeretur, non esse finẽ facturos quoad satiati essent. Vini valde appetentes sunt. 4 Quod autẽ ipsis placuerit deliberantibus *inter pocula*, id postridie proponit dominus illius domus in qua deliberauerint: & si quidem placuerit sobriis etiam, eo vtuntur: sin minus, relinquunt. De quibuscunque autem sobrii consultauerint, inebriati ea in disquisitionem reuocant. Siin via &c.

νομίζοντες ἑωυτοὺς εἶναι ἀνθρώπων μακρῷ τὰ πάντα ἀρίστους· τοὺς δὲ ἄλλους, κατὰ λόγον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι. τοὺς δὲ ἑκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἑωυτῶν, κακίστους εἶναι. ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχόντων καὶ ἦρχε τὰ ἔθνεα ἀλλήλων, συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἄγχιστα οἰκεόντων σφίσι· οὗτοι δὲ καὶ τῶν ὁμούρων· οἱ δὲ, μάλα τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρσαι τιμῶσι. προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ ἐπιτροπεῦον. Ξεινικὰ δὲ νόμαια Πέρσαι 10 προσίενται ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα νομίσαντες τῆς ἑωυτῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι, καὶ ἐς τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θώρακας. καὶ εὐπαθείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι, καὶ δὴ καὶ ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, παισὶ μίσγονται. γαμέουσι δ' ἕκαστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας, πολλῷ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται. Ἀνδραγαθίη δ' αὕτη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι εἶναι ἀγαθὸν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας. τῷ δὲ τοὺς 20 πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέαται ἰσχυρὸν εἶναι. παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι, μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μοῦνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταέτης γένηται, οὐκ ἀπικνέεται ἐς ὄψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυναιξὶ δίαιταν ἔχει. τοῦ- δε εἵνεκα τοῦτο ποιέεται, ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίαν ἄσην ἀνδρὶ τῷ πατρὶ προσβάλλῃ. Αἰνέω μέν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ 30 τόνδε, τὸ μὴ μιῆς αἰτίης εἵνεκα μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μηδένα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν ἑωυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μιῇ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν. ἀλλὰ λογισάμενος ἢν εὑρίσκῃ πλέω τε καὶ μέζω τὰ ἀδικήματα ἐόντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ χρᾶται. ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑωυτοῦ πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὁκόσα ἤδη τοιαῦτα ἐγένετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητεόμενα ταῦτα ἀνευρεθῆναι ἤτοι ὑποβολιμαῖα ἐόντα, ἢ μοιχίδια. οὐ γὰρ 40 δή φασι

γρ. τῶν ἐτῶν.

37

se nimirum omnium longe optimos arbitrantes:[1] alios vero, quo remotius dissiti sunt, hoc à virtute magis esse alienos. atque illos demum secundum dictam proportionem pessimos esse colligentes qui à Persis absint quam remotissime. Sub Medis imperiũ obtinentibus, pleræque nationes quoque imperitabant: sed quibus omnibus præerant Medi. Iidem & affines perinde atque Persæ colunt. Quæ gens imperii curam gerens, late progressa fuit. Externorum autẽ morum Persæ maxime omnium hominum sunt studiosi. nam & Medicam vestem propria elegantiorem arbitrantes, gestant: & in pugnis thorace vtuntur Ægyptio. Quin voluptatibus etiam omnis generis quas semel rescire potuerunt, frui student. A Græcis edocti, puerorũ quoque indulgent amoribus. Virgines multas ducunt vxorum loco, sed multo plures pallacas habent. Secundum bellicam fortitudinem potior ducitur numerosæ sobolis procreatio: & illi qui quam plurimos liberos ediderit,[2] huic rex tanquam strenuum quippiam præstiterit, singulis annis munera mittit. Liberos suos, à quinto anno incipientes vsque ad vicesimum, tribus duntaxat instituunt, equitare, arcu sagittas excutere, vera loqui. Ante quinquennium filius in conspectum patris nõ venit, sed apud feminas degit. Quod ea gratia sic fit vt si inter educationem decedat, nullam hæc prolis iactura patri afferat molestiam. Equidem hunc morem laudo: laudo item illum, ne ob vnam tantum culpam liceat vel ipsi regi occidere quempiam, neque alicui aliorum Persarum atrocius aliquid in familiam suam exercere ob vnum solum delictum:[3] sed expendere iubetur quisque, si plura ac magna patrarit, atque tum demum iusta vtatur indignatione. Suum autem patrem aut matrem aiunt neminem vnquam occidisse: verum quotquot horum forte acciderunt, omni necessitate excussa, hos tandem deprehensos tradunt aut subdititios, aut spurios. Quippe

CXXXV

CXXXVI

CXXXVII

1 Minime autem eos qui sedes à se remotissimas incolunt, bonore afficiunt: seipsos omnium hominum longe præstantissimos esse arbitrantes in omnibus rebus: ceteros autem, prout propius incolunt, (vt dictum est) virtutem amplecti. At qui longissime ab ipsis habitent deterrimos esse. Porro Medis imperium obtinentibus, quædam etiam gentes mutuo imperabant, *id est, imperium in quasdam obtinebant, & vicissim aliarum imperio suberant.* Medi enim vniuersis imperabant, & maxime sibi propinquis: hi autem, etiam finitimis: isti vero, iis qui maxime vicini erant. Eadem autem ratione & Persæ vicinos suos colunt. Late enim progrediebatur illa gens, imperans & præfecturas obtinens. Externorum aut. 2 Huic rex munera quotannis mittit. In multitudine autem positum esse robur existimant. Lib. 3 Sed vbi considerauerit, si peccata commissa plura maioraque esse comperiat quam obsequia præstita, tum demum iram suam exercet. Suum autem patr. aut m. aiunt nem. vnq. occidisse: sed quicumque tales fuerint *filii*, necesse esse vt si de illis inquiratur, aut supposititi, aut spurii comperiantur. Quippe veris.

verisi-

verisimile nequaquam videri aiunt vt is qui verus parens sit, à proprio filio interimatur. Quæcunque apud eos fas non est facere, ea nec dicere. Turpissimum apud eos ducitur, mentiri: secundo loco, æs alienum debere, cum ob alias multas caussas, tum quod necessum sit eundem qui debet, mendacio quoque obnoxium esse. Siquis è ciuibus lepra aut vitiligine infectus sit, huic in ciuitatem accedere non conceditur, neque cum aliis Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos quod in solem peccauerint. Externum vero qui iisdem correptus fuerit, è regione sua exigunt: atque [1] ob eandē caussam albas columbas in regionem illam afferunt. In flumen nec immeiunt, nec inspuunt, nec manus abluunt, nec denique simile quippiam faciunt, sed flumina inter omnia religiosissime colunt. Hoc quoque Persis accidit peculiare, quod quanquam illos lateat, nobis minime est obscurum: nempe quæcunque apud illos nomina vel corporibus vel magnificentiæ sunt similia, ea omnia in eandem terminari litteram, quam Dores san appellent, Iones sigma. Et, si animaduertas attentius, deprehendes nomina Persarum non quædam, sed omnia similiter claudi. Equidē hęc probe sciens de Persis possum indubitatò affirmare. at ista quæ de mortuis produntur, obscuriora, neque perinde certò: cadauera videlicet defunctorum Persarū non prius humari quam aut ab alite aut cane trahantur. [2] Magos tamen sat scio hæc factitare: quandoquidem aperte faciunt. Persæ igitur mortuum [3] cera inuoluentes in terram condunt. Magi vero cum ab aliis hominibus tum à sacerdotibus Ægyptiis differunt. Siquidem hi nullius animantis occisione se polluunt præter ea duntaxat quæ diis immolant: Magi suis ipsorum manibus, excepto homine atq; cane, quiduis occidunt: immo hoc palmarii loco ducunt, si formicas serpentesque, & breuiter reptilia atque volatilia plurima necauerint. Atque de horum ritibus hunc in modum dictum sit: nos ad institutam narrationem recurrimus. ¶ PORRO Iones atque Æoles, vbi audierunt Lydos citra negotium à Persis victos, legatos Sardis miserunt ad Cyrum, [4] vltro postulantes vt iisdem conditionibus eos

CXXXIIX — CXXXIX — CXL — CXLI

δή φασι εἰκὸς εἶναι τόν γε ἀληθέως τοκέα ὑπὸ τοῦ ἑωυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν. Ὁκόσα δέ σφι [γρ. ἄσσα] ποιέειν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἴσχιστον δὲ αὐτοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν χρέος· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκα, μάλιστα δὲ ἀναγκαίην φασὶ εἶναι τὸν ὀφείλοντα, καί τι ψεῦδος λέγειν. ὃς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχοι, ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοισι Πέρσῃσι. φασὶ δέ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἁμαρτόντα τι, ταῦτ' ἔχειν· ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τουτέων, πολλοὶ ἐξελαύνουσι ἐκ τῆς χώρης· καὶ τὰς λευκὰς περιστερὰς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες. ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλο τι οὐδὲν ποιοῦσι, ἀλλὰ σέβονται ποταμοὺς τῶν πάντων μάλιστα. [γρ. ἄλλο τι ἐνδίνα ἐνουρίνει, ἀλλὰ] Καὶ τόδε ἄλλό σφι ὧδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λέληθε, ἡμέας δὲ οὔ. τὰ οὐνόματά σφι ἐόντα ὅμοια τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι πάντα ἐς τωὐτὸ γράμμα, τὸ Δωριέες μὲν σὰν καλέουσι, Ἴωνες δὲ, σίγμα. ἐς τοῦτο διζήμενος εὑρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὡς κρυπτόμενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως περὶ τοῦ ἀποθανόντος· ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσεω ὁ νέκυς, πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἑλκυσθῇ. μάγους μὲν γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ταῦτα ποιέοντας· ἐμφανέως γὰρ δὴ ποιεῦσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ κρύπτουσι. μάγοι δὲ κεχωρίδαται πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱρέων. οἱ μὲν γὰρ ἁγνεύουσι ἔμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι· οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρίῃ πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀνθρώπου, κτείνουσι. καὶ ἀγώνισμα τοῦτο μέγα ποιεῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκάς τε καὶ ὄφεις, καὶ τἄλλα ἑρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ τούτῳ ἐχέτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἄνειμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον. Ἴωνες δὲ καὶ Αἰολέες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα κατεστρέφατο ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους ἐς Σάρδις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι

εἶναι τοῖσι

1 Columbas *exigunt, vel expellunt* eandem caussam prætendentes. In flum. 2 Magos quidem certe sat sc. 3 *Vel, cera circumlinentes, aut integentes.* 4 Volentes iisdem conditionibus stare quibus & Crœso fuerant subiecti. Verum Cyr.

εἰ) τοῖσι καὶ Κροῖσος ἦσαν κατήκοοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐτῶν τὰ προΐσχοντο, ἔλεξέ σφι λόγον, ἄνδρα φὰς αὐλητὴν ἰδόντα ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσσῃ, αὐλέειν, δοκέοντά σφεας ἐξελεύσεσθαι ἐς γῆν· ὡς δὲ ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξειρύσαι. ἰδόντα δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθῦς, Παύεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐκ ἐμέο αὐλέοντος ἠθέλετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι. Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λόγον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι᾽ ἀγγέλου ἀπίστασθαί σφεας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπείθοντο. τότε δὲ κατεργασμένων τῶν πρηγμάτων, ἦσαν ἕτοιμοι πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι τάδε. Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων, ἀνενειχθέντες ἐς τὰς πόλιας, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνελέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλησίων· (πρὸς μούνους γὰρ τούτους ὅρκιον Κῦρος ἐποιήσατο, ἐπ᾽ οἷσί περ ὁ Λυδός) τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῷ λόγῳ πέμπειν ἀγγέλους ἐς Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι τιμωρέειν. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιόν ἐστι, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὡρέων ἐν τῷ καλλίστῳ ἐτύγχανον ἱδρυσάμενοι πόλιας πάντων ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ

38 τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τὠυτὸ ποιέει τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἠῶ, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἑσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ πιεζόμενα, τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ καὶ αὐχμώδεος. γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοίκηνται, κατὰ ταὐτὰ διαλεγόμεναί σφι. αἵδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ· Ἔφεσος, Κολοφὼν, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναὶ, Φώκαια. αὗται δὲ αἱ πόλιες τῇσι πρότερον λεχθείσῃσι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφὶ δὲ ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλιες, τῶν αἱ δύο μὲν, νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἠπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραί. Χῖοι μέν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τὠυτὸ διαλέ-

admitteret quibus Crœsi subiectos in ditionem accepisset. Verum Cyrus ad eorum postulata per huiusmodi *similitudinem atque* apologum respondit, Tibicen, inquiens, quidam vbi pisces in mari conspexisset, canere tibia cœpit, ratus nimirum eos *ad cantus suauitatem* in terram progressuros: at spe sua frustratus, misso in mare verriculo, ingentem piscium vim complexus est traxitque. Et quum palpitantes cerneret in sicco, dixit ad pisces, Temperate, inquit, nunc mihi quæso à saltationibus: quando non libuit vobis me canente saliendo progredi. Quæ verba Cyrus Ionibus Æolibusque ideo dixit, quod Iones prius ipso Cyro per legatos *ad amicitiam inuitante*, & flagitante vt à Crœso rebellarent, constanter recusauerant: actum demum,[1] rebus non ex sententia succedentibus, parati essent Cyri imperata facere. Hac occasione ira commotus, dicto responso eos dimisit. Iones, his auditis, ad suas quisq; ciuitates reuertuntur, mœniaque communiunt. Congregabantur autem in Panionio alii omnes, præter Milesios. quippe cum his solis fœdus inierat Cyrus, iisdem conditionibus quibus &[2] Lydos receperat. Porro reliquis Ionibus communi sententia videbantur legati in Spartam mittendi, qui *simul & præsentem rerum statum nunciarent &* auxilium rogarent. ¶ Iones vero illi ad quos Panionium quoque pertinet, ciuitates habent cũ cœli bonitate, tum montium commoditate omnium optime sitas quas nos nouerimus, adeo vt neq; superior regio, neque inferior, neque ea quæ oriente nec quæ occidentem spectat plaga, Ioniam hac in parte æmulari possit. Siquidem hæc vel frigore riget, vel premitur aquis: illa rursus calore ac situ squalet. Lingua vtuntur non eadem,[3] sed eius quatuor proprietates ducũt. Miletus, prima apud ipsos ciuitas, ad meridie vergens. Post hãc Myus & Priene: hæ in Caria sitæ sunt, eadẽ lingua vtentes. Illæ vero in Lydia, Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa, quę cum iam dictis ciuitatibus, quantum ad linguam attinet, non conueniunt, inter se tamen eadem sonant lingua. Reliquæ sunt tres ciuitates Ionicæ, quarum duæ insulas habitant, Samum videlicet & Chium: tertia in continenti sita, Erythræ. Ex his Chii & Erythræi eandem

CXLII

1 Rebus confectis. 2 *Legit hic interpres Λυδοῖς, non Λυδός.* 3 *Ad verbum*, Sed quatuor modos deductionum vsurpant. i. *Ea vtuntur in quatuor modos & proprietates deducta.*

sermo-

ſermonis proprietatem ſibi vendicant: Samii vero ab his diſcrepantes, propriã quandam receperunt loquendi formã. Atq; hinc in modum quatuor omnino linguarũ fiunt proprietates.

CXLIII

Ac vero ex iiſdem Ionibus Mileſii erant qui cum Cyro metus prætextu fœdus pepigerãt. Inſularibus autem nihildũ grauius fuit metuendũ, quod Perſis Phœnices nondum eſſent ſubiecti, & ipſi Perſæ nauigiis non vterentur. Porro hi non aliam obcauſſam ab Ionibus defecerunt quã quod cum imbecilles eſſent omnes alii Græci, tum Iones oppido quam infirmiſſimi, & nullius propemodum momenti. Siquidem præter vnas Athenas, nulla vrbs alia inſignis erat.[1] Iam enim alii Iones, atque ipſi Athenienſes, Ionum nomen refugerant, nolentes Iones appellitari. Quinetiam nunc pleroſque ex illis videas quos nominis iſtius pudeat. Ceterum duodecim iſtę ciuitates nomine ipſo gloriabantur: & *quum ſemel nomen ſibi Panionii indidiſſent*, fanum quoque de ſuo nomine conſtruxerunt Panionium. Cuius nullos participes facere in animum ſibi induxere: nec erant qui magnopere poſtularent eiuſdem participes fieri, exceptis tantum Smyrnæis.

CXLIV

Tale quippiam Dorienſibus accidit qui Pentapolin incolunt, quæ ante Hexapolis vocabatur. nam & hi cauent ne quem e finitimis Dorienſibus ad Triopium[2] ſacrum admittant: adeo vt etiam ex popularibus ſuis, qui ſacri legem trãſgreſſi eſſent, a ludorum communicatione excluſerint. Nã in certamine Apollinis Triopii tripodes victoribus conſtituebantur ærei: quos acceptos nõ e[3] ſacro efferre, ſed deo ipſi donare ibidem oportebat. At vir quidã Halicarnaſſeus, nomine Agaſicles, in eodem certamine victoria potitus, auſus[4] eſt legem hanc violare, tripodemque domum ferens ſibi aſſeruare. Propter quod commiſſum, quinque hæ ciuitates, Lindos, Ialyſſus, Cameirus, Cos atq; Cnidus, ſextã ciuitatem Halicarnaſſum à ſacrorum participatione remouerunt: hac videlicet pœna Halicarnaſſeos multãtes.

CXLV

Atqui mihi ſane videntur Iones duodecim feciſſe ciuitates: nec voluiſſe plures recipere, propterea quod eorundem Peloponneſum habitantium totidem fuerint partes: quemadmodum nunc quoque

διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ᾽ ἑωυτῶν μοῦνοι. οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσαρες γίνονται. Τούτων δὴ ὦν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν σκέπῃ τοῦ φόβου ὅρκια ποιησάμενοι· τοῖσι δὲ αὐτέων νησιώτῃσι ἦν δεινὸν οὐδέν. οὔτε γὰρ Φοίνικές ἦσάν κω Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται. ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ᾽ ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἐόντος τοῦ παντὸς τότε Ἑλληνικοῦ γένεος. πολλῷ δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων τὸ Ἰωνικὸν, καὶ λόγου ἐλαχίστου. ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι, ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μέν νυν ἄλλοι Ἴωνες καὶ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τοὔνομα, οὐ βουλόμενοι Ἴωνες κεκλῆσθαι. ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονταί μοι οἱ πολλοὶ αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ ὀνόματι· αἱ δὲ δυώδεκα πόλιες αὗται τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο καὶ ἱρὸν ἱδρύσαντο, ἐπί τε σφέων αὐτέων οὔνομα ἔθεντο Πανιώνιον· ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοισι Ἰώνων. οὐδ᾽ ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χώρης Δωριέες, πρότερον δὲ Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης καλεομένης, φυλάσσονται ὦν *μηδαμοὺς ἐσδέξασθαι τῶν προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱρόν· ἀλλὰ καὶ σφέων αὐτῶν τοὺς περὶ τὸ ἱρὸν ἀνομήσαντας ἐξεκλήισαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶσι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱροῦ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ᾽ αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὦν Ἁλικαρνησσεὺς, τῷ οὔνομα ἦν Ἀγασικλέης, νικήσας, τὸν νόμον κατηλόγησε· φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία προσεπασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ πέντε πόλιες, Λίνδος, καὶ Ἰηλυσός τε καὶ Κάμειρος, καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήισαν τῆς μετοχῆς τὴν ἕκτην πόλιν Ἁλικαρνησσόν. τούτοισι μέν νυν ταύτην τὴν ζημίην οὗτοι ἐπέθηκαν.

* γρ. μηδαμῶς

Δοκέουσι δέ μοι δυώδεκα πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐθελῆσαι πλεῦνας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα· ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον, δυώδεκα ἦν αὐτῶν μέρεα, κατάπερ νῦν Ἀχαιῶν,

1 Adeo quidem vt cum alii Iones, tum ipſi Athenienſes hoc nomen refugerent, Ioneſque appellari nollent. Sed etiamnum multi eorum nomen hoc ſibi pudendum ducere videntur. At hæ duodecim ciuit. 2 Templum. 3 Templo. 4 Ad clauum ſuſpendere. Prop.

Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δυώδεκα ἐστὶ μέρεα. Πελλήνη μέν γε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δὲ, Αἴγειρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κρᾶθις ποταμὸς ἀέναός ἐστι, ἀπ' οὗ ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὔνομα ἔσχε· καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλίκη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ Ἀχαιῶν μάχῃ ἑσσωθέντες) καὶ Αἴγιον, καὶ Ῥύπες, καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὤλενος, ἐν τῷ Πεῖρος ποταμὸς μέγας ἐστί· καὶ Δύμη, καὶ Τριταιέες, οἳ μοῦνοι τουτέων μεσόγαιοι οἰκέουσι. Ταῦτα δυώδεκα μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστι, καὶ τότε γε Ἰώνων ἦν. τουτέων δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δυώδεκα πόλιας ἐποιήσαντο· ἐπεὶ ὥς γέ τι μᾶλλον οὗτοι Ἴωνές εἰσι τῶν ἄλλων Ἰώνων, ἢ κάλλιόν τι γεγόνασι, μωρίη πολλὴ λέγειν· τῶν Ἄβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν. Μινύαι δὲ Ὀρχομενίοισι ἀναμεμίχαται, καὶ Καδμεῖοι, καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκέες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσσοὶ, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοὶ, καὶ Δωριέες Ἐπιδαύριοι, ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίχαται· οἱ δὲ αὐτέων, ἀπὸ τοῦ πρυτανηίου τοῦ Ἀθηναίων ὁρμηθέντες, καὶ νομίζοντες γενναιότατοι εἶναι Ἰώνων. οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας ἠγάγοντο ἐς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καείρας ἔσχον, τῶν ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυναῖκες αὗται, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ὅρκους ἐπήλασαν, καὶ παρέδοσαν τῇσι θυγατράσι μή κοτε ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν ἑωυτῆς ἄνδρα, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς πατέρας καὶ ἄνδρας καὶ παῖδας· καὶ ἔπειτε ταῦτα ποιήσαντες, αὐτῇσι συνοίκεον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας· οἱ δὲ, Καύκωνας Πυλίους, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου· οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ οὐνόματος μᾶλλόν τι τῶν ἄλλων Ἰώνων. ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες. εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνέων γεγόνασι, καὶ Ἀπατούρια ἄγουσι ὁρτήν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολοφωνίων. οὗτοι γὰρ μοῦνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατούρια· καὶ οὗτοι κατὰ φόνου τινὰ σκῆψιν. Τὸ δὲ Πανιώνιόν ἐστι τῆς Μυκάλης χῶρος ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρη-

Achæorum, qui Ionas è sedibus suis exegerunt, duodecim sunt partes. Nempe prima ante Sicyonē est Pellena, deinde Ægiræ & Ægæ, ad quam Crathis fluuius perennis labitur: a quo & Italicus ille vocatus est. Post Ægas Bura est & Helice: quo ab Achæis bello fracti Iones confugerūt. Post hāc Ægion est, & Rhypes, & Patrenses, & Pharenses, atque Olenus, quam Pirus ingens fluuius præterfluit. Postea Dyma & Tritæenses, qui soli mediterranea colunt. Hæ sunt duodecim Achæorum illæ portiones quæ tum quidem Ionum erant: hæcque caussa fuisse videtur quapropter Ionibus duodecim ciuitates constituere placuerit. Nam istos præcipue magisque aliis Iones esse, aut præstantius quippiam gessisse, magna insania esset asseuerare: quum ex his Abantes sint, Eubœæ haudquaquā minima portio, qui tamen nec cum Ionum nomine quicquam habent commune: & Minyæ Orchomeniis sint admixti, Cadmęi quoque, Dryopes,[1] Phocenses, Molossi, Arcades, Pelasgi, Dores, Epidaurii, atque aliæ pleręque nationes inter se commixtæ sint. [2] Quorum alii ex Atheniensium Prytaneo progressi, nobilissimos se Ionum existimauerunt. Hi coloniam ducentes, loco vxorum Caricas habebant mulieres, quarū iam ante parentes interemerant. Propter quam cædem mulieres Caricæ legem tulerant, quam iureiurando inter se firmauerant, tradiderantq; suis deinceps filiabus, quod videlicet cum maritis nūquam cibum sumerent, neque propriis nominibus compellarent: propterea quod eorum patres, maritos atque filios trucidassent, & quum hæc patrassent, simul orbas ad concubitum violenter rapuissent. Hæc Mileti fiebant. Reges autem creauerant, partim Lycios, Glauco Hippolochi filio oriundos: partim Cauconas Pylios, Codro Melanthi progenie ortos: partim ex vtrisque. Sed nomen Ionum inter ceteros maxime amplectuntur. Et sunt quidem illi veri atq; genuini Iones: omnes tamen Ionum nomenclaturæ communicant quotquot Athenis oriundi Apaturia festa concelebrant. Concelebrant autem omnes, pręter Ephesios & Colophonios, qui soli ex Ionibus ab Apaturiis arcentur, idque ob cædis patratæ caussam. Porro Panionium locus est Mycales sacer, ad Septentrionem vergens, communiter ab vniuersis

CXLVI CXLVII CXLVIII

1 Omittit ἀποδάσμιοι. 2 Ex quorum numero, illi qui ex Prytaneo Atheniensium profecti sunt, & se Ionum nobilissimos existimarunt, hi vxores secum non adduxerunt quum in coloniam migrarent, sed Caricas habuerunt, quarum &c.

Ionibus Neptuno Heliconio dicatus. Mycale autem promontorium est in continenti situm: quod quà zephyro vento expositum est, ad Samum pertinet. Ad hunc montem collecti vniuersi Iones sacrificiũ celebrabant quod Panionia vocant. Accidit hoc sane non Ionum sacris duntaxat, verum communiter omnibus Græcorum festiuitatibus, vt in eãdẽ litteram finiant, perinde atque Persarum nomina. Et hę quidem Ionicæ sunt ciuitates.

CXLIX Æolicæ autem ciuitates sunt, Cumæ, quæ & Phriconis vocatur, Larissæ, Nouus murus, Tenus, Cilla, Notium, Ægiroessa, Pitana, [1] Ægæa, Myrina, Grynia. Atque hæ XI Æolicæ fuerunt priscę ciuitates. Vna autem Smyrna (Æolica & ipsa ciuitas) ab Ionibus [2] diruta fuit. Alioqui & hæ, duodecim erant numero, in continenti sitæ, quæ ditione habebant Ionibus prestantiore, at quæ tamen ad illius cæli temperiẽ nequaquam accederet.

CL Smyrnam vero hac ocasione amiserunt Æoles, quod Colophonios per seditionem è sedibus submotos recepissent: qui postea Smyrnæos obseruantes, dum extra vrbem Bacchi sacra celebrarent, occlusis portis vrbe occuparunt. Succurrentibus autem Æolibus vniuersis, sic inter eos transigebatur, vt si Iones vtensilia bonaque mobilia Æolibus redderent, Æoles Smyrna cederent. Hanc conditionẽ quum Smyrnæi accepissent, [3] distributæ sunt vndecim hæ ciuitates, suos quæque constituens ciues.

CLI Hæ itaque continentis sunt ciuitates, exceptis iis quæ Idam habitabant: nam illæ ad has non referuntur. Insulares vero quinq; ciuitates Lesbum colebant. sextam enim in Lesbo Arisbã Methymnęi iam sibi subiecerant, tanquam consanguinitate iunctam. In Tenedo autem vna habitabatur ciuitas, & altera quædam in Centũ appellatis insulis. Iam vero Lesbiis Tenediisque [4] nihil grauius, perinde atq; ceteris Ionibus insulas tenẽtibus, erat metuendũ: at reliquis ciuitatibus cõmuniter placuit Iones sequi, quocunque illi duxissent.

CLII ¶ Porro vbi Ionum Æolumque legati Spartam appulissent (id quod fiebat properanter) ex omnibus delegarunt Phocensem quendam, cui nomen Pythermo, qui postulata proponeret. Hic purpurea veste indutus, [5] in Spartiatarum conuentum, qui ad famam legatorum collectus fuerat,

ἐξαραιρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσειδέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἠπείρου ἄκρη, πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλεγόμενοι ἀπὸ τῶν πολίων Ἴωνες, ἄγεσκον ὁρτὴν, τῇ ἔθεντο οὔνομα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὔτι μοῦναι αἱ Ἰώνων ὁρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων ὁμοίως πᾶσαι ἐς τὠυτὸ γράμμα τελευτῶσαι, κατάπερ τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν, αἱ Ἰάδες πόλιές εἰσι. ¶ Αἵδε δὲ, αἱ Αἰολίδες, Κύμη, 10 ἡ Φρικωνὶς καλεομένη, Λήρισαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νότιον, Αἰγιρόεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύνεια· αὗται ἕνδεκα Αἰολέων πόλιες ἀρχαῖαι. μία γάρ σφεων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ καὶ αὗται δυώδεκα ἐν τῇ ἠπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰολέες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων, ὡρέων δὲ ἥκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον Αἰολέες. Κολοφωνίους ἄνδρας στάσι ἑσσωθέντας, καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. 20 μετὰ δὲ, οἱ φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους ὁρτὴν ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσῳ, τὰς πύλας ἀποκληΐσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάντων Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἔπιπλα ἀποδόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιησάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδιείλοντό σφεας αἱ ἕνδεκα [*] πόλιες, καὶ ἐποιήσαντο σφέων αὐτέων πολιήτας. Αὗται μέν νυν αἱ ἠπειρώτιδες πόλιες, ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἴδῃ οἰκημένων. κεχωρίδαται γὰρ 30 αὗται. αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι, πέντε μὲν πόλιες τὴν Λέσβον νέμονται. τὴν γὰρ ἕκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκεομένην Ἀρίσβαν ἠνδραπόδισαν Μηθυμναῖοι, ἐόντας ὁμαίμους. ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκέεται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν νήσοισι καλεομένῃσι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μέν νυν καὶ Τενεδίοισι, κατάπερ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι, ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλισι ἕαδε κοινῇ Ἴωσι ἕπεσθαι, τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται. Ὡς δὲ ἀπικέατο ἐς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ 40 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα πρησσόμενα) εἵλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα, τῷ οὔνομα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, πορφύρεόν τε εἷμα περιβαλλόμενος, (ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλεῖστοι συνέλθοιεν Σπαρτιητέων)

[*] γρ. πᾶσαι ὁμοίως (margin)
[*] γρ. Αἰολίδες πόλιες (margin)

---

1 Ægæa, αἰγαῖαι. 2 Dirempta fuit. 3 Distribuerunt, *vel inter se partita sunt* ipsos illæ vndecim &c. 4 Nihil periculi, per. 5 Vt plurimi ex Spartiatis, quum hoc audissent, accurrerent, processit, hort.

καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλά, τιμωρέειν ἑωυτοῖσι χρηΐζων· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκως ἤκουον, ἀλλ' ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσσοντο. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπωσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρας, ὡς ἐμοὶ δοκέει, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμάτων, καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν, ἔπεμπον ἐς Σάρδις σφέων αὐτῶν τὸν δοκιμώτατον, τῷ οὔνομα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων ῥῆσιν, γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πόλιν σιναμωρέειν, ὡς αὐτῶν οὐ περιοψομένων. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ κήρυκος, λέγεται Κῦρον ἐπειρέσθαι τοὺς παρεόντας οἱ Ἑλλήνων, τίνες ἐόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κόσοι πλῆθος, ταῦτα ἑωυτῷ προαγορεύουσι. πυνθανόμενον δέ μιν εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην, Οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσί ἐστι χῶρος ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένος, ἐς τὸν συλλεγόμενοι, ἀλλήλους ὁμοιοῦντες ἐξαπατῶσι. τοῖσι, ἢν ἐγὼ ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἄλεσχα, ἀλλὰ τὰ οἰκήια. ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας ἀπέρριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι, ὠνῇ τε καὶ πρήσι χρέωνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασι χρῆσθαι, οὐδέ σφι ἐστὶ τὸ παράπαν ἀγορή. μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν τόν τε Κροίσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν Πακτύῃ ἀνδρὶ Λυδῷ κομίζειν, ἀπήλαυνε αὐτὸς ἐς Ἐκβάτανα, Κροῖσόν τε ἅμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἥ τε γὰρ Βαβυλὼν οἱ ἦν ἐμπόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰγύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπεῖχέ τε στρατηλατέειν αὐτός, ἐπὶ δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπήλασε ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ Πακτύης ἀπό τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλασσαν, ἅτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπιθαλασσίους ἀνθρώπους ἔπειθε σὺν ἑωυτῷ στρατεύεσθαι. ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδις, ἐπολιόρκεε Τάβαλον, ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει. Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε, Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινομένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οἴκασι, πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες.

φροντίζω

processit: hortatusque est Lacedæmonios multis verbis ad auxilium Ionibus ferendum. [1] Illi, quamuis Ionum legatos repulissent, tamen myoparonem ablegarunt, quantum ego coniicio, hominibus instructum qui rerū Cyri Ioniumque successum explorarent. Hi Phocæā appulsi, Sardis mittunt spectatissimum ipsorum, nomine Lacrinem, qui Cyro Lacedæmoniorum mandata perferret: nimirum ne vlli Græciæ ciuitati damnū inferret: vtpote se id minime toleraturis.

CLIII Cyrus audiens quæ Lacrines proferret, rogasse fertur circumstantes Græcos quinā homines essent Lacedæmonii, & quam multi numero. Mox vbi hæc cognouisset, ad Spartiatam dixisse, Equidē nō extimui vnquam homines illos quibus locus est in media vrbe vacuus, in quē collecti mutuis ipsi sibi iuramētis imponunt. Atq; his, (si modo superi me seruauerint incolumē) non Ionū, sed propria sua incōmoda erunt deploranda. Hęc in vniuersos Græcos verba detorsit Cyrus: quòd fora ampla haberēt in quibus negotiationes exercerent. nam Persæ ipsi horum nullo distinentur, neq; illis vllum est forum. Post hæc Sardis Tabalo homini Persæ commisit: Crœsi autem ceterorumque Lydorum thesaurum Pactyæ Lydo tradidit deferendū. Ipse versus Ecbatana contendit, Crœsum vna secum ducens: Ionum interim non magna habita ratione, [2] etiamsi primi adoriendi fuissent. quandoquidem Babylon ei obstaculo esse videbatur, & Bactriana quoque natio, item Sacæ atque Ægyptii, in quos ipse expeditionem facere in animo habebat, in Ionas autem alium quempiā imperatorem mittere.

CLIV § [3] At vero vbi Cyrus è Sardis Lydos exegisset, Pactyas à Tabalo atque Cyro defecit. Et quia Lydorum thesaurum habebat, conscensis nauibus auxiliarios mercede conduxit, maritimisque omnibus persuasit vt communem secum expeditionem susciperent. Atq; *his succedentibus*, Sardis castra mouit, Tabalumq; in arce vndiq; conclusum obsedit.

CLV Cyrus hæc ex itinere intelligens, Crœsum hunc in modū alloquutus est, Quisnam, inquit, Crœse, finis erit eorū quæ nūc mihi accidunt? [4] quando non cessabunt Lydi (vt videntur) tantisper & sibi & mihi negotium facessere,

[1] *Adde ex vet. cod. Græcis*. Lacedæmonii vero illis autem præbere noluerunt, imo non ferendum esse auxilium Ionibus statuerunt. Hi igitur abierunt. Illi, &c. [2] *Hic mendosum esse videtur Græcum exemplar.* [3] Verum simulatque Cyrus Sardibus est profectus, Pactyas Lydos ad desciscendum à Tabalo & Cyro impulit. Et quia Sardium thesaur. [4] Non videntur Lydi facessendi mihi & sibi negotium finem facturi.

dum eos

[1] dum eos prorsus delere aggrediar. Videor equidem perinde fecisse atque is qui occiso patre, filiis pepercerit. Siquidem ego te cepi, qui plus quam Lydorum pater eras, ipsis autem vrbem suam reddidi: adeo vt nunc mirer eos à me deficere. Quum hanc suam sententiam Cyrus exposuisset, Crœsus excepit, veritus nimirum ne Sardis funditus euerteret, Rex, inquit, Cyre, quanquam prudenter tu rectéque dixeris, moderaberis tamen furori, neque patieris antiquam hanc ciuitatem ita excindi, quæ cum superiorum tum eorum quæ nunc acciderunt, rea non est. nam priorum ego autor fui, id quod meopte hoc capite pendo: præsens factum Pactyas designauit, cui tu Sardis commiseras: hic tibi pœnas det. Lydis autẽ veniam dans, hęc illis impera. ne *videlicet aliquando viribus aucti*, vel defectionem meditari ausint, vel molesti esse possint. Interdicito illis ne arma bellica possideant, iubetoque supra tunicam pallium gestare, induere item cothurnos. Adhæc impera vt liberos citharam pulsare, psallere, cauponari doceant. & mox comperies, ô rex, viros in mulieres degenerasse, nihilque metuendum ne rebelles vnquã à te desciscant. Hæc ideo Crœsus suggessit,

CLVI

quod optabiliorem Lydis hanc esse conditionẽ existimaret, quam semel subactos venundari: sat sciens se, nisi prætextum idoneum comminisceretur, non persuasurum illi vt institutũ detrectaret. Adde etiam quod formidabat ne in posterum aliquando Lydi, si imminentem calamitatem effugissent, rebellantes à Persis funditus extinguerentur. Cyrus hac Crœsi admonitione gauisus, remissaque iracundia, respondit ei se pariturum. Accersitoque continuo Mazare, homine Medo, eadem illi præcepit, quę Crœsus suggesserat, Lydis imperanda. Atq; pręter hęc mandauit, illos omnes sub corona venundari, quotquot vna cum Lydis Sardis oppugnassent: Pactyam autem viuum ad se perduci.

CLVII

Et ista quidem ex itinere quum præcepisset,[2] Lydos compulit ad Persarũ mores recipiendos. Pactyas, intelligens exercitum non procul abesse, conterritus confugit Cumam. Mazares vero nihil cunctatus, Cyri exercitus partẽ quam secum ducebat, Sardis promouit. Verum vbi Pactyam iam vna cum suis commilitonibus Sardis abiisse cognouit, primum Lydos adegit Cyri mandatis obsecũdare.

φροντίζω μὴ ἄριστον ᾖ ἐξανδραποδίσασθαί σφεας. ὁμοίως γάρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιτο. ὡς δὲ καὶ ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλέον τι ἢ πατέρα ἐόντα σε λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδωκα. καὶ ἔπειτα θωμάζω εἴ μοι ἀπεστᾶσι. ὁ μὲν δὴ τά περ ἐνόεε, ἔλεγε. ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε, δείσας μὴ ἀναστάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδις, Ὦ βασιλεῦ, τὰ μὲν εἰκότα εἴρη-
10 κας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ χρέο, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἐξαναστήσῃς, ἀναμάρτητον ἐοῦσαν καὶ τῶν προτέρων, καὶ τῶν νῦν ἑστεώτων. τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγώ τε ἔπρηξα, καὶ ἐμῇ κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω· τὰ δὲ νῦν παρεόντα, Πακτύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδις, οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων, τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὡς μήτε ἀποστέωσι, μήτε δεινοί τοι ἔωσι. ἄπειπε μέν σφι πέμψας, ὅπλα ἀρήια μὴ ἐκτῆσθαι. κέλευε δὲ
20 σφεας κιθῶνάς τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοθόρνους ὑποδέεσθαι. πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν, καὶ καπηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας, ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψεαι γεγονότας. ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι. Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἱρετώτερα ταῦτα εὑρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρηθῆναί σφεας· ἐπιστάμενος ὅτι ἢν μὴ ἀξιόχρεον πρόφασιν προτείνῃ, οὐκ ἀναπείσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρ-
30 ρωδέων δὲ μὴ καὶ ὕστερόν κοτε οἱ Λυδοί, ἢν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κῦρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπεὶς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πείθεσθαι. Καλέσας δὲ Μαζάρεα ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι τὰ ὁ Κροῖσος ὑπετίθετο· καὶ πρὸς ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἑωυτόν. 41 Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλά-
40 μενος, ἀπήλαυνε ἐς ἤθεα τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχοῦ εἶναι στρατὸν, ἐπ' ἑωυτὸν ἰόντα, δείσας οἴχετο φεύγων ἐς Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρδις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσην δή κοτε ἔχων, ὡς οὐκ εὗρε ἔτι ἐόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολὰς ἐπιτελέειν.

1 Cogito nunquid maxime expediat eos in seruitutem redigere. Mihi enim videor nunc perinde fecisse &c. 2 In Persiam ad sedes suas perrexit. Pact.

ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶσαν δίαιταν τῆς ζόης μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ τοῦτο ἔπεμπε ἐς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κελεύων Πακτύην. οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν συμβουλῆς πέρι ἐς θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐτόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἱδρυμένον, τῷ Ἴωνές τε πάντες καὶ Αἰολέες ἐώθεσαν χρέεσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτός ἐστι τῆς Μιλησίης ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαντες ὦν οἱ Κυμαῖοι ἐς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους, ἠρώτων περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιέοντες, θεοῖσι μέλλοιεν χαριεῖσθαι. ἐπειρωτῶσι δέ σφι ταῦτα χρηστήριον ἐγένετο, ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι. ταῦτα δὲ ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὁρμέατο ἐκδιδόναι. ὁρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθεος, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρακλείδεω, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος, ἔσχε μὴ ποιῆσαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθέως. ἐς ὃ, τὸ δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἤεσαν ἄλλοι θεοπρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς Βραγχίδας, ἐχρηστηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος, ἐπειρωτέων τάδε, Ὦναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἱκέτης Πακτύης ὁ Λυδὸς, φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαιτέονται, προεῖναι κελεύοντες Κυμαίους. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύναμιν, τὸν ἱκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι, πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁκότερα ποιέωμεν. ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὖτις τὸν αὐτόν σφι χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίης ἐποίεε τάδε· περιιὼν τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρεε τοὺς στρουθοὺς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νενοσσευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν τῷ νηῷ. ποιέοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται φωνὴν ἐκ τοῦ ἀδύτου γενέσθαι, φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστόδικον, λέγουσαν δὲ τάδε, Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί τάδε τολμᾷς ποιέειν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ κεραΐζεις; Ἀριστόδικον δὲ οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς ταῦτα εἰπεῖν, Ὦναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέτῃσι βοηθέεις, Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἱκέτην ἐκδιδόναι; τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοῖσδε, Ναὶ κελεύω, ἵνα γε ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλησθε, ὡς μὴ τὸ λοιπὸν περὶ ἱκετέων ἐκδόσιος ἔλθοιτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον. Ταῦτα

Et iam inde Lydi omnem vitæ rationem commutarunt. Deinde Mazares nuncios Cumam misit qui Pactyam reposcerent. Cumæi vero consilio inito statuerunt ad deũ apud Branchidas referẽdum quid facto opus esset. Erat enim illic oraculum peruetustũ quo Æoles Ionesq; cõmuniter vti consueuerãt. Oraculum hoc in Milesiorũ agro est situ supra Panormũ portum. Missis igitur ad

CLVIII

Branchidas cõsultoribus, rogabãt quidnam facientes hac in re deo graficaturi essent. Consulentibus respondebatur Pactyã Persis esse permittendum. Quæ quum relata audirent [1] Cumæi, putauerunt oraculo acquiescẽdũ, Pactyamq; reddendum. Ceterùm quum huc bona pars propensa esset, Aristodicus, Heraclidis filius, vir inter ceteros Cumæos clarus, seu oraculo parum fidens, siue ipsos consultores oraculi responsum non rectè perferre existimans, constanter obstabat quominus oraculo Cumæi obtemperarent. Vnde factum est vt iterum de Pactya interrogaturi alii mitterentur sacerdotes cõsultores, inter quos ipse quoque Aristodicus erat. Hi

CLIX

quum ad Branchidas peruenissent, vnus ex omnibus Aristodicus consulebat oraculum, sciscitans in hæc verba, O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem fugiens violentam: Persæ eundẽ reposcentes, iubent Cumæos hominem dimittere. Nos Persarum potentiam formidantes, tamen supplicem nondũ reddere ausi sumus, donec intelligeremus ex te indubitato quid facere nos conueniret. Hunc in modũ sciscitanti Aristodico, idẽ rursus respondebatur quod priores retulerant, nempe Pactyam Persis permittendum. Post hæc Aristodicus tale quippiã de industria aggreditur: Templũ circumiens, passeres aliasque auiculas quæ forte in templo istic nidulabantur, è nidis eximit. Quæ quum ille faceret, memorant vocem ex adyto auditam quæ ad Aristodicum ferretur, atque huiusmodi quædam sonaret, Hominum scelestissime, quænam libido te incessit vt auderes meos supplices diripere? Aristodicũ nihil dubitasse ad hunc modũ respondere, Tune rex sic auxilium fers supplicibus, & Cumæos iubes supplicem Pactyam tradere Persis? Cui deus respondens, Equidem, inquit, iubeo vt impii male pereatis, neque deinde oraculum hoc de reddendis vestris supplicibus lacessatis.

1 Cumæi, Pactyam tradere decreuerant. *vel, in animo habebant.* Quum autem vulgus hoc decreuisset, Aristod.

Porro

CLX Porro vbi responsum hoc postremũ relatum audiuerũt Cumæi, neq; volentes Pactyam Persis tradere interimendum, neq; eundem penes se detinendo, Cyrũ ad ciuitatis suæ expugnationẽ excitare, hominem ablegant in Mitylenam. Mitylenæi, quũ Mazares subinde per nuncios Pactyam flagitaret, paciscuntur pro certa mercede mittendum:[1] quod tamẽ nolim indubitato asseuerare, quandoquidem non fuit persoluta. Cumæi, cognoscentes ea quæ circa Pactyam à Mitylenæis gesta essent, misso ad Lesbum nauigio, Pactyã deportant in Chium. Indidẽ vero ex Mineruæ tutelaris deæ tẽplo violenter raptus, à Chiis redditur. Reddiderunt autẽ pro Atarnei mercede. Atarneus autẽ locus est Mysiæ, e regione Lesbi situs. Et sic quidem in custodia Persæ habebant Pactyam, vt Cyro quum primum liceret traderetur. Atq; multo exinde tempore, Chiorũ nullus ex Atarneo neque molis libabat hordeaceis deo cuiquam,[2] neque secundæ mensæ fructibus inde decerptis vtebatur. Breuiter omnia à sacrorum vsu remouebantur quæ ex agro illo prouenirent.

CLXI Postquã vero Pactyas iam à Chiis traditus fuit, Mazares mox in illos castra promouit qui vna cum Pactya Tabalũ oppugnassent: & partim Prienenses subegit, partim Mæandri campum incursauit,[3] frumentationem militibus faciẽs: Magnesiam etiam pari modo. Postremo Mazares morbo correptus, vita defungitur.

CLXII ¶ In defuncti vero locum suffectus Harpagus, & ipse Medus: nimirũ quem Medorũ tyrannus Astyages indignis epulis exceperat, quique[4] Cyrum in regni potestatem inuexerat. Hic, inquam, à Cyro institutus dux, simulatque in Ioniam venit, vrbes ductis aggeribus cepit.[5] Nam vbi mœnia ciuesque vndique exercitu clausisset, aggere ad murum obiecto *citra negotium* expugnabat: atque sic[6] Phocæa prima Ionum ciuitate potitus est.

CLXIII ¶ Hi Phocenses, primi Græcorum[7] longis nauibus vsi feruntur: Adriamque simul & Tyrrheniam, Iberiam atq; Tartessũ[8] occupauerunt. Nauigiis autem vtebantur non rostratis, sed penteconteris, *hoc est lembis quinquagenum remorum.* Hi quum primum Tartessum venirent, grati admodum fuerunt regi, cui nomen erat

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βουλόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ' ἑωυτοῖσι ἔχοντες πολιορκέεσθαι, ἐς Μιτυλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι. οἱ δὲ Μιτυληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρεος ἀγγελίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ ὅσῳ δή. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ ἐτελεώθη. Κυμαῖοι γὰρ ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησσόμενα ἐκ τῶν Μιτυληναίων, πέμψαντες πλοῖον ἐς Λέσβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην ἐς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ ἐξ ἱροῦ Ἀθηναίης πολιούχου ἀποσπασθεὶς, ὑπὸ Χίων ἐξεδόθη· ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεῖ μισθῷ· τοῦ δὲ Ἀταρνέος τούτου ἐστὶ χῶρος τῆς Μυσίης, Λέσβου ἀντίος. Πακτύην μέν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι εἶχον ἐν φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γινόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ τοῦ Ἀταρνέος τούτου, οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέετο θεῶν οὐδενὶ, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρης ταύτης γινόμενα. Χῖοι μέν νυν Πακτύην ἐξέδοσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν, Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον πᾶν ἐπέδραμε, ληίην ποιεύμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην δὲ ὡσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νούσῳ τελευτᾷ. Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἅρπαγος κατέβη διάδοχος τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν ὁ Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε, ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκατεργασάμενος. οὗτος ὡνὴρ τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπίκετο ἐς τὴν Ἰωνίην, αἵρεε τὰς πόλιας χώμασι. ὅκως γὰρ τειχήρεας ποιήσειε, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς τὰ τείχεα ἐπόρθεε. πρώτῃ δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε. Οἱ δὲ Φωκαιέες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, καὶ τόν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες. ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησσὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλέϊ τῶν Ταρτησσίων, τῷ οὔνομα μὲν ἦν

1 Haud enim possum id certo dicere, quum res ad exitum perducta non fuerit. 2 Neque bellaria ex fruge inde collecta pinsebantur. Denique omnia &c. 3 Illo in prædam suis militibus exposito: Magnes. 4 Cyrũ ad regnum obtinendum adiuuerat. Hic, &c. 5 Postquam enim ciues intra mœnia compulerat, aggere &c. 6 Phocæam primam Ionum ciuitatem oppugnauit. Hi Phoc. 7 Longinquis nauigationibus vsi sunt: Adr. 8 Ostenderunt. vel, *Patefecerunt.*

Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ Ταρτησσοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα, εἴκοσι καὶ ἑκατόν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαιέες οὕτω δή τι ἐγένοντο, ὡς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλιπόντας Ἰωνίην, ἐκέλευε τῆς ἑωυτοῦ χώρης οἰκῆσαι ὅκου βούλονται· μετὰ δὲ, ὡς τοῦτο οὐκ ἔπειθε τοὺς Φωκαιέας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὡς αὔξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ τείχεος οὐκ ὀλίγοι στάδιοι εἰσί· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων μεγάλων, καὶ εὖ συναρμοσμένων. Τὸ μὲν δὴ τεῖχος τοῖσι Φωκαιεῦσι τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἅρπαγος ὡς ἐπήλασε τὴν στρατιὴν, ἐπολιόρκεε αὐτοὺς, προϊσχόμενος ἔπεα, ὥς οἱ καταχρᾷ εἰ βούλονται Φωκαιέες προμαχεῶνα ἕνα μοῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖψαι, καὶ οἴκημα ἓν κατιρῶσαι. οἱ δὲ Φωκαιέες, περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν θέλειν βουλεύσασθαι ἡμέρην μίαν, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέεσθαι. ἐν ᾧ δὲ βουλεύονται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκεῖνον ἐκέλευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος. ὁ δ' Ἅρπαγος ἔφη εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκεῖνοι μέλλοιεν ποιέειν, ὅμως δὲ σφι παριέναι βουλεύσασθαι. ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἅρπαγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιὴν, οἱ Φωκαιέες ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκοντέρους, ἐσθέμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἔπιπλα πάντα, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱρῶν, καὶ τὰ ἄλλα ἀναθήματα, χωρὶς ὅτι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἔπλεον ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαιίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαιέες, ἐπεί τε σφι Χῖοι τὰς νήσους τὰς Οἰνούσσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνευμένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γένωνται, ἡ δὲ αὐτῶν νῆσος ἀποκληισθῇ, τούτου εἵνεκα, πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαιέες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ τῇ Κύρνῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ θεοπροπίου ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὔνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθώνιος δὲ τηνικαῦτα ἤδη τετελευτήκεε. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φώκαιαν, κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν φυλακὴν, ἣ ἐφρούρεε παραδεξαμένη παρὰ Ἁρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δὲ, ὡς τοῦτό σφι ἐξέργαστο, ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ

(Margin: γρ. ἀνασπάσαντες)

Arganthonio, quique iam octoginta annis Tartessiorum regno præfuerat. Vixit autem annos centum viginti. Atque [1] Phocenses Arganthonio ista occasione redditi sunt amici, quod videlicet Phocenses Ioniam relinquentes, iussit in sua ditione sedes deligere vbicunque illis liberet. Verum quum hoc non persuasisset Phocensibus, intelligeretq; interim Medum in eos exercitum ducere, pecunias numerauit liberaliter. Siquidem ipsius muri ambitus non paucorum est stadiorum, totusque a maiusculis lapidibus, iisque affabre concinnatis. Et murus quidē ille a Phocensibus hoc pacto fuit constructus.

CLXIV

Porro Harpagus exercitum promouens, vrbem oppugnauit: quū [2] postulasset prius sibi sat esse, si vellent Phocenses vnum duntaxat muri propugnaculum demoliri, vbi habitationem extrueret, *cetera illis se permissurum intacta*. Phocenses seruitutem auersantes, responderunt diem vnum se ad consultandum sumpturos: sed interim dum cōsultaretur, illum exercitum ab vrbe iubebant abducere. Harpagus autem, quanquam se scire diceret quid facturi essent, tamen se illis vt consultarent permittere. Simul atque igitur ille exercitum abduxit, Phocenses continuo lembos instruxerunt, quibus liberos vna cum vxoribus atq; supellectile vniuersa imponerent: ad hæc statuas quoq; templorum & cetera donaria, nisi quę vel ferrea vel lapidea aut denique picta essent, & reliqua omnia imposuerunt, quas & ipsi conscēdentes, soluerunt, traieceruntque in Chium. Phocæam autem iam desertam hominibus occupauerūt Persæ.

CLXV

Phocenses autem, quū ipsis Chii insulas quę OEnusę vocantur, licitantibus addicere nollent, metuentes ne illuc emporium transferretur, obque hanc caussam hæc eorum insula excluderetur, concesserūt in Cyrnū. Hic enim iam ante viginti annos ciuitatē ex vaticinio condiderant, nomine Alaliam. Interea autem Arganthonius fatis concesserat. Porro Cyrnū traiecturi Phocenses, prius diuerterunt Phocæam, præsidiaq; illic Persarū quæ ab Harpago forte custodię caussa relicta fuerant, trucidarunt. Quibus patratis, [3] quotquot ex classica sodalitate supererant, cōmuni cōsilio sese mutuis execrationibus dirisq; deuotionib⁹ astringunt.

1 Phocenses huic viro adeo fuerunt accepti, vt primum quidem ipsos relicta Ionia quam vellet suæ regionis partem incolere iusserit: deinde vero quum id non persuaderet, & ex illis audiret Medi vires crescere, pecuniam illis ad vrbem muro circumuallidam dedit: & quidem large. Siquidem &c. 2 Proposuisset *illis*. 3 Diras atroces imprecati sunt omnibus suæ classis qui illic remanerent.

Ad hæc

[1] Ad hæc grande saxum in mare demergunt, iuramentoque confirmant non prius se de repetenda patria cogitaturos, quam saxum vadis imis leuatum renarit. [2] Commodum vero, profectionem molientibus, plusquam medietatem desideriũ cepit ingens paterni soli morumque Phocensium: & plerique etiam violato iuramento remigrarunt in Phocæam: alii autẽ iuriiurando satisfaciẽtes, soluentesque ex OEnusis, Cyrnũ recta petierunt.

CLXVI Quo quum appulissent cõmuniter habitarunt vna cum superioris temporis colonis, annis quinque, sacraq; erexerunt. Ceterum quum iam vicinos circũquaq; hostili more popularentur, communi sententia bellum in eos adornant Tyrrheni atque Carthaginenses, vtrique sexaginta nauibus instructi. Phocenses ex aduerso sexaginta & ipsi naues milite implent, obuiamque illis procedunt in mare quod appellatur Sardonium. Commissa nauali pugna, Phocensibus Cadmea quædam contigit victoria. nam quadraginta illis naues periere, reliquæ viginti contusis rostris factæ inutiles. Regressi igitur Alaliam, sumptis liberis vxoribusque, atque reliquis facultatibus quantas naues ferre poterant, relicta Cyrno, demigrarunt Rhegium.

CLXVII Verum è nauibus illis quæ perierant, quotquot homines in Carthaginensium Tyrrhenorumque manus peruenerunt, (capti enim plurimi) hi omnes protracti è nauibus, lapidibus obruebantur. Deinceps vero quæcunque ex Agyllensium vel pecoribus vel iumentis atque hominibus locum illum accedebant, vbi Phocenses lapidati fuerant, continuo [3] morbida fiebant, stupore atque igne corripiebantur sacro. Quare Agyllẽses Delphos miserũt, volentes cõmissum illud expiare. Pythia hæc iussit facere, quæ etiam nunc ab Agyllæis obseruantur, nã & iusta illis persoluũt magnifice, & gymnicũ celebrant certamen. Et Phocenses quidem huiusmodi fato vsi sunt. Illi autem qui hinc progressi Rhegium confugerant, ciuitatem condiderunt in agro OEnotriæ quæ nunc appellatur [4] Hyela. Atq; Phocensium in Ionia res sic habent.

CLXVIII ¶ Simile quiddã accidit Teiis, quos simul-

πρὸς δὲ ταύτῃσι, καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν· καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φώκαιαν ἥξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφανῆναι. στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον, ὑπὲρ ἡμίσεας τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος τῆς πόλιος, καὶ τῶν ἠθέων τῆς χώρης· ψευδόρκιοι δὲ γενόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φώκαιαν· οἱ δὲ αὐτῶν τὸ ὅρκιον ἐφύλασσον, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων, ἔπλεον. Ἐπείτε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἴκεον κοινῇ μετὰ τῶν 10 πρότερον ἀπικομένων, ἐπ' ἔτεα πέντε, καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ ἦγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς περιοίκους ἅπαντας, στρατεύονται ὦν ἐπ' αὐτοὺς κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ ἑκάτεροι ἑξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαιέες, πληρώσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἐόντα ἀριθμὸν ἑξήκοντα, ἀντιάζον ἐς τὸ Σαρδόνιον καλεόμενον πέλαγος. συμμισγόντων δὲ τῇ ναυμαχίῃ, Καδμείη τις νίκη τοῖσι Φωκαιεῦσι ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσεράκοντά σφι νέες διεφθάρησαν, αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι ἦσαν ἄ- 20 χρηστοι. ἀπεστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσην οἷαί τε ἐγίνοντο αἱ νέες σφι ἄγειν· καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρνον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. Τῶν δὲ διαφθαρεισέων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἵ τε Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτῶν πολλῷ πλείους, καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλλαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χῶρον ἐν τῷ οἱ Φωκαιέες καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγίνετο διάστρο- 30 φα καὶ ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑποζύγια, καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἔπεμπον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἁμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευσε ποιέειν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἔτι ἐπιτελέουσι. καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐπιστᾶσι. καὶ οὗτοι μὲν τῶν Φωκαιέων τοιούτῳ μόρῳ διεχρήσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεῦτεν ὁρμεόμενοι, ἐκτήσαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίης ταύτην, ἥτις νῦν Ὑέλη καλέεται. ἔκτισαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνιήτεω μαθόν- 40 τες ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε κτίσαι, ἥρων ἐόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης μέν νυν πέρι τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια δὲ τούτοισι καὶ Τήιοι ἐποίησαν· ἐπεί τε γάρ σφεων

43

(margin: γυμνικὸν ἱππικὸν)

1 Ad hæc ferri massam candentem in mare proiecerunt, seque non prius Phocæam reuersuros iurarunt quam hæc massa emergeret. Commod. *&c. Hæc autem verba*, Saxum vadis imis leuatum renarit, *sumpsit Valla ex Horatio.* 2 At quum Corsicam nauigarent, maiorem illorum partem desiderium ac commiseratio cepit ipsius vrbis, ac sediũ suæ regionis. Quare violato iureiurando Phocæam remearunt. Alii autem iur. 3 Mente alienabantur. 4 Hyela Eam autem condiderunt, à quodam Posidoniate edocti, Pythiæ oraculo iussos fuisse Cyrnum condere, qui heros esset, non ipsam insulam. Atque Phoc.

εἷλε χώματι τὸ τεῖχος Ἅρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα, οἴχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηΐκης. καὶ ἐνθαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἄβδηρα· τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπόνητο, ἀλλ' ὑπὸ Θρηΐκων ἐξελασθεὶς, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηΐων ἐν Ἀβδήροισι ὡς ἥρως ἔχει. Οὗτοι μέν νυν Ἰώνων μοῦνοι τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνεχόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες, πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἁρπάγῳ, κατάπερ οἱ ἐκλιπόντες· καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ, περὶ τῆς ἑωυτοῦ ἕκαστος μαχόμενοι· ἑσσωθέντες δὲ καὶ ἁλόντες, ἔμενον κατὰ χώρην ἕκαστος, καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον. Μιλήσιοι δὲ (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται) αὐτῷ Κύρῳ ὅρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχίην ἦγον. οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἐδεδούλωτο. ὡς δὲ τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ Ἴωνας ἐχειρώσατο Ἅρπαγος, οἱ τὰς νήσους ἔχοντες Ἴωνες, καταρρωδήσαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς ἔδοσαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλλεγομένων οὐδὲν ἧσσον ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώμην Βίαντα ἄνδρα Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἴωσι χρησιμωτάτην, τῇ εἰ ἐπείθοντο, παρεῖχε ἂν σφι εὐδαιμονέειν Ἑλλήνων μάλιστα· ὃς ἐκέλευε κοινῷ στόλῳ Ἴωνας ἀερθέντας πλέειν ἐς Σαρδὼ, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν κτίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας σφέας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσειν, νήσων τε ἁπασέων μεγίστην νεμομένους, καὶ ἄρχοντας ἄλλων. μένουσι δέ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ ἔφη ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι ἐσομένην. αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἴωσι γενομένη. χρηστὴ δὲ, καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην, Θαλέω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἐόντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἓν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι· τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ. Τέων γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλιας οἰκεομένας, μηδὲν ἧσσον νομίζεσθαι, κατάπερ εἰ δῆμοι εἶεν. οὗτοι μὲν δή σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο. Ἅρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἰωνίην, ἐποιέετο στρατηίην ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος

atque aggerum beneficio cepisset Harpagus, omnes consensis nauibus traiecerunt in Thraciam, ibidemq; vrbem condiderunt Abdera, cuius fundamenta prius iecerat Temesius Clazomenius: sed nihil pro hac sua opera fructus reportans, à Thracibus expulsus fuerat: nũc tamen a Teiis apud Abdera heroum colitur honoribus. Hi igitur Ionum soli seruitutem non ferentes, patrium solum reliquere. [1] Verum alii Iones, præter Milesios, prœlio superati tandem, accesserunt Harpago, perinde atque illi qui defecerunt, virosque se strenuos declararunt, pro suis quisque fortiter pugnans. Superati autem & capti in sua quisque patria remanserunt: eaque quæ imperabantur subibant. Milesii qui iam Cyro fœdere astricti erant, (quemadmodum superius à me commemoratum est) quietem agebant. Hunc itaque in modum Ionia secundo in seruitutem fuit redacta. Porro quum Ionibus iis potitus esset Harpagus qui continentem habitabant, insulani horum exemplo conterriti, vltro sese dediderunt Cyro. Iam verò Ionibus, etiamsi afflictis, nihilominus sese ad Panionium recipientibus, audio Biantem Prienæum saluberrimum dedisse consilium: cui si obtemperassent, licuisset Græcorum omnium felicissimos viuere. Siquidem ille suadebat vt communi classe soluẽtes, Sardiniã peterent, & ibi vnam ciuitatem omnium Ionum construerent. Hoc enim pacto eos seruitute liberatos feliciter esse victuros, omnium insularum maximã incolentes, & ceterarum imperio potientes. Sin autem manerent in Ionia, nullam inquit sibi apparere libertatis spem. Hæc Biantis sentẽtia ipsis Ionibus subactis prodita fuit. Verum Thaletis quoq; sanum illud consilium, iam ante subactam Ioniam datum, nempe qui iusserit Ionas vnam quandam communem curiam habere, eamque esse in Teo: propterea quod Teos in media esset Ionia: ceteras autẽ ciuitates habitatas, [2] nihilominus huic parituras quam aliarum ciuitatum tribus legibus parerent. Atq; hi quidem huiusmodi consilia dederunt. ¶ Harpagus, subacta Ionia, in Caras exercitum traduxit, & Caunios atque Lycios, vna

CLXIX

CLXX

CLXXI

1 At ceteri Iones (exceptis Milesiis) prœlium quidem & ipsi cum Harpago commiserunt, sicut & qui *solum patrium* reliquerunt: seque fortiter gesserunt: pro sua quisque patria pugnantes: sed superati captique, in suis sedibus remanserunt, imperata facientes. Milesii autem, qui &c. *Fortasse tamen possit & aliter exponi* ἰσχῦον κατὰ χώρην. 2 Nihilominus eodem loco haberi quo tribus. *Sed nuncupationemq; aliam etiam interpretationem admittit.*

ducens

ducens Ionas atque Æoles. [1] Nam Cares ab his oriundi ex inſulis progreſſi ſunt in continentem. Olim enim Minoi parebant, appellabanturque Leleges, & inſulas habitabant. tributum autem nullum pendebant, quantum equidem poſſim ſuperiora repetendo è longiſſimo auditu coniectare: ſed [2] quum Minos flagitabat, naues ei implebant. [3] Ille felici vſus belli ſucceſſu, multos agros populabatur. Caricæ gentis, omniũ quæ illis tẽporibus claruerunt ingenioſiſſimæ, memorantur tria inuenta. quippe galeis criſtas imponendas primi oſtenderunt Cares, clypeis [4] ſigna adiunxere, [5] poſtremo lora quoque ſcutorum excogitauerunt. antea nanq; citra habenas geſtabãt quotquot clypeis vtebantur, ac balteis duntaxat coriaceis fulcientes, collo ſiniſtroque humero ſuſtinebant. Poſt Caras vero tempore longo ſuccedente, Dores atq; Iones ex inſulis egredientes, in continenti ſedes poſuerunt. Hunc in modum Cretenſes de Caribus referunt. Quanquã his non aſſentiũtur Cares qui ſe aborigines atq; indigenas eſſe memorant, eodemque nomine vſque vſos. atq; apud Mylaſſos Iouis Carii delubrum oſtentant vetuſtiſſimum, quo communiter quoque Myſi atque Lydi vtuntur, vt qui Caribus ſint germani. Quippe Lydũ & Myſum Caris fratres eſſe dicunt, atque ob id eodem vtuntur fano: at quotquot alterius ſunt gentis, etiamſi Carum lingua vtantur, non tamen ſacro participant.

CLXXII Caunii vero, quantũ mihi videtur, indigenæ ſunt: etſi ipſi ſe è Creta oriundos affirmant. Linguam ſane aut ipſi ad Caricam accommodauerunt, aut Cares ad Caunicam. [6] id quod ægre diiudicari poſſet. At legibus vtuntur cum ab aliis gentibus tum à Carum moribus multum diuerſis. Nam apud illos laudatiſſimum habetur, [7] iuuentutem frequenter amoris gratia ad compotationes conuenire, tam viros quam mulieres atque pueros. Sacra principio ſibi conſtituerãt externa, quorũ poſtea pertæſi, quũ patriis duntaxat videretur vtendũ diis, Caunii [8] omnis ætatis ſumptis armis, *ſacerdotem* ad Calyndicos vſq; mõtes perſequebãtur, fuſtibus cędẽtes,

ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἤπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἐόντες Μίνω κατήκοοι, καὶ καλεόμενοι Λέλεγες, εἶχον τὰς νήσους, φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέοντες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅκως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας. ἅτε δὲ Μίνω κατεστραμμένου γῆν πολλὴν, καὶ εὐτυχέοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώτατον τῶν ἐθνέων ἁπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον, καὶ μακρῷ μάλιστα. καί σφι τριξὰ ἐξευρήματα ἐγένετο, τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρές εἰσι οἱ καταδέξαντες· καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημεῖα ποιέεσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρέεσθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐχέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. μετὰ δὲ τοὺς Κᾶρας, χρόνῳ ὕστερον πολλῷ, Δωριέες τε καὶ Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων, καὶ οὕτω ἐς τὴν ἤπειρον ἀπίκοντο. κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρῆτες λέγουσι γενέσθαι· οὐ μέντοι αὐτοί γε ὁμολογέουσι τούτοισι οἱ Κᾶρες, ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑωυτοὺς εἶναι αὐτόχθονας ἠπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ διαχρεωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοισι Διὸς Καρίου ἱρὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοισι ἐοῦσι τοῖσι Καρσί. τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφεούς. τούτοισι μὲν δὴ μέτεστι· ὅσοι δὲ ἐόντες ἄλλου ἔθνεος, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσὶ ἐγένοντο, τούτοισι δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δοκέειν ἐμοὶ, εἰσί. αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι. προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος, ἢ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρῖναι. νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισμένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν. τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι κατ᾽ ἡλικίην τε καὶ φιλότητα ἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ καὶ παισί. ἱδρυθέντων δέ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπειτα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μούνοισι χρέεσθαι θεοῖσι) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι ἡβηδὸν, τύπτοντες δόρασι τὸν ἠέρα, μέχρι οὔρων τῶν Καλυνδικῶν εἵποντο,

γρ. ἐπιτελέοντες,

1 Inter hos autem Cares ex inſulis in continentem venerunt. Olim &c. 2 *Vel*. Quum Minoi opus erat, naues &c. 3 Quum autem Minos magna ditione potitus eſſet, proſperaque in bello fortuna vteretur, longe Carica gens ſupra omnes alias celebris erat. Tribuſque rebus quas illi excogitarant, vſi ſunt Græci. Quippe gal. 4 *Vel*, inſignia, *picta videlicet*. 5 Anſas quoque ſcut. excog. Antea nanque abſque anſis geſtab. clypeos quicunque illis vti ſoliti erant: colloque & dextro humero circumpoſitos vinculis coriaceis tenentes agitabant. Poſt Caras &c. 6 Haud enim certo diiudicare poſſum. 7 Prout ferunt gradus ætatum & amicitia intercedit, ad compotationes turmatim conuenire viros, mulieres ac pueros. 8 Sumptis armis petulanter aerem ferientes haſtis, ad Calynd. vſque montes peruenerunt, ———

καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινικοὺς θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοισι χρέωνται. Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τὠρχαῖον γεγόνασι· τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέντων δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιληίης τῶν Εὐρώπης παίδων, Σαρπηδόνος τε καὶ Μίνω, ὡς ἐπεκράτησε τῇ στάσει Μίνως, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ, ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα. τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς. οἱ δὲ Μι- 10 λύαι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδὼν ἦρχε. οἱ δὲ ἐκαλέοντο τό πέρ τε ἠνείκαντο οὔνομα, καὶ νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὡς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίονος, ἐξελασθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέος, ἀπίκετο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην, Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέωνται. ἓν δὲ τόδε ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμ- 20 φέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑωυτοὺς, καὶ οὐκὶ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ ἑτέρου τὸν πλησίον τίς εἴη, καταλέξει ἑωυτὸν μητρόθεν, καὶ τῆς μητρὸς ἀναμνέεται τὰς μητέρας. καὶ ἢν μέν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενόμισται· ἢν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται. Οἱ μέν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξάμενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἁρπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι 30 οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώρην οἰκέουσι. οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμονίων ἄποικοι Κνίδιοι, τῆς χώρης τῆς σφετέρης τετραμμένης ἐς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλέεται. ἀργμένης δὲ ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Βυβλεσίης, ἐούσης τε πάσης τῆς Κνιδίης, πλὴν ὀλίγης, περιρρόου· (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορέην ἄνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέργει, τὰ δὲ πρὸς νότον, ἡ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον θάλασσα) τὸ ὦν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὸν ὅσον τε ἐπὶ πέντε στάδια, ὤρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν 40 ὅσῳ Ἅρπαγος τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώρην ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγίνετο. τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη χώρη ἐς τὴν ἤπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμός ἐστι τὸν ὤρυσσον.

45

γρ. Κεραμικὸς

exclamantesque externos se exigere deos. Et huiusmodi moribus illi vtebantur.

CLXXIII

Lycii autem è Creta ab initio originem traxerunt. Cretam enim primum vniuersam barbari incolebant: deinde contendentibus de imperio Europæ filiis Sarpedone atque Minoe, Minos superior factus expulit Sarpedonem[1] eiusque conspiratores. Hi expulsi, Asiæ regionẽ occupauerunt Milyada. Quam enim nunc Lycii incolunt, olim erat Milyas: 10 & Milyæ tunc appellabantur Solymi. Dum igitur ipsis imperitaret Sarpedon, eo quod attulerant nomine vocabantur, & nunc adhuc vocantur à vicinis, Termilæ. Quum vero Lycus Pandionis filius à fratre Ægæo Athenis pulsus, ad Sarpedonem in Termilas abiisset, factũ est temporis progressu vt de Lyci nomine Lycii vocarentur. Legibus vtuntur partim Cretensium partim Carum. [2] Quanquam hoc vnum, præter ceteros homines, pro lege habent peculiare, 20 quod à matribus nomina sibiipsis induunt. Et si quis obuium percontetur quisnã sit, quave familia ortus, à matribus auiisque protinus genus suum repetet. Adde quod si qua ingenua seruo nupserit, liberi qui ex his suscipiuntur, ingenui existimabuntur: sin autem vir ingenuus, & quidem inter eos primarius, vxorem duxerit externã aut pallacam, suscepti ex his liberi reputabuntur[3] minime ingenui.

CLXXIV

Enimuero huius tempestatis Cares nullo præclaro facinore edito, ab Harpago subacti sunt. Nec Ca- 30 res tantum nullũ ediderũt, sed nec Græci quotquot illam regionem tenebant. Tenebant autem cum alii tum Lacedæmoniorum coloni Cnidii, quorum regio declinat ad mare appellatum Triopium. Nam quum initium Byblesiæ ex peninsula auspicetur, sintque Cnidii propemodum circumflui: (eam enim partem qua boream spectat, Ceraunius claudit sinus, australem vero Symanum Rhodiumque mare) reliquum quod perquam exiguum est, nempe quinque 40 stadiorum, Cnidii tentauerunt perfodere interea dum Harpagus Ioniam euerteret, volentes suam ditionem in insulæ formam redigere. [4] Eratque hic isthmus quem perfodere statuerant, ea parte qua continentem spectat Cnidia.

——se expellere deos externos dicentes. Et hi quidẽ moribus, *vel ritibus*, huiusmodi vtuntur. At Lycii è &c. 1 Et quos habebat suæ conspirationis, *vel factionis*, socios. 2 Sed hunc morem peculiarem habent, & cum aliis nullis conuenientem, *vel communem*, quod se de nominibus matrum appellent, non patrum. Adeo vt si quis vicinũ suum roget quis sit, recenseat se ipsum, *id est, genus suum, vel gentẽ suam*, à matre: matrisque suæ matres enumeret. Adde quod &c. 3 Infames. *Vel, Honoribus indigni.* 3 Erat autem intra *ipsum isthmum* tota ipsorum ditio. Nam qua parte in continentem desinit, isthmus est, quẽ perfodere statuerant.

Id ergo

[1] Id ergo multa manu conantibus diuinitus arbitror aliquid repugnasse, quod nimirum omnes qui manū admouerent læderet, cum alias corporis partes, tum præcipue oculos infestante petra. Cnidii, missis nunciis Delphos, rogant quidnam istuc esset quod tantopere conatibus eorum aduersaretur. Pythia, vt ipsi referunt Cnidii, senario versu respondit in hanc sententiam,

Isthmum neque aggerate, neque fodite:
Iupiter nanque ipse, si placuisset, fecisset Insulam.

Quum respondisset hunc in modum Pythia, Cnidii a perfodiendo isthmo destiterunt, & inuadenti cum exercitu Harpago, vltro sese non commisso prœlio dediderunt.

CLXXV [2] Pedasii qui mediterraneam supra Halicarnassum colunt, aliique vicini maximam diligentiam adhibere feruntur vt eorum sacerdos Palladis sacram barbam habeat: id quod ter illis accidisse putatur. Hi soli in Caria populi Harpago diu reluctati sunt, multumq; negotii exhibuerunt, [3] montem extruendo cui nomen Lyda. Tandem tamen & ipsi expugnati fuerunt.

CXXVI Ceterum vbi in Xanthium campum exercitum produxisset Harpagus, Lycii contra procedentes, paucique cum multis confligentes, strenue sese gesserunt. Superati autem prœlio fugatique, in vrbe sese receperunt, vxores, liberos atque pecunias vna cum familia tota in arcem cogentes: admotoque igne arcem vna cum ceteris rebus incenderunt. Quæ vbi fecissent, ipsi regressi iureiurando se mutuo astringentes, eoque horrendo, cum hostibus iterum congressi sunt, fortiterq; pugnando omnes oppetierunt. Ex Lyciis autem, qui Xanthii dicuntur esse, hi omnes, [4] præter octoginta quosdam, Istiæorum sunt conuenæ. qui octoginta tum temigrantes, superstites remanserant. Xanthum igitur hunc in modum obtinuit Harpagus: pari modo Caunū. Nam Caunii Lycios insequuti sunt magna ex parte.

CLXXVII ¶ Tum igitur inferiorem Asiam Harpagus euertebat, superiorem ipse Cyrus, vniuersam gentem subigens nihilque relinquens. At ego in præsentia illorum gestorum pleraque prudens omittam, ea

καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκεσθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ εἰκότος, τά τε ἄλλα τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, θραυομένης τῆς πέτρης· ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς, ἐπειρησομένους τὸ ἀντίξοον. ἡ δὲ Πυθίη σφι (ὡς αὐτοὶ Κνίδιοι λέγουσι) χρᾷ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε,

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ᾽ ὀρύσσετε·
10 Ζεὺς γάρ κ᾽ ἔθηκε νῆσον, εἴ κ᾽ ἐβούλετο.

Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγματος ἐπαύσαντο, καὶ Ἁρπάγῳ ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ, ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδοσαν. Ἦσαν δὲ Πηδασέες, οἰκέοντες ὑπὲρ Ἁλικαρνησσοῦ μεσόγαιαν· τοῖσι ὅκως τι μέλλοι ἀνεπιτήδειον ἔσεσθαι, αὐτοῖσί τε καὶ τοῖσι περιοίκοισι, ἡ ἱερείη τῆς Ἀθηναίης πώγωνα μέγαν ἴσχει. τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μοῦνοί τι ἀντέσχον χρόνον Ἁρπάγῳ, καὶ πρήγματα 20 παρέσχον πλεῖστα, ὄρος τειχίσαντες, τῷ οὔνομά ἐστι Λίδη. Πηδασέες μέν νυν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε ὁ Ἅρπαγος τὸν στρατὸν, ὑπεξιόντες, καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἑσσωθέντες δὲ, καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ ἄστυ, συνείλησαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τάς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, καὶ συνομό-30σαντες ὅρκους δεινοὺς, ὑπεξελθόντες ἀπέθανον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων φαμένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδώκοντα ἱστιέων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδώκοντα ἱστίαι αὗται ἔτυχον τηνικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγένοντο. τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἅρπαγος. παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καύνιοι τοὺς Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω. Τὰ μέν νυν κάτω τῆς Ἀσίης Ἅρπαγος ἀνάστατα ἐποίεε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦ-40ρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παριείς. τὰ μέν νυν αὐτέων πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ

1 Id ergo multa manu conantibus, quia qui operi incumbebant, vehementius & diuinius quam vt cōmune quiddam id videri posset, tum aliis corporis partibus, tum præcipue circa oculos, dum rupes feriretur, vulnerari videbantur, Cnid. 2 Porro Pedasi, vel Pedasenses, supra Halic. medit. incolebant: apud quos illi quæ Mineruæ sacerdos est, prolixa barba nascitur quoties ipsis aut ipsorū vicinis aliquid mali imminet. Quod ter illis vsu venit. Hi soli &c. 3 Munito operibus monte. 4 Sunt aduenæ, præter octoginta familias quæ tum in vrbe non erant, atque ita superstites fuerunt. Xan. &c. *Decepit autem Vallam* ἱστιέων, *quod pro* ... *perperam scriptum fuisse, manifestissimum est ex his proxime sequentibus,* αἱ δὲ ἱστίαι.

οἱ παρέσχε πόνον τε πλεῖστον καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι. Κῦρος δέ, ἐπείτε τὰ πάντα τῆς ἠπείρου ὑποχείρια ἐποιήσατο, Ἀσσυρίοισι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίης ἐστὶ μέν κου καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἔνθα σφι, Νίνου ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλήια κατεστήκεε, ἦν Βαβυλών, ἐοῦσα τοιαύτη δή τις πόλις· κέεται ἐν πεδίῳ μεγάλῳ, μέγαθος ἐοῦσα, μέτωπον ἕκαστον, εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίων, ἐούσης τετραγώνου. οὗτοι στάδιοι τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδώκοντα καὶ τετρακόσιοι. τὸ μέν νυν μέγαθος τοσοῦτόν ἐστι τοῦ ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόσμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τάφρος μὲν πρῶτά μιν βαθέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλέη ὕδατος περιθέει· μετὰ δέ, τεῖχος, πεντήκοντα μὲν πηχέων βασιληίων ἐὸν τὸ εὖρος, ὕψος δέ, διηκοσίων πηχέων. ὁ δὲ βασιλήιος πῆχυς τοῦ μετρίου ἐστὶ πήχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δή με πρὸς τούτοισι ἐπιφράσαι ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ γῆ ἀναισιμώθη, καὶ τὸ τεῖχος ὅντινα τρόπον ἔργαστο. ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθευον τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἑλκύσαντες δὲ πλίνθους ἱκανάς, ὤπτησαν αὐτὰς ἐν καμίνοισι· μετὰ δέ, τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χείλεα, δεύτερα δέ, αὐτὸ τὸ τεῖχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα ἐς ἄλληλα. τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλιπον τεθρίππῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι πέριξ τοῦ τείχεος ἑκατόν, χάλκεαι πᾶσαι, καὶ σταθμοί τε καὶ ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἲς οὔνομα αὐτῇ. ἔνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ μέγας· Ἲς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὔνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν τὸ ῥέεθρον. οὗτος ὦν ὁ Ἲς ποταμός, ἅμα τῷ ὕδατι θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδιδοῖ πολλούς, ἔνθεν ἡ ἄσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος ἐκομίσθη.

Ἐτετείχιστο μέν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο φάρσεα τῆς πόλιος. τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέργει, τῷ οὔνομά ἐστι Εὐφρήτης· ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέγας, καὶ βαθύς, καὶ ταχύς. ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. τὸ ὦν δὴ τεῖχος ἑκάτερον τοὺς ἀγκῶνας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἑκάτερον τοῦ ποταμοῦ,

duntaxat proditurus quæ illi quam plurimo constiterunt labore, suntque memoria dignissima. Quum igitur Cyrus continentem vniuersam suæ ditionis fecisset, Assyriis bellum intulit. ¶ ASSYRIÆ autem cum alia multa sunt magna oppida, tum vero celeberrimi nominis ac validissimum est BABYLON, vbi post euersam ab ipsis Ninum, regia erat. quod oppidum situm est in planitie ingenti, forma quadrata, magnitudine quoquouersus centenûm vicenûm stadiorum, in summa quadringentorum & octoginta, in circuitu quatuor laterum vrbis. Tanta est Babylonici oppidi magnitudo: quod ita exornatum est vt aliud nullum eorum quæ nos nouimus. Iam primum fossa ambit alta atque lata, aquæ plena. Deinde murus quinquaginta cubitorum regiorum crassitudine, ducentorum celsitudine. Est autem regius cubitus, quàm is quo pro mensura vtimur, tribus digitis maior. Operæ pretium certe est me præter hęc [1] differere in quem vsum sit consumpta terra ex fossa egesta, & quomodo fuerit murus conditus. Vt quidque terræ [2] in deprimenda fossa efferebant, ex eo lateres ducebant: quorum postquam magnam vim duxissent, eos in fornacibus coquebant. Postea cœno vtentes, asphalto feruenti per tricesimum quemque laterum ordinem [3] summitates arundinum instipatas conglutinabant. & primum labra fossæ, deinde ipsum murum ad eundem modum ædificarunt: super quem circa oras extruxerunt domunculas vnius contignationis inter se obuersas: inter quas tantum intercapedinis relinquebatur vt quadriga interagi posset. Eius per ambitum centum portæ stabant, æreæ omnes, cum cardinibus itidem postibusque. Babylone octo dierum itinere abest alia vrbs nomine Is, vbi fluuius est haud magnus, eiusdem nominis, qui se deuoluit in flumen Euphratem. Hic itaque fluuius Is, vna cum aqua permultos reddit asphalti bituminis grumos: quæ asphaltus ad murum Babylonis comportabatur. Hunc autem in modum Babylon extructa est. Eius duę sunt [4] plagę, quas interfluit fluuius nomine Euphrates, qui magnus & alt9 & celer, ex Armeniis in rubrũ mare decurrit. In hũc vterq; mur9 lacertos exporrigit, ciusq; [5] incuruę vtrinq; ripæ

CLXXIIX

CLXXIX

CLXXX

1 Exponere vbi sit cons. 2 In effodienda ad fossam faciendam terra, effer. 3 *Quas vocat* summitates arundinũ, *quidam ex Cerinthio interpr.* areolas arundinum, *siue* arundineas. *Super his autem lateres siccabantur.* 4 Portiones, *siue* partes.
5 Incuruæ ripæ, *pro* ἐπικαμπαί. *qua vox sonat q.d.* incuruaturæ. *sed esse ineptiùs videtur.*

coctilibus

coctilibus lateribus pro maceria prætexuntur. Ipsa vrbs plena domibus est ternarum quaternarumque contignationum, secta in vias cum rectas tum vero transuersas, quæ ad flumen pertingunt: ad quarum singulas pro numero vicorum protulæ factæ sunt in maceria quæ flumen sepiebat, & ipsæ æreæ, & ad flumen idem ferentes. Et hic quidē murus lorica est. Alius vero intus non multo quam hic debilior, sed exilior: inque vtriusq; ciuitatis plagæ medio murus est erectus, quorum hic regiam comprehendit ambitu prægrandi atque valido: in altero vero Iouis Beli templum æreis portis, id quod mea etiam nunc ætate existit, duorum vndecunque stadiorum amplitudine, figura quadrata. [1] In sacri medio turris solida, crassitudine simul & altitudine stadii, cui alia rursus superimposita turris & huic subinde alia, ad octauam vsque. His forinsecus scalæ sunt in circuitu adhibitæ, per quas ad singulas conscenditur turres. [2] In mediis gradibus ductus, sellæque in hoc factæ, in quibus [3] ascensuros liceat sedere ac conquiescere. In postrema turri sacellum est aliud, in quo lectus est splendide stratus, & apposita mensa aurea. Statua tamen in hoc sacello nulla est: neque hic noctu cubat hominum aliquis, præter mulierem vnam ex indigenis, quam ex omnibus deus delegerit, vti narrant Chaldæi huius dei sacerdotes. Narrant enim illi (tametsi mihi parum credibilia referre videntur) deum ipsum ingrediente templum, in hoc cubili conquiescere, perinde atque Thebis Ægyptiacis, vt ferunt Ægyptii. Ibi enim in Thebani Iouis fano mulier quoque cubat: [4] quæ vtraque mulier cum viris putatur non habere consuetudinem: sicut etiam dei antistita Pataris Lyciæ ciuitate, [5] quando ita accidit. Neque enim oraculum ibi celebratur perpetuo: vbi autem id futurum est, antistita noctu in templum concluditur. [6] Porro in Babylonis templo aliud etiam est sacellum inferius, quod [7] magnam habet Iouis statuam, eamque auream, [8] pone mensam, & ipsam auream, simul & sustentaculum cum sella, omniaque aurea: adeo vt Chaldæi octingentorū talentorum auri opus æstiment. Extra sacellum altare est, & ipsum aureum: atq; præter hoc,

CLXXXI

CLXXXII

CLXXXIII

αἱμασιὴ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ ἐὸν πλῆρες οἰκιέων τριωρόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατατέτμηται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τάς τε ἄλλας, καὶ τὰς ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἀγούσας. κατὰ δὴ ὦν ἑκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἱμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυλίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται τὸν ἀριθμόν. ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς αὐτὸν τὸν ποταμόν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος, θώρηξ ἐστί. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιθεῖ, οὐ πολ-
10 λῷ τεῳ ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τείχεος, στεινότερον δέ. ἐν δὲ φάρσεϊ ἑκατέρῳ τῆς πόλιος ἐτετείχιστο ἐν μέσῳ, ἐν τῷ μὲν τὰ βασιλήϊα, περιβόλῳ τε μεγάλῳ καὶ ἰσχυρῷ. ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱρὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἐόν, δύο σταδίων, πάντῃ ἐὸν τετράγωνον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀνάβασις δὲ ἐς αὐτοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς
20 πύργους ἔχουσα πεποίηται. μεσοῦντι δέ κου τῆς ἀναβάσιος, ἐστὶ καταγωγή τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύργῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη κέεται εὖ ἐστρωμένη· καὶ οἱ τράπεζα παρακέεται χρυσέη. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔνι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον, οὐδὲ νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη τῶν ἐπιχωρίων, τὴν ἂν ὁ θεὸς ἕληται ἐκ πασέων, ὡς λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἐόντες ἱρέες τούτου τοῦ θεοῦ. Φασὶ δὲ οἱ
30 αὐτοὶ οὗτοι (ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες) τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηόν, καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατά περ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι. καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαιέος γυνή. ἀμφότεραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶς ἐς ὁμιλίην φοιτᾶν· καὶ κατά περ ἐν Πατάροισι τῆς Λυκίης, ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ ἐπεὰν γένηται· οὐ γὰρ δὴ αἰεί ἐστι χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὰν δὲ γένηται, τότε ὦν συγκατακλήεται τὰς νύκτας ἔσω ἐς τὸν νηόν. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱροῦ καὶ ἄλλος κά-
40 τω νηός, ἔνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἔνι κατήμενον χρύσεον. καί οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται χρυσέη, καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρύσεός ἐστι· καί, ὡς ἔλεγον οἱ Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσίου πεποίηται ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἔστι δὲ καὶ

47

1 In templi m. *vt in præced.* 2 In med. gr. statio, 3 Ascendentes 4 Quarum mulierum vtraque cum v. 5 *Intellige, Quando contingit vt antistita debeat fungi munere.* 6 Porro illo Bab. 7 Magnum hab. Iouis simulacrum sedens. *Vel sedentis, legendo* κατήμενον. 8 Et illi magna mensa adiacet aurea: cuius scamnum & sella sunt ex auro.

ἄλλος βωμὸς μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσέου βωμοῦ οὐκ ἔξεστι θύειν ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα ἔτεος ἑκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὰν τὴν ὁρτὴν ἄγωσι τῷ θεῷ τούτῳ. ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένεϊ τούτῳ ἔτι τὸν χρόνον ἐκεῖνον καὶ ἀνδριὰς δυώδεκα πηχέων, χρύσεος, στερεός. ἐγὼ μέν νιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λαβεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱρέα ἀπέκτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινέειν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμηται. ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλά. Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μέν κου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλῆες, (τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι) οἳ τὰ τείχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο· ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ οὔνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίον ἐόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασίλεια, τῇ οὔνομα ἦν Νίτωκρις (αὕτη δὲ συνετωτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης) τοῦτο μέν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγήσομαι· τοῦτο δέ, τὴν Μήδων ὁρῶσα ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν ἀλλά τε ἀραιρημένα ἄστεα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα· πρῶτα μὲν τὸν Εὐφρήτην ποταμόν, ἐόντα πρότερον ἰθύν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει, τοῦτον, ἄνωθεν διώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δή τι ἐποίησε σκολιόν, ὥστε δὴ τρὶς ἐς τῶν τινα κωμέων τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὔνομά ἐστι ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν οἳ ἂν κομίζωνται ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα, καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμόν, τρίς τε ἐς τὴν αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέρῃσι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. χῶμα δὲ παρέχωσε παρ' ἑκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον θώματος, μέγαθος καὶ ὕψος ὅσον τι ἐστί. κατύπερθε δὲ πολλῷ Βαβυλῶνος ὤρυσσε ἔλυτρον λίμνης, ὀλίγον τι παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα, εἴκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων. τὸν δὲ ὀρυσσόμενον χοῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισιμοῦ παρὰ τὰ χείλεα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεί τέ οἱ ὤρυκτο,

aliud altare ingens, in quo integræ ætatis[1] hostiæ immolantur: quandoquidem supra aureum illud non licet hostias mactare, præterquam lactentes. Insuper in hoc maiusculo altari Chaldæi [2] quotannis centum millia talentorum libanoti adolent, quando huic suo deo [3] sacra faciunt. Eratque in hoc templo etiamdum illo tempore statua duodecim cubitorum e solido auro: quanquam ego hanc non viderim, sed ea referam quæ à Chaldæis referuntur. Hanc statuam Darius Hystaspis filius insidiose captans, non ausus tamen fuit diripere: sed eam postea Xerxes Darii filius abstulit, sacrifico, qui prohiberat statuam loco dimouendam, interempto. Atque illud templum hoc pacto constructum fuit ornamentis: etiamsi alia sint peculiaria pleraque eiusdem donaria. ¶ Huius Babylonis multi quo- CLXXXIV que aliquando reges extitere, (quorum in exponendis rebus Assyriis mentionem faciam) qui & muros ornauerunt & templa: & inter eos duæ feminæ. Harum prior, quæ quinque ætatibus ante posteriorem regnauit, vocata est SEMIRAMIS. Hæc per planitiem aggere extruxit spectaculo dignos, quum antehac flumen eam omnẽ restagnare solitum esset. Posterior regina, NITO- CLXXXV CRIS nomine, extitit superiore solertior. cui⁹ cum alia monumẽta extiterunt, quę ego commemorabo, tum vero hoc, quod animaduertens imperium Medorum ingens ac pacatum, subactaque ab his multa oppida, & inter hæc Ninum, præmuniuit se omnibus quam potuit maxime. Ante omnia fluuium Euphratem, qui prius mediam ipsorum vrbem interfluens, rectus erat, tortuosum reddidit, fossis superius depressis, adeo vt quendam Assyriæ pagum, nomine Ardericã, ter influat, & qui nunc è mari per Euphratem Babylonẽ versus subuehuntur, ter ad hunc eundem pagum applicent, idque triduo. Et hunc quidem talem reddidit. Aggerem vero ex vtroque fluminis labro aggessit visu mirandum: tanta est & magnitudinis & sublimitatis. Multo supra Babylonem, aliquantulum seorsum à flumine, effodit [4] paludis eluuiem, profunditate quidem [5] ad aquã vsque semper ducta: latitudine vero eius quoquouersus [6] trecentorum viginti stadiorum. Hæc fossitia humus ad fluminis ripas aggesta est. Quem locum

1 Pecudes imm. 2 *Vel*, Quotannis libanotum ad pondus centum mill. tal. adolent. 3 Festum diem celebrant. 4 Paludis receptaculum, 5 *Id est, Quoad aqua fodiendo inueniretur.* 6 Quadringentorum vig.

vbi de-

vbi depressit, crepidinem ambitus eius lapidibus induxit. Hæc duo, vt flumen flexuosum & lacuna tota, fossa esset, ideo fecit vt fluuius per multos anfractus retentus, sedatior mearet, & nauigationes Babylonem versus essent tortuosæ, & ex ipsis nauigationibus longus ambitus lacunæ exciperetur.[1] Ad hæc, quæcunque erat regio ad inuadendum opportuna, & compendiaria ex Medis via, hanc intersepsit, ne Medi commercio Assyriorũ ipsius negotia cognoscerent.

CLXXXVI [2] Et hæc quidem ex profundo circumiecit. Ceterum ex eis talem fecit communitionem, Quum sit vrbs in duas dirempta regiones, fluuio medium tenente, quoties aliquis ex altera in alterã regionem transire volebat sub regibus superioribus, is necesse habebat nauigio transire: quod erat (vt reor) molestum. Huic autem etiam rei ista prospexit. siquidem vbi effodit [3] effluuium paludis, aliud opere eodem monumentum sui reliquit. Lapides prægrandes incidit, qui vbi parati fuerunt, & locus depressus, in locum ipsum quem depresserat, omnẽ fluminis cursum auertit. Qui locus effossus dum impleretur, interea pristino alueo arefacto, oras fluminis intra vrbẽ, ac descensus qui ex portulis ad flumen ferunt, extruxit coctis lateribus, eadem qua muros ratione. Extruxit item circa mediam ferme vrbem pontem ex iis quos effoderat lapidibus, ferro eos ac plumbo deuinciens. Hunc sublicis quadratis, per quas Babylonii transirent, interdiu cõmittebat, easdẽ noctu tollebat: hac videlicet caussa ne per noctẽ transeuntes mutua furta exercerent. Vbi porro lacuna repleta fuit flumine, & opus pontis exornatũ, tunc fluuium Euphratem ex palude in pristinum alueum reuocauit: atque ita palus quam effoderat, [4] visa est necessario facta, & pons in

CLXXXVII vsum ciuium extructus. Eadem autẽ regina hunc etiam machinata est dolũ: Supra portas vrbis celeberrimas, loco edito atq; conspicuo, sepulcrum sibi extruxit, atq; his litteris inscripsit: SICVI REGVM BABYLONIS POST ME FVTVRORVM FVERIT PECVNIAE PENVRIA, APERTO SEPVLCRO SVMITO QVANTVNCVNQVE LIBVERIT PECVNIAE. NE TAMEN NISI INDIGVERIT, ALIOQVI APERITO. NON ENIM IN REM EIVS FVERIT. Hoc se-

ὤρυκτο, λίθους ἀγαγομένη κρηπῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε. ἐποίεε δὲ ἀμφότερα ταῦτα, τόν τε ποταμὸν σκολιὸν, καὶ τὸ ὄρυγμα πᾶν, ἕλος, ὡς ὅ, τε ποταμὸς βραδύτερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ πλόοι ἔωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἔκ τε τῶν πλόων ἐκδέκηται περίοδος τῆς λίμνης μακρή. κατὰ τοῦτο δὲ εἰργάζετο τῆς χώρης, τῇ αἵ τε ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο. τοιήνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρενθήκην ἐποιήσατο· τῆς πόλιος ἐούσης δύο φαρσέων, τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν προτέρων βασιλέων ὅκως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου φάρσεος ἐς τοὔτερον διαβῆναι, χρῆν πλοίῳ διαβαίνειν. καὶ ἦν (ὡς ἐγὼ δοκέω) ὀχληρὸν τοῦτο. αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπείτε γὰρ ὤρυσσε τὸ ἔλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο· ἐτάμνετο λίθους περιμήκεας· ὡς δέ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἕτοιμοι, καὶ τὸ χωρίον ὀρώρυκτο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον πᾶν ἐς τὸ ὤρυσσε χωρίον, ἐν ᾧ ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ῥεέθρου, τοῦτο μὲν τὰ χείλεα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς καταβάσιας τὰς ἐκ τῶν πυλίδων ἐς τὸν ποταμὸν φερούσας, ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῇσι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ τείχεϊ· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσην κου μάλιστα τὴν πόλιν, τοῖσι λίθοισι τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμεε γέφυραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολύβδῳ. ἐπιτείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅκως μὲν ἡμέρη γένοιτο, ξύλα τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυλώνιοι. τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαιρέεσκον, τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ φοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπτοιεν παρ' ἀλλήλων. ὡς δὲ τό, τε ὀρυχθὲν λίμνη πλήρης ἐγεγόνεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα ῥέεθρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξήγαγε. καὶ οὕτω τὸ ὀρυχθὲν ἕλος γινόμενον, ἐς δέον ἐδόκεε γεγονέναι, καὶ τοῖσι πολιήτῃσι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δὲ αὐτὴ βασίλεια καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινὰ ἐμηχανήσατο· ὑπὲρ τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος, τάφον ἑωυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν πυλέων. ἐνεκόλαψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέγοντα τάδε, ΤΩΝ ΤΙΣ ΕΜΕΥ ΥΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ΗΝ ΣΠΑΝΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ, ΑΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ΟΚΟΣΑ ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙΣΑΣ ΓΕ, ΑΛΛΩΣ ΑΝΟΙΞΗ. ΟΥ ΓΑΡ ΑΜΕΙΝΟΝ. οὗτος

48

γρ. γένηται

γρ. ἀναιρέεσκον

γρ. διαφοιτέοντες

1 Hæc autem extruxit qua parte aditus erant & viæ compendia quæ ex Medis ducit: ne Medi &c. 2 Et his quidem munitionibus ab imo vsque vrbem circumdedit: Sed & has munitiones obiter ad hunc vsum accommodauit: Quum sit &c. 3 Receptaculum 4 Comperta fuit opportune facta: & pons &c.

ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον περιῆλθε ἡ βασιληΐη. Δαρείῳ δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκεε εἶναι τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρᾶσθαι, καὶ χρημάτων κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων, μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν ἐχρᾶτο τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγίνετο ὁ νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χρήματα μὲν οὔ, τὸν νεκρὸν δὲ, καὶ γράμματα λέγοντα τάδε, ΕΙ ΜΗ ΑΠΛΗΣΤΟΣ ΤΕ ΕΗΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ, ΚΑΙ ΑΙΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟΥΚ ΑΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ΑΝΕΩΓΕΣ. αὕτη μέν νυν ἡ βασίλεια, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι. Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑωυτοῦ τοὔνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. στρατεύεται δὲ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι· καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μούνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψημένου πολλαὶ κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι κομίζουσαι ἐν ἀργυρέοισι ἀγγηΐοισι, ἕπονται ὅποι ἂν ἐλαύνοι ἑκάστοτε. Ἐπεί τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἱ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὔρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν, ὁ δὲ, παρὰ Ὦπιν πόλιν ῥέων, ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ· τοῦτον δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος, ἐόντα νηυσιπέρητον, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἵππων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς ἐς τὸν ποταμὸν, διαβαίνειν ἐπειρᾶτο. ὁ δέ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον οἰχώκεε φέρων. κάρτα δὲ δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι· καί οἱ ἐπηπείλησε, οὕτω δή μιν ἀσθενέα ποιήσειν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκάς μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ μὴ βρεχούσας, διαβήσεσθαι. μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεὶς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στράτευσιν, διαίρεε τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν, παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τοῦ Γύνδεω τετραμμένας πάντα τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε. οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἠνύετο μὲν τὸ ἔργον, ὅμως μέντοι τὴν θερείην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦρος, ἐς τριηκοσίας καὶ ἑξήκοντά μιν διώρυχας διαλαβὼν, καὶ τὸ δεύτερον ἔαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα.

pulcrum tam diu fuit immotum dum regnum peruenit ad Darium. Is indignum esse ratus se neque vti quippiam his portis, (ideo autem non vtebatur, [1] quod supra caput ipsius transeuntis mortuus situs esset) neque sumere pecunias repositas, & eas quidem ipsum prouocantes, reserauit monumentum: in quo non quidem pecunias inuenit, [2] sed litteras ita dicentes: NISI PECVNIAE ESSES INEXPLEBILIS ET TVRPIS LVCRI CVPIDVS, DEFVNCTORVM SEPVLCRA NON APERVISSES. Talis extitisse hæc regina memoratur. ¶ Aduersus cuius filium Labynitum, patris nomen & Assyriæ imperium habentem, Cyrus exercitum duxit. [3] Ducit autem rex magnus exercitum, probe domi comparata re frumentaria atque pecuaria. Portatur etiam aqua ex flumine Choaspe, Susa præterfluente, ex quo vno ex omnibus fluminibus rex potat. Cuius Choaspis aquam decoctam, & in argentea vasa diffusam, ferentes permultæ carrucæ quatuor rotarum, mulis trahentibus, assidue comitantur quocunque ille proficiscitur. Cyrus igitur Babylonem tendens, vbi venit ad Gyndem amnem (qui in Mantienis ortus montibus, [4] per Dardaneos in Tigrim alterum amnem fluit, qui Opin vrbem præterlabens, rubro infunditur mari) conabatur hunc traiicere, quum non posset nisi nauibus traiici. Interim ei quidam è sacris equis candidis petulanter ingressus fluuium, transire conabatur. Hunc fluuius vorticibus contorquens, submersum abripuit. Cyrus autem perquam ægre ferens hanc fluminis iniuriam, illi comminatus est, se sic redditurum eum tenuem vt in posterum facile vel à mulieribus transiri posset, ne genua quidem tingentibus. Hæc minatus, expeditione in Babylonem intermissa, copias suas bifariam diuisit. Dehinc alueos ad funiculum designauit centenos & octogenos, vtrinque ad Gyndis labra omnino conuersos: quos distributis copiis effodi iussit. Et opus quidem, vt quod à tanta multitudine fieret, perficiebatur: tamen in eo faciendo eam æstatem triuerunt. Cyrus ergo quum Gyndem mulctasset in trecentos & sexaginta riuos diductum, & alterum ver illuxisset, ita porro ire Babylonē pergit,

CLXXXVIII

CLXXXIX

CXC

[1] Quod transiens habiturus esset cadauer supra caput suum situ) [2] Sed cadauer, & litteras quibus hoc dicebatur: [3] *Has verba*. Ducit autem rex *&c. vsque ad*, Cyrus igitur *&c. paulo inferius videntur collocanda*. [4] Per Darneos. *Darnam enim numerat Ptolemaeus inter Assyriæ vrbes mediterraneas.*

Babylo-

Babyloniis cum producto exercitu præstolantibus. Qui, vbi propius vrbem ille promouit, cum eo conflixerunt, prœlioque fugati, in oppidum compulsi fuerunt. Ii tamen, quia Cyrum iampridem animaduerterant inquietum esse, viderantque omnes pariter gentes aggredientem, comportauerant permultorum annorum commeatus: ideoq ue tunc obsidionem nihili faciebant. Et Cyrus, quum iam longo tempore nihil admodum res ipsius proficerent, inops consilii erat. CXCI Tandem, siue alius ei anxio suggessit, siue ipsi in mentem venit quid in rem esset, sic statuit faciendum: Instructis vniuersis copiis partim quâ fluuius vrbem ingreditur, partim à tergo quâ egreditur, præcipit vt, quum cernerent alueum posse transiri, illac vrbem inuaderent. Ita instructis atque admonitis suis, cum inutiliori exercitus parte abiit ad paludem. Eo vbi peruenit, quæ Babyloniorum regina fecerat circa flumen & circa paludem, eadem & ipse fecit. [1] Nam reuocato flumine, alueum eius pristinum vado transibilem reddidit. Quod quum ita factum esset, Persæ qui ad hoc ipsum instructi erant, per alueum vnde fluuius EVphrates abscesserat, [2] mediorum fere femorum tenus fortiter Babylonem introierunt. Quos Babylonii, si factum Cyri prius aut audissent aut sensissent, haud dubie [3] contempto eorum ingressu, pessimo exitio affecissent. Nam obseratis omnibus quæ ad flumen ferunt portulis, conscensisque septis, ipsi pro ripis stantes illos progressos veluti in cauea excepissent.[4] Nũc ex inopinato eis Persæ astiterunt: & quũ capti essent qui media vrbis incolebãt Babylonii, propter eius tamen magnitudinem nõ sentiebatur (vt fertur) ab iis qui circa extrema habitabant. Sed quod forte dies festus eis esset, exercẽdis choreis atque oblectationibus operam dabant, donec planè hoc resciuerunt. Atq; ita primò capta est Babylon. CXCII ¶ CVIVS ciuitatis quanta sit potentia, cum ex aliis multis declarabo, tum vero ex hoc. Quum regi magno omnis plaga cui imperat, sit [5] distributa in ipsius atque exercitus eius alimentũ, præter tributa, ex duodecim quibus annus cõstat mensibus, quatuor regio Babylonica, octo

οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμενοι, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἑσσωθέντες τῇ μάχῃ, κατειλήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστάμενοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ' ὁρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνεϊ ὁμοίως ἐπιχειρέοντα, προεσάξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορίῃσι ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνωτέρω δὲ οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων. Εἴτε δὴ ὦν ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίεε δὴ τοιόνδε· τάξας τὴν στρατιὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πόλιν ἐσβάλλει, καὶ ὄπισθε αὖτις τῆς πόλιος τάξας ἑτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός, προεῖπε τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἴδωνται γενόμενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω δὴ τούτους τε τάξας, καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπήλαυνε αὐτὸς σὺν τῷ ἀχρηίῳ τοῦ στρατοῦ. ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην, τά περ ἡ τῶν Βαβυλωνίων βασίλεια ἐποίησε κατά τε τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίεε καὶ ὁ Κῦρος ἕτερα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι ἐσαγαγὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἕλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον διαβατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γενομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι οἵ περ ἐτετάχατο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ῥέεθρον τοῦ Εὐφρήτεω ποταμοῦ, ὑπονενοστηκότος ἀνδρείως ἐς μέσον μηρὸν μάλιστά κῃ, κατὰ τοῦτο ἐσήεσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. εἰ μέν νυν προεπύθοντο ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ Κύρου ποιεύμενον, οὐδ' ἂν περιιδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακληΐσαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἱμασιὰς ἀναβάντες τὰς παρὰ τὰ χείλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον ἄν σφεας ὡς ἐν κύρτῃ. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκήτου σφι παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάθεος τῆς πόλιος, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς πόλιος ἑαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέοντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἑαλωκότας, ἀλλά (τυχεῖν γάρ σφι ἐοῦσαν ὁρτήν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλὼν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραίρητο. Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι δηλώσω ὅση τις ἐστί, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε· βασιλέϊ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς διαραίρηται, πάρεξ τοῦ φόρου, γῆ πᾶσα ὅσης ἄρχει. δυώδεκα ὦν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτόν, τοὺς τέσσαρας τρέφει μὲν ἡ Βαβυλωνίη χώρη, τοὺς δὲ ὀκτὼ

1 Nam fluuio in paludem, *siue stagnum*, ducta fossa immisso, pristinum eius alueum, fluuio subsidente, *vel abscedente*, peruiũ reddidit. 2 Mediorum femorum tenus, ad summum, fortit. 3 Ingredi non permisissent, sed pess. 4 Nunc ex inopinato illis Persæ superuenerunt. Tantaque vrbis erat magnitudo, vt (quemadmodum narrant accolæ) quum capti essent qui extremas vrbis partes incolebant, ii qui mediam vrbem incolerent id nescirent. Sed quod &c. 5 *Intelligit, singulis regionibus indici solitum quid alendo regi & eius copiis persoluerent.*

τὴν μὲν δὴ λοιπὴν πᾶσα Ἀσίη. οὕτω τεκμαίρεται ἡ Ἀσσυρίη χώρη τῇ δυνάμι τῆς ἄλλης Ἀσίης. καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς χώρης ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπηΐην καλέουσι, ἐστὶ ἁπασέων τῶν ἀρχέων πολλὸν κρατίστη, ὅκου Τριτανταίχμῃ τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλέως ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήιε ἑκάστης ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὸν Περσικὸν, χωρέει μεδίμνου Ἀττικοῦ πλεῖον χοίνιξι τρισὶ Ἀττικῇσι. ἵπποι δέ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἴδιοι, πάρεξ τῶν πολεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτακόσιοι· αἱ δὲ βαινόμεναι, ἑξακισχίλιαι καὶ μύριαι. ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵππους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δή τι πλῆθος ἐτρέφετο, ὥστε τέσσαρες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν ἄλλων ἐοῦσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετετάχατο σιτία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βαβυλῶνος ὑπῆρχε ἐόντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὕεται μὲν ὀλίγῳ, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ῥίζαν τοῦ σίτου, ἐστὶ τοῦτο· ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἁδρύνεταί τε τὸ λήιον, καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος, οὐ κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ, αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλλὰ χερσί τε καὶ κηλωνηίοισι ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυλωνίη χώρη πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτίη, κατατέτμηται ἐς διώρυχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νηυσίπερητος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν. ἐσέχει δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφρήτεω, ἐς τὸν Τίγριν, παρ' ὃν Νίνος πόλις οἴκηται. ἔστι δὲ χωρέων αὕτη ἁπασέων μακρῷ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειρᾶται ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκέην, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην. τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ, ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδιδοῖ· ἐπεὰν δὲ ἀρίστη αὐτὴ ἑωυτῆς ἐνείκῃ, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθέων τὸ πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρου μέγαθος γίνεται, ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώρην, καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα, ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπῖκται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦντες. εἰσὶ δέ σφι φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ πεδίον, οἱ πλεῦνες αὐτέων καρποφόροι· ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται.

reliquis eum omnis Asia alit. Ita huius regionis potentia tertiam Asiæ partem æquiparat, & eius principatus, (quem satrapiam Persæ vocant) omnium prouinciarum longe est optimus, adeo vt Tritæchmæ Artabazi filio (¹ qui pro regetributum hoc exigebat) singulis diebus singulæ argenti plenæ artabæ penderentur. Est autem artaba mensura Persica, capacior quam Atticus medimnus, tribus chœnicibus Atticis. Ad hæc erant ei peculiares equi, præter bello destinatos, admissarii octingenti, cum equarum à quibus admittebantur, sexdecim millibus. nam singuli à vicenis admittebantur. Præterea canum Indicorum tanta alebatur multitudo, vt ad præbenda eis cibaria, quatuor in eadem planitie magni vici attributi essent, aliorum tributorum immunes. ² Atque hæc præsidis Babylonis peculiaria erant. ³ Porro in Assyriorum terra parum pluit. Quod in ea frumenti germinat, id demum est quod ex flumine irrigatur. Irrigatur autem seges prouenitque frumentum, non quemadmodum in Ægypto, flumine sua sponte in arua ascendente, sed manibus atque scrobibus irrigatum. Etenim Babylonica regio omnis (quemadmodum Ægyptiaca) dissecta est in fossas, quarum maxima nauibus transiri potest, ⁴ ad solem hybernum vergens: ⁵ exit autem ex Euphrate in Tigrim alterum flumen, ad quod vrbs Ninus sita erat. Hæc regio omnium quas nos vidimus, ⁶ longe optima est, duntaxat ferendo frumento. Nam in arboribus ferendis, ficu, vite, olea, nequaquã de principatu contendit. Cereris autem fructu procreando adeo ferax est vt nusquã non ad ducena reddat: vbi autem bonitate sese ipsa vincit, etiam ad tricena. Quaternûm autẽ digitorum maximorũ latitudo est tritici atq; hordei foliis.⁷ Milii vero ac sesami procerita tem instar arborũ, etsi mihi compertam, tamen memorare supersedeo, probe sciens, iis qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quæ de frugiferis dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Oleo autem non vtuntur nisi quod ex sesamis faciunt. Sunt eis passim per omnem regionem palmæ sua sponte nascentes, pleræque fructiferæ: ex quibus & cibos & vinũ & mel cõficiunt,

CXCIII

1 (Quem rex huic tractui præfecerat) 2 Atque hæc ad eũ qui Babylonis præfectus erat, pertinebant. Porro &c. 3 Porro in Assyriorum regione parum pluit: & hoc ipsum est quod frumenti radicem alit: seges tamen flumio rigata fit lætior; prouenitque &c. 4 *Id est, Ad solstitium hybernum.* 5 Pertingit autem ab Euphrate 6 Longe præstantissima est ferendo quidem Cerete frumento. Nam alioqui arbores ne ab initio quidem ferre postulat, veluti ficum, vitem, oleam. Cereris &c. 7 In quam autem altitudinem milium & sesamum arborescant, etsi probe norim, tamen id non referam: quam sciam, iis qui n.

colentes

colentes ficuum more. Harum, vt aliarum arborum, Græci masculas vocant, quarum fructum iis quæ palmulas ferunt alligant, vt illinc prodiens culex, palmulas penetrans cogat maturescere, alioqui occasuras. Masculæ enim in fructu culices[1] ferunt, quemadmodum caprifici.

CXCIV Venio ad id quod ex omnibus quæ sunt in ea regione, secundum ipsam vrbem, mihi summo miraculo est differendum.[2] ¶ Nauigia illorum quæ per flumen commeant Babylonem, omnia sunt orbiculata atque coriacea, quæ pecuarii Armenii, qui supra Assyrios incolunt, ex cæsis salicibus faciunt, instruuntque pellibus, nudo illarum extrinsecus posito in modum soli: neque puppe discreta, neque prora acuminata, sed in speciem clypei magis orbiculata. Tale nauigium stramentis stipatum fluuio deferendũ permittunt, cum aliis rebus, tum vero doliis è palmularum vino onustum, dirigentibus illud duobus, cum totidem palis: quorũ alter introrsum palum trahit, alter exterius pellit. Fiunt autem nauigia hæc & magna admodum & minora: quorum maxima quæque ferunt pondus quinque millium talentorum, singula singulos asinos viuos intus habentia, maiora etiam plures. Postquam igitur nauigantes Babylonem peruenerunt, onusque exposuerunt, lignis nauigii atque omnibus stramentis venundatis, pelles asinis imponunt, eosque in Armeniam agitant. aduerso enim flumine nauigari præ illius rapiditate nullo pacto potest. Propterea enim non ex lignis, sed ex pellibus nauigia fiunt. Iidem, vbi asinos agitando in Armeniam redierunt, alia ad eundem modũ nauigia cõparant. Et naues quidem eorum tales sunt.

CXCV ¶ Amictu autem tali vtuntur: Duabus amiciuntur tunicis, vna linea vsque ad pedes demissa, cui alteram laneam superinduunt: postremo candidam penulam circumiiciunt. Calceos gerunt gentis more, soleis Thebanis pæne similes. Capita habentes comata, mitris rediminunt, vnguentis toto corpore deliburi. Anulũ signatorium singuli gestant, & sceptrum

τῆς συκέης τρόπον θεραπεύουσι τά τε ἄλλα, καὶ φοινίκων τοὺς ἔρσενας Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροισι τῶν φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ ψὴν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ τοῦ φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ φέρουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσενες, κατάπερ δὴ οἱ ὄλυνθοι. Τὸ δὲ ἁπάντων θῶμα μέγιστόν μοί ἐστι τῶν ταύτῃ, μετά γε τὴν πόλιν αὐτὴν, ἔρχομαι φράσων. τὰ πλοῖα αὐτοῖσί ἐστι τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἐόντα κυκλοτερέα, πάντα σκύτινα. ἐπεὰν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι τοῖσι κατύπερθε Ἀσσυρίων οἰκημένοισι νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσωνται, περιτείνουσι τούτοισι διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν, ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε πρῴρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιήσαντες, καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦτο, ἀπιεῖσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλήσαντες· μάλιστα δὲ βίκους φοινικηΐους κατάγουσι οἴνου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπό τε δύο πλήκτρων, καὶ δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἑστεώτων. καὶ ὁ μὲν ἔσω ἕλκει τὸ πλῆκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. ποιέεται δὲ καὶ κάρτα μεγάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω· τὰ δὲ μέγιστα αὐτῶν, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἑκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέζοσι, πλέονες. ἐπεὰν ὦν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαθέωνται τὸν φόρτον, νομέας μὲν τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὦν ἐκήρυξαν· τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἷά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχεος τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα, καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐτοῖσί ἐστι τοιαῦτα. Ἐσθῆτι δὲ τοιῇδε χρέωνται· κιθῶνι ποδηνεκέϊ λινέῳ, καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενοι, ὑποδήματα ἔχοντες ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιωτίῃσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ τὰς κεφαλὰς, μίτρῃσι ἀναδέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγῖδα δὲ ἕκαστος ἔχει, καὶ σκῆπτρον

1 Producunt, 2 *Hunc locum ita vertit Bayf. in lib. De re Nauali,* Nauigia illis sunt quæ secundo flumine deferuntur Babylonem versus, omnia circulari forma, eaque ex aluta. Vbi enim Armenii qui supra Assyrios habitant, ligna circulatia è salice comparant, obtendunt extrorsus tegumenta è pellibus, quibus soli vice vtuntur carinæque loco, nulla neque puppis neque proræ forma discreta, verum scuti instar, in orbem composita: deinde stipula referciunt, illudque nauigium flumini permittunt, mercibus onustum, præcipue autem bicos è palmarum foliis comportant vino refertos. Reguntur autem gubernaculis duobus, cum totidem hominibus qui stant, quorum alter introrsum trahit, alter extrinsecus propellit. Fiuntque hæc nauigia valde magna, nonnulla & minora: eorum autem maxima ferunt onus talentorum quinque millium. Inest & in vnoquoque nauigio asinus viuus, in maioribus etiam plures. *Pro* Bicos è palmarum foliis, *alii* Dolia palmea *interpretantur.*

χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ σκήπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρίνον, ἢ αἰετός, ἢ ἄλλο τι. ἄνευ γὰρ ἐπισήμου οὔ σφι νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δή σφι ἄρτισις περὶ τὸ σῶμά ἐστι. Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὧδε κατεστᾶσι· ὁ μὲν σοφώτατος ὅδε, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέρην, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν Ἐνετοὺς πυνθάνομαι χρᾶσθαι· κατὰ κώμας ἑκάστας ἅπαξ τοῦ ἔτεος ἑκάστου ἐποιέετο τάδε· ὡς ἂν αἱ παρθένοι γενοίατο γάμων ὡραῖαι, ταύτας ὅκως συναγάγοιεν πάσας, ἐς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον ἁλέας· πέριξ δὲ αὐτὰς ἵστατο ὅμιλος ἀνδρῶν. ἀνιστὰς δὲ κατὰ μίαν ἑκάστην κῆρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην ἐκ πασέων· μετὰ δέ, ὅκως αὕτη εὑροῦσα πολλὸν χρυσίον πρηθείη, ἄλλην ἀνεκήρυσσε ἣ μετ' ἐκείνην ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικήσι. ὅσοι μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι, ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευούσας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἴδεος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. ὡς γὰρ δὴ διεξέλθοι ὁ κῆρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθένων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφοτάτην, ἢ εἴ τις αὐτέων ἔμπηρος ἦν, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλει ἐλάχιστον χρυσίον λαβὼν συνοικέειν αὐτῇ· ἐς ὃ τῷ τὸ ἐλάχιστον ἐπισταμένῳ προσέκειτο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων. καὶ οὕτω αἱ εὔμορφοι τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδοσαν. ἐκδοῦναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα ὅτεῳ βούλοιτο ἕκαστος, οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητέω ἀπαγαγέσθαι τὴν παρθένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα, ἦ μὲν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἀπάγεσθαι· εἰ δὲ μὴ συμφεροίατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἔκειτο νόμος. ἐξῆν δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέεσθαι. ὁ μέν νυν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν· οὐ μέντοι νῦν γε διετέλεε ἐών. ἄλλο δέ τι ἐξευρήκασι νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτάς, μηδ' ἐς ἑτέρην πόλιν ἄγωνται. ἐπεί τε γὰρ ἁλόντες ἐκακώθησαν καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου βίου σπανίζων καταπορνεύει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σοφίῃ ὅδε ἄλλος σφι νόμος κατεστήκεε·

γρ. ἀμορφεστάτην

γρ. διατελέει

affabrefactum, cui superstat aut malum, aut rosa, aut lilium, aut aquila, aut aliud quippiam. Nam absque insigni gestare sceptrum ipsis nefas est. Atque hic eorum corporis est cultus. ¶ Leges vero quæ constitutæ ab ipsis, hæ sunt: CXCVI Vna quidem, prudentissima, altera autem (quantum ego sentio) qua Enetos qui sunt ex Illyriis, audio vti per singulos pagos. Semel enim quotannis ista 10 fiebant. Vbi virgines effectæ essent nubiles, eas quum congregassent, vniuersas vnum in locum recipiebant, quas circumsistente virorum frequentia, surgens præco sigillatim vendebat: sed primum pulcherrimam omnium, [1] secundum hanc (vt quamplurimo venditur auro) aliam euocabat quæ post illam esset speciosissima. Vendebatur autem in contubernium. Babylonii igitur qui lo-20 cupletes, & iidē cœlibes erant, pulcherrimas quasque mercabantur, vt quisque licitando alterum superauerat. At iis ex plebe qui essent cælibes, his non opus erat pulchra forma: ideo turpiores virgines simulque pecunias accipiebant. Nā præco, vbi virginum speciosissimarum peregisset venditionem, [2] excitabat deformissimam, siquis illorum mercari volens existeret: edicebatque quisquis vellet quamminimo auri sumpto eam in matrimonium habere, donec illi qui minimo contentus esset, femina addi-30 ceretur. Ita aurum ex speciosis virginibus conficiebatur, & sic speciosæ deformes ac [3] debiles collocabant. [4] Quarum nullam cuique emptori fas erat sine fideiussoribus abducere, sed datis fideiussoribus de ducenda illa in vxorem, ita demum licebat abducere. Et si de hoc non conueniebat, lex lata erat vt aurum illi redhiberet. Quinetiam ex alio pago venientibus licebat vxorem mercari si vellent. [5] Hæc apud eos ho-40 nestissima lex erat, quæ tamen non perseuerauit. Sed nouissime aliud quiddā excogitauerunt, ne quis feminas iniuria afficiat, neve quis aliam in vrbem abducat. Nam postea quam expugnati male accepti sunt, remque domesticam absumpserunt, vnusquisque plebeius qui victus inopia premitur, filias suas adigit ad quæstum corpore faciendum. Alteram item sapienter condiderunt legem, CXCVII

1 Vbi autem hæc auro multo vendita erat, aliam addicebat, quæ secundum illam esset spec. Vendebantur autem ea conditione vt vxores essent *emptoribus*. Babylonii igitur qui &c. 2 Surgere iubebat 3 Debilitatas aliqua parte corporis. *Vel*, Quæ aliquo vitio corporis laborarent. 4 Nec vero cuique suam filiam collocare licebat cui vellet, neque emptori sine fid. 5 *Videntur in Gr. exemplaribus prepostere collocata esse quædam verba, & esse hic sensus*, Et hæc quidem apud illos honestissima consuetudo erat, ne iniuria illas afficerent, neque in aliam vrbem abducerent. Verum ad hæc vsque tempora non permansit: sed nouiss. aliud q. excogitauerunt. Nam postea quam in *sua vrbe* expugnatione vexati fuerunt & bonis euersi, vnusquis.

ægrotos efferendi in forum: (neque enim medicis vtuntur) vt de eorum languore consulant [1] qui eos adeunt, siquis & ipse eundem passus est morbum, aut alium vidit patientem. Hæc viri qui illos adeunt consulunt, hortanturque ad ea quæ ipsi faciendo effugerint similem morbum, aut alium nouerint effugisse. Nec fas est cuiquam ægrotantes præterire silentio, nec antequam explorauerit quonam ille morbo laboret.

CXCVIII Sepulcra eisdē in melle sunt: luctus funebres Ægyptiacis persimiles. Quoties autem cum vxore miscetur vir Babylonius, adhibito thymiamati assidet, & ex altera parte mulier idē facit. Quin etiam sub diluculum abluuntur ambo, nullum vas priusquam se abluerint tacturi. Eadem & hæc Arabes faciunt.

CXCIX Vna iisdem Babyloniis lex est omnibus modis fœda. nempe omnibus mulieribus indigenis commune est, semel in vita ad Veneris templum desidentibus, cum externis viris consuetudinem habere. Ceterum quum pleræque sint diuitiis tumētes, [2] quę sui copiam facere recusent, hæ vehiculis cameratis vectæ, pro templo consistunt, relicta interim à tergo magna famulitii turba. Pleræq; etiam hunc in modum faciunt. Ad templum Veneris sedent nodis corollisque tēpora reuinctæ multę mulieres, è quibus aliæ accedunt, aliæ discedunt. Nam diuerticula vndecunque sic funiculis distincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit deligendam. Porro quum semel illic consederint, non prius domum regrediuntur quam hospitum aliquis pecuniā mulieri in sinum iniecerit, & cum eadē à fano seorsum abducta rem habuerit. Hospitem autem illum qui pecuniam obtulit, dicere oportet, Ego tibi deam Mylittam imploro. Mylittā enim Assyrii Venerem appellant. Ac vero pecuniam illam, quantulacunque sit, non fas est reiicere, [3] siquidem in sacrum conuertitur vsum. Neque mulieri etiam permittitur hospitem aliquem repudiare: sed quicunq; is est qui pecuniam obiecerit primus, hunc illa sequitur citra delectum. Postremo vbi iam congressa fuerit cum externo mulier, [4] dea expiata, domum reuertitur. At deinceps [5] haud ita multo conduxeris. Iam, quæ forma sunt elegantiori, citius discedunt: quæ vero deformes, diutius coguntur desidere pro templo

τοὺς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· (οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἰητροῖσι) προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλεύουσι περὶ τῆς νούσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε ὁκοῖον ἂν ἔχῃ ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες συμβουλεύουσι, καὶ παραινέουσι ἅσσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὔ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν ἐπείρηται ἥντινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δέ 10 σφι ἐν μέλιτι, θρῆνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσάκις δ' ἂν μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλώνιος, περὶ θυμίημα καταγιζόμενον ἵζει, ἑτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τὠυτὸ τοῦτο ποιέει. ὄρθρου δὲ γινομένου, λοῦνται ἀμφότεροι· ἄγγεος γὰρ οὐδενὸς ἅψονται πρὶν ἂν λούσωνται. ταῦτα δὲ ταὐτὰ καὶ Ἀράβιοι ποιέουσι. Ὁ δὲ δὴ αἴσχιστος τῶν νόμων ἐστὶ τοῖσι Βαβυλωνίοισι, ὅδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἱζομένην ἐς ἱρὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζόῃ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ. πολ- 20 λαὶ δὲ καὶ οὐκ ἀξιούμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλλῃσι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐν καμάρῃσι ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱρὸν ἑστᾶσι. θεραπηίη δέ σφι ὄπισθε ἕπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὧδε. ἐν τεμένεϊ Ἀφροδίτης κατέαται στέφανον περὶ τῇσι κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμιγγος πολλαὶ γυναῖκες. αἱ μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναικῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. ἔνθα ἐπεὰν ἵζη- 30 ται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία, ἤ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα, μιχθῇ ἔξω τοῦ ἱροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε, Ἐπικαλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα. Μύλιττα δὲ καλέουσι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον, μέγαθός ἐστι ὅσον ὦν. οὐ γὰρ μὴ ἀπώσηται. οὐ γάρ οἱ θέμις ἐστί. γίνεται γὰρ ἱρὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ ἐμβαλόντι ἕπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. ἐπεὰν δὲ μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία· καὶ 40 τὠπὸ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις ὥς μιν λάμψεαι. ὅσαι μέν νυν εἴδεός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ καὶ μεγάθεος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορφοι αὐτέων εἰσί, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, 51

1 Accedentes igitur ad ægrotum siqui aut eodem morbo laborauerint, aut laborantem aliū viderint, de illo consilium dant, hortant. 2 Quæ se aliis immiscere dedignantur, hæ vel. 3 Siquidem illa fit sacra. 4 Rite factis deæ sacris. 5 Nihil tam magnum est quo dato potiri illis possis.

οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τριέτεα καὶ τετράετεα μετεξέτεραι μένουσι. ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστᾶσι. εἰσὶ δὲ αὐτῶν πατριαὶ τρεῖς, αἳ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς μοῦνον· τοὺς ἐπείτε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον, ποιεῦσι τάδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὅλμον, καὶ λεήναντες ὑπέροισι, σῶσι διὰ σινδόνος. καὶ ὃς μὲν ἂν βούληται αὐτῶν, ἅτε μᾶζαν μαξάμενος ἔχει, ὁ δὲ, ἄρτου τρόπον ὀπτήσας. Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέργαστο, ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἑωυτῷ ποιήσασθαι. τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον, οἰκημένον δὲ πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, πέρην τοῦ Ἀράξεω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ δὲ οἵτινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μείζων καὶ ἐλάσσων εἶναι τοῦ Ἴστρου. νήσους δὲ ἐν αὐτῷ Λέσβῳ μεγάθεα παραπλησίας συχνάς φασι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι, ἀνθρώπους οἳ σιτέονται τὸ μὲν θέρος ῥίζας ὀρύσσοντες παντοίας, καρποὺς δὲ ἀπὸ δενδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς φορβὴν κατατίθεσθαι ὡραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι τὴν χειμερινήν. ἄλλα δέ σφι ἐξευρῆσθαι δένδρεα καρποὺς τοιούσδε τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπείτε ἂν ἐς τωυτὸ συνέλθωσι κατὰ εἴλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται, κύκλῳ περιιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ. ὀσφραινομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὀδμῇ, κατά περ Ἕλληνας τῷ οἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον μεθύσκεσθαι, ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς ἀοιδὴν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται δίαιτα εἶναι. ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματιηνῶν, ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἑξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας διέλαβε Κῦρος. στόμασι δὲ ἐξερεύγεται τεσσεράκοντα, τῶν τὰ πάντα πλὴν ἑνὸς ἐς ἕλεά τε καὶ τενάγεα ἐκδιδοῖ. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοικῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὠμοὺς σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ νομίζοντας χρᾶσθαι φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἓν τῶν στομάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην θάλασσαν. Ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα ἐστὶ ἐπ' ἑωυτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἑτέρῃ θαλάσσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἕλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία τυγχάνει ἐοῦσα. ἡ δὲ Κασπίη, ἐστὶ ἑτέρη ἐπ' ἑωυτῆς, ἐοῦσα μῆκος μὲν πλόου, εἰρεσίῃ χρεωμένῳ, πεντεκαίδεκα ἡμερέων, εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτη ἐστὶ αὐτὴ ἑωυτῆς, ὀκτὼ ἡμερέων. καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἑσπέρην φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρα-

ἢ Ματι-νῶν.

antequam legi faciant satis. Fitque interdum vt vno atque altero anno aut etiam triennio atque diutius expectare oporteat miseras.[1] Alicubi, nempe in Cypro, similis quædam lex est. Hæc sunt Babyloniorum instituta. quorum tres sunt [2]familiæ, quæ nullo alio nisi piscibus victitant. quos captos vbi arefecerunt ad solem, hoc faciunt: In pilam coniiciunt, ac pistillis pinsunt:[3] deinde linteis conseruant, vnde quisquis vult conspergit, offamque facit quam in modum panis torreat. ¶ CYRO, post hanc gentem ab eo subactam, incessit cupido MASSAGETAS in suam potestatem redigendi. Quæ gens fertur & magna esse & strenua, ad auroram solisque ortum sita, trans Araxem fluuium eregione Issedonorum. Sunt etiam qui eam Scythicæ nationis esse dicant. Araxes Istro maior & idem minor esse memoratur: & in eo frequentes insulæ Lesbo pares magnitudine: & homines qui illas incolunt, æstate vesci radicibus quibuslibet quas ipsi euellunt: arborum autem fructus quos maturos comperiunt, in cibū reponere, quo per hyemem vescantur. Ab illis inuentas etiam esse arbores talē fructum ferentes, qui iactus ab illis in ignem quē turmatim collecti accenderint, odore suo eos circumquaque confidentes perinde inebriat ac vinum Græcos: & eo vehementius quo plus eius fructus fuerit iniectum, donec ad tripudiandum cantandumque consurgant. Atque hæc fertur eorum esse viuendi cōsuetudo. Araxes porro fluuius à Mantienis quidem, vnde & Gyndes (quem Cyrus in trecentos ac sexaginta diduxit riuos) fluit, sed per sexaginta ora prorumpens, quæ, vno excepto, in paludes eluuiesque euoluuntur. vbi feruntur homines habitare qui crudis victitent piscibus, & pro vestibus vtantur vitulorum marinorum pellibus. Reliquum illud per apertum fluit in mare Caspium, quod mare per sese est, nec vllo cum alio commiscetur. Nam & illud quod Græci omne pernauigant, & id quod extra columnas est, Atlanticum dictum & rubrum, idem est mare. Caspium vero est alterum, ac per seipsum, longitudinis quindecim dierum, cursui nauis quæ remis vtatur: latitudinis, vbi spatiosissimum est, octo dierum. Est autem, qua ex parte ad vesperum vergit, Caucaso prætentum

CC CCI CCII CCIII

1 Sed & in aliqua Cypri parte simil. 2 Tribus. 3 Lege σῶσι, quum σῶσι vera sit scriptura. id est, incernunt per linteum.

tentum monte, cuius cum maxima vastitas tum summa est altitudo, multasq; atque omnifarias gentes habet, ac pleraque omnes agresti materia victitantes: vbi arborum frondes [1] iis quæ sunt apud nos similes feruntur esse. quibus contusis & aqua dilutis illi animalia in suis vestibus pingere dicuntur: eaque animalia nunquam elui, sed perinde ac si ab initio essent intexta, sic cum reliqua lana veterascere. Horum quoq; hominũ concubitus, sicuti pecorum, in propatulo esse.

CCIV Et huius quidem maris quod Caspium vocatur, partem quę ad vesperam vergit, Caucasus disterminat: qua vero parte vergit ad auroram orientemque solem, planities excipit prospectu immensę magnitudinis. Quam spatiosam planitię non ex minima parte Massagetæ possident, quibus bellum Cyrus inferre cupiebat, multis ac magnis solicitatus incitatusq; caussis. Primum sua genitura, quod videbatur maius quiddam homine esse: secundo loco, felicitate qua fuerat vsus aduersus hostes, quamcunque enim gentem Cyrus inuaserat, ea gens nullo pacto poterat euadere.

CCV ¶ Erat autem Massagetarũ regina defuncto viro, TOMYRIS nomine, [2] ad quam in coniugium petendam Cyrus misit verbo duntaxat, volẽs eam habere vxorem. at illa animaduertens non se in coniugium, sed regnum Massagetarum peti, accessum Cyro interdicit. Postea Cyrus, quum dolus non procederet, progressus vsq; ad Araxem, aperte infesto cum exercitu in Massagetas tendit. Flumen pontibus iungit, quibus copias traiiciat, factisq; nauibus turres desuper ædificat.

CCVI Ad quem in hoc labore occupatũ, Tomyris caduceatorẽ misit, qui diceret, Rex Medorum desine incumbere in quæ incũbis, nescius an ista quæ constituisti, tibi conducibilia erunt. Omisso incepto, apud tuos ipsius regna, & nos sine finium quorum sumus principes, esse. Verum tu admonitionibus his vti noles, & omnia males quam quietem. [3] Quod si tantopere affectas lacessere Massagetas, fer quam sustines ærumnam. Sed desiste iungere fluuium: à quo nobis tridui itinere digressis, traiicito in nostram regionem: aut, si mauis, nos excipere in vestram, tu hoc idem facito. Hæc vbi Cyrus audiuit, accitis Persarum primoribus coa-

τείνει, ἐὼν ὀρέων καὶ πλήθεϊ μέγιστος, καὶ μεγάθεϊ ὑψη- | τῶν ὀρ. ἐ πλ. μέγιστον, ἐμ. ὑψηλότατον.
λότατος. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἑ-
ωυτῷ ἔχει ὁ Καύκασος, τὰ πολλὰ, πάντα ἀπ' ὕλης
ἀγρίης ζώοντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσδε
ἰδέης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε
καὶ παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἑωυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆ-
τα ἐγγράφειν. τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλ-
λὰ συγκαταγηράσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατάπερ
ἐνυφανθέντα ἀρχήν. μίξιν τε τούτων τῶν ἀνθρώ-
10 πων εἶναι ἐμφανέα, κατάπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ
μὲν δὴ πρὸς ἑσπέρην τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς
Κασπίης καλεομένης ὁ Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ 53
πρὸς ἠῶ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα, πεδίον ἐκδέκε-
ται, πλῆθος ἄπειρον ἐς ἄποψιν. τοῦ ὦν δὴ πεδίου
τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην μοίρην μετέχουσι οἱ
Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος ἔσχε προθυμίην στρα-
τεύσασθαι. πολλά τε γάρ μιν καὶ μεγάλα τὰ ἐπ-
αείροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶτον μὲν ἡ γένεσις,
τὸ δοκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου· δεύτερα δὲ, ἡ
20 εὐτυχίη ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη. ὅκη γὰρ
ἰθύσειε στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν ἐκεῖ-
νο τὸ ἔθνος διαφυγέειν. Ἦν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀποθα-
νόντος γυνὴ τῶν Μασσαγετέων βασίλεια· Τόμυρίς
οἱ ἦν οὔνομα. ταύτην πέμπων ὁ Κῦρος ἐμνᾶτο τῷ
λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἣν ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις, συνιεῖ-
σα οὐκ αὐτήν μιν μνώμενον, ἀλλὰ τὴν Μασσαγετέων
βασιληΐην, ἀπείπατο τὴν πρόσοδον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦ-
το, ὥς οἱ δόλῳ οὐ προεχώρεε, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀρά-
ξεα, ἐποιέετο ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας
30 στρατηΐην, γεφύρας τε ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ δια-
βάσιας τῷ στρατῷ, καὶ πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν δια-
πορθμευόντων τὸν ποταμὸν οἰκοδομεόμενος. Ἔ-
χοντι δέ οἱ τοῦτον τὸν πόνον, πέμψασα ἡ Τόμυρις κή-
ρυκα, ἔλεγε τάδε, Ὦ βασιλεῦ Μήδων, παῦσαι
σπεύδων τὰ σπεύδεις. οὐ γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς και-
ρὸν ἔσται ταῦτα τελεόμενα. παυσάμενος δὲ, βα- | γρ. πλεύμενα.
σίλευε τῶν σεωυτοῦ, καὶ ἡμέας ἀνέχευ ὁρέων ἄρχον-
τας τῶν περ ἄρχομεν. οὐκ ὦν ἐθελήσεις ὑποθήκῃσι
τῇσιδε χρέεσθαι, ἀλλὰ πάντως μᾶλλον ἢ δι' ἡσυ- | γρ. πάντων
40 χίης εἶναι· σὺ δὲ εἰ μεγάλως προθυμέαι Μασσαγε-
τέων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον μὲν, τὸν ἔχεις ζευγνὺς
τὸν ποταμὸν, ἄφες. σὺ δὲ, ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ
τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμερέων ὁδὸν, διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέ-
ρην. εἰ δ' ἡμέας βούλεαι ἐσδέξασθαι μᾶλλον ἐς τὴν ὑμετέ-
ρην, σὺ τωὐτὸ τοῦτο ποίεε. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος
συνεκάλεσε Περσέων τοὺς πρώτους· συναγείρας δὲ

---

1 *Græca verba suspecta hic sunt.* 2 Hanc Cyrus per quosdam quos miserat, simulatis verbis ambiebat, vxorem sibi habere volens. At Tomyris vbi non se sed Massagetarum regnum ab illo ambiri animaduertit, accesſ. &c. 3 Quid? admonitionibus his vti noles & omnia quieti antepones? Atqui, si tanto lacessendi Massagetas desiderio teneris, agedum omitte quem fers in consternendo pontibus fluuio laborem, & nobis trid.

τούτοισι, ἐς μέσον σφι προετίθεε τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος ὁκότερα ποιέει. Τῶν δὲ κατὰ τὠυτὸ αἱ γνῶμαι συνεξέπιπτον, κελευόντων ἐσδέκεσθαι Τόμυριν τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐς τὴν χώρην. Παρεὼν δὲ, καὶ μεμφόμενος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς, ἀπεδείκνυτο ἐναντίην τῇ προκειμένῃ, λέγων τάδε, Ὦ βασιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ἐπεί με Ζεὺς ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὁρῶ σφάλμα ἐὸν οἴκῳ τῷ σῷ, κατὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα τὰ ἐόντα ἀχάριτα, μαθήματα γέγονε. εἰ μὲν ἀθάνατος δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμὲ σοὶ ἀποφαίνεσθαι· εἰ δ' ἔγνωκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σὺ εἶς, καὶ ἑτέρων τοιῶνδε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπηΐων ἐστὶ πρηγμάτων. περιφερόμενος δὲ, οὐκ ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν. ἤδη ὦν γνώμην ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρήγματος τὰ ἔμπαλιν ἢ οὗτοι. εἰ γὰρ ἐθελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους ἐς τὴν χώρην, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἔνι. ἑσσωθεὶς μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν. δῆλα γὰρ δὴ ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω φεύξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ, οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἕποιο φεύγουσι. τὠυτὸ γὰρ ἀντιθήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους, ἐλᾷς ἰθὺς τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. χωρίς τε τοῦ ἀπηγημένου, αἰσχρόν τι καὶ οὐκ ἀνασχετὸν, Κῦρόν γε τὸν Καμβύσεω γυναικὶ εἴξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς μάχης. νῦν ὦν μοι δοκέει, διαβάντας προελθεῖν ὅσον ἂν ἐκεῖνοι ὑπεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦντας, πειρᾶσθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθέες. τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδράσι τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας, καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴνου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ φλαυρότατον, τοὺς λοιποὺς αὖτις ἐξαναχωρέειν ἐπὶ τὸν ποταμόν. ἢν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἁμάρτω, κεῖνοι ἰδόμενοι ἀγαθὰ πολλὰ, τρέψονταί τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων. Γνῶμαι μὲν αὗται συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεὶς τὴν προτέρην γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἑλόμενος, προηγόρευε

ἢ προκειμ. γνώμῃ,

ἢ ἀχάριτα,

ἔνι

54

ctisque, in medium rem proponit, consulens vtrum sibi agendum constituerent. Illorũ in idem cõuenere sententiæ, iubentium recipi in ipsorum regionem cum suo exercitu Tomyrin. CCVII Quã sententiam Crœsus Lydus quum adesset, improbat, contrarium differens his verbis, Equidem tibi, rex, etiam antea dixi, quandoquidem Iupiter tibi me tradidit, quicquid animaduertero errati in tua domo, id omne me pro viribus auersurũ. nam mei casus, etsi ingrati, mihi tamẽ extitere disciplinę. Si tibi esse videris immortalis, & eiusmodi exercitui præesse, nihil est opus vt meam tibi dicã sententiã: sin vero te quoq; agnoscis hominem esse, & aliis talibus præesse, illud in primis discito, humanarum rerum circulum esse, qui rotatus, semper eosdem fortunatos esse non sinit. Ideoq; de hac quam proposuisti re, secus ego atque isti sentio. Si enim hostes in hanc terrã volemus excipere, id tibi ex hoc periculũ erit, ne fugat⁹ omne amittas imperium: quia haud dubie victores Massagetæ, non se retro fuga recipient, sed tuas prouincias adorientur. Victor autẽ tu non adeo multũ vincis quàm multum si traiiciens in terram illorum, victis Massagetis instabis fugientibus. [1] Hoc enim pro illo substituito consilium, [2] vt victo hoste, recta pergas ad subigendum Tomyridis regnum, & quidem sine duce. Turpe est enim atq; intolerabile, Cyrũ, Cambysis filium, mulieri cedentem detrectare pugnam. Itaque mihi placet, traiectis copiis procedere eousque dum illi in occursum prodeant: atque dehinc [3] ita faciendo, dare operam vt illos superemus. Namque, vt ego audio, Massagetæ bonorum sunt Persicorum insueti, & magnorum commodorum expertes. his ergo viris propone in nostris castris magnam instructarum epularum copiã, magna vi pecorum interfecta, cum magna etiam vi poculorum vini meri, atque omnis cibariorum generis. Hoc vbi fecerimus, imbecillissimis quibusque militum ibi relictis, cum reliquis ad flumen nos recipiamus. Tantis enim bonis cõspectis illi (nisi me fallit opinio) se ad ea conuertent: vnde nobis supererit facultas magnas res perpetrandi. CCVIII Atq; hæc quidem [4] in discussionem venere sententiæ. Cyrus autẽ, priore repudiata, Crœsiq; probata sententia, indixit

1 Eccum idem ipsum opponam illi *quod dixi, illos, si vicerint, adorituros tuas prouincias*, fore vt victo hoste, *&c.* 2 Te, victo hoste, recta perrecturum ad Tomyridis regnum. Ac præter illud quod est commemoratum, turpe est atque intol. 3 Ita *vt dicam* fac. 4 Propositæ fuerunt sen.

Tomyridi

Tomyridi vt retrocederet, vtpote se aduersus illam traiecturo. Illa, quemadmodum a principio spoponderat, retrocessit. Cyrus in Cambysis filii sui (cui regnum tradebat) manus præbuit Crœsum, ac maiorem in modum vt hominem honore beneficiisque prosequeretur, præcepit, si sua aduersus Massagetas traiectio nō recte cederet. Hæc vbi præcepit, eosque remisit in Persidem, ipse cū copiis suis flumen traiecit.

CCIX

Transmisso Araxe vbi nox aduenit, vidit per quietē talem visionem: Videbatur Cyrus somnis cernere maximū natu filiorū Hystaspis, habentem in humeris alas, quarū altera Asiam, altera Europam inumbraret. Hystaspi (qui Achæmenides erat, [1] Arsamenis filius) erat ex liberis natu maximus Darius, tunc ferme vicesimū ætatis annum agens, in Perside relictus quod non maturus militiæ esset. Experrectus Cyrus visum suum [2] intra se retractabat: quod quum ei magni momēti videretur, vocato Hystaspi remotis arbitris, inquit, Filius tuus, Hystaspes, mihi atque regno meo insidiari deprehensus est: hoc [3] vnde procul dubio nouerim, per me noscas licet. Dii mihi, quod mei curā gerunt, quæcunque euentura sunt, ostendunt. Siquidem proxima nocte inter quietem vidi liberorum tuorum natu maximum, in humeris habentem alas, quarum altera Asiam, altera Europam inumbraret. Ex quo viso [4] nulla tergiuersatio est quin ab illo mihi tēdantur insidiæ. Quapropter tu quāprimum in Persidem reuertere: facitoque vt quum ego subactis Massagetis illuc rediero, filium tuū mihi sistas ad caussam dicendā.

CCX

Et Cyrus quidem hæc loquutus est, scilicet quod sibi insidiari Dariū suspicabatur. At dæmon ei portendebat ipsum ibi mortem oppetiturū, & eius regnum ad Dariū esse peruenturum. Respondens illi Hystaspes, Absit, inquit, rex, vt quispiā vir genere Perses, tibi moliatur insidias: quod si quis sit, is primo quoque tempore morte mulctetur. tu enim Persas ex seruis liberos, ex subditis, aliorū hominū dominos effecisti. Quod si qua tibi visio filiū meū indicat rebus nouis cōtra te studere, ego tibi eum [5] exhibeo pro tuo arbitratu tractandū. Hoc reddito responso, Hystaspes traiecto Araxe in Persidē contendit, Cyro filiū suum Dariū custoditurus.

Τομύρι ἐξαναχωρέειν, ὡς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ' ἐκείνην. ἡ μὲν δὴ ἐξανεχώρεε, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα. Κῦρος δὲ Κροῖσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθεὶς τῷ ἑωυτοῦ παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιληίην ἐδίδου, καὶ πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιέειν, ἢν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ· ταῦτα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας, αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμόν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ. Ἐπεί τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξεα, νυκτὸς ἐπελθούσης, εἶδε ὄψιν εὕδων ἐν τῇ Μασσαγετέων τῇ χώρῃ, τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὁρᾶν τῶν Ὑστάσπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος, ἐόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσβύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἴκοσί κου μάλιστα ἔτεα. καὶ οὗτος κατελέλειπτο ἐν Πέρσῃσι, (οὐ γὰρ εἶχέ κω ἡλικίην στρατεύεσθαι) ἐπεὶ ὦν δὴ ἐξηγέρθη ὁ Κῦρος, ἐδίδου λόγον ἑωυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὡς δέ οἱ ἐδόκεε μεγάλη εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπολαβὼν μοῦνον, εἶπε, Ὕστασπες, παῖς σὸς ἐπιβουλεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἑάλωκε. ὡς δὲ ἀτρεκέως ταῦτα οἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδονται, καί μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα· ἤδη ὦν ἐν τῇ παροιχομένῃ νυκτὶ εὕδων, εἶδον τῶν σῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ὦν ἐστὶ μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὄψιος ταύτης οὐδεμία, τὸ μὴ κεῖνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω ἐς Πέρσας, καὶ ποίεε ὅκως, ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσῃς τὸν παῖδα ἐς ἔλεγχον. Κῦρος μὲν δοκέων Δαρεῖόν οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τάδε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε ὡς αὐτὸς μὲν τελευτήσειν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληίη αὐτοῦ περιχωρέοι ἐς Δαρεῖον. ἀμείβεται ὦν δὴ ὁ Ὑστάσπης τοισίδε, Ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγονώς, ὅστις τοι ἐπιβουλεύοι· εἰ δ' ἐστί, ἀπόλοιτο ὡς τάχιστα· ὃς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἁπάντων. εἰ δέ τίς τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγώ τοι παραδίδωμι χρᾶσθαι αὐτῷ τοῦτο, ὅ τι σὺ βούλεαι. Ὑστάσπης μὲν τούτοισι ἀμειψάμενος, καὶ διαβὰς τὸν Ἀράξεα, ἤιε ἐς Πέρσας, φυλάξων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον.

γρ. Ἀρσάνεος,

γρ. ἐπιβουλεύοι·

1 Arsacis nam & vet. cod pro Ἀρσάμεος habent Ἀρσάκεος. 2 Apud se examinabat. Vel, in disquisitionem vocabat. Ad verbum, sibi ipsi rationem illius visi reddebat. 3 Vnde certo cōpererim. 4 Nulla ratione negari potest quin &c. 5 Idest, Offero. Vel, exhibere paratus sum.

Κῦρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδὸν, ἐποίεε κατὰ τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα Κύρου τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεα, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀχρηίου, ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορὶς τοῦ στρατοῦ, τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε ἀλεξομένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες ἐδαίνυντο. πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου, εὗδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς μέν σφεων ἐφόνευσαν, πολλῷ δ' ἔτι πλεῦνας ἐζώγρησαν, καὶ ἄλλους καὶ τὸν τῆς βασιλείης Τομύριδος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετέων, τῷ οὔνομα ἦν Σπαργαπίσης.

Τομύριος (margin)

Ἡ δὲ, πυθομένη τά τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμπουσα κήρυκα παρὰ Κῦρον, ἔλεγε τάδε. Ἄπληστε αἵματος Κῦρε, μηδὲν ἐπαρθῇς τῷ γεγονότι τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμπιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλέειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιούτῳ φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ μάχῃ κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὦν ἐμέο εὖ παραινεούσης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδούς μοι τὸν παῖδα, ἄπιθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγετέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ ταῦτα οὐ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμνυμι τὸν Μασσαγετέων δεσπότην, ἦ μήν σε ἐγὼ καὶ ἄπληστον ἐόντα, αἵματος κορέσω.

Κῦρος μέν νυν, τῶν ἐπέων τούτων οὐδένα λόγον ἐποιέετο. ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύριδος παῖς Σπαργαπίσης, ὥς μιν ὅ τε οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε. ὡς δὲ ἐλύθη τε τάχιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἑωυτόν. καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ.

Τομύριος (margin)

Τόμυρις δὲ, ὥς οἱ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν τὴν ἑωυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρῳ. ταύτην τὴν μάχην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρίνω ἰσχυροτάτην γενέσθαι, καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω τοῦτο γενόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς διαστάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν. μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ βέλεα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσί τε καὶ τοῖσι ἐγχειριδίοισι συνέχεσθαι. χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλειν φεύγειν. τέλος δὲ οἱ Μασσαγέται περιεγένοντο. ἥ τε δὴ πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἑνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλήσασα αἵματος ἀνθρωπηίου Τόμυρις, ἐδίζητο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὡς δὲ εὗρε, ἐναπῆκε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν. λυμαινομένη δὲ τῷ νεκρῷ, ἐπέλεγε τάδε. Σὺ μὲν ἐμὲ ζῶσάν τε καὶ νικῶσάν σε μάχῃ,

¶ Cyrus autem Araxe traiecto progressus vni[9] dici iter, quę Crœsus admonuerat exequitur: relictaq; illic imbelli parte copiarū, mox cum expedita manu ad Araxem reuertitur. Hos itaque relictos ex Cyri exercitu aggrediens tertia Massagetani exercitus pars, sese defensantes interimit. Eadem, conspecto epularū apparatu, post aduersariorū cęde, ad epulandum discumbit: refertaq; cibo ac vino soporatur. Persę superuenientes horum multos occidunt, multoque plures viuos capiunt, cum alios, tum vero ducē eorum, reginę Tomyridis filiū, cui nomen erat SPARGAPISES. Tomyris, cognito exercitus ac filii sui casu, misso ad Cyrum caduceatore, ita inquit, Inexplebilis cruore Cyre ne spiritus tollas ex hoc quod actū est. Si fructu vitino, quo ipsi distenti adeo desipitis vt descendente in corpus vino improba à vobis verba fundantur, si tali veneno filium meum vicisti, dolo, non prœlio, es superior. Quare meum admitte consilium, bene tibi consulentis: Abi, reddito mihi filio, ex hac regione, ferens impune quod tertiam Massagetarum partem profligasti. Quę nisi feceris, per Solē iuro Massagetarum dominum, fore vt ego te, etsi insatiabilem cruoris, tamen satiem. Hęc verba ad se perlata Cyrus pro nihilo habuit. Filius reginę Tomyridis Spargapises, vbi à vino relaxatus didicit [1] se in malo esse, exorauit à Cyro vt vinculis solueretur. Statimq; quum solutus est ac manuū compos effectus, seipsum interemit: atque hic quidem talem obiit mortem. ¶ Tomyris autem, quum Cyrus ipsi non auscultaret, contractis suis copiis ita conflixit cum Cyro, vt hanc pugnā ex omnibus quę inter barbaros extiterunt, acerrimam censeam extitisse. Eam autem ita gestam fuisse accipio: Primum vtrosque spatio inter se distantes, sagittas misisse: deinde sagittis absumptis concurrentes, lanceis pugionibusque [2] fuisse consertos: ac diu pugnantes perstitisse, neutris fugere volentibus: ad extremū Massagetas superiores extitisse: ibique cum permagnam exercitus Persici partem tum vero Cyrum ipsum occubuisse, quum vnū de triginta omnino regnasset annos. Cuius cadauer inter cęsorum Persarū stragē Tomyris perquisitum quū inuenisset, caput in vtrē demisit quē humano cruore cōplerat: mortuoque insultans inquit, Tu quidē meū viuentis & in pugna victricis

CCXI CCXII CCXIII CCXIV

1 In quod malum incidisset. *Vel*, *Quantum malum sibi accidisset*. 2 Manus conseruisse.

filium

filium perdidisti dolo captum: at ego te (prout interminata sum) cruore saturabo. Hæc de Cyri vitæ exitu: de quo quũ multa referantur, is qui mihi maxime verisimilis videtur à me commemoratus est. ¶ Massagetæ & amictum gerunt

CCXV

& victum habent Scythico similem. Ex equis prœliantur,[1] & pedibus. vtroque enim genere valent. Sagittarii item sunt atque hastati, sagares,[2] *hoc est pugiones*, è more gestantes: in omnibus auro vtentes & ære. Vtuntur nanq; ære in omnibus quæ ad hastas, ad pharetras, ad sagares pertinent: auro autem in cunctis quę ad capitis, ad balteorum, ad axillarum ornamentum spectant. Equorũ itidem pectoribus æreos thoraces circumdant. [3] Circa frenum, frenaque & phaleras, aurum adhibent: ferro atq; argento nihil prorsus vtentes: nam quum in eorũ regione immensa sit auri atque æris copia, ferri tamen atque argenti nihil est.

CCXVI

Moribus his vtuntur: Singuli quidem vxorem ducunt, sed ea communiter vtuntur. Nam quod Græci memorant facere Scythas, id non Scythæ faciunt, sed Massagetæ. siquidẽ vir Massageta quoties cupidine capitur mulieris, suspensa ad plaustrum pharetra, sine pudore cõcumbit. Terminus vitæ nullus eis propositus est: sed vbi quis admodũ senuit, conuenientes propinqui eum immolãt, & cum eo aliquot pecudes: quarum carnibus pro epulo, vbi coxerunt, vescuntur. quod genus obitus apud eos beatissimum habetur. Languore extinctos nõ edunt, sed terra operiunt, loco damni putantes quod ad immolationẽ nõ peruenerint. Nihil omnino serunt: sed pecoribus victitant, piscatuque, quem eis abunde Araxes fluuius suppeditat: lac autem potitant. Ex diis vnum Solem venerantur, cui equos immolant. [4] Hic autem eis mos sacrificandi, vt deorum pernicissimo è quadrupedibus omnibus pernicissimum mactent.

ἀπολέσασα παῖδα τὸν ἐμὸν, ἑλὼν δόλῳ. σὲ δ' ἐγὼ, „ κατάπερ ἠπείλησα, αἵματος κορέσω. τὰ μὲν δὴ „ κατὰ τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολλῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται. Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίην τῇ Σκυθικῇ φορέουσι, καὶ

γρ. Περσικῇ

δίαιταν ἔχουσι. ἱππόται δὲ εἰσὶ καὶ ἄνιπποι· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ αἰχμοφόροι, σαγάρις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται. ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμὰς καὶ ἄρδις καὶ σαγάρις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστῆρας καὶ μασχαλιστῆρας, χρυσῷ κοσμέονται. ὡς δ' αὔτως τῶν ἵππων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα, χαλκέους θώρηκας περιβάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινοὺς καὶ στόμια καὶ φάλαρα, χρυσῷ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφι ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλκὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται τοιοῖσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτῃσι δὲ ἐπίκοινα χρέωνται. τὸ γὰρ Σκύθας φασὶ Ἕλληνες ποιέειν, οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιεῦντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς γὰρ ἐπιθυμήσει γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν φαρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἁμάξης, μίσγεται ἀδεῶς. οὖρος δὲ ἡλικίης σφι προκέεται ἄλλος μὲν οὐδεὶς, ἐπεὰν δὲ γέρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα ἅμα αὐτῷ· ἑψήσαντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφι νενόμισται. τὸν δὲ νούσῳ τελευτήσαντα οὐ κάρτα

γρ. κατασιτέονται

σιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπτουσι, συμφορὴν ποιεύμενοι ὅτι οὐκ ἵκετο ἐς τὸ τυθῆναι. σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι καὶ ἰχθύων· οἳ δὴ, ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξεω ποταμοῦ παραγίνονται. γαλακτοπόται δὲ εἰσί. θεῶν δὲ μοῦνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους· νόμος δὲ οὗτος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

1 Et absque equis. *Gall. Ils combatent à pied & à cheual.* 2 *Alii sagarin securis genus esse putãt, & ipsemet Valla sic alibi vertit.* 3 Circum habenas fr. 4 Est autem institutum hoc sacrificium vt deorum pernicissimo omnium mortalium pernicissimum mactent. *Sed Valla κτηνῶν legit pro θνητῶν.*

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑ, ἐπιγραφομένη ΕΥΤΕΡΠΗ.

Τελευτήσαντος δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιληίην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης τῆς Φαρνάσπεω θυγατρός. τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτός τε πένθος μέγα ἐποιήσατο, καὶ τοῖσι ἄλλοισι προεῖπε πᾶσι τῶν ἦρχε, μέγα πένθος ποιέεσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης, Ἴωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρωίους ἐόντας ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἦρχε, καὶ δὴ καὶ Ἕλληνας, τῶν ἐπεκράτεε.

γρ. Ἑλλήνων

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμήτιχον σφέων βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑωυτοὺς πρώτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ Ψαμμήτιχος βασιλεύσας, ἠθέλησε εἰδέναι οἵτινες γενοίατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑωυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων, ἑωυτούς. Ψαμμήτιχος γὰρ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυνθανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἳ γενοίατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε· παιδία δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων δίδοι ποιμένι τρέφειν ἐς τὰ ποίμνια τροφήν τινα τοιήνδε, ἐντειλάμενος μηδένα ἀντίον αὐτῶν μηδεμίαν φωνὴν ἱέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ᾽ ἑωυτῶν κέεσθαι αὐτά, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγινέειν σφι αἶγας, πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος, τἆλλα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δὲ ἐποίεέ τε καὶ ἐνετέλλετο ὁ Ψαμμήτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλλαχθέντων τῶν ἀσήμων κνυζημάτων, ἥντινα φωνὴν ῥήξουσι πρώτην. τάπερ ὦν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ διέτης χρόνος ἐγεγόνεε, ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντί τε τὴν θύρην, καὶ ἐσιόντι, τὰ παιδία ἀμφότερα προσπίπτοντα, βέκκος ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας.

γρ. ἐπειδὴ — γρ. δίδωσι — γρ. ἐπάγειν — γρ. βεκὸς

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER secundus, qui inscribitur EVTERPE.

Cyro vita functo, regnum suscepit Cambyses, eius & Cassandanæ Pharnaspô genitæ filius: quã ante virum defunctam Cyrus ingenti luctu & ipse prosequutus est, & ceteris quibus imperabat, eam ingenti luctu prosequi precepit. His parentibus ortus [1] Cambyses, quum Iones & Æoles pro hereditariis suis seruis haberet, aduersus Ægyptios fecit expeditionem, comparato cum ex aliis tum vero è Græcis quibus dominabatur, exercitu. ¶ Ægyptii autem, priusquã apud eos regnaret Psammetichus, omnium hominũ se primos extitisse arbitrabantur: verũ Psammeticho regnum adepto, quũ incessisset cupido noscendi quinam primi hominum extitissent, ex eo tempore putauerunt Phrygas quam se priores extitisse, se vero quam ceteros. Enimuero Psammetichus, quum sciscitando quinam primi hominum extitissent, [2] nullũ exitum inuenire posset, huiusmodi rem machinatur: Pueros duos ex humilibus parentibus recens natos, tradit pastori inter pecora educandos hunc in modum: iubẽs *videlicet* neminem coram eis vocem vllã edere, sed in deserta casa ambos seorsum collocari, [3] eisdemque in tempore capras adduci: vbi autẽ lacte expleti forent, alia administrari. Hæc ideo faciebat iubebatque [4] Psammetichus, quod quæ vox prima ex his pueris erumperet, vbi inarticulate vagire desissent, audire cuperet: prout & contigit. Nam bimatus exacto tempore, pastori qui hæc administrabat, aperienti ianuam atque intranti, ambo infantes porrectis manibus occurrentes, beccos clamabant.

1 Cambyses, Iones quidem & Æoles pro paternis seruis habebat, sed aduersus Ægypt. *Senabit autem* paternis, *à patre relictis.* 2 Nullam rationem inire posset, 3 Eisdemque certis temporibus capr. 4 *Valla ita verterat*, Iubebatq; Psammet. quod cuperet ex pueris, vbi inarticulate vagire desisterent, audire: *legens* ἣν τινὰ φωνὴν, *pro* ἥντινα φωνὴν.

Quod pri-

Quod primo audiens pastor obticuit: quum verò crebrius adeunti & obseruanti idem verbum frequentaretur, ita demum re domino indicata, iussus ab eo, pueros attulit exhibuitque. Quos quũ & ipse Psammetichus audisset, percontabatur quinam homines beccos quippiam appellarent. Hæc percontans comperit Phrygas sic panem appellare. [1] Tali negotio argumentati, Phrygas se priores extitisse Ægyptii concesserunt.

III Quod ita actũ esse equidem ex sacerdotibus Vulcani, qui sunt Memphi, audiebam. Græci tamen cũ alia multa inepta memorant, tum vero Psammetichum pueros educãdos curasse apud mulieres quarũ linguas præcidisset. Hactenus de puerorum educatione referebant. Alia quoque apud Memphim audiui ex Vulcani sacerdotibus, cum quibus in colloquium veni. Quinetiam harum ipsarum rerũ gratia & Thebas & Heliopolin, *id est Solis vrbẽ*, me contuli, animo cognoscendi nunquid consentanea dicturi essent iis quę Memphi dicerentur. Nam Heliopolitani feruntur Ægyptiorum esse solertissimi. [2] Atq; ex iis narrationibus, quæ ad rem diuinã pertinentia audiui, ea non libenter enunciauerim, nisi ipsorum tantummodo nomina, existimans omnes homines idem sentire de his. quorum quicquid commemorabo, id oratione coactus cõmemorabo.

IV [3] ¶ QVÆ autem humanarũ rerum sunt, hæc ita referebant inter se constare: Omnium hominũ primos Ægyptios annũ comperisse, [4] distinguentes eũ in duodecim temporum menses. Et hæc comperisse ex astris: qui eo prudentius (vt mihi videtur) [5] hoc agunt quam Græci: quod Græci quidem tertio quoque anno intercalarem mensem introducunt, temporum gratia: Ægyptii vero numero tricenorum dierum, quibus duodecim menses taxant, adiiciunt quotannis quinos dies. vnde eis ratio circuli temporum constat eôdem redeuntis. Ægyptios quoque primos, duodecim deorum cognomina in vsu habuisse, & ab illis Græcos fuisse mutuatos. Itẽ primos diis & aras & simulacra & delubra statuisse: quinetiam animalia in saxis sculpsisse: [6] quarum rerum pleraque ita effecta opere demonstrabant. Præterea primum mortalium regnasse Menem,

τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν· ὡς δὲ πολλάκι φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος, οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότῃ, ἤγαγε τὰ παιδία κελεύσαντος ἐς ὄψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψαμμήτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βέκκος τι καλέουσι. πυνθανόμενος δὲ, εὕρισκε Φρύγας καλέοντας τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιούτῳ σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους εἶναι ἑωυτῶν. Ὧδε μὲν γενέσθαι τῶν ἱρέων τοῦ Ἡφαίστου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε μάταια πολλά, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ Ψαμμήτιχος ἐκταμών, τὴν δίαιταν οὕτως ἐποιήσατο τῶν παιδίων παρὰ ταύτῃσι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ τὴν τροφὴν τῶν παιδίων τοσαῦτα ἔλεγον. ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱρεῦσι τοῦ Ἡφαίστου· καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπολιν αὐτῶν τούτων εἵνεκεν ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοισι τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ Ἡλιουπολῖται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι. τὰ μέν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, 57 οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέεσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτῶν μοῦνον· νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτῶν ἐπίστασθαι. τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθέω αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἀναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι. Ὅσα δὲ ἀνθρωπήια πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι· πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἁπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτόν, δυώδεκα μέρεα δασαμένους τῶν ὡρέων ἐς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστέρων ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσῷδε σοφώτερον Ἑλλήνων (ὡς ἐμοὶ δοκέει) ὅσῳ Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὡρέων εἵνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυώδεκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ. καί σφι ὁ κύκλος τῶν ὡρέων ἐς τωὐτὸ περιϊὼν παραγίνεται. δυώδεκά τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοισι ἐγγλύψαι. τουτέων μέν νυν τὰ πλέω ἔργῳ ἐδήλουν οὕτω γενόμενα. βασιλεῦσαι δὲ πρῶτον ἀνθρώπων ἔλεγον Μῆνα. ἐπὶ

Margin: γρ. καλέ — γρ. ἱρ. Ἡφ. τῶν ἐν — γρ. παίδων — γρ. ἐξαναγκαζόμενος — γρ. ὁ Αἰγύπτιοι σφ.

1 Ex hac re coniecturam facientes, Phr. *Vel*, Quum hanc rem examinassent. 2 Verum quæ mihi ad deos pertinentia narrarunt, ea scriptis mãdare non libet, præter illorum nomina: quod idem de illis omnes homines scire existimem. Quæ autem præterea de his commem. 3 Quę autem ad res humanas spectant, hęc ita communi consensu referebant. Omn. 4 Atq; illi duodecim tempora distribuisse. Et hæc comp. 5 Annuum spatium exigunt ita distinctum. 6 Quæ ita se habuisse re ipsa comprobabant magna ex parte. Præt.

ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ, πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν ὑπερέχον τῶν νῦν ἔνερθε λίμνης τῆς Μύριος ἐόντων· ἐς τὴν ἀνάπλοος ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερέων ἐστὶ ἀνὰ τὸν ποταμόν. Καί μοι ἐδόκεον λέγειν περὶ τῆς χώρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ (ὅστις γε σύνεσιν ἔχει) ὅτι Αἴγυπτος, ἐς τὴν Ἕλληνες ναυτίλλονται, ἐστὶ Αἰγυπτίοισι ἐπίκτητός τε γῆ, καὶ δῶρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατύπερθε ἔτι τῆς λίμνης ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλόου, τῆς πέρι ἐκεῖνοι οὐδὲν ἔτι τοιόνδε ἔλεγον. Ἔστι δὲ ἕτερον τοιοῦτον. Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρης ἐστὶ τοιήδε. πρῶτα μὲν προσπλέων ἔτι, καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεὶς καταπειρητηρίην, πηλόν τε ἀνοίσεις, καὶ ἐν ἕνδεκα ὀργυιῇσι ἔσεαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτο δηλοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς ἐοῦσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖνοι, κατὰ ἡμέας διαιρέομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει. ταύτης ὦν οἱ ἑξήκοντα σχοῖνοί εἰσι· ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναί εἰσι ἀνθρώπων, ὀργυιῇσι μεμετρήκασι τὴν χώρην· ὅσοι δὲ ἧσσον γεωπεῖναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι· οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοίνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγης τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος, μέτρον ἐὸν Αἰγύπτιον, ἑξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴησαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν καὶ μέχρι Ἡλιουπόλιος ἐς τὴν μεσόγαιαν, ἐστὶ εὐρέα Αἴγυπτος, ἐοῦσα πᾶσα ὑπτίη τε καὶ ἄνυδρος, καὶ ἰλύς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι, παραπλησίη τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῷ τῇ ἀπὸ τῶν δυώδεκα θεῶν τοῦ βωμοῦ φερούσῃ ἔς τε Πῖσαν καὶ ἐπὶ τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου.

γρ. τὸ διάφορον ... γρ. ἴσας μῆκος εἶναι.

σμικρόν τι διάφορον εὕροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν ὁδῶν τουτέων τὸ μὴ ἴσας εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων. ἡ μὲν γὰρ ἐς Πῖσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδεῖ πεντεκαίδεκα σταδίων, ὡς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων· ἡ δὲ ἐς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροῖ ἐς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἄνω ἰόντι, στεινή ἐστι Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ τῆς Ἀραβίης ὄρος παρατέταται, φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον, αἰεὶ ἄνω τεῖνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θάλασσαν.

γρ. ἐς μεσαμβρίην τε καὶ νότον,

ac sub eo omnem Ægyptum, præter Thebaicam prouinciam, paluſtrem fuiſſe: ex eaque nihil eorũ quæ nunc ſunt ſupra ſtagnum Myrios, extitiſſe: in quod ſtagnum à mari per flumen ſeptem diebus nauigatur. Atq; de regione bene mihi dicere videbantur. manifeſtum enim eſt ei qui, ſi antea non audierit, tamen inſpexerit, (modo ſit ſolertia præditus) Ægyptum in quam Greci nauigant, acceſſionem eſſe terræ, ac fluminis donum: quinetiam loca quæ ſunt ſupra ſtagnũ hoc ſunt, ad trium vſque dierum nauigationem. De qua non iam tale quicquã commemorabant. Eſt autem & aliud tale: Ægyptiacæ regionis huiuſcemodi natura eſt: Iam primum quum Ægyptum verſus in alto curſum tenens, abes procul ab ea adhuc diurnæ nauigationis ſpatio,[1] patieris ſenſum cœni, etiam in aqua vndecim alta[2] paſſus: quæ res declarat eatenus eſſe humum aggeſtã. Ipſius autem Ægypti longitudo ſecundum mare, ſexaginta eſt ſchœnorum, *id eſt funiculorum*: quemadmodum nos Ægyptum diſtinguimus à ſinu Plinthinete, *id eſt Lateritio*, vſq; ad ſtagnum Selbonidis: ad quod mons Caſſius vſque pertingit. Itaque ab hac parte ſexaginta ſchœni ſunt. Etenim qui modicum terrę poſſidẽt, metiuntur illam[3] paſſibus: qui minus inopes terræ ſunt, metiuntur ſtadiis: qui multũ poſſident, paraſangis: qui plurimũ, ſchœnis. Conſtat autẽ paraſanga tricenis, ſchœnus, (qui menſura eſt Ægyptiaca) ſexagenis ſtadiis. Ita erat Ægyptus ſecundũ mare ſtadiorum triũ millium ſexcentorũ. Hinc ad Heliopolin mediterranea verſus AEgyptus ſpatioſa eſt,[4] ſupina omnis & aquarum inops ſimul ac limoſa. A' mari ad Heliopolin eũdo per ſuperiora, iter eſt eiuſdẽ ſpatii cuius id quod ab Athenis ab ara duodecim deorũ fert Piſam & ad delubrũ Iouis Olympii: quę itinera ſi quis cõputet, inueniet parum quiddam differre quominus paria ſint, ac non amplius quindecim ſtadiis. Nã vix quæ ex Athenis Piſam fert, quindecim ſtadia deſunt quominus ſit mille & quingentorũ ſtadiorum: at ea quæ à mari ad Heliopolin ducit, hunc ſtadiorũ numerũ complet. Ab Heliopoli autẽ per ſuperiora eundo Ægyptus anguſta eſt. nam ab vna parte mons Arabiæ exporrigitur, ab aquilone ferẽs ad meridiẽ atq; ad auſtrũ, ſemper ſurſũ tendens ad mare q; rubrũ vocatur.

V VI VII VIII

1 Demiſſa bolide, *id eſt nautico perpendiculo*, cœnum erues, etiam in aq. 2 Vlnas. Gr. ὀργυιαί. 3 Vlnis. Gr. ὀργυιῇσι.
4 Depreſſa. i. *campeſtris, non montoſa.*

Ibi inſunt

Ibi insunt & lapidicinæ, ad pyramides quæ sunt apud Memphin, excisæ. Ab hac quidem parte desinens mons,[1] declinat in quæ dictum est. Qua vero parte productior seipso est, duorum ego audiebam mensium itineris esse ab aurora ad hesperum: & eius extrema quæ ad auroram vergunt, feracia thuris esse. Atque hic quidem mons talis est. Quo autẽ latere Africã Ægyptus spectat, alius mons saxeus extenditur, in quo pyramides sunt, sabulo obsitus, eodẽ modo quo Arabici montis tractus qui ad meridiẽ fert. Itaq; ab Heliopoli non ita multorũ spatiorũ est iter quod modò Ægypti sit, sed angusta est, & quatuor dũtaxat dierum nauigationẽ habet. Inter eos quos dixi montes quod est intercapedinis, campestris est terra, stadiorum ferme (vt mihi videtur) qua parte arctissima est, non amplius ducentorũ, è monte Arabico ad eũ qui dicitur Libycus. Illinc rursus Ægyptus laxa est.

IX Atq; ita situs regionis natura comparatus est. Ab Heliopoli autem ad Thebas nouem diebus nauigatur, spatio quatuor milliũ octingentorum & sexaginta stadiorum, hoc est, vnius & octoginta schœnorum: quæ Ægyptia stadia collecta, secundũ quidẽ mare sunt, (prout a me superius indicatũ est) tria millia sexcenta: quantum vero a mari ad Thebas mediterraneũ sit, indicabo. sunt enim sex millia ac centum viginta stadia: à Thebis autem ad vrbem nomine Elephantinã, octingenta viginti.

X Huius igitur regionis quæ à me dicta est, pleraq; pars (vt & sacerdotes aiebant, & mihi ipsi esse videbatur) acquisititia Ægyptiis est. Siquidem quod inter prædictos mõtes, supra Memphim vrbẽ positos, medium est, videtur mihi sinus maris aliquãdo fuisse, quemadmodũ ea quæ sunt circa Ilium & Teuthraniam, & Ephesum, & Mæandri planitiem, vt hæc parua magnis cõparentur, quoniã nullũ eorum fluminũ quæ has regiones oblimauerunt, dignum est comparari vni ex septem ostiis Nili, magnitudine. Sunt & alii fluuii nequaquam magnitudine Nili, qui magna opera ediderunt, quorũ nomina possem referre: cũ aliorũ tum vero Acheloi, qui per Acarnaniã fluens in Echinadum insularum mare, iam eas media ex parte fecit continentem.

XI ¶ Est autem Arabicæ regionis, non procul ab Ægypto, sinus maris, exiens ex eo quod rubrum vocatur, ita longus atque arctus vt differendo ostendã.

ἐν τῷ καὶ λιθοτομίαι ἔνεισι, αἱ ἐς τὰς πυραμίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λῆγον, ἀνακάμπτει ἐς τὰ εἴρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ ἑωυτοῦ ἐστὶ μακρότερον, ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην, δύο μηνῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἕω πρὸς ἑσπέρην. τὰ δὲ πρὸς τὴν ἕω, λιβανωτοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι. τοῦτο μέν νυν τὸ ὄρος τοιοῦτόν ἐστι. τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου ὄρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῷ αἱ πυραμίδες ἔνεισι, ψάμμῳ κατειλημένον, τεταμένον, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμβρίην φέροντα. τὸ ὦν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι πολλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅσον τι ἡμερέων τεσσέρων ἀναπλόου στεινή ἐστι, Αἴγυπτος ἐοῦσα. τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιὰς μὲν γῆ, στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στεινότατόν ἐστι, διηκοσίων οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὔρεος ἐς τὸ Λιβυκὸν καλεόμενον. τὸ δ' ἐνθεῦτεν αὖτις εὐρέα Αἴγυπτός ἐστι. Πέφυκε μὲν ὦν ἡ χώρη αὕτη οὕτω. ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἐς Θήβας ἐστὶ ἀνάπλοος ἐννέα ἡμερέων. στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ ἑξήκοντα καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίνων ἑνὸς καὶ ὀγδώκοντα ἐόντων. οὗτοι συντιθέμενοι στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν, ἤδη μοι καὶ πρότερον δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστι σταδίων καὶ τρισχιλίων· ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης μέχρι Θηβαίων μεσόγαιά ἐστι, σημανέω. στάδιοι γάρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβαίων ἐς Ἐλεφαντίνην καλεομένην πόλιν, στάδιοι εἴκοσι καὶ ὀκτακόσιοι εἰσί. Ταύτης ὦν τῆς χώρης τῆς εἰρημένης ἡ πολλή, κατάπερ οἱ ἱρέες ἔλεγον, ἐδόκεε δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι ἐπίκτητος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ γ' ἐφαίνετό μοι εἶναί κοτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ τά τε περὶ Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἔφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου πεδίον· ὡς εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβαλέειν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποταμῶν, ἑνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου ἐόντος ἐπταστόμου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος πέρι ἄξιος συμβληθῆναί ἐστι. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον ἐόντες μεγάθεες, οἵτινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα εἰσί· τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων, καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου, ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ ἐξιὼν ἐς τὴν θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμισέας ἤδη ἤπειρον πεποίηκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης χώρης, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέχων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης, μακρὸς οὕτω δή τι καὶ στεινός, ὡς ἔρχομαι φράσων.

γρ. μακρότατον. γρ. ἠοῦς. γρ. ἠῶ. 58

γρ. ἄλλο ὑπερτείνει.

γρ. ἐς μεσόγαιαν μέχρι Θηβαίων εἰσί.

γρ. ὥστε.

γρ. ἐξιεὶς.

γρ. καλ. θαλάσσης.

1 Reflectitur versus ea quæ dixi loca.

μῆκος μὲν, πλόου ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν εὐρέαν θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμοῦνται τεσσαράκοντα, εἰρεσίῃ χρεωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ κόλπος, ἥμισυ ἡμέρης πλόου. ῥηχίη δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἄμπωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλπον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ τῆς Βορηίης θαλάσσης ἔχοντα ἐπ' Αἰθιοπίης· τὸν δὲ, Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων, ἐκ τῆς νοτίης φέροντα ἐπὶ Συρίης· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραίνοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δέ τι παραλλάσσοντας τῆς χώρης. εἰ ὦν δὴ ἐθελήσει ἐκτρέψαι τὸ ῥέεθρον ὁ Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει ῥέοντος τούτου, χωσθῆναι ἐντός γε δισμυρίων ἐτέων; ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαί γε μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι ἄν· κου γε δὴ ἐν τῷ προαναισιμωμένῳ χρόνῳ πρότερον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθείη κόλπος, καὶ πολλῷ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὦν, καὶ τοῖσι λέγουσι αὐτὰ πείθομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω εἶναι), ἰδών τε τὴν Αἴγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης γῆς, κογχύλιά τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι ὄρεσι, καὶ ἅλμην ἐπανθέουσαν· ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέεσθαι· καὶ ψάμμον μοῦνον Αἰγύπτου ὄρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ Μέμφιος ἔχον. πρὸς δὲ τῇ χώρῃ, οὔτε τῇ Ἀραβίῃ προσούρῳ ἐούσῃ τὴν Αἴγυπτον προσεικέλην, οὔτε τῇ Λιβύῃ, οὐ μὲν οὐδὲ τῇ Συρίῃ. (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται) ἀλλὰ μελάγγαιόν τε καὶ καταρρηγνυμένην, ὥστε ἐοῦσαν ἰλύν τε καὶ πρόχυσιν ἐξ Αἰθιοπίης κατενηνειγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. τὴν δὲ Λιβύην ἴδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν καὶ ὑποψαμμοτέρην· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέρην τε καὶ ὑπόπετρον ἐοῦσαν. Ἔλεγον δὲ καὶ τόδε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς χώρης ταύτης οἱ ἱρέες, ὡς ἐπὶ Μύριος βασιλέος, ὅκως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτὼ πήχεας τὸ ἐλάχιστον, ἄρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἔνερθε Μέμφιος. καὶ Μύρι οὔκω ἦν ἔτεα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱρέων ταῦτα ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ εἰ μὴ ἐπ' ἑκκαίδεκα ἢ πεντεκαίδεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ ὑπερβαίνει ἐς τὴν χώρην. δοκέουσί δέ μοι Αἰγυπτίων οἱ ἔνερθε τῆς λίμνης τῆς Μύριος, οἰκέοντες τά τε ἄλλα χωρία καὶ τὸ καλεόμενον Δέλτα, ἢν οὕτω ἡ χώρη αὕτη κατὰ λόγον ἐπιδιδοῖ ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὅμοιον ἀποδιδοῖ ἐς αὔξησιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου,

Prolixitas quidem, inchoando nauigationem[1] ex Inacho in amplum æquor, consumit quatuor dies remigationis: latitudo vero, vbi sinus amplissimus est, dimidiatum diem nauigationis. In quo sinu quotidie reciprocatio aquarum & vadosum æstuarium est. Porro aliũ huiusmodi arbitror sinum extitisse qui in Ægyptum ferretur, à mari septentrionali Æthiopiam versus tendens: sicut Arabicus (de quo a me sermo institutus est) ab austrino Syriam versus tendit: qui prope inter se suos recessus terminãt, exiguo quodam terræ interuallo dirempti. Quod si in hunc Arabicum sinum Nilus velit alueum suum conuertere, quid prohibebit assidue fluentem, quin intra viginti millia annorum illum oblimet?[2] Ego enim credo, intra decẽ millia annorum qui ante me natũ transierunt, sicubi siccanea facta sunt, nimirum & sinum siccaneum fieri posse, etiam multo quam hic est maiorem, à tanto flumine atque ita operoso. Itaque quæ de Ægypto à referentibus audiui, ea & ipse ita habere existimo. quippe quum videam & Ægyptum esse exporrectã à terra contigua, & conchylia existere in mõtibus, ac salsugine exudare, quæ etiã pyramides corrumpat: & solum hunc montem qui in Ægypto imminet Memphi, arenas habere. Præterea regionẽ hanc nulli alteri conterminæ, aut Arabiæ, aut Libyæ, aut Syriæ assimilem esse (etenim Arabiæ maritimã oram Syrii incolunt) sed nigrã terram &[3] fragilem habere, vtpote limo ex alluuionibus ab Æthiopia flumine deuecto. Nã Libyam humũ scimus magis rubram esse, & magis[4] subarenaceã: Arabicam vero atque Syriacam, argillosiorem ac suppetrosam. Quin etiã hoc magnũ huius regionis documentũ aiebant sacerdotes, sub rege Myri fluuium, quoties octo cubitis, dum minimũ, influebat, irrigasse AEgyptum quæ infra Memphim est. necdum ab obitu Myris nongenti erant anni ad tempus quo hęc ego a sacerdotibus audiebã. At nũc, nisi ad sedecim aut ad quindecim saltẽ cubitos ascendat fluuius, in regionem non trãscendit. Quæ regio, si proportione in altum surgat, & tantundem ad incrementum tendat, non restagnante eam Nilo, videntur mihi AEgyptii vtique qui infra paludem Myridis incolunt cum alia loca tum vero eũ qui vocatur Delta,

1 Ab eius recessu vsque ad latũ mare. *Legendum est enim ex vet. cod. μυχοῦ, non ἰνάχου, vt legit Valla: nec μόχου, vt in vulg. edit. habetur.* 2 *Hic Græca exempl. mendosa esse videntur.* 3 In rimas fissam 4 Subarenaceam *vocat cui arenæ subest:* suppetrosam *(vel potius subpetrosam) cui petra subsunt, i. lapides. q. d. petricosam, i. lapidosam. Sic exprimere voluit ὑποψαμμοτέρην & ὑπόπετρον.*

idem

idem passuri omni futuro tẽpore, quod aiebant ipsi passuros aliquando Græcos. Nam quum audirent omnem Græcorũ terram pluuia perfundi, nõ fluminibus, vt suam, dicebant fore vt decepti aliquãdo magna spe, male [1] esurirent. Qui sermo hoc dicere vult, Græcos si nolit eis deus pluere, sed siccitatem immittat, fame extinctum iri, vtpote quibus nihil aquæ, nisi tantum à Ioue, suppetat. XIV Atque hæc quæ ab Ægyptiis in Græcos dicuntur, rectè se habent: age, nũc vicissim dicã quomodo res ipsis Ægyptiis se habeant. Si, vt superius dicebam, quæ infra Memphim est regio, (hæc enim est quæ augescit) velit in altũ augescere proportione præteriti temporis, [2] quid aliud Ægyptios, qui illic incolunt, quam esurituros? si neque gustare ea quę ab Ioue sunt, neque à flumine restagnari queant rura ipsorum? Isti nanque ex omnibus hominibus, atque ex omnibus Ægyptiis, maxime illaboratum percipiunt fructum, qui neque proscindendis aratro sulcis, neque subigendo solo, neq; aliud quicquam exercendo eorum quæ in aruis colendis ceteri mortales, laborem tolerant: sed postquam fluuius sua sponte superueniens irrigauit rura, irrigataq; reliquit rursus, tunc in suum quisque rus iacto semine sues immittit, conculcatoque suibus semine, messem deinde expectat: atq; vbi [3] suibus semẽ versauerit, ita demum frumentũ percipit. XV Quod si vellem de Ægypto Ionũ vti sententiis, qui solũ Delta Ægyptũ esse aiũt, à Persei specula appellata, dicentes illã secundũ mare, ad Pelusiacas vsq; taricheas, quadraginta schœnorum esse: à mari autem mediterranea versus, pertingere ad Cercasorũ vrbem, iuxta quã scinditur Nilus in Pelusium fluens & in Canobũ: cetera vero Ægypti, partim esse Africæ, partim Arabiæ: ostẽderemus, hac ratione vtentes, nullam Ægypti primitus fuisse regionem. Nã Delta eis (vt ipsi dicunt, & mihi videtur) [4] defluxa humus est, & quæ nuper (vt sic dicam) extitit. Itaque si nulla eis terra erat, quid curiosi sunt, putantes se primos homines extitisse? [5] qui ne in puerorum quidem experimentum, qui primam linguam proderent, ire debebant. Ego certe Ægyptios opinor neq;

πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτιοι, τό κοτε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυνθανόμενοι γὰρ ὡς ὕεται πᾶσα ἡ χώρη τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἄρδεται, κατάπερ ἡ σφετέρη, ἔφασαν Ἕλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς πεινήσειν. τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς εἰ μὴ ἐθελήσει σφι ὕειν ὁ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῷ διαχρᾶσθαι, λιμῷ οἱ Ἕλληνες αἱρεθήσονται. οὐ γὰρ δή σφι ἐστὶ ὕδατος οὐδεμία ἄλλη ἀποστροφὴ ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μοῦνον. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἕλληνας Αἰγυπτίοισι ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. φέρε δὲ νῦν καὶ αὐτοῖσι Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει φράσω. εἴ σφι ἐθελήσει (ὡς καὶ πρότερον εἶπον) ἡ χώρη ἡ ἔνερθε Μέμφιος (αὕτη γάρ ἐστι ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροιχημένου χρόνου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτῃ οἰκέοντες Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μήτε γε ὕσεταί σφι ἡ χώρη τὰ ἀπὸ Διὸς, μήτε ὁ ποταμὸς οἷός τε ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαίνειν. ἦ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομίζονται ἔκ τε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἁπάντων, καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἳ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρηγνύντες αὔλακας, ἔχουσι πόνους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν, τῶν ἄλλοι ἄνθρωποι περὶ λήϊον πονέουσι. ἀλλ' ἐπεάν σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπανελθὼν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπῃ ὀπίσω, τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἑωυτοῦ ἄρουραν, ἐσβάλλει ἐς αὐτὴν ὗς. ἐπεὰν δὲ καταπατηθῇ τοῖσι ὑσὶ τὸ σπέρμα, τὸν ἀμητὸν τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδινήσας δὲ τοῖσι ὑσὶ τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται. Εἰ ὦν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶσθαι περὶ Αἰγύπτου, οἳ φασὶ τὸ Δέλτα μοῦνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλεομένης σκοπιῆς, λέγοντες τὸ παρὰ θάλασσαν εἶναι αὐτοῦ, μέχρι Ταριχειῶν τῶν Πηλουσιακῶν, τῇ δὴ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖνοι. τὸ δὲ ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτοῦ, μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος, ἔς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον, τὰ δὲ ἄλλα λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀραβίης εἶναι· ἀποδεικνύοιμεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώμενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ ἐοῦσαν πρότερον χώρην. ἤδη γάρ σφι τό γε Δέλτα (ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ ἐμοὶ δοκέει) ἐστὶ κατάρρυτόν τε, καὶ νεωστὶ, ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναπεφηνός. εἰ τοίνυν σφι χώρη γε μηδεμία ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων γεγονέναι; οὐδὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδίων ἰέναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. ἀλλ' οὔτε Αἰγυπτίους δοκέω

1 *Recte legit Valla* πεινήσειν *(vt habent vet. cod.) non* ... 2 Nonne Ægyptios qui hanc partem incolunt, esurire necesse fuerit, si neque Iupiter illorum regioni pluet, neque fluuius in arua illorum transcendere possit? Nunc enim isti minore labore quã omnes alii homines, atque adeo quam ceteri Ægypti, fructum è terra percipiunt: qui neque se fatigant proscindendis aratro sulcis, neque sarriendo solo, neque aliud q. *Lego autem* ... *pro* .... 3 Suum ope frumentum è spicis excusserit, tum demum colligit. Quod si &c. *Sunt enim qui* ... *id significare hic putent, vt id loco sit triturationis.* 4 Humus est alluuie fluuii deuecta. 5 Nil sane necesse fuit eos in infantibus experiri quam primam vocem emitterent. Ego certe Ægyp. &c. *Huius autem falli memini: libro eodem supra.*

ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπὸ Ἰώνων καλεομένῳ γενέσθαι, αἰεί τε εἶναι ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος ἐγένετο. προϊούσης δὲ τῆς χώρης, πολλοὺς μὲν τοὺς ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑποκαταβαίνοντας. τὸ δ᾽ ὦν πάλαι αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοί εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὦν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων γινώσκομεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου· εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἕλληνάς τε καὶ αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογίζεσθαι· οἳ φασὶ τρία μόρια εἶναι τὴν γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δή σφεας προσλογίζεσθαι Αἰγύπτου τὸ Δέλτα, εἰ μήτε γε ἐστὶ τῆς Ἀσίης, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖλός γε ἐστὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρίζων τῇ Λιβύῃ. τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὀξὺ περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος· ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ Ἀσίης τε καὶ Λιβύης γίνοιτ᾽ ἄν. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἴγυπτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ᾽ Αἰγυπτίων οἰκεομένην, κατάπερ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλίκων, καὶ Ἀσσυρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὔρισμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λιβύῃ οἴδαμεν οὐδὲν ἐὸν ὀρθῷ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυπτίων οὔρους. εἰ δὲ τῷ ὑπ᾽ Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρησόμεθα, νομιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξαμένην ἀπὸ Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαιρέεσθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιέων ἔχεσθαι· τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς εἶναι τῆς Λιβύης, τὰ δὲ, τῆς Ἀσίης. ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν Καταδούπων, ῥέει, μέσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς θάλασσαν. μέχρι μέν νυν Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἷς ἐὼν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδούς· καὶ ἡ μὲν πρὸς ἠῶ τρέπεται, καλέεται Πηλούσιον στόμα· ἡ δὲ ἑτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἑσπέρην ἔχει. τοῦτο δὲ Κανωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰθέα τῶν ὁδῶν τῷ Νείλῳ ἐστὶ ἥδε· ἄνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὀξὺ τοῦ Δέλτα ἀπικνέεται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ Δέλτα ἐς θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοίρην τοῦ ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα ὀνομαστήν. τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα διφάσια στόματα ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχισθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν, τοῖσι οὐνόματα κέεται τάδε· τῷ μὲν, Σαϊτικὸν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδήσιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ᾽ ὀρυκτά. Μαρτυρέει δέ μου τῇ γνώμῃ ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος, ὅσην τινὰ ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἄμμωνος χρηστήριον γενόμενον· τὸ ἐγὼ τῇσι ἐμεωυτοῦ γνώμῃσι ὕστερον περὶ Αἴγυπτον

cum loco quem Delta Iones vocant, pariter extitisse, sed semper fuisse ex quo genus humanum extitit,[1] progressuque terræ multos ex eis reliquos fuisse, multos aliunde subingressos. Ideoque olim Thebæ Ægyptus vocabatur, cuius ambitus est stadiorum sex milliũ ac centum viginti.

XVI

Itaq; si nos de eis recte sentimus, Iones nõ recte sentiunt de Ægypto: sin recte Iones sentiunt, ostendo neque Græcos neque Iones scienter computare: qui aiunt tria membra totam esse terram, Europam, Asiam, Africam. quartum enim membrum annumerare debent Delta Ægypti, si non sit neque Asiæ, neque Africæ. Nam secundum hanc rationem non est Nilus qui Asiam ab Africa disterminat: qui quum [2] diuortia faciat circa acumen Deltæ, id quod in medio est, Asiæ & Africæ esset.

XVII

Sed nos Ionum sententiam missam facientes, ita de his dicimus: Ægyptũ quidem eam omnem esse quæ ab Ægyptiis incolitur: quemadmodũ Ciliciam, eam quæ à Cilicibus, & Assyriam, quæ ab Assyriis. Sed Asiæ & Africæ scimus recta ratione nullum esse terminum, nisi terminos Ægyptiorũ. Si vero quod Græcis persuasum est sequemur, sentiemus omnẽ Ægyptum quæ à Catadupis & Elephantina vrbe incipit, bifariã diuidi, & vtrunq; cognomen obtinere. aliã enim eius partẽ, esse Africæ, aliam Asiæ. Quippe Nilus à Catadupis incipiens, mediam interfluens Ægyptum in mare influit: vno quidem alueo vsque ad Cercasorum vrbem, inde autem tripartito. Et alueus quidem ad auroram vergens, Pelusium ostium: alter ad vesperam tendens, Canobicum ostium nominatur. Tertius, quo recta Nilus meat, talis est: Delatus per superiora, ad acumẽ Deltę peruenit, dehinc medium Delta scindens, in mare exit: non minimam huic alueo portionem aquæ præbens, nec minime celebrem, quod Sebennyticum ostiũ appellatur. A Sebennytico itẽ duo alia diuiduntur ostia, in mare ferentia, quibus hæc sunt imposita nomina, vni Saiticũ, alteri Mendesium. Nam quæ Bolbitinũ & Bucolicũ nominantur, non sunt natiua ostia, sed effossa.

XVIII

Huic meæ opinioni, tantam esse Ægyptum quantam ratione demonstraui, testimonium etiam dat oraculum quod ab Hammone est redditum: quod ego posterius quàm ita in animum induxeram, circa Ægyptum audiui.

1 Terraque *fluuii decursu* accrescente multos ex eis remansisse, multos item in inferiorem regionem descendisse. 2 *Plinius scissuram vocat.*

audiui. Nam qui sunt ex vrbe Marea & Apia, incolentes Ægypti fines Libyam versus, quod sibi Libyes non Ægyptii viderentur, quodque perosi sacrorũ ceremonias, nollent bobus feminis prohiberi, miserunt ad Hammonẽ, negantes quicquã cum Ægyptiis sibi esse cõmune. Habitare enim se extra Delta,[1] nullumq; sibi cũ illis linguæ esse commercium, ac velle sibi fas esse omnia gustare. Hæc eos deus facere nõ permisit, inquiens Ægyptũ esse eam quã Nilus supergressus irrigaret: quiq; infra vrbem Elephantinam incolentes, ex hoc flumine potarent, eos esse Ægyptios. Hæc illis ita oraculo respõsa sunt.

XIX ¶ Porro Nilvs, vbi inflatus est, nõ modo Delta inundat, verumetiã plagã quæ dicitur Libyca esse, aliquoties & Arabicam: idq; vtroque versus duorum dierum itinere, & amplius eo vel minus. De cuius fluminis natura neq; à sacerdotibus quippiã, neque ab alio vllo percipere potui: quum promptissimo forem animo ad hæc ab illis audienda, cur Nilus aquis inflatus labatur, inchoans ab æstiuo solstitio, ad centum vsque dies, & prope totidem diebus retrocedat, relinquens fluenta: ita vt per omnẽ hyemem tenuis esse perseueret ad solstitiũ rursus æstiuũ. De his nihil omnino potui percipere ab Ægyptiis sciscitando, num aliquam vim Nilus haberet natura diuersam ceteris fluuiis. Hæc ego noscendi cupidus, eos interrogabam, & cur solus omnium amniũ nullas ex se auras remitteret.

XX De qua tamen aqua quidã Græcorum, quũ insignes vellent effici sapientia, trifariam disseruerunt. quarum opinionum duas ne mẽtione quidem dignas existimo, nisi eatenus vt illas tantũ significẽ. Earũ vna ait, ventos etesias esse in caussa cur Nilus infletur, prohibentes eum effluere in mare. Atqui nonnunquam etesiæ nondũ spirauerunt quum Nilus id agit. Ad hæc, si etesiæ in caussa forent, oporteret alia quoque flumina quęcunque etesiis obnoxia sunt, idem quod Nilus pati: & eo magis quo tenuiora sunt, minores gurgites exhibentia. Sunt autẽ multa in Syria, multa in Africa flumina, quæ nihil tale patiuntur quale patitur Nilus.

XXI Altera opinio est[2] incredibilior quidem quam hæc quæ dicta est, dictu tamen admirabilior, quæ ait illum, quod ab Oceano fluat, istud efficere: ipsum vero Oceanum orbem terrarum circumfluere.

XXII Tertia opinio, vt multo

ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρέης τε πόλιος καὶ Ἄπιος οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λιβύῃ, αὐτοί τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱρὰ θρησκείῃ, βουλόμενοι θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἔπεμψαν ἐς Ἄμμωνα, φάμενοι οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι. οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐδὲν ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαί τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι. ὁ δὲ θεὸς σφέας οὐκ ἔα ποιέειν ταῦτα, φὰς Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὁ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἳ ἔνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι. οὕτω σφι ταῦτα ἐχρήσθη.

Ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὰν πληθύῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου ἐνιαχῇ (τὰ χωρία). καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἑκατέρωθι ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον. τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσιος πέρι, οὔτε τι τῶν ἱρέων, οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθην. πρόθυμος δὲ ἔα τάδε παρ᾽ αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν ὁ Νεῖλος πληθύων ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξάμενος ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δὲ ἐς τὸν ἀριθμὸν τουτέων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται, ἀπολείπων τὸ ῥέεθρον. ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελέει ἐὼν, μέχρι οὗ αὖτις τροπέων τῶν θερινέων. τουτέων ὦν πέρι, οὐδενὸς οὐδὲν οἷός τε ἐγενόμην παραλαβεῖν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς ἥντινα δύναμιν ἔχει ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν. ταῦτά τε δὴ τὰ λεγόμενα βουλόμενος εἰδέναι, ἱστόρεον. καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μοῦνος πάντων ποταμῶν οὐ παρέχεται. 61

Ἀλλὰ Ἑλλήνων μέν τινες ἐπίσημοι βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδούς. τῶν τὰς μὲν δύο τῶν ὁδῶν οὐδ᾽ ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλόμενος μοῦνον. τῶν ἡ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέμους εἶναι αἰτίους πληθύειν τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαι μὲν οὐκ ὦν ἔπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τὠυτὸ ἐργάζεται. πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαι αἴτιοι ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίῃσι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως πάσχειν καὶ κατὰ ταυτὰ τῷ Νείλῳ· καὶ μᾶλλον ἔτι τοσούτῳ, ὅσῳ ἐλάσσονες ἐόντες, ἀσθενέστερα τὰ ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἳ οὐδὲν τοιοῦτον πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος.

Ἡ δὲ ἑτέρη, ἀνεπιστημονεστέρη μέν ἐστι τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν, θωυμασιωτέρη· ἣ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐτὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι. τὸν δὲ Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν.

Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν

1 Necesse cum illis consentire, ac velle &c. 2 Indoctior.

ἐπιεικεστάτη ἐοῦσα, μάλιστα ἔψευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὕτη οὐδέν, φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος· ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιόπων, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ῥέοι ἂν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ τῶν θερμοτάτων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ πολλά ἐστι ἀνδρὶ λογίζεσθαι τοιούτων πέρι οἵῳ τε ἐόντι, ὡς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν· πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται, πνέοντες ἀπὸ τῶν χωρέων τουτέων θερμοί. δεύτερον δέ, ὅτι ἄομβρος ἡ χώρη, καὶ ἀκρύσταλλος διατελέει ἐοῦσα. ἐπὶ δὲ χιόνι πεσούσῃ, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὗσαι ἐν πέντε ἡμέρῃσι. ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕετ' ἂν ταῦτα τὰ χωρία. τρίτον δέ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες ἐόντες. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἐόντες οὐκ ἀπολείπουσι. γέρανοι δὲ φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, φοιτῶσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς τόπους τούτους. εἰ τοίνυν ἐχιόνιζε καὶ ὁσονῶν ταύτην τὴν χώρην δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἄρχεται ῥέων ὁ Νεῖλος, ἦν ἄν τι τουτέων οὐδέν, ὡς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνενείκας, οὐκ ἔχει ἔλεγχον. οὐ γάρ τινα ἔγωγε οἶδα ποταμὸν Ὠκεανὸν ἐόντα· Ὅμηρον δέ, ἤ τινα τῶν πρότερον γενομένων ποιητέων, δοκέω τὸ οὔνομα εὑρόντα ἐς τὴν ποίησιν ἐσενείκασθαι. Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας, αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, φράσω διότι μοι δοκέει πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρεος. τὴν χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμερίων, ἔρχεται τῆς Λιβύης ἐς τὰ ἄνω. ὡς μέν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται· τῆς γὰρ ἀγχοτάτω γε χώρης οὗτος ὁ θεός, καὶ κατ' ἥντινα, ταύτην εἰκὸς διψῆν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ τὰ ἐγχώρια ῥεύματα μαραίνεσθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς δὲ ἐν πλέονι λόγῳ δηλῶσαι, ὧδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λιβύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τάδε ποιέει. ἅτε διὰ παντὸς τοῦ χρόνου αἰθρίου τε ἐόντος τοῦ ἠέρος κατὰ ταῦτα τὰ χωρία, καὶ ἀλεεινῆς τῆς χώρης ἐούσης, καὶ ἀνέμων ψυχρῶν, διεξιών, ποιέει οἷόν περ καὶ τὸ θέρος ἔωθε ποιέειν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἕλκει γὰρ ἐπ' ἑωυτὸν τὸ ὕδωρ· ἑλκύσας δέ, ἀπωθέει ἐς τὰ ἄνω χωρία· ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκιδνάντες, τήκουσι. καί εἰσι εἰκότως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρης πνέοντες, ὅ, τε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετιώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτειον ἑκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ἀπολείπεσθαι περὶ ἑωυτόν. πρηϋνομένου δὲ τοῦ χειμῶνος,

[illegible] χειμασίην

[illegible] τούτων

[illegible] ὑπολείπεσθαι

modestissima, ita longe falsissima est: quippe quæ & ipsa nihil dicit, inquiens è niuibus liquescentibus manare Nilum: qui quũ ex Africa per medios Æthiopes fluens in Ægyptum euadat, ex locis calidissimis ad frigidissima, quomodo ex niuibus flueret? De qua re multa sane sunt quæ quis coniectare possit, non esse credibile, cum qui talis sit, manare de niuibus: primum ac maximum testimonium perhibentibus ventis, qui ab his regionibus calidi spirant: secundum, ea plaga quæ sine imbribus & sine glacie perpetuo est. (super niuem autẽ quę cecidit necesse omnino est intra quinque dies pluere: quare si in his regionibus ningeret, etiam plueret.) tertium, hominibus qui ab æstu solis nigri sunt, & miluis, atque hirundinibus, quæ illic perennant. Grues quoq; Scythicæ plagæ hyemem fugientes, ad hæc loca se conferũt hybernatum. Si igitur vel quantulumcunque ningeret in ea plaga per quam fluit & ex qua incipit Nilus, profecto nihil tale esset, quemadmodum necessitas arguit. At is qui de Oceano loquitur, ad occultã fabulam referens, caret argumento. Neq; enim ego vllũ noui fluuiũ qui sit Oceanus, sed hoc nomen opinor Homerum, aut aliquẽ priscorũ poetarũ, quum inuenisset, in poeticam intulisse. Quod si opiniones quas proposui, improbante me oportet de occultis ferre sententiam, dicam, quare mihi videatur impleri Nilus æstate. Hyberno tempore sol abscedẽs à pristino cursu subter hyemale sidus, meat in superiora Africæ. [1] Totum, vt quidem breuissime demonstretur, à me dictũ est. Etenim deũ hunc, vt cuique terrę proxime accedit, ita eam maxima siti afficere credibile est, & scaturigines indigenarũ amniũ arefacere. Vt autẽ pluribus verbis demonstretur, ita habet: Sol Africæ superiora permeans, ista efficit. nam quum omne veris tempus sit serenum in his regionibus, & ipsæ regiones sint calidę ac venti frigidi, transiens sol facit quemadmodum medio cælo means æstate facere consueuit. ad se enim trahit aquã, attractamque in superna abiicit loca. quam excipientes venti ac dissipantes liquefaciunt, hi videlicet, qui (vt credibile est) ab hac regione flant, auster & africus, multo omnium pluuiosissimi. Quanquam mihi videtur non omnem sol humorem eius anni Nilo remittere, sed penes seipsum reseruare. Idem, mitigata hyeme,

XXIII

XXIV

XXV

1 .i. Aerem certe totam (ut maxima breuitate utar) hisce verbis comprehendi.

rursus in medium cæli regreditur, atque illinc iam itidem ex cunctis fluminibus trahit humorẽ: quæ flumina mox, multarum aquarum imbre commixto, terram madefaciente vtique [1] lacunosam, magna decurrunt: at æstate, quum destituãtur ab imbribus, & à sole attrahãtur, exiliora sunt. Nilus autem qui imbribus caret, quum attrahitur à sole, merito solus fluuiorũ eo tempore fluit multo exilior quam solet per æstatem. Tunc enim peræque attrahitur atque ceteræ aquæ, per hyemẽ vero solus attrahitur. Ita solem censui huius rei esse caussam. **XXVI** Idẽ, mea sententia, autor est aëreæ siccitatis in ea regione, [2] dum exæquat transitũ suum. Ita semper Africæ superiora æstas obtinet. Quod si [3] finium ac cæli situs immutaretur, vt vbi nunc aquilo situs & hyems, ibi austri situs esset & meridiei: & vbi auster, illic aquilo collocatus esset: si hæc ita haberent, profecto sol [4] amotus è medio cælo, sub hyemem & aquilonẽ mearet supra Europã, quemadmodũ nunc supra Africã: pertransiliensque nobis omnem Europam, faceret (opinor) eadem in Istro quæ nunc facit in Nilo. **XXVII** De aura autem quæ nulla è Nilo efflat, hoc mea fert opinio: Consentaneum esse, è locis valde feruidis nihil respirare auræ: quippe quæ ab aliquo frigido loco flare gaudet. Verũ hæc ita sint quemadmodũ & sunt, & ab initio fuere. **XXVIII** ¶ Nili tamen fontes nemo neque Ægyptiorum, neq; Græcorum, neq; Afrorũ, cum quibus in colloquium veni, se nosse professus est, præter scribam sacrarum Mineruæ pecuniarum apud Ægyptum, in vrbe Sai: qui mihi iocari videbatur, affirmans se id proculdubio nosse. Sic autem dicebat, geminos esse montes, cacuminibus in acutũ tendentibus, inter Syenem positos vrbẽ Thebaidis, & Elephantinam: quorum vni nomen esset Crophi, alteri Mophi, & ex eo medio Nili fontes abyssos, *hoc est, immensæ altitudinis*, emanare. cuius aquæ dimidium Ægyptum versus & ventum aquilonem flueret, reliquum dimidium Æthiopiam versus atq; austrum. Quod autem abyssi forent fontes, aiebat Psammetichum Ægypti regem periculum huius rei fecisse: qui funibus multorum millium passuum connexis, & in fontes demissis, tamen ad fundum non deuenisset. Scriba hic, si modo gesta fuerant quæ dicebat, affirmãdo faciebat

ἀπέρχεται ὁ ἥλιος ἐς μέσον τὸν οὐρανὸν ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἕλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμμισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, (ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρης καὶ κεχαραδρωμένης) ῥέουσι μεγάλοι. τοῦ δὲ θέρεος τῶν τε ὄμβρων ἐπιλειπόντων αὐτοὺς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἑλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσί. ὁ δὲ Νεῖλος, ἐὼν ἄνομβρος, ἑλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μοῦνος ποταμῶν τοῦτον τὸν χρόνον οἰκότως αὐτὸς ἑωυτοῦ ῥέει πολλὸν ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρεος. τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἕλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μοῦνος πιέζεται. οὕτω τὸν ἥλιον νενόμικα τούτου αἴτιον εἶναι. Αἴτιος δὲ ὠυτὸς οὗτος κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἠέρα ξηρὸν ταύτῃ εἶναι, διακαίων τὴν διέξοδον αὐτοῦ. οὕτω τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. εἰ δὲ ἡ στάσις ἤλλακτο τῶν ὡρέων καὶ τοῦ οὐρανοῦ, τῇ μὲν νῦν ὁ βορέης τε καὶ ὁ χειμὼν ἑστᾶσι, ταύτῃ μὲν τοῦ νότου ἦν ἡ στάσις, καὶ τῆς μεσαμβρίης, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν ἕστηκε, ταύτῃ δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτως εἶχε, ὁ ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἤιε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης κατάπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δέ μιν διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιέειν ἂν τὸν Ἴστρον τάπερ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὔρης δὲ πέρι, ὅτι οὐκ ἀποπνέει ἀπὸ τοῦ Νείλου, τήνδε ἔχω γνώμην, ὡς κάρτα ἀπὸ θερμέων χωρέων οὐκ οἰκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν. αὔρη δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος φιλέει πνέειν. Ταῦτα μέν νυν ἔστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο. τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σάι πόλει ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης. οὗτος δέ μοι παίζειν ἐδόκεε, φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὧδε· εἶναι δύο οὔρεα ἐς ὀξὺ τὰς κορυφὰς ἀπηγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαΐδος, καὶ Ἐλεφαντίνης. οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὔρεσι, τῷ μὲν, Κρῶφι, τῷ δὲ, Μῶφι. τὰς ὦν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου ἐούσας ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τουτέων ῥέειν. καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ᾽ Αἰγύπτου ῥέειν, καὶ πρὸς βορέην ἄνεμον· τὸ δ᾽ ἕτερον ἥμισυ, ἐπ᾽ Αἰθιοπίης τε καὶ νότου. ὡς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαὶ, ἐς διάπειραν ἔφη τούτου Ψαμμήτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι. πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιέων πλεξάμενον κάλον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. οὗτος μὲν δὴ ὁ γραμματιστὴς εἰ ἄρα ταῦτα γινόμενα ἔλεγε, ἀπέφαινε

1 *Torrentibus abundantem,* 2 *Videtur aliter legisse quam διεξιών.* 3 *Gr. ὡρέων. sunt autem ὧραι flata anni temporis. Sed videtur aliam lectionem sequutus esse.* 4 Expulsus è medio cælo ab hyeme & aquilone,

(ὡς ἐμὲ κατανοέειν) δίνας τινὰς ταύτῃ ἐούσας ἰσχυ-
ρὰς, καὶ παλιρροίην. οἷα δὲ ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖ-
σι ὄρεσι, μὴ δύνασθαι κατιεμένην καταπειρητη-
ρίην ἐς βυσσὸν ἰέναι. Ἄλλου δὲ οὐδενὸς οὐδενὶ ἐ-
δυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλλο ἐπὶ μα-
κρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης πό-
λιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε, ἀκοῇ ἤδη ἱστο-
ρέων. ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἄναντές
ἐστι χωρίον· ταύτῃ ὦν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντα
ἀμφοτέρωθεν, κατάπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἢν δὲ ἀποῤ-
ῥαγῇ τὸ πλοῖον, οἴχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥόου.
τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος.
σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατάπερ ὁ Μαίανδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ-
λος. σχοῖνοι δὲ δυώδεκά εἰσι οὗτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ τρό-
πῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξεαι ἐς πεδίον λεῖον, ἐν
τῷ νῆσον περιῤῥέει ὁ Νεῖλος, Ταχομψὼ οὔνομα αὐ-
τῇ ἐστί. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίο-
πες ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι.
ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
Αἰθίοπες νέμονται. τὴν διεκπλώσας, ἐς τοῦ Νείλου τὸ
ῥέεθρον ἥξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδοῖ. καὶ ἔ-
πειτα ἀποβὰς παρὰ τὸν ποταμὸν, ὁδοιπορίην ποιή-
σεαι ἡμερέων τεσσεράκοντα. σκόπελοί τε γὰρ ἐν τῷ
Νείλῳ ὀξέες ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαί εἰσι, δι'
ὧν οὐκ οἷά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ τῇσι τεσσε-
ράκοντα ἡμέρῃσι τοῦτο τὸ χωρίον, αὖτις ἐς ἕτερον
πλοῖον ἐμβὰς, δυώδεκα ἡμέρας πλεύσεαι· καὶ ἔ-
πειτα ἵξεαι ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὔνομά ἐστι Με-
ρόη. λέγεται δὲ αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν
ἄλλων Αἰθιόπων. οἱ δ' ἐν ταύτῃ, Δία θεῶν καὶ
Διόνυσον μούνους σέβονται, τούτους τε μεγάλως τι-
μῶσι· καί σφι μαντήϊον Διὸς κατέστηκε. στρα-
τεύονται δ' ἐπεάν σφεας ὁ θεὸς οὗτος κελεύῃ διὰ
θεσπισμάτων· καὶ τῇ ἂν κελεύῃ, ἐκεῖσε. Ἀπὸ δὲ
ταύτης τῆς πόλιος πλέων ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλλῳ, ἥξεις
ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἐλεφαντίνης ἦλ-
θες ἐς τὴν μητρόπολιν τῶν Αἰθιόπων. τοῖσι δὲ Αὐ-
τομόλοισι τούτοισι οὔνομά ἐστι Ἀσμάχ. δύνα-
ται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ
ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλέϊ. ἀπέ-
στησαν δὲ αὗται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰ-
γυπτίων τῶν μαχίμων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους,
δι' αἰτίην τοιήνδε· ἐπὶ Ψαμμητίχου βασιλέως
φυλακαὶ κατέστασαν ἔν τε Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς
Αἰθιόπων, καὶ ἐν Δάφνῃσι τῇσι Πηλουσίῃσι·

63 — Ἀσχάμ.

vt ego opinarer vortices quosdam illic
esse rapidos, ac refluxus, quemadmo-
dum præcipitantis è montibus aquæ,
vnde nequeat funis ad explorandum
demissus peruenire in fundum. Aliud
XXIX
ab vllo quoquam audire non potui:[1] nisi
(quũ ipse inspiciundi gratia ad Elephan-
tinam vsq; vrbẽ profectus sum) quiddã
longissimę narrationis, quod ex fama il-
lic iam inquirendo accepi: eum ab vrbe
Elephantina ad superiora esse locũ ac-
cliuem, vbi necesse sit, nauigio vtrin-
que alligato, tanquam boue, pergere: &,
si funis abrumpatur, abire nauigium,
rapiente fluminis impetu. Abesse autem
hunc locũ quatuor dierũ nauigatione:
esseque ibi Nilũ tortuosum veluti Mæ-
andrum, & duodecim schœnorum, per
quos hunc in modũ nauigare oportet,
& postea[2] peruenire planum in locum,
vbi sit insula Nilo circumflua, nomine
Tachompso. Ab Elephantina desuper
iam Æthiopes incolere & dimidium
insulæ: nam alterum dimidium incole-
re Ægyptios.[3] Insulam contineri ingen-
ti stagno, accolentibus circum Æthio-
pibus pastoribus: in quod è Nilo sub-
uectus, peruenias in alueum qui in sta-
gnum diffunditur. Deinde egressus, iti-
nere pedestri quadraginta dierũ pergas
propter flumẽ. nam in Nilo acutos sco-
pulos existere & saxa frequentia, per
quæ nauigare non licet. Peragrato qua-
draginta diebus eo loco, alterum rursus
ingressus nauigium, duodecim diebus
subueheris, dum venias in oppidũ ma-
gnum nomine Meroen, quę fertur alia-
rum vrbiũ esse metropolis. Cuius incolę
solos deorum colunt Iouem & Libe-
rum, eosq; magnopere venerantur. Ioui
etiam constituerunt oraculum, cuius re-
sponsis, posteaquã iubentur, & quocun-
que iubentur, eo sumant expeditionem.
XXX
Ab hac vrbe, intra tantundem temporis
intra quantum ad ipsam ex Elephantina
peruenitur nauigando, peruenies ad
Automolos, *id est, transfugas*, quibus no-
men est Asmach: quod verbũ Gręca in
lingua idem pollet quod Sinistræ regiæ
assistentes. Isti quum essent Ægyptii
bellatores, ducenta & octo millia, ad hos
Æthiopes transiere hac de caussa: Sub
rege Psammeticho fuerant in præsidiis
collocati, alii ad vrbẽ Elephantinã & ad
Daphnas Pelusias aduersus Æthiopes,

1 Sed quicquid præterea audiui, *vel accepi*, (ad Elephantinam quidem vsque vrbem spectatum ipsemet profectus: ab eo autẽ loco, ex auditu habens) id est huiusmodi, penitissime *indagatum*. Ab Elephantina vrbe in superiora tendenti accliuis est locus, adeo vt necesse *&c.* 2 Peruenies. *Sic & sequentia per indicatiuum, non infinitiuum.* 3 Insulæ contiguum est ingens stagnum. *Potest λίμνη etiam palus vel lacus exponi.*

alii ad-

alii aduersus Arabes & Syros, alii ad Maream aduersus Libyam. (Quibus in locis, quemadmodum sub rege Psammeticho erant, ita mea ætate Persarum præsidia excubabant. nam & apud Elephantinam & apud Daphnas Persæ excubias agunt.) Quũ igitur triennium in presidio fuissent Ægyptii, neq; illinc ab aliquo dimitterentur, cõmuni vsi consilio, à Psammeticho ad Æthiopiam sibi transeundũ putauerunt. Quos, re audita, Psammetichus insequutus, vbi est assequutus, multis verbis obsecrabat, vetabatque patrios deos ac liberos vxoresque deserere. Ibi quidam illorum fertur ostenso veretro dixisse, vbicunque id esset, sibi vxores & liberos fore. Hi posteaquam in Æthiopiam profecti sunt, sese Æthiopum regi tradiderunt: quos ille ita remuneratus est. Erant ei nonnulli Æthiopum aduersarii, quorum terram eripientes istos iussit incolere. Æthiopes, his colonis inter se collocatis, facti sunt mansuetiores, moribus Ægyptiacis imbuti.

XXXI Ad quatuor igitur mensium partim nauigationem, partim iter, cognoscitur Nilus: præter id quo fluit per Ægyptum. Tot enim menses in summa reperientur impendi ab iis qui ex Elephantina ad hos Automolos pergant. Fluit autem ab hespero & occasu: dehinc quid sit, nemo potest pro comperto narrare. est enim deserta præ feruore ea regio.

XXXII ¶ Accepi tamen hoc ex quibusdam Cyrenæis, qui se ad Ammonis oraculum isse commemorarent, colloquutosque cum Etearcho Ammoniorum rege, & ex aliis sermonibus deuenisse in confabulationem de Nilo, cuius nemo nosceret fontes: Etearchũque narrasse, aliquando quosdam ad se venisse Nasamonas, quę gens sit Libyca, Syrtim incolens, & orã Syrtis quæ vergit ad auroram,[1] nõ multũ supra Syrtim. Eos, quum venissent, interrogarenturque nunquid amplius haberent quod referrent de Africæ desertis, retulisse, apud se fuisse quosdam virorũ prępotentium filios petulantes: eos, quum in virilem ætatem adoleuissent, cũ alia superuacua fuisse machinatos, tum vero ex sese quinque sortitos ad inspiciundas Libyæ solitudines, & siquid amplius cernerent quam ii qui longissima inspexissent. Oram enim maritimam Libyæ aquiloni obnoxiam Libyas & Libyum permultas gentes ab Ægypto incipientes omnem obtinere vsque ad promontorium Soloentem, quod Lybiam terminat,

[1] Non longe penetrando, vel progrediendo. Eos, q.

ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων, ἄλλη δὲ ἐν Μαρέῃ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἐπ᾽ ἐμεῦ δὲ καὶ Περσέων κατὰ ταὐτὰ αἱ φυλακαὶ ἔχουσι ὡς καὶ ἐπὶ Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνῃσι. τοὺς ὦν δὴ Αἰγυπτίους τρία ἔτεα φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς φρουρῆς· οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, καὶ κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι, πάντες ἀπὸ τοῦ Ψαμμιτίχου ἀποστάντες, ἤισαν ἐς Αἰθιοπίην. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος, ἐδίωκε. ὡς δὲ κατέλαβε, ἐδέετο πολλὰ λέγων, καί σφεας θεοὺς πατρωίους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας. τῶν δέ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον, εἰπεῖν, ἔνθα ἂν τοῦτο ᾖ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. οὗτοι ἐπεί τε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, διδοῦσι σφέας αὐτοὺς τῷ Αἰθιόπων βασιλέι. ὁ δὲ σφέας τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσάν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν Αἰθιόπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν οἰκέειν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἠμερώτεροι γεγόνασι Αἰθίοπες, ἤθεα μαθόντες Αἰγύπτια. Μέχρι μέν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ γινώσκεται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ῥεύματος. οὕτω γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὑρίσκονται ἀναισιμούμενοι, ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς Αὐτομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἑσπέρης τε καὶ ἡλίου δυσμέων. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φράσαι. ἔρημος γάρ ἐστι ἡ χώρη αὕτη ὑπὸ καύματος. Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, φαμένων ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἄμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλέι· καί κως ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νείλου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγάς. καὶ τὸν Ἐτέαρχον φάναι ἐλθεῖν κοτὲ παρ᾽ αὐτὸν Νασαμῶνας ἄνδρας. τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκὸν, νέμεται δὲ τὴν Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἠῶ χώρην τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας, καὶ εἰρωτωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης, φάναι παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν δυναστέων παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶσθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι πέντε ἑωυτῶν, ὀψομένους τὰ ἔρημα τῆς Λιβύης, καὶ εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων. τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορηίην θάλασσαν, ἀπ᾽ Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολόεντος ἄκρης, ἣ τελευτᾷ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες, καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ,

πλὴν ὅσοι Ἕλληνες καὶ Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δ' ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θηριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη. τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδεος, ψάμμος τέ ἐστι, καὶ ἄνυδρος δεινῶς, καὶ ἔρημος πάντων. ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλίκων, ὕδατί τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἰέναι τὰ πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας, ἐς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι. ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἔρημον διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον. διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμώδεα, καὶ ἐν πολλῇσι ἡμέρῃσι, ἰδεῖν δή κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκότα· καί σφεας προσελθόντας, ἅπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ. ἁπτομένοισι δέ σφι ἐπελθεῖν ἄνδρας μικρούς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν· λαβόντας δὲ ἄγειν σφέας. φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασαμώνων. ἄγειν τε αὐτοὺς δι' ἑλέων μεγίστων· καὶ διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι ἐς πόλιν, ἐν τῇ πάντας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν. ῥέειν δὲ ἀπὸ ἑσπέρης αὐτὸν, πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα· φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους. Ὁ μὲν δὴ τοῦ Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω· πλὴν ὅτι ἀπονοστῆσαί τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας, ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀνθρώπους, γόητας εἶναι πάντας. τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον τὸν παραῤῥέοντα καὶ Ἐτέαρχος συνεβάλλετο εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτως αἱρέει. ῥέει γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσην τάμνων Λιβύην· καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἴστρῳ ἐκ τῶν ἴσων μέτρων ὁρμᾶται. Ἴστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσὶ ἔξω Ἡρακλείων στηλέων, ὁμουρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἳ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ Ἴστρος ἐς θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστριηνοὶ Μιλησίων οἰκέουσι ἄποικοι. Ὁ μὲν δὴ Ἴστρος (ῥέει γὰρ δι' οἰκεομένης) πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγέων οὐδεὶς ἔχει λέγειν. ἀοίκητός τε γάρ ἐστι καὶ ἔρημος ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται· ἐκδιδοῖ δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστά κη ἀντίη κέεται. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερέων ἰθέα ὁδὸς εὐζώνῳ ἀνδρί. ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἴστρῳ ἐκδιδόντι ἐς θάλασσαν

præter id demum quod aut Græci obtineant, aut Phœnices: ac supra maritimã oram, & eos qui ad mare incolunt, feris vlteriora habitari: at quæ vlteriora sunt parte à feris habitata, arenosa esse, vehementerque arida, ac prorsus vasta. Igitur eos iuuenes ab æqualibus dimissos, aqua atq; cibariis probe instructos, primum per regionẽ hominibus habitatam perrexisse: hanc permensos, in illam à feris habitatam peruenisse. Ex ea per solitudines iter fecisse ad ventum zephyrum: peragratoque multo spatio sabulosi loci pluribus sane diebus, aspexisse demum arbores in planitie quadam enatas, ad easque accessisse, ac fructum qui inerat decerpsisse. Eisque inter decerpendum superuenisse quosdam infra mediocrem virorum staturam pusillos: quorum linguam Nasamones non intelligerent, vt nec ipsi Nasamonum: & ab his deprehensos ductosque fuisse per maximas paludes: atq; illas transgressos peruenisse in vrbem in qua vniuersi forent æquali statura illis qui adduxissent, colore nigro. Eam vrbem præterlabi grande flumen, ab hespero ad orientem solẽ fluens, in quo conspicerentur crocodili.

XXXIII

Hactenus à me sermo Ammonii Etearchi cõmemoratus sit: nisi quod is aiebat Nasamones (vt Cyrenæi referebant) reuertisse, & eos homines ad quos illi peruenissent, omnes esse [1] fallaces. Flumen autem quod præterfluebat, & Etearchus coniectabat Nilum esse, & ratio sic dictat. Ex Libya enim Nilus fluit, eamq; mediam secat: & (vt ego ex apertis ignota coniecto) pari tractu atque Ister meat. Ister nanque fluere incipiens à Celtis atque vrbe Pyrene (Celtæ autem sunt extra cippos Herculis, Cynesiis finitimi, omnium in Europa ad occasum habitantium vltimi) mediam Europam scindit: totamque permensus quam Istriani Milesiorum coloni incolunt, mari Euxino finitur.

XXXIV

[2] Et Ister (fluit enim per terrã habitatã) inter primos cognoscitur: de Nili vero fontibus nemo habet quod referat: & merito, vtpote Libya per quã fluit, deserta. De eius fluxu, quam potuit longissime repetendo narrari, dictum est. exit autem in Ægyptum. Porro Ægyptus montanæ Ciliciæ fere opposita est. Hinc rectà ad Sinopem in ponto Euxino sitam, quinque dierum est rectũ iter viro expedito. Sinope autem Istro mare irrumpenti

1 Impostores, *vel præstigiatores.* 2 Verum Ister à multis cognoscitur, quippe qui per terram habitatam fluat.

ex ad-

exaduerſo eſt ſita. Ita Nilus totam permeans Africam, videtur mihi æquiparandus Iſtro. Hactenus de Nilo dictum ſit. ¶ XXXV VENIO ad plura de Ægypto referenda: quia plura quam alia omnis regio mirabilia habet, & præter omnem regionem exhibet opera relatu maiora. Horum gratia plura de ea commemorabuntur. Ægyptii, quemadmodum & cælo eorum & flumine diuerſam ab aliis naturam oſtendente, ita ipſi pleraque omnia à ceteris hominibus diuerſa conſtituerunt & inſtituta & iura. Apud hos feminæ quidē negociantur cauponanturque, & inſtitoriis operis vacant: viri autem intra domos texunt. Alii villum ſubtegminis deſuper tramant, Ægyptii ſubter. Onera viri capitibus, feminæ humeris baiulant. Feminæ, ſtantes mingunt: viri, ſedentes. Domi ventrem exonerant, foris in viis comedunt: reddentes rationem, quæ ſunt turpia, ſed neceſſaria, ea in occulto fieri debere: palam vero, quæ non ſunt turpia. Mulier neque dei neq; deæ vlla ſacerdos eſt, ſed viri deorum omnium & dearū. Alendi parentes filiis nulla, nolentibus: filiabus, etiamſi nolint, ſumma neceſſitas eſt. XXXVI Deorū ſacerdotes alibi comati ſunt, in Ægypto deraſi. [1] Apud alios ritus eſt, ſtatim in funere proximi capita deglabrare: Ægyptii in funeribus ſinunt capitis crines augeſcere, barbam tamē tondent. Apud ceteros mortales victus à ferarum ſecretus eſt conſortio: Ægyptii cum feris veſcuntur. Alii frumento atque hordeo victitant: Ægyptiis [2] victitare iis quę ex his facta ſunt, maximo probro eſt: ſed cibis è farre confectis, quod quidam ſiliginem appellant. [3] Conſperſionem pedibus, lutū manibus [4] ſubigunt. Virilia, alii talia relinquūt qualia natura ſunt, pręter eos qui ab iſtis didicerunt: Ægyptii circumcidunt. Viri binas veſtes habent, feminæ ſingulas. Alii velorum anſulas & funes extrinſecus aſſuunt, Ægyptii intrinſecus. Græci litteras ſcribunt & calculis computant, à ſiniſtro in dextrū manum ferentes, Ægyptii à dextro in ſiniſtrū: & hoc facientes aiunt ſe in dextrum, Græcos facere in ſiniſtrum. Litteris bifariis vtuntur, quarum vnas, ſacras vocant, populares alteras. ¶ XXXVII In deos

ἀντίη κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἴστρῳ. Νείλου μέν νυν πέρι τοσαῦτα εἰρήσθω. Ἔρχομαι δὲ περὶ Αἰγύπτου μηκυνέων τὸν λόγον, ὅτι πλεῖστα θωυμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρη, καὶ ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώρην· τούτων εἵνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἑτεροίῳ, καὶ τῷ ποταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοὶ, τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι ἐστήσαντο ἤθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι, αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ᾽ οἴκους ἐόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι οἱ μὲν ἄλλοι, ἄνω τὴν κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχθεα οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλέων φορέουσι· αἱ δὲ γυναῖκες, ἐπὶ τῶν ὤμων. οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαὶ, οἱ δὲ ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρείῃ χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοισι, ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες ὡς τὰ μὲν αἰσχρὰ, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιέειν χρεών· τὰ δὲ μὴ αἰσχρὰ, ἀναφανδόν. ἱερᾶται γυνὴ μὲν οὐδεμίη οὔτε ἔρσενος θεοῦ, οὔτε θηλέης· ἄνδρες δὲ, πάντων τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ οὐδεμία ἀνάγκη, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένῃσι. Οἱ ἱρέες τῶν θεῶν, τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ξυρεῦνται. τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι νόμος ἅμα κήδεϊ κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς, τοὺς μάλιστα ἱκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ τοὺς θανάτους ἀνιεῖσι τὰς τρίχας αὔξεσθαι, τάς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενείῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δίαιτα ἀποκέκριται, Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ δίαιτά ἐστι. ἀπὸ πυρέων καὶ κριθέων ὧλλοι ζώουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζόην ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλλὰ ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζειὰς μετεξέτεροι καλέουσι. φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσὶ, τὸν δὲ πηλὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα ὧλλοι μὲν ἐῶσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἵματα, τῶν μὲν ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἓν ἑκάστη. τῶν ἱστίων τοὺς κρίκους καὶ τοὺς κάλους οἱ μὲν ἄλλοι ἔξωθεν προσδέουσι, Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γράφουσι, καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα, Αἰγύπτιοι δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά. καὶ ποιεῦντες ταῦτα, αὐτοὶ μέν φασι ἐπὶ τὰ δεξιὰ ποιέειν, Ἕλληνας δὲ ἐπ᾽ ἀριστερά. διφασίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱερὰ, τὰ δὲ, δημοτικὰ καλέεται. Θεο-

1 Apud alios homines more receptum eſt vt in luctu ſtatim capita tondeantur ab iis quos potiſſimum is attingit: at Ægyptii, in morte ſuorum, ſinunt capitis barbæque pilos creſcere, quum alioqui antea tonſi fuerint. Apud c. 2 Victitare his, maxime probroſum eſt. ſed ex olyris e baria conficiunt, quas alii zeas appellant. 3 Farinam aqua maceratam ſubigunt pedibus, lutum autē manibus. *Fortaſſe autem intelligit lutu ex quo intritum conficitur, quod Gall. mortier.* 4 Subigunt & *iiſdem* ſtercus accipiunt.

σεβέες δὲ περισσῶς ἐόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοισίδε χρέωνται. ἐκ χαλκέων ποτηρίων πίνουσι, διασμῶντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὔ, ἀλλὰ πάντες. εἵματα δὲ λίνεα φορέουσι αἰεὶ νεόπλυτα, ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. τά τε αἰδοῖα περιτάμνονται, καθαρειότητος εἵνεκεν, προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. οἱ δὲ ἱρέες ξυρῶνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε φθεὶρ, μήτε τι ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηταί σφι θεραπεύουσι τοὺς θεούς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λινέην μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα. ἄλλην δέ σφι ἐσθῆτα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λοῦνται δὲ δὶς τῆς ἡμέρης ἑκάστης ὕδατι ψυχρῷ, καὶ δὶς ἑκάστης νυκτός. ἄλλας τε θρησκείας μυρίας ἐπιτελέουσι, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὔτε τι γὰρ τῶν οἰκηίων τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται, ἀλλὰ καὶ σιτία σφί ἐστι ἱρὰ πεσσόμενα. καὶ χηνέων καὶ βοέων κρεῶν πλῆθός τι ἑκάστῳ γίνεται πολλὸν ἑκάστης ἡμέρης. δίδοται δέ σφι καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων δὲ οὔ σφι ἔξεστι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τούς τε γινομένους οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἕψοντες δατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱρέες, οὐδὲ ὁρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι ὄσπριον. ἱρᾶται δὲ οὐκ εἷς ἑκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ πολλοί, τῶν εἷς ἐστι ἀρχιερεύς. ἐπεὰν δέ τις ἀποθάνῃ, τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται.

γρ. πατέονται.

Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας, τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὧδε· τρίχα ἢν καὶ μίαν ἴδηται ἐποῦσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δίζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, καὶ ὀρθοῦ ἑστεῶτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημηίων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἐρέω. κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. ἢν δὲ τουτέων πάντων ᾖ καθαρός, σημαίνεται βύβλῳ περὶ τὰ κέρεα εἱλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. ἀσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἡ ζημίη ἐπικέεται. δοκιμάζεται μέν νυν τὸ κτῆνος τρόπῳ τοιῷδε. Θυσίη δέ σφι ἥδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασμένον κτῆνος πρὸς τὸν βωμὸν ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν καίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱρηίου ἐπισπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεὸν, σφάζουσι. 66 σφάξαντες δὲ, ἀποταμνοῦσι τὴν κεφαλήν. σῶμα μὲν δὴ τοῦ κτήνεος δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ καταρασάμενοι, φέρουσι τοῖσι μὲν ἂν ᾖ ἀγορὴ, καὶ

γρ. καταρησάμενοι.

supramodum supraq; omnes homines religiosi sunt, talibus moribus vtentes: Aheneis in poculis potant, singulis ea diebus extergentes, non eorum aliquot, etiam aliquot non: sed vniuersi. Linea ferunt vestimenta semper recens abluta, huic rei præcipue vacantes. Virilia circumcidunt munditiæ gratia, pluris facientes se mundos esse quã decoros. Sacerdotes tertio quoq; die totum corpus eradunt, ne quis pediculus deos colentibus aut alia sordes creetur. Iidem vestem tantummodo lineã, calceos [1] papyraceos gestant: nec aliã vestem aut alios calceos induere eis fas est. Lauantur quotidie frigida, interdiu [2] ter, noctu bis. Alias pręterea ceremonias prope dixerim infinitas exercent. Qui etiam non exiguis afficiuntur commodis. nam neque è re domestica aliquid conterunt, neq; impendunt, sed eorũ singulis quotidie [3] cibi sacri cocti præsto sunt, & carnis bubulæ & anserinæ satis abundeque. Vinum quoque vineale illis datur. De piscibus gustare nefas est illis. Fabas Ægyptii in sua terra nec admodum serũt, nec eas quæ prouenerint, aut [4] crudas aut in aqua coctas, edũt. Sacerdotes vero ne aspicere quidẽ eas sustinent, arbitrantes haud mundũ illud legumẽ esse. Initiantur non sigillatim cuique deorum, sed gregatim: quorum vnus est pontifex. vbi quis defunctus est, filius eius subrogatur.

XXXVIII

Boues mares, Epaphi esse censent: eaque de re hunc in modum explorant: Si pilum in eo nigrum vel vnum viderint, nequaquam mundũ censent. Explorat autem hæc sacerdotum aliquis ad id constitutus, pecude cũ stante & erecta tum etiam resupinata: lingua etiam exerta *explorans* an pura sit iis signis quæ ego alio referam in libro. Inspicit & caudæ pilos, nunquid eos habeat secundum naturam procreatos. Eũ, si fuerit his omnibus mundus, notat alligato cornibus byblo: deinde applicita terra sigillari anulo impressa, abducitur. Nã immolanti eo sigillo non notatã, pœna morte sancita est. Et hunc quidẽ in modum pecus exploratur.

XXXIX

Sacrificandi autem is eis est ritus. Pecude quæ obsignata est, ad arã vbi immolatur abducta, pyram incendunt: deinde [5] supra pecudem libato *contra templum* vino, ac deo inuocato, eã mactant: [6] mactatæ caput asportant in forũ, si nundinæ sint, &

1 Byblinos 2 Bis.die,non vero. 3 *Sunt qui sacrificia exponant, alii panes sacros.* 4 *Videtur aliud legisse quam habeant vulg.edit.* 5 Supra hostiam 6 Mactatæ caput amputant, & reliquum corpus excoriant, Capiti autem illius multa imprecati, asportant. Asportant, inquam, in forum quidem, illi quibus forum est, &——

eis Græci negotiatores adfuerint: atque illis vendunt: qui si nõ adfuerint, in flumen abiiciunt. Execrantur autẽ capita in hæc verba, vt siquid mali aut ipsis immolantibus aut vniuersæ Ægypto futurum sit, id in caput hoc conuertatur. Eodem porro ritu circa capita pecudum immolandarum, & vini libamina, omnes pariter Ægyptii in omnibus templis vtuntur. Atque ex hoc ritu fit vt nemo Ægyptiorum de capite vllius animantis degustet.

XL Est tamen sacrorum delectus, & alius apud alia templa adolendi modus ab eis institutus. Quam igitur deã maximã esse censeant, & cui maximum festum celebrent, iam nunc dicam. Postcaquam ieiunauerunt pridie festi,[1] atq; obdormierũt, bouem immolant, eumque corio exuunt, & aluo tota vacuant. Intestina intra ventrem adipemq; linquunt, crura truncant, & extremos lumbos armosque, ac ceruicem. His actis, reliquum bouis corpus stipant panibus puris, & melle, & vua passa, & ficis, & thure, & myrrha, atque aliis odoribus. Vbi hæc infarserunt, adolent, multum vini oleique infundentes: ieiuni tamen priusquã sacrificent. Dum sacrificium ardet, omnes[2] verberantur. Postcaquam vapulauerunt, dapes ex sacrificii reliquiis proponuntur.

XLI Boues mares eosdemq; mũdos, ac vitulos vniuersi Ægyptii immolant: at feminas eis immolare non licet, vtpote Isidi consecratas. Nam Isidis simulacrũ muliebre est, bubulis præditũ cornibus, quemadmodum Io Græci describunt. Bouesque feminas omnes itidem Ægyptii venerantur ex omnibus pecudibus lõge plurimum: eoque nemo Ægyptius Ægyptiave Græci viri aut os suauiaretur, aut cultro, vel veru, vel olla illius vteretur, aut pura bouis carne Græco cultro incisa vesceretur. Boues qui demortui sunt hunc in modum sepeliunt: Feminas quidem in flumen abiiciunt, mares autem in suburbanis singuli defodiunt, vno aut altero cornu extante, signi gratia. Vbi computruerunt, & statum tempus aduenit, præsto est ad singulas vrbes nauis ex insula nomine Prosopitide, quæ est in Delta, habetque nouem schœnorum ambitum. In qua cum aliæ sunt frequentes vrbes tum ea vnde proficiscũtur naues ad ossa tollenda, nomine Atarbechis, vbi templum Veneris

Ἕλληνές σφι ἔωσι ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν ἀγορὴν, ἀπ᾽ ὦν ἔδοντο· τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἕλληνες, οἱ δ᾽ ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν. καταρέονται δὲ τάδε λέγοντες τῇσι κεφαλῇσι, εἴ τι μέλλοι ἢ σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γενέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι. κατὰ μέν νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων καὶ τὴν ἐπίσπεισιν τοῦ οἴνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱερά· καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου
10 οὐδενὸς ἐμψύχου κεφαλῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδείς.

Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱερόν σφι κατέστηκε. τὴν δ᾽ ὦν μεγίστην τε δαίμονα ἥγηνται εἶναι, καὶ μεγίστην οἱ ὁρτὴν ἀνάγουσι, ταύτην ἔρχομαι ἐρέων. ἐπεὰν προνηστεύσωσι τῇ Ἴσι, ἐπὶ ταύτῃ καταεύδωσι, θύουσι τὸν βοῦν· ἀποδείραντες δὲ, κοιλίην μὲν κείνην πᾶσαν ἐξ ὦν εἷλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λείπουσι ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελήν· σκέλεα δὲ ἀποταμνοῦσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην, καὶ τοὺς ὤμους τε καὶ τὸν αὐχένα. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ βοὸς πιμπλᾶσι ἄρτων καθαρῶν,
20 καὶ μέλιτος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ σμύρνης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλήσαντες δὲ τούτων, καταγίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προνηστεύσαντες δὲ θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπτονται πάντες. ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτιθέαται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαροὺς τῶν βοῶν καὶ τοὺς μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας οὔ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς Ἴσιος. τὸ γὰρ τῆς Ἴσιος ἄγαλμα ἐὸν γυναικήιον, βούκερών ἐστι, κατά περ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι. καὶ τὰς βοῦς τὰς θηλέας Αἰγύπτιοι
30 πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων πάντων μάλιστα μακρῷ. τῶν εἵνεκεν οὔτε ἀνὴρ Αἰγύπτιος, οὔτε γυνὴ ἄνδρα Ἕλληνα φιλήσειε ἂν τῷ στόματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὐδὲ ὀβελοῖσι, οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαροῦ βοὸς διατετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοῦς τρόπον τόνδε. τὰς μὲν θηλέας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπιεῖσι, τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστίοισι, τὸ κέρας τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφότερα ὑπερέχοντα, σημηίου εἵνεκεν. ἐπεὰν δὲ σαπῇ, καὶ
40 προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται ἐς ἑκάστην πόλιν βᾶρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλεομένης νήσου. ἡ δ᾽ ἐστὶ μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσι σχοῖνοι ἐννέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλιες συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἱ βάριες παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν, οὔνομα τῇ πόλι Ἀταρβῆχις. ἐν δ᾽ αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἅγιον

——apud quos mercatores Græci diuersantur, ibique illis vendunt: illi vero quibus non adfuerint Græci, in flum.

1 Expreeati sunt. [illegible] pro quo aliud legit. 2 Omnes seipsos verberant. Postquam autem verberare desierunt, dapes &c. In vulgadit. huius interpret. Valla, epulauerunt legitur pro vapulauerunt.

ἵδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι ἐς ἄλλας πόλιας· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα ἀπάγουσι, καὶ θάπτουσι ἐς ἕνα χῶρον πάντες. κατὰ ταὐτὰ δὲ τοῖσι βουσὶ καὶ τἆλλα κτήνεα ἀποθνήσκοντα θάπτουσι. καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομοθέτηται. κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. Ὅσοι μὲν δὴ Διὸς Θηβαιέος ἵδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσὶ, οὗτοι μὲν πάντες ὀΐων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι. θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται, πλὴν Ἴσιός τε, καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι λέγουσι. τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέβονται. ὅσοι μὲν δὴ τοῦ Μένδητος ἔκτηνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, ὄϊς θύουσι. Θηβαῖοι μέν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους ὀΐων ἀπέχονται, διὰ τάδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τεθῆναι. Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ἰδέσθαι τὸν Δία, καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. τέλος, ἐπείτε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι, κριὸν ἐκδείραντα, προσχέσθαι τε τὴν κεφαλὴν ἀποταμόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἑωυτὸν ἐπιδέξαι. ἀπὸ τούτου, κριοπρόσωπον τὤγαλμα τοῦ Διὸς ποιεῦσι Αἰγύπτιοι. ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμμώνιοι, ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιόπων ἄποικοι, καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δέ μοι, καὶ τοὔνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπωνυμίην ἐποιήσαντο. Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ' εἰσί σφι ἱροὶ διὰ τοῦτο. μιῇ δὲ ἡμέρῃ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρτῇ τοῦ Διὸς, κριὸν ἕνα κατακόψαντες, καὶ ἀποδείραντες, κατὰ τὠυτὸ ἐνδύουσι τὤγαλμα τοῦ Διός· καὶ ἔπειτα ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸ ἱρὸν ἅπαντες τὸν κριὸν, καὶ ἔπειτα ἐν ἱρῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν. Ἡρακλέος δὲ πέρι τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὡς εἴη τῶν δυώδεκα θεῶν. τοῦ ἑτέρου δὲ πέρι Ἡρακλέος, τὸν Ἕλληνες οἴδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι. καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τοὔνομα οἱ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ Ἀμφιτρύωνος γόνῳ οὔνομα Ἡρακλέα, πολλά μοι καὶ ἄλλα τεκμήριά ἐστι τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ δὴ καὶ τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονέες ἀμφότεροι, ἦσαν Ἀμφιτρύων, καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέκαθεν ἀπ' Αἰγύπτου· καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσειδέωνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὐνόματα φασὶ

extructum est. ex qua vrbe alii permulti vagantur in alias vrbes. Vbi autem effoderunt ossa, asportant, eaq; vno in loco cuncti sepeliunt. Quem porro in modum boues, in eundem defuncta alia pecora sepeliũt. ita enim apud eos circa hæc legibus comparatum est. nam ne hæc quidem interimunt. XLII Ceterum qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebanæ [1] prouinciæ sunt, ii omnes ab ouibus se abstinentes, capras immolant. Non enim eosdem deos similiter colunt vniuersi Ægyptii, præter Isidem & Osirin, quem Bacchum esse aiunt. hos peræq; vniuersi colunt. Qui vero Mendetis templum obtinent, siue Mendesię prouinciæ sunt, hi capris abstinẽtes, immolant oues. Itaq; Thebani, & quicunque propter illos ouibus parcunt, aiunt ideo sibi conditam hanc legem, quod Iupiter, quum ab Hercule cernere eum volente, cerni nollet, tandem exoratus hoc commentus sit, vt amputato arietis capite, pelleque villosa quam illi detraxerat, induta sibi, ita sese Herculi ostenderet: & ob id Ægyptios instituisse Iouis simulacrum facere arietina facie: & ab Ægyptiis Ammonios accepisse, qui sunt Ægyptiorum atque Æthiopum coloni, & [2] linguã inter vtrosque vsurpantes. Qui etiam mihi videntur ideo se Ammonios cognominasse quod Ægyptii Iouem [3] Ammonem appellant. Ob hanc rem arietes non mactantur à Thebanis, sed eis sacrosancti sunt. Certo tantum die quotannis in festo Iouis, vnum demũ arietem obtruncant, cuius pellem detractam, hunc in modum Iouis simulacro induunt: ad illudque deinde aliud ducunt Herculis simulacrum. Hoc acto, cuncti qui circa templum sunt, arietem verberant, deinde sacra eundem vrna sepeliunt. XLIII ¶ De Hercule autem hunc ego audiui sermonem, quod sit vnus ex diis duodecim. nam de altero Hercule quem Gręci norunt, nulla in parte Ægypti quippiã potui audire: cuius nomen non Ægyptii à Gręcis acceperũt, sed Gręci potius ab Ægyptiis, & ii quidẽ Græci qui hoc nomẽ filio Amphitryonis imposuere. Quod ita se habere, cum multa mihi indicia sunt, tũ vero istud, quod huius Herculis vterq; parens, Amphitryon & Alcmena, fuerũt ab Ægypto oriũdi: & quod Ægyptii negant se aut Neptuni aut [4] Tyndaridarũ

1 Vel, præfecturæ & sic statim post. Valla vtrobique, titus. id est νομοῦ, pro νομῶ. 2 Id est, lingua vtentes quæ aliquid cum vtrorumque lingua commune habet. 3 Ammun 4 Dioscurorum.

nomen

nomen nosse: neq; hos deos inter ceteros admiserunt. Quod si nomen dæmonis vllius à Græcis mutuati essent, nō minus, imo vel magis, istorū mentionē fuissent habituri: si etiam tunc nauiculariā exercebant, & vlli Græcorum nauicularii erant, vt credo, & mea fert opinio. Istorum igitur potius deorū quam Herculis nomen Ægyptii percepissent. Atqui vetustus quidam deus est apud Ægyptios Hercules, & (vt ipsi aiunt) decem & septem annorum millia sunt ad Amasin regem, ex quo Herculem [1] ex octo diis, qui duodecim erant, vnum esse arbitrantur.

XLIV Quibus ego de rebus certior fieri [2] cupiens, à quibus possem, in Tyrum Phœniciæ *vrbem* nauigaui, quod ibi templum Herculis esse audirē: quod & vidi opulenter exornatum cum aliis multis donariis, tum vero duobus cippis, altero ex auro excocto, altero ex lapide smaragdo maiorem in modum splendente per noctem. Veniensque in colloquiū cum dei sacerdotibus, percontabar quantum temporis foret ex quo id templum fuisset extructū: sed comperi ne hos quidem congruere cum Græcis, quippe dicentes ab vrbe condita fuisse dei templum pariter extructum: esse autem à Tyro condita annorum duo millia ac trecentos. Vidi præterea Tyri etiam aliud Herculis templū cognomine Thasii. Quinetiam in Thasum profectus sum, vbi inueni templum à Phœnicibus conditum, qui ad inuestigandam Europam nauigantes, Thasum condiderunt: quod quinq; virorum ætatibus prius fuit quam Hercules Amphitryonis in Græcia existeret. Hæc quæ commemorantur, plane declarant Herculem vetustū deum esse. eoq; videntur hi rectissime facere è Græcis, qui bifaria Herculi templa ædificanda colendaq; censuerunt: vni quidem, vt immortali, cognomine Olympio, immolantes: alteri vero, vt heroi, parentantes.

XLV Alia quoq; multa incōsiderate Græci loquūtur, quorum & hæc inepta fabula est, quam de Hercule ferunt: Eum, quum in Ægypūt peruenisset, ab Ægyptiis redimitū, tanquam Ioui immolandū, cum pompa fuisse eductū, ac tantisper [3] quietē [4] tenuisse dū illi ante aram eū stetissent: [5] ibi ad vim conuersū, omnes interemisse. Quæ quum dicunt Græci, videntur mihi se & naturæ Ægyptiorum & morū

εἰδέναι, οὐδέ σφι θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι ἀποδεδέχαται. καὶ μὴν εἴ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὔνομά τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἔμελλον μνήμην ἕξειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι, ὡς ἔλπομαί τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἱρέει. ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. ἀλλά τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρακλέης· ὡς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἔτεά ἐστι ἑπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἄμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεί τε ἐκ τῶν ὀκτὼ θεῶν οἱ δυώδεκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα ἕνα νομίζουσι.

Καὶ θέλων δὲ τούτων πέρι σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν οἷόν τε ἦν, ἔπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱρὸν Ἡρακλέος ἅγιον· καὶ εἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισί τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στῆλαι δύο, ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμποντος τὰς νύκτας μέγαθος. ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι ἱρεῦσι τοῦ θεοῦ, εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι τὸ ἱρὸν ἵδρυται· εὗρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἕλλησι συμφερομένους. ἔφασαν γὰρ, ἅμα Τύρῳ οἰκιζομένῃ καὶ τὸ ἱρὸν τοῦ θεοῦ ἱδρυνθῆναι. εἶναι δὲ ἔτεα ἀφ' οὗ Τύρον οἰκέουσι, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ καὶ ἄλλο ἱρὸν Ἡρακλέος, ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου εἶναι. ἀπικόμενος δὲ καὶ ἐς Θάσον, εὗρον ἱρὸν Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἱδρυμένον, οἳ κατ' Εὐρώπης ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν. καὶ ταῦτα πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρύωνος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. τὰ μέν νυν ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα ἐόντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων ποιέειν, οἳ διξὰ Ἡράκλεια ἱδρυσάμενοι ἔκτηνται· καὶ τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην, θύουσι· τῷ δὲ ἑτέρῳ, ὡς ἥρωϊ, ἐναγίζουσι.

λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες· εὐήθης δὲ αὐτῶν καὶ ὅδε ὁ μῦθός ἐστι, τὸν περὶ τοῦ Ἡρακλέος λέγουσι· ὡς αὐτὸν ἀπικόμενον ἐς Αἴγυπτον στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύσοντες τῷ Διΐ. τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκὴν τραπόμενον, πάντας σφέας καταφονεῦσαι. ἐμοὶ μέν νυν δοκέουσι ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσιος καὶ τῶν νόμων

1 Ex quo è diis octo facti fuerunt duodecim, quorum vnum Herculem censent. 2 Studens pro viribus. Tyr. 3 Se continuisse 4 Tenuisse dum ad aram admoto molam inspergerent. Bud. 5 Ibi viribus vti cœpisse, omnesque interem. *Ad verbum*, Ibi ad vires se conuertisse.

πάμπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὁσίη θύειν ἐστὶ, χωρὶς ὑῶν καὶ ἐρσένων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ χηνῶν, κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἕνα ἐόντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον (ὡς δή φασι) κῶς φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεύειν; καὶ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη. Τὰς δὲ δὴ αἶγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτὼ θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι. τοὺς δὲ ὀκτὼ θεοὺς τούτους προτέρους τῶν δυώδεκα θεῶν φασι γενέσθαι. γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς, κατά περ Ἕλληνες, τὤγαλμα, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὔτι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ᾽ ὅμοιον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. ὅτευ δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὔ μοι ἥδιόν ἐστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἶγας οἱ Μενδήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἔρσενας τῶν θηλέων, καὶ τούτων οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζονας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων ἕνα μάλιστα, ὅστις ἐπεὰν ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὅ, τε τράγος καὶ ὁ Πὰν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ νομῷ τούτῳ ἐπ᾽ ἐμέο τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσγετο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο. Ὗν δὲ Αἰγύπτιοι μιαρὸν ἥγηνται θηρίον εἶναι. καὶ τοῦτο μὲν, ἤν τις ψαύσῃ αὐτὸς παριὼν ὑὸς, αὐτοῖσι τοῖσι ἱματίοισι ἀπ᾽ ὧν ἔβαψε ἑωυτὸν, βὰς ἐς τὸν ποταμόν. τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, ἐόντες Αἰγύπτιοι ἐγγενέες, ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μοῦνοι πάντων. οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει, οὐδ᾽ ἄγεσθαι ἐξ αὐτῶν· ἀλλ᾽ ἐκδίδονταί τε οἱ συβῶται, καὶ ἄγονται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μέν νυν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὗς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ τοὺς ὗς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι δὲ τοὺς ὗς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὁρτῇσι ἀπεστυγήκασι, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ᾽ Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐπρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίη δὲ ἥδε τῶν ὑῶν τῇ Σελήνῃ ποιέεται. ἐπεὰν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην, καὶ τὸν σπλῆνα, καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεὶς ὁμοῦ, κατ᾽ ὦν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν γινομένῃ, καὶ ἔπειτα καταγίζει πυρί· τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται (γρ. ἔσθονται) ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύσωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσαίατο.

ignaros prorsus ostendere. Quibus enim nullam pecudem fas est immolare, præter sues, præterque boues mares, & vitulos (dummodo mundos) & anseres: ii qua ratione immolarent homines? Aut quomodo Hercules, quum vnus esset, & adhuc (vt aiunt) homo, tot millia virorũ interemisset? Hæc tamẽ tot quæ de his rebus diximus, sint & à diis & ab heroibus in bonam partem accepta.

XLVI

¶ Porro capras & hircos ea de caussa ii quos diximus Ægyptiorũ non mactat, quod Pana inter octo deos Mendesii numerant, quos octo aiunt priores duodecim diis extitisse. Panos autem simulacrũ & pictores pingunt & statuarii sculpunt, quemadmodũ Græci, caprina facie, hircinisq; cruribus: haudquaquam existimantes eum esse talem, sed simile ceteris diis. Qua tamen eum caussa talẽ pingant, non est mihi relatu iucundum. Verum hi omnes cum capras, tum vero maxime capros venerantur. Et inter Mendesios caprarii præcipuo honore afficiuntur, & ex his vnus maxime: qui quum decessit, ingens toti Mendesiæ prouinciæ luctus proponitur. Vocatur autem & hircus & Pan, Ægyptiacè, Mendes. In hac regione contigit hoc mea memoria prodigium: Hircus cum muliere coiit propalam, quod in [1] ostentationem hominum peruenit.

XLVII

Suem autem Ægyptii spurcam beluam arbitrantur: quam si quis vel transeundo contigerit, abit [2] lotum sese cum ipsis vestimentis ad flumen. Eoque soli omnium subulci, Ægyptii indigenæ, nullum ingrediuntur in templum: neque aut filiam cuipiam eorum nuptum dare vult, aut cuiuspiam eorum filiam in matrimonium ducere: sed ipsi inter se subulci dant accipiuntque filias. Aliis diis immolare sues ius Ægyptiis non est, præterquam Lunæ & Libero: quibus quũ per tempus plenilunii sues immolarunt, eorum carne vescuntur. Cur autem aliis diebus festis sues oderint, at in isto mactent, huius rei ab Ægyptiis ratio redditur: sed quam mihi notam magis decorum est non referre. Sacrificium autẽ de suibus Lunæ hunc in modum fit. Immolata sue, extremam eius caudam, & lienem, & omentum simul componunt, & adipe qui circa aluum pecudis exsistat, ea operiunt, ac deinde igni adolent: reliqua carne plenilunii die vescuntur, quo die sacra faciunt: alio die non amplius gustarent.

1 Sunt qui ἐπίδεξιν pro ostento hic accipiant. 2 Immersum se flumini cum ipsis vest.

Qui sunt ex eis inopes, propter tenuitatem facultatum, [1] assimilatos quosdam

XLVIII

sues coquunt, quos immolent. Bacco quoque in eius festo singuli in cœnam porcam pro foribus mactant, redduntque subulco qui illã vendiderat. [2] Quin & alium diem festum Baccho Ægyptii agunt fine porcis, fere per omnia Græco festo similem. Sed loco phallorum, *id est ficulneorum veretrorum à collo pendentium*, sunt ab eis excogitatæ statuæ cubitales [3] è neruis compactæ, quas feminæ circumferunt per pagos, mentula nutante, quæ propemodum instar est reliqui corporis: & tibia præeunte, quam feminæ, Bacchum canentes, sequuntur. Cur autem mentulam habeat iusto maiorem *statua* & vnum corporis membrum agi-

XLIX

tet, redditur ab eis ratio sacra. adeo vt iam Melampus Amytheonis filius non imperitus huius sacri sed peritus fuisse videatur. Siquidem Melampus fuit qui Græcis Dionysi, *id est Liberi patris vel Bacchi*, nomẽ & sacrificium, & pompam phalli [4] enarrauit, non tamen omnem plane rationem complexus. Verum ii qui post hunc extiterunt [5] sophistæ, rem in maius explicauerunt. [6] Itaque phallũ Dionyso missum narrandi Melampus autor extitit: à quo edocti Greci faciunt ea quæ faciunt. Equidẽ Melampodem virum fuisse sapientem aio, [7] diuinationemque sibiipsi comparasse: eundemq; cum alia multa ab Ægypto accepta Grecis enarrasse, tum vero nõnulla de Dionyso, tamen commutata. [8] Neque enim dixerim quæ in Ægypto fiunt huic deo, congruere cum iis quæ in Græcia. nam consentanea essent Græcis, non autem nuper introducta. Neque tamen dicam Ægyptios à Græcis fuisse mutuatos [9] aut hoc aut aliud quippiam. Videtur autem mihi Melampus quæ ad Dionysum pertinent audisse ex Cadmo, aliisque Tyriis qui cum eo è Phœnice venerunt in ter-

L

ram quæ nunc Bœotia appellatur. Ac omnia fere deorum nomina ex Ægypto in Græciam peruenerunt. [10] Idque ego ex barbaris sciscitatus, ita rem habere comperio, ac reor ex Ægypto præcipue venisse: [11] & idcirco illic non esse vsquã

οἱ δὲ πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείης βίου, σταιτίνας πλάσαντες ὗς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διονύσῳ τῆς ὁρτῆς τῇ δορπίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεσθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὁρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χοίρων, κατὰ ταὐτὰ σχεδὸν πάντα Ἕλλησι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα σφι ἐστὶ ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας αἱ γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὸν τοῦ ἄλλου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός. αἱ δὲ ἕπονται ἀείδουσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰδοῖον, καὶ κινέει μοῦνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἤδη ὦν δοκέει μοι Μελάμπους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαὴς, ἀλλ' ἔμπειρος. Ἕλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τὸ οὔνομα, καὶ τὴν θυσίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ φαλλοῦ· ἀτρεκέως μὲν οὐ πάντα συλλαβὼν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμενοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν φαλλὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ ἀπηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ ποιεῦσι Ἕλληνες. ἐγὼ μέν νυν φημὶ Μελάμποδα γενόμενον ἄνδρα σοφὸν, μαντικήν τε ἑωυτῷ συστῆσαι, καὶ πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἀπηγήσασθαι Ἕλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσέειν γε φήσω τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιεύμενα τῷ θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι Ἕλλησι. ὁμότροπα γὰρ ἂν ἦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ νεωστὶ ἐσηγμένα. οὐ μὲν οὐδὲ φήσω ὅκως Αἰγύπτιοι παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον. πυθέσθαι δέ μοι δοκέει μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτίην καλεομένην χώρην. Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ τῶν βαρβάρων ἥκει, πυνθανόμενος οὕτω εὑρίσκω ἐόν. δοκέω δ' ὦν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῖχθαι. ὅ,τι γὰρ δὴ μὴ

(Marginal notes: γρ. κατηγησάμενος· — 69 — γρ. ἐσηγήσασθαι — γρ. ἐσηγμένα. — γρ. πάντων)

---

1 Sues farinaceas fingunt, quas coctas immolant. *Vt legatur* σταιτίνας *pro* τ' ἀινάς. 2 Reliquum autem festum Baccho celebrant Ægyptii, exceptis porcis, pariter fere ceteris in rebus ac Græci. 3 Quæ fidiculis tractæ mouentur tanquam viuæ. *Sunt qui putent esse nostras marionnettes, vel mariottes.* 4 *Videtur potius significare* ὁ ἐξηγησάμενος, *qui autor illis fuit. Vel,* Qui introduxit. *Alii,* Qui inuexit. *Sic statim post* ὁ ἀπηγησάμενος & ἀπηγήσασθαι. Q. d. *Qui illis praiuit & viam ostendit Id est, Qui magister illis fuit.* 5 Philosophi. 6 Phallum certe qui Baccho circumfertur, Melampus introduxit: & ab eo edocti Gr. 7 Atteneq; diuinandi sibi comparasse: & cum alia multa quæ ex Ægyptiis audiuerat, Grecis introduxisse, tum vero quę ad Dionysum pertinent, paucis tamen ex illis commutatis. Neque en. 8 *Sunt qui hunc locum ita interpretentur*, Neque enim dixerim casu contigisse vt eadem tum in Ægypto tum in Grecia huic deo sacra fierent. Sunt enim vnius modi apud Græcos, neque recens introducta. 9 Aut hunc aut alium ritum. Vid. 10 Nam à barbaris profecta esse audiens, ita r. 11 Nam præterquam ———

Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων (ὡς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἴρηται) καὶ Ἥρης, καὶ Ἱστίης, καὶ Θέμιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, Αἰγυπτίοισι αἰεί κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὔ φασι θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δέ μοι δοκέουσι ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦτον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο· οὐδαμοὶ γὰρ ἀπ᾽ ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὔνομα ἔκτηνται, εἰ μὴ Λίβυες· καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεί. νομίζουσι δ᾽ ὦν Αἰγύπτιοι οὐδ᾽ ἥρωσι οὐδέν. Ταῦτα μέν νυν, καὶ ἄλλα πρὸς τούτοισι, τὰ ἐγὼ φράσω, Ἕλληνες ἀπ᾽ Αἰγυπτίων νενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες, οὐκ ἀπ᾽ Αἰγυπτίων μεμαθήκασι, ἀλλ᾽ ἀπὸ Πελασγῶν, πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἁπάντων Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὧλλοι. Ἀθηναίοισι γὰρ ἤδη τηνικαῦτα ἐς Ἕλληνας τελέουσι Πελασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἕλληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια μεμύηται, τὰ Σαμοθρήικες ἐπιτελέουσι παραλαβόντες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὡνὴρ οἶδε τὰ λέγω. τὴν γὰρ Σαμοθρηίκην οἴκεον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι, οἵ περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σαμοθρήικες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὀρθὰ ὦν ἔχειν τὰ αἰδοῖα τἀγάλματα τοῦ Ἑρμέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι Ἑλλήνων παρὰ Πελασγῶν μαθόντες, ἐποιήσαντο. οἱ δὲ Πελασγοὶ ἱρόν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρηίκῃ μυστηρίοισι δεδήλωται. Ἔθυον δὲ καὶ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι, ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας. ἐπωνυμίην δ᾽ οὐδ᾽ οὔνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω. θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφεας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς εἶχον. ἔπειτα δὲ χρόνου πολλοῦ διελθόντος, ἐπύθοντο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπιγμένα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν ἄλλων. Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῷ ἐπύθοντο· καὶ μετὰ χρόνον ἐχρηστηριάζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δωδώνῃ. τὸ γὰρ δὴ μαντήιον τοῦτο νενόμισται ἀρχαιότατον τῶν ἐν Ἕλλησι χρηστηρίων εἶναι· καὶ ἦν τὸν χρόνον τοῦτον μοῦνον. ἐπεὶ ὦν ἐχρηστηριάζοντο

Margin: γρ. ἀπιγμένα, γρ. ἀπικόμενα

nomina neque Neptuni, neque Castoris, quemadmodum à me superius dictũ est, neque Iunonis, neque Vestæ, neque Themidis, neque Gratiarum, neque Nereidum, neque aliorum deorum. Dico autem quæ ipsi dicunt Ægyptii, qui se negant deorum illorum, *Neptuni & Dioscurorum*, agnoscere nomina. Videntur autem mihi isti à Pelasgis fuisse nominati, præter Neptunum, quem à Libybus audierũt. Nam Neptuni nomen ab initio nulli usurpauerunt, nisi Libyes, qui semper hunc deum in honore habent.[1] Eum Ægyptii igitur putant esse, sed nullo honore prosequuntur. Hos itaque ritus & alios præterea quos ego referam, Græci sunt ab Ægyptiis mutuati: sed ut Mercurii statuam facerent porrecto cum veretro, non ab Ægyptiis, sed à Pelasgis didicerunt, & primi quidem ex omnibus Græcis Athenienses acceperunt, & ab his deinceps alii.[2] Nã præstabant inter Græcos ea tempestate Athenienses, in quorum regione permixti Pelasgi habitant, ex quo cœperunt pro Græcis haberi. Hæc quæ dico, quisquis Cabirorum sacra initiatur, quibus Thraces initiantur, nouit à Pelasgis esse sumpta. Nam Samothraciam quondam incoluerunt hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus una habitauerunt, à quibus orgia Samothraces acceperunt. Itaque primi è Græcis Athenienses à Pelasgis edocti, statuas Mercurii erecta virilia habentes fecerunt. De qua re Pelasgi sacrum quendam sermonem retulerunt, qui in Samothraciæ mysteriis declaratus est. Iidem antea in deorum inuocatione tũ omnia immolabant, (quemadmodũ ego apud Dodonam audiendo cognoui) tum nulli deorum aut cognomen aut nomen imponebant, quippe quod nondum audissent.[3] Quos autem cognominauerunt, eos ob id cognominauerunt, quod omnes res atque omnes regiones illi tenerent redactas in ordinem. Multo deinde progressu temporis, aliorum deorum nomina audierunt ex Ægypto allata: post quos diu nomen Dionysi acceperunt. Itemque aliquanto post de illorum nominibus in Dodona oraculum petiuerunt. Namque hoc oraculum omnium quæ apud Græcos sunt oraculorum vetustissimum esse existimatur, atque adeo solum erat ea tempestate. Consulentibus igitur

Margin: LI, LII

——— Neptuni & Dioscurorum, (quemad. à me s. dict. est) & Iunonis, & V. & Themidis, & Gratiarum, & Ner. & aliorum deorum nomina Ægyptii semper olim in sua regione habuerunt. Dico autem &c. 1 *Quidam sic*, Ægyptii vero heroas nullis sacris dignantur. Vel, *Pro diis non habent.* 2 Atheniensium enim, qui tunc inter Hellenas censebantur, Pelasgi contubernales fuere in ea regione: unde etiam cœp. pro Gr. haberi. Quisquis autem Cabirorum sacris fuit initiatus (quæ Samothraces peragunt à Pelasgis sumpta) is quæ dico intelligit. Nam Samothr. 3 Θεοὺς autem eos vocant, *id est deos*, quod res omnes omnesque regiones, *vel prouincias*, θέντες κόσμῳ εἶχον, *id est disposuerant, siue collocarant ordine.*

Pelasgis apud Dodonā nunquid nomina quę à barbaris aduenissent asciscerēt, oraculum redditum est vt illis vterentur. Atque ita ex eo tempore sacrificauerūt, deorū nomina nuncupantes, & ea deinceps è Pelasgis Græci acceperunt. ¶ LIIII Vnde autem singuli deorum extiterint, an cuncti semper fuerint, aut qua specie, hactenus ignoratum est, nisi nuper atq; heri, vt sic dicam. Nam Hesiodus atque Homerus (quos quadringentis non amplius annis ante me opinor extitisse) fuere qui Græcis theogoniam introduxerunt, eisque & [1] cognomina & honores, & diuersa artificia & figuras attribuerunt. [2] Quibus & posteriores videntur extitisse hi poetæ, qui fuisse priores feruntur. Et prima quidem illa Dodonææ sacerdotes meminerunt: posteriora autem ad Hesiodum vsq; & Homerū, ego refero. LIV At de oraculis quæ in Græcia, & de illo quod in Libya est, talia Ægyptii commemorant. Narrabant sacerdotes Iouis Thebani duas feminas, quæ essent sacerdotes, Thebis à Phœnicibus fuisse abductas: & harū vnam in Libya fuisse venundatam, se audisse, alterā in Græcia: atque has feminas esse quæ primæ apud dictas gentes oracula cōstituissent. Percontanti; mihi vnde id quod commemorarent, adeo compertum haberent, ad hæc responderunt, maiorem in modum se instituisse vestigare de his mulieribus, nec tamen vnquam inuenire potuisse: sed postea hæc quæ dicebant de LV eis audisse. Hæc igitur Thebis è sacerdotibus audiui. Antistites autem Dodonæorū hæc aiunt: Geminas Thebis Ægyptiis columbas nigras aduolauisse, vtramq; nigram, vnam quidē in Libyam, alteram ad ipsos: quæ fago insidens, humana voce eloquuta sit, eo loci Iouis oraculum condi [3] debere: & se interpretatos esse, quod ipsis annunciaretur id esse diuinitus, & ob id se ita fecisse. Eam vero quæ ad Libyas abisset columbam, iussisse illis vt Ammonis oraculū conderent: quod & ipsum Iouis est. Ita referebant Dodonęorū sacerdotes, cū assensu ceterorū Dodonæorū [4] templo vicinorum: quarum antiquissimæ nomen erat Promeneæ: proximæ, Timaretæ: minimæ natu, Nicandrę. LVI De quibus ita mea fert opinio: Si re vera Phœnices abduxerunt feminas sacerdotes, & earum alteram in Libya, alterā in Græcia

ἐν τῇ Δωδώνῃ οἱ Πελασγοὶ εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἥκοντα, ἀνεῖλε δὲ τὸ μαντήιον χρᾶσθαι. ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυον, τοῖσι οὐνόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἕλληνες ἐδέξαντο ὕστερον. Ὅθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν θεῶν, εἴτε αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τέ τινες τὰ εἴδεα, οὐκ ἠπιστέατο μέχρι οὗ πρώην τε καὶ χθὲς, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μευ πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. οὗτοι δέ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμάς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἴδεα αὐτῶν σημήναντες. οἱ δὲ πρότεροι ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι, ὕστερον, ἐμοὶ δοκέειν, ἐγένοντο ἐκείνων. καὶ τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρεῖαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσίοδόν τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω. Χρηστηρίων δὲ πέρι τοῦ τε ἐν Ἕλλησι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ τόδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱρέες τοῦ Θηβαιέος Διὸς, δύο γυναῖκας ἱρείας ἐκ Θηβαίων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυθέσθαι ἐς Λιβύην πρηθεῖσαν, τὴν δὲ, ἐς τοὺς Ἕλληνας. ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἱδρυσαμένας τὰ μαντήια πρώτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι. εἰρομένου δέ μευ ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι, ἔφασαν πρὸς ταῦτα ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων γενέσθαι τῶν γυναικῶν τουτέων, καὶ ἀνευρεῖν μέν σφεας οὐ δυνατοὶ γενέσθαι, πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ αὐτέων τά περ δὴ ἔλεγον. Ταῦτα μέν νυν τῶν ἐν Θήβῃσι ἱρέων ἤκουον. τάδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προμάντιες, δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν Αἰγυπτίων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων, ἐς Λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἱζομένην δέ μιν ἐπὶ φηγὸν, αὐδάξασθαι φωνῇ ἀνθρωπηίῃ, ὡς χρεὸν εἴη μαντήιον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι. καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καί σφεας ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην πελειάδα, λέγουσι Ἄμμωνος χρηστήριον κελεῦσαι τοὺς Λίβυας ποιέειν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δωδωναίων δὲ αἱ ἱρεῖαι (τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὔνομα ἦν Προμένεια, τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, Τιμαρέτη, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάνδρη) ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δέ σφι καὶ ἄλλοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱρόν. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐτέων γνώμην τήνδε· εἰ ἀληθέως οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον τὰς ἱρὰς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων, ἐς Λιβύην, τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα

ἢ ἐξεγένοντο

ἢ πρότεροι

1 Cognomina dederunt, honoresque & artificia distribuerunt, *id est singulis assignarunt*, ac eorū figuras etiam commostrarunt, *vel simulacris repræsentarunt. Vel simpliciter, figuras eorum indicarunt.* 2 Qui vero istis priores poetæ fuisse dicuntur, posteriores (vt mihi quidem videtur) fuerunt. Et prima quidē illa Dod sacerdotes dicunt: ea vero quæ ad Hesiodum & Homerum spectant, ego is sum qui dico. At de orac 3 In fatis esse. 4 Qui templi curam gerunt. *Vel, Quibus templi cura demandata est.*

ἀπέδοτο, δοκέειν ἐμοὶ ἡ γυνὴ αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλευμένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρηθῆναι ἐς Θεσπρωτούς. ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι, ἱδρύσασθαι ὑπὸ φηγῷ πεφυκυίῃ Διὸς ἱρόν· ὥσπερ ἦν οἰκὸς, ἀμφιπολεύουσαν ἐν Θήβῃσι ἱρὸν Διὸς, ἔνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐτοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεί τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν, φάναι δέ οἱ ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρῆσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινίκων ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη. Πελειάδες δέ μοι δοκέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖκες, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεε δέ σφι ὁμοίως ὄρνισι φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπηίῃ φωνῇ αὐδάξασθαι λέγουσι, ἐπεί τε τὰ συνετά σφι ηὔδα ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβάριζε, ἐδόκεέ σφι ὄρνιθος τρόπον φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τίνι τρόπῳ ἂν πελειάς γε ἀνθρωπηίῃ φωνῇ φθέγξαιτο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πελειάδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαντηίη ἥ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ, παραπλήσιαι ἀλλήλῃσι τυγχάνουσι ἐοῦσαι. ἔστι δὲ καὶ τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη. πανηγύριας δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ χρόνου ποιεύμεναι, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν. Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, πανηγύριας δὲ συχνάς· μάλιστα μὲν καὶ προθυμότατα ἐς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι· δεύτερα, ἐς Βούσιριν πόλιν τῇ Ἴσι. (ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγιστον Ἴσιος ἱρόν. ἵδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἶσις δέ ἐστι κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν Δημήτηρ) τρίτα δὲ, ἐς Σάιν πόλιν τῇ Ἀθηναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δὲ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ Ἡλίῳ· πέμπτα δὲ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοῖ· ἕκτα δὲ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἄρεϊ. Ἐς μέν νυν Βούβαστιν ἐπεὰν κομίζωνται, ποιεῦσι τάδε. πλέουσί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναιξὶ, καὶ πολλόν τι πλῆθος ἑκατέρων ἐν ἑκάστῃ βάρει. αἱ μέν τινες τῶν γυναικῶν, κρόταλα ἔχουσαι, κροταλίζουσι οἱ δὲ αὐλέουσι κατὰ πάντα τὸν πλόον· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες ἀείδουσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. ἐπεὰν δὲ πλέοντες κατά τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχρίμψαντες τὴν βάριν τῇ γῇ, ποιεῦσι τάδε·

vendiderunt:[1] hanc, quæ in Græcia illa quæ Pelaſgia vocabatur, venijt, eam eſſe quæ apud Theſprotos venijt: atq; deinde ancillantem ibidem, condidiſſe ſub fago enata fanum Iouis, quemadmodũ mos erat Thebis miniſtrare in Iouis templo. Hinc proceſſit vt hic memoria eius haberetur: atq; hinc oraculum inſtitutum. Et poſteaquam illa linguam Græcam accepit, dixiſſe aiunt, ſororem ſuam in Africa ab eiſdẽ Phœnicibus (vt ipſa fuiſſet) venundatam. LVII Quod autẽ mulieres à Dodonæis columbæ vocatæ ſunt, ob id mihi videtur factũ quia barbaræ eſſent, quod videlicet ſimile quiddam auibus ſonare ipſis viderentur. Interiecto deinde tempore columbã humana voce loquutam aiunt, poſtquam quæ ipſi intelligere poſſent mulier loquuta eſt, tamdiu volucris modo ſonare viſa quamdiu barbare loquebatur. nam columba quomodo humanam vocem ſonaret? Nigram autem columbam eſſe dicentes, Ægyptiam feminam ſignificant. LVIII Suntque pęne ſimillima inter ſe oracula, & illud apud Thebas Ægyptias, & hoc apud Dodonam. eſtque diuinandi in templis ratio ab Ægypto aſcita. Ipſi igitur Ægyptii extiterũt principes conuentus & pompas & [2] conciliabula factitandi, & ab eis Græcis didicerũt. Cuius rei hoc apud me argumentũ eſt, quod illa cõſtet priſcis tẽporibus, Græcanica vero recens fuiſſe inſtituta. LIX Nec vero ſemel quotannis conuentum agunt Ægyptii, ſed frequenter, cũ alibi tum præcipue ac ſtudioſiſſime in vrbe Bubaſti, in honorẽ Dianæ. Secũdo loco in vrbe Buſiri, in honorem Iſidis. In qua vrbe maximum eſt templum Iſidis, ipſa in medio Delta Ægypti ſita. Eſt autem Iſis quæ Gręca lingua dicitur *Δημήτηρ, id eſt Ceres*. Tertio gradu in vrbe Sai, in honorem Mineruæ. Quarto, Heliopoli, in honorem Solis. Quinto in vrbe Buti, in honorẽ Latonæ. Sexto in vrbe Papremi, in honorẽ Martis. LX ¶ Ceterum quũ ſe conferunt in vrbem Bubaſtin, hæc faciunt: Nauigant viri pariter & mulieres, magnaque eſt in ſingulis nauibus vtrorumq; multitudo. Inter nauigandũ aſſidue mulieres aliquot, crepitacula tenentes plaudunt, viri tibiis canunt: ceteri ceteræq; modulantur manuſq; complodunt. Atq; vt ad quamq; vrbẽ perueniunt nauigãdo, talia agunt:

[1] Videtur mihi hæc mulier venundata apud Theſprotos in ea regione quæ nunc Hellas eſt, quæ eadem prius Pelaſgia vocabatur: deinde ancillans ibidem, ſub fago quæ *ibi* nata eſſet conſtituiſſe Ioui ſacrum, *id eſt, fagum quæ ibi erat, Ioui conſecraſſe*, ſicut pat erat eam quæ Thebis ſacra Iouis obiiſſet, eo loco ad quem peruenerat, monimentum ipſius habere. Atque hinc orac. [2] Colloqutiones cum diis per ſequeſtrem & interpretem.

Appulſa

Appulsa ad terram naui, mulierum aliæ ea quę dixi faciunt, alię compellantes eius vrbis feminas, ingerunt probra, aliæ saltant, aliæ surgentes [1] retrahunt illas. Talia in singulis ciuitatibus ad flumẽ sitis agunt. Quũ ad vrbem Bubastin peruentũ est, diem festũ celebrant magnis hostiis offerendis. quo in festo plus vini vinealis absumitur quã in reliquo anni tempore. Commeant illuc (vt indigenæ aiunt) virorũ ac mulierum, præter pueros, ad septingenta millia. Atq; hæc quidem in ea vrbe fiunt.

LXI At in vrbe Busiri quomodo diem festum Isidi agant, superius à me dictũ est. Verberantur enim post sacrificium cuncti & cunctæ, multa sane hominũ millia: quo autem verberentur, non est mihi fas dicere.[2] Sed ex omnibus præcipue hoc faciũt Cares qui Ægyptũ incolunt: adeo quidẽ vt gladiis quoq; frontes concidant. Ex quo facto datur intelligi eos hospites esse, non Ægyptios.

LXII Vbi vero in Sain vrbem sacrificatum conuenerunt, noctu sub dio vniuersi circum domos frequẽtes lucernas accendunt, imbutas sale & oleo plenas [3] cum multo lychno, quod tota ardet nocte. Cui festo nomen impositum est, Accensio lucernarum. Ad hunc cõuentum quicunque Ægyptiorũ non ierint, obseruantes sacrificii noctẽ, & ipsi vniuersi lucernas accendunt: atq; ita accenduntur lucernæ nõ in Sai modo, sed etiam per vniuersam Ægyptum. Qua vero gratia nox hæc lumen & honorem sortita sit, sacra quædam ratio commemoratur.

LXIII Ad Heliopolin & ad Butin qui veniunt, tantũ sacrificasse contenti sunt. In Papremi vero, quemadmodum alibi, & sacrificia & res diuinas peragũt,[4] sed quoad sol circumfertur, pauculi sacerdotes circa simulacra exercentur: quum plures eorum tenentes ligneas clauas stant pro foribus tẽpli, alii e regione, plus mille virorũ qui vota exequuntur, cum singulis fustibus frequentes alia ex parte consistunt. Porro simulacrum ligneũ ex ligneo sacello deaurato in alias sacras ædes pridie exportant, paucis illis qui ministerio simulacri relicti sunt, trahentibus plaustrum quatuor rotarum, quo vehitur sacellum cũ simulacro quod intus est. Hos ingredi prohibẽt ii qui in vestibulo stant. At ii qui vota exequuntur, opitulantes deo, percu-

αἱ μὲν τινὲς τῶν γυναικῶν ποιεῦσι τά περ εἴρηκα· αἱ δὲ τωθάζουσι, βοῶσαι τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δὲ ὀρχέονται, αἱ δὲ ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ πᾶσαν πόλιν παραποταμίην ποιεῦσι. ἐπεὰν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὴν Βούβαστιν, ὁρτάζουσι μεγάλας ἀνάγοντες θυσίας. καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέων ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοίπῳ. συμφοιτέουσι δὲ ὅ, τι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν παιδίων, καὶ ἐς ἑβδομήκοντα μυριάδας, ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιέεται.

Ἐν δὲ Βουσίρι πόλι ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν ὁρτὴν, εἴρηται πρότερόν μοι. τύπτονται γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων. τὸν δὲ τύπτονται, οὔ μοι ὅσιόν ἐστι λέγειν· ὅσοι δὲ Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται μαχαίρῃσι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι. Ἐς Σάιν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθέωσι τῇσι θυσίῃσι ἐν τῇ νυκτὶ, λύχνα καίουσι πάντες πολλὰ ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα, ἐστὶ ἐμβάφια ἔμπλεα ἁλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον· καὶ τοῦτο καίεται παννύχιον. καὶ τῇ ὁρτῇ οὔνομα κέεται λυχνοκαΐη· οἳ δ' ἂν μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὴν πανήγυριν ταύτην, φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ πάντες τὰ λύχνα. καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σάι μούνῃ καίεται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτευ δὲ εἵνεκα φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἡ νὺξ αὕτη, ἔστι ἱρὸς περὶ αὐτοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου τε πόλιν καὶ Βουτοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι φοιτέοντες. ἐν δὲ Παπρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱρὰ, κατά περ καὶ τῇ ἄλλῃ, ποιέουσι. εὖτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερὴς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι μέν τινες τῶν ἱρέων περὶ τὸ ἄγαλμα πεπονέαται, οἱ δὲ πολλοὶ αὐτῶν, ἐκ ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἱστᾶσι τοῦ ἱροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ. ἄλλοι δὲ εὐχωλὰς ἐπιτελέοντες πλεῦνες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ τὰ ἕτερα ἁλέες ἑστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα ἐὸν ἐν νηῷ μικρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσωμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προτεραίῃ ἐς ἄλλο οἴκημα ἱρόν. οἱ μὲν δὴ ὀλίγοι οἱ περὶ τὤγαλμα λελειμμένοι ἕλκουσι τετράκυκλον ἅμαξαν, ἄγουσαν τόν τε νηὸν καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεὸν ἄγαλμα· οἱ δὲ οὐκ ἐῶσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἑστεῶτες, ἐσιέναι· οἱ δὲ εὐχωλιμαῖοι, τιμωρέοντες τῷ θεῷ, παί-

Παπρήμι

1 Pudenda reuelant. 2 Quotquot autem Cares Ægyptum incolunt, in eo plus etiam faciunt istis: quod & feriant frontem gladiis. 3 Quibus superstans incumbit ipsum ellychnium. 4 Sole autem iam inclinante, pauci quidam ex sacerdotibus circa simulacrum occupati sunt, plurimi autem eorum, *vel, maior autem pars*, tenentes lign. cl. st. pro f. templi. Alii vero qui vota exequuntur, plures quam mille homines, cum singul.

εστᾶσι αὖτις ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχη ξύλοισι καρτερὴ γίνεται, κεφαλάς τε συναράσσονται, καὶ ὡς ἐγὼ δοκέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τρωμάτων. οὐ μέντοι γε οἵ τε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα. Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι φασὶ οἱ ἐπιχώριοι· οἰκέειν ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ, τοῦ Ἄρεος τὴν μητέρα, καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γινόμενον, ἐλθεῖν ἐξανδρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖξαι, καὶ τοὺς προπόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὀπωπότας αὐτὸν πρότερον, οὐ περιορᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δὲ ἐξ ἄλλης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τούς τε προπόλους τρηχέως περιεσπεῖν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ τούτου τῷ Ἄρεϊ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομικέναι φασί. καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναιξὶ ἐν ἱροῖσι, μηδὲ ἀλούτους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ ἐσιέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶτοι θρησκεύσαντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται ἐν ἱροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλουτοι ἐσέρχονται ἐς ἱρὸν, νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατά περ τὰ ἄλλα κτήνεα. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὁρᾶν καὶ ὀρνίθων γένεα ὀχευόμενα ἔν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ὦν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον, οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιέειν. οὗτοι μέν νυν τοιαῦτα ποιεῦντες, ἐπιλέγουσι ἐμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτιοι δὲ θρησκεύουσι περισσῶς τά τε ἄλλα περὶ τὰ ἱρὰ, καὶ δὴ καὶ τάδε. ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ὅμουρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα θηριώδης ἐστί. τὰ δὲ ἐόντα σφι, ἅπαντα ἱρὰ νενόμισται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι, τὰ δὲ, οὔ. τῶν δὲ εἵνεκα ἀνεῖται τὰ ἱρὰ, εἰ λέγοιμι, καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρήγματα, τὰ ἐγὼ φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι· τὰ δὲ καὶ εἴρηκα αὐτῶν ἐπιψαύσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον. νόμος δέ ἐστι περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων· μελεδωνοὶ ἀποδεδέχαται τῆς τροφῆς χωρὶς ἑκάστων, καὶ ἔρσενες καὶ θήλεαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδέκεται τὴν τιμήν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλισι ἕκαστοι εὐχὰς τάσδε σφι ἀποτελέουσι, εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ ἂν ᾖ τὸ θηρίον, ξυρῶντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἱστᾶσι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν ἑλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων διδοῖ. ἡ δ' ἀντ' αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορὴν τοῖσι θηρίοισι. τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεκται. τὸ δ'

[Margin: γρ. προπόλους μητρὶ] [Margin: 72] [Margin: γρ. ἐπιλέγοντες ποιεῦσι]

tiunt hos, sese ipsi defensantes. Hic vehemens existit fustuaria pugna mutuo capita ferientium: multique ex vulneribus (vt ego opinor) pereunt, etsi Ægyptii quemquam mori negant. LXIV Aiunt autem indigenæ conuentum hunc ideo institutum: Templum id incoluisse matrem Martis, & ad eam Martem iam adultum ac virilis ętatis venisse gratia coeundi cum matre: quem maternos ministros, [1] vt qui eũ à principio non agnoscerent, quum ingredi ad matrẽ non sinerent, hunc, ex alia ciuitate adductis hominibus, illos male mulctasse, & ad matrẽ fuisse introgressum. [2] Et ob hanc rem aiunt solennem esse Marti die festo hanc rixam, & institutum ne in templo cum feminis coiretur, neve à venere nisi ablutis templa adirentur. Hi sunt qui primi ceremoniis vacauerunt. nã ceteri fere mortales, præter Ægyptios ac Græcos, coeunt in templis: & à venere surgentes, non abluti introeunt templum, putantes hominem esse vt ceteras animantes. Etenim videre licet & pecudes omnes & volucrũ greges coire in deorũ templis atque in fanis: quod si non esset deo gratum, ne pecudes quidem id esse facturas *dicunt*. Mihi autem ista facientes non probantur. ¶ LXV Ægyptii porro cum in aliis ad sacra pertinentibus, tum vero in his superstitiose agunt. Ægyptus, quum sit Libyæ finitima, non tamen admodum bestiis abundat: quæ vero illic sunt, eæ omnes pro sacris habentur, [3] partim mansuetæ, partim immansuetæ. Qua autem caussa pro sacris habentur, si dixero, ad res diuinas oratio mea descendet, quas ego in primis enarrare deuito: quarumque quicquid dixi, id necessitate coactus delibando dixi. Consuetudo quę de bestiis est, ita habet: Eas seorsum singulas educandi curã Ægyptii atque Ægyptiæ suscipiunt: in quo honorę filius patri succedit. His bestiis omnes qui in vrbibus sunt, vota persoluunt, supplicantes illi deo cuius illa bestia est, hũc in modum: Derasis filiorum capitibus aut in totum, aut ex media, aut ex tertia parte, appendunt crines vna in lance, & altera tantundem argenti: quæ pecunia quum lancem traxerit, eã tradunt curatrici bestiarum. Illa pro hoc concisos pisces præbet bestiis escam. [4] talis enim cibus illis præbetur. Quarũ

1 Vt qui antea ipsum non vidissent, non siuisse ingredi, sed abegisse. 2 Et ob hanc rem Marti hanc verberationem die festo solennem se instituisse aiunt. Sed & ne in templo cũ f. congrederentur, neve à congressu, *ad verbum, à feminis*, nisi abl. tem. adir. hi primi religiose cauerunt. *Vel, Sed in templo congredi &c. his primum religio fuit.* 3 Quarum aliæ inter ipsos homines aluntur, aliæ non item. Cur autẽ abstineatur ab iis quæ sacra sunt, si dix. 4 Et huiuscemodi quidẽ educatio ipsis est constituta. Quarum &c.

siquam

ſiquam quis necauerit, ſi volens, morte mulctatur: ſin nolens, plectitur ea multa quam ſacerdotes ſtatuerint. Quiſquis tamen ibin aut accipitrem necauerit, ſiue volens ſiue nolens, neceſſario morte afficitur.

LXVI Quum autem multæ ſint beſtiæ quæ vna cum hominibus victitant; multo tamen plures eſſent [1] niſi res hæc officeret felibus. Feles poſtquã ſunt enixæ, non amplius adeunt maſculos: eas iſti coeundi gratia indagantes, tamen potiri nequeunt: [2] ergo contra illas 10 talia cõminiſcuntur: Ereptos & ſubreptos earũ fetus occidunt, non tamen occiſos edunt. Illę fetibus orbatę, cupiditate aliorum (amantiſſima enim fetuum beſtia eſt) ita demũ ad mares ſe conferũt. [3] Felẽ incenſa ſtrue diuina res occupat. nam quoties ignẽ extinguere neglexerunt Ægyptii, cuſtodias felium diſpoſiti agunt. At illę aut intrudendo ſeſe hominibus, aut tranſiliendo in ignẽ inſiliunt. Hoc dum contingit, ingenti luctu afficiuntur Ægyptii. Quibuſcunque au- 20 tem in domibus felis oppetit mortẽ, earum domorum habitatores cuncti ſola ſupercilia eradunt: totum autem corpus & caput, in quorum domibus *moritur* canis.

LXVII Efferuntur autem feles mortuæ ad ſacra tecta, vbi ſalitæ ſepeliuntur in vrbe Bubaſti. Canes feminas in ſua quiſque vrbe tumulant, ſacratis in loculis. Eodem modo quo canes feminæ, [4] ichneutæ ſepeliuntur. Nam mygalas, *id eſt mures araneos*, & accipitres in vrbem Butum aſportant. Vrſos autem, qui ſa- 30 cri ſunt, & lupos non multo vulpibus grandiores, eo loci ſepeliunt vbi iacentes inueniunt.

LXVIII ¶ At crocodilo talis ineſt natura: Quatuor menſibus maxime hybernis nihil omnino edit: & quum ſit *animal* quadrupes, tamen terreſtre & aquatile eſt. Nam oua parit humi, excluditq́;: & plerumque diei in ſicco agit, ſed totam noctem in flumine, quippe calidiore aqua quam nocturno ſereno & roſcido. Ex omnibus quæ nouimus [5] animalibus, hoc maximum exiſtit ex mi- 40 nimo. ſiquidem oua gignit haud multo maiora anſerinis, & proportione oui fetus excluditur: at exereſcens, ad decẽ & ſeptem & amplius cubitos peruenit. oculos habet ſuillos, dentes magnos proportione corporis, & prominentes atq; ſerratos: cui ex omnibus beſtiis ſoli lingua innata non eſt. Idem inferiorem

ἤν τις τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἢν μὲν ἑκὼν, θάνατος ἡ ζημίη· ἢν δὲ ἀέκων, ἀποτίνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱρέες τάξωνται. ὃς δ' ἂν ἶβιν ἢ ἴρηκα ἀποκτείνῃ, ἤν τε ἑκὼν, ἤν τε ἀέκων, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἐόντων ὁμοτρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῷ ἂν ἔτι πλέω ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰλούρους τοιάδε. ἐπεὰν τέκωσι αἱ θήλεαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς ἔρσενας. οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχουσι. πρὸς ὦν ταῦτα σοφί- 10 ζονται τάδε· ἁρπάζοντες ἀπὸ τῶν θηλέων, καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι· κτείναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσαι, οὕτω δὴ ἀπικνέονται παρὰ τοὺς ἔρσενας. φιλότεκνον γὰρ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς δὲ γινομένης, θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς αἰλούρους· οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες φυλακὰς ἔχουσι τῶν αἰλούρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καιόμενον· οἱ δὲ αἴλουροι, διαδύνοντες, καὶ ὑπερθρώσκοντες τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦ- 20 τα δὲ γινόμενα, πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει. ἐν ὁτέοισι δ' ἂν οἰκίοισι αἴλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας μούνας· παρ' ὁτέοισι δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλήν. Ἀπάγονται δὲ οἱ αἴλουροι ἀποθανόντες ἐς ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβάστι πόλι. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἑωυτῶν ἕκαστοι πόλι θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκῃσι. ὡσαύτως δὲ τῇσι κυσὶ οἱ ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλᾶς καὶ τοὺς ἴρηκας ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν 30 πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους ἐούσας ἱρὰς, καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῷ τέῳ ἐόντας ἀλωπέκων μέζονας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὑρεθέωσι κείμενοι. Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε· τοὺς χειμεριωτάτους μῆνας τέσσαρας ἐσθίει οὐδέν· ἐὸν δὲ τετράπουν, χερσαῖον καὶ λιμναῖόν ἐστι. τίκτει μὲν γὰρ ὠὰ ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει· καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρίβει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ. θερμότερον γὰρ δή ἐστι τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίης καὶ τῆς δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν, τοῦτο ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον 40 γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὠὰ, χηνέων οὐ πολλῷ μέζω τίκτει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ ὠοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαίδεκα πήχεας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ὑὸς, ὀδόντας δὲ, μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λόγον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μοῦνον θηρίων οὐκ ἔφυσε. οὐδὲ τὴν κάτω

γρ. λαπίν.

γρ. πόλιν· τὰς δὲ ἴβις ἐς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους.

γρ. ἀπαλέει.

1 Niſi tale quiddam felibus accideret. 2 Ergo aduerſus hoc *malum* tali vtuntur verſutia: 3 Otto autem incendio diuinum quiddam felibus accidit. Ægyptii enim recedentes & ignem extinguere negligentes, feles obſeruant: feles autem ſubeuntes & ſuperſilientes homines, in ignẽ inſiliunt. *Vel, ſalientes ſupra homines.* 4 *Id eſt, Canes maſculi ferarum indagatores, Gall. Chiens de chaſſe, Limiers.* 5 *Ad verbum, mortalibus.*

κάτω γνάθον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μοῦνον θηρίων τὴν ἄνω γνάθον προσάγει τῇ κάτω· ἔχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτερούς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν ἄρρηκτον ἐπὶ τοῦ νώτου. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρίῃ ὀξυδερκέστατον. ἅτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι δίαιταν ποιεύμενον, τὸ στόμα ἔνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστί, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐτοῦ. ἐπεὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιέειν πρὸς τὸν ζέφυρον) ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας· ὁ δὲ, ὠφελεόμενος, ἥδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον.

(73) Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱροί εἰσι οἱ κροκόδειλοι, τοῖσι δ᾽ οὔ, ἀλλ᾽ ἅτε πολεμίους περιέπουσι. οἱ δὲ περί τε Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκέοντες καὶ κάρτα ἥγηνται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ ἕνα ἑκάτεροι ἐκτρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι χειροήθεα· ἀρτήματά τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεα ἐς τὰ ὦτα ἐσθέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, καὶ σιτία ἀπόταυτα διδόντες, καὶ ἱρήϊα, καὶ περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ ταριχεύσαντες, θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκῃσι. οἱ δὲ περὶ Ἐλεφαντίνην πόλιν οἰκέοντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτούς, οὐκ ἡγεόμενοι ἱροὺς εἶναι. καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες αὐτῶν τὰ εἴδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδείλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἱμασιῇσι. Ἄγραι δέ σφεων πολλαὶ κατεστᾶσι, καὶ παντοῖαι. ἡ δ᾽ ὦν ἔμοιγε δοκέει ἀξιωτάτη ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω· ἐπεὰν νῶτον συὸς δελεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετίει ἐς μέσον τὸν ποταμόν. αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων δέλφακα ζωήν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς φωνῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν φωνήν· ἐντυχὼν δὲ τῷ νώτῳ, καταπίνει. οἱ δὲ ἕλκουσι· ἐπεὰν δὲ ἐξελκυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἁπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῷ κατ᾽ ὦν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. [margin: γρ. θηρευτὴς] τοῦτο δὲ ποιήσας, κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῷ μὲν τῷ Παπρημίτῃ ἱροί εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι οὐκ ἱροί. φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήνδε. τετράπουν ἐστί, δίχηλον· ὁπλαὶ βοός· σιμόν, λοφιὴν ἔχον ἵππου, χαυλιόδοντας φαῖνον· οὐρὴν ἵππου, καὶ φωνήν· μέγαθος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος. τὸ δέρμα

maxillam solum non mouet, sed superiorem inferiori admouet. Vngues quoque robustos habet, pellemque squamatam circa tergum impenetrabilem. Inter aquas caecus, sub dio perspicacissimus. Itaque quod in aqua vitam degat, os fert introrsum hirundinibus refertū. Quumque cum ceterae volucres ac bestiae fugiant, [1] solus ipsi trochilus pacatus est, quod videlicet ei est vtilis. Etenim posteaquam crocodilus ex aqua in terram egressus est, ac deinde hiauit (semper enim fere hoc ad zephyrum facere solet) tunc in eius os trochilus penetrans, deuorat illas sanguisugas. Qua vtilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilū laedit.

LXIX Quibusdam Aegyptiorum crocodili sacrosancti sunt: quibusdam non sunt, sed veluti hostes exagitant. Sacros admodū esse eos existimant qui circa Thebas & Moeris stagnum incolunt: quorum vtrique vnum ex omnibus crocodilis alunt cicurem & edoctum manu tractari, appendentes eius auribus vel gemmas, vel ex auro fusiles inaures, & primoribus pedibus catenā innectentes: cibaria quoque [2] accommodata ac sacra praebentes, [3] consectantur tanquā pulcherrime viuentem. At vbi morte obiit, sale conditū sacris in vrnis sepeliūt. At qui circa Elephantinā vrbē incolunt, quod sacros esse nō censeant, etiam comedunt. Neque vero crocodili vocatur, sed champsae: verū Iones appellauere crocodilos, illi generi crocodilorum quod apud eos in sepibus gignitur, [4] ipsorum formā comparantes.

LXX Hos capiendi quum sint complura & multiplicia genera, vnum tantum hoc mihi, quod maxime dignum relatu videtur, puto scribendum. Vbi tergum suillum hamo circumdatum, ad alliciendū crocodilum, pertulit in mediū fluminis venator, ipse ad oram fluminis porcellum, quem viuum tenet, verberat. cuius vocem crocodilus audiens, secundum illam tendit, nactusque tergum deuorat. Et posteaquam attractus est, ante omnia eius oculos venator coeno opplet. Hoc acto, cetera facile sane obtinet, alioqui cum labore adepturus.

LXXI ¶ Iam vero fluuiales equi in plaga Papremitana sacri sunt, in cetera Aegypto non sacri: talem speciem naturamque habentes: Quadrupedes sunt, bifidis pedibus: vngulis bouinis, simo naso, equina iuba, [5] eminentibus & cancellatis dentibus, fulgida cauda, equina voce, magnitudine maximi tauri,

1 Cum solo trochilo pacem habet, vtpote à quo iuuetur. Etenim post 2 Constituta, *vel decreta.* 3 Et viuum honestissime tractantes. 4 *Valla interpretatio habet tantum*, comparantes. 5 Exertos dentes ostentantes, cauda & voce equina.

tam crasso

tam crasso corio vt ex eo arefacto fiant pila missilia. LXXII Gignũtur pręterea fluuio [1] aquatilia quædam quæ Ægyptii sacrata esse arbitrantur. [2] Arbitrantur item sacrum esse genus piscium quod vocatur squamosum, atque etiam anguillam. Hos pisces aiunt sacros esse: ex volucribus vero vulpanseres. LXXIII Est & alia volucris sacra, nomine phœnix, quam equidem nunquam vidi nisi in pictura. etenim perrara ad eos commeat, quingentesimo quoque (vt aiunt Heliopolitani) anno, & tunc demum quum pater eius decessit. Is si picturæ assimilis est, talis tantusq; est: Pennæ coloris partim aurei, partim rubei, maxima ex parte cum habitu tum magnitudine simillimus aquilæ. Eum aiunt (quod mihi nõ fit verisimile) hoc excogitare: Ex Arabia proficiscentem in templũ Solis, gestare patrem myrrha obuolutum, & in eo templo humare. sic autem gestare: primum ex myrrha ouum componere, quantum ipse ferre possit: deinde ferendo illud experiri: hoc expertum, ita demum ouum exenterare, atque in illud parentem referre: & qua parte ouum exinaniuit, patremque intulit, eam partem alia myrrha inducere: & quum tantundem ponderis imposito parente effectum sit, obstructo rursus foramine, baiulare illud in Ægyptum in templum Solis. Hæc facere hanc auem commemorant. LXXIIII At circa Thebas sunt sacri serpentes, nihil omnino hominibus noxii, pusillo corpore, binis præditi cornibus, è summo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt. huic enim deo sacros illos esse prędicant. LXXV Est autem Arabiæ locus, ad Butum vrbem fere positus: ad quem locũ ego me cõtuli, quod audirem volucres esse serpentes. Eo quum perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrandum, quarum acerui erant magni, & his alii atque alii minores, ingenti numero. Est autem hic locus vbi spinę proiectę iacebãt, huiuscemodi. Ex arctis montibus exporrigitur in vastam planitiem Ægyptiæ contiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos ineunte statim vere in Ægyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues ibides, non permittere, sed ipsos interimere: & ob id opus ibin magno in honore ab Ægyptiis haberi Arabes aiunt, confitentibus & ipsis Ægyptiis

τὸ δέρμα δὲ αὐτοῦ οὕτω δή τι παχύ ἐστι, ὥστε αὔου γενομένου, ξυστὰ ποιέεται ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἥγηνται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων τὸν καλεύμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ τὴν ἔγχελυν. ἱροὺς δὲ τούτους εἶναι τοῦ Νείλου φασί· καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὔνομα φοῖνιξ. ἐγὼ μέν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ. καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, δι᾽ ἐτέων 10 (ὡς Ἡλιουπολῖται λέγουσι) πεντακοσίων. φοιτᾶν δὲ τότε φασὶ ἐπεάν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ ἐν τῇ γραφῇ παρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά. ἐς τὰ μάλιστα αἰετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγαθος. τοῦτον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε (ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες) ἐξ Ἀραβίης ὁρμεώμενον, ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ ἡλίου κομίζειν τὸν πατέρα, ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν ἐν τοῦ ἡλίου τῷ ἱρῷ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς σμύρνης ᾠὸν πλάσσειν ὅσον δυνατός 20 ἐστι φέρειν. μετὰ δὲ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπεὰν δὲ ἀποπειρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ᾠὸν, τὸν πατέρα ἐς αὐτὸ ἐντιθέναι. σμύρνῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο, κατ᾽ ὅ τι τοῦ ᾠοῦ ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα. ἐγκειμένου δὲ τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τὠυτὸ βάρος. ἐμπλάσαντα δὲ, κομίζειν ἐπ᾽ Αἰγύπτου ἐς τοῦ ἡλίου τὸ ἱρόν. ταῦτα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιέειν. Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱροὶ ὄφιες, ἀνθρώπων οὐδαμᾶ δηλήμονες· οἳ μεγάθεϊ ἐόντες μικροὶ, 74 δύο κέρεα φορέουσι, πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς. τοὺς ἀποθανόντας θάπτουσι ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διός. τούτου γὰρ σφέας τοῦ θεοῦ φασὶ εἶναι ἱρούς. Ἔστι δὲ χῶρος τῆς Ἀραβίης κατὰ Βοῦτον πόλιν μάλιστά κῃ κείμενος· καὶ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον πυνθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὀστέα ὀφίων, καὶ ἀκάνθας· πλήθεϊ μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν ἀκανθέων καὶ μεγάλοι, καὶ ὑποδεέστεροι, καὶ ἐλάσσονες ἐπὶ τούτων. πολλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι. ἔστι δὲ ὁ χῶρος οὗτος ἐν τῷ αἱ ἄκανθαι κατακεχύαται, τοιόσδε τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στεινῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δέ ἐστι, ἅμα τῷ ἔαρι πτερωτοὺς ὄφις ἐκ τῆς Ἀραβίης πέτεσθαι ἐπ᾽ Αἰγύπτου. τὰς δὲ ἴβις τὰς ὄρνιθας ἀπαντώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρης, οὐ παριέναι τοὺς ὄφις, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἶβιν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τετιμῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς Αἰγυπτίων. ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι

γρ. ἐκκοιλήνας

γρ. ἔτι

1 Lutræ, *siue* lutriæ, quas Æg. sacras esse arbitr. 2 Arbitrantur autem, etiam ex piscibus eum qui squamosus vocatur, sacrum esse, necnon anguillam. Hos autem pisces Nilo sacros esse aiunt.

διὰ τοῦτο τιμᾶν τὰς ὄρνιθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς ἴβιος τόδε· μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορέει γεράνου, πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος, ὅσον κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων τῶν μαχομενέων πρὸς τοὺς ὄφις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ᾽ ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμενέων τοῖσι ἀνθρώποισι, (διξαὶ γὰρ δή εἰσι αἱ ἴβιες) ψιλὴ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν· λευκὴ πτεροῖσι, πλὴν κεφαλῆς, καὶ αὐχένος, καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων, καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου. ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα, μέλανά ἐστι δεινῶς. σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφερὴς τῇ ἑτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφὴ, οἵη περ τῶν ὕδρων. πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερίδος πτεροῖσι μάλιστά κῃ ἐμφερέστατα. τοσαῦτα μὲν θηρίων πέρι ἱρῶν εἰρήσθω. Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων οἳ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην Αἴγυπτον οἰκέουσι, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέοντες, μάλιστα λογιώτατοί εἰσι μακρῷ τῶν ἐγὼ ἐς διάπειραν ἀπικόμην. τρόπῳ δὲ ζόης τοιῷδε διαχρέωνται· συρμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιείην καὶ κλύσμασι, νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νούσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιέστατοι πάντων ἀνθρώπων, τῶν ὡρέων (ἐμοὶ δοκέειν) εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι αἱ ὧραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων εἵνεκα πάντων, καὶ δὴ καὶ τῶν ὡρέων μάλιστα. ἀρτοφαγέουσι δὲ ἐκ τῶν ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστις ὀνομάζουσι. οἴνῳ δὲ ἐκ κριθέων πεποιημένῳ διαχρέωνται· οὐ γάρ σφι εἰσὶ ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς μὲν, πρὸς ἥλιον αὐήναντες, ὠμοὺς σιτέονται, τοὺς δὲ, ἐξ ἅλμης τεταριχευκότες. ὀρνίθων δὲ τούς τε ὄρτυγας, καὶ τὰς νήσσας, καὶ τὰ μικρὰ τῶν ὀρνιθίων ὠμὰ σιτέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων ἢ ἰχθύων ἐστί σφι ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὁκόσοι σφι ἱροὶ ἀποδεδέχαται, τοὺς λοιποὺς ὀπτοὺς καὶ ἑφθοὺς σιτέονται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ, μέγαθος ὅσον τε πάντῃ πηχυαῖον, ἢ δίπηχυ. δεικνὺς δὲ ἑκάστῳ τῶν συμποτέων, λέγει, « Ἐς τοῦτον ὁρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσεαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος. ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμπόσια ποιεῦσι. πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπικτέωνται. Τοῖσι ἄλλα τε πολλὰ ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ

γρ. κυμῆ.

γρ. τεταριχευμένους.

idcirco se his auibus honorem exhibere. LXXVI Eius auis species talis est: Nigra tota vehementer est, cruribus gruinis, rostro maxima ex parte adunco, eadem qua crex magnitudine. Et hæc quidē species est nigrarum quæ cum serpentibus pugnant. [1] At earum quæ pedes humanis similes habent (nam bifariæ ibides sunt) gracile caput ac totum collum, pennæ candidæ, præter caput ceruicemque, & extrema alarum & natium. quæ omnia quæ dixi sunt vehementer nigra, crura & rostrū alteri consentanea. Serpentis porro figura qualis hydrarū: alas pennatas non gerit, sed *glabras & alis vespertilionis valde similes.* Hactenus de sacris bestiis dictum sit. ¶ Ipsorum LXXVII autem Ægyptiorum, ii qui circa partem Ægypti frumentariā habitant, [2] memoriam omnium hominum commentantes, sunt fere eorum in quorum ego veni experimentum, longe excellentissimi. Tali autem vitæ genere vtuntur: Singulis mensibus triduo purgant se, vomendo atque intestina diluendo, gratia sanitatis conseruandæ: existimantes omnes languores hominibus creari ex cibis quibus aluntur. Nam sunt alioqui Ægyptii omnium hominum, secundum Libyas, maxime salubri corpore, [3] aeris (vt mihi videtur) beneficio, qui nunquam immutatur: ex cuius mutationibus præcipue existunt in hominibus morbi. Pane vescuntur quem [4] ex farre conficiunt, quem *panem* collestem nominant. Vino vtuntur facto ex hordeo: desunt enim in ea regione vites. Victitant quoq; tum piscibus (partim crudis ad solem arefactis, partim salsugine conditis) tum auibus crudis, prius tamen sale conditis, coturnicibus anatibusque atque auiculis. [5] ceteris autem vel volucribus vel piscibus qui ipsis in proximo sunt, (præter illos qui ab eis sunt recepti pro sacris) partim assis, partim elixis. Apud locupletes eo- LXXVIII rum, quum multi conuenerunt, & à cœna discessum est, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, sed pictura & opere verum maxime imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali, ostendensque singulis conuiuarum, ait, In hunc intuens pota & oblectare, talis post mortē futurus. Hæc illi apud conuiuia faciunt, contentiq; moribus patriis, nullum alium ascisccunt. Quibus cum alia sunt egregia instituta, LXXIX

1 Earum vero quę hominibus magis obuersantur, 2 In prodendis memoriæ factis omnium hominum se exercentes, 3 Tempestatum. Gall. *La disposition du temps.* 4 Ex olyris, *id est, zea.* 5 Ceterís autem quæ cum auibus aut piscibus affinitatem aliquam habent,

tum ve-

[1] tum vero illud, adhibendi modulatorem, qui & in Phœnice & in Cypro, & alibi nomen pro differentia gentiũ habet. Idem tamen congruit cum eo quem Græci decantant, appellantes Linum. vt ego admirer cum alia multa quæ sunt apud Ægyptum, tum vero vnde id nomen Lini acceperint, quem semper quodammodo decantare cognoscuntur. Vocatur autem Linus Ægyptiace Maneros: quem Ægyptii tradiderunt, quum filius vnicus extitisset primi ipsorum regis, præmaturaque morte decessisset, his lamentis ab Ægyptiis fuisse decoratum: & cantilenam hanc eamque solam ipsis institutam. 10

LXXX Congruunt præterea in hoc cum solis Græcorum Lacedæmonibus Ægyptii, quod minores maioribus natu obuii cedunt via, ac deflectunt, aduenientibusque è sedili assurgunt: qua in re cum nullis aliis Græcorum conueniunt. [2] Inuicem compellandi se mutuo in viis adorant, genu tenus demissa manu. 20

LXXXI Vestibus amiciuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas calasiris appellant, super quas candida [3] ferunt amicula linea superiecta. Laneæ tamen vestes neque in ædes sacras gestantur, neque vna cum cadauere sepeliuntur: profanum enim est. Consentanea vero hæc sunt iis quę Orphica & Bacchica appellantur: sunt autem Ægyptia & Pythagorea. Nam his quoque ceremoniis participantẽ, laneis indutum vestibus humari religiosum est. de quibus sacra redditur ratio. 30

LXXXII Alia insuper sunt ab Ægyptiis excogitata, quis mensis diesve cuius deorum sit, & quo quis die genitus, qualia sortietur, & quam mortem obibit, & qualis existet. Quibus rebus qui in poesi versati sunt, vsi fuerũt. Plura quinetiã ab eis prodigia cõperta sunt quã à ceteris omnibus hominibus. nã quum prodigiũ extitit, scribũt id, obseruantes quomodo euenerit: &, si quando postmodũ huius simile extiterit, exẽplo prioris putant euenturũ. 40

LXXXIII Diuinatio apud eos ita est constituta vt eius artificium nulli mortaliũ vendicetur, sed certis diis. Siquidem Herculis illic oraculum est, & Apollinis, & Mineruæ, Dianæque ac Martis, & Iouis. sed quod præcipuo honore colunt ex omnibus oraculis, Latonę est, in vrbe Buti. Verũ hæc vaticinia non eodem modo

καὶ δὴ καὶ ἄεισμα ἕν ἐστι Λίνος, ὅσπερ ἔν τε Φοινίκῃ ἀοίδιμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἐν ἄλλῃ. κατὰ μέντοι ἔθνεα οὔνομα ἔχει. συμφέρεται δὲ ὡυτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλληνες Λίνον ὀνομάζοντες, ἀείδουσι· ὥστε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἀποθωυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἐόντων· ἐν δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβε τὸ οὔνομα. φαίνονται δὲ αἰεί κοτε τοῦτον ἀείδοντες· ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος καλεόμενος Μανέρως. ἔφασαν δέ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος Αἰγυπτίων παῖδα μουνογενέα γενέσθαι· ἀποθανόντα δὲ αὐτὸν ἄωρον, θρήνοισι τούτοισι ὑπὸ Αἰγυπτίων τιμηθῆναι. καὶ ἀοιδήν τε ταύτην μούνην εἶναι, καὶ πρώτην σφίσι γενέσθαι. 75

[Marg.: ἄλ. ἔλαβον] [Marg.: ἄλ. Μανερῶς.]

Συμφέρονται δὲ καὶ τόδε ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἴκουσι τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐκτράπονται καὶ ἐπιοῦσι, ἐξ ἕδρης ὑπανιστέαται. τόδε μέντοι ἄλλο Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τοῖσι ὁδοῖσι, προσκυνέουσι, κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν χεῖρα.

Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέλεα θυσανωτούς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοισι δὲ εἰρίνεα εἵματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μέντοι ἔς γε τὰ ἱρὰ ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταθάπτεταί σφι. οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι καλεομένοισι καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα, ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρινέοισι εἵμασι θαφθῆναι. ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

Καὶ τάδε ἄλλα Αἰγυπτίοισί ἐστι ἐξευρημένα· μείς τε καὶ ἡμέρη ἑκάστη θεῶν ὅτευ ἐστί· καὶ τῇ ἕκαστος ἡμέρῃ γενόμενος, ὁτέοισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅκως τελευτήσει, καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. καὶ τούτοισι τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσι γενόμενοι ἐχρήσαντο. τέρατά τε πλέω σφι εὕρηται ἢ τοῖσι ἄλλοισι ἅπασι ἀνθρώποισι. γενομένου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τὠποβαῖνον· καὶ ἤν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, κατὰ τὠυτὸ νομίζουσι ἀποβήσεσθαι.

[Marg.: ἄλ. ἀνεύρηται]

Μαντικὴ δὲ αὐτοῖσι ὧδε διακέεται. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκέεται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρακλέος μαντήιον αὐτόθι ἐστί, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθηναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός. καὶ τό γε μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντηίων, Λητοῦς ἐν Βουτοῖ πόλι ἐστί. οὐ μέντοι αἵ γε μαντηῖαί σφι κατὰ τὠυτὸ

---

1 Tum vero etiã Linus cantio in Phœnice & Cypro & aliis locis decantata: quæ varium quidẽ pro singularum gentium differentia nomen habens: sed (vt inter omnes conuenit) eadem illa est quam Græci canunt, & Linum appellant. vt cum alia multa quæ sunt in Ægypto, tum etiam illud admirer, vnde Lini illis quem videntur iam inde ab omni æuo cecinisse, nomen sit exortum. Vocatur porro Linus &c. 2 In viis pro mutua salutatione, ador. 3 *Valla*, ferunt amicula tanquam superiecta: *emittens vigine*, *id est*, lanea.

ἐστι, ἀλλὰ διαφορέει εἶναι. Ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται. μιῆς νούσου ἕκαστος ἰητρός ἐστι, καὶ οὐ πλεόνων· πάντα δ' ἰητρῶν ἐστι πλέα. οἳ μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστᾶσι· οἳ δὲ, κεφαλῆς· οἳ δὲ, ὀδόντων· οἳ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἳ δὲ, τῶν ἀφανέων νούσων. Θρῆνοι δὲ καὶ ταφαί σφεων, εἰσὶ αἵδε. τοῖσι ἂν ἀπογένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ᾖ, τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὦν ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ, ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. κἄπειτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνὰ τὴν πόλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμέναι, καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζούς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι πᾶσαι. ἑτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν ταρίχευσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἳ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεάν σφι κομισθῇ ὁ νεκρὸς, δεικνύουσι τοῖσι κομίσασι παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι τὸ οὔνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ὀνομάζειν· τὴν δὲ δευτέρην δεικνύουσι ὑποδεεστέρην τε ταύτης καὶ εὐτελεστέρην· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. φράσαντες δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτῶν κατὰ ἥντινα βούλονταί σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἳ μὲν δὴ ἐκποδὼν μισθῷ ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται. οἳ δὲ ὑπολειπόμενοι ἐν οἰκήμασι, ὧδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶτα μὲν σκολιῷ σιδήρῳ διὰ τῶν μυξωτήρων ἐξάγουσι τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ ἐγχέοντες φάρμακα. μετὰ δὲ λίθῳ

76 Αἰθιοπικῷ ὀξέϊ παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπάρην, ἐξ ὦν εἷλον τὴν κοιλίην πᾶσαν. ἐκκαθήραντες δὲ αὐτὴν, καὶ διηθήσαντες οἴνῳ φοινικηΐῳ, αὖτις διηθέουσι θυμιήμασι παρεξτετριμμένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλὴν λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας ἑβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τουτέων οὐκ ἔξεστι ταριχεύειν. ἐπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἑβδομήκοντα, λούσαντες τὸν νεκρὸν, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίοντες τῷ κόμμι, τῷ δὴ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκοντες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμενοι δὲ, ἐσεργνῦσι τὸν νεκρόν. καὶ κατακληΐσαντες οὕτω, θησαυρίζουσι ἐν οἰκήματι θηκαίῳ, ἱστάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι νεκρούς·

γρ. τετριμμένοισι. γρ. θυμιημάτων,

sunt omnia instituta, sed differenter. Iam vero medicina apud eos hunc in modum est distributa, vt singulorum morborum sint medici, non plurium. itaq; omnia referta sunt medicis. Alii enim sunt oculorũ, alii capitis, alii dentium, alii[1] alui partium, alii morborum occultorum. Luctus eorundem ac sepulturæ tales sunt: Quibuscunque aliquis ex domesticis decessit, homo alicuius momenti, ibi omnes feminæ illius familiæ caput sibi & vultum oblinunt luto. deinde relicto[2] domi cadauere, ipsæ per vrbẽ vagantes se plangunt, succinctæ, nudatis mammillis, & cum eis[3] proximæ quæque. Altera ex parte viri, & ipsi[4] expectorati se verberant. His actis, ita demũ ad condiendum portant. Sunt autem certi ad hoc ipsum constituti, qui hoc artificium factitant: qui, quum ad ipsos cadauer portatum est, ostendunt iis qui portauerunt, exemplaria mortuorum lignea, pingendo assimilata. Et eorum vnũ accuratissime fabrefactum esse aiunt, (cuius ego[5] nomen si nuncupauero, haud faciam sancte) alterũ illo inferius, ac vilioris pretii: tertium, vilissimi. Quibus expositis sciscitantur ab iis ad quod exemplum velint effingi mortuũ suum. Isti vbi de pretio conuenerunt, illinc abeunt. At hi relicti in ædibus, hunc in modũ diligentissime condiunt corpus: Ante omnia incuruo ferro cerebrum per nares educunt,[6] vt quamq; partem educentes, ita locũ eius medicamentis explentes. Dehinc acutissimo lapide Æthiopico circa ilia conscindunt, atq; illac omnem aluum protrahunt: quam vbi repurgarunt, ac vino palmeo eluerunt, rursus odoribus contusis proluunt: tum aluũ complentes contusa myrrha pura, & casia, & aliis (excepto thure) odoribus, iterũ consuunt. Vbi hæc fecere, saliunt nitro abditũ septuaginta dies. nã diutius salire nõ licet. Exactis septuaginta diebus cadauer vbi abluerũt, sindone byssina totũ incisis lo- ris inuoluunt, gummi illinentes: quo Ægyptii glutinis loco plerunq; vtuntur. Eo deinde recepto, propinqui ligneam hominis effigie faciunt, in qua mox inseruñt mortuũ, inclusumq; ita,[7] reponunt.

LXXXIV LXXXV LXXXVI

1 Alui & vicinarum partium. 2 Inter cognatos. *vel necessarios. nisi οἰκίοις depravatum est, aut pro οἰκέωσι positum.* 3 Affines omnes. 4 Succincti 5 Nomen nuncupare nefas esse duco) 6 Ipsum quidem sic educentes, pharmaca vero infundentes. 7 Reponunt in loculo, *vel potius in loco sepulchrorum loculis dicato*, & rectum statuunt ad parietem. Siquidem mortuos sumptuosissime apparant, *vel adornant*. Eos autem &c.

Eos au-

LXXXVII Eos autem qui mediocria volunt, nimium fugientes sumptum, ita apparant: Clysterem vnguine quod è cedro gignitur complent: deinde ex hoc aluum mortui, ipsam neque scindentes neque extrahentes, sed per secessum, prehenso viæ posterioris hiatu, inferciunt: & tot quot dixi diebus sale condiunt. quorum dierum vltimo cedrinum vnguen, quod prius ingesserant, ex aluo egerũt: quod tantam habet vim vt vna secum aluum atque intestina tabefacta educat. Nitrum autem carnes tabefacit, mortuiq; tantum cutis & ossa relinquuntur. Vbi ista fecere, [1] ex quo sic tradidere mortuum, nihil amplius negocii suscipiunt.

LXXXIIX Tertia conditura hæc est qua adornantur eorum mortui, qui tenuiori sunt fortuna: Ablutionibus ventrẽ abstergunt, arefaciuntque sale septuaginta per dies,

LXXXIX deinde tradunt reportandum. Vxores tamen insignium virorum, non statim vita defunctas tradunt condiendas, ac ne eas quidem feminas quæ formosæ valde & [2] maioris momenti fuerint, sed triduo atque quatriduo ante defunctas. Ea de caussa facientes, ne cum feminis isti salinarii cõcumbant. Deprehensum enim quendam aiunt coeuntem cum recenti cadauere muliebri, delatumque

XC ab eiusdẽ artificii socio. Quisquis autem vel ipsorum Ægyptiorũ vel externorum compertus sit mortuus, siue à crocodilo raptus, siue ab ipso flumine, necessarium prorsus est ei ciuitati ad quam eiectus est, cõdire, & quamhonestissimo funere sepelire, in sacris monumentis. quem ne contingere quidẽ fas est alteri aut proximorum aut amicorum, [3] nisi ipsis Nili sacerdotibus, vtpote maius quiddam quam hominem mortuum tractantibus ad sepeliendum.

XCI Græcanicis institutis vti recusant, & (vt semel dicam) nullorum hominum aliorum institutis vti volunt. Et hoc quidem ceteri Ægyptii obseruant. Est autem Chemmis oppidũ grande Thebaicæ prouinciæ, prope Neam vrbem: quo in oppido est templum Persei, Danaę filii, quadratum ac palmeto circumdatum, ingenti sane è saxis vestibulo, stantibus desuper duabus grandibus è lapide statuis. In hoc ambitu est templum, & in eo simulacrum Persei: quem Chemmitæ memorant sibi apparere frequenter è terra exeuntem, frequenter intra templum. Eiusque sandalium quod ge-

Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πολυτελείην φεύγοντας, σκευάζουσι ὧδε· ἐπεὰν τοὺς κλυστῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινομένου, ἐν ὦν ἔπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀναταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν ἕδρην ἐσηθήσαντες, καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπίσω ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ τελευταίῃ ἐξιεῖσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆκαν πρότερον. ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα ἑωυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκότα ἐξάγει. τὰς δὲ σάρκας τὸ νίτρον κατατήκει, καὶ δὴ λείπεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μοῦνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ᾽ ὦν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν, οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχευσις ἐστὶ ἥδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει· συρμαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἑβδομήκοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ᾽ ὦν ἔδωκαν ἀποφέρειν. Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἐπεὰν τελευτήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἂν ἔωσι εὐειδέες κάρτα καὶ λόγου πλεῦνος γυναῖκες· ἀλλ᾽ ἐπεὰν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδιδοῦσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιεῦσι οὕτω τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μή σφι οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναιξί. λαμφθῆναι γάρ τινά φασι μισγόμενον νεκρῷ προσφάτῳ γυναικὸς, κατειπεῖν δὲ τὸν ὁμότεχνον. Ὃς δ᾽ ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων ἢ ξείνων ὁμοίως ὑπὸ κροκοδείλου ἁρπαχθεὶς, ἢ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνηται τεθνεὼς, κατ᾽ ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστείλαντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱρῇσι θήκῃσι. οὐδὲ ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόντων, οὔτε τῶν φίλων, ἀλλά μιν οἱ ἱρέες αὐτοὶ οἱ τοῦ Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζοντες θάπτουσι. Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι φεύγουσι χρᾶσθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἰπεῖν, μηδ᾽ ἄλλων μηδαμὰ μηδαμῶν ἀνθρώπων νομαίοισι. οἱ μέν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμις πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς Νέης πόλιος· ἐν ταύτῃ τῇ πόλι ἐστὶ Περσέος τοῦ Δανάης ἱρὸν τετράγωνον, πέριξ δὲ αὐτοῦ φοίνικες πεφύκασι. τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱροῦ λίθινά ἐστι κάρτα μεγάλα. ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο ἑστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τούτῳ νηός τε ἔνι, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περσέος. τοῦτον τὸν Περσέα οἱ Χεμμῖται λέγουσι πολλάκις μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφι, πολλάκις δὲ ἔσω τοῦ ἱροῦ, σανδάλιόν τε αὐτοῦ πεφο-

1 Sic mortuum *propinqui* reddunt, nulla re alia facta. Tert. 2 In pretio habitæ f. 3 Sed cum sacerdotes ipsi Nili, veluti maius quiddam quam humanum cadauer, manibus contrectantes sepeliant.

πεφορημένον εὑρίσκεσθαι, ἐὸν τὸ μέγαθος, δίπηχυ· τὸ ἐπεὰν φανῇ, εὐθενέειν ἅπασαν τὴν Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι· ποιεῦσι δὲ τάδε Ἑλληνικὰ τῷ Περσέϊ. ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα, παρέχοντες ἄεθλα κτήνεα, καὶ χλαίνας, καὶ δέρματα. εἰρομένου δέ μευ ὅ τι σφι μούνοισι ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφασαν τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἑωυτῶν πόλιος γεγονέναι. τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα ἐόντας Χεμμίτας, ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα. ἀπὸ δὲ τούτων γενεηλογέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἕλληνες λέγουσι, οἴσοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν, ἔφασαν ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας. ἐκμεμαθηκότα δέ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον, τὸ τῆς Χέμμιος οὔνομα, πεπυσμένον παρὰ τῆς μητρός. ἀγῶνα δέ οἱ γυμνικὸν αὐτοῦ κελεύσαντος, ἐπιτελέειν. Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατύπερθε τῶν ἑλέων οἰκέοντες Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἕλεσι κατοικημένοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέωνται τοῖσι καὶ οἱ ἄλλοι Αἰγύπτιοι, καὶ τἆλλα, καὶ γυναικὶ μιῇ ἕκαστος αὐτῶν συνοικέει, κατά περ Ἕλληνες. ἀτὰρ πρὸς εὐτελείην τῶν σιτίων, τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἐπεὰν πλήρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, φύεται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέουσι λωτόν. ταῦτ' ἐπεὰν δρέψωνται, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκωνι ἐὸν ἐμφερὲς, πτίσαντες, ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους ὀπτοὺς πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ῥίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἐδωδίμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὸν στρογγύλον, μέγαθος κατὰ μῆλον. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥόδοισι ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένῃ ἐκ τῆς ῥίζης γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρωκτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται δὲ καὶ ἁπαλὰ ταῦτα καὶ αὖα. τὴν δὲ βύβλον τὴν ἐπέτειον γινομένην, ἐπεὰν ἀνασπάσωσι ἐκ τῶν ἑλέων, τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποταμόντες, ἐς ἄλλο τι τράπουσι· τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι καὶ πωλέουσι. οἳ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανέϊ πνίξαντες, οὕτω τρώγουσι. οἱ δέ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων μοῦνον, τοὺς ἐπεὰν λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὔους ἐόντας σιτέονται. Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι οὐ μάλα γίνονται·

stabat, inueniri, bicubitali magnitudine: quod postquam apparuerit, exuberare omnem Ægyptum. Hæc quidem illi aiunt. Faciunt autem Perseo Græcanico gymnicos ludos, per omne certandi genus, propositis præmiis tum pecorum, tum palliorum, tum pellium. Percontantique mihi cur eis solis consueuisset apparere Perseus, & cur in edendo gymnico certamine ab Ægyptiis discreparent, aiebant Perseum ex ipsorum ciuitate esse oriundum. Danaum enim & Lynceum, qui essent Chemmitæ, nauigasse in Græciam: [1] a quibus originem gradatim ducẽdo, deueniebant ad Perseum. Hunc in Ægyptum profectum eam ob caussam quam & Græci dicunt, gratia afferendi ex Libya caput Gorgonis, venisse quoq; ad ipsos, ac cognatos omnes agnouisse. quos postquam agnouisset, & nomen Chemmis ex matre audisset, in Ægyptum venisse, [2] & gymnicum certamen celebrari iussisse. Hęc omnia opinantur Ægyptii qui supra paludes incolunt. ¶ Qui vero in paludibus, vtuntur eisdem quibus ceteri Ægyptii moribus, cum in aliis tum in habendis singulis vxoribus, quemadmodum Græci. Ceterum ad victus facilitatem alia sunt eis excogitata. Siquidem quum fluuius plenus campos inundauit, in ipsa aqua exoritur ingens vis liliorum, quæ loton Ægyptii vocant. Ea vbi demessuerunt, ad solem exiccant: deinde quod medium loti est, papaueri assimile, postquam coxerunt, ex eo faciunt panes assos. Est autem huius loti radix quoque esculenta, etiam suauitate præstanti, orbiculata, mali magnitudine. Sunt & alia lilia rosis similia, & ipsa in flumine nascentia: quorum fructus in alio [3] calice germinans e terra, simillimus specie est fauo vesparum. In eo esculenta quędam instar nuclei oliuæ coagmentata innascuntur, quæ & tenera comeduntur & arefacta. Iam vero byblum annuũ vbi è paludibus excerpserunt, superiore eius partem amputant, quã in aliud quiddã conuertunt: quod relictum est inferius, longitudine cubitali, id edunt pariter, ac venundant. Eo si qui admodum suaui vti cupiunt, in luculento furno torrefactũ ita comedũt. Sunt pręterea ex eis qui solum piscibus victitãt, quos vbi ceperunt, exenteratos ad solem desiccant, exiccatisque deinde vescuntur. In fluminibus non fere gignuntur pisces gregales:

1 Quorum genealogiam describentes, deuen. 2 Se igitur certamen gymnicum ipsius iussu peragere. Et hi quidem sunt citra Ægyptiorum qui sup. 3 Calyce adnascente è radice, simil.

sed nu-

sed nutriuntur in stagnis. qui hæc faciunt: Simulac incessit eis libido gignendi, gregatim in mare enatant, duobus masculis genituram spargentibus, quã feminę[1] consectantes, recuruando se ex ea concipiunt. Eædem vbi prægnantes in mari sunt effectæ, remeant omnes rursus ad loca sibi consueta, non amplius eorundem ductu, sed feminarum. Gregatim autẽ præeuntes, faciunt quẽadmodum fecerant mares, oua fundentes instar milii parua, quæ mares venientes deuorant. Sunt autem ea tanquam milii grana, pisces: quum ex illorum granorum reliquiis non deuoratis, sed nutritis, pisces fiant. Ex his piscibus qui capiuntur, dum in mare meant,[2] his detrita dextra: quod ea de caussa patiuntur, quod in mare dum tendunt, à sinistra terram legunt: rursus eadem via reuertentes, incursant atq; offensant contingendo terram plerumque, ne itinere aberrent propter aquæ decursum. Nilo incipiente augescere, in primis depressa *loca* terræ & lacunæ fluuio proximæ impleri incipiunt. Confestimq; redundante à flumine aqua, hæc plena fiunt, & continuo cuncta pisciculis minutis opplentur. Vnde autẽ verisimile sit eos gigni, hoc mihi videor caussæ intelligere, quod superiore anno postquã Nilus abscessit, pisces qui oua in cæno pepererant, vna cũ postremis abeunt aquis: circũacto rursus anno, vbi aqua restagnauit, protinus ex his ouis gignũtur pisces. Et ad pisces quidẽ quod attinet, ita se res habet.

XCIV Porro Ægyptii qui palustria accolunt, vnguento vtuntur ex fructu sillicypriorum, quod appellant Ægyptii [3]kiki, hunc in modũ conficientes. Sillicypria hæc, quæ apud Græcos vltro nascuntur, ad oras fluminum stagnorumque serunt, multum quidem fructum ferentia, sed graueolentem. Hunc vbi collegerunt, alii contusum, ad ignẽ, alii in sartagine coquunt, & quod ex eo defluit excipiunt, pingue quiddam, & non minus ad lucernas idoneũ quam oleum, sed graueolentiã exhibens.

XCV Sunt autẽ aduersus culices, quorum magna vis est, hæc ab eis excogitata. Illos quidem qui supra paludes incolunt, iuuant turres quas dormituri ascendunt. nam culices ventus prohibet in altum volare.

τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιάδε ποιέουσι· ἐπεάν σφεας ἐσίῃ οἶστρος κυΐσκεσθαι, ἀγεληδὸν ἐκπλώουσι ἐς τὴν θάλασσαν· ἡγέονται δὲ οἱ ἔρσενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἑπόμεναι ἀναχάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυΐσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρεες γένωνται ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω ἐς ἤθεα τὰ ἑωυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐτοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονίη. ἡγεύμεναι δὲ ἀγεληδὸν, ποιεῦσι οἷόν περ ἐποίευν οἱ ἔρσενες. τῶν γὰρ ὠῶν ἀπορ-10ραίνουσι κατ᾽ ὀλίγους τῶν κέγχρων· οἱ δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἑπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι οὗτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ καταπινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι, ἰχθύες γίνονται. οἳ δ᾽ ἂν αὐτέων ἁλῶσι ἐκπλώοντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται τετριμμένοι τὰ ἐπ᾽ ἀριστερὰ τῶν κεφαλέων· οἳ δ᾽ αὖ ὀπίσω ἀναπλώοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφαται. πάσχουσι δὲ ταῦτα διὰ τόδε· ἐχόμενοι τῆς γῆς, ἐπ᾽ ἀριστερὰ καταπλώουσι ἐς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώοντες ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται ἐγχριμπτόμενοι, καὶ ψαύοντες ὡς 20μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ ἁμαρτάνοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν ῥόον. ἐπεὰν δὲ πληθύεσθαι ἄρχηται ὁ Νεῖλος, τά τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν, πρῶτα ἄρχεται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ. καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πίμπλαται πάντα. κόθεν δὲ εἰκὸς αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγώ μοι δοκέω κατανοέειν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπεὰν ἀπολίπῃ ὁ Νεῖ- 78 λος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὠὰ ἐς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὰν δὲ περιελθόν-30τος τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὠῶν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες οὗτοι. καὶ περὶ μὲν τῶν ἰχθύων οὕτω ἔχει. Ἀλείφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἕλεα οἰκέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ καλεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ ὧδε· παρὰ τὰ χείλεα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπείρουσι τὰ σιλλικύπρια ταῦτα. τὰ γὰρ ἐν Ἕλλησι αὐτόματα ἄγρια φύεται, ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ. τοῦτον ἐπεὰν συλλέξωνται, οἱ μὲν κό-40ψαντες, ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ φρύξαντες ἀπέψουσι, καὶ [ἀπιποῦσι] τὸ ἀπορρέον αὐτοῦ συγκομίζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἧσσον τοῦ ἐλαίου τῷ λύχνῳ προσηνές. ὀδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται. Πρὸς δὲ τοὺς κώνωπας ἀφθόνους ἐόντας τάδε σφι ἐστὶ μεμηχανημένα· τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἑλέων οἰκέοντας οἱ πύργοι ὠφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες, κοιμέονται· οἱ γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἷοί τε εἰσὶ ὑψοῦ πέτεσθαι.

1 Consectantes, absorbent, & ex ea conc. *Legendum enim ἀνακάπτουσι ex vet. cod. non ἀναδάμπτουσι, cum Valla, nec ἀναλάμπτουσι, cum vulg. edit.* 2 His capita sinistram versus attrita apparent: qui vero capiuntur dum remeant, dextram habent attritam, idque ob eam caussam pat. 3 *Vulgo ricinus esse existimatur.*

τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἕλεα οἰκέουσι τάδε ἀντὶ τῶν πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφίβληστρον ἔκτηται, τῷ τῆς ἡμέρης μὲν ἰχθῦς ἀγρεύει, τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χρέεται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ· περὶ ταύτην ἵστησι τὸ ἀμφίβληστρον. καὶ ἔπειτα ἐνδὺς ὑπ' αὐτῷ, καθεύδει· οἱ δὲ κώνωπες, ἢν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐλιξάμενος εὕδῃ, ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν. Τὰ δὲ δὴ πλοῖά σφι τοῖσι φορτηγέουσι, ἐστὶ ἐκ τῆς ἀκάνθης ποιεύμενα, τῆς ἡ μορφὴ μέν ἐστι ὁμοίη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ· τὸ δὲ δάκρυον, κόμμι ἐστί. ἐκ ταύτης ὦν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπήχεα, πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε· περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ διπήχεα ξύλα· ἐπεὰν δὲ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσωνται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν. νομεῦσι δὲ οὐδὲν χρέωνται· ἔσωθεν δὲ τὰς ἁρμονίας ἐν ὦν ἐπάκτωσαν τῇ βύβλῳ. πηδάλιον δὲ ἓν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ τῆς τρόπιος διαβαίνεται. ἱστῷ δὲ ἀκανθίνῳ χρέωνται, ἱστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνὰ μὲν τὸν ποταμὸν οὐ δύναται πλέειν, ἢν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος ἐπέχῃ· ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται ὧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερραμμένη ῥιπὶ καλάμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μάλιστά κῃ σταθμόν. τούτων τὴν μὲν θύρην δεδεμένην κάλῳ ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπιεῖ ἐπιφέρεσθαι, τὸν δὲ λίθον ἄλλῳ κάλῳ ὄπισθε. ἡ μὲν δὴ θύρη, τοῦ ῥόου ἐμπίπτοντος, χωρέει ταχέως, καὶ ἕλκει τὴν βᾶριν (τοῦτο γὰρ δὴ οὔνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοισι) ὁ δὲ λίθος ὄπισθε ἐπελκόμενος, καὶ ἐὼν ἐν βυσσῷ, κατιθύνει τὸν πλόον. ἔστι δέ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθεϊ πολλά, καὶ ἄγει ἔνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων. Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώρην, αἱ πόλιες μοῦναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστά κῃ ἐμφερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλιες μοῦναι ὑπερέχουσι. πορθμεύονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. ἐς μέν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκράτιος ἀναπλώοντι, παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος. ἔστι δὲ οὐδὲ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὀξὺ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ Κερκάσωρον πόλιν. ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων,

(Margin: γρ. ὁμοιοτάτη — γρ. δυνάαται — γρ. ὀνόματα — γρ. πόντῳ)

At qui intra paludes habitant, alia turrium vice sunt machinati, hæc videlicet: Singuli sua habent retia, quibus per diem pisces capiunt, [1] eisdē noctu vtuntur cubili in quo requiescunt. Circundatis illis, deinde operti somnū capiunt. qui si in vestimento inuoluti aut in sindone dormirent, eos per ipsa indumenta culices morderent: per retia vero ne tantulum quidem mordere conantur.

XCVI [2] Naues eorum onerariæ sunt factæ è spina, cuius figura simillima est loto Cyrenæo, & cuius lacryma gummi est. Ex hac spina ligna cōcidunt, quæ magnitudine bicubitali, [3] tanquā lateritio opere componunt, hunc in modum compingentes: Ligno cubitali circum densos ac longos stipites appendunt: vbi hunc in modū compegerunt, desuper frequentia transtra extendunt. [4] Commissuris nequaquam vtuntur, sed introrsum compages byblo innectunt. Gubernaculum [5] scite faciunt, & hoc per carinam transit. Malo quoq; spinaceo, & velis ex byblo vtuntur. Hæc nauigia contra flumen meare non possunt, nisi luculentus ingruat ventus, verum à terra protrahuntur. Secundum decursum hoc pacto feruntur: Est [6] ianua ex myrica facta, [7] putaminibus arundinaceis strata, & lapis politus duorum fere talentorum pondo. huiusmodi [8] ianuam fune alligatam, in anteriore parte nauis sinunt deferri: lapidem vero retrorsum alio fune. [9] Ita ianua, impetu aquæ insidente, protinus meat & trahit barim: hoc enim his nauigiis est nomen. Lapis autem dum retrorsum trahitur, fundo admotus dirigit nauim. Horum nauigiorum ingens apud illos est copia, quorum quædam ferunt multa millia talentorum pondo.

XCVII Quum regionē supergressus est Nilus, solæ vrbes apparent, eatenus extantes vt insulis Ægæi maris fere assimiles esse videantur. Nam cetera Ægypti, pelagus efficiuntur: ipsæque vrbes, solæ extant, *quæ stationes nauium faciunt*. Nec iam, quum hoc contingit, per alueum fluminis, sed per medium campi nauigatur. Ex Naucrate quidem [10] Memphin versus, non iam iuxta pyramides ipsas, sed iuxta acumen Deltæ & vrbem Cercasorum. A mari autem & Canobo Naucratē versus per campum

---

1 Nocte vero sic vtuntur: Cubile in quo quiescunt, reti circumdant, deinde op. *Vt legatur αὐτῷ, non αὐτό.* 2 Nauigia eorum oneraria sunt facta è sp. 3 In formā lateris comp. hunc in m. compingentes: Cuneis frequentibus & longis circumnectunt bicubitalia ligna. vbi hunc in m. 4 Curuatis autem in gyrum lignis non vt. 5 Vnum faciunt, *ἓν pro quo hic legit εὖ.* 6 Cratis. 7 Ex arundinum resegminibus consuta, *vel contexta*, & lapis perforatus, duorum f. *&c.* 8 Cratem. 9. Cratis itaque imp. 10 Memphin versus nauiganti, iuxta ipsas pyramidas est cursus, *id est tenetur, vel dirigitur*. at ne hic quidem est *τοῦτ*, sed, *est alius* iuxta ac.

ad An-

ad Anthyllam vrbem venies, & ad vrbē quæ vocatur Archandri. Harum vrbiū Anthylla, quæ est insignis, datur peculiaris in calceamenta vxori semper eius qui in Ægypto regnat. quod factum est ex quo Ægyptus fuit ditionis Persarum. Altera videtur mihi nomē habere ab Archandro Danai genero Phthii Achæi filio. Archandri enim vrbs nominatur. [1] Quod si alius quispiā Archāder esset, nequaquā Ægyptiū nomen foret.

XCVIII

Hactenus quę vidi, quę noui, quę interrogaui, dicta sunt: hic pergam disserere de Ægypto quæ audiui, addēs & aliquid quod ipse viderim. ¶ MENEM, qui primus apud Ægyptū regnauit, aiebant sacerdotes [2] iunxisse pontibus Nilum ad Memphin. nam eum, Libyam versus totum præterlabi montem Psammium: & supra Memphin centum circiter stadia meridiem versus aggesta humo ad anfractum fluminis arefecisse pristinum alueum. ita flumen facto alueo per medium montium fluere. Adeo nunc quoque sub Persis iste anfractus Nili qui coercitus fluit, magnis præsidiis custoditur, quotannis obseptus aggeribus. Quos si refringens flumen velit ea parte redundare, omnis Memphis adibit periculum ne aquis operiatur. Ab hoc Mene, qui primus extitit rex, [3] id vnde fluit amnis effectum terrestre, ibique ab eodem vrbē hanc conditam quæ nunc Memphis appellatur (est enim Memphis in angustiis Ægypti sita) & exterius aquilonē versus & vesperū, ex flumine effossum esse stagnū, (nam ab aurora ipse Nilus coercet) & ab eodem in ea vrbe extructum hoc templum Vulcani tum magnū tum memoratu dignissimū.

XCIX

C Post hunc recensebant è libro sacerdotes nominatim alios trecentos ac triginta reges. In quibus tot ætatibus hominum, decem & octo fuissent Æthiopes, & vna mulier alienigena: ceteri, viri Ægyptii. Mulieri quæ regnauit, fuit nomen idem quod reginæ Babylonicæ, NITOCRIS. Quam dicebant vltam fuisse fratrem, ab Ægyptiis, apud quos regnabat, interemptum: quum eo interempto, regnum ad hanc detulissent. vltam autem fratrem, multis Ægyptiorum dolo absumptis. [4] Nam extruxisse eam permagnum ædificium subterraneum, per caussam quidem noui operis, animo autem aliud agitantē: & conuocatis

ἥξεις κατ' Ἄνθυλλάν τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλεομένην. Τουτέων δὲ ἡ μὲν Ἄνθυλλα, ἐοῦσα λογίμη πόλις, ἐς ὑποδήματα ἐξαίρετος δίδοται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρσῃσί ἐστι Αἴγυπτος. ἡ δ' ἑτέρη πόλις δοκέει μοι τὸ οὔνομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ, γαμβροῦ Ἀρχάνδρου τοῦ Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ. καλέεται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πόλις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἄρχανδρος· οὐ μέντοι γε Αἰ-

79

10 γύπτιον τὸ οὔνομα. Μέχρι μὲν τούτου, ὄψις τε ἐμοί, καὶ γνώμη, καὶ ἱστορίη ταῦτα λέγουσά ἐστι· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰγυπτίους ἔρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ ἤκουον. προσέσται δέ τοι καὶ αὐτοῖσί τι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Τὸν Μῖνα πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱρέες ἔλεγον τοῦτο μὲν ἀπογεφυρῶσαι τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμιον πρὸς Λιβύης· τὸν δὲ Μῖνα ἄνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίης ἀγκῶνα προσχώσαντα, τὸ μὲν ἀρ-

γρ. ψάμμινον

20 χαῖον ῥέεθρον ἀποξηρῆναι, τὸν δὲ ποταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκὼν οὗτος τοῦ Νείλου ὃς ἀπεργμένος ῥέει, ἐν φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, φρασσόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐθελήσει ῥήξας ὑπερβῆναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατακλυσθῆναί ἐστι. ὡς δὲ τῷ Μῖνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γενομένῳ βασιλέι χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις καλέεται. ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στεινῷ τῆς

30 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιορύξαι λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορέην τε καὶ ἑσπέρην. τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἠῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἱδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὸν μέγα τε καὶ ἀξιαπηγητότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱρέες ἐκ βύβλου, ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα. ἐν τοσαύτῃσι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὀκτωκαίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μία δὲ γυνὴ ἐπιχωρίη· οἱ δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὔνομα ἦν, ἥτις ἐβασίλευσε τό περ τῇ

γρ. βύβλων

40 Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις. τὴν ἔλεγον τιμωρέουσαν ἀδελφεῷ, τὸν Αἰγύπτιοι βασιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτω ἐκείνῃ ἀπέδοσαν τὴν βασιληίην· τούτῳ τιμωρέουσαν, πολλοὺς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλῳ. ποιησαμένην γάρ μιν οἴκημα περίμηκες, ὑπόγαιον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόῳ δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέουσαν δέ μιν

γρ. καλέσασαν

1 Sed fieri potest vt aliquis alius Archander fuerit: non tamen Ægyptium est hoc nomen. 2 Aggessisse Memphin. fluuium enim totum præterlabi solitum montem sabulosum Libyam versus: Menem autem supra stadia circiter centum a Memphi, sinu qui meridiem versus ferebatur obstructo, aref pr. 3 Quum ea pars à qua fluuium arcuerat, continens facta esset. *vel terrestris*, ibi ab eo. 4 Nam quum domum conderet, specum subterraneum & eum quidem valde longum excauasse, vt ipsa quidem dicebat, mente autem aliud machinatam esse. & conuoc. *Vt legatur* καινοῦν, *non* κενεοῦν.

Αἰγυπτίων τοὺς μάλιστα μεταιτίους τοῦ φόνου ᾔδεε, πολλοὺς ἑστιᾶν· δαινυμένοισι δὲ, ἐπεῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶνος κρυπτοῦ μεγάλου. Ταύτης μὲν πέρι τοσαῦτα ἔλεγον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μὲν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ῥῖψαι ἐς οἴκημα σποδοῦ πλέον, ὅκως ἀτιμώρητος γένηται. Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίην ἔργων ἀπόδεξιν, καὶ οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἑνὸς τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον τετραμμένα προπύλαια, λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἡ περίοδος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω. πυραμίδας τε ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάθεος πέρι, ὁμοῦ αὐτῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέξασθαι· τῶν δὲ ἄλλων οὐδένα οὐδέν.

Παραμειψάμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοισι γενομένου βασιλέος, τῷ οὔνομα ἦν Σέσωστρις, τούτου μνήμην ποιήσομαι· τὸν ἔλεγον οἱ ἱρέες πρῶτον μὲν πλοίοισι μακροῖσι ὁρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέφεσθαι. ἐς ὃ πλέοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς θάλασσαν, μηκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ, ὀπίσω ἀπίκετο ἐς Αἴγυπτον κατὰ τῶν ἱρέων τὴν φάτιν, στρατιὴν πολλὴν τῶν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἠπείρου, πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὁτέοισι μέν νυν αὐτέων ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχομένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίης, τούτοισι μὲν στήλας ἀνίστη ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τό, τε ἑωυτοῦ οὔνομα, καὶ τῆς πάτρης, καὶ ὡς δυνάμει τῇ ἑωυτοῦ κατεστρέψατο σφέας· ὁτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπετέως παρέλαβε τὰς πόλις, τούτοισι δὲ ἐνέγραφε ἐν τῇσι στήλῃσι κατὰ ταὐτὰ καὶ τοῖσι ἀνδρηΐοισι τῶν ἐθνέων γενομένοισι· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσενέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἴησαν ἀνάλκιδες. Ταῦτα δὴ ποιέων, διεξήιε τὴν ἤπειρον. ἐς ὃ ἐκ τῆς Ἀσίης ἐς τὴν Εὐρώπην διαβὰς, τούς τε Σκύθας κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρήικας. ἐς τούτους δέ μοι δοκέει καὶ οὐ προσωτέρω ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρατός. ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι αἱ στῆλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτεν δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω, ἤιε καὶ ἐπεί τε ἐγένετο ἐπὶ Φάσι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τοῦ ἑωυτοῦ στρατιῆς μόριον ὅσον δὴ,

ad conuiuium multis, quos præcipuè nouerat fraternæ cædis autores fuisse, per occultum quendam specum immisisse flumen discumbentibus. Hæc demum de illa referebant, præterquam quod, vbi hoc fecisset[1] conspersisse eam multo cinere ædificiũ, quò impunita esset. Aliorũ autem regũ nullum referebant clarũ opus editum, nisi vnius, qui postremus horum extitit, MOERIS. Hunc enim ædificasse memoratu digna Vulcani vestibula, ad ventum aquilonẽ vergentia: & stagnũ effodisse, cuius quot sint in ambitu stadia, posterius aperiam: & pyramides in ea extruxisse, de quarum magnitudine simul cũ ipsius lacu mentionem faciam. Hunc itaque tantũ operũ edidisse: alios autẽ nihil prorsus.

¶ Quos ego prætergressus, eius qui his successit, nomine SESOSTRIS, mentionẽ habebo. Istum dicebant sacerdotes,[2] primùm longis nauibus ex Arabico sinu profectum, rubri maris accolas in suam potestatem redegisse: progressumque longius, venisse in mare iam vadosum, & proinde non nauigabile. Illinc vbi retro se ad Ægyptum recepisset, secundum sacerdotum commemoratione, coactò ingenti exercitu per continentem perrexisse: omnesque gentes, vt in quamque incidebat, subegisse. Et quascunq; earũ nanciscebatur feroces & vehementer studiosas libertatis, in earum regionibus cippos statuebat, inscriptos litteris sui nominis & patriæ, & quę referrent ipsum illos vi subegisse: quarum vero vrbes nullo prœlio nulloque negocio cepisset, his cippis inscripsit tum easdem litteras quas scripserat eis gentibus quæ viriles extiterãt, tum muliebria genitalia: planum facere volens, illos haudquaquam viriles extitisse. Hęc faciendo peragrabat continentem, donec ex Asia in Europam transgressus, Scythas subegit & Thraces: ad quos vsq; & non vlterius mihi videtur Ægyptius exercitus peruenisse, quoniã in illorum terra tituli, non vltra, positi apparent. Hinc digressus retro abiit, & postea quã ad Phasin subsedit,[3] quid deinceps, non habeo quod dicam, an ipse rex Sesostris, diuiso suo exercitu, aliquantulũ copiarũ

1 Sese coniecisset in domum cinere plenam, quò imp. 2 *Hunc locum Budaeus ita vertit*, Primũ omnium regum longis nauibus Arabicum sinum prætervectum, & populos rubri maris accolas in potestatem suam redegisse: indeque retro iisdem vestigiis reuersum, & coactis ingentibus copiis transgressum in continentem infesto exercitu obuias vbique gentes subegisse: Quascunque autẽ erat nactus gentes strenuas, & pro libertate tuenda acriter ac percupide dimicantes, per horũ ille regiones stelas, *id est*, *cippos lapideos*, statuebat, litteris significantes ipsius regis nomen & patriam, & vt copiis eos propriis ac viribus subegerat. Quorum verò vrbes nullo negocio aut incruento certamine cepisset, apud hos itidem vt apud illos qui strenuitatis specimen ediderant, cippos quoque statuebat, atque eo amplius muliebria genitalia adsculpebat, significare volens eos ignauos esse. 3 Deinceps pro comperto dicere non possum an ipse r.

reliquerit ad eam regionē incolendam, an aliqui militum pertæsi peregrinationis, circa fluuium Phasin substiterint.

CIV Nam Colchi videtur Ægyptii esse: quod ipse prius notum quàm ex aliis auditum refero. Cuius rei quum mihi cupido incessisset vt vtrosque percontarer, magis Colchi reminiscebantur Ægyptiorum, quam Ægyptii Colchorum. Dicebant autem Ægyptii se opinari Colchos è Sesostris esse exercitu. [1] Ipse autem ex hoc coniecturam capiebam, quod atro colore sunt & crispo capillo, (tametsi hoc pro nihilo putari posset, quū & alii sint huiuscemodi) [2] sed quod isti præcipue. Præterea quod soli omnium hominum Colchi & Ægyptii & Æthiopes ab initio statim pudenda circumcidunt. Nam & Phœnices & Syrii, qui sunt in Palæstina, didicisse id ab Ægyptiis & ipsi confitentur. Syrii vero qui fluuium Thermodontem & Parthenium accolunt, & horum contermini Macrones, à Colchis se nuper didicisse aiunt. Hi enim ex hominibus soli sunt qui circumciduntur: & in hoc faciendo, agnoscutur Ægyptii esse. Ægyptii vero atque Æthiopes, non queo dicere vtri ab vtris didicerint. nā videtur esse perantiquū. Sed quod ex Ægypto, quum illic commerciū haberent, didicerint, magnū mihi fit hoc testimonium: quod hi Phœnices qui cum Græcis commercium habent, non amplius circa virilia imitantur Ægyptios, nec eorum qui nascuntur, virilia circumcidunt.

CV Agedum & aliud de Colchis dicam, in quo sint similes Ægyptiorum. Hi soli atque Ægyptii linum eadem ratione [4] operantur: omnisque vtrorumq; vita pariter & lingua similis est. Linum autem Colchicū à Græcis Sardonicum appellatur, quum illud quod ab Ægypto venit, appelletur Ægyptiacum.

CVI Titulorum quos Sesostris rex Ægypti [5] regionatim erexit, plerique iam incolumes non extant. quosdam in Syria Palæstina ipse vidi inscriptos, tum quibus dixi litteris, tum muliebribus genitalibus. Circa Ioniam quoque duæ huius viri figuræ visuntur in petris incisæ: vna quidem quà ex Epheso in Phocæam itur, altera vero, quà è Sardibus Smyrnam versus. In quarum vtraque insculptus est vir magnitudine quinūm palmorum, dextra spiculum tenens: sinistra arcus, ceteramque item armaturam & Ægyptiacam

αὐτοῦ καταλιπὼν τῆς χώρης οἰκήτορας, εἴτε τῶν τινες στρατιωτέων ἐν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ ἀχθεσθέντες, περὶ Φᾶσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαίνονται μὲν γὰρ ἐόντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι. νοήσας δὲ πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. ὡς δέ μοι ἐν φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σεσώστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλ-10χους. αὐτὸς δὲ εἴκασα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι. ἀλλὰ τοῖσι δὴ καὶ μᾶλλον, ὅτι μοῦνοι πάντων ἀνθρώπων Κόλχοι, καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι· Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοισι ἀστυγείτονες ἐόντες, ἀπὸ Κόλχων φασὶ νεωστὶ μεμαθη-20κέναι· οὗτοι γάρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μοῦνοι· καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοισι φαίνονται ποιεῦντες κατὰ ταὐτά. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιόπων οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὁκότεροι παρὰ τῶν ἑτέρων ἐξέμαθον. ἀρχαῖον γὰρ δή τι φαίνεται ἐόν. ὡς δὲ ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τόδε μαρτύριον γίνεται· Φοινίκων ὅσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μιμέονται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε δὴ καὶ ἄλλο εἴπω περὶ 30τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέες εἰσί. λίνον μοῦνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ ταὐτά. καὶ ἡ ζόη πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι ἀλλήλοισι. λίνον δὲ τὸ μὲν Κολχικὸν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρδονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμενον, καλέεται Αἰγύπτιον. Αἱ δὲ στῆλαι, τὰς ἵστα κατὰ χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλεῦνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὥρων ἐούσας, καὶ τὰ γράμματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα, καὶ 40γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολαμμένοι τούτου τοῦ ἀνδρὸς, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίης ἐς Φώκαιαν κατέρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἑκατέρωθι δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγαθος πέμπτης σπιθαμῆς, τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξον· καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως. καὶ γὰρ Αἰγυπτίην

(Marginal notes: γρ. ἐπικλινόμενοι; γρ. φέρε νυν; γρ. κατὰ χώρας.)

1 Ipse partim ex hoc 2 Sed ex istis magis, quod soli &c. 3 Et in eo istos Ægyptiorum consuetudinē sequutos constat.
4 Elaborant. Vel, Apparant. Gall. accoustrent. 5 Per singulas regiones

καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει. ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὦμον διὰ τῶν στηθέων γράμματα ἱρὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγκεκολαμμένα, λέγοντα τάδε, ΕΓΩ͂ ΤΗ͂ΝΔΕ ΤΗ͂Ν ΧΩ͂ΡΗΝ Ω͂ΜΟΙΣΙ ΤΟΙ͂ΣΙ Ε͂ΜΟΙ͂ΣΙ Ε͂ΚΤΗΣΑ͂ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ, ἑτέρωθι δὲ δεδήλωκε. τὰ δὴ καὶ μετεξέτεροι τῶν θεησαμένων, Μέμνονος εἰκόνα εἰκάζουσί μιν εἶναι, πολὺ τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι. Τοῦτον δὴ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρέοντα, καὶ ἀνάγοντα πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐθνέων τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱρέες, ἐπεί τε ἐγένετο ἀνακομιζόμενος ἐν Δάφνῃσι τῇσι Πηλουσίῃσι, τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ, τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦτον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς παῖδας, περινῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλῃ· περινήσαντα δὲ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμβουλεύεσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἅμα ἄγεσθαι. τὴν δέ οἱ συμβουλεῦσαι, τῶν παίδων ἐόντων ἓξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα, γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον, αὐτοὺς δὲ ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαίνοντας ἐκσώζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν, καὶ δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιῷδε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νοστήσας δὲ ὁ Σέσωστρις ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελφεὸν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τάδε ἐχρήσατο· τούς τε οἱ λίθους τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέος κομισθέντας ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν, ἐόντας μεγάθεϊ περιμήκεας, οὗτοι ἦσαν οἱ ἑλκύσαντες. καὶ τὰς διώρυχας τὰς νῦν ἐούσας ἐν Αἰγύπτῳ, πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι * ὤρυξαν. ἐποίεόν τε οὐκ ἑκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν ἐοῦσαν ἱππασίμην, καὶ ἁμαξευομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος ἐοῦσα πεδιὰς πᾶσα, ἄνιππος καὶ ἀναμάξευτος γέγονε. αἴτιαι δὲ τούτων αἱ διώρυχες γεγόνασι, ἐοῦσαι πολλαὶ, καὶ παντοίους τρόπους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ οὕνεκα τὴν χώρην ὁ βασιλεύς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἔκτηντο πόλις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅκως τε ἀπίοι ὁ ποταμὸς σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροισι ἐχρέωντο τοῖσι πόμασι ἐκ φρεάτων χρεώμενοι. Τούτων μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. κατανεῖμαι δὲ τὴν χώρην Αἰγυπτίοισι ἅπασι τοῦτον ἔλεγον τὸν βασιλέα, κλῆρον ἴσον ἑκάστῳ τετράγωνον διδόντα. καὶ ἀπὸ τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφορὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τινος τοῦ κλήρου ὁ ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν ἂν πρὸς αὐτὸν, ἐσήμαινε τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ,

[margin: [illegible]] [margin: 10, 20, 30, 40] [margin: 81]

& Æthiopicā geſtans: & ex altero ad alterum humerū euntes ſacræ litteræ Ægyptiacæ ſunt inſculptæ in hæc verba, HANC EGO REGIONEM MEIS OBTINVI HVMERIS. Quis tamē aut cuias fuerit, [1] ab hac parte nō indicant, ſed ab altera. Ea quidā conſpicati, Memnonis imagine eſſe coniectant, multū à veritate deficientes. Hūc igitur Seſoſtrin Ægyptiū ſacerdotes dicebant, redeuntem, multoſq; mortales earum gentiū ac regionum quas ſubegerat, reportantem, eundem, [2] poſteaquam ad Daphnas Peluſias ſe receperat, fuiſſe à fratre, quē Ægypto præfecerat, vna cum liberis inuitatum: & quum ille domum exterius materia circumſtipaſſet, ſtruemque incendiſſet, re hunc intellecta eius exemplo cum vxore deliberaſſe, (nam & vxorem ſecum duxerat) & ea ſuadente vt duos è ſex liberis ſuper ardentē pyram extendens, pontem faceret, ſuper quos ipſi tranſeuntes euaderēt, ita feciſſe: & duobus filiis ita incenſis, ceteros vna cū patre fuiſſe ſeruatos. Seſoſtrin in Ægyptū reuerſum, vltionem de fratre ſumpſiſſe: quam vero multitudinem è terris in poteſtatem redactis abduxerat, ea vſum in hæc fuiſſe. Nempe iſti fuerunt qui ſub hoc rege immēſæ magnitudinis lapides in templum Vulcani portatos pertraxerunt, quique ad diuortia aquarum, quæ nunc in Ægypto ſunt, cūcta effodienda ſunt adacti, [3] quia inuiti faciebant vt Ægyptum, prius equis & plauſtris agendis vbique idoneam, redderent non idoneam. Nam ab eo tempore Ægyptus, quæ omnis plana eſt, tamen inequitabilis & plauſtris inhabilis extitit, propter multiplices foſſas [4] vniuerſa loca occupantes: quas ideo rex fodiendas putauit, vt ciuitates quæ non accolerent flumen, ſed in medio Ægypti eſſent, refluente flumine non laborarent penuria aquę ad potandum, ſed ea ſuppeditaretur è puteis. Hac de cauſſa Ægyptus interciſa eſt, & ab hoc rege, vt dicebant, in omnes Ægyptios diſpartita, ſoli quadrati æqua portione viritim per ſortem data: atque hinc prouentus inſtituti, impoſita certa penſione, quam illi quotannis ſoluerent. Quod ſi cuius portionem alluuione flumen decurtaſſet, is adiens regem, rei quæ contigerat certiorem faciebat. rexque ad prædium

[margin: CVII] [margin: CVIII] [margin: CIX]

1 Hic quidem non declaratur, ſed alibi declaratum eſt. 2 Qum in reditu Daphnas Peluſias veniſſet, 3 Et per imprudentiam fecerunt vt Ægyptus pr. e. & pl. agendis vbique idonea, commoditate iſta careret. Nam &c. 4 Et varias formas, vel varia diuerticula habentes. Regionem autem idcirco rex incidit vt ciuitat. *Hic pro* [illegible] *legit* [illegible].

inſpici-

inspiciendum mittebat qui metirentur quanto deterius factum esset, vt ex residuo pro portione taxatū vectigal penderetur: atque hinc geometria orta videtur in Græciam transcendisse. Nam polum & gnomonem, *id est, normam*, & duodecim diei partes à Babyloniis Græci didicerunt.

CX Solus hic Ægyptius rex imperio potitus est Æthiopiæ: monumentum quoq; sui reliquit ante ædem Vulcani, lapideas statuas, duas quidē tricenûm, vnam suam, alterā vxoris: quatuor autem, vicenûm cubitorū, totidem filiorum. Huic statuæ longo post tempore quū Darii Persæ statua anteponeretur, non tulit id sacerdos Vulcani, negās Darium tales res gessisse quales gessisset Sesostris Ægyptius: quippe qui cū alias nationes non pauciores quam Darius, tum vero Scythas subegisset:[1] eoq; iniquum esse huius ante illius sisti donaria, qui rebus gestis non esset illum supergressus. Hęc loquuto sacerdoti tamē ignouisse Darium ferunt.

CXI ¶ Defuncto Sesostre, regnū suscepisse PHERONEM eius filiū aiebant, & hunc nullā sumpsisse expeditionem, sed ei contigisse vt luminibus caperetur. idque hac de caussa: Quum flumē eo tempore copiosissimū manaret, ita vt supra decē & octo cubitos rura transcenderet, vento ingruente, qui fluctus cieret, ferunt hunc regem [2] facinus admisisse, quod sumptum spiculum in medios fluminis vortices contorserit: statimq; laborasse ex oculis, ac visum amisisse, decennioq; cæcū fuisse. Vndecimo autem anno ex vrbe Buti ei oraculum aduenisse, iam exactum esse tempus [3] calamitatis: visumque ei rediturum, si oculos abluisset lotio mulieris quæ ad suum solius virum accessisset, aliorum virorum expers. Eum ergo ante omnia vrinam vxoris expertum, quū nihil amplius cerneret, ceterarum deinceps vrinam expertum, tandem vidisse. Tumq; omnes mulieres quas fuisset expertus (præter eā cuius lotio lotus visum recepisset) vnam in vrbem coegisse, quæ ἐρυθρὴ βῶλος, *id est, rubra gleba*, dicitur, & eas illic coactas cum ipsa vrbe omnes concremasse: & eam cuius lotio lotus visum recepisset, vxorem duxisse. Ergo ea clade liberatus cum alia in aliis templis donaria posuit, omnia memoratu digna, tum maxime memorabilia ac spectaculo digna in templo Solis, gemina saxa, quos obelos vocant, *à figura veru*,

ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους, καὶ ἀναμετρήσοντας ὅσῳ ἐλάσσων ὁ χῶρος γέγονε, ὅκως τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τελέοι. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίη εὑρεθεῖσα, ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γὰρ, καὶ γνώμονα, καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον Ἕλληνες.

Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος δὴ μοῦνος Αἰγύπτιος Αἰθιοπίης ἦρξε. μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ Ἡφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα πηχέων, ἑωυτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας ἐόντας τέσσερας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὴ ὁ ἱρεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῷ Δαρεῖον τὸν Πέρσην οὐ περιεῖδε ἱστάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα, φὰς οὔ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰγυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψασθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἑλεῖν. οὔκων δίκαιον εἶναι ἱστάναι ἔμπροσθεν τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἐκείνου ἔργοισι. Δαρεῖον μέν νυν λέγουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν βασιληίην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶνα· τὸν ἀποδέξασθαι μὲν οὐδεμίην στρατηίην, συνενειχθῆναι δέ οἱ τυφλὸν γενέσθαι, διὰ τοιόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος μέγιστα δὴ τότε ἐπ᾽ ὀκτωκαίδεκα πήχεας, ὡς ὑπερέβαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματίης ὁ ποταμὸς ἐγένετο. τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτασθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας τὰς δίνας τοῦ ποταμοῦ. μετὰ δὲ, αὐτίκα καμόντα αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα εἶναί μιν τυφλόν· ἑνδεκάτῳ δὲ ἔτεϊ ἀπικέσθαι οἱ μαντήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς ζημίης, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὔρῳ νιψάμενος τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἑωυτῆς ἄνδρα μοῦνον πεφοίτηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἄπειρος. καὶ τὸν πρώτης τῆς ἑωυτοῦ γυναικὸς πειρᾶσθαι. μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέβλεψε, ἐπεξῆς πασέων πειρᾶσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ, συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς τῷ οὔρῳ νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίην πόλιν, ἣ νῦν καλέεται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσαντα, ὑποπρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλι. τῆς δὲ νιψάμενος τῷ οὔρῳ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα. ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν, ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ ἡλίου τὸ ἱρὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελοὺς δύο λιθίνους ἐξ ἑνὸς ἐόντας ἑκάτερον λίθου,

Margin: γρ. Φερῶν, — γρ. ἀνέβλεπε, — 82

[1] *Hæc adde post Subegisset*, Darium autem Scythas vincere non potuisse, ideoque in. [2] Proteruitate quadam sump. [3] Pœnæ qua mulctaretur.

μῆκος μὲν ἑκάτερον, πηχέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ, ὀκτώ. Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληΐην ἔλεγον ἄνδρα Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὔνομα Πρωτέα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι κάρτα καλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστηΐου πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες Τύριοι. καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὁ συνάπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένεϊ τοῦ Πρωτέος ἱερὸν, τὸ καλέεται ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλλομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω. καὶ τὸν λόγον ἀκηκοὼς, ὡς διαιτήθη Ἑλένη παρὰ Πρωτέϊ· καὶ δὴ καὶ ὅτι ξείνης Ἀφροδίτης ἐπώνυμόν ἐστι. ὅσα γὰρ ἄλλα ἄλλης Ἀφροδίτης ἱερά ἐστι, οὐ- [margin: ὐδαμῶς] δαμᾶ ξείνης ἐπικαλέεται. Ἔλεγον δέ μοι οἱ ἱρέες ἱστορέοντι τὰ περὶ Ἑλένην γενέσθαι ὧδε· Ἀλέξανδρον ἁρπάσαντα Ἑλένην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν ἐς τὴν ἑωυτοῦ· καί μιν ὡς ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξώστεις ἄνεμοι ἐκβάλλουσι ἐς τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος. ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου ἐς τὸ νῦν Κανωβικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ ἐς Ταριχείας. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἠιόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστι, Ἡρακλέος ἱερόν. ἐς τὸ ἢν καταφυγὼν οἰκέτης ὅτευ ὦν ἀνθρώπων ἐπιβάληται στίγματα ἱερὰ, ἑωυτὸν διδοὺς τῷ θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἅψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατελέει ἐὼν ὅμοιος μέχρις ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὦν δὴ Ἀλεξάνδρου ἀπιστέαται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ τὸ ἱερὸν ἔχοντα νόμον. ἱκέται δὲ ἑζόμενοι τοῦ θεοῦ, κατηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτόν· πάντα λόγον ἐξηγεύμενοι ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὴν ἐς Μενέλεων ἀδικίην. κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρός τε τοὺς ἱρέας καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου φύλακον, τῷ οὔνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμπει τὴν ταχίστην ἐς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην, λέγουσαν τάδε, Ἥκει ξεῖνος, γένος μὲν, Τευκρὸς, ἔργον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐργασμένος. ξείνου γὰρ τοῦ ἑωυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτήν τε ταύτην ἄγων ἥκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπὸ ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθείς. κότερα δῆτα τοῦτον ἐῶμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων ἦλθε; ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεὺς λέγοντα τάδε, Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτέ ἐστι ἀνόσια ἐξεργασμένος ξεῖνον τὸν ἑωυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ' ἐμὲ, ἵνα εἰδέω τί κοτε καὶ λέξει. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει. μετὰ δὲ, αὐτόν τε τοῦτον ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα· πρὸς δὲ καὶ

centenûm cubitorum longitudinis, octonûm latitudinis. ¶ Huic in regno [CXII] successisse aiebant virû Memphiten cui nomen esset lingua Græca PROTEVS. cuius nunc apud Memphin visitur fanum, decorum sane ac valde adornatû, ad australem partê templi Vulcani positum, circumquaque Phœnicibus Tyriis habitantibus: qui locus omnis castra Tyriorum appellatur. In hoc fano Protei est ædes quæ vocatur Veneris hospitæ: quam coniicio esse Helenæ Tyndari filiæ: tum quia apud Proteum fuisse diuersatâ audiui, tum etiam quod cognomine Veneris hospitæ appellatû est. Nam quæcunque sunt alterius Veneris templa, neutiquam hospitæ appellatur. Et sane percontanti mihi sacerdotes de [CXIII] Helena, referebant ita rem esse gestam: Alexandrum, rapta è Sparta Helena, quum renauigaret domum, in mari Ægæo ventis cursu excussû in Ægyptiacû pelagus: atque illinc, non remittentibus flatibus appulsum, in Ægyptum, ad ostium Nili quod vocatur Canobicû, atque ad Taricheas. Erat in eo litore, Herculis templû, quod nunc quoq; est: ad quod siquis cuiuscunq; hominis seruus confugiens capiat sacras notas, sese deo tradens, eum nefas est tangere. Quæ sanctio ad meam vsque ætatem prorsus immutata perseuerauit. Eam templi legê mancipia Alexandri quû audissent, ab eo profugerunt: assidentesque deo supplices, Alexandrum insimulabant, eum destructum volentes: remque omnem exponebant vt circa Helenâ gesta erat, & illatam Menelao iniuriam. Insimulabant autem de his apud sacerdotes & apud huius ostii Nili præfectum, nomine Thonin. His auditis, [CXIV] Thonis quam raptissime Memphin ad Proteû mittit hæc nunciatû, his verbis: Peregrinus quidam venit genere Teucer, qui rem nefariam in Græcia perpetrauit: quippe seduxit hospitis vxorem, quam secû ducens cum multis admodû opibus, in tuam terram ventis appulsus est: vtrumne sinemus eum abire impunem, an ea quæ attulit secum eripiemus? Ad hæc remisit Proteus qui diceret, Virû istum, vndecunq; is sit qui rem nefariam in hospitem suum perpetrauit, comprehensû ad me deducite, vt quidnam dicturus sit sciam. Hoc vbi ac- [CXV] cepit Thonis, Alexandrû comprehendit, nauesque eius distinet: dehinc illum Helenamque cum opibus, atque etiam

seruos

[1] seruos Memphin ducit. Quibus omnibus repræsentatis, Proteus percontatus est Alexandrum quisnam esset, & vnde cum nauibus profectus. Alexander illi & genus suum commemorauit, & patriæ nomen, & vnde nauigasset, & quo. Sed interrogante Proteo vnde Helenã accepisset, titubantem in loquendo ac [2] tergiuersantem coarguebant ii qui fuerant supplices, exponentes omnia quæ in scelere admittendo gesta essent. Tandem Proteus apud eos hanc sententiam tulit, inquiens, Ego, nisi magni interesse arbitrarer de nullo peregrino supplicium capitis sumere, ad terram meam ventis appulso, supplicium pro Græco illo de te sumerem. [3] omnium hospitum deterrime, scelestissimum facinus admisisti, à tuo ipsius hospite erepta vxore: [4] neque his contentus, cum ea abisti. Ac ne his quidem satis habens, compilata hospitis domo venisti. Itaque quoniam magni momenti esse duco necare hospitem, mulierem hanc atque opes tibi vt abducas non sinam, sed ego hæc Græco hospiti reseruabo, dum ille ipse constituerit venire ad ista reportanda. Tibi vero ipsi, tuisque conuectoribus, vt è mea terra in aliã triduo transfreteris præcipio, alioqui vos pro hostibus persequuturus.

CXVI Hunc Helenæ ad Protea aduentum fuisse sacerdotes referebant. Quam famam videtur mihi & Homerus accepisse: sed quia non perinde decora res erat in carmine, alio loquendi modo est vsus, in quem transtulit, declarans se hunc famæ sermonem notum habuisse. Id manifestum est ex eo quod in Iliade facit mentionem eiusdem erroris Alexandri: nec vsquam alibi retractat, Alexandrum abducentem Helenam, cum alibi fuisse errabundum, tum etiam Sidonem Phœniciæ applicuisse. Meminit enim huius rei in laudanda virtute Diomedis: ita versibus inquiens, *Iliad. ζ*

Picturata inerant ibi pallia, opus mulierũ
Sidonidum, quas ipse Paris formosus ab vrbe
Sidonia duxit, sulcans freta lata carinis,
Quam retulit magnis Helenam natalibus ortam.

Odyss. δ Meminit quoq; in Odyssea his versibus,

Hoc habuit Ioue nata probum præsensque venenum,

τοὺς ἱκέτας. ἀναχθέντων δὲ πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεὺς, τίς τε εἴη, καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δέ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ τῆς πάτρης εἶπε τοὔνομα. καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπηγήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεὺς εἰρώτα αὐτὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην, ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἱκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον τοῦ ἀδικήματος. τέλος δέ σφι λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεὺς, λέγων ὅτι, Εἰ μὴ περὶ πολλοῦ ἡγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ᾽ ἀνέμων ἤδη ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώρην τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἄν σε ὑπὲρ τοῦ Ἕλληνος ἐτισάμην· ὃς, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν, ξεινίων τυχὼν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαο· παρὰ τοῦ σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα, τὴν ἔχων ἦλθες. καὶ μάλα οὐκ ἤρκεσέ τοι τὸ ἐπτοῆσθαι αὐτῇ, ἀλλ᾽ ἀναπτερώσας αὐτὴν, οἴχου λαβών. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μοῦνα ἤρκεσε, ἀλλὰ καὶ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἥκεις. νῦν ὦν ἐπεὶ περὶ πολλοῦ ἥγημαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖκα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὔ τοι προήσω ἀπάγεσθαι, ἀλλ᾽ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἕλληνι ξείνῳ φυλάξω, ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ. αὐτὸν δέ σε καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετορμίζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἅτε πολεμίους περιέψεσθαι. Ἑλένης μὲν ταύτην ἄπιξιν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ ἱρέες γενέσθαι. δοκέει δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ᾽ οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιίην εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἑτέρῳ, τῷ περ ἐχρήσατο, ἐς ὃ μετῆκε αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίσταιτο τὸν λόγον. δῆλον δὲ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι, καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ ἀνεπόδισε ἑωυτὸν, πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπηνείχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκετο. ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστηΐῃ. λέγει δὲ τὰ ἔπεα ὧδε,

Ἔνθ᾽ ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιλοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος θεοειδὴς
Ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλὼς εὐρέα πόντον,
Τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσείῃ, ἐν τοῖσδε τοῖσι ἔπεσι,

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,

(margin: 83; γρ. οἴχεαι ἔχων ἐκκλέψας.)

1 Supplices, ἱκέτας; pro quo hic legit, οἰκέτας. 2 Ad verbum, Non dicentem veritatem 3 Qui (ô omnium hominum deterrime) hospitio exceptus, scelestiss. At hic pro ξεινίων legit ξείνων, peregrinum eum ad ξεῖνον, & omittens τυχών. 4 Neque vero tibi satis fuit cum illa rem habuisse, sed etiam sublata illa abiisti. Ac ne his quidem contentus, direpta hosp. Potest & aliter exponi ἀναπτερώσας.

Ἐσθλά, τά οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παράκοιτις,
Αἰγυπτίη· τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Καὶ τάδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει,

Αἰγύπτῳ μ' ἔτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
Ἔσχον, ἐπεὶ οὔ σφιν ἔρεξα τεληέσσας ἑκατόμβας.

ἐν τούτοισι τοῖσι ἔπεσι δηλοῖ ὅτι ἠπίστατο τὴν ἐς Αἴγυπτον Ἀλεξάνδρου πλάνην. ὁμουρέει γὰρ ἡ Συρίη Αἰγύπτῳ. οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστι Σιδών, ἐν τῇ Συρίῃ οἰκέουσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα καὶ τόδε τὸ χωρίον οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα δηλοῖ ὅτι οὐκ Ὁμήρου τὰ Κύπρια ἔπεά ἐστι, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ τοῖσι Κυπρίοισι εἴρηται ὡς τριταῖος Ἀλέξανδρος ἀπίκετο ἐκ Σπάρτης ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαέι τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσσῃ λείῃ· ἐν δὲ Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὅμηρος μέν νυν καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα χαιρέτω. εἰρομένου δέ μευ τοὺς ἱρέας εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι ἢ οὔ, ἔφασαν πρὸς ταῦτα, τάδε ἱστορίῃσι φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. ἐλθεῖν μὲν γὰρ μετὰ τὴν Ἑλένης ἁρπαγὴν ἐς τὴν Τευκρίδα τὴν Ἑλλήνων στρατιὴν πολλὴν βοηθεῦσαν Μενέλεῳ. ἐκβᾶσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἱδρυθεῖσαν τὴν στρατιήν, πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους· σὺν δέ σφι ἰέναι καὶ αὐτὸν Μενέλεων. τοὺς δ' ἐπεί τε ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτέειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα, τά οἱ οἴχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδικημάτων δίκας αἰτέειν. τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύντας, καὶ ἀνωμοτί, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλεύμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ. καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἃ Πρωτεὺς ὁ Αἰγύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελᾶσθαι δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ ἐπολιόρκεον, ἐς ὃ ἐξεῖλον. ἑλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐτὸν Μενέλεων ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. Ἀπικόμενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλώσας ἐς τὴν Μέμφιν, εἴπας τὴν ἀληθείην τῶν πρηγμάτων, καὶ ξεινίων ἤντησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθέα κακῶν ἀπέλαβε, πρὸς δέ, καὶ τὰ ἑωυτοῦ χρήματα πάντα. τυχὼν μέντοι τούτων, ἐγένετο ἀνὴρ Μενέλεως ἄδικος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὡρμημένον αὐτὸν ἴσχον ἀπλοίαι·

Quod Polydamna sibi Thonis donauerat uxor:
AEgypti quæ terra ferax fert plurima mixtim,
Multa quidem proba, multa autem damnosa venena.

Hæc quoque alia ad Telemachum Menelaus inquit, (Odyss. δ.)

Huc etiam AEgypto dii me tenuere reuerti
Conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

In his carminibus fatetur Homerus se nosse errationem Alexandri in Ægyptum. Est enim Syria Ægypto contermina, & Phœnices (quorum Sidon est) in Syria incolunt. Itaque cum hi versus, tum vero hic locus, non minimum, imo maxime probant, Cyprios versus, non Homeri, sed cuiuspiam alterius esse: in quibus dicitur Alexander ex Sparta Helenã ducẽs, triduo Ilium peruenisse, secundo vento vsus ac tranquillo mari: quum in Iliade dicat illum, quũ Helenam duceret, errasse. Sed Homerus & Cypria carmina valeant. Ceterum, nunquid Græci vana quæ circa Iliũ gesta memorarent necne, percontanti mihi, sacerdotes ita respondebant, se cognouisse ex ipso Menelao, rapta Helena magnas Græcorũ copias auxilio venisse Menelao in regionem Teucriam: quæ in terram egressæ, locoque communito, miserunt Ilium legatos, cumque eis & ipsum Menelaum isse. Hos, postquam ingressi sunt mœnia, tum Helenã, [1] opesq; quas Alexander furto asportasset, repoposcisse, tũ iniuriæ satisfactionẽ. Teucros autem tunc eadem narrasse, deinde & iuratos negasse habere se Helenam atq; opes de quibus arguerentur, sed ea in Ægypto esse omnia: neque se iure reatum sustinere earum rerum quas Proteus Ægyptius rex teneret: Græcos, quum se ab illis derideri arbitrarentur, ita obsedisse Ilium, donec expugnauerunt. Vrbe capta, quum Helena non appareret, & eandem orationẽ quam prius audirent Græci: ita demum habita prioribus verbis fide, ipsum Menelaum ad Proteum mittunt. Hic vbi ad Ægyptum peruenit, & Memphin appulit, exposita rei gestæ veritate, honorificentissime hospitio exceptus, Helenam malorum immunem recepit, & insuper omnes [2] pecunias suas. Et quum hæc assequutus esset Menelaus, tamen iniurius in Ægyptios extitit. nam quum proficisci conaretur, nec per ventos posset,

(CXVII) (CXVIII) (CXIX) — 84

1. Vel, Reliquas. 2. Vel, Res suas.

idque

idque iam diu, rem nefariam excogitauit. Suptis enim duobus pueris quorundam indigenarum filiis, exectisque, haruspicinam fecit. Quod vbi eum fecisse rescitum est, inuisus & exagitatus [1] fuga in insulas Africæ obiacentes. Eo postea quam se contulit, nihil amplius quod referrent Ægyptii habebant. Atque horum alia sese ex historiis nosse dicebant, alia vt apud ipsos gesta, sese magis habe-

CXX re comperta. Et hæc quidem aiebant Ægyptiorum sacerdotes. Ego vero [2] ad ea quæ de Helena commemorata sunt, & ipse adiicio hoc coniecturæ, Si intra Ilium fuisset Helena, vtique fuisset Græcis tradita, siue volente Alexandro siue inuito. Neque enim ita desipiebat Priamus, aut alii eius propinqui, vt suis ac liberorum corporibus, atque etiam vrbe periclitari vellent, quo Alexander Helenæ contubernio potiretur. Quod si inter initia ita sensissent, tamen, posteaquam cum multi aliorum Troianorum, tum vero Priami filiorum duo tresve aut plures perierant cũ Græcis prœliantes, si quid referentibus credi verisficatoribus debet: hæc, inquam, omnia quum cõtigissent, ego crediderim, Priamum, vel si ipse in contubernio Helenã habuisset, Achæis redditurum fuisse, cupiditate præsentia mala deuitãdi. Neque vero regnum ad Alexandrum erat peruenturum, vt iam sub eo res essent, seniore Priamo, quum Hector & natu maior & virtute præstantior quàm ille, regnum esset defuncto Priamo suscepturus: quem haudquaquam decuisset fratri iniuste agenti indulgere, quum præsertim tanta mala propter eum, tum priuatim ipsi, tum ceteris Troianis omnibus euenirent. Sed nec poterant reddere Helenam, nec verum dicentibus eis Græci fidem habebant, numine (vt quod sentio dicam) disponente, vt funditus euersi planum facerent hominibus, Magnarum iniuriarum magnas à diis esse vltiones. Et hæc quidem, [3] vt

CXXI mihi videntur, dicta sunt. ¶ Proteiautem regnũ dicebant suscepisse RHAMPSINITVM, qui [4] memoriam sui reliquit vestibula ab occasu spectantia templum Vulcani: & eregione vestibulorũ statuit duo simulacra quinũm & vicenũm cubitorum longitudinis: quorum quod aquilonem spectat, [5] id Æstatem: quod austrum, id Hyemem Ægyptii vo-

ἐπεί τε δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν, ἐπιτεχνᾶται πρῆγμα οὐκ ὅσιον. λαβὼν γὰρ δύο παιδία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἔντομά σφεα ἐποίησε. μετὰ δὲ, ὡς ἐπαΐστος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθείς τε καὶ διωκόμενος, οἴχετο φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύπτιοι. τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι, τὰ δὲ, παρ' ἑωυτοῖσι γενόμενα, ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγειν.

Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱρέες ἔλεγον. ἐγὼ δὲ τῷ
10 λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προστίθεμαι, τάδε ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ, ἀποδοθῆναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι, ἤτοι ἑκόντος γε ἢ ἀέκοντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβὴς ἦν ὁ Πρίαμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλι κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅκως Ἀλέξανδρος Ἑλένῃ συνοικέῃ. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοισι χρόνοισι ταῦτα ἐγίνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὅκοτε συμμίσγοιεν τοῖσι Ἕλλησι, ἀπώλλυντο· αὐτοῦ δὲ Πριάμου
20 οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ καὶ ἔτι πλεῦνες τῶν παίδων μάχης γενομένης ἀπέθνησκον, εἰ χρὴ τοῖσι ἐποποιοῖσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμβαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πρίαμος συνοίκεε Ἑλένῃ, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι, μέλλοντά γε δὴ τῶν παρεόντων κακῶν ἀπαλλαγήσεσθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληίη ἐς Ἀλέξανδρον περιήιε, ὥστε γέροντος Πριάμου ἐόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγματα εἶναι, ἀλλὰ Ἕκτωρ, καὶ πρεσβύτερος, καὶ ἀνὴρ ἐκείνου μᾶλλον γ' ἐὼν, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος παραλάμ-
30 ψεσθαι, τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ ἐπιτρέπειν. καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμβαινόντων, ἰδίῃ τε αὐτῷ, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι Τρωσί. ἀλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθείην ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος, ὅκως πανωλεθρίῃ ἀπολόμενοι, καταφανὲς τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. καὶ ταῦτα μὲν τῇ ἐμοὶ δοκέει εἴρηται. Πρωτέος δὲ ἐκδέξα-
40 σθαι τὴν βασιληίην Ῥαμψίνιτον ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ πρὸς ἑσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου· ἀντίους δὲ τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἐόντας τὸ μέγαθος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων. τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν πρὸς βορέην ἑστεῶτα καλέουσι θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέουσί τε καὶ εὖ ποιεῦσι· τὸν δὲ πρὸς νότον, χειμῶνα καλεύμε-

γρ. ἄκων ἐτράπετο, καὶ ἴσχεν

γρ. ποιήσωσι,

γρ. θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον, χειμῶνα. ὃ τὸ μὲν καλέουσι θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέουσί τε εὖ ποιεῦσι· τὸν δὲ χειμῶνα καλεόμενον,

1 Nauibus in Libyam profugit. Inde quonã iter conuerterit, nihil ampl. *Hic interpr. pro νηυσὶ legit νήσοισι.* 2 Et ipse assentior iis quæ de Hel. *&c.* his adiectis, Si *&c.* 3 Ex opinione mea d. 4 Monimenta 5 Id Æstatem vocant, & eum quidem adorant atque beneficiis prosequuntur: ei autem qui ad notum est, & Hyems vo-

νον, τὰ ἔμπαλιν τούτοισι ἔρδουσι. Πλοῦτον δὲ τούτῳ τῷ βασιλέϊ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν ὕστερον ἐπιγραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέσθαι, οὐδ' ἐγγὺς ἐλθεῖν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφαλείῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέεσθαι οἴκημα λίθινον· τοῦ τῶν τοίχων ἕνα ἐς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίης ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλεύοντα, τάδε μηχανᾶσθαι· τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἕνα ἐξαιρετὸν εἶναι ἐκ τοῦ τοίχου ῥηιδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπὸ ἑνός. ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἴκημα, τὸν μὲν βασιλέα θησαυρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ· χρόνου δὲ περιιόντος, τὸν οἰκοδόμον περὶ τελευτὴν τοῦ βίου ἐόντα, ἀνακαλέσασθαι τοὺς παῖδας (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο) τούτοισι δὲ ἀπηγήσασθαι, ὡς ἐκείνων προορέων, ὅκως βίον ἄφθονον ἔχωσι, τεχνάσαιτο οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος. σαφέως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρημάτων ἔσονται)· καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς * μακρὴν ἔργου ἔχεσθαι· ἐπελθόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλήια νυκτὸς, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας, ῥηιδίως μεταχειρίσασθαι, καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι.

ὡς δὲ τυχεῖν τὸν βασιλέα ἀνοίξαντα τὸ οἴκημα, θωυμάσαι, ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεᾶ τὰ ἀγγήια· οὐκ ἔχειν δὲ ὅντινα ἐπαιτιᾶται, τῶν τε σημάντρων ἐόντων σόων, καὶ τοῦ οἰκήματος κατακεκλεισμένου. ὡς δὲ αὐτῷ καὶ δὶς καὶ τρὶς ἀνοίξαντι, αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα (τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κεραΐζοντας) ποιῆσαί μιν τάδε· πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας περὶ τὰ ἀγγήια ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν, στῆσαι· τῶν δὲ φωρῶν ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ ἐλθόντων, καὶ ἐνδύντος τοῦ ἑτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγγος προσῆλθε, εὐθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι. ὡς δὲ γνῶναι αὐτὸν ἐν οἵῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεὸν, καὶ δηλοῦν αὐτῷ τὰ παρεόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην ἐσδύντα, ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλήν· ὅκως μὴ αὐτὸς ὀφθεὶς, καὶ γνωρισθεὶς ὃς εἴη, προσαπολέσῃ κἀκεῖνον. τῷ δὲ δόξαι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαί μιν πεισθέντα ταῦτα. καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπιέναι ἐπ' οἴκου, * ἀπάγοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. ὡς δὲ ἡμέρην γενέσθαι, ἐσελθόντα τὸν βασιλέα ἐς τὸ οἴκημα, ἐκπεπλῆχθαι, ὁρέοντα τὸ σῶμα τοῦ φωρὸς ἐν τῇ πάγῃ ἄνευ τῆς κεφαλῆς ἐόν· τὸ δὲ οἴκημα, ἀσινὲς, καὶ οὔτε ἔσοδον, οὔτε ἔκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δέ μιν, τάδε ποιῆσαι· τοῦ φωρὸς τὸν νέκυν

(margin: 85; γρ. μακρὸν; γρ. φέροντα)

cant, præpostere facientes. Huic regi ingentem etiã pecuniarum vim fuisse, quam nemo regum qui deinceps scripti sunt, superare potuerit, ac ne proximo quidem accedere. Et quum in tuto eam pecuniam collocare vellet, ædificium extruxisse lapideum, cuius parietum vnus in exteriorem ædium partem pertingebat. sed structorem insidiantē hoc fuisse machinatum: Is vnum è lapidibus ita struxit vt è pariete facile tolli à duobus viris atque adeo ab vno posset. Ædificio absoluto, regem in eo pecuniam reposuisse: interiecto tempore, structorem illum, quum esset vita excessurus, vocasse ad se filios (nam duos huic fuisse) eisque narrasse, se illis prospicientem, vt affluenter vitam degerent, astute ædificasse regis ærarium: [1] denique omnia illis exposuisse plane, mensurasque ad lapidem amouendum docuisse, ac dixisse, illos hæc obseruantes, regii ærarii quæstores fore. Patre vita functo, haud in longum filios rem distulisse. noctu enim ad regiã accedentes, lapide ædificii inuentum nullo negocio amouisse, multumque pecuniæ expilasse. Quum autẽ rex forte fuisset ædificium ingressus, videretque vasa nummorum imminuta, obstupuisse: nec habuisse quem insimularet, quũ & signa salua & ędificium obseratum esset. Vbi autẽ iterum ac tertio aperienti minor assidue pecunia [2] apparebat, hoc fecisse, ne fures cũ furto abirent: Laqueos faciendos curasse, & eos circa vasa in quibus pecuniæ inerant collocasse: fures, quemadmodum superiori tempore, quum venissent, & alter eorum penetrans ad vas rectà perrexisset, eum fuisse laqueo retentum: & vbi agnouit quo in malo esset, protinus fratrem vocasse, & præsentis condicionis suę certiorem fecisse: iussisseq; vt quamcelerrime introgressus sibi caput abscinderet: ne ipse conspectus agnitusq; quis esset, etiam illũ vita perderet. Qui quum visus esset probe dicere, fratrẽ ei obsequentem ita fecisse: & adaptato lapide domum abiisse, fratris caput asportantē. Vbi dies illuxit, ingressum in ædificium regem expauisse, cernentē corpus furis in laqueo sine capite, & ædificiũ incorruptum, nullumque neque ingressum neque egressum habens. Ita abisse, atque ita faciendum statuisse vt furis cadauer

——caput, contraria istis faciunt. 1 Denique quum illis omnia quæ ad lapidem amouendum pertinerent, aperte exposuisset, eius mensuram dedisse, ac fore dixisse vt si hæc obseruarent, regii ær. 2 Apparebat (nam fures non desinebant diripere) ipsum hæc fecisse: Laqueos &c. Vel (*vtpote furibus assidue diripientibus*)

è muro

è muro suspenderet: custodesque illic apposuisse, iussos vt siquem plorantem aut miserantem animaduertissent, eum ad se perducerent. Suspenso cadauere matrem indigne tulisse, alloquutamque filium qui supererat, imperasse vt quacunque ratione machinari posset, corpus fratris resolueret asportaretque: id si negligeret, minatam se regem esse adituram ad eum indicandum quod pecunias regias haberet. Aduersus hanc quum filius multa verba faceret, nec persuaderet, quod illa rem grauiter accipiebat, eũ talem rem fuisse commentum: Instratis asinis vtres vino plenos imposuisse: & postquam agendo asinos iuxta custodes, fuit ante suspensum cadauer,[1] reuulsis ligaculis, duos tresve pedes resoluisse: & quum vinum proflueret, tum caput cædentẽ, vehementer vociferatum esse, tanquam nescientem ad quem prius asinorum se conuerteret. Custodes quum multum vini profluere viderent, concurrisse cum vasis in viam: & id quod proflueret lucrifacientes comportasse. Istum simulata iracundia omnibus maledixisse, aliquãtoque post illis consolantibus, finxisse se mitigatum, & ab irascendo desisse. Tandem seduxisse à via asinos atque instruxisse: & quum plura verba inter eos fierent, & quidam faceto dicto hominem lacesseret, vt risum eliceret, donasse illis vnum ex vtribus. Atq; eos illic, vt erant discumbentes, potare constituisse, prehensantes hominem ac iubentes vt secum ad compotandum maneret: atque istum obsequutum remansisse: & quum inter potandum comiter acciperetur, donasse insuper alterum vtrem. Ita se vino ingurgitantes custodes, admodum temulentos esse factos, somnoque oppressos, ibidem vbi potauerant obdormisse. Istum, vbi multũ noctis erat, tunc corpus fratris dissoluisse, & custodum malas dextras in contumeliam derasisse, & asinos imposito cadauere domum versus agitasse, exequutumque imperia matris. Regem, vbi ei renunciatũ est furem cadauer surripuisse, acerbe tulisse: & quũ vellet quoquomodo inuenire quisnam esset ista machinatus, hoc fecisse, quod apud me caret fide: Filiam suam domi prostituisse, iussam omnes indifferenter excipere: sed priusquam coirent, adigere ad sibi dicendum quidnam in vita esset actum à se solertissimũ ac sceleſtissimum: & qui narraret quæ

κατὰ τοῦ τείχεος κατακρεμάσαι· φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαντα, ἐντείλασθαί σφι, τὸν ἂν ἴδωνται ἀποκλαύσαντα, ἢ κατοικτισάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς ἑωυτόν. ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα δεινῶς φέρειν. λόγους δὲ πρὸς τὸν περιεόντα παῖδα ποιευμένην, προστάσσειν αὐτῷ, ὅτεῳ τρόπῳ δύναται μηχανᾶσθαι, ὅκως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ. εἰ δὲ τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτῷ, ὡς ἐλθοῦσα πρὸς τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. ὡς δὲ χαλεπῶς ἐπελαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιεόντος παιδὸς, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτεχνήσασθαι τοιάδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ ἀσκοὺς πλήσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς. ὡς δὲ κατὰ τοὺς φυλάσσοντας ἦν τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπισπάσαντα τῶν ἀσκῶν δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν, λύειν ἀπαμμένους. ὡς δὲ ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα βοῶντα, ὡς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὁκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον τράπηται. τοὺς δὲ φυλάκους, ὡς ἰδεῖν πολλὸν ῥέοντα τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν, ἀγγήια ἔχοντας, καὶ τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν, ἐν κέρδει ποιευμένους. τὸν δὲ διαλοιδορέεσθαι πᾶσι, ὀργὴν προσποιεύμενον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν φυλάκων, χρόνῳ πρηΰνεσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑποΐεσθαι τῆς ὀργῆς. τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ κατασκευάζειν. ὡς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι, καί τινα καὶ σκῶψαί μιν, καὶ ἐς γέλωτα προσαγαγέσθαι, ἐπιδοῦναί σφι τῶν ἀσκῶν ἕνα αὐτοῖσι. τοὺς δὲ αὐτοῦ ὥσπερ εἶχον κατακλιθέντας, πίνειν διανοέεσθαι, καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἑωυτῶν μείναντα συμπίνειν. τὸν δὲ πεισθῆναί τε δὴ, καὶ καταμεῖναι. ὡς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν φιλοφρόνως ἠσπάζοντο, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν. δαψιλέι δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς φυλάκους, ὑπερμεθυσθῆναι καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἔνθαπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὡς πρόσω ἦν τῆς νυκτὸς, τό, τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλῦσαι, καὶ τῶν φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηΐδας. ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν ἐπ' οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα. τὸν δὲ βασιλέα, ὡς αὐτῷ ἀπαγγέλθη τοῦ φωρὸς ὁ νέκυς ἐκκεκλεμμένος, δεινὰ ποιέειν. πάντως δὲ βουλόμενον εὑρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος, ποιῆσαί μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν θυγατέρα τὴν ἑωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάντας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι· καὶ πρὶν συγγενέσθαι, ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ,τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὃς δ' ἂν ἀπηγήσηται τὰ

γρ. ἐπικλαύσαντα

γρ. ὑπίεσθαι

1 Detractis vtrium duobus aut tribus petonibus, *seu fasciculis*, resoluisse illos laxatis vinculis.

περὶ τὸν φῶρα γεγενημένα, τοῦτον συλλαμβάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιέειν τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν φῶρα πυθόμενον τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουληθέντα πολυτροπίῃ τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιέειν τάδε· νεκροῦ προσφάτου ἀποταμόντα τὴν χεῖρα ἐν τῷ ὤμῳ, ἰέναι αὐτὸν ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ ἐς τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτώμενον τά περ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἐργασμένος ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος ὑπὸ πάγης ἁλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλήν· σοφώτατον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσειε τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκουσε, ἅπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ φῶρα ἐν τῷ σκότεϊ προτεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα. τὴν δὲ, ἐπιλαβομένην, ἔχειν, νομίζουσαν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχεσθαι. τὸν δὲ φῶρα προέμενον αὐτῇ, οἴχεσθαι διὰ θυρέων φεύγοντα.

ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα ἀνενειχθῆ, ἐκπεπλῆχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε καὶ τόλμῃ τοῦ ἀνθρώπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα ἐς πάσας τὰς πόλις, ἐπαγγέλλεσθαι ἄδειάν τε διδόντα, καὶ μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ. τὸν δὲ φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν. Ῥαμψίνιτον δὲ μεγάλως θωυμάσαι, καί οἱ τὴν θυγατέρα ταύτην συνοικίσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων. Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκεῖνον δὲ, Αἰγυπτίων. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον τοῦτον τὸν βασιλῆα ζωὸν καταβῆναι κάτω ἐς τὸν οἱ Ἕλληνες ἀΐδην νομίζουσι εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρι. καὶ τὰ μὲν, νικᾶν αὐτὴν, τὰ δὲ ἑσσοῦσθαι ὑπ᾽ αὐτῆς. καί μιν πάλιν ἀπικέσθαι δῶρον ἔχοντα παρ᾽ αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσεον. ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου καταβάσιος, ὡς πάλιν ἀπίκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφασαν, τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας αὐτούς. οὐ μέντοι εἴτε δι᾽ ἄλλο τι, εἴτε διὰ ταῦτα ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. φᾶρος δὲ αὐτημερὸν ἐξυφήναντες οἱ ἱρέες, κατ᾽ ὦν ἔδησαν ἑνὸς αὐτῶν μίτρῃ τοὺς ὀφθαλμούς. ἀγαγόντες δέ μιν ἔχοντα τὸ φᾶρος ἐς ὁδὸν φέρουσαν ἐς ἱρὸν Δήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπίσω. τὸν δὴ ἱρέα τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς, λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Δήμητρος, ἀπέχον τῆς πόλιος εἴκοσι σταδίους. καὶ αὖτις ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὠυτὸ χωρίον.

Τοῖσι μέν νυν ὑπ᾽ Αἰγυπτίων λεγομένοισι χράσθω ὅτεῳ τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ

circa furem acta essent, eum comprehenderet, neq; exire permitteret. Quũ itaq; filia patris imperia faceret, furem, [1]quod audisset quamobrem ista fierent, cupientem euadere versutia regis, hoc egisse. Recentis mortui amputatam ex humero manum sub pallio ferentem isse, atq; ingressum ad filiam regis, quum interrogatus esset eadem quæ ceteri, enarrasse, hoc se sceleratissimũ perpetrasse, quod fratris in ærario regis laqueo capti caput amputasset: solertissimum autem, quod cadauer fratris suspensum resoluisset, custodibus prius ebriis factis. Illam, quum hęc audisset, manũ in hunc iniecisse: eique furem in tenebris manũ mortui porrexisse. quam mulier quum apprehendisset, manum se huius tenere rata, istum per fores se proripuisse, muliere delusa. Postquam & hæc renunciata sunt regi, stuporem incussisse tum astutia, tum audaciam hominis. Ad extremum, dimissis per omnes vrbes nunciis, regem edixisse, non modo veniam sed etiam magna munera manere furẽ, si in conspectu ipsius veniret: ita furem, fide habita, ad eum venisse: eiq; Rhampsinitum, magna viri admiratione ductum, filiam suam collocasse, tanquam ex omnibus mortalibus plurima scienti. Nam Ægyptiis quidem ceteris, hunc autem Ægyptiis antecellere. ¶ Post hęc aiebant regem hunc descendisse viuum sub terram, eo vbi Græci opinantur sedes infernas esse, & ibi cum Cerere alea lusisse: & aliquando victorem, aliquando victum fuisse: & sursum iterum fuisse reuersum, munus ab ea obtinentem mantile aureũ. Quod tempus à Rhampsiniti descensu ad reditum, dicebant feriatum esse apud Ægyptios. Idque ego ad meam memoriam scio obseruatum. Verum [2]an ob id sic feriati sint Ægyptii, asserere non possum: sed sacerdotes pallium quoddam, quod intra vnum diem detexuerunt, vni ex suis induere, & oculos mitra obducere: quem gestantem pallium vbi in viam deduxerunt quæ fert ad Cereris templũ, ipsos redire illo relicto. Hunc autem sacerdotem oculos velatos habentem aiunt à geminis lupis agi ad Cereris templũ, quod ab vrbe viginti stadia abest: & rursus à templum in eundem locum a lupis reduci. [3] Quę ab Ægyptiis referuntur, cuicunque credibilia videntur, is eis vtatur. mihi autem

CXXII

CXXIII

1 Vel, Qui intelligeret 2 An ob id, an ob aliud quippiam sic ferientur Ægyptii, asserere non possum. Sacerdotes autem pallium quoddam eo ipso die contextum vni ex suis induunt, & oculos mitra obducunt: quem gest. pall. vbi in v. dedux. q. f. ad C. templũ, ipsi redeunt illo relicto. 4 Et hæc quidẽ tum ab Ægyptiis relata sunt, quæ cuic. cr. vid. ea eis vtatur. Mihi autem

in omni

in omni sermone constitutũ est ea scribere quæ auditu cognoui. Inferorum principatum tenere Cererem & Liberum Ægyptii aiunt. Hi denique primi extiterunt qui dicerent animam hominis esse immortalem, quæ de mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus, vt quodque gigneretur, immigraret. Atque vbi per omnia se circumtulisset, terrestria, marina, volucria, rursus in aliquod hominis corpus genitum introire. atq; hunc ab ea circuitum fieri intra annorum tria millia. Hanc rationẽ sunt è Græcis qui vsurpauerint tanquã suam ipsorum, alii prius, alii posterius. quorum ego nomina sciens, non duco scribenda.

CXXIV ¶ Ad Rhampsinitum vsque regem aiebant in Ægypto viguisse sane[1] ius omne. Post hunc autem, qui in regno successit CHEOPEM in omne flagitium fuisse prolapsum. Omnibus nanque eum templis obseratis, ante omnia Ægyptiis ne sacrificarent interdixisse. Deinde iussisse vt in suis ipsius operibus exercerentur: aliis, vt ex lapidicinis Arabici montis saxa exciperent, & illinc ad Nilum vsq; protraherent: aliis, vt transmisso flumine, illa acciperent, & ad montem qui dicitur Libycus traherent. Faciebant autem opus circiter decem hominum myriades, *id est, centum millia*, ternis semper mensibus singulæ. In ea via populus dum trahendis saxis atteritur, decenne tempus triuit, quod non multo minoris operis mihi videtur quam pyramidẽ extruxisse. Cuius longitudo est quinque stadiorum, latitudo decem passuum:[2] altitudo (vbi maxima est) octo passuum, lapide polito & animalibus insculpto. In hac decem annos fuisse consumptos, & in subterraneis ædibus in tumulo, supra quem pyramides stant, quas fecit sibi pro sepulcro, in insula, intromisso per fossam Nilo. Verum in pyramide hac annos viginti absumptos: cuius singulę frontes (nam est formæ quadratæ) sunt [3] octogenûm iugerum pari altitudine, saxis dolatis decentissimeque coagmentatis, quorum nullũ est minus triginta pedum.

CXXV Fuit autem extructa hæc pyramis in speciem graduum, quas quidam scalas, quidam arulas vocant. Posteaquam eam principio talem fecissent, attollebant reliquos lapides breuibus machinis è ligno factis, ex humo in primum ordinem graduum leuantes.[4] Vbi super hunc gradum lapis erat,

87 παρὰ πάντα δὲ τὸν λόγον ὑποκέεται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπ' ἑκάστων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύπτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. (γρ. Δήμητρα) πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσι εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὰν δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πτηνά, αὖτις ἐς ἀνθρώπου σῶμα (γρ. πτηνά) γινόμενον ἐσδύειν. τὴν περιείλησιν δὲ αὐτῇ γίνε- (γρ. γινομένην) 10 σθαι ἐν τρισχιλίοισι ἔτεσι. τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἳ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν, πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑωυτῶν ἐόντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω. Μέχρι μέν νυν Ῥαμψινίτου βασιλέος εἶναι ἐν Αἰγύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον μεγάλως· μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφεων Χέοπα, ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακληίσαντα γάρ μιν πάντα τὰ ἱρά, πρῶτα μέν σφεας θυσιέων τουτέων ἀπέρξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑωυτῷ κελεύειν πάντας Αἰγυπτίους. τοῖσι 20 μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτομιέων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ ὄρεϊ, ἐκ τουτέων ἕλκειν λίθους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποταμὸν πλοίοισι, τοὺς λίθους ἑτέροισι ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλεύμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἕλκειν. ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἑκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατ' ἣν εἷλκον τοὺς λίθους, τὴν ἔδειμαν, ἔργον ἐὸν οὐ πολλῷ τεῳ ἔλασσον τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν. τῆς μὲν γὰρ μῆκός ἐστι πέντε στάδιοι· εὖ- 30 ρος δὲ, δέκα ὀργυιαί· ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτη ἐστὶ αὐτὴ ἑωυτῆς, ὀκτὼ ὀργυιαί· λίθου τε ξεστοῦ καὶ ζῴων ἐγγεγλυμμένων. ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ ἑστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποιέετο θήκας ἑωυτῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νείλου ἐσαγαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἴκοσι ἔτεα ποιευμένῃ, τῆς ἐστὶ πανταχῇ μέτωπον ἕκαστον ὀκτὼ πλέθρα, ἐούσης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον. λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἁρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσων. 40 Ἐποιήθη δὲ ὧδε αὕτη ἡ πυραμὶς ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι κρώσσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶτον ἐπεί τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤειρον τοὺς ἐπιλοίπους λίθους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι· χαμόθεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν ἀείροντες· ὅκως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτόν,

——— toto hoc opere, *vel tota hac narratione*, constitut. 1 Omnem legum æquitatem &c. 2 Altitudo autem, qua parte est altior seipsa. *Sic ad verbum. Intelligit autem fastigium ipsius pyramidis. Gall. La pointe, vel, l'eguille.* 3 Octogenûm pedum 4 Atque prout in eam lapis attollebatur,

ἐς ἑτέρην μηχανὴν ἐτίθετο, ἑστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοίχου· ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον εἵλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς. ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴτε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν ἐοῦσαν μίαν τε καὶ εὐβάστακτον μετεφόρεον ἐπὶ στοῖχον ἕκαστον, ὅκως τὸν λίθον ἐξέλοιεν. λελέχθω γὰρ ἡμῖν ἐπ' ἀμφότερα, κατάπερ λέγεται. ἐξεποιήθη δ' ὦν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δὲ, τὰ ἐπόμενα τούτων ἐξεποίευν· τελευταῖα δὲ, αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. σεσήμανται δὲ διὰ γραμμάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίην καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμώθη τοῖσι ἐργαζομένοισι. καὶ, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνῆσθαι τὰ ὁ ἑρμηνεύς μοι, ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χίλια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως ἔχοντα ταῦτα, κόσα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἐστὶ ἔς τε σίδηρον, τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία καὶ ἐσθῆτα τοῖσι ἐργαζομένοισι; ὁκότε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα τὸν εἰρημένον. ἄλλον δὲ (ὡς ἐγὼ δοκέω) ἐν τῷ τοὺς λίθους ἔταμνον, καὶ ἦγον· καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χέοπα κακότητος, ὥστε τὴν θυγατέρα τὴν ἑωυτοῦ, χρημάτων δεόμενον, κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι πρήσσεσθαι ἀργύριον ὁκόσον δή τι. οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε ἔλεγον. τὴν δὲ, τά τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα πρήσσεσθαι· ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημόσυνον καταλιπέσθαι. καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἑκάστου δέεσθαι ὅκως ἂν αὐτῇ ἕνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο. ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδομηθῆναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἑστηκυῖαν, ἔμπροσθε τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς τὸ κῶλον ἕκαστον, ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέοπα τοῦτον Αἰγύπτιοι λέγουσι πεντήκοντα ἔτεα. τελευτήσαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα. καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρόπῳ διαχρέεσθαι τῷ ἑτέρῳ· τά τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν. ταῦτα γὰρ ὦν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὕπεστι οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διῶρυξ ἥκει ἐς αὐτὴν, ὥσπερ ἐς τὴν ἑτέρην, ῥέουσα. δι' οἰκοδομημένου δὲ αὐλῶνος ἔσω, νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι κεῖσθαι Χέοπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσεράκοντα πόδας

Margin: 88; γρ. μνημήιον; γρ. [illegible]

alteri machinæ imponebatur, quæ in ipso primo gradu ſtabat. Ab hoc deinde in alterum ordinem trahebatur, ſuper alteram machinam. Nam quod ordines graduum, totidem machinæ erant, ſiue eandem machinam, quæ vna & facilis ad ferendum eſſet, transferebant ad ſingulos ordines, quoties ſaxum amoliebantur.[1] Dictum ſit à nobis de vtroq; quemadmodum refertur. Effecta ſunt igitur ita prima quæque ex pyramide, quæ erant altiſſima: deinde gradatim ſequentia: nouiſſime vero quæ ſolo ſunt iuncta & infima. In ipſa pyramide litteræ Ægyptiacæ ſcriptæ, indicant quantum ſit erogatũ in operarios pro [2] apio, cæpis, & alliis: quod interpres earũ litterarum (vt probe reminiſcor) aiebat in ſummam mille & ſexcenta talenta pecuniæ eſſe. Quod ſi ita ſe habet, quantũ in alia credibile eſt fuiſſe conſumptũ, vel in ferramenta, vel in cibos, vel in[3] veſtiarium operariorum? Atque per id quod dixi tempus opera extruebant. Alio itẽ tempore (vt ego opinor) lapides exciderunt atque portarunt, & alio non exiguo ſubterraneam foſſam effecerũt. Propter quod eo flagitii deueniſſe Cheopem, vt pecunia defectus, filiam ſuã in quodam ædificio proſtituerit, imperans quantumcunq; faceret quæſtum. (non enim dicebatur quantum) eamque cum patris iuſſa feciſſe, tum vero priuatim de relinquenda ſui memoria cogitaſſe, itaque ſingulos ad ſe intrantes oraſſe vt ſibi ad opera ſingulos lapides donarent. Ex his lapidibus aiebant extructã fuiſſe pyramidem quæ ſtat in medio trium, in conſpectu pyramidis magnæ, cuius vnũquodq; latus[4] ſeſquiiugerũ eſt. ¶ Quinquaginta annos regnaſſe hunc Cheopem Ægyptii dicebant: eoque defuncto accepiſſe regnum fratrem CHEPHRENEM: & hunc eodem inſtituto vſum cũ in aliis tum vero in facienda pyramide, non tamen quæ ad magnitudinem fraternæ accederet. eas nanq; & nos ſumus dimenſi. Nã ſubterranea non ſubſunt ædificia, neque per foſſam deriuatus in eam Nilus (quemadmodũ in alteram) influit, ſed extructo aquæductu introrſum inſulam circumluit, in qua ſitum eſſe ipſum Cheopem aiunt. [5] Fulſiſſe tum ex Æthiopico lapide verſicolore primùm domum, quadraginta pedibus

Margin: 10, 20, 30, 40; CXXVI; CXXVII

1 Dictum enim ſit à nobis quod aiunt in vtramque partem. 2 Raphano. 3 Veſtem, *id eſt, veſtitum*, operariorum, dum per id quod dixi tempus opera extruerent. 4 Seſquiplethri ſpatium habet. *Ad verbum, Seſquiplethrum eſt, id eſt,* 150 *patet pedes.* 5 Primo autem ædificio ex lap. de Æthiopico verſicolore ædificato, quadraginta pedibus ———

depreſ-

depreßiorem altera, sed habentem idem quod grande ædificium magnitudinis. Stant autem super eundem tumulum ambæ, centum fere pedum celsitudinis. Porro quinquaginta sex annos regnasse Chephrenē aiebant. Ita centum & sex anni supputantur quibus Ægyptii in omni calamitate versati sunt, nec templa aperta, sed semper fuerunt occlusa. Hos reges Ægyptii præ odio ne nominare quidem volunt, sed eorum pyramidas vocant pastoris Philitionis, qui ea tempestate pecudes per hæc loca pascebat. ¶ Post hunc regnasse in Ægypto dicebant MYCERINVM Cheopis filium, eumque paterna perosum facta, & templa reserasse, & populo ad vltimum calamitatis afflicto fecisse potestatem res agendi & sacrificandi: quinetiā super omnes reges iustitiā exercuisse. Quo nomine ex vniuersis regibus hunc Ægyptii maxime prædicabāt, tum ob alia quæ bene iudicabat, tū vero quod conquerēti de ipsius sententia, de suo donabat, vt indignationi hominis satisfaceret. Quum autem esset in ciues ita clemens Mycerinus, atque [1] ita studiosus, principium ei malorū contigisse obitum filiæ, quæ domi vnica soboles erat. Qua clade supramodum dum doleret, velletque filiam excellentiori aliquo genere sepelire quā ceteri, fecisse ligneam bouem cauam, quam quum inaurasset, in ea filiam sepelisse defunctam. Neq; humo bos hęc condita est, sed ad meam vsque memoriam in propatulo [2] fuit in vrbe Sai apud regiam, in conclaui quodam exornato posita. Cui singulis diebus omnifarii odores [3] inferuntur: noctibus autem perpetuo incensa lucerna astat. In altero contiguo conclaui imagines stant concubinarum Mycerini, vt in vrbe Sai sacerdotes aiebant. Stant enim colossi, *id est grandia simulacra*, circiter viginti, è ligno fabricati, nudi plerique: qui quarum sint mulierum non possum dicere, præterquā quæ narrantur. Sunt qui de hac boue & colossis hæc referant: Mycerinum amore filiæ suæ captum, vim ei intulisse: deinde illam quū præ mærore se suspendisset, patrē in hac boue sepelisse: matrem autem manus ministrarū quæ filiā patri prodidissent, præcidisse: & nūc earū hęc esse simulacra eius mali quod viuæ passæ fuissent. Hæc (vt ego opinor) dicūt nugatores, vt alia, ita & de manibus colossorū: quippe quas

CXXVIII · CXXIX · CXXX · CXXXI

ὑποβὰς τῆς ἑτέρης, τὠυτὸ μέγαθος ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδομῆς. ἑστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφότεραι, μάλιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλεγον Χεφρῆνα ἓξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα. Ταῦτα ἓξ τε καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι, Αἰγυπτίοισί τε πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱερὰ χρόνου τοσούτου κατακληισθέντα, οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσεος οὐ κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία. Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῖνον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα. τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς ἔργα ἀπαδεῖν. τὸν δὲ τά τε ἱερὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λαὸν τετρυμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνεῖναι πρὸς ἔργα τε καὶ θυσίας. δίκας δέ σφι πάντων βασιλέων δικαιοτάτας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν τὸ ἔργον, ἁπάντων ὅσοι ἤδη βασιλέες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνέουσι μάλιστα τοῦτον. τά τε γὰρ ἄλλα κρίνειν μιν εὖ, καὶ δὴ καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἑωυτοῦ διδόντα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. ἐόντι δὲ ἠπίῳ τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολιήτας, καὶ ταῦτα ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἄρξαι τὴν θυγατέρα ἀποθανοῦσαν αὐτοῦ, τὴν μουνόν οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι τέκνον. τὸν δέ, ὑπεραλγήσαντά τε τῷ περιεπεπτώκεε πρήγματι, καὶ βουλόμενον περιεσσότερόν τι τῶν ἄλλων θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βοῦν ξυλίνην κοίλην, καὶ ἔπειτα καταχρυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν αὐτῇ θάψαι τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα. Αὕτη ὦν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν φανερή· ἐν Σάϊ μὲν πόλει ἐοῦσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι βασιληίοισι, ἐν οἰκήματι ἠσκημένῳ. θυμιήματα δὲ παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην. νύκτα δὲ ἑκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. ἀγχοῦ δὲ τῆς βοὸς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν παλλακέων τῶν Μυκερίνου ἑστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν Σάϊ πόλει ἱρέες. ἑστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί, ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστά κῃ, γυμναὶ κείμεναι. αἵτινες μέντοι εἰσί, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ λεγόμενα. Οἱ δέ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοὸς ταύτης, καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερῖνος ἠράσθη τῆς ἑωυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ ἀεκούσῃ. μετὰ δέ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπὸ ἄχεος. ὁ δέ μιν ἔθαψε ἐν τῇ βοῒ ταύτῃ. ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι πεπονθυίας τά περ ζωαὶ ἔπαθον. ταῦτα δὴ λέγουσι φλυηρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τά τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν. ταῦτα γὰρ ὦν καὶ

γρ. λαὸν · γρ. ἱρωμένα.

——infra, alteram ædificauit eadem magnitudine, magnæ contiguam. *vt legatur οἰκοδόμησε pro οἰκοδομῆς.* 1 Ita segetent, 2 Extabat in vrbe &c. *vel, visebatur.* 3 Adolentur.

ἡμεῖς ὡρέομεν ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀπο-
89 βεβλήκασι, αἳ ἐν ποσὶ αὐτέων ἐφαίνοντο ἐοῦσαι ἔτι
γρ. ἐπεὶ εἰς ἐς ἐμέ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται
φοινικέῳ εἵματι· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν
φαίνει κεχρυσωμένα παχεῖ κάρτα χρυσῷ. μετα-
ξὺ δὲ τῶν κερέων, ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος
ἔπεστι χρύσεος. ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ᾽ ἐν
γούνασι κειμένη· μέγαθος δὲ ὅση περ μεγάλη βοῦς
ζωή. ἐκφέρεται δὲ ἐκ τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ
ἔτεα, ἐπεὰν τύπτωνται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομα- 10
ζόμενον θεὸν ὑπ᾽ ἐμεῦ ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι, τό-
τε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς τὸ φῶς. φασὶ γὰρ
αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυκερίνου ἀποθνή-
σκουσαν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν ἥλιον κατι-
δεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος, δεύτερα
τούτῳ τῷ βασιλέι τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ μαντή-
ιον ἐκ Βουτοῦς πόλεος, ὡς μέλλοι ἓξ ἔτεα μοῦνον βι-
οὺς, τῷ ἑβδόμῳ τελευτήσειν. τὸν δέ, δεινὸν ποιησά-
μενον, πέμψαι ἐς τὸ μαντήιον τῷ θεῷ ὀνείδισμα, ἀν-
τιμεμφόμενον ὅτι ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτρως, ἀπο- 20
κληίσαντες τὰ ἱερά, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλλὰ καὶ
τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
πολλόν· αὐτὸς δ᾽ εὐσεβὴς ἐών, μέλλει ταχέως οὕτω
τελευτήσειν. ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα
γρ. αὐτῷ ἐλθεῖν λέγοντα, τούτων εἵνεκα καὶ συνταχύνειν αὐ-
γρ. ἦν τῷ τὸν βίον· οὐ γὰρ ποιῆσαί μιν τὸ χρεὼν εἴη ποιέ-
ειν. δεῖν γὰρ Αἴγυπτον κακοῦσθαι ἐπ᾽ ἔτεα πεν-
γρ. μὲ πρό- τήκοντά τε καὶ ἑκατόν. καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ
τερον τοὺς δύο ἐκείνου γενομένους βασιλέας, μαθεῖν τοῦτο, κεῖνον δὲ
οὔ. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντα τὸν Μυκερῖνον, ὡς κατα- 30
κεκριμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα ποιησάμενον πολ-
λά, ὅκως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐτά, πίνειν τε καὶ
εὐπαθέειν, οὔτε ἡμέρης, οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἔς τε τὰ
ἕλεα καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο
εἶναι ἐνηβητήρια ἐπιτηδεώτατα. Ταῦτα δὲ ἐμηχα-
νᾶτο, θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ
δυώδεκα ἔτεα ἀντὶ ἓξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέ-
ραι ποιεύμεναι. Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελί-
πετο πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρός, εἴκοσι ποδῶν κα-
ταδέουσαν, κῶλον ἕκαστον τριῶν πλέθρων, ἐούσης τε- 40
τραγώνου· λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ. τὴν
δὴ μετεξέτεροι φασὶ Ἑλλήνων Ῥοδώπιος ἑταίρης
γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. οὐδὲ ὦν οὐδὲ εἰ-
δότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδῶπις. οὐ γὰρ
ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν
ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι, ὡς λόγῳ εἰπεῖν,
ἀναισι-

ipsi vidimus temporis diuturnitate delapsas, quæ ad meam vsque ætatem ad pedes eorum stratæ visebantur. Bos quoque cum ceterum corpus operta est Phœniceo pallio, tum vero ceruicem & caput crasso admodum auro: cuius inter media cornua[1] circulus annexus inest, soli assimilatus. Neque stans est bos, sed in genua cubans, magnitudine quanta est grandis vacca viua. Effertur autem è conclaui quotannis. & postquam Ægyptii verberarunt deum quendam, quem in tali negocio non puto mihi nominandum, tunc & bouem in lucem proferunt. Aiunt enim eam orasse patrem Mycerinum, vt defuncta quotannis semel solem intueretur. Huic regi, post calamitatem filiæ, secundo loco hæc accidisse: Ex vrbe Buti venisse oraculum, fore vt sex omnino annos viueret, septimo defuncturus. Id hunc ægre ferentem, vicissim misisse ad oraculum contumeliosas querimonias: quod, quum pater suus & patruus qui deorum immemores templa clauserant, hominesque perdiderant, tamdiu vixissent, ipse pie faciens tam cito foret vita defuncturus. Rursus ei venisse dicuntur ex oraculo responsa, eapropter ipsum propere vitam finiturū quod non id faceret[2] quod deberet. Oportuisse enim Ægyptum centum quinquaginta annis affligi: idque duos qui ante eum fuissent reges didicisse, ipsum vero, nequaquam. Hæc vbi accepit Mycerinus, se iam à numinibus damnatum, lucernas fecisse permultas, quibus quum noctesceret accensis, potaret ac se oblectaret: neque diu neq; noctu intermittentem quin per paludes perq; nemora vagaretur,[3] vtque audiretur iuuenilibus in rebus studiosissime versari. Hæc autem idcirco excogitarat, quod vellet oraculum conuincere mēdacii, vt duodecim pro sex fierent anni, diebus factis ex noctibus. Pyramidem & hic reliquit longe minorē paterna, vicenis pedibus ex omni parte (nam est quadrangularis) breuiorē,[4] quæ est trium iugerum, Æthiopico ex lapide ad medium vsque. Hanc quidam Græcorum volunt esse Rhodopis mulieris prostantis, non recte sentientes: qui ne nosse quidē videntur quænā fuerit Rhodopis de qua loquuntur. Neque enim talem pyramidem illa sibi facere destinasset, in qua talentorum infinita (vt sic dicam) millia

CXXXII

CXXXIII

CXXXIV

1 Orbis est solis aureus assimilatus. 2 Quod in fatis esset vt faceret. 3 Et vbi intelligeret cœnacula esse commodissima.
4 Trium plethrorum, *id est pedum* 300.

consum-

consumpta fuit. Ad hæc, non istius sed Amasis regis temporibus Rhodopis floruit. Multis enim post hos reges annis qui istas pyramides reliquerunt, Rhodopis extitit, genere Thracia, ancilla Iadmonis Samii, ex vrbe Vulcani, conserua Æsopi fabularum scriptoris ([1] nam & hic Iadmonis fuit) postquam is huic mulieri non minimum cordi fuit. Siquidem quum sæpenumero Delphi ex oraculo pronunciarent, siquis sumere pœnas vellet [2] animæ Æsopi, alius nullus extitit qui sumere vellet nisi Iadmonis ex filio nepos, alius Iadmon. ita & Æsopus Iadmonis fuit.

CXXXV Rhodopis autem in Ægyptum abiit, à Xantho Samio transportata. Et quum eo ad quæstum faciendum venisset, magna pecunia fuit redempta à Charaxo, viro Mitylenæo, Scamandronymi filio, Sapphus poematum conditricis fratre. Hunc in modum Rhodopis libertatem nacta est, & in Ægypto remansit: gratiosaque vehementer effecta ingentes opes [3] comparauit, quæ Rhodopin transcenderent, non quæ ad talem pyramidem faciendam ascenderent. [4] Ex quarum opum decima parte cuicunque etiam hoc volenti cognoscere licet, non magnam ab illa pecuniam fuisse repositam. Quũ enim optaret memoriam sui in Græcia relinquere, fecit opus quod ab alio excogitatum non est neque donatum, idque donauit in templo Delphico monumentum sui. E decima enim suarum opum tot è ferro veru ad boues torrendos fecit, ad quot facienda sufficeret decima ipsa: quæ Delphos misit: quæ nunc quoq; posita sunt è regione templi, post aram quam Chii donauerunt. Gaudent autẽ quodammodo in Naucrate prostibula fieri gratiosa. nam hæc de qua mentio habetur, adeo nobilitata est fama, vt nemo Græcorum non edidicerit Rhodopis nomen. Alterius quoque quæ posterior fuit nomine Archidice, fama per Græciam celebris extitit, sed minus quam prioris: [5] cuius amore Charaxus insaniens, Mitylenen rediit, vt meminit Sappho, conuiciis eum insectata. & de Rhodope quidem hactenus.

CXXXVI ¶ Post Mycerinum autem Ægypti regem fuisse dicebant sacerdotes ASYCHIN, eumq; fecisse Vulcano porticũ ad solem orientem, longe pulcherrimã

ἁμαρτήμενοι. πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ Ἄμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τούτου. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τούτων τῶν βασιλέων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας λιπομένων, ἦν Ῥοδῶπις γενεὴν μὲν ἀπὸ Θρηΐκης, δούλη δὲ ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύνδουλος δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιοῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδμονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα. ἐπεί τε γὰρ πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπροπίου, ὃς βούλοιτο ποινὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελέσθαι, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἐφαίνετο, Ἰάδμονος δὲ παιδὸς παῖς ἄλλος Ἰάδμων ἀνείλετο, οὕτω καὶ Αἴσωπος Ἰάδμονος ἐγένετο. Ῥοδῶπις δὲ ἐς Αἴγυπτον ἀπίκετο, Ξάνθεω τοῦ Σαμίου κομίσαντός μιν. ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρημάτων μεγάλων ὑπ' ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαράξου, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφοῦς τῆς μουσοποιοῦ. οὕτω δὴ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κάρτα ἐπαφρόδιτος γενομένη, μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὡς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ἰδέσθαι ἔστι ἔτι καὶ ἐς τόδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρήματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημήϊον αὐτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον, καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἑωυτῆς. τῆς ὦν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀβελοὺς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρεε ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφούς. οἳ καὶ νῦν ἔτι συννενέαται, ὄπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χῖοι ἀνέθεσαν, ἀντίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. φιλέουσι δέ κως ἐν τῇ Ναυκράτι ἐπαφρόδιτοι γίνεσθαι αἱ ἑταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ, αὕτη, τῆς πέρι λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δή τι κλεινὴ ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες Ἕλληνες Ῥοδώπιος τὸ οὔνομα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὔνομα ἦν Ἀρχιδίκη, ἀοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἧσσον δὲ τῆς ἑτέρης περιλεσχήνευτος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος Ῥοδῶπιν, ἀπενόστησε ἐς Μιτυλήνην, ἐν μέλεϊ Σαπφὼ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδώπιος μέν νυν πέρι πέπαυμαι. Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα, ἔλεγον οἱ ἱρέες Ἄσυχιν, ὃν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆσαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἐόντα πολλῷ τε κάλλιστα

1 Nam & hic Iadmonis fuit, vt hinc maxime ostendit. Siq. 2 Id est vita, vel pro vita. 3 Cõparauit, pro Rhodopes quidem condicione, neque tamen ad potentiam tantam peruenit. Vel, ad tantum regnum. At Valla pro περιιέναι legit ωνησάμενον. Quam lectionem sequendo (quia & in aliquot vet. quibusdam sed habetur) ita verte, Sed non quæ tantæ pyramidis sumptus ferre posset. 4 Nam quum ipsius opum decimam partem quiuis etiam nunc cernere possit, non est cur magnas ipsi opes tribuamus. 5 Charaxus autem quum liberata Rhodope Mitylenen rediisset, Sappho versibus suis illum est valde insectata.

καὶ πολλῷ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάντα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλλην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην, ἐκεῖνα δὲ καὶ μακρῷ μάλιστα. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον ἀμιξίης ἐούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι, ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμβάνειν τὸ χρέος. προσεπιθεῖναι δὲ ἔπι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, τὸν διδόντα τὸ χρέος, καὶ ἁπάσης κρατέειν τῆς τοῦ λαμβάνοντος θήκης. τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον τήνδε ἐπεῖναι ζημίην, καὶ μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος, μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι, μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρῴῳ τάφῳ, μήτ' ἐν ἄλλῳ μηδενὶ, μήτ' ἄλλον μηδένα τὸν ἑωυτοῦ ἀπογενόμενον θάψαι. ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασιλέα τοὺς πρότερον ἑωυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύπτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι ἐκ πλίνθων ποιήσαντα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολαμμένα τάδε λέγοντά ἐστι, ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗ͂Σ ΠΡΟ͂Σ ΤΑ͂Σ ΛΙΘΙ͂ΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙ͂ΔΑΣ. ΠΡΟΕ͂ΧΩ ΓΑ͂Ρ ΑΥ͂ΤΕ͂ΩΝ ΤΟΣΟΥ͂ΤΟΝ, Ο͂ΣΟΝ Ο͂ ΖΕΥ͂Σ ΤΩ͂Ν Α͂ΛΛΩΝ ΘΕΩ͂Ν. ΚΟΝΤΩ͂ ΓΑ͂Ρ ΥΠΟΤΥ͂ΠΤΟΝΤΕΣ Ε͂Σ ΛΙ͂ΜΝΗΝ, Ο͂, ΤΙ ΠΡΟΣΧΟΙ͂ΤΟ ΤΟΥ͂ ΠΗΛΟΥ͂ ΤΩ͂ ΚΟΝΤΩ͂, ΤΟΥ͂ΤΟ ΣΥΛΛΕ͂ΓΟΝΤΕΣ, ΠΛΙ͂ΝΘΟΥΣ ΕΙ͂ΡΥΣΑΝ· ΚΑΙ͂ ΜΕ ΤΡΟ͂ΠΩ ΤΟΙΟΥ͂ΤΩ ΕΞΕΠΟΙ͂ΗΣΑΝ. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέξασθαι. Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύσιος πόλεος, τῷ οὔνομα Ἄνυσιν εἶναι· ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἐλάσαι ἐς Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθίοπάς τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιόπων βασιλέα. τὸν μὲν δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα ἐς τὰ ἕλεα· τὸν δὲ Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτεα πεντήκοντα. ἐν τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὅκως τῶν τις Αἰγυπτίων ἁμάρτοι τὶ, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν· τὸν δὲ, κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἑκάστῳ δικάζειν, ἐπιτάσσοντα χώματα χοῦν πρὸς τῇ ἑωυτῶν πόλι, ὅθεν ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικεόντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλιες ἐγένοντο ὑψηλότεραι. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ὀρυξάντων, ἐπὶ Σεσώστριος βασιλέος· δεύτερα δὲ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψηλαὶ ἐγένοντο. ὑψηλέων δὲ καὶ ἑτέρων ἐουσέων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πολίων, ὡς ἐμοὶ δοκέει, μάλιστα ἡ ἐν Βουβάστι πόλις ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱρόν ἐστι Βουβάστιος

γρ. ὁ καὶ

longeque maximam. [1] Habere enim vbique cum figuras insculptas, tum aliam infinitam ædificiorũ speciem. Illud vero maximum ab hoc rege fuisse factum, vt quum vehementer laboraretur ex ære alieno, legem hanc Ægyptiis promulgauerit, vt ita demum quis pecuniam mutuo acciperet, si cadauer patris pignori traderet. Hunc autem ad hanc legem adiecisse, vt penes creditorem esset potestas omnis sepulcri debitoris, vtque hæc irrogaretur mulcta pignus deponenti: cui, si dissoluere æs alienum recusaret, fas non esset sepeliri aut in paterno aut vllo in alio sepulcro: ac ne alium quidem ex seipso progenitorum sepulturæ mandare. Hunc præterea regem superiores antecellendi cupidum, reliquisse memoriam sui pyramidem lateritiam, incisis lapidi litteris in hæc verba, NE ME LAPIDEIS PYRAMIDIBVS [2] COMPARES, QVAE TANTVM ILLIS PRAECELLO QVANTVM IVPITER CETERIS DIIS. NAM FVNDVM LACVS CONTO VERBERANTES, QVICQVID LVTI CONTO ADHAERESCEBAT, ID COLLIGENTES, [3] ME COMPOSVERVNT, ET IN TALEM MENSVRAM REDEGERVNT. atque id demum operis hunc regem edidisse.

CXXXVII

¶ Post hunc regnasse cæcum quendam ex vrbe Anysi, nomine ANYSIN: atque eo regnante, excurrisse in Ægyptũ magna cum manu Æthiopum SABACVM regem: & quum cæcus hic fuga se in palustria proripuisset, illũ regnasse in Ægypto quinquaginta annos: idque intra tempus ista edidisse: Quoties Ægyptiorum quisquã aliquid deliquisset, neminem voluisse morte afficere: sed pro sui quenque delicti magnitudine, damnare ad aggerendã certam mensuram aggerũ intra vrbem vnde quisq; [4] incolentium erat. Atq; ita vrbes sunt etiã sublimiores effectæ. nã primũ humus aggesta fuerat ab iis qui sub rege Sesostre riuos effoderant: iterũ sub rege Æthiope valde sunt vrbes factæ excelsæ, cũ ceteræ quæ in Ægypto sunt, tũ vero (vt mihi videtur) Bubastis vrbs, vbi præcipue terra exaggerata. In qua vrbe templum est Bubastis,

1 Habere enim cum alias porticus, figurasque bene sculptas, & alias infinitas ædificiorum species, tum vero ista longe plura. Hoc regnante quum non sine magna difficultate pecunias alii cum aliis communicarent, legem hanc Ægyptiis fuisse dicebant, vt ita demum &c. *Vt distinguatur post ἀμιξίης, ita tamen vt has verba ad sequentia referri possint. q. d. Ista quæ sequuntur, quamuis sit ἀμιξίη, non πενίη, aut ἄλλη.* 2 *Videtur aliud legisse quam κατονοσθῇς.* 3 Lateres duxerunt, & me in talem formam redeg. 4 Nocentium

quæ

[1] quæ nostra lingua dicitur Diana, omnium maxime memorabile. Quo etsi alia sunt tum grandiora tum sumptuosiora, nullum tamen est aspectu iucundius.

CXXXVIII Id ita se habet: Cetera præter accessum insula est: cui⁹ ad ingressum vsq; duo è Nilo fluenta vicina currunt, nec confluunt, hinc atque illinc præterfluentia, centum vtrunque pedum latitudinis, arboribus inumbrata. Eius vestibulum decem passibus sublime est figuris senûm cubitorum adornatum. Id templum in media vrbe situm, vndique circumeuntium oculis subiicitur. nam quum vrbs sit aggestu terræ sublimis, templum quemadmodum à principio conditum, nec loco motum, pro speculo est. illud [2] materia figuris exculpta ambit. Interius delubrũ, ingenti procerissimarũ arborum manu consitarũ luco ambiente, in quo delubro statua est. [3] Longitudo tẽpli quoquouersus vnius est stadii. Ab eius ingressu via per forum orientem versus, quæ fert ad Mercurii templum, tria circiter stadia longitudinis, & [4] quatuor iugerũ latitudinis, strata lapide est, vtrinque arboribus manu consitis in cælum euntibus. Atq; hunc quidẽ in modum templũ habet.

CXXXIX Verum se ita ad extremũ liberatos Æthiope referebant, quod ille per quietem oblata sibi visione, fugæ se mandauerit. Visus est sibi videre quendã astantem, qui suaderet ipsi vt cõgregatos cunctos Ægypti sacerdotes incideret medios. Hac cũ visione conspecta dixisse, videri sibi deos demonstrare hanc occasionẽ, vt piaculo in sacra cõmisso, aliquid cladis aut à diis aut ab hominibus acciperet: se vero nequaquam ista facturum, sed abiturum: quoniam excessisset iam tempus quod ipsi a diis vaticinatum esset, quousque foret in Ægypto regnaturus. Etenim quum in Æthiopia ageret, oraculis quibus vtuntur Æthiopes, responderat deus, fore vt is in Ægypto quinquaginta regnaret annos. Id tempus quum excessisset, & viso insomnii perturbatus esset Sabacus, vltro ex Ægypto concessit.

CXL Eo profecto ex Ægypto, rursus cæcum è palustribus egressum accepisse imperium: vbi quinquaginta annos habitasse insulam, cinere atque humo aggesta. Nam vt quisque Ægyptiorum iussus illuc ibat portans frumentum, ei mandabat vt clam Æthiope ad se dono etiam cinerem ferret. Hanc insulam nemo ante Amyrtæum inuenire potuit, sed

ἀξιαπηγητότατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδαπανώτερά ἐστι ἱρά. ἡδονὴ δὲ ἰδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλλον. ἡ δὲ Βούβαστις, κατ' Ἑλλάδα γλῶσσάν ἐστι Ἄρτεμις. Τὸ δὲ ἱρὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσόδου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι. ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυχες ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλῃσι, ἀλλ' ἄχρι τῆς ἐσόδου τοῦ ἱροῦ ἑκατέρη ἐσέχει, ἡ μὲν τῇ περιρρέουσα, ἡ δὲ τῇ. εὖρος ἐοῦσα ἑκατέρη ἑκατὸν ποδῶν, δενδρέοισι κατάσκιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα 10 ὀργυιέων ἐστί, τύποισι δὲ ἑξαπήχεσι ἐσκευάσται ἀξιολόγοισι. ἐὸν δὲ ἐν μέσῃ τῇ πόλι τὸ ἱρόν, κατορᾶται πάντοθεν περιϊόντι. ἅτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὑψοῦ, τοῦ δὲ ἱροῦ οὐ κεκινημένου ἐξ ἀρχῆς ὡς ἐποιήθη, ἔσοπτόν ἐστι. περιθέει δὲ αὐτὸ αἱμασιὴ ἐγγεγλυμμένη τύποισι. ἔστι δὲ ἔσωθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων πεφυτευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τὤγαλμα ἔνι. εὖρος δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱροῦ, πάντῃ σταδίου ἐστί. κατὰ μὲν δὴ τὴν ἔσοδον, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίους τρεῖς μάλιστά κῃ, διὰ τῆς 20 ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς ἠῶ. εὖρος δὲ, ὡς τεσσέρων πλέθρων. τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε. φέρει δὲ ἐς Ἑρμέω ἱρόν. τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὧδε ἔλεγον γενέσθαι. ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε ἰδόντα αὐτὸν, οἴχεσθαι φεύγοντα. ἐδόκεε οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα, συμβουλεύειν τοὺς ἱρέας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμεῖν. ἰδόντα δὲ τὴν ὄψιν ταύτην λέγειν αὐτόν, ὡς πρόφασίν οἱ δοκέει ταύτην τοὺς θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας περὶ τὰ ἱρά, 30 κακόν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων λάβοι. οὐκ ὦν ποιήσειν ταῦτα. ἀλλὰ γάρ οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρόνον, ὅσον κεχρῆσθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου ἐκχωρέειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἐόντι αὐτῷ τὰ μαντήια, τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνεῖλε ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύπτου βασιλεῦσαι ἔτεα πεντήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗτος ἐξήιε, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε, ἑκὼν ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακώς. Ὡς δὲ ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὖτις τὸν τυφλὸν ἄρχειν ἐκ τῶν ἑλέων ἀπικόμενον, ἔνθα πεν- 40 τήκοντα ἔτεα νῆσον χώσας σποδῷ τε καὶ γῇ, οἴκεε. ὅκως γάρ οἱ φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων, ὡς ἑκάστοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ

1 Est autem Bubastis, ea quæ lingua Græca Artemis dicitur, *id est, Diana. Sed hæc verba habentur in cod. Gr. post ista*, Nullum tamen est aspectu iucundius. 2 Septem figuris exculptum 3 Latitudo autem & longitudo t. 4 Quatuor plethrorum, *id est, 400 pedum.*

ἐπὶ δὲ πλεῦνα ἢ ἑπτακόσια ἔτεα οὐκ οἷοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν οἱ πρότερον γενόμενοι βασιλέες Ἀμυρταίου. οὔνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβώ, μέγαθος δὲ πάντῃ δέκα σταδίων. Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱρέα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ οὔνομα εἶναι Σεθῶν· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὡς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν. ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτούς, καί σφεας ἀπελέσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν προτέρων βασιλέων δεδόσθαι ἐξαιρέτους ἑκάστῳ δυώδεκα ἀρούρας. μετὰ δὲ, ἐπ᾽ Αἴγυπτον ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὔκων δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθέειν. τὸν δ᾽ ἱρέα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόντα ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τὤγαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφυρόμενον δ᾽ ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον, καί οἱ δόξαι ἐν τῇ ὄψι ἐπιστάντα τὸν θεὸν θαρσύνειν ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι, ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρατόν. αὐτὸς γάρ οἱ πέμψειν τιμωρούς. τούτοισι δή μιν πίσυνον τοῖσι ἐνυπνίοισι, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς βουλομένους οἱ ἕπεσθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλουσίῳ. ταύτῃ γάρ εἰσι αἱ ἐσβολαί. ἕπεσθαι δέ οἱ τῶν μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ καὶ χειρώνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους, ἐνθαῦτα ἀπικομένους, τοῖσι ἐναντίοισι αὐτοῖσι ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς ἀρουραίους, κατὰ μὲν φαγεῖν τοὺς φαρετρεῶνας αὐτῶν, κατὰ δὲ τὰ τόξα, πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχανα. ὥστε τῇ ὑστεραίῃ φευγόντων σφέων γυμνῶν ὅπλων, πεσεῖν πολλούς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἕστηκε ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε, ΕΣ ΕΜΕ ΤΙΣ ΟΡΕΩΝ, ΕΥΣΕΒΗΣ ΕΣΤΩ. Ἐς μὲν τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτιοί τε καὶ οἱ ἱρέες ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέος, ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱρέα τοῦτον τὸν τελευταῖον βασιλεύσαντα, μίαν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας γενεὰς ἀνθρώπων γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιερέας καὶ βασιλέας ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καίτοι τριηκόσιαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέαται μύρια ἔτεα. γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἔτεά ἐστι. μιῆς δὲ καὶ τεσσεράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεέων, αἳ ἐπῆσαν τῇσι τριηκοσίῃσι, ἐστὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκόσια καὶ χίλια ἔτεα. οὕτω ἐν μυρίοισί τε ἔτεσι καὶ χιλίοισι καὶ τριηκοσίοισί τε καὶ τεσσεράκοντα ἔλεγον θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι. οὐ μέντοι οὐδὲ πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον τοιοῦτο οὐδέν. ἐν τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἠθέων τὸν ἥ-

γρ. ἴθμων

92

septingentis & amplius annis superiores Amyrtęo reges nequierunt eā inuenire: cui insulæ nomē est Elbo, decē omnino stadiorum magnitudinis. Post hunc regnasse sacerdotem Vulcani, nomine SETHON: eumq; bellatorib⁹ Ægyptiis abusum fuisse, contemptui habens tanquam sibi non opportunos, & cum aliis ignominiis affecisse, tū vero [1] agris exuisse quibus fuerāt à superioribus regibus singuli donati duodeni. Ex quo factum est, vt, quum postea Sanacharibus Arabum Assyriorumq; rex cū magnis copiis inuasisset Ægyptum, [2] noluerint ei opitulari. Tunc sacerdotē consilii inopem, in cœnaculum se contulisse: ibique apud simulacrum comploraſſe quanta pati periclitaretur: eique inter lamentatione obrepsisse somnū: & inter quietē visum astate deum, exhortantem nihil eum molesti passurum, si copiis Arabum obuiam iret: se enim auxiliarios ei missurum. His insomniis fretum sacerdotem, sumptis Ægyptiorū iis qui sequi vellent, castra in Pelusio posuisse. (hac enim Ægyptus inuaditur) nec eum fuisse quempiam bellatorum sequutum, sed institores, & operarios, & forenses homines. Eo quum peruenissent noctu, effusam ipsis hostibus vim agrestium murium, qui illorum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum habenas abederunt, ita vt postera die hostes armis exuti fugam fecerint, multis amissis. Eoque nūc iste rex in templo Vulcani lapideus stat, manu murem tenens, atque hæc per litteras dicens, IN ME QVIS INTVENS, PIVS ESTO. ¶ Ad hunc vsque narrationis locum & Ægyptii & sacerdotes referebant, demonstrantes à primo rege ad Vulcani sacerdotē hunc qui postremus regnauit, progenies hominum fuisse trecentas quadraginta vnam, & totidem interea pontifices totidemque reges. Trecentæ autem progenies decem millia annorum valent. (nam tres virorū progenies, centū anni sunt.) vna & quadraginta, quæ reliquæ sunt vltra trecentas, sunt anni mille trecenti quadraginta. Ita intra decem millia treecentosque & quadraginta annos, negabant vllum deum forma humana extitisse: ac ne in regibus quidem Ægypti qui aut prius aut posterius extiterint, aliquid tale dicebāt fuisse: sed intra hoc tempus quater solē præter consue-

CXLI

CXLII

1 Aruris exuisse. *Quæ mensura pedes quinquaginta capit, dimidium plethri.* 2 Noluerint ei milites Ægyptii opitulari. *Vel, Bellatores Ægyptii. Videtur significare eos qui rei militaris scientiam profiterentur. Ipse Valla* bellatores *paulo ante interpretatur, & alibi* pugnatores.

tudi-

tudinem fuisse ortum: bis quidem illinc exortum vbi nunc occidit: bis autem vnde nunc oritur, illic occidisse: nec tamen sub hæc aliquid in Ægypto esse immutatum, nec ea quæ ex terra, nec ea quæ è flumine ipsis proueniunt, nec quę ad morbos aut quæ ad mortes pertinent.[1]

CLXII Atque ante Hecatæum sermonum scriptorem, apud Thebas originē generis sui recensentem, ac progenitores familiæ suæ repetentem ad sextumdecimum deū, sacerdotes Iouis tale quiddam fecerant: & mihi non recensenti originem familiæ meæ, introducto in quoddam grande cœnaculum, enumerando demonstrabant tot è ligno colossos quot dixi. Ibi nanq; stabant pontifices sub imagine vitæ qua quisque vixerat. enumerantes itaq; sacerdotes ostendebant mihi vnumquenque eorum esse filium proxime defuncti sacerdotis, imagines eorum singulas gradatim percensendo, donec omnes exposuerant. Atque Hecatæo originem suam recensenti, & ad sextumdecimum deum referenti, occurrebant è diuerso progeniem recensentes, & in enumeratione nō admittentes id quod ab illo diceretur, hominem progenerari è deo. Occurrebant autem in repetenda progenie hunc in modum, quod dicerent vnicuique colossorum fuisse Piromin ex Piromi genitum, donec trecentos quadraginta quinque[2] commemorarent: Piromin assidue ex Piromi procreatum, non referentes ad deum illos aut ad heroa. Est autem Piromis Gręca lingua expositum καλὸς κἀγαθός, *id est, honestus & bonus.*

CXLIV Eos itaque quorum imagines erant, demonstrabant tales omnes extitisse, sed multū à diis distantes. Priores tamen his viris fuisse deos in Ægypto principes,[3] vna cum hominibus habitantes, & eorum semper vnum extitisse dominatorem: & postremum illic regnasse Orum Osiris filium, quem Græci Apollinem nominant. Hunc, postquam extinxit Typhonem, regnasse in Ægypto postremum. Osiris autem Græca lingua est

CXLV Dionysus, *id est, Liber.* Atqui apud Græcos nouissimi deorum esse censentur Hercules, Dionysus & Pan: at apud Ægyptios Pan vetustissimus est etiam ex octo diis, qui primi dicuntur: Hercules, ex iis qui secundi,

λιον ἀνατεῖλαι· ἔνθά τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δὶς ἐπαντεῖλαι· καὶ ἔνθεν νῦν ἀντέλλει, ἐνθαῦτα δὶς καταδῦναι. καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροιωθῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ σφι γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούσους, οὔτε τὰ κατὰ τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ ἐν Θήβῃσι γενεηλογήσαντι ἑωυτὸν, καὶ ἀναδήσαντί τε τὴν πατριὴν ἐς ἑκκαιδέκατον θεὸν, ἐποίησαν οἱ ἱρέες τοῦ Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ˚ συγγενεηλογήσαντι ἐμεωυτόν. ἐσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω ἐὸν μέγα, ἐξηρίθμεον δεικνύντες κολοσσοὺς ξυλίνους τοσούτους ὅσους περ εἶπον. ἀρχιερεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἱστᾷ ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ζόης εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμέοντες ὦν καὶ δεικνύντες οἱ ἱρέες ἐμοὶ, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς˚ ἕκαστον ἑωυτῶν ἐόντα, ἐκ τοῦ ἄγχιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνος, διεξιόντες διὰ πασέων, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἁπάσας αὐτάς. Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι ἐς ἑκκαιδέκατον θεὸν, ἀντεγενεηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθμήσει, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι ἄνθρωπον. ἀντεγενεηλόγησαν δὲ ὧδε, φάμενοι ἕκαστον τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγονέναι. ἐς ὃ τοὺς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν κολοσσοὺς, Πίρωμιν ἐπονομαζόμενον· καὶ οὔτε ἐς θεὸν, οὔτε ἐς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δέ ἐστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν, καλὸς κἀγαθός. Ἤδη ὦν τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπεδείκνυσάν σφεας πάντας ἐόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμένους. Τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οὐκ ἐόντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἕνα τὸν κρατέοντα εἶναι· ˚ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὦρον τὸν Ὀσίριος παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι· τοῦτον καταπαύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου. Ὄσιρις δέ ἐστι Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν. Ἐν Ἕλλησι μέν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν. παρ' Αἰγυπτίοισι δὲ, Πὰν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν πρώτων λεγομένων θεῶν εἶναι· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων,

γρ. ἀνατεῖλαι — γρ. οὐ γενεηλογήσαντι — γρ. ἑωυτῶν ἕκαστον — γρ. ὕστερον

1 Iam prius autem Hecatæo historiographo apud Thebas originem generis sui recensenti, ac progen. fam. suæ ad sextumdecimum vsque deum repetenti, sacerdotes Iouis tale quiddam fec. quod mihi recens. originem fam. meæ. Introducto in q. gr. cœn. en. demonstr. tot è ligno colossos quot dixi. Illic enim singuli pontifices adhuc viui imaginem suam collocant. Enumer. itaque &c. *Legitur autem & ita, καὶ οὐ γενεηλογήσαντι. quam lectionem hic sequitur.* 2 Commemorarent Piromidas cognominatos, neq; tamen refer. *Legendo πίρωμιν ἐπονομαζόμενος.* 3 Minime cum hominibus versantes,

τῶν δυώδεκα λεγομένων· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, οἳ ἐκ τῶν δυώδεκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλέϊ μέν νυν ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοι φασὶ εἶναι ἔτεα ἐς Ἄμασιν βασιλέα, δεδήλωταί μοι πρόσθε. Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλέονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δὲ ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἄμασιν βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεί τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μέν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια, μάλιστά ἐστι ἐς ἐμέ. Ἡρακλέϊ δὲ τῷ Ἀλκμήνης, κατὰ εἰνακόσια. Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμέω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσω ἔτεα ἐστὶ τῶν Τρωικῶν, κατὰ ὀκτακόσια μάλιστα, ἐς ἐμέ. Τούτων ὦν ἀμφοτέρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσι τις πείσεται λεγομένοισι μᾶλλον· ἐμοὶ δ᾽ ὦν ἡ περὶ αὐτέων γνώμη ἀποδέδεκται. εἰ μὲν γὰρ φανεροί τε ἐγένοντο, καὶ κατεγήρασαν καὶ οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατά περ Ἡρακλέης ὁ ἐξ Ἀμφιτρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης, καὶ Πὰν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἄν τις καὶ τούτους ἄλλους γενομένους ἄνδρας ἔχειν τὰ ἐκείνων οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε λέγουσι οἱ Ἕλληνες ὡς αὐτίκα γενόμενον, ἐς τὸν μηρὸν ἐνερράψατο Ζεὺς, καὶ ἤνεικε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἐοῦσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ. καὶ Πανός γε πέρι οὐκ ἔχουσι εἰπεῖν ὅκῃ ἐτράπετο γενόμενος. δῆλά μοι ὦν γέγονε ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνόματα ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. ἀπ᾽ οὗ δὲ ἐπύθοντο χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν. Ταῦτα μέν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι. Ὅσα δὲ οἵ τε ἄλλοι ἄνθρωποι, καὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοισι κατὰ ταύτην τὴν χώρην γενέσθαι, ταῦτ᾽ ἤδη φράσω· προσέσται δέ τι αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι μετὰ τὸν ἱρέα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα γὰρ χρόνον οἷοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διαιτᾶσθαι) ἐστήσαντο δυώδεκα βασιλέας, ἐς δυώδεκα μοίρας δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησάμενοι, ἐβασίλευον, νόμοισι τοῖσδε χρεώμενοι, μήτε καταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχειν τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου· εἶναί τε φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε δὲ εἵνεκα

numero duodecim: Dionysus, ex iis qui tertii vocantur, ab illis duodecim procreati. Ab Hercule autem quantum annorum ad Amasin regem esse ipsi Ægyptii aiunt, superius à me patefactum est. A Pane vero plus annorum esse dicitur: minimum inter hos, a Dionyso: quanquam ab hoc ad Amasin regem quindecim millia annorum supputantur. Et hæc Ægyptii pro compertis asseuerant, seque scire assidue supputando, semperque annos describendo. A Dionyso quidem certe, qui ex Semele Cadmi genitus fertur, ad meam ætatem sunt anni ferme mille sexcenti: ab Hercule vero Alcmenæ filio, ferme nongenti. A Pane autem Penelopes (ex hac enim & Mercurio Pan genitus dicitur à Græcis) minus annorum est quā à bello Troiano, octingenti fere ad me anni.

CXLVI

Vtrum horum probabilius sibi videtur, eo quisque vtatur licet: [1] mihi autem de his recepta opinio probatur. Nam si & isti in Græcia cum celebres fuissent tum senuissent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, Dionysus ex Semele, & Pan ex Penelope natus, dixisset aliquis & hos alios habere illorum deorum nomina qui prius geniti fuerant: nunc Græci aiunt Dionysum, statim, editum, ab Ioue insutum in femore, portatumq; in Nyssam quæ est supra Ægyptum in Æthiopia. De Pane ne habent quidem quod dicant, vbinam à partu sit educatus. ex quo fit mihi manifestum, Græcos audiuisse posterius horum quàm aliorum deorum nomina: & ex eo tempore illorum progenies recensuisse quo primum de iis audierant. atque hæc quidem Ægyptii aiunt.

CXLVII

¶ QVAE vero ceteri homines cum Ægyptiis consentientes memorant in hac regione fuisse gesta, hæc iam explicabo, [2] aliquid etiam his quæ ego vidi conferentibus. Post Vulcani sacerdotem regem *suum* Ægyptii libertatem adepti, duodecim sibi reges (nullo enim temporis momento poterant sine rege viuere) deligunt, in totidem partes omni Ægypto distincta. Isti iunctis inter se affinitatibus regnabant, pactionibus initis ne mutuo auferre imperiū conarentur, neve quis plus alio quippiam obtinere quæreret, sed vt essent inter se quam amicissimi. Atque ea de caussa

1 A me vero quæ sit de illis sententia commemoratum est. Quod si & isti, videlicet Dionysus & Semele, & Pan ex Penelope genitus, in Græcia celebres fuissent ac consenuissent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, dicere etiam posset aliquis & hos alios &c. 2 Quibus aliquid etiam adiicietur ex iis quæ ipse conspexi. Post Vulc.

has pa-

has pactiones arctas accuratasque inierunt, quod eis inter initia, simulatque tyrannides inuaserunt, responsum fuerat, Qui in templo Vulcani æreа phiala libasset, eum totius Ægypti regno potiturũ. [1] Vbi omnia sacra exequuti sunt, placitum est eis aliquod relinquere sui commune monumentum: ex eoque placito fecerunt labyrinthum, paulo supra stagnum Mœrios, maxime vrbem versus quę dicitur crocodilorum: quem ego aspexi famã maiorem. Si quis enim ex Græcorum narratione muros & operis speciem [2] ratiocinetur, minus concipiet quam pro labore & sumptu huius labyrinthi. Tametsi enim Ephesi templum est memoratu dignum, & in Samo, tamen pyramides erant narratione maiores, quarum singulæ multis ac magnis operibus Græcis æquiparandæ sunt. Sed eas quoque labyrinthus antecellit. Etenim duodecim eius aulæ sunt tecto opertæ, portis oppositis altrinsecus: sex ad aquilonem contiguæ, totidẽ ad austrum vergentes, eodem extrinsecus muro præclusæ. Bifaria in eo sunt domicilia, vna subterranea, altera superiora [3] illis imposita, vtraque numero tria millia, quingenta. Quorum ea quidem quæ superiora sunt, ipsi vidimus, & quæ aspeximus enarramus, subterranea vero auditu didicimus. [4] Nam præpositi Ægyptiorum nolebant vllo pacto illa monstrari, quod dicerent illic sepulcra esse tum eorum regum qui ędificandi labyrinthi fuere autores, tum sacrorum crocodilorum. Ita de inferioribus ædificiis fando cognita referimus. Superiora ipsi aspeximus humanis operibus maiora. nam egressus per tecta, & [5] regressus per aulas diuersissimi, infinita me admiratione afficiebant. Ex aula in conclauia transitur, e conclauibus in cubicula, è cubiculis in solaria alia, è conclauibus in alias aulas. Horum omnium lacunar, quemadmodum parietes, lapideum est, sculptilibus passim figuris ornatum. Singulæ aulæ maxima ex parte digesto lapide albo, columnarum ambitu redimitæ. Angulo quo finitur labyrinthus, adhæret pyramis quadraginta passuũ, in qua grandia sunt insculpta animalia, ad quã iter sub terra fit. Et quũ talis sit labyrinth⁹, tamen stagnũ Mœrios, ad q; labyrinth⁹ ædificatus est, plus præbet admirationis.

CXLIIX

CXLIX

τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περιέποντες·
ἐκέχρηστο σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνισταμένοισι
ἐς τὰς τυραννίδας, τὸν χαλκέῃ φιάλῃ σπείσαντα αὐτῶν
ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἁπάσης βασιλεύσειν
Αἰγύπτου. ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνελέγοντο.
Καὶ δή σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι
κοινῇ. δόξαν δέ σφι, ἐποιήσαντο λαβύρινθον, ὀλίγον
ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδείλων
καλεομένην πόλιν μάλιστά κη κείμενον. τὸν ἐγὼ
10 ἤδη εἶδον λόγου μέζω. εἰ γάρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων
τείχεά τε καὶ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος
πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ἐόντα τοῦ λαβυρίνθου
τούτου· καίτοι ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ
ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. ἦσαν μέν νυν καὶ αἱ
πυραμίδες λόγου μέζονες, καὶ πολλῶν ἑκάστη αὐτέων
Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγάλων ἀνταξίη. ὁ δὲ
δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει.
τοῦ γὰρ δυώδεκα μέν εἰσι αὐλαὶ κατάστεγοι, ἀντίπυλοι
ἀλλήλῃσι· ἓξ μὲν πρὸς βορέην, ἓξ δὲ πρὸς
20 νότον τετραμμέναι συνεχέες. τοῖχος δὲ ἔξωθεν ὁ
αὐτός σφεας περιέργει. οἰκήματα δ' ἔνεστι διπλᾶ,
τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι
τρισχίλια, ἀριθμὸν πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα.
τὰ μέν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοί
τε ὡρέομεν διεξιόντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγομεν·
τὰ δὲ αὐτῶν ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα.
οἱ γὰρ ἐπεστεῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι
αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθελον, φάμενοι θήκας αὐτόθι
εἶναι τῶν τε ἀρχὴν τὸν λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων
30 βασιλέων, καὶ τῶν ἱρῶν κροκοδείλων. οὕτω
τῶν μὲν κάτω πέρι οἰκημάτων ἀκοῇ παραλαβόντες
λέγομεν. τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀνθρωπηίων ἔργων
αὐτοὶ ὡρέομεν. αἵ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ τῶν στεγέων, καὶ
οἱ εἱλιγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἐόντες ποικιλώτατοι,
θῶμα μυρίον παρείχοντο, ἐξ αὐλῆς τε ἐς τὰ οἰκήματα
διεξιοῦσι, καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς παστάδας,
ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων, καὶ ἐς αὐλὰς
ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὀροφὴ δὲ πάντων
τούτων λιθίνη, κατά περ οἱ τοῖχοι. οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
40 ἐγγεγλυμμένων πλέοι. αὐλὴ δὲ ἑκάστη περίστυλος,
λίθου λευκοῦ ἁρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης τελευτῶντος
τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσερακοντόργυιος,
ἐν τῇ ζῷα μεγάλα ἐγγέγλυπται. ὁδὸς δ'
ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποίηται. Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου
ἐόντος τοιούτου, θῶμα ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλεομένη
λίμνη, παρ' ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται.

94

1 Nam in omnibus templis conuenire solebant. Visum autem est eis &c. 2 Æstimet. *Vel, colligat.* 3 Illis *aulis* imposita numero tria millia, singula *videlicet* mille quingenta. 4 Nam qui ex Ægypiis pręfecti erant *labyrintho.* 5 Anfractus, *vel, implicitæ viæ,* per aulas diuersissimæ infinitam admirationem afferebant, ex aula in conclauia transeuntibus, ex conclauibus in cub.

τῆς δὲ περίμετρος τῆς περιόδου εἰσὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίνων ἑξήκοντα ἐόντων, ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θάλασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορέην τε καὶ νότον, ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτη αὐτὴ ἑωυτῆς, πεντηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτή, αὐτὴ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστά κῃ ἑστᾶσι δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πεντήκοντα ὀργυιὰς ἑκατέρη· καὶ τὸ κατ᾽ ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον τοσοῦτον· καὶ ἐπ᾽ ἀμφοτέρῃσι ἔπεστι κολοσσὸς λίθινος, κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσὶ ἑκατὸν ὀργυιέων, αἱ δ᾽ ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαι εἰσὶ στάδιον ἑξάπλεθρον. ἑξαπόδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης καὶ τετραπήχεος, τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἐόντων, τοῦ δὲ πήχεος, ἑξαπαλαίστου. τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ λίμνῃ αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· (ἄνυδρος γὰρ δὴ δεινῶς ἐστὶ ταύτῃ) ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσῆκται. καὶ ἓξ μὲν μῆνας ἔσω ῥέει ἐς τὴν λίμνην, ἓξ δὲ μῆνας ἔξω ἐς τὸν Νεῖλον αὖτις. καὶ ἐπεὰν μὲν ἐκρέῃ ἔξω, ἥδε, τότε τοὺς ἓξ μῆνας ἐς τὸ βασιλήιον καταβάλλει ἐπ᾽ ἡμέρην ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων· ἐπεὰν δὲ ἐσίῃ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν, εἴκοσι μνέας. Ἔλεγον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς ἐς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λιβύῃ ἐκδιδοῖ ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ πρὸς ἑσπέρην ἐς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ Μέμφιος. ἐπεί τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὥρεον τὸν χοῦν οὐδαμοῦ ἐόντα, ἐπιμελὲς γὰρ δή μοι ἦν, εἰρόμην τοὺς ἄγχιστα οἰκέοντας τῆς λίμνης ὅκου εἴη ὁ χοῦς ὁ ἐξορυχθείς· οἱ δὲ ἔφρασάν μοι ἵνα ἐξεφορήθη. καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ᾔδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίων πόλι γενόμενον ἕτερον τι τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρδαναπάλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα ἐόντα μεγάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι, ἐπενόησαν κλῶπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὴ ὦν τῶν σφετέρων οἰκιῶν ἀρξάμενοι οἱ κλῶπες, ὑπὸ γῆν σταθμεώμενοι, ἐς τὰ βασιλήια οἰκία ὤρυσσον. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφερόμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅκως γένοιτο νύξ, ἐς τὸν Τίγριν ποταμόν, παραρρέοντα τὴν Νίνον, ἐξεφόρεον· ἐς ὃ κατεργάσαντο ὅ, τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὄρυγμα γενέσθαι· πλὴν οὐ νυκτὸς ἀλλὰ μετ᾽ ἡμέρην ποιεύμενον. ὀρύσσοντας γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους, ἐς τὸν Νεῖλον φορέειν· ὁ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἔμελλε διαχέειν.

Cuius in circuitu mensura trium millium & sexcentorum stadiorū est, schœnorum sexaginta, quanta videlicet ipsius Ægypti ad mare mensura est. Iacet autem stagnum longo situ aquilonem versus austrumque: altitudine, vbi eius profundissimum est, quinquaginta passuum. Quod autem manu facta sit ac depressa, indicat, quod in eius ferme medio stant duæ pyramides, quinquaginta passus ab aqua extantes, altero tanto 10 ædificii aquis tecto. Super quarum vtraque lapideus est colossus in solio sedens: ita pyramides sunt centum passuum. Centum autem [1] iusti passus sunt stadium vnum [2] sex iugerum. Passus, inquam, mensuræ sex pedum, siue quatuor cubitorum: pedes autem, quatuor palmorum: cubiti vero, sex palmorum. Aqua stagni natiua non est, vtpote solo illo admodum arido, sed e Nilo deriuata, sex mensibus in stagnum fluens, totidem retro in Nilum refluens. Illis 20 que sex mensibus quibus effluit, [3] augens regium fiscum talentis argenti singulis, in singulos dies, prouentu piscium, quum influit, viginti mnis. Hoc stagnum dicebant etiam indigenæ euadere in Syrtin Africæ, perforato sub terram meatu in mediterranea [4] Hesperiam versus, secundum montem Memphi imminentem. Verum quum humū e lacu egestam nusquam viderem (hoc enim mihi indagare curæ erat) percontabar proximos accolarum vbinam esset humus illinc defossa. [5] Illi dicere 30 fuisse deportatam, facile id mihi persuadentes: quippe qui simile quiddam factum esse apud Ninum vrbem Assyriorum auditu cognoueram. Siquidem fures quidam magnam vim pecuniæ Sardanapali, qui Nini rex erat, in thesauris subterraneis abstrusam, compilare quum constituissent, a suis domibus fodere exorsi sunt, dimensi viā sub terra ad regias ædes, eamque humum e cuniculis effossam, vbi nox aderat, in flumen Tigrim (qui Ninum præterfluit) 40 exportabant, donec id quod optabant perfecere. Eodem modo audiui in Ægypto hanc alteram fuisse factam lacunam, præterquam quod non noctu hæc, sed interdiu est facta. Ægyptios enim humū quam effodiebant, in Nilū extulisse, quam ille acceptam dissiparet.

CL

1 *Videtur respondere hæc Græca phrasis Gallicæ.* 2 Sex plethrorum. *Id est, centum pedum.* 3 In regium fiscum talenta argenti singula singulis diebus ex prouentu piscium persoluit: quum influit, viginti minas. 4 Occidentem versus 5 At illi quonam esset deportata, mihi exposuerunt.

Et hic

Et hic quidem lacus ita fertur fuisse depressus. Duodecim autem reges

CLI

quum iuste degerent, ac stato tempore in templo Vulcani sacrificassent, & vltimo die festo libaturi essent, porrexit eis pontifex aureas phialas, quibus libare consueuerant, aberrans numero, duodecim videlicet viris vndecim phialas. Ibi PSAMMITICHVS, qui postremus eorum stabat, quum non haberet phialam, detractam sibi æream galeam tenuit, libauitque. Ferebant autem & ceteri omnes reges, & tunc quoque gestabant galeas. Nec tum quidē dolo malo Psammitichus galeam tenuit. [1] Ceteri tamen id consulto factum esse a Psammitichō existimantes, & in memoriam redeuntes, oraculum ipsis esse redditum, qui ærea in phiala libasset, eum solum regem Ægypti futurum, non censuerunt quidem æquum esse Psammitichum morte mulctari, postquam [2] rimando compererunt non id illum fecisse industria: sed maxima potentiæ suæ parte exutum in palustria relegandum, ne illinc egressus, ceteræ Ægypto se immisceret.

CLII

Hunc Psammitichū, [3] quum Sabacum Æthiopem, qui patrem eius Necon interemerat, fugisset in Syriam, postquam Æthiops ex insomnii visione abiit, reduxerunt ii Ægyptii qui sunt [4] e tribu Saitana. Deinde quum regnaret vna cum vndecim regibus, contigit ei vt fugeret iterum propter illam galeam in paludes. Igitur intelligens quam ignominiose tractatus ab illis esset, statuit vltum ire qui ipsum persequuti essent. Itaque ex oraculo Latonæ, quod in vrbe Buti apud Ægyptios veracissimum est, ad quod ipse miserat, redditum est responsum, affuturam vltionem ei è mari viris æreis [5] existentibus. Quod responsum ei magnam incredulitatem offudit, viros æreos ipsi in auxilium venturos. Non longo tempore interiecto, Iones quosdam & Cares prædandi gratia nauigantes, necessitas compulit applicare ad Ægyptum. Hi quum in terram exissent ære armati, Ægyptiorum quidam nuncium fert Psammiticho ad paludes: & quia nunquam viderat aliquos ære armatos, ait, egressos è mari æreos viros campestria populari. Ille agnoscens oraculum esse perfectum, amicitiam cum Ionibus

ἡ μέν νυν λίμνη αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι. Τῶν δὲ δυώδεκα βασιλέων δικαιοσύνῃ χρεωμένων, ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὁ ἀρχιρεὺς ἐξένεικέ σφι φιάλας χρυσέας, τῇσί περ ἐώθεσαν σπένδειν (ἁμαρτὼν τοῦ ἀριθμοῦ) ἕνδεκα, δυώδεκα ἐοῦσι. ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε φιάλην ὁ ἔσχατος ἑστεὼς αὐτέων Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην ἐοῦσαν χαλκέην, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυ- 10 νέας γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐφόρεόν τε βασιλῆες, καὶ [τότε] ἐτύγχανον τότε ἔχοντες. Ψαμμίτιχος δέ νυν [μέν νυν] οὐδενὶ δολερῷ νόῳ χρεώμενος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν φρενὶ λαβόντες τό, τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμιτίχου, καὶ τὸ χρηστήριον, ὅτι ἐκέχρηστό σφι, τὸν χαλκέῃ σπείσαντα αὐτῶν φιάλῃ, τοῦτον βασιλέα ἔσεσθαι μοῦνον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέντες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμμίτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιῆς προνοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἕλεα ἔδοξέ σφι διῶξαι, 20 ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμεως· ἐκ δὲ τῶν ἑλέων ὁρμεώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ. Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον πρότερον φεύγοντα τὸν Αἰθίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα 95 Νεκῶν [ἑκὼν ἀπέκτ.] ἀπέκτεινε, τοῦτον φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθη ἐκ τῆς ὄψεος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ τοῦ Σαΐτεω εἰσί. μετὰ δὲ, βασιλεύοντα τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἕνδεκα βασιλέων, καταλαμβάνει μιν διὰ τὴν κυνέην φεύγειν [φεύγει] ἐς τὰ ἕλεα. ἐπιστάμενος ὦν ὡς 30 περιυβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπενόεε τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δέ οἱ ἐς Βουτοῦν πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοισί ἐστι μαντήιον ἀψευδέστατον, ἦλθε χρησμὸς, ὡς τίσις ἥξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκέων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ τῷ μὲν δὴ ἀπιστίη μεγάλη ὑπεκέχυτο, χαλκέους οἱ ἄνδρας ἥξειν ἐπικούρους· χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, ἀναγκαίη κατέλαβε Ἴωνάς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας, κατὰ ληΐην ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι ἐς Αἴγυπτον· ἐκβάντας δὲ ἐς γῆν, καὶ ὁπλισθέντας 40 χαλκῷ, ἀγγέλλει τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἕλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμμιτίχῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἄνδρας ὁπλισθέντας) ὡς χάλκεοι ἄνδρες ἀπιγμένοι ἀπὸ θαλάσσης λεηλατεῦσι τὸ πεδίον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον ἐπιτελεύμενον, φίλα τε τοῖσι Ἴωσι

1 At illi mente comprehenso facto Psammitichi, atque oraculo ipsis reddito. *Vel, Quum Psammitichi factum & sibi redditum oraculum apud se considerassent.* 2 Quæstione habita comper. 3 Quū Sab. Æth. antea fugiens. qui patr. eius N. interemerat, in Syriam venisset, postq. *Sed vulgatam lect. ἑκὼν sequendo, interpretandum esset*, qui patrem eius volens interemerat. *id est*, non per imprudentiam. 4 E præfectura 5 Repente apparentibus. *Vel, In conspectum venientibus.*

καὶ Καρσὶ ἐπικαλέεται· καί σφεας, μεγάλα ὑπισχνεόμενος, πείθει μετ' ἑωυτοῦ γίνεσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ' ἑωυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, καταιρέει τοὺς βασιλέας.

Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίησε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον ἄνεμον τετραμμένα· αὐλήν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται ἐπεὰν φανῇ ὁ Ἆπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυλαίων, πᾶσάν τε περίστυλον ἐοῦσαν, καὶ τύπων πλέην. ἀντὶ δὲ κιόνων, ὑπεστᾶσι κολοσσοὶ δυώδεκα πήχεες τῇ αὐλῇ. ὁ δὲ Ἆπις κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶ Ἔπαφος. Τοῖσι δὲ Ἴωσι καὶ τοῖσι Καρσὶ τοῖσι συγκατεργασαμένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντος· τοῖσι οὐνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. τούτους τε δή σφι τοὺς χώρους δίδωσι, καὶ τἆλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέδωκε. καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεσθαι. ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν, οἱ νῦν ἑρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἴωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους τοὺς χώρους οἴκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χῶροι πρὸς θαλάσσης ὀλίγον ἔνερθε Βουβάστιος πόλεος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλεομένῳ στόματι τοῦ Νείλου· τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἄμασις ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκισε ἐς Μέμφιν, φυλακὴν ἑωυτοῦ ποιεύμενος πρὸς Αἰγυπτίων. τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοισι, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμιτίχου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλόγλωσσοι κατοικίσθησαν. ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώρων, ἐν τούτοισι δὴ οἵ τε ὁλκοὶ τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος μέν νυν οὕτω ἔσχε Αἴγυπτον.

Τοῦ δὲ χρηστηρίου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνήσθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς ἀξίου ἐόντος ποιήσομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐστὶ μὲν Λητοῦς ἱρόν, ἐν πόλι δὲ μεγάλῃ ἱδρυμένον, κατὰ τὸ Σεβεννυτικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέοντι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὔνομα δὲ τῇ πόλι ταύτῃ, ὅκου τὸ χρηστήριόν ἐστι, Βουτώ, ὡς καὶ πρότερον οὐνόμασταί μοι. ἱρὸν δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος. καὶ ὅ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρηστήριον ἔνι, αὐτός τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προπύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. τὸ δέ μοι τῶν φανερῶν ἦν θαῦμα μέγιστον παρεχόμενον,

& Caribus facit: eosque magnis pollicitationibus hortatur ad secum manendum. Vbi persuasit, ita demum vna cum iis Ægyptiis qui secum sentiebant, cumque auxiliariis, reges sustulit.

CLIII Omni potitus Ægypto, fecit in Memphi tum Vulcano vestibula ad ventum austrum vergentia, tum eregione vestibulorum aulam Api, (in qua Apis educatur, quū apparuerit) vndiq; columnis cinctam, ac figuris refertam: in qua aula stant loco columnarum colossi duodenûm cubitorū: Apis autē Græca lingua Epaphus est.

CLIV His Ionib⁹ Caribusq;, quibus fuerat vsus adiutoribus, Psammitichus dedit ad habitandum posita altrinsecus prędia, Nilo medio dirempta, quibus nomen impositum est Castra. Et cum hæc eis loca dedit, tum vero cetera quæ fuerat pollicitus repræsentauit. Pueros quinetiam Ægyptios commisit lingua Græca imbuendos, à quibus linguam Græcam edoctis oriundi qui nunc in Ægypto interpretes sunt. Incoluerunt autem Iones & Cares diu hæc loca [1] contra mare, aliquantulum supra vrbem Bubastin, ad ostium Nili quod dicitur Pelusiacum sita. Vnde postea Amasis rex Memphin eos transtulit, in sui tutelam aduersus Ægyptios. Post sedes ab istis in Ægypto collocatas, Græci cum illis ita commercium habuerunt, & nos res in Ægypto gestas, à Psammiticho rege exorsi, & quæ deinceps extiterunt, omnia sine ambiguitate nota habemus. Hi enim primi Ægyptum, qui diuersæ linguæ essent, incoluerunt. Atque vnde demigrarunt illuc, [2] & vestigia naualium, & domorum rudera, ad meam vsque ætatem ostendebantur. Atque hunc quidem in modum Psammitichus Ægypto potitus est.

CLV ¶ De oraculo autem quod est in Ægypto, cum feci multa verba, tum faciam, vtpote de re memoratu digna. Est enim oraculum hoc in Ægypto, sacrum Latonæ, positum in magna vrbe cui nomen est (vt superius à me dictum est) Buto, contra ostium Nili quod Sebennyticum appellatur, à superiori parte maris flumen subeuntibus. In hac vrbe templa sunt Apollinis Dianæque. Et illud Latonæ in quo redduntur oracula, grande est, & porticum habens decem passibus sublimem. Vbi quid mihi ex iis quæ in aperto erant, maximo miraculo fuerit,

1 Propemodum ad mare, infra vrbem Bub. 2 Et canales quibus deducebantur naues,

referam:

referam: Est in hoc fano Latonæ, delubrum ex vno factum lapide, cuius parietes æquali celsitudine ad longitudinem quadragenûm cubitorum: cuius lacunari pro tecto impositus est alius lapis quatuor cubitorum per oras crassitudinis. CLVI Itaque eorum quæ circa templum hoc sunt in propatulo positorum, admirabilissimum apud me fuit id delubrum. Secundo loco insula quę vocatur Chemmis, in lacu profundo ac spatioso sita propter templum quod Buti est: quæ insula ab Ægyptiis fertur innare. Ego tamen eam neque innantem vidi, neque se mouentem: & hoc audire admiratus sum, si verum est insulam natare posse. In hac igitur templum Apollinis magnum est, & aræ trifarie extructæ, & palmæ frequentes enatæ: aliæque partim fructiferæ, partim steriles arbores. Cur autem ea innatans sit, hanc Ægyptii rationem reddunt: quod Latona (quæ ex octo numinibus quæ prima extiterunt, vnum est) quum in vrbe Buti, vbi hoc eius oraculum est, habitaret: Apollinem ab Iside sibi commendatum, occultauit in hac insula nondum innatante, ac sospitem reddidit: quo tempore Typhon omnia indagans vt Osiris filium inueniret, aduenisset. Nam Apollinem & Dianam aiunt Dionysi & Isidis filios esse: Latonam vero, nutricem horum ac liberatricem. Et Apollo quidem Ægyptiace Orus dicitur: Ceres autem Isis, Diana vero Bubastis. Atque hinc solum non aliunde Æschylus Euphorionis filius, rapuit quod dicam: vt solus[1] omnium qui poetæ dicuntur, fecerit Dianam Cereris filiam, ideoque insulam redditam esse natantem. Hæc illi sic aiunt. CLVII Psammitichus vero in Ægypto quatuor & quinquaginta regnauit annos: per quorum vndetriginta magnam Syriæ vrbem obsidens oppugnauit, donec expugnauit. Hæc est Azotos, quæ diutissimam inter omnes vrbes (*duntaxat* quas nouimus) sustinuit obsidionem. CLVIII ¶ Psammitichi filius qui regnum Ægypti suscepit, extitit Necvs, qui fossam ad rubrum mare ferentē primus aggressus est, quam Darius Perses secundo loco depressit, longitudinis quidem quatuor dierum nauigationis, latitudinis, vt per eam duæ possent simul agi triremes. Aqua quæ in hanc è Nilo deducitur, paulo supra Bubastin vrbem,

1 Omnium superioris ætatis poetarum,

φράσω. ἔστι ἐν τῷ τεμένεϊ τούτῳ Λητοῦς νηὸς, ἐξ ἑνὸς λίθου πεποιημένος, ἔς τε ὕψος, καὶ ἐς μῆκος· καὶ τοῖχος ἕκαστος τούτοισι ἴσος. τεσσαράκοντα πηχέων τουτέων ἕκαστόν ἐστι. τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λίθος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. 96 Οὕτω μέν νυν ὁ νηὸς τῶν φανερῶν μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱερόν ἐστι θαυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμις καλεομένη· ἔστι μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατέῃ, κειμένη παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερὸν, λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων αὕτη ἡ νῆσος εἶναι πλωτή. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε πλέουσαν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον. τέθηπα δὲ ἀκούων εἰ νῆσος ἀληθέως ἐστὶ πλωτή. ἐν δὴ ὦν ταύτῃ νηός τε Ἀπόλλωνος μέγας ἔνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύαται. ἐμπεφύκασι δ' ἐν αὐτῇ φοίνικες συχνοὶ, καὶ ἄλλα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφορα πολλά. λόγον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, φασὶ εἶναι αὐτὴν πλωτήν· ὡς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ ἐούσῃ πρότερον πλωτῇ, Λητὼ, ἐοῦσα τῶν ὀκτὼ θεῶν τῶν πρώτων γενομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλι, ἵνα δή οἱ τὸ χρηστήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακαταθήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλωτῇ λεγομένῃ νήσῳ· ὅτε τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριδος τὸν παῖδα. Ἀπόλλωνα δὲ, καὶ Ἄρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας. Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὦρος· Δημήτηρ δὲ, Ἶσις· Ἄρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίωνος ἥρπασε τὸ ἐγὼ φράσω, μοῦνος δὴ ποιητέων τῶν προγενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἄρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δήμητρος, τὴν δὲ νῆσον, διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι. Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσαρα καὶ πεντήκοντα ἔτεα. τῶν τὰ ἑνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζωτον, τῆς Συρίης μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπολιόρκεε, ἐς ὃ ἐξεῖλε· αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἁπασέων πολίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκεομένη ἀντέσχε, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμιτίχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου, ὃς τῇ διώρυχι ἐπεχείρησε πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ· τὴν Δαρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκός ἐστι πλόος ἡμέραι τέσσερες· εὖρος δὲ ὠρύχθη, ὥστε τριήρεας δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν. ἦκται δὲ κατύπερθε ὀλίγον Βουβάστιος πόλιος

παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν. ἐσέχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὤρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τεῖνον ὄρος, ἐν τῷ αἱ λιθοτομίαι ἔνεισι. τοῦ ὦν δὴ οὔρεος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρεην ἦκται ἡ διῶρυξ ἀπ᾽ ἑσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἠῶ, καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας φερούσας ἀπὸ τοῦ οὔρεος πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὴ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον ἐκ τῆς Βορηΐης θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐς τὴν Νοτίην (ἀπὸ τῆς) καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ Κασίου οὔρεος τοῦ οὐρίζοντος Αἴγυπτόν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰσὶ στάδιοι χίλιοι ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον. ἡ δὲ διῶρυξ πολλῷ μακροτέρη, ὅσῳ σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῶ βασιλέος ὀρύσσοντος, Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυώδεκα μυριάδες. Νεκῶς μέν νυν μεταξὺ ὀρύσσων ἐπαύσατο, μαντηΐου ἐμποδίου γενομένου τοιοῦδε, τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεξεργάζεσθαι. βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ σφίσι ὁμογλώσσους. Παυσάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ Νεκῶς, ἐτράπετο πρὸς στρατηΐας· καὶ τριήρεες αἱ μὲν ἐπὶ τῇ Βορηΐῃ θαλάσσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ᾽ ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὁλκοὶ ἐπίδηλοι. καὶ ταύτῃσί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύροισι πεζῇ ὁ Νεκῶς

97 συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε. μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίης ἐοῦσαν μεγάλην εἷλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργασάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχίδας τὰς Μιλησίων. μετὰ δέ, ἑκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάντα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμι παραδοὺς τὴν ἀρχήν. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἠλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες δικαιότατα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων· καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ᾽ ἂν τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευρεῖν. ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἠλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπικοίατο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἠλείων, λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας ποιέειν περὶ τὸν ἀγῶνα. ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἥκειν ἐπιμαθησόμενοι εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύ-

iuxta oppidum Arabiæ Patumon deducitur, euadens in mare rubrum. Initium fodiendi sumptum est à planitie Ægypti, Arabiam versus. Nam quæ supra planitiem sunt[1] continens prope Memphin occupat mons, in quo lapidicinæ sunt. Itaque ad huius montis ima ducta est fossa ab occidente orientem versus longo tractu: & deinde pertingit diuortio montis tenus (quod diuortium ad meridiem & ventum austrum fert) in sinum Arabicum. Quà igitur breuissimus tractus & maxime compendiarius est à mari septentrionali ascensus ad australe, quod idem rubrum vocatur, à monte Casio, qui Ægyptum Syriamque disterminat, stadia mille sunt in Arabicum sinum. Et hoc quidem breuissimum est: verum fossa multo longior, scilicet quanto est[2] confragosior. In qua fodienda sub rege Neco centum viginti millia Ægyptiorum perierunt. Inque eius medio opere Necus destitit, hoc[3] interpellatus oraculo, eum id opus barbaro præmunire. Ægyptii autem barbaros omnes vocant qui non ipsorum lingua loquuntur. Supersedens

CLIX

itaque à facienda fossa Necus,[4] ad militum copias se conuertit, atque ad classes quæ partim in mari septentrionali, partim in sinu Arabico ad rubrum mare sunt ædificatæ: quarum adhuc[5] vestigia naualium ostendunt. Et classibus quidem Necus, dum opus fuit, est vsus. Terrestri autem acie congressus cum Syris in Magdolo, victoria potitus est, & post prœlium, Cadyti, magna Syriæ vrbe.[6] In vestitu autem curiosus quum fuisset, illum Apollini dicatum ad Branchidas Milesiorum misit. Hic perfectis decem & septem imperii sui annis decessit, tradito imperio PSAMMI filio suo. Eo apud Ægyptum re-

CLX

gnante, nuncii Eleorum aduenerunt, iactantes à se in Olympia iustissimum[7] ac maximum inter mortales propositum esse certamen, rati ne Ægyptios quidem hominum sapientissimos aliquid vltra hæc esse inuenturos. Isti vbi in Ægyptum peruenerunt, eaque exposuerunt quorum gratia venerant, rex conuocauit ex Ægyptiis eos qui sapientissimi haberentur. Qui quum conuenissent, & Eleos audissent omnia commemorantes quæ par erat ab eis fieri in edendo certamine, & se venisse dicentes sciscitatum num quid possent

1 Contiguus 2 Obliquior. 3 Impeditus. *Vel, Reuocatus.* 4 Ad bellicas copias & triremes partim in m. sept. 5 Canales quibus deducebantur naues, *vt paule ante. Alii naualia interpret.* 6 Eum autem vestitum quo vsus erat quum ista conficerentur, missum ad Branchidas Milesiorum, Apollini dicauit. Postea vero decem & septem omnino annos quum imperasset, decessit, trad. 7 Ac optima ratione præter omnes mortales

Ægyptii

Ægyptii reperire iustius, habito inter se
consilio, interrogarunt Eleos nunquid
apud eos certarent ciues. Et illis respon-
dentibus, sine discrimine & suorum &
ceterorum Græcorum, cuicunque vo-
lenti certare fas esse. Atqui, inquiunt, il-
los quum tale certamẽ proponerent, ab
omni iure[1] excedere. Nullo etenim pa-
cto posse fieri quin conciui pugnanti ci-
ues fauerent, facientes iniuriam hospiti.
Sed si vellent iustũ proponere certamẽ,
& si eius gratia venissent in Ægyptum,
iusserunt hospitibus ponere certamen,
nullo Eleorum certare permisso. Hæc
CLXI Ægyptii Eleis subiecerunt. ¶ Psammis
autem, quum sex tantum regnasset an-
nos in Ægypto, facta in Æthiopiam
expeditione, mox vita defunctus est.
Cuius regnum APRIES filius accepit,
qui secundum Psammitichum auum
suum, fortunatissimus extitit omnium
ad eam ætatem regum, quinque & vi-
ginti dominatus annos. Quod intra tẽ-
pus & bellum Sidoni intulit, & cum
Tyro pugna nauali dimicauit. Sed
quum calamitas eum maneret, conti-
git ea occasione quam ego pluribus,
dum res Libycas exequar, exponam,
paucis contentus impræsentiarum. Quũ
aduersus Cyrenæos Apries exercitũ mis-
so magnam cladem accepisset, id ei im-
putantes Ægyptii rebellauerunt, opina-
ti se ab illo in apertam perniciem fuisse
dimissos: vt his internecione deletis, i-
pse ceteris Ægyptiis imperitaret securi-
us. Hęc perquam grauiter ferentes tum
ii qui redierunt, tum eorum qui interie-
CLXII rant amici, ingenue desciuerunt. Id
vbi resciuit Apries, mittit ad eos verbis
sedandos Amasin. Qui quum peruenis-
set, reprehendensque dissuaderet ne ta-
lia facerent, quidam Ægyptiorum ei à
tergo stans galeam circundat, eaque cir-
cundata, inquit se illam ob regnum im-
posuisse. Neque hoc eo inuito factũ fuit,
vt ostendit. Nam simulatque ab iis qui
desciuerãt Ægyptiis declaratus est rex,
sese apparabat tanquã aduersus Aprien
moturus. His cognitis Apries mittit ad
Amasin ex iis qui secum erãt Ægyptiis,
spectatum quendam hominem nomine
Patarbemin, iussum vt ad se viuũ Ama-
sin perduceret. Hic vbi peruenit, A-
masin ad se vocat.[2] Amasis (sedebat autẽ
in equo ad suos cohortandos, insolẽter)
stolide iubet hũc ad se adducere Apriẽ,

Αἰγύπτιοι τοῦτον δικαιότερον ἐπεξευρεῖν. οἱ δὲ, βου-
λευσάμενοι, ἐπειρώτων τοὺς Ἠλείους εἴ σφι οἱ πο-
λιῆται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ ἔφασαν καὶ σφέων καὶ ἄλ-
λων Ἑλλήνων ὁμοίως τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγω-
νίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἔφασαν σφέας οὕτω τιθέν-
τας, παντὸς τοῦ δικαίου ἡμαρτηκέναι. οὐδεμίαν γὰρ
εἶναι μηχανὴν ὅκως οὐ τῷ ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσ-
θήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξεῖνον. ἀλλ' εἰ δὴ βούλον-
ται δικαίως τιθέναι, καὶ τούτου εἵνεκα ἀπικοίατο ἐς Αἴ-
10 γυπτον, ξείνοισι ἀγωνιστῇσι ἐκέλευον τὸν ἀγῶνα τι-
θέναι, Ἠλείων δὲ μηδενὶ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. ταῦ-
τα μὲν Αἰγύπτιοι Ἠλείοισι ὑπεθήκαντο. Ψάμ-
μιος δὲ ἓξ ἔτεα μοῦνον βασιλεύσαντος Αἰγύπτου,
καὶ στρατευσαμένου ἐς Αἰθιοπίην, καὶ μεταυτίκα τε-
λευτήσαντος, ἐξεδέξατο τὴν βασιληίην Ἀπρίης ὁ
Ψάμμιος. ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἑωυτοῦ προ-
πάτορα ἐγένετο εὐδαιμονέστατος τῶν πρότερον βα-
σιλήων, ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ εἴκοσι ἄρξας. ἐν τοῖσι ἐ-
πί τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλασε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ
20 Τυρίῳ. ἐπεὶ δέ οἱ ἔδεε κακῶς γενέσθαι, ἐγίνετο ἀ-
πὸ προφάσιος, τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν ἐν τοῖσι Λι-
βυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν τῷ
παρεόντι. ἀποπέμψας γὰρ στράτευμα ὁ Ἀπρί-
ης μέγα ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε.
Αἰγύπτιοι δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν
ἀπ' αὐτοῦ, δοκέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐ-
τοὺς ἀποπέμψαι ἐς φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων
φθορὴ γένηται, αὐτὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀ-
σφαλέστερον ἄρχῃ. ταῦτα δὲ δεινὰ ποιεύμενοι οὗτοί τε
30 οἱ ἀπονοστήσαντες, καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέ-
στησαν ἐκ τῆς ἰθέης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦ-
τα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Ἄμασιν καταπαύσοντα λόγοι-
σι. ὁ δὲ, ἐπεί τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰ-
γυπτίους, ταῦτα μὴ ποιέειν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις
Αἰγυπτίων ὄπισθε στὰς περιέθηκε οἱ κυνέην. καὶ περι-
τιθεὶς, ἔφη ἐπὶ βασιληίῃ περιτιθέναι. καί τῳ οὔκως ἀέ-
κουσιν ἐγίνετο τὸ ποιεύμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεί τε
γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπε-
στεῶτες, παρεσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην.
40 πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ' Ἄμα-
σιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑωυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ
οὔνομα ἦν Πατάρβημις, ἐντειλάμενος αὐτῷ, ζών-
τα Ἄμασιν ἀγαγεῖν παρ' ἑωυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος
ὁ Πατάρβημις, τὸν Ἄμασιν ἐκάλεε, ὁ δὲ Ἄμασις
(ἔτυχε γὰρ ἐπ' ἵππου κατήμενος) ἐπάρας ἀπε-
ματάισε· καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίῃ ἀπάγειν·

1 Aberrasse. 2 At Amasis (sedebat enim forte in equo) crure sublato pepedit, & illud Apriæ afferri iussit. *Ita Camerar. Afsertur & tertia interpretatio: sed Camerario assentior.*

ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἰέναι πρὸς αὐτόν. τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνασθαι ὡς ταῦτα πάλαι παρεσκευάζετο ποιέειν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς, καὶ ἄλλους ἄξειν. τὸν δὲ Πατάρβημιν ἔκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοέειν τὴν διάνοιαν· καὶ παρασκευαζόμενον ὁρέοντα σπουδῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλέϊ δηλῶσαι τὸ πρησσόμενον. ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην οὐκ ἔχοντα τὸν Ἄμασιν, οὐδένα αὐτῷ λόγον δόντα, ἀλλὰ περιθύμως ἔχοντα, περιταμεῖν προστάξαι αὐτοῦ τά τε ὦτα καὶ τὴν ῥῖνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἳ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἑωυτῶν οὕτω αἰσχρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὴ χρόνον ἐπισχόντες, ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἑτέρους, καὶ ἐδίδοσαν σφέας αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, ὥπλιζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους. εἶχε δὲ περὶ ἑωυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας, ἄνδρας ἐπικούρους τρισμυρίους. ἦν δέ οἱ τὰ βασιλήϊα ἐν Σάϊ πόλι μεγάλα ἐόντα, καὶ ἀξιοθέητα· καὶ οἵ τε περὶ τὸν Ἀπρίην ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἤϊσαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἔν τε δὴ Μέμφι πόλι ἐγίνοντο ἀμφότεροι, καὶ πειρήσεσθαι ἔμελλον ἀλλήλων. Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένεα. καὶ τούτων, οἱ μὲν, ἱρέες, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἑρμηνέες· οἱ δὲ, κυβερνῆται. γένεα μὲν Αἰγυπτίων τοσαῦτά ἐστι. οὐνόματα δέ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι αὐτῶν καλέονται μὲν Καλασίριές τε καὶ Ἑρμοτύβιες. ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί· κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυπτος ἅπασα διαραίρηται. Ἑρμοτυβίων μὲν οἵδε εἰσὶ νομοί· Βουσιρίτης, Σαΐτης, Χεμμίτης, Παπρημίτης, νῆσος ἡ Προσωπῖτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἥμισυ. ἐκ μὲν τουτέων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους ἐγένοντο, ἑκκαίδεκα μυριάδες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ' ἀνέωνται ἐς τὸ μάχιμον. Καλασιρίων δὲ οἵδε ἄλλοι νομοί εἰσι· Θηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Ταΐτης, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαιθίτης, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης· οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκέει, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων

(Margin: γρ. ὑποκρίνασθαι — γρ. τὰ πρησσόμενα. — 98 — γρ. ἄγοντα — γρ. ἐγένοντο. Line numbers 10, 20, 30, 40.)

& quum Patarbemis eum rogaret vt regem adiret, accitus, respondit se iamdudum dare operam vt id ageret: nec de seipso Aprien esse questurum. se enim illi præsto futurum & alios adducturum. Patarbemis non ignarus propositi illius, tum ex oratione tum ex apparatu quem videbat, statuit suę diligentiæ esse quamcelerrime regem rerum quæ agerentur facere certiorem. Huic redeunti, quod Amasin non adduceret, nullo verbo edito Apries ira percitus præcidi aures nasumque iussit. Id intuentes ceteri Ægyptii qui cum eo hactenus senserant, virum inter eos probatissimum ita fœde indigneque affectum, ne tantisper quidem differentes, ad ceteros transeunt, seseque Amasi tradunt. His quoque auditis Apries armatis auxiliariis (habebat autem auxiliariorum circa se ex Ionibus & Caribus triginta millia) in Ægyptios tendit. Erat autem ei regia in vrbe Sai ingens ac spectatu digna.[1] Itaque vtrique aduersus alteros Apriani & Amasiani in Memphi vrbe constiterunt, tentaturi pugnæ discrimen. Sunt autem in Ægypto septem hominum genera: quorum alii sunt sacerdotes, alii qui pugnatores appellantur, alii bubulci, alii subulci, alii institores, alii interpretes, alii gubernatores nauales. Tot sunt Ægyptiorum genera, à suo quodq; artificio appellata: sed pugnatores vocantur Calasiries, & Hermotybies, qui[2] harum regionum sunt: (nam in regiones distincta est omnis Ægyptus.) Hermotybiorũ quidem hæ sunt plagæ, Busiritana, Saitana, Chemmitana, Papremitana, insula Prosopitis, quæ vocatur Natho ex dimidia parte. Ex his tractibus Hermotybies, quum plurimi, centũ ac sexaginta millia sunt: quorum nemo quippiã opificii quæstuarii didicit, sed omnes rei militari vacant. Calasirium hæ aliæ plagæ sunt, Thebana, Bubastiana, Aphthitana, Tanitana, Mendesia, Sebennitana, Athribitana, Pharbæthitana, Thmuitana, Onuphitana,[3] Anysia, Myecphoritana. Hæc tribus insulam incolit ex aduerso Bubastis vrbis. Hæ tribus Calasirium,

(Margin: CLXIII, CLXIV, CLXV, CLXVI)

1 Apries igitur in Ægyptios, Amasis in externos tendebat. Quumque Memphin vtrique peruenissent, tentare pugnæ discrimen parabant. Ceterum sunt & in *Ad verbum, Mutuo alter alterum experturus erat, vel, experiri parabat. Potest etiam verti non male fortasse, cum Valla,* Apriani & Amasiani. 2 Harum præfecturarum sunt. (nam in præfecturas distincta est omnis Ægyptus) Hermotybiorum quidem hæ sunt præfecturæ. *Et paulo post,* Ex his præfecturis, *pro* Ex his tractibus. *Item paulo post* Præfecturæ, *pro* Plagæ, *&* *pro* Tribus, *nisi quis malit vocem Græcam nomos vbique retinere.* 3 Anytia,

qui dum

qui dum quoad possunt plurimi coguntur, ducenta quinquaginta millia virorum sunt: quibus nec ipsis licet vlli artificio operã dare, sed solũ rei militari, filio discenti à patre. CLXVII Hoc ab Ægyptiis ne mutuati sint Græci non possum pro certo diiudicare, quum videam & apud Scythas Persasque & Lydos, denique apud omnes fere barbaros haberi pro ignobilioribus ciuibus eos qui artificia discunt, eorumque liberos: generosiores autem eos qui à manuariis operibus abstineant, præsertim qui [1] cessent ob bellum. Hoc itaque cum ceteri Græci didicerunt, tum præcipue Lacedæmonii. [2] Corinthii quoque minimi faciunt opifices. CLXVIII His solis Ægyptiorum præter sacerdotes, hoc eximii honoris habebatur, vt singulis duodecim aruræ essent exemptæ & immunes. est autem arura centum cubitorum Ægyptiorum quoquouersus. Ægyptius vero cubitus Samio par est. Hæc tamen vniuersis exempta erant: istis vero per vices in orbem fruebantur, & nunquam iidem. Calasirium milleni & Hermothybium, alii totidem circa regem fungebantur annuo satellitum munere. Istis præter aruras dabantur viritim hæc alia, panis tosti pondo quinæ mnæ, carnis bubulæ binæ, vini [3] sextarii quaterni. Hæc assidue satellitibus præbebantur. CLXIX Vbi igitur ediuerso venientes, Apries cum auxiliariis, Amasis cum vniuersis Ægyptiis in vrbem Memphin peruenere, congressi sunt. Et peregrini quidem egregie pugnauerunt, tamẽ quod erant multo inferiores numero, victi sunt. Fertur Apries ea fuisse persuasione, [4] vt nullus neque deorum neque hominum posset sibi adimere regnum: adeo videbatur sibi illud stabilisse. Et tamen tunc congressus, prœlio fugatus est, viuusque captus ad vrbem Saim ductus est in ædes quæ ipsius antea fuissent, tunc autem Amasis regia. Ibiq; [5] quamdiu in regia pascebatur, eum Amasis honeste asseruauit. Tandem incusantibus Ægyptiis non iuste agere qui suum & ipsorum inimicissimum aleret, ita illis Aprien tradidit. Eum isti vbi strangulauere, paternis in monumẽtis sepelierũt, quæ sunt in templo Mineruæ, proxime [6] cœnaculum ad læuam manũ intranti.

εἰσὶ γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους ἐγένετο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν. τούτοισι οὐκ ἔξεστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μοῦνα, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενοι. (γρ. ἐκλεκόμενοι) Εἰ μέν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρῖναι· ὁρέων καὶ Θρήικας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυδοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμοτέρους τῶν ἄλλων ἡγεομένους πολιητέων τοὺς τὰς τέχνας μανθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων. τοὺς δὲ ἀπαλλαγμένους τῶν χειρωναξιέων, γενναίους νομίζοντας εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. μεμαθήκασι δ' ὦν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς χειροτέχνας. Γέρεα δέ σφι ἦν τάδε ἐξαραιρημένα μούνοισι Αἰγυπτίων πάρεξ τῶν ἱρέων· ἄρουραι ἐξαίρετοι δυώδεκα ἑκάστῳ ἀτελέες. ἡ δὲ ἄρουρα ἑκατὸν πηχέων ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντῃ. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασι ἦν ἐξαραιρημένα. τάδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρπεῦντο, καὶ οὐδαμὰ ὡυτοί· Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα (γρ. ἑκατὸν). τούτοισι δ' ὦν τάδε πάρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδοτο ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστῃ· ὀπτοῦ σίτου σταθμὸς, πέντε μνέαι ἑκάστῳ, κρεῶν βοέων δύο μνέαι, οἴνου τέσσερες ἀρυστῆρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορέουσι ἐδίδοτο.
Ἐπεί τε δὲ συνιόντες, ὅ, τε Ἀπρίης, ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἄμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπίκοντο ἐς Μέμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθεϊ δὲ πολλῷ ἐλάσσονες ἐόντες, κατὰ τοῦτο ἑσσώθησαν. Ἀπρίεω δὲ λέγεται εἶναι ἥδε ἡ διάνοια, μηδ' ἂν θεόν μιν μηδένα δύνασθαι παῦσαι τῆς βασιληίης· οὕτω ἀσφαλέως ἑωυτῷ ἱδρύσθαι ἐδόκεε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἑσσώθη, καὶ ζωγρηθεὶς, ἀπήχθη ἐς Σάιν πόλιν, ἐς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία πρότερον ἐόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλήια. ἐνθαῦτα δὲ τέως μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιληίοισι, καί μιν Ἄμασις εὖ περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποιοῖ δίκαια τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἑωυτῷ ἔχθιστον, οὕτω δὴ παραδιδοῖ τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. οἱ δέ μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔθαψαν ἐν τῇσι πατρῴῃσι ταφῇσι. αἱ δέ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτάτω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. 99

1 Qui rei militari vacant. 2 At Corinthii minime contemptui habent opifices. *Intellige autem* Minime *vel pro* Non, *vel comparatiue pro* Minime omnium. 3 Ἀρυστῆρες, *ab aliis Cyathi: ab aliis notationem vocabuli sequentibus Haustus vel Haustra.* 4 Ne deum quidem vllum posse sibi adimere reg. 5 Aliquandiu quidem in regia nutritus fuit, & eum Amasis honeste obseruauit: vel, honesta obseruantia prosequutus est: vndẽ autem incusant. *Vel, ante ea quidem in regia nutriebatur: & eum Ama. honeste obseruabat: at postquam incusarunt Ægyptii, &c.* 6 Palatium

ἔθαψαν δὲ Σαΐται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βασιλέας ἔσω ἐν τῷ ἱρῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆμα ἑκαστέρω μέν ἐστι τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίεω καὶ τῶν τούτου προπατόρων. ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱροῦ, παστὰς λιθίνη μεγάλη, καὶ ἠσκημένη στύλοισί τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι, καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διξὰ θυρώματα ἕστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ἐξαγορεύειν τοὔνομα, ἐν Σάι, ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ὄπισθε τοῦ νηοῦ παντὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένεϊ ὀβελοὶ ἑστᾶσι μεγάλοι λίθινοι. λίμνη τε ἐστὶ ἐχομένη λιθίνῃ κρηπῖδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέγαθος (ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε) ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχοειδὴς καλεομένη. ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δείκηλα τῶν παθέων αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῦσι, τὰ καλέουσι μυστήρια Αἰγύπτιοι. Περὶ μέν νυν τούτων, εἰδότι μοι ἐπὶ πλέον ὡς ἕκαστα αὐτῶν ἔχει, εὔστομα κείσθω. καὶ τῆς Δήμητρος πέρι τελετῆς, τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφόρια καλέουσι, καὶ ταύτης μοι πέρι εὔστομα κείσθω, πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσίη ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦσαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιώτιδας γυναῖκας. μετὰ δὲ, ἐξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δωριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή. οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πελοποννησίων, καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες, διέσωζον αὐτὴν μοῦνοι. Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταραιρημένου, ἐβασίλευσε Ἄμασις, νομοῦ μὲν Σαΐτεω ἐών· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλεος, οὔνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατώνοντο τὸν Ἄμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιῇ μοίρῃ μεγάλῃ ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρότερον ἐόντα, καὶ οἰκίης οὐκ ἐπιφανέος. μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἄμασις οὐκ εὐγνωμοσύνῃ προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτὴρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτός τε ὁ Ἄμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἑκάστοτε ἐναπενίζοντο. τοῦτον κατ' ὦν κόψας, ἄγαλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποιήσατο, καὶ ἵδρυσε τῆς πόλεος ὅκου ἦν ἐπιτηδεότατον. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι φοιτέοντες πρὸς τὤγαλμα, ἐσέβοντο μεγάλως. μαθὼν δὲ ὁ Ἄμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιεύμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφηνε φὰς ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τὤγαλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμέειν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἤδη ὦν ἔφη λέγων ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπρηγέναι. εἰ γὰρ πρότερον

Marginal notes: γρ. τὸ πρὶν; γρ. ἀγνωμοσύνῃ

Nam Saitani [1] cunctos qui tribules eorum fuere reges, intra templum sepelierunt. Etenim Amasis monumētum [2] ex altera parte cœnaculi est quàm illud Apriæ eiusque progenitorum. In eiusdem templi aula hoc quoque est ingens cubiculum lapideum, tum columnis excultum, palmarum arbores imitantibus, tum alio sumptu. Intra id cubiculū gemini postes stant, in quibus vrna est. Sūt etiam sepulcra, (cuius nomen si nuncupauero hac in re, haud sancte fecero) apud Sain in templo Mineruæ post totū delubrum prope parietem: atque in fano stant ingentes obeli, lacusque contiguus lapidea crepidine adornatus, & circumquaque probe elaboratus, magnitudine (vt mihi videtur) quanta in Delo, qui dicitur trochoœdes. In hoc lacu imagines suorum quisque affectuū noctu faciunt, quæ vocāt Ægyptii mysteria: De quibus quum permulta ego norim, quo pacto se habeant singula, tamen absit vt proloquar. De Cereris quoq; initiatione, quam Græci thesmophoria vocant *à ferendis legibus*, absit vt eloquar, nisi quatenus sanctum est de illa dicere. Danai filiæ ritum hunc ex Ægypto attulerunt, eoque Pelasgicas feminas imbuerunt. Sed deinde omni Peloponneso à Doribus eiecta sedibus suis, ritus initiandi abolitus est, à solis Arcadibus (qui à Peloponnensibus non eiecti sunt, sed relicti) conseruatus. ¶ Aprie sublato, regnauit AMASIS è [3] tribu Saitana, & vrbe cui nomen est Siuph. Eum inter initia Ægyptii contemnere, nec vllius sane momenti ducere, vt qui plebeius fuisset, nec insigni familia ortus. Eos vero postea Amasis ad se solertia, non [4] asperitate, perduxit. Erant ei cum alia bona infinita, tum vero peluis aurea, in qua tam ipse quam omnes conuiuæ semper pedes abluebant: hanc ille confregit, ex eaque [5] dæmonis statuam fecit, & in appositissimo vrbis loco statuit: Ægyptii simulacrum adeuntes, magnopere venerari. Id Amasis fieri à popularibus edoctus, conuocatis Ægyptiis aperit, Ex illa pelui in qua primo Ægyptii euomere immingereque, & in qua pedes abluere consueßent, factum esse simulacrum quod tunc tantopere venerarentur. Itaque se aiebat perinde atque peluim esse factum: etsi enim antehac

CLXX CLXXI CLXXII

1 Cunctos ex ea præfectura reges 2 Longius quidem abest à palatio quā illud Apriæ eiusque progenitorum: est tamen & septo tēpli hoc quoq;, porticus lapidea & columnis ornata palmarū arb. imitant. & alio sumptu. In ipsa porticu geminæ stant fores, intra quas est conditorium. Sunt etiam sep. 3 Præfectura. *Vel, prouincia.* 4 *Non legit* εὐγνωμοσύνῃ *(vt in vulg. edit.) sed* ἀγνωμοσύνῃ, *vt in vet. cod.* 5 Numinis stat.

fuisset

fuisset plebeius, impræsentiarum tamen esse ipsorum regem, eoque iubere vt sibi honor haberetur atque reuerentia. Hunc in modum ad se traduxit Ægyptios, ita vt æquum censerent ei seruire.

CLXXIII Idem hoc vsus est in rebus agendis instituto: ab aurora vsquedum refertum esset forum, accurate negocia oblata agebat: deinde potabat, & inter compotores iocabatur, morionē agens ac scurram. Quibus rebus offensi amici, talibus cū verbis[1] castigabant, Rex, dicentes, non è dignitate tua degis, qui ad tantam te dimittis nequitiam. Nam deberes[2] augusto in solio sedens, auguste interdiu res administrare. ita & Ægyptii cognoscerent à magno sibi viro præsideri, & tu melius audires. Nunc haudquaquam facis è regia dignitate. His ille respondit, [3]arcus ab iis quorum sunt, quum est opus, intendi: eos, si semper intenti sint, ruptū iri, nec posse eis illos, quum indigeant, vti: ita & hominis institutum esse: si assiduo laborare studio, nec vllam partem ad lusum sibi indulgere velit, fore vt pedetentim aut mente captus sit aut membris. Quod ego intelligens, vtriq; rei tempus impertio. Hæc Amasis amicis respondit.

CLXXIV Etenim fertur Amasis, quum priuatus foret, fuisse potandi iocandique cum dicacitate studiosus, & vir neutiquam rerum agendarum anxius. Et quoties eum potantē ac se oblectantem necessaria defecissent, solitum circumeundo furari: & quum reposceretur ab iis qui dicerent eum ipsorum habere pecuniā, ac negaret, adduci solitum ad oraculum quodcunque eo in loco erat: & frequenter ab oraculis conuictum, frequenter absolutum. Postquam vero etiam assequutus est regnum, ista egit: quicunque dii eum furti absoluerant, horum templa neque curæ habuit, neque vlla re ad ornamentum donauit, neque adiens sacrificauit, tanquā nihil mererentur, quod redderent falsa responsa: qui autē eum[4] pronunciauerant furem, hos tanquam vere deos, nec mendacia reddentes oracula, maxime coluit.

CLXXV Præterea in Sai vestibulum Mineruæ fecit, opus admirandum, & longe superans cetera tum sublimitate tum magnitudine. tanta est vastitas lapidum atque substructionum. Quinetiam ingentes colossos, & immanes androsphingas ibidem posuit.

ἦεν δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρεόντι εἴη αὐτέων βασιλεύς· καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθέεσθαι ἑωυτὸν ἐκέλευε. τοιούτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχρῆτο δὲ καταστάσει πρηγμάτων τοιῇδε· τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ὅτευ πληθούσης ἀγορῆς, προθύμως ἔπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἔπινέ τε καὶ κατέσκωπτε τοὺς συμπότας· καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἀχθεσθέντες δὲ τούτοισι οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτεον αὐτὸν, τοιάδε λέγοντες, Ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεωυτοῦ προέστηκας, ἐς τὸ ἄγαν φαῦλον προάγων σεωυτόν. σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνὸν σεμνῶς θωκέοντα, δι' ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα. καὶ οὕτω Αἰγύπτιοί τ' ἂν ἐπιστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἄρχονται, καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποιέεις οὐδαμῶς βασιλικά. ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε αὐτοὺς, Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐντανύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγείη ἄν. ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρᾶσθαι. οὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδάσθαι αἰεὶ, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑωυτὸν ἀνιέναι, λάθοι ἂν ἤτοι μανεὶς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γενόμενος. τὰ ἐγὼ ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω. ταῦτα μὲν τοὺς φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἄμασις, ὅτε ἦν ἰδιώτης, ὡς φιλοπότης ἦν καὶ φιλοσκώμμων, καὶ οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνήρ· ὅκως δέ μιν ἐπιλείποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεια, κλέπτεσκε ἂν περιιών. οἱ δ' ἄν μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτερα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήιον, ὅκου ἑκάστοισι εἴη. πολλὰ μὲν δὴ καθηλίσκετο ὑπὸ τῶν μαντηίων, πολλὰ δὲ καὶ ἀπέφυγε. ἐπεί τε δὲ καὶ ἐβασίλευσε, ἐποίησε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν ἀπέλυσαν μὴ φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ φοιτέων ἔθυε· ὡς οὐδενὸς ἐοῦσι ἀξίοισι, ψευδέα τε μαντήια κεκτημένοισι· ὅσοι δέ μιν κατέδησαν φῶρα εἶναι, τούτων δὲ ὡς ἀληθέων ἐόντων καὶ ἀψευδέα μαντήια παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο. Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σάϊ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θωυμάσια οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάθεϊ, ὅσων τε τὸ μέγαθος λίθων ἐστὶ, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, κολοσσοὺς μεγάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκεας ἀνέθηκε.

[Margin: ἢ ἦν; 100; ἢ ἀπέφυγε]

1 Admonebant, Non teipsum recte regis, ò rex, qui &c. 2 Augustius augusto in solio sedens per totum diem res administr. 3 Qui arcum possident, quum illo opus habent, intendunt: postquam autem vsi sunt, remittunt. Nam si perpetuo intentus esset, frangeretur, vt, quum opus esset, vti iam illo non possent. Talem & hominis condicionem esse: si assidue seria tractare, nec vll.
4 *Ad verbum,* Constrinxerant. *id est,* Conuicerant.

λίθους τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέ-
γαθος ἐκόμισε. ἠγάγετο δὲ τουτέων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν
κατὰ Μέμφιν ἐουσέων λιθοτομιέων, τοὺς δὲ ὑπερμεγά-
θεας, ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλόον εἴκοσι ἡμερέ-
ων ἀπεχούσης ἀπὸ Σάιος. τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτέων,
ἀλλὰ μάλιστα θωυμάζω, ἔστι τόδε· οἴκημα μουνόλι-
θον ἐκόμισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκό- (ἐκόμιζον)
μιζε μὲν ἐπ᾽ ἔτεα τρία, δισχίλιοι δέ οἱ προσετετά-
χατο ἄνδρες ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνῆται.
τῆς δὲ στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἔξωθέν ἐστι, εἷς τε καὶ
εἴκοσι πήχεες· εὖρος δὲ, τεσσερεσκαίδεκα· ὕψος δὲ, ὀ-
κτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μουνολίθου
ἐστί. ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πηχέων, καὶ
πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δυώδεκα πηχέων· τὸ δὲ ὕψος, πέν-
τε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱροῦ κέεται παρὰ τὴν ἔσοδον. ἔσω
γάρ μιν ἐς τὸ ἱρὸν φασὶ τῶνδε εἵνεκα οὐκ ἐσελκύσαι·
τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτοῦ ἑλκομένης τῆς στέγης, ἀναστε-
νάξαι, οἷά τε χρόνου ἐγγεγονότος πολλοῦ, καταχθό-
μενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἄμασιν, ἐνθυμιστὸν ποιησάμε-
νον, οὐκ ἐᾶν ἔτι προσωτέρω ἑλκύσαι. ἤδη δέ τινες λέ-
γουσι ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ᾽ αὐτοῦ τῶν τις αὐτὸν
μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ ἐσελκυσθῆναι.
Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοισι ἱροῖσι ὁ Ἄμασις πᾶσι
τοῖσι ἐλλογίμοισι ἔργα τὸ μέγαθος ἀξιοθέητα. ἐν δὲ καὶ
ἐν Μέμφι, τὸν ὕπτιον κείμενον κολοσσὸν, τοῦ Ἡφαι-
στείου ἔμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε καὶ ἑβδομήκοντά εἰσι
τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βάθρῳ ἑστᾶσι, τοῦ αὐτοῦ ἐ-
όντος λίθου, δύο κολοσσοὶ, εἴκοσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἐ-
ὼν ἑκάτερος· ὁ μὲν, ἔνθεν, ὁ δ᾽ ἔνθεν τοῦ μεγάλου. ἔστι δὲ
λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σάι, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν
τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. τῇ Ἴσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱρὸν
Ἄμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδομήσας, ἐὸν μέγα τε καὶ ἀξιοθε-
ητότατον. Ἐπ᾽ Ἀμάσιος δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴ-
γυπτος μάλιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ
ποταμοῦ τῇ χώρῃ γενόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρης τοῖσι
ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἁπάσας
τότε δισμυρίας τὰς οἰκεομένας. νόμον τε Αἰγυπτίοισι
τόνδε Ἄμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύναι ἔτεος
ἑκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν
βιοῦται· μηδὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δι-
καίην ζόην, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος
λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθε-
το. τῷ ἐκεῖνοι ἐς αἰεὶ χρέωνται, ἐόντι ἀμώμῳ νόμῳ.

Alia quoque saxa prægrandia in apparatum comportauit, ducta partim è lapidicinis quæ iuxta Memphin sunt, partim vtique quæ maioris molis erant, ex vrbe Elephantina, quæ Sai distat viginti dierum nauigatione. Adhæc, quod non minime sed maxime omnium admiror, attulit ædificium ex solido saxo ab vrbe Elephantina, in quo afferendo triennium consumpserunt duo millia delectorum virorum, qui omnes erant gubernatores. Huius autem domus extrinsecus est vnius & viginti cubitorum longitudo: quatuordecim, latitudo: octo, sublimitas. Hęc est dimensio exterior tecti ex vno lapide. Introrsum autē [1] duodeuiginti & amplius cubitorum est longitudo: quinq;, sublimitas. Domus hæc ad ingressum tēpli collocata est. nā ob id aiunt in templū non fuisse pertractam, quod quum suspirasset architectus dum illa adueheretur, vtpote pertæsus diutini temporis operæ, [2] ea de re stomachatus Amasis, non permiserit hominē vlterius trahere. Nonnulli aiunt quendam ex iis qui vectibus lapidem agebant, ab illo fuisse oppressum, ideoque lapidem non introductū.

CLXXVI

Donauit præterea operibus ob magnitudinem spectaculo dignis cum alia templa insignia, tum in Memphi templum Vulcani, colosso supino ante illud posito, longitudinis quinque & septuaginta pedum. Superque idem pauimentum gemini colossi stant [3] ex Æthiopico lapide, vicenûm pedum magnitudinis, hinc & hinc magno illi assistentes: cuius instar est alter in Sai lapis, eodem habitu iacens. Illud etiam quod in Memphi est templum Isidis ingens & spectatu dignissimum, Amasis ædificauit.

CLXXVII

Sub Amasi rege dicitur Ægyptus fuisse maxime beata, in iis quę vel regioni ex flumine, vel hominibus ex regione proueniunt, & vrbes quæ incolerentur tunc, fuisse numero illic mille & viginti. [4] Amasis quoq; extitit qui legem hanc apud Ægyptios condidit, vt singulis annis apud prouinciarum præsides Ægyptii omnes demonstrarēt vnde viuerent: & qui aut hoc non faceret, aut non demonstraret sese legitime viuere, is morte afficeretur. Quam legem Solon ab Ægyptiis mutuatus, Atheniensibus tulit, quam illi, quod sit castissima, assidue vsurpant.

1 Duodeuiginti cubitorum, & digitorum xx est longitudo: latitudo vero, cubitorum duodecim: quinque, subl. 2 Hoc in religionem vertens Amas. 3 Ex eodem lapide, 4 Hic est autem Amasis qui legem hanc tulit, demonstrare vnum quemque apud præsidem cuiusque loci, vnde viuat: quod qui non fecerit, aut demonstrare vitę suæ rationem iustam non potuerit, hunc morte mulctandum. Solon autem Atheniensis sumptam hanc legem ex Ægypto Atheniensibus promulgauit, qua illi semper vsi sunt, lege sane inculpata. *Ita hunc locum vertit Budæus.*

CLXXIIX Amasis porro, quoniam Græcorum erat studiosus, cum alia in quosdam Græcos officia contulit, tũ iis qui in Ægyptum concederent, dedit facultatem Naucratin vrbe incolendi. Qui vero eorũ nollent illic habitare, sed nauigando negociari, fecit potestatem certis in locis aras & fana extruendi. Et maximũ quidem eorum fanum atq; [1] celeberrimum vocatur Græcum: ciuitates autem quæ cõmuniter illud extruxerunt, sunt, Ionum quidem, Chius, Teus, Phocæa, Clazomenę: Dorum autem, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus, Phaselis: Æolum vero, vna Mitylene. Harum ciuitatum hoc fanum est, & ab his præfecti emporii præbentur. Ceteræ ciuitates quæ consortes huius rei sunt, rei ad ipsos minime pertinentis consortes sunt. Separatim tamen ædificauerunt, Æginetæ quidẽ, Iouis: Samii autem, Iunonis: Milesii vero,

CLXXIX Apollinis fanum. Nam vetus emporium erat sola Naucratis: præter hoc in Ægypto aliud nullum. Quod si quis in aliud aliquod Nili ostium appulisset, is necesse habebat deierare se venisse inuitum, datoque iureiurando eadem naui ad Canobicum nauigare: &, si id minus per contrarios ventos posset, onera fluuialibus nauigiis circumagere lustrando Delta, donec perueniret Naucratin. ita Naucratis in honore

CLXXX erat. Iam vero quum Amphictyones templum quod nunc Delphis est, (quia illud prius sua sponte deflagrauerat) trecentis talentis construendum locassent, Delphi, quos quarta pars sumptus contingebat, circa ciuitates vagi, cum aliunde tum vero non minimum ex Ægypto retulerunt. nam Amasis quidem eis mille talenta aluminis, Græci autem qui Ægyptum incolebant, vicenas mnas

CLXXXI donauerunt. Cum Cyrenæis quoque Amasis amicitiam societatemque iniit, ita vt illinc vxorem etiam putaret sibi esse ducendam, siue feminæ Græcæ amore captus, siue alias ob beneuolentiam Cyrenæorum. Vxorem quam duxit, alii volunt filiam fuisse Batti, alii Arcesilai, alii Critobuli, inter suos populares viri spectati, nomine Ladicen: cum qua dum in toro cubaret, concumbere non poterat, quum tamen aliis mulieribus vteretur. Id quum diu fieret, ad eam Amasis, Tu vero, inquit, vxor veneficio me læsisti: ideoque nullo machinamẽto vales effugere

Φιλέλλην δὲ γενόμενος ὁ Ἄμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετεξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι. τοῖσι δὲ μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομένοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμοὺς καὶ τεμένεα θεοῖσι. τὸ μέν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ ὀνομαστότατον ἐὸν καὶ χρησιμώτατον, καλεύμενον δὲ Ἑλλήνιον, αἵδε πόλιές εἰσι αἱ ἱδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν, Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δωριέων δὲ, Ῥόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἁλικαρνασσὸς, καὶ Φάσηλις· Αἰολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τουτέων μέν ἐστι τὸ τέμενος τοῦτο. καὶ προστάτας τοῦ ἐμπορίου αὗται αἱ πόλιές εἰσι αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλλαι πόλιες μεταποιεῦνται, οὐδέν σφι μετεὸν μεταποιεῦνται. χωρὶς δὲ, Αἰγινῆται ἐπ᾽ ἑωυτῶν ἱδρύσαντο τέμενος Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἥρης· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλλωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπόριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο στομάτων τοῦ Νείλου ἀπίκοιτο, χρῆν ὀμόσαι, μὴ μὲν ἑκόντα ἐλθεῖν. ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηῒ αὐτῇ πλέειν ἐς τὸ Κανωβικόν. ἢ εἰ μή γε οἷά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀντίους πλέειν, τὰ φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βάρισι περὶ τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπίκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάντων τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἐόντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργάσασθαι (ὁ γὰρ πρότερον ἐὼν αὐτόθι, αὐτομάτως κατεκάη) τοὺς Δελφοὺς δὲ ἐπέβαλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλις, ἐδωτίναζον. ποιεῦντες δὲ τοῦτο, οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἠνείκαντο. Ἄμασις μὲν γάρ σφι ἔδωκε χίλια στυπτηρίης τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας. Κυρηναίοισι δὲ ἐς ἀλλήλους Ἄμασις φιλότητά τε καὶ συμμαχίην συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι * αὐτόθι, εἴτ᾽ ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως φιλότητος Κυρηναίων εἵνεκα. γαμέει δ᾽ ὦν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττεω, οἱ δ᾽ Ἀρκεσίλεω θυγατέρα, οἱ δὲ, Κριτοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὔνομα ἦν Λαδίκη. τῇ ἐπεί τε συγκλίνοιτο Ἄμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἷός τε ἐγίνετο. τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναιξὶ ἐχρᾶτο. ἐπεί τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγίνετο, εἶπε δὴ ὁ Ἄμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην, Ὦ γύναι, κατά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι οὐδεμίη μηχανὴ

* ἢ αὐτόθεν

[1] Maxime frequentatum. *Vel, Quæ maxime vtuntur.*

μὴ οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικῶν πασέων. ἡ δὲ Λαδίκη, ἐπείτε οἱ ἀρνευμένῃ οὐδὲν ἐγίνετο πρηύτερος Ἄμασις, εὔχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἤν οἱ ὑπ' ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἄμασις, (τοῦτο γάρ οἱ κακοῦ εἶναι μῆχος) ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν ἐς Κυρήνην. μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἄμασις. καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁκότε ἔλθοι Ἄμασις πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο· καὶ κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέπεμψε ἐς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος. ταύτην τὴν Λαδίκην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύθετο αὐτῆς ἥτις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα ἐς Κυρήνην. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἄμασις πέμψας ἐς τὴν Ἑλλάδα· τοῦτο μὲν, ἐς Κυρήνην ἄγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθηναίης, καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ, γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ, τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ' ἐς Σάμον τῇ Ἥρῃ, εἰκόνας ἑωυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἳ ἐν τῷ νηῷ τῷ μεγάλῳ ἱδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρις ἐμεῦ, ὄπισθε τῶν θυρέων. ἐς μέν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυτοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκεος· ἐς δὲ Λίνδον, ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Λίνδῳ τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας ἱδρύσασθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδρησκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἄμασις. εἷλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο ἐς φόρου ἀπαγωγήν.

quominus inter omnes mulieres teterrima pereas morte. Ladice, quum pernegando nihilo placatiorem redderet Amasin, vouit intra se Veneri, si ea nocte secum coiret Amasis, (hoc enim ipsius fuisse machinamentum aduersus illud malum) statuam Cyrenas se illi missuram. Concepto autem voto, coiit statim cum ea Amasis, ac deinceps quoties adiret, cum ea coibat: ac postmodũ eam perquam valde dilexit. Et Ladice votum deæ persoluit, facta statua Cyrenasque missa, quæ ad meam vsque memoriam incolumis erat, extra vrbem Cyrenensem posita. Hanc Ladicen Cãbyses, posteaquam Ægypto potitus est, cognito quænam esset, Cyrenas illæsam remisit. CLXXXII Donauit item Amasis dona quæ misit in Græciã: Cyrenas quidem, statuam Mineruæ inauratam, & sui imaginem pictura [1] adumbratam: Lindum autem, duo lapidea Mineruę simulacra, & thoracem lineum spectaculo dignũ: Samum vero, Iunoni bifarias sui imagines, quæ magno in templo erectæ erant post ianuas, ad meam vsq; ætatem. Samum quidẽ, propter hospitium quod inter ipsum erat & Polycratem Æacis filium: Lindum autem, nullius hospitii gratia, sed quia templum quod Lindi est, Mineruæ feruntur extruxisse Danai filiæ, [2] postquam agnitæ sunt quum filios Ægypti fugerent. Hæc quidem donaria dedicauit Amasis, primusque mortalium Cyprum cepit, tributariamque fecit prouinciam.

1 Ad viuum expressam: 2 Eò appulsæ quum f.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER tertius, qui inscribitur THALIA.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ἹΣΤΟΡΙΩ͂Ν ΤΡΙΤΗ, ἐπιγραφομένη ΘΑΛΕΙΑ.

ADVERSVS hunc Amasin CAMBYSES Cyri filius, comparato cum ex aliis quibus imperabat, tum ex Græcis Ionibus Æolibusque, exercitu, bellum mouit ob hanc caussam: Misso in Ægyptum [1] legato, Cambyses petiit ab Amasi filiam, & petiit consilio cuiusdam Ægyptii, qui Amasi erat infensus quod se potissimum ex omnibus Ægypti medicis Amasis ab vxore & liberis abstraxisset, amandando in Persas, quo tempore Cyrus ad Amasin miserat petitum ocularium medicum, omnium qui in Ægypto essent præstantissimum. Ob id infensus Amasi ille Ægyptius, instituit suadere Cambysi vt ab Amasi filiam peteret: vt ille aut mærore afficeretur data filia, aut non data, Cambysi redderetur inuisus.[2] Amasis eam nec dare audebat, nec abnuere. nam & Cambysem intelligebat non habiturum illam vxoris loco, sed pellicis: & Persarum potentiam grauabatur horrebatque. Hæc reputans, ita sibi faciendum statuit: Erat Apriæ superioris regis filia, nomine[3] Nitetis, vnica domi relicta, grandis atque speciosa. Hanc puellam Amasis vestitu pariter & auro exornatam, pro sua in Persas dimittit. Quam quum post aliquantum tempus Cambyses salutasset, filiam Amasis appellans, ipsa ad eum, Rem, inquit, rex, ignoras, ab Amasi elusus, qui me ornatu comptam transmisit, tradens tibi pro sua, quum reuera sim Apriæ filia, quem ille dominum suum cum Ægyptiis rebellans interemit. [4] Hic sermo extitit caussa quæ Cambysem Cyri filium vehementer indignatum induceret aduersus Ægyptū.

Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ἄμασιν Καμβύσης ὁ Κύρου ἐστρατεύετο, ἄγων καὶ ἄλλους τῶν ἦρχε, καὶ Ἑλλήνων Ἴωνάς τε καὶ Αἰολέας, δι' αἰτίην τοιήνδε. πέμψας Καμβύσης ἐς Αἴγυπτον κήρυκα, αἴτεε Ἄμασιν θυγατέρα. αἴτεε δὲ ἐκ βουλῆς ἀνδρὸς Αἰγυπτίου, ὃς μεμφόμενος Ἄμασιν, ἔπρηξε ταῦτα, ὅτι μιν ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἰητρῶν ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικός τε καὶ τέκνων, ἔκδοτον ἐποίησε ἐς Πέρσας, ὅτε Κῦρος πέμψας παρὰ Ἄμασιν αἴτεε, ἰητρὸν ὀφθαλμῶν ὃς εἴη ἄριστος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ. ταῦτα δὴ ἐπιμεμφόμενος ὁ Αἰγύπτιος, ἐνῆγε τῇ συμβουλίῃ, κελεύων αἰτέειν τὸν Καμβύσεα Ἄμασιν θυγατέρα· ἵνα ἢ δοὺς ἀνιῷτο, ἢ μὴ δοὺς, Καμβύσῃ ἀπέχθοιτο. (γρ. συμβουλῇ,) ὁ δὲ Ἄμασις τῇ δυνάμει τῶν Περσέων ἀχθόμενος καὶ ἀρρωδέων, οὐκ εἶχε οὔτε δοῦναι, οὔτε ἀρνήσασθαι. εὖ γὰρ ἠπίστατο ὅτι οὐχ ὡς γυναῖκά μιν ἔμελλε Καμβύσης ἕξειν, ἀλλ' ὡς παλλακήν. ταῦτα δὴ ἐκλογιζόμενος, ἐποίησε τάδε· ἦν Ἀπρίεω τοῦ προτέρου βασιλέος θυγάτηρ κάρτα μεγάλη τε καὶ εὐειδὴς, μούνη τοῦ οἴκου λελειμμένη. οὔνομα δέ οἱ ἦν Νίτητις. ταύτην δὴ τὴν παῖδα ὁ Ἄμασις κοσμήσας ἐσθῆτί τε καὶ χρυσῷ, ἀποπέμπει ἐς Πέρσας ὡς ἑωυτοῦ θυγατέρα. μετὰ δὲ χρόνον ὥς μιν ἠσπάζετο, πατρόθεν οὐνομάζων, λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ παῖς, Ὦ βασιλεῦ, διαβεβλημένος ὑπὸ Ἀμάσιος οὐ μανθάνεις, ὃς ἐμὲ σοὶ κόσμῳ ἀσκήσας ἀπέπεμψε, ὡς ἑωυτοῦ θυγατέρα διδοὺς, ἐοῦσαν τῇ ἀληθηίῃ Ἀπρίεω, τὸν ἐκεῖνος ἐόντα ἑωυτοῦ δεσπότεα, μετ' Αἰγυπτίων ἐπαναστὰς ἐφόνευσε. τοῦτο δὴ τὸ ἔπος καὶ αὕτη ἡ αἰτίη ἐγγινομένη ἤγαγε Καμβύσεα τὸν Κύρου, μεγάλως θυμωθέντα, ἐπ' Αἴγυπτον.

1 Caduceatore. Sic alibi κήρυκα recte vertit caduceatorem, non legatum. 2 Amasis, quum Pers. potentiam grauaretur atque exhorresceret, nec dare nec abnuere audebat. nam & Camb. 3 Nitetis, valde procera & formosa, sola ex ea familia relicta. 4 Hic sermo & hæc caussa vel occasio interueniens Camb. Cyri fil. veh. stomachatum aduersus Ægyptum impulit.

οὕτω μὲν νυν λέγουσι Πέρσαι. Αἰγύπτιοι δὲ οἰκειεῦνται Καμβύσεα· φάμενοί μιν ἐκ ταύτης δὴ τῆς Ἀπρίεω θυγατρὸς γενέσθαι. Κῦρον γὰρ εἶναι τὸν πέμψαντα παρὰ Ἄμασιν ἐπὶ τὴν θυγατέρα, ἀλλ' οὐ Καμβύσεα. λέγοντες δὲ ταῦτα, οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. οὐ μὴν οὐδὲ λέληθε αὐτοὺς (εἰ γάρ τινες καὶ ἄλλοι τὰ Περσέων νόμιμα ὀρθῶς ἐπιστέαται, καὶ Αἰγύπτιοι) ὅτι πρῶτα μὲν νόθον οὔ σφι νόμος ἐστὶ βασιλεῦσαι, γνησίου παρεόντος· αὖτις δὲ, ὅτι Κασσανδάνης τῆς Φαρνάσπεω θυγατρὸς ἦν παῖς Καμβύσης, ἀνδρὸς Ἀχαιμενίδεω, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς Αἰγυπτίης. ἀλλὰ παρατρέπουσι τὸν λόγον, προσποιεύμενοι τῇ Κύρου οἰκίῃ συγγενέες εἶναι. καὶ ταῦτα μὲν ὧδε ἔχει. Λέγεται δὲ καὶ ὅδε λόγος, ἐμοὶ μὲν οὐ πιθανός· ὡς τῶν Περσίδων γυναικῶν ἐσελθοῦσά τις παρὰ τὰς Κύρου γυναῖκας, ὡς εἶδε τῇ Κασσανδάνῃ παρεστεῶτα τέκνα εὐειδέα τε καὶ μεγάλα, πολλῷ ἐχρᾶτο τῷ ἐπαίνῳ, ὑπερθωυμάζουσα. ἡ δὲ Κασσανδάνη, ἐοῦσα τοῦ Κύρου γυνὴ, εἶπε τάδε·

103 „ Τοιῶνδε μέντοι ἐμὲ παίδων μητέρα ἐοῦσαν Κῦρος „ ἐν ἀτιμίῃ ἔχει· τὴν δ' ἀπ' Αἰγύπτου ἐπίκτητον, ἐν τιμῇ τίθεται. τὴν μὲν ἀχθομένην, τῇ Νιτήτι εἰπεῖν ταῦτα. τῶν δέ οἱ παίδων τὸν πρεσβύτερον εἰπεῖν „ Καμβύσεα, Τοιγὰρ, ὦ μῆτερ, ἐπεὰν ἐγὼ γένωμαι „ ἀνὴρ, Αἰγύπτου τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσω· τὰ δὲ κάτω, ἄνω. ταῦτα εἰπεῖν αὐτὸν ἔτεα ὡς δέκα κου γεγονότα, καὶ τὰς γυναῖκας ἐν θώματι γενέσθαι· τὸν δὲ, διαμνημονεύοντα, οὕτω δὴ, ἐπεί τε ἀνδρώθη, καὶ ἔσχε τὴν βασιληΐην, ποιήσασθαι τὴν ἐπ' Αἴγυπτον στρατιήν. Συνήνεικε δὲ καὶ ἄλλο τι τοιόνδε πρῆγμα γενέσθαι ἐς τὴν στράτευσιν ταύτην. ἦν τῶν ἐπικούρων Ἀμάσιος ἀνὴρ γένος μὲν Ἁλικαρνησσεὺς, οὔνομα δέ οἱ Φάνης, καὶ γνώμην ἱκανὸς, καὶ τὰ πολέμια ἄλκιμος. οὗτος ὁ Φάνης μεμφόμενός κου τι Ἀμάσι, ἐκδιδρήσκει πλοίῳ ἐξ Αἰγύπτου, βουλόμενος Καμβύσῃ ἐλθεῖν ἐς λόγους. οἷα δὲ ἐόντα αὐτὸν ἐν τοῖσι ἐπικούροισι λόγου οὐ μικροῦ, ἐπιστάμενόν τε τὰ περὶ Αἴγυπτον ἀτρεκέστατα, μεταδιώκει ὁ Ἄμασις, σπουδὴν ποιεύμενος ἑλεῖν. μεταδιώκει δὲ, τῶν εὐνούχων τὸν πιστότατον ἀποστείλας τριήρεϊ κατ' αὐτὸν, ὃς αἱρέει μιν ἐν Λυκίῃ, ἑλὼν δὲ, οὐκ ἀνήγαγε ἐς Αἴγυπτον. σοφίῃ γάρ μιν περιῆλθε ὁ Φάνης. καταμεθύσας γὰρ τοὺς φυλάκους, ἀπαλλάσσετο ἐς Πέρσας. ὁρμημένῳ δὲ Καμβύσῃ στρατεύεσθαι ἐπ' Αἴγυπτον,

ἢ ἐπιστρα-τευσιν

Atque ita quidem memorant Persæ. Ægyptii autem Cambysem suum vendicant, asserentes ex hac Apriæ filia illum esse genitum. Cyrum enim fuisse qui ad Amasin miserit super filia, non Cambysem. Quod quum dicunt, non recte dicunt: etsi eos hoc non latet. nam si qui alii, profecto & Ægyptii recte norunt mores Persarum:[1] apud quos illud in primis nefas est, illegitimum obtinere regnum, si adsit legitimus. Præterea 10 Cassandanes filius erat Cambyses, Pharnaspe viro Achæmenida genitæ, non mulieris Ægyptiæ. Sed Ægyptii[2] rem gestam transferunt, fingentes sibi cum Cyri familia intercedere cognationem. & hæc quidem ita se habent. Cete- III rum ille sermo mihi non probatur, quo dicitur mulierem quandam Persidem ad vxores Cyri introgressam, quum liberos Cassandanes assistentes forma ac statura egregia conspicaretur, supramodum admirabundam magnis tulisse 20 illam laudibus: eique Cassandanem (quæ Cyri esset vxor) ita dixisse, Me, quæ talium filiorum sum mater, Cyrus contemptui habet, præponens quandam ex Ægypto ancillam. Videlicet infensam Niteti ista dixisse: & ei maximum natu filiorum Cambysem subiecisse, Ego vero tibi mater, quum in virilem ætatem adoleuero, summa Ægypti reddam ima, & ima, summa. idque dixisse circiter decem natum annos, admirantibus mulieribus. Et 30 quum in virilem adoleuisset ætatem, & regnum obtinuisset, huius rei memorē, Ægypto bellum intulisse. Accessit IV huc & aliud quidam, ad hanc sumendam expeditionem. Erat quidā auxiliariorum Amasis, nomine Phanes, genere Halicarnasseus, vir consilio præstans, & in re bellica strenuus. hic Phanes nescio quid Amasi succēsens, nauigio profugit ex Ægypto, volens in colloquutionem venire Cambysis. Eum Amasis (quod inter auxiliares non parui momenti esset, quodque de rebus Ægypti nonnihil 40 compertissimū haberet) insequi statuit, adhibita diligentia assequendi. Itaq; ad hominem insequendum mittit cum triremi eunuchorum fidissimum, qui Phanem assequutus in Lycia cepit, sed non reduxit in Ægyptum,[3] ab illo prudentia superatus. Nam Phanes inebriatis custodibus abiit in Persas, Cambysemque molientem aduersus Ægyptum expeditionem,

1 Primum quidem per legem non licere vt illegitimus regnum obtineat, quum legitimus adest: deinde Cassand. filium fuisse Cambysem, Phar. 2 Rem ita narrant vt inuertant. 3 Phanes enim eum astutia circumuenit. Nam inebriat. custod.

& quo

& quo pacto carentia aquis loca transmitteret ambigentem, adiit. Eique cum alias Amasis res exposuit, tum vero quæ ad transmittendum pertinebant, suadens, ad regem Arabum mitteret oratum vt sibi tutum præberet transitum.

V Hac enim duntaxat patet ingressus in Ægyptum. Nam a Phœnice [1] vsque ad montes Cadytis, quę est vrbs eorum Assyriorum qui nunc Palæstini vocantur: ab vrbe Cadyti non minore (vt mea fert opinio) quam Sardis, emporia secundum mare vsque ad vrbem Ienysum, Arabicæ ditionis sunt. Ab vrbe Ienyso rursus Syriacæ, vsque ad lacum Serbonidis, iuxta quem Casius mons pertingit ad mare. A Serbonidis lacu in quo Typho fertur occultatus, deinceps iam Ægyptus est. Hoc tamen intercapedinis quod est inter vrbem Ienysum & montem Casium & lacum Serbonidis, non exiguus tractus est, sed itineris instar

VI trium dierũ, vehementer aridus. Verum quod pauci eorum qui in Ægyptum nauigant, notũ habent, hoc dicere institui. Ex omni Græcia, & præterea ex Phœnice, portatur in Ægyptum bis quotannis [2] vas fictile vini plenum: & tamen ibi ne vnum quidem numero (vt sic dicam) vas vinarium fictile aspici [3] vacuum potest. Vbinam (dicat aliquis) hæc vasa consumuntur? hoc quoque ego deprompam. Præfecti prouinciarum necesse habent ex sua quisque vrbe colligere vasa testacea quæ Memphin portentur: eadem è Memphi alii aqua impleta portare in hæc arida Syriæ loca. [4] ita hydriæ superuenientes in Ægypto sumptæ, ad veteres, in Syriam

VII portantur. Atq; hunc in modũ quem dixi aqua contracta, Persæ vsi fuerunt, qui hoc ingressu apparato quamcelerrime Ægypto potiti sunt. Sed tunc, quum in expedito aqua non esset, Cambyses, audito hospitis Halicarnassei cõsilio, missis ad regem Arabum nunciis tutum iter precatus, obtinuit, data ac-

VIII ceptaque inuicem fide. Seruant autem fidem Arabes inter homines vt qui maxime, quam hunc in modum dant: Quoties fœdus inire volunt, alius quidam medius inter vtrosque stans, acuto lapide ferit volam, iuxta maiores digitos eorum qui fœdus ineunt. Deinde sumpto flocco ex vtriusq; vestimento,

καὶ ἀπορέοντι τὴν ἔλασιν ὅκως τὴν ἄνυδρον διεκπερᾷ, ἐπελθὼν φράζει μὲν καὶ τἄλλα τὰ Ἀμάσιος πρήγματα· ἐξηγέεται δὲ καὶ τὴν ἔλασιν, ὧδε παραινέων· πέμψαντα παρὰ τὸν Ἀραβίων βασιλέα, δέεσθαι τὴν διέξοδόν οἱ ἀσφαλέα παρασχεῖν. Μούνῃ δὲ ταύτῃ εἰσὶ φανεραὶ ἐσβολαὶ ἐς Αἴγυπτον. ἀπὸ γὰρ Φοινίκης μέχρι οὔρων τῶν Καδύτιος πόλιος, ἥ ἐστι Σύρων τῶν Παλαιστινῶν καλεομένων· ἀπὸ δὲ Καδύτιος, ἐούσης πόλιος (ὡς ἐμοὶ δοκέει)
10 Σαρδίων οὐ πολλῷ ἐλάσσονος· ἀπὸ ταύτης τὰ ἐμπόρια τὰ ἐπὶ θαλάσσης μέχρι Ἰηνύσου πόλιός ἐστι τῆς Ἀραβίου. ἀπὸ δὲ Ἰηνύσου, αὖτις Σύρων μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν δὴ τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ἐς θάλασσαν. ἀπὸ δὲ Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τῇ δὴ λόγος τὸν Τυφῶ κεκρύφθαι, ἀπὸ ταύτης ἤδη Αἴγυπτος. τὸ δὴ μεταξὺ Ἰηνύσου πόλιος, καὶ Κασίου τε οὔρεος καὶ τῆς Σερβωνίδος λίμνης, ἐὸν τοῦτο οὐκ ὀλίγον χωρίον. ἀλλ' ὅσον τε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδὸν, ἄνυδρόν ἐστι δεινῶς. Τὸ δὲ
20 ὀλίγοι τῶν ἐς Αἴγυπτον ναυτιλλομένων ἐννενώκασι, τοῦτο ἔρχομαι φράσων. ἐς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἑλλάδος πάσης, καὶ πρὸς ἐκ Φοινίκων, κέραμος ἐσάγεται πλήρης οἴνου δὶς τοῦ ἔτεος ἑκάστου. καὶ ἓν κεράμιον οἰνηρὸν ἀριθμῷ κεινὸν οὐκ ἔστι, ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἰδέσθαι. κοῦ δῆτα (εἴποι τις ἂν) ταῦτα ἀναισιμοῦνται; ἐγὼ καὶ τοῦτο φράσω. δεῖ τὸν μὲν δήμαρχον ἕκαστον συλλέξαντα ἐκ τῆς ἑωυτοῦ πόλιος πάντα τὸν κέραμον, ἄγειν ἐς Μέμφιν· τοὺς δὲ ἐκ Μέμφιος ἐς ταῦτα δὴ τὰ ἄνυδρα τῆς Συρίης κο-
30 μίζειν, πλήσαντας ὕδατος. οὕτω ὁ ἐπιφοιτέων κέραμος, καὶ ἐξαιρεόμενος ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τὸν παλαιὸν, κομίζεται ἐς Συρίην. Οὕτω μέν νυν Πέρσαι εἰσὶ οἱ τὴν ἐσβολὴν ταύτην παρασκευάσαντες ἐς Αἴγυπτον, κατὰ δὴ τὰ εἰρημένα, σάξαντες ὕδατι, ἐπεί τε τάχιστα παρέλαβον Αἴγυπτον· τότε δὲ οὐκ ἐόντος κω ὕδατος ἑτοίμου, Καμβύσης πυθόμενος τοῦ Ἁλικαρνασσέος ξείνου, πέμψας παρὰ τὸν Ἀράβιον ἀγγέλους, καὶ δεηθεὶς τῆς ἀσφαλείης, ἔτυχε πίστις δούς τε καὶ δεξάμενος παρ' αὐτοῦ. Σέβονται δὲ Ἀρά-
40 βιοι πίστις ἀνθρώπων ὅμοια τοῖσι μάλιστα. ποιεῦνται δὲ αὐτὰς τρόπῳ τοιῷδε· τῶν βουλομένων τὰ πιστὰ ποιέεσθαι, ἄλλος ἀνὴρ ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐν μέσῳ ἑστεὼς, λίθῳ ὀξέϊ τὸ ἔσω τῶν χειρῶν παρὰ τοὺς δακτύλους τοὺς μεγάλους ἐπιτάμνει τῶν ποιευμένων τὰς πίστις· καὶ ἔπειτα λαβὼν ἐκ τοῦ ἱματίου ἑκατέρου κροκύδα,

Margin notes: ἢ ἀπὸ (l. 11); ἢ Φοινίκης (l. 22); ἢ κω (l. 35); ἢ κροκύδα (l. 44).

1 Vsque ad fines Cadytis, quæ est vrbs eorum Assyriorum qui Palæst. 2 *Vel, Amphora vini plena. sic & in sequentibus. Vel potius, Amphora vini plena, vt sit positus singul. pro plurali.* 3 *Vox respondens huic in textu Gr. non habetur: sed ex κεινὸν, quod ibi legitur, factum fuit κενὸν, id est, vacuum.* 4 Ita amphoræ quæ inuehuntur, sumptæ in Ægypto, vltra veteres in Syriam portantur. Et quidem Persę ii sunt qui hunc in Ægyptum transitum apparatunt, contracta, vt modo dixi, aqua, simulatque occuparunt Ægyptum. *Intellige autem* Vltra veteres, *pro eo quod est, Vltra eas quæ iam antea ibi erant.*

ἀλείφει τῷ αἵματι ἐν μέσῳ κειμένους λίθους ἑπτά. 104 τοῦτο δὲ ποιέων, ἐπικαλέει τόν τε Διόνυσον καὶ τὴν Οὐρανίην. ἐπιτελέσαντος δὲ τούτου ταῦτα, ὁ τὰς πίστις ποιησάμενος τοῖσι φίλοισι παρεγγυᾷ τὸν ξεῖνον, ἢ καὶ τὸν ἀστὸν, ἢν πρὸς ἀστὸν ποιέηται. οἱ δὲ φίλοι, καὶ αὐτοὶ τὰς πίστις δικαιεῦσι σέβεσθαι. Διόνυσον δὲ θεῶν μοῦνον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγέονται εἶναι, καὶ τῶν τριχῶν τὴν κουρὴν κείρεσθαι φασὶ, κατά περ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κεκάρθαι. κείρονται δὲ περιτρόχαλα, περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους. ὀνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον, Ὀροτάλτ· τὴν δὲ Οὐρανίην, Ἀλιλάτ. 10 Ἐπεὶ ὦν τὴν πίστιν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι παρὰ Καμβύσεω ἀπιγμένοισι ἐποιήσατο ὁ Ἀράβιος, ἐμηχανᾶτο τοιάδε· ἀσκοὺς καμήλων πλήσας ὕδατος, ἐπέσαξε ἐπὶ τὰς ζωὰς τῶν καμήλων πάσας· τοῦτο δὲ ποιήσας, ἤλασε ἐς τὴν ἄνυδρον, καὶ ὑπέμενε ἐνθαῦτα τὸν Καμβύσεω στρατόν. οὗτος μὲν ὁ πιθανώτερος τῶν λόγων εἴρηται. δεῖ δὲ καὶ τὸν ἧσσον πιθανὸν (ἐπεί γε δὴ λέγεται) ῥηθῆναι. ποταμός ἐστι μέγας ἐν τῇ Ἀραβίῃ τῷ οὔνομα Κόρυς. ἐκδιδοῖ δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θά- 20 λασσαν. ἀπὸ τούτου δὴ ὦν τοῦ ποταμοῦ λέγεται τὸν βασιλέα τῶν Ἀραβίων, ῥαψάμενον ὠμοβοέων καὶ τῶν ἄλλων δερμάτων ὀχετὸν μήκεϊ ἐξικνεύμενον ἐς τὴν ἄνυδρον, ἀγαγεῖν διὰ δὴ τούτου τὸ ὕδωρ. ἐν δὲ τῇ ἀνύδρῳ μεγάλας δεξαμενὰς ὀρύξασθαι, ἵνα δεκόμεναι τὸ ὕδωρ σώζωσι. ὁδὸς δ' ἐστὶ δυώδεκα ἡμερέων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐς ταύτην τὴν ἄνυδρον. ἄγειν δέ μιν διὰ ὀχετῶν τριῶν ἐς τριξὰ χωρία. Ἐν δὲ τῷ Πηλουσίῳ καλεομένῳ στόματι τοῦ Νείλου ἐστρατοπεδεύετο Ψαμμήνιτος ὁ Ἀμάσιος παῖς, ὑπομένων 30 Καμβύσεα. Ἄμασιν γὰρ οὐ κατέλαβε ζῶντα Καμβύσης ἐλάσας ἐπ' Αἴγυπτον. ἀλλὰ βασιλεύσας ὁ Ἄμασις τέσσερα καὶ τεσσεράκοντα ἔτεα, ἀπέθανε, ἐν τοῖσι οὐδέν οἱ ἀνάρσιον πρῆγμα συνηνείχθη. ἀποθανὼν δὲ, καὶ ταριχευθεὶς, ἐτάφη ἐν τῇσι ταφῇσι τῇσι ἐν τῷ ἱρῷ, τὰς αὐτὸς οἰκοδομήσατο. ἐπὶ Ψαμμηνίτου δὲ τοῦ Ἀμάσιος βασιλεύοντος Αἰγύπτου, φάσμα Αἰγυπτίοισι μέγιστον δὴ ἐγένετο. ὕσθησαν γὰρ Θῆβαι αἱ Αἰγύπτιαι, οὔτε πρότερον οὐδαμὰ ὑσθεῖσαι, οὔτε ὕστερον, τὸ μέχρι ἐμεῦ, ὡς λέγουσι αὐτοὶ 40 Θηβαῖοι. οὐ γὰρ δὴ ὕεται τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου τὸ παράπαν. ἀλλὰ καὶ τότε ὕσθησαν αἱ Θῆβαι ψακάδι.

Οἱ δὲ Πέρσαι, ἐπείτε διεξελάσαντες τὴν ἄνυδρον, ἵζοντο πέλας τῶν Αἰγυπτίων, ὡς συμβαλέοντες, ἐνθαῦτα οἱ ἐπίκουροι οἱ τοῦ Αἰγυπτίου, ἐόντες ἄνδρες Ἕλληνές τε καὶ Κᾶρες, μεμφόμενοι τῷ Φάνῃ ὅτι στρατὸν ἤγαγε ἐπ' Αἴγυπτον ἀλλόθροον,

(margin: ἢ ἐν οἷσι μέγα ἀνάρσιον)

inungit eo sanguine septem lapides in medio positos, inter inungendum inuocans Dionysum & Vraniam. Hoc acto, idem qui fuit sequester fœderis inter amicos contrahendi, vadatur hospitem, aut forte ciuem, si cum ciue res agitur. Quod fœdus & ipsi qui amicitiam contraxerunt, seruare iustum censent. Dionysum quem Vrotalt, & Vraniam quam Alilat appellant, solos deos esse arbitrantur.[1] Et quemadmodum Dionysum, ita puellarum capillum tondere aiunt. tondentur autē in rotundum, tempora subradentes. IX Igitur postquam fœdus cum nunciis iniit Arabs, talem rē commentus est: Camelos omnes, posteaquam vtribus camelinis aqua completis onerauit, egitque ad loca humore carentia, ibi Cambysis exercitū præstolabatur. Ex iis quæ narrantur, hoc quod dixi propius fidem est, tamen id quoque quod minus credibile est, quandoquidem refertur, commemorare debeo. Est magnū in Arabia flumen nomine Corys, exiens in mare quod dicitur rubrum: ab hoc flumine fertur Arabum rex canalem ex bouinis aliisque crudis coriis consutum, tanta longitudine produxisse, vt ad loca arida per illū aquam produceret: inque ipso arido solo ingētes cisternas fodisse, qua recepta aqua potum suppeditarent. Et quum sita flumine ad terram aridam duodecim dierum via, per tres aquæ ductus in totidē partes aquam deduxisse. X ¶ Ceterum apud Nili ostium quod dicitur Pelusiū, habebat castra PSAMMENITVS Amasis filius, Cambysem opperiens. Nam Amasin Cambyses in Ægyptum progressus non viuum nactus est, sed defunctum, quum quatuor & quadraginta annis regnasset: per quos nihil admodum calamitatis est expertus. defunctusque & sale conditus est, in sepulchris quæ ipse ædificauerat, situs intra templum. Sub eius autem filio Psammenito maximum extitit Ægyptiis portentum: Apud Thebas Ægyptias (quod neque prius vnquam neque postea ad meam vsque ætatem contigit, vt ipsi Thebani aiunt) pluit.[2] Thebis tamen tunc pluit guttis. XI Persæ porro vbi siccanea peragrauerunt, subsedere, vicini Ægyptiis, tanquam iam[3] congressuri. Ibi Ægyptiorum auxiliarii Græci & Cares, Phani qui externum exercitum in Ægyptum adduxisset, infensi,

1 Eodemque modo quo tonsus est Dionysus, tonderi se aiunt. 2 Nam in superiore Ægypto penitus non pluit. Thebis tamen &c. 3 Legit συμβαλέοντες, vt & vet. nostri cod. habent.

hoc rei

hoc rei in illum sunt machinati: Filios qui erant à Phane relicti in Ægypto, in castra perduxerunt, atque in conspectu patris, positoque in medio duorum exercituum cratere: dehinc productos singulos puerorum super craterem obtruncauerunt. Omnibus interfectis, vinum & aquam in craterem intulerunt: quo sanguine epoto, auxiliares ita conflixerunt. Acri prælio commisso, per quam multis vtrinque cadentibus, in fugam vertuntur Ægyptii.

XII Ibi ego rem mirandam vidi, ab indigenis edoctus: Ossa eorum qui in acie ceciderunt, quum iacerent fusa, vt ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, aliorsum Ægyptiorum: sed Persarum capita adeo fragilia sunt, vt si velis ferire, vel solo calculo perforare possis[1]: Ægyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis elidas. Cuius rei caussam hanc illi reddebant, (facile mihi persuadentes) quod Ægyptii statim à pueris radere capita incipiunt, & os capitis ad solem redditur compactum. Quæ eadem caussa est non caluescendi. nam ex omnibus hominibus paucissimos quis Ægyptios caluos videat. His igitur hoc caussæ est cur robusta capita gestent. At Persis cur fragilia sint capita, id in caussa est quod à principio assuefiunt operire capita, gestantes pilea tiarasque.[2] Hæc ego huiuscemodi ossa vidi. Vidi item alia istis similia in Papremi, eorum qui vna cũ Achæmene filio Darii ab Inaro Libye sunt cæsi.

XIII Ægyptii quoque postquam ex acie terga dederunt, nullo ordine fugam capessiunt. Ad quos, quum se recepissent Memphin, misit Cambyses aduerso flumine nauim Mitylenæam cũ caduceatore viro Persa, qui illos ad deditionem hortaretur. Isti vbi nauim aduentare Memphin vident, frequentes ex vrbe effusi, nauim corrumpunt, virosq; frustatim dilaniatos in oppidũ afferunt. Et Ægyptii quidem[3] post hæc obsessi aliquamdiu restiterunt. Libyes vero id animaduertentes, eadem sibi quę Ægypto contigissent veriti, sese citra pugnam dediderunt, tributumque inter se partiti dona miserunt. Cyrenæi quoque ac Barcæi itidem vt Libyes timentes, similia & ipsi fecere. Cambyses munera quæ à Libybus venere, perbenigne accepit: quæ autem à Cyrenæis, succensens, vt opinor, quod exigua erant. quingentas enim minas argenti miserant, quas

μηχανῶνται πρῆγμα ἐς αὐτὸν ἀνόσιον· ἦσαν τῷ Φάνῃ παῖδες ἐν Αἰγύπτῳ καταλελειμμένοι· τοὺς ἀγαγόντες ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἐς ὄψιν τοῦ πατρὸς, κρητῆρα ἐν μέσῳ ἔστησαν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων· μετὰ δὲ, ἀγινέοντες κατ᾽ ἕνα ἕκαστον τῶν παίδων, ἔσφαζον ἐς τὸν κρητῆρα. διὰ πάντων δὲ διεξελθόντες τῶν παίδων, οἶνόν τε καὶ ὕδωρ ἐσεφόρεον ἐς αὐτόν. ἐμπιόντες δὲ τοῦ αἵματος πάντες οἱ ἐπίκουροι, οὕτω δὴ συνέβαλον. μάχης δὲ γενομένης καρτερῆς, καὶ πεσόντων ἐξ ἀμ-

10 φοτέρων τῶν στρατοπέδων πλήθεϊ πολλῶν, ἐτράποντο οἱ Αἰγύπτιοι. Θῶμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων. τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων (χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἔκειτο τὰ ὀστέα, ὡς ἐχωρίσθη κατ᾽ ἀρχὰς, ἑτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων) αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαί εἰσι ἀσθενέες οὕτω ὥστε, εἰ θέλεις ψήφῳ μούνῃ βαλεῖν, διατετρανέεις· αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων, οὕτω δή τι ἰσχυραὶ, ὡς μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαρρήξειας. αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλεγον (καὶ ἐμέ γ᾽ εὐ-

20 πετέως ἔπειθον) ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν, αὐτίκα ἀπὸ παιδίων ἀρξάμενοι, ξυρῶνται τὰς κεφαλὰς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀστέον. τὠυτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἴτιόν ἐστι. Αἰγυπτίων γὰρ ἄν τις ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. τούτοισι μὲν δὴ τοῦτό ἐστι αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλάς. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι ὅτι ἀσθενέας φορέουσι, αἴτιον τόδε· σκιητροφέουσι ἐξ ἀρχῆς, πίλους τιάρας φορέοντες. ταῦτα μέν νυν τοιαῦτα. εἶδον δὲ καὶ ἄλλα ὅμοια τούτοισι ἐν Παπρήμι, τῶν ἅμα Ἀχαιμένεϊ τῷ Δαρείου διαφθα-

30 ρέντων ὑπὸ Ἰνάρω τοῦ Λίβυος. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὡς ἐτράποντο, ἔφευγον οὐδενὶ κόσμῳ. κατειληθέντων δὲ ἐς Μέμφιν, ἔπεμπε ἀνὰ ποταμὸν Καμβύσης νέα Μυτιληναίην κήρυκα ἄγουσαν ἄνδρα Πέρσην, ἐς ὁμολογίην προκαλεόμενος Αἰγυπτίους. οἱ δὲ, ἐπείτε τὴν νέα εἶδον ἐσελθοῦσαν ἐς τὴν Μέμφιν, ἐκχυθέντες ἁλέες ἐκ τοῦ τείχεος, τήν τε νέα διέφθειραν, καὶ τοὺς ἄνδρας κρεουργηδὸν διασπάσαντες, ἐφόρεον ἐς τὸ τεῖχος. καὶ Αἰγύπτιοι μὲν μετὰ τοῦτο πολιορκεόμενοι, χρόνῳ παρέστησαν. οἱ δὲ προσεχέες Λίβυ-

40 ες, δείσαντες τὰ περὶ τὴν Αἴγυπτον γεγονότα, παρέδοσαν σφέας αὐτοὺς ἀμαχητὶ, καὶ φόρον τε ἐτάξαντο, καὶ δῶρα ἔπεμπον. ὡς δὲ Κυρηναῖοι καὶ Βαρκαῖοι, δείσαντες ὁμοίως καὶ οἱ Λίβυες, τοιαῦτα ἐποίησαν. Καμβύσης δὲ τὰ μὲν παρὰ Λιβύων ἐλθόντα δῶρα, φι- [φιλοφρόνως] ἐδέξατο· τὰ δὲ παρὰ Κυρηναίων ἀπικόμενα, μεμφθεὶς, ὡς ἐμοὶ δοκέει, ὅτι ἦν ὀλίγα. ἔπεμψαν γὰρ δὴ πεντακοσίας μνέας ἀργυρίου οἱ Κυρηναῖοι· ταύτας

105

[1] Perfringas. [2] Et hæc quidem ita se habent. [3] Obsessi tandem ad deditionem venerunt. At Libyes vicini eadem &c.

δεχαιόμενος, αὐτοχειρίῃ διέσπειρε τῇ στρατιῇ.

Ἡμέρῃ δὲ δεκάτῃ ἀπ᾽ ἧς παρέλαβε τὸ τεῖχος τὸ ἐν Μέμφι Καμβύσης, κατίσας ἐς τὸ προάστιον ἐπὶ λύμῃ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτον, βασιλεύσαντα μῆνας ἕξ, τοῦτον κατίσας σὺν ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι, διεπειρᾶτο αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, ποιέων τάδε. στείλας αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐσθῆτι δουληίῃ, ἐξέπεμπε ἐπ᾽ ὕδωρ ἔχουσαν ὑδρήιον· συνέπεμπε δὲ καὶ ἄλλας παρθένους ἀπολέξας ἀνδρῶν τῶν πρώτων, ὁμοίως ἐσταλμένας τῇ τοῦ βασιλέος. ὡς δὲ βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ παρῆσαν αἱ παρθένοι κατὰ τοὺς πατέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀντεβόων τε καὶ ἀντέκλαιον, ὁρέοντες τὰ τέκνα κεκακωμένα· ὁ δὲ Ψαμμήνιτος, προϊδὼν καὶ μαθὼν, ἔκυψε ἐς τὴν γῆν. παρελθουσέων δὲ τῶν ὑδροφόρων, δεύτερά οἱ τὸν παῖδα ἐξέπεμπε μετ᾽ ἄλλων Αἰγυπτίων δισχιλίων τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἐχόντων, τοὺς δὲ αὐχένας κάλῳ δεδεμένους ἦγον, καὶ τὰ στόματα ἐγκεχαλινωμένους. ἄγοντο δὲ ποινὴν τίσοντες Μιτυληναίων τοῖσι ἐν Μέμφι ἀπολομένοισι σὺν τῇ νηΐ. ταῦτα γὰρ ἐδίκασαν οἱ βασιλήιοι δικασταί, ὑπὲρ ἀνδρὸς ἑκάστου δέκα Αἰγυπτίων τῶν πρώτων ἀνταπόλλυσθαι. ὁ δὲ, ἰδὼν παρεξιόντας, καὶ μαθὼν τὸν παῖδα ἀγεόμενον ἐπὶ θάνατον, τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων τῶν περικατημένων αὐτὸν κλαιόντων, τὠυτὸ ἐποίησε τὸ καὶ ἐπὶ τῇ θυγατρί. παρελθόντων δὲ καὶ τούτων, συνήνεικε ὥστε τῶν συμποτέων οἱ ἄνδρα ἀπηλικέστερον, ἐκπεπτωκότα ἐκ τῶν ἐόντων, ἔχοντά τε οὐδὲν, εἰ μὴ ὅσα πτωχὸς, καὶ προσαιτέοντα τὴν στρατιὴν παριέναι, Ψαμμήνιτόν τε τὸν Ἀμάσιος, καὶ τοὺς ἐν τῷ προαστείῳ κατημένους Αἰγυπτίων. ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ὡς εἶδε, ἀνακλαύσας μέγα, καὶ καλέσας ὀνομαστὶ τὸν ἑταῖρον, ἐπλήξατο τὴν κεφαλήν. ἦσαν δ᾽ ἄρα αὐτοῦ τρεῖς φύλακοι, οἳ τὸ ποιεύμενον πᾶν ἐξ ἐκείνου ἐπ᾽ ἑκάστῃ ἐξόδῳ, Καμβύσῃ ἐσήμαινον. θωμάσας δὲ ὁ Καμβύσης τὸ ποιεύμενον, πέμψας ἄγγελον, εἰρώτα αὐτὸν, λέγων τάδε,

„ Δεσπότης σε Καμβύσης Ψαμμήνιτε εἰρωτᾷ διό-
„ τι δὴ τὴν μὲν θυγατέρα ὁρέων κεκακωμένην, καὶ
„ τὸν παῖδα ἐπὶ θάνατον στείχοντα, οὔτε ἀνεβώ-
„ σας, οὔτε ἀνέκλαυσας, τὸν δὲ πτωχὸν, (οὐδέν
„ σοι προσήκοντα, ὡς ἄλλων πυνθάνομαι) ἐτί-
„ μησας. ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρώτα. ὁ δ᾽ ἀμείβε-
„ το τοῖσδε, Ὦ παῖ Κύρου, τὰ μὲν οἰκήια ἦν μέζω κα-
„ κὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν· τὸ δὲ τοῦ ἑταίρου πάθος,
ἄξιον ἦν

[Margin: γρ. παιδὶ — γρ. [illegible] — γρ. ἡγεόμενον — γρ. κλαιόντων, ἐ δεινὰ ποιεύντων, τὠυτὸ — γρ. τὰ ποιεύμενα, — γρ. ἀπέκλαυσας, — γρ. πυνθάνεται.]

sua manu prehensas, dispersit in milites.

XIIII

¶ Decimo autē die quàm muros Memphis cepisset Cambyses, Psammenito Ægyptiorum rege, qui sex omnino regnarat [1] annos, collocato in suburbanis, ignominiæ gratia, cum Ægyptiis aliis, hoc fecit vt eius animum experiretur: Filiam illius, vestitu seruili circumdatam, cum hydria ad aquam emisit: & cū ea similiter indutas alias quas delegerat, primorum virorum filias virgines. Quæ vbi ad patres peruenerunt cum eiulatu ploratuque, ceteri quidem patres conspectis filiabus tam male acceptis, vicissim vociferati sunt atque fleuerunt: Psammenitus autem intuens atque intelligens, humi vultum demisit. Prætergressis puellis aquam ferentibus, secundo loco Cambyses ante oculos Psammeniti misit filium eius cum duobus millibus Ægyptiorum æqualis ætatis, vinctas fune ceruices & frenata ora habentibus. Ducebantur autem luituri pœnas his Mitylenæis qui cum naui fuerant ad Memphin obtruncati. Ita enim censuerant regii iudices, pro singulis suorum interfectis denos primorū Ægyptiorū interficiendos. Psammenitus prætereuntes intuens, & filiū animaduertens duci ad mortem, alijs Ægyptiis qui circumsedebant complorantibus, *ac indigne ferentibus*, ipse idem quod erga filiam fecit. His quoque prætergressis, accidit vt quidam [2] compotorum eius natu grandior, pristinis bonis delapsus, ac nihil habens nisi quæ inops mendicabat, obiret exercitum, necnon Psammenitum aliosque Ægyptios in suburbanis considentes. Quem vt conspexit Psammenitus erumpente ingente fletu, compellans nomine amicum, caput suum cędebat. Aderant autem ei tres obseruatores, qui vt quicquid ab illo fiebat, ex omni viarum exitu Cambysi renunciarent. [3] Ea quæ fiebant admiratus Cambyses, misso nuncio Psammenitum percontatus est, inquiens, Psammenite, herus te Cambyses interrogat quamobrem tu, qui visa filia indigne affecta, & viso etiam filio ad mortem eunte, neque eiulasti neque fleuisti, pauperem tanti feceris, tibi (vt ab aliis audiuit) nō propinquum. Et Cambyses quidē ita interrogabat: Psammenitus autē his verbis respondit, [4] Fili Cyri, domestica mala erant maiora quā vt possem ea deflere: at lamētatio amici

---

1 Menses. nam μῆνας ἕξ in vulg. edit. & in vet. cod. legitur. 2 Conuictorum 3 Quod factum admir.

digna

digna lacrymis fuit, qui è multis ac fortunatis opibus ad inopiam recidit, in extremo limine senectutis.[1] Hæc vbi responsa ab hoc renunciata sunt, visus est illis Psammenitus, vt ab Ægyptiis fertur, recte respondisse. Crœsusq; dicitur illacrymasse, item qui aderant Persæ, ipsique Cambysi commiserationem subiisse, vt protinus iusserit & filium ex his qui morti addicti essent liberari, & patrem è suburbanis excitatum ad se perduci.

XV Sed filium quidem qui adierunt, non iam superstitem inuenerunt, sed primo loco truncatum: ipsum vero Psammenitum excitatum ad Cambysem perduxerunt: vbi reliquum vitæ vixit, nihil violentum passus. Qui si compertus fuisset non affectasse res nouas, accepisset Ægyptum vt eam procuraret. Nam consueuerunt Persæ in honore habere filios regum: & etiamsi qui ab eis defecerint, tamen illorum filiis restituere principatum. Quod eos ita facere consuesse, cum aliis permultis potest probari documentis, tum vero hoc, quod Thannyra Inari Libyis filius recepit quem pater obtinuerat, principatum: quodque Pausiris Amyrtæi filius & ipse paternum recuperauit imperium.[2] Nec ipsis Inaro & Amyrtæo quicquam amplius à Persis irrogatum est. Nunc Psammenitus male cogitans, mercedem accepit. nam quum ad defectionem Ægyptios induxisset, captus est: ac deinde à Cambyse conuictus, epoto cruore taurino, statim expirauit. Atque hunc in modum iste decessit.

XVI ¶ Cambyses autem è Memphi vrbem Sain abiit, animo faciendi quæ fecit. Etenim simulatque in ædes Amasis ingressus est, imperauit cadauer Amasis è conditorio afferri: deinde prolatum verberibus cædi ac vellicari, & stimulis pungi,[3] omni denique contumelia infestari. Quod facientes postquam defatigati erant, (nam cadauer vtpote salitum resistebat, nec quicquam omnino elidebatur) iussit cremari: haudquaquã sancta iubens: quia Persæ deum ignem esse arbitrantur, & apud neutros moris est cremare cadauera: apud Persas quidem, propter id quod dictũ est, quia nefas esse aiunt deo depasci cadauere hominis: apud Ægyptios autẽ, quia persuasum habẽt ignem

ἄξιον ἦν δακρύων· ὃς ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν, ἐς πτωχηΐην ἀπῖκται, ἐπὶ γήραος οὐδῷ. καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ τούτου, εὖ δοκέειν οἱ εἰρῆσθαι. ὡς δὲ λέγεται ὑπ' Αἰγυπτίων, δακρύειν μὲν Κροῖσον (ἐτετεύχεε γὰρ καὶ οὗτος ἐπισπόμενος Καμβύσῃ ἐπ' Αἴγυπτον) δακρύειν δὲ Περσέων τοὺς παρεόντας. αὐτῷ τε Καμβύσῃ ἐσελθεῖν οἶκτόν τινα· καὶ αὐτίκα κελεύειν τόν τε οἱ παῖδα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων σώζειν, καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ προαστείου ἀναστήσαντας, ἄγειν παρ' ἑωυτόν. Τὸν μὲν δὴ παῖδα εὗρον αὐτοῦ οἱ μετιόντες, οὐκέτι περιεόντα, ἀλλὰ πρῶτον κατακοπέντα. αὐτὸν δὲ Ψαμμήνιτον ἀναστήσαντες, ἦγον παρὰ Καμβύσεα· ἔνθα τοῦ λοιποῦ διαιτᾶτο, ἔχων οὐδὲν βίαιον. εἰ δὲ καὶ ἠπιστήθη μὴ πολυπρηγμονέειν, ἀπέλαβε ἂν Αἴγυπτον, ὥστε ἐπιτροπεύειν αὐτῆς. ἐπεὶ τιμᾶν ἐώθασι Πέρσαι τῶν βασιλήων τοὺς παῖδας· τῶν, ἢν καὶ σφέων ἀποστέωσι, ὅμως τοῖσί γε παισὶ αὐτῶν ἀποδιδοῦσι τὴν ἀρχήν. πολλοῖσι μέν νυν καὶ ἄλλοισί ἐστι σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω νενομίκασι ποιέειν· ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε, τῷ Λίβυος Ἰνάρω παιδὶ Θαννύρᾳ, ὃς ἀπέλαβε τὴν οἱ ὁ πατὴρ εἶχε ἀρχήν· καὶ τῷ Ἀμυρταίου Παυσίρι· καὶ γὰρ οὗτος ἀπέλαβε τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχήν. καίτοι Ἰνάρω τε καὶ Ἀμυρταίου οὐδαμοί κω Πέρσας κακὰ πλέω ἐργάσαντο. νῦν δὲ μηχανώμενος κακὰ ὁ Ψαμμήνιτος, ἔλαβε τὸν μισθόν· ἀπιστὰς γὰρ Αἰγυπτίους ἥλω. ἐπεί τε δὲ ἐπάϊστος ἐγένετο ὑπὸ Καμβύσεω, αἷμα ταύρου πιὼν, ἀπέθανε παραχρῆμα. οὕτω δὴ οὗτος ἐτελεύτησε. Καμβύσης δὲ ἐκ Μέμφιος ἀπίκετο ἐς Σάϊν πόλιν, βουλόμενος ποιῆσαι τὰ δὴ καὶ ἐποίησε. ἐπεί τε γὰρ ἐσῆλθε ἐς τὰ τοῦ Ἀμάσιος οἰκία, αὐτίκα ἐκέλευε ἐκ τῆς ταφῆς τὸν Ἀμάσιος νέκυν ἐκφέρειν ἔξω. ὡς δὲ ταῦτα ἐπιτελέα ἐγένετο, μαστιγοῦν τὸν νέκυν ἐκέλευε, καὶ τὰς τρίχας ἀποτίλλειν, καὶ κεντεῖν, καὶ τἄλλα πάντα λυμαίνεσθαι. ἐπεί τε δὲ καὶ ταῦτα ἔκαμον ποιεῦντες, (ὁ γὰρ δὴ νεκρὸς, ἅτε τεταριχευμένος, ἀντεῖχέ τε καὶ οὐδὲν διεχέετο) ἐκέλευσέ μιν ὁ Καμβύσης κατακαῦσαι, ἐντελλόμενος οὐκ ὅσια. Πέρσαι γὰρ θεὸν νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ. τὸ ὦν κατακαίειν τοὺς νεκροὺς, οὐδαμῶς ἐν νόμῳ οὐδετέροισί ἐστι, Πέρσῃσι μὲν, δι' ὅπερ εἴρηται, θεῷ οὐ δίκαιον εἶναι λέγουσι νέμειν νεκρὸν ἀνθρώπου· Αἰγυπτίοισι δὲ νενόμισται πῦρ

1 Hæc quum ab isto renunciata essent, visus est Psammenitus recte respondisse feruntque Ægyptii. Crœsum (nam hic quoque à Cambyse in Ægyptum adductus fuerat) eosque qui aderant Persas illacrymasse. 2 Quamuis nulli Persis pluribus malis quam Inarus & Amyrtæus affecissent. Verum Psammenitus quum fraudem molitus esset, mercedem accepit. Deprehensus enim Ægyptios ad defectionem sollicitare, ac deinde à Cambyse conuictus, &c. 3 *Vel, Omnibus denique modis vexari.*

θηρίον εἶναι ἔμψυχον· πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν τά περ ἂν λάβῃ· πλησθὲν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς, συναποθνήσκειν τῷ κατεσθιομένῳ. οὐκ ὦν θηρίοισι νόμος οὐδαμῶς σφί ἐστι τὸν νέκυν διδόναι. καὶ διὰ ταῦτα ταριχεύουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ εὐλέων καταβρωθῇ. οὕτω οὐδετέροισι νομιζόμενα ἐνετέλλετο ποιέειν ὁ Καμβύσης. ὡς μέντοι Αἰγύπτιοι λέγουσι, οὐκ Ἄμασις ἦν ὁ ταῦτα παθών, ἀλλὰ ἄλλος τις τῶν Αἰγυπτίων, ἔχων τὴν αὐτὴν ἡλικίην Ἀμάσι· τῷ λυμαινόμενοι Πέρσαι, ἐδόκεον Ἀμάσι λυμαίνεσθαι. λέγουσι γὰρ ὡς πυθόμενος ἐκ μαντηίου ὁ Ἄμασις τὰ περὶ ἑαυτὸν ἀποθανόντα μέλλοντα γίνεσθαι, οὕτω δὴ ἀκεόμενος τὰ ἐπιφερόμενα, τὸν μὲν ἄνθρωπον τοῦτον τὸν μαστιγωθέντα, ἀποθανόντα ἔθαψε ἐν τῇσι θύρῃσι ἐντὸς τῆς ἑωυτοῦ θήκης, ἑωυτὸν δὲ ἐνετείλατο τῷ παιδὶ ἐν μυχῷ τῆς θήκης ὡς μάλιστα θεῖναι. αἱ μέν νυν ἐκ τοῦ Ἀμάσιος ἐντολαὶ αὗται, αἱ ἐς ταφήν τε καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔχουσαι, οὔ μοι δοκέουσι ἀρχὴν γενέσθαι, ἄλλως δ' αὐτὰ Αἰγύπτιοι σεμνοῦν.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐβουλεύσατο τριφασίας στρατηίας, ἐπί τε Καρχηδονίους, καὶ ἐπὶ Ἀμμωνίους, καὶ ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας, οἰκημένους δὲ Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσσῃ. βουλευομένῳ δέ οἱ ἔδοξε, ἐπὶ μὲν Καρχηδονίους τὸν ναυτικὸν στρατὸν ἀποστέλλειν, ἐπὶ δὲ Ἀμμωνίους, τοῦ πεζοῦ ἀποκρίναντα· ἐπὶ δὲ τοὺς Αἰθίοπας, κατόπτας πρῶτον, ὀψομένους τε τὴν ἐν τούτοισι τοῖσι Αἰθίοψι λεγομένην εἶναι ἡλίου τράπεζαν, εἰ ἔστι ἀληθέως, καὶ πρὸς ταύτῃ τὰ ἄλλα κατοψομένους· δῶρα δὲ τῷ λόγῳ φέροντας τῷ βασιλέϊ αὐτέων.

107 Ἡ δὲ τράπεζα τοῦ ἡλίου, τοιήδε τις λέγεται εἶναι· λειμών ἐστι ἐν τῷ προαστείῳ, ἐπίπλεος κρεῶν ἑφθῶν πάντων τῶν τετραπόδων· ἐς τὸν τὰς μὲν νύκτας ἐπιτηδεύοντας τιθέναι τὰ κρέα τοὺς ἐν τέλεϊ ἑκάστους ἐόντας τῶν ἀστῶν, τὰς δὲ ἡμέρας δαίνυσθαι προσιόντα τὸν βουλόμενον. φάναι δὲ τοὺς ἐπιχωρίους ταῦτα τὴν γῆν αὐτὴν ἀναδιδόναι ἑκάστοτε. ἡ μὲν δὴ τράπεζα τοῦ ἡλίου καλεομένη, λέγεται εἶναι τοιήδε. Καμβύσῃ δὲ ὡς ἔδοξε πέμπειν τοὺς κατασκόπους, αὐτίκα μετεπέμπετο ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος, τῶν Ἰχθυοφάγων ἀνδρῶν τοὺς ἐπισταμένους τὴν Αἰθιοπίδα γλῶσσαν. ἐν ᾧ δὲ τούτους μετῆσαν, ἐν τούτῳ ἐκέλευε ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα πλέειν τὸν ναυτικὸν στρατόν. Φοίνικες δὲ οὐκ ἔφασαν ποιήσειν ταῦτα· ὁρκίοισί τε γὰρ μεγάλοισι ἐνδεδέσθαι, καὶ οὐκ ἂν ποιέειν ὅσια, ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἑωυτῶν στρατευόμενοι. Φοινίκων δὲ οὐ βουλομένων, οἱ λοιποὶ οὐκ ἀξιόμαχοι ἐγίνοντο. Καρχηδόνιοι μέν νυν οὕτω δουλο-

animatam beluam esse, & omnia quæ nascuntur deuorare, & postquam deuorando fuerit expleta, vna cum ipsa re deuorata emori. Non esse vero apud eos consuetudinem mortuum beluis tradendi, sed saliendi, tum ob id, tum ne humatus deuoretur à vermibus. Ita neutris consuetam rem iussit agi Cambyses. Quanquam (vt ipsi aiunt Ægyptii) non Amasis fuit qui ista passus est, sed alius quidam Ægyptius eadem qua Amasis ætate: quem Persæ Amasin arbitrantes vexauerunt. Memorant enim, Amasin, quum ex oraculo audisset quæ circa se defunctum futura essent, hoc modo rei venturæ medendum putasse, vt hunc hominem qui flagellatus erat, mortuum[1] ad postes sepeliret extra conditorium suum, se autem in conditorii quam intimo recessu collocari filio mandaret. Mihi tamen non videntur hæc ab initio Amasis fuisse mandata de sua & alterius hominis sepultura, sed aliàs ab Ægyptiis adornata.

XVII ¶ SECVNDVM hæc Cambyses constituit [2] trifariũ mouere bellum, aduersus Carthaginienses, aduersus Ammonios, aduersus Æthiopes macrobios, *id est longæuos*, qui Africam ad australe mare incolũt. & aduersus quidẽ Carthaginienses, nauticas copias: aduersus autem Ammonios, peditatum: aduersus vero Æthiopes, prius exploratores mittere, per speciem dona ferendi illorum regi, spectatum illic mensam Solis, nunquid re uera esset: simulq; res Æthiopicas exploratum.

XVIII Solis autẽ mensa talis esse memoratur: est in suburbanis pratum, omnium quadrupedũ assa refertum carne, quam per noctem singuli ciuiũ magistratus properant ponere: ad eamque, vbi illuxit, cuilibet epulatum licet accedere. Hæc autem ipsa à terra reddi assidue indigenæ aiunt. Et mensa quidem quæ Solis vocatur, talis esse fertur.

XIX Cambyses autem vbi statuit exploratores dimittere, continuo ab vrbe Elephãtina accersit ex Ichthyophagis, *id est pisce vescentibus*, maxime gnaros Æthiopicæ linguæ. [3] Vsquedum isti veniunt, interea nauales copias Carthaginem versus nauigare iubet. verum hæc exequuturos se Phœnices negauerunt. esse enim magno cum illis iureiurando se deuinctos: præterea non facturos sancte si aduersus liberos suos militarent. nam ceteri Phœnicibus ire recusantibus, ad pugnandum haud idonei erant. Ita Carthaginienses quomi-

1 Ad fores intra conditorium suum. 2 Triplex 3 Et interim dum istos accerseret, nauales cop.

nusin

nus in seruitutem Persarum redigerentur euaserunt: quoniam Cambyses haud æquum ducebat vim afferre Phœnicibus, qui seipsos Persis dediderant, ex quibus nauticus omnis constabat exercitus. Sed & Cyprii qui aduersus Ægyptum in militia erant, sese & ipsi dediderant. Porro Cambyses postea quam ex

XX

vrbe Elephantina aduenerunt Ichthyophagi, eos ad Æthiopes misit, iussis cū ea dicere quæ oporteret, tum dona ferre, amiculum purpureum, aureumque torquem tortilem, & armillas, ac vnguenti alabastrum, cadumq; vini[1] Phœnicei.

¶ Æthiopes autem ii ad quos misit Cambyses, feruntur esse maximi omnium hominum atque pulcherrimi: diuersisque vti a ceterorum hominum ritibus, cum aliis, tum vero hoc circa regnum: quod quem è popularibus maximum & pro magnitudine validum iudicant, hunc regem deligendum censent.

XXI

Ad hos itaq; viros Ichthyophagi venerunt, offerentesque regi munera, ita loquuti sunt, Cambyses, Persarum rex, cupiens amicus tibi fieri atque hospes, nos misit, iubens vt in colloquium tuum veniremus, tibiq; hæc dona daremus, quorum ipse vsu maxime delectatur. Ad hos Æthiops, gnarus ad explorandum venisse, talia respondit, Neque rex Persarum vos ideo cum donis misit quod magni faciat hospitium meū, neque vos vera loquimini, quippe qui ad explorandum nostrum imperium venistis: neque iustus ille vir est. si enim iustus foret, non alienam regionem affectaret, sed esset sua contentus, nec homines a quibus nihil lacessitus est in seruitutem redigeret. Ei nunc vos hunc arcum date, ita dicentes, Rex Æthiopum regi Persarum consilium[2] dat, quando Persæ tam facile trahent in tanta magnitudine arcus, tunc aduersus macrobios Æthiopes cum maioribus copiis moueat bellum: interim diis gratias habeat, qui non inducunt[3] filiis Æthiopum vt præter suam velint aliam

XXII

comparare regionem. Hęc loquutus, arcum laxauit, eisque qui venerant dedit. Tum sumpto purpureo amiculo, rogauit quidnam esset & quomodo confectum. & quum Ichthyophagi veritatem de purpura deq; tinctura dixissent, Dolosi, inquit, homines, dolosa sunt vestimenta. Secundo loco de auro sciscitatus, de tortili monili atque armillis,

δουλοσιωίων διέφυγον πρὸς Περσέων. Καμβύσης γὰρ βίην οὐκ ἐδικαίου προσφέρειν Φοίνιξι, ὅτι σφέας τε αὐτοὺς ἐκδεδώκεσαν Πέρσῃσι, καὶ πᾶς ἐκ Φοινίκων ἤρτητο ὁ ναυτικὸς στρατός. δόντες δὲ καὶ Κύπριοι σφέας αὐτοὺς Πέρσῃσι, ἐστρατεύοντο ἐπ' Αἴγυπτον. Ἐπεί τε δὲ τῷ Καμβύσῃ ἐκ τῆς Ἐλεφαντίνης ἀπίκοντο οἱ ἰχθυοφάγοι, ἔπεμπε αὐτοὺς ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἐντειλάμενος τὰ λέγειν χρῆν· καὶ δῶρα φέροντας, πορφύρεόν τε εἷμα, καὶ χρύσεον στρεπτὸν περιαυχένιον, καὶ ψέλλια, καὶ μύρου ἀλάβαστρον, καὶ φοινικηίου οἴνου κάδον. οἱ δὲ Αἰθίοπες οὗτοι ἐς τοὺς ἀπέπεμψε ὁ Καμβύσης, λέγονται εἶναι μέγιστοι καὶ κάλλιστοι ἀνθρώπων πάντων. νόμοισι δὲ καὶ ἄλλοισι χρᾶσθαι αὐτοὺς κεχωρισμένοισι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὴν βασιληΐην τοιῷδε· ὃν ἂν τῶν ἀστῶν κρίνωσι μέγιστόν τε εἶναι, καὶ κατὰ τὸ μέγαθος ἔχειν τὴν ἰσχὺν, τοῦτον ἀξιοῦσι βασιλεύειν. Ἐς τούτους δὴ ὦν τοὺς ἄνδρας ὡς ἀπίκοντο οἱ ἰχθυοφάγοι, διδόντες τὰ δῶρα τῷ βασιλέϊ αὐτέων, ἔλεγον τάδε, Βασιλεὺς ὁ Περσέων Καμβύσης, βουλόμενος φίλος τοι καὶ ξεῖνος γενέσθαι, ἡμέας τε ἀπέπεμπε, ἐς λόγους τοι ἐλθεῖν κελεύων, καὶ δῶρα ταῦτά τοι διδοῖ, τοῖσι καὶ αὐτὸς μάλιστα ἥδεται χρεώμενος. ὁ δὲ Αἰθίοψ, μαθὼν ὅτι κατόπται ἥκοιεν, λέγει πρὸς αὐτοὺς τοιάδε, Οὔτε ὁ Περσέων βασιλεὺς δῶρα ὑμέας ἔπεμψε φέροντας, προτιμῶν πολλοῦ ἐμοὶ ξεῖνος γενέσθαι· οὔτε ὑμεῖς λέγετε ἀληθέα· ἥκετε γὰρ κατόπται τῆς ἐμῆς ἀρχῆς. οὔτε ἐκεῖνος ἀνήρ ἐστι δίκαιος. εἰ γὰρ ἦν δίκαιος, οὔτ' ἂν ἐπεθύμησε χώρης ἄλλης ἢ τῆς ἑωυτοῦ· οὔτ' ἂν ἐς δουλοσιωίην ἀνθρώπους ἦγε ὑπ' ὧν μηδὲν ἠδίκηται. νῦν δὲ αὐτῷ τόξον τόδε διδόντες, τάδε ἔπεα λέγετε, Βασιλεὺς ὁ Αἰθιόπων συμβουλεύει τῷ Περσέων βασιλέϊ, ἐπεὰν οὕτω εὐπετέως ἕλκωσι τὰ τόξα Πέρσαι ἐόντα μεγάθεϊ τοσαῦτα, τότε ἐπ' Αἰθίοπας τοὺς μακροβίους πλήθεϊ ὑπερβαλλόμενοι στρατεύεσθαι. μέχρι δὲ τούτου, θεοῖσι εἰδέναι χάριν, οἳ οὐκ ἐπὶ νόον τρέπουσι Αἰθιόπων παισὶ γῆν ἄλλην προσκτᾶσθαι τῇ ἑωυτῶν. Ταῦτα δὲ εἴπας, καὶ ἀνεὶς τὸ τόξον, παρέδωκε τοῖσι ἥκουσι. λαβὼν δὲ τὸ εἷμα τὸ πορφύρεον, εἰρώτα ὅ,τι εἴη, καὶ ὅκως πεποιημένον. εἰπόντων δὲ τῶν ἰχθυοφάγων τὴν ἀληθείην περὶ τῆς πορφύρης καὶ τῆς βαφῆς, δολεροὺς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα. δεύτερα δὲ, τὸν χρυσὸν εἰρώτα στρεπτὸν τὸν περιαυχένιον, καὶ τὰ ψέλλια.

1 Palmei. 2 Quum Persæ tam facile tendent tantæ magnitudinis arcus, *quam facile hunc à me tendi videtis*, tunc copiis supramodum magnis instructus macrobiis Æthiopibus bellum inferat. 3 *Id est, Æthiopibus.*

τῶν αὐτ. ἐξηγεομένων δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων τὸν κόσμον αὐτέων, γελάσας ὁ βασιλεὺς, καὶ νομίσας εἶναί σφεα πέδας, εἶπε ὡς παρ᾽ ἑωυτοῖσί εἰσι ῥωμαλεώτεραι τουτέων πέδαι. τρίτον δὲ, ἠρώτα τὸ μύρον. εἰπόντων δὲ τῆς ποιήσιος πέρι καὶ ἀλείψιος, τὸν αὐτὸν λόγον τὸν καὶ περὶ τοῦ εἵματος εἶπε. ὡς δὲ ἐς τὸν οἶνον ἀπίκετο, καὶ ἐπύθετο αὐτοῦ τὴν ποίησιν, ὑπερησθεὶς τῷ πόματι, ἐπείρετο ὅ, τι τε σιτέεται ὁ βασιλεὺς, καὶ χρόνον ὁκόσον μακρότατον ἀνὴρ Πέρσης ζώει. 108 οἱ δὲ, σιτέεσθαι μὲν τὸν ἄρτον εἶπον, ἐξηγησάμενοι τῶν πυρῶν τὴν φύσιν· ὀγδώκοντα δ᾽ ἔτεα ζόης πλήρωμα ἀνδρὶ μακρότατον προκέεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Αἰθίοψ ἔφη, οὐδὲν θωυμάζειν εἰ σιτεόμενοι κόπρον, ἔτεα ὀλίγα ζώουσι. οὐδὲ γὰρ ἂν τοσαῦτα δύνασθαι ζώειν σφέας, εἰ μὴ τῷ πόματι ἀνέφερον. φράζων τοῖσι Ἰχθυοφάγοισι τὸν οἶνον. τοῦτο γὰρ ἑωυτοὺς ὑπὸ Περσέων ἑσσοῦσθαι. Ἀντειρομένων δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἰχθυοφάγων τῆς ζόης καὶ διαίτης πέρι, ἔτεα μὲν ἐς εἴκοσι καὶ ἑκατὸν τοὺς πολλοὺς αὐτέων ἀπικνέεσθαι, ὑπερβάλλειν δέ τινας καὶ ταῦτα. σίτησιν δὲ εἶναι κρέα τε ἑφθὰ, καὶ πόμα, γάλα. θῶυμα δὲ ποιευμένων τῶν κατασκόπων περὶ τῶν ἐτέων, ἐπὶ κρήνην σφι ἡγήσασθαι, ἀπ᾽ ἧς λουόμενοι, λιπαρώτεροι ἐγίνοντο, κατάπερ εἰ ἐλαίου εἴη· ὄζειν δὲ ἀπ᾽ αὐτῆς ὡσεὶ ἴων. ἀσθενὲς δὲ τὸ ὕδωρ τῆς κρήνης ταύτης οὕτω δή τι ἔλεγον εἶναι οἱ κατάσκοποι, ὥστε μηδὲν οἷόν τε εἶναι ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐπιπλέειν, μήτε ξύλον, μήτε τῶν ὅσα ξύλου ἐστὶ ἐλαφρότερα. ἀλλὰ πάντα σφέα χωρέειν ἐς βυσσόν. τὸ δὲ ὕδωρ τοῦτο, εἴ σφί ἐστι ἀληθέως οἷόν τι λέγεται, διὰ τοῦτο ἂν εἶεν τούτῳ τὰ πάντα χρεώμενοι μακρόβιοι. ἀπὸ τῆς κρήνης δὲ ἀπαλλασσομένων, ἀγαγεῖν σφέας ἐς δεσμωτήριον ἀνδρῶν, ἔνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῃσι χρυσέῃσι δεδέσθαι. ἔστι δὲ ἐν τούτοισι τοῖσι Αἰθίοψι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. θεησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον, ἐθεήσαντο καὶ τὴν τοῦ Ἡλίου λεγομένην τράπεζαν. Μετὰ δὲ ταύτην, τελευταίας ἐθεήσαντο τὰς θήκας αὐτέων, αἳ λέγονται σκευάζεσθαι ἐξ ὑέλου, τρόπῳ τοιῷδε. ἐπεὰν τὸν νεκρὸν ἰσχνήνωσι, εἴτε δὴ κατάπερ Αἰγύπτιοι, εἴτε ἄλλως κως, γυψώσαντες ἅπαντα αὐτὸν, γραφῇ κοσμέουσι, ἐξομοιεῦντες τὸ εἶδος ἐς τὸ δυνατόν· ἔπειτα δέ οἱ περιιστᾶσι στήλην ἐξ ὑέλου πεποιημένην κοίλην. ἡ δέ σφι πολλὴ καὶ εὔεργος ὀρύσσεται. ἐν μέσῃ δὲ τῇ στήλῃ ἐνεὼν διαφαίνεται ὁ νέκυς, οὔτε ὀδμὴν οὐδεμίαν ἄχαριν παρεχόμενος, οὔτε ἄλλο ἀεικὲς οὐδέν· καὶ

ornatum eius rei exponentibus Ichthyophagis, risit, atque existimans vincula esse, inquit robustiora apud se vincula esse. Tertio sciscitatus de vnguento, quum illi de confectura vngendique ratione dixissent, idem dixit quod de vestimento. Vbi [1] ad vinum peruenit, eiusque conficiendi rationem audiuit, maiorem in modū delectatus potu, percontatus est quibusnam rebus vesceretur rex, & quod longissimum tempus à viro Persa viueretur. Isti dixerunt vesci regem pane, (exposita tritici natura) perfectissimumque diu viuendi spatiū homini Persæ proponi octoginta annos. Ad hæc Æthiops, Nihil se mirari inquit si stercore vescentes, paucis viuerent annis. nam ne tot quidē annis victuros [2] nisi hoc potui acceptum referrent, affirmātibus Ichthyophagis ita esse de vino. (hoc enim ipsos Persis subdidisse.) Interrogatus vicissim rex ab Ichthyophagis de vita & victu, plerosque è suis ait ad centum viginti annos peruenire, nonnullos etiam hos transcendere: dixit cibum eis esse carnem coctam: & potum, lac. Et quum exploratores de numero annorum mirarentur, ad fontem quendam eos deduxit, in quo loti efficiuntur perinde atque oleo inuncti, violam olentes. Eam aquam aiebant exploratores adeo inualidam vt in ea nihil innatare posset, ne lignum quidē, & quę leuiora sunt ligno: sed omnia pessum ire in profundum. Hæc aqua si vere apud illos est qualis commemoratur, ideo macrobii, *id est longæui*, existunt, quod ea semper vtūtur. Deinde à fonte rex istos ad carcerem deduxit, vbi viri omnes aureis vinculis erant alligati. est enim apud hos Æthiopes omnium rarissimum ac pretiosissimum æs. Inspecto carcere, exploratores inspexerunt & mensam quæ dicitur solis. Post hanc ad extremum inspexere eorum sepulcra quæ dicuntur è vitro esse constructa, hunc in modum: Posteaquam mortuum sicue Ægyptiorum siue aliorum more arefecerunt, totum gypso inducunt, picturaq; exornantes repræsentant quoad fieri potest effigiem eius: deinde cippum ei cauum è vitro, quod apud illos multum est & facile effoditur, circumdant: in cuius medio mortuus interlucet, nihil neque odoris ingrati, neque fœditatis vllius exhibens, sed

10 20 30 40 XXIII XXIV

1 *Id est, Ad sermonem de vino.* 2 *Legit* ἀνέφερον, *ex qua lectione videtur & hic sensus elici posse*, Nisi potu illo vires refocillarent: Ichthyophagis vinum innuens. in hoc enim se à Persis vinci. Quum autem vicissim regem interrogarent Ichthyophagi de vita &c. *At legendo* ἀνέφερον, *perinde fuerit ac si Gallice dicas, S'ils ne detrempoyent leur viande d'vn tel breuuage.*

omnia

omnia ipsi illi mortuo similia habens. Hunc cippum qui maxime sunt propinqui, intra ædes annum tenent, offerentes ei omnium rerum primitias, hostiasque: anno exacto efferunt, circaque urbem statuunt. XXV Omnibus exploratores inspectis reuersi sunt. Qui quum ista renunciassent Cambysi, continuo ira percitus aduersus Æthiopes exiit in expeditionem, neque rei frumentariæ apparatu indicto, neque secum ipso ratione inita quod in extrema terrarum faceret expeditionem: sed veluti vesanus, nec mentis compos, simulatque Ichthyophagos audiit, profectus est cum omni peditatu, Græcis qui aderant illi, manere imperatis. Vbi ad Thebas est ventum, delegit de exercitu quinquaginta circiter millia, quibus præcepit vt Ammonios diriperent, deinde oraculum Iouis incenderent: ipse cum reliquis copiis aduersus Æthiopes contendit. Sed antequam quintam itineris partem confecissent, exercitum eius protinus commeatus omnis quem secum habebat, defecit: mox & iumenta ad vescendum defecerunt. Quibus rebus cognitis Cambyses si resipuisset ac retroduxisset exercitum, in eo quod prius admiserat peccato, vir sapiens extitisset: nunc autem nihil pensi habens, assidue processit vlterius. Milites, quamdiu quod de terra sumerent habuerunt, herbis victitauerunt: at vbi ad sabulum peruenere, ibi nonnulli diram rem perpetrauerunt. nam sortiti ex seipsis decimum quemque comederunt. Id audiens Cambyses, veritus suorum mutuam depastionem, intermissa aduersus Æthiopes expeditione, retro rediit, Thebasque peruenit, multis de exercitu amissis. [1] Et quum e Thebis descendisset Memphin, Græcos missos fecit, vt illinc enauigarent. Et exercitus quidem aduersus Æthiopes ita se gessit. XXVI ¶ Copiæ autem quæ aduersus Ammonios missæ erant, e Thebis mouentes, itineris duces sequebantur: [2] ac nisi sunt vsquedum ad vrbem Oasin peruenerunt, quam incolunt Samii ii qui feruntur e tribu Æschrionia esse, septem dierum per arenas itinere distante Thebis: quæ regio vocatur lingua Græca *μακάρων νῆσος, id est, beatorum insula*. in hunc locum dicitur peruenisse exercitus. Deinceps quid de eo actum sit, præter Ammonios & eos qui ab his audierunt,

ἔχει πάντα φανερὰ ὁμοίως αὐτῷ τῷ νέκυϊ. ἐνιαυτὸν μὲν δὴ ἔχουσι τὴν στήλην ἐν τοῖσι οἰκίοισι οἱ μάλιστα προσήκοντες, πάντων ἀπαρχόμενοι, καὶ θυσίας οἱ προσάγοντες. μετὰ δὲ ταῦτα ἐκκομίσαντες, ἱστᾶσι περὶ τὴν πόλιν. Θεησάμενοι δὲ τὰ πάντα οἱ κατάσκοποι, ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω· ἀπαγγειλάντων δὲ ταῦτα τούτων, αὐτίκα ὁ Καμβύσης ὀργὴν ποιησάμενος, ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας· οὔτε παρασκευὴν σίτου οὐδεμίαν παραγγείλας, οὔτε 10 λόγον ἑωυτῷ δοὺς ὅτι ἐς τὰ ἔσχατα γῆς ἔμελλε στρατεύεσθαι. οἷα δὲ ἐμμανής τε ὢν καὶ οὐ φρενήρης, ὡς ἤκουε τῶν Ἰχθυοφάγων, ἐστρατεύετο· Ἑλλήνων μὲν τοὺς παρεόντας αὐτοῦ τάξας ὑπομένειν, τὸν δὲ πεζὸν πάντα ἅμα ἀγόμενος. ἐπείτε δὲ στρατευόμενος ἐγένετο ἐν Θήβῃσι, ἀπέκρινε τοῦ στρατοῦ ὡς πέντε μυριάδας· καὶ τούτοισι μὲν ἐνετέλλετο Ἀμμωνίους ἐξανδραποδισαμένους, τὸ χρηστήριον τὸ τοῦ Διὸς ἐμπρῆσαι· αὐτὸς δὲ τὸν λοιπὸν ἄγων στρατὸν, ἤιε ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας. πρὶν δὲ τῆς ὁδοῦ τὸ πέμ-20-πτον μέρος διεληλυθέναι τὴν στρατιὴν, αὐτίκα πάντα αὐτοὺς τὰ εἶχον σιτίων ἐχόμενα, ἐπελελοίπεε. μετὰ δὲ τὰ σιτία, καὶ τὰ ὑποζύγια ἐπέλιπε κατεσθιόμενα. εἰ μέν νυν μαθὼν ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐγνωσιμάχεε, καὶ ἀπῆγε ὀπίσω τὸν στρατὸν ἐπὶ τῇ ἀρχῆθεν γενομένῃ ἁμαρτάδι, ἦν ἂν σοφὸς ἀνήρ· νῦν δὲ οὐδένα λόγον ποιεύμενος, ἤιε αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω. οἱ δὲ στρατιῶται ἕως μέν τι εἶχον ἐκ τῆς γῆς λαμβάνειν, ποιηφαγέοντες διέζωον· ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν ψάμμον ἀπίκοντο, δεινὸν ἔργον αὐτέων τινὲς ἐργά-30-σαντο. ἐκ δεκάδος γὰρ ἕνα σφέων αὐτέων ἀποκληρώσαντες, κατέφαγον. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης, δείσας τὴν ἀλληλοφαγίην, ἀπεὶς τὸν ἐπ' Αἰθίοπας στόλον, ὀπίσω ἐπορεύετο. καὶ ἀπικνέεται ἐς Θήβας, πολλοὺς ἀπολέσας τοῦ στρατοῦ. ἐκ Θηβέων δὲ ἐπορεύοντο ἔχοντες ἀγωγούς. καὶ καταβὰς ἐς Μέμφιν, τοὺς Ἕλληνας ἀπῆκε ἀποπλέειν. ὁ μὲν ἐπ' Αἰθίοπας στόλος οὕτω ἔπρηξε. Οἱ δ' αὐτέων ἐπ' Ἀμμωνίους ἀποσταλέντες στρατεύεσθαι, ἐπείτε ὁρμηθέντες ἐκ τῶν Θηβέων, ἐπορεύ-40-οντο ἔχοντες ἀγωγούς, ἀπικόμενοι μὲν φανεροί εἰσι ἐς Ὄασιν πόλιν, τὴν ἔχουσι μὲν Σάμιοι τῆς Αἰσχριωνίης φυλῆς λεγόμενοι εἶναι· ἀπέχουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Θηβέων διὰ ψάμμου. ὀνομάζεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος κατὰ Ἑλλήνων γλῶσσαν, Μακάρων νῆσος. ἐς μὲν δὴ τοῦτον τὸν χῶρον λέγεται ἀπικέσθαι τὸν στρατόν. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ, ὅτι μὴ αὐτοὶ Ἀμμώνιοι, καὶ οἱ τούτων ἀκούσαντες,

109

1 Thebis autem iter faciebant, itineris duces habentes, & quum descendiss. 2 Ac peruenisse quidem eos vsque ad vrbem Oasin constat, quam incolunt &c.

ἄλλοι οὐδένες οὐδὲν ἔχουσι εἰπεῖν περὶ αὐτέων. οὔτε γὰρ ἐς τοὺς Ἀμμωνίους ἀπίκοντο, οὔτε ὀπίσω ἐνόστησαν. λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπ᾽ αὐτέων Ἀμμωνίων· ἐπειδὴ ἐκ τῆς Ὀάσιος ταύτης ἰέναι διὰ τῆς ψάμμου ἐπὶ σφέας, γενέσθαι τε αὐτοὺς μεταξύ κου μάλιστα αὐτέων τε καὶ τῆς Ὀάσιος. ἄριστον δὲ αἱρεομένοισι αὐτοῖσι, ἐπιπνεῦσαι νότον μέγαν τε καὶ ἐξαίσιον. φορέοντα δὲ θῖνας τῆς ψάμμου καταχῶσαι σφέας, καὶ τρόπῳ τοιούτῳ ἀφανισθῆναι. Ἀμμώνιοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι περὶ τῆς στρατιῆς ταύτης. Ἀπιγμένου δὲ Καμβύσεω ἐς Μέμφιν, ἐφάνη Αἰγυπτίοισι ὁ Ἆπις, τὸν Ἕλληνες Ἔπαφον καλέουσι. ἐπιφανέος δὲ τούτου γενομένου, αὐτίκα οἱ Αἰγύπτιοι εἵματα ἐφόρεον τὰ κάλλιστα, καὶ ἦσαν ἐν θαλίῃσι. ἰδὼν δὲ ταῦτα τοὺς Αἰγυπτίους ποιεῦντας ὁ Καμβύσης, πάγχυ σφέας καταδόξας, ἑωυτοῦ κακῶς πρήξαντος, χαρμόσυνα ταῦτα ποιέειν, ἐκάλεε τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Μέμφιος. ἀπικομένους δὲ ἐς ὄψιν εἴρετο ὅτι πρότερον μὲν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Μέμφι, ἐποίευν τοιοῦτον οὐδὲν Αἰγύπτιοι, τότε δέ, ἐπεὶ αὐτὸς παρείη τῆς στρατιῆς πλῆθός τι ἀποβαλών. οἱ δὲ ἔφραζον ὥς σφι θεὸς παρείη φανείς, διὰ χρόνου πολλοῦ ἐωθὼς ἐπιφαίνεσθαι· καὶ ὡς ἐπεὰν φανῇ, τότε πάντες οἱ Αἰγύπτιοι κεχαρηκότες ὁρτάζοιεν. ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης, ἔφη ψεύδεσθαι σφέας, καὶ ὡς ψευδομένους, θανάτῳ ἐζημίου. Ἀποκτείνας δὲ τούτους, δεύτερα τοὺς ἱρέας ἐκάλεε ἐς ὄψιν. λεγόντων δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ τῶν ἱρέων, οὐ λήσειν ἔφη αὐτὸν εἰ θεός τις χειροήθης ἀπιγμένος εἴη Αἰγυπτίοισι. τοσαῦτα δὲ εἴπας, ἀπάγειν ἐκέλευε τὸν Ἆπιν τοὺς ἱρέας. οἱ μὲν δὴ μετήισαν ἄξοντες. ὁ δὲ Ἆπις οὗτος ὁ Ἔπαφος, γίνεται μόσχος ἐκ βοὸς ἥτις οὐκέτι οἵη τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βάλλεσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καί μιν ἐκ τούτου τίκτειν τὸν Ἆπιν. ἔχει δὲ ὁ μόσχος οὗτος ὁ Ἆπις καλεόμενος σημήια τοιάδε· ἐὼν μέγας, ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον φορέει· ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου, αἰετὸν εἰκασμένον· ἐν δὲ τῇ οὐρῇ, τὰς τρίχας διπλᾶς· ἐπὶ δὲ τῇ γλώσσῃ, κάνθαρον. Ὡς δὲ ἤγαγον τὸν Ἆπιν οἱ ἱρέες, ὁ Καμβύσης, οἷα ἐὼν ὑπομαργότερος, σπασάμενος τὸ ἐγχειρίδιον, θέλων τύψαι τὴν γαστέρα τοῦ Ἄπιος, παίει τὸν μηρόν. γελάσας δὲ, εἶπε πρὸς τοὺς ἱρέας, „Ὦ κακαὶ κεφαλαί, τοιοῦτοι θεοὶ γίνονται „ἔναιμοί τε καὶ σαρκώδεες, καὶ ἐπαΐοντες σιδηρείων;

nulli alii habent quicquã dicere. Nam neque ad Ammonios peruenerunt, neque retro reuerterunt. Ab ipsis autem Ammoniis demum fertur, quum illi ex vrbe Oasi per arenam iter facerent, iamque medio fere spatio inter Oasin & Ammonios pranderent, ingruisse magnum ac validum austrum, & ingestis arenæ cumulis eos obruisse, atque hunc in modum illos è conspectu sublatos. Itaactum esse de hoc exercitu Ammonii memorant.

XXVII. ¶ Cambyse autem Memphin regresso, Apis (quem Græci vocant Ἔπαφον) apparuit. Ægyptii, quum Apis extitisset, vestimenta quampulcherrima ferebant, & celebrando festo operam dabant. Id tunc facientes Ægyptios Cambyses intuens,[1] ratusque ob res a se male gestas prorsus illos esse in his gaudiis: præpositos accersit Memphis, quos, vbi præsto fuerunt, interrogabat quid ita, quum antea se apud Memphin agente, nunquam aliquid tale fecissent, nunc id facerent, posteaquam ipse rediisset parte copiarum amissa. Illi dicere, dum illis deus appareret (longo autem temporis interuallo apparere solitum) tunc omnes Ægyptios solennem celebrare lætitiam. Hæc vbi audiit Cambyses, mentiri eos respondit, ac tanquã mentientes morte mulctauit.

XXVIII. His interemptis, iussit sacerdotes in conspectum venire. quibus eadem referentibus, dixit, Siquis deus mansuetus ad Ægyptios veniret, fore vt se non lateret.[2] Hactenus loquutus iussit sacerdotes adducere Apin. illi ad eum adducendum perrexerunt. Est autem hic Apis, idemque Epaphus, è vacca genitus quæ nullum dum alium potest concipere fetum: quam Ægyptii aiunt fulgure ictam concipere ex eo Apin. Habet autem hic vitulus qui appellatur Apis, hæc signa:[3] *Toto corpore* est niger, in fronte habens candorem figuræ quadratæ: in tergo effigiem aquilæ,[4] cantharum in palato, duplices in cauda pilos.

XXIX. Posteaquam Apin sacerdotes adduxere, Cambyses veluti vecordior, educto mucrone quum vellet ferire ventrem, femur percussit, cachinnansque ad sacerdotes inquit, O capita nequam, huiuscemodi dii existunt, sanguine atque carne præditi, & ferrum sentientes?

1 *Vel*, Valde, *aut omnino*, hoc eorum factũ improbans, quod in eius rebus aduersis ita se exhilararent, Memphidis præfectos accersiuit: quos, vbi in conspectum prodierunt, interrogauit cur antea, quum &c. 2 Nec plura loquutus 3 Non μέ *μέγας, sed μέλας*, (id est, magnus) *habent nostra exempl. Magis tamen placet illud quam hoc: vt dicat Herodotus, eum, quum sit alioqui niger, habere candorem fig. quadr. Valla autem de suo addidit illa*, Toto corpore 4 In lingua scarabeum.

dignus

dignus nimirum Ægyptiis hic deus. nos certe ludibrio habuisse nō iuuabit. Hæc loquutus imperauit iis quorū hoc munus erat, vt sacerdotes quidem flagris cæderent: ceteros autem Ægyptios vt quemque feriantem adipiscerentur, occiderent. Ita festum solutū est, sacerdotes mulctati: Apis sauciatus femur, in tēplo iacens extabuit: quem è vulnere extinctum tumulauere sacerdotes clam

XXX Cambyse. ¶ Ob hoc scelus, (vt Ægyptii aiunt) continuo Cambyses insanit: [1] quum ne compos mentis quidem fuisset, exorsus primum perpetrare facinus in Smerdin, ex eisdem sibi parentibus fratrem, quem ex Ægypto remiserat in Persas, liuore commotus quod solus ille Persarum arcum quem Ichthyophagi ab Æthiope attulerant, [2] ad duos digitos traheret: quod nemo alius è Persis poterat. Smerdi in Persidem profecto, hanc vidit in somnis Cambyses visionem: Nuncius quidam è Persis veniens, ei nunciare est visus, Smerdin in regio sedentem solio cælum contingere vertice. Ob id Cambyses sibi metuens, ne se necato à fratre occuparetur imperium, mittit in Persas ad illum interimendum Prexaspem, sibi ex omnibus Persis virum fidelissimum. Hic vbi Susa conscendit, Smerdin necandum curauit, (vt quidam aiunt) quū cum eduxisset venatum: quidam inquiunt, quum ad mare rubrum produ-

XXXI xisset, ibi eum demersisse. Et hoc quidem initium scelerum Cambysis extitisse ferunt: secundum autem scelus, sororis necationem, in Ægyptum eum sequutæ: quæ ex eisdem parentibus erat soror, atque eadem vxor: quam hunc in modum acceperat vxorem. Quum antehac Persæ sorores in matrimonium accipere nequaquam consueuissent, Cambyses vnius sororū amore captus, cupidusque deinde ducendi illam vxorem, [3] quum propter rei insolentiam laboraret efficere, accersit eos qui regii iudices nominantur. Fiunt autem delecti è Persis viri, suntque [4] perpetui, nisi delicti alicuius comperti fuerint. Isti apud Persas ius dicunt, & legum patriarum sunt interpretes, & ad eos omnia referuntur. Hos Cambyses percontatur, num qua lex sit quæ sinat volentem cum sorore contrahere matrimonium.

ἄξιος μέν γε Αἰγυπτίων οὗτός γε ὁ θεός. ἀτάρ τοι ὑμεῖς γε οὐ χαίροντες, γέλωτα ἐμὲ θήσεσθε. Ταῦτα εἴπας, ἐνετείλατο τοῖσι ταῦτα πρήσσουσι, τοὺς μὲν ἱρέας ἀπομαστιγῶσαι, Αἰγυπτίων δὲ τῶν ἄλλων τὸν ἂν λάβωσι ὁρτάζοντα κτείνειν. ὁρτὴ μὲν διελέλυτο Αἰγυπτίοισι· οἱ δὲ ἱρέες ἐδικαιεῦντο. ὁ δὲ Ἆπις πεπληγμένος τὸν μηρὸν, ἔφθινε ἐν τῷ ἱρῷ κατακείμενος. καὶ τὸν μὲν, τελευτήσαντα ἐκ τοῦ τρώματος, ἔθαψαν οἱ ἱρέες λάθρῃ Καμβύσεω. Καμ-

10 βύσης δὲ (ὡς λέγουσι Αἰγύπτιοι) διὰ τοῦτο τὸ ἀδίκημα αὐτίκα ἐμάνη, ἐὼν οὐδὲ πρότερον φρενήρης. καὶ πρῶτα μὲν τῶν κακῶν ἐξεργάσατο τὸν ἀδελφεὸν Σμέρδιν, ἐόντα πατρὸς καὶ μητρὸς τῆς αὐτῆς· τὸν ἀπέπεμψε ἐς Πέρσας φθόνῳ ἐξ Αἰγύπτου, ὅτι τὸ τόξον μοῦνος Περσέων ὅσον τε ἐπὶ δύο δακτύλους εἴρυσε, τὸ παρὰ τοῦ Αἰθίοπος ἤνεικαν οἱ Ἰχθυοφάγοι· τῶν δὲ ἄλλων Περσέων οὐδεὶς οἷός τε ἐγένετο. ἀποιχομένου ὦν ἐς Πέρσας τοῦ Σμέρδιος, ὄψιν εἶδε ὁ Καμβύσης ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε· ἔδοξέ

20 οἱ ἄγγελον ἐλθόντα ἐκ Περσέων ἀγγέλλειν ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασιληΐῳ ἱζόμενος Σμέρδις, τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ ψαύσειε. πρὸς ὦν ταῦτα, δείσας περὶ ἑωυτοῦ μή μιν ἀποκτείνας ὁ ἀδελφεὸς ἄρξῃ, [ἢ ἀρχὴν] πέμπει Πρηξάσπεα ἐς Πέρσας (ὅς οἱ ἦν ἀνὴρ Περσέων πιστότατος) ἀποκτενέοντά μιν. ὁ δὲ, ἀναβὰς ἐς Σοῦσα, ἀπέκτεινε Σμέρδιν. οἱ μὲν λέγουσι, ἐπ' ἄγρην ἐξαγαγόντα· οἱ δὲ, ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν προσαγαγόντα, καταποντῶσαι. Πρῶτον μὲν δὴ λέγουσι Καμβύσῃ τῶν κακῶν ἄρξαι

30 τοῦτο· δεύτερα δὲ, ἐξεργάσατο τὴν ἀδελφεὴν, ἑ- [ἢ ἑπομένην] πισπομένην οἱ ἐς Αἴγυπτον, τῇ καὶ συνοίκεε. καὶ ἦν οἱ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεή. ἔγημε δὲ αὐτὴν ὧδε· (οὐδαμῶς γὰρ ἐώθεσαν πρότερον τῇσι ἀδελφεῇσι συνοικέειν οἱ Πέρσαι) ἠράσθη μιῆς τῶν ἀδελφεῶν Καμβύσης· καὶ ἔπειτα βουλόμενος αὐτὴν γῆμαι, ὅτι οὐκ ἐωθότα ἐπενόεε ποιήσειν, εἴρετο καλέσας τοὺς βασιληΐους δικαστὰς, εἴ τις ἐστὶ κελεύων νόμος τὸν βουλόμενον ἀδελφεῇ συνοικέειν. οἱ δὲ βασιλήϊοι δικασταὶ, κεκριμένοι ἄνδρες γίνονται Περσέ-

40 ων, ἐς οὗ ἀποθάνωσι, ἤ σφι μὴ παρευρεθῇ τι ἄδικον μέχρι τούτου. οὗτοι δὲ τοῖσι δίκας δικάζουσι καὶ ἐξηγηταὶ τῶν πατρίων θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέεται. εἰρομένου ὦν τοῦ Καμβύσεω, 110

1 Quum ne prius quidem compos mentis fuisset. *Quæ verba non iam sunt Ægyptiorum, sed ipsius autoris. q.d. Dicunt illum Ægyptii hinc furore correptum, atqui ne antea quidem mentis compos erat, exorsus &c.* 2 Ὅσον ἐπὶ δύο δακτύλους, *quod Gallice dicitur,* A deux doigts pres. *Pro* Traheret *autem, vertendum potius* Adduceret, *aut* Tenderet, *siue* Intenderet. *hæc enim de arcu potius dicuntur, vt & ipse Herodotus in sequentibus dicit* Διατείνειν τὰ τόξα. 3 Quum rem nouam facere in animo haberet, 4 Donec moriantur.

ὑπεκρίναντο αὐτῷ οὔτε δίκαια καὶ ἀσφαλέα· φάμενοι, νόμον οὐδένα ἐξευρίσκειν ὃς κελεύει ἀδελφεῇ συνοικέειν ἀδελφεόν· ἄλλον μέντοι ἐξευρηκέναι νόμον, τῷ βασιλεύοντι Περσέων ἐξεῖναι ποιέειν τὰ ἂν βούληται. οὕτω οὔτε τὸν νόμον ἔλυσαν, δείσαντες Καμβύσεα· ἵνα τε μὴ αὐτοὶ ἀπόλωνται τὸν νόμον περιστέλλοντες, παρεξεῦρον ἄλλον νόμον σύμμαχον τῷ θέλοντι γαμέειν ἀδελφεάς. τότε μὲν δὴ ὁ Καμβύσης ἔγημε τὴν ἐρωμένην. μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον ἔσχε ἄλλην ἀδελφεήν. τουτέων δῆτα τὴν νεωτέρην ἐπισπομένην οἱ ἐπ' Αἴγυπτον κτείνει. Ἀμφὶ δὲ τῷ θανάτῳ αὐτῆς διξὸς (ὥσπερ περὶ Σμέρδιος) ἐκφέρεται λόγος. Ἕλληνες μὲν γὰρ λέγουσι Καμβύσεα συμβαλέειν σκύμνον λέοντος σκύλακι κυνός· θεωρέειν δὲ καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην. νικωμένου δὲ τοῦ σκύλακος, ἀδελφεὸν αὐτοῦ ἄλλον σκύλακα, ἀπορρήξαντα τὸν δεσμόν, παραγενέσθαι οἱ· δύο δὲ γενομένους οὕτω δὴ τοὺς σκύλακας ἐπικρατῆσαι τοῦ σκύμνου. καὶ τὸν μὲν Καμβύσεα ἥδεσθαι θεώμενον· τὴν δέ, παρημένην, δακρύειν. Καμβύσεα δὲ μαθόντα τοῦτο, ἐπείρεσθαι διότι δακρύοι· τὴν δὲ εἰπεῖν, ὡς ἰδοῦσα τὸν σκύλακα τῷ ἀδελφεῷ τιμωρήσαντα, δακρύσειε, μνησθεῖσά τε Σμέρδιος, καὶ μαθοῦσα ὡς ἐκείνῳ οὐκ εἴη ὁ τιμωρήσων. Ἕλληνες μὲν δὴ διὰ τοῦτο τὸ ἔπος φασὶ αὐτὴν ἀπολέσθαι ὑπὸ Καμβύσεω. Αἰγύπτιοι δέ, ὡς τραπέζῃ παρακατημένων, λαβοῦσαν θρίδακα τὴν γυναῖκα περιτίλαι· καὶ ἐπανείρεσθαι τὸν ἄνδρα, κότερα περιτετιλμένη ἡ θρίδαξ, ἢ δασεῖα, εἴη ἀμείνων. καὶ τὸν φάναι, δασεῖαν. τὴν δὲ εἰπεῖν, Ταύτην μέντοι κοτὲ σὺ τὴν θρίδακα ἐμιμήσαο, τὸν Κύρου οἶκον ἀποψιλώσας. τὸν δὲ θυμωθέντα, ἐμπηδῆσαι αὐτῇ ἐχούσῃ ἐν γαστρί. καί μιν ἐκτρώσασαν ἀποθανεῖν. Ταῦτα μὲν ἐς τοὺς οἰκηΐους ὁ Καμβύσης ἐξεμάνη, εἴτε δὴ διὰ τὸν Ἆπιν, εἴτε καὶ ἄλλως, οἷα πολλὰ ἔωθε ἀνθρώπους κακὰ καταλαμβάνειν. καὶ γάρ τινα ἐκ γενεῆς νοῦσον μεγάλην λέγεται ἔχειν ὁ Καμβύσης, τὴν ἱρὴν ὀνομάζουσί τινες. οὔ νύν τοι ἀεικὲς οὐδὲν ἦν, τοῦ σώματος νοῦσον μεγάλην νοσέοντος, μηδὲ τὰς φρένας ὑγιαίνειν. Τάδε δὲ ἐς τοὺς ἄλλους Πέρσας ἐξεμάνη. λέγεται γὰρ εἰπεῖν αὐτὸν πρὸς Πρηξάσπεα, τὸν ἐτίμα τε μάλιστα, καί οἱ τὰς ἀγγελίας ἐφόρεε οὗτος. τούτου τε ὁ παῖς οἰνοχόος ἦν τῷ Καμβύσῃ· τιμὴ δὲ αὕτη

ἢ τὰ ἂν

ἢ λέγεται

ἢ δασεῖαν.

Iudices & iuste &[1] ingenue respondentes, negant vllam se inuenire legem quæ sinat fratri nubere sororem: quandã tamē inuenire legē, qua liceat regi Persarũ facere quicquid libeat. Ita neque legem abrogarunt metu Cambysis: & ne legē tuentes ipsi perirent, aliam inuenerunt adiutricem eius qui sororem in matrimonium ducere vellet. Tunc itaque Cambyses[2] eam quam dixi accepit vxorem, aliquantoq; post & alteram. Harum iuniorem quæ ipsum in Ægyptum comitata est, interemit. Cuius mors, quemadmodum illa Smerdis, anceps refertur. nam Græci quidem aiunt, dum Cambyses duos catulos, alterum canis, alterum leonis, committit, hanc interfuisse spectaculo: & quum à leunculo catulus superaretur, alterum catulum huius canis fratrem, abrupto loro superuenisse: & quum duo essent, ita superiores leunculo extitisse. Et Cambyse, dum id cernit, capiente voluptatem, hanc ei assidentem illacrymasse. Ea re animaduersa, Cambysem interrogasse quidnam lacrymaretur: & mulierem dixisse, se viso catulo suppetias fratri ferente, ideo flere quod subierit memoria Smerdis, cuius sciret neminem fore vltorem. Ob hoc dictum Græci illam à Cambyse fuisse interemptam memorant: Ægyptii vero ob id quod quum ad mensam discumberetur, mulier lactucam sumpsit, eiusque decerptis foliis, virum interrogauit, vtrum discerpta lactuca an densa pulchrior foret: quum hic respondisset, Densa: Hanc, inquit, lactucam aliquando imitatus es, qui Cyri domum denudasti. Ibi Cambysem indignatione percitum, insiliisse calcibus in prægnantem, eamque abortu edito decessisse. [3] Ita Cambyses in præcipuos domesticorum insaniit, siue id propter Apin, siue aliunde, qualia multa in rebus humanis mala contingere consueuerunt. Etenim fertur Cambyses ab ipsis natalibus grandi laborasse morbo, quem quidam sacrum nominant: vt haud ab re fuerit, cuius corpus magna ægritudine inualidum esset, eius ne mentem quidem sanam fuisse. [4] Atque in alios quoq; Persas insanisse, veluti in Prexaspem, quem præcipuo honore prosequebatur, & qui ad eum nuncios perferebat: & [5] cuius filius Cambysis vina miscebat:

XXXII

XXXIII

XXXIV

1 Et vaste respond. 2 Eam quam diligebat. vel, *Amicam illam.* 3 *Id est, Talia per insaniam fecit præcipuis, &c.* 4 Hæc autem aduersus alios Persas insaniit. *id est, Per insaniam egit.* Fertur enim ad Prexaspem dixisse, quem præcip. 5 Cuius filius à poculis ei erat.

qui honos & ipse non paruus est: ad hunc (*inquam*) fertur dixisse Cambyses, Quemnam virum Persæ me esse censent, aut qualem de me sermonē habent? Et iste ei respondisse, Here, cetera quidē omnia in te magnis laudibus ferunt, sed nimis te[1] vino deditū aiunt esse. Hæc Prexaspes de Persis respondit. Quibus ille indignatus, Siccine, inquit, Persæ me aiunt vino deditum desipere, nec mentis esse compotem? ergo in eo quod prius dixerunt, non veri fuere. Nam senatum Persarum (cui intererat Crœsus) aliquando interrogarat Cambyses qualis ipse videretur esse vir ad patrem Cyrum adæquandum. Et illi responderant, eum patre esse præstantiorem, qui & omnia illius haberet, & Ægypti ac maris accessionem adiecisset. hæc quidem Persæ dicebant. Sed Crœsus qui aderat, displicente ei quæ dicebatur sententia, ad Cambysem inquit, Mihi tu quidem Cyro genite, non videris adæquandus esse patri: nondum enim tibi est filius qualem ille te reliquit. Hoc audito Cambyses delectatus, Crœsi sententiam approbauit.

XXXV Quorum nunc reminiscens, ad Prexaspem iratus inquit, Intellige nunc ipse per te nunquid Persæ vera dicant, an hæc dicentes ipsi desipiant. Nam si filii tui qui in vestibulo stat, medium cor non frustrato ictu percussero, constabit[2] nihil esse quod Persæ dicunt: sin aberrauero, constabit Persas vera loqui,[3] & me esse intemperantem. Hoc loquutus, intendit arcum, puerumque percussit: atque eum collapsum iussit discindi, & inspici ictum. quumque in corde sagitta esset inuenta, ob id lætabundus atque cachinnans, ad patrem pueri inquit, Prexaspes, facta est tibi fides non me insanire, sed Persas. Verum nunc mihi dicito quemnam ex omnibus hominibus iam noris ita ad destinatum emittere sagittas.[4] Prexaspes hominem aduertens esse vesanum, & in ipsum quoque insanientem, Here, inquit, ego ne deum quidem arbitror tam probe iaculari. Et tunc quidem hoc perpetrauit. Altero die, duodecim Persas, primoribus[5] pares,[6] ob nullius momenti caussam necauit, viuos in caput defodiens.

XXXVI ¶ Hæc eum facientem Crœsus Lydus censuit his verbis admonendum, Rex, cuncta noli ætati atque iræ indulgere: sed

δὲ αὕτη οὐ σμικρή. εἰπεῖν δὲ λέγεταί τάδε, Πρήξασπες, κοῖόν μέ τινα νομίζουσι Πέρσαι εἶναι ἄνδρα, τίνας τε λόγους περὶ ἐμέο ποιεῦνται; τὸν δὲ εἰπεῖν, Ὦ δέσποτα, τὰ μὲν ἄλλα πάντα μεγάλως ἐπαινέαι, τῇ δὲ φιλονεικίῃ σε φασὶ πλεόνως προσκέεσθαι. τὸν μὲν δὴ λέγειν ταῦτα περὶ Περσέων· τὸν δὲ, θυμωθέντα, τοῖσδε ἀμείβεσθαι, Νῦν ἄρα με φασὶ οἴνῳ προσκείμενον, παραφρονέειν, καὶ οὐκ εἶναι νοήμονα. οὐδ᾽ ἄρα σφέων οἱ πρότεροι λόγοι (10) ἦσαν ἀληθέες. πρότερον γὰρ δὴ ἄρα Περσέων οἱ συνέδρων ἐόντων, καὶ Κροίσου, εἴρετο Καμβύσης κοῖός τις δοκέει ἀνὴρ εἶναι πρὸς τὸν πατέρα τελέσαι Κῦρον· οἱ δὲ, ἀμείβοντο ὡς εἴη ἀμείνων τοῦ πατρός. τά τε γὰρ ἐκείνου πάντα ἔχειν αὐτὸν, καὶ προσεκτῆσθαι Αἴγυπτόν τε καὶ τὴν θάλασσαν. Πέρσαι μὲν ταῦτα ἔλεγον. Κροῖσος δὲ παρεών τε καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ κρίσι, εἶπε πρὸς τὸν Καμβύσεα τάδε, Ἐμοὶ μέν νυν ὦ παῖ Κύρου οὐ δοκέεις ὅμοιος εἶναι τῷ πατρί. οὐ γάρ κώ τοί ἐστι υἱὸς οἷόν σε ἐκεῖ- (20) νος κατελίπετο. ἥσθη τε ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης, καὶ ἐπαίνεε τὴν Κροίσου κρίσιν. Τούτων δὴ ὦν ἐπιμνησθέντα, ὀργῇ λέγειν πρὸς τὸν Πρηξάσπεα, Σύ νυν μάθε εἰ λέγουσι Πέρσαι ἀληθέα, εἴτε αὐτοὶ λέγοντες ταῦτα παραφρονέουσι. εἰ μὲν γὰρ τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ τοῦδε ἑστεῶτος ἐν τοῖσι προθύροισι βαλὼν τύχοιμι μέσης τῆς καρδίης, Πέρσαι φανέονται λέγοντες οὐδέν· ἢν δὲ ἁμάρτω, φάναι τε Πέρσας λέγειν ἀληθέα, καί με μὴ σωφρονέειν. ταῦτα δὲ εἰπόντα, καὶ διατείναντα τὸ τόξον, βαλέειν τὸν (30) παῖδα· πεσόντος δὲ τοῦ παιδὸς, ἀνασχίζειν αὐτὸν κελεύειν, καὶ σκέψασθαι τὸ βλῆμα. ὡς δὲ ἐν τῇ καρδίῃ εὑρεθῆναι ἐνεόντα τὸν ἰὸν, εἰπεῖν πρὸς τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς, γελάσαντα, καὶ περιχαρέα γενόμενον, Πρήξασπες, ὡς μὲν ἔγωγε οὐ μαίνομαι, Πέρσαι τε παραφρονέουσι, δῆλά τοι γέγονε. νῦν δέ μοι εἰπὲ τίνα εἶδες ἤδη πάντων ἀνθρώπων οὕτως ἐπίσκοπα τοξεύοντα. Πρηξάσπεα δὲ ὁρέοντα ἄνδρα οὐ φρενήρεα, καὶ περὶ ἑωυτῷ δειμαίνοντα, εἰπεῖν, Δέσποτα, οὐδ᾽ ἂν αὐτὸν ἔγωγε δοκέω τὸν θεὸν (40) οὕτω ἂν καλῶς βαλέειν. τότε μὲν ταῦτα ἐξεργάσατο. ἑτέρωθι δὲ Περσέων ὁμοίως τοῖσι πρώτοισι δυώδεκα ἐπ᾽ οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιοχρέῳ ἑλὼν, ζώοντας ἐπὶ κεφαλὴν κατώρυξε. Ταῦτα δέ μιν ποιεῦντα ἐδικαίωσε Κροῖσος ὁ Λυδὸς νουθετῆσαι τοῖσδε τοῖσι ἔπεσι, Ὦ βασιλεῦ, μὴ πάντα ἡλικίῃ καὶ θυμῷ ἐπίτρεπε· ἀλλ᾽

(Margin notes: III; γρ. φασὶ Πέρσαι εἶναι; γρ. εἰπεῖν)

1 *Non legit φιλονεικίῃ, sed φιλοινίῃ, quam lectionem sequentia comprobare videntur.* 2 Id est, Vanū esse, *vel, friuolum.* 3 Et me non sapere. 4 At Prexaspem, quum animaduerteret hominem mente esse captum, & sibi timeret, dixisse, Here, ego &c. 5 *Non legit ἀξίῳ, sed ἀξιοχρέῳ ut & in veter. cod.* 6 Ob nullum morte dignum crimen. *Vel, Nullo crimine mortem commeritos. Sic & statim post.*

» ἴσχε καὶ καταλάμβανε σεωυτόν, ἀγαθόν τι πρόνοον εἶναι. σοφὸν δὲ ἡ προμηθίη. σὺ δὲ κτείνεις μὲν ἄνδρας σεωυτοῦ πολιήτας ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιοχρέῳ ἑλών, κτείνεις δὲ παῖδας. ἢν δὲ πολλὰ τοιαῦτα ποιέῃς, ὅρα ὅκως μή σευ ἀποστήσονται Πέρσαι. ἐμοὶ δὲ πατὴρ σὸς Κῦρος ἐνετέλλετο πολλὰ, κελεύων σε νουθετέειν, καὶ ὑποτίθεσθαι ὅ, τι ἂν εὑρίσκω ἀγαθόν. ὁ μὲν δὴ εὔνοιαν φαίνων συνεβούλευέ οἱ ταῦτα· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, Σὺ καὶ ἐμοὶ τολμᾷς συμβουλεύειν, ὃς χρηστῶς μὲν τὴν σεωυτοῦ πατρίδα ἐπετρόπευσας, εὖ δὲ τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ συνεβούλευσας, κελεύων αὐτὸν Ἀράξεα ποταμὸν διαβάντα, ἰέναι ἐπὶ Μασσαγέτας, βουλομένων ἐκείνων διαβαίνειν ἐς τὴν ἡμετέρην; καὶ ἀπὸ μὲν σεωυτὸν ὤλεσας, τῆς σεωυτοῦ πατρίδος κακῶς προστάς, ἀπὸ δὲ ὤλεσας Κῦρον, πειθόμενόν σοι. ἀλλ' οὔτι χαίρων· ἐπεί τοι καὶ πάλαι ἐς σὲ προφάσιός τευ ἐδεόμην ἐπιλαβέσθαι. ταῦτα δὲ εἴπας, ἐλάμβανε τὸ τόξον ὡς κατατοξεύσων αὐτόν. Κροῖσος δὲ ἀναδραμὼν ἔθεε ἔξω. ὁ δὲ, ἐπεί τε τοξεῦσαι οὐκ εἶχε, ἐνετείλατο τοῖσι θεράπουσι λαβόντας μιν ἀποκτεῖναι. οἱ δὲ θεράποντες, ἐπιστάμενοι τὸν τρόπον αὐτοῦ, κατακρύπτουσι τὸν Κροῖσον· ἐπὶ τῷδε τῷ λόγῳ, ὥστε εἰ μὲν μεταμελήσει τῷ Καμβύσῃ, καὶ ἐπιζητοίη τὸν Κροῖσον, οἱ δὲ, ἐκφήναντες αὐτὸν, δῶρα λάμψονται ζωάγρια Κροίσου· ἢν μὲν δὴ μὴ μεταμέληται, μηδὲ ποθῇ μιν, τότε καταχρᾶσθαι. ἐπόθησέ τε δὴ ὁ Καμβύσης τὸν Κροῖσον οὐ πολλῷ μετέπειτα χρόνῳ ὕστερον, καὶ οἱ θεράποντες, μαθόντες τοῦτο, ἐπηγγέλλοντο αὐτῷ ὡς περιείη. Καμβύσης δὲ Κροίσῳ μὲν συνήδεσθαι ἔφη περιεόντι, ἐκείνους μέντοι τοὺς περιποιήσαντας οὐ καταπροΐξεσθαι, ἀλλ' ἀποκτενέειν· καὶ ἐποίησε ταῦτα. Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα πολλὰ ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐξεμαίνετο, μένων ἐν Μέμφι· καὶ θήκας τε παλαιὰς ἀνοίγων, καὶ σκεπτόμενος τοὺς νεκρούς. ἐς δὲ δὴ καὶ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἦλθε, καὶ πολλὰ τῷ ἀγάλματι κατεγέλασε· ἔστι γὰρ τοῦ Ἡφαίστου τὤγαλμα τοῖσι Φοινικηίοισι Παταΐκοισι ἐμφερέστατον, τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρῴρῃσι τῶν τριηρέων περιάγουσι. ὃς δὲ τούτους μὴ ὄπωπε, ἐγὼ δέ οἱ σημανέω· πυγμαίου ἀνδρὸς μίμησίς ἐστι. ἐσῆλθε δὲ καὶ ἐς τῶν Καβείρων τὸ ἱρὸν, ἐς τὸ οὐ θεμιτόν ἐστι ἐσιέναι ἄλλον γε ἢ τὸν ἱρέα. ταῦτα δὲ τἀγάλματα καὶ ἐνέπρησε, πολλὰ κατασκώψας. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ὅμοια τοῖσι τοῦ Ἡφαίστου.

[Margin: γρ. λαμβάνοντας] [Margin: 112]

cohibe & compesce teipsum. Conducit tibi te prouidū esse: & sapientis est prospicere: tu vero viros interficis tuos populares ob nullius momenti caussam, interficis etiam pueros: qualia si multa facies, considera ne abs te deficiant Persæ. Enimuero pater tuus Cyrus, etiam atque etiam mandans, mihi præcepit vt te commonefacerē, subiiciendo quicquid boni comperirem. Hoc illi Crœsus beneuolentiam præ se ferens consulebat. Ad quem Cambyses respondens, Etiam mihi tu, inquit, dare consilium audes, tanquam bene aut tuam ipsius patriam administraris, aut patri meo consulueris, iubens eum traiecto flumine Araxe tendere aduersus Massagetas, quum illi vellent transire in terram nostram. Imo & teipsum male præsidentem patriæ tuæ, & Cyrum tibi credentem perdidisti. sed ob id nequaquā gauisurus: quia olim iam debebam captare in te occasionem. [1] Arcumque corripiebat tanquam hominem confixurus. at Crœsus cursu se foras proripuit.[2] Hic vbi non habet in quem telum dirigat, mandat ministris vt illum comprehensum interimant. Ministri, qui mores eius nossent, Crœsum abdiderunt: hac ratione, vt si Cambyses facti pœnitens requireret Crœsum, eo producto donis afficerentur quod illū seruassent: si non pœniteret, nec desideraret, tunc hominem interficerent. Nec ita multo post quum Cambyses desideraret Crœsum, ministri hoc animaduertentes, enunciant ei homine superesse. Cambyses se quidē inquit Crœso superstite gaudere, sed iis qui illum seruassent, veniam non daturum, sed mortem allaturū: prout & fecit. Multa huiusmodi tam in Persas quam in socios, quum Memphi moratus est, Cambyses faciebat [3] insania, adeoq; vetusta recludens sepulcra, mortuos inspiciebat. Etiā templum Vulcani adiens, multo derisū simulacrum illius cauillatus est. siquidem statua Vulcani simillima est iis diis quos Pataicos vocant Phœnices, quos in triremium proris Phœnices circumferunt: quos qui non vidit, ego sic ei indicabo, esse illos Pygmæi viri imagine. In templum quoque Cabirorum, inaccessum alteri quàm sacerdoti, ingressus est: & quæ illic erant simulacra, multis in ea iocatus verbis, concremauit. Sūt enim & hęc illis Vulcani similia,

[Margin: XXXVII]

1 Hæc quum dixisset, arcum corripiebat &c. 2 At hic quum illum configere non posset, *vrpote qui se foras proripuisset.*
3 *Vel, Per insaniam.*

à quo

à quo se hi homines aiunt esse oriundos.

[XXXVIII] Cum multa igitur apud me documento sunt, Cambysem vehementer insanisse, tum vero illud, quod alioqui non tentasset templa [1] legesque habere ludibrio. Nam si quis vniuersis hominibus præbeat facultatem optimas ex omnibus leges eligendi, profecto cunctas vnusquisque rimatus, suas eligeret. Non igitur credibile est alium quam dementem, talia ludibrio habere. At ita de suis quemque legibus sentire, licet cum aliis coniecturis colligere, tum etiam hac: Darius accitos qui in sua ditione erant Græcos percontatus est quanta pecunia vellent defunctis parentibus vesci: illis negantibus vlla se pecunia hoc esse facturos, Darius dehinc Græcis præsentibus, & quæ dicebantur per interpretem discentibus, interrogauit eos Indos qui Callatiæ nominantur, qui vescuntur parentibus, quantum accipere pecuniarum vellent vt patres defunctos igne comburerent. Indi vehementer reclamantes, meliora illum ominari iubebant. Atque ita moribus comparatum est: recteque mihi videtur [2] Pindarus fecisse vt diceret Morem omniũ esse regem.

[XXXIX] ¶ CAETERVM dum Cambyses in Ægyptum contendit, Lacedæmonii quoque intulere bellum Samo & Polycrati Æacis filio, qui Samum vi occupauerat, eamque inter initia trifariam partitus erat cum fratribus, Pantagnoto & Sylosonte: quorum deinde altero necato, altero qui erat iunior, eiecto, totam solus obtinebat, inito fœdere cũ Amasi rege Ægypti, cum quo hospitium habebat, mittens munera, vicissimque accipiens. Breuique statim tempore res eius adeo processerunt vt per Ioniam ceteramque Græciam celebrarentur. Quocunque enim [3] bellum intulerat, cuncta ei prospere cedebant, quum haberet [4] centum biremes, mille sagittarios, inuadẽs omnes sine vllo cuiusquam discrimine: quod diceret se magis gratificari amico si ei quæ abstulisset redderet, quam si [5] nihil adhuc auferret. Multas itaque hic insulas, multa etiam in continente oppida capiebat. Lesbios enim cum omnibus copiis opem Milesiis ferentes, nauali prœlio vicit cepitque, qui omnem fossam mœnia Sami ambientem vincti foderunt.

[XL] Atq; res Polycratis tantoper secundas esse nõ latuit Amasin, cui hoc

τούτου δέ σφεας παιδείας λέγουσι εἶναι. Πανταχῇ ὦν μοι δῆλά ἐστι ὅτι ἐμάνη μεγάλως ὁ Καμβύσης· οὐ γὰρ ἂν ἱροῖσί τε καὶ νομαίοισι ἐπιχείρησε καταγελᾶν. εἰ γάρ τις προθείη πᾶσι ἀνθρώποισι ἐκλέξασθαι κελεύων νόμους τοὺς καλλίστους ἐκ τῶν πάντων νόμων, διασκεψάμενοι ἂν ἑλοίατο ἕκαστοι τοὺς ἑωυτῶν· οὕτω νομίζουσι πολλόν τι καλλίστους τοὺς ἑωυτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι. οὐκ ὦν εἰκός ἐστι ἄλλον γε ἢ μαινόμενον ἄνδρα γέλωτα τὰ τοιαῦτα τίθεσθαι. ὡς δὲ οὕτω νενομίκασι τὰ περὶ τοὺς νόμους πάντες ἄνθρωποι, πολλοῖσί τε καὶ ἄλλοισι τεκμηρίοισι πάρεστι σταθμώσασθαι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Δαρεῖος ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ἀρχῆς καλέσας Ἑλλήνων τοὺς παρεόντας, εἴρετο ἐπὶ πόσῳ ἂν χρήματι βουλοίατο τοὺς πατέρας ἀποθνήσκοντας κατασιτέεσθαι· οἱ δὲ ἐπ' οὐδενὶ ἔφασαν ἔρδειν ἂν τοῦτο. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα καλέσας Ἰνδῶν τοὺς καλεομένους Καλλατίας, οἳ τοὺς γονέας κατεσθίουσι, εἴρετο, παρεόντων τῶν Ἑλλήνων, καὶ δι' ἑρμηνέος μανθανόντων τὰ λεγόμενα, ἐπὶ τίνι χρήματι δεξαίατ' ἂν τελευτῶντας τοὺς πατέρας κατακαίειν πυρί· οἱ δὲ, ἀμβώσαντες μέγα, εὐφημέειν μιν ἐκέλευον. οὕτω μέν νυν ταῦτα νενόμισται· καὶ ὀρθῶς μοι δοκέει Πίνδαρος ποιῆσαι, νόμον πάντων βασιλέα φήσας εἶναι. Καμβύσεω δὲ ἐπ' Αἴγυπτον στρατευομένου, ἐποιήσαντο καὶ Λακεδαιμόνιοι στρατηίην ἐπὶ Σάμον τε καὶ Πολυκράτεα τὸν Αἰάκεος, ὃς ἔσχε Σάμον ἐπαναστάς. καὶ τὰ μὲν πρῶτα τριχῇ δασάμενος τὴν πόλιν, τοῖσι ἀδελφεοῖσι Πανταγνώτῳ καὶ Συλοσῶντι ἔνεμε· μετὰ δὲ, τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτείνας, τὸν δὲ νεώτερον Συλοσῶντα ἐξελάσας, ἔσχε πᾶσαν τὴν Σάμον. σχὼν δὲ, ξεινίην [γρ. φιλίην] Ἀμάσι τῷ Αἰγυπτίων [γρ. Αἰγύπτου] βασιλέϊ συνεθήκατο, πέμπων τε δῶρα, καὶ δεκόμενος ἄλλα παρ' ἐκείνου. ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ αὐτίκα τοῦ Πολυκράτεος τὰ πρήγματα ηὔξετο, καὶ ἦν βεβωμένα ἀνά τε τὴν Ἰωνίην, καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα· ὅκου γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι, πάντα οἱ ἐχώρεε εὐτυχέως. ἔκτητο δὲ πεντηκοντέρους τε ἑκατὸν, καὶ χιλίους τοξότας. ἔφερε δὲ καὶ ἦγε πάντας, διακρίνων οὐδένα. τῷ γὰρ φίλῳ ἔφη χαριεῖσθαι μᾶλλον ἀποδιδοὺς τὰ ἔλαβε, ἢ ἀρχὴν μηδὲ λαβών. συχνὰς μὲν δὴ τῶν νήσων αἱρήκεε, πολλὰ δὲ καὶ τῆς ἠπείρου ἄστεα. ἐν δὲ δὴ καὶ Λεσβίους πανστρατιῇ βοηθέοντας Μιλησίοισι, ναυμαχίῃ κρατήσας εἷλε, οἳ τὴν τάφρον περὶ τὸ τεῖχος τὸ ἐν Σάμῳ πᾶσαν δεδεμένοι ὤρυξαν. Καί κως τὸν Ἄμασιν εὐτυχέων μεγάλως ὁ Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε, ἀλλά οἱ τοῦτ'

1 Ritusque 2 Pindarus cecinisse, Morem &c. nam ποιῆσαι de poetis dicitur, vt Lat. canere. 3 Bellum inferre cogitaret, 4 Centum naues quinquaginta remorum. 5 Nihil ab initio abstulisset.

ἦν ἐπιμελές. πολλῷ δὲ ἔτι πλεῦνός οἱ εὐτυχίης γενομένης, γράψας ἐς βιβλίον τάδε, ἐπέστειλε ἐς
» Σάμον· ΑΜΑΣΙΣ ΠΟΛΥΚΡΑΤΕΙ ΩΔΕ ΛΕ-
» ΓΕΙ. Ἡδὺ μὲν πυνθάνεσθαι ἄνδρα φίλον καὶ ξεῖ-
» νον εὖ πρήσσοντα· ἐμοὶ δὲ αἱ σαὶ μεγάλαι εὐτυχί-
» αι οὐκ ἀρέσκουσι, τὸ θεῖον ἐπισταμένῳ ὡς ἐστὶ φθο-
» νερόν. καί κως βούλομαι καὶ αὐτὸς καὶ τῶν ἂν κήδω-
113 » μαι, τὸ μέν τι εὐτυχέειν τῶν πρηγμάτων, τὸ δὲ προσ-
» πταίειν· καὶ οὕτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα, ἐναλλὰξ
» πρήσσων, ἢ εὐτυχέειν τὰ πάντα. οὐδένα γάρ κω 10
» λόγῳ οἶδα ἀκούσας, ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτε-
» λεύτησε πρόρριζος, εὐτυχέων τὰ πάντα. σὺ ὦν
» νῦν ἐμοὶ πειθόμενος, ποίησον πρὸς τὰς εὐτυχίας
» τοιάδε· φροντίσας τὸ ἂν εὕρῃς ἐόν τοι πλείστου ἄ-
» ξιον, καὶ ἐπ᾽ ᾧ σὺ ἀπολομένῳ μάλιστα τὴν ψυχὴν
» ἀλγήσεις, τοῦτο ἀπόβαλε οὕτω, ὅκως μηκέτι ἥξει ἐς
» ἀνθρώπους. ἤν τε μὴ ἐναλλὰξ ἤδη αἱ εὐτυχίαι
» τοι τὠπὸ τοῦδε αὖθισι πάθῃσι προσπίπτωσι, τρό-
» πῳ τῷ ἐξ ἐμεῦ ὑποκειμένῳ ἀκέο. Ταῦτα ἐ-
πιλεξάμενος ὁ Πολυκράτης, καὶ νόῳ λαβὼν ὥς οἱ 20
εὖ ὑπετίθετο Ἄμασις, ἐδίζετο ἐπ᾽ ᾧ ἂν μάλιστα
τὴν ψυχὴν ἀσηθείη ἀπολομένῳ τῶν κειμηλίων.
διζήμενος δὲ εὕρισκε τόδε· ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφό-
ρεε χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, ἦν δὲ
ἔργον Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου· ἐπεὶ ὦν
ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλέειν, ἐποίεε τάδε. πεντη-
κόντερον πληρώσας ἀνδρῶν, ἐσέβη ἐς αὐτήν· μετὰ
δὲ, ἀναγαγεῖν ἐκέλευσε ἐς τὸ πέλαγος· ὡς δὲ ἀπὸ
τῆς νήσου ἑκὰς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγῖ-
δα, πάντων ὁρεόντων τῶν συμπλόων, ῥίπτει ἐς τὸ πέ- 30
λαγος. τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλεε· ἀπικόμενος
δὲ ἐς τὰ οἰκία, συμφορῇ ἐχρῆτο. Πέμπτῃ δὲ ἢ ἕ-
κτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τούτων, τάδε οἱ συνήνεικε γενέσθαι·
ἀνὴρ ἁλιεὺς, λαβὼν ἰχθὺν μέγαν τε καὶ καλὸν, ἠ-
ξίου μιν Πολυκράτεϊ δῶρον δοθῆναι. φέρων δὲ
ἐπὶ τὰς θύρας, Πολυκράτεϊ ἔφη ἐθέλειν ἐλθεῖν ἐς ὄ-
ψιν. χωρήσαντος δέ οἱ τούτου, ἔλεγε, διδοὺς τὸν ἰχθὺν,
» Ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἑλὼν, οὐκ ἐδικαίωσα φέρειν
» ἐς ἀγορὴν, καίπερ ἐὼν ἀποχειροβίοτος, ἀλλά μοι ἐ-
» δόκεε σεῦ τε εἶναι ἄξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς. σοὶ δή μιν φέ- 40
ρων δίδωμι. ὁ δὲ, ἡσθεὶς τοῖσι ἔπεσι, ἀμείβεται τοισίδε,
» Κάρτα τε εὖ ἐποίησας, καὶ χάρις διπλῆ τῶν τε λό-
» γων καὶ τοῦ δώρου· καί σε ἐπὶ δεῖπνον καλέομεν. ὁ
μὲν δὴ ἁλιεὺς, μέγα ποιεύμενος ταῦτα, ἤιε ἐς τὰ
οἰκία. τὸν δὲ ἰχθὺν τάμνοντες οἱ θεράποντες,
εὑρί-

curæ erat. Sed quum assidue forent multo fecundiores, Amasis libellum Samũ misit in hæc verba scriptum, AMASIS POLYCRATI ITA INQVIT, Mihi quidem, feliciter agi cum viro amico meo & hospite, audire voluptati est: tamen tuæ magnæ prosperitates mihi non placent, qui intelligo quam inuidum numen sit. Quod ad me attinet, malim tum meas ipsius tum eorum qui mihi curæ sunt [1] res nunc prospere ire, 10 & ita *per varias fortunæ vices* æuum traducere, quam in omnibus mihi prospere cedere. Tu itaque mihi obtemperando, hoc aduersus prosperitates agito: dispice quid tibi sit quod plurimi facias, quodq; amissum tibi maxime doleret: id vbi inueneris, ita abiicito vt nunquã [2] ad homines veniat. Quod si prospera tua deinceps non variabuntur aduersis, medeare tu tibi subinde eo modo quem tibi subieci. Hęc quum legisset XLI Polycrates, & in animum demisisset, 20 tanquam bene sibi ab Amasi præcepta, disquirebat quodnam suorum ornamentorum esset quo amisso maxima ipse molestia afficeretur: atque hoc tandem quæritando inuenit: Erat ei gemma signatoria smaragdus, quam gestabat auro inclusam, opus Theodori Samii Telecle geniti. hanc vbi abiiciendam statuit, ita abiicere libuit: [3] Biremem conscendit: eam dehinc viros quibus illam instruxerat, in pelagus educere iubet. Et postquã ab insula procul aberat, detra- 30 ctum sibi sigillum, iis qui vna nauigabãt inspectantibus, abiecit in pelagus: hoc acto renauigauit. Reuerso domum, XLII quum ex iactura afficeretur, quinto sextove quam hæc acta sunt die, hoc ei casu euenit. Piscator quidam captum à se piscem, grande sanè ac pulchrum, putauit dignũ quo Polycratem donaret. et is ad fores quum attulisset, dixit se in conspectum Polycratis ire velle: à ianitore permissus, donans Polycrati piscẽ, Rex, inquit, hunc ego quem cepi piscem, etsi 40 operis manuariis vitam tolero, tamen non iudicaui ferendum à me esse in forum, sed te tuaq; potentia dignũ. Eum itaque affero tibi, donoque. His verbis iste delectatus, ita respõdit, Tu vero probe, nec facto solo, sed etiam oratione apud me iniisti gratiam: ad cœnamque te vocatũ volo. Hæc magni faciẽs piscator domũ abiit. piscẽ ministri rescindentes,

1 Res nunc prospere ire, nunc infeliciter cedere. *Vel potius, Ex rebus alias feliciter, alias infeliciter cedere. Post* cedere, *adde,* Nec enim adhuc de quoquam audisse me puto, qui quum in omnibus felix fuisset, non tandem male perierit funditus. 2 *Id est, In hominum conspectum.* 3 Quinquaginta remorum nauem

offendunt

offendunt in eius aluo sigillum Polycratis. Quod vbi viderunt sumpseruntque, ad Polycratem lætabundi quamceleri-rime pertulerunt. Eoque illi reddito, referebant quo pacto fuisset inuentum. [1] Polycrates, quemadmodum res diuinitus contigit, singula quæque à se gesta retulit in libellum: & qua ratione quod amiserat recepisset. Hæc vbi scripsit, in

XLIII Ægyptum misit. Quibus tabellis Amasis perlectis quę à Polycrate venerãt, [2] intellexit non posse præstare hominẽ vt alterum hominem fato impendenti eripiat: vtq; Polycrates bene iam moreretur, bonam fortunã semper expertus, qui ea quoque reperiret quæ abiecisset. Misso itaque Samum caduceatore, dixit se ius cum illo hospitii soluere. Quod ideo fecit ne in tristem aliquę grauemque casum incidente Polycrate, animi dolorem veluti de hospite ipse contraheret.

XLIV ¶ Aduersus hunc igitur Polycratem in omnibus beneagentem, Lacedæmonii sumpsere expeditionem, acciti ab iis Samiis qui post hæc Cydoniam in Creta condiderunt. Polycrates, misso clanculum caduceatore ad Cambysem Cyri filium, aduersus Ægyptum copias comparantem, orauit vt nunciis ad se in Samum missis, rogaret aliquid copiarum. Quod audiens Cambyses, libenter in Samum misit ad rogandas à Polycrate nauticas copias, quas secum iste mitteret in Ægyptum. Polycrates, delectis quos maxime suspicabatur è popularibus suis ad rebellionem spectare, quadraginta triremes misit Cambysi, mandans ne retro eos dimitteret.

XLV Et alii quidem negant Samios à Polycrate missos, in Ægyptum peruenisse: sed quum in Carpathio mari cursum tenerent, inter se colloquutos decreuisse ne porro tenderẽt. Alii vero aiunt peruenisse in Ægyptum, ac retentos inde fugam fecisse: & in Samum redeuntes, Polycratem cum classe occurrentem superasse, atque in insulam exisse: sed pugna pedestri commissa repulsos, ita Lacedæmonem nauigasse. Sunt qui dicant penes eosdem, ab Ægypto redeuntes aduersus Polycratem, extitisse victoriam: non rectè dicentes mea opinione. Neque enim oportuisset illos asciscere Lacedæmonios, si per se ad resistendum Polycrati validi erant. Præterea nec ratio dictat vt cui

εὑρίσκουσι ἐν τῇ νηδύϊ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκράτεος σφρηγῖδα. ὡς δὲ εἶδόν τε καὶ ἔλαβον, τάχιστα ἔφερον κεχαρηκότες παρὰ τὸν Πολυκράτεα. διδόντες δέ οἱ τὴν σφρηγῖδα, ἔλεγον ὅτεῳ τρόπῳ εὑρέθη. τὸν δὲ ὡς ἐσῆλθε θεῖον εἶναι τὸ πρῆγμα, γράφει ἐς βιβλίον πάντα, τὰ ποιήσαντά μιν, οἷα καταλελάβηκε· γράψας δέ, ἐς Αἴγυπτον ἐπέθηκε. Ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ Ἄμασις τὸ βιβλίον τὸ παρὰ τοῦ Πολυκράτεος ἧκον, ἔμαθε ὅτι ἐκκομίσαι τε ἀδύνατον εἴη ἀνθρώπῳ ἄνθρωπον ἐκ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πρήγματος, καὶ ὅτι ὡς οὐκ εὖ τελευτήσειν μέλλει Πολυκράτης εὐτυχέων τὰ πάντα· ὃς καὶ τὰ ἀποβάλλει, εὑρίσκει. πέμψας δέ οἱ κήρυκα ἐς Σάμον, διαλύεσθαι ἔφη τὴν ξεινίην. τοῦδε εἵνεκα ταῦτα ἐποίεε, ἵνα μὴ συντυχίης δεινῆς τε καὶ μεγάλης Πολυκράτεα καταλαβούσης, αὐτὸς ἀλγήσειε τὴν ψυχήν, ὡς περὶ ξείνου. Ἐπὶ τοῦτον δὴ ὦν τὸν Πολυκράτεα εὐτυχέοντα τὰ πάντα, ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι, ἐπικαλεσαμένων τῶν μετὰ ταῦτα Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ κτισάντων Σαμίων. πέμψας δὲ κήρυκα λάθρῃ Σαμίων Πολυκράτης παρὰ Καμβύσεα τὸν Κύρου συλλέγοντα στρατὸν ἐπ᾽ Αἴγυπτον, ἐδεήθη ὅκως ἂν καὶ παρ᾽ ἑωυτὸν πέμψας ἐς Σάμον, δέοιτο στρατοῦ. Καμβύσης δὲ ἀκούσας τούτων, προθύμως ἔπεμπε ἐς Σάμον, δεησόμενος Πολυκράτεος στρατὸν ναυτικὸν ἅμα πέμψαι ἑωυτῷ ἐπ᾽ Αἴγυπτον. ὁ δέ, ἐπιλέξας τῶν ἀστῶν τοὺς ὑπώπτευε μάλιστα ἐς ἐπανάστασιν, ἀπέπεμπε τεσσεράκοντα τριήρεσι ἐντειλάμενος Καμβύσῃ ὀπίσω τούτους μὴ ἀποπέμπειν. Οἱ μὲν δὴ λέγουσι τοὺς ἀποπεμφθέντας Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτεος, οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον· ἀλλ᾽ ἐπεί τε ἐγένοντο ἐν Καρπάθῳ πλέοντες, δοῦναί σφι λόγον, καί σφι ἁδεῖν τὸ προσωτέρω μηκέτι πλέειν. οἱ δὲ λέγουσι ἀπικομένους τε ἐς Αἴγυπτον καὶ φυλασσομένους, ἐνθεῦτεν αὐτοὺς ἀποδρῆναι. καταπλέουσι δὲ ἐς τὴν Σάμον Πολυκράτης νηυσὶ ἀντιάσας, ἐς μάχην κατέστη· νικήσαντες δὲ οἱ κατιόντες, ἀπέβησαν ἐς τὴν νῆσον. πεζομαχήσαντες δὲ ἐν αὐτῇ, ἑσσώθησαν· καὶ οὕτω δὴ ἔπλεον ἐς Λακεδαίμονα. εἰσὶ δὲ οἳ λέγουσι τοὺς ἀπ᾽ Αἰγύπτου νικῆσαι Πολυκράτεα· λέγοντες, ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ὀρθῶς. οὐδὲν γὰρ ἔδεει σφέας Λακεδαιμονίους ἐπικαλέεσθαι, εἴπερ αὐτοὶ ἱκανοὶ ἦσαν Πολυκράτεα παραστήσασθαι. πρὸς δὲ τούτοισι, οὐδὲ λόγος αἱρέει, τῷ

Margin: 10, 20, 30, 40; 114. [τοῦ εὑρέθη.] [τοῦ περὶ ἀνδρὸς ξείνου.] [τοῦ ἔπεμψε ἐς Σάμον, δεόμενος]

[1] Polycrates, quum eum subiisset diuinum quiddam id esse, scribit quæ fecisset, & quæ post illa à se facta sibi contigissent. *Vel, Quicquid sibi post eam rem factam accidisset.* [2] Didicit fieri nõ posse vt homo hominem à re quæ euentura est retrahat: & Polycrati non felicem fore tandem rerum exitum, qui per omnia prosperam fortunam experiretur: adeo vt ea etiam reper.

ἐπίκουροί τε μισθωτοὶ καὶ τοξόται οἰκήιοι ἐόντες πλήθει πολλοὶ, τοῦτον ὑπὸ τῶν κατιόντων Σαμίων ἐόντων ὀλίγων ἑσσωθῆναι· τῶν δὲ ὑπ᾽ ἑωυτῷ ἐόντων πολιητέων τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ὁ Πολυκράτης ἐς τοὺς νεωσοίκους συνειλήσας, εἶχε ἑτοίμους, ἢν ἄρα προδιδῶσι οὗτοι πρὸς τοὺς κατιόντας, ὑποπρῆσαι αὐτοῖσι τοῖσι νεωσοίκοισι. Ἐπεί τε δὲ οἱ ἐξελαθέντες Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτεος ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην, καταστάντες ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, ἔλεγον πολλὰ, οἷα κάρτα δεόμενοι. οἱ δέ σφι τῇ πρώτῃ καταστάσι ὑπεκρίναντο, τὰ μὲν πρῶτα λεχθέντα ἐπιλελῆσθαι, τὰ δὲ ὕστατα οὐ συνιέναι. μετὰ δὲ ταῦτα, δεύτερα καταστάντες, ἄλλο μὲν εἶπον οὐδὲν, θύλακον δὲ φέροντες, ἔφασαν τὸν ἀλφίτων δέεσθαι. οἱ δέ σφι ὑπεκρίναντο, τῷ θυλάκῳ περιεργάσθαι. βοηθέειν δ᾽ ὦν ἔδοξε αὐτοῖσι. Καὶ ἔπειτα παρασκευασάμενοι ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ Σάμον. ὡς μὲν Σάμιοι λέγουσι, εὐεργεσίας ἐκτίνοντες ὅτι σφι πρότεροι αὐτοὶ νηυσὶ ἐβοήθησαν ἐπὶ Μεσσηνίους· ὡς δὲ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, οὐκ ὡς τι τιμωρῆσαι δεομένοισι Σαμίοισι ἐστρατεύοντο, ὡς τίσασθαι βουλόμενοι τοῦ κρητῆρος τῆς ἁρπαγῆς, τὸν ἦγον Κροίσῳ, καὶ τοῦ θώρηκος τὸν αὐτοῖσι Ἄμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ἔπεμψε δῶρον. καὶ γὰρ θώρηκα ἐληίσαντο τῷ προτέρῳ ἔτεϊ ἢ τὸν κρητῆρα, οἱ Σάμιοι· ἐόντα μὲν λίνεον, καὶ ζῴων ἐνυφασμένων συχνῶν, κεκοσμημένον δὲ χρυσῷ καὶ εἰρίοισι, ἀπὸ ξύλου· τῶνδε εἵνεκα θωυμάσαι ἄξιον, ἀρπεδόνη ἑκάστη τοῦ θώρηκος ποιέει. ἐοῦσα γὰρ λεπτὴ, ἔχει ἀρπεδόνας ἐν ἑωυτῇ τριηκοσίας καὶ ἑξήκοντα, πάσας φανεράς. τοιοῦτος ἕτερός ἐστι καὶ τὸν ἐν Λίνδῳ ἀνέθηκε τῇ Ἀθηναίῃ Ἄμασις. Συνεπελάβοντο δὲ τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ὥστε γενέσθαι, καὶ Κορίνθιοι προθύμως. ὕβρισμα γὰρ καὶ ἐς τούτους εἶχε ἐκ τῶν Σαμίων γενόμενον γενεῇ πρότερον τοῦ στρατεύματος τούτου, κατὰ δὴ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ κρητῆρος τῇ ἁρπαγῇ γεγονός. Κερκυραίων γὰρ παῖδας τριηκοσίους ἀνδρῶν τῶν πρώτων, Περίανδρος ὁ Κυψέλου ἐς Σάρδις ἀπέπεμψε παρὰ Ἀλυάττεα ἐπὶ ἐκτομῇ. προσσχόντων δὲ ἐς τὴν Σάμον τῶν ἀγόντων τοὺς παῖδας Κορινθίων, πυθόμενοι οἱ Σάμιοι τὸν λόγον, ἐπ᾽ οἷσι ἀγοίατο οἱ παῖδες ἐς Σάρδις, πρῶτα μὲν τοὺς παῖδας ἐδίδαξαν ἱροῦ ἅψασθαι Ἀρτέμιδος·

permulti aderant, cum auxiliarii mercede conducti, tum domestici sagittarii, is à Samiis redeuntibus numero paucis fuerit superatus: quum præsertim liberi ciuium atque vxores sub Polycrate essent, quos iste inter naualia coactos tenebat, ideo paratos vt si ii qui secum erant, eum redeuntibus aliis prodidissent, vnacū ipsis naualibus comburerent.

XLVI

Posteaquam vero Samii qui à Polycrate exacti erant, Spartam venerūt, adeuntes principes multa sane (qualia supplices) commemorabant. Quibus illi primo congressu responderunt, eorū quę isti dixissent, priorum quidē oblitos esse se, posteriora vero non intelligere. Secundo deinde congressu nihil isti dixerunt, nisi allato panario, illud pane indigere. Quibus iidem responderunt [1] panario superfuturum. [2] Itaque opem ferendam eis censuerunt.

XLVII

Atque vbi rem quam apparauere, cum exercitu in Samum se contulere, referendæ gratiæ caussa, vt Samii aiunt, quia illis aliquando Samii aduersus Messenios auxilio fuissent: vt vero Lacedæmonii aiunt, nō tam quia tutari deberent Samios, quam vt eosdem vlciscerentur ob interuersum craterem, quem Crœso portabant, & ob thoracem ab Amasi rege Ægypti ipsis missum. Interceperant enim Samii priore quàm craterem anno, thoracem lineum quidē, sed frequentibus animalium figuris ex auro lanaq; versicolore, [3] è ligno intertextum: ob id admiratione dignum, quod quum inscriptæ eius venationes essent exiles, tamen singulæ in se habebant tricenas ac sexagenas bestiolas, singulasque euidentes: hoc mirum reddebat thoracem. Qualis alter est quem in Lindo Mineruæ idem Amasis dedicauit.

XLVIII

Comparauerunt itaque Lacedæmonii exercitum aduersus Samum, vt Corinthios quoq; solicitarent. ¶ In quos etiam Samiorum extabat iniuria ætate quæ præcessit hanc expeditionem, circa idē tempus facta quo crater interuersus est. Nam quum Periander Cypseli filius, Sardis ad Alyattem castrandos mitteret trecentos primorum Corcyræorum liberos, Corinthiique qui illos ducebant, Samum appulsi essent, audita Samii caussa cur Sardis pueri ducerentur, primum edocuere pueros vt [4] puluinar Dianæ contingerent:

1 Illos panatio superuacaneam orationem curiose addidisse. *Q. d. Debuisse illos contentos esse panarium sin saccum ostendere. Videtur hic verus esse huius loci sensus, cui tamen fortasse vox aliqua deest.* 2 Ferendam tamen illis opem cens. 3 Ex xylo intertextum, quem admiratione dignum reddebant singula eius fila, quæ quum exilia essent, tamen singula in se tricena ac sexagena fila, & quidem euidentia singula, habebant. Talis & alter est quem in Lindo Min. idem Am. dedicauit. Ad hanc vero in Samum expeditionem adiuuerunt etiam Corinthii lubenter. 4 Templum

deinde

deinde non sinentes[1] abstrahi eosdem e puluinari, quum prohiberent Corinthii præbere illis alimenta, ipsi diem solennem egerunt, quem nunc quoque per id tempus celebrant. Quum enim nox aduenerat, quadiu pueri precabantur, tamdiu exercebant choros virginũ atq; adolescentium. Tunc autẽ choros exercentes, esculenta fecerunt ex sesamo ac melle, quæ distribuenda ferrentur: vt ea Corcyræorum filii rapientes, alimenta haberent. idque eousque factum est dũ Corinthii pueris quos asseruabãt omissis abierunt. Ita Samii pueros Corcyram

XLIX reduxerunt. Quod si defuncto Periandro, Corinthiis cum Corcyræis amicitia extitisset, nõ ob hanc caussam Corinthii[2] aduersus Samios expeditionem sumpsissent: nunc ab ipsa vrbe Corcyrensi à se condita, Corinthii semper cum Corcyræis discordes mutuo fuere. Huius igitur rei memores Corinthii, exulcerato in Samios animo erant. Mittebat autem Periander ad castrandum Sardis primorum Corcyræorum delectos pueros, vlciscendi facinoris gratia quod Corcyræi priores in eum admi-

L serant. Nam posteaquam vxorem suam Melissam necauit Periander, accidit vt ad superiorem calamitatem hæc quoque accederet: Erant ei ex Melissa liberi duo, vnus decem & septem, & alter duodeuiginti natus annos. hos auus maternus Procles Epidauri tyrannus, ad se accitos, ea prosequebatur charitate qua debebat nepotes ex filia. Quos vbi remittendos statuit, priusquam dimitteret, Scitis, inquit, pueri, quisnam matrem vestram interemit? Hoc dictum, ei qui maior natu erat, nullius momenti habitum est: at minori, cui nomen erat Lycophroni, ita doluit, vt reuersus Corinthum, patrem neque prior affatus sit, neque affantem reaffari, ac ne interroganti quidem responsum reddere voluerit. Eum Periander tandem sane indignatus à lari-

LI bus eiecit. Quo eiecto, maiorem natu percontatur quænam cum eis auus esset colloquutus. Ille narrare vt se auus amantissime accepisset: non tamen facere mentionẽ dicti illius quod Procles in eis dimittẽdis dixisset,[3] quippe quod in mentem non admiserat. Periander dicere, nulla ratione fieri posse quin aliquid illis ab auo sit suggestum: itaque percontando instare.

μετὰ δὲ, οὐ περιορέοντες ἀπέλκειν τοὺς ἱκέτας ἐκ τοῦ ἱροῦ, σιτίων δὲ τοὺς παῖδας ἐργόντων Κορινθίων, ἐποιήσαντο οἱ Σάμιοι ὁρτὴν, τῇ καὶ νῦν ἔτι χρέωνται κατὰ ταὐτά. νυκτὸς γὰρ ἐπιγινομένης, ὅσον χρόνον ἱκέτευον οἱ παῖδες, ἵστασαν χορούς παρθένων τε καὶ ἠϊθέων· ἱστάντες δὲ τοὺς χορούς, τρωκτὰ σησάμου τε καὶ μέλιτος ἐποιήσαντο νόμον φέρεσθαι, ἵνα ἁρπάζοντες οἱ τῶν Κερκυραίων παῖδες ἔχοιεν τροφήν. ἐς τοῦτο δὲ ἐγίνετο, ἐς ὃ οἱ Κορίνθιοι τῶν παίδων οἱ φύλακοι οἴχοντο ἀπολιπόντες. τοὺς δὲ παῖδας ἀπήγαγον ἐς Κέρκυραν οἱ Σάμιοι. Εἰ μέν νυν Περιάνδρου τελευτήσαντος τοῖσι Κορινθίοισι φίλα ἦν πρὸς τοὺς Κερκυραίους, οἱ δὲ οὐκ ἂν συνελάβοντο τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ταύτης εἵνεκα τῆς αἰτίης· νῦν δὲ αἰεὶ ἐπεί τε ἔκτισαν τὴν νῆσον, εἰσὶ ἀλλήλοισι διάφοροι ἐόντες ἑωυτοῖσι. τούτων ὦν εἵνεκα ἀπεμνησικάκεον τοῖσι Σαμίοισι οἱ Κορίνθιοι. ἔπεμπε δὲ ἐς Σάρδις (ἄλ. ἔπεμψε) ἐπ᾽ ἐκτομῇ Περίανδρος, τῶν πρώτων Κερκυραίων ἐπιλέξας τοὺς παῖδας, τιμωρεύμενος· προτεροι γὰρ οἱ Κερκυραῖοι ἦρξαν ἐς αὐτὸν πρῆγμα ἀτάσθαλον ποιήσαντες. 115 Ἐπεί τε γὰρ τὴν ἑωυτοῦ γυναῖκα Μέλισσαν Περίανδρος ἀπέκτεινε, συμφορὴν τοιήνδε οἱ ἄλλην συνέβη πρὸς τῇ γεγονυίῃ γενέσθαι· ἦσάν οἱ ἐκ Μελίσσης δύο παῖδες, ἡλικίην ὁ μὲν, ἑπτακαίδεκα, ὁ δὲ, ὀκτωκαίδεκα ἔτεα γεγονώς. τούτους ὁ μητροπάτωρ Προκλέης, ἐὼν Ἐπιδαύρου τύραννος, μεταπεμψάμενος παρ᾽ ἑωυτὸν, ἐφιλοφρονέετό τε (ἄλ. ἐφιλοφρονέετο), ὡς οἰκὸς ἦν, θυγατρὸς ἐόντας τῆς ἑωυτοῦ παῖδας· ἐπεί τε δέ σφεας ἀπεπέμπετο, εἶπε προπέμπων αὐτοὺς, "Ἆρα ἴστε ὦ παῖδες ὃς ὑμέων τὴν μητέρα ἀπέκτεινε;" τοῦτο τὸ ἔπος ὁ μὲν πρεσβύτερος αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσατο· ὁ δὲ νεώτερος, τῷ οὔνομα ἦν Λυκόφρων, ἤλγησε ἀκούσας οὕτω, ὥστε ἀπικόμενος ἐς τὴν Κόρινθον, ἅτε φονέα τῆς μητρὸς τὸν πατέρα οὔτε προσεῖπε, διαλεγομένῳ τε (ἄλ. ἔτι) οὐ προσδιελέγετο, ἱστορέοντί τε λόγον οὐδένα ἐδίδου. τέλος δέ μιν περὶ θυμῷ ἐχόμενος ὁ Περίανδρος ἐξελαύνει ἐκ τῶν οἰκίων. Ἐξελάσας δὲ τοῦτον, ἱστόρεε τὸν πρεσβύτερον τά σφι ὁ μητροπάτωρ διελέχθη (ἄλ. πρεσβύτατον). ὁ δέ οἱ ἀπηγέετο ὥς σφεας φιλοφρόνως ἐδέξατο. ἐκείνου δὲ τοῦ ἔπεος τό σφι ὁ Προκλέης ἀποστέλλων εἶπε, ἅτε οὐ νόῳ λαβὼν, οὐκ ἐμέμνητο. Περίανδρος δὲ οὐδεμίαν μηχανὴν ἔφη εἶναι μὴ οὔ σφι ἐκεῖνον ὑποθέσθαι τι· ἐλιπάρεέ τε ἱστορέων.

1 Abstrahi supplices è templo, quum prohib. 2 Ad sumendam in Samios expeditionem operas contulissent. 3 Quippe qui eius non meminisset, quod animum ad id non aduertisset.

ὁ δὲ, ἀναμνησθεὶς, εἶπε καὶ τοῦτο. Περίανδρος δὲ νόῳ λαβὼν καὶ τοῦτο, καὶ μαλακὸν ἐνδιδόναι βουλόμενος οὐδὲν, τῇ ὁ ἐξελαθεὶς ὑπ' αὐτοῦ παῖς δίαιταν ἐποιέετο, ἐς τούτους πέμπων ἄγγελον, ἀπηγόρευε μή μιν δέκεσθαι οἰκίοισι. ὁ δὲ, ὅκως ἀπελαυνόμενος ἔλθοι ἐς ἄλλην οἰκίην, ἀπηλαύνετ' ἂν καὶ ἀπὸ ταύτης· ἀπειλέοντός τε τοῦ Περιάνδρου τοῖσι δεξαμένοισι, καὶ ἐξέργειν κελεύοντος. ἀπελαυνόμενος δ' ἂν ἤιε ἐπ' ἑτέρην τῶν ἑταίρων. οἱ δὲ, ἅτε Περιάνδρου ἐόντα παῖδα, καίπερ δειμαίνοντες, ὅμως ἐδέκοντο. Τέλος δὲ, ὁ Περίανδρος κήρυγμα ἐποιήσατο, ὃς ἂν οἰκίοισι ὑποδέξηταί μιν, ἢ προσδιαλεχθῇ, ἱρὴν ζημίην τοῦτον τῷ Ἀπόλλωνι ὀφείλειν, ὅσην δὴ εἴπας. πρὸς ὦν δὴ τοῦτο τὸ κήρυγμα, οὔτε τίς οἱ διαλέγεσθαι, οὔτε οἰκίοισι δέκεσθαι ἤθελε. πρὸς δὲ, οὐδὲ αὐτὸς ἐκεῖνος ἐδικαίου πειρᾶσθαι ἀπειρημένου, ἀλλὰ διακαρτερέων ἐν τῇσι στοῇσι ἐκαλινδέετο. τετάρτῃ δὴ ἡμέρῃ ἰδών μιν ὁ Περίανδρος ἀλουσίῃσί τε καὶ ἀσιτίῃσι συμπεπτωκότα, οἴκτειρε· ὑπεὶς δὲ τῆς ὀργῆς, ἤιε ἆσσον, καὶ ἔλεγε, Ὦ παῖ, κότερα τούτων αἱρετώτερά ἐστι, ταῦτα τὰ νῦν ἔχων πρήσσεις, ἢ τὴν τυραννίδα, καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ νῦν ἐγὼ ἔχω, ταῦτα, ἐόντα τῷ πατρὶ ἐπιτήδεον, παραλαμβάνειν; ὃς ἐὼν ἐμός τε παῖς, καὶ Κορίνθου τῆς εὐδαίμονος βασιλεὺς, ἀλήτην βίον εἵλευ· ἀντιστατέων τε καὶ ὀργῇ χρεώμενος ἐς τόν σε ἥκιστα ἐχρῆν. εἰ γάρ τις συμφορὴ ἐν αὐτοῖσι γέγονε, ἐξ ἧς ὑποψίην ἐς ἐμὲ ἔχεις, ἐμοί τε αὕτη γέγονε, καὶ ἐγὼ αὐτῆς τὸ πλεῦν μέτοχός εἰμι, ὅσῳ αὐτός σφε ἐξεργασάμην. σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτείρεσθαι, ἅμα τε ὁκοῖόν τι ἐς τοὺς τοκέας καὶ ἐς τοὺς κρέσσονας τεθυμῶσθαι, ἄπιθι ἐς τὰ οἰκία. Περίανδρος μὲν τούτοισι αὐτὸν κατελάμβανε. ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀμείβεται τὸν πατέρα, ἔφη δέ μιν ἱρὴν ζημίην ὀφείλειν τῷ θεῷ, ἑωυτῷ ἐς λόγους ἀπικόμενον. μαθὼν δὲ ὁ Περίανδρος ὡς ἄπορόν τι τὸ κακὸν εἴη τοῦ παιδὸς καὶ ἀνίκητον, ἐξ ὀφθαλμῶν μιν ἀποπέμπεται, στείλας πλοῖον ἐς Κέρκυραν· ἐπεκράτεε γὰρ καὶ ταύτης. ἀποστείλας δὲ τοῦτον ὁ Περίανδρος, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὸν πενθερὸν Προκλέα, ὡς τῶν παρεόντων οἱ πρηγμάτων ἐόντα αἰτιώτατον· καὶ εἷλε μὲν τὴν Ἐπίδαυρον, εἷλε δὲ αὐτὸν Προκλέα, καὶ ἐζώγρησε. Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος, ὅ, τε Περίανδρος παρηβήκεε, καὶ συνεγινώσκετο ἑωυτῷ

οὐκέτι

Tunc adolescens in memoriam rediens, id quoque dictum fuisse narrauit. [1]Quod Periander in animũ accipiens, tamen nolens aliquid filio concedere indulgentius, mittit ad eos apud quos filius ab ipso expulsus degebat, prohibitum ne adolescentem in domum excipiant. Iste illinc eiectus, in alteram se domum conferebat: sed ab hac quoque abiiciebatur, Periandro iis qui acceperant comminante, atque vt arcerent imperante. Expulsus hinc in aliam sodaliũ domum se contulit. Illi etsi formidãtes, tamen quod esset Periandri filius, hominem excipiebant.

LII

Ad postremum Periander edictum proposuit, quisquis hunc in domum reciperet, aut alloqueretur, eum sacram [2] pœnam Apollini debiturum, quantam ipse nuncupabat. Ad hoc edictum quum nemo illum in domum reciperet, nemo affari vellet, ne ipse quidem putauit rem desperatam esse tentandam: sed intra porticus se tenens, assidue versabatur. Quem die quarta Periander illuuie & inedia enectum cernens, misertus est, depositaque ira, propius accedens, Fili, inquit, vtrum est optabilius, istudne quod faciendo pateris, an patri obtemperando, tyrannidem atque opes accipere quæ ego habeo? qui quum sis & meus filius & beatæ Corinthi rex, præoptasti mendicam vitam, obsistendo atque irascendo illi cui minime debebas. Nam siquid calamitatis illinc accidit vnde suspicionem in me habes, id mihi accidit, eiusque ego particeps eo magis sum quod ipse id perpetraui. Tu vero, edoctus quanto satius sit [3] inuidiosum quã miserabilem esse, & simul quid sit in parentes & in meliores se irasci, abi domum. Periander quidem his verbis filium [4] castigabat: ille autem nihil patri respondit, nisi ipsum sacram [5] pœnã deo debere, quod in ipsius colloquium venisset. Ibi Periander animaduertens malum filii [6] vehementius esse quam vt corrigi posset, ab oculis eum sibi amandandum putauit, nauigio in Corcyram misso. nam Corcyræ quoq; imperitabat. Eo autem amandato, bellũ socero Procli intulit, tanquã præcipuo harũ rerum autori. Expugnataque Epidauro, Proclem cepit, quem tamen viuum seruauit.

LIII

Interiecto deinde tempore quum senuisset Periander, sibiq; esset conscius

se non

1 Ad quod Per. animum aduertens, 2 Mulctam 3 Inuidiam quam commiserationem mouere, 4 Corripiebat: 5 Mulctam 5 Eiusmodi esse cuius sanandi ratio nulla iniri posset. *Vel, Nulla via esse sanabile. Magis ad verbũ, Nullum exitum habere.*

se non esse amplius parem administrandis obeundisque rebus, mittit Corcyram accersitum Lycophronē ad tyrannidem administrandam. Nam in maiore filio non erat indoles, hebetiorque esse ei videbatur. Lycophron ne [1] responsione quidem est dignatus eum qui sibi nuncium afferebat. At Periander in amorem adolescentis propensus, rursus ad eum misit sororem filiam suam, sperans fore vt ille huic præcipue auscultaret. Hæc, vbi venit, Fili, inquit, 10 mauis tyrannidem recidere in alios, & domum patris tui ad alienos dispergi, quàm tu ipse habere illuc reuersus? Redi quæso ad penates, desine tibimet officere. [2] Læua possessio est peruicacia: noli malum medicari malo. Multi mansuetiora [3] iustioribus præponunt. multi materna sectantes, paterna perdiderunt. Lubrica res est tyrannis, cuius multi sunt amatores. Pater senex est prouectæque ætatis: tua ipsius bona ne aliis tradas. His illa verbis ad inducen- 20 dum appositis fratrem alloquebatur, à patre edocta. Cui iste respondens, negat se iturum Corinthum quoad patrem superesse audiret. Hoc quum mulier renunciasset, tertio Periander caduceatorem mittit, qui dicat se quidem in Corcyram velle concedere, sed vt hic Corinthum proficiscatur ad tyrānidis successionem. Id approbante filio, Periander Corcyram ipse veniebat, iuuenis Corinthum mittebatur. Hæc omnia edocti Corcyræi, ne ad ipsorum regio- 30 nem Periander accederet, adolescentem interimunt. Ob hæc igitur Periander de Corcyræis vltionem sumebat.

LIV ¶ Lacedæmonii ingenti cum classe vbi peruenere, Samum obsederunt, succedentesque muro, turrem mari imminentem iuxta suburbana transcenderunt. Sed mox cum magna manu suppetias ipso ferente Polycrate, reiecti sunt. Sed quum à superiore turri (quæ tergo montis prominebat) erupissent tum auxiliarii, tum ipsorum Samiorum permulti, & aliquantisper Lacedæmo- 40 nios sustinuissent ipsi, retro fugam fecerunt, insequentique ab hoste cædebantur.

LV Quod si Lacedæmonii qui aderant, Archiæ, & Lycopæ similes extitissent, eo die capta Samus fuisset. Siquidem Archias & Lycopes soli cum Samiis ad murum refugientibus irrumpentes, interclusa ad redeundum via,

116 οὐκέτι εἶναι δυνατὸς τὰ πρήγματα ἐπορᾶν τε καὶ διέπειν, πέμψας ἐς τὴν Κέρκυραν, ἐπικαλέετο τὸν Λυκόφρονα ἐπὶ τὴν τυραννίδα. ἐν γὰρ δὴ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων οὐκ ἐνεώρα, ἀλλά οἱ κατεφαίνετο εἶναι νωθέστερος. ὁ δὲ Λυκόφρων οὐδὲ ἀνακρίσιος ἠξίωσε τὸν φέροντα τὴν ἀγγελίην. Περίανδρος δέ, περιεχόμενος τοῦ νεηνίεω, δεύτερα ἀπέστειλε ἐπ' αὐτὸν τὴν ἀδελφεήν, ἑωυτοῦ δὲ θυγατέρα, δοκέων μιν μάλιστα ταύτῃ ἂν πείθεσθαι. ἀπικο- 10 μένης δὲ ταύτης, καὶ λεγούσης, Ὦ παῖ, βούλεαι τήν τε τυραννίδα ἐς ἄλλους πεσεῖν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς διαφορηθέντα μᾶλλον, ἢ αὐτός σφεα ἀπελθὼν ἔχειν; ἄπιθι ἐς τὰ οἰκία, παῦσαι σεωυτὸν ζημιῶν. φιλοτιμίη, κτῆμα σκαιόν. μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ. πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ἐπιεικέστερα προτιθεῖσι. πολλοὶ δὲ ἤδη τὰ μητρῷα διζήμενοι, τὰ πατρῷα ἀπέβαλον. τυραννίς, χρῆμα σφαλερόν· πολλοὶ δὲ αὐτῆς ἐρασταί εἰσι. ὁ δέ, γέρων τε ἤδη καὶ παρηβηκώς. μὴ δῷς τὰ σεωυτοῦ ἀγαθὰ 20 ἄλλοισι. ἡ μὲν δὴ τὰ ἐπαγωγότατα διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρός, ἔλεγε πρὸς αὐτόν. ὁ δέ, ὑποκρινόμενος, ἔφη οὐδαμὰ ἥξειν ἐς Κόρινθον, ἔστ' ἂν πυνθάνηται περιεόντα τὸν πατέρα. ἀπαγγειλάσης δὲ ταύτης ταῦτα, τὸ τρίτον ὁ Περίανδρος κήρυκα πέμπει, βουλόμενος αὐτὸς μὲν ἐς Κέρκυραν ἥκειν· ἐκεῖνον δὲ ἐκέλευε ἐς Κόρινθον ἀπικόμενον, διάδοχον γίνεσθαι τῆς τυραννίδος. καταινέσαντος δὲ ἐπὶ τούτοισι τοῦ παιδός, ὁ μὲν Περίανδρος ἐστέλλετο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ παῖς οἱ ἐς τὴν Κόρινθον. μα- 30 θόντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τούτων ἕκαστα, ἵνα μή σφι Περίανδρος ἐς τὴν χώρην ἀπίκηται, κτείνουσι τὸν νεηνίσκον. ἀντὶ τούτων μὲν Περίανδρος Κερκυραίους ἐτιμωρέετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ στόλῳ μεγάλῳ ὡς ἀπίκοντο, ἐπολιόρκεον Σάμον· προσβαλόντες δὲ πρὸς τὸ τεῖχος, τοῦ μὲν πρὸς θαλάσσῃ ἑστεῶτος πύργου κατὰ τὸ προάστειον τῆς πόλιος ὑπερέβησαν· μετὰ δέ, αὐτοῦ βοηθήσαντος Πολυκράτεος χειρὶ πολλῇ, ἀπηλάθησαν. κατὰ δὲ τὸν ἐπάνω πύργον τὸν ἐπὶ τῆς ῥάχιος τοῦ οὔρεος ἐπεόντα ἐπεξ- 40 ῆλθον οἵ τε ἐπίκουροι καὶ αὐτῶν Σαμίων συχνοί. δεξάμενοι δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἔφευγον ὀπίσω· οἱ δέ, ἐπισπόμενοι, ἔκτεινον. Εἰ μέν νυν οἱ παρεόντες Λακεδαιμονίων ὅμοιοι ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην Ἀρχίῃ τε καὶ Λυκώπῃ, αἱρέθη ἂν Σάμος. Ἀρχίης γὰρ καὶ Λυκώπης μοῦνοι συνεσπεσόντες φεύγουσι ἐς τὸ τεῖχος τοῖσι Σαμίοισι, καὶ ἀποκληισθέντες τῆς ὀπίσω ὁδοῦ,

1 Interrogatione. *vel, compellatione.* 2 Sinistra. *vel, Infausta.* 3 Iustis æquitatem anteponunt. *i. Æquum & bonum summo iuri præferunt.*

ἀπέθανον ἐν τῇ πόλι τῇ Σαμίων. τρίτῳ δὲ ἀπ' Ἀρχίεω τούτου γεγονότι ἄλλῳ Ἀρχίῃ τῷ Σαμίου τοῦ Ἀρχίεω, αὐτὸς ἐν Πιτάνῃ συνεγενόμην (δήμου γὰρ τούτου ἦν) ὃς ξείνων πάντων μάλιστα ἐτίμα τε Σαμίους, καί οἱ τῷ πατρὶ ἔφη Σάμιον τοὔνομα τεθῆναι, ὅτι οἱ πατὴρ Ἀρχίης ἐν Σάμῳ ἀριστεύσας ἐτελεύτησε. τιμᾶν δὲ Σαμίους ἔφη, διότι ταφῆναί οἱ τὸν πάππον δημοσίῃ ὑπὸ Σαμίων.

LVI Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι τεσσεράκοντα ἐγεγόνεσαν ἡμέραι πολιορκέουσι Σάμον, ἐς τὸ πρόσω τε οὐδὲν προεκόπτετο τῶν πρηγμάτων, ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Πελοπόννησον. ὡς δὲ ὁ ματαιότερος λόγος ὥρμηται, λέγεται Πολυκράτεα ἐπιχώριον νόμισμα κόψαντα πολλὸν μολίβδου, καταχρυσώσαντα, δοῦναί σφι· τοὺς δὲ, δεξαμένους, οὕτω δὴ ἀπαλλάσσεσθαι. ταύτην πρώτην στρατιὴν ἐς τὴν Ἀσίην Λακεδαιμόνιοι Δωριέες ἐποιήσαντο.

LVII Οἱ δ' ἐπὶ τὸν Πολυκράτεα στρατευσάμενοι Σαμίων, ἐπεὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοὺς ἀπολείπειν ἔμελλον, καὶ αὐτοὶ ἀπέπλεον ἐς Σίφνον. χρημάτων γὰρ ἐδέοντο. τὰ δὲ τῶν Σιφνίων πρήγματα ἤκμαζε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ νησιωτέων μάλιστα ἐπλούτεον, ἅτε ἐόντων αὐτοῖσι ἐν τῇ νήσῳ χρυσέων καὶ ἀργυρέων μετάλλων οὕτω, ὥστε ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν γινομένων αὐτόθεν χρημάτων, θησαυρὸς ἐν Δελφοῖσι ἀνακέεται, ὅμοια τοῖσι πλουσιωτάτοισι. (117) αὐτοὶ δὲ τὰ γινόμενα τῷ ἐνιαυτῷ ἑκάστῳ χρήματα διενέμοντο. ὅτε ὦν ἐποιεῦντο τὸν θησαυρὸν, ἐχρέωντο τῷ χρηστηρίῳ, εἰ αὐτοῖσι τὰ παρεόντα ἀγαθὰ οἷά τε ἐστὶ πολλὸν χρόνον παραμένειν. ἡ δὲ Πυθίη ἔχρησέ σφι τάδε,

> Ἀλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πρυτανήια λευκὰ γένηται,
> Λευκόφρυς τ' ἀγορὴ, τότε δὴ δεῖ φράδμονος ἀνδρὸς,
> Φράσσασθαι ξύλινόν τε λόχον κήρυκά τ' ἐρυθρόν.

τοῖσι δὲ Σιφνίοισι τότε ἦν ἡ ἀγορὴ καὶ τὸ πρυτανήιον Παρίῳ λίθῳ ἠσκημένα. τοῦτον τὸν χρησμὸν οὐκ οἷοί τε ἦσαν γνῶναι, οὔτε τότε εὐθὺς, οὔτε τῶν Σαμίων ἀπιγμένων. ἐπεί τε γὰρ τάχιστα πρὸς τὴν Σίφνον προσῖσχον οἱ Σάμιοι, ἔπεμπον τῶν νεῶν μίαν πρέσβεας ἄγουσαν ἐς τὴν πόλιν. τὸ δὲ παλαιὸν ἅπασαι αἱ νέες ἦσαν μιλτηλεφέες. καὶ ἦν τοῦτο τὸ ἡ Πυθίη προηγόρευε τοῖσι Σιφνίοισι, φυλάξασθαι τὸν,

intra vrbem Samiorum occubuerunt. Equidem ipse cum alio Archia Samii filio, eodemque tertio ab hoc Archia, congressus sum[1] apud Pitanen (huius enim tribus erat, quæ ex omnibus hospitibus maxime Samios honorabat) sibi dicente Samio nomen à patre fuisse inditum, quod eius pater Archias strenue pugnans, Sami mortem oppetiisset: se vero ideo Samiis honorem habere quod auus suus fuisset à Samiis publice affectus egregia sepultura. Lacedæmonii, quadraginta diebus in obsidendo absumptis, quum in suscepta re nihil admodum proficerent, in Peloponnesum redierunt. Fertur, Polycratem, (vt rumor quidam temerarius emanauit) magnum numerum monetæ patriæ è plumbo percussisse, eamque auro induxisse, ac Lacedæmoniis dedisse: atque ea accepta illos recessisse. Hanc primam expeditionem Dores aduersus Asiam per Lacedæmonios susceperunt. Samii, qui Polycrati bellum intulerant, posteaquam à Lacedæmoniis se relictum iri vident, & ipsi transmiserunt in Siphnum. deficiebant enim pecuniæ. ¶ Vigebant autem ea tempestate Siphniorum res, eratque hæc insularum locupletissima, vt in qua auraria & argentaria metalla essent, vnde tantum pecuniæ fiebat vt ex decima eius parte reponeretur apud Delphos thesaurus locupletissimo cuique par, Siphniis pecuniam quæ quotannis conficiebatur, distribuentibus. Qui vbi thesaurum confecerunt, nunquid diu permanere possent ipsis præsentia bona, consuluere oraculum. Eis ita Pythia respondit,

> [2] *Quum tamen in Siphno fuerint prytaneia cana,*
> *Cana fori facies, tunc vir vafer adsit oportet,*
> *Qui notet è ligno agmen, legatumque rubentem.*

Erant eo tempore Siphniis[3] prytaneium forumque Pario lapide exculta: Hoc autem oraculum Siphnii neque tunc statim, neque post aduentum Samiorum intelligere potuerunt. Nam Samii[4] quum velocissime ad Siphnum adplicuissent, miserunt ad vrbem cum legatis vnam è nauibus. Veteri autem instituto naues omnes erant rubrica delibutæ: atque hoc erat quod Siphniis Pythia prædixerat, vt obserua-

LVIII

1 Apud Pitanen (huius enim trib. erat) qui ex omn. hosp. Samios potissimum honorabat, suoque patri impositum Samii nomen dicebat, quod suus pater Archias str. &c. *Valla autem ita vertit quasi* ὃς, *quod est ante* ξείνων, *referat* δήμου, *quum referat* Ἀρχίην.
2 *Hæc explicantur statim post.* 3 *Id est, domus publica.* 4 Quum primum Siph. applicuerunt,

rent

rent ligneum agmen ac rubrum legatum. Nuncii igitur vbi peruenere, decē sibi talenta mutuari precabantur. Negantibus Siphniis se mutuaturos, Samii eorū agros populabantur. Id audientes Siphnii, continuo occurrentes, commissa pugna fugati sunt: eorumq; multi ab vrbe intercluſi, quos poſtea centum talentis recuperauere.

LIX Ab Hermioneis quoque Samii pecuniarum loco inſulam Thyream acceperunt, Peloponneſo adiacentem, quam Trœzeniis commendauerunt: ipſi Cydoniam in Creta condiderunt, quum illuc non ea de cauſſa nauigaſſent, ſed vt Zacynthios ex inſula ſummouerent. In hac vrbe quinquennium degentes, ita rem bene geſſerunt vt templa quæ nunc in Cydonia viſuntur, iſti fecerint, & Dictynnes præterea delubrum. Sexto eos anno Æginetæ nauali prœlio victos cum Cretenſibus diripuerunt, ac roſtratas naues mutilauerunt, eaque roſtra apud Mineruæ templum in Ægina affixerunt. Hæc Æginetæ Samiis fecere, infenſi quod illi antea ſub Amphicrate rege, bello Æginæ illato, magnis cladibus illos affeciſſent, & inuicem affecti fuiſſent. & hæc quidem fuit cauſſa.

LX Protraxi autem ſermonem de Samiis ob hoc magis, quod tria ſunt apud eos opera Græcanicorum omnium maxima. Vnum, montis in centum quinquaginta paſſus editi, à cuius imo foſſa incipiens ad contrarium os deducta eſt, longitudinis ſeptem ſtadiorum: celſitudinis autem ac latitudinis, vtrinque octonūm pedum. Item per eam totam altera foſſa depreſſa eſt[1] viginti cubitorum, triplo maioris latitudinis, per quā deriuata à magno fonte aqua fiſtulis in vrbem deducitur. Huius foſſæ architectus extitit Megarenſis Eupalinus Nauſtrophi filius. Alterum è tribus operibus eſt agger circa portum in mari, ad viginti paſſus altitudinis, duobus amplius ſtadiis longitudinis. Tertium opus eſt templum omnium quæ nos vidimus ampliſſimum, cuius architectus primus extitit Rhœcus, Philei filius, indigena. Horum operum gratia ſermonem aliquanto magis extendimus.

LXI ¶ CAMBYSE Cyri circa Ægyptum immorante, ac deſipiſcente, duo magi iidemque fratres[2] coniurauerunt: quorum alterum

σθαι τὸν ξύλινον λόχον κελεύοντα, καὶ κήρυκα ἐρυθρόν. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι οἱ ἄγγελοι ἐδέοντο τῶν Σιφνίων, δέκα τάλαντά σφι χρῆσαι. οὐ φασκόντων δὲ χρήσειν τῶν Σιφνίων αὐτοῖσι, οἱ Σάμιοι τοὺς χώρους αὐτῶν ἐπόρθεον. πυθόμενοι δὲ εὐθὺς ἧκον οἱ Σίφνιοι βοηθέοντες, καὶ συμβαλόντες αὐτοῖσι, ἑσσώθησαν· καὶ αὐτῶν πολλοὶ ἀπεκληΐσθησαν τοῦ ἄστεος ὑπὸ τῶν Σαμίων· καὶ αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἑκατὸν τάλαντα ἔπρηξαν. Παρὰ δὲ Ἑρμιονέων νῆσον ἀντὶ 10 χρημάτων παρέλαβον, Θυρέην τὴν ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ αὐτὴν Τροιζηνίοισι παρακατέθεντο. αὐτοὶ δὲ Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ ἔκτισαν· οὐκ ἐπὶ τοῦτο πλέοντες, ἀλλὰ Ζακυνθίους ἐξελῶντες ἐκ τῆς νήσου. ἔμειναν δὲ ἐν ταύτῃ καὶ εὐδαιμόνησαν ἐπ᾽ ἔτεα πέντε. ὥστε τὰ ἱρὰ τὰ ἐν Κυδωνίῃ ἐόντα νῦν, οὗτοί εἰσι οἱ ποιήσαντες, καὶ τὸν τῆς Δικτύνης νηόν. ἕκτῳ δὲ ἔτεϊ Αἰγινῆται αὐτοὺς ναυμαχίῃ νικήσαντες, ἠνδραποδίσαντο μετὰ Κρητῶν. καὶ τῶν νεῶν καπρίους ἐχουσέων τὰς πρῴρας ἠκρωτηρίασαν, 20 καὶ ἀνέθεσαν ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Ἀθηναίης ἐν Αἰγίνῃ. ταῦτα δὲ ἐποίησαν ἔγκοτον ἔχοντες Σαμίοισι Αἰγινῆται. πρότεροι μὲν γὰρ Σάμιοι ἐπ᾽ Ἀμφικράτεος βασιλεύοντος ἐν Σάμῳ, στρατευσάμενοι ἐπ᾽ Αἴγιναν, μεγάλα κακὰ ἐποίησαν Αἰγινήτας, καὶ ἔπαθον ὑπ᾽ ἐκείνων. ἡ μὲν αἰτίη αὕτη.

γρ. ναυμαχίῃ

γρ. πρότεροι

Ἐμήκυνα δὲ περὶ Σαμίων μᾶλλον, ὅτι σφι τρία ἐστὶ μέγιστα ἁπάντων Ἑλλήνων ἐξεργασμένα, ὄρεός τε ὑψηλοῦ ὄρυγμα ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀργυιάς. τούτου τὸ ὄρυγμα κάτωθεν ἀρξάμενοι, ἀμφίστομοι. 30 τὸ μὲν μῆκος τοῦ ὀρύγματος, ἑπτὰ στάδιοί εἰσι· τὸ δὲ ὕψος καὶ εὖρος, ὀκτὼ ἑκάτερον πόδες. διὰ παντὸς δὲ αὐτοῦ ἄλλο ὄρυγμα εἰκοσίπηχυ βάθος ὀρώρυκται, τρίπουν δὲ τὸ εὖρος· δι᾽ οὗ τὸ ὕδωρ μετοχετευόμενον διὰ τῶν σωλήνων, παραγίνεται ἐς τὴν πόλιν ἀγόμενον, ἀπὸ μεγάλης πηγῆς. ἀρχιτέκτων δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου ἐγένετο Μεγαρεὺς Εὐπαλῖνος Ναυστρόφου. τοῦτο μὲν δὴ ἓν τῶν τριῶν ἐστι· δεύτερον δὲ περὶ λιμένα χῶμα ἐν θαλάσσῃ, βάθος κατ᾽ εἴκοσι ὀργυιέων· μῆκος δὲ τοῦ χώματος, μέζον δύο 40 σταδίων. τρίτον δέ σφι ἐξέργασται νηὸς μέγιστος πάντων νηῶν τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· τοῦ ἀρχιτέκτων πρῶτος ἐγένετο Ῥοῖκος Φιλέω ἐπιχώριος. τούτων εἵνεκα μᾶλλόν τι περὶ Σαμίων ἐμήκυνα. Καμβύσῃ δὲ τῷ Κύρου, χρονίζοντι περὶ Αἴγυπτον, καὶ παραφρονήσαντι, ἐπανιστέαται ἄνδρες μάγοι δύο ἀδελφεοί· τὸν ἕτερον

1 Viginti cubitorum altitudinis. *i. profunditatis*, trium autem pedū latitudinis. *Valla autē pro τρίπουν legit τριπλοῦν.* 2 Rebellauerunt. *Vel, Inſurrexerunt.*

καταλελοίπεε τῶν οἰκίων μελεδωνὸν ὁ Καμβύσης. οὗτος δὴ ὦν οἱ ἐπανέστη μαθών τε τὸν Σμέρδιος θάνατον, ὡς κρύπτοιτο γενόμενος, καὶ ὡς ὀλίγοι τε εἴησαν οἱ ἐπιστάμενοι αὐτὸν Περσέων, οἱ δὲ πολλοὶ περιεόντα μιν εἰδείησαν. πρὸς ταῦτα βουλεύσας τάδε, ἐπεχείρησε τοῖσι βασιληΐοισι. ἦν οἱ ἀδελφεὸς ὃν εἶπά οἱ συνεπαναστῆναι, οἰκὼς μάλιστα τὸ εἶδος Σμέρδι τῷ Κύρου, τὸν ὁ Καμβύσης ἐόντα ἑωυτοῦ ἀδελφεὸν ἀπέκτεινε. ἦν τε δὴ ὅμοιος εἶδος τῷ Σμέρδι, καὶ δὴ καὶ οὔνομα τὠυτὸ εἶχε Σμέρδις. τοῦτον ὃν τὸν ἄνδρα ἀναγνώσας ὁ μάγος Πατιζείθης, ὥς οἱ αὐτὸς πάντα διαπρήξει, εἷσε ἄγων ἐς βασιλήιον θρόνον. ποιήσας δὲ τοῦτο, κήρυκας διέπεμπε τῇ τε ἄλλῃ καὶ δὴ καὶ ἐς Αἴγυπτον, προερέοντα τῷ στρατῷ ὡς Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἀκουστέα εἴη τοῦ λοιποῦ, ἀλλ' οὐ Καμβύσεω. Οἵ τε δὴ ὦν ἄλλοι κήρυκες προηγόρευον ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὁ ἐπ' Αἴγυπτον ταχθεὶς (εὕρισκε γὰρ Καμβύσεα καὶ τὸν στρατὸν ἐόντα τῆς Συρίης ἐν Ἐκβατάνοισι) προηγόρευε στὰς ἐν μέσοισι τὰ ἐντεταλμένα ἐκ τοῦ μάγου. Καμβύσης δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκ τοῦ κήρυκος, καὶ ἐλπίσας μιν λέγειν ἀληθέα, αὐτός τε προδεδόσθαι ἐκ Πρηξάσπεος (πεμφθέντα γὰρ αὐτὸν ὡς ἀποκτενέοντα Σμέρδιν, οὐ ποιῆσαι ταῦτα) βλέψας ἐς τὸν Πρηξάσπεα, εἶπε, Πρήξασπες, οὕτω μοι διεπρήξαο τό τοι προσέθηκα πρῆγμα. ὁ δὲ εἶπε, Ὦ δέσποτα, οὐκ ἔστι ταῦτα ἀληθέα, ὅκως κοτέ σοι Σμέρδις ἀδελφεὸς ὁ σὸς ἐπανέστηκε, οὐδὲ ὅκως τι ἐξ ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς νεῖκός τι ἔσται ἢ μέγα ἢ σμικρόν. ἐγὼ γὰρ αὐτὸς, ποιήσας τὰ σύ με ἐκέλευες, ἔθαψά μιν χερσὶ τῇσι ἐμεωυτοῦ. εἰ μέν νυν οἱ τεθνεῶτες ἀνεστέασι, προσδέκεό τοι καὶ Ἀστυάγεα τὸν Μῆδον ἐπαναστήσεσθαι· εἰ δ' ἔστι ὥσπερ πρὸ τοῦ, οὐ μή τι τοι ἔκ γε ἐκείνου νεώτερον ἀναβλαστήσῃ. νῦν ὦν μοι δοκέει, μεταδιώξαντας τὸν κήρυκα, ἐξετάζειν εἰρωτῶντας παρ' ὅτευ ἥκων προαγορεύει ἡμῖν Σμέρδιος βασιλέος ἀκούειν.

Ταῦτα εἴπαντος Πρηξάσπεος, (ἤρεσε γὰρ Καμβύσῃ) αὐτίκα μεταδίωκτος γενόμενος ὁ κῆρυξ ἧκε. ἀπιγμένον δέ μιν εἴρετο ὁ Πρηξάσπης τάδε, Ὤνθρωπε, φῂς γὰρ ἥκειν παρὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἄγγελος· νῦν ὦν εἴπας τὴν ἀληθείην, ἄπιθι χαίρων, κότερα αὐτός τοι Σμέρδις φαινόμενος ἐς ὄψιν ἐνετέλλετο ταῦτα, ἢ τῶν τις ἐκείνου ὑπηρετέων. ὁ δὲ εἶπε, Ἐγὼ Σμέρδιν μὲν

Cambyses reliquerat rei domesticæ curatorem. Hic cognita Smerdis nece, quæ occultabatur, paucisque Persarum erat nota, plerisq; eum viuere arbitrantibus,[1] rebellandum sibi putauit, atque ita rẽ esse aggrediendam. Erat ei in regia germanus, quem dixi vna[2] coniurasse, corporis habitu quamsimillimus Smerdi, Cyri filio, quem Cambyses fratrem suum interemerat: nec specie tantum corporis Smerdi assimilis, sed etiam cognominis. Hunc virum magus Patizithes instructum qnemadmodum ipse illi omnia peracturus esset, in regium solium perducit. Hoc acto, caduceatores cum alia in loca, tum vero in Ægyptum dimittit ad exercitum, qui edicerent vt Smerdi Cyri filio deinceps obedirent, non Cambysi.

LXII Hæc caduceatores alii alibi edixere. Is quoque qui ad Ægyptum delegatus erat, (inuenit autem Cambysem atque exercitum in Ecbatanis Syriæ agentem) stans in medio, præcepta magi exposuit. Hæc audiens Cambyses, vera loqui caduceatorem ratus, seque à Prexaspe esse proditum, quod missus ad occidendum Smerdin, rem non peregisset, intuens in eum, Prexaspes, inquit, rem mihi non exequutus es quam iniunxeram. Ad quem ille, Ista here, ait, haudquaquam vera sunt, vt aut frater tuus aliquando rebellet in te,[3] aut quippiam ex illo viro certaminis existat magni exiguive. quippe quum ego sim exequutus quæ tu mihi imperasti, quiq; hominem meis ipsius humarim manibus.[4] Quod si defuncti rebellant, expecta vt etiam Astyages Medus in te rebellet: sin autem ita habet vt antea habebat, nihil tibi ex illo nouum amplius germinabit. Igitur mitte mecum qui assequantur caduceatorem, qui percontando indagent[5] nunquid à quo Smerdi rege nobis denunciatum venit, eum audierit.

LXIII Hæc loquentem Prexaspẽ Cambyses audiens, quum ei placuissent, confestim ad assequendum caduceatorem misit. Eum, vbi rediit, Prexaspes his verbis interrogauit, O homo, quandoquidem te ais à Smerdi Cyri filio venire nuncium, dicito veritatem: qua dicta, abito sospes. Vtrum Smerdis ipse in conspectum datus tibi ista mandauit, an quispiam eius ministrorum? Tum ille, Equidem, inquit, ego Smerdin

1 Inuadendum regnum. 2 Rebellasse. *Vel, Insurrexisse.* 3 Aut vlla contentio, *vel, disceptatio*, magna, aut parua ex illo aduersus te oriatur. 4 Si forte tamen mortui resurrexerunt, puta fore vt etiã Astyages Medus rebellet: sin res ita se habent vt antea, *i. si mortui nihilo magis nunc resurgunt quam antea*, fieri non potest vt nouum aliquod malum ab illo tibi repullulet. 5 A quo veniens, *id est, missus*, nos Smerdi dicto audientes esse iubeat.

Cyri

Cyri filium, ex quo Cambyses aduersus Ægyptum fecit expeditionem, nunquam conspexi: sed magus quem Cambyses rerum suarum familiarium procuratorem constituit, is mihi ista mandauit, dicens Smerdin Cyri filium[1] optare hæc apud vos dici. Hæc ille loquens, nihil ementitus est. Tum Cambyses, Prexaspes, inquit, tu quidem quia vt vir bonus imperata fecisti, culpam effugisti: verum quisnam fuerit e Persis qui contra me rebellauit, occupato Smerdis nomine? Ad quem Prexaspes, Ego, inquit, hoc quod actum est mihi videor intelligere. Magi sunt qui aduersus te insurrexerunt, Patizithes quem tu rerum familiarium curatorem reliquisti, & frater eius Smerdis.

LXIV Ibi Cambysem, quum Smerdis audisset nomen,[2] percussit veritas sermonis, ac somnii, per quod ei quidam visus fuerat nunciare, Smerdin regio insidentem solio, ad cælum vsque pertingere vertice. Agnoscens itaq; sine causa fratris interemptorem se fuisse, deflebat Smerdin. Quem vbi[3] defleuit (vt erat omni clade afflictus) in equũ insiliit, habens in animo[4] quamraptissime Susa versus exercitum ducere in magum. Insilienti in equũ,[5] vagina gladii excidit, vnde nudatus gladius perstrinxit eius femur, in ea scilicet parte in qua prius ipse tanquam opportuna ad feriendum (vt sibi videbatur) percusserat Apin Ægyptiorum deum. Vulneratus Cambyses, quodnam illi oppido nomen esset interrogauit. Illi aiunt Ecbatana. Sed quum fuisset iam antea Cambysi redditum ex vrbe Buti oraculum, eum in Ecbatanis decessurum, ipse interpretabatur se in Ecbatanis Mediæ (vbi res eius omnis erat) senem vita functurum: at oraculum in Ecbatanis Syriæ loquebatur. Tunc[6] postquam sciscitatur, resipuit, oppidi nomen audiens, tum magi iniuria perculsus, tum vulnere: verbaque oraculi expendens, Hoc in loco, inquit, fatale est Cambysem Cyri decedere. Hactenus tunc loquutus.

LXV Vicesimo dehinc die accitis Persarũ qui aderant præstantissimis quibusq;, ita inquit, Quod maxime occultũ volebã Persæ,[7] id cogor apud vos efferre. ego enim quũ apud Ægyptũ agerem, inter quietẽ visum vidi,

τὸν Κύρου ἐξ ὅτευ βασιλεὺς Καμβύσης ἤλασε ἐς Αἴγυπτον, οὐκ ὄπωπα· ὁ δέ μοι μάγος τὸν Καμβύσης ἐπίτροπον τῶν οἰκίων ἀπέδεξε, οὗτος ταῦτα ἐνετείλατο, φὰς Σμέρδιν τὸν Κύρου εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενον εἶπαι πρὸς ὑμέας. ὁ μὲν δή σφι ἔλεγε, οὐδὲν ἐπικατεψευσμένος. Καμβύσης δὲ εἶπε, Πρηξάσπες, σὺ μὲν, οἷα ἀνὴρ ἀγαθὸς, ποιήσας τὸ κελευόμενον, αἰτίην ἐκπέφευγας· ἐμοὶ δὲ τίς ἂν εἴη Περσέων ὁ ἐπανεστεὼς, ἐπιβατεύων τοῦ Σμέρδιος οὐνόματος; ὁ δὲ εἶπε, Ἐγώ μοι δοκέω συνιέναι τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὦ βασιλεῦ. οἱ μάγοι εἰσί τοι οἱ ἐπανεστεῶτες, τόν τε ἔλιπες μελεδωνὸν τῶν οἰκίων, Πατιζείθης, καὶ ὁ τούτου ἀδελφεὸς Σμέρδις. Ἐνθαῦτα ἀκούσαντα Καμβύσεα τὸ Σμέρδιος οὔνομα, ἔτυψε ἡ ἀληθείη τῶν τε λόγων καὶ τοῦ ἐνυπνίου· ὃς ἐδόκεε ἐν τῷ ὕπνῳ ἀπαγγεῖλαί τινά οἱ ὡς Σμέρδις ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλήιον θρόνον, ψαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. μαθὼν δὲ ὡς μάτην ἀπολωλεκὼς εἴη τὸν ἀδελφεὸν, ἀπέκλαιε Σμέρδιν· ἀποκλαύσας δὲ, καὶ περιημεκτήσας τῇ ἁπάσῃ συμφορῇ, ἀναθρώσκει ἐπὶ τὸν ἵππον, ἐν νόῳ ἔχων τὴν ταχίστην ἐς Σοῦσα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὸν μάγον. καί οἱ ἀναθρώσκοντι ἐπὶ τὸν ἵππον, τοῦ κουλεοῦ τοῦ ξίφεος ὁ μύκης ἀποπίπτει. γυμνωθὲν δὲ τὸ ξίφος παίει τὸν μηρόν. τρωματισθεὶς δὲ κατὰ τοῦτο αὐτὸς τῇ πρότερον τὸν τῶν Αἰγυπτίων θεὸν Ἆπιν ἔπληξε, ὥς οἱ καιρίῃ ἔδοξε τετύφθαι, εἴρετο ὁ Καμβύσης ὅ,τι τῇ πόλι οὔνομα εἴη. οἱ δὲ εἶπαν ὅτι Ἐκβάτανα. τῷ δὲ ἔτι πρότερον ἐκέχρηστο ἐκ Βουτοῦς πόλιος ἐν Ἐκβατάνοισι τελευτήσειν τὸν βίον. ὁ μὲν δὴ ἐν τοῖσι Μηδικοῖσι Ἐκβατάνοισι ἐδόκεε τελευτήσειν γηραιὸς, ἐν τοῖσί οἱ ἦν τὰ πάντα πρήγματα. τὸ δὲ χρηστήριον τοῖσι ἐν Συρίῃ Ἐκβατάνοισι ἔλεγε ἄρα. καὶ δὴ ὡς τότε ἐπειρεόμενος ἐπύθετο τῆς πόλιος τὸ οὔνομα, ὑπὸ τῆς συμφορῆς τῆς τε ἐκ τοῦ μάγου ἐκπεπληγμένος, καὶ τοῦ τρώματος, ἐσωφρόνησε. συλλαβὼν δὲ τὸ θεοπρόπιον, εἶπε, Ἐνθαῦτα Καμβύσεα τὸν Κύρου ἐστὶ πεπρωμένον τελευτᾶν. 119 Τότε μὲν τοσαῦτα. ἡμέρῃσι δὲ ὕστερον ὡς εἴκοσι μεταπεμψάμενος Περσέων τῶν παρεόντων τοὺς λογιμωτάτους, ἔλεγέ σφι τάδε, Ὦ Πέρσαι, καταλελάβηκέ με, τὸ πάντων μάλιστα ἔκρυπτον πρηγμάτων, τοῦτο ἐς ὑμέας ἐκφῆναι. ἐγὼ γὰρ ἐὼν ἐν Αἰγύπτῳ, εἶδον ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ

1 Iniunxisse. *Vel, mandasse.* 2 *Videtur hæc phrasis respondere nostræ, Il fut touché en son cœur.* 3 Defleuit, & de tota calamitate questus est, in equum ins. 4 Quamprimum. *Vel, Primo quoque tempore.* 5 Gladius vagina excidit. 6 Postquam sciscitatus, oppidi nomen resciuit, tum magi iniuria perculsus, tum ex vulnere, resipuit, *vel, ad se redit*, & intellecto oraculo, *vel, & quum mente complexus esset oraculum*, dixit, Hoc in loco fatale est Camb. 7 Eo redactus sum vt id apud vos efferam.

τὴν μηδαμὰ ὤφελον ἰδεῖν. ἐδόκεον δέ μοι ἄγγελον ἐλθόντα ἐξ οἴκου ἀγγέλλειν ὡς Σμέρδις ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλήιον θρόνον, ψαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. δείσας δὲ μὴ ἀπαιρεθέω τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦ ἀδελφεοῦ, ἐποίησα ταχύτερα ἢ σοφώτερα. ἐν τῇ γὰρ ἀνθρωπηίῃ φύσι οὐκ ἐνῆν ἄρα τὸ μέλλον γίνεσθαι ἀποτρέπειν. ἐγὼ δὲ ὁ μάταιος Πρηξάσπεα ἀποπέμπω ἐς Σοῦσα ἀποκτενέοντα Σμέρδιν. ἐξεργασθέντος δὲ κακοῦ τοσούτου, ἀδεῶς διαιτώμην, οὐδαμὰ ἐπιλεξάμενος μή κοτέ τις μοι, Σμέρδιος ὑπαραιρημένου, ἄλλος ἐπανασταίη ἀνθρώπων. παντὸς δὲ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι ἁμαρτὼν, ἀδελφεοκτόνος τε οὐδὲν δέον γέγονα, καὶ τῆς βασιληίης οὐδὲν ἧσσον ἐστέρημαι. Σμέρδις γὰρ δὴ ἦν ὁ μάγος, τόν μοι ὁ δαίμων προέφαινε ἐν τῇ ὄψι ἐπαναστήσεσθαι. τὸ μὲν δὴ ἔργον ἔργασταί μοι, καὶ Σμέρδιν τὸν Κύρου μηκέτι ὑμῖν ἐόντα λογίζεσθε· οἱ δὲ ὑμῖν μάγοι κρατέουσι τῶν βασιληίων, τόν τε ἔλιπον ἐπίτροπον τῶν οἰκίων, καὶ ὁ ἐκείνου ἀδελφεὸς Σμέρδις. τὸν μὲν νυν μάλιστα χρῆν ἐμεῦ αἰσχρὰ πρὸς τῶν μάγων πεπονθότος τιμωρέειν ἐμοὶ, οὗτος μὲν ἀνοσίῳ μόρῳ τετελεύτηκε ὑπὸ τῶν ἑωυτοῦ οἰκηιοτάτων. τούτου δὲ μηκέτι ἐόντος, δεύτερα τῶν λοιπῶν ὑμῖν ὦ Πέρσαι γίνεταί μοι ἀναγκαιότατον ἐντέλλεσθαι, τὰ θέλω μοι γενέσθαι, τελευτῶν τὸν βίον· καὶ δὴ ὑμῖν τάδε ἐπισκήπτω, θεοὺς τοὺς βασιληίους ἐπικαλέων, καὶ πᾶσι ὑμῖν, καὶ μάλιστα Ἀχαιμενιδέων τοῖσι παρεοῦσι, μὴ περιιδεῖν τὴν ἡγεμονίην αὖτις ἐς Μήδους περιελθοῦσαν· ἀλλ' εἴτε δόλῳ ἔχουσι αὐτὴν κτησάμενοι, δόλῳ ἀπαιρεθῆναι ὑπὸ ὑμέων· εἴτε καὶ σθένεϊ τεῳ κατεργασάμενοι, σθένεϊ κατὰ τὸ καρτερὸν ἀνασώσασθαι. καὶ ταῦτα μὲν ποιεῦσι ὑμῖν γῆ τε καρπὸν ἐκφέροι, καὶ γυναῖκές τε καὶ ποίμνια τίκτοιεν ἐοῦσι ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐλευθέροισι· μὴ δὲ ἀνασωσαμένοισι τὴν ἀρχὴν, μηδ' ἐπιχειρήσασι ἀνασώζειν, τὰ ἐναντία τούτοισι ἀρῶμαι ὑμῖν γενέσθαι. καὶ πρὸς ἔτι τούτοισι, τὸ τέλος Περσέων ἑκάστῳ ἐπιγενέσθαι οἷον ἐμοὶ ἐπιγέγονε. ἅμα τε εἴπας ταῦτα ὁ Καμβύσης, ἀπέκλαιε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ πρῆξιν. Πέρσαι δὲ ὡς τὸν βασιλέα εἶδον ἀνακλαύσαντα, πάντες τά τε ἐσθῆτος ἐχόμενα εἶχον, ταῦτα κατείρεικόν τε καὶ οἰμωγῇ ἀφθόνῳ διεχρέωντο. μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς ἐσφακέλισέ τε τὸ ὀστέον, καὶ ὁ μηρὸς τάχιστα ἐσάπη, ἀπήνεικε Καμβύσεα τὸν Κύρου, βασιλεύσαντα μὲν τὰ πάντα ἑπτὰ ἔτεα καὶ μῆνας πέντε, ἄπαιδα δὲ τὸ παράπαν ἐόντα ἔρσενος καὶ θήλεος γόνου. Περσέων δὲ τοῖσι παρεοῦσι ἀπιστίη πολλὴ ὑποκεχύτο,

Τὴν ἀπαιρεθῆναι, τὴν κατεργασμένην,

[1] quod quidem minime visum oportuit. Videbatur mihi nuncius quidam domo adueniens, nunciare Smerdin in regio sedentem solio, cælum capite contingere. Ex quo veritus ne à fratre exuerer principatu, properantius quam prudentius feci. neque enim in hominis natura situm est auertere quod euenturũ est. Itaque demens ego Prexaspem Susa ad Smerdin interimendum misi. Quo tanto scelere perpetrato securius degebam, nequaquam coniectans fore vt Smerdi sublato, alius quispiam mortalium in me exurgeret. Vnde prorsus euentu rerum frustratus, & parricida fratris incassum extiti, & nihilominus regno exutus sum. nam Smerdis magus erat is quem dæmon mihi per quietem demonstrauit in me arma sumpturum. Hoc opus quum ego perpetrarim, iam vobis Smerdin Cyri non superesse existimetis, sed magos vobis regnum occupasse: quorum alterum rerum domesticarum procuratorem reliqueram, alter eius frater est Smerdis. Quem igitur decebat præcipue vicem meam vlcisci, indignà à magis passi, is [2] immerita morte à proximis suis affectus est. [3] Secundo loco (quod reliquum est Persæ) necessariissimum mihi demandare vobis quod è vita exiens effici mihi cupio atque opto, per regios deos obtestans cum omnes vos, tum maxime Achæmenidas qui adestis, ne per socordiam permittatis vt imperium rursus redeat ad Medos. Sed si dolo occupatum est, illud dolo surripiatis: sin vi præreptum, [4] vi recuperetis. Hæc vobis facientibus, & tellus fructum proferat, vxoresque & pecua pariant in omne tempus libertate fruentibus: secus facientibus, contraria his quæ dixi imprecor: & præterea vnicuique Persarum eum finem qualis mihi contigit. Simul hæc loquutus Cambyses, [5] defleuit omnem suam condicionem.

LXVI

Persæ, vt regem lamentantem conspexere, vniuersi tum vestimenta rescindere, tum effuso ploratu vti. Post hæc vbi femoris os [6] vitiatum est, femurque celerrime contabuit, Cambysi vita erepta est, Cyri filio, quũ regnasset septem omnino annos & menses quinque, nulla vnquam prole suscepta virili femineave. At Persis qui aderant magna offusa est incredulitas,

1 Quod vtinam minime vidissem. 2 Impia 3 Quam vero iste superstes non sit, hoc mihi secundo loco relinquitur imprimis necessarium, vt vobis mandata dem de iis quæ mihi vita excedenti præstari volo. Hæc igitur à vobis extremum peto, per regios deos obt. 4 Vi recuperetis pro virili. *Vel, Pro viribus.* 5 Omne illud factũ suum defleuit. 6 *Alii*, Carie exesum fuit. *Alii etiam aliter.*

rerum

rerum potiri magos, interpretantibus potius, Cambysem, quæ de nece Smerdis dixisset, ea dixisse vt illi omne nomen Persicum redderetur hostile. Itaque pro certo habebant Smerdin Cyri per rebellionem regnare, vtpote Prexaspe vsq; pernegante à se fuisse Smerdin interfectum. Neque enim tutum ei erat post Cambysis obitum fateri, ipsius manu filium Cyri interemptum.

LXVII ¶ Magus defuncto Cambyse, simulando se Smerdin esse Cyri filium, qui ipsi fuerat cognominis, securus regnauit menses septem, qui reliqui erant ad implendum octauum annū regni Cambysis: per quos menses omne genus liberalitatis in subditos munificentiæque exhibuit, adeo vt eius defuncti magnum ceperit desiderium omnes Asiam incolentes, ipsis Persis exceptis. Nam missis ad singulas quibus imperabat nationes edictis, magus immunitatem militiæ in triennium tribuit: atque hoc quidem statim adeptus imperium edixit.

LXVIII Octauo autem mense, quisnam esset compertus est hunc in modum: Erat Otanes quidam Pharnaspis filius, sed genere atque opibus primo cuique Persarum par. Hic Otanes magum non esse Smerdin filium Cyri, primus suspicatus est, sed eum qui erat, hac coniectura, quod neque ex arce progrediebatur, neque Persarum procerum quempiam ad conspectum suum vocabat. Itaque[1] eum suspicatus esse, hoc sibi statuit faciendum: Quum haberet filiam nomine Phædymam, quam Cambyses tenuerat, cuiusque tunc magus contubernio vtebatur, vt aliarum omnium Cambysis vxorum: misit ad eam quendam sciscitatum quocū homine cubaret, cum Smerdi Cyri,[2] an cum altero. Illa remisso nūcio, negat se id scire, quippe quę nec Smerdin filium Cyri vidisset vnquā, nec eum cum quo cubaret nosset quisnam esset. Ad hanc rursus mittit Otanes, inquiens, Si ipsa Smerdin Cyri non habes cognitum, saltem sciscitare ab Atossa quocum viro tu atque illa cubitatis. nō enim illa suum ipsius ignorat fratrē. Filia ad hoc respondit, Ne in Atossæ quidem colloquium venire possum, aut vllam aliam cernere mulierum cum illo cubantium. Namque hic vir, quisquis est, quumprimum adeptus est

LXIX regnum, nos dispersit, aliam alibi collocans. Audienti hæc Otani res est visa manifestior.

τοὺς μάγους ἔχειν τὰ πρήγματα· ἀλλ' ἠπιστέατο ἐπὶ διαβολῇ εἰπεῖν Καμβύσεα τὰ εἶπε περὶ τοῦ Σμέρδιος θανάτου, ἵνα οἱ ἐκπολεμωθῇ πᾶν τὸ Περσικόν. οὗτοι μέν νυν ἠπιστέατο Σμέρδιν τὸν Κύρου βασιλέα ἀνεστεῶτα. δεινῶς γὰρ καὶ ὁ Πρηξάσπης ἔξαρνος ἦν μὴ μὲν ἀποκτεῖναι Σμέρδιν. οὐ γὰρ ἦν οἱ ἀσφαλὲς, Καμβύσεω τετελευτηκότος, φάναι τὸν Κύρου υἱὸν ἀπολωλεκέναι αὐτοχειρίῃ. Ὁ δὲ δὴ Μάγος, τελευτήσαντος Καμβύσεω, ἀδεῶς ἐβασίλευσε, ἐπιβατεύων τοῦ ὁμωνύμου Σμέρδιος τοῦ Κύρου μῆνας ἑπτὰ τοὺς ἐπιλοίπους Καμβύσῃ ἐς τὰ ὀκτὼ ἔτεα τῆς πληρώσιος· ἐν τοῖσι ἀπεδέξατο ἐς τοὺς ὑπηκόους πάντας εὐεργεσίας μεγάλας, ὥστε ἀποθανόντος αὐτοῦ πόθον ἔχειν πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, πάρεξ αὐτῶν Περσέων. διαπέμψας γὰρ ὁ μάγος ἐς πᾶν ἔθνος τῶν ἦρχε, προεῖπε ἀτελείην εἶναι στρατηίης καὶ φόρου ἐπ' ἔτεα τρία. προεῖπε μὲν δὴ ταῦτα αὐτίκα ἐνιστάμενος ἐς τὴν ἀρχήν. Ὀγδόῳ δὲ μηνὶ ἐγένετο κατάδηλος τρόπῳ τοιῷδε. Ὀτάνης ἦν Φαρνάσπεω μὲν παῖς, γένεϊ δὲ καὶ χρήμασι ὅμοιος τῷ πρώτῳ Περσέων. οὗτος ὦν ὁ Ὀτάνης πρῶτος ὑπώπτευσε τὸν μάγον, ὡς οὐκ εἴη ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλ' ὅσπερ ἦν, τῇδε συμβαλλεόμενος, ὅτι τε οὐκ ἐξεφοίτα ἐκ τῆς ἀκροπόλιος, καὶ ὅτι οὐκ ἐκάλεε ἐς ὄψιν ἑωυτῷ οὐδένα τῶν λογίμων Περσέων. ὑποπτεύσας δέ μιν, ἐποίεε τάδε. ἔσχε αὐτοῦ ὁ Καμβύσης θυγατέρα, τῇ οὔνομα ἦν Φαιδύμη· τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην εἶχε τότε ὁ μάγος, καὶ ταύτῃ συνοίκεε, καὶ τῇσι ἄλλῃσι πάσῃσι τῇσι τοῦ Καμβύσεω γυναιξί. πέμπων δὴ ὦν ὁ Ὀτάνης παρ' αὐτὴν τὴν θυγατέρα, ἐπυνθάνετο παρ' ὅτεῳ ἀνθρώπων κοιμῷτο, εἴτε μετὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου, εἴτε μετὰ ἄλλου τευ. ἡ δέ οἱ ἀντέπεμπε, φαμένη οὐ γινώσκειν· οὔτε γὰρ τὸν Κύρου Σμέρδιν ἰδέσθαι οὐδαμά, οὔτε ὅστις εἴη ὁ συνοικέων αὐτῇ εἰδέναι. ἔπεμπε δεύτερα ὁ Ὀτάνης, λέγων, Εἰ μὴ αὐτὴ Σμέρδιν τὸν Κύρου γινώσκεις, σὺ δὲ παρὰ Ἀτόσσης πύθευ ὅτεῳ τούτῳ συνοικέει αὐτή τε ἐκείνη, καὶ σύ. πάντως γὰρ δή κου τόν γε ἑωυτῆς ἀδελφεὸν γινώσκει. ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ θυγάτηρ, Οὔτε Ἀτόσσῃ δύναμαι ἐς λόγους ἐλθεῖν, οὔτε ἄλλην οὐδεμίην ἰδέσθαι τῶν συγκατημένων γυναικῶν. ἐπεί τε γὰρ τάχιστα οὗτος ὤνθρωπος, ὅστις κοτέ ἐστι, παρέλαβε τὴν βασιληίην, διέσπειρε ἡμέας, ἄλλην ἄλλῃ τάξας. Ἀκούοντι δὲ ταῦτα τῷ Ὀτάνῃ, μᾶλλον κατεφαίνετο τὸ πρῆγμα.

1 Quam eum suspectum impostura haberet, ita egit: Quum hab. 2 An cum alio quopiam.

τρίτην δὲ ἀγγελίην ἐσπέμπει παρ' αὐτὴν, λέγου-
„ σαν ταῦτα, Ὦ θύγατερ, δεῖ σε γεγονυῖαν εὖ, κίνδυ-
„ νον ἀναλαβέσθαι τὸν ἂν ὁ πατὴρ ὑποδύνειν κε-
„ λεύῃ. εἰ γὰρ μή ἐστι ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλὰ
„ τὸν καταδοκέω ἐγὼ, οὔτοι μιν σοί τε συγκοιμώ-
„ μενον, καὶ τὸ Περσέων κράτος ἔχοντα, δεῖ χαίροντα
„ ἀπαλλάσσειν, ἀλλὰ δοῦναι δίκην. νῦν ὦν ποίησον
„ τάδε· ἐπεάν σοι συνεύδῃ, καὶ μάθῃς αὐτὸν κατυ-
„ πνωμένον, ἄφασον αὐτοῦ τὰ ὦτα. καὶ ἢν μὲν φαίνη-
„ ται ἔχων ὦτα, νόμιζε σεωυτὴν Σμέρδι τῷ Κύρου
„ συνοικέειν· ἢν δὲ μὴ ἔχων, σὺ δὲ τῷ μάγῳ Σμέρ-
δι. ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ Φαιδύμη, φαμέ-
νη κινδυνεύσειν μεγάλως ἢν ποιῇ ταῦτα. ἢν γὰρ
δὴ μὴ τυγχάνῃ τὰ ὦτα ἔχων, ἐπίλαμπτος δὲ ἀφά-
σουσα ἔσται, εὖ εἰδέναι ὡς ἀιστώσει μιν. ὅμως μέν-
τοι ποιήσειν ταῦτα. ἡ μὲν δὴ ὑπεδέξατο ταῦτα
τῷ πατρὶ κατεργάσασθαι. τοῦ δὲ μάγου τούτου τοῦ
Σμέρδιος Κῦρος ὁ Καμβύσεω ἄρχων τὰ ὦτα ἀπέ-
ταμε ἐπ' αἰτίῃ δή τινι οὐ σμικρῇ. ἡ ὦν δὴ Φαιδύ-
μη αὕτη ἡ τοῦ Ὀτάνεω θυγάτηρ, πάντα ἐπιτελέ-
ουσα τὰ ὑπεδέξατο τῷ πατρὶ, ἐπείτε αὐτῆς μέ-
ρος ἐγίνετο τῆς ἀπίξιος παρὰ τὸν μάγον (ἐν περι-
τροπῇ γὰρ δὴ γυναῖκες φοιτέουσι τοῖσι Πέρσῃσι)
ἐλθοῦσα παρ' αὐτὸν ηὗδε. ὑπνωμένου δὲ καρτε-
ρῶς τοῦ μάγου, ἤφασε τὰ ὦτα. μαθοῦσα δὲ οὐ χα-
λεπῶς ἀλλ' εὐπετέως οὐκ ἔχοντα τὸν ἄνδρα ὦτα,
ὡς ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε, πέμψασα ἐσήμηνε τῷ
πατρὶ τὰ γενόμενα. Ὁ δὲ Ὀτάνης παραλα-
βὼν Ἀσπαθίνην καὶ Γωβρύην, Περσέων τε πρώτους
ἐόντας καὶ ἑωυτῷ ἐπιτηδεοτάτους ἐς πίστιν, ἀπη-
γήσατο πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἄρα ὑπ-
ώπτευον οὕτω τοῦτο ἔχειν. ἀνενείκαντος δὲ τοῦ Ὀ-
τάνεω τοὺς λόγους, ἐδέξαντο· καὶ ἔδοξέ σφι ἕκαστον
ἄνδρα Περσέων προσεταιρίσασθαι τοῦτον ὅτεῳ πι-
στεύει μάλιστα. Ὀτάνης μὲν νυν ἐσάγεται Ἰντα-
φέρνεα· ὁ δὲ Γωβρύης, Μεγάβυζον· Ἀσπαθίνης
δὲ, Ὑδάρνεα. γεγονότων δὲ τούτων ἓξ, παραγίνε-
ται ἐς τὰ Σοῦσα Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπεος, ἐκ Περσέ-
ων ἥκων· τούτων γὰρ δὴ ἦν οἱ ὁ πατὴρ ὕπαρχος.
ἐπεὶ ὦν οὗτος ἀπίκετο, τοῖσι ἓξ τῶν Περσέων ἔδο-
ξε καὶ Δαρεῖον προσεταιρίσασθαι. Συνελθόν-
τες δὲ οὗτοι ἐόντες ἑπτὰ, ἐδίδοσαν σφίσι πίστις καὶ λό-
γους. ἐπείτε δὲ ἐς Δαρεῖον ἀπίκετο γνώμην ἀπο-
„ φαίνεσθαι, ἔλεγέ σφι τάδε, Ἐγὼ ταῦτα ἐδόκεον αὐ-
„ τὸς μοῦνος ἐπίστασθαι, ὅτι τε ὁ μάγος εἴη ὁ βασι-
„ λεύων, καὶ Σμέρδις ὁ Κύρου τετελεύτηκε· καὶ αὐτοῦ
„ τούτου εἵνεκεν ἥκω σπουδῇ, ὡς συστήσων ἐπὶ τῷ μά-
„ γῳ θάνατον. ἐπείτε δὲ συνήνεικε ὥστε καὶ ὑμέας

γρ. καὶ δὴ

γρ. αὐτ

121

itaque tertio nuncium ad eandem mittit in hæc verba, Filia, decet te bonis ortam natalibus, suscipere periculum quod te subire pater hortatur. Si enim iste Smerdis, filius Cyri non est, sed is quem ego suspicor, non debet neque tuo frui contubernio, neque quod potentiam Persarum obtinet, impune lætari, sed pœnas luere. Nunc igitur hoc agito: quum tecum cubabit, animaduertesque soporatum, palpa eius auriculas: quas si habentem compereris, cum Smerdi filio Cyri te cubare existima: sin minus, cum Smerdi mago. Ad hæc Phædyma respondet, se, si id faciat, magnum adire discrimen, quoniam probe scit, si ille careat auribus, & ipsa in palpando deprehendatur, fore vt ipsa ab illo truciderur: tamen se id facturam. Et Phædyma quidem recipit se patri hoc esse perfecturam. Huic autem Smerdi mago Cyrus, quũ regnaret, aures præciderat, non exigua de caussa. Ergo Phædyma hæc Otanis filia, quæcunq; receperat patri exequuta est. nam vbi vices eius fuerunt adeundi magum, (etenim vxores Persarum per vices in orbem ad illos pergunt) adiens magum, vna cubuit, eiusque, dum vehementer soporatus esset, aures palpauit: quibus carere hominem, non difficulter sed facile sane deprehendit. Vbi illuxit, celerrime patrem certiorem rei gestæ facit. Iste, sumptis Aspathine & Gobrya Persarum primoribus, & ad fidem sibi seruandam accommodatissimis, rem omnem exponit, qui & ipsi sua sponte rem ita se habere suspicabantur. eoque verba quæ Otanes attulerat, admiserunt: constitueruntque vt singuli sibi singulos in societatem deligerent è Persis quibus maxime confiderent. Asciuit itaque sibi Otanes Intraphernem, Gobryas Megabyzum, Aspathines Hydarnem. hi quum sex forent, Darius à Persis (nam his pater eius Hystaspes præerat) Susa aduenit. qui quum aduenisset, placuit sex Persis hunc in societatem adsciscere. Qui quum septem essent, congressi colloquutiq; fidem mutuo dederũt. Quumque ad Darium ordo dicendæ sententiæ venisset, ita apud ceteros verba fecit, Equidem mihi videbar ego solus nosse magum regnare, & Smerdin, filium Cyri, mortem oppetiisse: atque ob id ipsum dedita opera huc me contuli, ad necem mago comparandam. Verum quandoquidem contigit vt vos quoque rem sci-

LXX

LXXI

rem sciatis & non solum ego, videtur mihi confestim esse transigendum neque differendum. differre enim satius non est. Ad hæc Otanes, Fili, inquit, Hystaspis, & patre egregio ortus es, & te nihilo inferiorem esse patre tuo, indolem præfers: noli tamen ita properare ad rem aggrediendam inconsulto, sed considerantius illam capesse: quam ita demum aggredi debemus quum plures fuerimus. Tum Darius, Viri, inquit, qui adestis, si eo quem Otanes dixit vtemini modo, sciatis vos teterrime perituros. aliquis enim priuati lucri ratione habita rem ad magum deferet. Et vos quidem debebatis potius per vosmet qui cœperatis, ista exequi: sed quoniam statuistis ad plures referendum & me adhibendum, aut hodie transigamus, aut scitote, si nobis hodiernus elabatur dies, non alium occupaturum vt me apud magum accuset, sed me vt vos accusem.

LXXII Ad hæc Otanes, quum cerneret Darium properare, Quoniam, inquit, nos maturare compellis, nec sinis differre, age, expone nobis ipse quonam pacto regiam introire possimus, & illos aggredi. excubias nanque dispositas esse, ipse quoque, etsi non visu, certe auditu nosti: quas qua ratione penetrabimus? Cui respondens Darius, Multa sunt, inquit, Otanes, quæ nequeunt oratione declarari, sed facto: alia, quæ oratione declarari possunt, sed vnde nihil clari operis existit. Vos vero nostis, excubias quæ dispositæ sunt, [1] haudquaquam difficiles esse ad penetrandũ. nam quum nos tales simus, nemo non (quisquis ille sit) cedet nobis, partim ob reuerentiam, partim ob timorem. Adde quod habeo prætextũ [2] accõmodatissimum cui innitamur. siquidẽ è Persis venisse me dicã, ac velle quædã à patre mãdata regi nunciare. Vbi enim expedit mendaciũ dicere, dicatur. nam idem optamus, quique mendacium dicimus quique veritatem: quippe quum ii qui mentiuntur, tunc mentiantur quum persuadendo sunt quippiam lucri facturi: & qui verum dicunt, ideo dicant vt verum dicendo aliquod lucrum [3] consequantur. Et alius huc, alius illuc magis propensus est. ita non idem factitando, idem tamen obtinemus. quod si nihil lucri faciendum esset, peræque & verax foret mendax, & mendax verax.

εἰδέναι, καὶ μὴ μοῦνον ἐμέ, ποιέειν αὐτίκα μοι δοκέει, καὶ μὴ ὑπερβαλέσθαι. οὐ γὰρ ἄμεινον. εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ὀτάνης, Ὦ παῖ Ὑστάσπεος, εἶς τε πατρὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἐκφαίνειν ἔοικας σεωυτὸν ἐόντα πατρὸς οὐδὲν ἥσσω· τὴν μέντοι ἐπιχείρησιν ταύτην μὴ οὕτω συντάχυνε ἀβούλως, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον αὐτὴν λάμβανε. δεῖ γὰρ πλεῦνας γενομένους, οὕτω ἐπιχειρέειν. λέγει πρὸς ταῦτα Δαρεῖος, Ἄνδρες οἱ παρεόντες, τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἐξ Ὀτάνεος εἰ χρήσεσθε, ἐπίστασθε ὅτι ἀπολέεσθε κάκιστα. ἐξοίσει γάρ τις πρὸς τὸν μάγον, ἰδίῃ περιβαλλόμενος ἑωυτῷ κέρδεα. μάλιστα μέν νυν ὀφείλετε ἐπ᾽ ὑμέων αὐτῶν βουλόμενοι ποιέειν ταῦτα· ἐπείτε δὲ ὑμῖν ἀναφέρειν ἐς πλεῦνας ἐδόκεε, καὶ ἐμοὶ ὑπερέθεσθε, ἢ ποιέωμεν σήμερον, ἢ ἴστε ὑμῖν ὅτι ἢν ὑπερπέσῃ ἡ νῦν ἡμέρη, ὡς οὐκ ἄλλος φθὰς ἐμεῦ κατήγορος ἔσται, ἀλλὰ σφέας αὐτὸς ἐγὼ κατερέω πρὸς τὸν μάγον. Λέγει πρὸς ταῦτα Ὀτάνης, ἐπειδὴ ὥρα σπερχόμενον Δαρεῖον, Ἐπείτε ἡμέας συνταχύνειν ἀναγκάζεις, καὶ ὑπερβάλλεσθαι οὐκ ἐᾷς, ἴθι ἐξηγέο αὐτὸς ὅτεῳ τρόπῳ πάριμεν ἐς τὰ βασιλήια, καὶ ἐπιχειρήσομεν αὐτοῖσι. φυλακὰς γὰρ δὴ διεστεώσας οἶδας κου καὶ αὐτός, εἰ μὴ ἰδών, ἀλλ᾽ ἀκούσας, ἃς τέῳ τρόπῳ παρήσομεν; ἀμείβεται Δαρεῖος τοῖσιδε, Ὀτάνη, ἦ πολλά ἐστι τὰ λόγῳ μὲν οὐκ οἷά τε δηλῶσαι, ἔργῳ δέ· ἄλλα δ᾽ ἐστὶ τὰ λόγῳ μὲν οἷά τε, ἔργον δὲ οὐδὲν ἀπ᾽ αὐτῶν λαμπρὸν γίνεται. ὑμεῖς δὲ ἴστε φυλακὰς τὰς κατεστεώσας, ἐούσας οὐδὲν χαλεπὰς παρελθεῖν. τοῦτο μὲν γάρ, ἡμέων ἐόντων τοίων, οὐδεὶς ὅστις οὐ παρήσει· τὰ μέν κου καταιδεόμενος ἡμέας, τὰ δέ κου καὶ δειμαίνων. τοῦτο δέ, ἔχω αὐτὸς σκῆψιν εὐπρεπεστάτην, τῇ πάριμεν· φὰς ἄρτι τε ἥκειν ἐκ Περσέων, καὶ βούλεσθαί τι ἔπος παρὰ τοῦ πατρὸς σημῆναι τῷ βασιλέϊ. ἔνθα γάρ τι δεῖ ψεῦδος λέγεσθαι, λεγέσθω. τοῦ γὰρ αὐτοῦ γλιχόμεθα οἵ τε ψευδόμενοι καὶ οἱ τῇ ἀληθείῃ διαχρεώμενοι. οἳ μέν γε ψεύδονται τότε, ἐπεάν τι μέλλωσι τοῖσι ψεύδεσι πείσαντες, κερδήσεσθαι· οἱ δ᾽ ἀληθίζονται, ἵνα τῇ ἀληθείῃ ἐπισπάσωνται κέρδος, καί τις μᾶλλόν σφισι ἐπιτράπηται. οὕτω οὐ ταὐτὰ ἀσκέοντες, τὠυτοῦ περιεχόμεθα. εἰ δὲ μηδὲν κερδήσεσθαι μέλλοιεν, ὁμοίως ἂν ὅ τε ἀληθιζόμενος, ψευδὴς εἴη, καὶ ὁ ψευδόμενος, ἀληθής.

γρ. ὑπεραίρηση

γρ. οἶδά κου

γρ. περήσομεν

γρ. πρήττηται

1 Haud difficulter posse pertransiri. Nam q. 2 Accomm. quo innitentes pertranseamus. siquidem è P. 3 Consequantur, & aliquis magis ipsis conuertatur, vel, flectatur. id est, Morigerum se prabeat. Q.d. Vt aliquis magis animum ad eorum voluntatem conuertat. In iis autem quæ proxime sequuntur, aliam lectionem sequitur interpres.

» ὃς ἂν μέν νυν τῶν πυλουρῶν ἑκὼν παρίῃ, αὐτῷ οἱ ἄμεινον ἐς χρόνον ἔσται· ὃς δ' ἂν ἀντιβαίνειν πειρᾶται, δεικνύσθω ἐνθαῦτα ἐὼν πολέμιος, καὶ ἔπειτα ὠσάμενοι ἔσω, ἔργου ἐχώμεθα. Λέγει Γωβρύης μετὰ ταῦτα, Ἄνδρες φίλοι, ἡμῖν κότε κάλλιον παρέξει ἀνασώσασθαι τὴν ἀρχήν, ἤ, εἴ γε μὴ οἷοί τε ἐσόμεθα αὐτὴν ἀναλαβεῖν, ἀποθανεῖν. ὅτε γὰρ ἀρχόμεθα μὲν, ἐόντες Πέρσαι, ὑπὸ Μήδου ἀνδρὸς μάγου, καὶ τούτου ὦτα οὐκ ἔχοντος, ὅσοι τε ὑμέων Καμβύσῃ νοσέοντι παρεγένοντο, πάντως κου μέμνησθε τὰ ἐπέσκηψε Πέρσῃσι τελευτῶν τὸν βίον, μὴ πειρωμένοισι ἀνακτᾶσθαι τὴν ἀρχήν. τὰ τότε οὐκ ἐνεδεκόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ διαβολῇ ἐδοκέομεν εἰπεῖν Καμβύσεα. νῦν ὦν τίθεμαι ψῆφον πείθεσθαι Δαρείῳ, καὶ μὴ διαλύεσθαι ἐκ τοῦ συλλόγου τοῦδε ἄλλῃ ἢ ἰόντας ἐπὶ τὸν μάγον ἰθέως. Ταῦτα εἶπε Γωβρύης. καὶ πάντες ταύτῃ αἴνεον. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐβουλεύοντο, ἐγίνετο κατὰ συντυχίην τάδε· τοῖσι μάγοισι ἔδοξε βουλευομένοισι Πρηξάσπεα φίλον προσθέσθαι, ὅτι τε ἐπεπόνθεε πρὸς Καμβύσεω ἀνάρσια, ὅς οἱ τὸν παῖδα τοξεύσας ἀπολωλέκεε· καὶ διότι μοῦνος ἠπίστατο τὸν Σμέρδιος τοῦ Κύρου θάνατον, αὐτοχειρίῃ μιν ἀπολέσας· πρὸς δ' ἔτι, ἐόντα ἐν αἴνῃ μεγίστῃ τὸν Πρηξάσπεα ἐν Πέρσῃσι. Τούτων δή μιν εἵνεκε καλέσαντες, φίλον προσεκτῶντο, πίστι τε λαβόντες καὶ ὁρκίοισι, ἦ μὲν ἕξειν παρ' ἑωυτῷ, μηδ' ἐξοίσειν πρὸς μηδένα ἀνθρώπων τὴν ἀπὸ σφέων ἀπάτην ἐς Πέρσας γεγονυῖαν, ὑπισχνεύμενοι τὰ πάντα οἱ μυρία δώσειν. Ὑποσχομένου δὲ τοῦ Πρηξάσπεος ποιήσειν ταῦτα, ὡς ἀνέπεισάν μιν οἱ μάγοι, δεύτερα προσέφερον, αὐτοὶ μὲν φάμενοι Πέρσας πάντας συγκαλέειν ὑπὸ τὸ βασιλήιον τεῖχος, κεῖνον δ' ἐκέλευον ἀναβάντα ἐπὶ πύργον, ἀγορεῦσαι ὡς ὑπὸ τοῦ Κύρου Σμέρδιος ἄρχονται, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου. Ταῦτα δὲ οὕτω ἐνετέλλοντο, ὡς πιστοτάτου δῆθεν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι, καὶ πολλάκις ἀποδεξαμένου γνώμην ὡς περιείη ὁ Κύρου Σμέρδις, καὶ ἐξαρνησαμένου τὸν φόνον αὐτοῦ. Φαμένου δὲ καὶ ταῦτα ἑτοίμου εἶναι ποιέειν τοῦ Πρηξάσπεος, συγκαλέσαντες τοὺς Πέρσας οἱ μάγοι, ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ τὸν πύργον, καὶ ἀγορεύειν ἐκέλευον. ὁ δὲ, τῶν μὲν δὴ ἐκεῖνοι προσεδέοντο αὐτοῦ, τούτων μὲν ἑκὼν [1]ἐπελήθετο. ἀρξάμενος δὲ ἀπ' Ἀχαιμένεος, [2]ἐγενεηλόγησε τὴν πατριὴν τοῦ Κύρου. μετὰ δὲ, ὡς ἐς τοῦτον κατέβη τελευτῶν,

γρ. ἀπελάθετο

γρ. ἐγενεαλόγει

122

Quod autem ad ianitores attinet, siquis eorũ libenter cedet nobis, vtilius ei suo tempore erit: siquis resistere conabitur, vt erit hostis, ita tunc pro hoste habeatur: deinde intro irrumpẽtes, rem transigamus. Post hæc Gobryas, Viri amici, inquit, nobis pulchrius erit recuperare imperium, aut, si recuperare non poterimus, mortem oppetere, quàm, quum simus Persæ, viro Medo parere, & quidem aures non habenti. Quum præsertim quicunque vestrûm Cambysi ægrotanti adfuistis, memoria teneatis quæ ille dum vita excederet, Persis imprecatus est, nisi imperium recuperare tentarent: quę nos tunc non admittebamus, [1]inuidiose dici à Cambyse existimantes. Nunc igitur calculum pono in Darii sententiam: [2]neque hunc cœtum dissoluendum censeo, sed statim aduersus magum adeundum. Hæc dicta à Gobrya ceteri comprobarunt.

LXXIII

¶ Interea vero dum ab istis consultatur, forte hoc contigit, vt magi inito inter se consilio statuerent conciliandum sibi amicum Prexaspem, quod indigna passus à Cambyse esset, occiso eius filio ictu sagittæ, & solus mortem Smerdis Cyro geniti nosset, quem ipse suapte manu interemisset: quod[3] præterea *ob id* apud Persas maxima flagrabat inuidia. His de caussis accitum hominem, sibi amicum comparabant: accipientes fidem ac iusiurandum, fallaciam quæ ab ipsis in Persas facta esset intra se habiturum, neque cuiquam mortalium patefacturum, [4]pollicitantes innumerabilia se ei daturos. Recipiente Prexaspe facturum se quæ magi suaserant, iterum illi dicere, in animo se habere omnes Persas sub murum arcis conuocare: ideoque iubere hunc conscensa turri prædicare, à Smerdi Cyri Persis imperari, & ab alio nemine. Hæc illi præcipiebant, veluti homini summæ apud Persas autoritatis, & qui sæpenumero asseuerasset eum esse Smerdin Cyri, ac cædem à se factã pernegasset.

LXXIV

Hæc quoque Prexaspe se paratũ exequi dicente, magi conuocatis Persis, hominem in turrim perductum iubent habere orationem. Prexaspes, ea quæ ab istis oratus fuerat sponte obliuiscitur: exorsusq; ab Achæmene, seriem familię Cyri recenset: & vbi tandẽ deuenit ad Cyrũ,

LXXV

10 20 30 40

1 Calumniose. 2 Neque hoc cœtu dissoluto, eundum alio censeo quàm recta ad magum. 3 Præterea apud Persas in maxima existimatione esset. 4 Pollicitantes se decies millies ipsius bona multiplicaturos.

comme-

commemorauit illius in Persas beneficia. His expositis, prompsit veritatem, caussatus ideo se hactenus occultasse quod sibi tutum nō fuisset proferre rem gestam, sed impræsentiarum necessitate coactum proferre: dixitque se à Cambyse adactum Smerdin Cyri occidisse, & magos esse qui regnent. Multis quoque verbis Persas deuouit nisi rursus imperium recuperarent, ac magos vlciscerentur. Hæc loquutus, sese in caput à turri præcipitem dedit. Hunc in modum Prexaspes, vir per omne tempus vitæ spectatus, occubuit.

LXXVI ¶ At septem Persæ, vbi constituerunt aggredi protinus magos, neque rem differre, deos comprecatū ierunt, ignari omnino eorum quæ circa Prexaspem acta essent: sed hæc intereundum in medio itineris audierunt: eoque à via secedentes, [1] iterum colloquuti sunt. Quorum qui cum Otane optauerant rem prorsus differri, videbant negantes tunc esse adoriendam: qui vero cum Dario, confestim eundum, & quod decretum esset peragendum. Eis concertantibus apparuerunt septem accipitrum paria, insectantium duo paria vulturum, eosque vellicantium atque infestantium. Quod intuentes septem Persæ, sententiam Darii comprobarunt: & mox freti auibus ad regiam cum fiducia perrexerunt.

LXXVII Vbi ad portas adfuerunt, prout Darius senserat, ita euenit. nam custodes reueriti Persarum primarios, nec aliquid huiusmodi suspicantes ex his fore, qui venirent diuina cum pompa, ne interrogauerunt quidem. Vbi in aulam introgressi sunt, offendunt eunuchos qui erant à nunciis: & ab his qua gratia venirent interrogantur. Simulque inter percontandum ianitoribus minitabantur quod homines ingredi permisissent: atque vlterius pergere volentes eosdem prohibebant. Isti se mutuo cohortati, eductis gladiis, eos à quibus arcebantur, ibidem trucidant: iidemque cursu in conclaue contendunt, intra quod tunc forte ambo magi agebant, & de iis quæ à Prexa-

LXXIIX spe erant acta consultabāt. Qui quum vidissent tumultuantes eunuchos atque vociferantes, procurrerunt vterque: & quod fiebat animaduertentes, [2] ad vires conuersi sunt: quorum vnus occupat arcum, alter lanceam sumit.

ἔλεγε ὅσα ἀγαθὰ Κῦρος Πέρσας πεποιήκοι· διεξελθὼν δὲ ταῦτα, ἐξέφαινε τὴν ἀληθείην, φάμενος πρότερον μὲν κρύπτειν· οὐ γάρ οἱ εἶναι ἀσφαλὲς λέγειν τὰ γενόμενα· ἐν δὲ τῷ παρεόντι ἀναγκαίην μιν καταλαμβάνειν φαίνειν. καὶ δὴ ἔλεγε, τὸν μὲν Κύρου Σμέρδιν ὡς αὐτὸς ὑπὸ Καμβύσεω ἀναγκαζόμενος ἀποκτείνειε, τοὺς μάγους δὲ βασιλεύειν. Πέρσῃσι δὲ πολλὰ ἐπαρησάμενος, εἰ μὴ ἀνακτησαίατο ὀπίσω τὴν ἀρχὴν, καὶ τοὺς μάγους τισαίατο, ἀπῆκε ἑωυτὸν ἐπὶ κεφαλὴν φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ πύργου κάτω. Πρηξάσπης μέν νυν ἐὼν τὸν πάντα χρόνον ἀνὴρ δόκιμος, οὕτω ἐτελεύτησε. Οἱ δὲ δὴ ἑπτὰ τῶν Περσέων, ὡς ἐβουλεύσαντο αὐτίκα ἐπιχειρέειν τοῖσι μάγοισι, καὶ μὴ ὑπερβάλλεσθαι, ἤισαν εὐξάμενοι τοῖσι θεοῖσι, τῶν περὶ Πρηξάσπεα πρηχθέντων εἰδότες οὐδέν. ἔν τε δὴ τῇ ὁδῷ μέσῃ στείχοντες ἐγίνοντο, καὶ τὰ περὶ Πρηξάσπεα γεγονότα ἐπυνθάνοντο. ἐνθαῦτα ἐκστάντες τῆς ὁδοῦ, ἐδίδοσαν αὖτις σφίσι λόγους· οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Ὀτάνην, πάγχυ κελεύοντες ὑπερβαλέσθαι, μηδὲ οἰδεόντων τῶν πρηγμάτων ἐπιτίθεσθαι· οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Δαρεῖον, αὐτίκα τε ἰέναι, καὶ τὰ δεδογμένα ποιέειν, μηδὲ ὑπερβάλλεσθαι. ὠθιζομένων δὲ αὐτῶν, ἐφάνη ἰρήκων ἑπτὰ ζεύγεα, δύο αἰγυπιῶν ζεύγεα διώκοντα τε καὶ τίλλοντα καὶ ἀμύσσοντα. ἰδόντες δὲ ταῦτα οἱ ἑπτὰ, τήν τε Δαρείου πάντες αἴνεον γνώμην, καὶ ἔπειτα ἤισαν ἐπὶ τὰ βασιλήια τεθαρρηκότες τοῖσι ὄρνισι. Ἐπιστᾶσι δὲ ἐπὶ τὰς πύλας ἐγένετο οἷόν τι Δαρείῳ ἡ γνώμη ἔφερε. καταιδεόμενοι γὰρ οἱ φύλακοι ἄνδρας τοὺς Περσέων πρώτους, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑποπτεύοντες ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι, παρίεσαν, θείῃ πομπῇ χρεωμένους· οὐδὲ ἐπειρώτα οὐδείς. ἐπεί τε δὲ καὶ παρῆλθον ἐς τὴν αὐλὴν, ἐνέκυρσαν τοῖσι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρουσι εὐνούχοισι, οἵ σφεας ἱστόρεον ὅ, τι θέλοντες ἥκοιεν. καὶ ἅμα ἱστορέοντες τούτους, τοῖσι πυλουροῖσι ἀπείλεον ὅτι σφέας παρῆκαν. ἴσχον τε βουλομένους τοὺς ἑπτὰ ἐς τὸ πρόσω παριέναι· οἱ δὲ, διακελευσάμενοι, καὶ σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια, τούτους μὲν τοὺς ἴσχοντας, αὐτοῦ ταύτῃ συγκεντέουσι· αὐτοὶ δὲ ἤισαν δρόμῳ ἐς τὸν ἀνδρεῶνα. Οἱ δὲ μάγοι ἔτυχον ἀμφότεροι τηνικαῦτα ἐόντες ἔσω, καὶ τὰ ἀπὸ Πρηξάσπεω γενόμενα ἐν βουλῇ ἔχοντες. ἐπεὶ ὦν εἶδον τοὺς εὐνούχους τεθορυβημένους τε καὶ βοῶντας, ἀνέδραμον πάλιν ἀμφότεροι, καὶ ὡς ἔμαθον τὸ ποιεύμενον, πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο. ὁ μὲν δὴ αὐτέων φθαίνει τὰ τόξα κατελόμενος, ὁ δὲ, πρὸς τὴν αἰχμὴν ἐτράπετο.

1 Rem iterum in disquisitionem vocauerunt. Ex quibus Otanes omnino autor erat vt differrent, neque rebus flagrantibus inceptum capesserent: (vt legatur οἰδεόντων) at Darius confestim. 2 Vires suas aduersus illos experiri cœperunt. Vel, Pro viribus illis obsistere cœperunt.

ἐνθαῦτα δὲ συνεμίσγοντο ἀλλήλοισι. τῷ μὲν δὴ τὰ τόξα ἀναλαβόντι αὐτέων, ἐόντων τε ἀγχοῦ αὐτοῦ τῶν πολεμίων, καὶ προσκειμένων, ἦν χρηστὰ οὐδέν. ὁ δὲ ἕτερος τῇ αἰχμῇ ἠμύνετο· καὶ τοῦτο μὲν, Ἀσπαθίνην παίει ἐς τὸν μηρόν· τοῦτο δὲ, Ἰνταφέρνεα ἐς τὸν ὀφθαλμόν. καὶ ἐστερήθη μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκ τοῦ τρώματος ὁ Ἰνταφέρνης, οὐ μέντοι ἀπέθανέ γε. τῶν μὲν δὴ μάγων οὕτερος τρωματίζει τούτους· ὁ δὲ ἕτερος, ἐπεί τε οἱ τὰ τόξα οὐδὲν χρηστὰ ἐγίνετο, ἦν γὰρ δὴ θάλαμος ἐσέχων ἐς τὸν ἀνδρεῶνα, ἐς τοῦτον καταφεύγει, θέλων αὐτοῦ προσθεῖναι τὰς θύρας· καί οἱ συνεσπίπτουσι τῶν ἑπτὰ δύο, Δαρεῖός τε καὶ Γοβρύης. συμπλακέντος δὲ Γοβρύεω τῷ μάγῳ, ὁ Δαρεῖος ἐπεστεὼς ἠπόρει, οἷα ἐν σκότεϊ, προμηθεόμενος μὴ πλήξῃ τὸν Γοβρύην. ὁρέων δέ μιν ἀργὸν ἐπεστεῶτα ὁ Γοβρύης, εἴρετο ὅτι οὐ χρᾶται τῇ χειρί· ὁ δὲ εἶπε, Προμηθεόμενος σέο, μὴ πλήξω. Γοβρύης δὲ ἀμείβετο, Ὦθει καὶ δι᾽ ἀμφοτέρων τὸ ξίφος. Δαρεῖος δὲ πειθόμενος, ὦσέ τε τὸ ἐγχειρίδιον, καὶ ἔτυχέ κως τοῦ μάγου.

123 — ℨ χρήσιμα

Ἀποκτείναντες δὲ τοὺς μάγους, καὶ ἀποταμόντες αὐτέων τὰς κεφαλάς, τοὺς μὲν τρωματίας ἑωυτῶν αὐτοῦ λείπουσι, καὶ ἀδυνασίης εἵνεκεν, καὶ φυλακῆς τῆς ἀκροπόλιος· οἱ δὲ πέντε αὐτέων, ἔχοντες τῶν μάγων τὰς κεφαλάς, ἔθεον, βοῇ τε καὶ πατάγῳ χρεώμενοι. καὶ Πέρσας τοὺς ἄλλους ἐπεκαλέοντο, ἐξηγεόμενοί τε τὸ πρῆγμα, καὶ δεικνύοντες τὰς κεφαλάς· καὶ ἅμα ἔκτεινον πάντα τινὰ τῶν μάγων τὸν ἐν ποσὶ γινόμενον. οἱ δὲ Πέρσαι, μαθόντες τὸ γεγονὸς ἐκ τῶν ἑπτά, καὶ τῶν μάγων τὴν ἀπάτην, ἐδικαίευν καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιέειν. σπασάμενοι δὲ τὰ ἐγχειρίδια, ἔκτεινον ὅκου τινὰ μάγον εὕρισκον. εἰ δὲ μὴ νὺξ ἐπελθοῦσα ἔσχε, ἔλιπον ἂν οὐδένα μάγον. ταύτην τὴν ἡμέρην θεραπεύουσι Πέρσαι κοινῇ μάλιστα τῶν ἡμερέων· καὶ ἐν αὐτῇ, κοινὴ ὁρτὴν μεγάλην ἀνάγουσι, ἣ κέκληται ὑπὸ Περσέων μαγοφόνια· ἐν τῇ μάγον οὐδένα ἔξεστι φανῆναι ἐς τὸ φῶς, ἀλλὰ κατ᾽ οἴκους ἑωυτοὺς οἱ μάγοι ἔχουσι τὴν ἡμέρην ταύτην. Ἐπεί τε δὲ κατέστη ὁ θόρυβος, καὶ ἐκτὸς πέντε ἡμερέων ἐγένετο, ἐβουλεύοντο οἱ ἐπαναστάντες τοῖσι μάγοισι περὶ τῶν πρηγμάτων πάντων· καὶ ἐλέχθησαν λόγοι ἄπιστοι μὲν ἐνίοισι Ἑλλήνων, ἐλέχθησαν δ᾽ ὦν. Ὀτάνης μὲν ἐκέλευε ἐς μέσον Πέρσῃσι καταθεῖναι τὰ πρήγματα, λέγων τάδε, Ἐμοὶ δοκέει, ἕνα μὲν ἡμέων μούναρχον μηκέτι γενέσθαι· οὔτε γὰρ ἡδὺ, οὔτε ἀγαθόν.

ℨ μαγοφόνια

atque inde[1] miſcentur inuicem. Verum arcus ei qui illum ſumpſerat, quum hoſtes iuxta eſſent, nulli vſui fuit: alter qui ſe lancea tuebatur, tum Aſpathinis femur percuſſit, tum oculum Intaphernis: oculoque ex vulnere Intaphernes, non tamen & vita priuatus eſt. Hos igitur alter magorum vulnerauit: alter vero, quando arcus ei nulli vſui erat, in thalamum qui erat conclaui contiguus, ſe proripuit, fores occluſurus. Sed illuc 10 duo de ſeptem cum eo irrumpunt, Darius & Gobryas: [2] quum autem Gobryas eſſet implicitus cum mago, Darius adhuc ſtans atque hærens, conſiderabat ne Gobryam feriret in tenebris. Eum cernens Gobryas ocioſum ſtantem, interrogauit cur non vteretur manu. Reſpondenti Dario, Diſpicio ne te feriam, Tu vero, inquit, vel per vtrumque exige gladium. Cui Darius obtemperans, pugionis ictu vibrato magum caſu percuſſit. LXXIX Interfectis magis capita 20 demunt, eaque geſtantes quinque eorum, duobus reliquis qui ſaucii erant illic relictis, tum quod inualidi eſſent, tũ arcis tuendę cauſſâ, foras procurrunt cũ vociferatione ac tumultu: ceteroſque Perſas compellando, rem geſtam exponebant, capita oſtentantes: & ſimul quicunque magorum ipſis occurrebat mactabant. Perſæ, cognito quod actum ab his erat, ac dolo magorum, & ipſi facienda ſibi eadem cenſuerunt: eductiſque gladiis, vt quenq; reperiebant magum, interficiebant: &, niſi noctis interuen30tu cohibiti fuiſſent, neminem magorum reliquiſſent. Hunc diem Perſæ maxime ſolennem publice obſeruant, & in eo ingens celebrant feſtum, vocantes id *μαγοφόνια, id eſt, magorum cædem*. quo die nulli magorum fas eſt prodire in lucem, ſed cuncti ſe intra domum continent. LXXX ¶ Vbi reſedit tumultus, dieſque quinq; exceſſere, ii qui magos inuaſerant, de omni rerum ſtatu cõſultabant. Quorum orationes etſi apud nonnullos Græcorum fide carent, tamẽ 40 huiuſmodi fuerunt: Otanes hortabatur vt rem Perſicã in mediũ conſtituerent, ita inquiens, [3] Vnum è nobis principẽ fieri, amplius mihi nõ videtur: neque enim id aut iucundũ eſt, aut bonũ.

ℨ μουνάρχων [illegible]

1 Manus conſerebant. 2 Quum autem pedem conferret cum m. *Vel*, Quum autem manũ conſereret. *Vel*, Quum aduerſus eſſet Gobryas magum. 3 Ego certe, vt poſthac noſtrum vnus rerum ſolus potiatur, *vel*, vt totum imperium vni noſtrum poſthac deferatur, autor non fuerim. *Q. d. Non cenſeo poſthac de hoc cogitandum vt imperium vni deferatur. Neque enim dicit, Poſthac deferatur, quaſi iam antea delatum fuerit. Sic intelligendum paulo poſt* μετὰ τῆς ἡμῖν μουναρχίης.

[1] Nam & quo licentiæ Cambyſes proceſſerit, noſtis, & quo magus.[2] Quid igitur nobis opus eſt monarchia, quam ſuſtulimus? in qua licet pro libidine agere omnia impune? quæ virum, etiamſi optimus omnium fuerit, tamen, quum in ea poſitus eſt, extra conſuetos abiecerit ſenſus? Quippe quum præter inuidiam ab initio ingenitam homini, ingeneretur ex præſentibus bonis inſolentia.[3] Itaque hęc duo mala habens, nimirum omnem malitiam habet, tum per inſolentiam, quod expletus omnibus rebus eſt, tum per inuidiã multa facinora admittens. Atenim vir tyrannus, vt qui omnia bona obtineat, debebat ſine liuore eſſe: verum ita natura comparatum eſt[4] vt is ſit aduerſarius popularibus ſuis. ſiquidem eorum optimis quibuſque qui ſuperſtites ſunt atque viuunt, inuidet,[5] deterrimis delectatur: &, quod indecentiſſimum eſt, criminationes admittere optimũ putat. Nam ſiue admireris eum modeſte, offenditur quod non effuſe hoc facias: ſiue effuſe facias, offenditur, quaſi ſibi aſſenteris. Et vt exequar dicendo quæ maxima ſunt, iura patriæ labefactat, feminis vim affert, indemnatos interimit. At quum dominatur multitudo, primum quidem nomen obtinet omnium pulcherrimũ, iſonomian, *id eſt iuris æqualitatem*: deinde vero nihil eorum agit quæ monarchus: *hoc eſt vnicus princeps.* nam magiſtratus tum ſorte deliguntur, tum adminiſtratorum rationem reddunt: omnia denique conſilia in commune referuntur. [6] Itaque (vt meam dicam ſententiam) cenſeo nobis monarchiæ deiectoribus ſtatum multitudinis eſſe optandum. in multitudine enim omnia inſunt. Otanes quidem hanc ſententiam dixit. Megabyſus autem ad oligarchiam, *i. ad ſtatum paucorum*, rem traducens, ad eam ſocios hortabatur, his verbis, Quę Otanes dixit de abolenda tyrannide, ea ſint pro dictis à me quoque: ſed quatenus hortabatur ſummam rerum deferri ad multitudinem, in hoc ab optima errauit ſententia. Etenim populari multitudine nihil eſt neque inſipientius, neque inſolentius. Itaque eos [7] qui tyranni ſæ-

LXXXI

εἴδετε μὲν γὰρ τὴν Καμβύσεω ὕβριν ἐπ᾽ ὅσον ἐπεξῆλθε, μετεσχήκατε δὲ καὶ τῆς τοῦ μάγου ὕβριος. κῶς δ᾽ ἂν εἴη χρῆμα κατηρτημένον μουναρχίη, τῇ ἔξεστι ἀνευθύνως ποιέειν τὰ βούλεται; καὶ γὰρ ἂν τὸν ἄριστον ἀνδρῶν πάντων στάντα ἐς ταύτην τὴν ἀρχὴν, ἐκτὸς τῶν ἐωθότων νοημάτων στήσειε. ἐγγίνεται μὲν γάρ οἱ ὕβρις ὑπὸ τῶν παρεόντων ἀγαθῶν, φθόνος δὲ ἀρχῆθεν ἐμφύεται ἀνθρώπῳ. δύο δ᾽ ἔχων ταῦτα, ἔχει πᾶσαν κακότητα. τὰ μὲν γὰρ ὕβρει κεκορημένος ἔρδει πολλὰ καὶ ἀτάσθαλα· τὰ δὲ, φθόνῳ. καίτοι ἄνδρα γε τύραννον, ἄφθονον ἔδει εἶναι, ἔχοντά γε πάντα τὰ ἀγαθά· τὸ δ᾽ ὑπεναντίον τούτου ἐς τοὺς πολιήτας πέφυκε· φθονέει γὰρ τοῖσι ἀρίστοισι περιεοῦσί τε καὶ ζώουσι, χαίρει δὲ τοῖσι κακίστοισι τῶν ἀστῶν. διαβολὰς δὲ ἄριστος ἐνδέκεσθαι ἡγέεται. ἀναρμοστότατον δὲ πάντων· ἤν τε γὰρ αὐτὸν μετρίως θωυμάζῃς, ἄχθεται ὅτι οὐ κάρτα θεραπεύεται· ἤν τε θεραπεύῃ τις κάρτα, ἄχθεται ἅτε θωπείαν ἠγεύμενος. τὰ δὲ δὴ μέγιστα ἔρχομαι ἐρέων· νόμαιά τε κινέει πάτρια, καὶ βιᾶται γυναῖκας, κτείνει τε ἀκρίτους. πλῆθος δὲ ἄρχον, πρῶτα μὲν, οὔνομα πάντων κάλλιστον ἔχει, ἰσονομίην· δεύτερα δὲ, τούτων τῶν ὁ μούναρχος, ποιέει οὐδέν. πάλῳ μὲν γὰρ ἀρχὰς ἄρχει, ὑπεύθυνον δὲ ἀρχὴν ἔχει, βουλεύματα δὲ πάντα ἐς τὸ κοινὸν ἀναφέρει. τίθεμαι ὦν γνώμην, μετέντας ἡμέας μουναρχίην, τὸ πλῆθος ἀέξειν. ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἔνι τὰ πάντα. Ὀτάνης μὲν δὴ ταύτην τὴν γνώμην ἐσέφερε. Μεγάβυζος δὲ ὀλιγαρχίῃ ἐκέλευε ἐπιτράπειν, λέγων τάδε, Τὰ μὲν Ὀτάνης εἶπε, τυραννίδα παύων, λελέχθω κἀμοὶ ταῦτα· τὰ δ᾽ ἐς τὸ πλῆθος ἄνωγε φέρειν τὸ κράτος, γνώμης τῆς ἀρίστης ἡμάρτηκε. ὁμίλου γὰρ ἀχρηίου οὐδέν ἐστι ἀξυνετώτερον, οὐδὲ ὑβριστότερον. καὶ τυράννου ὕβριν

χρ. ἐξῆλθε,

χρ. ἐπίχθεται

124

[1] Nam quo progreſſa ſit Cambyſis inſolentia vidiſtis, & magi inſolentiã experti eſtis. [2] Quomodo autem monarchia ſit res bene ordinata, in qua licet pro lib. &c. *Vel*, Quomodo autẽ in monarchia res bene compoſitæ eſſe poſſint? [3] Hæc autẽ duo habens, omne vitium habet. [4] Vt contrario modo ſe in populares ſuos gerat. *Vel*, Contrariis motibus erga ſuos populares præditus ſit. *Vel breuius*, Sed contra comparatus eſt in ciues: *vt* ὑπεναντίον *ſumatur aduerbialiter.* [5] Deterrimis delectatur: criminationibus etiam, *vel*, *calumniis*, locum dare optimum putat. Et (quod eſt quiddam minime omnium ſecum conſentiens) ſiquidem eum mediocri, *vel*, *modice*, admiratione proſequaris, infenſus eſt quod non impenſe colatur: ſin impenſe quis eum colat, eo cultu, tanquam aſſentatione, offenditur. [6] Nobis igitur cenſeo, miſſam facientibus tyrannidem, euehendam, *vel*, *prouehendam*, eſſe multitudinem. in multitud. &c. *id eſt, miſſam facientibus de tyrannide deliberationem.* [7] Qui tyranni inſo——

» βριν φεύγοντας ἄνδρας, ἐς δήμου ἀκολάστου ὕ-
» βριν πεσεῖν, ἔστι οὐδαμῶς ἀνασχετόν. ὁ μὲν γὰρ, εἴ
» τι ποιέει, γινώσκων ποιέει· τῷ δὲ οὐδὲ γινώσκειν
» ἔνι. κῶς γὰρ ἂν γινώσκοι, ὃς οὔτ' ἐδιδάχθη, οὔ-
» τε οἶδε καλὸν οὐδὲν, οὐδ' οἰκήιον· ὠθέει τε ἐμπε-
» σὼν τὰ πρήγματα ἄνευ νόου, χειμάρρῳ ποταμῷ
» ἴκελος. δήμῳ μέν νυν οἳ Πέρσῃσι κακὸν νοέουσι,
» οὗτοι χράσθων. ἡμεῖς δὲ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἐ-
» πιλέξαντες ὁμιλίην, τούτοισι περιθέωμεν τὸ κρά-
» τος. ἐν γὰρ δὴ τούτοισι καὶ αὐτοὶ ἐνεσόμεθα. ἀ- 10
» ρίστων δὲ ἀνδρῶν εἰκὸς ἄριστα βουλεύματα γίνε-
σθαι. Μεγάβυζος μὲν δὴ ταύτην γνώμην εἰς-
έφερε. Τρίτος δὲ Δαρεῖος ἀπεδείκνυτο γνώ-
» μην, λέγων, Ἐμοὶ δὲ τὰ μὲν εἶπε Μεγάβυζος, ἐς
» τὸ πλῆθος ἔχοντα, δοκέει ὀρθῶς λέξαι· τὰ δὲ ἐς ὀ-
» λιγαρχίην, οὐκ ὀρθῶς. τριῶν γὰρ προκειμέ-
» νων, καὶ πάντων τῶν λέγω ἀρίστων ἐόντων, δήμου
» τε ἀρίστου, καὶ ὀλιγαρχίης, καὶ μουνάρχου,
» πολλῷ τοῦτο προέχειν λέγω. ἀνδρὸς γὰρ ἑνὸς τοῦ
» ἀρίστου οὐδὲν ἄμεινον ἂν φανείη. γνώμῃ γὰρ τοι- 20
» αύτῃ χρεώμενος, ἐπιτροπεύοι ἂν ἀμωμήτως τοῦ
» πλήθεος· σιγῷτό τε ἂν βουλεύματα ἐπὶ δυσμε-
» νέας ἄνδρας οὕτω μάλιστα. ἐν δὲ ὀλιγαρχίῃ, πολ-
» λοῖσι ἀρετὴν ἐπασκέουσι ἐς τὸ κοινὸν, ἔχθεα ἴδια
» ἰσχυρὰ φιλέει ἐγγίνεσθαι. αὐτὸς γὰρ ἕκαστος
» βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι, γνώμῃσί τε νικᾶν, ἐς ἔ-
» χθεα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέονται· ἐξ ὧν στά-
» σιες ἐγγίνονται· ἐκ δὲ τῶν στασίων, φόνος· ἐκ δὲ
» τοῦ φόνου, ἀπέβη ἐς μουναρχίην. καὶ ἐν τούτῳ
» διέδεξε ὅσον ἐστὶ τοῦτο ἄριστον. δήμου τε αὖ ἄρ- 30
» χοντος ἀδύνατα μὴ οὐ κακότητα ἐγγίνεσθαι. κα-
» κότητος τοίνυν ἐγγινομένης ἐς τὰ κοινὰ, ἔχθεα μὲν
» οὐκ ἐγγίνεται τοῖσι, φιλίαι δὲ ἰσχυραί. οἱ γὰρ
» κακοῦντες τὰ κοινὰ, συγκύψαντες ποιεῦσι. τοῦτο
» δὲ τοιοῦτο γίνεται, ἐς ὃ ἂν προστάς τις τοῦ δήμου τοὺς τοι-
» ούτους παύσῃ. ἐκ δὲ αὐτῶν θωμάζεται οὗτος δὴ ὑπὸ τοῦ
» δήμου. θωμαζόμενος δὴ, ἀν ὦν ἐφάνη μούναρχος
» ἐών. καὶ ἐν τούτῳ δηλοῖ καὶ οὗτος ὡς ἡ μουναρχίη
» κράτιστον. ἑνὶ δὲ ἔπεϊ πάντα συλλαβόντα εἰπεῖν, κό-
» θεν ἡμῖν ἡ ἐλευθερίη ἐγένετο; καὶ τεῦ δόντος; κότε- 40
» ρα παρὰ τοῦ δήμου, ἢ ὀλιγαρχίης, ἢ μουνάρχου;

uitiam fugiunt, ad intemperantis plebis recidere sæuitiam, nequaquam tolerandum est. Nam tyrannus, siquid facit, intelligens facit: [1] at plebi suum est nihil intelligere. quo enim pacto sciat, qui neque edoctus est, neque honestum nouit, ne domesticum quidem? & qui ad res agendas sine consilio præceps ruit torrenti flumini similis? Quare siqui male consultum Persis cupiunt, ii statu populari vtantur: nos vero cœtu virorũ optimorum delecto, ad eos imperium deferamus. nam inter eos & ipsi erimus, & ex optimis viris credibile est optima existere consilia. Hanc Megabyzus sententiam dixit. Tertio loco suam Darius, inquiens, Quę Megabyzus dixit, quatenus ad statum popularem pertinent, recte mihi videtur dixisse: quatenus autem ad statum paucorũ, non recte. propositis enim tribus statibus, & his omnibus optimis, vt optime imperet populus, optime pauci, optime vnus, inter hæc multo antecellere vnius imperium sentio. imperio enim vnius viri qui optimus sit, nihil melius esse constat. [2] Quod qui sentit, non immerito statum popularem missum faciat. vt taceam præcipue consilia in aduersarios trahi solere. At in statu paucorum, quum plures virtuti incumbant in publicum, vehementiora priuatim odia excitari consueuerunt. quum enim quisque princeps esse optet, & in dicenda sententia vincere, ad ingentia inter se odia euadunt. Ex quibus seditiones existunt, è seditionibus cædes, è cædibus ad vnius imperium deuenitur. vnde intelligi datur quanto sit hoc illo præstantius. Iam vero, plebe imperante, fieri non potest quin malitia exoriatur: exorta malitia in republica inter malos, non odia fiunt, sed amicitiæ validę. qui enim aduersus rempublicam facinorosi sunt, mutuo se occultant: idque tamdiu fit dum aliquis populo præpositus tales homines compescat, is videlicet quem populus inter ceteros admiretur. Hic quum admirationi est, tunc vere [3] monarchus ostenditur, declarans in hoc monarchiam esse rem omnium præstantissimam. Atque vt in summam omnia colligam, vnde nobis libertas extitit, & à quo data? à populóne, an ab oligarchia, an à monarcho?

LXXXII

—— lentiam fugiunt, in plebis effrenæ insolentiam incidere, neq. 1 At plebi nulla intelligentia inest. quomodo enim intelligat [*vel*, vnde enim intelligentia ei adsit] qui nec edoctus est nec nouit honestum quicquam, ne in sua quidem familia: & qui adres ag. &c. *Sed aliter potest & aliter exponi.* 2 Nam qui hoc animo præditus sit, sine vlla reprehensione multitudinem gubernauerit: vt tac. *Sequentis autem proxime loci scriptura mendi suspecta est. Videtur tamen posse ita reddi*, Atque hac potissimum ratione [*vel*, hoc potissimum modo] consilia taceri apud aduersarios queant. 3 Monarchus euadit,

Ego igi-

Ego igitur [1] sentio, quum sitis per vnum virum liberati, vos debere talem rem complecti, ne alioqui leges patrias dissoluatis bene conditas: quod nequaquam satius est.

LXXXIII Hæ tres dictæ fuerunt sententiæ, quarum vltimæ quatuor reliqui assenserunt. Otanes, qui iuris æquabilitatem facere Persis studebat, vbi ipsius sententia reiecta est apud alios, ita in medium loquutus est, [2] Viri seditiosi, quoniam constat necesse esse vnum aliquem è nobis regē fieri, siue per sortem, siue permissu Persarū per multitudinis electionē, siue qua alia ratione, equidē ego [3] vobis nō refragor: quippe qui neq; præesse volo, neque subesse. Et hac lege cedo vobis ius meum imperii, vt nulli vestrûm aut ipse ego, aut vllus vnquam meorum subsit. Otane hæc loquuto, ceteri sex eius postulatis assenserunt. Ita hic aliis non refragatus, è medio abiit alio sessum.

LXXXIV [4] Ceteris autē septem de rege iustissime deligendo consultantibus, visum est, si ad aliquem ex ipsorum numero regnum perueniret, Otanem donari debere peculiariter eiusque deinceps posteros cum omni alio magnificentiæ genere apud Persas honorificentissimo, tum Medica quotannis veste. Quæ ideo decreuerunt ei donanda quod primus rem agitauerat, & ipsos in cœtum coegerat. Et hæc quidem peculiariter Otani decreuerunt: illa vero in commune, vt regiam introire vnicuique è septem sine internuncio liceret, nisi forte cum vxore cubaret rex: neve regi fas esset aliunde quam è familia coniuratorum vxorem ducere. De regno autem hunc in modum: vt sub ortum solis conscensis equis, dum in suburbanis vectarentur, cuius equus vocem primus edidisset, is regnum Cambysis obtineret.

LXXXV Erat autem Dario quidam equiso, vir solers, nomine OEbares: ad quem Darius, postquam è cœtu digressi sunt, ita inquit, OEbares, de regni negocio sic inter nos conuenit: Sub ipsum statim solis ortum equis conscensis, vt cuius equus vocem primus ediderit, is regno potiatur. quare siquid solertiæ habes, nunc comminiscere, vt nos obtineamus hoc decus, & nemo alius. Ad eum respondens OEbares, Here, inquit, si in

" ἔχω τοίνυν γνώμην, ἡμέας ἐλευθερωθέντας διὰ
" ἕνα ἄνδρα, τὸ τοιοῦτο περιστέλλειν. χωρίς τε τούτου,
" πατρίους νόμους μὴ λύειν ἔχοντας εὖ. οὐ γὰρ ἄμεινον.
Γνῶμαι μὲν δὴ τρεῖς αὗται προεκέατο. οἱ δὲ τέσσερες
τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν προσέθεντο ταύτῃ. ὡς δὲ ἑσσώθη
τῇ γνώμῃ ὁ Ὀτάνης, Πέρσῃσι ἰσονομίην σπεύδων
ποιῆσαι, ἔλεξε ἐς μέσον αὐτοῖσι τάδε, Ἄνδρες στασιῶ-
" ται, δῆλα γὰρ δὴ ὅτι δεῖ ἕνα γέ τινα ἡμέων βασιλέα γε-
" νέσθαι ἤτοι κλήρῳ γε λαχόντων, ἢ ἐπιτρεψάντων
10 τῷ Περσέων πλήθεϊ τὸν ἂν ἐκεῖνοι ἕλωνται, ἢ ἄλλῃ
" τινὰ μηχανῇ. ἐγὼ μέν νυν ὑμῖν οὐκ ἐναγωνιεῦ-
" μαι. οὔτε γὰρ ἄρχειν οὔτε ἄρχεσθαι ἐθέλω. ἐπὶ τού-
" τῳ δὲ ὑπεξίσταμαι τῆς ἀρχῆς, ἐπ᾽ ᾧ τε ὑπ᾽ οὐ-
" δενὸς ὑμέων ἄρξομαι, οὔτε αὐτὸς ἐγὼ, οὔτε οἱ ἀπ᾽ ἐ-
μεῦ αἰεὶ γινόμενοι. τούτου εἴπαντος ταῦτα, συνεχώ-
ρεον οἱ ἓξ ἐπὶ τούτοισι. οὗτος μὲν δή σφι οὐκ ἐνηγωνί-
ζετο, ἀλλ᾽ ἐκ μέσου κατῆστο. καὶ νῦν αὕτη ἡ οἰκίη διατε-
τελέει μούνη ἐλευθέρη ἐοῦσα Περσέων, καὶ ἄρχεται
τοσαῦτα ὅσα αὐτὴ θέλει, νόμους οὐκ ὑπερβαίνουσα
20 τοὺς Περσέων. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ἑπτὰ ἐβουλεύοντο
ὡς βασιλέα δικαιότατα στήσονται· καί σφι ἔδοξε, Ὀ-
τάνῃ μὲν καὶ τοῖσι ἀπὸ Ὀτάνεω αἰεὶ γινομένοισι, ἢν ἐς
ἄλλον τινὰ τῶν ἑπτὰ ἔλθῃ ἡ βασιληΐη, ἐξαίρετα δίδοσθαι
ἐσθῆτά τε Μηδικὴν ἔτεος ἑκάστου καὶ τὴν πᾶσαν δωρε-
ὴν ἢ γίνεται ἐν Πέρσῃσι τιμιωτάτη. τοῦδε δὲ εἵνεκεν ἐ-
βούλευσάν οἱ δίδοσθαι ταῦτα, ὅτι ἐβούλευσέ τε πρῶ-
τος τὸ πρῆγμα, καὶ συνέστησε αὐτούς. ταῦτα μὲν δὴ
Ὀτάνῃ ἐξαίρετα. τάδε δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐβουλεύσαντο,
παριέναι ἐς τὰ βασιλήϊα πάντα τὸν βουλόμενον τῶν
30 ἑπτὰ ἄνευ ἐσαγγελέος, ἢν μὴ τυγχάνῃ εὕδων μετὰ
γυναικὸς βασιλεύς· γαμέειν δὲ μὴ ἐξεῖναι ἄλλο-
θεν τῷ βασιλέϊ ἢ ἐκ τῶν συνεπαναστάντων. περὶ
δὲ τῆς βασιληΐης ἐβουλεύσαντο τοιόνδε· ὅτευ ἂν ὁ ἵπ-
πος ἡλίου ἐπανατέλλοντος πρῶτος φθέγξηται ἐν τῷ
προαστείῳ, αὐτῶν ἐπιβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βα-
σιληΐην. Δαρείῳ δὲ ἦν ἱπποκόμος, ἀνὴρ σοφὸς,
τῷ οὔνομα ἦν Οἰβάρης. πρὸς τοῦτον τὸν ἄνδρα,
ἐπεί τε διελύθησαν, ἔλεξε Δαρεῖος τάδε, Οἴβαρες, "
ἡμῖν δέδοκται περὶ τῆς βασιληΐης ποιέειν κατὰ τά- "
40 δε· ὅτευ ἂν ὁ ἵππος πρῶτος φθέγξηται ἅμα τῷ ἡ- "
λίῳ ἀνιόντι, αὐτῶν ἐπαναβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν "
βασιληΐην. νῦν ὦν εἴ τινα ἔχεις σοφίην, μηχανῶ ὡς "
ἂν ἡμεῖς σχῶμεν τοῦτο τὸ γέρας, καὶ μὴ ἄλλος τις. "
ἀμείβεται Οἰβάρης τοῖσδε, Εἰ μὲν δὴ, ὦ δέσποτα, ἐν

τῇ ἀκεί-νων, ἢ ἄλλῃ τινὶ μηχανῇ.

125

1 Sentio, quum per vnum *nobis imperantem* simus liberati, hoc *vnius imperium* nobis esse tuendum, ac præterea, leges patrias non esse soluendas, quæ rectæ sunt, *vel, bonæ*. non enim consultum *nobis hoc fuerit*. Hæ tres dict. 2 Conspirationis socii, *vel, factionis*. 3 Vobiscum non contendi, *i. Me competitorem non habebitis. Sic & paulo post*, οὐκ ἐνηγωνίζετο. 4 *Ante* Ceteris *adde*, Atqui ad hunc vsque diem sola hæc familia inter Persas libertatem retinet, nec imperio *regis* nisi quantum ei visum fuerit, paret, leges Persarum non transgrediens.

περὶ τοῦ ἢ βασιλεύειν, θάρσει.

„ τούτῳ τοι εἵνεκα ἢ βασιλέα εἶναι ἢ μή, θάρσεε τούτου εἵ-
„ νεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· ὡς βασιλεὺς οὐδεὶς ἄλλος
πρὸ σεῦ ἔσται· τοιαῦτα ἔχω φάρμακα. λέγει Δα-
„ ρεῖος, Εἰ τοίνυν τι τοιοῦτον ἔχεις σόφισμα, ὥρη μηχα-
„ νᾶσθαι, καὶ μὴ ἀναβάλλεσθαι· ὡς τῆς ἐπιούσης ἡμέρης
ὁ ἀγὼν ἡμῖν ἐστί. ἀκούσας ταῦτα ὁ Οἰβάρης, ποιέει
τοιόνδε. ὡς ἐγίνετο ἡ νύξ, τῶν θηλέων ἵππων μίην, τὴν
ὁ Δαρείου ἵππος ἔστεργε μάλιστα, ταύτην ἀγαγὼν ἐς
τὸ προάστειον, κατέδησε, καὶ ἐπήγαγε τὸν Δαρείου
ἵππον. καὶ τὰ μὲν πολλὰ περιήγαγε ἀγχοῦ τῇ ἵππῳ,
ἐγχρίμπτων τῇ θηλέῃ, τέλος δέ, ἐπῆκε ὀχεῦσαι τὴν
ἵππον. Ἅμ' ἡμέρῃ δὲ διαφωσκούσῃ, οἱ ἕξ, κατὰ
συνεθήκαντο, παρῆσαν ἐπὶ τῶν ἵππων. διεξελαυ-
νόντων δὲ κατὰ τὸ προάστειον, ὡς κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἐ-
γίνοντο ἵνα τῆς παροιχομένης νυκτὸς κατεδέδετο ἡ θή-
λεα ἵππος, ἐνθαῦτα ὁ Δαρείου ἵππος προσδρα-
μὼν ἐχρεμέτισε. ἅμα δὲ τῷ ἵππῳ τοῦτο ποιήσαντι,
ἀστραπὴ ἐξ αἰθρίης καὶ βροντὴ ἐγένετο. ἐπιγενόμενα
δὲ ταῦτα τῷ Δαρείῳ, ἐτέλεωσέ μιν, ὥσπερ ἐκ συν-
θέτου τευ γενόμενα. οἱ δέ, καταθορόντες ἀπὸ τῶν ἵπ-
πων, προσεκύνεόν μιν τὸν Δαρεῖον ὡς βασιλῆα.

[illegible] ἐγίνοντο

Οἱ μὲν δή φασι τὸν Οἰβάρεα ταῦτα μηχανήσασθαι·
οἱ δέ, τοιάδε. (καὶ γὰρ ἐπ' ἀμφότερα λέγεται ὑπὸ
Περσέων) ὡς τῆς ἵππου ταύτης τῶν ἄρθρων ἐπιψαύ-
σας τῇ χειρί, ἔχοι αὐτὴν κρύψας ἐν τῇσι ἀναξυρί-
σι· ὡς δὲ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι ἀπιέναι μέλλειν τοὺς
ἵππους, τὸν Οἰβάρεα τοῦτον ἐξείραντα τὴν χεῖρα,
πρὸς τοῦ Δαρείου ἵππου τοὺς μυκτῆρας προσενεῖ-
και. τὸν δέ, αἰσθόμενον, φριμάξασθαί τε καὶ χρεμε-
τίσαι. Δαρεῖός τε δὴ ὁ Ὑστάσπεος βασιλεὺς ἀπ-
εδέδεκτο, καί οἱ ἦσαν ἐν τῇ Ἀσίῃ πάντες κατήκοοι,
πλὴν Ἀραβίων, Κύρου τε καταστρεψαμένου, καὶ
ὕστερον αὖτις Καμβύσεω. Ἀράβιοι δὲ οὐδαμὰ κατ-
ήκουσαν ἐπὶ δουλοσύνῃ Πέρσῃσι, ἀλλὰ ξένοι ἐγένον-
το, παρέντες Καμβύσεα ἐπ' Αἴγυπτον. ἀεκόντων γὰρ
Ἀραβίων, οὐκ ἂν ἐσβάλλοιεν Πέρσαι ἐς Αἴγυπτον.
γάμους τε τοὺς πρώτους ἐγάμεε Πέρσῃσι ὁ Δαρεῖ-
ος, Κύρου μὲν δύο θυγατέρας, Ἄτοσσάν τε καὶ Ἀρ-
τυστώνην· τὴν μὲν Ἄτοσσαν, προσυνοικήσασαν
Καμβύσῃ τε τῷ ἀδελφεῷ καὶ αὖτις τῷ μάγῳ· τὴν δὲ
Ἀρτυστώνην, παρθένον. ἑτέρην δὲ Σμέρδιος τοῦ Κύρου
θυγατέρα ἔγημε, τῇ οὔνομα ἦν Πάρμυς. ἦγε δὲ καὶ
τὴν τοῦ Ὀτάνεω θυγατέρα, ἣ τὸν μάγον κατάδηλον
ἐποίησε. δυνάμιός τε πάντα οἱ ἐπιμπλέατο. πρῶ-
τον μέν νυν τύπον ποιησάμενος λίθινον, ἔστησε, ζῷον
δέ οἱ ἐνῆν, ἀνὴρ ἱππεύς. ἐπέγραψε δὲ γράμμα-
τα λέγοντα τάδε, ΔΑΡΕΙΟΣ Ο ΥΣΤΑΣΠΕ-
ΟΣ ΣΥΝ ΤΕ ΤΟΥ ΙΠΠΟΥ ΤΗ ΑΡΕΤΗ, τοῦ

hoc versaris vt rex sis vel non,[1] huius rei caussa confidere te iubeo, & bonum habere animum, ante te fore regem neminem: eiusmodi habeo medicamenta. Si igitur, inquit Darius, habes istiusmodi commentum, adest tempus cōminiscendi, nec differendi rem, vtpote crastino die nobis futuro certamine. Hæc vt audiuit OEbares, ita facit: Vbi nox aduenit, vnam equarum quam equus Darii maxime adamabat, in suburbana adducit, ibiq; alligat: tum equum Darii eodem ducit: eumque circumagens, identidem equæ admouet, ac tandem admittit. LXXXVI Postero die, simulatq; illuxit, sex Persæ ex conuento adsuerunt equis insidentes. & quum in suburbanis vltro citroque vectarentur, vbi ad locum peruenerunt vbi superiore nocte equa fuerat alligata, ibi Darii equus accurrens hinnitum edidit: & hinnitu edito, protinus fulgur sereno cælo tonitruque extitit. Hæc quum Dario tanquam ex composito accidissent, eum compotem voti fecerunt. nam ceteri ex equis desilientes, Darium adorauerunt. LXXXVII Sunt qui hoc dicant OEbarem fuisse machinatum, sunt qui aliud. vtroque enim modo refertur à Persis. Volunt nanque OEbarem attrectatis manu huius equæ genitalibus, ipsam manū intra subligaculum tenuisse abditam: & sub ipsum statim solis ortum, quum equi digressuri essent, eam naribus equi Dariani admouisse, equumque ad odoris sensum infremuisse atque hinnisse. LXXXIIX ¶ DARIVS itaque, Hystaspis filius, declaratus est rex: eique omnes Asiani audientes dicto fuerunt, præter Arabes, quia Cyro & rursus à Cambyse subacti, nunquam tamen in seruitutem redacti sunt, sed hospites extiterunt. [2] Hi Cambysi aduersus Ægyptum presto fuerant: quibus inuitis haudquaquam fuissent ingressi Persæ Ægyptum. Darius matrimonia ex Persis auspicatus est, ductis duabus Cyri filiabus, Atossa, quæ Cambysi fratri & rursus mago nupserat, & Artystona virgine. Præterea alteram Smerdis, filii Cyri, filiam, nomine Parmyn, necnon filiam Otanis duxit, quæ magum prodidit. Idem, viribus omni ex parte stabilitis, ante omnia simulacrum è lapide factum statuit, hominis equo insidentis, inscriptis in hæc verba litteris, DARIVS, HYSTASPIS FILIVS, TVM EQVI VIRTVTE, (cuius

1 De hac te securum esse te velim, 2 Quum Cambysi aditura in Ægyptum permisissent:

nomen legebatur) TVM OEBARIS EQVISONIS, PERSARVM REGNVM ADEPTVS EST.

LXXXIX His apud Persas actis, viginti prouincias (quas ipsi satrapeias vocant) constituit: earumque singulis præsides præfecit: taxato quod penderetur tributo per nationes, [1] aliis finitimos transscribens, aliis transferens, aliis remotiores gentes attribuens. distributo prouinciis hunc in modum tributo, quod exigebatur cum hoc edicto, vt qui argentum, ii Babylonici talenti pondere: qui aurum, ii EVboico pondere afferrent. Valet autem Babylonicum talentum septuaginta minas EVboicas. Etenim sub Cyro atque deinde sub Cambyse nihildum fuerat circa tributa institutum, sed munera afferebantur. Ob hanc tributi ordinationem & alia huiusmodi, Persæ aiunt Darium fuisse institorem: Cambysem autem, dominum: Cyrum vero, patrem. quoniam Darius res omnes quæstui habebat: Cambyses, asper erat ac morosus: Cyrus, mitis, & omnia ratione de illis bene mereri studens.

XC Ab Ionibus igitur & Magnetibus qui in Asia incolunt, & Æolibus & Caribus & Lyciis & Melyensibus & Pamphyliis (vnum enim erat idemque impositum his tributum) pendebantur quadringenta argenti talenta. Hæc erat ab eo prima portio instituta. A Mysis & Lydis & Alysoniis & Cabaliis & Hygennensibus quingena talenta. Secunda portio hæc erat. Ab Hellespontiis, qui ad dextram illuc nauigantium siti sunt, & Phrygibus & Thracibus qui Asiam incolunt, & à Paphlagonibus & Mariandenis & Syris, trecenta & sexagena talenta. Hæc erat tertia portio. A Cilicibus, equi albi triceni sexageni in dies singulos singuli, necnon talenta argenti quingenta: quorum centena & quadragena erogabantur in eam Ciliciæ regionem quæ equos producebat: trecena autem & sexagena Dario obueniebant: Hæc quarta portio.

XCI Ab vrbe Posideio, quam coloniam Amphilochus Amphiarai filius deduxit [2] in finibus Cilicum et Syriorum, ab hac ad Ægyptum vsque, præter Arabum partem, (hæc enim erat immunis) trecenta & quinquagena erat tributum:

οὔνομα λέγων, ΚΑΙ ΟΙΒΑΡΕΟΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΟΜΟΥ, ΕΚΤΗΣΑΤΟ ΤΗΝ ΠΕΡΣΕΩΝ ΒΑΣΙΛΗΙΗΝ. Ποιήσας δὲ ταῦτα ἐν Πέρσῃσι, ἀρχὰς κατεστήσατο εἴκοσι, τὰς αὐτοὶ καλέουσι σατραπηΐας. καταστήσας δὲ τὰς ἀρχάς, καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας, ἐτάξατο φόρους οἱ προσιέναι κατὰ ἔθνεά τε, καὶ πρὸς τοῖσι ἔθνεσι τοὺς πλησιοχώρους προστάσσων, καὶ ὑπερβαίνων τοὺς προσεχέας, τὰ ἑκαστέρω ἄλλοισι ἄλλα ἔθνεα νέμων. ἀρχὰς δὲ καὶ φόρων πρόσοδον τὴν ἐπέτειον κατὰ τάδε διεῖλε. τοῖσι μὲν αὐτέων ἀργύριον ἀπαγινέουσι εἴρητο Βαβυλώνιον σταθμὸν ταλάντου ἀπαγινέειν· τοῖσι δὲ χρυσίον ἀπαγινέουσι, Εὐβοϊκόν. τὸ δὲ Βαβυλώνιον τάλαντον δύναται Εὐβοΐδας ἑβδομήκοντα μνέας. ἐπὶ γὰρ Κύρου ἄρχοντος, καὶ αὖτις Καμβύσεω, ἦν κατεστηκὸς οὐδὲν φόρου πέρι, ἀλλὰ δῶρα ἀγίνεον. διὰ δὲ ταύτην τὴν ἐπίταξιν τοῦ φόρου, καὶ παραπλήσια ταύτῃ ἄλλα, λέγουσι Πέρσαι ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλος· Καμβύσης δέ, δεσπότης· Κῦρος δέ, πατήρ. ὁ μέν, ὅτι ἐκαπήλευε πάντα τὰ πρήγματα· ὁ δέ, ὅτι χαλεπός τε ἦν καὶ ὀλίγωρος· ὁ δέ, ὅτι ἤπιός τε, καὶ ἀγαθά σφι πάντα ἐμηχανήσατο. (ἢ χρήματα) Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰώνων, καὶ Μαγνήτων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ Αἰολέων, καὶ Καρῶν, καὶ Λυκίων, καὶ Μηλυέων, καὶ Παμφύλων, (εἷς γὰρ ἦν οἱ τεταγμένος φόρος οὗτος) προσήιε τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου. οὗτος μὲν δὴ πρῶτός οἱ νομὸς κατεστήκεε. ἀπὸ δὲ Μυσῶν, καὶ Λυδῶν, καὶ Ἀλυσονίων, καὶ Καβαλίων, καὶ Ὑγεννέων, πεντακόσια τάλαντα ἀργυρίου· νομὸς δεύτερος οὗτος. ἀπὸ δὲ Ἑλλησποντίων τῶν ἐπὶ δεξιὰ ἐσπλέοντι, καὶ Φρυγῶν, καὶ Θρηΐκων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ Παφλαγόνων, καὶ Μαριανδυνῶν, καὶ Συρίων, ἑξήκοντα καὶ τριηκόσια ἦν τάλαντα φόρος· νομὸς τρίτος οὗτος. ἀπὸ δὲ Κιλίκων, ἵπποι τε λευκοὶ ἑξήκοντα καὶ τριηκόσιοι, ἑκάστης ἡμέρης εἷς γινόμενος, καὶ τάλαντα ἀργυρίου πεντακόσια. τούτων δὲ τεσσεράκοντα μὲν καὶ ἑκατὸν ἐς τὴν φρουρέουσαν ἵππον τὴν Κιλικίην χώρην ἀναισιμοῦτο, τὰ δὲ τριηκόσια καὶ ἑξήκοντα Δαρείῳ ἐφοίτα· νομὸς τέταρτος οὗτος. Ἀπὸ δὲ Ποσιδηΐου πόλιος, τὴν Ἀμφίλοχος ὁ Ἀμφιάρεω οἴκισε ἐπ' οὔρεσι τοῖσι Κιλίκων τε καὶ Σύρων, ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης μέχρι Αἰγύπτου, πλὴν μοίρης τῆς Ἀραβίων (ταῦτα γὰρ ἦν ἀτελέα) πεντήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν.

1 *Sunt qui ita hunc locum exponant*, Adiunctis ad nationes, *vel gentes*, vicinarum regionum incolis, atque etiam transgressus vicinos, iis qui longius erant dissiti, aliis alias gentes tribuens. Distribuit igitur prouinciis hunc in modum tributum, quod quidem exigebatur *&c. Vt legatur* ἄλλοισι ἄλλα ἔθνεα νέμων. ἀρχὰς δὲ *&c.* 2 In montibus. *Valla legit* ἐπ' οὔρεσι *pro* ἐπ' οὔρεσι.

ἔστι δὲ ἐν τούτῳ τῷ νομῷ Φοινίκη τε πᾶσα, καὶ Συρίη ἡ Παλαιστίνη καλεομένη, καὶ Κύπρος· νομὸς πέμπτος οὗτος. ἀπ' Αἰγύπτου δὲ, καὶ Λιβύων τῶν προσεχέων Αἰγύπτῳ, Κυρήνης τε καὶ Βάρκης (ἐς γὰρ τὸν Αἰγύπτιον νομὸν αὗται ἐκεκοσμέατο) ἑπτακόσια προσῄιε τάλαντα, πάρεξ τοῦ ἐκ τῆς Μύριος λίμνης γινομένου ἀργυρίου, τὸ ἐγίνετο ἐκ τῶν ἰχθύων· τούτου τε δὴ χωρὶς τοῦ ἀργυρίου, καὶ τοῦ ἐπιμετρεομένου σίτου προσῄιε ἑπτακόσια τάλαντα. σίτου γὰρ δυώδεκα μυριάσι Περσέων τε τοῖσι ἐν τῷ Λευκῷ τείχεϊ τῷ ἐν Μέμφι κατοικημένοισι καταμετρέουσι, καὶ τοῖσι τούτων ἐπικούροισι· νομὸς ἕκτος οὗτος. Σατταγύδαι δὲ, καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδῖκαί τε καὶ Ἀπαρύται, ἐς τὠυτὸ τεταγμένοι, ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν τάλαντα προσέφερον· νομὸς ἕβδομος οὗτος. ἀπὸ Σούσων δὲ, καὶ τῆς ἄλλης Κισσίων χώρης, τριηκόσια· νομὸς ὄγδοος οὗτος. Ἀπὸ Βαβυλῶνος δὲ, καὶ τῆς λοιπῆς Ἀσσυρίης χώρης, χίλιά οἱ προσῄιε τάλαντα ἀργυρίου, καὶ παῖδες ἐκτομίαι πεντακόσιοι· νομὸς εἴνατος οὗτος. ἀπὸ δὲ Ἐκβατάνων, καὶ τῆς λοιπῆς Μηδικῆς, καὶ Παρυκανίων, καὶ Ὀρθοκορυβαντίων, πεντήκοντά τε καὶ τετρακόσια τάλαντα· νομὸς δέκατος οὗτος. Κάσπιοι δὲ καὶ Παυσίκαι, Πανθιμαθοί τε καὶ Δαρεῖται, ἐς τὠυτὸ συμφέροντες διηκόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἑνδέκατος οὗτος. ἀπὸ Βακτριανῶν δὲ μέχρι Αἰγλῶν, ἑξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν· νομὸς δυωδέκατος οὗτος. Ἀπὸ Πακτυϊκῆς δὲ, καὶ Ἀρμενίων, καὶ τῶν προσεχέων μέχρι τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου, τετρακόσια τάλαντα· νομὸς τρίτος καὶ δέκατος οὗτος. ἀπὸ δὲ Σαγαρτίων, καὶ Σαραγγαίων, καὶ Θαμαναίων, καὶ Οὐτίων, καὶ Μέκων, καὶ τῶν ἐν τῇσι νήσοισι οἰκεόντων τῶν ἐν τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ, ἐν τῇσι τοὺς Ἀνασπάστους καλεομένους κατοικίζει βασιλεὺς, ἀπὸ τούτων πάντων ἑξακόσια τάλαντα ἐγίνετο φόρος· νομὸς *τέταρτος καὶ δέκατος οὗτος. Σάκαι δὲ καὶ Κάσπιοι πεντήκοντα καὶ διηκόσια ἀπαγίνεον τάλαντα· νομὸς *πέμπτος καὶ δέκατος οὗτος. Πάρθοι δὲ, καὶ Χοράσμιοι, καὶ Σόγδοι τε καὶ Ἄρειοι, τριηκόσια τάλαντα· νομὸς ἕκτος καὶ δέκατος οὗτος. Παρικάνιοι δὲ, καὶ Αἰθίοπες οἱ ἐκ τῆς Ἀσίης, τετρακόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἕβδομος καὶ δέκατος οὗτος. *Ματηνοῖσι, καὶ Σαρπειρεοῖσι, καὶ Ἀλαροδίοισι διηκόσια ἐπετέτακτο τάλαντα· νομὸς ὄγδοος καὶ δέκατος οὗτος. Μόσχοισι δὲ, καὶ Τιβαρηνοῖσι, καὶ Μάκρωσι, καὶ Μοσσυνοίκοισι, καὶ Μάρδοισι, τριηκόσια τάλαντα προείρητο· νομὸς εἴνατος καὶ δέκατος οὗτος. Ἰνδῶν δὲ πλῆθός τε πολλῷ πλεῖστόν ἐστι πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀνθρώπων, καὶ φόρον ἀπαγίνεον πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους, ἑξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα

γρ. Ὀρθοκορυβαντίων

γρ. Μύκων,

127

γρ. τεσσαρεσκαιδέκατος

γρ. πεντεκαιδέκατος

γρ. Ματιηνοῖσι, Σασπείροισι

γρ. Μάκρωσι,

Quinta portio hæc.[1] cui annumeratur omnis Phœnicia & Syria quæ dicitur Palæstina, & Cyprus. Ab Ægypto & Libybus Ægypto conterminis, & Cyrena & Barca (in portione nanque Ægypti istæ ordinantur) septingenta proueniebant talenta, præter pecuniam è piscario prouentu lacus Mœrios. Excepta hac pecunia & certo frumenti numero, septingenta talenta obueniebant. Nam centum viginti millibus Persarum, qui in Albo muro Memphitico stationem habent, & eorum auxiliariis admetiuntur illi frumentum. Sexta portio hæc. Sattagydæ & Gandarii & Dadicæ & Apparitæ, in idem constituti, centena & septuagena talenta pendebant: Septima portio hęc. A Susis & cetera Cissiorū regione, trecena: Octaua hæc portio.

XCII

A Babylone vero ceteraque Assyria millena talenta argenti proueniebant, & præterea pueri castrati quingeni: Nona portio hæc. Ab Ecbatanis & ab reliqua regione Medica & Parycaniis & Orthocorybantibus, quadringena & quinquagena talenta: Decima portio hæc. Caspii & Pausicæ & Panthimati & Daritæ simul conferentes, ducena talenta afferebant: Vndecima hæc portio. A Bactrianis ad Æglos vsque, trecentorum & sexagenorum talentorum erat tributum: Portio duodecima hæc.

XCIII

A Pactyica & Armeniis, eorumque conterminis, Euxino tenus ponto, talenta quadringenta: Tertiadecima hæc. A Sagartiis & Sarangæis & Thamanæis & Vtiis & Mecis, & iis qui rubri maris insulas incolunt, vbi rex eos qui Relegati vocantur collocat: ab his omnibus sexcentorum talentorum proueniebat tributum: Quartadecima portio hæc. Sacæ & Caspii ducena & quinquagena talenta afferebant: Quintadecima portio hæc. Parthi Chorasmiique & Sogdi & Arii, trecenta talenta: Sextadecima portio hæc.

XCIV

Paricanii & qui ex Asia sunt Æthiopes, quadraginta talenta: Decimaseptima portio hæc. Mantienis & Saspiribus & Alarodiis ducena iniuncta talenta erant: Duodeuicesima portio hęc. Moschis & Tibarenis & Macronibus & Mosynœcis & Mardis trecena talenta præcepta erant: Vndeuicesima hęc portio. Indi, vt sunt multitudine multo numerosissimi inter omnes quos nouimus mortales, ita tributum super ceteros omnes afferebat tricena sexagena talenta

1 Est autem in hac portione omnis Phœnicia. *Nam Valla in præcedentibus vnam portionem vertit.*

aureorum ramentorum: Vicesima portio hæc. [XCV] Quod si Babylonica pecunia ad pondus Euboicum redigatur, fiunt nouies millena quingenaque & quadraginta talenta argenti. [1] Aurum vero si terdecies tanto ramentorum taxetur, in summa reperietur ad rationem Euboicam esse sex millia talentorum, sexcentaque & octoginta. Quibus in vnum contractis ad Euboicum computum, exigebantur in summam annui tributi à Dario, talentorum quatuordecim millia quingenta & sexaginta. Minorem his summam omittendam minimeque referendam puto. [XCVI] Hoc tributum Dario ex Asia obueniebat, & aliquantulum ex Libya: ceterum procedente tempore & ab insulis obuenit aliud tributum, & ab iis qui Europam Thessalia tenus incolunt. Id tributum rex hunc in modum thesaurizat, *hoc est reponit*. Liquefactum aurum argentumque in fictiles fidelias infundit: expletas mox fidelias subinde frangit: ex eoque auro argentove, quoties pecunia indiget, tantum concidit quantum vsus postulat. Atque hæc quidem prouinciæ erant ac tributorum taxationes. [XCVII] ¶ Sola autem Persis ideo inter tributarias à me prætermissa est, [2] quod eam minime Persæ colunt. Isti autem ad ferendum vllum tributum non adigebantur, sed munera portabant: Æthiopes Ægypto contermini, quos Cambyses in expeditione contra macrobios Æthiopes sumpta subegit, quique sacram Nisam incolunt, & Dionyso dies festos agunt. Isti Æthiopes eorumq; finitimi, eodeque quo Indi Calandiæ semine vtuntur, subterraneasque habent domos horum vtrique tertio quoque anno munera portabant, portantque ad meam vsque memoriam, [3] binos semodios auri rudis, & ducenos fasces ebeni, & quinos Æthiopes pueros, & vicenos grandes elephantorum dentes. Colchi quoque inter dona ferentes repositi erant, eorumque finitimi ad montem vsque Caucasum. Ad hunc enim montem imperitatur à Persis. nam qui ad aquilonem Caucasi habitant, eorum iam nulli Persas curant. Isti igitur dona sibi imperata, etiam ad meam vsque ætatem,

ψήγματος· νομὸς εἰκοστὸς οὗτος. Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον τὸ Βαβυλώνιον πρὸς τὸ Εὐβοϊκὸν συμβαλλεόμενον τάλαντον, γίνεται τεσσεράκοντα καὶ πεντακόσια καὶ εἰνακισχίλια τάλαντα. τὸ δὲ χρυσίον τρισκαιδεκαστάσιον λογιζόμενον, τὸ ψῆγμα εὑρίσκεται ἐὸν Εὐβοϊκῶν ταλάντων ὀγδώκοντα καὶ ἑξακοσίων καὶ τετρακισχιλίων. τούτων ὦν πάντων συντιθεμένων τὸ πλῆθος, Εὐβοϊκὰ τάλαντα συνελέγετο ἐς τὸν ἐπέτειον φόρον Δαρείῳ, μύρια καὶ τετρακισχίλια καὶ πεντακόσια καὶ ἑξήκοντα. τὸ δ' ἔτι τούτων ἔλασσον ἀπιεὶς, οὐ λέγω. Οὗτος Δαρείῳ προσήιε φόρος ἀπό τε τῆς Ἀσίης, καὶ τῆς Λιβύης ὀλιγαχόθεν. προϊόντος μέντοι τοῦ χρόνου, καὶ ἀπὸ νήσων προσήιε ἄλλος φόρος, καὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ μέχρι Θεσσαλίης οἰκεομένων. τοῦτον δὲ φόρον θησαυρίζει βασιλεὺς τρόπῳ τοιῷδε. ἐς πίθους κεραμέους τήξας καταχέει. πλήσας δὲ τὸ ἄγγος, περιαιρέει τὸν κέραμον. ἐπεὰν δὲ δεηθῇ χρημάτων, κατακόπτει τοσοῦτο ὅσου ἂν ἑκάστοτε δέηται. Αὗται μέν νυν ἀρχαί τε ἦσαν, καὶ φόρων ἐπιτάξιες. ἡ Περσὶς δὲ χώρη μούνη μοι οὐκ εἴρηται δασμοφόρος. ἀτελέα γὰρ Πέρσαι νέμονται χώρην. οἵδε δὲ φόρον μὲν οὐδένα ἐτάχθησαν φέρειν, δῶρα δὲ ἀγίνεον. Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ, τοὺς Καμβύσης ἐλαύνων ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας, κατεστρέψατο· οἵ περί τε Νίσην τὴν ἱρὴν κατοίκηνται, καὶ τῷ Διονύσῳ ἀνάγουσι τὰς ὁρτάς. οὗτοι οἱ Αἰθίοπες καὶ οἱ πλησιόχωροι τούτοισι, σπέρματι μὲν χρέωνται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ οἱ Καλαντίαι Ἰνδοί· οἰκήματα δὲ ἔκτηνται κατάγαια. οὗτοι συναμφότεροι διὰ τρίτου ἔτεος ἀγίνεον, ἀγινέουσι δὲ καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ, δύο χοίνικας ἀπύρου χρυσίου, καὶ διηκοσίας φάλαγγας ἐβένου, καὶ πέντε παῖδας Αἰθίοπας, καὶ ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἴκοσι. Κόλχοι δὲ ἐτάξαντο ἐς τὴν δωρεὴν, καὶ οἱ προσεχέες μέχρι τοῦ Καυκάσιος οὔρεος. ἐς τοῦτο γὰρ τὸ οὖρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἄρχεται. τὰ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον τοῦ Καυκάσιος, Περσέων οὐδὲν ἔτι φροντίζει. οὗτοι ὦν δῶρα τὰ ἐτάξαντο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ

---

1 Aurum autem ramentitium inuenitur esse talentûm Euboicorum quatuor millium sexcentorum & octoginta, si ita ratio ineatur vt psegma, *i. ramentum*, terdecies tanto argenti rependatur. His igitur omnibus in vnum coagmentatis, Euboica talenta numero quatuordecim millia quingêta sexaginta annuo tributo colligebantur. *Ita Budæus hunc locum interpretatur lib. 4. De asse, admonens legendum* [illegible] *quam lectionem & in vet. cod. reperimus. Idem aliis verbis hunc locum ita reddit circa initium eiusdem libri.* Aurum vero ramentitium si terdecies expendatur ad argentum, in summa reperietur ad ratione Euboicam esse quatuor millia talentorum, sexcentaque & octoginta. Quibus in vnum coactis, fit summa eorum quæ quotannis colligebantur, quaterdecies millena quingena & sexagena talenta Euboica. 2 Quod Persæ immunes agros colant. Isti porro ad fer. 3 Binos chœnices auri ignem non experti,

διὰ πεντετηρίδος ἀγίνεον, ἑκατὸν παῖδας, καὶ ἑκατὸν παρθένους. Ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα ἀγίνεον λιβανωτοῦ ἀνὰ πᾶν ἔτος. ταῦτα μὲν ὦν οὗτοι δῶρα πάρεξ τοῦ φόρου βασιλέϊ ἐκόμιζον.

Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν πολλὸν οἱ Ἰνδοὶ, ἀπ᾽ οὗ τὸ ψῆγμα τῷ βασιλέϊ τὸ εἰρημένον κομίζουσι, τρόπῳ τοιῷδε κτέωνται. ἔστι τῆς Ἰνδικῆς χώρης τὸ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ψάμμος. τῶν γὰρ ἡμεῖς ἴδμεν, τῶν καὶ πέρι ἀτρεκές τι λέγεται, πρῶτοι πρὸς ἠῶ καὶ ἡλίου ἀνατολὰς οἰκέουσι ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἰνδοί. Ἰνδῶν γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἐρημίη ἐστὶ, διὰ τὴν ψάμμον. ἔστι δὲ πολλὰ ἔθνεα Ἰνδῶν, καὶ οὐκ ὁμόφωνα σφίσι. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν, νομάδες εἰσί· οἱ δὲ, οὔ· οἱ δὲ, ἐν τοῖσι ἕλεσι οἰκέουσι τοῦ ποταμοῦ· καὶ ἰχθύας σιτέονται ὠμούς, τοὺς αἱρέουσι ἐκ πλοίων καλαμίνων ὁρμεώμενοι. καλάμου δὲ ἓν γόνυ πλοῖον ἕκαστον ποιέεται. οὗτοι μὲν δὴ τῶν Ἰνδῶν φορέουσι ἐσθῆτα τε φλοΐνην· ἐπεὰν ἐκ τοῦ ποταμοῦ φλοῦν ἀμήσωσι, καὶ κόψωσι, τὸ ἐνθεῦτεν φορμοῦ τρόπον καταπλέξαντες, ὡς θώρηκα ἐνδυνέουσι. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν πρὸς ἠῶ οἰκέοντες τούτων, νομάδες εἰσὶ, κρεῶν ἐδεσταὶ ὠμῶν. καλέονται δὲ Παδαῖοι. νόμοισι δὲ τοιοῖσδε λέγονται χρᾶσθαι. ὃς ἂν κάμῃ τῶν ἀστῶν, ἤν τε ἀνὴρ, ἤν τε γυνὴ, τὸν μὲν ἄνδρα ἄνδρες οἱ μάλιστά οἱ ὁμιλέοντες κτείνουσι, φάμενοι αὐτὸν, τηκόμενον τῇ νούσῳ, τὰ κρέα σφίσι διαφθείρειν· ὁ δὲ, ἀπαρνεόμενος ἐστὶ μὴ μὲν νοσέειν· οἱ δὲ, οὐ συγγινωσκόμενοι, ἀποκτείναντες κατευωχέονται. ἣν δὲ γυνὴ κάμῃ, ὡσαύτως αἱ ἐπιχρεώμεναι μάλιστα γυναῖκες ταυτὰ τοῖσι ἀνδράσι ποιεῦσι. τὸν γὰρ δὴ ἐς γῆρας ἀπικόμενον θύσαντες, κατευωχέονται. ἐκ δὲ τούτου τοῦ λόγου οὐ πολλοί τινες αὐτέων ἀπικνέονται· πρὸ γὰρ τοῦ τὸν ἐς νοῦσον πεσόντα πάντα κτείνουσι.

Ἑτέρων δέ ἐστι Ἰνδῶν ὅδε ἄλλος τρόπος· οὔτε κτείνουσι οὐδὲν ἔμψυχον, οὔτε σπείρουσι, οὔτε οἰκίας νομίζουσι ἐκτῆσθαι. ποιηφαγέουσι δὲ, καὶ αὐτοῖσι ἐστὶ ὅσον κέγχρος τὸ μέγαθος ἐν κάλυκι, αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς γινόμενον· τὸ συλλέγοντες, αὐτῇ τῇ κάλυκι ἕψουσί τε καὶ σιτέονται. ὃς δ᾽ ἂν ἐς νοῦσον αὐτέων πέσῃ, ἐλθὼν ἐς τὴν ἐρῆμον κέεται. φροντίζει δὲ οὐδεὶς οὔτ᾽ ἀποθανόντος, οὔτε κάμνοντος. Μίξις δὲ τούτων τῶν Ἰνδῶν τῶν κατέλεξα πάντων, ἐμφανής ἐστι, κατάπερ τῶν προβάτων. καὶ τὸ χρῶμα φορέουσι ὅμοιον πάντες καὶ παραπλήσιον Αἰθίοψι. ἡ γονὴ δὲ αὐτῶν, τὴν ἀπίενται ἐς τὰς γυναῖκας, οὐ κατάπερ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἐστὶ λευκὴ, ἀλλὰ

quinto quoque anno afferebant, centenos pueros, totidem que virgines. Afferebant & Arabes millena quotannis talenta thuris. Hæc isti dona, præter tributum, regi portabant. XCVIII Sed Indi id auri tam multum, vnde ramenta quæ dixi, regi afferunt, hac ratione comparant. Indicæ regionis id quod ad sole vergit, fabulosum est. nam Indi, duntaxat eorū quos scimus, de quibus aliquid pro certo narratur, primi sunt hominum qui in Asia ad auroram & solis ortum habitant. ¶ INDORVM autem tractus qui auroram spectat, propter arenam vastus est. Eorum autem complures sunt gentes, atque eæ lingua inter se dissonæ: & eorum alii sunt dediti rei pecuariæ, alii non: item alii in paludibus fluminis habitāt, crudis victitantes piscibus, quos aggressi ex arundineis nauigiis excipiunt. Singula autem nauigia è singulis arundinis internodiis fiunt. Isti ex Indis ferunt vestem è tegete: quam vbi è flumine messuerunt inciderunt que, plectentes in modum storeæ, tanquam thoracem sibi induunt. XCIX His finitimi auroram versus sunt Indi pecuarii, carnibus crudis vescentes, nomine Padæi, qui talibus vti moribus narrantur: Quoties ciuium [1] aliquis aliquaue ægrotat, virum quidem sui maxime familiares interimunt: quod dicant illum morbo tabescentem, carnes ipsis corrupturum: & licet se neget ille ægrotare, nihilominus illi non ignoscentes necant eum, epulantur que. Mulieri vero, suæ maxime necessariæ, idem quod viro viro faciunt. Qui autem ad senium peruenit, eo itidem mactato pascuntur. Ideoque cū hac de caussa, tum quia omnes qui in morbum incidunt, necantur, non multi sane eorum ad senectutem perueniunt. C Est aliorum Indorum hæc diuersa consuetudo, vt nullam animantem interimant, vtque nihil ferant, nec domos parandas existiment, atq; herba victitent. Estq; eis semen quoddā milii instar, sua sponte nascēs è terra, suo in calice: quod cum ipso calice lectum coquunt, eduntque. Eorū quisquis in morbū incidit, is in locū desertum pergit, ibiq; decumbit, eius vel decumbentis vel defuncti curā gerente nemine. CI Horum omnium quos recensui Indorū coitus in propatulo est, sicut pecorum: color similis ac proximus Æthiopico. genitura quam in mulieres emittunt, non alba, quemadmodum ceterorum hominum, sed

[1] Seu vir seu femina ægr.

atra,

atra, vt color corporis: qualem Æthiopes quoque emittunt. Hi Indi longius à Persis absunt, [1] & vento Austro obnoxii: eoque Dario neutiquam obtemperabant. ¶ [2] Ceteri Indi Caspatyro vrbi & Pactyicæ regioni contermini sunt, ad ventum Aquilonem habitantes. Et ex aliis Indis ii qui proximam Bactrianis vitam degût, pugnacissimi sunt, & qui [3] ad aurû præcipue mittunt. Circa hanc enim plagâ vasta sunt propter arenã loca. in ea solitudine arenosa formicę gignuntur, canum quidẽ magnitudine minores, vulpium vero maiores. Earum nonnullæ & apud eos & apud regem Persarum visuntur, hinc venatu captæ. Hæ formicæ in faciendis sub terra domiciliis egerunt arenam, vt apud Græcos formicæ, atque eodem modo, ipsa specie corporis simillima. Ea autem quę egeritur arena, auracea est: [4] pro qua in desertum mittentes Indi, ternos singuli camelos iungunt: mares à lateribus, quos frenatos trahunt, feminam in medio, in quam ipsi ascendunt: data opera vt à recentissimis fetibus abstractas iungant. Etenim apud eos cameli cum nihilo sunt minori pernicitate quam equi, tum vero ad ferenda onera multo valentiores. Qualem autẽ habeat camelus speciem, Græcis, vtpote scientibus, non puto scribendum: sed quod de eo animali nescitur. Camelus in posterioribus cruribus gerit quatuor femora, & totidem genua, & veretrum inter posteriora crura caudam versus spectans. Hunc in modum iunctis camelis, Indi ad aurum *legendum* tendunt, [5] vt quum feruentissimus fuerit æstus, sint in rapina: siquidem præ æstu formicæ sub terra se occultas tenent. Est autem illis hominibus sol ardentissimus matutinus, non quemadmodum aliis meridie, eousq; efferuescens dum tempus est à foro discedendi: per quod spatium multo magis vrit quam meridianus in Græcia, adeo vt dicantur illi tum in aqua se abluere. Meridies vero fere Indos vrit peræque atque alios homines: declinante meridie, talis est illic sol qualis alibi matutinus: ac deinceps magis ac magis frigescens, dũ ad occasum peruenit: quo tẽpore præcipue friget. Vbi ad locum Indi peruenere, culeis quos attulere,

μέλαιναν, κατά περ τὸ χρῶμα. τοιαύτην δὲ καὶ Αἰθίοπες ἀπίενται θορήν. οὗτοι μὲν τῶν Ἰνδῶν ἑκαστέρω τῶν Περσέων οἰκέουσι, καὶ πρὸς νότου ἀνέμου· καὶ Δαρείου βασιλῆος οὐδαμὰ ὑπήκουσαν. CII Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν Κασπατύρῳ τε πόλι καὶ τῇ Πακτυϊκῇ χώρῃ εἰσὶ πρόσουροι, πρὸς ἄρκτου τε καὶ βορέου ἀνέμου κατοικημένοι, καὶ τῶν ἄλλων Ἰνδῶν, οἳ Βακτρίοισι παραπλησίην ἔχουσι δίαιταν· οὗτοι καὶ μαχιμώτατοι εἰσὶ Ἰνδῶν, καὶ οἱ ἐπὶ τὸν χρυσὸν στελλόμενοι εἰσὶ οὗτοι· κατὰ γὰρ τοῦτό ἐστι ἐρημίη 10 διὰ τὴν ψάμμον. ἐν δὴ ὦν τῇ ἐρημίῃ ταύτῃ καὶ τῇ ψάμμῳ γίνονται μύρμηκες, μεγάθεα ἔχοντες κυνῶν μὲν ἐλάσσονα, ἀλωπέκων δὲ μέζονα. εἰσὶ γὰρ αὐτῶν καὶ παρὰ βασιλέϊ τῶν Περσέων, ἐνθεῦτεν θηρευθέντες. οὗτοι ὦν οἱ μύρμηκες ποιεύμενοι οἴκησιν ὑπὸ γῆν, ἀναφορέουσι τὴν ψάμμον κατά περ οἱ ἐν τοῖσι Ἕλλησι μύρμηκες, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον. εἰσὶ δὲ καὶ τὸ εἶδος ὁμοιότατοι οὗτοι. ἡ δὲ ψάμμος ἡ ἀναφερομένη ἐστὶ χρυσῖτις. ἐπὶ δὴ ταύτην τὴν ψάμμον στέλλονται ἐς τὴν ἔρημον οἱ Ἰνδοί, ζευξάμενος ἕκαστος καμήλους τρεῖς, 20 σειρηφόρον μὲν ἑκατέρωθεν ἔρσενα παρέλκειν, θήλεαν δὲ ἐς μέσον. ἐπὶ ταύτην δὴ αὐτὸς ἀναβαίνει, ἐπιτηδεύσας ὅκως ἀπὸ τέκνων ὡς νεωτάτων ἀποσπάσας ζεύξῃ. αἱ γάρ σφι κάμηλοι ἵππων οὐκ ἥσσονες ἐς ταχυτῆτά εἰσι. χωρὶς δὲ, ἄχθεα δυνατώτεραι πολλὸν φέρειν. CIII Τὸ μὲν δὴ εἶδος ὁκοῖόν τι ἔχει ἡ κάμηλος, ἐπισταμένοισι τοῖσι Ἕλλησι οὐ γράφω. τὸ δὲ μὴ ἐπιστέαται αὐτῆς, τοῦτο φράσω. κάμηλος ἐν τοῖσι ὀπισθίοισι σκέλεσι ἔχει τέσσαρας μηροὺς, καὶ γούνατα τέσσερα· τὰ δὲ αἰδοῖα, διὰ τῶν ὀπισθίων σκελέων, πρὸς τὴν οὐ- 30 ρὴν τετραμμένα. CIV Οἱ δὲ δὴ Ἰνδοὶ τρόπῳ τοιούτῳ καὶ ζεύξει τοιαύτῃ χρεώμενοι, ἐλαύνουσι ἐπὶ τὸν χρυσὸν λελογισμένως, ὅκως ἂν καυμάτων τῶν θερμοτάτων ἐόντων ἔσονται ἐν τῇ ἁρπαγῇ. ὑπὸ γὰρ τοῦ καύματος οἱ μύρμηκες ἀφανέες γίνονται ὑπὸ γῆν. θερμότατος δέ ἐστι ὁ ἥλιος τούτοισι τοῖσι ἀνθρώποισι τὸ ἑωθινόν, οὐ κατά περ τοῖσι ἄλλοισι μεσαμβρίης, ἀλλ᾽ ὑπερτείλας μέχρις οὗ ἀγορῆς διαλύσιος. τοῦτον δὲ τὸν χρόνον καίει [γρ. τούτῳ τῷ χρόνῳ] πολλῷ μᾶλλον ἢ τῇ μεσαμβρίῃ τὴν Ἑλλάδα· οὕτως ὥστ᾽ ἐν ὕδατι λόγος αὐτούς ἐστι βρέχεσθαι τηνικαῦτα. 40 μεσοῦσα δὲ ἡ ἡμέρη, σχεδὸν παραπλησίως καίει τούς τε ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τοὺς Ἰνδούς· ἀποκλινομένης δὲ τῆς μεσαμβρίης, γίνεταί σφι ὁ ἥλιος κατά περ τοῖσι ἄλλοισι ὁ ἑωθινός. καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἀπιὼν ἔτι μᾶλλον ψύχει, ἐς ὃ ἐπὶ δυσμῇσι ἐών, καὶ τὸ κάρτα ψύχει. 127 CV Ἐπεὰν δὲ ἔλθωσι ἐς τὸν χῶρον οἱ Ἰνδοί, ἔχοντες θυλάκια,

---

1 Et versus Austrum ventum: 2 Alii ex Indis Caspatyro vrb. 3 Ad aurum colligendum præcipue mittuntur. *In alio cod. interpret. Valla legitur*, Qui ad Austrum mittunt, *pro*, *Qui ad aurum mittuntur. vel, proficiscuntur.* 4 Ad quam colligendam quum desertum mittuntur Indi, &c. 5 Sic inita *itineris* ratione vt quum feruen. &c. *Vel, hoc prudenter prouiso vt quum* &c.

ἐμπλήσωνται τάχιστα τοῦ ψάμμου, τὴν ταχίστην ἐλαύνουσιν ὀπίσω. αὐτίκα γὰρ οἱ μύρμηκες ὀδμῇ, ὡς δὴ λέγεται ὑπὸ Περσέων, μαθόντες διώκουσι. εἶναι δὲ ταχυτῆτα οὐδενὶ ἑτέρῳ ὁμοίαν τούτῳ, ὥστε εἰ μὴ προλαμβάνειν τοὺς Ἰνδοὺς τῆς ὁδοῦ ἐν ᾧ τοὺς μύρμηκας συλλέγεσθαι, οὐδένα ἂν σφέων ἀποσώζεσθαι. τοὺς μὲν νυν ἔρσενας τῶν καμήλων, (εἶναι γὰρ ἥσσονας θέειν τῶν θηλέων) καὶ παραλύεσθαι ἐπελκομένους, οὐκ ὁμοῦ ἀμφοτέρους. τὰς δὲ θηλέας ἀναμιμνησκομένας τῶν ἔλιπον τέκνων, ἐνδιδόναι μαλακὸν οὐδέν. οὕτω μὲν δὴ τὸν πλέω τοῦ χρυσοῦ οὕτω οἱ Ἰνδοὶ κτῶνται, ὡς Πέρσαι φασί. ἄλλος δὲ σπανιώτερός ἐστι ἐν τῇ χώρῃ ὀρυσσόμενος.

γρ. ὁμοίας, οὕτω ὥστε

cvi

Αἱ δ' ἐσχατιαί κως τῆς οἰκεομένης τὰ κάλλιστα ἔλαχον, κατά περ ἡ Ἑλλὰς τὰς ὥρας πολλόν τι καλλίστας κεκραμένας ἔλαχε. τοῦτο μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἠῶ ἐσχάτη τῶν οἰκεομένων ἡ Ἰνδική ἐστι, ὥσπερ ὀλίγῳ πρότερον εἴρηκα. ἐν ταύτῃ τοῦτο μὲν, τὰ ἔμψυχα τετράποδά τε καὶ τὰ πετεινά, πολλῷ μέζω ἢ ἐν τοῖσι ἄλλοισι χωρίοισί ἐστι, πάρεξ τῶν ἵππων (οὗτοι δὲ ἑσσοῦνται ὑπὸ τῶν Μηδικῶν, Νησαίων δὲ καλεομένων ἵππων) τοῦτο δὲ χρυσὸς ἄπλετος αὐτόθι ἐστί, ὁ μὲν ὀρυσσόμενος, ὁ δὲ καταφορεύμενος ὑπὸ ποταμῶν, ὁ δὲ, ὥσπερ ἐσήμαινα, ἁρπαζόμενος. τὰ δὲ δένδρεα τὰ ἄγρια αὐτόθι φέρει καρπὸν εἴρια καλλονῇ τε προφέροντα καὶ ἀρετῇ τῶν ἀπὸ τῶν ὀίων. καὶ ἐσθῆτι οἱ Ἰνδοὶ ἀπὸ τούτων τῶν δενδρέων χρέωνται.

cvii

Πρὸς δ' αὖ μεσαμβρίης ἐσχάτη Ἀραβίη τῶν οἰκεομένων χωρέων ἐστί. ἐν δὲ ταύτῃ λιβανωτός τε ἐστὶ μούνῃ χωρέων πασέων φυόμενος, καὶ σμύρνη, καὶ κασίη, καὶ κινάμωμον, καὶ λήδανον. ταῦτα γὰρ πάντα πλὴν τῆς σμύρνης, δυσπετέως κτῶνται οἱ Ἀράβιοι. τὸν μέν γε λιβανωτὸν συλλέγουσι, τὴν στύρακα θυμιῶντες, τὴν ἐς Ἕλληνας Φοίνικες ἐξάγουσι. ταύτην θυμιῶντες λαμβάνουσι. τὰ γὰρ δένδρεα ταῦτα τὰ λιβανωτοφόρα, ὄφιες ὑπόπτεροι, μικροὶ τὰ μεγάθεα, ποικίλοι τὰ εἴδεα, φυλάσσουσι, πλήθεϊ πολλοὶ περὶ δένδρον ἕκαστον. οὗτοι οἵ περ ἐπ' Αἴγυπτον ἐπιστρατεύονται, οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ ἀπελαύνονται ἀπὸ τῶν δενδρέων, ἢ τῆς στύρακος τῷ καπνῷ.

cviii

Λέγουσι δὲ καὶ τόδε Ἀράβιοι, ὡς πᾶσα ἂν γῆ ἐπίμπλατο τῶν ὀφίων τούτων, εἰ μὴ γίνεσθαι κατ' αὐτοὺς οἷόν τι κατὰ τὰς ἐχίδνας ἠπιστάμην γίνεσθαι. καί κως τοῦ θείου ἡ προνοίη, ὥσπερ καὶ εἰκός ἐστι, ἐοῦσα σοφή, ὅσα μὲν ψυχήν τε δειλὰ καὶ ἐδώδιμα, ταῦτα μὲν πάντα πολύγονα πεποίηκεν, ἵνα μὴ (ἐπιλείπῃ) κατεσθιόμενα. ὅσα δὲ σχέτλια καὶ ἀνιηρά, ὀλιγόγονα. τοῦτο μὲν, ὅτι

γρ. ἐπιλίπῃ

arena completis, [1]raptissime retro se recipiunt. Quos protinus formicæ (vt à Persis fertur) olfactu perceptos insequuntur tanta pernicitate quāta in alio est nullo: ita vt nisi viam[2] ad quam formicæ congregantur, anticipent Indi, nemo sit ipsorum inde euasurus. Ideoque camelos mares, quod impares feminis sunt in currendo,[3] ne trahantur, dissoluunt: sed non vtrumque pariter. femina vero, pulli quem reliquit memor, nihil sibi remittit. Hac ratione Indi maiorem auri partem nanciscuntur, vt Persæ memorant. nam quod effoditur in eadem regione aurum, rarius est. Et sane pulcherrimas quodammodo res extrema orbis habitati pars sortita est, quemadmodum[4] Græcia (quod pręstantissimum iudicatur) pulcherrimas regiones. Nam, vt paulo ante dixi, vltima plagarum quæ ad orientem vergentes habitantur, Indica est: in qua & animantes tam quadrupedes quam volucres, multo sunt grandiores quam ceteris in locis, præterquam equi: (nam ab equis Medicis vincuntur qui Nisæi vocantur) & infinita vis auri, partim effossi, partim per flumina deuecti, partim vt indicaui surrepti. præterea agrestes arbores pro fructu lanam ferentes, ouillæ tum pulchritudine tum bonitate præcellentem: qua in vestiarium Indi vtuntur. ¶ Ad meridiem vltima è regionibus quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ledanum. cūcta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrhā. Nam thus Arabes styrace suffientes legunt, ea quam Phœnices ad Græcos exportant. hac suffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exiguo corpore,[5] discolori specie, permagno numero circa singulas arbores, iidem videlicet qui aduersus Ægyptum facto exercitu tendunt. Nec vllo alio ab arboribus quam styracis fumo submouentur, vniuersam terram oppleturi, vt Arabes aiunt, nisi (vt iidem narrabant) simile quiddam istis contingeret ei quod nouimus contingere viperis, idque ([6] vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentia. nam quæ & timido animo sunt & esculenta, ea omnia fetuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contra, quæ sæua & maligna sunt, ea voluit parum esse fetuosa. Vnde fit vt

1 Quamptimum. *Vel, primo quoque tempore.* 2 Interim dum formicæ congregantur. 3 Dissoluunt, si vna non trahantur vtrique. *Id est, Si vtrique assequi pari gradu non possint. Ita quidam hunc locum interpretantur: qui & aliam interpretationem admittere videtur.* 4 Græcia longe temperatissimas nacta est anni tempestates. Gal. *Les saisons de l'annee.* 5 Versicolori. 6 Rationi consentaneum est,

lepus,

lepus, quem omnia venantur, fera, ales, homo, tam ferax sit: solaque ex omnibus bestiis, quũ grauida est, etiam [1] impleatur, & alium fetum in vtero gestet pilis vestitum, alium nudum, alium tantum non formatum: alium concipiat. Et lepus quidem talis est. At leæna validissimum ferocissimumque animal, semel in vita vnum parit. nam vnà cum fetu vterum emittit. Cuius rei caussa est hæc, quod catulus leoninus, vbi moueri in vtero incipit, quum habeat vngues longe acutissimos ex omnibus feris, vterum lacerat, augescensq; magis ac magis, vngues imprimendo exulcerat: ita vt ad postremum, quum partus instat, nihil vteri relinquatur incolume.

CIX Sic quoque si viperæ & alati Arabiæ serpentes gignerentur vt ipsorum natura fert, non esset hominibus viuendi facultas: nunc autem, quum libidine agitantur, & per paria coeunt, femina collum maris in emittenda genitura comprehẽdit, [2] sorbensque non prius dimittit quam deuorauerit. & mas quidem hoc modo perit. Femina vero talem luit masculo pœnã: quod filii dum adhuc intra vterum sunt, patrem vlciscentes matricẽ ambedunt: eiusq; aluo ambesa, ita partum faciunt. Ceteri serpentes qui non sunt hominibus perniciosi, oua pariunt & magnã vim fetuum excludunt. Porro viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati vero serpentes nusquam alibi nisi in Arabia, aut certe non adeo frequentes.

CX Hunc in modũ Arabes thus comparant. Casiam autem sic: Postquã sibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt coriis aliisque pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude non alta, circa quam & in qua degunt feræ alatæ, vespertilionibus simillimę, stridore diro, & viribus præualentibus: quas ab oculis arcentes Arabes, sic casiam metunt.

CXI Cinnamomum etiam quam superiora mirabilius legunt. nam aut quomodo aut qua in terra gignatur, illud nequeunt dicere: nisi quod probabili ratione vtuntur, quod quidam volunt id gigni in iis regionibus vbi Dionysus educatus est: & ipsas cinnamomi festucas afferri à grandibus quibusdam alitibus ad nidos è luto constructos in præruptis montium & homini inaccessis. Contra quas hoc Arabes excogitauerunt: boum [3] asinorumque defectorum & aliorum iumentorũ membra minutatim concisa,

ὁ λαγωὸς ὑπὸ παντὸς θηρεύεται θηρίου, καὶ ὄρνιθος, καὶ ἀνθρώπου· οὕτω δή τι πολύγονόν ἐστι· ἐπικυΐσκεται μοῦνον πάντων τῶν θηρίων· καὶ τὸ μὲν δασὺ τῶν τέκνων ἐν τῇ γαστρὶ, τὸ δὲ, ψιλὸν, τὸ δὲ, ἄρτι ἐν τῇσι μήτρῃσι πλάσσεται· τὸ δὲ, ἀναιρέεται. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι. ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον, καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν. τίκτουσα γὰρ, συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας· τὸ δὲ αἴτιον τούτου τόδε ἐστί· ἐπεὰν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἄρχηται διακινεόμενος, ὁ δὲ, ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας, αὐξανόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐπικνέεται καταγράφων. πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστί, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδὲ ἕν. Ὡς δὲ καὶ αἱ ἔχιδναί τε καὶ οἱ ἐν Ἀραβίοισι ὑπόπτεροι ὄφιες, εἰ ἐγίνοντο ὡς ἡ φύσις αὐτοῖσι ὑπάρχει, οὐκ ἂν ἦν βιώσιμα ἀνθρώποισι· νῦν δ' ἐπεὰν θορνύωνται κατὰ ζεύγεα, καὶ ἐν αὐτῇ ᾖ ὁ ἔρσην τῇ ἐκποιήσει, ἀπιεμένου αὐτοῦ τὴν γονὴν, ἡ θήλεα ἅπτεται τῆς δειρῆς, καὶ ἐμφῦσα, οὐκ ἀνίει πρὶν ἂν διαφάγῃ. ὁ μὲν δὴ ἔρσην ἀποθνήσκει τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ. ἡ δὲ θήλεα τίσιν τοιήνδε ἀποτίνει τῷ ἔρσενι· τῷ γονέϊ τιμωρέοντα ἔτι ἐν τῇ γαστρὶ ἐόντα τὰ τέκνα, διεσθίει τὴν μήτραν. διαφαγόντα δὲ τὴν νηδὺν αὐτῆς, οὕτω τὴν ἔκδυσιν ποιέεται. οἱ δὲ ἄλλοι ὄφιες, ἐόντες ἀνθρώπων οὐ δηλήμονες, τίκτουσί τε ὠὰ, καὶ ἐκλέπουσι πολλόν τι χρῆμα τῶν ὀφίων. αἱ μέν νυν ἔχιδναι κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν εἰσί· οἱ δὲ ὑπόπτεροι, ἐόντες ἀθρόοι, εἰσὶ ἐν τῇ Ἀραβίῃ, καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ· κατὰ τοῦτο δοκέουσι πολλοὶ εἶναι. Τὸν μὲν δὴ λιβανωτὸν τοῦτον οὕτω κτῶνται Ἀράβιοι. τὴν δὲ κασσίην, ὧδε· ἐπεὰν καταδήσωνται βύρσῃσι καὶ δέρμασι ἄλλοισι πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον, πλὴν αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν, ἔρχονται ἐπὶ τὴν κασσίην· ἡ δὲ ἐν λίμνῃ φύεται οὐ βαθέῃ. περὶ δὲ αὐτὴν καὶ ἐν αὐτῇ αὐλίζεταί κου θηρία πτερωτὰ, τῇσι νυκτερίσι προσείκελα μάλιστα· καὶ τέτριγε δεινὸν, καὶ ἐς ἀλκὴν ἄλκιμα. τὰ δὴ ἀπαμυνομένους ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, οὕτω δρέπειν τὴν κασσίην. Τὸ δὲ δὴ κινάμωμον ἔτι τούτων θωυμαστότερον συλλέγουσι. ὅκου μὲν γὰρ γίνεται, καὶ ἥτις μιν γῆ ἡ τρέφουσά ἐστι, οὐκ ἔχουσι εἰπεῖν, πλὴν ὅτι λόγῳ εἰκότι χρεώμενοι, ἐν τοῖσι δὲ χωρίοισι φασί τινες αὐτὸ φύεσθαι ἐν τοῖσι ὁ Διόνυσος ἐτράφη. ὄρνιθας δὲ λέγουσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφεα τὰ ἡμεῖς, ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες, κινάμωμον καλέομεν. φορέειν δὲ τὰς ὄρνιθας ἐς νεοσσιὰς πεπλασμένας πηλῷ πρὸς ἀποκρήμνοισι οὔρεσι, ἔνθα πρόσβασιν ἀνθρώπῳ οὐδεμίαν εἶναι. πρὸς ὦν δὴ ταῦτα τοὺς Ἀραβίους σοφίζεσθαι τάδε· βοῶν τε καὶ ὄνων τῶν ἀπογινομένων καὶ τῶν ἄλλων ὑποζυγίων τὰ μέλεα διαταμόντας ὡς μέγιστα,

Marginal notes: γρ. αὐξόμενος · γρ. ἐσκνέεται · 128 · γρ. ἀναφαγὴν · γρ. τέκνων · γρ. προσπεπλασμένας

1 Superfetet, 2 Et arcte amplexa. *Vel, Et arcte constringens. Vel, Et inhærens.* 3 Asinorumque mortuorũ & al. iumentorum memb. in quammaxima frusta concisa,

κομίζειν ἐς ταῦτα τὰ χωρία· καὶ σφέα θέντας ἀγχοῦ τῶν νεοσσιέων, ἀπαλλάσσεσθαι ἑκὰς αὐτέων. τὰς δὲ ὄρνιθας καταπετομένας, αὐτῶν τὰ μέλεα τῶν ὑποζυγίων ἀναφορέειν ἐπὶ τὰς νεοσσιάς· τὰς δὲ, οὐ δυναμένας ἴσχειν, καταῤῥήγνυσθαι ἐπὶ τὴν γῆν. τοὺς δὲ, ἐπιόντας, συλλέγειν. οὕτω μὲν τὸ κιννάμωμον συλλεγόμενον δὲ ἐκ τούτων, ἀπικνέεσθαι ἐς τὰς ἄλλας χώρας. Τὸ δὲ δὴ λήδανον, τὸ Ἀράβιοι καλέουσι λάδανον, ἔτι τούτου θωυμασιώτερον γίνεται. ἐν γὰρ δυσοδμοτάτῳ γινόμενον, εὐωδέστατόν ἐστι. τῶν γὰρ αἰγῶν τῶν τράγων ἐν τοῖσι πώγωσι εὑρίσκεται ἐγγινόμενον, οἷον γλοιὸς ἀπὸ τῆς ὕλης. χρήσιμον δὴ ἐς πολλὰ τῶν μύρων ἐστί. θυμιῶσί τε μάλιστα τοῦτο Ἀράβιοι. Τοσαῦτα μὲν θυμιαμάτων πέρι εἰρήσθω. ἀπόζει δὲ τῆς χώρης τῆς Ἀραβίης θεσπέσιον ὡς ἡδύ. δύο δὲ γένεα οἴων σφι ἐστὶ θώυματος ἄξια, τὰ οὐδαμόθι ἑτέρωθί ἐστι. τὸ μὲν αὐτῶν ἕτερον ἔχει τὰς οὐρὰς μακρὰς, τριῶν πηχέων οὐκ ἐλάσσονας· τὰς εἴ τις ἐπείη σφι ἀνέλκειν[1], ἕλκεα ἂν ἔχοιεν, ἀνατριβομένων πρὸς τῇ γῇ τῶν οὐρέων. νῦν δ' ἅπας τις τῶν ποιμένων ἐπίσταται ξυλουργέειν ἐς τοσοῦτο· ἁμαξίδας γὰρ ποιεῦντες, ὑποδέουσι αὐτὰς τῇσι οὐρῇσι, ἑνὸς ἑκάστου κτήνεος τὴν οὐρὴν ἐπὶ ἁμαξίδα ἑκάστην καταδέοντες. τὸ δὲ ἕτερον γένος τῶν οἴων τὰς οὐρὰς πλατέας φορέουσι, καὶ ἐπὶ πῆχυν πλάτος. Ἀποκλινομένης δὲ μεσαμβρίης, παρήκει πρὸς δυνοντα ἥλιον ἡ Αἰθιοπίη χώρη, ἐσχάτη τῶν οἰκεομένων. αὕτη δὲ χρυσόν τε φέρει πολλὸν, καὶ ἐλέφαντας ἀμφιλαφέας, καὶ δένδρεα πάντα ἄγρια, καὶ ἔβενον, καὶ ἄνδρας μεγίστους καὶ καλλίστους καὶ μακροβιωτάτους. Αὗται μέν νυν αἵ τε τῇ Ἀσίῃ ἐσχατιαί εἰσι καὶ ἐν τῇ Λιβύῃ. περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν πρὸς ἑσπέρην ἐσχατιέων ἔχω μὲν οὐκ ἀτρεκέως λέγειν. οὔτε γὰρ ἔγωγε ἐνδέκομαι Ἠριδανὸν καλέεσθαι πρὸς βαρβάρων ποταμὸν, ἐκδιδόντα ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς βορέην ἄνεμον, ἀπ' ὅτευ τὸ ἤλεκτρον φοιτᾶν λόγος ἐστί, οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας, ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ. τοῦτο μὲν γὰρ, ὁ Ἠριδανὸς αὐτὸ κατηγορέει τὸ οὔνομα, ὡς ἔστι Ἑλληνικὸν, καὶ οὔτι βαρβαρικόν· ὑπὸ ποιητέω δέ τινος ποιηθέν. τοῦτο δὲ οὐδενὸς αὐτόπτεω γενομένου οὐ δύναμαι ἀκοῦσαι, τοῦτο μελετῶν, ὅκως θάλασσά ἐστι τὰ ἐπέκεινα Εὐρώπης. ἐξ ἐσχάτης δ' ὦν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ, καὶ τὸ ἤλεκτρον. Πρὸς δὲ ἄρκτου τῆς Εὐρώπης πολλῷ τι πλεῖστος χρυσὸς φαίνεται ἐών· ὅκως μὲν γινόμενος,

γρ. ἐς γῆν. — γρ. τεσσάρων πηχέων — γρ. ἐπέλκειν — γρ. ἀποκλινομένης — γρ. κασσιτερίδας — γρ. ἢ βαρβαρικόν — 129 — γρ. ἐσχάτων

in ea loca portant: & vbi iuxta nidos posuere, procul abscedunt. Ad hæc frusta delapsæ volucres, ad nidos suos carnem comportant: cui sustinendæ impares nidi ad terram discissi labuntur: tunc Arabes ad eos colligendos accedunt. Hac ratione cinnamomum ab illis legitur, & illinc in alias regiones dimittitur.

CXII At ledanum (quod Arabes ladanum vocant) etiam cinnamomo mirabilius cōparatur: quippe quod in graueolentissimo loco nascens, tamen fragrantissime olet. In barbis hircorum inuenitur innatum, veluti mucor ligni, cum ad conficienda multifaria vnguenta vtile, tum præcipue ad suffitionem qua Arabes vtuntur.

CXIII Hactenus de thymiamatis dictum sit. Redolet Arabica regio mirifice iucundo quodam odore. Suntque in ea ouium duo genera admiratione digna, quæ nusquam alibi visuntur. Quorum vnum caudas habet tam longas vt non sint tribus breuiores cubitis:[1] si quis trahi sinat, vlcera contracturæ, dum per terram atteruntur: nunc vnusquisq; pastorum hactenus est doctus arte fabrili, vt plostella faciant quę singularū ouium caudis subligent, superq; plostella caudas ipsas alligent. Alterum genus ad cubitalem latitudinē caudas gerit.

CXIV Huic, qua parte meridies ad solem occidentē vergit, contermina est Æthiopia, terrarum habitatarum vltima. Hæc & auri multum fert, & vastos elephantes, prominentibus vtrinque dentibus: & cum agrestes omnes arbores, tum vero ebenum, necnon viros maximos pulcherrimosque & æui longissimi.

CXV Atque hæc quidem extrema sunt Asiæ Libyæque. De extremitatibus autem Europę quod pro comperto referam non habeo. neq; enim assentior fluuium quendam esse Eridanū à barbaris vocitatum, qui subit mare ad septentrionem spectans, vnde electrum venire narratur. Ne Cassiteridas quidem noui insulas, *hoc est stannarias*, vnde ad nos venit casſiteros, *id est stannum*. nam vel ipsum coarguit nomen Eridanus, quod Græcum est, non barbarū, ab aliquo poetarum fictū. Sed etsi hoc studiose quæsiui, à nemine qui ipse viderit accipere potui, quomodo se habeat mare ad illam Europæ partem. Ab extrema itaque ad nos venit stannum electrumque.

CXVI Ceterum ad septentrionem Europæ quamplurimam auri vim esse constat: sed quomodo fiat,

[1] Quasi permittantur trahere, *id est*, *demittere ad terram*, *vel demissas affrictare terræ*, vlcera contracturæ sint dum illæ ad terram atteruntur: verum vnusq.

ne hoc quidem pro comperto dicere queo. Dicuntur tamen id a gryphibus auferre Arimaſpi, viri vnoculi: quod nec ipſum crediderim, vt viri naſcantur vnoculi, ceteram naturam habentes aliis hominibus parem. Porro extrema terrarum concludunt aliam regionem, intuſque cohibent ea quæ nobis pulcherrima putantur, illiſque rariſſima.

CXVII Eſt in Aſia planities quędam vndique cincta monte quinque in locis interciſo, quæ aliquando fuit [1] Choraſmiorum cum in finibus & Hircanorum & Parthorum & Sarangæorum & Thomaniorum: ſed poſteaquam Perſæ rerum potiti ſunt, facta eſt regis. Ex hoc circumiecto monte ingens amnis profluit, nomine Aces: qui quondam per ſingulas vndique interciſiones ductus ac diſtributus, totidem quas dixi gentium regiones irrigabat: vbi vero in poteſtatem regis Perſæ venerunt, hoc ab illo ſunt paſſæ, quod anfractibus montium ab rege obſtructis, & ad eorum ſingulos portis inditis, aqua ab exitu interclusa eſt: interfluenteque introrſum amne, planities quæ intra montes erat, pelagus facta, quum fluat in interiora amnis nulla ex parte exitum habens: atque ita ipſæ gentes priſtino aquæ vſu fraudatæ afficiuntur permagno detrimento. Nam hyberno tempore deus illis, quemadmodum aliis hominibus, pluit: ſed æſtate quum ferunt [2] piſum & ſeſamum, aquam deſiderant. Igitur quum nihil eis aquæ tribueretur, ad Perſas venerunt viri atque mulieres: ſtanteſque [3] pro foribus regis, cum eiulatu vociferabantur. Tunc rex iis qui maxime indigebant portas reſerari iuſſit, vtique eas quæ ad illos ferrent: eaſdem, quum illorum terra humore hauſto ſatiata eſſet, rurſus obſerari: ita deinceps alias, vt quique ceterorum populorum maxime aqua indigerent. id faciens (quantum ego auditu cognoui) pecuniæ exigendæ gratia præter tributum. Atque hæc quidem ita ſe habent.

CXVIII ¶ CETERVM rex vnum e ſeptem viris qui aduerſus magum conſpirauerūt, Intaphernem, cepit ac capite damnauit ob hanc noxam: Intaphernes, ſtatim poſt oppreſſos magos regiam ingreſſus, volebat admitti ad colloquium regis. etenim hac lege conuentum erat inter magi oppreſſores vt eis ad regem foret aditus ſine internuncio, niſi cubantem cum vxore. Itaque non oportere ſibi interuenire nuncium cenſens Intaphernes,

οὐκ ἔχω οὐδὲ τοῦτο ἀτρεκέως εἶπαι· λέγεται δὲ ὑπὲρ τῶν γρυπῶν ἁρπάζειν Ἀριμασποὺς, ἄνδρας μουνοφθάλμους· πείθομαι δὲ οὐδὲ τοῦτο, ὅκως μουνόφθαλμοι ἄνδρες φύονται, φύσιν ἔχοντες τὴν ἄλλην ὁμοίην τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι. αἱ δὲ ὦν ἐσχατιαὶ οἴκασι περικληίουσαι τὴν ἄλλην χώρην, καὶ ἐντὸς ἀπέργουσαι τὰ κάλλιστα δοκέοντα ἡμῖν εἶναι, καὶ σπανιώτατα ἔχειν αὗται. Ἔστι δὲ πεδίον ἐν τῇ Ἀσίῃ περικεκλεισμένον οὔρεϊ πάντοθεν· διασφάγες δὲ τοῦ οὔρεός εἰσι πέντε. τοῦτο τὸ πεδίον ἦν μέν κοτε Χορασμίων, ἐν οὔρεσι ἐόντων Χορασμίων τε αὐτῶν καὶ Ὑρκανίων, καὶ Πάρθων, καὶ Σαραγγαίων, καὶ Θωμανίων· ἐπεί τε δὲ Πέρσαι ἔχουσι τὸ κράτος, ἔστι τοῦ βασιλέος. ἐκ δὴ ὦν τοῦ περικληίοντος οὔρεος τούτου ῥέει ποταμὸς μέγας, οὔνομα δέ οἵ ἐστι Ἄκης. οὗτος πρότερον μὲν ἄρδεσκε διαλελαμμένος πενταχοῦ τῶν εἰρημένων τούτων τὰς χώρας, διὰ διασφάγος ἀγόμενος ἑκάστης ἑκάστοισι· ἐπεί τε δὲ ὑπὸ τῷ Πέρσῃ εἰσὶ, πεπόνθασι τοιόνδε· τὰς διασφάγας τῶν οὐρέων ἐνδείμας ὁ βασιλεὺς, πύλας ἐπ' ἑκάστῃ διασφάγι ἔστησε. ἀποκεκληιμένου δὲ τοῦ ὕδατος τῆς διεξόδου, τὸ πεδίον τὸ ἐντὸς τῶν οὐρέων, πέλαγος γίνεται, ἐνδιδόντος μὲν τοῦ ποταμοῦ, ἔχοντος δὲ οὐδαμῇ ἐξήλυσιν. οὗτοι ὦν οἵ περ ἔμπροσθεν εἰώθεσαν χρᾶσθαι τῷ ὕδατι, οὐκ ἔχοντες αὐτῷ χρᾶσθαι, συμφορῇ μεγάλῃ διαχρέονται· τὸν μὲν γὰρ χειμῶνα ὕει σφι ὁ θεὸς, ὥσπερ καὶ τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι· τοῦ δὲ θέρεος σπείροντες μελίνην, καὶ σήσαμον, χρηΐσκοντο τῷ ὕδατι. ἐπεὰν ὦν μηδέν σφι παραδιδῶται τοῦ ὕδατος, ἐλθόντες ἐς τοὺς Πέρσας αὐτοί τε καὶ γυναῖκες, στάντες κατὰ τὰς θύρας τοῦ βασιλέος, βοῶσι ὠρυόμενοι. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖσι δεομένοισι αὐτῶν μάλιστα ἐντέλλεται ἀνοίγειν τὰς πύλας τὰς ἐς τοῦτο φερούσας· ἐπεὰν δὲ διάκορος ἡ γῆ σφέων γένηται πίνουσα τὸ ὕδωρ, αὗται μὲν αἱ πύλαι ἀποκληΐονται, ἄλλας δὲ ἐντέλλεται ἀνοίγειν ἄλλοισι τοῖσι δεομένοισι μάλιστα τῶν λοιπῶν. ὡς δὲ ἐγὼ οἶδα ἀκούσας, χρήματα μεγάλα πρησσόμενος ἀνοίγει, πάρεξ τοῦ φόρου. ταῦτα μὲν δὴ ἔχει οὕτω. Τῶν δὲ τῷ μάγῳ ἐπαναστάντων ἑπτὰ ἀνδρῶν, ἕνα αὐτῶν Ἰνταφέρνεα κατέλαβε ὑβρίσαντα τάδε, ἀποθανεῖν· αὐτίκα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἤθελε ἐς τὰ βασιλήϊα ἐσελθὼν χρηματίσασθαι τῷ βασιλέϊ. καὶ γὰρ δὴ ὁ νόμος οὕτω εἶχε, τοῖσι ἐπαναστᾶσι τῷ μάγῳ ἔσοδον εἶναι παρὰ βασιλέα ἄνευ ἀγγέλου, ἢν μὴ γυναικὶ τυγχάνῃ μισγόμενος ὁ βασιλεύς. οὔκων δὴ Ἰνταφέρνης ἐδικαίου οὐδένα οἱ ἐσαγγεῖλαι·

1 Choraſmiorum montes incolentiū, Choraſmiorū inquam & Hirc. 2 Panicum 3 i. In aula regis ſic & inſequentib. locis.

ἀλλ' ὅτι ἦν τῶν ἑπτά, ἐθέλειν ἐσιέναι. ὁ δὲ πυλουρὸς καὶ ὁ ἀγγελιηφόρος οὐ περιώρων, φάμενοι τὸν βασιλέα γυναικὶ μίσγεσθαι. ὁ δὲ Ἰνταφέρνης, δοκέων σφέας ψεύδεα λέγειν, ποιέει τάδε· σπασάμενος τὸν ἀκινάκεα, ἀποτάμνει αὐτῶν τά τε ὦτα καὶ τὰς ῥῖνας· καὶ ἀνείρας τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου, περὶ τοὺς αὐχένας σφέων ἔδησε, καὶ ἀπῆκε. οἱ δὲ τῷ βασιλέϊ δεικνύουσι ἑωυτούς, καὶ τὴν αἰτίην εἶπον, δι' ἣν πεπονθότες εἴησαν. Δαρεῖος δέ, ἀρρωδήσας μὴ κοινῷ λόγῳ οἱ ἓξ πεποιηκότες ἔωσι ταῦτα, μεταπεμπόμενος ἕνα ἕκαστον, ἀπεπειρᾶτο γνώμης, εἰ συνέπαινοί εἰσι τῷ πεποιημένῳ. ἐπεί τε δὲ ἐξέμαθε ὡς οὐ συγκειμένοισι εἴη ταῦτα πεποιηκώς, ἔλαβε αὐτόν τε τὸν Ἰνταφέρνεα, καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τοὺς οἰκηίους πάντας, ἐλπίδας πολλὰς ἔχων μετὰ τῶν συγγενέων μιν ἐπιβουλεύειν οἱ ἐπανάστασιν. συλλαβὼν δὲ σφέας, ἔδησε τὴν ἐπὶ θανάτῳ. ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἰνταφέρνεος φοιτέουσα ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ βασιλέος, κλαίεσκε ἂν καὶ ὀδύρετο· ποιεῦσα δὲ αἰεὶ τὠυτὸ τοῦτο, τὸν Δαρεῖον ἔπεισε οἰκτεῖραί μιν· πέμψας δὲ (20) ἄγγελον, ἔλεγε τάδε, Ὦ γύναι, βασιλεύς τοι Δαρεῖος διδοῖ ἕνα τῶν δεδεμένων οἰκηίων ῥύσασθαι, τὸν βούλεαι ἐκ πάντων. ἡ δέ, βουλευσαμένη, ὑπεκρίνετο τάδε, Εἰ μὲν δή μοι διδοῖ βασιλεὺς ἑνὸς ψυχήν, αἱρέομαι ἐκ πάντων τὸν ἀδελφεόν. πυθόμενος δὲ Δαρεῖος ταῦτα, καὶ θωυμάσας τὸν λόγον, πέμψας ἠγόρευε, Ὦ γύναι, εἰρωτᾷ σε βασιλεύς, τίνα ἔχουσα γνώμην, τὸν ἄνδρα τε καὶ τὰ τέκνα ἐγκαταλιποῦσα, τὸν ἀδελφεὸν εἵλευ περιεῖναί τοι· ὃς καὶ ἀλλοτριώτερός τοι τῶν παίδων, καὶ ἧσσον κεχαρισμένος τοῦ (30) ἀνδρός ἐστι. ἡ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε, Ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μέν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατρὸς δὲ καὶ μητρὸς οὐκέτι μευ ζωόντων, ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρεωμένη, ἔλεξα ταῦτα. εὖ τε δὴ ἔδοξε τῷ Δαρείῳ εἰπεῖν ἡ γυνή, καί οἱ ἀπῆκε τοῦτόν τε τὸν παραιτέετο, καὶ τῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον, ἡσθεὶς αὐτῇ· τοὺς δὲ ἄλλους ἀπέκτεινε πάντας. τῶν μὲν δὴ ἑπτὰ εἷς αὐτίκα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀπολώλεε. Κατὰ δέ κου μά- (40) λιστα τὴν Καμβύσεω νοῦσον ἐγένετο τάδε· ὑπὸ Κύρου κατασταθεὶς ἦν Σαρδίων ὕπαρχος Ὀροίτης, ἀνὴρ Πέρσης· οὗτος ἐπεθύμησε πρήγματος οὐκ ὁσίου· οὔτε γάρ τι παθὼν οὔτε ἀκούσας μάταιον ἔπος πρὸς Πολυκράτεος τοῦ Σαμίου, οὐδὲ ἰδὼν πρότερον, ἐπεθύμεε λαβὼν αὐτὸν ἀπολέσαι· ὡς μὲν οἱ πλεῦνες λέγουσι, διὰ τοιήνδε τινὰ

quia foret vnus è septem, introire vtiq; volebat. sed quum ianitor & qui a responsis erat introire non sinerent, quod regem dicerent rei vxoriç dare operam, eos mentiri ratus, educto acinace, aures vtrique naresque præcidit, ac lora freni equini ad ceruices ipsorum alligauit, hominesque dimisit. CXVIIII Qui quũ sese regi exhibuissent & cur id passi fuerant exposuissent, Darius sigillatim quẽque Persarum accersiuit, veritus ne id (10) communi sex Persarum consilio factũ esset: explorauitque nunquid id quod actum foret comprobarent. Vbi comperit sine horum consensu Intaphernem hæc fecisse, hominẽ comprehendit eiusque liberos atque omnem familiam: multis de caussis credens illum cum suis propinquis rebellionem fuisse moliturum: hos comprehensos ad necem vinciri iussit. Tunc vxor Intaphernis ad regias fores accedens, plorabat atque lamentabatur. Id assidue faciendo (20) ad sui misericordiam Darium quum adduxisset, misso ad eam nuncio, rex inquit, Mulier, offert tibi Darius vnius electionem, ex vinctis domesticis tuis quem velis liberari. Illa postquam secũ deliberauit, ita respondit, Si vnius *omnino* animam rex mihi gratificatur, eligo ex omnibus fratrem. Hæc audiens rex, miratus huius orationem, misso nuncio, inquit, Percontatur te rex qua de caussa, viro filiisque prætermissis, fratrem delegisti vt superesset, qui & remotiore abs te est gradu quam filii, & minus iucun- (30) dus quam maritus. Cui illa respondens, Rex, inquit, maritus mihi alius, si dæmoni voluerit, atq; alii liberi, si hos amisero, esse possunt: alius frater, parentibus meis iam vita defunctis, nulla ratione potest esse.[1] Hanc sequuta caussam, ita loquuta est. visaque est Dario probe dixisse. itaque ea re delectatus rex, & eũ quem mulier optauerat missum fecit, & filiorum natu maximum, ceteris omnibus interfici iussis. Ita vnus è septem Persis statim initio occubuit. CXX ¶ Enim- (40) uero illud fere circa Cambysis ægrotationẽ contigit: Erat Sardibus præses quidam à Cyro præfectus, nomine Orœtes, Persa, cui nefariæ rei cupido incessit: siquidem Polycratem Samiũ, à quo nullo nec facto nec dicto quantulocunq; læsus esset, quemq; ne vidisset quidem vnquam, tamẽ concupiuit capere ad interimendum, ob hanc (vt plerique aiunt)

1 Hanc rationem in ista electione sequuta sum.

caussam:

caussam: Quum aliquando pro foribus regis considerent Oroetes & alter quidam Persa nomine Mitrobates, præfectus gentis quæ est in Dascylio, è verbis ad iurgia peruenerunt. Et quum de virtute disceptaretur, Mitrobates obiiciens Oroeti, inquit, [1]Tune in pretio virorum es, qui insulam Samum tuæ prouinciæ adiacentem, regi non acquiris, ita facilem captu vt quidam è popularibus quindecim armatis fretus occupa-rit, eiusque tyrannide potiatur? Hoc iurgium audienti Oroeti adeo doluisse quidam aiunt, [2]vt affectauerit nō de obiurgante vindictam, sed Polycratem prorsus occidere, propter quem male audisset.

CXXI Alii (sed pauciores) in quiunt, caduceatorem in Samum ab Oroete missum cuiusdam rei rogandæ caussa: (cuius autem, non dicitur) Polycratē autem tunc forte in cœnaculi cubante fuisse, assistente ei Anacreonte Teio, siue id consulto, quod res Oroetis contemptui haberet, siue forte aliqua huiusmodi factū. ad quem quum accedēs Oroetis caduceator, eius mandata exponeret, Polycratem neque se ad hominem conuertisse (erat enim ad pariete versus) neq; quicquam respondisse.

CXXII Hæ bifariæ caussæ mortis Polycratis fuisse memorantur, quarum vtrilibet accommodare fidem quis potest. Itaque Oroetes in *vrbe* Magnesia degens, quæ est ad Mæandrum flumen sita, misit Myrsum quendam Lydum, Gygis filium, cum nuncio in Samum ad Polycratem, cuius animum nouerat. Etenim Polycrates primus extitit Græcorum, *duntaxat* eorum quos nouimus (secundū Minoë, & siquis alius isto prior maris imperio potitus est) qui in animum induxerit vt mari potiretur. Primus, inquam, extitit, [3]ex eo genere quod humanum vocatur, qui multam conciperet spem Ioniæ atque insulis dominandi. Hoc igitur cum in animo habere certior Oroetes factus, misit nuncium in hæc verba, OROETES POLYCRATI ITA INQVIT, Audio te res excellentes agitare animo, sed proposito rem pecuniariam nō suppetere. Quod si ita feceris vt suadeo, prosperis & tibi & saluti meæ. Nā rex Cambyses (vt mihi pro côperto renunciatur) de me interficiendo cogitat. nūc igitur meipsū recipito, atq; pecunias, earū partē tibi habiturus, partē mihi permissurus: & ipsarū pecuniarū beneficio

αἰτίην· ἐπὶ τῆς βασιλέος θύρῃσι κατημένον τόν τε Ὀροίτην καὶ ἄλλον Πέρσην τῷ οὔνομα εἶναι Μιτροβάτεα, νομοῦ ἄρχοντα τοῦ ἐν Δασκυλείῳ, τούτους ἐκ λόγων ἐς νείκεα συμπεσέειν. κρινομένων δὲ περὶ ἀρετῆς, εἰπεῖν τὸν Μιτροβάτεα τῷ Ὀροίτῃ προφέροντα, Σὺ γὰρ ἐν ἀνδρὸς λόγῳ, ὃς βασιλέϊ νῆσον Σάμον πρὸς τῷ σῷ νομῷ προσκειμένην οὐ προσεκτήσαο, ὧδε δή τι ἐοῦσαν εὐπετέα χειρωθῆναι, τὴν τῶν τις ἐπιχωρίων πεντεκαίδεκα ὁπλίτῃσι ἐπαναστὰς ἔσχε, καὶ νῦν αὐτῆς τυραννεύει; οἱ μὲν δή μιν φασὶ τοῦτο ἀκούσαντα, καὶ ἀλγήσαντα τῷ ὀνείδεϊ, ἐπιθυμῆσαι οὐκ οὕτω τὸν εἴποντα ταῦτα τίσασθαι, ὡς Πολυκράτεα πάντως ἀπολέσαι, δι᾽ ὅντινα κακῶς ἤκουσε. Οἱ δὲ ἐλάσσονες λέγουσι πέμψαι Ὀροίτεα ἐς Σάμον κήρυκα ὅτευ δὴ χρήματος δεησόμενον (οὐ γὰρ ὦν δὴ τοῦτο λέγεται) καὶ τὸν Πολυκράτεα τυχεῖν κατακείμενον ἐν ἀνδρεῶνι· παρεῖναι δέ οἱ καὶ Ἀνακρέοντα τὸν Τήϊον. καί κως εἴτ᾽ ἐκ προνοίης αὐτὸν κατηλογέοντα τὰ Ὀροίτεω πρήγματα, εἴτε καὶ συντυχίη τις τοιαύτη ἐπεγένετο. τόν τε γὰρ κήρυκα τὸν Ὀροίτεω παρελθόντα διαλέγεσθαι, καὶ τὸν Πολυκράτεα (τυχεῖν γὰρ ἐπεστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον) οὔτε τι μεταστραφῆναι, οὔτε ὑποκρίνασθαι. Αἰτίαι μὲν δὴ αὗται διφάσιαι λέγονται τοῦ θανάτου τοῦ Πολυκράτεος γενέσθαι, πάρεστι δὲ πείθεσθαι ὁκοτέρῃ τις βούλεται αὐτέων. ὁ δὲ ὦν Ὀροίτης ἱζόμενος ἐν Μαγνησίῃ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου τοῦ ποταμοῦ οἰκημένῃ, ἔπεμπε Μύρσον τὸν Γύγεω ἄνδρα Λυδὸν ἐς Σάμον ἀγγελίην φέροντα, μαθὼν τοῦ Πολυκράτεος τὸν νόον. Πολυκράτης γάρ ἐστι πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Ἑλλήνων, ὃς θαλασσοκρατέειν ἐπενοήθη, πάρεξ Μίνωός τε τοῦ Κνωσσίου, καὶ εἰ δή τις ἄλλος πρότερος τούτου ἦρξε τῆς θαλάσσης. τῆς δὲ ἀνθρωπηΐης λεγομένης γενεῆς Πολυκράτης πρῶτος, ἐλπίδας πολλὰς ἔχων Ἰωνίης τε καὶ νήσων ἄρξειν. μαθὼν ὦν ταῦτα διανοεύμενον ὁ Ὀροίτης, πέμψας ἀγγελίην, ἔλεγε τάδε, ὈΡΟΊΤΗΣ ΠΟΛΥΚΡΆΤΕΙ ὯΔΕ ΛΈΓΕΙ, Πυνθάνομαι ἐπιβουλεύειν σε πρήγμασι μεγάλοισι, καὶ χρήματά τοι οὐκ εἶναι κατὰ τὰ φρονήματα. σὺ νῦν ὧδε ποιήσας, ὀρθώσεις μὲν σεωυτόν, σώσεις δὲ καὶ ἐμέ. ἐμοὶ μὲν γὰρ βασιλεὺς Καμβύσης ἐπιβουλεύει θάνατον, καί μοι τοῦτο ἐξαγγέλλεται σαφηνέως. σὺ νῦν ἐμὲ ἐκκομίσας αὐτόν, καὶ χρήματα, τὰ μὲν, αὐτῶν αὐτὸς ἔχε, τὰ δὲ, ἐμὲ ἔα ἔχειν· εἵνεκέν τε χρημάτων,

γρ. ἀνδρῶν — γρ. κειμένην — γρ. δ᾽ ἐστὶ — γρ. πρῶτος — γρ. εἶναι

1 Itane tu vir censendus es qui ins. 2 Vt non tam eum qui hæc dixisset vlcisci affectauerit quam Polycr. 3 *Id est, Primus inter homines. Hoc addit quod Minos haberetur Iouis filius.*

» ἄρξεις ἁπάσης Ἑλλάδος. εἰ δέ μοι ἀπιστέεις τὰ
131 » περὶ τῶν χρημάτων, πέμψον ὅστις τοι πιστότατος
τυγχάνει ἐών, τῷ ἐγὼ ἀποδέξω. Ταῦτα ἀ-
κούσας Πολυκράτης, ἥσθη τε καὶ ἐβούλετο· καί
κως (ἱμείρετο γὰρ χρημάτων μεγάλως) ἀποπέμ-
πει πρῶτα κατοψόμενον Μαιάνδριον Μαιανδρίου,
ἄνδρα τῶν ἀστῶν, ὅς οἱ ἦν γραμματιστής· ὃς χρό-
νῳ οὐ πολλῷ ὕστερον τούτων, τὸν κόσμον τὸν ἐκ τοῦ ἀν-
δρεῶνος τοῦ Πολυκράτεος ἐόντα ἀξιοθέητον ἀνέθη-
κε πάντα ἐς τὸ Ἡραῖον. ὁ δὲ Ὀροίτης, μαθὼν τὸν 10
κατάσκοπον ἐόντα προσδόκιμον, ἐποίεε τοιάδε· λάρ-
νακας ὀκτὼ πληρώσας λίθων, πλὴν κάρτα βρα-
χέος τοῦ περὶ αὐτὰ τὰ χείλεα, ἐπιπολῆς τῶν λίθων,
χρυσὸν ἐπέβαλε. καταδήσας δὲ τὰς λάρνακας,
εἶχε ἑτοίμας. ἐλθὼν δὲ ὁ Μαιάνδριος, καὶ θεησάμε-
νος, ἀπήγγειλε τῷ Πολυκράτει. Ὁ δέ, πολλὰ
μὲν τῶν μαντηίων ἀπαγορευόντων, πολλὰ δὲ τῶν
φίλων, ἐστέλλετο αὐτόσε. πρὸς δέ, καὶ ἰδούσης τῆς
θυγατρὸς ὄψιν ἐνυπνίου τοιήνδε· ἐδόκεέ οἱ τὸν πα-
τέρα ἐν τῷ ἠέρι μετέωρον ἐόντα, λοῦσθαι μὲν ὑπὸ 20
τοῦ Διός, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. ταύτην ἰ-
δοῦσα τὴν ὄψιν, παντοίη ἐγίνετο μὴ ἀποδημῆσαι
τὸν Πολυκράτεα παρὰ τὸν Ὀροίτεα· καὶ δὴ καὶ
ἰόντος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πεντηκόντορον, ἐπεφημίζετο. ὁ
δέ οἱ ἠπείλησε, ἢν σῶς ἀπονοστήσῃ, πολλόν μιν χρό-
νον παρθενεύεσθαι. ἡ δὲ ἠρήσατο ἐπιτελέα ταῦ-
τα γενέσθαι. βούλεσθαι γὰρ παρθενεύεσθαι
πλέω χρόνον ἢ τοῦ πατρὸς ἐστερῆσθαι. Πολυκρά-
της δέ, πάσης συμβουλίης ἀλογήσας, ἔπλεε παρὰ
τὸν Ὀροίτεα, ἅμα ἀγόμενος ἄλλους τε πολλοὺς τῶν 30
ἑταίρων, ἐν δὲ δὴ καὶ Δημοκήδεα τὸν Καλλιφῶν-
τος, Κροτωνιήτην, ἄνδρα ἰητρόν τε ἐόντα, καὶ τὴν
γρ. ἀσκέοντα τέχνην ἐπασκέοντα ἄριστα τῶν κατ᾽ ἑωυτόν. ἀπι-
κόμενος δὲ ἐς τὴν Μαγνησίην ὁ Πολυκράτης, δι-
εφθάρη κακῶς, οὔτε ἑωυτοῦ ἀξίως οὔτε τῶν ἑωυ-
τοῦ φρονημάτων. ὅτι γὰρ μὴ οἱ Συρηκοσίων γενό-
μενοι τύραννοι, οὐδὲ εἷς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν τυ-
ράννων ἄξιός ἐστι Πολυκράτεϊ μεγαλοπρεπείην
συμβληθῆναι. ἀποκτείνας δέ μιν οὐκ ἀξίως ἀπ-
ηγήσιος Ὀροίτης ἀνεσταύρωσε. τῶν δέ οἱ ἑπομένων 40
ὅσοι μὲν ἔσαν Σάμιοι, ἀπῆκε, κελεύων σφέας ἑωυ-
τῷ χάριν εἰδέναι, ἐόντας ἐλευθέρους. ὅσοι δὲ ἔσαν
ξεῖνοί τε καὶ δοῦλοι τῶν ἑπομένων, ἐν ἀνδραπόδων
λόγῳ ποιεύμενος εἶχε. Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμά-
γρ. ἐπιτέλεε μενος, ἐπετέλεσε πᾶσαν τὴν ὄψιν τῆς θυγατρός.

omni Græciæ imperaturus. De quibus
si mihi fidem non habes, mittito quem-
piam tibi fidissimum,[1] cui ego fidem fa-
ciam. Quo audito Polycrates gaui- CXXIII
sus est, atque obsequi volebat. maiorem
enim in modum pecunia auebat. Mittit
itaq; prius ad rem inspiciendam quen-
dam è popularibus suis,[2] Mæandrium
Mæandrii filium, scribam suum: qui nō
longo pōst hoc tempore ornatum con-
clauis Polycratis spectatu dignum tem-
plo Iunonis omnem dicauit.[3] Hunc O-
rœtes quum cognouisset speculatorem
esse circumspectū, ita sibi agendum pu-
tauit: Octo scrinia lapidibus implet,
præter admodum paruam partem circa
ipsas oras, ac superficiem lapidum auro
inducit: eaque scrinia alligata in expe-
dito habet. Quæ adueniens Mæandrius
quum inspexisset, Polycrati renuncia-
uit.[4] Enimuero ne illuc sese confer- CXXIV
ret, magnopere dehortabantur tum ora-
cula & amici, tum præcipue somnium
hoc, quod eius filia viderat. Videbatur
sibi cernere patrem in aere sublimē es-
se, qui à Ioue quidem lauaretur, à sole
autem inungeretur. Hac visionem cō-
spicata,[5] instabat omnino dissuadere
patri ne à patria proficisceretur ad Orœ-
tem: quinetiam[6] ad biremem eunti ma-
le ominabatur. Cui quum ille minitare-
tur, si sospes rediret, fore vt hæc perdiu
maneret virgo: ipsa vt ita contingeret, si-
bi imprecata est. malle enim se diutius
virginē esse quam patre orbari. Poly- CXXV
crates omne consiliū pro nihilo habens,
ad Orœtem nauigauit, cum alios secum
ducens, tum vero Democedem Calli-
phontis filium, Crotoniensem medicū,
qui eam artē apud suos[7] præclarissime
omnium exercebat. Vbi Magnesiam
peruenit Polycrates, tetra morte est af-
fectus, indignaque sua persona[8] & suis
cogitationibus. nam neque eorum qui
Syracusis tyranni extiterunt, neq; alio-
rum Græciæ tyrannorū vllus est magni-
ficentia cū Polycrate cōparandus. Eum
Orœtes (quod indignū relatu est) cruci
suffixit: ex illis vero qui illū comitati fu-
erant, Samios quidē dimisit, iubens eos
gratiā sibi habere quod liberi essēt: pere-
grinos autē atq; seruos iure captiuitatis
sibi vendicans, retinuit. Polycrates ergo
suspensus omnē filiæ visionem exoluit.

1 Cui ego ostendam. *Vel*, repræsentabo. 2 Mæandrum Mæandri fil. 3 At Orœtes quum exploratorem aduentare au-
disset, ita egit. *Ad verbum*, Expectari audisset. 4 At ille, tum oraculis tum amicis multū dehortantibus, illuc profectus est. quū
etiam eius filia somnium hoc vidisset. Cernere sibi videbatur &c. 5 Omnibus modis, *vel*, *omni arte* dissuadebat 6 Ad nauem
quinquaginta remorum. *Sunt qui vertant*, ad nauem actuariam. 7 Optime omnium suæ ætatis exerc. 8 Et suo ingenti ani-
mo, *vel*, excelso. Nam præter Syrac. nullus est Gr. tyr. magnif.

nam ab

nam ab Ioue quidem, quum plueret, lauabatur: à sole autem, [1] exudante è membris abdomine, vngebatur. Hunc exitũ habuerunt tot prosperæ res Polycratis, quē vaticinatus ei fuerat Amasis rex

CXXVI Ægypti. Verum non multo post tempore Polycratis vltio Orœtem excipit. quippe post Cambysis obitum occupato à magis regno, Orœtes quum esset Sardibus, nihil de Persis qui à Medis imperio fraudati erant, bene meritus est: [2] sed in ea perturbatione Mitrobatem Dascylii præfectum ([3] qui illi de Polycrate exprobrauerat) interemit, & eius filius Cranapem, spectatos in Persis viros: & cum alia quoque omnifaria flagitia commisit, tum quendam è nunciis qui ad ipsum à Dario venerat, quod parum iucunda nunciasset, trucidandũ curauit, summissis quibusdam qui redeuntē aggrederentur, quique trucidatum cum ipso equo occultarent.

CXXVII Darius, vbi principatu potitus est, Orœtem vlcisci cum ob alia scelera, tum præcipue ob Mitrobatem filiumque, cupiebat: sed aduersus eum [4] è professo mittere copias consilii non erat, [5] vtique rebus nondum satis fundatis, & imperio recens parto: quum præsertim audiret Orœtem multa vi nixum, quum mille Persarum satellitibus stipatus esset. nam suæ prouinciæ habebat Phrygiam, Lydiam, Ioniam. Itaq; Darius aduersus hæc hanc rationē iniuit: Accitis Persarum summis quibusq; proceribus, his loquutus est verbis, Persæ, quis hoc vestrûm mihi repromittat, & exequuturus & prudentia duntaxat, nulla vi, nullisque copiis? Vbi enim opus prudentia est, ibi vi agere nihil attinet. Ergo [6] quis vestrûm mihi Orœtem vel adducat viuum, vel interficiat, qui de Persis nihil omnino meruit, sed cũ alia multa scelera admisit, tum hæc duo: vnum, quod duos è nobis, Mitrobatem eiusque filium interemit: alterum, quod à me missos ad se accersendum, [7] necandos curat, facinus profecto non tolerãdum. ideoq; priusquã maiora in Persas scelera admittat, [8] cōprehendendus est

CXXVIII ad necem. Hæc Darius interrogabat Persas. Eorum triginta extiterũt qui repromitterēt, singuli volētes ipsi id exequi. Quos inuicem contendentes Darius reprehendens, sortiri iussit. id quum fecissent, sors

ἐλοῦτο μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Διὸς ὅκως ὕοι, ἐχρίετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνιεὶς αὐτὸς ἐκ τοῦ σώματος ἰκμάδα. Πολυκράτεος μὲν δὴ αἱ πολλαὶ εὐτυχίαι ἐς τοῦτο ἐτελεύτησαν, τῇ οἱ Ἄμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς προεμαντεύσατο. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Ὀροίτεα Πολυκράτεος τίσιες μετῆλθον. μετὰ γὰρ τὸν Καμβύσεω θάνατον, καὶ τῶν μάγων τὴν βασιληίην, μένων ἐν τῇσι Σάρδισι Ὀροίτης, ὠφέλεε μὲν οὐδὲν Πέρσας, ὑπὸ Μήδων ἀπ-

10 αραιρημένους τὴν ἀρχήν· ὁ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ἀρχῇ κατὰ μὲν ἔκτεινε Μιτροβάτεα τὸν ἐκ Δασκυλείου ὕπαρχον, ὅς οἱ ὠνείδισε τὰ ἐς Πολυκράτεα ἔχοντα· κατὰ δὲ, τὸν Μιτροβάτεω παῖδα Κρανάπην· ἄνδρας ἐν Πέρσῃσι δοκίμους. ἄλλα τε ἐξύβρισε παντοῖα, καί τινα ἀγγελιηφόρον ἐλθόντα Δαρείου παρ' αὐτὸν, ὡς οὐ πρὸς ἡδονήν οἱ ἦν τὰ ἀγγελλόμενα, ἔκτεινέ μιν ὀπίσω κομιζόμενον, ἄνδρας οἱ ὑπείσας κατ' ὁδόν. ἀποκτείνας δέ μιν, ἠφάνισε αὐτῷ ἵππῳ. Δαρεῖος δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρ-

20 χὴν, ἐπεθύμησε τὸν Ὀροίτεα τίσασθαι, πάντων τῶν ἀδικημάτων εἵνεκε, καὶ μάλιστα Μιτροβάτεω, καὶ τοῦ παιδός· ἐκ μὲν δὴ τῆς ἰθέης στρατὸν ἐπ' αὐτὸν οὐκ ἐδόκεε πέμπειν, ἅτε οἰδεόντων ἔτι τῶν πρηγμάτων, καὶ νεωστὶ ἔχων τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸν Ὀροίτεα μεγάλην τὴν ἰσχὺν πυνθανόμενος ἔχειν· τὸν χίλιοι μὲν Περσέων ἐδορυφόρεον· εἶχε δὲ νομὸν τόν τε Φρύγιον, καὶ Λύδιον, καὶ Ἰωνικόν. πρὸς ταῦτα δὴ ὦν ὁ Δαρεῖος τάδε ἐμηχανήσατο· συγκαλέσας Περσέων τοὺς δοκιμωτάτους, ἔλεγέ σφι τά-

30 δε, Ὦ Πέρσαι, τίς ἄν μοι τοῦτο ὑμέων ὑποστὰς ἐπιτελέσειε σοφίῃ τε, καὶ μὴ βίῃ τε καὶ ὁμίλῳ· ἔνθα γὰρ σοφίης δέει, βίης ἔργον οὐδέν. ὑμέων δὴ ὦν τίς μοι Ὀροίτεα ἢ ζώοντα ἀγάγοι, ἢ ἀποκτείνειε· ὃς ὠφέλησε μέν κω Πέρσας οὐδὲν, κακὰ δὲ μεγάλα ἔοργε· τοῦτο μὲν, δύο ἡμέων ἠΐστωσε, Μιτροβάτεά τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ· τοῦτο δὲ, τοὺς ἀνακαλέοντας αὐτὸν, καὶ πεμπομένους ὑπ' ἐμεῦ, κτείνει, ὕβριν οὐκ ἀνασχετὸν φαίνων. πρίν τι ὦν μέζον ἐξεργάσασθαί μιν Πέρσας κακὸν, καταλαμπτέος ἐστὶ ἡμῖν θανά-

40 τῳ. Δαρεῖος μὲν ταῦτα ἐπηρώτα, τῷ δὲ ἄνδρες τριήκοντα ὑπέστησαν, αὐτὸς ἕκαστος ἐθέλων ποιέειν ταῦτα· ἐρίζοντας δὲ Δαρεῖος κατελάμβανε, κελεύων πάλλεσθαι. παλλομένων δὲ, λαγ-

[Margin: γρ. Κρανάσπην · γρ. ὑπείσας · γρ. οἰδεόντων · 132 · γρ. λογιμωτάτους · γρ. ἐπιστάς,]

1 Quum ipse humorem è corpore emitteret, 2 Legit ἐν ταύτῃ τῇ ταραχῇ. 3 Qui ei illa ad Polycratem pertinentia exprobrauerat) 4 Aperte. Gr. ἐκ τῆς ἰθέης. q.d. recta via. 5 Vtpote rebus adhuc turbulentis. Vel, Rebus nondum compositis. *Ad verbum*, Rebus adhuc tumentibus. q.d. *Quum nondum tumor rerum resedisset. id est, turbulentus flatus.* 6 Aliquis vestrûm. *Potest & interrogatiue legi.* 7 Necat, insolentiam intolerabilem exhibens. 8 Morte nobis est occupandus.

χαίνει ἐκ πάντων Βαγαῖος ὁ Ἀρτόντεω. λαχὼν δὲ ὁ
Βαγαῖος, ποιέει τοιάδε· βιβλία γραψάμενος πολ-
λὰ, καὶ περὶ πολλῶν ἔχοντα πρηγμάτων, σφρηγῖδά
σφι ἐπέβαλε τὴν Δαρείου. μετὰ δὲ ᾔιε ἔχων ταῦτα ἐς
τὰς Σάρδις. ἀπικόμενος δὲ, καὶ Ὀροίτεω ἐς ὄψιν ἐλ-
θὼν, τῶν βιβλίων ἓν ἕκαστον περιαιρεόμενος, ἐδίδου
τῷ γραμματιστῇ τῷ βασιληίῳ ἐπιλέγεσθαι. (γραμ-
ματιστὰς δὲ βασιληίους οἱ πάντες ὕπαρχοι ἔχουσι) ἀ-
ποπειρεόμενος δὲ τῶν δορυφόρων, ἐδίδου τὰ βιβλία ὁ
Βαγαῖος, εἴ οἱ ἐνδεξαίατο ἀπόστασιν ἀπὸ Ὀροίτεω. 10
ὁρέων δέ σφεας τά τε βιβλία σεβομένους μεγάλως,
καὶ τὰ λεγόμενα ἐκ τῶν βιβλίων, ἔτι μεζόνως, διδοῖ ἄλ-
» λο, ἐν τῷ ἐνῆν ἔπεα τοιάδε, Ὦ Πέρσαι, βασιλεὺς
» Δαρεῖος ἀπαγορεύει ὑμῖν μὴ δορυφορέειν Ὀροίτεα.
οἱ δὲ, ἀκούσαντες τούτων, μετῆκάν οἱ τὰς αἰχμάς. ἰ-
δὼν δὲ τοῦτό σφεας ὁ Βαγαῖος πειθομένους τῷ βι-
βλίῳ, ἐνθαῦτα δὴ θαρσήσας, τὸ τελευταῖον τῶν βι-
» βλίων διδοῖ τῷ γραμματιστῇ, ἐν τῷ ἐγέγραπτο, Βα-
» σιλεὺς Δαρεῖος Πέρσῃσι τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐντέλ-
λεται κτείνειν Ὀροίτεα. οἱ δὲ δορυφόροι ὡς ἤκουσαν 20
ταῦτα, σπασάμενοι τοὺς ἀκινάκεας, κτείνουσι παρ-
αυτίκα μιν. οὕτω δὴ Ὀροίτεα τὸν Πέρσην Πολυ-
κράτεος τοῦ Σαμίου τίσιες μετῆλθον. Ἀπικο-
μένων δὲ καὶ ἀνακομισθέντων τῶν Ὀροίτεω χρημά-
των ἐς τὰ Σοῦσα, συνήνεικε χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστε-
ρον βασιλέα Δαρεῖον, ἐν ἄγρῃ θηρῶν ἀποθρώ-
σκοντα ἀπ' ἵππου, στραφῆναι τὸν πόδα. καί κως ἰ-
σχυροτέρως ἐστράφη· ὁ γάρ οἱ ἀστράγαλος ἐξεχώ-
ρησε ἐκ τῶν ἄρθρων. νομίζων δὲ καὶ πρότερον περὶ ἑ-
ωυτὸν ἔχειν Αἰγυπτίων τοὺς δοκέοντας εἶναι πρώτους τὴν 30
ἰητρικὴν, τούτοισι ἐχρῆτο. οἱ δὲ, στρεβλοῦντες καὶ βιώμε-
νοι τὸν πόδα, κακὸν μέζον ἐργάζοντο. ἐπ' ἑπτὰ μὲν δὴ
ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας ὑπὸ τοῦ παρεόντος κακοῦ ὁ
Δαρεῖος ἀγρυπνίῃσι εἴχετο· τῇ δὲ δὴ ὀγδόῃ ἡμέρῃ ἔ-
χοντί οἱ φλαύρως, παρακούσας τις πρότερον ἔτι ἐν
Σάρδισι τοῦ Κροτωνιήτεω Δημοκήδεος τὴν τέχνην, ἀγ-
γέλλει τῷ Δαρείῳ. ὁ δὲ ἄγειν μιν τὴν ταχίστην παρ' ἑ-
ωυτὸν ἐκέλευσε. τὸν δὲ ὡς ἐξεῦρον ἐν τοῖσι Ὀροίτεω
ἀνδραπόδοισι ὅκου δὴ ἀπημελημένον, παρῆγον
ἐς μέσον, πέδας τε ἕλκοντα, καὶ ῥάκεσι ἐσθημένον. 40
Σταθέντα δὲ ἐς μέσον, εἰρώτα ὁ Δαρεῖος τὴν τέχνην εἰ
ἐπίσταιτο. ὁ δὲ οὐκ ὑπεδέκετο, ἀρρωδέων μὴ ἑωυτὸν ἐκ-
φήνας, τὸ παράπαν τῆς Ἑλλάδος ᾖ ἀπεστερημένος.
κατεφάνη τε τῷ Δαρείῳ τεχνάζειν ἐπιστάμενος·
καὶ τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν, ἐκέλευσε μάστιγάς τε καὶ
κέντρα παραφέρειν ἐς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ὦν
ἐκφαίνει, φὰς, ἀτρεκέως μὲν οὐκ ἐπίστασθαι, ὁ-
μιλήσας δὲ ἰητρῷ, φλαύρως ἔχειν τὴν τέχνην.

Bagæum Artontis filium ex omnibus contigit. Hic sorte delectus, hac ratione vsus est: Complures litteras variis de rebus vbi scripsit sigilloq; Darii impressit, cum his profectus est Sardis. Eas, posteaquam in conspectum Orœtis venit, dedit separatim recitandas regio scribæ. (regios autẽ scribas cuncti præsides habent.) Reddebat autem separatim Bagæus litteras, explorandi gratia animos satellitum, nunquid annuerent ad rebellandũ ab Orœte. Quos animaduertens 10 magnopere venerari litteras, & ea quæ in illis dicerentur, etiam vehementius, reddidit aliam epistolam in hæc verba, Persæ, Darius rex interdicit vobis ne apud Orœtem fungamini satellitum officio. Hoc illi audito lanceas deposuerunt. Tunc Bagæus cernẽs illos obtemperantes epistolæ, sumpta fiducia reddidit scribæ vltimum libellum in hæc verba scriptum, Rex Darius mandat Persis qui in Sardibus sunt vt Orœtem interimant. Id vbi audiere doryphori, *id est ha-* 20 *stati satellites*, eductis acinacibus sine mora Orœtem interemerunt. Ita vindicta Polycratis Samii Orœtẽ persequuta est. ¶ Traductis atque comportatis Susa bonis Orœtis, contigit nõ diu post vt in venatu ferarum Darius rex, dum ab equo desilit, pedem intorserit vehementerq; luxauerit. nam talus è iuncturis amotus est. Se itaque existimans, vt etiam prius, habere ex Ægyptiis eos qui primi putarentur arte medicinæ, eorum opera vtebatur. At isti retorquendo pe- 30 dem ac violenter tractando, plus mali faciebant: adeo quidem vt septem dies totidemque noctes Darius præ molestia qua afficiebatur transegerit insomnes. Octauo die eidem male habenti quidã Democedis Crotoniensis mentionem facit: cuius de artificio prius iam inde in Sardibus audisset. Darius hominem quamcelerrime accersi ad se iubet. Ille, vt inter captiuos Orœtis fuit inuentus, vbi pro neglecto habebatur, in medium adductus est, sicut erat panno- 40 sus ac cõpedes trahens. In medio positum Darius interrogauit nunquid eã nosset artem. Democedes, veritus ne si se proderet, vsquequaque Græcia priuaretur, dissimulare: sed quum videretur notitiam artis præ se ferre, Darius iussit eos qui hominẽ adduxerant, verbera & tormenta afferre in mediũ. Tunc ille dissimulatione missa, se plane scire artẽ illã negauit, sed aliquantulũ, ob eã consuetudinẽ quã cũ medico habuisset.

CXXIX

CXXX

Factaque

Factaque ei potestate curandi, Græcis medicamẽtis vtens,[1] & lenia, post acria, admouens, Darium compotem somni fecit, & breui tempore incolumem reddidit, quum iam se posthac validum fore ad incedendum desperasset. Ob quã curationem postea quum eum Darius duobus aurearum compedum paribus donasset, interrogauit Democedes nũquid ideo se duplici malo remunerandũ putaret, quod ab eo sospes ipse foret effectus. Hoc dicto Darius delectatus, ad suas vxores hominem misit. Eunuchi qui eum deduxerunt ad feminas, dicebant hunc esse qui restituisset animam regi. tunc earum singulæ auream phialæ thecam suffringentes, Democedem donauerunt tam amplo munere, vt famulus nomine Sciton qui sequebatur, excidentes ex percussione phialarũ stateres colligens, non paruam auri summã coegerit.

CXXXI [2] Hic Democedes hunc in modum e Crotone profectus, cum Polycrate consuetudinem habuit: quum a patre sane iracundo Crotone cohiberetur, nec eum tolerare posset, illo relicto abiit in Æginam: vbi commoratus vnũ annum, primos medicos transcendit, etsi imparatus erat, & nihil instrumentorum habens quæ ad artem medicinæ pertinerent. Ex quo factum est vt insequenti anno Æginetæ conduxerint eũ talento, Athenienses tertio anno centũ minis, Polycrates quarto anno talentis duobus. ita Samũ profectus est. A quo viro nõ minimũ medici [3] Crotonienses primi numerabantur, secundi, Cyrenæi. Qua etiam tempestate Argiui ceteris Græcis præstare musica ferebantur.

CXXXII Tunc itaque Democedes Dario sanato Susis, maximas ædes obtinebat, & cum rege ad mensam sedebat, omnibus rebus affluens, præter hanc vnam quod in Græciam redire non poterat. Quinetiam Ægyptios medicos regem curare solitos, quum essent patibulis suffigendi, quod a Græco medico superati forent, impetrata ab rege venia liberauit: item vaticinum quendam Eleum, qui Polycratem sequutus fuerat, & inter captiuos pro neglecto relictus. Denique [4] maximi apud regem momenti Democedes erat.

CXXXIII Interiecto deinde breui tempore, inter alia contigit vt Atossæ Cyri filiæ (quæ erat Darii vxor)

μετὰ δὲ, ὥς οἱ ἐπέτρεψε, Ἑλληνικοῖσι ἰήμασι χρεώμενος, καὶ ἤπια μετὰ τὰ ἰσχυρὰ προσάγων, ὕπνου τέ μιν λαγχάνειν ἐποίεε, καὶ ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ ὑγιέα μιν ἐόντα ἀπέδεξε, οὐδαμὰ ἔτι ἐλπίζοντα ἀρτίπουν ἔσεσθαι. δωρέεται δή μιν μετὰ ταῦτα ὁ Δαρεῖος πεδέων χρυσέων δύο ζεύγεα. ὁ δέ μιν ἐπείρετο, εἴ οἱ διπλήσιον τὸ κακὸν ἐπίτηδες νέμει, ὅτι μιν ὑγιέα ἐποίησε. [ἢ ζεύγει.] ἡσθεὶς δὲ τῷ ἔπεϊ ὁ Δαρεῖος, ἀποπέμπει μιν παρὰ τὰς ἑωυτοῦ γυναῖκας. παράγοντες δὲ οἱ εὐνοῦχοι, ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖκας ὡς βασιλέϊ οὗτος εἴη ὃς τὴν ψυχὴν οἱ ἀπέδωκε. ὑποτύπτουσα δὲ αὐτέων ἑκάστη, φιάλῃ τοῦ χρυσοῦ σὺν θήκῃ ἐδωρέετο τὸν Δημοκήδεα· οὕτω δή τι δαψιλεῖ δωρεῇ, ὡς τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν φιαλέων στατῆρας ἑπόμενος ὁ οἰκέτης τῷ οὔνομα ἦν Σκίτων, ἀνελέγετο, καί οἱ χρῆμα πολλόν τι χρυσοῦ συνελέχθη.

133 Ὁ δὲ Δημοκήδης οὗτος, ὧδε ἐκ Κρότωνος ἀπιγμένος, Πολυκράτεϊ ὡμίλησε πατρί, ὅς συνείχετο ἐν τῇ Κρότωνι, ὀργὴν χαλεπῷ τοῦτον ἐπεί τε οὐκ ἐδύνατο φέρειν, ἀπολιπὼν, οἴχετο ἐς Αἴγιναν. καταστὰς δὲ ἐς ταύτην, τῷ πρώτῳ ἔτεϊ ὑπερεβάλετο τοὺς πρώτους ἰητροὺς, ἀσκευής περ ἐὼν, καὶ ἔχων οὐδὲν τῶν ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλήϊα· [ἢ ἄλλους] καί μιν δευτέρῳ ἔτεϊ ταλάντου Αἰγινῆται δημοσίῃ μισθοῦνται· τρίτῳ δὲ ἔτεϊ Ἀθηναῖοι, ἑκατὸν μνέων· τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ Πολυκράτης δυοῖν ταλάντοιν. οὕτω μὲν ἀπίκετο ἐς τὴν Σάμον. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἥκιστα Κροτωνιῆται ἰητροὶ εὐδοκίμησαν. ἐγένετο γὰρ ὦν τοῦτο ὅτε πρῶτοι μὲν Κροτωνιῆται ἰητροὶ ἐλέγοντο ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι, δεύτεροι δὲ, Κυρηναῖοι. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον χρόνον καὶ Ἀργεῖοι ἤκουον μουσικὴν εἶναι Ἑλλήνων πρῶτοι. Τότε δὴ ὁ Δημοκήδης ἐν τοῖσι Σούσοισι ἐξιησάμενος Δαρεῖον, οἶκόν τε μέγιστον εἶχε, καὶ ὁμοτράπεζος βασιλέϊ ἐγεγόνεε· πλήν τε ἑνὸς τοῦ ἐς Ἕλληνας ἀπιέναι, πάντα τἆλλά οἱ παρῆν. καὶ τοῦτο μὲν, τοὺς Αἰγυπτίους ἰητροὺς, οἳ βασιλέα πρότερον ἰῶντο, μέλλοντας ἀνασκολοπιεῖσθαι, διότι ὑπὸ Ἕλληνος ἰητροῦ ἑσσώθησαν, τούτους, βασιλέα παραιτησάμενος, ἐρρύσατο· τοῦτο δὲ, μάντιν Ἠλεῖον Πολυκράτεϊ ἐπισπόμενον, καὶ ἀπημελημένον ἐν τοῖσι ἀνδραπόδοισι, ἐρρύσατο. ἦν δὲ μέγιστον πρῆγμα Δημοκήδης παρὰ τῷ βασιλέϊ. Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα, τάδε ἄλλα συνήνεικε γενέσθαι· Ἀτόσσῃ τῇ Κύρου μὲν θυγατρὶ, Δαρείου δὲ γυναικὶ,

1 *Hæc interpretatio ostendit eum legisse, ἤπια μετὰ τὰ ἰσχυρά. Alioqui sequendo nostram lectionem, vertendum esset,* Et fomenta valida adhibens. 2 Hic autem Democedes ita Crotone *Samum* venerat. Cum Polycrate patre versatus, quũ asperam eius iracundiam ferre non posset, illo relicto ab &c. 3 Crotonienses inclaruerũt hinc enim tempus fuit quum primi quidem medici Græci Crotoniatæ esse dicerentur, secundi vero, Cyrenæi. 4 In maximo pretio a rege Democedes habebatur.

ἐπὶ τοῦ μαστοῦ ἔφυ φῦμα· μετὰ δὲ ἐκραγὲν, ἐνέμετο πρόσω. ὅσον μὲν δὴ χρόνον ἦν ἔλασσον, ἡ δὲ κρύπτουσα καὶ αἰσχυνομένη, ἔφραζε οὐδενί· ἐπείτε δὲ ἐν κακῷ ἦν, μετεπέμψατο τὸν Δημοκήδεα, καί οἱ ἐπέδεξε. ὁ δὲ φὰς ὑγιέα ποιήσειν, ἐξορκοῖ μιν, ἦ μέν οἱ ἀντυπουργήσειν ἐκείνην τοῦτο τὸ ἂν αὐτῆς δεηθῇ· δεήσεσθαι δὲ οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐς αἰσχύνην ἐστὶ φέροντα.

Ὡς δὲ ἄρα μιν μετὰ ταῦτα ἰώμενος ὑγιέα ἀπέδεξε, ἐνθαῦτα δὴ διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δημοκήδεος ἡ Ἄτοσσα, προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρείῳ λόγον τοιόνδε. Ὦ βασιλεῦ, ἔχων δύναμιν τοσαύτην κάτησαι, οὔτε τι ἔθνος προσκτώμενος, οὔτε δύναμιν Πέρσῃσι. οἰκὸς δὲ ἐστὶ ἄνδρα καὶ νέον, καὶ χρημάτων δεσπότην μεγάλων, φαίνεσθαί τι ἀποδεικνύμενον, ἵνα καὶ Πέρσαι ἐκμάθωσι ὅτι ὑπ' ἀνδρὸς ἄρχονται. ἐπ' ἀμφότερα δέ τοι φέρει ταῦτα ποιέειν, καὶ ἵνα σφέων Πέρσαι ἐπίστωνται ἄνδρα εἶναι τὸν προεστεῶτα, καὶ ἵνα τρίβωνται πολέμῳ, μηδὲ σχολὴν ἄγοντες, ἐπιβουλεύωσί τοι. νῦν γὰρ ἄν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἶς ἡλικίην. αὐξομένῳ γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι, καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. ἡ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ διδαχῆς ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, Ὦ γύναι, πάντα ὅσα περ αὐτὸς ἐπινοέω ποιήσειν, εἴρηκας. ἐγὼ γὰρ βεβούλευμαι ζεύξας γέφυραν ἐκ τῆσδε τῆς ἠπείρου ἐς τὴν ἑτέρην ἤπειρον, ἐπὶ Σκύθας στρατεύεσθαι. καὶ ταῦτα ὀλίγου χρόνου ἔσται τελεύμενα. λέγει δὲ Ἄτοσσα τάδε. Ὅρα νυν, ἐπὶ Σκύθας μὲν τὴν πρώτην ἰέναι ἔασον (οὗτοι γὰρ, ἐπεὰν σὺ βούλῃ, ἔσονταί τοι) σὺ δέ μοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύεσθαι. ἐπιθυμέω γὰρ, λόγῳ πυνθανομένη, Λακαίνας τέ μοι γενέσθαι θεραπαίνας, καὶ Ἀργείας, καὶ Ἀττικὰς, καὶ Κορινθίας. ἔχεις δὲ ἄνδρα ἐπιτηδεότατον ἀνδρῶν πάντων δέξαι τε ἕκαστα τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατηγήσασθαι, τοῦτον ὅς σευ τὸν πόδα ἐξιήσατο. ἀμείβεται Δαρεῖος, Ὦ γύναι, ἐπεὶ τοίνυν τοι δοκέει τῆς Ἑλλάδος ἡμέας πρῶτα ἀποπειρᾶσθαι, κατασκόπους μοι δοκέει Περσέων πρῶτον ἄμεινον εἶναι ὁμοῦ τούτῳ τῷ σὺ λέγεις, πέμψαι ἐς αὐτοὺς, οἳ μαθόντες καὶ ἰδόντες ἕκαστα αὐτῶν, ἐξαγγελέουσι ἡμῖν. καὶ ἔπειτα ἐξεπιστάμενος ἐπ' αὐτοὺς τρέψομαι.

Ταῦτα εἶπε, καὶ ἅμα ἔπος τε εἶπε καὶ ἔργον ἐποίεε. ἐπείτε γὰρ τάχιστα ἡμέρη ἐπέλαμψε, καλέσας Περσέων ἄνδρας δοκίμους πεντεκαίδεκα, ἐνετέλλετό σφι, ἑπομένους Δημοκήδεϊ διεξελθεῖν τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἑλλάδος· ὅκως τε μὴ

γρ. ἀπέδεξε. — γρ. συμφέρει. — γρ. αὐξομένῳ. — γρ. ζεῦξαι γέφυραν, ἐκ τῆσδε.

in mamilla vlcus exoriretur, deinde rescissum porro grassaretur. quod ista, quoad fuit exiguum, præ pudore occultans, nemini indicauit: sed vbi male iam se habebat, accersito Democedi rem ostendit. Ille se redditurum sanam affirmās, adiurat eam vt sibi vicissim ipsa in seruiat in eo quod orauerit, oraturū autem nihil vnde dedecus redundaret.

CXXXIV A quo, postea quam curata est, edocta, Dariū, dum cū eo cubat, his verbis alloquuta est, Rex, quum tantum tu habeas copiarum, desides, nullam neque gentē neque potentiam Persis acquirens. atqui par est virum & iuuenem & magnarum opum dominum, aliquid operis edendo se ostendere, quo etiā Persæ cognoscant sibi virum præesse. Quod vt facias, duabus de caussis interest, vt Persæ & eum qui ipsis præest, virum esse intelligant, & bello atterantur: ne ocium agentes tibi insidias tendant. Nunc ergo aliquod opus edas quoad in ætate iuuenili es. nam augescente corpore ingenium pariter augescit, & consenescente consenescit, & ad res omnes elāguescit. Hæc Atossa ex admonitu Democedis. Ad quam Darius respondens, Quæ, inquit, vxor, ipse facere destinaueram, ea omnia dixisti. ego enim constitueram Scythis bellum inferre, iuncto mari è nostra continente in alteram ponte: & hæc breui tempore perficientur. Ad eum Atossa, Animaduerte, inquit, nunc: omitte illum primum Scythis bellum inferre, qui, quandocunque voles, tui erunt: aduersus Græciam mihi tu eas in expeditionem. concupisco enim Lacænas & Argiuas & Atticas & Corinthias, fando cognitas, mihi fieri ancillas. Et ad hoc virum habes ex omnibus maxime idoneum [1] ad demonstrandas Græciæ res atque exponendas, hunc qui pedem tuum sanauit. Cui Darius, Quandoquidem, inquit, vxor, tibi videtur nos primum Græciam tentare debere, mihi videtur satius ante omnia mittere illuc exploratores Persas, vna cum isto quem dicis, qui percepta omnia illic & visa renuncient: & mox ego ab illis edoctus, aduersus Græcos tendam.

CXXXV Hæc loquutus Darius, & quod est loquutus, re quoq; aggressus est. nanque vbi primum illuxit, accitis quindecim viris Persarum spectatis, præcepit vt sequentes Democedem omnia Græciæ maritima loca collustrarent, neve committerent vt

1 Ad ostendenda singula Græciæ loca & ad deducendum.

Demo-

Democedes ab illis aufugeret, sed rursus eum omnino reducerent. Hæc illis vbi præcepit, secundo loco Democedē ipsum ad se accersitum orat vt[1] exposita atque demonstrata Persis omni Græcia, rursus redeat: iubetque eum dono ferre patri ac fratribus omnia sua vtensilia, affirmans se alia multo plura[2] illi inuicem donaturum.[3] ac præter dona missurum ait, quæ vna iter faciat onerariam nauim, omnifariis bonis refertam. Quæ Darius nullo doloso consilio (vt mea fert opinio)[4] mādabat: ille tamen veritus[5] ne se Darius tentaret, tanquam fugitiuum, si cuncta sibi oblata caperet: respondit se quidem sua illic velle relinquere, vt ea reuersus sibi haberet: verum nauim onerariam quam Darius promitteret, dono fratribus accipere. Darius postquam hæc Democedi præcepit, homi-

CXXXVI nes ad mare demisit. Isti, quum in Phœnicem descendissent, & ex Phœnice in vrbem Sidonem, confestim duas triremes instruxerunt, & simul ingentem onerariam omnifariis bonis impleuerunt. Comparatisq; omnibus, in Græciam traiiciunt. & adeuntes maritima eius loca intuebantur atque describebāt. Tum pleraque ac celeberrima Græciæ loca contemplati, in Italiam Tarentum transmiserunt. Ibi Aristophilides Tarentinorum rex,[6] & ipse Crotoniensis, gubernacula Medicarum nauium resoluit, pariter & ipsos Persas detinuit, tanquam certos exploratores. Interea dū isti patiuntur hæc Democedes Crotonem abiit ad domum suam.[7] Quo abeunte Aristophilides Persas missos fecit, restitutis iis quæ de nauibus abstu-

CXXXVII lisset. Illinc Persæ nauigantes, ac Democedem persequentes, Crotonē perueniunt: nactique in foro Democedem prehendunt. Eum Crotoniensium quidam, res Persicas reformidantes, tradere parati erant: quidam iniectis è diuerso manibus, fustibus cædebant Persas,[8] qui his verbis commonefaciebāt, Viri Crotonienses considerate quid faciatis, qui hominem regis fugitiuū eripitis. An ex vsu erit vobis hanc iniuriā regi Dario intulisse, ac vobis bene cedet ista fecisse,

διαδρήσηταί σφεας ὁ Δημοκήδης, ἀλλά μιν πάντως ὀπίσω ἀπάξωσι. ἐντειλάμενος δὲ τούτοισι ταῦτα, δεύτερα καλέσας αὐτὸν Δημοκήδεα, ἐδέετο αὐτοῦ ὅκως ἐξηγησάμενος πᾶσαν καὶ ἐπιδέξας τὴν Ἑλλάδα τοῖσι Πέρσῃσι, ὀπίσω ἥξει. δῶρα δέ μιν τῷ πατρὶ καὶ τοῖσι ἀδελφεοῖσι ἐκέλευε πάντα τὰ ἐκείνου ἔπιπλα λαβόντα ἄγειν, φὰς ἄλλα οἱ πολλαπλήσια ἀντιδώσειν. πρὸς δὲ, ἐς τὰ δῶρα, ὁλκάδα οἱ ἔφη συμβαλέεσθαι, πλήσας ἀγαθῶν παντοίων, 10 τὴν ἅμα οἱ πλεύσεσθαι. Δαρεῖος μὲν δὴ, δοκέειν ἐμοὶ, ἀπ' οὐδενὸς δολεροῦ νόου ἐπαγγέλλετό οἱ ταῦτα. Δημοκήδης δὲ, δείσας μὴ εὑ ἐκπειρῷτο Δαρεῖος, οὔτι ἐπιδραμὼν, πάντως τὰ διδόμενα ἐδέκετο. ἀλλὰ τὰ μὲν ἑωυτοῦ, κατὰ χώρην ἔφη καταλείψειν, ἵνα ὀπίσω σφέα ἀπελθὼν ἔχοι· τὴν μέντοι ὁλκάδα τήν οἱ Δαρεῖος ἐπαγγέλλετο ἐς τὴν δωρεὴν τοῖσι ἀδελφεοῖσι, δέκεσθαι ἔφη. ἐντειλάμενος δὲ καὶ τούτῳ ταῦτα ὁ Δαρεῖος, ἀποστέλλει αὐτοὺς ἐπὶ θάλασσαν. Καταβάντες δὲ οὗτοι ἐς 20 Φοινίκην, καὶ Φοινίκης ἐς Σιδῶνα πόλιν, αὐτίκα μὲν τριήρεας δύο ἐπλήρωσαν, ἅμα δὲ αὐτῇσι, καὶ γαῦλον μέγαν, παντοίων ἀγαθῶν. παρεσκευασμένοι δὲ πάντα, ἔπλεον ἐς τὴν Ἑλλάδα. προσίσχοντες δὲ αὐτῇ, τὰ παραθαλάσσια ἐθηεῦντο, καὶ ἀπεγράφοντο. ἐς ὃ, τὰ πολλὰ αὐτῆς καὶ ὀνομαστὰ θεησάμενοι, ἀπίκοντο τῆς Ἰταλίης ἐς Τάραντα. ἐνθαῦτα δὲ ἐκ Κρηστώνης τῆς Δημοκήδεος, Ἀριστοφιλίδης τῶν Ταραντίνων ὁ βασιλεὺς, τοῦτο μὲν, τὰ πηδάλια παρέλυσε τῶν Μηδικέων νεῶν, τοῦτο δὲ, αὐτοὺς τοὺς Πέρσας εἶρ- 30 ξε, ὡς κατασκόπους δῆθεν ἐόντας. ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἔπασχον, ὁ Δημοκήδης ἐς τὴν Κρότωνα ἀπικνέεται. ἀπιγμένου δὲ ἤδη τούτου ἐς τὴν ἑωυτοῦ, ὁ Ἀριστοφιλίδης ἔλυσε τοὺς Πέρσας, καὶ τὰ παρέλαβε τῶν νεῶν, ἀπέδωκέ σφι. Πλέοντες δὲ ἐνθεῦτεν οἱ Πέρσαι, καὶ διώκοντες Δημοκήδεα, ἀπικνέονται ἐς τὴν Κρότωνα. εὑρόντες δέ μιν ἀγοράζοντα, ἅπτοντο αὐτοῦ. τῶν δὲ Κροτωνιητέων οἱ μὲν, καταρρωδέοντες τὰ Περσικὰ πρήγματα, προϊέναι ἑτοῖμοι ἦσαν· οἱ δὲ ἀντάπτοντό τε καὶ τῇσι σκυτάλῃσι ἔπαιον τοὺς Πέρσας, προϊσχομένους ἔπεα 40 τάδε, Ἄνδρες Κροτωνιῆται, ὁρᾶτε τὰ ποιέετε· ἄνδρα βασιλῆος δρηπέτην γενόμενον ἐξαιρέεσθε; κῶς ταῦτα βασιλέϊ Δαρείῳ ἐκχρήσει περιυβρίζεσθαι; κῶς δὲ ὑμῖν τὰ ποιεύμενα ἕξει καλῶς,

γρ. πάντα

γρ. τὴν ἐ

---

1 Vt quum Persis ostenderit vniuersam Græciam & per eam deduxerit, reuertatur. 2 Pro illis donaturum. 3 Præterea vero ad dona *portanda* nauem onerariam ei se suppeditaturum dixit, eamque se bonis omnifariis impleturum, quæ cum ipso nauigaret. 4 Pollicebatur. 5 *Legit hic interpres* [illegible], *qua lectio magis placet*. ille tamen veritus ne Darius eius animum tentaret, nequaquam omnia quæ dabantur percurrit *ad est recensuit*, & accepit: sed sua quidem suo in loco relicturum se dixit, vt ea reuersus [illegible] *pro* [illegible] *&* [illegible] *sumatur, quasi dicat non percurrisse numerum, tanquam nihil omittere volentem. Fortassis tamen & aliter exponi possit* [illegible]. 6 *Non sequitur lectionem edit. vulg. quæ tamen & ipsa suspecta est.* 7 Interim vero dum iste domum reuertitur, Aristoph. 8 Qui hæc verba obtendebant. *Vel*, Hæc illis allegabant, *vel*, proponebant.

» ἢν ἀπέλησθε ἡμέας; ἐπὶ τίνα δὲ ταύτης προτέρην
» στρατευσόμεθα πόλιν; τίνα δὲ προτέρην ἀνδραπο-
δίζεσθαι πειρησόμεθα; ταῦτα δὲ λέγοντες, τοὺς Κροτω-
νιήτας οὔκων ἔπειθον, ἀλλ' ἐξαιρεθέντες τε τὸν Δημοκή-
δεα, καὶ τὸν γαυλὸν τὸν ἅμα ἄγοντο ἀπαιρεθέντες, ἀπέ-
πλεον ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην, οὐδέ τι ἐζήτησαν τὸ προσ-
ωτέρω τῆς Ἑλλάδος ἀπικόμενοι ἐκμαθεῖν, ἐστερημένοι
τοῦ ἡγεμόνος. τοσόνδε μέντοι ἐνετείλατό σφι Δημο-
κήδης, ἀναγομένοισι κελεύων εἰπεῖν Δαρείῳ σφέας,
ὅτι ἅρμοσται τὴν Μίλωνος θυγατέρα Δημοκήδης γυ- 10
ναῖκα. τοῦ γὰρ δὴ παλαιστέω Μίλωνος ἦν οὔνομα πολλὸν
παρὰ βασιλέϊ. κατὰ δὴ τοῦτό μοι δοκέει σπεῦσαι τὸν γά-
μον τοῦτον, τελέσας χρήματα μεγάλα Δημοκήδης,
ἵνα φανῇ πρὸς Δαρείου ἐὼν καὶ ἐν τῇ ἑωυτοῦ δόκιμος.

Ἀναχθέντες δὲ ἐκ τῆς Κρότωνος οἱ Πέρσαι, ἐκπί-
πτουσι τῇσι νηυσὶ ἐς Ἰηπυγίην. καί σφεας δουλεύοντας
ἐνθαῦτα, Γίλλος ἀνὴρ Ταραντῖνος φυγὰς ῥυσάμε-
νος, ἀπήγαγε παρὰ βασιλέα Δαρεῖον. ὁ δὲ ἀντὶ τού-
των ἕτοιμος ἦν διδόναι τούτῳ ὅ, τι βούλοιτο αὐτός·
Γίλλος δὲ αἱρέεται κάτοδόν οἱ ἐς Τάραντα γενέσθαι, 20
135 προαπηγησάμενος τὴν συμφορήν. ἵνα δὲ μὴ συντα-
ράξῃ τὴν Ἑλλάδα, ἢν δι' αὐτὸν στόλος μέγας πλέῃ
ἐπὶ τὴν Ἰταλίην, Κνιδίους μούνους ἀποχρᾶν οἱ ἔφη τοὺς
κατάγοντας γίνεσθαι· δοκέων ἀπὸ τούτων ἐόντων τοῖσι
Ταραντίνοισι φίλων μάλιστα τὴν κάτοδόν οἱ ἔσεσθαι.
Δαρεῖος δὲ ὑποδεξάμενος ἐπετέλεε. πέμψας
γὰρ ἄγγελον ἐς Κνίδον, κατάγειν σφέας ἐκέλευε
Γίλλον ἐς Τάραντα. πειθόμενοι δὲ Δαρείῳ Κνίδιοι
Ταραντίνους οὔκων ἔπειθον, βίην δὲ ἀδύνατοι ἦσαν
προσφέρειν. ταῦτα μέν νυν οὕτω ἐπρήχθη. οὗτοι 30
δὲ πρῶτοι ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς Ἀσίης ἀπίκοντο
το Πέρσαι, καὶ οὗτοι διὰ τοιόνδε πρῆγμα κατάσκο-
ποι ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα, Σάμον βασιλεὺς
Δαρεῖος αἱρέει, πολίων πασέων πρώτην Ἑλληνί-
δων καὶ βαρβάρων, διὰ τοιήνδε τινὰ αἰτίην. Καμ-
βύσεω τοῦ Κύρου στρατευομένου ἐπ' Αἴγυπτον, ἄλλοι
τε συχνοὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο Ἑλλήνων, οἱ μέν,
ὡς εἰκός, κατ' ἐμπορίην στρατευόμενοι, οἱ δέ τινες, καὶ
αὐτῆς τῆς χώρης θεηταί. τῶν ἦν καὶ Συλοσῶν ὁ Αἰάκεος,
Πολυκράτεός τε ἐὼν ἀδελφεός, καὶ φεύγων ἐκ Σά- 40
μου. τοῦτον τὸν Συλοσῶντα κατέλαβε εὐτυχίη τις ἥδε.
λαβὼν χλανίδα καὶ περιβαλόμενος πυρρὴν ἠ-
γόραζε ἐν τῇ Μέμφι· ἰδὼν δὲ αὐτὸν Δαρεῖος, δο-
ρυφόρος τε ἐὼν Καμβύσεω, καὶ λόγου οὐδενός
κω μεγάλου, ἐπεθύμησε τῆς χλανίδος, καὶ αὐ-
τὴν προσελθὼν ὠνέετο. ὁ δὲ Συλοσῶν ὁρέων τὸν
Δαρεῖον μεγάλως ἐπιθυμέοντα τῆς χλανίδος,

[1] si nos dimiseritis? Cui enim prius quam huic vrbi bellum inferemus? aut quam priorem diripere conabimur? Hæc dicendo nihil magis Crotoniensibus persuaserunt. quinimo non modo Democede, sed etiam oneraria naui quam vna duxerant, priuati sunt: atq; in Asiam reuersi, omisso iam studio discēdi vlteriora Græciæ, quod duce essent fraudati. Quibus tamen in digressu Democedes mandauit vt Dario dicerent, Democedem ducere vxorem Milonis filiam. erat enim apud regem celebre nomen Milonis luctatoris. Quas nuptias videtur mihi eo tēpore properasse magna erogata pecunia vt ipsum etiā in patria sua spectatum esse Dario appareret. Profecti Crotone Persæ, ad Iapygiam in quasdam naues inciderunt: a quibus in seruitutem redactos Gillus quidam Tarentinus exul redemit, & ad regem Darium reportauit. Ob quod meritum quum rex paratus esset donare ei quicquid vellet, optauit se in patriam reduci, exposita prius sua calamitate, dicens, ne omnem Græciam conturbaret, si classis ingens ipsius caussa in Italiam mitteretur, contentum se esse vt per solos Cnidios reduceretur: existimans, pro amicitia quæ Cnidiis erat cum Tarentinis, se præcipue reductum iri. Id Darius pollicitus effecit. nā misso Cnidum nuncio iussit vt Gillum Tarentum reducerent. Cnidii Dario obsequentes, id tamen à Tarentinis non impetrauerunt: nam ad vim inferendam inualidi erant. Atque hæc hunc in modum administrata sunt. hique Persæ primi extitere qui in Græciam traiecerunt explorandi gratia, & ob hanc rem.

CXXXIIX

¶ SAMVM vero post hæc rex Darius omnium vrbium tam Græcarum quam barbararum primam, euertit, ob hanc caussam: Dum Cambyses in expeditione aduersus Ægyptum ageret, permulti se illuc Græcorum conferebant, partim (vt credibile est) negociandi, partim militandi, partim ipsius regionis oculis subiiciendæ gratia. E quibus fuit Syloson Æacis filius, Polycratis germanus, extorris patria. Huic Sylosonti felicitas huiusmodi contigit: Sumpto hic amiculo rutilo ac sibi circundato, apud forum Mempheos spatiabatur. quem quum vidisset Darius Cambysis satelles, [2] nullius admodum condicionis vir, captus amore amiculi, adit hominem vt mercetur amiculum. Syloson, animaduertens Darium magnopere amiculum cupere,

CXXXIX

1 Si nobis hunc eripueritis? 2 Nullius adhuc admodum magnæ autoritatis vir amiculi desiderio captus.

diuina quadam fortuna vsus, Ego, inquit, amiculum hoc nulla pecunia vendo,[1] sed tibi largior, si modo tuũ perpetuo debet esse. Hæc approbans Darius,

CXL accepit indumentum. Syloson, qui putarat sibi illud stulte periisse, interiecto tempore, quum Cambyses decessisset, & septem illi magum oppressissent, & ex septem Darius regnum adeptus esset, vbi certior factus est ad eum virum peruenisse regnum cui ipse roganti dedisset in Ægypto illud amiculum, Susa ascendit, sedensque in vestibulo regiæ, ait se eum esse qui de rege sit bene meritus. hæc audiens ianitor, regi nunciauit: ad quem admirabundus rex, Et quis est, inquit, Græcorum qui in me beneficus extiterit, cui ego reuerentiam debeam, recens regno potitus? Necdum multi aut nulli eorum ad nos ascenderunt:[2] nec vllo Græcorum quicquam (vt sic dicam) opus habeo. tamen hominem introducite, vt sciam quid hæc dicendo velit sibi. Vbi a ianitore introductus est Sylosõn, ac stetit in medio, interrogatur ab interpretibus quisnam esset, aut quo facto beneficus in regem extitisset. Ipse rem omnem gestam circa amiculum refert, seseque illum esse qui id donasset. Ad hæc respondens Darius, O, inquit, virorum generosissime, tune ille es qui mihi nullamdum potentiam habenti donasti ea, quamuis parua, tamẽ perinde grata ac si nunc aliquid magnum acciperem? Qua de re immenso te auro argentoque remunerabor, vt nunquam pœniteat te liberalem in Darium Hystaspis filium extitisse. Cui Sylosõn, Mihi, inquit, rex, neque aurũ neque argentum dederis, sed patriam meã Samum, vbi eam liberaueris: quam nũc post necem fratris mei Polycratis ab Orœte interfecti, occupat seruus noster: hanc mihi donato citra cædem atque

CXLI direptionem. His Darius auditis, misit exercitum duce Otane vno e septem viris, iusso vt quæ Sylosõn rogasset, ea effecta redderet. Otanes ad mare descendens, contrahebat exercitũ.

CXLII ¶ At Sami imperiũ obtinebat Mæandrius Mæandrii filius, acceptũ a Polycrate, vt illud procuraret. Cui, iustissimo virorum voleti esse, non licuit. nã vbi de Polycratis interitu allatus est nuncius, ante omnia Ioui liberatori statuit aram, eiq; fanum in circuitu designauit, quod nũc quoq;

θείῃ τύχῃ χρεώμενος, λέγει, Ἐγὼ ταύτην πωλέω
μὲν οὐδενὸς χρήματος· δίδωμι δὲ ἄλλως, εἴ περ οὕ-
τω δεῖ γενέσθαι. πάντως τοι αἰνέσας ταῦτα ὁ Δα-
ρεῖος, παραλαμβάνει τὸ εἷμα. Ὁ μὲν ὦν Συλο-
σῶν ἠπίστατό οἱ τοῦτο ἀπολωλέναι δι' εὐηθείην· ὡς
δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος Καμβύσης τε ἀπέθανε,
καὶ τῷ μάγῳ ἐπανέστησαν οἱ ἑπτά, καὶ ἐκ τῶν ἑπτὰ
Δαρεῖος τὴν βασιληΐην ἔσχε, πυνθάνεται ὁ Συλο-
σῶν ὡς ἡ βασιληΐη περιεληλύθοι ἐς τοῦτον τὸν ἄνδρα
10 τῷ κοτε αὐτὸς ἔδωκε ἐν Αἰγύπτῳ δεηθέντι τὸ εἷμα.
ἀναβὰς δὲ ἐς τὰ Σοῦσα, ἵζετο ἐς τὰ πρόθυρα τῶν
βασιλῆος οἰκίων, καὶ ἔφη Δαρείου εὐεργέτης εἶναι.
ἀναγγέλλει ταῦτα ἀκούσας ὁ πυλουρὸς τῷ βασι-
λεῖ· ὁ δὲ, θωμάσας λέγει πρὸς ἑωυτὸν, Καὶ τίς
ἐστι Ἑλλήνων εὐεργέτης, ὅ ἐγὼ προαιδεῦμαι; νε-
ωστὶ μὲν τὴν ἀρχὴν ἔχων· ἀναβέβηκε δέ τις ἢ οὐ-
δείς κω παρ' ἡμέας αὐτῶν. ἔχω δὲ χρέος, ὡς εἰ-
πεῖν, οὐδὲν ἀνδρὸς Ἕλληνος. ὅμως δὲ αὐτὸν παρ-
άγετε ἔσω, ἵνα εἰδέω τί θέλων λέγει ταῦτα. παρῆ-
20 γε ὁ πυλουρὸς τὸν Συλοσῶντα. στάντα δ' ἐς μέσον
ἠρώτεον οἱ ἑρμηνέες τίς τε εἴη, καὶ τί ποιήσας, εὐερ-
γέτης φησὶ εἶναι βασιλῆος. εἶπε ὦν ὁ Συλοσῶν πάν-
τα τὰ περὶ τὴν χλανίδα γενόμενα, καὶ ὡς αὐτὸς εἴη
κεῖνος ὁ δούς. ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Δαρεῖος, Ὦ
γενναιότατ' ἀνδρῶν, σὺ κεῖνος εἶ ὃς ἐμοὶ οὐδεμίαν ἔ-
χοντί κω δύναμιν ἔδωκας; εἰ καὶ σμικρά, ἀλλ' ὦν ἴ-
ση γε ἡ χάρις ὁμοίως ὡς εἰ νῦν κοθέν τι μέγα λάβοι-
μι. ἀνθ' ὧν τοι χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἄπλετον δίδωμι,
ὡς μή κοτέ τοι μεταμελήσῃ Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπε-
30 ος εὖ ποιήσαντι. λέγει πρὸς ταῦτα ὁ Συλοσῶν, Ἐ-
μοὶ μήτε χρυσὸν ὦ βασιλεῦ μήτε ἄργυρον δίδου,
ἀλλ' ἀνασωσάμενός μοι δὸς τὴν πατρίδα Σάμον·
τὴν νῦν, ἀδελφεοῦ τοῦ ἐμοῦ Πολυκράτεος ἀποθα-
νόντος ὑπὸ Ὀροίτεω, ἔχει δοῦλος ἡμέτερος· ταύ-
την μοι δὸς ἄνευ τε φόνου καὶ ἐξανδραποδίσιος.
Ταῦτα ἀκούσας Δαρεῖος, ἀπέστειλε στρατιήν τε καὶ
στρατηγὸν Ὀτάνεα, ἀνδρῶν τῶν ἑπτὰ γενόμενον· γρ. ἄνδρα
ἐντειλάμενος ὅσων ἐδεήθη ὁ Συλοσῶν, ταῦτά οἱ ποι-
έειν ἐπιτελέα. καταβὰς δὲ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ὁ Ὀτά-
40 νης, ἔστελλε τὴν στρατιήν. Τῆς δὲ Σάμου Μαιάνδριος
ὁ Μαιανδρίου εἶχε τὸ κράτος, ἐπιτροπεύειν παρὰ γρ. ἐπιτροπαίην
Πολυκράτεος λαβὼν τὴν ἀρχήν. τῷ δικαιο-
τάτῳ ἀνδρῶν βουλομένῳ γενέσθαι, οὐκ ἐξεγένε-
το· ἐπείτε γάρ οἱ ἐξαγγέλθη ὁ Πολυκράτεος θά-
νατος, ἐποίεε τοιάδε· πρῶτα μὲν, Διὸς ἐλευθερίου
βωμὸν ἱδρύσατο, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν οὔρισε τοῦτο τὸ νῦν

1 *Sed alioqui dono* (si hoc quidem vt fiat necesse est) certe tibi. *Q. d. Sed quod ego vendere nolim, id alioqui dono, tibi quidem certe libentius quam cuiquam alii, quandoquidem donare non vendere statui. Non immerito tamen suspectus alicui fuerit hic locus.*

2 Nec vlli Græcorum vllo sum beneficio obstrictus. *vel, deuinctus.*

136 ἐν τῷ προαστείῳ ἐστί. μετὰ δὲ, ὡς οἱ ἐπεποίητο, ἐκκλησίην συναγείρας πάντων τῶν ἀστῶν, ἔλεξε „τάδε, Ἐμοὶ (ὡς ἴστε καὶ ὑμεῖς) σκῆπτρον καὶ δύνα„μις πᾶσα ἡ Πολυκράτεος ἐπιτέτραπται, καί μοι „παρέχει νῦν ὑμέων ἄρχειν· ἐγὼ δὲ τὰ τῷ πέ„λας ἐπιπλήσσω, αὐτὸς κατὰ δύναμιν οὐ ποιήσω. „οὔτε γάρ μοι Πολυκράτης ἤρεσκε δεσπόζων ἀν„δρῶν ὁμοίων ἑωυτῷ, οὔτε ἄλλος ὅστις τοιαῦτα ποι„έει. Πολυκράτης μέν νυν ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἑ„ωυτοῦ· ἐγὼ δὲ ἐς μέσον τὴν ἀρχὴν τιθεὶς, ἰσονο„μίην ὑμῖν προαγορεύω. τοσάδε μέντοι δικαιῶ γέ„ρεα ἐμεωυτῷ γενέσθαι. ἐκ μέν γε τῶν Πολυ„κράτεος χρημάτων, ἐξαίρετα ἓξ τάλαντά μοι γενέ„σθαι· ἱερωσύνην δὲ πρὸς τούτοισι αἱρεῦμαι αὐτῷ „τ' ἐμοὶ καὶ τοῖσι ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινομένοισι, τοῦ Δι„ὸς τοῦ ἐλευθερίου· τῷ αὐτός τε ἱρὸν ἱδρυσάμην, καὶ τὴν ἐλευθερίην ὑμῖν περιτίθημι. ὁ μὲν δὴ ταῦτα τοῖσι Σαμίοισι ἐπαγγέλετο· τῶν δέ τις „ἐξαναστὰς εἶπε, Ἀλλ' οὐδ' ἄξιος εἶ σύ γε ἡμέων „ἄρχειν, γεγονώς τε κακὸς, καὶ ἐὼν ὄλεθρος· ἀλλὰ 20 „μᾶλλον ὅκως λόγον δώσεις τῶν μετεχείρισας χρη„μάτων. ταῦτα εἶπε, ἐὼν ἐν τοῖσι ἀστοῖσι δόκιμος, τῷ οὔνομα ἦν Τελέσαρχος. Μαιάνδριος δὲ νόῳ λαβὼν ὡς εἰ μετήσει τὴν ἀρχὴν, ἄλλος τις ἀντ' αὐτοῦ τύραννος καταστήσεται, οὐ δή τι ἐν νόῳ εἶχε μετιέναι αὐτήν· ἀλλ' ὡς ἀνεχώρησε ἐς τὴν ἀκρόπολιν, μεταπεμπόμενος ἕνα ἕκαστον ὡς δὴ λόγον τῶν χρημάτων δώσων, συνέλαβέ σφεας, καὶ κατέδησε. οἱ μὲν δὴ ἐδεδέατο. Μαιάνδριον δὲ μετὰ ταῦτα κατέλαβε νοῦσος· ἐλπίζων δέ μιν ἀ- 30 ποθανέεσθαι ὁ ἀδελφεὸς, τῷ οὔνομα ἦν Λυκάρητος, ἵνα εὐπετέστερον κατάσχῃ τὰ ἐν τῇ Σάμῳ πρήγματα, κατακτείνει τοὺς δεσμώτας πάντας. οὐ γὰρ δὴ, ὡς ἐοίκασι, ἐβουλέατο εἶναι ἐλεύθεροι.

(Margin: al. Λυκάρητος)

Ἐπειδὴ ὦν ἀπίκοντο ἐς τὴν Σάμον οἱ Πέρσαι, κατάγοντες Συλοσῶντα, οὔτε τί σφι χεῖρας ἀνταείρεται, ὑπόσπονδοί τε ἔφασαν εἶναι ἕτοιμοι οἱ τοῦ Μαιανδρίου στασιῶται, καὶ αὐτὸς Μαιάνδριος, ἐκχωρῆσαι ἐκ τῆς νήσου. καταινέσαντος δὲ ἐπὶ τούτοισι Ὀτάνεω, καὶ σπεισαμένου, τῶν Περσέων οἱ πλεί- 40 στου ἄξιοι θρόνους θέμενοι, κατεναντίον τῆς ἀκροπόλιος ἐκατέατο. Μαιανδρίῳ δὲ τῷ τυράννῳ ἦν ἀδελφεὸς ὑπομαργότερος, τῷ οὔνομα ἦν Χαρίλεως. οὗτος ὅτι δὴ ἐξαμαρτὼν, ἐν γοργύρῃ

(Margin: al. τῇσι οἱ; al. στασιῶται.)

in suburbanis extat. Deinde vbi hoc perfecit, aduocata omnium ciuium concione, ita verba fecit, Mihi sceptrum atque omnis potentia Polycratis (vt vos etiam nostis) demandata fuit: in meo quoque arbitrio situm est vobis dominari: sed quod [1] in vicino reprehendo, id ipse quoad potero non faciam. Nam neque Polycrates placebat mihi, in viros sibiipsi pares dominatum habens, neque alius quispiam talia fa- 10 ciens. Et Polycrates quidem fatum suum expleuit: ego autem, deposito in medium dominatu, iuris æquabilitatem suadeo: postulans iure optimo mihi ipsi hoc honoris tantummodo vt è pecunia Polycratis sex demum talenta peculiariter mihi cedant. & præterea Iouis liberatoris (cui ego templum extruxi) sacerdotium tam meis in perpetuum liberis, quam mihi qui libertatem vobis restitui. Hæc Mæandrius à Samiis postulabat. Tunc eorum quidam surgens, 20 Tu vero, inquit, indignus es qui nobis imperes, tu qui malus extitisti ac funestus, sed dignus potius qui pecuniarum quas interuertisti, rationem reddas. Hæc Telesarchus (ita enim vocabatur) dixit, quod inter ciues [2] erat expertæ virtutis. Quæ Mæandrius in animum accipiens, reputansque fore vt si dominatum ipse deponeret, alius quispiam in eius locum tyrannus constitueretur, non deponendum sibi dominatū statuit: sed in arcem regressus, accitum vnumquenq; eorum, tanquam ratione 30 pecuniarū redditurus, comprehendit, alligauitque. Post hæc, dum hi in vinculis sunt, Mæandrius morbo corripitur: quem decessurum credens frater suus, nomine Lycaretus, quo facilius Sami rerum potiretur, omnes vinctos interemit. neque enim videbantur velle liberi esse. Igitur vbi Samum tenuere Persæ, Sylosontem reducentes, nemo [3] aduersus eos manū leuauit. [4] Atque ii qui contrariæ Mæandrio factionis erant, deditionem se facere velle dixerunt: quin 40 & ipse Mæandrius ex insula discedere. Approbante hæc Otane, atque inito fœdere, eminentissimi quiq; Persarum positis sellis e regione arcis sedebant. Erat autem Męandrio germanus vecordiusculus, nomine Charileus, [5] qui quod delinquere solebat, in subterraneo

(Margin: CXLIII; CXLIV; CXLV)

1 In alio sepr. 2 Erat spectatus. 3 *Id est, illis se opposuit.* 4 Quinetiam & Mæandrii milites & ipse Mæandrius, se paratos esse data sibi fide insula excedere dixerunt. Quum autem hanc condicionem admisisset Otanes, fidemque dedisset, spectatissimi quique Persarum &c. *Lego autem* στασιῶται *ex vet. cod. pro* σπανιῶται. 5 Qui ob nescio quod delictum in subterraneo——

loco e-

loco erat alligatus. Hic quum audisset quæ agebatur, & per specum suspiciens vidisset Persas quiete sedentes, vociferando dicebat velle se in colloquium venire Mæandrii. Eū audiens Mæandrius, iussit solutū ad se adduci. vbi adductus est, confestim conuiciando maledicendoque illi suadebat vt impetum daret in Persas: hæc inquiens, Me tu, ô deterrime virorum, qui sum tuus frater, quique nihil vinculis dignum peccaui, in subterraneo carcere alligandū putasti: Persas autem, quos cernis te adorientes, atque extorrem facientes, vlcisci non audes, tam faciles tibi ad capiendum? Quos si tu reformidas, præbe mihi auxiliares tuos, vt istos ob suum huc aduentum vlciscar: paratus etiam teipsum ex

CXLVI insula eiicere. Hęc Charileus. Quem sermonem Mæandrius admisit, quantum ego sentio, non quia eo insipientiæ venisset vt putaret suas vires regiis superiores esse: sed quia inuidens Sylosonti siciuitatem & integram & sine labore esset accepturus, maluerit res Samias debilitari Persis irritatis, atque ita tradi: probe intelligens, Persas prius iniuria lacessitos, sæuituros esse in Samios, & sibi tutum ex insula excessum esse quandocunque vellet. foderat enim sibi occultum cuniculum, ex arce ferentem ad mare. itaque ipse quidem Mæandrius e Samo profectus est. Charileus autem, armatis cunctis auxiliariis, patefactisque portis egreditur in Persas nihil tale expectantes, sed[1] omnia pacata existimantes.[2] In hos Persas qui sellas attulerant, & plurimi momenti erant, dato impetu auxiliarii grassabantur. Dū hæc isti agunt, ceteræ Persarum copiæ auxilio veniunt: a quibus repulsi auxiliarii,

CXLVII rursus in arcem se recipiunt. Otanes imperator, cernens tantā cladem accepisse Persas, etsi memor erat præceptorū Darii, dum ipsum mittebat, ne quem Samiorū aut occideret aut caperet, sed insulam immunem malorum Sylosonti traderet: tamen horum præceptorum oblitus est, iussitque milites vt quemque Samium adipiscerentur, occidere, virum pariter & puerum. Tunc pars copiarum arcem obsidebat, pars obuium quemq; sine discrimine trucida-

CXLVIII bat, tam in delubris quam extra delubra. Mæādrius e Samo profugiēs, Lacedæmonē nauigauit. eo vbi peruenit,

γύρη ἐδέδετο· καὶ δὴ τότε ἐπακούσας τε τὰ ποιεύμενα, καὶ διακύψας διὰ τῆς γοργύρης, ὡς εἶδε τοὺς Πέρσας εἰρηναίως κατημένους, ἐβόα τε καὶ ἔφη λέγων, Μαιανδρίῳ θέλειν ἐλθεῖν ἐς λόγους. ἐπακούσας δὲ ὁ Μαιάνδριος, λύσαντας αὐτὸν ἐκέλευε ἄγειν παρ' ἑωυτόν· ὡς δὲ ἄχθη τάχιστα, λοιδορέων τε καὶ κακίζων μιν, ἀνέπειθε ἐπιθέσθαι τοῖσι Πέρσῃσι, λέγων τοιάδε, "Ἐμὲ μὲν, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν, ἐόντα σεωυτοῦ ἀδελφεὸν, "καὶ ἀδικήσαντα οὐδὲν ἄξιον δεσμοῦ, δήσας γοργύρης ἠ-

10 "ξίωσας· ὁρέων δὲ τοὺς Πέρσας ἐκβάλλοντάς τέ σε καὶ "ἄνοικον ποιέοντας, οὐ τολμᾷς τίσασθαι, οὕτω δή τι ἐόντας "εὐπετέας χειρωθῆναι; ἀλλ' εἴ τι σὺ σφέας καταρ- "ρώδηκας, ἐμοὶ δὸς τοὺς ἐπικούρους, καί σφεας ἐγὼ τι- "μωρήσομαι τῆς ἐνθάδε ἀπίξιος· αὐτὸν δέ σε ἐκπέμ- "ψαι ἐκ τῆς νήσου ἕτοιμός εἰμι." Ταῦτα δὲ ἔλεξε ὁ Χαρίλεως. Μαιάνδριος δὲ ὑπέλαβε τὸν λόγον, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο ἀφροσύνης ἀπικόμενος ὡς δόξαι τὴν ἑωυτοῦ δύναμιν περιέσεσθαι τῆς βασιλέος, ἀλλὰ φθονήσας μᾶλλον Συλοσῶντι, εἰ ἀπονητὶ ἔμελλε ἀ-

20 πολάμψεσθαι ἀκέραιον τὴν πόλιν. ἐρεθίσας ὦν τοὺς Πέρσας, ἤθελε ὡς ἀσθενέστατα ποιῆσαι τὰ Σάμια πρήγματα, καὶ οὕτω παραδιδόναι· εὖ ἐξεπιστάμενος ὡς παθόντες οἱ Πέρσαι κακῶς, προσεμπικρανέεσθαι ἔμελλον τοῖσι Σαμίοισι· εἰδώς τε ἑωυτῷ ἀσφαλέα ἔκδυσιν ἐοῦσαν ἐκ τῆς νήσου, τότε ἐπεὰν αὐτὸς βούληται. ἐπεποίητο γάρ οἱ κρυπτὴ διῶρυξ ἐκ τῆς ἀκροπόλιος φέρουσα ἐπὶ θάλασσαν. αὐτὸς μὲν δὴ ὁ Μαιάνδριος ἐκπλέει ἐκ τῆς Σάμου. τοὺς δὲ ἐπικούρους πάντας ὁπλίσας ὁ Χαρίλεως καὶ ἀναπετάσας τὰς πύλας, ἐξ-

30 ῆκε ἐπὶ τοὺς Πέρσας, οὔτε προσδεκομένους τοιοῦτο οὐδὲν, δοκέοντάς τε δὴ πάντα συμβεβάναι. ἐμπεσόντες δὲ οἱ ἐπίκουροι, τῶν Περσέων τοὺς διφροφορευμένους τε καὶ λόγου πλείστου ἐόντας ἔκτεινον. καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα ἐποίευν, ἡ δὲ ἄλλη στρατιὴ ἡ Περσικὴ ἐπεβοήθεε. πιεζόμενοι δὲ οἱ ἐπίκουροι ὀπίσω κατειλήθησαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν. Ὀτάνης δὲ ὁ στρατηγὸς, ἰδὼν πάθος μέγα Πέρσας πεπονθότας, ἐντολάς τε τὰς Δαρεῖος οἱ ἀποστέλλων ἐνετέλλετο, μήτε κτείνειν μηδένα Σαμίων, μήτε ἀνδραποδίζεσθαι, ἀπαθέα τε κακῶν ἀποδοῦναι

40 τὴν νῆσον Συλοσῶντι, τουτέων μὲν τῶν ἐντολέων μεμνημένος, ἐπελανθάνετο· ὁ δὲ παρήγγειλε τῇ στρατιῇ πάντα τὸν ἂν λάβωσι, καὶ ἄνδρα καὶ παῖδα, ὁμοίως κτείνειν. ἐνθαῦτα τῆς στρατιῆς οἱ μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἐπολιόρκεον, οἱ δὲ ἔκτεινον πάντα τὸν ἐμποδὼν γινόμενον, ὁμοίως ἔν τε ἱρῷ καὶ ἔξω ἱροῦ. Μαιάνδριος δὲ ἀποδρὰς ἐκ τῆς Σάμου, ἐκπλέει ἐς Λακεδαίμονα. ἀπικόμενος δὲ ἐς αὐτὴν,

137

——— fossa vinctus detinebatur. *Sic paulo post*, Et ex illa subterranea fossa suspiciens &c. *Nec tamen* γοργύρη *est simpliciter subterranea fossa, sed cænosa etiam, siue limosa.* 1 De omnibus conuenisse exist. 2 Irruentesque auxiliarii Persas eos qui sellis insidebant, & maximæ autoritatis erant, interfecerunt.

καὶ ἀνειρετεισάμενος τὰ ἔχων ἐξεχώρησε, ἐποίεε τοιάδε· ὅκως ποτήρια ἀργύρεά τε καὶ χρύσεα προθεῖτο, οἱ μὲν θεράποντες αὐτοῦ ἐξέσμων αὐτά. ὁ δὲ ἂν τὸν χρόνον τοῦτον τῷ Κλεομένεϊ τῷ Ἀναξανδρίδεω ἐν λόγοισι ἐὼν, βασιλεύοντι Σπάρτης, προηγέ μιν ἐς τὰ οἰκήια. ὅκως δὲ ἴδοιτο Κλεομένης τὰ ποτήρια, ἀπεθώμαζέ τε καὶ ἐξεπλήσσετο· ὁ δὲ ἂν ἐκέλευε αὐτὸν ἀποφέρεσθαι αὐτῶν ὅσα βούλοιτο. τοῦτο καὶ δὶς καὶ τρὶς εἴπαντος Μαιανδρίου, ὁ Κλεομένης δικαιότατος ἀνδρῶν γίνεται· ὃς λαβεῖν μὲν διδόμενα οὐκ ἐδικαίου· μαθὼν δὲ ὡς ἄλλοισι διδοὺς τῶν ἀστῶν εὑρήσεται τιμωρίην, βὰς ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ἄμεινον εἶναι ἔφη τῇ Σπάρτῃ τὸν ξεῖνον τὸν Σάμιον ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἵνα μὴ ἀναπείσῃ ἢ αὐτὸν, ἢ ἄλλον τινὰ Σπαρτιητέων, κακὸν γενέσθαι. οἱ δὲ ὑπακούσαντες ἐξεκήρυξαν Μαιάνδριον. Τὴν δὲ Σάμον σαγηνεύσαντες οἱ Πέρσαι, παρέδοσαν Συλοσῶντι, ἔρημον ἐοῦσαν ἀνδρῶν· ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ καὶ συγκατοίκισε αὐτὴν ὁ στρατηγὸς Ὀτάνης, ἔκ τε ὄψιος ὀνείρου, καὶ νούσου ἥ μιν κατέλαβε νοσῆσαι τὰ αἰδοῖα. Ἐπὶ δὲ Σάμον στρατεύματος ναυτικοῦ οἰχομένου, Βαβυλώνιοι ἀπέστησαν, κάρτα εὖ παρεσκευασμένοι. ἐν ὅσῳ γὰρ ὅ, τε μάγος ἦρχε καὶ οἱ ἑπτὰ ἐπανέστησαν, ἐν τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ταραχῇ ἐς τὴν πολιορκίην παρεσκευάσαντο. καί κως ταῦτα ποιεῦντες ἐλάνθανον. ἐπεί τε δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἀπέστησαν, ἐποίησαν τοιόνδε· τὰς μητέρας ἐξελόντες, γυναῖκα ἕκαστος μίαν προσεξαιρέετο, τὴν ἂν ἐβούλετο ἐκ τῶν ἑωυτοῦ οἰκίων· τὰς δὲ λοιπὰς ἁπάσας συναγαγόντες, ἀπέπνιξαν. τὴν δὲ μίαν ἕκαστος σιτοποιὸν ἐξαιρέετο. ἀπέπνιξαν δὲ αὐτὰς, ἵνα μή σφεων τὸν σῖτον ἀναισιμώσωσι. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Δαρεῖος, καὶ συλλέξας ἅπασαν τὴν ἑωυτοῦ δύναμιν, ἐστρατεύετο ἐπ' αὐτούς. ἐπελάσας δὲ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα, ἐπολιόρκεε, φροντίζοντας οὐδὲν τῆς πολιορκίης. ἀναβαίνοντες γὰρ ἐπὶ τοὺς προμαχεῶνας τοῦ τείχεος οἱ Βαβυλώνιοι, κατωρχέοντο, καὶ κατέσκωπτον Δαρεῖον καὶ τὴν στρατιὴν αὐτοῦ· καί τις αὐτῶν εἶπε τοῦτο τὸ ἔπος, Τί κάτησθε ἐνθαῦτα ὦ Πέρσαι, ἀλλ' οὐκ ἀπαλλάσσεσθε; τότε γὰρ αἱρήσετε ἡμέας ἐπεὰν ἡμίονοι τέκωσι.

γρ. παρεσκευάζοντο. γρ. παρεσκευάδατο.

τοῦτο

habens quæ in discessu exportauerat, [1] dat negocium famulis vt pocula argentea & aurea proponant. Dum illi ea promunt, interea ipse Cleomenē, Anaxandridæ filium, Spartæ regem, colloquendo deducit ad ædes suas. Cleomenes vbi pocula inspexit, præ admiratione attonitus erat. Mæandrius eum iubere, quæcunque liberet, illinc asportaret: [2] idque quum etiam atque etiam Mæandrius diceret, tamen Cleomenes virorum iustissimus extitit, qui ea quæ sibi donabantur, recipienda non putauit. [3] Sed quum sensit eadem nonnullis ciuium Mæandrium elargiri, quomodo puniri deberet excogitauit. aditis enim ephoris, *hoc est tribunis plebis*, dixit satius esse Spartæ hospitem Samiū è Peloponneso ablegari, necui Spartanorum aut ipsi aut alii cuipiā persuaderet fieri malum. Illi, Cleomeni obsequentes, Mæandrium ablegauerunt.

CXLIX

Persæ vbi diripuere Samum, Sylosonti tradiderunt viris desolatam. Interiecto tamen tempore Otanes imperator frequentem incolis effecit, [4] è visione per quietem morbo correptus, quo laborauit circa pudēda.

CL

¶ CETERVM, interim dum Samum nauticus proficiscitur exercitus, interea Babylonii rebellauerunt, rebus probe admodum comparatis. nam quandiu magus imperauit, & septem coniurati rem aggrediuntur, per hoc omne tempus & per occasionem rerum turbatarum, se ad ferendam obsidionē instruxerunt, & in his apparandis vsque latuerunt: verū vbi è professo desciuerunt, hæc sibi facienda statuerunt: [5] Matres expellunt: mulierum vnam, quam sibi quisq; voluit, è domesticis deligit, itemque vnam ad panem sibi faciendum: ceteras in vnum contractas strangulant. hoc idcirco facientes ne rem frumentariam ipsorū illæ absumerent.

CLI

His rebus cognitis Darius aduersus eos contractis omnibus copiis cōtendit: & postquam peruenit, vrbem obsidione cingit. Sed illi nihili pendere obsidionem. nam cōscensis propugnaculis, tripudiare probraque ingerere Dario atque exercitui. quorum quidam ita inquit, Quid istic desidetis Persæ? quin potius abscediitis, quippe qui tunc expugnaturi nos estis quū pepererint mulæ.

1 Ita egit: Quum argentea pariter & aurea pocula prompsisset, *vel protulisset*, ea famuli extergebant, interea autem ipse cum Cleomene Anaxand. filio Spartæ rege colloquens, eum ad ædes suas deducit. 2 Quum bis atq; adeo ter dixisset. 3 Sed quū intellexit eum hæc aliquibus aliis ciuium donaturum, & inde mulctatum iri, aditis ephoris dixit &c. 4 Ex insomnii visione & morbo quo illum circa pudenda laborare contigit. *id est, Quod factu in mentem illi venit quum somnium quoddam vidisset, & in morbum incidisset.* 5 Matribus suis exemptis. *vel, Quum matres secreuissent aut segregassent.*

Hoc

Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquã parere mulam. CLII Anno ac septem mensibus in obsidione cõsumptis, iam Darium, atque vniuersum exercitum, tædere quod Babylonios expugnare non posset: etsi aduersus illos omnia machinamenta atque omnes insidias expertus, cũ alias, tum illas quibus eosdẽ Cyrus expugnauerat. Omnia hæc frustra fuerunt, quia Babylonii vehementer excubiis incumbebant. CLIII Sed quum ne sic quidem capi possent, vicesimo quam circumuallati sunt mense, Zopyro, Megabyzi filio, vnius è septem qui magum sustulerunt, hoc contigit portentũ, vt quædam mularum eius quæ frumentũ subuectabãt, pareret. Quod vbi ei renunciatum fuit, non credens, fetũ ipse inspicere voluit. eo viso, vetuit seruos cuipiam rem aperire, reputans illius Babylonii verba, qui inter initia dixisset, postquam mulæ peperissent, fore vt muri expugnarentur. [1] Ex hac fama Zopyro visa est expugnabilis Babylon. diuino enim numine & illum loquutum & suam mulam esse enixam. CLIV Igitur vbi visum est fatale esse iam Babylonem capi, adiens Darium, sciscitatus est nunquid perquam magni faceret expugnare Babylonem. Audiens perquam magni ab illo fieri, aliud consultat, quomodo ipse foret vrbis expugnator, & suum hoc esset opus. [2] beneficia enim apud Persas permultum ad incrementa honorum consequenda valent. [3] Eoque nemini expromens se suffecturũ rei faciendæ, si seipsum quum mutilasset, ad hostes transfugeret, sese deformissima mutilatione affecit, prorsus quũ id minimi faceret. quippe nares sibi præcidit auriculasque, comamque deformiter circumtondit, [4] plagas imposuit: atque ita ad Darium perrexit. CLV Quem ille intuens, virum videlicet spectatissimum sic mutilatum, adeo grauiter tulit vt exiliens è solio exclamaret, interrogando quis eum & ob quod facinus mutilasset. Ad eum respondens Zopyrus, Nemo, inquit, rex præter te, cuius tanta potentia est, ita me potuisset afficere. neque alienus quispiam hoc mihi fecit, sed ipse ego: quod indigne animo fero Assyrios Persis illudere. Cui rex, O virorum miserrime, inquit, turpissimo facto pulcherrimum nomen imposuisti, inquiens, propter eos qui

τοῦτο εἶπε τῶν τις Βαβυλωνίων, οὐδαμᾶ ἐλπίζων ἡμίονον τεκεῖν. Ἑπτὰ δὲ μηνῶν καὶ ἐνιαυτοῦ διεληλυθότος ἤδη, ὁ Δαρεῖός τε ἤσχαλλε, καὶ ἡ στρατιὴ πᾶσα, οὐ δυνατὴ ἐοῦσα ἑλεῖν τοὺς Βαβυλωνίους· καίτοι πάντα σοφίσματα καὶ πάσας μηχανὰς ἐπεποιήκεε ἐς αὐτοὺς Δαρεῖος. ἀλλ' οὐδ' ὣς ἐδύνατο ἑλεῖν σφέας. ἄλλοισί τε σοφίσμασι πειρησάμενοι, καὶ δὴ καὶ τῷ Κῦρος εἷλέ σφεας, καὶ τούτῳ ἐπειρήθη. ἀλλὰ γὰρ δεινῶς ἦσαν ἐν φυλακῇσι οἱ 10 Βαβυλώνιοι, οὐδέ σφεας οἷός τε ἦν ἑλεῖν. Ἐνθαῦτα εἰκοστῷ μηνὶ Ζωπύρῳ τῷ Μεγαβύζου, τούτου ὃς τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν ἐγένετο τῶν τὸν μάγον κατελόντων, τούτῳ τῷ Μεγαβύζου παιδὶ Ζωπύρῳ ἐγένετο τέρας τόδε· τῶν οἱ σιτοφόρων ἡμιόνων ἡ μία ἔτεκε. ὡς δέ οἱ ἐξηγγέλθη, καὶ ὑπὸ ἀπιστίης αὐτὸς ὁ Ζώπυρος εἶδε τὸ βρέφος, ἀπείπας τοῖσι ἰδοῦσι μηδενὶ φράζειν τὸ γεγονός, ἐβουλεύετο. καί οἱ πρὸς τὰ τοῦ Βαβυλωνίου ῥήματα, ὃς κατ' ἀρχὰς ἔφησε, ἐπεάν περ ἡμίονοι τέκωσι, τότε τὸ τεῖχος ἁλώσεσθαι, 20 πρὸς ταύτην τὴν φήμην Ζωπύρῳ ἐδόκεε ἁλώσιμος εἶναι ἡ Βαβυλών. σὺν γὰρ θεῷ ἐκεῖνόν τε εἰπεῖν, καὶ ἑωυτοῦ τεκεῖν τὴν ἡμίονον. Ὡς δέ οἱ ἐδόκεε μόρσιμον εἶναι ἤδη τῇ Βαβυλῶνι ἁλίσκεσθαι, προσελθὼν Δαρείου ἀπεπυνθάνετο εἰ περὶ πολλοῦ κάρτα ποιέεται τὴν Βαβυλῶνα ἑλεῖν. πυθόμενος δὲ ὡς πολλοῦ τιμῷτο, ἄλλο ἐβουλεύετο, ὅκως αὐτός τε ἔσται ὁ ἑλὼν αὐτήν, καὶ ἑωυτοῦ τὸ ἔργον ἔσται. κάρτα γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι αἱ ἀγαθοεργίαι ἐς τὸ πρόσω μεγάθεος τιμῶνται. ἄλ-30 λῳ μέν νυν οὐκ ἐφράζετο ἔργῳ δυνατὸς εἶναί μιν ὑποχείριον ποιῆσαι, εἰ δ' ἑωυτὸν λωβησάμενος αὐτομολήσειε ἐς αὐτούς. ἐνθαῦτα ἐν ἐλαφρῷ ποιησάμενος, ἑωυτὸν λωβᾶται λώβην ἀνήκεστον. ἀποταμὼν γὰρ ἑωυτοῦ τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα, καὶ τὴν κόμην κακῶς περικείρας, καὶ μαστιγώσας, ἦλθε παρὰ Δαρεῖον. Δαρεῖος δὲ κάρτα βαρέως ἤνεγκε, ἰδὼν ἄνδρα δοκιμώτατον λελωβημένον· ἔκ τε τοῦ θρόνου ἀναπηδήσας, ἀνέβωσέ τε καὶ εἴρετό μιν ὅστις εἴη ὁ λωβησάμενος, καὶ ὅ, τι ποιήσαντα. ὁ δὲ εἶ-40 πε, Οὐκ ἔστι οὗτος ὡνήρ, ὅτι μὴ σύ, τῷ ἐστι δύναμις τοσαύτη ἐμὲ δὴ ὧδε διαθεῖναι. οὔ τί τις ἀλλοτρίων ὦ βασιλεῦ τάδε ἔργασται, ἀλλ' αὐτὸς ἐγὼ ἐμεωυτόν, δεινόν τι ποιεύμενος Ἀσυρίους Πέρσῃσι καταγελᾶν. ὁ δ' ἀμείβετο, Ὦ σχετλιώτατε ἀνδρῶν, ἔργῳ τῷ αἰσχίστῳ οὔνομα τὸ κάλλιστον ἔθευ, φὰς διὰ τοὺς

138

1 Ex hoc omine. 2 Fortia enim facta. *vel, Res enim fortiter gesta.* 3 Alio enim nullo facto illam se subiugaturum cogitabat quam si a seipso mutilatus ad illos transfugeret. Tum igitur *id* parui pendens, seipsum atrocissima mutilatione afficit: *vel, seipsum modo atrocissimo mutilat.* 4 Et se flagris cecidit.

πολιορκεομένοις σεωυτὸν ἀνηκέστως διαθεῖναι. τί δὴ ὦ μάταιε, λελωβημένου σεῦ, θᾶσσον οἱ πολέμιοι παραστήσονται; κῶς οὐκ ἐξέπλωσας τῶν φρενῶν, σεωυτὸν διαφθείρας; ὁ δὲ εἶπε, Εἴ τοι ὑπερετίθεα τὰ ἔμελλον ποιήσειν, οὐκ ἄν με περιεῖδες· νῦν δ' ἐπ' ἐμεωυτοῦ βαλλόμενος, ἔπρηξα. ἤδη ὦν ἢν μὴ τῶν σῶν δεήσῃ, αἱρέομεν Βαβυλῶνα· ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἔχω, αὐτομολήσω ἐς τὸ τεῖχος, καὶ φήσω πρὸς αὐτοὺς ὡς ὑπὸ σεῦ τάδε ἔπαθον, καὶ δοκέω, πείσας σφέας ταῦτα ἔχειν οὕτω, τεύξεσθαι στρατιῆς. σὺ δὲ, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ἐγὼ ἐσέλθω ἐς τὸ τεῖχος, ἀπὸ ταύτης ἐς δεκάτην ἡμέρην τῆς σεωυτοῦ στρατιῆς, τῆς οὐδεμία ἔσται ὤρη ἀπολλυμένης, ταύτης χιλίους τάξον κατὰ τὰς Σεμιράμιος καλεομένας πύλας· μετὰ δὲ, αὖτις ἀπὸ τῆς δεκάτης ἐς ἑβδόμην, ἄλλους μοι τάξον δισχιλίους κατὰ τὰς Νινίων καλεομένας πύλας. ἀπὸ δὲ τῆς ἑβδόμης [1] διαλιπὼν εἴκοσι ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἄλλους κάτισον, ἀγαγὼν κατὰ τὰς [3] Χαλδαίων καλεομένας πύλας, τετρακισχιλίους. ἐχόντων δὲ μήτε οἱ πρότεροι μηδὲν τῶν ἀμυνεύντων, μήτε οὗτοι, πλὴν ἐγχειριδίων. τοῦτο δὲ ἐᾶν ἔχειν. μετὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν ἡμέρην, ἰθέως τὴν μὲν ἄλλην στρατιὴν κελεύειν πέριξ προσβάλλειν πρὸς τὸ τεῖχος· Πέρσας δέ μοι τάξον κατά τε τὰς Βηλίδας καλεομένας πύλας καὶ Κισσίας. ὡς γὰρ ἐγὼ δοκέω, ἐμέο μεγάλα ἔργα ἀποδεξαμένου, τά τε ἄλλα ἐπιτρέψονται ἐμοὶ Βαβυλώνιοι, καὶ δὴ καὶ τῶν πυλέων τὰς βαλανάγρας· τὸ δὲ ἐνθεῦτεν, ἐμοί τε καὶ Πέρσῃσι μελήσει τὰ δεῖ ποιέειν. Ταῦτα ἐντειλάμενος ἤιε ἐπὶ τὰς πύλας, ἐπιστρεφόμενος ὡς δὴ ἀληθέως αὐτόμολος· ὁρέοντες δὲ ἀπὸ τῶν πύργων οἱ κατὰ τοῦτο τεταγμένοι, κατέτρεχον κάτω· καὶ ὀλίγον τι παρακλίναντες τὴν ἑτέρην πύλην, ἠρώτεον τίς τε εἴη, καὶ ὅτευ δεόμενος ἥκοι. ὁ δέ σφι ἠγόρευε ὡς εἴη τε Ζώπυρος, καὶ αὐτομολέοι ἐς ἐκείνους. ἦγον δή μιν οἱ πυλουροί, ταῦτα ὡς ἤκουσαν, [4] ἐπὶ τὰ κοινὰ τῶν Βαβυλωνίων. καταστὰς δὲ ἐπ' αὐτὰ, κατοικτίζετο, φὰς ὑπὸ Δαρείου πεπονθέναι τὰ πεπόνθεε ὑπ' ἑωυτοῦ· παθεῖν δὲ ταῦτα διότι συμβουλεῦσαι οἱ ἀπανιστάναι τὴν στρατιὴν, ἐπεί τε οὐδεὶς πόρος ἐφαίνετο τῆς ἁλώσιος. Νῦν τε (ἔφη λέγων) ἐγὼ ὑμῖν ὦ Βαβυλώνιοι ἥκω μέγιστον ἀγαθὸν, Δαρείῳ δὲ καὶ στρατιῇ καὶ Πέρσῃσι μέγιστον κακόν. οὐ γὰρ δὴ, ἐμέ γε ὧδε λωβησάμενος, καταπροΐξεται· ἐπίσταμαι δ' αὐτοῦ πάντας

obsidentur, temetipsum indigne lacerasse. Nunquid, ô demens, te mutilato hostes citius deditionem facient? quid in teipsum laniando sensus amisisti? Ad eum Zopyrus, Si, inquit, tecum communicassem quæ eram facturus, tu me non permisisses: nunc memet ego adhibens in consilium, id feci. Itaque iam Babylonem capiemus, [1] nisi tu tuis parces. ego enim ita vti sum ad muros vt transfuga fugiam: dicamque ad illos me hæc abs te esse passum: &, [2] vt opinor, ex hoc corporis habitu fidem eis faciens, consequar exercitus præfecturã. At tu decimo die quàm muros fuero ingressus, mille milites ex eo genere cuius amissione nihil admodum damni fiat, colloca ad portam quæ vocatur Semiramidis: rursus interiectis septem diebus, colloca mihi duo millia ad portas quæ dicuntur Niniorum: atque tertiò viginti diebus interiectis, e regione portarum quę dicuntur [3] Chaldæorum, alios statue, numero quatuor millia: dum neque priores neque posteriores habeant quo se defendant, præter gladios: hoc tantum sinas eos habere. Post diem vicesimũ reliquas copias iube recta muros vndiq; subire. Verum ad portas quæ Belides ac Cissiæ vocantur [4] Persas mihi statuito. etenim (vt ego arbitror) Babylonii mihi, qui magna opera ediderim, committent cum alia, tum vero portarum claues. illinc mihi atque Persis curæ erit operam nauare. Hæc vbi mandauit, ad muros perrexit, subinde respectans tanquam vere perfuga. Eo conspecto qui in turribus ad id dispositi erant, deorsum decurrerunt, & alteram portam aliquantulum reclinantes, sciscitabantur quisnam esset, & cuius rei indigens veniret. Quumque hic dixisset se Zopyrum esse, & se ad illos transfugere, eum [5] ad Babyloniorum magistratus deduxerũt. Ante quos vbi stetit Zopyrus, condicioné suam miserabatur, referens à Dario se passum quæ à semetipso passus erat: idque ob eam caussam quod suasisset illi discedere cum exercitu, quoniam nulla via ostenderetur vrbis expugnandæ. At nunc, inquit, ad vos venio Babylonii, futurus vobis maximo bono, Dario autem & copiis eius maximo malo. Neque enim quod ita me mutilauit feret impune, quum habeam exploratos

τῶν διαλιπὼν

τῶν Χαλδαίων

CLVI

139

1 Nisi per tuos steteris. 2 Vt opinor, fide eis facta hęc ita se habere, militum copias impetrabo. 3 *Rectè legit Χαλδαίων, et sic in vet. cod. non Χαλκιδέων.* 4 Ad publicas ædes Bab. eum deduxerunt. *à la maison de la ville.* Quo quum venisset, condicionem suam misere deplorabat, refert. &c.

omnes

omnes consiliorum eius exitus. Hæc Zopyrus commemorabat.

CLVII

Quũ Babylonii virum vtiq; apud Persas spectatissimum cernentes, naribus atque auribus priuatum, vibicibus ac sanguine cõspersum, sperãtes omnino vera loqui, & ad ipsos venire ilio sociũ, inducti sunt [2] ad permittenda ei quæcunque postulasset. Iste postulauit copias militum: quas vt accepit, perfecit [3] ea quæ cum Dario composuerat. Siquidem decimo die eductis Babyloniorum copiis, mille Darianos quos collocari primos mandarat, circumuentos trucidauit. Eum Babylonii animaduertentes consentanea verbis facta præstare, maiorem in modum lætabantur, parati omni in re homini parere. Iste rursus interiectis diebus de quibus erat conuentum, cum delectis Babyloniorum egressus, duo millia Darianorum militum interfecit. Babylonii cernentes hoc alterum opus, nihil aliud quam Zopyrũ in ore habere, cum laudibus tollere. Hic rursus constitutis diebus supersedens ad prædictum locum copias educit, circumuentaque quatuor millia occidit: quo tertio opere edito, Zopyrus omnia apud Babylonios erat, adeo vt & dux exercitus & murorum custos declararetur.

CLVIII

Vbi vero è composito Darius copias vndique muris admouit, ibi Zopyrus omnem dolũ patefecit. nam quum Babylonii conscensis muris copias Darii adorientes arcerent, ipse apertis Cissiis ac Belidibus portis, Persas in vrbem introduxit. Quod factum qui Babyloniorum videbant, hi in [4] puluinar Iouis Beli cõfugerunt: qui non videbant, hi in suo quisque loco permanserunt, donec & ipsi se proditos intellexerunt. Ita Babylon iterum capta est.

CLIX

qua potitus Darius muros eius circumcidit, & portas omnes amolitus est: quorum neutrũ Cyrus fecerat prius eidem a se captæ. Babyloniorum quoque procerum tria millia patibulis affixit, data ceteris venia vrbem incolendi. Atque vt iidem vxores haberent vnde succresceret soboles, prouidit. nam feminas Babylonii (vt superius demonstratum est) rei frumentariæ consulentes, strangulauerant. Itaque Darius vicinis vndique populis negocium dedit vt feminas Babylone repræsentarent, pro iniuncto quisque numero. In summa igitur quinquaginta millia feminarum conuenerunt.

πάσας τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων. τοιαῦτα ἔλεγε. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ὁρέωντες ἄνδρα τὸν ἐν Πέρσῃσι δοκιμώτατον ῥινός τε καὶ ὤτων ἐστερημένον, μάστιξί τε καὶ αἵματι ἀναπεφυρμένον, πάγχυ ἐλπίσαντες λέγειν μιν ἀληθέα, καί σφι ἥκειν σύμμαχον, ἐπιτράπεσθαι ἕτοιμοι ἦσαν τῶν ἐδέετο σφέων· ἐδέετο δὲ στρατιῆς. ὁ δὲ, ἐπεί τε αὐτέων τοῦτο παρέλαβε, ἐποίεε τά περ τῷ Δαρείῳ συνεθήκατο. ἐξαγαγὼν γὰρ τῇ δεκάτῃ ἡμέρῃ τὴν στρατιὴν τῶν Βαβυλωνίων, καὶ κυκλωσάμενος τοὺς χιλίους, τοὺς πρώτους ἐνετείλατο Δαρείῳ τάξαι, τούτους κατεφόνευσε. μαθόντες δέ μιν οἱ Βαβυλώνιοι τοῖσι ἔπεσι τὰ ἔργα παρεχόμενον ὅμοια, πάγχυ περιχαρέες ἐόντες, πᾶν δὴ ἕτοιμοι ἦσαν ὑπηρετέειν. ὁ δὲ, διαλιπὼν ἡμέρας τὰς συγκειμένας, αὖτις ἐπιλεξάμενος τῶν Βαβυλωνίων, ἐξήγαγε καὶ κατεφόνευσε τῶν Δαρείου στρατιωτέων τοὺς δισχιλίους. ἰδόντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἔργον οἱ Βαβυλώνιοι, πάντες Ζώπυρον εἶχον ἐν στόμασι αἰνέοντες. ὁ δὲ, αὖτις διαλιπὼν τὰς ἐγκειμένας ἡμέρας, ἐξήγαγε ἐς τὸ προειρημένον, καὶ κυκλωσάμενος κατεφόνευσε τοὺς τετρακισχιλίους. ὡς δὲ καὶ τοῦτο κατέργαστο, πάντα δὴ ἦν ἐν τοῖσι Βαβυλωνίοισι Ζώπυρος, καὶ στρατάρχης τε οὗτός σφι καὶ τειχοφύλαξ ἀπεδέδεκτο.

κατὰ συγκείμενα

Προσβολὴν δὲ Δαρείου κατὰ τὰ συγκείμενα ποιευμένου πέριξ τὸ τεῖχος, ἐνθαῦτα δὴ πάντα τὸν δόλον ὁ Ζώπυρος ἐξέφαινε. οἱ μὲν γὰρ δὴ Βαβυλώνιοι ἀναβάντες ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἠμύνοντο τὴν Δαρείου στρατιὴν προσβάλλουσαν· ὁ δὲ Ζώπυρος τάς τε Κισσίας καὶ Βηλίδας καλεομένας πύλας ἀναπετάσας, ἐσῆκε τοὺς Πέρσας ἐς τὸ τεῖχος. τῶν δὲ Βαβυλωνίων οἱ μὲν εἶδον τὸ ποιηθὲν, οὗτοι ἔφευγον ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Βήλου τὸ ἱερόν· οἱ δὲ οὐκ εἶδον, ἔμενον ἐν τῇ ἑωυτοῦ τάξι ἕκαστος, ἐς ὃ δὴ καὶ οὗτοι ἔμαθον προδεδομένοι. Βαβυλὼν μέν νυν οὕτω τὸ δεύτερον αἱρέθη. Δαρεῖος δὲ ἐπεί τε ἐκράτησε τῶν Βαβυλωνίων, τοῦτο μὲν, σφέων τὸ τεῖχος περιεῖλε, καὶ τὰς πύλας πάσας ἀπέσπασε. (τὸ γὰρ πρότερον ἑλὼν Κῦρος τὴν Βαβυλῶνα, ἐποίησε τούτων οὐδέτερον) τοῦτο δὲ, ὁ Δαρεῖος τῶν ἀνδρῶν τοὺς κορυφαίους μάλιστα ἐς τρισχιλίους ἀνεσκολόπισε, τοῖσι δὲ λοιποῖσι Βαβυλωνίοισι ἀπέδωκε τὴν πόλιν οἰκέειν. ὡς δ᾽ ἕξουσι γυναῖκας οἱ Βαβυλώνιοι, ἵνα σφι γενεὴ ὑπογίνηται, τάδε Δαρεῖος προϊδὼν ἐποίησε. (τὰς γὰρ ἑωυτῶν, ὡς καὶ κατ᾽ ἀρχὰς δεδήλωται, ἀπέπνιξαν οἱ Βαβυλώνιοι, τοῦ σίτου προορέωντες) ἐπέταξε τοῖσι περιοίκοισι ἔθνεσι γυναῖκας ἐς Βαβυλῶνα κατιστάναι, ὅσας δὴ ἑκάστοισι ἐπιτάσσων. ὥστε πέντε μυριάδων τὸ κεφαλαίωμα τῶν γυναικῶν συνῆλθε.

1 Auxiliatorem, 2 Ad ea illi committenda parati erant quæ ab ipsis postulasset. Ille mil. cop. postulauit: 3 Ea de quibus cum Dario conuenerat. 4 Templum

ἐκ τουτέων δὲ τῶν γυναικῶν οἱ νῦν Βαβυλώνιοι γεγόνασι. Ζωπύρου δὲ οὐδεὶς ἀγαθοεργίην Περσέων ὑπερεβάλετο παρὰ Δαρείῳ κριτῇ, οὔτε τῶν ὕστερον γενομένων, οὔτε τῶν πρότερον, ὅτι μὴ Κῦρος μοῦνος. τούτῳ γὰρ οὐδεὶς Περσέων ἠξίωσέ κω ἑωυτὸν συμβαλέειν. πολλάκις δὲ Δαρεῖον λέγεται γνώμην τήνδε ἀποδέξασθαι, ὡς βούλοιτο ἂν Ζώπυρον εἶναι ἀπαθέα τῆς ἀεικείης μᾶλλον, ἢ Βαβυλῶνάς οἱ εἴκοσι πρὸς τῇ ἐούσῃ προσγενέσθαι. ἐτίμησε δέ μιν μεγάλως. καὶ γὰρ δῶρά οἱ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐδίδου ταῦτα τὰ Πέρσῃσι ἐστὶ τιμιώτατα, καὶ τὴν Βαβυλῶνά οἱ ἔδωκε ἀτελέα νέμεσθαι μέχρι τῆς ἐκείνου ζόης· καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπέδωκε. Ζωπύρου δὲ τούτου γίνεται Μεγάβυζος, ὃς ἐν Αἰγύπτῳ ἀντία Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων ἐστρατήγησε· Μεγαβύζου δὲ τούτου γίνεται Ζώπυρος, ὃς ἐς Ἀθήνας ηὐτομόλησε ἐκ Περσέων.

ex quibus qui sunt Babylonii originem duxerunt. Zopyri autem præstantia CLX facta nemo Persarum, Darii iudicio, supergressus est, neque eorum qui prius neque eorum qui posterius extiterunt, præter vnum Cyrũ: cui comparari nullus vnquam Persarum dignum se existimauit. Ferturque Darius hoc dictum sæpenumero vsurpasse, præoptaturum se Zopyrum nihil esse cladis passum, quam viginti sibi Babylones vltra illam quam haberet acquiri. Egregie vero eũ remuneratus est, cum dando quotannis quæ apud Persas sunt honorificentissima, atque alia permulta, tum tradita Babylone immuni, quoad viueret, in peculiarem portionem. Huius Zopyri filius fuit Megabyzus, qui dux exercitus extitit in Ægypto aduersus Athenienses & socios: atque huius Megabyzi filius Zopyrus ille qui ad Athenienses transfugit à Persis.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER quartus, qui inscribitur

MELPOMENE.

i POST Babylonis expugnationem, Darius aduersus Scythas expeditionem fecit. Nam quum floreret viris Asia & magno pecuniæ prouentu, cupido incessit ei Scythas vlciscendi: quippe qui priores iniuriam intulissent, quum Mediã ingressi essent, & eos qui [1]occurrerant, prœlio vicissent. Etenim Scythæ (quemadmodum superius à me dictum est) duodetriginta annos superiori Asiæ imperitauerunt. siquidẽ persequentes gentem Cimmeriam, ingressi Asiam, abrogarunt imperio Medos, qui ante ipsorum aduentũ Asiam obtinuerant. Sed Scythas, quum octo & viginti annos peregre abfuissent, [2] in patriam reuertentes, excepit non minor quam Medicus fuerat, labor. Offenderunt enim non exiguũ exercitum sibi occurrentem. Vxores namque eorum, in diuturna virorũ absentia [3] ad seruos accesserant visu orbatos.

ii Orbant autẽ Scythæ seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes: Sufflatoria ossa fistulis simillima sumuntur, eaque genitalibus equarum imposita ore inflantur. hoc aliis facientibus, alii equas emulgent. Hoc ideo se facere aiunt, quod venæ equarũ sufflatæ implentur & mammæ descendunt. Posteaquam emulxere lac, in concaua vasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci lac agitant. cuius quod summum est delibatur, pretiosiusque habetur: vilius autem, quod subsidit. Huius rei gratia Scythæ quemcunque capiunt, visu orbant. non enim agricolatores sunt, sed [4] pastores.

iii Ex his igitur seruis & vxoribus Scytharum progenita est iuuentus: quæ suorũ natalium cõdicione cognita, obuiã perrexit iis qui reuertebantur à Medis. Et primũ

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ἉΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ἹΣΤΟΡΙΩ͂Ν ΤΕΤΑΡΤΗ, ἐπιγραφομένη

ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ.

ΜΕΤᾺ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις. ἀνθεύσης γὰρ τῆς Ἀσίης ἀνδράσι, καὶ χρημάτων μεγάλων συνιόντων, ἐπεθύμησε ὁ Δαρεῖος τίσασθαι Σκύθας, ὅτι ἐκεῖνοι πρότεροι ἐσβαλόντες ἐς τὴν Μηδικὴν, καὶ νικήσαντες μάχῃ τοὺς ἀντιουμένους, ὑπῆρξαν ἀδικίης. τῆς γὰρ ἄνω Ἀσίης ἦρξαν (ὡς καὶ 10 πρότερόν μοι εἴρηται) Σκύθαι ἔτεα δυῶν δέοντα τριήκοντα. Κιμμερίους γὰρ ἐπιδιώκοντες ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀσίην, καταπαύσαντες τῆς ἀρχῆς Μήδους. οὗτοι γὰρ, πρὶν ἢ Σκύθας ἀπικέσθαι, ἦρχον τῆς Ἀσίης. τοὺς δὲ Σκύθας ἀποδημήσαντας ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ διὰ χρόνου τοσούτου κατιόντας ἐς τὴν σφετέρην, ἐξεδέξατο οὐκ ἐλάσσων πόνος τοῦ Μηδικοῦ. εὗρον γὰρ ἀντιουμένην σφι στρατιὴν οὐκ ὀλίγην. αἱ γὰρ τῶν Σκυθέων γυναῖκες, ὥς σφι οἱ ἄνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλὸν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς 20 δούλους.

Τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι, τοῦ γάλακτος εἵνεκα τοῦ πίνουσι, ποιεῦντες ὧδε. ἐπεὰν φυσητῆρας λάβωσι ὀστεΐνους, αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους, τούτους ἐσθέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα, φυσῶσι τοῖσι στόμασι. ἄλλοι δὲ ἀμέλγουσι φυσώντων. φασὶ δὲ τόδε εἵνεκα τοῦτο ποιέειν· τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσωμένας τῆς ἵππου, καὶ τὸ οὖθαρ κατίεσθαι. ἐπεὰν δὲ ἀμέλξωσι τὸ γάλα, ἐσχέαντες ἐς ξύλινα ἀγγήϊα κοῖλα, καὶ περιστήσαντες κατὰ τὰ ἀγγήϊα τοὺς τυφλοὺς, δονέουσι τὸ γάλα. καὶ τὸ μὲν 30 αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες, ἡγεῦνται εἶναι τιμιώτερον· τὸ δ' ὑπιστάμενον, ἧσσον ἕτερον. Τούτων μὲν εἵνεκα ἅπαντα τὸν ἂν λάβωσι οἱ Σκύθαι, ἐκτυφλοῦσι. οὐ γὰρ ἀρόται εἰσὶ, ἀλλὰ νομάδες.

Ἐκ τούτων δὴ ὦν σφι τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν ἐτρέφη νεότης. οἳ ἐπεί τε ἔμαθον τὴν σφετέρην γένεσιν, ἠπίσαν αὐτοὺς τοῖσι κατιοῦσι ἐκ τῶν Μήδων. καὶ πρῶτα

1 Intellige de iis qui in occursum ad resistendum illis venerant. 2 In patriam post tam longum temporis interuallum reuerti. 3 Cum seruis rem habuerant. 4 Nomades.

μὲν τὴν χώρην ἀποταμόμενοι, τάφρον ὀρυξάμενοι εὐρέαν, κατατείνουσαν ἐκ τῶν Ταυρικῶν ὀρέων ἐς τὴν Μαιῆτιν λίμνην, τῇ περ ἐστὶ μεγίστη· μετὰ δὲ, πειρεωμένοισι ἐσβάλλειν τοῖσι Σκύθῃσι ἀντικατιζόμενοι ἐμάχοντο. γινομένης δὲ μάχης πολλάκις, καὶ οὐ δυναμένων οὐδὲν πλέον ἔχειν τῶν Σκυθέων τῇ μάχῃ, εἷς αὐτῶν ἔλεξε τάδε, Οἷα ποιεῦμεν, ἄνδρες Σκύθαι, δούλοισι τοῖσι ἡμετέροισι μαχόμενοι; αὐτοί τε ἐλάσσονες κτεινόμενοι γινόμεθα, καὶ ἐκείνους κτείνοντες ἐλασσόνων τὸ λοιπὸν ἄρξομεν. νῦν ὦν μοι δοκέει αἰχμὰς μὲν καὶ τόξα μετεῖναι, λαβόντα δὲ ἕκαστον τοῦ ἵππου τὴν μάστιγα, ἰέναι ἆσσον αὐτῶν. μέχρι μὲν γὰρ ὥρεον ἡμέας ὅπλα ἔχοντας, οἱ δὲ ἐνόμιζον ὅμοιοί τε καὶ ἐξ ὁμοίων ἡμῖν εἶναι· ἐπεὰν δὲ ἴδωνται μάστιγας ἀντὶ ὅπλων ἔχοντας, μαθόντες ὡς εἰσὶ ἡμέτεροι δοῦλοι, καὶ συγγνόντες

141 τοῦτο, οὐκ ὑπομενέουσι. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Σκύθαι, ἐποίευν ἐπιτελέα. οἱ δὲ ἐκπλαγέντες τῷ γινομένῳ, τῆς μάχης τε ἐπελάθοντο, καὶ ἔφευγον. οὕτω οἱ Σκύθαι τῆς τε Ἀσίης ἦρξαν, καὶ ἐξελασθέντες αὖτις ὑπὸ Μήδων, κατῆλθον τρόπῳ τοιῷδε ἐς τὴν σφετέρην. τῶν δὲ εἵνεκα ὁ Δαρεῖος τίσασθαι βουλόμενος, συνήγειρε ἐπ' αὐτοὺς στράτευμα. Ὡς δὲ Σκύθαι λέγουσι, νεώτατον ἁπάντων ἐθνέων εἶναι τὸ σφέτερον. τοῦτο δὲ γενέσθαι ὧδε· ἄνδρα γενέσθαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἐούσῃ ἐρήμῳ, τῷ οὔνομα εἶναι Ταργίταον. τοῦ δὲ Ταργιτάου τούτου τοὺς * γονέας λέγουσι εἶναι (ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, λέγουσι δ' ὦν) Δία τε καὶ Βορυσθένεος τοῦ ποταμοῦ θυγατέρα. γένεος μὲν τοιούτου δή τινος γενέσθαι τὸν Ταργίταον· τούτου δὲ γενέσθαι παῖδας τρεῖς, Λειπόξαιν, καὶ Ἀρπόξαιν, καὶ νεώτατον Κολάξαιν. ἐπὶ τούτων ἀρχόντων, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερόμενα χρύσεα ποιήματα, ἄροτρόν τε καὶ ζυγὸν καὶ σάγαριν καὶ φιάλην, πεσεῖν ἐς τὴν Σκυθικήν. καὶ τῶν ἰδόντα πρῶτον τὸν πρεσβύτατον ἆσσον ἰέναι, βουλόμενον αὐτὰ λαβεῖν· τὸν δὲ χρυσὸν, ἐπιόντος καίεσθαι. ἀπαλλαχθέντος δὲ τούτου, προσιέναι τὸν δεύτερον· καὶ τὸν αὖτις ταὐτὰ ποιέειν. τοὺς μὲν δὴ καιόμενον τὸν χρυσὸν ἀπώσασθαι· τρίτῳ δὲ τῷ νεωτάτῳ ἐπελθόντι κατασβῆναι, καί μιν ἐκεῖνον κομίσαι ἐς ἑωυτοῦ. καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀδελφεοὺς πρὸς ταῦτα συγγνόντας, τὴν βασιληίην πᾶσαν παραδοῦναι τῷ νεωτάτῳ. Ἀπὸ μὲν δὴ Λειπόξαιος γεγονέναι τούτους τῶν Σκυθέων οἳ Αὐχάται γένος καλέονται· ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου Ἀρπόξαιος, οἳ Κατίαροί τε καὶ Τράσπιες καλέονται· ἀπὸ δὲ τοῦ νεωτάτου αὐτῶν, τοὺς βασιλῆας, οἳ καλέονται Παραλάται. σύμπασι δὲ εἶναι οὔνομα Σκολότους, τοῦ βασιλῆος * ἐπωνυμίην. Σκύθας δὲ

γρ. ποίας

γρ. ὁμωνυμίην.

quidem regionem interſepſit ducta lata foſſa, quæ à Tauricis montibus pertingebat ad Mæotin paludem omnium maximam: [1] deinde in his conſiſtens, Scythis introire conantibus repugnabat. Sæpe commiſſa pugna, quum nihil tamen Scythæ proficerent, quidam ex eis inquit, Quidnam rei facimus viri Scythæ, cum noſtris ipſorum ſeruis dimicantes? qui & quum interficimur, ipſi pauciores efficimur: & illos interficiendo, paucioribus deinceps imperabimus. Mihi videtur haſtis arcubuſque omiſſis ſumenda flagella quibus equos verberamus, & ad illos propius eundum. Nam quoad vident nos arma habentes, arbitrantur ſe ſimiles nobis, atque è ſimilibus eſſe: vbi nos pro armis verbera tenentes viderint, tùc ſe noſtros ſeruos eſſe intelligentes, atque id agnoſcentes, non perſtabunt. Hoc Scythæ quum audiſſent, ita ſibi faciendum putauerunt. Qua ex re perculſi illi, pugnæ immemores, fugã capeſſerunt. Ita Scythę imperio ſunt Aſiæ potiti: & rurſus à Medis eiecti, ad terram hunc in modum reuerſi. Hac de cauſſa Darius vlciſcendi cupidus, comparauit exercitum. ¶ Scythæ gentem ſuam omnium nouiſſimam eſſe aiunt, idque hoc modo extitiſſe. Virum quendam in hac terra, quum deſerta eſſet, primum fuiſſe, nomine Targitaum, & eius parentes (quod tamen mihi [2] non probatur) Iouem, Boryſthenisq; fluuii filiam. Tali genere ortum aiunt Targitaum: eiuſque tres liberos fuiſſe, Lipoxain, Arpoxain, & [3] nouiſſimum Colaxain. His regnantibus, demiſſa cælitus in Scythicã regionem, ex auro facta, aratrum, iugum, ſecurim, phialam. Quæ quum primus omniũ inſpexiſſet natu maximus, acceſſiſſe animo illa ſumendi: ſed eo accedente, aurum arſiſſe: hoc digreſſo, ſecundum acceſſiſſe, & itidem aurum arſiſſe. Ambobus ab ardenti auro ſummotis, quum minimus natu accederet tertius, aurum fuiſſe extinctum, & ab illo aſportatum. eaque re maiores fratres animaduerſa, totum regnum ad minimum detuliſſe. Et à Lipoxai quidem progenitos eſſe Scythas, quorum genus Auchatæ appellatur: ab Arpoxai vero, qui medius fuit, eos qui Catiari & Traſpies nominantur: à minimo autem natu, reges qui Paralatæ vocantur. Omnibus autem nomen eſſe Scolotis, regis cognomen. ſed Scythas

IV V VI

10 20 30 40

1 Deinde vero conantibus irrumpere Scythis ſe prœlio opponebat. 2 Non ſit veriſimile) 3 Natu minimum

Græci

VII Græci appellauere. Hunc in modum se extitisse Scythæ memorant, & ex quo extiterunt, à primo rege Targitao, vsque ad Darii aduersus ipsos transitum, annos omnino mille non amplius fuisse. Aurum vero illud sacrum[1] in primis custoditur à regibus, placaturque maioribus hostiis, & aditur quotannis solenniter. & qui aurum sacrum habens, die festo dormierit sub dio, is nunquam perennare fertur: & ob id dari ipsi tantum soli quantum vno die vectus equo peragrare potest. Quum autem regio sit ingens, Colaxain constituisse trifarium filiis suis regnum: eorumque vnum & quidem maximum, vbi aurum asseruatur. [2] Superiora autem ad ventum aquilonem vergentia, vltra quam regionem nulli incolere possint, neque prospicere neque transire, propter interfusas pennas. Pennis enim tũ terram tum aerem oppletum esse: & has præ-

VIII pedire visum. Hæc Scythæ de seipsis pariter ac de regione superiore narrant.

¶ At Græci qui Pontum incolunt, ad hunc modum: Herculẽ, Geryonis vaccas agentem, in hanc peruenisse terram, quæ deserta esset, quam nunc Scythæ incolunt. Geryonem autem habitasse extra Pontum in terra quam Græci insulam Erythiam vocant, contra Gades, quæ sunt extra columnas Herculis in Oceano. (Oceanum vero, à b ortu solis incipientem, circumfluere terram, verbis quidem affirmant, sed re tamen non demonstrant.) Herculem, quum illinc ad regionem quæ nunc Scythica vocatur venisset, substrata sibi pelle leonis obdormisse (deprehẽderat enim eũ vehemens pluuia & gelu) & dum dormit, interea equas eius à curru pascentes, diuina quadã sorte amotas, nõ com-

IX paruisse. Eas experrectus quum indagaret, omnem regionem collustrans, tandem in terram quæ dicitur Hylæa deuenisse: ibiq; in antro quandam inuenisse virginem ancipitis naturæ, humanæ ac serpentinæ: superne quidem, [3] femorum tenus, feminam: inferius autem, viperam. Eam conspicatũ Herculem atque admiratũ, interrogasse nunc-ubi suas equas errabundas vidisset. Illamque respondisse, Se quidem illas habere: sed non prius reddituram ei quam cum ipsa coiisset: Herculem pro ea mercede cum femina concubuisse.

Ἕλληνες οὐνόμασαν. Γεγονέναι μὲν νυν σφέας, οὕτω λέγουσι οἱ Σκύθαι· ἔτεα δέ σφι, ἐπεί τε γεγόνασι, τὰ σύμπαντα, λέγουσι εἶναι ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλῆος Ταργιτάου ἐς τὴν Δαρείου διάβασιν τὴν ἐπὶ σφέας, χιλίων οὐ πλέω, ἀλλὰ τοσαῦτα. τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν ἱρὸν φυλάσσουσι οἱ βασιλέες ἐς τὰ μάλιστα, καὶ θυσίῃσι μεγάλῃσι ἱλασκόμενοι μετέρχονται ἀνὰ πᾶν ἔτος. ὃς δ' ἂν ἔχων τὸν χρυσὸν τὸν ἱρὸν ἐν τῇ ὁρτῇ ὑπαίθριος κατακοιμηθῇ, οὗ-

10 τος λέγεται ὑπὸ Σκυθέων οὐ διενιαυτίζειν· δίδοσθαι δέ οἱ διὰ τοῦτο ὅσα ἂν ἵππῳ ἐν ἡμέρῃ μιῇ περιελάσῃ αὐτός. τῆς δὲ χώρης ἐούσης μεγάλης, τριφασίας τὰς βασιληίας τοῖσι παισὶ τοῖσι ἑωυτοῦ καταστήσασθαι Κολάξαϊν· καὶ τουτέων μίην μεγίστην ποιῆσαι, ἐν τῇ τὸν χρυσὸν φυλάσσεσθαι· τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην λέγουσι ἄνεμον τῶν ὑπεροίκων τῆς χώρης, οὐκ οἷά τε εἶναι ἔτι προσωτέρω οὔτε ὁρᾶν, οὔτε διεξιέναι, ὑπὸ πτερῶν κεχυμένων· πτερῶν γὰρ καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἠέρα εἶναι πλέον,

20 καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ἀποκληίοντα τὴν ὄψιν. Σκύθαι μὲν ὧδε ὑπὲρ σφέων τε αὐτῶν, καὶ τῆς χώρης τῆς κατύπερθε λέγουσι. Ἑλλήνων δὲ οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες, ὧδε· Ἡρακλέα ἐλαύνοντα τὰς Γηρυόνεω βοῦς, ἀπικέσθαι ἐς γῆν ταύτην ἐοῦσαν ἐρήμην, ἥν τινα νῦν Σκύθαι νέμονται. Γηρυόνεα δὲ οἰκέειν, ἔξω τοῦ Πόντου, κατοικημένον, τὴν Ἕλληνες λέγουσι Ἐρύθειαν νῆσον, τὴν πρὸς Γηδείροισι τοῖσι ἔξω ἐπὶ Ἡρακλέων στηλέων ἐπὶ τῷ Ὠκεανῷ. τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέ-

30 ων ἀρξάμενον, γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν, ἔργῳ δὲ οὐκ ἀποδεικνῦσι. ἐνθεῦτεν τὸν Ἡρακλέα ἀπικέσθαι ἐς τὴν νῦν Σκυθίην χώρην καλεομένην. καταλαβεῖν γάρ αὐτὸν χειμῶνά τε καὶ κρυμόν. ἐπειρυσάμενον δὲ τὴν λεοντῆν, κατυπνῶσαι. τὰς δέ οἱ ἵππους τὰς ἀπὸ τοῦ ἅρματος νεμομένας ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἀφανισθῆναι θείῃ τύχῃ. ὡς δ' ἐγερθῆναι τὸν Ἡρακλέα, δίζεσθαι. Πάντα δὲ τὰ τῆς χώρης ἐπεξελθόντα, τέλος ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ὑλαίην καλεομένην γῆν. ἐνθαῦτα δὲ αὐτὸν εὑρεῖν ἐν ἄντρῳ

40 μιξοπάρθενόν τινα Ἔχιδναν διφυέα. τῆς τὰ μὲν ἄνω ἀπὸ τῶν γλουτῶν, εἶναι γυναικὸς· τὰ δὲ ἔνερθεν, ὄφιος. ἰδόντα δὲ καὶ θωυμάσαντα, ἐπείρεσθαί μιν εἴ κου ἴδοι ἵππους πλανωμένας. τὴν δὲ φάναι ἑωυτὴν ἔχειν, καὶ οὐκ ἀποδώσειν ἐκείνῳ, πρὶν ἤ οἱ μιχθῆναι. τὸν δὲ Ἡρακλέα μιχθῆναι ἐπὶ τῷ μισθῷ τούτῳ. 142

[1] Studiosissime [2] Quæ vero sunt Boream versus, vltra eos qui supremam regionis partem incolunt, ea nec prospici nec transiri posse propter interf. &c. [3] Natium.

κείνην τε δὴ ὑπερβαλέσθαι τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἵππων, βουλομένην ὡς πλεῖστον χρόνον συνεῖναι τῷ Ἡρακλέϊ, καὶ τὸν κομισάμενον, ἐθέλειν ἀπαλλάσσεσθαι· τέλος δὲ, ἀποδιδοῦσαν αὐτὴν εἰπεῖν, Ἵππους μὲν δὴ ταύτας ἀπικομένας ἐνθάδε, ἔσωσά τοι ἐγώ· σῶστρα τε σὺ παρέσχες. ἐγὼ γὰρ ἐκ σεῦ τρεῖς παῖδας ἔχω. τούτους, ἐπεὰν γένωνται τρίες, ὅ,τι χρὴ ποιέειν, ἐξηγέο σύ· εἴτε αὐτοῦ κατοικίζω (χώρης γὰρ τῆσδε ἔχω τὸ κράτος αὐτή) εἴτε ἀποπέμπω παρὰ σέ. τὴν μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρωτᾶν. τὸν δὲ λέγουσι πρὸς ταῦτα εἰπεῖν, Ἐπεὰν ἀνδρωθέντας ἴδηαι τοὺς παῖδας, τάδε ποιεῦσα οὐκ ἂν ἁμαρτάνοις. τὸν μὲν ἂν ὁρᾷς αὐτῶν τόδε τὸ τόξον ὧδε διατεινόμενον, καὶ τῷ ζωστῆρι τῷδε κατὰ ζωννύμενον, τοῦτον μὲν τῆσδε τῆς χώρης οἰκήτορα ποιεῦ. ὃς δ᾽ ἂν τούτων τῶν ἔργων τῶν ἐντέλλομαι λείπηται, ἔκπεμπε ἐκ τῆς χώρης. καὶ ταῦτα ποιεῦσα, αὐτή τε εὐφρανέεαι, καὶ τὰ ἐντεταλμένα ποιήσεις. Τὸν μὲν δὴ εἰρύσαντα τῶν τόξων τὸ ἕτερον (δύο γὰρ δὴ φορέειν τέως Ἡρακλέα) καὶ τὸν ζωστῆρα προδέξαντα, παραδοῦναι τὸ τόξον τε καὶ τὸν ζωστῆρα, ἔχοντα ἐπ᾽ ἄκρης τῆς συμβολῆς φιάλην χρυσέην· δόντα δὲ, ἀπαλλάσσεσθαι. τὴν δ᾽, ἐπεί οἱ γενομένους τοὺς παῖδας ἀνδρωθῆναι, τοῦτο μέν σφι οὐνόματα θέσθαι, τῷ μὲν, Ἀγάθυρσον, αὐτῶν· τῷ δ᾽ ἐπομένῳ, Γελωνόν· Σκύθην δὲ, τῷ νεωτάτῳ· τοῦτο δὲ, τῆς ἐπιστολῆς μεμνημένην αὐτὴν, ποιῆσαι τὰ ἐντεταλμένα. καὶ δὴ δύο μέν οἱ τῶν παίδων τόν τε Ἀγάθυρσον καὶ τὸν Γελωνὸν οὐκ οἵους τε γενομένους ἐξικέσθαι πρὸς τὸν προκείμενον ἄεθλον, οἴχεσθαι ἐκ τῆς χώρης, ἐκβληθέντας ὑπὸ τῆς γειναμένης. τὸν δὲ νεώτατον αὐτῶν Σκύθην ἐπιτελέσαντα, καταμεῖναι ἐν τῇ χώρῃ. καὶ ἀπὸ μὲν Σκύθεω τοῦ Ἡρακλέος γενέσθαι τοὺς αἰεὶ βασιλέας γινομένους Σκυθέων. ἀπὸ δὲ τῆς φιάλης, ἔτι καὶ ἐς τόδε, φιάλας ἐκ τῶν ζωστήρων φορέειν Σκύθας. τὸ δὴ μοῦνον μηχανήσασθαι τὴν μητέρα Σκύθῃ. Ταῦτα δὲ Ἑλλήνων οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες λέγουσι. ἔστι δὲ καὶ ἄτερος λόγος ἔχων ὧδε (τῷ μάλιστα λεγομένῳ αὐτὸς πρόσκειμαι) Σκύθας τοὺς νομάδας, οἰκέοντας ἐν τῇ Ἀσίῃ, πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσαγετέων, οἴχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξεα ἐπὶ γῆν τὴν Κιμμερίην. τὴν γὰρ νῦν νέμονται Σκύθαι, αὕτη λέγεται τὸ παλαιὸν εἶναι Κιμμερίων. τοὺς δὲ Κιμμερίους, ἐπιόντων Σκυθέων, βουλεύεσθαι, ὡς στρατοῦ ἐπιόντος μεγάλου. καὶ δὴ τὰς γνώμας σφίων κεχωρισμένας, ἐντόνους μὲν ἀμφοτέρας, ἀμείνω δὲ τὴν τῶν βασιλέων. τὴν μὲν γὰρ δὴ τοῦ δήμου φέρειν γνώμην, ὡς ἀπαλλάσσεσθαι πρῆγμα εἴη, μηδὲ πρὸς πολλοὺς δεόμενον κινδυ-

τὸ μηχανήσασθαι

τὸ ἄλλος

τὸ τοὺς πολλούς

Sed quum illa differret reddere equas, cupida diutissime cū Hercule concumbendi, at hic cuperet receptis equis abire, ad postremum illis redditis mulierem dixisse, Has ego tibi equas quæ huc venerant, seruaui: tu earum seruatarum pretium mihi persoluisti. Concepi enim ex te filios tres: qui vbi adoleuerint, expone quid facere debeam: nunquid hic [1] habere domicilium, (nam ipsa huius regionis imperium teneo) an ad te mitti. Hæc percontatæ respondisse, Posteaquam eos in virilem ætatem adoleuisse videris, si ita facies non delinques: quē animaduerteris eorum hunc arcum ita tendentem, & hoc balteo ita præcinctum, eum tu huius regionis incolam effice: qui autem his operibus quæ mando non erit par, eum hinc ablegabis. Hæc exequendo & ipsa lætaberis, & præceptis meis obtemperabis. Atque ita loquutum Herculem tetendisse alterum arcum, (duos enim gestabat) & balteum præmonstrasse, atque vtrunque mulieri tradidisse, arcum & balteum, qui balteus in extrema commissura haberet auream phialam: & his donatis abiisse. Illam pueris natis nomina imposuisse, vni, Agathyrso: [2] sequenti, Gelono: [3] nouissimo, Scythæ. Et quum in virilem ætatem adoleuerunt, eandem mandatorum memorem illa peregisse: & duos quidem filiorum, Agathyrsum ac Gelonum, qui proposito certamini non suffecissent, à matre ablegatos è regione excessisse: Scytham vero qui rem complesset, ibidem remansisse: & ab illo Scytha Herculis *filio* progeneratos qui deinceps fuerint reges Scytharum: ab illa autē phiala, Scythas ad hanc vsque ætatem phialas in balteis ferre: & id solum Scythæ matrem excogitasse. Hæc Græci qui habitant in Ponto referunt. ¶ Fertur & alius sermo ita habens, cui ipse præcipue assentior: Scythas [4] pecuarios, qui Asiam incolunt, quum à Massagetis bello vexarentur, Araxe transmisso, in Cimmeriam abiisse. nam regio quam nunc Scythæ incolunt, ea fertur olim fuisse Cimmeriorum. Sed inuadentibus Scythis Cimmerios, quum deliberarent, tanquam qui à magno inuaderentur exercitu, in sententia discrepasse, hinc reges, inde plebem: vtraque quidem valida, sed regum meliore. nam populus sentiēbat abstinendum bello, nec oportere aduersus multos *pugnando* adire periculum:

1 Dare illis domic. 2 *Id est, Ætate proximo.* 3 Natu minimo, 4 Nomadas.

periculum: at reges, pro regione cum inuasoribus dimicandum. Ita quum neutris alteri obtemperare vellent, & populus censeret sine prœlio demigrandum, tradita inuasoribus regione: reges vero, in sua potius patria occumbendum, nec vna cum plebe fugiendum censuisse, quot bona habuissent, & quot mala euidentia habituri essent patria profugi, reputantes: hæc illos sentientes, inter se decertasse, vtrosque numero pares: & omnes qui mutuis ictibus concidissent, fuisse à populo Cimmeriorum sepultos ad flumen Tyrem: (& eorum adhuc sepulcrum extat.) Sepultis his, illum è regione migrasse: quam desertã superuenientes Scythas occupauisse.

XII Extantque adhuc in Scythia tum muri Cimmerii, tum portoria Cimmeria, tũ regioni cuidam nomen Cimmeriæ est, & Bosphorus qui Cimmerius appellatur. Cõstat autem Cimmerios[1] in Asiam fugisse Scythas, & Chersonnesum condidisse, vbi nunc Sinope Græca vrbs sita est. Apparet etiam Scythas in persequendis illis Mediam intrasse, via aberrantes. nam Cimmerii quidem fugientes, iter semper secundum mare tenebant: Scythæ autem eos ad dexteram Caucasum habentes insequebantur, donec ingressi sunt Mediam, itinere in mediterranea conuerso.

XIII ¶ Alia quoque fertur communis Græcorũ barbarorumque narratio: Aristeus quidam Proconnesius, versificator, Castrobii filius, memorauit se Phœbo instinctum venisse ad Issedonas: & supra hos incolere Arimaspos, viros vnoculos: & item supra hos esse grypas, qui aurum asseruent: ac super hos esse Hyperboreos, *id est superaquilonares*, ad mare pertingentes. Hos autem omnes, præter Hyperboreos, Arimaspis autoribus, assidue finitimis bellum inferre, & ab Arimaspis exterminari Issedones, ab Issedonibus Scythas. A Scythis autem vexatos Cimmerios, qui ad australe mare incolebant, regionem relinquere. Itaq; ne Aristeus quidẽ cum Scythis de ea regione consentit.

XIV Qui vnde fuerit, qui hæc retulit, dictum est à me: sed à me dicetur item quænam de eodem viro in Proconneso & Cyzico audierim. Aristeum aiunt, quum nullo suæ ciuitatis esset inferior genere, ingressum in Proconneso fullonicam officinam, decessisse: fullonemq;, occlusa officina, abisse denunciatum rem propinquis defuncti.

1 *Id est, in Asiam venisse quum fugerent Scythas.*

νέειν· τὴν δὲ τῶν βασιλέων, διαμάχεσθαι περὶ τῆς χώρης τοῖσι ἐπιοῦσι. οὔκων δὴ ἐθέλειν πείθεσθαι οὔτε τοῖσι βασιλεῦσι τὸν δῆμον, οὔτε τῷ δήμῳ τοὺς βασιλῆας. τοὺς μὲν δὴ ἀπαλλάσσεσθαι βουλεύεσθαι ἀμαχητὶ, τὴν χώρην παραδιδόντας τοῖσι ἐπιοῦσι· τοῖσι δὲ βασιλεῦσι δόξαι ἐν τῇ ἑωυτῶν κέεσθαι ἀποθανόντας, μηδὲ συμφεύγειν τῷ δήμῳ· λογισαμένους ὅσα τε ἀγαθὰ πεπόνθασι, καὶ ὅσα φεύγοντας ἐκ τῆς πατρίδος κακὰ ἐπίδοξα καταλαμβάνει. ὡς δὲ δό- 10 ξαι σφι ταῦτα, διαστάντας, καὶ ἀριθμὸν ἴσους γενομένους, μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. καὶ τοὺς μὲν ἀποθανόντας πάντας ὑπ᾽ ἑωυτῶν, θάψαι τὸν δῆμον τῶν Κιμμερίων παρὰ ποταμὸν Τύρην· καί σφεων ἔτι δῆλός ἐστι ὁ τάφος. θάψαντας δὲ, οὕτω τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς χώρης ποιέεσθαι. Σκύθας δὲ ἐπελθόντας, λαβεῖν ἐρήμην τὴν χώρην. Καὶ νῦν ἔστι μὲν ἐν τῇ Σκυθικῇ Κιμμέρια τείχεα, ἔστι δὲ πορθμήια Κιμμέρια. ἔστι δὲ καὶ χώρη οὐνόμα Κιμμερίη. ἔστι δὲ Βόσπορος Κιμμέριος καλεόμενος. φαίνονται δὲ οἱ Κιμ- 20 μέριοι φεύγοντες ἐς τὴν Ἀσίην τοὺς Σκύθας, καὶ τὴν Χερσόνησον κτίσαντες, ἐν τῇ νῦν Σινώπη πόλις Ἑλλὰς οἴκισται. φανεροὶ δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι διώξαντες αὐτοὺς, καὶ ἐσβαλόντες ἐς γῆν τὴν Μηδικὴν, ἁμαρτόντες τῆς ὁδοῦ. οἱ μὲν γὰρ Κιμμέριοι αἰεὶ τὴν παρὰ θάλασσαν ἔφευγον· οἱ δὲ Σκύθαι, ἐν δεξιῇ τὸν Καύκασον ἔχοντες, ἐδίωκον ἐς ὃ ἐσέβαλον ἐς τὴν Μηδικὴν γῆν, ἐς μεσόγαιαν τῆς ὁδοῦ τραφθέντες. 143

Οὗτος δὲ ἄλλος ξυνὸς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λεγόμενος λόγος εἴρηται. ἔφη δὲ Ἀριστέης ὁ Καϋ- (ἢ λεγόμενος) 30 στροβίου, ἀνὴρ Προκοννήσιος, ποιέων ἔπεα, ἀπικέσθαι ἐς Ἰσσηδόνας, φοιβόλαμπτος γενόμενος· Ἰσσηδόνων δὲ ὑπεροικέειν Ἀριμασποὺς, ἄνδρας μουνοφθάλμους· ὑπὲρ δὲ τούτων, τοὺς χρυσοφύλακας γρῦπας· τούτων δὲ, τοὺς Ὑπερβορέους, κατήκοντας ἐπὶ θάλασσαν. τούτους ὦν πάντας, πλὴν Ὑπερβορέων, ἀρξάντων Ἀριμασπῶν, αἰεὶ τοῖσι πλησιοχώροισι ἐπιτίθεσθαι· καὶ ὑπὸ μὲν Ἀριμασπῶν ἐξωθέεσθαι ἐκ τῆς χώρης Ἰσσηδόνας· ὑπὸ δὲ Ἰσσηδόνων, Σκύθας. Κιμμερίους δὲ οἰκέοντας ἐπὶ τῇ νοτίῃ 40 θαλάσσῃ, ὑπὸ Σκυθέων πιεζομένους, ἐκλείπειν τὴν χώρην. οὕτω οὐδὲ οὗτος συμφέρεται περὶ τῆς χώρης ταύτης Σκύθῃσι. Καὶ ὅθεν μὲν ἦν Ἀριστέης ὁ ταῦτα εἴπας, εἴρηται. τὸν δὲ περὶ αὐτοῦ ἤκουον (ἢ ποιήσας, εἴρηκα.) λόγον ἐν Προκοννήσῳ καὶ Κυζίκῳ, λέξω. Ἀριστέην γὰρ λέγουσι, ἐόντα τῶν ἀστῶν οὐδενὸς γένος ὑποδεέστερον, ἐσελθόντα ἐς κναφήιον ἐν Προκοννήσῳ, ἀποθανεῖν. καὶ τὸν κναφέα κατακληΐσαντα τὸ ἐργαστήριον, οἴχεσθαι ἀγγελέοντα τοῖσι προσήκουσι τῷ νεκρῷ.

ἐσκεδασμένου δὲ ἤδη τοῦ λόγου ἀνὰ τὴν πόλιν ὡς τεθνεὼς εἴη ὁ Ἀριστέης, ἐς ἀμφισβασίας τοῖσι λέγουσι ἀπικνέεσθαι ἄνδρα Κυζικηνὸν, ἥκοντα ἐξ Ἀρτάκης πόλιος· φάντα συντυχεῖν τέ οἱ ἰόντι ἐπὶ Κυζίκου, καὶ ἐς λόγους ἀπικέσθαι. καὶ τοῦτον μὲν ἐντεταμένως ἀμφισβητέειν· τοὺς δὲ προσήκοντας τῷ νεκρῷ ἐπὶ τὸ κναφήιον παρεῖναι, ἔχοντας τὰ πρόσφορα, ὡς ἀναιρησομένους· ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ οἰκήματος, οὔτε τεθνεῶτα, οὔτε ζῶντα φαίνεσθαι Ἀριστέην· μετὰ δὲ, ἑβδόμῳ ἔτει φανέντα αὐτὸν ἐς Προκόννησον, ποιῆσαι τὰ ἔπεα ταῦτα τὰ νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Ἀριμάσπεα καλέεται. ποιήσαντα δὲ, ἀφανισθῆναι τὸ δεύτερον. Ταῦτα μὲν αἱ πόλιες αὗται λέγουσι. τάδε δὲ οἶδα Μεταποντίνοισι τοῖσι ἐν Ἰταλίῃ συγκυρήσαντα μετὰ τὴν ἀφάνισιν τὴν δευτέρην Ἀριστέω τοῦ Προκοννησίου ἔτεσι τεσσεράκοντα καὶ διηκοσίοισι, ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος ἐν Προκοννήσῳ τε καὶ Μεταποντίῳ εὕρισκον. Μεταποντῖνοι γάρ φασι αὐτὸν Ἀριστέην φανέντα σφι ἐς τὴν πόλιν, κελεῦσαι βωμὸν Ἀπόλλωνι ἱδρύσασθαι, καὶ Ἀριστέω τοῦ Προκοννησίου ἐπωνυμίην ἔχοντα ἀνδριάντα παρ' αὐτὸν ἱστάναι. φάναι γάρ σφι τὸν Ἀπόλλωνα Ἰταλιωτέων μούνοισι δὴ ἀπικέσθαι ἐς τὴν χώρην, καὶ αὐτός οἱ ἕπεσθαι ὁ νῦν ἐὼν Ἀριστέης· τότε δὲ ὅτε εἵπετο τῷ θεῷ, εἶναι κόραξ· καὶ τὸν, εἰπόντα ταῦτα, ἀφανισθῆναι· σφέας δὲ Μεταποντῖνοι λέγουσι ἐς Δελφοὺς πέμψαντας, τὸν θεὸν ἐπειρωτᾶν ὅ,τι τὸ φάσμα τοῦ ἀνθρώπου εἴη· τὴν δὲ Πυθίην σφέας κελεύειν πείθεσθαι τῷ φάσματι· πειθομένοισι δὲ, ἄμεινον συνοίσεσθαι. καί σφεας δεξαμένους ταῦτα, ποιῆσαι ἐπιτελέα. καὶ νῦν ἕστηκε ἀνδριὰς ἐπωνυμίην ἔχων Ἀριστέω, παρ' αὐτῷ τῷ ἀγάλματι τοῦ Ἀπόλλωνος. περὶ δὲ αὐτὸν δάφναι ἑστᾶσι· τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν τῇ ἀγορῇ ἵδρυται. Ἀριστέω μέν νυν πέρι τοσαῦτα εἰρήσθω. τῆς δὲ γῆς τῆς πέρι ὁ λόγος ὅδε ὥρμηται λέγεσθαι, οὐδεὶς οἶδε ἀτρεκέως ὅ,τι τὸ κατύπερθέ ἐστι. οὐδενὸς γὰρ δὴ αὐτόπτεω εἰδέναι φαμένου δύναμαι πυθέσθαι· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Ἀριστέης, τοῦ περ ὀλίγῳ πρότερον τούτων μνήμην ἐποιεύμην, οὐδὲ οὗτος προσωτέρω Ἰσσηδόνων, ἐν αὐτοῖσι τοῖσι ἔπεσι ποιέων, ἔφησε ἀπικέσθαι· ἀλλὰ τὰ κατύπερθε ἔλεγε ἀκοῇ, φὰς Ἰσσηδόνας εἶναι τοὺς ταῦτα λέγοντας. ἀλλ' ὅσον μὲν ἡμεῖς ἀτρεκέως ἐπὶ μακρότατον οἷοί τ' ἐγενόμεθα ἀκοῇ ἐξικέσθαι, πᾶν εἰρήσεται.

Ἀπὸ τοῦ Βορυσθενεϊτέων ἐμπορίου (τοῦτο γὰρ τῶν παραθαλασσίων μεσαίτατόν ἐστι πάσης τῆς Σκυθίης)

Dissipatoque iam per vrbem rumore Aristeum esse vita functum, [1] superuenisse sermoni de hac re disputantium, quendam Cyzicenum, ex vrbe Artacia profectum, qui diceret sese fuisse congressum cum Aristeo apud Cyzicum, atque colloquutum. Et quum id iste cōtendendo asseueraret, propinquos mortui ad fullonicam præsto fuisse, habentes quæ ad efferendos homines expediunt: sed aperta domo, Aristeum nec viuum comparuisse nec mortuum. septimoque deinde anno, quum in Proconneso comparuisset, eos versus fecisse qui nunc à Græcis Arimaspei vocantur: quibus cōditis, rursus euanuisse.

XV Hoc istæ ciuitates commemorant: [2] quod scio congruisse cum Metapontinis qui sunt in Italia, trecentis & quadraginta annis postquā iterum euanuit Aristeus, quemadmodum coniiciens & in Proconneso & apud Metapontinos inueni. Metapontini enim aiunt Aristeum, quum apud ipsos apparuisset, iussisse aram Apollini extrui, & iuxta eam erigi statuam quæ cognomen Aristei Proconnesii haberet: quod diceret Apollinem ad eos [3] solos ex Italiotis in ipsorum terram venisse, se illū assectante, & qui nunc Aristeus esset, tum fuisse coruum quum deum assectaretur. Et hæc loquutum euanuisse. Eoque aiunt Metapontini se Delphos ad deum misisse sciscitatum quodnam illud hominis esset [4] proloquium, sibique iussisse Pythiam vt dicto audientes essent. melius enim cum ipsis actum iri, si parerent. Se igitur hæc admittentes [5] perfecisse. Et nunc statua extat cognomine Aristei, iuxta aram ipsam Apollinis, in foro extructam: circumstantibus vtrinq; lauris. Hæc de Aristeo hactenus.

XVI ¶ Regione autem de qua nos dicere institueramus, quænam sint vlteriora, nemo exploratum habet. neque enim id ego ab aliquo audire potui, qui se diceret nosse quod ipse vidisset. Ac ne Aristeus quidem ipse (cuius paulo ante feci mentionem) in iis quos fecit versibus, ait se vltra Issedones processisse: sed vlteriora fando sibi esse cognita, quod Issedones diceret ista commemorare. Verum nos, quoad [6] longissime rem inuestigare potuimus, omnem referemus:

XVII Ab empotio Borysthenitarum (hoc enim ex maritimis totius Scythiæ est maxime medium)

1 Cyzicenum quendam, ex Artace vrbe venientem, altercatum fuisse cum illis qui id dicerent: affirmantem se Aristeo occurrisse, eunti Cyzicum, & cum eo colloquutum esse. Qui de re dum pertinaciter contenderet, propinquos mort. 2 At ista Metapontinis qui sunt in Italia, contigisse scio trecent. 3 Solos ex Italiotis esse in quorum terram Apollo venisset, 4 Visum, 5 Præstitisse. Vel, effecta reddidisse. 6 Penitissime

primi incolunt Callipidæ, qui sunt Græcoscythæ, *id est, è Græcis facti Scythæ*: super hos aliud genus eorum qui vocantur Halizones. Horum vtrique cum[1] in ceteris seruant ritum Scytharum, tum in serendo, atque vescendo cæpe, allio, lente, milio. Supra Halizones autem incolunt Scythæ aratores,[2] qui non ad panem conficiendum serunt triticum, sed ad illud torrendum. Supra hos incolunt Neuri: quorum tractus qui ad aquilonem vergit, quantum nos scimus, desertus est. Atque hę quidem nationes iuxta flumen Hypanin colunt, ad occidentalē partem Borysthenis. XVIII Verū transmisso Borysthene, à mari prima est Hylæa: dehinc habitant Scythæ agricolæ, quos Græci qui[3] sub Hypane incolunt, Borysthenitas appellant, ipsi vero se Olbiopolitas. Hi igitur agricolæ Scythæ [4] colunt eum quidem tractum qui vergit ad auroram, trium dierum itinere, pertingentes ad flumen nomine Panticapem:[5] eum vero qui ad ventum aquilonem, vndecim dierum nauigatione, Borysthenem versus. tractus autem qui vlterior est, in multum sane spatii desertus est. Vltra quā solitudinem habitant Androphagi, *id est, virorum carne vescentes*, separata natio, ac nequaquam Scythica. At supra hos deserta iam proculdubio omnia, nec vlla gens, quantum nos scimus. XIX At horum Scytharū qui agricolæ sunt, plagam quæ ad auroram vergit, transmisso flumine Panticape, Scythæ nomades, *id est, pecuarii*, incolūt, neque serentes quicquam neque arantes. Nuda autē arboribus est omnis hæc plaga pręter Hylæam. Nomades autem isti incolunt tractū quatuordecim dierum longitudinis, auroram versus, ad XX Gerrhum vsq; flumen. Trans Gerrhū autem sunt[6] ea quæ vocantur regia, & Scythæ optimi pariter & plurimi, & qui suos seruos esse ceteros Scythas arbitrantur: à meridie quidem ad Tauricam regionem pertingentes: ab aurora vero, ad fossam[7] quam dixerunt illi qui è cæcis geniti fuerunt, Oryxam: & ad emporium paludis Mæotidis, quod vocatur Cremni, *id est, prærupta*: quorum pars ad flumen Tanain porrigitur. At quæ superiora sunt, ad ventum aquilonem, Scythis regiis, ea incolunt Melanchlæni, alia gens non Scythica. Et supra Melanchlænos paludes sunt, & deserta

ἀπὸ τούτου πρῶτοι Καλλιπίδαι νέμονται, ἐόντες Ἕλληνες Σκύθαι. ὑπὲρ δὲ τούτων, ἄλλο ἔθνος, οἳ Ἀλαζόνες καλέονται. οὗτοι δὲ καὶ οἱ Καλλιπίδαι τὰ μὲν ἄλλα κατὰ ταὐτὰ Σκύθῃσι ἐπασκέουσι· σῖτον δὲ καὶ σπείρουσι, καὶ σιτέονται καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα καὶ φακοὺς καὶ κέγχρους. ὑπὲρ δὲ Ἀλαζόνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες, οἳ οὐκ ἐπὶ σιτήσει σπείρουσι τὸν σῖτον, ἀλλ' ἐπὶ πρήσει. τούτων δὲ κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί. Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον, ἔρημον ἀνθρώπων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. ταῦτα μὲν παρὰ τὸν Ὕπανιν ποταμόν ἐστι ἔθνεα πρὸς ἑσπέρης τοῦ Βορυσθένεος. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένεα ἀπὸ θαλάσσης, πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη· ἀπὸ δὲ ταύτης, ἄνθρωποι οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί· τοὺς Ἕλληνες οἱ οἰκέοντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ καλέουσι Βορυσθενεΐτας· σφέας δὲ αὐτοὺς, Ὀλβιοπολίτας. οὗτοι ὦν οἱ γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἠῶ, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ κατήκοντες ἐπὶ ποταμὸν τῷ οὔνομα κεῖται Παντικάπης· τὸ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον, πλόον ἀνὰ τὸν Βορυσθένεα ἡμερέων ἕνδεκα. ἤδη δὲ κατύπερθε τούτων ἡ ἔρημός ἐστι ἐπὶ πολλόν. μετὰ δὲ τὴν ἔρημον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι, ἔθνος ἐὸν ἴδιον, καὶ οὐδαμῶς Σκυθικόν. τὸ δὲ τούτων κατύπερθε, ἔρημον ἤδη ἀληθέως, καὶ ἔθνος ἀνθρώπων οὐδὲν, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. Τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ τῶν γεωργῶν τούτων Σκυθέων, διαβάντι τὸν Παντικάπην ποταμὸν, νομάδες ἤδη Σκύθαι νέμονται, οὔτε τι σπείροντες οὐδὲν, οὔτε ἀροῦντες· ψιλὴ δὲ δενδρέων ἡ πᾶσα αὕτη γῆ, πλὴν τῆς Ὑλαίης. οἱ δὲ νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἠῶ, ἡμερέων τεσσέρων καὶ δέκα ὁδὸν νέμονται χώρην κατατείνουσαν ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον. Πέρην δὲ τοῦ Γέρρου ταῦτα δὴ τὰ καλεύμενα βασιλήϊά ἐστι, καὶ Σκύθαι οἱ ἄριστοί τε καὶ πλεῖστοι· καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκύθας, δούλους σφετέρους εἶναι. κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσαμβρίην, ἐς τὴν Ταυρικήν· τὸ δὲ πρὸς ἠῶ, ἐπί τε τάφρον, τὴν δὴ οἱ ἐκ τῶν τυφλῶν γενόμενοι ὤρυξαν, καὶ ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος τὸ ἐμπόριον, τὸ καλέεται Κρημνοί. τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν. Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον τῶν βασιληΐων Σκυθέων οἰκέουσι Μελάγχλαινοι, ἄλλο ἔθνος, καὶ οὐ Σκυθικόν. Μελαγχλαίνων δὲ τὸ κατύπερθε, λίμναι, καὶ ἔρημός

1 In ceteris quidem ritum Scytharū seruant, sed frumentum serunt & edunt, necnon cæpe, & allium, & lentem, & milium. 2 Qui frumentum non ad vescendum serunt, sed ad vendendum. Sup. 3 Ad Hypanin fluuium incol. 4 Colunt, orientem quidem versus, trium dierum iter. 5 Boream autem versus, dierū vndecim, secundo flumine Borysthene. 6 *Vel*, Et quæ vocantur regiæ, *sub.* domus. 7 Quam foderunt qui è cæcis illis orti fuerunt. *E cæcis illis quorum videlicet facta fuit supra mentio.*

ἐστὶ ἀνθρώπων, κατὰ δὴ ἡμεῖς ἴδμεν. Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι, οὐκέτι Σκυθική, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων, Σαυροματέων ἐστὶ, οἳ ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης, νέμονται τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον, ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδὸν, πᾶσαν ἐοῦσαν ψιλὴν καὶ ἀγρίων καὶ ἡμέρων δενδρέων. ὑπεροικέουσι δὲ τούτων δευτέρην λάξιν ἔχοντες Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλῃ παντοίῃ. Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην, ἐστὶ πρώτη μὲν ἔρημος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδόν. Μετὰ δὲ τὴν ἔρημον ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον. ζῶσι δὲ ἀπὸ θήρης. συνεχέες δὲ τούτοισι ἐν τοῖσι αὐτοῖσι τόποισι κατοικημένοι εἰσὶ τοῖσι οὔνομα κεῖται Ἰύρκαι, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζῶντες τρόπῳ τοιῷδε. λοχᾷ ἐπὶ δενδρέα ἀναβὰς, τὰ δέ ἐστι πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώρην. ἵππος δὲ ἑκάστῳ δεδιδαγμένος ἐπὶ γαστέρα κεῖσθαι, ταπεινότητος εἵνεκα, ἕτοιμός ἐστι, καὶ κύων. ἐπεὰν δὲ ἀπίδῃ τὸ θηρίον ἀπὸ τοῦ δενδρέου, τοξεύσας, ἐπιβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον, διώκει, καὶ ὁ κύων ἔχεται. ὑπὲρ δὲ τούτων, τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἀποκλίνοντι, οἰκέουσι Σκύθαι ἄλλοι, ἀπὸ τῶν βασιληίων Σκυθέων ἀποστάντες, καὶ οὕτω ἀπικόμενοι ἐς τοῦτον τὸν χῶρον. Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθέων χώρης, ἐστὶ ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα, πεδιάς τε γῆ καὶ βαθύγαιος. τὸ δ' ἀπὸ τούτου, λιθώδης τ' ἐστὶ καὶ τρηχέη. διεξελθόντι δὲ καὶ τῆς τρηχέης χῶρον πολλὸν, οἰκέουσι ὑπ' ὑπωρέην οὐρέων ὑψηλῶν ἄνθρωποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ, ἐκ γενεῆς γινόμενοι, καὶ ἔρσενες καὶ θήλεαι ὁμοίως, καὶ σιμοὶ καὶ γένεια ἔχοντες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην ἱέντες, ἐσθῆτι δὲ χρεώμενοι Σκυθικῇ, ζῶντες δὲ ἀπὸ δενδρέων. Ποντικὸν μὲν οὔνομα τῷ δενδρέῳ ἀπ' οὗ ζῶσι, μέγαθος δὲ κατὰ συκέην μάλιστά κῃ. καρπὸν δὲ φορέει κυάμῳ ἴσον, πυρῆνα δὲ ἔχει. τοῦτο ἐπεὰν γένηται πέπον, σακκέουσι ἱματίοισι. ἀπορρέει δὲ ἀπ' αὐτοῦ παχὺ καὶ μέλαν. οὔνομα δὲ τῷ ἀπορρέοντί ἐστι ἄσχυ. τοῦτο καὶ λείχουσι, καὶ γάλακτι συμμίσγοντες πίνουσι. καὶ ἀπὸ τῆς παχύτητος αὐτοῦ τῆς τρυγὸς παλάθας συντιθεῖσι, καὶ ταύτας σιτέονται. πρόβατα γάρ σφι οὐ πολλά ἐστι. οὐ γάρ τι σπουδαῖαι αἱ νομαὶ αὐτόθι εἰσί. ὑπὸ δενδρέῳ δὲ ἕκαστος κατοίκηται, τὸν μὲν χειμῶνα, ἐπεὰν τὸ δένδρεον περικαλύψῃ πίλῳ στεγνῷ λευκῷ. τὸ δὲ θέρος, ἄνευ πίλου. τούτους οὐδεὶς ἀδικέει ἀνθρώπων. ἱροὶ γὰρ λέγονται εἶναι. οὐδέ τι ἀρήιον ὅπλον ἐκτέαται. καὶ τοῦτο μὲν, τοῖσι περιοικέουσι οὗτοί εἰσι οἱ τὰς διαφορὰς διαιρέοντες. τοῦτο δὲ, ὃς ἂν καταφυγὼν ἐς τούτους,

γρ. πάντων

γρ. ὑποκλίνοντι

γρ. ὑποκλίνοντι

10

20

145

30

40

hominibus regio, quantum nos scimus.

XXI

¶ Trans flumen autem Tanain non est regio Scythica, [1] sed prima Laxiorum Sauromatarum, qui à recessu Mæotidos paludis incipientes, incolunt tractū qui spectat aquilonē, itinere dierum quindecim, vacuum prorsus arboribus tam agrestibus quam fructiferis. Supra hos habitant (quę secunda portio est) Budini, terram colentes totam omni arborū genere abundantem. Supra Budinos ad aquilonem statim excipit solitudo octo dierum itineris.

XXII

Post hanc solitudinem declinando magis ad ventum subsolanū, incolunt Thyssagetæ, natio copiosa & [2] propria, & è venatu victitās. His contigui, & in eisdem habitantes locis, ii quibus nomen inditū est Iyrcæ, & ipsi è venatione victitantes, hunc in modum: Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. singulis autem adest canis, & item equus, in ventrem cubare edoctus, humilius subsidēdi gratia. Vbi quis igitur ab arbore feram viderit, sagittaq; percusserit, conscenso equo illam persequitur, comitante cane. Super hos auroram versus, incolunt alii Scythæ, qui à regiis Scythis deficientes, ita in hunc locum peruenerunt.

XXIII

Ad hos vsq; Scythas omnis regio Scythica est cāpestris, & spissi soli: reliqua dehinc lapidosa atque salebrosa. Cuius regionis magno transmisso spatio, incolunt sub excelsorum montium radicibus homines qui ab ipso natali dicuntur esse calui, mares pariter & feminæ, simis quoque naribus, & ingenti mento: propriam quandam vocem edentes, Scythicam gestantes vestem: ex arboribus victitantes. cui generi arboribus nomen est Ponticum, magnitudo fere eadem quæ fico, fructus fabæ instar nucleum habens. Id vbi maturuerit, vestibus [3] exprimunt, & quod ab eo crassum & nigrum defluit, nomine aschy, id & lingunt, & lacte commixtum potant. ex ipsius quoque crassitudinis fæce massas ad esum componunt. Neque enim multum est eis pecorum, vtpote non studiosis rei pecuariæ. Sub arbore quisque cubat: per hyemem quidem, vbi arborem pileo albo firmoque contexerint: per æstatem vero, sine hoc pileo. His nemo mortalium iniuriam infert. sacri enim dicuntur esse: nihilque Martiorum armorum possident. Iidē & finitimorū controuersias dirimūt, & quisquis ad eos cōfugit,

1 Sed prima quidem portio est Sauromat. vel, fort. 2 Vbi. quod supra verti separata. 3 Excolant.

is à ne-

is à nemine læditur. Nomẽ eis est Argippæi. XXIV Ad hos vsque caluos ingens quoquouersus prospectus est regionis & gentium, quæ in conspectu sunt ex Borysthenis atque ex aliis Ponticis emporiis. Scythæ qui ad eos commeant, per septem interpretes totidemque linguas XXV perueniunt. Horum tenus notitia rerum habetur. at quod supra illos caluos est, nemo pro comperto referre potest. nam montes editi atque prærupti transitum interdicunt, quos nemo transcendit. Isti tamen calui referunt, (quæ apud me fidẽ non habent) incoli montes ab hominibus capripedibus: quos vbi trãsieris, esse alios qui senos menses dormiant. quod ego in primis non admitto. Sed tractum illum qui ad aurorã caluis est, ab Issedonibus habitari sine ambiguitate compertum est. Ille vero superior qui vergit ad aquilonẽ,[1] tam Issedonibus quam caluis ignotus est, nisi quatenus isti ipsi dicunt. XXVI ¶ Issedones porro talibus moribus vti feruntur: Quoties pater alicui decessit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quę vbi mactauerunt conciderunt q;, concidunt & mortuum patrem illius à quo in conuiuium accipiuntur, commixtisque omnibus carnibus conuiuiũ exhibent. Caput autem defuncti[2] denudatum purgatumq; inaurant, eoque pro simulacro vtuntur, agentes illi quotannis maiores hostias ceremoniasque. Hæc filius patri facit, quemadmodũ Græci natalitia. Dicuntur præterea & isti iusti esse, & ipsorum vxores pera q; fortes ac viri. Hi & XXVII ipsi cognoscũtur. Quod supra hos est, ibi aiunt Issedones esse homines vnoculos, & grypes auri custodes. Hoc ab eis acceperunt Scythę, à Scythis nos ceteri accipientes, verũ putamus, ac Scythice eos appellamus Arimaspos. nam arima Scythæ vnum vocant, spu vero oculum. XXVIII Omnis autẽ quam dixi regio, adeo infestatur hyberna sæuitia vt octo mensibus tolerari nõ possit: tale illic gelu est.[3] sicubi aquam effundas, modo facias ibi lutum, facies autem si illic ignem accenderis. Ibidem quoque mare glaciatur, & omnis Cimmerius Bosphorus: super quam glaciẽ omnes qui intra fossam incolũt Scythę exercitus ducũt, & plaustra agũt trans mare vsq; ad Indos. Ita vis hyberna octo mensibus perstat, quatuor tamen mensibus reliquis frigora illic sunt. Vbi etiam aliam quam in ceteris regionibus condicionem habet hyems.

ὑπ' οὐδενὸς ἀδικέεται· οὔνομα δέ σφι ἐστὶ Ἀργιππαῖοι. Μέχρι μέν νυν τῶν φαλακρῶν τούτων, πολλὴ περιφανείη τῆς χώρης ἐστὶ καὶ τῶν ἔμπροσθε ἐθνέων. καὶ γὰρ Σκυθέων τινὲς ἀπικνέονται ἐς αὐτοὺς, τῶν οὐ χαλεπόν ἐστι πυθέσθαι, καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐκ Βορυσθένεός τε ἐμπορίου καὶ τῶν ἄλλων Ποντικῶν ἐμπορίων. Σκυθέων δὲ οἳ ἂν ἔλθωσι ἐς αὐτοὺς, δι' ἑπτὰ ἑρμηνέων καὶ δι' ἑπτὰ γλωσσέων διαπρήσσονται. Μέχρι μὲν δὴ τούτων γινώσκεται. τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατύπερθε οὐδεὶς 10 ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· ὄρεα γὰρ ὑψηλὰ ἀποτάμνει ἄβατα, καὶ οὐδείς σφεα ὑπερβαίνει. οἱ δὲ φαλακροὶ οὗτοι λέγουσι, (ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες) οἰκέειν τὰ ὄρεα αἰγίποδας ἄνδρας, ὑπερβάντι δὲ τούτους, ἀνθρώπους ἄλλους, οἳ τὴν ἑξάμηνον καθεύδουσι. τοῦτο δὲ οὐκ ἐνδέκομαι τὴν ἀρχήν. ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἠῶ τῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπὸ Ἰσσηδόνων οἰκεόμενον. τὸ μέντοι κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον, γινώσκεται, οὔτε τῶν φαλακρῶν, οὔτε τῶν Ἰσσηδόνων, εἰ μὴ ὅσα αὐτῶν τούτων λεγόντων. Νόμοισι δὲ Ἰσσηδόνες 20 τοιοισίδε λέγονται χρᾶσθαι. ἐπεὰν ἀνδρὶ ἀποθάνῃ πατήρ, οἱ προσήκοντες πάντες προσάγουσι πρόβατα, καὶ ἔπειτα ταῦτα θύσαντες, καὶ καταταμόντες τὰ κρέα, κατατάμνουσι καὶ τὸν τοῦ δεκομένου τεθνεῶτα γονέα. ἀναμίξαντες δὲ πάντα τὰ κρέα, δαῖτα προτιθέαται. τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ψιλώσαντες καὶ ἐκκαθήραντες, καταχρυσοῦσι· καὶ ἔπειτα ἅτε ἀγάλματι χρέωνται, θυσίας μεγάλας ἐπετείους ἐπιτελέοντες. παῖς δὲ πατρὶ τοῦτο ποιέει, κατά περ Ἕλληνες τὰ γενέσια. ἄλλως δὲ δίκαιοι καὶ οὗτοι λέγονται εἶναι. ἰσοκρατέες δὲ ὁ- 30 μοίως αἱ γυναῖκες τοῖσι ἀνδράσι. γινώσκονται μὲν δὴ καὶ οὗτοι. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτων τὸ κατύπερθε, Ἰσσηδόνες εἰσὶ οἱ λέγοντες μουνοφθάλμους ἀνθρώπους καὶ χρυσοφύλακας γρῦπας εἶναι. παρὰ δὲ τούτων Σκύθαι παραλαβόντες λέγουσι· παρὰ δὲ Σκυθέων ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νενομίκαμεν, καὶ ὀνομάζομεν αὐτοὺς Σκυθιστὶ Ἀριμασπούς. ἄριμα γὰρ ἓν καλέουσι Σκύθαι, σποῦ δὲ, τὸ ὀφθαλμόν. Δυσχείμερος δὲ αὕτη ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα χώρη οὕτω δή τι ἐστί. ἔνθα τοὺς μὲν ὀκτὼ τῶν μηνῶν ἀφόρητος οἷος γίνεται κρυμός, ἐν τοῖσι ὕδωρ 40 ἐκχέας, πηλὸν οὐ ποιήσεις· πῦρ δὲ ἀνακαίων, ποιήσεις πηλόν. ἡ δὲ θάλασσα πήγνυται, καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος. καὶ ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου οἱ ἐντὸς τάφρου Σκύθαι κατοικημένοι στρατεύονται, καὶ τὰς ἁμάξας ἐπελαύνουσι πέρην ἐς τοὺς Ἰνδούς. οὕτω μὲν δὴ τοὺς ὀκτὼ μῆνας διατελέει χειμὼν ἐών. τοὺς δ' ἐπιλοίπους τέσσερας ψύχεα αὐτόθι ἐστί. κεχώρισται δὲ οὗτος ὁ χειμὼν τοὺς τρόπους πᾶσι τοῖσι ἐν ἄλλοισι χωρίοισι γινομένοισι χειμῶσι. 146

1 Neque ab illis caluis neque ab Issedonibus *habitari* comperitur. 2 Pilis nudatum 3 Quibus si aquam eff. lutum non facies facies au.

quemadmodum de vnoculis dicunt. Quanquam & ab Hesiodo de Hyperboreis mentio fit: quinetiam ab Homero in Epigonis, si tamen Homerus re vera fecit hos versus. Sed multo plurima de his Delii memorant, sacra alligata in triticea stipula ex Hyperboreis delata venisse ad Scythas, à Scythis deinceps finitimos accepisse, gradatimque per singulos ad[1] occasum vsque: atque illinc meridiem versus dimissa, a primis Græcorum Dodonæis esse accepta, & ab his descendisse ad Meliensem sinum, peruasisseque in Eubœam, & oppidatim vsque ad Carystum: ab hac vero reliquisse Andrum. Carystios enim esse qui in Tenum portarint, Tenios vero in Delum: atque ita hæc sacra in Delum aiunt peruenisse. Sed primum Hyperboreos misisse duas puellas quæ ferrent hæc sacra, quas Delii aiũt Hyperochen & Laodicen: & cum his tutelæ gratia quinq; è suis popularibus, qui eas deducerent: nunc Peripherees vocatos in Delo, vbi in magno honore habentur. Sed quum isti ab Hyperboreis missi, rursus non redirent, indigne ipsos Hyperboreos tulisse, si eos quos assidue mitterent non reciperent. Ita misisse qui ferrent ad confines suos sacra in stipula tritici ligata, iuberentque illos considerate mittere ad aliam nationem: atque ita hæc gradatim missa, aiunt deuenisse in Delum. His ego sacris simile quiddam fieri animaduerti a feminis Thraciis atque Pæoniis, quæ in sacrificando regiæ Dianæ, non sine stipula triticea id faciunt: atque ipse vidi eas facientes. Ceterũ his virginibus Hyperboreis vita functis in Delo, parentant puellæ Deliæ ac pueri, tonsis vtriq; crinibus: quos[2] puellæ quidem fuso inuolutos, supra monumentum deponunt: pueri autem ad quandã herbam applicantes, & ipsi sepulchro imponunt. Est autem monumentũ intra Artemisium ad sinistram intrantibus, oleaque supra ipsum est nata. Hoc honore ab incolis Deli afficiuntur hæ virgines. Aiunt vero iidem Argin & Opin virgines ex Hyperboreis, eorundem hominum ætate, in Delum venisse, etiam priores Hyperoche & Laodice: & has quidem venisse ad reddendum Lucinæ tributum quod pro partu maturando instituerant: Argin vero & Opin vna cũ ipsis deis aduenisse,

XXXIII XXXIV XXXV

ὡς καὶ περὶ τῶν μουνοφθάλμων λέγουσι. ἀλλ' Ἡσιόδῳ μέν ἐστι περὶ Ὑπερβορέων εἰρημένα, ἔστι δὲ καὶ Ὁμήρῳ ἐν Ἐπιγόνοισι, εἰ δὴ τῷ ἐόντι γε Ὅμηρος ταῦτα τὰ ἔπεα ἐποίησε. Πολλῷ δέ τι πλεῖστα περὶ αὐτῶν Δήλιοι λέγουσι, φάμενοι ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν καλάμῃ πυρῶν, ἐξ Ὑπερβορέων φερόμενα, ἀπικνέεσθαι ἐς Σκύθας. ἀπὸ δὲ Σκυθέων ἤδη δεκομένους αἰεὶ τοὺς πλησιοχώρους ἑκάστους, κομίζειν αὐτὰ τὸ πρὸς ἑσπέρης ἑκαστάτω ἐπὶ τὸν Ἀδρίην. ἐνθεῦτεν δὲ πρὸς

10 μεσαμβρίην προπεμπόμενα, πρώτους Δωδωναίους Ἑλλήνων δέκεσθαι· ἀπὸ δὲ τούτων καταβαίνειν ἐπὶ τὸν Μηλιέα κόλπον, καὶ διαπορεύεσθαι ἐς Εὔβοιαν. πόλιν δὲ ἐς πόλιν πέμπειν, μέχρι Καρύστου· τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης, ἐκλιπεῖν Ἄνδρον. Καρυστίους γὰρ εἶναι τοὺς κομίζοντας ἐς Τῆνον· Τηνίους δὲ, ἐς Δῆλον. ἀπικνέεσθαι μέν νυν ταῦτα τὰ ἱρὰ οὕτω λέγουσι ἐς Δῆλον· πρῶτον δὲ τοὺς Ὑπερβορέους πέμψαι φερούσας τὰ ἱρὰ δύο κόρας, τὰς ὀνομάζουσι Δήλιοι εἶναι Ὑπερόχην τε καὶ Λαοδίκην. ἅμα δὲ αὐτῇσι ἀσφαλείης εἵνε-

20 κεν πέμψαι τοὺς Ὑπερβορέους τῶν ἀστῶν ἄνδρας πέντε πομπούς, τούτους οἳ νῦν Περιφερέες καλέονται, τιμὰς μεγάλας ἐν Δήλῳ ἔχοντες. ἐπεὶ δὲ τοῖσι Ὑπερβορέοισι τοὺς ἀποπεμφθέντας ὀπίσω οὐκ ἀπονοστέειν, δεινὰ ποιευμένους εἴ σφεας αἰεὶ καταλάμψεται, ἀποστέλλοντας μὴ ἀποδέκεσθαι, οὕτω δὴ φέροντας ἐς τοὺς οὔρους τὰ ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν πυρῶν καλάμῃ, τοὺς πλησιοχώρους ἐπισκήπτειν, κελεύοντας προπέμπειν σφέας ἀπ' ἑωυτῶν ἐς ἄλλο ἔθνος. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω προπεμπόμενα, ἀπικνέεσθαι λέγουσι ἐς Δῆλον. Οἶ-

30 δα δὲ αὐτὸς τούτοισι τοῖσι ἱροῖσι τόδε ποιεύμενον προσφερὲς, τὰς Θρηΐσσας καὶ τὰς Παιονίδας γυναῖκας, ἐπεὰν θύωσι τῇ Ἀρτέμιδι τῇ βασιληΐῃ, οὐκ ἄνευ πυρῶν καλάμης θυούσας τὰ ἱρά. καὶ ταύτας μὲν δὴ οἶδα ταῦτα ποιεύσας. Τῇσι δὲ παρθένοισι ταύτῃσι τῇσι ἐξ Ὑπερβορέων τελευτησάσῃσι ἐν Δήλῳ, κείρονται καὶ αἱ κόραι καὶ οἱ παῖδες οἱ Δηλίων· αἱ μὲν, πρὸ γάμου πλόκαμον ἀποταμνόμεναι, καὶ περὶ ἄτρακτον εἱλίξασαι, ἐπὶ τὸ σῆμα τιθεῖσι. τὸ δὲ σῆμά ἐστι ἔσω ἐς τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐσιόντι ἀριστερῆς

40 χειρός. ἐπιπέφυκε δέ οἱ ἐλαίη· οἱ δὲ παῖδες τῶν Δηλίων, περὶ χλόην τινὰ εἱλίξαντες τῶν τριχῶν, τιθεῖσι καὶ οὗτοι ἐπὶ τὸ σῆμα. αὗται μὲν δὴ ταύτην τὴν τιμὴν ἔχουσι πρὸς τῶν Δήλου οἰκητόρων. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ τὴν Ἄργην τε καὶ τὴν Ὦπιν ἐούσας παρθένους ἐξ Ὑπερβορέων, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἀνθρώπους πορευομένας, ἀπικέσθαι ἐς Δῆλον, ἔτι πρότερον Ὑπερόχης τε καὶ Λαοδίκης. ταύτας μέν νυν τῇ Εἰλειθυίῃ ἀποφερούσας ἀντὶ τοῦ ὠκυτόκου τὸν ἐτάξαντο φόρον ἀπικέσθαι. τὴν δὲ Ἄργην τε καὶ τὴν Ὦπιν ἅμα αὐτοῖσι τοῖσι θεοῖσι ἀπικέσθαι λέγουσι

Marginal notes: 147; γρ. ἐνδεδεμένα; γρ. Θρηΐκας; γρ. αὐτὴν τὴν; γρ. Ἀργῶ; γρ. Ε. Ἑκαέργην; γρ. Ἀργῶ

1 Occasum versus longissime Adriam vsque. 2 Puellæ quidem ante nuptias, fuso inuolut.

ret, nisi ob id quod Darius è Nilo riuos in illum sinu induxit. A Persis ad Phœnicem tractus amplus est ac multus. A Phœnice hæc ora tendit secundum hoc mare per Syriã Palæstinam & Ægyptũ, in qua terminatur: intra quam tres sunt duntaxat nationes. Atque hæc sunt quæ à Persis occasum versus in Asia contineuntur.

XL Quæ supra Persas sunt & Medos & Sapires & Colchos, aurorã versus & solem orientẽ, hinc mari rubro alluũtur: aquilonẽ autẽ versus, à mari Caspio, & flumine Araxe, qui cõtra solem orientẽ fluit. Porro India tenus habitatur Asia. Illinc iam auroram versus deserta sunt: nec qualia sint dicere quisquam potest.

XLI Et Asia quidem talis & tanta est. ¶ Libya autem in altera ora est. ab Ægypto enim iam excipitur. Hæc ora circa Ægyptum iam angusta est. nam ab hoc mari ad rubrum intercapedo est centũ millium vlnarum, quæ efficiunt mille stadia. Ab his deinceps angustiis spatiosa sane ora excipit quæ Libya dicitur.

XLII Itaq; admiror eos qui disterminarunt atque distinxerunt Libyam, Asiam, Europam: inter quas non parum est differentiæ. Siquidem Europa longitudine quidem ceteras assequitur, latitudine vero non videtur mihi comparari digna. nã Libya se ipsam monstrat circumfluam mari esse, excepto duntaxat vbi Asiæ contermina est, Neco Ægyptiorum rege, eorum quos nouimus primo in hoc demonstrando. Is postquam destititã deprimenda fossa à Nilo ad Arabicum sinum, misit nauibus quosdam Phœnices, præcipiens vt transuecti columnas Herculeas penetrarent ad septentrionale vsque mare, atque ita ad Ægyptum remearet. Phœnices igitur è rubro mari soluentes, abierunt in mare australe: qui quum autumnus aduenisset, applicitis ad terram nauibus sementem faciebant[1]: vt assidue Libyes legerent, ac messem expectarent. deinde messo frumẽto nauigabant. Ita biennio consumpto, anno tertio ad Herculeas columnas declinantes in Ægyptum remearunt, referentes quæ apud me fidem non habent, sed forte apud aliquẽ aliũ: prætereuntes Africã, se habuisse solem ad dextram. Atque hunc in modum Libya primum est cognita.

XLIII Secundo loco fuere Carthaginenses, qui dixerunt quendam Sataspem, Teaspis filium, virum

σα, εἰ μὴ ἱόμενῳ ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον, ἐς τὸν Δαρεῖος ἐκ τοῦ Νείλου διώρυχα ἐσήγαγε. μέχρι μὲν νυν Φοινίκης ἀπὸ Περσέων, χῶρος πλατὺς καὶ πολλός ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ Φοινίκης παρήκει διὰ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἡ ἀκτὴ αὕτη, παρά τε Συρίην τὴν παλαιστίνην, καὶ Αἴγυπτον, ἐς τὴν τελευτᾷ· ἐν τῇ ἔθνεά ἐστι τρία μοῦνα. Ταῦτα μὲν ἀπὸ Περσέων τὰ πρὸς ἑσπέρην τῆς Ἀσίης ἔχοντά ἐστι. Τὰ δὲ κατύπερθε Περσέων, καὶ Μήδων, καὶ Σαπείρων, καὶ Κόλχων, τὰ πρὸς ἠῶ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα, ἔνθεν μὲν ἡ Ἐρυθρὴ παρήκει θάλασσα, πρὸς βορέω δὲ ἡ Κασπίη τε θάλασσα, καὶ ὁ Ἀράξης ποταμὸς, ῥέων πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα. μέχρι δὲ τῆς Ἰνδικῆς οἰκέεται Ἀσίη· τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης, ἔρημος ἤδη τὸ πρὸς τὴν ἠῶ, οὐδὲ ἔχει οὐδεὶς φράσαι οἷον δή τι ἐστί.

γρ. ἐρήμους

Τοιαύτη μὲν καὶ τοσαύτη ἡ Ἀσίη ἐστί. ἡ δὲ Λιβύη ἐν τῇ ἀκτῇ τῇ ἑτέρῃ ἐστί· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου Λιβύη ἤδη ἐκδέκεται. κατὰ μὲν νυν Αἴγυπτον ἡ ἀκτὴ αὕτη στεινή ἐστι· ἀπὸ γὰρ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν, δέκα μυριάδες εἰσὶ ὀργυιέων· αὗται δὲ ἂν εἶεν χίλιοι στάδιοι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στεινοῦ τούτου, κάρτα πλατέα τυγχάνει ἐοῦσα ἀκτὴ, ἥτις Λιβύη κέκληται. Θωϋμάζω ὦν τῶν διουρισάντων καὶ διελόντων Λιβύην καὶ Ἀσίην καὶ Εὐρώπην. οὐ γὰρ σμικρὰ τὰ διαφέροντα αὐτέων ἐστί. μήκεϊ μὲν γὰρ παρ' ἀμφοτέρας παρήκει ἡ Εὐρώπη· εὖρος δὲ πέρι, οὐδὲ συμβαλέειν ἀξίη φαίνεταί μοι εἶναι. Λιβύη μὲν γὰρ δηλοῖ ἑωυτὴν, ἐοῦσα περίρρυτος, πλὴν ὅσον αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀσίην οὐρίζει· Νεκῶ τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέος πρώτου τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, καταδέξαντος· ὃς ἐπεί τε τὴν διώρυχα ἐπαύσατο ὀρύσσων τὴν ἐκ τοῦ Νείλου διέχουσαν ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον, ἀπέπεμψε Φοίνικας ἄνδρας πλοίοισι, ἐντειλάμενος ἐς τὸ ὀπίσω δι' Ἡρακλείων στηλέων ἐκπλέειν ἕως ἐς τὴν Βορηΐην θάλασσαν, καὶ οὕτω ἐς Αἴγυπτον ἀπικνέεσθαι. ὁρμηθέντες ὦν οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, ἔπλεον τὴν Νοτίην θάλασσαν. ὅκως δὲ γίνοιτο φθινόπωρον, προσσχόντες ἂν σπείρεσκον τὴν γῆν, ἵνα ἑκάστοτε τῆς Λιβύης πλέοντες γινοίατο, καὶ μένεσκον τὸν ἄμητον· θερίσαντες δ' ἂν τὸν σῖτον, ἔπλεον. ὥστε δύο ἐτέων διεξελθόντων, τρίτῳ ἔτεϊ κάμψαντες Ἡρακλείας στήλας, ἀπίκοντο ἐς Αἴγυπτον. καὶ ἔλεγον ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλῳ δὲ δή τεῳ, ὡς περιπλώοντες τὴν Λιβύην, τὸν ἥλιον ἔσχον ἐς τὰ δεξιά. οὕτω μὲν αὕτη ἐγνώσθη τὸ πρῶτον. Μετὰ δὲ, Καρχηδόνιοί εἰσι οἱ λέγοντες, ἐπεὶ Σατάσπης γε ὁ Τεάσπιος, ἀνὴρ

γρ. γίνοιτο

γρ. Σατάσπης ὁ Τεάσπιος

1 In quamcunque Libyæ partem nauigantes peruenissent, messemque expectabant. Quum autem messuissent, oram soluerunt. Ita bienn.

Ἀχαιμενίδης, οὐ περιέπλωσε Λιβύην, ἐπ᾽ αὐτὸ τοῦτο πεμφθείς· ἀλλὰ δείσας τό, τε μῆκος τοῦ πλόου καὶ τὴν ἐρημίην, ἀπῆλθε ὀπίσω, οὐδ᾽ ἐπετέλεσε τὸν ἐπέταξέ οἱ ἡ μήτηρ ἄεθλον. θυγατέρα γὰρ Ζωπύρου ἐβιήσατο τοῦ Μεγαβύζου παρθένον. ἔπειτα μέλλοντος αὐτοῦ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην ἀνασκολοπιεῖσθαι ὑπὸ Ξέρξεω βασιλῆος, ἡ μήτηρ τοῦ Σατάσπεος, ἐοῦσα Δαρείου ἀδελφεή, παραιτήσατο, φᾶσά οἱ αὐτὴ μέζω ζημίην ἐπιθήσειν ἤπερ ἐκεῖνον. Λιβύην γάρ οἱ ἀνάγκην ἔσεσθαι περιπλώειν, ἐς ὃ ἂν ἀπίκηται, περιπλέων αὐτήν, ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. συγχωρήσαντος δὲ Ξέρξεω ἐπὶ τούτοισι, ὁ Σατάσπης ἀπικόμενος ἐς Αἴγυπτον, καὶ λαβὼν νέα τε καὶ ναύτας παρὰ τουτέων, ἔπλεε παρὰ Ἡρακλέας στήλας. διεκπλώσας δέ, καὶ κάμψας τὸ ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης, τῷ οὔνομα Σολόεις ἐστί, ἔπλεε πρὸς μεσαμβρίην. περήσας δὲ θάλασσαν πολλὴν ἐν πολλοῖσι μησί, ἐπεί τε τοῦ πλεῦνος αἰεὶ ἔδεε, ἀποστρέψας ὀπίσω, ἀπέπλεε ἐς Αἴγυπτον. ἐκ δὲ ταύτης ἀπικόμενος παρὰ βασιλέα Ξέρξεα, ἔλεγε, φὰς τὰ προσωτάτω ἀνθρώπους μικροὺς παραπλέειν, ἐσθῆτι φοινικηΐῃ διαχρεωμένους· οἵ, ὅκως σφεῖς καταγοίατο τῇ νηί, φεύγεσκον πρὸς τὰ οὔρεα, καταλιπόντες τὰς πόλιας· αὐτοὶ δὲ ἀδικέειν οὐδὲν ἐσιόντες, βρωτὰ δὲ μοῦνα ἐξ αὐτέων λαμβάνειν. τοῦ δὲ μὴ περιπλῶσαι Λιβύην παντελέως, αἴτιον τόδε ἔλεγε· τὸ πλοῖον τὸ προσωτέρω οὐ δυνατὸν ἔτι εἶναι προβαίνειν, ἀλλ᾽ ἐνίσχεσθαι. Ξέρξης δέ οἱ οὐ συγγινώσκων λέγειν ἀληθέα, οὐκ ἐπιτελέσαντά τε τὸν προκείμενον ἄεθλον, ἀνεσκολόπισε, τὴν ἀρχαίην δίκην ἐπιτιμῶν. τούτου δὲ τοῦ Σατάσπεος εὐνοῦχος ἀπέδρη ἐς Σάμον, ἐπεί τε ἐπύθετο τάχιστα τὸν δεσπότεα τετελευτηκότα, ἔχων χρήματα μεγάλα, τὰ Σάμιος ἀνὴρ κατέσχε· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὔνομα, ἑκὼν ἐπιλήθομαι. Τῆς δὲ Ἀσίης τὰ πολλὰ ὑπὸ Δαρείου ἐξευρέθη· ὃς βουλόμενος Ἰνδὸν ποταμόν, ὃς κροκοδείλους δεύτερος οὗτος ποταμῶν πάντων παρέχεται, τοῦτον τὸν ποταμὸν εἰδέναι τῇ ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ, πέμπει πλοίοισι ἄλλους τε τοῖσι ἐπίστευε τὴν ἀλήθειαν ἐρέειν, καὶ δὴ καὶ Σκύλακα ἄνδρα Καρυανδέα. οἱ δέ, ὁρμηθέντες ἐκ Κασπατύρου τε πόλιος καὶ τῆς Πακτυϊκῆς γῆς, ἔπλεον κατὰ ποταμὸν πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐς θάλασσαν. διὰ θαλάσσης δὲ πρὸς ἑσπέρην πλέοντες, τριηκοστῷ μηνὶ ἀπικνέονται ἐς τοῦτον τὸν χῶρον ὅθεν ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς

Margin: γρ. Σολόεις — γρ. ἐσιόντες, προσεῖναι δὲ

149

[1] Achæmenidem, qui Libyam non circumnauigauit quum esset ad hoc ipsum missus: sed cum nauigationis longitudine, tum terræ solitudine deterritus retro rediit, non impleto labore quem ei mater iniunxerat. Etenim vitiauerat filiam virginem Zopyri, filii Megabyzi, quem ob hanc caussam à Xerxe rege suffigendum cruci mater sua, quæ erat Darii soror, liberauit: quod diceret se maius illi supplicium irrogaturam quã rex pararet. quippe necesse ei fore pernauigare omnem Africam, dum perueniret ad Arabicum sinum. His annuente Xerxe, Sataspes in Ægyptum abiit, sumptaque illinc naue ac sociis, nauigauit ad columnas Herculis: quibus transmissis, circumuectus Africæ promontorium nomine Syloes, in meridiem cursum tenebat. Emensusque permultum maris intra complures menses, quum assidue pluri tempore opus esset, conuerso cursu in Ægyptum rediit. Et illinc ad regẽ Xerxem regressus, aiebat se in pernauiganda remotissima ad quã isset ora, vidisse homines pusillos Phœnicea vtentes veste, qui, quum ipsi terræ nauim applicarent, ad montes se fuga proriperent relictis vrbibus. Ipse autem ingressos nihil illis iniuriæ intulisse, pecora tantum illinc accepisse. Quod autem totam Africam non pernauigassent, hanc caussam afferebat, quod nauigium vlterius procedere non posset, sed retineretur. [2] Hunc Xerxes negans loquutum vera, [3] quod certamen sibi propositum non exoluisset, in crucem sustulit, irrogata quam destinauerat pœna. Huius Sataspis eunuchus, audita domini nece, Samum cum magna pecunia profugit, quam Samius quidã interuertit: cuius nomen quum sciam, tamen volens [4] obliuiscor. ¶ Ceterum Asiæ bona pars à Dario peruestigata est. Is cupidus cognoscendi vbinam Indus (qui secundus omnium fluminũ crocodilos præstat) mare influat, mittit nauibus cum alios quosdam, quos vera renunciaturos confidebat, tum Scylacem quendam Caryandeum. Isti è Caspatyro vrbe & è terra Pactyia soluentes, secundo flumine auroram versus atque solem orientem nauigantes in mare, dehinc per ipsum mare occasum versus, tricesimo demum mense tenuerunt eum locum vnde rex Ægyptiorũ

XLIV

1 Achæmenidẽ Libyam non circumnauigasse, *id est, nauigando* [illegible] *Vel,* [illegible] *separandum à sequentibus. Deinde,* Deterritum retro rediisse. 2 At Xerxes, non assentiens ipsi, vera esse quæ diceret. 3 Quod labore sibi proposito non defunctus esset. 4 *Id est, silentio prætereo.*

cbs Phœ-

eos Phœnices quos antea dixi, miserat ad Libyam circumnauigandam. Post horũ circumnauigationem Darius Indos subegit, & eo mari potitus est. Ita Asiam (præter eam quæ orientem solem spectat) compertum est parem Libyę esse.

XLV At Europa à nemine inuestigata est, neque qua ad orientem neque qua ad aquilonem vergit, an[1] mari clauditur. Longitudine tamen cognoscitur ad vtranque accedere. Neque possum coniectura colligere vnde, quum vna sit terra, trifaria sint ei nomina indita è mulierum cognominibus: eiusque fines ponantur Nilus fluuius Ægyptiacus & Phasis Colchus. Alii aiunt esse fines Tanain & [2] Mæotidem, fretumque Cimmerium: sed negant se audisse nomina eorũ qui hæc distinxerunt, & vnde nomina imposuerint. Iam enim Libya quidem à plerisque Grecorum fertur sortita nomen à Libya quadam muliere indigena: Asia vero, ab vxore Promethei. quanquam Lydi hoc sibi nomen vendicant, asserentes ab Asio filio Cotys, filii Manei, Asiam appellatam, non ab vxore Promethei. vnde & Sardibus[3] familiam quandam esse vocatam Asiadem. Europa autem neque an sit mari circumflua, neque vnde hoc nomen acceperit, neque quis nominis autor extiterit, ab aliquo mortalium compertum est: nisi dicamus ab Europa [4] Tyria nomen accepisse regionem:[5] nec ante, sicut ceteras, nomen habuisse. Tamen illam ex Asia fuisse constat, neque in hanc commeasse terram quæ nunc à Græcis vocatur Europa, sed è Phœnice tantum in Cretam, & è Creta in Africam. Hæc hactenus de his dicta sint.[6] nam quæ sentimus de his, ea dicimus.

XLVI ¶ PONTVS autem Euxinus, in quem Darius fecit expeditionem, nationes exhibet omniũ imperitissimas, Scythica duntaxat excepta. nullius enim nationis eorum quæ sunt intra Pontum, aut aliquid ad sapientiam pertinens proferre possumus, aut aliquem virum pro erudito habitum nouimus, præter Scythicam gentem & Anacharsin. In gente autem Scythica[7] ex omnibus humanis negociis vnum maximum, quantũ nos scimus, excogitatum est. at cetera non admiror. Quod maximum ab eis excogitatum, id est, vt neque quispiam qui ad eos se contulerit, aufugere,

τοὺς Φοίνικας, τοὺς πρότερον εἶπα, ἀπέστειλε περιπλώειν Λιβύην. μετὰ δὲ τούτους περιπλώσαντας, Ἰνδούς τε κατεστρέψατο Δαρεῖος, καὶ τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ ἐχρᾶτο. οὕτως καὶ τῆς Ἀσίης, πλὴν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, τὰ ἄλλα ἀνεύρηται ὁμοῖα παρεχομένη τῇ Λιβύῃ. Ἡ δὲ Εὐρώπη πρὸς οὐδαμῶν φανερή ἐστι γινωσκομένη, οὔτε τὰ πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα, οὔτε τὰ πρὸς βορέην, εἰ περίρρυτός ἐστι· μήκεϊ δὲ γινώσκεται παρ' ἀμφοτέρας παρήκουσα. οὐδ' ἔχω συμβαλέσθαι ἐπ' ὅτευ μιῇ ἐούσῃ γῇ, οὐνόματα τριφάσια κέεται, ἐπωνυμίας ἔχοντα γυναικῶν· καὶ οὐρίσματα αὐτῇ Νεῖλός τε ὁ Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη, καὶ Φᾶσις ὁ Κόλχος· οἱ δὲ Τάναϊν ποταμὸν τὸν Μαιήτην καὶ πορθμήια τὰ Κιμμέρια λέγουσι. οὐδὲ τῶν διουρισάντων τὰ οὐνόματα πυθέσθαι, καὶ ὅθεν ἔθεντο τὰς ἐπωνυμίας. ἤδη γὰρ Λιβύη μὲν ἀπὸ Λιβύης λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἔχειν τοὔνομα γυναικὸς αὐτόχθονος· ἡ δὲ Ἀσίη, ἀπὸ τῆς Προμηθέος γυναικὸς τὴν ἐπωνυμίην. καὶ τούτου μὲν μεταλαμβάνονται τοῦ οὐνόματος Λυδοί, φάμενοι ἀπὸ Ἀσίεω, τοῦ Κότυος, τοῦ Μανέω, κεκλῆσθαι τὴν Ἀσίην, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῆς Προμηθέος Ἀσίης· ἀπ' ὅτευ καὶ τὴν ἐν Σάρδισι φυλὴν κεκλῆσθαι Ἀσιάδα. ἡ δὲ δὴ Εὐρώπη οὔτ' εἰ περίρρυτός ἐστι γινώσκεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων, οὔτε ὁκόθεν τὸ οὔνομα ἔλαβε τοῦτο· οὔτε ὅστις οἱ ἦν ὁ θέμενος φαίνεται, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς Συρίης φήσομεν Εὐρώπης λαβεῖν τὸ οὔνομα τὴν χώρην· πρότερον δὲ ἦν ἄρα ἀνώνυμος, ὥσπερ αἱ ἕτεραι. ἀλλ' αὕτη γε ἐκ τῆς Ἀσίης τε φαίνεται ἐοῦσα, καὶ οὐκ ἀπικομένη ἐς τὴν γῆν ταύτην ἥτις νῦν ὑπὸ Ἑλλήνων Εὐρώπη καλέεται, ἀλλ' ὅσον ἐκ Φοινίκης, ἐς Κρήτην· ἐκ Κρήτης δὲ, ἐς Λιβύην. ταῦτα μέν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. τοῖσι γὰρ νομιζομένοισι αὐτῶν χρησόμεθα. Ὁ δὲ πόντος ὁ Εὔξεινος ἐπ' ὃν ἐστρατεύετο Δαρεῖος, χωρέων πασέων παρέχεται, ἔξω τοῦ Σκυθικοῦ, ἔθνεα ἀμαθέστατα. οὔτε γὰρ ἔθνος τῶν ἐντὸς τοῦ πόντου οὐδὲν ἔχομεν προβαλέσθαι σοφίης πέρι. οὔτε ἄνδρα λόγιον οἴδαμεν γενόμενον παρὲξ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεος, καὶ Ἀναχάρσιος. τῷ δὲ Σκυθικῷ γένεϊ ἓν μὲν τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπηίων πρηγμάτων σοφώτατα πάντων ἐξεύρηται, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· τὰ μέντοι ἄλλα οὐκ ἄγαμαι. τὸ δὲ μέγιστον οὕτω σφι ἀνεύρηται ὥστε ἀποφυγέειν τε μηδένα ἐπελθόντα ἐπὶ σφέας·

γρ. Κνσ — γρ. Τυρίης — γρ. προβαλέσθαι — γρ. λέγομεν — γρ. λεγόμενον

1 Mari alluitur. 2 *Diuersam videtur sequutus lectionem ab ea quæ in vulg. edit. & in nostris vet. cod. habetur.* 3 Tribum 4 *Non Συρίης legit Valla, sed Τυρίης: cui lectioni assentiuntur nonnulli etiam vet. cod.* 5 Antea vero nomine carebat, sicut & ceteræ. 6 Vtemur enim opinionibus quæ de his receptæ sunt. *Potest tamen & alius esse sensus.* 7 Vna rerum humanarum maxima, omnium quas quidem nouerimus, solertissime excogitata est.

μὴ βουλόμενοί τε ἐξευρεθῆναι, καταλαβεῖν μὴ οἷόν τε εἴη. τοῖσι γὰρ μήτε ἄστεα μήτε τείχεα ᾖ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἐόντες πάντες ἔωσι, ἱπποτοξόται, ζῶντές τε μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων, οἰκήματά τέ σφι ᾖ ἐπὶ ζευγέων, κῶς οὐκ ἂν εἴησαν οὗτοι ἄμαχοί τε καὶ ἄποροι προσμίσγειν; Ἐξεύρηται δέ σφι ταῦτα, τῆς τε γῆς ἐούσης ἐπιτηδέης καὶ τῶν ποταμῶν ἐόντων σφι συμμάχων. ἥ τε γὰρ γῆ ἐοῦσα πεδιὰς αὕτη, ποιώδης τε καὶ εὔυδρός ἐστι· ποταμοί τε δι' αὐτῆς ῥέουσι οὐ πολλῷ τέῳ ἀριθμὸν ἐλάσσονες τῶν ἐν Αἰγύπτῳ διωρύχων. ὅσοι δὲ ὀνομαστοί τέ εἰσι αὐτέων, καὶ προσπλωτοὶ ἀπὸ θαλάσσης, τούτους ὀνομανέω. Ἴστρος μὲν, πεντάστομος· μετὰ δὲ, Τύρης τε καὶ Ὕπανις, καὶ Βορυσθένης, καὶ Παντικάπης, καὶ Ὑπάκυρις, καὶ Γέρρος, καὶ Τάναϊς. ῥέουσι γὰρ οἵδε κατὰ τάδε. Ἴστρος μὲν ἐὼν μέγιστος ποταμῶν πάντων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἴσος αἰεὶ αὐτὸς ἑωυτῷ ῥέει καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος. πρῶτος δὲ ὁ ἀπ' ἑσπέρης τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ ῥέων κατὰ τοιόνδε μέγιστος γέγονε, ποταμῶν καὶ ἄλλων ἐς αὐτὸν ἐκδιδόντων. εἰσὶ δὲ οἵδε οἱ μέγαν αὐτὸν ποιεῦντες· διὰ μέν γε τῆς Σκυθικῆς χώρης, πέντε μὲν οἱ ῥέοντες· τόν τε Σκύθαι Πόρατα καλέουσι, Ἕλληνες δὲ Πυρετὸν, καὶ ἄλλος Τιαραντὸς, καὶ Ἀραρός τε καὶ Νάπαρις, καὶ Ὀρδισσός. ὁ μὲν πρῶτος λεχθεὶς τῶν ποταμῶν, μέγας, καὶ πρὸς ἠῶ ῥέων, ἀνακοινοῦται τῷ Ἴστρῳ τὸ ὕδωρ· ὁ δὲ δεύτερος λεχθεὶς Τιαραντὸς, πρὸς ἑσπέρης τε μᾶλλον, καὶ ἐλάσσων· ὁ δὲ δὴ Ἀραρός τε καὶ ὁ Νάπαρις καὶ ὁ Ὀρδισσὸς, διὰ μέσου τούτων ῥέοντες, ἐσβάλλουσι ἐς τὸν Ἴστρον. οὗτοι μὲν αὐθιγενέες ποταμοὶ Σκυθικοὶ συμπληθύουσι αὐτόν. Ἐκ δὲ Ἀγαθύρσων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ. ἐκ δὲ τοῦ Αἵμου τῶν κορυφέων τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι ῥέοντες πρὸς βορέην ἄνεμον, ἐσβάλλουσι ἐς αὐτὸν, Ἄτλας, καὶ Αὔρας, καὶ Τίβησις· διὰ δὲ Θρηίκης καὶ Θρηίκων τῶν Κρωβύζων ῥέοντες, Ἄθρης, καὶ Νόης, καὶ Ἀτάρνης, ἐκδιδοῦσι ἐς τὸν Ἴστρον· ἐκ δὲ Παιόνων, καὶ οὔρεος Ῥοδόπης, Κίος ποταμὸς μέσον σχίζων τὸν Αἷμον, ἐσδιδοῖ ἐς αὐτόν. ἐξ Ἰλλυριῶν δὲ ῥέων πρὸς βορέην ἄνεμον Ἄγγρος ποταμὸς, ἐσβάλλει ἐς πεδίον τὸ Τριβαλλικὸν, καὶ ἐς ποταμὸν Βρόγγον. ὁ δὲ Βρόγγος ἐς τὸν Ἴστρον· οὕτω ἀμφοτέρους ἐόντας μεγάλους ὁ Ἴστρος δέκεται. ἐκ δὲ τῆς κατύπερθε χώρης Ὀμβρικῶν, Κάρπις ποταμὸς, καὶ ἄλλος Ἄλπις, πρὸς βορέην ῥέοντες ἄνεμον, καὶ οὗτοι ἐκδιδοῦσι ἐς αὐτόν. ῥέει γὰρ δὴ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης ὁ Ἴστρος, ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν, οἳ ἔσχατοι πρὸς ἡλίου δυσμέων μετὰ Κυνήτας οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ. ῥέων δὲ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης, ἐς τὰ πλάγια τῆς Σκυθίης ἐσβάλλει.

γρ. ἀγρόπου. — γρ. ἐκδιδοῖ.

[1] neque ipsi capi possint, aut ne inueniri quidem, si nolint, atque deprehendi. Siquidem nullæ sunt eis vrbes, nulla mœnia extructa: domos secum ferunt singuli: equestresq; sunt sagittarii, nō pane victitantes, sed ex pecoribus: pro domibus plaustra habentes: quidni imbelles alioqui futuri, & ad dimicandum inhabiles? Hæc autem sunt ab eis inuenta cum opportunitate terræ, tum fluminum beneficio. nam hæc terra, quum sit campestris, sua sponte vliginosa est & humida, eamq; interfluunt flumina non multo pauciora numero quam in Ægypto fossæ. Quorum quæ sunt celeberrima & à mari nauigabilia, ea recensebo. Ister, quinque ostia habens: post hunc Tyres & Hypanis & Borysthenes & Panticapes & Hypacyris & Gerrhus & Tanais. Isti hunc in modum fluunt.

XLVII

Ister, omnium quos nouimus fluuiorum maximus, semper sibiipsi par tam æstate quam hyeme fluit, ab occasu primus omnium qui sunt in Scythia. ob id omnium maximus quod alii in eum influunt, qui ipsum ingentem reddūt: per Scythiam quidē delapsi, numero quinque. vnus quem Porata Scythæ appellant, Græci Pyreton: alius, Tiarantus: tertius, Ararus: quartus, Napares: quintus, Ordissus. Horum primo loco dictus fluuius, magnus est, & ad aurorā fluens, cum Istro aquam communicat: minor est Tiarantus, ad occasum magis vergens. [2] Inter quos ceteri fluentes, Ararus, Naparis & Ordissus, in Istrū infundūtur. Hi sunt vernaculi Scythię amnes, qui illum augent.

XLIIX

Ex Agathyrsis autē fluens vnus, Maris, Istro se immiscet: ex Hæmi vero iugis tres alii ingentes ad aquilonem ventum, Atlas & Auras & Tibesis: per Thraciam vero & Crobyzos Thraces, Athres & Noes & Atarnes: at ex Pæoniis ac monte Rhodope, mediū interscindens Hęmum Cius in ipsum erumpit. Quin ex Illyriis in aquilonē tendens Angrus, planitiem Triballicam interfluens, Brongum intrat, Brongus iste Istrum. ita vtrumq; per se magnum Ister excipit. Præterea ex regione quæ est supra Vmbricos, Carpis, & alius ad ventum aquilonē Alpis, in Istrum exeunt. Omnem enim Europam Ister emetitur (sumpto ex Celtis initio, qui omniū in Europa ad solis occasū extremi sunt, post Cynetas) totamq; permensus Europam, ex transuerso ingreditur Scythiā.

XLIX

[1] Neque possit eos quisquam nancisci, si inueniri nolint. Quibus enim nulla condita sint mœnia, sed qui domos portent, sintque ex equis sagittandi periti, ac non ex messe sed ex pecoribus victum habeant, ac in plaustris habitent, qui non hi fuerint inexpugnabiles & inaccessi? Hæc autem &c. [2] Per quorum medium cet. &. *vel, quos ceteri intersl.*

His quæ

L His quæ dixi fluminibus, & aliis aquas suas communicantibus, Ister fit omnium maximus. nam si alterius cum alterius aqua comparetur, profecto Nilus copia aquæ antecellit, quod in eum nullus neque fluuius neque fons ingrediens, ad incrementũ aquę confert. Quod autem Ister sibi semper par fluit tam æstate quam hyeme, ob id fit (vt mihi videtur) quod hyeme est quantus est, aliquantulo maior quam sua natura fert. nam per hyemem paululum in ea regione pluit, sed vbique ningit. Æstate vero nix, quæ sub hyemem decidit permulta, vndique in Istrum liquefacta dilabitur: eumque implet: nec ipsa solum, sed cum ea imbres multi atque vehementes. Quippe per æstatem pluit: quo tempore quanto plus aquæ sol ad se attrahit quam hyeme, tanto plus aquę cum Istro miscetur æstate quam hyeme. Ita quum paria faciat Ister datis aquis & acceptis, fit vt semper videatur sibi esse similis.

LI Ex fluuiis ergo qui apud Scythas sunt, vnus est Ister. Post hunc Tyres, qui ab aquilone means, ortum trahit ex ingenti palude, quæ Scythicam terrã à Nebride separat. ad ostium huius incolunt

LII Græci qui Tyritæ vocantur. Tertium flumen est Hypanis ex Scythia veniens, & ex magna palude profluens, circum quam pascuntur equi syluestres candidi: recteq; vocatur hæc palus, mater Hypanis. Ex hac igitur ortus Hypanis fluit fere quinq; dierum nauigatione, angustus, & adhuc dulcis, sed mox quatuor à mari dierum nauigatione sanequam amarus, propter amarum qui in eum fluit fontem: adeo, inquam, amarum, vt quum sit exiguus magnitudine, tamen inficiat Hypanin flumen, in paucis magnum. Est autem hic fons in finibus regionis Scytharum aratorum, & Alizonum, eodem nomine quo locus vnde emanat, Scythica lingua, Amaxampeus, Græca autem lingua, *ἱραὶ ὁδοὶ, id est, sacræ viæ.* Apud Alizonas autẽ contrahũt terminos suos Tyres & Hypanis: mox deinde in diuersum abeuntes, me-

LIII diam intercapedinem laxant. Quartus fluuius est Borysthenes, secundum Istrum omnium maximus, & nostra sententia, non modo Scythicorum fluuiorum longe vberrimus, sed etiam ceteris vberior, præter Ægyptium Nilum, cum quo non licet alium comparare. Ceterorum autem vberrimus est Borysthenes, pascua præbens amœnissima & accommodatissima pecoribus,

ποταμῶν τῶν καταλεχθέντων, καὶ ἄλλων πολλῶν συμβαλλομένων τὸ σφέτερον ὕδωρ, γίνεται ὁ Ἴστρος ποταμῶν μέγιστος· ἐπεὶ ὕδωρ γε, ἓν πρὸς ἓν συμβάλλειν, ὁ Νεῖλος πλήθεϊ ἀποκρατέει. ἐς γὰρ δὴ τοῦτον οὔτε ποταμὸς, οὔτε κρήνη οὐδεμίη ἐσδιδοῦσα, ἐς πλῆθός οἱ συμβάλλεταί οἱ. ἴσος δὲ αἰεὶ ῥέει ἔν τε θέρεϊ καὶ χειμῶνι ὁ Ἴστρος, κατὰ τοιόνδε τι, ὡς ἐμοὶ δοκέει· τοῦ μὲν χειμῶνος ἐστὶ ὅσος πέρ ἐστι· ὀλίγῳ τε μέζων τῆς ἑωυτοῦ φύσιος γίνεται. ὕεται γὰρ ἡ γῆ αὕτη τοῦ χειμῶνος πάμπαν ὀλίγῳ· νιφετῷ δὲ πάντα χρᾶται. τοῦ δὲ θέρεος ἡ χιὼν ἡ ἐν τῷ χειμῶνι πεσοῦσα ἀμφιλαφὴς, τηκομένη πάντοθεν ἐσδιδοῖ ἐς τὸν Ἴστρον. αὕτη τε δὴ ἡ χιὼν ἐσδιδοῦσα ἐς αὐτὸν, συμπληθύει, καὶ ὄμβροι πολλοί τε καὶ λάβροι σὺν αὐτῇ. ὕει γὰρ δὴ τὸ θέρος. ὅσῳ δὲ πλέον ἐπ' ἑωυτὸν ὕδωρ ὁ ἥλιος ἐπέλκεται ἐν τῷ θέρεϊ ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, τοσούτῳ τὰ συμμισγόμενα τῷ Ἴστρῳ, πολλαπλήσιά ἐστι τοῦ θέρεος ἤπερ τοῦ χειμῶνος. ἀντιτιθέμενα δὲ ταῦτα, ἀντισήκωσις γίνεται, ὥστε ἴσον μιν αἰεὶ φαίνεσθαι ἐόντα. Εἷς μὲν δὴ τῶν ποταμῶν τοῖσι Σκύθῃσι ἐστὶ ὁ Ἴστρος· μετὰ δὲ τοῦτον, Τύρης. ὃς ἀπὸ βορέω μὲν ἀνέμου ὁρμᾶται, ἔρχεται δὲ ῥέων ἐκ λίμνης μεγάλης, ἣ οὐρίζει τήν τε Σκυθικὴν καὶ Νευρίδα γῆν. ἐπὶ δὲ τῷ στόματι αὐτοῦ κατοίκηνται Ἕλληνες, οἳ Τυρῖται καλέονται. Τρίτος δὲ Ὕπανις ποταμὸς ὁρμᾶται μὲν ἐκ τῆς Σκυθικῆς, ῥέει δὲ ἐκ λίμνης μεγάλης, τὴν πέριξ νέμονται ἵπποι ἄγριοι λευκοί. καλέεται δὲ ἡ λίμνη αὕτη ὀρθῶς, μήτηρ Ὑπάνιος· ἐκ ταύτης ὦν ἀνατέλλων ὁ Ὕπανις ποταμὸς ῥέει. ἐπὶ μὲν πέντε ἡμερέων πλόον βραχὺς καὶ γλυκύς ἐστι· ἀπὸ δὲ τούτου, πρὸς θαλάσσης τεσσέρων ἡμερέων πλόον, πικρὸς δεινῶς. ἐκδιδοῖ γὰρ ἐς αὐτὸν κρήνη πικρή. οὕτω δή τι ἐοῦσα πικρή, ἣ μεγάθεϊ σμικρὴ ἐοῦσα, κιρνᾷ τὸν Ὕπανιν, ἐόντα ποταμὸν ἐν ὀλίγοισι μέγαν. ἔστι δὲ ἡ κρήνη αὕτη ἐν οὔροισι χώρης τῆς τε ἀροτήρων Σκυθέων καὶ Ἀλαζόνων. οὔνομα δὲ τῇ κρήνῃ, καὶ ὅθεν ῥέει τῷ χώρῳ, Σκυθιστὶ μὲν, Ἐξαμπαῖος· κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, Ἱραὶ ὁδοί. συνάγουσι δὲ τὰ τέρματα ὅ, τε Τύρης καὶ ὁ Ὕπανις κατὰ Ἀλαζόνας· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, ἀποστρέψας ἑκάτερος ῥέει εὐρύνων τὸ μέσον. Τέταρτος δὲ, ὁ Βορυσθένης ποταμὸς, ὅς ἐστί τε μέγιστος μετὰ Ἴστρον τούτων, καὶ πολυαρκέστατος, κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, οὔτι μοῦνον τῶν Σκυθικῶν ποταμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, πλὴν Νείλου τοῦ Αἰγυπτίου. τούτῳ γὰρ οὐκ οἷά τε ἐστὶ συμβαλέειν ἄλλον ποταμόν· τῶν δὲ λοιπῶν Βορυσθένης ἐστὶ πολυαρκέστατος, ὃς νομάς τε καλλίστας καὶ εὐνομωτάτας κτήνεσι παρέχεται,

γρ. πεσοῦσα, ἰοῦσα ἀμφιλαφής.

γρ. Ἀμαξάμπαιος

151

ἰχθύας τε ἀρίστους διακριδὸν καὶ πλείστους· πίνεσθαί τε ἥδιστός ἐστι· ῥέει τε καθαρὸς παρὰ θολεροῖσι· σπόρος τε παρ᾽ αὐτὸν ἄριστος γίνεται. ποίη τε, τῇ οὐ σπείρεται ἡ χώρη, βαθυτάτη. ἅλες τε ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ αὐτόματοι πήγνυνται ἄπλετοι· κήτεά τε μεγάλα ἀνάκανθα, τὰ ἀντακαίους καλέουσι, παρέχεται ἐς ταρίχευσιν, ἄλλα τε πολλὰ θωμάσαι ἄξια. μέχρι μὲν νυν Γέρρου χώρου, ἐς τὸν τεσσεράκοντα ἡμερέων πλόος ἐστί, γινώσκεται ῥέων ἀπὸ βορέω ἀνέμου· τὸ δὲ κατύπερθε, δι᾽ ὧν ῥέει ἀνθρώπων οὐδεὶς ἔχει φράσαι. φαίνεται δὲ ῥέων δι᾽ ἐρήμου ἐς τῶν γεωργῶν τῶν Σκυθέων τὴν χώρην. οὗτοι γὰρ οἱ Σκύθαι παρ᾽ αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἡμερέων πλόον νέμονται. μούνου δὲ τούτου τοῦ ποταμοῦ καὶ Νείλου οὐκ ἔχω φράσαι τὰς πηγάς· δοκέω δέ, οὐδὲ οὐδεὶς Ἑλλήνων. ἀγχοῦ τε δὴ θαλάσσης ὁ Βορυσθένης ῥέων γίνεται, καί οἱ συμμίσγεται ὁ Ὕπανις ἐς τὠυτὸ τέλος ἐκδιδούς. τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ποταμῶν τούτων ἐὸν ἔμβολον τῆς χώρης, Ἱππολέων ἄκρη καλέεται. ἐν δὲ αὐτῷ ἱρὸν Δήμητρος ἐνίδρυται· πέρην δὲ τοῦ ἱροῦ ἐπὶ τῷ Ὑπάνι Βορυσθενεῖται κατοίκηνται. ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τούτων τῶν ποταμῶν. Μετὰ δὲ τούτους πέμπτος ποταμὸς ἄλλος, τῷ οὔνομα Παντικάπης. ῥέει μὲν γὰρ καὶ οὗτος ἀπὸ βορέω τε καὶ ἐκ λίμνης, καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ Βορυσθένεος νέμονται οἱ γεωργοὶ Σκύθαι· ἐκδιδοῖ δὲ ἐς τὴν Ὑλαίην. παραμειψάμενος δὲ ταύτην, τῷ Βορυσθένεϊ συμμίσγεται. Ἕκτος δὲ Ὑπάκαρις ποταμός, ὃς ὁρμᾶται μὲν ἐκ λίμνης, διὰ μέσων δὲ τῶν νομάδων Σκυθέων ῥέων, ἐκδιδοῖ κατὰ Καρκινῖτιν πόλιν, ἐς δεξιὴν ἀπέργων τήν τε Ὑλαίην καὶ τὸν Ἀχιλλήιον καλεόμενον δρόμον. Ἕβδομος δὲ Γέρρος ποταμὸς ἀπέσχισται μὲν ἀπὸ τοῦ Βορυσθένεος, κατὰ τοῦτο τῆς χώρης ἐς ὃ γινώσκεται ὁ Βορυσθένης· ἀπέσχισται μέν νυν ἐκ τούτου τοῦ χώρου· οὔνομα δὲ ἔχει τό περ ὁ χῶρος αὐτός, Γέρρος. ῥέων δὲ ἐς θάλασσαν, οὐρίζει τήν τε τῶν Νομάδων χώρην, καὶ τὴν τῶν βασιληίων Σκυθέων. ἐκδιδοῖ δὲ ἐς τὸν Ὑπάκαριν. Ὄγδοος δὲ δὴ Τάναϊς ποταμός, ὃς ῥέει τἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης ὁρμεόμενος, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς μέζω ἔτι λίμνην καλεομένην Μαιῆτιν, ἣ οὐρίζει Σκύθας τε τοὺς βασιληίους καὶ Σαυρομάτας· ἐς δὲ Τάναϊν οὗτον ἄλλος ποταμὸς ἐσβάλλει, τῷ οὔνομά ἐστι Ὕργις. Τοῖσι μὲν δὴ ὀνομαστοῖσι ποταμοῖσι οὕτω δή τι οἱ Σκύθαι ἐσκευάδαται. τοῖσι δὲ κτήνεσι ἡ ποίη ἀναφυομένη ἐν τῇ Σκυθικῇ, ἐστὶ ἐπιχολωτάτη πασέων ποιέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἀνοιγομένοισι δὲ τοῖσι κτήνεσι ἐστὶ σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει. Τὰ μὲν δὴ

περὶ Γερρίων

περὶ τὸ ἕλος ἐκδιδ.

περὶ Ὑπακύριν

περὶ Ὑπακύριν

necnon optimorum ac singularium piscium affatim: idem ad potandum suauissimus, limpidus inter turbidos fluēs, iuxta quem sementis optima fit,[1] & herba non satiua, etiam altissima. In huius quoque ostio ingens vis salis sua sponte concrescit. Præbet idē ingentia cete ad salsuram, spinis carentia, quæ antacæos appellant. Alia præterea pręstat admiratione digna. Porro quadraginta quidē dierum nauigatione vsq; ad locum nomine Gerrhum, cognoscitur ab aquilone fluere: at superiora per quæ fluit, nemo hominum eloqui potest: videtur tamen fluere per solitudinem ad Scytharum agricolantium plagam. nam hi Scythæ decem dierum nauigatione accolunt hoc flumen. Cuius tantum ac Nili fontes nec ipse possum, nec vllum Græcorum reor posse dicere. Idem quū ad mare aduenit, Hypanis cum eo miscetur eodem in loco mare irrumpens. Quod inter hos amnes in confluentem tendentes intercapedinis est, [2] Hypoleo promontorium vocitatur, vbi delubrum Cereris extructum est. Vltra quod delubrum sub Hypani incolunt Borysthenitæ. Hactenus quæ ab his fluuiis. Post hos alius, qui quintus est, nomine Panticapes, & ipse ab aquilone fluens, atque è palude: inter quem & Borysthenem incolunt Scythæ agricolatores. Idem in Hylæam ingreditur, qua transmissa, Borystheni immiscetur. Sextus est Hypacaris, qui è palude manans, mediosque Scythas nomadas influens, in mare voluitur, iuxta Carcinitin oppidum, ad dexteram coercens Hylæam, & cursum qui dicitur Achillis. Septimus est Gerrhus, nomen à loco obtinens, qui à Borysthene dirimitur circa ea loca apud quæ Borysthenes cognoscitur: cui loco nomē est Gerrho, disterminatque regionem Scytharum nomadum ac regiorum. & *dum in mare fluit* in Hypacarin dilabitur. Octauus est Tanais, qui superius è vasta palude profluens, in aliā vastiorem diffunditur, nomine Mæotin, quæ discludit regios Scythas à Sarmatis. In hūc Tanain alius influit, nomine Hyrgis. His celeberrimis amnibus Scythæ muniti sunt. ¶ Gramen quod in Scythia germinat, omniū quæ nos nouimus germinū [3] aridissimū est: quod ita se habere dissectis pecorib⁹ licet discernere. Et ea quidē

LIV

LV

LVI

LVII

LVIII

LIX

[1] Et gramen, qua parte non seritur regio, altissimum. *Ad verbum*, profundissimum. [2] Hippoleon [3] *Videtur aliud legisse quam* ἐπιχολωτάτη.

vt quam

vt quammaxima ſunt, ita apud eos abundant. cetera autem vulgaria ſunt. Atque hunc in modum [1] res ſunt eis inſtitutæ. [2] Deorũ hos ſolos propitiantur: Veſtam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem: exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe. Poſt hos Apollinem, & cæleſtem Venerem, & Martem & Herculẽ. Hos cuncti Scythæ deos arbitrantur. Sed qui regii Scythæ vocantur, etiã Neptuno ſacrificant, appellantes Veſtam lingua ſua Tabiti: Iouem, Papæum: mea ſententia rectiſſime: Tellurẽ, Apiã: Apollinem, OEtoſyrum: cæleſtem Venerem, Artimpaſam: Neptunum, Thamimaſadem. Simulacra & aras & delubra [3] facienda non putant, præterquam Marti.

LX Idem ſacrificium prorſus apud omnia templa fieri eodem modo eſt inſtitutum, qui talis eſt: Victima ipſa primoribus implicita pedibus ſiſtitur, cuius à tergo ſtans immolator, amota in primis infula, pecudem ferit, eaque concidente deum inuocat cui illam mactat: deinde circumdat laqueum collo, tum iniecto baculo circumducit, hoſtiamque ſtrangulat non incenſo igni, [4] non votis nuncupatis, non ſumptis libamentis, ſed vbi pecudẽ ſtrangulauit, eiuſque pellem detraxit, ad coquendum ſe conuertit.

LXI Verum quum Scythica regio lignorum ſit admodum inops, hoc ab illis ad carnem coquendam excogitatum eſt: Vbi victimam pelle denudarunt, denudant quoque oſſa carnibus, dehinc illas in lebetes eius gentis (Lesbiis crateribus aſſimiles, niſi quod ſunt multo capaciores) iniiciunt: ſubiectis atque ſuccenſis oſſibus hoſtiarum, coquũt. Si autẽ non adfuerit lebes, omnes carnes hoſtiarum in aluos illarum & cũ aqua commiſcent, atque oſſa ſuccendunt. Quibus pulcherrime ardentibus, & aluis facile capientibus carnes oſſibus ſeparatas, ita fit vt bos ſe ipſe coquat: & item cetera pecora immolata, per ſemetipſum quodque elixum fit. Coctis carnibus, is qui immolauit, earum atque inteſtinorum [5] libamenta ante ſe porricit. Immolant autem alia pecora, tum præcipue equos.

LXII Et aliis quidem diis hunc in modum & alias pecudes immolant. Marti vero ſic priſco ritu apud quoſque tale extruitur templum: Sarmentorum faſces aggeruntur trium in longum latumque ſtadiorum, minoris tamẽ ſublimitatis: deſuper quadrata

μέγιστα οὕτω σφι εὐπορέεται· τὰ δὲ λοιπὰ νόμαια κατὰ τάδε σφι διακέεται. θεοὺς μὲν μούνους τούσδε ἱλάσκονται, Ἱστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ, Δία τε καὶ Γῆν, νομίζοντες τὴν Γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα. μετὰ δὲ τούτους, Ἀπόλλωνά τε καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην καὶ Ἡρακλέα, καὶ Ἄρεα. τούτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νενομίκασι· οἱ δὲ καλεόμενοι βασιλήιοι Σκύθαι καὶ τῷ Ποσειδέωνι θύουσι. ὀνομάζονται δὲ Σκυθιστὶ, Ἱστίη μὲν, Ταβιτί· Ζεὺς δὲ ὀρθότατα κατὰ γνώμην γε τὴν ἐμὴν καλεόμενος Παπαῖος· Γῆ δὲ, Ἀπία· Ἀπόλλων δὲ, Οἰτόσυρος· οὐρανίη δὲ Ἀφροδίτη, Ἀρτίμπασα· Ποσειδέων δὲ, Θαμιμασάδης. ἀγάλματα δὲ καὶ βωμοὺς καὶ νηοὺς οὐ νομίζουσι ποιέειν, πλὴν Ἄρηι· τούτῳ δὲ νομίζουσι. Θυσίη δὲ ἡ αὐτὴ πᾶσι κατέστηκε περὶ πάντα τὰ ἱρὰ ὁμοίως· ἐρδομένη δὲ ὧδε· τὸ μὲν ἱρήιον αὐτὸ ἐμπεποδισμένον τοὺς δύο πόδας τοὺς ἐμπροσθίους ἕστηκε· ὁ δὲ θύων, ὄπισθε τοῦ κτήνεος ἑστεὼς, σπάσας τὴν ἀρχὴν τοῦ στρόφου, καταβάλλει μιν· πίπτοντος δὲ τοῦ ἱρηίου, ἐπικαλέει τὸν θεὸν τῷ ἂν θύῃ· καὶ ἔπειτα βρόχῳ περὶ ὦν ἔβαλε τὸν αὐχένα. σκυταλίδα δὲ ἐμβαλὼν περιάγει, καὶ ἀποπνίγει· οὔτε πῦρ ἀνακαύσας, οὔτε καταρξάμενος, (ἢ κατευξάμενος,) οὔτ᾽ ἐπισπείσας. ἀποπνίξας δὲ καὶ ἀποδείρας, τράπεται πρὸς ἕψησιν. Τῆς δὲ γῆς τῆς Σκυθικῆς αἰνῶς ἀξύλου ἐούσης, ὧδέ σφι ἐς τὴν ἕψησιν τῶν κρεῶν ἐξεύρηται. ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὰ ἱρήια, γυμνοῦσι τὰ ὀστέα τῶν κρεῶν· ἔπειτα δὲ ἐσβάλλουσι, ἢν μὲν τύχωσι ἔχοντες λέβητας ἐπιχωρίους, μάλιστα Λεσβίοισι κρητῆρσι προσεικέλους, χωρὶς ἢ ὅτι πολλῷ μέζονας· ἐς τούτους ἐσβάλλοντες, ἕψουσι ὑποκαίοντες τὰ ὀστέα τῶν ἱρηίων· ἢν δὲ μή σφι παρῇ λέβης, οἱ δὲ ἐς τὰς γαστέρας τῶν ἱρηίων ἐσβάλλοντες τὰ κρέα πάντα, καὶ παραμίξαντες ὕδωρ, ὑποκαίουσι τὰ ὀστέα· τὰ δὲ αἴθεται κάλλιστα. αἱ δὲ γαστέρες χωρέουσι εὐπετέως τὰ κρέα ἐψιλωμένα τῶν ὀστέων· καὶ οὕτω βοῦς τε ἑωυτὸν ἐξέψει, καὶ τἆλλα ἱρήια ἑωυτὸ ἕκαστον. ἐπεὰν δὲ ἑψηθῇ τὰ κρέα, ὁ θύσας, τῶν κρεῶν καὶ τῶν σπλάγχνων ἀπαρξάμενος, ῥίπτει ἐς τὸ ἔμπροσθεν. θύουσι δὲ καὶ τἆλλα πρόβατα, καὶ ἵππους μάλιστα. Τοῖσι μὲν δὴ ἄλλοισι τῶν θεῶν οὕτω θύουσι, καὶ ταῦτα τῶν κτηνέων· τῷ δὲ Ἄρηι ὧδε κατὰ νόμους· ἑκάστοισι τῶν ἀρχηίων ἐσίδρυταί σφι Ἄρεος ἱρὸν τοιόνδε· φρυγάνων φάκελοι συννενέαται ὅσον τ᾽ ἐπὶ σταδίους τρεῖς μῆκος καὶ εὖρος, ὕψος δὲ, ἔλασσον· ἄνω δὲ τούτου, τετράγωνον

1 Ritus ſunt eis inſtituti. 2 His ſolis diis litant, *vel, ſacrificant.* 3 Facere non eſt illis vſu receptum, 4 Non oblatis primitiis. 5 Primitias

γρ. [illegible] ἄπεδον πεποίηται, καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστὶ ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἕν, ἐπιβατόν. ἔτεος δὲ ἑκάστου ἁμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπινέουσι φρυγάνων. ὑπονοστέει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμώνων. ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ

γρ. αὐτοῦ

ὄγκου ἀκινάκης σιδήρεος ἵδρυται ἀρχαῖος ἑκάστοισι· καὶ τοῦτ' ἐστὶ τοῦ Ἄρεος τὸ ἄγαλμα. τούτῳ δὲ τῷ ἀκινάκῃ θυσίας ἐπετείους προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων. καὶ δὴ καὶ τοῖσδ' ἔτι πλέω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. ὅσους δ' ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἕνα θύουσι, τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ ὧ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροίῳ. ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος· καὶ ἔπειτα ἀνενείκαντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων, καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος. ἄνω μὲν δὴ φορέουσι τοῦτο. κάτω δὲ παρὰ τὸ ἱρὸν ποιεῦσι τάδε· τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν τοὺς δεξιοὺς ὤμους πάντας ἀποταμόντες σὺν τῇσι χερσί, ἐς τὸν ἠέρα ἱεῖσι· καὶ ἔπειτα καὶ τὰ ἄλλα ἀπέρξαντες ἱρήια

γρ. ἀπάρξαντες

ἀπαλλάσσονται. χεὶρ δὲ τῇ ἂν πέσῃ κέεται, καὶ χωρὶς ὁ νεκρός. Θυσίαι μέν νυν αὗταί σφι κατεστέασι. ὗσι δὲ οὗτοι οὐδὲν νομίζουσι, οὐδὲ τρέφειν τὸ παράπαν ἐν τῇ χώρῃ θέλουσι. Τὰ δ' ἐς πόλεμον ἔχοντα ὧδέ σφι διακέεται· ἐπεὰν τὸν πρῶτον ἄνδρα καταβάλῃ ἀνὴρ Σκύθης, τοῦ αἵματος ἐμπίνει. ὅσους δ' ἂν φονεύσῃ ἐν τῇ μάχῃ, τούτων τὰς κεφαλὰς ἀποφέρει τῷ βασιλέϊ. ἀπενείκας μὲν γὰρ κεφαλήν, τῆς ληίης μεταλαμβάνει τῆς ἂν λάβωσι· μὴ ἐνείκας δέ, οὔ. ἀποδείρει δὲ αὐτὴν τρόπῳ τοιῷδε· περιταμὼν κύκλῳ περὶ τὰ ὦτα, καὶ λαβόμενος τῆς κεφαλῆς, ἐκσείει. μετὰ δέ, σαρκίσας βοὸς πλευρῇ, δέψει τῇσι χερσί. ὀργάσας δὲ αὐτό, ἅτε χειρόμακτρον ἔκτηται. ἐκ δὲ τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου τὸν ἂν αὐτὸς ἐλαύνῃ, ἐκ τούτου ἐξάπτει, καὶ ἀγάλλεται. ὃς γὰρ ἂν πλεῖστα δέρματα χειρόμακτρα ἔχοι, ἀνὴρ ἄριστος οὗτος κέκριται. πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἐκ τῶν ἀποδερμάτων καὶ χλαίνας ἐπιέννυσθαι ποιεῦσι, συρράπτοντες κατά περ βαίτας. πολλοὶ δὲ ἀνδρῶν ἐχθρῶν τὰς δεξιὰς χεῖρας νεκρῶν ἐόντων ἀποδείραντες, καὶ διατείναντες αὐτοῖσι ὄνυξι, καλύπτρας τῶν φαρετρέων ποιεῦνται. δέρμα δὲ ἀνθρώπου, καὶ παχὺ καὶ λαμπρὸν ἦν ἄρα σχεδὸν δερμάτων πάντων λαμπρότατον λευκότητι. πολλοὶ δὲ καὶ ὅλους ἄνδρας ἐκδείραντες, καὶ διατείναντες ἐπὶ ξύλων, ἐπ' ἵππων περιφέρουσι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω σφι νενόμισται. Αὐτὰς δὲ τὰς κεφαλάς, οὔτι πάντων, ἀλλὰ τῶν ἐχθίστων, ποιεῦσι τάδε· ἀποπρίσας ἕκαστος πᾶν τὸ ἔνερθε τῶν ὀφρύων,

planities efficitur: tria latera prærupta sunt, quartum acclive, per quod ascenditur. Eo quotannis comportant centum quinquaginta plaustra sarmentorum. nam semper propter cæli temperatem illa marcescunt. Sub hac congerie ferreus acinacis, qui singulis vetustus est, statuitur. Idque est Martis simulacrum, cui annuas hostias offerunt eum aliorũ pecorum, tum equorum, & plus [1] huic acinaci quam ceteris diis. Ex captiuis centesimum quemq; immolant, non eodem quo pecora modo, sed diuerso. nam vbi eorum capitibus vinum libauerunt, ipsos intra quoddam vas iugulant: dehinc eisdem in congeriem sarmentorum sublatis, acinacem cruore perfundunt. Hæc quidem supra conferunt. inferius autẽ in templo ista faciunt: Virorum interemptorum omnes humeros dextros præcidunt, quos vna cum manibus in aerem iaciunt. & quocunque deciderit manus, ibi iacet, seorsum autem mortuus. [2] Ceteris deinde solennibus confectis abeunt. Et sacrificia quidem hæc ab eis sunt instituta.

LXIII

[3] Sues pro nihilo putant, quas nec alere omnino in sua regione volunt. ¶ Quæ vero ad bellum attinent, hunc in modũ sunt ab eis comparata. Quem primum virum ceperit vir Scytha, eius sanguinẽ potat: quoscunq; in prœlio interemerit, eorum capita regi offert. nam capite allato, fit prædæ quamcunque ceperint particeps, alioqui expers. Caput hoc modo præcidit: In orbem illud amputat circa aures, verticeque sumpto excutit, deinde pelle detrahit: & vbi sicut bouis corium manibus molliuit, tanquã mantile possidet, eaq; ex habenis equi sui appensa gloriatur: qualia mantilia vt quisque plurima habet, ita vir iudicatur præstantissimus. Sunt quoq; multi qui coria hæc humana tanquã brutorũ consuant, quibus pro amiculis induantur. Multi etiam cæsorum hostium manus dextras cũ vnguibus excoriant, [4] eisq; opercula pharetrarum integunt. Est autẽ inter omnia coria humanũ fere & crassum maxime & candore splendidum. Multi etiã totos homines excoriatos, & super ligna extentos, supra equos circumferũt. Hęc ab illis in mores sũt recepta. [5] Nõ tamẽ de omnium, sed de inimicissimorũ capitibus hoc faciunt, vt quisq; illud quod est infra supercilia, recisũ prorsus

LXIIII

LXV

10 20 30 40 153

1 His intelligit forte Marti & acinaci. 2 Videtur aut diversam à nostra lectionem sequutus esse, aut nostram non intellexisse. quæ tamen ἀπ' ἴσων habet pro eo quod vet. cod. ἀπαρξάντες. 3 Suum nullus est illis vsus. 4 Eisque pharetras integunt. Vel, Et ex eis opercula pharetrarum conficiunt. 5 At capitibus non quidem omnium, sed inimicissimorum, hoc faciunt,

excutiat:

excutiat: & crudo tantum bouis corio, si pauper sit, sin diues, non modo exterius inducat bouino corio, verumetiam interius inauret, & sic vtercp pro poculo vtatur. Idem agunt de familiaribus, si inter eos extiterint discordiæ, & apud regem victoria sint potiti. Hæc capita hospitibus qui ad eos veniunt viri alicuius existimationis, exhibent: referuntque, illos, quum essent domestici, & ad pugnam lacessissent, ab ipsis esse superatos: id strenuitatis loco ponentes.

LXVI Semel autem quotannis [1] singuli regionum principes miscent vinum crateri, de quo [2] Scythæ omnes hostium homicidæ bibunt, at non gustant qui nihil præclari operis ediderint, sed sine honore seorsum sedent: quæ res apud eos maximę est ignominię. Qui vero complures cædes fecerunt, hi duobus pariter

LXVII quos habent calicibus potant. Apud eosdem permulti sunt vaticinatores, qui pluribus virgis salignis diuinant, ad hunc modum: Grandes virgarũ fasces quum attulerunt, humi positos dissoluunt, ac separatim ponentes illarum singulas, vaticinantur. [3] ad hæc dicendo, vicissim virgas prehendunt, ac rursus sigillatim componunt. Hæc est illis tradita à maioribus diuinatio. Sed Enaries, [4] qui sunt androgyni, aiunt sibi à Venere traditam diuinationem: qui tiliæ fronde vaticinantur. Tiliam vbi quis trifariam sciderit, digitis suis eam implicando ac resoluendo tractat, at-

LXVIII que in hunc modum vaticinatur. Horum tres maxime probatos accersit rex quoties ægrotat: cui isti semper fere dicunt hunc aut illum ciuem (nominant autem hominem de quo loquuntur) peierasse, iurantem per regium [5] solium: (est autem Scythis mos plerunque iurandi per regium solium, quum maximum volunt interponere iusiurandum) protinusque is quem dixerint peierasse, adductus, coarguitur scientia diuinandi, tanquam compertus falso deierasse per regium solium, & ob id regem ægrotare. Si ille inficians se negat peierasse, [6] atque rem grauiter fert, rex duplũ vaticinorum accersit: qui inspecta diuinandi ratione, si & ipsi hominem periurii conuicerint, sine mora caput excidunt: eiusque facultates inter se partiuntur primi vaticini. Sin vero

ἐκκαθαίρει· καὶ ἢν μὲν ᾖ πένης, ὁ δὲ ἔξωθεν ὠμοβοέην μούνην περιτείνας, οὕτω χρᾶται· ἢν δὲ ᾖ πλούσιος, τὴν μὲν ὠμοβοέην περιτείνει, ἔσωθεν δὲ περιχρυσώσας, οὕτω δὴ χρᾶται ποτηρίῳ. ποιεῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν οἰκηίων, ἤν σφι διάφοροι γίνωνται, καὶ ἢν ἐπικρατήσῃ αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλέϊ. ξείνων δέ οἱ ἐλθόντων τῶν ἂν λόγον ποιέηται, τὰς κεφαλὰς ταύτας παραφέρει, καὶ ἐπιλέγει ὡς οἱ ἐόντες οἰκήιοι πόλεμον προσεθήκαντο, καί σφεων αὐτὸς ἐπεκράτησε· ταύτην τὴν ἀνδραγαθίην λέ-

10 γοντες. Ἅπαξ δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκάστου ὁ νομάρχης ἕκαστος ἐν τῷ ἑωυτοῦ νομῷ κιρνᾷ κρητῆρα οἴνου, ἀπ' οὗ πίνουσι τῶν Σκυθέων ὅσοισι δὴ ἄνδρες πολέμιοι ᾖ ἀραιρημένοι ἔωσι· τοῖσι δ' ἂν μὴ κατεργασμένοι ᾖ τοῦτο, οὐ γεύονται τοῦ οἴνου τούτου, ἀλλ' ἠτιμωμένοι ἀποκατέαται. ὄνειδος δέ σφι ἐστὶ μέγιστον τοῦτο· ὅσοι δὲ ἂν αὐτῶν καὶ κάρτα πολλοὺς ἄνδρας ἀραιρηκότες ἔωσι, οὗτοι δὲ σύν δύο κύλικας ἔχοντες, πίνουσι ὁμοῦ. Μάντιες δὲ Σκυθέων εἰσὶ πολλοί, οἳ μαντεύονται ῥάβδοισι ἰτεΐνῃσι πολλῇσι ὧδε· ἐπεὰν φακέλους ῥάβδων μεγά-

20 λους ἐνείκωνται, θέντες χαμαὶ, διεξειλίσσουσι αὐτούς· καὶ ἐπὶ μίαν ἑκάστην ῥάβδον τιθέντες, θεσπίζουσι. ἅμα τε λέγοντες ταῦτα, συνειλίσσουσι τὰς ῥάβδους ὀπίσω, καὶ αὖτις κατὰ μίαν συντιθεῖσι. αὕτη μέντοι ἡ μαντικὴ πατρωΐη σφί ἐστι. οἱ δὲ ἐνάρεες καὶ οἱ ἀνδρόγυνοι τὴν Ἀφροδίτην σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι· φιλύρης ὦν φλοιῷ μαντεύονται, ἐπεὰν τὴν φιλύρην τρίχα σχίσῃ, διαπλέκων ἐν τοῖσι δακτύλοισι τοῖσι ἑωυτοῦ, καὶ διαλύων, χρᾷ. Ἐπεὰν δὲ βασιλεὺς ὁ Σκυθέων κάμῃ, μεταπέμπεται τῶν μαντίων ἄνδρας τρεῖς

30 τοὺς εὐδοκιμέοντας μάλιστα, οἳ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ μαντεύονται. καὶ λέγουσι οὗτοι ὡς τὸ ἐπίπαν μάλιστα τάδε, ὡς τὰς βασιληΐας ἱστίας ἐπιώρκηκε ὃς καὶ ὅς, λέγοντες τῶν ἀστῶν τὸν ἂν δὴ λέγωσι (τὰς δὲ βασιληΐας ἱστίας νόμος Σκύθῃσι τὰ μάλιστά ἐστι ὀμνύναι τότε ἐπεὰν τὸν μέγιστον ὅρκον ἐθέλωσι ὀμνύναι) αὐτίκα δὲ διαλελαμμένος ἄγεται οὗτος τὸν ἂν δὴ φῶσι ἐπιορκῆσαι. ἀπιγμένον δὲ ἐλέγχουσι οἱ μάντιες ὡς ἐπιορκήσας φαίνεται ἐν τῇ μαντικῇ τὰς βασιληΐας ἱστίας, καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει ὁ βασιλεύς. ὁ δὲ ἀρνέεται,

40 οὐ φάμενος ἐπιορκῆσαι, καὶ δεινολογέεται. ἀρνεομένου δὲ τούτου, ὁ βασιλεὺς μεταπέμπεται ἄλλους διπλησίους μάντιας· καὶ ἢν μὲν καὶ οὗτοι ἐσορέοντες ἐς τὴν μαντικὴν, καταδήσωσι ἐπιορκῆσαι, τοῦ δὲ ἰθέως τὴν κεφαλὴν ἀποτάμνουσι, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ διαλαγχάνουσι οἱ πρῶτοι τῶν μαντίων· ἢν δὲ

Margin: κατακεχρυσώκας. ᾖ πεῖ

1 Vnusquisque prouinciæ præfectus in sua prouincia craterem vini temperat, de quo Sc. 2 Scythæ omnes bibunt à quibus hostes sui interfecti fuerint at qui hoc facinus non ediderint, hoc non gustant, sed *&c.* 3 Simulque dum hæc dicunt, virgas rursum conuoluunt, *quas videlicet euoluerant*, & in vnum componunt. 4 *Legit οἱ καὶ ἀνδρόγυνοι, pro καὶ οἱ ὦδ.* 5 *Aut, larem.* 6 *Καὶ δεινολογέεται, quod dicitur Gall. Et dit qu'on luy fait tort.*

οἱ ἐπελθόντες μάντιες ἀπολύσωσι, ἄλλοι πάρεισι μάντιες, καὶ μάλα ἄλλοι. ἢν ὦν οἱ πλεῦνες τὸν ἄνθρωπον ἀπολύσωσι, δέδοκται τοῖσι πρώτοισι τῶν μαντίων αὐτοῖσι ἀπόλλυσθαι. Ἀπολλῦσι δὲ αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε· ἐπεὰν ἅμαξαν καμάρης φρυγάνων πλήσωσι, καὶ ὑποζεύξωσι βοῦς, ἐμποδίσαντες τοὺς μάντιας, καὶ χεῖρας ὀπίσω δήσαντες, καὶ στομώσαντες, κατειργνῦσι ἐς μέσα τὰ φρύγανα. ὑποπρήσαντες δὲ αὐτά, ἀπιεῖσι, φοβήσαντες τοὺς βοῦς. πολλοὶ μὲν δὴ συγκατακαίονται τοῖσι μάντισι βόες, 10 πολλοὶ δὲ περικεκαυμένοι ἀποφεύγουσι, ἐπεὰν αὐτέων ὁ ῥυμὸς κατακαυθῇ. κατακαίουσι δὲ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ καὶ δι᾽ ἄλλας αἰτίας τοὺς μάντιας, ψευδομάντιας καλέοντες. Τοὺς δ᾽ ἂν ἀποκτείνει βασιλεύς, τουτέων οὐδὲ τοὺς παῖδας λείπει, ἀλλὰ πάντα τὰ ἔρσενα κτείνει, τὰ δὲ θήλεα οὐκ ἀδικέει. ὅρκια δὲ ποιεῦνται Σκύθαι ὧδε, πρὸς τοὺς ἂν ποιέωνται· ἐς κύλικα μεγάλην κεραμίνην οἶνον ἐγχέαντες, αἷμα συμμίσγουσι τῶν τὰ ὅρκια ταμνομένων, τύψαντες ὑπέατι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ 20 σμικρὸν τοῦ σώματος. καὶ ἔπειτα ἀποβάψαντες ἐς τὴν κύλικα ἀκινάκεα, καὶ ὀϊστούς, καὶ σάγαριν καὶ ἀκόντιον· ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, κατεύχονται πολλά· καὶ ἔπειτα ἀποπίνουσι αὐτοί τε οἱ τὸ ὅρκιον ποιεύμενοι, καὶ τῶν ἑπομένων οἱ πλείστου ἄξιοι. Ταφαὶ δὲ τῶν βασιλήων ἐν Γέρροισι εἰσί, ἐς ὃ ὁ Βορυσθένης ἐστὶ προσπλωτός, ἐνθαῦτα, ἐπεάν σφι ἀποθάνῃ ὁ βασιλεύς, ὄρυγμα γῆς μέγα ὀρύσσουσι τετράγωνον. ἕτοιμον δὲ τοῦτο ποιήσαντες, ἀναλαμβάνουσι τὸν νεκρὸν κατακεκηρωμένον μὲν τὸ 30 σῶμα· τὴν δὲ νηδὺν ἀνασχισθεῖσαν, καὶ καθαρθεῖσαν, πλέην κυπέρου κεκομμένου, καὶ θυμιήματος, καὶ σελίνου σπέρματος, καὶ ἀνήσου, συνερραμμένην ὀπίσω. καὶ κομίζουσι ἐν ἁμάξῃ ἐς ἄλλο ἔθνος. οἱ δὲ ἂν παραδέξωνται κομισθέντα τὸν νεκρόν, ποιεῦσι τάπερ οἱ βασιλήιοι Σκύθαι· τοῦ ὠτὸς ἀποτάμνονται, τρίχας περικείρονται, βραχίονας περιτάμνονται, μέτωπον καὶ ῥῖνα καταμύσσονται, διὰ τῆς τε ἀριστερῆς χειρὸς ὀϊστοὺς διαβυνέονται. ἐνθεῦτεν δὲ κομίζουσι ἐν ἁμάξῃ τὸν νέκυν τοῦ βασιλέος ἐς ἄλλο ἔθνος τῶν ἄρ- 40 χουσι. οἱ δέ σφι ἕπονται, ἐς τοὺς πρότερον ἦλθον. ἐπεὰν δὲ πάντας περιέλθωσι τὸν νέκυν κομίζοντες, ἐν Γέρροισι ἔσχατα κατοικημένοισι εἰσὶ τῶν ἐθνέων τῶν ἄρχουσι, καὶ ἐν τῇσι ταφῇσι. καὶ ἔπειτα ἐπεὰν θέωσι τὸν νέκυν ἐν τῇσι θήκῃσι, ἐπὶ στιβάδος παραπήξαντες αἰχμὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ νεκροῦ, ξύλα ὑπερτείνουσι, καὶ ἔπειτα ῥιψὶ καταστεγάζουσι. ἐν δὲ τῇ λοιπῇ

(Margin: 154; γρ. ἐμποδίσαντες; γρ. τῇ; γρ. τὸ ὅρκιον)

illi qui superuenerunt vaticini hominem absoluerint, alii atque alii præsto sunt: quorum si plures absoluerint, decernitur primis illis vaticinis esse pereundum. Eosq; hunc in modum necant: LXIX Plaustrum concameratum vbi sarmentis referserunt, bobusque iunxerunt, vaticinos pedibus implicatis, & manibus post tergum reuinctis, atque ore obstructo, extendunt in medium sarmentorum: incensisq; sarmentis territando agitant boues. quorum boum multi cum vaticinis concremantur, multi ambusti, cremato vtiq; plaustri temone, aufugiunt. Hoc quem dixi modo comburunt *μάντιας*, *id est, vaticines*, etiam ob alias caussas, appellantq; *ψευδομάντιας*, *idest, falsos vaticinos*. Sed quos morte rex afficit, LXX eorum ne liberos quidem relinquit, sed vniuersos mares interficit, feminis nihil læsis. Fœdera cum quibuscunque ineunt Scythæ, hoc modo ineunt: infuso in grandem calicem fictilem vino, commiscent eorum sanguinem qui feriunt fœdus, percutientes[1] cultello aut incidentes gladio aliquantulum corporis. deinde in calice tingunt acinacem, sagittas, securim,[2] gladium. Hæc vbi fecerunt, sese multis verbis deuouent: postea vinum epotant non modo ii qui fœdus fecerunt, sed etiam comites ii qui sunt maximæ dignitatis. ¶ Regū autem sepulcra apud Gerrhos sunt. LXXI Vbi Borysthenes iam nauigabilis est, ibi, quum rex eorum decessit, ingentem scrobem effodiunt forma quadrata. hoc vbi præpararunt, accipiunt mortuum corpore incerato, aluo euulsa atque expurgata, quam silere contuso & thymiamate apiiq; semine & anisi quum expleuerint, resuunt rursus, impositumque plaustro cadauer ad aliam gentem ferunt. Quod qui excipiunt, eadem agunt quæ regii Scythæ:[3] aurem decidunt, crinem circumtondēt, brachia circūcidunt, frontem nasumque consauciant, sinistram manum sagittis traiiciunt. Postmodum regis cadauer carpento ferunt ad aliam gentem cui imperitant, quæ ipsos comitatur ad eos vnde primum venerant. Vbi iam mortuum circumferentes, lustrauerunt singulas gentes quibus imperauit, apud eos deponunt qui in extremis Gerrhis habitant, & in sepulcris. Quem postquam super torum in loculo posuerunt, hastis hinc atque hinc defixis, desuper ligna disponunt, deinde pallio contegunt. In reliqua

1 *Sunt qui vocem Græcam ὑπέατι suspectam habeant.* 2 Iaculum. 3 *Auris partem amputant.*

loculi

loculi spatiositate aliquã eius pallacam strangulatam sepeliunt, & eum qui vinum miscebat, & cocum & equisonem & ministrum & eum qui erat a nunciis, necnon equos & aliarum rerum omnium primitias, quinetiam phialas aureas. nam argentum aut æs nihil in vsu habent. His actis, humũ certatim atq; auide iniiciunt, cupientes tumulum quam maximum efficere.

LXXII Circumacto anno, rursus hoc agunt: E famulis regis intimos sumunt. (sunt autem famuli regũ, [1] ingenui Scythæ, & quos ipse rex iusserit. nam nullus venalitius ei ministrat.) Horum ministrorum quinquaginta quum strangulauerunt, ac totidem pręstantissimos equos, [2] eductis intestinis & expurgatis, paleis implent, ac consuunt: & vbi dimidium fornicis super duo ligna resupinatum statuerint, alterumque dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiuscemodi defixerint, tum super ea equos imponũt, crassis tignis in longũ ad ceruicem vsq; traiectos, ita vt priores fornices sustineant armos equorum, posteriores vero iuxta femora suscipiant vteros, vtrisq; cruribus superne pendentibus. Equos autem infrenant, eorumque habenas ad palos extentas alligant: dehinc super eorũ singulos statuunt singulos quinquaginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum, Vnicuiq; eorum rectũ stipitem per spinam ad ceruicem vsque transfigunt: quod inferius stipitis extat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus est. His equitibus sepulcro circumpositis abeunt.

LXXIII Hunc in modũ reges sepeliunt. Alios autẽ Scythas, quũ decesserunt, proximi quiq; in plaustris collocatos ad amicos circumferũt. eos singuli amicorum excipientes, epulum cadauer comitantibus præbent, tã propinquis quam ceteris. Ad hunc modũ quadraginta diebus priuati homines circumaguntur: dehinc [3] humantur, tali tamen ratione prius purgati: Vbi caput exinaniuerunt, ablueruntq;, circa corpus ita agunt. Tria ligna statuunt mutuo inclinata, circa hæc prætendunt lanea pilea, quammaxime possunt constipantes, & in [4] scaphã in medio lignorum pileorumq; positã lapides con-

LXXIV iiciunt ex igne [5] perspicuos. Nascitur autẽ apud eos cannabis lino simillima, pręterquã crassitudine ac magnitudine:

εὐρυχωρίῃ τῆς θήκης, τῶν παλλακέων τε μίαν ἀποπνίξαντες θάπτουσι, καὶ τὸν οἰνοχόον, καὶ μάγειρον, καὶ ἱπποκόμον, καὶ διήκονον, καὶ ἀγγελιηφόρον, καὶ ἵππους, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπαρχάς, καὶ φιάλας χρυσέας. ἀργύρῳ δὲ οὐδὲν οὐδὲ χαλκῷ χρέωνται. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, χοῦσι πάντες χῶμα μέγα, ἁμιλλώμενοι, καὶ προθυμεόμενοι ὡς μέγιστον ποιῆσαι. Ἐνιαυτοῦ δὲ περιφερομένου, αὖτις ποιεῦσι τοιόνδε. λαβόντες τῶν λοιπῶν θεραπόντων τοὺς ἐπιτηδεωτάτους, (οἱ δέ εἰσι Σκύθαι ἐγγενέες· οὗτοι γάρ εἰσι θεραπεύοντες τοὺς ἂν αὐτὸς ὁ* βασιλεὺς κελεύσῃ, ἀργυρώνητοι δὲ οὐκ εἰσί σφι θεράποντες) τούτων ὦν τῶν διηκόνων ἐπεὰν ἀποπνίξωσι πεντήκοντα, καὶ ἵππους τοὺς καλλίστους πεντήκοντα, ἐξελόντες αὐτῶν τὴν κοιλίην, καὶ καθήραντες, ἐμπιπλᾶσι ἀχύρων, καὶ συρράπτουσι. ἁψῖδος δὲ ἥμισυ ἐπὶ ξύλα δύο, ἥμισυ στήσαντες ὕπτιον, καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ τῆς ἁψῖδος ἐπ᾽ ἕτερα δύο καταπήξαντες τρόπῳ τοιούτῳ, πολλὰ ταῦτα ἐπεὰν τῶν ἵππων κατὰ μήκεα ξύλα παχέα διελάσαντες μέχρι τῶν τραχήλων. ἀναβιβάζουσι αὐτοὺς ἐπὶ τὰς ἁψῖδας. τῶν δὲ, αἱ μὲν πρότεραι ἁψῖδες ὑπέχουσι τοὺς ὤμους τῶν ἵππων· αἱ δὲ, ὄπισθεν παρὰ τοὺς μηρούς, τὰς γαστέρας ὑπολαμβάνουσι. σκέλεα δὲ ἀμφότερα κατακρέμαται μετέωρα. χαλινοὺς δὲ καὶ στόμια ἐμβαλόντες ἐς τοὺς ἵππους, κατατείνουσι ἐς τὸ πρόσθεν αὐτῶν, καὶ ἔπειτα ἐκ πασσάλων δέουσι. τῶν δὲ δὴ νεηνίσκων τῶν ἀποπεπνιγμένων τῶν πεντήκοντα ἕνα ἕκαστον ἀναβιβάζουσι ἐπὶ τὸν ἵππον· ὧδε ἀναβιβάζοντες· ἐπεὰν νεκροῦ ἑκάστου παρὰ τὴν ἄκανθαν ξύλον ὀρθὸν διελάσωσι μέχρι τοῦ τραχήλου, κάτωθεν δὲ ὑπερέχει τοῦ ξύλου τούτου, τὸ ἐς τόρμον πηγνύουσι τοῦ ἑτέρου ξύλου τοῦ διὰ τοῦ ἵππου. ἐπιστήσαντες δὲ κύκλῳ τὸ σῆμα, ἱππέας τοιούτους ἀπελαύνουσι. Οὕτω μὲν τοὺς βασιλέας θάπτουσι. τοὺς δὲ ἄλλους Σκύθας, ἐπεὰν ἀποθάνωσι, περιάγουσι οἱ ἀγχοτάτω προσήκοντες κατὰ τοὺς φίλους ἐν ἁμάξῃσι κειμένους. τῶν δὲ ἕκαστος ὑποδεκόμενος εὐωχέει τοὺς ἑπομένους, καὶ τῷ νεκρῷ ἁπάντων παραπλησίως παρατίθησι ὅσα τοῖσι ἄλλοισι. ἡμέρας δὲ τεσσεράκοντα οὕτω οἱ ἰδιῶται περιάγονται, ἔπειτα θάπτονται. θάψαντες δὲ οἱ Σκύθαι, καθαίρονται τρόπῳ τοιῷδε. σμησάμενοι τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκπλυνάμενοι, ποιεῦσι περὶ τὸ σῶμα τάδε. ἐπεὰν ξύλα στήσωσι τρία ἐς ἄλληλα κεκλιμένα, περὶ ταῦτα πίλους εἰρινέους περιτείνουσι. συμφράξαντες δὲ ὡς μάλιστα, λίθους ἐκ πυρὸς διαφανέας ἐσβάλλουσι* ἐς σκάφην κειμένην ἐν μέσῳ τῶν ξύλων τε καὶ τῶν πίλων. Ἔστι δέ σφι κάνναβις φυομένη ἐν τῇ χώρῃ πλὴν παχύτητος καὶ μεγάθεος. τῷ λίνῳ ἐμφερεστάτη.

* ἢ τὸν θεραπεύουσι

* ἢ ἐκπύρους

155

1 Sunt autem Scythæ indigenæ. nam famuli sunt quos rex iusserit: nec vllus venal. *Legisse autem videtur hic interpr.* ἐγγενέες [illegible]. 2 Vacuata & purgata aluo. 3 Humantur. Postquam autem humarunt Scythæ, ita se purgant. Vbi caput absterserunt & lauerunt, hæc circa corpus faciunt. 4 Alueum 5 Fulgentes. *Vel,* candentes.

ταύτῃ δὲ πολλῷ ὑπερφέρει ἡ κάνναβις αὐτῇ. καὶ αὐτόματη καὶ σπειρομένη φύεται· καὶ ἐξ αὐτῆς Θρήϊκες μὲν καὶ εἵματα ποιεῦνται τοῖσι λινέοισι ὁμοιότατα· οὐδ' ἄν, ὅστις μὴ κάρτα τρίβων εἴη αὐτῆς, διαγνοίη λίνου ἢ καννάβιός ἐστι· ὃς δὲ μὴ εἶδέ κω τὴν καννάβιδα, λίνεον δοκήσει εἶναι τὸ εἷμα. Ταύτης ὦν οἱ Σκύθαι τῆς καννάβιος τὸ σπέρμα ἐπεὰν λάβωσι, ὑποδύνουσι ὑπὸ τοὺς πίλους, καὶ ἔπειτα ὑποβάλλουσι τὸ σπέρμα ἐπὶ τοὺς διαφανέας λίθους τῷ πυρί. τὸ δὲ θυμιῆται ἐπιβαλλόμενον, καὶ ἀτμίδα παρέχεται τοσαύτην, ὥστε Ἑλληνικὴ οὐδεμία ἄν μιν πυρίη ἀποκρατήσειε. οἱ δὲ Σκύθαι ἀγάμενοι τῇ πυρίῃ ὠρύονται. τοῦτό σφι ἀντὶ λουτροῦ ἐστι· οὐ γὰρ δὴ λούονται ὕδατι τὸ παράπαν τὸ σῶμα. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτέων ὕδωρ παραχέουσαι, κατασώχουσι περὶ λίθον τρηχὺν τῆς κυπαρίσσου, καὶ κέδρου, καὶ λιβάνου ξύλου· καὶ ἔπειτα τὸ καταψωχόμενον τοῦτο, παχὺ ἐόν, καταπιάσσονται πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον· καὶ ἅμα μὲν εὐωδίη σφέας ἀπὸ τούτου ἴσχει. ἅμα δὲ ἀπαιρέουσαι τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ τὴν καταπλαστύν, γίνονται καθαραὶ καὶ λαμπραί. Ξεινικοῖσι δὲ νομαίοισι καὶ οὗτοι αἰνῶς χρᾶσθαι φεύγουσι, μήτι γε ὦν ἀλλήλων, Ἑλληνικοῖσι δὲ ἥκιστα, ὡς διέδεξαν Ἀνάχαρσίς τε καὶ δεύτερα αὖτις Σκύλης. τοῦτο μὲν γὰρ Ἀνάχαρσις, ἐπεί τε γῆν πολλὴν θεωρήσας, καὶ ἀποδεξάμενος κατ' αὐτὴν σοφίην πολλήν, ἐκομίζετο ἐς ἤθεα τὰ Σκυθέων, πλέων δι' Ἑλλησπόντου, προσίσχει ἐς Κύζικον· καὶ εὗρε γὰρ τῇ μητρὶ τῶν θεῶν ἀνάγοντας τοὺς Κυζικηνοὺς ὁρτὴν μεγαλοπρεπέα κάρτα, εὔξατο τῇ μητρὶ ὁ Ἀνάχαρσις, ἢν σῶς καὶ ὑγιὴς ἀπονοστήσῃ ἐς ἑωυτοῦ, θύσειν τε κατὰ ταὐτὰ κατὰ ὥρα τοὺς Κυζικηνοὺς ποιεῦντας, καὶ παννυχίδα στήσειν. ὡς δὲ ἀπίκετο ἐς τὴν Σκυθικήν, καταδὺς ἐς τὴν καλεομένην Ὑλαίην· ἡ δ' ἔστι μὲν παρὰ τὸν Ἀχιλλήιον δρόμον, τυγχάνει δὲ πᾶσα ἐοῦσα δενδρέων παντοίων πλέη· ἐς ταύτην δὴ καταδὺς ὁ Ἀνάχαρσις, τὴν ὁρτὴν πᾶσαν ἐπετέλεε τῇ θεῷ, τύμπανόν τε ἔχων, καὶ ἐκδησάμενος ἀγάλματα. καί τις τῶν Σκυθέων καταφρασθεὶς αὐτὸν ταῦτα ποιεῦντα, ἐσήμηνε τῷ βασιλέϊ Σαυλίῳ· ὁ δὲ, καὶ αὐτὸς ἀπικόμενος, ὡς εἶδε τὸν Ἀνάχαρσιν ποιεῦντα ταῦτα, τοξεύσας αὐτὸν ἀπέκτεινε. καὶ νῦν ἤν τις εἴρηται περὶ Ἀναχάρσιος, οὔ φασί μιν Σκύθαι γινώσκειν, διὰ τοῦτο ὅτι ἐξεδήμησέ τε ἐς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ξεινικοῖσι ἔθεσι

γρ. καταπλάσσονται

γρ. μεγαλοπρεπέως

sed multo quam nostra est præstantior, vel sua sponte nascens, vel sata: ex qua Thraces vestimenta conficiunt lineis simillima: quæ [1] nisi quis admodum terat, linea sint an cannabea, non queat dignoscere: & qui non viderit cannabem, existimet lineum esse vestimentū.

LXXV

Huius cannabis sumptum semen Scythæ sub pileis occulunt, supra lapides igne [2] perspicuos: vnde fit thymiama, tantum reddens vaporem quantum apud Græcos nullum thuribulum reddit. Hoc odore stupentes Scythę eiulāt: quod apud ipsos loco lauacri est. [3] neq; enim lauant omnino corpus, sed vxores eorum infundentes aquam, corpora ad lapidem aliquem scabrum conterunt cypresso & cedro & thuris ligno: deinde perfrictum corpus quum intumuerit, illud faciemque medicamentis oblinunt. Id eas simul bene olentes facit, simul postero die, [4] medicamentis amotis, mundas ac splendidas.

LXXVI

¶ Externis hi ritibus vti magnopere cauent, ne mutuo quidem inter se: sed Græcorum præcipue, [5] vtique posteaquam deprehenderunt Anacharsin, & deinde iterum Scylem. Siquidem Anacharsis quum multum orbis terrarum contemplatus esset, & multū in sapientia profecisset, eam ad mores Scytharum pertulit. Is dum per Hellespontum nauigans tenuisset Cyzicum, vouit matri deorum, (offendit enim Cyzicenos eius diem festum magnifico sane apparatu celebrantes) si saluus sospesque domum reuertisset, sacrificaturum se eodem ritu quo Cyzicenos sacrificantes vidisset, & peruigilium noctis instituturum. Quum igitur in Scythiam venisset, [6] venit ad locum qui dicitur Hylæa, iuxta Achillis cursum sita, vbique omnifariis arboribus referta. In hanc abstrudens se Anacharsis, omnem festi ceremoniam deæ persoluit, tympanum tenens, [7] exutisque simulacris. Hæc eum agentem quidam Scytha animaduertens, indicium detulit Saulio regi. Rex quum & ipse contulisset se eo, & Anacharsin ea facientem inspexisset, excussa sagitta necauit. Et nunc siquis de Anacharsi interroget, Scythæ negant se nouisse hominem, ob id quod in Græciam peregrinatus externosque sit mores

1 Nisi quis sit valde exercitatus, lin. 2 Fulgentes, vel, Candentes. 3 Corpus enim nullo pacto lauant. At vxores eorum effundūt aquā, deinde cupressi & cedri & thuris lignū ad scabrū aliquem lapidem atterunt: eo autē quod ita fuerit atterendo abrasum (est autem crassum) corpus totum faciemque oblinunt. 4 Ramentis quibus se oblеuerant. 5 Vt ostendit Anacharsis, & deinde iterum Scyles. Anacharsis enim, quum multo orbis spatio perlustrato, magnaq; sapientia sibi inde comparata, Scythicas sedes repeteret, per Hellesp. nauigans, Cyzicum appulit, vbi vouit matri d. 6 Clam ingressus est Hylæam. *Vel*, in Hylæam se abdidit. 7 *Legit Valla* ἐκδυσάμενος, *pro* ἐνδυσάμενος *pro quo perperam legitur in vulg. edit.* ἐκδησάμενος.

sectatus.

sectatus.[1] Licet (vt ego accepi) tutor fuerit Timnis, filii Spargapithis, patruusque Indathyrsi Scytharum regis, filius Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. Itaque si ex hac familia extitit Anacharsis, constat eum à patruele fuisse interemptum. Indathyrsus enim fuit filius Sauli, Saulius autem fuit qui Anacharsin interemit.

LXXVII Quanquam & aliud quiddam Peloponnenses audiui referentes, Anacharsin à rege Scytharum missum, Græciæ factum esse discipulũ: & quum rediisset, dixisse ad eum qui ipsum miserat, cunctos Græcos esse in omni sapientia occupatos, Lacedæmoniis exceptis, qui soli rationem haberent dandi & accipiendi prudenter. Verum hæc narratio aliter ab ipsis Græcis delusa est. Hic igitur vir[2] (quemadmodum antea dictum est) mortem oppetiit.[3] & ipse quidem ita egit propter externos ritus & Græcorum consuetudinem.

LXXVIII Multis autẽ sane annis postea interiectis ita passus est Scyles, Aripithis filius. etenim Aripithes Scytharum rex, cum alios filios multos, tum Scylem sustulit ex vxore Istrina, haudquaquam indigena, quæ filium Græcam linguam litterasque edocuit. Interiecto deinde tempore, Aripithe per dolum occiso à Spargapithe Agathyrsorum rege, Scyles regnum suscepit, & vxorem patris, nomine Opœam. Erat autem Opœa hæc ciuis, ex qua erat Aripithi filius Oricus. Scyli regnũ Scytharum obtinenti Scythicus tamen viuendi mos nihil prorsus cordi erat, sed Græcus, in quo fuerat imbutus à puero: ideoque multo magis ad hunc exercendum se conuertebat. Vtique quum ad vrbem Borysthenitarum Scythicum ducebat exercitum, (Borysthenitæ autem se à Milesiis aiunt esse oriundos.) ad hos, *inquam*, quoties Scyles veniebat, relicto in suburbanis exercitu, ipse muros ingressus portas obserabat, depositaq; Scythica stola, Græcum sumebat vestimentũ, & eo indutus, per forũ spatiabatur, nullo neque satellitum neque populi comitatu, appositis qui portas custodirent, nequis Scytharũ cerneret eum gestantem huiusmodi stolam: & cum ceteris Græcorum institutis vtebatur, tum in faciendis deorum sacris. Et quum ibi

διεχρήσατο. ὡς δὲ ἐγὼ ἤκουσα Τίμνεω τοῦ Σπαργαπίθεος ἐπιτρόπου, εἶναι αὐτὸν Ἰδανθύρσου τοῦ Σκυθέων βασιλέος πάτρων, παῖδα δὲ εἶναι Γνούρου τοῦ Λύκου τοῦ Σπαργαπίθεος. εἰ ὦν ταύτης ἦν τῆς οἰκίης Ἀνάχαρσις, ἴστω ὑπὸ τοῦ ἀδελφιδέου ἀποθανών. Ἰδάνθυρσος γὰρ ἦν παῖς Σαυλίου, Σαύλιος δὲ ἦν ὁ ἀποκτείνας Ἀνάχαρσιν. Καίτοι τινὰ ἤδη ἤκουσα λόγον ἄλλον ὑπὸ Πελοποννησίων λεγόμενον, ὡς ὑπὸ τοῦ Σκυθέων βασιλέος Ἀνά-
10 χαρσις ἀποπεμφθεὶς, τῆς Ἑλλάδος μαθητὴς γένοιτο· ὀπίσω τε ἀπονοστήσας, φαίη πρὸς τὸν ἀποπέμψαντα, Ἕλληνας πάντας ἀσχόλους εἶναι πρὸς πᾶσαν σοφίην, πλὴν Λακεδαιμονίων· τούτοισι δὲ εἶναι 156 μούνοισι σωφρόνως δοῦναί τε καὶ δέξασθαι λόγον. ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ἄλλως πέπλασται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. ὁ δ' ὦν ἀνὴρ, ὥσπερ πρότερον εἰρέθη, διεφθάρη. οὗτος μέν νυν οὕτω δή τι ἔπρηξε διὰ ξεινικά τε νόμαια καὶ Ἑλληνικὰς ὁμιλίας. Πολλοῖσι δὲ κάρτα ἔτεσι ὕστερον Σκύλης ὁ Ἀριπίθεος ἔπαθε
20 παραπλήσια τούτῳ. Ἀριπίθει γὰρ τῷ Σκυθέων βασιλέϊ γίνεται μετ' ἄλλων παίδων Σκύλης. ἐξ Ἰστριηνῆς δὲ γυναικὸς οὗτος γίνεται, καὶ οὐδαμῶς ἐγχωρίης· τὸν ἡ μήτηρ αὕτη γλῶσσάν τε Ἑλλάδα καὶ γράμματα ἐδίδαξε. μετὰ δὲ χρόνῳ ὕστερον, Ἀριπίθης μὲν τελευτᾷ δόλῳ ὑπὸ Σπαργαπίθεος τοῦ Ἀγαθύρσων βασιλῆος· Σκύλης δὲ τήν τε βασιληίην παρέλαβε, καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πατρὸς, τῇ οὔνομα ἦν Ὀποίη. ἦν δὲ αὕτη ἡ Ὀποίη ἀστὴ ἐξ ἧς ἦν Ὄρικος Ἀριπίθει παῖς. βασιλεύων δὲ Σκυθέων ὁ Σκύλης, διαίτῃ
30 μὲν οὐδαμῶς ἠρέσκετο Σκυθικῇ, ἀλλὰ πολλὸν πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ μᾶλλον τετραμμένος ἦν ἀπὸ παιδεύσιος τῆς ἐπεπαίδευτο. ἐποίεέ τε τοιοῦτο· εὖτε ἀγάγοι τὴν στρατιὴν τὴν Σκυθέων ἐς τὸ Βορυσθενειτέων ἄστυ· (οἱ δὲ Βορυσθενεῖται οὗτοι λέγουσι σφέας αὐτοὺς εἶναι Μιλησίους) ἐς τούτους ὅκως ἔλθοι ὁ Σκύλης, τὴν μὲν στρατιὴν καταλίπεσκε ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτὸς δὲ ὅκως ἔλθοι ἐς τὸ τεῖχος, καὶ τὰς πύλας ἐγκλείσειε, τὴν στολὴν ἀποθέμενος τὴν Σκυθικὴν, λάβεσκε ἂν Ἑλληνίδα ἐσθῆτα· ἔ-
40 χων δὲ ἂν ταύτην, ἠγόραζε, οὔτε δορυφόρων ἑπομένων, οὔτε ἄλλου οὐδενός. τὰς δὲ πύλας ἐφύλασσον, μή τις μιν Σκυθέων ἴδοι ἔχοντα ταύτην τὴν στολήν. καὶ τἆλλα ἐχρᾶτο διαίτῃ Ἑλληνικῇ, καὶ θεοῖσι ἱρὰ ἐποίεε κατὰ νόμους τοὺς Ἑλλήνων. ὅτε δὲ

1 Vt autem ego ex Timne tutore Spargapithis audiui, fuisse eum Indathyrsi regis Scytharum patruum, filium autem Gn. n. L. pron. Sp. si ex hac fam. fuit Anach. se à patruele interemptum fuisse sciat. Indathyrsus &c. *Est autem aliqua ἀνακολουθία in verbis Græcis, quam expressimus.* 2 *Vel,* Eo quo dictum est modo, interemptus fuit. 3 Et huic quidem propter externos ritus & propter consuetudinem quæ illi cum Græcis fuerat, talia contigerunt. Mult. &c. *Q. d. Vt autẽ huic ita damnosa fuit rituum externorum sequutio &c. ita Scyli multis postea annis.*

διατρίψειε μῆνα ἢ πλέον τούτου, ἀπαλλάσσετο, ἐνδὺς τὴν Σκυθικὴν στολήν. ταῦτα ποιέεσκε πολλάκις. οἰκία τε ἐδείματο ἐν Βορυσθένεϊ, καὶ γυναῖκα ἔγημε ἐς αὐτὰ ἐπιχωρίην. Ἐπεί τε δὲ ἔδεέ οἱ κακῶς γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τοιῆσδε· ἐπεθύμησε Διονύσῳ Βακχείῳ τελεσθῆναι· μέλλοντι δέ οἱ ἐς χεῖρας ἄγεσθαι τὴν τελετήν, ἐγένετο φάσμα μέγιστον. ἦν οἱ ἐν Βορυσθενεϊτέων τῇ πόλι, οἰκίης μεγάλης καὶ πολυτελέος περιβολή, (τῆς καὶ ὀλίγῳ τι πρότερον τουτέων μνήμην εἶχον) τὴν πέριξ λευκοῦ λίθου σφίγγες τε καὶ γρῦπες ἕστασαν. ἐς ταύτην ὁ θεὸς ἐνέσκηψε βέλος· καὶ ἡ μὲν κατεκάη πᾶσα, Σκύλης δὲ οὐδὲν τουτέων εἵνεκα ἧσσον ἐπετέλεσε τὴν τελετήν. Σκύθαι δὲ τοῦ βακχεύειν πέρι Ἕλλησι ὀνειδίζουσι. οὐ γάρ φασι εἰκὸς εἶναι θεὸν ἐξευρίσκειν τοῦτον ὅστις μαίνεσθαι ἐνάγει ἀνθρώπους. ἐπεί τε δὲ ἐτελέσθη τῷ Βακχείῳ ὁ Σκύλης, διεπρήστευσε τῶν τις Βορυσθενεϊτέων πρὸς τοὺς Σκύθας, λέγων, » Ἡμῖν γὰρ καταγελᾶτε ὦ » Σκύθαι, ὅτι βακχεύομεν, καὶ ἡμέας ὁ θεὸς λαμβά- » νει· νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λε- » λάβηκε, καὶ βακχεύει, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαίνεται. εἰ » δέ μοι ἀπιστέετε, ἕπεσθε, καὶ ὑμῖν ἐγὼ δέξω. εἵποντο τῶν Σκυθέων οἱ προεστεῶτες· καὶ αὐτοὺς ἀναγαγὼν ὁ Βορυσθενεΐτης, λάθρῃ ἐπὶ πύργον ἐκάτισε. ἐπεί τε δὲ παρήιε σὺν τῷ θιάσῳ ὁ Σκύλης, καὶ εἶδόν μιν βακχεύοντα οἱ Σκύθαι, κάρτα συμφορὴν μεγάλην ἐποιήσαντο. ἐξελθόντες δὲ ἐσήμαινον πάσῃ τῇ στρατιῇ τὰ ἴδοιεν. Ὡς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξήλαυνε ὁ Σκύλης ἐς ἤθεα τὰ ἑωυτοῦ, οἱ Σκύθαι προστησάμενοι τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Ὀκταμασάδην, γεγονότα ἐκ τῆς Τήρεω θυγατρός, ἐπανιστέατο τῷ Σκύλῃ. ὁ δὲ μαθὼν τὸ γινόμενον ἐπ' ἑωυτῷ, καὶ τὴν αἰτίην δι' ἣν ἐποιέετο, καταφεύγει ἐς τὴν Θρηίκην. πυθόμενος δὲ ὁ Ὀκταμασάδης ταῦτα, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Θρηίκην· ἐπεί τε δὲ ἐπὶ τῷ Ἴστρῳ ἐγένετο, ἠντίασάν μιν οἱ Θρήικες. μελλόντων δὲ αὐτέων συνάπτειν, ἔπεμψε Σιτάλκης παρὰ τὸν Ὀκταμασάδην, λέγων τοιάδε, » Τί δεῖ ἡμέας ἀλλήλων πειρη- » θῆναι; εἷς μέν μευ τῆς ἀδελφεῆς παῖς, ἔχεις δέ » μευ ἀδελφεόν· σύ τέ μοι ἀπόδος τοῦτον, καὶ ἐγώ » σοι τὸν σὸν Σκύλην παραδίδωμι. στρατιῇ δὲ μή- » τε σὺ κινδυνεύσῃς, μήτ' ἐγώ. ταῦτά οἱ πέμψας ὁ Σιτάλκης ἐπεκηρυκεύετο. ἦν γὰρ παρὰ τῷ Ὀκταμασάδῃ ἀδελφεὸς Σιτάλκεος, πεφευγὼς τοῦτον. ὁ δὲ Ὀκταμασάδης καταινέει ταῦτα.

tempus menstruum aut amplius triuerat, abscedebat, induta sibi Scythica stola. Idq; sæpenumero faciebat, extructis sibi ædibus illic, & vxore illinc accepta. Sed quum foret ei male euenturum, ex hac occasione male euenit. [1] Affectanti ei Dionysum Bacchanalem initiari, ac hostiam initiationis iamiam sumpturo in manibus, oblatum est ingens ostentū. Erant ei in vrbe Borysthenitarum circum ædes suas, (quarum paulo ante habui mentionem) magnas atque magnificas, è lapide candido sphinges & grypes stantes. in has ædes deus fulmen iaculatus est, totæq; deflagrauerunt. Scyles nihilominus initiationē peragit. Enimuero Scythæ Græcis probro dant [2] bacchandi consuetudinem, negantes esse credibile deum inuenisse quo homines ad dementiā adigantur. Posteaquam bacchanalibus sacris initiatus est Scyles, quidam Borysthenitarum Scythis indiciū detulit, inquiens, Vos quidem Scythæ nos irridetis quod bacchanalia agamus, quodq; nos deus occupet: at nunc demum hic vestrum quoq; regē occupauit. nam bacchanalia exercet a deo in dementiam actus. Quod si mihi non habetis fidem, sequimini me, rem vobis ostensurum. Primores Scytharum hominem sequuti sunt: quos Borysthenita ille deductos clanculum in turri collocauit. Vbi adfuit Scyles cum thiaso, Scythæ eum bacchabundum conspicati, rem ingentis calamitatis esse duxerunt: digressique, ea quæ viderant omni exercitui indicarunt. Post hæc vbi ad lares suos rediit Scyles, defecerunt ab eo Scythæ, delecto fratre eius Octamasade, ex filia Teris genito. [3] Scyles cognito quid de se fieret, & quam ob caussam, profugit in Thraciam. Id quum audisset Octamasades, cum exercitu aduersus Thraciam contendit: cui ad Istrum progresso Thraces occurrerunt. Et quū conflicturi essent, Sitalces ad Octamasadē misit caduceatorem, cum his mandatis, Quid opus est inter nos tentare fortunā? Tu quidē sororis meæ es filius, sed habes germanum meum, quem si mihi reddideris, ego vicissim Scylem tradam tibi. Ita neque tu, neque ego periclitabor exercitu. Erat enim apud Octamasadem frater Sitalcis ab eo profugus. Hanc à Sitalce oblatam condicionē Octamasades accepit,

LXXIX

LXXX

1 Ei Dionysi Bacchici sacris initiari cupienti, & iamiam initiationis ritum aggresso, oblat. 2 Agendi bacchanalia consuetudinem, negantes rationi consentaneum esse excogitare deum qui homines ad insaniam adigat. 3 Scyles quum ita se tractari videret, & caussam sciret. Vel, Quum videret ita in se consuli.

reddi-

redditoque Sitalci fratre, eodemque auunculo suo, Scylem recepit fratrem. Et Sitalces quidem recepto fratre reduxit exercitum: Octamasades autem eodem die caput Scyli dempsit. Adeo sua instituta Scythæ obseruant: & iis qui externos ritus asciscunt, tales irrogant pœnas. LXXXI ¶ Multitudinem autem Scytharum non potui exacte indagare, quũ de eius numero varia referentes audiam, & permultos illos, & rursus paucos esse vtique Scythas. Quantum autem sub aspectum meum venit: Est inter Borysthenem & Hypanin flumina, locus nomine Exampæus: cuius etiam aliquanto antea habuimus mentionem, quum dicebam fontem in eo esse aquæ amaræ, Hypanin in quem fluit, impotabilem reddentis. Hoc in loco iacet ahenum sexies tantum quantus crater qui est in ostio Ponti, à Pausania Cleombroti filio dedicatus. Quod siquis illum non inspexit, hunc ei in modum declarabo: Sexcentarum est amphorarum facile capax, crassitudine digitorum sex. id aiunt indigenæ ex aculeis sagittarum esse factum: regem enim suum, nomine Ariantem, quum numerum Scytharum scire vellet, iussisse singulos Scythas conferre singulos sagittarum aculeos, proposita morte ei qui non ferret. Ita magnam vim collatam esse aculeorum: & ex his confectum ahenum illud placuisse ei pro monumento relinquere, & in hoc Exampæo dedicare. Hoc de multitudine Scytharum audiebam. LXXXII Miracula autem hæc regio nulla habet, præter flumina cum multo maxima, tum numero plurima. Siquid tamen, præter flumina & magnitudinem campi exhibetur admiratione dignum, id dicetur: Vestigium Herculis ostendunt petræ impressum, virili vestigio simile, bicubitali magnitudine, iuxta fluuium Tyrem. Et hoc ita se habet. LXXXIII ¶ REDEO ad eam quam ab initio institueram orationem: Dario aduersus Scythas exercitum comparanti, dimissis nunciis ad imperandum, aliis vt peditatum, aliis vt classem præstarent, aliis vt Bosphorũ Thracium [1] iungerent: Artabanus, Hystaspis filius, Darii frater, nolebat illum vllo pacto Scythis inferre bellum, commemorans Scytharum inopiam, vtilia suadens: quum tamen non persuaderet illi, destitit à dissuadendo. Darius, vbi omnia ei in expedito fuere, copias eduxit

ἐκδοὺς δὲ τὸν ἑωυτοῦ μήτρωα Σιτάλκην, ἔλαβε τ' ἀντὶ τὸν ἀδελφεὸν Σκύλην. καὶ Σιτάλκης μὲν παραλαβὼν τὸν ἀδελφεὸν, ἀπήγετο. Σκύλεω δὲ Ὀκταμασάδης αὐτοῦ ταύτῃ ἀπέταμε τὴν κεφαλήν. οὕτω μὲν περιστέλλουσι τὰ σφέτερα νόμαια Σκύθαι, τοῖσι δὲ παρακτωμένοισι ξεινικοὺς νόμους, τοιαῦτα ἐπιτίμια διδοῦσι. Πλῆθος δὲ τὸ Σκυθέων οὐκ οἷός τε ἐγενόμην ἀτρεκέως πυθέσθαι, ἀλλὰ διαφόρους λόγους περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἤκουον. καὶ γὰρ κάρτα πολλοὺς εἶναί 10 σφεας, καὶ ὀλίγους, ὡς Σκύθας εἶναι. τοσόνδε μέντοι ἀπέφαινόν μοι ἐς ὄψιν· ἔστι μεταξὺ Βορυσθένεός τε ποταμοῦ καὶ Ὑπάνιος χῶρος· οὔνομα δέ ἐστί οἱ Ἐξαμπαῖος· τοῦ καὶ ὀλίγῳ τι πρότερον τούτων μνήμην τ' ὀλίγῳ εἶχον, φάμενος ἐν αὐτῷ κρήνην ὕδατος πικροῦ εἶναι, ἀπ' ἧς τὸ ὕδωρ ἀπορρέον τὸν Ὕπανιν ἄποτον ποιέει. ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ κέεται χαλκήιον, μεγάθεϊ ἑξαπλήσιον τοῦ ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Πόντου κρητῆρος, τὸν Παυσανίης ὁ Κλεομβρότου ἀνέθηκε. ὃς δὲ μὴ εἶδέ κω τοῦτον, ὧδε δηλώσω· ἑξακοσίους ἀμφορέας εὐ- 20 πετέως χωρέει τὸ ἐν Σκύθῃσι χαλκήιον. πάχος δὲ τὸ Σκυθικὸν τοῦτο χαλκήιόν ἐστι δακτύλων ἕξ. τοῦτο ὦν ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι ἀπὸ ἀρδίων γενέσθαι. βουλόμενον γὰρ τὸν σφέτερον βασιλέα, τῷ οὔνομα εἶναι Ἀριαντὴν, τοῦτον εἰδέναι τὸ πλῆθος τὸ Σκυθέων, κελεύειν μιν πάντας Σκύθας ἄρδιν ἕκαστον μίαν ἀπὸ τοῦ ὀϊστοῦ κομίσαι· ὃς δ' ἂν μὴ κομίσῃ, θάνατον ἀπείλεε. κομισθῆναί τε δὴ χρῆμα πολλὸν ἀρδίων, καί οἱ δόξαι ἐξ αὐτέων μνημόσυνον ποιήσαντι λιπέσθαι. ἐκ τουτέων δή μιν τὸ χαλκήιον ποιῆσαι τοῦτο, 30 καὶ ἀναθεῖναι ἐς τὸν Ἐξαμπαῖον τοῦτον. ταῦτα δὴ περὶ τοῦ πλήθεος τοῦ Σκυθέων ἤκουον. Θωυμάσια δὲ ἡ χώρη αὕτη οὐκ ἔχει, χωρὶς ἢ ὅτι ποταμούς τε πολλῷ μεγίστους, καὶ ἀριθμὸν πλείστους. τὸ δὲ ἀποθωυμάσαι ἄξιον, πάρεξ τῶν ποταμῶν, καὶ τοῦ μεγάθεος τοῦ πεδίου, παρέχεται, εἰρήσεται. ἴχνος Ἡρακλέος φαίνουσι ἐν πέτρῃ ἐνεὸν, τὸ ἔοικε μὲν βήματι ἀνδρὸς, ἔστι δὲ τὸ μέγαθος δίπηχυ, παρὰ τὸν Τύρην ποταμόν. τοῦτο μέν νυν τοιοῦτό ἐστι. Ἀναβήσομαι δὲ ἐς τὸν κατ' ἀρχὰς ἤια λέξων λόγον. παρασκευαζομένου Δαρείου 40 ἐπὶ τοὺς Σκύθας, καὶ ἐπιπέμποντος ἀγγέλους ἐπιτάξοντας τοῖσι μὲν πεζὸν στρατὸν, τοῖσι δὲ νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ ζευγνύναι τὸν Θρηΐκιον Βόσπορον· Ἀρτάβανος ὁ Ὑστάσπεος, ἀδελφεὸς ἐὼν Δαρείου, ἐχρήιζε μηδαμῶς αὐτὸν στρατηίην ἐπὶ Σκύθας ποιέεσθαι, καταλέγων τῶν Σκυθέων τὴν ἀπορίην. ἀλλ', οὐ γὰρ ἔπειθε συμβουλεύων οἱ χρηστὰ, ὁ μὲν ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, ἐπειδή οἱ τὰ πάντα παρεσκευάστο, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν

1 id est, Pontibus consererent.

ἐκ Σούσων. Ἐνθαῦτα τῶν Περσέων Οἰόβαζος ἐδεήθη Δαρείου, τριῶν ἐόντων οἱ παίδων, καὶ πάντων στρατευομένων, ἕνα αὐτῷ καταλειφθῆναι. ὁ δέ οἱ ἔφη, ὡς φίλῳ ἐόντι, καὶ μετρίων δεομένῳ, πάντας τοὺς παῖδας καταλείψειν. ὁ μὲν δὴ Οἰόβαζος περιχαρὴς ἦν, ἐλπίζων τοὺς υἱέας στρατηίης ἀπολελύσθαι· ὁ δὲ κελεύει τοὺς ἐπὶ τουτέων ἐπεστεῶτας, ἀποκτεῖναι πάντας τοὺς Οἰοβάζου παῖδας. καὶ οὗτοι μὲν ἀποσφαγέντες, αὐτοῦ ταύτῃ ἐλίποντο· Δαρεῖος δὲ ἐπεί τε πορευόμενος ἐκ Σούσων ἀπίκετο τῆς Καλχηδονίης ἐπὶ τὸν Βόσπορον, ἵνα ἔζευκτο ἡ γέφυρα, ἐνθεῦτεν ἐσβὰς ἐς νέα, ἔπλεε ἐπὶ τὰς Κυανέας καλευμένας, τὰς πρότερον πλαγκτὰς Ἕλληνες φασὶ εἶναι. ἑζόμενος δὲ ἐπὶ τῷ ἱρῷ, ἐθηεῖτο τὸν Πόντον ἐόντα ἀξιοθέητον. πελαγέων γὰρ ἁπάντων πέφυκε θωυμασιώτατος. τοῦ τὸ μὲν, μῆκος εἰσὶ στάδιοι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι· τὸ δὲ, τῇ εὐρύτατος αὐτὸς ἑωυτοῦ, στάδιοι διηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. τούτου τοῦ πελάγεος τὸ στόμα, ἐστὶ εὖρος τέσσερες στάδιοι· μῆκος δὲ τοῦ στόματος, ὁ αὐχὴν, τὸ δὴ Βόσπορος κέκληται, κατ᾽ ὃ δὴ ἔζευκτο ἡ γέφυρα, ἐπὶ σταδίους εἴκοσι, καὶ ἑκατόν ἐστι. τείνει δ᾽ ἐς τὴν Προποντίδα ὁ Βόσπορος. ἡ δὲ Προποντὶς, ἐοῦσα εὖρος μὲν, σταδίων πεντακοσίων, μῆκος δὲ τετρακοσίων καὶ χιλίων, καταδιδοῖ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐόντα στεινότητι μὲν ἑπτὰ σταδίους, μῆκος δὲ τετρακοσίους. ἐκδιδοῖ δὲ ὁ Ἑλλήσποντος ἐς χάσμα πελάγεος τὸ δὴ Αἰγαῖον καλέεται. Μεμέτρηται δὲ ταῦτα ὧδε. νηῦς ἐπίπαν μάλιστά κῃ κατανύει ἐν μακρημερίῃ ὀργυιὰς ἑπτακισμυρίας, νυκτὸς δὲ, ἑξακισμυρίας. ἤδη ὦν ἐς μὲν Φᾶσιν ἀπὸ τοῦ στόματος, (τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ Πόντου μακρότατον) ἡμερέων ἐννέα πλόος ἐστὶ, καὶ νυκτῶν ὀκτώ· αὗται, ἕνδεκα μυριάδες καὶ ἑκατὸν ὀργυιέων γίνονται. ἐκ δὲ τῶν ὀργυιέων τουτέων, στάδιοι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοί εἰσι. ἐς δὲ Θεμισκύρην τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι ποταμῷ ἐκ τῆς Ἰνδικῆς, (κατὰ τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ Πόντου εὐρύτατον) τριῶν τε ἡμερέων καὶ δύο νυκτῶν πλόος. αὗται δὲ, τρεῖς καὶ τριήκοντα μυριάδες ὀργυιέων γίνονται, στάδιοι δὲ, τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. ὁ μέν νυν Πόντος οὗτος καὶ Βόσπορός τε καὶ Ἑλλήσποντος οὕτω τέ μοι μεμετρέαται, καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα πεφύκασι. παρέχεται δὲ καὶ λίμνην ὁ Πόντος οὗτος ἐκδιδοῦσαν ἐς ἑωυτὸν, οὐ πολλῷ τινι ἐλάσσω ἑωυτοῦ· ἣ Μαιῆτίς τε καλέεται, καὶ μήτηρ τοῦ Πόντου. Ὁ δὲ Δαρεῖος ὡς ἐθηήσατο τὸν Πόντον, ἔπλεε ὀπίσω ἐπὶ τὴν γέφυραν. τῆς ἀρχιτέκτων ἐγένετο Μανδροκλέης Σάμιος. θηησά-

LXXXIV ex vrbe Susis. Ibi eum OEobazus quidam Persa, cui tres filii erant, omnes in militiam euntes, obsecrabat vt vnum sibi ex illis relinqueret. Cui Darius tanquam amico [1] & modesta obsecranti, respondit se omnes eius liberos relicturum. Eo responso OEobazus magnopere lætabatur, sperans liberos suos missionem habere militiæ. At ille [2] præpositos filiis OEobazi, iussit vt omnes eos interimerẽt. Ita filii OEobazi obtruncati, illic sunt relicti. LXXXV Darius Susis mouens, peruenit ad Bosphorum Chalcedonis, vbi pons iunctus erat. Illic conscensa naui, transmisit in insulas nomine Cyaneas, quas Græci prius errabundas fuisse aiunt. Ibi sedens in tẽplo subiiciebat oculis Pontum, rem spectaculo dignã. nam inter omnia maria est maxime admirabile. Cuius longitudo est vndecim millium ac centum stadiorum: latitudo (qua latissimum est) trium millium ducentorum. Huius pelagi os latitudinis est quatuor stadiorum: longitudo oris (quod est collum) quæ Bosphorus dicitur, vbi pons connectebatur, circiter centum viginti stadia, ad Propontidem vsq; pertingens. Propontis autem quingentorum stadiorum est, mille & quadringentorũ longitudinis, influens in Hellespontũ. Ipse Hellespontus, vbi angustissimus, stadiis septem quadringentis longus, intrans pelagi vastitatem quod Ægæum vocatur. LXXXVI Hæc autem ita dimensa sunt. Nauis fere meat omnino septuaginta millia passuum longo die, nocte vero sexaginta millia. Itaq; è faucibus Ponti ad Phasin (hoc est enim Ponti longissimum) nouem dierum est nauigatio, & octo noctium, quæ fiunt mille centum ac decem millia passuum, hoc est stadiorũ vndecim millia ac centum. E Scythica autem ad Themiscyrã, quæ est super flumen Thermodontem (hic nanque Ponti latissimum est) trium dierum duarumq; noctium est nauigatio, quæ fiunt passuum trecenta ac tria millia, stadiorum vero tria millia & trecenta. Hunc igitur in modum Pontus ac Bosphorus & Hellespontus à me dimensa sunt, & secundum ea quæ dixi, situm habent. Quinetiã Pontus hic paludem habet influentem in se, non multo quam ipse est minorem, quæ [3] Mæotis appellatur, & mater Ponti. LXXXVII Darius, vbi Pontum contemplatus est, renauigauit ad pontẽ, cuius architectus extitit Mandrocles Samius. Cõtempla-

1 Et non nimia petenti. *Vel*, Rem non nimis magnam. 2 *Vel potius*, Eos quorum id officium erat iuss. 3 Mæetis

tus i-

tus item Bosphorum, duos super eum cippos erexit è candido lapide, litteris incisis, in vnum quidem Assyriis, in alterum vero Græcis, [1] omnes gentes quas secum ducebat. Ducebat autem omnes gentes quibus imperabat, continentes numero septingenta millia hominum cum equitatu, præter classem, quæ constabat è nauibus sexcentis. His postea cippis Byzantii in vrbem suam translatis vsi sunt ad aram Dianæ Orthosiæ, præter vnum lapidem, qui apud Bacchi delubrū in eadem vrbe relictus est litteris Assyriis oppletus. Ceterū Bosphori locus quem rex Darius ponte commisit, coniectanti mihi videtur medius inter Byzantium & templum quod supra

LXXXIIX fauces est. Post hæc Darius ponte sublicio delectatus, authorē eius Mandroclem Samium donauit [2] decuplo. Ex cuius primitiis Mandrocles pictis animalibus commissionem Bosphori & regem Darium in Medico solio sedentē, ac suas copias traducentē, effinxit, eamque picturam templo Iunonis dedicauit, cum hac inscriptione,

Qui rate piscosum continuxit Bosphoron, implens
Darii regis vota, iubentis opus,
Iunoni Mandrocles hæc monumenta dicauit,
Esset honor Samiis vnde, corona sibi.

Hæc igitur monumenta extiterunt e-

LXXXIX ius qui pontem compegit. Quem vbi remuneratus est Darius, transmisit in Europā, iussis Ionibus nauigare in Pontum vsque ad Istrum, atque vbi eo peruenissent, se illic præstolari, fluuiū ponte iungentes. Ducebāt enim classem Iones & Æoles & Hellespontii. Hi prætervecti Cyaneas, rectà ad Istrum nauigarunt, subuectique duorum dierū itinere à mari ad fauces fluminis, vbi in diuersa scinditur, illud ponte iungunt. Darius, transmisso per ratem Bosphoro, faciebat per Thraciam iter, & quum ad fontes Teari amnis peruentū esset, tri-

XC duo hic habuit statiua. Tearus fertur ab accolis omnium amniū esse optimus cum ad alios morbos, tum ad scabiem curandam vel hominū vel equorū. Eius enim fontes duodequadraginta sunt, ex eadem petra manantes, partim frigidi, partim calidi. Ad hos tantundē viæ est à Iunonis templo eius vrbis quæ iuxta Perinthum est, & Apolloniæ quæ est in Ponto Euxino, duorum dierum vtraq;.

μησάμενος δὲ καὶ τὸν Βόσπορον, στήλας ἔστησε δύο ἐπ' αὐτοῦ, λίθου λευκοῦ, ἐνταμὼν γράμματα, ἐς μὲν τὴν ἑτέρην, Ἀσσύρια· ἐς δὲ τὴν, Ἑλληνικὰ, ἔθνεα πάντα ὅσα περ ἦγε. ἦγε δὲ πάντα τῶν ἦρχε. τουτέων μυριάδες ἐξηριθμήθησαν, χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ, ἑβδομήκοντα, σὺν ἱππεῦσι· νέες δὲ ἑξακόσιαι συνελέχθησαν. τῇσι μέν νυν στήλῃσι ταύτῃσι Βυζάντιοι, κομίσαντες ἐς τὴν πόλιν, ὕστερον τουτέων ἐχρήσαντο πρὸς τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθωσίης Ἀρτέμιδος, χωρὶς ἑνὸς λίθου. οὗ-
10 τος δὲ κατελείφθη παρὰ τοῦ Διονύσου τὸν νηὸν ἐν Βυζαντίῳ, γραμμάτων Ἀσσυρίων πλέος. τοῦ δὲ Βοσπόρου ὁ χῶρος, τὸν ἔζευξε βασιλεὺς Δαρεῖος, ὡς ἐμοὶ δοκέει συμβαλλομένῳ, μέσον ἐστὶ Βυζαντίου τε καὶ τοῦ ἐπὶ στόματι ἱροῦ. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα ἡσθεὶς τῇ σχεδίῃ, τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς Μανδροκλέα τὸν Σάμιον ἐδωρήσατο [2] πᾶσι δέκα· ἀπ' ὧν δὴ Μανδροκλέης ἀπαρχὴν, ζῶα γραψάμενος πᾶσαν τὴν ζεῦξιν τοῦ Βοσπόρου, καὶ βασιλέα τε Δαρεῖον ἐν προεδρίῃ κατήμενον, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διαβαίνοντα,
20 ταῦτα γραψάμενος, ἀνέθηκε ἐς τὸ Ἥραιον, ἐπιγράψας τάδε,

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε
Μανδροκλέης Ἥρῃ μνημόσυνον σχεδίης·
Αὑτῷ μὲν στέφανον περιθεὶς, Σαμίοισι δὲ κῦδος·
Δαρείου βασιλέος ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

ταῦτα μέν νυν τοῦ ζεύξαντος τὴν γέφυραν μνημόσυνα ἐγένετο. Δαρεῖος δὲ δωρησάμενος Μανδροκλέα, διέβαινε ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλέειν ἐς τὸν Πόντον, μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ· ἐπεὰν δὲ
30 ἀπίκωνται ἐς τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν, ζευγνῦντας τὸν ποταμόν. τὸ γὰρ δὴ ναυτικὸν ἦγον Ἴωνές τε καὶ Αἰολέες καὶ Ἑλλησπόντιοι. ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς τὰς Κυανέας διεκπλώσας, ἔπλεε ἰθὺ τοῦ Ἴστρου. ἀναπλώσας δὲ ἀνὰ τὸν ποταμὸν δυῶν ἡμερέων πλόον ἀπὸ θαλάσσης, τοῦ ποταμοῦ τὸν αὐχένα, ἐκ τοῦ σχίζεται τὰ στόματα τοῦ Ἴστρου, ἐζεύγνυε. Δαρεῖος δὲ, ὡς διέβη τὸν Βόσπορον κατὰ τὴν σχεδίην, ἐπορεύετο διὰ τῆς Θρηΐκης. ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ Τεάρου ποταμοῦ τὰς πηγὰς, ἐστρατοπεδεύσατο
40 ἡμέρας τρεῖς. Ὁ δὲ Τέαρος λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων εἶναι ποταμῶν ἄριστος, τά τε ἄλλα ἐς ἄκεσιν φέροντα, καὶ δὴ καὶ ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψώρην ἀκέσασθαι. εἰσὶ γὰρ τούτου αἱ πηγαὶ δυῶν δέουσαι τεσσεράκοντα, ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς ῥέουσαι. καὶ αἱ μὲν αὐτέων, εἰσὶ ψυχραί· αἱ δὲ, θερμαί. ὁδὸς δ' ἐπ' αὐτάς ἐστι ἴση ἐξ Ἡραίου τε πόλιος τῆς παρὰ Περίνθῳ, καὶ ἐξ Ἀπολλωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, δυῶν ἡμερέων ἑκατέρη.

159

1 *Indicantibus omnes g. Hoc aut aliud huiusmodi participium subaudiendum videtur.* 2 *Hic mendosus est Græcus textus.*

ἐκδιδοῖ δὲ ὁ Τέαρος οὗτος ἐς τὸν Κονταδεσδὸν ποταμόν· ὁ δὲ Κονταδεσδὸς, ἐς τὸν Ἀγριάνην· ὁ δὲ Ἀγριάνης, ἐς τὸν Ἕβρον· ὁ δὲ, ἐς θάλασσαν τὴν παρ' Αἴνῳ πόλι. Ἐπὶ τοῦτον ὦν τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ὁ Δαρεῖος, ὡς ἐστρατοπεδεύσατο, ἡσθεὶς τῷ ποταμῷ, στήλην ἔστησε καὶ ἐνθαῦτα γράμματα ἐγγράψας, λέγοντα τάδε, ΤΕΑΡΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙ ΥΔΩΡ ΑΡΙΣΤΟΝ ΤΕ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΣΤΟΝ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ ΠΑΝΤΩΝ ΠΟΤΑΜΩΝ. ΚΑΙ ΕΠ' ΑΥΤΑΣ ΑΠΙΚΕΤΟ, ΕΛΑΥΝΩΝ ΕΠΙ ΣΚΥΘΑΣ ΣΤΡΑΤΟΝ, ΑΝΗΡ ΑΡΙΣΤΟΣ ΤΕ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ ΠΑΝΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ, ΔΑΡΕΙΟΣ Ο ΥΣΤΑΣΠΕΟΣ, ΠΕΡΣΕΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ταῦτα δὲ ἐνθαῦτα ἐγράφη. Δαρεῖος δὲ ἐνθεῦτεν ὁρμηθεὶς, ἀπίκετο ἐς ἄλλον ποταμὸν τῷ οὔνομα Ἀρτισκός ἐστι, ὃς δὴ διὰ Ὀδρυσέων ῥέει. ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ἐποίησε τοιόνδε· ἀποδέξας χωρίον τῇ στρατιῇ, ἐκέλευε πάντα ἄνδρα λίθον ἕνα παρεξιόντα, τιθέναι ἐς τὸ ἀποδεδεγμένον τοῦτο χωρίον· ὡς δὲ ταῦτα ἡ στρατιὴ ἐπετέλεσε, ἐνθαῦτα κολωνοὺς μεγάλους τῶν λίθων καταλιπὼν, ἀπήλαυνε τὴν στρατιήν.

ἄλλ. χῶρον

Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἴστρον, πρώτους αἱρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας. οἱ μὲν γὰρ δὴ τὸν Σαλμυδησσὸν ἔχοντες Θρήικες, καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσαμβρίης πόλιος οἰκημένοι, καλεύμενοι δὲ Κυρμιᾶναι, καὶ Μυψαῖοι, ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδοσαν Δαρείῳ. οἱ δὲ Γέται, πρὸς ἀγνωμοσύνην τραπόμενοι, αὐτίκα ἐδουλώθησαν, Θρηίκων ἐόντες ἀνδρειότατοι καὶ δικαιότατοι. Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἑωυτοὺς νομίζουσι, ἰέναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάμολξιν. οἱ δὲ αὐτέων τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι Γεβελέιζιν. διὰ πεντετηρίδος δὲ τὸν πάλῳ λαχόντα αἰεὶ σφέων αὐτέων ἀποπέμπουσι ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάμολξιν, ἐντελλόμενοι τῶν ἂν ἑκάστοτε δέωνται. πέμπουσι δὲ ὧδε· οἱ μὲν αὐτέων ταχθέντες, ἀκόντια τρία ἔχουσι· ἄλλοι δὲ διαλαβόντες τοῦ ἀποπεμπομένου παρὰ τὸν Ζάμολξιν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἀνακινήσαντες αὐτὸν μετέωρον, ῥίπτουσι ἐς τὰς λόγχας. ἢν μὲν δὴ ἀποθάνῃ ἀναπαρεὶς, τοῖσι δὲ ἵλεως ὁ θεὸς δοκέει εἶναι· ἢν δὲ μὴ ἀποθάνῃ, αἰτιῶνται αὐτὸν τὸν ἄγγελον, φάμενοί μιν ἄνδρα κακὸν εἶναι. αἰτιησάμενοι δὲ τοῦτον, ἄλλον ἀποπέμπουσι· ἐντέλλονται δὲ ἔτι ζῶντι. οὗτοι οἱ αὐτοὶ Θρήικες καὶ πρὸς βροντήν τε καὶ ἀστραπὴν τοξεύοντες ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπειλέουσι τῷ θεῷ,

ἄλλ. Ζάμολξιν δαίμονα. ἄλλ. δὲ, Ζάλμοξιν. ὄντα ἐν τοῖς ἑξῆ-

οὐδένα

Fluit autem Tearus hic in flumen Contadesdum, Contadesdus in Agrianem, Agrianes in Hebrum, Hebrus in mare iuxta vrbem Ænum. Ad hunc igitur amnem quum peruenisset Darius, castraque posuisset, oblectatus amne, cippũ erexit, his litteris inscriptũ, TEARI AMNIS [1] CAPITA OPTIMAM AQVAM ATQVE PVLCHERRIMAM CVNCTORVM AMNIVM [2] CONTINENT, ET AD EA PERVENIT, EXERCITVM DVCENS ADVERSVS SCYTHAS, VIR OPTIMVS ATQVE PVLCHERRIMVS CVNCTORVM HOMINVM, DARIVS HYSTASPIS FILIVS, PERSARVM CVNCTAEQVE CONTINENTIS REX. Hęc sunt illic inscripta. Darius hinc mouens venit ad alium amnẽ nomine Artiscũ, qui per Odrysas fluit: quo vbi peruenit, ita agendum sibi putauit: Ostenso certo loco copiis suis, iussit illic singulos quosque prætereuntes ponere singulos lapides. Id quũ omnis exercitus fecisset, grandes acerui lapidum effecti sunt: quibus relictis, Darius illinc mouit.

xci

xcii

¶ Sed priusquã ad Istrum perueniret, primos subegit Getas, [3] qui immortales agunt. Nam Thraces qui Salmydessum, quiq; supra Apolloniã & Mesambriam vrbem incolunt, & qui Cyrmianę & Mypsæi vocantur, sine pugna sese Dario dediderunt. Getæ vero per imperitiã resistentes, in seruitutem redacti sunt, quum sint fortissimi Thracum atq; iustissimi.

xciii

Immortales autẽ agunt hoc modo: Mori se non putant, sed eũ qui defunctus est, meare ad Zamolxin *dæmonem*, quem nonnulli eorũ opinantur eundẽ esse Gebeleizin. [4] Ad hunc mittunt assidue cum naui quinq; remigũ nuncium quempiam, ex seipsis sorte delectum, præcipientes ea quibus semper indigent. eumq; ita mittũt: Quibusdã eorum datur negocium vt tria iacula teneant: aliis, vt comprehensis eius qui ad Zamolxin mittitur, manibus pedibusq;, hominem agitantes in sublime, iactent ad iacula. Qui si imprævsentiarũ extinguitur, propitium sibi deum arbitrantur: sinminus, ipsum nuncium insimulant, asseuerantes malum illum esse virum. Hoc insimulato, alium mittunt, dantes adhuc viuenti mandata. Iidem Thraces, dum tonat fulguratque, in cęlum sagittas excutiunt, deo minitantes

xciv

quod

1 *Sic vocare videtur eius fontes quos esse dixit duodequadraginta.* 2 PRAEBENT. 3 Ἀθανατίζοντας, *id est, ad verbum, Immortalizantes: quod statim post ab ipso autore exponitur.* 4 Semper autem solent quinto quoque anno quempiam é suorum numero sorte delectum, nuncium illi mittere, mandata ei dantes de iis quæ sibi opus sint.

quod nullum aliū præter suum esse arbitrantur. Verum(vt ego à Græcis accepi, Hellespontum & Pontū incolentibus) Zamolxis hic, homo fuit, Samiq; seruitutem seruiuit Pythagoræ Mnesarchi filio. Illinc nactus libertatem, quum multum pecuniæ comparasset, in patriam rediit. qui quum animaduerteret Thraces male viuētes & inscite, ipse edoctus Ionicum viuendi genus & mores liberaliores quā Thracum, vt qui conuersatus esset cū Græcis,[1] cumque Pythagora non infirmissimo inter Græcos sophista, domicilium extruxit in quod primos quosque popularium in conuiuium accipiebat, & inter conuiuandum docebat, neque se neque suos conuiuas,[2] neq; illos qui illic assidue gignerentur, interire: sed in eum locum ire vbi superstites omnium bonorum compotes essent. Dum ea quæ cōmemorata sunt ageret atque diceret, interim subterraneum ædificium struebat. Quo prorsus absoluto, è Thracum conspectu se subducit, descendens in illud subterraneum ædificium. vbi circiter trienniū egit, desiderantibus cum Thracibus, ac deflentibus tanquā mortuum. quarto anno se eisdem in conspectum dedit. atque ita credibilia sunt effecta quæ illis exposuerat. Hæc Zamolxin aiunt fecisse. Cuius subterraneo ædificio neq; fidem detraho, neque valde credo, sed multis eum ante Pythagoram annis extitisse arbitror. Verum siue Zamolxis fuerit homo quispiam, siue sit dæmon Getarum indigena, valeat. Getæ hoc ritu vtentes, vbi à Persis subacti fuerunt, ceterū sunt exercitū sequuti. Darius vbi ad Istrum peruenit, & vna pedestres copiæ, cunctique flumen transmiserunt, tunc vero iussit Iones, postquam ratem soluissent, sequi se pedestri itinere cum nauticis copiis. Qui quū[3] ratē soluturi essent & imperata facturi, Coes Erxandri filius, Mitylenæorū dux, ita apud Dariū verba facit, sciscitatus antea nunquid ei gratū foret[4] audire sententiam dicere volentis: Quum aduersus eam terram rex facias expeditionem, in qua fertur nihil arari, nullas vrbes coli, finito nunc ponte hoc loci stare, relictis ad eius tutelā custodibus iis qui eum contexuerunt: per quē siue ex sententia rem geremus, Scythis inuētis, siue illos inuenire nequibimus,

οὐδένα ἄλλον θεὸν νομίζοντες εἶναι εἰ μὴ τὸν σφέτερον. Ὡς δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν τὸν Ἑλλήσποντον οἰκεόντων Ἑλλήνων καὶ Πόντον, τὸν Ζάμολξιν τοῦτον ἐόντα ἄνθρωπον, δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ, δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχου. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸν γενόμενον ἐλεύθερον, χρήματα κτήσασθαι συχνά, κτησάμενον δὲ ἀπελθεῖν ἐς τὴν ἑωυτοῦ. ἅτε δὲ κακοβίων τε ἐόντων τῶν Θρηίκων καὶ ὑπαφρονεστέρων, τὸν Ζάμολξιν τοῦτον ἐπιστάμενον δίαιτάν τε Ἰάδα καὶ ἤθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρήικας, οἷα Ἕλλησί τε ὁμιλήσαντα, καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ, κατασκευάσασθαι ἀνδρεῶνα, ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρώτους, καὶ εὐωχέοντα, ἀναδιδάσκειν ὡς οὔτε αὐτὸς, οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ, οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ᾽ ἥξουσι ἐς χῶρον τοῦτον ἵνα αἰεὶ περιεόντες ἕξουσι τὰ πάντα ἀγαθά. ἐν ᾧ δὲ ἐποίεε τὰ καταλεχθέντα, καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐν τούτῳ κατάγαιον οἴκημα ἐποιέετο. ὡς δέ οἱ παντελέως εἶχε τὸ οἴκημα, ἐκ μὲν τῶν Θρηίκων ἠφανίσθη, καταβὰς δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγαιον οἴκημα, διαιτᾶτο ἐπ᾽ ἔτεα τρία· οἱ δέ μιν ἐπόθεόν τε καὶ ἐπένθεον ὡς τεθνεῶτα. τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ ἐφάνη τοῖσι Θρήιξι, καὶ οὕτω πιθανά σφι ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Ζάμολξις. ταῦτά φασί μιν ποιῆσαι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτου καὶ τοῦ καταγαίου οἰκήματος οὔτε ἀπιστέω, οὔτε ὦν πιστεύω τι λίην. δοκέω δὲ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τὸν Ζάμολξιν τοῦτον γενέσθαι Πυθαγόρεω. εἴτε δὲ ἐγένετό τις Ζάμολξις ἄνθρωπος, εἴτ᾽ ἐστὶ δαίμων τις Γέτῃσι οὗτος ἐπιχώριος, χαιρέτω. οὗτοι μὲν δὴ τρόπῳ τοιούτῳ χρεώμενοι, ὡς ἐχειρώθησαν ὑπὸ Δαρείου καὶ Περσέων, εἵποντο τῷ ἄλλῳ στρατῷ. Δαρεῖος δὲ, ὡς ἀπίκετο καὶ ὁ πεζὸς ἅμα αὐτῷ στρατὸς ἐπὶ τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα διαβάντων πάντων, Δαρεῖος ἐκέλευσε τοὺς Ἴωνας τὴν σχεδίην λύσαντας ἕπεσθαι κατ᾽ ἤπειρον ἑωυτῷ, καὶ τὸν ἐκ τῶν νεῶν στρατόν. μελλόντων δὲ τῶν Ἰώνων λύειν, καὶ ποιέειν τὰ κελευόμενα, Κώης ὁ Ἐρξάνδρου, στρατηγὸς ἐὼν Μυτιληναίων, ἔλεξε Δαρείῳ τάδε, πυθόμενος πρότερον εἴ οἱ φίλον εἴη γνώμην ἀποδέκεσθαι παρὰ τοῦ βουλομένου ἀποδείκνυσθαι, Ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ γῆν γὰρ μέλλεις στρατεύεσθαι, τῆς οὔτε ἀρηρομένον φανήσεται οὐδὲν, οὔτε πόλις οἰκεομένη. σὺ νυν γέφυραν ταύτην ἔα κατὰ χώρην ἑστάναι, φυλάκους αὐτῆς λιπὼν τούτους οἵ περ μιν ἔζευξαν. καὶ ἤν τε κατὰ νόον πρήξωμεν εὑρόντες Σκύθας, ἔστι ἄποδος ἡμῖν, ἤν τε καὶ μή σφεας εὑρεῖν δυνώμεθα,

1 Et quidem cum Pythagora philosophorum non infimo. 2 Nec eos qui ex ipsis in omne tempus nascerentur, interituros, sed in eum locum venturos vbi &c. 3 Pontem *vocat statim post.* 4 Admittere sententiam, *vel,* consilium, ab eo qui proponere vellet. *Id est, Aurem præbere consilio.*

ἥ γε ἄποδος ἡμῖν ἀσφαλής. οὐ γὰρ δέδοικα μὴ ἑσσωθέωμεν ὑπὸ Σκυθέων μάχῃ, ἀλλὰ μᾶλλον μὴ οὐ δυνάμενοι σφέας εὑρεῖν, πάθωμέν τι ἀλώμενοι. καὶ τάδε λέγειν φαίη τις ἄν με ἑωυτοῦ εἵνεκεν, ὡς καταμένω· ἐγὼ δὲ γνώμην μὲν τὴν εὕρισκον ἀρίστην σοι βασιλεῦ, ἐς μέσον φέρω· αὐτὸς μέντοι ἕψομαί τοι καὶ οὐκ ἂν λειφθείην. κάρτα τε ἥσθη τῇ γνώμῃ Δαρεῖος, καί μιν ἠμείψατο τοῖσδε, Ξεῖνε Λέσβιε, σωθέντος ἐμεῦ ὀπίσω ἐς οἶκον τὸν ἐμὸν, ἐπιφάνηθί μοι πάντως, ἵνα σε ἀντὶ χρηστῆς συμβουλίης χρηστοῖσι ἔργοισι ἀμείψωμαι. 10 Ταῦτα εἴπας, καὶ ἀπάψας ἅμματα ἑξήκοντα ἐν ἱμάντι, καλέσας ἐς λόγους τοὺς Ἰώνων τυράννους, ἔλεγε τάδε, Ἄνδρες Ἴωνες, ἡ μὲν πρότερον γνώμη ἀποδεχθεῖσα ἐς τὴν γέφυραν, μετείσθω μοι. ἔχοντες δὲ τὸν ἱμάντα τόνδε, ποιέετε τάδε· ἐπεάν με ἴδητε τάχιστα πορευόμενον ἐπὶ Σκύθας, ἀπὸ τούτου ἀρξάμενοι τοῦ χρόνου, λύετε ἅμμα ἓν ἑκάστης ἡμέρης· ἢν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ παρέω, ἀλλὰ διεξέλθωσιν ὑμῖν αἱ ἡμέραι τῶν ἁμμάτων, ἀποπλέετε ἐς τὴν ὑμετέρην αὐτῶν. μέχρι δὲ τούτου, ἐπείτε οὕτω μετέδοξε, 20 φυλάσσετε τὴν σχεδίην, πᾶσαν προθυμίην σωτηρίης τε καὶ φυλακῆς παρεχόμενοι. ταῦτα δὲ ποιεῦντες, ἐμοὶ μεγάλως χαριεῖσθε. Δαρεῖος μὲν ταῦτα εἴπας ἐς τὸ πρόσω ἐπείγετο. Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς ἡ Θρηίκη τὸ ἐς θάλασσαν πρόκειται. κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης, ἡ Σκυθική τε ἐκδέκεται, καὶ ὁ Ἴστρος ἐκδιδοῖ ἐς αὐτὴν, πρὸς εὖρον ἄνεμον τὸ στόμα τετραμμένος. τὸ δὲ ἀπὸ Ἴστρου ἔρχομαι σημανέων, τὸ πρὸς θάλασσαν αὐτῆς τῆς Σκυθικῆς χώρης ἐς μέτρησιν ἀπὸ Ἴστρου. αὕτη ἤδη ἀρχαίη Σκυθίη ἐστὶ, πρὸς μεσαμβρίην τε 30 καὶ νότον ἄνεμον κειμένη, μέχρι πόλιος καλεομένης Καρκινίτιδος. τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης, τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν τὴν αὐτὴν φέρουσαν, ἐοῦσαν ὀρεινήν τε χώρην καὶ προκειμένην τὸ ἐς Πόντον, νέμεται τὸ Ταυρικὸν ἔθνος, μέχρι Χερσονήσου τῆς τρηχέης καλεομένης. αὕτη δὲ ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον κατήκει. ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρεα τῶν οὔρων ἐς θάλασσαν φέροντα, τήν τε πρὸς μεσαμβρίην, καὶ τὴν πρὸς τὴν ἠῶ, κατά περ τῆς Ἀττικῆς χώρης. καὶ παραπλήσια ταύτῃ καὶ οἱ Ταῦροι νέμονται 40 τῆς Σκυθικῆς, ὡς εἰ τῆς Ἀττικῆς ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἀθηναῖοι νεμοίατο τὸν γουνὸν τὸν Σουνιακὸν, μᾶλλον ἐς τὸν πόντον τὴν ἄκρην ἀνέχοντα, τὸν ἀπὸ Θορικοῦ μέχρι Ἀναφλύστου δήμου. λέγω δὲ, ὡς εἶναι ταῦτα σμικρὰ μεγάλοισι συμβάλλειν. τοιοῦτο ἡ Ταυρική ἐστι. ὃς δὲ τῆς Ἀττικῆς ταῦτα μὴ παραπέπλωκε, ἐγὼ δὲ ἄλλως δηλώσω·

γρ. νέμονται

161

tutus nobis sit reditus. Neque enim vereor ne prœlio commisso a Scythis superemur: sed potius ne eis non inuentis aliquid patiamur errabundi. At enim credat me quispiam mea ipsius caussa hæc dicere, vt hic subsistam: ego vero, quod in tuam rem esse sentio, rex, id in medium profero. ipse te sequi volo, neq; hic relinqui. Delectatus admodum eo consilio Darius, ita respondit, Hospes Lesbie, fac omnino quum 10 sospes domum rediero,[1] presto mihi sis, vt te ob egregium consiliũ egregiis factis remunerem.

XCVIII Hæc loquutus, vbi sexaginta nodis lorum innodauit, accitis ad colloquium tyrannis Ionibus, ita loquutus est, Viri Iones, quam prius habuerã de ponte sententiam, eã missam facio. vos sumpto hoc loro, hæc ita velim agatis:[2] quo ex tempore videritis me raptissime iter intendentem in Scythas, ex eo tempore incipientes, soluite singulis diebus singulos nodos: intra 20 quod tempus nisi adfuero, sed dies nodorum exierit, vela facite in patriã vestram. interea, quoniam consilium mutaui, agite custodiam ratis, & omne studium illi & conseruandæ & custodiendæ adhibete: quod facientes, maiorem in modum mihi gratificabimini. Hæc loquutus Darius, promouet exercitum.

XCIX ¶ Thracia tellus in mare tendens, Scythicæ prætenditur, qua sinum faciente Scythica excipit: & illic Ister mare subit, ostio in ventum Eurum conuerso. 30 Quod autẽ ab Istro soli Scythici secundum mare est id metiendo, indicare aggrediar: Ab Istro hæc iam vetus Scythia est, meridiem versus & austrũ posita, vsque ad vrbem Carcinitidem. eiusdem deinceps quod ad mare fert montosę regionis, & in pontum porrectum, incolit gens Taurica vsque ad Chersonesum dictam tracheam, *id est, asperam.* Hæc ad mare pertingit quod ad ventum subsolanum vergit. Sunt autem finium Scythicæ partes duæ, ferentes ad maria, vna ad meridianum, 40 altera ad orientale, quemadmodũ Atticæ regionis. quod sic partem Scythiæ Tauri incolunt vt si Atticæ iugum Suniacum alia gens nõ Atheniensis incoleret, quod à tribu Thorica vsque ad Anaphlystam magis in Pontum porrigit promontorium. talis est (vt parua cum magnis comparem) Taurica regio. Qui autem nõ est hanc Atticę partẽ prætervectus, huic alio modo planum faciam:

1 Des te mihi in conspectum. 2 Simulatque videritis me in Scyth. proficisci, ex eo temp.

vt si la-

vt si Iapygiæ non Iapyges sed alia gens imperans, diuisa terra a Brundusio vsque Tarentum, promontorium incoleret. Quum hæc duo dico, multa alia similia dico, quibus Taurica gens est comparanda. C A gente Taurica deinceps Scythæ supra Tauros & orientale versus mare incolunt, & quæ Bosphori Cimmerii sunt ad vesperā vergentia, & quæ paludis[1] Mæotidis Tanai tenus, qui influit in huius paludis secessum. Itaque ab Istro iam quæ superiora sunt ferentia in mediterranea, discludunt Scythiam ab Agathyrsis, deinde à Neuris, deinde ab Androphagis, postremo à Melanchlænis. CI Itaque Scythiæ veluti formam quadratam habentis, duæ partes quæ ad mare pertingunt, altera, ad mediterranea ferens, altera ad maritima, vsquequaque sunt pares. nam ab Istro ad Borysthenem, decem dierum est iter, tantundem à Borysthene ad[2] Mæotidem paludem. A mari mediterranea versus, vsque Melanchlænos qui supra Scythas habitant, viginti dierum iter. Supputantur autē à me in singulos dies itineris ducena stadia. Ita transuersa Scythiæ erunt quatuor millium stadiorū: recta quæ ad mediterranea ferunt, totidem stadiorum. Tantæ est CII hæc terra magnitudinis.[3] ¶ Scythæ inter se colloquuti, quum soli impares essent copiis Darii prœlio repellendis, nuncios ad finitimos misere. Eorū reges vbi conuenere, consultabant, vt ingenti exercitu inuadente. Erant autem qui conuenerant reges, Taurorum, & Agathyrsorum, & Neurorū, & Androphagorum, & Melanchlænorū, & Gelonorum, & Budinorum, & Sauromatarum. CIII E quibus Tauri huiusmodi moribus vtuntur: Virgini naufragos immolant, & quoscunque Græcos illuc delatos: hoc modo, Postquam preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt deturbari è rupe. nam in rupe prærupta templum est eorum situm. cruci affigunt caput. Quidam de capite *suffigendo* consentiūt, sed truncum è præcipitio deiici negant, sed humo contegi dicunt. Dæmonem cui immolant, ipsi Tauri aiunt esse Iphigeniam, Agamemnonis filiam. In hostes autem quos ceperint, hoc agūt: Amputatum quisque caput hostis domū reportat, & fusti suffixum admodū sublime supra tecta statuit, & plerunque

ὡς εἰ τῆς Ἰηπυγίης ἄλλο ἔθνος, καὶ μὴ Ἰήπυγες, ἀρξάμενοι ἐκ Βρεντεσίου λιμένος, ἀποταμοίατο μέχρι Τάραντος, καὶ νεμοίατο τὴν ἄκρην. δύο δὲ λέγων ταῦτα, πολλὰ λέγω παρόμοια, τοῖσι ἄλλοισι ἔοικε ἡ Ταυρική. Τὸ δὲ ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς, ἤδη Σκύθαι τὸ κατύπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης τῆς ἠοίης νέμονται, τοῦ τε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἑσπέρης, καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος, μέχρι Τανάϊδος ποταμοῦ, ὃς ἐκδιδοῖ ἐς μυχὸν τῆς λίμνης ταύτης. ἤδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληίεται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρσων, μετὰ δὲ, Νευρῶν, ἔπειτα δὲ, Ἀνδροφάγων, τελευταίων δὲ, Μελαγχλαίνων. Ἔστι ὦν τῆς Σκυθικῆς, ὡς ἐούσης τετραγώνου, τῶν δύο μερέων κατηκόντων ἐς θάλασσαν, πάντῃ ἴσον τό, τε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν. ἀπὸ γὰρ Ἴστρου ἐπὶ Βορυσθένεα δέκα ἡμερέων ὁδός· ἀπὸ Βορυσθένεός τε ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Μαιῆτιν, ἑτέρων δέκα. καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίνους τοὺς κατύπερθε Σκυθέων οἰκημένους, εἴκοσι ἡμερέων ὁδός. ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίη ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληταί μοι. οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρσια, τετρακισχιλίων σταδίων· καὶ τὰ ὄρθια τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα, ἑτέρων τοσούτων σταδίων. ἡ μέν νυν γῆ αὕτη ἐστὶ μέγαθος τοσαύτη. Οἱ δὲ Σκύθαι δόντες σφίσι λόγον ὡς οὐκ οἷοί τέ εἰσι τὸν Δαρείου στρατὸν ἰθυμαχίῃ διώσασθαι μοῦνοι, ἔπεμπον ἐς τοὺς πλησιοχώρους ἀγγέλους. τῶν δὲ καὶ δὴ οἱ βασιλέες συνελθόντες ἐβουλεύοντο ὡς στρατοῦ ἐπελαύνοντος μεγάλου. ἔσαν δὲ οἱ συνελθόντες βασιλέες, Ταύρων, καὶ Ἀγαθύρσων, καὶ Νευρῶν, καὶ Ἀνδροφάγων, καὶ Μελαγχλαίνων, καὶ Γελωνῶν, καὶ Βουδίνων, καὶ Σαυροματέων. Τούτων Ταῦροι μὲν νόμοισι τοιοῖσιδε χρέωνται· θύουσι μὲν τῇ παρθένῳ τούς τε ναυηγούς, καὶ τοὺς ἂν λάβωσι Ἑλλήνων ἐπαναχθέντας, τρόπῳ τοιῷδε· καταρξάμενοι, ῥοπάλῳ παίουσι τὴν κεφαλήν. οἱ μὲν δὴ λέγουσι ὡς τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ ὠθέουσι κάτω (ἐπὶ γὰρ κρημνοῦ ἵδρυται τὸ ἱρόν) τὴν δὲ κεφαλὴν ἀνασταυροῦσι. οἱ δὲ, κατὰ μὲν τὴν κεφαλὴν ὁμολογέουσι, τὸ μέντοι σῶμα οὐκ ὠθέεσθαι ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ λέγουσι, ἀλλὰ γῇ κρύπτεσθαι. τὴν δὲ δαίμονα ταύτην τῇ θύουσι, λέγουσι αὐτοὶ Ταῦροι Ἰφιγένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος εἶναι. πολεμίους δὲ ἄνδρας τοὺς ἂν χειρώσωνται, ποιεῦσι τάδε· ἀποταμὼν ἕκαστος κεφαλήν, ἀποφέρεται ἐς τὰ οἰκία· ἔπειτα ἐπὶ ξύλου μεγάλου ἀναπείρας ἱστᾷ ὑπὲρ τῆς οἰκίης ὑπερέχουσαν πολλόν, μάλιστα δὲ

1 Mæotidis. *Illa tamen altera appellatio frequentior est.* 2 Mæotin 3 Porro Scythæ, quum inita apud se ratione se solos impares esse animaduertissent copiis Dar.

ὑπὲρ τῆς καπνοδόκης. φασὶ δὲ τούτους φυλάκους τῆς οἰκίης πάσης ὑπεραιωρέεσθαι. ζῶσι δὲ ἀπὸ λῃστηίης τε καὶ πολέμου. Ἀγάθυρσοι δὲ, ἁβρότατοι ἀνδρῶν εἰσὶ, καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα. ἐπίκοινον δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μίξιν ποιεῦνται, ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ἔωσι, καὶ οἰκήιοι ἐόντες πάντες, μήτε φθόνῳ, μήτ' ἔχθεϊ χρέωνται ἐς ἀλλήλους. τὰ δ' ἄλλα νόμαια Θρήιξι προσκεχωρήκασι. Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέωνται τοῖσι Σκυθικοῖσι, γενεῇ δὲ μιῇ πρότερόν σφεας τῆς Δαρείου στρατηλασίης, κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώρην πᾶσαν ὑπὸ ὀφίων. ὄφιας γάρ σφι πολλοὺς μὲν ἡ χώρη ἀνέφαινε, οἱ δὲ πλεῦνες ἄνωθέν σφι ἐκ τῶν ἐρήμων ἐπέπεσον. ἐς ὃ πιεζόμενοι, οἴκησαν μετὰ Βουδίνων τὴν ἑωυτῶν ἐκλιπόντες. κινδυνεύουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γόητες εἶναι. λέγονται γὰρ ὑπὸ Σκυθέων καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ κατοικημένων, ὡς ἔτεος ἑκάστου ἅπαξ τῶν Νευρῶν ἕκαστος, λύκος γίνεται ἡμέρας ὀλίγας, καὶ αὖτις ὀπίσω ἐς τωὐτὸ κατίσταται. ἐμὲ μέν νυν ταῦτα λέγοντες οὐ πείθουσι· λέγουσι δὲ οὐδὲν ἧσσον, καὶ ὀμνύουσι δὲ λέγοντες. Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀνθρώπων ἔχουσι ἤθεα· οὔτε δίκην νομίζοντες, οὔτε νόμῳ οὐδενὶ χρεώμενοι. νομάδες δέ εἰσι. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην, γλῶσσαν δὲ ἰδίην. Μελάγχλαινοι δὲ εἵματα μὲν μέλανα φορέουσι πάντες, ἀπ' ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι. ἀνδροφαγέουσι δὲ μοῦνοι τούτων· νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέωνται. Βουδῖνοι δὲ, ἔθνος ἐὸν μέγα καὶ πολλὸν, γλαυκόν τε πᾶν ἰσχυρῶς ἐστὶ καὶ πυῤῥόν. πόλις δὲ ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ξυλίνη· οὔνομα δὲ τῇ πόλι ἐστὶ Γελωνός. τοῦ δὲ τείχεος μέγαθος κῶλον ἕκαστον, τριήκοντα σταδίων ἐστί. ὑψηλὸν δὲ, καὶ πᾶν ξύλινον· καὶ οἰκίαι αὐτῶν ξύλιναι, καὶ τὰ ἱρά. ἔστι γὰρ δὴ αὐτόθι Ἑλληνικῶν θεῶν ἱρὰ, Ἑλληνικῶς κατεσκευασμένα ἀγάλμασί τε καὶ βωμοῖσι καὶ νηοῖσι ξυλίνοισι. καὶ τῷ Διονύσῳ τριετηρίδας ἀνάγουσι, καὶ βακχεύουσι. εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἕλληνες. ἐκ δὲ τῶν ἐμπορίων ἐξαναστάντες, οἴκησαν ἐν τοῖσι Βουδίνοισι· καὶ γλώσσῃ τὰ μὲν, Σκυθικῇ, τὰ δὲ, Ἑλληνικῇ χρέωνται. Βουδῖνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλώσσῃ χρέωνται καὶ Γελωνοί· οὐδὲ δίαιτα ἡ αὐτή. οἱ μὲν γὰρ Βουδῖνοι, ἐόντες αὐτόχθονες, νομάδες τέ εἰσι καὶ φθειροτραγέουσι μοῦνοι τῶν ταύτῃ· Γελωνοὶ δὲ, γῆς τε ἐργάται, καὶ σιτοφάγοι, καὶ κήπους ἐκτημένοι, οὐδὲ τὴν ἰδέην ὅμοιοι, οὐδὲ τὸ χρῶμα. ὑπὸ μέντοι Ἑλλήνων καλέονται καὶ οἱ Βουδῖνοι, Γελωνοί,

supra fumarium: ideo in sublimi locantes quod dicant eos totius domus esse custodes. Viuunt autem è rapto & ex bello. CIV At Agathyrsi[1] excultissimi viri sunt, & aurum plerunque gestantes. In commune cum mulieribus coeunt, vt inter se germani sint ac domestici omnes, nihil neque liuoris neq; odii mutuo exercentes: in ceteris ad Thracum consuetudinem accedunt. CV At Neuri Scythicis quidem vtuntur moribus, qui vna ante Darii expeditionem ætate coacti fuerant solum vertere propter serpentes. nam serpentum cum magna vis ex ipsorum solo est edita, tum maior superne è locis desertis ingruerat: quibus vsqueadeo infestati fuerunt, vt relicto suo solo cum Budinis habitauerint.[2] Iidem periculum faciunt se homines esse maleficos, quod dicuntur à Scythis & ab iis qui in Scythia incolunt Græcis, semel quotannis singuli ad aliquot dies effici lupi, & rursus in pristinum habitum redire. quod tamen dicentes mihi non persuadent: nihilominus tamen illi aiunt ita esse, ac deierant. CVI Androphagi agrestissimos omnium hominum mores habent, non iudiciis, non legibus vtentes,[3] pecuariam exercentes, vestem Scythicæ similem gestantes, propriam linguam habentes. CVII Melanchlæni omnes indumenta nigra gerunt, vnde & cognomen habent, qui soli ex his humana carne vescuntur, institutis Scythicis vtentes. CVIII Budini, ingens natio atque numerosa, vehementer cæsiis oculis omnis ac rufa: quorum vrbs nomine Gelonus è materia constructa est, muro alto è materia toto: cuius singula latera tricenorum stadiorũ sunt magnitudinis. Ædes quoque cum priuatæ tum sacræ sunt è materia. Nam visuntur ibi deorum Græcorum templa Græcanice extructa, simulacris, aris, delubris ligneis. Dionyso trieterica, *id est, triennalia*, agunt, & bacchanalia exercent. quippe Geloni quondam Greci fuere, sed summoti inter Budinos habitauerunt: lingua partim Scythica, partim Græca vtentes. CIX Budini à Gelonis & lingua & victu sunt dispares. nam quum indigenæ sint,[4] pecuariæ operam dant, soliq; eius regionis pedunculos edunt. at Geloni agriculturæ operam dantes frumento victitant, & hortos possident, nihil illis neque aspectu neque colore similes. Vocantur autem à Græcis Geloni, etiam Budini isti,

1 *Vel*, Luxui deditissimi sunt. 2 Videntur autem hi incantatores esse, quod dic. 3 Sunt autem Nomades, 4 Nomades sunt,

non recte vocantibus. Horum regio omnis est arboribus frequens, & vbique plurimum consita, vbi est lacus ingens & multus, & palus, ac multum circa arundinis. Ex quo lacu lutræ capiuntur, & castores, & aliæ feræ, forma oris quadrata, quorum pelles ad renones faciendos consuuntur, & testiculi [1] ad curanda posteriora sunt.

CX ¶ De Sauromatis vero ita memoratur: Quum Græci prœliati sunt cum Amazonibus (quas Scythæ Æorpata vocant, quod nomen potest transferri, Viricidæ: æor enim virum dicunt, pata autem, occidere) feruntur post victoriam prœlii ad Thermodontem facti, abiisse, portantes tribus in nauibus quascunq; potuerant ex Amazonibus viuas capere: quibus illæ in pelago insidiatæ, cunctos trucidauere. Sed quum naues haberent incognitas, nec gubernaculo aut velis aut remis vti scirent, interfectis viris, ferebantur secundum tempestatem & ventum. Delatæque sunt ad paludis Mæotidis prærupta, quæ Scytharum liberorum telluris sunt. Ibi è nauibus egressæ Amazones, ad loca habitata iter facientes, quod primum nactæ sunt equorum armentum, diripiunt, conscenduntque: & obequitantes, è Scythis prædas agunt.

CXI Scythæ quid hoc rei esset coniicere nequibant, quũ neque vocem, neque vestem, neque gentem agnoscerent: admirabundi vnde venirent, & rati cunctos esse viros eiusdem ætatis. Sed commissa cum eis pugna potiti quibusdam illarum, ita demum feminas esse cognouerunt. Itaq; cõsilio habito visum est eis, nullo pacto posthac quampiam illarum esse occidendam: sed ex se qui maxime iuuenes essent, ad eas esse mittendos, eodem numero quo illas esse coniectabant, qui sua prope earũ castra haberent, & eadẽ quæ illę facerent. [2] Si inuaderentur, pugnarent, neu subterfugerent: vbi subsisterent illæ, ipsi etiam proxime accedentes castra ponerent. Hoc Scythæ idcirco decreuerunt quod prolem ex illis suscipere cupiebant.

CXII Adolescẽtes qui missi sunt, mandata peregerunt. quos vbi Amazones intellexerunt neutiquam ad lædendas venisse, valere sinebant: quotidie tamen castra castris propius admouebantur. Ceterum neipsi quidem adolescentes quicquã habebant, quemadmodũ Amazones, pręter

οὐκ ὀρθῶς καλεόμενοι. ἡ δὲ χώρη σφέων, πᾶσά ἐστι δασέη ἴδῃσι παντοίῃσι. ἐν δὲ τῇ ἴδῃ τῇ πλείστῃ ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλή, καὶ ἕλος, καὶ κάλαμος περὶ αὐτήν. ἐν δὲ ταύτῃ ἐνύδριες ἁλίσκονται, καὶ κάστορες, καὶ ἄλλα θηρία τετραγωνοπρόσωπα, τῶν τὰ δέρματα [*] περὶ τὰς σισύρας παραρράπτεται· καὶ οἱ ὄρχιες αὐτέων εἰσὶ χρήσιμοι ἐς ὑστερέων ἄκεσιν.

Σαυροματέων δὲ πέρι ὧδε λέγεται· ὅτε Ἕλληνες Ἀμαζόσι ἐμαχέσαντο, (τὰς δὲ Ἀμαζόνας καλέουσι Σκύθαι Αἰόρπατα. δύναται δὲ τὸ οὔνομα τοῦτο κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν ἀνδροκτόνοι. αἰὸρ γὰρ καλέουσι τὸν ἄνδρα, τὸ δὲ πατά, κτείνειν) τότε λόγος τοὺς Ἕλληνας νικήσαντας τῇ ἐπὶ Θερμώδοντι μάχῃ, ἀποπλέειν ἄγοντας τρισὶ πλοίοισι τῶν Ἀμαζόνων ὅσας ἐδυνέατο ζωγρῆσαι. τὰς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιθεμένας, ἐκκόψαι τοὺς ἄνδρας. πλοῖα δὲ οὐ γινώσκειν αὐτὰς, οὐδὲ πηδαλίοισι χρῆσθαι, οὐδὲ ἱστίοισι, οὐδὲ εἰρεσίῃ· ἀλλ' ἐπεὶ ἐξέκοψαν τοὺς ἄνδρας, ἐφέροντο κατὰ κῦμα καὶ ἄνεμον· καὶ ἀπικνέονται τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ κρημνούς. (οἱ δὲ κρημνοί, εἰσὶ τῆς γῆς τῶν Σκυθέων τῶν ἐλευθέρων) ἐνθαῦτα ἀποβᾶσαι ἀπὸ τῶν πλοίων αἱ Ἀμαζόνες, ὁδοιπόρεον ἐς τὴν οἰκεομένην. ἐντυχοῦσαι δὲ πρώτῳ ἱπποφορβίῳ, τοῦτο διήρπασαν· καὶ ἐπὶ τούτων ἱππαζόμεναι, ἐληΐζοντο τὰ τῶν Σκυθέων.

Οἱ δὲ Σκύθαι οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι τὸ πρῆγμα. οὔτε γὰρ φωνὴν, οὔτε ἐσθῆτα, οὔτε τὸ ἔθνος ἐγίνωσκον, ἀλλ' ἐν θώματι ἔσαν ὁκόθεν ἔλθοιεν. ἐδόκεον δ' αὐτὰς εἶναι ἄνδρας τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχοντας. μάχην τε δὴ πρὸς αὐτὰς ἐποιεῦντο· ἐκ δὲ τῆς [*] μάχης τινὰς τῶν γυναικῶν ἐκράτησαν οἱ Σκύθαι, καὶ οὕτω ἔγνωσαν ἐούσας γυναῖκας. βουλευομένοισι ὦν αὐτοῖσι ἔδοξε κτείνειν μὲν οὐδενὶ τρόπῳ ἔτι αὐτὰς, ἑωυτῶν δὲ τοὺς νεωτάτους ἀποπέμψαι ἐς αὐτὰς, πλῆθος εἰκάσαντας ὅσαι περ ἐκεῖναι ἔσαν. τούτους δὲ στρατοπεδεύεσθαι πλησίον ἐκεινέων, καὶ ποιέειν τάπερ ἂν καὶ ἐκεῖναι ποιέωσι. ἢν δὲ αὐτοὺς διώκωσι, μάχεσθαι μὲν μή, ὑποφεύγειν δέ. ἐπεὰν δὲ παύσωνται, ἐλθόντας αὐτοὺς πλησίον, στρατοπεδεύεσθαι. ταῦτα ἐβουλεύσαντο οἱ Σκύθαι, βουλόμενοι ἐξ αὐτέων παῖδας ἐγγενήσεσθαι.

Ἀποπεμφθέντες δὲ οἱ νεηνίσκοι, ἐποίευν τὰ ἐντεταλμένα· ἐπεὶ δὲ ἔμαθον αὐτοὺς αἱ Ἀμαζόνες ἐπ' οὐδεμιῇ δηλήσει ἀπιγμένους, ἔων χαίρειν. προσεχώρεον δὲ πλησιαιτέρω τὸ στρατόπεδον τῷ στρατοπέδῳ ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστῃ. εἶχον δὲ οὐδὲν οὐδ' οἱ νεηνίσκοι, ὥσπερ αἱ Ἀμαζόνες, εἰ μὴ

[*] margin: περὶ τὰς σισύρας παραρράπτεται — παρ' ἀρ' ... (marginal note)

[*] margin: τῆς μάχης. — νικρατοῦ ὀκράτησαν

1 Morbis matricis auxiliantur. *Ad verbum, Ad medelam matricum conferunt.* 2 Si illæ ipsos inuaderent, ne pugnarent, sed subterfugerent.

τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς ἵππους· ἀλλὰ ζόην ἔζωον τὴν αὐτὴν
ἐκείνῃσι, θηρεύοντές τε, καὶ ληϊζόμενοι. Ἐποίευν
δὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐς τὴν μεσαμβρίην τοιόνδε· ἐγίνοντο
σποράδες κατὰ μίαν τε καὶ δύο, πρόσω ἀπ' ἀλληλέων
ἐς εὐμαρείην ἀποσκιδνάμεναι. μαθόντες δὲ καὶ οἱ Σκύ-
θαι, ἐποίευν τὠυτὸ τοῦτο· καί τις μουνωθεισέων αὐτέων
τινὶ ἐνεχρίμπτετο, καὶ ἡ Ἀμαζὼν οὐκ ἀπωθέετο,
ἀλλὰ περιεῖδε χρήσασθαι. καὶ φωνῆσαι μὲν οὐκ εἶχε,
(οὐ γὰρ συνίεσαν ἀλλήλων) τῇ δὲ χειρὶ ἔφραζε ἐς τὴν ὑ-
στεραίην ἐλθεῖν ἐς τὠυτὸ χωρίον, καὶ ἕτερον ἄγειν· ση- 10
μαίνουσα δύο γενέσθαι, καὶ αὐτὴ ἑτέρην ἄξειν. ὁ δὲ νεηνί-
σκος ἐπεὶ ἀπῆλθε, ἔλεξε ταῦτα πρὸς τοὺς λοιπούς.
τῇ δὲ [γρ. δευτεραίῃ] ὑστεραίῃ ἦλθε ἐς τὸ χωρίον αὐτός τε οὗτος, καὶ
ἕτερον ἦγε· καὶ τὴν Ἀμαζόνα εὗρε δευτέρην αὐτὴν ὑπο-
μένουσαν. Οἱ δὲ λοιποὶ νεηνίσκοι ὡς ἐπύθοντο ταῦ-
τα, καὶ αὐτοὶ ἐκτιλώσαντο τὰς λοιπὰς τῶν Ἀμαζό-
νων. μετὰ δὲ, συμμίξαντες τὰ στρατόπεδα, οἴ-
κεον ὁμοῦ, γυναῖκα ἔχων ἕκαστος ταύτην τῇ τὸ πρῶ-
τον συνεμίχθη. τὴν δὲ φωνὴν τὴν μὲν τῶν γυναικῶν, οἱ
ἄνδρες οὐκ ἐδυνέατο μαθεῖν, τὴν δὲ τῶν ἀνδρῶν, αἱ 20
γυναῖκες συνέλαβον. ἐπεὶ δὲ συνῆκαν ἀλλήλων, ἔ-
„ λεξαν πρὸς τὰς Ἀμαζόνας τάδε οἱ ἄνδρες, Ἡμῖν
„ εἰσὶ μὲν τοκέες, εἰσὶ δὲ κτήσιες. νῦν ὦν μηκέτι πλεῦνα
„ χρόνον ζόην τοιήνδε ἔχωμεν· ἀλλ' ἀπελθόντες ἐς τὸ
„ πλῆθος, διαιτώμεθα. γυναῖκας δὲ ἕξομεν ὑμέας, καὶ
οὐδαμὰς ἄλλας. αἱ δὲ πρὸς ταῦτα ἔλεξαν τάδε, Ἡ-
„ μεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα οἰκέειν μετὰ τῶν ὑμετέρων γυναι-
„ κῶν. οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ νόμαια ἡμῖν τε κἀκείνῃσί ἐστι. ἡμεῖς
„ μὲν τοξεύομέν τε καὶ ἀκοντίζομεν, καὶ ἱππαζόμεθα,
„ ἔργα δὲ γυναικήια οὐκ ἐμάθομεν· αἱ δὲ ὑμέτεραι γυ- 30
„ ναῖκες, τούτων μὲν οὐδὲν τῶν ἡμεῖς κατελέξαμεν ποι-
„ εῦσι, ἔργα δὲ γυναικήια ἐργάζονται, μένουσαι ἐν τῇσι
„ ἁμάξῃσι, οὔτ' ἐπὶ θήρην ἰοῦσαι, οὔτε ἄλλῃ οὐδαμῇ·
„ οὐκ ἂν ὦν δυναίμεθα ἐκείνῃσι συμφέρεσθαι. ἀλλ'
„ εἰ βούλεσθε γυναῖκας ἔχειν ἡμέας, καὶ δοκέειν εἶναι δί-
„ καιοι, ἐλθόντες παρὰ τοὺς τοκέας, ἀπολάχετε τῶν
„ κτημάτων τὸ μέρος· καὶ ἔπειτα ἐλθόντες, οἰκέωμεν
ἐπ' ἡμέων αὐτέων. Ἐπείθοντο καὶ ἐποίησαν ταῦ-
τα οἱ νεηνίσκοι. ἐπείτε δὲ ἀπολαχόντες τῶν κτημά-
των τὸ ἐπιβάλλον, ἦλθον ὀπίσω παρὰ τὰς Ἀμαζό- 40
„ νας, ἔλεξαν αἱ γυναῖκες πρὸς αὐτοὺς τάδε, Ἡμέας
„ ἔχει φόβος τε καὶ δέος ὅκως χρὴ οἰκέειν ἐν τῷδε τῷ χώ-
„ ρῳ· τοῦτο μὲν, ὑμέας ἀποστερησάσας πατέρων, τοῦτο δὲ, τὴν
„ γῆν τὴν ὑμετέρην δηλησαμένας πολλά. ἀλλ' ἐπείτε ἀξ-
„ ιοῦτε ἡμέας γυναῖκας ἔχειν, τάδε ποιέετε ἅμα ἡμῖν,

arma & equos: & eandem vitam quam illæ viuebant, venando atque prædando. Circa meridiem Amazones sole- CXIII bant aut singulæ aut binæ separatim a reliquis ad ventrem leuandum longius vagari. ea re Scythæ cognita, & ipsi idē faciunt. quorum cuidam vna illarum, quæ soliuaga erat, propinqua quum fuisset, non se auertit, sed de collocando deliberabat: nec appellare poterat eum quocum non esset prius congressa, tamen manu significauit vt ad eundem locum postridie rediret, adducto secum altero, vt duo essent: se quoque alteram adducturam. Digressus ab ea adolescens hæc enarrat ceteris: postero[que] die socium secum ducens, ad locum præsto fuit, ac reperit[2] Amazonē expectantem sociam. Eius rei certio- CXIV res facti reliqui adolescentes, & ipsi[3] seducunt ceteras. Post hæc commixtis castris pariter habitarunt: eam quisque vxorem cum qua primum coierat, habentes. Earum vocem quum ipsi discere non possent, ipsorū illæ discebant. Et quum vtriq; inter se conuenissent, viri ad Amazones ita dixerunt, Nobis parētes sunt pariter & facultates: proinde nō agamus diutius hanc vitam, sed hinc digressi, in hominum frequentia degamus, vbi vos habebimus vxores, nequaquam alias. Ad hæc illæ responderunt, Nos vero non possumus vestris cum feminis habitare, quibus non iidem qui nobis sunt mores. nos enim arcu tela excutimus, & iaculamur, & equitamus, muliebria opera non edoctæ: vestræ feminæ nihil eorum quæ recensuimus, sed opera muliebria factitāt, desidentes in plaustris, non ad venatione atq; alia huiusmodi prodeūtes.[4] proinde nō possumus illis esse similes. Quod si vobis cordi est habere nos coniuges, & iusti videri vultis, ite ad parētes vestros, & facultatū sortiti partem, rursus redite, vt deinde semoti ab illis habitemus. Id CXV approbātes adolescentes ita fecere, acceptaq; facultatū quæ ipsis contingebat portione, rursus ad Amazones redierūt. Ad quos illæ,[5] Duplex, inquiunt, metus nos tenet in his locis habitandi: vnus q. nos parentibus vestris vos priuauimus: alter, q. terrā vestram magnopere vastauimus. Sed quoniam dignamini nos habere vxores, hoc vna nobiscū agatis.

1 Quum autem quidam vni Amazoni seorsim à ceteris vaganti corpus iungeret, illa minime repulit, sed copiam sui fecit: manuque significauit, quum voce non posset (neque enim se mutuo intelligebant) vt ad eund. 2 Amazonem alteram ipsum expectantem. 3 In matrimonium sibi ceteras conciliarunt. 4 Proinde nobis conuenire non potest cum illis. 5 Duo sunt quæ ab incolendo hoc loco nos deterrent: vnum, quod &c. alterum, quod terr.

Agedum

Agedum proficiſcamur è regione hac, & Tanai tranſmiſſo illic habitemus. CXVI Huic quoque rei obtemperauere adoleſcentes. Traiectoque Tanai, & à Tanai trium dierum orientem verſus, totidemque à Mæotide palude & aquilonem, itinere confecto, peruenerunt ad eum locum quem nunc incolunt, ibique ſubſederunt. Ideoque priſca conſuetudine viuendi feminæ Sauromatarum vtuntur. nam ad venationem vna cum viris ac ſine viris, equis inſidentes, & ad prœlium proficiſcuntur, eandemq; quam viri ſtolã gerunt. CXVII [1] Sauromatæ putantur lingua Scythica ſolœcizare, *id eſt, corrupte vti*, quod eam ab initio non probe didicerint Amazones. Quod ad coniugia pertinet, ita ab eis eſt inſtitutum: Nulla virgo nubit priuſquam aliquem hoſtium interemerit: ideoque nonnullæ earum decedunt iam vetulę, antequã nubant, quod legi ſatisfacere nequeant. CXVIII Ad harum igitur quas dixi gentium coactos reges nuncii Scytharum quum perueniſſent, certiores eos fecerunt, Perſam, vbi omnia quæ ſunt in interiore continente in ſuam ditionem redegit, faucibus Boſphori ponte iunctis, in citeriorem traieciſſe continentem: ſubactiſque illic Thracibus, fluuium Iſtrum ponte iunxiſſe, animo hæc omnia in ſuam redigendi poteſtatem. Proinde vos (inquiunt) nolite vllo pacto de medio cedere, ſinentes ad perniciem nos deuenire, ſed idem ſentientes, obuiam eamus inuadenti: quod niſi facitis, nos in vltimum diſcrimen adducti, aut regionem deſeremus, aut manentes deditionem faciemus. quid enim cladẽ ſubeamus, nolentibus vobis auxilio nobis eſſe? Quanquam non commodius agetur vobiſcum, aduerſus quos non minus venit Perſa, quam aduerſus nos: neque, nos ſubegiſſe contentus, à vobis abſtinebit. Cuius rei magnum hinc accipite documentũ, quod ſi nobis ſolis inferret ille bellũ, animo ſuperioris ſeruitutis vlciſcẽdæ, debebat à ceteris hominibus abſtinere, & ſic in noſtrã tendere regionẽ, oſtendens omnibus ſe aduerſũ alios ire: at nunc, vbi primum traiecit in hanc continentem, vt quiſque ſibi occurrit, pacat: ceteros, veluti Thraces & nobis confines Getas, ſuo ſubiectos imperio habet. CXIX ¶ Hęc quũ Scythę denunciaſsẽt,

φέρετε, ἐξαναστέωμεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, καὶ περήσαντες Τάναϊν ποταμὸν οἰκέωμεν. Ἐπείθοντο καὶ ταῦτα οἱ νεηνίσκοι. Διαβάντες δὲ τὸν Τάναϊν, ὁδοιπόρεον πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, τριῶν μὲν ἡμερέων ἀπὸ τοῦ Ταναΐδος ὁδὸν, τριῶν δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος, πρὸς βορέην ἄνεμον. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τοῦτον τὸν χῶρον ἐν τῷ νῦν κατοίκηνται, οἴκησαν τοῦτον, καὶ διαίτῃ ἀπὸ τούτου χρέωνται τῇ παλαιῇ τῶν Σαυροματέων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ θήρην ἐπὶ ἵππων ἐκφοιτῶσι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι, καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν· καὶ ἐς πόλεμον φοιτῶσι. καὶ στολὴν τὴν αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσι. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου, ἐπεὶ οὐ χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. τὰ περὶ γάμων δὲ ὧδέ σφι διακέεται· οὐ γαμέεται παρθένος οὐδεμίη, πρὶν ἂν τῶν πολεμίων ἄνδρα ἀποκτείνῃ. αἱ δέ τινες αὐτέων καὶ τελευτῶσι γηραιαὶ πρὶν γήμασθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι. Ἐπὶ τούτων ὦν τῶν καταλεχθέντων ἐθνέων τοὺς βασιλέας ἁλισμένους ἀπικόμενοι τῶν Σκυθέων οἱ ἄγγελοι, ἔλεγον ἐκδιδάσκοντες ὡς ὁ Πέρσης, ἐπειδή οἱ τὰ ἐν τῇ ἠπείρῳ τῇ ἑτέρῃ πάντα κατέστραπται, γέφυραν ζεύξας ἐπὶ τῷ αὐχένι τοῦ Βοσπόρου, διαβέβηκε ἐς τήνδε τὴν ἤπειρον. διαβὰς δὲ, καὶ καταστρεψάμενος Θρήϊκας, γεφυροῖ ποταμὸν Ἴστρον, βουλόμενος καὶ τάδε πάντα ὑπ' ἑωυτῷ ποιήσασθαι. Ὑμεῖς ὦν μηδενὶ τρόπῳ ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι, περιίδητε ἡμέας διαφθαρέντας· ἀλλὰ τὠυτὸ νοήσαντες, ἀντιάζωμεν τὸν ἐπιόντα. οὐκ ὦν ποιήσετε ταῦτα; ἡμέες μὲν πιεζόμενοι, ἢ ἐκλείψομεν τὴν χώρην, ἢ μένοντες, ὁμολογίῃ χρησόμεθα. τί γὰρ πάθωμεν, μὴ βουλομένων ὑμέων τιμωρέειν; ὑμῖν δὲ οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ ἔσται ἐλαφρότερον. ἥκει γὰρ ὁ Πέρσης οὐδέν τι μᾶλλον ἐπ' ἡμέας ἢ καὶ ἐπὶ ὑμέας. οὐδέ οἱ καταχρήσει ἡμέας καταστρεψαμένῳ, ὑμέων ἀπέχεσθαι. μέγα δὲ ὑμῖν λόγων τῶνδε μαρτύριον ἐρέομεν. εἰ γὰρ ἐπ' ἡμέας μούνους ἐστρατηλάτεε ὁ Πέρσης, τίσασθαι τῆς πρόσθε δουλοσύνης βουλόμενος, χρῆν αὐτὸν πάντων τῶν ἄλλων ἀπεχόμενον, οὕτω ἰέναι ἐπὶ τὴν ἡμετέρην· καὶ ἂν ἐδήλου πᾶσι ὡς ἐπὶ Σκύθας ἐλαύνει, καὶ οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄλλους. νῦν δὲ ἐπεί τε τάχιστα διέβη τήνδε τὴν ἤπειρον, τοὺς αἰεὶ ἐμποδὼν γινομένους ἡμεροῦται πάντας· τούς τε δὴ ἄλλους ἔχει ὑπ' ἑωυτῷ Θρήϊκας, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἡμῖν ἐόντας πλησιοχώρους Γέτας. Ταῦτα Σκυθέων ἐπαγγελλομένων,

γρ. ἐκφοιτῶσι | γρ. φοιτῶσι, | γρ. φορέουσι. | 164 | γρ. νοήσαντες, | γρ. ἢ οὐκ ἐπί

1 Voce porro Scythica vtuntur Sauromatæ, iam inde à priſco tempore ea ſolœciſſantes, quod &c. Vel, Vſitata eſt autem Sauromatis vox Scythica, ea ſolœciſſantibus iam inde à prima origine, quod eam &c.

ἐβουλεύοντο οἱ βασιλῆες οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνέων ἥκοντες. καί σφεων ἐσχίσθησαν αἱ γνῶμαι· ὁ μὲν γὰρ Γελωνός, καὶ ὁ Βουδῖνος, καὶ ὁ Σαυρομάτης, κατὰ τὠυτὸ γενόμενοι, ὑπεδέκοντο Σκύθῃσι τιμωρήσειν· ὁ δὲ Ἀγάθυρσος, καὶ Νευρός, καὶ Ἀνδροφάγος, καὶ οἱ τῶν Μελαγχλαίνων καὶ Ταύρων, τάδε Σκύθῃσι ὑπεκρίναντο. Εἰ μὲν μὴ ὑμεῖς ἔατε οἱ πρότεροι ἀδικήσαντες Πέρσας, καὶ ἄρξαντες πολέμου, τούτων δεόμενοι τῶν νῦν δέεσθε, λέγειν τε ἂν ἐφαίνεσθε ἡμῖν ὀρθά, καὶ ἡμεῖς ὑπακούσαντες, τὠυτὸ ἂν ὑμῖν ἐπρήσσομεν. νῦν δὲ ὑμεῖς τε ἐς τὴν ἐκείνων ἐσβαλόντες γῆν, ἄνευ ἡμέων, ἐπεκρατέετε Περσέων, ὅσον χρόνον ὑμῖν ὁ θεὸς παρεδίδου· καὶ ἐκεῖνοι, ἐπεί σφεας ὠυτὸς θεὸς ἐγείρει, τὴν ὁμοίην ὑμῖν ἀποδιδοῦσι. ἡμεῖς δὲ οὔτε τι τότε ἠδικήσαμεν τοὺς ἄνδρας τούτους οὐδέν, οὔτε νῦν πρότεροι πειρησόμεθα ἀδικέειν· ἢν μέντοι ἐπίῃ, καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέρην ἄρξῃ τε ἀδικέων, καὶ ἡμεῖς οὐ πεισόμεθα. μέχρι δὲ τοῦτο ἴδωμεν, μενέομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖσι. ἥκειν γὰρ δοκέομεν οὐκ ἐπ' ἡμέας Πέρσας, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀδικίης γενομένους.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἐπύθοντο οἱ Σκύθαι, ἐβουλεύοντο ἰθυμαχίην μὲν μηδεμίην ποιέεσθαι ἐκ τοῦ ἐμφανέος, ὅτι δή σφι οὗτοί γε σύμμαχοι οὐ προσεγίνοντο· ὑπεξιόντες δὲ, καὶ ὑπεξελαύνοντες, τὰ φρέατα τὰ παρεξίοιεν αὐτοί, καὶ τὰς κρήνας συγχοῦν, τὴν ποίην τε ἐκ τῆς γῆς ἐκτρίβειν, διχῇ σφέας διελόντες· καὶ πρὸς μὲν τὴν μίαν τῶν μοιρέων τῆς ἐβασίλευε Σκώπασις, προσχωρέειν Σαυρομάτας. τούτους μὲν δὴ ὑπάγειν, ἢν ἐπὶ τοῦτο τράπηται ὁ Πέρσης, ἰθὺ Τανάϊδος ποταμοῦ παρὰ τὴν Μαιῆτιν λίμνην ὑποφεύγοντας· ἀπελαύνοντός τε τοῦ Πέρσεω, ἐπιόντας διώκειν. αὕτη μέν σφι μία ἦν μοίρη τῆς βασιληίης, τεταγμένη ταύτην τὴν ὁδὸν ἥπερ εἴρηται. τὰς δὲ δύο τῶν βασιληίων, τήν τε μεγάλην, τῆς ἦρχε Ἰνδάθυρσος, καὶ τὴν τρίτην τῆς ἐβασίλευε Τάξακις, συνελθούσας ἐς τὠυτό, καὶ Γελωνῶν τε καὶ Βουδίνων προσγενομένων, ἡμέρης καὶ τούτους ὁδῷ προέχοντας τῶν Περσέων, ὑπεξάγειν, ὑπιόντας τε καὶ ποιεῦντας τὰ βεβουλευμένα. πρῶτα μέν νυν ὑπάγειν σφέας ἰθὺ τῶν χωρέων τῶν ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην, ἵνα καὶ τούτους ἐκπολεμώσωσι· εἰ δὲ μὴ ἑκόντες γε ὑπέδυσαν τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Πέρσας, ἀλλ' ἄκοντας ἐκπολεμώσωσι. μετὰ δὲ τοῦτο, ὑποστρέφειν ἐς τὴν σφετέρην,

ii qui è nationibus venerant reges deliberabant, sed discordes eorum erant sententię.[1] Nam Geloni quidem & Budini & Sauromatæ concordi animo receperunt se Scythis auxilio futuros: Agathyrsus autem & Neurus & Androphagus & Taurorũ Melanchlænorumque reges ita Scythis responderunt, Si vos in iniuria facienda ac bello inferendo priores non fuissetis, recte videremini precari quæ precamini: & nos vestris precibus morem gerentes, idem quod vos ageremus: nunc vos sine nobis illorum terram ingressi, imperitastis Persis, quoad deus vobis indulsit: illi itidem, quandoquidẽ eos idem deus in vos excitat, vicem vobis reddunt. At nos neq; tunc quicquam intulimus iniuriæ his viris, neque nunc quicquam conabimur priores inferre. Quod si hic nostram regionem inuaserit, & prior iniuriam fecerit, nos haudquaquam tolerabimus. id donec cernamus, apud nosmet ipsos manebimus. neque enim in nos venire Persæ videntur, sed in eos qui fuerunt autores iniuriæ.

CXX

Scythæ, vbi hæc relata audiere, statuerunt nullam sibi pugnam recta atq; ex aperto conferendã, quando ipsis isti ad societatem non accedebant.[2] Itaque digressi clam, ac lõgius progressi, puteos quos ipsi offendunt, ac fontes, obstruunt, bifariamq; diuisi herbam è regione atterunt. Et ad vnam è partibus, vbi regnabat Scopasis, iubent Sauromatas pergere, qui se subducerent, si eo Persa declinaret, fugientes recta ad flumẽ Tanain, secundum Mæotidem: iidem Persam abscedentem inuadendo persequerentur. Hęc erat vna pars regni ordinata ad hanc viam, quemadmodũ dictum est. Reliquarũ duarum vnam, cui imperabat rex Indathyrsus, quæ magna erat, & tertiam in qua regnabat Taxacis, in vnum coeuntes, accedentibus Gelonis atque Budinis, iubent hos vno die prægressos exercitum Persarum [3] seducere, hostem lacessendo, & ea quæ decreuissent exequendo: & ante omnia hostem seducere in agros illorum qui societatem ipsorum abnuissent, vt eos, si minus volentes bellũ aduersus Persas susciperent, certe inuitos redderẽt istis hostes. deinde in suam terrã reflectere,

1 Nam Gelonus quidem *rex* & Budinus & Sauromata conc. 2 Sed se subducendo obstruendos sibi esse puteos & fontes quos in itinere offenderent, gramenq; è terra exterendũ, *vel, eradendum*, & ex duabus partibus in quas sepsos diuisissent, ad vnã, vbi Scopasis regnabat, Sauromatas conferre se debere: sed subducere se, si illuc se conuerteret Persa, fugient. r. ad fl. T. s. M. quum autem Persa pedem referret, inuadere & persequi. 3 Subducere se, *vel, Paulatim aut clam progredi se subducendo. Sic & paulo post repone pro* Seducere.

& tentare, si quid ipsis tentandum esse CXXI videretur ac liberet. Hæc vbi decreuere Scythæ, copiis Darii ex occulto occurrebant, præstantissimis equitum præcursoribus missis. Carros autem in quibus eorum filii vxoresq; omnes degunt, vna cum pecoribus,[1] præterquam ad victum suppetentibus, præmiserant, dato suis mandato vt semper aquilonẽ CXXII versus tenderent. Hoc quum [2] præparassent Scythæ, eorum emissarii, posteaquam compererunt Persas ab Istro trium fere dierum & ante se vnius diei itinere abesse, positis castris, germina terræ vastant. Persæ, vbi Scytharũ equitatus in conspectum se dedit, eum insequi maturant, à via sese semper subducentem: & quum ad vnam partium ventum est, auroram versus & Tanain, Scythis tendentibus, & insequentibus Persis, Scythæ Tanain traiiciunt: eo & Persæ traiecto, illos insequuntur, donec peragrata Sauromatum plaga, perueni- CXXIII unt in Budinicam. Ceterũ quandiu Persæ fuerunt in Scythica ac Sauromatide regione, nihil ei detrimenti inferre potuerunt, vtpote vastæ: vbi vero Budinicã ingressi sunt, ibi nacti lignea mœnia a Budinis deserta, & omnibus rebus vacua, incenderunt. His actis, ipso itinere ire porro tendunt, dum eam regionem peruagati, in vastam solitudinem deueniunt. Hæc solitudo à nemine hominum colitur, posita supra Budinorum regionem, septem dierum itineris magnitudine: vltra quã Thyssagetæ incolunt, à quibus quatuor ingentes amnes per Mæoteos fluunt, & in paludem nomine Mæotin se insinuant: quibus hæc sunt indita nomina, Lycus, O- CXXIV arus, Tanais, Syrges. Darius, vt ad solitudinem peruenit, cursu omisso copias super fluuium Oarum locauit. Post hæc, octo vrbes easque ingentes condidit, pari inter se spatio distantes, sexagenorum fere stadiorum, quarum ad meam vsque memoriam adhuc ruinæ extabant. Dum in his Darius occupatur, interim Scythę (quos ille insequebatur) circumitis locis superioribus, reuerterunt in Scythiam. Quibus è conspectu omnino semotis, nec se amplius exhibẽtibus, ita Darius vrbibus illic relictis dimidiatis, conuertit iter ad occasum, ratus & hos esse cunctos Scythas, & ad occasum fugere. Proinde cũ exercitu maturans ire in Scythiam, eo deuenit vbi in duas Scytharũ incidit partes.

καὶ ἐπιχειρέειν, ἐὰν δὴ βουλευομένοισι δοκέῃ. Ταῦ- [γρ. βουλομένοισι]
τα οἱ Σκύθαι βουλευσάμενοι, ὑπηντίαζον τὸν Δα-
ρείου στρατὸν, προδρόμους ἀποστείλαντες τῶν ἱπ-
πέων τοὺς ἀρίστους. τὰς δὲ ἁμάξας ἐν τῇσί σφι διαι-
τᾶτο τὰ τέκνα τε καὶ αἱ γυναῖκες πᾶσαι, καὶ τὰ πρόβα-
τα πάντα, πλὴν ὅσα σφι ἐς φορβὴν ἱκανὰ ἦν, το-
σαῦτα ἀπολιπόμενοι, τὰ ἄλλα ἅμα τῇσι ἁμάξῃσι
προέπεμψαν, ἐντειλάμενοι αἰεὶ τὸ πρὸς βορέω ἐ-
λαύνειν. Ταῦτα μὲν δὴ προεκομίζοντο. τῶν δὲ
10 Σκυθέων οἱ πρόδρομοι ὡς εὗρον τοὺς Πέρσας ὅσον τε
τριῶν ἡμερέων ὁδὸν ἀπέχοντας ἀπὸ Ἴστρου, οὗτοι μὲν
τούτους εὑρόντες ἡμέρης ὁδῷ προέχοντες, ἐστρατο-
πεδεύοντο, τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα λεαίνοντες. οἱ δὲ
Πέρσαι ὡς εἶδον ἐπιφανεῖσαν τῶν Σκυθέων τὴν ἵππον,
ἐπήισαν κατὰ στίβον αἰεὶ ὑπαγόντων· καὶ ἔπειτα (πρὸς
γὰρ τὴν μίαν τῶν μοιρέων ἴθυσαν οἱ Πέρσαι) ἐδίωκον πρὸς
ἠῶ τε καὶ τοῦ Τανάιδος. διαβάντων δὲ τούτων τὸν Τά-
ναϊν ποταμὸν, οἱ Πέρσαι ἐπιδιαβάντες ἐδίωκον, ἐς ὃ
τὴν Σαυροματέων τὴν χώρην διεξελθόντες, ἀπίκοντο
20 ἐς τὴν τῶν Βουδίνων. Ὅσον μὲν δὴ χρόνον οἱ Πέρσαι
ἤισαν διὰ τῆς Σκυθικῆς καὶ τῆς Σαυρομάτιδος χώρης,
οἱ δὲ εἶχον οὐδὲν σίνεσθαι, ἅτε τῆς χώρης ἐούσης χέρσου·
ἐπεί τε δὲ ἐς τὴν τῶν Βουδίνων χώρην ἐσέβαλον, ἐνθαῦ-
τα δὴ ἐντυχόντες τῷ ξυλίνῳ τείχεϊ, ἐκλελοιπό-
των τῶν Βουδίνων, καὶ κεκενωμένου τοῦ τείχεος πάντων,
ἐνέπρησαν αὐτό. τοῦτο δὲ ποιήσαντες, εἵποντο αἰεὶ τὸ
πρόσω κατὰ στίβον, ἐς ὃ διεξελθόντες ταύτην, ἐς τὴν ἔ-
ρημον ἀπίκοντο. ἡ δὲ ἔρημος αὕτη ὑπὸ οὐδαμῶν νέ-
μεται ἀνδρῶν, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Βουδίνων χώρης,
30 ἐοῦσα πλῆθος ἑπτὰ ἡμερέων ὁδοῦ. ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου
Θυσσαγέται οἰκέουσι. ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτέων τέσσε-
ρες μεγάλοι ῥέοντες διὰ Μαιητέων ἐκδιδοῦσι ἐς
τὴν λίμνην τὴν καλεομένην Μαιῆτιν· τοῖσι οὐνόμα-
τα κέεται τάδε, Λύκος, Ὄαρος, Τάναϊς, Σύργις.
Ἐπεὶ ὦν ὁ Δαρεῖος ἦλθε ἐς τὴν ἔρημον, παυσάμενος τοῦ
δρόμου, ἵδρυσε τὴν στρατιὴν ἐπὶ ποταμῷ Ὀάρῳ.
τοῦτο δὲ ποιήσας, ὀκτὼ τείχεα ἐτείχεε μεγάλα, ἴσον
ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, σταδίους ὡς ἑξήκοντα μά-
λιστά κῃ· τῶν ἔτι ἐς ἐμὲ τὰ ἐρείπια σόα ἦν. ἐν ᾧ δὲ
40 οὗτος πρὸς ταῦτα ἐτράπετο, οἱ διωκόμενοι Σκύ-
θαι περιελθόντες τὰ κατύπερθε, ὑπέστρεφον ἐς τὴν
Σκυθικήν. ἀφανισθέντων δὲ τούτων τὸ παράπαν, ὡς
οὐκέτι ἐφαντάζοντό σφι, οὕτω δὴ ὁ Δαρεῖος τείχεα
μὲν ἐκεῖνα ἡμίεργα μετῆκε· αὐτὸς δὲ ὑποστρέ-
ψας ἤιε πρὸς ἑσπέρην, δοκέων τούτους τε πάντας τοὺς
Σκύθας εἶναι, καὶ πρὸς ἑσπέρην σφέας φεύγειν. ἐλαύ-
νων δὲ τὴν ταχίστην τὸν στρατὸν, ἐς τὴν Σκυθικὴν ἀπίκετο·
ἐς ὃ ἐνέκυρσε ἀμφοτέρῃσι τῇσι μοίρῃσι τῶν Σκυθέων.

1 Præterquam iis quæ ad victum satis esse possent, 2 Præmisissent

ἐντυχόντες δὲ, ἐδίωκον ὑπεκφεύγοντας ἡμέρης ὁδῷ. καὶ (οὐ γὰρ ἀνίεσαν ἐπιὼν ὁ Δαρεῖος) οἱ Σκύθαι κατὰ τὰ βεβουλευμένα ὑπεξέφευγον ἐς τῶν ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην. πρώτην δὲ ἐς τῶν Μελαγχλαίνων τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐσβαλόντες τούτους ἐτάραξαν οἵ τε Σκύθαι καὶ οἱ Πέρσαι, κατηγέοντο οἱ Σκύθαι ἐς τῶν Ἀνδροφάγων τοὺς χώρους· ταραχθέντων δὲ καὶ τούτων, ὑπῆγον ἐπὶ τὴν Νευρίδα. ταρασσομένων δὲ καὶ τούτων, ἤισαν ὑποφεύγοντες οἱ Σκύθαι ἐς τοὺς Ἀγαθύρσους. Ἀγάθυρσοι δὲ ὁρέοντες καὶ τοὺς ὁμούρους φεύγοντας ὑπὸ Σκυθέων, καὶ τεταραγμένους, πρὶν ἤ σφι ἐμβαλεῖν τοὺς Σκύθας, πέμψαντες κήρυκα, ἀπηγόρευον Σκύθῃσι μὴ ἐπιβαίνειν τῶν σφετέρων οὔρων, προλέγοντες ὡς εἰ πειρήσονται ἐσβάλλοντες, σφίσι πρῶτα διαμαχήσονται. Ἀγάθυρσοι μὲν προείπαντες ταῦτα ἐβοήθεον ἐπὶ τοὺς οὔρους, ἐν νόῳ ἔχοντες ἐρύκειν τοὺς ἐπιόντας. Μελάγχλαινοι δὲ καὶ Ἀνδροφάγοι καὶ Νευροὶ, ἐσβαλόντων τῶν Περσέων ἅμα Σκύθῃσι, οὔτε πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο, ἐπιλαθόμενοί τε τῆς ἀπειλῆς, ἔφευγον αἰεὶ τὸ πρὸς βορέω ἐς τὴν ἔρημον τεταραγμένοι. οἱ δὲ Σκύθαι ἐς μὲν τοὺς Ἀγαθύρσους οὐκέτι ἀπειρημένους ἀπικνέοντο. οἱ δὲ ἐκ τῆς Νευρίδος χώρης ἐς τὴν σφετέρην κατηγέοντο τοῖσι Πέρσῃσι. Ὡς δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγίνετο, καὶ οὐκ ἐπαύετο, πέμψας Δαρεῖος ἱππέα παρὰ Σκυθέων βασιλῆα Ἰδάνθυρσον, ἔλεγε τάδε, Δαιμόνιε ἀνδρῶν, τί φεύγεις αἰεὶ, ἐξεόν τοι τῶνδε τὰ ἕτερα ποιέειν; εἰ μὲν γὰρ ἀξιόχρεως δοκέεις εἶναι σεωυτῷ, τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι ἀντιωθῆναι, σὺ δὲ στῆθι, καὶ μάχεο· εἰ δὲ μή, καὶ οὕτω παυσάμενος τοῦ δρόμου, δεσπότῃ τῷ σῷ δῶρα φέρων γῆν τε καὶ ὕδωρ, ἐλθὲ ἐς λόγους. Πρὸς ταῦτα ὁ Σκυθέων βασιλεὺς Ἰδάνθυρσος ἔλεγε τάδε, Οὕτω τὸ ἐμὸν ἔχει ὦ Πέρσα· ἐγὼ οὐδένα κω ἀνθρώπων δείσας ἔφυγον, οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν σε φεύγω. οὐδέ τι νεώτερόν εἰμι ποιήσας νῦν ἢ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἔωθα ποιέειν. ὅτι δὲ οὐκ αὐτίκα μαχόμεθά τοι, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημανέω. ἡμῖν οὔτε ἄστεα, οὔτε γῆ πεφυτευμένη, τῶν πέρι δείσαντες μὴ ἁλῷ ἢ καρῇ, τάχιον συμμίσγοιμεν ἂν ἐς μάχην ὑμῖν. εἰ δὲ δέοι πάντως ἐς τοῦτο κατὰ τάχος ἀπικνέεσθαι, τυγχάνουσι ἡμῖν ἐόντες τάφοι πατρώιοι. φέρετε, τούτους ἀνευρόντες, συγχέειν πειρᾶσθε αὐτούς· καὶ γνώ-

γρ. χώρην

γρ. σὺ δὲ στάς τε καὶ παυσάμενος πλάνης μάχεσθαι. εἰ δὲ συγγινώσκεαι εἶναι ἥσσων, σὺ δὲ καὶ οὕτω παυσάμενος

Hos nactus insequebatur vnius diei spatio, nunquam intermittens subterfugientes. Subterfugiebãt autẽ de industria CXXV in terram eorum qui societatem ipsorũ respuerant, & primũ in Melanchlænorum. Quos quũ perturbassent tam Persæ quam Scythæ, eorum terram ingressi Scythæ in loca Androphagorum Persas adducunt. Perturbatis autem & Androphagis, hostem in Neuridem ducunt. Neuris quoque consternatis, tendunt 10 subterfugiendo ire ad Agathyrsos. Sed Agathyrsi cernentes fugari finitimos à Scythis ac perturbari, priusquam à Scythis ager ipsorum inuaderetur, misso caduceatore, Scythis ingressum suorum finium prohibent, prædicentes, si conarentur inuadere agrum suum, cum eis primum se prœlium commissuros. Hoc interminati Agathyrsi, in fines procurrunt, animo arcendi ingredi volentes. At Melanchlæni & Androphagi & Neuri, inuadentibus Persis vna cũ Scythis, neq; virium neque minarum memores, sed timore perculsi, fugam capessere aquilonẽ versus ac solitudinem. 20 166 [1] Scythæ partim ad Agathyrsos, iam non recusantes societatem, se conferebant, partim è Neuride regione in suam Persis præibant. Id quum diu factitaretur, neque desisteretur, Darius ad CXXVI Indathyrsum Scytharum regẽ misso equite, inquit, [2] Virorum dæmonie, *id est, beate*, quid assidue fugam facis, quum liceat tibi horum facere alterutrum? si tibi videris idoneus ad resistendum negociis meis, siste cursum, ac perstas, mecum fac prœlium: sin agnoscis te imparem esse, sic quoque siste cursum, & hero tuo munera offerens terram atque aquam, in colloquium veni. Ad hæc 30 Scytharum rex Indathyrsus ita respondit, Sic res meæ habent, ô Persa, vt neque vllum mortalium ego metuens ante fugerim, neque nunc fugiam te, neque quicquam faciam diuersum nunc atque in pace facere consueueram. CXXVII [3] Quod autem non protinus tecum ineo prœlium, huius rei te certiorem faciam: Nobis neq; oppida sunt neq; agri culti, quos inuadi aut vastari metuentes, properemus vobiscum conferre pugnã. ad quam si opus est continuo deuenire, sunt paterna sepulcra, quæ vos quũ nacti fueritis, agedum tentate labefactare: 40

1 At Scythæ non iam ad Agathyrsos (quippe qui *ingressu sua regionis* interdixissent) tendebant, sed ex Neuride regione in suã Persis præibant. *Valla putauit* ἀπειρημένους *esse pro* ἀπειπαμένους συμμαχίην (*ut paulo ante loquutus erat Herodotus*) *quum referatur ad* ἀπηγόρευον *præcedens paulo ante.* 2 *Budæus vertit*, O miserrime hominum. 3 Cur autem non pr. tecum ineam prœlium, hoc quoque tibi declarabo:

& tunc

& tunc intelligetis, pugnaturi vobiscū simus pro sepulcris, necne: prius autem (nisi nos ratio traxerit) tecum prœlium nō conseremus. Hactenus, quod ad pacem pertinet, dictum sit. quod autem ad cetera, ego solos mihi heros arbitror Iouem progenitorem meum, [1] & solium Scytharum regium. Tibi autem pro terra & aqua, quę dono poscis, mittam quę decet ad te venire dona: pro eo quod herum te meū esse dixisti, iubeo te flere. Hoc à Scythis responsum est: quod caduceator reuersus Dario renūciauit.

CXXVIII Scytharum reges, audito nomine seruitutis, indignatione perfusi, partem illā quæ cū Sauromatis ordinata erat, cui præerat Scopasis, mittunt ad colloquendum cum Ionibus qui Istrū ponte iunctum asseruabant. ¶ [2] At Persæ non amplius sibi vagandum esse statuerunt, vt hospitibus, qui ipsorum commeatū eripiebant, insidias tenderent, distributis qui aduersus eos ereptores frumentariæ rei iussa exequerentur. Enimuero equitatus Scytharum semper in fugam vertebat equitatum Persarum, sed fugientes incidendo in peditatum, ab eo defensabantur. Ita Scythæ summoto equitatu hostili, tamen metu peditum abscedebāt, & nihilominus noctibus quoque tales incursiones faciebant.

CXXIX [3] Aduersus quos quid Darianis auxilio fuerit referam: res in primis admirabilis, asinorum vox ac mulorū species. Nam (vt superius à me demonstratum est) nullus in terra Scythica neq; asinus neque mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur, propter frigora. Itaque rudentes asini perturbabāt Scytharum equos: & quum Scythæ sæpenumero Persas adorirentur, eorum equi exaudita asinorū voce, consternati auertebātur, arrectis auribus stupefacti, vtpote insolentia tū vocis quam prius non audissent, tum formæ quam nunquam inspexissent. Atq; hoc quidem paululum quiddam momenti ad bellum afferebat.

CXXX Ceterum Scythæ vbi animaduerterunt Persas tumultuātes, quo diutius in Scythia illi commorarentur, [4] & commorantes ad omnium necessariarum rerum inopiam redigerentur, faciendum ita sibi putarunt, vt pecoribus suis vna cum pastoribus relictis, in alium ipsi abscederent locum. Persæ illuc se confe-

καὶ γνώσεσθε τότε εἴτε ὑμῖν μαχησόμεθα περὶ τῶν τάφων, εἴτε καὶ οὐ μαχησόμεθα. πρότερον δὲ, ἢν μὴ ἡμέας λόγος αἱρῇ, οὐ συμμίξομέν τοι. ἀμφὶ μὲν μάχῃ τοσαῦτα εἰρήσθω. δεσπότας δὲ ἐμοὺς, Δία τε ἐγὼ νομίζω τὸν ἐμὸν πρόγονον, καὶ Ἱστίην τὴν Σκυθέων βασίλειαν, μούνους εἶναι. σοὶ δὲ ἀντὶ μὲν δώρων γῆς τε καὶ ὕδατος, δῶρα πέμψω τοιαῦτα οἷά σοι πρέπει ἐλθεῖν· ἀντὶ δὲ τοῦ ὅτι δεσπότης ἔφησας εἶναι ἐμὸς, κλαίειν λέγω. τοῦτό ἐστι ἡ ἀπὸ Σκυθέων ῥῆσις. ὁ μὲν δὴ κῆρυξ οἰχώκεε ἀγγελέων ταῦτα Δαρείῳ. Οἱ δὲ Σκυθέων βασιλῆες, ἀκούσαντες τῆς δουλοσύνης τὸ οὔνομα, ὀργῆς ἐπλήσθησαν. τὴν μὲν δὴ μετὰ Σαυροματέων μοῖραν ταχθεῖσαν, τῆς ἦρχε Σκώπασις, πέμπουσι, Ἴωσι κελεύοντες ἐς λόγους ἀπικέσθαι, τούτοισι οἳ τὸν Ἴστρον ἐζευγμένον ἐφρούρεον. αὐτῶν δὲ τοῖσι ὑπολειπομένοισι ἔδοξε πλανᾶν μὲν μηκέτι Πέρσας, σῖτα δὲ ἑκάστοτε ἀναιρεομένοισι ἐπιτίθεσθαι. νωμῶντες ὦν σῖτα ἀναιρεομένους τοὺς Δαρείου, ἐποίευν τὰ βεβουλευμένα. ἡ μὲν δὴ ἵππος τὴν ἵππον αἰεὶ τρέπεσκε ἡ τῶν Σκυθέων· οἱ δὲ τῶν Περσέων ἱππόται φεύγοντες ἐσέπιπτον ἐς τὸν πεζόν. ὁ δὲ πεζὸς αἰεὶ ἐπεκούρεε. οἱ δὲ Σκύθαι ἐσαράξαντες τὴν ἵππον, ὑπέστρεφον, τὸν πεζὸν φοβεόμενοι. ἐποιεῦντο δὲ καὶ τὰς νύκτας παραπλησίας προσβολὰς οἱ Σκύθαι. Τὸ δὲ τοῖσι Πέρσῃσί τε ἦν σύμμαχον καὶ τοῖσι Σκύθῃσι ἀντίξοον, ἐπιτιθεμένοισι τῷ Δαρείου στρατοπέδῳ, θῶυμα μέγιστον ἐρέω· τῶν τε ὄνων ἡ φωνὴ, καὶ τῶν ἡμιόνων τὸ εἶδος. οὔτε γὰρ ὄνον οὔτε ἡμίονον γῆ ἡ Σκυθικὴ φέρει, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται· οὐδὲ ἔστι ἐν τῇ Σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τοπαράπαν οὔτε ὄνος, οὔτε ἡμίονος, διὰ τὰ ψύχεα. ὑβρίζοντες ὦν οἱ ὄνοι ἐτάρασσον τὴν ἵππον τῶν Σκυθέων· πολλάκις δὲ ἐπελαυνόντων ἐπὶ τοὺς Πέρσας, μεταξὺ ὅκως ἀκούσειαν οἱ ἵπποι τῶν ὄνων τῆς φωνῆς, ἐταράσσοντό τε ὑποστρεφόμενοι, καὶ ἐν θώυματι ἔσκον, ὀρθὰ ἱστάντες τὰ ὦτα, ἅτε οὔτε ἀκούσαντες πρότερον φωνῆς τοιαύτης, οὔτε ἰδόντες τὸ εἶδος. ταῦτα μέν νυν ἐπὶ σμικρόν τι ἐφέροντο τοῦ πολέμου. Οἱ δὲ Σκύθαι ὅκως τοὺς Πέρσας ἴδοιεν τεθορυβημένους, ἵνα παραμένοιέν τε ἐπὶ πλέω χρόνον ἐν τῇ Σκυθικῇ, καὶ παραμένοντες ἀνιῴατο, τῶν πάντων ἐπιδεέες ἐόντες, ἐποίευν τοιόνδε· ὅκως τῶν προβάτων τῶν σφετέρων αὐτῶν καταλίποιεν μετὰ τῶν νομέων, αὐτοὶ ἂν ὑπεξήλαυνον ἐς ἄλλον χῶρον· οἱ δὲ ἂν Πέρσαι ἐπελ-

ἐνέπιπτον. ἀντεκούρεε.

1 Et Vestam Scytharum reginam. *Fortasse tamen & aliam interpretationem verba Græca admittunt.* 2 At Scythæ qui ibi relinquebantur, *vel, remanebant*, non amplius censuerunt Persas cogendos esse vagari, sed adoriendos esse quoties cibū sumerent. Obseruantes igitur tempus quo ab illis cibus sumebatur, faciebant quod statuerant. Enimuero &c. 3 Verum quod Persis auxiliabatur, Scythis vero aduersabatur, Darii exercitum inuadentibus, id referam, maximum miraculum. *Nimirum id faciebat asinorum vox & mulorum species.* 4 Et commorantes angerentur ob rerum omnium penuriam.

θόντες ἐλαύνεσκον τὰ πρόβατα, καὶ λαβόντες, ἐτέρποντο αὐτοὶ τῷ πεποιημένῳ. Πολλάκις δὲ τοιούτου γινομένου, τέλος Δαρεῖός τε ἐν ἀπορίῃσι εἴχετο, καὶ οἱ Σκυθέων βασιλῆες μαθόντες τοῦτο, ἔπεμπον κήρυκα δῶρα Δαρείῳ φέροντα, ὄρνιθά τε καὶ μῦν καὶ βάτραχον καὶ ὀϊστοὺς πέντε. 167 Πέρσαι δὲ τὸν φέροντα τὰ δῶρα ἐπειρώτεον τὸν νόον τῶν διδομένων. ὁ δὲ οὐδὲν ἔφη οἱ ἐπεστάλθαι ἄλλο ἢ δόντα τὴν ταχίστην ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτοὺς δὲ τοὺς Πέρσας ἐκέλευε, εἰ σοφοί εἰσι, γνῶναι τὸ θέλει τὰ δῶρα λέγειν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Πέρσαι, ἐβουλεύοντο. Δαρείου μέν νυν ἡ γνώμη ἦν, Σκύθας ἑωυτῷ διδόναι σφέας τε αὐτοὺς, καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· εἰκάζοντος τῇδε, ὡς μῦς μὲν ἐν τῇ γῇ γίνεται, καρπὸν τὸν αὐτὸν ἀνθρώπῳ σιτεόμενος· βάτραχος δὲ, ἐν ὕδατι· ὄρνις δὲ μάλιστα ἔοικε ἵππῳ· τοὺς δὲ ὀϊστοὺς, ὡς τὴν ἑωυτῶν ἀλκὴν παραδιδοῦσι. αὕτη μὲν Δαρείου ἡ γνώμη ἀπεδέδεκτο. συνεστήκεε δὲ ταύτῃ ἡ γνώμη Γωβρύεω, τῶν ἀνδρῶν τῶν ἑπτὰ ἑνὸς τῶν τὸν μάγον κατελόντων, εἰκάζοντος τὰ δῶρα λέγειν, Ἢν μὴ ὄρνιθες γενόμενοι ἀναπτῆσθε ἐς τὸν οὐρανὸν ὦ Πέρσαι, ἢ μύες γενόμενοι, κατὰ τῆς γῆς καταδύητε, ἢ βάτραχοι γενόμενοι, ἐς τὰς λίμνας ἐκπηδήσητε, οὐκ ἀπονοστήσετε ὀπίσω, ὑπὸ τῶνδε τῶν τοξευμάτων βαλλόμενοι. Πέρσαι μὲν δὴ οὕτω τὰ δῶρα εἴκαζον. Ἡ δὲ Σκυθέων μία μοίρη ἡ ταχθεῖσα πρότερον μὲν παρὰ τὴν Μαιῆτιν λίμνην φρουρέειν, τότε δὲ ἐπὶ τὸν Ἴστρον Ἴωσι ἐς λόγους ἐλθεῖν, ὡς ἀπίκετο ἐπὶ τὴν γέφυραν, ἔλεγε τάδε, Ἄνδρες Ἴωνες, ἐλευθερίην ὑμῖν ἥκομεν φέροντες, ἤν περ γε ἐθέλητε ἐσακούειν. πυνθανόμεθα γὰρ Δαρεῖον ἐντείλασθαι ὑμῖν, ἑξήκοντα ἡμέρας μούνας φρουρήσαντας τὴν γέφυραν, αὐτοῦ μὴ παραγενομένου ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἀπαλλάσσεσθαι ἐς τὴν ὑμετέρην. νῦν ὦν ὑμεῖς τάδε ποιεῦντες, ἐκτὸς μὲν ἔσεσθε πρὸς ἐκείνου αἰτίης, ἐκτὸς δὲ πρὸς ἡμέων· τὰς προκειμένας ἡμέρας παραμείναντες, τὸ ἀπὸ τούτου ἀπαλλάσσεσθε. οὗτοι μέν νυν, ὑποδεξαμένων Ἰώνων ποιήσειν ταῦτα, ὀπίσω τὴν ταχίστην ἐπείγοντο. Πέρσῃσι δὲ μετὰ τὰ δῶρα τὰ ἐλθόντα Δαρείῳ, ἀντιτάχθησαν οἱ ὑπολειφθέντες Σκύθαι πεζῷ καὶ ἵπποισι, ὡς συμβαλέοντες. τεταγμένοισι δὲ τοῖσι Σκύθῃσι λαγὸς ἐς τὸ μέσον διήϊξε· τῶν δὲ, ὡς ἕκαστοι ὥρεον τὸν λαγὸν, ἐδίωκον. ταραχθέντων δὲ τῶν Σκυθέων, καὶ βοῇ χρεωμένων, εἴρετο ὁ Δαρεῖος τῶν ἀντιπολεμίων τὸν θόρυβον. πυθόμενος δέ σφεας τὸν λαγὸν διώκοντας, εἶπε ἄρα πρὸς τούς περ ἐώθεε καὶ τὰ ἄλλα λέγειν, Οὗτοι ὤνδρες ἡμέων πολλὸν καταφρονέουσι. καί μοι νῦν

rentes, excipiebant pecota. Quo facto quum sæpius idem tentarent, ad vltimum Darius inopia rerum laborauit. Id reges Scytharum intelligentes, mittunt ad eum cum muneribus caduceatorem, aue, mure, rana, & quinq; sagittis. Persæ, eum qui munera ferebat, percontabantur quid illa significarent. Iste negare sibi aliud esse mandatum nisi vt quum illa tradidisset, celerrime rediret. iubere tamen ipsos Persas, si solertes forent, interpretari quid sibi dona vellent. Hoc quum audissent Persæ, consultabant. Et Darii quidem sententia erat, Scythas seipsos ei donare, & terram atque aquam: hac ratione coniectans, quod mus quidem in terra gignatur, & eodem quo homines fructu victitet, rana autem in aquis nascatur, auis vero sit equo assimilis: at sagittis dandis, quod [1] seipsos tradere viderentur. In hanc sententiam Darius interpretabatur. At Gobryas vnus è septem qui magos sustulerunt, hoc dicere dona coniectabat, O Persæ, nisi effecti vt aues, subuoletis in cælum, aut effecti vt mures, subeatis terram, aut effecti vt ranæ, insiliatis in paludes, non remeabitis vnde venistis, his sagittis confecti. Et Persę quidem illa munera sic interpretabantur. At vna pars Scytharũ cui datum ante erat negocium Mæotidis paludis custodiendæ, tunc autem cum Ionibus qui ad Istrum erant colloquendi, vbi ad pontẽ venit, ita verba fecit, Viri Iones, libertatem vobis afferentes venimus, si modo nos exaudire volueritis. Accepimus enim, Darium vobis præcepisse vt ad sexaginta duntaxat dies custodiam pontis ageretis, &, si intra id tempus ipse non afforet, domum abiretis. [2] Itaq; si id feceritis, & apud illum & apud nos culpam deuitaueritis. proinde quũ ad præstitutã diem permanseritis, iam abscedite. Hæc se facturos recipientibus Ionibus, Scythæ [3] raptim retro abiere. At ceteri Scythæ, post missa Dario dona, cum peditatu ac equitatu aduersus Persas in acie instructi steterunt tanquam conflicturi. quum interim lepus in medium prosiliit, quem vt quisque vidit, insequebatur. Perturbatis Scythis ac vociferantibus, sciscitabatur Darius vnde hostium tumultus existeret: & quũ audisset illos leporem insectari, inquit ad eos Persas cum quib. cetera colloqui consueuerat, Hi viri vidẽtur mihi magno nos habere contemptui, & nunc

CXXXI CXXXII CXXXIII CXXXIV

1 Suam potentiam 2 Itaque si hoc feceritis, culpa & apud illum & apud nos vacabitis: *nimirum vt* quum ad pr. diem permanseritis, iam abscedatis. 3 Primo quoquo tempore redierunt.

Gobryas recte dixisse de Scythicis donis. Quo magis, quum mihi quoque ipsi res ita se habere videantur, bono consilio est opus, vt tutus nobis eo vnde venimus sit receptus. Ad hæc Gobryas, Equidem, inquit, ô rex, horum ego virorū inopiam videbar mihi fere fama habere cognitam, sed ubi adueni, euidentius intellexi, animaduertens eos habere nos ludibrio. Proinde mihi videtur, quum primū nox aduenerit, [1] incensis è more ignibus, & aliis quę consueuerunt fieri, actis, imbecillissimis quibusque militum ad hostem fallendum relictis, asinisque omnibus alligatis, abeundum, priusquam ad Istrum recta pergant Scythæ ad pontem soluendum, [2] aut Ionibus soluere lubeat: quod nobis factu facile erit. Hoc Gobryas consilium dabat. Cui assentiens Darius, vbi nox adfuit, reliquit in castris [3] viros languore preditos, & eos quorum amissio minimi facienda esset, necnon omnes asinos *alligatos*: asinos quidem, vt vocem ederent: [4] infirmos autem homines, hoc titulo, vt dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur. Hęc persuadens iis qui relinquebantur Darius, accensis ignibus quammaturrime ad Istrum contēdit. [5] Asini, quod multitudine destituti essent, eo magis rudere. quos audientes Scythæ, credere omnino Persas in eisdem permanere castris. Verum vbi illuxit, ii qui relicti erant, cognito se proditos esse a Dario, [6] manus extendere ad Scythas, & quæ contigerant referre. His illi auditis, repente retractis duabus Scytharum partibus, & vna Sauromatarum, cum Budinisque ac Gelonis, Persas recta ad Istrum via persequuntur, vtpote plerosque pedites & itinera nescientes, ea præsertim quæ diuortia habebant: ipsi equites & compendia viarum scientes. Sed quum vtrique ab alteris aberrarent, multo priores ad pontem Scythæ peruenere quam Persæ. Ibi cognito se præuertisse Persas, ita ad Ionas qui in nauibus erant verba fecerunt, Viri Iones, quum dierum numerus iam pertransierit, iniurii estis qui adhuc permaneatis: sed quoniam hactenus præ timore permansistis, nunc

CXXXV

CXXXVI

φαίνεται Γωβρύης εἶπαι περὶ τῶν Σκυθικῶν δώρων ὀρθῶς· ὡς ὦν οὕτως ἤδη δοκεόντων καὶ αὐτῷ μοι ἔχειν, βουλῆς ἀγαθῆς δεῖ, ὅκως ἀσφαλέως ἡ κομιδὴ ἡμῖν ἔσται ὀπίσω. πρὸς ταῦτα Γωβρύης εἶπε, Ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ σχεδὸν μὲν καὶ λόγῳ ἠπιστάμην τούτων τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀπορίην· ἐλθὼν δὲ, μᾶλλον ἐξέμαθον, ὁρέων αὐτοὺς ἐμπαίζοντας ἡμῖν. νῦν ὦν μοι δοκεῖ, ἐπεὰν τάχιστα νὺξ ἐπέλθοι, ἐκκαύσαντας τὰ πυρὰ (ὡς καὶ ἄλλοτε ἐώθαμεν ποιέειν) τῶν στρατιωτέων τοὺς ἀσθενεστάτους ἐς τὰς ταλαιπωρίας ἐξαπατήσαντας, καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδήσαντας, ἀπαλλάσσεσθαι, πρὶν ἢ καὶ ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἰθῦσαι Σκύθας λύσοντας τὴν γέφυραν, ἢ καί τι Ἴωσι δόξαι, τὸ ἡμέας οἷόν τε ἔσται ἐξεργάσασθαι.

γρ. τὸ ἐπίσω.

Γωβρύης μὲν ταῦτα συνεβούλευε. μετὰ δὲ, νύξ τε ἐγένετο, καὶ Δαρεῖος ἐχρᾶτο τῇ γνώμῃ ταύτῃ· τοὺς μὲν καματηροὺς τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν ἦν ἐλάχιστος ἀπολλυμένων λόγος, καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδήσας, κατέλιπε αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. κατέλιπε δὲ τούς τε ὄνους καὶ τοὺς ἀσθενέας τῆς στρατιῆς, τῶνδε εἵνεκα· ἵνα οἱ μὲν ὄνοι βοὴν παρέχωνται· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενείης μὲν εἵνεκα κατελίποντο, προφάσιος δὲ τῆσδε δηλαδὴ, αὐτὸς μὲν σὺν τῷ καθαρῷ τοῦ στρατοῦ ἐπιθήσεσθαι μέλλοι τοῖσι Σκύθῃσι, οὗτοι δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦτον τὸν χρόνον ῥυοίατο. ταῦτα τοῖσι ὑπολειπομένοισι ὑποθέμενος ὁ Δαρεῖος, καὶ πυρὰ ἐκκαύσας, τὴν ταχίστην ἐπείγετο ἐπὶ τὸν Ἴστρον. οἱ δὲ ὄνοι ἐρημωθέντες τοῦ ὁμίλου, οὕτω μὲν δὴ μᾶλλον πολλῷ ἵεσαν τῆς φωνῆς. ἀκούσαντες δὲ οἱ Σκύθαι τῶν ὄνων, πάγχυ κατὰ χώρην ἤλπιζον τοὺς Πέρσας εἶναι.

168

Ἡμέρης δὲ γενομένης γνόντες οἱ ὑπολειφθέντες ὡς προδεδομένοι εἶεν ὑπὸ Δαρείου, χεῖράς τε προετείνοντο τοῖσι Σκύθῃσι, καὶ ἔλεγον τὰ κατήκοντα. οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν ταῦτα, τὴν ταχίστην συστραφέντες, αἵ τε δύο μοῖραι τῶν Σκυθέων, καὶ ἡ μία, Σαυρομάται καὶ Βουδῖνοι καὶ Γελωνοὶ, ἐδίωκον τοὺς Πέρσας ἰθὺ τοῦ Ἴστρου. ἅτε δὲ τοῦ Περσικοῦ μὲν τοῦ πολλοῦ ἐόντος πεζοῦ στρατοῦ, καὶ τὰς ὁδοὺς οὐκ ἐπισταμένου, ὥστε οὐ τετμημένων τῶν ὁδῶν, τοῦ δὲ Σκυθικοῦ, ἱππότεω, καὶ τὰ σύντομα τῆς ὁδοῦ ἐπισταμένου, ἁμαρτόντες ἀλλήλων, ἔφθησαν πολλῷ οἱ Σκύθαι τοὺς Πέρσας ἐπὶ τὴν γέφυραν ἀπικόμενοι. μαθόντες δὲ τοὺς Πέρσας οὔκω ἀπιγμένους, ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἴωνας ἐόντας ἐν τῇσι νηυσί, Ἄνδρες Ἴωνες, αἵ τε ἡμέραι ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοιχήκασι, καὶ οὐ ποιέετε δίκαια ἔτι παραμένοντες. ἀλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες ἐμένετε, νῦν

1 Accensis ignibus, vt & alias facere cōsueuimus, & imbecill. 2 Aut Iones aliquid in nos moliantur quod efficere illis nō difficile futurum sit. 3 *Eadem est vox pro qua reddidit paulo ante* Imbecillissimis quibusque: *nisi quod hic est positiuus gradus, quum ibi esset superlatiuus.* 4 Homines vero propter imbecillitatem quidem relinquebantur, sed hoc tamen prætextu, vt dum ipse cum fl. cop. 5 Asini a cœtu segregati. 6 Manus ad Scythas tendere, & iis quibus decebat verbis apud eos vti. Quibus illi auditis, in vnum agmen conglobatæ tum illæ duæ Scytharum partes, tum illa Sauromatum vna, necnon Budini & Geloni, Persas recta ad Istr. via persequuntur. Sed quum Persarum exercitus magna ex parte pedites haberet, viasque ignoraret, vtpote *in certa diuerticula, vel in certa itinerum diuortia* non sectas: at Scythicus equitibus constaret, & iis quidem itinerum compendia scientibus, quum vtrique ab alt. aberr.

λύσαντες τὸν πόρον, τὴν ταχίστην ἄπιτε χαίροντες ἐλεύθεροι, θεοῖσί τε καὶ Σκύθῃσι εἰδότες χάριν. τὸν δὲ πρότερον ἐόντα ὑμέων δεσπότην ἡμεῖς παραστησόμεθα οὕτω, ὥστε ἐπὶ μηδαμοὺς ἔτι ἀνθρώπους αὐτὸν στρατεύσασθαι. Πρὸς ταῦτα οἱ Ἴωνες ἐβουλεύοντο. Μιλτιάδεω μὲν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγέοντος, καὶ τυραννεύοντος Χερσονησιτέων τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἦν γνώμη πείθεσθαι Σκύθῃσι, καὶ ἐλευθεροῦν Ἰωνίην. Ἱστιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίη ταύτῃ, λέγοντος ὡς νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτέων τυραννεύει πόλιος, τῆς Δαρείου δὲ δυνάμιος καταιρεθείσης, οὔτε αὐτὸς Μιλησίων οἷός τε ἔσται ἄρχειν, οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδαμῶν. βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι. Ἱστιαίου δὲ γνώμην ταύτην ἀποδεικνυμένου, αὐτίκα πάντες ἦσαν τετραμμένοι πρὸς ταύτην τὴν γνώμην, πρότερον τὴν Μιλτιάδεω αἱρεόμενοι. Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ διαφέροντές τε τὴν ψῆφον, καὶ ἐόντες λόγου πρὸς βασιλῆος, Ἑλλησποντίων μὲν τύραννοι, Δάφνις τε Ἀβυδηνὸς, καὶ Ἵπποκλος Λαμψακηνὸς, καὶ Ἡρόφαντος Παριηνὸς, καὶ Μητρόδωρος Προκοννήσιος, καὶ Ἀρισταγόρης Κυζικηνὸς, καὶ Ἀρίστων Βυζάντιος. οὗτοι μὲν ἦσαν οἱ ἐξ Ἑλλησπόντου. ἀπ᾽ Ἰωνίης δὲ, Στρατίης τε Χῖος, καὶ Αἰακίδης Σάμιος, καὶ Λαοδάμας Φωκεὺς, καὶ Ἱστιαῖος Μιλήσιος· τοῦ ἦν γνώμη προκειμένη ἐναντίη τῇ Μιλτιάδεω. Αἰολέων δὲ παρῆν λόγιμος μοῦνος Ἀρισταγόρης ὁ Κυμαῖος. Οὗτοι ὦν ἐπείτε τὴν Ἱστιαίου αἱρέοντο γνώμην, ἔδοξέ σφι πρὸς ταύτῃ τάδε ἔργα τε καὶ ἔπεα προσθεῖναι· τῆς μὲν γεφύρης λύειν τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας ἐόντα, λύειν δὲ ὅσον τόξευμα ἐξικνέεται· ἵνα καὶ ποιέειν τι δοκέωσι, ποιεῦντες μηδέν· καὶ οἱ Σκύθαι μὴ πειρῴατο βιώμενοι, καὶ βουλόμενοι διαβῆναι τὸν Ἴστρον κατὰ τὴν γέφυραν. εἰπεῖν τε λύοντας τῆς γεφύρης τὸ ἐς τὴν Σκυθικὴν ἔχον, ὡς πάντα ποιήσουσι τὰ Σκύθῃσί ἐστι ἐν ἡδονῇ. ταῦτα μὲν προσεθήκαν τῇ γνώμῃ. μετὰ δὲ, ἐκ πάντων ὑπεκρίνατο Ἱστιαῖος, τάδε λέγων, Ἄνδρες Σκύθαι, χρηστὰ ἥκετε φέροντες, καὶ ἐς καιρὸν ἐπείγεσθε. καὶ τά τε ἀπ᾽ ὑμέων ἡμῖν χρηστῶς ὁδοῦται, καὶ τὰ ἀπ᾽ ἡμέων ἐς ὑμέας ἐπιτηδέως ὑπηρετέεται. ὡς γὰρ ὁρᾶτε, καὶ λύομεν τὸν πόρον, καὶ προθυμίην πᾶσαν ἕξομεν, θέλοντες εἶναι ἐλεύθεροι. ἐν ᾧ δὲ ἡμέες τάδε λύομεν, ὑμέας

soluite quamcelerrime traiectum, atque abite sospites liberique, diis pariter ac Scythis gratiam habentes. Nam eū qui antea dominus vester erat, ita tractabimus vt aduersus nullum mortalium sit facturus expeditionem. De hac re consultantibus Ionibus, Miltiadis quidem Atheniensium ducis & Chersonensium (qui sunt in Hellesponto) tyranni sententia erat, Scythis obtemperandum esse, & Ioniam seruitute liberandam. At Histiæi Milesii diuersa, quod diceret nunc quidem eos suæ quemque vrbis tyrannos esse ob Dariū: potentia vero Darii sublata, neque se Milesiis, neq; alium quemquam vsquā præesse posse. Fore enim vt singulæ ciuitates popularem statum quam tyrannicum mallent. Hanc sententiam quū dixisset Histiæus, omnes confestim qui Miltiadi assensi fuerant: in eam transierunt. Fuere autē qui disceptauerunt, duntaxat alicuius apud regem existimationis, Hellespontinorum quidem tyranni, Daphnis Abydenus, & Hippoclus Lampsacenus, & Erophantus Parienus, & Metrodorus Proconnesius, & Aristagoras Cyzicenus, & Ariston Byzantius: & isti quidem ex Hellesponto. Ab Ionia autē, Stratias Chius, & Æacides Samius, & Laodamas Phocensis, & Histiæus Milesius: cuius sententia prælata est sententiæ Miltiadis. Æolum vero vnus affuit qui esset alicuius authoritatis, Aristagoras Cymæus. Hi, posteaquam Histiæi probauere sententiam, hoc sibi præterea agendum dicendumque censuerunt, vt pontem [1] quidem ab vlteriore ripa eatenus soluerent vt extra sagittæ iactum essent, ne nihil facere viderentur, quum tamen nihil facerent, neve Scythæ vim afferre tentarent, & Istrum ponte transire, [2] sed soluentes illinc pontem, quasi omnia ad votum Scytharum facerent. Hoc sententiæ Histiæi addendum quum decreuissent, ita pro vniuersis ad Scythas Histiæus verba fecit, Viri Scythæ, iucundam nobis rem attulistis, & opportune instatis: atque vt vos nobis probe viam ostendistis, ita nos vobis obsequenter obtemperabimus. Vt enim cernitis, traiectū rescindimus, adhibituri omnē diligentiā, cupiditate assequendæ libertatis. Ceterum dum nos hæc dissoluimus,

1 Pontis partem soluerent quæ versus Scythas spectaret: soluerent autem non amplius quam ad iactus teli spatium, ne nihil fac. 2 Sed soluentes illam pontis partem quæ Scythiam versus spectabat, omnia pro arbitrio Scytharum se facturos dicerēt.

interea

interea vos illos inquirere tempus admonet, & inuentos, tam vestro quam nostro nomine ita vlcisci vt merentur.

CXL Scythæ, Ionibus iterum fidem habentes, tanquam vera eloquutis, ad inquirendos Persas reuerterunt: atque ab omni illorum itinere aberrarunt, [1] ipsi sibi huius rei caussa, quod pabula equorum illis in locis corruperant, fontesque obstruxerant. quod nisi fecissent, facile si voluissent Persas inuenissent: nunc ita faciendo, visi sibi fuerant optime consuluisse, ob quæ tamen eos res frustrata est. Quippe eam suæ regionis partem consectantes in qua cibaria equis atque aquæ forent, hostem indagabant, rati illum eadem parte fugam intendisse: at ille obseruato quod prius tenuerat itinere, abierat, atque ita quoque ægre traiectus reperit locum. Et quum noctu peruenisset, nactus pontem solutum, animo prorsus concidit, veritus ne se relicto Iones abiissent.

CXLI Erat autem apud Darium Ægyptius quidam, omnium hominum vocalissimus: hunc Darius supra ripam Istri positum iubet inclamare Histiæum Milesium: Histiæus *eum sæpius inclamantem, tamen* ad primã inclamationem exaudiens, omnes naues admouit, & ad traiiciendũ exercitum pontem iunxit.

CXLII Atq; hunc in modũ Persæ effugerunt, quos indagantes Scythæ, iterũ aberrauerunt. [2] & ob id Iones tanquam non liberos, sed pessimos & ignauissimos omnium hominum iudicant, deque eis tanquam de seruis loquentes, mancipia dominos amantia esse aiunt, & insectatione dignissimos. Hæc in Iones Scythæ probra iaciunt.

CXLIII Darius per Thraciam iter faciens, Sestum Chersonesi peruenit, atque illinc in Asiam nauibus ipse transiuit, relicto in Europa exercitus duce [3] Megabyzo, viro Persa, cui Darius aliquando hunc honorem habuit, vt hoc verbum inter Persas diceret: quum esset esurus mala punica, simulac primum malum aperuit, interrogatus à fratre Artabano [4] nunquid tantum hominum sibi optaret quantum illic esset acinorum, respondit, Se præoptare tot sibi esse Megabyzos quàm Græciam subditam. His verbis apud Persas hominem hono-

ὑμέας καιρός ἐστι δίζεσθαι ἐκείνους· εὑρόντας δέ, ὑπέρ τε ἡμέων καὶ ὑμέων αὐτῶν τίσασθαι οὕτως ὡς ἐκείνοισι πρέπει. Σκύθαι μὲν τὸ δεύτερον Ἴωσι πιστεύσαντες λέγειν ἀληθέα, ὑπέστρεφον ἐπὶ ζήτησιν τῶν Περσέων, καὶ ἡμάρτανον πάσης τῆς ἐκείνων διεξόδου. αἴτιοι δὲ τούτου αὐτοὶ οἱ Σκύθαι ἐγένοντο, τὰς νομὰς τῶν ἵππων τὰς ταύτῃ διαφθείραντες, καὶ τὰ ὕδατα συγχώσαντες. εἰ γὰρ ταῦτα μὴ ἐποίησαν, παρεῖχε ἄν σφι, εἰ ἐβούλοντο, εὐπετέως ἐξευρέειν τοὺς Πέρσας· νῦν δὲ τά σφι ἐδόκεε ἄριστα βεβουλεῦσθαι, κατὰ ταῦτα ἐσφάλησαν. Σκύθαι μέν νυν τῆς σφετέρης χώρης τῇ χιλός τε τοῖσι ἵπποισι καὶ ὕδατα ἦν, ταύτῃ διεξιόντες, ἐδίζηντο τοὺς ἀντιπολεμίους, δοκέοντες καὶ ἐκείνους διὰ τοιούτων τὴν ἀπόδρησιν ποιέεσθαι. οἱ δὲ δὴ Πέρσαι τὸν πρότερον ἑωυτῶν γενόμενον στίβον, τοῦτον φυλάσσοντες ᾖσαν. καὶ οὕτω μόγις εὗρον τὸν πόρον. οἱ δέ, νυκτός τε ἀπικόμενοι, καὶ λελυμένης τῆς γεφύρης ἐντυχόντες, ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπίκατο μή σφεας οἱ Ἴωνες ἔωσι ἀπολελοιπότες.

[margin: 169; γρ. διεξαΐσσοντες]

Ἦν δὲ περὶ Δαρεῖον ἀνὴρ Αἰγύπτιος, φωνέων μέγιστον ἀνθρώπων· τοῦτον δὴ τὸν ἄνδρα καταστάντα ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ Ἴστρου, ἐκέλευε Δαρεῖος καλέειν Ἱστιαῖον Μιλήσιον. ὁ μὲν δὴ ἐποίεε ταῦτα· Ἱστιαῖος δέ, ἐπακούσας τῷ πρώτῳ κελεύσματι, τάς τε νέας ἁπάσας παρεῖχε διαπορθμεύειν τὴν στρατιὴν, καὶ τὴν γέφυραν ἔζευξε. Πέρσαι μὲν ὦν οὕτω ἐκφεύγουσι. Σκύθαι δὲ διζήμενοι, καὶ τὸ δεύτερον ἥμαρτον τῶν Περσέων. καὶ τοῦτο μέν, ὡς ἐόντας Ἴωνας ἐλευθέρους, κακίστους τε καὶ ἀνανδροτάτους κρίνουσι εἶναι ἁπάντων ἀνθρώπων· τοῦτο δέ, ὡς δούλων Ἰώνων τὸν λόγον ποιεύμενοι, ἀνδράποδα φιλοδέσποτά φασι εἶναι, καὶ ἄδρηστα μάλιστα. ταῦτα μὲν δὴ Σκύθῃσι ἐς Ἴωνας ἀπέρριπται. Δαρεῖος δὲ διὰ τῆς Θρηίκης πορευόμενος, ἀπίκετο ἐς Σηστὸν τῆς Χερσονήσου. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸς μὲν διέβη τῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀσίην, λείπει δὲ στρατηγὸν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μεγάβαζον, ἄνδρα Πέρσην· τῷ Δαρεῖός κοτε ἔδωκε γέρας, τοιόνδε εἴπας ἐν Πέρσῃσι ἔπος. ὁρμημένου Δαρείου ῥοιὰς τρώγειν, ὡς ἄνοιξε τάχιστα τὴν πρώτην τῶν ῥοιέων, εἴρετο αὐτὸν ὁ ἀδελφεὸς Ἀρτάβανος, ὅ, τι βούλοιτ' ἄν οἱ τοσοῦτον πλῆθος γενέσθαι ὅσοι ἐν τῇ ῥοιῇ κόκκοι. Δαρεῖος δὲ εἶπε, Μεγαβάζους ἄν οἱ τοσούτους ἀριθμὸν γενέσθαι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν Ἑλλάδα ὑπήκοον. ἐν μὲν δὴ Πέρσῃσι ταῦτά μιν εἴπας ἐτί-

---

1 Cuius *mali* sibi autores fuerant. 2 Et *propterea* modo Iones, vt qui liberi sint, pessim. hom. iudicant: modo de illis tanquam de seruis loquentes, mancipia dominorum amantia & minime fugitiua esse aiunt. *Vel.* Et propterea alias Iones *&c. Sic & in altera parte,* Alias vero de illis *&c. Solet tamen* τοῦτο μὲν, τοῦτο δὲ, *potius exponi,* Partim quidem, Partim vero. *sed hic non satis conuenire videtur* Partim: *sensus est enim,* Iones (*Scytharum iudicio*) *si vt liberi considerentur, se in illa re ignauissimos ostendisse: sin vt serui, officia mancipiorum dominos amantium functos fuisse.* 3 Megabazo, *in vulg. edit. Gr. & in nostris vet. cod. Sic in sequentibus locis,* 4 Cuius rei tantam multitudinem sibi optaret

μα· τότε δὲ αὐτὸν ὑπελίπε στρατηγὸν, ἔχοντα τῆς στρατιῆς τῆς ἑωυτοῦ ὀκτὼ μυριάδας. Οὗτος δὲ ὁ Μεγάβαζος, εἴπας τόδε ἔπος, ἐλίπετο ἀθάνατον μνήμην πρὸς Ἑλλησποντίων. γενόμενος γὰρ ἐν Βυζαντίῳ, ἐπύθετο ἑπτακαίδεκα ἔτεσι πρότερον Χαλκηδονίους κτίσαντας τὴν χώρην Βυζαντίων. πυθόμενος δὲ, ἔφη Χαλκηδονίους τοῦτον τὸν χρόνον τυγχάνειν ἐόντας τυφλούς. οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλίονος παρεόντος κτίζειν χώρου, τὸν αἴσχιον ἑλέσθαι, εἰ μὴ ἦσαν τυφλοί. οὗτος δὴ ὦν τότε ὁ Μεγάβαζος στρατηγὸς λειφθεὶς ἐν τῇ χώρῃ Ἑλλησποντίων, τοὺς μὴ μηδίζοντας κατεστρέφετο. οὗτος μέν νυν ταῦτα ἔπρησσε. Τὸν αὐτὸν δὴ τοῦτον χρόνον ἐγίνετο ἐπὶ Λιβύην ἄλλος στρατιῆς μέγας στόλος, διὰ πρόφασιν τὴν ἐγὼ ἀπηγήσομαι, προδιηγησάμενος πρότερον τάδε· τῶν ἐκ τῆς Ἀργοῦς ἐπιβατέων παίδων παῖδες, ἐξελαθέντες ὑπὸ Πελασγῶν ἐκ Βραυρῶνος, ληϊσαμένων τὰς Ἀθηναίων γυναῖκας, ὑπὸ τούτων ἐξελαθέντες ἐκ Λήμνου, οἴχοντο πλέοντες ἐς Λακεδαίμονα. ἱζόμενοι δὲ ἐν τῷ Τηϋγέτῳ, πῦρ ἀνέκαιον. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἰδόντες, ἄγγελον ἔπεμπον, πευσόμενοι τίνες τε καὶ ὁκόθεν εἰσί. οἱ δὲ τῷ ἀγγέλῳ εἰρωτέοντι ἔλεγον, ὡς εἴησαν μὲν Μινύαι, παῖδες δὲ εἶεν τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεόντων ἡρώων· προσσχόντας δὲ τούτους ἐς Λῆμνον, φυτεῦσαι σφέας. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀκηκοότες τὸν λόγον τῆς γενεῆς τῶν Μινυέων, πέμψαντες τὸ δεύτερον, ἠρώτεον τί θέλοντες ἥκοιέν τε ἐς τὴν χώρην, καὶ πῦρ αἴθοιεν. οἱ δὲ ἔφασαν, ὑπὸ Πελασγῶν ἐκβληθέντες, ἥκειν ἐς τοὺς πατέρας· δικαιότατον γὰρ εἶναι οὕτω τοῦτο γίνεσθαι. δέεσθαί τε οἰκέειν ἅμα τούτοισι, μοίρας τε τιμέων μετέχοντες, καὶ τῆς γῆς ἀπολαχόντες. Λακεδαιμονίοισι δὲ ἕαδε δέκεσθαι τοὺς Μινύας ἐπ᾽ οἷσι θέλουσι αὐτοί· μάλιστα δὲ ἐνῆγε σφέας ὥστε ποιέειν ταῦτα, τῶν Τυνδαριδέων ἡ ναυτιλίη ἐν τῇ Ἀργοῖ. δεξάμενοι δὲ τοὺς Μινύας, γῆς τε μετέδοσαν, καὶ ἐς φυλὰς διεδάσαντο. οἱ δὲ αὐτίκα μὲν γάμους ἔγημαν, τὰς δὲ ἐκ Λήμνου ἤγοντο, ἐξέδοσαν ἄλλοισι. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διεξελθόντος, αὐτίκα οἱ Μινύαι ἐξύβρισαν, τῆς τε βασιληΐης μεταιτέοντες, καὶ ἄλλα ποιέοντες οὐκ ὅσια. τοῖσι ὦν Λακεδαιμονίοισι ἔδοξε αὐτοὺς ἀποκτεῖναι· συλλαβόντες δέ σφεας κατέβαλον ἐς ἑρκτήν. (κτείνουσι δὲ τοὺς ἂν κτείνωσι Λακεδαιμόνιοι, νυκτός· μετ᾽ ἡμέρην δὲ, οὐδένα.) ἐπεὶ ὦν ἔμελλόν σφεας καταχρή-

rauit: quem tunc prætorē reliquit cum octoginta millibus militum. Megabyzus autem hic immortalem sui memoriam apud Hellespontios reliquit, hoc dicto, quod quum apud Byzantium agens audisset Chalcedonios decem & septem annis ante Byzantios vrbem condidisse, inquit Chalcedonios eo tempore cæcos fuisse, qui, quum pulchrior adesset locus ad vrbem condendam, nequaquam turpiorem elegissent nisi cæci fuissent. Hic igitur Megabyzus in Hellespontia plaga pro prętore relictus, eos qui diuersarū à Medis partium erant, subigebat. & iste quidem talia agebat.

CXLIV

¶ PER idem autem tempus alia ingens aduersus Libyas extitit expeditio, ob eam quam ego commemorabo caussam, his prius expositis: Argonautarum posteri quum à Pelasgis qui feminas Atheniensium ex Braurone prędati sūt, essent eiecti à Lemno, Lacedæmonem nauigauerunt, considentesq; apud Taygetum ignes accenderunt. Quos Lacedæmonii quum aspexissent, nuncium misere sciscitatum quinam & vnde essent. Illi, nuncio sciscitanti responderunt se Minyas esse, ab iis heroibus oriundos qui in Argo nauigassent quique quum Lemnum appulissent, illic eos procreassent. Hanc mentionem stirpis Minyarum quum audissent Lacedæmonii, misso iterum nuncio sciscitantur quid sibi velit ipsorum aduentus, atque ignis accensio. Illi vero se respondent à Pelasgis eiectos, redire ad parentes, (æquissimum enim id factu esse) orareque vt sibi liceat vna cum eis habitare, tum bonorum tum agrorum participes. Eos recipere [1] in ea quæ ipsi vellent, Lacedæmoniis placuit, cum ob alia ad hoc faciendum inductis, tum præcipue quod Tyndaridæ Castor & Pollux in Argo nauigauerant. Receptos Minyas & agris impertierunt & in tribus cooptarunt. Ibi confestim ablocatis in alios quas in Lemno duxerant vxoribus, matrimonia contraxerunt.

CXLV

Non longo deinde interiecto tempore, statim elati superbia, cum alia flagitiosa perpetrarunt, tum regnum affectarunt. Quo nomine eos Lacedæmonii morte mulctādos quum censuissent, comprehensos in carcerem coniecerunt. Quoscunque autem Lacedæmonii morte plectendos censent, eos noctu plectunt, interdiu neminem. Quum igitur essent in illos animad-

CXLVI

1 Quibus ipsi condicionibus vellent,

uersuri, exorati sunt ab eorum vxoribus (quę ciues erant & primorum Spartanorum filiæ) veniam ingrediendi carcerem, & cum suo cuiusque viro colloquendi, nullum in illis dolum esse suspicantes. Horum permissu, Minyarum vxores ingressæ carcerem, omni [1] veste quam gestabant viris tradita, illorum vestem illæ sumpserunt. Ita Minyæ muliebri veste amicti, veluti mulieres è carcere prodierunt, rursusque apud Taygetum consederunt.

CXLVII ¶ Hac eadem tempestate Theres, Autesionis filius, Tisameni nepos, Thersandri pronepos, Polynicis abnepos, missus est in coloniam Lacedæmone, genere Cadmeo, auunculus Aristodemi filiorum, Eurysthenis & Proclis: quorum, quum pupilli essent, tutelam gerebat regni Spartani. Adultis mox pupillis, ac recepto imperio, Theras ità grauiter tulit sibi ab aliis imperari, quoniam imperium degustasset, vt negaret se Lacedæmone moraturum, sed ad cognatos nauigaturum. Erant autem in insula quæ nunc Thera vocatur, quondam Callista, viri Phœnices à Membliare Pœcilis filio oriundi. Cadmus enim Agenoris filius Europam quæritans, in insulam quæ nunc Thera vocatur quum appulsus esset, siue regionis amore captus, siue qua alia voluntate, reliquit illic cum alios quosdam Phœnices, tum Membliarem consanguineum suum. Isti hominum ætatibus octo antequam Theras Lacedæmone venisset, insulam quæ Callista, *id est pulcherrima*, vocabatur, incoluerunt.

CXLVIII Ad quos Theras cum multitudine tribulium missus est, nequaquam ad illos eiiciendos, sed ad vna habitandum, & ad insulam valde frequentandam. Postea vero quàm Minyas è carcere elapsos & apud Taygetum considentes, Lacedæmonii tamen necare statuerant, Theras necem eorum deprecabatur, recipiens se illos ex ea regione abducturum. Et huic postulato Lacedæmoniis assentientibus, cum tribus biremibus ad posteros Membliaris nauigauit, ducens secum non vniuersos Minyas (plerique enim ex ipsis ad Paroreatas Cauconasque diuerterunt) sed paucos, [2] quos in sex partes distribuerunt, & totidem illic oppida condiderunt, Lepreum, Magistum, Thrixas, Pyrgum, Epium, Nudium. quorum pleraque

σεσθαι, παραιτήσαντο αἱ γυναῖκες τῶν Μινυέων (ἐοῦσαι ἀσταί τε, καὶ τῶν πρώτων Σπαρτιητέων θυγατέρες) ἐσελθεῖν ἐς τὴν ἑρκτήν, καὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν ἑκάστη τῷ ἑωυτῆς ἀνδρί. [γρ. ἐσιέναι] οἱ δέ σφεας παρῆκαν, οὐδένα δόλον δοκέοντες ἐξ αὐτέων ἔσεσθαι. αἱ δὲ ἐπείτε ἐσῆλθον, ποιέουσι τάδε· πᾶσαν τὴν εἶχον ἐσθῆτα παραδοῦσαι τοῖσι ἀνδράσι, αὐταὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἔλαβον. οἱ δὲ Μινύαι, ἐνδύντες τὴν γυναικηΐην ἐσθῆτα, ἅτε γυναῖκες, ἐξῄισαν ἔξω. ἐκφυγόντες δὲ τρόπῳ τούτῳ ἵζοντο αὖτις ἐς τὸ Τηΰγετον.

Τὸν δὲ αὐτὸν τοῦτον χρόνον Θήρας ὁ Αὐτεσίωνος, τοῦ Τισαμενοῦ, τοῦ Θερσάνδρου, τοῦ Πολυνείκεος, ἔστελλε ἐς ἀποικίην ἐκ Λακεδαίμονος. ἦν δὲ ὁ Θήρας οὗτος γένος ἐὼν Καδμεῖος, τῆς μητρὸς ἀδελφεὸς τοῖσι παισὶ Ἀριστοδήμου, Εὐρυσθένεϊ καὶ Προκλέϊ. ἐόντων δὲ ἔτι τῶν παίδων τούτων νηπίων, ἐπιτροπαίην εἶχε ὁ Θήρας τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιληΐην. αὐξηθέντων δὲ τῶν ἀδελφιδέων, καὶ παραλαβόντων τὴν ἀρχήν, οὕτω δὴ ὁ Θήρας δεινὸν ποιεύμενος ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἐπείτε ἐγεύσατο ἀρχῆς, οὐκ ἔφη μενέειν ἐν τῇ Λακεδαίμονι, ἀλλ' ἀποπλεύσεσθαι ἐς τοὺς συγγενέας. ἦσαν δὲ ἐν τῇ νῦν Θήρῃ καλεομένῃ νήσῳ, πρότερον δὲ Καλλίστῃ τῇ αὐτῇ ταύτῃ, ἀπόγονοι Μεμβλιάρεω τοῦ Ποικίλεω, ἀνδρὸς Φοίνικος. Κάδμος γὰρ ὁ Ἀγήνορος, Εὐρώπην διζήμενος, προσέσχε ἐς τὴν νῦν Θήρην καλεομένην· προσσχόντι δέ, εἴτε δή οἱ ἡ χώρη ἤρεσε, εἴτε καὶ ἄλλως ἠθέλησε ποιῆσαι τοῦτο, καταλείπει ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἄλλους τε τῶν Φοινίκων, καὶ δὴ καὶ τῶν ἑωυτοῦ συγγενέων Μεμβλίαρον. οὗτοι ἐνέμοντο τὴν Καλλίστην καλεομένην ἐπὶ γενεάς, πρὶν ἢ Θήραν ἐλθεῖν ἐκ Λακεδαίμονος, ὀκτὼ ἀνδρῶν.

Ἐπὶ τούτους δὴ ὦν ὁ Θήρας λαὸν ἔχων ἀπὸ τῶν φυλέων, ἔστελλε συνοικήσων τούτοισι, καὶ οὐδαμῶς ἐξελῶν αὐτούς, ἀλλὰ κάρτα οἰκηιεύμενος. ἐπείτε δὲ καὶ οἱ Μινύαι ἐκδράντες ἐκ τῆς ἑρκτῆς ἵζοντο ἐς τὸ Τηΰγετον, τῶν Λακεδαιμονίων βουλομένων σφέας ἀπολλύναι, παραιτέεται ὁ Θήρας ὅκως μήτε φόνος γένηται, αὐτός τε ὑπεδέκετο σφέας ἐξάξειν ἐκ τῆς χώρης. συγχωρησάντων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Λακεδαιμονίων, τρισὶ πεντηκοντέροισι ἐς τοὺς Μεμβλιάρεω ἀπογόνους ἔπλωσε· οὔτι πάντας ἄγων τοὺς Μινύας, ἀλλ' ὀλίγους τινάς. οἱ γὰρ πλεῦνες αὐτῶν ἐτράποντο ἐς τοὺς Παρωρεάτας καὶ Καύκωνας. τούτους δὲ ἐξελάσαντες ἐκ τῆς χώρης, σφέας ἑωυτοὺς ἐς ἓξ μοίρας διεῖλον· καὶ ἔπειτα ἔκτισαν πόλιας τάσδε ἐν αὐτοῖσι, Λέπρεον, Μάγιστον, Θριξάς, Πύργον, Ἔπιον, Νούδιον. τουτέων δὲ τὰς πλεῦνας [γρ. Μάκιστον] [γρ. Φρίξας]

1 Vestitu quem gest. v. trad. illorum vestitum sumps. 2 Quum autem hos expulissent, seipsos in sex partes distrib.

ἔστ᾽ ἐμέο Ἠλεῖοι ἐπόρθησαν· τῇ δὲ νήσῳ ἀπὸ τοῦ οἰκιστέω Θήρα ἡ ἐπωνυμίη ἐγένετο. Ὁ δὲ παῖς οὐ γὰρ ἔφη οἱ συμπλεύσεσθαι, τοιγαρῶν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν ὄιν ἐν λύκοισι· ἀπὸ τοῦ ἔπεος τούτου δὲ οὔνομα τῷ νεηνίσκῳ τούτῳ Οἰόλυκος ἐγένετο· καί κως τοῦτο ἐπεκράτησε. Οἰολύκου δὲ γίνεται Αἰγεύς· ἀπ᾽ οὗ Αἰγεῖδαι καλέονται, φυλὴ μεγάλη ἐν Σπάρτῃ. τοῖσι δὲ ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ ἀνδράσι (οὐ γὰρ ὑπέμενον τὰ τέκνα) ἱδρύσαντο ἐκ θεοπροπίου Ἐρινύων τῶν Λαΐου τε καὶ Οἰδιπόδεω ἱρόν· καὶ μετὰ τοῦτο, ὑπέμεινε τὠυτὸ τοῦτο καὶ ἐν Θήρῃ τοῖσι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων γεγονόσι. 10

Μέχρι μέν νυν τούτου τοῦ λόγου Λακεδαιμόνιοι Θηραίοισι κατὰ ταὐτὰ λέγουσι· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου μοῦνοι Θηραῖοι ὧδε γενέσθαι λέγουσι. Γρῖνος ὁ Αἰσανίου ἐὼν Θήρα τούτου ἀπόγονος, καὶ βασιλεύων Θήρης τῆς νήσου, ἀπίκετο ἐς Δελφοὺς, ἄγων ἀπὸ τῆς πόλιος ἑκατόμβην. εἵποντο δέ οἱ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πολιητέων, καὶ δὴ καὶ Βάττος ὁ Πολυμνήστου, ἐὼν γένος Εὐθυμίδης τῶν Μινυέων. 171 χρεωμένῳ δὲ τῷ 20 Γρίνῳ τῷ βασιλέϊ τῶν Θηραίων περὶ ἄλλων, χρᾷ ἡ Πυθίη κτίζειν ἐν Λιβύῃ πόλιν. ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, „Ἐγὼ μὲν, ὦναξ, πρεσβύτερός τε ἤδη εἰμὶ, „καὶ βαρὺς ἀείρεσθαι· σὺ δέ τινα τῶνδε τῶν νεωτέρων „κέλευε ποιέειν τάδε. ἅμα τε ἔλεγε ταῦτα, καὶ ἐδείκνυε ἐς τὸν Βάττον. τότε μὲν τοσαῦτα. μετὰ δὲ, ἀπελθόντες, ἀλογίην εἶχον τοῦ χρηστηρίου, οὔτε Λιβύην εἰδότες ὅκου γῆς εἴη, οὔτε τολμῶντες ἐς ἀφανὲς χρῆμα ἀποστέλλειν ἀποικίην. Ἑπτὰ δὲ ἐτέων μετὰ ταῦτα οὐκ ὗε τὴν Θήρην· ἐν τοῖσι τὰ 30 δένδρεα πάντα σφι τὰ ἐν τῇ νήσῳ, πλὴν ἑνὸς, ἐξαυάνθη. χρεωμένοισι δὲ τοῖσι Θηραίοισι προέφερε ἡ Πυθίη τὴν ἐς Λιβύην ἀποικίην. ἐπεί τε δὲ κακοῦ οὐδὲν ἦν σφι μῆχος, πέμπουσι ἐς Κρήτην ἀγγέλους, διζημένους εἴ τις Κρητῶν ἢ μετοίκων ἀπιγμένος εἴη ἐς Λιβύην. περιπλανώμενοι δὲ αὐτὴν οὗτοι, ἀπίκοντο καὶ ἐς Ἴτανον πόλιν. ἐν ταύτῃ δὲ συμμίσγουσι ἀνδρὶ πορφυρέϊ, τῷ οὔνομα ἦν Κορώβιος· ὃς ἔφη ὑπ᾽ ἀνέμων ἀπενειχθεὶς ἀπικέσθαι ἐς Λιβύην, καὶ Λιβύης, ἐς Πλάταιαν νῆσον. μι- 40 σθῷ δὲ τοῦτον πείσαντες ἦγον ἐς Θήρην. ἐκ δὲ Θήρης ἔπλεον κατάσκοποι ἄνδρες, τὰ πρῶτα οὐ πολλοί. κατηγησαμένου δὲ τοῦ Κορωβίου ἐς τὴν νῆσον ταύτην δὴ τὴν Πλάταιαν, τὸν μὲν Κορώβιον λείπουσι,

Elei memoria mea deleuerunt. Insulæ autem à conditore Thera nomen est inditum. [1]Hic filio, quod negaret se CXLIX nauigaturũ cum eo, Relinquam ergo, inquit, ouem lupis, ex quo dicto nomē adolescenti impositum est Oloycus, *id est Ouilupus*, & id nomen alteri præualuit. Ololyco natus est filius Ægeus, à quo vocantur Ægidæ, in Sparta ingens tribus. Ex hac tribu viri, quum sibi non permanerent filii, ex Erinnyum oraculo delubrum Laio & OEdipodi extruxerunt: quod postea apud eos Theræos mansit qui ex his viris procreati fuere. Hactenus Lacedæmonii cum CL Theræis consentiunt: quod deinceps extitit, soli Theræi factum hoc modo esse memorant: Grinus, Æsanii filius, ab hoc Thera oriundus, quum esset Theræ insulæ rex, contulit se Delphos, [2]ducens ex vrbe solennes hostias, comitantibus eum cum aliis ciuibus, tum vero Batto [3]qui erat de genere Polymnesti, apud Minyas gratiosus. Consulenti autem Grino Theræorum regi de aliis rebus, Pythia respondit vt vrbem in Libya conderet. Cui vicissim ille, Equidem (inquit) ego ô princeps, senior sum & grauis ad moliendum: tu vero quempiam horum iube ista facere. Simul hæc dicens, Battum ostendebat. Hæc hactenus. Tunc vbi reuersi sunt, pro nihilo habuere responsum: neque vbi terrarum Libya esset gnari, neque ex incerto oraculo coloniam mittere audentes. Septem post hæc CLI annos quum in Thera non pluisset, & omnes, præter vnam, arbores exaruissent, consulentibus Theræis Pythiam, [4]respondit, mittendam in Libyam esse coloniam. Illi, quoniam nullum mali remediũ erat, mittunt in Cretam nuncios inuestigatũ si quis aut indigenarũ aut aduenarum illic esset qui in Libyam nauigasset. Nuncii, quum Cretam pererrassent, & ad vrbem Itanum peruenissent, in ea contraxerunt cum purpuratio quodam, cui nomen erat Corobio. is aiebat se ventis abreptum in Libyam applicuisse, & ad Plateam insulam Libyæ. Hunc nuncii mercede inductum in Theram duxerunt. Verum non multi ad rem explorandam ex Thera initio profecti sunt, duce ipso Corobio: quo in ea insula

1 At filius, quum ei se vna nauigaturum neganti dixisset pater se itaque eum relicturum ὄιν ἐν λύκοισι, *id est ouem inter lupos*, ex hoc dicto vocatus fuit Οἰόλυκος atque adeo nomen hoc inualuit. 2 Afferens ex vrbe hecatomben, comit. 3 Qui filius erat Polymnesti, Euthymedes genere ex Minyis. 4 Obiecit illam coloniæ deductionem in Libyam.

relicto

relicto cum aliquot mensium cibariis, ipsi quamcelerrime reuerterunt ad ceteris de insula renunciandum. Quibus vltra præstitutum tempus redire differentibus, omnia Corobio deficiebant: sed appulsa eo naui Samia quæ ab Ægypto redibat (cuius gubernator erat Colæus) Samii, omni re gesta à Corobio audita, in annum homini cibaria reliquerunt. Ipsi ex hac insula quum soluissent, Ægyptum optantes, vento subsolano abrepti ferebantur: nec intermittente flatu, Herculeas transuecti columnas, peruenerunt in Tartessum, [1]pompam ferentes ad rem diuinam. Erat ea tempestate id emporium intemeratum, adeo vt inde reuertentes isti ex mercibus quæstum maximum fecerint,[2] inter omnes quos nouimus Græcos, duntaxat post Sostratum Laodamantis filium Æginetam, cum quo nemo possit contendere. Ex hoc quæstu Samii decima (id est sex talentis) selecta, fecerunt ahenum ad exemplum crateris Argolici, gryphinis capitibus in circuitu altrinsecus obuersis: & in templo Iunonis collocarunt, sustinentibus illud tribus colossis, *id est humanis simulacris*: septenum cubitorum, genu nixis: & hoc primum facto ingens amicitia Cyrenæis Theræisque cum Samiis contracta est. CLII Theræi, vbi relicto in insula Corobio ad Theram reuersi renunciarunt esse illis insulam eregione Libyæ sitam, placuit CLIII Theræis vt è singulis oppidis, quæ septem erant, viri mitterentur, fratribus inter se sortitis quis potius mitteretur, duce eorū rege Batto. Ita duas biremes CLIV in Platæam miserunt. Hæc Theræi memorant. Cetera iam Theræis cum Cyrenæis constant. nam quod ad Battum pertinet, Cyrenæi nequaquam cum Theræis consentiunt. sic enim narrant: Est in Creta oppidum Oaxus, in quo fuit Etearchus rex. hic amissa vxore, induxit filiæ, nomine Phronimæ, nouercam: quæ domum ingressa, vt erat, ita re ipsa se nouercam præstitit, cum lædendo atque omne genus iniuriarum excogitando, tum ad extremum [3] impudicitiam impingendo: atque ita rem habere viro persuasit. Iste ab vxore deceptus rem de filia nefariam commentus est. Erat

λείπουσι, σιτία καταλιπόντες ὅσον δύο μηνῶν· αὐτοὶ δὲ ἔπλεον τὴν ταχίστην ἀπαγγελέοντες Θηραίοισι περὶ τῆς νήσου. Ἀποδημεόντων δὲ τούτων πλέω χρόνον τοῦ συγκειμένου, τὸν Κορώβιον ἐπελίπε τὰ πάντα. [*] μετὰ δὲ, νηῦς Σαμίη, τῆς ναύκληρος ἦν Κωλαῖος, πλέουσα ἐπ' Αἰγύπτου, ἀπηνείχθη ἐς τὴν Πλατέαν ταύτην. πυθόμενοι δὲ οἱ Σάμιοι παρὰ τοῦ Κορωβίου τὸν πάντα λόγον, σιτία οἱ ἐνιαυτοῦ καταλείπουσι· αὐτοὶ δὲ ἀναχθέντες ἐκ τῆς νήσου, καὶ γλιχόμενοι Αἰγύπτου, ἔπλεον, ἀποφερόμενοι ἀπηλιώτῃ ἀνέμῳ. καὶ, οὐ γὰρ ἀνίει τὸ πνεῦμα, Ἡρακλέας στήλας διεκπερήσαντες, ἀπίκοντο ἐς Ταρτησσὸν, θείῃ πομπῇ χρεώμενοι. τὸ δὲ ἐμπόριον τοῦτο ἦν ἀκήρατον τοῦτον τὸν χρόνον· ὥστε ἀπονοστήσαντες οὗτοι ὀπίσω, μέγιστα δὴ Ἑλλήνων πάντων, τῶν ἡμεῖς ἀτρεκίην ἴδμεν, ἐκ φορτίων ἐκέρδησαν, μετά γε Σώστρατον τὸν Λαοδάμαντος, Αἰγινήτην. τούτῳ γὰρ οὐκ οἷά τέ ἐστι ἐρίσαι ἄλλον. οἱ δὲ Σάμιοι τὴν δεκάτην τῶν [**] ἐπικερδίων ἐξελόντες ἓξ τάλαντα, ἐποιήσαντο κρητῆρα χαλκήϊον, κρητῆρος Ἀργολικοῦ τρόπον. πέριξ δὲ αὐτοῦ, γρυπῶν κεφαλαὶ πρόκροσσοί εἰσι· καὶ ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἥραιον, ὑποστήσαντες αὐτῷ τρεῖς χαλκέους κολοσσοὺς ἑπταπήχεας, τοῖσι γούνασι ἐρηρεισμένους. Κυρηναίοισι δὲ καὶ Θηραίοισι ἐς Σαμίους ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου πρῶτα φιλίαι μεγάλαι συνεκρήθησαν. Οἱ δὲ Θηραῖοι, ἐπεί τε, τὸν Κορώβιον λιπόντες ἐν τῇ νήσῳ, ἀπίκοντο ἐς τὴν Θήρην, ἀπήγγελλον ὥς σφι εἴη νῆσος ἐπὶ Λιβύῃ ἐκτισμένη· Θηραίοισι δὲ ἕαδε ἀδελφεόν τε ἀπ' ἀδελφεοῦ πέμπειν πάλῳ λαχόντα, καὶ ἀπὸ τῶν χώρων ἁπάντων ἑπτὰ ἐόντων, ἄνδρας. εἶναι δὲ σφέων καὶ βασιλέα καὶ ἡγεμόνα Βάττον. οὕτω δὴ στέλλουσι δύο πεντηκοντέρους ἐς τὴν Πλατέαν. Ταῦτα δὲ Θηραῖοι λέγουσι· τὰ δ' ἐπίλοιπα τοῦ λόγου, συμφέρονται ἤδη Θηραῖοι Κυρηναίοισι. Κυρηναῖοι γὰρ τὰ περὶ Βάττον οὐδαμῶς ὁμολογέουσι Θηραίοισι. λέγουσι γὰρ οὕτω· ἔστι τῆς Κρήτης Ὄαξος πόλις· ἐν τῇ ἐγένετο Ἐτέαρχος βασιλεύς. ὃς ἐπὶ θυγατρὶ ἀμήτορι, τῇ οὔνομα ἦν Φρονίμη, ἐπὶ ταύτῃ ἔγημε ἄλλην γυναῖκα. ἡ δὲ ἐπεσελθοῦσα ἐδικαίου εἶναι καὶ τῷ ἔργῳ μητρυιὴ τῇ Φρονίμῃ, παρέχουσά τε κακὰ, καὶ πᾶν ἐπ' αὐτῇ μηχανωμένη· καὶ τέλος, μαχλοσύνην ἐπενείκασά οἱ, πείθει τὸν ἄνδρα ταῦτα ἔχειν οὕτω· ὁ δὲ, ἀναγνωσθεὶς ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ἔργον οὐκ ὅσιον ἐμηχανᾶτο ἐπὶ τῇ θυγατρί. ἦν γὰρ δὴ

[*] γρ. μετὰ ταῦτα, νηῦς

[**] γρ. ἐπικερδίων

1 Deducente eos numine. Erat &c. 2 Inter omnes Græcos de quibus certo nobis compertum est, 3 Impudicitiæ crimen impingendo. *Vel, impudicitiam obiiciendo.*

172

Θεμίσων ἀνὴρ Θηραῖος ἔμπορος ἐν τῇ Ὀαξῷ· τοῦτον ὁ Ἐτέαρχος παραλαβὼν ἐπὶ ξείνια, ἐξορκοῖ ἦ μήν οἱ διηκονήσειν ὅ,τι ἂν δεηθῇ. ἐπεί τε δὲ ἐξώρκωσε, ἀγαγών οἱ παραδιδοῖ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα, καὶ ταύτην ἐκέλευε καταποντῶσαι ἀπαγαγόντα. ὁ δὲ Θεμίσων, περιημεκτήσας τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὅρκου, διαλυσάμενος τὴν ξεινίην, ἐποίεε τοιάδε· παραλαβὼν τὴν παῖδα ἀπέπλεε. ὡς δὲ ἐγένετο ἐν τῷ πελάγεϊ, ἀποσιεύμενος τὴν ἐξόρκωσιν τοῦ Ἐτεάρχου, σχοινίοισι αὐτὴν διαδήσας κατῆκε ἐς τὸ πέλαγος· ἀνασπάσας δὲ ἀπίκετο ἐς τὴν Θήρην. Ἐνθεῦτεν δὲ τὴν Φρονίμην παραλαβὼν Πολύμνηστος, ἐὼν τῶν Θηραίων ἀνὴρ δόκιμος, ἐπαλλακεύετο· χρόνου δὲ περιιόντος ἐξεγένετό οἱ παῖς ἰσχνόφωνος καὶ τραυλός, τῷ οὔνομα ἐτέθη Βάττος, ὡς Θηραῖοί τε καὶ Κυρηναῖοι λέγουσι. ὡς μέντοι ἐγὼ δοκέω, ἄλλο τι· Βάττος δὲ μετωνομάσθη ἐπεί τε ἐς Λιβύην ἀπίκετο, ἀπό τε τοῦ χρηστηρίου τοῦ γενομένου ἐν Δελφοῖσι αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς τιμῆς τὴν ἔσχε, τὴν ἐπωνυμίην ποιεύμενος. Λίβυες γὰρ τὸν βασιλέα Βάττον καλέουσι. καὶ τούτου εἵνεκα δοκέω θεσπίζουσαν τὴν Πυθίην, καλέσαι μιν Λιβυκῇ γλώσσῃ, εἰδυῖαν ὡς βασιλεὺς ἔσται ἐν Λιβύῃ. ἐπεί τε γὰρ ἠνδρώθη οὗτος, ἦλθε ἐς Δελφοὺς περὶ τῆς φωνῆς· ἐπειρωτέοντι δέ οἱ χρᾷ ἡ Πυθίη τάδε,

> Βάττ', ἐπὶ φωνὴν ἦλθες· ἄναξ δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων
> Ἐς Λιβύην πέμπει μηλοτρόφον οἰκιστῆρα.

ὥσπερ εἰ εἴποι Ἑλλάδι γλώσσῃ χρεωμένη, Ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, Ὦ'ναξ, ἐγὼ μὲν ἦλθον παρά σε χρησόμενος περὶ τῆς φωνῆς· σὺ δέ μοι ἄλλα ἀδύνατα χρᾷς, κελεύων Λιβύην ἀποικίζειν. τέῳ δυνάμει; κοίῃ χειρί; ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε ἄλλα οἱ χρᾶν. ὡς δὲ κατὰ ταὐτὰ ἐθέσπιζέ οἱ καὶ πρότερον, οἴχετο μεταξὺ ἀπολιπὼν ὁ Βάττος ἐς τὴν Θήρην. Μετὰ δὲ, αὐτῷ τε τούτῳ καὶ τοῖσι ἄλλοισι Θηραίοισι συνεφέρετο παλιγκότως. ἀγνοεῦντες δὲ τὰς συμφορὰς οἱ Θηραῖοι, ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς περὶ τῶν παρεόντων κακῶν. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε, συγκτίζουσι Βάττῳ Κυρήνην τῆς Λιβύης ἄμεινον πρήξειν. ἀπέστελλον μετὰ ταῦτα τὸν Βάττον οἱ Θηραῖοι

in Oaxo negociator quidam Theræus, nomine Themiſon: [1] hunc in familiaritatem acceptum Etearchus adiurat vt quam rem oraretur, in ea ſe miniſtrum præberet. Vbi hominem iureiurando adegit, adductam ei tradidit filiam ſuam: iubens vt eam abductam in mare demergeret. Themiſon ancipiti animo inter nefas operis & hoſpitii perfidiam, ita ſibi faciendum putauit: accepta puella mare ingreſſus, quum in alto fuit, [2] vt iuriiurando Etearchi ſatisfaceret, reuinctam funibus puellam demiſit in pelagus: ea deinde retracta Theram peruenit. Ibi Polymneſtus, vir inter Theræos ſpectatus, in concubinatum Phronimam accepit, ex qua interiecto tempore natus eſt ei filius, ſono vocis exiliac balbutienti, cui nomen impoſitum eſt Batto, vt Theræi & Cyrenæi aiunt: vt autem ego ſentio, aliud aliquod: ſed eum cognominatum Battum poſtquam in Libyam abiit, cum propter oraculum apud Delphos ſibi redditum, tum propter honorem quem aſſequutus eſt. Battum enim Libyes regem appellant, & ob id reor [3] Pythiam lingua Libyca quam nouerat, quum oraculum reddidit, vocaſſe Battum, quod futurus rex eſſet in Libya. Hic, vbi in virilem adoleuit ætatem, Delphos adiit ob linguæ vitium. Cui conſulenti Pythia reſpondit,

CLV

> *Batte venis vocis cauſſa: dux te iubet ire*
> *Lanigeram in Libyen habitatum Phœbus Apollo.*

[4] Ad hæc Battus ſic viciſſim inquit, O princeps, ego ad te veni gratia conſulendi de voce: tu de aliis mihi reſpondes quæ nequeunt fieri, iubens migrare in Libyam. [5] qua copia? quave manu? Hæc loquens non perſuaſit illi vt alia reſponderet, ſed eadem quæ prius reſpondente Pythia, illinc digreſſus abiit in Theram. [6] Mox deinde quum & huic ipſi & ceteris Theræis male contingeret, nec mali cauſſa deprehenderetur, ob hæc mittunt Delphos ſciſcitatum. Quibus quum reſpondiſſet Pythia, melius cum ipſis actum iri ſi Cyrenen in Libya conderent cum Batto, miſerunt Theræi Battum cum

CLVI

1 Hoſpitio exceptum adigit iureiurando, ipſum operam ſuam ei præſtiturum quamcunque ad rem illi opus ea eſſet. 2 Defungi iuriſiurandi religione volens, demiſſam in mare puellam funiculis alligatam, ſtatim extraxit, vt promiſſo ſatisfaceret. *Ita Budæus hunc locum vertit.* 3 Pythiam in ſuo vaticinio lingua Libyca eum ita vocaſſe, quoniam eum Libyæ regem futurum nouerat. 4 *Ante hæc verba adde,* Perinde ac ſi lingua Græca oraculum reddens dixiſſet, O rex, vocis cauſſa veniſti. *Si verbum verbo reddatur,* O rex, ad vocem veniſti. *Sequentur autem illa,* Ad hæc Batt. 5 Qua potentia? *Vel,* Quibus copiis? 6 Ab eo tempore autem quum *illa* tum in hunc ipſum tum in ceteros Theræos iram exerceret, hi calamitates ſuas ignorantes, *id eſt, calamitatum ſuarum cauſſam,* Delphos miſerunt, *qui* de malis illis *ſciſcitarentur.*

duabus

duabus biremibus. Isti Libyam profecti (quandoquidem non aliud habebant quod agerent) retro ad Theram se receperunt. Sed eos Theræi arcentes accessu Theræ repellebant, ac rursus reuerti iubebant. ita necessitate adacti, remenso iterum mari, condiderunt oppidum in insula Libyæ adiacenti, nomine vt prius dictum est, Platæa, quæ fertur Cyrenæorum vrbi quæ nunc

CLVII est, par esse magnitudine. Hanc biennio incolentibus, quum nihilo melius secum ageretur, vno è suis relicto, ceteri Delphos nauigauerunt ad oraculum consulendum. Eo postquam venerunt, sciscitantibus quid ita secum in Libyam profectis nihilo tamen melius ageretur, Pythia respondit his verbis,

Lanigeræ Libyes scis quam nec adiueris vrbem,
Me melius: tuum ego ingenium mirabor euntis.

His auditis, ii qui cum Batto erant, rursus redierunt. neque enim sinebat eos deus alio migrare priusquam in Libyam concessissent. Reuersi ad insulam, recepto quem reliquerant, incoluerunt locum in Libya, e regione insulæ, nomine Aziristum, amœnissimis collibus vtrinque conclusum, & vtrinque

CLVIII flumine præterlabente. Hunc locum sex annis quum incoluissent, septimo deserendum putauerunt, admonitu Libyum, vt in meliorem transirent. Ita illinc eos Libyes vesperum versus & ad locorum speciosissimum abduxerunt, & quidem noctu, ne Græci interdiu facientes iter, diurnum spatium metiendo animaduerterent. Est autem huic loco nomen Irasa. Eos, vbi ad fontem qui Apollinis esse fertur, duxerunt, inquiût, Viri Greci, hic vobis incolere commodum est vbi cælum[1] vocaliter fonat.

CLIX Sub Batto igitur, qui condidit[2] Zoam, & annos quadraginta regnauit, & sub eius filio Arcesilao, qui regnauit annos sexdecim, Cyrenæi habitauerunt tot omnino quot in coloniam initio missi fuerant. Sub tertio autem Batto, qui felix est appellatus, cunctos Græcos ad nauigandum in Libyam cum Cyrenæis habitatum induxit suo oraculo Pythia. Nam accersebant eos Cyrenæi ad agri partitionem. Induxit autem, hæc verba respondens,

Serior in Libyen quisquis peruenerit almam,

δύο πεντηκοντέροισι. πλώσαντες δὲ ἐς τὴν Λιβύην οὗτοι, (οὐ γὰρ εἶχον ὅ, τι ποιέωσι ἄλλο) ὀπίσω ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Θήρην. οἱ δὲ Θηραῖοι καταγομένους ἔβαλλον, καὶ οὐκ ἔων τῇ γῇ προσίσχειν, ἀλλ' ὀπίσω πλώειν ἐκέλευον· οἱ δέ, ἀναγκαζόμενοι, ὀπίσω ἀπέπλεον. καὶ ἔκτισαν νῆσον ἐπὶ Λιβύῃ κειμένην, τῇ οὔνομα ἐστὶ (ὡς καὶ πρότερον εἰρήθη) Πλατέα. λέγεται δὲ ἴση εἶναι ἡ νῆσος τῇ νῦν Κυρηναίων πόλι. Ταύτην οἰκέοντες δύο ἔτεα, 10 οὐδὲν γάρ σφι χρηστὸν συνεφέρετο, ἕνα αὐτῶν καταλιπόντες, οἱ λοιποὶ πάντες ἀπέπλεον ἐς Δελφούς. ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τὸ χρηστήριον, ἐχρέωντο, φάμενοι οἰκέειν τε τὴν Λιβύην, καὶ οὐδὲν ἄμεινον πρήσσειν οἰκεῦντες. ἡ δὲ Πυθίη σφι πρὸς ταῦτα χρᾷ τάδε,

Αἲ τὺ ἐμεῦ Λιβύην μηλοτρόφον οἶδας ἄμεινον,
Μὴ ἐλθὼν ἐλθόντος, ἄγαν ἄγαμαι σοφίην σεῦ.

20 ἀκούσαντες τούτων οἱ ἀμφὶ τὸν Βάττον, ἀπέπλωον ὀπίσω. οὐ γὰρ δή σφεας ἀπίει ὁ θεὸς τῆς ἀποικίης, πρὶν δὴ ἀπίκωνται ἐς αὐτὴν Λιβύην. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὴν νῆσον, καὶ ἀναλαβόντες τὸν ἔλιπον, ἔκτισαν αὐτῆς τῆς Λιβύης χῶρον ἀντίον τῆς νήσου τῷ οὔνομα ἦν Ἄζιρις τόν. νάπαι τε κάλλισται ἐπ' ἀμφότερα συγκλείουσι, καὶ ποταμὸς τὰ ἐπὶ θάτερα παραρρέει. Τοῦτον οἴκεον τὸν χῶρον ἓξ ἔτεα· ἑβδόμῳ δέ σφεας ἔτεϊ παραιτησάμενοι Λίβυες, ὡς ἀμείνονα χῶρον ἄξουσι, ἀνέγνωσαν ἐκλιπεῖν. 30 ἦγον δέ σφεας ἐνθεῦτεν οἱ Λίβυες, ἀναστήσαντες πρὸς ἑσπέρην· καὶ τὸν κάλλιστον τῶν χώρων ἵνα διεξιόντες οἱ Ἕλληνες μὴ ἴδοιεν, συμμετρησάμενοι τὴν ὥρην τῆς ἡμέρης, νυκτὸς παρεξήγον.[*] ἔστι δὲ τῷ χώρῳ τούτῳ οὔνομα Ἴρασα. ἀγαγόντες δέ σφεας ἐπὶ κρήνην λεγομένην εἶναι Ἀπόλλωνος, εἶπαν, Ἄνδρες Ἕλληνες, ἐνθαῦτα ὑμῖν ἐπιτήδεον οἰκέειν· ἐνθαῦτα γὰρ ὁ οὐρανὸς τέτρηται. 173

Ἐπὶ μέν νυν Βάττου τοῦ οἰκιστέω τῆς ζόης ἄρξαντος ἐπὶ τεσσεράκοντα ἔτεα, καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Ἀρκεσίλεω ἄρξαντος ἑκκαίδεκα ἔτεα, οἴκεον οἱ Κυρηναῖοι, ἐόντες τοσοῦτοι ὅσοι ἀρχὴν ἐς τὴν ἀποικίην ἐστάλησαν· ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου Βάττου, τοῦ Εὐδαίμονος καλεομένου, Ἕλληνας πάντας ὥρμησε χρήσασα ἡ Πυθίη πλέειν, συνοικήσοντας Κυρηναίοισι Λιβύην. ἐπεκαλέοντο γὰρ οἱ Κυρηναῖοι ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ. ἔχρησε δὲ ὧδε ἔχοντα,

Ὃς δέ κεν ἐς Λιβύην πολυήρατον ὕστερον ἔλθῃ

[*] παρῆγον.

1 Cælum perforatum est. 2 Suspecta hic sunt Græca exempl. quorum alia ζόης, alia ζωῆς habent.

Γᾶς ἀναδαιομένας, μετά οἱ πάγχυ φαμὶ μελήσειν. συλλεχθέντος δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐς τὴν Κυρήνην, περιταμνόμενοι γῆν πολλὴν οἱ περίοικοι Λίβυες, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τῷ οὔνομα ἦν Ἀδικράν, οἷα τῆς τε χώρης στερισκόμενοι, καὶ περιυβριζόμενοι ὑπὸ τῶν Κυρηναίων, πέμψαντες ἐς Αἴγυπτον ἔδοσαν σφέας αὐτοὺς Ἀπρίῃ τῷ Αἰγύπτου βασιλέϊ. ὁ δὲ, συλλέξας στρατὸν Αἰγυπτίων πολλὸν, ἔπεμψε ἐπὶ τὴν Κυρήνην· οἱ δὲ Κυρηναῖοι ἐκστρατευσάμενοι ἐς Ἴρασα χῶρον, καὶ ἐπὶ κρήνην Θέστῃ, συνέβαλόν τε τοῖσι Αἰγυπτίοισι, καὶ ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ. ἅτε γὰρ οὐ πεπειρημένοι πρότερον Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων, καὶ παραχρεώμενοι, διεφθάρησαν οὕτω ὥστε ὀλίγοι τινὲς αὐτέων ἀπενόστησαν ἐς Αἴγυπτον. ἀντὶ τούτων Αἰγύπτιοι κατὰ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι Ἀπρίῃ, ἀπέστησαν ἀπ᾽ αὐτοῦ. Τούτου δὲ τοῦ Βάττεω γίνεται παῖς Ἀρκεσίλεως, ὃς βασιλεύσας, πρῶτα τοῖσι ἑωυτοῦ ἀδελφεοῖσι, ἐστασίασε, ἐς ὅ μιν οὗτοι ἀπολιπόντες οἴχοντο ἐς ἄλλον χῶρον τῆς Λιβύης· καὶ ἐπ᾽ ἑωυτῶν βαλλόμενοι, ἔκτισαν πόλιν ταύτην, ἣ τότε καὶ νῦν Βάρκη καλέεται. κτίζοντες δ᾽ ἅμα αὐτὴν, ἀπιστᾶσι ἀπὸ τῶν Κυρηναίων τοὺς Λίβυας. μετὰ δὲ, Ἀρκεσίλαος ἐς τοὺς ὑποδεξαμένους τε τῶν Λιβύων, καὶ ἀποστάντας τοὺς αὐτοὺς τούτους, ἐστρατεύετο· οἱ δὲ Λίβυες δείσαντες αὐτὸν, οἴχοντο φεύγοντες πρὸς τοὺς ἠοίους τῶν Λιβύων. ὁ δὲ Ἀρκεσίλαος εἵπετο φεύγουσι· ἐς ὃ ἐν Λεύκωνί τε τῆς Λιβύης ἐγίνετο ἐπιδιώκων, καὶ ἔδοξε τοῖσι Λίβυσι ἐπιθέσθαι οἱ. συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν τοὺς Κυρηναίους τοσοῦτο, ὥστε ἑπτακισχιλίους ὁπλίτας Κυρηναίων ἐνθαῦτα πεσέειν. μετὰ δὲ τὸ τρῶμα τοῦτο, Ἀρκεσίλεων μὲν κάμνοντά τε καὶ φάρμακον πεπωκότα, ὁ ἀδελφεὸς Ἀλίαρχος ἀποπνίγει· Ἀλίαρχον δὲ ἡ γυνὴ ἡ Ἀρκεσίλεω δόλῳ κτείνει, τῇ οὔνομα ἦν Ἐρυξώ. Διεδέξατο δὲ τὴν βασιληίην τούτου τοῦ Ἀρκεσίλεω ὁ παῖς Βάττος, χωλὸς ἐὼν, καὶ οὐκ ἀρτίπους. οἱ δὲ Κυρηναῖοι πρὸς τὴν καταλαβοῦσαν συμφορὴν, ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς, ἐπειρησομένους ὅντινα τρόπον καταστησάμενοι, κάλλιστα ἂν οἰκέοιεν. ἡ δὲ Πυθίη ἐκέλευε ἐκ τῆς Μαντινέης τῆς Ἀρκάδων καταρτιστῆρα ἀγαγέσθαι. αἴτεον ὦν οἱ Κυρηναῖοι, καὶ οἱ Μαντινέες ἔδοσαν ἄνδρα τῶν ἀστῶν δοκιμώτατον, τῷ οὔνομα ἦν Δημώναξ. οὗτος ὦν ὡνὴρ ἀπικόμενος ἐς τὴν Κυρήνην, καὶ μαθὼν ἕκαστα, τοῦτο μὲν, τριφύλους ἐποίησε σφέας, τῇδε διαθείς· Θηραίων μὲν γὰρ καὶ τῶν περιοίκων μίαν μοίρην ἐποίησε· ἄλλην δὲ, Πελοποννησίων καὶ Κρητῶν· τρίτην

Discernendi agri, mox hunc, affirmo, pigebit.

Quum ergo ingens multitudo Cyrenaīn se contulisset, finitimorū Libyum agros vastabant, atq; inter se partiebantur. At illi eorumque rex, nomine Adicran, agris exuti a Cyrenæis, missis in Ægyptum quibusdam, sese dediderunt Apriæ Ægyptiorum regi. Iste comparatum grandem Ægyptiorum exercitum misit aduersus Cyrenas. Cyrenæi, instructa apud Irasa locum & ad fontem Thestin acie, cum Ægyptiis conflixerunt, eosque superauerunt, vtpote inexpertos antea atque contemptores Græcorum: adeoque profligarunt vt pauci ex eis in Ægyptum redirent. Qua de re Ægyptii succensentes Apriæ, ab eo desciuerunt. CLX Huius autem Batti filius extitit Arcesilaus, qui regnum adeptus, inter initia cum fratribus suis seditiones exercuit, donec illi relicto eo in aliū Libyæ locum migrauerunt, vbi contracti vrbem hanc condiderunt quæ, vt tunc, Barce nunc appellatur. Et inter condendum Libyas[1] sollicitabant ad deficiendum a Cyrenæis. Arcesilaus tam suis defectoribus quam eorum receptoribus bellum intulit: quem reformidantes Libyes, fugam ad orientales Libyes intenderunt. Sed fugientibus Arcesilaus vsque institit insequendo, dum ad Leuconem Libyæ perueniret,[2] & Libybus videretur opportunus ad inuadendum. Itaque congressi cum eo Libyes, adeo superauere Cyrenæos, vt ex illis septem millia ceciderint. Post hanc cladem, Arcesilaum ægrotantem epoto medicamento frater suus Aliarchus strangulauit: sed hunc dolo vxor Arcesilai interfecit, nomine Eryxo. CLXI Arcesilao successit in regno Battus, pedibus non valens, sed claudus. Cyrenæi ob acceptam calamitatem, Delphos miserunt per quosdam interrogatum, quam rationem ineuntes præclarissime habitarent. His Pythia respondens, iussit ex Mantinea Arcadum adducerent moderatorem. Itaque petentibus Cyrenæis Mantinei dederunt quendā nomine Demonacem, virum inter populares probatissimum. Hic igitur vir Cyrenen profectus, vbi singula quæque edoctus est, in tres tribus distribuens illos, ita digessit vt vnam quidem partem faceret Theræorum atq; confinium: alterā autem, Peloponnensiū atq; Cretensium: tertiam vero,

1 Impulerunt ad desic. 2 Et inuadendum esse eum Libyes censerent.

vero, cunctorum insulanorum. Qui etiam [1] huic Batto regi cum alia omnia quæ superiores reges obtinuerant contulit, tum vero peculiaria fana ac ceremonias in media ciuitate instituit.

CLXII Quæ instituta sub hoc quidem Batto sincera permanserunt: verum sub eius filio Arcesilao vehementer sunt perturbata, negante Arcesilao Batti illius claudi & Pheretimæ filio se laturum quæ Mantineus Demonax constituisset, ac reposcente honores suorum maiorum. Hinc seditione orta, eiectus profugit in Samum, mater eius in Salaminem Cypri. Obtinebat ea tempestate Salaminis imperium EVelthon, qui Delphis dedicauit thuribulum spectaculo dignum, quod in thesauro Corinthiorum situm est. Ad hunc profecta Pheretima precabatur vt se filiumque Cyrenen cum exercitu reduceret. Ille omnia potius quam exercitum huic dabat. Pheretima id quod dabatur accipiens, dicere bonum id quidem esse, sed melius facturum eum si ei petenti daret exercitum. Quumque identidem ad omnia quæ dabantur, hoc diceret, tandem misit ad eam EVelthon dono fusum aureum, atque colum penso circumdatam. [2] dicentique quæ consueuerat verba Pheretimæ, inquit talibus rebus donari feminas, non exercitu.

CLXIII Arcesilaus interea Sami agens, vnumquemque solicitabat ad spem rei agrariæ: coactoque ingenti exercitu, missus est Delphos ad consulendum de reditu in patriam. Cui Pythia ita respondit, Ad quatuor Battos, ac totidem Arcesilaos, octo hominũ ætates dat vobis Apollo Cyrene regnare: vlterius vos conari dehortatur. Tibi vero suadet vt ingressus in domum tuam, quietem agas. Quod si fornacem inueneris plenam amphorarum, ne eas excoquas, sed ad auram emittas. Sin fornacem incenderis, ne committas vt circumfluam introeas: alioqui peribis tu pariter & taurus optime opus faciens.

CLXIV Hæc Arcesilao Pythia respondit. Iste sumptis iis quos contraxerat è Samo, rediit Cyrenen: recuperatoque rerum statu, immemor oraculi factus, vocatis ad dicendam caussam iis qui contra ipsum in partibus fuerant, obiecit culpam fugæ suæ. At illorum alii exilio solum vertebant, alii ab eo comprehensi, in Cy-

ἐ, νησιωτέων πάντων. τοῦτο δὲ, τῷ βασιλέϊ Βάττῳ τεμένεα ἐξελὼν, καὶ ἱρωσύνας, τὰ ἄλλα πάντα τὰ πρότερον εἶχον οἱ βασιλῆες, ἐς μέσον τῷ δήμῳ ἔθηκε. Ἐπὶ μέν δὴ τούτου τοῦ Βάττεω, οὕτω διετέλεε ἐόντα· ἐπὶ δὲ τοῦ τούτου παιδὸς Ἀρκεσίλεω πολλὴ ταραχὴ περὶ τῶν τιμέων ἐγένετο. Ἀρκεσίλεως γὰρ ὁ Βάττου τε τοῦ χωλοῦ καὶ Φερετίμης, οὐκ ἔφη ἀνέξεσθαι κατὰ τὰ ὁ Μαντινεὺς Δημώναξ ἔταξε, ἀλλὰ ἀπαίτεε τὰ τῶν προγόνων γέρεα. 10 ἐνθεῦτεν στασιάζων ἑσσώθη, καὶ ἔφυγε ἐς Σάμον· ἡ δὲ μήτηρ οἱ ἐς Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου ἔφυγε. τῆς δὲ Σαλαμῖνος τοῦτον τὸν χρόνον ἐπεκράτεε Εὐέλθων, ὃς τὸ ἐν Δελφοῖσι θυμιητήριον ἐὸν ἀξιοθέητον ἀνέθηκε, τὸ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ κέεται. ἀπικομένη δὲ παρὰ τοῦτον ἡ Φερετίμη, ἐδέετο στρατιῆς, ἣ κατάξει σφέας ἐς τὴν Κυρήνην. ὁ δὲ Εὐέλθων πᾶν μᾶλλον ἢ στρατιήν οἱ ἐδίδου. ἡ δὲ, λαμβάνουσα τὸ διδόμενον, καλὸν μὲν ἔφη καὶ τοῦτο εἶναι, κάλλιον δὲ ἐκεῖνο, τὸ δοῦναί οἱ δεομένῃ στρατιήν. 20 τοῦτο γὰρ ἐπὶ παντὶ τῷ διδομένῳ ἔλεγε. τελευταῖόν οἱ ἐξέπεμψε δῶρον ὁ Εὐέλθων ἄτρακτον χρύσεον καὶ ἠλακάτην· προσῆν δέ οἱ καὶ εἴριον. ἐπειπάσης δὲ αὖτις τῆς Φερετίμης τὠυτὸ ἔπος, ὁ Εὐέλθων ἔφη, τοιούτοισι γυναῖκας δωρέεσθαι, ἀλλ' οὐ στρατιῇ. Ὁ δὲ Ἀρκεσίλεως τοῦτον τὸν χρόνον ἐὼν ἐν Σάμῳ, συνήγειρε πάντα ἄνδρα ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ. συλλεγομένου δὲ στρατοῦ πολλοῦ, ἐστάλη ἐς Δελφοὺς Ἀρκεσίλεως, χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ περὶ κατόδου. ἡ δὲ Πυθίη χρᾷ τάδε, Ἐπὶ μὲν 30 τέσσερας Βάττους, καὶ Ἀρκεσίλεως τέσσερας, ὀκτὼ ἀνδρῶν γενεὰς, διδοῖ ὑμῖν Λοξίης βασιλεύειν Κυρήνης. πλέον μέντοι τούτου οὐδὲ πειρᾶσθαι παραινέει. σὺ μέντοι ἥσυχος εἶναι, κατελθὼν ἐς τὴν σεωυτοῦ. ἢν δὲ τὴν κάμινον εὕρῃς πλέην ἀμφορέων, μὴ ἐξοπτήσῃς τοὺς ἀμφορέας, ἀλλ' ἀπόπεμπε κατ' οὖρον· εἰ δὲ ἐξοπτήσῃς τὴν κάμινον, μὴ ἐσέλθῃς ἐς τὴν ἀμφίρρυτον· εἰ δὲ μὴ, ἀποθανέαι καὶ αὐτὸς, καὶ ταῦρος ὁ καλλιστεύων. Ταῦτα ἡ Πυθίη Ἀρκεσίλεῳ χρᾷ. ὁ δὲ, παραλαβὼν τοὺς ἐκ τῆς Σά- 40 μου, κατῆλθε ἐς τὴν Κυρήνην· καὶ ἐπικρατήσας τῶν πρηγμάτων, τοῦ μαντηίου οὐκ ἐμέμνητο, ἀλλὰ δίκας τοὺς ἀντιστασιώτας αἴτεε τῆς ἑωυτοῦ φυγῆς. τῶν δὲ οἱ μὲν τὸ παράπαν ἐκ τῆς χώρης ἀπαλλάσσοντο, τοὺς δέ τινας χειρωσάμενος ὁ Ἀρκεσίλεως ἐς Κύ-

174

[1] Quum Batto regi peculiaria fana & ceremonias secreuisset, cetera omnia quæ antea regum erant, populo in commune dedit. Quæ instit. [2] Eadem autem verba *ad hoc munus* dicenti, *id est, inter accipiendum hoc munus*, se talibus muneribus, nõ autem exercitu feminas donare respondit.

πρὸς ἀπέστειλε ἐπὶ διαφθορῇ. τούτους μέν νυν Κνίδιοι ἀπενειχθέντας πρὸς τὴν σφετέρην, ἐρρύσαντο, καὶ ἐς Θήρην ἀπέστειλαν. ἑτέρους δέ τινας τῶν Κυρηναίων ἐς πύργον μέγαν Ἀγλωμάχου καταφυγόντας ἰδιωτικὸν, ὕλην περινήσας, Ἀρκεσίλεως ἐνέπρησε. μαθὼν δὲ ἐπ᾽ ἐξεργασμένοισι τὸ μαντήιον ἐὸν τοῦτο, ὅτι μιν ἡ Πυθίη οὐκ ἔα εὑρόντα ἐν τῇ καμίνῳ τοὺς ἀμφορέας ἐξοπτῆσαι, ἔργετο ἑκὼν τῆς Κυρηναίων πόλιος, δειμαίνων τε τὸν κεχρησμένον θάνατον, καὶ δοκέων ἀμφίρρυτον τὴν Κυρήνην εἶναι. εἶχε 10 δὲ γυναῖκα συγγενέα ἑωυτοῦ, θυγατέρα δὲ τοῦ τῶν Βαρκαίων βασιλῆος, τῷ οὔνομα ἦν Ἀλάζειρ· παρὰ τοῦτον ἀπικνέεται· καί μιν Βαρκαῖοί τε ἄνδρες καὶ τῶν ἐκ Κυρήνης φυγάδων τινὲς καταμαθόντες ἀγοράζοντα, κτείνουσι· πρὸς δὲ, καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἀλάζειρα. Ἀρκεσίλεως μέν νυν εἴτε ἑκὼν εἴτε ἄκων ἁμαρτὼν τοῦ χρησμοῦ, ἐξέπλησε μοίρην τὴν ἑωυτοῦ. Ἡ δὲ μήτηρ Φερετίμη, τέως μὲν ὁ Ἀρκεσίλεως ἐν τῇ Βάρκῃ διαιτᾶτο ἐξεργασμένος ἑωυτῷ κακὸν, ἡ δὲ εἶχε αὐτὴ τοῦ παιδὸς 20 τὰ γέρεα ἐν Κυρήνῃ, καὶ τἆλλα νεμομένη, καὶ ἐν βουλῇ παρίζουσα· ἐπείτε δὲ ἔμαθε ἐν τῇ Βάρκῃ ἀποθανόντα οἱ τὸν παῖδα, φεύγουσα οἰχώκεε ἐς Αἴγυπτον. ἦσαν γάρ οἱ ἐκ τοῦ Ἀρκεσίλεω εὐεργεσίαι ἐς Καμβύσεα τὸν Κύρου πεποιημέναι· οὗτος γάρ ἦν Ἀρκεσίλεως ὃς Κυρήνην Καμβύσῃ ἔδωκε, καὶ φόρον ἐτάξατο. ἀπικομένη δὲ ἐς Αἴγυπτον ἡ Φερετίμη, Ἀρυάνδεω ἱκέτις ἵζετο, τιμωρῆσαι ἑωυτῇ κελεύουσα· προϊσχομένη πρόφασιν, ὡς διὰ τὸν μηδισμὸν ὁ παῖς οἱ τέθνηκε. Ὁ δὲ Ἀρυάνδης ἦν 30 οὗτος τῆς Αἰγύπτου ὕπαρχος ὑπὸ Καμβύσεω κατεστεώς· ὃς ὑστέρῳ χρόνῳ τούτων παρισούμενος Δαρείῳ διεφθάρη. πυθόμενος γὰρ καὶ ἰδὼν Δαρεῖον ἐπιθυμέοντα μνημόσυνον ἑωυτοῦ λιπέσθαι τοῦτο τὸ μὴ ἄλλῳ εἴη βασιλέϊ κατεργασμένον, ἐμιμέετο τοῦτον· ἐς ὃ ἔλαβε τὸν μισθόν. Δαρεῖος μὲν γὰρ χρυσίον καθαρώτατον ἀπεψήσας ἐς τὸ δυνατώτατον, νόμισμα ἐκόψατο· Ἀρυάνδης δὲ ἄρχων Αἰγύπτου, ἀργύριον τὠυτὸ τοῦτο ἐποίεε. καὶ νῦν ἐστι ἀργύριον καθαρώτατον τὸ Ἀρυανδικόν. μαθὼν δὲ 40 Δαρεῖος μιν ταῦτα ποιεῦντα, αἰτίην οἱ ἄλλην ἐπενείκας, ὥς οἱ ἐπανισταῖτο, ἀπέκτεινε. Τότε δὲ οὗτος ὁ Ἀρυάνδης κατοικτείρας Φερετίμην, διδοῖ αὐτῇ στρατὸν τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἅπαντα, καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικόν. στρατηγὸν δὲ τοῦ μὲν πεζοῦ, Ἄμασιν ἀπέδεξε, ἄνδρα

175

prum ad necẽ mittebantur: quos Cnidii ad suam terram appulsos liberauerunt, ad Theramque dimiserunt. Quosdam, qui in grandem quandam & priuatam Aglomachi turrim refugerant, circumdata materia Arcesilaus igni cremauit. Hoc perpetrato, agnoscens id esse oraculum quo Pythia non sinebat eum inuentas in fornace amphoras excoquere, excessit vltro ex vrbe Cyrene, extimescens necem oraculo 10 prædictam,[1] & quod Cyrenen existimaret circumfluam.[2] Contulitque se ad regem Barcæorum nomine Alazerin, cuius filius in matrimonio habebat cognatam suam. Et quidam tum Barcæi, tum exules Cyrenæi quum in foro agentem animaduertissent, obtruncarunt, & insuper eius socerum Alazerin. Ita Arcesilaus, siue volens siue inuitus oraculo non obsequutus, fatum suum impleuit. CLXV Mater eius Pheretima, dum filius suus mali sui sibi au-20 thor Barcæ agit, ipsa interea honoribus filii Cyrene fungebatur, ac munera obibat cum alia, tum in senatu præsidendo. Vbi autem cognouit filium in vrbe Barca oppetisse mortem, fuga se proripuit in Ægyptum. nam Arcesilaus fuerat de Cambyse Cyri bene meritus: quod is extitisset qui Cyrenen Cambysi tradiderat, ac tributum instituerat. Hæc in Ægyptum quum peruenisset, supplex Aryandi assedit: hortansque eum ad se vlciscendam, & prætendens 30 titulum quod ideo filius suus, quia cum Medis sentiret, interemptus esset. CLXVI Erat hic Aryandes Ægypti prætor à Cambyse cõstitutus, qui aliquanto post tempore quum æmulari Darium vellet, ab eo est interfectus. Siquidem audiens atq; animaduertens Dario cordi esse memoriã sui relinquere opere quod à nullo alio regũ factũ esset, id sibi imitandum putauit: donec mercedem accepit. Etenim Darius ex auro quàm potuit purgatissimo monetam percussit: 40 Aryandes autem Ægypti prætor idem ex argento fecit, & nunc quoque extat purissimum argentum Aryandicum. Ea re comperta Darius insimulatum quasi rebellaret, morte affecit. CLXVII Tunc autem Aryandes hic misertus Pheretimæ, omnes ei copias Ægypti tradidit, pedestres simul & nauticas, præposito quidem pedestribus Amasi

1 Et quod existimaret circumfluam esse Cyrenen. *Id est, appellatione circumfluæ Cyrenen significatam fuisse.* 2 Vxor autem ei erat genere propinqua, Barcæorum regis filia, qui Alazer vocabatur: ad hunc se contulit. At quidam Bar.

viro Maraphio, nauticis autem Badre, qui genere Pasargades erat. Sed priusquam copias mitteret, caduceatore Barcam misso percontabatur quisnam percussor Arcesilai extitisset. Barcæi se omnes extitisse respondent: multa enim se ab illo mala esse perpessos. His auditis Aryandes ita exercitũ vna cum Pheretima mittit. Atq; hic quidem [1] titulus inferendi belli extitit. ¶ Verum (vt mea fert opinio) exercitus mittebatur ad Libyas subigendos. Libyum enim multæ sunt & variæ nationes, quarum paucæ regi obtemperabant, pleræque Darium contemnebant. Colunt autem Ægyptum versus (vt hinc incipiamus) Libyum primi Adyrmachidæ, qui eisdem fere quibus Ægyptii moribus vtuntur. Vestem gestant qualem & alii Libyes, vxores eorum in vtroque crure armillam æream. Eædem capitis comam alunt: quarum quæque suos quos capit peduncculos [2] præmordet, atque ita abiicit. Hoc isti ex omnibus Libybus soli factitant: solique virgines nupturas regi exhibent, & quæ illi placuerit, eam deuirginat. Pertingunt hi Adyrmachidæ ab Ægypto ad portum vsque nomine [3] Plynum. His confines sunt Gigamæ, locum qui occasum spectat incolentes, Aphrodisiade tenus insula. In huius loci medio est insula Platæa, vbi vrbem condidere Cyrenæi. Atque in continente est portus Menelaius & Aziris, quam Cyrenæi incoluere. Et dehinc Silphium incipit, ab insula Platæa pertingens vsque ad fauces Syrtis. Apud hos iidem pene ritus qui apud alios sunt. Gigamas ab occasu contingunt Asbystæ, qui supra Cyrenen incolentes non pertingunt ad mare. nam maritima Cyrenæi incolunt. Iidem non postremi sed præcipui Libyum sunt qui quadrigis vehuntur, studiosi in Cyrenæorũ moribus maxima ex parte imitandis. Horũ sunt occasum versus confines AVschisæ, qui supra Barcã incolentes ad mare pertingunt ad EVesperidas. Circa mediam AVschisarũ plagam habitant Cabales, exigua natio, ad mare pertingentes, ad Tauchiram oppidum agri Barcæi, eisdem quibus ii qui supra Cyrenen sunt, moribus vtetes. AVschisarũ quod ad occasũ vergit, contingunt Nasamones, grandis natio, qui sub æstatem relictis

CLXVIII

CLXIX

CLXX

CLXXI

CLXXII

ἄνδρα Μαράφιον· τοῦ δὲ ναυτικοῦ Βάδρην, ἐόντα Πασαργάδην γένος. πρὶν δὲ ἀποστεῖλαι τὸν στρατὸν ὁ Ἀρυάνδης, πέμψας ἐς τὴν Βάρκην κήρυκα, ἐπυνθάνετο τίς εἴη ὁ Ἀρκεσίλεω ἀποκτείνας· οἱ δὲ Βαρκαῖοι αὐτοὶ ὑπεδέκοντο πάντες. πολλά τε γὰρ καὶ κακὰ πάσχειν ὑπ' αὐτοῦ. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀρυάνδης, οὕτω δὴ τὸν στρατὸν ἀπέστελλε ἅμα τῇ Φερετίμῃ. αὕτη μέν νυν αἰτίη πρόσχημα τοῦ λόγου ἐγίνετο. Ἀπεπέμπετο δὲ ἡ στρατιὴ, ὡς ἐμοὶ δοκέει,
10 ἐπὶ Λιβύων καταστροφῇ. Λιβύων γὰρ δὴ ἔθνεα πολλὰ καὶ παντοῖά ἐστι, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὀλίγα, βασιλέος ἦν ὑπήκοα, τὰ δὲ πλέω ἐφρόντιζε βασιλέος Δαρείου οὐδέν. οἰκέουσι δὲ κατὰ τάδε Λίβυες ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι· πρῶτοι Ἀδυρμαχίδαι Λιβύων κατοίκηνται, οἳ νόμοισι μὲν τὰ πλέω Αἰγυπτίοισι χρέωνται, ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἵην οἱ ἄλλοι Λίβυες. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν, ψέλλιον περὶ ἑκατέρῃ τῶν κνημέων φορέουσι χάλκεον· τὰς κεφαλὰς δὲ κομῶσαι, τοὺς φθεῖρας ἐπεὰν λάβωσι τοὺς ἑωυτῆς ἑκάστη ἀντιδά-
20 κνει, καὶ οὕτω ῥίπτει. οὗτοι δὲ μοῦνοι Λιβύων τοῦτο ἐργάζονται. καὶ τῷ βασιλέϊ μοῦνοι τὰς παρθένους μελλούσας συνοικέειν ἐπιδεικνύουσι· ἣ δὲ ἂν τῷ βασιλέϊ ἀρεστὴ γένηται, ὑπὸ τούτου διαπαρθενεύεται. παρήκουσι δὲ οὗτοι οἱ Ἀδυρμαχίδαι ἀπ' Αἰγύπτου μέχρι λιμένος, τῷ οὔνομα Πλυνός ἐστι. Τούτων δὲ ἔχονται Γιγάμαι, νεμόμενοι τὴν πρὸς ἑσπέρην χώρην, μέχρι Ἀφροδισιάδος νήσου. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ χώρῳ τούτῳ ἥ τε Πλατέα νῆσος ἐπικέεται, τὴν ἔκτισαν Κυρηναῖοι· καὶ ἐν τῇ ἠπείρῳ Μενελάϊος λι-
30 μήν ἐστι, καὶ Ἄζιρις, τὴν οἱ Κυρηναῖοι οἴκεον· καὶ τὸ Σίλφιον ἄρχεται ἀπὸ τούτου. παρήκει δὲ ἀπὸ Πλατέης νήσου, μέχρι τοῦ στόματος τῆς Σύρτιος τὸ Σίλφιον. νόμοισι δὲ χρέωνται οὗτοι παραπλησίοισι τοῖσι ἑτέροισι. Γιγαμέων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἑσπέρης Ἀσβύσται. οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρήνης οἰκέουσι. ἐπὶ θάλασσαν δὲ οὐ κατήκουσι Ἀσβύσται. τὸ γὰρ παρὰ θάλασσαν Κυρηναῖοι νέμονται. τεθριπποβάται δὲ οὐκ ἥκιστα ἀλλὰ μάλιστα Λιβύων εἰσί. νόμους δὲ τοὺς Πλείνας μιμέεσθαι ἐπιτηδεύουσι τοὺς
40 Κυρηναίων. Ἀσβυστέων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἑσπέρης Αὐσχίσαι· οὗτοι ὑπὲρ Βάρκης οἰκέουσι, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατ' Εὐεσπερίδας. Αὐσχισέων δὲ κατὰ μέσον τῆς χώρης οἰκέουσι Κάβαλες, ὀλίγον ἔθνος, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατὰ Ταύχειρα πόλιν τῆς Βαρκαίης. νόμοισι δὲ τοῖσι αὐτοῖσι χρέωνται τοῖσι καὶ οἱ ὑπὲρ Κυρήνης. Αὐσχισέων δὲ τὸ πρὸς ἑσπέρης ἔχονται Νασαμῶνες, ἔθνος ἐὸν πολλόν· οἳ τὸ θέρος καταλείποντες

ἀρξάμενοι

Πλυνός

Βάκαλες

1 Prætextus 2 Vicissim mordet. 3 Sic in vet. cod. Gr. πλυνὸς legitur, non πλυνεὺς.

ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ τὰ πρόβατα, ἀναβαίνουσι ἐς Αὔγιλα χῶρον ὀπωριεῦντες τοὺς φοίνικας· οἳ δὲ πολλοὶ καὶ ἀμφιλαφέες πεφύκασι, πάντες ἐόντες καρποφόροι. τοὺς δὲ ἀττελέβους ἐπεὰν θηρεύσωσι, αὐήναντες πρὸς τὸν ἥλιον, καταλέουσι· καὶ ἔπειτα ἐπὶ γάλα ἐπιπάσσοντες, πίνουσι. γυναῖκας δὲ νομίζοντες πολλὰς ἔχειν ἕκαστος, ἐπίκοινον αὐτέων τὴν μίξιν ποιεῦνται· τρόπῳ παραπλησίῳ τῷ καὶ Μασσαγέται, ἐπεὰν σκίπωνα προστήσωνται, μίσγονται. πρῶτον δὲ γαμέοντος Νασαμῶνος ἀνδρὸς, νόμος ἐστὶ τὴν νύμφην νυκτὶ τῇ πρώτῃ διὰ πάντων διεξελθεῖν τῶν δαιτυμόνων μισγομένην. τῶν δὲ ὡς ἕκαστός οἱ μιχθῇ, διδοῖ δῶρον τὸ ἂν ἔχῃ φερόμενος ἐξ οἴκου. ὁρκίοισι δὲ καὶ μαντικῇ χρέωνται τοιῇδε. ὀμνύουσι μὲν τοὺς παρὰ σφίσι ἄνδρας δικαιοτάτους καὶ ἀρίστους λεγομένους γενέσθαι τούτους, τῶν τύμβων ἁπτόμενοι. μαντεύονται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτέοντες τὰ σήματα· καὶ κατευξάμενοι, ἐπικατακοιμέωνται. τὸ δ᾽ ἂν ἴδωσι ἐν τῇ ὄψει ἐνύπνιον, τούτῳ χρέωνται. πίστισι δὲ τοιῇσι χρέωνται· ἐκ τῆς χειρὸς διδοῖ πιεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ ἑτέρου πίνει. ἢν δὲ μὴ ἔχωσι ὑγρὸν μηδὲν, οἱ δὲ τῆς χαμόθεν σποδοῦ λαβόντες λείχουσι. Νασαμῶσι δὲ προσόμουροί εἰσι Ψύλλοι. οὗτοι ἐξαπολώλασι τρόπῳ τοιῷδε· ὁ νότος σφι πνέων ἄνεμος τὰ ἔλυτρα τῶν ὑδάτων ἐξηύηνε. ἡ δὲ χώρη σφι πᾶσα ἐντὸς ἐοῦσα τῆς Σύρτιος, ἦν ἄνυδρος· οἱ δὲ βουλευσάμενοι κοινῷ λόγῳ, ἐστρατεύοντο ἐπὶ τὸν νότον (λέγω δὲ ταῦτα τὰ λέγουσι Λίβυες) καὶ ἐπεί τε ἐγίνοντο ἐν τῇ ψάμμῳ, πνεύσας ὁ νότος κατέχωσέ σφεας. ἐξαπολομένων δὲ τουτέων, ἔχουσι τὴν χώρην οἱ Νασάμωνες.

Τουτέων δὲ κατύπερθε πρὸς νότον ἄνεμον, ἐν τῇ θηριώδεϊ οἰκέουσι Γαράμαντες, οἳ πάντα ἄνθρωπον φεύγουσι, καὶ παντὸς ὁμιλίην· καὶ οὔτε ὅπλον ἐκτέαται ἀρήϊον οὐδὲν, οὔτε ἀμύνεσθαι ἐπιστέαται. Οὗτοι μὲν δὴ κατύπερθε οἰκέουσι Νασαμώνων. τὸ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἔχονται τὸ πρὸς ἑσπέρης Μάκαι, οἳ λόφους κείρονται· τὸ μὲν μέσον τῶν τριχῶν ἀνιέντες αὔξεσθαι, τὰ δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν κείρονται ἐν χροΐ. ἐς δὲ τὸν πόλεμον, στρουθῶν καταγαίων δορὰς φορέουσι προβλήματα. διὰ δὲ αὐτῶν Κίνυψ ποταμὸς ῥέων ἐκ λόφου καλουμένου Χαρίτων, ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ. ὁ δὲ λόφος οὗτος ὁ Χαρίτων δασύς ἴδῃσί ἐστι, ἐούσης τῆς ἄλλης τῆς προκαταλεχθείσης Λιβύης ψιλῆς. ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἐς αὐτὸν στάδιοι διηκόσιοί εἰσι. Μακέων δὲ τούτων ἐχόμενοι Γινδᾶνές εἰσι·

ad mare pecoribus, conscendunt ad locum Ægilen, decerpturi palmulas. nam palmæ illic & permultæ sunt, & spatiosæ, & fructiferæ omnes. ex quibus vbi palmulas præmaturas decerpserunt, ad solem siccantes maturefaciunt, deinde lacte maceratas sorbillant. Vxores plures singuli è consuetudine habent, & cum eis in propatulo coeunt, eodē pæne quo Massagetæ modo, prius scipione pretento. Nasamonibus mos est, quum quis primum ducit vxorem, prima nocte vt sponsa singulos conuiuas obeat concubitus gratia, & vt quisque cum ea concubuit, donum det illi quod secum habet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali vtuntur: Per eos viros qui iustissimi atque optimi apud illos fuisse dicuntur, iurant, illorum sepulcra tangentes. Diuinant, ad suorum accedentes monumenta, & illis, vbi preces peregerunt, indormiunt: vbi quodcunq; per quietē insomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dandæ consuetudo hæc est: De manu alterius vterq; sumpto inuicem poculo bibit. quod si nihil humoris habuerint, sumptum è terra cinere lingunt. Nasamonibus confines sunt Psylli, qui hūc in modum interciderunt: Auster eis omnia receptacula aquarum arefecerat: erat autem omnis eorum regio quæ intra Syrtin est, aquarum inops. Ob id isti publico colloquio atque consilio expeditionem fecere aduersus austrum. (quæ Libyes memorant refero) hos, quum ad arenas venissent, auster spirās illic obruit. Psyllis extinctis, eorum terrā Nasamones obtinet. Super hos austrum versus, in loco feris frequenti, Garamantes habitant, qui omnium hominum commercium, aspectumq; refugiunt, nihil bellicę armaturę habentes, ac ne defendere quidē sese audentes. Hi supra Nasamones incolunt. Circa maritima vero, occasum versus, confines sunt Macæ, qui summum capitis verticem radunt, in medio capillos crescere sinentes, hinc atque hinc in orbem tondentes. In bellum pelles subterraneorum struthionum ferunt pro tegumento. Per eos flumen Cinyps è colle qui vocatur Gratiarum, fluens, in mare influit. Hic collis Gratiarum nemoribus frequens est, quum cetera cuius memini Libya sit arboribus nuda. ducentorum ab eo ad mare stadiorum est intercapedo. Horum Macarum finitimi sunt Gindanes:

quorum vxores ferunt fimbrias pelliceas singulæ multas, ob hoc (vt memoratur) quod vt a quoque viro venerem passa est, fimbriā nodat, & vt quæque plurimas habet, ita præclarissima censetur, tanquam a pluribus viris adamata.

CLXXVII Horum Gindanorum oram in mare porrectam incolunt Lotophagi, qui e solo loti fructu victitant: qui fructus est instar fructus lentisci, suauitate assimilis fructui palmarum. Ex hoc fructu Lotophagi vinū conficiunt.

CLXXVIII Lotophagis secundum mare vicini sunt Machlyes, loto & ipsi vescentes, sed minus quam superiores. Pertingunt autem vsque ad ingentem amnem nomine Tritonem, qui in grandem paludem Tritonidem influit, in qua est insula quæ dicitur Phla. [1] Hanc insulam aiunt dici a Lacedæmoniis habitari debere.

CLXXIX Aiunt autem & hæc: Iasonem, posteaquam sub Pelio, Argo exædificauit, impositis in ea [2] cum aliis solennibus hostiis, tum vero tripode æreo, circuisse Peloponnesum, animo Delphos eundi: eumque, quum teneret cursum circa Maleam, abreptum a vento aquilone, & abductum in Libyam, & priusquam tellurem cerneret, in [3] aspretis paludis Tritonidis astitisse: eiq; hęsitanti de egressu apparuisse Tritonē, ac iussisse dari sibi tripodem, quod diceret ostensurum se illis exitum, atque incolumes remissurum. Assentiente Iasone, ita demum Tritonem ostendisse qua ratione e breuibus enauigarent, & tripodem in suo templo posuisse, in eoque tripode oraculum reddidisse, & iis qui cum Iasone erant, omnem rationem indicasse. Fore enim vt quum quis tripodem accepisset [4] ex omnibus qui in Argo nauigarent, necessario centum Græcæ ciuitates accolerent paludem Tritonidem. hæc quum audissent Libyes qui montem Gratiarū colunt, tripodem occultasse.

CLXXX Iuxta hos Machlyes habitant AVses: & circū paludem Tritonidem vtriq; habitant, ita vt medio Tritone dirimantur. Quorum Machlyes quidem occiput crinitum gestant, AVses vero sinciput. Horum virgines, anniuersario Mineruæ festo, in honorem ipsius deæ inter se bifariam diuisæ, prœliantur lapidibus fustibusque, dicentes se [5] morem patrium seruare ei quam Mineruā no-

τῶν αἱ γυναῖκες περισφύρια δερμάτων πολλὰ ἑκάστη φορέει κατὰ τοιόνδε τι, ὡς λέγεται· κατ' ἄνδρα ἕκαστον μιχθέντα περισφύριον περιδέεται· ἣ δὲ ἂν πλεῖστα ἔχῃ, αὕτη ἀρίστη δέδοκται εἶναι, ὡς ὑπὸ πλείστων ἀνδρῶν φιληθεῖσα. Ἀκτὴν δὲ προέχουσαν ἐς τὸν Πόντον τούτων τῶν Γινδάνων νέμονται Λωτοφάγοι, οἳ τὸν καρπὸν μοῦνον τοῦ λωτοῦ τρώγοντες ζώουσι. ὁ δὲ τοῦ λωτοῦ καρπὸς, ἐστὶ μέγαθος ὅσον τε τῆς σχίνου· γλυκύτητα δὲ, τῷ φοίνικος τῷ καρπῷ προσείκελος. ποιεῦνται δὲ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου οἱ Λωτοφάγοι καὶ οἶνον. Λωτοφάγων δὲ τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάχλυες, λωτῷ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι, ἀτὰρ ἧσσόν γε τῶν πρότερον λεχθέντων. κατήκουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν, τῷ οὔνομα Τρίτων ἐστί· ἐκδιδοῖ δὲ οὗτος ἐς λίμνην μεγάλην Τριτωνίδα. ἐν δὲ αὐτῇ νῆσος ἔνι τῇ οὔνομα Φλά. ταύτην δὲ τὴν νῆσον Λακεδαιμονίοισι φασὶ λόγιον εἶναι κτίσαι.

Ἔστι δὲ καὶ ὅδε λόγος λεγόμενος· Ἰήσονα, ἐπεί τέ οἱ ἐξεργάσθη ὑπὸ τῷ Πηλίῳ ἡ Ἀργώ, ἐσθέμενον ἐς αὐτὴν ἄλλην τε ἑκατόμβην, καὶ δὴ καὶ τρίποδα χάλκεον, περιπλώειν Πελοπόννησον, βουλόμενον ἐς Δελφοὺς ἀπικέσθαι. καί μιν ὡς πλέοντα γενέσθαι κατὰ Μαλέην, ὑπολαβεῖν ἄνεμον Βορέην, καὶ ἀποφέρειν πρὸς τὴν Λιβύην. πρὶν δὲ κατιδέσθαι γῆν, ἐν τοῖσι βράχεσι γενέσθαι λίμνης τῆς Τριτωνίδος. καί οἱ ἀπορέοντι τὴν ἐξαγωγὴν λόγος ἐστὶ φανῆναι Τρίτωνα, καὶ κελεύειν τὸν Ἰήσονα ἑωυτῷ δοῦναι τὸν τρίποδα· φάμενόν σφι καὶ τὸν πόρον δέξειν, καὶ ἀπήμονας ἀποστελέειν· πειθομένου δὲ τοῦ Ἰήσονος, οὕτω δὴ τόν τε διέκπλοον τῶν βραχέων δεικνύναι τὸν Τρίτωνά σφι, καὶ τὸν τρίποδα θεῖναι ἐν τῷ ἑωυτοῦ ἱρῷ· ἐπιθεσπίσαντά τε τῷ τρίποδι, καὶ τοῖσι σὺν Ἰήσονι σημήναντα τὸν πάντα λόγον, ὡς ἐπεὰν τὸν τρίποδα κομίσηται τῶν ἐκγόνων τις τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ συμπλεόντων, τότε ἑκατὸν πόλιας οἰκῆσαι περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην Ἑλληνίδας, πᾶσαν εἶναι ἀνάγκην. ταῦτα ἀκούσαντας τοὺς ἐπιχωρίους τῶν Λιβύων, κρύψαι τὸν τρίποδα. Τούτων δὲ ἔχονται τῶν Μαχλύων Αὐσῆς. οὗτοι δὲ καὶ οἱ Μάχλυες πέριξ τὴν Τριτωνίδα λίμνην οἰκέουσι. τὸ μέσον δέ σφι οὐρίζει ὁ Τρίτων. καὶ οἱ μὲν Μάχλυες τὰ ὀπίσω κομέουσι τῆς κεφαλῆς· οἱ δὲ Αὐσῆς, τὰ ἔμπροσθεν. ὁρτῇ δὲ ἐνιαυσίῃ Ἀθηναίης αἱ παρθένοι αὐτῶν δίχα διαστᾶσαι μάχονται πρὸς ἀλλήλας λίθοισί τε καὶ ξύλοισι, τῇ αὐθιγενεῖ θεῷ λέγουσαι τὰ πάτρια ἀποτελέειν τὴν Ἀθηναίην κα-

1 Aiunt autem editum esse Lacedæmoniis oraculum de deducenda in hanc insulam colonia. 2 Cum reliqua hecatombe, tum &c. 3 *Statim post eandem vocem vertit breuia. Lego autem* βράχεσι *&* βραχέων *cum vet. cod.* 4 Ex posteris eorum qui &c. *Fortasse Valla scripserat* ex nepotibus. 5 Ritus patrios ei peragere

ψευδοπαρθένοι

λέουσι. τὰς δὲ ἀποθνησκούσας παρθένους ἐκ τῶν τραυμάτων, ψευδοπαρθένους καλέουσι. πρὶν δὲ ἀνεῖναι αὐτὰς μάχεσθαι, τάδε ποιεῦσι. κοινῇ παρθένον τὴν καλλιστεύουσαν ἑκάστοτε κοσμήσαντες κυνῇ τε Κορινθίῃ καὶ πανοπλίῃ Ἑλληνικῇ, καὶ ἐπ᾽ ἅρμα ἀναβιβάσαντες, περιάγουσι τὴν λίμνην κύκλῳ. ὅτεοισι δὲ τὸ πάλαι ἐκόσμεον τὰς παρθένους πρὶν ἤ σφι Ἕλληνας παροικισθῆναι, οὐκ ἔχω εἰπεῖν· δοκέω δ᾽ ὦν Αἰγυπτίοισι ὅπλοισι κοσμέεσθαι αὐτάς. ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος φημὶ ἀπῖχθαι ἐς τοὺς Ἕλληνας. τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης· καί μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ, δοῦναι ἑωυτὴν τῷ Διΐ. τὸν δὲ Δία ἑωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. ταῦτα μὲν λέγουσι. μίξιν δὲ ἐπίκοινον τῶν γυναικῶν ποιέονται, οὔτε συνοικέοντες, κτηνηδόν τε μισγόμενοι. ἐπεὰν δὲ γυναικὶ τὸ παιδίον ἁδρὸν γένηται, συμφοιτέουσι ἐς τὠυτὸ οἱ ἄνδρες τρίτου μηνὸς, καὶ τῷ ἂν οἴκῃ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτου παῖς νομίζεται. Οὗτοι μὲν οἱ παραθαλάσσιοι τῶν Νομάδων Λιβύων εἰρέαται. ὑπὲρ δὲ τούτων ἐς μεσόγαιαν ἡ θηριώδης ἐστὶ Λιβύη. ὑπὲρ δὲ τῆς θηριώδεος, ὀφρύη ψάμμης κατήκει, παρατείνουσα ἀπὸ Θηβέων τῶν Αἰγυπτιέων ἐπὶ Ἡρακλέας στήλας. ἐν δὲ τῇ ὀφρύῃ ταύτῃ μάλιστα διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, ἁλός ἐστι τρύφεα κατὰ χόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖσι, καὶ ἐν κορυφῇσι ἑκάστου τῶν κολωνῶν ἀνακοντίζει ἐκ μέσου τοῦ ἁλὸς ὕδωρ ψυχρὸν καὶ γλυκύ. περὶ δὲ αὐτὸ ἄνθρωποι οἰκέουσι ἔσχατοι πρὸς τῆς ἐρήμου, καὶ ὑπὲρ τῆς θηριώδεος, πρῶτοι μὲν ἀπὸ Θηβέων διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ Ἀμμώνιοι, ἔχοντες τὸ ἱρὸν ἀπὸ τοῦ Θηβαιέος Διός. καὶ γὰρ τὸ ἐν Θήβῃσι (ὡς καὶ πρότερον εἴρηταί μοι) κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς τὤγαλμά ἐστι. τυγχάνει δὲ καὶ ἄλλο σφι ὕδωρ κρηναῖον ἐόν· τὸ τὸ μὲν ὄρθρον γίνεται χλιαρὸν, ἀγορῆς δὲ πληθυούσης ψυχρότερον. μεσαμβρίη τε ἐστὶ, καὶ τὸ κάρτα γίνεται ψυχρόν. τηνικαῦτα δὲ ἄρδουσι τοὺς κήπους. ἀποκλινομένης δὲ τῆς ἡμέρης ὑπίεται τοῦ ψυχροῦ, ἐς οὗ δύεταί τε ὁ ἥλιος, καὶ τὸ ὕδωρ γίνεται χλιαρόν. ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἰὸν ἐς τὸ θερμὸν ἐς μέσας νύκτας πελάζει. τηνικαῦτα δὲ ζέει ἀμβολάδην. παρέρχονταί τε μέσαι νύκτες, καὶ ψύχεται μέχρι ἐς ἠῶ. ἐπίκλησιν δὲ αὕτη ἡ κρήνη καλέεται ἡλίου.

ψ καταπίνουσα

Μετὰ

minauimus: & quæ virgines è vulneribus decedunt, eas falsas virgines appellant. Sed priusquam à pugnando desistant, hoc faciunt: Quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit, eam semper communi consensu ceteræ virgines exornant cum cetera armatura Græca, tum crista Corinthia, & currui impositam circa paludem circumferũt. Quibus autem rebus ornarentur olim hæ virgines antequam accolerent Græci, non habeo dicere. arbitror autem ornari suetas armis Ægyptiis. nam ab Ægypto affirmarim & scutum & galeam Græcis esse tradita. Aiunt autem Mineruam Neptuni esse filiam ac paludis Tritonidis, eamq; [1] nescio quid à patre reprehensam donasse seipsam Ioui, & Iouem, sibi illam asciuisse filiam. Hæc illi aiunt. Iidem promiscue cum mulieribus, non vna habitantes, sed pecudum more concumbunt. Vbi apud mulierem puer robustus est factus, apud quem virum habitare sustinet, (nam tertio quoque mense viri conueniunt) eius filius censetur. Isti quidem maritimi Libyum Nomadum dicti sunt.

CLXXXI

Supra hos autem ad partem mediterraneam Libya est theriodes dicta, *id est, feris abundans*. Supra hanc therioden supercilium soli sabulosum est, porrectũ à Thebis Ægyptiis ad columnas Herculis. In hoc supercilio ferme decem dierum itinere [2] sunt grumi grandes salis iucundi in collibus, & singulorum collium vertices è medio sale eiaculantur aquam dulcem pariter & gelidam. Circa quam homines habitant vltimi, solitudinem versus, & supra *plagam* therioden *dictam*, à Thebis itinere dierum decem, primi Ammonii, habentes templũ ad Thebani Iouis effigiẽ. etenim Thebis (quemadmodum à me memoratum est) aspectu arietino Iouis simulacrum est. Apud hos est alia quoq; aqua fontana, quæ sub matutinum quidem tepet, sub horam autem qua forum frequentissimum est, frigescit: sub meridiem multo frigidior est. eaque hora hortos irrigant. Declinato iam die remittitur frigus, donec sol occidit: tunc tepescit, magis ac magis calescens, ad mediam vsque noctem, quo tempore feruens exæstuat: præterita nocte media, ad auroram vsque refrigescit. cognominatur autẽ fons iste, Solis.

1 Nescio quid de patre conquestam 2 Sunt frusta salis veluti grumi magni in tumulis: & in singulorum tumulorum verticibus è medio sale aqua frigida & dulcis erumpit.

Post

CLXXXII Post Ammonios autem per supercilium sabuli, decem rursus dierum itinere est collis salis, & aqua illi Ammoniæ par, hominibus circumhabitantibus: cui loco nomen est Ægila, ad quem locum Nasamones veniunt palmulas decerptum. CLXXXIII Rursus decem dierum spatio ab Ægilæis alius [1] collis est salis, & aqua, & palmularum fructiferarum magna vis, quemadmodum apud alios: incolentibus illic hominibus quibus nomen est Garamantibus, natione sane magna, qui inducta super salem humo, ita serunt. Ab his ad Lotophagos breuissimũ iter. A quibus triginta dierum spatium est ad eos apud quos gignuntur boues præpostere pascentes. Ideo autem præpostere pascuntur quod cornua inflexa anterius habent, & ob id cessim euntes pascuntur. nam offensantibus in terra cornibus, progrediendo pasci nequeunt: alioqui nihil differentes a ceteris bobus, præter crassitudinem pellis atque duritiem. Garamantes hi Troglodytas Æthiopes quadrigis venantur. nam Troglodytæ Æthiopes, omnium quos fando cognouimus, pernicissimis pedibus sunt, serpentibus, lacertisque & aliis id genus reptilibus vescentes, lingua nulli alteri simili vtentes, sed vespertilionum more stridentes. CLXXXIV A Garamantibus decem quoque dierum itinere alius collis est salis, & aqua: accolentibus hominibus quibus nomen est Atlantibus, solis omnium hominum, quos ipsi nouimus, innominatis. [2] nam sales quidem apud eos vocantur Atlantes, singulis autẽ eorum nullum nomen imponitur. Hi solem transcendentem execrantur, eique præterea omnia conuitia ingerunt, quod torridus & ipsos & regionem perdat. Post totidem dierum iter alius tumulus salis est, cum aqua, & hominibus accolentibus. Cui confinis est mons nomine Atlas, angustus, & vndique teres: & (vt fertur) adeo celsus vt eius cacumen nequeat cerni, quod a nubibus nunquam relinquatur, neque hyeme neq; æstate: quem esse columnã cæli indigenæ aiunt. Ab hoc monte cognominantur hi homines: nã Atlantes vocantur. dicunturq; nec vlla animante vesci, nec vlla somnia cernere. CLXXXV Ad hos vsq; Atlantes possum recensere nomina eorum qui in supercilio *Libyæ* habitant, post hos non amplius. Porrigitur

Μετὰ δὲ Ἀμμωνίους, διὰ τῆς ὀφρύης τῆς ψάμμου δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, κολωνός τε ἁλός ἐστι ὁμοῖος τῷ Ἀμμωνίῳ, καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι· τῷ δὲ χώρῳ τούτῳ οὔνομα Αὔγιλά ἐστι. ἐς τοῦτον τὸν χῶρον οἱ Νασαμῶνες ὀπωριεῦντες τοὺς φοίνικας φοιτέουσι. Ἀπὸ δὲ Αὐγίλων, διὰ δέκα ἡμερέων ἄλλων ὁδοῦ, ἕτερος ἁλὸς κολωνός, καὶ ὕδωρ, καὶ φοίνικες καρποφόροι πολλοί, κατά περ καὶ ἐν τοῖσι ἑτέροισι· καὶ ἄνθρωποι οἰκέουσι ἐν αὐτῷ τοῖσι οὔνομα 10 Γαράμαντές ἐστι, ἔθνος μέγα ἰσχυρῶς· οἳ ἐπὶ τὸν ἅλα γῆν ἐπιφορέοντες, οὕτω σπείρουσι. συντομώτατον δ' ἐστὶ ἐς τοὺς Λωτοφάγους· ἐκ τῶν τριήκοντα ἡμερέων ἐς αὐτούς ὁδός ἐστι· ἐν τοῖσι καὶ οἱ ὀπισθονόμοι βόες γίνονται. ὀπισθονόμοι δὲ διὰ τόδε εἰσί· τὰ κέρεα ἔχουσι κεκυφότα ἐς τὸ ἔμπροσθεν. διὰ τοῦτο ὀπίσω ἀναχωρέοντες, νέμονται· ἐς γὰρ τὸ ἔμπροσθεν οὐκ οἷοί τέ εἰσι, προεμβαλλόντων ἐς τὴν γῆν τῶν κερέων. ἄλλο δὲ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων βοῶν ὅτι μὴ τοῦτο, καὶ τὸ δέρμα ἐς παχύτητά τε καὶ τρῖψιν. οἱ Γαράμαντες δὲ οὗτοι τοὺς 20 Τρωγλοδύτας Αἰθίοπας θηρεύουσι τοῖσι τεθρίπποισι. οἱ γὰρ Τρωγλοδύται Αἰθίοπες πόδας τάχιστοι ἀνθρώπων πάντων εἰσί, τῶν ἡμεῖς πέρι λόγους ἀποφερομένους ἀκούομεν. σιτέονται δὲ οἱ Τρωγλοδύται ὄφις καὶ σαύρους, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἑρπετῶν. γλῶσσαν δὲ οὐδεμιῇ ἄλλῃ παρομοίην νενομίκασι, ἀλλὰ τετρίγασι, κατά περ αἱ νυκτερίδες. Ἀπὸ δὲ Γαραμάντων δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, ἄλλος ἁλός τε κολωνὸς, καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι, τοῖσι οὔνομά ἐστι Ἄτλαντες· οἳ ἀνώνυμοί εἰσι μοῦνοι 30 ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἀλέσι μὲν γάρ σφι ἐστὶ Ἄτλαντες οὔνομα, ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ αὐτέων οὔνομα οὐδὲν κέεται. οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρῶνται, καὶ πρὸς τούτοισι πάντα τὰ αἰσχρὰ λοιδορέονται, ὅτι σφέας καίων ἐπιτρίβει, αὐτούς τε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὴν χώρην αὐτέων. μετὰ δὲ, δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, ἄλλος κολωνὸς ἁλὸς, καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι. ἔχεται δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου ὄρος τῷ οὔνομα Ἄτλας· ἔστι δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερὲς πάντῃ. ὑψηλὸν δὲ οὕτω δή τι λέγεται ὡς τὰς κορυφὰς 40 αὐτοῦ οὐκ οἷά τε εἶναι ἰδέσθαι. οὐδέκοτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν νέφεα οὔτε θέρεος οὔτε χειμῶνος. τοῦτο κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. ἐπὶ τούτου τοῦ ὄρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο· καλέονται γὰρ δὴ Ἄτλαντες. λέγονται δὲ οὔτε ἔμψυχον οὐδὲν σιτέεσθαι, οὔτε ἐνύπνια ὁρᾷν. Μέχρι μὲν δὴ τῶν Ἀτλάντων τούτων, ἔχω τὰ οὐνόματα τῶν ἐν τῇ ὀφρύῃ κατοικημένων καταλέξαι· τὸ δ' ἀπὸ τούτων, οὐκ ἔτι. διήκει

ἢ σαύρας

178

[1] Agger. *Paulo post ipse tumulum vertit.* [2] Nam omnibus quidem simul nomen est Atlantes. *Id est, commune quidem vniuersæ genti nomen est Atl.*

δι' ὧν ἡ ὀφρύη μέχρι Ἡρακλέων στηλέων, καὶ τὸ ἔξω τουτέων. ἔστι δὲ ἁλός τε μέταλλον ἐν αὐτῇ διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, καὶ ἄνθρωποι οἰκέοντες. τὰ δὲ οἰκία τούτοισι πᾶσι ἐκ τῶν ἁλίνων χόνδρων οἰκοδομέαται. ταῦτα γὰρ ἤδη τῆς Λιβύης ἄνομβρά ἐστι. οὐ γὰρ ἂν ἐδυνέατο μένειν οἱ τοῖχοι ἐόντες ἅλινοι, εἰ ὗε. ὁ δὲ ἅλς αὐτόθι καὶ λευκὸς καὶ πορφύρεος τὸ εἶδος ὀρύσσεται. ὑπὲρ δὲ τῆς ὀφρύης ταύτης, τὸ πρὸς νότου καὶ μεσογαίας τῆς Λιβύης, ἐρῆμος καὶ ἄνυδρος καὶ ἄθηρος καὶ ἄνομβρος καὶ ἄξυλός ἐστι ἡ χώρη, καὶ ἰκμάδος ἐστὶ ἐν αὐτῇ οὐδέν. Οὕτω μὲν μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης ἀπ' Αἰγύπτου νομάδες εἰσὶ κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες· καὶ θηλέων τε βοῶν οὔτι γευόμενοι, διότι περ οὐδὲ Αἰγύπτιοι, καὶ ὗς οὐ τρέφοντες. βοῶν μέν νυν θηλέων οὐδ' αἱ Κυρηναίων γυναῖκες δικαιοῦσι πατέεσθαι, διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἶσιν, ἀλλὰ καὶ νηστείας αὐτῇ καὶ ὁρτὰς ἐπιτελέουσι· αἱ δὲ τῶν Βαρκαίων γυναῖκες οὐδὲ ὑῶν πρὸς τῇσι βουσὶ γεύονται. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἔχει. Τὸ δὲ πρὸς ἑσπέρης τῆς Τριτωνίδος λίμνης οὐκέτι νομάδες εἰσὶ Λίβυες, οὐδὲ νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρεώμενοι, οὐδὲ κατὰ τὰ παιδία ποιεῦντες οἷόν τι καὶ οἱ νομάδες ἐώθασι ποιέειν. οἱ γὰρ δὴ τῶν Λιβύων νομάδες, εἰ μὲν πάντες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως τοῦτο εἰπεῖν, ποιεῦσι δὲ αὐτῶν συχνοὶ τοιάδε. τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπεὰν τετραέτεα γένηται, οἰσύπῃ προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι δὲ αὐτῶν, τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοισι, τοῦδε εἵνεκα, ὡς μή σφεας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταρρέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλέηται. καὶ διὰ τοῦτο σφέας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. (εἰσὶ γὰρ ὡς ἀληθέως οἱ Λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρέστατοι, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἰπεῖν, ὑγιηρέστατοι δ' ὦν εἰσί.) ἢν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγένηται, ἐξεύρηταί σφι ἄκος· τράγου γὰρ οὖρον σπείσαντες ῥύονταί σφεας. λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Λίβυες. Θυσίαι δὲ τοῖσι νομάσι εἰσὶ αἵδε. ἐπεὰν τοῦ ὠτὸς ἀπάρξωνται τοῦ κτήνεος, ῥιπτέουσι ὑπὲρ τὸν δόμον. τοῦτο δὲ ποιήσαντες, ἀποστρέφουσι τὸν αὐχένα αὐτοῦ. θύουσι δὲ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ μούνοισι. τούτοισι μέν νυν πάντες Λίβυες θύουσι· ἀτὰρ οἱ περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην νέμοντες, τῇ Ἀθηναίῃ μάλιστα, μετὰ δὲ, τῷ Τρίτωνι καὶ τῷ Ποσειδέωνι.

autem id ſupercilium ad columnas vſque Herculeas, atque vlterius. Intra quod eſt ſalis metallum, *id eſt*,[1] *effoſsio*, decem dierum itinere, & homines incolentes, qui domicilia ſua faciunt ex [2] micis ſalis. iſti enim iam tractus Libyæ vacant imbribus. nam ſi plueret illic, non poſſent manere parietes[3] ſalis. Supra autem hoc ſupercilium, auſtrum verſus ac mediterranea Libyæ, deſerta iam plaga eſt, & ſine aqua feriſque, ſine pluuia ac lignis, omni prorſus humore vacans. Ita ab Ægypto ad Tritonidem paludem, [4] paſtoritii Libyes ſunt carne victitãtes ac lacte, nihil vaccinum guſtantes, quia nec Ægyptii guſtant ſuem, nec alentes quidem vaccam. Sed nec Cyrenææ feminæ[5] ferire ſibi fas putant, ob Iſidem quæ eſt in Ægypto, cui etiam ieiunia & dies feſtos ſtudioſe agunt. At mulieres Barcææ nõ modo guſtu vaccinæ carnis, ſed etiam ſuillæ abſtinent. Atque hæc quidem ita habent. Ad occaſum vero Tritonidis paludis iam non ſunt [6] paſcuales Libyes, neque eiſdem moribus vtentes, neq; idem circa infantes quod paſcuales ſolent, factitantes. Nam Libyum qui paſtorales ſunt plerique hoc faciunt, an omnes, non queo pro certo dicere. Vbi filii ipſorum quadrimi effecti ſunt, venas verticis illorum lana ſuccidã inurunt, nonnulli venas temporum: eam videlicet ob cauſſam ne vllo vnquam tempore phlegma, *id eſt*, *pituita*, defluens è capite, officiat. eaque de re ſe aiunt eſſe optima valetudine. Et ſunt reuera Libyes inter omnes quos nos nouimus homines ſaluberrimo corpore: incertum mihi an ob hanc cauſſam, certe optima valetudine ſunt. Quod ſi pueris inurendis ſpaſmus exiſtat, inuẽta eſt ab eis medicina. vrina enim hirci aſperſa eos liberant. Ea autem refero quæ ipſi Libyes narrãt. Porro ſacrificia apud [7] paſtoritios Libyes talia ſunt: Vbi pro primitiis aurem pecudis præciderunt, eam ſupra domum abiiciunt: hoc acto, ceruicem eius auertunt. Solis autem omnium deorum immolant Soli & Lunæ. & his quidẽ vniuerſi Libyes ſacrificant: at qui circa Tritonidẽ paludẽ incolunt, etiã Mineruæ Tritoniq; ac Neptuno: ſed Mineruæ præcipue.

CLXXXVI

CLXXXVII

CLXXXVIII

1 Fodina, 2 Grumis 3 *Poſt* Salis, *adde*, Ibi autẽ & albus & purpureus ſal effoditur. 4 Nomades Libyes ſunt, qui carne & lacte veſcuntur, ſed ab eſu vaccarum abſtinent ſicut & Ægyptii, ſueſque non alunt. 5 *Suſpecta eſt hic vox Græca.* 6 Nomades Libyes, 7 Nomades. *Sic & in ſequent. pro* paſtorales.

A qui-

CLXXXIX A quibus Libybus Græci vestem & ægidas simulacrorum Mineruæ mutuati sunt, præterquam quod ægides apud Libyes, & pendentes ex eis fimbriæ non sunt serpentes, sed è loris factæ: cetera vero omnia ad idem exemplar efficta sunt: nomine quoque ipso testificante venisse ex Libya [1] Palladiorum stolam. Quippe Libyssæ mulieres super vestem amiciuntur nudis ægeis, *id est, caprinis pellibus non villosis*, fimbriatis, ac rubrica delibutis, à quibus ægeis, *id est, caprinis pellibus*, ægidas denominauere Græci. Quinetiam hinc primum mihi videtur eiulatus in templis extitisse, quod eo Libyssæ mulieres vehementer vtuntur ac belle. Et à Libybus quadriiugos e-

CXC quos iungere Græci didicere. Sepeliunt autem pastorales Libyes defunctos vt Græci, præter Nasamones, qui illos sedentes sepeliunt, obseruantes vt dum quis cœpit agere animam, eum sedentem constituant, ne supinus expiret. Domicilia eorum sunt virgultis compacta, suspensis circa lentiscos, & ea quoquouersus versatilia. Et isti quidem

CXCI talibus vtuntur moribus. Contingunt autem hos ab [2] orientali parte Tritonis fluminis ii Auses qui sunt aratores: [3] qui vero Libyes domos possidere consueuerunt, iis nomen impositum est Maxyes, qui dextram capitis partem comatam gestant, sinistram radunt, corpus minio tingunt, asserentes se à Troianis esse oriundos. Regio autem hæc & reliqua ad occidentem vergens, multo frequentior est feris sylvisque quam regio pastoralium. Nam quæ ad auroram respicit, quam pastorales incolunt, Tritone flumine tenus & depressa est & arenosa: hinc deinceps quæ aratorum est, vesperam spectans, montana valde est ac nemorosa, ferisque frequens. Siquidem apud hos & serpentes sunt supramodum grandes ac leones, elephantes quoque & vrsi, & aspides, & asini cornibus prediti. Et [4] cynocephali, *id est, capita canina habentes*, & acephali, *id est, non habentes capita*, qui in pectoribus oculos habent, vt Libyes memorant: necnon viri feminæque agrestes, & aliæ permultæ feræ haud

CXCII ementitæ. Quorum nihil apud pastorales est, sed alia, veluti pygargi, & capreæ, & bubali, & asini, non illi quidem cornua habentes, sed alii impoti: nunquam

Τὴν δὲ ἄρα ἐσθῆτα καὶ τὰς αἰγίδας τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀθηναίης ἐκ τῶν Λιβυσσέων ἐποιήσαντο οἱ Ἕλληνες. πλὴν γὰρ ὅτι σκυτίνη ἡ ἐσθὴς τῶν Λιβυσσέων ἐστὶ, καὶ οἱ θύσανοι οἱ ἐκ τῶν αἰγίδων αὐτῇσι, οὐκ ὄφιές εἰσι, ἀλλὰ ἱμάντινοι· τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ τὠυτὸ ἔσταλται. καὶ δὴ καὶ τὸ οὔνομα κατηγορέει ὅτι ἐκ Λιβύης ἥκει ἡ στολὴ τῶν Παλλαδίων. [3] αἰγίδας γὰρ περιβάλλονται ψιλὰς περὶ τὴν ἐσθῆτα θυσανωτὰς αἱ Λίβυσσαι, κεχριμένας ἐρευθεδανῷ. ἐκ δὲ τῶν αἰγέων τουτέων αἰγίδας οἱ Ἕλληνες μετωνόμασαν. δοκέει δ' ἔμοι γε καὶ ὀλολυγὴ ἐν ἱροῖσι ἐνθαῦτα πρῶτον γενέσθαι. κάρτα γὰρ ταύτῃ χρέωνται καλῶς αἱ Λίβυσσαι. καὶ τέσσερας ἵππους ζευγνύναι παρὰ Λιβύων οἱ Ἕλληνες μεμαθήκασι. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας οἱ Νομάδες, κατά περ οἱ Ἕλληνες, πλὴν Νασαμώνων. οὗτοι δὲ κατημένους θάπτουσι, φυλάσσοντες, ἐπεὰν ἀπίῃ τὴν ψυχὴν, ὅκως μιν κατίσουσι, μηδὲ ὕπτιος ἀποθανέεται. οἰκήματα δὲ σύμπηκτα ἐξ ἀνθερίκων ἐνερμένων περὶ σχοίνους ἐστὶ, καὶ ταῦτα περιφορητά. νόμοισι μὲν τοιούτοισι οὗτοι χρέωνται. Τὸ δὲ πρὸς ἑσπέρης τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ, Αὐσέων ἔχονται ἀροτῆρες ἤδη Λίβυες, καὶ οἰκίας νομίζοντες ἐκτῆσθαι, τοῖσι οὔνομα κέεται Μάξυες· οἱ τὰ ἐπὶ δεξιὰ τῶν κεφαλέων κομόωσι, τὰ δ' ἐπ' ἀριστερὰ κείρουσι· τὸ δὲ σῶμα μίλτῳ χρίονται. φασὶ δὲ οὗτοι εἶναι τῶν ἐκ Τροίης ἀνδρῶν. ἡ δὲ χώρη αὕτη τε καὶ ἡ λοιπὴ τῆς Λιβύης ἡ πρὸς ἑσπέρην, πολλῷ θηριωδεστέρη τε καὶ δασυτέρη ἐστὶ τῆς τῶν Νομάδων χώρης. ἡ μὲν γὰρ δὴ πρὸς τὴν ἠῶ τῆς Λιβύης, τὴν οἱ Νομάδες νέμουσι, ἐστὶ ταπεινή τε καὶ ψαμμώδης, μέχρι τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ. ἡ δὲ ἀπὸ τούτου τὸ πρὸς ἑσπέρην, ἡ τῶν ἀροτήρων, ὀρεινή τε κάρτα καὶ δασέα καὶ θηριώδης. καὶ γὰρ οἱ ὄφιες οἱ ὑπερμεγάθεες, καὶ οἱ λέοντες κατὰ τούτους εἰσὶ, καὶ οἱ ἐλέφαντές τε καὶ ἄρκτοι, καὶ ἀσπίδες τε καὶ ὄνοι οἱ τὰ κέρεα ἔχοντες· καὶ οἱ [4] κυνοκέφαλοι, οἱ ἐν τοῖσι στήθεσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες (ὡς δὴ λέγεταί γε ὑπὸ Λιβύων) καὶ ἄγριοι ἄνδρες, καὶ γυναῖκες ἄγριαι, καὶ ἄλλα πλήθεϊ πολλὰ θηρία ἀκατάψευστα. Κατὰ τοὺς Νομάδας δὲ ἐστὶ τουτέων οὐδὲν, ἀλλ' ἄλλα τάδε, πύγαργοι, καὶ ζορκάδες, καὶ βουβάλιες, καὶ ὄνοι οὐκ οἱ τὰ κέρεα ἔχοντες, ἀλλὰ ἄλλοι ἄποτοι· (οὐ

[Margin notes: 3 αἰγέας; 4 ἀκέφαλοι. Line numbers 10, 20, 30, 40; 179]

1 *Id est, simulacrorum Mineruæ. dicit enim Herodotus παλλάδιον quod dixerat* τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀθηναίης. 2 Occidentali. 3 *Lectionem sequutus videtur diuersam ab ea quæ est in vulg. edit.* 4 *In vulg. Gr. edit. Cynocephalorum tantum fit mentio, sed quidam vet. codices pro* κυνοκέφαλοι *habent* ἀκέφαλοι, *hoc modo,* καὶ οἱ ἀκέφαλοι οἱ ἐν τοῖσι στήθεσι &c.

γὰρ δὴ πίνουσι) καὶ ὄρυες, (τῶν κατὰ κέρεα τοῖσι Φοίνιξι οἱ πήχεες ποιεῦνται· μέγαθος δὲ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βοῦν ἐστί) καὶ βασσάρια, καὶ ὕαιναι, καὶ ὕστριχες, καὶ κριοὶ ἄγριοι, καὶ δίκτυες, καὶ θῶες, καὶ πάνθηρες, καὶ βόρυες, καὶ κροκόδειλοι ὅσον τε τριπήχεες χερσαῖοι, τῇσι σαύρῃσι ἐμφερέστατοι· καὶ στρουθοὶ κατάγαιοι, καὶ ὄφιες μικροὶ, κέρας ἓν ἕκαστος ἔχοντες. ταῦτά τε δὴ αὐτόθι ἐστὶ θηρία, καὶ τά περ τῇ ἄλλῃ, πλὴν ἐλάφου τε καὶ ὑὸς ἀγρίου. ἔλαφος δὲ καὶ ὗς ἄγριος ἐν Λιβύῃ πάμπαν οὐκ ἔστι. μυῶν δὲ γένεα τριξὰ αὐτόθι ἐστί· οἱ μὲν, δίποδες καλέονται· οἱ δὲ, ζεγέριες (τὸ δὲ οὔνομα τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκὸν, δύναται δὲ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν, βουνοί) οἱ δὲ, ἐχῖνες. εἰσὶ δὲ καὶ γαλαῖ ἐν τῷ σιλφίῳ γινόμεναι, τῇσι Ταρτησσίῃσι ὁμοιόταται. τοσαῦτα μέν νυν θηρία ἡ τῶν Νομάδων Λιβύων γῆ ἔχει, ὅσον ἡμεῖς ἱστορέοντες, ἐπὶ μακρότατον οἷοί τε ἐγενόμεθα ἐξικέσθαι. Μαξύων δὲ Λιβύων Ζαύηκες ἔχονται, τοῖσι αἱ γυναῖκες ἡνιοχεῦσι τὰ ἅρματα ἐς τὸν πόλεμον. Τούτων δὲ Ζύγαντες ἔχονται, ἐν τοῖσι μέλι πολλὸν μὲν μέλισσαι κατεργάζονται, πολλῷ δ' ἔτι πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἄνδρας ποιέειν. μιλτοῦνται δ' ὦν πάντες οὗτοι, καὶ πιθηκοφαγέουσι. οἱ δέ σφι ἄφθονοι, ὅσοι ἐν τοῖσι οὔρεσι γίνονται. Κατὰ τούτους δὲ λέγουσι Καρχηδόνιοι κέεσθαι νῆσον τῇ οὔνομα εἶναι Κύραυιν. μῆκος μὲν, διηκοσίων σταδίων, πλάτος δὲ, στεινὴν, διαβατὸν ἐκ τῆς ἠπείρου· ἐλαιέων τε μεστὴν καὶ ἀμπέλων. λίμνην δὲ ἐν αὐτῇ εἶναι, ἐκ τῆς αἱ παρθένοι τῶν ἐπιχωρίων, πτεροῖσι ὀρνίθων κεχρισμένοισι πίσσῃ, ἐκ τῆς ἰλύος ψῆγμα ἀναφέρουσι χρυσοῦ. ταῦτα εἰ μέν ἐστι ἀληθέως, οὐκ οἶδα, τὰ δὲ λέγεται γράφω. εἴη δ' ἂν πᾶν, ὅκου καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἐκ λίμνης καὶ ὕδατος πίσσαν ἀναφερομένην αὐτὸς ἐγὼ ὥρεον. εἰσὶ μὲν καὶ πλεῦνες αἱ λίμναι αὐτόθι· ἡ δ' ὦν μεγίστη αὐτέων, ἑβδομήκοντα ποδῶν πάντῃ, βάθος δὲ, διόργυιός ἐστι· ἐς ταύτην κοντὸν κατιεῖσι, ἐπ' ἄκρῳ μυρσίνην προσδήσαντες, καὶ ἔπειτα ἀναφέρουσι τῇ μυρσίνῃ πίσσαν, ὀδμὴν μὲν ἔχουσαν ἀσφάλτου, τὰ δ' ἄλλα, τῆς Πιερικῆς πίσσης ἀμείνω. ἐσχέουσι δὲ ἐς λάκκον ὀρωρυγμένον ἀγχοῦ τῆς λίμνης. ἐπεὰν δὲ ἀθροίσωσι συχνὴν, οὕτω ἐς τοὺς ἀμφορέας ἐκ τοῦ λάκκου καταχέουσι. ὅ, τι δ' ἂν ἐσπέσῃ ἐς τὴν λίμνην, ὑπὸ γῆν ἰὸν, ἀναφαίνεται ἐν τῇ θαλάσσῃ. ἡ δὲ ἀπέχει ὡς τέσσερα στάδια ἀπὸ τῆς λίμνης. οὕτω ὦν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς νήσου

180

enim bibunt. & oryes,[1] quibus vlnales palmæ pro cornibus fiunt. (huius feræ magnitudo est ad æquiparationem bouis) & bassaria, & hyænæ, & hystriches, & arietes agrestes, & dictyes, & thoes, *id est, ex hyæna & lupo geniti*, & pantheræ, & boryes, & crocodili tricubitali ad summum magnitudine, terrestres, lacertis assimiles, & struthi subterranei, & serpentes pusilli cū singulis cornibus. Hæ sunt illic feræ, & item ceteræ quæ alibi, præter ceruū & aprum. ceruus enim & aper prorsus in Libya nullus est. Sunt ibidem quoq; tria murium genera, quorum alii bipedes vocantur, alii zegeries, Libyca lingua (quod in Græca pollet idem quod *Bouvoì, id est, colles*) alii, echines. Sunt præterea mustelæ quæ in Silphio nascuntur,[2] murænis simillimæ. Tot habet feras Libyum pastorali-um regio, quantum nos maxime scrutando longissime inuestigare potuimus. Maxyum autem Libyum confines sunt[3] Zabeces, vbi feminæ aurigantur currus in bellum. His finitimi sunt Zygantes, vbi magnam vim mellis apes conficiunt, sed multo plus opifices viri facere dicuntur. omnes autem minio inficiuntur, ac simiis vescuntur, quarum affatim gignitur iis qui in montibus degunt. Iuxta hos aiunt Carthaginenses sitam esse insulam nomine Cyranin, ducentorum stadiorum longitudine, arctam latitudine, in quā transiri è continente potest, oleis refertam ac vitibus. Et in ea esse lacum vndo virgines indigenarum pennis volucrum pice illitis ramenta auri referunt è limo. Hæc an vera sint haud equidem scio, sed quæ narrantur scribo.[4] Fuerit autem totum, vt ipse ego in Zacyntho vidi picem è lacu referri. Sunt eo loci complures lacus, quorum qui maximus, septuaginta quoquouersus pedū est, altitudinis duūm passuū. in hunc *virgines* contū, cuius in summitate myrtus alligata est, demittunt, deinde referunt myrto picem, odore quidem asphalti habentem, sed cetera præstantiorem pice Pieria: eamque in scrobem quam iuxta lacū foderunt, effundunt, & vbi multū illius aggesserunt, ita è scrobe in amphoras trāsfundūt. Quicquid autem in lacū decidit, id sub terrā means[5] redditur in mari, quod à lacu quatuor stadiis abest. Ita quę de insula

CXCIII

CXCIV

CXCV

1 Ad quatum cornua Phœnices cubitos *mensuras* faciunt. *Id est, Phœnices suas mensuras dictas Cubitos illarum cornibus magnitudine faciunt pares. Fortasse tamen & alius sit sensus.* 2 Tartessiacis similes. 3 Zaueces, 4 Fieri autē possit vt id omnino ita se habeat, quum ipse viderim &c. 5 Conspicitur. *Vel, apparet.*

adia-

adiacenti Libyæ dicuntur, consentanea sunt veritati. CXCVI Aiunt præterea Carthaginenses, locum esse Libyæ extra columnas Herculis habitatum hominibus: eo quoties ipsi applicuere, se merces è nauibus exponere, easque in crepidine terræ deinceps collocare: tum conscensis nauibus fumum excitare: fumo autem conspecto, indigenas ad mare contendere: dehinc auro pro mercibus deposito,[1] rursus illinc abscedere, sed non extra conspectum: tum se illinc e nauibus egressos *pretium* considerare, & si dignum mercibus[2] videatur, eo sumpto abire: sin minus, conscensis iterum nauibus considere. illos vero accedentes, plus auri ad id quod deposuerunt addere, donec[3] persuadeant. Neutros autem alteris iniuriam inferre:[4] neque aut se contingere merces priusquam ipsi sumpserint aurum. CXCVII Atque hi sunt Libyum quos nominare possum. quorum plerique neque tunc de rege Medorum curabant quicquam, neq; nunc curant. De qua regione eatenus queo dicere, à quatuor eã nationibus (quantum nos scimus) & non à pluribus incoli: quarum duæ sunt indigenæ, totidem non indigenæ. Indigenæ quidem, Libyes atq; Æthiopes: quorũ alteri ad aquilonem Libyæ, alteri ad austrum incolunt: aduenæ vero, Phœnices & Græci. CXCVIII Neq; vero videtur mihi bonitas Libycæ terræ cum bonitate Asiæ atque Europæ comparanda, præter vnam Cinypem, quæ tellus fluuio cognominis est. Hæc autem optimæ cuique telluri par est prouentu fructus cerealis:[5] omnino ceteræ Libyæ. Est enim pulla & vda fontibus, ac secura siccitatis aeris: ac ne imbre quidem, qui sit vehementior, læditur. nam in eo tractu Libyæ pluit. Ex prouentibus autem fructuum terræ, totidem mensuræ illic quot è Babylonica tellure percipiuntur. Bonum solum & illud est quod E Vesperitæ colunt. nam quoties id eximie seipsum vbertate superat, centuplum reddit: at illud Cinypum, circiter trecenta. CXCIX Porro Cyrenaica regio quæ huius Libyæ editissima est, quam pastorales incolunt, tres in se[6] plagas continet admiratione dignas. Primam, quæ maritima est, quod in ea iam fructus maturi metuntur vindemianturque: his compositis, in plaga quæ supra mari-

τῆς ἐπὶ Λιβύῃ κειμένης εἰκότα ἐστὶ ἀληθινήν. Λέγουσι δὲ καὶ τάδε Καρχηδόνιοι, εἶναι τῆς Λιβύης χῶρόν τε καὶ ἀνθρώπους ἔξω Ἡρακλείων στηλέων κατοικημένους, ἐς τοὺς ἐπεὰν ἀπίκωνται καὶ ἐξέλωνται τὰ φορτία, θέντες αὐτὰ ἐφεξῆς παρὰ τὴν κυματωγὴν, ἐσβάντες ἐς τὰ πλοῖα, τύφειν καπνόν· τοὺς δ' ἐπιχωρίους, ἰδομένους τὸν καπνὸν, ἰέναι ἐπὶ τὴν θάλασσαν· καὶ ἔπειτα ἀντὶ τῶν φορτίων χρυσὸν τιθέναι, καὶ ἐξαναχωρέειν πρόσω ἀπὸ τῶν φορτίων. τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκβάντας, σκέψασθαι. καὶ ἢν μὲν φαίνηταί σφι ἄξιος ὁ χρυσὸς τῶν φορτίων, ἀνελόμενοι ἀπαλλάσσονται· ἢν δὲ μὴ ἄξιος, ἐσβάντες ὀπίσω ἐς τὰ πλοῖα κατέαται· οἱ δὲ, προσελθόντες, ἄλλον πρὸς ὦν ἔθηκαν χρυσὸν, ἐς οὗ ἂν πείθωσι. ἀδικέειν δὲ οὐδετέρους· οὔτε γὰρ αὐτοὺς τοῦ χρυσοῦ ἅπτεσθαι πρὶν ἄν σφι ἀπισωθῇ τῇ ἀξίῃ τῶν φορτίων, οὔτ' ἐκείνους τῶν φορτίων ἅπτεσθαι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὸ χρυσίον λάβωσι. Οὗτοι μέν εἰσι τοὺς ἡμεῖς ἔχομεν Λιβύων ὀνομάσαι· καὶ τούτων οἱ πολλοὶ βασιλῆος τοῦ Μήδων οὔτε τι νῦν οὔτε τότε ἐφρόντιζον οὐδέν. τοσόνδε δὲ ἔτι ἔχω εἰπεῖν περὶ τῆς χώρης ταύτης, ὅτι τέσσερα ἔθνεα νέμεται αὐτὴν, καὶ οὐ πλέω τούτων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν· καὶ τὰ μὲν δύο, αὐτόχθονα τῶν ἐθνέων, τὰ δὲ δύο, οὔ. Λίβυες μὲν καὶ Αἰθίοπες, αὐτόχθονες· οἱ μὲν, τὰ πρὸς βορέω, οἱ δὲ, τὰ πρὸς νότου τῆς Λιβύης οἰκέοντες· Φοίνικες δὲ καὶ Ἕλληνες, ἐπήλυδες. Δοκέει δέ μοι οὐδ' ἀρετὴν εἶναί τις ἡ Λιβύη σπουδαίη, ὥστε ἢ Ἀσίῃ ἢ Εὐρώπῃ παραβληθῆναι, πλὴν Κίνυπος μούνης. τὸ γὰρ δὴ αὐτὸ οὔνομα ἡ γῆ τῷ ποταμῷ ἔχει. αὕτη δὲ ὁμοίη τῇ ἀρίστῃ γαιέων, Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν· οὐδὲ οἶκε οὐδὲν τῇ ἄλλῃ Λιβύῃ. μελάγγαιός τε γάρ ἐστι, καὶ ἔπυδρος πίδαξι. καὶ οὔτε αὐχμοῦ φροντίζουσα οὐδὲν, οὔτε ὄμβρον πλέω πιοῦσα δεδήληται. ὕεται γὰρ δὴ ταῦτα τῆς Λιβύης. τῶν δὲ ἐκφορίων τοῦ καρποῦ ταὐτὰ μέτρα τῇ Βαβυλωνίῃ γῇ κατίσταται. ἀγαθὴ δὲ γῆ καὶ τὴν Εὐεσπερῖται νέμονται. ἐπ' ἑκατοστὰ γὰρ, ἐπεὰν αὐτὴ ἑωυτῆς ἄριστα ἐνείκῃ, ἐκφέρει· ἡ δὲ ἐν τῇ Κίνυπι, ἐπὶ τριηκόσια. Ἔχει δὲ καὶ ἡ Κυρηναίη χώρη, ἐοῦσα ὑψηλοτάτη ταύτης τῆς Λιβύης τὴν οἱ Νομάδες νέμονται, τρεῖς χώρας ἐν ἑωυτῇ, ἀξίας θωύματος. πρῶτα μὲν γὰρ τὰ παραθαλάσσια τῶν καρπῶν ὀργᾷ ἀμᾶσθαί τε καὶ τρυγᾶσθαι. τούτων τε δὴ συγκεκομισμένων, τὰ ὑπὲρ τῶν θαλασσι-

γρ. Βαβυλωνίῃ

γρ. τὰ ὑπερθαλασσίδια

1 Procul à mercibus retrocedere. *Hic autem interpres aliter legisse videtur, sed hanc lectionem* καὶ ἐξαναχωρέειν πρόσω ἀπὸ τῶν φορτίων *sequentia confirmant.* 2 Videatur aurum. 3 Faciant illos acquiescere. Gall. *Iusques à ce qu'ils les rendent content.* 4 Neque enim illos aurum attingere priusquam mercium pretio id æquauerint, *id est, priusquam tam multum exhibuerint quantum mercium pretio respondeat*; neque illos merces attingere, *vel, contingere* priusquam *&c.* 5 Nec quicquã omnino similis est reliquæ Libyæ. 6 *Sunt qui in Græco contextu pro* χώρας *legendũ censeant* ὥρας. *quã lectionẽ sequendo, aliter fuerit interpretandus hic locus.*

δίων χώρων τὰ μέσα ὀργᾷ συγκομίζεσθαι, τὰ βουνοὺς καλέουσι. συγκεκόμισταί τε οὗτος ὁ μέσος καρπὸς, καὶ ὁ ἐν τῇ κατυπερτάτῃ τῆς γῆς πεπαίνεταί τε καὶ ὀργᾷ. ὥστε ἐκπέποταί τε καὶ καταβέβρωται ὁ πρῶτος καρπὸς, καὶ ὁ τελευταῖος συμπαραγίνεται. οὕτω ἐπ᾽ ὀκτὼ μῆνας Κυρηναίους ὀπώρη ἐπέχει. ταῦτα μέν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. Οἱ δὲ Φερετίμης τιμωροὶ Πέρσαι, ἐπεί τε ἐκ τῆς Αἰγύπτου σταλέντες ὑπὸ Ἀρυάνδεω, ἀπίκοντο ἐς τὴν Βάρκην, ἐπολιόρκεον τὴν πόλιν, ἐπαγγελλόμενοι ἐκδιδόναι τοὺς αἰτίους τοῦ φόνου τοῦ Ἀρκεσίλεω. τῶν δὲ, (πᾶν γὰρ ἦν τὸ πλῆθος μεταίτιον) οὐκ ἐδέκοντο τοὺς λόγους. ἐνθαῦτα δὴ ἐπολιόρκεον τὴν Βάρκην ἐπὶ μῆνας ἐννέα, ὀρύσσοντές τε ὀρύγματα ὑπόγαια, φέροντα ἐς τὸ τεῖχος, καὶ προσβολὰς καρτερὰς ποιεύμενοι. τὰ μέν νυν ὀρύγματα ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνεῦρε, ἐπιχάλκῳ ἀσπίδι, ὧδε ἐπιφρασθείς· περιφέρων αὐτὴν ἐντὸς τοῦ τείχεος, προσῖσχε πρὸς τὸ δάπεδον τῆς πόλιος. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ἔσκε κωφὰ πρὸς ἃ προσῖσχε, κατὰ δὲ τὰ ὀρυσσόμενα ἤχεσκε ὁ χαλκὸς τῆς ἀσπίδος. ἀντορύσσοντες δ᾽ ἂν ταύτῃ οἱ Βαρκαῖοι ἔκτεινον τῶν Περσέων τοὺς γεωρυχέοντας.

181 τοῦτο μὲν δὴ οὕτω ἐξευρέθη· τὰς δὲ προσβολὰς ἀπεκρούοντο οἱ Βαρκαῖοι. Χρόνον δὲ δὴ πολλὸν τριβομένων, καὶ πιπτόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, καὶ οὐκ ἧσσον τῶν Περσέων, Ἄμασις, ὁ στρατηγὸς τοῦ πεζοῦ, μηχανᾶται τοιάδε· μαθὼν τοὺς Βαρκαίους, ὡς κατὰ μὲν τὸ ἰσχυρὸν οὐκ αἱρετοὶ εἶεν, δόλῳ δὲ αἱρετοὶ, ποιέει τάδε· νυκτὸς τάφρον ὀρύξας εὐρέην, ἐπέτεινε ξύλα ἀσθενέα ὑπὲρ αὐτῆς· κατύπερθε δὲ ἐπιπολῆς τῶν ξύλων χοῦν γῆς ἐπεφόρησε, ποιέων τῇ ἄλλῃ γῇ ἰσόπεδον. ἅμα ἡμέρῃ δὲ ἐς λόγους προσεκαλέετο τοὺς Βαρκαίους· οἱ δὲ ἀσπαστῶς ὑπήκουσαν, ἐς ὅ σφι ἕαδε ὁμολογίῃ χρήσασθαι. τὴν δὲ ὁμολογίην ἐποιεῦντο τοιήνδε τινά. ἐπὶ τῆς κρυπτῆς τάφρου τάμνοντες ὅρκια, ἔστ᾽ ἂν ἡ γῆ αὕτη οὕτω ἔχῃ, μένειν τὸ ὅρκιον κατὰ χώρην· καὶ Βαρκαίους τε ὑποτελέειν φλύαι ἀξίην βασιλέϊ, καὶ Πέρσας μηδὲν ἄλλο νεοχμοῦν κατὰ Βαρκαίων. μετὰ δὲ τὸ ὅρκιον, Βαρκαῖοι μὲν πιστεύσαντες τούτοισι, αὐτοί τε ἐξήεσαν ἐκ τοῦ ἄστεος, καὶ τῶν πολεμίων ἔων παριέναι ἐς τὸ τεῖχος τὸν βουλόμενον, τὰς πύλας πάσας ἀνοίξαντες. οἱ δὲ Πέρσαι καταρρήξαντες τὴν κρυπτὴν γέφυραν, ἔθεον ἔσω ἐς τὸ τεῖχος· κατέρρηξαν δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν ἐποίησαν γέφυραν, ἵνα ἐμπεδορκέοιεν, ταμόντες τοῖσι Βαρκαίοισι χρόνον μένειν αἰεὶ τὸ ὅρκιον ὅσον ἂν ἡ γῆ μένῃ

timam est, medios fructus legunt, quos bunos appellant: dum hi fructus adornantur, ii qui sunt in editissima plaga, coquuntur atq; maturescunt. Itaq; dum primi fructus bibuntur atq; eduntur, vltimi aduentant. Atque hunc in modum ad octo menses perceptio fructuum Cyrenæos occupat. Hæc hactenus de his dicta sint. ¶ Persæ autem ad vlciscendam Pheretimam ab Aryande missi, ex Ægypto Barcen peruenerunt, oppidum obsederunt, missis illico qui denunciarent dedi autores necis Arcesilai. [1] Eos oppidani, vt qui cædis omnes participes essent, in colloquium non admiserunt. Ita octo menses Barcen quũ obsedissent Persæ, nono mense cuniculos suffoderunt ad murum ferentes, & valida tormenta admouerunt. sed cuniculos quidem faber quidam ærarius deprehendit æreo scuto, hunc in modum: Circumferens illud intra murum, admouebat pauimento vrbis: quod vbicunque admouebatur alibi, illinc è solo nihil soni reddebatur: ad locum autem qui suffodiebatur, æs clypei resonabat. vbi è diuerso fodientes Barcæi, Persas suffossores interemerunt. Tormenta autem Barcæi ipsi repulsabant. Verum quum multum temporis contriuissent, & multi vtrinque caderent, nec pauciores ex Persis, Amasis, dux peditatus, talem rem commentus est: Animaduertens Barcæos vi non posse superari, sed dolo, latam fossam per noctem depressit, eiq; fragilia superstrauit ligna, & super ea humum induxit, reddens solum cetero æquabile. simulatque illuxit, Barcæos in colloquiũ euocat. Illi libenter obtemperauere, quod eis cordi erat ad pactionem deuenire. Pactionẽ autem in hanc formulam inierunt, ferientes fœdus super illam occultã fossam: vt quoad humus ea ita se haberet, tamdiu fœdus in ea regione ratũ foret, Barcæis, quod æquum foret se pensuros regi, & Persis, se nihil rerum nouarum aduersus Barceos esse molituros, promittentibus. Barcæi dehinc fœderibus freti, & ipsi ex vrbe prodibant, & ex hostibus cuicunq; libebat intrandi vrbe faciebant potestatẽ, patefactis omnibus portis. At Persę rescisso ponte occulto in vrbem proruperunt: ideo autem pontem quem fecerant resciderunt, vt fœdus soluerent quod cũ Barcæis percussissent, tamdiu ratũ fore fœdus quãdiu maneret terra

1 Eorum oppidani, vt qui &c. orationem non admiserunt *id est, eorum petitioni non acquieuerunt, vel, assensi non sunt.*

vt tunc

tunc manebat: refracto enim ponte, nō manere fœdus in ea regione amplius.

CCII Pheretima traditos sibi a Persis Barcæos qui faciendæ cædis principes fuerāt, sudibus suffixit per ambitum murorū. Feminarum quoque decisas mamillas circa muros appendit. Ceteros Barcæos Persis vt diriperent imperauit, præter Battiadas, & qui cædis affines non extiterant. His vrbem permisit: reliquis in seruitutem abreptis Persæ redierunt.

CCIII qui quum ad vrbē Cyrenen rediissent, Cyrenæi eos oraculi cuiusdam seruandi gratia, per vrbem deduxerunt. sed inter transeundum præfectus naualis exercitus Bares illis præcepit vt vrbem diriperent: recusante Amasi peditum duce. se enim aduersus vnam Barcen Græcā ciuitatē esse missos. Verum postquam transierūt, & ad ripam Lycæi Iouis subsederunt, pœnitentia eos subiit quod Cyrenen non occupassent: eamq; iterū adoriri conati sunt, Cyrenæis non permittentibus. Et licet nemo contra ferret arma, tamē incessit eis metus: illincque cursu se proripientes, sexaginta circiter stadia consederunt. vbi stariua habentibus, ab Aryande nuncius aduenit ad eos reuocandos. Quum igitur à Cyrenæis commeatum sibi præberi precati essent, & eum accepissent, in Ægyptum reuertebantur. Quos deinde Libyes excipientes, vestitus atque vtensilium gratia, vt quisq; relinquebatur trahebaturq;, interficiebant, donec in Ægyptum peruentum est.

CCIV Hic Persarū exercitus in Libya longissime ad Euesperidas processit. Quos autem Barcæorum cepere,[1] quosq; ex Ægypto eiecere ad regem, iis Darius rex ad incolendum dedit vicum Bactrianæ regionis, (cui vico nomen imposuere Barcæ) ad meam vsque memoriam etiam incolis frequentem.

CCV Verum ne ipsa quidem Pheretima[2] probe vita excessit. nā postea quum vlta Barcæos celerrime in Ægyptum rediit, male periit.[3] vt enim existunt acres admodū & inuidiosæ vltiones deorum in homines, viuens vermibus cōputruit. Talis ac tanta Pheretimę Batti filię in Barcęos vindicta extitit.

κατὰ τὸ τότε εἶχε καταρρῆξαι δὲ, ὅκως τε μένοι ὁ ὅρκιος κατὰ χώρην. Τοὺς μὲν νυν αἰτιωτάτους τῶν Βαρκαίων ἡ Φερετίμη, ἐπεί τε οἱ ἐκ τῶν Περσέων παρεδόθησαν, ἀνεσκολόπισε κύκλῳ τοῦ τείχεος· τῶν δέ σφι γυναικῶν τοὺς μαζοὺς ἀποταμοῦσα, περιέστιξε καὶ τούτοισι τὸ τεῖχος. τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων, ληίην ἐκέλευσε θέσθαι τοὺς Πέρσας, πλὴν ὅσοι αὐτῶν ἦσαν Βαττιάδαι τε καὶ τοῦ φόνου οὐ μεταίτιοι· τούτοισι δὲ τὴν πόλιν ἐπέτραψε ἡ Φερετίμη. Τοὺς ὦν δὴ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων οἱ Πέρσαι ἐξανδραποδισάμενοι ἀπήεσαν ὀπίσω· καὶ ἐπεί τε ἐπὶ τῇ Κυρηναίων πόλι ἐπέστησαν, οἱ Κυρηναῖοι λόγιόν τι ἀποσιεύμενοι διεξῆκαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἄστεος. διεξιούσης δὲ τῆς στρατιῆς, Βάρης μὲν ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγὸς ἐκέλευε αἱρέειν τὴν πόλιν, Ἄμασις δὲ ὁ τοῦ πεζοῦ, οὐκ ἔα. ἐπὶ Βάρκην γὰρ ἀποσταλῆναι μούνην Ἑλληνίδα πόλιν. ἐς ὃ διεξελθοῦσι, καὶ ἱζομένοισι ἐπὶ Διὸς Λυκαίου ὄχθον, μετεμέλησέ σφι οὐ σχοῦσι τὴν Κυρήνην, καὶ ἐπειρῶντο τὸ δεύτερον παριέναι ἐς αὐτήν. οἱ δὲ Κυρηναῖοι οὐ περιώρεον. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, οὐδενὸς μαχομένου, φόβος ἐνέπεσε· ἀποδραμόντες δὲ ὅσον ἑξήκοντα στάδια, ἵζοντο. ἱδρυθέντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ ταύτῃ ἦλθε παρὰ Ἀρυάνδεω ἄγγελος, ἀποκαλέων αὐτούς. οἱ δὲ Πέρσαι, Κυρηναίων δεηθέντες ἐπόδια σφι δοῦναι, ἔτυχον· λαβόντες δὲ ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Αἴγυπτον. παραλαβόντες δὲ τὸ ἐνθεῦτεν αὐτοὺς Λίβυες, τῆς τε ἐσθῆτος εἵνεκα καὶ τῆς σκευῆς, τοὺς ὑπολειπομένους αὐτῶν καὶ ἐπελκομένους ἐφόνευον, ἐς ὃ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπικέατο. Οὗτος ὁ Περσέων στρατὸς τῆς Λιβύης ἑκαστάτω ἐς Εὐεσπερίδας ἦλθε. τοὺς δὲ ἠνδραποδίσαντο τῶν Βαρκαίων, τούτους δὲ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀναστάτους ἐποίησαν παρὰ βασιλῆα. βασιλεὺς δέ σφι Δαρεῖος ἔδωκε τῆς Βακτρίης χώρης κώμην ἐγκατοικῆσαι. οἱ δὲ τῇ κώμῃ ταύτῃ οὔνομα ἔθεντο Βάρκην, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν οἰκεομένη ἐν τῇ γῇ τῇ Βακτρίῃ.

γρ. ἀνασπάστους

Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ Φερετίμη εὖ τὴν ζόην κατέπλεξε. ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐκ τῆς Λιβύης τισαμένη τοὺς Βαρκαίους ἀπενόστησε ἐς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέθανε κακῶς. ζῶσα γὰρ εὐλέων ἐξέζεσε. ὡς ἄρα ἀνθρώποισι αἱ λίην ἰσχυραὶ τιμωρίαι πρὸς θεῶν ἐπίφθονοι γίνονται. ἡ μὲν δὴ Φερετίμης τῆς Βάττου τοιαύτη τε καὶ τοσαύτη τιμωρίη ἐγένετο ἐς Βαρκαίους.

γρ. ἴζεσε

1 Hos ex Ægypto ad regem transportarunt: rex autem Darius iis ad incol. *Legendo ἀνασπάστους pro ἀναστάτους.* 2 Feliciter vitam finiuit. quum primum enim vlta Barc. in Ægypt. rediit, misere periit. 3 Vt enim diis odiosæ sunt nimium acres hominū vltiones. *Perinde ac si dicat, deos illi tam miserabile vitæ exitum immisisse, odio prosequentes eam qua vsa fuerat in vltione sumenda crudelitatem, vt & alias adeo atroces vltiones odio prosequi solent. Valla autem sensum inuertit.*

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ

ἹΣΤΟΡΙΩ͂Ν ΠΕΜΠΤΗ, ἐπιγραφομένη

ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ.

Οἱ δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν Περσέων καταλειφθέντες ὑπὸ Δαρείου, τῶν ὁ Μεγάβαζος ἦρχε, πρώτους μὲν Περινθίους Ἑλλησποντίων, οὐ βουλομένους ὑπηκόους εἶναι Δαρείου, κατεστρέψαντο, περιεφθέντας πρότερον καὶ ὑπὸ Παιόνων τρηχέως. οἱ γὰρ ὦν ἀπὸ Στρυμόνος Παίονες, χρήσαντος τοῦ θεοῦ στρατεύεσθαι ἐπὶ Περινθίους, καὶ ἢν μὲν ἀντικατιζόμενοι ἐπικαλέσωνταί σφεας οἱ Περίνθιοι, ὀνομαστὶ βώσαντες, τοὺς δὲ ἐπιχειρέειν· ἢν δὲ μὴ ἐπιβώσωνται, μὴ ἐπιχειρέειν· ἐποίεον οἱ Παίονες ταῦτα. ἀντιζομένων δὲ τῶν Περινθίων ἐν τῷ προαστείῳ, ἐνθαῦτα μουνομαχίη τριφασίη ἐκ προκλήσιός σφι ἐγένετο· καὶ γὰρ ἄνδρα ἀνδρὶ καὶ ἵππον ἵππῳ συνέβαλλον, καὶ κύνα κυνί. νικώντων δὲ τὰ δύο τῶν Περινθίων, ὡς ἐπαιώνιζον κεχαρηκότες, συνεβάλλοντο οἱ Παίονες τὸ χρηστήριον αὐτὸ τοῦτο εἶναι· καὶ εἶπάν κου παρὰ σφίσι αὐτοῖσι, »Νῦν »ἂν εἴη ὁ χρησμὸς ἐπιτελεόμενος ἡμῖν, νῦν ἡμέτερον τὸ ἔργον. οὕτω τοῖσι Περινθίοισι παιωνίσασι ἐπιχειρέουσι οἱ Παίονες, καὶ πολλόν τε ἐκράτησαν, καὶ ἔλιπον σφέων ὀλίγους. Τὰ μὲν δὴ ἀπὸ Παιόνων πρότερον γενόμενα, ὧδε ἐγένετο. τότε δὲ ἀνδρῶν ἀγαθῶν περὶ τῆς ἐλευθερίης γινομένων τῶν Περινθίων, οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Μεγάβαζος ἐπεκράτησαν πλήθεϊ. ὡς δὲ ἐχειρώθη ἡ Πέρινθος, ἤλαυνε τὸν στρατὸν ὁ Μεγάβαζος διὰ τῆς Θρηίκης, πᾶσαν πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος τῶν ταύτῃ οἰκημένων ἡμερούμενος βασιλέϊ Δαρείῳ. ταῦτα γάρ οἱ ἐντέταλτο ἐκ Δαρείου, Θρηίκην καταστρέφεσθαι. Θρηίκων δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι, μετά γε Ἰνδούς, πάντων ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὑπ' ἑνὸς ἄρχοιτο, ἢ φρονέοιτο κατὰ τὠυτό, ἄμαχόν τ' ἂν εἴη, καὶ

HERODOTI HALICARNASSEI

HISTORIARVM LIBER quintus, qui inscribitur

TERPSICHORE.

I At PERSAE qui in Europa sub [1] Megabyzo relicti à Dario erant, primos ex Hellespontiis Perinthios, Dario subesse recusantes, subegerũt, antea quoque à Pæonibus male affectos. Siquidem Pæones qui sunt à Strymone, admoniti diuino responso vt bellum Perinthiis inferrent: & si quidem à Perinthiis ex aduerso considentibus prouocarentur, nominatim cõpellantibus, eos inuaderent: sin minus, ab inuadendo abstinerent: ita fecerunt. Enimuero considentibus Perinthiis e regione Pæonum in suburbanis, ibi singulare certamen triplex ex prouocatione commissum est, viri cum viro, equi cum equo, canis cum cane. Et quum victores duobus certaminibus Perinthii præ gaudio carmen Pæana cantarent, tunc Pęones hoc ipsum esse responsum dei coniectantes, inter se dixere, Nunc oraculum dei perfectum est, nunc nostrum est opus. Atque ita in Perinthios canentes impetum fecerunt, egregieque vincentes ex illis paucos reliquere.

II [2] Quæ quondam à Pæonibus gesta fuerant, hunc in modum gesta sunt. Tunc autem Perinthii pro libertate strenue pugnantes, tamen multitudine à Megabyzo superati sunt. Perintho capta, Megabyzus per Thraciam arma circumferens, omnes eius vrbes atque omnes nationes pacatas regi reddebat. Hoc enim illi à Dario fuerat imperatum, vt omnem Thraciam subigeret.

III ¶ Gens Thracum, secundum Indos, omnium maxima est: quæ si aut vnius imperio regeretur, aut idem sentiret, vt mea fert opinio, inexpugnabilis foret, &

1 *Vel*, Megabazo, *si nostra exempl. sequari uit idemque in sequentibus*, Megabazo, *&* Megabazus. *Verum & apud alios istud nomen non hoc sed illo scriptum modo inuenitur.* 2 Quæ quondam à Pæonibus acciderant *Perinthiis*, ita se habuerant. *Vel*, Talem quidem olim cladem *Perinthii* à Pæonibus acceperant. Tunc tamen pro libertate stren.

omnium

omnium gentium multo validissima: sed quia id nimis arduũ illis est, & nulla ratione contingere potest, ideo imbecilles sunt. Habent autem multa nomina singularum regionum singuli. Moribus tamen ac opinionibus consimilibus imbuti sunt, præter Getas & Trausos,[1] & qui supra Crestonæos incolunt.

IV Ex quibus quæ à Getis fiant qui[2] se pro immortalibus gerunt, à me commemoratum est. Trausi vero in ceteris quidẽ omnibus idem quod Thraces, verum circa natalia suorum atque obitus hoc factitant: Edito puero, propinqui eum circumsidentes cum ploratione prosequuntur, ob ea mala quæ necesse est illi, quod vitam ingressus sit, perpeti: humanas omnes calamitates recensentes. Hominem autẽ fato functum, per lusum atq; lætitiam terræ demandant, referentes quòd malis liberatus in omni sit felicitate.

V At qui supra Crestonæos incolunt, ista agunt: Singuli plures vxores habent: quorum vbi quis decessit, disceptatio magna fit inter vxores, acri amicorum circa hanc rem studio, quænam dilecta fuerit à marito præcipue. Quæ talis iudicata est & hunc honorem adepta, ea à viris ac mulieribus exornata, ad tumulũ à suo propinquissimo mactatur, vnaq; cum viro humatur, ceteris vxoribus id sibi pro ingenti calamitate ducentibus. nam id eis summo dedecori datur.

VI Reliquis Thracibus hic mos est: Liberos in mercato venundant. Virgines autem non asseruant, sed quibus libuerit cum viris concumbere sinunt. at vxores asseruant vehementer, easq; magno ære à parentibus coemunt. Punctas[3] notis esse frontes, nobile iudicatur: non esse notatas punctis, ignobile. Otiosum esse, pro honestissimo habetur: agricolatorem vero, pro contemptissimo. E bello atque rapto viuere, pulcherrimum. Atque hi quidem sunt eorũ insignissimi mores.

VII Deos autem hos solos colunt, Martem, Liberum, Dianam: sed reges, præter populares, etiam Mercurium, eumque è diis præcipue: per quem solum iurant, à quo progenitos quoq; se aiunt.

VIII Opumatibus eorum tales sunt sepulturæ: Prolato triduum cadauere, mactatisque omnifariis hostiis, conuiuantur. illudq; dessetum prius, deinde combustum sepeliunt, aut aliter humo contegunt. Aggestoq; desuper tumulo,

πολλῷ κράτιστον πάντων ἐθνέων, κατὰ γνώμην τὴν ἐμήν. ἀλλὰ γὰρ τοῦτο ἄπορόν σφι καὶ ἀμήχανον μή κοτε ἐγγένηται. εἰσὶ δὴ κατὰ τοῦτο ἀσθενέες. οὐνόματα δὲ πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι. νόμοισι δὲ οὗτοι παραπλησίοισι πάντες χρέωνται κατὰ πάντα, πλὴν Γετέων, καὶ Τραυσῶν, καὶ τῶν κατύπερθε Κρηστωναίων οἰκεόντων. Τουτέων δὲ τὰ μὲν Γέται οἱ ἀθανατίζοντες ποιεῦσι, εἴρηταί μοι. Τραυσοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταὐτὰ τοῖσι ἄλλοισι Θρήιξι ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενόν σφι καὶ ἀπογινόμενον, ποιεῦσι τάδε· τὸν μὲν γενόμενον περιιζόμενοι οἱ προσήκοντες ὀλοφύρονται, ὅσα μιν δεῖ, ἐπεί τε ἐγένετο, ἀναπλῆσαι κακά, ἀνηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπήια πάντα πάθεα· τὸν δ᾽ ἀπογινόμενον, παίζοντές τε καὶ ἡδόμενοι, γῇ κρύπτουσι, ἐπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἐξαπαλλαχθεὶς, ἐστὶ ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ. Οἱ δὲ κατύπερθε Κρηστωναίων, ποιεῦσι τάδε· ἔχει γυναῖκας ἕκαστος πολλάς· ἐπεὰν ὦν τις αὐτέων ἀποθάνῃ, κρίσις γίνεται μεγάλη τῶν γυναικῶν, καὶ φίλων σπουδαὶ ἰσχυραὶ περὶ τοῦδε, ἥτις αὐτέων ἐφιλέετο μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. ἡ δ᾽ ἂν κριθῇ καὶ τιμηθῇ, ἐγκωμιασθεῖσα ὑπό τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σφάζεται ἐπὶ τὸν τάφον ὑπὸ τοῦ οἰκηιοτάτου ἑωυτῆς. σφαχθεῖσα δὲ, συνθάπτεται τῷ ἀνδρί. αἱ δὲ ἄλλαι συμφορὴν μεγάλην ποιεῦνται. ὄνειδος γάρ σφι τοῦτο μέγιστον γίνεται. Τῶν δὲ δὴ ἄλλων Θρηίκων ἐστὶ ὅδε νόμος· πωλεῦσι τὰ τέκνα ἐπ᾽ ἐξαγωγῇ· τὰς δὲ παρθένους οὐ φυλάσσουσι, ἀλλ᾽ ἐῶσι οἷσι αὐταὶ βούλονται ἀνδράσι μίσγεσθαι. τὰς δὲ γυναῖκας ἰσχυρῶς φυλάσσουσι, καὶ ὠνέονται τὰς γυναῖκας παρὰ τῶν γονέων χρημάτων μεγάλων. καὶ τὸ μὲν ἐστίχθαι, εὐγενὲς κέκριται· τὸ δ᾽ ἄστικτον, ἀγεννές. ἀργὸν εἶναι, κάλλιστον· γῆς δὲ ἐργάτην, ἀτιμότατον. τὸ ζῆν ἀπὸ πολέμου καὶ ληιστύος, κάλλιστον. οὗτοι μὲν σφέων οἱ ἐπιφανέστατοι νόμοι εἰσί. Θεοὺς δὲ σέβονται μούνους τούσδε, Ἄρεα, καὶ Διόνυσον, καὶ Ἄρτεμιν. οἱ δὲ βασιλέες αὐτέων, πάρεξ τῶν ἄλλων πολιητέων, σέβονται Ἑρμέην μάλιστα θεῶν· καὶ ὀμνύουσι μοῦνον τοῦτον, καὶ λέγουσι γεγονέναι ἀπὸ Ἑρμέω ἑωυτούς. Ταφαὶ δὲ τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων εἰσὶ αἵδε· τρεῖς μὲν ἡμέρας προτιθεῖσι τὸν νεκρὸν καὶ παντοῖα σφάξαντες ἱρήια, εὐωχέονται, προκλαύσαντες πρῶτον. ἔπειτα δὲ θάπτουσι κατακαύσαντες, ἢ ἄλλως γῇ κρύψαντες. χῶμα δὲ χέαντες,

[Marginal notes: "γρ. ἀπογιν." "γρ. κρύπτ."] 183

1 *Vel*, Et Crestonæos qui superiorem regionem incolunt. *sic & paulo post.* 2 *De his vide lib. præcedentis locum Herodoti similque annotationem in eum.* 3 Stigmatis. *Cicero* στιχθέντα *interpretatur* compunctum notis.

ἀγῶνα τιθεῖσι παντοῖον, ἐν τῷ τὰ μέγιστα ἄεθλα τίθεται κατὰ λόγον μουνομαχίης. ταφαὶ μὲν δὴ Θρηΐκων εἰσὶ αἵδε. Τοῦ δὲ πρὸς βορέω ἔτι τῆς χώρης ταύτης, οὐδεὶς ἔχει φράσαι τὸ ἀτρεκὲς οἵτινές εἰσι ἄνθρωποι οἱ οἰκέοντες αὐτήν· ἀλλὰ τὰ πέρην ἤδη τοῦ Ἴστρου ἔρημος χώρη φαίνεται ἐοῦσα καὶ ἄπειρος. μούνους δὲ δύναμαι πυθέσθαι οἰκέοντας πέρην τοῦ Ἴστρου ἀνθρώπους, τοῖσι οὔνομα εἶναι Σιγύνας, ἐσθῆτι χρεωμένους Μηδικῇ. τοὺς δὲ ἵππους αὐτῶν εἶναι λασίους ἅπαν τὸ σῶμα, ἐπὶ πέντε δακτύλους τὸ βάθος τῶν τριχῶν· μικροὺς δὲ καὶ σιμοὺς, καὶ ἀδυνάτους ἄνδρας φέρειν. ζευγνυμένους δὲ ὑπ᾽ ἅρματα, εἶναι ὀξυτάτους. ἁρματηλατέειν δὲ πρὸς ταῦτα τοὺς ἐπιχωρίους. κατήκειν δὲ τούτων τοὺς οὔρους ἀγχοῦ Ἐνετῶν τῶν ἐν τῷ Ἀδρίῃ. εἶναι δὲ Μήδων σφέας ἀποίκους λέγουσι. ὅκως δὲ οὗτοι Μήδων ἄποικοι γεγόνασι, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω ἐπιφράσασθαι· γένοιτο δ᾽ ἂν πᾶν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ. Σιγύνας δ᾽ ὦν καλέουσι Λίγυες οἱ ἄνω ὑπὲρ Μασσαλίης οἰκέοντες, τοὺς καπήλους· Κύπριοι δὲ, τὰ δόρατα. Ὡς δὲ Θρήικες λέγουσι, μέλισσαι κατέχουσι τὰ πέρην τοῦ Ἴστρου, καὶ ὑπὸ τουτέων οὐκ εἶναι διελθεῖν τὸ προσωτέρω. ἐμοὶ μέν νυν, ταῦτα λέγοντες, δοκέουσι λέγειν οὐκ εἰκότα. τὰ γὰρ ζῶα ταῦτα φαίνεται εἶναι δύσριγα. ἀλλά μοι τὰ ὑπὸ τὴν ἄρκτον ἀοίκητα δοκέει εἶναι, διὰ τὰ ψύχεα. ταῦτα μέν νυν τῆς χώρης ταύτης πέρι λέγεται· τὰ παραθαλάσσια δ᾽ ὦν αὐτῆς Μεγάβαζος Περσέων κατήκοα ἐποίεε. Δαρεῖος δὲ, ὡς διαβὰς τάχιστα τὸν Ἑλλήσποντον, ἀπίκετο ἐς Σάρδις, ἐμνήσθη τῆς ἐξ Ἱστιαίου τε τοῦ Μιλησίου εὐεργεσίης, καὶ τῆς παραινέσιος τοῦ Μυτιληναίου Κώεω. μεταπεμψάμενος δὲ σφέας ἐς Σάρδις, ἐδίδου αἵρεσιν. ὁ μὲν δὴ Ἱστιαῖος, ἅτε τυραννεύων τῆς Μιλήτου, τυραννίδος μὲν οὐδεμιῆς προσεχρήιζε· αἰτέει δὲ Μύρκινον τὴν Ἠδωνῶν, βουλόμενος ἐν αὐτῇ πόλιν κτίσαι. οὗτος μὲν δὴ ταύτην αἱρέεται. ὁ δὲ Κώης, οἷά τε οὐ τύραννος, δημότης τε ἐὼν, αἰτέει Μυτιλήνης τυραννεῦσαι. τελεωθέντων δὲ ἀμφοτέροισι, οὗτοι μὲν κατὰ τὰ εἵλοντο ἐτράποντο. Δαρεῖον δὲ συνήνεικε πρῆγμα τοιόνδε ἰδόμενον, ἐπιθυμῆσαι ἐντείλασθαι Μεγαβάζῳ, Παίονας ἑλόντα ἀνασπάστους ποιῆσαι ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίην. ἦν Πίγρης καὶ Μαστύης, ἄνδρες Παίονες, οἳ ἐπείτε Δαρεῖος διέβη ἐς τὴν Ἀσίην, αὐτοὶ ἐθέλοντες Παιόνων τυραννεύειν, ἀπικνέονται ἐς Σάρδις, ἅμα ἀγόμενοι ἀδελφεὴν μεγάλην τε καὶ

γρ. αὐτῆς. γρ. ἰθυν-τάς. γρ. Μασύης.

cum alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipue certa cum ratione monomachiam, *id est, singulare certamen*. Et sepulturæ quidem Thracum huiusmodi sunt. Quod autem huius IX regionis ad aquilonē vergit, nemo potest pro comperto referre quinam homines eam incolant: sed illam quę trans Istrum plaga est, constat vastam esse atque ignotam: [1] vbi solos audio habitare homines nomine Sigynas, veste Medica vtentes, eorumque equos toto corpore hirsutos esse, ad quinque digitos altitudine pilorum, eosdemque pusillos ac simos, inualidosque ad viros gestandos, sed currui iunctos esse pernicissimos: atque his curribus indigenas inuehi. Horum fines proxime accedere ad Enetos, qui sunt in Adria. Eos quoque se colonos Medorum dicere: qui quo pacto coloni Medorum fuerint, equidem nō queo dicere: [2] sed fiat quidlibet intra longū tempus. [3] Sigynas Libyes qui supra Massiliā incolunt, institores appellant: Cyprii iacula. Verū, X vt Thraces aiunt, apes loca quæ sunt trans Istrum, obtinent, & ob illas vlterius pergi non potest. Quæ quū dicunt, haud credibilia apud me dicunt, quoniam hoc animal constat frigoris intolerans esse. Sed mihi videntur loca quæ septemtrionibus subsunt, ob gelu inhabitabilia esse. Hactenus de hac regione: cuius oram maritimam Megabyzus Persis obedientem reddidit. ¶ Darius, XI [4] transmisso rapidissime Hellespõto, postquam Sardis venit, recordatus est beneficii in se ab Histiæo collati, & consilii Cois Mitylenæi. Quibus accersitis Sardis, obtulit electionem. Histiæus, vt qui esset Mileti tyrannus, nullā sibi tyrannidem poposcit: sed Myrcinum Edonidem, animo vrbis in ea condendæ. Et iste quidem hanc elegit. Coes autē, vt qui non tyrannus sed priuatus esset, optauit Mitylenes tyrannidem. Impetrato vterque quod optauerat, eo se contulit. ¶ At Dario res huiuscemodi oblata est, vt illam videnti incesserit cupido iubendi Megabyzo vt Pæonas ex Europæ sedibus in Asiam transportaret. Erant Pigres & Mastyes viri XII Pæones, qui postquā Darius transmisit in Asiā, & ipsi Sardis venere, cupidi tyrannidis apud Pæonas potiundæ, ducentes vna sororem procera statura atq; speciosa.

1 De nullis autem possum quicquam accipere qui trans Istrum habitent præterquam de Sigynis. 2 Nihil est quod non contingere possit intra long. 3 Sigynas quidem certe Ligures qui supra Mass. &c. *At hic legit Λίγυες pro Λίβυες.* 4 Quum primum Sardis transmisso Hellespõto peruenit.

speciosa. Obseruato tempore dum in suburbanis Lydorũ Darius præsideret, talem rem sibi agendam putarunt: Sororem quamoptime poterant quum exornassent, ad aquam mittunt, vas capite tenentem, equumque è brachio trahentem, linumque nentem. Eam prætereuntẽ Darius attente considerabat, quod neque Persica erant illa quæ ageret mulier, neque Lydica, neque vllarũ ex Asia feminarum. Hæc considerans, misit quosdam suorum satellitum, iussos obseruare in quã rem vteretur mulier equo. Istis obsequentibus, femina vbi peruenit ad flumẽ, [1] equo satisfecit, vas aqua impleuit. His actis, eadem via regreditur, aquam capite sustinens, equum è brachio trahens, ac fusum versans.

XIII Admiratus Darius, tum iis quæ ab exploratoribus audisset, tum iis quæ ipse vidisset, adduci coram feminam iubet. Ea adducta, adolescentes fratres qui aderant, non procul rem ipsam speculantes, interroganti Dario cuias illa esset, aiunt se Pæones esse, & illam suam sororem. Ad quos Darius, quinam homines essent Pæones, & vbi locorum habitarent, & cuius rei gratia illi venissent Sardis, percontari. Adolescentes, se vero venisse dicere vt sese ei donarent. Pæoniam autem esse ad flumen Strymonem sitam, qui Strymon non procul abesset ab Hellesponto. Esse vero Pæones coloniam Teucrorum qui è Troia fuerunt. Hæc singulatim illi referebãt. Interroganti[que] Dario nunquid omnes illic feminæ tam laboriosæ essent, affirmare prompte id ita se habere. huius enim rei gratia illud fiebat.

XIV Ibi Darius litteras ad Megabyzum dat, quem in Thracia præfectum reliquerat, iubens è sedibus suis Pæones ad ipsum transferri cum liberis pariter & vxoribus. Eques cum hoc nuncio confestim ad Hellespontum cucurrit, Hellespontoque transmisso litteras Megabyzo reddidit. Quibus ille lectis, sumpto è Thracia duce, aduersus Pæoniam exercitum ducit.

XV Pæones, cognito Persarum in se aduentu, contractis copiis processere ad mare, rati illac Persas ingressuros ad dimicandum. Et Pæones quidem ad arcendum exercitus Megabyzi ingressum parati erant: Persæ autem certiores facti Pæonas conuenisse ad intercludendum ab ora maritima ingressum, sumptis ducibus, iter ad superiora conuertũt, hostemq; latentes

[1] Equum aquauit. vel, adaquauit.

εὐειδέα. φυλάξαντες δὲ Δαρεῖον προκατιζόμενον ἐς τὸ προάστειον τὸ τῶν Λυδῶν, ἐποίησαν τοιόνδε· σκευάσαντες τὴν ἀδελφεὴν ὡς εἶχον ἄριστα, ἐπ' ὕδωρ ἔπεμπον, ἄγγος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχουσαν, καὶ ἐκ τοῦ βραχίονος ἵππον ἐπέλκουσαν καὶ κλώθουσαν λίνον. ὡς δὲ παρεξήιε ἡ γυνή, ἐπιμελὲς τῷ Δαρείῳ ἐγένετο. οὔτε γὰρ Περσικὰ ἦν οὔτε Λύδια τὰ ποιεύμενα ἐκ τῆς γυναικὸς, οὔτε πρὸς τῶν ἐκ τῆς Ἀσίης οὐδαμῶν. ἐπιμελὲς δὲ ὥς οἱ ἐγένετο, τῶν δορυφόρων τινὰς πέμπει, κελεύων φυλάξαι ὅ,τι χρήσαιτο τῷ ἵππῳ ἡ γυνή. οἱ μὲν δὴ ὄπισθε εἵποντο· ἡ δέ, ἐπείτε ἀπίκετο ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ἦρσε τὸν ἵππον. ἄρσασα δὲ, καὶ τὸ ἄγγος τοῦ ὕδατος ἐμπλησαμένη, τὴν αὐτὴν ὁδὸν παρεξήιε, φέρουσα τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ ἐπέλκουσα ἐκ τοῦ βραχίονος τὸν ἵππον, καὶ στρέφουσα τὸν ἄτρακτον. Θωυμάζων δὲ ὁ Δαρεῖος τά τε ἤκουσε ἐκ τῶν κατασκόπων, καὶ τὰ αὐτὸς ὥρα, ἄγειν αὐτὴν ἐκέλευε ἑωυτῷ ἐς ὄψιν. ὡς δὲ ἄχθη, παρῆσαν καὶ οἱ ἀδελφεοὶ αὐτῆς, οὔκη πρόσω σκοπιὴν ἔχοντες τουτέων. εἰρωτέοντος δὲ τοῦ Δαρείου ὁποδαπὴ εἴη, ἔφασαν οἱ νεηνίσκοι εἶναι Παίονες, καὶ ἐκείνην εἶναι σφέων ἀδελφεήν. ὁ δὲ ἀμείβετο, τίνες δὲ οἱ Παίονες ἄνθρωποί εἰσι, καὶ κοῦ γῆς οἰκημένοι, καὶ τί δὴ κεῖνοι ἐθέλοντες ἔλθοιεν ἐς Σάρδις. οἱ δέ οἱ ἔφραζον ὡς ἔλθοιεν μὲν ἐκείνῳ δώσοντες σφέας αὐτούς· εἴη δὲ ἡ Παιονίη ἐπὶ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ πεπολισμένη· ὁ δὲ Στρυμὼν οὐ πρόσω τοῦ Ἑλλησπόντου· εἴησαν δὲ Τευκρῶν τῶν ἐκ Τροίης ἄποικοι. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἕκαστα ἔλεγον. ὁ δὲ εἰρώτα εἰ καὶ πᾶσαι εἴησαν αὐτόθι αἱ γυναῖκες οὕτω ἐργάτιδες. οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἔφασαν προθύμως οὕτω ἔχειν. αὐτοῦ γὰρ ὦν τούτου εἵνεκα καὶ ἐποιέετο.

Ἐνθαῦτα Δαρεῖος γράφει γράμματα πρὸς Μεγάβαζον, τὸν ἔλιπε ἐν τῇ Θρηίκῃ στρατηγόν, ἐντελλόμενος ἐξαναστῆσαι ἐξ ἠθέων Παίονας, καὶ παρ' ἑωυτὸν ἀγαγεῖν καὶ αὐτοὺς καὶ τέκνα τε καὶ γυναῖκας αὐτέων. αὐτίκα δὲ ἱππεὺς ἔθεε φέρων τὴν ἀγγελίην ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. περαιωθεὶς δὲ, διδοῖ τὸ βιβλίον τῷ Μεγαβάζῳ. ὁ δὲ, ἐπιλεξάμενος, καὶ λαβὼν ἡγεμόνας ἐκ τῆς Θρηίκης, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Παιονίην. Πυθόμενοι δὲ οἱ Παίονες τοὺς Πέρσας ἐπὶ σφέας ἰέναι, ἁλισθέντες ἐξεστρατεύσαντο πρὸς θαλάσσης· δοκέοντες ταύτῃ ἐπιχειρήσειν τοὺς Πέρσας ἐσβάλλοντας. οἱ μὲν δὴ Παίονες ἦσαν ἕτοιμοι τὸν Μεγαβάζου στρατὸν ἐπιόντα ἐρύκειν· οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοι συναλισθέντας τοὺς Παίονας, καὶ τὴν πρὸς θαλάσσης ἐσβολὴν φυλάσσοντας, ἔχοντες ἡγεμόνας, τὴν ἄνω ὁδὸν τράποντο. λαθόντες δὲ τοὺς Παίονας,

ἐσαπίπτουσι ἐς τὰς πόλιας αὐτῶν, ἐούσας ἀνδρῶν ἐρήμους. οἷα δὲ κεινῇσι ἐπιπεσόντες, εὐπετέως κατεῖχον. οἱ δὲ Παίονες ὡς ἐπύθοντο ἐχομένας τὰς πόλιας, αὐτίκα διασκεδασθέντες, κατ' ἑωυτοὺς ἕκαστοι ἐτράποντο, καὶ παρεδίδοσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Πέρσῃσι. οὕτω δὴ Παιόνων Σιριοπαίονές τε καὶ Παιόπλαι, καὶ οἱ μέχρι τῆς Πρασιάδος λίμνης, ἐξ ἠθέων ἐξαναστάντες ἤγοντο ἐς τὴν Ἀσίην. Οἱ δὲ περὶ τὸ Πάγγαιον οὔρεος, καὶ Δόβηρας, καὶ Ἀγριᾶνας, καὶ Ὀδομάντους, καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην τὴν Πρασιάδα, 10 οὐκ ἐχειρώθησαν ἀρχὴν ὑπὸ Μεγαβάζου. ἐπειρᾶτο δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ λίμνῃ κατοικημένους ἐξαιρέειν ὧδε. ἴκρια ἐπὶ σταυρῶν ὑψηλῶν ἐζευγμένα ἐν μέσῃ ἕστηκε τῇ λίμνῃ, ἔσοδον ἐκ τῆς ἠπείρου στεινὴν ἔχοντα μιῇ γεφύρῃ. τοὺς δὲ σταυροὺς τοὺς ὑπεστεῶτας τοῖσι ἰκρίοισι, τὸ μέν κου ἀρχαῖον ἔστησαν κοινῇ πάντες οἱ πολιῆται· μετὰ δέ, νόμῳ χρεώμενοι ἱστᾶσι τοιῷδε· κομίζοντες ἐξ οὔρεος τῷ οὔνομα ἐστὶ Ὄρβηλος, κατὰ γυναῖκα ἑκάστην ὁ γαμέων τρεῖς σταυροὺς ὑπίστησι. ἄγεται δὲ ἕκαστος πολλὰς γυναῖκας. 20 οἰκέουσι δὲ τοιοῦτον τρόπον. κρατέων ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἰκρίων καλύβης τε ἐν τῇ διαιτᾶται, καὶ θύρης καταπακτῆς διὰ τῶν ἰκρίων κάτω φερούσης ἐς τὴν λίμνην. τὰ δὲ νήπια παιδία δέουσι τοῦ ποδὸς σπάρτῳ, μὴ κατακυλισθῇ δειμαίνοντες. τοῖσι δὲ ἵπποισι καὶ τοῖσι ὑποζυγίοισι παρέχουσι χόρτον ἰχθῦς. τῶν δὲ πλῆθός ἐστι τοσοῦτο, ὥστε ὅταν τὴν θύρην τὴν καταπακτὴν ἀνακλίνῃ, κατίει σχοινίῳ σπυρίδα κεινὴν ἐς τὴν λίμνην, καὶ οὐ πολλόν τινα χρόνον ἐπισχὼν ἀνασπᾷ πλήρεα ἰχθύων. 30 τῶν δὲ ἰχθύων ἐστὶ γένεα δύο, τοὺς καλέουσι πάπρακάς τε καὶ τίλωνας. Παιόνων μὲν δὴ οἱ χειρωθέντες ἤγοντο ἐς τὴν Ἀσίην. Μεγάβαζος δὲ ὡς ἐχειρώσατο τοὺς Παίονας, πέμπει ἀγγέλους ἐς Μακεδονίην, ἄνδρας ἑπτὰ Πέρσας, οἱ μετ' αὐτὸν ἐκεῖνον ἦσαν δοκιμώτατοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ. ἐπέμποντο δὲ οὗτοι παρ' Ἀμύντην, αἰτήσοντες γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ βασιλέϊ. ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην. πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον[1], ἐξ οὗ ὕστερον τούτων τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης 40 ἑκάστης ἐφοίτα. μετὰ δὲ τὸ μέταλλον, Δύσωρον καλεόμενον ὄρος, ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίῃ. Οἱ ὦν Πέρσαι οἱ πεμφθέντες οὗτοι παρὰ τὸν Ἀμύντην, ὡς ἀπίκοντο, αἴτεον ἐλθόντες ἐς ὄψιν τὴν Ἀμύντεω, Δαρείῳ βασιλέϊ γῆν τε καὶ ὕδωρ. ὁ δὲ ταῦτά τε ἐδίδου, καὶ σφέας ἐπὶ ξείνια καλέει. παρασκευασάμενος δὲ δεῖπνον μεγαλοπρεπέως, ἐδέκετο τοὺς Πέρσας φιλοφρόνως. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, διαπί-

ἴσ. συχνάς

185

in eius oppida irrumpunt, & illa, vtpote vacua, facile occupant. Quod vbi resciuere Pæones, protinus dispersi, ad sua quisque dilabuntur, seque Persis dedunt. Ita è Pæonibus Syropæones & Pæoplæ, & qui ad Prasiadem vsque paludem incolunt, è suis sedibus emoti, in Asiam sunt abducti. XVI Qui vero circa Pangæum montem incolunt, Doberasque & Agrianas & Odomantos, & ipsam Prasiadem paludem, à principio 10 non cepit Megabyzus. Tentauit tamen eos etiam expugnare qui paludem incolunt. incolunt autem hunc in modū: In media palude compactæ stant sublicæ, angustum à continente ingressum vno ponte habentes. Has sublicas tabulata sustinentes, olim communiter omnes ciues statuebant: mox è lege hūc in modum statuendas censuerunt, vt pro singulis vxoribus quas quisque duceret (ducunt autem singuli multas vxores) ternas desigeret sublicas, è monte 20 sumptas cui nomen est Orbelus. Hoc habitantes modo, obtinent singuli super ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas, deorsum ad paludem ferentes. Paruulos autem liberos per pedem reste illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis autem & subiugalibus pisces pro pabulo præbent. Porro piscium tanta est copia vt quoties quis ianuam compactam reclinauerit, demissam fune sportam vacuam, aliquanto 30 post retrahat piscium plenam. quorum duo sunt genera, vnum quod vocant Papraces, alterum Tilones. XVII Ceterum è Pæonibus ii qui capti fuere, in Asiam sunt abducti. ¶ Pæonibus captis, Megabyzus nuncios in Macedoniam, septem Persas, qui post eum erant in exercitu spectatissimi, misit ad Amyntam, petituros regi Dario terram & aquam. Est autem è palude Prasiade breuis admodum in Macedoniam via. nam in primis paludi confine est metallum, *id est, fossa æris*: vnde post ea tempora Alexandro in singulos dies singula talenta proueniebant. Post metallum, superato monte quem vocant Dysorum, Macedonia intratur. XVIII Eo Persæ vbi peruenere, & in conspectū Amyntæ, ad quem mittebantur, regi Dario terrā & aquam petiere: Amyntas & ea dedit, & homines in hospitium vocauit: instructaq; splendide cœna, percomiter accepit. Persæ, postquam à cœna ad potum

perue-

1 Fodina, vnde &c.

peruenere, Hoſpes, inquiunt, Macedo, nobis Perſis conſuetudinis eſt, quoties magnam exhibuimus cœnam, tunc etiam concubinas [1] & adoleſcentulas vxores ad aſſidendum introducere. Proinde tu nunc, quoniam libenter excepiſti nos, & liberali hoſpitio proſequutus es, regique Dario & terram das & aquam, ſectare conſuetudinem noſtrã. Ad hæc Amyntas, Nobis, inquit, Perſæ, iſta conſuetudo non eſt, ſed viros à feminis ſemouendi: verum quandoquidem vos exigitis qui domini eſtis, hoc quoque vobis præſtabitur. Hæc loquutus Amyntas, feminas accerſit. Illæ, vt iuſſæ, præſto fuerunt, & eregione Perſarum deinde conſederunt. Quas Perſæ conſpicati formoſas, Amyntam alloquuntur, negantes omnino id factum eſſe ſapienter. ſatius enim futurum fuiſſe, ab initio nõ venire feminas, quam, poſtquam venerant, non aſſidere, ſed ex aduerſo ſedere in oculorum dolorem. Ita coactus Amyntas illas aſſidere iuſſit. Quæ quum obtemperaſſent, illico Perſæ mamillas illarum tractare, vtpote pluſculo vino temulenti, nonnulli etiam tentare ſuauiari.

XIX Hæc Amyntas intuens etſi iniquo ferebat animo, tamen præ metu Perſici nominis quieſcere. Verum eius filius Alexander quum adeſſet, atque hæc aſpiceret, vtpote adoleſcens, & malorum inexpertus, nequaquam amplius tolerare poſſe. itaque grauiter ferens, ad Amyntam inquit, Tu quidé pater [2] cede ætati, abiq; hinc ad requieſcendum, [3] neque indulgeas nimium potationi: ego vero hic remanens, omnia hoſpitibus quæ oportet exhibebo. Amyntas eum rei nouæ aliquid facturum animaduertens, ad hęc reſpondit, Fili, inquies, [4] verba tua hinc me ſummouentis pæne intelligo. ideo enim me dimittis quod aliquid noui agere in animo habes. Quare nolo te quicquam noui in hos viros perpetrare, futurũ in perniciem noſtram: ſed tolerã expectans quæ geruntur. nam quod ad diſceſſum meum pertinet, parebo.

XX His reſponſis Amyntas abiit. Tum Alexander ad Perſas, [5] Vobis, inquit, hoſpites, cum his feminis vel omnibus, ſi libet, facillime licet concumbatis: ſed cum qua earum concumbere libeat indicate. Nunc enim fere tempus cubandi

νοντες, εἶπαν οἱ Πέρσαι τάδε, Ξεῖνε Μακεδὼν, ἡμῖν νόμος ἐστὶ τοῖσι Πέρσῃσι, ἐπεὰν δεῖπνον προτιθώμεθα μέγα, τότε καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τὰς κουριδίας γυναῖκας ἐσάγεσθαι παρέδρους. σύ νυν, ἐπεί περ προθύμως μὲν ἐδέξαο, μεγάλως δὲ ξεινίζεις, Δαρείῳ δὲ βασιλέϊ διδοῖς γῆν τε καὶ ὕδωρ, ἕπεο νόμῳ τῷ ἡμετέρῳ. εἶπε πρὸς ταῦτα Ἀμύντης, Ὦ Πέρσαι, νόμος μὲν ἡμῖν γέ ἐστι οὐκ οὗτος, ἀλλὰ κεχωρίσθαι ἄνδρας γυναικῶν· ἐπεί τε δὲ ὑμεῖς ἐόντες δεσπόται προσχρηΐζετε τουτέων, παρέσται ὑμῖν καὶ ταῦτα. εἴπας τοσαῦτα ὁ Ἀμύντης μετεπέμπετο τὰς γυναῖκας· αἱ δ' ἐπεί τε καλεόμεναι ἦλθον, ἐπεξῆς ἀντίαι ἵζοντο τοῖσι Πέρσῃσι. ἐνθαῦτα οἱ Πέρσαι ἰδόμενοι γυναῖκας εὐμόρφους, ἔλεγον πρὸς Ἀμύντην, φάμενοι τὸ ποιηθὲν τοῦτο οὐδὲν εἶναι σοφόν. κρέσσον γὰρ εἶναι ἀρχῆθεν μὴ ἐλθεῖν τὰς γυναῖκας, ἢ ἐλθούσας καὶ μὴ παριζομένας, ἀντίας ἵζεσθαι, ἀλγηδόνας σφι ὀφθαλμῶν. ἀναγκαζόμενος δὲ ὁ Ἀμύντης ἐκέλευε παρίζειν. πειθομενέων δὲ τῶν γυναικῶν, αὐτίκα οἱ Πέρσαι μαστῶν τε ἅπτοντο, οἷα πλεόνως οἰνωμένοι, καί κού τις καὶ φιλέειν ἐπειρᾶτο. Ἀμύντης μὲν δὴ ταῦτα ὁρέων, ἀτρέμας εἶχε, καίπερ δυσφορέων, οἷα ὑπερδειμαίνων τοὺς Πέρσας· Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Ἀμύντεω, παρεών τε καὶ ὁρέων ταῦτα, ἅτε νέος τε ἐὼν καὶ κακῶν ἀπαθὴς, οὐδαμῶς ἔτι κατέχειν οἷός τ' ἦν· ὥστε δὲ βαρέως φέρων, εἶπε πρὸς Ἀμύντην τάδε, Σὺ μὲν ὦ πάτερ εἶκε τῇ ἡλικίῃ, ἀπιών τε ἀναπαύεο, μηδὲ λιπάρεε τῇ πόσι· ἐγὼ δὲ προσμένων αὐτοῦ τῇδε, πάντα τὰ ἐπιτήδεια παρέξω τοῖσι ξείνοισι. πρὸς ταῦτα συνεὶς Ἀμύντης ὅτι νεώτερα πρήγματα πρήξειν μέλλει Ἀλέξανδρος, λέγει, Ὦ παῖ, σχεδὸν γάρ σευ ἀνακαιομένου συνίημι τοὺς λόγους, ὅτι ἐθέλεις ἐμὲ ἐκπέμψας ποιέειν τι νεώτερον· ἐγὼ ὦν σευ χρηΐζω μηδὲν νεοχμῶσαι πρὸς ἄνδρας τούτους, ἵνα μὴ ἐξεργάσῃ ἡμέας· ἀλλὰ ἀνέχευ ὁρέων τὰ ποιεύμενα. ἀμφὶ δὲ ἀπόδῳ τῇ ἐμῇ πείσομαί τοι. Ὡς δὲ ὁ Ἀμύντης χρηΐσας τουτέων οἰχώκεε, ἔλεγε ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Πέρσας, Γυναικῶν τουτέων ὦ ξεῖνοι πολλή ἐστι ἐν ὑμῖν εὐπετείη, καὶ εἰ πάσῃσι βούλεσθε μίσγεσθαι, καὶ ὁκόσῃσι ὦν αὐτέων. τούτου μὲν πέρι αὐτοὶ ἀποσημανέετε. νῦν δὲ (σχεδὸν γὰρ ἤδη τῆς κοίτης ὥρη

1 Et legitimo virginitatis iure nuptas 2 Morem gere ætati, 3 Neq; per totum potationis tempus hîc maneas. 4 Ex tuis verbis te ira propemodum ardere intelligo. *Poteſt etiam σχεδὸν cum συνίημι iungi.* 5 Vobis, hoſpites, his feminis potiri, *vel, frui.* facile eſt, ſiue cum omnibus, ſiue cum aliquot earum, *vel, cum quantacunque earum parte* concumbere libeat. Verum id *poſtea* nobis ſignificabitis: at nunc quum & tempus petendi lecti———

προσέρχεται ὑμῖν, καὶ καλῶς ἔχοιτε ὑμέας ὁρέω μέθης) γυναῖκας ταύτας, εἰ ὑμῖν φίλον ἐστί, ἄφετε λούσασθαι· λουσαμένας δὲ, ὀπίσω προσδέκεσθε. εἴπας ταῦτα (συνέπαινοι γὰρ ἔσαν οἱ Πέρσαι) γυναῖκας μὲν ἐξελθούσας ἀπέπεμπε ἐς τὸν γυναικεῶνα· αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἴσους τῇσι γυναιξὶ ἀριθμὸν ἄνδρας λειογενείους τῇ τῶν γυναικῶν ἐσθῆτι σκευάσας, καὶ ἐγχειρίδια δοὺς, παρῆγε ἔσω. παράγων δὲ τούτους, ἔλεγε τοῖσι Πέρσῃσι τάδε, Ὦ Πέρσαι, οἴκατε πανδαισίῃ τελέῃ εἱστιῆσθαι. τά τε γὰρ ἄλλα ὅσα εἴχομεν, καὶ πρὸς, τὰ οἷά τε ἦν ἐξευρόντας παρέχειν, πάντα ὑμῖν πάρεστι. καὶ δὴ καὶ τόδε τὸ πάντων μέγιστον, τάς τε ἑωυτῶν μητέρας καὶ τὰς ἀδελφεὰς ἐπιδαψιλευόμεθα ὑμῖν· ὡς παντελέως μάθητε τιμεώμενοι πρὸς ἡμέων τῶν πέρ ἐστε ἄξιοι. πρὸς δὲ, καὶ βασιλέϊ τῷ πέμψαντι ἀπαγγείλητε, ὡς ἀνὴρ Ἕλλην Μακεδόνων ὕπαρχος εὖ ὑμέας ἐδέξατο καὶ τραπέζῃ καὶ κοίτῃ. ταῦτα εἴπας Ἀλέξανδρος, παρίζει Πέρσῃ ἀνδρὶ ἄνδρα Μακεδόνα, ὡς γυναῖκα τῷ λόγῳ. οἱ δὲ, ἐπεί τε σφέων οἱ Πέρσαι ψαύειν ἐπειρῶντο, διεργάζοντο αὐτούς. Καὶ οὗτοι μὲν τούτῳ τῷ μόρῳ διεφθάρησαν, καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ θεραπηίη αὐτέων. εἵπετο γὰρ δή σφι καὶ ὀχήματα, καὶ θεράποντες, καὶ ἡ πᾶσα πολλὴ παρασκευή. πάντα δὴ ταῦτα, ἅμα πᾶσι κείνοισι ἠφάνιστο. μετὰ δὲ χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον, ζήτησις τῶν ἀνδρῶν τουτέων μεγάλη ἐκ τῶν Περσέων ἐγένετο· καί σφεας Ἀλέξανδρος κατέλαβε σοφίῃ, χρήματά τε δοὺς πολλὰ, καὶ τὴν ἑωυτοῦ ἀδελφεὴν, τῇ οὔνομα ἦν Γυγαίη. δοὺς δὲ ταῦτα κατέλαβε ὁ Ἀλέξανδρος Βουβάρῃ ἀνδρὶ Πέρσῃ τῶν διζημένων τοὺς ἀπολομένους τῷ στρατηγῷ. ὁ μέν νυν τῶν Περσέων τουτέων θάνατος οὕτω καταλαμφθεὶς ἐσιγήθη. Ἕλληνας δὲ τούτους εἶναι τοὺς ἀπὸ Περδίκκεω γεγονότας, κατά περ αὐτοὶ λέγουσι, αὐτός τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι ὄπισθε λόγοισι ἀποδέξω ὡς εἰσὶ Ἕλληνες. πρὸς δὲ, καὶ οἱ τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ διέποντες ἀγῶνα Ἑλληνοδίκαι οὕτω ἔγνωσαν εἶναι. Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀεθλεύειν ἑλομένου, καὶ καταβάντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ ἀντιθευσόμενοι Ἑλλήνων ἐξεῖργόν μιν, φάμενοι οὐ βαρβάρων ἀγωνιστέων εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ Ἑλλήνων. Ἀλέξανδρος δὲ, ἐπειδὴ ἀπέδεξε ὡς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλλην, καὶ ἀγωνιζόμενος στάδιον, συνεξέπιπτε τῷ πρώτῳ. Ταῦτα μέν νυν οὕτω κῃ ἐγένετο. Μεγάβαζος δὲ ἄγων τοὺς Παίονας, ἀπίκετο ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον·

(Margin notes: 186 — γρ. ἠφανίζετο. — γρ. Βουλευομένου γὰρ Ἀλεξάνδρου ἀεθλεύειν, … — γρ. ἀγωνιστέων)

aduentat, & vos bene potos esse temulentosque video. Proinde has feminas, si vobis cordi est, sinite ire ad se lauandum, quas, quum lotæ fuerint, accipiatis. Hæc loquutus Alexander, approbantibus Persis, egressas feminas in muliebre remittit conclaue: ac totidem [1]viros læues malas habentes, muliebribus vestibus exornat, traditisque pugionibus introducit: admonetque Persas, inquiens, Vos vero Persæ, à nobis in conuiuium estis omni munificentia accepti: quippe quibus & quæ habemus, & quæ inuenire potuimus, ea omnia repræsentauimus: &, quod omnium maximum est, etiam nostras ipsorũ matres & sorores liberaliter exhibemus:[2] vt omni honore affecti à nobis, intelligatis quibus rebus digni estis: vtque regi qui vos misit, à Græco quodam Macedonũ principe vos & mensa & lecto bene acceptos esse renuncietis. Hęc loquutus Alexander, singulos Macedonas quos feminas esse aiebant, assidere iussit singulis Persis. qui posteaquã à Persis attrectari cœpere, illos obtruncauere. Et hac quidem morte affecti sunt Persæ ipsi pariter & eorum comitatus. (XXI) Comitabantur enim eos & vehicula, & famulitia, & omnis generis apparatus, quæ cuncta cum illis omnibus pariter intercepta sunt. Non multo deinde interiecto tempore, quũ magna horum virorum à Persis inquisitio fieret, Alexander illos[3] prudenter occupauit, tum multa pecunia, tum sorore sua nomine Gygæa, Bubari data, viro Persæ, vni ex inquisitoribus interfectorum. Ita horum Persarum cædes[4] deprehẽsa, sed silentio suppressa est. (XXII) Esse autã Græcos hos qui à Perdicca progeniti sunt, quemadmodum ipsi aiunt, & ego scio, & ostendam in iis quæ postea dicam. Quinetiam & ii qui in Olympia certaminibus Græcorũ præsunt, *Græcos esse eos*, ita cognouerunt. Nam quum Alexander certandi gratia ad hoc ipsum descendisset, à concurforibus prohibebatur, quod negarent barbarorum id esse certamen, sed Græcorum. at vbi palam fecit sese Argiuũ, Græcus esse iudicatus est: & stadium currens, proximus primo extitit. Et hæc quidem ita gesta sunt. (XXIII) ¶ Megabyzus autem Pæones ducens, abiit in Hellespontum:

——— instet, & vos, vt video, egregie poti sitis, has (si graue non est) lotum ite sinite: & lotarum reditum expectate. 1 *Id est*, imberbes iuuenes, *queis leuia fulgent ora, vt loquitur Tibul.* 2 Vt nos vobis omnem quo digni estis honorem exhibere intelligatis: 3 Astutia circumuenit. 4 Inquisitoribus astu circumuentis, sil. supt. est. *Ad verbum, Ita circumuenta est. Voluit enim autor retinere idem vocabulum: etsi minus posteriori loco conueniens.*

& illo

& illo transmisso, peruenit Sardis. quum interim Histiæus Milesius iam muris cingeret locum, quo à se petito donatus à Dario fuerat in pretium seruatæ ratis, qui locus est ad flumen Strymonem nomine Myrcinus. At Megabyzus, cognito quod fiebat ab Histiæo, quumprimũ venit Sardis, ducens Pæones, ita est Darium alloquutus, Rex, quidnam tu rei fecisti, dato loco ad vrbem condendam in Thracia viro Græco, eidemque solerti atque industrio? 10 vbi affatim materia est ad naues ædificandas, multumque remigum atq; pecuniæ? multis etiam cum barbaris tum Græcis incolentibus? qui nacti ducem, facient quicquid ille vel die vel nocte præceperit. Nunc igitur tu virum hunc ita facientem inhibe, ne domestico bello afflicteris. Inhibe autem miti modo accersitum: quem quum acceperis, da operam nequando in Græciam reuertatur.

XXIV Hęc loquutus Megabyzus, perfacile Dario persuasit, tanquam probe 20 prospiciens quod esset euenturũ. Darius misso in Myrcinum nuncio ad Histiæum, hæc inquit, Histiæe, rex Darius hæc dicit, Mihi rebusque meis melius consulentem quam te inuenio neminẽ: quod non verbis, sed factis compertum habeo. proinde quum res magnas agere destinem, præsto mihi sis vt eas tibi aperiam. His verbis fidem habens Histiæus, & simul magni faciens consiliariũ regis fieri, Sardis profectus est. Cui aduenienti Darius, Histiæe, ego (inquit) 30 ea de caussa te accersiui, quod [1] posteaquam à Scythis redire maturaui, & tu ab oculis meis abfuisti, nullius rei desiderium tam me tenuit breui, quam vt tu in aspectum & colloquium meum venires: quum sciam omnium possessionum pretiosissimam esse virum amicum, solertem, bene sentientem: quę tibi ambo adesse ego testimonio esse possum è rebus meis. Quare tibi ego, qui fecisti probe quod veneris, [2] hoc gratificandũ putaui, vt omissa Mileto, & recens condi- 40 ta in Thracia vrbe, me sequaris Susa, eadem quæ ego habiturus, meusq; conuictor ac consiliarius futurus.

XXV Hæc loquutus Darius, vna secum Histiæum ducens, Susa versus iter intendit, præfecto Sardibus Artapherne, fratre suo ex eodem patre. Item præfecto Otane oræ maritimę: cuius patrem Sisamnem,

καὶ ἰθέως τὴν διάβασιν ποιησάμενος, ἀπίκετο ἐς Σάρδις. ἅτε δὲ τειχέοντος ἤδη Ἱστιαίου τοῦ Μιλησίου τὴν παρὰ Δαρείου αἰτήσας ἔτυχε μισθὸν δωρεὴν φυλακῆς τῆς σχεδίης· ἐόντος δὲ τοῦ χώρου τούτου παρὰ Στρυμόνα ποταμὸν, τῷ οὔνομά ἐστι Μύρκινος. μαθὼν δὲ ὁ Μεγάβαζος τὸ ποιεύμενον ἐκ τοῦ Ἱστιαίου, ὡς ἦλθε τάχιστα ἐς τὰς Σάρδις ἄγων τοὺς Παίονας, ἔλεγε Δαρείῳ τάδε, Ὦ βασιλεῦ, οἷόν τι χρῆμα ἐποίησας, ἀνδρὶ Ἕλληνι δεινῷ τε καὶ σοφῷ δοὺς 10 ἐγκτίσασθαι πόλιν ἐν Θρηΐκῃ; ἵνα ἴδη τε ναυπηγήσιμός ἐστι ἄφθονος, καὶ πολλοὶ κωπέες, καὶ μέταλλα ἀργύρεα. ὅμιλός τε πολλὸς μὲν Ἕλλην περιοικέει, πολλὸς δὲ βάρβαρος· οἳ προστάτεω ἐπιλαβόμενοι, ποιήσουσι τοῦτο τὸ ἂν ἐκεῖνος ἐξηγέηται καὶ ἡμέρης καὶ νυκτός. σὺ τοίνυν τοῦτον τὸν ἄνδρα παῦσον ταῦτα ποιεῦντα, ἵνα μὴ οἰκηΐῳ πολέμῳ συνέχῃ. τρόπῳ δὲ ἠπίῳ μεταπεμψάμενος, παῦσον. ἐπεὰν δὲ αὐτὸν περιλάβῃς, ποιέειν ὅκως μηκέτι κεῖνος ἐς Ἕλληνας ἀπίξεται. Ταῦτα λέ- 20 γων ὁ Μεγάβαζος, εὐπετέως ἔπειθε Δαρεῖον, ὡς εὖ προορέων τὸ μέλλον γίνεσθαι· μετὰ δὲ ἄγγελον πέμψας ὁ Δαρεῖος ἐς τὴν Μύρκινον, ἔλεγε τάδε, Ἱστιαῖε, βασιλεὺς Δαρεῖος τάδε λέγει, Ἐγὼ φροντίζων εὑρίσκω ἐμοί τε καὶ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι οὐδένα εἶναι σεῦ ἄνδρα εὐνοέστερον. τοῦτο δὲ οὐ λόγοισι ἀλλ᾽ ἔργοισι οἶδα μαθών. νῦν ὦν (ἐπινοέω γὰρ πρήγματα μεγάλα κατεργάσασθαι) ἀπικνέο μοι πάντως, ἵνα τοι αὐτὰ ὑπερθέωμαι. Τούτοισι τοῖσι ἔπεσι πιστεύσας ὁ Ἱστιαῖος, καὶ ἅμα μέ- 30 γα ποιεύμενος βασιλῆος σύμβουλος γενέσθαι, ἀπίκετο ἐς Σάρδις. ἀπικομένῳ δέ οἱ ἔλεγε Δαρεῖος τάδε, Ἱστιαῖε, ἐγώ σε μετεπεμψάμην τῶνδε εἵνεκεν· ἐπεί τε τάχιστα ἐνόστησα ἀπὸ Σκυθέων, καὶ σύ μοι ἐγένεο ἐξ ὀφθαλμῶν, οὐδέν κω ἄλλο χρῆμα οὕτω ἐν βραχέϊ ἐπεζήτησα ὡς σὲ ἰδέειν τε καὶ ἐς λόγους μοι ἀπικέσθαι· ἐγνωκὼς ὅτι κτημάτων πάντων ἐστὶ τιμιώτατον ἀνὴρ φίλος, συνετός τε καὶ εὔνοος. τά τοι ἐγὼ καὶ ἀμφότερα συνειδὼς, ἔχω μαρτυρέειν ἐς πρήγματα τὰ ἐμά. νῦν ὦν (εὖ γὰρ ἐ- 40 ποίησας ἀπικόμενος) τάδε τοι ἐγὼ προτείνομαι· Μίλητον μὲν ἔα, καὶ τὴν νεόκτιστον ἐν Θρηΐκῃ πόλιν· σὺ δέ μοι ἑπόμενος ἐς Σοῦσα, ἔχε τάπερ ἂν ἐγὼ ἔχω, ἐμός τε συσσίτος ἐὼν καὶ σύμβουλος. Ταῦτα Δαρεῖος εἴπας, καὶ καταστησάμενος Ἀρταφέρνεα ἀδελφεὸν ἑωυτοῦ ὁμοπάτριον, ὕπαρχον εἶναι Σαρδίων, ἀπήλαυνε ἐς Σοῦσα, ἅμα ἀγόμενος Ἱστιαῖον. Ὀτάνεα δὲ ἀποδέξας στρατηγὸν εἶναι τῶν παραθαλασσίων ἀνδρῶν, τοῦ τὸν πατέρα Σισάμνην

187

1 Quamprimum à Scythis redii, 2 Hæc propono, vel, offere.

βασιλεὺς Καμβύσης, γενόμενον τῶν βασιληΐων δικα-
στέων, ὅτι ἐπὶ χρήμασι δίκην ἄδικον ἐδίκασε, σφά-
ξας, ἀπέδειρε πᾶσαν τὴν ἀνθρωπηΐην. σπαδίξας δὲ αὐτοῦ
τὸ δέρμα ἱμάντας ἐξ αὐτοῦ ἔταμε, καὶ ἐνέτεινε τὸν θρό-
νον ἐς τὸν ἵζων ἐδίκαζε. ἐντανύσας δὲ ὁ Καμβύσης,
ἀπέδεξε δικαστὴν εἶναι ἀντὶ τοῦ Σισάμνεω, τὸν ἀπο-
κτείνας ἀπέδειρε, τὸν παῖδα τοῦ Σισάμνεω, ἐντειλά-
μενός οἱ μεμνῆσθαι ἐν τῷ κατίζων θρόνῳ δικάζει.
Οὗτος ὦν ὁ Ὀτάνης ὁ ἐγκατιζόμενος ἐς τοῦτον τὸν
θρόνον, τότε διάδοχος γενόμενος Μεγαβάζῳ τῆς
στρατηγίης, Βυζαντίους τε εἷλε καὶ Καλχηδονίους. εἷλε
δὲ Ἄντανδρον, τὴν ἐν τῇ Τρῳάδι γῇ· εἷλε δὲ Λαμπώ-
νιον. λαβὼν δὲ παρὰ Λεσβίων νέας, εἷλε Λῆμνόν τε
καὶ Ἴμβρον, ἀμφοτέρας ἔτι τότε ὑπὸ Πελασγῶν οἰ-
κεομένας. Οἱ μὲν δὴ Λήμνιοι καὶ ἐμαχέσαντο εὖ,
καὶ ἀμυνόμενοι, ἀνὰ χρόνον ἐκακώθησαν. τοῖσι δὲ πε-
ριεοῦσι αὐτέων οἱ Πέρσαι ὕπαρχον ἐπιστᾶσι Λυκάρη-
τον, τὸν Μαιανδρίου τοῦ βασιλεύσαντος Σάμου ἀδελ-
φεόν. οὗτος ὁ Λυκάρητος ἄρχων ἐν Λήμνῳ, τελευ-
τᾷ. αἰτίη δὲ τούτου ἥδε· πάντας ἠνδραποδίζετο καὶ κατ-
εστρέφετο· τοὺς μὲν, λιποστρατίης ἐπὶ Σκύθας αἰτι-
ώμενος, τοὺς δὲ, σίνεσθαι τὸν Δαρείου στρατὸν ὃν ἀπὸ
Σκυθέων ὀπίσω ἀποκομιζόμενον. οὗτος μέν νυν το-
σαῦτα ἐξεργάσατο στρατηγήσας. μετὰ δὲ οὐ πολλὸν
χρόνον ἄνεσις κακῶν ἦν. Καὶ ἤρχετο τὸ δεύτερον
ἐκ Νάξου τε καὶ Μιλήτου Ἴωσι γίνεσθαι κακά. τοῦτο
μὲν γὰρ, ἡ Νάξος εὐδαιμονίῃ τῶν νήσων προέφερε· τοῦτο
δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ Μίλητος αὐτή τε ἑωυτῆς μά-
λιστα δὴ τότε ἀκμάσασα, καὶ δὴ καὶ τῆς Ἰωνίης ἦν πρό-
σχημα. κατύπερθε δὲ τουτέων, ἐπὶ δύο γενεὰς ἀνδρῶν
νοσήσασα ἐς τὰ μάλιστα στάσι, μέχρι οὗ μιν Πάριοι
κατηρτίσαντο. τούτους γὰρ καταρτιστῆρας ἐκ πάντων
τῶν Ἑλλήνων εἵλοντο οἱ Μιλήσιοι. Κατήλλαξαν
δέ σφεας ὧδε Πάριοι· ὡς ἀπίκοντο αὐτέων ἄνδρες ἄ-
ριστοι ἐς τὴν Μίλητον (ὥρεον γὰρ δή σφεας δεινῶς οἰκο-
φθορημένους) ἔφασαν αὐτέων βούλεσθαι διεξελθεῖν τὴν
χώρην. ποιεῦντές τε ταῦτα, καὶ διεξιόντες πᾶσαν τὴν
Μιλησίην, ὅκως τινὰ ἴδοιεν ἀνεστηκυίῃ τῇ χώρῃ ἀ-
γρὸν εὖ ἐξεργασμένον, ἀπεγράφοντο τὸ οὔνομα τοῦ δε-
σπότεω τοῦ ἀγροῦ. διεξελάσαντες δὲ πᾶσαν τὴν χώρην, καὶ
σπανίους εὑρόντες τούτους, ὡς τάχιστα κατέβησαν ἐς τὸ
ἄστυ, ἁλίην ποιησάμενοι, ἀπέδεξαν τούτους μὲν τὴν πό-
λιν νέμειν, τῶν εὗρον τοὺς ἀγροὺς εὖ ἐξεργασμένους. δοκέ-
ειν γὰρ ἔφασαν καὶ τῶν δημοσίων οὕτω δή σφεας ἐπιμε-
λήσεσθαι ὥσπερ καὶ τῶν σφετέρων. τοὺς δὲ ἄλλους Μιλησίους

τῶν κατήρτισαν.

vnum è regiis iudicibus, quod iniuste ob pecuniam iudicasset, rex Cambyses interemerat: interemptoque detractum coriū in lora concidit, quibus tribunal in quo ille sedens iudicarat, intendit: ibidemque eius filium Otanem sedere iudicem præcepit, atque in memoria habere in quo tribunali iudicaret. XXVI Hic igitur Otanes in eo tribunali sedens, tūc Megabyzi successor exercitus, Byzantios ac Chalcedonios cepit: cepit item Antandrum, quæ est in terra Troade, cepit quoque Lamponium. Sumpta etiam à Lesbiis classe, cepit Lemnum & Imbrum, à Pelasgis tunc quoque vtranq; habitatam. XXVII Sed Lemnii quoniam prœlio contenderant, & aliquamdiu repugnauerant, mala perpessi sunt: quorum qui superfuere, iis præfectū Persæ imposuere Lycaretum, Mæandrii eius qui Sami regnauit, germanum. Hic Lycaretus quū Lemno præesset, hac de caussa mortem oppetiit, quod omnes in captiuitatē redigebat, atque euertebat, alios insimulans desertores Scythicæ expeditionis, alios vexatores copiarum Darii à Scythis reuertentium. Hæc iste in sua præfectura perpetrabat: sed non diu [1] in malis faciendis delituit. XXVIII ¶ Et cœperunt iterum è Naxo atque Mileto calamitates Ionibus fieri.[2] è Naxo quidem, quod inter insulas felicitate præstabat: è Mileto autem, quod ea tempestate prope seipsa superata maxime florebat, eratque Ioniæ prætextum: quum laborasset duabus superioribus ætatibus morbo seditionis, donec eam seditionem Parii [3] sedauerunt, ex omnibus Græcis correctores à Milesiis delecti. XXIX Huncautem in modum eos Parii correxere: Quum Miletū venissent viri inter Parios præstantissimi, cernerentque [4] domos vehementer labefactatas, dixerunt velle se regionem ipsorum peragrare. Id facientes, & omnem agrum Milesium lustrantes, vt quemque fundum animaduertebant bene cultum *fructumque emittentem*, conscribebant domini nomen. Peragrata omni regione, quum paucos huiusmodi fundos comperissent, quammaturrime ad vrbem descenderunt: coactoque cœtu, decreuerunt vrbem ab iis esse incolendam quorum fundos bene cultos inuenissent. videri enim illos ita curaturos publica vt sua ipsorum curauissent. Ceteros Milesios,

1 *Sunt qui deinceps hoc suspectum habeant, nec immerito fortasse.* 2 Etenim Naxus quidem inter ins. felic. præstabat. Miletus vero eodem tempore magis quam vnquam antea florens, Ioniæ ornamentum erat; quum laborass. 3 *Vel Composuerunt, ex omnibus Gr. compositores à Mil. delecti. Hunc autem in modum eos ad concordiam Parii reuocarunt.* 4 Eos plane fortunis euersos.

qui prius

qui prius seditionem mouissent, iusserunt horum dicto audientes esse. Ita [1] Milesios Parii correxerunt. Ex his tunc vrbibus hoc modo cœperunt Ioniæ mala contingere: Ex Naxo quidam locupletes è plebe in exilium missi, Miletum se contulerunt. Miletum autem procurabat Aristagoras, Molpagoræ filius, idemque gener ac consobrinus Histiæi, Lysagoræ filii, quem Darius Susis distinebat. nam Histiæus Mileti erat tyrannus, & per id tempus Susis degebat quum Naxii venere iampridem Histiæi hospites. Quum autem Miletum Naxii aduenere, obsecrarunt Aristagoram vt aliquantulum copiarum ipsis præstaret ad redeundum in patriam. Ille colligens, si per eum isti in patriam redirent, fore vt Naxo imperaret, tamen prætendens Histiæi [2] hospitium, ita eos est alloquutus, Meæ quidem vires ad tantum copiarũ præbendum non suppetunt, vt inuitis iis qui Naxum tenent, vos possim reducere: quum audiam octo millia scutatorum Naxiis ac multum longarum nauium esse: tamen omne studiũ ad istud efficiendum adhibebo, hoc scilicet in animo versans: Est mihi amicus Artaphernes, Hystaspis filius, Darii regis frater, qui præses est omnium in Asia maritimorum, multo exercitu præditus ac multa classe: hunc ego virum opinor facturum omnia ex animi nostri sententia. His auditis Naxii [3] instare Aristagoræ vt rem quamoptime posset conficeret: vtque munera homini polliceretur, dicere, & se exercitui sumptum suppeditaturos, vt ipsi paciscerentur. magnam videlicet spē habentes, quũ ipsi in Naxo apparuissent, Naxios omnia quæ ipsi iuberent esse facturos, atque adeo ceteros insulanos. nulla dum enim Cycladum insularum sub Dario erat. Profectus Sardis Aristagoras, ait Artapherni esse insulam Naxum, non spatiosam illã quidem, sed pulchram alioqui & bonam, Ioniæque vicinã, multis præterea & pecuniis & mancipiis refertã. Proinde tu aduersus hanc regionē ducito exercitũ, exules illuc reducens. [4] Quod facienti tibi magnæ sunt penes me in expedito pecuniæ, præter illas quæ in exercitum erogabuntur. has enim æquum est nos

XXX

τοὺς πρὶν στασιάζοντας, τούτοις ἔταξαν πείθεσθαι. Πάριοι μέν νυν οὕτω Μιλησίους κατήρτισαν. Τότε δὲ ἐκ τουτέων τῶν πολίων ὧδε ἤρχετο κακὰ γίνεσθαι τῇ Ἰωνίῃ. ἐκ Νάξου ἔφυγον ἄνδρες τῶν παχέων ὑπὸ τοῦ δήμου· φυγόντες δὲ ἀπίκοντο ἐς Μίλητον· τῆς δὲ Μιλήτου ἐτύγχανε ἐπίτροπος ἐὼν Ἀρισταγόρης ὁ Μολπαγόρεω, γαμβρός τε ἐὼν καὶ ἀνεψιὸς Ἱστιαίου τοῦ Λυσαγόρεω, τὸν ὁ Δαρεῖος ἐν Σούσοισι κατεῖχε. ὁ γὰρ Ἱστιαῖος, τύραννος ἦν Μιλήτου, καὶ ἐτύγχανε τοῦτον τὸν χρόνον ἐὼν ἐν Σούσοισι ὅτε οἱ Νάξιοι ἦλθον, ξεῖνοι πρὶν ἐόντες τῷ Ἱστιαίῳ. ἀπικόμενοι δὲ οἱ Νάξιοι ἐς τὴν Μίλητον, ἐδέοντο τοῦ Ἀρισταγόρεω, εἴ κως αὐτοῖσι παράσχοι δύναμίν τινα, καὶ κατέλθοιεν ἐς τὴν ἑωυτῶν. ὁ δὲ, ἐπιλεξάμενος ὡς ἢν δι' ἑωυτοῦ κατέλθωσι ἐς τὴν πόλιν, ἄρξει τῆς Νάξου· σκῆψιν δὲ ποιεύμενος τὴν ξεινίην τὴν Ἱστιαίου, τόνδε σφι λόγον προσέφερε, Αὐτὸς μὲν ὑμῖν οὐ φερέγγυός εἰμι δύναμιν τοσαύτην παρασχεῖν, ὥστε κατάγειν ἀεκόντων τῶν τὴν πόλιν ἐχόντων Ναξίων. πυνθάνομαι γὰρ ὀκτακισχιλίην ἀσπίδα Ναξίοισι εἶναι, καὶ πλοῖα μακρὰ πολλά· μηχανήσομαι δὲ, πᾶσαν σπουδὴν ποιεύμενος. ἐπινοέω δὲ τῇδε· Ἀρταφέρνης μοι τυγχάνει ἐὼν φίλος. ὁ δὲ Ἀρταφέρνης, Ὑστάσπεος μέν ἐστι παῖς, Δαρείου δὲ τοῦ βασιλῆος ἀδελφεός· τῶν δ' ἐπιθαλασσίων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἄρχει πάντων, ἔχων στρατιήν τε πολλὴν καὶ πολλὰς νέας. τοῦτον ὦν δοκέω τὸν ἄνδρα ποιήσειν τῶν ἂν χρηΐζωμεν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Νάξιοι, προσέθεντο τῷ Ἀρισταγόρῃ πρήσσειν ᾗ δύναιτο ἄριστα· καὶ ὑπίσχεσθαι δῶρα ἐκέλευον, καὶ δαπάνην τῇ στρατιῇ, ὡς αὐτοὶ διαλύσοντες· ἐλπίδας πολλὰς ἔχοντες, ὅταν ἐπιφανέωσι ἐς τὴν Νάξον, πάντα ποιήσειν τοὺς Ναξίους τὰ ἂν αὐτοὶ κελεύωσι· ὡς δὲ, καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας. τῶν γὰρ νήσων τουτέων τῶν Κυκλάδων οὐδεμία κω ἦν ὑπὸ Δαρείῳ.

XXXI

Ἀπικόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐς τὰς Σάρδις, λέγει πρὸς τὸν Ἀρταφέρνεα, ὡς Νάξος εἴη νῆσος μεγάθεϊ μὲν οὐ μεγάλη, ἄλλως δὲ, καλή τε καὶ ἀγαθὴ, καὶ ἀγχοῦ Ἰωνίης· χρήματα δὲ ἔχοι πολλὰ, καὶ ἀνδράποδα. Σὺ ὦν ἐπὶ ταύτην τὴν χώρην στρατηλάτεε, κατάγων ἐς αὐτὴν τοὺς φυγάδας ἐξ αὐτῆς. καί τοι ταῦτα ποιήσαντι τοῦτο μέν ἐστι ἕτοιμα παρ' ἐμοὶ χρήματα μεγάλα, πάρεξ τῶν ἀναισιμωμάτων τῇ στρατιῇ· ταῦτα μὲν γὰρ δίκαια ἡμέας

188

1 Res Milesiorum Parii composuerunt. At tunc ex his vrbib. 2 *Id est, Hospitii consuetudinem: Vel, Hospitalem amicitiam quæ illis cum Histiæo intercedebat. Intelligit autem hunc prætextu huius amicitiæ voluisse Naxiis operam nauare, quum potius id ea spe quam declarat, faceret.* 3 Rem Aristagoræ commendarunt vt eam quam posset optime administraret. *Vel Negotium Aristagoræ dederunt rem quam posset commodissime gerendi.* quinetiam munera eum polliceri iubebant, & sumptus in exercitum, vt qui eos reddituri essent: quod magna spe tenerentur fore vt, quũ in Naxiorum conspectũ venissent, illi omnia quæ ab ipsis iuberentur facerent. 4 Quod tu quum feceris, non solum magnam pecuniarum vim, quæ tibi paratæ apud me erunt, consequeris, præter sumptus exercitus: (hos enim à nobis ———

» τοὺς ἀγρόντας παρέχειν· τοῦτο δὲ, νήσους προσκτήσεαι βασιλέϊ, αὐτήν τε Νάξον καὶ τὰς ἐκ ταύτης ἠρτημένας, Πάρον τε καὶ Ἄνδρον καὶ ἄλλας τὰς Κυκλάδας καλευμένας. ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμεώμενος, εὐπετέως ἐπιθήσεαι Εὐβοίῃ νήσῳ μεγάλῃ τε καὶ εὐδαίμονι, οὐκ ἐλάσσονι Κύπρου, καὶ κάρτα εὐπετέϊ χειρωθῆναι. ἀποχρῶσι δὲ ἑκατὸν νέες ταύτας πάσας χειρώσασθαι. ὁ δὲ, ἀμείβετο αὐτὸν τοῖσδε, Σὺ ἐς οἶκον τὸν βασιλῆος ἐξηγητὴς γίνεαι πρηγμάτων ἀγαθῶν. καὶ ταῦτα εὖ παραινέεις πάντα, πλὴν τῶν νεῶν τοῦ ἀριθμοῦ. ἀντὶ γὰρ τῶν ἑκατὸν νεῶν, διηκόσιαί τοι ἕτοιμοι ἔσονται ἅμα τῷ ἔαρι. δεῖ δὲ τούτοισι καὶ τὸν βασιλέα συνέπαινον γίνεσθαι.

γρ. αἱρεθῆναι.

Ὁ μὲν δὴ Ἀρισταγόρης ὡς ταῦτα ἤκουσε, περιχαρὴς ἐὼν, ἀπήιε ἐς Μίλητον. ὁ δὲ Ἀρταφέρνης, ὥς οἱ πέμψαντι ἐς Σοῦσα, καὶ ὑπερθέντι τὰ ἐκ τοῦ Ἀρισταγόρεω λεγόμενα, συνέπαινος καὶ αὐτὸς Δαρεῖος ἐγένετο, παρεσκευάσατο μὲν διηκοσίας τριήρεας, πολλὸν δὲ κάρτα ὅμιλον Περσέων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων. στρατηγὸν δὲ τουτέων ἀπέδεξε Μεγαβάτην, ἄνδρα Πέρσην τῶν Ἀχαιμενιδέων, ἑωυτοῦ τε καὶ Δαρείου ἀνεψιόν· τοῦ Παυσανίης ὁ Κλεομβρότου Λακεδαιμόνιος, εἰ δὴ ἀληθής γε ὁ λόγος, ὑστέρῳ χρόνῳ τουτέων ἡρμόσατο θυγατέρα, ἔρωτα σχὼν τῆς Ἑλλάδος τύραννος γενέσθαι. ἀποδέξας δὲ Μεγαβάτην στρατηγὸν Ἀρταφέρνης, ἀπέστειλε τὸν στρατὸν παρὰ τὸν Ἀρισταγόρεα.

γρ. ἐτεόν.

Παραλαβὼν δὲ ὁ Μεγαβάτης ἐκ τῆς Μιλήτου τόν τε Ἀρισταγόρεα καὶ τὴν Ἰάδα στρατιὴν, καὶ τοὺς Ναξίους, ἔπλεε προφάσει ἐπ' Ἑλλησπόντου· ἐπείτε δὲ ἐγένετο ἐν Χίῳ, ἔσχε τὰς νέας ἐς Καύκασα, ὡς ἐνθεῦτεν βορέῃ ἀνέμῳ ἐς τὴν Νάξον διαβάλοι. καὶ (οὐ γὰρ ἔδεε τούτῳ τῷ στόλῳ Ναξίους ἀπολέεσθαι) πρῆγμα τοιόνδε συνηνείχθη γενέσθαι· περιιόντος Μεγαβάτεω τὰς ἐπὶ τῶν νεῶν φυλακὰς, ἐπὶ νεὸς Μυνδίης ἔτυχε οὐδεὶς φυλάσσων· ὁ δὲ, δεινόν τι ποιησάμενος, ἐκέλευσε τοὺς δορυφόρους ἐξευρόντας τὸν ἄρχοντα ταύτης τῆς νεὸς, τῷ οὔνομα ἦν Σκύλαξ, τοῦτον δῆσαι διὰ θαλαμίης διελόντας τῆς νεὸς κατὰ τοῦτο, ἔξω μὲν κεφαλὴν ποιεῦντας, ἔσω δὲ τὸ σῶμα. δεθέντος δὲ τοῦ Σκύλακος, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ἀρισταγόρῃ ὅτι τὸν ξεῖνόν οἱ τὸν Μύνδιον Μεγαβάτης δήσας λυμαίνοιτο. ὁ δ' ἐλθὼν παραιτέετο τὸν Πέρσην. τυγχάνων δὲ οὐδενὸς τῶν ἐδέετο, αὐτὸς ἐλθὼν ἔλυσε. πυθόμενος δὲ, κάρτα δεινὸν ἐποιήσατο ὁ Μεγαβάτης, καὶ ἐσπέρχετο τῷ Ἀρισταγόρῃ.

præbere, qui aduentus vestri autores sumus: & te insulas regi acquirere, ipsam Naxum & quæ ex hac pendent, Parum & Andrum, ceterasque quæ Cyclades nominantur. Vnde proficiscens, haud difficile inuades Eubœam, insulam magnam ac beatam, nec inferiorem Cypro, ac facilem sane ad capiendum, centum omnino nauibus ad has omnes occupandas suffecturis. Huic respondens Artaphernes, Tu vero, inquit, quæ sunt ex vtilitate regiæ domus exponis, & probe ista suades omnia, præterquam de numero nauium: nam pro centum nauibus, ducentæ tibi ineunte statim vere in promptu erunt. Oportet tamen in his rebus authoritatem quoque regis accedere. His auditis Aristagoras lætus Miletum rediit. Artaphernes autem misso Susa ad Darium nuncio, per quem de rebus ab Aristagora dictis eum certiorem faceret, vbi ille rem approbauit, ducentas naues instruxit, tum Persarum tum aliorum sociorum magna sane multitudine, præfectos duce Megabate, viro Persa, familia Achæmenidarum, suo ac Darii consanguineo:[1] qui (si vera sunt quæ post hoc tempus gesta) filiam desponderat Pausaniæ Lacedæmonio, Cleombroti filio, Græciæ tyrannidem affectanti. Delecto itaque duce Megabate, exercitum Artaphernes ad Aristagoram misit Mileto.

XXXII

Megabates Aristagora assumpto atque Ionum exercitu cum Naxiis, profectus est per simulationem eundi in Hellespontum. Atque vbi Chium peruenit, classem continuit apud Caucasum, vt illinc vento aquilone traiiceret in Naxum. Sed quoniam non erat fatale Naxios ea classe deleri, hoc contigit: Megabates in circumeundis nauium excubiis offendit nauem Myndiam à nemine custodiri. quam rem indigne ferens, iussit satellites inuentum eius nauis principem, nomine Scylacem, vincire traiectum per thalamiam, *id est, foramen per quod remus extat*: ita vt caput extaret, corpus intus esset. Aristagoras autem à quodam factus certior, hospitem suum Myndium à Megabate vinctum afflictari, Persam adit & hominem excusans reposcit: quum nihil exoraret, ipse accedens Scylacem soluit. Id vbi resciuit Megabates,[2] grauiter admodum ferens, Aristagoram inuasit.

XXXIII

——— qui ducimus, suppeditari par est) verumetiam ditioni regis adiicies insulas, & ipsam Nax. [1] Cuius filiam postea (si vera fama est) sibi desponsatam habuit Pauf. Lacedæmonius, Cl. filius, Gr. tyrannus euadere cupiens. [2] Id magnæ iniuriæ loco ducens, Aristagoræ succensuit.

Cui Ari-

Cui Aristagoras, Quid tibi, inquit, est cum istis negociis? nonne te misit Artaphernes vt me sequereris, atque eo nauigares quocunque ego iuberem? quid multa agis? His verbis indignatus Megabates, vbi nox adfuit, misit Naxum quosdam cum naui, ad rem Naxiis quæ

XXXIV impenderet exponendam. Naxii, vt qui nihil minus quam hanc aduersus se classem venturam expectabant, vbi id audierunt, omnia confestim ex agris in vrbem comportare: & se, vt qui obsidendi essent, instruere cibariis, potu, murorum refectione. Et isti quidem tanquam instante sibi bello sese apparabant: illi vero, postea quam e Chio in Naxum traiecerunt, iam præmunitos aggressi sunt. Consumptisque quatuor in obsidione mensibus, assumptaque à Persis quam secum attulerant pecunia, & maxima etiã ab Aristagora, quum plura desideraret obsidio, vbi mœnia Naxiis exulibus ædificauerũt, in continen-

XXXV tem reuerterunt male affecti. Aristagoras, quando quod Artapherni receperat præstare non poterat, nec exercitui stipendium exigenti dare, præsertim Megabate infimulante apud milites male affectos, verebaturque præterea ne regno Mileti fraudaretur, his de caussis trepidus, de defectione cogitabat. Contigit enim e Susis ab Histiæo venire quendã compuncto notis capite, quibus Histiæus Aristagoram commonefaciebat vt ab rege deficeret. Id namque volens Histiæus Aristagoræ indicare, quia alia ratione facere non poterat, vtpote itineribus custoditis, fidelissimo e seruis caput erasit, litterasque impressit, & hominem retinens quoad capilli renascerentur, vbi illi renati sunt, raptissime dimisit Miletum, nihil aliud mandans nisi vt quum Miletum peruenisset, iuberet Aristagoram eraso suo capite inspicere. Ea autem stigmata significabãt (vt à me superius dictum est) defectionẽ. Hoc ideo Histiæus faciebat quod magnam sibi iacturam ducebat se Susis distineri: etiam atque etiam sperans fore vt si ab Aristagora rebellaretur, ad mare proficisceretur: sin Miletus nil noui moliretur, nullam sibi viam amplius esse ad eam reuertendi

XXXVI intelligebat. Eum quidem nuncium Histiæus hæc cõsiderans mittebat. Aristagoras autẽ, quum ei hæc omnia consentanea per idẽ tempus cõtigissent, retulit [1] ad seditiosos tam de sua sententia

ὁ δὲ εἶπε, Σοὶ δὲ καὶ τούτοισι τοῖσι πρήγμασι τί ἐστι; οὐκ " 189
ἀπέστειλε Ἀρταφέρνης ἐμέο πείθεσθαι, καὶ πλέειν τῇ "
ἂν ἐγὼ κελεύω; τί πολλὰ πρήσσεις; Ταῦτα εἶπε Ἀ-
ρισταγόρης. ὁ δὲ, θυμωθεὶς τούτοισι, ὡς νὺξ ἐγένετο, ἔ-
πεμπε ἐς Νάξον πλοίῳ ἄνδρας φράσοντας τοῖσι
Ναξίοισι πάντα τὰ παρεόντα σφι πρήγματα.
Οἱ γὰρ ὦν Νάξιοι οὐδὲν πάντως προσεδέκοντο ἐπὶ
σφέας τὸν στόλον τοῦτον ὁρμήσεσθαι. ἐπεὶ μέντοι ἐπύ-
θοντο, αὐτίκα μὲν ἐσηνείκαντο τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ
10 τεῖχος, παρεσκευάσαντο δὲ, ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ
σιτία καὶ ποτὰ, καὶ τεῖχος ἐσάξαντο. καὶ οὗτοι μὲν παρ-
εσκευάδατο ὡς παρεσομένου σφι πολέμου· οἱ δὲ
ἐπεί τε διέβαλον ἐκ τῆς Χίου τὰς νέας ἐς τὴν Νάξον,
πρὸς πεφραγμένους προσεφέροντο, καὶ ἐπολιόρκεον
μῆνας τέσσερας. ὡς δὲ τά τε ἔχοντες ἦλθον χρήμα-
τα οἱ Πέρσαι, ταῦτα κατεδεδαπάνητό σφι, καὶ αὐτῷ
τῷ Ἀρισταγόρῃ προσαναισίμωτο πολλὰ, τοῦ πλεῦ-
νός τε ἐδέετο ἡ πολιορκίη, ἐνθαῦτα τείχεα τοῖσι φυ-
γάσι τῶν Ναξίων οἰκοδομήσαντες, ἀπαλλάσσοντο
20 ἐς τὴν ἤπειρον, κακῶς πρήσσοντες. Ἀρισταγόρης δὲ
οὐκ εἶχε τὴν ὑπόσχεσιν τῷ Ἀρταφέρνεϊ ἐκτελέ-
σαι. ἅμα δὲ ἐπίεζέ μιν ἡ δαπάνη τῆς στρατιῆς
ἀπαιτεομένη, ἀρρώδεέ τε, τοῦ στρατοῦ πρήξαντος
κακῶς· καὶ Μεγαβάτῃ διαβεβλημένος, ἐδόκεέ τε
τὴν βασιληίην τῆς Μιλήτου ἀπαιρήσεσθαι. ἀρρωδέ-
ων τε τούτων ἕκαστα, ἐβουλεύετο ἀπόστασιν. συνέπι-
πτε γὰρ καὶ τὸν ἐστιγμένον τὴν κεφαλὴν ἀπῖχθαι ἐκ
Σουσίων παρ' Ἱστιαίου, σημαίνοντα ἀπίστασθαι Ἀ-
ρισταγόρην ἀπὸ βασιλῆος. ὁ γὰρ Ἱστιαῖος βουλόμενος
30 τῷ Ἀρισταγόρῃ σημῆναι ἀποστῆναι, ἄλλως μὲν οὐ-
δαμῶς εἶχε ἀσφαλέως σημῆναι, ὥστε φυλασσομε-
νέων τῶν ὁδῶν· ὁ δὲ, τῶν δούλων τὸν πιστότατον ἀπο-
ξυρήσας τὴν κεφαλὴν, ἔστιξε, καὶ ἀνέμεινε ἀναφῦναι
τὰς τρίχας. ὡς δὲ ἀνέφυσαν, τάχιστα ἀπέπεμπε ἐς
Μίλητον, ἐντειλάμενος αὐτῷ ἄλλο μὲν οὐδέν· ἐπε-
ὰν δὲ ἀπίκηται ἐς Μίλητον, κελεύειν Ἀρισταγόρην ξυ-
ρήσαντά μιν τὰς τρίχας, κατιδέσθαι ἐς τὴν κεφαλήν.
τὰ δὲ στίγματα ἐσήμαινε (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται)
ἀπόστασιν. Ταῦτα δὲ ὁ Ἱστιαῖος ἐποίεε, συμφορὴν
40 ποιεύμενος μεγάλην τὴν ἑωυτοῦ κατοχὴν τὴν ἐν Σού-
σοισι. ἀποστάσιος ὦν γινομένης, πολλὰς εἶχε ἐλπίδας
μετήσεσθαι ἐπὶ θάλασσαν, μὴ δὲ νεώτερόν τι ποι-
εύσης τῆς Μιλήτου, οὐδαμὰ ἐς αὐτὴν ἥξειν ἔτι ἐλογί-
ζετο. Ἱστιαῖος μέν νυν ταῦτα διανοεύμενος, ἀπέ-
πεμπε τὸν ἄγγελον· Ἀρισταγόρῃ δὲ συνέπιπτε τοῦ αὐτοῦ
χρόνου πάντα ταῦτα συνελθόντα. ἐβουλεύετο ὦν
μετὰ τῶν στασιωτέων, ἐκφήνας τήν τε ἑωυτοῦ γνώμην

ἢ παρεσκευάζοντο

ἢ ἐκπλῆσαι.

[1] Ad suæ factionis homines

καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἱστιαίου ἀπιγμένα. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες γνώμην κατὰ τὠυτὸ ἐξεφέροντο, κελεύοντες ἀπίστασθαι· Ἑκαταῖος δὲ ὁ λογοποιὸς πρῶτα μὲν οὐκ ἔα πόλεμον βασιλέϊ τῶν Περσέων ἀναιρέεσθαι, καταλέγων τά τε ἔθνεα πάντα τῶν ἦρχε Δαρεῖος, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ἐπεί τε δὲ οὐκ ἔπειθε, δεύτερα συνεβούλευε ποιέειν ὅκως ναυκρατέες τῆς θαλάσσης ἔσονται. ἄλλως μέν νυν οὐδαμῶς ἔφη λέγων ἐνορᾶν ἐσόμενον τοῦτο. ἐπίστασθαι γὰρ τὴν δύναμιν τῶν Μιλησίων ἐοῦσαν ἀσθενέα· εἰ δὲ τὰ χρήματα καταιρεθείη τὰ ἐκ τοῦ ἱροῦ τοῦ ἐν Βραγχίδῃσι, τὰ Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀνέθηκε, πολλὰς εἶχε ἐλπίδας ἐπικρατήσειν τῆς θαλάσσης· καὶ οὕτω αὐτούς τε ἕξειν χρήμασι χρᾶσθαι, καὶ τοὺς πολεμίους οὐ συλήσειν αὐτά. τὰ δὲ χρήματα ἦν ταῦτα μεγάλα, ὡς δεδήλωταί μοι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν λόγων. αὕτη μὲν δὴ οὐκ ἐνίκα ἡ γνώμη. ἐδόκεε δὲ ὅμως ἀπίστασθαι· ἕνα τε αὐτέων πλώσαντα ἐς Μυοῦντα ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἀπὸ τῆς Νάξου ἀπελθόν, ἐὸν ἐνθαῦτα, συλλαμβάνειν πειρᾶσθαι τοὺς ἐπὶ τῶν νεῶν ἐπιπλέοντας στρατηγούς. Ἀποπεμφθέντος δὲ Ἰητραγόρεω κατ' αὐτὸ τοῦτο, καὶ συλλαβόντος δόλῳ Ὀλίατον Ἰβανώλιος Μυλασσέα, καὶ Ἱστιαῖον Τύμνεω Τερμερέα, καὶ Κώην Ἐρξάνδρου, τῷ Δαρεῖος Μυτιλήνην ἐδωρήσατο, καὶ Ἀρισταγόρην Ἡρακλείδεω Κυμαῖον, καὶ ἄλλους συχνούς· οὕτω δὴ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ὁ Ἀρισταγόρης ἀπεστήκεε, πᾶν ἐπὶ Δαρείῳ μηχανώμενος. καὶ πρῶτα μὲν λόγῳ μετεὶς τὴν τυραννίδα, ἰσονομίην ἐποίεε τῇ Μιλήτῳ, ὡς ἂν ἑκόντες αὐτῷ οἱ Μιλήσιοι συναπισταίατο· μετὰ δὲ, καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ τὠυτὸ τοῦτο ἐποίεε, τοὺς μὲν ἐξελαύνων τῶν τυράννων, τοὺς δὲ ἔλαβε τυράννους ἀπὸ τῶν νεῶν τῶν συμπλευσασέων ἐπὶ Νάξον, τούτους δὲ φίλα βουλόμενος ποιέεσθαι τῇσι πόλισι, ἐξεδίδου, ἄλλον ἐς ἄλλην πόλιν παραδιδούς, ὅθεν εἴη ἕκαστος. Κώην μέν νυν Μυτιληναῖοι, ἐπεί τε τάχιστα παρέλαβον, ἐξαγαγόντες κατέλευσαν· Κυμαῖοι δὲ, οἱ σφέτερον αὐτέων ἀπῆκαν. ὡς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ πλεῦνες αὐτῶν ἀπίεσαν, τυράννων μέν νυν κατάπαυσις ἐγίνετο ἀνὰ τὰς πόλιας· Ἀρισταγόρης δὲ ὁ Μιλήσιος ὡς τοὺς τυράννους κατέπαυσε, στρατηγοὺς ἐν ἑκάστῃ τῶν πολίων κελεύσας ἑκάστους καταστῆσαι, δεύτερα αὐτὸς ἐς Λακεδαίμονα τριήρεϊ ἀπόστολος ἐγίνετο. ἔδεε γὰρ δὴ συμμαχίης τινός οἱ μεγάλης ἐξευρεθῆναι.

Τῆς δὲ Σπάρτης Ἀναξανδρίδης μὲν ὁ Λέοντος οὐκέτι περιεὼν ἐβασίλευε, ἀλλὰ ἐτετελευτήκεε· Κλεομένης δὲ ὁ Ἀναξανδρίδεω εἶχε τὴν βασιληΐην,

[Margin: γρ. αὐτῷ — γρ. Τερμερέα — 190 — γρ. πλεῦνες αὐτέων ἀπ. — line numbers 10, 20, 30, 40]

quam de Histiæi mandatis. Cui quum ceteri omnes assensissent, iubentes vt rebellaret, Hecatæus tamen historiographus initio dissuadere bellum sumi aduersus regem Persarum, enumerans cunctas nationes quibus Darius imperaret, omnemque illius potentiam: sed quum hoc persuadere non posset, secundo loco suadere vt classe mare occuparent, negans se videre qua alia ratione id esset euenturum. scire enim se Milesiorũ vires esse imbecillas: si tamen pecuniæ è templo quod est in Branchidis tollerentur, quas Crœsus Lydus reposuisset, multum spei recipere maris potiundi, atq; ita pecuniã & ipsos habituros ad vtendũ, nec hostes eam spoliaturos. Erant autem hæ ingentes pecuniæ, quemadmodũ à me in primo libro declaratum est. Verum ne hæc quidẽ sententia obtinuit, sed illa, vt omnino rebellaretur: vtque vnus eorum Myuntem nauigaret ad exercitum qui è Naxo reuersus illic agebat, vt conaretur duces classiariorum comprehendere.

XXXVII

Missus autem ad hoc ipsum Iattagoras, dolo cepit Oliatum Ibanolis filium Milassensem, & Histiæum Tymnis Termenensem, & Coem Erxandri filium, quẽ Darius Mitylene donauerat, & Aristagoram Heraclidis filium Cymæum, compluresque alios. Ita ex professo Aristagoras defecit, omnia in Darium cõminiscens: & primum quidem, verbo duntaxat tyrannidem[1] immutans, statum reipublicæ Mileti constituit, vt secum libenter Milesii rebellarent. Idem dehinc in reliqua Ionia fecit, tyrannorũ alios eiiciens, ex aliis autem quos ceperat è nauibus iis quæ aduersus Naxum vna ierant, vt ciuitatibus gratificaretur, alium in alia vrbe diuendens, ex qua quisq; illorum erat.

XXXVIII

Quorũ Coem Mitylenæi vt acceperunt, sine mora productũ lapidibus interemerunt: Cymæi suum dimiserunt. Postea quam autem & alii complures tyranni fuga solũ vertere, passim per ciuitates tyrannorũ abdicatio facta est. Tyrannis summotis, Aristagoras Milesius secundo loco iussit in singulis ciuitatibus constitui singulos magistratus, moxque ipse Lacedæmonem triremi pro legato missus est. opus enim erat magnam aliquam comparare societatem.

XXXIX

Spartę regnũ iam non tenebat Anaxandrides, Leontis filius, quia non superstes erat, sed eius obitu filius Cleomenes regnabat:

1 *Aut aliud legit quam nos, aut male vertit.* 2 Alium alii vrbi tradens.

non illa

non ille quidem propter virtutis specimen, sed propter genus. Etenim Anaxandrides duxerat in matrimonium sororis filiam, quæ etsi cordi erat, tamẽ ex ea liberos non suscipiebat. Id quum ita esset, [1] ephori his eum verbis incusauerunt: Si tu tibi nõ prospicis, at certe nobis hoc non est despiciendũ, Eurysthei genus labefieri. Tu igitur quandoquidem vxorem habes quæ non concipit, ea repudiata aliam ducito, gratissimam rem in hoc Spartiatis facturus. His ille respondens, negat se earũ rerum alterutram esse facturum: & hos non recte cõsulere ait, qui ipsum hortentur repudiata quam habeat vxore innoxia, alteram ducere: eoque se non esse parituram.

XL Cui ephori atq; optimates consilio inter se habito retulerunt: Quoniam te cernimus amore coniugis quam habes implicitum, facito quod dicemus, ac noli repugnare, nequid de te Spartiatæ grauius consulant. Coniugem quã habes vt repudies non postulamus: quæcunque ei præstas nunc, ea omnino præstato: alteram tamen ducito præter hanc vxorem, quæ sit fecunda. Hæc dicentibus assensus est Anaxandrides: qui duas dehinc vxores habens, binis ædibus habitabat, haudquaquam Spartiatice faciens.

XLI Non longo interiecto tempore, vxor quæ posterius ducta est parit hunc Cleomenem, [2] quem mater successorem regni Spartiatarum nuncupabat. At vxor prior quæ hactenus sterilis fuerat, & ipsa concepit, hoc fato vsa: quæ quum reuera prægnans esset, domestici tamen posterioris vxoris id audientes, ac moleste ferentes, dicere, iactari hoc ab illa animo subiiciendi sibi partum. Itaq; his indigne ferẽtibus, exacto tẽpore pariendi, ephori increduli feminæ parturienti [3] custodes apposuerunt: quę Dorieũ peperit, moxque Leonidem, & post hunc gradatim Cleombrotum. Sunt etiam qui dicant Cleombrotum atque Leonidem fuisse geminos. At quæ Cleomenem peperit, secundo loco in matrimonium ducta, filia Perinetadæ, filii Demarmeni, aliũ filiũ amplius non genuit.

XLII Et Cleomenes quidem non compos (vt fertur) sed inops mentis, Dorieus autem inter æquales omnes primus erat, meritoque putans se ob virilitatẽ regno potiturum. hoc ita opinione præsumens, defuncto Anaxandrida quum Lace-

οὐ κατὰ ἀνδραγαθίην σχών, ἀλλὰ κατὰ γένος. Ἀναξανδρίδῃ γὰρ ἔχοντι γυναῖκα ἀδελφεῆς ἑωυτοῦ θυγατέρα, καὶ ἐούσης ταύτης οἱ καταθυμίης, παῖδες οὐκ ἐγίνοντο. τούτου δὲ τοιούτου ἐόντος, οἱ ἔφοροι εἶπον, ἐπικαλεσάμενοι αὐτὸν, "Εἴ τοι σύ γε σεωυτοῦ μὴ προορᾷς, ἀλλ' ἡμῖν τοῦτ' ἐστὶ οὐ περιοπτέον, γένος τὸ Εὐρυσθένεος γενέσθαι ἐξίτηλον. σύ νυν τὴν μὲν ἔχεις γυναῖκα, ἐπεί τέ τοι οὐ τίκτει, ἔξεο, ἄλλην δὲ γῆμον. καὶ ποιέων ταῦτα, Σπαρτιήτῃσι ἁδήσεις." ὁ δὲ ἀμείβετο, φὰς τουτέων οὐδέτερα ποιήσειν· ἐκείνους τε οὐ καλῶς συμβουλεύειν, παραινέοντας, τὴν ἔχει γυναῖκα, ἐοῦσαν ἀναμάρτητον ἑωυτῷ, ταύτην ἀπέντα, ἄλλην ἐσαγαγέσθαι· οὐδέ σφι πείσεσθαι. Πρὸς ταῦτα οἱ ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες συμβουλευσάμενοι, προσέφερον Ἀναξανδρίδῃ τάδε, "Ἐπεὶ τοίνυν τοι περιεχόμενόν σε ὁρέομεν τῆς ἔχεις γυναικὸς, σὺ δὲ ταῦτα ποίεε, καὶ μὴ ἀντίβαινε τούτοισι, ἵνα μή τι ἀλλοῖον περὶ σεῦ οἱ Σπαρτιῆται βουλεύσωνται. γυναικὸς μὲν τῆς ἔχεις οὐ προσδεόμεθά σευ τῆς ἐξέσιος· σὺ δὲ ταύτῃ τε πάντα ὅσα νῦν παρέχεις πάρεχε, καὶ ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐσάγαγε γυναῖκα τεκνοποιόν." ταῦτά κῃ λεγόντων, συνεχώρησε ὁ Ἀναξανδρίδης. μετὰ δὲ, γυναῖκας ἔχων δύο, διξὰς ἱστίας οἴκεε, ποιέων οὐδαμὰ Σπαρτιητικά. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, ἡ ἐσύστερον ἐπελθοῦσα γυνὴ τίκτει τὸν δὴ Κλεομένεα τοῦτον. καὶ αὕτη τε ἔφεδρον βασιλέα Σπαρτιήτῃσι ἀπέφαινε· καὶ ἡ προτέρη γυνὴ τὸν πρότερον χρόνον ἄτοκος ἐοῦσα, τότε κως ἐκύησε, συντυχίῃ ταύτῃ χρησαμένη. ἔχουσαν δὲ αὐτὴν ἀληθεῖ λόγῳ, οἱ τῆς ἐπελθούσης γυναικὸς οἰκήιοι πυθόμενοι ὤχλεον, φάμενοι αὐτὴν κομπέειν ἄλλως, βουλομένην ὑποβαλέσθαι. δεινὰ δὲ ποιεύντων αὐτῶν, τοῦ χρόνου συντάμνοντος, ὑπ' ἀπιστίης οἱ ἔφοροι τίκτουσαν τὴν γυναῖκα περιιζόμενοι ἐφύλαξαν. ἡ δὲ ὡς ἔτεκε Δωριέα, ἰθέως ἴσχει Λεωνίδην, καὶ μετὰ τοῦτον, ἰθέως ἴσχει Κλεόμβροτον. οἱ δὲ καὶ διδύμους λέγουσι Κλεόμβροτον καὶ Λεωνίδην γενέσθαι. ἡ δὲ Κλεομένεα τεκοῦσα, καὶ δεύτερον ἐπελθοῦσα γυνὴ, ἐοῦσα θυγάτηρ Περινητάδεω τοῦ Δημαρμένου, οὐκέτι ἔτικτε τὸ δεύτερον. Ὁ μὲν δὴ Κλεομένης, ὡς λέγεται, ἦν τε οὐ φρενήρης, ἀκρομανής τε. ὁ δὲ Δωριεὺς ἦν τῶν ἡλίκων πάντων πρῶτος. εὖ τε ἐπίστατο κατ' ἀνδραγαθίην αὐτὸς σχήσων τὴν βασιληίην. ὥστε ὦν οὕτω φρονέων, ἐπειδὴ ὅ τε Ἀναξανδρίδης ἀπέθανε, καὶ οἱ Λακε-

ἢ ἐξώσιος.

[1] Ephori et accersito dixerunt. [2] Atque ipsa quidem produxit eum qui deinceps regni administrationem susciperet. Ita Camerar. [3] *Dicitur tamen ἐφύλαξαν, perinde atsi ipsimet fuerint custodes.*

δαιμόνιοι χρεώμενοι τῷ νόμῳ, ἐστήσαντο βασιλῆα
191 τὸν πρεσβύτατον Κλεομένεα, ὁ Δωριεὺς δεινόν τε
ποιεύμενος, καὶ οὐκ ἀξιῶν ὑπὸ Κλεομένεος βασι-
λεύεσθαι, αἰτήσας λεὼν Σπαρτιήτας ἦγε ἐς ἀποι-
κίην· οὔτε τῷ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίῳ χρησάμενος,
ἐς ἥντινα γῆν κτίσων ἴῃ, οὔτε ποιήσας οὐδὲν τῶν νο-
μιζομένων, οἷα βαρέως φέρων, ἀπίει ἐς τὴν Λιβύην
τὰ πλοῖα· κατηγέοντο δέ οἱ ἄνδρες Θηβαῖοι. ἀπικό-
μενος δὲ ἐς Κίνυπα, οἴκισε χῶρον κάλλιστον τῶν Λι-
βύων παρὰ ποταμόν. ἐξελασθεὶς δὲ ἐνθεῦτεν τρίτῳ 10
ἔτεϊ ὑπὸ Μακέων τε καὶ Λιβύων καὶ Καρχηδονίων,
ἀπίκετο ἐς Πελοπόννησον. Ἐνθαῦτα δέ οἱ Ἀντι-
χάρης, ἀνὴρ Ἐλεώνιος, συνεβούλευσε οἱ ἐκ τῶν Λα-
ΐου χρησμῶν, Ἡράκλειαν τὴν ἐν Σικελίῃ κτίζειν, φὰς
τὴν Ἔρυκος χώρην πᾶσαν εἶναι Ἡρακλειδέων, αὐτοῦ
Ἡρακλέος κτησαμένου. ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, ἐς
Δελφοὺς οἴχετο χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ, εἰ αἱ-
ρέει ἐπ' ἣν στέλλεται χώρην. ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾷ αἱρή-
σειν. παραλαβὼν δὲ ὁ Δωριεὺς τὸν στόλον τὸν καὶ ἐς
Λιβύην ἦγε, ἐκομίζετο παρὰ τὴν Ἰταλίην. Τὸν 20
χρόνον δὲ τοῦτον, ὡς λέγουσι Συβαρῖται, σφέας τε
αὐτοὺς, καὶ Τῆλυν τὸν ἑωυτῶν βασιλῆα ἐπὶ Κρότω-
να μέλλειν στρατεύεσθαι· τοὺς δὲ Κροτωνιήτας περι-
δεέας γενομένους, δεηθῆναι Δωριέος σφίσι τιμωρῆ-
σαι, καὶ τυχεῖν δεηθέντας. συστρατεύεσθαί τε δὴ ἐπὶ
Σύβαριν Δωριέα, καὶ συνελεῖν τὴν Σύβαριν. ταῦτα
μέν νυν Συβαρῖται λέγουσι ποιῆσαι Δωριέα τε καὶ
τοὺς μετ' αὐτοῦ. Κροτωνιῆται δὲ οὐδένα σφίσι φασὶ
ξεῖνον προσεπιλαβέσθαι τοῦ πρὸς Συβαρίτας πο-
λέμου, εἰ μὴ Καλλίην τῶν Ἰαμιδέων μάντιν Ἠλεῖον 30
μοῦνον· καὶ τοῦτον τρόπῳ τοιῷδε· παρὰ Τήλυος τοῦ Συ-
βαριτέων τυράννου ἀποδράντα ἀπικέσθαι παρὰ σφέ-
ας, ἐπείτε οἱ τὰ ἱρὰ οὐ προεχώρεε χρηστὰ θυομένῳ
ἐπὶ Κρότωνα. ταῦτα δὲ οὐκ οὗτοι λέγουσι. Μαρ-
τύρια δὲ τούτων ἑκάτεροι ἀποδεικνῦσι τάδε. Συ-
βαρῖται μὲν τέμενός τε καὶ νηὸν ἐόντα παρὰ τὸν ξηρὸν
Κράστιν, τὸν ἱδρύσασθαι συνελόντα τὴν πόλιν Δωρι-
έα λέγουσι Ἀθηναίῃ ἐπωνύμῳ Κραστίῃ. τοῦτο δὲ,
αὐτοῦ Δωριέος τὸν θάνατον μαρτύριον μέγιστον ποι-
εῦνται, ὅτι παρὰ τὰ μεμαντευμένα ποιέων διεφθά- 40
ρη. εἰ γὰρ δὴ μὴ παρέπρηξε μηδὲν, ἐπ' ᾧ δὲ ἐστάλη
ἐποίεε, εἷλε ἂν τὴν Ἐρυκίνην χώρην, καὶ ἑλὼν κατέσχε, οὐδ'
ἂν αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὴ διεφθάρη. οἱ δ' αὖ Κροτωνι-
ῆται ἀποδεικνῦσι Καλλίῃ μὲν τῷ Ἠλείῳ ἐξαίρετα
ἐν γῇ τῇ Κροτωνιήτιδι πολλὰ δοθέντα, τὰ καὶ ἐς ἐ-
μὲ ἔτι ἐνέμοντο οἱ Καλλίεω ἀπόγονοι· Δωριέϊ
δὲ καὶ τοῖσι Δωριέος ἀπογόνοισι, οὐδέν. καίτοι εἰ
συνεπελάβετο τοῦ Συβαριτικοῦ πολέμου Δωριεὺς,

dæmonii Cleomenē ex lege, quod maximus natu esset, creassent, indigne id tulit, sibi à Cleomene imperari. Igitur petita à Spartiatis plebe, coloniam duxit, neque Delphico vsus oraculo, in quam terram ad vrbem condendam tenderet, neq; quippiam consuetorum exequutus: adeo rem indigne ferebat. In Libyam autem nauigans ducibus Thebanis ad Cinypen delatus, locum incoluit totius Libyæ pulcherrimum, iuxta flumen. Sed illinc tertio eiectus anno à Macis & Libybus & Carthaginensibus, in Peloponnesum abiit. Vbi Antichares vir Eleonius ei consilium dedit ex Laii oraculis, vt Heracleam in Sicilia conderet, affirmans Erycis regionem esse Heraclidarum, ab ipso Heracle, *id est, Hercule*, conditore. Hoc ille audito Delphos se contulit ad oraculum consulendum nunquid regione ad quam mittebatur potiturus esset. Pythia eum potiturum respondit. Sumptaque Dorieus classe quam & in Libyam duxerat, Italiā prætervehebatur.

XLIII

XLIV

Ea tempestate (vt ferunt) Sybaritæ cum Tely rege suo bellum Crotoniatis erant illaturi: id metuentes Crotoniatę Doriēū vt sibi opem ferret orauere. Hic precibus inductus, vna cum illis aduersus Sybarin contendit, eamque cepit. Hæc Sybaritæ Dorieum & qui cum illo erant fecisse aiunt. at Crotoniatæ negant quempiā se peregrinū in bello aduersus Sybaritas asciuisse, præter vnum Calliam Eleum Iamidecorum vaticinum: & hunc à Tely Sybaritarum tyranno ad ipsos transfugisse, hoc modo, quod sacrificans de eundo aduersus Crotonē, non litaret. Hæc isti aiunt,

XLV

quarum rerum vtrique testimonia hæc adferunt: Sybaritæ quidem, partim fanum ac templum prope Crastin, quod Doriēū capta vrbe aiunt extruxisse Mineruæ cognomine Crastiæ: partim ipsius Dorici necē, quam volunt esse maximum testimonium, quoniam contra vaticinia agens interceptus fuit. Si enim nihil nisi id ad quod mittebatur fecisset, nec transgressus esset, Erycinā regionē obtinuisset, & obtentam possedisset, nō ipse cum exercitu absumptus esset. At Crotoniatæ multa monstrant peculiariter donata Calliæ Eleo in agro Crotoniensi, quæ etiam ad meam vsque memoriam prognati Calliæ colebant: Dorieo autē & eius posteris nihil omnino fuisse donatum. cui tamen, si in bello Sybaritano fuisset Crotoniatis auxilio, multo

multo plura quam Calliæ fuissent donata. hæc pro se vtrique eorum testimonia referunt: quorum vtris accedere quisq; mauult, his accedat licet.

XLVI Nauigarunt autē cum Dorieo & alii Spartiatarum, deducendæ coloniæ socii, Thessalus, & Paræbates & Celees & EVryleon: qui quum omni classe Siciliam tenuerunt, superati à Phœnicibus atq; Ægestanis, in prœlio occubuerunt, vno tantum ex hac aduersa pugna superstite EVryleonte: qui collectis eorum reliquiis, occupauit Minoam Selinusiorum coloniam, Selinusiosque liberauit monarchia Pythagoræ. Hunc quum sustulisset, ipse tyrannidem Selinuntis inuasit. Sed ad breue tempus eā obtinuit. nam Selinusii impetu in eum facto, quum ad Iouis forensis aram confugisset, obtruncarunt.

XLVII Dorieo & vię & mortis socius fuit Philippus Butacides, vir Crotoniata, qui desponsa sibi filia Telys Sybaritæ,[1] Crotone profugerat, abnegatoque matrimonio transmisit Cyrenen. Ex hac discedens, sectatus est familiarem triremē, ac familiarium virorum sumptum, quod esset olympionices, *id est, victor certaminis ad Olympia*, &[2] omnium illinc Græcorū speciosissimus. Ob quam corporis speciem ab Ægestanis ea quæ nemo alius reportauit. nam sepulturæ eius heroico monumento extructo, Ægestani hostias offerunt.

XLVIII Huncin modum Dorieus vita functus est. qui si in animum induxisset ferre Cleomenis regnum, & in Sparta permansisset, regno fuisset Lacedæmoniorum potitus. Neque enim diu Cleomenes imperauit: ac sine liberis decessit, vna duntaxat relicta filia, cui nomen Gorgo.

XLIX ¶ Cleomene igitur imperium tenente, Spartam venit Aristagoras Mileti tyrannus: Cleomenemque alloquuturus conuenit, habens (vt Lacedæmonii aiunt) æream tabellam, in qua totius terrę ambitus erat incisus, cunctumque mare, atque omnia flumina. Huius in colloquiū vbi venit, ita ad eum inquit,[3] Studium meū Cleomenes qui huc aduenerim, ne mireris. non enim ab re hoc fit. Prolem Ioniam pro libera seruam esse, cum nobis ipsis dedecus dolorq; maximus est, tum vero vobis, & eo maior quo magis ceteros in Græcia antecellitis. proinde nunc

δεδόσθαι ἂν οἱ πολλαπλάσια ἢ Καλλίῃ. ταῦτα μέν νυν ἑκάτεροι αὐτέων μαρτύρια ἀποφαίνονται· καὶ πάρεστι ὁκοτέροισι τις πείθεται αὐτέων, τούτοισι προσχωρέειν. Συνέπλεον δὲ Δωριέϊ καὶ ἄλλοι συγκτίσται Σπαρτιητέων, Θεσσαλὸς καὶ Παραιβάτης καὶ Κελέης καὶ Εὐρυλέων. οἳ ἐπείτε ἀπίκοντο παντὶ στόλῳ ἐς τὴν Σικελίην, ἀπέθανον μάχῃ ἑσσωθέντες ὑπό τε Φοινίκων καὶ Αἰγεσταίων. μοῦνος δέ γε Εὐρυλέων τῶν συγκτιστέων περιεγένετο τούτου τοῦ πάθεος. συλλαβὼν δὲ οὗτος τῆς στρατιῆς τοὺς περιγενομένους, ἔσχε Μινώην τὴν Σελινουσίων ἀποικίην· καὶ συνελευθέρου Σελινουσίους τοῦ μουνάρχου Πυθαγόρεω. μετὰ δὲ, ὥς τοῦτον κατεῖλε, αὐτὸς τυραννίδι ἐπεχείρησε Σελινοῦντος, καὶ ἐμουνάρχησε χρόνον ἐπ' ὀλίγον. οἱ γάρ μιν Σελινούσιοι ἐπαναστάντες ἀπέκτειναν καταφυγόντα ἐπὶ Διὸς ἀγοραίου βωμόν. Συνέσπετο δὲ Δωριέϊ καὶ συναπέθανε Φίλιππος ὁ Βουτακίδεω, Κροτωνιήτης ἀνήρ· ὃς ἁρμοσάμενος Τήλυος τοῦ Συβαρίτεω θυγατέρα, ἔφυγε ἐκ Κρότωνος· ψευσθεὶς δὲ τοῦ γάμου οἴχετο πλέων ἐς Κυρήνην· ἐκ ταύτης δὲ ὁρμεώμενος συνέσπετο οἰκηίῃ τε τριήρεϊ καὶ οἰκηίῃ ἀνδρῶν δαπάνῃ, ἐών τε Ὀλυμπιονίκης καὶ κάλλιστος Ἑλλήνων τῶν κατ' ἑωυτόν· διὰ δὲ τὸ ἑωυτοῦ κάλλος ἠνείκατο παρὰ Αἰγεσταίων τὰ οὐδεὶς ἄλλος. ἐπὶ γὰρ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἡρῷον ἱδρυσάμενοι, θυσίῃσι αὐτὸν ἱλάσκονται. Δωριεὺς μέν νυν τρόπῳ τοιούτῳ ἐτελεύτησε. εἰ δὲ ἠνέσχετο βασιλευόμενος ὑπὸ Κλεομένεος, καὶ κατέμενε ἐν Σπάρτῃ, ἐβασίλευσε ἂν Λακεδαίμονος. οὐ γάρ τινα πολλὸν χρόνον ἦρξε ὁ Κλεομένης, ἀλλ' ἀπέθανε ἄπαις, θυγατέρα μούνην λιπὼν τῇ οὔνομα ἦν Γοργώ. Ἀπικνέεται δ' ὦν ὁ Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος ἐς τὴν Σπάρτην, Κλεομένεος ἔχοντος τὴν ἀρχήν. τῷ δὴ ἐς λόγους ᾔιε, ὡς Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, ἔχων χάλκεον πίνακα, ἐν τῷ γῆς ἁπάσης περίοδος ἐνετέτμητο, καὶ θάλασσά τε πᾶσα καὶ ποταμοὶ πάντες. ἀπικνεόμενος δὲ ἐς λόγους ὁ Ἀρισταγόρης, ἔλεγε πρὸς αὐτὸν τάδε, Κλεόμενες, σπουδὴν μὲν τὴν ἐμὴν μὴ θωμάσῃς τῆς ἐνθαῦτα ἀπίξιος· τὰ κατήκοντα γάρ ἐστι τοιαῦτα. Ἰώνων παῖδας δούλους εἶναι ἀντ' ἐλευθέρων, ὄνειδος καὶ ἄλγος μέγιστον μὲν αὐτοῖσι ἡμῖν, ἔτι δὲ τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὅσῳ προέστατε τῆς Ἑλλάδος. νῦν ὦν

1 Crotone exulauit: frustratusque matrimonio Cyrenen transmisit. ex qua profectus *Dorieum* propria triremi propriisque in suos milites sumptibus, sequutus est, quum esset ol. 2 Omnium sui temporis Græcorum 3 Ne meum in conficiendo hoc ad vos itinere studium admireris Cleomenes. de eo enim nunc agitur. vt Iones ex liberis serui fiant. quod cū nobis ipsi d. dol. max. est, tum inter ceteros vobis, eo præsertim nomine quod Græciæ præestis. *vel præsides estis.*

πρὸς θεῶν τῶν Ἑλληνίων ῥύσασθε Ἴωνας ἐκ τῆς δουλοσύνης, ἄνδρας ὁμαίμονας. εὐπετέως δὲ ὑμῖν ταῦτα χωρέειν οἷά τε ἐστί. οὔτε γὰρ οἱ βάρβαροι ἄλκιμοί εἰσι, ὑμεῖς τε τὰ ἐς τὸν πόλεμον, ἐς τὰ μέγιστα ἀνήκετε ἀρετῆς πέρι. ἥ τε μάχη αὐτέων, ἐστὶ τοιήδε, τόξα, καὶ αἰχμὴ βραχέα. ἀναξυρίδας δὲ ἔχοντες ἔρχονται ἐς τὰς μάχας, καὶ κυρβασίας ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι. οὕτω εὐπετέες χειρωθῆναί εἰσι. ἔστι δὲ καὶ ἀγαθὰ τοῖσι τὴν ἤπειρον ἐκείνην νεμομένοισι, ὅσα οὐδὲ τοῖσι συνάπασι ἄλλοισι· ἀπὸ χρυσοῦ ἀρξαμένοισι, ἄργυρος, καὶ χαλκὸς, καὶ ἐσθὴς ποικίλη, καὶ ὑποζύγιά τε καὶ ἀνδράποδα. τὰ θυμῷ βουλόμενοι, αὐτοὶ ἂν ἔχοιτε. κατοίκηνται δὲ ἀλλήλων ἐχόμενοι, ὡς ἐγὼ φράσω. Ἰώνων μὲν τῶνδε οἵδε Λυδοί, οἰκέοντές τε χώρην ἀγαθὴν καὶ πολυαργυρώτατοι ἐόντες. δεικνὺς δὲ ἔλεγε ταῦτα ἐς τὴν τῆς γῆς περίοδον, τὴν ἐφέρετο ἐν τῷ πίνακι ἐντετμημένην. Λυδῶν δὲ (ἔφη λέγων ὁ Ἀρισταγόρης) οἵδε ἔχονται Φρύγες οἱ πρὸς τὴν ἠῶ, πολυπροβατώτατοί τε ἐόντες ἁπάντων τῶν ἐγὼ οἶδα καὶ πολυκαρπότατοι. Φρυγῶν δὲ ἔχονται Καππαδόκαι, τοὺς ἡμεῖς Συρίους καλέομεν. τούτοισι δὲ πρόσουροι Κίλικες, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν τήνδε, ἐν τῇ ἥδε Κύπρος νῆσος κέεται· οἳ πεντακόσια τάλαντα βασιλέϊ τὸν ἐπέτειον φόρον ἐπιτελεῦσι. Κιλίκων δὲ τῶνδε ἔχονται Ἀρμένιοι οἵδε, καὶ οὗτοι ἐόντες πολυπρόβατοι· Ἀρμενίων δὲ, Ματιηνοὶ, χώρην τήνδε ἔχοντες. ἔχεται δὲ τούτων γῆ ἥδε Κισσίη, ἐν τῇ δὴ παρὰ ποταμὸν τόνδε Χοάσπην κείμενά ἐστι τὰ Σοῦσα ταῦτα, ἔνθα βασιλεύς τε μέγας δίαιταν ποιέεται, καὶ τῶν χρημάτων οἱ θησαυροὶ ἐνθαῦτά εἰσι. ἑλόντες δὲ ταύτην τὴν πόλιν, θαρσέοντες ἤδη τῷ Διὶ πλούτου πέρι ἐρίζετε. ἀλλὰ περὶ μὲν χώρης ἄρα οὐ πολλῆς, οὐδὲ οὕτω χρηστῆς, καὶ οὔρων σμικρῶν, χρεὸν ἐστὶ ὑμέας μάχας ἀναβάλλεσθαι πρός τε Μεσσηνίους ἐόντας ἰσοπαλέας, καὶ Ἀρκάδας τε καὶ Ἀργείους· τοῖσι οὔτε χρυσοῦ ἐχόμενόν ἐστι οὐδὲν, οὔτε ἀργύρου, τῶν πέρι καί τινα ἐνάγει προθυμίη μαχόμενον ἀποθνήσκειν. παρεὸν δὲ τῆς Ἀσίης πάσης ἄρχειν εὐπετέως, ἄλλο τι αἱρήσεσθε; Ἀρισταγόρης μὲν ταῦτα ἔλεξε. Κλεομένης δὲ ἀμείβετο τοισίδε, Ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀναβάλλομαί τοι ἐς τρίτην ἡμέρην ἀποκρινέεσθαι. Τότε μὲν ἐς τοσοῦτον ἤλασαν· ἐπείτε δὲ ἡ κυρίη ἡμέρη ἐγένετο τῆς ἀποκρίσιος, καὶ ἦλθον ἐς τὸ συγκείμενον,

per deos Græcos eripite Iones à seruitute, consanguineos vestros. quod facile est ad prestandum: nam neque barbari sunt viri strenui, & vos in summum rei bellicæ per virtutem euasistis, [1] & genus pugnandi eorum huiuscemodi est: breues arcus ac breuia spicula, longasque in capitibus cristas (vnde faciles captu sunt) gerentes, in pugnam eunt. Ad hæc, tantum bonorum est iis qui eam incolunt continentem, quantum non est ceteris vniuersis, tum auri, (vt ab hoc incipiamus) tum argenti, tũ æris, tum variæ vestis, tum iumentorum, tum mancipiorum: quibus, vos, si potiri libuerit, potiemini. Sunt quoque inter se confines, vt ego differam. His Ionibus confines sunt Lydi, qui terram incolunt tum aliarum rerum tum vero argenti feracissimam. Hæc autem dicebat, ostendens in ambitu terræ in tabella quã attulerat descripto. Lydis vero (dicebat Aristagoras) confines sunt hi Phryges, aurorã versus, pecorum copia & terrę vbertate, omnium quos ego noui longe beatissimi. Phrygibus confines sunt Cappadoces, quos nos Syros appellamus. His confines sũt Cilices, huius maris accolæ, vbi hęc Cyprus insula est sita: qui tributũ annuum regi pendunt quingena talenta. His Cilicibus confines sunt hi Armenii, & ipsi re pecuaria abundantes. Armeniorum hanc regionem contingunt Matieni, quorum terrę Cissia hæc confinis est: in qua iuxta fluuium hunc Choaspem sita sunt hæc Susa, vbi rex magnus domicilium habet, atque hic pecuniarum thesauri sunt. [2] Hanc vos vrbem si animose ceperitis, iam cum Ioue de diuitiis licet certetis. Neque vero operæpretium est vos suscipere prœlia pro terra neque multa neque ita feraci, & pro exiguis finibus, aduersus Messenios [3] vestros consortes, & Arcades & Argiuos, quibus nihil est neque auri neq; argenti, quarum rerum cupiditate quis inducitur ad mortẽ periclitandam: at quum offeratur occasio totius Asiæ facile potiundę, aliud quippiã prętoptabitis? Hęc Aristagoras dicebat. Cui respondens Cleomenes, Milesie, inquit, hospes, in triduũ tibi differo respondere. Tunc quidem hactenus processum est. vbi vero dies responsioni præstituta adfuit, & ad locũ de quo conuenerant, ventũ est,

1 Eorumque pugna talis est, Arcus & breue spiculum. Quinetiam braeas induti, & pileis capita operti, in pugnam prodeunt, adeo eos superare facile est. *Alii κυρβασίας aliter exponunt.* 2 Hanc vos vrb. si ceperitis, iam cum Ioue audacter de diuitiis certetis. 3 Viribus vobis pares,

inter-

interrogauit Aristagoram Cleomenes quot dierum ab Ionio mari ad regem esset iter. Aristagoras, alioqui solers, & valde illum antecellens prudentia, in hoc tamen lapsus est: qui quum non deberet rem vt se habebat illi aperire, volens Spartiatas in Asiam educere, dixit trium mensium esse iter. Cleomenes, interpellata huius quam ordiri instituerat oratione de itineris spatio, inquit, Hospes Milesie abscede e Sparta ante solem occidentem. nihil enim rationis dicis, quum istud facile non sit Lacedæmoniis, qui vis eos trimestri itinere abducere à mari. Hæc loquutus Cleomenes, domum abiit.

LI Aristagoras, sumpto[1] oleæ ramo ad domum Cleomenis se contulit,[2] eamque ingressus, iubebat precabundus ad se audiendum mitti illius filiam. Assistebat enim Cleomeni filia cui nomen erat Gorgo, vnica proles, eaque octo aut nouem annos nata. Cleomene iubente eū dicere quæ vellet: filiolæ enim gratia nolle prohibere: tunc Aristagoras incepit polliceri illi[3] vndecim talenta, si precibus suis annueret. Abnuente Cleomene, subinde adiiciendo eo peruenit vt quinquaginta talenta polliceretur. Ad quod puella, Pater, inquit, hospes te corrumpet, nisi hinc abis. Consilio puellæ delectatus Cleomenes, in aliud conclaue abiit: & Aristagoras è Sparta prorsus abscessit, non facta ei amplius potestate indicandi itineris quod erat vsque ad regem.

LII Ea nanque itineris ratio ita habet. Vbique sunt regii stathmi, *idest, mansiones*, ac diuersoria pulcherrima. Iter omne per loca culta, ac tutum. id nunquam intermissum per Lydiā & Phrygiam, viginti est mansionum, *hoc est, vicinorum castrorum*, parasangarum nonaginta quatuor & dimidiati. E Phrygia excipit fluuius Halys, cui imminēt portæ, quas transire omnino necesse, atque ita fluuiū transmittere. est &[4] præsidium magnum supra illū. Transgresso in Cappadociam, & eam permetienti vsque ad fines Cilices, duodetriginta stathmi sunt, parasangæ centum quatuor. In horum[5] montibus positas duplices portas ac totidem præsidia pertransis. Hæc tibi transgresso, & per Ciliciam iter facienti, tres stathmi sunt,

εἴρετο ὁ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόρην ὁκοσέων ἡμερέων ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἰώνων ὁδὸς εἴη παρὰ βασιλέα. ὁ δὲ Ἀρισταγόρης, τἆλλα ἐὼν σοφὸς, καὶ διαβάλλων ἐκεῖνον εὖ, ἐν τούτῳ ἐσφάλη. χρεὸν γάρ μιν μὴ λέγειν τὸ ἐὸν, βουλόμενόν γε Σπαρτιήτας ἐξαγαγεῖν ἐς τὴν Ἀσίην, λέγει δ' ὦν, τριῶν μηνῶν φὰς εἶναι τὴν ἄνοδον. ὁ δὲ, ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον, τὸν ὁ Ἀρισταγόρης ὥρμητο λέγειν περὶ τῆς ὁδοῦ, εἶπε, Ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀπαλλάσσεο ἐκ Σπάρτης πρὸ 10 δύντος ἡλίου. οὐδένα γὰρ λόγον εὐεπέα λέγεις Λακεδαιμονίοισι, ἐθέλων σφέας ἀπὸ θαλάσσης τριῶν μηνῶν ὁδὸν ἀγαγεῖν. ὁ μὲν δὴ Κλεομένης ταῦτα εἴπας, ἤιε ἐς τὰ οἰκία. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης λαβὼν ἱκετηρίην, ἤιε ἐς τοῦ Κλεομένεος· ἐσελθὼν δὲ ἔσω, ἅτε ἱκετεύων, ἐπακοῦσαι ἐκέλευε τὸν Κλεομένεα ἀποπέμψαι τὸ παιδίον. προσεστήκεε γὰρ δὴ τῷ Κλεομένεϊ ἡ θυγάτηρ, τῇ οὔνομα ἦν Γοργώ· τοῦτο δέ οἱ καὶ μοῦνον τέκνον ἐτύγχανε, ἐὸν ἐτέων ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἡλικίην. Κλεομένης δὲ λέγειν μιν ἐκέλευε τὰ βούλεται, 20 μηδὲ ἐπισχεῖν τοῦ παιδίου εἵνεκα. ἐνθαῦτα δὴ ὁ Ἀρισταγόρης ἄρχετο ἐκ δέκα ταλάντων ὑπισχνεόμενος, ἤν οἱ ἐπιτελέσῃ τῶν ἐδέετο. ἀνανεύοντος δὲ τοῦ Κλεομένεος, προέβαινε τοῖσι χρήμασι ὑπερβάλλων ὁ Ἀρισταγόρης· ἐς οὗ πεντήκοντά τε τάλαντα ὑπεδέδεκτο, καὶ τὸ παιδίον ηὐδάξατο, Πάτερ, διαφθερέει σε ὁ ξεῖνος, ἢν μὴ ἀποστὰς ἴῃς. ὅ τε δὴ Κλεομένης ἡσθεὶς τοῦ παιδίου τῇ παραινέσει, ἤιε ἐς ἕτερον οἴκημα· καὶ ὁ Ἀρισταγόρης ἀπαλλάσσετο τὸ παράπαν ἐκ τῆς Σπάρτης, οὐδέ οἱ ἐξεγένετο ἐπὶ πλέον 30 ἔτι σημῆναι περὶ τῆς ἀνόδου τῆς παρὰ βασιλέα. Ἔχει γὰρ ἀμφὶ τῇ ὁδῷ ταύτῃ ὧδε· σταθμοί τε πανταχῇ εἰσι βασιλήιοι, καὶ καταλύσιες κάλλισται· διὰ οἰκεομένης τε ἡ ὁδὸς ἅπασα καὶ ἀσφαλέος. διὰ μέν γε Λυδίης καὶ Φρυγίης σταθμοὶ τείνοντες εἴκοσί εἰσι, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἐνενήκοντα καὶ ἥμισυ. ἐκδέκεται δ' ἐκ τῆς Φρυγίης ὁ Ἅλυς ποταμὸς, ἐπ' ᾧ πύλαι τε ἔπεισι, τὰς διεξελάσαι πᾶσα ἀνάγκη, καὶ οὕτω διεκπερᾶν τὸν ποταμόν· καὶ φυλακτήριον μέγα ἐπ' αὐτῷ. διαβάντι δὲ ἐς τὴν Καππα- 40 δοκίην, καὶ ταύτῃ πορευομένῳ μέχρι οὔρων τῶν Κιλικίων, σταθμοὶ δυῶν δέοντές εἰσι τριήκοντα, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἑκατόν. ἐπὶ δὲ τοῖσι τούτων οὔροισι διξάς τε πύλας διεξελᾷς, καὶ διξὰ φυλακτήρια παραμείψεαι. ταῦτα δὲ διεξελάσαντι, καὶ διὰ τῆς Κιλικίης ὁδὸν ποιευμένῳ, τρεῖς εἰσι σταθμοί,

193

ἢ ἐπακοῦσαι οἱ ἐκέλευε τὸν Κλεομένεα, ἀποπέμψαντα

1 *Olea ramo lana obuoluto, quo supplicantes vtebantur. vnde deducta est vox Græca quasi* supplicatoriū *dicas.* 2 Eamque ingressus, à Cleomene contendebat vt filiā amitteret, quippe qui ab eo vt aurem sibi accōmodaret, suppliciter peteret. Assistebat enim &c. *vel, adstabat. legendo potius* ἐπακοῦσαι *quam* ἀποπέμψαι, Cleomene eum iub. dicere quæ vellet, neque differre propter filiolam, tunc Aristag. *Lego autem* ὑπισχνέομενος ἢ ὑπισχνεῦμενος, *ex vet. cod.* 3 Decem. *Sed Valla ex* ἐκ δέκα *fecit* ἕνδεκα, *quod* ἐκ *regatur ab* ἄρχετο.
4 *Vel, arx. aut castellum. vel, propugnaculum. Sic & in seq.* 5 Finibus

παρασάγγαι δὲ πεντεκαίδεκα καὶ ἥμισυ. ὁρίζει δὲ Κιλικίην καὶ τὴν Ἀρμενίην ἐστὶ ποταμὸς νηυσιπέρητος, τῷ οὔνομα Εὐφρήτης. ἐν δὲ τῇ Ἀρμενίῃ σταθμοὶ μέν εἰσι καταγωγέων πεντεκαίδεκα, παρασάγγαι δὲ πεντήκοντα ἓξ καὶ ἥμισυ, καὶ φυλακτήριον ἐν αὐτοῖσι. ποταμοὶ δὲ νηυσιπέρητοι τέσσερες διὰ ταύτης ῥέουσι, τοὺς πᾶσα ἀνάγκη διαπορθμεῦσαί ἐστι. πρῶτος μὲν Τίγρης, μετὰ δὲ δεύτερός τε καὶ τρίτος ὡυτὸς ὀνομαζόμενος, οὐκ ὡυτὸς ἐὼν ποταμὸς, οὐδὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥέων. ὁ μὲν γὰρ πρότερος αὐτῶν καταλεχθεὶς ἐξ Ἀρμενίων ῥέει, ὁ δ᾽ ὕστερος ἐκ Ματιηνῶν. ὁ δὲ τέταρτος τῶν ποταμῶν, οὔνομα ἔχει Γύνδης, τὸν Κῦρος διέλαβέ κοτε ἐς διώρυχας ἑξήκοντα καὶ τριηκοσίας. ἐκ δὲ ταύτης τῆς Ἀρμενίης ἐσβάλλοντι ἐς τὴν Ματιηνὴν γῆν, σταθμοί εἰσι τέσσερες. ἐκ δὲ ταύτης ἐς τὴν Κισσίην χώρην μεταβαίνοντι, ἕνδεκα σταθμοί, παρασάγγαι δὲ δύο καὶ τεσσεράκοντα καὶ ἥμισυ ἐπὶ ποταμὸν Χοάσπην, ἐόντα καὶ τοῦτον νηυσιπέρητον· ἐπ᾽ ᾧ Σοῦσα πόλις πεπόλισται. οὗτοι οἱ πάντες σταθμοί εἰσι ἕνδεκα καὶ ἑκατόν. καταγωγαὶ μέν νυν σταθμῶν τοσαῦταί εἰσι ἐκ Σαρδίων ἐς Σοῦσα ἀναβαίνοντι.

Εἰ δὲ ὀρθῶς μεμέτρηται ἡ ὁδὸς ἡ βασιληίη τοῖσι παρασάγγῃσι, καὶ ὁ παρασάγγης δύναται τριήκοντα στάδια, (ὥσπερ οὗτός γε δύναται) ταῦτα ἐκ Σαρδίων στάδιά ἐστι ἐς τὰ βασιλήια τὰ Μεμνόνια καλεόμενα, πεντακόσια καὶ τρισχίλια καὶ μύρια, παρασαγγέων ἐόντων πεντήκοντα καὶ τετρακοσίων. πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν στάδια ἐπ᾽ ἡμέρῃ ἑκάστῃ διεξιοῦσι, ἀναισιμοῦνται ἡμέραι ἀπαρτὶ ἐνενήκοντα. Οὕτω τῷ Μιλησίῳ Ἀρισταγόρῃ εἴπαντι πρὸς Κλεομένεα τὸν Λακεδαιμόνιον, εἶναι τριῶν μηνῶν τὴν ἄνοδον τὴν παρὰ βασιλέα, ὀρθῶς εἴρητο. εἰ δέ τις τὸ ἀτρεκέστερον τούτων ἔτι δίζηται, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημανέω. τὴν γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδις ὁδὸν δεῖ προσλογίσασθαι ταύτῃ. καὶ δὴ λέγω σταδίους εἶναι τοὺς πάντας ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἑλληνικῆς μέχρι Σούσων (τοῦτο γὰρ Μεμνόνιον ἄστυ καλέεται) τεσσεράκοντα καὶ τετρακισχιλίους καὶ μυρίους. οἱ γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδις εἰσὶ τεσσεράκοντα καὶ πεντακόσιοι στάδιοι. καὶ οὕτω τρισὶ ἡμέρῃσι μηκύνεται ἡ τρίμηνος ὁδός. Ἀπελαυνόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐκ τῆς Σπάρτης, ἤιε ἐς τὰς Ἀθήνας, γενομένας ὧδε τυράννων ἐλευθέρας. ἐπεὶ Ἵππαρχον τὸν Πεισιστράτου, Ἱππίεω δὲ τοῦ τυράννου ἀδελφεόν, ἰδόντα ὄψιν ἐνυπνίου τῷ ἑωυτοῦ πάθεϊ ἐναργεστάτην, κτείνουσι Ἀριστογείτων καὶ Ἁρμόδιος, γένος ἐόντες τὰ ἀνέκαθεν Γεφυραῖοι, μετὰ ταῦτα ἐτυραννεύοντο Ἀθηναῖοι ἐπ᾽ ἔτεα τέσσερα, οὐδὲν ἧσσον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἢ πρὸ τοῦ.

parasangæ quindecim ac dimidiatus. Ciliciam autem ab Armenia distermi-nat flumen quod nauibus transitur, nomine Euphrates. In Armenia stathmi sunt diuersoriorũ quindecim, parasangæ quinquaginta sex & dimidiatus, in quibus & præsidium est. Eam fluuii qui nauibus transeuntur quatuor influunt, quos transmittere prorsus necessarium est: primus, Tigris: secundus dehinc ac tertius eiusdem nominis, etsi non idem fluuius, nec ex eodem fluens loco. nam horum quos enumeraui primus Tigris ex Armeniis fluit, alter ex [1] Mantienis. quartus fluuius nominatur Gyndes, quem Cyrus aliquando in trecentos ac sexaginta diduxit alueos. Ex hac Armenia in terra Mantienam tendenti stathmi sunt quatuor: vnde in regionem Cissiam transeunti sunt vndecim stathmi, parasangæ vero quadraginta-duo & dimidiatus, ad fluuium Choaspem, qui & ipse nauibus transmittitur. supra quē vrbs Susa est sita. Omnes autem hi stathmi, sunt centum vndecim. Tot diuersoria stathmorum sunt ascendenti Sardibus Susa.

LIII Quod si iter regium recte metiamur parasangis, & parasanga valet triginta stadia, (vt valet) sunt e Sardibus ad regiam quæ dicitur Memnonia, tredecim millia stadiorũ & quingenta: quum sint parasangæ quadringentæ quinquaginta. Itaque peragrando singulis diebus centena & quinquagena stadia, consumuntur soli novaginta dies.

LIV Hunc in modum ab Aristagora Milesio apud Cleomenē Lacedæmoniũ dicente trium mensium iter esse, recte dicebatur. Quod siquis exploratius ista inquirat, hoc quoq; ego indicabo. nam iter ab Epheso ad Sardis [2] hac ratione decet computari. A Græco igitur mari ad Susa (hæc enim vrbs Memnonis vocatur) dico esse [3] tredecim millia stadiorum & quadraginta. Ex Epheso enim ad Sardis, quingēta & quadraginta stadia: atque ita tribus omnino diebus producitur iter trimestre.

LV ¶ [4] DIGRESVS è Sparta Aristagoras Athenas contendit, tyrannis liberatas, hoc modo: Postquam Hipparchum Pisistrati filium, Hippiæque tyranni fratrem, qui in somnis visionem cladis suæ euidentissimam vidisset, interfecere Aristogiton & Harmodius, prisco genere Gephyræi, post hæc nihilominus Athenienses, imo magis quam prius, tyrannidem quadriennio pertulerunt.

1 Matienis. & paulo post Matienam. 2 Huic oportet annumerare. 3 Quatuordecim 4 Exactus autem Sparta

LVI Visio autem insomnii Hipparchi hęc erat: Pridie Panathenæorum videbatur Hipparchus cernere virum assistentem sibi procerum atq; speciosum, hos versus per ænigma dicentem,

Intolerandą leo tolera, tolerans animo ægro.

[1] *Nemo viris pœnas iniustis iure rependet.*

[2] Vbi dies illuxit, confestim præ se ferebat referre hæc velle ad somniorum coniectores: sed mox spreta visione, misit pompam, vbi mortem oppetiit.

LVII Gephyræi autem e quibus erant percussores Hipparchi, fuere à principio ex Eretria oriundi, vt ipsi aiunt: verum, vt ego interrogando comperio, fuere Phœnices, ex iis qui cum Cadmo in terram quę nunc vocatur Bœotia venere, atque eam incoluere, sortiti Tanagricum tractum. vnde Cadmeis primū per Argiuos exactis, iterum per Bœotos hi Gephyræi expulsi, Athenas diuertere. Ab Atheniensibus autem recepti sub conditionibus sunt vt ciues inter eos essent, multis [3] nec memoratu dignis quas agerent rebus impositis.

LVIII Phœnices isti qui cum Cadmo aduenerunt, quorum Gephyræi fuere, dum hanc regionem incolunt, cum alias multas doctrinas in Græciam introduxere, tum vero litteras, quæ apud Græcos, vt mihi videtur, antea non fuerant. Et primæ quidem illæ extiterunt quibus omnes Phœnices vtuntur: progressu vero temporis, vna cum sono mutauerunt, & modulum pristinum. Et quum ea tempestate in plerisq; circa locis eorum accolæ Iones essent, [4] qui litteras à Phœnicibus discendo acceperant, eas illi cū suis pauculis collocantes, in vsu habuerunt: & in vtendo confessi sunt, vt ratio ferebat, vocari Phœnices, quod essent à Phœnicibus in Græciam illatæ. Priscaq; consuetudine biblos Iones appellant pelles, quod aliquando penuria biblorum, *hoc est* [5] *scirporum*, pellibus caprinis ouillisq; vtebantur: adhuc quoque ad meam vsq; memoriam multi barbarorum talibus in pellibus scribunt.

LIX Quin ipse vidi apud Thebas Bœotias in Ismenii Apollinis templo, litteras Cadmeas in tripodibus quibusdam incisas, magna ex parte consimiles Ionicis. quorum tripodum vnus habet hoc epigramma,

Ἡ μέν νυν ὄψις τοῦ Ἱππάρχου ἐνυπνίου ἦν ἥδε· ἐν τῇ προτέρῃ νυκτὶ τῶν Παναθηναίων ἐδόκεε ὁ Ἵππαρχος ἄνδρα οἱ ἐπιστάντα μέγαν καὶ εὐειδέα αἰνίσσεσθαι τάδε τὰ ἔπεα,

Τλῆθι λέων ἄτλητα παθὼν τετληότι θυμῷ.

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει.

ταῦτα δὲ, ὡς ἡμέρη ἐγένετο τάχιστα, φανερὸς ἦν
10 ὑπερτιθέμενος ὀνειροπόλοισι. μετὰ δὲ, ἀπειπάμενος τὴν ὄψιν, ἔπεμπε τὴν πομπὴν ἐν τῇ δὴ τελευτᾷ. Οἱ δὲ Γεφυραῖοι, τῶν ἦσαν οἱ φονέες Ἱππάρχου, ὡς μὲν αὐτοὶ λέγουσι, ἐγεγόνεσαν ἐξ Ἐρετρίης τὴν ἀρχήν· ※ οἱ Ἱππ. ὡς δὲ ἐγὼ ἀναπυνθανόμενος εὑρίσκω, ἦσαν Φοίνικες τῶν σὺν Κάδμῳ ἀπικομένων Φοινίκων ἐς γῆν τὴν νῦν Βοιωτίην καλεομένην. οἴκεον δὲ τῆς χώρης ταύτης ἀπολαχόντες τὴν Ταναγρικὴν μοῖραν. ἐνθεῦτεν δὲ Καδμείων πρότερον ἐξελασθέντων ὑπ' Ἀργείων, οἱ
20 Γεφυραῖοι οὗτοι δεύτερα ὑπὸ Βοιωτῶν ἐξαναστάντες ἐτράποντο ἐπ' Ἀθηναίων. Ἀθηναῖοι δὲ σφέας ἐπὶ ῥητοῖσι ἐδέξαντο, σφέων αὐτῶν εἶναι πολιήτας, πολλῶν τεων καὶ οὐκ ἀξιαπηγήτων ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι. Οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι, τῶν ἦσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ, οἰκήσαντες ταύτην τὴν χώρην, ἐσήγαγον διδασκάλια ἐς τοὺς Ἕλληνας, καὶ δὴ καὶ γράμματα, οὐκ ἐόντα πρὶν Ἕλλησι, ὡς ἐμοὶ δοκέει. πρῶτα μὲν, τοῖσι καὶ ἅπαντες χρέωνται Φοίνικες· μετὰ δὲ,
30 χρόνου προβαίνοντος, ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμάτων. περιοίκεον δὲ σφέας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον Ἑλλήνων Ἴωνες· οἳ παραλαβόντες διδαχῇ παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, μεταρρυθμίσαντές σφεων ὀλίγα, ἐχρέωντο. χρεώμενοι δὲ, ἐφάτισαν, ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινίκων ἐς τὴν Ἑλλάδα, Φοινικήια κεκλῆσθαι. καὶ τὰς βίβλους διφθέρας καλέουσι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ Ἴωνες, ὅτι κοτὲ ἐν σπάνι βίβλων ἐχρέωντο διφθέρῃσι αἰγέῃσί τε καὶ
40 οἰέῃσι. ἔτι δὲ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἐς τοιαύτας διφθέρας γράφουσι. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς Καδμήια γράμματα ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου ἐν Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν, ἐπὶ τρίποσί τισι ἐγκεκολαμμένα, τὰ πολλὰ ὅμοια ἐόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι· ὁ μὲν δὴ εἷς τῶν τριπόδων ἐπίγραμμα ἔχει,

1 Iniustus nemo est quem non sua pœna sequetur. 2 Quum primū autem dies illuxit, hæc ad somniorū coniectores aperte retulit. *Vel, Hæc somn. coniectoribus palam communicauit.* sed postea repudiata visione, *vel, quum visioni illi renunciasset*, pompam solennem celebrauit. 3 Nec memoratu dignis rebus illis interdicentes. 4 Qui quum à Phœnicibus litteras didicissent, forma paucarū quarundam immutata, vtebantur, & vtentes famam sparserunt, (vt æquitas etiam postulabat) quum Phœnices in Græciam eas introduxissent, Phœnicias esse nominandas. 5 *Per biblum videtur intelligenda potius papyrus Ægyptia.*

Ἀμφιτρύων μ᾽ ἀνέθηκεν, ἐὼν ἀπὸ Τηλεβοάων.

Ταῦτα ἡλικίην ἂν εἴη κατὰ Λάϊον τὸν Λαβδάκου τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου. Ἕτερος δὲ τρίπους ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει,

Σκαῖος πυγμαχέων με ἑκηβόλῳ Ἀπόλλωνι
Νικήσας ἀνέθηκε τεῒν περικαλλὲς ἄγαλμα.

Σκαῖος δ᾽ ἂν εἴη ὁ Ἱπποκόωντος· εἰ δὴ οὗτός γ᾽ ἐστὶ ὁ ἀναθεὶς, καὶ μὴ ἄλλος τὠυτὸ οὔνομα ἔχων τῷ Ἱπποκόωντος, ἡλικίην κατὰ Οἰδίπουν τὸν Λαΐου. Τρίτος δὲ τρίπους λέγει καὶ οὗτος ἐν ἑξαμέτρῳ,

Λαοδάμας τρίποδ᾽ αὐτὸν ἐϋσκόπῳ Ἀπόλλωνι
Μουναρχέων ἀνέθηκε τεῒν περικαλλὲς ἄγαλμα.

195 Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ Λαοδάμαντος τοῦ Ἐτεοκλέος μουναρχέοντος ἐξανιστέαται Καδμεῖοι ὑπ᾽ Ἀργείων, καὶ τράπονται ἐς τοὺς Ἐγχελέας. οἱ δὲ Γεφυραῖοι ὑπολειφθέντες [1] ὕστερον ὑπὸ Βοιωτῶν, 20 ἀναχωρέουσι ἐς Ἀθήνας. καί σφι ἱρά ἐστι ἐν Ἀθήνῃσι ἱδρυμένα, τῶν οὐδὲν μέτα τοῖσι λοιποῖσι Ἀθηναίοισι, ἄλλα τε κεχωρισμένα τῶν ἄλλων ἱρῶν, καὶ δὴ καὶ Ἀχαιΐης Δήμητρος ἱρόν τε καὶ ὄργια. Ἡ μὲν δὴ ὄψις τοῦ Ἱππάρχου ἐνυπνίου, καὶ οἱ Γεφυραῖοι ὅθεν ἐγεγόνεσαν, τῶν ἦσαν οἱ Ἱππάρχου φονέες, ἀπήγηταί μοι. δεῖ δὲ πρὸς τούτοισι ἔτι ἀναλαβεῖν τὸν κατ᾽ ἀρχὰς ἤια λέξων λόγον, ὡς τυράννων ἐλευθερώθησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἱππίεω τυραννεύοντος, καὶ ἐμπικραινομένου Ἀθηναίοι- 30 σι, διὰ τὸν Ἱππάρχου θάνατον, Ἀλκμαιωνίδαι, γένος ἐόντες Ἀθηναῖοι, καὶ φεύγοντες Πεισιστρατίδας, ἐπεί τέ σφι ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Ἀθηναίων φυγάσι πειρωμένοισι κατὰ τὸ ἰσχυρὸν οὐ προεχώρεε κάτοδος, ἀλλὰ προσέπταιον μεγάλως, πειρώμενοι κατιέναι τε καὶ ἐλευθερώσειν τὰς Ἀθήνας, Λειψύδριον τὸ ὑπὲρ Παιονίης τειχίσαντες, ἐνθαῦτα οἱ Ἀλκμαιωνίδαι πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχανώμενοι, παρ᾽ Ἀμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἐόντα, τότε δὲ οὔκω, τοῦτον ἐξοικοδομῆσαι. 40 οἷα δὲ χρημάτων εὖ ἥκοντες, καὶ ἐόντες ἄνδρες δόκιμοι ἀνέκαθεν ἔτι, τόν τε νηὸν ἐξεργάσαντο τοῦ παραδείγματος κάλλιον, τά τε ἄλλα, καὶ συγκειμένου σφι πωρίνου λίθου ποιέειν τὸν νηὸν, Παρίου τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐξεποίησαν.

Obtulit Amphitryon me gentis Teleboarum.

Hæc fuere circa ætate Laii, qui fuit filius Labdaci, nepos Polydori, pronepos Cadmi. Alter tripus hexametro carmine ait, LX

Scæus in assueto pugilum certamine victor,
Me tibi sacrauit speciosum munus, Apollo.

Scæus autem hic Hippocoontis filius fuerit: si quidem hic est qui tripodem dicauit, & non alius idem Hippocoontis filii nomen habens circa ætate OEdipodis Laio geniti. Tertius tripus, & is hexametro carmine, ait, LXI

Laodamas ipsum tripodem sua in vrbe monarchus,
Hoc insigne decus tibi magne dicauit Apollo.

Sub hoc Laodamante Eteoclis filio, qui monarchus fuit, *id est, solus principatu est potitus*, eiecti sunt Cadmei ab Argiuis, & se ad Encheleas contulerunt. Gephyræi autem postea [1] in suspicionem Bœotiorum quum venissent, Athenas commigrarunt: vbi sunt ab eis templa extructa seorsum à ceteris, cū alia quædam, tum Cereris Achaiæ & templum & orgia. Quod igitur fuerit visum LXII Hipparchi in somnis, & vnde fuerint oriundi Gephyræi, ex quibus fuere percussores Hipparchi, à me commemoratum est. Vnde oportet ad eum redire sermonem quem à principio institueram, qua ratione sint Athenienses liberati tyrannis. Hippia tyrannidem obtinente, [2] & infenso is propter cædem Hipparchi, Alcmæonidæ, qui genere sunt Athenienses, profugi patria propter Pisistratidas, quoniam ipsis vnacū ceteris exulibus res de redeundo tentata omni ope, frustrata fuit, conatique Athenas reuertendo liberare, vehementer spe deciderunt, Lipsydrium super Pæoniam communierunt: dehinc omnia aduersus Pisistratidas comminiscendo, mercede conduxerunt ab Amphictyonibus templum Delphis ædificandum, id quod nunc est, tunc autem non erat. Enimuero quum bene nummati essent, ac viri spectati iam inde à suis maioribus, extruxerunt templum exemplari pulchrius, [3] ac cetera omnia. nam quum ex lapide Porino conuentum esset vt illud facerent, tamen anteriora eius Pario lapide effecerunt.

[1] *Legit ὑποπτευθέντες pro ὑπολειφθέντες.* [2] Qui exacerbatus in Athenienses erat ob cædem Hipp. [3] Atque inter cetera, quum ex lapide Por.

Vtigi-

LXIIII Vt igitur Athenienses aiunt, hi viri Delphis sedentes, Pythiam pecunia persuaserunt vt & quoties viri Spartiatæ venirent, siue priuato siue publico agmine, petentes oraculum, proponeret ipsis liberare Athenas. Lacedæmonii autem, quũ sibi idem semper diceretur, mittunt Anchimolium, Asteris filium, inter populares eximium, cum exercitu ad expellendos Athenis Pisistratidas, tametsi hospites suos & in primis amicos. antiquiora enim duxerunt quæ ad deum quam quæ ad homines pertinent. Hos itaque mari nauibus miserunt: cum quibus Anchimolius ad Phalerum appulsus, copias eduxit. Id præsciscentes Pisistratidæ auxilia Thessalia euocauerunt. societatem enim cum Thessalis fecerant. quibus rogantibus, communi decreto Thessali miserunt mille equites cum suo rege Cinea, viro Coniæo. Hos socios vbi habuere Pisistratidæ, hoc excogitauere: planitiē Phalereorum detergunt, eumq; locum equitabilem reddunt, atque illac equitatum in castra hostium immittunt. Equitatus in Lacedæmonios irruens, cū alios multos, tum vero Anchimolium interemit: ceteros qui superfuere, ad naues repulit. [1]Huncin modum primus Lacedæmoniorum exercitus abscessit. Extatque in Alopecis Atticæ bustum Anchimolii, iuxta Herculis templum quod est in Cynosargi.

LXIV Postea vero Lacedæmonii maiores copias contra Athenas miserunt, non mari, sed terra, præfecto illis duce Cleomene Anaxandridæ filio: cum quibus oram Atticam inuadentibus congressus primum Thessalorum equitatus, non diu post in fugam versus est, cæsis supra quadraginta e suis. qui superfuere, qua quisque potuit, recta in Thessaliam rediere. Cleomenes ad vrbem pergens, vna cum iis Atheniensibus qui liberi esse cupiebant, obsedit tyrannos intra murum Pelasgicum redactos.

LXV [2]Neque tamen omnino Pisistratidas eiecere Lacedæmonii, quippe qui de facienda obsidione non cogitabant, & Pisistratidæ cibo potuque bene instructi erant. Itaq; quum aliquot dies Lacedæmonii tyrannos obsedissent, Spartam abiere. Hic tamen casus qui aliis infaustus, idem aliis faustus extitit.

Ὡς ὦν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσι, οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐν Δελφοῖσι κατήμενοι ἀνέπειθον τὴν Πυθίην χρήμασι ὅκως ἔλθοιεν Σπαρτιητέων ἄνδρες, εἴτε ἰδίῳ στόλῳ εἴτε δημοσίῳ χρησόμενοι, προφέρειν σφι τὰς Ἀθήνας ἐλευθεροῦν. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι αἰεὶ τὠυτὸ πρόφαντον ἐγίνετο, πέμπουσι Ἀγχιμόλιον τὸν Ἀστέρος, ἐόντα τῶν ἀστῶν ἄνδρα δόκιμον, σὺν στρατῷ, ἐξελῶντα Πεισιστρατίδας ἐξ Ἀθηνέων, ὅμως καὶ ξεινίους σφι ἐόντας τὰ μάλιστα. τὰ γὰρ τοῦ θεοῦ πρεσβύτερα ἐποιεῦντο ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν. πέμπουσι δὲ τούτους κατὰ θάλασσαν πλοίοισι. ὁ μὲν δὴ προσσχὼν ἐς Φάληρον τὴν στρατιὴν ἀπέβησε. οἱ δὲ Πεισιστρατίδαι προπυνθανόμενοι ταῦτα, ἐπεκαλέοντο ἐκ Θεσσαλίης ἐπικουρίην· ἐπεποίητο γάρ σφι συμμαχίη πρὸς αὐτούς. Θεσσαλοὶ δέ σφι δεομένοισι ἀπέπεμψαν, κοινῇ γνώμῃ χρεώμενοι, χιλίην τε ἵππον, καὶ τὸν βασιλέα τὸν σφέτερον Κινέην, ἄνδρα Κονιαῖον. τοὺς ἐπείτε ἔσχον συμμάχους οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐμηχανῶντο τοιάδε· κείραντες τῶν Φαληρέων τὸ πεδίον, καὶ ἱππάσιμον ποιήσαντες τοῦτον τὸν χῶρον, ἐπῆκαν τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἵππον. ἐμπεσοῦσα δὲ διέφθειρε ἄλλους τε πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ δὴ καὶ τὸν Ἀγχιμόλιον. τοὺς δὲ περιγενομένους αὐτῶν ἐς τὰς νέας κατεῖρξαν. ὁ μὲν δὴ πρῶτος στόλος ἐκ Λακεδαίμονος οὕτω ἀπήλλαξε. καὶ Ἀγχιμολίου εἰσὶ ταφαὶ τῆς Ἀττικῆς Ἀλωπεκῆσι, ἀγχοῦ τοῦ Ἡρακλείου τοῦ ἐν Κυνοσάργεϊ. Μετὰ δὲ, Λακεδαιμόνιοι μέζω στόλον στείλαντες, ἀπέπεμψαν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, στρατηγὸν τῆς στρατιῆς ἀποδέξαντες βασιλέα Κλεομένεα τὸν Ἀναξανδρίδεω, οὐκέτι κατὰ θάλασσαν στείλαντες, ἀλλὰ κατ' ἤπειρον. τοῖσι δὲ ἐσβαλοῦσι ἐς τὴν Ἀττικὴν χώρην ἡ τῶν Θεσσαλῶν ἵππος πρώτη προσέμιξε, καὶ οὐ μετὰ πολὺ ἐτράπετο. καί σφεων ἔπεσον ὑπὲρ τεσσεράκοντα ἄνδρες· οἱ δὲ περιγενόμενοι, ἀπαλλάσσοντο ὡς εἶχον ἰθὺς ἐπὶ Θεσσαλίης. Κλεομένης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὸ ἄστυ ἅμα Ἀθηναίων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροισι, ἐπολιόρκεε τοὺς τυράννους, ἀπεργμένους ἐν τῷ Πελασγικῷ τείχεϊ. Καὶ οὐδέν τι πάντως ἂν ἐξεῖλον τοὺς Πεισιστρατίδας οἱ Λακεδαιμόνιοι· οὔτε γὰρ ἐπέδρην ἐπενόεον ποιήσασθαι, οἵ τε Πεισιστρατίδαι σίτοισι καὶ ποτοῖσι εὖ παρεσκευάδατο· πολιορκήσαντές τε ἂν ἡμέρας ὀλίγας, ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Σπάρτην. νῦν δὲ συντυχίη τοῖσι μὲν κακὴ ἐπεγένετο, τοῖσι δὲ ἡ αὐτὴ αὕτη σύμμαχος.

1 Hic fuit primæ expeditionis Laced. exitus. 2 Nec vero Pisistratidas vlla ratione eiecissent, vel profligassent Lacedæmonii, quippe qui de trahenda in longum obsidione non cogit. & Pisistr. commeatu bene instructi erant: ideoq; vbi per aliquot dies obsedissent, Spartam reuersi fuissent. Sed res contigit quæ vt illis perniciosa, ita his adiumento fuit.

ὑπεκτιθέμενοι γὰρ ἔξω τῆς χώρης οἱ παῖδες τῶν Πεισιστρατιδέων ἥλωσαν. τοῦτο δὲ ὡς ἐγένετο, πάντα αὐτέων τὰ πρήγματα συνετετάρακτο. παρέστησαν δὲ ἐπὶ μισθῷ τοῖσι τέκνοισι, ἐπ' οἷσι ἐβούλοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐν πέντε ἡμέρῃσι ἐκχωρῆσαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς. μετὰ δὲ, ἐξεχώρησαν ἐς Σίγειον τὸ ἐπὶ τῷ Σκαμάνδρῳ, ἄρξαντες μὲν Ἀθηναίων ἐπ' ἔτεα ἕξ τε καὶ τριήκοντα, ἐόντες δὲ καὶ οὗτοι ἀνέκαθεν Πύλιοί τε καὶ Νηλεΐδαι, ἐκ τῶν αὐτῶν γεγονότες καὶ οἱ ἀμφὶ Κόδρον τε καὶ Μέλανθον οἱ πρότερον ἐπήλυδες ἐόντες, ἐγένοντο Ἀθηναίων βασιλέες. ἐπὶ τούτου δὲ καὶ τὠυτὸ οὔνομα ἀπεμνημόνευσε Ἱπποκράτης τῷ παιδὶ θέσθαι τὸν Πεισίστρατον, ἐπὶ τοῦ Νέστορος Πεισιστράτου ποιεύμενος τὴν ἐπωνυμίην. οὕτω μὲν Ἀθηναῖοι τυράννων ἀπηλλάχθησαν. ὅσα δὲ ἐλεύθεροι γενόμενοι ἔρξαν ἢ ἔπαθον ἀξιόχρεα ἀπηγήσιος, πρὶν Ἰωνίην τε ἀποστῆναι ἀπὸ Δαρείου, καὶ Ἀρισταγόρεα τὸν Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας χρηίσαι σφέας βοηθέειν, ταῦτα πρῶτα φράσω.

Ἀθῆναι, ἐοῦσαι καὶ πρὶν μεγάλαι, τότε ἀπαλλαχθεῖσαι τυράννων, [1] ἐγένοντο μέζονες. ἐν δὲ αὐτῇσι δύο ἄνδρες ἐδυνάστευον, Κλεισθένης τε, ἀνὴρ Ἀλκμαιωνίδης, ὅσπερ δὴ λόγον ἔχει τὴν Πυθίην ἀναπεῖσαι, καὶ Ἰσαγόρης ὁ Τισάνδρου, οἰκίης μὲν ἐὼν δοκίμου, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν οὐκ ἔχω φράσαι. θύουσι δὲ οἱ συγγενέες αὐτοῦ Διὶ Καρίῳ. οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐστασίασαν περὶ δυνάμιος. ἑσσούμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν δῆμον προσεταιρίζεται. μετὰ δὲ, τετραφύλους ἐόντας Ἀθηναίους, δεκαφύλους ἐποίησε, τῶν Ἴωνος παίδων Γελέοντος καὶ Αἰγικόρεος καὶ Ἀργάδεω καὶ Ὅπλητος, ἀπαλλάξας τὰς ἐπωνυμίας, ἐξευρὼν δὲ ἑτέρων ἡρώων ἐπωνυμίας ἐπιχωρίων, πάρεξ Αἴαντος. τοῦτον δὲ, ἅτε ἀστυγείτονα καὶ σύμμαχον, ξεῖνον ἐόντα, προσέθετο. Ταῦτα δὲ, δοκέειν ἐμοὶ, ἐμιμέετο ὁ Κλεισθένης οὗτος τὸν ἑωυτοῦ μητροπάτορα Κλεισθένεα τὸν Σικυῶνος τύραννον. Κλεισθένης γὰρ Ἀργείοισι πολεμήσας, τοῦτο μὲν, ῥαψῳδοὺς ἔπαυσε ἐν Σικυῶνι ἀγωνίζεσθαι τῶν Ὁμηρείων ἐπέων εἵνεκα, ὅτι Ἀργεῖοί τε καὶ Ἄργος [2] τὰ πολλὰ πάντα ὑμνέαται. τοῦτο δὲ, ἡρώιον γὰρ ἦν καὶ ἔστι ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορῇ τῶν Σικυωνίων Ἀδρήστου τοῦ Ταλαοῦ, τοῦτον ἐπεθύμησε ὁ Κλεισθένης ἐόντα Ἀργεῖον, ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς χώρης. ἐλθὼν δὲ ἐς Δελφοὺς, ἐχρηστηριάζετο εἰ ἐκβάλοι τὸν Ἄδρηστον. ἡ δέ γε Πυθίη οἱ φᾶσα, Ἄδρηστον μὲν εἶναι Σικυωνίων βασιλέα, ἐκεῖνον δὲ, λευστῆρα. ἐπεὶ δὲ ὁ θεὸς τοῦτό γε οὐ παρεδίδου,

[1] γρ. ἐγίνοντο

[2] γρ. ταῦτα

[1] nam filii Pisistratidarum qui clam extra regionem supponebantur, intercepti sunt. Quo ex facto omnes eorum res perturbatæ sunt, & pro redimendis filiis ad voluntatem Atheniensium transegerunt ut intra quinque dies ex Attica excederent. Moxque in Sigeum quod est supra Scamandrum concesserunt, quum sex & triginta annos regnassent, oriundi e Pylo atque a Neleo, ex eisdem prognati [2] ex quibus ii 10 qui fuere cum Codro ac Melantho, qui prius aduentitii, tamen Atheniensium reges euasere. Eaque de re Hippocrates Pisistrati pater, repetita memoria Pisistrati filii Nestoris, idem nomen filio suo imposuit. Hoc Athenienses modo tyrannis liberati sunt. Qui recepta libertate, quæcumque aut fecere aut passi sunt memoratu digna, antequam Ionia defecerit a Dario, & Aristagoras Milesius Athenas oratum auxilia venerit, hæc prius edisseram. ¶ Athenæ, 20 quum magnæ fuissent antea, tunc tamen tyrannis liberatæ, extitere maiores. in quibus duo viri præpollebant, Clisthenes, vir Alcmæonides, qui(vt fama fert) [3] Pythiam persuaserat: & Isagoras, Tisandri filius, illustri quidem familia, sed quā vetusta nō queo affirmare: eius tamē cognati Ioui Cario immolant. Hi viri per factiones de potentatu contendebant. Clisthenes, quum vinceretur, populum amplectendo, ex quatuor tribubus mox decem effecit, 30 cognominibus Ionis filiorū, [4] Peleontis & Ægicoris & Argadei & Hopletis, in alia commutatis quæ ipse inuenit, aliorum heroum indigenarum, præterquam Aiacis: quem etsi hospitem, tamen adiecit, vtpote finitimum ac sociū. Qua in re videtur mihi Clisthenes hic auum suum maternum Clisthenem Sicyonis tyrannum fuisse imitatus. ille enim, quum bellum gessisset cum Argiuis, summouit e Sicyone certamina canentium poemata, ob Homeri 40 carmina, in quibus Argos atque Argiui tantopere celebrantur. Neque hæc modo summouit, sed etiam optauit monumentū Adrasti, Talai filii, quod erat in ipso Sicyoniorum foro, quia fuerat Argiuus, exterminare: ideoque Delphos adiit ad oraculum consulendum nunquid Adrastum eiiceret. Cui Pythia respondens, inquit, Adrastum quidem Sicyonium regem esse, ipsum vero, lapidatorem. Id non concedente sibi deo, Clisthenes

LXVI

LXVII

1 *Pisistratidarum enim liberi dum clam e regione subducerentur, deprehensi fuerunt. Quo &c.* 2 *Ex quibus Codrus & Melanthus, qui prius aduenæ, &c.* 3 *Pythiæ persuaserat vt id faceret quod paulo ante narratū est.* 4 *Geleontis*

reuersus

reuerſus excogitabat quo pacto Adraſtus ipſe demigraret. Quod vbi excogitaſſe ſibi viſus eſt, miſit ad Bœotias Thebas nunciatum, velle ſe [1] afferre Sicyonem Melanippum Aſtaci filium. Eumque tribuentibus Thebanis, in vrbem intulit: atque ei fanum in ipſa curia deſignatum exædificauit munitiſſimo in loco, in quem intulit Melanippum. [2] Quod factum deberet exiſtimari inimiciſſimum Adraſto, quod & Meciſtem fratrem eius & Tydeum generum Melanippus interfeciſſet. Cliſthenes vbi fanum extruxit, hoſtias & dies feſtos Melanippo dedit ab Adraſto ereptos, quibus illum Sicyonii magno cum honore proſequi conſueuerant. Etenim regio Polybi fuerat, qui, quum ſine liberis decederet, imperium Adraſto legauit nepoti ſuo ex filia. cum igitur Sicyonii cum aliis honoribus proſequebantur, tum vero [3] tragicis choris, ita vt non Dionyſum, ſed Adraſtum venerarentur. at Cliſthenes choros quidem Libero, ceteras vero ceremonias Melanippo dicauit. Hæc ille in Adraſtum egit.

LXVIII Tribus autem Dorienſium ne forent eædem Sicyoniis quæ Argiuis, in alia nomina commutauit: ex quibus Sicyonios plurimum ridiculos reddidit. quippe hyos & onou, *id eſt, ſuis & aſini*, [4] vltima nomina pro priſtinis impoſuit, præterquam tribui ſuæ, cui à ſua arche, *id eſt, à ſuo imperio*, nomen indidit. itaque hi tribules Archelai vocabantur: ceterorũ autẽ alii, Hyatæ, *id eſt, ſuales*: alii, Oneatæ, *id eſt, aſinales*: alii, Chœreatæ, *id eſt, porcales*. His tribuum nominibus Sicyonii, & Cliſthene imperante, & eo defuncto, ad ſexaginta annos vſi ſunt, quę poſtea [5] inter ſe reputantes, in alia tranſtulerunt, Hylleas, Pãphylos, Dymanates: quartæ tribui quã adiecerunt, impoſito cognomine Ægiales, ab Ægialo Adraſti filio.

LXIX Hæc Sicyonius Cliſthenes: [6] & ipſe (vt mihi videtur) præ contemptu Ionũ, ne forent eædẽ ipſis & Ionibus tribus, Cliſthenem ſibi cognominem imitatus eſt. Quum enim populus Athenienſis fuiſſet antea exagitatus, poſteaquam omnium autoritatem ad ſuam vnius redegit, tum tribuum nomina cenſuit immutanda, & plures ex paucioribus faciendas, decem pro quatuor, & totidẽ phylarchos, *id eſt, tribuũ præfectos*. Ita populo in tribus diſtributo atq; cõpoſito, erat

ἀπελθὼν ὀπίσω, ἐβουλεύετο μηχανὴν τῇ αὐτὸς ὁ Ἄδρηστος ἀπαλλάξεται. ὡς δέ οἱ ἐξευρῆσθαι ἐδόκεε, πέμψας ἐς Θήβας τὰς Βοιωτίας, ἔφη θέλειν ἐπαγαγέσθαι Μελάνιππον τὸν Ἀστακοῦ· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔδοσαν. ἐπαγαγόμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν Μελάνιππον, τέμενός οἱ ἀπέδεξε ἐν αὐτῷ τῷ πρυτανηΐῳ, καί μιν ἵδρυσε ἐνθαῦτα ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ. ἐπηγάγετο δὲ τὸν Μελάνιππον ὁ Κλεισθένης (καὶ γὰρ τοῦτο δεῖ ἀπηγήσασθαι) ὡς ἔχθιστον ἐόντα Ἀδρήστῳ· ὃς τόν τε ἀδελφεόν οἱ Μηκιστέα ἀπεκτόνεε, καὶ τὸν γαμβρὸν Τυδέα. ἐπείτε δέ οἱ τὸ τέμενος ἀπέδεξε, θυσίας τε καὶ ὁρτὰς Ἀδρήστου ἀπελόμενος, ἔδωκε τῷ Μελανίππῳ. οἱ δὲ Σικυώνιοι ἐώθεσαν μεγαλωστὶ κάρτα τιμᾶν τὸν Ἄδρηστον. ἡ γὰρ χώρη ἦν αὕτη Πολύβου· ὁ δὲ Ἄδρηστος ἦν Πολύβου θυγατριδέος· ἄπαις δὲ Πόλυβος τελευτῶν διδοῖ Ἀδρήστῳ τὴν ἀρχήν. τά τε δὴ ἄλλα οἱ Σικυώνιοι ἐτίμων τὸν Ἄδρηστον, καὶ δὴ πρὸς, τὰ πάθεα αὐτοῦ τραγικοῖσι χοροῖσι ἐγέραιρον· τὸν μὲν Διόνυσον οὐ τιμέοντες, τὸν δὲ Ἄδρηστον. Κλεισθένης δὲ χοροὺς μὲν τῷ Διονύσῳ ἀπέδωκε, τὴν δὲ ἄλλην θυσίην τῷ Μελανίππῳ. Ταῦτα μὲν ἐς Ἄδρηστόν οἱ ἐπεποίητο· φυλὰς δὲ τὰς Δωριέων, ἵνα δὴ μὴ αἱ αὐταὶ ἔωσι τοῖσι Σικυωνίοισι καὶ τοῖσι Ἀργείοισι, μετέβαλε ἐς ἄλλα οὐνόματα. ἔνθα καὶ πλεῖστον κατεγέλασε τῶν Σικυωνίων. ἐπὶ γὰρ ὑός τε καὶ ὄνου τὰς ἐπωνυμίας μετατιθεὶς, αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἐπέθηκε, πλὴν τῆς ἑωυτοῦ φυλῆς. ταύτῃ δὲ τὸ οὔνομα ἀπὸ τῆς ἑωυτοῦ ἀρχῆς ἔθετο. οὗτοι μὲν δὴ Ἀρχέλαοι ἐκαλέοντο, ἕτεροι δὲ, Ὑᾶται· ἄλλοι δὲ, Ὀνεᾶται· ἕτεροι δὲ, Χοιρεᾶται. τούτοισι τοῖσι οὐνόμασι τῶν φυλέων ἐχρέωντο οἱ Σικυώνιοι, καὶ ἐπὶ Κλεισθένεος ἄρχοντος, καὶ ἐκείνου τεθνεῶτος, ἔτι ἐπ' ἔτεα ἑξήκοντα. μετέπειτα μέντοι λόγον σφίσι δόντες, μετέβαλον ἐς τοὺς Ὑλλέας καὶ Παμφύλους καὶ Δυμανάτας· τετάρτους δὲ αὐτοῖσι προσέθεντο ἐπὶ τοῦ Ἀδρήστου παιδὸς Αἰγιαλέος, τὴν ἐπωνυμίην ποιεύμενοι κεκλῆσθαι Αἰγιαλέας. Ταῦτα μέν νυν ὁ Σικυώνιος Κλεισθένης ἐπεποιήκεε. ὁ δὲ δὴ Ἀθηναῖος Κλεισθένης, ἐὼν τοῦ Σικυωνίου τούτου θυγατριδέος, καὶ τὸ οὔνομα ἐπὶ τούτου ἔχων, δοκέει ἐμοί, καὶ οὗτος ὑπεριδὼν Ἴωνας, ἵνα μὴ σφίσι αἱ αὐταὶ ἔωσι φυλαὶ καὶ Ἴωσι, τὸν ὁμώνυμον Κλεισθένεα ἐμιμήσατο. ὡς γὰρ δὴ τὸν Ἀθηναίων δῆμον πρότερον ἀπωσμένον, τότε πάντων πρὸς τὴν ἑωυτοῦ μοίρην προσεθήκατο, τὰς φυλὰς μετωνόμασε, καὶ ἐποίησε πλεῦνας ἐξ ἐλασσόνων. δέκα τε δὴ φυλάρχους ἀντὶ τεσσέρων ἐποίησε, δέκαχα δὲ καὶ τοὺς δήμους κατένεμε ἐς τὰς φυλάς. ἦν τε τὸν δῆμον προσθέμενος

197

1 Reducere. *Sic in ſeq.* 2 Reduxit autem Melanippum Cliſthenes (hoc enim narrandum eſt) vt Adraſto inimiciſſimum, quod & Meciſt. 3 Eius infortunia choris tragicis decorabant. 4 Cognomina enim eorum mutans in alia quibus ὑὸς & ὄνου, *id eſt, ſuis & aſini*, appellationes præfixæ eſſent, vltimas ſyllabas addebat. 5 Quum apud ſe expendiſſent. 6 *Poſt* Cliſthenes, *adde*, fecerat Athenienſis autem Cliſthenes, quum huius Sicyonii eſſet ex filia nepos, & ab eo nomen haberet, *&c.*

πολλῷ κατύπερθε τῶν ἀντιστασιωτέων. Ἐν τῷ μέρεϊ δὲ ἑσσούμενος ὁ Ἰσαγόρης ἀντιτεχνᾶται τάδε· ἐπικαλέεται Κλεομένεα τὸν Λακεδαιμόνιον, γενόμενον ἑωυτῷ ξεῖνον ἀπὸ τῆς Πεισιστρατιδέων πολιορκίης. τὸν δὴ Κλεομένεα εἶχε αἰτίη φοιτᾶν παρὰ τοῦ Ἰσαγόρεω τὴν γυναῖκα. τὰ μὲν δὴ πρῶτα πέμπων ὁ Κλεομένης ἐς τὰς Ἀθήνας κήρυκα, ἐξέβαλε Κλεισθένεα, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους πολλοὺς Ἀθηναίων, τοὺς ἐναγέας ἐπιλέγων. ταῦτα δὲ πέμπων, ἔλεγε ἐκ διδαχῆς τοῦ Ἰσαγόρεω. οἱ μὲν 10 γὰρ Ἀλκμαιωνίδαι καὶ οἱ συστασιῶται αὐτέων εἶχον αἰτίην τοῦ φόνου τούτου· αὐτὸς δὲ οὐ μετεῖχε, οὐδ' οἱ φίλοι αὐτοῦ. Οἱ δ' ἐναγέες Ἀθηναίων ὧδε ὠνομάσθησαν· ἦν Κύλων τῶν Ἀθηναίων ἀνὴρ Ὀλυμπιονίκης· οὗτος ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμησε· προσποιησάμενος δὲ ἑταιρηίην τῶν ἡλικιωτέων, καταλαβεῖν τὴν ἀκρόπολιν ἐπειρήθη· οὐ δυνάμενος δὲ ἐπικρατῆσαι, ἱκέτης ἵζετο πρὸς τὤγαλμα. τούτους ἀνιστᾶσι μὲν οἱ πρυτάνιες τῶν Ναυκράρων, οἵπερ ἔνεμον τότε τὰς Ἀθήνας, ὑπεγγύους, πλὴν 20 θανάτου. φονεῦσαι δὲ αὐτοὺς αἰτίη ἔχει Ἀλκμαιωνίδας. ταῦτα πρὸ τῆς Πεισιστράτου ἡλικίης ἐγένετο. Κλεομένης δὲ ὡς πέμπων ἐξέβαλε Κλεισθένεα καὶ τοὺς ἐναγέας, Κλεισθένης μὲν αὐτὸς ὑπεξέσχε· μετὰ δὲ, οὐδὲν ἧσσον παρῆν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Κλεομένης, οὐ σὺν μεγάλῃ χειρί. ἀπικόμενος δὲ ἀγηλατέει ἑπτακόσια ἐπίστια Ἀθηναίων, τά οἱ ὑπέθετο ὁ Ἰσαγόρης. ταῦτα δὲ ποιήσας, δεύτερα τὴν βουλὴν καταλύειν ἐπειρᾶτο. τριηκοσίοισι δὲ τοῖσι Ἰσαγόρεω στασιώτῃσι τὰς ἀρχὰς 30 ἐνεχείριζε. ἀντισταθείσης δὲ τῆς βουλῆς, καὶ οὐ βουλομένης πείθεσθαι, ὅ,τε Κλεομένης καὶ ὁ Ἰσαγόρης καὶ οἱ στασιῶται αὐτοῦ καταλαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν· Ἀθηναίων δὲ οἱ λοιποὶ τὰ αὐτὰ φρονήσαντες, ἐπολιόρκεον αὐτοὺς ἡμέρας δύο. τῇ δὲ τρίτῃ ὑπόσπονδοι ἐξέρχονται ἐκ τῆς χώρης ὅσοι ἦσαν αὐτέων Λακεδαιμόνιοι. ἐπετελέετο δὲ τῷ Κλεομένεϊ ἡ φήμη. ὡς γὰρ ἀνέβη ἐς τὴν ἀκρόπολιν, μέλλων δὴ αὐτὴν κατασχήσειν, ἤιε ἐς τὸ ἄδυτον τῆς θεοῦ, 40 ὡς προσερέων. ἡ δὲ ἱρείη ἐξαναστᾶσα ἐκ τοῦ θρόνου, πρὶν ἢ τὰς θύρας αὐτὸν ἀμεῖψαι, εἶπε, Ὦ ξεῖνε Λακεδαιμόνιε, πάλιν χώρει, μηδ' ἔσιθ' ἐς τὸ ἱρόν. οὐ γὰρ θεμιτὸν Δωριεῦσι παριέναι ἐνθαῦτα. ὁ δ' εἶπε, Ὦ γύναι, ἀλλ' οὐ Δωριεύς εἰμι, ἀλλ' Ἀχαιός. ὁ μὲν δὴ τῇ κληηδόνι οὐδὲν χρεώμενος, ἐπεχεί-

multo superior iis qui erant contrariæ factionis. [1] Superatus in partibus Isagoras, hoc inuicê excogitauit, vt Cleomenem Lacedæmoniū aduocaret, iam inde ab obsidione Pisistratidarum sibi hospitê factum: qui quidê culpabatur quod ad vxorem Isagoræ ventitaret. is misso primum Athenas caduceatore, Clisthenê eiecit, & cum eo alios complures Athenienses, eos enageas vocans, *q. d. piaculares*, videlicet admonitu Isagoræ hæc dicens. nam Isagoras atque amici eius nō erant affines cædis cuius insimulabantur [2] Alcmæonidæ, & qui Atheniensium erant enagees, ita nominabantur, *qui piaculo obstricti erant*. Cylon quidam Atheniensis vir olympionices, affectatæ tyrannidis cōpertus est. Simulato namque æqualium sodalitio arcem occupare conatus est. Id quum efficere non potuisset, assedit simulacro dei supplex, ipse ac socii. hos illinc submouerunt quidem magistratus Naucrariorū, qui tunc Athenas incolebant, data fide puniendi eos citra mortem: sed culpa horum mox interfectorum fuit penes Alcmæonidas. Hæc ante Pisistrati ætatem gesta sunt. Vbi autem Cleomenes per nuncium eiecit Clisthenem atque piaculares, quamuis Clisthenes ipse profugisset, nihilo secius Athenas venit, nō magna cum manu, atque illinc septingentas familias *militares* Atheniensium, tanquam piaculo contaminatas, relegauit, quas ei suggerebat Isagoras. Hoc acto conabatur secundo loco senatum dissoluere, & magistratus trecentis Isagoræ militibus mandare: verum reluctante senatu, atque obtemperare nolente, Cleomenes Isagorasque cum suæ factionis hominibus arcem occuparūt. quos ceteri Athenienses cum senatu sentientes, biduo obsederunt: tertio die quicunque Lacedæmonii ibi erant, acceptafide, regione discesserunt, [3] rato effecto quod Cleomeni dictū est. nam ei ad occupandam arcem ascendenti, & ad dei penetrale consulendi gratia eunti, exurgens è sella sacerdos, antequam ille valuas reseraret, Lacedæmonie, inquit, hospes, retro redeas, neve templum introeas. non enim Doribus huc introire fas est. Cui Cleomenes, Ego, inquit, mulier, Dores non sum, sed Achæus. Itaque admonitu vti nolens,

LXXI LXXII LXXIII

1 Superatus autem vicissim Isagoras, hoc contra excogit. 2 Alcmæonidæ enim & qui earundem partium erant, cædis huius inuidiam sustinebant, at ipse *Isagoras* nequaquam, nec eius amici. Enagees autem inter Athenienses ita nominati fuerunt.
3 Omine Cleomeni rato effecto. *Id est, Rato effecto eo quod omine portendebatur Cleomeni. vel, Exitu omen approbante Cleomeni. Quod autem hic* φήμην *statim post* κληηδόνα *vocat, quod Valla interpret.* admonitum.

atque

atque in conatu pergens, tunc quoque iterum à proposito cum Lacedæmoniis decidit. Ceteros autem ad necem vinxere Athenienses, & in iis Timesitheum fratrē eius, cuius manualia opera atq; strenuitatē maximam referre possem. Atque hi quidem in vincula coniecti

LXXIII mortem oppetiere. Athenienses autem post hæc reuocatis cum Clisthene septingentis *militum* familiis, quas Cleomenes exegerat, Sardis mittunt ad contrahendam cum Persis societatē. Intelligebant enim sibi cum Cleomene atque Lacedæmoniis esse bellandum. Vt Sardis venere nuncii, mandataque exposuere, percontatus est eos Artaphernes Hystaspis filius, Sardiū prætor, quinam homines essent Athenienses, & vbi terram incolentes, qui socii Persarum fieri orarent. Vbi id ex nunciis audiuit, ita eis ingenue respondit, Si regi Dario terram darent & aquam, se contracturum cum eis societatē: sin minus, illos abscedere præcepit. Nuncii inter se colloquuti, quod societatem facere cuperent, daturos se esse dixerunt. quo nomine, vbi reuersi sunt domum, vehe-

LXXIV menter accusati sunt. Cleomenes, intelligens ab Atheniensibus se & verbis & factis lædi, ex omni Peloponneso copias coegit, dissimulans quem ad finem, quum haberet in animo tum populum Atheniensem vlcisci, tum Isagorā constituere tyrannum, qui vna cum eo ex arce decesserat. Comparato exercitu ingenti, ipse Eleusina inuasit, & ex composito Bœotii OEnoem occuparunt & Hysias, vltimos Atticę populos: & ab altera parte Chalcidenses oræ Atticæ loca populabantur. Athenienses etsi ancipiti bello districti, Bœotiorū & Chalcidensium vltione dilata, arma contra Peloponnenses in Eleusine agentes ferūt.

LXXV Dumque ambo exercitus conserturi prœlium essent, Corinthii, primi omnium secum reputantes iniuste à se agi, [1] auerterunt se, atq; abscesserunt. Secundum hos idem fecit Demaratus Aristonis filius, qui & ipse erat rex Spartiatarum, & è Lacedæmone copias contraxerat, nec à Cleomene superiori tēpore dissenserat. Ob quam regum dissensionem lex apud Spartam lata est, non licere vtrique regi cum exercitu prodire. (nam prius prodibant) & his seiunctis, alterum quoque è Tyndaridis relinqui: qui & isti antehac ab eis euocati, exercitū ambo comitabātur. Porro tūc

[1] Sententiam mutauerunt.

ἐπιχειρησί τε, καὶ τότε πάλιν ἐξέπεσε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων. τοὺς δὲ ἄλλους Ἀθηναῖοι κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ. ἐν δὲ αὐτοῖσι, καὶ Τιμησίθεον τὸν ἀδελφεόν, τοῦ ἔργα χειρῶν τε καὶ λήμματος ἔχοιμ' ἂν μέγιστα καταλέξαι. οὗτοι μέν νυν δεδεμένοι ἐτελεύτησαν. 198 Ἀθηναῖοι δὲ μετὰ ταῦτα Κλεισθένεα καὶ τὰ ἑπτακόσια ἐπίστια τὰ διωχθέντα ὑπὸ Κλεομένεος μεταπεμψάμενοι, πέμπουσι ἀγγέλους ἐς Σάρδις, συμμαχίην βουλόμενοι ποιήσασθαι πρὸς Πέρσας. ἠπιστέατο γάρ σφι πρὸς Λακεδαιμονίους τε καὶ Κλεομένεα ἐκπεπολεμῶσθαι. ἀπικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων ἐς τὰς Σάρδις, καὶ λεγόντων τὰ ἐντεταλμένα, Ἀρταφέρνης ὁ Ὑστάσπεος, Σαρδίων ὕπαρχος, ἐπειρώτα τίνες ἐόντες ἄνθρωποι, καὶ κοῦ γῆς οἰκεόμενοι, δεοίατο Περσέων σύμμαχοι γενέσθαι. (ἢ οἰκημένοι) πυθόμενος δὲ πρὸς τῶν ἀγγέλων, ἀπεκορύφου σφι τάδε· εἰ μὲν διδοῦσι βασιλέϊ Δαρείῳ Ἀθηναῖοι γῆν τε καὶ ὕδωρ, ὁ δὲ συμμαχίην σφι συνετίθετο· εἰ δὲ μὴ διδοῦσι, ἀπαλλάσσεσθαι αὐτοὺς ἐκέλευε. οἱ δὲ ἄγγελοι ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλόμενοι, διδόναι ἔφασαν, βουλόμενοι τὴν συμμαχίην ποιήσασθαι. οὗτοι μὲν δὴ ἀπελθόντες ἐς τὴν ἑωυτῶν, αἰτίας μεγάλας εἶχον. Κλεομένης δὲ ἐπιστάμενος περιυβρίσθαι ἔπεσι καὶ ἔργοισι ὑπ' Ἀθηναίων, συνέλεγε ἐκ πάσης Πελοποννήσου στρατόν, οὐ φράζων ἐς τὸ συλλέγει· τίσασθαί τε ἐθέλων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, καὶ Ἰσαγόρεα βουλόμενος τύραννον καταστῆσαι. (ἢ Ἰσαγόρην) συνεξῆλθε γάρ οἱ οὗτος ἐκ τῆς ἀκροπόλιος. Κλεομένης τε δὴ στόλῳ μεγάλῳ ἐσέβαλε ἐς τὴν Ἐλευσῖνα, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἀπὸ συνθήματος Οἰνόην αἱρέουσι, καὶ Ὑσιάς, δήμους τοὺς ἐσχάτους τῆς Ἀττικῆς. Χαλκιδέες τε ἐπὶ τὰ ἕτερα ἐσίνοντο, ἐπιόντες χώρους τῆς Ἀττικῆς. Ἀθηναῖοι δέ, καίπερ ἀμφιβολίῃ ἐχόμενοι, Βοιωτῶν μὲν καὶ Χαλκιδέων ἐς ὕστερον ἔμελλον μνήμην ποιήσασθαι, Πελοποννησίοισι δὲ ἐοῦσι ἐν Ἐλευσῖνι ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. Μελλόντων δὲ συνάψειν τὰ στρατόπεδα ἐς μάχην, Κορίνθιοι μὲν πρῶτα σφίσι αὐτοῖσι δόντες λόγον ὡς οὐ ποιοῖεν τὰ δίκαια, μετεβάλλοντό τε καὶ ἀπαλλάσσοντο· μετὰ δέ, Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος, ἐὼν καὶ οὗτος βασιλεὺς Σπαρτιητέων, καὶ συνεξαγαγών τε τὴν στρατιὴν ἐκ Λακεδαίμονος, καὶ οὐκ ἐὼν διάφορος ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ Κλεομένεϊ. ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς διχοστασίης, ἐτέθη νόμος ἐν Σπάρτῃ, μὴ ἐξεῖναι ἕπεσθαι ἀμφοτέρους τοὺς βασιλέας, ἐξιούσης τῆς στρατιῆς. τέως γὰρ ἀμφότεροι εἵποντο. παραλυομένου δὲ τούτων τοῦ ἑτέρου, καταλείπεσθαι καὶ τῶν Τυνδαριδέων τὸν ἕτερον. πρὸ τοῦ γὰρ δὴ καὶ οὗτοι ἀμφότεροι, ἐπίκλητοί σφι ἐόντες, εἵποντο. τότε δὴ

ἐν τῇ Ἐλευσῖνι ὁρέοντες οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων τούς τε βασιλέας τῶν Λακεδαιμονίων οὐκ ὁμολογέοντας, καὶ Κορινθίους ἐκλιπόντας τὴν τάξιν, οἴχοντο καὶ αὐτοὶ ἀπαλλασσόμενοι. Τέταρτον δὴ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἀπικόμενοι Δωριέες, δίς τε ἐπὶ πολέμῳ ἐσβαλόντες, καὶ δὶς ἐπ᾽ ἀγαθῷ τοῦ πλήθεος τῶν Ἀθηναίων. πρῶτον μέν, ὅτε καὶ Μέγαρα κατοίκισαν, οὗτος ὁ στόλος ἐπὶ Κόδρου βασιλεύοντος Ἀθηναίων, ὀρθῶς ἂν καλέοιτο· δεύτερον δὲ καὶ τρίτον, ὅτε ἐπὶ Πεισιστρατιδέων ἐξέλασιν ὁρμηθέντες, ἐκ Σπάρτης ἀπίκατο· τέταρτον δὲ τότε, ὅτε ἐς Ἐλευσῖνα Κλεομένης ἄγων Πελοποννησίους ἐσέβαλε. οὕτω τέταρτον τότε Δωριέες ἐσέβαλον ἐς Ἀθήνας. Διαλυθέντος ὦν τοῦ στόλου τούτου ἀκλεῶς, ἐνθαῦτα Ἀθηναῖοι τίνυσθαι βουλόμενοι, πρῶτα στρατηΐην ποιεῦνται ἐπὶ Χαλκιδέας. Βοιωτοὶ δὲ τοῖσι Χαλκιδεῦσι βοηθέουσι ἐπὶ τὸν Εὔριπον. Ἀθηναίοισι δὲ ἰδοῦσι τοὺς Βοιωτούς, ἔδοξε πρότερον τοῖσι Βοιωτοῖσι ἢ τοῖσι Χαλκιδεῦσι ἐπιχειρέειν. συμβάλλουσί τε δὴ τοῖσι Βοιωτοῖσι οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ πολλῷ ἐκράτησαν· κάρτα δὲ πολλοὺς φονεύσαντες, ἑπτακοσίους αὐτέων ἐζώγρησαν. τῆς δὲ αὐτῆς ταύτης ἡμέρης οἱ Ἀθηναῖοι διαβάντες ἐς τὴν Εὔβοιαν, συμβάλλουσι καὶ τοῖσι Χαλκιδεῦσι. νικήσαντες δὲ καὶ τούτους, τετρακισχιλίους κληρούχους ἐπὶ τῶν ἱπποβοτέων τῇ χώρῃ λείπουσι· οἱ δὲ ἱπποβόται ἐκαλέοντο οἱ παχέες τῶν Χαλκιδέων. ὅσους δὲ καὶ τούτων ἐζώγρησαν, ἅμα τοῖσι Βοιωτῶν ἐζωγρημένοισι εἶχον ἐν φυλακῇ, ἐς πέδας δήσαντες. χρόνῳ δὲ ὕστερον ἔλυσάν σφεας διμνέως ἀποτιμησάμενοι. τὰς δὲ πέδας αὐτέων, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἀνεκρέμασαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν, αἵ περ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν περιεοῦσαι, κρεμάμεναι ἐκ τειχέων περιπεφλευσμένων πυρὶ ὑπὸ τοῦ Μήδου. ἀντίον δὲ τοῦ μεγάρου τοῦ πρὸς ἑσπέρην τετραμμένου, καὶ τῶν λύτρων τὴν δεκάτην ἀνέθηκαν, ποιησάμενοι τέθριππον χάλκεον· τὸ δὲ, ἀριστερῆς χειρὸς ἕστηκε πρῶτα ἐσιόντι ἐς τὰ προπύλαια τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλι. ἐπιγέγραπται δέ οἱ τάδε,

Ἔθνεα Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων δαμάσαντες
Παῖδες Ἀθηναίων ἔργμασιν ἐν πολέμου,
Δεσμῷ ἐν ἀχλυόεντι σιδηρέῳ ἔσβεσαν ὕβριν·
Τῶν ἵππους δεκάτην Παλλάδι τάσδ᾽ ἔθεσαν.

Ἀθηναῖοι μέν νυν ηὔξηντο. δηλοῖ δὲ οὐ κατ᾽ ἓν μοῦνον, ἀλλὰ πανταχῇ ἡ ἰσηγορίη ὡς ἐστὶ χρῆμα σπουδαῖον, εἰ καὶ Ἀθηναῖοι τυραννευόμενοι μέν, οὐδαμῶν τῶν σφέας περιοικεόντων ἦσαν τὰ πολέμια ἀμείνους,

ceteri ſocii qui erant in Eleuſine, cernentes non conuenire inter reges, & Corinthios aciem deſeruiſſe, & ipſi dilapſi abierunt. LXXVI Quarto tunc Dores in Atticam profecti ſunt, bis ad bellandũ ingreſſi, bis ob Athenienſium multitudinis commodum. Primo, quum Megaram coloniam deduxerũt, hæc expeditio recte vocetur, ſub Codro Athenienſium rege: iterum ac tertio, quum ad expellẽdos Piſiſtratidas ex Sparta ventũ eſt: quarto, quũ Cleomenes Peloponnenſes ducens, Eleuſinen inuaſit. Ita quarto tũc Dores aduerſus Athenas expeditionẽ ſumpſerunt. LXXVII Dilapſo igitur indecore hoc exercitu, ibi Athenienſes volentes vltum ire iniurias, primam expeditionem fecerunt aduerſus Chalcidenſes: quibus Bœotii ad Euripũ iere ſuppetias. His conſpectis Athenienſes putarunt ſibi cum eis prius quam cum Chalcidenſibus pugnam conſerendã. itaque congreſſi cum illis egregie ſuperant, permultiſque eorum cæſis, ſeptingentos capiunt. Eodem die tranſgreſſi Eubœam, cum Chalcidenſibus conflixere: quibus etiam victis, quatuor millia colonorum in prædiis hippobatarum, *q. d. equitum*, reliquerunt. hippobatæ autem apud Chalcidenſes vocabantur locupletes. Horum quoſcunque ceperunt, vna cũ Bœotiorum captiuis vinctos in carcerem coniecerunt: quos aliquanto poſt binis mulctatos minis ſoluerunt: eorumq; vincula quibus alligati fuerant, in arce ſuſpenderunt: quę ad meam vſque memoriam extabant, pendentia è muris à Medo ambuſtis, eregione cœnaculi ad occaſũ ſpectantis. Decimam quoque [1] redemptionis conſecrarunt, facta ærea quadriga, quæ ad ſiniſtram manum intrantium ſtatim in propylæa arcis ſtabat, cum hac inſcriptione,

Attica perdomitis acri ſub marte iuuentus
Bœotûm populis Chalcidicaque manu,
Damna rependerunt vinclis & carcere cæco,
Quorum hæde decima ſtant tibi Pallas equæ.

LXXVIII Et Athenienſes quidem augeſcebant. Iuris autem æquabilitatem eſſe rem bonam, non ex vno tantum, ſed vndiq; datur intelligi: ſi Athenienſes etiã quamdiu tyrannis ſubiecti fuerũt, nullis finitimorum in bello præſtantiores erant:

1 Pecuniarum à ſingulis in pretium redemptionis perſolutarum

liberati

liberati vero tyrannis, multo omnium primi extitere. Vnde liquet, eos, dum tyrannis parebant,[1] de industria peccasse, tanquã domino laborantes: at libertate parta, sibiipsi quisq; rem gerere properabat.[2] Athenienses ita agebant.

LXXIX ¶ Thebani autem post hæc vlciscendi illos cupidi, sciscitatum ad deum miserunt. Quibus respondens Pythia, negabat per sese eos posse illos vlcisci, iubebatq; vt[3] ad famæ celebritatem referentes rogarent sibi proximos.[4] Reuersis qui missi ad oraculum erant, ac responsum exponentibus, Thebani illud nihili facientes quod referebatur, vt rogarent proximos, dicebant, Nunquid non proxime nos incolunt Tanagræi Coronæique & Thespienses, qui nostri assidue commilitones, alacri atq; concordi in partes animo bella nobiscum tolerant? quid hos rogari oportet?[5] nũquid potius hoc non habendum pro oraculo?

LXXX Hæc illis ratiocinãtibus, quidã re audita, inquit, Ego quid nobis significare velit oraculum videor mihi intelligere. Asopi duæ filiæ fuisse traduntur, Thebe & Ægina, quæ quoniam sorores sunt, opinor deum respondere nobis vt Æginetas rogemus vicem nostram vlcisci. Thebani, quoniam nulla quam hæc visa est dici potior sententia, protinus misere ad Æginetas orandos auxilia, tanquam proximos, ex dei oraculo. Illi petentibus his auxilia dixere se mittere cum eis Æacidas.

LXXXI Societate Æacidarum freti Thebani, quum lacessissent Athenienses, accepta offensione aduersæ pugnæ, iterum auxilia virorum remissis Æacidis orauerunt. Quorum prece moti Æginetæ, tum magnitudine opum inflati, tum pristinæ inimicitiæ quam gessere cum Atheniensibus memores, bellum illis haud indictum intulerunt. Nam quum Athenienses[6] Bœotiis incumberẽt, ipsi longis nauibus in Atticam traiicientes, cum alios multos populos in cetera ora maritima, tum Phalerum diripuerunt, magnam ex hac re calamitatem Atheniensibus afferentes.

LXXXII Inimicitia autem quam Æginetæ aduersus Athenienses habebant, ex hoc initio extitit: Epidaurii, quũ sua ipsis terra nihil redderet, de hac calamitate Delphicũ consuluere oraculum. Quibus Pythia iussit vt Damiæ & Auxesiæ simulacra erige-

ἀπαλλαχθέντες δὲ τυράννων, μακρῷ πρῶτοι ἐγένοντο. δηλοῖ ὦν ταῦτα ὅτι κατεχόμενοι μὲν, ἐθελοκάκεον, ὡς δεσπότῃ ἐργαζόμενοι· ἐλευθερωθέντων δὲ, αὐτὸς ἕκαστος ἑωυτῷ προεθυμέετο κατεργάζεσθαι. οὗτοι μέν νυν ταῦτα ἔπρησσον. Θηβαῖοι δὲ μετὰ ταῦτα ἐς θεὸν ἔπεμπον, βουλόμενοι τίσασθαι Ἀθηναίους. ἡ δὲ Πυθίη ἀπὸ σφέων μὲν αὐτέων οὐκ ἔφη αὐτοῖσι εἶναι τίσιν, ἐς Πολύφημον δὲ ἐξενείκαντας, ἐκέλευε τῶν ἄγχιστα δέεσθαι. ἀπελθόντων ὦν τῶν θεοπρόπων, ἐξέφερον τὸ χρηστήριον, ἁλίην ποιησάμενοι. ὡς ἐπυνθάνοντο δὲ λεγόντων αὐτέων τῶν ἄγχιστα δέεσθαι, εἶπον οἱ Θηβαῖοι ἀκούσαντες τούτων, Οὐκ ὦν ἄγχιστα ἡμέων οἰκέουσι Ταναγραῖοί τε καὶ Κορωναῖοι καὶ Θεσπιέες, καὶ οὗτοί γε ἅμα ἡμῖν αἰεὶ μαχόμενοι, προθύμως συνδιαφέρουσι τὸν πόλεμον; τί δεῖ τούτων γε δέεσθαι; ἀλλὰ μᾶλλον μὴ οὐ τοῦτο ᾖ τὸ χρηστήριον. Τοιαῦτα δὴ ἐπιλεγομένων, εἶπε δή κοτε μαθών τις, Ἐγώ μοι δοκέω συνιέναι τὸ ἐθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ χρηστήριον. Ἀσωποῦ λέγονται γενέσθαι θυγατέρες Θήβη τε καὶ Αἴγινα· τουτέων ἀδελφεῶν ἐουσέων, δοκέω ἡμῖν Αἰγινητέων δέεσθαι τὸν θεὸν χρῆσαι τιμωρητήρων γενέσθαι. καὶ, οὐ γάρ τις γνώμη ταύτης ἀμείνων ἐδόκεε φαίνεσθαι, αὐτίκα πέμψαντες ἐδέοντο Αἰγινητέων, ἐπικαλεόμενοι κατὰ τὸ χρηστήριόν σφι βοηθέειν, ὡς ἐόντων ἀγχιστέων. οἱ δέ σφι αἰτέουσι ἐπικουρίην τοὺς Αἰακίδας συμπέμπειν ἔφασαν. Πειρησαμένων δὲ τῶν Θηβαίων κατὰ τὴν συμμαχίην τῶν Αἰακιδέων, καὶ τρηχέως περιεφθέντων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, αὖτις οἱ Θηβαῖοι πέμψαντες, τοὺς μὲν Αἰακίδας σφι ἀπεδίδοσαν, τῶν δὲ ἀνδρῶν ἐδέοντο. Αἰγινῆται δὲ, εὐδαιμονίῃ τε μεγάλῃ ἐπαερθέντες, καὶ ἔχθρης παλαιῆς ἀναμνησθέντες ἐούσης πρὸς Ἀθηναίους, τότε Θηβαίων δεηθέντων, πόλεμον ἀκήρυκτον Ἀθηναίοισι ἐπέφερον. ἐπικειμένων γὰρ αὐτέων Βοιωτοῖσι, ἐπιπλώσαντες μακρῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν, κατὰ μὲν ἔσυραν Φάληρον, κατὰ δὲ τῆς ἄλλης παραλίης πολλοὺς δήμους. ποιεῦντες δὲ ταῦτα, μεγάλως Ἀθηναίους ἐσινέοντο. Ἡ δὲ ἔχθρη ἡ προοφειλομένη ἐς Ἀθηναίους ἐκ τῶν Αἰγινητέων, ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς τοιῆσδε· Ἐπιδαυρίοισι ἡ γῆ καρπὸν οὐδένα ἀπεδίδου· περὶ ταύτης ὦν τῆς συμφορῆς οἱ Ἐπιδαύριοι ἐχρέωντο ἐν Δελφοῖσι. ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευε Δαμίης τε καὶ Αὐξησίης ἀγάλματα ἱδρύ-

γρ. τιμωρητέων

1 Remisse agere voluisse. *Vel, Operam sedulo non nauasse.* 2 Horum igitur res ita se habebant. *Vel, Hic igitur erat rerum Atheniensium status.* 3 Ad Polyphemum, 4 Reuersi consultores oraculi, quod ab eo responsum erat exposuerunt, conuocata concione. Thebani, quum audirent quod illi dicebant, *nimirum* vt proximos rogarent, Nonne, inquiunt, proxime nos habitant Tanagr. 5 Imo *videndum* ne aliud potius sibi velit oraculum. 6 Bœotos bello premerent.

σασθαι, καί σφι ἱδρυσαμένοισι ἄμεινον συνοίσεσθαι. ἐπηρώτεον ὦν οἱ Ἐπιδαύριοι κότερα χαλκοῦ ποιέωνται τὰ ἀγάλματα, ἢ λίθου· ἡ δὲ Πυθίη οὐδέτερα τούτων ἔα, ἀλλὰ ξύλου ἡμέρης ἐλαίης. ἐδέοντο ὦν οἱ Ἐπιδαύριοι Ἀθηναίων ἐλαίην σφι δοῦναι ταμέσθαι, ἱρωτάτας δὴ κείνας νομίζοντες εἶναι (λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐλαῖαι ἦσαν ἄλλοθι γῆς οὐδαμοῦ κατὰ χρόνον κεῖνον ἢ Ἀθήνῃσι). οἱ δὲ ἐπὶ τοισίδε δώσειν ἔφασαν, ἐπ' ᾧ ἀπάξουσι ἔτεος ἑκάστου τῇ Ἀθηναίῃ τε τῇ Πολιάδι ἱρὰ, καὶ τῷ Ἐρεχθέϊ. καταινέσαντες δὲ ἐπὶ τούτοισι οἱ Ἐπιδαύριοι, τῶν τε ἐδέοντο ἔτυχον, καὶ ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐλαιέων τουτέων ποιησάμενοι, ἱδρύσαντο. καὶ ἥ τε γῆ σφι ἔφερε καρπὸν, καὶ Ἀθηναίοισι ἐπετέλεον τὰ συνέθεντο.

Τοῦτον δὲ τὸν χρόνον, καὶ πρὸ τοῦ, Αἰγινῆται Ἐπιδαυρίων ἤκουον, τά τε ἄλλα, καὶ δίκας διαβαίνοντες ἐς Ἐπίδαυρον ἐδίδοσάν τε καὶ ἐλάμβανον παρ' ἀλλήλων οἱ Αἰγινῆται. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε νέας τε πηξάμενοι, καὶ ἀγνωμοσύνῃ χρησάμενοι, ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἐπιδαυρίων. ἅτε δὲ ἐόντες διάφοροι, ἐδηλέοντο αὐτοὺς, ὥστε δὴ θαλασσοκράτορες ἐόντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτα τῆς τε Δαμίης καὶ τῆς Αὐξησίης ὑπαιρέονται αὐτῶν, καί σφεα ἐκομίσαντό τε, καὶ ἱδρύσαντο τῆς σφετέρης χώρης ἐς τὴν μεσόγαιαν, τῇ Οἴη μέν ἐστι οὔνομα, στάδια δὲ μάλιστά κῃ ἀπὸ τῆς πόλιος ὡς εἴκοσι ἀπέχει. ἱδρυσάμενοι δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ, θυσίῃσί τε σφέα καὶ χοροῖσι γυναικηΐοισι κερτομίοισι ἱλάσκοντο, χορηγῶν ἀποδεικνυμένων ἑκατέρῃ τῶν δαιμόνων δέκα ἀνδρῶν. κακῶς δὲ ἠγόρευον οἱ χοροὶ ἄνδρα μὲν οὐδένα, τὰς δὲ ἐπιχωρίας γυναῖκας. ἦσαν δὲ καὶ τοῖσι Ἐπιδαυρίοισι αἱ αὐταὶ ἱρουργίαι· εἰσὶ δέ σφι καὶ ἄρρητοι ἱρουργίαι.

Κλεφθέντων δὲ τῶνδε τῶν ἀγαλμάτων, οἱ Ἐπιδαύριοι τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰ συνέθεντο, οὐκ ἐπετέλεον. πέμψαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐμήνιον τοῖσι Ἐπιδαυρίοισι. οἱ δὲ ἀπέφαινον λόγῳ ὡς οὐκ ἀδικέοιεν. ὅσον μὲν γὰρ χρόνον εἶχον τὰ ἀγάλματα ἐν τῇ χώρῃ, ἐπιτελέειν τὰ συνέθεντο. ἐπεὶ δὲ ἐστερῆσθαι αὐτῶν, οὐ δίκαιον εἶναι ἀποφέρειν ἔτι, ἀλλὰ τοὺς ἔχοντας αὐτὰ Αἰγινήτας πρήσσεσθαι ἐκέλευον. πρὸς ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐς Αἴγιναν πέμψαντες, ἀπαίτεον τὰ ἀγάλματα. οἱ δὲ Αἰγινῆται ἔφασαν σφίσι τε καὶ Ἀθηναίοισι εἶναι οὐδὲν πρῆγμα.

Ἀθηναῖοι μέν νυν λέγουσι, μετὰ τὴν ἀπαίτησιν ἀποσταλῆναι τριήρεϊ μιῇ τῶν ἀστῶν τούτους οἳ ἀποπεμφθέντες ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, καὶ ἀπικόμενοι ἐς Αἴγιναν, τὰ ἀγάλματα ταῦτα, ὡς σφετέρων ξύλων ἐόντα, ἐπειρῶντο ἐκ τῶν βάθρων ἐξανασπᾶν, ἵνα σφέα ἀνακομίσωνται.

ι Probris incessabantur.

rent: & postquam crevissent, melius secum actum iri. Sciscitantibusque Epidauriis utrum ex aere facerent illa an ex lapide, respondit se e neutro fieri sinere, sed e ligno oleagino, oleae tamen, non oleastri. Rogabant igitur Epidaurii Athenienses ut sibi permitterent oleam incidere, qui scilicet oleas illas sacratissimas esse existimarent. (fertur etiam nusquam gentium nisi Athenis illa tempestate oleas fuisse.) Athenienses se vero dixerunt concessuros, hac tamen lege, si quotannis illi sacra Minervae urbanae & Erechtheo afferrent. Accepta condicione Epidaurii quae rogabant impetrauerunt, & simulacra ex his oleis fabricata statuerunt: terraque sua fructum eis ferente, quod convenerat Atheniensibus persoluebant.

LXXXIII Eo tempore atque superiori Aeginetae Epidauriis parebant tum in aliis tum vero in litibus, quas Aeginetae inter se vel actores, vel rei, illuc se conferentes agebant: verum ex eo tempore fabricatis nauibus, nullo consilio usi, ab Epidauriis desciuerunt. Factique hostes, ac mari potiti, cum alias clades inferebant, tum simulacra Damiae & Auxesiae surripuerunt: eaque asportata, in regionis suae mediterraneo loco statuerunt, cui nomen est OEae, viginti ferme procul ab urbe stadiis. Hoc in loco illis erectis, supplicabant sacrificiis atque iocabundis choris mulierum, denis viris utrique daemonum assignatis, qui choris praeessent. Chori autem neminem virum ' nuncupabant, sed indigenas feminas: quae ceremoniae apud ipsos quoque Epidaurios fuerant.

LXXXIV Surreptis statuis, Epidaurii quod fuerant pacti Atheniensibus non soluebant: cuius rei quum a nunciis Atheniensium admonerentur, reddere rationem cur iniurii non essent: se enim quamdiu apud se statuas habuissent, quod conuentum erat exsoluisse, eisdem iam viduatos, non debere exsoluere, sed Aeginetas, qui illas haberent: a quibus id exigi iubebant. Ad eas repetendas Aeginam Athenienses misere. Aeginetae negare quicquam negocii esse sibi cum Atheniensibus.

LXXXV Athenienses autem aiunt, post repetita simulacra, triremem missam publice cum civibus quibusdam: qui Aeginam quum venerunt, simulacra, tanquam e suis lignis facta, conati sint suis sedibus emoliri ut asportarent:

quumque

quumque eo pacto auferre nequirent, circumdatis funibus trahere tentasse. Sed dum trahunt, tonitrum & cum tonitruo terræmotum extitisse: eaque de re illos remiges qui trahebant simulacra, ab his in amentiam esse conuersos: & ex hoc morbo sese tanquam hostes mutuo trucidasse, donec vnus ex omnibus relictus est, qui ad Phalerum se recepit.

LXXXVI Athenienses quidem ita rem gestam esse memorant. Æginetæ vero negant illos vna cum naui venisse, (facile enim se vnam nauim, atque adeo complusculas, etiamsi sibi nullæ fuissent naues, fuisse propulsaturos) sed cum compluribus in ipsorum terram inuasisse, se vero cessisse, nec pugna nauali contendere voluisse. Qui tamen planum facere nequeunt, an quia impares se esse ad pugnandum agnoscerent, cesserint: an volentes permiserint illos facere quod fecerunt. Athenienses certe, quod nulli propugnatores obstarent, egressos è nauibus ad simulacra se conuertisse: & quum ea è suis vestigiis amoliri nequirent, circumdatis restibus trahere ita conatos, donec illic ambo simulacra, dum traherentur, fecere rem apud me fide carentem, alicui alteri credibilem. aiunt enim illa procubuisse sibi in genua, atque ex eo tempore semper genu nixa permansisse. Et hæc quidem Athenienses fecisse: Se vero, quod audirent sibi bellum ab Atheniensibus illatum iri, præparasse Argiuos vt sibi aduersus Athenienses in Æginam descendentes adessent auxilio. Eosque, quum latuissent hostem in traiiciendo ex Epidauro in insulam, in Athenienses, qui nihil præscissent, à nauibus disclusos irruisse: & interea tonitrum ipsis terræmotumque extitisse.

LXXXVII Hæc ab Argiuis Æginetisque commemorantur. Athenienses quoque confitentur vnum omnino è suis incolumem in Atticam reuertisse, quem tamen Argiui aiunt superstitem fuisse ex Attico exercitu quem ipsi profligassent. Eundem Athenienses, dæmonio incolumem, nihilo secius periisse referunt, hunc in modum: Quum Athenas se recepisset, clademque renunciasset, vxores eorum qui aduersus Æginam profecti fuerant, indigne ferentes vnum ex omnibus esse reducem, circumfusas hominem prehendisse, ac fibulis vestimentorum pupugisse, percontantes singulas vbi suus vir esset, atque hoc modo hunc fuisse

οὐ δυναμένους δὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ αὐτέων κρατῆσαι, περιβαλόντας σχοινία ἕλκειν τὰ ἀγάλματα. καί σφι ἕλκουσι, βροντήν τε, καὶ ἅμα τῇ βροντῇ σεισμὸν ἐπιγενέσθαι· τοὺς δὲ τριηρίτας τοὺς ἕλκοντας, ὑπὸ τούτων ἀλλοφρονῆσαι· παθόντας δὲ τοῦτο, κτείνειν ἀλλήλους ἅτε πολεμίους· ἐς ὃ ἐκ πάντων ἕνα λειφθέντα, ἀνακομισθῆναι αὐτὸν ἐς Φάληρον. Ἀθηναῖοι μέν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι· Αἰγινῆται δέ, οὐ νηῒ μιῇ ἀπικέσθαι Ἀθηναίους. (μίην μὲν γάρ, καὶ ὀλίγῳ πλεῦνας μιῆς, καὶ εἴ σφι μὴ ἔτυχον ἐοῦσαι νέες, ἀπαμυνέεσθαι ἂν εὐπετέως) ἀλλὰ πολλῇσι νηυσὶ ἐπιπλέειν σφι ἐπὶ τὴν χώρην· αὐτοὶ δέ σφι εἶξαι, καὶ οὐ ναυμαχῆσαι. οὐκ ἔχουσι δὲ τοῦτο διασημῆναι ἀτρεκέως, οὔτε εἰ ἑσσονες συγγινωσκόμενοι εἶναι τῇ ναυμαχίῃ, κατὰ τοῦτο εἶξαι, οὔτε εἰ βουλόμενοι ποιῆσαι οἷόν τι καὶ ἐποίησαν. Ἀθηναίους μέν νυν, ἐπεί τέ σφι οὐδεὶς ἐς μάχην κατίστατο, ἀποβάντας ἀπὸ τῶν νεῶν, τραπέσθαι πρὸς τὰ ἀγάλματα. οὐ δυναμένους δὲ ἀνασπάσαι ἐκ τῶν βάθρων αὐτά, οὕτω δὴ περιβαλλομένους σχοινία, ἕλκειν, ἐς οὗ ἑλκόμενα τὰ ἀγάλματα ἀμφότερα τὠυτὸ ποιῆσαι· ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, ἄλλῳ δέ τεῳ. ἐς γούνατα γάρ σφι αὐτὰ πεσέειν, καὶ τὸν ἀπὸ τούτου χρόνον διατελέειν οὕτω ἔχοντα. Ἀθηναίους μὲν δὴ ταῦτα ποιέειν. σφέας δὲ Αἰγινῆται λέγουσι πυθομένους τοὺς Ἀθηναίους ὡς μέλλοιεν ἐπί σφεας στρατεύεσθαι, ἑτοίμους Ἀργείους ποιέεσθαι. τούς τε δὴ Ἀθηναίους

201

ἀποβεβάναι ἐς τὴν Αἰγινέην, καὶ παρεῖναι βοηθέοντάς σφι τοὺς Ἀργείους, καὶ λαθεῖν τε ἐξ Ἐπιδαύρου διαβάντας ἐς τὴν νῆσον, καὶ οὐ προακηκοόσι τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπιπεσεῖν ὑποταμομένους τὸ ἀπὸ τῶν νεῶν. ἅμα τε ἐν τούτῳ τὴν βροντήν τε γενέσθαι καὶ τὸν σεισμὸν αὐτοῖσι. Λέγεται μέν νυν ὑπ' Ἀργείων τε καὶ Αἰγινητέων τάδε· ὁμολογέεται δὲ καὶ ὑπ' Ἀθηναίων ἕνα μοῦνον τὸν ἀποσωθέντα αὐτέων ἐς τὴν Ἀττικὴν γενέσθαι. πλὴν Ἀργεῖοι μὲν λέγουσι, αὐτέων τὸ Ἀττικὸν στρατόπεδον διαφθειράντων, τὸν ἕνα τοῦτον περιγενέσθαι· Ἀθηναῖοι δέ, τοῦ δαιμονίου· περιγενέσθαι μέντοι οὐδὲ τοῦτον τὸν ἕνα, ἀλλ' ἀπολέσθαι τρόπῳ τοιῷδε. κομισθεὶς γὰρ ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπήγγελλε τὸ πάθος· πυθομένας δὲ τὰς γυναῖκας τῶν ἐπ' Αἴγιναν στρατευσαμένων ἀνδρῶν, δεινόν τι ποιησαμένας, κεῖνον μοῦνον ἐξ ἁπάντων σωθῆναι, πέριξ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον λαβούσας, καὶ κεντεύσας τῇσι περόνῃσι τῶν ἱματίων, εἰρωτᾶν ἑκάστην αὐτέων ὅκη εἴη ὁ ἑωυτῆς ἀνήρ. καὶ τοῦτον μὲν οὕτω δια-

φθαρῆναι. Ἀθηναίοισι δὲ ἔτι τοῦ πάθεος δεινότερόν τι δόξαι εἶναι τὸ τῶν γυναικῶν ἔργον. ἄλλῳ μὲν δὴ οὐκ ἔχειν ὅτεῳ ζημιώσωσι τὰς γυναῖκας, τὴν δὲ ἐσθῆτα μετέβαλον αὐτέων ἐς τὴν Ἰάδα. ἐφόρεον γὰρ δὴ πρὸ τοῦ αἱ τῶν Ἀθηναίων γυναῖκες ἐσθῆτα Δωρίδα, τῇ Κορινθίων παραπλησιωτάτην· μετέβαλον ὦν ἐς τὸν λίνεον κιθῶνα, ἵνα δὴ περόνῃσι μὴ χρέωνται. Ἔστι δὲ, ἀληθέϊ λόγῳ χρεωμένοισι, οὐκ Ἰὰς αὕτη ἡ ἐσθὴς τὸ παλαιὸν, ἀλλὰ Κάειρα. ἐπεὶ ἥγε Ἑλληνικὴ ἐσθὴς πᾶσα ἡ ἀρχαίη τῶν γυναικῶν, ἡ αὐτὴ ἦν, τὴν νῦν Δωρίδα καλέομεν. τοῖσι δὲ Ἀργείοισι καὶ τοῖσι Αἰγινήτῃσι, καὶ πρὸς ταῦτα ἔτι τόδε ποιῆσαι. νόμον εἶναι παρὰ σφίσι ἑκατέροισι τὰς περόνας ἡμιολίας ποιέεσθαι τοῦ τότε κατεστεῶτος μέτρου, καὶ ἐς τὸ ἱρὸν τῶν θεῶν τουτέων περόνας μάλιστα ἀνατιθέναι τὰς γυναῖκας. Ἀττικὸν δὲ μήτε τι ἄλλο προσφέρειν πρὸς τὸ ἱρὸν, μήτε κέραμον, ἀλλ' ἐκ χυτριδίων ἐπιχωρίων νόμον τὸ λοιπὸν αὐτόθι εἶναι πίνειν. Ἀργείων μέν νυν καὶ Αἰγινητέων αἱ γυναῖκες ἐκ τε τόσου κατ' ἔριν τῶν Ἀθηναίων, περόνας ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐφόρεον μέζονας ἢ πρὸ τοῦ. Τῆς δὲ ἔχθρης τῆς πρὸς Αἰγινήτας Ἀθηναίοισι γενομένης ἀρχὴ κατὰ τὰ εἴρηται ἐγένετο· τότε δὴ Θηβαίων ἐπικαλεομένων προθύμως τῶν περὶ τὰ ἀγάλματα γενομένων, ἀναμιμνησκόμενοι οἱ Αἰγινῆται ἐβοήθεον τοῖσι Βοιωτοῖσι. Αἰγινῆται δὴ ἐδήιουν τῆς Ἀττικῆς τὰ παραθαλάσσια καὶ Ἀθηναίοισι ὁρμεωμένοισι ἐπ' Αἰγινήτας στρατεύεσθαι, ἦλθε μαντήιον ἐκ Δελφῶν, ἐπισχόντας ἀπὸ τοῦ Αἰγινητέων ἀδικίου τριήκοντα ἔτεα, τῷ ἑνὶ καὶ τριηκοστῷ, Αἰακῷ τέμενος ἀποδέξαντας, ἄρχεσθαι τοῦ πρὸς Αἰγινήτας πολέμου καί σφι χωρήσειν τὰ βούλονται. ἢν δὲ αὐτίκα ἐπιστρατεύωνται, πολλὰ μὲν σφέας ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ χρόνου πείσεσθαι, πολλὰ δὲ καὶ ποιήσειν· τέλος μέντοι καταστρέψεσθαι. Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι, τῷ μὲν Αἰακῷ τέμενος ἀπεδέξαντο τοῦτο τὸ νῦν ἐπὶ τῆς ἀγορῆς ἵδρυται· τριήκοντα δὲ ἔτεα οὐκ ἀνέσχοντο, ἀκούσαντες ὅκως χρεὸν εἴη ἐπισχεῖν πεπονθότας ὑπ' Αἰγινητέων ἀνάρσια. Ἐς τιμωρίην δὲ παρασκευαζομένοισι αὐτοῖσι, ἐκ Λακεδαιμονίων πρῆγμα ἐγειρόμενον, ἐμπόδιον ἐγένετο. πυθόμενοι γὰρ Λακεδαιμόνιοι τὰ ἐκ τῶν Ἀλκμαιωνιδέων ἐς τὴν Πυθίην μεμηχανημένα, καὶ τὰ ἐκ τῆς Πυθίης

[Margin: γρ. Κορινθίη — γρ. ἀπέδεξαν — γρ. γινόμενον]

confectum. Idque factum mulierũ visum esse Atheniensibus ipsa clade tristius. in quas quum alia ratione animaduertere non possent, vestem illarum in Iadem mutauerunt. nam antea Doridẽ vestem gerebant Atticæ feminæ, simillimam Corinthiæ. eam itaque mutauerunt in lineam, ne fibulis vterentur. [1] Quanquam reuera si ratione vtamur, non Ias olim vestis fuit, sed Caira. quoniam omnis prisca vestis feminarum Græcarũ eadem erat quæ nunc, quam Doridem appellamus. Præterea Argiui & Æginetæ idem adhuc factitant. apud quorum vtrosque mos est fibulas faciendi sescuplas mensura quàm tunc consueuerat: quas præcipuæ feminæ eorum templis deorum consecrare solent, neque aliud quicquam Atticum illic offerre, ne vrceum quidem, sed ex ollis gentilibus in posterum ibidem potare. Eoque contentionis processere Argiuæ atque Æginææ mulieres cum Atticis, vt ad meam vsque ætatem fibulas gestauerint quam antea grandiores.

[LXXXVIII]

Odiorum principium Æginetarum in Athenienses hoc, quemadmodũ commemoratum est, extitit. Cuius rei circa statuas gestæ memoriam retinentes, libenter Thebanorum rogatu auxilium tulere Bœotiis Æginetæ. Qui quum maritima Atticæ vastarent, Athenienesque aduersus Æginam expeditionẽ inirent, aduenit è Delphis oraculum, vt ab Æginetis lædendis triginta annos abstinerent, tricesimo anno, quum fanum Æaco dicassent, bellum cum Æginetis inchoarent, ad votum eis re successura. Sin bellum continuo inferrent, fore vt interea multa detrimenta acciperent & inferrent, sed ad extremum illos [2] subigerent. Hoc oraculum ad se Athenienses allatum vbi audiere, eatenus ei obtemperandum censuerunt vt Æaco fanum dicarent, quod nunc in foro extructum visitur: [3] sed triginta annis non esse abstinendũ, quod videlicet audissẽt esse fatale, multa se passuros indigna ab Æginetis, si bello abstinerent.

[LXXXIX]

His tamen ad vlciscendum se parantibus, Lacedæmonium factum extitit impedimento. Siquidem Lacedæmonii, audito commento Alcmæonidarum erga Pythiam, & quæ egisset Pythia

[XC]

1 Vt tamen verum fateamur, non Ionica est hæc vestis ab antiqua origine, sed Caira. omnis enim prisca vestis Græcarum mulierum eadem erat cum illa quam nunc Doricam appellamus. At vero Argiuis & Æginetis hac de caussa consuetudinem istam inualuisse *aiunt*, vt fibulæ fiant mensuræ sescuplo maioris quam quæ tum recepta erat. quin etiam mulieres apud eos templo deorum fibulas præcipue consecrare, *vel, fibulas pro donariis offerre*: Atticum vero, nihil, ac ne laterem quidem, templo offerre: atque adeo vt ibi ex vrceis suæ patriæ potarent, more postea receptum fuisse. *Animaduertendum est autem, in Græc. textu interpunctionem quæ est post ποιῆσαι, inde translatam ponendam esse post νόμον, vt sit, καὶ τόδε ποιῆσαι νόμον.* 2 *Vel potius*, Ipsi subigerentur. 3 Sed annos triginta non abstinuerunt, *vel, supersederunt*, quum audissent sibi esse abstinendum, passis hostilia ab Æginetis. His tamen ad vlc.

in ipsos

in ipsos atque Pisistratidas, duplicem se iacturam fecisse animaduertebant: quod & suos hospites è patria eiecissent, & nulla sibi ex hoc facto gratia ab Atheniensibus haberetur. Præterea oraculis vrgebantur, denunciantibus multa ipsis & [1] indigna ex Atheniensibus futura, quorum antehac securi fuissent, præsertim ex eo quod a Cleomene Spartam reuerso didicerant. Etenim Cleomenes potitus est ex arce Atheniensium oraculis quæ à Pisistratidis prius possessa, quum illi expellerentur,

XCI [2] relicta fuerant in templo. Ea Lacedæmonii vbi per Cleomenem accepere, & animaduertebant Athenienses augescentes, nec ad ipsis obtemperandum vllo modo esse animatos: præterea genus Atticum quod sub tyrannis fuisset infirmum, & ad parendū promptum, nunc parta libertate ipsis par existere: hæc omnia considerantes, accersierunt Hippiam Pisistrati à Sigeo Hellesponti, quo Pisistratidæ confugerant. Postquam Hippias accersitus adfuit, accitis etiam aliorum sociorum nunciis, ita Spartiatæ apud eos verba fecere, [3] Agnoscimus viri socii, nos haud recte egisse, qui ementitis oraculis inducti, viros qui erant nostri in primis hospites, [4] quique in animum inducebant præbere nobis Athenas obnoxias, è patria eiecimus. & quum hæc fecerimus, tamen ingrato populo vrbem tradidimus: qui posteaquā per nos [5] liberatus, despexit nos, pariter ac regem nostrum per dedecus detrimentumque eiecit: inflatusque superbe, famam auget, præcipue quidem Bœotos suos finitimos atq; Chalcidēses didicisse qui ipsi sint: sed fore fortassis vt alius quis, si peccauerit, idem discat. Quare, quoniam in illis agendis peccauimus, nunc demus operam vt illuc vna vobiscū euntes, supplicium de illis sumamus. Hac enim de caussa Hippiam & vos è sua quosq; vrbe accersiuimus, vt publico consensu & communi exercitu reducentes hunc Athenas, reddamus ei

XCII quæ abstulimus. Hęc Spartiatæ. Quę quum alii socii non probarent, quumq;

ἐπὶ σφέας τε καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας, συμφορὴν ἐποιεῦντο διπλῆν, ὅτι τε ἄνδρας ξείνους σφι ἐόντας ἐξεληλάκεσαν ἐκ τῆς ἐκείνων, καὶ ὅτι ταῦτα ποιήσασι χάρις οὐδεμία ἐφαίνετο πρὸς Ἀθηναίων. ἔτι τε πρὸς τούτοισι ἐνῆγόν σφεας οἱ χρησμοί, λέγοντες πολλά τε καὶ ἀνάρσια ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐξ Ἀθηναίων, τῶν πρότερον μὲν ἦσαν ἀδαέες, τότε δὲ, Κλεομένεος κομίσαντος ἐς Σπάρτην, ἐξέμαθον. ἐκτήσατο δὲ ὁ Κλεομένης ἐκ τῆς Ἀθηναίων ἀκροπόλιος τοὺς χρησμούς, τοὺς ἔκτηντο πρότερον μὲν οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐξελαυνόμενοι δὲ ἔλιπον ἐν τῷ ἱρῷ· καταλειφθέντας δὲ ὁ Κλεομένης ἀνέλαβε. Τότε δὲ ὡς ἀνέλαβον οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς χρησμούς, καὶ τοὺς Ἀθηναίους ὥρων αὐξομένους, καὶ οὐδαμῶς ἑτοίμους ἐόντας πείθεσθαί σφι, νόῳ λαβόντες ὡς ἐλεύθερον μὲν ἐὸν τὸ γένος τὸ Ἀττικὸν, ἰσόρροπον τῷ ἑωυτῶν ἂν γίνοιτο, κατεχόμενον δὲ ὑπὸ τυραννίδος, ἀσθενὲς, καὶ πειθαρχέεσθαι ἕτοιμον· μαθόντες τούτων ἕκαστα, μετεπέμποντο Ἱππίην τὸν Πεισιστράτου ἀπὸ Σιγείου τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἐς ὃ καταφεύγουσι οἱ Πεισιστρατίδαι. ἐπεί τε δέ σφι Ἱππίης καλεόμενος ἧκε, μεταπεμψάμενοι καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἀγγέλους, ἔλεγόν σφι Σπαρτιῆται τάδε, Ἄνδρες σύμμαχοι, συγγινώσκομεν αὐτοῖσι ἡμῖν οὐ ποιήσασι ὀρθῶς. ἐπαερθέντες γὰρ κιβδήλοισι μαντηίοισι, ἄνδρας ξείνους ἐόντας ἡμῖν τὰ μάλιστα, καὶ ἀναδεκομένους ὑποχειρίας παρέξειν τὰς Ἀθήνας, τούτους ἐκ τῆς πατρίδος ἐξηλάσαμεν, καὶ ἔπειτα ποιήσαντες ταῦτα, δήμῳ ἀχαρίστῳ παρεδώκαμεν τὴν πόλιν· ὃς ἐπεί τε δι' ἡμέας ἐλευθερωθεὶς ἀνέκυψε, ἡμέας μὲν καὶ τὸν βασιλῆα ἡμέων περιυβρίσας ἐξέβαλε, δόξαν δὲ φύσας αὐξάνεται· ὥστε ἐκμεμαθήκασι μάλιστα μὲν οἱ περίοικοι αὐτέων Βοιωτοὶ καὶ Χαλκιδέες, τάχα δέ τις καὶ ἄλλος ἐκμαθήσεται ἁμαρτών. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνα ποιήσαντες ἡμάρτομεν, νῦν πειρησόμεθά σφεας ἅμα ὑμῖν ἀπικόμενοι τίσασθαι. αὐτοῦ γὰρ δὴ τούτου εἵνεκε τόνδε τε Ἱππίην μετεπεμψάμεθα καὶ ὑμέας ἀπὸ τῶν πολίων, ἵνα κοινῷ τε λόγῳ καὶ κοινῷ στόλῳ ἐσαγαγόντες αὐτὸν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀποδῶμεν τὰ ἀπελόμεθα. Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον· τῶν δὲ συμμάχων τὸ πλῆθος οὐκ ἐνεδέκετο τοὺς λόγους. οἱ μέν νυν ἄλλοι

1 Hostilia, *vel, atrocia*, ab Athen. fut. quorū *oraculorum* antea quidem ignari fuerant, tum vero cognita habuerant, quum Cleomenes ea Spartam attulisset. iis enim potitus est ex Atheniensium arce oraculis quæ &c. *vt nos πρότερον referat χρησμῶν.*

2 In templo reliquerant: relicta autem Pisistratus acceperat. Lacedæmonii igitur, quū hæc oracula in eorū manus peruenissent, Atheniensium potentiam crescere & ad parendum ipsorum imperio nullo modo animatos esse videntes, quum apud se considerassent, gentem Atticam tantisper dum libertate potiretur, *vel sui iuris esset*, viribus parem suæ esse futuram: at si tyrannide coercerentur, infirmam & ad imperata faciendū fore promptam: hæc, *inquam*, omnia quū animaduertissent, accersiuerunt Hipp. 3 Conscii nobis sumus nos haud rect. 4 Quique se Athenas in potestatem nostram redacturos receperant. 5 Liberatus, animo erigi cœpit, nos regemque nostrum per contumeliam eiecit: atque adeo superbe inflatus, suam potentiam auget: vt & iam didicerunt potissimum quidem finitimi eorum Bœoti & Chalcid. discet vero fortasse & alius quem peccare contigerit. *i. non tantū se erga illos gerere. Quod tamen potest aliter etiam exponi, sicut & illud ἄλλος φύσας.*

Σωσικλέης ἡσυχίην ἦγον· Κορίνθιος δὲ Σωσικλέης ἔλεξε τάδε,
„ Ἦ δὴ ὅ τε οὐρανὸς ἔσται ἔνερθε τῆς γῆς, καὶ ἡ γῆ μετ-
„ έωρος ὑπὲρ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἄνθρωποι νομὸν ἐν θα-
„ λάσσῃ ἕξουσι, καὶ οἱ ἰχθύες τὸν πρότερον ἄνθρω-
„ ποι, ὅτε ὑμεῖς ὦ Λακεδαιμόνιοι ἰσοκρατίας κατα-
„ λύοντες, τυραννίδας ἐς τὰς πόλιας κατάγειν παρα-
„ σκευάζεσθε. τοῦ οὔτε ἀδικώτερον οὐδέν ἐστι κατ'
„ ἀνθρώπους, οὔτε μιαιφονώτερον. εἰ γὰρ δὴ τοῦτό
„ γε δοκέει ὑμῖν εἶναι χρηστὸν, ὥστε τυραννεύεσθαι τὰς
„ πόλιας, αὐτοὶ πρῶτοι τύραννον καταστησάμενοι πα-
„ ρὰ σφίσι αὐτοῖσι, οὕτω καὶ τοῖσι ἄλλοισι δίζεσθε κα-
„ τιστάναι· νῦν δὲ, αὐτοὶ ἄπειροι ἐόντες τυράννων, καὶ
„ φυλάσσοντες δεινότατα τοῦτο ἐν τῇ Σπάρτῃ μὴ
„ γενέσθαι, παραχρᾶσθε ἐς τοὺς συμμάχους. εἰ δὲ
„ αὐτοῦ ἔμπειροι ἔατε, κατάπερ ἡμεῖς, εἴχετε ἂν περὶ
„ αὐτοῦ γνώμας ἀμείνονας συμβάλλεσθαι ἤπερ νῦν.
„ Κορινθίοισι γὰρ ἦν πόλιος κατάστασις τοιήδε. ἦν
„ ὀλιγαρχίη, καὶ οὗτοι Βακχιάδαι καλεόμενοι ἔνε-
„ μον τὴν πόλιν· ἐδίδοσαν δὲ καὶ ἤγοντο ἐξ ἀλλήλων.
„ Ἀμφίονι δὲ ἐόντι τουτέων τῶν ἀνδρῶν, γίνεται θυ-
„ γάτηρ χωλή· οὔνομα δέ οἱ ἦν Λάβδα. ταύτην
„ (Βακχιαδέων γὰρ οὐδεὶς ἤθελε γῆμαι) ἴσχει Ἠ-
„ ετίων ὁ Ἐχεκράτεος· δήμου μὲν ἐκ Πέτρης ἐὼν,
„ ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν Λαπίθης τε καὶ Καινίδης. ἐκ
„ δέ οἱ ταύτης τῆς γυναικὸς, οὐδ' ἐξ ἄλλης, παῖδες ἐ-
„ γίνοντο· ἐστάλη ὦν ἐς Δελφοὺς περὶ γόνου. ἐσιόντα
„ δὲ αὐτὸν, ἰθέως ἡ Πυθίη προσαγορεύει τοῖσιδε τοῖ-
„ σι ἔπεσι,
„ Ἠετίων, οὔτίς σε τίει πολύτιτον ἐόντα.
„ Λάβδα κύει, τέξει δ' ὀλοίτροχον· ἐν δὲ πε-
„ σεῖται
„ Ἀνδράσι μουνάρχοισι, δικαιώσει δὲ Κόριν-
„ θον.
„ ταῦτα χρησθέντα τῷ Ἠετίωνι, ἐξαγγέλλεταί κως
„ τοῖσι Βακχιάδῃσι, τοῖσι τὸ μὲν πρότερον γενόμενον
„ χρηστήριον ἐς Κόρινθον ἦν ἄσημον, φέρον τε ἐς τὠυ-
„ τὸ καὶ τὸ τοῦ Ἠετίωνος, καὶ λέγον ὧδε,
„ Αἰετὸς ἐν πέτρῃσι κύει, τέξει δὲ λέοντα
„ Καρτερὸν, ὠμηστὴν· πολλῶν δ' ὑπὸ γούνα-
„ τα λύσει.
„ Ταῦτά νυν εὖ φράζεσθε Κορίνθιοι, οἳ περὶ
„ καλὴν
„ Πειρήνην οἰκεῖτε καὶ ὀφρυόεντα Κόρινθον.

silentium tenerent, Corinthius Sosicles ita loquutus est, [1] Eo tempore cœlũ sub terra, ac terra superior cœlo erit, hominesque domicilium in mari habebunt, quo tempore vos Lacedæmonii rebus publicis euersis, tyrannides in vrbes introducere conabimini. quibus nihil est in rebus humanis neque iniustius, neque magis mortiferum. Quod si bonum vobis videtur ciuitates subesse tyrannidi, ipsi vobis primi tyrannum constituite, atque ita vt aliis constituatis operam date. At nunc ipsi tyrannorum expertes, & ne id in Sparta contingat vehementissime cauentes, hoc in socios studetis efficere: qui si essetis, vt nos sumus, experti, meliorem quam nunc facitis, de hac re [2] sententiam diceretis. Nam ista res apud Corinthios ciuitatis perturbatio fuit. quum esset apud eos paucorum regimen: & ii qui Bacchiadæ vocabantur, vrbem incolerent, vltro citroque inter eos matrimonia contrahebantur. Horum vni nomine Amphioni nata est filia clauda, cui nomen erat Labda: quam quoniam nemo Bacchiadarum ducere volebat, duxit Eetion Echecratis filius, è Petra quidẽ tribu, sed oriundus à Lapithe ac Cæneo. Qui quum neq; ex hac muliere, neque ex alia tolleret liberos, missus est Delphos ad consulendum de prole. eum introeuntẽ statim Pythia his versibus compellauit,

Eetion, te nemo (licet sis tantus) honorat.
Conceptum pariet saxum graue Labda, monarchos
[3] *Qui cadet in ciues, emendabitque Corinthum.*

[4] Hoc oraculum quod Eetioni redditum est, eôdem tendebat quo alterum antea Bacchiadis redditum, haud prius intellectum quam hoc renunciatum est in hæc verba,

Concipit in petris aquila, enixura leonem
Robustum, sæuum, genua & qui multa resoluet.
Hæc bene nunc animis versate Corinthia proles,
Qui colitis pulchram [5] Pallenem, altamque Corinthum.

1 Nunc profectò cælũ sub terra erit, terraq; cælo supereminebit, homines mare incolent. pisces domicilium prius hominũ accipient, quum vos Laced. reb. pub. euersis in vrbes reducere conemini. quibus nihil in reb. hum. nec magis iniustũ est, nec magis sanguinatiũ. *Perinde acsi diceret cũ poeta, Omnia naturæ præpostera legibus ibunt, Parsq; sui mundi nulla tenebit iter. Omnia iam fient fieri quæ posse negabam: quum vos Laced. adeo mutati sitis vt &c. Sed legendum ἦ δὴ ἄ. τε οὐρανὸς &c.* 2 Sententiam proponeretis. Talis erat Corinthiis vrbis status, vt penes paucos imperium esset. Quum igitur ii qui Bacchiadæ cognominabantur, ciuitatis gubernacula tenerent. & vltro citroq; matrimonia inter se contraherent, cõtigit vt vni ex his, qui Amphion vocabatur, filia nasceretur quæ clauda esset, nomine Labda. Eam quod nullus Bacchiadarũ ducere vellet, duxit Eetion &c. 3 Quod cadet. *neq; enim videtur posse alio referri πεσεῖται quam ad ὀλοίτροχον.* 4 Hæc oraculum Eetioni respondisse, Bacchiadis renunciatur, qui quod prius editum de Corintho fuerat oraculum non intelligebant, quum eôdem quo & illud Eetioni redditum, pertineret. 5 Pirenem,

3 [1] Id oraculum quum ad eam diem fuisset indeprehensum, simulatque ex hoc Eetionis patuit eodem vtrumque pertinere, silentio suppressere, animo futurū Eetionis filium extinguendi. Et vt primum mulier enixa est, miserunt è suo numero decem viros ad tribum in qua habitabat Eetion, qui puerum extinguerent. Isti, postquam ad Petram peruenere, & ad Eetionis atrium accessere, puerum petunt. Labda cur venissent ignara, [2] paternæq; beneuolentiæ caussa venisse eos rata, affert filium, & in vnius eorum manum porrigit. erat autem inter viam constitutum, vt qui primus eorum puerum cepisset, is humi illum allideret. Verum diuina quadam fortuna puer ei viro cui à Labda traditus erat, arrisit. quam rem illi consideranti miseratio subiit pueri occidendi. Sic misertus alteri tradidit, & ille tertio, atque ita deinceps per manus traditus infans, per omnes decem transiit: ac nemine interimere volente, rursus matri est redditus. Illi egressi atque ante ianuam stantes, alius alium incusabant castigabantque, sed primum præcipue, qui ex conuento non fecisset: donec interiecto temporis spatio placitum est vt rursus introgressi omnes 4 fierent participes cædis. Sed necesse erat ex Eetionis stirpe germinari Corintho perniciem. nam Labda stans pro foribus, hæc omnia exaudiebat: eoque metuens ne illi immutata voluntate acceptum rursus puerum interimerent, asportauit, & in mensura frumentaria occuluit: qui locus visus est minime inuestigabilis, quum sciret, illos, si redirent ad inuestigandum puerum, omnia scrutaturos: vt & contigit. nam introgressis & scrutantibus vbi nō apparuit, visum est eis abeundum, atque iis à quibus missi essent, dicendum se cuncta quæ illi mandassent perpe- 5 trasse: atque ita reuersi dixerunt. Post hæc Eetionis filio crescenti impositum est nomen Cypselo, ob periculum hoc quod deuitauerat in cypsela, *id est, mensura frumentaria.* Vbi autem in virilem adoleuit ætatem, consulenti oraculum Delphis, anceps est redditum, quo fretus Corinthum aggressus occupauit. oraculum autem hoc erat,

Vir locuples nostras hic qui descendit ad ædes

τοῦτο μὲν δὴ τοῖσι Βακχιάδῃσι πρότερον γενόμενον ἦν ἀτέκμαρτον· τότε δὲ τὸ Ἠετίωνι γενόμενον ὡς ἐπύθοντο, αὐτίκα καὶ τὸ πρότερον συνῆκαν, ἐὸν συνῳδὸν τῷ Ἠετίωνος. συνέντες δὲ καὶ τοῦτο, εἶχον ἐν ἡσυχίῃ, ἐθέλοντες τὸν μέλλοντα Ἠετίωνι γενέσθαι γόνον διαφθεῖραι. ὡς δ' ἔτεκε ἡ γυνή, τάχιστα πέμπουσι σφέων αὐτῶν δέκα ἐς τὸν δῆμον ἐν τῷ κατοίκητο Ἠετίων, ἀποκτενέοντας τὸ παιδίον. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς τὴν Πέτρην, καὶ παρελθόντες ἐς τὴν αὐλὴν τὴν Ἠετίωνος, αἴτεον τὸ παιδίον. ἡ δὲ Λάβδα, εἰδυῖά τε οὐδὲν τῶν εἵνεκα ἐκεῖνοι ἀπικοίατο, καὶ δοκέουσα σφέας φιλοφροσύνης τοῦ πατρὸς εἵνεκα αἰτέειν, φέρουσα ἐνεχείρισε αὐτέων ἑνί. τοῖσι δὲ ἄρα ἐβεβούλευτο κατ' ὁδόν, τὸν πρῶτον αὐτέων λαβόντα τὸ παιδίον προσουδίσαι. ἐπεί τε ὦν ἔδωκε φέρουσα ἡ Λάβδα, τὸν λαβόντα τῶν ἀνδρῶν θείῃ τύχῃ προσεγέλασε τὸ παιδίον· καὶ τὸν, φρασθέντα τοῦτο, οἶκτός τις ἴσχει ἀποκτεῖναι· κατοικτείρας δὲ παραδιδοῖ τῷ δευτέρῳ· ὁ δέ, τῷ τρίτῳ. οὕτω δὴ διεξῆλθε διὰ πάντων τῶν δέκα παραδιδόμενον, οὐδενὸς βουλομένου διεργάσασθαι. ἀποδόντες ὦν ὀπίσω τῇ τεκούσῃ τὸ παιδίον, καὶ ἐξελθόντες ἔξω, ἑστεῶτες ἐπὶ τῶν θυρέων, ἀλλήλων ἅπτοντο, καταιτιώμενοι· καὶ μάλιστα τοῦ πρώτου λαβόντος, ὅτι οὐκ ἐποίησε κατὰ τὰ δεδογμένα. ἐς ὃ δή σφι χρόνου ἐγγινομένου, ἔδοξε αὖτις παρελθόντας πάντας τοῦ φόνου μετίσχειν. ἔδει δὲ ἐκ τοῦ Ἠετίωνος γόνου Κορίνθῳ κακὰ ἀναβλαστεῖν· ἡ Λάβδα γὰρ πάντα ταῦτα ἤκουε ἑστεῶσα πρὸς τῇσι θύρῃσι· δείσασα δὲ μή σφι μεταδόξῃ, καὶ τὸ δεύτερον λαβόντες τὸ παιδίον ἀποκτείνωσι, φέρουσα καταχρύπτει ἐς τὸ ἀφραστότατόν οἱ ἐφαίνετο εἶναι, ἐς κυψέλην· ἐπισταμένη ὡς εἰ ὑποστρέψαντες ἐς ζήτησιν ἀπικοίατο, πάντα ἐρευνήσειν μέλλοιεν. τὰ δὲ καὶ ἐγίνετο. ἐσελθοῦσι γὰρ καὶ διζημένοισι αὐτοῖσι ὡς οὐκ ἐφαίνετο, ἐδόκεε ἀπαλλάσσεσθαι, καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἀποπέμψαντας, ὡς πάντα ποιήσειαν τὰ ἐκεῖνοι ἐνετείλαντο. οἱ μὲν δή, ἀπελθόντες, ἔλεγον ταῦτα. Ἠετίωνι δὲ μετὰ ταῦτα ὁ παῖς ηὐξάνετο· καί οἱ διαφυγόντι τοῦτον τὸν κίνδυνον, ἀπὸ τῆς κυψέλης ἐπωνυμίην Κύψελος οὔνομα ἐτέθη. ἀνδρωθέντι δὲ καὶ μαντευομένῳ Κυψέλῳ ἐγένετο ἀμφιδέξιον χρηστήριον ἐν Δελφοῖσι, τῷ πίσυνος γενόμενος ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔσχε Κόρινθον. ὁ δὲ χρησμὸς ὅδε ἦν,

Ὄλβιος οὗτος ἀνὴρ ὃς ἐμὸν δόμον ἐσκαταβαίνει,

[1] Quum igitur Bacchiadæ huius oraculi sibi prius redditi mentem assequi non possent, quum audiuerunt id quod Eetioni erat redditum, tunc illud etiam prius intellexerunt, cum illo Eetionis congruens. Quum autem & hoc intellexissent, silentio suppresserunt, nasciturum Eetioni prolem interficere in animo habentes. [2] Ad gratulandum patri ven.

» Κύψελος Ἠετίδης, βασιλεὺς κλειτοῖο Κορίνθου·
» Αὐτὸς, καὶ παῖδες, παίδων γε μὲν οὐκέτι παῖδες.
» τὸ μὲν δὴ χρηστήριον τοῦτο ἦν. τυραννεύσας δὲ ὁ
» Κύψελος, τοιοῦτος δή τις ἀνὴρ ἐγένετο· πολλοὺς μὲν
» Κορινθίων ἐδίωξε, πολλοὺς δὲ χρημάτων ἀπεστέρη-
» σε, πολλῷ δέ τι πλείστους τῆς ψυχῆς. ἄρξαντος
» δὲ τούτου ἐπὶ τριήκοντα ἔτεα, καὶ διαπλέξαντος
» τὸν βίον εὖ, διάδοχός οἱ τῆς τυραννίδος ὁ παῖς 10
» Περίανδρος γίνεται. ὁ τοίνυν Περίανδρος κατ'
» ἀρχὰς μὲν ἦν ἠπιώτερος τοῦ πατρός· ἐπεί τε δὲ
» ὡμίλησε δι' ἀγγέλων Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτου
» τυράννῳ, πολλῷ ἔτι ἐγένετο Κυψέλου μιαιφονώτε-
» ρος. πέμψας γὰρ παρὰ Θρασύβουλον κήρυκα,
» ἐπυνθάνετο ὅντινα τρόπον ἀσφαλέστατον κατα-
» στησάμενος τῶν πρηγμάτων, κάλλιστα τὴν πόλιν ἐπι-
» τροπεύοι. Θρασύβουλος δὲ τὸν ἐλθόντα παρὰ
» τοῦ Περιάνδρου ἐξήγαγε ἔξω τοῦ ἄστεος. ἐσβὰς δὲ ἐς
» ἄρουραν ἐσπαρμένην, ἅμα τε διεξήιε τὸ λήιον, ἐπει- 20
» ρωτῶν τε καὶ ἀναποδίζων τὸν κήρυκα κατὰ τὴν ἀπὸ
» Κορίνθου ἄπιξιν· καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὅκως τινὰ ἴδοι
» τῶν ἀσταχύων ὑπερέχοντα, τῶν ἄλλων· κολού-
» ων δὲ, ἔρριπτε· ἐς ὃ τοῦ ληίου τὸ κάλλιστόν τε καὶ βα-
» θύτατον διέφθειρε τρόπῳ τοιούτῳ. διεξελθὼν δὲ τὸ
» χωρίον, καὶ ὑποθέμενος ἔπος οὐδὲν, ἀποπέμπει
» τὸν κήρυκα. νοστήσαντος δὲ τοῦ κήρυκος ἐς τὴν Κό-
» ρινθον, ἦν πρόθυμος πυνθάνεσθαι τὴν ὑποθήκην
» ὁ Περίανδρος· ὁ δὲ οὐδέν οἱ ἔφη Θρασύβουλον
» ὑποθέσθαι, θωμάζειν τε αὐτοῦ, παρ' οἷόν μιν ἄν- 30
» δρα ἀποπέμψειε, ὡς παραπλῆγά τε καὶ τῶν ἑωυ-
» τοῦ σινάμωρον, ἀπηγεόμενος τά περ πρὸς Θρασυ-
» βούλου ὀπώπεε. Περίανδρος δὲ, συνιεὶς τὸ ποι-
» ηθὲν, καὶ νόῳ σχὼν ὥς οἱ ὑπετίθετο Θρασύβουλος
» τοὺς ὑπερόχους τῶν ἀστῶν φονεύειν, ἐνθαῦτα δὴ
» πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε ἐς τοὺς πολιήτας. ὅσα
» γὰρ Κύψελος ἀπέλιπε κτείνων τε καὶ διώκων, Πε-
» ρίανδρός σφεα ἀπετέλεσε· μιῇ δ' ἡμέρῃ ἀπέδυσε
» πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας, διὰ τὴν ἑωυτοῦ
» γυναῖκα Μέλισσαν. πέμψαντι γάρ οἱ ἐς Θεσπρω- 40
» τοὺς ἐπ' Ἀχέροντα ποταμὸν ἀγγέλους ἐπὶ τὸ νεκυο-
» μαντήιον παρακαταθήκης πέρι ξεινικῆς, οὔτε σημα-
» νέειν ἔφη ἡ Μέλισσα ἐπιφανεῖσα, οὔτε κατερέειν ἐν
» τῷ κέεται χώρῳ ἡ παρακαταθήκη· ῥιγοῦν τε γὰρ
» καὶ εἶναι γυμνή· τῶν γάρ οἱ συγκατέθαψε ἱματί-
» ων ὄφελος εἶναι οὐδὲν, οὐ κατακαυθέντων. μαρτύ-
» ριον δέ οἱ εἶναι ὡς ἀληθέα ταῦτα λέγει, ὅτι ἐπὶ ψυ-
» χρὸν τὸν ἰπνὸν Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε.

204

Cypselus Eetides, clara rex esto Corinthi,
Ipse, & eo nati, sed nulli deinde nepotes.

Et oraculum quidem, hoc erat. Cypselus vero tyrannide potitus, talis extitit, vt Corinthiorum multos insequutus sit, multos pecunia, longe plurimos anima priuauerit. Cui, quum triginta regnasset annos, bene vita defuncto successit in tyrannide filius Periander, qui inter initia mitius agebat quam pater: sed vbi per nuncios consuetudinem habuit cum Thrasybulo Mileti tyranno, multo magis quam pater cruentus effectus est. Misso enim praecone, Thrasybulum interrogauit qua ratione ipse rebus tutius constitutis, ciuitatem pulcherrime gubernaret. Thrasybulus, eo qui a Periandro missus erat, extra oppidum educto, ingressus est rus quoddam satum, & vna cum eo segetem interambulans, sciscitabatur hominem de suo aduentu e Corintho, detruncans atque abiiciens vt quanque videbat spicam inter alias extantem, donec segetem formosissimam atque densissimam hunc in modum corrupit: praediumque illud peruagatus, nullo verbo reddito praeconem remisit. Reuersus Corinthum praeco, auido praeceptionis audiendae Periandro, negauit sibi quippiam respondisse Thrasybulum, & mirari quod se ad virum vesanum Periander misisset, & sua ipsius destruentem: exponitque quae ex Thrasybulo vidisset. Periander id quod a Thrasybulo actum erat intelligens, atque interpretans sibi ab illo praeceptum vt eminentissimos quosque popularium interimeret, tunc vero omnem in ciues saeuitiam exercuit, interficiendo ac persequendo consummans id quod a Cypselo fuerat omissum. Atque adeo die vno vniuersas mulieres Corinthias exuit, propter Melissam vxorem suam. nam quum ad Thesprotos, qui sunt ad flumen Acherontem, misisset nuncios sciscitatum necyomanteon, *id est mortuorum oraculum*, de hospitis deposito, Melissa apparens negauit se indicaturam aut dicturam vbinam depositum esset collocatum, quoniam ipsa algeret, quia nuda esset. nihil enim sibi prodesse vestes cum quibus sepulta fuisset, vtpote non concrematas. Cuius rei, quod vera loqueretur, testimonio foret quod Periander in frigidum furnum panes ingessisset.

6

7

Haec

Hæc Periandro renunciata, ob illud argumentum fidē fecere, quod ipse cum Melissa quamuis defuncta coierat. Itaque statim post eum nuncium per præconem edixit vt omnes Corinthiæ mulieres ad Iunonis templum prodirent. Eo, tanquam ad diem festum, quam ornatissime poterant quum issent mulieres istæ, depositis clam satellitibus, eas omnes sine discrimine exuit, ingenuas pariter & ancillas, atque *eas vestes* ad foueam comportatas Melissam precando cremauit. Hæc vbi fecit, & nuncios iterum eosdem misit, tunc ei Melissæ idolum, *hoc est inanis imago*, exposuit vbinā depositum hospitis collocasset. Huiusmodi est tyrannis, Lacedæmonii, vobis, & talium operum. Eoque nos Corinthios cum magna admiratio cepit simulatque vidimus vos accersisse Hippiam, tum vero maior nunc dum ista dicitis. Propterea deos Græcorum inuocantes [1] testamur apud vos, ne velitis tyrannides in ciuitatibus cōstituere, quas non extinguitis, sed excitatis præter æquitatē, dum Hippiam reducitis: in quo scitote Corinthios vobis non assensuros. Hæc Sosicles Corinthiorū legatus. Quē excipiens Hippias, eosdē quos ille deos inuocando dixit, cum ceteros tum præcipue Corinthios desideraturos Pisistratidas, [2] quum venissent dies quibus expiare se ab Atheniensibus nequirent. Hactenus respondit Hippias, quoniam oracula illa ipse præ ceteris nota haberet. Ceteri socii, qui antea silentium tenuerant, audito Sosicle, liberius pro se quisque in vocem erumpentes, accedere sententiæ Corinthiorum, obtestarique Lacedæmonios nequid agerent noui aduersus Græcam ciuitatem. Ita ab ea re cessatum est. Hippias illinc profectus, offerente sibi Amynta Macedone Anthemuntem, & Thessalis Iolcon, neutrum accipere voluit, sed rursus ad Sigeum concessit, quod armis Pisistratus a Mitylenæis eripuerat. Eoque capto, tyrannum ibi constituerat Hegesistratum, filiū nothum ex muliere Argiua, qui tamē, quæ a Pisistrato acceperat, non tenuit sine prœlio. nam diu inter Mitylenæos et Atheniēses pugnatum est, hos ex oppido Achilleo, illos ē Sigeo prodeuntes: hos repetētes regionem, illos refellentes hac ratione, quod dicerent nihilo magis iuris esse Æolibus

XCIII · XCIV

ταῦτα ὡς ὀπίσω ἀπηγγέλθη τῷ Περιάνδρῳ, πιστὸν γάρ οἱ ἦν τὸ συμβόλαιον, ὃς νεκρῷ ἐούσῃ Μελίσσῃ ἐμίγη, ἰθέως δὴ μετὰ τὴν ἀγγελίην, κήρυγμα ἐποιήσατο, ἐς τὸ Ἥραιον ἐξιέναι πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας. αἱ μὲν δὴ, ὡς ἐς ὁρτὴν ἤισαν κόσμῳ τῷ καλλίστῳ χρεώμεναι· ὁ δ' ὑποστήσας τοὺς δορυφόρους, ἀπέδυσε σφέας, πάσας ὁμοίως τάς τε ἐλευθέρας καὶ τὰς ἀμφιπόλους. συμφορήσας δὲ ἐς ὄρυγμα, Μελίσσῃ ἐπευχόμενος κατέκαιε. ταῦτα δέ οἱ ποιήσαντι, καὶ τὸ δεύτερον πέμψαντι, ἔφραζε τὸ εἴδωλον τὸ Μελίσσης ἐς τὸν κατέθηκε χῶρον τοῦ ξείνου τὴν παρακαταθήκην. τοιοῦτο μὲν ἐστὶ ὑμῖν ἡ τυραννὶς ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοιούτων ἔργων. ἡμέας δὲ αὐτοὺς τοὺς Κορινθίους τότε αὐτίκα θῶμα μέγα εἶχε, ὅτε ὑμέας εἴδομεν μεταπεμπομένους Ἱππίην· νῦν τε δὴ καὶ μεζόνως θωμάζομεν λέγοντας ταῦτα. ἐπιμαρτυρόμεθά τε ἐπικαλεόμενοι ὑμῖν θεοὺς τοὺς Ἑλληνίους, μὴ κατιστάναι τυραννίδας ἐς τὰς πόλιας. οὐκ ὦν μὴ παύσεσθε, ἀλλὰ πειρήσεσθε παρὰ τὸ δίκαιον κατάγοντες Ἱππίην, ἴστε ὑμῖν Κορινθίους γε οὐ συναινέοντας. Σωσικλέης μὲν ἀπὸ Κορίνθου πρεσβεύων ἔλεξε τάδε. Ἱππίης δὲ αὐτὸν ἀμείβετο, τοὺς αὐτοὺς ἐπικαλέσας θεοὺς ἐκείνῳ, ἦ μὲν Κορινθίους μάλιστα πάντων ἐπιποθήσειν Πεισιστρατίδας, ὅταν σφι ἥκωσι ἡμέραι αἱ κύριαι ἀνιᾶσθαι ὑπ' Ἀθηναίων. Ἱππίης μὲν τούτοισι ἀμείψατο, οἷα τοὺς χρησμοὺς ἀτρεκέστατα ἀνδρῶν ἐξεπιστάμενος. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων τέως μὲν εἶχον ἐν ἡσυχίῃ σφέας αὐτούς· ἐπεί τε δὲ Σωσικλέος ἤκουσαν εἴπαντος ἐλευθέρως, ἅπας τις αὐτῶν φωνὴν ῥήξας, αἱρέετο τοῦ Κορινθίου τὴν γνώμην. Λακεδαιμονίοισί τε ἐπεμαρτύροντο, μὴ ποιέειν μηδὲν νεώτερον περὶ πόλιν Ἑλλάδα. οὕτω μὲν ταῦτα ἐπαύσθη. Ἱππίῃ δὲ ἐνθεῦτεν ἀπελαυνομένῳ, ἐδίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς Ἀνθεμοῦντα, ἐδίδοσαν δὲ Θεσσαλοὶ Ἰωλκόν. ὁ δὲ τούτων μὲν οὐδέτερα αἱρέετο, ἀνεχώρεε δὲ ὀπίσω ἐς Σίγειον, τὸ εἷλε Πεισίστρατος αἰχμῇ παρὰ Μυτιληναίων. κρατήσας δὲ αὐτοῦ, κατίστησι τύραννον εἶναι παῖδα τὸν ἑωυτοῦ νόθον Ἡγησίστρατον, γεγονότα ἐξ Ἀργείης γυναικὸς, ὃς οὐκ ἀμαχητὶ εἶχε τὰ παρέλαβε παρὰ Πεισιστράτου. ἐπολέμεον γὰρ ἔκ τε Ἀχιλληίου πόλιος ὁρμεώμενοι καὶ Σιγείου, χρόνον ἐπὶ συχνὸν, Μυτιληναῖοί τε καὶ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν ἀπαιτέοντες τὴν χώρην, Ἀθηναῖοι δὲ, οὐ συγγινωσκόμενοι, ἀποδεικνύντες τε λόγῳ οὐδὲν μᾶλλον Αἰολεῦσι μετεὸν

205

1 Obtestamur vos ne tyrannides in ciuitatibus constituatis. Atque adeo, nisi ab incepto desistatis, sed Hippiam contra ius & æquum reducere conemini, scitote non approbaturos vestrum hoc factum Corinthios. 2 Vbi venissent stati dies quibus futurum esset vt illos angerent Athenienses. *Sed ἀνιᾶσθαι suspectum reddit vel ipsa Vallæ interpretatio.*

τῆς Ἰλιάδος χώρης, ἥ οὐ καὶ σφίσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι, ὅσοι συνεπρήξαντο Μενελέῳ τὰς Ἑλένης ἁρπαγάς. Πολεμεόντων δέ σφεων, καὶ ἄλλα παντοῖα ἐγένετο τῇσι μάχῃσι· ἐν δὲ δὴ καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητὴς, συμβολῆς γινομένης, καὶ νικώντων Ἀθηναίων, αὐτὸς μὲν φεύγων ἐκφεύγει, τὰ δέ οἱ ὅπλα ἴσχουσι Ἀθηναῖοι, καί σφε ἀνεκρέμασαν πρὸς τὸ Ἀθήναιον τὸ ἐν Σιγείῳ. Ταῦτα δὲ Ἀλκαῖος ἐν μέλεϊ ποιήσας, ἐπιτιθεῖ ἐς Μιτυλήνην, ἐξαγγελλόμενος τὸ ἑωυτοῦ πάθος Μελανίππῳ ἀνδρὶ ἑταίρῳ. Μιτυληναίους δὲ καὶ Ἀθηναίους κατήλλαξε Περίανδρος ὁ Κυψέλου. τούτῳ γὰρ διαιτητῇ ἐπετράποντο. κατήλλαξε δὲ ὧδε· νέμεσθαι ἀμφοτέρους τὴν ἔχουσι. Σίγειον μέν νυν οὕτω ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοισι. Ἱππίης δὲ ἐπεί τε ἀπίκετο ἐκ Λακεδαίμονος ἐς τὴν Ἀσίην, πᾶν χρῆμα ἐκίνεε, διαβάλλων τούς τε Ἀθηναίους πρὸς τὸν Ἀρταφέρνεα, καὶ ποιέων ἅπαντα ὅκως αἱ Ἀθῆναι γενοίατο ὑπ' ἑωυτῷ καὶ Δαρείῳ. Ἱππίης τε δὴ ταῦτα ἔπρησσε, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι ταῦτα, πέμπουσι ἐς Σάρδις ἀγγέλους, οὐκ ἐῶντας τοὺς Πέρσας πείθεσθαι Ἀθηναίων τοῖσι φυγάσι. ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ἐκέλευέ σφεας, εἰ βουλοίατο σόοι εἶναι, καταδέκεσθαι ὀπίσω Ἱππίην. οὔκων δὴ ἐνεδέκοντο τοὺς λόγους ἀποφερομένους Ἀθηναῖοι· οὐκ ἐνδεκομένοισι δέ σφι, ἐδέδοκτο ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῖσι Πέρσῃσι πολεμίους εἶναι. Νομίζουσι δὴ ταῦτα, καὶ διαβεβλημένοισι ἐς τοὺς Πέρσας, ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ ὁ Μιλήσιος Ἀρισταγόρης ὑπὸ Κλεομένεος τοῦ Λακεδαιμονίου ἐξελαθεὶς ἐκ τῆς Σπάρτης, ἀπίκετο ἐς Ἀθήνας. αὕτη γὰρ ἡ πόλις τῶν λοιπέων ἐδυνάστευε μέγιστον. ἐπελθὼν δὲ ἐπὶ τὸν δῆμον ὁ Ἀρισταγόρης, ταὐτὰ ἔλεγε τὰ καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ, περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ τοῦ Περσικοῦ πολέμου, ὡς οὔτε ἀσπίδα οὔτε δόρυ νομίζουσι, εὐπετέες τε χειρωθῆναι εἴησαν. ταῦτά τε δὴ ἔλεγε, καὶ πρὸς τοῖσι, τάδε, ὡς οἱ Μιλήσιοι τῶν Ἀθηναίων εἰσὶ ἄποικοι, καὶ οἰκός σφι εἴη ῥύεσθαι δυναμένους μέγα. καὶ οὐδὲν ὅ, τι οὐκ ὑπίσχετο, οἷα κάρτα δεόμενος· ἐς ὃ ἀνέπεισέ σφεας. πολλοὺς γὰρ οἶκε εἶναι εὐπετέστερον διαβάλλειν ἢ ἕνα, εἰ Κλεομένεα μὲν τὸν Λακεδαιμόνιον μοῦνον οὐκ οἷός τε ἐγένετο μεταβαλέειν, τρεῖς δὲ μυριάδας Ἀθηναίων ἐποίησε τοῦτο. Ἀθηναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθέντες ἐψηφίσαντο εἴκοσι νέας ἀποστεῖλαι βοηθοὺς Ἴωσι, στρατηγὸν ἀποδέξαντες αὐτέων εἶναι Μελάνθιον, ἄνδρα τῶν ἀστῶν ἐόντα τὰ πάντα δόκιμον·

γρ. διαβαλέειν.

in agrum Iliensem, quam sibi ac ceteris Græcis qui Menelao in raptu Helenes operam nauassent. XCV His assidue bellantibus, cum alia in prœliis gesta sunt, tum illud, quod Alcæus poeta in prœlio quod collatis signis gerebatur, vincentibus Atheniensibus, ipse quidem fugæ se mandans euasit: sed armis eius potiti sunt Athenienses, quæ apud templum Mineruæ in Sigeo suspenderunt. Hanc rem Alcæus carmini mandans, in Mitylenem reposuit, indicans Melanippo sodali suam calamitatem. Mitylenæos tamen atq; Athenienses reduxit in gratiam Periander Cypseli filius, qui delectus arbiter, ita eos reconciliauit, vt vtrique ea colerent quæ haberent. Atq; hoc modo Sigeum factum est Atheniensium. XCVI Hippias, posteaquam Lacedæmone in Asiam abiit, cuncta agitabat, insimulando Athenienses apud Artaphernem, atq; omnem operam dando vt Athenæ in illius ac Darii venirent potestatem. Quæ agitare Hippiam quũ accepissent Athenienses, mittunt Sardis nuncios ad dissuadendum Persis fidem habere exulibus Atheniensibus. Sed Artaphernes iubere Athenienses (si salui esse vellent) rursus Hippiam recipere: Athenienses eam cõdicionem recusare, & malle professi esse Persarum hostes. XCVII Dum ita apud Persas insimulantur, atq; ita animati sunt Athenienses eam condicionem recusare, hoc interim tempore Milesius Aristagoras à Cleomene Lacedæmonio reiectus è Sparta Athenas venit. nam ea ciuitas inter ceteras præpollebat.[1] Ad quam ciuitatem vbi venit Aristagoras, eadem quæ in Sparta commemorauit de commodis quæ essent in Asia, deq; Persico bello, quod neque scutum neque lanceam in vsu haberent,[2] facilesq; essent ad capiendũ. Hæc ille referens, ea quoque addebat, Milesios esse Atheniensium colonos, quos æquum esset ab eis liberari qui multum pollerent. Denique nihil non pollicebatur, omnibus precibus obsecrans quod tãtopere cupiebat, donec eos induxit. Facilius[3] enim ei visum est multos decipere quam vnũ: qui si Cleomenẽ solum fallere non potuit, id tamen in triginta millibus Atheniensium effecit. Itaq; Athenienses persuasi, decreuere viginti naues Ionibus auxilio mittendas, Melanthio illis præfecto, viro inter populares omni in re spectato-

1 Quum autem ad plebem accessisset Aristag. 2 Expugnarique facile possent. 3 Esse videtur mult. decip. q. vn. si Cleom. quidem Lacedæmonium solum fal.

XCVIII

Hæc classis initium malorum extitit Græcis pariter & barbaris. ante cuius egressum Aristagoras reuectus Miletū, excogitauit consilium quod in nullam Ionum vtilitatem erat redundaturum. quanquam ne ille quidem hac ratione faciebat, sed vt regi Dario molestiam afferret. Etenim misit quendam in Phrygiam ad Pæones qui à flumine Strymone in captiuitatem abducti à Megabyzo erant, locum atq; vicum per se se incolentes: ad quos vt peruenit nuncius, ita verba fecit, Viri Pæones, misit me Aristagoras Mileti tyrannus [1] ad ostendendam vobis (si obtemperare velitis) salutem. Nunc enim cuncta Ionia ab rege defecit, [2] eademque vobis præstat facultatem salutis parandæ ad patriam vestram: per vos quidem, vsque ad mare, deinceps nobis iam curæ erit. His auditis Pæones magnam sane voluptatem acceperunt: sumptisque liberis atque vxoribus, ad mare fuga se proripuerunt: nonnullis eorum præ metu [3] illinc remeantibus. Vbi ad mare peruenere, illinc in Chium transmisere. quo postquam applicuere, eorum vestigia insequutus adfuit ingens equitatus Persarū: & quia eos assequi non potuit, misit in Chium ad illos vt eodem redirent. Cuius oratione repudiata, à Chiis sunt in Lesbum transportati, mox à Lesbiis in Doriscum, vnde terrestri

XCIX

itinere se in Pæoniā receperunt. Post hæc ad Aristagorā Athenienses viginti cū nauibus venere, ducentes vna quinque triremes Eretriorum, qui non Atheniensium gratia commilitium præstabant, sed debitam ipsis Milesiis gratiā reddebant. Nam Milesii aliquādo [4] pro Eretriis in bello Chalcidensi præstiterant, quum Samii contra Eretrios atque Milesios Chalcidensibus opē tulissent. Aristagoras, vbi isti adfuere, ac alii socii adfuere, expeditionem fecit aduersus Sardis, non tamen ipse proficiscens, sed Mileti remanens, præfectis aliis ducibus Milesiorū, fratre suo Charopino, & ceterorū

C

ciuiū Hermophanto. Hac classe Iones vbi peruenere Ephesum, relictis nauibus apud Coresum, quod est agri Ephesii, ipsi cum ingenti manu, sumptis viæ ducibus Ephesiis, ad superiora tendebant, secundum flumen Caystrum tenentes iter. Illinc superato Tmolo

αὗται δ' αἱ νέες, ἀρχαὶ κακῶν ἐγένοντο Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροισι. Ἀρισταγόρης δὲ προπλώσας, καὶ ἀπικόμενος ἐς τὴν Μίλητον, ἐξευρὼν βούλευμα ἀπ' οὗ Ἴωσι μὲν ἔμελλε οὐδεμίη ὠφέλεια ἔσεσθαι, (οὐδ' ὦν οὐδὲ τούτου εἵνεκα ἐποίεε, ἀλλ' ὅκως βασιλῆα Δαρεῖον λυπήσειε) ἔπεμψε ἐς τὴν Φρυγίην ἄνδρα ἐπὶ τοὺς Παίονας τοὺς ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ αἰχμαλώτους γενομένους ὑπὸ Μεγαβάζου, οἰκέοντας δὲ τῆς Φρυγίης χῶρόν τε καὶ κώμην ἐπ' ἑ-
10 ωυτῶν· ὃς ἐπειδὴ ἀπίκετο ἐς τοὺς Παίονας, ἔλεγε τάδε, „Ἄνδρες Παίονες, ἔπεμψέ με Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος, σωτηρίην ὑμῖν ὑποθησόμενον, ἤνπερ βούλησθε πείθεσθαι. νῦν γὰρ Ἰωνίη πᾶσα ἀπέστηκε ἀπὸ βασιλῆος, καὶ ὑμῖν παρέχει σώζεσθαι ἐπὶ τὴν ὑμετέρην αὐτῶν. μέχρι μὲν θαλάσσης, αὐτοῖσι ὑμῖν· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, ἡμῖν ἤδη μελήσει. ταῦτα δὲ ἀκούσαντες οἱ Παίονες, κάρτα τε ἀσπαστὸν ἐποιήσαντο, καὶ ἀναλαβόντες παῖδάς τε καὶ γυναῖκας, ἀπεδίδρησκον ἐπὶ θάλασσαν. οἱ δέ τινες αὐτῶν καὶ κατ-
20 έμειναν, ἀρρωδήσαντες, αὐτοῦ. ἐπεί τε δὲ οἱ Παίονες ˚ἀπικέατο ἐπὶ θάλασσαν, ἐνθεῦτεν ἐς Χίον διέβησαν. ἐόντων δὲ ἤδη ἐν Χίῳ, κατὰ πόδας ἐληλύθεε Περσέων ἵππος πολλή, διώκουσα τοὺς Παίονας. ὡς δὲ οὐ κατέλαβον, ἐπηγγέλλοντο ἐς τὴν Χίον τοῖσι Παίοσι, ὅκως ἂν ὀπίσω ἀπέλθοιεν. οἱ δὲ Παίονες τοὺς λόγους οὐκ ἐνεδέκοντο· ἀλλ' ἐκ Χίου μὲν Χῖοί σφεας ἐς Λέσβον ἤγαγον, Λέσβιοι δὲ ἐς Δορίσκον ἐκόμισαν. ἐνθεῦτεν δὲ πεζῇ κομιζόμενοι, ἀπικέατο ἐς Παιονίην. Ἀρισταγόρης δέ, ἐπειδὴ οἵ τε Ἀθη-
30 ναῖοι ἀπικέατο εἴκοσι νηυσί, ἅμα ἀγόμενοι Ἐρετριέων πέντε τριήρεας, οἳ οὐ τὴν Ἀθηναίων χάριν ἐστρατεύοντο, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν Μιλησίων, ὀφειλόμενά σφι ἀποδιδόντες. (οἱ γὰρ δὴ Μιλήσιοι πρότερον τοῖσι Ἐρετριεῦσι τὸν πρὸς Χαλκιδέας πόλεμον ˚συνδιενείκαν, ὅτε περ καὶ Χαλκιδεῦσι ἀντία Ἐρετριέων καὶ Μιλησίων Σάμιοι ἐβοήθεον) οὗτοι ὦν ἐπεί τέ σφι ˚ἀπικοίατο, καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι παρῆσαν, ἐποιέετο στρατηίην ὁ Ἀρισταγόρης ἐς Σάρδις. αὐτὸς μὲν δὴ οὐκ ἐστρατεύετο, ἀλλ' ἔμενε ἐν Μι-
40 λήτῳ· στρατηγοὺς δὲ ἄλλους ἀπέδεξε Μιλησίων εἶναι, τὸν ἑωυτοῦ ἀδελφεὸν Χαροπῖνον, καὶ τῶν ἄλλων ἀστῶν, Ἑρμόφαντον. Ἀπικόμενοι δὲ τῷ στόλῳ τούτῳ Ἴωνες ἐς Ἔφεσον, πλοῖα μὲν κατέλιπον ἐν Κορήσῳ τῆς Ἐφεσίης· αὐτοὶ δὲ ἀνέβαινον χειρὶ πολλῇ, ποιεύμενοι Ἐφεσίους ˚ἡγεμόνας. πορευόμενοι δὲ παρὰ ποταμὸν Καΰστριον, ἐνθεῦτεν ἐπείτε ὑπερβάντες τὸν Τμῶλον

γρ. ἀπίκοντο

206

γρ. συνδιήνεικαν

γρ. ἀπίκοντο,

γρ. ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ ποι.

1 Salutare consilium vobis daturum. 2 Vobisque iam licet incolumes in patriam reuerti: vobis quidem ad mare vsque: quod autem à mari est, nobis curæ erit. Q. d. *Vestrum est operam dare vt ad mare vos recipiatis, eo quum veneritis, quod iter tenere debeatis, curæ nobis erit.* 3 Illic remanentibus. 4 Eretrios in bello aduersus Chalcidenses adiuuerant.

ἀπικόμενοι, αἱρέουσι Σάρδις, οὐδενός σφι ἀντιωθέντος, αἱρέουσι δὲ χωρὶς τῆς ἀκροπόλιος τἄλλα πάντα· τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐρρύετο αὐτὸς Ἀρταφέρνης, ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγην. Τὸ δὲ μὴ λεηλατῆσαι ἑλόντας σφέας τὴν πόλιν, ἔσχε τόδε. ἦσαν ἐν τῇσι Σάρδισι οἰκίαι, αἱ μὲν πλεῦνες καλάμιναι· ὅσαι δὲ αὐτέων καὶ πλίνθιναι ἦσαν, καλάμου εἶχον τὰς ὀροφάς. τουτέων δὴ μίαν τῶν τις στρατιωτέων ὡς ἐνέπρησε, αὐτίκα ἀπ' οἰκίης ἐς οἰκίην ἰὸν τὸ πῦρ, ἐπενέμετο τὸ ἄστυ ἅπαν. καιομένου δὲ τοῦ ἄστεος, οἱ Λυδοί τε καὶ ὅσοι Περσέων ἐνῆσαν ἐν τῇ πόλι, ἀπολαμφθέντες πάντοθεν, ὥστε τὰ περιέσχατα νεμομένου τοῦ πυρός, καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξήλυσιν ἐκ τοῦ ἄστεος, συνέρρεον ἔς τε τὴν ἀγορὴν καὶ ἐπὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμόν, ὅς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τμώλου, διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει, καὶ ἔπειτα ἐς τὸν Ἕρμον ποταμὸν ἐκδιδοῖ, ὁ δὲ ἐς θάλασσαν· ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Πακτωλὸν, καὶ ἐς τὴν ἀγορὴν ἀθροιζόμενοι οἵ τε Λυδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι, ἠναγκάζοντο ἀμύνεσθαι. οἱ δὲ Ἴωνες ὁρῶντες τοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀμυνομένους, τοὺς δὲ, σὺν πλήθεϊ πολλῷ προσφερομένους, ἐξανεχώρησαν δείσαντες πρὸς τὸ οὖρος τὸ Τμῶλον καλεόμενον· ἐνθεῦτεν δὲ ὑπὸ νύκτα ἀπαλλάσσοντο ἐπὶ τὰς νέας. Καὶ Σάρδιες μὲν ἐνεπρήσθησαν, ἐν δὲ αὐτῇσι καὶ ἱρὸν ἐπιχωρίης θεοῦ Κυβήβης· τὸ σκηπτόμενοι οἱ Πέρσαι, ὕστερον ἀντενεπίμπρασαν τὰ ἐν Ἕλλησι ἱρά. τότε δὲ οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ νομοὺς ἔχοντες, προπυνθανόμενοι ταῦτα, συνηλίζοντο καὶ ἐβοήθεον τοῖσι Λυδοῖσι. καί κως ἐν μὲν Σάρδισι οὐκέτι ἐόντας τοὺς Ἴωνας εὑρίσκουσι, ἑπόμενοι δὲ κατὰ στίβον, αἱρέουσι αὐτοὺς ἐν Ἐφέσῳ. καὶ ἀντετάχθησαν μὲν οἱ Ἴωνες, συμβαλόντες δὲ, πολλὸν ἑσσώθησαν. καὶ πολλοὺς αὐτῶν οἱ Πέρσαι φονεύουσι, ὀνομαστούς τε ἄλλους, ἐν δὲ δὴ καὶ Εὐαλκίδεα στρατηγέοντα Ἐρετριέων, στεφανηφόρους τε ἀγῶνας ἀναραιρηκότα, καὶ ὑπὸ Σιμωνίδεω τοῦ Κηΐου πολλὰ αἰνεθέντα. οἱ δὲ αὐτῶν ἀπέφυγον τὴν μάχην, ἐσκεδάσθησαν ἀνὰ τὰς πόλιας. Τότε μὲν δὴ οὕτω ἠγωνίσαντο. μετὰ δὲ, Ἀθηναῖοι μὲν τὸ παράπαν ἀπολιπόντες τοὺς Ἴωνας, ἐπικαλεομένου σφέας πολλὰ δι' ἀγγέλων Ἀρισταγόρεω, οὐκ ἔφασαν τιμωρήσειν σφι. Ἴωνες δὲ τῆς Ἀθηναίων συμμαχίης στερηθέντες, (οὕτω γὰρ σφι ὑπῆρχε πεποιημένα ἐς Δαρεῖον) οὐδὲν ἧσσον τὸν πρὸς τὸν βασιλέα πόλεμον ἐσκευάζοντο. πλώσαντες δὲ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, Βυζάντιόν τε καὶ τὰς ἄλλας πόλιας ἁπάσας τὰς ταύτῃ, ὑπ' ἑωυτοῖσι ἐποιήσαντο· ἐκπλώσαντές τε ἔξω τὸν Ἑλλήσποντον,

Sardis adueniunt, easque [1] occurrente nemine, capiunt, omniaque eius vrbis loca, præter arcem, quam Attaphernes ipse tutabatur, habens non exiguas virorum copias: [2] Quæ res fuit impedimento quominus qui ingressi erant vrbem, diriperent. Erant Sardibus domus pleræque arundinaceæ: quæ autem lateritiæ, tamen ex arundinibus lacunaria habebant. harum vnam quidā è militibus quum incendisset, repente ignis è domo in domum elapsus totam vrbem absumpsit. Ardente vrbe, & vastante iam extrema incendio, nec habente regressum, Lydi & Persarum quicunque in vrbe erant, vndique circumuenti, ex vrbe in forum confluunt, & ad amnem Pactolū, qui medium forum interfluens, ramenta auri è Tmolo illis defert, deinde flumini Hermo immiscetur, & ille mari. Ad hunc amnem & ad hoc forum conglobati Lydi pariter & Persæ sese defendere adigebantur. Iones, videntes hostium alios sese tutantes, alios magna multitudine se obuiam ferentes, metu perculsi, ad montem qui dicitur Tmolus sese recipiunt, atque illinc noctu ad naues. Crematis Sardibus, deflagrauit vna templum Cybeles indigenæ deæ: cuius prætextu postea Persæ templa quæ in Græcia erant cremauerunt. Hoc vbi Persæ qui intra Halyn domicilia habebant, resciuerunt, tunc vero ad ferendam Lydis opem conuenerunt: nec adepti Sardibus Iones iam illinc profectos, eadem via insequuti, comperiunt Ephesi: congressiq; cum illis ex aduerso instructis, in fugam eos vertunt, multosque occidunt, & in his cum alios illustres viros, tum EValcidem Eretriorum ducem, qui donatus laurea in certaminibus fuerat, & à Simonide Ceo maiorem in modum celebratus. Ex ea pugna qui euasere, per vrbes fuere dissipati. Et tunc quidem ita dimicatum est. Athenienses autem, post hæc desertis prorsus Ionibus, etsi per nuncios Aristagoræ magnopere rogabantur, negauerunt se auxilio futuros. Quorum societate fraudati Iones, tamen quoniā ista aduersus Darium egerant, nihilo segnius bellum aduersus regem parabant: Hellespontumque inuecti, Byzantium ac ceteras circa vrbes in suam potestatem redegerunt. Inde euecti,

CI

CII

CIII

1 Repugnante nemine. 2 Ne autem vrbem hanc à se captam diriperent hoc obstitit: *quod sequitur videlicet ut Valla iunxit præcedentibus hæc, τὸ δὲ μὴ λεηλατῆσαι &c.*

magnam

magnam Cariæ partem in belli societatem asciuerunt. nam Caunus, quæ prius societatem facere recusauerat, vbi Sardis conflagrarunt, & ipsa Ionibus accessit.

CIV Cyprii quoque omnes vltro, exceptis Amathusiis, accesserunt. Defecerunt autem Cyprii à Medis in hunc modum: Erat Onesilus quidam Gorgi Salaminiorum regis frater, natu minor, Chersis filius, Siromi nepos, EVelthontis pronepos. hic vir, quum sæpenumero antea Gorgum solicitasset ad rebellandum ab rege, tunc audiens Ionas rebellasse, vehementius vrgere hominem instituit. In quo quia nihil proficiebat, obseruato tempore dum Gorgus oppidum egrederetur vna cum suis [1] militibus, cũ portis exclusit. Gorgus oppido exutus, ad Medos transfugit: eo potitus Onesilus omnibus Cypriis vt rebellarent suadebat: persuasis ceteris, Amathusios rebellare abnuentes obsidione circumdedit.

CV ¶ Dum hic Amathuntem obsidet, Darius, vt ei nunciatũ est Sardis captas incensasq; ab Atheniensibus atque Ionibus, & huius comparandæ classis atque rei contexendæ fuisse authorem Aristagoram Milesium, fertur, [2] quumprimum hæc audiuit, dixisse Iones nihil fecisse: probe sciens non fuisse illos præ contẽptu sui rebellaturos: deinde interrogasse quinam essent Athenienses. Id quum audisset, tum arcũ poposcisse, eoq; sumpto, sagittam quam imposuerat, in cælum excussisse: & ea in aerem excussa, dixisse, O Iupiter, contingat mihi vt Athenienses vlciscar. Atque hæc loquutus, cuidam famulorum præcepisse vt sibi semper apposita cœna, ter diceret, Here, memẽto Atheniensium.

CVI Et quum hoc præcepisset, accito ad suũ conspectũ Histiæo Milesio, [3] quem ipse diu distinuerat, ita eum fuisse alloquutus, Audio Histiæe procuratorem tuum, cui tu Miletum demandasti, nouas aduersum me res esse molitum. viris enim ex altera continente persuasit vt Iones sequerentur, (qui mihi commissorum pœnas dabunt) eosque induxit ad me Sardibus priuandum. Num igitur videntur hæc tibi bene habere? quorum quidnam sine tuis consiliis actũ est? Proinde vide ne rursus teipsũ in culpã induas. Ad hęc Histiæus, Quodnam, inquit, rex protulisti verbum? mene consulere rem quæ

Καρίης τὴν πολλὴν προσεκτήσαντο σφίσι σύμμαχον εἶναι. καὶ γὰρ τὴν Καῦνον πρότερον οὐ βουλομένην συμμαχέειν, ὡς ἐνέπρησαν τὰς Σάρδις, τότε σφι καὶ αὕτη προσεγίνετο. Κύπριοι δὲ ἐθελονταί σφι πάντες προσεγένοντο, πλὴν Ἀμαθουσίων. ἀπέστησαν γὰρ καὶ οὗτοι ὧδε ἀπὸ Μήδων. ἦν Ὀνήσιλος, Γόργου μὲν τοῦ Σαλαμινίων βασιλῆος ἀδελφεὸς νεώτερος, Χέρσιος δὲ τοῦ Σιράμου τοῦ Εὐέλθοντος παῖς. οὗτος ὡνὴρ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον τὸν Γόργον παρηγορέετο ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος, τότε δὲ ὡς καὶ τοὺς Ἴωνας ἐπύθετο ἀπεστάναι, πάγχυ ἐπικείμενος ἐνῆγε. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε τὸν Γόργον, ἐνθαῦτά μιν φυλάξας ἐξελθόντα τὸ ἄστυ τὸ Σαλαμινίων ὁ Ὀνήσιλος, ἅμα τοῖσι ἑωυτοῦ στασιώτῃσι, ἀπεκλήισε τῶν πυλέων. Γόργος μὲν δὴ στερηθεὶς τῆς πόλιος, ἔφευγε ἐς Μήδους· Ὀνήσιλος δὲ ἦρχε Σαλαμῖνος, καὶ ἀνέπειθε πάντας Κυπρίους συναπίστασθαι. τοὺς μὲν δὴ ἄλλους ἀνέπεισε, Ἀμαθουσίους δὲ οὐ βουλομένους οἱ πείθεσθαι, ἐπολιόρκεε προσκατήμενος. Ὀνήσιλος μέν νυν ἐπολιόρκεε Ἀμαθοῦντα. βασιλέι δὲ Δαρείῳ, ὡς ἐξαγγέλθη Σάρδις ἁλούσας ἐμπρησθῆναι ὑπό τε Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων, τὸν δὲ ἡγεμόνα γενέσθαι τῆς συλλογῆς, ὥστε ταῦτα συνυφανθῆναι, τὸν Μιλήσιον Ἀρισταγόρην, πρῶτα μὲν λέγεται αὐτὸν, ὡς ἐπύθετο ταῦτα, Ἰώνων οὐδένα λόγον ποιησάμενον, εὖ εἰδότα ὡς οὗτοί γε οὐ καταπροΐξονται ἀποστάντες, εἰρέσθαι οἵτινες εἶεν οἱ Ἀθηναῖοι. μετὰ δὲ πυθόμενον, αἰτῆσαι τὸ τόξον. λαβόντα δὲ καὶ ἐπιθέντα ὀϊστὸν, ἄνω ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπεῖναι· καί μιν ἐς τὸν ἠέρα βαλόντα, εἰπεῖν, Ὦ Ζεῦ, ἐκγενέσθαι μοι Ἀθηναίους τίσασθαι. εἴπαντα δὲ ταῦτα, προστάξαι ἑνὶ τῶν θεραπόντων, δείπνου προκειμένου αὐτῷ, ἐς τρὶς ἑκάστοτε εἰπεῖν, Δέσποτα, μέμνεο τῶν Ἀθηναίων. Προστάξας δὲ ταῦτα, εἶπε, καλέσας ἐς ὄψιν Ἱστιαῖον τὸν Μιλήσιον, τὸν ὁ Δαρεῖος κατεῖχε χρόνιον ἤδη πολλὸν, Πυνθάνομαι Ἱστιαῖε ἐπίτροπον τὸν σὸν, τῷ σὺ Μίλητον ἐπέτρεψας, νεώτερα ἐς ἐμὲ πεποιηκέναι πρήγματα. ἄνδρας γάρ μοι ἐκ τῆς ἑτέρης ἠπείρου ἐπαγαγὼν, καὶ Ἴωνας σὺν αὐτοῖσι, τοὺς δώσοντας ἐμοὶ δίκην τῶν ἐποίησαν, τούτους ἀναγνώσας ἅμα ἐκείνοισι ἕπεσθαι, Σαρδίων με ἀπεστέρησε. νῦν ὦν κῶς τοι φαίνεται ταῦτα ἔχειν καλῶς; κῶς δὲ ἄνευ τῶν σῶν βουλευμάτων τοιοῦτό τι ἐπρήχθη; ὅρα μὴ ἐξ ὑστέρης σεωυτὸν ἐν αἰτίῃ σχῇς. εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ἱστιαῖος, Βασιλεῦ κοῖον ἐφθέγξαο ἔπος, ἐμὲ βουλεῦσαι πρῆγμα ἐκ τοῦ

γρ. τούτων

1 Legit στρατιώτῃσι pro στασιώτῃσι. 2 Vbi hæc audiuit, Iones contempsisse, vel, nihili fecisse, quippe qui non impunitam illorum fore rebellionem sciret deinde interr. 3 Quem a longo iam tempore detinebat. vel, retinebat.

σοί τι ἢ μέγα ἢ σμικρὸν ἔμελλε λυπηρὸν ἀναβλήσειν; τί δ' ἂν ἐπιδιζήμενος, ποιέοιμι ταῦτα; τεῦ δὲ ἐνδεὴς ἐών; τῷ πάρα μὲν πάντα ὅσα περ σοί, πάντων δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν ἀξιοῦμαι; ἀλλ' εἴπερ τι τοιοῦτον οἷον σὺ εἴρηκας πρήσσει ὁ ἐμὸς ἐπίτροπος, ἴσθι αὐτὸν ἐπ' ἑωυτοῦ βαλλόμενον πεπρηχέναι. ἀρχὴν δὲ ἔγωγε οὐδὲ ἐνδέκομαι τὸν λόγον, ὅκως τι Μιλήσιοι καὶ ὁ ἐμὸς ἐπίτροπος νεώτερον πρήσσουσι περὶ πρήγματα τὰ σά. εἰ δ' ἄρα τι τοιοῦτο ποιεῦσι, καὶ σὺ τὸ ἐὸν ἀκήκοας ὦ βασιλεῦ, μάθε οἷον πρῆγμα ἐργάσαο, ἐμὲ ἀπὸ θαλάσσης ἀνάσπαστον ποιήσας. Ἴωνες γὰρ οἴκασι, ἐμεῦ ἐξ ὀφθαλμῶν σφι γενομένου, ποιῆσαι τῶν πάλαι ἵμερον εἶχον· ἐμέο δ' ἂν ἐόντος ἐν Ἰωνίῃ, οὐδεμίη πόλις ὑπεκίνησε. νῦν ὦν ὡς τάχος με ἄφες πορευθῆναι ἐς Ἰωνίην, ἵνα τοι κεῖνά τε πάντα καταρτίσω ἐς τὠυτό, καὶ τὸν Μιλήτου ἐπίτροπον τοῦτον τὸν ταῦτα μηχανησάμενον, ἐγχειρίθετον παραδῶ. ταῦτα δὲ κατὰ νόον τὸν σὸν ποιήσας, θεοὺς ἐπόμνυμι τοὺς βασιληίους, μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσασθαι τὸν ἔχων κιθῶνα, καταβήσομαι ἐς Ἰωνίην, πρὶν ἄν τοι Σαρδὼ νῆσον τὴν μεγίστην, δασμοφόρον ποιήσω. Ἱστιαῖος μὲν λέγων ταῦτα, διέβαλε· Δαρεῖος δὲ, ἐπείθετο· καί μιν ἀπίει, ἐντειλάμενος, ἐπεὰν τὰ ὑπέσχετό οἱ ἐπιτελέα ποιήσῃ, παραγίνεσθαί οἱ ὀπίσω ἐς τὰ Σοῦσα. Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀγγελίη τε περὶ τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα ἀνήιε, καὶ Δαρεῖος τὰ περὶ τὸ τόξον ποιήσας, Ἱστιαίῳ ἐς λόγους ἦλθε, καὶ Ἱστιαῖος μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου, ἐκομίζετο ἐπὶ θάλασσαν· ἐν τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ ἐγίνετο τάδε. πολιορκέοντι τῷ Σαλαμινίῳ Ὀνησίλῳ Ἀμαθουσίους ἐξαγγέλλεται, νηυσὶ στρατιὴν πολλὴν ἄγοντα Περσικὴν Ἀρτύβιον, ἄνδρα Πέρσην, προσδόκιμον ἐς τὴν Κύπρον εἶναι. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ὀνήσιλος, κήρυκας διέπεμπε ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐπικαλεύμενός σφεας. Ἴωνες δὲ οὐκ ἐς μακρὴν βουλευσάμενοι, ἧκον πολλῷ στόλῳ. Ἴωνές τε δὴ παρῆσαν ἐς τὴν Κύπρον, καὶ οἱ Πέρσαι νηυσὶ διαβάντες ἐκ τῆς Κιλικίης, ἤισαν ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα πεζῇ. τῇσι δὲ νηυσὶ οἱ Φοίνικες περιέπλωον τὴν ἄκρην, αἳ καλέονται κληῗδες τῆς Κύπρου. Τούτου δὲ τοιούτου γενομένου, ἔλεξαν οἱ τύραννοι τῆς Κύπρου, συγκαλέσαντες τῶν Ἰώνων τοὺς στρατηγούς, Ἄνδρες Ἴωνες, αἵρεσιν ὑμῖν δίδομεν ἡμεῖς οἱ Κύπριοι, ὁκοτέ-

tibi sit quippiam siue multum siue paruũ molestiæ allatura? Quid mihi quærens ista facerem? aut cuius rei indigens? cui omnia adsunt quę tibi? quem tu omniũ consiliorum tuorum communione dignaris? Quod si istud quod ais egit procurator meus, sic habeto, id eum fecisse suo consilio.[1] Principio rationem istam non admitto, Milesios ac meum procuratorem quippiam rerum nouarum fecisse aduersus statum tuum: si quid tamen huiusmodi faciunt, & tu id quod est audisti, rex, intellige quid rei egeris quod me a mari ablegandum putasti. nam Iones id agere aggressi sunt postquam ego ex ipsorum conspectu sum amotus, cuius aggrediendi iam pridem libidine tenebantur: quod si ego in Ionia fuissem, nulla profectò se ciuitas commouisset. Proinde nunc propere dimitte me vt in Ioniam contendam, illic omnia negocia tibi in integrũ restituturus, & hunc Mileti procuratorem, harum rerum machinatorem, in tuam potestatem redacturus. Hæc, quum ex animi tui sententia confecero, iuro per deos regios me non prius exuturum hanc vestem, qua indutus in Ioniam descendam, quam Sardiniam insulam maximam tibi tributariam reddam.

CVIII Hæc Histiæus fallendi gratia dicebat. quibus persuasus, Darius hominẽ dimisit, præcipiẽs vt postea quam ea quæ spoponderat præstitisset, ad se Susa reuerteretur.

CIX Dum nũcius de Sardibus ad regem venit, Dariusque illam rem arcu fecit, & Histiæum est alloquutus, Histiæusq; ab eo dimissus ad mare se contulit, hoc interea omni tempore hæc gesta sunt: Onesilo Salaminio Amathusios obsidenti nuncius affertur,[2] Artybium virum inter Persas eximium cum magna vi Persarum cursum tenere in Cyprum. Quo accepto, Onesilus legatos passim in Ioniam dimittit ad Iones euocandos: qui non diu in deliberando cunctati, cũ magna classe ad eum se contulerunt. Et quum Cyprum tenuissent, Persæ nauibus è Cilicia traiecerunt, terrestrique itinere Salaminem contenderunt, Phœnicibus classe circumeuntibus promontorium quæ Claues Cypri vocantur.

CX His ea facientibus, Cyprii tyranni conuocatis Ionum ducibus dixere, Viri Iones, vobis nos Cyprii optionem damus cum v-

1 Sed ego prorsus fidem his verbis abrogo, Milesi. 2 Artybium Persam cum numerosa manu Persica, Cyprum aduentare. *Ad verbum*, Expectari in Cyprum. *Id est*, *Eius in Cyprium aduentum expectari. Valla autem his* προσδόκιμον *cum* δόκιμον *confudit.*

cum vtris dimicare velitis, cum Persis an cum Phœnicibus. Si terra mauultis cum Persis acie confligere, iam tempus est è nauibus egrediendi, & in acie standi, vt nos vestras ingressi naues, cum Phœnicibus dimicemus: sin cum Phœnicibus fortunam tentare mauultis, facite. quoniam alterutrum opus est eligatis, vt quantum in nobis situm est, Ionia atque Cyprus in libertatem vindicentur. Ad hęc Iones, Commune, inquiunt, Ioniæ concilium nos misit ad mare tutandum, non ad naues tradendas, quo ipsi cum Persis in terra confligeremus. [1] Itaque vbicunque quidem collocabimur, vt operam nauemus enitemur: vos vero debetis, qualia ab imperantibus Medis passi estis reminiscẽtes, viros egregios vos ostendere. Hæc

cx Iones responderunt. Post hæc Persis in campum Salaminiũ tendentibus, Cyprii reges aduersus alios hostes constituerunt alios Cyprios: aduersus Persas, optimum quenque Salaminiorum ac Soliensiũ. aduersus Artybiũ Persarum

cxi ducem Onesilus vltro constitit. Insidebat Artybius equo in armatum erigere se docto. Quod audiens Onesilus, ad satellitem suum (erat enim ei satelles sane quam peritus rei bellicæ, & alioqui [2] solertiæ plenus) Audio, inquit, Artybii equum edoctum se erigere, & pedibus simul atque ore [3] eum in quem agitur, perficere: proinde tu propere inita ratione dicito vtrum malis obseruare, equumne ne tibi feriendũ, an ipsum Artybium. Ad quem seruus suus, Ego vero, inquit, rex, paratus sum & vtrunque & alterutrum, & omnino quicquid imperaueris, facere. promam tamen quod rebus tuis esse conducibilius sentiam, regem ac ducem oportere cum rege ac duce certare. siue enim talẽ occidas, decori tibi fore: siue (quod secundum est) à tali occidaris, (quod absit) dimidium mali esse. nos vero famulos cum famulis hostiũ debere confligere. Nam quod ad equum attinet, non est caussa cur eius artificiũ extimescas. recipio enim tibi eum posthac

cxii aduersus neminem se erecturũ. Hæc illo loquuto, mox exercitus conflixere terrestres naualesque: & classe quidem Iones eo die strenue pugnantes superauere Phœnices: Samiorum tamen præcipua virtus extitit. In terra autem,

ὁκοτέροισι βούλεσθε προσφέρεσθαι, Πέρσῃσι, ἢ Φοίνιξι. εἰ μὲν γὰρ πεζῇ βούλεσθε ταχθέντες Περσέων διαπειρᾶσθαι, ὥρη ἂν εἴη ὑμῖν ἐκβάντας ἐκ τῶν νεῶν τάσσεσθαι πεζῇ, ἡμέας δὲ ἐς τὰς νέας ἐμβαίνειν τὰς ὑμετέρας, Φοίνιξι ἀνταγωνιευμένους. εἰ δὲ Φοινίκων μᾶλλον βούλεσθε διαπειρᾶσθαι, ποιέειν χρεόν ἐστι ὑμέας, ὁκότερα ἂν δὴ τούτων ἕλησθε, ἔκως τὸ κατ' ἡμέας ἔσται ἥ τε Ἰωνίη καὶ ἡ Κύπρος ἐλευθέρη. εἶπαν οἱ Ἴωνες πρὸς ταῦτα, Ἡμέας ἀπέπεμψε τὸ κοινὸν τῶν Ἰώνων, φυλάξοντας τὴν θάλασσαν, ἀλλ' οὐκ ἵνα Κυπρίοισι τὰς νέας παραδόντες, αὐτοὶ Πέρσῃσι πεζῇ προσφερώμεθα. ἡμεῖς μέν νυν ἐπ' οὗ ἐτάχθημεν, ταύτῃ πειρησόμεθα χρηστοὶ γίνεσθαι. ὑμέας δὲ χρεόν ἐστι ἀναμνησθέντας οἷα ἐπάσχετε δουλεύοντες πρὸς τῶν Μήδων, γίνεσθαι ἄνδρας ἀγαθούς. Ἴωνες μὲν τούτοισι ἀμείψαντο. Μετὰ δὲ, ἡκόντων ἐς τὸ πε-

10 δίον τὸ Σαλαμινίων τῶν Περσέων, διέτασσον οἱ βασιλέες τῶν Κυπρίων, τοὺς μὲν ἄλλους Κυπρίους κατὰ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἀντιτάσσοντες, Σαλαμινίων δὲ καὶ Σολίων ἀπολέξαντες τὸ ἄριστον, ἀντέτασσον Πέρσῃσι. Ἀρτυβίῳ δὲ τῷ στρατηγῷ τῶν Περσέων ἐθελοντὴς ἀντετάσσετο Ὀνήσιλος. Ἤλαυνε δὲ ἵππον ὁ Ἀρτύβιος δεδιδαγμένον πρὸς ὁπλίτην ἵστασθαι ὀρθόν. πυθόμενος ὦν ταῦτα ὁ Ὀνήσιλος, ἦν γάρ οἱ ὑπασπιστὴς γένος μὲν Κὰρ, τὰ δὲ πολέμια κάρτα δόκιμος, καὶ ἄλλως λήματος πλέος, εἶπε πρὸς τοῦτον, Πυν-

20 θάνομαι τὸν Ἀρτυβίου ἵππον ἱστάμενον ὀρθὸν, καὶ ποσὶ καὶ στόματι κατεργάζεσθαι πρὸς τὸν ἂν προσενειχθῇ. σὺ ὦν βουλευσάμενος, αὐτίκα εἰπὲ ὁκότερον βούλεαι φυλάξας πλῆξαι, εἴτε τὸν ἵππον, εἴτε αὐτὸν Ἀρτύβιον. εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ ὀπάων αὐτοῦ, Ὦ βασιλεῦ, ἕτοιμος μὲν ἐγώ εἰμι ποιέειν καὶ ἀμφότερα, καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν, καὶ πάντως τὸ ἂν ἐπιτάσσῃς σύ. ὡς μέντοι ἔμοιγε δοκέει εἶναι τοῖσι σοῖσι πρήγμασι προσφερέστατον, φράσω. βασιλέα μὲν καὶ στρατηγὸν χρεὸν εἶναί φημι βασιλέϊ τε καὶ στρατηγῷ προσφέρεσθαι. ἤν τε γὰρ κατ-

30 έλῃς ἄνδρα στρατηγὸν, μέγα τοι γίνεται. καὶ δεύτερα, ἢν σὲ ἐκεῖνος (τὸ μὴ γένοιτο) ὑπ' ἀξιόχρεου καὶ ἀποθανεῖν, ἡμίσεα συμφορή. ἡμέας δὲ τοὺς ὑπηρέτας ἑτέροισί τε ὑπηρέτῃσι προσφέρεσθαι, καὶ πρὸς ἵππον, τοῦ σὺ τὰς μηχανὰς μηδὲν φοβηθῇς. ἐγὼ γάρ τοι ὑποδέκομαι μή μιν ἀνδρὸς ἔτι γε μηδενὸς στήσεσθαι ἐναντίον. Ταῦτα εἶπε, καὶ μεταυτίκα συνέμισγε τὰ στρατόπεδα πεζῇ, καὶ νηυσί. νηυσὶ μέν νυν Ἴωνες ἄκροι γενόμενοι, ταύτην τὴν ἡμέρην ὑπερεβάλοντο τοὺς Φοίνικας, καὶ τούτων Σάμιοι ἠρίστευσαν. πεζῇ δὲ,

γρ. ἐμβαίνειν

γρ. πεζῇ

γρ. προσφερέστερον

1 Nos itaque vbi collocati sumus, vt oper. *vel, In munere quod nobis iniunctum est.* 2 Audaciæ plenus. *Vel,* animosus. *Vel,* magnos spiritus gerens. *Sed rectius λήματος quam λήμματος.* 3 Eum in quem impetum faciat, interficere. *Vel,* Eum in quem feratur, aut insurgat, conficere: *quod melius respondet verbo προσενειχθῇ.*

ὡς συνῆλθε τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο.
κατὰ δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἀμφοτέρους τάδε ἐγένετο, ὡς προσ-
εφέρετο πρὸς τὸν Ὀνήσιλον ὁ Ἀρτύβιος ἐπὶ τοῦ ἵππου
κατήμενος, ὁ Ὀνήσιλος, κατὰ συνεθήκατο τῷ ὑπα-
σπιστῇ, παίει προσφερόμενον αὐτὸν τὸν Ἀρτύβιον. ἐ-
πιβαλόντος δὲ τοῦ ἵππου τοὺς πόδας ἐπὶ τὴν Ὀνησίλου
ἀσπίδα, ἐνθαῦτα ὁ Κὰρ δρεπάνῳ πλήξας, ἀπα-
ράσσει τοῦ ἵππου τοὺς πόδας. Ἀρτύβιος μὲν δὴ ὁ στρα-
τηγὸς τῶν Περσέων ὁμοῦ τῷ ἵππῳ πίπτει αὐτοῦ ταύτῃ.
Μαχομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων Στησήνωρ, τύραννος ἐὼν 10
109 Κουρίου, προδιδοῖ ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν περὶ ἑωυτὸν οὐ
μικρήν. οἱ δὲ Κουριέες οὗτοι λέγονται εἶναι Ἀργείων
ἄποικοι. προδόντων δὲ τῶν Κουριέων, αὐτίκα καὶ τὰ Σα-
λαμινίων πολεμιστήρια ἅρματα τὠυτὸ τοῖσι Κουρι-
εῦσι ἐποίεε. γινομένων δὲ τούτων, κατυπέρτεροι ἦσαν οἱ
Πέρσαι τῶν Κυπρίων. τετραμμένου δὲ τοῦ στρατοπέδου, ἄλ-
λοι τε ἔπεσον πολλοί, καὶ δὴ καὶ Ὀνήσιλός τε ὁ Χέρσιος,
ὅσπερ τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν ἔπρηξε, καὶ ὁ Σολίων βα-
σιλεὺς Ἀριστόκυπρος, ὁ Φιλοκύπρου· Φιλοκύπρου δὲ
τούτου τὸν Σόλων ὁ Ἀθηναῖος ἀπικόμενος ἐς Κύπρον, 20
ἐν ἔπεσι αἴνεσε τυράννων μάλιστα. Ὀνησίλου μέν
νυν Ἀμαθούσιοι, ὅτι σφέας ἐπολιόρκησε, ἀποταμόν-
τες τὴν κεφαλήν, ἐκόμισαν ἐς Ἀμαθοῦντα, καί μιν ἀν-
εκρέμασαν ὑπὲρ τῶν πυλέων. κρεμαμένης δὲ τῆς κεφα-
λῆς, καὶ ἤδη ἐούσης κοίλης, ἑσμὸς μελισσέων ἐσδὺς ἐς
αὐτήν, κηρίων μιν ἐνέπλησε. τούτου δὲ γενομένου τοιούτου,
ἐχρέωντο γὰρ περὶ αὐτῆς οἱ Ἀμαθούσιοι, ἐμαντεύθη σφι,
τὴν μὲν κεφαλὴν κατελόντας θάψαι, Ὀνησίλῳ δὲ θύειν
ὡς ἥρωι ἀνὰ πᾶν ἔτος, καί σφι ποιεῦσι ταῦτα ἄμεινον
συνοίσεσθαι. Ἀμαθούσιοι μέν νυν ἐποίευν ταῦτα καὶ τὸ 30
μέχρις ἐμεῦ. Ἴωνες δὲ οἱ ἐν Κύπρῳ ναυμαχή-
σαντες, ἐπεί τε ἔμαθον τὰ πρήγματα τὰ Ὀνησίλου
διεφθαρμένα, καὶ τὰς πόλιας τῶν Κυπρίων πολιορκευ-
μένας τὰς ἄλλας, πλὴν Σαλαμῖνος, ταύτην δὲ Γόργῳ
τῷ προτέρῳ βασιλέϊ τοὺς Σαλαμινίους παραδόν-
τας, αὐτίκα μαθόντες οἱ Ἴωνες ἀπέπλεον ἐς τὴν
Ἰωνίην. τῶν δὲ ἐν Κύπρῳ πολίων ἀντέσχε χρόνον ἐπὶ
πλεῖστον πολιορκευμένη Σόλοι, τὴν πέριξ ὑπορύσσοντες
τὸ τεῖχος, πέμπτῳ μηνὶ εἷλον οἱ Πέρσαι. Κύπριοι
μὲν δὴ ἐνιαυτὸν ἐλεύθεροι γενόμενοι, αὖτις ἐκ νέης κατ- 40
εδεδούλωντο. Δαυρίσης δὲ ἔχων Δαρείου θυγατέ-
ρα, καὶ Ὑμαίης τε καὶ Ὀτάνης, καὶ ἄλλοι Πέρσαι
στρατηγοί, ἔχοντες καὶ οὗτοι Δαρείου θυγατέρας,
ἐπιδιώξαντες τοὺς ἐς Σάρδις στρατευσαμένους
Ἰώνων, καὶ ἐσαράξαντες σφέας ἐς τὰς νέας, τῇ μά-
χῃ ὡς ἐπεκράτησαν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπιδιελόμενοι τὰς
πόλιας ἐπόρθεον. Δαυρίσης μὲν τραπόμενος
πρὸς τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ πόλιας, εἷλε μὲν Δάρδα-
νον, εἷλε δὲ Ἄβυδόν τε καὶ Περκώτην, καὶ Λάμψακον καὶ

γρ. Περκώτιον.

ubi concursum est, dum acies dimicant, circa imperatores hoc actum est: Ubi Artybius equo cui insidebat in Onesilum inuectus est, Onesilus (vti conuenerat cum satellite) ipse inuadentem Artybium ferit, eius satelles sublatos equi pedes in Onesili scutum eos iactantis, *falce percutiens* abscidit. quo ictu Artybius Persarum imperator illic vna cum equo corruit. Ceteris autem pugnando occupatis, Stesenor Curii tyrannus, non parum circa se copiarum habens, prodidit socios Curienses. (hi Argiuorum coloni dicuntur esse.) Post horum proditionem, statim Salaminii, qui curribus vehebantur, idem fecere. quo ex facto Persæ Cypriis superiores extitere. Horum acie in fugam versa, cum alii multi occubuere, tum vero Onesilus Chersis filius, qui Cyprios ad defectionem induxerat, & Soliorum rex Aristocyprus Philocypri filius, eius, inquam, Philocypri quem Solon Atheniensis Cyprum profectus inter tyrannos maxime versibus celebrauit. Onesili caput Amathusii, quoniam ipsos obsederat, excisum in oppidum retulerunt, ac supra portas suspenderunt. Quod suspensum quum iam exinanitum esset, ingressum apum examen fauo refersit. ea de re oraculum Amathusiis (nam oraculum consuluere) redditum est vt depositum caput humarent, Onesiloque quotannis tanquam heroi sacrificarent. hoc facientibus, melius cum eis actum iri. quod Amathusii ad meam vsque memoriam faciebant. Iones, & alii qui ad Cyprum pugna nauali dimicauerant, vbi didicere res Onesili perditas, & ceteras Cypriorum vrbes obsessas præter Salaminem, eam autem Gorgo pristino regi Salaminios restituisse, in Ioniam redire maturauerunt. Ciuitatum autem Cypriarum diutissime obsidionem Soli pertulit, sed eam Persæ quinto mense qua obsidere cœperunt, circum suffosso muro expugnauerunt. Ita Cyprii, quum annum liberi fuissent, denuo in seruitutem sunt redacti. At Daurises, qui filiam Darii in matrimonium habebat, Hymeesque & Otanes, atque alii Persarum duces, & ipsi filias Darii in matrimonio habentes, persequuti eos Iones qui aduersus Sardis expeditione fecerant, postquam in naues repulerunt prœlio victos, dehinc inter se partiti sunt vrbes quas expugnarant. Daurises quidem conuersus ad vrbes in Hellesponto sitas, cepit Dardanum, cepit Abydum & Percotem, Lampsacum & Pæson,

CXIII

CXIV

CXV

CXVI

CXVII

Paeson, singulas diebus singulis. ¶ Cui a Paeso ad vrbem Parion contendenti nuncius adfertur, Cares cum Ionibus sentientes, à Persis defecisse. igitur conuerso itinere ex Hellesponto aduersus Cariam copias duxit. (CXVIII) Sed antequam perueniret, de eius aduentu certiores facti Carii, ad columnas quae Albae dicuntur, conueniunt, atq; ad amnẽ Marsyam, qui ex Hydriade regione defluit in Maeandrum. Ibi coactis Cariis, multę sunt à multis dictae sententiae: sed optima omnium, meo iudicio, à [1] Pixodora Mausoli filio, viro Cindyensi, qui Syennesis Cilicum regis filiam in matrimonio habebat. Ab hoc sententia dicebatur vt transmisso Maeandro Cares flumen à tergo habentes, ita demum cum hoste congrederentur, vt sublata spe retro fugiendi, atque ibidem manere coacti, redderentur [2] meliores quam natura essent. Verum haec sententia non peruicit, sed illa, vt Persis potius à tergo Maeander esset, vt si Persae fugam facientes euaderent, tamen in flumen incidentes, abire non possent. (CXIX) Post haec quũ adessent Persae, ac Maeandrũ transiissent, ibi super amnem Marsyam Cares praeliũ conseruere cum Persis acre atq; diuturnum: ad postremũ prae multitudine hostiũ terga vertunt. Quo in praelio, Persarũ cecidere duo millia, Carum decem millia: ex quibus qui effugerũt, ad Labranda in Iouis militaris templum se receperunt, in magnum atq; sacrum lucum platanorum. Soli autẽ ex iis quos nouimus, Cares sunt qui Ioui militari hostias offerãt. Huc Cares quũ se recepissent, de salute cõsultabant, vtrũ sese Persis dedere, an Asiam penitus relinquere satius esset. (CXX) De hac re consultantibus, subsidio venere Milesii cũ sociis. Ibi Cares immutata priori voluntate, rursus ad bellum instaurandũ animantur, & cum inuadentibus Persis concurrunt: & quum diutius quã prius dimicatum esset, fugantur, multis cęsis, Milesiorum praecipue. (CXXI) Post acceptã calamitatẽ hanc Cares copiis reparatis [3] repugnauerunt. Audientes enim vrbes suas inuasũ iri à Persis, insidias illis in via quae in Mylassa fert collocauerunt, authore Heraclide Ibanolio, viro Mylassensi. In eas insidias Persae noctu incidentes, obtruncati sunt cũ ducibus suis Daurise & Amorge & Sisamace, necnon Myrse Gygis filio. Hunc in modum interiere hi Persae. (CXXII) Hymees autẽ

Παισόν. ταύτας μὲν ἐπ' ἡμέρης ἑκάστης αἵρεε. ἀπὸ δὲ Παισοῦ ἐλαύνοντί οἱ ἐπὶ Πάριον πόλιν, ἦλθε ἀγγελίη, τοὺς Κᾶρας τοὺς δὲ Ἴωσι φρονήσαντας, ἀπεστάναι ἀπὸ Περσέων. ἀποστρέψας ὦν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἤλαυνε τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Καρίην. Καί κως ταῦτα τοῖσι Καρσὶ ἐξαγγέλθη πρότερον περὶ ἢ τὸν Δαυρίσην ἀπικέσθαι. πυθόμενοι δὲ οἱ Κᾶρες συνελέγοντο ἐπὶ Λευκάς τε στήλας καλεομένας, καὶ ποταμὸν Μαρσύην ὃς ῥέων ἐκ τῆς Ἰδριάδος χώρης, ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ. συλλεχθέντων δὲ τῶν Καρῶν ἐνθαῦτα, ἐγένοντο βουλαὶ ἄλλαι τε πολλαί, καὶ ἀρίστη γε δοκέουσα εἶναι ἐμοί, Πιξωδάρου τοῦ Μαυσώλου, ἀνδρὸς Κινδυέος, ὃς τοῦ Κιλίκων βασιλῆος Συεννέσιος εἶχε θυγατέρα. τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἡ γνώμη ἔφερε, διαβάντας τὸν Μαίανδρον τοὺς Κᾶρας, καὶ κατὰ νώτου ἔχοντας τὸν ποταμόν, οὕτω συμβάλλειν· ἵνα μὴ ἔχοντες ὀπίσω φεύγειν οἱ Κᾶρες, αὐτοῦ τε μένειν ἀναγκαζόμενοι, γενοίατο ἔτι ἀμείνονες τῆς φύσιος. αὕτη μέν νυν οὐκ ἐνίκα ἡ γνώμη, ἀλλὰ τοῖσι Πέρσῃσι κατὰ νώτου γίνεσθαι τὸν Μαίανδρον μᾶλλον ἢ σφίσι. δηλαδὴ ἵνα ἢν φυγὴ τῶν Περσέων γένηται, καὶ ἑσσωθέωσι τῇ συμβολῇ, ὡς οὐκ ἀπονοστήσουσι ἐς τὸν ποταμὸν ἐσπίπτοντες. Μετὰ δὲ, παρεόντων, καὶ διαβάντων τὸν Μαίανδρον τῶν Περσέων, ἐνθαῦτα ἐπὶ τῷ Μαρσύῃ ποταμῷ συνέβαλόν τε τοῖσι Πέρσῃσι οἱ Κᾶρες, καὶ μάχην ἐμαχέσαντο ἰσχυρήν, καὶ ἐπὶ χρόνον πολλόν. τέλος δὲ, ἑσσώθησαν διὰ πλῆθος. Περσέων μὲν δὴ ἔπεσον ἄνδρες ἐς δισχιλίους, Καρῶν δὲ, ἐς μυρίους. ἐνθεῦτεν δὲ οἱ διαφυγόντες αὐτῶν κατειλήθησαν ἐς Λάβραυνδα, ἐς Διὸς στρατίου ἱρόν, μέγα τε καὶ ἅγιον ἄλσος πλατανίστων. μοῦνοι δὲ, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Κᾶρές εἰσι οἳ Διῒ στρατίῳ θυσίας ἀνάγουσι. κατειληθέντες ὦν οὗτοι ἐνθαῦτα, ἐβουλεύοντο περὶ σωτηρίης, ὁκότερα ἢ παραδόντες σφέας ἑωυτοὺς Πέρσῃσι, ἢ ἐκλιπόντες τὸ παράπαν τὴν Ἀσίην, ἄμεινον πρήξουσι. Βουλευομένοισι δέ σφι ταῦτα παραγίνονται βοηθέοντες Μιλήσιοί τε καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι. ἐνθαῦτα δὲ, τὰ μὲν πρότερον οἱ Κᾶρες ἐβουλεύοντο, μετῆκαν, οἱ δὲ αὖτις πολεμέειν ἐξ ἀρχῆς ἀρτέοντο. καὶ ἐπιοῦσί τε τοῖσι Πέρσῃσι συμβάλλουσι, καὶ μαχεσάμενοι ἐπὶ πλέον ἢ πρότερον, ἑσσώθησαν. πεσόντων δὲ πολλῶν, Μιλήσιοι μάλιστα ἐπλήγησαν. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ τρῶμα, ἀνέλαβόν τε καὶ ἀνεμαχέσαντο οἱ Κᾶρες. πυθόμενοι γὰρ ὡς στρατεύεσθαι ὁρμέαται οἱ Πέρσαι ἐπὶ τὰς πόλιας σφέων, ἐλόχησαν τὴν ἐπὶ Δασίᾳ ἐδὸν ἐς τὴν ἐμπεσόντες οἱ Πέρσαι νυκτὸς, διεφθάρησαν, καὶ αὐτοί, καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτέων, Δαυρίσης καὶ Ἀμόργης καὶ Σισαμάκης. σὺν δέ σφι ἀπέθανε καὶ Μύρσος ὁ Γύγεω. τοῦ δὲ λόχου τούτου ἡγεμὼν ἦν Ἡρακλείδης Ἰβανώλλιος, ἀνὴρ Μυλασσεύς. οὗτοι μέν νυν τῶν Περσέων οὕτω διεφθάρησαν. Ὑμέης δὲ

Marginal notes: ἄλλ. δὲ τῶν πολεμίων, — ἄλλ. ἐν Πηδάσῳ — ἄλλ. Σισιμάκης καὶ — ἄλλ. Μύρσος

1 Pixodaro 2 Fortiores, vel, magis strenui 3 Pro, Pugnam instaurarunt vel, Denuo pugnarunt.

καὶ αὐτὸς ἐὼν τῶν ἐπιδιωξάντων τοὺς ἐς Σάρδις στρατευσαμένους Ἰώνων, τραπόμενος ἐς τὴν Προποντίδα, εἷλε Κίον τὴν Μυσίην. ταύτην δὲ ἐξελὼν, ὡς ἐπύθετο τὸν Ἑλλήσποντον ἐκλελοιπέναι Δαυρίσην, καὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ Καρίης, καταλιπὼν τὴν Προποντίδα, ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἦγε τὸν στρατόν· καὶ εἷλε μὲν Αἰολέας πάντας, ὅσοι τὴν Ἰλιάδα νέμονται, εἷλε δὲ Γέργιθας τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν ἀρχαίων Τευκρῶν. αὐτὸς μὲν Ὑμαίης αἱρέων ταῦτα τὰ ἔθνεα, νούσῳ τελευτᾷ ἐν τῇ Τρῳάδι. οὗτος μὲν δὴ οὕτω ἐτελεύτησε. Ἀρταφρένης δὲ ὁ Σαρδίων ὕπαρχος, καὶ Ὀτάνης ὁ τρίτος στρατηγὸς, ἐτάχθησαν ἐπὶ τὴν Ἰωνίην, καὶ τὴν προσεχέα Αἰολίδα στρατεύεσθαι. Ἰωνίης μὲν νυν, Κλαζομενὰς αἱρέουσι· Αἰολέων δὲ, Κύμην. Ἁλισκομενέων δὲ τῶν πολίων, ἦν γὰρ δὴ (ὡς διέδεξε) Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήσιος ψυχὴν οὐκ ἄκρος, ὃς ταράξας τὴν Ἰωνίην, καὶ ἐγκερασάμενος πρήγματα μεγάλα, δρησμὸν ἐβούλευε, ὁρέων ταῦτα. πρὸς δέ οἱ καὶ ἀδύνατα ἐφαίνετο βασιλῆα Δαρεῖον ὑπερβαλέσθαι. πρὸς ταῦτα δὴ ὦν συγκαλέσας τοὺς συστασιώτας, ἐβουλεύετο, λέγων ὡς ἄμεινον σφι εἴη κρησφύγετόν τι ὑπάρχον εἶναι, ἢν ἄρα ἐξωθέωνται ἐκ τῆς Μιλήτου. εἴτε ὦν αὐτοὺς ἐς Σαρδὼ ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἄγοι ἐς ἀποικίην, εἴτε ἐς Μύρκινον τὴν Ἠδωνῶν, τὴν Ἱστιαῖος ἐτείχεε παρὰ Δαρείου δωρεὴν λαβών. ταῦτα ἐπειρώτα ὁ Ἀρισταγόρης. Ἑκαταίου μέν νυν τοῦ Ἡγησάνδρου, ἀνδρὸς λογοποιοῦ, τουτέων μὲν ἐς οὐδετέρην στέλλειν ἔφερε ἡ γνώμη, ἐν Λέρῳ δὲ τῇ νήσῳ τεῖχος οἰκοδομησάμενον ἡσυχίην ἄγειν, ἢν ἐκπέσῃ ἐκ τῆς Μιλήτου· ἔπειτα δὲ ἐκ ταύτης ὁρμώμενον, κατελεύσεσθαι ἐς τὴν Μίλητον. ταῦτα μὲν δὴ Ἑκαταῖος συνεβούλευε. αὐτῷ δὲ Ἀρισταγόρῃ ἡ πλείστη γνώμη ἦν ἐς τὴν Μύρκινον ἀπάγειν. τὴν μὲν δὴ Μίλητον ἐπιτρέπει Πυθαγόρῃ ἀνδρὶ τῶν ἀστῶν δοκίμῳ. αὐτὸς δὲ παραλαβὼν πάντα τὸν βουλόμενον, ἔπλεε ἐς τὴν Θρηΐκην, καὶ ἔσχε τὴν χώρην ἐπ' ἣν ἐστάλη. ἐκ δὲ ταύτης ὁρμώμενος, ἀπόλλυται ὑπὸ Θρηΐκων αὐτός τε ὁ Ἀρισταγόρης, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, πόλιν περικατήμενος, καὶ βουλομένων τῶν Θρηΐκων ὑποσπόνδων ἐξιέναι.

γρ. ἱρέων

(qui & ipse erat ex insequentibus Iones qui aduersus Sardis militauerant) ad Propontidé conuersus cepit Cion Mysiam. Hac expugnata, audiens Daurisem relicto Hellesponto tendere aduersus Cariam, omissa Propontide, in Hellespontum duxit exercitum, cepitque Æoles omnes qui oram Iliadem incolunt. cepit item Gergithas[1] qui a priscis Teucris relicti fuerant. Et ipse quidem Hymees, quũ has gentes cepisset, mortem obiit. Artaphernes autem Sardium præfectus, & Otanes tertius dux, aduersus Ioniam confinemque Æolidem delecti imperatores, cepere ex Ionia quidem Clazomenas, ex Æolia vero Cumam. Quibus oppidis captis, Aristagoras Milesius, vbi hoc accepit, non erat compos mentis, vt qui perturbasset Ioniam, & magna negocia cõfudisset. Itaque cernens hæc, vbi constitit ei rem effici non posse, nec Dariũ regẽ superari, de fugiendo deliberabat, conuocatisq; suæ factionis hominibus,[2] consulebat satius fore eis, si Mileto expellerentur, in septentrionalia loca aliqua profugere, ducentes coloniã vel in Sardiniam, vel in Myrcinum Edonum, quam Histiæus, à Dario ea donatus, mœnibus struxerat. Hæc Aristagoras percontabatur. Verum Hecatæus Hegesandri filius,[3] vir logopœos, negabat coloniam alterutrò deducendam: sed, si Mileto eiicerentur, mœnia in Lero insula ædificanda, atque illic quiescendũ: deinde illinc Miletum esse remeandum. Hoc consulebat Hecatæus. Sed Aristagoras, cuius sententia præcipue erat abeundi in Myrcinũ, demandata[4] Mileto Pythagoræ filio viro inter populares probato procuratione Mileti, ipse sumptis secum omnibus voluntariis in Thracia nauigauit, regionemque obtinuit ad quam concesserat. Ex ea profectus, dum vrbem obsidet, tam ipse quam eius exercitus à Thracibus, tametsi illinc accepta fide excedere volentibus, interemptus est.

CXXIII

CXXIV

CXXV

CXXVI

1 Qui ex priscis T. rel. fuerant, *vel, remanserant.* 2 *Cum eis* deliberabat, satius esse dicens perfugium aliquod se habere, si forte Mileto expellerentur. annè igitur se coloniam in Sard. an in Myrc. Edonorum ducere oporteret, quam Hist. *Vbi autem Valla sua illa septentrionalia loca inuenerit non video, nisi ex ὑπερέχοι fecerit ὑπερβορέων.* 3 Historicus. 4 *Mirum si Valla ita scriptum reliquit, vt Miletus viri illius sit nomen, quum in nostris exempl. sit duntaxat Pythagora.*

HERO-

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER sextus, qui inscribitur ERATO.

I ARistagoras quidem Ionicæ rebellionis author ita oppetiit. Histiæus autem Mileti tyrannus,[1] à Dario cõmeatum adeptus, Sardis venit. eo quum venisset è Susis, interrogatus est ab Artapherne Sardium præfecto, quidnam ei videretur Iones ad rebellandum induxisse: & quum negaret se id scire, quinimo mirari quod actum esset, tanquam eius rei prorsus ignarus,[2] Artaphernes, qui eum fuisse artificem comperisset, id ipsum intuens, inquit, Histiæe, sic res hæc se habet, Hunc calceum tu quidem consuisti, Aristagoras autē sibi induit. II Hoc Artaphernes ad rebellionem pertinens dixit: quem Histiæus, tanquam rei gnarum, veritus, prima statim nocte fuga se ad mare proripuit,[3] regem Darium frustratus, cui Sardiniam insulam maximam in illius potestatem redacturum se pollicitus, subiit primas partes Ionici belli aduersus Darium gerendi. Is quum in Chium transmisisset, à Chiis in vincula coniectus est,[4] exploratum habentibus eum à Dario illuc isse ad res nouas moliendas: sed vbi omnem cognouere rationem, quod regi hostis III esset, hominem soluerunt. Ibi interrogatus Histiæus ab Ionibus cur ita prompte Aristagoræ vt à rege deficeret[5] delegasset, & tanta clade Iones affecisset,[6] non dixit caussam penes illos merito fuisse, sed regem Darium constituisse, Phœnices è sedibus suis amotos in Ioniā transferre, & Iones in Phœnicē, & hac caussa litteras ea de re se misisse. *Quibus verbis*,[7] quū nihil omnino rex cõstituisset, ipse Iones terrefaciebat. IV Post hæc ad Persas qui Sardibus erant,

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ͂ ἉΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ἹΣΤΟΡΙΩ͂Ν ἝΚΤΗ, ἐπιγραφομένη ἘΡΑΤΩ͂.

ἈΡΙΣΤΑΓΟΡΗΣ μέν νυν Ἰωνίην ἀποστήσας, οὕτω τελευτᾷ. Ἱστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου, παρῆν ἐς Σάρδις. ἀπιγμένον δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν Σούσων, εἴρετο Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὕπαρχος, κατὰ κοῖόν τι δοκέοι Ἴωνας ἀπεστάναι. ὁ δὲ οὔτε εἰδέναι ἔφη, ἐθώμαζέ τε τὸ γεγονός, ὡς οὐδὲν δῆθεν τῶν παρεόντων πρηγμάτων ἐπιστάμενος. ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ὁρέων αὐτὸν τεχνάζοντα εἶπε, εἰδὼς τὴν ἀτρεκείην τῆς ἀποστάσιος, Οὕτω τοι Ἱστιαῖε ἔχει κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα· τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψας μὲν σύ, ὑπεδήσατο δὲ ὁ Ἀρισταγόρης. Ἀρταφέρνης μὲν ταῦτα ἐς τὴν ἀπόστασιν ἔχοντα εἶπε· Ἱστιαῖος δὲ δείσας ὡς συνιέντα Ἀρταφέρνεα, ὑπὸ τὴν πρώτην ἐπελθοῦσαν νύκτα ἀπέδρη ἐπὶ θάλασσαν, βασιλέα Δαρεῖον ἐξηπατηκώς· ὃς Σαρδὼ νῆσον τὴν μεγίστην ὑποδεξάμενος κατεργάσασθαι, ὑπέδυνε τῶν Ἰώνων τὴν ἡγεμονίην τοῦ πρὸς Δαρεῖον πολέμου. διαβὰς δὲ ἐς Χίον, ἐδέθη ὑπὸ Χίων, καταγνωσθεὶς πρὸς αὐτῶν νεώτερα πρήσσειν πρήγματα ἐς ἑωυτοὺς ἐκ Δαρείου. μαθόντες μέντοι οἱ Χῖοι τὸν πάντα λόγον, ὡς πολέμιος εἴη βασιλέϊ, ἔλυσαν αὐτόν. Ἐνθαῦτα δὴ εἰρωτεόμενος ὑπὸ τῶν Ἰώνων ὁ Ἱστιαῖος κατ' ὅτι προθύμως οὕτω ἐπέστειλε τῷ Ἀρισταγόρῃ ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλέος, καὶ κακὸν τοσοῦτον εἴη Ἴωνας ἐξεργασμένος· τὴν μὲν γενομένην αὐτοῖσι αἰτίην οὐ μάλα ἐξέφαινε, ὁ δὲ ἔλεγέ σφι, ὡς βασιλεὺς Δαρεῖος ἐβουλεύσατο Φοίνικας μὲν ἐξαναστήσας, ἐν τῇ Ἰωνίῃ κατοικίσαι, Ἴωνας δὲ, ἐν τῇ Φοινίκῃ· καὶ τούτων εἵνεκα ἐπιστείλειε. οὐδέν τι πάντως ταῦτα βασιλέος βουλευσαμένου, ἐδειμάτου τοὺς Ἴωνας. Μετὰ δὲ, ὁ Ἱστιαῖος δι' ἀγγέλου ποιεύμενος Ἑρμίππου, ἀνδρὸς Ἀταρνείτεω, τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐοῦσι Περσέων

1 A Dario dimissus, 2 Artaphernes illum astute respondere videns, dixit, vt qui veram defectionis caussam compertam haberet, 3 Rege Dario decepto, in cuius potest. quum Sard. ins. max. se redacturum esset pollicitus, subiit pr. 4 Iudicantibus. *vel, Existimantibus.* 5 Per litteras, *vel per nuncios* suasisset, *aut imperasset.* 6 Veram caussam illis minime exposuit, 7 Quū rex hæc *facere* minime deliberasset,

ἔπεμπε βιβλία, ὡς προλελεσχηνευμένων αὐτῷ, ἀποστάσιος πέρι. ὁ δὲ Ἕρμιππος πρὸς τοὺς μὲν ἀπεπέμφθη, οὐ διδοῖ, φέρων δὲ ἐνεχείρισε τὰ βιβλία Ἀρταφέρνεϊ. ὁ δέ, μαθὼν ἅπαν τὸ γινόμενον, ἐκέλευε τὸν Ἕρμιππον τὰ μὲν παρὰ τοῦ Ἱστιαίου, δοῦναι φέροντα τοῖσί περ ἔφερε, τὰ δὲ ἀμοιβαῖα τὰ παρὰ τῶν Περσέων ἀντιπεμπόμενα Ἱστιαίῳ, ἑωυτῷ δοῦναι. τουτέων δὲ γινομένων φανερῶν, ἀπέκτεινε ἐνθαῦτα πολλοὺς Περσέων ὁ Ἀρταφέρνης. Περὶ Σάρδις μὲν δὴ ἐγίνετο ταραχή. Ἱστιαῖον δέ, ταύτης ἀποσφαλέντα τῆς ἐλπίδος, Χῖοι κατῆγον ἐς Μίλητον, αὐτοῦ Ἱστιαίου δεηθέντος· οἱ δὲ Μιλήσιοι ἄσμενοι ἀπαλλαχθέντες καὶ Ἀρισταγόρεω, οὐδαμῶς πρόθυμοι ἔσαν ἄλλον τύραννον δέκεσθαι ἐς τὴν χώρην, οἷα ἐλευθερίης γευσάμενοι. καὶ δὴ (νυκτὸς γὰρ ἐούσης βίῃ ἐπειρᾶτο κατιὼν ὁ Ἱστιαῖος ἐς τὴν Μίλητον) τιτρώσκεται τὸν μηρὸν ὑπό τευ τῶν Μιλησίων. ὁ μὲν δὴ ὡς ἀπωστὸς ἐκ τῆς ἑωυτοῦ γίνεται, ἀπικνέεται ὀπίσω ἐς τὴν Χίον. ἐνθεῦτεν δέ (οὐ γὰρ ἔπειθε τοὺς Χίους ὥστε ἑωυτῷ δοῦναι νέας) διέβη ἐς Μιτυλήνην, καὶ ἔπεισε Λεσβίους δοῦναί οἱ νέας. οἱ δέ, πληρώσαντες ὀκτὼ τριήρεας, ἔπλεον ἅμα Ἱστιαίῳ ἐς Βυζάντιον. ἐνθαῦτα δὲ ἰζόμενοι, τὰς ἐκ τοῦ Πόντου ἐκπλωούσας τῶν νεῶν ἐλάμβανον, πλὴν ἢ ὅσοι αὐτῶν Ἱστιαίῳ ἔφασαν ἕτοιμοι εἶναι πείθεσθαι. Ἱστιαῖος μέν νυν καὶ Μιτυληναῖοι ἐποίευν ταῦτα. ἐπὶ δὲ Μίλητον αὐτὴν ναυτικὸς πολλὸς καὶ πεζὸς ἦν στρατὸς προσδόκιμος. συστραφέντες γὰρ οἱ στρατηγοὶ τῶν Περσέων, καὶ ἓν ποιήσαντες στρατόπεδον, ἤλαυνον ἐπὶ τὴν Μίλητον, τἆλλα πολίσματα περὶ ἐλάσσονος ποιησάμενοι. τοῦ δὲ ναυτικοῦ Φοίνικες μὲν ἔσαν προθυμότατοι, συνεστρατεύοντο δὲ καὶ Κύπριοι, νεωστὶ κατεστραμμένοι, καὶ Κίλικές τε καὶ Αἰγύπτιοι. οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τὴν Μίλητον καὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην ἐστρατεύοντο. Ἴωνες δέ, πυνθανόμενοι ταῦτα, ἔπεμπον προβούλους σφέων αὐτῶν ἐς Πανιώνιον· ἀπικομένοισι δὲ τούτοισι ἐς τοῦτον τὸν χῶρον, καὶ βουλευομένοισι, ἔδοξε πεζὸν μὲν στρατὸν μηδένα συλλέγειν ἀντίξοον Πέρσῃσι, ἀλλ' ἐκ τείχεος ὡς δυνατὸν ῥύεσθαι αὐτοὺς Μιλησίους· τὸ δὲ ναυτικὸν πληροῦν, ὑπολειπομένους μηδεμίαν τῶν νεῶν. πληρώσαντας δέ, συλλέγεσθαι τὴν ταχίστην ἐς Λάδην, προναυμαχήσοντας Μιλήτου. ἡ δὲ Λάδη, ἐστὶ νῆσος μικρὴ ἐπὶ τῇ πόλι τῇ Μιλησίων κειμένη. Μετὰ δὲ ταῦτα, πεπληρωμένῃσι τῇσι νηυσὶ παρῆσαν οἱ Ἴωνες. σὺν δέ σφι, καὶ Αἰολέων ὅσοι τὴν Αἰολίδα γῆν νέμονται.

litteras dat, tanquam secum antea de rebellione colloquutos: quas litteras fecit per nuncium quendam Hermippum Atarniteum. Eas Hermippus non iis ad quos dabantur reddidit, sed Artapherni. Ille, omnibus quæ agebantur cognitis, iubet Hermippum & eas reddere quibus Histiæus mittebat, & quæ vicissim à Persis ad Histięum responderentur, sibi dare. Ita rebus palam factis, Artaphernes de multis Persarum supplicium sumpsit.

V Et Sardibus quidem tumultus extitit: Histiæus autem hac spe lapsus, exoratis Chiis, Miletum reductus est. Sed Milesii, libenter etiam Aristagora liberati, nullo pacto animũ inducebant ad alium tyrannum illuc recipiendum, vtpote gustata libertate. [1] Histiæus sub noctem conatus introire Miletum, à quodam Milesio in femore vulneratus est. Ita reiectus à patria sua, rursus se recepit in Chium: atque illinc, quoniam Chios ad tradendas sibi naues inducere non poterat, traiecit Mitylenen: [2] Lesbiisque vt sibi traderent naues persuasis, octo illorum triremibus armatis Byzantium remigauit. Ibique subsidens, nauigia quæ è Ponto prodibant intercipiebat, præter eorum qui se paratos obsequi sibi assentiebantur.

VI ¶ Histiæo & Mitylenæis hæc agentibus, aduersus ipsam Miletum ingens exercitus hostium classiarius pariter & terrestris [3] in expedito erat. Duces enim Persarum coactis in vnum copiis cuncti in eam contendebant, minoris cetera oppida facientes. Inter classiarios promptissimi erant Phœnices, cum quibus militabant & Cyprii recens subacti, & Cilices, & Ægyptii.

VII Hos aduersus Miletum & ceterã Ioniam venturos quum accepissent Iones, miserũt suos quiq; primores ad commune Gręciæ concilium. Quibus in eum locum coactis, atque deliberantibus, visum nullas debere terrestres copias aduersus Persas contrahi, [4] sed Milesios mœnia per seipsos pro viribus tutari, ceteros classem instruere nulla naui prætermissa: instructaq; classe, primo quoque tempore contractos apud Ladam ante Miletum pugna nauali decernere. Lada autẽ, parua quædã est insula, vrbi Milesiorũ obiacens.

VIII Post hæc impletis nauibus Iones præsto fuerunt, comitantibus Æolibus [5] qui incolunt Lesbũ:

1 Atque adeo Histiæus sub n. 2 Quumque Lesbiis vt sibi naues darent persuasisset, hi triremes octo armarunt, quibus cum illo Byzantium nauigarunt. Ibique subsidentes nauigia q. e. P. pr. intercipiebant, præterquam eorum qui se Histiæo paratos obsequi dicebant. 3 Expectabatur. 4 Sed è mœnibus Milesios hostium impetum pro viribus propulsare: classem autem instruere &c. 5 Quicunque agrum Æolicum incolunt.

atque

atque ita aciem instruxerunt: Cornu quod erat auroram versus, ipsi Milesii cum octoginta nauibus tenebant. His contigui Prienenses erant, duodecim cum nauibus: Miusii cum tribus nauibus. His contigui Teii, decem & septem cum nauibus: Chii cum centum. Vltra hos locati erant Erythræi & Phocenses: Erythræi quidem, cum octo nauibus, Phocenses vero cum tribus. Phocensibus adhærebant Lesbii cum nauibus septuaginta. Vltimo in loco erant Samii cum sexaginta nauibus, tenentes cornu occasũ versus. In summa, omniũ numerus, trecentæ sexaginta tres triremes. Tot fuere Ionicæ naues.

IX Barbararæ vero, numero sexcentæ. Quæ vbi & ipse in agrum Milesium venere, omnisque eis peditatus adfuit, tum vero duces Persarũ, audita multitudine nauium, iamdudum extimuerunt ne illos superare, neve Miletum, nisi mari potiti essent, capere non possent, simulque ob id apud Darium adirent periculum pœnæ subeundæ. Hæc reputantes, contractis Ioniæ tyrannis, qui ab Aristagora Milesio deiecti principatu, ad Medos perfugerant, & tunc aduersus Miletum militabant, horum quicunque aderant conuocatis, ita verba fecerunt, Viri Iones,[1] qui vestrûm de domo regia bene meritus est, nunc appareat. Suos enim populares quisque vestrûm conetur abducere à reliquis sociis, eliciendo illos hac promissione, nihil eos, quod rebellarint, molestiæ sensuros, nullas eorum vel sacras vel priuatas ædes incensum iri, nihil violentius quam antea passuros: sinminus ista facere sed omnino decernere prœlio voluerint, hæc eis damna dicite euentura, quæ certe euenient: ipsos prœlio victos in seruitutẽ rapiendos, liberos eorũ à nobis castrandos, virgines in Bactra asportandas, terram aliis tradendam.

X Hæc loquutis Persarum ducibus, Ionum tyranni sub noctem ad suos quisque populares denunciatũ miserunt. Iones ad quos ii nuncii peruenerunt, contemnere hæc, nec animum ad proditionẽ faciendam inducere, sibi quisque soli illa à Persis denunciari existimãtes. Hoc, simulatque Miletum Persæ applicuere, gestũ est.

XI ¶ Mox quum ad Ladã Iones coacti essent, conciliaq; haberentur, & aliæ ab aliis sententiæ dicerentur, Dionysius Phocensis dux ita loquutus est,

1 Nunc extet alicuius vestrûm in regiam domum beneficia.

ἐτάσσοντο δὲ ὧδε· τὸ μὲν πρὸς τὴν ἠῶ εἶχον κέρας αὐτοὶ Μιλήσιοι, νέας παρεχόμενοι ὀγδώκοντα. εἴχοντο δὲ τουτέων Πριηνέες δυώδεκα νηυσί, καὶ Μυήσιοι[a] τρισὶ νηυσί. Μυησίων[b] δὲ Τήιοι εἴχοντο ἑπτακαίδεκα νηυσί· Τηίων δὲ εἴχοντο Χῖοι ἑκατὸν νηυσί. πρὸς δὲ τούτοισι, Ἐρυθραῖοί τε ἐτάσσοντο καὶ Φωκαέες· Ἐρυθραῖοι μέν, ὀκτὼ νέας παρεχόμενοι, Φωκαέες δέ, τρεῖς. Φωκαέων δὲ εἴχοντο Λέσβιοι νηυσὶ ἑβδομήκοντα. τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο ἔχοντες τὸ πρὸς

10 ἑσπέρην κέρας Σάμιοι, ἑξήκοντα νηυσί. πασέων δὲ τουτέων ὁ σύμπας ἀριθμὸς ἐγένετο, τρεῖς καὶ πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι τριήρεες. αὗται μὲν Ἰώνων ἦσαν. Τῶν δὲ βαρβάρων τὸ πλῆθος τῶν νεῶν ἦσαν ἑξακόσιαι· ὡς δὲ καὶ αὗται ἀπίκοντο πρὸς τὴν Μιλησίην, καὶ ὁ πεζός σφι ἅπας παρῆν, ἐνθαῦτα οἱ Περσέων στρατηγοὶ πυθόμενοι τὸ πλῆθος τῶν Ἰάδων νεῶν, καταρρώδησαν μὴ οὐ δυνατοὶ γένωνται ὑπερβαλέσθαι, καὶ οὕτω οὔτε τὴν Μίλητον οἷοί τε ἔωσι ἐξελεῖν, μὴ οὐκ ἐόντες ναυκράτορες, πρός τε Δαρείου κινδυνεύσωσι

20 κακόν τι λαβεῖν. ταῦτα ἐπιλεγόμενοι, συλλέξαντες τῶν Ἰώνων τοὺς τυράννους, οἳ ὑπ᾽ Ἀρισταγόρεω μὲν τοῦ Μιλησίου καταλυθέντες τῶν ἀρχέων, ἔφευγον ἐς Μήδους, (ἐτύγχανον δὲ τότε συστρατευόμενοι ἐπὶ τὴν Μίλητον) τουτέων τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρεόντας συγκαλέσαντες, ἔλεγόν σφι τάδε, Ἄνδρες Ἴωνες, νῦν τις " ὑμέων εὖ ποιήσας φανήτω τὸν βασιλέος οἶκον· τοὺς γὰρ " ἑωυτοῦ ἕκαστος ὑμέων πολιήτας πειράσθω ἀποσχί- " ζων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ συμμαχικοῦ· προϊσχόμενοι δὲ " ἐπαγγείλασθε τάδε, ὡς πείσονταί τε ἄχαρι οὐδὲν διὰ "

30 τὴν ἀπόστασιν, οὐδέ σφι οὔτε τὰ ἱρὰ οὔτε τὰ ἴδια ἐμπρήσεται· οὐδὲ βιαιότερον ἕξουσι οὐδὲν, ἢ πρότερον " εἶχον. εἰ δὲ ταῦτα μὲν μὴ ποιήσουσι, οἱ δὲ πάντως διὰ " μάχης ἐλεύσονται, τάδε σφι λέγετε ἐπηρεάζοντες, τά περ σφέας κατέξει, ὡς ἑσσωθέντες τῇ μάχῃ, ἐξανδραποδιεῦνται, καὶ ὡς σφέων τοὺς παῖδας " ἐκτομίας ποιήσομεν, τὰς δὲ παρθένους ἀνασπάστους " ἐς Βάκτρα· καὶ ὡς τὴν χώρην ἄλλοισι παραδώσομεν. Οἱ μὲν δὴ ἔλεγον ταῦτα· τῶν δὲ Ἰώνων οἱ τύραννοι διέπεμπον νυκτὸς ἕκαστος ἐς τοὺς ἑωυτοῦ,

40 ἐξαγγελλόμενος. οἱ δὲ Ἴωνες, ἐς τοὺς καὶ ἀπίκοντο αὗται αἱ ἀγγελίαι, ἀγνωμοσύνῃ τε διεχρέωντο, καὶ οὐ προσίεντο τὴν προδοσίην· ἑωυτοῖσί τε ἕκαστοι ἐδόκεον μούνοισι ταῦτα τοὺς Πέρσας ἐξαγγέλλεσθαι. ταῦτα μὲν νυν ἰθέως ἀπικομένων ἐς τὴν Μίλητον τῶν Περσέων ἐγίνετο. Μετὰ δέ, τῶν Ἰώνων συλλεχθέντων ἐς τὴν Λάδην, ἐγίνοντο ἀγοραί. καὶ δή κού σφι καὶ ἄλλοι ἠγορόωντο, ἐν δὲ δὴ καὶ ὁ Φωκαεὺς στρατηγὸς Διονύσιος, λέγων τάδε,

[a] Μυήσιοι
[b] Μυησίων

„Ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πρήγματα, ἄνδρες Ἴωνες, ἢ εἶναι ἐλευθέροισι ἢ δούλοισι, καὶ τούτοισι ὡς δρηπέτῃσι. νῦν ὦν ὑμέες ἢν μὲν βούλησθε ταλαιπωρίας ἐνδέκεσθαι, τὸ παραχρῆμα μὲν πόνος ὑμῖν ἔσται, οἷοί τε δὲ ἔσεσθε ὑπερβαλόμενοι τοὺς ἐναντίους εἶναι ἐλεύθεροι· εἰ δὲ μαλακίῃ τε καὶ ἀταξίῃ διαχρήσεσθε, οὐδεμίαν ὑμέων ἔχω ἐλπίδα μὴ οὐ δώσειν ὑμέας δίκην βασιλέϊ τῆς ἀποστάσιος. ἀλλ' ἐμοί τε πείθεσθε, καὶ ἐμοὶ ὑμέας αὐτοὺς ἐπιτρέψατε· καὶ ὑμῖν ἐγώ, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, ὑποδέκομαι ἢ οὐ συμμίξειν τοὺς πολεμίους, ἢ συμμίσγοντας πολλὸν ἐλασσώσεσθαι. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἴωνες ἐπιτράπουσι σφέας αὐτοὺς τῷ Διονυσίῳ. ὁ δὲ, ἀνάγων ἑκάστοτε ἐπὶ κέρας τὰς νέας, ὅκως τοῖσι ἐρέτῃσι χρήσαιτο, διέκπλοον ποιεύμενος τῇσι νηυσὶ δι' ἀλληλέων, καὶ τοὺς ἐπιβάτας ὁπλίσειε, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρης τὰς νέας ἔχεσκε ἐπ' ἀγκυρέων, παρεῖχέ τε τοῖσι Ἴωσι πόνον δι' ἡμέρης. μέχρι μέν νυν ἡμερέων ἑπτὰ ἐπείθοντό τε καὶ ἐποίευν τὸ κελευόμενον. τῇ δὲ ἐπὶ ταύτῃσι, οἱ Ἴωνες, οἷα ἀπαθέες ἐόντες πόνων τοιούτων, τετρυμένοι τε ταλαιπωρίῃσί τε καὶ ἡλίῳ, ἔλεξαν πρὸς ἑωυτοὺς τάδε,

„Τίνα δαιμόνων παραβάντες, τάδε ἀναπίμπλαμεν; οἵτινες παραφρονήσαντες, καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόου, ἀνδρὶ Φωκαέϊ ἀλαζόνι, παρεχομένῳ νέας τρεῖς, ἐπιτρέψαντες ἡμέας ἑωυτοὺς ἔχομεν. ὁ δὲ παραλαβὼν ἡμέας, λυμαίνεται λύμῃσι ἀνηκέστοισι, καὶ δὴ πολλοὶ μὲν ἡμέων ἐς νούσους πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ ἐπίδοξοι τὠυτὸ τοῦτο πείσεσθαι. πρό τε τούτων τῶν κακῶν, ἡμῖν γε κρέσσον καὶ ὅ τι ὦν ἄλλο παθεῖν ἐστι, καὶ τὴν μέλλουσαν δουληίην ὑπομεῖναι, ἥτις ἔσται, μᾶλλον ἢ τῇ παρεούσῃ συνέχεσθαι. φέρετε, τοῦ λοιποῦ μὴ πειθώμεθα αὐτοῦ. Ταῦτα ἔλεξαν. καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πείθεσθαι οὐδεὶς ἤθελε, ἀλλ' οἷα στρατιὴ, σκηνάς τε πηξάμενοι ἐν τῇ νήσῳ, ἐσκιητροφέοντο, καὶ ἐσβαίνειν οὐκ ἐθέλεσκον ἐς τὰς νέας, οὐδ' ἀναπειρᾶσθαι. Μαθόντες δὲ ταῦτα γινόμενα ἐκ τῶν Ἰώνων οἱ στρατηγοὶ τῶν Σαμίων, ἐνθαῦτα δὴ παρ' Αἰάκεος τοῦ Συλοσῶντος, κείνους τοὺς πρότερον ἔπεμπε λόγους Αἰάκης, κελευόντων τῶν Περσέων, δεόμενός σφεων ἐκλιπεῖν τὴν Ἰώνων συμμαχίην· οἱ Σάμιοι ὦν, ὁρῶντες ἐοῦσαν ἅμα μὲν ἀταξίην πολλὴν ἐκ τῶν Ἰώνων, ἐδέκοντο τοὺς λόγους· ἅμα δὲ κατεφαίνετό σφι εἶναι ἀδύνατα τὰ βασιλέος πρήγματα ὑπερβαλέσθαι, εὖ τε ἐπιστάμενοι ὡς εἰ καὶ τὸ παρεὸν ναυτικὸν ὑπερβαλοίατο τὸν Δαρεῖον, ἄλλο σφι παρέσται πενταπλήσιον. προφάσιος ὦν ἐπιλαβόμενοι, ἐπείτε τάχιστα εἶδον τοὺς Ἴωνας οὐ βουλομένους εἶναι χρηστοὺς, ἐν κέρδεϊ ἐποιεῦντο περιποιῆσαι τά τε ἱρὰ τὰ σφέτερα καὶ τὰ ἴδια. ὁ δὲ Αἰάκης, παρ' ὅτευ τοὺς λόγους ἐδέκοντο, παῖς μὲν ἦν Συλοσῶντος

Quoniam in summo ancipiti res nostræ sunt, viri Iones, vt aut liberi simus aut serui, & quidem tanquã fugitiui, si vultis deuitare calamitates, subeundus est vobis impræsentiarum labor: ita superatis hostibus liberi esse poteritis: sin autem ignaui fueritis, & ab ordine recesseritis, nullam vestri spem habeo quominus pœnas regi rebellionis detis. Sed assentiamini mihi, & vosipsos mihi permittite, & ego, diis & æquo iuuantibus, recipio vobis aut non concursuros hostes, aut si concurrent, multo inferiores futuros. His auditis, Iones sese Dionysio permisere. Ille classem assidue in cornua producens, vt remiges exerceret, subinde loca inter nauigandum variare cogitabat, quinetiam propugnatores armatos esse, & reliquum diei naues in ancoris stare: quotidie laborẽ Ionibus exhibens, ad septimum vsque diem obtemperantibus atque imperata facientibus. Post eum diem Iones, vtpote talium laborum insueti, tum defatigatione, tum sole afflictati, inter se dixere, Quo nos deorum offenso ista patimur? qui desipientes ac mẽte capti viro Phocensi superbo tres naues habenti, omnino nos permisimus, eumq; toleramus? quos ille sumptos perdit intolerabilibus ærumnis? quorum multi in morbũ inciderũt, multi idem passuri videntur. quibus satius est quiduis aliud quam hæc mala pati, atque adeo seruitutem, [1] siqua futura est, expectare, quam præsenti afflictari. Agite, huic ne deinceps obtemperemus. Hæc inter se loquutis, mox deinde nemo illi parere velle, sed tentoriis more militari in insula defixis, frui vmbraculis, ac nolle naues ingredi, neque ad munia sua redire. Id animaduertentes Samiorũ duces, & magnam Ionum confusionem, putauerunt sibi admittendam orationem Persarum, quam per nuncium aperuerat Æaces Sylosontis filius, rogans vt à sociis deficerent, quum præsertim non fieri posse videretur vt regis potentiam superarent, ac probe scirent, si præsentem Darii classem superassent, aliam quincuplo maiorem adfuturam. Nacti igitur occasionem, vbi primũ viderunt Iones negantes se in officio futuros, lucrifaciendam putauerunt suorum sacrorum atque priuatorũ conseruationem. Æaces autem, cuius orationem admisere Samii, filius Sylosontis

1 Quæcunque futura est.

Æacis filii fuit, Sami tyrannus, ab Aristagora Milesio exutus principatu, quemadmodum alii Ioniæ tyranni. XIV Itaque posteaquam Phœnices nauigare aduersus Iones cœperunt, Ionesque & ipsi naues in cornua digestas producere, ac propius ventum est, prœliumque consertum, tunc quinã Iones ignaui, quive egregii fuerint, haud queo pro comperto scribere, quia alius in alium reiicit culpam. Dicuntur tamen Samii, quemadmodum cum Æace composuerant, sublatis velis ex acie excessisse, Samumque abisse, præter decem naues, quarũ trierarchi permanserunt, dimicaruntque, nolentes dicto audientes esse suis ducibus. Quo ex facto cõmune Samiorum concilium eis donauit vt ipsorum nomina à maioribus repetita, tanquam egregiorum virorũ in lapide scriberentur: extatque is lapis adhuc in foro. Lesbii videntes Samios qui iuxta erant fugam capessere, idem fecere quod Samii.[1] Quum id pleriq; Ionum facerent, XV eorum qui pugnando perstitere, Chii præcipue circumuenti sunt, & quia nolebant perfide agere, edita egregia opera oppressi. Qui (vt superius dictum est) centum naues quum præberent, singulas cum quadragenis propugnatoribus delectorum ciuium, etsi cernerent permultos sociorum esse proditores, tamẽ inique se facturos censuerunt si illorum similes essent: sed relicti cum paucis sociis discursando dimicauerunt, donec compluribus captis hostium nauibus, pluribus suarum amissis, cum ceteris in terram suam perfugerunt. XVI Quorum vero naues inualidæ erãt, quia laceratæ, iis Chii insequente hoste ad Mycalem fugientes, impactis terræ nauibus ac relictis, per continentem pedestre iter fecerunt. Et quum in agrum Ephesiũ ingressi essent, sub noctem ad vrbem contenderunt, quum illic à mulieribus sacra legiferæ Cereris fierent. quos armatos Ephesii ingressos agrũ suum videntes, quũ de eis nihil audissent, suspicati fures esse & ad mulieres tẽdere, vniuersi ad vim arcendam procurrerunt, Chiosq; interemerũt: & hi quidem hoc casu XVII occiderunt. Dionysius autẽ Phocensis, posteaquam res Ionũ accisas intellexit, captis tribus hostium nauibus, abiit non iam in agrũ Phocensem, (probe sciẽs eum cum cetera Ionia direptũ iri)

τοῦ Αἰάκεος, τύραννος δὲ ἐὼν Σάμου, ὑπὸ τοῦ Μιλησίου Ἀρισταγόρεω ἀπεστέρητο τὴν ἀρχὴν, κατάπερ οἱ ἄλλοι τῆς Ἰωνίης τύραννοι. Τότε ὦν ἐπεὶ ἐπέπλεον οἱ Φοίνικες, οἱ Ἴωνες ἀντανήγοντο καὶ αὐτοὶ τὰς νέας ἐπὶ κέρας. ὡς δὲ καὶ ἀγχοῦ ἐγίνοντο, καὶ συνέμισγον ἀλλήλοισι, τοὐνθεῦτεν οὐκ ἔχω ἀτρεκέως συγγράψαι οἵτινες τῶν Ἰώνων ἐγίνοντο ἄνδρες κακοὶ ἢ ἀγαθοὶ ἐν τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ. ἀλλήλους γὰρ καταιτιῶνται. λέγονται δὲ Σάμιοι ἐνθαῦτα, κατὰ τὰ συγκείμενα πρὸς τὸν Αἰάκεα, ἀειράμενοι τὰ ἱστία, ἀποπλῶσαι ἐκ τῆς τάξιος ἐς τὴν Σάμον, πλὴν ἕνδεκα νεῶν· τουτέων δὲ οἱ τριήραρχοι ἔμενον καὶ ἐναυμάχεον, ἀνηκουστήσαντες τοῖσι στρατηγοῖσι. καί σφι τὸ κοινὸν τῶν Σαμίων ἔδωκε διὰ τοῦτο τὸ πρῆγμα, ἐν στήλῃ ἀναγραφῆναι πατρόθεν, ὡς ἀνδράσι ἀγαθοῖσι γενομένοισι· καὶ ἔστι αὕτη ἡ στήλη ἐν τῇ ἀγορῇ. ἰδόμενοι δὲ καὶ Λέσβιοι τοὺς προσεχέας φεύγοντας, τὠυτὸ ἐποίευν τοῖσι Σαμίοισι· ὡς δὲ καὶ οἱ πλεῦνες τῶν Ἰώνων ἐποίευν τὰ αὐτὰ ταῦτα.

Τῶν δὲ παραμεινάντων ἐν τῇ ναυμαχίῃ περιέφθησαν τρηχύτατα Χῖοι (ὡς ἀποδεικνύμενοί τε ἔργα λαμπρὰ καὶ οὐκ ἐθελοκακέοντες·) οἳ παρείχοντο μὲν, ὥσπερ καὶ πρότερον ἐρρήθη, νέας ἑκατὸν, καὶ ἐπ᾽ ἑκάστης αὐτέων, ἄνδρας τεσσεράκοντα τῶν ἀστῶν λογάδας ἐπιβατεύοντας· ὁρέοντες δὲ τοὺς πολλοὺς τῶν συμμάχων προδιδόντας, οὐκ ἐδικαίευν γενέσθαι τοῖσι κακοῖσι αὐτέων ὅμοιοι, ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγων ξυμμάχων μεμουνωμένοι, διεκπλέοντες ἐναυμάχεον, ἐς ὃ τῶν πολεμίων ἑλόντες νέας συχνὰς, ἀπέβαλον τῶν σφετέρων νεῶν τὰς πλεῦνας. Χῖοι μὲν δὴ τῇσι λοιπῇσι τῶν νεῶν ἀποφεύγουσι ἐς τὴν ἑωυτῶν. Ὅσοισι δὲ τῶν Χίων ἀδύνατοι ἦσαν αἱ νέες ὑπὸ τρωμάτων, οὗτοι δὲ ὡς ἐδιώκοντο, καταφυγγάνουσι πρὸς τὴν Μυκάλην. νέας μὲν δὴ αὐτοῦ ταύτῃ ἐποκείλαντες κατέλιπον, οἱ δὲ πεζῇ ἐκομίζοντο διὰ τῆς ἠπείρου. ἐπεὶ δὲ ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἐφεσίην κομιζόμενοι οἱ Χῖοι, νυκτός τε ἀπικέατο ἐς αὐτὴν, καὶ ἐόντων τῇσι γυναιξὶ αὐτόθι θεσμοφορίων, ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἐφέσιοι, οὔτε προακηκοότες ὅπως εἶχε περὶ τῶν Χίων, ἰδόντες τε στρατὸν ἐς τὴν χώρην ἐσβεβληκότα, πάγχυ σφέας καταδόξαντες εἶναι κλῶπας, καὶ ἰέναι ἐπὶ τὰς γυναῖκας, ἐξεβοήθεον πανδημεὶ, καὶ ἔκτεινον τοὺς Χίους. οὗτοι μέν νυν τοιαύτῃσι περιέπιπτον τύχῃσι. Διονύσιος δὲ ὁ Φωκαεὺς, ἐπείτε ἔμαθε τῶν Ἰώνων τὰ πρήγματα διεφθαρμένα, νέας ἑλὼν τρεῖς τῶν πολεμίων, ἀπέπλεε ἐς μὲν Φώκαιαν οὐκέτι, εὖ εἰδὼς ὡς ἀνδραποδιεῖται σὺν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ,

1 Quin & Ionum bona pars idem faciebat. Inter eos vero qui in pugna perstiterunt, Chii asperrime tractati fuerunt, quippe qui egregia facinora ederent, nullumque laborem detrectarent. Qui (vt sup.

ὁ δὲ ἰθέως ὡς εἶχε, ἔπλεε ἐς Φοινίκην· γαύλους δὲ ἐνθαῦτα καταδύσας, καὶ χρήματα λαβὼν πολλὰ, ἔπλεε ἐς Σικελίην. ὁρμεώμενος δὲ ἐνθεῦτεν, ληϊστὴς κατεστήκεε Ἑλλήνων μὲν οὐδενὸς, Καρχηδονίων δὲ καὶ Τυρσηνῶν. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπείτε τῇ ναυμαχίῃ ἐνίκων τοὺς Ἴωνας, τὴν Μίλητον πολιορκέοντες ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ ὑπορύσσοντες τὰ τείχεα, καὶ παντοίας μηχανὰς προσφέροντες, αἱρέουσι κατ᾽ ἄκρης, ἕκτῳ ἔτει ἀπὸ τῆς ἀποστάσιος τῆς Ἀρισταγόρεω· καὶ ἠνδραποδίσαντο τὴν πόλιν, ὥστε συμπεσεῖν τὸ πάθος τῷ χρηστηρίῳ τῷ ἐς Μίλητον γενομένῳ. Χρεωμένοισι γὰρ Ἀργείοισι ἐν Δελφοῖσι περὶ σωτηρίης τῆς πόλιος τῆς σφετέρης, ἐχρήσθη ἐπίκοινον χρηστήριον· τὸ μὲν ἐς αὐτοὺς τοὺς Ἀργείους φέρον, τὴν δὲ παρενθήκην ἔχρησε ἐς Μιλησίους. τὸ μέν νυν ἐς τοὺς Ἀργείους ἔχον, ἐπεὰν κατὰ τοῦτο γένωμαι τοῦ λόγου, τότε μνησθήσομαι. τὰ δὲ τοῖσι Μιλησίοισι οὐ παρεοῦσι ἔχρησε, ἔχει ὧδε,

> Καὶ τότε δὴ Μίλητε κακῶν ἐπιμήχανε ἔργων,
> Πολλοῖσι δεῖπνόν τε καὶ ἀγλαὰ δῶρα γενήσῃ·
> Σαὶ δ᾽ ἄλοχοι πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομήταις·
> Νηοῦ δ᾽ ἡμετέρου Διδύμοις ἄλλοισι μελήσει.

Τότε δὴ ταῦτα τοὺς Μιλησίους κατελάμβανε, ὅτε ἄνδρες μὲν οἱ πλεῦνες ἐκτείνοντο ὑπὸ τῶν Περσέων ἐόντων κομητέων, γυναῖκες δὲ καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο. ἱρὸν δὲ τὸ ἐν Διδύμοισι, ὁ νηός τε καὶ τὸ χρηστήριον, συληθέντα ἐνεπίμπρατο. τῶν δ᾽ ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ χρημάτων πολλάκις μνήμην ἑτέρωθι τοῦ λόγου ἐποιησάμην. Ἐνθεῦτεν οἱ ζωγρηθέντες τῶν Μιλησίων ἤγοντο ἐς Σοῦσα· βασιλεὺς δέ σφεας Δαρεῖος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, κατοίκισε ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ καλεομένῃ θαλάσσῃ, ἐν Ἄμπῃ πόλι, παρ᾽ ἣν Τίγρης ποταμὸς παραρρέων, ἐς θάλασσαν ἐξιεῖ. τῆς δὲ Μιλησίων χώρης αὐτοὶ μὲν οἱ Πέρσαι εἶχον τὰ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ πεδίον, τὰ δὲ ὑπεράκρια ἔδοσαν Καρσὶ Πηδασεῦσι ἐκτῆσθαι. Παθοῦσι δὲ ταῦτα Μιλησίοισι πρὸς Περσέων, οὐκ ἀπέδοσαν τὴν ὁμοίην Συβαρῖται, οἳ Λάον τε καὶ Σκίδρον οἴκεον, τῆς πόλιος ἀπεστερημένοι. Συβάριος γὰρ ἁλούσης ὑπὸ Κροτωνιητέων, Μιλήσιοι πάντες ἡβηδὸν ἀπεκείραντο τὰς κεφαλὰς, καὶ πένθος μέγα προσεθήκαντο. πόλιες γὰρ αὗται μάλιστα δὴ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλήλῃσι ἐξεινώθησαν, οὐδὲν ὁμοίως καὶ Ἀθηναῖοι.

sed vt erat, recta contendit in Phœnicem: vbi nauibus onerariis spoliatis raptaque ingenti pecunia, in Siciliam nauigauit: atque illinc prodeundo, latrocinia agitauit, in nullum quidem Græcorum, sed in Carthaginenses ac Tyrrhenos. At Persæ, victis pugna nauali Ionibus, Miletum à terra atque mari obsederunt, suffossisque muris, & omni genere tormentorũ admoto, eam [1] ab arce ceperunt sexto quàm rebellauerat Aristagoras anno, atque diripuerunt: vt defuncta sit ea calamitate quam oraculum prædixerat. Siquidem Argiuis apud Delphos de ciuitatis suæ salute consulentibus, oraculum promiscuum redditum est, quod in ipsos quidem Argiuos tendebat, sed ex adiectione ad Milesios. Quod quatenus ad Argiuos pertinet, quum ad eum locum venerimus, referemus: quatenus autem ad Milesios, ita habet,

> *Tunc quoque commentrix operum Milete malorum,*
> *Permultis cœna & præstantia munera fies;*
> *Crinitisque pedes tua pluribus abluet vxor:*
> *Nostri erit ast aliis delubri cura gemellis.*

Hæc tunc Milesiis contigerunt, quum ex iis plerique viri à Persis, qui criniti erant, sunt cæsi; vxores ac liberi in prædam cesserunt, templumq; quod erat in geminis, & delubrũ, iuxta oraculũ deflagrarũt. Pecuniarum autẽ quæ in hoc templo erant, sæpe alibi mentionem fecimus. Milesii conseruati à cæde, dehinc Susa perducti sunt. quos rex Darius nulla alia pœna afficiẽs, collocauit in vrbe Ampa ad mare quod rubrũ vocatur sita, vbi fluuius Tigris eam præterfluens exit in mare. Agrum Milesium vrbi circumiectum atq; planitiem ipsi Persæ obtinuere, montana Caribus Pedasensibus possidẽda dederũt. [2] Hęc Milesiis à gente Persarũ passis non reddiderunt vicẽ Sybaritæ, qui vrbe exuti Laon & Scidron incolebant. nam Sybari à Crotoniatis direpta, vniuersi Milesii qui puberes erant capita deraserunt, & ingentem luctum exhibuerunt. Ex omnibus enim ciuitatibus (quas nouimus) hæ præcipue mutuo hospitio iungebantur. At non item Athenienses,

1 Funditus euerterunt 2 Milesiis autem in hunc modum à Persis affectis, Sybaritæ qui vrbe sua exacti Laon & Scidron incolebant, gratiam parem non rependerunt. Siquidem Sybari olim à Crotoniatis capta, Milesii omnes puberes capita rasitare instituerunt, ingentemque luctum præferre ob calamitatem Sybaritarum. Duæ enim illæ ciuitates omnium quas nouimus maxime inter se hospitio coniunctæ fuerunt. Non sic autem Athenienses, vt Sybaritæ:———

sed Mileti expugnationem se permoleste tulisse cum aliis multis rebus declararunt, tum vero hac, quod Phrynicho docente fabulā quam de Mileto direpta fecerat, theatrum illacrymauit, & Athenienses eum, quod domestica mala refricuisset, mille drachmis mulctauerunt, adiecto interdicto ne quis postea ea fabula vteretur.

XXII Et Miletus quidē Milesiis desolata est. Samiis autē iis qui aliquid habebant, adeo non id quod sui duces erga Medos fecerāt, probabatur, vt inito secundum pugnam naualem consilio, visum sit, priusquam eo tyrannus Æaces veniret, in coloniā proficisci, ne manentes & Medis seruirent & Æaci. Etenim per hoc idē tempus Zanclæi (qui sunt Sicilienses) missis in Ioniā nunciis, solicitabāt Iones ad Pulchrum litus, cupientes illic vrbem Ionū condere. Hoc autem litus quod Pulchrum dicitur, Siculorum quidem est, sed ad Tyrrheniam Siciliæ vergit. His ergo solicitantibus, soli ex Ionibus Samii cum iis qui effugere Milesiis eo concesserūt.

XXIII Quibus in Siciliam tendentibus, iamque appulsis Locros epizephyrios, hoc rei contigit, vt interea Zanclæi vna cum suo rege (cui nomen erat Scythes) obsiderent vrbem Siculorum, vt eam expugnarent. Idque quum audisset Anaxileus tyrannus Rheginus, quod erat Zanclæorum hostis, adiens Samios, suasit satius esse vt Pulchrum litus, ad quod nauigabant, valere finerent, & Zanclam occuparent viris desertam. Samii persuasi Zanclā occuparunt. Id Zanclæi quum audissent, vrbi suæ suppetias ferūt, aduocato Hippocrate Gelę tyranno. erat enim is eorū socius. Qui posteaquam ad illos iuuandos cū exercitu venit, Scythæ Zanclæorum monarcho, tanquam vrbis desertori, & fratri eius Pythogeni vincula indidit, eosque in oppidum Inycum relegauit: at ceteros Zanclæos Samiis (cum quibus publice loquutus fuerat) dato & accepto iureiurando, prodidit, pacta mercede vt [1] dimidium omnis prædæ vrbicæ atque captiuorum ipse haberet, item omnia quæ in agris essent: quamquam plerosq; Zanclæorū titulo captiuorū in vinculis habebat: [2] quorū summos quosq; trecētos Samiis occidēdos tradidit: quod tamē illi facere noluerūt.

Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ δῆλον ἐποίησαν ὑπεραχθεσθέντες τῇ Μιλήτου ἁλώσι, τῇ τε ἄλλῃ πολλαχῇ, καὶ δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυνίχῳ δρᾶμα Μιλήτου ἅλωσιν, καὶ διδάξαντι, ἐς δάκρυά τε ἔπεσε τὸ θέητρον, καὶ ἐζημίωσάν μιν, ὡς ἀναμνήσαντα οἰκήια κακά, χιλίῃσι δραχμῇσι· καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδένα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι. Μίλητος μὲν νυν Μιλησίων ἠρήμωτο. Σαμίων δὲ τοῖσί τι ἔχουσι, τὸ μὲν ἐς τοὺς Μήδους ἐκ τῶν στρατηγῶν τῶν σφετέρων ποιηθὲν, οὐδαμῶς ἤρεσκε· ἐδόκεε δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίην αὐτίκα βουλευομένοισι, πρὶν ἤ σφι ἐς τὴν χώρην ἀπικέσθαι τὸν τύραννον Αἰάκεα, ἐς ἀποικίην ἐκπλέειν, μηδὲ μένοντας, Μήδοισί τε καὶ Αἰάκεϊ δουλεύειν. Ζαγκλαῖοι γὰρ οἱ ἀπὸ Σικελίης, τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον πέμποντες ἐς τὴν Ἰωνίην ἀγγέλους, ἐπεκαλέοντο τοὺς Ἴωνας ἐς Καλὴν ἀκτὴν, βουλόμενοι αὐτόθι πόλιν κτίσαι Ἰώνων· ἡ δὲ Καλὴ αὕτη ἀκτὴ καλεομένη, ἔστι μὲν Σικελῶν, πρὸς δὲ Τυρσηνίην τετραμμένη τῆς Σικελίης. τουτέων ὦν ἐπικαλεομένων, οἱ Σάμιοι μοῦνοι Ἰώνων ἐστάλησαν, σὺν δέ σφι Μιλησίων οἱ ἐκπεφευγότες. Ἐν ᾧ τοιόνδε δή τι συνήνεικε γενέσθαι· Σάμιοι γὰρ κομιζόμενοι ἐς Σικελίην, ἐγίνοντο ἐπὶ Λοκροῖσι τοῖσι ἐπιζεφυρίοισι, καὶ Ζαγκλαῖοι, αὐτοί τε καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτέων, τῷ οὔνομα ἦν Σκύθης, περιεκατέατο πόλιν τῶν Σικελῶν ἐξελεῖν βουλόμενοι. μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Ῥηγίου τύραννος Ἀναξίλεως, ὥστε ἐὼν διάφορος τοῖσι Ζαγκλαίοισι, συμμίξας τοῖσι Σαμίοισι, ἀναπείθει ὡς χρεὸν εἴη Καλὴν μὲν ἀκτὴν ἐπ' ἣν ἔπλεον, ἐᾶν χαίρειν, τὴν δὲ Ζάγκλην σχεῖν, ἐοῦσαν ἐρήμην ἀνδρῶν. πειθομένων δὲ τῶν Σαμίων, καὶ σχόντων τὴν Ζάγκλην, ἐνθαῦτα οἱ Ζαγκλαῖοι ὡς ἐπύθοντο ἐχομένην τὴν πόλιν ἑωυτῶν, ἐβοήθεον αὐτῇ, καὶ ἐπεκαλέοντο Ἱπποκράτεα τὸν Γέλης τύραννον· ἦν γὰρ δή σφι οὗτος σύμμαχος. ἐπεί τε δὲ αὐτοῖσι καὶ ὁ Ἱπποκράτης σὺν τῇ στρατιῇ ἧκε βοηθέων, Σκύθην μὲν τὸν μούναρχον τῶν Ζαγκλαίων, ὡς ἀποβαλόντα τὴν πόλιν, ὁ Ἱπποκράτης πεδήσας, καὶ τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Πυθογένεα, ἐς Ἴνυκον πόλιν ἀπέπεμψε. τοὺς δὲ λοιποὺς Ζαγκλαίους, κοινολογησάμενος τοῖσι Σαμίοισι, καὶ ὅρκους δοὺς, καὶ δεξάμενος, προέδωκε· μισθὸς δέ οἱ ἦν εἰρημένος ὅδε ὑπὸ τῶν Σαμίων, πάντων τῶν ἐπίπλων καὶ ἀνδραπόδων τὰ ἡμίσεα λαβεῖν τῶν ἐν τῇ πόλι, τὰ δ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν πάντα, Ἱπποκράτεϊ λαγχάνειν. τοὺς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν Ζαγκλαίων αὐτὸς ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ εἶχε δήσας· τοὺς δὲ κορυφαίους αὐτέων τριηκοσίους, ἔδωκε τοῖσι Σαμίοισι κατασφάξαι· οὐ μέντοι οἵ γε Σάμιοι ἐποίησαν ταῦτα.

—— qui quum manifesta alioquin indicia condolescentiæ multifatiam eam ob caussam dedissent, insuper Phrynicho tragœdiam de Mileto capta scribente per scenicosque edente, quum theatrum ipsum in lacrymas versum esset, ipsi Athenienses poematis autorem mille drachmis mulctarunt, tanquam proprias eorum calamitates commemorasset. *Ita Bud. hunc locum interpret.* 1 Dimidium totius suppellectilis & mancipiorum quæ in vrbe essent, ipse hab. 2 Ex quibus Zanclæis trecentos qui primores inter suos erant

Σκύθης δὲ ὁ τῶν Ζαγκλαίων μούναρχος, ἐκ τῆς Ἴνυκος ἐκδιδρήσκει ἐς Ἱμέρην. ἐκ δὲ ταύτης, παρῆν ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ ἀνέβη παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον. καί μιν ἐνόμισε Δαρεῖος πάντων ἀνδρῶν δικαιότατον εἶναι ὅσοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος παρ' ἑωυτὸν ἀνέβησαν. καὶ γὰρ παραιτησάμενος βασιλῆα, ἐς Σικελίην ἀπίκετο· καὶ αὖτις ἐκ τῆς Σικελίης, ὀπίσω παρὰ βασιλῆα. ἐς ὃ γήραϊ μέγα ὄλβιος ἐὼν ἐτελεύτησε ἐν Πέρσῃσι. Σάμιοι δὲ ἀπαλλαχθέντες Μήδων, ἀπονητὶ πόλιν καλλίστην Ζάγκλην περιεβαλέατο. μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίην τὴν ὑπὲρ Μιλήτου γενομένην, Φοίνικες, κελευσάντων Περσέων, κατῆγον ἐς Σάμον Αἰάκεα τὸν Συλοσῶντος, ὡς πολλοῦ τε ἄξιον γενόμενον σφίσι, καὶ μεγάλα κατεργασάμενον. καὶ Σαμίοισι μούνοισι τῶν ἀποστάντων ἀπὸ Δαρείου διὰ τὴν ἔκλειψιν τῶν νεῶν τῶν ἐν τῇ ναυμαχίῃ, οὔτε ἡ πόλις, οὔτε τὰ ἱρὰ ἐνεπρήσθη. Μιλήτου δὲ ἁλούσης, αὐτίκα Καρίην ἔσχον οἱ Πέρσαι· τὰς μὲν ἐθελοντὴ τῶν πολίων ὑποκυψάσας, τὰς δὲ ἀνάγκῃ προσηγάγοντο. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἐγένετο. Ἱστιαίῳ δὲ τῷ Μιλησίῳ ἐόντι περὶ Βυζάντιον, καὶ συλλαμβάνοντι τὰς Ἰώνων ὁλκάδας ἐκπλεούσας ἐκ τοῦ Πόντου, ἐξαγγέλλεται τὰ περὶ Μίλητον γενόμενα. τὰ μὲν δὴ περὶ Ἑλλήσποντον ἔχοντα πρήγματα, ἐπιτράπει Βισάλτῃ Ἀπολλοφάνεος παιδὶ Ἀβυδηνῷ· αὐτὸς δὲ ἔχων Λεσβίους, ἐς Χίον ἔπλεε. καὶ Χίων φρουρῇ οὐ προσιεμένῃ μιν, συνέβαλε ἐν Κοίλοισι καλεομένοισι τῆς Χίης χώρης. τούτων τε δὴ ἐφόνευσε συχνούς, καὶ τῶν λοιπῶν Χίων, οἷα δὴ κεκακωμένων ἐκ τῆς ναυμαχίης, ὁ Ἱστιαῖος ἔχων τοὺς Λεσβίους ἐπεκράτησε, ἐκ Πολίχνης τῆς Χίων ὁρμεώμενος. Φιλέει δέ κως προσημαίνειν, εὖτ' ἂν μέλλῃ μεγάλα κακὰ ἢ πόλι ἢ ἔθνεϊ ἔσεσθαι. καὶ γὰρ Χίοισι πρὸ τούτων σημήια μεγάλα ἐγένετο. τοῦτο μέν σφι πέμψασι ἐς Δελφοὺς χορὸν νεηνιέων ἑκατὸν, δύο μοῦνοι τουτέων ἀπενόστησαν, τοὺς δὲ ὀκτώ τε καὶ ἐνενήκοντα αὐτέων λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπήνεικε· τοῦτο δὲ, ἐν τῇ πόλι τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, ὀλίγον πρὸ τῆς ναυμαχίης, παισὶ γράμματα διδασκομένοισι, ἐνέπεσε ἡ στέγη, ὥστε ἀπ' ἑκατὸν καὶ εἴκοσι παίδων εἷς μοῦνος ἀπέφυγε. ταῦτα μέν σφι σημήια ὁ θεὸς προέδεξε. μετὰ δὲ ταῦτα, ἡ ναυμαχίη ὑπολαβοῦσα, ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε. ἐπὶ δὲ τῇ ναυμαχίῃ ἐπεγένετο Ἱστιαῖος Λεσβίους ἄγων. κεκακωμένων δὲ τῶν Χίων, καταστροφὴν εὐπετέως αὐτέων ἐποιήσατο. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Ἱστιαῖος ἐστρατεύετο ἐπὶ Θάσον, ἄγων Ἰώνων καὶ Αἰολέων συχνούς. περικατημένῳ δὲ οἱ Θάσον

XXIV Ceterum Scythes Zanclæorum monarchus ex Inyco profugit in Himerã, atque illinc transmisit in Asiam, ascenditq; ad Darium regem: quem Darius iustissimum virorum omnium censuit qui è Græcia ad se ascendissent. nam quum exorato rege in Siciliam abiisset, rursus è Sicilia ad regem rediit: donec natu grandior ac [1] beatus apud Persas excessit è vita. XXV Samii itaque Medis liberati, Zanclam vrbem pulcherrimã nullo negocio adepti sunt. Ceterũ post nauale prœlium pro Mileto gestum, Phœnices iubẽtibus Persis Æacẽ Sylosontis filiũ tanquã de ipsis bene meritũ, & qui egregiam operam nauasset, Samũ reduxerunt. Quæ ciuitas, sola ex omnibus quæ à Dario rebellauerant, ea fuit cuius neque vrbs neq; templa incenderẽtur, quod in pugna nauali à sociis defecisset. Statim expugnata Mileto Persę Cariã cepere, ciuitatibus partim se vltro dedentibus, partim vi adactis. Et hæc quidem ita gesta sunt. XXVI ¶ Histiæo autem Milesio, dum circa Byzantium agit, & Ionum onerarias naues quæ è Ponto cursum tenebant, intercipit, affertur nuncius de rebus ad Miletum gestis. itaque negociis ad Hellespontum pertinentibus Bisaltæ Apollophanis filio Abydeno delegatis, ipse habens Lesbios, Chium nauigat, & apud locum quendam agri Chii quem vocant Concaua regionis, quod ab eius præsidio non reciperetur, congressus, permultos eorum interfecit: simulque ceteros Chios, vtpote ex pugna nauali male affectos, subegit, quodã ex eorum oppidulo cũ Lesbiis progrediens. XXVII Sed videlicet quoties ingentes sunt euenturæ calamitates vel ciuitati vel nationi, solent signis prænunciari. etenim Chiis ante hanc cladem ingentia signa contigerant: vnũ, quod ex choro centum iuuenũ quos miserant Delphos, duo omnino rediere, nonaginta octo pestilentia absumptis: alterum, quod sub idẽ tempus, paulo ante naualem pugnã, tectum supra pueros litteras discentes corruit, ita vt ex centum viginti pueris vnus omnino euaserit. hæc eis signa deus præmonstrauit. Post hæc excepit pugna naualis, quæ ciuitatem in genua deiecit. Accessit ad cladem naualis pugnæ Histiæus cum Lesbiis, qui [2] Chios iam exhaustos facile ad excidium deduxit. XXVIII Histiæus autẽ illinc cum multa Ionũ & Æolũ copia aduersus Thasum contendit. Cui Thasum obsidenti quũ

1 Præditus 2 Chios iam malis confectos facile subegit.

esset

effet nunciatum Phœnices à Mileto in reliquam Ioniam profectos esse, Thasum inexpugnatam reliquit, atq; in Lesbum traiecit cũ omnibus copiis: & illinc,[1] quod copias suas formidabat, traiicit in prouinciam Atarnis, tanquam frumentandi gratia tam illinc quam ex agro Caico qui erat Mysorum. Erat in his locis forte Harpagus, vir Persa, non parui exercitus dux: qui cum Histiæo egresso in terram, certamine commisso, & ipsum Histiæum viuum cepit, & maiorem exercitus eius partem occidit.

XXIX Hunc autem in modũ captus est Histiæus: Dum Græci cum Persis pugnarent apud Malenam regionis Atarnitidis, ac diu perstarent, mox equitatus emissus in Græcos impetum dedit. quo ex facto versis in fugam Græcis, Histiæus haud credens ob præsentem noxam se interfectum iri ab rege, ob quandam vitæ cupiditatem captus est: qui vt fugiens capiebatur à quodam Persa, vtq; ab eodem erat transfodiendus, sese Milesiũ Histiæum esse, lingua Persica vtens indicauit.

XXX Quem opinor, si seruatus ad regem Darium perductus fuisset, nihil tale fuisse passurũ, [2] remissa ei à Dario culpa: nunc, ne id contingeret, neve fuga elapsus apud regem magnus rursus existeret, Artaphernes Sardium prætor & Harpagus, qui ceperat eum, Sardis perductum, in crucẽ sustulerunt, *tamen truncum. nam* caput sale conditũ Susa ad regẽ Dariũ detulerunt. Ea re audita Darius obiurgatis qui id fecerant, quod hominem viuum in conspectum suum non adduxissent, iussit Histiæi caput eos elotum atq; obuolutũ sepelire, tanquam viri de ipso ac de Persis bene meriti. Ita res Histiæi se habuerunt.

XXXI ¶ PERSARVM autem nauticæ copiæ circa Miletum hybernantes, altero à profectione anno haud difficulter insulas continenti adiacentes ceperunt, Chium, Lesbũ, Tenedũ: quarum insularum vt quamque capiebant, [3] euerriculabant. Euerriculant autem hunc in modum: [4] Viri manum mutuo tangentes, à mari aquilonari ad australe pertranseunt: post hæc omnem insulam peragrant, venando homines. Ceperunt quoque in continente vrbes Iades eadẽ ratione, præterquam quod non euerriculabant homines. neque enim poterant.

XXXII Hic autẽ non falso cesserunt ea quę duces Persarũ minati sunt

ἦλθε ἀγγελίη ὡς οἱ Φοίνικες ἀναπλώουσι ἐκ τῆς Μιλήτου ἐπὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην. πυθόμενος δὲ ταῦτα, Θάσον μὲν ἀπόρθητον λείπει, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Λέσβον ἠπείγετο ἄγων πᾶσαν τὴν στρατιήν. ἐκ Λέσβου δὲ λιμαινούσης οἱ τῆς στρατιῆς, πέρην διαβαίνει ἐς τὴν Ἀταρνέος, ὡς ἀμήσων τὸν σῖτον τόν τε αὐτόθεν καὶ τὸν ἐκ Καΐκου πεδίου τῶν Μυσῶν. ἐν δὲ τούτοισι τοῖσι χωρίοισι ἐτύγχανε ἐὼν Ἅρπαγος, ἀνὴρ Πέρσης, στρατηγὸς στρατιῆς οὐκ ὀλίγης· ὅς οἱ ἀποβάντι συμβαλὼν, αὐ-10 τόν τε Ἱστιαῖον ζωγρίῃ ἔλαβε, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὸν πλέω διέφθειρε. Ἐζωγρήθη δὲ ὁ Ἱστιαῖος ὧδε· ὡς ἐμάχοντο οἱ Ἕλληνες τοῖσι Πέρσῃσι ἐν τῇ Μαλήνῃ τῆς Ἀταρνείτιδος χώρης, οἱ μὲν συνέστασαν χρόνον ἐπὶ πολλὸν, ἡ δὲ ἵππος ὕστερον ὁρμηθεῖσα ἐπιπίπτει τοῖσι Ἕλλησι. τό τε δὴ ἔργον τῆς ἵππου τοῦτο ἐγένετο. καὶ τετραμμένων τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ἱστιαῖος ἐλπίζων οὐκ ἀπολέεσθαι ὑπὸ βασιλέος διὰ τὴν παρεοῦσαν ἁμαρτάδα, φιλοψυχίην τοιήνδε τινὰ ἀναιρέεται· ὡς φεύγων τε κατελαμβάνετο ὑπ᾽ ἀνδρὸς Πέρσεω, 20 καὶ ὡς καταιρεόμενος ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔμελλε συγκεντηθήσεσθαι, Περσίδα γλῶσσαν μετιεὶς, καταμηνύει ἑωυτὸν, ὡς εἴη Ἱστιαῖος ὁ Μιλήσιος. Εἰ μέν νυν, ὡς ἐζωγρήθη, ἤχθη ἀγόμενος παρὰ βασιλέα Δαρεῖον, ὁ δὲ οὔτ᾽ ἂν ἔπαθε κακὸν οὐδὲν, δοκέειν ἐμοὶ, ἀπῆκέ τ᾽ ἂν αὐτῷ τὴν αἰτίην· νῦν δέ μιν, αὐτῶν τε τούτων εἵνεκα, καὶ ἵνα μὴ διαφυγὼν αὖτις μέγας παρὰ βασιλέϊ γένηται, Ἀρταφέρνης τε ὁ Σαρδίων ὕπαρχος, καὶ ὁ λαβὼν Ἅρπαγος, ὡς ἀπίκετο ἀγόμενος ἐς Σάρδις, τὸ μὲν αὐτοῦ σῶμα αὐτοῦ ταύτῃ ἀνεσταύρωσαν, τὴν δὲ 30 κεφαλὴν ταριχεύσαντες, ἀνήνεικαν παρὰ βασιλέα Δαρεῖον ἐς Σοῦσα. Δαρεῖος δὲ πυθόμενος ταῦτα καὶ ἐπαιτιησάμενος τοὺς ταῦτα ποιήσαντας, ὅτι μιν οὐ ζώοντα ἀνήγαγον ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ, τὴν κεφαλὴν τὴν Ἱστιαίου λούσαντάς τε καὶ περιστείλαντας εὖ ἐνετείλατο θάψαι, ὡς ἀνδρὸς μεγάλως ἑωυτῷ τε καὶ Πέρσῃσι εὐεργέτεω. τὰ μὲν περὶ Ἱστιαῖον οὕτως ἔσχε. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Περσέων, χειμερίσας περὶ Μίλητον, τῷ δευτέρῳ ἔτεϊ ὡς ἀνέπλωσε, αἱρέει εὐπετέως τὰς νήσους τὰς πρὸς τῇ ἠπείρῳ κειμένας, Χίον καὶ 40 Λέσβον καὶ Τένεδον. ὅκως δὲ λάβοι τινὰ τῶν νήσων, ὡς ἑκάστην αἱρέοντες οἱ βάρβαροι ἐσαγήνευον τοὺς ἀνθρώπους. σαγηνεύουσι δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. ἀνὴρ ἀνδρὸς ἁψάμενος τῆς χειρὸς, ἐκ θαλάσσης τῆς βορηίης ἐπὶ τὴν νοτίην διήκουσι, καὶ ἔπειτα διὰ πάσης τῆς νήσου διέρχονται ἐκθηρεύοντες τοὺς ἀνθρώπους. αἵρεον δὲ καὶ τὰς ἐν ἠπείρῳ πόλιας τὰς Ἰάδας κατὰ ταὐτὰ, πλὴν οὐκ ἐσαγήνευον τοὺς ἀνθρώπους· οὐ γὰρ οἷά τ᾽ ἦν. 217 Ἐνθαῦτα Περσέων οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἐψεύσαντο τὰς ἀπειλὰς τὰς ἐπηπείλησαν

1 Quod eius copiæ sibi metuerent, 2 Sed Darium culpam ei fuisse remissurum: 3 Tanquam in sagenam includebãt. 4 Vir manu viri prehensa. *id est, Prehensis mutuo manibus. Gall. Se prenans tous par la main.*

τοῖσι Ἴωσι στρατοπεδευομένοισι ἐναντία σφίσι. ὡς γὰρ δὴ ἐπεκράτησαν τῶν πολίων, παῖδάς τε τοὺς εὐειδεστάτους ἐκλεγόμενοι ἐξέταμνον, καὶ ἐποίευν ἀντὶ εἶναι ἐνόρχιας εὐνούχους, καὶ παρθένους τὰς καλλιστευούσας ἀνασπάστους παρὰ βασιλέα. ταῦτά τε δὴ ἐποίευν, καὶ τὰς πόλιας ἐνεπίμπρασαν αὐτοῖσι τοῖσι ἱροῖσι. οὕτω δὴ τὸ τρίτον Ἴωνες κατεδουλώθησαν, πρῶτον μὲν ὑπὸ Λυδῶν, δὶς δ' ἐπεξῆς τότε ὑπὸ Περσέων. Ἀπὸ δ' Ἰωνίης ἀπαλλασσόμενος ὁ ναυτικὸς στρατὸς, τὰ ἐπ' ἀριστερὰ ἐσπλέοντι τοῦ Ἑλλησπόντου, αἵρεε πάντα. τὰ γὰρ ἐπὶ δεξιὰ αὐτοῖσι Πέρσῃσι ὑποχείρια ἦν γεγονότα κατ' ἤπειρον. εἰσὶ δ' ἐν τῇ Εὐρώπῃ αἵδε τοῦ Ἑλλησπόντου, Χερσόνησός τε, ἐν τῇ πόλιες συχναὶ ἔνεισι, καὶ Πέρινθος, καὶ τὰ τείχεα τὰ ἐπὶ Θρηίκης, καὶ Σηλυβρίη τε καὶ Βυζάντιον. Βυζάντιοι μέν νυν καὶ οἱ πέρηθε Καλχηδόνιοι, οὐδ' ὑπέμειναν ἐπιπλέοντας τοὺς Φοίνικας, ἀλλ' οἴχοντο ἀπολιπόντες τὴν σφετέρην, ἔσω ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον, καὶ ἐνθαῦτα πόλιν Μεσαμβρίην οἴκησαν. οἱ δὲ Φοίνικες κατακαύσαντες ταύτας τὰς χώρας τὰς καταλεχθείσας, τράπονται ἐπί τε Προκόννησον καὶ Ἀρτάκην. πυρὶ δὲ καὶ ταύτας νείμαντες, ἔπλεον αὖτις ἐς τὴν Χερσόνησον, ἐξαιρήσοντες τὰς ἐπιλοίπους τῶν πολίων, ὅσας πρότερον προσσχόντες οὐ κατέσυραν. ἐπὶ δὲ Κύζικον οὐδὲ ἔπλωσαν ἀρχήν. αὐτοὶ γὰρ Κυζικηνοὶ ἔτι πρότερον τοῦ Φοινίκων ἐσπλόου, ἐγεγόνεσαν ὑπὸ βασιλέϊ, Οἰβάρεϊ τῷ Μεγαβάζου ὁμολογήσαντες τῷ ἐν Δασκυλείῳ ὑπάρχῳ. τῆς δὲ Χερσονήσου, πλὴν Καρδίης πόλιος, τὰς ἄλλας πάσας ἐχειρώσαντο οἱ Φοίνικες. Ἐτυράννευε δὲ αὐτέων μέχρι τότε Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος τοῦ Στησαγόρεω, κτησαμένου τὴν ἀρχὴν ταύτην πρότερον Μιλτιάδεω τοῦ Κυψέλου, τρόπῳ τοιῷδε. εἶχον Δόλογκοι Θρήικες τὴν Χερσόνησον ταύτην. οὗτοι ὦν οἱ Δόλογκοι πιεσθέντες πολέμῳ ὑπὸ Ἀψινθίων, ἐς Δελφοὺς ἔπεμψαν τοὺς βασιλέας περὶ τοῦ πολέμου χρησομένους. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἀνεῖλε οἰκιστὴν ἐπάγεσθαι ἐπὶ τὴν χώρην τοῦτον, ὅς ἄν σφεας ἀπιόντας ἐκ τοῦ ἱροῦ πρῶτος ἐπὶ ξείνια καλέσῃ. ἰόντες δὲ οἱ Δόλογκοι τὴν ἱρὴν ὁδὸν, διὰ Φωκέων τε καὶ Βοιωτῶν ἤισαν. καί σφεας ὡς οὐδεὶς ἐκάλεε, ἐκτράπονται ἐπ' Ἀθηνέων. Ἐν δὲ τῇσι Ἀθήνῃσι τηνικαῦτα εἶχε μὲν τὸ πᾶν κράτος Πεισίστρατος, ἀτὰρ ἐδυνάστευέ γε καὶ Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου, ἐὼν οἰκίης τεθριπποτρόφου, τὰ μὲν ἀνέκαθεν ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς, τὰ δὲ νεώτερα, Ἀθηναῖος,

γρ. Θηλυμβρίην

γρ. ἐπὶ

γρ. τὴν Χερσόνησον ταύτην. οὗτοι

Ionibus, quum ex aduerſo caſtra haberent. nam poſteaquam potiti ſunt vrbibus, formoſiſſimos quoſque puerorum ſeligentes caſtrauerunt, exectis teſtibus facientes eunuchos: virgineſque forma præſtantiſſimas ad regem tranſportarunt: & ſuper hæc, vrbes cum ipſis templis cremauerunt. Ita tertio Iones ſunt in ſeruitutem redacti, primum à Lydis, bis deinceps à Perſis.

XXXIII

Profectus ab Ionia naualis exercitus, omnia quæ ad læuam ſunt in Helleſpontum nauigantibus, ſubegit. nam quæ ſunt ad dexteram, iam ſubacta erant à Perſis per continentem. Helleſponti autem hæc in Europa ſunt, Cherſoneſus, in qua frequentes ſunt vrbes, & Perinthus, & muri ſuper Thraciam, & Selymbria, & Byzantium. Quorũ Byzantii, & qui vlteriori in litore ſunt Chalcedonii, ne expectauerunt quidem aduentũ Phœniciæ claſſis: ſed relictis ſuis vrbibus, in interiora Euxini ponti receſſerunt, ibiq; vrbem Meſambriam condiderunt. at Phœnices his vrbibus quas commemoraui incenſis, ad Prœconneſum & Artacen ſe conuertunt. Quibus & ipſis igni traditis, rurſus in Cherſoneſum reuehuntur, euerſuri ceteras vrbes quas ſuperiore acceſſu non euerterant. nam Cyzicum ab initio ne acceſſerant quidem, quod ipſi Cyziceni, iam ante aduentum hunc claſſis Phœnicum ſub rege erant, quum ſe OEbari filio Megabyzi qui Daſcylii præſes erat, dediſſent. Ceteras Cherſoneſi vrbes (præter Cardiã) Phœnices ſubegerunt:

XXXIV

Quarum vſque ad id tempus tyrannus erat Miltiades, filius Cimonis, nepos Steſagoræ: cuius imperii autor fuerat Miltiades Cypſeli filius, ad hunc modũ: Dolonci Thraces qui Cherſoneſum hanc tenebant, quum ab Abſinthiis bello vexarentur, reges ſuos, vt de bello cõſulerent, Delphos miſerunt. quibus Pythia reſpondit vt coloniæ in ſuam terra deducendæ eum autorem aſciſcerent qui primus eos templo abeuntes hoſpitio inuitaſſet. Dolonci ſacram viam ingreſſi, per Phocenſes atque Bœotios iter fecerunt: à quorum nemine inuitati, Athenas diuertunt.

XXXV

Ea tempeſtate Athenis omne quidem imperium tenebat Piſiſtratus, dominabatur tamen & Miltiades Cypſeli filius è familia [1] Tethrippotrophi, [2] ab Æaco & Ægina oriundus, nuper familia facta Athenienſi,

[1] *Vide quod paulo poſt dicit de palma quam hic quadrigario curriculo reportauerat. ibi enim eſt ὀλυμπιάδα ἀνελόμενος τεθρίππῳ, vt hic οἰκίης τεθριπποτρόφου. quod (vt verba ſonant) ſignificat, Ex familia quadriiuges equos alente, vel, Equos ad quadrigarum curſum. Ex quo videtur voluiſſe lectores ſplendorem opulentiamque domus colligere.* [2] Longius quidem repetita origine ab Æaco & Ægina oriundus, at propius repetita Athenienſis,——

cuius

cuius author extitit Philæus Æaci filius. Miltiades hic, vt sedebat in domus suæ vestibulo, cernens Doloncos prætereuntes, non illius loci vestem gerentes, neque tela, homines inclamauit: accedentibusque obtulit domicilium & hospitum congiarium. Illi in domum excepti & hospitaliter accepti, aperuerunt ei oraculum, precesq; addiderunt vt deo obsequeretur. Miltiades ea oratione audita, confestim persuasus est, vt qui pertæsus imperium Pisistrati, cuperet illinc emigrare: protinusq; Delphos se contulit oraculum consulturus nunquid faceret quod à Doloncis rogaretur.

XXXVI Iubente Pythia, ita Miltiades Cypseli filius, (qui quadrigario curriculo prius Olympiacam palmam reportauerat) vna cum Doloncis nauigauit, assumptis Atheniensium voluntariis quibusque ad expeditionem ineundam: & vbi locum illum tenuit, ab iis qui se deduxerant, tyrannus creatus est. Is ante omnia Chersonesi isthmum, *id est breuem inter duo maria intercapedinem*, ab vrbe Cardia ad Pactyam muro præsepsit, ne ab Absinthiis regionem incursantibus infestari posset. sunt autem isthmi sex ac triginta stadia. ab hoc autem isthmo introrsus, omnis Chersonesus quadringentorũ viginti stadiorum est longitudinis.

XXXVII Miltiades igitur, interseptis faucibus Chersonesi, atque hoc modo Absinthiis cohibitis, primis ceterorũ Lampsacenis intulit bellum: illi dispositis insidiis eum viuum cepere. Ea re Crœsus Lydus audita (erat autẽ Crœso Miltiades charus) per nuncios Lampsacenis præcepit vt hominem missum facerent: alioqui se illos in morem pini extriturum comminatus est.[1] Hac oratione nutantibus Lampsacenis, quid sibi vellet quod Crœsus minabatur se illos in morẽ pini extriturũ, vix tandem quidam è maioribus natu intelligens, quid illud esset exposuit, inquiens pinũ ex omnibus arboribus solã esse quæ excisa nullam sobolem remittat, sed prorsus emoriatur. Eapropter veriti Crœsũ Lampsaceni, solutum Miltiadem remiserunt.

XXXVIII Ita Miltiades ob Crœsum euasit: qui postea sine liberis moriẽs, imperiũ atq; opes tradidit Stesagoræ, Cimonis sui è matre germani filio. Cui defun-

Φιλαίου τοῦ Αἴαντος παιδὸς γεγονότος πρώτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου. οὗτος ὁ Μιλτιάδης, κατήμενος ἐν τοῖσι προθύροισι τοῖσι ἑωυτοῦ, ὁρέων τοὺς Δολόγκους παριόντας, ἐσθῆτα οὐκ ἐγχωρίην ἔχοντας, καὶ αἰχμάς, προσεβώσατο· καί σφι προσελθοῦσι, ἐπηγγείλατο καταγωγὴν καὶ ξείνια. οἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ ξεινισθέντες ὑπ' αὐτοῦ, ἐξέφαινον πᾶν τὸ μαντήϊον. ἐκφήναντες δὲ, ἐδέοντο αὐτοῦ τῷ θεῷ μιν πείθεσθαι. Μιλτιάδεα δὲ ἀκούσαντα, παραυτίκα ἔπεισε ὁ λόγος, οἷα ἀχθόμενόν τε τῇ Πεισιστράτου ἀρχῇ, καὶ βουλόμενον ἐκποδὼν εἶναι. αὐτίκα δὲ ἐστάλη ἐς Δελφούς, ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον εἰ ποιοίη τά περ αὐτοῦ οἱ Δόλογκοι προσεδέοντο. Κελευούσης δὲ καὶ τῆς Πυθίης, οὕτω δὴ Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου Ὀλύμπια ἀναιρηκὼς πρότερον τούτων τεθρίππῳ, τότε παραλαβὼν Ἀθηναίων πάντα τὸν βουλόμενον μετέχειν τοῦ στόλου, ἔπλεε ἅμα τοῖσι Δολόγκοισι, καὶ ἔσχε τὴν χώρην· καί μιν οἱ ἐπαγαγόμενοι τύραννον κατεστήσαντο. ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἀπετείχισε τὸν ἰσθμὸν τῆς Χερσονήσου, ἐκ Καρδίης πόλιος ἐς Πακτύην, ἵνα μὴ ἔχοιεν σφέας οἱ Ἀψίνθιοι δηλέεσθαι ἐσβάλλοντες ἐς τὴν χώρην. εἰσὶ δὲ οὗτοι στάδιοι ἕξ τε καὶ τριήκοντα τοῦ ἰσθμοῦ. ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου ἡ Χερσόνησος ἔσω πᾶσά ἐστι σταδίων εἴκοσι καὶ τετρακοσίων τὸ μῆκος.

Ἀποτειχίσας ὦν τὸν αὐχένα τῆς Χερσονήσου ὁ Μιλτιάδης, καὶ τοὺς Ἀψινθίους τρόπῳ τοιῷδε ὠσάμενος, τῶν λοιπῶν πρώτοισι ἐπολέμησε Λαμψακηνοῖσι· καί μιν οἱ Λαμψακηνοὶ λοχήσαντες αἱρέουσι ζωγρίῃ. ἦν δὲ ὁ Μιλτιάδης Κροίσῳ τῷ Λυδῷ ἐν γνώμῃ γεγονώς. πυθόμενος ὦν ὁ Κροῖσος ταῦτα, πέμπων προηγόρευε τοῖσι Λαμψακηνοῖσι μετιέναι Μιλτιάδεα· εἰ δὲ μή, σφέας πίτυος τρόπον ἀπείλεε ἐκτρίψειν. πλανωμένων δὲ τῶν Λαμψακηνῶν ἐν τοῖσι λόγοισι, τί θέλει τὸ ἔπος εἶναι τό σφι ἀπείλησε ὁ Κροῖσος, πίτυος τρόπον ἐκτρίψειν, μόγις κοτὲ μαθὼν τῶν τις πρεσβυτέρων, εἶπε τὸ ἐόν, ὅτι πίτυς μούνη πάντων δενδρέων ἐκκοπεῖσα, βλαστὸν οὐδένα μετιεῖ, ἀλλὰ πανώλεθρος ἐξαπόλλυται. δείσαντες ὦν οἱ Λαμψακηνοὶ Κροῖσον, λύσαντες μετῆκαν Μιλτιάδεα. Οὗτος μὲν δὴ διὰ Κροῖσον ἐκφεύγει. μετὰ δὲ τελευτᾷ ἄπαις, τὴν ἀρχήν τε καὶ τὰ χρήματα παραδοὺς Στησαγόρῃ τῷ Κίμωνος ἀδελφεοῦ παιδὶ ὁμομητρίου. καί οἱ τελευτή-

218

——— quum Philæus, Æaci filius, ex hac familia primus, Atheniensis fuisset. 1 *Hæc Valla non è suo addidit: nam in vulgatis quidem edit. desunt, in vet. autẽ codic. leguntur hæc verba, πλανωμένων δὲ Λαμψακηνῶν ἐν τοῖσι λόγοισι, τί θέλει τὸ ἔπος εἶναι τό σφι ἀπείλησε ὁ Κροῖσος, πίτυος τρόπον ἐκτρίψειν, qui error ex repetitione eiusdem verbi ἐκτρίψειν contigit, librarii oculis alterum transilientibus.*

σαντι Χερσονησῖται θύουσι, ὡς ὁ νόμος, οἰκιστῇ, καὶ ἀγῶνα ἱππικόν τε καὶ γυμνικὸν ἐπιστᾶσι, ἐν τῷ Λαμψακηνῶν οὐδενὶ ἐγγίνεται ἀγωνίζεσθαι. πολέμου δὲ ἐόντος πρὸς Λαμψακηνούς, καὶ Στησαγόρεα κατέλαβε ἀποθανεῖν ἄπαιδα, πληγέντα τὴν κεφαλὴν πελέκεϊ ἐν τῷ πρυτανηΐῳ, πρὸς ἀνδρὸς αὐτομόλου μὲν τῷ λόγῳ, πολεμίου δὲ καὶ ὑποθερμοτέρου τῷ ἔργῳ. Τελευτήσαντος δὲ καὶ Στησαγόρεω τρόπῳ τοιῷδε, ἐνθαῦτα Μιλτιάδεα τὸν Κίμωνος, Στησαγόρεω δὲ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφεόν, καταλαμψόμενον τὰ πρήγματα, ἐπὶ Χερσονήσου ἀποστέλλουσι τριήρεϊ οἱ Πεισιστρατίδαι, οἵ μιν καὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἐποίευν εὖ, ὡς οὐ συνειδότες δῆθεν τοῦ πατρὸς Κίμωνος αὐτοῦ τὸν θάνατον, τὸν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημανέω ὡς ἐγένετο. Μιλτιάδης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Χερσόνησον, εἶχε κατ᾽ οἴκους, τὸν ἀδελφεὸν Στησαγόρεα δηλαδὴ ἐπιτιμέων. οἱ δὲ Χερσονησῖται πυνθανόμενοι ταῦτα, συνελέχθησαν ἀπὸ πασέων τῶν πολίων οἱ δυναστεύοντες πάντοθεν, κοινῷ δὲ στόλῳ ἀπικόμενοι ὡς συλλυπηθησόμενοι, ἐδέθησαν ὑπ᾽ αὐτοῦ. Μιλτιάδης τε δὴ ἴσχει τὴν Χερσόνησον, πεντακοσίους βόσκων ἐπικούρους, καὶ γαμέει Ὀλόρου τοῦ Θρηΐκων βασιλέος τὴν θυγατέρα Ἡγησιπύλην. Οὗτος δὲ ὁ Κίμωνος Μιλτιάδης νεωστὶ μὲν ἐληλύθεε ἐς τὴν Χερσόνησον, κατελάμβανε δέ μιν ἐλθόντα ἄλλα τῶν κατεχόντων πρηγμάτων χαλεπώτερα. τρίτῳ μὲν γὰρ ἔτεϊ τούτων, Σκύθας ἐκφεύγει. Σκύθαι γὰρ οἱ νομάδες ἐρεθισθέντες ὑπὸ βασιλέος Δαρείου, συνεστράφησαν, καὶ ἤλασαν μέχρι Χερσονήσου ταύτης. τούτους ἐπιόντας οὐχ ὑπομείνας ὁ Μιλτιάδης, ἔφευγε Χερσόνησον, ἐς ὃ οἵ τε Σκύθαι ἀπαλλάχθησαν, καί μιν οἱ Δόλογκοι κατήγαγον ὀπίσω. ταῦτα μὲν δὴ τρίτῳ ἔτεϊ πρότερον ἐγεγόνεε τῶν τότε μιν κατεχόντων. Τότε δὴ πυνθανόμενος τοὺς Φοίνικας ἐν Τενέδῳ, πληρώσας τριήρεας πέντε χρημάτων τῶν παρεόντων, ἀπέπλεε ἐς τὰς Ἀθήνας. καὶ ὥσπερ ὁρμήθη ἐκ Καρδίης πόλιος, ἔπλεε διὰ τοῦ Μέλανος κόλπου· παραμείβετό τε τὴν Χερσόνησον, καὶ οἱ Φοίνικές οἱ περιπίπτουσι τῇσι νηυσί. αὐτὸς μὲν δὴ Μιλτιάδης σὺν τῇσι τέσσερσι τῶν νεῶν καταφεύγει ἐς Ἴμβρον. τὴν δέ οἱ πέμπτην τῶν νεῶν κατεῖλον διώκοντες οἱ Φοίνικες. τῆς δὲ νεὸς ταύτης ἔτυχε τῶν Μιλτιάδεω παίδων ὁ πρεσβύτατος ἄρχων Μητίοχος, οὐκ ἐκ τῆς Ὀλόρου τοῦ Θρήϊκος ἐὼν θυγατρός, ἀλλ᾽ ἐξ ἄλλης. καὶ τοῦτον ἅμα τῇ νηὶ εἷλον οἱ Φοίνικες· καί μιν

[margin: ἢ κατεχόντων] [margin: 219]

cto Chersonitæ, vt mos est, conditori vrbis, sacrificant, certamenq; equestre ac gymnicũ statuto tempore celebrant, in quo nulli Lampsacenorum certare permittitur. Durãte autem cum Lampsacenis bello, contigit vt Stesagoras quoque liberis orbus decederet, apud curiã percussus securi in capite à quodã qui se transfugam verbis simulabat, sed re ipsa[1] quã hostis erat atrocior.

XXXIX Stesagora hunc in modum defuncto, tum Pisistratidæ Miltiadem Cimonis filium fratrem defuncti, cum trireme ad suscipiendas in Chersoneso res dimiserunt: in quem etiam Athenis beneficia contulerant, tanquã non sane conscii mortis Cimonis patris eius: de qua morte alio in libro qualis fuerit commemorabo. Miltiades vt venit in Chersonesum, [2] domi sese continebat, in honorem videlicet Stesagoræ fratris. Quod quũ audissent Chersonitæ, vndique ex omnibus ciuitatibus principes congregati sunt ad lugendã cum Miltiade fratris necem. Hi postquam venerũt illuc, in vincula coniecti sunt, & Miltiades Chersonesum obtinuit,[3] conductis auxiliariis: filiamque Olori regis Thraciæ Hegesipylam duxit vxorẽ.

XL [4] Quẽ etsi nuper illuc profectum, tamen non mediocria sed grauia sane negotia exceperunt. nam tertio quam hæc gesta sunt anno è Chersoneso profugit, non ausus expectare venientes Scythas Nomades: qui à rege Dario irritati, coactis copiis ad hanc vsq; Chersonesum processerant. Illis digressis eum rursus Dolonci reduxere, tribus annis antequam aliis curis implicaretur.

XLI Tunc Phœnices apud Tenedum esse quum audisset, quinq; cum triremibus (quas præsentibus facultatibus impleuerat) Athenas nauigauit, soluens ex vrbe Cardia. Qui dum per sinum Nigrum transmissa Chersoneso cursum tenet, Phœnicum classe circumuentus, ipse quidem cum quatuor triremibus ad Imbrum euasit, quintam vero Phœnices insequuti ceperunt, cui præerat Miltiadis filius natu maximus Metiochus, non ex filia Olori Thracum regis, sed ex alia muliere. Eum Phœnices quum

1 Hostis erat, & temerarius, *vel, & ira præcipitis. Ad verbum, Subferuidus.* 2 *Suspectus est hic locus in vulg. edit. Gr. & ì* [illegible] *nulus est potius Vlciscens, quod hic accipiendum fuerit pro Vltionem moliens.* 3 Quingentos alens auxiliarios 4 Huic Cimonis filio Miltiadi, quum nuper in Chersonesum venisset, molestiæ maiores quam antea contigerunt. tertio enim quam hæc gesta sunt anno, à Scythis fugatus fuerat. nam quum Scythæ Nomades à rege Dario irritati, confecto agmine ad hanc Chersonesum vsque progressi essent, illis inuadentibus obsistere non ausus, è Chersoneso aufugit, donec post Scytharum discessum, eum Dolonci reduxerunt. Hæc inquam tribus ante annis contigerant quam illa ei euenerunt. Tunc enim quum Phœnices &c. *Lego autem ex vet. cod.* [illegible] *pro* [illegible] *in priore loco, vt sit* [illegible] *, eo sensu quo postea dicit* [illegible] *. Illud autem,* [illegible] *, fortasse interpr. Chersoneso exulabat, quod videlicet cum illis congredi ausus non esset. Cui interpretationi quadrat* [illegible].

Miltiadis filium esse cognouissent, ad regem perduxerunt, rati se magnam apud eum gratiam inituros: quoniam Miltiades in dicenda apud Iones sententia suasisset vt Iones Scythis rogantibus soluta rate domum abire, obtemperarent. Oblato tamen sibi Metiocho Darius tantum abest vt quicquam mali fecerit, vt permultis eum bonis affecerit. donauit enim domo, facultatibus, vxore etiam Perside: ex qua liberi geniti sunt qui inter Persas censentur.

XLII Miltiades autē ex Imbro Athenas peruenit.[1] Neque hoc anno quicquam est à Persis amplius in Ionas sæuitum, sed benigne sane cum eis actum. Hoc anno Artaphernes Sardium præses, accitis hostiū nunciis, adegit Iones ad pactiones inter se faciendas,[2] de tradēdis mutuo iis qui iniurias intulissēt: neve quid inuicem ferrent aut agerent. Ad hoc adactis Ionibus, per parasangas (ita enim Persæ tricena stadia appellant) regiones diuisit: regionatimque vectigal instituit quod regi penderent: quod vectigal ab Artapherne institutū, ad meā vsque ætatem qui illic fuere pependerunt, eadem pæne qua prius condicione institutum. Et hæc quidem illis pacata erant.

XLIII ¶ Ceterum ineunte statim vere aliis ducibus ab rege abdicatis, Mardonius Gobryæ filius, adhuc adolescens, & recens in matrimonium accepta Darii filia Artozostra, ad mare descendit, permagnas ducens peditū classiariorumque copias. Qui cum exercitu postquam in Siciliam peruenit, ipse conscensa naui cum classe abiit, aliis ducibus pedestres copias in Hellespontum ducentibus. Posteaquā autem prætervectus Asiam in Ioniam peruenit Mardonius, miram hic rem ego referā iis Græcis qui non assentiuntur Otanem inter septem Persas suasisse potiorem esse Persis statum popularem,[3] abdicatis tyrannis Mardonius statum popularem in ciuitatibus constituit. his actis, in Hellespontum ire contendit: vbi coacta ingenti vi nauium ac peditatus, eas copias traiecit Hellespontum, perque Europam iter Eretriā versus atque Athenas faciebat.

XLIV Hæ igitur ciuitates[4] prætextus à Dario erāt belli inferendi: sed in animo habebat

πυθόμενοι ὡς εἴη Μιλτιάδεω παῖς, ἀνήγαγον παρὰ βασιλῆα, δοκέοντες χάριτα μεγάλην καταθήσεσθαι, ὅτι δὴ Μιλτιάδης γνώμην ἀπεδέξατο ἐν τοῖσι Ἴωσι, πείθεσθαι κελεύων τοῖσι Σκύθῃσι, ὅτε οἱ Σκύθαι προσεδέοντο, λύσαντας τὴν σχεδίην, ἀποπλέειν ἐς τὴν ἑωυτῶν. Δαρεῖος δὲ, ὡς οἱ Φοίνικες Μητίοχον τὸν Μιλτιάδεω ἀνήγαγον, ἐποίησε κακὸν μὲν οὐδὲν Μητίοχον, ἀγαθὰ δὲ συχνά. καὶ γὰρ οἶκον καὶ κτῆσιν ἔδωκε, καὶ Περσίδα γυναῖκα, ἐκ τῆς οἱ τέκνα ἐγένετο, τὰ ἐς

10 Πέρσας κεκοσμέαται. Μιλτιάδης δὲ ἐξ Ἴμβρου ἀπικνέεται ἐς τὰς Ἀθήνας, καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν Περσέων οὐδὲν ἐπὶ πλέον ἐγένετο τουτέων, ἐς νεῖκος φέρον Ἴωσι. ἀλλὰ τάδε μὲν χρήσιμα κάρτα τοῖσι Ἴωσι ἐγένετο. τούτου τοῦ ἔτεος Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὕπαρχος, μεταπεμψάμενος ἀγγέλους ἐκ τῶν πολίων, συνθήκας σφίσι αὐτοῖσι τοὺς Ἴωνας ἠνάγκασε ποιέεσθαι, ἵνα δοσίδικοι εἶεν, καὶ μὴ ἀλλήλους φέροιέν τε καὶ ἄγοιεν. ταῦτά τε ἠνάγκασε ποιέειν, καὶ τὰς χώρας σφέων μετρήσας κατὰ παρασάγγας, τοὺς καλέουσι

20 οἱ Πέρσαι τὰ τριήκοντα στάδια, κατὰ δὴ τούτους μετρήσας, φόρους ἔταξε ἑκάστοισι, οἱ κατὰ χώρην διατελέουσι ἔχοντες ἐκ τούτου τοῦ χρόνου αἰεὶ, καὶ ἔπ' ἐς ἐμὲ, ὡς ἐτάχθησαν ἐξ Ἀρταφέρνεος. ἐτάχθησαν δὲ σχεδὸν κατὰ τὰ αὐτὰ τὰ καὶ πρότερον εἶχον. καί σφι ταῦτα μὲν εἰρηναῖα ἦν. Ἅμα δὲ τῷ ἔαρι τῶν ἄλλων καταλελυμένων στρατηγῶν ἐκ βασιλῆος, Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω κατέβαινε ἐπὶ θάλασσαν, στρατὸν πολλὸν μὲν κάρτα πεζὸν ἅμα ἀγόμενος, πολλὸν δὲ ναυτικὸν, ἡλικίην τε νέος ἐὼν, καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλῆος

30 Δαρείου θυγατέρα Ἀρτοζώστρην. ἄγων δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Μαρδόνιος, ἐπεί τε ἐγένετο ἐν τῇ Κιλικίῃ, αὐτὸς μὲν ἐπιβὰς ἐπὶ νεὸς, ἐκομίζετο ἅμα τῇσι ἄλλῃσι νηυσί, στρατιὴν δὲ τὴν πεζὴν ἄλλοι ἡγεμόνες ἦγον ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. ὡς δὲ παραπλέων τὴν Ἀσίην ἀπίκετο ὁ Μαρδόνιος ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐνθαῦτα μέγιστον θῶυμα ἐρέω τοῖσι μὴ ἀποδεκομένοισι Ἑλλήνων, Περσέων τοῖσι ἑπτὰ Ὀτάνεα γνώμην ἀποδέξασθαι, ὡς χρεὼν εἴη δημοκρατέεσθαι Πέρσας. τοὺς γὰρ τυράν-

40 νους τῶν Ἰώνων καταπαύσας πάντας ὁ Μαρδόνιος, δημοκρατίας κατίστα ἐς τὰς πόλιας. ταῦτα δὲ ποιήσας, ἠπείγετο ἐς τὸν Ἑλλήσποντον. ὡς δὲ συνελέχθη μὲν χρῆμα πολλὸν νεῶν, συνελέχθη δὲ καὶ πεζὸς στρατὸς πολλὸς, διαβάντες τῇσι νηυσὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπορεύοντο διὰ τῆς Εὐρώπης· ἐπορεύοντο δὲ ἐπί τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας. Αὗται μὲν ὦν σφι πρόσχημα ἦσαν τοῦ στόλου, ἀτὰρ ἐν νόῳ ἔχοντες

κατὰ χώρην ἐγένετο τούτου δὲ ἐπὶ Ἀρταφέρνεω διὰ

---

1 Neque hoc anno vlla Persis aduersus Iones contentio extitit: imo magno Ionum commodo factum hoc fuit, *quod sequitur videlicet.* 2 Vt rationi iniuriarum mutuo reddendæ obnoxii essent, vtque à mutuis direptionibus abstinerent. *vel, Vt iniurias mutuo persequi ex iure possent.* 3 Mardonius enim abdic. tyrannis, *vel, abrogato tyrannis imperio,* statum pop. 4 Prætextus expeditionis ipsis erant.

ὅσας ἂν πλείστας δύναιτο καταστρέφεσθαι τῶν Ἑλληνίδων πολίων, τοῦτο μὲν δὴ, τῇσι νηυσὶ Θασίους οὐδὲ χεῖρας ἀνταειραμένους, κατεστρέψαντο· τοῦτο δὲ, τῷ πεζῷ Μακεδόνας πρὸς τοῖσι ὑπάρχουσι δούλους προσεκτήσαντο. τὰ γὰρ ἐντὸς Μακεδόνων ἔθνεα πάντα σφι ἦν ἤδη ὑποχείρια γεγονότα. ἐκ μὲν δὴ Θάσου διαβαλόντες πέρην ὑπὸ τὴν ἤπειρον ἐκομίζοντο μέχρι Ἀκάνθου· ἐκ δὲ Ἀκάνθου ὁρμώμενοι, τὸν Ἄθων περιέβαλλον. ἐπιπεσὼν δέ σφι περιπλέουσι βορῆς ἄνεμος, μέγας τε καὶ ἄπορος, κάρτα τρηχέως περιέσπε πλήθεϊ πολλὰς τῶν νεῶν, ἐκβάλλων πρὸς τὸν Ἄθων. λέγεται γὰρ τριηκοσίας μὲν τὰς νέας τὰς διαφθαρείσας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων. ὥστε γὰρ θηριωδεστάτης ἐούσης τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς περὶ τὸν Ἄθων, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων διεφθείροντο ἁρπαζόμενοι· οἱ δὲ, πρὸς τὰς πέτρας ἀρασσόμενοι· οἱ δὲ αὐτῶν νέειν οὐκ ἠπιστέατο, καὶ κατὰ τοῦτο διεφθείροντο· οἱ δὲ, ῥίγεϊ. ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς οὕτω ἔπρησσε. Μαρδονίῳ δὲ καὶ τῷ πεζῷ στρατοπεδευομένῳ ἐν Μακεδονίῃ, νυκτὸς Βρύγοι Θρήικες ἐπεχείρησαν· καί σφεων πολλοὺς φονεύουσι οἱ Βρύγοι, Μαρδόνιον δὲ αὐτὸν τρωματίζουσι. οὐ μέντοι οὐδὲ αὐτοὶ δουλοσύνην διέφυγον πρὸς Περσέων. οὐ γὰρ δὴ πρότερον ἀπανέστη ἐκ τῶν χωρέων τουτέων Μαρδόνιος, πρὶν ἤ σφεας ὑποχειρίους ἐποιήσατο. τούτους μέντοι καταστρεψάμενος, ἀπῆγε τὴν στρατιὴν ὀπίσω, ἅτε τῷ πεζῷ τε προσπταίσας πρὸς τοὺς Βρύγους, καὶ τῷ ναυτικῷ μεγάλως περὶ τὸν Ἄθων. οὗτος μέν νυν ὁ στόλος αἰσχρῶς ἀγωνισάμενος, ἀπαλλάχθη ἐς τὴν Ἀσίην. Δευτέρῳ δὲ ἔτεϊ τουτέων ὁ Δαρεῖος, πρῶτα μὲν Θασίους διαβληθέντας ὑπὸ τῶν ἀστυγειτόνων ὡς ἀπόστασιν μηχανῴατο, πέμψας ἄγγελον, ἐκέλευέ σφεας τὸ τεῖχος περιαιρέειν, καὶ τὰς νέας ἐς Ἄβδηρα κομίζειν. οἱ γὰρ δὴ Θάσιοι, οἷα ὑπὸ Ἱστιαίου τε τοῦ Μιλησίου πολιορκηθέντες, καὶ προσόδων ἐουσέων μεγαλέων, ἐχρέωντο τοῖσι χρήμασι, νέας τε ναυπηγεύμενοι μακρὰς, καὶ τεῖχος ἰσχυρότερον περιβαλλόμενοι. ἡ δὲ πρόσοδός σφι ἐγίνετο ἔκ τε τῆς ἠπείρου καὶ ἀπὸ τῶν μετάλλων. ἐκ μέν γε τῶν ἐν Σκαπτῇ ὕλῃ χρυσέων μετάλλων, τὸ ἐπίπαν ὀγδώκοντα τάλαντα προσήιε· ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ Θάσῳ, ἐλάσσω μὲν τουτέων, συχνὰ δὲ οὕτω, ὥστε τὸ ἐπίπαν Θασίοισι ἐοῦσι καρπῶν ἀτελέσι, προσήιε ἀπό τε τῆς ἠπείρου καὶ τῶν μετάλλων ἔτεος ἑκάστου διηκόσια τάλαντα, ὅτε δὲ τὸ πλεῖστον προσῆλθε, τριηκόσια. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς τὰ μέταλλα ταῦτα·

(Marginal notes: γρ. κατεστρέψαντο. — γρ. ἐκ Σκαπτῆς ὕλης)

quam plurimas posset Græcarum ciuitatum subigere. Nam & classe Thasios nec manum ex aduerso leuantes subegit, & peditatu Macedones, vltra eos qui iam seruiebant, in seruitutem redegit. etenim quæ intra Macedones sunt nationes, iam subactæ erant. Hæc classis e Thaso transmittens, ac terram legens, ad Acanthū vsq; processit: & ex Acantho soluens, dum Athon circumuertit, ventus aquilo vehemens atq; admodū atrox & intolerandus dicitur in eam ingruisse, nauiumq; plerasq; [1] in Athon propulsas, ad trecentas afflixisse, vt supra viginti millia hominum interierint: partim quod a feris rapti, partim quod natare nescirent, partim quod petris allisi, (nam sæuissimum circa Athon est mare) partim gelu absumpti. Et cum nautico quidem exercitu ita actum est. XLV Mardonium autem cum pedestribus copiis in Macedonia statiua habentem Thraces Brygi sub noctem inuasere, & cū alios multos ex eis occiderunt, tum ipsum Mardonium vulnerauerunt. Sed non tamen seruitutem Persarū deuitare potuerunt. nam Mardonius non prius ex iis locis decessit quam illos in suam redegit potestatem. His subactis rursus reduxit exercitum, tum ob eam quam aduersus Brygos in exercitu terrestri, tum ob maiorem quā in classe ad Athon acceperat calamitatem. Ita hic exercitus pugna turpiter gesta rediit in Asiam. ¶ XLVI Insequenti anno Darius ante omnia Thasios a vicinis insimulatos tanquam defectionem molientes, misso nuncio iussit diruere muros, & naues in Abdera transportare. nam Thasii, vt qui ab Histiæo Milesio fuerant obsessi, & prouentus magnos habebant, [2] pecunia multa vtebantur, cum in compingendis nauibus longis, tum validioribus muris vrbi circumdandis. Erat autem eis prouentus ex continenti atque ex metallis. ex fossitia quidem metallorum aureorum materia, [3] septuaginta talentorum: ex Thasiis autem metallis minus, sed tamen ita frequenter, vt si Thasii forent immunes tributorum, fuerint eis in summam prouentura quotannis ex continenti atque ex metallis ducenta talenta, & quando plurimum, trecenta. XLVII Quæ metalla ipse quoque inspexi,

1 In Athon propulsis, & ex nauibus quidem trecentas, ex hominibus supra viginti millia interiisse. Quum enim feris abundantissimum sit hoc mare quod circa Athon, (id est, hoc maris pars quæ est circa Athon) alii a feris rapti, alii petris allisi, alii, quod natare nescirent, nonnulli & frigore interibant. Et cum nautico q. ex. 2 Pecuniam quam ex illis magnis prouentibus habebant, impendebant in comping. 3 Octoginta

& ta-

[1] & tamen longe admirabiliora fuere quæ Phœnices ii qui cum Thaso eam insulam condiderunt, inuenere: quę insula ab hoc Thaso Phœnice nomen obtinuit. Hęc autem Thasi Phœnicea metalla sunt inter locum qui vocatur AEnyrorum & Cœnyrorum, sita: atque e regione Samothraciæ ingens mons indagando euersus est. Et hoc quidem

XLVIII

huiuscemodi est. Thasii autem iubente Dario, muros suos diruerunt, & naues omnes in Abdera transportarunt. Post hæc Darius, quid in animo Græci haberent, pugnarene secum an sese dedere, tentandū ratus, legatos per Græciam alios alio dimittit, regi terram & aquam petere iussos. Et hos quidem in Græciam, alios autem ad tributarias sibi maritimas ciuitates mittit, imperans longas naues fieri, & hippagogas, *id est, naues quibus equi feruntur.*

XLIX

Dum hæc isti comparant, legatis per Græciam euntibus, & quæ Perses præceperat petentibus, terrā multi in continente populi dederunt: insulani quoque, cum alii omnes, ad quos eadem petituri legati accessere, tum vero Æginetæ. Qua de re continuo Athenienses irritati sunt, quod putarent hostili in ipsos animo dedisse terram & aquam Æginetas, vt vna cum Persa aduersus Athenas militarent. Itaque libenter occasionem contra Æginetas amplexi, Spartam profecti illos insimulauerunt quod ex eo quod fecerāt Græciā prodidissent.

L

Ad hanc delationē Cleomenes Anaxandridæ filius, Spartiatarū rex, Æginam transmisit, animo præcipuos eius rei autores comprehendendi. Conanti autē illos comprehendere cum alii Æginetæ intercessere, tū præcipue Crius Polycriti filius, [2] negans eum gauisurum siquem abduceret Æginetarum: nam id eum facere sine communi consilio Spartiatarum, sed ab Atheniensibus pecunia corruptum: alioqui cum altero rege venturum fuisse ad se comprehendendos. Hoc autem dicebat ex [3] epistola Demarati. Eum Cleomenes ab Ægina discedens interrogauit quod ei nomen esset. Ille respondit quod erat Crios, *id est aries.* Cui Cleomenes, Crie, inquit, iam nunc præferrato cornua, tanquam occursurus magno malo.

LI

¶ Spartæ autem per id tempus Demaratus Cleomenem insimulabat, & ipse rex Spartiatarum,

καὶ μακρῷ ἦν αὐτέων θωμασιώτατα τὰ οἱ Φοίνικες ἀνεῦρον οἱ μετὰ Θάσου κτίσαντες τὴν νῆσον ταύτην, ἥτις νῦν ἀπὸ τοῦ Θάσου τούτου τοῦ Φοίνικος τοὔνομα ἔσχε. τὰ δὲ μέταλλα τὰ Φοινικὰ ταῦτά ἐστι τῆς Θάσου, μεταξὺ Αἰνύρων τε χώρου καλεομένου, καὶ Κοινύρων. ἀντίον δὲ Σαμοθρηΐκης ὄρος μέγα ἀνεστραμμένον ἐν ζητήσει. τοῦτο μέν νυν ἐστὶ τοιοῦτο. Οἱ δὲ Θάσιοι τῷ βασιλέϊ κελεύσαντι καὶ τὸ τεῖχος τὸ σφέτερον κατεῖλον, καὶ τὰς νέας πάσας ἐκόμισαν ἐς Ἄβδηρα. μετὰ δὲ τοῦτο, ἀπεπειρᾶτο ὁ Δαρεῖος τῶν Ἑλλήνων ὅ,τι ἐν νόῳ ἔχοιεν, κότερα πολεμέειν ἑωυτῷ, ἢ παραδιδόναι σφέας αὐτούς. διέπεμπε ὦν κήρυκας, ἄλλους ἄλλῃ τάξας, ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, κελεύων αἰτέειν βασιλέϊ γῆν τε καὶ ὕδωρ. τούτους μὲν δὴ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἔπεμπε· ἄλλους δὲ κήρυκας διέπεμπε ἐς τὰς ἑωυτοῦ δασμοφόρους πόλιας τὰς παραθαλασσίους, κελεύων νέας τε μακρὰς καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα ποιέεσθαι. Οὗτοί τε δὴ παρεσκευάζοντο ταῦτα, καὶ τοῖσι ἥκουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυξι, πολλοὶ μὲν ἠπειρωτέων ἔδοσαν τὰ προΐσχετο αἰτέων ὁ Πέρσης· πάντες δὲ νησιῶται, ἐς τοὺς ἀπικοίατο αἰτήσοντες, οἵ τε δὴ ἄλλοι νησιῶται διδοῦσι γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ, καὶ δὴ καὶ Αἰγινῆται. ποιήσασι δέ σφι ταῦτα, ἰθέως Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο, δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔχοντας τοὺς Αἰγινήτας δεδωκέναι, ὡς ἅμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας στρατεύωνται· καὶ ἄσμενοι προφάσιος ἐπελάβοντο. φοιτέοντές τε ἐς τὴν Σπάρτην, κατηγόρεον Αἰγινητέων τὰ πεποιήκοιεν, προδόντες τὴν Ἑλλάδα. Πρὸς ταύτην δὲ τὴν κατηγορίην, Κλεομένης ὁ Ἀναξανδρίδεω, βασιλεὺς ἐὼν Σπαρτιητέων, διέβη ἐς Αἴγιναν, βουλόμενος συλλαβεῖν Αἰγινητέων τοὺς αἰτιωτάτους. ὡς δὲ ἐπειρᾶτο συλλαμβάνειν, ἄλλοι τε δὴ αὐτῷ ἐγένοντο ἀντίξοοι τῶν Αἰγινητέων, ἐν δὲ δὴ καὶ Κριὸς ὁ Πολυκρίτου μάλιστα· ὃς οὐκ ἔφη αὐτὸν οὐδένα ἄξειν χαίροντα Αἰγινητέων. ἄνευ γάρ μιν Σπαρτιητέων τοῦ κοινοῦ ποιέειν ταῦτα, ὑπ' Ἀθηναίων ἀναγνωσθέντα χρήμασι· ἅμα γὰρ ἄν μιν τῷ ἑτέρῳ βασιλέϊ ἐλθόντα συλλαμβάνειν. ἔλεγε δὲ ταῦτα ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Δημαρήτου. Κλεομένης δὲ ἀπελαυνόμενος ἐκ τῆς Αἰγίνης, εἴρετο τὸν Κριὸν ὅ,τι οἱ εἴη τὸ οὔνομα· ὁ δὲ τὸ ἐὸν ἔφρασέ οἱ. ὁ δὲ Κλεομένης πρὸς αὐτὸν ἔφη, "Ἤδη νῦν καταχάλκου ὦ Κριὲ τὰ κέρεα, ὡς συνοισόμενος μεγάλῳ κακῷ." Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ τοῦτον τὸν χρόνον ὑπομένων Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος, διέβαλε τὸν Κλεομένεα, ἐὼν βασιλεὺς καὶ οὗτος Σπαρτιητέων,

γρ. Φοινικικὰ

γρ. ἐν τῇ ζ.

221

1 Ex quibus admiratione digna erant ea potissimum quæ Ph. 2 *Id est, Negans eum impune quemquam Ægin. abducturum.* 3 Mandato

οἰκίης δὲ τῆς ὑποδεεστέρης· κατ᾽ ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑποδεεστέρης, (ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γεγόνασι) κατὰ δὲ πρεσβυγενείην δέ κως τετίμηται μᾶλλον ἡ Εὐρυσθένεος. Λακεδαιμόνιοι γὰρ, ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιητῇ, λέγουσι αὐτὸν Ἀριστόδημον τὸν Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὕλλου βασιλεύοντα, ἀγαγεῖν σφέας ἐς ταύτην τὴν χώρην τὴν νῦν ἐκτέαται, ἀλλ᾽ οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας. μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολλὸν, Ἀριστοδήμῳ τεκεῖν τὴν γυναῖκα, τῇ οὔνομα εἶναι Ἀργείην. θυγατέρα δὲ αὐτὴν λέγουσι εἶναι Αὐτεσίωνος, τοῦ Τισαμενοῦ, τοῦ Θερσάνδρου, τοῦ Πολυνείκεος. ταύτην δὲ τεκεῖν δίδυμα· ἐπιδόντα δὲ τὸν Ἀριστόδημον τὰ τέκνα, νούσῳ τελευτᾶν. Λακεδαιμονίους δὲ τοὺς τότε ἐόντας, βουλεῦσαι κατὰ νόμον βασιλέα τῶν παίδων τὸν πρεσβύτερον ποιήσασθαι· οὐκ ὦν δή σφεας ἔχειν ὁκότερον ἕλωνται, ὥστε καὶ ὁμοίων καὶ ἴσων ἀμφοτέρων ἐόντων. οὐ δυναμένους δὲ γνῶναι, ἢ καὶ πρὸ τούτου, ἐπειρωτᾶν τὴν τεκοῦσαν. τὴν δὲ, οὐδὲ αὐτὴν φάναι διαγινώσκειν, εἰδυῖαν μὲν καὶ τὸ κάρτα λέγειν ταῦτα, βουλομένην δὲ εἴ κως ἀμφότεροι γενοίατο βασιλέες. τοὺς ὦν δὴ Λακεδαιμονίους ἀπορέειν. ἀπορέοντας δὲ, πέμπειν ἐς Δελφοὺς, ἐπειρησομένους ὅ, τι χρήσωνται τῷ πρήγματι. τὴν δὲ Πυθίην κελεύειν σφέας ἀμφότερα τὰ παιδία ἡγήσασθαι βασιλέας, τιμᾶν δὲ μᾶλλον τὸν γεραίτερον. τὴν μὲν δὴ Πυθίην ταῦτά σφι ἀνελεῖν. τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι ἀπορέουσι οὐδὲν ἧσσον ὅκως ἐξεύρωσι αὐτέων τὸν πρεσβύτερον, ὑποθέσθαι ἄνδρα Μεσσήνιον, τῷ οὔνομα εἶναι Πανίτην. ὑποθέσθαι δὲ τοῦτον τὸν Πανίτην τάδε τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, φυλάξαι τὴν γειναμένην ὁκότερον τῶν παίδων πρότερον λούει καὶ σιτίζει. καὶ ἢν μὲν κατὰ ταὐτὰ φαίνηται αἰεὶ ποιεῦσα, τοὺς δὲ πᾶν ἕξειν ὅσον τι καὶ δίζηνται καὶ θέλουσι ἐξευρεῖν· ἢν δὲ πλανᾶται καὶ ἐκείνη, ἐναλλὰξ ποιεῦσα, δῆλά σφι ἔσεσθαι ὡς οὐδὲ ἐκείνη πλέον οὐδὲν οἶδε· ἐπ᾽ ἄλλην τε σφέας τράπεσθαι ὁδόν. ἐνθαῦτα δὴ τοὺς Σπαρτιήτας, κατὰ τὰς τοῦ Μεσσηνίου ὑποθήκας, φυλάξαντας τὴν μητέρα τῶν Ἀριστοδήμου παίδων, λαβεῖν κατὰ ταὐτὰ τιμῶσαν τὸν πρότερον καὶ σίτοισι καὶ λουτροῖσι, οὐκ εἰδυῖαν τῶν εἵνεκεν ἐφυλάσσετο. λαβόντας δὲ τὸ παιδίον τὸ τιμώμενον πρὸς τῆς γειναμένης, ὡς ἐὸν πρότερον, τρέφειν ἐν τῷ δημοσίῳ· καί οἱ οὔνομα τεθῆναι Εὐρυσθένεα· τῷ δὲ νεωτέρῳ, Προκλέα. τούτους ἀνδρωθέντας, αὐτούς τε ἀδελφεοὺς ἐόντας, λέγουσι διαφόρους εἶναι τὸν πάντα χρόνον τῆς ζόης αὐτέων ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων γενομένους, ὡσαύτως διατελέειν. Λακεδαιμόνιοι μὲν ταῦτα λέγουσι μοῦνοι Ἑλλήνων·

sed ex familia inferiore, quæ tamen alia nulla in re inferior erat, (ab eodẽ enim oriundi) quam quod familia EVrysthenis, quod primigenius esset, nonnihil honoratior erat. LII Etenim Lacedæmonii, nulli poetarum assentientes, negant se in eam quam nunc possident regionem deductos à filiis Aristodemi, sed ab ipso Aristodemo regnante, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli filius. Nec multo post Aristodemi vxorem nomine[1] Æginam, (quam dicunt fuisse filiam AVtesionis, qui fuit Tisameni, qui fuit Thersandri, qui fuit Polynicis filius) peperisse geminos: [2] eisque natis Aristodemum morbo decessisse. Lacedæmonios autem qui tum erant, inito consilio creasse regem è pueris eum qui esset primigenius, vt lex iubebat. Sed nescientes vtrum puerorum eligerent, quum essent similes ac pares: id quum nequirent ipsi discernere, prius fuisse percontatos genitricem: eaque negante se dignoscere, sed dissimulante, quod videlicet (vt credibile est) magnopere cuperet ambos effici reges: ita de hoc dubitantes Lacedæmonios misisse Delphos sciscitatum quid in ea re agerent: & iis Pythiam respondisse vt vtrunque puerorum regem ducerent, sed primigenium magis honorarent. Hoc responso à Pythia edito, Lacedæmonios nihilominus incertos quo pacto primigenium reperirent, admonitos fuisse à quodam Messenio, nomine Panite, vt obseruarent vtrum puerorum mater priorem lauaret cibaretq́: quam si deprehenderent eodem semper modo factitare, habituros id omne quod quærerent, & inuenturos quod vellent: sin illa alternando erraret, palam fore ne ipsam quidem quippiam magis nosse: & vt isti aliam rationem inirent. Ibique Spartiatas ex admonitu Messenii obseruantes matrem puerorum, ignaram cur obseruaretur, animaduertentesque illam præferentem alteri primigenium tum cibando tum lauando, accepisse puerum qui magis honorabatur à matre, tanquam primigenium, publiceque alendum curasse, imposito ei nomine EVrysthene: iuniori, Procle. Hos autem fratres, vbi adoleuerunt, per omne vitæ tempus inter se dissensisse, & itidẽ eorũ posteros perseuerasse. LIII Hęc soli Græcorum Lacedæmonii aiunt.

1 Argiuam, 2 Aristodemum autem liberos hos intuitum morbo decessisse.

At hæc quæ commemorantur à Græcis, ego scribo: hos Doriensium reges vsque ad Perseum Danaes à deo genitum, recenseri recte à Græcis, & ostendi Græcos esse. iam tũ enim isti inter Græcos censebantur. Ideo autẽ dixi, vsque ad Perseum, nec altius repetii, quod nullũ Perseo cognomentum fuit mortalis patris, quemadmodum Herculi Amphitryon. Itaque à me rectam rationem sequente dictum recte est vsque ad Perseum. A Danae vero Acrisii filia retrorsum patres eorum recensendo, constabit principes Doriensium [1] ex Ægypto oriundos. Hæc generis recensio ex commemoratione Græcorũ facta est.

LIV Vt autẽ à Persis fertur, Perseus ipse, quum esset Assyrius, factus est Græcus, non tamen progenitores eius. nam progenitores Acrisii [2] recensere ad progeniem Persei nihil attinet: eosque (quemadmodum Græci aiunt) Ægyptios fuisse.

LV Hæc de his hactenus. Quod autem regnum Dorum, quum Ægyptii essent, sibi traditũ acceperint, hoc (quoniam ab aliis dictũ est) omittemus: quæ vero alii non attigerunt, eorum faciemus mentionem.

LVI [3] Has dignationes regibus Spartiatæ tribuerũt: duo sacerdotia, Iouis Lacedæmonii & Iouis cælestis: & ius belli in quamcunq; libuerit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas sit, alioqui piaculari crimine teneatur. Vt in expeditionibus adeundis primi eant reges, in abeundo postremi sint. Centum delecti viri eis in militia custodes adsint. [4] In egressibus vtantur quotcunque pecoribus libuerit: quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hęc.

LVII Alia sunt quę pacis tempore eis tribuuntur: Vt quoties aliqua publica euisceratio fit, primi in cœna reges discũbant, & iis primis distribui incipiat vtrique eorum duplum omnium quàm ceteris conuiuis: [5] libaminaque immolatorum & coria, eorũ sint. Singulis quoque calendis instantis mensis, singula pecora vtrique è publico dentur Apollini immolanda: & farinæ medimnus, *id est, sex modia*, & vini Laconicus quartarius: & in spectaculis singulorum certaminum certis lo-

τάδε δὲ καταλεγόμενα ὑπ' Ἑλλήνων, ἐγὼ γράφω. τούτους τοὺς Δωριέων βασιλῆας, μέχρι μὲν Περσέος τοῦ Δανάης τοῦ θεοῦ ἀπεόντος, καταλεγομένους ὀρθῶς ὑπ' Ἑλλήνων, καὶ ἀποδεικνυμένους ὡς εἰσὶ Ἕλληνες, ἤδη γὰρ τηνικαῦτα ἐς Ἕλληνας οὗτοι ἐτέλεον. ἔλεξα δὲ, μέχρι Περσέος, τοῦδε εἵνεκα, ἀλλ' οὐκ ἀνέκαθεν ἔτι ἔλαβον, ὅτι οὐκ ἔπεστι ἐπωνυμίη Περσέϊ οὐδεμίη πατρὸς θνητοῦ, ὥσπερ Ἡρακλέϊ Ἀμφιτρύων. ἤδη ὦν ὀρθῷ λόγῳ χρεωμένῳ, μέχρι τοῦ Περσέος ὀρθῶς εἴρηταί μοι. ἀπὸ δὲ Δανάης τῆς Ἀκρισίου καταλέγοντι τοὺς ἄνω αἰεὶ πατέρας αὐτῶν, φαινοίατο ἂν ἐόντες οἱ τῶν Δωριέων ἡγεμόνες Αἰγύπτιοι ἰθαγενέες. ταῦτα μέν νυν κατὰ τὰ Ἕλληνες λέγουσι γεγενεηλόγηται. Ὡς δὲ ὁ Περσέων λόγος λέγεται, αὐτὸς ὁ Περσεὺς, ἐὼν Ἀσσύριος, ἐγένετο Ἕλλην, ἀλλ' οὐκ οἱ Περσέος πρόγονοι. τοὺς δὲ Ἀκρισίου γε πατέρας ὁμολογέοντας κατ' οἰκηιότητα Περσέϊ οὐδὲν, τούτους δὲ εἶναι, κατά περ Ἕλληνες λέγουσι, Αἰγυπτίους. Καὶ ταῦτα μέν νυν περὶ τουτέων εἰρήσθω. ὅτι δὲ ἐόντες Αἰγύπτιοι, καὶ ὅτι ἀποδεξάμενοι ἔλαβον τὰς Δωριέων βασιληΐας, ἄλλοισι γὰρ περὶ αὐτέων εἴρηται, ἐάσομεν αὐτά· τὰ δὲ ἄλλοι οὐ κατελάβοντο, τουτέων μνήμην ποιήσομαι. Γέρεά τε δὴ τάδε τοῖσι βασιλεῦσι Σπαρτιῆται δεδώκασι, ἱρωσύνας δύο, Διός τε Λακεδαίμονος, καὶ Διὸς οὐρανίου· καὶ πόλεμόν γε ἐκφέρειν ἐπ' ἣν ἂν βούλωνται χώρην. τούτου δὲ μηδένα εἶναι Σπαρτιητέων διακωλυτήν· εἰ δὲ μὴ, αὐτὸν ἐν τῷ ἄγεϊ ἐνέχεσθαι. στρατευομένων δὲ, πρώτους ἰέναι τοὺς βασιλῆας, ὑστάτους δὲ ἀπιέναι· ἑκατὸν δὲ ἄνδρας λογάδας ἐπὶ στρατιῆς φυλάσσειν αὐτούς. προβάτοισι δὲ χρέεσθαι ἐν τῇσι ἐξοδίῃσι, ὁκόσοισι ἂν ἐθέλωσι· τῶν δὲ θυομένων ἁπάντων τὰ δέρματά τε καὶ τὰ νῶτα λαμβάνειν σφέας. ταῦτα μὲν τὰ ἐμπολέμια. Τὰ δὲ ἄλλα τὰ εἰρηναῖα κατὰ τάδε σφι δέδοται· ἢν θυσίη τις δημοτελὴς ποιέηται, πρώτους ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἵζειν τοὺς βασιλῆας· καὶ ἀπὸ τουτέων πρῶτον ἄρχεσθαι, διπλήσια νέμοντας ἑκατέρῳ τὰ πάντα ἢ τοῖσι ἄλλοισι δαιτυμόνεσι. καὶ σπονδαρχίας εἶναι τουτέων, καὶ τῶν τυθέντων προβάτων τὰ δέρματα. νεομηνίας δὲ ἀνὰ πάσας καὶ ἑβδόμας ἱσταμένου τοῦ μηνὸς, δίδοσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου ἱρήϊον τέλεον ἑκατέρῳ ἐς Ἀπόλλωνος, καὶ μέδιμνον ἀλφίτων, καὶ οἴνου τετάρτην Λακωνικήν. καὶ ἐν τοῖσι ἀγῶσι πᾶσι προεδρίας

Margin notes: ἢ τούτου γὰρ δὴ τοῖς — ἢ ἔτι — ἢ ὁ αὐτὸς Περσεὺς — 222 — ἢ τὰ δέρματα.

---

1 Ægyptios fuisse indigenas. 2 Nullam habere cum Perseo consanguinitatem. 3 Has dignitates. *Vel*, Hos honores. 4 Quoties in expeditionem proficiscuntur, vtant. 5 Et vt primum in libationibus locum obtineant, coriaq; immolatorum pecorum, eorum sint. Singulis quoque calendis, & septimo quoque die mensis ineuntis, victima perfecta vtrique illorum detur in Apollinis æde. *Illud autem ἱρήϊον τέλεον, (id est, ad verbum, perfecta victima, & quasi omnibus suis numeris absoluta) varie exponitur.*

ἐξαιρέτους, καὶ προξείνους ἀποδεικνύναι τούτοισι προσκεῖσθαι τοὺς ἂν ἐθέλωσι τῶν ἀστῶν, καὶ Πυθίους αἱρέεσθαι δύο ἑκάτερον. (οἱ δὲ Πύθιοι, εἰσὶ θεοπρόποι ἐς Δελφούς, σιτεόμενοι μετὰ τῶν βασιλήων τὰ δημόσια) μὴ ἐλθοῦσι δὲ τοῖσι βασιλεῦσι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ἀποπέμπεσθαί σφι ἐς τὰ οἰκία ἀλφίτων τε δύο χοίνικας ἑκατέρῳ, καὶ οἴνου κοτύλην· παρεοῦσι δὲ διπλήσια πάντα δίδοσθαι. τὠυτὸ δὲ τοῦτο καὶ πρὸς ἰδιωτέων κληθέντας ἐπὶ δεῖπνον τιμᾶσθαι. τὰς δὲ μαντηίας τὰς γινομένας, τούτους φυλάσσειν· συνειδέναι δὲ καὶ τοὺς Πυθίους. δικάζειν δὲ μούνους τοὺς βασιλῆας τοσάδε μοῦνα· πατρούχου τε παρθένου πέρι, ἐς τὸν ἱκνέεται ἔχειν, ἢν μή περ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ· καὶ ὁδῶν δημοσιέων πέρι· καὶ ἤν τις θετὸν παῖδα ποιέεσθαι ἐθέλῃ, βασιλήων ἐναντίον ποιέεσθαι. καὶ παρίζειν βουλεύουσι τοῖσι γέρουσι, ἐοῦσι δυῶν δέουσι τριήκοντα. ἢν δὲ μὴ ἔλθωσι, τοὺς μάλιστά σφι τῶν γερόντων προσήκοντας ἔχειν τὰ τῶν βασιλήων γέρεα, δύο ψήφους τιθεμένους, τρίτην δὲ, τὴν ἑωυτῶν. Ταῦτα μὲν ζῶσι τοῖσι βασιλεῦσι δέδοται ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιητέων· ἀποθανοῦσι δὲ, τάδε· ἱππέες περιαγγέλλουσι τὸ γεγονὸς κατὰ πᾶσαν τὴν Λακωνικήν· κατὰ δὲ τὴν πόλιν γυναῖκες περιιοῦσαι, λέβητας κροτέουσι. ἐπεὰν ὦν τοῦτο γίνηται τοιοῦτο, ἀνάγκη ἐξ οἰκίης ἑκάστης ἐλευθέρους δύο καταμιαίνεσθαι, ἄνδρα τε καὶ γυναῖκα· μὴ ποιήσασι δὲ τοῦτο, ζημίαι μεγάλαι ἐπικέαται. νόμος δὲ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι κατὰ τῶν βασιλήων τοὺς θανάτους ἐστὶ ωὐτὸς καὶ τοῖσι βαρβάροισι τοῖσι ἐν τῇ Ἀσίῃ. τῶν γὰρ βαρβάρων οἱ πλεῦνες τώυτῷ νόμῳ χρέωνται κατὰ τοὺς θανάτους τῶν βασιλήων. ἐπεὰν γὰρ ἀποθάνῃ βασιλεὺς Λακεδαιμονίων, ἐκ πάσης δεῖ Λακεδαίμονος, χωρὶς Σπαρτιητέων, ἀριθμῷ τῶν περιοίκων ἀναμαθοὺς ἐς τὸ κῆδος ἰέναι. τούτων ὦν καὶ τῶν εἱλωτέων, καὶ αὐτέων Σπαρτιητέων ἐπεὰν συλλεχθέωσι ἐς τὠυτὸ πολλαὶ χιλιάδες, σύμμιγα τῇσι γυναιξὶ κόπτονταί τε τὰ μέτωπα προθύμως, καὶ οἰμωγῇ διαχρέωνται ἀπλέτῳ, φάμενοι τὸν ὕστατον αἰεὶ ἀπογενόμενον τῶν βασιλήων, τοῦτον δὴ γενέσθαι ἄριστον. ὃς δ᾽ ἂν ἐν πολέμῳ τῶν βασιλήων ἀποθάνῃ, τούτῳ δὲ εἴδωλον σκευάσαντες, ἐν κλίνῃ εὖ ἐστρωμένῃ ἐκφέρουσι. ἐπεὰν δὲ θάψωσι, ἀγορὴ δέκα ἡμερέων οὐκ ἵσταταί σφι, οὐδ᾽ ἀρχαιρεσίη συνίζει, ἀλλὰ πενθέουσι ταύτας τὰς ἡμέρας. Συμφέρονται δὲ ἄλλο οὗτοι τόδε τοῖσι Πέρσῃσι· ἐπεὰν ἀποθανόντος τοῦ βασιλέος ἄλλος ἐνίστηται βασιλεύς, οὗτος ὁ ἐσιὼν ἐλευθεροῖ ὅστις

γρ. ἀναγκαστὰς

223

cis præsideant.[1] Liceatque quibuſcunque libeat ciuibus inniti, & vtrique binos eligere Pythios. (ſunt autem Pythii qui Delphos ad conſulenda oracula mittuntur, quique publice cum regibus paſcuntur.) Regibus ad cœnam nõ euntibus mittantur bini farinę chœnices, *id eſt ſemodia*, & vini ſingulæ cotylæ, *id eſt ſextarii*: præſentibus dupla dentur omnia. eadē ratione à priuatis quoque inuitati ad cœnam, honorentur. [2] Vaticinia quæ de virgine pupilla, vtri danda ſit, ei ne cui mater, an cui pater deſponderat: necnon de viis publicis: & ſiquis adoptiuum filium[3] facere velit inuitis regibus. Liceat quoque eis pro ſuo arbitrio aſſidere in ſenatu, qui conſtat ex duodetriginta ſenibus: ſi eo non acceſſerint, eorum maxime propinqui duo ſenatores ius regum obtineant, duos calculos ponendi, tertium pro ſeipſis.

LVIII

Viuentibus hæc regibus à republica Spartiatarum tribuuntur: iſta, defunctis: Equites per vniuerſam Laconicam obitum regis enunciant: feminæ per vrbem circumeuntes ollas pulſitant. quumque hoc fit, neceſſe eſt ex ſingulis domibus duos ingenuos, marem ac feminam, luctu fœdari, magnis pœnis (niſi hoc faxint) impoſitis. Eadem autem circa funus regum conſuetudo Lacedæmoniis eſt quæ barbaris Aſianis. nam plerique barbarorum eodem ritu in mortibus regum vtuntur. Siquidem[4] poſteaquam mortem obiit Lacedæmoniorum rex, oportet eius exequiis adeſſe ex omni Lacedæmonis regione neceſſarios quoſque Spartiatarum, qui ſunt numero vicinorum. Quorum & item ſeruorum atque ipſorum Spartiatarum poſteaquā multa millia in vnum coacta ſunt, promiſcue cum mulieribus frontes ſuas intrepide pungunt, & vlulatu immenſo vtuntur, vltimum quenque regum dicentes ſemper fuiſſe optimum. Qui vero regum in bello periit, eius ſimulacrum quum expreſſerunt, in toro bene ſtrato efferunt, cuius tumulatione decem dies iuſtitium eſt, nullusque magiſtratuū conſeſſus, ſed luctus continens.

LIX

In hoc quoque cum Perſis iſti conueniunt, quod defuncto rege alter qui ſuccedit, liberat ære alieno quicunque

1 Liceatque illis quos velint ex ciuibus proxenos conſtituere, *vel*, creare. *Erant autem proxeni qui totius vrbis nomine hoſpitio excipiebant qui ex aliis ciuitatibus adueniebant, iiſque quæcunque poterant humanitatis officia præſtabant.* 2 Vaticinia autem quæ eduntur, vt ab iis cuſtodiantur, *vel, aſſeruentur.* Vt ſoli reges de his ſolis iudicium ferant: de virgine ad quam tota hereditas deuenerit, quis ex iure illam in vxorem ducere debeat, ſi pater eam non deſponderit. *Ad verbum*, Cui obueniat illam habere. *i. in quem cadat. Sic Gall. A qui il vient pro, à qui il touche.* 3 Facere velit, vt coram regibus faciat. *vel, in conſpectu regum.* 4 Mortuo rege Lacedæmoniorum coguntur proſequi funus aperto pectore totius Lacedæmoniæ regionis certi numeri incolæ, exceptis Spartiatis. *Ita Camerar. hunc locum interpret.*

Spar-

Spartiata aliquid aut regi aut reipublicæ debebat: & apud Persas item qui rex creatus est, omnibus ciuitatibus tributum quod debebant remittit.

LX Cum Ægyptiis etiã Lacedæmonii in hoc cõgruunt, quod eorũ præcones & tibicines & coqui in paterna artificia succedunt: & coquus è coquo, & tibicen è tibicine, & præco ex præcone gignitur: neq; vlli propter vocalitatẽ aliis insidiantes seipsos ingerunt, sed in paterno opere perseuerant: atq; hæc quidem ita fiunt.

LXI ¶ Cleomenẽ autem tunc quum apud Æginam esset, communi Græciæ bono operam dantem insimulabat Demaratus, non tam Æginetis studens, quam inuidia & odio ductus. Quem Cleomenes ab Ægina reuersus consultabat vt regno submoueret, ob hanc rem intendens in eum actionem: Ariston Spartæ regnum obtinens, quum è duabus vxoribus liberos non susciperet, & in se culpam eius rei non esse agnosceret, tertiam duxit vxorem, & duxit hunc in modum: Erat ei amicus quidam Spartiata, cuius opera ex omnibus ciuibus maxime vtebatur: cui viro erat vxor speciosissima, ex turpissima talis facta. siquidem hanc mala forma præditã esse cernens nutrix sua, idq; parentes eius, vtpote locupletes, ægre ferre, hoc excogitauit, vt puellam singulis diebus baiularet ad Helenæ templum, quod est in loco qui dicitur Therapne, supra fanum Phœbi. eo quoties nutrix intulerat puellam, stans ante simulacrũ, deam precabatur vt alumnã deformitate liberaret. Cui aliquando exeunti è templo mulier quædam apparuisse fertur, atque interrogasse illam quidnam in vlnis gestaret: & quum nutrix se infantem gestare respondisset, iussisse sibi ostendi. Quumque negaret nutrix id se facturam, quod infantem parentes sui vetuissent ostendi cuipiam, institisse iubere prorsus vt sibi ostenderetur. [1]magni enim facturam illam si à se infans conspiceretur. ita nutrice puellam ostendente, demulcentem caput puellæ dixisse, futurã eam omnium Spartanarum formosissimam: atque ab eo pristinam speciem decidisse. Hanc, quum ad nubilem peruenit ætatem, duxit vxorem Agetus

LXII Alcidis filius, ille amicus Aristonis. Eius mulieris amore titillatus quum esset Ariston, hanc rem commentus est:

τι Σπαρτιητέων τῷ βασιλέϊ ἢ τῷ δημοσίῳ ὤφειλε. ἐν δ' αὖ Πέρσῃσι ὁ κατιστάμενος βασιλεὺς τὸν προοφειλόμενον φόρον μετίει πάσῃσι τῇσι πόλισι. Συμφέρονται δὲ καὶ τάδε Αἰγυπτίοισι Λακεδαιμόνιοι· οἱ κήρυκες αὐτέων καὶ αὐληταὶ καὶ μάγειροι ἐκδέκονται τὰς πατρώας τέχνας. καὶ αὐλητής τε αὐλητέω γίνεται, καὶ μάγειρος μαγείρου, καὶ κῆρυξ κήρυκος, οὐ κατὰ λαμπροφωνίην ἐπιτιθέμενοι ἄλλοι σφέας παρακληίουσι, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια ἐπιτελέουσι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω γίνεται. Τότε δὲ τὸν Κλεομένεα ἐόντα ἐν τῇ Αἰγίνῃ, καὶ κοινὰ τῇ Ἑλλάδι ἀγαθὰ προσεργαζόμενον, ὁ Δημάρητος διέβαλε, οὐκ Αἰγινητέων οὕτω κηδόμενος, ὡς φθόνῳ καὶ ἄτῃ χρεώμενος. Κλεομένης δὲ νοστήσας ἀπ' Αἰγίνης, ἐβούλευε τὸν Δημάρητον παῦσαι τῆς βασιληίης, διὰ πρῆγμα τοιόνδε ἐπίβασιν ἐς αὐτὸν ποιεύμενος· Ἀρίστωνι βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ, καὶ γήμαντι γυναῖκας δύο, παῖδες οὐκ ἐγίνοντο. καὶ οὐ γὰρ συνεγινώσκετο αὐτὸς τούτου εἶναι αἴτιος, γαμέει τρίτην γυναῖκα. ὧδε δὲ γαμέει· ἦν οἱ φίλος τῶν Σπαρτιητέων ἀνήρ, τῷ προσέκειτο τῶν ἀστῶν μάλιστα ὁ Ἀρίστων. τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἐτύγχανε ἐοῦσα γυνὴ καλλίστη μακρῷ τῶν ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν· καὶ ταῦτα μέντοι καλλίστη ἐξ αἰσχίστης γενομένη. ἐοῦσαν γάρ μιν τὸ εἶδος φλαύρην, ἡ τροφὸς αὐτῆς, οἷα ἀνθρώπων τε ὀλβίων θυγατέρα, καὶ δυσειδέα ἐοῦσαν, πρὸς δὲ καὶ ὁρέουσα τοὺς γονέας συμφορὴν τὸ εἶδος αὐτῆς ποιευμένους, ταῦτα ἕκαστα μαθοῦσα, ἐπιφράζεται τοιάδε· ἐφόρεε αὐτὴν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην ἐς τὸ τῆς Ἑλένης ἱερόν, τὸ ἐστὶ ἐν τῇ Θεράπνῃ καλεομένῃ, ὕπερθε τοῦ Φοιβηίου ἱροῦ. ὅκως δὲ ἐνείκειε ἡ τροφός, πρός τε τὤγαλμα ἵστα, καὶ ἐλίσσετο τὴν θεὸν ἀπαλλάξαι τῆς δυσμορφίης τὸ παιδίον. καὶ δή κοτε ἀπιούσῃ ἐκ τοῦ ἱροῦ τῇ τροφῷ γυναῖκα λέγεται ἐπιφανῆναι· ἐπιφανεῖσαν δὲ, ἐπείρεσθαί μιν ὅ τι φέρει ἐν τῇ ἀγκάλῃ. καὶ τὴν φράσαι, ὡς παιδίον φορέει. τὴν δὲ κελεῦσαί οἱ δεῖξαι· τὴν δὲ οὐ φάναι· ἀπειρῆσθαι γάρ οἱ ἐκ τῶν γειναμένων μηδενὶ ἐπιδεικνύναι. τὴν δὲ πάντως ἑωυτῇ κελεύειν ἐπιδεῖξαι. ὁρῶσαν δὲ τὴν γυναῖκα περὶ πολλοῦ ποιευμένην ἰδέσθαι, οὕτω δὴ τὴν τροφὸν δέξαι τὸ παιδίον. τὴν δὲ, καταψῶσαν τοῦ παιδίου τὴν κεφαλήν, εἶπαι ὡς καλλιστεύσει πασέων τῶν ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν. ἀπὸ μὲν δὴ ταύτης τῆς ἡμέρης μεταπεσεῖν τὸ εἶδος. γαμέει δέ μιν ἐς γάμου ὥρην ἀπικομένην Ἄγητος ὁ Ἀλκείδεω, οὗτος δὴ ὁ τοῦ Ἀρίστωνος φίλος. Τὸν δὲ Ἀρίστωνα ἔκνιζε ἄρα τῆς γυναικὸς ταύτης ὁ ἔρως. μηχανᾶται δὴ τοιάδε·

γρ. ἐς Σπάρτην

γρ. πίνυτον

γρ. Φοιβηίου

[1] Nutricem autem, quum videret mulierem illam magni æstimare, infantem à se conspici, ei tandem ostendisse. Hanc autem caput puellæ demulc. dixisse, &c.

αὐτός τε τῷ ἑταίρῳ τούτῳ τοῦ ἦν ἡ γυνὴ αὕτη, ὑποδέκεται δωτίνην δώσειν τῶν ἑωυτοῦ πάντων ἕν, τὸ ἂν αὐτὸς ἐκεῖνος ἕληται, καὶ τὸν ἑταῖρον ἑωυτῷ ἐκέλευε ὡσαύτως τὴν ὁμοίην διδόναι. ὁ δὲ, οὐδὲν φοβηθεὶς ἀμφὶ τῇ γυναικὶ, ὁρέων ἐοῦσαν καὶ Ἀρίστωνι γυναῖκα, καταινέει ταῦτα. ἐπὶ τούτοισι δὲ ὅρκους ἐπήλασαν. μετὰ δὲ, αὐτός τε ὁ Ἀρίστων ἔδωκε τοῦτο, ὅ τι δὴ ἦν, τὸ εἵλετο τῶν κειμηλίων τῶν Ἀρίστωνος ὁ Ἄγητος, καὶ αὐτὸς τὴν ὁμοίην ζητέων φέρεσθαι παρ' ἐκείνου. ἐνθαῦτα δὴ τοῦ ἑταίρου τὴν γυναῖκα ἐπειρᾶτο ἀπάγεσθαι. ὁ δὲ, πλὴν τούτου μούνου, τὰ ἄλλα ἔφη καταινέσαι. ἀναγκαζόμενος μέντοι τῷ τε ὅρκῳ καὶ τῆς ἀπάτης τῇ παραγωγῇ, ἀπιεῖ ἀπάγεσθαι. Οὕτω μὲν δὴ τὴν τρίτην ἐσηγάγετο γυναῖκα ὁ Ἀρίστων, τὴν δευτέραν ἀποπεμψάμενος. ἐν δέ οἱ χρόνῳ ἐλάσσονι, καὶ οὐ πληρώσασα τοὺς δέκα μῆνας ἡ γυνὴ αὕτη, τίκτει τοῦτον δὴ τὸν Δημάρητον. καί τίς οἱ τῶν οἰκετέων ἐν θώκῳ κατημένῳ μετὰ τῶν ἐφόρων, ἐξαγγέλλει ὥς οἱ παῖς γέγονε. ὁ δὲ, ἐπιστάμενός τε τὸν χρόνον τῷ ἠγάγετο τὴν γυναῖκα, καὶ ἐπὶ δακτύλων συμβαλλεόμενος τοὺς μῆνας, εἶπε ἀπομόσας, „Οὐκ ἄν ἐμὸς εἴη. τοῦτο ἤκουσαν μὲν οἱ ἔφοροι. πρῆγμα μέντοι οὐδὲν ἐποιήσαντο παραυτίκα. ὁ δὲ παῖς ηὔξετο· καὶ τῷ Ἀρίστωνι τὸ εἰρημένον μετέμελε. παῖδα γὰρ τὸν Δημάρητον ἐς τὰ μάλιστά οἱ ἐνόμισε εἶναι. Δημάρητον δὲ αὐτῷ οὔνομα ἔθετο, διὰ τόδε· πρότερον τούτων πανδημεὶ Σπαρτιῆται Ἀρίστωνι ὡς ἀνδρὶ εὐδοκιμέοντι διὰ πάντων δὴ τῶν βασιλέων τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ γενομένων, ἀρὴν ἐποιήσαντο παῖδα γενέσθαι. διὰ τοῦτο μέν οἱ τὸ οὔνομα Δημάρητος ἐτέθη. Χρόνου δὲ προϊόντος Ἀρίστων μὲν ἀπέθανε, Δημάρητος δὲ ἔσχε τὴν βασιληίην. ἔδεε δὲ (ὡς ἔοικε) ἀνάπυστα γενόμενα ταῦτα, καταπαῦσαι Δημάρητον τῆς βασιληίης, διὰ τὰ Κλεομένεϊ διεβλήθη μεγάλως, πρότερόν τε ὁ Δημάρητος ἀπαγαγὼν τὴν στρατιὴν ἐξ Ἐλευσῖνος, καὶ δὴ καὶ τότε ἐπ' Αἰγινητέων τοὺς μηδίσαντας διαβάντος Κλεομένεος. Ὁρμηθεὶς ὦν ἀποτίνυσθαι ὁ Κλεομένης, συντίθεται Λευτυχίδῃ τῷ Μεναρέος τοῦ Ἄγιος, ἐόντι οἰκίης τῆς αὐτῆς Δημαρήτῳ, ἐπ' ᾧ τε, ἢν αὐτὸν καταστήσῃ βασιλέα ἀντὶ Δημαρήτου, ἕψεταί οἱ ἐπ' Αἰγινήτας. ὁ δὲ Λευτυχίδης ἦν ἐχθρὸς τῷ Δημαρήτῳ μάλιστα γεγονὼς, διὰ πρῆγμα τοιόνδε· ἁρμοσαμένου Λευτυχίδεω Πέρκαλον τὴν Χίλωνος τοῦ Δημαρμένου θυγατέρα, ὁ Δημάρητος ἐπιβουλεύσας, ἀποστερέει Λευτυχίδεα τοῦ γάμου, φθάσας αὐτὸς τὴν Πέρκαλον ἁρπάσας καὶ σχὼν γυναῖκα. κατὰ τοῦτο μὲν τῷ Λευτυχίδῃ ἡ ἔχθρη

224

Ageto sodali suo, cuius illa erat vxor, recepit se dono daturū vnam è suis rebus quamcunque ille optaret: atque inuicem iussit illum simile munus sibi dare. Agetus nihil de re vxoria suspicatus, quum videret Aristoni quoque vxorē esse, accepit condicionem, & in eam rem iusiurandum interposuit. Cui mox Ariston è suis rebus pretiosis donauit quā ille elegit. Ipse vicissim, quum eius partes petendi muneris ab illo fuerunt, [1] ibi optauit vxorē eius adferri. Agetus dicere, se præter hoc vnū cetera annuisse: iureiurando tamen adactus ac dolo seductus, [2] ad eam ducendā abiit. Ita tertiam hanc Ariston, repudiata secunda, duxit vxorem: [3] quæ circa legitimū pariendi tempus, nondum exactis decē mensibus, hunc ei genuit Demaratū. Ariston, quum ei sedenti in basilica cū ephoris quidam famulus nuncium nati filii attulisset, sciens quo tempore duxisset vxorem, deductis in digitos mensibus, dixit cum iureiurando, Hic non est filius meus. Quod audientes ephori, haud magni fecere impræsentiarū: sed posteaquam puer adoleuit, pœnituit Aristonem dicti, opinantem vtique filium suum esse Demaratum: cui ideo nomen impositum est Demaratus, *id est, à populo votis petitus*: quod ante eum natum omnis populus vota fecit vt Aristoni, omnium ante id tempus regum probatissimo, filius gigneretur. ea de re id nomē impositum est. Interiecto deinde tempore Aristone vita functo, Demaratus obtinuit regnum: sed videlicet necesse erat vt id quod auditum fuerat, hominem regno priuaret. Eapropter à Cleomene vehementer insimulabatur, cū antea quod ab Eleusine abduxisset exercitum, tum eo tempore quum aduersus Æginetas cum Medo sentientes traiecit Cleomenes. Ergo ingressus cum [4] vrgere Cleomenes, componit cum Leutychide Menaris filio, Agis nepote, ex eadem qua erat Demaratus familia, ea pactione, vt si eum regem in locum Demarati cōstituisset, se aduersus Æginetas comitaretur. Erat autem Leutychides Demarato inimicus, ob hanc præcipue caussam, quod quū Percala filia Chilonis, filii Demarmeni, ei desponsata esset, Demaratus insidiose hominē cōiugio priuauit, præoccupata & prærepta vxore, ac retenta. Ob hāc caussam Leutychidi inimicitiæ

LXIII

LXIV

LXV

1 Illius vxorem abducere studebat. 2 Eam abducere permisit. 3 Quæ intra breuius temporis spatium, & non exact. *Id est, intra breuius quam decem mensium spatium.* 4 Vlcisci

cum De-

cum Demarato extitere. Is tunc, Cleomene solicitante, contra Demaratum iurauit, negans eum rite Spartanorum esse regem, quod Aristonis filius non esset, deinde quod iurauerat institit cõfirmare: quod Ariston aliquando dixisset, quum ei nunciasset famulus suus filium ei natum, & menses conferens, iureiurando negasset illũ esse filium suum. Huic verbo insistens Leutychides, pronunciabat Demaratum neque Aristonis filium esse, neque rite Spartæ regnare: eisdem ephoris adhibitis testibus qui Aristoni assidentes tunc hæc ab illo audierant.

LXVI Tandem re in contentionem deducta, visum est Spartiatis oraculum quod Delphis est consulendum an foret Demaratus Aristonis filius necne. Ibi Cleomenes,[1] quum ex ipsius erga Pythiam prouidentia nihil suspicionis esset, subornat Cobonem quendam Aristophanti filiũ maxima apud Delphos autoritate, vt persuadeat Periallæ mulierum vaticinantium antistiti, dicere ea quæ Cleomenes volebat dici. Ita Pythia, sciscitantibus iis qui ad oraculum erant missi, negauit Aristonis filium esse Demaratum. quæ tamen res sequenti tempore palam facta est, & Cobon è Delphis profugit, & Perialla honore abdicata est.

LXVII Hactenus quæ ad deponendum regno Demaratum acta sunt. Is è Sparta ad Medos profugit, ob hanc contumeliam quod quum eiectus regno gereret magistratum, adessetque spectaculo gymnopædiarum, *id est palestræ nudorum puerorum*, misit ad eum Leutychides, in locum Demarati rex factus, deridendi insultandique caussa, ministrum, qui interrogaret [2]qualis esset præfectura post regnum. Eam interrogationem ægre ferens Demaratus, respondit se vtrumque expertum, illum vero non: & eam interrogationem Lacedæmoniis futurã initium plurimæ aut calamitatis aut felicitatis. Hæc loquutus, velato capite è theatro domum abiit, confestimque præparatum Ioui bouem immolauit: quo immolato, matrem accersiit.

LXVIII Quę quum aduenisset, positis in eius manus extis, mulierem his verbis obsecrauit, Per ego te mater cum alios deos, tum Iouem hunc domesticum, quem tango, precor, promas mihi veritatem: quisnam reuera meus est pater? Nam Leutychides inter conuicia obiecit,

ἡ ἐς τὸν Δημάρητον ἐγεγόνεε· τότε δὲ ἐκ τῆς Κλεομένεος προθυμίης ὁ Λευτυχίδης κατόμνυται Δημαρήτου, φὰς αὐτὸν οὐκ ἱκνεομένως βασιλεύειν Σπαρτιητέων, οὐκ ἐόντα παῖδα Ἀρίστωνος. μετὰ δὲ τὴν κατωμοσίην, ἐδίωκε ἀνασώζων ἐκεῖνο τὸ ἔπος τὸ εἶπε Ἀρίστων τότε, ὅτε οἱ ἐξήγγειλε ὁ οἰκέτης παῖδα γεγονέναι, ὁ δὲ συμβαλλεόμενος τοὺς μῆνας, ἀπώμοσε, φὰς οὐκ ἑωυτοῦ μιν εἶναι. τούτου δὴ ἐπιβατεύων τοῦ ῥήματος ὁ Λευτυχίδης, ἀπέφαινε τὸν Δημάρητον οὔτε ἐξ Ἀρίστωνος γεγονότα, οὔτε ἱκνεομένως βασιλεύοντα Σπάρτης, τοὺς ἐφόρους μάρτυρας παρεχόμενος ἐκείνους οἳ τότε ἐτύγχανον πάρεδροί τε ἐόντες καὶ ἀκούσαντες ταῦτα Ἀρίστωνος.

Τέλος δέ, ἐόντων περὶ αὐτῶν νεικέων, ἔδοξε Σπαρτιήτῃσι ἐπειρέσθαι τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι, εἰ ἄρα Ἀρίστωνος εἴη παῖς ὁ Δημάρητος. ἀναίστου δὲ γενομένου ἐκ προνοίης τῆς Κλεομένεος ἐς τὴν Πυθίην, ἐνθαῦτα προσποιέεται Κλεομένης Κόβωνα τὸν Ἀριστοφάντου, ἄνδρα ἐν Δελφοῖσι δυναστεύοντα μέγιστον. ὁ δὲ Κόβων Περίαλλαν τὴν πρόμαντιν ἀναπείθει, τὰ Κλεομένης ἐβούλετο λέγεσθαι, λέγειν. οὕτω δὴ ἡ Πυθίη, ἐπειρωτώντων τῶν θεοπρόπων, ἔκρινε μὴ Ἀρίστωνος εἶναι Δημάρητον παῖδα. ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ ἀνάπυστα ἐγένετο ταῦτα, καὶ Κόβων τε ἔφυγε ἐκ Δελφῶν, καὶ Περίαλλα ἡ πρόμαντις ἐπαύθη τῆς τιμῆς.

Κατὰ μὲν δὴ τὴν Δημαρήτου κατάπαυσιν τῆς βασιληίης οὕτω ἐγένετο. ἔφευγε δὲ Δημάρητος ἐκ Σπάρτης ἐς Μήδους ἐκ τοιοῦδε ὀνείδεος. μετὰ τῆς βασιληίης τὴν κατάπαυσιν ὁ Δημάρητος ἦρχε αἱρεθεὶς ἀρχήν. ἦσαν μὲν δὴ γυμνοπαιδίαι· θεωμένου δὲ τοῦ Δημαρήτου, ὁ Λευτυχίδης, γεγονὼς ἤδη αὐτὸς βασιλεὺς ἀντ' ἐκείνου, πέμψας τὸν θεράποντα ἐπὶ γέλωτί τε καὶ λάσθῃ, εἰρώτα τὸν Δημάρητον ὁκοῖόν τι εἴη τὸ ἄρχειν μετὰ τὸ βασιλεύειν. ὁ δέ, ἀλγήσας τῷ ἐπειρωτήματι, εἶπε φὰς, αὐτὸς μὲν ἀμφοτέρων ἤδη πεπειρῆσθαι, κεῖνον δὲ οὔ. τὴν μέντοι ἐπειρώτησιν ταύτην ἄρξειν Λακεδαιμονίοισι ἢ μυρίης κακότητος, ἢ μυρίης εὐδαιμονίης. Ταῦτα δὲ εἴπας, καὶ κατακαλυψάμενος, ἤιε ἐκ τοῦ θεήτρου ἐς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία. αὐτίκα δὲ παρασκευασάμενος ἔθυε τῷ Διῒ βοῦν. θύσας δέ, τὴν μητέρα ἐκάλεσε.

Ἀπικομένῃ δὲ τῇ μητρὶ ἐσθεὶς ἐς τὰς χεῖρας οἱ τῶν σπλάγχνων, κατικέτευε, λέγων τοιάδε, Ὦ μῆτερ, θεῶν σε τῶν τε ἄλλων καταπτόμενος ἱκετεύω, καὶ τοῦ ἑρκείου Διὸς τοῦδε, φράσαι μοι τὴν ἀληθείην, τίς μευ ἐστὶ πατὴρ ὀρθῷ λόγῳ. Λευτυχίδης μὲν γὰρ ἔφη ἐν τοῖσι νείκεσι λέγων,

Margin notes: ἴσ. συμβαλλόμενος; ἴσ. ἐβούλετο

1 In Græco exempl. pro ἀναίστου legendum videtur ἀναισίου, cuius lectionis alibi ratio reddetur. 2 Quale illis esset magistratum gerere, qui antea regnauissent.

„ κυέουσάν σε ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς, οὕτω ἐλθεῖν
„ παρὰ Ἀρίστωνα. οἱ δὲ καὶ τὸν ματαιότερον λόγον
„ λέγοντες, φασί σε ἐπελθεῖν παρὰ τῶν οἰκετέων τὸν
„ ὀνοφορβὸν, καὶ ἐμὲ ἐκείνου εἶναι παῖδα. ἐγώ δέ σε τῶν
„ μετέρχομαι πρὸς θεῶν, εἰπεῖν τὠληθές. οὔτε γὰρ,
„ εἰ πεποίηκάς τι τῶν λεγομένων, μούνη δὴ πεποίη-
„ κας, μετὰ πολλέων δέ· ὅ, τε λόγος πολλὸς ἐν Σπάρ-
„ τῃ, ὡς Ἀρίστωνι σπέρμα παιδοποιὸν οὐκ ἐνῆν.
„ τεκεῖν γὰρ ἄν οἱ καὶ τὰς προτέρας γυναῖκας. ὁ
μὲν δὴ τοιαῦτα ἔλεγε. Ἡ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε, [10]
„ Ὦ παῖ, ἐπεί τέ με λιτῇσι μετέρχεαι εἰπεῖν τὴν ἀ-
„ ληθείην, πᾶν εἰς σὲ κατειρήσεται τὠληθές· ὥς με
„ ἠγάγετο Ἀρίστων ἐς ἑωυτοῦ, νυκτὶ τρίτῃ ἀπὸ τῆς
„ πρώτης ἦλθέ μοι φάσμα εἰδόμενον Ἀρίστωνι· συνευ-
„ νηθὲν δὲ, τοὺς στεφάνους τοὺς εἶχε, ἐμοὶ περιετίθει. καὶ
„ τὸ μὲν οἰχώκεε, ἧκε δὲ μετὰ ταῦτα Ἀρίστων. ὡς
„ δέ με εἶδε ἔχουσαν στεφάνους, ἠρώτα τίς εἴη ὅ, μοι
„ δούς. ἐγὼ δὲ ἐφάμην ἐκεῖνον· ὁ δὲ οὐκ ὑπεδέ-
„ κετο. ἐγὼ δὲ κατωμνύμην, φαμένη αὐτὸν οὐ κα-
„ λῶς ποιέειν ἀπαρνεόμενον. ὀλίγον γάρ τι πρό- [20]
„ τερον ἐλθόντα καὶ συνευνηθέντα, δοῦναί μοι τοὺς στε-
„ φάνους. ὁρέων δέ με κατομνυμένην ὁ Ἀρίστων, ἔ-
„ μαθε ὡς θεῖον εἴη τὸ πρῆγμα. καὶ τοῦτο μὲν, οἱ στέ-
„ φανοι ἐφάνησαν ἐόντες ἐκ τοῦ ἡρῴου τοῦ παρὰ τῇσι
„ θύρῃσι τῇσι αὐλείῃσι ἱδρυμένου, τὸ καλέουσι Ἀ-
„ στροβάκου· τοῦτο δὲ, οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν τοῦτον ἥρωα
„ ἀναίρεον εἶναι. οὕτω δὴ ὦ παῖ ἔχει πᾶν ὅσον τι
„ καὶ βούλεαι πυθέσθαι. ἢ γὰρ ἐκ τοῦ ἥρωος τούτου
„ γέγονας, καί τοι πατήρ ἐστι Ἀστρόβακος ὁ ἥρως, ἢ
„ Ἀρίστων. ἐν γάρ σε τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀναιρέομαι. [30]
„ τῇ δέ σευ μάλιστα κατάπτονται οἱ ἐχθροὶ, λέγον-
„ τες ὡς αὐτὸς ὁ Ἀρίστων, ὅτε αὐτῷ ἠγγέλθης γεγε-
„ νημένος, πολλῶν ἀκουόντων οὐ φήσειέ σε ἑωυτοῦ εἶναι·
„ τὸν χρόνον γὰρ τοὺς δέκα μῆνας οὐδέκω ἐξήκειν· ἀ-
„ ϊδρείῃ τῶν τοιούτων κεῖνος τοῦτο ἀπέρριψε τὸ ἔπος.
„ τίκτουσι γὰρ γυναῖκες καὶ ἐννεάμηνα καὶ ἑπτά-
„ μηνα, καὶ οὐ πᾶσαι δέκα μῆνας ἐκτελέσασαι. ἐγὼ
„ δέ σε ὦ παῖ ἑπτάμηνον ἔτεκον. ἔγνω δὲ καὶ ὁ αὐτὸς
„ Ἀρίστων οὐ μετὰ πολλὸν χρόνον ὡς ἀνοίῃ τὸ ἔπος ἐκ-
„ βάλλοι τοῦτο. λόγους δὲ ἄλλους περὶ γενέσιος τῆς σε- [40]
„ ωυτοῦ μὴ δέκεο. τὰ γὰρ ἀληθέστατα πάντα ἀκήκοας.
„ ἐκ δὲ ὀνοφορβῶν αὐτῷ τε Λευτυχίδῃ καὶ τοῖσι ταῦ-
τα λέγουσι τίκτοιεν αἱ γυναῖκες παῖδας. ἡ μὲν δὴ
ταῦτα ἔλεγε. Ὁ δὲ, πυθόμενός τε τὰ ἐβούλετο,

[margin: γρ. ἐλθεῖν] [margin: γρ. ἔχεις]

te è priore viro grauidam, ita ad Aristonem venisse. Alii etiam dementius referentes, aiunt te ad domesticũ asinarium ventitasse, illiusque me filium esse. qua de re ego te adiens obsecro vt verum dicas. Siquid enim eorum quæ dicuntur fecisti, non sola fecisti, sed quod multæ. Et multus de hac re Spartæ sermo est, negantium [1] Aristoni fuisse genituram ad filios procreandos. nam si fuisset, priores vxores fuisse concepturas. Hæc Demaratus. [LXIX] Cui mater ita respondens, Fili, inquit, quoniam [2] precibus mecum agis vt dicam veritatem, omne tibi verum exponetur: Vt me domũ Ariston duxit, tertia quàm me duxerat nocte simulacrum tanquã Aristonis ad me venit, quod posteaquam mecũ concubuit, [3] corona quam gestabat, me circumdedit, atq; abiit. Dehinc Ariston aduenit, qui cernens me coronas habentem, sciscitabatur quisnam me illis donasset. Ego ipsum dedisse respondi: eoque id abnuente, iuraui, asserens nõ bene illum facere qui negaret, quippe qui paulo ante ingressus, vbi mecum coiisset, coronis me donasset. Ariston, cernens me iurantem, intellexit eam rem diuinam fuisse. compertumque est illas coronas fuisse sumptas ex heroico conditorio, quod est iuxta ianuam aulæ extructum, quod vocant Astrobaci: & vates esse hunc eundem heroem responderunt. Habes igitur fili ita vt volebas audire. aut enim ex hoc heroe genitus es, paterque tibi est Astrobacus heros, aut ex Aristone. nam ea te nocte concepi. Verum quod tibi præcipue exprobrant inimici, quod Ariston, quum ei te natum esse nunciatum est, multis audientibus negauit te suum esse, quia tempus decem mensium non exisset, per inscitiam talium rerum illi hoc verbum excidit. nam mulieres nouem etiam mensium ac septem mensiũ partum edunt, non omnes decimum mensem explentes. ego autem fili septimestrem te genui. Ipse quoque Ariston non diu post agnouit [4] se per imprudentiam id verbum extulisse. Itaque alias orationes de tua genitura noli admittere. omnia enim verissime audisti. Nam quod ad asinarios attinet, ipsi Leutychidi & iis qui talia loquuntur, suæ vxores de asinariis pariant filios. Hæc illa dixit. [LXX] Demaratus auditis quæ volebat,

1 Aristoni fuisse prolificum semen nam si fuiss. 2 Precibus instas mihi vt dic. ver. 3 Coronas quas gestabat mihi circumposuit. Et hoc quidem abiit. Ariston autem postea venit. 4 Se per stultitiam id verbum emisisse. Cetera autem quæ de tua genitura dicuntur, ne admittito.

sumpto

sumpto viatico per speciem eundi Delphos ad oraculum consulendum, Elin contendit. Eum suspicati Lacedæmonii fugam capessiturum, insequuti sunt. Sed Demaratus iam ex Elide Zacynthum traiecerat, quem illuc transgressi Lacedæmonii prehenderunt, eiusque famulos: sed Zacynthiis eum dedere abnuentibus, Demaratus illinc in Asiam ad regē Darium traiecit: à quo magnifice exceptus est, territorioque ac vrbibus donatus. Ita in Asiam Demaratus abiit, ac tali fortuna vsus est, vir cum aliis in multis factis dictisq; apud Lacedæmonios illustris, tū quod illis olympiadem palmam quadriiugo certamine reportauerat, rem eius solius, ad ea tempora, regum Spartiatarum.

LXXI Leutychidi autem Menaris filio, qui in regnum amoti Demarati successerat, natus est filius Zeuxidamus, quē nonnulli Spartiatarum Cyniscon, *id est, catulum* vocabant. Is Spartæ non regnauit, ante Leutychidē defunctus, relicto filio Archidamo. Leutychides orbatus filio, alterā duxit vxorem EVrydamen, Menii sororem, Diactoris filiam, ex qua nullam prolem virilem suscepit, sed filiam nomine Lampito: quam Archidamus Zeuxidami filius in matrimoniū accepit, ab ipso Leutychide datam.

LXXII At ne Leutychides quidem ipse Spartæ consenuit, sed has pœnas Demarato rependit: In expeditione Thessalica dux quū omnia faciendi ius haberet, multū pecuniæ per corruptelam dono accepit, ipseque in re deprehensus, quum sederet in castris, vtraque manu pecuniam tenens, in iudicium delatus è Sparta profugit, domusque eius excisa fuit: & Tegeæ in quam profugerat, mortem obiit. Sed hæc insequenti tempore acta sunt.

LXXIII ¶ Tunc autem Cleomenes, quum sibi res in Demaratum bene cessisset, assumpto protinus Leutychide, contendit aduersus Æginetas, maiorem in modum illis propter ignominiā infensus. Ita Æginetæ vtriusque regis contra se aduentu non repugnandum iam sibi esse putauerunt. ex quibus reges adduxere decem, quos delegere, diuitiis ac genere eminētissimos, cū alios, tum Criū Polycriti, & Casambū Aristocratis filium, qui plurimū habebant potentiæ. Eos in Atticam adductos, penes inimicissimos Æginetis Athenienses deposuerunt.

LXXIV Post hæc Cleomenes,

καὶ ἐπόδια λαβὼν, ἐπορεύετο ἐς Ἦλιν, τῷ λόγῳ φὰς ὡς ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ πορεύεται. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὑποπτεύσαντες Δημάρητον δρησμῷ ἐπιχειρέειν, ἐδίωκον· καί κως ἔφθη ἐς Ζάκυνθον διαβὰς ὁ Δημάρητος ἐκ τῆς Ἤλιδος. ἐπιδιαβάντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τε ἅπτονται, καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ ἀπαιρέονται. μετὰ δὲ, (οὐ γὰρ ἐξεδίδοσαν αὐτὸν οἱ Ζακύνθιοι) ἐνθεῦτεν διαβαίνει ἐς τὴν Ἀσίην παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον· ὁ δὲ ὑπεδέξατό

10 τε αὐτὸν μεγαλωστὶ, καὶ γῆν τε καὶ πόλιας ἔδωκε. οὕτω ἀπίκετο ἐς τὴν Ἀσίην Δημάρητος, καὶ τοιαύτῃ χρησάμενος τύχῃ, ἄλλα τε Λακεδαιμονίοισι συχνὰ ἔργοισί τε καὶ γνώμῃσι ἀπολαμπρυνθεὶς, ἐν δὲ δὴ καὶ ὀλυμπιάδα σφι ἀνελόμενος τεθρίππῳ προσέβαλε, μοῦνος τοῦτο πάντων δὴ τῶν γενομένων βασιλέων ἐν Σπάρτῃ ποιήσας. (γρ. ὀλυμπιάδα)

Λευτυχίδης δὲ ὁ Μενάρεος, Δημαρήτου καταπαυθέντος, διεδέξατο τὴν βασιληΐην· καί οἱ γίνεται παῖς Ζευξίδημος, τὸν δὴ Σπαρτιητέων μετεξέτεροι Κυνίσκον ἐκάλεον. οὗ-

20 τος ὁ Ζευξίδημος οὐκ ἐβασίλευσε Σπάρτης. πρὸ Λευτυχίδεω γὰρ τελευτᾷ, λιπὼν παῖδα Ἀρχίδημον. Λευτυχίδης δὲ στερηθεὶς Ζευξιδήμου, γαμέει δευτέρην γυναῖκα Εὐρυδάμην, ἐοῦσαν Μενίου μὲν ἀδελφεὴν, Διακτορίδεω δὲ θυγατέρα· ἐκ τῆς οἱ ἔρσεν μὲν γίνεται οὐδὲν, θυγάτηρ δὲ, Λαμπιτώ· τὴν Ἀρχίδημος ὁ Ζευξιδήμου γαμέει, δόντος αὐτῷ Λευτυχίδεω.

226 Οὐ μὲν οὐδὲ Λευτυχίδης κατεγήρα ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ τίσιν τοιήνδε τινὰ Δημαρήτῳ ἐξέτισε· ἐστρατήγησε Λακεδαιμονίοισι ἐς Θεσσαλίην·

30 παρεὸν δέ οἱ ὑποχείρια πάντα ποιήσασθαι, ἐδωροδόκησε ἀργύριον πολύ· ἐπ' αὐτοφώρῳ δὲ ἁλοὺς αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐπικατήμενος χειρὶ διπλῇ ἀργυρίου, ἔφυγε ἐκ Σπάρτης, ὑπὸ δικαστήριον ὑπαχθεὶς· καὶ τὰ οἰκία οἱ κατεσκάφη. ἔφυγε δὲ ἐς Τεγέην, καὶ ἐτελεύτησε ἐν ταύτῃ. ταῦτα μὲν δὴ ἐγένετο χρόνῳ ὕστερον.

Τότε δὲ ὡς τῷ Κλεομένεϊ εὐοδώθη τὸ ἐς τὸν Δημάρητον πρῆγμα, αὐτίκα παραλαβὼν Λευτυχίδεα, ἤιε ἐπὶ τοὺς Αἰγινήτας, δεινόν τινά σφι ἔγκοτον διὰ τὸν προπηλακισμὸν ἔχων. οὕτω δὴ οὔτε οἱ Αἰ-

40 γινῆται ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων ἡκόντων ἐπ' αὐτοὺς ἐδικαίευν ἔτι ἀντιβαίνειν, ἐκεῖνοί τε ἐπιλεξάμενοι ἄνδρας δέκα Αἰγινητέων τοὺς πλείστου ἀξίους καὶ πλούτῳ καὶ γένει, ἦγον ἄλλους τε καὶ δὴ καὶ Κριόν τε τὸν Πολυκρίτου, καὶ Κάσαμβον τὸν Ἀριστοκράτεος, οἵπερ εἶχον μέγιστον κράτος· ἀγαγόντες δέ σφεας ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν, παραθήκην κατατίθενται ἐς τοὺς ἐχθίστους Αἰγινήτῃσι Ἀθηναίους. Μετὰ δὲ ταῦτα, Κλεομένεα

ἐπαΐστον γενόμενον Κλεομένεα ἐς Δημάρητον, δείσας Σπαρτιήτας, ὑπεξέσχε ἐς Θεσσαλίην. ἐνθεῦτεν δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀρκαδίην, νεώτερα ἔπρησσε πρήγματα, συνιστὰς τοὺς Ἀρκάδας ἐπὶ τῇ Σπάρτῃ, ἄλλους τε ὅρκους προσάγων σφι, ἦ μὲν ἕψεσθαί σφεας αὐτῷ τῇ ἂν ἐξηγέηται, καὶ δὴ καὶ ἐς Νώνακριν πόλιν πρόθυμος ἦν τῶν Ἀρκάδων τοὺς προεστεῶτας ἀγινέων, ἐξορκοῦν τὸ Στυγὸς ὕδωρ. ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλι λέγεται εἶναι ὑπ' Ἀρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ. καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι· ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης στάζει ἐς ἄγκος, τὸ δὲ ἄγκος αἱμασιῆς τις περιθέει κύκλος. ἡ δὲ Νώνακρις, ἐν τῇ ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς Ἀρκαδίης πρὸς Φενεῷ. Μαθόντες δὲ Λακεδαιμόνιοι Κλεομένεα ταῦτα πρήσσοντα, κατῆγον αὐτὸν δείσαντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι ἐς Σπάρτην τοῖσι καὶ πρότερον ἦρχε. κατελθόντα δὲ αὐτὸν, αὐτίκα ὑπέλαβε μανίη νοῦσος, ἐόντα καὶ πρότερον ὑπομαργότερον. ὅκως γάρ τεῳ ἐντύχοι Σπαρτιητέων, ἐνέχραυε ἐς τὸ πρόσωπον τὸ σκῆπτρον. ποιεῦντα δὲ αὐτὸν ταῦτα, καὶ παραφρονήσαντα, ἔδησαν οἱ προσήκοντες ἐν ξύλῳ. ὁ δὲ δεθεὶς, τὸν φύλακον μουνωθέντα ἰδὼν τῶν ἄλλων, αἰτέει μάχαιραν. οὐ βουλομένου δὲ τὰ πρῶτα τοῦ φυλάκου διδόναι, ἀπείλεε τά μιν λυθεὶς ποιήσει, ἐς ὃ δείσας τὰς ἀπειλὰς ὁ φύλακος (ἦν γὰρ τῶν τις εἱλωτέων) διδοῖ οἱ μάχαιραν. Κλεομένης δὲ παραλαβὼν τὸν σίδηρον, ἄρχετο ἐκ τῶν κνημέων ἑωυτὸν λωβώμενος. ἐπιτάμνων γὰρ κατὰ μῆκος τὰς σάρκας, προέβαινε ἐκ τῶν κνημέων ἐς τοὺς μηρούς, ἐκ δὲ τῶν μηρῶν ἐς τὰ ἰσχία, καὶ τὰς λαπάρας, ἐς ὃ ἐς τὴν γαστέρα ἀπίκετο, καὶ ταύτην καταχορδεύων, ἀπέθανε τρόπῳ τοιούτῳ. ὡς μὲν οἱ πολλοὶ λέγουσι Ἑλλήνων, ὅτι τὴν Πυθίην ἀνέγνωσε τὰ περὶ Δημάρητον γενόμενα λέγειν· ὡς δὲ Ἀθηναῖοι μοῦνοι λέγουσι, διότι ἐς Ἐλευσῖνα ἐσβαλὼν, ἔκειρε τὸ τέμενος τῶν θεῶν· ὡς δ' Ἀργεῖοι, ὅτι ἐξ ἱροῦ αὐτῶν τοῦ Ἄργου, Ἀργείων τοὺς καταφυγόντας ἐκ τῆς μάχης καταγινέων, κατέκοπτε, καὶ αὐτὸ τὸ ἄλσος ἐν ἀλογίῃ ἔχων, ἐνέπρησε. Κλεομένεϊ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι, ἐχρήσθη Ἄργος αἱρήσειν. ἐπεί τε δὲ Σπαρτιήτας ἄγων ἀπίκετο ἐπὶ ποταμὸν Ἐρασῖνον, ὃς λέγεται ῥέειν ἐκ τῆς Στυμφαλίδος λίμνης. τὴν γὰρ δὴ λίμνην ταύτην ἐς χάσμα ἀφανὲς ἐκδιδοῦσαν, ἀναφαίνεσθαι ἐν Ἄργεϊ, τὸ ἐνθεῦτεν δὲ τὸ

☞

quum eum subiisset metus Spartiatarum, iam manifestus maleficii in Demaratum excogitati, in Thessaliam subterfugit: atque illinc in Arcadiam profectus, res nouas moliebatur, sollicitans Arcadas aduersus Spartã, adigensque eos iureiurando ad se sequendum quocunque ipsos educeret. Quinetiam in animo habebat primores illorum ad vrbem Nonacrin ductos adigere ad iusiurandum per aquam Stygis. In hac autem vrbe ab Arcadibus fertur esse Stygis aqua: & est videlicet talis ea aqua: E petra emanat aquula, distillaps in vas quoddam, in gyrum maceria præseptum. Nonacris autem vbi fons hic visitur, vrbs Arcadiæ est, ante Pheneon vrbem. Talia molientem Cleomenem Lacedæmonii quum animaduertissent, timentes sibiipsis, Spartam reuocarunt ad pristinam dignitatem. Sed eum reuersum statim morbus insaniæ cepit, iam etiam antea subinsanum. nam vt cuique Spartiatarum obuius erat, in eius faciem infligebat sceptrũ. Hæc illum facientem ac desipiscentem propinqui soleis ligneis illiguarunt. Qui custodem digressis aliis solum remansisse cernens, petiit ab eo gladium. custode abnuente dare, ab initio comminabatur quæ mox ei faceret, donec minis conterritus custos (erat enim seruus quidam) gladium tradidit. [1] Eo accepto, Cleomenes à suris incipiens sese detruncabat. In longum namque discindens carnes, è tibiis ad femora processit, è femoribus ad coxarum vertebras atque ilia, quousque peruenit ad vterum, in quo rescindendo, sic expirauit, vt quidem plerique Græcorum memorant, quia Pythiam corruperat ad ea dicenda quæ circa Demaratum acta sunt: vt autem soli Athenienses, quod adortus Eleusinem, fanum deorum fuerat depopulatus: vt Argiui, quia eos qui è pugna fugerant Argiuos, ex Argi templo ipsorum abductos obtruncarat: & [2] ipsum lucũ quem in Argia occupasset, incenderat. Cleomeni enim Delphis oraculũ poscenti responsum fuerat, eum Argos esse capturũ. qui posteaquam ad flumen Erasinũ copias Spartiatarũ duxit, quod flumen è lacu Stymphalio manare fertur: hunc enim lacum in voraginem condi, & Argis postea exorientem apparere, illincque

LXXV

LXXVI

1 Cleomenes vero arrepto ferro cepit à tibiis sese lacerare. nam conscindens longis vulneribus carnes, à tibiis sursum versus ad femora perrexit, eque femoribus ad coxas & latera atque ventrem peruenit. *Ita Camer. hunc locum interpret.* 2 Ipsum lucum contemptui habens incend. *Videtur autem hic legisse ἐν ἀρχῇ pro ἐν ἀλογίῃ.*

iam eam

iam eam aquam vocari Erasinum: ad hoc igitur flumen posteaquam peruenit, ei hostias immolauit: & quum læta non essent exta de flumine transmittẽdo, dixit delectari se quidem Erasino, qui nollet prodere ciues suos, non tamẽ ideo Argiuos gauisuros. Moxque illinc motis castris ad Thyream venit, & mari taurum quum mactasset, nauibus copias ad regionem Tirynthiam ac Nau-

LXXVII pliam duxit. Id audientes Argiui ad eos arcendos obuiam tendunt ad mare. Et quum aduentarent Tirynthum, in loco cui nomen inditum est Sepia, relicta non magna inter duas acies intercapedine, consederunt e regione Lacedæmoniorum. Neque vero illic pugnam ex aperto reformidabant, sed ne dolo exciperentur. nam ad hãc rem attinebat oraculum quod Pythia ediderat communiter eis atque Milesiis, in hæc verba,

Verum quando marem prætertet femina victrix,
Inter & Argiuos referet prælustris honorem:
Tunc Argiuarum reddet plerasque gementes,
Vt venturorum aiat quis quandoque virorum,
* *Telo sanus obit sinuoso corpore serpens.*

Hæc omnia Argiuis quum contigissent, metum incutiebant. ideoque eis visum est præcone hostium esse vtendum: atque ita esse faciendum, vt quoties præco Spartiata quippiam Lacedæmoniis denunciaret, idem facerent

LXXVIII ipsi. Cleomenes autem animaduertens Argiuos facientes quicquid apud Lacedęmones pręco denunciasset, pręcepit suis vt quum præco denunciaret prandendum, tunc raptis armis tenderent in Argiuos. Hoc exequuti Lacedæmonii, in Argiuos[1] è voce præconis prandentes impetum faciunt, eorumque cum multos occiderunt, tum plures in lucũ Argi fuga elapsos circumse-

LXXIX derunt. Qui dum asseruantur, Cleomenes hoc sibi faciendũ putauit: Sciscitatus quosdã quos secum habebat perfugas, misit præconẽ ad euocandũ nominatim eos Argiuos qui in luco præclusi erant, ad se redimendos. est autem apud Lacedæmonios redemptio in singulos viros, binæ minæ. Ita Argiuorum quinquaginta, vt quisque euo-

ὕδωρ ἤδη τοῦτο ὑπ' Ἀργείων Ἐρασῖνον καλέεσθαι. ἀπικόμενος δ' ὦν ὁ Κλεομένης ἐπὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον, ἐσφαγιάζετο αὐτῷ. καὶ, οὐ γὰρ οὐδαμῶς ἐκαλλιέρεε διαβαίνειν μιν, ἄγασθαι μὲν ἔφη τοῦ Ἐρασίνου οὐ προδιδόντος τοὺς πολιήτας, Ἀργείους μέντοι οὐδ' ὣς χαιρήσειν. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαναχωρήσας τὴν στρατιὴν κατῆγε ἐς Θυρέην. σφαγιασάμενος δὲ τῇ θαλάσσῃ ταῦρον, πλοίοισί σφεας ἤγαγε ἔς τε τὴν Τιρυνθίην χώρην καὶ Ναυπλίην. Ἀργεῖοι δ' ἐβοήθεον, πυνθανόμενοι ταῦτα, ἐπὶ θάλασσαν. ὡς δὲ ἀγχοῦ μὲν ἐγίνοντο τῆς Τίρυνθος, χώρῳ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κέεται ἡ Σήπεια οὔνομα, μεταίχμιον οὐ μέγα ἀπολιπόντες, ἵζοντο ἀντίοι τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἀργεῖοι τὴν μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ μάχην οὐκ ἐφοβέοντο, ἀλλὰ μὴ δόλῳ αἱρεθέωσι. καὶ γὰρ δή σφι ἐς τοῦτο τὸ πρῆγμα εἶχε τὸ χρηστήριον, τὸ ἐπίκοινα ἔχρησε ἡ Πυθίη τούτοισί τε καὶ τοῖσι Μιλησίοισι, λέγον οὕτω,

Ἀλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρσενα νικήσασα
Ἐξελάσῃ, καὶ κῦδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρηται,
Πολλὰς Ἀργείων ἀμφιδρυφέας τότε θήσει.
Ὥς ποτέ τις ἐρέει καὶ ἐπεσσομένων ἀνθρώπων,
Δεινὸς ὄφις, τριέλικτος ἀπώλετο δουρὶ δαμασθείς.

ταῦτα δὴ πάντα συνελθόντα, τοῖσι Ἀργείοισι φόβον παρεῖχε. καὶ δή σφι πρὸς ταῦτα ἔδοξε τῷ κήρυκι τῶν πολεμίων χρᾶσθαι. δόξαν δέ σφι, ἐποίευν τοιόνδε· ὅκως ὁ Σπαρτιήτης κῆρυξ προσημαίνοι τι Λακεδαιμονίοισι, ἐποίευν καὶ οἱ Ἀργεῖοι τωὐτὸ τοῦτο. Μαθὼν δὲ ὁ Κλεομένης ποιεῦντας τοὺς Ἀργείους ὁκοῖόν τι ὁ σφέτερος κῆρυξ σημήνειε, παραγγέλλει σφι ὅταν σημήνῃ ὁ κῆρυξ ποιέεσθαι ἄριστον, τότε ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα, χωρέειν ἐς τοὺς Ἀργείους. ταῦτα καὶ ἐγίνετο ἐπιτελέα ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων. ἄριστον γὰρ ποιευμένοισι τοῖσι Ἀργείοισι ἐκ τοῦ κηρύγματος, ἐπικέατο. καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν αὐτῶν, πολλῷ δ' ἔτι πλεῦνας ἐς τὸ ἄλσος τοῦ Ἄργου καταφυγόντας περιιζόμενοι ἐφύλασσον. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Κλεομένης ἐποίεε τοιόνδε· ἔχων αὐτομόλους ἄνδρας, καὶ πυνθανόμενος τουτέων, ἐξεκάλεε πέμπων κήρυκα, ὀνομαστὶ λέγων τοὺς ἐν τῷ ἱρῷ ἀπεργμένους τῶν Ἀργείων. ἐξεκάλεε δὲ, φὰς αὐτῶν ἔχειν τὰ ἄποινα. ἄποινα δέ ἐστι Πελοποννησίοισι, δύο μνέαι τεταγμέναι κατ' ἄνδρα αἰχμάλωτον ἐκτίνειν. κατὰ πεντήκοντα δὴ ὦν τῶν Ἀργείων ὡς ἑκάστους ἐκκαλε-

227 ἄλ. αἴτιοι

1 Id est, Prout præco denunciauerat.

ἀριθμεόμενος ὁ Κλεομένης ἀπέκτεινε. ταῦτα δέ κως γινόμενα ἐλελήθεε τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐν τῷ τεμένεϊ. ἅτε γὰρ πυκνοῦ ἐόντος τοῦ ἄλσεος, οὐκ ὥρων οἱ ἐντὸς τοὺς ἐκτὸς, ὅ,τι ἔπρησσον· πρίν γε δὴ αὐτέων τις ἀναβὰς ἐπὶ δένδρου, κατεῖδε τὸ ποιεύμενον. οὔκων δὴ ἔτι καλεόμενοι ἐξήισαν. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Κλεομένης ἐκέλευε πάντα τινὰ τῶν εἱλωτέων περινέειν ὕλῃ τὸ ἄλσος. τῶν δὲ πειθομένων, ἐνέπρησε τὸ ἄλσος. καιομένου δὲ ἤδη, ἐπείρετο τῶν αὐτομόλων, τίνος εἴη θεῶν τὸ ἄλσος. ὁ δὲ ἔφη Ἄργου εἶναι. ὁ δέ, ὡς ἤκουσε, ἀναστενάξας μέγα, εἶπε, Ὦ Ἄπολλον χρηστήριε, ἦ μεγάλως με ἠπάτηκας, φάμενος Ἄργος με αἱρήσειν. συμβάλλομαι δ' ἐξήκειν μοι τὸ χρηστήριον. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὁ Κλεομένης τὴν μὲν πλέω στρατιὴν ἀπῆκε ἀπιέναι ἐς Σπάρτην· χιλίους δὲ αὐτέων λαβὼν τοὺς ἀριστέας, ἤιε ἐς τὸ Ἡραῖον θύσων. βουλόμενον δὲ αὐτὸν θύειν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ὁ ἱρεὺς ἀπηγόρευε, φὰς οὐκ ὅσιον εἶναι ξείνῳ αὐτόθι θύειν. ὁ δὲ Κλεομένης τὸν ἱρέα ἐκέλευε τοὺς εἵλωτας ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ἀπαγαγόντας μαστιγῶσαι, καὶ αὐτὸς ἔθυσε. ποιήσας δὲ ταῦτα, ἀπήιε ἐς τὴν Σπάρτην. Νοστήσαντα δέ μιν ὑπῆγον οἱ ἐχθροὶ ὑπὸ τοὺς ἐφόρους, φάμενοί μιν δωροδοκήσαντα, οὐκ ἑλέειν τὸ Ἄργος, παρεὸν εὐπετέως μιν ἑλεῖν. ὁ δέ σφι ἔλεξε, οὔτε εἰ ψευδόμενος, οὔτε εἰ ἀληθέα λέγων, ἔχω σαφηνέως εἶπαι· ἔλεξε δ' ὦν φάμενος, ἐπείτε δὴ τὸ τοῦ Ἄργου ἱρὸν εἷλε, δοκέειν οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρησμὸν τοῦ θεοῦ. πρὸς ὦν ταῦτα οὐ δικαιοῦν πειρᾶν τῆς πόλιος, πρίν γε δὴ ἱροῖσι χρήσηται, καὶ μάθῃ εἴτε οἱ ὁ θεὸς παραδιδοῖ, εἴτε οἱ ἐμποδὼν ἕστηκε. καλλιερευμένῳ δὲ ἐν τῷ Ἡραίῳ, ἐκ τοῦ ἀγάλματος τῶν στηθέων φλόγα πυρὸς ἐκλάμψαι. μαθεῖν δὲ αὐτὸς οὕτω τὴν ἀτρεκείην, ὡς οὐκ αἱρέει τὸ Ἄργος. εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος ἐξέλαμψε, αἱρέειν ἂν κατ' ἄκρης τὴν πόλιν· ἐκ τῶν στηθέων δὲ ἐκλάμψαντος, πᾶν οἱ πεποιῆσθαι ὅσον ὁ θεὸς ἐβούλετο γενέσθαι. ταῦτα δὲ λέγων, πιστά τε καὶ οἰκότα ἐδόκεε Σπαρτιήτῃσι λέγειν, καὶ ἀπέφυγε πολλὸν τοὺς διώκοντας. Ἄργος δὲ ἀνδρῶν ἐχηρώθη οὕτω ὥστε οἱ δοῦλοι αὐτέων ἔσχον πάντα τὰ πρήγματα, ἄρχοντές τε καὶ διέποντες, ἐς ὃ ἐπήβησαν οἱ τῶν ἀπολομένων παῖδες. ἔπειτά σφεας οὗτοι ἀνακτώμενοι ὀπίσω ἐς ἑωυτοὺς τὸ Ἄργος ἐξέβαλον· ἐξωθεύμενοι δὲ οἱ δοῦλοι, μάχῃ ἔσχον Τίρυνθα. τέως μὲν δή σφι ἦν ἄρθμια ἐς ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἐς τοὺς δούλους ἦλθε

γρ. σαφηνίσαι

catus fuerat, Cleomenes interimebat. quod faciens, latebat ceteros qui in fano erant, vtpote denso luco interiecto, non cernentes quid illi extrinsecus agerent. nisi postquam quidam conscensa arbore, quod fiebat inspexit: vnde non amplius qui euocabantur prodiere. Ibi Cleomenes iussit vnumquenque seruorum lucum materia circumdare: atque illis obtemperantibus, lucum incendit. Eoque iam ardente, percontatus est quendam perfugarum cuiusnam deorum esset ille lucus: perfuga, Argi esse respondit. Quo audito Cleomenes vehementer ingemiscens, O Apollon, inquit, vates, quantopere me frustratus es, dicens me Argos esse capturum. coniicio iam exitum habuisse oraculum. Post hæc maiore copiarum parte Spartam redire permissa, ipse cum mille delectis perrexit ad templum Iunonis, illic sacrificaturus. Sed sacrificare super aram volens, quū à sacerdote vetaretur, negante fas esse externo illic sacra facere, iussit seruos abductum verberare: ac postea quam immolauit, Spartam abiit. Reuersum inimici ad ephoros citauerunt, crimini dantes quod pecunia corruptus, Argos, quum facile posset, non cepisset. Quibus respondit Cleomenes (incertum mihi vere an falso) se, postea quam templum Argi cepisset, putasse dei expletum esse oraculum, & proinde non prius tentandam vrbem quam sacris operatus sciret an sibi deus illam traditurus esset, an impedimento futurus. Sibi autem apud Iunonis templum litanti effulsisse flammam è pectoribus simulacri: atq; ita se intellexisse non expugnaturum se Argos. Si enim è capite simulacri flamma extitisset, [1] fore vt vrbem ab arce caperet: quum vero è pectoribus illa extitisset, id omne fuisse confectum quod deus confici voluisset. Hęc dicens, credibilia ac probabilia Spartiatis dicere visus est, multoq; maiore parte sententiarū absolutus. Ceterū Argos ita viris desolatum est vt serui eorum res omnes susceperint, atque magistratus administrarint, dum filii cæsorum ad puberē adoleuere ætatem: qui sese in suum ius asserentes, ac reuersi Argos, mancipia eiecere. Serui eiecti, prœlio Tyrinthem obtinuere, [2] eatenus quidem dum fuit in eis mutua beneuolentia, & donec ad eos venit

LXXX

LXXXI

LXXXII

LXXXIII

[1] Futurum fuisse vt vrbem funditus euerteret: [2] Fuitque mutua inter eos concordia, donec ad seruos venit &c.

vates

vates quidam Cleander, genere Phigalensis ab Arcadia. is persuasit seruis vt dominos adorirentur: vnde bellum inter eos diuturnum extitit, donec Argiui ægre euasere victores.

XXXIV Ob hoc igitur aiunt Argiui Cleomenem ad insaniam redactum, male periisse. Ipsi autẽ Spartiatæ negant ab vllo dæmonio Cleomenem ad insaniam redactum: sed conuersatione Scytharum, intemperantem meri esse factum, & idcirco furiosum. Scythas enim Nomades, postquam illatum sibi a Dario bellum, ad illum vlciscendũ perstitisse, missisque Spartam nunciis ad societatem faciendam, ita pepigisse, tanquam ex vtrorumque vtilitate foret vt ipsi quidem Scythæ iuxta flumen Phasin conarentur Medicam regionem inuadere, Spartiatæ vero ab Epheso ascendere, & ad certum locum vtrique occurrerent. Cum iis Scythis qui ad hoc missi sunt, consuetudinem habuisse Cleomenem aiunt, atque ex eo nimiam didicisse potandi intemperantiam: seque ob id eum insaniisse arbitrari. Vnde quoties intemperantius bibere volunt, aiunt, Episcythison, *id est, age Scytham.* Ita de Cleomene referunt Spartiatæ. Mihi vero videtur ille has pœnas Demarato pependisse.

XXXV ¶ Eum autem esse defunctum vbi audiere Æginetæ, Spartam nuncios misere, vociferatũ contra Leutychide de obsidibus qui Athenis tenerentur. His Lacedæmonii, consilio inito, multum iniuriæ a Leutychide illatum esse censuerunt, hominemque dedendum, quem illi Æginam deportarent pro iis qui Athenis tenerentur. Hunc quum essent ducturi Æginetæ, tunc ad eos Theasides Leoprepis filius, vir Spartæ probatus, Quid, inquit, viri Æginetæ facere vultis? regemne Spartiatarum deditum a suis ciuibus abducere? Si nunc præ iracundia Spartiatæ ita decreuerunt, cauete nequod exitiale malum in vestram regionem (si hoc feceritis) inferant. His auditis Æginetæ ab illo abducendo supersederunt, hac tamen condicione vt secum profectus Athenas Leutychides redderet sibi viros qui illic depositi essẽt.

XXXVI Vbi Athenas venit Leutychides, ac depositum repoposcit, Athenienses (vt qui reddere nollent) tergiuersari, quod dicerent duos in deponendo reges fuisse, ideoque iniquum esse id alteri sine altero reddi. Quibus

ἀνὴρ μάντις Κλέανδρος, γένος ἐὼν Φιγαλεὺς ἀπ' Ἀρκαδίης· οὗτος τοὺς δούλους ἀνέγνωσε ἐπιθέσθαι τοῖσι δεσπότῃσι. ἐκ τούτου δὲ πόλεμός σφι ἦν ἐπὶ χρόνον συχνόν, ἐς ὃ δὴ μόγις οἱ Ἀργεῖοι ἐπεκράτησαν. Ἀργεῖοι μέν νυν διὰ ταῦτα Κλεομένεα φασὶ μανέντα ἀπολέσθαι κακῶς. αὐτοὶ δὲ Σπαρτιῆται φασὶ ἐκ δαιμονίου μὲν οὐδενὸς μανῆναι Κλεομένεα, Σκύθῃσι δὲ ὁμιλήσαντά μιν, ἀκρητοπότην γενέσθαι, καὶ ἐκ τούτου μανῆναι. Σκύθας γὰρ τοὺς νομάδας, ἐπείτε σφι Δαρεῖον ἐσβαλεῖν ἐς τὴν χώρην, μετὰ ταῦτα μεμονέναι μιν τίσασθαι· πέμψαντας δὲ ἐς Σπάρτην, συμμαχίην τε ποιέεσθαι, καὶ συντίθεσθαι ὡς χρεὸν εἴη αὐτοὺς μὲν τοὺς Σκύθας παρὰ Φᾶσιν ποταμὸν πειρᾶν ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσβαλεῖν, σφέας δὲ τοὺς Σπαρτιήτας κελεύειν ἐξ Ἐφέσου ὁρμεωμένους ἀναβαίνειν, καὶ ἔπειτα ἐς τὠυτὸ ἀπαντᾶν. Κλεομένεα δὲ λέγουσι, ἡκόντων τῶν Σκυθέων ἐπὶ ταῦτα, ὁμιλέειν σφι μεζόνως. ὁμιλέοντα δὲ μᾶλλον τοῦ ἱκνεομένου, μαθεῖν τὴν ἀκρητοποσίην παρ' αὐτέων. ἐκ τούτου δὲ μανῆναί μιν νομίζουσι Σπαρτιῆται. ἔκ τε τοῦ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπεὰν ζωρότερον βούλωνται πιεῖν, Ἐπισκύθισον λέγουσι. οὕτω δὴ Σπαρτιῆται τὰ περὶ Κλεομένεα λέγουσι· ἐμοὶ δὲ δοκέει τίσιν ταύτην ὁ Κλεομένης Δημαρήτῳ ἐκτῖσαι. Τελευτήσαντος δὲ Κλεομένεος, ὡς ἐπύθοντο Αἰγινῆται, ἔπεμπον ἐς Σπάρτην ἀγγέλους καταβωσομένους Λευτυχίδεω περὶ τῶν ἐν Ἀθήνῃσι ὁμήρων ἐχομένων. Λακεδαιμόνιοι δὲ δικαστήριον συναγαγόντες, ἔγνωσαν περιυβρίσθαι Αἰγινήτας ὑπὸ Λευτυχίδεω· καί μιν κατέκριναν, ἔκδοτον ἄγεσθαι ἐς Αἴγιναν ἀντὶ τῶν ἐν Ἀθήνῃσι ἐχομένων ἀνδρῶν. μελλόντων δὲ ἄγειν τῶν Αἰγινητέων τὸν Λευτυχίδεα, εἶπέ σφι Θεασίδης ὁ Λεωπρέπεος, ἐὼν ἐν τῇ Σπάρτῃ δόκιμος ἀνήρ, «Τί βούλεσθε ποιέειν ἄνδρες Αἰγινῆται, τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιητέων ἔκδοτον γενόμενον ὑπὸ τῶν πολιητέων ἄγειν; εἰ νῦν ὀργῇ χρεώμενοι ἔγνωσαν οὕτω Σπαρτιῆται, ὅκως ἐξ ὑστέρης μή τι ὑμῖν, ἢν ταῦτα πρήξητε, πανώλεθρον κακὸν ἐς τὴν χώρην ἐσβάλωσι.» ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Αἰγινῆται, ἔσχοντο τῆς ἀγωγῆς. ὁμολογίῃ δὲ ἐχρήσαντο τοιῇδε, ἐπισπόμενον Λευτυχίδεα ἐς Ἀθήνας, ἀποδοῦναι Αἰγινήτῃσι τοὺς ἄνδρας. Ὡς δὲ ἀπικόμενος Λευτυχίδης ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπαίτεε τὴν παρακαταθήκην, οἱ Ἀθηναῖοι προφάσιας εἷλκον, οὐ βουλόμενοι ἀποδοῦναι, φάντες δύο σφέας ἐόντας βασιλέας παραθέσθαι, καὶ οὐ δικαιοῦν τῷ ἑτέρῳ ἄνευ τοῦ ἑτέρου ἀποδιδόναι.

γρ. ἐμβαλεῖν

γρ. πιεῖν, ὡς

γρ. ἐμβάλωσι.

οὐ βουλομένων δὲ ἀποδοῦναι τῶν Ἀθηναίων, ἔλεξέ σφι Λευτυχίδης τάδε, Ὦ Ἀθηναῖοι, ποιέετε μὲν ὁκότερα βούλεσθε αὐτοί. καὶ γὰρ ἀποδιδόντες, ποιέετε ὅσια· καὶ μὴ ἀποδιδόντες, τὰ ἐναντία τουτέων. ὁκοῖον μέντοι τι ἐν τῇ Σπάρτῃ συνηνείχθη γενέσθαι περὶ παρακαταθήκης, βούλομαι ὑμῖν εἶπαι. λέγομεν ἡμεῖς οἱ Σπαρτιῆται γενέσθαι ἐν τῇ Λακεδαίμονι κατὰ τρίτην γενεὴν τὴν ἀπ' ἐμέο, Γλαῦκον Ἐπικύδεος παῖδα· τοῦτον τὸν ἄνδρα φαμὲν τά τε ἄλλα πάντα περιήκειν τὰ πρῶτα, καὶ δὴ καὶ ἀκούειν ἄριστα δικαιοσύνης πέρι, πάντων ὅσοι τὴν Λακεδαίμονα τοῦτον τὸν χρόνον οἴκεον. συνενειχθῆναι δέ οἱ ἐν χρόνῳ ἱκνευμένῳ τάδε λέγομεν· ἄνδρα Μιλήσιον, ἀπικόμενον ἐς Σπάρτην, βούλεσθαί οἱ ἐλθεῖν ἐς λόγους, προϊσχόμενον τοιάδε· Εἰμὶ μὲν Μιλήσιος, ἥκω δὲ τῆς σῆς Γλαῦκε δικαιοσύνης βουλόμενος ἀπολαῦσαι· ὡς γὰρ δὴ ἀνὰ πᾶσαν μὲν τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἐν δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην τῆς σῆς δικαιοσύνης ἦν λόγος πολλός, ἐμεωυτῷ λόγους ἐδίδουν καὶ ὅτι ἐπικίνδυνός ἐστι αἰεί κοτε ἡ Ἰωνίη, ἡ δὲ Πελοπόννησος ἀσφαλέως ἱδρυμένη· καὶ διότι χρήματα οὐδαμὰ τοὺς αὐτούς ἐστι ὁρᾶν ἔχοντας. ταῦτά τε ὦν ἐπιλεγομένῳ, καὶ βουλευομένῳ, ἔδοξέ μοι, τὰ ἡμίσεα πάσης τῆς οὐσίης ἐξαργυρώσαντα, θέσθαι παρὰ σοί· εὖ ἐξεπισταμένῳ ὡς μοι κείμενα ἔσται παρὰ σοὶ σῶα. σὺ δή μοι καὶ τὰ χρήματα δέξαι, καὶ τάδε τὰ σύμβολα σῶζε λαβών. ὃς δ' ἂν ἔχων ταῦτα ἀπαιτέῃ, τούτῳ ἀποδοῦναι. ὁ μὲν δὴ ἀπὸ Μιλήτου ἥκων ξεῖνος τοσαῦτα ἔλεξε· Γλαῦκος δὲ ἐδέξατο τὴν παρακαταθήκην ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ λόγῳ. χρόνου δὲ πολλοῦ διελθόντος, ἦλθον ἐς τὴν Σπάρτην τούτου τοῦ παραθεμένου τὰ χρήματα οἱ παῖδες. ἐλθόντες δὲ ἐς λόγους τῷ Γλαύκῳ, καὶ ἀποδεικνύντες τὰ σύμβολα, ἀπαίτεον τὰ χρήματα. ὁ δὲ διωθέετο, ἀντυποκρινόμενος τοιάδε, Οὔτε μέμνημαι τὸ πρῆγμα, οὔτε με περιφέρει οὐδὲν εἰδέναι τουτέων τῶν ὑμεῖς λέγετε. βούλομαί τε, ἀναμνησθείς, ποιέειν πᾶν τὸ δίκαιον. καὶ γὰρ εἰ ἔλαβον, ὀρθῶς ἀποδοῦναι· καὶ εἴ γε ἀρχὴν μὴ ἔλαβον, νόμοισι τοῖσι Ἑλλήνων χρήσομαι ἐς ὑμέας. ταῦτα ὦν ὑμῖν ἀναβάλλομαι κυρώσειν ἐς τέταρτον μῆνα ἀπὸ τοῦδε. οἱ μὲν δὴ Μιλήσιοι συμφορὴν ποιεύμενοι, ἀπαλλάσσοντο, ὡς ἀπεστερημένοι τῶν χρημάτων. Γλαῦκος δὲ ἐπορεύετο ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ. ἐπειρωτῶντα δὲ αὐτὸν τὸ χρηστήριον εἰ ὅρκῳ τὰ χρήματα ληίσηται, ἡ Πυθίη μετέρχεται τοῖσδε τοῖσι ἔπεσι,

negantibus se reddituros, Leutychides, Facite, inquit, Athenienses vtrum ipsi vultis: si reddetis, sanctè facturi, è contrario, si non redditis. Qualis autem res circa depositum contigerit Spartæ, volo referre: Dicimus nos Spartiatæ fuisse tertia abhinc ætate quendam Glaucum Epicydidis filium, qui cum aliis summis laudibus excellebat, tum iustitia inter omnes optime audiebat qui per id tempus Lacedæmonem incolebant. Et huic procedente tempore contigisse vt vir quidam Milesius Spartam venerit, hominis conueniendi gratia, atque ita sit loquutus, Ego sum vir Milesius, qui ad tuam Glauce fruendam iustitiam venio. Nam quum esset tua fama celebris cum per omnem aliam Græciam, tum vero per Ioniam, apud memetipsum ratiocinatus sum, Ionia quidem semper obnoxia periculis est, Peloponnesus autem tuto fundata, [1] & ob id videre licet eosdem homines nihil habere pecuniarum. Hæc reputanti mihi atque consultanti visum est dimidium mei census in pecuniam redactum deponere penes te, quod probe intelligo hæc penes te deposita mihi incolumia fore: tu vero has pecunias accipe, & hanc notam, quam vna custodi: quam notam quisquis habens reposcet pecuniam, ei reddito. Hæc hospes qui Mileto venerat dixit: atque ea condicione depositum Glaucus accepit. Multo deinde tempore interiecto, filii eius qui pecuniam deposuerat, Spartam veniunt, Glaucum conueniunt: exhibitaque nota pecuniam reposcunt. Ille enimuero repellere homines, atque his verbis è contrario respondere, Neque istius rei quicquam reminiscor, neque ad me pertinet scire quæ dicitis. Volo tamen, [2] reminiscens, quicquid iustum fuerit facere, &, si accepi, iure optimo reddere: sin à principio non accepi, Græcorum legibus in vos vti. Ad quod confirmandum præstituo vobis tempus hinc ad quatuor menses. Ita Milesii [3] facta iactura, tanquam fraudati pecunia, discessere: & Glaucus Delphos se contulit ad oraculum consultandū. Cui consultanti an ὅρκῳ, *id est, iureiurando*, pecuniam prædaretur, Pythia respondit his versibus,

[1] Et pecunias nequaquam ab iisdem possideri videmus. [2] Si reminiscar. [3] Calamitatem se passos existimantes, vt qui pecunia fraudati essent.

Glauce Epicydides equidē expedit ad breue tempus
Sic orco vicisse, interuertissęque nummos:
Deiera, & euorcum quoniam manet exitus idem.
Ast orci natus, qui nomine, qui manibus, qui
Nullis est pedibus, rapide aduenit, vsque adeo dum
Conuoluens omnem perdat prolemque domumque:
Cum sobole euorci melius sed postea agetur.

His auditis Glaucus veniam sibi eorum quæ dixisset vt daret, deum obsecrabat. Cui Pythia inquit, idem pollere, tentare deum & facere. Tunc Glaucus accitis Milesiis hospitibus pecuniā reddidit. Cur autem hęc oratio apud vos instituta est, dicetur: Glauci nunc nulla superest neque soboles neq; domus, quæ illius censeatur: sed ex Sparta radicitus extrita est. Ita bonum est nihil aliud de deposito cogitare quam vt repetentibus reddatur. Leutychides hæc loquutus, quum nihilo magis ab Atheniensibus audiretur, discessit.

LXXXVII At Æginetæ priusquam superiorum iniuriarum, quas Atheniensibus intulerant, gratificantes Thebanis darēt pœnas, hæc fecerant: Quum Atheniensibus succenserent quod sibi ab illis iniuriam fieri arbitrarentur, se ad vlciscendum apparabant. Erat autem Atheniensium in Sunio quinqueremis quædam, quam Delum *iam inde à Theseo quotannis* mittebant: hanc Æginetæ locatis insidiis intercepere, plenam primoribus Atheniensium, virosque alligauere. Ea clade ab Æginetis accepta, Athenienses non amplius differendum putauerunt quin omnia in illos excogitarēt.

LXXXIIX Erat igitur quidam nomine Nicodromus Cnœthi filius, vir in Ægina spectatus: hic suam ipsius priorem abitionem Æginetis imputans, querebatur: qui *prius sua de missione quum transegisset*, cognito Athenienses esse animatos ad nocendum Æginetis, quibus ipse infensus esset, composuit cum illis de prodenda Ægina ad certum diem, quo esset rem aggressurus ipse, & illos oporteret venire subsidio. Atque ita ex composito vrbem quæ vetus vocabatur occupat.

LXXXIX Sed Atheniēses ad diē non adfuerunt, quia classis eorum par Æginetanæ nondū erat comparata. Qui dum à Corinthiis cōmodari sibi naues rogant,

" Γλαῦκ' Ἐπικυδείδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτω,
" Ὅρκῳ νικῆσαι, καὶ χρήματα λῃΐσσασθαι·
" Ὄμνυ· ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα.
" Ἀλλ' ὅρκου πάϊς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἔπι χεῖρες,
" Οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσόκε πᾶσαν
10 " Συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν, καὶ οἶκον ἅπαντα·
" Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

" Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν θεὸν παραιτέετο αὐτῷ σχεῖν τῶν ῥηθέντων· ἡ δὲ Πυθίη ἔφη, " Τὸ πειρηθῆναι τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ ποιῆσαι, ἴσον δύναται. Γλαῦκος μὲν δὴ, μεταπεμψάμενος τοὺς Μιλησίους ξείνους, ἀποδιδοῖ σφι τὰ χρήματα. τοῦ δὲ εἵνεκα ὁ λόγος ὦ Ἀθηναῖοι ὅδε ὁρμήθη λέγεσθαι ἐς ὑμέας, εἰρήσεται. Γλαύκου νῦν οὔτε τι ἀ-
20 πόγονόν ἐστι οὐδὲν, οὔτ' ἱστίη οὐδεμία νομιζομένη εἶναι Γλαύκου· ἐκτέτριπταί τε πρόρριζος ἐκ Σπάρτης. οὕτω ἀγαθὸν μηδὲ διανοέεσθαι περὶ παρακαταθήκης ἄλλο γε, ἢ ἀπαιτεόντων ἀποδιδόναι. Λευτυχίδης μὲν εἴπας ταῦτα, ὥς οἱ οὐδὲ οὕτω ἐσήκουον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαλλάσσετο.

[margin: ἢ δύνασθαι.]

Οἱ δὲ Αἰγινῆται, πρὶν τῶν πρότερον ἀδικημάτων δοῦναι δίκας, τῶν ἐς Ἀθηναίους ὕβρισαν, Θηβαίοισι χαριζόμενοι, ἐποίησαν τοιόνδε· μεμφόμενοι τοῖσι Ἀθηναίοισι, καὶ ἀξιοῦντες ἀδικέεσθαι, ὡς τι-
30 μωρησόμενοι τοὺς Ἀθηναίους παρεσκευάζοντο· καὶ, ἦν γὰρ δὴ τοῖσι Ἀθηναίοισι πεντήρης ἐπὶ Σουνίῳ· λοχήσαντες ὦν, τὴν θεωρίδα νέα εἷλον πλήρεα ἀνδρῶν τῶν πρώτων Ἀθηναίων. λαβόντες δὲ τοὺς ἄνδρας ἔδησαν. Ἀθηναῖοι δὲ παθόντες ταῦτα πρὸς Αἰγινητέων, οὐκέτι ἀνεβάλλοντο μὴ οὐ τὸ πᾶν μηχανήσασθαι ἐπ' Αἰγινήτῃσι. Καὶ ἦν γὰρ Νικόδρομος Κνοίθου καλεόμενος ἐν τῇ Αἰγίνῃ, ἀνὴρ δόκιμος. οὗτος μεμφόμενος τοῖσι Αἰγινήτῃσι, προτέρην ἑωυτοῦ ἐξέλασιν ἐκ τῆς νήσου· μαθὼν δὲ τό-
40 τε τοὺς Ἀθηναίους ἀναρτημένους ἔρδειν Αἰγινήτας κακῶς, συντίθεται Ἀθηναίοισι προδοσίην Αἰγίνης, φράσας ἐν ᾗ τε ἡμέρῃ ἐπιχειρήσει, καὶ ἐκείνοις ἐς τὴν ἥκειν δεήσει βοηθέοντας. μετὰ ταῦτα, καταλαμβάνει μὲν κατὰ τὰ συνεθήκατο ὁ Νικόδρομος Ἀθηναίοισι τὴν παλαιὴν καλεομένην πόλιν. Ἀθηναῖοι δὲ οὐ παραγίνονται ἐς δέον· οὐ γὰρ ἔτυχον ἐοῦσαι νέες σφι ἀξιόμαχοι τῇσι Αἰγινητέων συμβαλέειν. ἐν ᾧ ὦν Κορινθίων ἐδέοντο χρῆσαί σφι νέας, 230

ἐν τούτῳ διεφθάρη τὰ πρήγματα. οἱ δὲ Κορίνθιοι (ἦσαν γάρ σφι τοῦτον τὸν χρόνον φίλοι ἐς τὰ μάλιστα) Ἀθηναίοισι διδοῦσι δεομένοισι εἴκοσι νέας, διδοῦσι δὲ πενταδράχμους ἀποδόμενοι. δωρεὰν γὰρ ἐν τῷ νόμῳ οὐκ ἐξῆν δοῦναι. ταύτας τε δὴ λαβόντες οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τὰς σφετέρας, πληρώσαντες ἑβδομήκοντα τὰς πάσας νέας, ἔπλεον ἐπὶ τὴν Αἴγιναν· καὶ ὑστέρησαν ἡμέρῃ μιῇ τῆς συγκειμένης. Νικόδρομος δὲ, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὸν καιρὸν οὐ παρεγίνοντο, ἐς πλοῖον ἐσβὰς, ἐκδιδρήσκει ἐκ τῆς Αἰγίνης. σὺν δέ οἱ καὶ ἄλλοι τῶν Αἰγινητέων εἵποντο, τοῖσι Ἀθηναῖοι Σούνιον οἰκῆσαι ἔδοσαν. ἐνθεῦτεν δὲ οὗτοι ὁρμεώμενοι ἔφερόν τε καὶ ἦγον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Αἰγινήτας. Ταῦτα μὲν δὴ ὕστερον ἐγίνετο. Αἰγινητέων δὲ οἱ παχέες, ἐπαναστάντος τοῦ δήμου σφι ἅμα Νικοδρόμῳ, ἐπεκράτησαν· καὶ ἔπειτά σφεας χειρωσάμενοι, ἐξῆγον ἀπολέοντες. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ἄγος σφι ἐγένετο, τὸ ἐκθύσασθαι οὐκ οἷοί τε ἐγένοντο ἐπιμηχανώμενοι, ἀλλ' ἔφθησαν ἐκπεσόντες πρότερον ἐκ τῆς νήσου ἤ σφι ἵλεων γενέσθαι τὴν θεόν. ἑπτακοσίους γὰρ τοῦ δήμου ζωγρήσαντες, ἐξῆγον ὡς ἀπολέοντες· εἷς δέ τις τουτέων ἐκφυγὼν τὰ δεσμὰ, καταφεύγει πρὸς πρόθυρα Δήμητρος θεσμοφόρου. ἐπιλαβόμενος δὲ τῶν ἐπισπαστήρων, εἴχετο. οἱ δὲ, ἐπείτε μιν ἀποσπάσαι οὐκ οἷοί τε ἀπέλκοντες ἐγένοντο, ἀποκόψαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας, ἦγον οὕτω. αἱ χεῖρες δὲ κεῖναι ἐμπεφυκυῖαι ἦσαν τοῖσι ἐπισπαστῆρσι. Ταῦτα μέν νυν σφέας οἱ Αἰγινῆται ἐργάσαντο. Ἀθηναίοισι δὲ ἥκουσι ἐναυμάχησαν νηυσὶ ἑβδομήκοντα· ἑσσωθέντες δὲ τῇ ναυμαχίῃ, ἐπεκαλέοντο τούτους αὐτοὺς τοὺς καὶ πρότερον, Ἀργείους· καὶ δή σφι οὗτοι μὲν οὐκέτι βοηθέουσι, μεμφόμενοι ὅτι Αἰγιναῖαι νέες ἀνάγκῃ λαμφθεῖσαι ὑπὸ Κλεομένεος, ἔσχον τε ἐς τὴν Ἀργολίδα χώρην, καὶ συναπέβησαν Λακεδαιμονίοισι. συναπέβησαν δὲ καὶ ἀπὸ Σικυωνίων ἄνδρες τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἐσβολῇ· καί σφι ὑπ' Ἀργείων ἐπεβλήθη ζημίη, χίλια τάλαντα ἐκτῖσαι, πεντακόσια ἑκατέρους. Σικυώνιοι μέν νυν συγγνόντες ἀδικῆσαι, ὁμολογήσαντες, ἑκατὸν τάλαντα ἐκτίσαντες, ἀζήμιοι εἶναι· Αἰγινῆται δὲ οὔτε συνεγινώσκοντο, ἦσάν τε αὐθαδέστεροι. διὰ δὴ ταῦτα δεομένοισι, ἀπὸ μὲν τοῦ δημοσίου οὐδεὶς Ἀργείων ἔτι ἐβοήθεε, ἐθελονταὶ δὲ ἐς χιλίους. ἦγε δὲ αὐτοὺς στρατηγὸς Εὐρυβάτης, πεντάεθλον ἐπασκήσας· τουτέων οἱ πλεῦ-

interea res corrupta est. Corinthii autem per id tempus Atheniensibus amicissimi dedere rogantibus naues viginti, sed dantes vendiderunt singulas quinis drachmis: quoniam eas dono dare vetabantur lege. His acceptis Athenienses, & suis instructis in summam septuaginta numero, in Æginam nauigauerunt, peruenerunt que postridie eius diei qui erat destinatus. Qui quum ad diem non adessent, conscenso nauigio Nicodromus ex Ægina profugit, aliis nonnullis Æginetarum eum comitantibus, quibus Athenienses Sunium incolendum dederunt. Vnde isti prodeuntes, eos qui in insula erant Æginetas & ferebant & agebant. sed hæc posterius acta sunt. Ceterum proceres Æginetarum, superata plebe quæ vna cum Nicodromo tumultum in ipsis fecerat, mox eos quos ceperant, ad necem abducebant. Vnde piaculum admisere quod nullo studio expiare potuerunt, præoccupatique, prius ex insula sunt deiecti quam deum sibi propitiarent. nam quum septingentos è plebe quos viuos ceperant, ad necem educerent, vnus eorum è vinculis elapsus fugit ad Cereris legiferæ vestibulum, eiusque cardinibus prehensis adhærebat: quem illi quum auellere non possent, abscissis viri manibus ita deduxerunt: quæ manus cardinibus consertæ manserunt. Hæc quum ipsis fecissent Æginetæ, classe septuaginta nauium cum Atheniensibus qui superuenere congressi, superantur. Victi nauali prœlio, eosdem quos prius Argiuos in auxilium vocauerunt: sed illi noluere eis amplius auxilio esse, caussati quod & naues Æginææ necessario sumptæ à Cleomene oram Argolidem tenuissent, & ipsi cum Lacedæmoniis in terram descendissent, vt nonnulli quoque è Sicyoniis nauibus descenderent in eadem cōtra ipsos expeditione. Quo nomine vtrisque mulcta ab Argiuis iniuncta est mille talentorum, quorum quingena vterque populus solueret. sed quum Sicyonii suam culpam agnoscentes, centū talentis cū Argiuis decidissent, Æginetæ que agnoscere quidem culpam voluere: erant enim superbiores. Eapropter rogantibus eis nemo amplius Argiuorum publicè auxilium tulit, sed voluntariorum circiter mille, duce quodam cui nomen erat EVrybates, [1] quinque palmarum viro. quorum plerique

[1] Qui quinque gymnastica certamina obierat.

plerique non remeauere, sed in Ægina sub Atheniensibus occubuere. Et ipse dux EVrybates singulari certamine ter victor, quarto sub Sophane Decelis fi-
XCIII lio oppetiit. Verum Æginetæ sua classe adorti incompositos Athenienses superauere, eorumque naues quatuor cum ipsis pugnatoribus cepere. Et Athenienses quidem bellum cum Ægi-
XCIV netis contraxerant. ¶ PERSES autem quæ ipsius partes erant exequebatur, cum famulo allidue in memoriam redigente vt reminisceretur Atheniensium, tum Pisistratidis assidentibus, Athenienses que criminantibus, tum cupiditate per hunc prætextum quo nixus erat, subigendi Græcos quicunque sibi terram & aquam denegassent. Itaque Mardonium, qui male rem naualem gesserat, præfectura amouit, aliosque designatos duces aduersus Eretriam & Athenas misit, Datin genere Medum, & Artaphernem Artaphernis fratris sui filium, datis mandatis vt Athenas atque Eretriam diriperent, captiuosque in conspectum adducerent. Post-
XCV quam hi duces declarati, ab rege digressi, ad planitiem Ciliciæ maritimam deuenere cum ingenti ac bene instructo exercitu, & ibi castra posuere, aduenerunt nauticæ copiæ omnes, vt singulis erant imperatæ: ad hæc hippagogæ naues, quas superiore Darius anno mandauerat tributariis suis præparandas. In has introductis equis atque terrestri peditatu, sexcentis cum triremibus in Ioniam contenderunt. Hic non recto cursu secundum continentem, Hellespontum & Thraciam versus nauigabant, sed e Samo vnde soluerant, præter Icarium, interque insulas: præcipue quidem (vt ego sentio) metu circumeundi Athon, quem superiori anno circumnauigantes, magnam iacturam fecerant: sed & coacti propter Naxon,
XCVI quam antea non cepissent. Ad quam postea quam ex Icario pelago appulsi sunt (in hanc enim vt primum copiæ ducerentur, Persæ vrgebant) Naxii memores priorum, fuga se in montes concitauerunt, non ausi resistere. Eorum autem quos adepti sunt Persæ quum in seruitutem rapuissent, delubra atque vrbem incenderunt. His actis ad ceteras insulas redeunt. Hæc dum isti agunt, Delii relicta & ipsi Delo fuga Tenum abeunt. Eo tendentes naues præcedens Datis nõ sinebat ad Delum habere stationem, sed trans Delum

οἱ πλεῦνες οὐκ ἀπενόστησαν ὀπίσω, ἀλλ᾽ ἐτελεύτησαν ὑπ᾽ Ἀθηναίων ἐν Αἰγίνῃ. αὐτὸς δὲ ὁ στρατηγὸς Εὐρυβάτης μουνομαχίην ἐπασκέων, τρεῖς μὲν ἄνδρας τρόπῳ τοιούτῳ ἀποκτείνει, ὑπὸ δὲ τοῦ τετάρτου Σωφάνεος τοῦ Δεκελέος ἀποθνήσκει. Αἰγινῆται δὲ, ἐοῦσι ἀτάκτοισι Ἀθηναίοισι συμβαλόντες τῇσι νηυσὶ, ἐνίκησαν· καί σφεων νέας τέσσερας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἷλον. Ἀθηναίοισι μὲν δὴ πόλεμος συνῆπτο πρὸς Αἰγινήτας. Ὁ δὲ Πέρσης τὸ ἑωυ-
10 τοῦ ἐποίεε, ὥστε ἀναμιμνήσκοντός τε αἰεὶ τοῦ θεράποντος, μεμνῆσθαί μιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ Πεισιστρατιδέων προσκατημένων καὶ διαβαλλόντων Ἀθηναί- 231
ους. ἅμα δὲ βουλόμενος ὁ Δαρεῖος, ταύτης ἐχόμενος τῆς προφάσιος, καταστρέφεσθαι τῆς Ἑλλάδος τοὺς μὴ δόντας αὐτῷ γῆν τε καὶ ὕδωρ, Μαρδόνιον μὲν δὴ φλαύρως πρήξαντα τῷ στόλῳ, παραλύει τῆς στρατηγίης· ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας, ἀπέστελλε ἐπί τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶτίν τε, ἐόντα Μῆδον γένος, καὶ Ἀρταφέρνεα τὸν Ἀρταφέρνεος παῖδα, ἀ-
20 δελφιδέον ἑωυτοῦ. ἐντειλάμενος δὲ ἀπέπεμπε ἐξανδραποδίσαντας Ἀθήνας καὶ Ἐρέτριαν, ἀγαγεῖν ἑωυτῷ ἐς ὄψιν τὰ ἀνδράποδα. Ὡς δὲ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι οἱ ἀποδεχθέντες πορευόμενοι παρὰ βασιλέος, ἀπίκοντο τῆς Κιλικίης ἐς τὸ Ἀλήϊον πεδίον, ἅμα ἀγόμενοι στρατὸν πολλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, ἐνθαῦτα στρατοπεδευομένοισι ἐπῆλθε μὲν ὁ ναυτικὸς πᾶς στρατὸς ὁ ἐπιταχθεὶς ἑκάστοισι, παρεγένοντο δὲ καὶ αἱ ἱππαγωγοὶ νέες, τὰς τῷ προτέρῳ ἔτεϊ προεῖπε τοῖσι ἑωυτοῦ δασμοφόροισι Δαρεῖος ἑτοιμάζειν. ἐσβα-
30 λόμενοι δὲ τοὺς ἵππους ἐς ταύτας, καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν ἐσβιβάσαντες ἐς τὰς νέας, ἔπλεον ἑξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. ἐνθεῦτεν δὲ οὐ παρὰ τὴν ἤπειρον εἶχον τὰς νέας ἰθὺ τοῦ τε Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Θρηΐκης, ἀλλ᾽ ἐκ Σάμου ὁρμεόμενοι, παρά τε Ἴκαρον καὶ διὰ νήσων τὸν πλόον ἐποιεῦντο. ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέει, δείσαντες μάλιστα τὸν περίπλοον τοῦ Ἄθω, ὅτι τῷ προτέρῳ ἔτεϊ ποιεύμενοι ταύτῃ τὴν κομιδὴν, μεγάλως προσέπταισαν· πρὸς δὲ, καὶ ἡ Νάξος σφέας ἠνάγκαζε, πρότερον οὐκ ἁλοῦσα. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ Ἰκαρίου πελάγεος προσφερόμενοι
40 προσέμιξαν τῇ Νάξῳ (ἐπὶ ταύτην γὰρ δὴ πρώτην ἐπεῖχον στρατεύεσθαι οἱ Πέρσαι) μεμνημένοι τῶν πρότερον οἱ Νάξιοι, πρὸς τὰ οὔρεα οἴχοντο φεύγοντες, οὐδὲ ὑπέμειναν. οἱ δὲ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι τοὺς κατέλαβον αὐτέων, ἐνέπρησαν καὶ τὰ ἱρὰ καὶ τὴν πόλιν. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους ἀνάγοντο. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποίευν, οἱ Δήλιοι, ἐκλιπόντες καὶ αὐτοὶ τὴν Δῆλον, οἴχοντο φεύγοντες ἐς Τῆνον. τῆς δὲ στρατιῆς καταπλεούσης, ὁ Δᾶτις προπλώσας, οὐκ ἔα τὰς νέας πρὸς τὴν Δῆλον προσορμίζεσθαι, ἀλλὰ πέρην

Marginal notes: γρ. στρατευομένοισι; γρ. δεινῶς

ἐν τῇ Ῥηναίῃ. αὐτὸς δὲ πυθόμενος ἵνα ἦσαν οἱ Δήλιοι, πέμπων κήρυκα, ἠγόρευε σφι τάδε, Ἄνδρες ἱροί, τί φεύγοντες οἴχεσθε, οὐκ ἐπιτήδεα καταγνόντες κατ' ἐμεῦ; ἐγὼ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτό γε φρονέω, καί μοι ἐκ βασιλέος ὧδε ἐπέσταλται· ἐν τῇ χώρῃ οἱ δύο θεοὶ ἐγένοντο, ταύτην μηδὲν σίνεσθαι, μήτε αὐτὴν τὴν χώρην, μήτε τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς. νῦν ὦν καὶ ἄπιτε ἐπὶ τὰ ὑμέτερα αὐτῶν, καὶ τὴν νῆσον νέμεσθε. ταῦτα μὲν ἐπεκηρυκεύσατο τοῖσι Δηλίοισι· μετὰ δὲ, λιβανωτοῦ τριηκόσια τάλαντα κατανήσας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐθυμίησε. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας, ἔπλεε ἅμα τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν πρῶτα, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας· μετὰ δὲ τοῦτον ἐνθεῦτεν ἐξαναχθέντα, Δῆλος ἐκινήθη, ὡς λέγουσι Δήλιοι, καὶ πρῶτα καὶ ὕστατα, τὰ μέχρι ἐμεῦ σεισθεῖσα. καὶ τοῦτο μέν κου τέρας ἀνθρώποισι τῶν μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφηνε ὁ θεός. ἐπὶ γὰρ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος, καὶ Ξέρξεω τοῦ Δαρείου, καὶ Ἀρτοξέρξεω τοῦ Ξέρξεω, τριῶν τουτέων ἐπεξῆς γενεέων, ἐγένετο πλέω κακὰ τῇ Ἑλλάδι ἢ ἐπὶ εἴκοσι ἄλλας γενεὰς τὰς πρὸ Δαρείου γενομένας· τὰ μὲν, ἀπὸ τῶν Περσέων αὐτῇ γενόμενα, τὰ δὲ, ἀπ' αὐτέων τῶν κορυφαίων περὶ τῆς ἀρχῆς πολεμεόντων. οὕτω οὐδὲν ἦν ἀεικὲς κινηθῆναι Δῆλον, τὸ πρὶν ἐοῦσαν ἀκίνητον. καὶ ἐν χρησμῷ ἦν γεγραμμένον περὶ αὐτῆς ὧδε,

Κινήσω καὶ Δῆλον, ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν.

δύναται δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν ταῦτα τὰ οὐνόματα, Δαρεῖος, ἐρξείης· Ξέρξης, ἀρήιος· Ἀρταξέρξης, μέγας ἀρήιος. τούτους μὲν δὴ τοὺς βασιλέας ὧδε ἂν ὀρθῶς κατὰ γλῶσσαν τὴν σφετέρην Ἕλληνες καλέοιεν. Οἱ δὲ βάρβαροι ὡς ἀπῆραν ἐκ τῆς Δήλου, προσίσχον πρὸς τὰς νήσους. ἐνθεῦτεν δὲ στρατιήν τε παρελάμβανον, καὶ ὁμήρους τῶν νησιωτέων παῖδας ἐλάμβανον. ὡς δὲ περιπλέοντες τὰς νήσους, προσέσχον καὶ ἐς Κάρυστον, οὐ γὰρ δή σφι οἱ Καρύστιοι οὔτε ὁμήρους ἐδίδοσαν, οὔτε ἔφασαν ἐπὶ πόλις ἀστυγείτονας στρατεύσεσθαι, λέγοντες Ἐρέτριάν τε καὶ Ἀθήνας, ἐνθαῦτα τούτους ἐπολιόρκεόν τε καὶ τὴν γῆν σφέων ἔκειρον. ἐς ὃ καὶ οἱ Καρύστιοι παρέστησαν ἐς τὴν Περσέων γνώμην. Ἐρετριέες δὲ, πυνθανόμενοι τὴν στρατιὴν τὴν Περσικὴν ἐπὶ σφέας ἐπιπλέουσαν, Ἀθηναίων ἐδεήθησαν σφίσι βοηθοὺς γενέσθαι. Ἀθηναῖοι δὲ οὐκ ἀπείπαντο τὴν ἐπικουρεῖν, ἀλλὰ τοὺς τετρακισχιλίους κληρουχέοντας τῶν ἱπποβοτέων Χαλκιδέων τὴν χώρην, τούτους σφι διδοῦσι τιμωρούς. τῶν δὲ Ἐρετριέων ἦν ἄρα οὐδὲν ὑγιὲς βούλευμα, οἳ μετεπέμποντο μὲν Ἀθηναίους, ἐφρόνεον δὲ διφασίας ἰδέας. οἱ μὲν γὰρ αὐτέων ἐβουλεύοντο ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν ἐς τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίης·

γρ. πάντα — γρ. μεδι 232 — γρ. τούτων τὴν χώρην, διδ.

apud Rheneam. Et simul cognito vbi Delii essent, misso caduceatore his eos verbis affatus est, Viri sacri, quid fuga abistis, non pro merito de me male opinantes? Ego enim & ipse mea sponte animatus sum, & ab rege iussus, quo in loco duo dii geniti sunt, nequid aut eum locum aut eius incolas lædam. Redite igitur ad vestra ipsorum, & incolite insulam. Hęc Deliis per caduceatorem dixit: mox trecentas thuris libras super ara aggestas adoleuit. His actis aduersus Eretriam primum nauigauit, simul omnem classem, simul Iones pariter atque Æoles agens. Statimque ab illius digressu Delos tremuit (vt Delii aiunt) ad meam vsque ætatem tunc & primum & postremum commota, deo mala ventura hominibus portendente. Nam sub Dario Hystaspis, & Xerxe Darii, & Artaxerxe Xerxis filio, tribus iis deinceps ætatibus, plus malorum passa est Græcia quam viginti aliis ante Darium ætatibus, partim a Persis, partim ab ipsis primoribus de principatu bellantibus: vt non ab re Delos commota fit, prius immobilis: de qua in oraculo ita scriptum erat,

Et Delon, quamuis sit adhuc immota, mouebo.

Et sane in Græca lingua pollent hæc nomina, Darius, idem quod ἐρξείης, *id est coercitor*: Xerxes, idem quod ἀρήιος, *id est bellator, ad verbum, martius*: Artoxerxes, idem quod μέγας ἀρήιος, *id est magnus bellator*. Barbari, postquam a Delo ad alias insulas profecti sunt, sumebant illinc tum copias tum liberos insulanorũ obsides. Vt vero insulas præternauigantes, Carystum appulerunt, Carystiique negarunt se vel obsides daturos vel militaturos aduersus vicinas ciuitates (videlicet Athenas & Eretriam significātes) Carystii tamdiu obsessi sunt, eorumque ager vastatus, donec in deditionem Persarum venerunt. Eretrienses autem audito Persarũ exercitum aduersum se venire, auxilia ab Atheniensibus implorauere. Quibus nõ denegãda auxilia rati Athenienses, miserũt subsidio illis ea quatuor millia hominum qui Chalcidensium equitum obtinuerant prædia. Sed Eretriensiũ haud quaquam syncerum erat consilium, qui tametsi accersebant Athenienses, tamẽ ancipiti sententia vacillabant: quibusdam eorũ censentibus vrbem deserendam, & in cacumina Eubœæ eundum:

XCVIII XCIX

quibusdã, qui propria lucra à Persis expectarent, proditionem molientibus. Horum vtrorumque animos animaduertens Æschines Nothonis filius, Eretriensium primarius, patefecit Atheniensibus omne præsentium rerum statum, orauitq; vt domum abirent, ne vna cum illis occumberent. Hæc consulenti Æschini obtemperantes Athenienses, illinc in Oropum transgressi, salutem sibi pepererunt.

ci At Persæ eo aduecti, naues oræ Eretricæ ad fanum & Chœreas & Ægilia applicuerunt: potitique his locis, continuo equos exposuere, & tanquã cum hostibus conflicturi se instruxere. Aduersus quos non decreuerunt Eretrienses sibi esse prodeundum: sed quandoquidem sententia de vrbe non deserenda euicerat, merito dabant operam vt mœnia custodirent. Adorientibus autem ea Persis, acri pugna per sex dies certatum est: multisque vtrinque cadentibus, septimo die EVphorbus Alcimachi filius, & Philagrus Cynei, inter populares suos viri spectati, filius, vrbem hostibus prodidere. Quã ingressi Persæ, postquam templa spoliauere, incenderunt, in vltionem eorum templorum quæ Sardibus deflagrauerant, hominibus iussu Darii in seruitutem captis.

cii ¶ Potiti Eretria, & aliquot illic dies morati, in Atticam nauigauerunt, tuncque magnam partem vastauerunt, rati idem facturos Athenienses quod Eretrienses fecissent. etenim erat locus Atticæ Marathon proxime Eretriam, ad equitandum opportunissimus, quo illos Hippias Pisistrati filius deducebat.

ciii Eodem Athenienses & ipsi re audita ad vim arcendam processerunt, decem præfectis sibi ducibus: quorum decimus erat Miltiades, cuius patrem Cimonem Stesagoræ filium fugere ex Athenis Pisistratum Hippocratis contigerat, & dum fugit, obtinere Olympiadem quadriiugo certamine: quam victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadem ex matre germanum: proximaque Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadem quum vicisset, à filiis Pisistrati interfectus est, non iam viuo Pisistrato. Interfectus est autem ad Prytaneum, noctu summissis percussoribus, sepultusque ante vrbem trans viam quæ vocatur Diacœle: & e regione sepultæ sunt equę illæ quę tres Olympiacas victorias

ἄλλοι δὲ αὐτῶν, ἴδια κέρδεα προσδεκόμενοι παρὰ τοῦ
Πέρσεω οἴσεσθαι, προδοσίην ἐσκευάζοντο. μαθὼν δὲ του-
τέων ἑκάτερα ὡς εἶχε Αἰσχίνης ὁ Νόθωνος, ἐὼν τῶν
Ἐρετριέων τὰ πρῶτα, φράζει τοῖσι ἥκουσι τῶν Ἀθηναί-
ων πάντα τὰ παρεόντα σφι πρήγματα. προσεδέετό
τε ἀπαλλάσσεσθαί σφεας ἐς τὴν σφετέρην, ἵνα μὴ
προσαπόλωνται. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῦτα Αἰσχίνῃ συμ-
βουλεύσαντι πείθονται. καὶ οὗτοι μὲν διαβάντες ἐς Ὠρω-
πὸν, ἔσωζον σφέας αὐτούς. Οἱ δὲ Πέρσαι πλέοντες
10 κατέσχον τὰς νέας τῆς Ἐρετρικῆς χώρης κατὰ τέμενος, καὶ
Χοιρέας, καὶ Αἰγίλια. κατασχόντες δὲ ἐς ταῦτα τὰ χω-
ρία, αὐτίκα ἵππους τε ἐξεβάλλοντο, καὶ παρεσκευάζοντο
ὡς προσοισόμενοι τοῖσι ἐχθροῖσι. οἱ δὲ Ἐρετριέες ἐπ-
εξελθεῖν μὲν καὶ μαχέσασθαι οὐκ ἐποιεῦντο βουλήν, εἴ κως
δὲ διαφυλάξαιεν τὰ τείχεα, τούτου σφι ἔμελε πέρι,
ἐπείτε ἐνίκα μὴ ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. προσβολῆς δὲ γε-
νομένης καρτερῆς πρὸς τὸ τεῖχος, ἔπιπτον μὲν ἐπὶ ἓξ
ἡμέρας πολλοὶ μὲν ἀμφοτέρων· τῇ δὲ ἑβδόμῃ Εὔφορ-
βός τε ὁ Ἀλκιμάχου, καὶ Φίλαγρος ὁ Κυνέω, ἄνδρες τῶν
20 ἀστῶν δόκιμοι, προδιδοῦσι τοῖσι Πέρσῃσι τὴν πόλιν. οἱ
δὲ, ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν, τοῦτο μὲν, τὰ ἱρὰ συλήσαν-
τες ἐνέπρησαν, ἀποτινύμενοι τῶν ἐν Σάρδισι κατα-
καυθέντων ἱρῶν· τοῦτο δὲ, τοὺς ἀνθρώπους ἠνδραποδί-
σαντο, κατὰ τὰς Δαρείου ἐντολάς. Χειρωσάμενοι
δὲ τὴν Ἐρέτριαν, καὶ ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας, ἔπλεον ἐς γῆν *
τὴν Ἀττικὴν, κατέργοντές τε πολλὸν, καὶ δοκέοντες ταὐ-
τὰ τοὺς Ἀθηναίους ποιήσειν τὰ καὶ τοὺς Ἐρετριέας ἐ-
ποίησαν. καὶ ἦν γὰρ ὁ Μαραθὼν ἐπιτηδεώτατον χω-
ρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεῦσαι, καὶ ἀγχοτάτω τῆς Ἐρε-
30 τρίης, ἐς τοῦτό σφι κατηγέετο Ἱππίης ὁ Πεισιστρά-
του. Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, ἐβοήθεον καὶ
αὐτοὶ ἐς τὸν Μαραθῶνα. ἦγον δέ σφεας στρατηγοὶ δέ-
κα· τῶν ὁ δέκατος ἦν Μιλτιάδης, τοῦ τὸν πατέρα Κίμω-
να τὸν Στησαγόρεω κατέλαβε φυγεῖν ἐξ Ἀθηναίων
Πεισίστρατον τὸν Ἱπποκράτεος. καὶ αὐτῷ φεύγοντι, ὀ-
λυμπιάδα ἀνελέσθαι τεθρίππῳ συνέβη. καὶ ταύτην μὲν
τὴν νίκην ἀνελόμενόν μιν, τὠυτὸ ἐξενείκασθαι τῷ ὁμομη-
τρίῳ ἀδελφεῷ Μιλτιάδῃ. μετὰ δὲ, τῇ ὑστέρῃ ὀλυμπι-
άδι τοῖσι αὐτοῖσι ἵπποισι νικῶν, παραδιδοῖ Πεισι-
40 στράτῳ ἀνακηρυχθῆναι· καὶ τὴν νίκην παρεὶς τούτῳ, κατ-
ῆλθε ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ ὑπόσπονδος. καί μιν ἀνελόμενον
τοῖσι αὐτοῖσι ἵπποισι ἄλλην ὀλυμπιάδα, κατέλα-
βε ἀποθανεῖν ὑπὸ τῶν Πεισιστράτου παίδων, οὐκ-
έτι περιεόντος αὐτοῦ Πεισιστράτου. κτείνουσι δὲ οὗ-
τοί μιν κατὰ τὸ πρυτανήιον, νυκτὸς ὑπείσαντες ἄνδρας.
τέθαπται δὲ Κίμων πρὸ τοῦ ἄστεος, πέρην τῆς Διακοί-
λης καλεομένης ὁδοῦ. καταντίον δὲ αὐτοῦ αἱ
ἵπποι τεθάφαται αὗται αἱ τρεῖς ὀλυμπιάδας

233 ἀνελόμεναι· ἐποίησαν δὲ καὶ ἄλλαι ἵπποι ἤδη τὠυτὸ τοῦτο Εὐαγόρεω Λάκωνος· πλέω δὲ τουτέων, οὐδαμαί. ὁ μὲν δὴ πρεσβύτερος τῶν παίδων τῷ Κίμωνι Στησαγόρης ἦν τηνικαῦτα παρὰ τῷ πάτρῳ Μιλτιάδῃ τρεφόμενος ἐν τῇ Χερσονήσῳ· ὁ δὲ νεώτερος παρ' αὐτῷ Κίμωνι Ἀθήνῃσι, τοὔνομα ἔχων ἀπὸ τοῦ οἰκιστέω τῆς Χερσονήσου Μιλτιάδεω, Μιλτιάδης. Οὗτος δὴ ὦν τότε ὁ Μιλτιάδης ἥκων ἐκ τῆς Χερσονήσου, ἐκπεφευγὼς διπλόον θάνατον, ἐστρατήγεε Ἀθηναίων. ἅμα μὲν γὰρ, οἱ Φοίνικες αὐτὸν οἱ 10 ἐπιδιώξαντες μέχρι Ἴμβρου, περὶ πολλοῦ ἐποιεῦντο λαβεῖν τε καὶ ἀναγαγεῖν παρὰ βασιλῆα· ἅμα δὲ, ἐκφυγόντα τε τούτους, καὶ ἀπικόμενον ἐς τὴν ἑωυτοῦ, δοκέοντά τε εἶναι ἐν σωτηρίῃ, ἤδη τὸ ἐνθεῦτεν μιν οἱ ἐχθροὶ ὑποδεξάμενοι, ὑπὸ δικαστήριον αὐτὸν ἀγαγόντες, ἐδίωξαν τυραννίδος τῆς ἐν Χερσονήσῳ. ἀποφυγὼν δὲ καὶ τούτους, στρατηγὸς οὕτω Ἀθηναίων ἀπεδέχθη, αἱρεθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου. Καὶ πρῶτα μὲν, ἐόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστεϊ οἱ στρατηγοὶ, ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον 20 μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα. τῷ δὴ (ὡς αὐτός τε ἔλεγε Φειδιππίδης, καὶ Ἀθηναίοισι ἀπήγγελλε) περὶ τὸ Παρθένιον οὖρος τὸ ὑπὲρ Τεγέης ὁ Πὰν περιπίπτει. βώσαντα δὲ τὸ οὔνομα τοῦ Φειδιππίδεω τὸν Πᾶνα, Ἀθηναίοισι κελεῦσαι ἀπαγγεῖλαι διότι ἑωυτοῦ οὐδεμίαν ἐπιμελείαν ποιεῦνται, ἐόντος εὐνόου ἤδη Ἀθηναίοισι, καὶ πολλαχοῦ γενομένου ἤδη σφίσι χρησίμου, τὰ δ' ἔτι καὶ ἐσομένου. καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφίσι εὖ ἤδη τῶν πρηγμάτων, πιστεύσαντες 30 εἶναι ἀληθέα, ἱδρύσαντο ὑπὸ τῇ ἀκροπόλι Πανὸς ἱερὸν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης θυσίῃσι ἐπετείῃσι καὶ λαμπάδι ἱλάσκονται. Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φειδιππίδης οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν Πᾶνα φανῆναι, δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγε, Ὦ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμέων δέονται σφίσι βοηθῆσαι, καὶ μὴ περιϊδεῖν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἕλλησι δουλοσύνῃ περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβά- 40 ρων. καὶ γὰρ Ἐρέτρια τε νῦν ἠνδραπόδισται, καὶ πόλι λογίμῳ ἡ Ἑλλὰς γέγονε ἀσθενεστέρη. ὁ μὲν δή σφι τὰ ἐντεταλμένα ἀπήγγελλε· τοῖσι δὲ ἕαδε μὲν βοηθέειν Ἀθηναίοισι, ἀδύνατα δέ σφι ἦν τὸ παραυτίκα ποιέειν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον. ἦν γὰρ ἱσταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτη· εἰνάτῃ δὲ

[Margin: ἢ ἡμεροδρόμην]

reportarant. Idem quod istæ, iam aliæ equæ fecerant, quæ fuerunt Euagoræ Laconis: aliæ præterea nullæ. Per idem tempus maior natu filiorum Cimonis Stesagoras, apud Miltiadem patruum in Chersoneso educabatur: minor autem apud ipsum Cimonem Athenis erat, nomen habens à Miltiade Chersonesi conditore. Hic igitur Miltiades (CIV) è Chersoneso tunc profectus, dux Atheniensium erat, è duplici cæde elapsus: semel, quum eum Phœnices vsque ad Imbrum persequuti sunt, magni facientes capere hominem vt ad regem perducerent: iterum, quum ab iis elapsum, domum suam reuersum, ac se reducem esse existimantem, inimici sui exceperunt, & ad iudicium deduxerunt, accusantes occupatæ in Chersoneso tyrannidis. Hoc reatu liberatus, suffragiis populi dux declaratus est. Duces autem quum adhuc in vrbe essent, (CV) ante omnia legatum Spartam mittunt Phidippidem, illum quidem Atheniensem, sed tabellariam operam factitantem. Huic Phidippidi, vt ipse refert, & Atheniensibus renunciauit, circa Parthenium montem, qui supra Tegeam est, obuius fuit Pan: compellatoque nominatim Phidippide, iussit nunciari Atheniensibus quid ita illi nullam gererent curam sui, qui bene ipsis vellet, quique iam sæpenumero de eis bene meritus fuisset atque etiam futurus esset. His verbis fide habita, Athenienses, quod eorum iam status erat bene constitutus, extruxerunt sub arce templum Panis: illique annuis hostiis, ex quo nuncium accepere, sacrificant, & ardenti candelabro supplicant. Phidippides (CVI) autem hic qui sibi Pana dixit apparuisse tunc quum à ducibus missus est, [1] iterum Athenis egressus, Spartam peruenit, adiensque magistratus, Lacedæmonii, inquit, orant vos Athenienses vt sibi opem feratis, nec ciuitatem inter Græcos vetustissimam contemnatis, in discrimen adductā, ne barbaris viris seruiat. Etenim Eretria direpta est, insignique ciuitate Græcia imbecillior reddita. His mandatis à Phidippide expositis, placebat quidē Lacedæmoniis opem ferre Atheniensibus: sed id sibi impossibile confestim facere erat, nolentibus legem rumpere. nam erat nonus dies instantis mensis, quo die

1 Postridie quam Athenis egressus est. *Ad verbum, Secundanus ex Atheniensium vrbe fuit Sparta. At Valla* δευτεραῖος *accepit pro* δεύτερον. *Sic infra in hoc eodem libro*, τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ.

negabant

negabant se progressuros, nec nisi orbe lunari impleto. Et isti quidem plenilunium expectabant.

CVII Hippiæ autem Pisistrati filio, qui barbaros in Marathonem perducebat, visum hoc in somnis superiore nocte oblatum est: Videbatur sibi Hippias cum matre concubere. Quo ex somnio coniectabat fore vt reuersus Athenas, ac recepto dominatu senex domi suæ obiret. Hunc in modum interpretabatur visum suum. Dum autem prædam Eretriensem quam deposuerat, in insulam Styreorum nomine Ægileam, reportat, dumque naues ad Marathonem appulsas in stationibus locat, ac barbaros in terra egressos disponit, ei talia administranti contigit sternutatio, tussisque solito vehementior. vnde concussis eius, vtpote senis, plerisque dentibus, vnus illorum ex violentia tussiendi excussus est, & in arenam delapsus: qui magna adhibita ad inueniendum diligentia, quum tamen non appareret, suspirans Hippias, ad eos qui aderant ait, Hæc terra non est nostra, nec eam poterimus nobis subiectā efficere, ¹ sed tantummodo partem, quantum spatii dens qui mihi aderat, obtinet. Huc Hippias suam visionem interpretabatur euasisse.

CVIII Atheniensibus autem apud Herculis fanū instructis superuenere auxilio Platæenses, omni cum populo, qui sese Atheniensibus dediderant, & pro quibus frequentes iam labores susceperant Athenienses: dediderant autem sese hoc modo: Quum à Thebanis premerentur Platæenses, primum Cleomeni Anaxandridæ, qui interuenerat, atque Lacedæmoniis sese dediderant: à quibus tamen recepti non sunt, hac oratione vtentibus, A nobis qui procul habitamus, frigidum quoddam fuerit vobis auxilium. nam priusquā nostrūm quisquā audiat, possitis occupati ab hostibus sępe expugnari. Suademus autem vt vosipsos Atheniensibus dedatis, vicinis pariter & ad tutandum non inualidis. Hoc Lacedæmonii non tam consulebant Platæensibus quod eis bene vellent, quam quod optarent Athenienses defatigari Bœotio bello. Id suadentibus Lacedæmoniis non aduersati Platæenses, adiitis Atheniensibus, dum rem diuinam duodecim diis faciunt, eis ad aram supplicitér sedentes sese dediderunt. Aduersus quos Thebani re audita

¹ Sed eam illius portionem quæ ad me pertinebat, dens possidet.

οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔφασαν, μὴ οὐ πλήρεος ἐόντος τοῦ κύκλου. οὗτοι μέν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον.

Τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγέετο Ἱππίης ὁ Πεισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροιχομένης νυκτὸς ὄψιν ἰδὼν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε· ἐδόκεε ὁ Ἱππίης τῇ μητρὶ τῇ ἑωυτοῦ συνευνηθῆναι. συνεβάλλετο ὦν ἐκ τοῦ ὀνείρου, κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀνασωσάμενος τὴν ἀρχήν, τελευτήσειν ἐν τῇ ἑωυτοῦ γηραιός. ἐκ μὲν δὴ τῆς ὄψιος συνεβάλλετο ταῦτα. 10 τότε δὲ κατηγεόμενος, τοῦτο μέν, τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀπέβησε ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρέων, καλεομένην δὲ Αἰγίλειαν· (γρ. Αἰγιλίων) τοῦτο δέ, καταγομένας ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὅρμιζε οὗτος. ἐκβάντας δὲ ἐς τὴν γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε. καί οἱ ταῦτα διέποντι ἐπῆλθε πταρεῖν τε καὶ βῆξαι μεζόνως ἢ ὡς ἐώθεε· οἷα δὲ πρεσβυτέρῳ ἐόντι, τῶν ὀδόντων οἱ πλεῦνες ἐσείοντο. τουτέων ὦν ἕνα τῶν ὀδόντων ἐκβάλλει ὑπὸ βίης βήξας. ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν ψάμμον αὐτοῦ, ἐποιέετο πολλὴν 20 σπουδὴν ἐξευρεῖν. ὡς δὲ οὐκ ἐφαίνετό οἱ ὁ ὀδούς, (γρ. ἰδὼν) ἀναστενάξας, εἶπε πρὸς τοὺς παραστάτας, Ἡ γῆ ἥδε οὐκ ἡμετέρη ἐστί, οὐδέ μιν δυνησόμεθα ὑποχειρίην ποιήσασθαι. ὁκόσον δέ τί μοι μέρος μετῆν, ὁ ὀδοὺς μετέχει. (γρ. παραστάτας) Ἱππίης μὲν δὴ ταύτην τὴν ὄψιν συνεβάλλετο ἐξεληλυθέναι. (γρ. ἰδὼν)

Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένεϊ Ἡρακλέος, ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. καὶ γὰρ καὶ ἐδεδώκεσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Ἀθηναίοισι οἱ Πλαταιέες, 234 καὶ πόνους ὑπὲρ αὐτέων οἱ Ἀθηναῖοι συχνοὺς 30 ἤδη ἀναραιρέατο. ἔδοσαν δὲ ὧδε· πιεζεύμενοι ὑπὸ Θηβαίων οἱ Πλαταιέες, ἐδίδοσαν πρῶτα παρατυχοῦσι Κλεομένεΐ τε τῷ Ἀναξανδρίδεω καὶ Λακεδαιμονίοισι σφέας αὐτούς. οἱ δέ, οὐ δεκόμενοι, ἔλεγόν σφι τάδε, Ἡμεῖς μὲν ἑκαστέρω τε οἰκέομεν, καὶ ὑμῖν τοιήδε τις γίνοιτ' ἂν ἐπικουρίη ψυχρή. φθαίητε γὰρ ἂν πολλάκις ἐξανδραποδισθέντες ἤ τινα πυθέσθαι ἡμέων. συμβουλεύομεν δὲ ὑμῖν δοῦναι ὑμέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι, πλησιοχώροισί τε ἀνδράσι, καὶ τιμωρέειν ἐοῦσι οὐ κακοῖσι. ταῦτα συνεβούλευον 40 οἱ Λακεδαιμόνιοι, οὐ κατὰ εὔνοιην οὕτω τῶν Πλαταιέων, ὡς βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἔχειν πόνους, συνεστεῶτας Βοιωτοῖσι. Λακεδαιμόνιοι μέν νυν Πλαταιεῦσι ταῦτα συνεβούλευον· οἱ δὲ οὐκ ἠπίστησαν, ἀλλ' Ἀθηναίων ἱρὰ ποιεύντων τοῖσι δυώδεκα θεοῖσι, ἱκέται ἱζόμενοι ἐπὶ τὸν βωμόν, ἐδίδοσαν σφέας αὐτούς. Θηβαῖοι δὲ πυθόμενοι ταῦτα,

ἐστρατεύοντο ἐπὶ τοὺς Πλαταιέας. Ἀθηναῖοι δὲ ἐπεβοήθεον. μελλόντων δὲ σφέων συνάψειν μάχην, Κορίνθιοι οὐ περιεῖδον· παρατυχόντες δὲ, καὶ καταλλάξαντες, ἐπιτρεψάντων ἀμφοτέρων, οὔρισαν τὴν χώρην ἐπὶ τοῖσδε· ἐᾶν Θηβαίους Βοιωτῶν τοὺς μὴ βουλομένους, ἐς Βοιωτοὺς τελέειν. Κορίνθιοι μὲν δὴ ταῦτα γνόντες ἀπαλλάσσοντο. Ἀθηναίοισι δὲ ἀπιοῦσι ἐπεθήκαντο Βοιωτοί· ἐπιθέμενοι δὲ, ἑσσώθησαν τῇ μάχῃ. ὑπερβάντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς οἱ Κορίνθιοι ἔθηκαν Πλαταιεῦσι εἶναι οὔρους, τούτους ὑπερβάντες, τὸν Ἀσωπὸν αὐτὸν ἐποιήσαντο οὖρον Θηβαίοισι πρὸς Πλαταιέας εἶναι καὶ Ὑσιάς. ἔδοσαν μὲν δὴ οἱ Πλαταιέες σφέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ· ἦκον δὲ τότε ἐς Μαραθῶνα βοηθέοντες. Τοῖσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι ἐγίνοντο δίχα αἱ γνῶμαι· τῶν μὲν, οὐκ ἐώντων συμβάλλειν (ὀλίγους γὰρ εἶναι στρατιῇ τῇ Μήδων συμβαλέειν) τῶν δὲ, καὶ Μιλτιάδεω, κελευόντων. ὡς δὲ δίχα ἐγίνοντο, καὶ ἐνίκα ἡ χείρων τῶν γνωμέων, ἐνθαῦτα, ἦν γὰρ ἑνδέκατος ψηφιδοφόρος ὁ τῷ κυάμῳ λαχὼν Ἀθηναίων πολεμαρχέειν (τὸ παλαιὸν γὰρ Ἀθηναῖοι ὁμόψηφον τὸν πολέμαρχον ἐποιεῦντο τοῖσι στρατηγοῖσι) ἦν δὲ τότε πολέμαρχος Καλλίμαχος Ἀφιδναῖος· πρὸς τοῦτον ἐλθὼν Μιλτιάδης, ἔλεγε τάδε,

„ Ἐν σοὶ νῦν Καλλίμαχε ἐστὶ ἢ καταδουλῶσαι Ἀθήνας, ἢ ἐλευθέρας ποιήσαντα, μνημόσυνον λιπέσθαι ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον, οἷον οὐδὲ Ἁρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων λείπουσι. νῦν γὰρ δὴ ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κίνδυνον ἥκουσι μέγιστον· καὶ ἢν μέν γε ὑποκύψωσι τοῖσι Μήδοισι, δέδοκται τὰ πείσονται παραδεδομένοι Ἱππίῃ· ἢν δὲ περιγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἵη τέ ἐστι πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πολίων γενέσθαι. κῶς ὦν δὴ ταῦτα οἷά τε ἐστὶ γενέσθαι, καὶ κῶς ἐς σέ τι τούτων ἀνήκει τῶν πρηγμάτων τὸ κῦρος ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσων. ἡμέων τῶν στρατηγῶν ἐόντων δέκα, δίχα γίνονται αἱ γνῶμαι, τῶν μὲν, κελευόντων, τῶν δὲ, οὐ συμβάλλειν. ἢν μέν νυν μὴ συμβάλωμεν, ἔλπομαί τινα στάσιν μεγάλην ἐμπεσοῦσαν διασείσειν τὰ Ἀθηναίων φρονήματα, ὥστε μηδίσαι· ἢν δὲ συμβάλωμεν πρίν τι καὶ σαθρὸν Ἀθηναίων μετεξετέροισι ἐγγενέσθαι, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, οἷοί τε εἰμὲν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ. ταῦτα ὦν πάντα ἐς σὲ νῦν τείνει, καὶ ἐκ σέο ἤρτηται.

ἢ μνημόσυνα λιπ. ἐς τ. ἅ. ἀνθ. β. οἷα οὐδὲ

exercitum duxerunt, in eorumque auxilium Athenienses venerunt. Sed dum conferturi prœlium essent, Corinthii haud contemnendam sibi rem putantes, ad eos reconciliandos interuenere: atque vtrorumque permissu regionem hunc in modum terminarunt, vt Thebani eos Bœotos qui nollent inter Bœotos censeri, finerent facere quod vellet. Hoc vbi decreuere Corinthii, abscessere. Abscedentes quoque Athenienses 10 aggressi Thebani sunt, commissaque pugna, repulsi. vnde Athenienses transgressi quos Corinthii statuerant terminos,[1] Asopum fecerunt limitem Thebanis. Ergo Platæenses Atheniensibus sese quum dedidissent, ad Marathonem tunc auxilio venerunt. Erant autem in Atheniensium ducibus ancipites sententiæ, aliis vetantibus fieri prœlium: pauciores enim se esse quam vt cũ Medis confligerent: aliis (quorum erat Miltiades) ad pugnandum hortanti- 20 bus. Itaque quum essent bifariæ sententiæ, & deterior vinceret, ibi Miltiades Callimachum Aphidnæum adiit,[2] tunc forte polemarchum, *id est, belli principem*: qui magistratus per suffragia electus in danda faba, *hoc est, in declaranda sententia*, vndecimus est. nam quondam Athenienses in dicenda sententia parem ducibus faciebant polemarchum. Ad hunc Miltiades, In te, inquit, nunc Callimache situm est, vtrum in seruitutem Athenæ redigantur, an tu eas li- 30 berando memoriam tui in omne æuum relinquas, qualem ne Harmodius quidem atq; Aristogiton reliquerunt. Nam Athenienses nunc in maximum omnium ex quo nati sunt venere discrimen: qui si Medis succumbant, palam est quę passuri sint, traditi Hippiæ: sin autem superent, poterit hæc ciuitas vrbiũ Græciæ effici prima. Quo autem pacto hæc fieri possint, & quomodo ad te harum rerum arbitrium redeat, nunc exponam. Nostræ, qui duces sumus, bifariæ sunt sententię de prœlio committendo: 40 aliis id suadentibus, aliis dissuadentibus. Qui nisi prœlium committimus, vereor ne magna existat seditio, quæ mentes eorum solicitet ad sentiendũ cum Medis: sin pugnamus antequã aliquid vitii in nonnullis Atheniensium subeat, possumus diis æquis cum victoria discedere. Hæc omnia ad te tendunt, & abs te dependent:

CIX

1 Asopum & Hysias Thebanis aduersus Platæenses limitem statuerunt. Ergo Pl. 2 Tunc, quod vndecimũ suffragium ad eum pertineret, qui ex facta per fabam sortitione polemarchus Atheniensium creatus esset, *vel, ductu faba sortitus polem. Athen. creatus esset.* (olim enim Athen. in ferendo suffragio parē duci polemarchum faciebant) adiit Callimachũ Aphidnæum Miltiades, tunc polemarchũ, eique dixit. In te nunc situm est Callimache, Athenas vel in seruitutem redigere, vel, illis liberatis, monumentum in omne æuum relinquere, quale ne Harmod.

qui si

qui si meæ sententiæ accesseris, erit & tibi patria libera, & ciuitas omnium Græcarum princeps: sin accesseris sententiæ dissuadentium pugnam, eorum quæ recensui bonorū tibi contraria existent. Hęc dicens Miltiades Callimachum induxit. Ita accedente sententia polemarchi, obtentum est vt confligeretur. Post hæc ii duces quorum sententia de confligendo fuerat, vt cuiusque dies imperitandi veniebat, vicem suam Miltiadi dabant: quam ille accipiens, non tamen prius decertandum putauit quam sua dies imperii aduenit.

CX

CXI Itaq; vbi vices eius fuere, tunc Athenienses hunc in modū instructi sunt ad confligendum: Dextro cornu præerat Callimachus polemarchus. ita enim lex apud Athenienses tunc postulabat vt polemarchus dextrum cornu teneret. Hoc duce sequebantur deinceps ceteræ tribus, vt quæq; ordine erat. Nouissimi autem sunt collocati Platæenses, sinistrum cornu tenentes. Quo factum est vt ab huius pugnæ tempore, quoties Athenienses ferunt hostias apud panegyrias *id est, publicos conuentus*, quæ quinto quoque anno fiunt, Atheniensis præco conceptis verbis precetur bona Atheniensibus pariter & Platæensibus. Igitur Atheniensium acies tunc apud Marathonem instructa idcirco sic erat quod aciem Medicam imitabatur: sed in medio paucis conferta erat ordinibus, ideoque illic debilior: vtroque autem in cornu confertior.

CXII Quæ postea quam ita instructa est, ac sacrificium litatum esse Athenienses audierunt, tūc cursu in barbaros tendunt. erat autē inter vtranque aciem non minus octo stadiorum intercapedinis. Quos cursu ferri in se videntes Persæ, aptabant se tanquam illos excepturi: insaniæ dantes id quod cernerent eos cursu tendere, quū pauci essent, & nec equitatu nec sagittis freti. Hoc ita barbari interpretabantur. at vero Athenienses, postea quam conferti conflixere cū barbaris, pugnā memoratu dignā edebant. Quippe primi omniū Græcorū (quos ipsi nouimus) cursu in hostem vsi sunt: [1] primi sustinuerunt cernere Medica veste indutos: quum antehac vel audire nomen Medorum Gręcis terror fuisset.

CXIII In Marathone quum diu pugnatū esset, barbari circa mediā aciem vincebant, vbi Persæ stabat & Sacæ, eamq; perrumpentes,

ἢν γὰρ σὺ γνώμῃ τῇ ἐμῇ προσθῇ, ἔστι τοι πατρίς τε ἐλευθέρη, καὶ πόλις πρώτη τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι. ἢν δὲ τῶν ἀποσπευδόντων τὴν συμβουλὴν ἕλῃ, ὑπάρξει τοι τῶν ἐγὼ κατέλεξα ἀγαθῶν τὰ ἐναντία.

Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης, προσκτᾶται τὸν Καλλίμαχον. προσγενομένης δὲ τοῦ πολεμάρχου τῆς γνώμης, ἐκεκύρωτο συμβάλλειν. μετὰ δὲ, οἱ στρατηγοὶ, τῶν ἡ γνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ὡς ἑκάστου αὐτέων ἐγίνετο πρυτανηίη τῆς ἡμέρης, Μιλτιάδῃ 10 παρεδίδοσαν. ὁ δὲ, δεκόμενος, οὔκω τι συμβολὴν ἐποιέετο, πρίν γε δὴ αὐτοῦ πρυτανηίη ἐγένετο. 235

Ὡς δὲ ἐς ἐκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες. τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρεος ἡγέετο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος. ὁ γὰρ νόμος εἶχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. ἡγεομένου δὲ τούτου, ἐξεδέκοντο ὡς ἀριθμέοντο αἱ φυλαὶ, ἐχόμεναι ἀλλήλων. τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιέες. ἀπὸ ταύτης γάρ σφι 20 τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων ἐς πανηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος, ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι, ἐγένετο τοιόνδε τι. τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγίνετο ἐπὶ τάξιας ὀλίγας· καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον. τὸ δὲ κέρας ἑκάτερον ἔρρωτο πλήθεϊ.

Ὡς δέ σφι διετέτακτο, καὶ τὰ σφάγια ἐγίνετο κα- 30 λὰ, ἐνθαῦτα ὡς ἀπείθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ ἵεντο ἐς τοὺς βαρβάρους. ἦσαν δὲ στάδιοι οὐκ ἐλάσσονες τὸ μεταίχμιον αὐτέων, ἢ ὀκτώ. οἱ δὲ Πέρσαι, ὁρέοντες δρόμῳ ἐπιόντας, παρεσκευάζοντο ὡς δεξόμενοι. μανίην τε τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπέφερον, καὶ πάγχυ ὀλεθρίην, ὁρέοντες αὐτοὺς ἐόντας ὀλίγους, καὶ τούτους δρόμῳ ἐπειγομένους, οὔτε ἵππου ὑπαρχούσης σφι, οὔτε τοξευμάτων. ταῦτα μέν νυν οἱ βάρβαροι κατείκαζον. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπεί τε ἀθρόοι προσέμιξαν τοῖσι βαρβάροισι, ἐμάχοντο ἀξίως λόγου. πρῶτοι μὲν 40 γὰρ Ἑλλήνων πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, δρόμῳ ἐς πολεμίους ἐχρήσαντο, πρῶτοι τε ἀνέσχοντο ἐσθῆτά τε Μηδικὴν ὁρέοντες, καὶ τοὺς ἄνδρας ταύτην ἐσθημένους. τέως δὲ ἦν τοῖσι Ἕλλησι καὶ τὸ οὔνομα τὸ Μήδων φόβος ἀκοῦσαι.

Μαχομένων δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι, χρόνος ἐγίνετο πολλός· καὶ τὸ μὲν μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τῇ Πέρσαι τε αὐτοὶ καὶ Σάκαι ἐτετάχατο. κατὰ τοῦτο μὲν δὴ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, καὶ ῥήξαντες,

γρ. νόμος τότε

1 Primique vestem Medicam & eos qui illam gestarent cernere sustinuerunt, quum antea &c.

ἐδίωκον ἐς τὴν μεσόγαιαν. τὸ δὲ κέρας ἑκάτερον ἐνίκων Ἀθηναῖοί τε καὶ Πλαταιέες. νικῶντες δὲ, τὸ μὲν τετραμμένον τῶν βαρβάρων φεύγειν ἔων· τοῖσι δὲ τὸ μέσον ῥήξασι αὐτέων, συναγαγόντες τὰ κέρεα, ἐμάχοντο, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἵποντο κόπτοντες, ἐς ὃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι, πῦρ τε αἴτεον, καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν νεῶν. Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος διαφθείρεται, ἀνὴρ γενόμενος ἀγαθός· ἀπὸ δ' ἔθανε τῶν στρατηγῶν, Στησίλεως ὁ Θρασύλεω· τοῦτο δὲ, Κυναίγειρος ὁ Εὐφορίωνος, ἐνθαῦτα ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νεὸς, τὴν χεῖρα ἀποκοπεὶς πελέκεϊ, πίπτει· τοῦτο δὲ, ἄλλοι Ἀθηναίων πολλοί τε καὶ ὀνομαστοί. Ἑπτὰ μὲν δὴ τῶν νεῶν ἐπεκράτησαν τρόπῳ τοιῷδε Ἀθηναῖοι. τῇσι δὲ λοιπῇσι οἱ βάρβαροι ἐξανακρουσάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες ἐκ τῆς νήσου ἐν τῇ ἔλιπον, τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀνδράποδα, περιέπλωον Σούνιον, βουλόμενοι φθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ἀπικόμενοι ἐς τὸ ἄστυ. αἰτίη δὲ ἔσχε Ἀθηναίοισι ἐξ Ἀλκμαιωνιδέων μηχανῆς, αὐτοὺς ταῦτα ἐπινοηθῆναι. τούτους γὰρ συνθεμένους τοῖσι Πέρσῃσι ἀναδέξαι ἀσπίδα, ἐοῦσι ἤδη ἐν τῇσι νηυσί. Οὗτοι μὲν δὴ περιέπλωον Σούνιον. Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ποδῶν εἶχον, τάχιστα ἐβοήθεον ἐς τὸ ἄστυ. καὶ ἔφθησάν τε ἀπικόμενοι, πρὶν ἢ τοὺς βαρβάρους ἥκειν, καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο, ἀπιγμένοι ἐξ Ἡρακλείου τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἐν ἄλλῳ Ἡρακλείῳ τῷ ἐν Κυνοσάργεϊ. οἱ δὲ βάρβαροι τῇσι νηυσὶ ὑπεραιωρηθέντες Φαλήρου (τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίνειον τότε τῶν Ἀθηναίων) ὑπὲρ τούτου ἀνακωχεύσαντες τὰς νέας, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ ἀπέθανον τῶν βαρβάρων κατὰ ἑξακισχιλίους καὶ τετρακοσίους ἄνδρας, Ἀθηναίων δὲ, ἑκατὸν ἐνενήκοντα καὶ δύο. ἔπεσον μὲν ἀμφοτέρων τοσοῦτοι. συνήνεικε δὲ αὐτόθι θῶμα τοιόνδε γενέσθαι· Ἀθηναῖον ἄνδρα Ἐπίζηλον τὸν Κουφαγόρεω ἐν τῇ συστάσι μαχόμενόν τε, καὶ ἄνδρα γενόμενον ἀγαθὸν, τῶν ὀμμάτων στερηθῆναι, οὔτε πληγέντα οὐδὲν τοῦ σώματος, οὔτε βληθέντα· καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζόης διατελέειν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ἐόντα τυφλόν. λέγειν δὲ αὐτὸν ἤκουσα περὶ τοῦ πάθεος τοιόνδε τινὰ λόγον· ἄνδρα οἱ δοκέειν ὁπλίτην ἀντιστῆναι μέγαν, τοῦ τὸ γένειον τὴν ἀσπίδα πᾶσαν σκιάζειν. τὸ δὲ φάσμα τοῦτο ἑωυτὸν μὲν παρεξελθεῖν, τὸν δὲ ἑωυτοῦ παραστάτην ἀποκτεῖναι. ταῦτα μὲν δὴ Ἐπίζηλον ἐπυθόμην λέγειν. Δᾶτις δὲ πορευόμενος ἅμα τῷ στρατῷ ἐς τὴν Ἀσίην, ἐπεί τε

hostem in mediterranea persequebantur: at in vtroque cornu vincentes Athenienses, Platæensesque, barbaris, qui terga dederant, fugere permissis, contraxerunt cornua, & cum iis qui mediam ipsorum aciem perfregerant, dimicantes, quum superassent, fugientes Persas vrgebant cædebantque, donec ad mare peruenientes, petito igne naues corripuere. Quo in certamine Callimachus polemarchus interficitur, egregia nauata opera. Occubuit quoque è ducibus Stesileus Thrasyli, & Cynægirus EVphorionis filius, qui dum summam puppim apprehendit, abscissa bipenni manu cecidit: necnon alii Athenienses multi & clari. Ac septem quidē naues obtinuerunt Athenienses hoc modo: ceteris barbari retracti, receptaque præda Eretriensi ex insula vbi reliquerant, circumuecti sunt Sunium, animo pręuertendi Athenienses euestigio abeuntes. Ceterum Alcmęonidę ab Atheniensibus [1] insimulati sunt, quod videlicet ex composito Persis adhuc apud insulā agentibus scutum ostenderint. Dum illi Suniū circūuehuntur, Athenienses euestigio abeuntes celerrime ad ferendam vrbi opem properarunt, barbarosq; eodem tendentes præuerterunt: progressique ex Herculis templo quod est in Marathone, in aliud Herculis fanum quod est in Cynosargi, castra posuerunt. Barbari, quum classe Phalerū superassent (hic enim Atheniensium nauale tunc erat) super eum locum aliquandiu propter tempestatem morati, rursus in Asiā abierunt. Quorum in hac pugna apud Marathonem gesta occubuere circiter sex millia trecenta: Atheniensium vero, centum nonagintaduo. tot ex vtrisque cecidere. In qua pugna hæc res mira contigit, vt Atheniensis quidam Epizelus Cuphagoræ filius, dum stante acie pugnat strenue, luminibus caperetur, neque saucius vlla parte corporis, neque ictus: atque ita cæcus in reliquum vitæ tempus permanserit. Quem audiui dicere solitū de sua clade, visum sibi esse ante se stare virum quendam armatū, procero corpore, cuius [2] mentum omnem clypeum inumbraret: & hanc laruam ipsum prætergressam, sed illum qui sibi assisteret occidisse. Hæc Epizelum solitum commemorare audiui. Porro Datis in Asiam cum classe rediens, vbi

1 Insimulati sunt, illis id molientibus Persas hoc consilium cepisse, quod videl. 2 Barba totum clyp.

Myco-

Myconum tenuit, vidit in somnis visum. id tamen quod fuerit, non traditur: sed vbi primum dies illuxit, naues rimatus est: compertoque in naui Phœnicia simulacro Apollinis inaurato, sciscitatus est quo è templo sublatum esset: & vbi audiuit ex quo templo, nauigans sua naui in Delum (iam enim Delii in insulam redierant) ibi simulacrum in templo deposuit, præcepitque Deliis vt illud in Delium Thebanorũ referrent, quod est ad mare e regione Chalcidis. Hoc vbi præcepit Datis, vela illinc fecit. Delii tamen hanc statuam non reportauerunt, sed vicesimo post anno eam Thebani ex oraculo in Delium contulerunt.

CXIX Datis autem & Artaphernes, posteaquam in Asiam nauigauere, captiuos Eretrienses Susa perduxere. quos Darius rex, etsi in eos ante captiuitatem vultum contraxerat acerbitatis, quod se priores iniuria lacessissent, tamen vt in conspectum suũ adductos vidit ac sibi subiectos, nullo alio malo affecit, sed in suo Cissiæ regionis stathmo collocauit, cui nomen est Anderica: ducentis ac decem stadiis procul à Susis, quadraginta à puteo qui exhibet trifarias rerum species. nam ex eo asphaltum, *id est, bitumen*, & salem & oleum hauriunt, ad hunc modũ. Hauritur quidem celoneo, *id est, instrumento dicto ciconia*, pro situla autem, dimidiato vtre ad celoneum alligato: quo in puteum decusso, quicquid hauritur, mox in cisternam diffunditur, atque hinc aliò effusum, triplici varietate concrescit: in asphaltum quidem & salem, protinus: oleum autem (quod Persæ rhadinacen appellant) in vasa colligunt. est autem atrum ac grauiter olens. Hoc loci rex Darius locauit Eretrienses, quem ad meam vsq; memoriam tenuere, seruantes pristinam linguam. Quod ad Eretrienses attinet, ita habet.

CXX ¶ Ceterum post plenilunium duo millia Lacedæmoniorum Athenas venerunt, tanta festinatione adipiscendi hostem, vt triduo quam ex Sparta discessere, in Atticam peruenerint: & licet serius ad pugnam venissent, tamen intuendi Medos cupidi, ad illos intuendos in Marathonem perrexerunt. Quibus visis, laudatisque Atheniensibus ob præclarum facinus, rursus redierunt. Tenet autem admiratio me, nec rationem inire possum, Alcmæonidas vnquam Persis ex composito ostentasse

ἐγένετο ἐν Μυκόνῳ, εἶδε ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ. καὶ ἥτις μὲν ἦν ἡ ὄψις, οὐ λέγεται· ὁ δὲ, ὡς ἡμέρη τάχιστα ἐπέλαμψε, ζήτησιν ἐποιέετο τῶν νεῶν. εὑρὼν δὲ ἐν Φοινίσσῃ νηῒ ἄγαλμα Ἀπόλλωνος κεχρυσωμένον, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν σεσυλημένον εἴη. πυθόμενος δὲ ἐξ οὗ ἦν ἱροῦ, ἔπλεε τῇ ἑωυτοῦ νηῒ ἐς Δῆλον· καὶ, ἀπίκοντο γὰρ τηνικαῦτα οἱ Δήλιοι ὀπίσω ἐς τὴν νῆσον, κατατίθεταί τε ἐς τὸ ἱρὸν τὸ ἄγαλμα, καὶ ἐντέλλεται τοῖσι Δηλίοισι ἀπαγαγεῖν τὸ ἄγαλμα ἐς Δήλιον τὸ Θηβαίων. τὸ δ' ἔστι ἐπὶ θαλάσσῃ, Χαλκίδος καταντίον. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ἐντειλάμενος ἀπέπλεε. τὸν δὲ ἀνδριάντα τοῦτον Δήλιοι οὐκ ἀπήγαγον, ἀλλά μιν δι' ἐτέων εἴκοσι Θηβαῖοι αὐτοὶ ἐκ θεοπροπίου ἐκομίσαντο ἐπὶ Δήλιον. Τοὺς δὲ τῶν Ἐρετριέων ἀνδραποδισμένους Δᾶτίς τε καὶ Ἀρταφέρνης, ὡς προσέσχον ἐς τὴν Ἀσίην πλέοντες, ἀνήγαγον ἐς Σοῦσα. βασιλεὺς δὲ Δαρεῖος, πρὶν μὲν αἰχμαλώτους γενέσθαι τοὺς Ἐρετριέας, ἐνεῖχέ σφι δεινὸν χόλον, οἷα ἀρξάντων ἀδικίης προτέρων τῶν Ἐρετριέων· ἐπεί τε δὲ εἶδέ σφεας ἀπαχθέντας παρ' ἑωυτὸν, καὶ ὑποχειρίους ἑωυτῷ ἐόντας, ἐποίησε κακὸν ἄλλο οὐδὲν, ἀλλά σφεας τῆς Κισσίης χώρης κατοίκισε ἐν σταθμῷ ἑωυτοῦ, τῷ οὔνομά ἐστι Ἀρδέρικκα· ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίοισι σταδίοισι ἀπέχοντι, τεσσεράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος, ὃ παρέχεται τριφασίας ἰδέας. καὶ γὰρ ἄσφαλτον καὶ ἅλας καὶ ἔλαιον ἀρύσσονται ἐξ αὐτοῦ τρόπῳ τοιῷδε· ἀντλέεται μὲν κηλωνηΐῳ, ἀντὶ δὲ γαυλοῦ, ἥμισυ ἀσκοῦ προσδέδεται. ὑποτύψας δὲ τούτῳ ἀντλέει, καὶ ἔπειτα, ἐγχέει ἐς δεξαμενήν. ἐκ δὲ ταύτης ἐς ἄλλο διαχεόμενον, τρέπεται τριφασίας ὁδούς. καὶ ἡ μὲν ἄσφαλτος καὶ οἱ ἅλες πήγνυνται παραυτίκα, τὸ δὲ ἔλαιον συνάγουσι ἐν ἀγγηΐοις, τὸ οἱ Πέρσαι καλέουσι ῥαδινάκην· ἔστι δὲ μέλαν, καὶ ὀδμὴν παρεχόμενον βαρέαν. ἐνθαῦτα τοὺς Ἐρετριέας κατοίκισε βασιλεὺς Δαρεῖος, οἳ καὶ μέχρι ἐμέο εἶχον τὴν χώρην ταύτην, φυλάσσοντες τὴν ἀρχαίην γλῶσσαν. τὰ μὲν δὴ περὶ Ἐρετριέας, ἔσχε οὕτω. Λακεδαιμονίων δὲ ἧκον ἐς τὰς Ἀθήνας δισχίλιοι μετὰ τὴν πανσέληνον, ἔχοντες σπουδὴν πολλὴν καταλαβεῖν οὕτω ὥστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. ὕστεροι δὲ ἀπικόμενοι τῆς συμβολῆς, ἱμείροντο ὅμως θεήσασθαι τοὺς Μήδους. ἐλθόντες δὲ ἐς τὸν Μαραθῶνα, ἐθεήσαντο. μετὰ δὲ αἰνέσαντες Ἀθηναίους, καὶ τὸ ἔργον αὐτέων, ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω. Θῶμα δέ μοι, καὶ οὐκ ἐνδέκομαι τὸν λόγον, Ἀλκμαιωνίδας ἄν κοτε ἀναδέξαι Πέρσῃσι ἐκ συνθήματος

ἀσπίδα, βουλομένους ὑπὸ βαρβάροισί τε εἶναι Ἀθηναίους καὶ ὑπὸ Ἱππίῃ· οἵτινες μᾶλλον ἢ ὁμοίως Καλλίῃ τῷ Φαινίππου, Ἱππονίκου δὲ πατρὶ, φαίνονται μισοτύραννοι ἐόντες. Καλλίης τε γὰρ μοῦνος Ἀθηναίων ἁπάντων ἐτόλμα, ὅκως Πεισίστρατος ἐκπέσοι ἐκ τῶν Ἀθηναίων, τὰ χρήματα αὐτοῦ κηρυσσόμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὠνέεσθαι, καὶ τἆλλα τὰ ἔχθιστα ἐς αὐτὸν πάντα ἐμηχανᾶτο. Καλλίεω δὲ τούτου ἄξιον πολλαχοῦ μνήμην ἐστὶ πάντα τινὰ ἔχειν. τοῦτο μὲν γὰρ, τὰ προλελεγμένα, ὡς ἀνὴρ ἄκρος ἐλευθερῶν τὴν πατρίδα· τοῦτο δὲ, τὰ ἐν Ὀλυμπίῃ ἐποίησε, ἵππῳ νικήσας, τεθρίππῳ δὲ, δεύτερος γενόμενος. Πύθια δὲ πρότερον ἀνελόμενος, ἐφανερώθη ἐς τοὺς Ἕλληνας πάντας μεγίστῃσι δαπάνῃσι. τοῦτο δὲ, κατὰ τὰς ἑωυτοῦ θυγατέρας, ἐούσας τρεῖς, οἷός τις ἀνὴρ ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ ἐγένοντο γάμου ὡραῖαι, ἔδωκέ σφι δωρεὴν μεγαλοπρεπεστάτην, ἐκείνῃσί τε ἐχαρίσατο. ἐκ γὰρ πάντων τῶν Ἀθηναίων τὸν ἑκάστη ἐθέλοι ἄνδρα ἑωυτῇ ἐκλέξασθαι, ἔδωκε τούτῳ τῷ ἀνδρί. Καὶ οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ὁμοίως, ἢ οὐδὲν ἧσσον τούτου ἦσαν μισοτύραννοι. θῶμα ὦν μοι, καὶ οὐ προσίεμαι τὴν διαβολὴν, τούτους γε ἀναδέξασθαι ἀσπίδα, οἵτινες ἔφευγόν τε τὸν πάντα χρόνον τοὺς τυράννους, ἐκ μηχανῆς τε τῆς τούτων ἐξέλιπον οἱ Πεισιστρατίδαι τὴν τυραννίδα. καὶ οὕτω τὰς Ἀθήνας οὗτοι ἦσαν οἱ ἐλευθερώσαντες πολλῷ μᾶλλον ἤπερ Ἁρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων, ὡς ἐγὼ κρίνω. οἱ μὲν γὰρ ἐξηγρίωσαν τοὺς ὑπολοίπους Πεισιστρατιδέων Ἵππαρχον ἀποκτείναντες, οὐδέ τι μᾶλλον ἔπαυσαν τοὺς λοιποὺς τυραννεύοντας. Ἀλκμαιωνίδαι δὲ ἐμφανέως ἐλευθέρωσαν, εἰ δὴ οὗτοί γε ἀληθέως ἦσαν οἱ τὴν Πυθίην ἀναπείσαντες προσημαίνειν Λακεδαιμονίοισι ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας, ὥς μοι πρότερον δεδήλωται. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως ἐπιμεμφόμενοι τῶν Ἀθηναίων τῷ δήμῳ προεδίδοσαν τὴν πατρίδα; οὐ μὲν ὦν ἦσάν σφεων ἄλλοι δοκιμώτεροι ἔν γε Ἀθηναίοισι ἄνδρες, οὐδ' οἳ μᾶλλον ἐτετιμέατο. οὕτω οὐδὲ λόγος αἱρέει ἀναδεχθῆναι ἔκ γε ἂν τούτων ἀσπίδα ἐπὶ τοιούτῳ λόγῳ. ἀνεδέχθη μὲν γὰρ ἀσπίς· (καὶ τοῦ-

237

parmam, quod vellent Athenienses barbaris atque Hippiæ subesse.[1] quippe quos constat in habendis odio tyrannis vehementiores quam similiores fuisse Calliæ Phænippi, qui fuit pater Hipponici. nam Callias cum alia omnia in Pisistratum inimicissime commentus est, tum vero solus Atheniensium omnium, illius Athenis eiecti quum publice sub præcone venderentur bona, emere ausus est. Cuius Calliæ mentionem crebro plerique omnes habere debent, cum ob ea quæ dicta sunt, vt viri summopere patriam liberantis, tum ob hæc quæ in Olympia fecit. nam & in equorum cursu palmam obtinuit, & in quadrigario fuit secundus: & in ludis Pythiis quum primas obtinuisset, in vniuersos Græcos sumptuosissimus extitit: tum ob id quod talem se in filias suas quæ tres fuerunt, exhibuit. nam posteaquam nubiles extitere,[2] hoc eis magnificentissimum munus est gratificatus, vt quem sibi vnaquæque vellet ex omnibus Atheniensibus, eum deligeret: atque ita eam illi nuptum dedit. At Alcmæonidæ aut perinde aut nihil minus quam Callias, perosi tyrannos fuere. Quo maior me admiratio subit, minusque admitto criminationem, eos parmam Persis ostentasse, qui per omne tempus tyrannos effugerunt, & quorum astutia Pisistratidæ tyrannidem reliquerunt. Atque ita multo magis Athenarum liberatores extiterunt, meo iudicio, quam Harmodius & Aristogiton. Illi enim Hipparcho interempto, non tam ceteros Pisistratidas ab affectanda tyrannide represserunt, quam ad illam irritauerunt: Alcmæonidæ autem proculdubio Athenas liberauerunt, si modo ipsi fuere qui Pythiam persuasere ad Lacedæmonios commonefaciendos vt Athenas liberarent, quemadmodum superius à me commemoratum est.[3] Atenim aliqui forsitan succensentes quod Atheniensi in populo patriam prodiderunt. Imo nulli erant eis inter Athenienses viri illustriores, neque qui magis essent honorati.[4] Neque vero sermo obtinuit, clypeum ab his esse ostentatum, sed tantummodo fuisse ostentatum.

CXXII

CXXIII

CXXIV

---

1 Quippe qui vel maiori vel certe pari odio tyrannos prosequuti esse comperiuntur ac Callias Phænippi filius, Hipponici pater. *Vt autem hic dicit* [illegible] *sic paulo post,* [illegible]. 2 Dotem eis magnificentissimam dedit, atque hoc præterea gratificatus est, *vel, indulsit,* vt quem sibi &c. 3 Atenim fortasse Atheniensium populo succensentes patriam prodebant. *Q. d. Atenim (dicet aliquis forsasse) ægre ferentes se non eum apud Athenienses locum obtinere quo se dignos existimabant, patriam prodere conabantur. Imo vero nulli ex Atheniensibus maiore autoritate præditi, nulli magis honorati erant: tantum abest vt sua sorte contenti non essent, & de eo Atheniensibus succenserent. Potest tamen & cum interrogatione legi hic locus eodem sensu.* 4 Quo fit vt rationi consentaneum nullo modo esse possit, clypeum ab illis hac de caussa fuisse ostensum. ostensus enim clypeus fuit.———

quod

quod nihil est quàm si id demum diceretur, ostensus quidem est, sed à quo ostensus, incertum.

CXXV [1] Quamquam Alcmæonidæ iampridem extiterãt Athenis clari sane vsque ab Alcmæonide atque etiam Megacle. Etenim Alcmæon Megaclis filius, iis Lydis qui Sardibus à Crœso Delphos ad oraculum ierant, administrum se præbuit, eosque comiter accepit. Cuius beneficentiam Crœsus à Lydis quos ad oraculum miserat quum audisset, hominem accersiit, & vbi aduenit, eum donauit tanto auro quantum semel corpore suo ferre posset. Ad istam doni condicionem Alcmæon hanc astutiam attulit: Pergrandem tunicam amictus, ingenti in ea sinu relicto, cothurnisque quos laxissimos reperit calceatus, ad thesaurum perrexit ad quem ducebatur. [2] Ibi in aceruum ramentorum procumbens, primum cothurnos quibus erat indutus, auro quantum ferebant refersit: deinde omnem sinum suum atque etiam crines ramentis subigens, & parte in os desumpta, è thesauro processit, ægre trahens cothurnos, cuiuis alteri rei quam homini similis: cuius os quum turgidum esset, & omnia onusta, id cernens Crœsus, in cachinnumque erumpens, ea omnia illi donauit: nec minora his alia dona dedit. Ita domus hæc vehementer locupletata est, & Alcmæon quadriiugos equos alens, vicit Olympia.

CXXVI Sed eam deinde secunda ætate Clisthenes Sicyonis tyrannus extulit, vt multo magis quam prius inter Græcos celebris extiterit. Erat enim Clistheni Aristonymi filio, Myronis nepoti, Andrei pronepoti, filia nomine Agarista: quam pater destinabat nuptum dare ei quem præstantissimum Græcorum omnium comperisset. Quum igitur ludi Olympiaci celebrarentur, & ex eis Clisthenes curriculo quadrigali victor extitisset, nunciari iussit voce præconis vt quisquis sese dignum putaret qui Clisthenis gener esset, is ad sexagesimum diem aut prius, Sicyone præsto foret, quod Clisthenes intra annum à sexagesimo die incepturus, exequi nuptias destinasset. Itaque omnes [3] Græci aut sua ipsorum aut familiæ claritate sibi confidentes, eo

καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι ἄλλως εἰπεῖν· ἐγένετο γάρ) ὃς μέντοι ἦν ὁ ἀναδέξας, οὐκ ἔχω προσωτέρω εἰπεῖν τουτέων. Οἱ δὲ Ἀλκμαιωνίδαι ἦσαν μὲν καὶ τὰ ἀνέκαθεν λαμπροὶ ἐν τῇσι Ἀθήνῃσι, ἀπὸ δὲ Ἀλκμαίωνος, καὶ αὖτις Μεγακλέος, ἐγένοντο καὶ κάρτα λαμπροί. τοῦτο μὲν γάρ, Ἀλκμαίων ὁ Μεγακλέος τοῖσι ἐκ Σαρδίων Λυδοῖσι παρὰ Κροίσου ἀπικνεομένοισι ἐπὶ τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι, συμπρήκτωρ τε ἐγίνετο καὶ συνελάμβανε προθύμως· καί μιν Κροῖσος πυθόμενος τῶν Λυδῶν τῶν ἐς τὰ χρηστήρια φοιτεόντων ἑωυτὸν εὖ ποιέειν, μεταπέμπεται ἐς Σάρδις. ἀπικόμενον δὲ δωρέεται χρυσῷ, τὸν ἂν δύνηται τῷ ἑωυτοῦ σώματι ἐξενείκασθαι ἐσάπαξ. ὁ δὲ Ἀλκμαίων πρὸς τὴν δωρεὴν ἐοῦσαν τοιαύτην τοιάδε ἐπιτηδεύσας, προσέφερε· ἐνδὺς κιθῶνα μέγαν, καὶ κόλπον βαθὺν καταλιπόμενος τοῦ κιθῶνος, κοθόρνους τοὺς εὕρισκε εὐρυτάτους ἐόντας ὑ- [γρ. πη] ποδησάμενος, ἤιε ἐς τὸν θησαυρὸν ἐς τόν οἱ κατηγέοντο. ἐσπεσὼν δὲ ἐς σωρὸν ψήγματος, πρῶτον μὲν παρέσαξε παρὰ τὰς κνήμας τοῦ χρυσοῦ ὅσον ἐχώρεον οἱ κόθορνοι· μετὰ δὲ, τὸν κόλπον πάντα πλησάμενος χρυσοῦ, καὶ ἐς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς διαπάσας τοῦ ψήγματος, καὶ ἄλλο λαβὼν ἐς τὸ στόμα, ἐξήιε ἐκ τοῦ θησαυροῦ, ἕλκων μὲν μόγις τοὺς κοθόρνους, παντὶ δέ τεῳ οἰκὼς μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ· τοῦ τό τε στόμα ἐβέβυστο, καὶ πάντα ἐξώγκωτο. ἰδόντα δὲ τὸν Κροῖσον γέλως ἐσῆλθε, καί οἱ πάντα τε ἐκεῖνα διδοῖ, καὶ πρὸς ἕτερα δωρέεται οὐκ ἐλάσσω ἐκείνων. οὕτω μὲν ἐπλούτησε ἡ οἰκίη αὕτη μεγάλως, καὶ ὁ Ἀλκμαίων οὗτος οὕτω τεθριπποτροφήσας, Ὀλυμπιάδα ἀναιρέεται. Μετὰ δὲ, γενεῇ δευτέρῃ ὕστερον, Κλεισθένης μιν ὁ Σικυ- [γρ. αὖθ] ῶνος τύραννος ἐξήειρε, ὥστε πολλῷ ὀνομαστοτέρην γενέσθαι ἐν τοῖσι Ἕλλησι ἢ πρότερον ἦν. Κλεισθένεϊ γὰρ τῷ Ἀριστωνύμου τοῦ Μύρωνος τοῦ Ἀνδρέω, γί- [γρ. Ἀνδρέω] νεται θυγάτηρ τῇ οὔνομα ἦν Ἀγαρίστη. ταύτην ἠθέλησε, Ἑλλήνων πάντων ἐξευρὼν τὸν ἄριστον, τούτῳ γυναῖκα προσθεῖναι. Ὀλυμπίων ὦν ἐόντων, καὶ νικῶν ἐν αὐτοῖσι τεθρίππῳ ὁ Κλεισθένης, κήρυγμα ἐποιήσατο, ὅστις Ἑλλήνων ἑωυτὸν ἀξιοῖ Κλεισθένεος γαμβρὸν γενέσθαι, ἥκειν ἐς ἑξηκοστὴν ἡμέρην, ἢ καὶ πρότερον, ἐς Σικυῶνα, ὡς κυρώσοντος Κλεισθένεος τὸν γάμον ἐν ἐνιαυτῷ, ἀπὸ τῆς ἑξηκοστῆς ἀρξαμένου ἡμέρης. ἐνθαῦτα Ἑλλήνων ὅσοι σφίσι τε αὐτοῖσι ἦσαν καὶ πάτρῃ ἐξωγκωμένοι,

——— neque hoc aliter dici potest: factum enim fuit. sed à quo ostensus fuerit, de eo vltra hæc dicere non possum. *Id est, Hac de re non habeo quod dicam: quippe qui sciam quidem ostensum fuisse clypeum sed nihil vltra, vt sit* οὐκ ἔχω εἰπεῖν προσωτέρω τουτέων, *pro* οὐκ ἔχω εἰπεῖν ἄλλο οὐδὲν ἢ ὅτι … *Illud autem* οὐκ ἔστι ἄλλως εἰπεῖν, *respondet Gallicæ phrasi. On ne peut dire autrement, pro Non potest negari.* [1] Hi autem Alcmæonidæ cum ab antiqua origine clari extiterant, tum vero ab Alcmæone & rursum à Megacle clari vel maxime fuerunt. [2] Ibi aceruo ramentorũ *ante* incumbens, primũ quidem circa suas tibias tantum aggessit auri quantum cothurni capiebant: deinde vero quum sinum totum auro impleuisset, & capillos ramentis illis conspersisset, *vel, & ramenta illa per capillos sparsisset*, & alia ori indidisset, ex thesauro egressus est, & ægre cothurnos trahens, & cuiuis rei magis quam homini similis, vtpote cuius os obturatum, & partes omnes inflatæ essent. At Crœsus eum intuitus in risum prorupit, eique cum hæc omnia, tum vero alia his non minora donauit. [3] Græci qui & de seipsis & de patria sua magnifice sentiebant, eo

ἐφοίτεον μνηστῆρες τοῖσι Κλεισθένης καὶ δρόμον καὶ παλαίστρην ποιησάμενος ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἶχε. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰταλίης ἦλθε Σμινδυρίδης ὁ Ἱπποκράτεος Συβαρίτης, ὃς ἐπὶ πλεῖστον δὴ χλιδῆς εἷς ἀνὴρ ἀπίκετο (ἡ δὲ Σύβαρις ἤκμαζε τοῦτον τὸν χρόνον μάλιστα) καὶ Σιρίτης Δάμας ὁ Σαμύριος τοῦ σοφοῦ λεγομένου παῖς. οὗτοι μὲν ἀπὸ Ἰταλίης ἦλθον. ἐκ δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰονίου, Ἀμφίμνηστος Ἐπιστρόφου Ἐπιδάμνιος· οὗτος δὲ ἐκ τοῦ Ἰονίου κόλπου. Αἰτωλὸς δὲ ἦλθε, Τιτόρμου τοῦ ὑπερφύντος τε Ἕλληνας ἰσχύϊ, καὶ φυγόντος ἀνθρώπους ἐς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Αἰολίδος χώρης, τούτου τοῦ Τιτόρμου ἀδελφεὸς Μάλης. ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου, Φείδωνος τοῦ Ἀργείων τυράννου παῖς Λεωκήδης. Φείδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίοισι, καὶ ὑβρίσαντος μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἁπάντων, ὃς ἐξαναστήσας τοὺς Ἠλείων ἀγωνοθέτας, αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα ἔθηκε. τούτου τε δὴ παῖς, καὶ Ἀμίαντος Λυκούργου Ἀρκὰς ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ Ἀζὴν ἐκ Παίου πόλιος Λαφάνης Εὐφορίωνος, τοῦ δεξαμένου τε (ὡς λόγος ἐν Ἀρκαδίῃ λέγεται) τοὺς Διοσκούρους οἰκίοισι, καὶ ἀπὸ τούτου ξεινοδεκέοντος πάντας ἀνθρώπους· καὶ Ἠλεῖος Ὀνόμαστος Ἀγαίου. οὗτοι μὲν δὴ ἐξ αὐτῆς Πελοποννήσου ἦλθον. ἐκ δὲ Ἀθηνέων ἀπίκοντο Μεγακλέης τε ὁ Ἀλκμαίωνος τούτου τοῦ παρὰ Κροῖσον ἀπικομένου, καὶ ἄλλος Ἱπποκλείδης Τισάνδρου, πλούτῳ καὶ εἴδεϊ προφέρων Ἀθηναίων. ἀπὸ δὲ Ἐρετρίης, ἀνθεύσης τοῦτον τὸν χρόνον, Λυσανίης. οὗτος δὲ ἀπ' Εὐβοίης μοῦνος. ἐκ δὲ Θεσσαλίης ἦλθε τῶν Σκοπαδέων Διακτορίδης Κραννώνιος. ἐκ δὲ Μολοσσῶν, Ἄλκων. τοσοῦτοι μὲν ἐγένοντο οἱ μνηστῆρες. Ἀπικομένων δὲ τούτων ἐς τὴν προειρημένην ἡμέρην, ὁ Κλεισθένης πρῶτα μὲν τὰς πάτρας τε αὐτῶν ἀνεπύθετο, καὶ γένος ἑκάστου· μετὰ δὲ, κατέχων ἐνιαυτὸν, διεπειρᾶτο αὐτῶν τῆς τε ἀνδραγαθίης, καὶ τῆς ὀργῆς, καὶ παιδεύσιός τε καὶ τρόπου, καὶ ἑνὶ ἑκάστῳ ἰὼν ἐς συνουσίην, καὶ συνάπασι· καὶ ἐς γυμνάσιά τε ἐξαγινέων ὅσοι ἦσαν αὐτῶν νεώτεροι. καὶ τό γε μέγιστον, ἐν τῇ συνεστίῃ διεπειρᾶτο. ὅσον γὰρ κατεῖχε χρόνον αὐτοὺς, τοῦτον πάντα ἐποίεε, καὶ ἅμα ἐξείνιζε μεγαλοπρεπέως. καὶ δή κου μάλιστα τῶν μνηστήρων ἠρέσκοντο οἱ ἀπ' Ἀθηνέων ἀπιγμένοι, καὶ τούτων μᾶλλον Ἱπποκλείδης ὁ Τισάνδρου, καὶ κατ' ἀνδραγαθίην ἐκρίνετο, καὶ ὅτι τὸ ἀνέκαθεν τοῖσι ἐν Κορίνθῳ Κυψελίδῃσι ἦν προσήκων.

proci contenderunt: quibus Clisthenes & curriculum, & palæstram ad certandum præparauerat. Ex Italia illuc se contulit Smindyrides Hippocratis filius Sybarita, (florebat autē maxime Sybaris ea tēpestate) qui vnus vir in plurimum deliciarum processerat: & Siritanus Damas Samyris filius, eius qui sapiens appellabatur. & hi quidem ab Italia venerunt. Ab Ionio autem sinu Amphimnestus Epistrophi filius Epidamnius. Ætolus vero Males, germanus Titormi illius qui Græcos robore fuerat supergressus, & in extrema Ætoliæ homines fugerat. E Peloponneso autem Leocides Phidonis Argiuorum tyranni filius, eius inquam Phidonis qui spatia Peloponnensibus statuit, longe omnium Grecorum insolentissimus: qui summotis Eliensium agonothetis, *id est, muneraris*, ipse agonotheta extitit in Olympia, *id est, certamen præmiumque proposuit*: necnon Amiantus Lycurgi filius Arcas, ex Trapezunte: & Laphanes Azenus, ex vrbe Pæo, filius EVphorionis eius qui (vt in Arcadia fertur fama) in domum suam excepit Castorem & Pollucem,[1] & ob id in omnes homines hospitalis:[2] & Eleus Agæi filius vir præclarus. Isti ex ipsa Peloponneso venerunt. Ex Atheniensibus autem, Megacles, Alcmæonis eius filius qui ad Crœsum se contulerat: & alter, Hippoclides, Tisandri filius, diuitiis ac forma inter Athenienses præcipuus. Ex Eretria autem (quæ per id tempus florebat) Lysanias, solus hic ab Eubœa. E Thessalia vero à Scopadeis Diactorides Cranonius. Ex Molossis autem Alcon. Tot proci fuere. Qui quum ad diem præstitutam adfuissent, Clisthenes ante omnia patriam singulorum familiamque percontatur. deinde eos annū apud se detinens, explorauit vniuscuiusque & virilitatem & iracundiam, & eruditionem, & mores: nunc cum singulis, nunc cum vniuersis congrediens, & iuniores in gymnasia educens: præcipue tamē in conuiuiis experiebatur. quandiu enim eos apud se tenuit, omnia fecit ac magnifice accepit. Sed ei inter procos præcipue cordi erant Athenienses:[3] & illorū magis Hippoclidē Tisandri strenuum esse iudicabat, quū præsertim eius maiores Cypseli Corinthii propinqui fuissent.

[1] Et ab eo tempore in quoslibet hospitalitatem exercuit. [2] Et Eleus Onomastus Agæi filius. Atque hi quidem ex ipsa Pel. &c. *Valla autem putauit ὀνόμαστος hic, vt vulgo, appellatiuum esse nomen, ἠλεῖος autem proprium: quum contra ὀνόμαστος sit hoc quidem loco nomen proprium, ἠλεῖος autem nomen à patria.* [3] Et ex illis magis Hippoclides Tisandri filius, qui & strenuitate ceteris præstare iudicabatur, & eo quod eius maiores à Cypselidis Corinthiis genus ducerent.

Quum

CXXIX Quum autem destinatus nuptiis dies illuxit, quo ipse Clisthenes edixerat indicaturum se quem ex omnibus deligeret, mactatis centum bobus, in conuiuium tum ipsos procos, tum omnes Sicyonios accepit. Postea vero quam cœnatum est, proci certamen de musica habere cœperunt, [1] pariter & de oratione habenda in medium, procedente autē potatione, Hippoclides, [2] quum longe alios antecederet, iussit tibicinem sibi canere *ἐμμέλειαν, id est, sedatum quoddam saltationis genus.* Tibicine obsequente saltauit, sibi quidem placens, sed Clisthenes omnem rem cernens [3] dissimulabat. Post hæc aliquantulum interquiescens Hippoclides, iussit aliquam sibi inferri mensam: qua illata, primum super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos: tertio super mensam capite statuto, cruribus veluti manibus gesticulabatur. Ad cuius primam ac secundam saltationem, etsi stomachabatur Clisthenes, eum qui tam impudens esset, generum sibi fieri, tamen sese continebat, nolens [4] in eum erumpere: at vbi vidit cruribus veluti manibus gesticulantem, iam se vltra continere non sustinens, inquit, Fili Tisandri, [5] desaltasti matrimonium. Cui excipiens ille ait, Non est istud curæ Hippoclidæ. Vnde prouerbium factum

CXXX est, *Non est istud curæ Hippoclidæ.* Tunc Clisthenes silentio imposito, in medium hæc protulit, Viri proci meæ filiæ, vos equidem omnes laudo, vobisque omnibus, si fieri posset, gratificarer, neque vnum è vobis præcipuum probans, neque ceteros improbans: [6] verum fieri non potest vt de vnica virgine deliberans, omnium voto satisfaciam. Itaque singulis vestrûm, qui compotes huius matrimonii non estis, tanquam dignis meæ filiæ nuptiis, quodque domo peregre abfuistis, singula argenti talenta dono do: Megacli autem Alcmæonis filio meam filiam Agaristam despondeo ritu Atheniensium. Annuente condicioni Megacle, nuptiæ apud Clisthenem celebratæ

CXXXI sunt. [7] Hactenus quæ iudicandis procis gesta sunt: atque hunc in modum Alcmæonidæ per Græciam celebrati fuerunt.

Ὡς δὲ ἡ κυρίη ἐγένετο τῶν ἡμερέων, τῆς τε κατακλίσιος τοῦ γάμου, καὶ ἐκφάσιος αὐτοῦ Κλεισθένεος, τὸν κρίνει ἐκ πάντων, θύσας βοῦς ἑκατὸν ὁ Κλεισθένης, εὐώχεε αὐτούς τε τοὺς μνηστῆρας καὶ τοὺς Σικυωνίους πάντας. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο οἱ μνηστῆρες, εἶχον ἔριν ἀμφί τε μουσικῇ καὶ τῷ λεγομένῳ ἐς τὸ μέσον. προϊούσης δὲ τῆς πόσιος, κατέχων πολλὸν τοὺς ἄλλους ὁ Ἱπποκλείδης, ἐκέλευσε τὸν αὐλητὴν αὐλῆσαί οἱ ἐμμέλειαν. πειθομένου δὲ τοῦ
10 αὐλητέω, ὠρχήσατο. καί κως ἑωυτῷ μὲν ἀρεστῶς ὠρχέετο, ὁ δὲ Κλεισθένης ὁρέων ὅλον τὸ πρῆγμα ὑπώπτευε. μετὰ δὲ, ἐπισχὼν ὁ Ἱπποκλείδης χρόνον, ἐκέλευσέ τινα τράπεζαν ἐσενεῖκαι. ἐσελθούσης δὲ τῆς τραπέζης, πρῶτα μὲν ἐπ' αὐτῆς ὠρχήσατο Λακωνικὰ σχημάτια· μετὰ δὲ, ἄλλα Ἀττικά. τὸ τρίτον δὲ, τὴν κεφαλὴν ἐρείσας ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῖσι σκέλεσι ἐχειρονόμησε. Κλεισθένης δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα ὀρχεομένου ἀποστυγέων γαμβρὸν ἄν οἱ ἔτι γενέσθαι Ἱπποκλεί-
20 δεα διά τε τὴν ὄρχησιν καὶ τὴν ἀναιδείην, κατεῖχε ἑωυτὸν, οὐ βουλόμενος ἐκραγῆναι ἐς αὐτόν· ὡς δὲ εἶδε τοῖσι σκέλεσι χειρονομήσαντα, οὐκέτι κατέχειν δυνάμενος, εἶπε, Ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπωρχήσαό γε μὲν τὸν γάμον. ὁ δ' Ἱπποκλείδης ὑπολαβὼν εἶπε, Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. ἀπὸ τούτου μὲν τοῦτο ὀνομάζεται. Κλεισθένης δὲ σιγὴν ποιησάμενος, ἔλεξε ἐς μέσον τάδε, Ἄνδρες παιδὸς τῆς ἐμῆς μνηστῆρες, ἐγὼ καὶ πάντας ὑμέας ἐπαινέω, καὶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰ οἷόν τ' εἴη, χαριζοίμην ἂν, μήτ' ἕ-
30 να ὑμέων ἐξαίρετον ἀποκρίνων, μήτε τοὺς λοιποὺς ἀποδοκιμάζων. ἀλλ' οὐ γὰρ οἷά τέ ἐστι, μιῆς πέρι παρθένου βουλευόμενον, πᾶσι κατὰ νόον ποιέειν. τοῖσι μὲν ὑμέων ἀπελαυνομένοισι τοῦδε τοῦ γάμου, τάλαντον ἀργυρίου ἑκάστῳ δωρεὴν δίδωμι τῆς ἀξιώσιος, εἵνεκα τῆς ἐξ ἐμεῦ γῆμαι, καὶ τῆς ἐξ οἴκου ἀποδημίης· τῷ δὲ Ἀλκμαίωνος Μεγακλέϊ ἐγγυῶ παῖδα τὴν ἐμὴν Ἀγαρίστην, νόμοισι τοῖσι Ἀθηναίων. φαμένου δὲ ἐγγυᾶσθαι Μεγακλέος, ἐκεκύρωτο ὁ γάμος Κλεισθένεϊ. Ἀμ-
40 φὶ μὲν κρίσι τῶν μνηστήρων τοσαῦτα ἐγένετο, καὶ οὕτω Ἀλκμαιωνίδαι ἐβώσθησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα.

239

---

1 Pariter & de sermone qui in medium proponebatur. *Id est, & de aliis rebus de quibus incidebat sermo.* 2 *Videtur aliud legisse quam κατέχων, aut id perperam accepisse pro πρoέχων.* 3 Suspectam habebat. 4 Excandescere & in iram præceps erumpere. *Ita Bud.* 5 *Bud. hanc interpretationem approbat perinde est autem ac si diceret, Hac tua impudenti saltatione nuptiis te priuasti, vel spe nuptiarum, vel nuptiis excidisti. q. d. Extra nuptias saltasti.* 6 Sed quum de vnica virgine *despondenda* deliberans, omnium voto satisfacere non possim, singulis quidē vestrûm qui circa hasce nuptias repulsam patimini, singula argenti talenta dono, tum quod dignum me censueritis cuius filiam in vxorem duceretis, *vel cuius filia nuptias ambiretis,* tum etiam quod domo peregre abfueritis: at Megacli Alcmæonis f. &c. 7 Hactenus de iis quæ in ferendo de procis iudicio gesta sunt:

τούτων δὲ συνοικησάντων, γίνεται Κλεισθένης τε ὁ τὰς φυλὰς καὶ τὴν δημοκρατίην Ἀθηναίοισι καταστήσας, ἔχων τὸ οὔνομα ἀπὸ τοῦ μητροπάτορος τοῦ Σικυωνίου· οὗτός τε δὴ γίνεται Μεγακλέϊ καὶ Ἱπποκράτης. ἐκ δὲ Ἱπποκράτεος, Μεγακλέης τε ἄλλος, καὶ Ἀγαρίστη ἄλλη, ἀπὸ τῆς Κλεισθένεος Ἀγαρίστης ἔχουσα τὸ οὔνομα. ἡ συνοικήσασά τε Ξανθίππῳ τῷ Ἀρίφρονος, καὶ ἔγκυος ἐοῦσα, εἶδε ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ, ἐδόκεε δὲ λέοντα τεκεῖν· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τίκτει Περικλέα Ξανθίππῳ. Μετὰ δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρῶμα γενόμενον, Μιλτιάδης, καὶ πρότερον εὐδοκιμέων παρὰ Ἀθηναίοισι, τότε μᾶλλον αὔξετο. αἰτήσας δὲ νέας ἑβδομήκοντα, καὶ στρατιήν τε καὶ χρήματα τοὺς Ἀθηναίους, οὐ φράσας σφι ἐπ' ἣν ἐπιστρατεύσεται χώρην, ἀλλὰ φὰς αὐτοὺς καταπλουτιεῖν ἤν οἱ ἕπωνται· ἐπὶ γὰρ χώρην τοιαύτην δή τινα ἄξειν, ὅθεν χρυσὸν εὐπετέως ἄφθονον οἴσονται· λέγων τοιαῦτα, αἴτεε τὰς νέας. Ἀθηναῖοι δὲ τούτοισι ἐπαερθέντες παρέδοσαν. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν, ἔπλεε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρεϊ ἐς Μαραθῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. τοῦτο μὲν δὴ πρόσχημα λόγου ἦν, ἀτάρ τινα καὶ ἔγκοτον εἶχε τοῖσι Παρίοισι διὰ Λυσαγόρην τὸν Τισίεω, ἐόντα γένος Πάριον, διαβαλόντα μιν πρὸς Ὑδάρνεα τὸν Πέρσην. ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν ἔπλεε ὁ Μιλτιάδης τῇ στρατιῇ, ἐπολιόρκεε Παρίους κατειλημένους ἐντὸς τείχεος, καὶ ἐσπέμπων κήρυκας, αἴτεε ἑκατὸν τάλαντα, φὰς ἤν μιν οὐ δῶσι, οὐκ ἀπαναστήσειν τὴν στρατιὴν, πρὶν ἢ ἐξέλῃ σφέας. οἱ δὲ Πάριοι, ὅκως μέν τι δώσουσι Μιλτιάδῃ ἀργύριον, οὐδὲ διενοεῦντο· οἱ δὲ ὅκως διαφυλάξωσι τὴν πόλιν, τοῦτο ἐμηχανῶντο, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενοι, καὶ τῇ μάλιστα ἔσκε ἑκάστοτε ἐπίμαχον τοῦ τείχεος, τοῦτο ἅμα νυκτὶ ἐξήειρετο διπλήσιον τοῦ ἀρχαίου. Ἐς μὲν δὴ τοσοῦτο τοῦ λόγου οἱ πάντες Ἕλληνες λέγουσι· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ Πάριοι γενέσθαι ὧδε λέγουσι. Μιλτιάδῃ ἀπορέοντι ἐλθεῖν ἐς λόγους αἰχμάλωτον γυναῖκα, ἐοῦσαν μὲν Παρίην γένος, οὔνομα δέ οἱ εἶναι Τιμοῦν, εἶναι δὲ ὑποζάκορον τῶν χθονίων θεῶν. ταύτην ἐλθοῦσαν ἐς ὄψιν Μιλτιάδεω, συμβουλεῦσαι, εἰ περὶ πολλοῦ ποιέεται Πάρον ἑλεῖν, τὰ ἂν αὐτὴ ὑποθῆται, ταῦτα ποιέειν. μετὰ δὲ τὴν μὲν ὑποθέσθαι, τὸν δ' ἀπικόμενον ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν πρὸ τῆς πόλεος ἐόντα, ἕρκος θεσμοφόρου Δήμητρος ὑπερθορέειν, οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοῖξαι. ὑπερθορόντα δὲ,

γρ. κήρυκα.

γρ. δώσουσι Μιλτιάδῃ.

γρ. ὑποχείμενον.

Porro ex horũ coniugio, cum Clisthenes, auo materno cognominis, procreatur, (qui Atheniensium tribus populariumque statum instituit) tum Hippocrates: ex Hippocrate vero alius Megacles & alia Agarista, ab Agarista Clisthenis nomẽ habens. quæ nupta Xanthippo Ariphronis filio quum prægnans esset, visa est sibi in somnis parere leonem, paucosque post dies peperit Xanthippo Periclem. ¶ Miltiades autem cum antea probatus apud Athenienses, tum vero post rem bene gestam in Marathone maioribus incrementis auctus, petit ab Atheniensibus septuaginta naues cum propugnatoribus & pecunia, non promens eis cui regioni bellum esset illaturus, sed tantũmodo se illos locupletaturum si se sequerentur. Ad eam enim regionem se illos ducturum vnde affatim aurum nullo negocio reportarent. His verbis Athenienses erecti sanimis, naues vt petierat tradiderunt. Quibus Miltiades acceptis in Parũ nauigat, per speciẽ vlciscendę iniuriæ, quã intulerant Parii, quod triremi in Marathonem vna cum Persis venissent. Hoc quidem colore orationis vtebatur, sed infensus erat Pariis ob Lysagoram Tisei filium, genere Parium, qui ipsum apud Hydarnẽ Persam accusauerat. Eo postquam peruenit Miltiades, Parios intra mœnia coactos obsedit, missoque caduceatore poposcit centum talenta: dicens, si ea sibi non darent, se nõ prius illinc abductur ũ copias quam eos euertisset. At Parii non vt quicquam pecuniæ Miltiadi darent, sed vt custodirent vrbem cogitabant, cum alia loca interfepientes, tũ maxime vnde ea oppugnari poterat: adeo vt noctu laborãtes, murum duplum quam olim fuerat excitarent. Hactenus Græci in hac re commemoranda consentiunt: deinceps gesta ipsi Parii referunt hunc in modũ: Miltiadem, quum inops consilii esset, adiisse atq; alloquutum fuisse mulierem captiuam, genere Pariam, nomine Timon, quæ esset indigenarum deorũ administra: hanc, quum in conspectũ venisset, consilium ei dedisse vt si magni faceret Parum capere, exequeretur quę à se præciperentur. Eius deinde præceptis auditis Miltiadem accessisse ad maceriam quandam ante vrbem, qua maceria sepitur templum Cereris legiferæ: eamque, quia fores aperire non poterat, transiliisse: & illam transgressum, solarium

CXXXIII

CXXXIIII

CXXXIV

solarium ascendisse ad aliquid intus faciendum, siue ad mouendum aliquid quod moueri nefas esset, siue ad aliquid, quodcunq; sit, agendum. Et quum pro foribus esset, subeunte horrore præoccupatum, eadem via reuertisse, deque maceria desilientem femur conuulsisse. alii in genua procidisse aiunt.

CXXXV Ita Miltiades male habens, domum remeauit, neque pecuniam Atheniensibus portans, neque Paro parta: vrbe tantum per sex & viginti dies obsessa, & agro populato. Parii, cognito quod ministra deorum Timo Miltiadem admonuisset, volentes ob id de ea supplicium sumere, postquam obsideri desierunt, Delphos miserunt sciscitatum nunquid ministram deorum condemnarent, quæ rationem capiendæ patriæ hostibus detexisset, quæq; Miltiadi exposuisset sacra quæ ad virilem sexum efferri nefas esset. Id Pythia fieri non permisit, negans Timonem earum rerum esse autorem: sed quia Miltiadæ [1] non bene obeundum esset, ideo ei ducem malorum apparuisse. Hæc Pariis Pythia respondit.

CXXXVI Miltiadem autem è Paro reuersum cum alii Athenienses in ore habebant, tum præcipue Xanthippus Ariphronis filius, qui eum apud populum accusauit quod Athenienses circumscripsisset. Cui accusationi Miltiades non per se ipse respōdit, (neq; enim poterat, qui putrescente femore iaceret in lecto) sed pro eo amici sui, [2] allegantes cum alia multa, & Lemnum expugnatā, quam vltus Pelasgos, Atheniensibus tradidisset, tum vero pugnā in Marathone gestam. Interuentu tamen populi ne capitis damnaretur, quinquaginta talentis culpa mulctata est. Post hæc Miltiades [3] dissoluto atque marcescente femore decessit: quinquaginta autem talenta Cimon filius exoluit.

CXXXVII Porro Lemnum Miltiades hunc in modum obtinuerat: Pelasgi posteaquam ex Attica ab Atheniensibus exacti sunt, siue iure, siue iniuria: nam de hoc nihil habeo præter relata: quia Hecatęus Hegesandri filius [4] in sermonibus ait, iniuria. Athenienses enim, quum viderent regionem quæ erat sub Hymesso, quam illis habitandam dederant, mercedem muri circa arcem ducti, bene excultam, quæ prius mala fuisset, [5] & à nemine accipi digna, liuore captos fuisse &

ἵεσθαι ἐπὶ τὸ μέγαρον, ὅ τι δὴ ποιήσοντα ἐντὸς, εἴτε κινήσοντά τι τῶν ἀκινήτων, εἴτε ὅ τι δήποτε πρήξοντα· πρὸς τῇσι θύρῃσί τε γενέσθαι, καὶ πρόκατε φρίκης αὐτὸν ὑπελθούσης, ὀπίσω τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἵεσθαι. καταθρώσκοντα δὲ τὴν αἱμασιὴν, τὸν μηρὸν σπασθῆναι· οἱ δὲ, αὐτὸν τὸ γόνυ προσπταῖσαι λέγουσι. Μιλτιάδης μέν νυν φλαύρως ἔχων, ἀπέπλεε ὀπίσω, οὔτε χρήματα Ἀθηναίοισι ἄγων, οὔτε Πάρον προσκτησάμενος, ἀλλὰ πολιορκήσας ἓξ καὶ εἴκοσι ἡμέρας, καὶ δηϊώσας τὴν νῆσον. Πάριοι δὲ πυθόμενοι ὡς ἡ ὑποζάκορος τῶν θεῶν Τιμὼ Μιλτιάδῃ κατηγήσατο, βουλόμενοί μιν ἀντὶ τούτων τιμωρήσασθαι, θεοπρόπους πέμπουσι ἐς Δελφοὺς, ὥς σφεας ἡσυχίη τῆς πολιορκίης ἔσχε. ἔπεμπον δὲ ἐπειρησομένους εἰ καταχρήσονται τὴν ὑποζάκορον τῶν θεῶν, ὡς ἐξηγησαμένην τοῖσι ἐχθροῖσι τῆς πατρίδος ἅλωσιν, καὶ τὰ ἐς ἔρσενα γόνον ἄρρητα ἱρὰ ἐκφήνασαν Μιλτιάδῃ. ἡ δὲ Πυθίη οὐκ ἔα, φᾶσα οὐ Τιμοῦν εἶναι τὴν αἰτίην τούτων, ἀλλὰ, δέειν γὰρ Μιλτιάδεα τελευτᾶν μὴ εὖ, φανῆναί οἱ τῶν κακῶν κατηγεμόνα. Παρίοισι μὲν δὴ ταῦτα ἡ Πυθίη ἔχρησε. Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἵ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος, ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον, Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκα. Μιλτιάδης δὲ, αὐτὸς μὲν παρεὼν οὐκ ἀπελογέετο, (ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ) προκειμένου δὲ αὐτοῦ ἐν κλίνῃ, ὑπεραπελογέοντο οἱ φίλοι, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Λήμνου αἵρεσιν, ὡς ἑλὼν Λῆμνόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς, παρέδωκε Ἀθηναίοισι. προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ, κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι, Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα, σφακελίσαντος αὐτῷ τοῦ μηροῦ, καὶ σαπέντος αὐτοῦ, τελευτᾷ· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων. Λῆμνον δὲ Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος οὕτω ἔσχε. Πελασγοὶ, ἐπεί τε ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ Ἀθηναίων ἐξελάθησαν, εἴτε ὦν δὴ δικαίως, εἴτε ἀδίκως, τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω φράσαι, πλὴν τὰ λεγόμενα, ὅτι Ἑκαταῖος μὲν ὁ Ἡγησάνδρου ἔφησε ἐν τοῖσι λόγοισι λέγων ἀδίκως· ἐπεί τε γὰρ ἰδεῖν τοὺς Ἀθηναίους τὴν χώρην τὴν σφίσι αὐτοῖσι ὑπὸ τὸν Ὑμησσὸν ἐοῦσαν, ἔδοσαν οἰκῆσαι, μισθὸν τοῦ τείχεος τοῦ περὶ τὴν ἀκρόπολίν κοτε ἐληλαμένου· ταύτην ὡς ἰδεῖν τοὺς Ἀθηναίους ἐξεργασμένην εὖ, τὴν πρότερον εἶναι κακήν τε καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίην, λαβεῖν φθόνον τε καὶ

γρ. τῇ ἐξηγ. τοῖσι ἐχθρ. τῆς πατρ.

γρ. Μαραθῶνι γενομένης πολλά

γρ. σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος, τελ.

γρ. ἐξεβλήθησαν.

240

1 *Id est, misera morte pereundum esset.* 2 Marathonii prœlii mentionem subinde facientes, & expugnationis Lemni: quomodo Pelasgos vltus, expugnatam eam Atheniensibus tradidisset. 3 Quum femur ei marcidum, *aut, putridum*, & emortuum factum esset. *Vel, Quum ad sideratione deuenisset, vt quidam interpret. ex Celso.* 4 In suis narrationibus. *Vel, In suis historiis scriptis. vnde alibi vocat λογοποιόν.* 5 Et nullo *pretio* digna. *vel, nullius pretii.*

ἱμερθέντας τῆς γῆς, καὶ οὕτω ἐξελαύνειν αὐτοὺς, οὐδεμίαν ἄλλην πρόφασιν προϊσχομένους τοὺς Ἀθηναίους. ὡς δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι, δικαίως ἐξελάσαι. κατοικημένους γὰρ τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ τῷ Ὑμησσῷ, ἐνθεῦτεν ὁρμωμένους, ἀδικέειν τάδε· φοιτᾶν γὰρ αἰεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας τε καὶ παῖδας ἐπ' ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον. (οὐ γὰρ εἶναι τοῦτον τὸν χρόνον σφίσι κω οὐδὲ τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι οἰκέτας) ὅκως δὲ ἔλθοιεν αὗται, τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ ὕβριός τε καὶ ὀλιγωρίης βιᾶσθαί σφεας· καὶ ταῦτα μέντοι σφίσι οὐκ ἀποχρᾶν ποιέειν, ἀλλὰ τέλος καὶ ἐπιβουλεύοντας ἐπιχειρήσειν, ἐπ' αὐτοφώρῳ φανῆναι. ἑωυτοὺς δὲ γενέσθαι τοσούτῳ ἐκείνων ἄνδρας ἀμείνονας, ὅσον παρεὸν αὐτοῖσι ἀποκτεῖναι τοὺς Πελασγοὺς, ἐπεί σφεας ἔλαβον ἐπιβουλεύοντας, οὐκ ἐθελῆσαι, ἀλλά σφι προειπεῖν ἐκ τῆς γῆς ἐξιέναι. τοὺς δὲ, οὕτω δὴ ἐκχωρήσαντας, ἄλλα τε δὴ σχεῖν χωρία καὶ Λῆμνον. ἐκεῖνα μὲν δὴ Ἑκαταῖος ἔλεξε, ταῦτα δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι. Οἱ δὲ Πελασγοὶ οὗτοι, Λῆμνον τότε νεμόμενοι, καὶ βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι, εὖ τε ἐξεπιστάμενοι τὰς Ἀθηναίων ὁρτὰς αὐτῶν, πεντηκοντέρους κτησάμενοι, ἐλόχησαν Ἀρτέμιδι ἐν Βραυρῶνι ἀγούσας ὁρτὴν τὰς τῶν Ἀθηναίων γυναῖκας. ἐνθεῦτεν δὲ ἁρπάσαντες τουτέων πολλὰς, οἴχοντο ἀποπλέοντες· καί σφεας ἐς Λῆμνον ἀγαγόντες, παλλακὰς εἶχον. ὡς δὲ τέκνων αὗται αἱ γυναῖκες ὑπεπλήσθησαν, γλῶσσάν τε τὴν Ἀττικὴν καὶ τρόπους τῶν Ἀθηναίων ἐδίδασκον τοὺς παῖδας. οἱ δὲ οὔτε συμμίγνυσθαι τοῖσι ἐκ τῶν Πελασγίδων γυναικῶν παισὶ ἤθελον· εἴ τι τύπτοιτό τις αὐτῶν ὑπ' ἐκείνων τινὸς, ἐβοήθεόν τε πάντες, καὶ ἐτιμώρεον ἀλλήλοισι. καὶ δὴ καὶ ἄρχειν τε τῶν παίδων οἱ παῖδες ἐδικαίευν, καὶ πολλῷ ἐπεκράτεον. μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Πελασγοὶ, ἑωυτοῖσι λόγους ἐδίδοσαν· καὶ σφίσι βουλευομένοισι, δεινόν τι ἐσέδυνε· εἰ δὲ δὴ διαγινώσκοιεν σφίσι τε βοηθέειν οἱ παῖδες πρὸς τῶν κουριδίων γυναικῶν τοὺς παῖδας, καὶ τουτέων αὐτίκα ἄρχειν πειρῴατο, τί δὴ ἀνδρωθέντες δῆθεν ποιήσουσι; ἐνθαῦτα ἔδοξέ σφι κτείνειν τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τῶν Ἀττικέων γυναικῶν. ποιεῦσι δὴ ταῦτα· προσαπολλύουσι δὲ καὶ τὰς μητέρας αὐτέων. ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου, καὶ τοῦ προτέρου τούτου, τὸ ἐργάσαντο αἱ γυναῖκες, τοὺς ἅμα Θόαντι ἄνδρας σφετέρους ἀποκτείνασαι, νενόμισται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ σχέτλια ἔργα πάντα, Λήμνια καλέεσθαι. Ἀποκτείνασι δὲ τοῖσι Πελασγοῖσι

γρ. ἕδεα

241

libidine terræ potiundæ: & ita illinc exegisse illos, nulla alia re in excusationem allata. Vt autem Athenienses aiunt, iure eiecti, quippe quum essent sub Hymesso habitantes, illinc prodire solitos hanc iniuriam intulisse: Quoties filiæ ac filii Atheniensiū ad Nouem fontes aquarum pergerent (nulladū enim aut eis aut vllis Græcis per id tempus mancipia erant) Pelasgos eis per contumeliam & contemptum vim attulisse, neque hoc fecisse contentos, ad extremum manifesto deprehensos, de inuadendis Atheniensibus consilia agitasse. se vero adeo meliores quam illi fuerant, viros fuisse, vt quum haberent facultatem interimendi eos quos sibi insidiatos deprehendissent, tamen noluerint: sed eis præceperint vt è regione excederent: atque ita illos solum vertentes, tum alia loca tum vero Lemnum obtinuisse. Illa Hecatæus, hæc Athenienses aiunt.

CXXXVIII

At Pelasgi hanc Atheniensium iniuriā vlciscendi auidi, ii qui Lemnum incolebant, gnari quando dies festi Atheniensium celebrarentur, [1] biremibus instructis, insidias manipulatim collocarunt vxoribus Atheniensiū diem festū Dianæ apud Brauronem agentibus: permultisq; illarum illinc raptis abierunt, & in Lemnum delatas pro concubinis habuerūt. Hæ feminæ posteaquā filiis abundauere, lingua eos Attica ac moribus Atheniensium imbuerunt. At illi consuetudinem cum Pelasgidum filiis habere abnuebant: & si quis è suis ab illorum vllo vapularet, cuncti auxilio aderant, & mutuo sese tutabantur: ac dignos se qui aliis pueris dominarentur existimabant, atq; adeo longe præualebant. Qua re animaduersa Pelasgi, inter se colloquuti sunt, considerantesque rem esse indignam, inter se dicebant, Si nunc, dum pueri sunt, dignoscūt sibi opitulari aduersus filios vxorum legitimarum, quas virgines duximus, & eis continuo præesse conantur, quidnam facient in virilem adulti ætatem? itaque quum id eis altius insedisset, placitum est vt eos filios è matribus Atticis susceptos necarent. his necatis, addunt & cædes matrum. Ex hoc facinore, & illo superiore feminarū, quę viros suos [2] vna cū Thoante interemerunt, vsu receptum est per Græciam vt teterrima quæque facinora Lemnia appellentur.

CXXXIX

Pelasgi, quū eis post necem

1 Nauibus quinquaginta remorum 2 Auxilio Thoantis. *Erasm.*

liberorum

liberorum atque vxorum neque tellus fructum redderet, neque vxores neque pecus vt prius gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexati, Delphos miserunt petitum aliquod laxamentũ præsentium malorum. Iussi autem à Pythia pœnas Atheniensibus quas illi vellent pendere, Athenas iere: polliciti que sunt daturos se pœnas illis omnis iniuriæ. Athenienses, stratis in curia toris quam poterãt splendidissime, appositaque mensa omnium bonorum refertissima, iusserunt Pelasgos ita se habentem regionẽ sibi tradere. Tunc Pelasgi excipientes dicere, Si nauis vento aquilone atq; vno die nos è vestra regione in nostrã prouehet, ita demũ quod vos petitis trademus. Hoc dixere quod scirent fieri non posse. nam Attica multo magis ad austrum vergit quam Lemnus. Hæc hactenus. Tunc compluribus deinde interiectis annis, vbi Chersonesus quæ est in Hellesponto, Atheniensium ditionis fuit, Miltiades Cimonis filius, ventis etesiis perflantibus, ex Eleunte quæ est in Chersoneso, soluens, in Lemnum delatus est, præcepitq; Pelasgis vt ex insula excederent: redigens eis in memoriam oraculum, quod nunquam illi expletum iri sperassent. Quorum Hephæstienses quidẽ obtemperauerunt: Myrinæi autem, non agnoscentes Chersonesum esse Atticam, tandiu obsessi sunt donec in deditionem venerunt. Ita Lemno potiti sunt Athenienses atque Miltiades.

CXL

τὰ σφετέρους παῖδάς τε καὶ γυναῖκας, οὔτε γῆ καρπὸν ἔφερε, οὔτε γυναῖκές τε καὶ ποῖμναι ὁμοίως ἔτικτον ὡς καὶ πρὸ τοῦ. πιεζόμενοι δὲ λιμῷ τε καὶ ἀπαιδίῃ, ἐς Δελφοὺς ἔπεμπον, λύσιν τινὰ αἰτησόμενοι τῶν παρεόντων κακῶν. ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευε Ἀθηναίοισι δίκας διδόναι ταύτας τὰς ἂν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι δικάσωσι. ἦλθόν τε δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Πελασγοὶ, καὶ δίκας ἐπαγγέλλοντο βουλόμενοι διδόναι παντὸς τοῦ ἀδικήματος. Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανηίῳ κλίνην στρώσαντες, ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλέην ἀγαθῶν πάντων παραθέντες, ἐκέλευον τοὺς Πελασγοὺς τὴν χώρην σφίσι παραδιδόναι οὕτω ἔχουσαν. οἱ δὲ Πελασγοὶ ὑπολαβόντες εἶπαν, Ἐπεὰν βορέῃ ἀνέμῳ αὐτημερὸν ἐξανύσῃ νηῦς ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέρην, τότε παραδώσομεν. τοῦτο εἶπαν, ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι. ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται πολλὸν τῆς Λήμνου. Τότε μὲν τοσαῦτα· ἔτεσι δὲ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τούτων, ὡς ἡ Χερσόνησος ἡ ἐπ' Ἑλλησπόντῳ ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοισι, Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος, ἐτησιέων ἀνέμων κατεστηκότων, νηῒ κατανύσας ἐξ Ἐλαιοῦντος τοῦ ἐν Χερσονήσῳ ἐς τὴν Λῆμνον, προηγόρευε ἐξιέναι ἐκ τῆς νήσου τοῖσι Πελασγοῖσι, ἀναμιμνήσκων σφέας τὸ χρηστήριον, τὸ οὐδαμὰ ἤλπισαν σφίσι οἱ Πελασγοὶ ἐπιτελέεσθαι. Ἡφαιστιέες μέν νυν ἐπείθοντο. Μυριναῖοι δὲ, οὐ συγγινωσκόμενοι εἶναι τὴν Χερσόνησον Ἀττικὴν, ἐπολιορκέοντο, ἐς ὃ καὶ αὐτοὶ παρέστησαν. οὕτω δὴ τὴν Λῆμνον ἔσχον Ἀθηναῖοί τε καὶ Μιλτιάδης.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΒΔΟΜΗ, ἐπιγραφομένη

ΠΟΛΥΜΝΙΑ.

Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀγγελίη ἀπίκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλέα Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος, καὶ πρὶν μεγάλως κεχαραγμένον τοῖσι Ἀθηναίοισι διὰ τὴν ἐς Σάρδις ἐσβολήν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῷ τε δεινότερα ἐποίεε, καὶ μᾶλλον ὅρμητο στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· καὶ αὐτίκα μὲν ἐπηγγέλλετο, πέμπων ἀγγέλους κατὰ πόλις, ἑτοιμάζειν στρατιήν, πολλῷ τε πλέω ἐπιτάσσων ἑκάστοισι ἢ πρότερον παρεῖχον, καὶ νέας τε καὶ ἵππους, καὶ σῖτον, καὶ πλοῖα. τούτων δὲ περιαγγελλομένων, ἡ Ἀσίη ἐδονέετο ἐπὶ τρία ἔτεα, καταλεγομένων δὲ τῶν ἀρίστων ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσομένων, καὶ παρασκευαζομένων, τετάρτῳ ἔτεϊ Αἰγύπτιοι ὑπὸ Καμβύσεω δουλωθέντες, ἀπέστησαν ἀπὸ Περσέων. ἐνθαῦτα δὴ καὶ μᾶλλον ὅρμητο ἐπ' ἀμφοτέρους στρατεύεσθαι. Στελλομένου δὲ Δαρείου ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Ἀθήνας, τῶν παίδων αὐτοῦ στάσις ἐγένετο μεγάλη περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς δεῖ μιν ἀποδέξαντα βασιλέα κατὰ τὸν Περσέων νόμον, οὕτω στρατεύεσθαι. ἦσαν γὰρ Δαρείῳ καὶ πρότερον ἢ βασιλεῦσαι γεγονότες τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς προτέρης γυναικὸς Γωβρύεω θυγατρός, καὶ βασιλεύσαντι, ἐξ Ἀτόσσης τῆς Κύρου, ἕτεροι τέσσερες. τῶν μὲν δὴ προτέρων ἐπρέσβευε Ἀρτοβαζάνης, τῶν δὲ ἐπιγενομένων, Ξέρξης. ἐόντες δὲ μητρὸς οὐ τῆς αὐτῆς, ἐστασίαζον. ὁ μὲν Ἀρτοβαζάνης, κατ' ὅ τι πρεσβύτατός τε εἴη παντὸς τοῦ γόνου, καὶ ὅτι νομιζόμενον εἴη πρὸς πάντων ἀνθρώπων, τὸν πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν. Ξέρξης δέ, ὡς Ἀτόσσης τε παῖς εἴη τῆς Κύρου θυγατρός, καὶ ὅτι Κῦρος εἴη ὁ κτησάμενος τοῖσι Πέρσῃσι τὴν ἐλευθερίην. Δαρείου δὲ οὐκ ἀποδεικνυμένου κω γνώμην, ἐτύγχανε κατὰ τοῦτο τοῦ χρόνου καὶ Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος

(margin: γρ. πολλῷ πλέω ἐπιτάσσων.)

HERODOTI HALICARNASSEI

HISTORIARVM LIBER septimus, qui inscribitur

POLYMNIA.

Posteaquam nuncius pugnæ ad regem Darium Hystaspis filium allatus est ad Marathonem gestæ, quũ antea vehementer infensus esset ille Atheniensibus quod Sardis inuasissent, longe infensior factus est, ac propensior ad bellum Græciæ inferendum: missisque continuo nunciis ad ciuitates, edixit vt singulæ multo quam 10 antea maiores copias, necnon naues, nauigia, equos, rem frumentariã compararent. [1] His nunciis Asia triennium exagitata est. Vbi dum delectus agitur optimi cuiusque aduersus Græciam militaturi, & apparatui opera datur, quarto anno Ægyptii qui fuerant à Cambyse subacti, defecere à Persis: quo magis aduersus vtrosque Darius expeditionem sumere properabat, Ægyptios atque Athenienses. Dum autem hæc II 20 comparat, interea ingens inter eius liberos de principatu exorta dissensio est, quoniam ex instituto Persarum, oportebat ita demum ire in expeditionem quum regni successorem declarasset. Erant autem Dario iam antequã regnaret, liberi tres è priore vxore Gobryæ filia suscepti, & post partum regnum, alii quatuor ex Atossa Cyri filia. Superiorum maximus natu erat Artabazanes, posteriorum Xerxes. qui quum ex eadem matre non essent, disceptabant: Artabazanes quidem, quod omnis pa- 30 ternæ sobolis ipse maximus natu foret, quum apud vniuersos homines sit institutum vt maximus natu liberorum obtineat principatum: Xerxes vero, quod ipse Atossa genitus esset, filia Cyri qui Persis libertatem acquisisset. Dario III autem nondum ferente sententiam, aderat forte Demaratus Aristonis filius,

[1] Dum autem hæc circumquaque denunciarentur, vniuersa per tres annos Asia agitata fuit.

qui per

qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedæmone profugus, Susa ascenderat. hic vir audita liberorum Darii controuersia, adiit (vt fama fertur) Xerxem, admonuitque vt ad cetera quæ pro se dicebat hoc adderet, se quidem genitum e Dario iam rege & Persarum imperiu obtinente: Artabazanem vero, e Dario dum erat priuatus: proinde neque æquum neque iustum esse alium quempiam adipisci quam se illam dignationem adipisci: quoniam Spartæ quoque sic vsurparetur, vt sicui antequa regnet filii nascantur, deinde regnati alius nascatur, huius postea nati successio regni fit. Hac a Demarato suggesta ratione vtentem Xerxem, tanquam iuste dicentem, Darius regem declarauit. Quanquam etiam citra [1] præceptum Demarati Xerxes (vt mea fert opinio) regnauisset: quippe quum omnis potentia penes Atossam

iv esset. Declarato Darius Xerxe rege quum conaretur rebus apparatis exire in expeditionem, altero ab defectione Ægyptiorum anno, supremu diem obiit, sex & triginta annis regni expletis, haud compos voti vt Ægyptios & A-

v thenienses vlcisceretur. ¶ Eius mortè regnum ad Xerxem filium deuenit, qui ab initio nequaquam animatus erat ad bellum Græciæ inferendum, sed Ægypto. Cæteru Mardonius consobrinus eius, Gobryæ & sororis Darii filius, eum adiens, his verbis est alloquutus, Domine, haud decorum est Athenienses tam male iam de Persis meritos non dare pœnas eorum quæ perpetrauerunt, tu vero quod in manibus habes perfice: tamen vbi Ægyptum, quæ dignitati tuæ iniuriam fecit, domueris, fume aduersus Athenas expeditionem: vt & bene de te loquantur homines, & posthac abstineat alius a bello tibi inferendo. Et hæc quidem erat ratio vltionis exigendæ: illa autem rationis accessio, Europa esse regionem admodum speciosam, omniaque genera felicium arborum ferentem, ac summæ bonitatis, & digna quæ a solo inter mortales rege possi-

vi deatur. Hęc Mardonius dicebat vt iuuenis ac nouarum rerum cupidus, imperiique Græciæ pro rege administrandi. Quod etiam regi persuasit, conditione temporum adiutus. nam alia vt rex ad hoc faciendum induceretur adiumento fuere. primum e Thessalia nuncii ab Aleuadis ad regem inuocandum aduersus Græciam. se enim omne obsequium præstituros. (Aleuadæ autem isti erant Thessaliæ reges.) deinde

ἀναβεβηκὼς ἐς Σοῦσα, ἐστερημένος τε τῆς ἐν Σπάρτῃ βασιληίης, καὶ φυγὴν ἐπιβαλὼν ἑωυτῷ ἐκ Λακεδαίμονος. οὗτος ὡνὴρ πυθόμενος τῶν Δαρείου παίδων τὴν διαφορὴν, ἐλθὼν, ὡς ἡ φάτις μιν ἔχει, Ξέρξῃ συνεβούλευε λέγειν πρὸς τοῖσι ἔλεγε ἔπεσι, ὡς αὐτὸς μὲν γένοιτο Δαρείῳ ἤδη βασιλεύοντι, καὶ ἔχοντι τὸ Περσέων κράτος, Ἀρτοβαζάνης δὲ, ἔτι ἰδιώτῃ ἐόντι Δαρείῳ. οὐκ ὦν οὔτ᾽ εἰκὸς εἴη οὔτε δίκαιον, ἄλλον τινὰ τὸ γέρας ἔχειν πρὸ ἑωυτοῦ. ἐπεί γε καὶ ἐν Σπάρτῃ, ἔφη ὁ Δημάρη-

10 τος ὑποτιθέμενος, οὕτω νομίζεσθαι, ἢν οἱ μὲν προγεγονότες ἔωσι πρὶν ἢ τὸν πατέρα σφέων βασιλεῦσαι, ὁ δὲ βασιλεύοντι ὀψίγονος ἐπιγένηται, τὸν ἐπιγενόμενον τὴν ἔκδεξιν τῆς βασιληίης γίνεσθαι. χρησαμένου δὲ Ξέρξεω τῇ Δημαρήτου ὑποθήκῃ, γνοὺς ὁ Δαρεῖος ὡς λέγει δίκαια, βασιλέα μιν ἀπέδεξε. (δοκέει δέ μοι καὶ ἄνευ ταύτης τῆς ὑποθήκης βασιλεῦσαι ἂν Ξέρξης. ἡ γὰρ Ἄτοσσα εἶχε τὸ πᾶν κράτος.) Ἀποδέξας δὲ βασιλέα 243 Πέρσῃσι Δαρεῖος Ξέρξεα, ὁρμᾶτο στρατεύεσθαι. ἀλλὰ γὰρ μετὰ ταῦτά τε καὶ Αἰγύπτου ἀπόστασιν, τῷ ὑστέρῳ ἔ-

20 τει παρασκευαζόμενον συνήνεικε αὐτὸν Δαρεῖον, βασιλεύσαντα τὰ πάντα ἓξ καὶ τριήκοντα ἔτεα, ἀποθανεῖν. οὐδέ οἱ ἐξεγένετο οὔτε τοὺς ἀπεστεῶτας Αἰγυπτίους οὔτε Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι. Ἀποθανόντος δὲ Δαρείου, ἡ βασιληίη ἀνεχώρησε ἐς τὸν παῖδα τὸν ἐκείνου Ξέρξεα. ὁ τοίνυν Ξέρξης ἐπὶ μὲν τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶς πρόθυμος ἦν κατ᾽ ἀρχὰς στρατεύεσθαι, ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο τῆς στρατιῆς ἄγερσιν. παρεὼν δὲ καὶ δυνάμενος παρ᾽ ἑωυτῷ μέγιστον Περσέων Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω, ὃς ἦν Ξέρξῃ μὲν ἀνεψιὸς, Δαρείου δὲ ἀδελφεῆς

30 παῖς, τοιούτου λόγου εἴχετο, λέγων, Δέσποτα οὐκ εἰκός "ἐστι Ἀθηναίους ἐργασαμένους πολλὰ ἤδη κακὰ Πέρ" "σας, μὴ οὐ δοῦναι δίκην τῶν ἐποίησαν. ἀλλὰ τὸ μὲν νῦν ταῦ" "τα πρήσσοις τά περ ἐν χερσὶν ἔχεις. ἡμερώσας δὲ Αἴγυ" "πτον τὴν ἐξυβρίσασαν, στρατηλάτεε ἐπὶ τὰς Ἀθήνας," "ἵνα λόγος σε ἔχῃ πρὸς ἀνθρώπων ἀγαθὸς, καί τις ὕστερον φυλάσσηται ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύεσθαι. οὗτος μέν οἱ ὁ λόγος ἦν τιμωρός. τοῦτου δὲ τοῦ λόγου παρενθήκην ἐποιέετο τήνδε, ὡς ἡ Εὐρώπη περικαλλὴς χώρη, καὶ δένδρεα παντοῖα φέρει τὰ ἥμερα, ἀρετήν τε ἄκρη, βασι-

40 λέϊ τε μούνῳ θνητῶν ἀξίη ἐκτῆσθαι. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, οἷα νεωτέρων ἔργων ἐπιθυμητὴς ἐὼν, καὶ θέλων αὐτὸς τῆς Ἑλλάδος ὕπαρχος εἶναι. χρόνῳ δὲ κατεργάσατό τε καὶ ἀνέπεισε Ξέρξεα ὥστε ποιέειν ταῦτα. συνέλαβε γὰρ καὶ ἄλλα οἱ σύμμαχα γενόμενα πρὸς τὸ πείθεσθαι Ξέρξεα. τοῦτο μὲν, ἀπὸ τῆς Θεσσαλίης παρὰ τῶν Ἀλευαδέων ἀπιγμένοι ἄγγελοι ἐπεκαλέοντο βασιλέα, πᾶσαν προθυμίην παρεχόμενοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (οἱ δὲ Ἀλευάδαι οὗτοι ἦσαν Θεσσαλίης βασιλέες) τοῦτο δὲ,

1 Admonitionem

Πεισιστρατιδέων οἱ ἀναβεβηκότες ἐς Σοῦσα, τῶν τε αὐτέων λόγων ἐχόμενοι τῶν καὶ οἱ Ἀλευάδαι· καὶ δή τι προσέτι τούτοισι ἔτι πλέον προσωρέγοντο οἱ ἔχοντες Ὀνομάκριτον, ἄνδρα Ἀθηναῖον χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαίου· ἀναβεβήκεσαν γὰρ τὴν ἔχθρην προκαταλυσάμενοι. ἐξηλάσθη γὰρ ὑπὸ Ἱππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνέων, ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ ἁλοὺς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέος ἐμποιέων ἐς τὰ Μουσαίου χρησμόν, ὡς αἱ ἐπὶ Λήμνου ἐπικείμεναι νῆσοι ἀφανιζοίατο ἐν τῆς θαλάσσης. διὸ ἐξήλασέ μιν ὁ Ἵππαρχος, πρότερον χρεώμενος τὰ μάλιστα. τότε δὲ συναναβὰς ὅκως ἀπίκοιτο ἐς ὄψιν τοῦ βασιλέος, λεγόντων τῶν Πεισιστρατιδέων περὶ αὐτοῦ σεμνοὺς λόγους, κατέλεγε τῶν χρησμῶν. εἰ μέν τι ἐνέοι σφάλμα φέρον τῷ βαρβάρῳ, τῶν μὲν ἔλεγε οὐδέν, ὁ δὲ τὰ εὐτυχέστατα ἐκλεγόμενος, ἔλεγε τόν τε Ἑλλήσποντον ὡς ζευχθῆναι χρεὸν εἴη ὑπ᾽ ἀνδρὸς Πέρσεω, τήν τε ἔλασιν ἐξηγεόμενος. οὗτός τε δὴ χρησμῳδέων προσεφέρετο, καὶ οἵ τε Πεισιστρατίδαι καὶ οἱ Ἀλευάδαι γνώμας ἀποδεικνύμενοι.

Ὡς δὲ ἀνεγνώσθη Ξέρξης στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐνθαῦτα δευτέρῳ μὲν ἔτεϊ μετὰ τὸν θάνατον Δαρείου, πρῶτα στρατιὴν ποιέεται ἐπὶ τοὺς ἀπεστεῶτας. τούτους μέν νυν καταστρεψάμενος, καὶ Αἴγυπτον πᾶσαν πολλῷ δουλοτέρην ποιήσας ἢ ἐπὶ Δαρείου ἦν, ἐπιτρέπει Ἀχαιμένεϊ, ἀδελφεῷ μὲν ἑωυτοῦ, Δαρείου δὲ παιδί. Ἀχαιμένεα μέν νυν ἐπιτροπεύοντα Αἰγύπτου, χρόνῳ μετέπειτα ἐφόνευσε Ἰνάρως ὁ Ψαμμιτίχου, ἀνὴρ Λίβυς. Ξέρξης δὲ μετὰ Αἰγύπτου ἅλωσιν, ὡς ἔμελλε ἐς χεῖρας ἄξεσθαι τὸ στράτευμα τὸ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, σύλλογον ἐπίκλητον Περσέων τῶν ἀρίστων ἐποιέετο, ἵνα γνώμας τε πύθηται σφέων, καὶ αὐτὸς ἐν πᾶσι εἴπῃ τὰ θέλει. ὡς δὲ συνελέχθησαν, ἔλεξε Ξέρξης τάδε, „Ἄνδρες Πέρσαι, οὔτ᾽ αὐτὸς κατηγήσομαι νόμον τόνδε ἐν ὑμῖν τιθείς, παραδεξάμενός τε, αὐτῷ χρήσομαι. ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδαμά κω ἠτρεμίσαμεν, ἐπείτε παρελάβομεν τὴν ἡγεμονίην τήνδε παρὰ τῶν Μήδων, Κύρου κατελόντος Ἀστυάγεα. ἀλλὰ θεός τε οὕτω ἄγει, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πολλὰ ἐπέπουσι συμφέρεται ἐπὶ τὸ ἄμεινον. τὰ μέν νυν Κῦρός τε καὶ Καμβύσης πατήρ τε ἐμὸς Δαρεῖος κατεργάσαντο καὶ προσεκτήσαντο ἔθνεα, ἐπισταμένοισι εὖ οὐκ ἄν τις λέγοι. ἐγὼ δὲ ἐπείτε παρέλαβον τὸν θρόνον τοῦτον, ἐφρόντιζον ὅκως μὴ

244

ii Pisistratidæ qui Susa ascenderant: qui cum eadem verba habuerunt quæ Aleuadæ, tum vero prætendebant Onomacritum quendam Atheniensem, quē secum habebant, fortilegum, & Musæi fortium edissertatorem. Ascenderant autem cum eo[1] reuersi in Græciam: nam Onomacritus ab Hipparcho Pisistrati filio Athenis fuerat eiectus, quod à Laso[2] Hermionis filio manifesto deprehensus fuisset, inter Musæi sortes hanc etiam inseruisse, fore vt insulæ Lemno adiacentes mari submergerentur. Ob id Hipparchus hominē eiecerat, quum familiarissime illo antea vteretur. [3]Et tunc cum eodem, vt in conspectum regis veniret, ascenderat: deque eo honorifice cum aliis Pisistratidis loquebatur. Onomacritus, siquæ sortes cladem barbaro nunciabant, earum nullam recitauit. Itaque accedente hoc sortilego, & Pisistratidarum & Aleuadarum suasionibus, Xerxes ad inferendum Græciæ bellum inductus est.

VII

Sed altero à morte Darii anno, primam expeditionem fecit aduersus Ægyptios, qui rebellauerant: quos subactos, & in arctiorem quam sub Dario fuerant seruitutem redactos, tradidit gubernandos Achæmeni fratri suo, Darii filio: quem præsidem Ægypti interiecto deinde tempore interemit Inarus Psammetichi filius, vir Libys.

VIII

Xerxes recepta Ægypto, producturus aduersus Athenas exercitū, prętantissimos quosque Persarum in concilium vocauit, vt & illorum sententias audiret, & ipse diceret quæ liberet. Quibus coactis, ita loquutus est, ¶ Viri Persæ, equidem ego non ero huius instituti author, sed ab aliis traditi imitator. nam quemadmodum à maioribus natu accipio, ex quo imperium hoc à Medis eripuimus, Astyage per Cyrum amoto, nunquam conquieuimus, sed ita deus nos agit, & multa nobis[4] sibi obsequentibus in melius confert. Atque ea quidē quæ Cyrus Cambysesq; ac pater meus fecere, quas gentes imperio addidere, nō attinet referre apud probe sciētes: ego autē posteaquā hanc sedē accepi, dedi operā ne

1 *Diuersam à nostra lectionem sequutus est. nostram tamen habent & vet. cod. sed quidam pro προσωρέγοντο, habent προσωρέγοντο.* 2 *Vel potius Hermionensi, id est, ex Hermione.* 3 Tunc autem quum vna cum illis *Susa* ascendisset, quoties in cōspectum regis veniebat, Pisistratidis honorifice de ipso loquentibus, aliqua ex illis oraculis recitabat ex quibus ea quæ cladem barbaro portendebant, tacebat, & contra faustissima quæque excerpebat: nimirum in fatis esse vt Hellespontus à viro Persa ponte iungeretur, & ad expeditionem illam pertinentia recensent. Hic igitur oracula commemorando cum rege agebat: Pisistratidæ autem & Aleuadæ suas sententias proferendo. Quum autem Xerxi bellum Græcis inferre persuasissent, tunc quum secundus ageretur à Darii morte annus, primam expedit. suscepit aduersus Ægypt. &c. *Illud autem προσεφέρετο perinde est ac si diceret, Ita se apud regem in hoc negocio gerebat vt oracula duntaxat illi allegaret quibus induceretur.* 4 Se sequentibus

ab iis

ab iis qui hoc honore sunt functi degenerarem, neve minus potentiæ Persis acquirerem. Quod animo versans, invenio nobis accessuram gloriam pariter ac honorem, & regionem neque inferiorem neque deteriorem ea quam recuperavimus, sed feraciorem, una cum ultione iniuriæ atque vindicta. Ideoque nunc ego vos contraxi, ut id quod agere constitui vobis exponerem: [2] Constituo, iuncto Hellesponto, copias per Europam traducere in Græciam, ut Athenienfium ulciscar iniurias, quas cum Persis aliis, tum patri meo intulere. Noratis autem & Darium adversus hos viros bellum movere destinasse: verum ei morte prævento non contigit ut illos ulcisceretur. Ego vero eius vicem aliorumque Persarum ulciscens, non prius desinam quam expugnavero incenderoque Athenas: cuius cives & me & patrem meum priores iniuria affecerunt: primum quum Sardis una cum Aristagora Milesio servo nostro venientes cremaverunt lucosque ac delubra. Deinde in vos quid fecerint terram suam ingressos, quum Datis & Artaphernes duces [3] fuere, omnes scitis. Harũ gratia rerum [1]irritor ad inferendum eis bellum: quos atque ipsorum finitimos, regionem Pelopis Phrygis incolentes, si in potestatem redegerimus, tot bona futura esse ratiocinando comperio: Terram Persidem ætheri Iovis conterminam reddemus. nullam enim regionem spectabit sol finitimam nostræ, sed ego omnẽ permensus Europam, una vobiscum cunctas regiones in unam redigã. Nam ita rem habere audio, nullam reliquam esse hominum neque civitatem, neque gentem, quæ nobiscum [2]dimicare possit. Ita subactis his quos dixi, & qui nos lacessierunt, iugum servile sustinebunt. [4] In quo si mihi vos gratificari volueritis, ubi tempus vobis indicavero quo vos præsto esse oportet, tunc unusquisque debebit impigre adesse. Quorum qui ornatissimis cum copiis aderit, eum donabo iis quæ in nostra domo pretiosissima habentur. Et hæc quidem ita agenda sunt. Sed ne solus videar in concilio sententiam dicere, rem pono in medio, iubens unicuique quam libet sententiam dicere. His dictis loquendi finem [XI] fecit. Post quem Mardonius, Domine, inquit, tu vero non modo superioribus Persis, sed etiã venturis es præstantior: qui cũ alia & optima & verissima commemoras,

λείψωμαι τῶν πρότερον γενομένων ἐν τιμῇ τῇδε, "
μηδὲ ἐλάσσω προσκτήσωμαι δύναμιν Πέρσῃσι. "
φροντίζων δὲ εὑρίσκω, ἅμα μὲν κῦδος ἡμῖν τε προσ- "
γινόμενον, χώρην τε τῆς νῦν ἐκτήμεθα οὐκ ἐλάσσονα "
οὐδὲ φλαυροτέρην, παμφορωτέρην δέ· ἅμα δὲ τιμω- "
ρίην τε καὶ τίσιν γινομένην. διὸ ὑμέας ἐγὼ συνέλεξα, "
ἵνα τὸ νοέω πρήσσειν, ὑπερθέωμαι ὑμῖν. μέλλω, " γρ. ὑποθήσομαι
ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον, ἐλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐ- "
ρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἵνα Ἀθηναίους τιμωρήσω- "
10 μαι, ὅσα δὴ πεποιήκασι Πέρσας τε καὶ πατέρα τὸν ἐ- "
μόν. ὡρᾶτε μέν νυν καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν Δαρεῖον ἰ- "
θύοντα στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους· ἀλλ᾽ ὁ "
μὲν τετελεύτηκε, καὶ οὐκ ἐξεγένετο αὐτῷ τιμωρή- "
σασθαι· ἐγὼ δὲ ὑπέρ τε ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων Περσέων "
οὐ πρότερον παύσομαι πρὶν ἢ ἕλω τε καὶ πυρώσω τὰς "
Ἀθήνας, οἵ γε ἐμὲ καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν ὑπῆρξαν "
ἄδικα ποιεῦντες. πρῶτα μέν, ἐς Σάρδις ἐλθόντες "
ἅμα Ἀρισταγόρῃ τῷ Μιλησίῳ, δούλῳ δὲ ἡμετέρῳ, "
ἀπικόμενοι, ἐνέπρησαν τά τε ἄλσεα καὶ τὰ ἱρά· δεύ- "
20 τερα δέ, ὑμέας οἷα ἔρξαν ἐς τὴν σφετέρην ἀποβάντας, "
ὅτε Δᾶτίς τε καὶ Ἀρταφέρνης ἐστρατήγεον, τὰ ἐπί- "
στασθέ κου πάντες. τούτων μέντοι εἵνεκα ἀνάρτημαι "
ἐπ᾽ αὐτοὺς στρατεύεσθαι. ἀγαθὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι τοσάδε "
εὑρίσκω ἀναλογιζόμενος, εἰ τούτους τε καὶ τοὺς τούτοισι "
πλησιοχώρους καταστρεψόμεθα, οἳ Πέλοπος τοῦ "
Φρυγὸς νέμονται χώρην, γῆν τε τὴν Περσίδα ἀποδέξο- "
μεν τῷ Διὸς αἰθέρι ὁμουρέουσαν. οὐ γὰρ δὴ χώρην γε " γρ. οὐδ᾽ ἄλλην χώρην
οὐδεμίαν κατόψεται ὁ ἥλιος ὅμουρον ἐοῦσαν τῇ ἡμετέ- "
ρῃ, ἀλλά σφεας πάσας ἐγὼ ἅμα ὑμῖν μίαν χώρην "
30 θήσω, διὰ πάσης διεξελθὼν τῆς Εὐρώπης. πυνθά- "
νομαι γὰρ ὧδε ἔχειν· οὔτε τινὰ πόλιν ἀνδρῶν οὐδεμί- "
αν, οὔτε ἔθνος οὐδὲν ἀνθρώπων ὑπολείπεσθαι, τὸ ἡ- "
μῖν οἷόν τε ἔσται ἐλθεῖν ἐς μάχην, τούτων τῶν κατέλε- "
ξα, ὑπεξαραιρημένων. οὕτω οἵ τε ἡμῖν αἴτιοι ἕξουσι "
δούλιον ζυγόν, οἵ τε ἀναίτιοι. ὑμεῖς δ᾽ ἄν μοι τάδε "
ποιέοντες χαρίζοισθε· ἐπεὰν ὑμῖν σημήνω τὸν χρόνον "
ἐς τὸν ἥκειν δεῖ, προθύμως πάντα τινὰ ὑμέων χρήσει "
παρεῖναι. ὃς ἂν δὲ ἔχων ἥκῃ παρεσκευασμένον στρα- "
τὸν κάλλιστα, δώσω οἱ δῶρα τὰ τιμιώτατα νομίζεται "
40 εἶναι ἐν ἡμετέρου. ποιητέα μέν νυν ταῦτά ἐστι οὕτω. ἵ- " γρ. ἡμετέρῃ
να δὲ μὴ ἰδιοβουλεύειν ὑμῖν δοκέω, τίθημι τὸ πρῆγμα "
ἐς μέσον, γνώμην κελεύων ὑμέων τὸν βουλόμενον "
ἀποφαίνεσθαι. Ταῦτα εἴπας ἐπαύετο. Μετ᾽ αὐτὸν "
δὲ Μαρδόνιος ἔλεγε, Ὦ δέσποτα, οὐ μόνον εἶς τῶν γενο- "
μένων Περσέων ἄριστος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσομένων· ὃς "
τά τε ἄλλα λέγων ἐπίκεο ἄριστα καὶ ἀληθέστατα, "

1 *Alii*, Animatus sum ad infer. 2 Dimicare possit, iis quos dixi summotis. Atque ita fiet ut & qui in culpa sunt & qui culpa vacant, servile iugum sustineant. *vel*, *& qui male de nobis meriti sunt*, *& qui non*.

ἐφοίτεον μνηστῆρες· τοῖσι Κλεισθένης καὶ δρόμον καὶ παλαίστρην ποιησάμενος ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἶχε.

238 Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰταλίης ἦλθε Σμινδυρίδης ὁ Ἱπποκράτεος Συβαρίτης, ὃς ἐπὶ πλεῖστον δὴ χλιδῆς εἷς ἀνὴρ ἀπίκετο (ἡ δὲ Σύβαρις ἤκμαζε τοῦτον τὸν χρόνον μάλιστα) καὶ Σιρίτης Δάμας ὁ Σαμύριος τοῦ σοφοῦ λεγομένου παῖς. οὗτοι μὲν ἀπὸ Ἰταλίης ἦλθον. ἐκ δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰονίου, Ἀμφίμνηστος Ἐπιστρόφου Ἐπιδάμνιος· οὗτος δὲ ἐκ τοῦ Ἰονίου κόλπου. Αἰτωλὸς δὲ ἦλθε, Τιτόρμου τοῦ ὑπερφύντος τε Ἕλληνας ἰσχύϊ, καὶ φυγόντος ἀνθρώπους ἐς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Αἰολίδος χώρης, τούτου τοῦ Τιτόρμου ἀδελφεὸς Μάλης. ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου, Φείδωνος τοῦ Ἀργείων τυράννου παῖς Λεωκήδης. Φείδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίοισι, καὶ ὑβρίσαντος μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἁπάντων· ὃς ἐξαναστήσας τοὺς Ἠλείων ἀγωνοθέτας, αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα ἔθηκε. τούτου τε δὴ παῖς, καὶ Ἀμίαντος Λυκούργου Ἀρκὰς ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ Ἀζὴν ἐκ Παίου πόλιος Λαφάνης Εὐφορίωνος, τοῦ δεξαμένου τε (ὡς λόγος ἐν Ἀρκαδίῃ λέγεται) τοὺς Διοσκούρους οἰκίοισι, καὶ ἀπὸ τούτου ξεινοδοκέοντος πάντας ἀνθρώπους· καὶ Ἠλεῖος ὀνομαστὸς Ἀγαίου. οὗτοι μὲν δὴ ἐξ αὐτῆς Πελοποννήσου ἦλθον. ἐκ δὲ Ἀθηναίων ἀπίκοντο Μεγακλέης τε ὁ Ἀλκμαίωνος τούτου τοῦ παρὰ Κροῖσον ἀπικομένου, καὶ ἄλλος Ἱπποκλείδης Τισάνδρου, πλούτῳ καὶ εἴδεϊ προφέρων Ἀθηναίων. ἀπὸ δὲ Ἐρετρίης, ἀνθεύσης τοῦτον τὸν χρόνον, Λυσανίης. οὗτος δὲ ἀπ' Εὐβοίης μοῦνος. ἐκ δὲ Θεσσαλίης ἦλθε τῶν Σκοπαδέων Διακτορίδης Κραννώνιος. ἐκ δὲ Μολοσσῶν, Ἄλκων. τοσοῦτοι μὲν ἐγένοντο οἱ μνηστῆρες.

Ἀπικομένων δὲ τουτέων ἐς τὴν προειρημένην ἡμέρην, ὁ Κλεισθένης πρῶτα μὲν τὰς πάτρας τε αὐτῶν ἀνεπύθετο, καὶ γένος ἑκάστου· μετὰ δὲ, κατέχων ἐνιαυτὸν, διεπειρᾶτο αὐτῶν τῆς τε ἀνδραγαθίης, καὶ τῆς ὀργῆς, καὶ παιδεύσιός τε καὶ τρόπου, καὶ ἑνὶ ἑκάστῳ ἰὼν ἐς συνουσίην, καὶ συνάπασι· καὶ ἐς γυμνάσιά τε ἐξαγινέων ὅσοι ἦσαν αὐτῶν νεώτεροι· καὶ τό γε μέγιστον ἐν τῇ συνεστίῃ διεπειρᾶτο. ὅσον γὰρ κατεῖχε χρόνον αὐτοὺς, τοῦτον πάντα ἐποίεε, καὶ ἅμα ἐξείνιζε μεγαλοπρεπέως. καὶ δή κου μάλιστα τῶν μνηστήρων ἠρέσκοντο οἱ ἀπ' Ἀθηναίων ἀπιγμένοι, καὶ τουτέων μᾶλλον Ἱπποκλείδης ὁ Τισάνδρου, καὶ κατ' ἀνδραγαθίην ἐκρίνετο, καὶ ὅτι τὸ ἀνέκαθεν τοῖσι ἐν Κορίνθῳ Κυψελίδῃσι ἦν προσήκων.

proci contenderunt: quibus Clisthenes & curriculum, & palæstram ad certandum præparauerat.

CXXVII Ex Italia illuc se contulit Smindyrides Hippocratis filius Sybarita, (florebat autē maxime Sybaris ea tēpestate) qui vnus vir in plurimum deliciarum processerat: & Siritanus Damas Samyris filius, eius qui sapiens appellabatur. & hi quidem ab Italia venerunt. Ab Ionio autem sinu Amphimnestus Epistrophi filius Epidamnius. Ætolus vero Males, germanus Titormi illius qui Græcos robore fuerat supergressus, & in extrema Ætoliæ homines fugerat. E Peloponneso autem Leocides Phidonis Argiuorum tyranni filius, eius inquam Phidonis qui spatia Peloponnensibus statuit, longe omnium Grecorum insolentissimus: qui summotis Eliensium agonothetis, *id est, munerariis*, ipse agonotheta extitit in Olympia, *id est, certamen præmiumque proposuit*: necnon Amiantus Lycurgi filius Arcas, ex Trapezunte: & Laphanes Azenus, ex vrbe Pæo, filius EVphorionis eius qui (vt in Arcadia fertur fama) in domum suam excepit Castorem & Pollucem, [1] & ob id in omnes homines hospitalis: [2] & Eleus Agæi filius vir præclarus. Isti ex ipsa Peloponneso venerunt. Ex Atheniensibus autem, Megacles, Alcmæonis eius filius qui ad Crœsum se contulerat: & alter, Hippoclides, Tisandri filius, diuitiis ac forma inter Athenienses præcipuus. Ex Eretria autem (quæ per id tempus florebat) Lysanias. solus hic ab Eubœa. E Thessalia vero à Scopadeis Diactorides Cranonius. Ex Molossis autem Alcon. Tot proci fuere.

CXXVIII Qui quum ad diem præstitutam adfuissent, Clisthenes ante omnia patriam singulorum familiamque percontatur. deinde eos annū apud se detinens, explorauit vniuscuiusque & virilitatem & iracundiam, & eruditionem, & mores: nunc cum singulis, nunc cum vniuersis congrediens, & iuniores in gymnasia educens: præcipue tamē in conuiuiis experiebatur. quandiu enim eos apud se tenuit, omnia fecit ac magnifice accepit. Sed ei inter procos præcipue cordi erant Athenienses: [3] & illorū magis Hippoclidē Tisandri strenuum esse iudicabat, quū præsertim eius maiores Cypseli Corinthii propinqui fuissent.

1 Et ab eo tempore in quoslibet hospitalitatem exercuit. 2 Et Eleus Onomastus Agæi filius. Atque hi quidem ex ipsa Pel. &c. *Valla autem putauit ὀνομαστὸς hic, vt vulgo, appellatiuum esse nomen, Ἠλεῖον autem proprium: quum contra ὀνομαστὸς sit hoc quidem loco nomen proprium, Ἠλεῖος autem nomen à patria.* 3 Et ex illis magis Hippoclides Tisandri filius, qui & strenuitate ceteris præstare iudicabatur, & eo quod eius maiores à Cypselidis Corinthiis genus ducerent.

Quum

CXXIX Qum autem destinatus nuptiis dies illuxit, quo ipse Clisthenes edixerat indicaturum se quem ex omnibus deligeret, mactatis centum bobus, in conuiuium tum ipsos procos, tū omnes Sicyonios accepit. Postea vero quam cœnatum est, proci certamen de musica habere cœperunt, [1] pariter & de oratione habenda in medium, procedente autē potatione, Hippoclides, [2] quum longe alios antecederet, iussit tibicinem sibi canere ἐμμέλειαν, *id est, sedatum quoddam saltationis genus.* Tibicine obsequente saltauit, sibi quidem placens, sed Clisthenes omnem rem cernens [3] dissimulabat. Post hæc aliquantulum interquiescens Hippoclides, iussit aliquam sibi inferri mensam: qua illata, primum super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos: tertio super mensam capite statuto, cruribus veluti manibus gesticulabatur. Ad cuius primam ac secundam saltationem, etsi stomachabatur Clisthenes, eum qui tam impudens esset, generum sibi fieri, tamen sese continebat, nolens [4] in eum erumpere: at vbi vidit cruribus veluti manibus gesticulantem, iam se vltra continere non sustinens, inquit, Fili Tisandri, [5] desaltasti matrimonium. Cui excipiens ille ait, Non est istud curæ Hippoclidæ. Vnde prouerbium factum

CXXX est, *Non est istud curæ Hippoclidæ.* Tunc Clisthenes silentio imposito, in medium hæc protulit, Viri proci meæ filiæ, vos equidem omnes laudo, vobisque omnibus, si fieri posset, gratificarer, neque vnum è vobis præcipuum probans, neque ceteros improbans: [6] verum fieri non potest vt de vnica virgine deliberans, omnium voto satisfaciam. Itaque singulis vestrûm, qui compotes huius matrimonii non estis, tanquam dignis meæ filiæ nuptiis, quodque domo peregre abfuistis, singula argenti talenta dono do: Megacli autem Alcmæonis filio meam filiam Agaristam despondeo ritu Atheniensium. Annuente condicioni Megacle, nuptiæ apud Clisthenem celebratæ

CXXXI sunt. [7] Hactenus quæ iudicandis procis gesta sunt: atque hunc in modum Alcmæonidæ per Græciam celebrati fuerunt.

Ὡς δὲ ἡ κυρίη ἐγένετο τῶν ἡμερέων, τῆς τε κατακλίσιος τοῦ γάμου, καὶ ἐκφάσιος αὐτοῦ Κλεισθένεος, τὸν κρίνει ἐκ πάντων, θύσας βοῦς ἑκατὸν ὁ Κλεισθένης, εὐώχεε αὐτούς τε τοὺς μνηστῆρας καὶ τοὺς Σικυωνίους πάντας. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο οἱ μνηστῆρες, εἶχον ἔριν ἀμφί τε μουσικῇ καὶ τῷ λεγομένῳ ἐς τὸ μέσον. προϊούσης δὲ τῆς πόσιος, κατέχων πολλὸν τοὺς ἄλλους ὁ Ἱπποκλείδης, ἐκέλευσε τὸν αὐλητὴν αὐλῆσαί οἱ ἐμμέλειαν. πειθομένου δὲ τοῦ 10 αὐλήτεω, ὠρχήσατο. καί κως ἑωυτῷ μὲν ἀρεστῶς ὠρχέετο, ὁ δὲ Κλεισθένης ὁρέων ὅλον τὸ πρῆγμα ὑπώπτευε. μετὰ δὲ, ἐπισχὼν ὁ Ἱπποκλείδης χρόνον, ἐκέλευσέ τινα τράπεζαν ἐσενεῖκαι. ἐσελθούσης δὲ τῆς τραπέζης, πρῶτα μὲν ἐπ' αὐτῆς ὠρχήσατο Λακωνικὰ σχημάτια· μετὰ δὲ, ἄλλα Ἀττικά. τὸ τρίτον δὲ, τὴν κεφαλὴν ἐρείσας ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῖσι σκέλεσι ἐχειρονόμησε. Κλεισθένης δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα ὀρχεομένου ἀποστυγέων γαμβρὸν ἄν οἱ ἔτι γενέσθαι Ἱπποκλεί-20 δεα διὰ τήν τε ὄρχησιν καὶ τὴν ἀναιδείην, κατεῖχε ἑωυτὸν, οὐ βουλόμενος ἐκραγῆναι ἐς αὐτόν· ὡς δὲ εἶδε τοῖσι σκέλεσι χειρονομήσαντα, οὐκέτι κατέχειν δυνάμενος, εἶπε, Ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπορχήσαό γε μὲν τὸν γάμον. ὁ δὲ Ἱπποκλείδης ὑπολαβὼν εἶπε, Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. ἀπὸ τούτου μὲν τοῦτο ὀνομάζεται. Κλεισθένης δὲ σιγὴν ποιησάμενος, ἔλεξε ἐς μέσον τάδε, Ἄνδρες παιδὸς τῆς ἐμῆς μνηστῆρες, ἐγὼ καὶ πάντας ὑμέας ἐπαινέω, καὶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰ οἷόν τ' εἴη, χαριζοίμην ἄν, μήτ' ἕ-30 να ὑμέων ἐξαίρετον ἀποκρίνων, μήτε τοὺς λοιποὺς ἀποδοκιμάζων. ἀλλ' οὐ γὰρ οἷά τέ ἐστι, μιῆς πέρι παρθένου βουλεύοντα, πᾶσι κατὰ νόον ποιέειν. τοῖσι μὲν ὑμέων ἀπελαυνομένοισι τοῦδε τοῦ γάμου, τάλαντον ἀργυρίου ἑκάστῳ δωρεὴν δίδωμι τῆς ἀξιώσιος, εἵνεκα τῆς ἐξ ἐμεῦ γῆμαι, καὶ τῆς ἐξ οἴκου ἀποδημίης· τῷ δὲ Ἀλκμαίωνος Μεγακλέϊ ἐγγυῶ παῖδα τὴν ἐμὴν Ἀγαρίστην, νόμοισι τοῖσι Ἀθηναίων. φαμένου δὲ ἐγγυᾶσθαι Μεγακλέος, ἐκεκύρωτο ὁ γάμος Κλεισθένεϊ. Ἀμ-40 φὶ μὲν κρίσι τῶν μνηστήρων τοσαῦτα ἐγένετο, καὶ οὕτω Ἀλκμαιωνίδαι ἐβώσθησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα.

239

[1] Pariter & de sermone qui in medium proponebatur. *Id est, & de aliis rebus de quibus incidebat sermo.* [2] *Videtur aliud legisse quam κατέχων, aut id perperam accepisse pro ὑπερέχων.* [3] Suspectam habebat. [4] Excandescere & in iram præceps erumpere. *Ita Bud.* [5] *Bud. hanc interpretationem approbat. perinde est autem ac si diceret, Hac tua impudenti saltatione nuptiis te priuasti, vel, spe nuptiarum, vel nuptiis excidisti. q. d. Extra nuptias saltasti.* [6] Sed quum de vnica virgine *despondenda* deliberans, omnium voto satisfacere non possim, singulis quidē vestrûm qui circa hasce nuptias repulsam patimini, singula argenti talenta dono, tum quod dignum me censueritis cuius filiam in vxorem duceretis, *vel, cuius filiæ nuptias ambiretis,* tum etiam quod domo peregre abfueritis: at Megacli Alcmæonis f. &c. [7] Hactenus de iis quæ in ferendo de procis iudicio gesta sunt:

τούτων δὲ συνοικησάντων, γίνεται Κλεισθένης τε ὁ τὰς φυλὰς καὶ τὴν δημοκρατίην Ἀθηναίοισι καταστήσας, ἔχων τὸ οὔνομα ἀπὸ τοῦ μητροπάτορος τοῦ Σικυωνίου. οὗτός τε δὴ γίνεται Μεγακλέϊ καὶ Ἱπποκράτης. ἐκ δὲ Ἱπποκράτεος, Μεγακλέης τε ἄλλος, καὶ Ἀγαρίστη ἄλλη, ἀπὸ τῆς Κλεισθένεος Ἀγαρίστης ἔχουσα τὸ οὔνομα. ἣ συνοικήσασά τε Ξανθίππῳ τῷ Ἀρίφρονος, καὶ ἔγκυος ἐοῦσα, εἶδε ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ, ἐδόκεε δὲ λέοντα τεκεῖν· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τίκτει Περικλέα Ξανθίππῳ. Μετὰ δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρῶμα γενόμενον, Μιλτιάδης, καὶ πρότερον εὐδοκιμέων παρὰ Ἀθηναίοισι, τότε μᾶλλον αὔξετο. αἰτήσας δὲ νέας ἑβδομήκοντα, καὶ στρατιήν τε καὶ χρήματα Ἀθηναίους, οὐ φράσας σφι ἐπ' ἣν ἐπιστρατεύσεται χώρην, ἀλλὰ φὰς αὐτοὺς καταπλουτιεῖν ἤν οἱ ἕπωνται· ἐπὶ γὰρ χώρην τοιαύτην δή τινα ἄξειν, ὅθεν χρυσὸν εὐπετέως ἄφθονον οἴσονται. λέγων τοιαῦτα, αἴτεε τὰς νέας. Ἀθηναῖοι δὲ τούτοισι ἐπαερθέντες παρέδοσαν. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν, ἔπλεε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρεϊ ἐς Μαραθῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. τοῦτο μὲν δὴ πρόσχημα λόγου ἦν, ἀτάρ τινα καὶ ἔγκοτον εἶχε τοῖσι Παρίοισι διὰ Λυσαγόρην τὸν Τισίεω, ἐόντα γένος Πάριον, διαβαλόντα μιν πρὸς Ὑδάρνεα τὸν Πέρσην. ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν ἔπλεε ὁ Μιλτιάδης τῇ στρατιῇ, ἐπολιόρκεε Παρίους, κατειλημένους ἐντὸς τείχεος· καὶ ἐσπέμπων κήρυκας, αἴτεε ἑκατὸν τάλαντα, φὰς, ἤν μιν οὐ δῶσι, οὐκ ἀπονοστήσειν τὴν στρατιὴν, πρὶν ἢ ἐξέλῃ σφέας. οἱ δὲ Πάριοι ὅκως μέν τι δώσουσι Μιλτιάδῃ ἀργύριον, οὐδὲ διενοεῦντο· οἱ δὲ ὅκως διαφυλάξουσι τὴν πόλιν, τοῦτο ἐμηχανῶντο, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενοι, καὶ τῇ μάλιστα ἔσκε ἑκάστοτε ἐπίμαχον τοῦ τείχεος, τοῦτο ἅμα νυκτὶ ἐξήρετο διπλήσιον τοῦ ἀρχαίου. Ἐς μὲν δὴ τοσοῦτο τοῦ λόγου οἱ πάντες Ἕλληνες λέγουσι· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ Πάριοι γενέσθαι ὧδε λέγουσι. Μιλτιάδῃ ἀπορέοντι ἐλθεῖν ἐς λόγους αἰχμάλωτον γυναῖκα, ἐοῦσαν μὲν Παρίην γένος, οὔνομα δέ οἱ εἶναι Τιμοῦν, εἶναι δὲ ὑποζάκορον τῶν χθονίων θεῶν. ταύτην ἐλθοῦσαν ἐς ὄψιν Μιλτιάδεω, συμβουλεῦσαι, εἰ περὶ πολλοῦ ποιέεται Πάρον ἑλεῖν, τὰ ἂν αὐτὴ ὑποθῆται, ταῦτα ποιέειν. μετὰ δὲ, τὴν μὲν ὑποθέσθαι, τὸν δὲ ἀπικόμενον ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν πρὸ τῆς πόλιος ἐόντα, ἕρκος θεσμοφόρου Δήμητρος ὑπερθορεῖν, οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοῖξαι. ὑπερθορόντα δὲ,

[Margin notes: γρ. κήρυκα · γρ. δώσουσι Μιλτ. ἀργύριον · γρ. ὑποζάκορον]

Porro ex horũ coniugio, cum Clisthenes, auo materno cognominis, procreatur, (qui Atheniensium tribus populariumque statum instituit) tum Hippocrates: ex Hippocrate vero alius Megacles & alia Agarista, ab Agarista Clisthenis nomẽ habens. quæ nupta Xanthippo Ariphronis filio quum prægnans esset, visa est sibi in somnis parere leonem, paucosque post dies peperit Xanthippo Periclem. ¶ Miltiades autem cum antea probatus apud Athenienses, tum vero post rem bene gestam in Marathone maioribus incrementis auctus, petit ab Atheniensibus septuaginta naues cum propugnatoribus & pecunia, non promens eis cui regioni bellum esset illaturus, sed tantũmodo se illos locupletaturum si se sequerentur. Ad eam enim regionem se illos ducturum vnde affatim aurum nullo negocio reportarent. His verbis Athenienses erectis animis, naues vt petierat tradiderunt. Quibus Miltiades acceptis in Parũ nauigat, per speciẽ vlciscendę iniuriæ, quã intulerant Parii, quod triremi in Marathonem vna cum Persis venissent. Hoc quidem colore orationis vtebatur, sed infensus erat Pariis ob Lysagoram Tisei filium, genere Parium, qui ipsum apud Hydarnẽ Persam accusauerat. Eo postquam peruenit Miltiades, Parios intra mœnia coactos obsedit, missoque caduceatore poposcit centum talenta: dicens, si ea sibi non darent, se nõ prius illinc abducturũ copias quam eos euertisset. At Parii non vt quicquam pecuniæ Miltiadi darent, sed vt custodirent vrbem cogitabant, cum alia loca interseipientes, tũ maxime vnde ea oppugnari poterat: adeo vt noctu laborãtes, murum duplum quam olim fuerat excitarent. Hactenus Græci in hac re commemoranda consentiunt: deinceps gesta ipsi Parii referunt hunc in modũ: Miltiadem, quum inops consilii esset, adiisse atq; alloquutum fuisse mulierem captiuam, genere Pariam, nomine Timon, quæ esset indigenarum deorũ administra: hanc, quum in conspectũ venisset, consilium ei dedisse vt si magni faceret Parum capere, exequeretur quę à se præciperentur. Eius deinde præceptis auditis Miltiadem accessisse ad maceriam quandam ante vrbem, qua maceria sepitur templum Cereris legiferæ: eamque, quia fores aperire non poterat, transiliisse: & illam transgressum, solarium

[Margin: CXXXII · CXXXIII · CXXXIV]

solarium ascendisse ad aliquid intus faciendum, siue ad mouendum aliquid quod moueri nefas esset, siue ad aliquid, quodcunq; sit, agendum. Et quum pro foribus esset, subeunte horrore præoccupatum, eadem via reuertisse, deque maceria desilientem femur conuulsisse. alii in genua procidisse aiunt.

CXXXV Ita Miltiades male habens, domum remeauit, neque pecuniam Atheniensibus portans, neque Paro parta: vrbe tantum per sex & viginti dies obsessa, & agro populato. Parii, cognito quod ministra deorum Timo Miltiadem admonuisset, volentes ob id de ea supplicium sumere, postquam obsideri desierunt, Delphos miserunt sciscitatum nunquid ministram deorum condemnarent, quæ rationem capiendæ patriæ hostibus detexisset, quæq; Miltiadi exposuisset sacra quæ ad virilem sexum efferri nefas esset. Id Pythia fieri non permisit, negans Timon earum rerum esse autorem: sed quia Miltiadæ [1] non bene obeundum esset, ideo ei ducem malorum apparuisse. Hæc Pariis Pythia respondit.

CXXXVI Miltiadem autem è Paro reuersum cum alii Athenienses in ore habebant, tum præcipue Xanthippus Ariphronis filius, qui eum apud populum accusauit quod Athenienses circumscripsisset. Cui accusationi Miltiades non per se ipse respõdit, (neq; enim poterat, qui putrescente femore iaceret in lecto) sed pro eo amici sui, [2] allegantes cum alia multa, & Lemnum expugnatã, quam vltus Pelasgos, Atheniensibus tradidisset, tum vero pugnã in Marathone gestam. Interuentu tamen populi ne capitis damnaretur, quinquaginta talentis culpa mulctata est. Post hæc Miltiades [3] dissoluto atque marcescente femore decessit: quinquaginta autem talenta Cimon filius exoluit.

CXXXVII Porro Lemnum Miltiades hunc in modum obtinuerat: Pelasgi posteaquam ex Attica ab Atheniensibus exacti sunt, siue iure, siue iniuria: nam de hoc nihil habeo præter relata: quia Hecatæus Hegesandri filius [4] in sermonibus ait, iniuria. Athenienses enim, quum viderent regionem quæ erat sub Hymesso, quam illis habitandam dederant, mercedem muri circa arcem ducti, bene excultam, quæ prius mala fuisset, [5] & à nemine accipi digna, liuore captos fuisse &

ἰέναι ἐπὶ τὸ μέγαρον, ὅ τι δὴ ποιήσοντα ἐντὸς, εἴτε κινήσοντά τι τῶν ἀκινήτων, εἴτε ὅ τι δή κοτε πρήξοντα· πρὸς τῇσι θύρῃσί τε γενέσθαι, καὶ πρόκατε φρίκης αὐτὸν ὑπελθούσης, ὀπίσω τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἵεσθαι. καταθρώσκοντα δὲ τὴν αἱμασιὴν, τὸν μηρὸν σπασθῆναι· οἱ δὲ, αὐτὸν τὸ γόνυ προσπταῖσαι λέγουσι. Μιλτιάδης μέν νυν φλαύρως ἔχων, ἀπέπλεε ὀπίσω, οὔτε χρήματα Ἀθηναίοισι ἄγων, οὔτε Πάρον προσκτησάμενος, ἀλλὰ πολιορκήσας ἕξ καὶ εἴκοσι ἡμέρας, καὶ δηϊώσας τὴν νῆσον. Πάριοι δὲ πυθόμενοι ὡς ἡ ὑποζάκορος τῶν θεῶν Τιμὼ Μιλτιάδῃ κατηγήσατο, βουλόμενοί μιν ἀντὶ τούτων τιμωρήσασθαι, θεοπρόπους πέμπουσι ἐς Δελφοὺς, ὥς σφεας ἡσυχίη τῆς πολιορκίης ἔσχε. ἔπεμπον δὲ ἐπειρησομένους εἰ καταχρήσονται τὴν ὑποζάκορον τῶν θεῶν, ὡς ἐξηγησαμένην τοῖσι ἐχθροῖσι πατρίδος ἅλωσιν, καὶ τὰ ἐς ἔρσενα γόνον ἄρρητα ἱρὰ ἐκφήνασαν Μιλτιάδῃ. ἡ δὲ Πυθίη οὐκ ἔα, φᾶσα οὐ Τιμοῦν εἶναι τὴν αἰτίην τούτων, ἀλλὰ, δέειν γὰρ Μιλτιάδεα τελευτᾶν μὴ εὖ, φανῆναί οἱ τῶν κακῶν κατηγεμόνα. Παρίοισι μὲν δὴ ταῦτα ἡ Πυθίη ἔχρησε.

[γρ. τῆς ἐξηγ. τοῖσι ἐχθρ. τῆς πατρ.]

Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἵ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος, ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον, Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκα. Μιλτιάδης δὲ, αὐτὸς μὲν παρεὼν οὐκ ἀπελογέετο, (ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ) προκειμένου δὲ αὐτοῦ ἐν κλίνῃ, ὑπεραπελογέοντο οἱ φίλοι, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Λήμνου αἵρεσιν· ὡς ἑλὼν Λῆμνόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς, παρέδωκε Ἀθηναίοισι. προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ, κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι, Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα, σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ, καὶ σαπέντος, τελευτᾷ· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων. Λῆμνον δὲ Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος οὕτω ἔσχε. Πελασγοὶ, ἐπεί τε ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ Ἀθηναίων ἐξελάθησαν, εἴτε ὦν δὴ δικαίως, εἴτε ἀδίκως, τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω φράσαι, πλὴν τὰ λεγόμενα, ὅτι Ἑκαταῖος μὲν ὁ Ἡγησάνδρου ἔφησε ἐν τοῖσι λόγοισι λέγων ἀδίκως· ἐπεί τε γὰρ ἰδεῖν τοὺς Ἀθηναίους τὴν χώρην τὴν σφίσι αὐτοῖσι ὑπὸ τὸν Ὑμησσὸν ἐοῦσαν, ἔδοσαν οἰκῆσαι, μισθὸν τοῦ τείχεος τοῦ περὶ τὴν ἀκρόπολίν κοτε ἐληλαμένου· ταύτην ὡς ἰδεῖν τοὺς Ἀθηναίους ἐξεργασμένην εὖ, τὴν πρότερον εἶναι κακήν τε καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίην, λαβεῖν φθόνον τε καὶ

[γρ. Μαραθῶνι γενομένης πολλά] [γρ. σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος, τελ.] [γρ. ἐξεβλήθησαν.]

1 *Id est, misera morte pereundum esset.* 2 Marathonii prœlii mentionem subinde facientes, & expugnationis Lemni: quomodo Pelasgos vltus, expugnatam eam Atheniensibus tradidisset. 3 Quum femur ei marcidum, *aut, putridum*, & emortuum factum esset. *Vel, Quum ad siderationem deuenisset, vt quidam interpret. ex Celso.* 4 In *suis* narrationibus. *Vel, In suis historiis scriptis. vnde alibi vocat λογογράφον.* 5 Et nullo *pretio* digna. *vel, nullius pretii.*

ἵμερόν τε τῆς γῆς, καὶ οὕτω ἐξελαύνειν αὐτοὺς, οὐδεμίαν ἄλλην πρόφασιν προϊσχομένους τοὺς Ἀθηναίους. ὡς δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι, δικαίως ἐξελάσαι. κατοικημένους γὰρ τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ τῷ Ὑμησσῷ, ἐνθεῦτεν ὁρμεωμένους, ἀδικέειν τάδε· φοιτᾶν γὰρ αἰεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας τε καὶ παῖδας ἐπ᾽ ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον. (οὐ γὰρ εἶναι τοῦτον τὸν χρόνον σφίσι κω οὐδὲ τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι οἰκέτας) ὅκως δὲ ἔλθοιεν αὗται, τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ ὕβριός τε καὶ ὀλιγωρίης βιᾶσθαί σφεας· καὶ ταῦτα μέντοι σφίσι οὐκ ἀποχρᾶν ποιέειν, ἀλλὰ τέλος καὶ ἐπιβουλεύοντας ἐπιχειρήσειν, ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ φανῆναι. ἑωυτοὺς δὲ γενέσθαι τοσούτῳ ἐκείνων ἄνδρας ἀμείνονας, ὅσῳ παρεὸν αὐτοῖσι ἀποκτεῖναι τοὺς Πελασγοὺς, ἐπεί σφεας ἔλαβον ἐπιβουλεύοντας, οὐκ ἐθελῆσαι, ἀλλά σφι προειπεῖν ἐκ τῆς γῆς ἐξιέναι. τοὺς δὲ, οὕτω δὴ ἐκχωρήσαντας, ἄλλα τε δὴ σχεῖν χωρία καὶ Λῆμνον. ἐκεῖνα μὲν δὴ Ἑκαταῖος ἔλεξε, ταῦτα δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι. Οἱ δὲ Πελασγοὶ οὗτοι, Λῆμνον τότε νεμόμενοι, καὶ βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι, εὖ τε ἐξεπιστάμενοι τὰς Ἀθηναίων ὁρτὰς, αὐτῶν, πεντηκοντέρους κτησάμενοι, ἐλόχησαν Ἀρτέμιδι ἐν Βραυρῶνι ἀγούσας ὁρτὴν τὰς τῶν Ἀθηναίων γυναῖκας. ἐνθεῦτεν δὲ ἁρπάσαντες τουτέων πολλὰς, οἴχοντο ἀποπλέοντες· καὶ σφεας ἐς Λῆμνον ἀγαγόντες, παλλακὰς εἶχον. ὡς δὲ τέκνων αὗται αἱ γυναῖκες ὑπεπλήσθησαν, γλῶσσάν τε τὴν Ἀττικὴν καὶ τρόπους τῶν Ἀθηναίων ἐδίδασκον τοὺς παῖδας. οἱ δὲ οὔτε συμμίσγεσθαι τοῖσι ἐκ τῶν Πελασγίδων γυναικῶν παισὶ ἤθελον· εἴ τε τύπτοιτό τις αὐτῶν ὑπ᾽ ἐκείνων τινὸς, ἐβοήθεόν τε πάντες, καὶ ἐτιμώρεον ἀλλήλοισι. καὶ δὴ καὶ ἄρχειν τε τῶν παίδων οἱ παῖδες ἐδικαίευν, καὶ πολλῷ ἐπεκράτεον. μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Πελασγοὶ, ἑωυτοῖσι λόγους ἐδίδοσαν· καί σφισι βουλευομένοισι, δεινόν τι ἐσέδυνε· εἰ δὴ διαγινώσκοιεν σφίσι τε βοηθέειν οἱ παῖδες

241 πρὸς τῶν κουριδιέων γυναικῶν τοὺς παῖδας, καὶ τουτέων αὐτίκα ἄρχειν πειρῴατο, τί δὴ ἀνδρωθέντες δῆθεν ποιήσουσι; ἐνθαῦτα ἔδοξέ σφι κτείνειν τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τῶν Ἀττικέων γυναικῶν. ποιεῦσι δὴ ταῦτα· προσαπολλύουσι δὲ καὶ τὰς μητέρας αὐτέων. ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου, καὶ τοῦ προτέρου τούτου τὸ ἐργάσαντο αἱ γυναῖκες, τοὺς ἅμα Θόαντι ἄνδρας σφετέρους ἀποκτείνασαι, νενόμισται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ σχέτλια ἔργα πάντα, Λήμνια καλέεσθαι. Ἀποκτείνασι δὲ τοῖσι Πελασγοῖσι

libidine terræ potiundæ: & ita illinc exegisse illos, nulla alia re in excusationem allata. Vt autem Athenienses aiunt, iure eiecti, quippe quum essent sub Hymesso habitantes, illinc prodire solitos hanc iniuriam intulisse: Quoties filiæ ac filii Atheniensiũ ad Nouem fontes aquarum pergerent (nulladũ enim aut eis aut vllis Græcis per id tempus mancipia erant) Pelasgos eis per contumeliam & contemptum vim attulisse, 10 neque hoc fecisse contentos, ad extremum manifesto deprehensos, de inuadendis Atheniensibus consilia agitasse. se vero adeo meliores quam illi fuerant, viros fuisse, vt quum haberent facultatem interimendi eos quos sibi insidiatos deprehendissent, tamen noluerint: sed eis præceperint vt è regione excederent: atque ita illos solum vertentes, tum alia loca tum vero Lemnum obtinuisse. Illa Hecatæus, hæc Athenienses aiunt. At Pelasgi hanc Athenien- CXXXVIII 20 sium iniuriã vlciscendi auidi, ii qui Lemnum incolebant, gnari quando dies festi Atheniensium celebrarentur, [1] biremibus instructis, insidias manipulatim collocarunt vxoribus Atheniensiũ diem festũ Dianæ apud Brauronem agentibus: permultisq; illarum illinc raptis abierunt, & in Lemnum delatas pro concubinis habuerũt. Hæ feminæ posteaquã filiis abundauere, lingua eos Attica ac moribus Atheniensium imbuerunt. At illi consuetudinem cum Pelas- 30 gidum filiis habere abnuebant: & siquis è suis ab illorum vllo vapularet, cuncti auxilio aderant, & mutuo sese tutabantur: ac dignos se qui aliis pueris dominarentur existimabant, atq; adeo longe præualebant. Qua re animaduersa Pelasgi, inter se colloquuuti sunt, considerantesque rem esse indignam, inter se dicebant, Si nunc, dum pueri sunt, dignoscũt sibi opitulari aduersus filios vxorum legitimarum, quas virgines duximus, & eis continuo præesse conan- 40 tur, quidnam facient in virilem adulti ætatem? itaque quum id eis altius insedisset, placitum est vt eos filios è matribus Atticis susceptos necarent. his necatis, addunt & cædes matrum. Ex hoc facinore, & illo superiore feminarũ, quę viros suos [2] vna cũ Thoante interemerunt, vsu receptum est per Græciam vt teterrima quæque facinora Lemnia appellentur. Pelasgi, quũ eis post necem CXXXIX

1 Nauibus quinquaginta remorum 2 Auxilio Thoantis. *Erasm.*

liberorum

liberorum atque uxorum neque tellus fructum redderet, neque uxores neque pecus ut prius gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexati, Delphos miserunt petitum aliquod laxamentū præsentium malorum. Iussi autem à Pythia pœnas Atheniensibus quas illi vellent pendere, Athenas iere: polliciti que sunt daturos se pœnas illis omnis iniuriæ. Athenienses, stratis in curia toris quam poterāt splendidissime, appositaque mensa omnium bonorum refertissima, iusserunt Pelasgos ita se habentem regionē sibi tradere. Tunc Pelasgi excipientes dicere, Si nauis vento aquilone atq; vno die nos è vestra regione in nostrā prouehet, ita demū quod vos petitis trademus. Hoc dixere quod scirent fieri non posse. nam Attica multo magis ad austrum vergit quam Lemnus. Hæc hactenus. Tunc compluribus deinde interiectis annis, vbi Chersonesus quæ est in Hellesponto, Atheniensium ditionis fuit, Miltiades Cimonis filius, ventis etesiis perflantibus, ex Eleunte quæ est in Chersoneso, soluens, in Lemnum delatus est, præcepitq; Pelasgis vt ex insula excederent: redigens eis in memoriam oraculum, quod nunquam illi expletum iri sperassent. Quorum Hephæstienses quidē obtemperauerunt: Myrinæi autem, non agnoscentes Chersonesum esse Atticam, tandiu obsessi sunt donec in deditionem venerunt. Ita Lemno potiti sunt Athenienses atque Miltiades.

τοὺς σφετέρους παῖδάς τε καὶ γυναῖκας, οὔτε γῆ καρπὸν ἔφερε, οὔτε γυναῖκές τε καὶ ποῖμναι ὁμοίως ἔτικτον ὡς καὶ πρὸ τοῦ. πιεζόμενοι δὲ λιμῷ τε καὶ ἀπαιδίῃ ἐς Δελφοὺς ἔπεμπον, λύσιν τινὰ αἰτησόμενοι τῶν παρεόντων κακῶν. ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευε Ἀθηναίοισι δίκας διδόναι ταύτας τὰς ἂν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι δικάσωσι. ἦλθόν τε δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Πελασγοὶ, καὶ δίκας ἐπαγγέλλοντο βουλόμενοι διδόναι παντὸς τοῦ ἀδικήματος. Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανηΐῳ κλίνην στρώσαντες ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλέην ἀγαθῶν πάντων παραθέντες, ἐκέλευον τοὺς Πελασγοὺς τὴν χώρην σφίσι παραδιδόναι οὕτω ἔχουσαν. οἱ δὲ Πελασγοὶ ὑπολαβόντες εἶπαν, Ἐπεὰν βορέῃ ἀνέμῳ αὐτημερὸν ἐξανύσῃ νηῦς ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέρην, τότε παραδώσομεν. τοῦτο εἶπαν, ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατα γενέσθαι. ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται, πολλὸν τῆς Λήμνου. Τότε μὲν τοσαῦτα· ἔτεσι δὲ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τούτων, ὡς ἡ Χερσόνησος ἡ ἐπ᾽ Ἑλλησπόντῳ ἐγένετο ὑπὸ Ἀθηναίοισι, Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος, ἐτησιέων ἀνέμων κατεστηκότων, νηὶ κατανύσας ἐξ Ἐλαιοῦντος τοῦ ἐν Χερσονήσῳ ἐς τὴν Λῆμνον, προηγόρευε ἐξιέναι ἐκ τῆς νήσου τοῖσι Πελασγοῖσι, ἀναμιμνήσκων σφέας τὸ χρηστήριον, τὸ οὐδαμὰ ἤλπισαν σφίσι οἱ Πελασγοὶ ἐπιτελέεσθαι. Ἡφαιστιέες μέν νυν ἐπείθοντο. Μυριναῖοι δὲ, οὐ συγγινωσκόμενοι εἶναι τὴν Χερσόνησον Ἀττικὴν, ἐπολιορκέοντο, ἐς ὃ καὶ αὐτοὶ παρέστησαν. οὕτω δὴ Λῆμνον ἔσχον Ἀθηναῖοί τε καὶ Μιλτιάδης.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΒΔΟΜΗ, ἐπιγραφομένη ΠΟΛΥΜΝΙΑ.

Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀγγελίη ἀπίκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλέα Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος, καὶ πρὶν μεγάλως κεχαραγμένον τοῖσι Ἀθηναίοισι διὰ τὴν ἐς Σάρδις ἐσβολὴν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῷ τε δεινότερα ἐποίεε, καὶ μᾶλλον ὥρμητο στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. καὶ αὐτίκα μὲν ἐπηγγέλλετο, πέμπων ἀγγέλους κατὰ πόλις, ἑτοιμάζειν στρατιὴν, πολλῷ τε πλέω ἐπιτάσσων ἑκάστοισι ἢ πρότερον παρεῖχον, καὶ νέας τε καὶ ἵππους, καὶ σῖτον, καὶ πλοῖα. τούτων δὲ περιαγγελλομένων, ἡ Ἀσίη ἐδονέετο ἐπὶ τρία ἔτεα. καταλεγομένων δὲ τῶν ἀρίστων ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσομένων, καὶ παρασκευαζομένων, τετάρτῳ ἔτεϊ Αἰγύπτιοι ὑπὸ Καμβύσεω δουλωθέντες, ἀπέστησαν ἀπὸ Περσέων. ἐνθαῦτα δὴ καὶ μᾶλλον ὥρμητο ἐπ' ἀμφοτέρους στρατεύεσθαι. Στελλομένου δὲ Δαρείου ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Ἀθήνας, τῶν παίδων αὐτοῦ στάσις ἐγένετο μεγάλη περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς δεῖ μιν ἀποδέξαντα βασιλέα κατὰ τὸν Περσέων νόμον, οὕτω στρατεύεσθαι. ἦσαν γὰρ Δαρείῳ καὶ πρότερον ἢ βασιλεῦσαι γεγονότες τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς προτέρης γυναικὸς Γωβρύεω θυγατρὸς· καὶ βασιλεύσαντι, ἐξ Ἀτόσσης τῆς Κύρου, ἕτεροι τέσσερες. τῶν μὲν δὴ προτέρων ἐπρέσβευε Ἀρτοβαζάνης, τῶν δὲ ἐπιγενομένων, Ξέρξης. ἐόντες δὲ μητρὸς οὐ τῆς αὐτῆς, ἐστασίαζον. ὁ μὲν Ἀρτοβαζάνης, κατ' ὅ τι πρεσβύτατός τε εἴη παντὸς τοῦ γόνου, καὶ ὅτι νομιζόμενον εἴη πρὸς πάντων ἀνθρώπων, τὸν πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν. Ξέρξης δὲ, ὡς Ἀτόσσης τε παῖς εἴη τῆς Κύρου θυγατρὸς, καὶ ὅτι Κῦρος εἴη ὁ κτησάμενος τοῖσι Πέρσῃσι τὴν ἐλευθερίην. Δαρείου δὲ οὐκ ἀποδεικνυμένου κω γνώμην, ἐτύγχανε κατὰ τὠυτὸ τούτοισι καὶ Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος

γρ. πολλῷ πλείω ἐπιτ.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER, septimus, qui inscribitur POLYMNIA.

I Postea vero quàm nuncius pugnæ ad regem Darium Hystaspis filium allatus est ad Marathonem gestæ, quũ antea vehementer infensus esset ille Atheniensibus quod Sardis inuasissent, longe infensior factus est, ac propensior ad bellum Græciæ inferendum: missisque continuo nunciis ad ciuitates, edixit vt singulæ multo quam antea maiores copias, necnon naues, nauigia, equos, rem frumentariã compararent. [1] His nunciis Asia triennium exagitata est. Vbi dum delectus agitur optimi cuiusque aduersus Greciam militaturi, & apparatui opera datur, quarto anno Ægyptii qui fuerant à Cambyse subacti, defecere à Persis: quo magis aduersus vtrosque Darius expeditionem sumere properabat, Ægyptios atque Athenienses.

II Dum autem hæc comparat, interea ingens inter eius liberos de principatu exorta dissensio est, quoniam ex instituto Persarum, oportebat ita demum ire in expeditionem quum regni successorem declarasset. Erant autem Dario iam antequã regnaret, liberi tres è priore vxore Gobryæ filia suscepti, & post partum regnum, alii quatuor ex Atossa Cyri filia. Superiorum maximus natu erat Artabazanes, posteriorum Xerxes. qui quum ex eadem matre non essent, disceptabant: Artabazanes quidem, quod omnis paternæ sobolis ipse maximus natu foret, quum apud vniuersos homines sit institutum vt maximus natu liberorum obtineat principatum: Xerxes vero, quod ipse Atossa genitus esset, filia Cyri qui Persis libertatem acquisisset.

III Dario autem nondum ferente sententiam, aderat forte Demaratus Aristonis filius,

1 Dum autem hæc circumquaque denunciarentur, vniuersa per tres annos Asia agitata fuit.

qui per

qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedæmone profugus, Susa ascenderat. hic vir audita liberorum Darii controuersia, adiit (vt fama fertur) Xerxem, admonuitque vt ad cetera quæ pro se dicebat hoc adderet, se quidem genitum è Dario iam rege & Persarum imperiũ obtinente: Artabazanem vero, è Dario dum erat priuatus: proinde neque æquum neque iustum esse alium quempiam potius quam se illam dignationem adipisci: quoniam Spartæ quoque sic vsurparetur, vt sicui antequã regnet filii nascantur, deinde regnãti alius nascatur, huius postea nati successio regni fit. Hac à Demarato suggesta ratione vtentem Xerxem, tanquam iuste dicentem, Darius regem declarauit. Quanquam etiam citra [1] præceptum Demarati Xerxes (vt mea fert opinio) regnauisset: quippe quum omnis potentia penes Atossam esset.

IV Declarato Darius Xerxe rege quum conaretur rebus apparatis exire in expeditionem, altero ab defectione Ægyptiorum anno, supremũ diem obiit, sex & triginta annis regni expletis, haud compos voti vt Ægyptios & Athenienses vlcisceretur.

V ¶ EIVS morte regnum ad Xerxem filium deuenit, qui ab initio nequaquam animatus erat ad bellum Græciæ inferendum, sed Ægypto. Cęterũ Mardonius consobrinus eius, Gobryæ & sororis Darii filius, eum adiens, his verbis est alloquutus, Domine, haud decorum est Athenienses tam male iam de Persis meritos non dare pœnas eorum quæ perpetrauerunt, tu vero quod in manibus habes perficeta: men vbi Ægyptum, quæ dignitati tuæ iniuriam fecit, domueris, fume aduersus Athenas expeditionem: vt & bene de te loquantur homines, & posthac abstineat alius à bello tibi inferendo. Et hæc quidem erat ratio vltionis exigendæ: illa autem rationis accessio, Europã esse regionem admodum speciosam, omniaque genera felicium arborum ferentem, ac summæ bonitatis, & dignã quæ à solo inter mortales rege possideatur.

VI Hec Mardonius dicebat vt iuuenis ac nouarum rerum cupidus, imperiique Græciæ pro rege administrandi. Quod etiam regi persuasit, conditione temporum adiutus. nam alia vt rex ad hoc faciendum induceretur adiumento fuere. primum è Thessalia nuncii ab Aleuadis ad regem inuocandum aduersus Græciam. se enim omne obsequium præstituros. (Aleuadæ autem isti erant Thessaliæ reges.) deinde

ἀναβεβηκὼς ἐς Σοῦσα, ἐστερημένος τε τῆς ἐν Σπάρτῃ βασιληίης, καὶ φυγὴν ἐπιβαλὼν ἑωυτῷ ἐκ Λακεδαίμονος. οὗτος ὡνὴρ πυθόμενος τῶν Δαρείου παίδων τὴν διαφορήν, ἐλθών, ὡς ἡ φάτις μιν ἔχει, Ξέρξῃ συνεβούλευε λέγειν πρὸς τοῖσι ἔλεγε ἔπεσι, ὡς αὐτὸς μὲν γένοιτο Δαρείῳ ἤδη βασιλεύοντι, καὶ ἔχοντι τὸ Περσέων κράτος, Ἀρτοβαζάνης δὲ, ἔτι ἰδιώτῃ ἐόντι Δαρείῳ. οὔκων οὔτ' εἰκὸς εἴη οὔτε δίκαιον, ἄλλον τινὰ τὸ γέρας ἔχειν πρὸ ἑωυτοῦ. ἐπεί γε καὶ ἐν Σπάρτῃ, ἔφη ὁ Δημάρη-10 τος ὑποτιθέμενος, οὕτω νομίζεσθαι, ἢν οἱ μὲν προγεγονότες ἔωσι πρὶν ἢ τὸν πατέρα σφέων βασιλεῦσαι, ὁ δὲ βασιλεύοντι ὀψίγονος ἐπιγένηται, τοῦ ἐπιγενομένου τὴν ἔκδεξιν τῆς βασιληίης γίνεσθαι. χρησαμένου δὲ Ξέρξεω τῇ Δημαρήτου ὑποθήκῃ, γνοὺς ὁ Δαρεῖος ὡς λέγει δίκαια, βασιλέα μιν ἀπέδεξε. (δοκέει δέ μοι καὶ ἄνευ ταύτης τῆς ὑποθήκης βασιλεῦσαι ἂν Ξέρξης. ἡ γὰρ Ἄτοσσα εἶχε τὸ πᾶν κράτος.) Ἀποδέξας δὲ βασιλέα Πέρσῃσι Δαρεῖος Ξέρξεα, ὁρμᾶτο στρατεύεσθαι. ἀλλὰ γὰρ μετὰ ταῦτά τε καὶ Αἰγύπτου ἀπόστασιν, τῷ ὑστέρῳ ἔ-20 τει παρασκευαζόμενον συνήνεικε αὐτὸν Δαρεῖον, βασιλεύσαντα τὰ πάντα ἓξ καὶ τριήκοντα ἔτεα, ἀποθανεῖν· οὐδέ οἱ ἐξεγένετο οὔτε τοὺς ἀπεστεῶτας Αἰγυπτίους οὔτε Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι. Ἀποθανόντος δὲ Δαρείου, ἡ βασιληίη ἀνεχώρησε ἐς τὸν παῖδα τὸν ἐκείνου Ξέρξεα. ὁ τοίνυν Ξέρξης ἐπὶ μὲν τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶς πρόθυμος ἦν κατ' ἀρχὰς στρατεύεσθαι, ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατιῆς ἄγερσιν. παρεὼν δὲ καὶ δυνάμενος παρ' ἑωυτῷ μέγιστον Περσέων Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω, ὃς ἦν Ξέρξῃ μὲν ἀνεψιός, Δαρείου δὲ ἀδελφεῆς 30 παῖς, τοιούτου λόγου εἴχετο, λέγων, Δέσποτα οὐκ εἰκός ἐστι Ἀθηναίους ἐργασαμένους πολλὰ ἤδη κακὰ Πέρσας, μὴ οὐ δοῦναι δίκην τῶν ἐποίησαν. ἀλλὰ τὸ μὲν νῦν ταῦτα πρήσσοις τά περ ἐν χερσὶν ἔχεις· ἡμερώσας δὲ Αἴγυπτον τὴν ἐξυβρίσασαν, στρατηλάτεε ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἵνα λόγος σε ἔχῃ πρὸς ἀνθρώπων ἀγαθός, καί τις ὕστερον φυλάσσηται ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύεσθαι. οὗτος μέν οἱ ὁ λόγος ἦν τιμωρός. τούτου δὲ τοῦ λόγου παρενθήκην ἐποιέετο τήνδε, ὡς ἡ Εὐρώπη περικαλλὴς χώρη, καὶ δένδρεα παντοῖα φέρει τὰ ἥμερα, ἀρετήν τε ἄκρη, βασι-40 λέϊ τε μούνῳ θνητῶν ἀξίη ἐκτῆσθαι. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, οἷα νεωτέρων ἔργων ἐπιθυμητὴς ἐών, καὶ θέλων αὐτὸς τῆς Ἑλλάδος ὕπαρχος εἶναι. χρόνῳ δὲ κατεργάσατό τε καὶ ἀνέπεισε Ξέρξεα ὥστε ποιέειν ταῦτα. συνέλαβε γὰρ καὶ ἄλλα οἱ σύμμαχα γενόμενα πρὸς τὸ πείθεσθαι Ξέρξεα. τοῦτο μὲν, ἀπὸ τῆς Θεσσαλίης παρὰ τῶν Ἀλευαδέων ἀπιγμένοι ἄγγελοι ἐπεκαλέοντο βασιλέα, πᾶσαν προθυμίην παρεχόμενοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· (οἱ δὲ Ἀλευάδαι οὗτοι ἦσαν Θεσσαλίης βασιλέες) τοῦτο δὲ,

243

[1] Admonitionem

Πεισιστρατιδέων οἱ ἀναβεβηκότες ἐς Σοῦσα, τῶν τε αὐτέων λόγων ἐχόμενοι τῶν καὶ οἱ Ἀλευάδαι· καὶ δή τι πρὸς τούτοισι ἔτι πλέον προσωρέγοντο οἱ ἔχοντες Ὀνομάκριτον, ἄνδρα Ἀθηναῖον χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαίου. ἀναβεβήκεσαν γὰρ τὴν ἔχθρην προκαταλυσάμενοι. ἐξηλάσθη γὰρ ὑπὸ Ἱππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνέων, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλοὺς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέος ἐμποιέων ἐς τὰ Μουσαίου χρησμόν, ὡς αἱ ἐπὶ Λήμνου ἐπικείμεναι νῆσοι ἀφανιζοίατο ἐκ τῆς θαλάσσης. διὸ ἐξήλασέ μιν ὁ Ἵππαρχος, πρότερον χρεώμενος τὰ μάλιστα. τότε δὲ συναναβὰς ὅκως ἀπίκοιτο ἐς ὄψιν τὴν βασιλῆος, λεγόντων τῶν Πεισιστρατιδέων περὶ αὐτοῦ σεμνοὺς λόγους, κατέλεγε τῶν χρησμῶν. εἰ μέν τι ἐνέοι σφάλμα φέρον τῷ βαρβάρῳ, τῶν μὲν ἔλεγε οὐδέν, ὁ δὲ τὰ εὐτυχέστατα ἐκλεγόμενος, ἔλεγε τόν τε Ἑλλήσποντον ὡς ζευχθῆναι χρεὼν εἴη ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσεω, τήν τε ἔλασιν ἐξηγεόμενος. οὗτός τε δὴ χρησμῳδέων προσεφέρετο, καὶ οἵ τε Πεισιστρατίδαι καὶ οἱ Ἀλευάδαι γνώμας ἀποδεικνύμενοι.

Ὡς δὲ ἀνεγνώσθη Ξέρξης στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐνθαῦτα δευτέρῳ μὲν ἔτεϊ μετὰ τὸν θάνατον Δαρείου, πρῶτα στρατιὴν ποιέεται ἐπὶ τοὺς ἀπεστεῶτας. τούτους μέν νυν καταστρεψάμενος, καὶ Αἴγυπτον πᾶσαν πολλῷ δουλοτέρην ποιήσας ἢ ἐπὶ Δαρείου ἦν, ἐπιτρέπει Ἀχαιμένεϊ, ἀδελφεῷ μὲν ἑωυτοῦ, Δαρείου δὲ παιδί. Ἀχαιμένεα μέν νυν ἐπιτροπεύοντα Αἰγύπτου, χρόνῳ μετέπειτα ἐφόνευσε Ἰνάρως ὁ Ψαμμιτίχου, ἀνὴρ Λίβυς. Ξέρξης δὲ μετὰ Αἰγύπτου ἅλωσιν, ὡς ἔμελλε ἐς χεῖρας ἄξεσθαι τὸ στράτευμα τὸ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, σύλλογον ἐπίκλητον Περσέων τῶν ἀρίστων ἐποιέετο, ἵνα γνώμας τε πύθηταί σφεων, καὶ αὐτὸς ἐν πᾶσι εἴπῃ τὰ θέλει. ὡς δὲ συνελέχθησαν, ἔλεξε Ξέρξης τάδε, „Ἄνδρες Πέρσαι, οὔτ' αὐτὸς κατηγήσομαι νόμον τόνδε ἐν ὑμῖν τιθείς, παραδεξάμενός τε αὐτῷ χρήσομαι. ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδαμά κω ἠτρεμήσαμεν, ἐπείτε παρελάβομεν τὴν ἡγεμονίην τήνδε παρὰ τῶν Μήδων, Κύρου κατελόντος Ἀστυάγεα. ἀλλὰ θεός τε οὕτω ἄγει, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πολλὰ ἐπέπουσι συμφέρεται ἐπὶ τὸ ἄμεινον. τὰ μέν νυν Κῦρός τε καὶ Καμβύσης πατήρ τε ἐμὸς Δαρεῖος κατεργάσαντο καὶ προσεκτήσαντο ἔθνεα, ἐπισταμένοισι εὖ οὐκ ἄν τις λέγοι. ἐγὼ δὲ ἐπείτε παρέλαβον τὸν θρόνον τοῦτον, ἐφρόντιζον ὅκως μὴ

ii Pisistratidæ qui Susa ascenderant: qui cum eadem verba habuerunt quæ Aleuadæ, tum vero prætendebant Onomacritum quendam Atheniensem, quē secum habebant, sortilegum, & Musæi sortium edissertatorem. Ascenderant autem cum eo [1] reuersi in Græciam. nam Onomacritus ab Hipparcho Pisistrati filio Athenis fuerat eiectus, quod à Laso [2] Hermionis filio manifesto deprehensus fuisset, inter Musæi sortes hanc etiam inseruisse, fore vt insulæ Lemno adiacentes mari submergerentur. Ob id Hipparchus hominē eiecerat, quum familiarissime illo antea vteretur. [3] Et tunc cum eodem, vt in conspectum regis veniret, ascenderat: deque eo honorifice cum aliis Pisistratidis loquebatur. Onomacritus, siquæ sortes cladem barbaro nunciabant, earum nullam recitauit. Itaque accedente hoc sortilego, & Pisistratidarum & Aleuadarum suasionibus, Xerxes ad inferendum Græciæ bellum inductus est.

VII

Sed altero à morte Darii anno, primam expeditionem fecit aduersus Ægyptios, qui rebellauerant: quos subactos, & in artiorem quam sub Dario fuerant seruitutem redactos, tradidit gubernandos Achæmeni fratri suo, Darii filio: quem præsidem Ægypti interiecto deinde tempore interemit Inarus Psammetichi filius, vir Libys.

VIII

Xerxes recepta Ægypto, producturus aduersus Athenas exercitū, prǽstantissimos quosque Persarum in concilium vocauit, vt & illorum sententias audiret, & ipse diceret quæ liberet. Quibus coactis, ita loquutus est, ¶ VIRI Persæ, equidem ego non ero huius instituti author, sed ab aliis traditi imitator. nam quemadmodum à maioribus natu accipio, ex quo imperium hoc à Medis eripuimus, Astyage per Cyrum amoto, nunquam conquieuimus, sed ita deus *nos* agit, & multa nobis [4] sibi obsequentibus in melius confert. Atque ea quidē quæ Cyrus Cambysesq; ac pater meus fecere, quas gentes imperio addidere, nō attinet referre apud probe sciētes: ego autē posteaquā hanc sedē accepi, dedi operā ne

1 *Diuersam à nostra lectionem sequutus est. nostram tamen habent & vet. cod sed quidam pro* προκαταλυσάμενοι, *habent* προσκαταλυσάμενοι. 2 *Vel potius Hermionensi, id est, ex Hermione.* 3 Tunc autem quum vna cum illis *Susa* ascendisset, quoties in cōspectum regis veniebat, Pisistratidis honorifice de ipso loquentibus, aliqua ex illis oraculis recitabat ex quibus ea quæ cladem barbaro portendebant, tacebat, & contra faustissima quæque excerpebat: nimirum in fatis esse vt Hellespontus à viro Persa ponte iungeretur, & ad expeditionem illam pertinentia recensent. Hic igitur oracula commemorando cum rege agebat: Pisistratidæ autem & Aleuadæ suas sententias proferendo. Quum autem Xerxi bellum Græcis inferre persuasissent, tunc quum secundus ageretur à Darii morte annus, primam expedit. suscepit aduersus Ægypt. &c. *Illud autem* χρησμῳδέων προσεφέρετο *perinde est ac si diceret, Ita se apud regem in hoc negotio gerebat vt oracula duntaxat illi allegaret quibus induceretur.* 4 Se sequentibus

abiis

ab iis qui hoc honore sunt functi degenerarem, neve minus potentiæ Persis acquirerem. Quod animo versans, inuenio nobis accessuram gloriam pariter ac honorem, & regionem neque inferiorem neque deteriorem ea quam recuperauimus, sed feraciorem, vna cum vltione iniuriæ atque vindicta. Ideoque nunc ego vos contraxi, vt id quod agere constitui vobis exponerem:

2 Constituo, iuncto Hellesponto, copias per Europam traducere in Græciam, vt Atheniensium vlciscar iniurias, quas cum Persis aliis, tum patri meo intulere. Noratis autem & Darium aduersus hos viros bellum mouere destinasse: verum ei morte præuento non contigit vt illos vlcisceretur. Ego vero eius vicem aliorumque Persarum vlciscens, non prius desinam quam expugnauero incenderoque Athenas: cuius ciues & me & patrem meum priores iniuria affecerunt: primum quum Sardis vna cum Aristagora Milesio seruo nostro venietes cremauerunt locosque ac delubra. Deinde in vos quid fecerint terrã suam ingressos, quum Datis & Artaphernes duces

3 fuere, omnes scitis. Harũ gratia rerum [1]irritor ad inferendum eis bellum: quos atque ipsorum finitimos, regionem Pelopis Phrygis incolentes, si in potestatem redegerimus, tot bona futura esse ratiocinando comperio: Terram Persidemætheri Iouis conterminam reddemus. nullam enim regionem spectabit sol finitimam nostræ, sed ego omnẽ permensus Europam, vna vobiscum cunctas regiones in vnam redigã. Nam ita rem habere audio, nullam reliquam esse hominum neque ciuitatem, neque gentem, quæ nobiscum [2]dimicare possit. Ita subactis his quos dixi, & qui nos lacessierunt, iugum seruile sustinebunt.

4 In quo si mihi vos gratificari volueritis, vbi tempus vobis indicauero quo vos præsto esse oportet, tunc vnusquisque debebit impigre adesse. Quorum qui ornatissimis cum copiis aderit, eum donabo iis quæ in nostra domo pretiosissima habentur. Et hæc quidem ita agenda sunt. Sed ne solus videar in concilio sententiam dicere, rem pono in medio, iubens vnicuique quam libet sententiam dicere. His dictis loquendi finem

XI fecit. Post quem Mardonius, Domine, inquit, tu vero non modo superioribus Persis, sed etiã venturis es præstantior: qui cũ alia & optima & verissima commemoras,

λείψωμαι τῶν πρότερον γενομένων ἐν τιμῇ τῇδε, μηδὲ ἐλάσσω προσκτήσωμαι δύναμιν Πέρσῃσι. φροντίζων δὲ εὑρίσκω, ἅμα μὲν κῦδος ἡμῖν τε προσγινόμενον, χώρην τε τῆς νῦν ἐκτήμεθα οὐκ ἐλάσσονα οὐδὲ φλαυροτέρην, παμφορωτέρην δέ· ἅμα δὲ τιμωρίην τε καὶ τίσιν γινομένην. διὸ ὑμέας ἐγὼ συνέλεξα, ἵνα τὸ νοέω πρήσσειν, ὑπερθέωμαι ὑμῖν. μέλλω, ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον, ἐλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἵνα Ἀθηναίους τιμωρήσωμαι, ὅσα δὴ πεποιήκασι Πέρσας τε καὶ πατέρα τὸν ἐμόν. ὡρᾶτε μέν νυν καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν Δαρεῖον ἰθύοντα στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους· ἀλλ' ὁ μὲν τετελεύτηκε, καὶ οὐκ ἐξεγένετο αὐτῷ τιμωρήσασθαι· ἐγὼ δὲ ὑπέρ τε ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων Περσέων οὐ πρότερον παύσομαι πρὶν ἢ ἕλω τε καὶ πυρώσω τὰς Ἀθήνας, οἵ γε ἐμὲ καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν ὑπῆρξαν ἄδικα ποιεῦντες. πρῶτα μὲν, ἐς Σάρδις ἐλθόντες ἅμα Ἀρισταγόρῃ τῷ Μιλησίῳ, δούλῳ δὲ ἡμετέρῳ, ἀπικόμενοι, ἐνέπρησαν τά τε ἄλσεα καὶ τὰ ἱρά· δεύτερα δὲ, ὑμέας οἷα ἔρξαν ἐς τὴν σφετέρην ἀποβάντας, ὅτε Δᾶτίς τε καὶ Ἀρταφέρνης ἐστρατήγεον, τὰ ἐπίστασθέ κου πάντες. τούτων μέντοι εἵνεκα ἀνάρτημαι ἐπ' αὐτοὺς στρατεύεσθαι. ἀγαθὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι τοσάδε εὑρίσκω ἀναλογιζόμενος, εἰ τούτους τε καὶ τοὺς τούτοισι πλησιοχώρους καταστρεψόμεθα, οἳ Πέλοπος τοῦ Φρυγὸς νέμονται χώρην, γῆν τε τὴν Περσίδα ἀποδέξομεν τῷ Διὸς αἰθέρι ὁμουρέουσαν. οὐ γὰρ δὴ χώρην γε οὐδεμίην κατόψεται ὁ ἥλιος ὁμουρέουσαν τῇ ἡμετέρῃ, ἀλλά σφεας πάσας ἐγὼ ἅμα ὑμῖν μίαν χώρην θήσω, διὰ πάσης διεξελθὼν τῆς Εὐρώπης. πυνθάνομαι γὰρ ὧδε ἔχειν· οὔτε τινὰ πόλιν ἀνδρῶν οὐδεμίην, οὔτε ἔθνος οὐδὲν ἀνθρώπων ὑπολείπεσθαι, τὸ ἡμῖν οἷόν τε ἔσται ἐλθεῖν ἐς μάχην, τούτων τῶν κατέλεξα, ὑπεξαραιρημένων. οὕτω οἵ τε ἡμῖν αἴτιοι ἕξουσι δούλιον ζυγὸν, οἵ τε ἀναίτιοι. ὑμεῖς δ' ἄν μοι τάδε ποιέοντες χαρίζοισθε· ἐπεὰν ὑμῖν σημήνω τὸν χρόνον ἐς τὸν ἥκειν δεῖ, προθύμως πάντα τινὰ ὑμέων χρήσει παρεῖναι. ὃς ἂν δὲ ἔχων ἥκῃ παρεσκευασμένον στρατὸν κάλλιστα, δώσω οἱ δῶρα τὰ τιμιώτατα νομίζεται εἶναι ἐν ἡμετέρου. ποιητέα μέν νυν ταῦτά ἐστι οὕτω. ἵνα δὲ μὴ ἰδιοβουλεύειν ὑμῖν δοκέω, τίθημι τὸ πρῆγμα ἐς μέσον, γνώμην κελεύων ὑμέων τὸν βουλόμενον ἀποφαίνεσθαι. Ταῦτα εἴπας ἐπαύετο. Μετ' αὐτὸν δὲ Μαρδόνιος ἔλεγε, Ὦ δέσποτα, οὐ μόνον εἶς τῶν γενομένων Περσέων ἄριστος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσομένων· ὃς τά τε ἄλλα λέγων ἐπίκεο ἄριστα καὶ ἀληθέστατα,

γρ. ὑποθήσομαι

γρ. οὐδὲ γὰρ ἄλλην χώρην

γρ. ἡμετέρῃ

1 *Alii*, Animatus sum ad infer. 2 Dimicare possit. iis quos dixi summotis. Atque ita fiet vt & qui in culpa sunt & qui culpa vacant, seruile iugum sustineant. *vel, & qui male de nobis meriti sunt, & qui non.*

» καὶ Ἴωνας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένους οὐκ ἐάσεις καταγελάσαι ἡμῖν, ἐόντας ἀναξίους. καὶ γὰρ δεινὸν ἂν εἴη πρῆγμα, εἰ Σάκας μὲν καὶ Ἰνδοὺς καὶ Αἰθίοπας καὶ Ἀσσυρίους, ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ καὶ μεγάλα, ἀδικήσαντα Πέρσας οὐδὲν, ἀλλὰ δύναμιν προσκτᾶσθαι βουλόμενοι, καταστρεψάμενοι δούλους ἔχομεν, Ἕλληνας δὲ, ὑπάρξαντας ἀδικίης, οὐ τιμωρησόμεθα. τί δείσαντες; κοίην πλήθεος συστροφήν; κοίην δὲ χρημάτων δύναμιν; τῶν ἐπιστάμεθα μὲν τὴν μάχην, ἐπιστάμεθα δὲ τὴν δύναμιν ἐοῦσαν ἀσθενέα· ἔχομεν δὲ αὐτέων παῖδας καταστρεψάμενοι, τούτους οἳ ἐν τῇ ἡμετέρῃ κατοικημένοι, Ἴωνές τε καὶ Αἰολέες καὶ Δωριέες καλέονται. ἐπειρήθην δὲ καὐτὸς ἤδη ἐπελαύνων ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους ὑπὸ πατρὸς τοῦ σοῦ κελευσθείς· καί μοι μέχρι Μακεδονίης ἐλάσαντι, καὶ ὀλίγον ἀπολιπόντι ἐς αὐτὰς Ἀθήνας ἀπικέσθαι, οὐδεὶς ἠντιώθη ἐς μάχην. καίτοι ἐώθασι Ἕλληνες (ὡς πυνθάνομαι) ἀβουλότατα πολέμους ἵστασθαι, ὑπό τε ἀγνωμοσύνης καὶ σκαιότητος. ἐπεὰν γὰρ ἀλλήλοισι πόλεμον προείπωσι, ἐξευρόντες τὸ κάλλιστον χωρίον καὶ λειότατον, ἐς τοῦτο κατιόντες μάχονται· ὥστε σὺν κακῷ μεγάλῳ οἱ νικῶντες ἀπαλλάσσονται. περὶ δὲ τῶν ἑσσουμένων οὐδὲ λέγω ἀρχήν. ἐξώλεες γὰρ δὴ γίνονται. τοὺς χρῆν, ἐόντας ὁμογλώσσους, κήρυξί τε διαχρεωμένους καὶ ἀγγέλοισι, καταλαμβάνειν τὰς διαφορὰς, καὶ παντὶ μᾶλλον ἢ μάχῃσι. εἰ δὲ πάντως ἔδεε πολεμέειν πρὸς ἀλλήλους, ἐξευρίσκειν χρῆν τῇ ἑκάτεροί εἰσι δυσχειρωτότατοι, καὶ ταύτῃ πειρᾶν. τρόπῳ τοίνυν οὐ χρηστῷ Ἕλληνες διαχρεώμενοι, ἐμέο ἐλάσαντος μέχρι Μακεδονίης γῆς, οὐκ ἦλθον ἐς τούτου λόγον ὥστε μάχεσθαι. σοὶ δὲ δὴ μέλλει τίς, ὦ βασιλεῦ, ἀντιώσεσθαι πόλεμον προσφέρων, ἄγοντι καὶ πλῆθος τὸ ἐκ τῆς Ἀσίης, καὶ νέας τὰς ἁπάσας; ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο θράσεος ἀνήκει τὰ Ἑλλήνων πρήγματα· εἰ δὲ ἄρα ἐγώ τε ψευσθείην γνώμῃ, καὶ ἐκεῖνοι ἐπαερθέντες ἀβουλίῃ ἔλθοιεν ἡμῖν ἐς μάχην, μάθοιεν ἂν ὡς εἰμὲν ἀνθρώπων ἄριστοι τὰ πολέμια. ἔστω δ' ὦν μηδὲν ἀπείρητον. αὐτόματον γὰρ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ πείρης πάντα ἀνθρώποισι φιλέει γίνεσθαι. Μαρδόνιος μὲν τοσαῦτα ἐπιλεήνας τὴν Ξέρξεω γνώμην, ἐπέπαυτο.

Σιωπώντων δὲ τῶν ἄλλων Περσέων, καὶ οὐ τολμώντων γνώμην ἀποδείκνυσθαι ἀντίην τῇ προκειμένῃ, Ἀρτά-

tum vero [1] quod Iones qui Europam incolunt, nō sines habere ludibrio nos, minus quam ipsi sunt ludibrio dignos. Etenim res indigna est si Sacas & Indos & Æthiopes & Assyrios, aliasque multas ac grandes nationes, quæ nihil Persas læsere, tamen potentiæ prolatandæ gratia in prouincias redegimus: Græcos, qui nos lacessere iniuria inceperunt, non vlciscemur. quidnam metuentes? quas illorum copias? quam pecuniarum vim? Eorum pugnam nouimus, eorum nouimus vires imbecilles, [2] eorum quos subegimus liberos penes nos habemus, hos qui domi nostræ habitantes, Iones & Æoles & Dores appellantur. Quos ipse quoque expertus sum, quum eis iussu patris tui intuli bellum: ac mihi quum in Macedoniam vsque processissem, & pæne vsque ad ipsas Athenas, nemo pugnaturus occurrit. Quanquam consueuere Græci (vt audio) inconsultissime inire bella, propter imperitiam ac sinisteritatem. nam quum bellum inter eos indictum est, in locum quem pulcherrimum planissimumque inuenere descendentes, ibi prœlia faciunt, ita vt magno cum suo malo victores inde discedant: deuicti (ne longius repetam) ad internecionē deueniunt. quos oportebat, quum sint eiusdem linguæ, interpositis caduceatoribus ac nunciis dirimere controuersias, & omnia alia potius agere quam pugnare: aut, si necesse habent inter se omnino pugnare, locum aliquem inuenire vtrisque expugnatu difficillimū, & ibi fortunam belli tentare. Hoc itaq; ritu haud probo vtentes Græci, nunquam mecum verbis egerunt de dimicando, quum Macedonia tenus promouissem. Tibi autem, rex, quis obuiam venturus est bellandi caussa, copias Asię atque omnem classem agenti? non eo audaciæ procedent (vt reor) Græcorum res. Quod si me fallit opinio, & illi vecordia elati ad pugnandum nobiscum venient, discant nos esse in re bellica præstantissimos hominum. Nihil igitur sit quod non experiamur. nam sua sponte nihil fit, sed omnia ab experimento hominibus fieri consuerunt. His Mardonius sententiæ Xerxis assentatus, loqui cessauit. Tum silentibus aliis Persis, nec diuersam eis quæ dicta esset sententiam dicere audentibus,

1 *Ita vertit quasi legeretur ἂν οὐκ ἐᾶτε. Sed rectius omitti videtur, quum Xerxes ea non dixerit.* 2 Sed & eorum liberos iam habemus, subiugatis iis qui nostram ditionem incolentes, Iones & Æoles &c.

Artaba-

Artabanus Hyſtaſpis filius, Xerxis patruus, vir circumſpectus, ita inquit, 1 REX, niſi diuerſæ inter ſe ſententiæ dicantur, nō poteſt quis eligere meliorem, ſed neceſſe habet ea quæ dicta eſt vti: at quum plures dictæ ſunt, licet tanquam aurum purum deligere: quod per ſe diſcerni quum nequeat, [1] comparatum cum altero diſcerni poteſt. Ego patri tuo Dario eidemque fratri meo ſuadebam ne ſumeret aduerſus Scythas expeditionem, viros nulla vſquam oppida incolentes: ſed ille ſperans Scythas Nomades ſe ſubacturum, mihi non eſt aſſenſus: itaque ſumpta expeditione, multis & egregiis viris de exercitu amiſſis abceſſit. Tu vero, rex, bellum inferre deſtinas viris multo quam Scythæ ſunt præſtantioribus, quique & mari & terra optimi eſſe dicuntur: quibus in rebus quid [2] durum ſit, hoc me tibi iuſtum eſt promere. Iuncto ponti bus Helleſponto ais te copias per Europam in Græciam deducturum: atqui eos conuenit aut in terra aut in mari aut vtrobique abs te ſuperari. ſiquidem feruntur viri eſſe fortes. Cuius rei licet hinc argumentum capi: Si tot copias ductu Datis & Artaphernis Atticā regionem ingreſſas ſoli Athenienſes profligauerunt, ergo non vtraque in parte ſucceſſit. Quod ſi iidem conſcenſis nauibus pugna nauali victores ad Helleſpontum nauigent, ac deinde pontem 3 ſoluant, hoc [3] durum fuerit rex. Neque vero hoc ex mea vnius priuata prudentia conie cto, ſed eo caſu quo aliquando parum abfuit quin opprimeremur, quum pater tuus iuncto Boſphoro Thracio, ac flumine Iſtro pontibus commiſſo, traiecit ad Scythas: cum traiectum Scythæ omnino inſtitere precari Iones, quibus cuſtodia pontium delegata erat, vt interſcinderent. Quo tempore ſi Hiſtiæus Mileſi tyrannus aliorum ſententiæ acceſſiſſet, ac non contradixiſſet, actum erat de rebus Perſarum. Atqui res eſt dictu quoque horribilis, omnem regis ſtatum in vno viro poſitum fuiſſe. 4 Quare noli tu vllum tale adire diſcrimen, nulla ſubſiſtente neceſſitate, ſed mihi potius obtempera: hunc cœtum in præſens miſſum facito, iterumque dum tibi videbitur, re apud teipſum conſiderata, edicito quod optimum eſſe arbitraberis.

Ἀρτάβανος ὁ Ὑστάσπεος, πάτρως ἐὼν Ξέρξῃ, τῷ δὴ καὶ πίσυνος ἐὼν, ἔλεγε τάδε, Ὦ βασιλεῦ, " μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμέων ἀντιέων ἀλλήλῃσι, " οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἱρεόμενον ἑλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ " τῇ εἰρημένῃ χρέεσθαι· λεχθεισέων δὲ, ἔστι ὥσπερ " τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον, αὐτὸν μὲν ἐπ' ἑωυτοῦ οὐ " διαγινώσκομεν, ἐπεὰν δὲ παρατρίψωμεν ἄλλῳ " χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. ἐγὼ δὲ πατρὶ τῷ σῷ, ἀδελφεῷ δὲ ἐμῷ, Δαρείῳ, ἠγόρευον " 10 μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ Σκύθας, ἄνδρας οὐδαμόθι γῆς " ἄστυ νέμοντας· ὁ δὲ, ἐλπίζων Σκύθας τοὺς Νομάδας καταστρέψεσθαι, ἐμοί τε οὐκ ἐπείθετο, στρατευσάμενός τε, πολλούς τε καὶ ἀγαθοὺς τῆς στρατιῆς ἀποβαλὼν ἀπῆλθε. σὺ δὲ ὦ βασιλεῦ, μέλλεις ἐπ' ἄνδρας στρατεύεσθαι πολλὸν ἀμείνονας ἢ " Σκύθας· οἳ κατὰ θάλασσάν τε ἄριστοι καὶ κατὰ " γῆν λέγονται εἶναι. τὸ δὲ αὐτοῖσι ἔνεστι δεινὸν, ἐμέ σοι " δίκαιόν ἐστι φράζειν· ζεύξας φὴς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἑλ- " 20 λάδα. καὶ δὴ συνήνεικε ἢ καὶ κατὰ γῆν ἢ καὶ κατὰ θάλασσαν ἑσσωθῆναι ἢ καὶ κατ' ἀμφότερα. οἱ " γὰρ ἄνδρες λέγονται εἶναι ἄλκιμοι. πάρεστι δὲ καὶ " σταθμώσασθαι, εἰ στρατιήν γε τοσαύτην σὺν Δάτι καὶ Ἀρταφέρνεϊ ἐλθοῦσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν χώρην μοῦνοι Ἀθηναῖοι διέφθειραν, οὐκ ὦν ἀμφοτέρῃσι ἐχώρησε. ἀλλ' ἢν τῇσι νηυσὶ ἐμβάλωσι, καὶ " νικήσαντες ναυμαχίῃ, πλέωσι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, " καὶ ἔπειτα λύσωσι τὴν γέφυραν, τοῦτο δὴ βασιλεῦ " γίνεται δεινόν. ἐγὼ δὲ οὐδεμιῇ σοφίῃ οἰκηίῃ αὐτὸς " 30 συμβάλλομαι ταῦτα· ἀλλ' οἷόν κοτε ἡμέας ὀλίγου ἐδέησε καταλαβεῖν πάθος, ὅτε πατὴρ σὸς ζεύξας Βόσπορον τὸν Θρηίκιον, γεφυρώσας δὲ ποταμὸν " Ἴστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας· τότε παντοῖοι ἐγένοντο " Σκύθαι, δεόμενοι Ἰώνων λῦσαι τὸν πόρον τοῖσι ἐπετέτραπτο ἡ φυλακὴ τῶν γεφυρέων τοῦ Ἴστρου. καὶ " τότε γε Ἱστιαῖος ὁ Μιλήτου τύραννος εἰ ἐπέσπετο τῶν " ἄλλων τυράννων τῇ γνώμῃ, μηδὲ ἠντιώθη, διέργαστο ἂν τὰ Περσέων πρήγματα. καίτοι καὶ λόγῳ ἀκοῦσαι δεινὸν, ἐπ' ἀνδρί γε ἑνὶ πάντα τὰ βασιλέος πρή- " 40 γματα γεγενῆσθαι. σὺ ὦν μὴ βούλευ ἐς κίνδυνον " μηδένα τοιοῦτον ἀπικέσθαι, μηδεμιῆς ἀνάγκης ἐούσης. ἀλλ' ἐμοὶ πείθεο· νῦν μὲν τὸν σύλλογον τόνδε διάλυσον· αὖτίς τε ὅταν τοι δοκέει, προσκεψάμενος " ἐπὶ σεωυτοῦ, προαγόρευε τά τοι δοκέει εἶναι ἄριστα. " 246

[1] Affricatum alteri. vel, Cum mutuo attritu admotum. [2] Timendum ſit. vel, periculoſum. [3] Timendum fuerit

» τὸ γὰρ εὖ βουλεύεσθαι, κέρδος μέγιστον εὑρίσκω
» ἐόν. εἰ γὰρ καὶ ἐναντιωθῆναί τι θέλει, βεβούλευ-
» ται μὲν οὐδὲν ἧσσον εὖ, ἕσσωται δὲ ὑπὸ τῆς τύχης
» τὸ βούλευμα· ὁ δὲ βουλευσάμενος αἰσχρῶς, εἴ οἱ
» ἡ τύχη ἐπίσποιτο, εὕρημα εὕρηκε, ἧσσον δὲ οὐδὲν
» οἱ κακῶς βεβούλευται. ὁρᾷς ὡς τὰ ὑπερέχοντα
» ζῶα κεραυνοῖ ὁ θεός, οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ
» σμικρὰ, οὐδέ μιν κνίζει; ὁρᾷς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ
» μέγιστα αἰεὶ καὶ δένδρεα, τὰ τοιαῦτ' ἀποσκήπτει βέ-
» λεα; φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κο-
» λούειν. οὕτω δὴ καὶ στρατὸς πολλὸς ὑπὸ ὀλίγου
» διαφθείρεται κατὰ τοιόνδε· ἐπεάν σφι ὁ θεὸς φθο-
» νήσας φόβον ἐμβάλῃ, ἢ βροντήν, δι' ὧν ἐσφάλη-
» σαν ἀναξίως ἑωυτῶν. οὐ γὰρ ἐᾷ φρονέειν ἄλλον μέ-
» γα ὁ θεὸς ἢ ἑωυτόν. ἐπειχθῆναι μέν νυν πᾶν πρῆ-
» γμα, τίκτει σφάλματα, ἐκ τῶν ζημίαι μεγάλαι
» φιλέουσι γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ ἐπισχεῖν ἔνεστι ἀγα-
» θά, εἰ μὴ παραυτίκα δοκέοντα εἶναι, ἀλλ' ἀνὰ χρό-
» νον ἐξεύροι τις ἄν. σοὶ μὲν δὴ ταῦτα ὦ βασιλεῦ συμ-
» βουλεύω. σὺ δὲ ὦ παῖ Γωβρύεω Μαρδόνιε, παῦ-
» σαι λέγων λόγους ματαίους περὶ Ἑλλήνων, οὐκ ἐ-
» όντων ἀξίων φλαύρως ἀκούειν. Ἕλληνας γὰρ δια-
» βάλλων, ἐπαίρεις αὐτὸν βασιλέα στρατεύεσθαι.
» αὐτοῦ δὲ τούτου εἵνεκα δοκέεις μοι πᾶσαν προθυμί-
» ην ἐκτείνειν. μή νυν οὕτω γένηται. διαβολὴ γάρ
» ἐστι δεινότατον· ἐν τῇ δύο μέν εἰσι οἱ ἀδικέοντες, εἷς
» δὲ ὁ ἀδικεόμενος. ὁ μὲν γὰρ διαβάλλων, ἀδικέ-
» ει, οὐ * παρεόντος κατηγορέων· ὁ δὲ ἀδικέει ἀνα-
» πειθόμενος πρὶν ἢ ἀτρεκέως ἐκμάθοι. ὁ δὲ δὴ ἀπ-
» εὼν τοῦ λόγου τάδε ἐν αὐτοῖσι ἀδικέεται, διαβληθείς
» τε ὑπὸ τοῦ ἑτέρου, καὶ νομισθεὶς πρὸς τοῦ ἑτέρου
» κακὸς εἶναι. ἀλλ' εἰ δὴ δεῖ γε πάντως ἐπὶ τοὺς ἄν-
» δρας τούτους στρατεύεσθαι, φέρε, βασιλεὺς μὲν αὐ-
» τὸς ἐν ἤθεσι τοῖσι Περσέων μενέτω· ἡμέων δὲ ἀμφο-
» τέρων παραβαλλομένων τὰ τέκνα, στρατηλάτεε
» αὐτὸς σὺ ἐπιλεξάμενός τε ἄνδρας τοὺς ἐθέλεις, καὶ
» λαβὼν στρατιὴν ὁκόσην τινὰ βούλεαι. καὶ ἢν μὲν
» τῇ σὺ λέγεις, ἀναβαίνῃ βασιλέϊ τὰ πρήγματα,
» κτεινέσθων οἱ ἐμοὶ παῖδες, πρὸς δὲ αὐτοῖσι, καὶ ἐγώ·
» ἢν δὲ τῇ ἐγὼ προλέγω, οἱ σοὶ ταῦτα πασχόντων,
» σὺν δέ σφι καὶ σύ, ἢν ἀπονοστήσῃς. εἰ δὲ ταῦτα
» μὲν ὑποδύνειν οὐκ ἐθελήσεις, σὺ δὲ πάντως στρά-
» τευμα ἀνάξεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀκούσεσθαί τι-
» νά φημι τῶν αὐτοῦ τῇδε ὑπολειπομένων, Μαρδόνιον

* τοῦ παρ-εόντος

Bene enim consultare, comperio maximum esse lucrum. nam etiamsi quid è contrario eventurum est, nihilo tamen minus bene consultum est, superatque fortuna consilium: at qui turpiter consultauit, si ei fortuna obsecundauit, ille est quidem voti compos, nihilo tamen minus male consilium cepit. Vides vt prægrandia animalia fulmine deus ferit, nec finit insolescere: parua vero [1] nihil lædit? Vides vt magna semper ædificia magnasque arbores huiusmodi fulminum tela percutiunt? Gaudet enim deus eminentissima quæque deprimere. Vnde & ingens exercitus ab exiguo profligatur, quoties deus iis quibus inuidet, aut metum incutit aut tonitruum. Propterea quidam secus ac dignitas sua postulabat, in calamitatem inciderunt, quia deus neminem alium quam seipsum finit magnifice de se sentire. Omnis res properando parit errores, vnde magna detrimenta fieri adsolent: in cunctando autem bona insunt, si non talia quæ statim videantur esse bona, certe quæ suo tempore bona quis esse comperiat. Et hoc quidem tibi rex suadeo. Tu vero Gobryæ fili Mardoni desine loqui stulta de Græcis, haud dignis qui male audiant. nam Græcis detrahendo, ipsum regem vis excitare ad bellum illis inferendum: ad quod tu omni auiditate contendis: [2] quod absit vt fiat. Detractio nanque importunissima res est: in qua duo sunt qui iniuriam faciant, vnus cui iniuria fit. Qui enim detrahit, iniurius est, quod non præsentem accusat: item qui huic credit, iniurius est, quod prius credit quam rem comperta habeat. & illi cui absenti detrahitur, ob id fit iniuria quod ab altero insimulatur vt malus, ab altero talis putatur. Quod si omnino bellum his viris inferre oportet, agedum: rex ipse permaneat domi apud Persas, nostrûm amborum liberi deponantur: tu in expeditionem ito, delectis quos velis viris ac quantiscunque velis copiis: &, si ex sententia tua res succedent regi, interimantur liberi mei, & insuper ego: sin succedent vt ego dico, interimantur tui, & insuper tu, si redieris. Quod si hanc subire condicionem recusas, cupisque in Græciam prorsus deducere exercitum, affirmo fore vt aliqui eorum qui hic relinquentur, audiant Mardonium

1 Ne vellicat quidem? 2 Absit vt talia fiant à nobis. Detractio enim, *vel obtrectatio, aut calumnia*, res est deterrima.

post al-

post allatam Persis magnam aliquam calamitatem, à canibus volucribusque discerpi aut in Atheniensium solo aut in Lacedæmoniorum: nisi forte antea inter viam: tunc agniturum aduersus quales viros suades regi vt moueat bellum. XI Hæc Artabano loquuto, Xerxes ira percitus his verbis excepit, Artabane, quod patris mei frater es, hoc te subleuat ne dignâ stulta oratione mercedem recipias. hac tamen te notabo ignominia, quia instrenuus es & ignauus, ne comes sis meæ in Græciam expeditionis, sed hic vna cum feminis maneas. Ego etiam sine te quæ dixi conficiam. neque enim fuerim Darii filius, (qui fuit Hystaspis, qui fuit Arsamis, qui fuit Ariaramnis, qui fuit Teispei, qui Cyri, qui fuit Cambysis, qui fuit Achæmenis filius) nisi Athenienses vltus fuero: probe intelligens, si nos quieuerimus, non quieturos illos, sed nostram terram cum exercitu inuasuros: prout colligere licet ex iis quæ illi facere cœperunt, qui & Sardis incenderunt, & Asiam incursarunt. Itaque neutris fas est recedere,[1] sed vtrisque propositum est certamen aut agendi, aut patiendi, vt aut hæc omnia sub Græcis, aut illa omnia sub Persis fint. medium enim inimicitiarum nullum est. Quare honestum erit nos iam iniuria lacessitos exigere vltionem, vt quam calamitatem passurus sum intelligam, profectus aduersus eos viros quos etiam Pelops Phryx nostrorum maiorum seruus ita subegit vt ad hoc vsque tempus & ipsi homines & eorum regio ab illius qui subegit cognomine appellentur. XII Hæc hactenus loquutus est. [2] Deinde sub vesperum, quum fuisset stomachatus Artabani sententia, per noctem apud se consultans, cöperit prorsus non esse sibi opus inferre Græciæ bellum: immutataque rursus sententia, quũ obdormisset, visus est in somnis (vt fertur à Persis) videre quendam corpore ingenti atque specioso, qui sibi astans diceret, Reuocastine sententiam Persa de inferendo Græciæ bello, [3] quum prædixeris Persis te comparaturum esse exercitũ? Neq; si reuocaueris eam, bene facis, neq;

μέγα τι κακὸν ἐξεργασάμενον Πέρσας ὑπὸ κυνῶν τε καὶ ὀρνίθων διαφορεύμενον, ἤ κου ἐν γῇ τῇ Ἀθηναίων, ἤ σέ γε ἐν τῇ Λακεδαιμονίων· εἰ μὴ καὶ ἄρα καὶ πρότερον κατ᾽ ὁδόν, γνόντα ἐπ᾽ οἵους ἄνδρας ἀναγινώσκεις στρατεύεσθαι βασιλῆα. Ἀρτάβανος μὲν ταῦτα ἔλεξε. Ξέρξης δὲ θυμωθεὶς ἀμείβεται τοῖσδε, Ἀρτάβανε, πατρὸς εἷς τοῦ ἐμοῦ ἀδελφεός. τοῦτό σε ῥύσεται μηδένα ἄξιον μισθὸν λαβεῖν ἐπέων ματαίων· καίτοι ταύτην τὴν ἀτιμίην 10 προστίθημι, ἐόντι κακῷ τε καὶ ἀθύμῳ, μήτε συστρατεύεσθαι ἔμοιγε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, αὐτοῦ τε μένειν ἅμα τῇσι γυναιξί. ἐγὼ δὲ καὶ ἄνευ σέο, ὅσαπερ εἶπα, ἐπιτελέα ποιήσω. μὴ γὰρ εἴην ἐκ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος, τοῦ Ἀρσάμεος, τοῦ Ἀριαράμνεω, τοῦ Τεΐσπεος, τοῦ Κύρου, τοῦ Καμβύσεω, τοῦ Ἀχαιμένεος γεγονώς, μὴ τιμωρησάμενος Ἀθηναίους· εὖ ἐπιστάμενος ὅτι εἰ ἡμεῖς ἡσυχίην ἕξομεν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ μάλα στρατεύσονται ἐπὶ τὴν ἡμετέρην, εἰ χρὴ σταθμώσασθαι τοῖ-20 σι ὑπαργμένοισι ἐξ ἐκείνων· οἳ Σάρδις τε ἐνέπρησαν, καὶ ἤλασαν ἐς τὴν Ἀσίην. οὐκ ὦν ἐξαναχωρέειν οὐδετέροισι δυνατῶς ἔχει, ἀλλὰ ποιέειν ἢ παθέειν προκέεται ἀγών· ἵνα ἢ τάδε πάντα ὑπὸ Ἕλλησι ἢ ἐκεῖνα πάντα ὑπὸ Πέρσῃσι γένηται· τὸ γὰρ μέσον οὐδὲν τῆς ἔχθρης ἐστί. καλὸν ὦν, προπεπονθότας ἡμέας τιμωρέειν ἤδη γίνεται, ἵνα καὶ τὸ δεινόν, τὸ πείσομαι, τοῦτο μάθω, ἐλάσας ἐπ᾽ ἄνδρας τούτους· τούς γε καὶ Πέλοψ ὁ Φρύξ, ἐὼν ἐμῶν πατέρων 247 δοῦλος, κατεστρέψατο οὕτω ὡς καὶ ἐς τόδε αὐτοί τε 30 ὤνθρωποι καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἐπώνυμοι τοῦ καταστρεψαμένου καλέονται. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτο ἐλέγετο. Μετὰ δέ, εὐφρόνη τε ἐγίνετο, καὶ Ξέρξεα ἔκνιζε ἡ Ἀρταβάνου γνώμη. νυκτὶ δὲ βουλὴν διδούς, πάγχυ εὕρισκέ οἱ οὐ πρῆγμα εἶναι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. δεδογμένων δέ οἱ αὖτις τουτέων, κατύπνωσε· καὶ δή κου ἐν τῇ νυκτὶ εἶδε ὄψιν τοιήνδε, ὡς λέγεται ὑπὸ Περσέων· ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἄνδρα οἱ ἐπιστάντα μέγαν τε καὶ εὐειδέα εἰπεῖν, Μετὰ δὴ βουλεύεαι ὦ Πέρσα στράτευ-40 μα ἄγειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, προείπας ἁλίζειν Πέρσῃσι στρατόν; οὔτε ὦν μεταβουλευόμενος ποιέεις εὖ, οὔτε

τοῦ Ἀριαράμνεω τοῦ καὶ Ἀρμνίω, τοῦ ἀξιμαι,

1 *Quidam sic*, Sed in eo res vertitur discrimine vt aut faciendum aut patiendum aliquid fit. 2 Vt autem nox aduenit, mordere cœpit Xerxem Artabani sententia. Quum autem in consilium noctem adhibuisset, plane comperiebat è re sua non esse expeditionem in Græciam suscipere. Quum igitur hæc contraria prioribus decreuisset, obdormiit. Sed ea nocte visus est in somnis &c. *Illud ἔκνιζε verti etiam potest* Scrupulum iniiciebat. *Eodem autem fere modo visus esse videtur Ouidius verbo* mordere. *Illud vero εὕρισκέ οἱ οὐ πρῆγμα εἶναι, videtur ad verbum respondere phrasi nostrati & ea melius exprimi, Que ce n'estoit pas son cas.* 3 Quum iam Persis vt copias cogerent denunciaueris? Atqui nec quod sententiam reuoces bene facis, nec ———

„ ὁ συγγνωσόμενός τοι πάρεστι· ἀλλ᾽ ὥσπερ τῆς ἡμέρης ἐβουλεύσαο ποιέειν, ταύτῃ ἴθι τῶν ὁδῶν. Ὃ μὲν, ταῦτα εἴπας, ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἀποπτάσθαι.

Ἡμέρης δὲ ἐπιλαμψάσης, ὀνείρου μὲν τούτου λόγον οὐδένα ἐποιέετο, ὁ δὲ Περσέων συναλίσας τοὺς αὐτοὺς τοὺς καὶ πρότερον συνέλεξε, ἔλεγέ σφι τάδε,

„ Ἄνδρες Πέρσαι συγγνώμην μοι ἔχετε ὅτι ἀγχίστροφα βουλεύομαι. φρενῶν τε γὰρ ἐς τὰ ἐμεωυτοῦ πρῶτα οὔκω ἀνήκω, καὶ οἱ παρηγορεόμενοι κεῖνα ποιέειν, οὐδένα χρόνον μευ ἀπέχονται. ἀκούσαντι μέντοι μοι τῆς Ἀρταβάνου γνώμης, παραυτίκα μὲν ἡ νεότης ἐπέζεσε, ὥστε ἀεικέστερα ἀπορρῖψαι ἔπεα ἐς ἄνδρα πρεσβύτερον ἢ χρεών· νῦν μέντοι συγγνοὺς, χρήσομαι τῇ ἐκείνου γνώμῃ. ὡς ὦν μεταδεδογμένον μοι μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἡσυχοί ἐστε. Πέρσαι μὲν, ὡς ἤκουσαν ταῦτα, κεχαρηκότες προσεκύνεον. Νυκτὸς δὲ γενομένης, αὖτις τὠυτὸ ὄνειρον ἔλεγε τῷ Ξέρξῃ, κατυπνωμένῳ ἐπιστάν, Ὦ παῖ Δαρείου, καὶ δὴ φαίνεαι ἐν Πέρσῃσί τε ἀπειπάμενος τὴν στρατηλασίην, καὶ τὰ ἐμὰ ἔπεα ἐν οὐδενὶ ποιεύμενος λόγῳ, ὡς παρ᾽ οὐδενὸς ἀκούσας. εὖ νυν τόδ᾽ ἴσθι, ἤν περ μὴ αὐτίκα στρατηλατέῃς, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἀνασχήσει· ὡς καὶ μέγας καὶ πολλὸς ἐγένεο ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, οὕτω καὶ ταπεινὸς ὀπίσω κατὰ τάχος ἔσεαι. Ξέρξης μὲν περιδεὴς γενόμενος τῇ ὄψει, ἀνά τε ἔδραμε ἐκ τῆς κοίτης, καὶ πέμπει ἄγγελον, Ἀρτάβανον καλέοντα. ἀπικομένῳ δὲ ἔλεγε Ξέρξης τάδε,

„ Ἀρτάβανε, ἐγὼ τὸ παραυτίκα μὲν οὐκ ἐσωφρόνεον, εἴπας ἐς σὲ μάταια ἔπεα χρηστῆς εἵνεκα συμβουλῆς· μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον μετέγνων. ἔγνων δὲ ταῦτά μοι ποιητέα ἐόντα τὰ σὺ ὑπεθήκαο. οὐκ ὦν δυνατός τοι εἰμὶ ταῦτα ποιέειν βουλόμενος. τετραμμένῳ γὰρ δὴ καὶ μετεγνωκότι ἐπιφοιτέον ὄνειρον φαντάζεταί μοι, οὐδαμῶς συνεπαινέον ποιέειν με ταῦτα· νῦν δὲ καὶ διαπειλῆσαν οἴχεται. εἰ ὦν θεός ἐστι ὁ ἐπιπέμπων, καί οἱ πάντως ἐν ἡδονῇ ἐστι γενέσθαι στρατηλασίην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπιπτήσεται καί σοι τὠυτὸ τοῦτο ὄνειρον, ὁμοίως ὡς καὶ ἐμοὶ ἐντελλόμενον. εὑρίσκω δὲ ὧδε ἂν γινόμενα ταῦτα, εἰ λάβοις τὴν ἐμὴν σκευὴν πᾶσαν, καὶ ἐνδὺς, μετὰ τοῦτο ἵζοιο ἐς τὸν ἐμὸν θρόνον, καὶ ἔπειτα ἐν κοίτῃ τῇ ἐμῇ κατυπνώσειας. Ξέρξης μὲν ταῦτά οἱ ἔλεγε. Ἀρτάβανος δὲ οὐ τῷ πρώτῳ κελεύσματι πειθόμενος, οἷα οὐκ ἀξιεύμενος ἐς τὸν βασιλήιον θρόνον ἵζεσθαι, τέλος ὡς ἠναγκάζετο, εἴπας τάδε, ἐποίεε τὸ κελευόμενον,

[margin: Vel ἐξ αὐτέων ἀνασχήσει]

qui tibi assentiatur adest. quare perge iter eam viam quam interdiu ire destinaueras. Hæc loquutus ille visus est Xerxi ab aspectu euanuisse.

XIII Vbi dies illuxit, Xerxes huius insomnii nulla ratione habita, coacto eorundem Persarum quos pridie coegerat concilio, ita verba fecit, Viri Persæ, veniam mihi date dicenti contrariam superiori sententiam. nam & ego nondum ad summum quo perueniendum est mihi prudentiæ perueni: & qui vt illud faciam suadent, nullo vnquã à me tempore abscedunt. Eoque mihi Artabani sententiam audienti, confestim iuuẽtus efferbuit vt verba in virum grandẽ natu effunderem petulantiora quam debui. nunc itaque agnoscens erratum meum, vtar illius sententia: & quoniam reuocaui expeditionis sumendæ sententiam, vos quieti estote. Hæc vbi audiere Persæ, lætitia affecti regem adorauere.

XIV Insequenti nocte idem rursus insomniũ quiescenti Xerxi assistens, inquit, Fili Darii, videris expeditionem apud Persas reuocasse, verbis meis pro nihilo habitis, quasi illa à nemine audisses. Hoc igitur nunc bene intellige, nisi extemplo inis expeditionem, hoc tibi ex ea re continget: quemadmodum breui magnus & amplus effectus es, ita breui rursus humilis eris.

XV Hoc viso perterrefactus, è cubili exiliit pariter & nunciũ misit ad accersendum Artabanum. qui vbi aduenit, ita ad eum inquit, Artabane, ego statim quũ in te bene consulente mihi stultis verbis inuectus sum, non fui compos mentis: sed non multo post pœnitens, cognoui id mihi esse faciendum quod tu præcipiebas. Tamen id volens exequi, non possum. nam mihi iam animo immutato, & prioris sententiæ pœnitenti, apparuit in somnis visio, dissuadens omnino hoc quod posterius facere constitueram: quinetiam nunc interpositis minis abscessit. Quod si Deus est qui insomnium misit, eique prorsus est cordi expeditionem sumi aduersus Græciam, continget hoc tibi quod mihi insomnium, itidem vt mihi præcipiens. Quod ita fore coniecto, si omnem meum ornatum sumas, eoque indutus [1] in sella mea consideas, & deinde in cubili meo capias somnum.

XVI Hæc loquuto Xerxi, Artabanus initio nolle obsequi, atque negare se dignum qui regio in solio sederet: tandem quum cogeretur, fecit imperata, hæc præloquutus,

——— adest quisquam qui tibi *huius rei, id est, reuocatæ sententiæ*, conscius futurus sit. *Vel*, Nec adest qui tibi *hoc delictum reuocatæ sententiæ* condonaturus sit. *q. d. Nec ego qui tibi adsto impune hoc abire sinam.* 1 In solio meo

Apud

1 Apud me rex tantundem valet bene sentire per se, & alteri bonam dicenti sententiam accedere: quæ ambo tibi quum adsint, malorum tamen hominum colloquia te deprauant: quemadmodum mare, quod est hominibus omnium vtilissimum, ferunt ab ingruentibus ventorum flatibus non sini natura sua vti. Ego vero[1] quum ex te male audiui, non tam meam dolui vicem quam tuam: qui, quum propositæ essent duæ sententiæ Persis, vna quæ detrimentum augeret, altera quæ tolleret, dicens perniciosum esse imbui animum vsu plura semper expetendi: his propositis sententiis, tu elegisti eam quæ & tibi ipsi & Persis est periculosior. 2 Nunc autem quum ad te mutato in melius consilio de sumenda aduersus Græcos expeditione ais accessisse insomnium, alicuius dei nutu, quod te vetat dimittere exercitum, hoc non res diuina est, fili. insomnia enim ista sunt, quæ adeuntia homines frustrantur, quemadmodum ego te docebo, multis quam tu annis natu grandior. Consueuerunt ipsa somniorum visa plerunque frustrari ob ea quæ quis per diem mente agitauit. nos autem nudiustertius[2] expeditionem hanc inter manus & quidem 3 vehementer habuimus. Quod si hoc non est cuiusmodi ego dico, sed aliquid diuini habens, tu ipse omnia in summa dixisti. apparebit enim vt tibi, ita & mihi eadem iubens. Verum nihilo magis apparere mihi debebit tuum amictum gerenti, quam non gerenti, sed meum: neque magis quiescenti in tuo toro quam non, sed in meo: si etiam alias vult se exhibere. Neque eo vesaniæ peruenit illud quicquid est quod se obtulit in somnis, vt me cernens putet esse te, ducto è vestibus argumento. Id autem si me contemptui habebit, profecto nec aspectu suo dignabitur siue mea gerentem vestimenta, siue tua, sed te adibit: quod iam animaduertendum est. Nam si frequentius accesserit, ipse quoque fatebor diuinum esse. Ceterum si ita tibi agendum videtur, neque id reuocari potest, en ad cubandum in tuo cubili pergo. Age, mihi quoque, quum XVII ista fecero, appareat. hac tantum condicione tuæ sententiæ acquiescam. Hæc loquutus

" Ἶσον ἐκεῖνο ὦ βασιλεῦ παρ' ἐμοὶ κέκριται, φρονέειν τε εὖ, καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι· τάδε καὶ ἀμφότερα περιήκοντα, ἀνθρώπων κακῶν ὁμιλίη σφάλλουσι. κατάπερ τὴν πάντων χρησιμωτάτην ἀνθρώποισι θάλασσαν, πνεύματα φασὶ ἀνέμων ἐμπίπτοντα, οὐ περιορᾶν φύσει τῇ ἑωυτῆς χρᾶσθαι. ἐμὲ δὲ ἀκούσαντα πρὸς σεῦ κακῶς, οὐ τοσοῦτον ἔδακε λύπη, ὅσον γνωμέων δύο προκειμένων Πέρσῃσι, τῆς μὲν, ὕβριν αὐξούσης, τῆς δὲ, καταπαυούσης, καὶ λεγούσης ὡς κακὸν εἴη διδάσκειν τὴν ψυχὴν πλέον τι δίζεσθαι αἰεὶ ἔχειν τοῦ παρεόντος, τουτέων προκειμένων γνωμέων, ὅτι τὴν σφαλερωτέρην σεωυτῷ τε καὶ Πέρσῃσι αἱρέο. νῦν ὦν, ἐπειδὴ τέτραψαι ἐπὶ τὴν ἀμείνω, φής τοι μετιέντι τὸν ἐπ' Ἕλληνας στόλον, ἐπιφοιτᾶν ὄνειρον θεοῦ τινὸς πομπῇ, οὐκ ἐῶντά σε καταλύειν τὸν στόλον. ἀλλ' οὐδὲ ταῦτά ἐστι θεῖα, ὦ παῖ. ἐνύπνια γὰρ τὰ ἐς ἀνθρώπους πεπλανημένα, τοιαῦτά ἐστι οἷά σε ἐγὼ διδάξω, ἔτεσι σεῦ πολλοῖσι πρεσβύτερος ἐών. πεπλανῆσθαι αὗται μάλιστα ἐώθασι αἱ ὄψιες τῶν ὀνειράτων, τά τις ἡμέρης φροντίζει. ἡμεῖς δὲ τὰς πρὸ τοῦ ἡμέρας ταύτην τὴν στρατηλασίην καὶ τὸ κάρτα εἴχομεν μετὰ χεῖρας. εἰ δὲ ἄρα μή ἐστι τοῦτο τοιόνδε οἷον ἐγὼ διαιρέω, ἀλλά τι τοῦ θείου μετέχον, σὺ πᾶν αὐτὸ συλλαβὼν εἴρηκας. φανήσεται γὰρ δὴ κἀμοὶ ὡς καὶ σοὶ διακελευόμενον. φανῆναι δὲ οὐδὲν μᾶλλόν μοι ὀφείλει ἔχοντι τὴν σὴν ἐσθῆτα, ἢ οὐκὶ τὴν ἐμὴν· οὐδέτι μᾶλλον ἐν κοίτῃ τῇ σῇ ἀναπαυομένῳ, ἢ οὐ καὶ ἐν τῇ ἐμῇ· εἴπερ γε καὶ ἄλλως ἐθέλει φανῆναι. οὐ γὰρ δὴ ἐς τοσοῦτό γε εὐηθείης ἀνήκει τοῦτο ὅ, τι δή κοτέ ἐστι τὸ ἐπιφαινόμενόν τοι ἐν τῷ ὕπνῳ, ὥστε δόξει, ἐμὲ ὁρῶν, σὲ εἶναι, τῇ σῇ ἐσθῆτι τεκμαιρόμενον. εἰ δὲ ἐμὲ μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιήσεται, οὐδὲ ἀξιώσει ἐπιφανῆναι, οὔτε ἢν τὴν ἐμὴν ἐσθῆτα ἔχω, οὔτε ἢν τὴν σὴν, οὐδὲ ἐπιφοιτήσει· τοῦτο μαθητέον ἤδη ἐστί. εἰ γὰρ δὴ ἐπιφοιτήσειε συνεχέως, φαίην ἂν καὶ αὐτὸς θεῖον εἶναι. εἰ δέ τοι οὕτω δέδοκται γίνεσθαι, καὶ οὐκ οἷά τε αὐτὸ παρατρέψαι, ἀλλ' ἤδη ἵημι ἐν κοίτῃ τῇ σῇ κατυπνῶσαι, φέρε, τουτέων ἐξ ἐμεῦ ἐπιτελευμένων, φανήτω καὶ ἐμοί. μέχρι δὲ τούτου τῇ παρεούσῃ γνώμῃ χρήσομαι. Τοσαῦτα εἴπας

247 γρ. σφαλερωτέρην. γρ. ἰόντα. γρ. φανήτω.

1 Quum tu me probris es insectatus, non id mihi tam doluit, quam quod ex duabus sententiis quæ Persis propositæ erant, altera insolentiam prouehente, altera eam compescente, & perniciosum esse dicente docere animũ plura præsentibus semper expetere: ex his sententiis eam tu elegeris &c. 2 *Id est, de hac expeditione, magna cum animi contentione egimus, vel, tractauimus.*

Ἀρτάβανος, νομίζων Ξέρξεα ἀποδέξειν λέγοντα οὐδέν, ἐποίεε τὸ κελευόμενον. ἐνδὺς δὲ τὴν Ξέρξεω ἐσθῆτα, καὶ ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλήιον θρόνον, ὡς μετὰ ταῦτα κοῖτον ἐποιέετο, ἦλθέ οἱ κατυπνωμένῳ τὠυτὸ ὄνειρον τὸ καὶ παρὰ Ξέρξεα ἐφοίτα. ὑπερστὰν δὲ τοῦ Ἀρταβάνου, εἶπε τάδε, Ἆρα σὺ δὴ κεῖνος εἶς ὁ ἀποσπεύδων Ξέρξεα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ὡς δὴ κηδόμενος αὐτοῦ; ἀλλ' οὔτε ἐς τὸ μετέπειτα, οὔτε ἐς τὸ παραυτίκα νῦν καταπροΐξεαι, ἀποτρέπων τὸ χρεὸν γενέσθαι. Ξέρξεα δὲ τὰ δεῖ ἀνηκουστέοντα παθεῖν, αὐτῷ ἐκείνῳ δεδήλωται.

Ταῦτά τε δὴ ἐδόκεε Ἀρτάβανος τὸ ὄνειρον ἀπειλέειν, καὶ θερμοῖσι σιδηρίοισι ἐκκαίειν αὐτοῦ μέλλειν τοὺς ὀφθαλμούς. καὶ ὅς, ἀμβώσας μέγα ἀναθρώσκει· καὶ παριζόμενος Ξέρξῃ, ὡς τὴν ὄψιν οἱ τοῦ ἐνυπνίου διεξῆλθε ἀπηγεόμενος, δεύτερά οἱ λέγει τάδε, Ἐγὼ μέν, ὦ βασιλεῦ, οἷα ἄνθρωπος ἰδών τε πολλά καὶ μεγάλα πεσόντα πρήγματα ὑπὸ ἡσσόνων, οὐκ ἔων σε τὰ πάντα τῇ ἡλικίῃ εἴκειν· ἐπιστάμενος ὡς κακὸν εἴη τὸ πολλῶν ἐπιθυμέειν· μεμνημένος μὲν τὸν ἐπὶ Μασσαγέτας Κύρου στόλον ὡς ἔπρηξε, μεμνημένος δὲ καὶ τὸν ἐπ' Αἰθίοπας τὸν Καμβύσεω, συστρατευόμενος δὲ καὶ Δαρείῳ ἐπὶ Σκύθας. ἐπιστάμενος ὦν ταῦτα, γνώμην εἶχον, ἀτρεμίζοντά σε μακαριστὸν εἶναι πρὸς πάντων ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ δαιμονίη τις γίνεται ὁρμή, καὶ Ἕλληνας (ὡς ἔοικε) φθορή τις καταλαμβάνει θεήλατος, ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς τράπομαι, καὶ τὴν γνώμην μετατίθεμαι· σὺ δὲ σήμηνον μὲν Πέρσῃσι τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ πεμπόμενα, χρᾶσθαι δὲ κέλευε τοῖσι ἐκ σέο πρώτοισι προειρημένοισι ἐς τὴν παρασκευήν. ποίεε δὲ οὕτω ὅκως τοῦ θεοῦ παραδιδόντος, τῶν σῶν ἐνδεήσῃ μηδέν. τουτέων λεχθέντων, ἐνθαῦτα ἐπαερθέντες τῇ ὄψει, ὡς ἡμέρη ἐγένετο τάχιστα, Ξέρξης τε ὑπερετίθετο ταῦτα Πέρσῃσι· καὶ Ἀρτάβανος, ὃς πρότερον ἀποσπεύδων μοῦνος ἐφαίνετο, τότε ἐπισπεύδων φανερὸς ἦν. Ὁρμημένῳ δὲ Ξέρξῃ στρατηλατέειν, μετὰ ταῦτα τρίτη ὄψις ἐν τῷ ὕπνῳ ἐγένετο, τὴν οἱ μάγοι ἔκριναν ἀκούσαντες, φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν, δουλεύσειν τέ οἱ πάντας ἀνθρώπους. ἡ δὲ ὄψις ἦν ἥδε· ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἐστεφανῶσθαι ἐλαίης θαλλῷ· ἀπὸ δὲ τῆς ἐ-

ἢ μιμνησκόμενος

ἢ μιμνησκόμενος

Artabanus, [1] quod speraret ea à Xerxe sine vllis verbis admissum iri, iussa exequutus est. Et quum induta sibi Xerxis veste, regali solio resedisset, moxque recubuisset, idem insomnium dormienté adiit quod Xerxem adierat, eique superassistens, ita inquit, [2] Tune ille es qui festinantem ire in Græciam Xerxem distines, tanquã eius curator? Tu neque in futurum neque in præsens considera, qui dissuades id quod est fatale contingere. Quid autem Xerxem pati necesse sit, nisi dicto audiens fuerit, ei ipsi demonstratum est. His verbis Artabano visus est ille vir in somnis minitari, candentibusque ferramentis conari oculos ipsi exurere. Qua de re vehementer exclamans Artabanus exiliit, aditoque Xerxi obseruatam sibi in somnis visionem exposuit, secundoque loco hæc inquit: [3] Equidem rex, ego, veluti homo, quod multa iam viderim, & magna negocia sub Hessonibus contigisse, non sinebam te omni ætati indulgere, gnarus rem esse malam multa concupiscere, memoria tenens quomodo cum exercitu Cyri contra Massagetas actum esset: quomodo cum exercitu Cambysis contra Æthiopes: qui etiam cum Dario militaui aduersus Scythas. Hæc sciens ego, sentiebam te (si quiesceres) omnium hominum beatissimum. Sed quoniam diuinus quidam instinctus est, & Græcos clades quædam (vt videtur) missa diuinitus manet, ego quoque cedo, ac sententiam muto. Tu vero quæ diuinitus missa sunt, indicato Persis, iubetoque vt iis quę ad apparatum pertinentia ante pręceperas, operam dent. Et ita agito vt nihil tuorum, deo tribuente, desit. His dictis, & sublatis ex ea visione animis, vbi dies extitit, ibi confestim & Xerxes hæc Persis exponit, & Artabanus, quem constabat prius solum omnium id fuisse dehortatum, tunc exhortabatur. ¶ Post hæc ineunti expeditionem Xerxi tertium in somnis visum oblatum est: quod magi auditum, coniectarunt ad vniuersam terram pertinere, portendereque omnes homines Xerxi seruituros. Visum autem tale erat: Videbatur sibi Xerxes surculo oleagino coronatus esse, cuius o-

XVIII

XIX

1 Quum speraret fore vt quæ à Xerxe dicerentur, vana esse probaret, iussa exeq. 2 Tune ille es qui Xerxem ab inferendo Græcis bello dehortatis, tanquam eius curam gerens? At nec in præsens nec in posterum impune tibi erit quod ea dissuades quæ fata fieri volunt. 3 Ego certe, rex, qui multos quorum res ampliores essent, ab illis quorum res angustiores erant, superatos vidissem, te per omnia morem ætati gerere non sinebam. *At Valla populum aliquem sub Hessonum nomine videtur somniasse.*

lea ra-

leæ ramis vniuersa tellus occuparetur, & mox corona capiti circundata, euanescere. Hæc magis interpretatis, sine mora Persæ qui in concilio fuerant, ad suam quisque præfecturam digressi, omni studio incubuerunt ad exequenda iussa, cupidi dona quæ proposita fuerant obtinendi.

XX Xerxes autem ita copias suas contraxit vt omnem continentis locum scrutaretur. siquidem à debellata Ægypto per totum quadriennium comparauerat exercitum, atque eius apparatum, quinto autem anno ineunte mouit cum ingenti copiarum manu. Nam omnium quos nouimus exercituum hic multo maximus extitit: adeo vt ad eum nihil fuisse videatur aut ille Darianus, qui aduersus Scythas ductus est, aut ille Scythicus, qui Cimmerios insequens Medicam regionem inuasit, ac pæne omnia superiora Asiæ subegit ac tenuit: (quo nomine Darius postea Scythas iuit vltū) aut ille (vt fama fert) Atridæ aduersus Ilium, aut ille ante Troicū bellum, Mysorū Teucrorumq;, qui per Bosphorum in Europam transgressi, omnes Thraces in deditionem suam redegit, ad Ioniumque Pontum descendens, ad Peneum vsq; amnem qui ad meridiem vergit, processit.

XXI Neq; illi omnes exercitus, neque alii his adiecti, cum vno hoc comparari merentur. [1] Quis enim non attulit ad Xerxem ex Asia copias? quæ aqua preter ingentes amnes potando non defecit? Alii nanque naues præstabant, alii vt peditatum, alii vt equitatum, alii vt nauigia ad vectandos equos eorum qui vna militabant, aliis vt naues longas in vsum pontium præstarent, iniunctum erat, aliis vt frumentum & naues. Quæ triennio superiore præparata erant, præcipue propter Athon, vt in quo superior classis dum circumuehitur afflictata fuisset. Ad Eleuntem enim Chersonesi classis habebat stationem, illincque omnes copiæ sub verberibus cœperunt Athon effodere, quum per vices alii aliis succederent, adiuuantibus etiam in effodiendo accolis: præpositis operi, Bubare Megabyzi, [2] & Artaro Artachæi filio, viris Persis.

XXII Est autem Athos mons ingens ac nobilis, ad mare pertingens, ab hac parte hominibus cultus, ad continentem desinens in speciem Chersonesi, *id est, peninsulæ*, cum isthmo duo-

λαίης τοὺς κλάδους γῆν πᾶσαν ἐπισχεῖν. μετὰ δέ, ἀφανισθῆναι περὶ τῇ κεφαλῇ κείμενον τὸν στέφανον. κρινάντων δὲ ταύτῃ τῶν μάγων, Περσέων τε τῶν συλλεχθέντων, αὐτίκα πᾶς ἀνὴρ ἐς τὴν ἀρχὴν τὴν ἑωυτοῦ ἀπελάσας, εἶχε προθυμίην πᾶσαν ἐπὶ τοῖσι εἰρημένοισι, θέλων αὐτὸς ἕκαστος τὰ προκείμενα δῶρα λαβεῖν. 247 Καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ οὕτω ἐπάγερσιν ποιέεται, χῶρον πάντα ἐρευνῶν τῆς ἠπείρου. ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου ἁλώσιος, ἐπὶ μὲν τέσσερα ἔτεα πλήρεα παραρτέετο στρατιήν τε καὶ τὰ πρόσφορα τῇ στρατιῇ· πέμπτῳ δὲ ἔτεϊ ἀνομένῳ ἐστρατηλάτεε χειρὶ μεγάλῃ πλήθεος. στόλων γὰρ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν πολλῷ δὴ μέγιστος οὗτος ἐγένετο· ὥστε μήτε τὸν Δαρείου τὸν ἐπὶ Σκύθας παρὰ τοῦτον μηδὲν φαίνεσθαι, μήτε τὸν Σκυθικόν, ὅτε Σκύθαι Κιμμερίους διώκοντες, ἐς τὴν Μηδικὴν χώρην ἐμβαλόντες, σχεδὸν πάντα τὰ ἄνω τῆς Ἀσίης καταστρεψάμενοι, ἐνέμοντο. τῶν εἵνεκεν ὕστερον Δαρεῖος ἐτιμωρέετο. μήτε κατὰ τὰ λεγόμενα τὸν Ἀτρειδέων ἐς Ἴλιον, μήτε τὸν Μυσῶν τε καὶ Τευκρῶν, τὸν πρὸ τῶν Τρωικῶν γενόμενον· οἳ διαβάντες ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον, τούς τε Θρήικας κατεστρέψαντο πάντας, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰόνιον πόντον κατέβησαν, μέχρι τε Πηνειοῦ ποταμοῦ τοῦ πρὸς μεσαμβρίην ἔλασαν. Αὗται αἱ πᾶσαι, οὐδ' ἕτεραι πρὸς ταύτῃσι γενόμεναι αἱ στρατηλασίαι, μιῆς τῆσδε οὐκ ἄξιαι. τί γὰρ οὐκ ἤγαγε ἐκ τῆς Ἀσίης ἔθνος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης; κοῖον δὲ πινόμενον ὕδωρ οὐκ ἐπέλιπε, πλὴν τῶν μεγάλων ποταμῶν; οἱ μὲν γὰρ νέας παρείχοντο, οἱ δὲ ἐς πεζὸν ἐτετάχατο, τοῖσι δὲ ἵππος προσετέτακτο, τοῖσι δὲ ἱππαγωγὰ πλοῖα, ἅμα στρατευομένοισι· τοῖσι δὲ ἐς τὰς γεφύρας μακρὰς νέας παρέχειν· τοῖσι δέ, σῖτά τε καὶ νέας. καὶ τοῦτο μέν, ὡς προσπταισάντων τῶν προτέρων περιπλεόντων περὶ τὸν Ἄθων, προετοιμάζετο πρὸ τριῶν ἐτίων, καὶ μάλιστα ἐς τὸν Ἄθων. ἐν γὰρ Ἐλαιοῦντι τῆς Χερσονήσου ὅρμεον τριήρεες· ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμεώμενοι, ὤρυσσον ὑπὸ μαστίγων παντοδαποὶ τῆς στρατιῆς, διάδοχοι δ' ἐφοίτων· ὤρυσσον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄθων κατοικημένοι. Βουβάρης δὲ ὁ Μεγαβάζου, καὶ Ἀρταχαίης ὁ Ἀρταίου, ἄνδρες Πέρσαι, ἐπεστάτεον τοῦ ἔργου. Ὁ γὰρ Ἄθως ἐστὶ ὄρος μέγα τε καὶ οὐνομαστόν, ἐς θάλασσαν κατῆκον, οἰκημένον ὑπὸ ἀνθρώπων. τῇ δὲ τελευτᾷ ἐς τὴν ἤπειρον τὸ ὄρος, χερσονησοειδές τέ ἐστι, καὶ ἰσθμὸς ὡς δυώ-

γρ. μηδαμὰ

γρ. ὡς περιπταισάντων

γρ. ἐπίστατον

1 Quam enim ex Asia gentem in Græciam non adduxit Xerxes? 2 Et Artachæo Artæi filio.

δέκα σταδίων· πεδίον δὲ τοῦτο, καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀκανθίων, ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τορώνης. ἐν δὲ τῷ ἰσθμῷ τούτῳ, ἐς ὃν τελευτᾷ ὁ Ἄθως, Σάνη πόλις Ἑλλὰς οἴκηται. αἱ δὲ ἐντὸς Σάνης, ἔσω δὲ τοῦ Ἄθω οἰκημέναι, τὰς τότε ὁ Πέρσης νησιώτιδας ἀντὶ ἠπειρωτίδων ὥρμητο ποιέειν, εἰσὶ αἵδε, Δῖον, Ὀλόφυξος, Ἀκρόθωον, Θύσσος, Κλεωναί. πόλιες μὲν αὗται αἳ τὸν Ἄθων νέμονται.

[margin: γρ. Θύσσ.]

XXIII Ὤρυσσον δὲ ὧδε· δασάμενοι τὸν χῶρον οἱ βάρβαροι κατὰ ἔθνεα, κατὰ Σάνην πόλιν σχοινοτενὲς ποιησάμενοι· ἐπεὶ δὲ ἐγίνετο βαθέα ἡ διώρυξ, οἱ μὲν, κατωτάτω ἑστεῶτες, ὤρυσσον· ἕτεροι δὲ παρεδίδοσαν τὸν αἰεὶ ἐξορυσσόμενον χοῦν ἄλλοισι κατύπερθε ἑστεῶσι ἐπὶ βάθρων· οἱ δ᾽ αὖ ἐκδεκόμενοι, ἑτέροισι, ἕως ἀπίκοντο ἐς τοὺς ἀνωτάτω· οὗτοι δὲ ἐξεφόρεόν τε καὶ ἐξέβαλλον. τοῖσι μέν νυν ἄλλοισι πλὴν Φοινίκων, καταρρηγνύμενοι οἱ κρημνοὶ τοῦ ὀρύγματος, πόνον διπλήσιον παρεῖχον. ἅτε γὰρ τοῦ τε ἄνω στόματος καὶ τοῦ κάτω τὰ αὐτὰ μέτρα ποιευμένων, ἔμελλέ σφι τοιοῦτον ἀποβήσεσθαι· οἱ δὲ Φοίνικες σοφίην ἔν τε τοῖσι ἄλλοισι ἔργοισι ἀποδείκνυνται, καὶ δὴ καὶ ἐν ἐκείνῳ. ἀπολαχόντες γὰρ μόριον ὅσον αὐτοῖσι ἐπέβαλλε, ὤρυσσον τὸ μὲν ἄνω στόμα τῆς διώρυχος ποιεῦντες διπλήσιον ἢ ὅσον ἔδει αὐτὴν τὴν διώρυχα γενέσθαι· προβαίνοντος δὲ τοῦ ἔργου, συνῆγον αἰεί. κάτω τε δὴ ἐγίνετο, καὶ ἐξισοῦτο τοῖσι ἄλλοισι τὸ ἔργον. ἐνθαῦτα δὲ λειμών ἐστι, ἵνα σφι ἀγορή τε ἐγίνετο καὶ πρητήριον. σῖτος δέ σφισι πολλὸς ἐφοίτα ἐκ τῆς Ἀσίης ἀληλεσμένος.

XXIV Ὡς μὲν ἐμὲ συμβαλλεόμενον εὑρίσκειν, μεγαλοφροσύνης εἵνεκα αὐτὸ Ξέρξης ὀρύσσειν ἐκέλευε, ἐθέλων τε δύναμιν ἀποδείκνυσθαι, καὶ μνημόσυνα λιπέσθαι. παρεὸν γὰρ, μηδένα πόνον λαβόντας, τὸν ἰσθμὸν τὰς νέας διειρύσαι, ὀρύσσειν ἐκέλευε διώρυχα τῇ θαλάσσῃ, εὖρος ὡς δύο τριήρεας πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρεομένας. τοῖσι δὲ αὐτοῖσι τούτοισι τοῖσί περ καὶ τὸ ὄρυγμα, προσετέτακτο καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσαι.

[margin: γρ. λιμήνῃ]

XXV Ταῦτα μέν νυν οὕτω ἐποιέετο. παρεσκευάζετο δὲ καὶ ὅπλα ἐς τὰς γεφύρας βύβλινά τε καὶ λευκολίνου· ἐπιτάξας Φοίνιξί τε καὶ Αἰγυπτίοισι καὶ σιτία τῇ στρατιῇ καταβάλλειν, ἵνα μὴ λιμήνειε ἡ στρατιὴ, μηδὲ τὰ ὑποζύγια ἐλαυνόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ἀναπυθόμενος δὲ τοὺς χώρους,

decim stadiorum. Hæc planities atque tumuli, è mari Acanthiorum ad mare quod est contra Toronem, non sunt magni. In hoc isthmo vbi Athos finitur, sita est vrbs Græca nomine Sana. Quæ autem extra Sanam & intra Athon sitæ sunt vrbes, eas tunc Persa ex continentibus insulanas facere aggressus est: quæ sunt hæ, Dion, Olophyxus, Acrothoon, Thysus, Cleonæ. Istæ quidem sunt vrbes quæ apud Athon incoluntur.

XXIII Hunc autem in modum barbari locum [1] nationatim effodiebant recto limite Sanam versus. Posteaquam depressa erat fossa ab iis qui in imo fodiebant, alii humum effossam assidue tradebant aliis super scalas stantibus: & isti excipientes tradebant deinceps aliis, dum ad summos perueniebatur, qui illam efferebant atque abiiciebant. Qua in re [2] tumuli effossi duplicẽ laborem illis, præterquam Phœnicibus, præbebant: nam quum eandem facerent fossæ mensuram superius in ore quam inferius in fundo, id necesse fuit contingere. At Phœnices cum aliis in rebus, tum vero in illa prudentiam suam declarauerunt: qui partem quæ sibi cõtigerat, ita excauauerunt vt os fossæ duplũ esset quàm ipsam fossam esse oportebat, procedenteque opere assidue illam coarctabant: vt quum ad imum deuentum esset, fossa ceterorum partibus adæquaretur. Est autem hoc loco pratũ quoddam, vbi illorum erat & forum & mercatus, quo multum etiam ex Asia frumenti moliti comportabatur.

XXIV Hanc fossam Xerxes (vt ego coniectura colligo) iactantiæ gratia deprimi iussit, potentiæ ostentandæ cupidus, ac memoriæ sui relinquendæ. nam quum liceret nullo negocio naues per isthmum transportare, iussit isthmũ intercidi, ad mare recipiendum in fossam tantæ latitudinis vt duæ triremes pariter illac agitari possent. Eisdem autem imperatum est vt fossam facerent, quibus fuerat vt flumen Strymonẽ pontibus iungerent. Ista Xerxes hunc in modũ fecit.

XXV Copârauit item ad pontem [3] armaturã, [4] sirpi atq; albi lini copiam: dato hoc Phœnicibus atq; Ægyptiis negocio vt commeatũ exercitui comportarent: ne homines neve iumenta quæ ducebantur in Græciam, [5] absumerentur. Sed admonitus

1 Nationatim distributum effoderunt 2 Prærupta præcipitia fossę dupl. 3 Ὅπλα hic vocantur funes nautici. Gall. Le cordage. 4 Bybli 5 Fame laborarent. λιμήνειε, non λυμήνειε.

iussit

iussit illum in loca quæ cuique opportunissima essent, alius alia via comportaret vndique ex Asia nauibus onerariis & vectoriis. Verum plurimi comportarunt in oram quæ dicitur Album litus, vt quibusque præceptum erat: alii in Tyrodizam Perinthiorum oram, alii in Doriscum, alii in Eionem, quæ est super Strymonem: alii in Macedoniam.

XXVI Dum isti in imperato sibi traiectu occupantur, interea Xerxes, coactis omnibus pedestribus copiis, iter ingressus est Sardis versus, mouens ex Critalis Cappadociæ. Illuc enim edictum erat vt cunctæ copiæ cogerentur, quæ per continentem erant cum Xerxe ituræ. In quibus quisnam præfectorum agmen pulcherrime instructum ducens, ab rege donatus est proposito præmio, affirmare non possum, quia nec a principio, quum res in iudicium deducta est, cognoui. Posteaquam autem transmisso flumine Haly, attigerunt Phrygiam, itinere per eam facto, peruenerunt Celænas, vbi fontes Mæandri existunt: & alterius amnis non minoris Mæandro, nomine Cataractæ, qui ex ipso foro Celænarum exoriens influit in Mæandrum. In qua vrbe & in quo foro visitur suspensa Sileni Marsyæ pellis in vtre formata: quam a Phrygibus fertur Apollo illi detractam suspendisse.

XXVII ¶ In hac vrbe residens Pythius Atys filius, vir Lydus, omnem regis exercitum atque ipsum Xerxem magnificentissimo hospitio excepit: spopondítque se pecuniam ei in bellum suppeditaturum. Ob quam sponsionem Xerxes eos qui aderant Persas interrogauit quisnam esset Pythius, & quantũ possidẽs, qui hoc polliceretur. Illi, Rex, inquiunt, hic ille est qui Darium patrẽ tuũ aurea platano ac vite donauit: quique nunc omnium hominum diuitiis

XXVIII princeps est secundum te. Hæc vltima verba Xerxes admiratus, secundo loco percontatus est ipse Pythium quantum ei pecuniarum esset. Cui ille, Neque te, inquit, celabo rex, neque dissimulabo me scire meas ipsius facultates: sed sciens, proinde exacte recensebo. Etenim [1] posteaquã accepi, celerrime te ad mare Græcum esse descensurum, volens tibi ad bellum pecuniam dono dare, subducta ratione comperi mihi esse argenti quidem duo millia

καταβάλλειν ἐκέλευε ἵνα ἐπιτηδεώτατον εἴη, ἄλλα ἄλλῃ ἀγινέοντας ὁλκάσι τε καὶ πορθμηΐοισι ἐκ τῆς Ἀσίης πανταχόθεν. τὸν δὲ τῶν πλεῖστον ἐς Λευκὴν ἀκτὴν καλεομένην τῆς Θρηΐκης ἀγίνεον, οἱ δὲ, ἐς Τυρόδιζαν τὴν Περινθίων, οἱ δὲ, ἐς Δορίσκον, οἱ δὲ, ἐς Ἠϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, οἱ δὲ, ἐς Μακεδονίην διατεταγμένοι. Ἐν τῷ δὲ οὗτοι τὸν προκείμενον πόνον ἐργάζοντο, ἐν τούτῳ ὁ πεζὸς ἅπας συλλελεγμένος ἅμα Ξέρξῃ, ἐπορεύετο ἐς

10 Σάρδις, ἐκ Κριτάλλων ὁρμηθεὶς τῶν ἐν Καππαδοκίῃ. ἐνθαῦτα γὰρ εἴρητο συλλέγεσθαι πάντα τὸν κατ' ἤπειρον μέλλοντα ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορεύεσθαι στρατόν. ὃς μέν νυν τῶν ὑπάρχων στρατὸν κάλλιστα ἐσταλμένον ἀγαγὼν, τὰ προκείμενα παρὰ βασιλέος ἔλαβε δῶρα, οὐκ ἔχω φράσαι. οὐδὲ γὰρ ἀρχὴν ἐς κρίσιν τούτου πέρι ἐλθόντας οἶδα. οἱ δὲ, ἐπεί τε διαβάντες τὸν Ἅλυν ποταμὸν, ὡμίλησαν τῇ Φρυγίῃ, δι' αὐτῆς πορευόμενοι, ἀπικέατο ἐς Κελαινὰς, ἵνα πηγαὶ ἀναδι- ~~ἀπίκοντο~~

20 δοῦσι Μαιάνδρου ποταμοῦ, καὶ ἑτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαιάνδρου, τῷ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Καταῤῥήκτης· ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλλων, ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ· ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλι ἀνακρέμαται· τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλι ὑποκατήμενος Πύθιος ὁ Ἄτυ- ~~Ἀτρίου~~ ος, ἀνὴρ Λυδὸς, ἐξείνισε τὴν βασιλέος στρατιὴν πᾶσαν ξεινίοισι μεγίστοισι, καὶ αὐτὸν Ξέρξεα· χρήμα-

30 τά τε ἐπαγγέλλετο, βουλόμενος ἐς τὸν πόλεμον παρέχειν. ἐπαγγελλομένου δὲ χρήματα Πυθίου, εἴρετο Ξέρξης Περσέων τοὺς παρεόντας, τίς τε ἐὼν ἀνδρῶν Πύθιος, καὶ κόσα χρήματα κεκτημένος, ἐπαγγέλλοιτο ταῦτα. οἱ δὲ εἶπον, Ὦ βασιλεῦ, οὗτός ἐστι ὅς τοι τὸν πατέρα Δαρεῖον ἐδωρήσατο τῇ πλατανίστῳ τῇ χρυσέῃ, καὶ τῇ ἀμπέλῳ· ὃς καὶ νῦν ἐστι πρῶτος ἀνθρώπων πλούτῳ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, μετά σε. Θωυμάσας δὲ τῶν ἐπέων τὸ τελευταῖον Ξέρξης, αὐτὸς δεύτερα εἴρετο Πύθιον ὁκόσα οἱ εἴη χρήματα· ὁ

40 δὲ εἶπε, Ὦ βασιλεῦ, οὔτε σε ἀποκρύψω, οὔτε σκήψομαι τὸ μὴ εἰδέναι τὴν ἐμεωυτοῦ οὐσίην, ἀλλ' ἐπιστάμενός τοι ἀτρεκέως καταλέξω. ἐπεί τε γὰρ τάχιστά σε ἐπυθόμην ἐπὶ θάλασσαν καταβαίνοντα τὴν Ἑλληνίδα, βουλόμενός τοι δοῦναι ἐς τὸν πόλεμον χρήματα, ἐξέμαθον, καὶ εὗρον λογιζόμενος, ἀργυρίου μὲν δύο χιλιάδας ἐούσας μοι

[1] Quum ad mare Græciæ descendere te audissem, statim opum mearum rationem inire aggressus sum. Iam tum enim in animum induxeram pecuniam tibi dono dare in bellum id gerendum. Subducta igitur ratione, argenti quidẽ talenta duo——

„ ταλάντων, χρυσίου δὲ, τετρακοσίας μυριάδας στα-
„ τήρων Δαρεικῶν, ἐπιδεούσας ἑπτὰ χιλιάδων. καὶ
„ τούτοισί σε ἐγὼ δωρέομαι. αὐτῷ δέ μοι ἀπὸ ἀνδραπό-
„ δων τε καὶ γεωπέδων ἀρκέων ἐστὶ βίος. ὁ μὲν ταῦτα ἔ-
„ λεγε. Ξέρξης δὲ ἡσθεὶς τοῖσι εἰρημένοισι, εἶπε,
„ Ξεῖνε Λυδὲ, ἐγὼ, ἐπεί τε ἐξῆλθον τὴν Περσίδα χώ-
„ ρην, οὐδενὶ ἀνδρὶ συνέμιξα ἐς τόδε, ὅστις ἠθέλησε
„ ξεινήια προθεῖναι στρατῷ τῷ ἐμῷ, οὐδὲ ὅστις ἐς ὄ-
„ ψιν τὴν ἐμὴν καταστὰς, αὐτεπάγγελτος ἐς τὸν πό-
„ λεμον ἐμοὶ ἠθέλησε συμβαλέσθαι χρήματα, ἔξω 10
„ σεῦ. σὺ δὲ καὶ ἐξείνισας μεγάλως στρατὸν τὸν ἐ-
„ μὸν, καὶ χρήματα μεγάλα ἐπαγγέλλεαι. σοὶ ὦν ἐ-
„ γὼ ἀντὶ αὐτῶν γέρεα τοιάδε δίδωμι, ξεῖνόν τέ σε
„ ποιεῦμαι ἐμὸν, καὶ τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοι 251
„ τῶν στατήρων ἀποπλήσω παρ' ἐμεωυτοῦ, δοὺς τὰς
„ ἑπτὰ χιλιάδας· ἵνα μή τοι ἐπιδεέες ἔωσι αἱ τετρα-
„ κόσιαι μυριάδες ἑπτὰ χιλιάδων, ἀλλ' ᾖ τοι ἀπαρ-
„ τιλογίη ὑπ' ἐμέο πεπληρωμένη. ἔκτησό τε αὐ-
„ τὸς τά περ ἐκτήσαο, ἐπίστασό τε εἶναι αἰεὶ τοιοῦτος. οὐ
„ γάρ τοι ταῦτα ποιεῦντι, οὔτε ἐς τὸ παρεὸν, οὔτε ἐς τὸ 20
μέλλον μεταμελήσει. Ταῦτα δὲ εἴπας, καὶ ἐπι-
τελέα ποιήσας, ἐπορεύετο αἰεὶ τὸ πρόσω. Ἄναυα
δὲ καλεομένην Φρυγῶν πόλιν παραμειβόμενος, καὶ
λίμνην ἐκ τῆς ἅλες γίνονται, ἀπίκετο ἐς Κολοσσὰς,
πόλιν μεγάλην Φρυγίης, ἐν τῇ Λύκος ποταμὸς ἐς
χάσμα γῆς ἐσβάλλων, ἀφανίζεται· ἔπειτα διὰ
σταδίων ὡς μάλιστά κῃ πέντε ἀναφαινόμενος, ἐκδι-
δοῖ καὶ οὗτος ἐς τὸν Μαίανδρον. ἐκ δὲ Κολοσσέων
ὁρμώμενος ὁ στρατὸς ἐπὶ τοὺς οὔρους τῶν Φρυγῶν
καὶ τῶν Λυδῶν, ἀπίκετο ἐς Κύδραρα πόλιν· ἔνθα 30
στήλη καταπεπηγυῖα, σταθεῖσα δὲ ὑπὸ Κροίσου,
καταμηνύει διὰ γραμμάτων τοὺς οὔρους. Ὡς
δὲ ἐκ τῆς Φρυγίης ἐσέβαλε ἐς τὴν Λυδίην, σχιζο-
μένης τῆς ὁδοῦ, καὶ τῆς μὲν ἐς ἀριστερὴν, ἐπὶ Κα-
ρίης φερούσης, τῆς δὲ ἐς δεξιὴν, ἐς Σάρδις, τῇ καὶ
πορευομένῳ διαβῆναι τὸν Μαίανδρον ποταμὸν
πᾶσα ἀνάγκη γίνεται, καὶ ἰέναι παρὰ Καλλάτηβον
πόλιν, ἐν τῇ ἄνδρες δημιοεργοὶ ἐκ μυρίκης τε καὶ
πυροῦ μέλι ποιεῦσι· ταύτην ἰὼν ὁ Ξέρξης τὴν ὁδὸν, εὗ-
ρε πλατάνιστον, τὴν κάλλεος εἵνεκα, δωρησάμενος κό- 40
σμῳ χρυσέῳ, καὶ μελεδωνῷ ἀθανάτῳ ἀνδρὶ ἐπιτρέψας,
δευτέρῃ ἡμέρῃ ἀπίκετο ἐς τῶν Λυδῶν τὸ ἄστυ. Ἀπι-
κόμενος δὲ ἐς Σάρδις, πρῶτα μὲν ἀπέπεμπε κήρυκας

talentorum, auri vero quadragies centena millia nummûm Daricorum, septem millibus minus: quæ tibi dono do. nam mihi ipsi victus è mancipiis atque ex agricolis suppetit. Hæc Pythius.

XXIX Quibus verbis delectatus Xerxes, Hospes Lyde, inquit, ego ex quo Persidem regionem egressus sum, neminem adhuc nactus sum qui in exercitum meum hospitalitatem exercere voluerit, aut qui in conspectum meum veniens, sua sponte pecuniam mihi ad bellum conferret, præter te: qui & exercitum meum egregia hospitalitate prosequutus es, & ingentem pecuniam polliceris.[1] ob quæ vicissim ego te iis remunerandum duco. Hospitem meum te facio: & ista quadragies centena millia nummûm de meo ipsius explebo, datis septem millibus: ne quadringentæ myriades, *id est, quadragies centena millia*, sint imperfectæ, sed addito è meis supplemento summa sit solida. quæq; possides, ipse possideto, ac scito semper talem agere. nam ita agentem te, neq; in præsens neque in posterum pœnitebit.

XXX Hæc loquutus, & quæ dixerat exequutus, perrexit assidue porro ire: prætergressusque vrbem Phrygiam nomine Anaua, & stagnum ex quo conficitur sal, peruenit Colossas Phrygiæ oppidum, vbi Lycus amnis hiatum terræ subiens occulitur, deinde fere quinque post stadia emergens, elabitur & ipse in Mæandrum. Mouens autem è Colossis exercitus, venit ad oppidum Cydra, quod est in finibus Phrygum ac Lydorum: vbi cippus depactus atque erectus à Crœso est, indicans litteris eos fines.

XXXI Vbi autem è Phrygia in Lydiam ventum est, ad diuortia viarum, quarum sinistra in Cariam fert, dextra Sardis: quam tenentibus necesse est prorsus Mæandrum transire, vrbemque Callatebum præterire, in qua sunt opifices mellis è myrica & tritico conficiendi: hanc viam tenens Xerxes, reperit platanum quam ob pulchritudinem aureo monili donauit, eamque tuendam viro [2] immortali delegauit: & ad vrbem Lydorum altero die peruenit.

XXXII ¶ Postquam Sardis aduenit, principio caduceatores dimisit

—— millia, auri vero myriadas quadringentas staterum Daricorum, septem millibus minus, habere me comperi: quę tibi dono dare statui. Mihi autem victus ex mancipiis & agricultura suppetet. *Ex Bud. interpr.* 1 Vt tecum paria faciam, pro hac liberalitate hospitem te meum facio: quadringentas vero myriadas nummûm de meo explebo, datis tibi chiliadibus septem, vt quadragies centenis millibus Daricorum staterum nihil desit. Proinde quæ hactenus possedisti, possideto: memento que talem te semper præstare. hæc enim te facientem nec in præsens nec in futurum pœnitebit. *Ex eiusdem Bud. interpr.* 2 *De his viris qui Immortales dicebantur, vide quæ postea traduntur ab Herodoto hoc eodem in libro.*

in Græ-

in Græciam petitum terram & aquam: edictumque vt cœnas regi instruerent ad omnes ciuitates, præter Athenas & Lacedæmonem.[1] Eorum autem caussa mittebat petitū terram & aquam, quia qui hæc ante Dario petenti non miserant, hos tunc, perterritos omnino daturos arbitrabatur. Id igitur volens explorare, caduceatores dimisit.

XXXIII ¶ Secundum hæc sese apparabat tanquam Abydum profecturus, quum interea ii quibus negocium hoc datum erat, Hellespontum ex Asia in Europam coniungerent. Est autem Chersonesi in Hellespont, Sestum inter & Madytum vrbes, ora salebrosa, quę in mare procurrit eregione Abydi. Vbi non longo post tempore sub Xanthippo Ariphronis filio Atheniensium duce, Artayctem virum Persam Sesti præfectum ceperunt viuum, stipitique suffixerunt: qui in templum etiam Protesilai quod est in Eleunte adductis feminis nefanda perpetrabat.

XXXIV Ad hanc oram ex Abydo iungere pontem inchoauere ii quibus hoc munus erat delegatum: hinc Phœnices albo lino, illinc Ægyptii[2] sirpo. Est autem ex Abydo ad vlteriorem continentem septem stadiorum traiectus: quem pontibus iunctum ingens adorta tempestas ea omnia dirupit atque dissoluit.

XXXV Quod quum audisset Xerxes, indigne ferens, iussit trecenta Hellesponto verbera infligi, & in eius pelagus par compedum demitti. Iam vero audiui misisse quoque cum his etiam qui stigmata Hellesponto inurerent. Certe mandauit vt colaphos Hellesponto incuterent, dicentes barbara verba ac vesana, O aqua amara, dominus hanc tibi irrogat pœnā quod eum læsisti, qui de te nihil male meritus erat. Te tamen rex Xerxes, velis nolisve, transmittet: meritoque nemo hominum tibi sacrificat, vt doloso pariter & amaro flumini. Hac pœna mare Xerxes plecti iussit, atque eis qui præpositi operi erant, caput præcidi.

XXXVI Et illos quidem pontes fecerunt ii quibus hæc ingrata merces proposita erat. At alii architecti qui alios fecerūt, hoc modo iunxerunt: Biremes triremesque trecentas sexaginta Euxinum versus Pontum composuere: item ab altero latere trecentas quatuordecim, Ponto quidem transuersas, Hellesponto autem secundum defluxum,

ἐς τὴν Ἑλλάδα, αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ, καὶ προερέοντας δεῖπνα βασιλέϊ παρασκευάζειν. πλὴν οὔτε ἐς Ἀθήνας, οὔτε ἐς Λακεδαίμονα ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆς αἴτησιν, τῇ δὲ ἄλλῃ πάντῃ. τῶν δὲ εἵνεκα τὸ δεύτερον ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· ὅσοι πρότερον οὐκ ἔπεμψαν Δαρείῳ πέμψαντι, τούτους πάγχυ ἐδόκεε τότε δείσαντας, δώσειν· βουλόμενος ὦν αὐτὸ τοῦτο ἐκμαθεῖν ἀκριβέως, ἔπεμπε. Μετὰ δὲ ταῦτα, παρεσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐς Ἄβυδον· οἱ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἑλλήσποντον ἐζεύγνυσαν ἐκ τῆς Ἀσίης ἐς τὴν Εὐρώπην. ἔστι δὲ τῆς Χερσονήσου τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ, Σηστοῦ τε πόλιος μεταξύ τε καὶ Μαδύτου, ἀκτὴ παχέα ἐς θάλασσαν κατήκουσα, Ἀβύδῳ καταντίον· ἔνθα μετὰ ταῦτα, χρόνῳ ὕστερον οὐ πολλῷ, ἐπὶ Ξανθίππου τοῦ Ἀρίφρονος, στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταΰκτην ἄνδρα Πέρσην λαβόντες Σηστοῦ ὕπαρχον, ζῶντα πρὸς σανίδα προσδιεπασσάλευσαν· ὃς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλεω τὸ ἱρὸν τὸ ἐς Ἐλεοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖκας, ἀθέμιστα ἔργα ἔρδεσκε. Ἐς ταύτην ὦν τὴν ἀκτὴν ἐξ Ἀβύδου ὁρμεώμενοι, ἐγεφύρουν τοῖσι προσέκειτο· τὴν μὲν λευκολίνου, Φοίνικες· τὴν δ' ἑτέρην τὴν βυβλίνην, Αἰγύπτιοι. ἔστι δὲ ἑπτὰ στάδια ἐξ Ἀβύδου ἐς τὴν ἀπαντίον. καὶ δὴ ἐζευγμένου τοῦ πόρου, ἐπιγενόμενος χειμὼν μέγας συνέκοψέ τε ἐκεῖνα πάντα καὶ διέλυσε. Ὡς δ' ἐπύθετο Ξέρξης, δεινὰ ποιεύμενος, τὸν Ἑλλήσποντον ἐκέλευσε τριηκοσίας ἐπικέσθαι μάστιγι πληγάς, καὶ κατεῖναι ἐς τὸ πέλαγος πεδέων ζεῦγος. ἤδη δὲ ἤκουσα ὡς καὶ μαστιγέας ἅμα τούτοισι ἀπέπεμψε στίξοντας τὸν Ἑλλήσποντον. ἐνετέλλετο δὴ ὦν ῥαπίζοντας, λέγειν βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα, Ὦ πικρὸν ὕδωρ καὶ ἁλμυρόν, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἠδίκησας, οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἄδικον παθόν. καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης, διαβήσεταί σε, ἤν τε σύ γε βούλῃ, ἤν τε μή· σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει, ὡς ἐόντι καὶ δολερῷ τε καὶ ἁλμυρῷ ποταμῷ. τήν τε δὴ θάλασσαν ἐνετέλλετο τούτοισι ζημιοῦν, καὶ τῶν ἐπεστεώτων τῇ ζεύξι τοῦ Ἑλλησπόντου ἀποταμεῖν τὰς κεφαλάς. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίεον τοῖσι προσέκειτο αὕτη ἡ ἄχαρις τιμή· τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐζεύγνυσαν. ἐζεύγνυσαν δὲ ὧδε· πεντηκοντέρους καὶ τριήρεας συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἑξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας, τοῦ μὲν πόντου, ἐπικαρσίας· τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου, κατὰ ῥόον,

1 Desunt hic aliquot verba in vulgar. edit. Græcis, quæ Valla addit, vt etiam in vet. nostris cod. habentur. 2 Byblo.

ἵνα ἀνακωχεύῃ τὸν τόνον τῶν ὅπλων. συνθέντες δὲ, ἀγκύρας κατῆκαν περιμήκεας, τὰς μὲν πρὸς τοῦ πόντου τῆς ἑτέρης, τῶν ἀνέμων εἵνεκα τῶν ἔσωθεν ἐκπνεόντων· τῆς δὲ ἑτέρης τῆς πρὸς ἑσπέρης τε καὶ τοῦ Αἰγαίου, εὔρου τε καὶ νότου εἵνεκα. διέκπλοον δὲ ὑπόφαυσιν κατέλιπον τῶν πεντηκοντέρων, καὶ τριχοῦ, ἵνα καὶ ἐς τὸν πόντον ἔχῃ ὁ βουλόμενος πλέειν πλοίοισι λεπτοῖσι, καὶ ἐκ τοῦ πόντου ἔξω. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, κατέτεινον ἐκ γῆς, στρεβλοῦντες ὄνοισι ξυλίνοισι τὰ ὅπλα· οὐκέτι χωρὶς ἑκάτερα τάξαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου δασάμενοι ἐς ἑκατέρην, τέσσερα δὲ τῶν βυβλίνων. παχύτης μὲν ἦν αὐτὴ, καὶ καλλονή. κατὰ λόγον δὲ ἦν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα, τοῦ τάλαντον ὁ πῆχυς εἷλκε. ἐπεὶ δὲ ἐγεφυρώθη ὁ πόρος, κορμοὺς ξύλων καταπρίσαντες, καὶ ποιήσαντες ἴσους τῆς σχεδίης τῷ εὔρεϊ, κόσμῳ ἐπετίθεσαν κατύπερθε τῶν ὅπλων τοῦ τόνου. θέντες δὲ ἐπεξῆς, ἐνθαῦτα αὖτις ἐπεζεύγνυον. ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ὕλην ἐπεφόρησαν· κόσμῳ δὲ θέντες καὶ τὴν ὕλην, γῆν ἐπεφόρησαν. καταναξάντες δὲ καὶ τὴν γῆν, φραγμὸν παρείρυσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἵνα μὴ φοβέηται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπορῶντα, καὶ οἱ ἵπποι. Ὡς δὲ τά τε τῶν γεφυρέων κατεσκεύαστο, καὶ τὰ περὶ τὸν Ἄθων, οἵ τε χυτοὶ περὶ τὰ στόματα τῆς διώρυχος, οἳ τῆς ῥηχίης εἵνεκεν ἐποιήθησαν, ἵνα μὴ ἐμπιπλῆται τὰ στόματα τοῦ ὀρύγματος, καὶ αὐτὴ ἡ διῶρυξ παντελέως πεποιημένη ἀγγέλλετο, ἐνθαῦτα χειμερίσας, ἅμα τῷ ἔαρι παρεσκευασμένος ὁ στρατὸς, ἐκ τῶν Σαρδίων ὡρμᾶτο ἐλῶν ἐς Ἄβυδον· ὁρμημένῳ δέ οἱ, ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἕδρην, ἀφανὴς ἦν, οὔτ᾽ ἐπινεφέων ἐόντων, αἰθρίης τε τὰ μάλιστα· ἀντὶ ἡμέρης τε, νὺξ ἐγένετο. ἰδόντι δὲ καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο· καὶ εἴρετο τοὺς μάγους τὸ θέλοι προφαίνειν τὸ φάσμα. οἱ δὲ ἔφασαν ὡς Ἕλλησι προδεικνύει ὁ θεὸς ἔκλειψιν τῶν πολίων· λέγοντες ἥλιον εἶναι Ἑλλήνων προδέκτορα, σελήνην δὲ, σφέων. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης, περιχαρὴς ἐὼν, ἐποιέετο τὴν ἐξέλασιν. Ὡς δ᾽ ἐξήλαυνε τὴν στρατιὴν, Πύθιος ὁ Λυδὸς καταρρωδήσας τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φάσμα, ἐπαρθεὶς τε τοῖσι δωρήμασι, ἐλθὼν παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε τάδε, Ὦ δέσποτα, χρήσαις ἄν τι τοῦ βουλοίμην τυχεῖν, τὸ σοὶ μὲν ἐλαφρὸν τυγχάνει ἐὸν ὑπουργῆσαι, ἐμοὶ δὲ μέγα γενόμενον; Ξέρξης δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων μιν χρήσειν ἢ τὸ ἐδεήθη, ἔφη τε ὑπουργήσειν,

ἔλασιν

vt stabiliret funes armamentorũ. Quibus compositis, prægrandes ancoras demiserunt, partim ab hoc latere contra Pontum, ventorum caussa qui [1] extrinsecus spirant: partim ab altero contra vesperum & Ægeum, Euri & Austri caussa: relicto ad auroram tribus in locis inter biremes transitu: vt qui vellet in Pontum minutis nauigiis & ex Ponto nauigare posset. His actis, contenderunt à terra armamenta, contorquentes machinamentis ligneis, non iam separatim vtraque, sed bina ex albo lino hinc, quaterna è byblo illinc. Quorum quidem retinaculorum crassitudo hæc erat & species: sed proportione linea, robustiora erant, quorum cubitus talentum pendebat. Porro traiectu pontibus iuncto, codices lignorum discissos & ad latitudinem ratis adæquatos apte instrauerunt super armamenta intenta. Hos vbi gradatim disposuerunt, tum vero rursus desuper innexuerunt. Quod posteaquam fecere, materiam attulerunt concinneque imposuerunt, deinde super materiam aggerem comportarunt: quo iniecto, sepem hinc atque hinc, ne maris aspectu iumenta & equi terrerentur, prætenderunt.

XXXVII

¶ Perfectis iis quæ ad pontes pertinent, & item circa Athon aggeribus ad fauces fossæ propter æstuaria maris, ne ipsæ fauces aluei obstruerentur: Xerxes nunciato sibi prorsus alueo absoluto, Sardibus, vbi hybernauerat, ineunte vere instructo cum exercitu profectus est Abydum versus. cui mouenti sol suam in cælo sedẽ relinquens apparere desiit, quum nullæ nubes, verũ serenissimus aer esset: & pro die nox extitit. Id animaduertenti quum cura incessisset percontandi magos quid ostentum id vellet portendere, illi responderunt, deum significare Græcis ciuitatum defectũ: quod dicerent, solem, Grçcorum: lunam, ipsorum esse præsidem. Ea re audita Xerxes maiorem in modum lætatus ire pergebat.

XXXVIII

Quẽ procedentem adiens Pythius Lydus cælesti ostento perterritus, elato animo propter munera his verbis alloquutus est, Domine, indulgebisne quiddam quod impetrare cupio, tibi leue concessu, sed mihi pro magno futurum? Xerxes nihil non potius illum quam petebat petiturum ratus, se induiturum respondit,

1 Intrinsecus

&c

& vt peteret proloqui iussit. Pythius vbi hoc audiuit, sumpta fiducia, Domine, inquit, quinque mihi liberi sunt, quos omnes contingit in militiam tecum ire aduersus Græciam: horum vni tu quæso, rex, misertus mei qui huc processi ætatis, indulge militiæ vacationem, ei qui natu est maximus: vt & mei ipsius & census curam gerat: quatuor tecum vna ducas.ita confectis quæ in animo habes, rursus reuertaris. XXXIX Rex ob id admodum indignatus, his verbis respondit, Homo improbe, tune, quum ego ipse in expeditionem eam aduersus Græciam, filiosque meos & fratres domesticos & amicos ducam, ausus es mentionem filii tui facere, qui meus es seruus, quem oportebat cum omni familia & vxore me comitari? Probe nunc discito hoc, animum in hominum habitare auribus. [1]Qui bene audit, eius corpus voluptate perfunditur: qui vero male, is exacerbatur. Tu itaque quum bene fecisti, & alia eiusdem generis promisisti, non gloriaris te supergressum esse regem munificentia: postea vero quam ad impudentiora conuersus es, non tu quidem pro merito, sed minora quam pro merito accipies. nam te & quatuor liberos liberant tua munera: vnius autem quem præcipue complecteris, damno mulctabere. Hæc quum respondisset, subito imperauit iis quibus delegatum erat ista exequi, vt maximum natu filiorum Pythii inuentum discinderent medium: eiusque discissi dimidium ad dexteram viæ, & dimidium ad sinistram disponerent, & illac transiret exercitus. XL Hoc illi vbi exequuti sunt, illac exercitus pertransiuit. In quo præcedebant ii qui sarcinas portabant & impedimenta. Post hos omnigenarum gentium non distinctæ sed promiscuæ copiæ, numero vltra dimidium exercitus. Post has intercedebat interuallum: neque enim cum rege miscebatur. Præcedebat enim mille equites [2]e Persis omnibus delecti: secundum hos totidem hastati, & ii delecti ex omnibus, versis deorsum in terram spiculis. Post hos[3] equi decem quam pulcherrime ornati, qui Nisæi dicũtur, ideo sic dicti quod est ingens Medicæ regionis campus

καὶ δὴ ἀγορεύειν ἐκέλευε ὅτευ δέοιτο. ὁ δὲ, ἐπεί τε ταῦτα ἤκουσε, ἔλεγε θαρσήσας τάδε, Ὦ δέσποτα, τυγχάνουσί μοι παῖδες ἐόντες πέντε, καί σφεας καταλαμβάνει πάντας ἅμα σοὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. σὺ δὲ ὦ βασιλεῦ, ἐμὲ ἐς τόδε ἡλικίης ἥκοντα οἰκτείρας, τῶν μοι παίδων ἕνα παράλυσον τῆς στρατιῆς τὸν πρεσβύτατον, ἵνα αὐτοῦ τε ἐμεῦ καὶ τῶν χρημάτων ᾖ μελεδωνός· τοὺς δὲ τέσσερας ἄγε ἅμα σεωυτῷ· καὶ πρήξας τὰ νοέεις, νοστήσειας ὀπίσω. 10 Κάρτα τε ἐθυμώθη ὁ Ξέρξης, καὶ ἀμείβετο τοῖσδε, Ὦ κακὲ ἄνθρωπε, σὺ ἐτόλμησας ἐμεῦ στρατευομένου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγοντος παῖδας ἐμοὺς καὶ ἀδελφεοὺς καὶ οἰκηίους καὶ φίλους, μνήσασθαι περὶ σέο παιδὸς, ἐὼν ἐμὸς δοῦλος, ὃν χρῆν πανοικίῃ αὐτῇ γυναικὶ συνέπεσθαι; εὖ νυν τόδ' ἐξεπίστασο, ὡς ἐν τοῖσι ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμός· ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας, τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα· ὑπεναντία δὲ τούτοισι, ἀνοιδέει. ὅτε μέν νυν χρηστὰ ποιήσας ἕτερα τοι- 20 αῦτα ἐπαγγέλλεο, εὐεργεσίῃσι βασιλῆα οὐ καυχήσεαι ὑπερβαλέσθαι· ἐπεί τε δὲ ἐς τὸ ἀναιδέστερον ἐτράπεο, τὴν μὲν ἀξίην οὐ λάμψεαι, ἐλάσσω δὲ τῆς ἀξίης. σὲ μὲν γὰρ καὶ τοὺς τέσσερας τῶν παίδων ῥύεται τὰ ξείνια· τοῦ δὲ ἑνὸς τοῦ περιέχεαι μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσεαι. ὡς δὲ ταῦτα ὑπεκρίνατο, αὐτίκα ἐκέλευε τοῖσι προσετέτακτο ταῦτα πρήσσειν, τῶν Πυθίου παίδων ἐξευρόντας τὸν πρεσβύτατον, μέσον διαταμεῖν· διαταμόντας δὲ, τὰ ἡμίτομα διαθεῖναι, τὸ μὲν, ἐπὶ τὰ 30 δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δὲ, ἐπ' ἀριστερά· καὶ ταύτῃ διεξιέναι τὸν στρατόν. Ποιησάντων δὲ τούτων τοῦτο, μετὰ ταῦτα διεξήιε ὁ στρατός. ἡγέοντο δὲ πρῶτοι μὲν οἱ σκευοφόροι τε καὶ τὰ ὑποζύγια· μετὰ δὲ τούτους, σύμμικτος στρατὸς παντοίων ἐθνέων ἀναμὶξ, οὐ διακεκριμένοι· τῇ δὲ ὑπερημίσεες ἦσαν, ἐνθαῦτα διελέλειπτο, καὶ οὐ συνεμίσγοντο οὗτοι βασιλέϊ. προηγεῦντο μὲν γὰρ ἱππόται χίλιοι, ἐκ Περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι, μετὰ δὲ αἰχμοφόροι χίλιοι, καὶ οὗτοι ἐκ πάντων ἀπολε- 40 λεγμένοι, τὰς λόγχας κάτω ἐς τὴν γῆν τρέψαντες· μετὰ δὲ, ἱροὶ Νισαῖοι καλεόμενοι ἵπποι δέκα, κεκοσμημένοι ὡς κάλλιστα. Νισαῖοι δὲ καλέονται ἵπποι ἐπὶ τοῦδε· ἔστι πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς

253

1 Qui quum bona audierit, voluptate corpus implet: quum his diuersa, molestia afficitur. *Ita Eras.* 2 *Hæc in vulg. quidem edit. non habentur: sed in vet. cod. leguntur hoc modo, μετὰ δὲ αἰχμοφόροι χίλιοι, καὶ οὗτοι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι. Hæc autem librariorum culpa fuisse omissa, (quorum oculos ea subterfugerint quæ sunt à priore ἀπολελεγμένοι vsque ad posterius) ex sequentibus apparet, vbi hæc ennumeratio repetitur.* 3 Sacri equi dec.

τῷ οὔνομά ἐστι Νίσαιον· τοὺς ὦν δὴ ἵππους τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδίον τοῦτο. ὄπισθεν δὲ τουτέων τῶν δέκα ἵππων, ἅρμα Διὸς ἱρὸν ἐπετέτακτο, τὸ ἵπποι μὲν εἷλκον λευκοὶ ὀκτώ. ὄπισθε δὲ τῶν ἵππων εἵπετο πεζῇ ἡνίοχος, ἐχόμενος τῶν χαλινῶν. οὐδεὶς γὰρ δὴ ἐπὶ τοῦτον τὸν θρόνον ἀνθρώπων ἀναβαίνει. τούτου δὲ ὄπισθεν αὐτὸς Ξέρξης ἐπ᾽ ἅρματος ἵππων Νισαίων· παρεβεβήκεε δέ οἱ ἡνίοχος, τῷ οὔνομα ἦν Πατιράμφης, Ὀτάνεω παῖς, ἀνδρὸς Πέρσεω. Ἐξήλασε μὲν δὴ οὕτω ἐκ Σαρδίων Ξέρξης, μετεκβαίνεσκε δὲ, ὅκως μιν ὁ λόγος αἱρέοι, ἐκ τοῦ ἅρματος ἐς ἁρμάμαξαν. αὐτοῦ δὲ ὄπισθεν αἰχμοφόροι Περσέων οἱ ἄριστοί τε καὶ γενναιότατοι, χίλιοι, κατὰ νόμον τὰς λόγχας ἔχοντες. μετὰ δὲ, ἵππος ἄλλη χιλίη ἐκ Περσέων ἀπολελεγμένη. μετὰ δὲ τὴν ἵππον, ἐκ τῶν λοιπῶν Περσέων ἀπολελεγμένοι μύριοι. οὗτος πεζὸς ἦν. καὶ τουτέων χίλιοι μὲν ἐπὶ τοῖσι δόρασι ἀντὶ τῶν σαυρωτήρων ῥοιὰς εἶχον χρυσέας, καὶ πέριξ συνέκληιον τοὺς ἄλλους· οἱ δὲ εἰνακισχίλιοι ἐντὸς τουτέων ἐόντες, ἀργυρέας ῥοιὰς εἶχον· εἶχον δὲ χρυσέας ῥοιὰς καὶ οἱ εἰς τὴν γῆν τρέποντες τὰς λόγχας, καὶ μῆλα, οἱ ἄγχιστα ἑπόμενοι Ξέρξῃ. τοῖσι δὲ μυρίοισι ἐπετέτακτο ἵππος Περσέων μυρίη. μετὰ δὲ τὴν ἵππον διέλειπε καὶ δύο σταδίους, καὶ ἔπειτα, ὁ λοιπὸς ὅμιλος ἤιε ἀναμίξ. Ἐποιέετο δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίης ὁ στρατὸς ἐπί τε ποταμὸν Κάϊκον καὶ τὴν γῆν Μυσίην· ἀπὸ δὲ Καΐκου ὁρμεώμενος, Κάνης ὄρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ, διὰ τοῦ Ἀταρνέος ἐς Καρίνην πόλιν. ἀπὸ δὲ ταύτης, διὰ Θήβης πεδίου ἐπορεύετο, Ἀδραμύττειόν τε πόλιν καὶ Ἄντανδρον τὴν Πελασγίδα παραμειβόμενος. τὴν Ἴδην δὲ λαβὼν ἐς ἀριστερὴν χέρα, ἤιε ἐς τὴν Ἰλιάδα γῆν. καὶ πρῶτα μέν οἱ ὑπὸ τῇ Ἴδῃ νύκτα ἀναμείναντι βρονταί τε καὶ πρηστῆρες ἐπεσπίπτουσι, καί τινα αὐτοῦ ταύτῃ συχνὸν ὅμιλον διέφθειραν. ἀπικομένου δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ ποταμὸν Σκάμανδρον, ὃς πρῶτος ποταμῶν, ἐπείτε ἐκ Σαρδίων ὁρμηθέντες ἐπεχείρησαν τῇ ὁδῷ, ἀπέλιπε τὸ ῥέεθρον, οὐδ᾽ ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τε καὶ τοῖσι κτήνεσι πινόμενος. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ὡς ἀπίκετο Ξέρξης, ἐς τὸ Πριάμου Πέργαμον ἀνέβη, ἵμερον ἔχων θεήσασθαι. θεησάμενος δὲ, καὶ πυθόμενος κείνων ἕκαστα, τῇ Ἀθηναίῃ τῇ Ἰλιάδι ἔθυσε βοῦς χιλίας· χοὰς δὲ οἱ μάγοι τοῖσι ἥρωσι ἐχέαντο. ταῦτα δὲ ποιησαμένοισι, νυκτὸς φόβος ἐς τὸ στρατόπεδον ἐνέπεσε. ἅμα ἡμέρῃ δὲ ἐπορεύετο ἐνθεῦτεν, ἐν ἀριστερῇ μὲν ἀπέργων Ῥοίτειον πόλιν καὶ Ὀφρύνειον, καὶ Δάρδανον, ἥπερ δὴ Ἀβύδῳ ὅμουρός ἐστι·

ἐπιβαίνει.

nomine Nisæus qui grandes fert equos. Hos decē equos sequebatur sacer Iouis currus, quem octo equi albi trahebant, pone auriga comitante, qui pedibus ingrediens habenas tenebat. hac enim sellam nemo mortaliū inscendit. Post quē ipse Xerxes vehebatur curru equorum Nisæorum, præcedente auriga cui nomen erat Patiramphi, Otanis filio, viri Persæ.

XLI

Hunc quidem in modum Sardibus processit Xerxes: sed è curru, quoties ratio exigebat, in essedū transcendebat. Eum sequebatur hastati Persarum optimi ac nobilissimi mille, è more pila gestantes. Post hos alius delectus equitatus mille Persarum. Dehinc è ceteris Persis decem millia peditum delecta, quorum mille in lanceis pro [1] coronis gestabant mala punica argentea: gerebant item aurea ii qui in terram versus spectantia spicula habebant: etiam mala, ii qui Xerxem proxime sequebantur. Hæc decem millia ordine subsequebatur equitatus è decem millibus Persarum. Relicta post hos duorum stadiorum intercapedine, mox ibat cetera multitudo promiscua.

XLII

Ita exercitus è Lydia perrexit ad flumen Caicum & regionem Mysiam: à Caico autem à læua habens montem Canen, per Atarnem ad vrbem Carinam. Ab hac per campum Thebanum, vrbem Atramyttium & Antandrum Pelasgidem prætergrediens, & Idam ad sinistram manum stringens, ad terram Iliensem peruenit. cui primum sub Ida noctem agenti, tonitrua & fulgura ingruerunt, & complures ex eo exercitu occiderunt. Deinde ad Scamandrum est ventum, qui fluuiorum omnium erat primus, ex quo iter e Sardibus fieri cœptum est. Hunc profluentem sua aqua destituit, nec hominibus iumentisque potantibus suffecit.

XLIII

Eo Xerxes postquam peruenit, Priami Pergamum ascendit, loci visendi cupidus. Quod vbi contemplatus est, & singula quæque eorum audiuit, Mineruæ Iliadi mille boues immolauit: quarum libamine Magi heroibus parentauerunt. His actis terror per noctem exercitum inuasit. Simulatque illuxit, illinc mouerunt, à læua stringentes Rhœtion vrbem, & Ophryneon, & Dardanon, quę Abydo contermina est:

1 *Fortasse Valla aliter scriptum reliquit. Post pro* Argentea *legendum* Aurea, *ex nostris exempl. ex quibus etiam sequi hæc debent*, Et ceteros intercludebant: nouem autem millia quæ ab his intercludebantur, argentea mala punica gestabant. *Potest* συνέκληον *verti etiam* Includebant, *vel* Circumcingebant.

à dextra

XLIV a dextra, Gergitas & Teucros. Vbi Abydon venerunt, Xerxi incessit cupido omnem exercitum oculis subiiciendi. itaque in prætorio quodam, quod ei Abydeni prius ab illo iussi è candido lapide in tumulo pro dignitate extruxerant, residens prospiciebat litus, & illic terrestres copias atque classem. Quam dum intuetur, subiit eum cupiditas spectandi nauale certamen. Id certamen postquam commissum est, in quo Sidonii vicere, voluptatem Xerxes cepit, cum certaminis tum copia-

XLV rum spectaculo. Et quum intueretur omnem Hellespontum nauibus obductum, omnia litora atque Abydenorum plana hominibus referta, ibi se beatum esse iactauit, & post hæc lacry-

XLVI mas fudit. Quod animaduertens Artabanus eius patruus, qui primo libere dissuaserat bellum Græciæ inferendum, his verbis interrogauit, Quam diuersa, rex, inter se nunc facis & dudum dixisti. qui te beatum esse dixeras, nunc lacrymas fundis. Et ille, Reputantem me, inquit, quam breuis sit omnis humana vita, subiit horum miseratio: quorum, quum tot sint, nemo ad centesimum annũ supererit. Excipiens Artabanus, Atqui, inquit, alia, quam istud est, viuendo miserabiliora patimur. Nam in tam breui vita nullus hominũ adeo felix extitit, neq; horum neq; aliorũ, cui non crebro, nedũ semel, subitura sit animo moriendi voluntas potius quã viuendi. Incidentes enim calamitates & morbi vitam perturbant: efficiuntque vt quum breuis sit, tamen perlonga videatur. Ita mors optatissimum est perfugium ærumnosæ vitæ, quam deus dulci gustu aspergens ob id inui-

XLVII dius facere deprehenditur. Cui Xerxes, Artabane, inquit, [1] quoniam humanæ vitæ condicio talis est qualem tu exponis, eam commemorare supersedeamus; neque tristium faciamus mentionẽ, quum iucunda in manibus habeamus. Hoc mihi potius edissere: nisi tibi ita euidens insomnii visio fuisset oblata, perstaresne adhuc in priore sententia, dissuadens mihi aduersus Græciã bellũ? an in ea persisteres? agedum aperte hoc mihi dicito. Ei respondens Artabanus, Visio, inquit, rex, quæ in somnis obiecta est, ad votũ succedat amborũ: ego tamẽ adhuc metuo, & adeo metu perculsus sũ

ἐν δεξιῇ δὲ, Γέργιθάς τε καὶ Τευκρούς. Ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν Ἀβύδῳ μέσῃ, ἠθέλησε Ξέρξης ἰδέσθαι πάντα τὸν στρατόν, καὶ προεπεποίητο γὰρ ἐπὶ κολωνοῦ ἐπίτηδες αὐτῷ ταύτῃ προεξέδρη λίθου λευκοῦ· ἐποίησαν δὲ Ἀβυδηνοὶ, ἐντειλαμένου 254 πρότερον βασιλῆος. ἐνθαῦτα, ὡς ἵζετο κατορῶν ἐπὶ τῆς ἠιόνος, ἐθηεῖτο καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὰς νέας· θηεύμενος δὲ, ἱμέρθη τῶν νεῶν ἅμιλλαν γινομένην ἰδέσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένετό τε καὶ ἐνίκων Φοίνικες Σι-
10 δώνιοι, ἥσθη τε τῇ ἁμίλλῃ καὶ τῇ στρατιῇ. Ὡς δὲ ὥρα πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τῶν νεῶν ἀποκεκρυμμένον, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰ Ἀβυδηνῶν πεδία ἐπίπλεα ἀνθρώπων, ἐνθαῦτα Ξέρξης ἑωυτὸν ἐμακάρισε· μετὰ δὲ τοῦτο, ἐδάκρυσε. Μαθὼν δέ μιν Ἀρτάβανος ὁ πάτρως, ὃς τὸ πρῶτον γνώμην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως, οὐ συμβουλεύων Ξέρξῃ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· οὗτος ὡνὴρ φρασθεὶς Ξέρξεα δακρύσαντα, εἴρετο τάδε, « Ὦ βασιλεῦ, ὡς πολὺ ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐρ- «
20 γάσαο νῦν τε καὶ ὀλίγῳ πρότερον. μακαρίσας « γὰρ σεωυτὸν, δακρύεις. ὁ δὲ εἶπε, Ἐσῆλθε γάρ ἢ ἐσ- με λογισάμενον κατοικτεῖραι ὡς βραχὺς εἴη ὁ πᾶς « ἀνθρώπινος βίος, εἰ τουτέων γε ἐόντων τοσούτων, « οὐδεὶς ἐς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται. ὁ δὲ ἀμείβε- το λέγων, Ἕτερα τούτου παρὰ τὴν ζόην πεπόνθα- « μεν οἰκτρότερα. ἐν γὰρ οὕτω βραχέϊ βίῳ οὐδεὶς « οὕτω ἄνθρωπος ἐὼν εὐδαίμων πέφυκε, οὔτε του- « τέων, οὔτε τῶν ἄλλων, τῷ οὐ παραστήσεται πολ- « λάκις, καὶ οὐκὶ ἅπαξ, τεθνάναι βούλεσθαι μᾶλ- «
30 λον ἢ ζῆν. αἵ τε γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσαι, « καὶ αἱ νοῦσοι συνταράσσουσαι, καὶ βραχὺν ἐόντα, « μακρὸν δοκέειν εἶναι ποιεῦσι τὸν βίον. οὕτω ὁ μὲν « θάνατος, μοχθηρῆς ἐούσης τῆς ζόης, καταφυγὴ αἱ- « ρετωτάτη τῷ ἀνθρώπῳ γέγονε· ὁ δὲ θεὸς, γλυ- « κὺν γεύσας τὸν αἰῶνα, φθονερὸς ἐν αὐτῷ εὑρίσκε- « ται ἐών. Ξέρξης δὲ ἀμείβετο λέγων, Ἀρτάβα- νε, βιοτῆς μέν νυν ἀνθρωπηΐης πέρι, ἐούσης τοι- « αύτης οἵην περ σὺ διαιρέεαι εἶναι, παυσώμεθα, μηδὲ « κακῶν μεμνώμεθα, χρηστὰ ἔχοντες πρήγματα ἐν «
40 χερσί. Φράσον δέ μοι τόδε, εἴ τοι ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου « μὴ ἐναργὴς οὕτω ἐφάνη, εἶχες ἂν τὴν ἀρχαίην γνώ- « μην, οὐκ ἐῶν με στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, « ἢ μετέστης ἄν; φέρε μοι τοῦτο ἀτρεκέως εἰπέ. ὁ δὲ ἀ- μείβετο λέγων, Ὦ βασιλεῦ, ὄψις μὲν ἡ ἐπιφανεῖ- « σα τοῦ ὀνείρου, ὡς βουλόμεθα ἀμφότεροι τελευτή- « σειε· ἐγὼ δ' ἔτι καὶ ἐς τόδε δείματός εἰμι ὑπόπλεος, «

[1] De humana vita quæ talis est qualem tu esse dixeris, verba facere desinamus:

οὐδὲ ἐμεωυτοῦ, ἀλλά τε πολλὰ ἐπιλεγόμενος, καὶ δὴ καὶ ὁρέων δύο τὰ μέγιστα πάντων ἐόντα τοι πολεμιώτατα. Ξέρξης δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείβετο τοῖσιδε. Δαιμόνιε ἀνδρῶν, κοῖα ταῦτα λέγεις μοι εἶναι δύο πολεμιώτατα; κότερά τοι τὸ πεζὸν μεμπτὸν κατὰ τὸ πλῆθός ἐστι, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα φαίνεται πολλαπλήσιον ἔσεσθαι τοῦ ἡμετέρου; ἢ τὸ ναυτικὸν τὸ ἡμέτερον λείψεσθαι τοῦ ἐκείνων; ἢ καὶ συναμφότερα ταῦτα; εἰ γάρ τοι ταύτῃ ἐνδεέστερα φαίνεται εἶναι τὰ ἡμέτερα πρήγματα, στρατοῦ ἂν ἄλλου τις τὴν ταχίστην ἄγερσιν ποιοῖτο. Ὁ δ᾽ ἀμείβετο λέγων, Ὦ βασιλεῦ, οὔτε στρατὸν τοῦτον, ὅστις γε σύνεσιν ἔχει, μέμφοιτ᾽ ἄν, οὔτε τῶν νεῶν τὸ πλῆθος· ἢν δὲ πλεῦνας συλλέξῃς, τὰ δύο τοι τὰ λέγω, πολλῷ ἔτι πολεμιώτερα γίνεται. τὰ δὲ δύο ταῦτα, ἐστὶ γῆ τε καὶ θάλασσα. οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης ἐστὶ λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμόθι (ὡς ἐγὼ εἰκάζω) ὅστις ἐγειρομένου χειμῶνος δεξάμενός σευ τοῦτο τὸ ναυτικόν, φερέγγυος ἔσται διασῶσαι τὰς νέας. καίτοι οὐκὶ ἕνα αὐτὸν δεῖ εἶναι τὸν λιμένα, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν τὴν ἤπειρον, παρ᾽ ἣν δὴ κομίζεαι. οὐκ ὦν δὴ ἐόντων τῶν λιμένων ὑποδεξίων, μάνθανε ὅτι αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι, καὶ οὐκὶ ὥνθρωποι τῶν συμφορέων. καὶ δὴ τῶν δύο τοι τοῦ ἑτέρου εἰρημένου, τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. γῆ δὲ πολεμίη τῇδέ τοι κατίσταται. εἰ θέλει τοι μηδὲν ἀντίξοον καταστῆναι, τοσούτῳ τοι γίνεται πολεμιωτέρη, ὅσῳ ἂν προβαίνῃς ἑκαστέρω, τὸ πρόσω αἰεὶ κλεπτόμενος. εὐπρηξίης γὰρ οὐκ ἔστι ἀνθρώποισι οὐδεμία πληθώρη. καὶ δή τοι ὡς οὐδενὸς ἐναντιευμένου, λέγω τὴν χώρην πλεῦνα ἐν πλέονι χρόνῳ γινομένην, λιμὸν τέξεσθαι. ἀνὴρ δὲ οὕτως ἂν εἴη ἄριστος, εἰ βουλευόμενος μὲν, ἀρρωδέοι, πᾶν ἐπιλεγόμενος πείσεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρασὺς εἴη. Ἀμείβεται Ξέρξης τοῖσδε, Ἀρτάβανε, οἰκότως μὲν σύ γε τούτων ἕκαστα διαιρέαι· ἀτὰρ μήτε πάντα φοβέο, μήτε πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεο. εἰ γὰρ δὴ βούλοιο ἐπὶ τῷ αἰεὶ ἐπεσφερομένῳ πρήγματι τὸ πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεσθαι, ποιήσειας ἂν οὐδαμὰ οὐδέν. κρέσσον δὲ, πάντα θαρσέοντα, ἥμισυ τῶν δεινῶν πάσχειν μᾶλλον, ἢ πᾶν χρῆμα προδειμαίνοντα, μηδαμὰ μηδὲν παθεῖν. εἰ δὲ ἐρίζων πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον, μὴ τὸ βέβαιον ἀποδέξῃς, σφάλλεσθαι ὀφείλεις ἐν αὐτοῖσι. ὁμοίως καὶ ὁ ὑπεναν-

vt non sim apud me. Nam mecum reputans, cum alia multa, tum vero duo, & ea omnium maxima, video tibi esse hostilissima. Ad hęc Xerxes,[1] Dæmonie virorum, inquit, quænam ista ais mihi hostilissima esse? vtrum horum tibi improbandum videtur, tanquam non satis copiosum? terrestrisne exercitus, quasi multo numerosior ille Græcus futurus esse videatur? an classis, tanquam illorum classe inferior? an hæc ambo? Nam si ob hoc imbecilliores tibi videntur nostræ res, celerrime alterum quis exercitum compararet. Respondit Artabanus, Neque hunc, rex, exercitum improbauerit quisquam, qui sit mentis compos, neque hanc nauium multitudinem, [2] etiamsi plures coegeris. Quæ autem duo dico esse tibi multo hostiliora, ea vero hæc sunt, terra & mare. neque enim vsquam maris portus est eiusmodi (vt ego coniecto) qui surgente tempestate sit capax huius tuæ classis, idoneusque ad eam tutandam: neque vero vnum tibi portum esse oportet,[3] sed vniuersam continentem esse portum, quo se recipiant naues. Itaque quum portus tibi opportuni desint, intellige homines in arbitrio fortuitorum, non fortuita in arbitrio hominum esse. E duobus vno exposito, pergam dicere alterum: Terra cum ob alia tibi hostilis est, tum eo hostilior, si nihil obstiterit quo longius processeris, assidue vlteriora surripiens. Nulla enim est hominibus rei bene gerendæ satietas. Vnde etiam, vt nemo tibi occurrat, dico maiorem maiori in tempore regionem, famem esse allaturam. At vir ita demum fuerit optimus si in deliberando quidem, omnem rem quamcunque pati possit, reputans extimescat, in re autem agenda sit audax. Cui Xerxes, Artabane, inquit, merito tu quidem horum singula commemorasti: tamen non est vt omnia reformides, omniaque peræq; consideres. Nam si velis in rei consultatione semper omnia perinde considerare, nunquam aliquid efficias. Satius enim omnia alacriter aggredientem dimidium ærumnarum pati, quam omni in re præsumpto metu nihil omnino pati. Quod si repugnando omnibus quæ dicuntur, [4] non vis committere vt quod firmum est infirmetur, perinde peccas atque is qui con-

XLVIII XLIX L

1 O miserrime hominum. *Sic Bud. in simili loco interpret.* 2 Quod si maiorem numerum coegeris, duo illa quæ dico, multo etiam hostiliora futura sunt. Sunt autem illa duo, terra & mare. 3 Sed circum vniuersam continentem in quam tendis.
4 Non ostendas quid firmum sit, *vel, tutum.*

traria

rratia istis dicat.[1] Et hoc æqualiter se habet. Scire vero aliquem (quum sit homo) qua ratione quid firmũ esse oporteat, nequaquam arbitror. At iis qui facere quid volunt, consueuit plerunque succedere emolumentum: raro autem iis qui pensant omnia, & quos agere piget. [2] Cernis quo res Persica potentiæ processit: quo nunquam progressam videres, si ii qui ante me extitere reges, istiusmodi consiliis quibus tu vsi fuissent:[2] aut vtentes istis sententiis, non alios suasores tales habuissent: nunc pericula contemnentes, tantopere statum suum prouexerunt. Magna enim negocia magnis cum periculis suscipi volũt. Quare nos, illorum facta æmulantes, optimo anni tempore ingredimur: subactaque omni Europa, rursus reuertemur, nullam vsquam neque famem neque rem tristem passi. nam & commeatus affatim ipsi nobiscum portamus: & ad quamcunque vel regionem vel gentem veniemus, eius re frumentaria potiemur. nam aratoribus viris non nomadibus inferemus bellum.

LI Posthęc Artabanus, Quandoquidem, inquit, non sinis vllam rem formidari,[3] & tamen meum admittis consilium: necesse est enim de multis negociis in longius extrahi orationem: Cyrus, Cambyse genitus, omnem præter Athenas Ioniam Persis tributariam reddidit. quare suadeo ne quo pacto hos viros aduersus patres suos ducas. nam sine Ionibus satis superque sufficimus hostem superare: quos necesse est aut iniustissimos esse, si metropolim suam in seruitutem redigant: aut iustissimos, si illius libertatem adiuuent. Si iniustissimi erunt, nullo modo certe nobis magno vsui futuri sunt: sin iustissimi, magnam poterunt tuo exercitui afferre perniciem. Itaque hoc vetus dictum tanquam probum, rex, in mente habe, non statim ab initio exitum omnem esse manifestum.

LII Ad hæc excipiens Xerxes, Artabane, inquit, sententiarum quas dixisti in hac præcipue falleris, qui Iones metuis ne immutentur:[4] quorum maximum habemus commilitium: quorum & tu testis es, & alii qui sub Dario aduersus Scythas militauerunt, quum in eorum esset potestate situm vniuersas Persarũ copias & perdere & seruare,

" ἀντία τούτοισι λέξας, τὠυτὸ μέν νυν ἐπ' ἴσης ἔχει. εἰ-
" δέναι δὲ ἄνθρωπον ἐόντα κῶς χρὴ τὸ βέβαιον, δοκέω
" μὲν οὐδαμῶς. τοῖσι τοίνυν βουλομένοισι ποιέειν,
" ὡς τὸ ἐπίπαν φιλέει γίνεσθαι τὰ κέρδεα· τοῖσι δὲ
" ἐπιλεγομένοισί τε πάντα καὶ ὀκνέουσι, οὐ μάλα ἐθέ-
" λει. ὁρᾷς τὰ Περσέων πρήγματα ἐς ὃ δυνάμιος
" προκεχώρηκε; εἰ τοίνυν ἐκεῖνοι οἱ πρὸ ἐμεῦ γενό-
" μενοι βασιλέες γνώμῃσι ἐχρέωντο τῇσι καὶ σύ, ἢ μὴ
" χρεώμενοι γνώμῃσι τοιαύτῃσι, ἄλλους συμβούλους
" 10 εἶχον τοιούτους, οὐκ ἄν ποτε εἶδες αὐτὰ ἐς τοῦτο προ-
" ελθόντα· νῦν δὲ κινδύνους ἀναρριπτέοντες ἐς τοῦ-
" τό σφεα προηγάγοντο. μεγάλα γὰρ πρήγματα
" μεγάλοισι κινδύνοισι ἐθέλει καταιρέεσθαι. ἡμεῖς
" τοίνυν ὁμοιεύμενοι κείνοισι, ὥρην τε τοῦ ἔτεος καλλί-
" στην πορευόμεθα, καὶ καταστρεψάμενοι πᾶσαν τὴν
" Εὐρώπην, νοστήσομεν ὀπίσω, οὔτε λιμῷ ἐντυχόν-
" τες οὐδαμόθι, οὔτε ἄλλο ἄχαρι οὐδὲν παθόντες.
" τοῦτο μὲν γὰρ, αὐτοὶ πολλὴν φορβὴν φερόμενοι πο-
" ρευόμενοι· τοῦτο δὲ, τῶν ἄν κου ἐπιβέωμεν γῆν
" 20 καὶ ἔθνος, τούτων τὸν σῖτον ἕξομεν. ἐπ' ἀροτῆρας δὲ
καὶ οὐ νομάδας στρατευόμεθα ἄνδρας. Λέ-
" γει Ἀρτάβανος μετὰ ταῦτα, Ὦ βασιλεῦ, ἐπεί τε
" ἀρρωδέειν οὐδὲν ἐᾷς πρῆγμα, σὺ δέ μευ συμβου-
" λίην ἔνδεξαι. ἀναγκαίως γὰρ ἔχει περὶ πολλῶν
" πρηγμάτων πλεῦνα λόγον ἐκτεῖναι. Κῦρος ὁ
" Καμβύσεω Ἰωνίην πᾶσαν πλὴν Ἀθηναίων κατε-
" στρέψατο δασμοφόρον εἶναι Πέρσῃσι. τούτους ὦν
" τοὺς ἄνδρας συμβουλεύω τοι μηδεμιῇ μηχανῇ ἄ-
" γειν ἐπὶ τοὺς πατέρας. καὶ γὰρ ἄνευ τούτων οἷοί
" 30 τε εἰμὲν τῶν ἐχθρῶν κατυπέρτεροι γίνεσθαι. ἢ γὰρ
" σφέας, ἢν ἕπωνται, δεῖ ἀδικωτάτους γίνεσθαι κατα-
" δουλουμένους τὴν μητρόπολιν, ἢ δικαιοτάτους,
" συνελευθεροῦντας. ἀδικώτατοι μέν νυν γινόμε-
" νοι, οὐδὲν κέρδος μέγα ἡμῖν προσβάλλουσι· δι-
" καιότατοι δὲ γινόμενοι, οἷοί τε δηλήσασθαι μεγά-
" λως τὴν σὴν στρατιὴν γίνονται. ἐς θυμὸν ὦν βά-
" λευ καὶ τὸ παλαιὸν ἔπος, ὡς εὖ εἴρηται, τὸ μὴ ἅ-
" μα ἀρχῇ πᾶν τέλος καταφαίνεσθαι. Ἀ-
" μείβεται πρὸς ταῦτα Ξέρξης, Ἀρτάβανε, τῶν
" 40 ἀπεφήναο γνωμέων, σφάλλεαι κατὰ ταύτην
" δὴ μάλιστα, ὃς Ἴωνας φοβέεαι μὴ μεταβάλ-
" λωσι· τῶν ἔχομεν γνῶμα μέγιστον, τῶν σύ τε
" μάρτυς γίνεαι, καὶ οἱ συστρατευσάμενοι Δαρείῳ
" ἄλλοι ἐπὶ Σκύθας, ὅτι ἐπὶ τούτοισι ἡ πᾶσα Περσι-
" κὴ στρατιὴ ἐγένετο διαφθεῖραι καὶ περιποιῆσαι.

1 Hoc inquam perinde est. 2 Aut non vtentes istis sententiis, alios suasores tales habuissent. *Id est, Aut si hac non fuisset eorum sententia, sed aliorum fuisset, quorum consilium sequerentur. Valla autem negatiua particula totum mutauit, & Sententia vti more Græco dixit.* 3 Ad meum admitte consilium. *vel, Meum saltem adm. cons.* 4 Quorum maximum habemus documentum, *id est, quorum fidei*, iis in rebus quarum & tu testis es, & al. *Id est, Qui maximum nobis sua fidei documentum dederunt iis in rebus &c.*

οἱ δὲ δικαιοσύνῃ καὶ πιστότητι ἐνέδωκαν, ἄχαρι οὐδὲν ποιήσαντες. παρὲξ δὲ τούτου, ἐν τῇ ἡμετέρῃ καταλιπόντας τέκνα, καὶ γυναῖκας καὶ χρήματα, οὐδ᾽ ἐπιλέγεσθαι χρὴ νεώτερόν τι ποιήσειν. οὕτω δὲ μηδὲ τοῦτο φοβέο, ἀλλὰ θυμὸν ἔχων ἀγαθὸν, σῶζε οἶκόν τε τὸν ἐμὸν, καὶ τυραννίδα τὴν ἐμήν. σοὶ γὰρ ἐγὼ μούνῳ ἐκ πάντων σκῆπτρα τὰ ἐμὰ ἐπιτράπω. Ταῦτα εἴπας, καὶ Ἀρτάβανον ἀποστείλας ἐς Σοῦσα, δεύτερα μετεπέμψατο Ξέρξης Περσέων τοὺς δοκιμωτάτους. ἐπεὶ δέ οἱ παρῆσαν, ἔλεγέ σφι τάδε, Ὦ Πέρσαι, τῶνδ᾽ ἐγὼ ὑμέων χρηίζων, ὑμέας συνέλεξα, ἄνδρας τε γίνεσθαι ἀγαθοὺς, καὶ μὴ καταισχύνειν τὰ πρόσθεν ἐργασμένα Πέρσῃσι, ἐόντα μεγάλα τε καὶ πολλοῦ ἄξια· ἀλλ᾽ εἷς τε ἕκαστος καὶ οἱ σύμπαντες προθυμίην ἔχωμεν. ξυνὸν γὰρ τοῦτο πᾶσι ἀγαθὸν σπεύδεται. τῶνδε δὲ εἵνεκα προαγορεύω ἀντέχεσθαι τοῦ πολέμου ἐντεταμένως· ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπ᾽ ἄνδρας στρατευόμεθα ἀγαθοὺς, τῶν ἢν κρατήσωμεν, οὐ μή τις ἡμῖν ἄλλος στρατὸς ἀντιστῇ κοτε ἀνθρώπων. νῦν δὲ διαβαίνωμεν ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι τοὶ Περσίδα γῆν λελόγχασι.

τῷ οἱ Πέρσας λαχ.

Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην παρεσκευάζοντο ἐς τὴν διάβασιν· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον τὸν ἥλιον, ἐθέλοντες ἰδέσθαι ἀνίσχοντα, θυμιήματά τε παντοῖα ἐπὶ τῶν γεφυρέων καταγίζοντες, καὶ μυρσίνῃσι στορνῦντες τὴν ὁδόν. ὡς δ᾽ ἐπανέτελλε ὁ ἥλιος, σπένδων ἐκ χρυσέης φιάλης Ξέρξης ἐς τὴν θάλασσαν, εὔχετο πρὸς τὸν ἥλιον μηδεμίην οἱ συντυχίην τοιαύτην γενέσθαι, ἥ μιν παύσει καταστρέψασθαι τὴν Εὐρώπην πρότερον ἢ ἐπὶ τέρμασι τοῖσι ἐκείνης γένηται. εὐξάμενος δὲ, ἐσέβαλε τὴν φιάλην ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ χρύσεον κρητῆρα, καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάκην καλέουσι. ταῦτα οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρῖναι οὔτε εἰ τῷ ἡλίῳ ἀνατιθεὶς κατῆκε ἐς τὴν θάλασσαν, οὔτε εἰ μετεμέλησέ οἱ τὸν Ἑλλήσποντον μαστιγώσαντι, καὶ ἀντὶ τούτων τὴν θάλασσαν ἐδωρέετο. Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποίητο, διέβαινον κατὰ μὲν τὴν ἑτέρην τῶν γεφυρέων τὴν πρὸς τοῦ Πόντου, ὁ πεζός τε καὶ ἡ ἵππος ἅπασα· κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ Αἰγαῖον, τὰ ὑποζύγια, καὶ ἡ θεραπηίη. ἡγέοντο δὲ πρῶτα μὲν οἱ μύριοι Πέρσαι, ἐστεφανωμένοι πάντες· μετὰ δὲ τούτους, ὁ σύμμικτος στρατὸς παντοίων ἐθνέων. ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην οὗτοι. τῇ δὲ ὑστεραίῃ, πρῶτοι μὲν οἵ τε ἱππόται, καὶ οἱ τὰς

fidem tamen iustitiamque præstitisse, nec quicquam nos læsisse. Præterea quum liberos suos atque vxores in nostra terra reliquerint, non est caussa cur eos aliquid rerum nouarum moliri suspicemur. Quare ne hoc quidem extimescas, sed bonum habens animum, tutare meam domum atque tyrannidem. tibi enim soli ego sceptra mea permitto. Hæc loquutus Xerxes Artabanum Susa dimisit, iterumque illustrissimos quosque Persarum accersiit. Qui posteaquam præsto fuere, his eos verbis alloquutus est,[1] Persæ, ego vos, quorum opera mihi opus est, contraxi, vt viri præstantes existatis, neve res hactenus gestas à Persis magnas præclarasque dedecoretis: sed cum singuli, tum vniuersi[2] exhibeamus nos alacres. commune enim hoc hominibus bonum est, strenuos esse. Eaque de re vos censui præmonendos, ad bellum constanter tolerandum. nam (vt ego audio) aduersus viros egregios tendimus, quos si superauerimus, nullus vnquam nobis alius exercitus obstabit. Nunc igitur deos præsides terræ Persidis precati, transeamus. ¶ Ac eodem quidem die sese ad transeundum parauerunt. Postero autem tantisper morati sunt, dum solem exorientem cernerent, omnifarios odores in pontibus congerentes, ac myrto iter consternentes. Vbi sol exortus est, ex aurea phiala Xerxes libans in mare, apud solem vota cōcepit, nequid sibi aduersi contingeret, quo prius desisteret Europam subigere quam ad illius terminos peruenisset. Hæc precatus, phialam in Hellespontum abiecit, aureumque craterem, ac gladium Persicum, quem acinacem vocant. Hoc pro comperto diiudicare non possum, vtrum soli dedicans gladium dimiserit in pelagus: an Hellespontum, quod eum flagellasse pœniteret, in compensationē gladio donauerit. His actis, per alterū pontium, qui vergebat in Pontū, peditatus omnis equitatusque transiuit: per alterum, qui vergebat in Ægeum, iumenta atque seruitia: præcedentib.[3] decē millibus Persarū, coronatis omnibus, quos promiscuus omniū nationū sequebatur exercitus. & hi quidem eo die. Insequēti autē primi transiere equites,

LIII

LIV

LV

1 Ego vos Persæ coegi, à vobis hæc requirens, vt fortiter, *vel strenue*, vos geratis. 2 Alacriter operam nauemus. Ad id enim contendimus quod communem omnibus vtilitatem afferet. Ideo autem vos vt gnauiter militetis præmoneo, quod viros aduersus quos tendimus, bellicosos esse audiam. Quos si superauer. 3 Illis decem mil. *quorum videlicet facta fuit paulo ante mentio. Sic in sequent. Illi equites, & Illi equi sacri, & Ille sacer currus, & Illi hastati, & illi mille equites, & Ille alter exercitus.*

quique

quicq; ſpicula deorſum verſa geſtabant, & hi etiam coronati, dehinc equi ſacri, ac ſacer currus, tum ipſe Xerxes, poſt haſtati, & mille equites, [1] & præterea alius exercitus, quinetiam naues pariter ad vlteriora litora agebantur: quanquam audiui poſtremum omnium pertranſiſſe regem. LVI Xerxes, poſteaquam in Europam traiecit, conſpicabatur exercitum ſub verberibus tranſeuntem. Tranſiuit autem eius exercitus ſeptem per dies totidemque noctes nullo tempore intermiſſo. Ibi iam tranſgreſſo Helleſpontum Xerxe, fertur quidam vir Helleſpontius dixiſſe, O Iupiter, quidnam tu ſub ſpecie viri Perſæ, & accepto Xerxis pro Iouis nomine, Græciam è ſedibus ſuis exturbare vis, omnes homines ducens, quum etiam citra hoc tibi id facere liceret? LVII Tranſgreſſis omnibus & iter ingredientibus, ingens prodigium oblatum eſt: quod Xerxes nihili fecit, etſi [2] coniectura diſcutiendum, ſiquidem equa leporem enixa eſt. quod facile erat ad coniectandum: fore enim vt Xerxes exercitum aduerſus Græciam cum maximo ſtrepitu & ambitioſiſſime duceret, rurſuſque pro ſeipſo ſolicitus, ad eundem locum fuga recurreret. Alterum quoque ei prodigium, dum Sardibus foret, exhibitum eſt. mula enim mulum edidit ancipitia genitalia habentem, maris & feminæ, ſed maris ſuperiora. LVIII Quorum prodigiorum vtrumq; pro nihilo habens, ire pergebat, comitantibus eum terreſtribus copiis, nauticis extra Helleſpontũ nauigantibus, ac terram legentibus, & è diuerſo atque terreſtres agentibus. nam iſti quidem veſperũ verſus ad promontorium Sarpedonis nauigabant: quo quum peruenîſſent, iuſſi erant permanere: illi vero ad auroram & ſolis exortum iter faciebant per Cherſoneſum, dextrorſum habentes ſepulcrum Helles filiæ Athamantis, ſiniſtrorſum Cardiam vrbem, per mediũ oppidi, cui nomen eſt Agora, *id eſt, forum*. Illinc deflectentibus ad ſinum nomine Melana, *hoc eſt, nigrum*, fluuius cui idem eſt nomen, non ſuffecit, ſed alueum ſuum deſeruit. Hoc fluuio trãſmiſſo à quo ſinus hic cognominatur, veſperum verſus contenderunt, Ænon vrbem Æolidem & lacum Stentoridem prætereuntes, dum

καὶ οἱ τὰς λόγχας κάτω τρέψαντες. ἐστεφανέατο δὲ καὶ οὗτοι. μετὰ δὲ, οἵ τε ἵπποι οἱ ἱροὶ, καὶ τὸ ἅρμα τὸ ἱρόν. ἐπὶ δὲ, αὐτός τε Ξέρξης, καὶ οἱ αἰχμοφόροι, καὶ οἱ ἱππόται οἱ χίλιοι. ἐπὶ δὲ τούτοισι, ὁ ἄλλος στρατὸς καὶ αἱ νῆες ἅμα ἀνήγοντο ἐς τὴν ἀπεναντίον. ἤδη δὲ ἤκουσα καὶ ὕστατον διαβῆναι βασιλῆα πάντων. Ξέρξης δὲ ἐπεί τε διέβη ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐθηεῖτο τὸν στρατὸν ὑπὸ μαστίγων διαβαίνοντα. διέβη δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσι καὶ ἐν ἑπτὰ εὐφρόνῃσι, ἐλινύσας οὐδένα χρόνον. 10 ἐνθαῦτα λέγεται, Ξέρξεω ἤδη διαβεβηκότος τὸν Ἑλλήσποντον, ἄνδρα εἰπεῖν Ἑλλησπόντιον, Ὦ Ζεῦ, τί δὴ ἀνδρὶ εἰδόμενος Πέρσῃ, καὶ οὔνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρξεα θέμενος, ἀνάστατον τὴν Ἑλλάδα ἐθέλεις ποιῆσαι, ἄγων πάντας ἀνθρώπους; καὶ γὰρ ἄνευ τούτων ἐξῆν τοι ποιέειν ταῦτα. Ὡς δὲ διέβησαν πάντες, ἐς ὁδὸν ὡρμημένοισι τέρας σφι ἐφάνη μέγα, τὸ Ξέρξης ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσατο, καίπερ εὐσύμβλητον ἐόν. ἵππος γὰρ ἔτεκε λαγόν. 20 εὐσύμβλητον ὦν τῇδε ἐγένετο, ὅτι ἔμελλε μὲν ἐλᾶν στρατιὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης ἀγαυρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, ὀπίσω δὲ περὶ ἑωυτοῦ τρέχων ἥξειν ἐς τὸν αὐτὸν χῶρον. ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον αὐτῷ τέρας ἐόντι ἐν Σάρδισι. ἡμίονος γὰρ ἔτεκε ἡμίονον διξὰ ἔχουσαν αἰδοῖα, τὰ μὲν, ἔρσενος, τὰ δὲ, θηλέης· κατύπερθε δὲ ἦν τὰ τοῦ ἔρσενος.

Τῶν ἀμφοτέρων λόγον οὐδένα ποιησάμενος, τοπρόσω ἐπορεύετο, σὺν δέ οἱ πεζὸς στρατός· ὁ δὲ ναυτικὸς ἔξω τὸν Ἑλλήσποντον πλέων, παρὰ γῆν 30 ἐκομίζετο, τὰ ἔμπαλιν πρήσσων τοῦ πεζοῦ. ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἑσπέρην ἔπλεε, ἐπὶ Σαρπηδονίης ἄκρης τὴν ἄπιξιν ποιεύμενος, ἐς τὴν αὐτῷ προείρητο ἀπικομένῳ περιμένειν· ὁ δὲ κατ᾽ ἤπειρον στρατὸς πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐποιέετο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Χερσονήσου· ἐν δεξιῇ μὲν ἔχων τὸν Ἕλλης τάφον τῆς Ἀθάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ, Καρδίην πόλιν. διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος, τῇ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Ἀγορή, ἐνθεῦτεν δὲ κάμπτων, τὸν κόλπον τὸν Μέλανα καλεόμενον 40 καὶ Μέλανα ποταμὸν, οὐκ ἀντισχόντα τότε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέεθρον, ἀλλ᾽ ἐπιλιπόντα· τοῦτον τὸν ποταμὸν διαβὰς, ἀπ᾽ οὗ καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, ἤιε πρὸς ἑσπέρην, Αἶνόν τε πόλιν Αἰολίδα καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεξιών. ἐς ὃ

[1] Poſt quos alter ille exercitus nauesque ſimul ad vlter. [2] *Eandem vocem, videlicet εὐσύμβλητον, quam hic male interpretatur*, Coniectura diſcutiendũ, *ſtatim poſt bene vertit*, Facile ad coniectandum, *id eſt*, *Cuius ſignificationem conijcere facile erat, vel coniectura aſſequi.*

ταλάντων, χρυσίου δὲ, τετρακοσίας μυριάδας στατήρων Δαρεικῶν, ἐπιδεούσας ἑπτὰ χιλιάδων. καὶ τούτοισί σε ἐγὼ δωρέομαι. αὐτῷ δέ μοι ἀπὸ ἀνδραπόδων τε καὶ γεωπόδων ἐστὶ βίος. ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Ξέρξης δὲ ἡσθεὶς τοῖσι εἰρημένοισι, εἶπε, Ξεῖνε Λυδὲ, ἐγὼ, ἐπεί τε ἐξῆλθον τὴν Περσίδα χώρην, οὐδενὶ ἀνδρὶ συνέμιξα ἐς τόδε, ὅστις ἠθέλησε ξείνια προθεῖναι στρατῷ τῷ ἐμῷ, οὐδὲ ὅστις ἐς ὄψιν τὴν ἐμὴν καταστὰς, αὐτεπάγγελτος ἐς τὸν πόλεμον ἐμοὶ ἠθέλησε συμβαλέσθαι χρήματα, ἔξω σεῦ. σὺ δὲ καὶ ἐξείνισας μεγάλως στρατὸν τὸν ἐμὸν, καὶ χρήματα μεγάλα ἐπαγγέλλεαι. σοὶ ὦν ἐγὼ ἀντὶ αὐτέων γέρεα τοιάδε δίδωμι, ξεῖνόν τέ σε ποιεῦμαι ἐμὸν, καὶ τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοι τῶν στατήρων ἀποπλήσω παρ' ἐμεωυτοῦ, δοὺς τὰς ἑπτὰ χιλιάδας· ἵνα μή τοι ἐπιδεέες ἔωσι αἱ τετρακόσιαι μυριάδες ἑπτὰ χιλιάδεων, ἀλλ' ᾖ τοι ἀπαρτιλογίη ὑπ' ἐμέο πεπληρωμένη. κέκτησό τε αὐτὸς τά περ ἐκτήσαο, ἐπίστασό τε εἶναι αἰεὶ τοιοῦτος. οὐ γάρ τοι ταῦτα ποιέοντι, οὔτε ἐς τὸ παρεὸν, οὔτε ἐς τὸ μέλλον μεταμελήσει. Ταῦτα δὲ εἴπας, καὶ ἐπιτελέα ποιήσας, ἐπορεύετο αἰεὶ τὸ πρόσω. Ἄναυα δὲ καλεομένην Φρυγῶν πόλιν παραμειβόμενος, καὶ λίμνην ἐκ τῆς ἅλες γίνονται, ἀπίκετο ἐς Κολοσσὰς, πόλιν μεγάλην Φρυγίης, ἐν τῇ Λύκος ποταμὸς ἐς χάσμα γῆς ἐσβάλλων, ἀφανίζεται· ἔπειτα διὰ σταδίων ὡς μάλιστά κη πέντε ἀναφαινόμενος, ἐκδιδοῖ καὶ οὗτος ἐς τὸν Μαίανδρον. ἐκ δὲ Κολοσσέων ὁρμεώμενος ὁ στρατὸς ἐπὶ τοὺς οὔρους τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Λυδῶν, ἀπίκετο ἐς Κύδραρα πόλιν· ἔνθα στήλη καταπεπηγυῖα, σταθεῖσα δὲ ὑπὸ Κροίσου, καταμηνύει διὰ γραμμάτων τοὺς οὔρους. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Φρυγίης ἐσέβαλε ἐς τὴν Λυδίην, σχιζομένης τῆς ὁδοῦ, καὶ τῆς μὲν ἐπ' ἀριστερὴν, ἐπὶ Καρίην φερούσης, τῆς δὲ ἐς δεξιὴν, ἐς Σάρδις, τῇ καὶ πορευομένῳ διαβῆναι τὸν Μαίανδρον ποταμὸν πᾶσα ἀνάγκη γίνεται, καὶ ἰέναι παρὰ Καλλάτηβον πόλιν, ἐν τῇ ἄνδρες δημιοεργοὶ ἐκ μυρίκης τε καὶ πυροῦ μέλι ποιεῦσι· ταύτην ἰὼν ὁ Ξέρξης τὴν ὁδὸν, εὗρε πλατάνιστον, τὴν κάλλεος εἵνεκα, δωρησάμενος κόσμῳ χρυσέῳ, καὶ μελεδωνῷ ἀθανάτῳ ἀνδρὶ ἐπιτρέψας, δευτέρῃ ἡμέρῃ ἀπίκετο ἐς τὴν Λυδῶν τὸ ἄστυ. Ἀπικόμενος δὲ ἐς Σάρδις, πρῶτα μὲν ἀπέπεμπε κήρυκας

talentorum, auri vero quadragies centena millia nummûm Daricorum, septem millibus minus: quæ tibi dono do. nam mihi ipsi victus è mancipiis atque ex agricolis suppetit. Hæc Pythius. XXIX Quibus verbis delectatus Xerxes, Hospes Lyde, inquit, ego ex quo Persidem regionem egressus sum, neminem adhuc nactus sum qui in exercitum meum hospitalitatem exercere voluerit, aut qui in conspectum meum veniens, 10 sua sponte pecuniam mihi ad bellum conferret, præter te: qui & exercitum meum egregia hospitalitate prosequutus es, & ingentem pecuniam pollicerís.[1] ob quæ vicissim ego te iis remunerandum duco. Hospitem meum te facio: & ista quadragies centena millia nummûm de meo ipsius explebo, datis septem millibus: ne quadringentæ myriades, *id est, quadragies centena millia*, sint imperfectæ, sed addito è meis supplemento summa sit solida. quæq; possides, ipse possideto, ac scito semper ta- 20 lem agere. nam ita agentem te, neq; in præsens neque in posterum pœnitebit. XXX Hæc loquutus, & quæ dixerat exequutus, perrexit assidue porro ire: prætergressusque vrbem Phrygiam nomine Anaua, & stagnum ex quo conficitur sal, peruenit Colossas Phrygiæ oppidum, vbi Lycus amnis hiatum terræ subiens occulitur, deinde fere quinque post stadia emergens, elabitur & ipse in Mæandrum. Mouens autem è Colossis exercitus, venit ad oppidum 30 Cydra, quod est in finibus Phrygum ac Lydorum: vbi cippus depactus atque erectus à Crœso est, indicans literis eos fines. Vbi autem è Phrygia XXXI in Lydiam ventum est, ad diuortia viarum, quarum sinistra in Cariam fert, dextra Sardis: quam tenentibus necesse est prorsus Mæandrum transire, vrbemque Callatebum præterire, in qua sunt opifices mellis è myrica & tritico conficiendi: hanc viam tenens Xerxes, reperit platanum quam ob pulchri- 40 tudinem aureo monili donauit, eamque tuendam viro [2] immortali delegauit: & ad vrbem Lydorum altero die peruenit. ¶ Postquam Sardis aduenit, principio caduceatores dimisit XXXII

——— millia, auri vero myriadas quadringentas staterum Daricorum, septem millibus minus, habere me comperi: quæ tibi dono dare statui. Mihi autem victus ex mancipiis & agricultura suppetet. *Ex Bud. interpr.* 1 Vt tecum paria faciam, pro hac liberalitate hospitem te meum facio: quadringentas vero myriadas nummûm de meo explebo, datis tibi chiliadibus septem, vt quadragies centenis millibus Daricorum staterum nihil desit. Proinde quæ hactenus possedisti, possideto: memento quæ talem te semper præstare. hæc enim te facientem nec in præsens nec in futurum pœnitebit. *Ex eiusdem Bud. interpr.* 2 *De his viris qui Immortales dicebantur, vide quæ postea traduntur ab Herodoto hoc eodem in libro.*

in Græciam petitum terram & aquam: edictumque vt cœnas regi instruerent ad omnes ciuitates, præter Athenas & Lacedæmonem.[1] Eorum autem caussa mittebat petitū terram & aquam, quia qui hæc ante Dario petenti non miserant, hos tunc, perterritos omnino daturos arbitrabatur. Id igitur volens explorare, caduceatores dimisit.¶ Secundum hæc sese apparabat tanquam Abydum profecturus, quum interea ii quibus negocium hoc datum erat, Hellespontum ex Asia in Europam coniungerent. Est autem Chersonesi in Hellesponto, Sestum inter & Madytum vrbes, ora salebrosa, quę in mare procurrit eregione Abydi. Vbi non longo post tempore sub Xanthippo Ariphronis filio Atheniensium duce, Artayctem virum Persam Sesti præfectum cepere viuum, stipitique suffixerunt: qui in templum etiam Protesilai quod est in Eleunte adductis feminis nefanda perpetrabat. Ad hanc oram ex Abydo iungere pontem inchoauere ii quibus hoc munus erat delegatum: hinc Phœnices albo lino, illinc Ægyptii[2] sirpo. Est autem ex Abydo ad vlteriorem continentem septem stadiorum traiectus: quem pontibus iunctum ingens adorta tempestas ea omnia dirupit atque dissoluit. Quod quum audisset Xerxes, indigne ferens, iussit trecenta Hellesponto verbera infligi, & in eius pelagus par compedum demitti. Iam vero audiui misisse quoque cum his etiam qui stigmata Hellesponto inurerent. Certe mandauit vt colaphos Hellesponto incuterent, dicentes barbara verba ac vesana, O aqua amara, dominus hanc tibi irrogat pœnā quod eum læsisti, qui de te nihil male meritus erat. Te tamen rex Xerxes, velis nolisve, transmittet: meritoque nemo hominum tibi sacrificat, vt doloso pariter & amaro flumini. Hac pœna mare Xerxes plecti iussit, atque eis qui præpositi operi erant, caput præcidi. Et illos quidem pontes fecerunt ii quibus hæc ingrata merces proposita erat. At alii architecti qui alios fecerūt, hoc modo iunxerunt: Biremes triremesque trecentas sexaginta Euxinum versus Pontum composuere: item ab altero latere trecentas quatuordecim, Ponto quidem transuersas, Hellesponto autem secundum defluxum,

Marginal numbers: XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI

ἐς τὴν Ἑλλάδα, αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ, καὶ προερέοντας δεῖπνα βασιλέϊ παρασκευάζειν. πλὴν οὔτε ἐς Ἀθήνας, οὔτε ἐς Λακεδαίμονα ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆς αἴτησιν, τῇ δὲ ἄλλῃ πάντῃ. τῶν δὲ εἵνεκα τὸ δεύτερον ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· ὅσοι πρότερον οὐκ ἔδοσαν Δαρείῳ πέμψαντι, τούτους πάγχυ ἐδόκεε τότε δείσαντας δώσειν· βουλόμενος ὦν αὐτὸ τοῦτο ἐκμαθεῖν ἀκριβέως, ἔπεμπε. Μετὰ δὲ ταῦτα παρεσκευάζετο ὡς ἐλῶν (10) ἐς Ἄβυδον. οἱ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἑλλήσποντον ἐζεύγνυσαν ἐκ τῆς Ἀσίης ἐς τὴν Εὐρώπην. ἔστι δὲ τῆς Χερσονήσου τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ, Σηστοῦ τε πόλιος μεταξὺ καὶ Μαδύτου, ἀκτὴ παχέα ἐς θάλασσαν κατήκουσα, Ἀβύδῳ καταντίον· ἔνθα μετὰ ταῦτα, χρόνῳ ὕστερον οὐ πολλῷ, ἐπὶ Ξανθίππου τοῦ Ἀρίφρονος, στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταΰκτην ἄνδρα Πέρσην λαβόντες Σηστοῦ ὕπαρχον, ζῶντα πρὸς σανίδα προσδιεπασσάλευσαν, ὃς ἐς τὸ Πρωτεσίλεω ἱρὸν ἐς Ἐλαιοῦντα ἀγινεόμενος (20) γυναῖκας, ἀθέμιστα ἔργα ἔρδεσκε. Ἐς ταύτην ὦν τὴν ἀκτὴν ἐξ Ἀβύδου ὁρμεόμενοι, ἐγεφύρουν τοῖσι προσέκειτο· τὴν μὲν λευκολίνου, Φοίνικες· τὴν δ' ἑτέρην τὴν βυβλίνην, Αἰγύπτιοι. ἔστι δὲ ἑπτὰ στάδιοι ἐξ Ἀβύδου ἐς τὴν ἀπαντίον. καὶ δὴ ἐζευγμένου τοῦ πόρου, ἐπιγενόμενος χειμὼν μέγας συνέκοψέ τε ἐκεῖνα πάντα καὶ διέλυσε. Ὡς δ' ἐπύθετο Ξέρξης, δεινὰ ποιεύμενος, τὸν Ἑλλήσποντον ἐκέλευσε τριηκοσίας ἐπικέσθαι μάστιγι πληγάς, καὶ κατεῖναι ἐς τὸ πέλαγος πεδέων ζεῦγος. ἤδη (30) δὲ ἤκουσα ὡς καὶ στιγέας ἅμα τούτοισι ἀπέπεμψε στίξοντας τὸν Ἑλλήσποντον. ἐνετέλλετο δὴ ὦν ῥαπίζοντας λέγειν βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα, Ὦ πικρὸν ὕδωρ καὶ ἁλμυρόν, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἠδίκησας, οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἄδικον παθόν. καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης διαβήσεταί σε, ἤν τε σύ γε βούλῃ, ἤν τε μή. σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει, ὡς ἐόντι καὶ δολερῷ τε καὶ ἁλμυρῷ ποταμῷ. τήν τε δὴ θάλασσαν ἐνετέλλετο τούτοισι ζημιοῦν, καὶ τῶν ἐπεστεώτων (40) τῇ ζεύξι τοῦ Ἑλλησπόντου ἀποταμεῖν τὰς κεφαλάς. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίεον, τοῖσι προσέκειτο αὕτη ἡ ἄχαρις τιμή· τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐζεύγνυσαν. ἐζεύγνυσαν δὲ ὧδε· πεντηκοντέρους καὶ τριήρεας συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἑξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας, τοῦ μὲν πόντου ἐπικαρσίας, τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου κατὰ ῥόον, (252)

1 Desunt hic aliquot verba in vulgar. edit. Græcis, quæ Valla addit, vt etiam in vet. nostris cod. habentur. 2 Byblo.

ἵνα ἀνακωχεύῃ τὸν τόνον τῶν ὅπλων. συνθέντες δὲ, ἀγκύρας κατῆκαν περιμήκεας, τὰς μὲν πρὸς τοῦ πόντου τῆς ἑτέρης, τῶν ἀνέμων εἵνεκα τῶν ἔσωθεν ἐκπνεόντων· τῆς δὲ ἑτέρης τῆς πρὸς ἑσπέρης τε καὶ τοῦ Αἰγαίου, εὔρου τε καὶ νότου εἵνεκα. διέκπλοον δὲ ὑπόφαυσιν κατέλιπον τῶν πεντηκοντέρων καὶ τριχοῦ, ἵνα καὶ ἐς τὸν πόντον ἔχῃ ὁ βουλόμενος πλέειν πλοίοισι λεπτοῖσι, καὶ ἐκ τοῦ πόντου ἔξω. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, κατέτεινον ἐκ γῆς, στρεβλοῦντες ὄνοισι ξυλίνοισι τὰ ὅπλα· οὐκέτι χωρὶς ἑκάτερα τάξαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου δασάμενοι ἐς ἑκατέρην, τέσσερα δὲ τῶν βυβλίνων. παχύτης μὲν ἦν ἡ αὐτὴ, καὶ καλλονή. κατὰ λόγον δὲ ἦν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα, τοῦ τάλαντον ὁ πῆχυς εἷλκε. ἐπειδὴ δὲ ἐγεφυρώθη ὁ πόρος, κορμοὺς ξύλων καταπρίσαντες, καὶ ποιήσαντες ἴσους τῆς σχεδίης τῷ εὔρεϊ, κόσμῳ ἐπετίθεσαν κατύπερθε τῶν ὅπλων τούτων. θέντες δὲ ἐπεξῆς, ἐνθαῦτα αὖτις ἐπεζεύγνυον. ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ὕλην ἐπεφόρησαν· κόσμῳ δὲ θέντες καὶ τὴν ὕλην, γῆν ἐπεφόρησαν. κατανάξαντες δὲ καὶ τὴν γῆν, φραγμὸν παρείρυσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἵνα μὴ φοβέηται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορῶντα, καὶ οἱ ἵπποι.

Ὡς δὲ τά τε τῶν γεφυρέων κατεσκεύαστο, καὶ τὰ περὶ τὸν Ἄθων, οἵ τε χυτοὶ περὶ τὰ στόματα τῆς διώρυχος, οἳ τῆς ῥηχίης εἵνεκεν ἐποιήθησαν, ἵνα μὴ πίμπληται τὰ στόματα τοῦ ὀρύγματος, καὶ αὐτὴ ἡ διῶρυξ παντελέως πεποιημένη ἀγγέλλετο, ἐνθαῦτα χειμερίσας, ἅμα τῷ ἔαρι παρεσκευασμένος ὁ στρατὸς, ἐκ τῶν Σαρδίων ὁρμᾶτο ἐλῶν ἐς Ἄβυδον. ὁρμημένῳ δέ οἱ, ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἕδρην, ἀφανὴς ἦν, οὔτ' ἐπινεφέλων ἐόντων, αἰθρίης τε τὰ μάλιστα, ἀντὶ ἡμέρης τε, νὺξ ἐγένετο. ἰδόντι δὲ καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο· καὶ εἴρετο τοὺς μάγους τὸ θέλοι προφαίνειν τὸ φάσμα. οἱ δὲ ἔφασαν ὡς Ἕλλησι προδεικνύει ὁ θεὸς ἔκλειψιν τῶν πολίων, λέγοντες ἥλιον εἶναι Ἑλλήνων προδέκτορα, σελήνην δὲ, σφέων. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης, περιχαρὴς ἐὼν, ἐποιέετο τὴν ἔλασιν. [margin: ἔλασιν] Ὡς δ' ἐξήλαυνε τὴν στρατιὴν, Πύθιος ὁ Λυδὸς καταρρωδήσας τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φάσμα, ἐπαρθείς τε τοῖσι δωρήμασι, ἐλθὼν παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε τάδε, Ὦ δέσποτα, χρηίσας ἄν τι σεῦ βουλοίμην τυχεῖν, τὸ σοὶ μὲν ἐλαφρὸν τυγχάνει ἐὸν ὑπουργῆσαι, ἐμοὶ δὲ μέγα γενόμενον. Ξέρξης δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων μιν χρηίσειν ἢ τὸ ἐδεήθη, ἔφη τε ὑπουργήσειν,

vt stabiliret funes armamentorū. Quibus compositis, prægrandes ancoras demiserunt, partim ab hoc latere contra Pontum, ventorum caussa qui ¹ extrinsecus spirant: partim ab altero contra vesperum & Ægeum, Euri & Austri caussa: relicto ad auroram tribus in locis inter biremes transitu: vt qui vellet in Pontum minutis nauigiis & ex Ponto nauigare posset. His actis, contenderunt à terra armamenta, contor- 10 quentes machinamentis ligneis, non iam separatim vtraque, sed bina ex albo lino hinc, quaterna è byblo illinc. Quorum quidem retinaculorum crassitudo hæc erat & species: sed proportione linea, robustiora erant, quorum cubitus talentum pendebat. Porro tractu pontibus iuncto, codices lignorum discissos & ad latitudinem ratis adæquatos apte instrauerunt super armamenta intenta. Hos vbi gradatim disposuerunt, tum vero rursus desuper 20 innexuerunt. Quod posteaquam fecere, materiam attulerunt concinneque imposuerunt, deinde super materiam aggerem comportarunt: quo iniecto, sepem hinc atque hinc, ne maris aspectu iumenta & equi terrerentur, prætenderunt. ¶ Perfectis iis quæ ad pontes pertinent, & item circa Athon aggeribus ad fauces fossæ propter æstuaria maris, ne ipsæ fauces aluei obstruerentur: Xerxes nunciato sibi prorsus alueo absoluto, Sardibus, vbi hybernauerat, 30 ineunte vere instructo cum exercitu profectus est Abydum versus. cui mouenti sol suam in cælo sedē relinquens apparere desiit, quum nullæ nubes, verū serenissimus aer esset: & pro die nox extitit. Id animaduertenti quum cura incessisset percontandi magos quid ostentum id vellet portendere, illi responderunt, deum significare Græcis ciuitatum defectū: quod dicerent, solem, Græcorum: lunam, ipsorum esse præsidem. Ea re audita Xerxes maiorem in modum lætatus ire pergebat. 40 Quē procedentem adiens Pythius Lydus cælesti ostento perterritus, elato animo propter munera his verbis alloquutus est, Domine, indulgebisne quiddam quod impetrare cupio, tibi leue concessu, sed mihi pro magno futurum? Xerxes nihil non potius illum quam petebat petiturum ratus, se indulturum respondit,

XXXVII XXXVIII

1 Intrinsecus

&c

& vt peteret proloqui iussit. Pythius vbi hoc audiuit, sumpta fiducia, Domine, inquit, quinque mihi liberi sunt, quos omnes contingit in militiam tecum ire aduersus Græciam: horum vni tu quæso, rex, misertus mei qui huc processi ætatis, indulge militiæ vacationem, ei qui natu est maximus: vt & mei ipsius & census curam gerat: quatuor tecum vna ducas, ita confectis quæ in animo habes, rursus reuertaris. Rex ob id admodum indignatus, his verbis respondit, Homo improbe, tune, quum ego ipse in expeditionem eam aduersus Græciam, filiosque meos & fratres domesticos & amicos ducam, ausus es mentionem filii tui facere, qui meus es seruus, quem oportebat cum omni familia & vxore me comitari? Probe nunc discito hoc, animum in hominum habitare auribus. [1] Qui bene audit, eius corpus voluptate perfunditur: qui vero male, is exacerbatur. Tu itaque quum bene fecisti, & alia eiusdem generis promisisti, non gloriaris te supergressum esse regem munificentia: postea vero quàm ad impudentiora conuersus es, non tu quidem pro merito, sed minora quam pro merito accipies. nam te & quatuor liberos liberant tua munera: vnius autem quem præcipue complecteris, damno mulctabere. Hæc quum respondisset, subito imperauit iis quibus delegatum erat ista exequi, vt maximum natu filiorum Pythii inuentum discinderent medium: eiusq; discissi dimidium ad dexteram viæ, & dimidium ad sinistram disponerent, & illac transiret exercitus. Hoc illi vbi exequuti sunt, illac exercitus pertransiuit. In quo præcedebant ii qui sarcinas portabant & impedimenta. Post hos omnigenarum gentium non distinctæ sed promiscuæ copiæ, numero vltra dimidium exercitus. Post has intercedebat interuallum: neque enim cum rege miscebatur. Præcedebant enim mille equites è Persis omnibus delecti: [2] secundum hos totidem hastati, & ii delecti ex omnibus, versis deorsum in terram spiculis. Post hos [3] equi decem quam pulcherrime ornati, qui Nisæi dicũtur, ideo sic dicti quod est ingens Medicæ regionis campus

καὶ δὴ ἀγορεύειν ἐκέλευε ὅτευ δέοιτο. ὁ δὲ, ἐπεί τε ταῦτα ἤκουσε, ἔλεγε θαρσήσας τάδε, Ὦ δέσποτα, τυγχάνουσί μοι παῖδες ἐόντες πέντε, καί σφεας καταλαμβάνει πάντας ἅμα σοὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. σὺ δὲ ὦ βασιλεῦ, ἐμὲ ἐς τόδε ἡλικίης ἥκοντα οἰκτείρας, τῶν μοι παίδων ἕνα παράλυσον τῆς στρατιῆς τὸν πρεσβύτατον, ἵνα αὐτοῦ τε ἐμεῦ καὶ τῶν χρημάτων ᾖ μελεδωνός· τοὺς δὲ τέσσερας ἄγε ἅμα σεωυτῷ· καὶ πρήξας τὰ νοέεις, νοστήσειας ὀπίσω. Κάρτα τε ἐθυμώθη ὁ Ξέρξης, καὶ ἀμείβετο τοῖσδε, Ὦ κακὲ ἄνθρωπε, σὺ ἐτόλμησας ἐμεῦ στρατευομένου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγοντος παῖδας ἐμοὺς καὶ ἀδελφεοὺς καὶ οἰκηίους καὶ φίλους, μνήσασθαι περὶ σέο παιδὸς, ἐὼν ἐμὸς δοῦλος, τὸν χρῆν πανοικίῃ αὐτῇ γυναικὶ συνέπεσθαι; εὖ νυν τόδ' ἐξεπίστασο, ὡς ἐν τοῖσι ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμός· ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας, τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα· ὑπεναντία δὲ τούτοισι, ἀνοιδέει. ὅτε μέν νυν χρηστὰ ποιήσας ἕτερα τοιαῦτα ἐπηγγέλλεο, εὐεργεσίῃσι βασιλῆα οὐ καυχήσεαι ὑπερβαλέσθαι· ἐπεί τε δὲ ἐς τὸ ἀναιδέστερον ἐτράπεο, τὴν μὲν ἀξίην οὐ λάμψεαι, ἐλάσσω δὲ τῆς ἀξίης. σὲ μὲν γὰρ καὶ τοὺς τέσσερας τῶν παίδων ῥύεται τὰ ξείνια· τοῦ δὲ ἑνὸς τοῦ περιέχεαι μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσεαι. ὡς δὲ ταῦτα ὑπεκρίνατο, αὐτίκα ἐκέλευε τοῖσι προσετέτακτο ταῦτα πρήσσειν, τῶν Πυθίου παίδων ἐξευρόντας τὸν πρεσβύτατον, μέσον διαταμεῖν· διαταμόντας δὲ, τὰ ἡμίτομα διαθεῖναι, τὸ μὲν, ἐπὶ τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δὲ, ἐπ' ἀριστερά· καὶ ταύτῃ διεξιέναι τὸν στρατόν. Ποιησάντων δὲ τούτων τοῦτο, μετὰ ταῦτα διεξήιε ὁ στρατός. ἡγέοντο δὲ πρῶτοι μὲν οἱ σκευοφόροι τε καὶ τὰ ὑποζύγια· μετὰ δὲ τούτους, σύμμικτος στρατὸς παντοίων ἐθνέων ἀναμίξ, οὐ διακεκριμένοι· τῇ δὲ ὑπερημίσεες ἔσαν, ἐνθαῦτα διελέλειπτο, καὶ οὐ συνέμισγον οὗτοι βασιλέϊ. προηγεῦντο μὲν γὰρ ἱπππόται χίλιοι, ἐκ Περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι, μετὰ δὲ αἰχμοφόροι χίλιοι, καὶ οὗτοι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι, τὰς λόγχας κάτω ἐς τὴν γῆν τρέψαντες· μετὰ δὲ, ἱροὶ Νισαῖοι καλεόμενοι ἵπποι δέκα, κεκοσμημένοι ὡς κάλλιστα. Νισαῖοι δὲ καλέονται ἵπποι ἐπὶ τοῦδε· ἔστι πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς

1 Qui quum bona audierit, voluptate corpus implet: quum his diuersa, molestia afficitur. *Ita Eras.* 2 *Hæc in vulg. quidem edit. non habentur: sed in vet. cod. leguntur hoc modo,* μετὰ δὲ αἰχμοφόροι χίλιοι, καὶ οὗτοι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι. *Hæc autē librariorum culpa fuisse omissa, (quorum oculos ea subterfugerint quæ sunt à priore* ἀπολελεγμένοι *vsque ad posterius) ex sequentibus apparet, vbi hæc enumeratio repetitur.* 3 Sacri equi dec.

τῷ οὔνομά ἐστι Νισαῖον· τοὺς ὦν δὴ ἵππους τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδίον τοῦτο. ὄπισθε δὲ τούτων τῶν δέκα ἵππων, ἅρμα Διὸς ἱρὸν ἐπετέτακτο, τὸ ἵπποι μὲν εἷλκον λευκοὶ ὀκτώ. ὄπισθε δὲ τῶν ἵππων εἵπετο πεζῇ ἡνίοχος, ἐχόμενος τῶν χαλινῶν. οὐδεὶς γὰρ δὴ ἐπὶ τοῦτον τὸν θρόνον ἀνθρώπων ἀναβαίνει. (γρ. ἐπιβαίνει.) τούτου δὲ ὄπισθεν αὐτὸς Ξέρξης ἐπ' ἅρματος ἵππων Νισαίων· παρεβεβήκεε δέ οἱ ἡνίοχος, τῷ οὔνομα ἦν Πατιράμφης, Ὀτάνεω παῖς, ἀνδρὸς Πέρσεω. Ἐξήλασε μὲν δὴ οὕτω ἐκ Σαρδίων Ξέρξης, μετεκβαίνεσκε δέ, ὅκως μιν ὁ λόγος αἱρέοι, ἐκ τοῦ ἅρματος ἐς ἁρμάμαξαν. αὐτοῦ δὲ ὄπισθε αἰχμοφόροι Περσέων οἱ ἄριστοί τε καὶ γενναιότατοι, χίλιοι, κατὰ νόμον τὰς λόγχας ἔχοντες. μετὰ δὲ, ἵππος ἄλλη χιλίη ἐκ Περσέων ἀπολελεγμένη. μετὰ δὲ τὴν ἵππον, ἐκ τῶν λοιπῶν Περσέων ἀπολελεγμένοι μύριοι. οὗτοι πεζοὶ ἦσαν· καὶ τούτων χίλιοι μὲν ἐπὶ τοῖσι δόρασι ἀντὶ τῶν σαυρωτήρων ῥοιὰς εἶχον χρυσέας, καὶ πέριξ συνεκλήιον τοὺς ἄλλους· οἱ δὲ εἰνακισχίλιοι ἐντὸς τούτων ἐόντες, ἀργυρέας ῥοιὰς εἶχον. εἶχον δὲ χρυσέας ῥοιὰς καὶ οἱ ἐς τὴν γῆν τράποντες τὰς λόγχας, καὶ μῆλα οἱ ἄγχιστα ἑπόμενοι Ξέρξῃ. τοῖσι δὲ μυρίοισι ἐπετέτακτο ἵππος Περσέων μυρίη. μετὰ δὲ τὴν ἵππον διέλειπε καὶ δύο σταδίους, καὶ ἔπειτα ὁ λοιπὸς ὅμιλος ἤιε ἀναμίξ. Ἐποιέετο δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίης ὁ στρατὸς ἐπί τε ποταμὸν Κάικον καὶ γῆν τὴν Μυσίην· ἀπὸ δὲ Καΐκου ὁρμώμενος, Κάνης ὄρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ, διὰ τοῦ Ἀταρνέος ἐς Καρήνην πόλιν. ἀπὸ δὲ ταύτης, διὰ Θήβης πεδίου ἐπορεύετο, Ἀδραμύττειόν τε πόλιν καὶ Ἄντανδρον τὴν Πελασγίδα παραμειβόμενος. τὴν Ἴδην δὲ λαβὼν ἐς ἀριστερὴν χεῖρα, ἤιε ἐς τὴν Ἰλιάδα γῆν. καὶ πρῶτα μέν οἱ ὑπὸ τῇ Ἴδῃ νύκτα αὐλισαμένῳ βρονταί τε καὶ πρηστῆρες ἐπεσπίπτουσι, καί τινα αὐτοῦ ταύτῃ συχνὸν ὅμιλον διέφθειραν. ἀπικομένου δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ ποταμὸν Σκάμανδρον, ὃς πρῶτος ποταμῶν, ἐπείτε ἐκ Σαρδίων ὁρμηθέντες ἐπεχείρησαν τῇ ὁδῷ, ἀπέλιπε τὸ ῥέεθρον, οὐδ' ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τε καὶ τοῖσι κτήνεσι πινόμενος. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ὡς ἀπίκετο Ξέρξης, ἐς τὸ Πριάμου Πέργαμον ἀνέβη, ἵμερον ἔχων θεήσασθαι. θεησάμενος δὲ, καὶ πυθόμενος κείνων ἕκαστα, τῇ Ἀθηναίῃ τῇ Ἰλιάδι ἔθυσε βοῦς χιλίας· χοὰς δὲ οἱ μάγοι τοῖσι ἥρωσι ἐχέαντο. ταῦτα δὲ ποιησαμένοισι, νυκτὸς φόβος ἐς τὸ στρατόπεδον ἐνέπεσε. ἅμα ἡμέρῃ δὲ ἐπορεύετο ἐνθεῦτεν, ἐν ἀριστερῇ μὲν ἀπέργων Ῥοίτειον πόλιν καὶ Ὀφρύνειον, καὶ Δάρδανον, ἥ περ δὴ Ἀβύδῳ ὅμουρός ἐστι·

nomine Nisæus qui grandes fert equos. Hos decē equos sequebatur facer Iouis currus, quem octo equi albi trahebant, pone auriga comitante, qui pedibus ingrediens habenas tenebat. hac enim sellam nemo mortaliū inscendit. Post quē ipse Xerxes vehebatur curru equorum Nisæorum, præcedente auriga cui nomen erat Patiramphi, Otanis filio, viri Persæ. Hunc quidem in modum (XLI) Sardibus processit Xerxes: sed è curru, quoties ratio exigebat, in essedū transcendebat. Eum sequebatur hastati Persarum optimi ac nobilissimi mille, è more pila gestantes. Post hos alius delectus equitatus mille Persarum. Dehinc è ceteris Persis decem millia peditum delecta, quorum mille in lanceis pro [1]coronis gestabant mala punica argentea: gerebant item aurea ii qui in terram versus spectantia spicula habebant: etiam mala, ii qui Xerxem proxime sequebantur. Hæc decem millia ordine subsequebatur equitatus è decem millibus Persarum. Relicta post hos duorum stadiorum intercapedine, mox ibat cetera multitudo promiscua. Ita (XLII) exercitus è Lydia perrexit ad flumen Caicum & regionem Mysiam: à Caico autem à læua habens montem Canen, per Atarnem ad vrbem Carinam. Ab hac per campum Thebanum, vrbem Atramyttium & Antandrum Pelasgicam prætergrediens, & Idam ad sinistram manum stringens, ad terram Iliensem peruenit. cui primùm sub Ida noctem agenti, tonitrua & fulgura ingruerunt, & complures ex eo exercitu occiderunt. Deinde ad Scamandrum est ventum, qui fluuiorum omnium erat primus, ex quo iter è Sardibus fieri cœptum est. Hunc profluentem sua aqua destituit, nec hominibus iumentisque potantibus suffecit. Eo Xer- (XLIII) xes postquam peruenit, Priami Pergamum ascendit, loci visendi cupidus. Quod vbi contemplatus est, & singula quæque eorum audiuit, Mineruæ Iliadi mille boues immolauit: quarum libamine Magi heroibus parentauerunt. His actis terror per noctem exercitum inuasit. Simulatque illuxit, illinc mouerunt, à læua stringentes Rhœtion vrbem, & Ophryneon, & Dardanon, quę Abydo contermina est:

[1] *Fortasse Valla aliter scriptum reliquit. Post pro Argentea legendum Aurea, ex nostris exempl. ex quibus etiam sequi hæc debent*, Et ceteros intercludebant: nouem autem millia quæ ab his intercludebantur, argentea mala punica gestabant. *Potest* συνεκλήιον *verti etiam Includebant, vel Circumcingebant.*

à dextra

XLIV à dextra, Gergitas & Teucros. Vbi Abydon venerunt, Xerxi incessit cupido omnem exercitum oculis subiiciendi. itaque in prætorio quodam, quod ei Abydeni prius ab illo iussi è candido lapide in tumulo pro dignitate extruxerant, residens prospiciebat litus, & illic terrestres copias atque classem. Quam dum intuetur, subiit eum cupiditas spectandi nauale certamen. Id certamen postquam commissum est, in quo Sidonii vicere, voluptatem Xerxes cepit, cum certaminis tum copiarum spectaculo. XLV Et quum intueretur omnem Hellespontum nauibus obductum, omnia litora atque Abydenorum plana hominibus referta, ibi se beatum esse iactauit, & post hæc lacrymas fudit. XLVI Quod animaduertens Artabanus eius patruus, qui primo libere dissuaserat bellum Græciæ inferendum, his verbis interrogauit, Quam diuersa, rex, inter se nunc facis & dudum dixisti. qui te beatum esse dixeras, nunc lacrymas fundis. Et ille, Reputantem me, inquit, quam breuis sit omnis humana vita, subiit horum miseratio: quorum, quum tot sint, nemo ad centesimum annum superetit. Excipiens Artabanus, Atqui, inquit, alia, quam istud est, viuendo miserabiliora patimur. Nam in tam breui vita nullus hominũ adeo felix extitit, neq; horum neq; aliorũ, cui non crebro, nedũ semel, subitura sit animo moriendi voluntas potius quã viuendi. Incidentes enim calamitates & morbi vitam perturbant: efficiuntque vt quum breuis sit, tamen perlonga videatur. Ita mors optatissimum est perfugium ærumnosæ vitæ, quam deus dulci gustu aspergens ob id inuidius facere deprehenditur. XLVII Cui Xerxes, Artabane, inquit, [1] quoniam humanæ vitæ condicio talis est qualem tu exponis, eam commemorare supersedeamus, neque tristium faciamus mentionẽ, quum iucunda in manibus habeamus. Hoc mihi potius edissere: nisi tibi ita euidens insomnii visio fuisset oblata, perstaresne adhuc in priore sententia, dissuadens mihi aduersus Græciã bellũ? an in ea persisteres? agedum aperte hoc mihi dicito. Ei respondens Artabanus, Visio, inquit, rex, quæ in somnis obiecta est, ad votũ succedat amborũ: ego tamẽ adhuc metuo, & adeo metu perculsus sũ

ἐν δεξιῇ δὲ, Γέργιθάς τε καὶ Τευκρούς. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο ἐν Ἀβύδῳ μέσῃ, ἠθέλησε Ξέρξης ἰδέσθαι πάντα τὸν στρατόν· καὶ προεπεποίητο γὰρ ἐπὶ κολωνοῦ ἐπίτηδες αὐτῷ ταύτῃ προεξέδρη λίθου λευκοῦ· ἐποίησαν δὲ Ἀβυδηνοί, ἐντειλαμένου (254) πρότερον βασιλῆος. ἐνθαῦτα, ὡς ἵζετο κατορῶν ἐπὶ τῆς ἠιόνος, ἐθηεῖτο καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὰς νέας· θηεύμενος δὲ, ἱμέρθη τῶν νεῶν ἅμιλλαν γινομένην ἰδέσθαι. ἐπεὶ δ' ἐγένετό τε καὶ ἐνίκων Φοίνικες Σι- 10 δώνιοι, ἥσθη τε τῇ ἁμίλλῃ καὶ τῇ στρατιῇ. Ὡς δὲ ὥρα πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τῶν νεῶν ἀποκεκρυμμένον, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰ Ἀβυδηνῶν πεδία ἐπίπλεα ἀνθρώπων, ἐνθαῦτα Ξέρξης ἑωυτὸν ἐμακάρισε· μετὰ δὲ τοῦτο, ἐδάκρυσε. Μαθὼν δέ μιν Ἀρτάβανος ὁ πάτρως, ὃς τὸ πρῶτον γνώμην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως, οὐ συμβουλεύων Ξέρξῃ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· οὗτος ὡνὴρ φρασθεὶς Ξέρξεα δακρύσαντα, εἴρετο τάδε, " Ὦ βασιλεῦ, ὡς πολὺ ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐρ- 20 γάσαο νῦν τε καὶ ὀλίγῳ πρότερον. μακαρίσας " γὰρ σεωυτὸν, δακρύεις. ὁ δὲ εἶπε, Ἐσῆλθε γάρ (ἢ ἐσῆλθε) με λογισάμενον κατοικτεῖραι ὡς βραχὺς εἴη ὁ πᾶς " ἀνθρώπινος βίος, εἰ τουτέων γε ἐόντων τοσούτων, " οὐδεὶς ἐς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται. ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, Ἕτερα τούτου παρὰ τὴν ζόην πεπόνθα- " μεν οἰκτότερα. ἐν γὰρ οὕτω βραχεῖ βίῳ οὐδεὶς " οὕτω ἄνθρωπος ἐὼν εὐδαίμων πέφυκε, οὔτε του- " τέων, οὔτε τῶν ἄλλων, τῷ οὐ παραστήσεται πολ- " λάκις, καὶ οὐκὶ ἅπαξ, τεθνάναι βούλεσθαι μᾶλ- " 30 λον ἢ ζῆν. αἵ τε γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσαι, " καὶ αἱ νοῦσοι συνταράσσουσαι, καὶ βραχὺν ἐόντα, " μακρὸν δοκέειν εἶναι ποιεῦσι τὸν βίον. οὕτω ὁ μὲν " θάνατος, μοχθηρῆς ἐούσης τῆς ζόης, καταφυγὴ αἱ- " ρετωτάτη τῷ ἀνθρώπῳ γέγονε· ὁ δὲ θεὸς, γλυ- " κὺν γεύσας τὸν αἰῶνα, φθονερὸς ἐν αὐτῷ εὑρίσκε- " ται ἐών. Ξέρξης δὲ ἀμείβετο λέγων, Ἀρτάβα- νε, βιοτῆς μέν νυν ἀνθρωπηΐης πέρι, ἐούσης τοι- " αύτης οἵην σὺ διαιρέεαι εἶναι, παυσώμεθα, μηδὲ " κακῶν μεμνώμεθα, χρηστὰ ἔχοντες πρήγματα ἐν " 40 χερσί. φράσον δέ μοι τόδε, εἴ τοι ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου " μὴ ἐναργὴς οὕτω ἐφάνη, εἶχες ἂν τὴν ἀρχαίην γνώ- " μην, οὐκ ἐῶν με στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, " ἢ μετέστης ἄν; φέρε μοι τοῦτο ἀτρεκέως εἰπέ. ὁ δὲ ἀ- μείβετο λέγων, Ὦ βασιλεῦ, ὄψις μὲν ἡ ἐπιφανεῖ- " σα τοῦ ὀνείρου, ὡς βουλόμεθα ἀμφότεροι τελευτή- " σειε· ἐγὼ δ' ἔτι καὶ ἐς τόδε δείματός εἰμι ὑπόπλεος, "

[1] De humana vita quæ talis est qualem tu esse dixeris, verba facere desinamus:

οὐδ' ἐν ἐμεωυτοῦ. ἄλλα τε πολλὰ ἐπιλεγόμενος, καὶ δὴ καὶ ὁρέων δύο τὰ μέγιστα πάντων ἐόντα τοι πολεμιώτατα. Ξέρξης δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείβετο τοῖσδε, Δαιμόνιε ἀνδρῶν, κοῖα ταῦτα λέγεις μοι εἶναι δύο πολεμιώτατα; κότερά τοι ὁ πεζὸς μεμπτὸς κατὰ τὸ πλῆθός ἐστι, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα φαίνεται πολλαπλήσιον ἔσεσθαι τοῦ ἡμετέρου; ἢ τὸ ναυτικὸν τὸ ἡμέτερον λείψεσθαι τοῦ ἐκείνων; ἢ καὶ συναμφότερα ταῦτα; εἰ γάρ τοι ταύτῃ ἐνδεέστερα φαίνεται εἶναι τὰ ἡμέτερα πρήγματα, στρατοῦ ἂν ἄλλου τις τὴν ταχίστην ἄγερσιν ποιοῖτο. Ὁ δ' ἀμείβετο λέγων, Ὦ βασιλεῦ, οὔτε στρατὸν τοῦτον, ὅστις γε σύνεσιν ἔχει, μέμφοιτ' ἄν, οὔτε τῶν νεῶν τὸ πλῆθος. ἢν δὲ πλεῦνας συλλέξῃς, τὰ δύο τοι τὰ λέγω, πολλῷ ἔτι πολεμιώτερα γίνεται. τὰ δὲ δύο ταῦτά ἐστι γῆ τε καὶ θάλασσα. οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης ἐστὶ λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμόθι (ὡς ἐγὼ εἰκάζω) ὅστις ἐγειρομένου χειμῶνος, δεξάμενός σευ τοῦτο τὸ ναυτικόν, φερέγγυος ἔσται διασῶσαι τὰς νέας. καίτοι οὐκὶ ἕνα αὐτὸν δεῖ εἶναι τὸν λιμένα, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν τὴν ἤπειρον, παρ' ἣν δὴ κομίζεαι. οὔκων δὴ ἐόντων τῶν λιμένων ὑποδεξίων, μάθε ὅτι αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι, καὶ οὐκὶ ὥνθρωποι τῶν συμφορέων. καὶ δὴ τῶν δύο τοι τοῦ ἑτέρου εἰρημένου, τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. γῆ δὲ πολεμίη τῇδέ τοι κατίσταται. εἰ ἐθέλει τοι μηδὲν ἀντίξοον καταστῆναι, τοσούτῳ τοι γίνεται πολεμιωτέρη, ὅσῳ ἂν προβαίνῃς ἑκαστέρω, τὸ πρόσω αἰεὶ κλεπτόμενος. εὐπρηξίης γὰρ οὐκ ἔστι ἀνθρώποισι οὐδεμίη πληθώρη. καὶ δή τοι ὡς οὐδενὸς ἐναντιευμένου, λέγω τὴν χώρην πλεῦνα ἐν πλέονι χρόνῳ γινομένην, λιμὸν τέξεσθαι. ἀνὴρ δὲ οὕτω ἂν εἴη ἄριστος, εἰ βουλευόμενος μέν, ἀρρωδέοι, πᾶν ἐπιλεγόμενος πείσεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρασὺς εἴη. Ἀμείβεται Ξέρξης τοῖσδε, Ἀρτάβανε, οἰκότως μὲν σύ γε τουτέων ἕκαστα διαιρέεαι. ἀτὰρ μήτε πάντα φοβέο, μήτε πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεο. εἰ γὰρ δὴ βούλοιο ἐπὶ τῷ αἰεὶ ἐπεσφερομένῳ πρήγματι τὸ πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεσθαι, ποιήσειας ἂν οὐδαμὰ οὐδέν. κρέσσον δὲ πάντα θαρσέοντα ἥμισυ τῶν δεινῶν πάσχειν μᾶλλον, ἢ πᾶν χρῆμα προδειμαίνοντα μηδαμὰ μηδὲν παθεῖν. εἰ δὲ ἐρίζων πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον, μὴ τὸ βέβαιον ἀποδέξεις, σφάλλεσθαι ὀφείλεις ἐν αὐτοῖσι ὁμοίως καὶ ὁ ὑπεν-

vt non sim apud me. Nam mecum reputans, cum alia multa, tum vero duo, & ea omnium maxima, video tibi esse hostilissima. **XLVIII** Ad hęc Xerxes,[1] Dæmonie virorum, inquit, quænam ista ais mihi hostilissima esse? vtrum horum tibi improbandum videtur, tanquam non satis copiosum? terrestrisne exercitus, quasi multo numerosior ille Græcus futurus esse videatur? an classis, tanquam illorum classe inferior? an hæc ambo? Nam si ob hoc imbecilliores tibi videntur nostræ res, celerrime alterum quis exercitum compararet. **XLIX** Respondit Artabanus, Neque hunc, rex, exercitum improbauerit quisquam, qui sit mentis compos, neque hanc nauium multitudinem,[2] etiamsi plures coegeris. Quæ autem duo dico esse tibi multo hostiliora, ea vero hæc sunt, terra & mare. neque enim vsquam maris portus est eiusmodi (vt ego coniecto) qui surgente tempestate sit capax huius tuæ classis, idoneusque ad eam tutandam: neque vero vnum tibi portum esse oportet,[3] sed vniuersam continentem esse portum, quo se recipiant naues. Itaque quum portus tibi opportuni desint, intellige homines in arbitrio fortuitorum, non fortuita in arbitrio hominum esse. E duobus vno exposito, pergam dicere alterum: Terra cum ob alia tibi hostilis est, tum eo hostilior, si nihil obstiterit quo longius processeris, assidue vlteriora surripiens. Nulla enim est hominibus rei bene gerendæ satietas. Vnde etiam, vt nemo tibi occurrat, dico maiorem maiori in tempore regionem, famem esse allaturam. At vir ita demum fuerit optimus si in deliberando quidem, omnem rem quamcunque pati possit, reputans extimescat, in re autem agenda sit audax. **L** Cui Xerxes, Artabane, inquit, merito tu quidem horum singula commemorasti: tamen non est vt omnia reformides, omniaque peræq; consideres. Nam si velis in rei consultatione semper omnia perinde considerare, nunquam aliquid efficias. Satius enim omnia alacriter aggredientem dimidium ærumnarum pati, quam omni in re præsumpto metu nihil omnino pati. Quod si repugnando omnibus quæ dicuntur,[4] non vis committere vt quod firmum est infirmetur, perinde peccas atque is qui con-

1 O miserrime hominum. *Sic Bud. in simili loco interpret.* 2 Quod si maiorem numerum coegeris, duo illa quæ dico, multo etiam hostiliora futura sunt. Sunt autem illa duo, terra & mare. 3 Sed circum vniuersam continentem in quam tendis. 4 Non ostendas quid firmum sit, *vel, tutum.*

traria istis dicat.[1] Et hoc æqualiter se habet. Scire vero aliquem (quum sit homo) qua ratione quid firmũ esse oporteat, nequaquam arbitror. At iis qui facere quid volunt, consueuit plerunque succedere emolumentum: raro autem iis qui pensant omnia, & quos agere piget. Cernis quo res Persica potentiæ processit: quo nunquam progressam videres, si ii qui ante me extitere reges, huiusmodi consiliis quibus tu vsi fuissent:[2] aut vtentes istis sententiis, non alios suasores tales habuissent: nunc pericula contemnentes, tantopere statum suum prouexerunt. Magna enim negocia magnis cum periculis suscipi volũt. Quare nos, illorum facta æmulantes, optimo anni tempore ingredimur: subactaque omni Europa, rursus reuertemur, nullam vsquam neque famem neque rem tristem passi. nam & commeatus affatim ipsi nobiscum portamus: & ad quamcunque vel regionem vel gentem veniemus, eius re frumentaria potiemur. nam aratoribus viris non nomadibus inferemus bellum.

LI Posthęc Artabanus, Quandoquidem, inquit, non finis vllam rem formidari,[3] & tamen meum admittis consilium: necesse est enim de multis negociis in longius extrahi orationem: Cyrus, Cambyse genitus, omnem præter Athenas Ioniam Persis tributariam reddidit. quare suadeo ne quo pacto hos viros aduersus patres suos ducas. nam sine Ionibus satis superque sufficimus hostem superare: quos necesse est aut iniustissimos esse, si metropolim suam in seruitutem redigant: aut iustissimos, si illius libertatem adiuuent. Si iniustissimi erunt, nullo modo certe nobis magno vsui futuri sunt: sin iustissimi, magnam poterunt tuo exercitui afferre perniciem. Itaque hoc vetus dictum tanquam probum, rex, in mente habe, non statim ab initio exitum omnem esse manifestum.

LII Ad hæc excipiens Xerxes, Artabane, inquit, sententiarum quas dixisti in hac præcipue falleris, qui Iones metuis ne immutentur:[4] quorum maximum habemus commilitium: quorum & tu testis es, & alii qui sub Dario aduersus Scythas militauerunt, quum in eorum esset potestate situm vniuersas Persarũ copias & perdere & seruare,

ἀντία τούτοισι λέξας. τοῦτο μέν νυν ἐπ' ἴσης ἔχει. εἰδέναι δὲ ἄνθρωπον ἐόντα κῶς χρὴ τὸ βέβαιον; δοκέω μὲν οὐδαμῶς. τοῖσι τοίνυν βουλομένοισι ποιέειν, ὡς τὸ ἐπίπαν φιλέει γίνεσθαι τὰ κέρδεα· τοῖσι δὲ ἐπιλεγομένοισί τε πάντα καὶ ὀκνέουσι, οὐ μάλα ἐθέλει. ὁρᾷς τὰ Περσέων πρήγματα ἐς ὃ δυνάμιος προκεχώρηκε; εἰ τοίνυν ἐκεῖνοι οἱ πρὸ ἐμεῦ γενόμενοι βασιλέες γνώμῃσι ἐχρέωντο ὁμοίῃσι καὶ σύ, ἢ μὴ χρεώμενοι γνώμῃσι τοιαύτῃσι, ἄλλους συμβούλους εἶχον τοιούτους, οὐκ ἄν κοτε εἶδες αὐτὰ ἐς τοῦτο προελθόντα· νῦν δὲ κινδύνους ἀναρριπτέοντες ἐς τοῦτό σφεα προηγάγοντο. μεγάλα γὰρ πρήγματα μεγάλοισι κινδύνοισι ἐθέλει καταιρέεσθαι. ἡμεῖς τοίνυν ὁμοιεύμενοι κείνοισι, ὥρην τε τοῦ ἔτεος καλλίστην πορευόμεθα, καὶ καταστρεψάμενοι πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, νοστήσομεν ὀπίσω, οὔτε λιμῷ ἐντυχόντες οὐδαμόθι, οὔτε ἄλλο ἄχαρι οὐδὲν παθόντες. τοῦτο μὲν γὰρ αὐτοὶ πολλὴν φορβὴν φερόμενοι πορευόμεθα· τοῦτο δὲ, τῶν ἄν κου ἐπιβέωμεν γῆν καὶ ἔθνος, τούτων τὸν σῖτον ἕξομεν. ἐπ' ἀροτῆρας δὲ καὶ οὐ νομάδας στρατευόμεθα ἄνδρας. Λέγει Ἀρτάβανος μετὰ ταῦτα, Ὦ βασιλεῦ, ἐπεί τε ἀρρωδέειν οὐδὲν ἐᾷς πρῆγμα, σὺ δὲ μευ συμβουλίην ἐνδέξαι. ἀναγκαίως γὰρ ἔχει περὶ πολλῶν πρηγμάτων πλεῦνα λόγον ἐκτεῖναι. Κῦρος ὁ Καμβύσεω Ἰωνίην πᾶσαν πλὴν Ἀθηναίων κατεστρέψατο δασμοφόρον εἶναι Πέρσῃσι. τούτους ὦν τοὺς ἄνδρας συμβουλεύω τοι μηδεμιῇ μηχανῇ ἄγειν ἐπὶ τοὺς πατέρας. καὶ γὰρ ἄνευ τούτων οἷοί τε εἰμὲν τῶν ἐχθρῶν κατυπέρτεροι γίνεσθαι. ἢ γὰρ σφέας, ἢν ἕπωνται, δεῖ ἀδικωτάτους γίνεσθαι καταδουλουμένους τὴν μητρόπολιν, ἢ δικαιοτάτους, συνελευθεροῦντας. ἀδικώτατοι μέν νυν γινόμενοι, οὐδὲν κέρδος μέγα ἡμῖν προσβάλλουσι· δικαιότατοι δὲ γινόμενοι, οἷοί τε δηλήσασθαι μεγάλως τὴν σὴν στρατιὴν γίνονται. ἐς θυμὸν ὦν βάλευ καὶ τὸ παλαιὸν ἔπος, ὡς εὖ εἴρηται, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ πᾶν τέλος καταφαίνεσθαι. Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Ξέρξης, Ἀρτάβανε, τῶν ἀπεφήναο γνωμέων, σφάλλεαι κατὰ ταύτην δὴ μάλιστα, ὃς Ἴωνας φοβέεαι μὴ μεταβάλλωσι· τῶν ἔχομεν γνῶμα μέγιστον, τῶν σύ τε μάρτυς γίνεαι, καὶ οἱ συστρατευσάμενοι Δαρείῳ ἄλλοι ἐπὶ Σκύθας, ὅτι ἐπὶ τούτοισι ἡ πᾶσα Περσικὴ στρατιὴ ἐγένετο διαφθεῖραι καὶ περιποιῆσαι·

1 Hoc inquam perinde est. 2 Aut non vtentes istis sententiis, alios suasores tales habuissent. *Id est, Aut si hæc non fuisset eorum sententia, sed alterius fuisset, quorum consilium sequerentur. Valla autem negatiua particula locum mutauit.* & Sententia vti *more Græco dixit.* 3 Ad meum admitte consilium. vel, *Meum saltem adm. cons.* 4 Quorum maximum habemus documentum, *id est, quorum fidei,* iis in rebus quarum & tu testis es, & al. *Id est, Qui maximum nobis suæ fidei documentum dederunt in iis rebus &c.*

„ οἳ δὲ δικαιοσύνην καὶ πιστότητα ἐνέδωκαν, ἄχαρι οὐδὲν
„ ποιήσαντες. παρὲξ δὲ τούτου, ἐν τῇ ἡμετέρῃ καταλι-
„ πόντας τέκνα, καὶ γυναῖκας καὶ χρήματα, οὐδ' ἐπιλέ-
„ γεσθαι χρεὸν νεώτερόν τι ποιήσειν. οὕτω δὲ μηδὲ τοῦτο φο-
„ βέο, ἀλλὰ θυμὸν ἔχων ἀγαθὸν, σῶζε οἶκόν τε τὸν ἐμὸν,
„ καὶ τυραννίδα τὴν ἐμήν. σοὶ γὰρ ἐγὼ μούνῳ ἐκ πάντων
„ σκῆπτρα τὰ ἐμὰ ἐπιτράπω. Ταῦτα εἴπας, καὶ
Ἀρτάβανον ἀποστείλας ἐς Σοῦσα, δεύτερα μετεπέμ-
ψατο Ξέρξης Περσέων τοὺς δοκιμωτάτους. ἐπεὶ δέ οἱ
" παρῆσαν, ἔλεγέ σφι τάδε, Ὦ Πέρσαι, τῶνδ' ἐγὼ ὑ-
" μέων χρηίζων, ὑμέας συνέλεξα ἄνδρας τε γίνεσθαι ἀ-
" γαθοὺς, καὶ μὴ καταισχύνειν τὰ πρόσθεν ἐργασμένα
" Πέρσῃσι, ἐόντα μεγάλα τε καὶ πολλοῦ ἄξια· ἀλλ' εἷς
" τε ἕκαστος καὶ οἱ σύμπαντες προθυμίην ἔχωμεν.
" ξυνὸν γὰρ τοῦτο πᾶσι ἀγαθὸν σπεύδεται. τῶνδε δὲ εἵνεκα
" προαγορεύω ἀντέχεσθαι τοῦ πολέμου ἐντεταμένως·
" ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπ' ἄνδρας στρατευόμεθα
" ἀγαθοὺς, τῶν ἢν κρατήσωμεν, οὐ μή τις ἡμῖν ἄλλος στρα-
" τὸς ἀντιστῇ κοτε ἀνθρώπων. νῦν δὲ διαβαίνωμεν
" ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι οἳ Περσίδα γῆν λελόγ-
χασι. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην παρεσκευάζοντο ἐς
τὴν διάβασιν· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον τὸν ἥλιον, ἐθέλοντες
ἰδέσθαι ἀνίσχοντα, θυμιήματά τε παντοῖα ἐπὶ τῶν
γεφυρέων καταγίζοντες, καὶ μυρσίνῃσι στορνῦντες τὴν
ὁδόν. ὡς δ' ἐπανέτελλε ὁ ἥλιος, σπένδων ἐκ χρυσέης
φιάλης Ξέρξης ἐς τὴν θάλασσαν, εὔχετο πρὸς τὸν ἥ-
λιον μηδεμίην οἱ συντυχίην τοιαύτην γενέσθαι, ἥ
μιν παύσει καταστρέψασθαι τὴν Εὐρώπην πρότε-
ρον ἢ ἐπὶ τέρμασι τοῖσι ἐκείνης γένηται. εὐξάμενος
δὲ, ἐσέβαλε τὴν φιάλην ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ χρύσεον
κρητῆρα, καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάκην καλέουσι.
Ταῦτα οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρῖναι οὔτε εἰ τῷ
ἡλίῳ ἀνατιθεὶς κατῆκε ἐς τὴν θάλασσαν, οὔτε εἰ μετε-
μέλησέ οἱ τὸν Ἑλλήσποντον μαστιγώσαντι, καὶ ἀντὶ τού-
των τὴν θάλασσαν ἐδωρέετο. Ὡς δὲ ταῦτά οἱ
ἐπεποίητο, διέβαινον κατὰ μὲν τὴν ἑτέρην τῶν γεφυρέων
τὴν πρὸς τοῦ Πόντου, ὁ πεζός τε καὶ ἡ ἵππος ἅπασα·
κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ Αἰγαῖον, τὰ ὑποζύγια, καὶ ἡ θερα-
πηΐη. ἡγέοντο δὲ πρῶτα μὲν οἱ μύριοι Πέρσαι,
ἐστεφανωμένοι πάντες· μετὰ δὲ τούτους, ὁ σύμ-
μικτος στρατὸς παντοίων ἐθνέων. Ταύτην μὲν τὴν
ἡμέρην οὗτοι. τῇ δὲ ὑστεραίῃ, πρῶτοι μὲν οἵ τε ἱππόται,
καὶ οἱ τὰς

fidem tamen iustitiamque præstitisse, nec quicquam nos læsisse. Præterea quum liberos suos atque vxores in nostra terra reliquerint, non est caussa cur eos aliquid rerum nouarum moliri suspicemur. Quare ne hoc quidem extimescas, sed bonum habens animum, tutare meam domum atque tyrannidem. tibi enim soli ego sceptra mea permitto. Hæc loquutus Xerxes Artabanum Susa dimisit, iterumque illustrissimos quosque Persarum accersiit.

LIII Qui posteaquam præsto fuere, his eos verbis alloquutus est,[1] Persæ, ego vos, quorum opera mihi opus est, contraxi, vt viri præstantes existatis, neve res hactenus gestas à Persis magnas præclarasque dedecoretis: sed cum singuli, tum vniuersi[2] exhibeamus nos alacres. commune enim hoc hominibus bonum est, strenuos esse. Eaque de re vos censui præmonendos, ad bellum constanter tolerandum. nam (vt ego audio) aduersus viros egregios tendimus, quos si superauerimus, nullus vnquam nobis alius exercitus obstabit. Nunc igitur deos præsides terræ Persidis precati, transeamus.

LIV ¶ Ac eodem quidem die sese ad transeundum parauerunt. Postero autem tantisper morati sunt, dum solem exorientem cernerent, omnifarios odores in pontibus congerentes, ac myrto iter consternentes. Vbi sol exortus est, ex aurea phiala Xerxes libans in mare, apud solem vota cōcepit, nequid sibi aduersi contingeret, quo prius desisteret Europam subigere quam ad illius terminos peruenisset. Hæc precatus, phialam in Hellespontum abiecit, aureumque craterem, ac gladium Persicum, quem acinacem vocant. Hoc pro comperto diiudicare non possum, vtrum soli dedicans gladium dimiserit in pelagus: an Hellespontum, quod eum flagellasse pœniteret, in compensatione gladio donauerit. His actis, per alterum pontium, qui vergebat in

LV Pontū, peditatus omnis equitatusque transiuit: per alterum, qui vergebat in Ægeum, iumenta atque seruitia: præcedentib.[3] decē millibus Persarū, coronatis omnibus, quos promiscuus omniū nationū sequebatur exercitus. & hi quidem eo die. Insequēti autē primi transiere equites,

1 Ego vos Persæ coegi, à vobis hæc requirens, vt fortiter, *vel strenue*, vos geratis. 2 Alacriter operam nauemus. Ad id enim contendimus quod communem omnibus vtilitatem afferet. Ideo autem vos vt grauiter militetis præmoneo, quod viros aduersus quos tendimus, bellicosos esse audiam. Quos si superauet. 3 Illis decem mil. *quorum videlicet facta fuit paulo ante mentio. Sic in sequent. Illi equites, & illi equi sacri, & ille sacer currus, & illi hastati, & illi mille equites, & ille alter exercitus.*

quique

quicq; spicula deorsum versa gestabant, & hi etiam coronati, dehinc equi sacri, ac sacer currus, tum ipse Xerxes, post hastati, & mille equites,[1] & præterea alius exercitus, quinetiam naues pariter ad vlteriora litora agebantur: quanquam audiui postremum omnium per-

LVI transisse regem. Xerxes, posteaquam in Europam traiecit, conspicabatur exercitum sub verberibus transeuntem. Transiuit autem eius exercitus septem per dies totidemque noctes nullo tempore intermisso. Ibi iam transgresso Hellespontum Xerxe, fertur quidam vir Hellespontius dixisse, O Iupiter, quidnam tu sub specie viri Persæ, & accepto Xerxis pro Iouis nomine, Græciam è sedibus suis exturbare vis, omnes homines ducens, quum etiam citra hoc

LVII tibi id facere liceret? Transgressis omnibus & iter ingredientibus, ingens prodigium oblatum est: quod Xerxes nihili fecit, etsi[2] coniectura discutiendum, siquidem equa leporem enixa est. quod facile erat ad coniectandum: fore enim vt Xerxes exercitum aduersus Græciam cum maximo strepitu & ambitiosissime duceret, rursusque pro seipso solicitus, ad eundem locum fuga recurreret. Alterum quoque ei prodigium, dum Sardibus foret, exhibitum est. mula enim mulum edidit ancipitia genitalia habentem, maris & feminæ, sed

LVIII maris superiora. Quorum prodigiorum vtrumq; pro nihilo habens, ire pergebat, comitantibus eum terrestribus copiis, nauticis extra Hellespontũ nauigantibus, ac terram legentibus, & è diuerso atque terrestres agentibus. nam isti quidem vesperũ versus ad promontorium Sarpedonis nauigabant: quo quum peruenissent, iussi erant permanere: illi vero ad auroram & solis exortum iter faciebant per Chersonesum, dextrorsum habentes sepulcrum Helles filiæ Athamantis, sinistrorsum Cardiam vrbem, per mediũ oppidi, cui nomen est Agora, *id est, forum.* Illinc deflectentibus ad sinum nomine Melana, *hoc est, nigrum*, fluuius cui idem est nomen, non suffecit, sed alueum suum deseruit. Hoc fluuio trãsmisso à quo sinus hic cognominatur, vesperum versus contenderunt, Ænon vrbem Æolidem & lacum Stentoridem prætereuntes, dum

καὶ οἱ τὰς λόγχας κάτω τρέψαντες. ἐστεφανῶντο δὲ καὶ οὗτοι. μετὰ δὲ, οἵ τε ἵπποι οἱ ἱροὶ, καὶ τὸ ἅρμα τὸ ἱρόν. ἐπὶ δὲ, αὐτός τε Ξέρξης, καὶ οἱ αἰχμοφόροι, καὶ οἱ ἱππόται οἱ χίλιοι. ἐπὶ δὲ τούτοισι, ὁ ἄλλος στρατὸς καὶ αἱ νῆες ἅμα ἀνήγοντο ἐς τὴν ἀντιπέρην. ἤδη δὲ ἤκουσα καὶ ὕστατον διαβῆναι βασιλῆα πάντων. Ξέρξης δὲ ἐπεί τε διέβη ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐθηεῖτο τὸν στρατὸν ὑπὸ μαστίγων διαβαίνοντα. διέβη δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσι καὶ ἐν ἑπτὰ εὐφρόνῃσι, ἐλινύσας οὐδένα χρόνον. 10 ἐνθαῦτα λέγεται, Ξέρξεω ἤδη διαβεβηκότος τὸν Ἑλλήσποντον, ἄνδρα εἰπεῖν Ἑλλησπόντιον, Ὦ Ζεῦ, τί δὴ ἀνδρὶ εἰδόμενος Πέρσῃ, καὶ οὔνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρξεα θέμενος, ἀνάστατον τὴν Ἑλλάδα ἐθέλεις ποιῆσαι, ἄγων πάντας ἀνθρώπους; καὶ γὰρ ἄνευ τουτέων ἐξῆν τοι ποιέειν ταῦτα. Ὡς δὲ διέβησαν πάντες, ἐς ὁδὸν ὁρμημένοισι τέρας σφι ἐφάνη μέγα, τὸ Ξέρξης ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσατο, καίπερ εὐσύμβλητον ἐόν. ἵππος γὰρ ἔτεκε λαγόν. 20 εὐσύμβλητον ὦν τῇδε ἐγένετο, ὅτι ἔμελλε μὲν ἐλᾷν στρατιὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης ἀγαυρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, ὀπίσω δὲ περὶ ἑωυτοῦ τρέχων ἥξειν ἐς τὸν αὐτὸν χῶρον. ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον αὐτῷ τέρας ἐόντι ἐν Σάρδισι. ἡμίονος γὰρ ἔτεκε ἡμίονον διξὰ ἔχουσαν αἰδοῖα, τὰ μὲν, ἔρσενος, τὰ δὲ, θηλέης· κατύπερθε δὲ ἦν τὰ τοῦ ἔρσενος.

Τῶν ἀμφοτέρων λόγον οὐδένα ποιησάμενος, τοπρόσω ἐπορεύετο, σὺν δέ οἱ πεζὸς στρατός· ὁ δὲ ναυτικὸς ἔξω τὸν Ἑλλήσποντον πλέων, παρὰ γῆν 30 ἐκομίζετο, τὰ ἔμπαλιν πρήσσων τοῦ πεζοῦ. ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἑσπέρην ἔπλεε, ἐπὶ Σαρπηδονίης ἄκρης τὴν ἄπιξιν ποιεύμενος, ἐς τὴν αὐτῷ προείρητο ἀπικομένῳ περιμένειν· ὁ δὲ κατ' ἤπειρον στρατὸς πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐποιέετο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Χερσονήσου· ἐν δεξιῇ μὲν ἔχων τὸν Ἕλλης τάφον τῆς Ἀθάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ, Καρδίην πόλιν. διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος, τῇ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Ἀγορὴ, ἐνθεῦτεν δὲ κάμπτων, τὸν κόλπον τὸν Μέλανα καλεόμενον 40 καὶ Μέλανα ποταμὸν, οὐκ ἀντισχόντα τότε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέεθρον, ἀλλ' ἐπιλιπόντα· τοῦτον τὸν ποταμὸν διαβὰς, ἀπ' οὗ καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, ἤιε πρὸς ἑσπέρην, Αἶνόν τε πόλιν Αἰολίδα καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεξιών. ἐς ὃ

[1] Post quos alter ille exercitus nauesque simul ad vlter. [2] *Eandem vocem, videlicet* εὐσύμβλητον, *quam hic male interpretatur*, Coniectura discutiendũ, *statim post bene vertit*, Facile ad coniectandum, *id est*, *Cuius significationem coniicere facile erat*, *vel*, *coniectura assequi.*

257 ἀπίκετο ἐς Δορίσκον. Ὁ δὲ Δορίσκος, ἐστὶ τῆς Θρηΐκης αἰγιαλός τε καὶ πεδίον μέγα· διὰ δὲ αὐτοῦ ῥέει ποταμὸς μέγας, Ἕβρος, ἐν τῷ τεῖχός τε ἐδέδμητο βασιλήιον, τοῦτο τὸ δὴ Δορίσκος κέκληται, καὶ Περσέων φρουρὴ ἐν αὐτῷ κατεστήκεε ὑπὸ Δαρείου ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπείτε ἐπὶ Σκύθας ἐστρατεύετο. ἔδοξε ὦν τῷ Ξέρξῃ ὁ χῶρος εἶναι ἐπιτήδεος ἐνδιατάξαι τε καὶ ἐξαριθμῆσαι τὸν στρατὸν, καὶ ἐποίεε ταῦτα. τὰς μὲν δὴ νέας τὰς πάσας ἀπικομένας ἐς Δορίσκον, οἱ ναύαρχοι, κελεύσαντος Ξέρξεω, ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν προσεχέα Δορίσκῳ ἐκόμισαν· ἐν τῷ Σάλη τε Σαμοθρηικίη πεπόλισται πόλις, καὶ Ζώνη. τελευταία δὲ αὐτοῦ, Σέρρειον, ἄκρη ὀνομαστή. ὁ δὲ χῶρος οὗτος τὸ παλαιὸν ἦν Κικόνων. ἐς τοῦτον τὸν αἰγιαλὸν κατασχόντες τὰς νέας ἀνέψυχον ἀνελκύσαντες. ὁ δὲ ἐν τῷ Δορίσκῳ τοῦτον τὸν χρόνον τῆς στρατιῆς ἀριθμὸν ἐποιέετο.

Ὅσον μέν νυν ἕκαστοι παρεῖχον πλῆθος ἐς ἀριθμὸν, οὐκ ἔχω εἰπεῖν τὸ ἀτρεκές· (οὐ γὰρ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων) σύμπαντος δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πεζοῦ τὸ πλῆθος, ἐφάνη ἐὸν ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες. ἐξηρίθμησαν δὲ τόνδε τὸν τρόπον· συναγαγόντες ἐς ἕνα χῶρον μυριάδα ἀνθρώπων, καὶ συννάξαντες ταύτην ὡς μάλιστα εἶχον, περιέγραψαν ἔξωθεν κύκλον. περιγράψαντες δὲ, καὶ ἀπέντες τοὺς μυρίους, αἱμασιὴν περιέβαλον κατὰ τὸν κύκλον, ὕψος ἀνήκουσαν ἀνδρὶ ἐς τὸν ὀμφαλόν. ταύτην δὲ ποιήσαντες, ἄλλους ἐσεβίβαζον ἐς τὸ περιοικοδομημένον, μέχρις οὗ πάντας τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐξηρίθμησαν. ἀριθμήσαντες δὲ, κατὰ ἔθνεα διετάσσοντο.

Οἱ δὲ στρατευόμενοι, οἵδε ἦσαν. Πέρσαι μὲν, ὧδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον τιάρας, καλεομένους πίλους ἀπαγέας· περὶ δὲ τὸ σῶμα, κιθῶνας χειριδωτοὺς ποικίλους, λεπίδος σιδηρέης ὄψιν ἰχθυοειδέος· περὶ δὲ τὰ σκέλεα, ἀναξυρίδας· ἀντὶ δὲ ἀσπίδων, γέρρα. ὑπὸ δὲ, φαρετρεῶνες ἐκρέμαντο. αἰχμὰς δὲ βραχέας εἶχον, τόξα δὲ μεγάλα, ὀιστοὺς δὲ καλαμίνους. πρὸς δὲ, ἐγχειρίδια παρὰ τὸν δεξιὸν μηρὸν παραιωρεύμενα ἐκ τῆς ζώνης. καὶ ἄρχοντα παρείχοντο Ὀτάνεα τὸν Ἀμήστριος, πατέρα τῆς Ξέρξεω γυναικός. ἐκαλέοντο δὲ πάλαι ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων Κηφῆνες, ὑπὸ μέντοι σφέων αὐτῶν καὶ τῶν περιοίκων, Ἀρταῖοι. ἐπεὶ δὲ Περσεὺς ὁ Δανάης τε καὶ Διὸς ἀπίκετο παρὰ Κηφέα τὸν Βήλου, καὶ ἔσχε αὐτοῦ τὴν θυγατέρα Ἀνδρομέδην, γίνεται αὐτῷ παῖς τῷ οὔνομα ἔθετο Πέρσην. τοῦτον δὲ αὐτοῦ καταλείπει.

LIX ad Doriscon peruentum est. Est autem Doriscus Thraciæ litus pariter & campus ingens, quem grande flumen Hebrus interfluit: vbi extructus est is murus qui Doriscus appellabatur, in quo Persarum erat præsidium à Dario iam inde impositum quum Scythis inferebat bellum. Quum igitur locus digerendis recensendisq; copiis idoneus videretur, Xerxes ita sibi faciẽdum putauit: Eius iussu nauarchi, quum eo appulissent, omnes naues ad litus Dorisco contiguũ receperunt, vbi Sala vrbs, Samothracia & Zona sitæ sunt: cuius vltima Serriũ nominatur, celebre promontorium, qui locus quondam fuerat Ciconum. In hoc litus appulsa classe ac subducta, qui in ea subducenda laborauerant respirauere. Xerxes autem per hoc tempus apud Doriscon lustrabat exercitum.

LX Equidem quantum singuli præbuerint copiarum, pro certo affirmare non possum: quoniam à nullis prorsus hominibus id refertur: constat autem terrestrium copiarum numerum fuisse centum septuaginta myriades, *id est decies septies centena millia.* Quorum numerum hoc modo inierunt: Contraxerunt vnum in locum myriadem hominum, *quæ sunt decem millia*: qua coarctata quammaxime poterant, circulum extrinsecus descripserunt loco circumscripto: emissâq; illinc myriade, sepem circumdederunt, eatenus excitantes vt vmbilico tenus pertingeret. Eam vbi fecere, aliam subinde atque aliam myriadem introduxerunt: donec omnes cõnumerauerunt: connumeratos autẽ, nationatim digesserunt.

LXI Ex quibus qui militabant, hi erant. Persæ, hunc in modum ornati: Circa capita gestabant pilea (quas vocant tiaras) impenetrabilia: circa corpus tunicas, variis squamis è ferro confertas in similitudinẽ piscium: femoralia circa crura: pro clypeis gerra, *id est, cetra*, pharetris subter pendentibus: hastas breues, arcus grandes, sagittas arundineas: ad dextrum femur, pugiones è balteo suspensos. Hi ducem habebant Otanẽ patrem Amestris, quæ erat vxor Xerxis. Vocabantur autem quondã Persæ à Græcis Cephenes: à se vero ipsis atq; ab accolis, Artæi: verum posteaquam Perseus Danaes & Iouis filius ad Cepheum Beli filium commeauit, & Andromedam eius filiam duxit vxorem, sustulit ex ea filium quem Persem appellauit, eumq; illic reliquit: à quo

à quo (nam Cepheus carebat virili prole) cognomen sortiti sunt Persæ. Medi eodem ornatu instructi militabant. nam hæc armatura Medica est, non Persica. Habebant autem ducem Tigranem Achæmenidem. Hi quondam ab omnibus vocabantur Arii: sed vbi ad eos concessit ex Athenis Medea Colchis, immutauerunt & ipsi nomen. Ita de seipsis Medi commemorant. Cissii in militia cetero ornatu vt Persæ sunt armati, sed pro pileis mitras ferunt. Eis dux erat [1] Anaphanes Otanis filius. Hyrcani quoque Persica armatura ornati ducem habebant Megapanum, qui postea Babylonis procurator fuit. Assyrii autem qui militabant, hunc habebant ornatum: Ferreas in capitibus galeas, barbarico quodam modo consertas, [2] non facile penetrabiles: clypeos autem, hastas, pugiones Ægyptiacis adsimiles: & præterea ligneas clauas ferro inductas, ac lineos thoraces. Isti à Græcis Syrii vocabantur, sed à barbaris Assyrii sunt vocati. (inter quos Chaldæi sunt.) iis præerat Hotaspes Artachæi filius. Bactrii capitis ornatu in acie simillimo illi Medico muniti erant, sed more gentis, arundineis arcubus & hastis breuibus. Sacæ, qui Scythæ sunt, cristatas in capitibus cassides gestabant, in acutum erectas atque compactiles, induti femoralibus: necnon arcus gentiles atque pugiones, ad hoc dolabras ac bipennes. Hos, quũ sint Scythæ Amyrgii, Sacas appellabant: quod cunctos Scythas Persæ Sacas appellant. Bactriis & Sacis præerat Hystaspes, Darii filius & Atossæ Cyri filiæ. Indi vestiti erant amictu è lignis confecto: arcus arundineos gestabant, itemque arundineas sagittas ferro præfixas: ita instructi Indi, erant sub duce Pharnazathre Artabatis filio. Arii Medicis arcubus muniti erant, ceteris quemadmodũ Bactrii. Iis præerat Sisamnes Hydarnis filius. Parthi & Chorasmii & Sogdi & Gandarii & Dadicæ candem in acie quam Bactrii armaturam gestabant. quorum Parthis & Chorasmiis præerat Artabazus Pharnacis filius: Sogdis, Azanes Artæi filius: Gandariis & Dadicis Artyphius Artabani filius. Caspii, sisyris, *quod est genus penulæ*, induti, arcus gentili more arundineos gestabant & acinaces, ducem sui agminis habentes Ariomardum Artyphii

LXII LXIII LXIV LXV LXVI LXVII

ἐτύγχανε γὰρ ἄπαις ἐὼν ὁ Κηφεὺς ἔρσενος γόνου. ἐπὶ τούτου δὲ τὴν ἐπωνυμίην ἔσχον. Μῆδοι δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην ἐσταλμένοι ἐστρατεύοντο. Μηδικὴ γὰρ αὕτη ἡ σκευή ἐστι, καὶ οὐ Περσική. οἱ δὲ Μῆδοι ἄρχοντα μὲν παρείχοντο Τιγράνην, ἄνδρα Ἀχαιμενίδην· ἐκαλέοντο δὲ πάλαι πρὸς πάντων Ἄριοι. ἀπικομένης δὲ Μηδείης τῆς Κολχίδος ἐξ Ἀθηναίων ἐς τοὺς Ἀρίους τούτους, μετέβαλον καὶ οὗτοι τὸ οὔνομα. αὐτοὶ περὶ σφέων ὧδε λέγουσι Μῆδοι. Κίσσιοι δὲ στρατευόμενοι, τὰ μὲν ἄλλα κατά περ Πέρσαι ἐσκευάδατο, ἀντὶ δὲ τῶν πίλων, μιτρηφόροι ἔσαν. Κισσίων δὲ ἦρχε Ἀνάφης ὁ Ὀτάνεω. Ὑρκάνιοι δὲ, κατά περ Πέρσαι ἐσεσάχατο, ἡγεμόνα παρεχόμενοι Μεγάπανον, τὸν Βαβυλῶνος ὕστερον ἐπιτροπεύσαντα. Ἀσσύριοι δὲ στρατευόμενοι, περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον χάλκεά τε κράνεα, καὶ πεπλεγμένα τρόπον τινὰ βάρβαρον οὐκ εὐαπήγητον· ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς καὶ ἐγχειρίδια παραπλήσια τοῖσι Αἰγυπτίοισι εἶχον· πρὸς δὲ, ῥόπαλα ξύλων τετυλωμένα σιδήρῳ, καὶ λινέους θώρηκας. οὗτοι δὲ ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύριοι, ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν. τούτων δὲ μεταξὺ Χαλδαῖοι. ἦρχε δὲ σφέων Ὀτάσπης ὁ Ἀρταχαίου. Βάκτριοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἀγχοτάτω τῶν Μηδικῶν ἔχοντες ἐστρατεύοντο, τόξα δὲ καλάμινα ἐπιχώρια, καὶ αἰχμὰς βραχέας. Σάκαι δὲ οἱ Σκύθαι περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυρβασίας ἐς ὀξὺ ἀπηγμένας ὀρθὰς εἶχον πεπηγυίας, ἀναξυρίδας δὲ ἐνεδεδύκεσαν. τόξα δὲ ἐπιχώρια, καὶ ἐγχειρίδια. πρὸς δὲ, καὶ ἀξίνας σαγάρις εἶχον. τούτους δὲ ἐόντας Σκύθας Ἀμυργίους, Σάκας ἐκάλεον. οἱ δὲ Πέρσαι πάντας τοὺς Σκύθας καλέουσι Σάκας. Βακτρίων δὲ καὶ Σακέων ἦρχε Ὑστάσπης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης τῆς Κύρου. Ἰνδοὶ δὲ εἵματα μὲν ἐνδεδυκότες ἀπὸ ξύλων πεποιημένα, τόξα δὲ καλάμινα εἶχον, καὶ ὀϊστοὺς καλαμίνους· ἐπὶ δὲ, σίδηρος ἦν. ἐσταλμένοι μὲν δὴ ἔσαν οὕτω Ἰνδοί· προσετετάχατο δὲ συστρατευόμενοι Φαρναζάθρῃ τῷ Ἀρταβάτεω. Ἄριοι δὲ τόξοισι μὲν ἐσκευασμένοι ἔσαν Μηδικοῖσι, τὰ δὲ ἄλλα, κατά περ Βάκτριοι. Ἀρίων δὲ ἦρχε Σισάμνης ὁ Ὑδάρνεος. Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι, καὶ Σογδοί τε καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδίκαι, τὴν αὐτὴν σκευὴν ἔχοντες τὴν καὶ Βάκτριοι, ἐστρατεύοντο. τούτων δὲ ἦρχον οἵδε· Πάρθων μὲν καὶ Χορασμίων, Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκεω· Σογδῶν δὲ, Ἀζάνης ὁ Ἀρταίου· Γανδαρίων δὲ, καὶ Δαδικέων, Ἀρτύφιος ὁ Ἀρταβάνου. Κάσπιοι δὲ σισύρας τε ἐνδεδυκότες, καὶ τόξα ἐπιχώρια καλάμινα ἔχοντες καὶ ἀκινάκεας, ἐστρατεύοντο. οὗτοι μὲν οὕτω ἐσκευάδατο, ἡγεμόνα παρεχόμενοι Ἀριόμαρδον τὸν Ἀρτυ-

γρ. Μηδείης

γρ. μιτρηφόροι

γρ. καλέονται

258

γρ. Δαδίκαι

1 Agaphes 2 Non facili explicatu. *vel, Quam explicare difficile fuerit, vel describere.*

φίου ἀδελφεόν. Σαράγγαι δὲ, εἵματα μὲν βεβαμμένα ἔχοντες, ἐνέπρεπον· πέδιλα δὲ ἐς γόνυ ἀνατείνοντα εἶχον, τόξα δὲ καὶ αἰχμὰς Μηδικάς. Σαραγγέων δὲ ἦρχε Φερενδάτης ὁ Μεγαβάζου. Πάκτυες δὲ, σισυρνοφόροι τε ἔσαν, καὶ τόξα ἐπιχώρια εἶχον καὶ ἐγχειρίδια. Πάκτυες δὲ ἄρχοντα παρείχοντο Ἀτραΰντην τὸν Ἰτραμίτρεω. Οὔτιοι δὲ καὶ Μύκοι τε καὶ Παρικάνιοι ἐσκευασμένοι ἔσαν κατά περ Πάκτυες. τούτων δὲ ἦρχον οἵδε· Οὐτίων μὲν καὶ Μύκων, Ἀρσαμένης ὁ Δαρείου· Παρικανίων δὲ, Σιρομίτρης ὁ Οἰβάζου. Ἀράβιοι δὲ, ζειρὰς ὑπεζωσμένοι ἔσαν· τόξα δὲ παλίντονα εἶχον πρὸς δεξιὰ, μακρά. Αἰθίοπες δὲ παρδαλέας τε καὶ λεοντέας ἀναμμένοι, τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοίνικος σπάθης πεποιημένα μακρὰ, τετραπηχέων οὐκ ἐλάσσω· ἐπὶ δὲ, καλαμίνους ὀϊστοὺς μακρούς. ἀντὶ δὲ σιδήρου ἐπῆν λίθος ὀξὺς πεποιημένος, τῷ καὶ τὰς σφρηγῖδας γλύφουσι. πρὸς δὲ, αἰχμὰς εἶχον, ἐπὶ δὲ, κέρας δορκάδος ἐπῆν ὀξὺ, πεποιημένον τρόπον λόγχης. εἶχον δὲ καὶ ῥόπαλα τυλωτά. τοῦ δὲ σώματος τὸ μὲν ἥμισυ ἐξηλείφοντο ἰόντες ἐς μάχην, γύψῳ, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ, μίλτῳ. Ἀραβίων δὲ καὶ Αἰθιόπων τῶν ὑπὲρ Αἰγύπτου οἰκημένων ἦρχε Ἀρσάμης ὁ Δαρείου καὶ Ἀρτυστώνης τῆς Κύρου θυγατρὸς· τὴν μάλιστα στέρξας τῶν γυναικῶν Δαρεῖος, εἰκὼ χρυσέην σφυρήλατον ἐποιήσατο. τῶν μὲν δὴ ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθιόπων καὶ Ἀραβίων ἦρχε Ἀρσάμης. Οἱ δὲ ἀπ' ἡλίου ἀνατολέων Αἰθίοπες (διξοὶ γὰρ δὴ ἐστρατεύοντο) προσετετάχατο τοῖσι Ἰνδοῖσι, διαλλάσσοντες εἶδος μὲν οὐδὲν τοῖσι ἑτέροισι, φωνὴν δὲ καὶ τρίχωμα μοῦνον. οἱ μὲν γὰρ ἀπ' ἡλίου Αἰθίοπες, ἰθύτριχές εἰσι· οἱ δὲ ἐκ τῆς Λιβύης, οὐλότατον τρίχωμα ἔχουσι πάντων ἀνθρώπων. οὗτοι δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίης Αἰθίοπες, τὰ μὲν πλέω κατά περ Ἰνδοὶ ἐσεσάχατο, προμετωπίδια δὲ ἵππων εἶχον ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι, σύν τε τοῖσι ὠσὶ ἐκδεδαρμένα, καὶ τῇσι λοφιῇσι. καὶ ἀντὶ μὲν λόφου, ἡ λοφιὴ κατέχρα· τὰ δὲ ὦτα τῶν ἵππων, ὀρθὰ πεπηγότα εἶχον. προβλήματα δὲ ἀντ' ἀσπίδων, ἐποιεῦντο γεράνων δοράς. Λίβυες δὲ σκευὴν μὲν σκυτίνην ἔσαν ἔχοντες, ἀκοντίοισι δὲ ἐπικαύτοισι χρεώμενοι. ἄρχοντα δὲ παρείχοντο Μασσάγην τὸν Ἀορίζου. Παφλαγόνες δὲ ἐστρατεύοντο, ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἔχοντες κράνεα πεπλεγμένα, ἀσπίδας δὲ μικρὰς, αἰχμὰς δὲ οὐ μεγάλας· πρὸς δὲ, ἀκόντια καὶ ἐγχειρίδια· περὶ δὲ τοὺς πόδας, πέδιλα ἐπιχώρια ἐς μέσην κνήμην ἀνατείνοντα. Λίγυες δὲ, καὶ Ματιηνοὶ, καὶ Μαριανδυνοί τε καὶ Σύριοι, τὴν αὐτὴν ἔχοντες Παφλαγόσι, ἐστρατεύοντο. οἱ δὲ Σύριοι οὗτοι

γρ. φοίνικος

γρ. ἅμα

γρ. προμετωπίδια

phii germanum. Sarangæ indumenta gestantes versicoloria decori erant, caligasque genuum tenus extentas: arma habebant arcus lanceasque Medicas, duce Pherendate Megabazi filio. Pactyes, & ipsi sisyras ferebant, & vernaculos arcus atque pugiones: quorum dux erat Atrayntes Ittramitris filius. LXVIII Vtii & Myci & Paricanii eodem quo Pactyes modo armati erant, sub his ducibus: Vtii quidem & Myci, sub Arsamene Darii filio: Paricanii vero sub Siromitre OEbazi filio. LXIX Arabes succincti erant ziras, *amiculi genus*, arcusque recuruos habilesque gestabant. Æthiopes pardorum pellibus leonumque amicti, arcus è palmarum spathis factos gerebant, quatuor non minus cubitis longos: & item prælongas ex arundine sagittas, pro ferro præfixas eo lapide acuminato quo sigilla sculpunt: præterea hastas capreæ cornu præfixas, in modum spiculi acuminato, & clauas præferratas. Hi quum eunt in pugnam, dimidiatum corpus gypso, dimidiatum minio illinunt. Arabum autem Æthiopumque qui trans Ægyptum incolunt, dux erat Arsames, Darii filius & Artystonæ Cyri filiæ: quam Darius ex vxoribus maxime adamans, [1] cum talari ex auro tunica effinxit. Arsames quidem Æthiopibus qui sunt trans Ægyptum, atque Arabibus præerat. LXX Ii autem Æthiopes qui sunt ab ortu solis, (nam bifariam militabant) censebantur cum Indis, specie nihil admodum a ceteris differentes, sed sono vocis duntaxat atque capillatura. Nam Æthiopes qui ab ortu solis sunt, [2] promissos crines: qui ex Libya, crispissimos inter omnes homines habent. Æthiopes autem hi qui ex Asia erant, pleraque arma quæ Indi gestabant, pellesque frontium equinarum cum auribus atque iubis, in capitibus, vt ipsæ iubæ pro cristis essent, & hirtæ aures equinæ rigerent. in locum clypeorum pelles gruum prætendebant. LXXI Libyes autem corio armati ere, ac iaculis præustis, duce Masange Aorizi filio. LXXII Paphlagones autem capitibus gerebant compactiles cassides, scuta exigua, hastas haud lōgas, præterea iacula, pugionesque, pedibus [3] caligas more gentis ad media crura subtentas. Eandem quam Paphlagones armaturam gestabant Ligyes & Matieni & Mariandyni & Syri. Isti autem Syri

1 Imaginem eius ex auro solido compactā habuit. 2 Rectos crines. 3 Calceos patrio more ad media crura extentos.

à Persis Cappadoces vocatur. Paphlagonum & Matienorum dux erat Dotus Megasidis filius: Mariandynorū & Ligyum & Syrorum, Gobryas Darii filius & Artystonæ. Phryges autem proximam Paphlagonicæ armaturam gerūt, paulū differentes: qui (vt Macedones aiunt) tamdiu vocati sunt Bryges quamdiu EVropæi fuerunt, Macedonum accolæ: transgressi autem in Asiam, vna cum loco nomen immutauere in Phryges. Armenii Phrygum cultu armati erant, vtique illorum coloni. His vtrisque præerat Artochmes, qui Darii filiam in matrimonio habebat. Lydi proxime ad Græcorum armaturam accedebant, olim Meones vocati: pristinoque nomine sublato, à Lydo Atyis filio cognomen acceperunt. Mysi super capita gentiles galeas ferebant, scutula quoque ac præusta iacula. Sunt autem Lydorum coloni, à monte Olympo Olympieni nominati. Horum vtrisque præerat Artaphernis filius, qui collega Datis apud Marathonem conflixit. Thraces è pelle vulpina cassides gestabant, tunicis induti, & insuper circumdati variis sagulis, pedibus ac tibiis indutis caligæ è pellibus hinnulorum: ferentes præterea iacula & peltas & pugiunculos. Isti transgressi in Asiam, vocati sunt Bithyni, prius appellati (vt ipsi aiūt) Strymonii, quod Strymonem accolerent: à suisque sedibus exacti à Teucris & Mysis. Thracibus autē qui Asiam incolunt præerat Bagasaces Artabani filius, gestantibus breuia [1] è corio scuta, & bina singulis [2] veruta ad lupos conficiendos apta, in capitibus æreas cassides, & super cassides ex ære factas aures bouis & cornua, impositis etiam cristis. crura autem panno Phœniceo erant induta. Martis oraculum apud hos viros est. Cabelees Meones (qui Lasinii vocantur) eundem cultum gestabant quem Cilices: quem ego, dum ordine ad Cilices veniam, indicabo. Milyæ autem lanceolas gerebant, & vestes fibulis substrictas, & eorum nonnulli Lycios arcus, in capitibus galeas è pellibus factas. Horum autem omnium præfectus erat Badres Hystanis filius. Moschi ligneas circa capita cassides gerebant, scuta que ac hastilia breuia, sed longa in hastilibus spicula. Eodem quo Moschi ornatu militabant Tibareni, &

ὑπὸ Περσέων Καππαδόκαι καλέονται. Παφλαγόνων μὲν νυν καὶ Ματιηνῶν Δῶτος ὁ Μεγασίδου ἦρχε· Μαριανδυνῶν δὲ καὶ Λιγύων, καὶ Συρίων, Γωβρύης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀρτυστώνης. Φρύγες δὲ ἀγχοτάτω τῆς Παφλαγονικῆς σκευὴν εἶχον, ὀλίγον παραλλάσσοντες. οἱ δὲ Φρύγες (ὡς Μακεδόνες λέγουσι) ἐκαλέοντο Βρίγες χρόνον ὅσον Εὐρωπήιοι ἐόντες συνοίκεον Μακεδόσι· μεταβάντες δὲ ἐς τὴν Ἀσίην, ἅμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ οὔνομα μετέβαλον ἐς Φρύγας. Ἀρμένιοι δὲ κατά περ Φρύγες ἐσεσάχατο, ἐόντες Φρυγῶν ἄποικοι. τουτέων συναμφοτέρων ἦρχε Ἀρτόχμης, Δαρείου ἔχων θυγατέρα. Λυδοὶ δὲ ἀγχοτάτω τῶν Ἑλληνικῶν εἶχον ὅπλα. οἱ δὲ Λυδοὶ, Μηόνες ἐκαλεῦντο πάλαι· ἐπὶ δὲ Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην, μεταβαλόντες τὸ οὔνομα. Μυσοὶ δὲ, ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον κράνεα ἐπιχώρια, ἀσπίδας δὲ μικράς. ἀκοντίοισι δὲ ἐχρέωντο ἐπικαύτοισι. οὗτοι δέ εἰσι Λυδῶν ἄποικοι· ἀπ' Οὐλύμπου δὲ ὄρεος καλέονται Οὐλυμπιηνοί. Λυδῶν δὲ καὶ Μυσῶν ἦρχε Ἀρταφέρνης ὁ Ἀρταφέρνεος, ὃς ἐς Μαραθῶνα ἐσέβαλε ἅμα Δάτι. Θρήικες δὲ, ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἀλωπεκέας ἔχοντες, ἐστρατεύοντο, περὶ δὲ τὸ σῶμα, κιθῶνας· ἐπὶ δὲ, ζειρὰς περιβεβλημένοι ποικίλας. περὶ δὲ τοὺς πόδας τε καὶ τὰς κνήμας, πέδιλα νεβρῶν. πρὸς δὲ, ἀκόντιά τε καὶ πέλτας, καὶ ἐγχειρίδια μικρά. οὗτοι δὲ διαβάντες μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, ἐκλήθησαν Βιθυνοί· τὸ δὲ πρότερον ἐκαλέοντο (ὡς αὐτοὶ λέγουσι) Στρυμόνιοι, οἰκέοντες ἐπὶ Στρυμόνι. ἐξαναστῆναι δέ φασι ἐξ ἠθέων ὑπὸ Τευκρῶν τε καὶ Μυσῶν. Θρηίκων δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἦρχε Βασσάκης ὁ Ἀρταβάνου. ἀσπίδας δὲ ὠμοβοΐνας εἶχον μικράς, καὶ προβόλους δύο λυκιοεργέας ἕκαστος εἶχε· ἐπὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χάλκεα· πρὸς δὲ τοῖσι κράνεσι, ὦτά τε καὶ κέρεα προσῆν βοὸς χάλκεα. ἐπῆσαν δὲ καὶ λόφοι. τὰς δὲ κνήμας ῥάκεσι φοινικέοισι κατειλίχατο. ἐν τούτοισι τοῖσι ἀνδράσι Ἄρεός ἐστι χρηστήριον. Καβηλέες δὲ οἱ Μηόνες, Λασόνιοι δὲ καλεύμενοι, τὴν αὐτὴν Κίλιξι εἶχον σκευὴν· τὴν ἐγὼ, ἐπεὰν κατὰ τὴν Κιλίκων τάξιν διεξιὼν γένωμαι, τότε σημανέω. Μιλύαι δὲ αἰχμάς τε βραχέας εἶχον, καὶ εἵματα ἐνεπεπορπέατο. εἶχον δὲ αὐτέων τόξα μετεξέτεροι λύκια· περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι ἐκ διφθερέων πεποιημένας κυνέας. τουτέων πάντων ἦρχε Βάδρης ὁ Ὑστάνεος. Μόσχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας ξυλίνας εἶχον, ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς σμικράς. λόγχαι δὲ ἐπῆσαν μεγάλαι. Τιβαρηνοὶ δὲ, καὶ

1 E crudo bouis tergore. ✝ paulo post vertit eandem vocem. 2 Venabula Lycii operis,

Μάκρωνες, καὶ Μοσσύνοικοι, κατά περ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο. τούτους δὲ συνετάσσον ἄρχοντες οἵδε· Μόσχους μὲν καὶ Τιβαρηνοὺς, Ἀριόμαρδος ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ Πάρμυος τῆς Σμέρδιος τοῦ Κύρου· Μάκρωνας δὲ καὶ Μοσσυνοίκους, Ἀρταΰκτης ὁ Χερασμίος, ὃς Σηστὸν τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐπετρόπευε. Μᾶρες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια πλεκτὰ εἶχον, ἀσπίδας δὲ δερματίνας μικρὰς, καὶ ἀκόντια. Κόλχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ξύλινα, ἀσπίδας δὲ ὠμοβοΐνας μικρὰς, αἰχμάς τε βραχέας· πρὸς δὲ, καὶ μαχαίρας εἶχον. Μαρῶν δὲ καὶ Κόλχων ἦρχε Φερενδάτης ὁ Τεάσπιος. Ἀλαρόδιοι δὲ καὶ Σάσπειρες, κατά περ Κόλχοι ὡπλισμένοι ἐστρατεύοντο. τούτων δὲ Μασίστιος ὁ Σιρομίτρεω ἦρχε. Τὰ δὲ νησιωτικὰ ἔθνεα τὰ ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἑπόμενα, νήσων δὲ ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλεομένους κατοικίζει βασιλεὺς, ἀγχοτάτω τῶν Μηδικῶν εἶχον ἐσθῆτά τε καὶ ὅπλα. τούτων δὲ τῶν νησιωτέων ἦρχε Μαρδόντης ὁ Βαγαίου, ὃς ἐν Μυκάλῃ στρατηγέων, δευτέρῳ ἔτεϊ τούτων ἐτελεύτησε ἐν τῇ μάχῃ. Ταῦτα ἦν τὰ κατ᾽ ἤπειρον στρατευόμενά τε ἔθνεα, καὶ τεταγμένα ἐς τὸν πεζόν. τούτου ὦν τοῦ στρατοῦ ἦρχον οὗτοι οἵ περ εἰρέαται. καὶ οἱ διατάξαντες καὶ ἐξαριθμήσαντες, οὗτοι ἔσαν· καὶ χιλιάρχας τε καὶ μυριάρχας ἀποδέξαντες· ἑκατοντάρχας δὲ καὶ δεκάρχας οἱ μυριάρχαι. τελέων δὲ καὶ ἐθνέων ἔσαν ἄλλοι σημάντορες. ἔσαν μὲν δὴ οὗτοι, οἵ περ εἰρέαται, ἄρχοντες. Ἐστρατήγεον δὲ τούτων τε καὶ τοῦ σύμπαντος στρατοῦ τοῦ πεζοῦ, Μαρδόνιός τε ὁ Γωβρύεω, καὶ Τειντατταίχμης ὁ Ἀρταβάνου, τοῦ γνώμην θεμένου μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ Σμερδόνης ὁ Ὀτάνεω, Δαρείου ἀμφότεροι οὗτοι ἀδελφεῶν παῖδες, Ξέρξῃ δὲ ἐγίνοντο ἀνέψιοι· καὶ Μασίστης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης παῖς, καὶ Γέργις ὁ Ἀριάζου, καὶ Μεγάβυζος ὁ Ζωπύρου. Οὗτοι ἔσαν στρατηγοὶ τοῦ σύμπαντος πεζοῦ, χωρὶς τῶν μυρίων. τῶν δὲ μυρίων τούτων Περσέων τῶν ἀπολελεγμένων ἐστρατήγεε μὲν Ὑδάρνης ὁ Ὑδάρνεος· ἐκαλέοντο δὲ ἀθάνατοι οἱ Πέρσαι οὗτοι ἐπὶ τοῦδε· εἴ τις αὐτέων ἐξέλιπε τὸν ἀριθμὸν, ἢ θανάτῳ βιασθεὶς, ἢ νούσῳ, ἄλλος ἀνὴρ ἀραίρητο· καὶ ἐγίνοντο οὐδαμὰ οὔτε πλεῦνες μυρίων, οὔτε ἐλάσσονες. κόσμον δὲ πλεῖστον παρείχοντο διὰ πάντων Πέρσαι, καὶ αὐτοὶ ἄριστοι ἔσαν. σκευὴν μὲν τοιαύτην εἶχον ἥ περ εἴρηται· χωρὶς δὲ χρυσόν τε πολλὸν καὶ ἄφθονον ἔχοντες ἐνέπρεπον. ἁρμαμάξας τε ἅμα ἤγοντο, ἐν δὲ, παλλακὰς καὶ θεραπηίην πολλήν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένην. σῖτα δέ σφι, χωρὶς τῶν ἄλλων στρατιωτέων, κάμηλοί τε καὶ ὑποζύγια ἦγον.

160

[margin: Τειταταίχμης] [margin: Ζιρδαμίνης] [margin: βιασθείς]

Macrones, & Mosynœci, quos hi regebant: Moschos & Tibarenos Ariomardus, Darii filius & Parmyis filiæ Smerdis, filii Cyri: Macrones & Mosynœcos Artayctes, Chorasmis filius, qui Sesti in Hellesponto præses erat. [1] Mares in capitibus ligneas galeas gerebãt, scutulaq; è crudo bouis tergore, atque lanceolas, præterea machæras. Præerat autẽ Maribus & Colchis Pherendates Theaspis filius. Alarodii & Saspires eodẽ quo Colchi ornatu militabãt, duce Masistio Sirometris filio.

LXXIX

LXXX

Insulanæ gẽtes, quæ rubro è mari sequutæ sunt ex iis insulis ad quas transportare rex solet quos è suis locis summouet, gerebãt proxima Medis & vestimenta & arma: quibus præerat Mardontes Bagæi filius, qui apud Mycalem dux secundo post anno in pugna oppetiit.

LXXXI

Hæ erant nationes quæ per continentem ibant, ex quibus constabat pedester exercitus: quibus ii præerant qui commemorati sunt, quiq; ordinarant milites connumerauerantq;, & chiliarchas, *id est, tribunos qui mille*, & myriarchas, *id est, qui decem millibus præsunt*, delegerant. nam myriarchæ centuriones decanosque creauerant. Erant & alii agminum & gentium prætores: verum ii qui nominati sunt, erant duces.

LXXXII

Horum tamen & totius exercitus imperatores erant, Mardonius Gobryæ filius, & Tirintatæchmes filius Artabani, qui dissuaserat bellum Græciæ inferendum, & Smerdones Otanis filius, ambo hi fratrum Darii filii, Xerxis patrueles: & Masistes Dario & Atossa genitus, & Gergis Ariazi & Megabyzus Zopyri filius.

LXXXIII

Hi erant imperatores omnium pedestrium copiarum, prætor illa delecta Persarũ decem millia, quibus præerat Hydarnes Hydarnis filius: qui vocabantur immortales, ob hoc, quod siquis eorum aut nece aut morbo numerum imminueret, alius sufficiebatur: nec vnquam plures erant paucioresve decem millibus, præcipuo inter omnes cultu decori, & iidem præstantissimi omniũ, vt dictum est: & prætereaimmenso auro conspicui, ducentes vna carrucas cum pallacis ac familia permulta eaquo belle ornata: necnõ camelos aciumenta, præter ceteros milites, quę commeatum portabant.

LXXXIV

Equitant autem hæ nationes: sed non omnes habebant equos, verum hæ solæ: Persæ, qui eadem

Ἱππεύει δὲ ταῦτα τὰ ἔθνεα· πλὴν οὐ πάντα παρείχετο ἵππον, ἀλλὰ τοσάδε μοῦνα· Πέρσαι μὲν, τὴν αὐτὴν

[1] Mares in capitibus quidem galeas more patrio textiles gestabant, *vel, nexiles*, clypeos autem paruos pelliceos, & iacula. Colchi in capitibus ligna.

erant

erant qua peditatus armatura ornati, nisi quod quidam gestabant in capitibus opera ex ære ferroq; ductilia.

LXXXV Sunt autẽ quidã Nomades homines, qui Sagartii appellantur, & gente & voce Persæ, sed cultu inter Persicum & Pactyicum, qui contulerunt equitatum octo millium equitum, armaturam neq; aheneam neq; ferream assueti ferre, pręter pugiones, vtentes reste è viminibus conserta, qua freti in prœlium eunt. Est autem prœlium eorum virorum huiusmodi: 10 Cum hoste congredientes iniiciunt eas restes in summo habentes laqueos, qui quum aut equum aut hominem adepti sunt, eum ad se trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur. Talis horum pugna est, iidemque inter Persas censentur.

LXXXVI Medi eandem equites quam pedites armaturã gerunt: & item Cissii. Indi quoq; eandem quam peditatus suus gestant armaturam. ceterum equos desultorios agebant & currus: quibus curribus suberant & equi & asini agrestes. 20 Bactrii eodem ornatu instructi erant equites quo pedites, & item Caspii. Libyes & ipsi eandem quam pedites armaturam gerebant: curruum autẽ hi cuncti erant agitatores. Caspii quoque & Paricanii itidem atque suus peditatus instructi erant. Necnõ Arabes eo quo pedites ornati cultu agitabant camelos nihilo inferiores equis pernicitate.

LXXXVII Hæ solæ gentes erant equestres. Fuitque numerus equitum, octo myriades, *id est, octoginta millia*, præter camelos & currus. 30 Et alii quidem equites in ordinem redacti erant: Arabes autem in vltimo locati, ob id postremi ne equitatus consterneretur, equis camelos non tolerantibus.

LXXXVIII Equitatus autem præfecti erant, Harmamithres & Tithæus, filii Datis: quorum tertius collega Pharnuches Sardibus erat relictus ægrotus. Nam quum Sardibus proficisceretur, in calamitatẽ incidit insciens. equitante enim eo canis sub pedes equi intercurrit: quo equus improuiso deterritus atque erectũ sese attollens, Pharnuchem excussit. Hic collapsus sanguinem euomuit, nactusque est morbum qui in phthisin, *id est, tabem*, euasit. Equo autem, à casu statim domini, fecerunt famuli vt ille iusserat: Abducto nanque in eum locum vbi dominum strauerat, crura cum genibus absciderunt. Itaque Pharnuches ita à præfectura summotus est.

ἐσκευασμένοι καὶ ὁ πεζὸς αὐτέων· πλὴν ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι εἶχον ἔνιοι αὐτέων καὶ χάλκεα καὶ σιδήρεα ἐξεληλαμένα ποιήματα. Εἰσὶ δέ τινες νομάδες ἄνθρωποι Σαγάρτιοι καλεόμενοι, ἔθνος μὲν Περσικὸν καὶ φωνῇ, σκευὴν δὲ μεταξὺ ἔχουσι πεποιημένην τῆς Περσικῆς τε καὶ τῆς Πακτυϊκῆς· οἳ παρείχοντο μὲν ἵππον ὀκτακισχιλίην, ὅπλα δὲ οὐ νομίζουσι ἔχειν οὔτε χάλκεα, οὔτε σιδήρεα, ἔξω ἐγχειριδίων. χρέωνται δὲ σειρῇσι πεπλε- 10 γμένῃσι ἐξ ἱμάντων, ταύτῃσι πίσυνοι ἔρχονται ἐς πόλεμον. ἡ δὲ μάχη τουτέων τῶν ἀνδρῶν, ἥδε· ἐπεὰν συμμίσγωσι τοῖσι πολεμίοισι, βάλλουσι τὰς σειρὰς, ἐπ' ἄκρῳ βρόχους ἐχούσας· ὅτευ δ' ἂν τύχῃ, ἤν τε ἵππου, ἤν τε ἀνθρώπου, ἐπ' ἑωυτὸν ἕλκει. οἱ δὲ ἐν ἕρκεσι ἐμπαλλασσόμενοι διαφθείρονται. τουτέων μὲν αὕτη ἡ μάχη, καὶ ἐπετετάχατο ἐς τοὺς Πέρσας. Μῆδοι δὲ, τήν περ ἐν τῷ πεζῷ εἶχον σκευὴν, καὶ Κίσσιοι ὡσαύτως. Ἰνδοὶ δὲ σκευῇ μὲν ἐσεσάχατο τῇ αὐτῇ καὶ ἐν τῷ πεζῷ, ἤ- 20 λαυνον δὲ κέλητας καὶ ἅρματα· ὑπὸ δὲ τοῖσι ἅρμασι ὑπῆσαν ἵπποι καὶ ὄνοι ἄγριοι. Βάκτριοι δὲ ἐσκευάδατο ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ πεζῷ, καὶ Κάσπιοι ὁμοίως. Λίβυες δὲ καὶ αὐτοὶ κατάπερ ἐν τῷ πεζῷ· ἤλαυνον δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἅρματα. ὡς δ' αὔτως Κάσπιοι καὶ Παρικάνιοι ἐσεσάχατο ὁμοίως καὶ ἐν τῷ πεζῷ. Ἀράβιοι δὲ σκευὴν μὲν εἶχον τὴν αὐτὴν καὶ ἐν τῷ πεζῷ· ἤλαυνον δὲ πάντες καμήλους, ταχυτῆτι οὐ λειπομένας ἵππων. Ταῦτα τὰ ἔθνεα μοῦνα ἱππεύει. ἀριθμὸς δὲ τῆς 30 ἵππου ἐγένετο ὀκτὼ μυριάδες, πάρεξ τῶν ἀλλων καμήλων καὶ τῶν ἁρμάτων. οἱ μέν νυν ἄλλοι ἱππέες ἐτετάχατο κατὰ τέλεα· Ἀράβιοι δὲ, ἔσχατοι ἐτετάχατο. ἅτε γὰρ τῶν ἵππων οὔτι ἀνεχομένων τὰς καμήλους, ὕστεροι ἐτετάχατο, ἵνα μὴ φοβέοιτο τὸ ἱππικόν. Ἵππαρχοι δὲ ἔσαν Ἁρμαμίθρης τε καὶ Τίθαιος, Δάτιος παῖδες· ὁ δὲ τρίτος σφίσι συνίππαρχος Φαρνούχης κατελέλειπτο ἐν Σάρδισι νοσέων· ὡς γὰρ ὁρμέωντο ἐκ Σαρδίων, ἐπὶ συμφορὴν ἐνέπεσε ἀεθέλητον. 40 ἐλαύνοντι γάρ οἱ, ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου ὑπέδραμε κύων· καὶ ὁ ἵππος οὐ προϊδὼν ἐφοβήθη τε, καὶ στὰς ὀρθὸς ἀπεσείσατο τὸν Φαρνούχεα. πεσὼν δὲ, αἷμά τε ἤμεε, καὶ ἐς φθίσιν περιῆλθε ἡ νοῦσος. τὸν δὲ ἵππον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐποίησαν οἱ οἰκέται ὡς ἐκέλευε· ἐς τὸν χῶρον ἐν τῷ περ κατέβαλε τὸν δεσπότεα ἀπαγαγόντες, ἐν τοῖσι γούνασι ἀπέταμον τὰ σκέλεα. Φαρνούχης μὲν οὕτω παρελύθη τῆς ἡγεμονίης. 261

Τῶν δὲ τριήρεων ἀριθμὸς μὲν ἐγένετο ἑπτὰ καὶ διηκόσιαι καὶ χίλιαι, παρείχοντο δὲ αὐτὰς οἵδε· Φοίνικες μὲν, σὺν Συρίοισι τοῖσι ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, τριηκοσίας, ὧδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας εἶχον ἀγχοτάτω πεποιημένας τρόπον τὸν Ἑλληνικόν· ἐνδεδυκότες δὲ θώρηκας λινέους· ἀσπίδας δὲ ἴτυς οὐκ ἐχούσας εἶχον, καὶ ἀκόντια. οὗτοι δὲ οἱ Φοίνικες τὸ παλαιὸν οἴκεον (ὡς αὐτοὶ λέγουσι) ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ· ἐνθεῦτεν δὲ ὑπερβάντες τῆς Συρίης οἰκέουσι τὸ παρὰ θάλασσαν· τῆς δὲ Συρίης τοῦτο τὸ χωρίον καὶ τὸ μέχρι Αἰγύπτου πᾶν, Παλαιστίνη καλέεται). Αἰγύπτιοι δὲ νέας παρείχοντο διηκοσίας. οὗτοι δὲ εἶχον περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χηλευτὰ, ἀσπίδας δὲ κοίλας, τὰς ἴτυς μεγάλας ἐχούσας, καὶ δόρατά τε ναύμαχα, καὶ τύχους μεγάλους. τὸ δὲ πλῆθος αὐτέων, θωρηκοφόροι ἔσαν, μαχαίρας δὲ μεγάλας εἶχον. οὗτοι μὲν οὕτω ἐστάλατο. Κύπριοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἐσκευασμένοι ὧδε· τὰς μὲν κεφαλὰς εἱλίχατο μίτρῃσι οἱ βασιλέες αὐτέων, οἱ δὲ ἄλλοι εἶχον κιθῶνας· τὰ δὲ ἄλλα κατάπερ Ἕλληνες. τούτων δὲ τοσάδε ἔθνεά εἰσι· οἱ μὲν, ἀπὸ Σαλαμῖνος, καὶ Ἀθηνέων· οἱ δὲ, ἀπ' Ἀρκαδίης· οἱ δὲ, ἀπὸ Κύθνου· οἱ δὲ, ἀπὸ Φοινίκης· οἱ δὲ, ἀπὸ Αἰθιοπίης, ὡς αὐτοὶ Κύπριοι λέγουσι. Κίλικες δὲ ἑκατὸν παρείχοντο νέας· οὗτοι δὲ αὖ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια, λαισήϊά τε εἶχον ἀντ' ἀσπίδων, ὠμοβοΐης πεποιημένα, καὶ κιθῶνας εἰρινέους ἐνδεδυκότες. δύο δὲ ἀκόντια ἕκαστος καὶ ξίφος εἶχον, ἀγχοτάτω τῇσι Αἰγυπτίῃσι μαχαίρῃσι πεποιημένα. οὗτοι μὲν τὸ παλαιὸν Ὑπαχαιοὶ ἐκαλέοντο, ἐπὶ δὲ Κίλικος τοῦ Ἀγήνορος ἀνδρὸς Φοίνικος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. Πάμφυλοι δὲ τριήκοντα παρείχοντο νέας, Ἑλληνικοῖσι ὅπλοισι ἐσκευασμένοι. οἱ δὲ Πάμφυλοι οὗτοι, εἰσὶ τῶν ἐκ Τροίης [1] ἀποσκεδασθέντων ἅμα Ἀμφιλόχῳ καὶ Κάλχαντι. Λύκιοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα, θωρηκοφόροι τε ἐόντες καὶ κνημιδοφόροι. εἶχον δὲ τόξα κρανέϊνα, καὶ ὀϊστοὺς καλαμίνους ἀπτέρους καὶ ἀκόντια· ἐπὶ δὲ, αἰγὸς δέρματα περὶ τοὺς ὤμους αἰωρεύμενα· περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι πίλους πτεροῖσι περιεστεφανωμένους. ἐγχειρίδια δὲ καὶ δρέπανα εἶχον. Λύκιοι δὲ, Τερμίλαι ἐκαλέοντο ἐκ Κρήτης γεγονότες· [2] ἀπὸ δὲ Λύκου τοῦ Πανδίονος, ἀνδρὸς Ἀθηναίου, ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. Δωριέες δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίης, τριήκοντα παρείχοντο νέας, ἔχοντές τε Ἑλληνικὰ ὅπλα, καὶ γεγονότες ἐκ Πελοποννήσου. Κᾶρες δὲ, ἑβδομήκοντα παρείχοντο νέας, τὰ μὲν ἄλλα κατάπερ Ἕλληνες ἐσταλμένοι· εἶχον δὲ καὶ δρέπανα καὶ ἐγχειρίδια. οὗτοι δὲ, οἵτινες πρότερον ἐκαλέοντο, ἐν τοῖσι πρώτοισι τῶν λόγων εἴρηται). Ἴωνες δὲ, ἑκατὸν νέας παρείχοντο, ἐσκευασμένοι ὡς Ἑλ-

[Margin notes: [1] Ἀποσκεδασθέντων. [2] ἀπὸ]

LXXXIX ¶ Porro triremes initio numero fuere mille ducentæ & [1] octo: quas hi præbuere: Phœnices, cum Syris qui Palæstinam incolunt, trecentas, hunc in modum ornati: Circa capita galeas Græcanicis proximas gerebant, induti thoracibus lineis, cum scutis vmbone carentibus, cumque iaculis. Hi Phœnices (vt ipsi memorant) quondam mare rubrū accolebant: illinc transgressi, maritima Syriæ habitant. Is autem tractus Syriæ, & quicquid Ægypto tenus est, Palæstina vocitatur. Hi circa capita cassides forcipiculatas gerebant, conuexa autē scuta magnis vmbonibus prædita, ac grandia pila nautica, & grandes bipennes: eorum turba thoraces gerebat ac magnas machæras. Hunc in modū isti armati erant. XC Cyprii autem centum quinquaginta naues præbebāt, hoc modo armati: Reges eorum mitris redimiti erant: reliqui tunicas gestabant, cetera vt Græci. Quorum gentes sunt partim à Salamine & Atheniensibus, partim ab Arcadia, partim à Cythno, partim à Phœnice, partim ab Æthiopia oriundi, vt ipsi Cyprii aiunt. XCI Cilices, centum naues. hi circa capita ferebant gentiles galeas, pro scutis parmulas è crudo bouis corio factas, laneis vestibus induti: bina singuli iacula gestantes, & ensem machæræ Ægyptiacæ persimilem. Hi quondam Hypachæi appellati fuerant, sed à Cilice Phœnice Agenoris filio illud nomen acceperunt. Pamphylii, triginta naues, Græcanicis armis ornati: qui ab illis originem ducunt qui cum Amphilocho & Calchante è Troia discecti fuerant. XCII Lycii præbuerunt naues quinquaginta, thoracibus ocreisque armati: arcubus quoque è cornofactis, & arundineis sagittis sine pennis, atque iaculis: gerentes ex humeris suspensas caprarū pelles, & in capitibus pilea pennis coronata, quinetiā pugiones & falces. Hi è Creta oriundi, quondam Termilæ nominati, sed à Lyco viro Atheniensi Pandionis filio, Lycii fuerunt cognominati. XCIII Dores qui sunt ex Asia, naues triginta. hi Græca gerebant arma, vti è Peloponneso propagati. Cares, septuaginta naues, cetera Græco more ornati, sed & falces & pugiones gerebant. [2] quos prius appellatos fuisse Hœtines, in superioribus libris dictū est. XCIV Iones, centū naues, armati Græco ritu:

[1] Septem: [2] Hi autem quo prius nomine vocati fuerint, in superioribus. *Hic autem ridicule facit populos ex vocabulo* [illegible] *ut supra, pag. 392. ex nomine* [illegible] *populos* Hellones *fecerat.*

Græco ritu:

eo ritu: qui quandiu in Peloponneso regionem quę vocatur Achaia incoluerunt, & ante aduentum Danai & Xuthi in Peloponnesum, (vt Graeci aiunt) vocabantur Pelasgi Ægiales, *id est, litorales*, sed ab Ione Xuthi filio, Iones XCV sunt appellati. Insulani, naues decem & septem, armati vt Graeci: & ipsi Pelasgica gens, sed mox Ionica, ob eandem caussam ob quam & duodecim oppida sunt Ionica ab Atheniensibus appellata. Æoles, sexaginta naues, ritu Graeco armati, & olim Pelasgi (vt apud Gręcos fertur) vocati. Hellesponti, centum naues, praeter Abydenos: quibus mandatum erat ab rege vt circa locum manerent ad pontes custodiendos. Ceteri e Ponto erant, Graeco more armati, Ionum ac Dorum coloni. XCVI In omnibus autem nauibus epibatae erant Persae & Medi & Sacę, quarum velocissimas praebuere Phoenices, & inter Phoenices, optimas Sidonii. Harum singulis, & item pedestribus eorum copiis praefecti erant vernaculi duces: quorum ego (quia ratio historiae non exigit necessario) non faciam mentionem. Neque enim singularum nationum duces digni memoria fuere, quarum quot vrbes, tot duces extitere: sed non vt ductores, verum vt serui (quemadmodum alii qui ducebantur in militiam) venere: quoniam duces penes quos summa imperii erat, vt singularũ gentiũ principes, quinam eorum Persae fuerint, a me commemoratum est. XCVII Nauticis autem his copiis praefuere: Ariabignes Darii, & Prexaspes Aspathinis, & Megabazus Megabatis, & Achaemenes Darii filius. Ionicae quidem classi & Cariae Ariabignes, ex Dario & filia Gobryae genitus: Ægyptiacae autem Achaemenes, Xerxis ex vtroque parente germanus: reliquae autem classi reliqui duo. Porro biremes, lembos quinquaginta aut triginta remorum, & actuaria nauigia, & alia minuta, cum hippagogis, *quae equos vehunt*, contracta constat ad trium millium peruenisse. XCVIII Eorum autem qui in classe erant, secundum duces, illustrissimi fuere, Sidonius Tetramnestus Anysi filius, & Tyrius Mapen Sironi, & Aradius Merbalus Arbali, & Cilix Syennesis Oromedontis, & Lycius Cybernisçus Sicae filius. Cyprii autem, Gorgus Chersis, & Timonax Timagorae filius. Carum vero

λῶες. Ἴωνες δὲ, ὅσον μὲν χρόνον ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον τὴν νῦν καλεομένην Ἀχαιΐην, καὶ πρὶν ἢ Δαναόν τε καὶ Ξοῦθον ἀπικέσθαι ἐς Πελοπόννησον, (ὡς Ἕλληνες λέγουσι) ἐκαλέοντο Πελασγοὶ Αἰγιαλέες· ἐπὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Ξούθου, Ἴωνες. Νησιῶται δὲ, ἑπτακαίδεκα παρείχοντο νέας, ὡπλισμένοι ὡς Ἕλληνες· καὶ τοῦτο Πελασγικὸν ἔθνος, ὕστερον δὲ Ἰωνικὸν ἐκλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. καὶ αἱ δυωδεκαπόλιες Ἴωνες οἱ ἀπ' Ἀθηνέων. Αἰολέες δὲ, ἑξήκοντα νέας παρείχοντο, ἐσκευασμένοι τε ὡς Ἕλληνες, καὶ τὸ πάλαι καλεόμενοι Πελασγοὶ, ὡς Ἑλλήνων λόγος. Ἑλλησπόντιοι δὲ, πλὴν Ἀβυδηνῶν· (Ἀβυδηνοῖσι γὰρ προσετέτακτο ἐκ βασιλῆος κατὰ χώρην μένουσι, φύλακας εἶναι τῶν γεφυρέων) οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τοῦ Πόντου στρατευόμενοι, παρείχοντο μὲν ἑκατὸν νέας, ἐσκευασμένοι δὲ ἔσαν ὡς Ἕλληνες· οὗτοι δὲ, Ἰώνων καὶ Δωριέων ἄποικοι. Ἐπεβάτευον δὲ ἐπὶ πασέων τῶν νεῶν Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σάκαι. τουτέων δὲ ἄριστα πλεούσας παρείχοντο νέας Φοίνικες, καὶ Φοινίκων, Σιδώνιοι. τούτοισι πᾶσι καὶ τοῖσι ἐς τὸν πεζὸν τεταγμένοισι αὐτέων ἐπῆσαν ἑκάστοισι ἐπιχώριοι ἡγεμόνες. τῶν ἐγὼ (οὐ γὰρ ἀναγκαίῃ ἐξέργομαι ἐς ἱστορίης λόγον) οὐ παραμέμνημαι. οὔτε γὰρ ἔθνεος ἑκάστου ἀπάξιοι ἔσαν οἱ ἡγεμόνες, ἔν τ' ἔθνεϊ ἑκάστῳ ὅσαιπερ πόλιες, τοσοῦτοι καὶ ἡγεμόνες ἔσαν. εἵποντο δὲ ὡς οὐ στρατηγοὶ, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατευόμενοι δοῦλοι. ἐπεὶ στρατηγοί τε καὶ ἄρχοντες οἱ τὸ πᾶν ἔχοντες κράτος, καὶ ἄρχοντες τῶν ἐθνέων ἑκάστων, ὅσοι αὐτέων ἔσαν Πέρσαι, εἰρέαταί μοι. Τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐστρατήγεον οἵδε· Ἀριαβίγνης τε ὁ Δαρείου, καὶ Πρηξάσπης ὁ Ἀσπαθίνεω, καὶ Μεγάβαζος ὁ Μεγαβάτεω, καὶ Ἀχαιμένης ὁ Δαρείου· τῆς μὲν Ἰάδος τε καὶ Καρικῆς στρατιῆς, Ἀριαβίγνης, ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ τῆς Γωβρύεω θυγατρός· Αἰγυπτίων δὲ ἐστρατήγεε Ἀχαιμένης, Ξέρξεω ἐὼν ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεός· τῆς δὲ ἄλλης στρατιῆς ἐστρατήγεον οἱ δύο. τριηκόντεροι δὲ, καὶ πεντηκόντεροι, καὶ κέρκουροι, καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα μικρὰ συνελθόντα ἐς τὸν ἀριθμὸν, ἐφάνη τρισχίλια. Τῶν δὲ ἐπιπλεόντων μετά γε τοὺς στρατηγοὺς, οἵδε ἔσαν ὀνομαστότατοι, Σιδώνιος Τετράμνηστος Ἀνύσου, καὶ Τύριος Μάτην Σιρώμου, καὶ Ἀράδιος Νέρβαλος Ἀρβάλου, (al. Μέρβαλος) καὶ Κίλιξ Συέννεσις Ὠρομέδοντος, καὶ Λύκιος Κυβερνίσκος Σίκα· καὶ Κύπριοι, Γόργος τε ὁ (al. Γίργις) Χέρσιος, καὶ Τιμῶναξ ὁ Τιμαγόρεω· καὶ Καρῶν,

Ἱστιαῖός τε ὁ Τύμνεω, καὶ Πύγρης ὁ Σελδώμου, καὶ Δαμασίθυμος ὁ Κανδαύλεω. Τῶν μέν νυν ἄλλων οὐ παραμέμνημαι ταξιάρχων, ὡς οὐκ ἀναγκαζόμενος· Ἀρτεμισίης δὲ, τῆς μάλιστα θῶμα ποιεῦμαι, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσαμένης γυναικὸς, ἥτις ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς, αὐτή τε ἔχουσα τὴν τυραννίδα, καὶ παιδὸς ὑπάρχοντος νεηνίεω, ὑπὸ λήμματός τε καὶ ἀνδρηίης ἐστρατεύετο, οὐδεμιῆς ἐούσης ἀναγκαίης. οὔνομα μὲν δὴ ἦν αὐτῇ Ἀρτεμισίη, θυγάτηρ δὲ ἦν Λυγδάμιος· γένος δὲ ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ, τὰ πρὸς πατρὸς, τὰ μητρόθεν δὲ, Κρῆσσα. ἡγεμόνευε δὲ Ἁλικαρνασσέων τε καὶ Κῴων, καὶ Νισυρίων τε καὶ Καλυδνίων, πέντε νέας παρεχομένη· καὶ συναπάσης τῆς στρατιῆς, μετά γε τὰς Σιδωνίων, νέας εὐδοξοτάτας παρείχετο. πάντων δὲ τῶν συμμάχων γνώμας ἀρίστας βασιλέϊ ἀπεδέξατο. τῶν δὲ κατέλεξα πολίων ἡγεμονεύειν αὐτὴν, τὸ ἔθνος ἀποφαίνω πᾶν ἐὸν Δωρικόν· Ἁλικαρνασσέας μὲν, Τροιζηνίους· τοὺς δὲ ἄλλους, Ἐπιδαυρίους. ἐς μὲν τοσόνδε ὁ ναυτικὸς στρατὸς εἴρηται. Ξέρξης δὲ ἐπεὶ ἠρίθμησέ τε, καὶ διετάχθη ὁ στρατὸς, ἐπιθύμησε αὐτός σφεας διεξελάσας θεήσασθαι· μετὰ δὲ, ἐποίεε ταῦτα, καὶ διεξελαύνων ἐπ' ἅρματος παρ' ἔθνος ἓν ἕκαστον, ἐπυνθάνετο. καὶ ἀπέγραφον οἱ γραμματισταί· ἕως ἐξ ἐσχάτων ἐς ἔσχατα ἀπίκετο καὶ τῆς ἵππου καὶ τοῦ πεζοῦ. ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποίητο, τῶν νεῶν κατελκυσθεισέων ἐς θάλασσαν, ἐνθαῦτα ὁ Ξέρξης μετεκβὰς ἐκ τοῦ ἅρματος ἐς νέα Σιδωνίην, ἵζετο ὑπὸ σκηνῇ χρυσέῃ· καὶ παρέπλεε παρὰ τὰς πρῴρας τῶν νεῶν, ἐπειρωτῶν τε ἑκάστας ὁμοίως ὡς καὶ τὸν πεζὸν, καὶ ἀπογραφόμενος. τὰς δὲ νέας οἱ ναύαρχοι ἀναγαγόντες ὅσον τέσσερα πλέθρα ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἀνεκώχευον τὰς πρῴρας ἐς γῆν, τρέψαντες πάντες μετωπηδὸν, καὶ ἐξοπλίσαντες τοὺς ἐπιβάτας ὡς ἐς πόλεμον. ὁ δὲ, ἐντὸς τῶν πρῳρέων πλέων ἐθηεῖτο καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ. Ὡς δὲ καὶ ταύτας διεξέπλωσε, καὶ ἐξέβη ἐκ τῆς νεὸς, μετεπέμψατο Δημάρητον τὸν Ἀρίστωνος συστρατευόμενον αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. καλέσας δὲ αὐτὸν, εἴρετο τάδε, Ὦ Δημάρητε, νῦν μοί σε ἡδύ τί ἐστι ἐπείρεσθαι τὰ θέλω. σὺ εἶς Ἕλλην τε, καὶ (ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι σεῦ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν [1] ἐμοὶ ἐς λόγους ἀπικνεομένων) πόλιος οὔτ' ἐλαχίστης, οὔτ' ἀσθενεστάτης. νῦν ὦν μοι τόδε φράσον, εἰ Ἕλληνες ὑπομενέουσι χεῖρας ἐμοὶ ἀνταειρόμενοι.

Histiæus Tymnis, & Pygres Seldomi, & Damasithymus Candaulis filius. Aliorum nunc præfectorum mentionem facere supersedeo, tanquam non necesse habens. Verum Artemisiæ præcipua me tenet admiratio, mulieris expeditionem aduersus Græciam sequutæ: quæ defuncto viro, ac pupilli filii tyrannidem obtinens, nulla adacta necessitate, sed præstantia animi atque virilitate in militiam concessit. Nomen ei erat Artemisiæ, Lygdamis filiæ, paternum genus ex Halicarnasso, maternũ è Creta. Imperans hæc Halicarnasseis, & Cois, & Nisyriis, & Calydniis, quinque cum nauibus venit omni copia instructis. atque post Sidonias hæ naues fuerunt illustrissimæ. Eadem apud regem optimas inter omnes socios sentẽtias dixit. Quas ciuitates recensui sub illius imperio fuisse, earum vniuersam gentem annuo Doricam esse, Halicarnasseorum quidem Trœzeniam, ceterorum autem Epidauriam. Hactenus de nautico exercitu. ¶ Xerxes, inito copiarum numero, militibus instructis, concupiuit illos lustrando oculis obire: quemadmodum & fecit. Itaque inscenso curru singulas nationes lustrans, quænam essent percontabatur: quarum professionem scribæ excipiebant, donec ad extremos equitum peditumque peruentum est. Hoc perfecto, & nauibus in mare deductis, Xerxes è curru in nauim Sidoniam transcendit: residensque sub aureo tabernaculo, præteruehensque nauium proras, sciscitabatur de singulis itidem vt de terrestri exercitu fecerat, describique iubebat. Enimuero nauarchi productas à litore quatuor fere iugerũ spatio naues stabilierant, conuersis à terra proris, & in vnam frontem digestis, epibatis quoq;, *id est, propugnatoribus*, tanquam ad bellum armatis: quos Xerxes inter proras & litus nauigans conspicabatur. Vbi autem & classem lustrauit, egressus naui accersit Demaratũ Aristonis filium, comitẽ huius aduersus Græciã expeditionis, eiq; accersito ita inquit, Demarate, iuuat nũc me quę cupio abs te interrogare, qui & Gręcus es, & non ex minima ciuitate, vt audio, tam ex te quam ex aliis Græcis [1] qui me alloquendi gratia adeunt. nunc igitur hoc mihi expone, nunquid Græci sustinebunt manus contra me leuare,

1 Qui me alloquuntur. Vel, Quibuscum mihi sermo est.

nam(vt

nam (vt ego opinor) ne omnes quidem Græci ac ceteri mortales qui[1] ad hesperum incolunt, si congregarentur, pares essent nostris armis, nec me inuadentem expectarent: quum non sint inter se concordes. Libet tamen mihi abs te audire quid de hoc dicas. His verbis interrogauit. Demaratus autem excipiens, Vtra, inquit, apud te rex vtar? veritatene an iucunditate? Ille vt veritate vteretur iubere. neque enim sibi ob id eum minus iucundum fore quam antea fuisset. CII Hoc vbi Demaratus audiuit, Quoniam, inquit, me iubes, rex, omnino veritatem proloqui, [2] ea dicam quæ nemo nisi mentiens apud te postea carpet. Græcia semper quidem alumna fuit paupertatis, hospes virtutis, quam à sapientia acciuit & à seuera disciplina, quam vsurpans Græcia, & paupertatem [3] tuetur & dominatum. Ita laudo quidem omnes Græcos qui Dorica illa loca vel circa incolunt: sed non de cunctis eis verba faciam, verum de Lacedæmoniis solis. Iam primum nego fieri posse vt tuam orationẽ admittant, afferentẽ Græciæ seruitutem: deinde *annuo* venturos tibi obuiam ad pugnandum, etiamsi ceteri Græci omnes sentiant tecum. Neq; vero de numero eorum quæras, quot illi sint qui hoc facere possint. nam si in exercitu eorum mille fuerint, ii tecum congredientur: & item siue pauciores siue plures. CIII Hæc quum audisset Xerxes, sublato cachinno inquit, Demarate, quodnam extulisti verbum? mille omnino viros cum tanto exercitu congressuros? Agedum, dic mihi, nonne teipsum ais istorum virorum fuisse regem? visne igitur sine mora tu cum decem viris dimicare? Quod si vestri populares omnes tales sunt quales tu prædicas, profectò secundum vestra instituta debes tu, qui illorum es rex, duplum præstare quàm singuli eorum: qui si denis è meo exercitu pares sint, iure abs te posco vt viginti sis par: ita verba quæ dixisti, comprobabuntur. Atqui si tales sunt illi ac[4] tanta statura qualis quantusque tu, ac ceteri Græci qui in colloquium meum venerunt, videte ne, quum tantopere gloriamini, frustra id insolenterque faciatis. nam age intelligam quocunque argumento, vnde fieri queat vt mille aut decem millia atque quinquaginta millia hominum, qui præsertim omnes liberi,

263 οὐ γὰρ, ὡς δοκέω ἐγὼ, οὐδ᾽ εἰ πάντες Ἕλληνες, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ πρὸς ἑσπέρης οἰκέοντες ἄνθρωποι συλλεχθείησαν, οὐκ ἀξιόμαχοί εἰσι ἐμὲ ἐπιόντα ὑπομεῖναι, μὴ ἐόντες ἄρθμιοι. ἐθέλω μέντοι καὶ τὸ ἀπὸ σεῦ, ὁκοῖόν τι λέγεις περὶ αὐτέων, πυθέσθαι. ὁ μὲν ταῦτα εἰρώτα. ὁ δὲ, ὑπολαβὼν ἔφη, Ὦ βασιλεῦ, κότερα ἀληθηΐῃ χρήσωμαι πρὸς σε, ἢ ἡδονῇ; ὁ δέ μιν ἀληθηΐῃ χρήσασθαι ἐκέλευε, φὰς οὐδέν οἱ ἀηδέστερον ἔσεσθαι ἢ πρότερον ἦν. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε Δημάρητος, ἔλεγε τάδε, Βασιλεῦ, ἐπειδὴ ἀληθηΐῃ διαχρήσασθαι πάντως με κελεύεις, ταῦτα λέγοντα τὰ μὴ ψευδόμενός τις ὕστερον ὑπὸ σεῦ ἁλώσεται, τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν αἰεί κοτε σύντροφός ἐστι· ἀρετὴ δὲ ἔπακτός ἐστι, ἀπό τε σοφίης κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ· τῇ διαχρεωμένη ἡ Ἑλλὰς, τήν τε πενίην ἀπαμύνεται, καὶ τὴν δεσποσύνην. αἰνέω μέν νυν πάντας Ἕλληνας τοὺς περὶ κείνους τοὺς Δωρικοὺς χώρους οἰκημένους. ἔρχομαι δὲ λέξων οὐ περὶ πάντων τούσδε τοὺς λόγους, ἀλλὰ περὶ Λακεδαιμονίων μούνων· πρῶτα μὲν, ὅτι οὐκ ἔστι ὅκως κοτὲ σοὺς δέξονται λόγους δουλοσύνην φέροντας τῇ Ἑλλάδι· αὖτις δὲ, ὡς ἀντιώσονταί τοι ἐς μάχην, καὶ ἢν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέωσι. ἀριθμοῦ δὲ πέρι, μὴ πύθῃ ὅσοι τινὲς ἐόντες ταῦτα ποιέειν οἷοί τέ εἰσι. ἤν τε γὰρ τύχωσι ἐξεστρατευμένοι χίλιοι, οὗτοι μαχέσονταί τοι, ἤν τε ἐλάσσονες τουτέων, ἤν τε καὶ πλεῦνες. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης, γελάσας ἔφη, Δημάρητε, οἷον ἐφθέγξαο ἔπος, ἄνδρας χιλίους στρατιῇ τοσῇδε μαχέσασθαι; ἄγε, εἰπέ μοι, σὺ φῂς τουτέων τῶν ἀνδρῶν αὐτὸς βασιλεὺς γενέσθαι; σὺ ὦν ἐθελήσεις αὐτίκα μάλα πρὸς ἄνδρας δέκα μαχέσασθαι, καίτοι εἰ τὸ πολιτικὸν ὑμῖν πᾶν ἐστι τοιοῦτον οἷον σὺ διαιρέεις, σέ γε τὸν κείνων βασιλῆα πρέπει πρὸς τὸ διπλήσιον ἀντιτάσσεσθαι κατὰ νόμους τοὺς ὑμετέρους. εἰ γὰρ κείνων ἕκαστος δέκα ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιός ἐστι, σέ γε δίζημαι εἴκοσι εἶναι ἀντάξιον· καὶ οὕτω μὲν ὀρθοῖτ᾽ ἂν ὁ λόγος ὁ παρὰ σεῦ εἰρημένος. εἰ δὲ τοιοῦτοί τε ἐόντες, καὶ μεγάθεα τοσοῦτοι ὅσοι σύ τε καὶ οἱ παρ᾽ ἐμὲ φοιτῶσι Ἑλλήνων ἐς λόγους, αὐχέετε τοσοῦτον, ὅρα μὴ μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη. ἐπεὶ φέρε ἴδω παντὶ τῷ οἰκότι· κῶς ἂν δυναίατο χίλιοι, ἢ καὶ μύριοι, ἢ καὶ πεντακισμύριοι, ἐόντες γε ἐλεύθεροι πάντες ὁμοίως,

Ἢ χρέωμαι.

Ἢ ἐθελήσεις.

Ἢ σὺ λεγόμενοι.

1 Ad occidentem 2 Ea dicentem ob quæ nemo à te postea mendacii conuincetur. vel, arguetur. Relinquitur autem pendens sententia, vt subaudiatur, Itares se habet, vel, Audi. 3 Propulsat 4 Tantilla

καὶ μὲν ὑπ᾽ ἑνὸς ἀρχόμενοι, στρατῷ τοσῷδε ἀντιστέωσι· ἐπεί τε πλεῦνες περὶ ἕνα ἕκαστον γινόμεθα, ἢ χίλιοι, ἐόντων πέντε χιλιάδων. ὑπὸ μὲν γὰρ ἑνὸς ἀρχόμενοι κατὰ τρόπον τὸν ἡμέτερον, γενοίατ᾽ ἂν δειμαίνοντες τοῦτον καὶ παρὰ τὴν ἑωυτῶν φύσιν ἀμείνονες· καὶ ἴοιεν ἀναγκαζόμενοι μάστιγι ἐς πλεῦνας ἐλάσσονες ἐόντες· ἀνειμένοι δὲ ἐς τὸ ἐλεύθερον, οὐκ ἂν ποιέοιεν τουτέων οὐδέτερα. δοκέω δὲ ἔγωγε καὶ ἀνισωθέντας πλήθεϊ, χαλεπῶς ἂν Ἕλληνας Πέρσῃσι μούνοισι μάχεσθαι. ἀλλὰ παρ᾽ ἡμῖν μὲν μούνοισι τοῦτό ἐστι τὸ σὺ λέγεις. ἔστι γε μέντοι οὐ πολλὸν, ἀλλὰ σπάνιον. εἰσὶ γὰρ Περσέων τῶν ἐμῶν αἰχμοφόρων, οἳ ἐθελήσουσι Ἑλλήνων ἀνδράσι τρισὶ ὁμοῦ μάχεσθαι. τῶν σὺ ἐὼν ἄπειρος, πολλὰ φλυηρέεις. Πρὸς ταῦτα Δημάρητος λέγει, Ὦ βασιλεῦ, ἀρχῆθεν ἠπιστάμην ὅτι ἀληθείῃ χρεώμενος, οὐ φίλα τοι ἐρέω. σὺ δὲ ἐπεὶ ἠνάγκασας λέγειν τῶν λόγων τοὺς ἀληθεστάτους, ἔλεγον τὰ κατήκοντα Σπαρτιήτῃσι. καίτοι ὡς ἐγὼ τυγχάνω τὰ νῦν τάδε ἐστοργὼς ἐκείνους, αὐτὸς μάλιστα ἐξεπίστεαι· οἵ με τιμήν τε καὶ γέρεα ἀπελόμενοι πατρώϊα, ἄπολίν τε καὶ φυγάδα πεποιήκασι· πατὴρ δὲ σὸς ὑποδεξάμενος, βίον τέ μοι καὶ οἶκον δέδωκε. οὔκων εἰκός ἐστι ἄνδρα τὸν σώφρονα εὐνοίην φαινομένην διωθέεσθαι, ἀλλὰ στέργειν μάλιστα. ἐγὼ δὲ οὔτε δέκα ἀνδράσι ὑπίσχομαι οἷός τε εἶναι μάχεσθαι, οὔτε δυοῖσι· ἑκών γε εἶναι, οὐδ᾽ ἂν μουνομαχέοιμι. εἰ δὲ ἀναγκαίη εἴη, ἢ μέγας τις ὁ ἐποτρύνων ἀγὼν, μαχοίμην ἂν πάντων ἥδιστα ἑνὶ τουτέων τῶν ἀνδρῶν, οἳ Ἑλλήνων ἕκαστός φησι τριῶν ἄξιος εἶναι. ὣς δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι, κατὰ μὲν ἕνα μαχεόμενοι, οὐδαμῶν εἰσι κακίονες ἀνδρῶν· ἁλέες δὲ, ἄριστοι ἀνδρῶν ἁπάντων. ἐλεύθεροι γὰρ ἐόντες, οὐ πάντα ἐλεύθεροί εἰσι. ἔπεστι γάρ σφι δεσπότης, νόμος, τὸν ὑποδειμαίνουσι πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἢ οἱ σοὶ σέ. ποιεῦσι γῶν τὰ ἂν ἐκεῖνος ἀνώγῃ. ἀνώγει δὲ τὠυτὸ αἰεὶ, οὐκ ἐῶν φεύγειν οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἐκ μάχης, ἀλλὰ μένοντας ἐν τῇ τάξι, ἐπικρατέειν, ἢ ἀπόλλυσθαι. σοὶ δὲ, εἰ φαίνομαι ταῦτα λέγων φλυηρέειν, τἄλλα σιγᾶν ἐθέλω τὸ λοιπόν. νῦν δὲ ἀναγκασθεὶς ἔλεξα. γένοιτο μέντοι κατὰ νόον τοι βασιλεῦ. Ὁ μὲν

264

nec vnius imperio subiecti, tanto exercitui obsisterent: quum simus nos plures quam milleni ad singulos eorum, si fuerint quinque millia. [1] Nam sub vno (quemadmodũ apud nos fit) imperatore milites, illius metu etiam contra suam ipsorum naturam meliores efficiuntur, adactique verberibus, vel pauciores aduersus plures eunt: iidem remisso libero sibi arbitrio, neutrum horum facerent. Adeo opinor Græcos etiam pares numero Persis, ægre cum eis solis certaturos. quinimo istud apud nos solos est quod ais: verum non ita multum, sed rarum. sunt enim è Persis meis [2] satellitibus qui velint cum ternis Græcis pariter dimicare: quorum tu inexpertus multa blateras. Ad hæc Demaratus, Intelligebam, inquit, rex, ab initio me vera dicentem, non iucundum tibi futurum: sed quia tu dicere me verissima coegisti, dixi quę erant è dignitate Spartanorum. Quanquam ipse optime intelligis quantopere nunc illos ego amem, qui me honore & dignatione paterna exutum, extorrem profugumque fecerunt: quem pater tuus exceptum, victu ac domicilio donauit. Quare non est credibile virum prudentem respuere beneuolentiam exploratam, sed maxime obseruare. Ego autem neque cum decem promittam me posse dimicare neque cum duobus: ac ne singulari quidem certamine volens certauerim. At si necesse fuerit, aut vehemens discrimen institerit, libentissime cum vno quolibet istorum hominum dimicarem, qui se singulos aiunt idoneos ad certandum cum ternis Græcorum. Etenim Lacedæmonii pugnando cum singulis, non sunt illi quidem ceteris deteriores viris: at conferti, cunctorum virorum sunt excellentissimi. nam licet sint liberi, non tamen sunt vsquequaque liberi: quippe quibus præest domina lex, quam multo magis metuunt quã tui te. Faciunt ergo quæcunque illa cogit. cogit autem idem semper, vetans semper eos ex acie fugere quantamuis hominum multitudinem: sed iubens vt ordinẽ non deserentes, aut vincant aut occumbãt. Hæc ego loquens, si tibi blaterare videor, volo posthac in ceteris silentium agere. Hactenus loquutus sum coactus: tibi vero ex sententia contingat, rex.

CIV

1 Nam si more nostro vni parerent, illius metu strenui magis quam pro sua natura reddi possent, & verberibus adacti adorirentur plures quam ipsi essent: at nunc quum solute & libere viuant, horum certe neutrum fecerint. 2 Hastatis. *vt & ipse antea est interpretatus.*

Hæc

CV Hæc loquuto Demarato, Xerxes ad risum versus, nulla indignatione permotus est, sed comiter hominem remisit. Post Demarati colloquium, vbi Dorisco præfecit prætorem Mascamem Megadostis filium, amoto eo quem Darius præfecerat, ire cum exercitu aduersus Græciam pergit. CVI Huic Mascami, quem illic reliquit Xerxes, vni tanquam omnium prætorum præstantissimo quos aut ipse aut Darius constituisset, dona quotannis misit: & item eius posteris Artaxerxes filius Xerxis. Etenim ante hanc expeditionē in Thracia & vbique in Hellesponto prætores fuerant, qui omnes post eandē expeditionē à Græcis eiecti sunt & è Thracia & ex Hellesponto, præterquam è Dorisco. [1] vnde Mascamem Græci, permulta conati, tamen eiicere nequierunt. ob id huic ab eo qui in Persis regnat, semper CVII dona mittuntur. Eorum vero qui à Græcis expulsi sunt, neminem rex Xerxes virum egregium esse dixit, præter vnum Bogem ex Eione, quem laudare non desinebat, eiusque qui superfuere liberos maximo inter Persas honore prosequebatur. Siquidem magnis ferri laudibus Boges meruit: qui quum ab Atheniensibus & Cimone Miltiadis filio obsideretur, liceretque ei accepta fide egredi & in Asiam remeare, tamen abnuit, ne regi præ metu superfuisse videretur, sed ad extremum vsque perstitit: atq; vbi nihil in mœnibus commeatus reliquum fuit, accenso ingenti rogo, interemit liberos, coniugem, concubinas, familiam: eosque in rogum deiecit: dehinc omne aurum vrbis atque argentum è muris dispersit in Strymonē. his actis, etiā semetipsum coniecit in rogū. Ita hic merito à Persis ad hoc vsq; tēpus CVIII præconio celebratur. ¶ Xerxes è Dorisco in Græciam tendens, vt quosque populos adibat, secum militare cogebat. Erat autem (vt superius à me expositum est) omnis ad Thessaliam vsq; tractus in ditionem redactus & regi tributarius effectus à Megabazo & mox à Mardonio. Digressus à Dorisco, præteriit primum Samothracios muros, quorum vltimum oppidum ad vesperam situm est, nomine Mesambria, cui vicinum est oppidū Thasiorū, Stryma: quæ oppida interfluit amnis Lissus, cuius aqua tunc non suffecit copiis Xerxis, sed de-

Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἀμείψατο. Ξέρξης δὲ ἐς γέλωτά τε ἐτρέψατο, καὶ οὐκ ἐποιήσατο ὀργὴν οὐδεμίην, ἀλλ' ἠπίως αὐτὸν ἀπεπέμψατο. τούτῳ δὲ ἐς λόγους ἐλθὼν Ξέρξης, καὶ ὕπαρχον ἐν τῷ Δορίσκῳ τούτῳ καταστήσας Μασκάμην τὸν Μεγαδόστεω, τὸν δὲ ὑπὸ Δαρείου σταθέντα καταπαύσας, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν διὰ τῆς Θρηίκης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Κατέλιπε δὲ ἄνδρα τοιόνδε Μασκάμην γενόμενον, τῷ μούνῳ Ξέρξης δῶρα πέμπεσκε, ὡς ἀριστεύοντι πάντων τῶν ἐκείνων ὅσους κατέστησε αὐτὸς ἢ Δαρεῖος ὑπάρχους· πέμπεσκε δὲ ἀνὰ πᾶν ἔτος. ὡς δὲ καὶ Ἀρτοξέρξης ὁ Ξέρξεω, τοῖσι Μασκαμείοισι ἐκγόνοισι. κατέστασαν γὰρ ἔτι πρότερον ταύτης τῆς ἐλάσιος ὕπαρχοι ἐν τῇ Θρηίκῃ καὶ τῷ Ἑλλησπόντῳ πανταχῇ. οὗτοι ὦν πάντες, οἵ τε ἐκ Θρηίκης καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, πλὴν τοῦ ἐν Δορίσκῳ, ὑπὸ Ἑλλήνων ὕστερον ταύτης τῆς στρατηλασίης ἐξαιρέθησαν. τὸν δὲ ἐν Δορίσκῳ Μασκάμην οὐδαμοί κω ἐδυνήθησαν ἐξελεῖν, πολλῶν πειρησαμένων. διὰ τοῦτο δέ οἱ τὰ δῶρα πέμπεται παρὰ τοῦ βασιλεύοντος αἰεὶ ἐν Πέρσῃσι. Τῶν δὲ ἐξαιρεθέντων ὑπὸ Ἑλλήνων οὐδένα βασιλεὺς Ξέρξης ἐνόμισε εἶναι ἄνδρα ἀγαθὸν, εἰ μὴ Βόγην μοῦνον τὸν ἐξ Ἠιόνος. τοῦτον δὲ αἰνέων οὐκ ἐπαύετο, καὶ τοὺς περιεόντας αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι παῖδας ἐτίμα μάλιστα. ἐπεὶ καὶ ἄξιος αἴνου μεγάλου ἐγένετο Βόγης· ὃς, ἐπειδὴ ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδεω, παρεὸν αὐτῷ ὑπόσπονδον ἐξελθεῖν καὶ νοστῆσαι ἐς τὴν Ἀσίην, οὐκ ἠθέλησε, μὴ δειλίῃ δόξειε περιεῖναι βασιλέϊ, ἀλλὰ διεκαρτέρεε ἐς τὸ ἔσχατον. ὡς δ' οὐδὲν ἔτι φορβῆς ἐνῆν ἐν τῷ τείχεϊ, συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἔσφαξε τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς παλλακὰς, καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ἐσέβαλε ἐς τὸ πῦρ. μετὰ δὲ ταῦτα, τὸν χρυσὸν ἅπαντα τὸν ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ τὸν ἄργυρον ἔσπειρε ἀπὸ τοῦ τείχεος ἐς τὸν Στρυμόνα. ποιήσας δὲ ταῦτα, καὶ ἑωυτὸν ἐσέβαλε ἐς τὸ πῦρ. οὕτω μὲν οὗτος δικαίως αἰνέεται ἔτι καὶ ἐς τόδε ὑπὸ Περσέων. Ξέρξης δὲ ἐκ τοῦ Δορίσκου ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. τοὺς δὲ αἰεὶ γινομένους ἐμποδὼν, συστρατεύεσθαι ἠνάγκαζε. ἐδεδούλωτο γὰρ (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) ἡ μέχρι Θεσσαλίης πᾶσα, καὶ ἦν ὑπὸ βασιλῆα δασμοφόρος, Μεγαβάζου τε καταστρεψαμένου, καὶ ὕστερον Μαρδονίου. παραμείβετο δὲ πορευόμενος ἐκ Δορίσκου, πρῶτα μὲν τὰ Σαμοθρηίκια τείχεα, τῶν ἐσχάτη πεπόλισται πρὸς ἑσπέρην πόλις τῇ οὔνομά ἐστι Μεσαμβρίη· ἔχεται δὲ ταύτης Θασίων πόλις, Στρύμη· διὰ δέ σφεων τοῦ μέσου Λίσος ποταμὸς διαρρέει· ὃς τότε οὐκ ἀντέσχε τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ Ξέρξεω στρατῷ,

[1] At Mascamem hunc qui apud Doriscum erat, nulli eiicere potuerunt, multis licet id conatis.

ἀλλ᾽ ἐπέλιπε. ἡ δὲ χώρη αὕτη πάλαι μὲν ἐκαλέετο Γαλαϊκή, νῦν δὲ Βριαντική. ἔστι μέντοι τῷ δικαιοτάτῳ τῶν λόγων καὶ αὕτη Κικόνων. Διαβὰς δὲ τοῦ Λίσου ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον ἀπεξηρασμένον, πόλιας Ἑλληνίδας τάσδε παραμείβετο, Μαρώνειαν, Δικαίαν, Ἄβδηρα. ταύτας τε δὴ παρεξήιε, καὶ κατὰ ταύτας λίμνας ὀνομαστὰς τάσδε· Μαρωνείης μὲν μεταξὺ καὶ Στρύμης κειμένην Ἰσμαρίδα· κατὰ δὲ Δικαίαν, Βιστονίδα, ἐς τὴν ποταμοὶ δύο ἐσιεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραῦός τε καὶ Κόμψατος. κατὰ δὲ Ἄβδηρα, λίμνην μὲν οὐδεμίαν ἐοῦσαν 10 ὀνομαστὴν παραμείψατο Ξέρξης, ποταμὸν δὲ Νέστον, ῥέοντα ἐς θάλασσαν. μετὰ δὲ ταύτας τὰς χώρας ἰών, τὰς ἠπειρώτιδας πόλις παρήιε· τῶν ἐν μιῇ λίμνη ἐοῦσα τυγχάνει ὡσεὶ τριήκοντα σταδίων μάλιστά κῃ τὴν περίοδον, ἰχθυώδης τε καὶ κάρτα ἁλμυρή. ταύτην τὰ ὑποζύγια μοῦνα ἀρδόμενα ἀνεξήρηνε. τῇ δὲ πόλι ταύτῃ οὔνομά ἐστι Πίστυρος. ταύτας μὲν δὴ τὰς πόλις τὰς παραθαλασσίας τε καὶ Ἑλληνίδας ἐξ εὐωνύμου χειρὸς ἀπέργων παρεξήιε. Ἔθνεα δὲ Θρηΐκων, δι᾽ ὧν τῆς χώρης ὁδὸν ἐποιέετο, τοσάδε· Παῖτοι, 20 Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσαῖοι, Ἠδωνοί, Σάτραι. τούτων οἱ μὲν παρὰ θάλασσαν κατοικημένοι τῇσι νηυσὶ εἵποντο· οἱ δὲ αὐτῶν τὴν μεσόγαιαν οἰκέοντες, καταλεχθέντες τε ὑπ᾽ ἐμεῦ, πλὴν Σατρέων, οἱ ἄλλοι πάντες, πεζοὶ ἀναγκαζόμενοι εἵποντο. Σάτραι δὲ οὐδενός κω ἀνθρώπων ὑπήκοοι ἐγένοντο, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλὰ διατελεῦσι τὸ μέχρι ἐμεῦ αἰεὶ ἐόντες ἐλεύθεροι μοῦνοι Θρηΐκων. οἰκέουσί τε γὰρ ὄρεα ὑψηλά, ἴδῃσί τε παντοίῃσι καὶ νιφάσι συνηρεφέα· καὶ εἰσὶ τὰ πολέμια ἄκροι. οὗτοι οἱ τοῦ Διονύσου τὸ μαντήιον 30 εἰσὶ ἐκτημένοι. τὸ δὲ μαντήιον τοῦτο, ἔστι μὲν ἐπὶ τῶν οὐρέων τῶν ὑψηλοτάτων, Βησσοὶ δὲ τῶν Σατρέων εἰσὶ οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱροῦ. πρόμαντις δὲ ἡ χρέουσα, κατά περ ἐν Δελφοῖσι, καὶ οὐδὲν ποικιλώτερον. Παραμειψάμενος δὲ ὁ Ξέρξης τὴν εἰρημένην, δεύτερα τούτων παραμείβετο τείχεα τὰ Πιέρων, τῶν καὶ Νιφάγρης ἐστὶ οὔνομα, καὶ ἑτέρῳ Πέργαμος. ταύτῃ μὲν δὴ παρ᾽ αὐτὰ τὰ τείχεα τὴν ὁδὸν ἐποιέετο, ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Πάγγαιον ὄρος ἀπέργων, ἐὸν μέγα τε καὶ ὑψηλόν, ἐν τῷ χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ἔνι μέ- 40 ταλλα· τὰ νέμονται Πίερές τε καὶ Ὀδόμαντοι, καὶ μάλιστα Σάτραι. Ὑπεροικέοντας δὲ τὸ Πάγγαιον πρὸς βορέω ἀνέμου, Παίονας, Δόβηράς τε καὶ Παιόπλας παρεξιών, ἤιε πρὸς ἑσπέρην, ἐς ὃ ἀπίκετο ἐπὶ ποταμόν τε Στρυμόνα καὶ πόλιν Ἠιόνα. τῆς ἔτι ζωὸς ἐὼν ἦρχε Βόγης, τοῦ περ ὀλίγῳ πρότερον τούτων λόγον ἐποι-

sed defecit. Hæc olim regio vocabatur Galaica, nunc autem Briantica: quę tamē optimo iure Ciconū est. cix Transmisso profluente Lissi arefacto, Xerxes has Græcas vrbes prætergressus est: Maroneam, Dicæam, Abdera, eas inquam prężteriit, & hos qui iuxta eas sunt, famosissimos lacus,[1] Ismaridem, qui Maroneam Strymamque interiacet: Bistonidem Dicææ contiguum, in quem duo flumina ingrediūtur, Trauus 10 & Compsatus. Iuxta Abdera autē nullum nobilem lacum præteriit Xerxes, sed fluuium Nestum mare subeuntem. Post has regiones perrexit mediterraneas versus vrbes: in quarum vna est lacus triginta ferme stadiorum in circuitu, piscosus & admodum salsus: quem sola iumenta quum aquarentur exsiccauere. Huic vrbi nomen est Pislyrus. Has vrbes & maritimas & Græcas sinistrorsum relinquens præteriit Xerxes. cx Per quas autem gentes Thracię prouin- 20 ciæ iter fecit, hæ sunt: Pæti, Cicones, Bistones, Sapæi, Dersæi, Edoni, Satræ. Quorum qui maritimi erant, nauibus sequuti sunt: qui vero mediterranei (qui & commemorati sunt à me) præter Satras, ceteri omnes terrestri itinere sequi coacti sunt. cxi Satræ nulli olim hominū, quantum nos scimus, fuere subiecti, sed soli è Thracibus ad meam memoriā liberi sēper perstitere. Editos enim montes incolunt omnigenis arboribus ac niuibus obsitos: suntq; viri in re bellica e- 30 ximii. apud quos oraculum est Dionysi, idq; in editissimis montibus. Eorum qui in illo tēplo prophetant, *id est, vaticinantur*, sunt Bessi: antistes vero quæ reddit responsa, quemadmodum Delphis, & nihilo magis varie. cxii Peragrata autem quam dixi regione, Xerxes secundo loco transiit muros Pierum, quorum vni nomen est Niphagræ, alteri Pergamo. Hac iter præter eos muros faciebat, à manu dextera relinquens montē Pangæum, magnum atque excelsum, in quo aurea sunt & argentea metalla, 40 quæ cum Pieres & Odomanti, tum pręcipue Satræ[2] exercent. cxiii Super Pangæum ad aquilonem habitantes Pæones, Doberes & Pæoples, prætergressus Xerxes, ad vesperam versus contendit, donec ad flumē Strymonem peruenit, & vrbem Eionem, cuius prætor Boges (de quo paulo ante fecimus mentio-

Margin: 265; Γρ. Πίσυρος.

1 *Hac nomina lacuū feminina sunt Gracis, quia λίμνη illis feminini est generis. Idem & in seq. obseruandum.* 2 Possident.

nem)

nem) adhuc viuebat. Regio autem hæc Pangæo monti circumiecta nominatur Phillis. Hinc vesperum versus porrecta ad flumen Angitem, quod Strymonem subit: hinc meridiem versus ad ipsum Strymonem, ad quem magi mactatis equis candidis litauerunt.

CXIV His & aliis compluribus medicamentis in flumē factis, per Nouem vias Edonorum iere: iuxta quas Strymonem pontibus iunctum inuenere. Audientes autem eum locum Nouem vias Edonorum appellari, totidem illic pueros ac virgines virorum indigenarum viuos defoderunt. Persicum enim est defodere viuentes. nam & Amestrin Xerxis vxorem, iam prouectæ ætatis, audio bis septem illustrium Persarum liberos defodisse ad referendam pro se gratiam deo qui sub terra esse fertur.

CXV Vbi à Strymone progressus est exercitus, illic ad solis occasum est litus, in quo sitam vrbem Græcam nomine Argilum præteriit. hæc & quæ super eam est regio, vocatur Bisaltia. Illinc autem, sinum Neptuni templi à læua manu habens, perrexit ad campum nomine Syleum, præteriens Stagyrum Græcam vrbem, peruenitq; Acanthum, ducens vna singulas harum gentium, & item ex accolis montis Pangæi, & ex illis quas superius commemoraui: iis qui maritimi erant, classe, qui procul à mari aberant, terrestri itinere sequentibus. Hanc autem viam qua Xerxes duxit exercitum, Thraces neque confundunt, neque serunt, sed ad mea vsque tempora magnopere venerantur.

CXVI Posteaquam autem Acanthum peruenit Xerxes, præcepit Acanthiis vt hospitalitatem exhiberent, eosque Medica veste donauit: laudauitque quod alacres cerneret esse ad bellum, quodque audiret fossam esse absolutam.

CXVII Xerxe autem apud Acanthum agente contigit vt Artachæes, qui fossæ faciundæ præfuerat, morbo decederet, vir Xerxi spectatus, genere Achæmenides, statura inter Persas [1] procerissima. quippe cui quatuor omnino digiti deerant à longitudine quinq; regiorum cubitorum. Xerxes magno damno ducens maximū hominē fato functū, apparatissime eum funerauit, exhibito etiā epulo, eiusq; tumulū omnis exercitus extruxit: cui tanquā heroi ex oraculo Acāthii sacrificāt,

εὐμένην. ἡ δὲ γῆ αὕτη ἡ περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος, καλέεται Φυλλὶς, κατατείνουσα, τὰ μὲν πρὸς ἑσπέρην, ἐπὶ ποταμὸν Ἀγγίτην, ἐκδιδόντα ἐς τὸν Στρυμόνα· τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην, τείνουσα ἐς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα, ἐς τὸν οἱ μάγοι ἐκαλλιερέοντο, σφάζοντες ἵππους λευκούς. Φαρμακεύσαντες δὲ ταῦτα ἐς τὸν ποταμὸν, καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοισι ἐν Ἐννέα ὁδοῖσι τῇσι Ἠδωνῶν, ἐπορεύοντο κατὰ τὰς γεφύρας, τὸν Στρυμόνα εὑρόντες ἐζευγμένον. Ἐννέα δὲ ὁδοὺς πυνθανόμενοι τὸν χῶρον τοῦτον καλέεσθαι, τοσούτους ἐν αὐτῷ παῖδάς τε καὶ παρθένους ἀνδρῶν τῶν ἐπιχωρίων ζώοντας κατώρυσσον. Περσικὸν δὲ τὸ ζώοντας κατορύσσειν. ἐπεὶ καὶ Ἄμηστριν τὴν Ξέρξεω γυναῖκα πυνθάνομαι γηράσασαν δὶς ἑπτὰ ἐόντων ἐπιφανέων Περσέων παῖδας ὑπὲρ ἑωυτῆς τῷ ὑπὸ γῆν λεγομένῳ εἶναι θεῷ ἀντιχαρίζεσθαι κατορύσσουσαν. Ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐπορεύετο ὁ στρατὸς, ἐνθαῦτα πρὸς ἡλίου δυσμέων ἐστὶ αἰγιαλὸς, ἐν τῷ οἰκημένην Ἄργιλον πόλιν Ἑλλάδα παρεξήιε. αὕτη δὲ, καὶ ἡ κατύπερθε ταύτης, καλέεται Βισαλτίη. ἐνθεῦτεν δὲ κόλπον τὸν ἐπὶ Ποσιδηΐου ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ἔχων, ἤιε διὰ Συλέος πεδίου καλεομένου, Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειβόμενος· καὶ ἀπίκετο ἐς Ἄκανθον, ἅμα ἀγόμενος τούτων ἕκαστον τῶν ἐθνέων, καὶ τῶν περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος οἰκεόντων ὁμοίως, καὶ τῶν πρότερον κατέλεξα· τοὺς μὲν παρὰ θάλασσαν ἔχων οἰκημένους, ἐν νηυσὶ στρατευομένους· τοὺς δ᾽ ὑπὲρ θαλάσσης, πεζῇ ἑπομένους. τὴν δὲ ὁδὸν ταύτην τῇ βασιλεὺς Ξέρξης τὸν στρατὸν ἤλασε, οὔτε συγχέουσι Θρήϊκες, οὔτ᾽ ἐπισπείρουσι· σέβονταί τε μεγάλως τὸ μέχρι ἐμεῦ. Ὡς δὲ ἄρα ἐς τὴν Ἄκανθον ἀπίκετο, ξεινίην τε ὁ Πέρσης τοῖσι Ἀκανθίοισι προεῖπε, καὶ ἐδωρήσατό σφεας ἐσθῆτι Μηδικῇ· ἐπαίνεέ τε, ὁρέων καὶ τοὺς, προθύμους ἐόντας ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τὸ ὄρυγμα ἀκούων. Ἐν Ἀκάνθῳ δὲ ἐόντος Ξέρξεω, ξυνήνεικε ὑπὸ νούσου ἀποθανεῖν τὸν ἐπεστεῶτα τῆς διώρυχος Ἀρταχαίην, δόκιμον ἐόντα παρὰ Ξέρξῃ, καὶ γένος Ἀχαιμενίδην· μεγάθεΐ τε μέγιστον ἐόντα Περσέων (ἀπὸ γὰρ πέντε πηχέων βασιληΐων ἀπέλειπε τέσσερας δακτύλους) φωνέοντά τε μέγιστον ἀνθρώπων. ὥστε Ξέρξεα, συμφορὴν ποιησάμενον μεγάλην, ἐξενεῖκαί τε αὐτὸν κάλλιστα καὶ θάψαι. ἐτυμβοχόεε δὲ πᾶσα ἡ στρατιή. τούτῳ δὲ τῷ Ἀρταχαίῃ θύουσι Ἀκάνθιοι ἐκ θεοπροπίου, ὡς ἥρωϊ,

[1] Procerissima (quippe cui quatuor duntaxat digiti &c.) & cui vox erat præ quouis alio altissima. adeo vt Xerxes, magno damno &c. funerauerit, exhib.

ἐπονομάζοντες τὸ οὔνομα. βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης, ἀπολομένου Ἀρταχαίεω, ἐποιέετο συμφορήν.

CXVIII Οἱ δὲ ὑποδεκόμενοι Ἑλλήνων τὴν στρατιὴν, καὶ δειπνίζοντες Ξέρξεα, ἐς πᾶν κακοῦ ἀπίκατο, οὕτω ὥστε ἀνάστατοι ἐκ τῶν οἴκων ἐγίνοντο· ὅκου γε Θασίοισι ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ πολίων τῶν σφετερέων δεξαμένοισι τὴν Ξέρξεω στρατιὴν, καὶ δειπνίσασι, Ἀντίπατρος ὁ Ὀργέος ἀραιρημένος τῶν ἀστῶν ἀνὴρ δόκιμος, ὅμοια τῷ μάλιστα ἀπέδεξε ἐς τὸ δεῖπνον τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου τετελεσμένα.

CXIX Ὡς δὲ παραπλησίως καὶ ἐν τῇσι ἄλλῃσι πόλισι οἱ ἐπεστεῶτες ἀπεδείκνυσαν τὸν λόγον. τὸ γὰρ δεῖπνον τοιόνδε τι ἐγίνετο, οἷα ἐκ πολλοῦ χρόνου προειρημένον, καὶ περὶ πολλοῦ ποιεύμενον. τοῦτο μὲν, ὡς ἐπύθοντο τάχιστα τῶν κηρύκων τῶν περιαγγελλόντων, δασάμενοι σῖτον ἐν τῇσι πόλισι οἱ ἀστοὶ, ἄλευρά τε καὶ ἄλφιτα ἐποίεον πάντες ἐπὶ μῆνας συχνούς· τοῦτο δὲ, κτήνεα ἐσίτευον, ἐξευρίσκοντες τιμῆς τὰ κάλλιστα, ἔτρεφόν τε ὄρνιθας χερσαίους καὶ λιμναίους, ἔν τε οἰκήμασι καὶ λάκκοισι, ἐς ὑποδοχὰς τοῦ στρατοῦ· τοῦτο δὲ, χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ποτήριά τε καὶ κρητῆρας ἐποιεῦντο, καὶ τἆλλα ὅσα ἐπὶ τράπεζαν τίθεται πάντα. ταῦτα μὲν δὴ αὐτῷ τε βασιλέϊ καὶ τοῖσι ὁμοσίτοισι μετ' ἐκείνου ἐπεποίητο· τῇ δὲ ἄλλῃ στρατιῇ, τὰ ἐς φορβὴν μοῦνα τασσόμενα. ὅκως δὲ ἀπίκοιτο ἡ στρατιὴ, σκηνὴ μὲν ἔσκε πεπηγυῖα ἑτοίμη, ἐς τὴν αὐτὸς σταθμὸν ποιεέσκετο Ξέρξης, ἡ δὲ ἄλλη στρατιὴ ἔσκε ὑπαίθριος. ὡς δὲ δείπνου γίνοιτο ὥρη, οἱ μὲν δεκόμενοι ἔχεσκον πόνον, οἱ δὲ, ὅκως πλησθέντες νύκτα αὐτοῦ ἀγάγοιεν, τῇ ὑστεραίῃ τήν τε σκηνὴν ἀνασπάσαντες, καὶ τὰ ἔπιπλα πάντα λαβόντες, οὕτω ἀπελαύνεσκον, λείποντες οὐδὲν, ἀλλὰ φερόμενοι.

CXX Ἔνθα δὴ Μεγακρέοντος ἀνδρὸς Ἀβδηρίτεω ἔπος εὖ εἰρημένον ἐγένετο, ὃς συνεβούλευσε Ἀβδηρίτῃσι πανδημεὶ αὐτοὺς καὶ γυναῖκας, ἐλθόντας ἐς τὰ σφέτερα ἱρὰ, ἵζεσθαι ἱκέτας τῶν θεῶν, παραιτεομένους καὶ τὸ λοιπόν σφι ἀπαμύνειν τῶν ἐπιόντων κακῶν τὰ ἡμίσεα· τῶν τε παροιχομένων ἔχειν σφι μεγάλην χάριν, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης οὐ δὶς ἑκάστης ἡμέρης ἐνόμισε σῖτον αἱρέεσθαι. παρέχειν γὰρ ἂν Ἀβδηρίτῃσι, εἰ καὶ ἄριστον προείρητο ὅμοια τῷ δείπνῳ παρασκευάζειν, ἢ μὴ ὑπομένειν Ξέρξεα ἐπιόντα, ἢ καταμείναντας, κάκιστα πάντων ἀνθρώπων διατριβῆναι. Οἱ μὲν δὴ

nomine eum nuncupantes. Et rex quidem Xerxes amisso Artachææ iacturam se fecisse existimabat.

CXVIII At ii Græci qui exercitum excipiebant, quum Xerxi cœnam præberent, in omnem miseriam deuenere, adeo quidem vt suis laribus efficerentur extorres. Dum autē Thasii pro suis vrbibus quæ in continente sunt Xerxianas accipiunt copias, Antipater Orgis filius, elatus animo, vir inter populares illustris, erogauit in cœna quadringenta argenti perfecta talenta.

CXIX Eam rem vbi qui præerant proposuere aliis circa vrbibus, (tale enim conuiuium iampridem indictum fuerat, & diu celebratum) hoc vbi accepere, præsertim præconibus passim prædicantibus, tunc vero oppidani frumentum quod in vrbibus erat, inter se distributum molebant, farinamque triticeam hordeaceamque in complures menses faciebant. Ad hæc[1] excogitauere ob pretium optima quæque pecora saginare, & altiles aues habere, terrestres palustresque, in cortibus & in viuariis, ad accipiendum exercitum. Quinetiam aurea argenteaque pocula & crateres faciebant, & cetera quæ mensæ imponuntur. Hæc omnia ipsi regi & iis qui cum illo vescebantur, fiebant: cetero autem exercitui, quæ ad esum duntaxat præcepta erant.[2] Sub aduentum autem exercitus, tabernaculum vbi exercitus maneret, statuebatur: reliqui sub dio agebant. Vbi tempus cœnæ aderat, tunc conuiuatores quidem laborem sustinebant: isti vero quum expleti nocte illic exegerant, postero die reuulso tentorio & omni apparatu sumpto, ita abscedebant, nihil relinquentes, sed omnia asportantes.

CXX Vnde Megacreontis viri Abderitę elegans dictū extitit, qui suasit Abderitis vt vniuersi, mares pariter ac feminæ, sua delubra adirent, supplicesq; diis assidentes precarentur vt posthac dimidium futurorum malorum a se propulsaretur. nam de præteritis magnā se gratiam illis habere, quod rex Xerxes non bis quotidie cibum capere consuesset. Fore enim vt Abderitę, si iuberentur vt etiam prandium simile cœnæ instruerent, aut non præstolarentur Xerxem aduenientem, aut præstolati, pessime inter omnes homines affligerentur. Et isti quidem quanquam

CXXI

1 Pulcherrimas quasque pecudes pretio comparantes, saginabant, altilesques aues habebant terrestr. 2 Quum autem aduenit exercitus, paratum quidem fuit tabernaculum, vel, *tentorium*, quod fixerant, quo ipse Xerxes pro diuersorio vtebatur: reliquus autem exercitus sub dio agebat. Vbi autem cœnæ tempus adfuit, tunc conuiu.

grauate, tamen quod sibi imponebatur exequebantur. Xerxes vero ex Acantho duces classis à se dimisit, iussos ad Thermam cum classe se opperiri. Est autem Therma in Thermæo sinu sita, à qua ipse sinus habet cognomen. Hanc enim compendiariam magis viam esse audiebat. nam è Dorisco ad Acanthum vsque ita instructus exercitus iter fecerat, tripartito diuisus omnis, iussu Xerxis: vt vna pars secundum mare iret pariter cum classe, cui parti præerant Mardonius & Masistes: altera per mediterranea cui præerant Tritantæchmes & Sergis: tertia inter has media, cum qua Xerxes ipse incedebat, ducibus Smerdone & Megabyzo. ¶ Nauticus porro exercitus vbi à Xerxe discessit, fossam enauigauit in Atho depressam ac perductam ad sinum in quo Assa & Pidorus & Singus & Sarga vrbes sitæ sunt. Ex quibus sumpto commilitio, perrexit ire ad sinum Thermæum: circumuectusque Ampelon promontorium Toronæum, prænauigauit has Græcas vrbes, (vnde & naues & commilitium sumpsit) Toronam, Galepson, Sermylam, Mecybernam, Olynthum: quæ regio nunc Sithonia nominatur. Ab eo promontorio Ampeli præcidens mare vsque ad promontorium Canastræum, totam fere Pallenam præteruectus est. illinc quoque & naues & commilitium sumpsit, ex Potidæa, ex Aphyti, ex Noua vrbe, ex Æga, ex Therambo, ex Sciona, ex Menda, ex Sana. Hæ sunt vrbes sitæ in Pallena, Phlegra prius appellata. Pernauigata hac regione, ad præstitutum locum peruenit, sumptis etiam militibus è vicinis Pallenæ vrbibus ac Thermæo sinui conterminis: quibus hæc nomina sunt, Lipaxus, Combrea, Lissæ, Gigonus, Campsa, Smila, Ænea. quarum regio adhuc Crossæa nominatur. Ab Ænea autem, (in qua finis enumerandarum vrbium mihi factus est) iam ad ipsum Thermæum sinum cursus classis extitit, & ad terram Mygdoniam: donec ad Thermam, quo præceptum erat, peruentum est, & ad vrbem Sindum, & ad Chalestra super Axium sitam flumen, quod Mygdoniam terram dirimit à Bottiæide: cuius terræ Bottiæidis arctum ad mare locum obtinent vrbes Ichnæ & Pella. Hic nauales copiæ circa flumen Axium & vrbē Thermam & alias in medio horū vrbes

CXXII (margin, at "done & Megabyzo")
CXXIII (margin, at "gio nunc Sithonia")
CXXIV (margin, at "nent vrbes Ichnæ")

πεζόμενοι, ὁμοίως δὲ ἐπιταξάμενοι ἐπετέλεον. Ξέρξης δὲ ἐκ τῆς Ἀκάνθου ἐντειλάμενος τοῖσι στρατηγοῖσι τὸν ναυτικὸν στρατὸν ὑπομένειν ἐν Θέρμῃ, ἀπῆκε ἀπ᾽ ἑωυτοῦ τὰς νέας πορεύεσθαι· Θέρμῃ δὲ τῇ ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ οἰκημένῃ, ἀπ᾽ ἧς καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει. ταύτῃ γὰρ ἐπυνθάνετο συντομώτατον εἶναι). μέχρι μὲν γὰρ Ἀκάνθου ὧδε τεταγμένος ὁ στρατὸς ἐκ Δορίσκου τὴν ὁδὸν ἐποιέετο· τρεῖς μοίρας ὁ Ξέρξης δασάμενος πάντα τὸν πεζὸν στρατόν, μίαν αὐ-
10 τέων ἔταξε παρὰ θάλασσαν ἰέναι ὁμοῦ τῷ ναυτικῷ. ταύτης μὲν δὴ ἐστρατήγεον Μαρδόνιός τε καὶ Μασίστης. ἑτέρη δὲ τεταγμένη ἤιε τοῦ στρατοῦ τριτημορὶς τὴν μεσόγαιαν, τῆς ἐστρατήγεον Τριτανταίχμης τε καὶ Σέργις. ἡ δὲ τρίτη τῶν μοιρέων μετ᾽ ἧς ἐπορεύετο αὐτὸς ὁ Ξέρξης, ἤιε μὲν τὸ μέσον αὐτέων, στρατηγοὺς δὲ παρείχετο Σμερδομένεά τε καὶ Μεγάβυζον. Ὁ μέν νυν ναυτικὸς στρατὸς ὡς ἀπείθη ὑπὸ Ξέρξεω, καὶ διέπλωσε τὴν διώρυχα τὴν ἐν τῷ Ἄθῳ γενομένην, διέχουσαν δὲ ἐς κόλπον ἐν τῷ Ἄσσα τε πόλις καὶ Πίδωρος καὶ Σίγγος
20 καὶ Σάργη οἴκηνται, ἐνθεῦτεν, ὡς καὶ ἐκ τουτέων τῶν πολίων στρατιὴν παρέλαβε, ἔπλεε ἀπιέμενος ἐς τὸν Θερμαῖον κόλπον. κάμπτων δὲ Ἄμπελον τὴν Τορωναίην ἄκρην, παραμείβετο Ἑλληνίδας τάσδε πόλις, (ἐκ τῶν νέας τε καὶ στρατιὴν παρέλαβε) Τορώνην, Γαληψόν, Σερμύλην, Μηκύβερναν, Ὄλυνθον. ἡ μέν νυν χώρη αὕτη, Σιθωνίη καλέεται). Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Ξέρξεω, συντάμνων ἀπ᾽ Ἀμπέλου ἄκρης ἐπὶ Καναστραίην ἄκρην, τὸ δὴ πάσης τῆς Παλλήνης ἀνέχει μάλιστα, ἐνθεῦτεν νέας τε καὶ στρατιὴν παρελάμβανε ἐκ
30 Ποτιδαίης, καὶ Ἀφύτιος, καὶ Νέης πόλιος, καὶ Αἰγῆς, καὶ Θεράμβω, καὶ Σκιώνης, καὶ Μένδης, καὶ Σάνης. αὗται γάρ εἰσι αἱ τὴν νῦν Παλλήνην, πρότερον δὲ Φλέγρην καλεομένην νεμόμεναι. παραπλέων δὲ καὶ ταύτην τὴν χώρην, ἔπλεε ἐς τὸ προειρημένον, παραλαμβάνων στρατιὴν καὶ ἐκ τῶν προσεχέων πολίων τῇ Παλλήνῃ, ὁμουρεουσέων δὲ τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ· τῇσι οὐνόματά ἐστι τάδε, Λίπαξος, Κώμβρεια, Λισαί, Γίγωνος, Κάμψα, Σμίλα, Αἴνεια. ἡ δὲ τουτέων χώρη, Κροσσαίη ἔτι καὶ ἐς τόδε καλέεται). Ἀπὸ δὲ Αἰνείης, ἐς τὴν ἐ-
40 τελεύτων καταλέγων τὰς πόλις, ἀπὸ ταύτης ἤδη ἐς αὐτόν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγίνετο τῷ ναυτικῷ στρατῷ πλόος, καὶ γῆν τὴν Μυγδονίην. πλέων δὲ ἀπίκετο ἔς τε τὴν προειρημένην Θέρμην, καὶ Σίνδον τε πόλιν καὶ Χαλέστρην, ἐπὶ τὸν Ἄξιον ποταμόν, ὃς οὐρίζει χώρην τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαιίδα· τῆς ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον πόλις Ἴχναι τε καὶ Πέλλα. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατός, αὐτοῦ παρὰ Ἄξιον ποταμόν, καὶ πόλιν Θέρμην, καὶ τὰς μεταξὺ πόλιας τουτέων,

γρ. Τειτανταίχμης (margin)

267 (margin)

περιμένοντες βασιλῆα, ἐστρατοπεδεύετο. Ξέρξης δὲ καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς ἐπορεύετο ἐκ τῆς Ἀκάνθου, τὴν μεσόγαιαν τάμνων τῆς ὁδοῦ, βουλόμενος ἐς τὴν Θέρμην ἀπικέσθαι. ἐπορεύετο δὲ διὰ τῆς Παιονικῆς καὶ Κρηστωνικῆς ἐπὶ ποταμὸν Χείδωρον, ὃς ἐκ Κρηστωναίων ἀρξάμενος, ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρης, καὶ ἐξίει παρὰ τὸ ἕλος τὸ ἐπ' Ἀξίῳ ποταμῷ. Πορευομένῳ δὲ ταύτῃ, λέοντές οἱ ἐπεθήκαντο τῇσι σιτοφόροισι καμήλοισι. καταφοιτέοντες γὰρ οἱ λέοντες τὰς νύκτας, καὶ λείποντες τὰ σφέτερα ἤθεα, ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἅπτοντο οὔτε ὑποζυ- 10 γίου, οὔτε ἀνθρώπου, οἱ δὲ τὰς καμήλους ἐκεράιζον μούνας. θωυμάζω δὲ τὸ αἴτιον, ὅ, τι κοτὲ ἦν, τῶν ἄλλων τὸ ἀναγκάζον ἀπεχομένους τοὺς λέοντας, τῇσι καμήλοισι ἐπιτίθεσθαι· τὸ μήτε πρότερον ὀπώπεσαν θηρίον, μήτ' ἐπεπειρέατο αὐτοῦ. Εἰσὶ δὲ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ λέοντες πολλοί, καὶ βόες ἄγριοι, τῶν τὰ κέρεα ὑπερμεγάθεά ἐστι τὰ ἐς τοὺς Ἕλληνας φοιτέοντα. οὖρος δὲ τοῖσι λέουσί ἐστι ὅ, τε δι' Ἀβδήρων ῥέων ποταμὸς Νέστος, καὶ ὁ δι' Ἀκαρνανίης ῥέων Ἀχελῷος. οὔτε γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἠῶ τοῦ Νέστου οὐδαμόθι πάσης τῆς ἔμπροσθεν Εὐ- 20 ρώπης ἴδοι τις ἂν λέοντα, οὔτε πρὸς ἑσπέρης τοῦ Ἀχελῴου ἐν τῇ ὑπολοίπῳ ἠπείρῳ, ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ τούτων τῶν ποταμῶν γίνονται. Ὡς δὲ ἐς τὴν Θέρμην ἀπίκετο ὁ Ξέρξης, ἵδρυσε αὐτοῦ τὴν στρατιήν. ἐπέσχε δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ στρατοπεδευόμενος τὴν παραθαλασσίαν χώρην, τοσήνδε· ἀρξάμενος ἀπὸ Θέρμης πόλιος καὶ τῆς Μυγδονίης, μέχρι Λυδίεώ τε ποταμοῦ καὶ Ἁλιάκμονος, οἳ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαιίδα τε καὶ Μακεδονίδα, ἐς τὠυτὸ ῥέεθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες. ἐστρατοπεδεύοντο μὲν δὴ ἐν τούτοισι τοῖσι χώ- 30 ροισι οἱ βάρβαροι. τῶν δὲ καταλεχθέντων τούτων ποταμῶν, ἐκ Κρηστωναίων ῥέων Χείδωρος, μοῦνος οὐκ ἀντέχρησε τῇ στρατιῇ πινόμενος, ἀλλ' ἐπέλιπε. Ξέρξης δὲ ὁρέων ἐκ τῆς Θέρμης οὔρεα τὰ Θεσσαλικά, τόν τε Ὄλυμπον καὶ τὴν Ὄσσαν, μεγάθεΐ τε ὑπερμήκεα ἐόντα, διὰ μέσου τε αὐτῶν αὐλῶνα στεινὸν πυνθανόμενος εἶναι, δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειός, ἀκούων τε εἶναι ταύτῃ ὁδὸν ἐς Θεσσαλίην φέρουσαν, ἐπεθύμησε πλώσας θεήσασθαι τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ· ὅτι τὴν ἄνω ὁδὸν ἔμελλε ἐλᾶν διὰ Μακεδόνων τῶν κατύπερθε οἰκημέ- 40 νων ἐς Περαιβοὺς παρὰ Γόννον πόλιν· ταύτῃ γὰρ ἀσφαλέστατον ἐπυνθάνετο εἶναι. ὡς δὲ ἐπεθύμησε, καὶ ἐποίεε ταῦτα, ἐσβὰς ἐς Σιδωνίην νέα, ἐς τήνπερ ἐσέβαινε αἰεὶ ὅκως τι ἐθέλοι τοιοῦτο ποιῆσαι, ἀνέδεξε σημήιον καὶ τοῖσι ἄλλοισι ἀνάγεσθαι, καταλιπὼν αὐτοῦ τὸν πεζὸν στρατόν. Ἐπεὶ δὲ ἀπίκετο, καὶ ἐθεήσατο Ξέρξης τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ,

(Margin: τῇ ἐπιλοίπῳ; 268)

statiua habuere, regē opperientes. Huc peruenire volens Xerxes, Acantho profectus cum terrestribus copiis mediterranea præcidebat, peragrans Pæonium agrum atq; Crestonicum, super amnem Chidorū, qui è Crestonæis initio sumpto, per terram Mygdoniam fluens, in paludem quæ est supra Axium euoluitur. CXXV Hàc iter faciente Xerxe, leones impetū dederunt in camelos qui commeatum portabant. Sub noctem enim relictis locis consuetis eo descenderūt, nulloq; alio neque iumento neq; homine tacto, in camelos grassati sunt. [1] Cuius rei caussam admiror, quod leones, quoties aliunde eis est quo indigent, abstinent ab inuadendis camelis: quod animal nunquam antea nec experti fuerant illic, nec viderant. CXXVI Sunt autem per ea loca leones multi, & boues agrestes prægrandibus cornibus, quæ ad Græcos veniunt. Leonum autem terminus est Abderorum flumen Nestus, & Achelous, qui per Acarnaniam fluit. nam nemo aut ad aurorā trans Nestum vsquam gentium viserit leonem in Europa, aut trans Acheloum ad Hesperū in reliqua continente: sed in horum fluuiorū medio leones gignuntur. CXXVII Postquam autem Thermam venit Xerxes, ibi substitit, tantum maritimi spatii occupantibus castris quantum est ab vrbe Therma & Mygdonia vsque ad confluentem Lydei & Haliacmonis, vbi agrū Bottiæicum Macedonicumque disterminant. In his locis statiua habuere barbari: quibus potantibus solus ex iis qui commemorati sunt amnibus Chidorus è Crestonæis fluens non suppetiit, sed defecit. CXXVIII Xerxes è Therma prospiciens Thessalicos montes, Olympum & Ossam, præcelsæ magnitudinis, audiensque in medio eorum anfractum angustum esse, per quem fluit Peneus, & illic viam esse quæ in Thessaliam fert, cupidine captus est nauigandi ad ostium Penei inspiciundum: quia superiorē viam tenenti erat eundū per Macedones superne habitantes ad Peræbos, præter Gonnum vrbem. nam hàc tutissimū iter esse audiebat. ¶ Atque vt cōcupiuit, ita & fecit. itaque conscensa naui Sidonia, (quam semper conscendebat quoties ei tale aliquid facere libebat) extulit signū ceteris nauibus proficiscendi, relictis illic terrestribus copiis. Eo postquam peruenit, ostia Penei contemplantem

[1] Miror autem qui fieret vt leones à ceteris quidem abstinerent, camelos autem inuaderent: quod animal &c.

ingens

ingens admiratio quum subiret, accitos viæ ductores interrogauit nunquid flumen posset auerti, vt alibi mare ingrederetur.

CXXIX Narratur autem Thessaliam quondã lacus fuisse, vtpote conclusa vndiq; prææaltis montibus. nam quod Thessaliæ ad auroram spectat, id Pelion & Ossa iunctis inter se radicibus præcludunt: quod ad ventum aquilonem, id Olympus: quod ad Hesperũ, id Pindus: quod ad meridiem & ventum austrum, id Othrys: quod inter hos montes medium, id Thessalia est, ita deuexa vt cum alii frequentes amnes in eam defluant, tum hi quinque præcipui, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, Pamisus: qui è montibus Thessaliã cingentibus in eam planitiem confluentes, per vnum anfractum & eum arctum in mare euadunt, in vnam aquam omnes redacti: qui simulac confluentem fecerunt, Peneus retento suo nomine ceteros innominatos reddit. Fertur quondam, quum nondum esset hic anfractus per quem flumina mearent, hos fluuios & præterea lacum Bœbeidem non fuisse nominatos quemadmodũ nunc, & tamẽ non minus quam nunc fluxisse, sed suis fluentis omnẽ Thessaliam effecisse pelagus. Ipsi quidem Thessali memorãt Neptunũ fecisse conuallem per quam meat Peneus, haud absurde sentientes. qui enim arbitratur Neptunum terram quatere, & quæ terræmotu diducta sunt, huius dei esse opera, ei cernenti hunc locum videtur Neptunus id fecisse. namque diductio illa montium (vt mihi videtur) terræmotus est opus.

CXXX Xerxi autem interroganti nunquid alibi exirent in mare ostia Penei, deductores sui rem compertam habentes, Rex, inquiunt, nulli sunt huic flumini alibi in mare tendentes exitus quam iste hic. cuncta enim vndique montibus redimita Thessalia est. Ad hoc Xerxes dixisse fertur, Solertes sunt viri Thessali, qui suæ sibi imbecillitatis conscii, iampridem cum alia præuiderunt, tum vero hoc, quod regionẽ habeant facilem occupatu, & mature expugnabilem. Solũ enim hoc esse negociũ, flumen, obstructo anfractu, auersoq; alueo per quem meat, in eorum terram inducere, à quo omnis Thessalia præter montes aquis obduceretur.[1] Hęc ita se habere Xerxes apud filios Alei dixit, quoniã Thessali è Græcis principes regi sese tradiderant,

ἐν θαύματι μεγάλῳ ἐνέσχετο. καλέσας δὲ τοὺς κατηγεμόνας τῆς ὁδοῦ, εἴρετο εἰ τὸν ποταμόν ἐστι παρατρέψαντα, ἑτέρῃ ἐς θάλασσαν ἐξαγαγεῖν. Τὴν δὲ Θεσσαλίην λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην, ὥστε γε συγκεκληϊσμένην πάντοθεν ὑπερμήκεσι οὔρεσι. τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς τὴν ἠῶ ἔχοντα, τό, τε Πήλιον οὖρος καὶ ἡ Ὄσσα ἀποκλείει, συμμίσγοντα τὰς ὑπωρείας ἀλλήλοισι· τὰ δὲ πρὸς βορέω ἀνέμου, Οὔλυμπος· τὰ δὲ πρὸς ἑσπέρην, Πίνδος· τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ ἄνεμον νότον, ἡ Ὄθρυς. τὸ μέσον δὲ τουτέων τῶν λεχθέντων οὐρέων ἡ Θεσσαλίη ἐστί, ἐοῦσα κοίλη. ὥστε ὦν ποταμῶν καὶ ἄλλων συχνῶν ἐς αὐτὴν ἐσβαλλόντων, ἐκ τῶν ἐπιστ. πέντε δὲ τῶν δοκίμων μάλιστα τῶνδε, Πηνειοῦ, καὶ Ἀπιδανοῦ, καὶ Ὀνοχώνου, καὶ Ἐνιπέος, καὶ Παμίσου· οἱ μέν νυν ἐς τὸ πεδίον τοῦτο συλλεγόμενοι ἐκ τῶν οὐρέων τῶν περικληϊόντων τὴν Θεσσαλίην ὀνομαζόμενοι, δι᾽ ἑνὸς αὐλῶνος καὶ τούτου στεινοῦ, ἔκροον ἔχουσι ἐς θάλασσαν, προσυμμίσγοντες τὸ ὕδωρ πάντες ἐς τὠυτό· ἐπεὰν δὲ συμμιχθέωσι τάχιστα, ἐνθεῦτεν ἤδη ὁ Πηνειὸς τῷ οὐνόματι κατακρατέων, ἀνωνύμους τοὺς ἄλλους ποιέει εἶναι. τὸ δὲ παλαιὸν λέγεται, οὐκ ἐόντος κω τοῦ αὐλῶνος καὶ διεκρόου τούτου, τοὺς ποταμοὺς τούτους, καὶ πρὸς τοῖσι ποταμοῖσι τούτοισι τὴν Βοιβηΐδα λίμνην, οὔτε ὀνομάζεσθαι κατάπερ νῦν, ῥέειν τε οὐδὲν ἧσσον ἢ νῦν· ῥέοντας δέ, ποιέειν τὴν Θεσσαλίην πᾶσαν πέλαγος. αὐτοὶ μέν νυν Θεσσαλοί φασι Ποσειδέωνα ποιῆσαι τὸν αὐλῶνα, δι᾽ οὗ ῥέει ὁ Πηνειός· οἰκότα λέγοντες. ὅστις γὰρ νομίζει Ποσειδέωνα τὴν γῆν σείειν, καὶ τὰ διεστεῶτα ὑπὸ σεισμοῦ, τοῦ θεοῦ τούτου ἔργα εἶναι, κἂν ἐκεῖνο ἰδών, φαίη Ποσειδέωνα ποιῆσαι. ἔργον γάρ ἐστι σεισμοῦ, (ὡς ἐμοὶ φαίνεται) ἡ διάστασις τῶν οὐρέων. Οἱ δὲ κατηγεόμενοι, εἰρομένου Ξέρξεω εἰ ἔστι ἄλλη ἔξοδος ἐς θάλασσαν τῷ Πηνειῷ, ἐξεπιστάμενοι ἀτρεκέως, εἶπον, Βασιλεῦ, ποταμῷ τούτῳ οὐκ ἔστι ἄλλη ἐξήλυσις ἐς θάλασσαν κατήκουσα, ἀλλ᾽ ἥδε αὐτή. οὔρεσι γὰρ περιεστεφάνωται πᾶσα ἡ Θεσσαλίη. Ξέρξεα δὲ λέγεται εἰπεῖν πρὸς ταῦτα, Σοφοὶ ἄνδρες εἰσὶ Θεσσαλοί. ταῦτ᾽ ἄρα πρὸ πολλοῦ ἐφυλάξαντο, γνωσιμαχέοντες καὶ τἆλλα, καὶ ὅτι χώρην ἄρα εἶχον εὐαίρετόν τε καὶ ταχυάλωτον. τὸν γὰρ ποταμὸν πρῆγμα ἂν ἦν μοῦνον ἐπεῖναί σφεων ἐπὶ τὴν χώρην, χώματι ἐκ τοῦ αὐλῶνος ἐκβιβάσαντα, καὶ παρατρέψαντα δι᾽ ὧν νῦν ῥέει ῥέεθρων. ὥστε Θεσσαλίην πᾶσαν ἔξω τῶν οὐρέων ὑπόβρυχα γενέσθαι. ταῦτα δὲ ἔχοντα ἔλεγε ἐς τοὺς Ἀλεύεω παῖδας, ὅτι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐόντες Θεσσαλοὶ ἔδοσαν ἑωυτοὺς βασιλεῖ,

1 Hæc autem quæ dicebat, ad Aleuæ liberos spectabant, quod quum Thessali essent, primi inter Græcos regi se tradidissent, ———

ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἀπὸ πάντων σφέας τῶν ἐθνέων ἐπαγγελέεσθαι φιλίην. εἴπας δὲ ταῦτα, καὶ θεησάμενος, ἀπέπλεε ἐς τὴν Θέρμην. Ὁ μὲν δὴ περὶ Πιερίην διέτριβε ἡμέρας συχνάς. τὸ γὰρ δὴ οὖρος τὸ Μακεδονικὸν ἔκειρε τῆς στρατιῆς τριτημορὶς, ἵνα ταύτῃ διεξίῃ ἅπασα ἡ στρατιὴ ἐς Περαιβούς. οἱ δὲ δὴ κήρυκες οἱ ἀποπεμφθέντες ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ γῆς αἴτησιν, ἀπικέατο, οἱ μὲν κεινοί, οἱ δὲ, φέροντες γῆν τε καὶ ὕδωρ. Τῶν δὲ δόντων ταῦτα ἐγένοντο

269 οἵδε, Θεσσαλοί, Δόλοπες, Ἐνιῆνες, Περαιβοί, Λο- 10 κροί, Μάγνητες, Μηλιέες, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιῶται, καὶ Θηβαῖοι, καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοί, πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων. ἐπὶ τούτοισι οἱ Ἕλληνες ἔταμον ὅρκιον, οἱ τῷ βαρβάρῳ πόλεμον ἀειράμενοι. τὸ δὲ ὅρκιον ὧδε εἶχε. Ὅσοι τῷ Πέρσῃ ἔδοσαν σφέας αὐτοὺς, Ἕλληνες ἐόντες, μὴ ἀναγκασθέντες, καταστάντων σφι εὖ τῶν πρηγμάτων, τούτους δεκατεῦσαι τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ. τὸ μὲν δὴ ὅρκιον ὧδε εἶχε τοῖσι Ἕλλησι. Ἐς δὲ Ἀθήνας καὶ Σπάρτην οὐκ ἀπέπεμψε Ξέρξης ἐπὶ γῆς αἴτησιν κήρυκας, τῶνδε εἵνεκα. πρότε- 20 ρον Δαρείου πέμψαντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ μὲν αὐτῶν τοὺς αἰτέοντας ἐς τὸ βάραθρον, οἱ δ' ἐς φρέαρ ἐμβαλόντες, ἐκέλευον γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐκ τούτων φέρειν παρὰ βασιλέα. τούτων μὲν εἵνεκα οὐκ ἀπέπεμψε Ξέρξης τοὺς αἰτήσοντας. ὅ τι δὲ τοῖσι Ἀθηναίοισι ταῦτα ποιήσασι τοὺς κήρυκας συνήνεικε ἀνεθέλητον γενέσθαι, οὐκ ἔχω εἶπαι, πλὴν ὅτι σφέων ἡ χώρη καὶ ἡ πόλις ἐδηιώθη. ἀλλὰ τοῦτο οὐ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην δοκέω γενέσθαι. Τοῖσι δὲ ὦν Λακεδαιμο- νίοισι μῆνις κατέσκηψε Ταλθυβίου τοῦ Ἀγαμέμνο- 30 νος κήρυκος. ἐν γὰρ Σπάρτῃ ἐστὶ Ταλθυβίου ἱρόν. εἰσὶ δὲ καὶ ἀπόγονοι Ταλθυβιάδαι καλεόμενοι, τοῖσι αἱ κηρυκηῗαι αἱ ἐκ Σπάρτης πᾶσαι γέρας δέδονται. μετὰ δὲ ταῦτα, τοῖσι Σπαρτιήτῃσι καλλιερῆσαι θυομένοισι οὐκ ἐδύνατο. τοῦτο δ' ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἦν σφι. ἀχθομένων δὲ συμφορῇ χρεωμένων Λακεδαιμονίων, ἁλίης τε πολλάκις συλλεγομένης, καὶ κήρυγμα τοιόνδε ποιευμένων, εἴ τις βούλοιτο Λακεδαιμονίων πρὸ τῆς Σπάρτης ἀποθνήσκειν, Σπερθίης τε ὁ Ἀνηρίστου καὶ Βοῦλις ὁ Νικό- 40 λεω, ἄνδρες Σπαρτιῆται, φύσι τε γεγονότες εὖ καὶ χρήμασι ἀνήκοντες ἐς τὰ πρῶτα, ἐθελονταὶ ὑπέδυσαν ποινὴν τῖσαι Ξέρξῃ τῶν Δαρείου κηρύκων τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων. οὕτω Σπαρτιῆται τούτους ὡς ἀποθανευμένους ἐς Μήδους ἀπέπεμψαν. Αὕτη τε ἡ

ratus id illos per totam nationem diuulgaturos. Hoc loquutus, & locum contemplatus, Thermam renauigauit. Vbi complures dies circa Pieriã est commoratus (nam montem Macedonicum, vt illac in Peræbos omnis transiret exercitus, tertia eius pars repurgabat) eodem [1] legati qui dimissi in Græciam fuerant ad terram petendam, regressi sunt partim inanes, partim terram & aquam afferentes. Quam qui dederunt eorum, hi fuere, Thessali, Dolopes, Enienses, Peræbi, Locri, Magnetes, Melienses, Achæi, Phthiotę & Thebani, ceterique Bœoti præter Thespienses & Platæenses: [2] cum quibus ii Græci *Peræbi* percusserant fœdus qui bellum aduersus barbarum sumpserant. fœdus autem ita habebat: Quicunque Græci se dedidissent Persæ, non adacti necessitate, [3] eorum decimum quenque, rebus bene constitutis, se deo qui Delphis est, deuoturos. Ita apud Græcos iusiurandum se habebat. ¶ Xerxes autem neq; Athenas neque Spartam legatos terram petitũ miserat, ob id quod quos ante Darius ad hoc ipsum misisset, eorũ alios isti in barathrum, alios in puteum deiecerant, iubentes eos illinc terram & aquam ferre ad regẽ. Hac de caussa nullos illuc ad petendum misit. Et Atheniensibus quidem, quod ita [4] legatos tractarint, quid triste contigerit non queo dicere, nisi quod eorũ solum cum vrbe vastatum est: quod tamen ipsum non ea caussa suspicor contigisse. Lacedæmoniis vero ira Talthybii, qui fuit Agamemnonis præco, incubuit. est autem Spartæ Talthybii templũ, cum eius posteris qui Talthybiadæ nominãtur, quibus honos [5] legationis Spartanorum semper tribuitur. Itaque post eam rem Spartiatæ, quum læta exta eis non essent, idque diu contingeret, pertæsi huius calamitatis Lacedæmoniorũ, cœtu frequenter coacto hoc edictum proposuere, si quis Lacedæmoniorum vellet pro Sparta occumbere. Tunc Sperthies Aneristi & Bulis Nicolai filius, viri Spartiatæ, & natalibus & opibus inter primos, vltro se obtulerũt ad satisfaciẽdum sua pœna Xerxi Darii filio, ob legatos apud Spartam interemptos. Ita hos Spartiatæ tanquã mortẽ obituros, miserũt ad Medos. Digna autẽ ad-

CXXXI CXXXII CXXXIII CXXXIV CXXXV

existimabatque Xerxes illos à tota natione amicitiam, *vel, confœderationem*, sibi spondere. *Id est, Hæc autem dicebat de Thessalis ratione habita illius quod Aleuadæ fecerant. sperabat enim totam nationem factum illorum imitaturam.* 1 Caduceatores 2 Aduersus quos ii Græci percusserant fœd. 3 Hos, rebus bene constit. ad soluendam deo Delphico decimam adigere. *Potest tamen & paulo aliter exponi* δεκατεῦσαι. 4 Caduceatores 5 Obeundorum præconiorum ex Sparta

mira-

miratione cum hæc audacia horum virorum, tum verba ab eis habita. nam Susa tendentes, ad Hydarnem Persã Asianæ oræ maritimæ præfectum venerunt: qui eos hospitaliter munificeq; acceptos, his verbis interrogauit, Viri Lacedæmonii, quid *ita* respuitis effici amici regis? cernitis enim ex me & meo statu quam scit honore prosequi rex viros egregios, [1] vos itidem honoraturus si vos ipsi ei dederitis. Videamini modo apud eum viri egregii: quoniam singuli vestrûm rege donante, principatum Græciæ obtinebunt. Ad hæc illi respondentes, Hydarnes, inquiunt, non ex æquo consilium tuum ad nos spectat atque ad te, qui condicionis quam suades expertus es, nostræ inexpertus. nam eam quidem nosti: libertatem autem nondum expertus es, vtrum sit dulcis an non. quæ si tibi experta foret, non vt hastis sed vt securibus pro ea dimicaremus, nobis suaderes. Hæc Hydarni responderunt. Dehinc vero vt ascenderunt Susa, & in conspectum regis venerunt, principio iubentibus satellitibus ac vim afferentibus vt procumbentes regem adorarent, [2] & per capita eos ad id agendum impingentibus, negauerunt se vnquam id esse facturos. neque enim sibi esse consuetudinem hominem adorandi, neque se ad id venisse. Postea quam autem in hoc repugnauerant, secundo loco hæc & his similia dixere, Rex Medorum, nos miserunt Lacedæmonii ad luendam pœnam pro iis [3] legatis qui Spartæ interiere. Hæc istis dicentibus, Xerxes præ magnanimitate negauit se fore Lacedæmoniis similem. illos enim interimendis legatis ius omnium hominum confudisse: se vero quod illis exprobraret, id non esse facturum: neq; eos occidendo, Lacedæmonios culpa soluturum.

CXXXVI

CXXXVII Hac re per Spartiaras gesta, impræsens ira Talthybii cessauit: et si Spartam reuersis Sperthie & Bule, [4] longo deinde tempore interiecto excitatum est inter Peloponnenses & Athenienses bellum, vt Lacedæmonii aiunt. quod mihi diuinitus maxime videtur esse gestum:

τόλμα τε τούτων τῶν ἀνδρῶν θώυματος ἀξίη, καὶ τάδε πρὸς τούτοισι τὰ ἔπεα. πορευόμενοι γὰρ ἐς Σοῦσα, ἀπικνέονται παρὰ Ὑδάρνεα. ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦν μὲν γένος Πέρσης, στρατηγὸς δὲ τῶν παραθαλασσίων ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ· ὅς σφεας ξείνια προθέμενος, εἱστία. ξεινίζων δὲ, εἴρετο τάδε, Ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τί δὴ φεύγετε βασιλέϊ φίλοι γενέσθαι; ὁρᾶτε γὰρ ὡς ἐπίσταται βασιλεὺς ἄνδρας ἀγαθοὺς τιμᾶν, ἐς ἐμέ τε καὶ τὰ ἐμὰ πρήγματα ἀποβλέποντες. οὕτω δὴ 10 καὶ ὑμεῖς εἰ δοίητε ὑμέας αὐτοὺς βασιλέϊ, (δεδόξωσθε γὰρ πρὸς αὐτοῦ ἄνδρες εἶναι ἀγαθοί) ἕκαστος ἂν ὑμέων ἄρχοι γῆς Ἑλλάδος, δόντος βασιλῆος. πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε, Ὑδάρνες, οὐκ ἐξ ἴσου γίνεται ἡ συμβουλίη ἡ ἐς ἡμέας τείνουσα. τοῦ μὲν γὰρ πεπειρημένος συμβουλεύεις, τοῦ δὲ ἄπειρος ἐών. τὸ μὲν γὰρ δοῦλος εἶναι ἐξεπίστεαι, ἐλευθερίης δὲ οὐκ ἐπειρήθης, οὔτ' εἰ ἔστι γλυκὺ, οὔτ' εἰ μή. εἰ γὰρ αὐτῆς πειρήσαιο, οὐκ ἂν δόρασι συμβουλεύοις ἡμῖν περὶ αὐτῆς μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πελέκεσι. ταῦτα μὲν Ὑδάρ- 20 νεα ἀμείψαντο. Ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ἀνέβησαν ἐς Σοῦσα, καὶ βασιλέϊ ἐς ὄψιν ἦλθον, πρῶτα μὲν, τῶν δορυφόρων κελευόντων, καὶ ἀνάγκην σφι προσφερόντων προσκυνέειν βασιλῆα προσπίπτοντας, οὐκ ἔφασαν, ὠθεόμενοι ὑπ' αὐτέων ἐπὶ κεφαλὴν, ποιήσειν ταῦτα οὐδαμά. οὔτε γὰρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν, οὔτε κατὰ ταῦτα ἥκειν. ὡς δὲ ἀπεμαχέσαντο τοῦτο, δεύτερά σφι λέγοντος τάδε, καὶ λόγου τοιοῦδε ἐχόμενα, Ὦ βασιλεῦ Μήδων, ἔπεμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι ἀντὶ τῶν ἐν 30 Σπάρτῃ ἀπολομένων κηρύκων, ποινὴν ἐκείνων τίσοντας. λέγουσι δὲ αὐτοῖσι ταῦτα, Ξέρξης ὑπὸ μεγαλοφροσύνης, οὐκ ἔφη ὅμοιος ἔσεσθαι Λακεδαιμονίοισι· κείνους μὲν γὰρ συγχέαι τὰ πάντων ἀνθρώπων νόμιμα, ἀποκτείναντας κήρυκας· αὐτὸς δὲ, τὰ ἐκείνοισι ἐπιπλήσσει, ταῦτα οὐ ποιήσειν, οὐδὲ ἀνταποκτείνας ἐκείνους, ἀπολύσειν Λακεδαιμονίους τῆς αἰτίης. Οὕτω ἡ Ταλθυβίου μῆνις, καὶ ταῦτα ποιησάντων Σπαρτιητέων, ἐπαύσατο τὸ παραυτίκα, καίπερ ἀπονοστησάντων ἐς Σπάρτην Σπερθίεώ τε καὶ 40 Βούλιος. χρόνῳ δὲ μετέπειτα πολλῷ ἐπηγέρθη κατὰ τὸν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πόλεμον, ὡς λέγουσι Λακεδαιμόνιοι. τοῦτό μοι ἐν τοῖσι θειότατον φαίνεται γενέσθαι.

270

1 Sic & vos, si regi vos tradatis, ab illo singuli (quippe qui magnam de vestra fortitudine opinionem conceperit) principatum *alicuius* nationis Græcæ sitis consequuturi. Ad quæ illi respondentes, Hydarnes, inquiunt, non das nobis par vtrinque consilium. tu enim qui nobis consilium das, vnum expertus es, alterum nequaquam. nam seruus esse didicisti: at libertas dulcis sit necne, nondum es expertus. Si enim illam expertus esses, non vt hastis *&c. Illud* ἀπὸ ἴσου *&c. potest & ita verti,* Non pari vtrinque ratione das nobis consilium. *q. d. Quum suades nobis vt condicionem tuam nostræ anteponamus, res duas inter se comparas non tibi æqualiter notas. Illud autem* ὁρᾶτε *potest etiam verti* Cernitis, *& fortasse melius.* 2 Negauerunt se, vel si in caput protruderentur, hæc vllo modo facturos. *Alioqui phrasis illa* Præcipitem dari *significat. Eo autem sensu quem Valla sequutus est, videtur dicturus fuisse potius Herodotus,* καὶ ἀνάγκας προσφερόντων, καὶ ἐπὶ κεφαλὴν αὐτοὺς ὠθεόντων. *Sed alteri sensui videtur aptius fore* ὠθεόμενοι.
3 Caduceatoribus 4 Sed longo post tempore rursum excitata fuit in bello Peloponnesiorum & Atheniensium, vt Laced. aiunt. quod mihi diuinum contigisse videtur.

ὅτι μὲν γὰρ κατέσκηψε ἐς ἀγγέλους ἡ Ταλθυβίου μῆ-
νις, οὐδὲ ἐπαύσατο πρὶν ἢ ἐξῆλθε, τὸ δίκαιον οὕτω ἔ-
φερε· τὸ δὲ συμπεσεῖν ἐς τοὺς παῖδας τῶν ἀνδρῶν του-
τέων τῶν ἀναβάντων πρὸς βασιλέα διὰ τὴν μῆνιν, ἐς
Νικόλαν τε τὸν Βούλιος, καὶ ἐς Ἀνήριστον τὸν Σπερ-
θίεω, ὃς εἷλε ἁλιέας τοὺς ἐκ Τίρυνθος, ὁλκάδι κα-
ταπλώσας πλήρεϊ ἀνδρῶν, δῆλον ὦν μοι ὅτι θεῖον ἐ-
γένετο τὸ πρῆγμα ἐκ τῆς μήνιος. οἳ γὰρ πεμφθέντες ὑ-
πὸ Λακεδαιμονίων ἄγγελοι ἐς τὴν Ἀσίην, προδοθέντες
δὲ ὑπὸ Σιτάλκεω τοῦ Τήρεω, Θρηίκων βασιλέος, καὶ
Νυμφοδώρου τοῦ Πυθέω ἀνδρὸς Ἀβδηρίτεω, ἥλωσαν
κατὰ Βισάνθην τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ ἀπαχθέντες ἐς
τὴν Ἀττικήν, ἀπέθανον ὑπὸ Ἀθηναίων· μετὰ δὲ αὐτέων,
καὶ Ἀριστέας ὁ Ἀδειμάντου, Κορίνθιος ἀνήρ. Ταῦτα
μέν νυν πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέος
στόλου. Ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον. ἡ δὲ
στρατηλασίη ἡ βασιλέος οὔνομα μὲν εἶχε ὡς ἐπ' Ἀ-
θήνας ἐλαύνει, κατίετο δὲ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. πυν-
θανόμενοι δὲ ταῦτα πρὸ πολλοῦ οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἐν
ὁμοίῳ πάντες ἐποιεῦντο. οἱ μὲν γὰρ αὐτέων δόντες γῆν
τε καὶ ὕδωρ τῷ Πέρσῃ, εἶχον θάρσος ὡς οὐδὲν πεισό-
μενοι ἄχαρι πρὸς τοῦ βαρβάρου· οἱ δὲ οὐ δόντες, ἐν
δείματι μεγάλῳ κατέστασαν, ἅτε οὔτε νεῶν ἐουσέων ἐν
τῇ Ἑλλάδι ἀριθμὸν ἀξιομάχων δέκεσθαι τὸν ἐπιόν-
τα, οὔτε βουλομένων τῶν πολλῶν ἀντάπτεσθαι τοῦ πολέ-
μου, μηδιζόντων δὲ προθύμως. Ἐνθαῦτα ἀναγκαίῃ
ἐξέργομαι γνώμην ἀποδέξασθαι, ἐπίφθονον μὲν
πρὸς τῶν πλεόνων ἀνθρώπων, ὅμως δέ, τῇ γέ μοι φαί-
νεται εἶναι ἀληθές, οὐκ ἐπισχήσω. εἰ Ἀθηναῖοι καταρ-
ρωδήσαντες τὸν ἐπιόντα κίνδυνον, ἐξέλιπον τὴν σφε-
τέρην, ἢ καὶ μὴ ἐκλιπόντες, ἀλλὰ μείναντες, ἔδοσαν
σφέας αὐτοὺς Ξέρξῃ κατὰ τὴν θάλασσαν, οὐδαμοὶ ἂν ἐ-
πειρῶντο ἀντιούμενοι βασιλέϊ. εἰ τοίνυν κατὰ τὴν θάλασ-
σαν μηδεὶς ἠντιοῦτο Ξέρξῃ, κατά γε ἂν τὴν ἤπειρον τοι-
άδε ἐγίνετο· εἰ καὶ πολλοὶ τειχέων κιθῶνες ἦσαν ἐλη-
λαμένοι διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ Πελοποννησίοισι, προδοθέντες
ἂν Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τῶν συμμάχων οὐκ ἑκόντων,
ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης, κατὰ πόλις ἁλισκομένων ὑπὸ
τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ τοῦ βαρβάρου, ἐμουνώθησαν.
μουνωθέντες δὲ ἄν, καὶ ἀποδεξάμενοι ἔργα * γεν-
ναῖα, ἀπέθανον γενναίως. ἢ ταῦτα ἂν ἔπαθον, ἢ

* μεγάλα

[1] quia ira Talthybii nuncios corripuerit, nec prius quieuerit. Quod autem ira inciderit in eorum qui ad regem ascenderunt filios, Nicolaum Bulis, & Aneristum Sperthiei filium, qui piscatores Tirynthios in naui oneraria plena viris nauigantes cepit, manifestum est apud me diuinitus id factum esse, ex ira dei: quod nuncii qui in Asiam à Lacedæmoniis mittebantur, proditi à Sitalce Terei filio Thracum rege, & à Nymphodoro Pythei filio viro Abderita, excepti sunt iuxta Bisantem quæ est in Hellesponto, & adducti in Atticam, ab Atheniensibus necati sunt: cumque iis Aristeas Adimanti filius, Corinthius. Verùm hæc multis post regis expeditionem annis gesta sunt. ¶ Quæ expeditio (vt ad superiorem orationem redeam) nomine quidē tendebat contra Athenas, re tamen vera contra cunctam Græciam. Eam diu ante Græci quum audissent, non perinde omnes affecti sunt. nam ii qui terram & aquam dederant Persæ, fiducia animo præsumebant tanquam nihil ingratum passuri à barbaro: qui non dederant, magno in metu versabantur. quippe quum nulla tanta classis esset in Græcia quæ posset excipere inuadentem, præsertim plerisque bellum detrectantibus, & libenter ad partes Medorū inclinantibus. Hoc ego loco necesse habeo ferre sententiam apud multos quidem homines inuidiosam,[2] non tamen quod mihi videtur verum dissimulabo: an Athenienses formidantes periculum quod impendebat, patriam deseruissent: an, non deserentes, sed permanentes sese dedissent Xerxi, nihil omnino aduersus regem in mari facere conati: an nemo mari se opposuisset Xerxi, atque hæc in continenti gesta essent: an etiam multæ loricæ essent muris inductæ à Peloponnensibus per Isthmum: an proditi à sociis Lacedæmonii, iisque non voluntariis, sed per vrbes à classe barbara occupatis, ac deserti fuissent: desertique & magna opera aggressi, generose occubuissent: an hæc passi essent: an,

CXXXVIII

CXXXIX

1 Talthybii enim iram in nuncios incubuisse, nec cessauisse priusquam discessissent, *qui ad luendam pro illis pœnam mittebantur*, uti æquitas postulabat: (*Gall. ad verbum, Le droict le portoit ainsi*) at vero ingruisse illam in eorum filios qui ad regem ob iram illam ascenderant, Nicolan Bulis, &c. *Sed nō videtur mendo vel potius mendis carere totus hic locus, præsertimque illud ἐξῆλθε, pro quo ἐξῆλθον lego, eo sensu quem hic indicant, qui tamen nec ipse mihi satisfacit.* 2 Non tamen quod mihi ver. esse vid. subticebo. Si Athenienses impendentis periculi metu patriam deseruissent, aut non des. sed in ea permanentes, se Xerxi dedidissent, regi mari resistere nulli conati fuissent: quod si mari nullus Xerxi restitisset, terra certe ista cōtigissent: Quamuis muri a Peloponnensibus per Isthmum ducti essent multis loricis fulti, Lacedæmonii (vbi eos socii prodidissent, non sua quidem sponte, sed necessitate adacti, quippe quorum vrbes sigillatim à classe barbari caperentur) soli remansissent: soli autem remanentes, præclara in prœlio facinoribus editis, præclara morte occubuissent: aut, inquam, hic illis exitus contigisset. aut——

prius-

prius quam viderent alios Græcos cum Medis sentientes, cum Xerxe depacti essent: atque ita vtrinq; sub Persis Græcia fuisset. Nam murorū apud Isthmum loricatorum quænam vtilitas fuisset rege mari potiente, à nemine quiui audire. Nunc autem siquis Athenienses Græciæ liberatores extitisse dicat, profecto non aberrauerit à vero. nam vtrò se illi applicassent, hæ partes erant præponderaturæ: quum vero prætulerint Græciam præstare liberam, nimirum ipsi fuere qui quicquid Græciæ reliquū erat cum Medis non sentiens erexerūt: quique secundum deos, regem repulerunt. Ac ne oraculis quidem horrendis ac terribilibus, quę à Delphis veniebant, inducti ad Græciam deserendam fuerunt, sed persistentes constituerunt

CXL excipere hostem sua inuadentem. Siquidem consultoribus Delphos missis, vti oraculo volebant: iisque factis apud templū quæ ritus postulabat, ædem ingressi consederunt. Quibus Pythia cui nomen erat Aristonice, ita respondit,

Quid miserande sedes populus? fuge ad extima terræ,
AEdibus & [1] globidæ desertis collibus vrbis.
Nam caput & corpus minime sincera manebunt,
Extremive pedes poterunt superesse manusve,
Aut medium, sed ea ignis edax deformia reddet,
Et Mars acer equis vrgens [2] Asiægena currus.
Atque alias plerasque, tuas [3] non solius arces:
Permultasque deûm sæuis dabit ignibus ædes,
Quas ego prauidi iam nunc sudore [4] madentes,
Atque metu tremere, & de laquearibus altis
Nigrantem cogente malo manare cruorem:
Ite sed ex adyto, atque malis effundite mentem.

CXLI His auditis Atheniensium consultores maximo sunt mærore affecti. quibus inter sese agitantibus tam triste responsum, Timon Androbuli filius,

πρὸ τοῦ, ὁρῶντες ἂν καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μηδίζοντας, ὁμολογίῃ ἂν ἐχρήσαντο πρὸς Ξέρξεα. καὶ οὕτω ἂν ἐπ' ἀμφότερα ἡ Ἑλλὰς ἐγίνετο ὑπὸ Πέρσῃσι. τὴν γὰρ ὠφελίην τὴν τῶν τειχέων τῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένων οὐ δύναμαι πυθέσθαι ἥτις ἂν ἦν, βασιλέως ἐπικρατέοντος τῆς θαλάσσης. νῦν δὲ Ἀθηναίους ἄν τις λέγων σωτῆρας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος, οὐκ ἂν ἁμαρτάνοι τἀληθές. οὗτοι γὰρ ἐπὶ ὁκότερα τῶν πρηγμάτων ἐτράποντο, 10 ταῦτα ῥέψειν ἔμελλε· ἑλόμενοι δὲ τὴν Ἑλλάδα περιεῖναι ἐλευθέρην, τοῦτο τὸ Ἑλληνικὸν πᾶν τὸ λοιπὸν ὅσον μὴ ἐμήδισε, αὐτοὶ οὗτοι ἦσαν οἱ ἐπεγείραντες, καὶ βασιλῆα μετά γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. οὐδέ σφεας χρηστήρια φοβερὰ ἐλθόντα ἐκ Δελφῶν, καὶ ἐς δεῖμα βαλόντα, ἔπεισε ἐκλιπεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καταμείναντες, ἀνέσχοντο τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώρην δέξασθαι. Πέμψαντες γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, χρηστηριάζεσθαι ἦσαν ἕτοιμοι. καί σφι ποιήσασι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομι- 20 ζόμενα, ὡς ἐς τὸ μέγαρον ἐσελθόντες ἵζοντο, χρᾷ ἡ Πυθίη, τῇ οὔνομα ἦν Ἀριστονίκη, τάδε, 271

Ὦ μέλεοι, τί κάθησθε; λιπὼν φεῦγ' ἔσχατα γαίης
Δώματα, καὶ πόλιος τροχοειδέος ἄκρα κάρηνα.
Οὔτε γὰρ ἡ κεφαλὴ μένει ἔμπεδον, οὔτε τὸ σῶμα,
Οὔτε πόδες νέατοι, οὔτ' ὦν χέρες, οὔτε τι μέσσης
Λείπεται, ἀλλ' ἄζηλα πέλει. κατὰ γάρ μιν ἐρείπει 30
Πῦρ τε καὶ ὀξὺς Ἄρης, συριηγενὲς ἅρμα διώκων.
Πολλὰ δὲ κἄλλ' ἀπολεῖ πυργώματα, κοὐ τὸ σὸν οἶον·
Πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλερῷ πυρὶ δώσει,
Οἵ που νῦν ἱδρῶτι ῥεεύμενοι ἑστήκασι,
Δείματι παλλόμενοι. κατὰ δ' ἀκροτάτοις ὀρόφοισι
Αἷμα μέλαν κέχυται, προϊδὸν κακότητος ἀνάγκας.
40 Ἀλλ' ἴτον ἐξ ἀδύτοιο, κακοῖς δ' ἐπικίδνατε θυμόν.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῶν Ἀθηναίων θεοπρόποι, συμφορῇ τῇ μεγίστῃ ἐχρέωντο· προβάλλουσι δὲ σφέας αὐτοὺς, ὑπὸ τοῦ κακοῦ τοῦ κεχρησμένου, Τίμων ὁ Ἀνδροβούλου

——— ceteros Græcos Medorum partes iam antea sequi videntes, cum Xerxe depacti fuissent: atque ita vtrolibet modo Græcia in potestatem Medorum venisset. Neque enim ex quoquam intelligere possum quid profuturi fuissent muri per Isthmum ducti, si rex mari potitus fuisset. Nunc igitur, *i. quæ quum ita se habeant*, siquis Athenienses Græciæ seruatores extitisse dicat, prof. *Sed hic locus in vulg. edit. Gr. mendo non caret. necesse enim est vt inuitio ante οἱ Ἀθηναῖοι omissam esse dicamus particulam ἄν, & non procul inde interpunctionem quæ est post [illegible] inde translatam post [illegible] collocemus. Sed & hæc suspecta sunt, [illegible].* 1 Pro, Globosæ, id est, rotundæ. 2 *Legit* [illegible] *pro* [illegible] *& pro ablatiuo, curru, reponendum videtur accusatiuum, currum, vt hæc Græcis respondeant. tunc autem fuerit* Asiægena *dictum pro* Asiægenem, *vt siquis ex* Omnigenis *faciat accusatiuum* Omnigena *pro* Omnigenam. 3 *Recte legit* [illegible] *pro quibus in vulg. edit. habetur* [illegible]. 4 Madere,

τῶν Δελφῶν ἀνὴρ δόκιμος ἐμφερὴς τῷ μάλιστα, συνεβούλευέ σφι ἱκετηρίην λαβοῦσι, δεύτερα αὖτις ἐλθόντας χρᾶσθαι τῷ χρηστηρίῳ ὡς ἱκέτας. πειθομένοισι δὲ ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι, καὶ λέγουσι,
" Ὦναξ, χρῆσον ἡμῖν ἄμεινόν τι περὶ τῆς πατρίδος,
" αἰδεσθεὶς τὰς ἱκετηρίας τάσδε τάς τοι ἥκομεν φέροντες. ἢ οὔ τοι ἄπιμεν ἐκ τοῦ ἀδύτου, ἀλλ' αὐτοῦ τῇδε μενέομεν, ἔστ' ἂν καὶ τελευτήσωμεν. ταῦτα δὲ λέγουσι ἡ πρόμαντις χρᾷ δεύτερα, τάδε,

Οὐ δύναται Παλλὰς Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι, [10]
Λισσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μήτιδι πυκνῇ.
Σοὶ δὲ τόδ' αὖτις ἔπος ἐρέω, ἀδάμαντι πελάσσας.
Τῶν ἄλλων γὰρ ἁλισκομένων ὅσα Κέκροπος οὖρος
Ἐντὸς ἔχει, κευθμών τε Κιθαιρῶνος ζαθέοιο,
Τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
Μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει.
Μηδὲ σύ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεζὸν ἰόντα [20]
Πολλὸν ἀπ' ἠπείρου στρατὸν ἥσυχος, ἀλλ' ὑποχωρεῖν,
Νῶτον ἐπιστρέψας, ἔτι τοί κοτε κἀντίος ἔσσῃ.
Ὦ θείη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν,
Ἤ που σκιδναμένης Δημήτερος, ἢ συνιούσης.

Ταῦτά σφι (ἠπιώτερα γὰρ τῶν προτέρων καὶ ἦν καὶ ἐδόκεε εἶναι) συγγραψάμενοι, ἀπαλλάσσοντο ἐς τὰς Ἀθήνας. ὡς δὲ ἀπελθόντες οἱ θεοπρόποι ἀπήγγελλον ἐς τὸν δῆμον, γνῶμαι πολλαὶ καὶ ἄλλαι ἐγίνοντο, διζημένων τὸ μαντήιον, καὶ αἵδε συνεστηκυῖαι [30] μάλιστα. τῶν πρεσβυτέρων ἔλεγον μετεξέτεροι, δοκέειν σφι τὸν θεὸν τὴν ἀκρόπολιν χρῆσαι περιέσεσθαι. ἡ γὰρ ἀκρόπολις τὸ πάλαι τῶν Ἀθηναίων ῥηχῷ ἐπέφρακτο. οἱ μὲν δὴ κατὰ τὸν φραγμὸν συνεβάλλοντο τοῦτο τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι· οἱ δ' αὖ ἔλεγον τὰς νέας σημαίνειν τὸν θεὸν, καὶ ταύτας παραρτέεσθαι ἐκέλευον, τὰ ἄλλα ἀπέντας. τοὺς ὦν δὴ τὰς νέας λέγοντας εἶναι τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔσφαλλε τὰ δύο τὰ τελευταῖα ῥηθέντα ὑπὸ τῆς Πυθίης,

Ὦ θείη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν, [40]
Ἤ που σκιδναμένης Δημήτερος, ἢ συνιούσης.

κατὰ ταῦτα τὰ ἔπεα συνεχέοντο αἱ γνῶμαι τῶν

vir apud Delphos illustris suasit [1] hæc fere, vt sumptis oleæ ramis de integro reuerterentur ad consulendũ suppliciter oraculũ. Obtemperantes ei Athenienses dixere, O princeps, redde nobis oraculum melius de patria, in honorem horum [2] palmitum, quos gestantes ad te venimus. alioqui hinc abs te non abituri sumus, sed in hoc adyto ad obitum vsque permansuri. Hæc dicentibus, antistes iterum hoc modo re- [10] spondit,

Pallas Olympia cum multis hortatibus vsa,
Et precibus blandita Iouem placare nequiuit,
Hoc tibi fabor item responsum, adamanti propinquans:
Nam captis reliquis quæ limes Cecropis oræ
Intus habet, quodcunque sacer penetrale Citharon,
Iuppiter è ligno muris Tritonida donat:
Qui soli inuicti tibi sint natisque salu- [20] *ti.*
Tu vero aduentum peditumque equitumque quietus,
Terrestresque acies ne præstolare: sed hosti
Terga dato, vel si tibi fors erit obuius vsquam,
Diuina ô Salamis mulierum pignora perdes,
Vsquam vel Cerere sparsa, coeunte vel vsquam.

CXLII

Hæc legati, vt erant, ita arbitrati priori- [30] bus mitiora, postquam conscripserunt, Athenas rediere, reuersique ad populum recitauere: & quũ aliæ multæ sententiæ essent oraculum interpretantiũ, & eæ plurimum perplexæ, quidam è maioribus natu dixere, videri sibi deum respondere saluam fore arcem. olim enim Atheniensium [3] arcem præseptam vallo fuisse. & ii quidem interpretabantur vallum esse hunc ligneum murum. Alii vero dicebant deum significare naues: easq; ceteris omissis ædificari iube- [40] bant. [4] Verum eos qui aiebant naues esse ligneum murum, fallebant, *vel Cerere sparsa, coeunte vel vsquam.* Circa hos versus confundebatur eorum sententia

1 *Videtur phrasis Græca* ἐμφερὴς τῷ μάλιστα *respondere potius Latinæ,* Vt qui maxime. *vt sit,* Vir illustris. *vel potius,* Vir spectatus, vt qui maxime. *vt illa verba Græca cum* δόκιμος *iungantur, non cum* συνεβούλευε. 2 Oliuę palmitum. *Non tamen simpliciter* ἱκετηρίαι *sunt oliuæ palmites, sed q. d. supplicatorii palmites oliuæ.* 3 Arx circumsepta vallo erat. 4 Sed eorum sententiam qui dicebant naues illum esse murum ligneum, euertebant hæc duo postrema quæ Pythia dixerat, Diuina at Salamis muliebria pignora perdes, Vsquam vel Cerere sparsa, coeunte vel vsquam. Circa hæc carmina confutabantur *inquam* eorũ sententiæ ———

qui claſ-

272

qui classem volebant esse ligneum murum. nam qui oraculum interpretabantur, in eam sententiam accipiebant, fore vt ipsi instructa classe ad Salaminem pugna nauali succumberent.

CXLIII Erat autem inter Athenienses quidam qui in primores recens peruenerat,[1] nomine Themistocles, Neoclis filius, qui negabat interpretes omnia recte coniectare: [2] quod diceret, Si clades quæ prædicitur, ad Athenienses spectaret vllo modo, non ita placide nobis deum fuisse responsurum, sed sic, O Salamis misera, pro eo quod dixit, O diuina Salamis: si circa eam sui incolæ forent opperituri. Sed recte coniectantibus sentiendum à deo contra hostes editum esse oraculum, non contra Athenienses. Itaque suadebat vt sese instruerent tanquam prœlio nauali certaturi, & tanquam hic esset ligneus murus. Hanc Themistoclis sententiam Athenienses potiorem esse censuerunt quam illorũ qui interpretantes oraculum, dissuadebant apparatum pugnæ naualis: sed hãc esse in summa sententiam dicebant, non leuandam in hostem manum, sed ex Attica regione demigrandum, & aliam incolendam.

CXLIV Extitit & alia antehanc Themistoclis sententia ad tempus egregia: Quum magna vis pecuniæ è prouentu metallorum quę sunt è Laureo, esset in ærario Atheniensium, eaque esset æque diuidunda viritim denis in singulos puberes drachmis, tunc Themistocles hanc dissuasit Atheniensibus distributionem, sed ex pecunia classem ducentarum nauium ad Ægineticum bellum comparare suasit. Hoc enim bellum conflatum Græciæ salutem attulit, cogens Athenienses nauticos fieri. & quanquam hæc classis in eum vsum in quem comparata fuerat, non venit, tamen in vtilitatem Græciæ cessit. Ista igitur iam præparata quũ præsto esset, & alterã exædificari oporteret, placuit Atheniensibus, inito post oraculũ consilio, barbarũ Græciã inuadentem cum nauib. opperiri vniuersos, deo obsequentes, [4] vna çum Gręcorum voluntariis. Et hæc quidem oracula Athenien-

φαμένων τὰς νέας τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι. οἱ γὰρ χρησμολόγοι ταύτῃ ταῦτα ἐλάμβανον, ὡς ἀμφὶ Σαλαμῖνα δεῖ σφέας ἑσσωθῆναι, ναυμαχίην παρασκευασμένους. Ἦν δὲ τῶν τις Ἀθηναίων ἀνὴρ ἐς πρώτους νεωστὶ παριών, τῷ οὔνομα μὲν ἦν Θεμιστοκλέης, παῖς δὲ Νεοκλέος ἐκαλέετο. οὗτος ὡνὴρ οὐκ ἔφη πᾶν ὀρθῶς τοὺς χρησμολόγους συμβάλλεσθαι, λέγων τοιάδε, Εἰ ἐς Ἀθηναίους εἶχε τὸ ἔπος εἰρημένον ἐόντως, οὐκ ἂν οὕτω μοι δοκέειν ἠπίως χρησθῆναι, ἀλλὰ ὧδε, Ὦ σχετλίη Σαλαμίς, ἀντὶ τοῦ, Ὦ θείη Σαλαμίς· εἴπερ γε ἔμελλον οἱ οἰκήτορες ἀμφ' αὐτῇ τελευτήσειν. ἀλλὰ γὰρ ἐς τοὺς πολεμίους τῷ θεῷ εἰρῆσθαι τὸ χρηστήριον, συλλαμβάνοντι κατὰ τὸ ὀρθόν, ἀλλ' οὐκ ἐς Ἀθηναίους. παρασκευάζεσθαι ὦν αὐτοὺς ὡς ναυμαχήσοντας συνεβούλευε, ὡς τούτου ἐόντος τοῦ ξυλίνου τείχεος. ταύτῃ Θεμιστοκλέος ἀποφαινομένου, Ἀθηναῖοι ταῦτά σφι ἔγνωσαν αἱρετώτερα εἶναι μᾶλλον ἢ τὰ τῶν χρησμολόγων, οἳ οὐκ ἔων ναυμαχίην ἀρτέεσθαι. τὸ δὲ σύμπαν εἶναι, οὐδὲ χεῖρας ἀνταείρεσθαι, ἀλλὰ ἐκλιπόντας χώρην τὴν Ἀττικὴν, ἄλλην τινὰ οἰκίζειν. Ἑτέρη τε Θεμιστοκλέϊ γνώμη ἔμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἠρίστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι, γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, τὰ ἐκ τῶν μετάλλων σφι προσῆλθε τῶν ἀπὸ Λαυρείου, ἔμελλον λάξεσθαι ὀρχηδὸν ἕκαστος δέκα δραχμάς. τότε Θεμιστοκλέης ἀνέγνωσε Ἀθηναίους, τῆς διαιρέσιος ταύτης παυσαμένους, νέας τούτων τῶν χρημάτων ποιήσασθαι διηκοσίας ἐς τὸν πόλεμον, τὸν πρὸς Αἰγινήτας λέγων. οὗτος γὰρ ὁ πόλεμος συστὰς ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα, ἀναγκάσας θαλασσίους γενέσθαι Ἀθηναίους. αἱ δὲ ἐς τὸ μὲν ἐποιήθησαν, οὐκ ἐχρήσθησαν, ἐς δέον δὲ οὕτω τῇ Ἑλλάδι ἐγένοντο. αὗταί τε δὴ αἱ νέες τοῖσι Ἀθηναίοισι προποιηθεῖσαι ὑπῆρχον, ἑτέρας τε ἔδεε προσναυπηγέεσθαι. ἔδοξέ τέ σφι μετὰ τὸ χρηστήριον βουλευομένοισι, ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον δέκεσθαι τῇσι νηυσὶ πανδημεί, τῷ θεῷ πειθομένους, ἅμα Ἑλλήνων τοῖσι βουλομένοισι. τὰ μὲν δὴ χρηστήρια ταῦτα τοῖσι Ἀθηναί-

——— qui naues illum esse murum lignum dixerant. Siquidem oraculorum interpretes illa in hunc sensum accipiebant, fatale sibi esse circa Salaminem superari, instructa pugna nauali. Erat autem inter Ath. [1] Cui nomen quidem erat Themistocles, sed vocabatur Neoclis filius. Is negabat &c. [2] Talia dicens, Si ad Athenienses spectaret illud carmen, non videtur mihi tam mite responsum redditurus deus fuisse, sed pro eo quod dixit Diuina at Salamis, dicturus fuisse At Salamis misera, siquidem circa ipsam sui incolæ essent opperituri. Illi igitur qui recte coniectaret, (id est, *Illius igitur iudicio qui &c.*) deum aduersus hostes hoc oraculum non aduersus Athen. edidisse. [3] Ceterum alia quoque Themistoclis sententia ante hanc opportune primas partes obtinuerat, i. *Ceterum opportune cedebat quod antea alii Themistoclis sententia primæ partes delatæ essent.* [4] Vna cum Græcis eadem voluntate præditis.

εἰσὶ εἰρημένα. Συλλεγομένων δὲ ἐς τὠυτὸ τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα Ἑλλήνων τῶν τὰ ἀμείνω φρονεόντων, καὶ διδόντων σφίσι λόγον καὶ πίστιν, ἐνθαῦτα ἐδόκεε βουλευομένοισι αὐτοῖσι, πρῶτον μὲν χρημάτων πάντων καταλλάσσεσθαι τάς τε ἔχθρας καὶ τοὺς κατ' ἀλλήλους ἐόντας πολέμους. ἦσαν δὲ πρὸς τινὰς καὶ ἄλλους ἐγκεχρημένοι, ὁ δὲ ὦν μέγιστος, Ἀθηναίοισί τε καὶ Αἰγινήτῃσι. μετὰ δὲ, πυνθανόμενοι Ξέρξεα σὺν τῷ στρατῷ εἶναι ἐν Σάρδισι, ἐβουλεύσαντο κατασκόπους πέμπειν ἐς τὴν Ἀσίην τῶν βασιλέος πρηγμάτων, ἐς Ἄργος τε ἀγγέλους, ὁμαιχμίην συνθησομένους πρὸς τὸν Πέρσην, καὶ ἐς Σικελίην ἄλλους πέμπειν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένεος, ἔς τε Κέρκυραν, κελεύσοντας βοηθέειν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐς Κρήτην ἄλλους· φρονήσαντες εἴ κως ἕν τε γένοιτο τὸ Ἑλληνικὸν, καὶ εἰ συγκύψαντες τὠυτὸ πρήσσοιεν πάντες, ὡς δεινῶν ἐπιόντων ὁμοίως πᾶσι τοῖσι Ἕλλησι. τὰ δὲ Γέλωνος πρήγματα μεγάλα ἐλέγετο εἶναι, οὐδαμῶν Ἑλληνικῶν τῶν οὐ πολλὸν μέζω.

[γρ. κελεύοντας] [γρ. οὐδαμά]

Ὡς δὲ ταῦτά σφι ἔδοξε, καταλυσάμενοι τὰς ἔχθρας, πρῶτα μὲν κατασκόπους πέμπουσι ἐς τὴν Ἀσίην ἄνδρας τρεῖς. οἱ δὲ, ἀπικόμενοί τε ἐς Σάρδις καὶ καταμαθόντες τὴν βασιλέος στρατιὴν, ὡς ἐπάϊστοι ἐγένοντο, βασανισθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ πεζοῦ στρατοῦ, ἀπήγοντο ὡς ἀπολεύμενοι. καὶ τοῖσι μὲν κατεκέκριτο θάνατος· Ξέρξης δὲ ὡς ἐπύθετο ταῦτα, μεμφθεὶς τῶν στρατηγῶν τὴν γνώμην, πέμπει τῶν τινας δορυφόρων, ἐντειλάμενος, ἢν καταλάβωσι τοὺς κατασκόπους ζῶντας, ἄγειν παρ' ἑωυτόν. ὡς δὲ ἔτι περιεόντας αὐτοὺς κατέλαβον, καὶ ἦσαν ἐς ὄψιν τὴν βασιλέος, τὸ ἐνθεῦτεν

273

πυθόμενος ἐπ' οἷσι ἦλθον, ἐκέλευσε σφέας τοὺς δορυφόρους περιάγοντας ἐπιδείκνυσθαι πάντα τε τὸν πεζὸν στρατὸν καὶ τὴν ἵππον· ἐπεὰν δὲ ταῦτα θηεύμενοι ἔωσι πλήρεες, ἀποπέμπειν ἐς τὴν ἂν αὐτοὶ ἐθέλωσι χώρην ἀσινέας. ἐπιλέγων δὲ τὸν λόγον τόνδε, ταῦτα ἐνετέλλετο, ὡς εἰ μὲν ἀπώλοντο οἱ κατάσκοποι, οὔτ' ἂν τὰ ἑωυτοῦ πρήγματα προεπύθοντο οἱ Ἕλληνες ἐόντα λόγου μέζω, οὔτ' ἄν τι τοὺς πολεμίους μέγα ἐσίναντο, ἄνδρας τρεῖς ἀπολέσαντες. νοστησάντων δὲ τούτων ἐς τὴν Ἑλλάδα, δοκέειν ἔφη ἀκούσαντας τοὺς Ἕλληνας τὰ ἑωυτοῦ πρήγματα πρὸ τοῦ στόλου τοῦ γινομένου, παραδώσειν σφέας τὴν ἰδίην ἐλευθερίην, καὶ οὕτω οὐδὲ δεήσειν ἐπ' αὐτοὺς στρατηλατέοντας πρήγματα ἔχειν. Οἶκε δὲ αὐτοῦ αὕτη ἡ γνώμη τῇδε ἄλλῃ. ἐὼν γὰρ ἐν Ἀβύδῳ ὁ Ξέρ-

CXLV fibus funt reddita. ¶ Coactis autem in eundem locum Græcis qui per Græciam melius fentiebant, interq; fe colloquutis interpofita fide, ibi confilio habito vifum eft ante omnia miffas faciendum[1] pecunias debitas, & inimicitias & hoftilitates. Erant autem cum alia aliorum bella, tum vero maximum inter Athenienfes & Æginetas. Pofteaquam autem Xerxem cum exercitu Sardibus effe audiere, Athenienfes decreuere cũ aliquos in Afiam mittendos ad res regis explorandas, tum nuncios partim Argos, ad cõtrahendam aduerfus Perfam belli focietatem, partim in Siciliam ad Gelonem Dinomenis filium, partim in Corcyram, partim in Cretam, iubentes opem Græciæ ferri: eo animo vt fi fieri poffet, omnis vis Græca vnum effet, & ad idem agendum omnes incumberent, tanquam calamitate cunctis Græcis impendente. Ferebantur autem res Gelonis magnæ effe, nec multo minores quam Græcorũ. CXLVI Vbi hæc eis placuere, & in gratiã inter fe rediere, principio[2] fpeculatores in Afiam tres viros mifere: qui quũ Sardis veniffent, in fpeculando regis exercitu deprehenfi funt, & à ducibus pedeftrium copiarũ torti deducebantur tanquam perituri, lata in eos mortis fententia. Id vbi Xerxes audiit, reprehenfa ducum fententia, mittit quofdam è fatellitibus, iubẽs vt fi viuos adipifcerentur fpeculatores, ad fefe deducerent. Eos adhuc fuperftites adepti fatellites, prehenfos in regis confpectũ adduxerũt. Scifcitatus rex qua de caufa veniffent, præcepit fatellitibus vt homines circumducerent, peditatumq; omnem equitatumq; oftentantes: & eos, vbi contemplando illa expleti fuiffent, fine noxa dimitterent quocunque locorum ire libuiffet. Hoc Xerxes ea ratione imperauit quod cogitabat fore vt fi fpeculatores necati fuiffent, neq; Græci præfcifcerent potentiam fuam effe fama maiorem, neque quippiam ipfe læderet hoftes tribus viris interemptis: at iifdem in Græciam regreffis, fore vt Græci (vt fe opinari dicebat) auditis rebus fuis antequam exercitum compararent, propriam libertatem traderent, atque ita non oporteret fufcipere moleftiã de exercitu in eos ducendo. CXLVII Hæc fententia Xerxis cum altera quadam congruit. nam quum Abydi ageret Xer-

1 *Fortaffe* πρῶτα χρημάτων πάντων *refpondet potius phrafi noftræ, Deuant toutes chofes. Certe interpretationem Vallæ verba hæc Græca ferre non poffunt.* 2 *Rectius interpreteris* exploratores *hic & in fequ. locis, vt alibi ipfe vocem illam Græcam reddidit: & paulo ante dixit,* Ad res regis explorandas.

xes, vi-

xes, vidit naues cursum tenentes per Hellespontum, quæ frumentum è Ponto in Æginam Peloponnesumque portabant. quas vbi audiere eius assessores esse hostiũ, sese ad eas corripiendas accingebant, intuentes in regem, quando id agi præciperet. Xerxes eos interrogauit quonam illæ tenderent: qui quum respondissent, Ad hostes tuos, domine, frumento onustæ: tunc Xerxes excipiens inquit, Nonne eodẽ quo isti, & nos nauigamus, tum rebus aliis, tum vero frumento instructi? quid igitur hi officiunt nobis, quibus commeatũ portant?

CXLVIII Ceterum speculatores illi rebus inspectis dimissi in Europam rediere. ¶ Post quorum reditum Grę ci qui contra Persam coniurarant, nuncios iterum Argos miserunt. Quibus Argiui responderunt [1] res suas ita habere: Audisse se iam inde ab initio barbarum excitasse aduersus Græciam bellum, & quum accepissent intellexissentque Græcos sese colligere, tentaturos Persę obsistere, principes fuisse mittendi Delphos qui deum consulerent quid sibi optime facientibus esset euenturum. (nuper enim sex millia suorum fuisse interempta à Lacedęmoniis & Cleomene Anaxandridæ filio, eaq; de caussa se misisse,) & iis qui missi fuerant interrogantibus, sic Pythiam respondisse,

Finitimis inuise, deis dilecte beatis,
Interius tutamen habens, impune maneto,
Et tutare caput: nam membra tuebitur illud.

Hæc illis Pythia prius respõderat. Postea vero quam nuncii Argos venerunt, senatumque ingressi mandata retulerunt, Argiui responderunt ad ea quæ dicebantur, se promptos esse in triginta annos pacificare cum Lacedæmoniis, percusso fœdere: sed ea condicione vt dimidium imperii penes se esset. quanquam enim ius imperandi ipsorũ esset, tamẽ dimidio imperii se esse contentos.

CXLIX Hoc aiebant suum senatum respondisse, quamuis dissuadente oraculo societatem contrahere cum Grę cis. quod etsi formidarent, tamen properare vt fœdus triginta annorum feriretur: intra quos annos liberi sui in virilem ætatem adolescerent: hac videlicet ratione,

ξης, εἶδε πλοῖα ἐκ τοῦ Πόντου σιταγωγὰ, διεκπλώοντα τὸν Ἑλλήσποντον, ἔς τε Αἴγιναν, καὶ Πελοπόννησον κομιζόμενα. οἱ μὲν δὴ πάρεδροι αὐτοῦ ὡς ἐπύθοντο πολέμια εἶναι τὰ πλοῖα, ἕτοιμοι ἦσαν αἱρέειν αὐτὰ, ἐσβλέποντες ἐς τὸν βασιλῆα, ὅκότε παραγγελέει. ὁ δὲ Ξέρξης εἴρετο αὐτοὺς ὅκη πλέοιεν· οἱ δὲ εἶπον, Ἐς τοὺς σοὺς πολεμίους δέσποτα σῖτον ἄγοντες. ὁ δὲ, ὑπολαβὼν ἔφη, Οὐκῶν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ πλέομεν ἔνθα περ καὶ οὗτοι, τοῖσί τε ἄλλοισι ἐξηρτυμένοι καὶ σίτῳ. τί δῆτα ἀδικέουσι οὗτοι ἡμῖν σιτία παρακομίζοντες; Οἱ μέν νυν κατάσκοποι οὕτω θεησάμενοί τε καὶ ἀποπεμφθέντες, ἐνόστησαν ἐς τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ συνωμόται Ἑλλήνων ἐπὶ τὸν Πέρσην, μετὰ τὴν ἀπόπεμψιν τῶν κατασκόπων, δεύτερα ἔπεμπον ἐς Ἄργος ἀγγέλους. Ἀργεῖοι δὲ λέγουσι τὰ κατ' ἑωυτοὺς γενέσθαι ὧδε. πυθέσθαι γὰρ αὐτίκα κατ' ἀρχὰς τὰ ἐκ τοῦ βαρβάρου ἐγειρόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. πυθόμενοι δὲ, καὶ μαθόντες ὡς σφέας οἱ Ἕλληνες πειρήσονται παραλαμβάνοντες ἐπὶ τὸν Πέρσην, πέμψαι θεοπρόπους, ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπειρησομένους ὥς σφι μέλλει ἄριστον ποιέουσι γενέσθαι. νεωστὶ γὰρ σφέων τεθνάναι ἑξακισχιλίους ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ Κλεομένεος τοῦ Ἀναξανδρίδεω. τῶνδε δὴ εἵνεκα πέμπειν. τὴν δὲ Πυθίην ἐπειρωτῶσι αὐτοῖσι ἀνελεῖν τάδε,

Ἐχθρὲ περικτιόνεσσι, φίλ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
Εἴσω τὸν προβόλαιον ἔχων, πεφυλαγμένος ἧσο,
Καὶ κεφαλὴν πεφύλαξο· κάρη δὲ τὸ σῶμα σαώσει.

Ταῦτα μὲν τὴν Πυθίην χρῆσαι πρότερον. μετὰ δὲ, ὡς ἐλθεῖν τοὺς ἀγγέλους ἐς δὴ τὸ Ἄργος, ἐσελθεῖν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον, καὶ λέγειν τὰ ἐντεταλμένα. τοὺς δὲ πρὸς τὰ λεγόμενα ὑποκρίνασθαι ὡς ἕτοιμοί εἰσι Ἀργεῖοι ποιέειν ταῦτα, τριήκοντα ἔτεα εἰρήνην σπεισάμενοι Λακεδαιμονίοισι, καὶ ἡγεόμενοι κατὰ τὸ ἥμισυ πάσης τῆς συμμαχίης. καίτοι κατά γε τὸ δίκαιον γίνεσθαι τὴν ἡγεμονίην ἑωυτῶν, ἀλλ' ὅμως σφι ἀποχρᾷν κατὰ τὸ ἥμισυ ἡγεομένοισι. Ταῦτα μὲν λέγουσι τὴν βουλὴν ὑποκρίνασθαι, καίπερ ἀπαγορεύοντός σφι τοῦ χρηστηρίου μὴ ποιέεσθαι τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμμαχίην· σπουδὴν δὲ ἔχειν σπονδὰς γενέσθαι τριηκοντέτιδας, καίπερ τὸ χρηστήριον φοβεομένοισι· ἵνα δή σφι οἱ παῖδες ἀνδρωθέωσι ἐν τούτοισι τοῖσι ἔτεσι,

1 Hanc se rationem in suis rebus tenuisse. *Vel, se ita egisse.* Quum iam inde ab initio audissent quæ barbarus aduersus Græciam moliretur, & fore animaduertissent vt Græci ipsos nihilominus quam ceteros aduersus Persam assumerent, se Delphos misisse qui deum consulerent &c. *Sed legendum est οὐ πειρήσονται, vt sit ad verbũ, Græcos non omissuros ipsos assumere. Sic aliquanto post, ὅτι δὲ σφέας παραλαμβάνουσι οἱ Ἕλληνες. in quibus etiam interpret. lapsus est Valla.*

μηδ᾽ ὧν σπονδέων ἐουσέων ἐπιλέγεσθαι, ἢν μὴ ἄρα σφέας καταλάβῃ πρὸς τῷ γεγονότι κακῷ, ἄλλο πταῖσμα πρὸς τοῖ Πέρσῃσι, μὴ τὸ λοιπὸν ἔωσι τῶν Λακεδαιμονίων ὑπήκοοι. τοὺς δὲ ἀγγέλους τοὺς ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρὸς τὰ ῥηθέντα ἐκ τῆς βουλῆς ἀμείψασθαι τοῖσδε, περὶ μὲν σπονδέων ἀνοίσειν ἐς τοὺς πλεῦνας, περὶ δὲ τῆς ἡγεμονίης, αὐτοῖσι ἐντετάλθαι ὑποκρίνασθαι· καὶ δὴ λέγειν, σφι μὲν εἶναι δύο βασιλέας, Ἀργείοισι δὲ ἕνα· οὐκ ὧν δυνατὸν εἶναι τῶν ἐκ Σπάρτης οὐδέτερον παῦσαι τῆς ἡγεμονίης. μετὰ δὲ δύο τῶν σφετέρων ὁμόψηφον τὸν Ἀργεῖον εἶναι, κωλύειν οὐδέν. οὕτω δὴ οἱ Ἀργεῖοι φασὶ οὐκ ἀνασχέσθαι τῶν Σπαρτιητέων τὴν πλεονεξίην, ἀλλ᾽ ἑλέσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἄρχεσθαι ἤ τι ὑπεῖξαι Λακεδαιμονίοισι. προειπεῖν τε τοῖσι ἀγγέλοισι, πρὸ δύντος ἡλίου ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Ἀργείων χώρης· εἰ δὲ μή, περιέψεσθαι ὡς πολεμίους.

274 Αὐτοὶ μὲν Ἀργεῖοι τοσαῦτα τούτων πέρι λέγουσι. ἔστι δὲ ἄλλος λόγος λεγόμενος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς Ξέρξης ἔπεμψε κήρυκα ἐς Ἄργος πρότερον ἤπερ ὁρμῆσαι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐλθόντα δὲ τοῦτον λέγεται εἰπεῖν, Ἄνδρες Ἀργεῖοι, βασιλεὺς Ξέρξης τάδε ὑμῖν λέγει· Ἡμεῖς νομίζομεν Πέρσην εἶναι, ἀπ᾽ οὗ ἡμεῖς γεγόναμεν, παῖδα Περσέος τοῦ Δανάης, γεγονότα ἐκ τῆς Κηφέος θυγατρὸς Ἀνδρομέδης. οὕτω ἂν ὦν εἴημεν ὑμέτεροι ἀπόγονοι. οὔτε ὦν ἡμέας εἰκὸς ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους στρατεύεσθαι, οὔτε ὑμέας ἄλλοισι τιμωρέοντας, ἡμῖν ἀντιξόους γίνεσθαι, ἀλλὰ παρ᾽ ὑμῖν αὐτοῖσι ἡσυχίην ἔχοντας κατῆσθαι. ἢν γὰρ ἐμοὶ γένηται κατὰ νόον, οὐδαμοὺς μέζονας ὑμέων ἄξω. ταῦτα ἀκούσαντας Ἀργείους λέγεται πρῆγμα ποιήσασθαι, καὶ παραχρῆμα μὲν οὐδὲν ἀπαγγελλομένους μεταιτέειν· ἐπεὶ δὲ σφέας παραλαμβάνειν τοὺς Ἕλληνας, οὕτω δὴ ἐπισταμένους ὅτι οὐ μεταδώσουσι τῆς ἀρχῆς Λακεδαιμόνιοι, μεταιτέειν, ἵνα ἐπὶ προφάσιος ἡσυχίην ἄγωσι.

ἢ ἔξω.

Συμπεσεῖν δὲ τούτοισι καὶ τόνδε τὸν λόγον λέγουσί τινες Ἑλλήνων, πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον γενόμενον τούτων· τυχεῖν ἐν Σούσοισι τοῖσι Μεμνονείοισι ἐόντας ἑτέρου πρήγματος εἵνεκα ἀγγέλους Ἀθηναίων, Καλλίην τε τὸν Ἱππονίκου, καὶ τοὺς μετὰ τούτου ἀναβάντας· Ἀργείους δὲ, τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον πέμψαντας καὶ τούτους ἐς Σοῦσα ἀγγέλους, εἰρωτᾶν Ἀρτοξέρξεα τὸν Ξέρξεω, εἴ σφι ἔτι ἐμμένοι τὴν πρὸς Ξέρξεα φιλίην συνεκεράσαντο, ἢ νομιζοίατο πρὸς αὐτοῦ εἶναι πολέμιοι.

ἢ ἐμμένοι τι ... ἐθέλοιεν

ne si qua calamitas ad superiorem accederet in bello Persico, nisi fœdera forent, in posterum subiecti Lacedæmoniis essent. His dictis Argiuorum à senatu, quidam è nunciis Spartanorum ita respondit, quod ad fœdera quidem attineret, se ad eos qui plures essent relegare: quod autem ad imperium, id vero sibi demandatum esse, vt responderent dicerentque, Spartanis duos esse reges, Argiuis vnum, ideo non posse fieri vt alterutri Spartæ regi abrogaretur imperium: & nihil obstare quominus cum iis duobus rex Argiuus parem dignitatem obtineret. Ibi Argiui negare se perpessuros insolentiam, sed præoptare à barbaro imperari sibi, quam Lacedæmoniis cedere. Atque ita edixerunt nunciis vt priusquam occideret sol, ex agro Argiuo excederent, alioqui hostium loco futuros. Hoc ipsi Argiui sic se habere memorant. aliter tamen per Græciam narratur, Xerxem antequam bellum Græciæ inferret, misisse Argos caduceatorem: quo quum peruenit, ita fertur verba fecisse, Viri Argiui, Xerxes rex hæc vobis inquit, Nos arbitramur, Persem, ex quo nos progeniti sumus, fuisse filium Persei Danaes filii, ex Andromeda genitum, quæ fuit Cephei filia. ita ex vobis oriundi fumus. Quod quum ita sit, nefas est & nos progenitoribus nostris inferre bellum, & vos aliis opem ferendo, nobis aduersarios fieri. Sed potius domi vestræ vos confidentes otium tenere. nam si mihi ex sententia succedet, nullos pluris quam vos faciam. Hæc Argiui quũ audissent, [1] rem confecisse dicuntur, & à principio dissimulantes quod actum esset, nihil poposcisse Græcos: sed quum ab illis [2] reprehenderentur, tunc partem imperii poposcisse, gnari id Lacedæmonios non concessuros, vt hoc prætextu [3] otium agerent. [4] Cui rei competit, quod quidam Græcorum multis postea annis gestum fuisse memorant: Quum Susis Memnoniis alterius negocii gratia essent Athenienfium nuncii, Callias Hipponici filius & collegæ qui pariter ascenderant, contigit vt Argiui & ipsi per id tempus Susa mitterent nuncios, qui Artaxerxem Xerxis filiũ interrogarent an amicitia quam cũ Xerxe contraxissent, putaret adhuc durare, an ab illo pro hostib. haberetur.

CL

CLI

1 *Fortasse phrasis Græca respondet potius nostræ, En avoir fait cas. Pro ἀπαγγελλομένους autẽ legitur & ἐπαγγελλομένους* 2 *Vide annot. quæ proximam præcedit.* 3 A bello abstinerent. 4 Cum quibus istud congruisse. *vel, Quibus consentaneum fuisse,* quidam Græcorum narrant quod multis post hæc annis contigit

Quibus

Quibus Artaxerxes, imo vero maxime perdurare respondit, nullamque sibi ciuitatem amiciorem putare quam Argos.

CLII Verum an caduceatorem Xerxes Argos[1] miserit ad ea dicenda, & an Argiuorum nuncii qui Susa ascenderunt, Artaxerxem de amicitia interrogauerint, pro comperto dicere non possum, nec vllam de his aliam proferre sententiam nisi quam Argiui proferunt. Id demum scio, si omnes homines qui domestica mala in medium contulissent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorũ intuiti fuissent, libenter reportaturos rursum singulos ea quæ ipsi attulissent. Ita non turpissime ab Argiuis actum est. Ego vero quæ dicuntur dicere debeo, attamen non omnino omnibus credere: quod in vniuersum à me dictum sit. quoniam & hoc narratur, Argiuos extitisse qui Persam in Græciam accersierunt, postea quam cum Lacedæmoniis male pugnassent, præ dolore præsenti quiduis præoptantes. Et de Argiuis quidem dictum est.

CLIII ¶ In Siciliam autem ad agendum cum Gelone, tum alii nuncii à sociis iere, tum vero à Lacedæmoniis Syagrus. Huius Gelonis progenitor fuit OEcetor, qui in Gela erat, ex insula Telo quæ Triopio obiacet: qui, dum Gela conderetur à Lindiis, qui sunt è Rhodo & Antiophemo, assumptus non est. Interiecto tamen tempore,[2] posteri eius deorum inferorum sacerdotes illic perseuerauerunt, oriundi à Teline, vno ex ea familia, qui eos illic collocauit hunc in modum: Quidam viri Geloi per seditionem eiecti, in Mactorium vrbem quæ sita est super Gelam, profugerunt: hos Telines Gelam[3] deduxit nullis viribus copiis adiutus, sed horum deorũ sacris. quę vnde acceperit, an ipse possederit, id vero dicere non possum. His sacris fretus,[4] eo deduxit illos vbi posteri sui deorũ sacrificuli essent. Quę res mihi admirationi fuit, præter ea quæ audio, tantum opus Telinem effecisse: qualia opera non à quocunq; viro effici consueuerũt, sed ab eo qui sit[5] casti ingenii, robustæque præstantiæ. Quanquam vt fertur ab incolis Siciliæ, fuisse natura effeminatum ac viro molliorem.

βασιλῆα δὲ Ἀρτοξέρξεα μάλιστα ἐμμενέειν φάναι, καὶ οὐδεμίην νομίζειν πόλιν Ἄργεος φιλιωτέρην. Εἰ μέν νυν Ξέρξης ἀπέπεμψέ τε ταῦτα λέγοντα κήρυκα ἐς Ἄργος, καὶ Ἀργείων ἄγγελοι ἀναβάντες ἐς Σοῦσα ἐπειρώτων Ἀρτοξέρξεα περὶ φιλίης, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι· οὐδέ τινα γνώμην περὶ αὐτέων ἀποφαίνομαι ἄλλην γε ἢ τήν περ αὐτοὶ Ἀργεῖοι λέγουσι· ἐπίσταμαι δὲ τοσοῦτο, ὅτι εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήια κακὰ ἐς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βου-
10 λόμενοι τοῖσι πλησίοισι, ἐσκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτέων ἀποφεροίατο ὀπίσω τὰ ἐσενείκαντο. οὕτω δὴ οὐκ Ἀργείοισι αἴσχιστα πεποίηται. ἐγὼ δὲ ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαί γε μὴν οὐ παντάπασι ὀφείλω. καί μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἐχέτω ἐς πάντα τὸν λόγον. ἐπεὶ καὶ ταῦτα λέγεται, ὡς ἄρα Ἀργεῖοι ἦσαν οἱ ἐπικαλεσάμενοι τὸν Πέρσην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδή σφι πρὸς Λακεδαιμονίους κακῶς ἡ αἰχμὴ ἑστήκεε, πᾶν δὴ βουλόμενοί σφι εἶναι πρὸ τῆς παρεούσης λύπης. τὰ μὲν περὶ
20 Ἀργείων εἴρηται. Ἐς δὲ τὴν Σικελίην ἄλλοι τε ἀπικέατο ἄγγελοι ἀπὸ τῶν συμμάχων συμμίξοντες Γέλωνι, καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων Σύαγρος. τοῦ δὲ Γέλωνος τούτου πρόγονος, οἰκήτωρ ὁ ἐν Γέλῃ ἦν ἐκ νήσου Τήλου τῆς ἐπὶ Τριοπίῳ κειμένης· ὃς κτιζομένης Γέλης ὑπὸ Λινδίων τε τῶν ἐκ Ῥόδου, καὶ Ἀντιφήμου, οὐκ ἐλείφθη. ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόγονοι γενόμενοι, ἱεροφάνται τῶν χθονίων θεῶν διετέλεον ἐόντες, Τηλινέω ἑνός τευ τῶν προγόνων κτησαμένου τρόπῳ τοιῷδε. ἐς Μακτώριον πόλιν τὴν
30 ὑπὲρ Γέλης οἰκημένην, ἔφυγον ἄνδρες Γελῴων, ἐσσωθέντες στάσι. τούτους ὦν ὁ Τηλίνης κατήγαγε ἐς Γέλην, ἔχων οὐδεμίην ἀνδρῶν δύναμιν, ἀλλ' ἱερὰ τουτέων τῶν θεῶν. ὅθεν δὲ αὐτὰ ἔλαβε, ἢ αὐτὸς ἐκτήσατο, τοῦτο δὲ οὐκ ἔχω εἶπαι. τούτοισι δ' ὦν πίσυνος ἐὼν κατήγαγε, ἐπ' ᾧ τε οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἱεροφάνται τῶν θεῶν ἔσονται. θῶυμά μοι ὦν καὶ τοῦτο γέγονε πρὸς τὰ πυνθάνομαι, κατεργάσασθαι Τηλίνην ἔργον τοσοῦτον. τὰ τοιαῦτα γὰρ ἔργα οὐ πρὸς τοῦ ἅπαντος ἀνδρὸς νενόμικα γίνεσθαι, ἀλλὰ
40 πρὸς ψυχῆς τε ἀγαθῆς, καὶ ῥώμης ἀνδρηίης. ὁ δὲ λέγεται πρὸς τῶν Σικελίης τῶν οἰκητόρων τὰ ὑπεναντία τούτων πεφυκέναι, θηλυδρίης τε καὶ μαλακώτερος ἀνήρ.

γρ. κατεργάσασθαι

275

1 Ad ea dicenda remiserit, & an Argiuorum nuncii ad interrogandũ Artaxerxem de amicitia. Susa ascenderint, pro comp.
2 Eius posteri continua successione deorum inferorum sacrifici, *vel, antistites sacrorum diis inferis*, fuerunt, quum Telines, vnus quidam ex progenitoribus *hanc dignitatem* hoc modo acquisiuisset. *At Valla cum in aliis peccauit, tum in eo quod ita vertit quasi κτησαμένων legeretur, qui tamen statim post in eadem re alteram lectionem sequatur.* 3 Reduxit *sic & paulo post emenda.*
4 Eos hac condicione reduxit vt eius posteri deorum sacrifici essent. *Ad hoc loquendi genus passim impingit hic interpres.*
5 *Sensus huius loci postulare videtur vt ψυχὴ ἀγαθὴ respondeat ad verbum ei quod dicimus Bon esprit: vt totum hunc locum sic interpretemur*, Neque enim in quemlibet talia facta cadere existimo, sed in eum demũ qui acuto ingenio viriliq; robore sit præditus. Atqui eum Siciliæ incolæ contraria his à natura habuisse ferunt, vt qui effeminatus ac mollior fuerit. *Illud quoque πρὸς τὰ videtur aliter accipiendum, & eodem modo quo vtimur præpositione Ad, quum dicimus*, Obstupuit ad has voces.

οὕτω μὲν οὗτος ἐκτήσατο τὸ γέρας. Κλεάνδρου δὲ τοῦ Πατάρεος τελευτήσαντος τὸν βίον, ὃς ἐτυράννευσε μὲν Γέλης ἑπτὰ ἔτεα, ἀπέθανε δὲ ὑπὸ Σαβύλλου ἀνδρὸς Γελῴου, ἐνθαῦτα ἀναλαμβάνει τὴν μουναρχίην Ἱπποκράτης, Κλεάνδρου ἐὼν ἀδελφεός. ἔχοντος δὲ Ἱπποκράτεος τὴν τυραννίδα, ὁ Γέλων ἐὼν Τηλίνεω τοῦ ἱροφάντεω ἀπόγονος, πολλῶν μετ' ἄλλων καὶ Αἰνησιδήμου τοῦ Παταΐκου, ὃς ἦν δορυφόρος Ἱπποκράτεος, μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον δι' ἀρετὴν ἀπεδέχθη πάσης τῆς ἵππου εἶναι ἵππαρχος. πολιορκέοντος γὰρ Ἱπποκράτεος Καλλιπολίτας τε καὶ Ναξίους, καὶ Ζαγκλαίους τε καὶ Λεοντίνους, καὶ πρὸς Συρηκοσίους τε καὶ τῶν βαρβάρων συχνούς, ἀνὴρ ἐφαίνετο ἐν τούτοισι τοῖσι πολέμοισι ἐὼν ὁ Γέλων λαμπρότατος. τῶν δὲ εἶπον πολίων τουτέων, πλὴν Συρηκουσέων, οὐδεμία ἀπέφυγε δουλοσύνην πρὸς Ἱπποκράτεος. Συρηκοσίους δὲ Κορίνθιοί τε καὶ Κερκυραῖοι ἐρρύσαντο, μάχῃ ἑσσωθέντας ἐπὶ ποταμῷ Ἐλώρῳ. ἐρρύσαντο δὲ οὗτοι ἐπὶ τοῖσδε καταλλάξαντες, ἐπ' ᾧ τε Ἱπποκράτεϊ Καμάριναν Συρηκοσίους παραδοῦναι. Συρηκοσίων δὲ ἦν Καμάρινα τὸ ἀρχαῖον. Ὡς δὲ καὶ Ἱπποκράτεα τυραννεύσαντα ἴσα ἔτεα τῷ ἀδελφεῷ Κλεάνδρῳ κατέλαβε ἀποθανεῖν πρὸς πόλι Ὕβλῃ, στρατευσάμενον ἐπὶ τοὺς Σικελούς, οὕτω δὴ ὁ Γέλων τῷ λόγῳ τιμωρέων τοῖσι Ἱπποκράτεος παισὶ Εὐκλείδῃ τε καὶ Κλεάνδρῳ, οὐ βουλομένων τῶν πολιητέων κατηκόων ἔτι εἶναι, τῷ ἔργῳ, ὡς ἐπεκράτησε μάχῃ τῶν Γελῴων, ἦρχε αὐτὸς ἀποστερήσας τοὺς Ἱπποκράτεος παῖδας. μετὰ δὲ τοῦτο τὸ εὕρημα, τοὺς γαμόρους καλεομένους τῶν Συρηκοσίων ἐκπεσόντας ὑπό τε τοῦ δήμου καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλεομένων δὲ Κυλλυρίων, ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας, ἔσχε καὶ ταύτας. ὁ γὰρ δῆμος ὁ τῶν Συρηκοσίων ἐπιόντι Γέλωνι παραδιδοῖ τὴν πόλιν καὶ ἑωυτόν. Ὁ δὲ, ἐπείτε παρέλαβε τὰς Συρηκούσας, Γέλης μὲν ἐπικρατέων λόγον ἐλάσσω ἐποιέετο, ἐπιτρέψας αὐτὴν Ἱέρωνι ἀδελφεῷ ἑωυτοῦ. ὁ δὲ τὰς Συρηκούσας ἐκράτυνε, καί οἱ ἦσαν πάντα αἱ Συρήκουσαι. αἱ δὲ παραυτίκα ἀνά τ' ἔδραμον καὶ ἀνέβλαστον. τοῦτο μὲν γὰρ Καμαριναίους ἅπαντας ἐς τὰς Συρηκούσας ἀγαγὼν, πολιήτας ἐποίησε, Καμαρίνης δὲ τὸ ἄστυ κατέσκαψε. τοῦτο δὲ, Γελῴων ὑπερημίσεας τῶν ἀστῶν τὠυτὸ τοῖσι Καμαριναίοισι ἐποίησε. Μεγαρέας τε τοὺς ἐν Σικελίῃ, ὡς πολιορκεόμενοι ἐς ὁμολογίην προσεχώρησαν, τοὺς μὲν αὐτῶν παχέας, ἀειραμένους τε πόλεμον αὐτῷ, καὶ προσδοκέοντας ἀπολέεσθαι διὰ τοῦτο, ἀγαγὼν ἐς τὰς Συρηκούσας, πολιήτας ἐποίησε.

Κυλλυρί-ων

Hunc in modum ille dignitatem hanc adeptus est. CLIV Cleandro autẽ Patareo, qui septem annos Gelæ tyrannide potitus est, vita functo, (à Sabyllo autẽ viro Geloo fuit interfectus) ibi frater eius Hippocrates suscepit imperium. Quo tyrannidem obtinente, erat illic Gelon prognatus à Teline vate, cum aliis multis, quorum vnus erat Ænesidemus Pataici filius, satelles Hippocratis: qui non diu post ob virtutem declaratus est totius equitatus præfectus. nam quibus in bellis Hippocrates obsedit Callipolitanos, Naxios & Zanclæos & Leontinos, pugnauitque cum Syracusanis & permultis barbarorũ, in iis bellis Gelon extitit vir præclarissimus: adeo vt nulla omnium quas retuli ciuitatum effugerit Hippocratis dominationem, præter Syracusanos. quos pugna ad flumen Elorum superatos Corinthii Corcyræique liberauerunt: sub hac tamen condicione, vt Syracusani Camarinam, quæ ipsorum quondam fuisset, Hippocrati traderent. CLV Hippocrates autem quum totidẽ annos quot frater Cleander tyrannidem obtinuisset, illato Siculis bello, ante vrbem Hyblam periit. ita Gelon per caussam tuendi liberos Hippocratis, EVclidem & Cleandrum, vbi ciues, quod abnuerent dicto amplius audientes esse, prœlio vicit, ipse Geloorum imperium [1] adeptus est, liberis Hippocratis dominatu fraudatis. [2] Post hoc commentum, quosdam Syracusanos, qui Gamori vocabantur, à plebe suisque seruis qui Cyllyrii nominabantur eiectos, in patriam ex vrbe Casmena reducendo, potitus etiam est ipsis Syracusis. nam ei venienti plebs Syracusana & vrbem & seipsam dedit. CLVI Quam Gelon vbi accepit, Gelam quam tenebat minoris faciens, Hieroni fratri demandauit, sibique Syracusas habuit, & quidem pro omnibus vrbibus. ideoque ea ciuitas confestim [3] excurrit atque propagata est. nam deductis eo Camarinæis omnibus Gelon ciuitatem dedit, Camarina euersa: dimidioque & eo amplius Geloorum itidem vt Camarinæis fecit. Necnon Megarensium qui sunt in Sicilia, quum obsessi ad deditionem venissent, locupletissimos quoque, qui bellum ei intulerant, & ob id se interfectũ iri putabant, Syracusas traduxit, ac ciuitate donauit:

1 *Omittit* ἔργῳ *quod respondet præcedenti* λόγῳ, *q. d. Dum verbo illis ad conseruandum suum imperium adiuuat, ipse non iam verbo, sed facto illud inuasit.* 2 Post hoc autem insperatum lucrum. *Id est, Quum autem ei nihil tale speranti iam tantum bonum obtigisset.* 3 Incrementum vigoremque assumpsit.

at plebem

at plebem Megarensem quæ belli mouendi fuerat expers, quæque nihil mali se passuram expectabat, Syracusas adductam venundedit, ex Sicilia asportandam. Idem hoc fecit Eubœensibus qui sunt in Sicilia, proceres a plebe distinguens. Hoc autem ideo de vtrisque fecit quod arbitraretur contubernium plebis rem esse molestissimam.

CLVII Ea ratione magnus tyrannus effectus est Gelon. Ad quem legati Græcorũ, posteaquam Syracusas coramque venerunt, ita loquuti sunt, LACEDAEMONII pariter & Athenienses eorumque socii nos misere ad te in societatem assumendum aduersus barbarum. nam prorsus audisti bellum Græciæ inferre, iuncto pontibus Hellesponto, virũ Persam, secum omnes Eoas ex Asia copias ducentem: per simulationem belli Athenis inferendi nos inuadentem, quum in animo habeat omnem Græciam redigere in suam potestatẽ. Tu igitur, cui magna potentia adest, nec minima Gręcię portio, quum sis Siciliæ princeps, ferto opem iis qui Græciam à seruitute vindicant, eamq; vna cum illis liberato. Coacta enim cuncta Græcia, erimus magna manus, pugnaq; pares inuadẽtibus nos: quod si è nobis alii proditores fuerint, alii otiosi sedeant, id syncerum quod superetit Græciæ, exiguum erit. vnde periculum est ne omnis Græcia pessum eat. Neque enim speraueris Persam, si nos prœlio superauerit, ad te non esse venturum: quinimo hoc ante caueris. nobis nanq; opem ferendo, temetipsum tutaris. Rei bono consilio gestæ lætus plerunq; est exitus. Hęc legati dixere.

CLVIII Quibus respondens Gelon, [1] multus in hac oratione fuit, Viri Græci, inquit, insolentem habetis orationem, qui ausi estis me adire, hortantes ad ineundã aduersus barbarum societatem: [2] quum ipsi me orantem prius aduersus exercitum barbaricum recusaueritis socium. nam dum mihi erat cũ Carthaginensibus certamẽ, [3] incumbenti ad vltionem necis Doris Anaxandridæ filii de Ægestanis exigendam, offerebamque me adiutorem ad liberanda emporia, vnde vobis magna emolumenta atque [4] voluptates prouenerant, vos neque mei adiuuandi, neque vltionis de nece Doriana exigendæ gratia venire voluistis.

τὸν δὲ δῆμον τῶν Μεγαρέων, οὐκ ἐόντα μεταίτιον τοῦ πολέμου τούτου, οὐδὲ προσδεκόμενον κακὸν οὐδὲν πείσεσθαι, ἀγαγὼν καὶ τούτους ἐς τὰς Συρηκούσας, ἀπέδοτο ἐπ' ἐξαγωγῇ ἐκ Σικελίης. τὠυτὸ δὲ τοῦτο καὶ Εὐβοέας τοὺς ἐν Σικελίῃ ἐποίησε διακρίνας. ἐποίεε δὲ ταῦτα τούτους ἀμφοτέρους, νομίσας δῆμον εἶναι συνοίκημα ἀχαριστότατον. (Ἢ ἀχαριτώτατον.)

Τοιούτῳ μὲν τρόπῳ τύραννος ἐγεγόνεε μέγας ὁ Γέλων. τότε δ' ὡς οἱ ἄγγελοι τῶν Ἑλλήνων ἀπικέατο ἐς τὰς Συρηκούσας, ἐλθόντες αὐτῷ ἐς λόγους, ἔλεγον τάδε, Ἔπεμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι, καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι, παραλαμψομένους σε πρὸς τὸν βάρβαρον. τὸν γὰρ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πάντως κου πυνθάνεαι, ὅτι Πέρσης ἀνὴρ μέλλει, ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἐπάγων πάντα τὸν ἠῷον στρατὸν ἐκ τῆς Ἀσίης, στρατηλατέειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· πρόσχημα μὲν ποιεύμενος ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύνει, ἐν νόῳ δὲ ἔχων πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπ' ἑωυτῷ ποιήσασθαι. σὺ δὲ δυνάμιός τε ἥκεις μεγάλης, καὶ μοῖρά τοι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἐλαχίστη μέτα ἄρχοντί γε Σικελίης· βοήθεέ τε τοῖσι ἐλευθεροῦσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ συνελευθέρου. ἁλὴς μὲν γὰρ γενομένη πᾶσα ἡ Ἑλλὰς, χεὶρ μεγάλη συνάγεται, καὶ ἀξιόμαχοι γινόμεθα τοῖσι ἐπιοῦσι· ἢν δὲ ἡμέων οἱ μὲν καταπροδιδῶσι, οἱ δὲ μὴ θέλωσι τιμωρέειν, τὸ δὲ ὑγιαῖνον τῆς Ἑλλάδος ᾖ ὀλίγον, τοῦτο δὲ ἤδη δεινὸν γίνεται, μὴ πέσῃ πᾶσα ἡ Ἑλλάς. μὴ γὰρ ἐλπίσῃς, ἢν ἡμέας καταστρέψηται ὁ Πέρσης μάχῃ κρατήσας, ὡς οὐκὶ ἥξει παρὰ σέ γε, ἀλλὰ πρὸ τούτου φύλαξαι. βοηθέων γὰρ ἡμῖν σεωυτῷ τιμωρέεις· τῷ δὲ εὖ βουλευθέντι πρήγματι τελευτὴ ὡς τὸ ἐπίπαν χρηστὴ ἐθέλει ἐπιγίνεσθαι. οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον. Γέλων δὲ πολλὸς ἐνέκειτο λέγων τοιάδε, Ἄνδρες Ἕλληνες, λόγον ἔχοντες πλεονέκτην, ἐτολμήσατε ἐμὲ σύμμαχον ἐπὶ τὸν βάρβαρον παρακαλέοντες ἐλθεῖν· αὐτοὶ δὲ, ἐμεῦ πρότερον δεηθέντος βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεπάψασθαι, ὅτε μοι πρὸς Καρχηδονίους νεῖκος συνῆπτο, ἐπισκήπτοντός τε τὸν Δωριέος τοῦ Ἀναξανδρίδεω πρὸς Αἰγεσταίων φόνον ἐκπρήξασθαι, ὑποτείνοντός τε τὰ ἐμπόρια συνελευθεροῦν, ἀπ' ὧν ὑμῖν μεγάλαι ὠφέλειαί τε καὶ ἐπαυρήσιες γεγόνασι· οὔτε ἐμεῦ εἵνεκα ἤλθετε βοηθήσοντες, οὔτε τὸν Δωριέος φόνον ἐκπρηξόμενοι·

1 His verbis, quibus eos vehementer vrgebat, vsus est. 2 Quum ipsi petenti mihi aduersus exerc. barb. ferre opem recusaueritis. 3 Et obtestabar vt pœnas necis Dorici Anaxandridæ filii ab Ægestanis reposceretis, offereb. 4 Commoditates prouenerunt.

„τὸ δὲ κατ' ὑμέας, τάδε πάντα ὑπὸ βαρβάροισι
„νέμεται. ἀλλ' εὖ γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὸ ἄμεινον κατ-
„έστη. νῦν δὲ ἐπεί τε περιελήλυθε ὁ πόλεμος καὶ
„ἀπῖκται ἐς ὑμέας, οὕτω δὴ Γέλωνος μνῆστις γέγο-
„νε. ἀτιμίης δὲ πρὸς ὑμέων κυρήσας, οὐκ ὁμοιώ-
„σομαι ὑμῖν, ἀλλ' ἑτοῖμός εἰμι βοηθέειν, παρεχόμενος
„διηκοσίας τε τριήρεας, καὶ δισμυρίους ὁπλίτας, καὶ
„δισχιλίην ἵππον, καὶ δισχιλίους τοξότας, καὶ δισ-
„χιλίους σφενδονήτας, καὶ δισχιλίους ἱπποδρόμους
„ψιλούς. σῖτόν τε ἁπάσῃ τῇ Ἑλλήνων στρατιῇ, ἔστ' 10
„ἂν διαπολεμήσωμεν, ὑποδέκομαι παρέξειν. ἐ-
„πὶ δὲ λόγῳ τοιῷδε τάδε ὑπίσχομαι, ἐπ' ᾧ στρα-
„τηγός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων γενήσομαι
„πρὸς τὸν βάρβαρον· ἐπ' ἄλλῳ δὲ λόγῳ οὔτ' ἂν
αὐτὸς ἔλθοιμι, οὔτ' ἂν ἄλλους πέμψαιμι. Ταῦ-
τα ἀκούσας οὔτε ἠνέσχετο ὁ Σύαγρος, εἶπέ τε
„τάδε, Ἦ κε μέγ' οἰμώξειε ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέ-
„μνων, πυθόμενος Σπαρτιήτας τὴν ἡγεμονίην ἀπα-
„ραιρῆσθαι ὑπὸ Γέλωνός τε καὶ Συρηκοσίων. ἀλ-
„λὰ τούτου μὲν τοῦ λόγου μηκέτι μνησθῇς, ὅκως τὴν 20
„ἡγεμονίην τοι παραδώσομεν. ἀλλ' εἰ μὲν βούλεαι
„βοηθέειν τῇ Ἑλλάδι, ἴσθι ἀρξόμενος ὑπὸ Λακε-
„δαιμονίων· εἰ δ' ἄρα μὴ δικαιοῖς ἄρχεσθαι, σὺ
δὲ μηδὲ βοήθει. Πρὸς ταῦτα ὁ Γέλων, ἐπεί τε ὥ-
ρα ἀπεστραμμένους τοὺς λόγους τοῦ Συάγρου, τὸν
„τελευταῖόν σφι τόνδε ἐξέφαινε λόγον, Ὦ ξεῖνε
„Σπαρτιῆτα, ὀνείδεα κατιόντα ἀνθρώπῳ, φιλέει
„ἐπανάγειν τὸν θυμόν. σὺ μέντοι ἀποδεξάμενος ὑ-
„βρίσματα ἐν τῷ λόγῳ, οὔ με πείσεις ἀσχήμονα
„ἐν τῇ ἀμοιβῇ γενέσθαι. ὅκου δὲ ὑμεῖς οὕτω περιέ- 30
„χεσθε τῆς ἡγεμονίης, οἰκὸς καὶ ἐμὲ μᾶλλον ὑμέων
„περιέχεσθαι, στρατιῆς τε ἐόντα πολλαπλασίης ἡ-
„γεμόνα, καὶ νεῶν πολὺ πλεύνων. ἀλλ' ἐπεί τε ὑ-
„μῖν λόγος οὕτω προσάντης κατίσταται, ἡμεῖς τοι
„ὑπείξομεν τοῦ ἀρχαίου λόγου· εἰ τοῦ μὲν πεζοῦ
„ὑμεῖς ἡγέοισθε, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐγώ· εἰ δὲ ὑμῖν ἡδο-
„νὴ τοῦ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονεύειν, τοῦ πεζοῦ ἐγὼ
„θέλω. καὶ ἢ τούτοισι ὑμέας χρεών ἐστι ἀρέσκεσθαι,
ἢ ἀπιέναι συμμάχων τοιῶνδε ἐρήμους. Γέλων μὲν
δὴ ταῦτα προετείνετο. Φθάσας δὲ ὁ Ἀθηναί- 40
„ων ἄγγελος τὸν Λακεδαιμονίων, ἀμείβετο τοῖσδε, Ὦ
„βασιλεῦ Συρηκοσίων, οὐκ ἡγεμόνος δεομένη ἡ Ἑλ-
„λὰς ἀπέπεμψεν ἡμέας πρὸς σέ, ἀλλὰ στρατιῆς· σὺ δὲ
„ὅκως μὲν στρατιὴν πέμψεις μὴ ἡγεύμενος τῆς Ἑλλά-
„δος, οὐ προφαίνεις· ὡς δὲ στρατηγήσεις αὐτῆς, γλίχεαι.

ἔσο-μαι

ἀμεί-βετό μιν τοῖσδε,

[1] Itaq; quantum in vobis est, omnia hęc à barbaris possidentur. Verùm nobis hæc in melius reciderunt. [2] nunc quoniam circumuenit vos atque attigit bellum, ita demum Gelonis memoria facta est. Sed contemptus a vobis, non ero vestri similis: sed paratus sum ad opem ferendam ducentarum triremium, & viginti millium armatorum, ac duum millium equitum, *totidemque ferentariorum*, totidemque leuis armaturæ, totidem sagittariorum, totidem funditorum. Sed & rem frumentariam cunctis Græciæ copiis, donec fuerit debellatum, suppeditaturũ me recipio. Sed ea lege hęc polliceor vt ego sim aduersus barbaros Græcorum imperator: aliter neq; ipse venirem, neque alios mitterem. Ea Syagrus audiens, nõ tulit: sed, O quam eiularet, inquit, Pelopides Agamemnon, si audiret Spartiatas imperium subdidisse Geloni atque Syracusanis. Tu vero ne feceris huius rei mentionem amplius: sed si tibi animus est opem ferendi Gręciæ, esto sub imperio Lacedæmoniorum: si dedignaris subesse, non habeanimum opem ferendi. Ad hæc Gelon vbi vidit verba Syagri auersa, hanc ad extremum protulit orationẽ, Hospes Spartiata, cõtumeliæ homini factæ solet irritare indignationem. verum tu contumeliosis in me verbis inuehens, non tamen induces me ad vicem contumeliose reddendam. Sed quando vos ita imperiũ amplectimini, multo me magis quã vos decet illud amplecti, qui multo maiorum copiarum ac plurium nauium imperator sum. Ceterum, quoniam ista oratio vestra in contrarium nititur, nos aliquantũ a superiore nostra ratione decedemus: Si vos terrestribus copiis præfueritis, ego nauticis præero: sin vos mari imperitare iuuat, ego terrestribus copiis imperitare volo. Ex quo oportet vos aut alterutra harum rerum esse contentos, aut his sociis destitutos abscedere. Hanc Gelon condicionem offerebat. Cui nuncius Atheniensis, [3] Lacedæmonios anteuertens, ita respondit, Rex Syracusanorũ, Græcia nos ad te misit, non imperatorum indiga, sed exercitus: tu vero pręte fers nõ missurũ te exercitum, nisi sis Græciæ imperator: videlicet vt illi imperes affectas.

CLIX

CLX

CLXI

1 Itaque per vos quidem hæc omnia barbari possideant licet: *id est, Per vos non stetit quin hæc omnia nunc à barbaris possideantur.* 2 Nunc postquam translatæ sunt ad vos belli gerendi vices, ita demum Gelonis recordati estis. Atenim dedecore à vobis affectus, vos nequaquam imitabor: sed opem ferre paratus sum ducentarum triremium &c. *Est tamen ad verbum, Suppeditans ducentas triremes, & viginti millia armatorum, eodemque modo deinceps.* 3 Lacedæmoniorum nuncium anteuert.

[1] Itaq;

[1]Itaque quantum ad eam partem pertinet qua cuncto Græcorum exercitui præesse postulas, suffecerit nobis Atheniensibus silentiũ agere, intelligentibus Laconem fore idoneum ad reddendam pro vtrisque rationem: quantum autem ad illud attinet, quod poscis vt vniuersæ classi præsis, ita habeto: nos, etiam vt Lacon permittat, non esse permissuros præesse te classi. nostrum enim munus hoc est, nisi Lacedæmonii id velint: quibus præesse classi volentibus non contradiceremus, alteri vero cōcederemus nemini. nam alioqui frustra [2] plus nauium quam ceteri Græci possideremus, si Syracusanis imperium cederemus, qui sumus Athenienses, & antiquissimæ originis, soliq; Græcorum qui nunquam solum verterimus: è quibus virum instruendo ornandoq; exercitu aptissimum Homerus etiã [3] versificator ait Ilium venisse: vt non sit dedecus nobis ista commemorare.

CLXII His Gelon ista respondit, Hospes Atheniensis, [4] apud vos qui præsint habetis, qui subsint non habetis. Quocirca quum nihil cedere sed totum obtinere velitis, quamcelerrime hinc retro abscedatis, renunciaturi Græciæ, ver ex anno illi [5] exaruisse. Cuius dicti sensus hic est, [6] quum constet probatissimã anni partem esse ver, talem esse suum exercitum innuebat, quo Græcia priuaretur, quasi quodam vere, quod illi exaresceret, non inita secum societate.

CLXIII ¶ Hoc responso Gelonis accepto nuncii Græcorum profecti sunt. Post hæc Gelon timens quidem ille Græcis, ne impares barbaro essent, tamen indignum atque intolerandum sibi ratus vt profectus in Peloponnesũ subesset Lacedæmoniis, qui Siciliæ tyrannus esset, omissa hac via aliam iniit. Nam vbi primum audiit Persam transmisisse Hellespontum, misit cum tribus [7] biremibus Cadmum Scythis filiũ Coum, multa cum pecunia ac placidis verbis, ad obseruandum quo casura esset pugna: vt si barbarus vinceret, ei pecuniam traderet terramque & aquam eorum locorum quibus Gelon imperaret: sin vincerent Græci, rursus pecuniam reportaret.

CLXIV Hic Cadmus ante id tempus quum tyrannidem Coorum à patre accepisset

ὅσον μὲν ἐπὶ τοῦ παντὸς τοῦ Ἑλλήνων στρατοῦ ἐδέου ἡγέεσθαι, ἐξήρκεε ἡμῖν τοῖσι Ἀθηναίοισι ἡσυχίην ἄγειν, ἐπισταμένοισι ὡς ὁ Λάκων ἱκανός τοι ἔμελλε ἔσεσθαι, καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἀπολεγόμενος. ἐπεί τε δὲ ἁπάσης ἀπελαυνόμενος δέεαι τῆς ναυτικῆς ἀρχῆς ἄρχειν, οὕτω ἔχει τοι, οὐδ᾽ ἢν ὁ Λάκων ἐπίῃ τοι ἄρχειν αὐτῆς, ἡμεῖς ἐπήσομεν. ἡμετέρη γάρ ἐστι αὕτη γε μὴ αὐτῶν βουλομένων Λακεδαιμονίων. τούτοισι μέν νυν ἡγέεσθαι βουλομένοισι οὐκ ἀν-
10 τιτείνομεν, ἄλλῳ δὲ παρήσομεν οὐδενὶ ναυαρχέειν. μάτην γὰρ ἂν ὧδε πάραλον Ἑλλήνων στρατὸν πλεῖστον εἴημεν ἐκτημένοι, εἰ Συρηκουσίοισι ἐόντες Ἀθηναῖοι συγχωρήσομεν τῆς ἡγεμονίης, ἀρχαιότατον μὲν ἔθνος παρεχόμενοι, μοῦνοι δὲ ἐόντες οὐ μετανάσται Ἑλλήνων. τῶν καὶ Ὅμηρος ὁ ἐποποιὸς ἄνδρα ἄριστον ἔφησε ἐς Ἴλιον ἀπικέσθαι, τάξαι τε καὶ διακοσμῆσαι στρατόν. οὕτω οὐκ ὄνειδος ἡμῖν ἐστι οὐδὲν λέγειν ταῦτα. Ἀμείβετο Γέλων τοῖσδε, Ξεῖνε Ἀθηναῖε, ὑμέες οἴκατε τοὺς ἄρχοντας ἔχειν, τοὺς δὲ ἀρξομένους
20 οὐκ ἔτι. ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ἐπιέντες ἔχειν τὸ πᾶν ἐθέλετε, οὐκ ἂν φθάνοιτε τὴν ταχίστην ὀπίσω ἀπαλλασσόμενοι, καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαραίρηται. οὗτος δὲ ὁ νόος τοῦ ῥήματος, τὸ ἐθέλει λέγειν. δῆλα γὰρ ὡς ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐστὶ τὸ ἔαρ δοκιμώτατον, τῆς δὲ τῶν Ἑλλήνων στρατιῆς, τὴν ἑωυτοῦ στρατιήν. στερισκομένην ὦν τὴν Ἑλλάδα τῆς ἑωυτοῦ συμμαχίης, εἴκαζε ὡς εἰ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαραιρημένον εἴη. Οἱ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων ἄγγελοι τοσαῦτα τῷ Γέλωνι χρηματισάμενοι
30 ἀπέπλεον. Γέλων δὲ πρὸς ταῦτα δείσας μὲν περὶ τοῖσι Ἕλλησι μὴ οὐ δυνέωνται τὸν βάρβαρον ὑπερβαλέσθαι, δεινὸν δὲ καὶ οὐκ ἀνασχετὸν ποιησάμενος ἐλθὼν ἐς Πελοπόννησον ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ἐὼν Σικελίης τύραννος, ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν ἠμέλησε, ὁ δὲ ἄλλης εἴχετο. ἐπεί τε γὰρ τάχιστα ἐπύθετο τὸν Πέρσην διαβεβηκότα τὸν Ἑλλήσποντον, πέμπει πεντηκοντέροισι τρισὶ Κάδμον τὸν Σκύθεω, ἄνδρα Κῷον, ἐς Δελφούς, ἔχοντα χρήματα πολλὰ, καὶ φιλίους λόγους, καραδοκήσοντα τὴν μά-
40 χην, ᾗ πεσέεται· καὶ ἢν μὲν ὁ βάρβαρος νικᾷ, τά τε χρήματα αὐτῷ διδόναι, καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ τῶν ἄρχει ὁ Γέλων· ἢν δὲ οἱ Ἕλληνες, ὀπίσω ἀπάγειν. Ὁ δὲ Κάδμος οὗτος, πρότερον τούτων παραδεξάμενος παρὰ πατρὸς τὴν τυραννίδα Κῴων,

γρ. ἄξι. 277

γρ. λέγειν ταῦτα ἀμ.

γρ. ἀρχομένους οὐκ ἕξειν

γρ. τοιαῦτα

1 At nos ad illam quidem tuam petitionem qua vniuersi Græcorum exercitus imperium postulabas, silentium tenuimus, contenti Lacedæmoniorum responso esse volentes, quod pro vtrisque sufficere posse sciebamus: iam vero, quum tu vniuerso imperio exclusus, *i. postquam denegatum tibi est vniuersum imperium*, nauale postules, ita habeto, nos ne permittente quidem id Lacedæmonio permissuros. 2 *Legit* πολ᾽ ἀλλ᾽ ..., *non* ... . 3 Poeta 4 Vos, qui imperent habere videmini, at qui iis imperetur, non item. 5 Exemptum esse. *Vel, ablatum esse.* 6 Sicut ver in anno præcellere constat, ita suum exercitum Græco *præcellere*: ideoque Græciæ, quæ sua societate priuaretur, idem contingere dicebat ac si ei ex anno ver exemptum esset. 7 Nauibus quinquagenûm remorum.

εὖ βεβηκυῖαν, ἑκών τε εἶναι, καὶ δεινοῦ ἐπιόντος οὐδενός, ἀλλ' ὑπὸ δικαιοσύνης, ἐς μέσον Κώοισι καταθεὶς τὴν ἀρχὴν, οἴχετο ἐς Σικελίην. ἔνθα μετὰ Σαμίων ἔσχε τε καὶ κατοίκησε πόλιν Ζάγκλην τὴν ἐς Μεσσήνην μεταβαλοῦσαν τοὔνομα. τοῦτον δὴ ὦν ὁ Γέλων τὸν Κάδμον καὶ τοιῷδε τρόπῳ ἀπικόμενον, διὰ δικαιοσύνην, τήν οἱ αὐτὸς ἄλλην συνήδεε ἐοῦσαν, ἔπεμπε. ὃς ἐπὶ τοῖσι ἄλλοισι δικαίοισι τοῖσι ἐξ ἑωυτοῦ ἐργασμένοισι, καὶ τόδε οὐκ ἐλάχιστον τουτέων ἐλείπετο. κρατήσας γὰρ μεγάλων χρημάτων, τῶν οἱ Γέλων ἐπετράπετο, παρεὸν κατασχέσθαι, οὐκ ἐθέλησε. ἀλλ' ἐπεὶ οἱ Ἕλληνες ἐπεκράτησαν τῇ ναυμαχίῃ, καὶ Ξέρξης οἰχώκεε ἀπελαύνων, καὶ δὴ καὶ ἐκεῖνος ἀπίκετο ἐς τὴν Σικελίην, ἀπὸ πάντα τὰ χρήματα ἄγων. Λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπὸ τῶν ἐν Σικελίῃ οἰκημένων, ὡς ὅμως καὶ μέλλων ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων ὁ Γέλων, ἐβοήθησε ἂν τοῖσι Ἕλλησι, εἰ μὴ ὑπὸ Θήρωνος τοῦ Αἰνησιδήμου Ἀκραγαντίνων μουνάρχου ἐξελασθεὶς ἐξ Ἱμέρης Τήριλλος ὁ Κρινίππου, τύραννος ἐὼν Ἱμέρης, ἐπῆγε ἐπ' αὐτὸν τὸν χρόνον τοῦτον, Φοινίκων, καὶ Λιβύων, καὶ Ἰβήρων, καὶ Λιγύων, καὶ Ἐλισύκων, καὶ Σαρδονίων, καὶ Κυρίων τριήκοντα μυριάδας, καὶ στρατηγὸν αὐτέων, Ἀμίλκαν τὸν Ἄννωνος, Καρχηδονίων ἐόντα βασιλῆα. κατὰ ξεινίην τε τὴν ἑωυτοῦ ὁ Τήριλλος ἀναγνώσας, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Ἀναξίλεω τοῦ Κρητίνεω προθυμίην, ὃς Ῥηγίου ἐὼν τύραννος, τὰ ἑωυτοῦ τέκνα δοὺς ὁμήρους Ἀμίλκᾳ, ἐπῆγέ μιν ἐπὶ τὴν Σικελίην, τιμωρέων τῷ πενθερῷ. Τηρίλλου γὰρ εἶχε θυγατέρα Ἀναξίλεως, τῇ οὔνομα ἦν Κυδίππη. οὕτω δὴ οὐκ οἷόν τε γενόμενον Γέλωνα βοηθέειν τοῖσι Ἕλλησι, ἀποπέμπειν ἐς Δελφοὺς τὰ χρήματα. Πρὸς δὲ, καὶ τάδε λέγουσι, ὡς συνέβη τῆς αὐτῆς ἡμέρης ἔν τε τῇ Σικελίῃ Γέλωνα καὶ Θήρωνα νικᾶν Ἀμίλκαν τὸν Καρχηδόνιον, καὶ ἐν Σαλαμῖνι τοὺς Ἕλληνας τὸν Πέρσην. τὸν δὲ Ἀμίλκαν, Καρχηδόνιον ἐόντα πρὸς πατρὸς, μητρόθεν δὲ Συρηκούσιον, βασιλεύσαντά τε κατ' ἀνδραγαθίην, Καρχηδονίων, ὡς ἡ συμβολή τε ἐγίνετο, καὶ ὡς ἑσσοῦτο τῇ μάχῃ, ἀφανισθῆναι πυνθάνομαι. οὔτε γὰρ ζῶντα, οὔτε ἀποθανόντα φανῆναι οὐδαμοῦ γῆς· τὸ πᾶν γὰρ ἐπεξελθεῖν διζήμενον Γέλωνα. Ἔστι δὲ ὑπ' αὐτέων Καρχηδονίων ὅδε ὁ λόγος λεγόμενος, εἰκότι χρεωμένων, ὡς οἱ μὲν βάρβαροι τοῖσι Ἕλλησι ἐν τῇ Σικελίῃ ἐμάχοντο, ἐξ ἠοῦς ἀρξάμενοι μέχρι δείλης ὀψίης· ἐπὶ τοσοῦτο γὰρ λέγεται ἑλκύσαι τὴν σύστασιν. ὁ δὲ

[Margin: γρ. ἔσχε — γρ. Ἐλιλύκων, — γρ. Βυρνίων — 278]

[1] satis validam, nullo aduerso casu, sed ob iustitiam, sua sponte eam in media ciuitate deposuit, atque in Siciliam abiit. vbi vna cum Samiis vrbem Zanclam (cuius nomen in Messanam mutatum est) tenuit atque incoluit. Hunc Cadmum, eò hunc in modum profectum, Gelon ob iustitiam quam illi ex aliis rebus adesse nouerat, Delphos misit: cuius hominis inter alia quæ edidit opera iusta, hoc non in postremis reponitur, quod tantum pecuniæ à Gelone commissum interuertere quum posset, noluit, sed postea quam Græci pugna nauali superiores extitere, Xerxesque cum exercitu abiit, ipse in Siciliam rediit cum omni pecunia. Fertur autem & hoc ab iis qui Siciliam incolunt, Gelonem inducto ad obtemperandum Lacedæmoniis animo, fuisse laturum Græcis auxilia, nisi Terillus Crinippi filius eiectus ex Himera, vbi erat tyrannus, à Therone Ænesidemi filio Acragantinorum monarcho, adduxisset per id tempus Phœnicū & Libyum & Iberorum & Ligyum & Elisycorū & Sardonū & Cyrniorū trecēta millia, duce eorum Amilcare Hannonis filio Carthaginensium rege: quos Terillus abduxerat cum persuasos hospitii necessitudine, tum præcipue prompta animi voluntate Anaxilai Critinei filii, Rhegini tyranni, qui filios suos Amilcari obsides dedit, vlciscendi soceri caussa. habebat enim Anaxilaus in matrimonio Terilli filiam, nomine Cydippam. Ita Gelonem, quum nequiret auxilia Græcis ferre, Delphos misisse pecuniā. Præterea aiunt iidem contigisse vt eodem die Gelon & Theron Amilcarem Carthaginensem in Sicilia superarint quo Græci in Salamine Persam. Quinetiam Amilcarem, qui a patre quidē Carthaginensis, à matre vero Syracusanus erat, & ob virtutem rex Carthaginensium, quū conflixisset, prœlio victū, è conspectu fuisse ablatum audio, nec vsquam gentium aut viuum aut mortuum comparuisse. omnia enim Gelonem indagando collustrasse. Apud ipsos autem Carthaginenses illius imaginem colentes, hæc fama est, dum barbari cum Græcis in Sicilia ab aurora ad crepusculum sine intermissione pugnarent, (tandiu enim extractum fuisse prœlium)

[Margin: CLXV — CLXVI — CLXVII]

[1] Bene stabilitam, *vel, constitutam*, nulla premente calamitate, sed iustitiæ exercendæ studio, *vel, sed iustitiæ amore, ad verbum, Sed præ iustitia*, in medium Cois proposuerat, & in Siciliam discesserat.

interea

interea Amilcarem in castris permanentem sacrificasse atque litasse, solida corpora [1]aggerentem in ingentem pyram: sed conspectis suis in fugam versis, vt erat in faciendis sacris occupatus, sese in ignem misisse, atque ita combustum è conspectu sublatum. Cui, siue hoc modo, vt Phœnices, siue alio, vt Carthaginenses & Syracusani memorant, ex oculis ablato, nunc Carthaginenses sacrificant, extructis monumentis, cum alibi in omnibus suis coloniis, tum præcipue in ipsa Carthagine. Hactenus quæ ad Siciliam attinent.

CLXVIII ¶ Corcyræi autem aliud nunciis responderunt, aliud fecerunt. nam quum eos iidem nuncii qui in Siciliam ierant, adissent, & iisdem quibus Gelonem verbis alloquuti fuissent, polliciti sunt confestim se auxilia missuros ac præsidio futuros, negantes sibi Græciam neglectui habendam de salute periclitantem: quæ si collaberetur, nihil aliud sibi superesse quam vt primo quoque die seruirent: ideoque sibi, quoad possent, illam esse adiuuandam. Hæc illi aspectu speciosa responderunt: at vbi ferre opem oportuit, aliud habentes in animo, sexaginta naues instruxere: ægreque digressi, Peloponneso applicauere, ac circa Pylon ac Tænaron oræ Lacedæmoniorum naues in statione statuere: obseruantes & ipsi bellum quo caderet, desperantes fore vt Græci superarent, sed opinantes Xerxem multo superiorem victæ Græciæ imperaturum. [2]Itaque curauere vt hæc verba apud Persam facerent, Adhortantibus nos Græcis ad hoc bellum, rex, quod non minimum & copiarum & nauium, sed plurimum secundum Athenienses habemus, tamen aduersum te ire noluimus, aut quippiam tibi molestiæ facere. Hæc dicendo sperabant se plus aliquid quam ceteros ablaturos. quod etiā (vt mihi videtur) contigisset. Ad Græcos autem excusationem parauere, qua etiam vsi sunt. accusantibus enim Græcis quod opem nō attulissent, dixere sexaginta se triremes armauisse, sed per vētos etesias superare Maleā nequisse.[3] Atq; ita ad Salaminē se non contulere, nec vllius cladis pugnæ naualis participes fuere. Et isti quidē ita Græcos à se summouerūt.

CLXIX ¶ Cretes autem,

ὁ δὲ Ἀμίλκας ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐθύετο καὶ ἐκαλλιερέετο ἐπὶ πυρῆς μεγάλης, σώματα ὅλα καταγίζων· ἰδὼν δὲ τροπὴν τῶν ἑωυτοῦ γινομένην, ὡς ἔτυχε ἐπισπένδων τοῖσι ἱροῖσι, ὦσε ἑωυτὸν ἐς τὸ πῦρ. οὕτω δὴ κατακαυθέντα ἀφανισθῆναι. ἀφανισθέντι δὲ Ἀμίλκᾳ εἴτε τρόπῳ τοιούτῳ (ὡς Φοίνικες λέγουσι) εἴτε ἑτέρῳ, (ὡς Καρχηδόνιοι) τοῦτο μὲν οἱ θύουσι, τοῦτο δὲ, μνήματα ἐποίησαν ἐν πάσῃσι τῇσι πόλισι τῶν ἀποικίδων· ἐν αὐτῇ τε μέγιστον Καρχηδόνι. Τὰ μὲν ἀπὸ Σικελίης, τοσαῦτα. Κερκυραῖοι δὲ τάδε ὑποκρινάμενοι τοῖσι ἀγγέλοισι, τοιάδε ἐποίησαν· καὶ γὰρ τούτους παρελάμβανον οἱ αὐτοὶ οἵπερ καὶ ἐς Σικελίην ἀπίκοντο, λέγοντες τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ πρὸς Γέλωνα ἔλεγον. οἱ δὲ παραυτίκα μὲν ὑπέσχοντο πέμψειν τε καὶ ἀμυνέειν, φράζοντες ὡς οὔ σφι περιοπτέη ἐστὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπολλυμένη· (ἢν γὰρ σφαλῇ, σφεῖς γε οὐδὲν ἄλλο ἢ δουλεύσουσι τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων) ἀλλὰ τιμωρητέον εἴη ἐς τὸ δυνατώτατον. ὑπεκρίναντο μὲν οὕτω εὐπρόσωπα. ἐπεὶ δὲ ἔδει βοηθέειν, ἄλλα νοέοντες, ἐπλήρωσαν νέας ἑξήκοντα. μόγις δὲ ἀναχθέντες, προσέμιξαν τῇ Πελοποννήσῳ. καὶ περὶ Πύλον καὶ Ταίναρον γῆς τῆς Λακεδαιμονίων ἀνεκώχευον τὰς νέας, καραδοκέοντες καὶ οὗτοι τὸν πόλεμον, ᾗ πεσέεται· ἀελπτέοντες μὲν τοὺς Ἕλληνας ὑπερβαλέεσθαι, δοκέοντες δὲ τὸν Πέρσην, κατακρατήσαντα πολλὸν, ἄρξειν πάσης τῆς Ἑλλάδος. ἐποίευν ὦν ἐπίτηδες ἵνα ἔχωσι πρὸς τὸν Πέρσην λέγειν τοιάδε, Ὦ βασιλεῦ, ἡμεῖς, παραλαμβανόντων τῶν Ἑλλήνων ἡμέας ἐς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἔχοντες δύναμιν οὐκ ἐλαχίστην, οὐδὲ νέας ἐλαχίστας παρασχόντες ἂν, ἀλλὰ πλείστας, μετά γε Ἀθηναίους, οὐκ ἐθελήσαμέν τοι ἀντιοῦσθαι, οὐδέ τι ἀποθύμιον ποιῆσαι. τοιαῦτα λέγοντες, ἤλπιζον πλέον τι τῶν ἄλλων οἴσεσθαι. τά περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ δοκέει. πρὸς δὲ τοὺς Ἕλληνας σφι σκῆψις ἐπεποίητο, τῇ περ δὴ καὶ ἐχρήσαντο. αἰτιωμένων γὰρ τῶν Ἑλλήνων ὅτι οὐκ ἐβοήθεον, ἔφασαν πληρῶσαι μὲν ἑξήκοντα τριήρεας, ὑπὸ δὲ ἐτησιέων ἀνέμων ὑπερβαλέειν Μαλέην οὐκ οἷοί τε γενέσθαι. οὕτω οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Σαλαμῖνα, καὶ οὐδεμιῇ κακότητι λειφθῆναι τῆς ναυμαχίης. οὗτοι μὲν οὕτω διεκρούσαντο τοὺς Ἕλληνας. Κρῆτες δὲ,

Marg.: [1] Καρχηδόνιοι τι καὶ Συρηκόσιοι· [2] ὑπέσχοντο

[1] Adolentem in pyra ingenti: [2] Operam igitur dabant, *vel, de industria id faciebant*, vt possent hæc Persæ dicere, Nos, ô rex, quum ad hoc bellum Græci assumerent *pro, aduocarent*, licet potentiam non minimam haberemus, & non paucissimas naues suppeditare potuissemus, sed plurimas secundum Athenienses, aduersum te ire n. [3] Atque ita factum fuisse vt Salaminem non peruenirent: & quòd à pugna nauali abfuissent, in eo se minimè malitia vlla vsos fuisse.

ἐπὶ τῇ σφέας παραλαμβάνοντες οἱ ἐπὶ τούτοισι ταχθέντες Ἑλλήνων, ἐποίησαν τοιόνδε· πέμψαντες κοινῇ θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς, τὸν θεὸν ἐπειρώτων εἴ σφι ἄμεινον γίνεται τιμωρέουσι τῇ Ἑλλάδι. ἡ δὲ Πυθίη ὑπεκρίνατο, Ὦ νήπιοι, ἐπιμέμφεσθε ὅσα ὑμῖν ἐκ τῶν Μενελάῳ τιμωρημάτων Μίνως ἔπεμψε μηνίων δακρύματα. ὅτι οἱ μὲν οὐ συνεξεπρήξαντο αὐτῷ τὸν ἐν Καμικῷ θάνατον γενόμενον, ὑμεῖς δὲ κείνοισι τὴν ἐκ Σπάρτης ἁρπασθεῖσαν ὑπ' ἀνδρὸς βαρβάρου γυναῖκα. ταῦτα οἱ Κρῆτες ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν, ἔσχοντο τῆς τιμωρίης. Λέγεται γὰρ Μίνων κατὰ ζήτησιν Δαιδάλου ἀπικόμενον ἐς Σικανίην, τὴν νῦν Σικελίην καλεομένην, ἀποθανεῖν βιαίῳ θανάτῳ. ἀνὰ δὲ χρόνον Κρῆτας, θεοῦ σφεας ἐποτρύναντος, πάντας πλὴν Πολιχνιτέων τε καὶ Πραισίων, ἀπικομένους στόλῳ μεγάλῳ ἐς Σικανίην, πολιορκέειν ἐπ' ἔτεα πέντε πόλιν Καμικόν, τὴν κατ' ἐμὲ Ἀκραγαντῖνοι ἐνέμοντο. τέλος δὲ, οὐ δυναμένους οὔτε ἑλεῖν, οὔτε παραμένειν, λιμῷ συνεστεῶτας, ἀπολιπόντας οἴχεσθαι. ὡς δὲ κατὰ Ἰηπυγίην γενέσθαι πλέοντας, ὑπολαβόντα σφέας χειμῶνα μέγαν ἐκβαλέειν ἐς τὴν γῆν. συναραχθέντων δὲ τῶν πλοίων, (οὐδεμίαν γάρ σφι ἔτι κομιδὴν ἐς Κρήτην φαίνεσθαι) ἐνθαῦτα Ὑρίην πόλιν κτίσαντας καταμεῖναί τε καὶ μεταβαλόντας, ἀντὶ μὲν Κρητῶν, Ἰήπυγας Μεσσαπίους γενέσθαι, ἀντὶ δὲ εἶναι νησιώτας, ἠπειρώτας. ἀπὸ δὲ Ὑρίης πόλιος τὰς ἄλλας οἰκίσαι, τὰς δὴ Ταραντῖνοι χρόνῳ ὕστερον πολλῷ ἐξανιστάντες, προσέπταισαν μεγάλως. ὥστε φόνος Ἑλληνικὸς μέγιστος οὗτος δὴ ἐγένετο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, αὐτῶν τε Ταραντίνων καὶ Ῥηγίνων· οἳ ὑπὸ Μικύθου τοῦ Χοίρου ἀναγκαζόμενοι τῶν ἀστῶν, καὶ ἀπικόμενοι τιμωροὶ Ταραντίνοισι, ἀπέθανον τρισχίλιοι οὕτω. αὐτῶν δὲ Ταραντίνων οὐκ ἐπῆν ἀριθμός. ὁ δὲ Μίκυθος, οἰκέτης ἐὼν Ἀναξίλεω, ἐπίτροπος Ῥηγίου κατελέλειπτο οὗτος, ὅσπερ ἐκπεσὼν ἐκ Ῥηγίου, καὶ Τεγέην τὴν Ἀρκάδων οἰκήσας, ἀνέθηκε ἐν Ὀλυμπίῃ τοὺς πολλοὺς ἀνδριάντας. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ Ῥηγίνους τε καὶ Ταραντίνους, τοῦ λόγου μοι παρενθήκη γέγονε. ἐς δὲ τὴν Κρήτην ἐρημωθεῖσαν, ὡς λέγουσι Πραίσιοι, ἐσοικίζεσθαι ἄλλους τε ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα Ἕλληνας· τρίτῃ δὲ γενεῇ *μετὰ Μίνων τελευτήσαντα, γενέσθαι τὰ Τρωϊκά, ἐν τοῖσι οὐ φλαυροτάτους φαίνεσθαι ἐόντας Κρῆτας τιμωροὺς Μενέλεῳ. ἀντὶ τούτων δέ σφι

279

postquam aditi sunt ab iis Græcis quibus hoc negocium datum erat, hoc sibi faciendum putarunt, vt certos homines publicitus Delphos mitterent, deum consulturos nunquid sibi satius foret Græciam defendere. Quibus Pythia respondit, O stulti, imputare vobis quascunque lacrymas ob defensionem Menelai vobis Minos gemebundus immisit. Quoniam illi quidem non sunt vlti cædem Minois in Camico factam: 10 vos autem vlti estis illis mulierē è Sparta à viro barbaro raptam. Hæc Cretes allata vbi audiere, ab auxilio ferēdo supersedere. Siquidem fertur, Minoem, quum Dædalum vestigans in Sicaniam (quæ nunc Sicilia dicitur) peruenisset, vi eius vitæ allata occubuisse: interiecto deinde tēpore omnes Cretes, præter Polichnitanos & Præsios, diuinitus instructos, cū magna classe in Sicaniā traiecisse, & quinquennio obsedisse Camicum,[1] quam (vt mea fert opinio) 20 Acragantini incolunt: ad extremum quum neque illam expugnare possent, neque permanere, fame enectos ea relicta abiisse: & dum circa Iapygiam cursum tenerent, ingenti eos tempestate adorta, in terrā fuisse eiectos: laceratisque nauibus, quum nullus in Cretam receptus ostenderetur, illic subsidentes vrbem Hyriam condidisse: & mutato nomine pro Cretibus Iapyges Messapios esse effectos, & pro insulanis[2] cōtinenticos: & ab vrbe Hyria alias incoluisse. 30 quas diu post Tarentini euertentes, magnam in ruinam deuenere, vt hæc maxima cædes omnium quas nouimus, extiterit, tum ipsorum Tarentinorum, tum Rheginorum, qui à Micytho Chœri filio ad tria millia ciuiū adacti opem ferre Tarentinis, interiere. Ipsorum autem Tarentinorum qui cæsi sunt, numerus non est initus. Micythus autem, quum Anaxilai famulus esset, procurator Rhegii relictus, vbi ex ea vrbe excidit, Tegeam Arcadum incoluit, compluresq; statuas in Olympia 40 consecrauit. [3] Sed mihi Rheginorum & Tarentinorum excessus ab oratione factus. In Cretam igitur desolatam Præsii aiunt cum alios homines tum præcipue Græcos immigrasse: tertiaque à morte Minois ætate, res Troianas fuisse, in quibus non deterrimos extitisse Crētenses Menelai defensores: & ob id eos

CLXX

CLXXI

1 Quam mea ætate Acragantini tenebant: 2 Continentis habitatores: 3 Sed ego ab oratione mea digressus, hæc de Rheginis & Tarentinis verba interieci. Porro in Cretam, postquam desolata fuit, Præsii &c.

Troia reuersos vna cum suis ouibus fame pestilentiaque correptos, iterumque desolatam Cretam cum reliquis, donec à tertiis Cretensibus habitaretur. Harum rerum memoriam refricando, Pythia illos ad ferenda Græcis auxilia animatos cohibuit. CLXXII ¶ At Thessali necessitate subacti circa initia Medorum partes fouerunt, quum ostenderent non placere sibi quæ Aleuadæ excogitassent. nam quumprimum audiere Persam traiicere in Europam, nuncios ad Isthmum mittunt, vbi prouisores Græciæ delecti è ciuitatibus coacti erant ad rebus Græciæ prospiciendũ. Ad quos postquam venere nuncii Thessalorum, ita verba fecere, Viri Græci, Olympicũ ingressum custodiri expedit, vt Thessaliæ pariter atque omni Græciæ sit belli tutamen. Nos equidem ad custodiendum præparati sumus: sed vos quoque debetis multum illuc mittere copiarum: quas nisi mittatis, scitote nos pactionem inituros esse cum Persa. Neque enim decet nos adeo ante ceteram Græciam positos pro vobis solos occumbere. Quibus ferre opem si recusatis, nullã potestis iniungere necessitatem.[1] Nulla namque fortior necessitas est quam imbecillitatis. Itaque per nosmet aliqua ratione salutem nobis comparare conabimur. Hæc Thessali. CLXXIII Ob quę Græci illuc mittendũ decreuere exercitum pedestrem, ad maris ingressum custodiendũ. Exercitus, vbi coactus est, per EVripum nauigauit. Qui postquam ad [2] Algas Achaiæ peruenit, egressus, relictis illic nauibus, in Thessaliam contendit, & ad Tempe peruenit, ad ingressum qui ab inferiore Macedonia Thessaliã fert, iuxta amnem Peneũ inter Olympũ & Ossam montes. Ibi castra posuere Græci, ad decem millia armatorum coacti: quibus aderat Thessalorũ equitatus, ducibus, è Lacedæmoniis quidẽ, EVæneto Carini filio, delecto ex polemarchis, quanquã [3] nõ esset è regio genere: ex Atheniensibus autẽ, Themistocle Neoclis filio. Verum paucos illic dies immorati sunt. aduenerũt enim ab Alexandro Amyntæ filio viro Macedone nuncii, suasũ eis vt illinc decederẽt, ne in illo ingressu perstãtes, ab exercitu irrumpente proculcarentur: videlicet multi-

ἀπονοστήσασι ἐκ Κρήτης, λιμόν τε καὶ λοιμὸν γενέσθαι καὶ αὐτοῖσι καὶ τοῖσι προβάτοισι. ἔς τε τὸ δεύτερον ἐρημωθείσης Κρήτης μετὰ τῶν ὑπολοίπων, τρίτους αὐτὴν νῦν νέμεσθαι Κρῆτας. ἡ μὲν δὴ Πυθίη ὑπομνήσασα ταῦτα, ἔσχε βουλομένους τιμωρέειν τοῖσι Ἕλλησι. Θεσσαλοὶ δὲ ὑπὸ ἀναγκαίης τὸ πρῶτον ἐμήδισαν, ὡς διέδεξαν, ὅτι οὔ σφι ἥνδανε τὰ οἱ Ἀλευάδαι ἐμηχανέωντο. ἐπεί τε γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα μέλλοντα διαβαίνειν τὸν Πέρσην ἐς τὴν Εὐρώπην, πέμπουσι ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀγγέλους. ἐν δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἦσαν ἁλισμένοι πρόβουλοι τῆς Ἑλλάδος, ἀραιρημένοι ἀπὸ τῶν πολίων τῶν τὰ ἀμείνω φρονεουσέων περὶ τὴν Ἑλλάδα. ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τούτους τῶν Θεσσαλῶν οἱ ἄγγελοι, ἔλεγον, Ἄνδρες Ἕλληνες, δεῖ φυλάσσεσθαι τὴν ἐσβολὴν τὴν Ὀλυμπικήν, ἵνα Θεσσαλίη τε καὶ ἡ σύμπασα ᾖ Ἑλλὰς ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου. ἡμεῖς μέν νυν ἕτοιμοι εἰμὲν συμφυλάσσειν. πέμπειν δὲ χρὴ καὶ ὑμέας στρατιὴν πολλήν· ὡς εἰ μὴ πέμψετε, ἐπίστασθε ἡμέας ὁμολογήσειν τῷ Πέρσῃ. οὐ γάρ τοι προκατημένους τοσοῦτο πρὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος μουνόυς πρὸ ὑμέων δεῖ ἀπολέσθαι· βοηθέειν δὲ οὐ βουλόμενοι, ἀναγκαίην ἡμῖν οὐδεμίην οἷοί τε ἐστὲ προσφέρειν. οὐδαμὰ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἔφυ. ἡμεῖς δὲ πειρησόμεθα αὐτοί τινα σωτηρίην μηχανώμενοι. ταῦτα ἔλεγον οἱ Θεσσαλοί. Οἱ δὲ Ἕλληνες πρὸς ταῦτα ἐβουλεύσαντο ἐς Θεσσαλίην πέμπειν κατὰ θάλασσαν πεζὸν στρατὸν φυλάξοντα τὴν ἐσβολήν. ὡς δὲ συνελέχθη ὁ στρατός, ἔπλεε δι' Εὐρίπου. ἀπικόμενος δὲ τῆς Ἀχαιίης ἐς Ἄλον, ἀποβὰς ἐπορεύετο ἐς Θεσσαλίην, τὰς νέας αὐτοῦ καταλιπών. καὶ ἀπίκετο ἐς τὰ Τέμπεα ἐς τὴν ἐσβολήν, ἥπερ ἀπὸ Μακεδονίης τῆς κάτω ἐς Θεσσαλίην φέρει παρὰ Πηνειὸν ποταμόν, μεταξὺ δὲ Οὐλύμπου τε οὔρεος ἐόντα καὶ τῆς Ὄσσης. ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύοντο τῶν Ἑλλήνων κατὰ μυριάδας ὁπλῖται συλλεγέντες· καί σφι προσῆν ἡ τῶν Θεσσαλῶν ἵππος. ἐστρατήγεε δὲ Λακεδαιμονίων μὲν, Εὐαίνετος ὁ Καρήνου τῶν πολεμάρχων ἀραιρημένος, γένεος μέντοι ἐὼν οὐ τοῦ βασιληΐου· Ἀθηναίων δὲ, Θεμιστοκλέης ὁ Νεοκλέος. ἔμειναν δὲ ὀλίγας ἡμέρας ἐνθαῦτα. ἀπικόμενοι γὰρ ἄγγελοι παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντεω, ἀνδρὸς Μακεδόνος, συνεβούλευόν σφι ἀπαλλάσσεσθαι, μηδὲ μένοντας ἐν τῇ ἐσβολῇ, καταπατηθῆναι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐπιόντος·

280

1 Nullo enim modo necessitas impotentiã superare potest. *Vt accipiamus impotentiam pro Non posse. Hic enim est sensus, Frustra nos necessitate adigere conabimini, & nos cogere: fieri enim nulla ratione potest vt quis ad id faciendum cogatur quod facere non potest.* 2 Alon Achaiæ. *Infra autem pro iisdem verbis,* Ἄλον τῆς Ἀχαιίης, *habet* Litoralis Achaiæ. 3 *Sic & vet. sed. Gr. addunt negatiuam particulam.*

σημαίνοντες τὸ πλῆθος τῆς στρατιῆς καὶ τὰς νέας. ὡς δὲ οὗτοι σφι ταῦτα συνεβούλευον, (χρηστὰ γὰρ ἐδόκεον συμβουλεύειν, καί σφι εὔνοος ἐφαίνετο ἐὼν ὁ Μακεδὼν) ἐπείθοντο. δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδίη ἦν τὸ πεῖθον, ὡς ἐπύθοντο καὶ ἄλλην ἐοῦσαν ἐσβολὴν ἐς Θεσσαλοὺς κατὰ τὴν ἄνω Μακεδονίην διὰ Περραιβῶν κατὰ Γόννον πόλιν, τῇ περ δὴ καὶ ἐσέβαλε ἡ στρατιὴ ἡ Ξέρξεω. καταβάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τὰς νέας, ὀπίσω ἐπορεύοντο ἐς τὸν Ἰσθμόν. Αὕτη ἐγένετο ἡ ἐς Θεσσαλίην στρατιή, βασιλέος τε μέλλοντος διαβαίνειν ἐς τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς Ἀσίης, καὶ ἐόντος ἤδη ἐν Ἀβύδῳ. Θεσσαλοὶ δὲ ἐρημωθέντες συμμάχων, οὕτω δὴ ἐμήδισαν προθύμως, οὐδ᾽ ἔτι ἐνδοιαστῶς, ὥστε ἐν τοῖσι πρήγμασι ἐφαίνοντο βασιλέϊ ἄνδρες ἐόντες χρησιμώτατοι. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπείτε ἀπικέατο ἐς τὸν Ἰσθμόν, ἐβουλεύοντο πρὸς τὰ λεχθέντα ὑπ᾽ Ἀλεξάνδρου, ἧ τε στήσονται τὸν πόλεμον καὶ ἐν οἵοισι χώροισι. ἡ νικῶσα δὲ γνώμη ἐγίνετο, τὴν ἐν Θερμοπύλῃσι ἐσβολὴν φυλάξαι. στεινοτέρη γὰρ ἐφαίνετο ἐοῦσα τῆς ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἅμα ἀγχοτέρη τε τῆς ἑωυτῶν. τὴν δὲ ἀτραπὸν δι᾽ ἣν ἥλωσαν οἱ ἁλόντες Ἑλλήνων ἐν Θερμοπύλῃσι, οὐδὲ ᾔδεσαν ἐοῦσαν πρότερον ἤπερ ἀπικόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἐπύθοντο Τρηχινίων. ταύτην ὦν ἐβουλεύσαντο φυλάσσοντες τὴν ἐσβολήν, μὴ παριέναι ἐς τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον, τὸν δὲ ναυτικὸν στρατὸν πλέειν ἐπὶ γῆς τῆς Ἱστιαιώτιδος ἐπὶ Ἀρτεμίσιον. ταῦτα γὰρ ἀγχοῦ τε ἀλλήλων ἐστί, ὥστε πυνθάνεσθαι τὰ κατ᾽ ἑτέρους ἐόντα. Οἵ τε χῶροι οὕτως ἔχουσι· τοῦτο μὲν τὸ Ἀρτεμίσιον ἐκ τοῦ πελάγεος τοῦ Θρηικίου ἐξ εὐρέος συνάγεται ἐς στεινὸν πόρον, τὸν μεταξὺ ἐόντα νήσου τε Σκιάθου καὶ ἠπείρου Μαγνησίης· ἐκ δὲ τοῦ στεινοῦ τῆς Εὐβοίης, ἤδη τὸ Ἀρτεμίσιον ἐκδέκεται αἰγιαλός· ἐν δὲ, Ἀρτέμιδος ἱρόν. ἡ δὲ αὖ διὰ Τρηχῖνος ἔσοδος ἐς τὴν Ἑλλάδα, ἐστί, τῇ στεινοτάτῃ, ἡμίπλεθρον· οὐ μέντοι κατὰ τοῦτό γ᾽ ἐστὶ τὸ στεινότατον τῆς χώρης τῆς ἄλλης, ἀλλ᾽ ἔμπροσθέν τε Θερμοπυλέων καὶ ὄπισθεν· κατά τε Ἀλπηνοὺς ὄπισθεν ἐόντας, ἐοῦσα ἁμαξιτὸς μούνη, καὶ ἔμπροσθεν κατὰ Φοίνικα ποταμόν, ἀγχοῦ Ἀνθήλης πόλιος, ἁμαξιτὸς ἄλλη μούνη. τῶν δὲ Θερμοπυλέων τὸ μὲν πρὸς ἑσπέρης, ὄρος ἄβατόν τε καὶ ἀπόκρημνον, ὑψηλόν, ἀνατεῖνον ἐς τὴν Οἴτην. τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ τῆς ὁδοῦ, θάλασσα ὑποδέκεται καὶ τενάγεα.

multitudinem terrestrem nauticamque indicando. Horũ consilio Græci (nam & bene sibi consuli, & bono erga ipsos animo Macedo esse videbatur) obtemperauerunt. Quanquam mihi videntur metu quoque id suasisse, quod audierant alium etiam esse in Thessaliam ingressum per Peræbos, in superiori Macedonia, iuxta vrbem Gonnon: quà & transiuit exercitus Xerxis. Ita Græci ad naues regressi, rursus ad isthmum se receperunt. CLXXIV Hæc fuit in Thessaliam sumpta expeditio, dum rex in Europam ex Asia transiturus erat, & Abydi iam agebat. A sociis autem deserti Thessali, iam nihil ambigentes, ita prompti ad Medos transiere vt in rebus gerendis sese regi præstiterint vtilissimos. CLXXV ¶ Græci autem ad isthmum reuersi, ob ea quæ ab Alexandro dicta erant, consultabant & qua ratione bellum gerendum statuerent, & quibus in locis. euicitque hæc sententia, vt præsidio aditũ Thermopylarum custodirent, quippe qui videbatur & angustior quam ille Thessaliæ, & solus ipsorum terræ propinquior. Nam semitam qua Græci intercepti postea fuere apud Thermopylas, haud nouerant prius [1] quam ducibus Trachiniis ad Thermopylas hostis peruenit. Hunc igitur aditum vt tuerentur decreuere, ne barbarus transiret in Græciam, vtque classis proueheretur in Histiæotidem oram super Artemisium. Hæc enim loca inter se vicina sunt, vt audiri vtrinque possint quæ apud alteros gerantur. CLXXVI Quæ loca ita se habent: Artemisium quidẽ à pelago Thracio, ex laxitate in arctum cogitur traiectum, qui est inter insulã Sciathum & continentem Magnesiæ: ab angustiis autem EVbœæ iam Artemisium excipit litus, in quo est Artemidis, *id est, Dianæ*, templũ. Ingressus vero in Græciam per Trachinem, vbi arctissimus, dimidii iugeri est. quanquã ad dexteram regionem non est hic locus arctissimus, sed ante postque Thermopylas: iuxtaque Alpenos à tergo sitos, tantummodo ad agendum vehiculum via patet; anterius etiam iuxta flumen Phœnicem, prope vrbẽ Anthelã solùm agendo vehiculo via sufficit. Thermopylarum autem quod ad hesperum vergit, mons est inaccessus & præalti præcipitii, protentus vsque ad OEtam. quod autem vix vergit ad auroram, id à mari excipitur ac vadosis.

[1] Quam peruenientes Thermopylas de ea ex Trachiniis audiuerunt.

In hoc

In hoc autem ingressu sunt *θερμὰ λουτρά, id est, calida lauacra*, quæ *χύτρους, id est, ollas*, indigenæ vocant: & desuper ara Herculi extructa. Ad hos ingressus, murus ædificatus erat, super quem olim *πύλαι, id est, portæ*, erant. Eum autem ædificauerant Phocenses metu Thessalorum, ex quo illi ex Thesprotis terram Æolidem iere habitatum, quam nunc possident. & quia Thessali conabantur eos subigere, hoc præsidio imposito se tutabantur: aquamque illam calidam ingressui induxere, vt esset lacunosus locus: omnia excogitantes ne in suam terram Thessali incursarent. Hic tamen murus quondam extructus, maiori ex parte iam vetustate erat collapsus: quo rursus excitato, visū est illis faciendum vt illac barbarum arcerent à Græcia. Est autem proxime viam vicus nomine Alpeni, vnde frumentari Græci

CLXXVII statuerant. Et hæc quidem loca visa sunt Græcis opportuna. cuncta enim rimati atq; ratiocinati, vbi barbari neque multitudine neq; equitatu vti possent, ibi illos Græciam inuadentes excipere statuerunt. Postea vero quā Persam in Pieria esse audiere, ex Isthmo digressi sunt: peditatus ad Thermopylas insidē-

CLXXVIII das, ceteri mari, ad Artemisiū. Dum autem Græci (vt cuiq; præceptum erat) propere ad succurrendū tendunt, interea Delphi deum consuluere, de seipsis pariter & de Græcia soliciti. His responsum est vt ventos precarentur: illos enim maximos fore Græciæ auxiliatores. Delphi quod accepere oraculum, cum iis primum Græcis communicauere quibus libertas cordi erat: quo nuncio illos, quod barbarum magnopere timerent, immortali beneficio demeruere. Deinde statuta ventis ara in Thya, vbi fanum Thyæ Cephisi filiæ (à qua & locus hic habet nomen) hostias illi immolauere: propter quod oraculum etiam nunc Delphi ventos propitiant.

CLXXIX ¶ Nauticus autem Xerxis exercitus ex vrbe Therma mouens, decem ex omnibus nauibus velocissimas recta misit in Sciathum, vbi erāt tres præsidiariæ naues Græcorum, Trœzenia, Æginetica, Attica: quæ præuisis barbarorum

CLXXX nauibus, in fugā se proripuerunt. Sed ex iis Trœzeniam, cui præerat Praxinus, insequuti barbari, continuo excipiunt. Deinde[1] strenuissimum quenque propugnatorū eius ad proram adductum,

ἔστι δὲ ἐν τῇ ἐσόδῳ ταύτῃ θερμὰ λουτρά, τὰ Χύτρους καλέουσι οἱ ἐπιχώριοι· καὶ βωμὸς ἵδρυται Ἡρακλέος ἐπ' αὐτοῖσι. ἐδέδμητο δὲ τεῖχος κατὰ ταύτας τὰς ἐσβολάς· καὶ τό γε παλαιὸν πύλαι ἐπῆσαν. ἔδειμαν δὲ Φωκέες τὸ τεῖχος, δείσαντες, ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν οἰκήσοντες γῆν τὴν Αἰολίδα, τήνπερ νῦν ἐκτέαται. ἅτε δὴ πειρωμένων τῶν Θεσσαλῶν καταστρέφεσθαί σφεας, τοῦτο προεφυλάξαντο οἱ Φωκέες· καὶ τὸ ὕδωρ τὸ θερμὸν τότε ἐπῆκαν ἐπὶ τὴν ἔσοδον, ὡς ἂν χαραδρωθείη ὁ χῶρος· πᾶν μηχανώμενοι ὅκως μή σφι ἐσβάλοιεν οἱ Θεσσαλοὶ ἐπὶ τὴν χώρην. τὸ μέν νυν τεῖχος τὸ ἀρχαῖον ἐκ παλαιοῦ τε ἐδέδμητο, καὶ τὸ πλέον αὐτοῦ ἤδη ὑπὸ χρόνου ἔκειτο. τοῖσι δὲ αὖτις ὀρθώσασι, ἔδοξε ταύτῃ ἀπαμύνειν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν βάρβαρον. κώμη δέ ἐστι ἀγχοτάτω τῆς ὁδοῦ, Ἀλπηνοὶ οὔνομα· ἐκ ταύτης δὲ ἐπισιτίσασθαι ἐλογίζοντο οἱ Ἕλληνες. Οἱ μέν νυν χῶροι οὗτοι τοῖσι Ἕλλησι εἶναι ἐφαίνοντο ἐπιτήδεοι. ἅπαντα γὰρ προσκεψάμενοι καὶ ἐπιλογισθέντες, ὅτι οὔτε πλήθεϊ ἕξουσι χρᾶσθαι οἱ βάρβαροι, οὔτε ἵππῳ, ταύτῃ σφι ἔδοξε δέκεσθαι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ὡς δὲ ἐπύθοντο τὸν Πέρσην ἐόντα ἐν Πιερίῃ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐστρατεύοντο αὐτῶν οἱ μὲν ἐς Θερμοπύλας πεζῇ, ἄλλοι δὲ κατὰ θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον. Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες κατὰ τάχος ἐβοήθεον διαταχθέντες· Δελφοὶ δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐχρηστηριάζοντο τῷ θεῷ, ὑπὲρ ἑωυτῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος καταρρωδηκότες. καί σφι ἐχρήσθη ἀνέμοισι εὔχεσθαι· μεγάλους γὰρ τούτους ἔσεσθαι τῇ Ἑλλάδι συμμάχους. Δελφοὶ δὲ δεξάμενοι τὸ μαντήιον, πρῶτα μὲν Ἑλλήνων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροισι, ἐξήγγειλαν τὰ χρησθέντα αὐτοῖσι. καί σφι δεινῶς καταρρωδέουσι τὸν βάρβαρον ἐξαγγείλαντες, χάριν ἀθάνατον κατέθεντο. μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Δελφοὶ τοῖσι ἀνέμοισι βωμόν τε ἀπεδέξαντο ἐν Θυίῃ, (τῇ περ τῆς Κηφισσοῦ θυγατρὸς Θυίης τὸ τέμενός ἐστι, ἐπ' ἧς καὶ ὁ χῶρος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει) καὶ θυσίῃσί σφεας μετήισαν. Δελφοὶ μὲν δὴ κατὰ τὸ χρηστήριον ἔτι καὶ νῦν τοὺς ἀνέμους ἱλάσκονται. Ὁ δὲ ναυτικὸς Ξέρξεω στρατὸς ὁρμεώμενος ἐκ Θέρμης πόλιος, παρέβαλε νηυσὶ τῇσι ἄριστα πλεούσῃσι δέκα ἰθὺ Σκιάθου· ἔνθα ἦσαν προφυλάσσουσαι νέες τρεῖς Ἑλληνίδες, Τροιζηνίη τε καὶ Αἰγιναίη καὶ Ἀττική. προϊδόντες δὲ οὗτοι τὰς νέας τῶν βαρβάρων, ἐς φυγὴν ὥρμησαν. Τὴν μὲν δὴ Τροιζηνίην, τῆς ἦρχε Πρηξῖνος, αὐτίκα αἱρέουσι ἐπισπόμενοι οἱ βάρβαροι. καὶ ἔπειτα τῶν ἐπιβατέων αὐτῆς τὸν καλλιστεύοντα ἀγαγόντες ἐπὶ τὴν πρῴρην τῆς νεὸς

γρ. ἀπέδεξαν

281

1 *Videtur totum hunc locum aliter legisse, aut non intellexisse.*

ἔσφαξαν, διάδεξιον ποιεύμενοι τὸν εἷλον τῶν Ἑλλήνων πρῶτον καὶ κάλλιστον. τῷ δὲ σφαγιασθέντι τούτῳ οὔνομα ἦν Λέων. τάχα δ' ἄν τι καὶ τοῦ οὐνόματος ἐπαύρετο. Ἡ δὲ Αἰγιναίη, τῆς ἐτριηράρχεε Ἀσωνίδης, καί τινά σφι θόρυβον παρέσχε, Πυθέω τοῦ Ἰσχενόου ἐπιβατεύοντος, ἀνδρὸς ἀρίστου γενομένου ταύτην τὴν ἡμέρην· ὅς, ἐπειδὴ ἡ νηῦς ἡλίσκετο, ἐς τοῦτο ἀντεῖχε μαχόμενος, ἐς ὃ κατεκρεουργήθη ἅπας. ὡς δὲ πεσὼν οὐκ ἀπέθανε, ἀλλ' ἦν ἔμπνοος, οἱ Πέρσαι οἵπερ ἐπεβάτευον ἐπὶ τῶν νεῶν, δι' ἀρετὴν τὴν ἐκείνου, περιποιῆσαί μιν περὶ πλείστου ἐποιήσαντο, σμύρνῃσί τε ἰώμενοι τὰ ἕλκεα, καὶ σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατελίσσοντες. καί μιν, ὡς ὀπίσω ἀπίκοντο ἐς τὸ ἑωυτῶν στρατόπεδον, ἐπεδείκνυσαν ἐκπαγλεόμενοι πάσῃ τῇ στρατιῇ, περιέποντες εὖ· τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς ἔλαβον ἐν τῇ νηῒ ταύτῃ, περιεῖπον ὡς ἀνδράποδα. Αἱ μὲν δὴ δύο τῶν νεῶν οὕτω ἐχειρώθησαν. ἡ δὲ τρίτη, τῆς ἐτριηράρχεε Φίρμος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, φεύγουσα, ἐξοκέλλει ἐς τὰς ἐμβολὰς τοῦ Πηνειοῦ· καὶ τοῦ μὲν σκάφεος ἐκράτησαν οἱ βάρβαροι, τῶν δὲ ἀνδρῶν, οὔ. ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐπώκειλαν τὴν νέα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποθορόντες, κατὰ Θεσσαλίην πορευόμενοι ἐκομίσθησαν ἐς τὰς Ἀθήνας. Ταῦτα οἱ Ἕλληνες οἱ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ στρατοπεδευόμενοι πυνθάνονται παρὰ πυρσῶν ἐκ Σκιάθου. πυθόμενοι δὲ καὶ καταρρωδήσαντες, ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου μετορμίζοντο ἐς Χαλκίδα, φυλάξοντες μὲν τὸν Εὔριπον, λείποντες δὲ ἡμεροσκόπους περὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς Εὐβοίης. τῶν δὲ δέκα νεῶν τῶν βαρβάρων τρεῖς ἐπήλασαν περὶ τὸ ἕρμα τὸ μεταξὺ ἐὸν Σκιάθου τε καὶ Μαγνησίης, καλεόμενον δὲ Μύρμηκα. ἐνθαῦτα οἱ βάρβαροι, ἐπεὶ στήλην λίθου ἐπέθηκαν, κομίσαντες ἐπὶ τὸ ἕρμα, ὁρμηθέντες αὐτοὶ ἐκ Θέρμης, ὥς σφι τὸ ἐμποδὼν ἐγεγόνεε καθαρόν, ἐπέπλεον πάσῃσι τῇσι νηυσὶ ἕνδεκα ἡμέρας, παρέντες μετὰ τὴν βασιλέος ἐξέλασιν ἐκ Θέρμης. τὸ δὲ ἕρμα σφι κατηγήσατο ἐὸν ἐν πόρῳ μάλιστα Πάμμων Σκύριος. πανημερὸν δὲ πλώοντες οἱ βάρβαροι, ἐξανύουσι τῆς Μαγνησίης χώρης ἐπὶ Σηπιάδα τε καὶ τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης πόλιος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ χώρου καὶ Θερμοπυλέων, ἀπαθής τε κακῶν ἦν ὁ στρατός· καὶ πλῆθος ἦν τηνικαῦτα ἔτι (ὡς

deinceps mactant. Eorum qui capti mactatique sunt, & primo & strenuissimo nomen erat Leoni: quo nomine nonnihil fortasse gloriabatur. Æginetica vero, cuius trierarchus erat Asonides, nonnihil tumultus hostibus præstitit, [1] quod eius epibata erat Pythius Ischenoi filius, vir eo die præstantissimus: qui capta naui tamen eousque pugnando restitit donec totus [2] dilaniatus est: quem collapsum non mortuum, sed spirantem, Persæ qui nauem ceperant, admiratione virtutis, magnum operæpretium putauerunt vt seruarent, vulnera smyrna medentes, sindoneque byssina & fasciis obligantes. ac rursus in castra sua reuersi, hominem vniuerso exercitui ostentabant admirabundi, [3] ac probe obseruantes: quum alios quos in eadem iam naui ceperant, tanquam mancipia adseruarent. CLXXXI Duabus nauibus interceptis, tertia, cui præerat Phirmus vir Atheniensis, dum fugit ad ostia Penei, impacta est: qua sine viris barbari potiti sunt. nam Athenienses, simulatque nauem impegerunt, ab ea desilientes, iter Thessaliam intenderunt, seque Athenas receperunt. CLXXXII Huius rei per [4] ignes e Sciatho editos facti certiores Græci qui ad Artemisium castra habebant, & ob id perterriti, illinc Chalcidem concesserunt ad EVripum tutandũ, relictis per edita EVbœæ loca diurnis speculatoribus. CLXXXIII Ex illis autem decem barbarorum nauibus, tres ad herma quod est inter Sciathum & Magnesiam, nomine Myrmecem, profectæ sunt. quem locum vbi tenuere barbari, lapideum illic titulum imposuere. Qui ex Therma soluerunt, [5] vbi litus oculos effugit, cum omni classe nauigabant vndecim diebus ex quo rex à Therma discesserat, inter se dissipati: sed eos herma deducebat, quod erat in traiectu fere Scyrius Pammon. Hinc totum diem nauigantes barbari, oram Magnesiam tenuerunt super Sepiadem, & litus quod est inter vrbem Casthanæam & oram Sepiadem. CLXXXIV [6] Ad hunc vsque locum atque Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit: & adhuc classis (quemadmodum

1 Quod ea vehetetur Pyth. 2 Velut in laniena concisus est. *Bud.* 3 Ac bene eum tractabant: quum ceteros quos in eadem naui ceperant, tanquam mancipia tractarent. 4 *Legit* [illegible] *vt & vet. cod. habent, non* [illegible]. 5 *Locus hic in vulg. edit. Gr. est suspectus: at certe hunc aliam lectionem & hic & paulo post sequutum esse manifestum est.* 6 Ad Sepiadem vsq; & Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit: multitudo autem adhuc erat (vt ——

ego

ego supputando inuenio) mille ducentarum septem ex Asia nauium. In quibus à principio è singulis nationibus erant millia ducenta & quadraginta vnum ac quadringenti, ducenos supputando viros in singulis: & præter indigenas propugnatores, addendo Persarum Medorumque ac Sacarum tricenos epibatas. Reliquis autem hic exercitus constabat ex triginta sex millibus, ducentisq; ac decem. Adiiciam autem huic & superiori numero [1] eos qui sunt ex biremibus: in quarum singulis plures fecerim octoginta potius quam pauciores viros. Quarum nauium summa, vt superius dictum est, trium millium fuit. ita in eis fuerunt virorum viginti quatuor myriades, *id est, ducenta & quadraginta millia.* Hæc igitur erat classis ex Asia, vnius & quinquaginta myriadum virorum in vniuersum, & præterea septem millium sexcentorum decem. Peditatus fuit decies septies centena millia: equitatus, octoginta millia: quibus addo Arabes qui camelos, & Libyes qui currus agitabant, quæ facio viginti millia. Quæ copiæ classiariæ & terrestres in summã redactæ fiunt ter & vicies centena & præterea decem & septem millia, sexcenti & decem. Has copias ex ipsa Asia fuisse contractas dictũ est, præter seruitia quæ sequebantur, & eos qui

CLXXXV in frumentariis vehebantur. Huic omni enumerato exercitui adiiciendus est ille ductus ex Europa, de quo ex opinione dicere oportet. Ii Græci qui sunt è Thracia, & ex insulis Thraciæ obiacentibus, præbuerunt naues centum viginti, quarum viri fiunt triginta quatuor millia. Terrestres copias præbuerunt Thraces, & Pæones, & Eordi, & Bottiæi, & genus Chalcidicũ, & Brygi, & Pieres, & Macedones, & Perrhæbi, & Enienses, & Dolopes, & Magnetes, & Achæi, & qui maritima Thraciæ habitabant. Harum nationũ reor triginta myriades, *id est, trecenta millia,* fuisse: quæ myriades illis Asiaticis adiectæ, fiunt in summa virorũ pugnantiũ ducentæ sexaginta quatuor, & præterea mille sexcẽti ac

CLXXXVI decem. Hoc autem tanto pugnatorũ

ἐγὼ συμβαλεόμενος εὑρίσκω) πόσοι τῶν μὲν ἐκ τῶν νεῶν τῶν ἐκ τῆς Ἀσίης ἐουσέων, ἑπτὰ καὶ διηκοσιέων, καὶ χιλιέων· τὸν μὲν ἀρχαῖον ἑκάστων τῶν ἐθνέων ἐόντα ὅμιλον, τεσσεράς καὶ εἴκοσι μυριάδας, καὶ πρός, χιλιάδα τε καὶ τετρακοσίους· ὡς ἀνὰ διηκοσίους ἄνδρας λογιζομένοισι ἐν ἑκάστῃ νηΐ. ἐπεβάτευον δὲ ἐπὶ τουτέων τῶν νεῶν, χωρὶς ἑκάστων τῶν ἐπιχωρίων ἐπιβατέων, Περσέων τε καὶ Μήδων καὶ Σακέων, τριήκοντα ἄνδρες. οὗτος ἄλλος ὅμιλος γίνεται τρισμύριοι, καὶ ἑξακισχίλιοι, καὶ πρός, διηκόσιοί τε καὶ δέκα. προσθήσω [1] δ' ἔτι τούτῳ καὶ τῷ προτέρῳ ἀριθμῷ τοὺς ἐκ τῶν πεντηκοντέρων, ποιήσας ὅτι πλέον ἦν αὐτέων ἢ ἔλασσον ἂν ὀγδώκοντα ἄνδρας ἐνεῖναι. συνελέχθη δὲ ταῦτα τὰ πλοῖα (ὡς καὶ πρότερον μοι ἐρρήθη) τρισχίλια. ἤδη ὦν ἄνδρες ἂν εἶεν ἐν αὐτοῖσι τέσσερες μυριάδες, καὶ εἴκοσι. τοῦτο μὲν νυν τὸ ἐκ τῆς Ἀσίης ναυτικὸν ἦν σύμπαν ἐόν, πεντήκοντα μυριάδες, καὶ μία. χιλιάδες τε ἔπεισι ἐπὶ ταύτῃσι ἑπτά, καὶ πρός, ἑκατοντάδες ἕξ, καὶ δεκάς. τοῦ δὲ πεζοῦ, ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες ἐγίνοντο· τῶν δὲ ἱππέων, ὀκτὼ μυριάδες. προσθήσω δ' ἔτι τούτοισι τὰς καμήλους τοὺς ἐλαύνοντας Ἀραβίους, καὶ τοὺς τὰ ἅρματα Λίβυας, πλῆθος ποιήσας δισμυρίους ἄνδρας. καὶ δὴ τό, τε ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ πεζοῦ πλῆθος συντιθέμενον, γίνεται διηκόσιαί τε μυριάδες, καὶ τριήκοντα, καὶ μία, καὶ πρός, χιλιάδες ἑπτά, καὶ ἑκατοντάδες ἕξ καὶ δεκάδες (al. δεκάς) δύο. τοῦτο μὲν τὸ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίης στράτευμα ἐξαναχθὲν εἴρηται, ἄνευ τε τῆς θεραπηΐης τῆς ἑπομένης, καὶ τῶν σιταγωγῶν πλοίων, καὶ ὅσοι ἐνέπλεον τούτοισι. Τὸ δὲ δὴ ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀγόμενον στράτευμα, ἔτι προσλογιστέα τούτῳ παντὶ τῷ ἐξηριθμημένῳ. δόκησιν δὲ δεῖ λέγειν. νέας μέν νυν οἱ ἀπὸ Θρηΐκης Ἕλληνες, καὶ ἐκ τῶν νήσων τῶν ἐπικειμένων τῇ Θρηΐκῃ, παρείχοντο εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ἐκ μέν νυν τουτέων τῶν νεῶν ἄνδρες τετρακισχίλιοι, καὶ δισμύριοι γίνονται. πεζοῦ δέ, τὸν Θρήϊκες παρείχοντο, καὶ Παίονες, καὶ Ἐορδοί, καὶ Βοττιαῖοι, καὶ τὸ Χαλκιδικὸν γένος, καὶ Βρύγοι, καὶ Πίερες, καὶ Μακεδόνες, καὶ Περραιβοί, καὶ Ἐνιῆνες, καὶ Δόλοπες, καὶ Μάγνητες, καὶ Ἀχαιοί, καὶ ὅσοι τῆς Θρηΐκης τὴν παραλίην νέμονται· τουτέων τῶν ἐθνέων, τριήκοντα μυριάδας δοκέω γενέσθαι. αὗται ὦν αἱ μυριάδες ἐκείνῃσι προστεθεῖσαι τῇσι ἐκ τῆς Ἀσίης, γίνονται αἱ πᾶσαι ἀνδρῶν αἱ μάχιμοι μυριάδες διηκόσιαι, καὶ ἑξήκοντα, καὶ τέσσερες. ἔπεισι δὲ ταύτῃσι ἑκατοντάδες ἑκκαίδεκα, καὶ δεκάς. Τοῦ μαχίμου δὲ τούτου ἐόντος

——— ego coniectura assequor) ex nauibus quidem ab Asia profectis, numero mille ducentis ac septem, eorum duntaxat qui iam inde ab initio conuenerant, millia ducenta & quadraginta vnum & quadringenti viri, ducenos scilicet viros in singulas naues numerantibus. Porro inter classiarios indigenas triceni Persæ, Medi & Sacæ in naues easdem ascenderant, quæ multitudo sex & triginta millia & ducentos decem viros prioribus copiis aggregat. *Ita Bud. hunc locum interp.* 1 Eos qui ex pentecontoris erant, *id est, ex nauibus quinquagenûm remorum:* ita rationem iniens vt fuerint in singulis octogeni viri, maiore numero minorem compensante. *Id est, iis in quibus plures erant compensantibus eas in quibus erant pauciores. Hoc enim videtur voluisse significare quod nostrate lingua in re simili dicimus, L'vne portant l'autre. vel, Le fort portant le foible. Adeo vt locum hic non habeat genus illud loquendi* Plus minus, *præsertim quum ἂν sit pro ἄνω. q. d. In singulis (vbi plus, vbi minus) octogeni viri. Sed & illud* τοὺς ἐκ τῶν πεντηκοντέρων *respondet penè Gallica, Ceux des nauires, pro Ceux qui estoyent dedans les nauires.*

ἀριθμὸν τοσοῦτον, τὴν στρατιὴν τὴν ἑπομένην τούτοισι, καὶ τοὺς ἐν τοῖσι σιταγωγοῖσι ἀκάτοισι ἐόντας, καὶ μάλα ἐν τοῖσι ἄλλοισι πλοίοισι, τοῖσι ἅμα πλέουσι τῇ στρατιῇ, τούτους τῶν μαχίμων ἀνδρῶν οὐ δοκέω εἶναι ἐλάσσονας, ἀλλὰ πλεῦνας. καὶ δή σφεας ποιέω ἴσους ἐκείνοισι εἶναι, καὶ οὔτε πλεῦνας, οὔτε ἐλάσσονας οὐδέν. ἐξισούμενοι δὲ οὗτοι τῷ μαχίμῳ, ἐκπληροῦσι τὰς ἴσας μυριάδας ἐκείνοισι. οὕτω πεντακοσίας τε μυριάδας καὶ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ, καὶ χιλιάδας τρεῖς, καὶ ἑκατοντάδας δύο, καὶ δεκάδας δύο ἀνδρῶν ἤγαγε Ξέρξης ὁ Δαρείου μέχρι Σηπιάδος, καὶ Θερμοπυλέων. Οὗτος μὲν δὴ τοῦ συμπάντος στρατεύματος τοῦ Ξέρξεω ἀριθμός. γυναικῶν δὲ σιτοποιέων, καὶ παλλακέων, καὶ εὐνούχων, οὐδεὶς ἂν εἴποι ἀτρεκέα ἀριθμόν· οὐδ᾽ αὖ ὑποζυγίων τε, καὶ τῶν ἄλλων κτηνέων τῶν ἀχθοφόρων, καὶ κυνῶν Ἰνδικῶν τῶν ἑπομένων, οὐδ᾽ ἂν τούτων ὑπὸ πλήθεος οὐδεὶς ἂν εἴποι ἀριθμόν. ὥστε οὐδέν μοι θῶυμα παρίσταται προδοῦναι τὰ ῥέεθρα τῶν ποταμῶν ἐνίων, ἀλλὰ μᾶλλον ὅκως τὰ σιτία ἀντέχρησε θῶυμά μοι μυριάσι τοσαύτῃσι. εὑρίσκω γὰρ συμβαλλεόμενος, εἰ χοίνικα πυρῶν ἕκαστος τῆς ἡμέρης ἐλάμβανε, καὶ μηδὲν πλέον, ἕνδεκα μυριάδας μεδίμνων τελεομένας ἐπ᾽ ἡμέρῃ ἑκάστῃ, καὶ πρὸς, τριηκοσίους τε ἄλλους μεδίμνους, καὶ τεσσεράκοντα. γυναιξὶ δὲ καὶ εὐνούχοισι, καὶ ὑποζυγίοισι, καὶ κυσὶ, οὐ λογίζομαι. ἀνδρῶν δ᾽ ἐουσέων τοσουτέων μυριάδων, κάλλεός τε εἵνεκα, καὶ μεγάθεος, οὐδεὶς αὐτέων ἀξιονικότερος ἦν αὐτοῦ Ξέρξεω ἔχειν τοῦτο τὸ κράτος. Ὁ δὲ δὴ ναυτικὸς στρατὸς, ἐπεί τε ὁρμηθεὶς ἔπλεε, καὶ κατέσχε τῆς Μαγνησίης χώρης ἐς τὸν αἰγιαλὸν, τὸν μεταξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς, αἱ μὲν δὴ πρῶται τῶν νεῶν ὅρμεον πρὸς τῇ γῇ, ἄλλαι δ᾽ ἐπ᾽ ἐκείνῃσι ἐπ᾽ ἀγκυρέων· ἅτε γὰρ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐόντος οὐ μεγάλου, πρόκροσσαι ὁρμέοντο ἐς πόντον, καὶ ἐπὶ ὀκτὼ νέας. ταύτην μὲν τὴν εὐφρόνην οὕτω. ἅμα δὲ ὄρθρῳ, ἐξ αἰθρίης τε καὶ νηνεμίης τῆς θαλάσσης ζεσάσης, ἐπέπεσέ σφι χειμών τε μέγας, καὶ πολλὸς ἄνεμος ἀπηλιώτης, τὸν δὴ Ἑλλησποντίην καλέουσι οἱ

(Margin: γρ. ἀκάτοι. — γρ. ἐνίων, ἔστιν ὧν. — γρ. τοσουτέων — 283)

numero [1] non pauciora sed plura fuisse arbitror quæ eos comitabantur seruitia, & eos qui frumentariis in nauigiis erant, & in aliis nauibus vna cum militaribus viris vehebantur: quos neque plures neque pauciores facio, sed totidem. Ita æquati numero pugnatorum, explebunt totidem myriadas: fientque quingentæ & viginti octo myriades, & tria millia ducenti & viginti viri, quos Xerxes Darii filius duxit ad Sepiadem & vsque ad Thermopylas. Hic est vniuersus copiarum Xerxis numerus. Nam mulierum pinsentium & pallacarum & eunuchorum numerum nemo pro comperto queat dicere: ac ne impedimentorum quidem, aliorumque iumentorum sarcinariorum, neque canum Indicorum exercitum comitantium, præ multitudine quisquam inire numerum possit. [2] Quo minus miror proditū esse, fluenta quædam non suppeditauisse: magis miror vnde tot myriadibus cibaria suppeterint. nam subducta ratione comperio, si singuli quotidie singulas frumenti chœnicas, *id est, semodia*, non amplius accepissent, absumpta fuisse singulis diebus centum millia medimnorum, & trecentos ac quadraginta medimnos, *qui singuli constant è senis modiis*: haud annumerando mulieres eunuchosque, & iumenta, atque canes. In quo exercitu quum tot virorum millia essent, nemo erat qui aut specie aut magnitudine corporis cum Xerxe ipso posset contendere, tanquam dignior qui illud imperium obtineret. ¶ Nauales autem copiæ, postquam è statione soluerunt, prouectæque oram terræ Magnesiæ tenuerunt, quæ est inter vrbem Casthanæam & oram Sepiadem, primæ quæq; naues ad terram habuere stationem, aliæ deinceps in ancoris stetere, ad octauum vsque ordinem [3] intra mare procedentes, vtpote angustiore litore quam vt classem caperet: atque ita per noctem stetere. Sub ipsum vero diluculum, ex sereno cælo & tranquillo quum mare efferbuisset, incidit in eam atrox tempestas, ac vehemens ventus subsolanus, quē Hellespontiū 1 uncupant

(Margin: CLXXXVII — CLXXXIIX)

1 Non minorem sed maiorem fuisse existimo famulitii numerum, eorumque qui frument. in nauig. erant, & qui in aliis n. v. c. militibus vehebantur. Sed esto hos illis numero pares esse, ac neque plures, neque pauciores, certè æquati hi numero pugn.

2 Itaque mirum mihi non videtur quotundam amnium fluenta defecisse tot hominum millia: sed quonam modo frumentum suppetierit tot hominum millibus, id vero mirum videri potest. Siquidem vt chœnicem frumenti quisque in singulos dies acciperet, ac nihil amplius, subducta ratione inuenio centena dena millia medimnūm quotidie absumi potuisse, & trecenta præterea quadraginta medimna. *Ita Bud. hunc locum vertit, addens etiam Amnium fluenta prodidisse, hoc est, destituisse exercitum tantum. Vide apud eundem De asse lib. 5, in quo sit reprehendenda hic Valla interpretatio.* 3 *Πρόκροσσαι νέες vulgo exponitur, Naues sibi iuncta scalarum instar alia post alias.*

cupant

cupant qui circa illa loca habitāt. Eum ventum quicunque augescere animaduerterunt, & quibus per condicionem stationis licuit, ii tempestatem præuenerunt, reuulsisque nauibus sese atque illas incolumes præstiterunt: at quas naues ventus [1] exteriores nactus est, earum alias ad loca quæ dicuntur *ἰπνοὶ*, *id est furni*, quæ sunt in Pelio, extulit, alias in litus, alias in ipsam Sepiadem illisit, alias in vrbē Casthanæam, alias in Melibœam expulit. erat enim intoleranda vis eius.

CLXXXIX Enimuero feruntur Athenienses Borea inuocasse ex oraculo alio, quod eis redditum est, vt generū suum ad sibi opitulandum inuocarent. Habet autem (vt apud Græcos fertur) Boreas in matrimonio Orithyam, Atticam, Erechthei filiam. Ex hoc coniugio (vt fama est) Athenienses inducti sunt ad coniectandum Boream sibi generū esse, & dum [2] in Chalcide pro Europa excubarent, quum intelligerent auctū iri tempestatem, inuocauere Boream, cui prius sacrificauerant, & Orithyam, vt sibi auxilio essent, & barbarorum naues corrumperent, quemadmodū prius fecerant circa Athon. Num autem ob id Boreas ingruerit in barbaros apud stationē agentes, non queo dicere: certe Athenienses aiunt & ante fuisse sibi auxilio Boream, & tunc illud effecisse. atque digressi illinc, delubrum Boreæ extruxere ad amnem Ilissum.

CXC In hac clade qui paucissimas naues, ii non pauciores quadringentis periisse aiunt, viros quoque innumerabiles, ac vim pecuniarum immensam. vt Aminocli [3] Cratineo viro Magneti, maiorem in modum fuerit fructuosum hoc naufragium: qui aliquanto post, dum circa Sepiadem humū fodit, multa pocula aurea eiecta, multa argentea percepit, thesaurosque Persarum inuenit, affatimque aliarum ex auro rerum lucratus est: & quum alioqui non esset fortunatus, è rebus repertitiis mirifice est ditatus. [4] nam fuit ei vtilitas quædam ingrata, ac doloris caussa, quod erat filiis orbatus.

CXCI Nauium autem onerariarum aliorumque nauigiorum quæ perierunt, numerus iniri non potest. Vnde præfecti classis, veriti ne sibi post acceptam calamitatem Thessali incursarent, excelsum sibi vallum è naufragiis circumdederunt.

ἐοῦσι οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκημένοι. ὅσοι μέν νυν αὐτῶν αὐξόμενον ἔμαθον τὸν ἄνεμον, καὶ τοῖσι οὕτω εἶχε ὅρμου, οἱ δ' ἔφθησαν τὸν χειμῶνα, ἀνασπάσαντες τὰς νέας, καὶ αὐτοί τε περιῆσαν καὶ αἱ νέες αὐτέων· ὅσας δὲ τῶν νεῶν μεταρσίας ἔλαβε, τὰς μὲν ἐξέφερε πρὸς Ἴπνους καλεομένους, τοὺς ἐν Πηλίῳ, τὰς δέ, ἐς τὸν αἰγιαλόν· αἱ δὲ περὶ αὐτὴν τὴν Σηπιάδα περιέπιπτον, αἱ δέ, ἐς Μελίβοιαν πόλιν, αἱ δὲ ἐς Κασθαναίην ἐξεβράσσοντο. ἦν τε τοῦ χει-10 μῶνος χρῆμα ἀφόρητον. Λέγεται δὲ λόγος ὡς Ἀθηναῖοι τὸν Βορῆν ἐκ θεοπροπίου ἐπεκαλέσαντο, ἐλθόντος σφι ἄλλου χρηστηρίου, τὸν γαμβρὸν ἐπίκουρον καλέσασθαι. Βορῆς δέ, κατὰ τὸν Ἑλλήνων λόγον, ἔχει γυναῖκα Ἀττικήν, Ὠρειθύην τὴν Ἐρεχθῆος. κατὰ δὴ τὸ κῆδος τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι (ὡς φάτις ὥρμηται) συμβαλλεόμενοί σφι τὸν Βορῆν γαμβρὸν εἶναι), καὶ ναυλοχέοντες τῆς Εὐβοίης ἐν Χαλκίδι, ὡς ἔμαθον αὐξόμενον τὸν χειμῶνα, ἢ καὶ πρὸ τούτου, ἐθύοντό τε καὶ ἐπεκαλέοντο τόν τε Βο-20 ρῆν καὶ τὴν Ὠρειθύην, τιμωρῆσαί σφι, καὶ διαφθεῖραι τῶν βαρβάρων τὰς νέας, ὡς καὶ πρότερον περὶ Ἄθων. εἰ μέν νυν διὰ ταῦτα τοῖσι βαρβάροισι ὁρμέουσι Βορῆς ἐπέπεσε, οὐκ ἔχω εἰπεῖν· οἱ δ' ὦν Ἀθηναῖοί σφι λέγουσι βοηθήσαντα τὸν Βορῆν πρότερον, καὶ τότε ἐκεῖνα κατεργάσασθαι. καὶ ἱρὸν ἀπελθόντες Βορέω ἱδρύσαντο παρὰ ποταμὸν Ἰλισσόν. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ νέας οἱ ἐλαχίστας λέγουσι διαφθαρῆναι, τετρακοσιέων οὐκ ἐλάσσονας, ἄνδρας τε ἀναριθμήτους, χρημάτων τε πλῆ-30 θος ἄφθονον. ὥστε Ἀμεινοκλέϊ τῷ Κρητίνεω ἀνδρὶ Μάγνητι, γηοχέοντι περὶ Σηπιάδα, μεγάλως ἡ ναυηγίη αὕτη χρηστὴ ἐγένετο· ὃς πολλὰ μὲν χρύσεα ποτήρια ὑστέρῳ χρόνῳ ἐκβρασσόμενα ἀνείλετο, πολλὰ δὲ ἀργύρεα· θησαυρούς τε τῶν Περσέων εὗρε, ἄλλα τε χρύσεα ἄφατα χρήματα περιεβάλετο. ἀλλ' ὁ μέν, τἆλλα οὐκ εὐτυχέων, εὑρήμασι μέγα πλούσιος ἐγένετο. ἦν γάρ τις καὶ τοῦτον ἄχαρις συμφορὴ λυπεῦσα παιδοκτόνος. Σιταγωγῶν δὲ ὁλκάδων, καὶ τῶν ἄλλων 40 πλοίων διαφθειρομένων, οὐκ ἐπῆν ἀριθμός· ὥστε δείσαντες οἱ στρατηγοὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ μή σφι κεκακωμένοισι ἐπιθέωνται οἱ Θεσσαλοί, ἕρκος ὑψηλὸν ἐκ τῶν ναυηγίων περιεβάλοντο.

1 Altum tenentes 2 In Chalcide Eubœæ excubarent, vbi tempestatem oriri intellexerunt, aut prius etiam *quam id intellexissent*, sacrificare cœperunt, & Boream Orithyamque inuocare vt sibi auxil. 3 Cretinei filio, *aut Cretini.* 4 Nam & hūc calamitas quædam angebat circa liberorum cædem.

ἡμέρας γὰρ δὴ ἐχείμαζε τρεῖς. τέλος δὲ, ἔντομά τε ποιεῦντες, καὶ καταείδοντες γόησι τῷ ἀνέμῳ οἱ μάγοι, πρός τε τούτοισι, καὶ τῇ Θέτι καὶ τῇσι Νηρηίσι θύοντες, ἔπαυσαν τετάρτῃ ἡμέρῃ, ἢ ἄλλως κως αὐτὸς ἐθέλων ἐκόπασε. τῇ δὲ Θέτι ἔθυον, πυθόμενοι παρὰ τῶν Ἰώνων τὸν λόγον, ὡς ἐκ τοῦ χώρου τούτου ἁρπασθείη ὑπὸ Πηλέος, εἴη τε ἅπασα ἡ ἀκτὴ ἡ Σηπιὰς ἐκείνης τε καὶ τῶν ἄλλων Νηρηΐδων. ὁ μὲν δὴ τετάρτῃ ἡμέρῃ ἐπέπαυτο. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι οἱ ἡμεροσκόποι ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν Εὐβοϊκῶν καταδραμόντες δευτέρῃ ἡμέρῃ, ἀπ' ἧς ὁ χειμὼν ὁ * πρῶτος ἐγένετο, ἐσήμαινον πάντα τὰ γενόμενα περὶ τὴν ναυηγίην. οἱ δὲ, ὡς ἐπύθοντο, Ποσειδῶνι σωτῆρι εὐξάμενοι, καὶ σπονδὰς προχέαντες, τὴν ταχίστην ὀπίσω ἠπείγοντο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐλπίσαντες * ὀλίγας τινάς σφι ἀντιξόους ἔσεσθαι νέας. οἱ μὲν δὴ τὸ δεύτερον ἐλθόντες περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐναυλόχεον, Ποσειδέωνος σωτῆρος ἐπωνυμίην ἀπὸ τοῦδε ἔτι καὶ ἐς τόδε νομίζοντες. Οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς ἐπαύσατό τε ὁ ἄνεμος, καὶ τὸ κῦμα ἔστρωτο, κατασπάσαντες τὰς νέας, ἔπλεον παρὰ τὴν ἤπειρον. κάμψαντες δὲ τὴν ἄκρην τῆς Μαγνησίης, ἰθέαν ἔπλεον ἐς τὸν κόλπον τὸν ἐπὶ Παγασέων φέροντα. ἔστι δὲ χῶρος ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ τῆς Μαγνησίης, ἔνθα λέγεται τὸν Ἡρακλέα καταλειφθῆναι ὑπὸ Ἰήσονός τε καὶ τῶν συνεταίρων ἐκ τῆς Ἀργοῦς ἐπ' ὕδωρ πεμφθέντα, εὖτ' ἐπὶ τὸ κῶας ἔπλεον ἐς Αἶαν τὴν Κολχίδα. ἐνθεῦτεν γὰρ ἔμελλον * ὑδρευσάμενοι, ἐς τὸ πέλαγος ἀφήσειν. ἐκ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὔνομα γέγονε Ἀφεταί. ἐν τούτῳ ὦν ὅρμον οἱ Ξέρξεω ἐποιεῦντο. Πεντεκαίδεκα δὲ τῶν νεῶν τουτέων ἔτυχόν τε ὕσταται πολλὸν ἐξαναχθεῖσαι, καί κως κατεῖδον τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῶν Ἑλλήνων νέας. ἔδοξάν τε δὴ τὰς σφετέρας εἶναι οἱ βάρβαροι, * καὶ πλέοντες, ἐσέπεσον ἐς τοὺς πολεμίους. τῶν ἐστρατήγεε ὁ ἀπὸ Κύμης τῆς Αἰολίδος ὕπαρχος Σανδώκης ὁ * Θαυμασίου. ὃν δὴ πρότερον τούτων βασιλεὺς Δαρεῖος ἐπ' αἰτίῃ τοιῇδε λαβὼν, ἀνεσταύρωσε, ἐόντα τῶν βασιληίων δικαστέων. ὁ Σανδώκης ἐπὶ χρήμασι ἄδικον δίκην ἐδίκασε. ἀνακρεμασθέντος ὦν αὐτοῦ, λογιζόμενος ὁ Δαρεῖος, εὗρέ οἱ πλέω ἀγαθὰ τῶν ἁμαρτημάτων πεποιημένα ἐς οἶκον τὸν βασιλήιον. εὑρὼν δὲ τοῦτο ὁ Δαρεῖος, καὶ γνοὺς ὡς ταχύτερα αὐτὸς ἢ σοφώτερα ἐργασμένος εἴη, ἔλυσε. βασιλῆα μὲν δὴ Δαρεῖον οὕτω διαφυγὼν μὴ ἀπολέσθαι, περιῆν· τότε δὲ

* πρῶτος

* ἀντίξοι

284

* ἵμενοι

* ἰόντες

* Θαμασίου

Triduo enim tempestas perstitit: quarto tandem die magi [1] incisiones faciendo, & veneficiis incantando ventū, ad hæc Thetidi ac Nereidibus sacrificādo, tempestatem compescuerunt: siue aliter tempestas ipsa sua sponte cessauit. Thetidi autem ideo magi sacrificauere, quod ab Ionibus acceperant Thetin ex eo loco raptam fuisse a Peleo, omnemq; eam oram Sepiadem illius esse, aliarumque Nereidū. Et ventus quidem quarto die conquieuit. At Græcis diurni sui speculatores ex Euboicis verticibus decurrentes, altero ab exorta tempestate die indicarunt omnia quæ circa naufragium contigerāt. Quæ isti vbi audiere, fusis prius liberatori Neptuno libamentis, celerrime rursus ad Artemisium reuehuntur, sperantes sibi paucas aliquas naues fore aduersarias. Ita ad Artemisium prouecti, iterum stationem habuere ad templum Neptuni cognomine Liberatoris: quod nomen ab illis inditum, ad hoc vsque tempus perdurat. Barbari, postea quam ventus conquieuit, & fluctus cōstrati sunt, reuulsis nauibus ad continentem enauigabant, circumuehentesque promontoriū Magnesiæ, rectum cursum in sinum qui ad Pegasæa fert tenebant. In hoc Magnesiæ sinu locus quidam est in quo fertur Hercules, quum e naui Argo aquatum missus esset, derelictus fuisse ab Iasone atque a sociis, dum in terram Colchidem ad vellus nauigarent. [2] Illinc enim aquati in pelagus erant abituri, eaque de re nomen loco fertur esse Aphetæ, *id est*, *dimissæ*. Hoc in loco Xerxianæ naues stationem habuerunt: quarum quindecim, [3] quæ longe vltimę appellabantur, prospectis Græcorum ad Artemisium nauibus, ratæ suas esse, in medium earum & ad hostes delatæ sunt: quarum dux erat Sandoces Thaumasii filius, Cumæ Æolidis præfectus: quem ante Darius ob hanc caussam captum cruci affixerat, quod quum e regiis iudicibus esset, iniquam sententiam ob pecuniam tulerat. sed eius in cruce suspensi Darius reputans plura peccatis esse beneficia in domum regiam collata, hoc reperiens, agnoscensq; properantius se quam prudentius egisse, hominem soluit. Ita regem Darium elapsus ac vitæ restitutus, tunc

CXCII

CXCIII

CXCIV

1 *Ipse alibi* haruspicinam facere *interpret.* 2 Illinc enim aquati ὑδρευσάμενοι ἐς τὸ πέλαγος ἀφήσειν, *ad verbum*, *In pelagus erant immissuri.* vnde loco illi nomen extitit Ἀφεταί. *Potest autem* ἀφήσειν, *& aliter reddi. sunt enim qui* ἐς πέλαγος ἀφιέναι *vertant*, In altum vela dare. 3 Quæ multo post alias soluerant, conspectis Græc.

in Græ-

in Græcos delatus, non iterum erat elapsurus. hos enim ad se cursum tenentes Græci vbi videre, cognito hominum errore, aggressi [1] repente cepere.

CXCV In quarum nauium vna captus est Aridolis, Alabandensium qui sunt in Caria tyrannus: in altera Penthylus Demonoi filius, dux Paphius, qui è Papho duodecim naues quum duxisset, amissis earum vndecim tempestate quæ ad Sepiadem extiterat, cum vna quæ superabat tendens ad Artemisium, captus est. Hos Græci quæ volebant de Xerxis exercitu sciscitati, vinctos ad Corinthiorum Isthmum dimiserunt.

CXCVI Cetera barbarorum classis, preter quindecim naues quibus præfuisse Sandocem dixi, ad Aphetas peruenit. Xerxes cum terrestribus copiis per Thessaliam & Achaiam iter faciens triduo, euasit in Melienses: quum in Thessalia certamen curule fecisset, suas equas experiendi gratia, quod illic optimas Græcarum equas esse audiebat. in eo autem certamine multo inferiores fuerunt Grææ. Fluuiorum porro qui sunt in Thessalia, solus Onochonus potanti exercitui [2] non suffecit.

CXCVII Xerxi [3] ad litoralia Achaiæ tendenti, perductores sui cuncta referre cupientes, enarrabant id quod de templo Iouis Aphlystii ab indigenis enarratur: Athamantem Æoli filium, inito cum Ino cōsilio necem Phryxo machinatum: deinde Achæos ex oraculo tale certamen illius posteris proposuisse, vt qui ex eo genere maximus natu esset, huic aditu prytanei, *id est, curiæ* (quā leitum Achæi vocant) interdiceretur: ipsis excubias agentibus, vt siquis adisset, non prius exire posset quam mactandus esset. Itamultos, quum iam mactandi essent, eo metu in aliam profugisse regionem: interiecto deinde tempore, quum reuersi essent, & in prytaneum ingressi, si essent deprehensi, toto corpore coronis cooperto, & cum pompa eductos mactari consuesse. Hoc autem posteros Cytissori Phryxo geniti ob id pati, quod quum Achæi expiationem loci facientes, ex oraculo Athamantem Æoli filium essent immolaturi, Cytissorus iste è terra Colchide veniens illum liberauit: eoque facto posteris eius iram dei fuisse iniectam. Hæc quum audisset Xerxes, vbi ad lucum adfuit,

ἐς τοὺς Ἕλληνας καταπλώσας, ἔμελλε οὐ τὸ δεύτερον διαφυγὼν ἔσεσθαι. ὡς γάρ σφεας εἶδον προσέχοντας οἱ Ἕλληνες, μαθόντες αὐτῶν τὴν γινομένην ἁμαρτάδα, ἐπαναχθέντες εὐπετέως σφέας εἷλον. Ἐν τουτέων μιῇ Ἀρίδωλις πλέων ἥλω, τύραννος Ἀλαβάνδων τῶν ἐν Καρίῃ· ἐν ἑτέρῃ δὲ, ὁ Πάφιος στρατηγὸς Πενθύλος ὁ Δημονόου· ὃς ἦγε μὲν δυώδεκα νέας ἐκ Πάφου, ἀποβαλὼν δέ σφεων τὰς ἕνδεκα τῷ χειμῶνι τῷ γενομένῳ κατὰ Σηπιάδα, μιῇ τῇ περιγενομένῃ καταπλέων ἐπ᾽ Ἀρτεμίσιον ἥλω. τούτους οἱ Ἕλληνες ἐξιστορήσαντες τὰ ἐβούλοντο πυθέσθαι ἀπὸ τῆς Ξέρξεω στρατιῆς, ἀποπέμπουσι δεδεμένους ἐς τὸν Κορινθίων ἰσθμόν. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς ὁ τῶν βαρβάρων στρατὸς, πάρεξ τῶν πεντεκαίδεκα νεῶν τῶν εἶπον Σανδώκεα στρατηγέειν, ἀπίκετο ἐς Ἀφέτας. Ξέρξης δὲ καὶ ὁ πεζὸς πορευθεὶς διὰ Θεσσαλίης καὶ Ἀχαιίης, ἐσβεβληκὼς ἦν καὶ δὴ τριταῖος ἐς Μηλιέας· ἐν Θεσσαλίῃ μὲν ἅμιλλαν ποιησάμενος ἵππων τῶν ἑωυτοῦ, ἀποπειρώμενος καὶ τῆς Θεσσαλίης ἵππου· πυθόμενος ὡς ἀρίστη εἴη τῶν ἐν Ἕλλησι, ἔνθα δὴ αἱ Ἑλληνίδες ἵπποι ἐλείποντο πολλόν. τῶν μέν νυν ἐν Θεσσαλίῃ ποταμῶν, Ὀνόχωνος μοῦνος οὐκ ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέεθρον, πινόμενος· τῶν δὲ ἐν Ἀχαιίῃ ποταμῶν ῥεόντων, οὐδὲ ὅστις μέγιστος αὐτῶν ἐστι Ἠπιδανὸς, οὐδὲ οὗτος ἀντέσχε, εἰ μὴ φλαύρως. Ἐς Ἄλον δὲ τῆς Ἀχαιίης ἀπικομένῳ Ξέρξῃ οἱ κατηγεμόνες τῆς ὁδοῦ βουλόμενοι τὸ πᾶν ἐξηγέεσθαι, ἔλεγόν οἱ ἐπιχώριον λόγον, τὰ περὶ τὸ ἱρὸν τοῦ Ἀφλυστίου Διὸς, ὡς Ἀθάμας ὁ Αἰόλου ἐμηχανήσατο Φρίξῳ μόρον σὺν Ἰνοῖ βουλεύσας· μετὰ δὲ, ὡς ἐκ θεοπροπίου Ἀχαιοὶ προτιθεῖσι τοῖσι ἐκείνου ἀπογόνοισι ἀέθλους τοιούσδε· ὃς ἂν ᾖ τοῦ γένεος τούτου πρεσβύτατος, τούτῳ ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι τοῦ πρυτανηίου, αὐτοὶ φυλακὰς ἔχουσι. Λήιτον δὲ καλέουσι τὸ πρυτανήιον οἱ Ἀχαιοί. ἢν δὲ ἐσέλθῃ, οὐκ ἔστι ὅκως ἔξεισι, πρὶν ἢ θύσεσθαι μέλλῃ. ὥστε τι πρὸς τούτοισι πολλοὶ ἤδη τῶν μελλόντων τούτων θύσεσθαι, δείσαντες, οἴχοντο ἀποδράντες ἐς ἄλλην χώρην· χρόνου δὲ προϊόντος, ὀπίσω κατελθόντες, ἢν ἁλίσκωνται, ἐστέλλοντο ἐς τὸ πρυτανήιον. ὡς θύεταί τε ἐξηγέοντο, στέμμασι πᾶς πυκασθεὶς, καὶ ὡς σὺν πομπῇ ἐξαχθείς. ταῦτα δὲ πάσχουσι οἱ Κυτισσώρου τοῦ Φρίξου παιδὸς ἀπόγονοι, διότι καθαρμὸν τῆς χώρης ποιευμένων Ἀχαιῶν ἐκ θεοπροπίου Ἀθάμαντα τὸν Αἰόλου, καὶ μελλόντων μιν θύειν, ἀπικόμενος οὗτος ὁ Κυτίσσωρος ἐξ Αἴης τῆς Κολχίδος, ἐρρύσατο. ποιήσας δὲ τοῦτο, τοῖσι ἐπιγενομένοισι ἐξ ἑωυτοῦ μῆνιν τοῦ θεοῦ ἐνέβαλε. Ξέρξης δὲ ταῦτα ἀκούσας, ὡς κατὰ τὸ ἄλσος ἐγίνετο,

γρ. προσπλέοντας

γρ. περιγενομένῃ

γρ. Λαφυστίου

γρ. μετὰ δὲ

1 Facile cepere. 2 Non suffecit. Fluuiorum autem Achaiæ quum maximus sit Apidanus, ne hic quidem suffecit, nisi aliqua ex parte. *Id est, Ne hic quidem illi aquam abunde suppeditauit, sed parce tantum.* 3 Pro ἐς Ἄλον τῆς Ἀχαιίης *hic posuit* Ad litoralia Achaiæ: *quum supra pag. 441. pro iisdem verbis posuerit* Algas Achaiæ.

285 αὐτός τε ἔργετο αὐτοῦ, καὶ τῇ στρατιῇ πάσῃ παρήγγειλε. τῶν τε Ἀθάμαντος ἀπογόνων τὴν οἰκίην ὁμοίως καὶ τὸ τέμενος ἐσέβετο. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ τὰ ἐν Ἀχαιίῃ. ἀπὸ δὲ τουτέων τῶν χώρων ἤιε ἐς τὴν Μηλίδα παρὰ κόλπον θαλάσσης, ἐν τῷ ἄμπωτίς τε καὶ ῥηχίη ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. περὶ δὲ τὸν κόλπον τοῦτον ἐστὶ χῶρος πεδινός, τῇ μὲν, εὐρύς, τῇ δὲ, κάρτα στεινός. περὶ δὲ τὸν χῶρον τοῦτον ὄρεα ὑψηλὰ καὶ ἄβατα περικληίει πᾶσαν τὴν Μηλιάδα γῆν, Τρηχίνιαι πέτραι καλεόμεναι. πρώτη μέν νυν πόλις ἐστὶ ἐν τῷ κόλπῳ ἰόντι ἀπ' Ἀχαιίης, Ἀντικύρη· παρ' ἣν Σπερχειὸς ποταμὸς ῥέων ἐξ Ἐνιήνων, ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ. ἀπὸ δὲ τούτου, διὰ εἴκοσί κου σταδίων ἄλλος ποταμός, τῷ οὔνομα κεῖται Δύρας, τὸν μυθολογοῦσι βοηθέοντα Ἡρακλέι καιομένῳ ἀναφανῆναι. ἀπὸ δὲ τούτου, δι' ἄλλων εἴκοσι σταδίων ἄλλος ποταμός ἐστι, ὃς καλέεται Μέλας. Τρηχὶς δὲ πόλις ἀπὸ τοῦ Μέλανος τούτου ποταμοῦ πέντε στάδια ἀπέχει· ταύτῃ δὲ καὶ εὐρυχωρέστατόν ἐστι πάσης τῆς χώρης ταύτης ἐκ τῶν ὀρέων ἐς θάλασσαν, κατ' ἃ Τρηχὶς πεπόλισται. δισχίλιά τε γὰρ καὶ δισμύρια πλέθρα τοῦ πεδίου ἐστί. τοῦ δὲ ὄρεος, τὸ περικληίει τὴν γῆν τὴν Τρηχινίην, ἐστὶ διασφὰξ πρὸς μεσαμβρίην Τρηχῖνος. διὰ δὲ τῆς διασφάγος Ἀσωπὸς ποταμὸς ῥέει παρὰ τὴν ὑπωρέην τοῦ οὔρεος.

γρ. τὸν βοηθέοντα τῷ Ἡρακλέϊ καιομένῳ λόγος ἐστὶ ἀναφανῆναι.

Ἔστι δὲ ἄλλος Φοῖνιξ ποταμὸς οὐ μέγας πρὸς μεσαμβρίην τοῦ Ἀσωποῦ, ὃς ἐκ τῶν ὀρέων τουτέων ῥέων ἐς τὸν Ἀσωπὸν ἐκδιδοῖ. κατὰ δὲ τὸν Φοίνικα ποταμὸν στεινότατόν ἐστι· ἁμαξιτὸς γὰρ μία μούνη δέδμηται. ἀπὸ δὲ τοῦ Φοίνικος ποταμοῦ πεντεκαίδεκα στάδιά ἐστι ἐς Θερμοπύλας. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Φοίνικος ποταμοῦ καὶ Θερμοπυλέων κώμη τέ ἐστι τῇ οὔνομα Ἀνθήλη κεῖται, παρ' ἣν δὴ παραρρέων ὁ Ἀσωπός, ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ, καὶ χῶρος περὶ αὐτὴν εὐρύς. ἐν τῷ Δήμητρός τε ἱρὸν Ἀμφικτυονίδος ἵδρυται, καὶ ἕδραι εἰσὶ Ἀμφικτύοσι, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτύονος ἱρόν. Βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης ἐστρατοπεδεύετο τῆς Μηλίδος ἐν τῇ Τρηχινίῃ· οἱ δὲ δὴ Ἕλληνες, ἐν τῇ διόδῳ. καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων, Θερμοπύλαι· ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιοίκων, Πύλαι. ἐστρατοπεδεύοντο μέν νυν ἑκάτεροι ἐν τούτοισι τοῖσι χωρίοισι. ἐπεκράτεε δέ, ὁ μὲν τῶν πρὸς βορέην ἄνεμον ἐχόντων πάντων μέχρι Τρηχῖνος· οἱ δὲ, τῶν πρὸς νότον καὶ μεσαμβρίην φερόντων τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ἠπείρου. Ἦσαν δὲ οἵδε Ἑλλήνων οἱ ὑπομένοντες τὸν Πέρσην ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ· Σπαρτιητέων τε τριηκόσιοι ὁπλῖται, καὶ Τεγεητέων καὶ

& ipse ab eo abstinuit, & idem suis copiis imperauit, domumque item posterorum Athamantis ac fanum veneratus est. Hæc in Thessalia Achaiaq; : à quibus locis processit Xerxes in Melidem iuxta maris sinum, vbi totum diem æstus atque reciprocatio fluctuum fit. Huic sinui circumiectus est locus campester, alibi spatiosus, alibi arctus admodum. Suntque ipsi campo circumiecti montes editi atque inaccessi, omnem Melidem cingentes regionem, quæ petræ Trachiniæ nominantur. Prima in sinu vrbs ab Achaia euntibus est Anticyra, quam amnis Sperchius præterlabens, ex Eniensibus in mare defluit. A quo alter amnis xx ferme stadiis abest, cui nomen inditũ est Dyras, quem fama est emersisse ad ferendam Herculi opem. Ab hoc totidem stadiorum intercapedine alius amnis est, qui vocatur Melas, *id est, niger*. Vnde vrbs Trachis quinque stadia abest, [1] sita in amplissimo regionis spatio, à montibus ad mare, vtpote duobus & viginti millibus iugerum planitie montis qui terram Trachiniam circumdat. Ad Trachinis meridiem anfractus est per quem Asopus circa radices montis defluit. Ad cuius meridiem alius non magnus amnis est, nomine Phœnix ex his montibus in Asopum defluens. Iuxta Phœnicem angustissimum viæ est: quippe qua muri coarctata modo plaustrum duntaxat agi potest. A flumine Phœnice ad Thermopylas quindecim stadiorum est interuallum, in quo vicus est nomine Anthela: quem præterfluens Asopus in mare euoluitur: & ei locus spatiosus est circumiectus, vbi templum Cereris Amphictyonidis extructum visitur, & sedilia Amphictyonibus, & ipsius Amphictyonis delubrum. ¶ CETERVM rex Xerxes quidem in Trachinia Melidis castra habebat, Græci vero in transitu: qui locus à plerisq; Græcorum vocatur Thermopylæ, ab indigenis autem atque accolis Pylæ. Hæc erant vtrorumque castrorum loca: Xerxe omnibus quæ ad ventum boream spectant vsque ad Trachinem, potito: Græcis, quæ per hanc continentem ad austrum & meridiem ferunt, tenentibus. Qui hoc in loco Persam Græci opperiebantur, hi fuere, Spartanorum trecenti armati, Tegeitarum &

1 Hac autem maxime parte spatiosa est illa regio, à mari ad montes, iuxta quos est sita Trachis. sunt enim viginti duo planitiei plethra. Montis autem qui Trachinium agrum circumdat, est anfractus, ad Trachinis meridiem, per quem Asop.

Mantineorum mille, totidem ex vtrisque: ex Orchomeno Arcadiæ centum viginti, ex reliqua Arcadia mille. tot quidem ex Arcadia. A Corintho autem quadringenti: à Phliunte ducenti, & Mycenæorum octoginta. hi ex Peloponneso aderant: ex Bœotis autem

CCIII Thespienses septingenti, Thebani quadringenti. Præter hos euocati erant Locrenses Opuntii cum omni copia, & Phocensium mille. Ipsi enim Græci eos euocauerant, missis nunciis, qui dicerent se quidem præcursores aliorum venisse, ceteros autem socios propediem expectari: tutelam vero maris esse in Atheniensium præsidio Æginetarumque, & eorum quibus res naualis iniuncta esset. nec sibi quippiam esse formidolosum. non enim deum esse qui bellum Græciæ inferret, sed hominem: nec mortalem quempiam aut esse aut fore qui, ex quo natus est, mali exors sit: & vt quisque maximus est, ita ei deberi maxima. itaque quum mortalis esset qui bellum inferret, ab opinione esse casurum. Hæc illi audientes, in

CCIV Trachinem auxilio iere. Erant his cum alii duces suæ quisq; ciuitatis, tum vero, penes quem summa imperii erat, quem maxime admirabantur, Lacedæmonius Leonides Anaxandridæ filius, qui Leontis, qui EVrycratidæ, qui Anaxandri, qui EVrycratis, qui Polydori, qui Alcamenis, qui Telecli, qui Archelai, qui Agesilai, qui Doryagi, qui Leobotis, qui Echestrati, qui Hegesis, qui EVrysthenis, qui Aristodemi, qui Aristomachi, qui [1] Cleonidæi, qui Hylli, qui Herculis filius fuit: adeptus

CCV ex inopinato regnum. Nam quum duo forent ei fratres natu maiores, Cleomenes & Dorieus, aberat à cura regionis adipiscendæ: verum Cleomene sine virili sobole defuncto, & Dorieo iam non superstite, sed & ipso in Sicilia vita functo, ita regnū ad Leonidē peruenit, qui Cleombroto maior natu erat. Is enim nouissimus fuit Anaxandridæ liberorum, habebatq; in matrimonio Cleomenis filiā. Qui dū se ad Thermopylas contulit, delegerat trecentos [2] è primoribus viros, & quibus filii erāt: assumpseratq; eos Thebanos quorum de numero feci mentionē, quorum dux erat Leontiades EVrymachi filius. Hac de caussa

Μαντινέων χίλιοι, καὶ ἡμίσεες ἑκατέρων· ἐξ Ὀρχομενοῦ τε τῆς Ἀρκαδίης, εἴκοσι καὶ ἑκατόν· καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίης, χίλιοι. τοσοῦτοι μὲν Ἀρκάδων· ἀπὸ δὲ Κορίνθου, τετρακόσιοι· καὶ ἀπὸ Φλιοῦντος, διηκόσιοι ὁπλῖται· καὶ Μυκηναίων ὀγδώκοντα. οὗτοι μὲν ἀπὸ Πελοποννήσου παρῆσαν. ἀπὸ δὲ Βοιωτῶν, Θεσπιέων τε ἑπτακόσιοι, καὶ Θηβαίων τετρακόσιοι. Πρὸς τούτοισι ἐπίκλητοι ἐγένοντο Λοκροί τε οἱ Ὀπούντιοι πανστρατιῇ, καὶ Φωκέων χίλιοι.

10 αὐτοὶ γάρ σφεας οἱ Ἕλληνες ἐπεκαλέσαντο, λέγοντες δι' ἀγγέλων ὡς αὐτοὶ μὲν ἥκοιεν πρόδρομοι τῶν ἄλλων, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων προσδόκιμοι πᾶσαν εἶεν ἡμέρην· ἡ θάλασσά τέ σφι εἴη ἐν φυλακῇ, ὑπ' Ἀθηναίων τε φρουρεομένη, καὶ Αἰγινητέων, καὶ τῶν ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντων, καί σφι εἴη δεινὸν οὐδέν. οὐ γὰρ θεὸν εἶναι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἄνθρωπον. εἶναι δὲ θνητὸν οὐδένα, οὐδὲ ἔσεσθαι, τῷ κακὸν ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ οὐ συνεμίχθη· τοῖσι δὲ μεγίστοισι αὐτῶν, μέγιστα.

20 ὀφείλειν ὦν καὶ τὸν ἐπελαύνοντα, ὡς ἐόντα θνητόν, ἀπὸ τῆς δόξης πεσεῖν ἄν. οἱ δέ, ταῦτα πυνθανόμενοι, ἐβοήθεον ἐς τὴν Τρηχῖνα. Τούτοισι ἦσαν μὲν νυν καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ κατὰ πόλιας ἑκάστων· ὁ δὲ θωμαζόμενος μάλιστα, καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἡγεόμενος, Λακεδαιμόνιος ἦν, Λεωνίδης ὁ 256 Ἀναξανδρίδεω, τοῦ Λέοντος, τοῦ Εὐρυκρατίδεω, τοῦ Ἀναξάνδρου, τοῦ Εὐρυκράτεος, τοῦ Πολυδώρου, τοῦ Ἀλκαμένεος, τοῦ Τηλέκλου, τοῦ Ἀρχέλεω, τοῦ Ἡγησίλεω, τοῦ Δορυάγου, τοῦ Λεωβώτεω, τοῦ Ἐχεστράτου, (γρ. Δορύσσου)

30 τοῦ Ἤγιος, τοῦ Εὐρυσθένεος, τοῦ Ἀριστοδήμου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὕλλου, τοῦ Ἡρακλέος· κτησάμενος τὴν βασιληΐην ἐν Σπάρτῃ ἐξ ἀπροσδοκήτου. Διξῶν γάρ οἱ ἐόντων πρεσβυτέρων ἀδελφεῶν, Κλεομένεός τε καὶ Δωριέος, ἀπελήλατο τῆς φροντίδος περὶ τῆς βασιληΐης. ἀποθανόντος δὲ Κλεομένεος ἄπαιδος ἔρσενος γόνου, Δωριέος τε οὐκέτι ἐόντος, ἀλλὰ τελευτήσαντος καὶ τούτου ἐν Σικελίῃ, οὕτω δὴ ἐς Λεωνίδην ἀνέβαινε ἡ βασιληΐη· καὶ διότι πρότερος ἐγεγόνεε Κλεομβρότου, (οὗτος γὰρ ἦν νεώτατος Ἀ-

40 ναξανδρίδεω παῖς) καὶ δὴ καὶ εἶχε Κλεομένεος θυγατέρα. ὃς τότε ἤιε ἐς Θερμοπύλας, ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατεστεῶτας τριηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. παραλαβὼν δὲ ἀπίκετο καὶ Θηβαίων τοὺς ἐς τὸν ἀριθμὸν λογισάμενος εἶπον, τῶν ἐστρατήγεε Λεοντιάδης ὁ Εὐρυμάχου. τοῦδε δὲ εἵνεκα

[1] Cleodæi. *Quam lectionem comprobat locus quem habes supra pag. 550. de Aristodemo qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli filius.* [2] Constantis ætatis viros. *Camer.*

τούτους σπουδὴν ἐποιήσατο Λεωνίδης μούνους Ἑλλήνων παραλαβεῖν, ὅτι σφέων μεγάλως κατηγόρητο μηδίζειν. παρεκάλεε ὦν ἐς τὸν πόλεμον, θέλων εἰδέναι εἴτε συμπέμψουσι, εἴτε καὶ ἀπερέουσι ἐκ τοῦ ἐμφανέος τὴν Ἑλλήνων συμμαχίην. οἱ δὲ, ἀλλοφρονέοντες, ἔπεμπον. Τούτους μὲν τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδεω πρώτους ἀπέπεμψαν Σπαρτιῆται, ἵνα τούτους ὁρῶντες οἱ ἄλλοι σύμμαχοι, στρατεύωνται· μηδὲ καὶ οὗτοι μηδίζωσι, ἢν αὐτοὺς πυνθάνωνται ὑπερβαλλομένους. μετὰ δὲ, Κάρνεια γάρ σφι ἦν ἐμποδὼν, ἔμελλον ὁρτάσαντες, καὶ φυλακὰς λιπόντες ἐν τῇ Σπάρτῃ, κατὰ τάχος βοηθέειν πανδημεί. ὡς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων ἐνενοεῦντο καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιήσειν· ἦν γὰρ κατὰ τὠυτὸ Ὀλυμπιὰς τούτοισι τοῖσι πρήγμασι συμπεσοῦσα· οὔκων δοκέοντες κατὰ τάχος οὕτω διακριθήσεσθαι τὸν ἐν Θερμοπύλῃσι πόλεμον, ἔπεμπον τοὺς προδρόμους. Οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διενενοεῦντο ποιήσειν. οἱ δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι Ἕλληνες ἐπεὶ πέλας ἐγένετο τῆς ἐσβολῆς ὁ Πέρσης, καταῤῥωδέοντες, ἐβουλεύοντο περὶ ἀπαλλαγῆς. τοῖσι μέν νυν ἄλλοισι Πελοποννησίοισι ἐδόκεε ἐλθοῦσι ἐς Πελοπόννησον, τὸν Ἰσθμὸν ἔχειν ἐν φυλακῇ· Λεωνίδης δὲ, Φωκέων καὶ Λοκρῶν περισπερχεόντων τῇ γνώμῃ ταύτῃ, αὐτοῦ τε μένειν ἐψηφίζετο, πέμπειν τε ἀγγέλους ἐς τὰς πόλιας, κελεύοντάς σφι ἐπιβοηθέειν, ὡς ἐόντων αὐτῶν ὀλίγων στρατὸν τὸν Μήδων ἀλέξασθαι. Ταῦτα βουλευομένων σφέων, ἔπεμπε Ξέρξης κατάσκοπον ἱππέα, ἰδέσθαι ὁκόσοι τέ εἰσι, καὶ ὅ, τι ποιέοιεν. ἀκηκόεε δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Θεσσαλίῃ, ὡς ἁλισμένη εἴη ταύτῃ στρατιὴ ὀλίγη, καὶ τοὺς ἡγεμόνας, ὡς εἴησαν Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Λεωνίδης ἐὼν γένος Ἡρακλείδης. ὡς δὲ προσήλασε ὁ ἱππεὺς ἐς τὸ στρατόπεδον, ἐθηεῖτό τε καὶ κατώρα πᾶν μὲν οὒ τὸ στρατόπεδον· τοὺς γὰρ ἔσω τεταγμένους τοῦ τείχεος, τὸ ἀνορθώσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ, οὐκ οἷά τε ἦν κατιδέσθαι· ὁ δὲ τοὺς ἔξω ἐμάνθανε τοῖσι πρὸ τοῦ τείχεος τὰ ὅπλα ἔκειτο. ἔτυχον δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Λακεδαιμόνιοι ἔξω τεταγμένοι. τοὺς μὲν δὴ ὥρα γυμναζομένους τῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ τὰς κόμας κτενιζομένους. ταῦτα δὴ θεώμενος, ἐθώμαζε, καὶ τὸ πλῆθος ἐμάνθανε. μαθὼν δὲ ταῦτα ἀτρεκέως, ἀπήλαυνε ὀπίσω κατ' ἡσυχίην. οὔτε γάρ τις ἐδίωκε, ἀλογίης τε ἐνεκύρησε πολλῆς. ἀπελθὼν δὲ, ἔλεγε πρὸς Ξέρξην τά περ ὀπώπεε πάντα. Ἀκούων δὲ Ξέρξης,

Leonides dedit operam vt Græcos sumeret solos, quod eos maxime insimulabat quod cum Medis sentirent. Euocabat igitur eos ad bellum, sciendi cupidus an vna mitterent auxilia, an ex professo adimerent Græciæ societatem: sed illi aliud sentientes, tamen auxilia miserunt.

CCVI Eorum qui cum Leonide fuere, primos miserunt Spartiatæ: vt his inspectis alii socii in militiã proficiscerentur, neve cum Medis sentirent, si eos superari audirent. Ipsi autem celebratis Carniis, (hæc enim sacra morabantur eos) relictis Spartæ custodibus, erant cum omni copia illuc celerrime ituri auxilio. Reliqui autem socii ad id agendum itidem animati (nam tempus Olympiadis in hæc negocia inciderat) haud suspicati tam cito apud Thermopylas bello decernendum, præcursores miserant.

CCVII Ita isti sibi faciendum statuerant. At ii Græci qui apud Thermopylas erant, vbi ad ingressum Persa aduētabat, metu perculsi de discedendo consultabant. Ac ceteri quidem Peloponnenses censebant faciendum vt reuersi in Peloponnesum, Isthmi custodiam agerent: huic autē sententiæ quum infensi essent Phocenses & Locrii, Leonides suadebat illic perstandū, & nuncios ad accersendas subsidio ciuitates dimittendos, tanquam se paucioribus quam vt Medorum exercitum arcerent.

CCVIII Hæc istis consultantibus, Xerxes equitem quendam ad speculandum quot illic essent, & quid agerent, mittit. Audierat enim iam tum quum in Thessalia esset, eò loci contractam esse exiguam copiam, eiusque duces esse Lacedæmonios, atque Leonidem è genere Herculis. Eques vbi ad stationem Græcorum successit, contemplatur aspicitq; non ille quidem omnes milites (nam eos qui intra murum quem excitauerant excubabant, intueri nequibat) sed eos qui extra murum agebant. Erant autem eo tempore exterius manendi in Lacedæmoniorum statione vices: eos animaduertit partim se ludo gymnastico exercentes, partim comam pectentes. Hæc cum admiratione intuitus, eorum numero, ac ceteris omnibus plane cognitis, per ocium sese recipit. nemo enim illorum insequebatur, sed hominem magno contemptui habebant. Regressus ad Xerxem, cuncta quæ inspexerat refert.

CCIX Quę Xerxes audiens, non

[1] non poterat coniectare quidnam molirentur, tanquam quoad possent perituri pariter, & hostem perdituri. Sed quum ridiculam rem sibi facere viderentur, accersit ad se Demaratum Aristonis filium, qui in exercitu erat: quem, vt venit, interrogauit horum singula, cupiens nosse quid ab Lacedæmoniis ageretur. Et ille, Audisti, inquit, antea me, dum aduersus Græciam proficiscere-mur, de his viris: & quum audisses loquentem hæc quæ euentura prouidebam, derisui habuisti. sed quanquã mihi summum discrimen est aduersus te rex veritatem tueri, audias tamen nunc quoque veritatem: Hi viri ad nobiscum pugnandum de ingressu venere, atque hoc apparant. nam ita sese apud eos habet consuetudo: quoties adire animæ periculum debent, tunc capita comunt. [2] quod scies, si hos & qui Spartæ mansere, tunc, subegeris: nulla hominum gens alia est quæ contra te rex audeat tollere manus. Etenim nunc aduersus regnum in Græcia pulcherrimum atque viros præstantissimos tendis. Xerxe, quod hæc ei admodum incredibilia viderentur, interrogante quo pacto tantillæ copiæ cum suis pugnaturæ essent, rursus inquit, [3] Pro vano me ducas, nisi hoc tibi vt ego annuo, vsu venerit. Hæc dicens, tamen Xerxi non persuasit. Itaque quatriduũ Xerxes supersedit, ratus eos illinc fugam esse facturos. Quinto die quum putaret impudentiam illorũ atque temeritatem esse in permanendo, ira percitus, Medos in eos ac Cissios mittit, imperans vt illos caperent viuos & in conspectũ suum adducerent. Medi, vbi facto impetu in Græcos impressionem fecerunt, multi cadebant, aliique superuenientibus nihil tamen promouebant, etsi vehementer ingruebant: palam facientes cũ aliis omnibus, tum vero ipsi regi, se quidem multos homines esse, at paucos viros. Fuit autem hic pugnæ congressus interdiu. Post, vbi Medi se ægre tutabantur, tũ vero ipsi se subduxere, Persæque subeuntes excepere, ii quos [4] immortales rex appellat, quorum dux erat Hydarnes: tanquã facile hostem profligaturi. Vbi & hi cum Græcis congressi, nihilo magis quam Medi proficiebant, sed eodem modo pugnabant, vtpote [5] longioribus hastis quam Græci vtentes, & in locis angustis, vbi nullus

ccx

ccxi

οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐὸν, ὅτι παρεσκευάζοντο ὡς ἀπολεύμενοι καὶ ἀπολέοντες κατὰ δύναμιν, ἀλλ' (αὐτῷ γελοῖα γὰρ ἐφαίνοντο ποιέειν) μετεπέμψατο Δημάρητον τὸν Ἀρίστωνος ἐόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ. ἀπικόμενον δέ μιν εἰρώτα Ξέρξης ἕκαστα τουτέων, ἐθέλων μαθέειν τὸ ποιεύμενον ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. ὁ δὲ εἶπε, Ἤκουσας μέν μευ καὶ πρότερον, εὖτε ὁρμῶμεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, περὶ τῶν ἀνδρῶν τουτέων. ἀκούσας δὲ, γέλωτά με ἔθευ, λέγοντα τῇ περ ὥρων ἐκβησόμενα πρήγματα ταῦτα. ἐμοὶ γὰρ τὴν ἀληθείην ἀσκέειν ἀντία σεῦ, ὦ βασιλεῦ, ἀγὼν μέγιστός ἐστι. ἄκουσον δὲ καὶ νῦν. οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀπίκαται μαχεσόμενοι ἡμῖν περὶ τῆς ἐσόδου, καὶ ταῦτα παρασκευάζονται. νόμος γάρ σφι οὕτω ἔχων ἐστί· ἐπεὰν μέλλωσι κινδυνεύειν τῇ ψυχῇ, τότε τὰς κεφαλὰς κοσμέονται. ἐπίστασο δὲ, εἰ τούτους τε καὶ τὸ ὑπομένον ἐν Σπάρτῃ καταστρέψεαι, ἔστι οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἀνθρώπων τό σε βασιλεῦ ὑπομενέει χεῖρας ἀνταειρόμενον. νῦν γὰρ πρὸς βασιληίην τε καὶ καλλίστην πόλιν τῶν ἐν Ἕλλησι προσφέρεαι, καὶ ἄνδρας ἀρίστους. κάρτα τε δὴ ἄπιστα Ξέρξῃ ἐφαίνετο τὰ λεγόμενα, καὶ δεύτερα ἐπειρώτα ὅντινα τρόπον, τοσοῦτοι ἐόντες, οἵ τε εἰσὶ τῇ ἑωυτοῦ στρατιῇ μαχέσονται. ὁ δὲ εἶπε, Ὦ βασιλεῦ, ἐμοὶ χρᾶσθαι ὡς ἀνδρὶ ψεύστῃ, ἢν μὴ ταῦτά τοι ἐκβῇ τῇ ἐγὼ λέγω. Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε τὸν Ξέρξεα. τέσσερας μὲν δὴ παρεξῆκε ἡμέρας, ἐλπίζων αἰεί σφεας ἀποδρήσεσθαι. πέμπτῃ δὲ, ὡς οὐκ ἀπαλλάσσοντο, ἀλλά οἱ ἐφαίνοντο, ἀναιδείῃ τε καὶ ἀβουλίῃ διαχρεώμενοι, μένειν, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Μήδους τε καὶ Κισσίους θυμωθεὶς, ἐντειλάμενος σφέας ζωγρήσαντας ἄγειν ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ. ὡς δ' ἐπέπεσον φερόμενοι ἐς τοὺς Ἕλληνας οἱ Μῆδοι, ἔπιπτον πολλοί· ἄλλοι δ' ἐπεσήισαν, καὶ οὐκ ἀπήλαυνον, καίπερ μεγάλως προσπταίοντες. δῆλον δ' ἐποίευν παντί τεῳ, καὶ οὐκ ἥκιστα αὐτῷ βασιλέϊ, ὅτι πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι εἶεν, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες. ἐγίνετο δὲ ἡ συμβολὴ δι' ἡμέρης. Ἐπείτε δὲ οἱ Μῆδοι τρηχέως περιείποντο, ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν ὑπεξήισαν, οἱ δὲ Πέρσαι ἐκδεξάμενοι ἐπήισαν, τοὺς ἀθανάτους ἐκάλεε βασιλεὺς, τῶν ἦρχε Ὑδάρνης, ὡς δὴ οὗτοί γε εὐπετέως κατεργασόμενοι. ὡς δὲ καὶ οὗτοι συνέμισγον τοῖσι Ἕλλησι, οὐδὲν πλέον ἐφέροντο τῆς στρατιῆς τῆς Μηδικῆς, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ, ἅτε ἐν στεινοπόρῳ τε χώρῳ μαχόμενοι, καὶ δόρασι βραχυτέροισι χρεώμενοι ἤπερ οἱ Ἕλληνες· καὶ οὐκ

287

Γρ. κεχρημένα ὑπεῖναι, καὶ δεῖν.

Γρ. ταύτῃ ἐκβῇ.

Γρ. ἐσέπεσον

[1] Coniicere non poterat *ex iis quæ audiebat* rem ita habere vt reuera se habebat, nimirum illos se præparare ad moriendum & ad alios morte afficiendos pro viribus. [2] Scito autem, si hos ceterosque qui Spartæ remanserunt subegeris, nullam aliã fore hominum gentem quæ contra te rex *&c.* [3] In me vt mendacem consule. *Vel, De me vt mendace statue.* [4] *Cur ita vocarentur supra exposuit pag.* 410. [5] Breuioribus

ἔχοντες πλήθεϊ χρήσασθαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐμάχοντο ἀξίως λόγου, ἄλλα τε ἀποδεικνύμενοι ἐν οὐκ ἐπισταμένοισι μάχεσθαι ἐξεπιστάμενοι, καὶ ὅκως ἐντρέψειαν τὰ νῶτα, ἀλέες φεύγεσκον δῆθεν. οἱ δὲ βάρβαροι ὁρέοντες φεύγοντας, βοῇ τε καὶ πατάγῳ ἐπήισαν. οἱ δ' ἂν καταλαμβανόμενοι, ὑπέστρεφον ἀντίοι εἶναι τοῖσι βαρβάροισι· μεταστρεφόμενοι δέ, κατέβαλλον πλήθεϊ ἀναριθμήτους τῶν Περσέων. ἔπιπτον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Σπαρτιητέων ἐνθαῦτα ὀλίγοι. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐδυνέατο παραλαβεῖν οἱ Πέρσαι τῆς ἐσόδου πειρεώμενοι, καὶ κατὰ τέλεα καὶ παντοίως προσβάλλοντες, ἀπήλαυνον ὀπίσω. Ἐν ταύτῃσι τῇσι προσόδοισι τῆς μάχης λέγεται βασιλέα θηεύμενον, τρὶς ἀναδραμεῖν ἐκ τοῦ θρόνου, δείσαντα περὶ τῇ στρατιῇ. τότε μὲν οὕτω ἠγωνίσαντο, τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ βάρβαροι, οὐδὲν ἄμεινον ἀέθλεον. ἅτε γὰρ ὀλίγων ἐόντων, ἐλπίσαντές σφεας κατατετρωματίσθαι τε, καὶ οὐκ οἵους τε ἔσεσθαι ἔτι χεῖρας ἀνταείρασθαι, συνέβαλλον. οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τάξις τε καὶ κατὰ ἔθνεα κεκοσμημένοι ἦσαν, καὶ ἐν μέρεϊ ἕκαστοι ἐμάχοντο, πλὴν Φωκέων· οὗτοι δὲ ἐς τὸ ὄρος ἐτάχθησαν, φυλάξοντες τὴν ἀτραπόν. ὡς δὲ οὐδὲν εὕρισκον ἀλλοιότερον οἱ Πέρσαι ἢ τῇ προτεραίῃ ἐώρων, ἀπήλαυνον. Ἀπορέοντος δὲ βασιλέος ὅ,τι χρήσηται τῷ παρεόντι πρήγματι, Ἐπιάλτης ὁ Εὐρυδήμου, ἀνὴρ Μηλιεύς, ἦλθέ οἱ ἐς λόγους, ὡς μέγα τι παρὰ βασιλέος δοκέων οἴσεσθαι· ἔφρασέ τε τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τοῦ ὄρεος φέρουσαν ἐς Θερμοπύλας, καὶ διέφθειρε τοὺς ταύτῃ ὑπομείναντας Ἑλλήνων. ὕστερον δὲ δείσας Λακεδαιμονίους, ἔφυγε ἐς Θεσσαλίην· καί οἱ φυγόντι, ὑπὸ τῶν Πυλαγόρων τῶν Ἀμφικτυόνων ἐς τὴν Πυλαίην συλλεγομένων, ἀργύριον ἐπεκηρύχθη· χρόνῳ δὲ ὕστερον (κατῆλθε γὰρ ἐς Ἀντικύρην) ἀπέθανε ὑπὸ Ἀθηνάδεω, ἀνδρὸς Τρηχινίου. ὁ δὲ Ἀθηνάδης οὗτος ἀπέκτεινε μὲν Ἐπιάλτεα δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὄπισθεν λόγοισι σημανέω· ἐτιμήθη μέντοι ὑπὸ Λακεδαιμονίων οὐδὲν ἧσσον. Ἐπιάλτης μὲν οὕτω ὕστερον τούτων ἀπέθανε. Ἔστι δὲ ἕτερος λεγόμενος λόγος, ὡς Ὀνήτης τε ὁ Φαναγόρεω, ἀνὴρ Καρύστιος, καὶ Κορυδαλλὸς Ἀντικυρεύς, εἰσὶ οἱ εἴπαντες πρὸς βασιλέα τούτους τοὺς λόγους, καὶ περιηγησάμενοι τὸ ὄρος τοῖσι Πέρσῃσι· οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστός. τοῦτο μὲν γάρ, τοῦδε χρὴ σταθμώσασθαι, ὅτι οἱ τῶν Ἑλλήνων Πυλαγόραι ἐπεκήρυξαν οὐκ ἐπὶ Ὀνήτῃ τε καὶ Κορυδαλλῷ ἀργύριον, ἀλλ' ἐπὶ Ἐπιάλτῃ

(marg.: γρ. προσόδοισι; γρ. καθήμενον; γρ. χρήσεται)

multitudinis erat vsus: ibi Lacedæmonii dignam memoratu pugnam edebant, cum aliis in rebus ostentantes se perite inter imperitos pugnare, tum vero in eo quod quoties terga vertebant, conferti fugiebant. Quos barbari dum fugientes cernerent, cum vociferatione & strepitu ingruebant: at Græci rursus se conuertentes, aduersis pectoribus eos excipiebant: & quamuis eorum innumeram multitudinē prosternebant, aliquot tamen illic ex ipsis etiam Spartiatis occubuere. Persæ, posteaquam & cateruatim & vniuersis copiis iter occupare conati, nihil tamen promouebant, iterum sese receperunt. Fertur autem Xerxes, quum ad spectaculum adesset, in ipso congressu pugnandi ter è solio resiliisse, quod videlicet exercitui suo timeret.[1] Postero die nihilo melius barbari prœliati sunt.[2] nam sperantes fore vt illi, qui pauci essent & saucii, nequirent manus leuare ad pugnandum, quum conflixissent, eos Græci excepere, instructis ordinibus, & in suo quisque loco ac per nationes digesti: præter Phocenses, qui in monte ad iter obsidendum locati erant. Persæ vbi nihil aliud quam pridie agendum vident, abscedunt. ¶ Ibi regem ancipitem quodnam in re præsenti consilium capesseret, Epialtes EVrydemi filius alloquuturus adiit, tanquam magna aliqua re ab illo remunerandus, indicauitque ei tramitem qui per montem ad Thermopylas ferebat: quo factionem eorum Græcorum qui illic erant, euertit. Is postea Lacedæmoniorum metu in Thessaliam profugit: cuius profugi pylagoræ Amphictyones apud Pylæam congregati caput pecunia licitati sunt: qui interiecto deinde tempore ab Athenade viro Trachinio, Anticyræ (nam illuc redierat) interemptus est. Quem, etsi ob aliam caussam (quam ego in sequentibus reddam) Athenades hic interemit, nihilo tamen secius à Lacedæmoniis prēmio affectus est. Huc in modū Epialtes postea interiit. Est & alia quę fertur fama, Onetē Phanagoræ filium, virum Carystium, & Corydalum Anticyrensem, fuisse qui ea dixerint regi, & circum montē Persas deduxisse. Quod apud me prorsus fide caret. nam hinc licet coniectemus, primum, quod Græcorū pylagoræ non Onetæ & Corydali sed Epialtæ

CCXII

CCXIII

CCXIV

1 Tunc igitur ita pugnarunt. Postridie autem nihilo mel. 2 Ita enim pugnabant vt qui existimarent, illos, vtpote paucos, saucios esse, eisque vel ad tollendas manus vires non superesse. At Græci eos excep.

Trachinii

Trachinii caput pecunia licitati sunt, quod scilicet eum compertissimum haberent: deinde quod Epialten ob hanc caussam scimus se fuga proripuisse: postremo, quod Onetes qui non erat Meliensis, ita demum tramitem illum nouisset si in ea regione multũ diuersatus fuisset. Ideoque Epialtæ culpam adscribo, quod Persas per montem circumduxit, & ad tramitem perduxit.

CCXV Xerxes ea quæ Epialtes se confecturũ spondebat, probans, maiorem in modũ lætus, sine mora Hydarnem cum iis quibus pręerat copiis misit. Ille circa lucernarum accensionem, *id est, sub crepusculum*, è castris profectus est, & tramitem ingressus. Quem tramitem indigenæ Melienses vestigauerunt: eoque inuestigato Thessalos deduxere aduersus Phocenses, eo tempore quo Phocenses intersepto muris transitu, ad arcendum bellum in præsidio erant.[1] Extrinsecus nihil admodum præseptus transitus erat, quum nihil esset vtilis Meliensibus.

CCXVI Sic autem sese habet ille callis: Ab Asopo fluuio, qui per montis meat anfractum, incipit, cui monti ac viæ idem nomen est inditum Anopæa. hæc Anopæa per dorsum montis extenta, desinit iuxta Alpenum vrbem, quæ prima est ex Locridibus, Melienses versus, ac iuxta lapidẽ nomine Melampygum ac iuxta *κερκώπων ἕδρας, hoc est, malitiosorum sedes*, vbi angustissimus callis est.

CCXVII Hac via atque ita se habente Persæ Asopum transmittentes, iter tota nocte fecerũt, à dextra OEtæos montes, ad sinistram terram Trachiniorũ habentes: ac sub exortum auroræ in cacumen montis euaserunt: quo in loco (sicut superius ostensum est) mille Phocensium armatorum pręsidium excubabat, tum ad suam terrã, tum ad viam tutandam. nam transitus inferior à quibus dictum est custodiebatur, quod eam per montem viam vltro à Leonide acceptã obsidebãt.

CCXVIII Hoc autem modo Phocenses Persas ascendisse animaduerterunt: Quum eos illi toto monte conscendendo propter frequentiam quercuum latuissent, tamen edito multo strepitu (vt res postulabat) frondium super pedes constratarum, (erat enim cæli tranquillitas) Phocenses recurrerunt: & dum sibi arma induunt, confestim barbari adfuere: qui conspicati viros arma sibi circumdantes, obstupuere.

τοῦ Τρηχινίου, πάντως κου τὸ ἀτρεκέστατον πυθόμενοι· τοῦτο δὲ, φεύγοντα Ἐπιάλτην ταύτην τὴν αἰτίην οἴδαμεν. εἰδείη μὲν γὰρ καὶ ἐὼν Μηλιεὺς ταύτην τὴν ἀτραπὸν Ὀνήτης, εἰ τῇ χώρῃ πολλὰ ὡμιληκὼς εἴη. ἀλλ' Ἐπιάλτης γάρ ἐστι ὁ περιηγησάμενος τὸ οὖρος κατὰ τὴν ἀτραπὸν, τοῦτον αἴτιον γράφω. Ξέρξης δὲ, ἐπεί οἱ ἤρεσε τὰ ὑπέσχετο ὁ Ἐπιάλτης κατεργάσασθαι, αὐτίκα περιχαρὴς γενόμενος, ἔπεμπε Ὑδάρνεα, καὶ τῶν ἐστρατήγεε Ὑδάρνης. ὡρμέατο δὲ περὶ λύχνων ἁφὰς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. τὴν δὲ ἀτραπὸν ταύτην ἐξεῦρον μὲν οἱ ἐπιχώριοι Μηλιέες· ἐξευρόντες δὲ, Θεσσαλοῖσι κατηγήσαντο ἐπὶ Φωκέας, τότε ὅτε οἱ Φωκέες φράξαντες τείχεϊ τὴν ἐσβολὴν, ἦσαν ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου· ἔκ τε τόσου δὴ κατεδέδεκτο ἐοῦσα οὐδὲν χρηστὴ Μηλιεῦσι. Ἔχει δὲ ὧδε ἡ ἀτραπὸς αὕτη· ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ τοῦ διὰ τῆς διασφάγος ῥέοντος, οὔνομα δὲ τῷ οὔρεϊ τούτῳ καὶ τῇ ἀτραπῷ τωὐτὸ κεῖται, Ἀνόπαια. τείνει δὲ ἡ Ἀνόπαια αὕτη κατὰ ῥάχιν τοῦ οὔρεος, λήγει δὲ κατά τε Ἀλπηνὸν πόλιν, πρώτην ἐοῦσαν τῶν Λοκρίδων πρὸς Μηλιέων, καὶ κατὰ Μελάμπυγόν τε καλεόμενον λίθον, καὶ κατὰ Κερκώπων ἕδρας· τῇ καὶ τὸ στεινότατόν ἐστι. Κατὰ ταύτην δὴ τὴν ἀτραπὸν καὶ οὕτω ἔχουσαν οἱ Πέρσαι τὸν Ἀσωπὸν διαβάντες, ἐπορεύοντο πᾶσαν τὴν νύκτα, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχοντες οὔρεα τὰ Οἰταίων, ἐν ἀριστερῇ δὲ, τὰ Τρηχινίων. ἠώς τε δὴ διέφαινε, καὶ οἳ ἐγένοντο ἐπ' ἀκρωτηρίῳ τοῦ οὔρεος. κατὰ δὲ τοῦτο τοῦ οὔρεος ἐφύλασσον (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) Φωκέων χίλιοι ὁπλῖται, ῥυόμενοί τε τὴν σφετέρην χώρην, καὶ φρουρέοντες τὴν ἀτραπόν. ἡ μὲν γὰρ κάτω ἐσβολὴ ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῶν εἴρηται· τὴν δὲ διὰ τοῦ οὔρεος ἀτραπὸν ἐθελονταὶ Φωκέες ὑποδεξάμενοι, Λεωνίδῃ ἐφύλασσον. Ἔμαθον δέ σφεας οἱ Φωκέες ὧδε ἀναβεβηκότας· (ἀναβαίνοντες γὰρ ἐλάνθανον οἱ Πέρσαι τὸ οὖρος, πᾶν ἐὸν δρυῶν ἐπίπλεον) ἦν μὲν δὴ νηνεμίη, ψόφου δὲ γινομένου πολλοῦ, ὡς εἰκὸς ἦν, φύλλων ὑποκεχυμένων ὑπὸ τοῖσι ποσὶ, ἀνά τε ἔδραμον οἱ Φωκέες, καὶ ἐνέδυνον τὰ ὅπλα, καὶ αὐτίκα οἱ βάρβαροι παρῆσαν. ὡς δὲ εἶδον ἄνδρας ἐνδυομένους ὅπλα, ἐν θαύματι ἐγένοντο.

γρ. εἴρηται

1 *De hoc loco vide quæ alibi dixi.*

ἐλπόμενοι γὰρ οὐδένα σφι φανήσεσθαι ἀντίξοον, ἐνεκύρσαν στρατῷ. ἐνθαῦτα Ὑδάρνης καταρρωδήσας μὴ οἱ Φωκέες ἔωσι Λακεδαιμόνιοι, εἴρετο δὲ Ἐπιάλτην ὁκοδαπὸς εἴη ὁ στρατός. πυθόμενος δὲ ἀτρεκέως, διέτασσε τοὺς Πέρσας ὡς ἐς μάχην. οἱ δὲ Φωκέες, ὡς ἐβάλλοντο τοῖσι τοξεύμασι πολλοῖσί τε καὶ πυκνοῖσι, οἴχοντο φεύγοντες ἐπὶ τοῦ οὔρεος τὸν κόρυμβον, ἐπιστάμενοι ὡς ἐπὶ σφέας ὁρμήθησαν ἀρχήν, καὶ παρεσκευάδατο ὡς ἀπολεόμενοι. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐφρόνεον. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἐπιάλτην καὶ Ὑδάρνεα Πέρσαι Φωκέων μὲν οὐδένα λόγον ἐποιεῦντο, οἱ δὲ κατέβαινον τὸ οὖρος κατὰ τάχος. Τοῖσι δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι ἐοῦσι Ἑλλήνων, πρῶτον μὲν ὁ μάντις Μεγιστίης ἐσιδὼν ἐς τὰ ἱρά, ἔφρασε τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι ἅμα ἠοῖ σφι θάνατον· ἐπὶ δὲ καὶ αὐτόμολοι ἦσαν οἱ ἐξαγγείλαντες τῶν Περσέων τὴν περίοδον, οὗτοι μὲν ἔτι νυκτὸς ἐσήμηναν· τρίτοι δὲ οἱ ἡμεροσκόποι, καταδραμόντες ἀπὸ τῶν ἄκρων, ἤδη διαφαινούσης ἡμέρης. ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο οἱ Ἕλληνες, καί σφεων ἐσχίζοντο αἱ γνῶμαι. οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔων τὴν τάξιν ἐκλιπεῖν, οἱ δὲ ἀντέτεινον. μετὰ δὲ τοῦτο διακριθέντες, οἱ μὲν ἀπαλλάσσοντο, καὶ διασκεδασθέντες, κατὰ πόλις ἕκαστοι ἐτράποντο· οἱ δὲ αὐτῶν ἅμα Λεωνίδῃ μένειν αὐτοῦ παρεσκευάδατο. Λέγεται δὲ ὡς αὐτός σφεας ἀπέπεμψε Λεωνίδης, μὴ ἀπόλωνται κηδόμενος· αὐτῷ δὲ καὶ Σπαρτιητέων τοῖσι παρεοῦσι οὐκ ἔχειν εὐπρεπέως ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν ἐς τὴν ἦλθον φυλάξοντες ἀρχήν. ταύτῃ καὶ μᾶλλον τῇ γνώμῃ πλεῖστός εἰμι, Λεωνίδην, ἐπείτε ἥσθετο τοὺς συμμάχους ἐόντας ἀπροθύμους, καὶ οὐκ ἐθέλοντας συνδιακινδυνεύειν, κελεῦσαί σφεας ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτῷ δὲ ἀπιέναι οὐ καλῶς ἔχειν. μένοντι δὲ αὐτοῦ, κλέος μέγα ἐλείπετο, καὶ ἡ Σπάρτης εὐδαιμονίη οὐκ ἐξηλείφετο. ἐκέχρηστο γὰρ ὑπὸ τῆς Πυθίης τοῖσι Σπαρτιήτῃσι χρεωμένοισι περὶ τοῦ πολέμου τούτου αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐγειρομένου, ἢ Λακεδαίμονα ἀνάστατον γενέσθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἢ τὸν βασιλῆα σφέων ἀπολέσθαι. ταῦτα δέ σφι ἐν ἔπεσι ἑξαμέτροισι ἔχοντα χρᾷ, λέγοντα ὧδε,

Ὑμῖν δ' ὦ Σπάρτης οἰκήτορες εὐρυχόροιο,
Ἢ μέγα ἄστυ ἐρικυδὲς ὑπ' ἀνδράσι Περσείδῃσι
Πέρθεται· ἢ τὸ μὲν, οὐκί, ἀφ' Ἡρακλέος δὲ γενέθλης
Πενθήσει βασιλῆα φθίμενον Λακεδαίμονος οὖρος.

γρ. μὲν ἀπ[illegible]

289

[1] quippe qui (vt in exercitu asseuerată fuerat) neminem sibi sperabant occursurum. Ibi Hydarnes formidās ne Phocenses Lacedæmonii forent, Epialten percontatus est [2] quisnam ille esset exercitus. Mox certior rei factus, Persas tanquā in aciem instruxit. quorum missilibus multis crebrisq; Phocenses quū ferirentur, fugam fecerunt in verticem montis, gnari aduersum se initio illos venisse: & se præparabant tanquam perditi. Ita isti sentiebant. Verum his spretis ii qui circa Epialten & Hydarnem erant Persæ rapidi de monte descendunt. At iis Græcis qui apud Thermopylas erant, primum vates Megistias extis inspectis indicauit mortem illis pariter & sibi impendere. deinde transfugæ notum fecere, Persas montem circuire: sed hi adhuc per noctis tempus: tertio loco significauere speculatores diurni, qui à verticibus montis decurrerant iam die illucescente. Hic inter se consultantes Græci, sententiis discrepabant. alii enim stationem non deserendā suadebāt, alii id dissuadentes contendebant. Ita dissidentium partim abscedunt, dilapsique in suam quisque vrbē se recipiunt: partim, qui cum Leonide erant, ad illic perstandum se accingunt. Fertur autem ipse Leonides eos qui abscessere dimisisse, de illorum vita solicitus: se vero & Spartiatas, qui adessent, non facturos è sua dignitate si stationem desererent, ad quam tutandam ab initio venissent. Ceterum ego magis illi opinioni accedo, Leonidem, postea quam animaduertit socios ignauos & inuitos esse ad periculum subeundū, veniam eis abeundi dedisse, sibi vero decedere inhonestum putasse: permanenti autem illic, ingentem gloriam futuram, & Spartæ nunquam defuturam felicitatem sperasse. Siquidē iam inde ab initio moti belli Spartiatis à Pythia redditum erat oraculum, fore vt aut Sparta euerteretur à barbaris, aut rex eius occumberet. Quod oraculum hexametris illa versibus reddidit, in hæc verba,

Vobis, ampliuaga colitis qui mænia Sparta,
Aut vrbs clara dabit Persa victore ruinam:
Aut (si non erit hoc) oriundus ab Hercule quidam
Flebitur extinctus rex in Lacedæmonis ora.

ccxix

ccxx

[1] Quum enim nullum aduersarium sibi occursurum sperassent, in exercitum inciderunt. [2] Cuias

Nam

Nam neque taurorum neque vim feret ille leonum,
Sed Iouis, & cuius reor haud tolerabile robur,
Alterutrum donec passim discerpserit horum.

Hæc reputantem Leonidem, [1] cupidumque gloriæ comparandæ, crediderim solum ex Spartiatis remisisse socios potius, quam illos qui abierunt, in sententiis dissidentes, tam deformiter abisse.

CCXXI Cui rei non minimo id mihi testimonio est, quod vates Megistias, huius expeditionis comes, (qui ferebatur Acarnas esse, & à Melampode oriundus) præloquutus ex extis ea quæ erant euentura, quum propalam à Leonide dimitteretur, ne secum periret, tamen abscedere noluerit, filium modo, qui ei vnicus erat, vna militantem

CCXXII missum fecerit. Ita socii quos Leonides remittebat, ei obtemperantes abiere. Thespienses tantum atque Thebani perstitere cum Lacedæmoniis: Thebani quidem, inuiti ac nolentes, quippe quos Leonides loco obsidum detinebat: Thespienses vero libentissimi, qui negauerunt se Leonide & iis qui cum eo erant desertis abscessuros: permanentesque vna cum illo occubuerunt. quorum dux erat Demophi-

CCXXIII lus Diadromei filius. Xerxes, sub exortum solis libaminibus factis, tantisper moratus dum tempus esset quo forum solet maxime frequens esse hominibus, è castris mouit. etenim ita ab Epialte erat mandatum. nam descensus à monte, compendiarius magis ac breuioris multo spatii quam circuitus montis atque ascensus. [2] Barbari qui circa Xerxem erant, ad Leonidem & ad Græcos qui cum eo erant accessere: & isti tanquam ad necem iam multo magis quã à principio fecerant, progressi sunt ad fauces introitus laxiores. nam munitiones muri eos tutabantur. Et quum superioribus diebus in loca arctiora prodeuntes dimicassent, tunc extra angustias facto concursu permulti barbarorum cadebant. Nam duces à tergo sui quisque agminis, verberibus quæ gestabant vnumquenq; cædebant, assidue ad procedendum adhortantes. vnde multi corũ in mare decidẽtes absumebantur, multo plures inuicẽ viui pculcabãtur, quum nulla pereuntis ratio haberetur.

Οὐ γὰρ τὸν ταύρων σχήσει μένος οὐδὲ λεόντων
Ἀντιβίην. Ζηνὸς γὰρ ἔχει μένος· οὐδέ ἑ φημὶ
Σχήσεσθαι, πρὶν τῶνδ᾽ ἕτερον διὰ πάντα δάσηται.

Ταῦτά τε δὴ ἐπιλεγόμενον Λεωνίδην, καὶ βουλόμενον κλέος καταθέσθαι μούνων Σπαρτιητέων, ἀποπέμψαι τοὺς συμμάχους μᾶλλον, ἢ γνώμῃ διενεχθέντας οὕτω ἀκόσμως οἴχεσθαι τοὺς οἰχομένους.

Μαρτύριον δέ μοι καὶ τόδε οὐκ ἐλάχιστον τούτου πέρι γέγονε. οὐ γὰρ μοῦνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὸν μάντιν ὃς εἵπετο τῇ στρατιῇ ταύτῃ, Μεγιστίην τὸν Ἀκαρνῆνα, λεγόμενον εἶναι τὰ ἀνέκαθεν ἀπὸ Μελάμποδος, τοῦτον ἅπαντα ἐκ τῶν ἱρῶν τὰ μέλλοντά σφι ἐκβαίνειν εἰπόντα, φανερός ἐστι Λεωνίδης ἀποπέμπων, ἵνα μὴ συναπόληταί σφι. ὁ δέ, ἀποπεμπόμενος, αὐτὸς μὲν οὐκ ἀπελίπετο, τὸν δὲ παῖδα συστρατευόμενον, ἐόντα οἱ μουνογενέα, ἀπέπεμψε. Οἱ μέν νυν σύμμαχοι οἱ ἀποπεμπόμενοι, οἴχοντό τε ἀπιόντες, καὶ ἐπείθοντο Λεωνίδῃ. Θεσπιέες δὲ καὶ Θηβαῖοι κατέμειναν μοῦνοι παρὰ Λακεδαιμονίοισι. τουτέων δέ, Θηβαῖοι μέν, ἀέκοντες ἔμενον, καὶ οὐ βουλόμενοι· κατεῖχε γάρ σφεας Λεωνίδης, ἐν ὁμήρων λόγῳ ποιεύμενος· Θεσπιέες δέ, ἑκόντες μάλιστα· οἳ οὐκ ἔφασαν, ἀπολιπόντες Λεωνίδην καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ, ἀπαλλάξεσθαι, ἀλλὰ καταμείναντες συναπέθανον. ἐστρατήγεε δὲ αὐτέων Δημόφιλος Διαδρόμεω. Ξέρξης δέ, ἐπεὶ ἡλίου ἀνατείλαντος σπονδὰς ἐποιήσατο, ἐπισχὼν χρόνον, ἐς ἀγορῆς κου μάλιστα πληθώρην πρόσοδον ἐποιέετο. καὶ γὰρ ἐπέσταλτο ἐξ Ἐπιάλτεω οὕτω. ἀπὸ γὰρ τοῦ οὔρεος ἡ κατάβασις συντομωτέρη ἐστί, καὶ βραχύτερος ὁ χῶρος πολλὸν ἤπερ ἡ περίοδός τε καὶ ἀνάβασις. οἵ τε δὴ βάρβαροι οἱ ἀμφὶ Ξέρξεα προσήισαν, καὶ οἱ ἀμφὶ Λεωνίδην Ἕλληνες, ὡς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἔξοδον ποιεύμενοι, ἤδη πολλῷ μᾶλλον ἢ κατ᾽ ἀρχὰς ἐπεξήισαν ἐς τὸ εὐρύτερον τοῦ αὐχένος. τὸ μὲν γὰρ ἔρυμα τοῦ τείχεος ἐφυλάσσετο. οἱ δέ, ἀνὰ τὰς προτέρας ἡμέρας ὑπεξιόντες, ἐς τὰ στεινόπορα ἐμάχοντο· τότε δὴ συμμίσγοντες ἔξω τῶν στεινῶν, ἔπιπτον πλήθεϊ πολλοὶ τῶν βαρβάρων. ὄπισθε γὰρ οἱ ἡγεμόνες τῶν τελέων ἔχοντες μάστιγας, ἐρράπιζον πάντα ἄνδρα, αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω ἐποτρύνοντες. πολλοὶ μὲν δὴ ἐσέπιπτον αὐτέων ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ διεφθείροντο· πολλῷ δ᾽ ἔτι πλεῦνες κατεπατέοντο ζωοὶ ὑπ᾽ ἀλλήλων. ἦν δὲ λόγος οὐδεὶς τοῦ ἀπολλυμένου.

[margin: ἄλ. γενόμενον ἐπὶ μάντιν] [margin: ἄλ. ἀπιόντα] [margin: ἄλ. εὐρύπορον]

1 Ac facere volentem vt id decus Spartiatarum duntaxat esset, remisisse soc. 2 Barbari igitur qui cum Xerxe erant, accesserunt: & Græci itidem qui cum Leonide, tanquam multo magis quam initio ad mortem pergentes, ad laxiorem faucium partem progressi sunt.

ἅτε γὰρ ἐπιστάμενοι τὸν μέλλοντά σφι ἔσεσθαι θάνατον ἐκ τῶν περιιόντων τὸ οὖρος, ἀπεδείκνυντο ῥώμης ὅσον εἶχον μέγιστον ἐς τοὺς βαρβάρους, παραχρεώμενοί τε καὶ ἀτέοντες. Δόρατα μέν νυν τοῖσι πλέοσι αὐτέων τηνικαῦτα ἐτύγχανε κατεηγότα ἤδη, οἱ δὲ τοῖσι ξίφεσι διεργάζοντο τοὺς Πέρσας. Λεωνίδης τε ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ πίπτει, ἀνὴρ γενόμενος ἄριστος, καὶ ἕτεροι μετ' αὐτοῦ ὀνομαστοὶ Σπαρτιητέων, τῶν ἐγὼ ὡς ἀνδρῶν ἀξίων γενομένων ἐπυθόμην τὰ οὐνόματα. ἐπυθόμην δὲ καὶ ἁπάντων τῶν τριηκοσίων. καὶ δὴ καὶ Περσέων πίπτουσι ἐνθαῦτα ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ὀνομαστοί, ἐν δὲ δὴ καὶ Δαρείου δύο παῖδες, Ἀβροκόμης τε καὶ Ὑπεράνθης, ἐκ τῆς Ἀρτάνεω θυγατρὸς Φραταγούνης γεγονότες Δαρείῳ. ὁ δὲ Ἀρτάνης, Δαρείου μὲν τοῦ βασιλέος ἦν ἀδελφεός, Ὑστάσπεος δὲ τοῦ Ἀρσάμεω παῖς. ὃς καὶ ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα Δαρείῳ, τὸν οἶκον πάντα τὸν ἑωυτοῦ ἐπέδωκε, ὡς μουνογενέος οἱ ἐούσης ταύτης τέκνου. Ξέρξεώ τε δὴ δύο ἀδελφεοὶ ἐνθαῦτα πίπτουσι, μαχεόμενοι ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ τοῦ Λεωνίδεω. Περσέων τε καὶ Λακεδαιμονίων ὠθισμὸς ἐγένετο πολλός· ἐς ὃ τοῦτόν τε ἀρετῇ οἱ Ἕλληνες ὑπεξείρυσαν, καὶ ἐτρέψαντο τοὺς ἐναντίους τετράκις. τοῦτο δὲ συνεστήκεε μέχρι οὗ οἱ σὺν Ἐπιάλτῃ παρεγένοντο. ὡς δὲ τούτους ἥκειν ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ νεῖκος. ἔς τε γὰρ τὸ στεινὸν τῆς ὁδοῦ ἀνεχώρεον ὀπίσω, καὶ παραμειψάμενοι τὸ τεῖχος, ἐλθόντες ἵζοντο ἐπὶ τὸν κολωνὸν πάντες ἀλέες οἱ ἄλλοι πλὴν Θηβαίων. ὁ δὲ κολωνός ἐστι ἐν τῇ ἐσόδῳ, ὅκου νῦν ὁ λίθινος λέων ἕστηκε ἐπὶ Λεωνίδῃ. ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι, τῇσι αὐτέων ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι, καὶ χερσὶ καὶ στόμασι κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες, οἱ μὲν, ἐξ ἐναντίης ἐπισπόμενοι, καὶ τὸ ἔρυμα τοῦ τείχεος συγχώσαντες· οἱ δὲ, περιελθόντες πάντοθεν περισταδόν. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Θεσπιέων τοιούτων γενομένων, ὅμως λέγεται ἄριστος ἀνὴρ γενέσθαι Σπαρτιήτης Διηνέκης· τὸν τόδε φασὶ εἰπεῖν τὸ ἔπος πρὶν ἢ συμμῖξαι σφέας τοῖσι Μήδοισι, πυθόμενον πρός τευ τῶν Τρηχινίων ὡς ἐπεὰν οἱ βάρβαροι ἀπιέωσι τὰ τοξεύματα, τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλήθεος τῶν οἰστῶν ἀποκρύπτουσι· τοσοῦτό τι πλῆθος αὐτέων εἶναι. τὸν δὲ, οὐκ ἐκπλαγέντα τούτοισι, εἰπεῖν (ἐν ἀλογίῃ ποιεύμενον τὸ Μήδων πλῆθος) ὡς πάντα σφι ἀγαθὰ ὁ Τρηχίνιος ξεῖνος ἀγγέλλοι, εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μήδων τὸν ἥλιον, ὑπὸ σκιῇ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη, καὶ οὐκ ἐν ἡλίῳ. Ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα τοιουτότροπα ἔπεα

γρ. Φρατα-γούνης

Quumque scirent impendere sibi necem ab iis qui monte circuirent, quod roboris habebant, id omne in barbaros ostendebant, ingruentes ac sese intrudentes. Quorum plerisque quum iam lanceæ diffractæ essent, nonnulli gladiis Persas obtruncarent, tunc Leonides in hoc labore cecidit, nauata strenuissime opera, & cum eo alii insignes Spartani: quorum ego tanquam strenuorum virorũ nomina audiui, & quidem trecentorum omnium. Persarum quoque illic cum multi alii tam celebres ciderunt quam incelebres, tum vero duo Darii filii, Abrocomes & Hyperanthes: quos Darius ex Phrataguna Atarnis filia sustulerat. Atarnes autem, Darii regis frater, Hystaspisq; Arsamæi filius erat, qui quum Dario filiam nuptum dedit, omnem insuper ei domum tradidit, vt qui esset vnicæ pater. Hi duo Xerxis fratres super cadauer Leonidæ pugnantes occubuere, adeo vehementi Persarum Lacedæmoniorumq; conflictu, vt Græci [1] ter hostibus in fugam versis, cadauer Leonidæ virtute subtraxerint: & eousq; perstiterint dum ii qui cum Epialte erant adfuere. Quos vbi audiere Græci, tum vero pugnandi ardor immutatus est. nam ad angustias viæ sese recepere: & introgressi murum, tumulum quendã occupantes, addensati insedere cuncti, præter Thebanos. Est autem tumulus in ingressu, vbi nunc super Leonidem stat lapideus leo. Hoc in loco defensantibus sese gladiis, qui adhuc eis supererant, barbari circumfunduntur, & manibus & vocibus incessentes: alii ex aduerso vrgentes, & munitionem muri subruẽtes, alii vndique circumuenientes & circumstãtes. Lacedæmoniorum autem atque Thespiensium, quum tales extiterint, præstãtissimus tamẽ extitisse fertur Dieneces Spartanus: quem, antequam cum Medis confligeretur, hoc dixisse aiunt: quum à quodã Trachinio audisset barbaros præ multitudine sagittarum quas emitterent solem obducere, tantam eorũ esse copiam, adeo non expauefactus est, vt parui faciens Medorum turbam, responderit, Omnia sibi bona Trachiniũ hospitẽ nũciare, si Medi solẽ obducerẽt: se enim sub vmbra cũ illis, nõ in sole pugnaturos. Hęc & alia huiusmodi dicta

CCXXIV · CCXXV · CCXXVI

290 · 10 · 20 · 30 · 40

1 Quater

[1] memo-

[1] memoratu digna aiunt Dienecem Lacedæmonium reliquisse. Secundum hunc autem è Lacedæmoniis duo fratres præstantissimi feruntur fuisse, Alpheus & Maron, Orsiphanto geniti: è Thespiensibus autẽ Dithyrambus Harmatidei filius. His eo loci vbi ceciderunt sepultis, & iis sociis qui prius quam à Leonide remissi sunt, occubuerant, epigrammata his verbis inscripta sunt,

CCXXVII

CCXXVIII

Terdecies centum hic certarunt millibus olim
E Peloponneso bis modo mille viri.

Hæc vniuersis superscripta sunt: ista peculiariter Spartiatis,

Nos Lacedæmonis refer hic peregrine [2] *iacentes,*
Exhibito illorum vocibus obsequio.

Hoc epigramma inscriptum est Lacedæmoniis: istud vati,

Nobilis hoc bustum est (Medi occidere) Megistæ,
Sperchion ad fluuium: non sed inultus obit.
Qui vates obitum quamuis præsciret adesse,
Spartæ haud sustinuit deseruisse duces.

[3] Qui hos epigrammatis & cippis exornarunt, Amphictyones fuere: præter epigramma vatis Megistæ, quod Simonides Leoprepis filius, propter hominis familiaritatẽ, inscripsit. Ex his trecentis duo, EVrytus & Aristodemus, feruntur [4] ob extremam lippitudinem è castris ab Leonide remissi, in Alpenis decubuisse: & quum liceret communicato inter se consilio, aut salutem sibi parare Spartam versus, aut, si reuerti recusarent, vna cum aliis occumbere, in neutro horum quæ licebat eis facere, inter se conuenisse: sed quum sententiis discreparent, Aristodemum quidem præ ignauia remansisse: EVrytum vero audita Persarum circuitione, petiisse arma: seque eis indutum iussisse seruum vt ad pugnantes deduceret. hunc vbi deduxit, fugæ se mandauisse: illum dato in agme impetu occubuisse. Quod si vel Aristodemus solus redire Spartã neglexisset, aut si ambo reduces fuissent, videntur mihi Spartiatæ nullam iis pœnam irrogaturi fuisse: nunc altero eorum extincto, in hunc qui habens eandem occumbendi occasionẽ, tamen occumbere noluerit, necessario

CCXXIX

φασὶ Διηνέκεα τὸν Λακεδαιμόνιον λιπέσθαι μνημόσυνα. Μετὰ δὲ τοῦτον ἀριστεῦσαι λέγονται Λακεδαιμόνιοι δύο ἀδελφεοὶ, Ἀλφεός τε καὶ Μάρων, Ὀρσιφάντου παῖδες. Θεσπιέων δὲ εὐδοκίμεε μάλιστα τῷ οὔνομα ἦν Διθύραμβος, Ἁρματίδεω. Θαφθεῖσι δέ σφι αὐτοῦ ταύτῃ τῇπερ ἔπεσον, καὶ τοῖσι πρότερον τελευτήσασι ἢ ὑπὸ Λεωνίδεω ἀποπεμφθέντας οἴχεσθαι, ἐπιγέγραπται γράμματα λέγοντα τάδε,

10 Μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
Ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες.

Ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι πᾶσι ἐπιγέγραπται. τοῖσι δὲ Σπαρτιήτῃσι ἰδίῃ,

Ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
Κείμεθα, τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Λακεδαιμονίοισι μὲν δὴ τοῦτο, τῷ δὲ μάντι, τόδε,

Μνῆμα τόδε κλεινοῖο Μεγιστία, ὅν ποτε Μῆδοι
Σπερχειὸν ποταμὸν κτεῖναν ἀμειψάμενοι·
Μάντιος, ὃς τότε κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἰ-
20 δὼς,
Οὐκ ἔτλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν.

Ἐπιγράμμασι μέν νυν καὶ στήλῃσι, ἔξω ἢ τὸ τοῦ μάντιος ἐπίγραμμα, Ἀμφικτύονές εἰσί σφεας οἱ ἐπικοσμήσαντες· τὸ δὲ τοῦ μάντιος Μεγιστίεω, Σιμωνίδης ὁ Λεωπρέπεός ἐστι κατὰ ξεινίην ὁ ἐπιγράψας. Δύο δὲ τουτέων τῶν τριηκοσίων λέγεται Εὔρυτόν τε καὶ Ἀριστόδημον, παρεὸν αὐτοῖσι ἀμφοτέροισι, κοινῷ λόγῳ χρησαμένοισι, ἢ ἀποσωθῆναι ὁμοῦ ἐς Σπάρτην, ὡς μεμετιμένοι τε ἔσαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὑπὸ Λε-
30 ωνίδεω, καὶ κατεκέατο ἐν Ἀλπηνοῖσι ὀφθαλμιῶντες ἐς τὸ ἔσχατον· ἢ εἴ γε μὴ ἐβούλοντο νοστῆσαι, ἀποθανεῖν ἅμα τοῖσι ἄλλοισι· παρεόν σφι τούτων τὰ ἕτερα ποιέειν, οὐκ ἐθελῆσαι ὁμοφρονέειν. ἀλλὰ γνώμῃ διενειχθέντας, Εὔρυτον μὲν, πυθόμενον τῶν Περσέων τὴν περίοδον, αἰτήσαντά τε τὰ ὅπλα, καὶ ἐνδύντα, ἄγειν αὐτὸν κελεῦσαι τὸν εἵλωτα ἐς τοὺς μαχομένους. ὅκως δὲ αὐτὸν ἤγαγε, τὸν μὲν ἀγαγόντα, οἴχεσθαι φεύγοντα· τὸν δὲ, ἐσπεσόντα ἐς τὸν ὅμιλον, διαφθαρῆναι. Ἀριστόδημον δὲ, λειποψυχέοντα λειφθῆναι. εἰ μέν
40 νυν ἦν μοῦνον Ἀριστόδημον ἀλγήσαντα ἀπονοστῆσαι ἐς Σπάρτην, ἢ καὶ ὁμοῦ σφέων ἀμφοτέρων τὴν κομιδὴν γενέσθαι, δοκέειν ἐμοὶ, οὐκ ἄν σφι Σπαρτιήτας μῆνιν οὐδεμίην προσθέσθαι. νυνὶ δὲ τοῦ μὲν, ἀπολομένου, τοῦ δὲ, τῆς μὲν αὐτῆς ἐχομένου προφάσιος, οὐκ ἐθελήσαντος δὲ ἀποθνήσκειν, ἀναγκαίως σφι

ἡ ἐπίγραμμα (margin)

291

ἀγαγεῖν (margin)

τὸν ἐνδύντα (margin)

[1] Mnemosyna sui aiunt, id est, monumenta. [2] Iacere. [3] Veterum codicum lectionem sequuntus est Valla, qui addunt quod in vulgatis edit. deest, ita enim in illis legitur, ἐπιγράμμασι μέν νυν καὶ στήλῃσι, ἔξω ἢ τὸ τοῦ μάντιος ἐπίγραμμα, Ἀμφικτύονές εἰσί σφεας οἱ ἐπικοσμήσαντες· τὸ δὲ τοῦ μάντιος Μεγιστίεω Σιμωνίδης etc. [4] Ob vehementissimum oculorum morbum

ἔχειν μῆνιν μεγάλως Ἀριστοδήμῳ. Οἱ μὲν νυν οὕτω σωθῆναι λέγουσι Ἀριστόδημον ἐς Σπάρτην, καὶ διὰ πρόφασιν τοιήνδε· οἱ δὲ, ἄγγελον πεμφθέντα ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἐξεὸν αὐτῷ καταλαβεῖν τὴν μάχην γινομένην, οὐκ ἐθελῆσαι, ἀλλ' ὑπομείναντα ἐν τῇ ὁδῷ, περιγενέσθαι· τὸν δὲ συνάγγελον αὐτοῦ, ἀπικόμενον ἐς τὴν μάχην, ἀποθανεῖν. Ἀπονοστήσας δὲ ἐς Λακεδαίμονα ὁ Ἀριστόδημος, ὄνειδός τε εἶχε καὶ ἀτιμίην· πάσχων δὲ τοιάδε, ἠτίμωτο· οὔτε οἱ πῦρ οὐδεὶς ἔναυε Σπαρτιητέων, οὔτε διελέγετο. ὄνειδός τε εἶχε, ὁ τρέσας Ἀριστόδημος καλεόμενος. ἀλλ' ὁ μὲν ἐν τῇ ἐν Πλαταιῆσι μάχῃ ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν ἐπενειχθεῖσαν οἱ αἰτίην. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλον ἀποπεμφθέντα ἄγγελον ἐς Θεσσαλίην τῶν τριηκοσίων τουτέων, περιγενέσθαι, τῷ οὔνομα εἶναι Παντίτην· νοστήσαντα δὲ τοῦτον ἐς Σπάρτην, ὡς ἠτίμωτο, ἀπάγξασθαι. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, τῶν ὁ Λεοντιάδης ἐστρατήγεε, τέως μὲν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐόντες ἐμάχοντο, ὑπ' ἀναγκαίης ἐχόμενοι, πρὸς τὴν βασιλέος στρατιήν· ὡς δὲ εἶδον κατυπέρτερα τῶν Περσέων γινόμενα τὰ πρήγματα, οὕτω δὴ τῶν σὺν Λεωνίδῃ Ἑλλήνων ἐπειγομένων ἐπὶ τὸν κολωνὸν, ἀποσχισθέντες τουτέων, χεῖράς τε προέτεινον, καὶ ἤισαν ἆσσον τῶν βαρβάρων, λέγοντες τὸν ἀληθέστατον τῶν λόγων, ὡς καὶ μηδίζουσι, καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐν πρώτοισι ἔδοσαν βασιλέϊ· ὑπὸ δὲ ἀναγκαίης ἐχόμενοι, ἐς Θερμοπύλας ἀπικοίατο, καὶ ἀναίτιοι εἶεν τοῦ τρώματος τοῦ γεγονότος βασιλέϊ. ὥστε ταῦτα λέγοντες περιεγίνοντο· εἶχον γὰρ καὶ Θεσσαλοὺς τῶν λόγων τουτέων μάρτυρας. οὐ μέντοι τά γε πάντα εὐτύχησαν· ὡς γὰρ αὐτοὺς ἔλαβον οἱ βάρβαροι ἐλθόντας, τοὺς μέν τινας αὐτέων καὶ ἀπέκτειναν προσιόντας, τοὺς δὲ πλεῦνας αὐτέων, κελεύσαντος Ξέρξεω, ἔστιζον στίγματα βασιλήϊα, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεοντιάδεω. τοῦ τὸν παῖδα Εὐρύμαχον χρόνῳ μετέπειτα ἐφόνευσαν Πλαταιέες, στρατηγήσαντα ἀνδρῶν Θηβαίων τετρακοσίων, καὶ σχόντα τὸ ἄστυ τὸ Πλαταιέων. Οἱ μὲν δὴ περὶ Θερμοπύλας Ἕλληνες οὕτω ἠγωνίσαντο. Ξέρξης δὲ καλέσας Δημάρητον, εἰρώτα ἀρξάμενος ἐνθένδε, Δημάρητε, ἀνὴρ εἶς ἀγαθός. τεκμαίρομαι δὲ τῇ ἀληθείῃ· ὅσα γὰρ εἶπας, ἅπαντα ἀπέβη οὕτω. νῦν δέ μοι εἰπὲ κόσοι τινές εἰσι οἱ λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τουτέων ὁκόσοι τοιοῦτοι τὰ πολέμια, εἴτε καὶ ἅπαντες. ὁ δὲ εἶπε, Ὦ βασιλεῦ, πλῆθος μὲν πάντων τῶν Λακεδαιμονίων πολλὸν, καὶ πόλιες πολλαί·

(Marginal note: τῶν ἐπειγομένων)

debuisse magnopere irasci. Quidam hunc in modum & ob hanc caussam Aristodemum sospitem rediisse Spartam aiunt. Alii autem, quum ab exercitu pro nuncio mitteretur, & posset pugnæ quæ fiebat adesse, tamen recusasse, sed moratum in via, fuisse superstitem: sociumque eius qui vna mittebatur, in pugnam profectum oppetiisse. **CCXXXI** Lacedæmone igitur regressus Aristodemus probro & ignominia notatus est: probro, [1] quod cum nemo neque igni neque alloquio impertiuit: ignominia, quod Aristodemus fugax appellatus est. Verum hic omnem sibi obiectam culpam in pugna apud Platæas gesta deleuit. **CCXXXII** Fertur item alius ex eisdem trecentis superfuisse, in Thessaliam pro nuncio missus, cui nomen erat Pantitæ: sed Spartam reuersus, quum opprobrio esset, sese strangulasse. **CCXXXIII** Thebani autem quorum dux erat Leontiades, [2] vi retenti aduersus regis copias, tamen à partibus Græcorum, è quibus erant, dimicauerunt: at vbi res Persarum superiores esse animaduerterunt, ibi à Græcis, quibuscum fuerant, ad tumulum ire properantibus, se dissociantes, manus ad barbaros protenderunt, ad eosque propius accesserunt, referentes (quod verissimum erat) sese cum Medis sensisse, terramque & aquam regi inter primos dedisse: ac vi coactos ad Thermopylas venisse, & à culpa cladis illatæ abesse. Hæc regi allegantes, (quorum etiam Thessalos testes habebant) seruati sunt: non tamen vsquequaque fortunati fuerunt. nam barbari qui eos cepere, aliquot vt accedebant obtruncauerunt: pluribus, iussu Xerxis, regias notas inusserunt, à duce Leontiade exorsi. cuius filium EVrymachum postea Platæenses, quadringentorum Thebanorum ducem, quod vrbem ipsorum occupasset, interemere. Hunc quidem in modum Græci ad Thermopylas dimicauerunt. **CCXXXIV** ¶ Xerxes autem accitum Demaratum interrogauit, hinc orsus, Demarate, virum te bonum esse indicio veritatis experior: quæ enim dixisti, ea omnia perinde euenere: nunc hoc mihi pandito, Quotnam sunt Lacedæmonii, quotve eorũ tales in re bellica? an & vniuersi? Cui Demaratus, Multitudo, rex, inquit, Lacedæmoniorũ omniũ magna est, & ciuitates multæ:

1 Quod nullus ex Spartiatis ignem illi accenderet, aut cum eo colloqueretur. 2 Ad tempus quidem, dum fuerunt vna cum Græcis, necessitate adacti aduersus regis copias dimicarunt: at vbi res Pers.

quod autem discere vis à me, scies: Est enim [1] Lacedæmone vrbs Sparta octo millium fermè virorum, qui omnes iis qui hîc pugnauere sunt similes: ceteri Lacedæmonii, non illis quidem similes, sed tamen viri sunt strenui. Ad hunc Xerxes, Demarate, inquit, agedum expone quo pacto hos viros minima cum difficultate subigamus. tu nanque calles quo tendant eorum consilia, vtpote quorum rex fuisti. Cui Demaratus,

CCXXXV

Quum, inquit, me rex libenter consulas, æquum est me tibi quod optimum sit exprimere. Id quod vis, hoc pacto fiet, si trecentas naues cum suis propugnatoribus in oram Lacedæmonicam mittas. adiacet autem illi insula nomine Cythera: quam obrui mari quàm extare conducibilius esse Lacedæmoniis Chilon aiebat, vir apud nos sapientissimus: videlicet expectans semper ab ea aliquid tale futurum quale nunc ego expono: non ille quidem tuam classem præuidens, sed quamcunque similiter extimescens. Ex hac igitur insula proficiscentes tui Lacedæmonios territent. Ita illi domestico occupati bello, neque tibi erunt infesti, neque ceteræ Græciæ, quum à tuis pedestribus copiis expugnabitur, auxilia ferent. subacta autem reliqua Græcia, Lacones per se reddentur inualidi. Quod nisi feceris, hoc fore expecta: Est Peloponnesi arctus isthmus, quo in loco Peloponnensibus omnibus coactis, alia tibi prœlia superioribus atrociora futura prospicio. At si illud feceris, & isthmus hic citra prœlium & ceteræ ciuitates vltro tibi se dedent.

CCXXXVI

Post hunc Achæmenes, Xerxis frater, classis præfectus, quum ei colloquio interfuisset, veritus ne Xerxes ad id agendum induceretur, Animaduerto, inquit, te rex verba admittere viri qui tibi prospere agenti inuidet, aut etiam res tuas prodit. His enim moribus vti Græci gaudent, vt & fortunato inuideant & meliorem oderint. Quod si è præsenti condicione, quum naues quadringentæ naufragium fecerint, trecentas alias è cetera classe miseris ad obeundam Peloponnesum, profectò fient nobis aduersarii pares ad decertandum. at si coniuncta classis fuerit, inoppugnabilis reddetur, & ante omnia nobis illi impares erunt: simulque omnis exercitus nauticus terrestri,

[1] Lacedæmonio agro

τὸ δὲ θέλεις ἐκμαθεῖν, εἰδήσεις. ἔστι ἐν τῇ Λακεδαιμονίῃ Σπάρτη, πόλις ἀνδρῶν ὀκτακισχιλίων μάλιστα· καὶ οὗτοι πάντες εἰσὶ ὅμοιοι τοῖσι ἐνθάδε μαχεσαμένοισι. οἵ γε μὲν ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι, τούτοισι μὲν οὐκ ὅμοιοι, ἀγαθοὶ δέ. εἶπε πρὸς ταῦτα Ξέρξης, Δημάρητε, τέῳ τρόπῳ ἀπονητότατα τῶν ἀνδρῶν τουτέων ἐπικρατήσομεν; ἴθι, ἐξηγέο. σὺ γὰρ ἔχεις αὐτέων διεξόδους τῶν βουλευμάτων, οἷα βασιλεὺς γενόμενος. Ὁ δ᾽ ἀμείβετο, Ὦ βασιλεῦ, εἰ μὲν δὴ συμβουλεύεαί μοι προθύμως, δίκαιόν μέ σοί ἐστι φράζειν τὸ ἄριστον. εἰ τῆς ναυτικῆς στρατιῆς νέας τριηκοσίας ἀποστείλειας ἐπὶ τὴν Λάκαιναν χώρην. ἔστι δὲ ἐπ᾽ αὐτῇ νῆσος ἐπικειμένη, τῇ οὔνομά ἐστι Κύθηρα· τὴν Χίλων, ἀνὴρ παρ᾽ ἡμῖν σοφώτατος γενόμενος, κέρδος μέζον ἔφη εἶναι Σπαρτιήτῃσι κατὰ τῆς θαλάσσης καταδεδυκέναι μᾶλλον ἢ ὑπερέχειν, αἰεί τι προσδοκῶν ἀπ᾽ αὐτῆς τοιοῦτο ἔσεσθαι οἷόν τι ἐγὼ ἐξηγέομαι· οὔτι τὸν σὸν στόλον προειδώς, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως φοβεόμενος ἀνδρῶν στόλον. ἐκ ταύτης ὦν τῆς νήσου ὁρμεώμενοι, φοβεόντων τοὺς Λακεδαιμονίους. παροίκου δὲ πολέμου σφι ἐόντος οἰκηίου, οὐδὲν δεινοί ἔσονταί τοι μὴ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἁλισκομένης ὑπὸ τοῦ πεζοῦ, βοηθέωσι ταύτῃ. καταδουλωθείσης δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ἀσθενὲς ἤδη τὸ Λακωνικὸν μοῦνον λείπεται. ἢν δὲ ταῦτα μὴ ποιῇς, τάδε τοι προσδόκα ἔσεσθαι· ἔστι τῆς Πελοποννήσου ἰσθμὸς στεινός. ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ πάντων Πελοποννησίων συνομοσάντων ἐπὶ σοί, μάχας ἰσχυροτέρας ἄλλας τῶν γενομένων προσδέκεο ἔσεσθαί τοι. ἐκεῖνο δὲ ποιήσαντι, ἀμαχητὶ ὅ, τε ἰσθμὸς οὗτος καὶ αἱ πόλις προσχωρήσουσι. Λέγει μετὰ τοῦτον Ἀχαιμένης, ἀδελφεός τε ἐὼν Ξέρξεω, καὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγός, παρατυχών τε τῷ λόγῳ, καὶ δείσας μὴ ἀναγνωσθῇ Ξέρξης ποιέειν ταῦτα, Ὦ βασιλεῦ, ὁρέω σε ἀνδρὸς ἐνδεκόμενον λόγους ὃς φθονέει τοι εὖ πρήσσοντι, ἢ καὶ προδιδοῖ πρήγματα τὰ σά. καὶ γὰρ δὴ καὶ τρόποισι τοιούτοισι χρεώμενοι οἱ Ἕλληνες χαίρουσι· τοῦ τε εὐτυχέειν φθονέουσι, καὶ τὸ κρέσσον στυγέουσι. εἰ δ᾽ ἐπὶ τῇσι παρεούσῃσι τύχῃσι, τῶν νέες νεναυηγήκασι τετρακόσιαι, ἄλλας ἐκ τοῦ στρατοπέδου τριηκοσίας ἀποπέμψεις περιπλώειν Πελοπόννησον, ἀξιόμαχοί τοι γίνονται οἱ ἀντίπαλοι· ἁλὴς δὲ ἐὼν ὁ ναυτικὸς στρατός, δυσμεταχείριστός τε αὐτοῖσι γίνεται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἀξιόμαχοί τοι ἔσονται. καὶ πᾶς ὁ ναυτικὸς τῷ πεζῷ

292

συμπρήξει, καὶ ὁ πεζὸς τῷ ναυτικῷ, ὁμοῦ πορευόμενος. εἰ δὲ διασπάσεις, οὔτε σὺ ἔσεαι κείνοισι χρήσιμος, οὔτε κεῖνοι σοί. τὰ σεωυτοῦ δὲ τιθέμενος εὖ, γνώμην ἔχω τὰ τῶν ἀντιπολέμων μὴ ἐπιλέγεσθαι πρήγματα, τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον, τά τε ποιήσουσι, ὅσοι τε πλῆθός εἰσι. ἱκανοὶ γὰρ ἐκεῖνοί γε αὐτοὶ ἑωυτῶν πέρι φροντίζειν εἰσί, ἡμεῖς δὲ ἡμέων ὡσαύτως. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ἢν ἴωσι ἀντία Πέρσῃσι ἐς μάχην, οὐδὲν τὸ παρεὸν τρῶμα ἀκεεῦνται. Ἀμείβεται Ξέρξης τοῖσδε, Ἀχαίμενες, εὖ 10 τέ μοι δοκέεις λέγειν, καὶ ποιήσω ταῦτα. Δημάρητος δὲ λέγει μὲν τὰ ἄριστα ἔλπεται εἶναι ἐμοί, γνώμῃ μέντοι ἑσσοῦται ὑπὸ σεῦ. οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό γε ἐνδέξομαι, ὅκως οὐκ εὐνοέει τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι, τοῖσί τε λεγομένοισι πρότερον ἐκ τούτου σταθμώμενος, καὶ τῷ ἐόντι· ὅτι πολιήτης μὲν πολιήτῃ εὖ πρήσσοντι φθονέει, καὶ ἔστι δυσμενὴς τῇ σιγῇ· οὐδ᾽ ἂν συμβουλευομένου τοῦ ἀστοῦ, πολιήτης ἀνὴρ τὰ ἄριστά οἱ δοκέοντα εἶναι ὑποθέοιτο, εἰ μὴ πρόσω ἀρετῆς ἀνήκοι (σπάνιοι δέ εἰσι οἱ τοιοῦτοι) ξεῖ- 20 νος δὲ ξείνῳ εὖ πρήσσοντι ἐστὶ εὐμενέστατον πάντων, συμβουλευομένου τε ἂν συμβουλεύσειε τὰ ἄριστα. οὕτω ὦν κακολογίης πέρι τῆς ἐς Δημάρητον, ἐόντος ἐμοὶ ξείνου, ἀπέχεσθαί τινα τοῦ λοιποῦ κελεύω. Ταῦτα εἴπας Ξέρξης, διεξήιε διὰ τῶν νεκρῶν· καὶ Λεωνίδεω πέρι ἀκηκοὼς, ὅτι βασιλεύς τε ἦν καὶ στρατηγὸς Λακεδαιμονίων, ἐκέλευσε ἀποταμόντας τὴν κεφαλὴν ἀνασταυρῶσαι. δῆλά μοι πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι τεκμηρίοισι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε οὐκ ἥκιστα γέγονε, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης 30 πάντων δὴ μάλιστα ἀνδρῶν ἐθυμώθη ζώοντι Λεωνίδῃ. οὐ γὰρ ἄν κοτε ἐς τὸν νεκρὸν ταῦτα παρενόμησε. ἐπεὶ τιμᾶν μάλιστα νομίζουσι τῶν ἐγὼ οἶδα ἀνθρώπων Πέρσαι ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίευν, τοῖσι ἐπετέτακτο ποιέειν.

Ἄνειμι δὲ ἐκεῖσε τοῦ λόγου τῇ μοι πρότερον ἐξέλιπε. ἐπύθοντο Λακεδαιμόνιοι ὅτι βασιλεὺς στέλλοιτο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πρῶτοι, καὶ οὕτω δὴ ἐς τὸ χρηστήριον τὸ ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν. ἔνθα δή σφι ἐχρήσθη τὰ ὀλίγῳ πρότερον εἶπον. ἐπύθοντο δὲ τρό- 40 πῳ θωυμασίῳ. Δημάρητος γὰρ ὁ Ἀρίστωνος, 293 φυγὼν ἐς Μήδους, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, καὶ τὸ οἰκὸς ἐμοὶ συμμάχεται, οὐκ ἦν εὔνοος Λακεδαιμονίοισι.

& inuicem terrestris vnà iter faciens, nautico erit auxilio. Quos si distraxeris, neque tu illis vsui eris, neque illi tibi. Tu vero tua ipsius bene constitueris si aduersariorum res apud te non agitaueris. Hic illi bellum sistent, hæc agent, tot numero sunt. Illi enim per se ad sibiipsis prospiciendum sufficiunt, & nos itidem ad prospiciendum nobis. Quod si Lacedæmonii aduersus Persas in pugnam ibunt, impendentem sibi cladem haudquaquã deuitabunt. Ad hæc subiiciens Xerxes, Recte, inquit, Achæmenes mihi videris dicere: quod & faciam. Demaratus, quod optimum ille quidem mihi sperat esse, id suadet: eius tamen sententia à tua superatur. Neque vero illud admitto, eum nolle rebus meis bene consultum, vt ex iis quæ antea ab eo dicta sunt, & ex ipsa re coniecto. Quoniam ciuis quidem ciui secundis rebus prædito inuidet, [1] eumque male odit: cum tamen patrio solo nihil eodem consultante, quod optimum sibi videtur, suadet: nisi procul abfuerit à virtute, quales pauci sunt. Hospes autem hospiti prospera fortuna vtenti, omnium est beneuolentissimus, eiq; consultanti optime consulit. Quapropter ab insectatione, qua in Demaratum veteris hospitem meum, posthac [2] abstinere te iubeo. Hæc Xerxes locuutus, inter cæsos transiit, vbi erat Leonides: quem quum audisset Lacedæmoniorum regem eundemque ducem esse, iussit [3] abscisso capite in crucem tolli. vt mihi cũ aliis multis indiciis, tum hoc præcipue manifestum sit, regem Xerxem maxime omnium excanduisse in Leonidem viuentem. Nam alioqui nunquã in defunctum hoc genere deliquisset: quum ex omnibus quos ego noui hominibus Persæ maxime soleant viros in re militari præstantes honore afficere. Illi igitur quibus imperatum erat, id exequuti sunt. Redeo ad eam narrationem vnde mihi discessum est. Lacedæmonii primi regem aduersus Græciam tendere acceperunt, atque ita Delphos ad oraculum miserunt: vbi responsum est id redditum cuius paulo ante memini. Acceperunt autem mirum in modum. Demaratus enim Aristonis filius qui profugit ad Medos, non ille quidem Lacedæmoniis beneuolus

CCXXXVII

CCXXXVIII

CCXXXIX

1 Eumque tacito prosequitur odio. neque consilium petenti ciui dederit ciuis quod putet esse optimum, nisi summum virtutis gradum attingat: quales pauci sunt. At hospes hospiti &c. *Potest illud τῇ σιγῇ aliter etiam exponi.* 2 Abstinere quemlibet iubeo. 3 *Vel, Capite eius abscisso.*

(vt &

(vt & ego arbitror, & ratio dictat) tamẽ hoc fecit, ſiue in hoc bene illis conſultum vellet, vt coniectare licet, ſiue quod inſultaret: Nam poſteaquã Xerxes ſtatuit aduerſus Græciam ſumere expeditionem, id Demaratus qui Suſis erat, quum accepiſſet, cenſuit Græcis eſſe indicandũ: ſed quum aliter nequiret, (quippe periculoſum erat ne deprehenderetur) hanc rem commentus eſt: Sumptis duarum tabellarum pugillaribus, ceram illinc eradit: deinde in 10 eorum ligno conſiliũ regis exarat. quod litteris exaratũ, rurſus cera inducit, nequid negocii apud viarum cuſtodes exhiberent pugillares qui ferrentur. Qui vbi Lacedæmonem allati ſunt, non poterant eos Lacedæmonii interpretari, antequam (vt ego accipio) Cleomenis filia, eademque Leonidæ vxor, Gorgo, illos admonuit, [1] ipſam rem interpretata, iubens cerã effringi. fore enim vt litteras in ligno reperirẽt. Ita ei auſcultantes Lacedæmonii litteras repertas legerunt, eaſque deinde ad Græcos dimiſerunt.

[1] Quum rem animaduertiſſet, *vel, excogitaſſet.*

πάρεστι δὲ εἰκάζειν εἴτε εὐνοίῃ ταῦτα ἐποίησε, εἴτε καὶ καταχαίρων. ἐπείτε γὰρ Ξέρξῃ ἔδοξε στρατηλατέειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐὼν ἐν Σούσοισι ὁ Δημάρητος, καὶ πυθόμενος ταῦτα, ἠθέλησε Λακεδαιμονίοισι ἐξαγγεῖλαι. ἄλλως μὲν δὴ οὐκ εἶχε σημῆναι· ἐπικίνδυνον γὰρ ἦν μὴ λαμφθείη· ὁ δὲ μηχανᾶται τοιάδε· δελτίον δίπτυχον λαβὼν, τὸν κηρὸν αὐτοῦ ἐξέκνησε, καὶ ἔπειτα ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ δελτίου ἔγραψε τὴν βασιλέος γνώμην. ποιήσας δὲ ταῦτα, 10 ὀπίσω ἐπέτηξε τὸν κηρὸν ἐπὶ τὰ γράμματα, ἵνα φερόμενον κεινὸν τὸ δελτίον, μηδὲν πρῆγμα παρέχοι πρὸς τῶν ὁδοφυλάκων. ἐπεὶ δὲ ἀπίκετο ἐς τὴν Λακεδαίμονα, οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρίν γε δή σφι, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, Κλεομένεος μὲν θυγάτηρ, Λεωνίδεω δὲ γυνὴ, Γοργὼ, ἐπέθετο, ἐπιφρασθεῖσα αὐτὴ, τὸν κηρὸν κνᾶν κελεύουσα, καὶ εὑρήσειν σφέας γράμματα ἐν τῷ ξύλῳ. πειθόμενοι δὲ, εὗρον, καὶ ἐπελέξαντο, ἔπειτα δὲ τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι ἐπέστειλαν.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ἹΣΤΟΡΙΩ͂Ν ὈΓΔΟΉ, ἐπιγραφομένη ΟΥΡΑΝΊΑ.

Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται γενέσθαι. οἱ δὲ Ἑλλήνων ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ἦσαν οἵδε· Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτά. ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίης Πλαταιέες, ἄπειροι τῆς ναυτικῆς ἐόντες, συνεπλήρουν τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νέας. Κορίνθιοι δὲ τεσσεράκοντα νέας παρείχοντο· Μεγαρέες δὲ, εἴκοσι. καὶ Χαλκιδέες ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων παρεχόντων σφι τὰς νέας· Αἰγινῆται δὲ, ὀκτωκαίδεκα· Σικυώνιοι δὲ, δυοκαίδεκα· Λακεδαιμόνιοι δὲ, δέκα· Ἐπιδαύριοι δὲ, ὀκτώ· Ἐρετριέες δὲ, ἑπτά· Τροιζήνιοι δὲ, πέντε· Στυρέες δὲ, δύο· καὶ Κεῖοι, δύο τε νέας, καὶ πεντηκοντέρους δύο. Λοκροὶ δέ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβοήθεον πεντηκοντέρους ἔχοντες ἑπτά. Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατευόμενοι ἐπ' Ἀρτεμίσιον. εἴρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν νεῶν παρείχοντο. ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισέων νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον, ἦν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, διηκόσιαι καὶ ἑβδομήκοντα καὶ μία. τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κάρτος ἔχοντα, παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐρυβιάδην τὸν Εὐρυκλείδεω. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ἢν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἕψεσθαι ἡγεομένοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι στράτευμα. Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχὰς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεὸν εἴη ἐπιτρέπειν. ἀντιβαινόντων δὲ τῶν συμμάχων, εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεποιημένοι περιεῖναι τὴν Ἑλλάδα· καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς ἀπολέεται ἡ Ἑλλάς· ὀρθὰ νοεῦντες. στάσις γὰρ ἔμφυλος πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κάκιόν ἐστι,

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER octauus, qui inscribitur VRANIA.

I Atque hæc quidem ita gesta dicuntur esse. Græci autem quibus res classiaria delegata erat, hi fuere: Athenienses, qui naues centum vigintiseptem præbuere, iunctis sibi Platæensibus: qui etsi rei nauticæ inexperti, tamen strenue alacriterq; pro se illorum naues armauerant. Corinthii, qui attulere naues quadraginta: Megarenses, qui viginti: Chalcidenses totidem sibi ab Atheniensibus præbitas armauerunt: Æginetæ, [1] vndeuiginti: Sicyonii, duodecim: Lacedæmonii, decem: Epidaurii, octo: Eretrienses, septem: Trœzenii, quinque: Styreenses, duas: Chii, totidē, cum totidē penteconteris, *id est, nauigiis quinquagenûm remorū.* Quibus auxiliares erant Locri Opuntii cum septē penteconteris.

II Hæ naues ad Artemisium in statione erant: quarū quot quique præbuerint, mihi dictum est. Vniuersarum vero præter penteconteros, ad Artemisium coactarum, numerus fuit ducentarum septuaginta vnius. His ducem, penes quem summa imperii esset, Spartiatæ præbuerunt EVrybiadem EVryclidæ filium. Nam socii negauerunt se, nisi Lacon esset imperator, sequuturos esse Athenienses ductores, sed exercitum qui futurus erat soluturos.

III Etenim iam inde ab initio, antequam in Siciliam ad societatem ineundam mitteretur, agitatum sermonibus erat tanquam expediret rem nauticam Atheniensibus permittere: ceterum recusantibus sociis, cessere Athenienses, quod magni facerent Græciam superesse: quam intelligebant esse perituram si de principatu contenderent: recte sentientes. Nam intestina seditio tanto deterior est bello quod concorditer geritur,

1 Octodecim:

quanto

quanto bellum deterius est pace. Hoc itaque ipsum intelligentes, non repugnandũ putauerunt, sed tantisper concedendum quoad magnopere illis indigebant, quemadmodum ostenderunt. Siquidem posteaquam expulso Persa, iam de illius terra diiudicabant, superbiam Pausaniæ caussati, Lacedæmonios ducatu abdicauerunt. Verum hęc posterius gesta sunt.

IV Tunc autem ii Græci qui ad Artemisium se contulerant, vbi viderunt & multum nauium ad Aphetas esse contractum, & omnia plena exercitu hostili, perculsi metu, quod præter opinionem suam expectationemque res barbarorum succederent, consultabant de facienda fuga ex Artemisio[1] interiorem in Græciam. Quorum consultatione cognita, EVbœenses obsecrabant EVrybiadem vt aliquantulum temporis præstolaretur, vsquedum ipsi liberos atque domesticos subducerent. Vbi non persuadent, ad ducem Atheniensiũ Themistoclem transgressi, paciscuntur cum eo triginta talentis vt tandiu ante EVbœam perstarent donec pugna nauali decerneretur.

V Themistocles autem hac ratione Græcos retinuit: EVrybiadem ex hac, tanquam ex sua ipsius pecunia, quinque talentis impertit: hoc persuaso, Adimantum Ocyti filium Corinthiorum ducem, qui solus reluctabatur, negans se permansurum, sed ab Artemisio profecturum, ita alloquutus est iureiurando interposito: Tu vero haudquaquam nos deseres, quem ego maioribus donabo muneribus quam quæ rex Medorum tibi mitteret socios deserenti. Hæc loquutus, statim ad nauem Adimanti tria misit argenti talenta. Illis pecunia corruptis, cum EVbœensibus gratificatus est Themistocles, tum reliquum pecuniæ quam acceperat lucrifecit: quam eum interuertisse ideo latuit eos qui partem illius acceperant, quod putabant eam ab Atheniensibus ad hoc ipsum profectam esse.

VI Ita in EVbœa perstitere, ac prœlium fecere, quod ita gestum est: Barbari quum ad Aphetas circa diluculum venissent, quumque id quod etiam ante audierant cernerent, paucas Græcorum naues ad Artemisium stationem habere, libidine tenebantur aggrediendi, si forte eos interciperent. Ceterum ex aduerso inua-

ὅσῳ πόλεμος εἰρήνης. ἐπιστάμενοι ὦν αὐτὸ τοῦτο, οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον μέχρι ὅσου κάρτα ἐδέοντο αὐτῶν, ὡς διέδεξαν· ὡς γὰρ δὴ ὠσάμενοι τὸν Πέρσην, περὶ τῆς ἐκείνου ἤδη τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρόφασιν τὴν Παυσανίεω ὕβριν προϊσχόμενοι, ἀπείλοντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο. Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμίσιον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι, ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθείσας ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ στρατιῆς ἅπαντα πλέα, ἐπεὶ αὐτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἢ ὡς αὐτοὶ κατεδόκεον, καταρρωδήσαντες, δρησμὸν ἐβουλεύοντο ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. γνόντες δὲ σφέας οἱ Εὐβοέες ταῦτα βουλευομένους, ἐδέοντο Εὐρυβιάδεω προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθέωνται. ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, μεταβάντες, τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ' ᾧ τε καταμείναντας πρὸ τῆς Εὐβοίης ποιήσονται τὴν ναυμαχίην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλέης τοὺς Ἕλληνας ἐπισχεῖν ὧδε ποιέει· Εὐρυβιάδῃ τούτων τῶν χρημάτων μεταδιδοῖ πέντε τάλαντα, ὡς παρ' ἑωυτοῦ δῆθεν διδούς. ὡς δέ οἱ οὗτος ἀνεπέπειστο, Ἀδείμαντος γὰρ ὁ Ὠκύτου, Κορίνθιος στρατηγός, τῶν λοιπῶν ἤσπαιρε μοῦνος, φάμενος ἀποπλεύσεσθαί τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ οὐ παραμενέειν, πρὸς δὴ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλέης ἐπομόσας, Οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις. ἐπεί τοι ἐγὼ μέζω δῶρα δώσω ἢ βασιλεὺς ἄν τοι ὁ Μήδων πέμψειε ἀπολιπόντι τοὺς συμμάχους. ταῦτά τε ἅμα ἠγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν Ἀδειμάντου, τάλαντα ἀργυρίου τρία. οὗτοί τε δὴ πληγέντες δώροισι, ἀναπεπεισμένοι ἦσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοεῦσι ἐκεχάριστο, αὐτός τε ὁ Θεμιστοκλέης ἐκέρδηνε, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ ἔχων, ἀλλ' ἠπιστέατο οἱ μεταλαβόντες τούτων τῶν χρημάτων, ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ τὰ χρήματα. Οὕτω δὴ κατέμειναν τε ἐν τῇ Εὐβοίῃ, καὶ ἐναυμάχησαν. ἐγένετο δὲ ὧδε· ἐπεί τε δὴ ἐς τὰς Ἀφέτας περὶ δείλην πρωίην γινομένην ἀπίκατο οἱ βάρβαροι, πυθόμενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλοχέειν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, πρόθυμοι ἦσαν ἐπιχειρέειν, εἴ κως ἕλοιεν αὐτάς. ἐκ μὲν δὴ τῆς ἀντίης προσ-

1 In Græciæ interiora.

πλώειν ἔτι σφι ἐδόκεε, τῶνδε εἵνεκα· μὴ καὶ ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλώοντας, ἐς φυγὴν ὁρμήσειαν, φεύγοντάς τε εὐφρόνη καταλάβοι. καὶ ἔμελλον δῆθεν ἐκφεύξεσθαι. ἔδεε δὲ μηδὲ πυρφόρον, τῷ ἐκείνων λόγῳ, ἐκφυγόντα περιγενέσθαι. Πρὸς ταῦτα ὦν τάδε ἐμηχανέοντο· τῶν νεῶν ἁπασέων ἀποκρίναντες διηκοσίας, περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάθου, ὡς ἂν μὴ ὀφθείησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλέουσαι Εὔβοιαν, κατά τε Καφηρέα, καὶ περὶ Γεραιστὸν, ἐς τὸν Εὔριπον, ἵνα δὴ περιλάβοιεν. οἱ μὲν, ταύτῃ ἀπικόμενοι, καὶ φράξαντες αὐτῶν τὴν ὀπίσω φέρουσαν ὁδὸν, σφεῖς δὲ ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίης. Ταῦτα βουλευσάμενοι, ἀπέπεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας· αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἕλλησι ἐπιθήσεσθαι, οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ σύνθημά σφι ἔμελλε φανήσεσθαι παρὰ τῶν περιπλεόντων, ὡς ἡκόντων. ταύτας μὲν δὴ περιέπεμπον. τῶν δὲ λοιπέων νεῶν ἐν τῇσι Ἀφέτῃσι ἐποιεῦντο τὸν ἀριθμόν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ οὗτοι ἀριθμὸν ἐποιεῦντο τῶν νεῶν, ἦν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος, δύτης τῶν τότε ἀνθρώπων ἄριστος· ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γενομένῃ, πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο· οὗτος ὁ Σκυλλίης ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσειν ἐς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γάρ οἱ παρέσχε, ὡς τότε. ὅτεῳ μὲν δὴ τρόπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἔτι ἀπίκετο ἐς τοὺς Ἕλληνας, οὐκ ἔχω εἰπεῖν ἀτρεκέως· θωμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενά ἐστι ἀληθέα. λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀφετέων δὺς ἐς τὴν θάλασσαν, οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστά κῃ τούτους ἐς ὀγδώκοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθών. λέγεται μέν νυν καὶ ἄλλα ψευδέσι εἴκελα περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου· τὰ δὲ μετεξέτερα, ἀληθέα. περὶ μέντοι τούτου γνώμη μοι ἀποδεδέχθω, πλοίῳ μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. ὡς δὲ ἀπίκετο, αὐτίκα ἐσήμηνε τοῖσι στρατηγοῖσι τήν τε ναυηγίην, ὡς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν νεῶν περὶ Εὔβοιαν. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες, λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδοσαν. πολλῶν δὲ λεχθέντων, ἐνίκα, τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μείναντάς τε καὶ αὐλισθέντας, μετέπειτα νύκτα μέσην παρέντας, πορεύεσθαι, καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλεούσῃσι τῶν νεῶν. μετὰ δὲ τοῦτο, ὡς οὐδείς σφι ἐπέπλεε, δείλην ὀψίην γινομένην τῆς ἡμέρης φυλάξαντες, αὐτοὶ ἐπανέπλεον ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἀπόπειραν

ὅμοια

295

dendum non videbatur, ne Græci, conspectis ipsis obuiam tendentibus, fugam capesserent, [1] noxque fugientes exciperet. Sed euenire oportebat vt hi effugerent, & illorum insidiantium ne sacrificulus quidem euaderet. Igitur ad hanc rem transigendam hoc sunt machinati: Ducentas ex omnibus nauibus delectas extra Sciathum circumagunt, iuxta Capharea & Geræstum ad EVripum, ne circumuehentes EVbœam ab hoste cernerentur, sed eum circumuenirent: ducentis quidem nauibus quæ hac irent, viam quæ retro ferebat obsepientibus, reliqua vero classe ex aduerso ingruente. Hoc capto consilio quas constituerant naues miserunt, non habentes in animo ipsi eo die Græcos adoriri, nec priusquam signum quod conuenerat cum iis qui circumuehebantur, ab illis ederetur iam de suo aduentu. His circummissis nauibus, reliquarum apud Aphetas numerum inibant. In quibus recensendis dum occupati sunt, Scyllias quidā Scionæus qui iisdem in castris erat, omnium ea tempestate hominum optimus vrinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multam pecuniam Persis seruauit, multa & sibi lucratus est: Hic Scyllias iampridē in animo habuerat ad Græcos transire, sed quum ad eam diem non fuisset nactus occasionem, tunc ad Græcos transfugit. Sed incertum quonam modo illinc transierit. demiror tamen si verum est quod refertur. refertur enim, quum ex Aphetis mare subisset, non prius emersisse quam ad Artemisium peruenit, octoginta ferme maris stadia emensus. De hoc viro & alia memorantur, partim mendaciis similia, partim vera: de quo mihi ea probatur opinio, eum nauigio ad Artemisium peruenisse. Is vbi eo peruenit, Græcos certiores fecit & naufragii facti & nauium ad circumeundam EVbœam dimissarum. Hoc illi audito inter se colloquuti sunt: & quum multæ essent sententiæ dictæ, illa euicit vt eum diem illic manerent & in statione persistaretur: dehinc media nocte soluentes proficiscerentur, & classi hostium quæ circumageretur occurrerent. Post, vbi nemo se ex aduerso fert, obseruato diei crepusculo ipsi feruntur in barbaros, animo expe-

VII

VIII

IX

[1] Noxque fugientes exciperet. aliòqui enim euasissent. quum tamen, vt quidem illi consilium inibant, ne ignifer quidē fuga superesse oporteret. Q.d. Rationem enim inire volebant quo omnes ad vnum in suas manus venirent, ne ignifer quidem elaberetur. Est enim τῷ ἐκείνων λόγῳ quod dicimus A leur conte, aut, Selon qu'ils faisoyent leur conte.

riundæ

riundæ fortunæ cum in pugnando tum in perrumpendo. X Quos Xerxiani milites ducesque paucis cum nauibus venientes in se conspicati, magnæ hoc illis dementiæ dantes, & ipsi naues educunt, sperantes facile se illos ire interceptum. merito sane id sperantes, quod viderent paucas Græcorum naues, suas vero multo plures atque velociores. itaque præ contemptu illos in medio concludunt. Ex Ionibus tamen illi qui Græcis bene volebant, inuiti militabant, magnę calamitatis loco ducentes quod viderent circumueniri illos, quorum neminem animaduerterent esse rediturum: adeo enim infirmæ res Græcorum esse videbantur. At ii Iones quibus id quod fiebat voluptati erat, pro se quisque adnitebatur vt ipse primus aliqua naui Atheniensium capta, donum ab rege acciperet. Nam apud exercitum plurimus erat per hos de Atheniensibus sermo atque respectus.

XI Græci, vbi eis signum datum est, primùm conuersis in barbaros proris, puppes in medium coegerunt: deinde secundo signo dato, opus capessunt, quanquam in exiguo spatio deprehensi, & à fronte: mox triginta barbarorum naues excipiunt, in quibus & Philaonem Chersis filium, Gorgis Salaminiorum regis germanum, & in eo exercitu virum eximium. Græcorum autem primus nauem hostium cepit vir Atheniensis Lycomedes Æschrei filius: idemque palmam rei bene gestæ retulit. In hac pugna quum inuicem nunc hi nunc illi superiores essent, interuentu noctis dirempti sunt: & Græci quidem ad Artemisium reuecti, barbari vero ad Aphetas, multo maius opinione sua certamē experti. In hoc prœlio, solus è Gręcis qui cum rege erant, Antidorus Lemnius ad Græcos transfugit: quem Athenienses ob eam rem tractu soli in Salamine donarunt.

XII Vbi nox adfuit (erat autem anni tempus mediæ æstatis) immensa vis aquarum extitit per totam noctem, & dura tonitrua à Pelio. Cadauera quoque ac [1] naufragia ad Aphetas efferebantur, & circa [2] nauium proras excipiebantur, & remorum palmulas perturbabant. Hæc audientes qui illic erant milites, metu cōsternabantur, credentes se esse vtique perituros, vt qui in tantum malorum

αὐτίκα ποιήσασθαι βουλόμενοι τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διέκπλου. Ὁρέοντες δέ σφεας οἵ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ Ξέρξεω καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπιπλώοντας νηυσὶ ὀλίγῃσι, πάγχυ σφι μανίην ἐπενείκαντες, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντές σφεας εὐπετέως αἱρήσειν· οἰκότα κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν γε τῶν Ἑλλήνων ὁρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἑωυτῶν πλήθεΐ τε πολλαπλησίας, καὶ ἄμεινον πλωούσας, καταφρονήσαντες ταῦτα, ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον. 10 Ὅσοι μέν νυν τῶν Ἰώνων ἦσαν εὔνοοι τοῖσι Ἕλλησι, ἀέκοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορήν τε ἐποιεῦντο μεγάλην, ὁρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπιστάμενοι ὡς οὐδεὶς αὐτῶν ἀπονοστήσει (οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα). Ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομένοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἅμιλλαν ἐποιεῦντο ὅκως αὐτὸς ἕκαστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν ἑλὼν, δῶρα παρὰ βασιλῆος λάμψεται. Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖστος ἀνὰ τὰ στρατόπεδα. Τοῖσι 20 δὲ Ἕλλησι ὡς ἐσήμηνε, πρῶτα μὲν, ἀντίπρῳροι τοῖσι βαρβάροισι γενόμενοι, ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον· δεύτερα δὲ σημήναντος, ἔργου εἴχοντο ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμφθέντες, καὶ κατὰ στόμα. ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας αἱρέουσι τῶν βαρβάρων, καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλαμινίων βασιλῆος ἀδελφεὸν Φιλάονα τὸν Χέρσιος, λόγιμον ἐόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. πρῶτος δὲ Ἑλλήνων νέα τῶν πολεμίων εἷλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομήδης Αἰσχρέου, καὶ τὸ ἀριστήιον ἔλαβε οὗτος. τοὺς 30 δ' ἐν τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἑτεραλκέως ἀγωνιζομένους νὺξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀπέπλεον, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφέτας, πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Ἀντίδωρος Λήμνιος μοῦνος τῶν σὺν βασιλέϊ Ἑλλήνων ἐόντων, αὐτομολέει ἐς τοὺς Ἕλληνας, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον, ἔδοσαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

Ὡς δὲ εὐφρόνη ἐγεγόνεε, ἦν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρος, ἐγίνετο δὲ ὕδωρ τε ἄπλετον διὰ πάσης τῆς 40 νυκτὸς, καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου. οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ περί τε τὰς πρῴρας τῶν νεῶν εἰλέοντο, καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσοὺς τῶν κωπέων. οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ ἀκούοντες ταῦτα, ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολέεσθαι, ἐς οἷα κακὰ

1 Id est, Res naufragio demersa. 2 Nauium proris aduoluebantur.

ἦχον. περιῆν γάρ σφι καὶ ἀναπνεῦσαι ἔκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίη καρτερή. ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης, ὄμβρος τε λάβρος, καὶ ῥεύματα ἰσχυρὰ κατὰ θάλασσαν ὁρμημένα, βρονταί τε σκληραί. καὶ τούτοισι μὲν τοιαύτη νὺξ ἐγένετο. Τοῖσι δὲ ταχθεῖσι αὐτῶν περιπλώειν Εὔβοιαν, ἡ αὐτή περ ἐοῦσα νὺξ, πολλὸν ἦν ἔτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πελάγεϊ φερομένοισι ἐπέπιπτε. καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο ἄχαρι. ὡς γὰρ δή σφι πλέουσι αὐτοῖσι χειμών τε καὶ τὸ ὕδωρ ἐπεγίνετο, ἐοῦσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης, φερόμενοι τῷ πνεύματι, καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφέροντο, ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. ἐποιέετό τε πᾶν ὑπὸ θεοῦ ὅκως ἂν ἐξισωθείη τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικὸν, μηδὲ πολλῷ πλέον εἴη. οὗτοι μέν νυν περὶ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης διεφθείροντο.

Οἱ δ' ἐν Ἀφέτῃσι βάρβαροι, ὥς σφι ἀσμένοισι ἡμέρη ἐπέλαμψε, ἀτρέμας τε εἶχον τὰς νέας· καί σφι ἀπεχρᾶτο κακῶς πρήσσουσι ἡσυχίην ἄγειν ἐν τῷ παρεόντι. τοῖσι δὲ Ἕλλησι ἐπεβοήθεον νέες τρεῖς καὶ πεντήκοντα Ἀττικαί. αὗταί τε δή σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίη ἐλθοῦσα, ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλέοντες τὴν Εὔβοιαν πάντες εἴησαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου χειμῶνος. φυλάξαντες δὴ τὴν αὐτὴν ὥρην, πλώοντες ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσῃσι. ταύτας δὲ διαφθείραντες, ὡς εὐφρόνη ἐγίνετο, ἀπέπλωον ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ δεινόν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ τῶν βαρβάρων, νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι, καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι τοὺς Ἕλληνας μάχης ἄρξαι, ἀλλὰ παρακελευσάμενοι, κατὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. συνέπιπτε δὲ ὥστε τὰς αὐτὰς ἡμέρας τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. ἦν δὲ πᾶς ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν περὶ τοῦ Εὐρίπου, ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδεα, τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν. οἱ μὲν δὴ παρεκελεύοντο ὅκως μὴ παρήσωσι ἐς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους, οἱ δ' ὅκως τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα διαφθείραντες, τοῦ πόρου κρατήσωσι. Ὡς δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλωον, οἱ Ἕλληνες ἀτρέμας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. οἱ δὲ βάρβαροι μηνοειδὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν, ἐκυκλοῦντο ὡς περιλάβοιεν αὐτούς. ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες

deueniſſent: quippe quos, antequam reſpiraſſent è naufragio & tempeſtate quæ ad Pelion extiterat, excepiſſet atrox pugna naualis, ex pugna nauali vehemens imber & validi aquarum in mare diſcurſus, ac dura tonitrua. Et iſtis quidem huiuſmodi nox contigit.

XIII At iis quibus negocium datum erat vt EVbœam circumirent, quanquam eadem nox, tamen etiam multo atrocior erat: tanto quidem, quanto maius eſt quod eos dum in pelago ferrentur inuaſit: adeo vt triſtis exitus fuerit. Vt enim eos curſum tenentes tempeſtas ac pluuia adorta eſt, quum eſſent ad concaua EVbœæ, ac flatu ferrentur, ignari quo ferrentur, ad petras impingebantur. Et id omne à deo fiebat, quo Græcæ claſſi par redderetur id nauium quod ſupererat, nec multo plus foret. Atque hi quidem circa EVbœæ concaua periere.

XIV Barbari vero qui apud Aphetas erant, vbi ipſis libentibus dies illuxit, [1] naues ſuas ſtabilierunt, ſatis habentes, quũ male rem geſſiſſent, quietem agere in præſens. At Græcis auxilio tres & quinquaginta naues Atticæ ſuperuenere: quæ ſuo aduentu illis tum animum addiderunt, tum nuncium attulerunt, eos barbaros qui EVbœam circumuehebantur, tempeſtate illa quæ extiterat cunctos interiiſſe. Itaque Græci eadem qua pridie obſeruata hora profecti, naues Cilicum inuaſere. Quas vbi corrupere, & nox aduenit: iterum ſe ad Artemiſium receperunt.

XV Tertio die barbarorum duces, tum indigne ferentes [2] a tantula ſe claſſe vexari, tum à Xerxe ſupplicium timentes, non expectandum ſibi amplius cenſuerunt vt Græci priores pugnam capeſſerent, ſed inſtructas naues circa meridiem eduxerunt. Contigit autem vt per hos eoſdem dies & hæc naualia prælia & illa in Thermopylis terreſtria gererentur. Erat autem omne certamen his in mari de EVripo, quemadmodum illis qui cum Leonide erant de tranſitu arcendo. & Græci quidem ſeſe adhortabatur ne barbaros intrare Græciã ſinerent: barbari vero, vt Græcorum copiis profligatis, tranſitu potirentur.

XVI Procedente autem Xerxianorũ claſſe in aciem ordinata, dum Græci ſe apud Artemiſium immotos tenerent, tunc eos barbari, vt comprehenderent, lunata claſſe circumdabant. Ibi Græci

1 Naues ſuas loco non mouebant. *Vel, Naues immotas ſinebant.* 2 Se tantulam ſuam claſſem profligare. *Id eſt, In periculum coniicere ne profligaretur à Græcis.*

ex ad-

ex aduerso prodeuntes conflixere. Qua in pugna pari marte pugnatum est. nam Xerxiana classis pręmagnitudine & copia sua in se incidebat, perturbatis nauibus & mutuo incursantibus: resistebat tamen neque cedebat. Indigna enim res videbatur, à paucis nauibus in fugam conuerti. Itaque multæ Gręcorum naues interibant, multi etiam viri, sed multo plures barbarorum & naues & viri: atque ita dimicantes vtrique ab alteris abscessere.

XVII Hoc in prœlio Xerxianos inter milites optimam Ægyptii nauauerunt operam, cum aliis magnis editis operibus, tum hoc quod quinque Græcas naues cum ipsis propugnatoribus cepere. E Græcis autem eo die præstantissimi extitere Athenienses, & inter Athenienses Clinias Alcibiadis filius: qui domestico sumptu ac propria naui cum ducentis viris militabat.

XVIII Vbi vtrique libenter in diuersum abiere, ad suas stationes sese recepere. Græci autem dirempto prœlio reuecti, etsi cæsorum corporibus ac naufragiis potiti erant, tamen quod male affecti essent, præcipueque Athenienses (quorum dimidium nauium vulneratum erat) de fugiendo[1] in vlteriora Græciæ deliberabant.

XIX Themistocles, reputans, si ab amicitia barbari Iones & Cares abduceret, fieri posse vt reliquos superarent, dum EVbœenses pecora ad mare propellunt, illuc duces contraxit, eisque dixit se astutiam quandam habere, qua speraret optimos quosque sociorum ab rege abductum iri. Hactenus rem enudauit, addiditq;, ad eam transigendam hoc ab illis agendum esse, vt EVbœicorum pecorum quantum vellet quisque mactaret. satius enim esse suorum copiis illos potiri quam hostem. Ac monuit vt suis quisque popularibus præciperet ignem accendere: sibi autem de discessu sub tempus opportunum curam fore, vt sine noxa abirent. Hoc illis probatum quum esset, accensis ignibus ad pecora

XX itum. Nam EVbœenses, contempto Bacidis oraculo, tanquam nihil dicente, neq; exportauerant quicquam, neque importauerant: & velut impendente eis bello, res sibi quoque ipsis obscuras effecerant. ita enim habebat de his oraculum Bacidis,

Dum iuga barbaricus canabacea iactat in æquor,
EVbœa capræ mugientes fac procul absint.

[1] In Græciæ interiora

ἐπιμὲ πλέοντές τε καὶ συνέμισγον. ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισι ἐγίνοντο. ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάθεός τε καὶ πλήθεος, αὐτὸς ὑπ᾽ ἑωυτοῦ ἔπιπτε, ταρασσομένων τε τῶν νεῶν καὶ περιπιπτουσέων περὶ ἀλλήλας· ὅμως μέντοι ἀντεῖχε, καὶ οὐκ εἶκε. δεινὸν γὰρ χρῆμα ἐποιεῦντο, ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς φυγὴν τράπεσθαι. πολλαὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες, πολλῷ δ᾽ ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ 10 ἄνδρες. οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι, διέστησαν χωρὶς ἑκάτεροι.

Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτέων ἠρίστευσαν· οἳ ἄλλα τε μεγάλα ἔργα ἀπεδέξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἷλον Ἑλληνίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέρην ἠρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεινίης ὁ Ἀλκιβιάδεω· ὃς δαπάνην οἰκηίην παρεχόμενος, ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε διηκοσίοισι καὶ οἰκηίῃ νηΐ.

Ὡς δὲ διέστησαν ἄσμενοι ἑκάτεροι, ἐς ὅρμον ἠπείγοντο. οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς διακριθέντες ἐκ 20 τῆς ναυμαχίης ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων ἐπεκράτεον, τρηχέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀθηναῖοι, τῶν αἱ ἡμίσεαι τῶν νεῶν τετρωμέναι ἔσαν, δρησμὸν δὴ ἐβούλευον ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα.

Νόῳ δὲ λαβὼν ὁ Θεμιστοκλέης ὡς εἰ ἀπορραγείη ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ τό, τε Ἰωνικὸν καὶ τὸ Καρικὸν φῦλον, οἷοί τε εἴησαν τῶν λοιπῶν κατύπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν ταύτην, συλλέξας τοὺς στρατηγοὺς, ἔλεγέ σφι ὡς δοκέοι ἔχειν τινὰ παλάμην, τῇ ἐλπίζει τῶν 30 βασιλῆος συμμάχων ἀποστήσειν τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο παρεγύμνου. ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιητέα εἶναί σφι ἔλεγε· τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοϊκῶν ὅσα τις ἐθέλοι καταθύειν. κρέσσον γὰρ εἶναι τὴν στρατιὴν ἔχειν ἢ τοὺς πολεμίους. παραίνεέ τε προειπεῖν τοῖσι ἑωυτοῦ ἑκάστους πῦρ ἀνακαίειν, κομιδῆς δὲ πέρι τὴν ὥρην αὐτῷ μελήσειν ὥστε ἀσινέας ἀπικέσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ταῦτα ἤρεσέ σφι ποιέειν· καὶ αὐτίκα πῦρ ἀνακαυσάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα.

Οἱ γὰρ Εὐβοέες παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς οὐδὲν λέγοντα, 40 οὔτε ἐξεκομίσαντο οὐδὲν, οὔτε προεσάξαντο, ὡς παρεσομένου σφι πολέμου. περιπετέα τε ἐποιήσαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα. Βάκιδι γὰρ ὧδε ἔχει περὶ τουτέων ὁ χρησμός,

Φράζεο, βαρβαρόφωνος ὅταν ζυγὸν εἰς ἅλα βάλλῃ
Βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχειν πολυμηκάδας αἶγας.

τούτοισι δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεσι χρησαμένοισι ἐν τοῖσι τότε παρεοῦσί τε καὶ προσδοκίμοισι κακοῖσι, παρῆν σφι συμφορῇ χρῆσθαι πρὸς τὰ μέγιστα. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπρησσον, παρῆν δὲ ὁ ἐκ Τρηχῖνος κατάσκοπος. ἦν μὲν γὰρ ἐπ᾽ Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος Πολύας, γένος Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, καὶ εἶχε πλοῖον κατῆρες ἕτοιμον, εἰ παλήσειε ὁ ναυτικὸς στρατὸς, σημαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι ἐοῦσι· ὡς δ᾽ αὔτως ἦν Ἀβρώνιχος ὁ Λυσικλέος Ἀθηναῖος καὶ παρὰ Λεωνίδῃ ἕτοιμος τοῖσι ἐπ᾽ Ἀρτεμισίῳ ἐοῦσι ἀγγέλλειν τριηκοντέρῳ, ἤν τι καταλαμβάνῃ νεώτερον τὸν πεζόν. οὗτος ὦν ὁ Ἀβρώνιχος ἀπικόμενος ἐσήμαινέ σφι τὰ γεγονότα περὶ Λεωνίδην καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. οἱ δὲ, ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιεῦντο τὴν ἀποχώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὡς ἕκαστοι ἐτάχθησαν· Κορίνθιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ, Ἀθηναῖοι. Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἄριστα πλεούσας ἐπιλεξάμενος Θεμιστοκλέης, ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα, ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοισι γράμματα, τὰ Ἴωνες ἐπελθόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐπελέξαντο. τὰ δὲ γράμματα τάδε ἔλεγε, „Ἄνδρες Ἴωνες, οὐ ποιέετε δίκαια ἐπὶ „τοὺς πατέρας στρατευόμενοι, καὶ τὴν Ἑλλάδα κα„ταδουλούμενοι. ἀλλὰ μάλιστα μὲν πρὸς ἡμέων γί„νεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατὸν ποιῆσαι, ὑμέες δὲ „ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἕζεσθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν „Καρῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν ποιέειν. εἰ δὲ μηδέτε„ρον τουτέων οἷόν τε γίνεσθαι, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἀναγκαίης „μέζονος κατέζευχθε ἢ ὥστε ἀπίστασθαι, ὑμέες γε „ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπεὰν συμμίσγωμεν, ἐθελοκακέετε, „μεμνημένοι ὅτι ἀπ᾽ ἡμέων γεγόνατε, καὶ ὅτι ἀρχῆ„θεν ἡ ἔχθρη πρὸς τὸν βάρβαρον ἀπ᾽ ὑμέων ἡμῖν γέγονε. Θεμιστοκλέης δὲ ταῦτα ἔγραφε, δοκέειν ἐμοὶ, ἐπ᾽ ἀμφότερα νοέων, ἵνα ἢ λαθόντα τὰ γράμματα βασιλέα, Ἴωνας ποιήσῃ μεταβαλεῖν καὶ γενέσθαι πρὸς ἑωυτῶν, ἢ ἐπεί τε ἀνενειχθῇ, καὶ διαβληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἴωνας, καὶ τῶν ναυμαχιέων αὐτοὺς ἀπόσχῃ. Θεμιστοκλέης μὲν ταῦτα ἐνέγραψε. τοῖσι δὲ βαρβάροισι αὐτίκα μετὰ ταῦτα πλοίῳ ἦλθε ἀνὴρ Ἱστιαιεὺς, ἀγγέλλων τὸν δρησμὸν τὸν ἀπ᾽ Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. οἱ δ᾽ ὑπ᾽ ἀπιστίης τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν φυλακῇ, νέας δὲ ταχέας ἀπέστειλαν προκατοψομένας. ἀπαγγειλάντων δὲ τουτέων τὰ ἦν, οὕτω δὴ ἅμα ἡλίῳ σκιδναμένῳ πᾶσα ἡ στρατιὴ ἔπλεε ἀλὴς ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. ἐπισχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ μέχρι μέσου ἡμέρης,

His versibus quum nihil illi niterentur, tametsi mala tum aderant, tum impendebant, fiebat vt in plerisq; aduersa fortuna vterentur. XXI Dum hæc isti agebant, aduenit ex Trachine speculator. nam erat apud Artemisium speculator Polyas, genere Anticyrensis, cui datum erat negocium cum expedito nauigio actuario, vt renunciaret iis qui apud Thermopylas erant an classis discessisset. At Abronychus Lysiclis filius Atheniensis, apud Leonidem erat paratus cũ lembo ad nunciandum iis qui ad Artemisium agebant, si quid noui pedestribus copiis contigisset. Hic igitur Abronychus adueniens, indicauit ea quę circa Leonidem & eius exercitum gesta erant. Qua isti re audita non iam sibi differendum abitum putauerunt: sed vt quique locati erant, abscesserunt: primi, Corinthii, postremi, Athenienses. XXII Quorum Atheniensium velocissimis nauibus delectis, Themistocles ad aquas potabiles se conferens, in lapidibus litteras incidebat: quas postero die Iones ad Artemisiũ venientes legerunt, in hæc verba: Viri Iones, haud iuste facitis, militantes aduersus patres, & Græciam redigentes in seruitutem. Sed (quod præcipuum fuerit) state à nobis: sin hoc facere non potestis, [1] saltem nunc sitis in medio. quod & ipsi facite, & Cares vt faciant obsecrate. Quod si horum neutrum agere licet, & maiori necessitate estis obstricti quã vt possitis desciscere, in re gerenda, dum pugnam conferemus, sponte agatis instrenue, memores à nobis vos esse oriundos, & inimicitiarũ nobis cum barbaro principiũ à vobis extitisse. Hæc Themistocles (vt arbitror) ancipiti consilio scripsit, vt si litterę regem laterent, Iones induceret ad deficiendum à rege ad se: sin ad eum deferrentur, darenturque crimini, [2] infidos eidem redderet Iones, vt à prœliis naualibus summouerentur. XXIII Postquam autem hæc Themistocles inscripsit, extemplo vir quidam Histiæus nauigio aduectus, barbaris nuncium attulit Græcos ab Artemisio profugisse. Illi homine, quod fidem non haberent, seruari iusso, naues veloces ad rem explorandam miserunt. quare per istos nunciata, simulatque refulsit sol, omnis classis addensata ad Artemisium contendit: vbi ad meridiem vsque immorata,

1 Videntur hic mendosa esse Græca exemplaria: sed ex coniectura elicitur hic sensus. Et vos è medio nobis subducite, id est, Subducentes vos ne in medium aduersum nos prodite. Vel, Subducite vos, ne vobis prodeundum sit &c. Vocantur autem Athenienses Ionum patres vt supra, pag. 40[illegible]. 2 Suspectos

mox ad

mox ad Histiæam processit. Eo appulsi, vrbe Histiæorum potiti sunt, & optimam portionem agri Histiæi maritimosque vicos omnes percursauerunt.

XXIV ¶ Dum isti hoc in loco agunt, Xerxes præparatis quæ ad cæsos pertinebant, præconem ad classiarios mittit. Hæc autem præparauerat. Quicunque è suo exercitu apud Thermopylas cæsi (erant autem viginti millia) eorum mille ferme relictis, ceteros depressa fossa humauit: & ne à classiario exercitu cerni possent, eam humum exagitauit, foliisque constrauit. Præco vbi ad Histiæam peruenit, facto totius exercitus cœtu, hæc dixit, Viri socii, rex Xerxes dat veniam cuicunque libet relictis ordinibus ire visum quemadmodum pugnetur cum amentibus hominibus, qui se superaturos sperauerant copias regis.

XXV Hæc denunciante præcone, mox nihil infrequentius fuit nauigiis: ita multi visere cupiebant. Profecti eo, hos omnes Lacedæmonios esse ac Thespienses credebant qui strati iacebant, quũ etiam [1] seruos cernerent. [2] Itaque res eos qui transmisere non latuit. Hoc Xerxes circa suorum cadauera fecit, rem profecto ridiculam, vt mille iacentes extarent, ceteri vero conferti eundem in locum quater milleni comportati sitique essent. Atque hunc quidem diem in spectaculo consumpserunt: postero autem classiarii Histiæam ad classem remeauerunt.

XXVI Reliqui qui cũ Xerxe erant, iter ingressi sunt: ad quos pauci quidã ab Arcadia perfugæ venerunt, victus inopes, & operam suã præstare cupientes: qui in conspectum regis adducti, interrogatique cum ab aliis Persis, tum vero à quodã præcipue, de Græcis, quidnã illi agerent, responderunt eos agere Olympia, & spectare certamen gymnicum atque equestre. Rursus eodem percontante quodnam illis præmium esset propositum propter quod certarent, oleaginam coronam inquiunt esse qua donarentur. Ibi Tigranes Artabani filius generosissimam dixit sententiam, [3] quæ apud regem pro timida est habita. Audiens enim præmium illis coronam esse, non pecuniam, silentium tenere non potuit quin coram omnibus diceret, Papæ

τὸ ἀπὸ τούτου ἔπλεον ἐς Ἱστιαίην. ἐπισχόντες δὲ, τὴν πόλιν ἔσχον τὴν Ἱστιαιέων καὶ τῆς Ἐλλοπίης μοίρης, γῆς δὲ τῆς Ἱστιαιώτιδος τὰς παραθαλασσίας κώμας πάσας ἐπέδραμον. Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ἐόντων, Ξέρξης ἑτοιμασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς, ἔπεμπε ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν κήρυκα. προετοιμάσατο δὲ τάδε· ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ ἦσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι (ἦσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες) ὑπολιπόμενος τούτων ὡς χιλίους, τοὺς λοιποὺς, τάφρους ὀρυξάμενος, ἔθαψε· φυλλάδα τε ἐπιβαλὼν, καὶ γῆν ἐπαμησάμενος, ἵνα μὴ ὀφθείησαν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. ὡς δὲ διέβη ἐς τὴν Ἱστιαίην ὁ κῆρυξ, σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου, ἔλεγε τάδε, Ἄνδρες ξύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῷ βουλομένῳ ὑμέων παραδίδωσι, ἐκλιπόντα τὴν τάξιν, καὶ ἐλθόντα, θεήσασθαι ὅκως μάχεται πρὸς τοὺς ἀνοήτους τῶν ἀνθρώπων, οἳ ἤλπισαν τὴν βασιλῆος δύναμιν ὑπερβαλέεσθαι.

ἢ ποίη…

Ταῦτα ἐπαγγειλαμένου, μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγίνετο πλοίων σπανιώτερον· οὕτω πολλοὶ ἤθελον θεήσασθαι. διαπεραιωθέντες δὲ ἐθηεῦντο διεξιόντες τοὺς νεκρούς. πάντες δὲ ἠπιστέατο τοὺς κειμένους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπιέας, ὁρέοντες καὶ τοὺς εἵλωτας. οὐ μὲν οὐδ' ἐλάνθανε τοὺς διαβεβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρήξας περὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς ἑωυτοῦ. καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν· τῶν μὲν χίλιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι, οἳ δὲ πάντες ἐκέατο ἁλέες συγκεκομισμένοι ἐς τὠυτὸ χωρίον, τέσσερες χιλιάδες. ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς θέην ἐτράποντο· τῇ δ' ὑστεραίῃ οἳ μὲν ἀπέπλεον ἐς Ἱστιαίην ἐπὶ τὰς νέας, οἳ δὲ ἀμφὶ Ξέρξην, ἐς ὁδὸν ὡρμέατο. Ἧκον δέ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκαδίης ὀλίγοι τινὲς, βίου τε δεόμενοι, καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. ἀγαγόντες δὲ τούτους ἐς ὄψιν τὴν βασιλῆος, ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιοῖεν· εἷς δέ τις ἦν ὁ πρὸ πάντων ἦν ὁ εἰρωτῶν αὐτοὺς ταῦτα. οἱ δέ σφι ἔλεγον, ὡς Ὀλύμπια διάγουσι, καὶ θεωρέοιεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν. ὁ δὲ ἐπείρετο ὅ,τι τὸ ἄεθλον εἴη σφι προκείμενον, περὶ ὅτευ ἀγωνίζονται. οἱ δ' εἶπον, τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον. ἐνθαῦτα εἴπας γνώμην γενναιοτάτην Τιγράνης ὁ Ἀρταβάνου, δειλίην ὦφλε πρὸς βασιλῆος. πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἄεθλον ἐὸν στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε ἠνέσχετο σιγῶν, εἶπέ τε πρὸς πάντας τάδε, Παπαὶ

ἢ ἄγουσι

1 Helotes. *quod erat seruis Lacedæm. peculiare nomen.* 2 Sed enim eos qui illuc traiecerant non latebat quod Xerxes circa suorum cadauera egerat. Ac ridiculum quidem certe istud erat, horum, *id est, barbarorum,* cadauera mille duntaxat iacentia conspici, illorum autem iacere quatuor millia, eundem in locum confertim congesta. *Illud autem γελοῖον, (id est, ridiculum) non de re ipsa, sed de Xerxe dicitur, qui tam vecors in comminiscenda hac impostura fuerit. Quod ad verbum, ita Gallica lingua expresseris, Et de faict c'estoit une grande mocquerie de vouloir faire croire que &c. Valla autem in eo etiam lapsus est quod illos mille ab his quatuor millibus non distinxerit.* 3 Propter quam à rege pro timido est habitus. *vel, ignauo.*

" Μαρδόνιε, κοίους ἐπ' ἄνδρας ἤγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἳ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς; τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἴρητο. Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ ἐπεί τε τὸ ἐν Θερμοπύλῃσι τρῶμα ἐγεγόνεε, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμπουσι κήρυκα ἐς Φωκέας, ἅτε σφι ἔχοντες αἰεὶ χόλον, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάρτα. ἐσβαλόντες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοί τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτέων ἐς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον ταύτης τῆς βασιλῆος στρατηλασίης, ἑσσώθησαν ὑπὸ τῶν Φωκέων, καὶ περιέφθησαν τρηχέως. καὶ ἐπεί τε γὰρ κατειλήθησαν ἐς τὸν Παρνησσὸν, οἱ Φωκέες ἔχοντες μάντιν Τελλίην τὸν Ἠλεῖον, ἐνθαῦτα ὁ Τελλίης οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε· γυψώσας ἄνδρας ἑξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτούς τε τούτους, καὶ τὰ ὅπλα αὐτέων, νυκτὸς ἐπεθήκατο τοῖσι Θεσσαλοῖσι· προειπὼν αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα ἴδωνται, τοῦτον κτείνειν. τούτους ὦν αἵ τε φυλακαὶ τῶν Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι, ἐφοβήθησαν, δόξασαι ἄλλο τι εἶναι τέρας· καὶ μετὰ τὰς φυλακὰς αὐτὴ ἡ στρατιὴ, οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν καὶ ἀσπίδων Φωκέας, τῶν τὰς μὲν ἡμισέας ἐς Ἄβας ἀνέθεσαν, τὰς δὲ λοιπὰς, ἐς Δελφούς. ἡ δὲ δεκάτη ἐγένετο τῶν χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης, οἱ μεγάλοι ἀνδριάντες οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστεῶτες, ἔμπροσθεν τοῦ νηοῦ τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἄβῃσι ἀνακέαται. Ταῦτα μέν νυν τὸν πεζὸν εἰργάσαντο τῶν Θεσσαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἑωυτούς. ἐσβαλοῦσαν δὲ ἐς τὴν χώρην τὴν ἵππον αὐτέων, ἐλυμήναντο ἀνηκέστως. ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἥ ἐστι κατὰ Ὑάμπολιν, ἐν ταύτῃ τάφρον μεγάλην ὀρύξαντες, ἀμφορέας κενεοὺς ἐς ταύτην κατέθηκαν. χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες, καὶ ὁμοιώσαντες τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς ἐσβάλλοντας. οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας φερόμενοι, ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας· ἐνθαῦτα οἱ ἵπποι τὰ σκέλεα διεφθάρησαν. Τούτων δή σφι ἀμφοτέρων ἔχοντες ἔγκοτον οἱ Θεσσαλοὶ, πέμψαντες κήρυκα, ἠγόρευον τάδε, " Ὦ Φωκέες, ἤδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέετε μὴ εἶναι ὅμοιοι ἡμῖν. πρόσθεν

ἢ αὐτ

299

Mardoni, in quos viros induxisti nos ad pugnandum? qui non pecuniarum certamen agitant, sed virtutis? Hoc ille dixit. ¶ Eo interim tempore post acceptam apud Thermopylas calamitatem confestim Thessali caduceatores ad Phocenses mittunt, vtpote iis infensi, cum semper antea, tum præcipue post nouissimam cladem. Etenim non multis ante hanc regis expeditionē annis, quum ipsi Thessali & eorum socii omni cum copia bellum Phocensibus intulissent, à Phocensibus fugati sunt ac male mulctati. [1] nam quum ad Parnassum vsq; processissent Phocenses, secum habentes Telliam vaticinum illum Eleum, ibi Tellias hic huiusmodi rem eis commentus est: Sexcentos viros è Phocensibus præstantissimos gypso tam ipsos quam arma illinit, eosque sub noctem in Thessalos dimisit, dato præcepto vt quemcunque albicantem non cernerent, eum obtruncarent. Hos primum Thessalorum excubitores, aliud quoddam prodigium esse arbitrati, deinde ipse exercitus adeo exhorruerunt, vt tribus millibus cæsorum atque scutorum Phocenses potiti sint: quorum scutorum dimidium apud Abas, alterum dimidium apud Delphos dedicauerūt: & ex decima pecuniarum huius pugnæ factæ sunt statuæ grandes, quæ circa tripodem è regione delubri Delphis visuntur: & alteræ eiusmodi in Abis repositæ. Hoc Phocenses in peditatum Thessalorum, à quibus obsidebantur, egerunt. Equitatum quoque eorundem, qui in suum agrum incurśauerat, insanabili clade afflixit. ad ingressum enim qui est iuxta vrbem Hyampolin, depressa ingenti fossa, amphoras illic inanes deposuerunt, humumque desuper iniecerunt, eamque reliquo solo exæquauerunt: atque ibi Thessalos expectarunt incursuros. In eos Thessali impetu dato, tanquam rapturi, in amphoras inciderunt, ibique equorum crura confracta sunt. [1] Ob hæc ambo Phocensibus infensi Thessali, misso caduceatore ita dixere, [2] Nunquid dissimulatis amplius Phocenses agnoscere non esse vos nobis pares?

XXVII

XXVIII

XXIX

1 Quumque Thessali ad Parnassum compulsi essent, vates Tellies Eleus Phocensibus apud quos erat, hoc excogitauit. *At Valla* κατειλήθησαν *ad Phocenses retulit, quod tamen de victoribus dici rationi consentaneum non est. Sed Vallam in errorem induxit fortasse præposterа interpunctio quam in suo exemplari habuit, & nominatiuus pro genitiuo absolute positus, videlicet* οἱ Φωκέες ἔχοντες, *pro* τῶν Φωκέων ἐχόντων *quod nihil aliud est quam si, omisso illo participio, ita (& quidem multo breuius) dixisset,* τοῖς Φωκεῦσι μάντις Τελλίης ὁ Ἠλεῖος σοφίζεται τοιόνδε. *Quæ obseruatio ad intelligendos alios Herodoti locos magno adiumento esse potest.* 2 Nunc demum Phocenses sententia mutata agnoscite etiam magis quam antea, vos nequaquam nobis esse pares. *At Valla interrogatiue hæc legit, quum tamen vera verbi* γνωσιμαχεῖν *significatio interrogationem admittere non videatur.*

qui &

qui & antehac inter Græcos, quandiu partes illorum nobis placuerunt, semper vobis antecelluimus, & nunc apud barbarum adeo pollemus vt penes nos sit & agro vos exuere, & in seruitutem redigere? Quam facultatem etsi obtinemus, tamen iniuriarum non sumus memores, nisi vt eo nomine quinquaginta talenta rependatis: & nos vobis recipimus, omnia nos ab agro vestro damna auersuros.

XXX Hæc Thessali Phocensibus denunciabant, quod soli Phocenses inter eius loci homines cũ Medis non sentiebant: idq; nulla alia caussa, (vt ego coniectura comperio) quàm Thessalorum odio: partes Medorum (vt mihi videtur) sequuturi, si Thessali partes Græcorum fouissent. Hæc deferentibus Thessalis, negarũt se Phocenses pecuniam daturos: & sibi itidem vt Thessalis facultatem esse sentiendi cum Medis, si aliter sentire vellent: sed nequaquam fore vt sponte essent proditores Græciæ.

XXXI His verbis renunciatis adeo Thessali sunt in Phocenses indignatione perciti, vt barbaro duces itineris extiterint, & ex Trachinia Doridem regionem incursauerint. nam eius regionis [1] podeon angustus illic octoginta non amplius stadia in latum protenditur, inter Melidem ac Phocensem regionem situs, quæ olim Dryopis erat. Hæc autem regio, Dorum qui sunt in Peloponneso, metropolis est. Hanc igitur Doridem regionem ingressi barbari nihil admodum læserunt: cum Medis enim (etsi Thessalis non videbatur) sentiebãt.

XXXII Posteaquã autem è Doride in Phocidem ingressi sunt barbari, ipsos quidem Phocenses non sunt adepti: (eorum enim nonnulli cacumina Parnassi conscenderant, [2] qui vertex est iuxta vrbem Neonem illic sitam, nomine Tithorea: eoque se receperant: sed plures ad Locros Ozolas, in vrbem Amphissam, quæ supra Crisæũ sita est campum) omnem tamen agrũ Phocensem incursauerunt: (sic enim ducebantur à Thessalis) & omnia quæ nacti sunt, igni ferroque vastarunt. Vrbes etiam ingressi, ignes in sacras ædes iniecerunt.

XXXIII Nam peragrãtes eam iuxta Cephissum amnẽ, cuncta populati sunt, & hinc vrbẽ Drymon incenderunt, illinc Chara-

"πρότερόν τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἕλλησι ὅσον χρόνον ἐκεῖ-
"να ἡμῖν ἥνδανε, πλέον αἰεί κοτε ὑμέων ἐφερόμεθα·
"νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσοῦτο δυνάμεθα,
"ὥστε ἐπ' ἡμῖν ἐστι τῆς γῆς ἐστερῆσθαι καὶ προσηνδρα-
"ποδίσθαι ὑμέας. ἡμεῖς μέντοι τὸ πᾶν ἔχοντες,
"οὐ μνησικακέομεν, ἀλλ' ἡμῖν γενέσθω ἀντ' αὐτέων
"πεντήκοντα τάλαντα ἀργυρίου· καὶ ὑμῖν ὑπο-
"δεκόμεθα τὰ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώρην ἀποτρέψειν."

Ταῦτά σφι ἐπαγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοί. οἱ γὰρ Φωκέες μοῦνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμήδιζον, κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, (ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος εὑρίσκω) κατὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν. εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλλήνων ηὖξον, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμήδιζον ἂν οἱ Φωκέες. ταῦτα ἐπαγγελλομένων Θεσσαλῶν, οὔτε δώσειν ἔφασαν χρήματα, παρέχειν τε σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως μηδίζειν, εἰ ἄλλως βουλοίατο. ἀλλ' οὐκ ἔσεσθαι ἑκόντες εἶναι προδόται τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἀνηνείχθησαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ κεχολωμένοι τοῖσι Φωκεῦσι, ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς ὁδοῦ. ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηχινίης ἐς τὴν Δωρίδα ἐσέβαλον. τῆς γὰρ Δωρίδος χώρης ποδεὼν στεινὸς ταύτῃ κατατείνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστά κῃ εὖρος, κείμενος μεταξὺ τῆς τε Μηλιάδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρης, ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς. ἡ δὲ χώρη αὕτη ἐστὶ μητρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. ταύτην ὦν τὴν Δωρίδα γῆν οὐκ ἐσίνοντο ἐσβάλλοντες οἱ βάρβαροι. ἐμήδιζόν τε γάρ, καὶ οὐκ ἐδόκεε Θεσσαλοῖσι. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Δωρίδος ἐς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς Φωκέας οὐκ αἱρέουσι. οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκέων ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνησσοῦ ἀνέβησαν. ἔστι δὲ καὶ ἐπιτηδέη δέξασθαι ὅμιλον τοῦ Παρνησσοῦ ἡ κορυφή, κατὰ Νέωνα πόλιν, κειμένη ἀπ' ἑωυτῆς. Τιθορέα οὔνομα αὐτῇ. ἐς τὴν δὴ ἀνηνείκαντο, καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν. οἱ δὲ πλεῦνες αὐτέων ἐς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, ἐς Ἄμφισσαν πόλιν τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκημένην. οἱ δὲ βάρβαροι τὴν χώρην πᾶσαν ἐπέδραμον τὴν Φωκίδα. Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἦγον τὸν στρατόν. ὁκόσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ ἐς τὰς πόλις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά. Πορευόμενοι γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηφισὸν ποταμόν, ἐδήιουν πάντα· καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρυμὸν πόλιν, κατὰ δὲ Χαρά-

1 *Quidam*, Tractus angustus. *Alii*, Prominentia angusta. *Camerarius autem ita hunc locum reddit*, Regionis Doricæ hac in parte angustus est aditus, latitudine patens ad millia passuum circiter quatuor. *id est, quasi pere extenditur.* 2 Est autem multitudinem etiam capax vertex Parnassi, qua ad vrbem Neonem vergit, seorsum sitam: vocaturque ille vertex Tithorea *vel*, *Tithorreus, vt conueniat cum voce Latina Vertex masculin. gen. vt* Τιθορέα *cum Græca femin.* κορυφή. *Sic paulo post* κορυφῆς *meminit vocata* Τιθορ[illegible]. *Lego autem* κειμένη ἀπ' ἑωυτῆς, *pro* κειμένη ἐπ' ἑωυτῆς, *sed ne illius quidem lectionis sensus satisfacit.*

δραν, καὶ Ἔρωχον, καὶ Τεθρώνιον, καὶ Ἀμφίκαιαν, καὶ Νέωνα, καὶ Πεδιέας, καὶ Τριτέας, καὶ Ἐλάτειαν, καὶ Ὑάμπολιν, καὶ Παραποταμίους, καὶ Ἄβας· ἔνθα ἦν ἱρὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσί τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον. ἦν δὲ καὶ τότε καὶ νῦν ἐστι χρηστήριον αὐτόθι. καὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν συλήσαντες ἐνέπρησαν. καί τινας διώκοντες εἷλον τῶν Φωκέων πρὸς τοῖσι οὔρεσι. καὶ γυναῖκάς τινας διέφθειραν μισγόμενοι, ὑπὸ πλήθεος.

Παραποταμίους δὲ παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι, ἀπίκοντο ἐς Πανοπέας· ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινομένη ἡ στρατιὴ αὐτῶν ἐσχίζετο. τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τῆς στρατιῆς, ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας, ἐσέβαλε ἐς Βοιωτούς, ἐς τὴν Ὀρχομενίων. Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος ἐμήδιζε. τὰς δὲ πόλις αὐτῶν ἄνδρες Μακεδόνες διατεταγμένοι ἔσωζον, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες. ἔσωζον δὲ τῇδε, βουλόμενοι δῆλον ποιέειν Ξέρξῃ ὅτι τὰ Μήδων Βοιωτοὶ φρονέοιεν. οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων ταύτῃ ἐτράποντο.

Ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἡγεμόνας ἔχοντες, ὁρμέατο ἐπὶ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησὸν ἀπέργοντες. ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα ἐσινάμωρεον. καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν, καὶ Δαυλίων, καὶ Αἰολιδέων. ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀποσχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς, τῶνδε εἵνεκα, ὅκως συλήσαντες τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, βασιλέι Ξέρξῃ ἀποδέξαιεν τὰ χρήματα. πάντα δ' ἠπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱρῷ ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης (ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι) ἄμεινον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοισι ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττεω ἀναθήματα.

Οἱ Δελφοὶ δὲ, πυνθανόμενοι ταῦτα, ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπικέατο· ἐν δείματι δὲ μεγάλῳ κατεστεῶτες, ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱρῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ γῆς κατορύξωσι, εἴτε ἐκκομίσωσι ἐς ἄλλην χώρην. ὁ δὲ θεός σφεας οὐκ ἔα κινέειν, φὰς αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι τῶν ἑωυτοῦ προκατῆσθαι. Δελφοὶ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, σφέων αὐτῶν πέρι ἐφρόντιζον. τέκνα μέν νυν καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιίην διέπεμψαν. αὐτῶν δὲ οἱ μὲν πλεῖστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρνησοῦ τὰς κορυφάς, καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνηνείκαντο· οἱ δὲ ἐς Ἄμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπεξῆλθον. πάντες δὲ ὦν οἱ Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἑξήκοντα ἀνδρῶν, καὶ τοῦ προφήτεω.

Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἦσαν οἱ βάρβαροι ἐπιόντες, καὶ ἀπώρων τὸ ἱρόν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης,

dram & Erochum & Tethronium & Amphicæam & Neonem & Pedieas & Triteas & Elateam & Hyampolin & Parapotamios, *id est, fluminis accolas*: & Abas, vbi delubrum Apollinis erat locuples & thesauris donariisq; compluribus exornatū, in quo, vt tunc, ita nunc redduntur oracula. Hoc delubrū posteaquam diripuere, incenderunt. Phocensium etiam quosdā per montana insequuti ceperunt, & mulieres aliquot, quas præ multitudine stuprantium exstinxerunt. Prætergressi quoque Parapotamios, peruenere ad Panopeas. XXXIIII Vnde bifariam copiæ iam diuisæ fuerunt: quarum plurima pars ac validissima cū ipso Xerxe Athenas versus tendens in Bœotos, in agrum Orchomeniorum ingressa est. Bœoti autem cum Medis vniuersi sentiebant: quorum vrbes viri Macedones in eis collocati, qui ab Alexandro missi fuerant, seruauerunt, volentes planum facere Xerxi Bœotos sentire cum Medis. Et hi quidē barbari hac iter intenderunt.

XXXV ¶ Ceteri vero cum suis ducibus Parnassum à dextra præstringentes, ad templū quod est Delphis processerunt, quicquid agri Phocensis nanciscebantur, id omne fœdantes. nam & Panopeorum oppidum incenderunt, & Dauliorum & Æolidensium. Ideo autem hac ab aliis seiuncti pergebant, vt direpto quod Delphis est templo, pecunias repræsentarent Xerxi regi: qui omnia quæ in eo templo erant memoratu digna, melius norat (vt ego audio) quam quæ in ædibus suis reliquerat: permultis assidue referentibus cum alia, tū præcipue Crœsi Halyattis filii donaria.

XXXVI Hoc Delphi quum audissent, in extremam prorsus deuenere formidinem: qua attoniti, deum de sacra pecunia consultarunt, nunquid eam humi defoderent, an alium in locum transportarent. Eam deus illis interdixit ne amouerēt: se enim suffecturum esse ad res suas tutandas. His auditis Delphi de semetipsis curandū putauerūt, liberis vxoribusq; in Achaiam traiectis. Pleriq; igitur vertices Parnassi superauerunt, & ad Corycium antrum, quidam ad Amphissam Locridem se subduxerunt. Denique omnes Delphi vrbem deseruerunt, præter sexaginta viros, ac prophetam, *id est, vaticinum*.

XXXVII Postea vero quam barbari subeuntes appropinquabant, templumque cernebant, interim propheta cui no-

cui nomen erat Aceratos, inspicit ante delubrum sacra arma prolata è conclaui, quæ [1] intus proposita fuerant: eaque nefas erat cuiquam mortali contingere. quod ostentum iis Delphis qui aderant perrexit nunciatum. Vbi autem barbari properantes peruenere ad fanum Mineruæ [2] quod est ante templū, tum vero etiam maiora quam superius prodigia repræsentata sunt. [3] res profecto hæc valde miranda. nam arma Martia sua sponte extra delubrum proposita apparuerunt. Quod tamen secūdo loco actū est, ex omnibus miraculis maxima est admiratione dignū. quum enim barbari ad sacellum Mineruæ quod est ante templum, accederent, interea è cælo fulmina in eos deciderunt: & à Parnasso duo abscissi vertices, magno cum fragore sunt deuoluti, permultosque eorum interceperunt: atque ex ipso sacello Mineruæ vociferatio iubilatioq; extiterunt.

XXXVIII Quibus omnibus pariter ingruentibus, terror incussus est barbaris, vt fugæ se mandarent. Ea re cognita Delphi descendentes magnam eorum stragem edidere. Qui autem superfuere, rectà ad Bœotos effugerunt: & quum rediissent, referebant (vt ego accipio) alia se præterea quæ dixi miracula vidisse, duos armatos [4] humana natura augustiores institisse sibi, cædem facientes atque insequentes.

XXXIX Hos autem duos Delphi aiunt indigenas heroas esse, Phylacon & AVtonoum, quorum fana visuntur: Phylaci quidem, secundum ipsam viam super ædem Mineruæ: AVtonoi vero, prope Castaliam, sub Hyampeo vertice. Saxa autem quæ à Parnasso deciderunt, adhuc ad nostram vsque memoriam integra extant in fano Mineruæ protemplaris locata, ad quod [5] per barbaros deuoluta peruenere. [6] Atque hic receptus à templo horum virorum fuit.

XL ¶ Græcorum autem classis ab Artemisio profecta, rogatu Atheniensium ad Salaminem substitit. Quod vt facerent ideo rogauerant Athenienses, tum vt liberos atque vxores ex Attica subducerent, tum vt consultarent quid sibi agendum esset.

τῷ οὔνομα ἦν Ἀκήρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὅπλα προκείμενα ἔσωθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηνειγμένα ἱρά, τῶν οὐκ ὅσιον ἦν ἅπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. ὁ μὲν δὴ ἤιε Δελφῶν τοῖσι παρεοῦσι σημανέων τὸ τέρας. οἱ δὲ βάρβαροι, ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπειγόμενοι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς προνηίης Ἀθηναίης, ἐπιγίνεταί σφι τέρεα ἔτι μέζονα τοῦ πρὶν γενομένου τέρεος. θαῦμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρτα ἐστί, ὅπλα ἀρήια αὐτόματα φανῆναι ἔξω προκείμενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπιγενόμενα, καὶ διὰ πάντων φασμάτων ἄξια θωμάσαι μάλιστα. ἐπεὶ γὰρ δὴ ἦσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς προνηίης Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρανοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνησσοῦ ἀπορραγεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῷ πατάγῳ ἐς αὐτούς, καὶ κατέλαβον συχνούς σφεων· ἐκ δὲ τοῦ ἱροῦ τῆς προνηίης βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγίνετο. Συμμιγέντων δὲ τούτων πάντων, φόβος τοῖσι βαρβάροισι ἐνεπεπτώκεε. μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ φεύγοντάς σφεας, ἐπικαταβάντες, ἀπέκτειναν πλῆθός τι αὐτέων. οἱ δὲ περιεόντες, ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφευγον. ἔλεγον δὲ οἱ ἀπονοστήσαντες οὗτοι τῶν βαρβάρων (ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι) ὡς πρὸς τούτοισι καὶ ἄλλα ὥρων θεῖα. δύο γὰρ ὁπλίτας μέζονας ἢ κατὰ ἀνθρώπων φύσιν ἔχοντας, ἕπεσθαί σφι κτείνοντας καὶ διώκοντας. Τοὺς δύο δὲ τούτους Δελφοὶ λέγουσι ἐπιχωρίους ἥρωας εἶναι, Φύλακόν τε καὶ Αὐτόνοον, τῶν τὰ τεμένεα ἐστὶ περὶ τὸ ἱρόν· Φυλάκου μὲν, παρ' αὐτὴν τὴν ὁδὸν κατύπερθε τοῦ ἱροῦ τῆς προνηίης, Αὐτονόου δὲ, πέλας τῆς Κασταλίης, ὑπὸ τῇ Ὑαμπείῃ κορυφῇ. οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρνησσοῦ λίθοι, ἔτι καὶ ἐς ἡμέας ἦσαν σόοι, ἐν τῷ τεμένεϊ τῆς προνηίης Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων φερόμενοι. τουτέων μέν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ ἱροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται. Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, Ἀθηναίων δεηθέντων, ἐς Σαλαμῖνα κατίσχει τὰς νέας. τῶνδε δὲ εἵνεκα προσεδεήθησαν αὐτέων σχεῖν πρὸς Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδάς τε καὶ γυναῖκας ὑπεξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς· πρὸς δὲ, καὶ βουλεύσωνται τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται.

Γρ. πίπτει δὲ τοὺς δύο Δελφοί

Γρ. κατ' αὐτ.

1 *Ex iis quæ paulo post sequuntur, videtur colligi hic pro ἔσωθεν reponendum esse ἔξωθεν.* 2 *Videtur potius* προνηίης *esse cognomentum Mineruæ, à prouidendo ita dicta, nisi forte legit Valla* προνηίης, *qui pro eo quod hic* ἄνω *in statim* Sacellum *dicit, & Ædem. Cuius interpretationē sequendo quæ paulo post habetur, videlicet* Fano Mineruæ protemplaris, *ubi reponendum fuerit*, Mineruæ quæ est ante templum 3 Nam & hoc, magnum quidem miraculum est, (*quod videlicet modo dictum fuit*) Martia arma conspecta fuisse extra templum extantia sua sponte: (*vel, à seipsis, i. sine vllius opera*) sed quæ illud sequuta sunt, inter qualibet spectra, maxima est admiratione dignum. *Vel, præ quibuslibet spectris, aut ostentis.* 4 Statura humana proceriores ipsos insequi, stragem inter persequendum edentes. 5 *Id est, Per medium barbarorum.* 6 *Id est, Atque ita mulctati à templo se receperunt.*

ἐπὶ γὰρ τῷ κατήκοντι πρήγματι βουλὴν ἔμελλον ποιήσασθαι, ὡς ἐψευσμένοι γνώμης. δοκέοντες γὰρ εὑρήσειν Πελοποννησίους πανδημεὶ ἐν τῇ Βοιωτίῃ ὑποκατημένους τὸν βάρβαρον, τῶν μὲν εὗρον οὐδὲν ἐόν, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἰσθμὸν αὐτοὺς τειχέοντας, ἐς τὴν Πελοπόννησον περὶ πλείστου τε ποιευμένους περιεῖναι, καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν φυλακῇ, τἄλλα δὲ ἀπιέναι. ταῦτα δὴ πυνθανόμενοι, οὕτω προσεδεήθησάν σφεων σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατέσχον ἐς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθηναῖοι δὲ ἐς τὴν ἑωυτῶν. μετὰ δὲ τὴν ἄπιξιν, κήρυγμα ἐποιήσαντο, Ἀθηναίων τῇ τις δύναται σώζειν τὰ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας. ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλεῖστοι ἐς Τροιζῆνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγιναν, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα. ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι, τῷ χρηστηρίῳ τε πειθόμενοι, καὶ βουλόμενοι ὑπεκρέτειν. καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἵνεκα οὐχ ἥκιστα· λέγουσι οἱ Ἀθηναῖοι ὄφιν μέγαν φύλακα τῆς ἀκροπόλιος ἐνδιαιτᾶσθαι ἐν τῷ ἱρῷ. λέγουσί τε ταῦτα, καὶ δὴ ὡς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιθέντες. τὰ δ' ἐπιμήνια, μελιτόεσσά ἐστι. αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα ἐν τῷ πρόσθεν αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη, τότε ἦν ἄψαυστος. σημηνάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱρείης, μᾶλλόν τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν, ὡς καὶ τῆς θεοῦ ἀπολελοιπυίης τὴν ἀκρόπολιν. ὡς δέ σφι πάντα ὑπεξέκειτο, ἔπλεον ἐς τὸ στρατόπεδον. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συνέρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυνθανόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἐκ Τροιζῆνος. ἐς γὰρ Πώγωνα τὸν Τροιζηνίων λιμένα προείρητο συλλέγεσθαι. συνελέχθησάν τε δὴ πολλῷ πλεῦνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχεον, καὶ ἀπὸ πολίων πλεύνων. ναύαρχος μέν νυν ἐπῆν ὡυτὸς ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης ὁ Εὐρυκλείδεω, ἀνὴρ Σπαρτιήτης, οὐ μέντοι γένεος τοῦ βασιληΐου ἐών. νέας δὲ πολλῷ πλείστας τε καὶ ἄριστα πλεούσας παρείχοντο Ἀθηναῖοι. Ἐστρατεύοντο δὲ οἵδε· ἐκ μὲν Πελοποννήσου Λακεδαιμόνιοι, ἑκκαίδεκα νέας παρεχόμενοι· Κορίνθιοι δέ, τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Σικυώνιοι δέ, πεντεκαίδεκα παρείχοντο νέας· Ἐπιδαύριοι δέ, δέκα· Τροιζήνιοι δέ, πέντε· Ἑρμιονέες δέ, τρεῖς. ἐόντες οὗτοι, πλὴν Ἑρμιονέων, Δωρικόν τε καὶ Μακεδνὸν ἔθνος, ἐξ Ἐρινεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπίδος ὕστατα ὁρμηθέντες. οἱ δὲ Ἑρμιονέες, εἰσὶ Δρύοπες,

Nam in rebus quæ contigerant, consilium capiendum habebant, tanquã opinione frustrati: quippe qui quum putassent inuenturos se Peloponnenses ad excipiendum barbarum in EVbœa subsidentes, horum nihil inuenerant, sed audiebant illos Isthmum muro sepire, hoc plurimi facientes vt ipsi superessent, & terram suam obtinentes tutarentur, omissis ceteris. Hæc Athenienses quum audissent, ita socios obsecra-10 runt vt ad Salaminem sisterent classem. Quo aliis appulsis, Athenienses in terram suam profecti, proposuere edictum vt qua quisque Atheniensium ratione posset seruaret liberos atque domesticos suos. Ibi plurimi eorum suos in Trœzenem miserunt, quidam in Æginam, nonnulli in Salaminem, pro se quisque properantes sua pignora exportare, quod vellent oraculo obsequi: & ante omnia, quod Athenienses aiunt ingentem anguẽm arcis custodem in 20 templo fuisse obseruatum. Et tanquam re vera essent quæ dicunt, serpenti menstrua non cessant libamina proponere quæ sint è melle confecta: quæ quum semper superioribus temporibus depascerentur, tunc illibata manserant. Id quum ipsa templi antistes indicasset, eo magis Athenienses eoque promptius deseruere arcem, tanquam à deo etiam destitutam. exportatis itaque rebus omnibus, ad castra nauigauerunt. Postea quam autem eos 30 qui ab Artemisio soluerant, ad Salaminem substitisse audierunt reliqui classiarii qui ad Trœzeniam erant, eodem confluxere. nam vt in Pogonem Trœzeniorum portum coiretur erat edictum. Pluresque multo contractæ sunt naues quam ad Artemisium decertauerant, & à pluribus ciuitatibus, eodem quo ad Artemisium duce, EVrybiade EVryclidis filio, viro Spartiata, non tamen è genere regio: quarum multo plurimas ac maxime veloces 40 obtinebant Athenienses. Quæ classis ex his constabat: Ex Peloponneso Lacedæmonii sedecim naues præstabant: Corinthii, totidem quot ad Artemisium præstiterant: Sicyonii, quindecim: Epidaurii, decem: Trœzenii, quinque: Hermionenses, tres. Hi Doricæ ac Macedonicæ gentis (Hermionensibus exceptis) ex Erineo & Pindo & Dryopide nouissime profecti. nam Hermionenses Dryopes sunt,

ab Her-

ab Hercule & Mellensibus è regione quæ Doris nunc vocatur, abducti. Hæ copiæ Peloponnensium erant.

XLIV Eorum autem qui sunt in exteriore continente, Athenienses supra quam ceteri naues præstabant, soli centum octoginta. quippe quibus non adfuerunt in pugna ad Salaminem gesta Platæenses, ob hanc caussam, quod quum Græci ab Artemisio dilapsi sunt, Platæenses, vbi iuxta Chalcidem appulsi fuere, descendentes in Pieriam oræ Bœotiæ, ad recipiendos domesticos suos se conuerterant. ita dum in suis conseruandis occupantur, relicti fuere. Athenienses autem sub Pelasgis eam quæ nunc Græcia nuncupatur tenentibus, Pelasgi erant, Cranai nominati: sub rege vero Cecrope, Cecropidæ cognominati: Erechtheo autem adepto imperium, immutato nomine Athenienses appellati: deinde Iones, ab Ione Xuthi filio, qui dux extitit Atheniensium exercitus.

XLV Megarenses autem tantundem copiarum quantum ad Artemisium, attulerunt: Ampracii, septem cum nauibus auxilio venerunt: Leucadii, cum tribus, Dorica gens, & à Corintho oriunda.

XLVI Ex insulanis autem Æginetæ triginta naues exhibuerunt: quibus aliæ quoque erant naues instructæ, sed iis oram suam tutabantur: verum cum triginta omnino nauibus præcipuæ velocitatis ad Salaminem dimicauerunt. Sunt autem Æginetæ Dores, ab Epidauro. cui insulæ nomen antea fuerat OEnone. Post Æginetas easdem quas ad Artemisium viginti naues præbuere Chalcidenses: & Eretrienses, septem. hi Iones sunt. Dehinc autem Chii easdem præbuere, gens ab Atheniensibus Ionica. Naxii autem naues præbuere quatuor, qui quemadmodum & ceteri insulani, à popularibus ad Medos missi erant, sed illorum iussa aspernati, transiere ad Græcos, suasu Democriti, viri inter ciues illustris, & tunc trierarchi. Naxii autem Iones sunt ab Atheniensibus ducentes originem. Styreenses quoque easdem quas in Artemisio naues præbuere. Cynthii, vnam omnino, & vnam penteconterum. horum vtriq; Dryopes sunt. Seriphii etiam & Siphnii & Melii fuere in partibus. hi enim soli ex insulanis terrã barbaro & aquã negauerunt.

ὑπὸ Ἡρακλέος τε καὶ Μηλιέων ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος καλεομένης χώρης ἐξαναστάντες. οὗτοι μὲν νυν Πελοποννησίων ἐστρατεύοντο. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἔξω ἠπείρου, Ἀθηναῖοι μὲν, πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους, παρεχόμενοι νέας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν μοῦνοι. ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνεναυμάχησαν Πλαταιέες Ἀθηναίοισι, διὰ τοιόνδε τι πρῆγμα. ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, ὡς ἐγίνοντο κατὰ
10 Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες ἀποβάντες ἐς τὴν περαίην τῆς Βοιωτίης χώρης, πρὸς ἐκκομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετέων. οὗτοι μὲν νυν τούτους σώζοντες ἐλείφθησαν. Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Πελασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἦσαν Πελασγοὶ, ὀνομαζόμενοι Κραναοί· ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλῆος ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι· ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθέος τὴν ἀρχὴν, Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν· Ἴωνος δὲ τοῦ Ξούθου στρατάρχεω γενομένου Ἀθηναί-
20 οισι, ἐκλήθησαν ἀπὸ τούτου Ἴωνες. Μεγαρέες δὲ τὠυτὸ πλήρωμα παρείχοντο ὃ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ. Ἀμπρακιῶται δὲ, ἑπτὰ νέας ἔχοντες ἐπεβοήθησαν· Λευκάδιοι δὲ, τρεῖς, ἔθνος ἐόντες οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου. Νησιωτέων δὲ, Αἰγινῆται, τριήκοντα παρείχοντο. ἦσαν μέν σφι καὶ ἄλλαι πεπληρωμέναι νέες· ἀλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἑωυτῶν ἐφύλασσον, τριήκοντα δὲ τῇσι ἄριστα πλεούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυμάχησαν. Αἰγινῆται δέ εἰσι Δω-
30 ριέες, ἀπὸ Ἐπιδαύρου· τῇ δὲ νήσῳ πρότερον οὔνομα ἦν Οἰνώνη. μετὰ δὲ Αἰγινήτας, Χαλκιδέες τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἴκοσι παρεχόμενοι, καὶ Ἐρετριέες τὰς ἑπτά· οὗτοι δὲ, Ἴωνές εἰσι. μετὰ δὲ, Κεῖοι, τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι, ἔθνος ἐὸν Ἰωνικὸν ἀπὸ Ἀθηνέων. Νάξιοι δὲ παρείχοντο τέσσερας, ἀποπεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιητέων, κατάπερ οἱ ἄλλοι νησιῶται, ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων, ἀπίκατο ἐς τοὺς Ἕλληνας, Δημοκρίτου σπεύσαντος,
40 ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, καὶ τότε τριηραρχέοντος. Νάξιοι δέ εἰσι Ἴωνες ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. Στυρέες δὲ τὰς αὐτὰς παρείχοντο νέας τάς περ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Κύθνιοι δὲ, μίαν καὶ πεντηκόντερον, ἐόντες συναμφότεροι οὗτοι Δρύοπες. καὶ Σερίφιοί τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μήλιοι ἐστρατεύοντο. οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδοσαν μοῦνοι νησιωτέων τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ.

302

Οὗτοι μὲν ἅπαντες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ, ἐστρατεύοντο. Θεσπρωτοὶ γὰρ εἰσὶ οἱ ὁμουρέοντες Ἀμπρακιώτῃσι καὶ Λευκαδίοισι· οἳ ἐξ ἐσχατέων χωρέων ἐστρατεύοντο. τῶν δὲ ἐκτὸς τουτέων οἰκημένων, Κροτωνιῆται μοῦνοι ἦσαν οἳ ἐβοήθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνευούσῃ, νηῒ μιῇ, τῆς ἦρχε ἀνὴρ τρὶς πυθιονίκης, Φάυλλος. Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί. Οἱ μέν νυν ἄλλοι, τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο· Μήλιοι δὲ, καὶ Σίφνιοι, καὶ Σερίφιοι, πεντηκοντέρους. Μήλιοι μὲν, γένος ἐόντες ἀπὸ Λακεδαίμονος, δύο παρείχοντο· Σίφνιοι δὲ καὶ Σερίφιοι, Ἴωνες ἐόντες ἀπ' Ἀθηναίων, μίαν ἑκάτεροι. ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, τριηκόσιαι, καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ὀκτώ. Ὡς δὲ ἐς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων πολίων, ἐβουλεύοντο, προθέντος Εὐρυβιάδεω γνώμην, ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλόμενον, ὅκου δοκέοι ἐπιτηδεότατον εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι τῶν αὐτοὶ χωρέων ἐγκρατέες εἰσί. ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀφεῖτο ἤδη, τῶν δὲ λοιπέων πέρι προετίθεε. αἱ γνῶμαι δὲ τῶν λεγόντων αἱ πλεῖσται συνεξέπιπτον, πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλώσαντας ναυμαχέειν πρὸ τῆς Πελοποννήσου· ἐπιλέγοντες τὸν λόγον τόνδε, ὡς, ἢν νικηθέωσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ἐόντες, πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφι τιμωρίη οὐδεμίη ἐπιφανήσεται· πρὸς δὲ τῷ Ἰσθμῷ, ἐς τοὺς ἑωυτῶν ἐξοίσονται. Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγομένων, ἐληλύθεε ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἀγγέλλων ἥκειν τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέεσθαι. ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἅμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιέων τὴν πόλιν, αὐτέων ἐκλελοιπότων ἐς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιέων ὡσαύτως, ἧκέ τε ἐς τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐδήιου. ἐνέπρησε δὲ Θεσπιάς τε καὶ Πλαταιὰς, πυθόμενος Θηβαίων ὅτι οὐκ ἐμήδιζον. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἕνα αὐτοῦ διατρίψαντες μῆνα, ἐν τῷ διέβαινον ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἑτέροισι μησὶ ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιάδεω ἄρχοντος Ἀθηναίοισι. καὶ αἱρέουσι ἔρημον τὸ ἄστυ, καί τινας ὀλίγους εὑρίσκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱρῷ ἐόντας, ταμίας τε τοῦ ἱεροῦ, καὶ πέ-

XLVII Intra Thesprotos isti omnes & amnem Acherontem incolunt. Siquidem Thesproti, quum sint contermini Ampraciotis ac Leucadiis, ex vltimis regionibus in militiam venerunt. Eorum autem qui extra hos habitant, soli fuere Crotoniatæ qui Græciæ periclitanti auxilium vna naui tulere, cui præerat Phayllus, vir [1] ter Pythionices. Sunt autem Crotoniatæ genere Achæi. XLVIII Et ceteri quidem ex hac classe triremes præ- 10 buerunt: Melii autem & Siphnii & Seriphii penteconteros, [2] *id est, biremes*: Melii duas, Siphnii Seriphiique vnam vtrique: Melii, à Lacedæmone genus ducentes: Siphnii & Seriphii, ab Atheniensibus Iones. Summa nauiũ, præter penteconteros, fuit trecentę [3] quinquagintaocto. XLIX Quę posteaquã ex iis quas dixi vrbibus ad Salaminem conuenerunt, inter earum duces consultabatur, EVrybiade rogante vt qui vellent sententiam dicerent, vbinam ex iis locis 20 quibus ipsi potirentur, commodissimum foret pugna nauali decernere. iam enim Attica pro derelicta erat: itaque de ceteris deliberabatur. Pleræque igitur illorum sententiæ in hoc cõgruebant, vt profecti ad Isthmum ante Peloponnesum decertarent, hac videlicet ratione, quod, si male pugnassent, ad Salaminem quidem, obsessis sibi in insula nullum subsidium ostendebatur: ad Isthmum vero dabatur ad suos effugium. L ¶ Hæc ratio quum à du- 30 cibus Peloponnensium redderetur, aduenit quidam Atheniensis nunciatum iam Atticam barbarum esse ingressum, eamque omnem igne vastare. nam copiæ quæ cum Xerxe erant, Bœotiam peragrantes, incensa tum Thespiensium, qui in Peloponnesum abscesserant, tum Platæensium vrbe, Athenas peruenerant, & omnia illa peruastabant. Ideo autem Thespiam & Platæam incenderunt quod à Thebanis acceperant illas ciuitates non sentire cum Medis. LI A traiectu autem Hellespon- 40 ti ex quo iter ingredi cœpere barbari, vnum mensem triuere transeundo in Europã, tres alios dum in Atticã peruenere, Calliade summum Athenis magistratum gerente: vrbemq; desertã cepere, paucis quibusdã Atheniẽsibus in tẽplo repertis, necnõ quæstoribus ærariis,

1 Id est, Ter in certamine Pythico victor. 2 Atqui ipsemet huius libri initio pentecontoros interpret. nauigia quinquagenum remorum. 3 Septuagintaocto.

& homi-

& hominibus egenis, qui præsepta foribus atque lignis arce subeuntes arcebant: qui non exierant illinc ad Salaminem, simul præ inopia victus,[1] simul opinione oraculi soluendi, quod reddiderat sibi Pythia, murum ligneum inexpugnabilem fore: id interpretantes ex oraculo effugium esse, non naues.

LII Hos Persæ, castris ex aduerso arcis positis in prominenti colle, quē Areon pagon Athenienses vocant, hūc in modum obsederunt: Sagittas stupa circumdatas vbi incenderant, emittebant in illorum vallum. Athenienses, quanquam obsessi, & ad vltimum malorum deducti, etiam inscenso vallo, tamen resistebant: ac ne verba quidem Pisistratidarū condicionem deditionis offerentiū admittebant: & cum alia ad repugnandum excogitarunt, tum vero hoc, quod in barbaros portis subeuntes deuoluebant saxa molaria: adeo vt Xerxes perdiu inops consilii fuerit, quod eos expugnare non posset.

LIII Tandem ex difficultatibus accessus quidam apparuit barbaris. necesse enim erat, secundum oraculum, omnem Atticam quæ in continente est, subiici Persis. Igitur a fronte arcis, à tergo autem portarum & ascensus, qua parte nemo excubabat, quaque nemo credebat quempiam hominum ascensurum, hac parte, etsi loco prærupto, quidam conscenderunt, iuxta templum Aglauriæ filiæ Cecropis. Quos vbi in arcem ascendisse viderunt Athenienses, partim è muro sese præcipitauerunt, atque extincti sunt, partim in ædem refugerunt. At Persæ qui ascenderant, primum ad portas contendunt, eisque patefactis supplices trucidant: atque vbi omnium stragem fecerunt, direpto templo arcem incendunt.

LIV Athenis omnino Xerxes potitus, equitem quendam Susa ad Artabanum mittit, nunciatum res bene gestas, ac præsentem statum. Postero die quàm nuncium miserat, conuocatis Atheniensium exulibus, expeditionis suæ comitibus, iussit vt conscensa arce hostias suo ritu immolarent: siue aliquo in somniis viso, siue sua sponte facti pœnitens quod templum concremasset. Exules Athenienses id quod iussi erant exequuti sunt.

LV Cuius rei cur mentionē fecerim exponam: Est in arce hac, Erechthei (qui fertur fuisse terri-

καὶ πένητας ἀνθρώπους, οἳ φραξάμενοι τὴν ἀκρόπολιν θύρῃσί τε καὶ ξύλοισι, ἠμύνοντο τοὺς ἐπιόντας· ἅμα μὲν ὑπ᾽ ἀσθενείης βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλαμῖνα· πρὸς δὲ, αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήιον τὸ ἡ Πυθίη σφι ἔχρησε, τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον ἔσεσθαι· καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ τὸ μαντήιον, καὶ οὐ τὰς νέας. Οἱ δὲ Πέρσαι ἱζόμενοι ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκροπόλιος ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι καλέουσι Ἀρήιον πάγον, ἐπολιόρκεον τρόπον τοιόνδε· ὅκως στυπεῖον περὶ τοὺς ὀϊστοὺς περιθέντες ἅψειαν, ἐτόξευον ἐς τὸ φράγμα. ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκεόμενοι, ὅμως ἠμύνοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον τοῦ κακοῦ ἀπιγμένοι, καὶ τοῦ φράγματος προδεδωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πεισιστρατιδέων προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδέκοντο. ἀμυνόμενοι δὲ, ἄλλα τε ἀντεμηχανέοντο, καὶ δὴ καὶ προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας, ὀλοιτρόχους ἀπίεσαν, ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἀπορίῃσι ἐνέχεσθαι, οὐ δυναμένους σφέας ἑλεῖν. Χρόνῳ δ᾽ ἐκ τῶν ἀπόρων ἐφάνη δή τις ἔσοδος τοῖσι βαρβάροισι. ἔδεε γὰρ κατὰ τὸ θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἠπείρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. ἔμπροσθε ὦν πρὸ τῆς ἀκροπόλιος, ὄπισθε δὲ τῶν πυλέων, καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὴ οὔτε τις ἐφύλασσε, οὔτ᾽ ἂν ἤλπισε μή κοτέ τις κατὰ ταῦτα ἀναβαίη ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησάν τινες κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοιπερ ἀποκρήμνου ἐόντος τοῦ χώρου. ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς ἀναβεβηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρρίπτεον ἑωυτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω, καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ ἐς τὸ μέγαρον κατέφευγον. τῶν δὲ Περσέων οἱ ἀναβεβηκότες, πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας, ταύτας δὲ ἀνοίξαντες, τοὺς ἱκέτας ἐφόνευον· ἐπεὶ δέ σφι πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱρὸν συλήσαντες, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν. Σχὼν δὲ παντελέως τὰς Ἀθήνας Ξέρξης, ἀπέπεμψε ἐς Σοῦσα ἄγγελον ἱππέα, Ἀρταβάνῳ ἀγγελέοντα τὴν παρεοῦσάν σφι εὐπρηξίην. ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς φυγάδας, ἑωυτῷ δὲ ἑπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦσαι τὰ ἱρὰ ἀναβάντας ἐς τὴν ἀκρόπολιν· εἴτε δὴ ὦν ὄψιν τινὰ ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴτε καὶ ἐνθύμιόν οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱρόν. οἱ δὲ φυγάδες τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα. Τοῦ δὲ εἵνεκεν τούτων ἐπεμνήσθην, φράσω. ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλι ταύτῃ Ἐρεχθέος τοῦ γηγενέος λεγόμενος

1 Simul quod oraculum inuenisse sibi viderentur, i. oraculi sensum siue mentem.

εἶναι νηός, ἐν τῷ ἐλαίη τε καὶ θάλασσα ἔνι· τὰ λόγος παρ' Ἀθηναίων Ποσειδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην ἐρίσαντας περὶ τῆς χώρης, μαρτύρια θέσθαι. ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρήσιος, Ἀθηναῖοι οἱ θύειν ὑπὸ βασιλῆος κελευόμενοι, ὡς ἀνέβησαν ἐς τὸ ἱρόν, ὥρων βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον ἀναδεδραμηκότα. οὗτοι μέν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφι ἐξηγγέλθη ὡς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, ἐς τοσοῦτον θόρυβον ἀπίκοιτο, ὥς ἔνιοι τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἔς τε τὰς νέας ἐσέπιπτον, καὶ ἱστία ἀείροντο ὡς ἀποθευσόμενοι. τοῖσί τε ὑπολειπομένοισι αὐτῶν ἐκυρώθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ναυμαχέειν. νύξ τε ἐγίνετο, καὶ οἱ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου, ἐσέβαινον ἐς τὰς νέας.

Ἐνθαῦτα δὴ Θεμιστοκλέα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νέα, εἴρετο Μνησίφιλος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὅ,τι σφι εἴη βεβουλευμένον. πυθόμενος δὲ πρὸς αὐτοῦ ὡς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νέας πρὸς τὸν Ἰσθμόν, καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχέειν, εἶπε, Οὔτ' ἄρα ἢν ἀπαίρωσι τὰς νέας ἀπὸ Σαλαμῖνος, περὶ οὐδεμιῆς ἔτι πατρίδος ναυμαχήσεις. κατὰ γὰρ πόλιας ἕκαστοι τρέψονται. καὶ οὔτε σφεας Εὐρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται, οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλλος, ὥστε μὴ οὐ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιήν· ἀπολέεταί τε ἡ Ἑλλὰς ἀβουλίῃσι. ἀλλ' εἴ τις ἐστὶ μηχανή, ἴθι, καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ βεβουλευμένα, ἤν κως δύνῃ ἀναγνῶσαι Εὐρυβιάδεα μεταβουλεύσασθαι, ὥστε αὐτοῦ μένειν.

Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέϊ ἤρεσε ἡ ὑποθήκη· καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος, ἤιε ἐπὶ τὴν νέα τὴν Εὐρυβιάδεω. ἀπικόμενος δέ, ἔφη θέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμῖξαι. ὁ δ' αὐτὸν ἐς τὴν νέα ἐκέλευε ἐσβάντα λέγειν εἴ τι θέλει. ἐνθαῦτα ὁ Θεμιστοκλέης παριζόμενός οἱ καταλέγει κεῖνά τε πάντα τὰ ἤκουσε Μνησιφίλου, ἑωυτοῦ ποιεύμενος, καὶ ἄλλα πολλὰ προστιθείς· ἐς ὃ ἀνέγνωσε χρηΐζων ἔκ τε τῆς νηὸς ἐκβῆναι τὸν Εὐρυβιάδεα, συλλέξαι τε τοὺς στρατηγοὺς ἐς τὸ συνέδριον.

Ὡς δ' ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυβιάδεα προθεῖναι τὸν λόγον, τῶν εἵνεκα συνήγαγε τοὺς στρατηγούς, πολλὸς ἦν ὁ Θεμιστοκλέης ἐν τοῖσι λόγοισι,

gena) templum, in quo olea est & mare, vt apud Athenienses prædicatur, Neptuno & Mineruæ in testimonium posita quod de regione decertassent. Hanc igitur oleam vna cum cetero templo contigit vt barbari exurerent: quam Athenienses qui ab rege iussi erant rem diuinam facere, altero ab incensione die quum in templum ascendissent, aspexerunt fruticasse, edito à stipite virgulto cubiti instar. Et hæc quidem illi narrauerunt.

LVI ¶ At Græci qui apud Salaminem erant, vbi nunciatum est vti res circa Atheniensiũ arcem se haberent, eo perturbationis deuenere vt nonnulli è ducibus non expectarent dum propositum negocium constitueretur, sed in naues irruerent, ac vela tollerent tanquam profecturi: ceteriq; qui relinquebantur, statuerent sibi ante Isthmum prœlio nauali decernendũ. Et quum nox adfuisset, digressi è concilio, naues conscenderunt.

LVII Ibi Themistoclem pergentem ad nauem sciscitatur Mnesiphilus vir Atheniensis quidnam ab ipsis decretum esset: & quum ab eo audisset decretum esse vt ad Isthmum proficiscerentur, & [1] ante Peloponnesum dimicarent, Si isti, inquit, à Salamine proficiscantur, iam tu pro nulla amplius patria dimicabis. ad suam enim quisque patriam remeabunt: vt nec EVrybiades, nec alius hominum quisquam cohibere possit quominus copiæ dilabantur: Græciaque peribit consilii inopia. Quare siquid comminisci potes, perge, & quod decretum est conare irritum reddere, & EVrybiadem à sententia reuocare, vt hic perstet.

LVIII Themistocles, quum hæc admonita sibi admodum probarentur, nullo reddito responso ad EVrybiadis nauem perrexit. vbi hominem conuenit, ait velle se de negocio communi cum eo colloqui. Hunc ille in nauem ingressum iubet loqui quæ vellet. Cui Themistocles assidens, quæcunque à Mnesiphilo acceperat, tanquam à semetipso refert, & alia adiicit multa, donec EVrybiadem à sententia reuocauit: persuasitque vt è naui prodiret, & duces ad concilium contraheret.

LIX Ii posteaquam congregati sunt, priusquam ad eos EVrybiades referret id cuius gratia ipsos coegerat, Themistocles multis agebat verbis

[1] Pro Peloponneso, alibi vertit.

prout

prout magnopere expediebat. Quem interfatus Corinthiorum dux Adimantus Ocyti filius, Themistocles, inquit, in certaminibus ii qui ante alios surgunt, *colaphis* cæduntur. Eum refellens Themistocles, At qui, inquit, relinquuntur, non coronantur.

LX Comiter autē Corinthio quum respondisset, ad EVrybiadem conuersus, nihil eorum dicebat quæ dixerat prius, illos, posteaquam à Salamine profecti fuissent, dilapsuros: (præsentibus enim sociis, non putabat sibi decorum quempiam accusare) sed aliunde oratione sumpta, In te nūc, inquit, situm est seruare Græciam, si mihi accedens, nauale hic prœlium facias, & non horum quibusdam credens, classem ad Isthmum abducas. vtrumque enim, quum audieris, inter se comparato. Si ante Isthmū confliges, in patenti pelago dimicabis, vbi nobis minimum expedit, naues habentibus & grauiores & numero inferiores. Ex quo, etiam si in aliis feliciter nobiscum agatur, tamen amittes Salaminem & Megara & Æginam. nam illos vna comitabitur suus pedester exercitus. atque ita tu eos in Peloponnesum ages, omnemq; Græciam in discrimen adduces. Sin autem id feceris quod suadeo, hæc in eo reperies commoda: Primū si in arcto conflixerimus, nos, paucæ naues cum multis, profecto[1] si æqua belli contingent, multo superiores erimus: quoniam in arcto oppugnare, pro nobis est: in spatioso, pro illis. Præterea Salamis seruatur, vbi nostri nunc liberi collocati sunt & vxores.[2] Est & alia hic caussa propter quam item debes præcipue hic manere, quod pro Peloponneso & Isthmo pugnabis: quo caue (si sapis) ne istos ducas. Quod si id quod spero continget, vt classe vincamus, barbari neque ad Isthmum nobis aderunt, neque vsquam longius ab Attica procedent, sed nullo ordine abibūt: vnde nobis lucrifaciemus quæ seruauerimus, Megara, Æginamque, atq; Salaminē, apud quam credibile est nos hostibus fore superiores.[3] Credibilia enim suadentibus hominibus fere prospere cedit: secus facientibus ne deus quidem vult adesse, & humanæ sententiæ indulgere.

LXI Hæc dicentem Themistoclem rursus interpellans Adimātus, iubebat silere eum, vtpote cui patria non esset: quin etiam EVrybiadem non

οἷα κάρτα δεόμενος. λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε, Ὦ Θεμιστόκλεες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανιστάμενοι ῥαπίζονται. ὁ δὲ, ἀπολυόμενος, ἔφη, Οἱ δέ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανοῦνται. Τότε μὲν ἠπίως πρὸς τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο. πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδεα ἔλεγε ἐκείνων μὲν ἔτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὡς ἐπεὰν ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμῖνος, διαδρήσονται· (παρεόντων γὰρ τῶν συμμάχων, οὐκ ἔφερέ οἱ κόσμον οὐδένα κατηγορέειν) ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἴχετο, λέγων τάδε, Ἐν σοὶ νῦν ἐστι σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἢν ἐμοὶ πείθῃ ναυμαχίην αὐτοῦ μένων ποιέεσθαι, μηδὲ πειθόμενος τουτέων τοῖσι λόγοισι, ἀναζεύξῃς πρὸς τὸν Ἰσθμὸν τὰς νέας. ἀντίθες γὰρ ἑκάτερον, ἀκούσας. πρὸς μὲν τῷ Ἰσθμῷ συμβάλλων, ἐν πελάγεϊ ἀναπεπταμένῳ ναυμαχήσεις, ἐς ὃ ἥκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι, νέας ἔχουσι βαρυτέρας, καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας. τοῦτο δὲ, ἀπολέεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρα καὶ Αἴγιναν, ἤν περ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν. ἅμα γὰρ τῷ ναυτικῷ στρατῷ αὐτῶν ἕψεται καὶ ὁ πεζός. καὶ οὕτω σφέας αὐτὸς ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύσεις τε ἁπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. ἢν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω ποιήσῃς, τοσάδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὑρήσεις. πρῶτα μὲν, ἐν στεινῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγῃσι πρὸς πολλὰς, ἢν τὰ οἰκότα ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνῃ, πολλὸν κρατήσομεν. τὸ γὰρ ἐν στεινῷ ναυμαχέειν, πρὸς ἡμέων ἐστί· ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ, πρὸς ἐκείνων. αὖτις δὲ, Σαλαμὶς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπεκκέεται τέκνα τε καὶ γυναῖκες. καὶ μὴν καὶ τόδε ἐν αὐτοῖσι ἔνεστι, τοῦ καὶ περιέχεσθε μάλιστα χρεών· ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων, προναυμαχήσεις Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τῷ Ἰσθμῷ. οὐδέ σφεας, εἴπερ εὖ φρονέεις, ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. ἢν δέ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται, καὶ νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἰσθμὸν παρέσονται οἱ βάρβαροι, οὔτε προβήσονται ἑκαστέρω τῆς Ἀττικῆς· ἀπίασί τε οὐδενὶ κόσμῳ. Μεγαρέοισί τε κερδανέομεν περιεοῦσι, καὶ Αἰγίνῃ καὶ Σαλαμῖνι, ἐν τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατύπερθε γενέσθαι. οἰκότα μὲν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι, ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ οἰκότα δὲ βουλευομένοισι, οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ θεὸς προσχωρέειν πρὸς τὰς ἀνθρωπηΐας γνώμας. Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέος, αὖτις ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος ἐπεφέρετο, σιγᾶν τε κελεύων τῷ μή ἐστι πατρὶς, καὶ Εὐρυβιάδην οὐκ

γρ. αὖτις

1 Si rationi consentaneus sit belli exitus. 2 Sed & hoc inter cetera est quod in primis amplecti debes: Hic manens, pro Peloponneso & Isthmo nihilo secius pugnabis: 3 Consilia enim agitantibus rationi consentanea, succedunt illa vt plurimum: at si qui agitent consilia rationi non consentanea, ne ipse quidem deus ad humanas deliberationes vult se accommodare.

ἐῶν ἐπιψηφίζειν ἀπόλι ἀνδρί. πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλῆα παρεχόμενον, οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. ταῦτα δέ οἱ προέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο αἱ Ἀθῆναι. τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλέης κεῖνόν τε καὶ τοὺς Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε· ἑωυτοῖσί τε ἐδήλου λόγῳ, ὡς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἤπερ κείνοισι, ἔστ᾽ ἂν διηκόσιαι νέες σφι ἔωσι πεπληρωμέναι. οὐδαμοὺς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρούσεσθαι. Σημαίνων δὲ ταῦτα τῷ λόγῳ, διέβαινε ἐς Εὐρυβιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα, Σὺ εἰ μενέεις αὐτοῦ, καὶ μένων ἔσεαι ἀνὴρ ἀγαθός· εἰ δὲ μή, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα. τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νέες. ἀλλ᾽ ἐμοὶ πείθεο. εἰ δὲ ταῦτα μὴ ποιήσῃς, ἡμεῖς μὲν ὡς ἔχομεν ἀναλαβόντες τοὺς οἰκέτας, κομιεύμεθα ἐς Σῖριν τὴν ἐν Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρη τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ λόγια λέγει, ὑπ᾽ ἡμέων αὐτὴν δέειν κτισθῆναι· ὑμεῖς δὲ συμμάχων τοιούτων μουνωθέντες, [γρ. μέμνησθε] μεμνήσεσθε τῶν ἐμῶν λόγων. Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλῆος λέγοντος, ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδήσας μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους, ἀνεδιδάσκετο, μή σφεας ἀπολίπωσι, ἢν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νέας. ἀπολιπόντων γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοιποί. ταύτην δὲ αἱρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας διαναυμαχέειν. Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα, ἔπεσι ἀκροβολισάμενοι, ἐπεί τε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες· ἡμέρη τε ἐγίνετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι σεισμὸς ἐγένετο ἔν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ. ἔδοξε δέ σφι εὔξασθαι τοῖσι θεοῖσι, καὶ ἐπικαλέσασθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. ὡς δέ σφι ἔδοξε, καὶ ἐποίευν ταῦτα· εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐτόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἴαντά τε καὶ Τελαμῶνα ἐπεκαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας νέα ἀπέστειλαν ἐς Αἴγιναν. Ἔφη δὲ Δίκαιος ὁ Θεοκύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, φυγάς τε καὶ παρὰ Μήδοισι λόγιμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον, ἐπεί τε ἐκείρετο ἡ Ἀττικὴ χώρη ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω, ἐοῦσα ἔρημος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἐὼν ἅμα Δημαρήτῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ· ἰδεῖν κονιορτὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσῖνος, ὡς ἀνδρῶν μάλιστά κῃ τρισμυρίων·

[γρ. περιέφερε]

305

sinere virũ extorrem sententiã dicere, & ita demum id sinere quum vrbem Themistocles habuisset: videlicet exprobrans quod Athenæ captæ essent, tenerenturque ab hoste. Tunc Themistocles, & illi & Corinthiis multa ingerens probra, ratione ostendit, sibi esse & solum, & vrbem multo maiorem quam illis,[1] vnde naues ferme ducentæ essent armatæ, quas nulli Grecorum inuadentes possent propellere.

LXII

Hæc quum ratione significasset, ad EVrybiadem transiens, maiori cum acrimonia loquebatur, inquiẽs, Tu vero si hic manes, vir eris egregius: sin minus, Græciæ euersor. totum enim belli momentum nobis naues sustinent. Sed mihi crede, nisi hoc feceris, nos,[2] sicuti sumus, vbi domesticos receperimus, in Sirin quæ est in Italia, profecturos, quæ olim iam nostra est: & quã, vt oracula aiunt, à nobis condi oportet. Vos autem talibus sociis destituti meorum verborum reminiscemini.

LXIII

Hæc dicente Themistocles EVrybiades[3] edocebatur: & ob id edocebatur (vt mihi videtur) quod maxime formidabat ne si ad Isthmum classem reduxisset, ab Atheniensibus desereretur: quibus deserentibus, iam reliqui non essent in pugnando hostibus pares. Ita sententiam eam probauit, vt illic permanentes, pugna nauali decernerent.

LXIV

Quod vbi EVrybiadi placuit, ii qui altercationibus velitati fuerant circa Salaminem, quum illic sese apparent tanquam prœlium nauale facturi, dies illuxit: & simul oriente sole extitit terræ & maris motus: propter quod visum est faciendum vt Æacidas in auxilium inuocarent.[4] Id vbi fecerunt, & omnibus qui illinc è Salamine sunt diis vota fecerunt, & Aiacem Telamonis filium inuocauerunt: nauemque ad Æacum & ad alios Æacidas inuocandos Æginam miserunt.

LXV

Narrabat autem Dicæus Theocydis filius, vir Atheniensis, atque idem exul, & apud Medos factus illustris, per id tempus quo Attica regio Atheniensibus desolata, à pedestri Xerxis exercitu vastabatur, se forte fuisse vna cum Demarato Lacedæmonio apud campum Thriasium, vidisseq; puluerem triginta ferme millium virorum procedentẽ ab Eleusine: & quum

1 Tantisper dum essent illis duceatæ naues armatæ. nullos enim ex Grecis illos inuad. posse propulsare. 2 Ita vt nos habemus. *i. Iam nunc, & nihil innouantes circa rerum nostrarum statum.* 3 In diuersam à priore sententiam adducebatur. *Vel, Ad sentiendum aliud quam prius inducebatur. Ad verbum, Redocebatur i. Diversum sentire docebatur. vel, Dedocebatur quod sentire edoctus fuerat.* 4 Sicut autem deliberatum fuerat, ita hæc fecerunt. quum enim diis omnibus preces fudissent, illinc quidem, ex ipsa *nimirum* Salamine, Aiacem Telamonemque inuocauerunt, ad Æacum autem ceterosque Æacidas inuocandos nauem Ægin. mis.

demi-

demirarentur quorumnam hominum esset ille puluis, statim se audisse vocem, quæ vox ipsi videretur Iacchus mysticus: & Demaratum (vt qui esset sacrorum quæ fierent in Eleusine ignarus) interrogasse quidnam esset quod ita sonaret, seque dixisse, Demarate,[1] non aberit quin grandis aliqua clades contingat regis copiis. Hoc enim palam est, quum Attica sit desolata, numen ab Eleusine resonans, venire auxilio Atheniensibus ac sociis. & siquidem in Peloponnesum incumbat, periculum regi erit, eiusque copiis quæ sunt in continenti: sin ad classem quæ ad Salaminem est conuertatur, periculum adibit rex ne nauticum amittat exercitum. Hæc autem solennia Athenienses quotannis celebrant Cereri atque Proserpinæ: & his sacris quicunque vult & Atheniensium & aliorum Græcorum initiatur: & vox quam audis, est in hoc festo bacchantium. Et ad hæc dixisse Demaratum, Sile, neve alteri cuiquam hoc verbum dixeris. nam si ad regem referatur, capite plecteris, vt nec ego te nec alius quispiam hominũ queat eripere. quamobrem tene silentium. hæc autem expeditio diis curę erit. Hoc Demaratum admonuisse aiebat.[2] Ex illo autem puluere ac voce factam esse nubem, eamque in sublime elatam, Salaminem versus ad Græcorum exercitum fuisse delatam. Ita se didicisse nauticas Xerxis copias esse perituras. Hæc Dicæus Theocydis filius referebat, Demaratum atque alios testes citans. ¶ Classiariæ autem

LXVI

Xerxis copiæ, vbi conspecta strage Laconica ex Trachinia in Histiæam traiecerunt, triduum illic moratæ, per Euripum nauigabant, totidemque diebus ad Phalerum præsto fuerunt. Nec vero minori (vt mihi videtur) numero vel pedestres copiæ vel nauticæ Athenas promotæ sunt, quam ad Sepiadem atque Thermopylas. nam in supplementum eorum qui aut tempestate ad Thermopylas, aut in naualibus ad Artemisium prœliis interierunt, hos substituam qui nondum regẽ sequuti fuerãt, Melienses, Dorienses, Locros, Bœotos, qui cum omni copia aduenerunt, exceptis Thespiensibus & Platæensibus: necnon Carystios, Andrios, Tenios, ac ceteros omnes insulanos, pręter quinque ciuitates, quarũ nomina superius commemoraui.

ἀποθωυμάζειν τέ σφεας τὸν κονιορτὸν, ὅτεών κοτε εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκα τε φωνῆς ἀκούειν, καί οἱ φαίνεσθαι τὴν φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν Ἴακχον. εἶναι δὲ ἀδαήμονα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσῖνι γινομένων τὸν Δημάρητον· εἴρεσθαί τε αὐτὸν ὅ, τι τὸ φθεγγόμενον εἴη τοῦτο. αὐτὸς δὲ εἴπαι, Δημάρητε, οὐκ ἔστι ὅκως οὐ μέγα τι σίνος ἔσται τῇ βασιλῆος στρατιῇ. τάδε γὰρ ἀρίδηλα, ἐρήμου ἐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῖον τὸ φθεγγόμενον, ἀπ' Ἐλευσῖνος ἰὸν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισί τε καὶ τοῖσι ξυμμάχοισι. καὶ ἢν μέν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελοπόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλέϊ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ ἐν τῇ ἠπείρῳ ἔσται· ἢν δὲ ἐπὶ τὰς νέας τράπηται τὰς ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βασιλεὺς ἀποβαλέειν. τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθηναῖοι ἀνὰ πάντα ἔτεα τῇ μητρὶ καὶ τῇ κούρῃ, καὶ αὐτῶν τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυεῖται· καὶ τὴν φωνὴν τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ ἰακχάζουσι. πρὸς ταῦτα εἴπαι Δημάρητον, Σίγα τε καὶ μηδενὶ ἄλλῳ τὸν λόγον τοῦτον εἴπῃς. ἢν γάρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνενειχθῇ τὰ ἔπεα ταῦτα, ἀποβαλέεις τὴν κεφαλήν· καί σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι ῥύσασθαι, οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδείς. ἀλλ' ἔχ' ἥσυχος. περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε θεοῖσι μελήσει. τὸν μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν. ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν, φέρεσθαι ἐπὶ Σαλαμῖνος, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων. οὕτω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξεω ἀπολέεσθαι μέλλοι. ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος ἔλεγε, Δημαρήτου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτόμενος. Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξεω ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ἐπειδὴ ἐκ Τρηχῖνος θεησάμενοι τὸ τρῶμα τὸ Λακωνικὸν, διέβησαν ἐς τὴν Ἱστιαίην, ἐπισχόντες ἡμέρας τρεῖς, ἔπλωον δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἑτέρῃσι τρισὶ ἡμέρῃσι ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέει, οὐκ ἐλάσσονες ἐόντες ἀριθμὸν, ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατά τε ἤπειρον καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπί τε Σηπιάδα ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. ἀντιθήσω γὰρ τοῖσί τε ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτέων ἀπολομένοισι, καὶ τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι, καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι, τούσδε τοὺς τότε οὔκω ἑπομένους βασιλέϊ, Μηλιέας, καὶ Δωριέας, καὶ Λοκροὺς, καὶ Βοιωτοὺς, πανστρατιῇ ἑπομένους, πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων· καὶ μάλα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους, καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς λοιποὺς νησιώτας πάντας· πλὴν τῶν πέντε πολίων τῶν ἐπεμνήσθην πρότερον τὰ οὐνόματα.

1 Fieri non potest quin magna aliqua cl. 2 Post illum autem puluerem ac vocem ortam esse nubem.

ὅσῳ γὰρ δὴ προσέβαινε ἐσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλέω ἔθνεά οἱ εἵπετο. Ἐπεὶ ὦν ἀπικέατο ἐς τὰς Ἀθήνας πάντες, πλὴν Παρίων· Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν Κύθνῳ, ἐκαραδόκεον τὸν πόλεμον κῇ ἀποβήσεται· οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο ἐς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νέας, ἐθέλων σφι συμμῖξαί τε καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλεόντων τὰς γνώμας. ἐπεὶ δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετάπεμπτοι οἱ τῶν ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν νεῶν. καὶ ἵζοντο, ὥς σφι βασιλεὺς ἑκάστῳ τιμὴν ἐδεδώκεε. πρῶτος μὲν, ὁ Σιδώνιος βασιλεύς· μετὰ δὲ, ὁ Τύριος· ἐπὶ δὲ, ὧλλοι. ὡς δὲ κόσμῳ ἐπεξῆς ἵζοντο, πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον, ἠρώτα, ἀποπειρώμενος ἑκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιέοιτο. Ἐπεὶ δὲ περιιὼν ἠρώτα ὁ Μαρδόνιος ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τὠυτὸ γνώμην ἐξεφέροντο, κελεύοντες ναυμαχίην ποιέεσθαι· Ἀρτεμισίη δὲ τάδε ἔφη, Εἶπέ μοι πρὸς βασιλῆα Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τάδε λέγω, οὔτε κακίστη γενομένη ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐβοίῃ, οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένη, δέσποτα. τὴν δὲ ἐοῦσαν γνώμην με δίκαιόν ἐστι ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγχάνω φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. καί τοι τάδε λέγω, Φείδεο τῶν νεῶν, μηδὲ ναυμαχίην ποιέεο. οἱ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρέσσονες τοσοῦτόν εἰσι κατὰ θάλασσαν, ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. τί δὲ πάντως δεῖ σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκα ὡρμήθης στρατεύεσθαι; ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; ἐμποδὼν δέ τοι ἵσταται οὐδείς; οἱ δέ τοι ἀντέστησαν, ἀπήλλαξαν οὕτω ὡς ἐκείνους ἔπρεπε. τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποβήσεσθαι τὰ τῶν ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο φράσω. ἢν μὲν μὴ ἐπειχθῇς ναυμαχίην ποιεύμενος, ἀλλὰ τὰς νέας αὐτοῦ ἔχῃς πρὸς γῇ μένων, ἢ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πελοπόννησον, εὐπετέως τοι δέσποτα χωρήσει τὰ νοέων ἐλήλυθας. οὐ γὰρ οἷοί τε πολλὸν χρόνον εἰσί τοι ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφέας διασκεδᾷς. κατὰ δὲ πόλις ἕκαστοι φεύξονται. οὔτε γὰρ σῖτος πάρα σφίσι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, οὔτε αὐτοὺς οἰκὸς, ἢν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνῃς τὸν πεζὸν στρατὸν, ἀτρεμιεῖν τοὺς ἐκεῖθεν αὐτῶν ἥκοντας· οὐδέ σφι μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχέειν. ἢν δὲ αὐτίκα ἐπειχθῇς ναυμαχῆσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυτικὸς στρατὸς κακωθεὶς, τὸν πεζὸν προσδηλήσηται. πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε ἐς θυμὸν βαλεῦ,

nam quo magis penetrabat in Græciam Perses, eo plures eum nationes sequebantur. Qui omnes, exceptis Pariis, postquam Athenas venere, & ad Phalerum, (Parii autem in Cythno [1]relicti, quo bellum caderet expectabant) ibi Xerxes ipse ad classem descendit, animo cœtum classiariorum adeundi, & eorum audiendi sententias. Eo profectus ubi præsedit, assidentibus qui acciti eius aderant, suæ quoque gentis tyrannis ac nauium præfectis, ut cuique rex honorem dederat, quorum primus erat Sidonius rex, tū Tyrius, deinceps alii gradatim: misit ad eos Mardonium tentandi gratia, sciscitatum singulos, prœlium nauale faceret necne. Posteaquam Mardonius à Sidonio exorsus, singulos circumiens interrogauit, ceteri quidem eandem dixere sententiam, iubentes fieri prœlium: Artemisia vero, Hæc, inquit, Mardoni, quæ dico, regi referas: [2]me neque in prœliis ad Eubœam gestis ignauissimam extitisse, neque minima contulisse in te, domine. ideo, quum talis sim, æquū esse, ea quæ in rem tuam maxime esse sentio, demonstrare. Itaque hoc tibi suadeo, ut nauibus parcas, nec prœlium nauale facias cum iis viris qui tanto sunt tuis in mari præstantiores, quanto feminis viri. Quid enim necesse habes omnino venire in discrimen pugnæ naualis? nonne Athenas habes quarum gratia expeditionem sumpsisti? nonne reliquam Græciam? ac nemo tibi obsistit? Qui tibi obsistebant, ita summoti sunt ut eos decebat. Quo autem ego recasuras hostium res arbitror, id exponam: Si non instabis pugnæ nauali committendæ, sed classem perges hic continere ad terram, aut etiam tendere ipse in Peloponnesum, tunc tibi, domine, succedent ea quorum gratia venisti. neque enim diu tibi resistere Græci possunt, sed dilabentur, & abs te ad suas quisque urbes defugient. quoniam neq; commeatus est eis in hac insula, ut ego audio, neque, si tu in Peloponnesum pedestres copias duces, hic eos credibile est perstituros qui illinc huc aduenerunt, neque de pugna pro Atheniensibus facienda curaturos. At si pugnam naualem gerere approperabis, vereor ne copiæ nauticæ male re gesta pedestribus sint exitio. Præterea hoc etiam rex in animum dimitte:

1 Quum remansissent. 2 Me, quæ nec in naualibus ad Eubœam prœliis me ignauissime gessi, nec minima præstiti, par est, domine, sententiam meam proferendo, quæ maxime è re tua esse censeo, indicare: atque ideo hæc dico, Parce nauibus, nec prœlium nauale cum iis viris &c.

ysu ve-

vsu venire vt bonis quidem hominibus mali serui sint, malis autem boni. Ideoque tibi (qui virorum es optimus) serui sunt mali, qui numero sociorū censentur, Aegyptii, Cyprii, Cilices, Pamphyli,

LXIX e quibus nulla vtilitas est. Hæc loquente Artemisia, quicunque ei bene volebant, noxiam illi rebantur suam orationem, tanquam aliquid mali passuræ ab rege, quem vetaret pugnam facere nauale: at ii qui male consultum illi volebant inuidebantque, vtpote cui inter primos sociorum omnium honos haberetur, gaudebant eius qua dixerat sententia, tanquam perituræ. Sed Xerxes, postquam ad eum sunt relatæ sententiæ, magnopere delectatus est Artemisiæ sententia: & quum iam antea officiosam esse sensisset, tunc multo impensius collaudauit. Nihilominus vt [1] pluribus staretur iussit, ratus ad EVbœam suos sponte male pugnasse, quod videlicet ipse abfuisset: itaque constituit specta-

LXX culo pugnæ naualis interesse. Classiarii, vbi nunciatum est illinc esse soluendum, classem Salaminē versus ducunt, & per ocium in aciem sunt digesti. Sed quū eos dies defecisset quominus prœliū committerent, (nox enim interuenit) in posterū diem sese instruebant: quum interim Græcos metus formidoque cepit, cum alios, tum vero Peloponnēses, quod ipsi desidentes in Salamine, pro Atheniensium terra essent certaturi: qui si superarentur, in insula deprehensi forent obsidendi, sua terra sine præsidio

LXXI relicta. ¶ Per eandem noctem pedester exercitus barbarorum contendebat in Peloponnesum: quanquam cuncta quę poterant excogitata erant ne barbari per continentem ingrederentur. Nam vbi Leonidem cum suis apud Thermopylas occubuisse accepere Peloponnenses, celerrime ex vrbibus concursu facto, Isthmum insederunt, duce Cleombroto Anaxandridæ filio, Leonidæ fratre. Ibi considentes, primum viam Scironidem obstruxerunt, deinde consilio inito Isthmum muro inædificabant, opusque perficiebant, quippe nemine (quum tot millia virorum essent) cessante. nā & lapides & lateres & ligna, & cistas sabulo plenas afferebant, nullo temporis momēto opus intermittentes,

LXXII neq; diurno neq; nocturno. Hi autē è Græcis fuerunt qui ad Isthmū auxilio cū omni copia venerūt: Lacedæmonii,

ὡς τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι " φιλέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι, χρηστοί. σοὶ δὲ ἐ- " όντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων, κακοὶ δοῦλοί εἰσι· οἳ " ἐν συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι, ἐόντες Αἰγύπτι- " οί τε καὶ Κύπριοι, καὶ Κίλικες, καὶ Πάμφυλοι, τῶν " ὄφελος ἐστὶ οὐδέν. Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, ὅσοι μὲν ἦσαν εὔνοοι τῇ Ἀρτεμισίῃ, συμφορὴν ἐποιεῦντο τοὺς λόγους, ὡς κακόν τι πεισομένης πρὸς βασιλῆος, ὅτι οὐκ ἐᾷ ναυμαχίην ποιέεσθαι·

10 οἱ δὲ ἀγαιόμενοί τε καὶ φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρώτοισι τετιμημένης διὰ πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ ἀνακρίσι, ὡς ἀπολεομένης αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ ἀνηνείχθησαν αἱ γνῶμαι ἐς Ξέρξεα, κάρτα τε ἥσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης· καὶ νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι, τότε πολλῷ μᾶλλον αἴνεε. ὅμως δὲ τοῖσι πλέοσι πείθεσθαι ἐκέλευε, τάδε καταδόξας· πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐθελοκακέειν, ὡς οὐ παρεόντος αὐτοῦ· τότε δὲ αὐτὸς παρεσκευάζετο θεήσασθαι ναυμαχέοντας. Ἐπεὶ δὲ

20 παρήγγελλον ἀναπλώειν, ἀνῆγον τὰς νέας ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα. καὶ παρεκρίθησαν διαταχθέντες κατ' ἡσυχίην. τότε μέν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ ἡμέρη ναυμαχίην ποιέεσθαι. νὺξ γὰρ ἐπῆλθε. οἱ δὲ παρεσκευάζοντο ἐς τὴν ὑστεραίην. τοὺς δὲ Ἕλληνας εἶχε δέος τε καὶ ἀρρωδίη, οὐκ ἥκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου. ἀρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι, ὑπὲρ γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυμαχέειν μέλλοιεν· νικηθέντες τε, ἐν νήσῳ ἀπολαμφθέντες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν ἑωυτῶν ἀφύλακτον.

30 Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ τὴν παρεοῦσαν νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο, ὅκως κατ' ἤπειρον μὴ ἐσβάλλοιεν οἱ βάρβαροι. ὡς γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδην ἐν Θερμοπύλῃσι τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολίων, ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἵζοντο. καί σφι ἐπὴν στρατηγὸς Κλεόμβροτος ὁ Ἀναξανδρίδεω, Λεωνίδεω δὲ ἀδελφεός. ἱζόμενοι δὲ ἐν τῷ Ἰσθμῷ, καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνίδα ὁδὸν, μετὰ τοῦτο ὥς σφι ἔδοξε

40 βουλευομένοισι, οἰκοδόμεον διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τεῖχος. ἅτε δὴ ἐουσέων μυριάδων πολλέων, καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἤνυετο τὸ ἔργον. καὶ γὰρ οἱ λίθοι, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ φορμοὶ ψάμμου πλήρεες ἐσεφέροντο, καὶ ἐλίνυον οὐδένα χρόνον οἱ βοηθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς, οὔτε ἡμέρης. Οἱ δὲ βοηθήσαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν πανδημεὶ, οἵδε ἦσαν Ἑλλήνων· Λακεδαιμόνιοί τε,

507

1 Id est, Sententiis plurium. Qu'on feist à la plus grande voix.

καὶ Ἀρκάδες πάντες, καὶ Ἠλεῖοι, καὶ Κορίνθιοι, καὶ
Σικυώνιοι, καὶ Ἐπιδαύριοι, καὶ Φλιάσιοι, καὶ Τροι-
ζήνιοι, καὶ Ἑρμιονέες. οὗτοι μὲν ἦσαν οἱ βοηθήσαν-
τες, καὶ ὑπεραρρωδέοντες τῇ Ἑλλάδι κινδυνευ-
ούσῃ· τοῖσι δὲ ἄλλοισι Πελοποννησίοισι ἔμελε οὐδέν.
Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρνεια παρεληλύθεε ἤδη. οἰ-
κέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνεα ἑπτά· τουτέων δὲ
τὰ μὲν δύο, αὐτόχθονα ἐόντα, κατὰ χώρην ἵδρυται
νῦν τε καὶ τὸ πάλαι οἴκεον, Ἀρκάδες, καὶ Κυνούριοι.
ἓν δὲ ἔθνος τὸ Ἀχαϊκόν, ἐκ μὲν Πελοποννήσου οὐκ 10
ἐξεχώρησε, ἐκ μέντοι τῆς ἑωυτῶν· οἰκέει δὲ τὴν
ἀλλοτρίην. τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνεα, τῶν ἑπτά, τέσσε-
ρα ἐπήλυδά ἐστι, Δωριέες τε καὶ Αἰτωλοί, καὶ
Δρύοπες, καὶ Λήμνιοι. καὶ Δωριέων μέν, πολλαί
τε καὶ δόκιμοι πόλιες, Αἰτωλῶν δὲ Ἦλις μούνη·
Δρυόπων δέ, Ἑρμιών τε, καὶ Ἀσίνη ἡ πρὸς Καρ-
δαμύλῃ τῇ Λακωνικῇ· Λημνίων δέ, Παρωρεῆ-
ται πάντες. οἱ δὲ Κυνούριοι αὐτόχθονες ἐόντες, δο-
κέουσι μοῦνοι εἶναι Ἴωνες. ἐκδεδωρίευνται δέ, ὑ-
πό τε Ἀργείων ἀρχόμενοι, καὶ τοῦ χρόνου ἐόντες 20
Ὀρνεῆται, καὶ οἱ περίοικοι. τουτέων ὦν τῶν ἑπτὰ
ἐθνέων αἱ λοιπαὶ πόλιες, παρὲξ τῶν κατέλεξα, ἐκ
τοῦ μέσου ἐκατέατο. εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι εἰ-
πεῖν, ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι, ἐμήδιζον. Οἱ μὲν
δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τοιούτῳ πόνῳ συνέστασαν, ἅτε
περὶ τοῦ παντὸς ἤδη δρόμον θέοντες, καὶ τῇσι νηυσὶ
οὐκ ἐλπίζοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλα-
μῖνι Ἕλληνες, ὅμως ταῦτα πυνθανόμενοι, ἀρρώδε-
ον, οὐκ οὕτω περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες ὡς πε-
ρὶ τῇ Πελοποννήσῳ. ἕως μὲν δὴ αὐτέων ἀνὴρ ἀν- 30
δρὶ παραστὰς σιγῇ λόγον ἐποιέετο, θῶυμα ποιεύ-
μενος τὴν Εὐρυβιάδεω ἀβουλίην· τέλος δέ, ἐξερ-
ράγη ἐς τὸ μέσον, σύλλογός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ πολλὰ
ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτέων. οἱ μέν, ὡς ἐς τὴν Πελο-
πόννησον χρεὸν εἴη ἀποπλώειν, καὶ περὶ ἐκείνης
κινδυνεύειν, μηδὲ πρὸ χώρης δοριαλώτου μενόν-
τας μάχεσθαι· Ἀθηναῖοι δέ, καὶ Αἰγινῆται, καὶ
Μεγαρέες, αὐτοῦ μένοντας ἀμύνασθαι. Ἐν-
θαῦτα Θεμιστοκλέης, ὡς ἑσσοῦτο τῇ γνώμῃ ὑπὸ
τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ συν- 40
εδρίου. ἐξελθὼν δέ, πέμπει ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ
Μήδων ἄνδρα πλοίῳ, ἐντειλάμενος τὰ λέγειν
χρεών· τῷ οὔνομα μὲν ἦν Σίκιννος, οἰκέτης δὲ καὶ
παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλέος παίδων. τὸν
δὴ ὕστερον τουτέων τῶν πρηγμάτων Θεμιστοκλέης
Θεσπιέα τε ἐποίησε, ὡς ἐπεδέκοντο οἱ Θεσπιέες πο-

ἐν ἀλλω- αἰῶνι

& Arcades omnes, & Elei, & Corinthii, & Sicyonii, & Epidaurii, & Phliasii, & Trœzenii, & Hermionenses. Hi fuerunt qui quidem auxilio venerunt, metuentes periclitanti Græciæ. Ceteris enim Peloponnensibus id nihil admodum curæ erat, & Olympia iam & Carnia præterierant. LXXIII Incolunt autem Peloponnesum gentes septem, quarum duæ indigenæ eundem quem habitarunt olim locum nunc habitant; 10 Arcades & Cynurii: vna, Achaica, quæ nunquam illa quidem è Peloponneso excessit, sed pristino loco egressa, alienum incolit: reliquæ quatuor è septem aduentitiæ sunt, Dorienses, Ætoli, Dryopes, Lemnii. Ac Doriensium quidē multæ sunt & insignes ciuitates: Ætolorum autem sola Elis: Dryopum autem, Hermiona & Asina, quę ad Cardamylam Laconicam sita est: Lemniorum autem, omnes Parorætani. Cynurii autem, quum sint indigenæ, soli pu- 20 tantur Iones esse, sed effecti sunt Dores, sub imperio Argiuorū impositi, & progressu temporis, quum essent Orneatæ, itemque accolæ. Harum igitur septem gentium ceteræ pręter eas quas recensui, è medio cesserunt: & (si ingenue loqui fas est) in medio sedentes cum Medis sentiebant. LXXIV Apud Istmum quidē in tali labore isti occupati erant, vtpote pro omni iam cursu, quod nulla spes è classe affulgeret, currentes. Quæ audientes illi qui in Salamine erant, formidine afficiebantur, non tam pro sei- 30 psis quam pro Peloponneso soliciti, adeo vt alius alium adiens, & summissa voce loquens admiraretur in EVrybiade consilii inopiam: tandem vero res erupit in medium, conciliumque contractum est, & multa de hoc ipso dicebantur, ab his quidem, oportere in Peloponnesum nauigare, & pro illa adire periculum, non autem manentes, prō regione captiua pugna nauali decernere: ab Atheniensibus vero & Æginetis & Megarensibus, satius esse illic manē- 40 tes dimicare. LXXV ¶ Ibi Themistocles, postquam sententia Peloponnensium euicit, clanculum è concilio egressus, misit ad classem Medorū nauigium, cū quodā iusso dicere quę oporteret: cui nomē erat Sicino, contubernali suo, atque eodem pædagogo liberorū suorum: quem post has res gestas ipse Thespiensem fecit,[1] (vbi Thespienses in ciuitatē sunt re-

1 Quo tempore Thespienses, ciues recipiebant *id est, iure ciuitatis donabant.*

cepti

cepti) atque locupletem. Is tunc nauigio ad duces barbarorum profectus, hæc inquit, Dux Atheniensium, quod partibus regis fauet, præoptatque res vestras quam Græcorum esse superiores, misit me iam clam aliis Græcis indicatum vobis, illos metu perculsos fugam facere velle, & nunc offerri vobis occasionem exequendi rem omnium præclarissimam, nisi per negligentiam eos dilabi finatis. nam neque inter se consentiunt, neque vobis amplius obsistent: sed inter se dimicantes cerneris eos qui vobiscum & eos qui contra vos sentiunt. Hæc te Sicinus indicata, ab illis abscessit. (LXXVI) Cui fidem habentes barbari, tum in insulam paruam nomine Psyttaleam, quæ inter Salaminem & continentem sita est, multos Persarum traiiciunt, tum mediam circa noctem cornu quod ad vesperam spectabat producunt Salaminem versus, eam circumituri: producunt item qui circa Ceon & Cynosuram instructi erant, occupantes omne fretum Munychia tenus. Ideo autem & naues producebant ne qua Græcis liceret effugere: sed circumuenti vicem redderent prœliorũ ad Artemisiũ gestorum. Ad insulam autem Psyttaleam traiiciebant Persas, vt commisso nauali certamine, quum plurimum & virorum & naufragiorum eo efferretur, (erat enim insula in traiectu pugnæ sita) ii Persæ[1] suos seruarent, alienos interimerent. Hoc autem ne hostis sentiret, clanculum egere, nulla noctis parte concessa somno. (LXXVII) In has ego res intuens, non habeo aduersari oraculis tanquam non veris, volens euidenter loquentia conari refellere,

Auricomæ postquam Dianæ litora iungent
Nauales pontes cum litoribus Cynosuræ,
Spe stolida fortes quod Athenas marte subegit,
Compescet iuuenem meritissima pœna superbum,
Instinctum furiis, sibi cedere cuncta putantem.
Nam miscebitur æs æri, mare sanguine pontum
Inficiet: Graiis tunc libera tempora reddet
Saturno genitus, simul & Victoria pollens.

λίζεις, καὶ χρήμασι ὄλβιον. ὃς τότε πλοίῳ ἀπικόμενος, ἔλεγε πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων τάδε, Ἔπεμψέ με στρατηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάθρη τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, (τυγχάνει γὰρ φρονέων τὰ βασιλῆος, καὶ βουλόμενος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα κατύπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα) φράσοντα ὅτι οἱ Ἕλληνες δρησμὸν βουλεύονται καταρρωδηκότες. καὶ νῦν παρέχει κάλλιστον ὑμέας ἔργων ἁπάντων ἐξεργάσασθαι, ἢν μὴ περιίδητε διαδράντας αὐτούς. οὔτε γὰρ ἀλλήλοισι ὁμοφρονέουσι, οὔτε ἀντιστήσονται ὑμῖν. πρὸς ἑωυτούς τε σφέας ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέτερα φρονέοντας, καὶ τοὺς μή. ὁ μὲν, ταῦτά σφι σημήνας, ἐκποδὼν ἀπαλλάσσετο. (308) Τοῖσι δὲ, ὡς πιστὰ ἐγίνετο τὰ ἀγγελθέντα, τοῦτο μὲν, ἐς τὴν νησῖδα τὴν Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλαμῖνός τε κειμένην καὶ τῆς ἠπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβιβάσαντο· τοῦτο δὲ, ἐπειδὴ ἐγίνοντο μέσαι νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ' ἑσπέρης κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα, ἀνῆγον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμένοι, κατεῖχόν τε μέχρι Μουνυχίης πάντα τὸν πορθμὸν τῇσι νηυσί. τῶνδε δὲ εἵνεκα ἀνῆγον τὰς νέας, ἵνα δὴ τοῖσι Ἕλλησι μηδὲ φυγέειν ἐξῇ, ἀλλ' ἀπολαμφθέντες ἐν τῇ Σαλαμῖνι δοῖεν τίσιν τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἀγωνισμάτων. ἐς δὲ τὴν νησῖδα τὴν Ψυττάλειαν καλεομένην ἀπεβίβαζον τῶν Περσέων τῶνδε εἵνεκα, ὡς ἐπεὰν γίνωνται ναυμαχίης, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν ναυηγίων. ἐν γὰρ δὴ πόρῳ ναυμαχίης τῆς μελλούσης ἔσεσθαι ἔκειτο ἡ νῆσος, ἵνα τοὺς μὲν περιποιέωσι, τοὺς δὲ διαφθείρωσι. ἐποίευν δὲ σιγῇ ταῦτα, ὡς μὴ πυνθανοίατο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὴ ταῦτα τῆς νυκτὸς, οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες, παραρτέοντο. Χρησμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ εἰσὶ ἀληθέες, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειρᾶσθαι καταβάλλειν, ἐς τοιάδε πρήγματα ἐσβλέψας,

Ἀλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν ἀκτὴν (ἢ χρυσαίρ)
Νηυσὶ γεφυρώσωσι, καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν,
Ἐλπίδι μαινομένῃ λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας,
Δῖα δίκη σβέσσει κρατερὸν κόρον, ὕβριος υἱόν,
Δεινὸν μαιμώοντα, δοκεῦντ' ἀνὰ πάντα πίθεσθαι.
Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίξεται, αἵματι δ' Ἄρης
Πόντον φοινίξει· τότ' ἐλεύθερον Ἑλλάδος ἦμαρ
Εὐρύοπα Κρονίδης ἐπάγει, καὶ πότνια Νίκη.

1 Alios seruarent, alios interim.

ἐς τοιαῦτα μὲν καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι ἀντιλογίης χρησμῶν πέρι, οὔτε αὐτὸς λέγειν τολμέω, οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέκομαι. Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγίνετο ὠθισμὸς λόγων πολλός. ᾔδεσαν δὲ οὔκω ὅτι σφέας περιεκυκλοῦντο τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι· ἀλλ' ὥσπερ τῆς ἡμέρης ὥρων αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκεον κατὰ χώρην εἶναι. Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν, ἐξ Αἰγίνης διέβη Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρακισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου. τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήνῃσι καὶ δικαιότατον. οὗτος ὡνὴρ στὰς ἐπὶ τὸ συνέδριον, ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλέα, ἐόντα μὲν ἑωυτῷ οὐ φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα. ὑπὸ δὲ μεγάθεος τῶν παρεόντων κακῶν, λήθην ἐκείνων ποιεύμενος ἐξεκαλέετο, θέλων αὐτῷ συμμῖξαι. προακηκόεε δὲ ὅτι σπεύδοιεν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νέας πρὸς τὸν Ἰσθμόν. ὡς δὲ ἐξῆλθέ οἱ Θεμιστοκλέης, ἔλεγε Ἀριστείδης τάδε, Ἡμέας στασιάζειν χρεών ἐστι ἔν τε τῷ ἄλλῳ καιρῷ, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε, περὶ τοῦ ὁκότερος ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. λέγω δὲ ὅτι ἴσον ἐστὶ πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν περὶ ἀποπλόου τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. ἐγὼ γὰρ αὐτόπτης τοι λέγω γενόμενος, ὅτι νῦν, οὐδ' ἢν θέλωσι Κορίνθιοί τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἷοί τε ἔσονται ἐκπλῶσαι. περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων κύκλῳ· ἀλλ' ἐσελθών σφι ταῦτα σήμηνον. Ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, Κάρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι, καὶ εὖ ἤγγειλας. τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέσθαι, αὐτὸς αὐτόπτης γενόμενος, ἥκεις. ἴσθι γὰρ ἐξ ἐμέο τὰ ποιεύμενα ὑπὸ Μήδων. ἔδεε γὰρ ὅτε οὐκ ἑκόντες ἤθελον ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκοντας παραστήσασθαι. σὺ δὲ, ἐπείπερ ἥκεις χρηστὰ ἀπαγγέλλων, αὐτός σφι ἄγγειλον. ἢν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω, δόξω πλάσας λέγειν, καὶ οὐ πείσω, ὡς οὐ ποιεύντων τῶν βαρβάρων ταῦτα. ἀλλά σφι σήμηνον αὐτὸς παρελθὼν ὡς ἔχει. ἐπεὰν δὲ σημήνῃς, ἢν μὲν πείθωνται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα· ἢν δὲ αὐτοῖσι μὴ πιστὰ γένηται, ὅμοιον ἡμῖν ἔσται. οὐ γὰρ ἔτι διαδρήσονται, εἴπερ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὡς σὺ λέγεις. Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, φάμενος ἐξ Αἰγίνης τε ἥκειν,

Quum ita euidenter in his à Bacide dicatur, profecto neque ipse de fide oraculis deroganda ausim dicere, neque ab aliis dici sustineam. Porro inter duces qui in Salamine erant ingens cõflatus est tumultus, nondum scientes à barbarorum nauibus se circumueniri: vbi autem orto sole inspexerunt hostem instructum, censuerunt ibidem sibi manendum. Quibus congregatis, applicuit ex Ægina Aristides Lysimachi filius, Atheniensis quidem, sed in exilium à populo eiectus, quem ego (vt eius mores accepi) virum optimum Athenis atque iustissimum censui. Hic vir concilio assistens, Themistoclem euocauit, non amicum sibi, sed in primis inimicum: verum præ magnitudine præsentium malorum oblitus simultatum, euocauit hominem colloquendi gratia. præsenserat enim Peloponnenses maturare ad Isthmum classem reducere. Qui, quum prodisset Themistocles, ad eum inquit, Nos & alio tempore & hoc ipso contendere debemus inter nos hac de re, vter nostrûm de patria præclarius mereatur. te vero certiorem facio, peræque esse Peloponnensibus multa verba facere ac pauca de abducendis hinc nauibus. Ego enim tibi quod ipsemet vidi, refero: nunc, ne si velint quidem, Corinthios atque ipsum Eurybiadé enauigare posse, quoniam circumdati ab hostibus vndique sumus: quare ingressus ad eos, hoc indicato. Cui respondẽs Themistocles, Vtilia sane, inquit, iubes, bonũ afferens nuncium. Nam quod ego precabar vt fieret, id ipse tu conspicatus fieri, venisti nunciatum. [1] vt enim scias, quæ fiunt à Medis, propter me fiunt: quoniam opus facto fuit vt Græci qui nolebant sua sponte ad pugnam descendere, descenderent inuiti. Tu vero, quandoquidem vtilia nunciatum venisti, per teipsum nunciato. Quoniam si ego retulero, videbor rem commentitiam dicere, nec ipsis persuadebo, tanquam non hoc agentibus barbaris. Itaque tute ingressus, vti res habet ipse referas. Quod vbi feceris, si tibi fidem habebunt, optime habet: sin minus, perinde nobis erit. neque enim si vndique circumdati sumus, vt tu ais, amplius isti defugient. Aristides concilium introgressus, eadem retulit, dicens se ex Ægina venisse,

LXXVIII LXXIX LXXX LXXXI

1 Scito enim quæ à Medis fiunt, à me profecta esse.

venisse, & ægre elapsum, latendo stationem hostium. Omnem enim classem Græcorum, à Xerxis classe circumuentam: ideoque hortari se vt ad defensionem sui illi sese præpararent. Hæc loquutus Aristides, retro abiit. Rursus autem inter duces altercatio orta, plerisque eorum fidem nuncio non habentibus.

LXXXII Quibus non credentibus aduenit triremis transfuga virorum Teniorum, cui præerat Panætius Sosimenis filius, quæ omnem veritatem attulit. Cuius facti nomine Tenii in tripode qui Delphis dedicatus est, inter eos qui barbarum debellarunt, scripti fuere. Ex hac autem naui quæ ad Salaminem & altera quæ ad Artemisium transfugit, expleta est Græcorum classis trecentarum & octoginta nauium. duæ nanque prius ad explendum numerum defuerant naues.

LXXXIII Græci, vbi eis verba Teniorum fecerunt fidem, sese apparauerunt tanquam dimicaturi. Et sub diluculum, quum propugnatorum cœtum fecissent, Themistocles ex omnibus quæ expedirent præcipiebat: cuius orationis summa erat, meliorum cum peioribus comparatio, quæcunque in hominis natura atque industria existunt, exhortatus vt meliora eligerent. Vbi perorauit, iussit illos ingredi naues. quibus ingressis, rediit ab Ægina triremis quæ profecta ad Æacidas erat, moxque omnes naues Græci soluerunt.

LXXXIV In quos mouentes continuo barbari sunt inuecti. Ibi ceteri quidem Græci[1] quum inhiberent remos, cessimque irent, Aminias Palleneus vir Atheniensis, euectus naui in hostilem incurrit: cui implicitus quum hæreret, nec abstrahi posset, ita ceteri venientes auxilio conserti sunt. Hunc in modum aiunt Athenienses extitisse initium pugnæ: Æginetæ vero, nauem quæ ad Æacidas abierat fecisse initium. Quanquã etiam hoc refertur, simulacrum mulieris fuisse eis oblatum: & quum apparuisset, ita illos exhortatum vt omnis Græcorum exercitus exaudierit: sed prius his verbis conuitiatũ,[2] O dæmonii, quousq; remos inhibebitis?

LXXXV Ceterum aduersus Athenienses instructi erant Phœnices. nam hi cornu tenebant quod ad Eleusinem occidentemq; vergebat. Aduersus Lacedæmonios instructi erant Iones. hi autẽ cornu tenebant quod ad auroram spectabat

ἥκειν, καὶ μόγις ἐκπλώσας λαθὼν τοὺς ἐπορμέοντας. περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρατόπεδον τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω. παραρτέεσθαί τε συνεβούλευε, ὡς ἀλεξησομένους. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα εἴπας, μετεστήκεε· τῶν δὲ αὖτις ἐγίνετο λόγων ἀμφισβασίη. οἱ πλεῦνες γὰρ τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπείθοντο τὰ ἐξαγγελθέντα. Ἀπιστεόντων δὲ τουτέων, ἧκε τριήρης ἀνδρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς ἦρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένεος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν ἀληθείην πᾶσαν. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα, ἐν τοῖσι τὸν βάρβαρον καταλῦσι. σὺν δὲ ὦν ταύτῃ τῇ νηῒ τῇ αὐτομολησάσῃ ἐς Σαλαμῖνα, καὶ τῇ πρότερον ἐπ᾽ Ἀρτεμίσιον τῇ Λημνίῃ, ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἕλλησι ἐς τὰς ὀγδώκοντα καὶ τριηκοσίας νῆας. δύο γὰρ δὴ νεῶν τότε κατέδεε ἐς τὸν ἀριθμόν. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες. ἠώς τε διέφαινε, καὶ οἳ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιησάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμιστοκλέης, τὰ δὲ ἔπεα ἦν πάντα κρέσσω τοῖσι ἥσσοσι ἀντιτιθέμενα. ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσι καὶ καταστάσι ἐγγίνεται, παραινέσας δὴ τουτέων τὰ κρέσσω αἱρέεσθαι, καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσβαίνειν ἐκέλευε ἐς τὰς νῆας. καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέβαινον, καὶ ἧκε ἡ ἀπ᾽ Αἰγίνης τριήρης, ἣ κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀπεδήμησε. ἐνθαῦτα ἀνῆγον τὰς νῆας ἁπάσας οἱ Ἕλληνες. Ἀναγομένοισι δέ σφι, αὐτίκα ἐπεκέατο οἱ βάρβαροι. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ πρύμνην ἀνεκρούοντο, καὶ ὤκελλον τὰς νῆας· Ἀμεινίης δὲ Παλληνεὺς, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἐξαναχθεὶς, νηῒ ἐμβάλλει. συμπλακείσης δὲ τῆς νεὸς, καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ ἄλλοι Ἀμεινίῃ βοηθέοντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι τῆς ναυμαχίης τὴν ἀρχήν· Αἰγινῆται δὲ, τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσασαν ἐς Αἴγιναν, ταύτην εἶναι τὴν ἄρξασαν. λέγεται δὲ καὶ τάδε, ὡς φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη· φανεῖσαν δὲ διακελεύσασθαι, ὥστε καὶ ἅπαν ἀκοῦσαι τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων· ὀνειδίσασαν πρότερον τάδε, Ὦ δαιμόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνακρούεσθε; Κατὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες· οὗτοι γὰρ εἶχον τὸ πρὸς Ἐλευσῖνός τε καὶ ἑσπέρης κέρας. κατὰ δὲ Λακεδαιμονίους, Ἴωνες· οὗτοι δ᾽ εἶχον τὸ πρὸς τὴν ἠῶ τε καὶ τὸν

1 Quum in puppim inhiberent vt appulsuri. Bud. 2 O miseri.

ἐς τὸν Πειραιέα. ἐθελοκάκεον μέντοι αὐτῶν κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολὰς ὀλίγοι, οἱ δὲ πλεῦνες οὔ. ἔχω μέν νυν συχνῶν οὐνόματα τριηράρχων καταλέξαι, τῶν νέας Ἑλληνίδας ἑλόντων. χρήσομαι δὲ αὐτοῖσι οὐδὲν, πλὴν Θεομήστορός τε τοῦ Ἀνδροδάμαντος, καὶ Φυλάκου τοῦ Ἱστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. τοῦδε δὲ εἵνεκα μέμνημαι τούτων μούνων, ὅτι Θεομήστωρ μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε, καταστησάντων τῶν Περσέων. Φύλακος δὲ, εὐεργέτης βασιλέος ἀνεγράφη, καὶ χώρῃ οἱ ἐδωρήθη πολλή. οἱ δ' εὐεργέται βασιλέος, ὀροσάγγαι καλέονται Περσιστί. περὶ μέν νυν τούτους οὕτω εἶχε. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νεῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραΐζετο, αἱ μὲν, ὑπ' Ἀθηναίων διαφθειρόμεναι, αἱ δὲ, ὑπ' Αἰγινητέων. ἅτε γὰρ τῶν μὲν Ἑλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν δὲ βαρβάρων οὔτε τεταγμένων ἔτι, οὔτε σὺν νόῳ ποιεόντων οὐδὲν, ἔμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι, οἷόν περ ἀπέβη. καί τοι ἦσάν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μακρῷ ἀμείνονες αὐτοὶ ἑωυτῶν, ἢ πρὸς Εὐβοίῃ, πᾶς τις προθυμεόμενος καὶ δειμαίνων Ξέρξην· ἐδόκεέ τε ἕκαστος ἑωυτὸν θεήσεσθαι βασιλέα. Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους, οὐκ ἔχω μετεξετέρους εἰπεῖν ἀτρεκέως, ὡς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίζοντο. κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ' ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλέϊ. ἐπειδὴ γὰρ ἐς θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλέος πρήγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νηῦς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νεὸς Ἀττικῆς. καὶ ἣ οὐκ ἔχουσα διαφυγεῖν, (ἔμπροσθεν γὰρ αὐτῆς ἦσαν ἄλλαι νέες φίλιαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε ἐοῦσα) ἔδοξέ οἱ τόδε ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεικε ποιησάσῃ. διωκομένη γὰρ ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς, φέρουσα ἐνέβαλε νηὶ φιλίῃ, ἀνδρῶν τε Καλυνδέων, καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδέων βασιλέος Δαμασιθύμου. εἰ μὲν καί τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν ἐγεγόνεε ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἐόντων, οὐ μέντοι ἔχω γε εἰπεῖν, οὔτε εἰ ἐκ προνοίης αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ συνεκύρησε ἡ τῶν Καλυνδέων κατὰ τύχην παραπεσοῦσα νηῦς. ὡς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρησαμένη, διπλᾶ ἑωυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. ὅ τε γὰρ τῆς Ἀττικῆς νεὸς τριήραρχος, ὡς εἶδέ μιν ἐμβάλλουσαν νηὶ ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νέα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ Ἑλληνίδα εἶναι, ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων, καὶ αὐ-

& Piræum: quorum pauci admonitu Themistoclis de industria ignauiter agebant, plerique minime. Enimuero complurium trierarchorum nomina commemorare possem, qui Græcas naues expugnauere: sed neminem nominabo præter Theomestorem Androdamantis filium, & Phylacon Histiæi filium, ambos Samios. quorum duntaxat ideo mentionem facio, quod Theomestor ob hanc nauatam operam à Persis tyrannus Sami sit creatus: Phylacus inter bene de rege meritos adscriptus sit, & multo tractu soli donatus. Bene meriti autem de rege, Persica lingua Orosangæ vocantur. De his quidem ita res habet.

LXXXVI Multitudo autem regiarum nauium ad Salaminem expugnabatur, partim ab Atheniensibus corrupta, partim ab Æginetis, vtpote Græcis seruato ordine ac loco certantibus, barbaris & incomposite & inconsulte agentibus: vt non ab re fuerit talem eis rem contingere qualis contigit. quanquam eo die fuerunt atque extiterunt longe seipsis præstantiores, & quàm ad Eubœam extiterant, pro se quisque adnitentes, ac Xerxem reformidantes, quod ab eo se singuli conspici arbitrabantur.

LXXXVII Et de aliis quidē vel barbarorum vel Græcorum singulatim, quomodo dimicauerint, non possum pro comperto referre. Circa Artemisiam vero hoc rei gestum, ex quo impensius illa regi commendata est: Posteaquam regiæ res in multum tumultuationis deuenerant, hoc interim tempore Artemisia, quum nauem suam Attica insequeretur, nullum habens effugium, quia ante ipsam naues amicorum, sua vero proxima hosti erat, hoc sibi putauit faciendum, quod & fecisse profuit. nam vt fugiebat Atticam nauem, in nauem sociam, quæ erat virorum Calyndensium, impegit, qua quer ex Calyndensium Damasithymus vehebatur. Cum quo etsi huic iam inde quum essent in Hellesponto, contentio intercesserat, tamen incertum an consulto id fecerit, an fortuito nauis Calyndensium oblata fuerit. Eam Artemisia vbi incurrit pariter ac demersit, prospero casu vsa & duplex hinc sibi bonum est adepta. nam trierarchus Atticæ nauis eam conspicatus incurrisse barbarorum virorum nauem, existimans hanc Artemisiæ nauem aut Græcam esse, aut è barbaris profugisse, & à Græcis pu-

cis pugnare, ab hac ad alias se conuer-tit. Ita ex hoc facto contigit Artemisiæ tum vt exitium euitaret, tum vt è malo opere præcipue se probatam apud Xerxem redderet. siquidem fertur, quum rex spectans animaduertisset hanc nauem alteri incurrisse, quendam eorum qui aderant dixisse, Cernis Artemisiam domine, vt bene præliatur, vtque nauem hostilem depresserit? Et regem interrogasse nunquid vere id opus Artemisiæ esset: & illos, vtpote qui plane nossent insigne nauis Artemisianæ, ita rem habere adfirmasse, ratos eam nauem quæ corrupta esset, hostilem fuisse. nam præter cetera quæ mulieri (vt dictum est) prospere cesserunt, hoc quoque accessit, quod è naui Calyndensi nemo seruatus est qui exsisteret accusator. Vnde Xerxem ferunt ad ea quæ narrabantur dixisse, Viri quidem extiterunt mihi feminæ, feminæ autem, viri. Hæc aiunt dixisse Xerxem. In eo prœlio cum alii multi & illustres viri tam Persarum Medorumque quàm aliorum sociorum occubuere, tum vero dux Ariabignes Darii filius Xerxisque frater: è Græcis pauci. quippe qui gnari natandi, vbi suæ naues corruptæ erant, nec in pugna peribant, ad Salaminem enatabant. cuius rei quia imperiti erant barbarorum plerique, in mari periere. Posteaquam autem eorum primæ naues in fugam versæ sunt, tum vero plurimæ corrumpebantur. nam quæ in posterioribus locatæ erant, dum earum propugnatores conarentur præterire, vt & ipsi aliquam operam [1] regi nauarent, vndique in suorum naues incidebant. Quo in tumultu etiam hoc actum est, vt quidam Phœnices quorum naues corruptæ fuerant, regem adeuntes, insimulauerint Ionas tanquam proditores, quod propter eos naues amisissent. vnde id contigit, non vt Ionum duces interficerentur, sed vt ii Phœnices qui illos insimulabant, [4] eam acciperent mercedem. Etenim illis adhuc ea loquentibus, Samothracia nauis Atticæ impacta, eam demersit: & in hanc Æginetica impulsa ipsam depressit. Verum Samothraces, vt qui iaculatores essent, epibatas nauis quæ suam depresserat, iaculorum ictibus excusserunt, eorumque conscensa naui potiti sunt.

LXXXIX, LXXXIX, XC (margin)

τὴν ἀμύνειν, ἀποστρέψας, πρὸς ἄλλας ἐτράπετο. Τοῦτο μὲν, τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεικε γενέσθαι, διαφυγέειν τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι· τοῦτο δὲ συνέβη ὥστε κακὸν ἐργασαμένην, ἀπὸ τούτων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι παρὰ Ξέρξῃ. λέγεται γὰρ, βασιλῆα θηεύμενον, μαθεῖν τὴν νέα ἐμβαλοῦσαν, καὶ δή τινα εἰπεῖν τῶν παρεόντων, Δέσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην ὡς εὖ ἀγωνίζεται, καὶ νέα τῶν πολεμίων κατέδυσε; καὶ τὸν ἐπείρεσθαι εἰ ἀληθέως ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον. καὶ τοὺς φάναι, σαφέως τὸ ἐπίσημον τῆς νεὸς ἐπισταμένους. τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἠπιστέατο εἶναι πολεμίην. τά τε γὰρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεικε ἐς εὐτυχίην γενόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νεὸς μηδένα ἀποσωθέντα κατήγορον γενέσθαι. Ξέρξην δὲ εἰπεῖν λέγεται πρὸς τὰ φραζόμενα, Οἱ μὲν ἄνδρες, γεγόνασί μοι γυναῖκες· αἱ δὲ γυναῖκες, ἄνδρες. ταῦτα μὲν Ξέρξην φασὶ εἰπεῖν. Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ, ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξεω ἐὼν ἀδελφεός· ἀπὸ δὲ ἄλλοι πολλοί τε καὶ ὀνομαστοὶ Περσέων καὶ Μήδων, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων· ὀλίγοι δέ τινες καὶ Ἑλλήνων. ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νέες διεφθείροντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σαλαμῖνα διένεον. τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ διεφθάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. ἐπεὶ δὲ αἱ πρῶται ἐς φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλεῖσται διεφθείροντο. οἱ γὰρ ὄπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ ἔμπροσθε τῇσι νηυσὶ παριέναι πειρώμενοι, ὡς ἀποδεξόμενοί τι καὶ αὐτοὶ ἔργον βασιλέϊ, τῇσι σφετέρῃσι νηυσὶ φευγούσῃσι περιέπιπτον. Ἐγένετο δὲ καὶ τόδε ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ. τῶν τινες Φοίνικες, τῶν αἱ νέες διεφθάρέατο, ἐλθόντες παρὰ βασιλῆα, διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὡς δι' ἐκείνους ἀπολοίατο αἱ νέες, ὡς προδόντων. συνήνεικε ὦν οὕτω, ὥστε Ἰώνων τε τοὺς στρατηγοὺς μὴ ἀπολέσθαι, Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας, λαβεῖν τοιοῦτον μισθόν. ἔτι τούτων ταῦτα λεγόντων, ἐνέβαλε νηῒ Ἀττικῇ Σαμοθρηΐκη νηῦς. ἥ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφερομένη Αἰγιναίη νηῦς κατέδυσε τῶν Σαμοθρηΐκων τὴν νέα· ἅτε δὴ ἐόντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθρήϊκες, τοὺς ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νεὸς βάλλοντες ἀπήραξαν, καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν.

ᵃ Φοίνικες (margin)

1 In regis conspectu nauarent. 4 Talem mercedem acciperent, id est, quas pœnas volebant dare Ionas, ipsi eas darent.

ταῦτα γενόμενα, τοὺς Ἴωνας ἐρρύσατο. ὡς γὰρ εἶδέ σφεας Ξέρξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοίνικας, οἷα ὑπερλυπεόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος· καί σφεων ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμεῖν, ἵνα μὴ αὐτοὶ κακοὶ γενόμενοι, τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι. ὅκως γάρ τινα ἴδοι Ξέρξης τῶν ἑωυτοῦ ἔργον τι ἀποδεικνύμενον ἐν τῇ ναυμαχίῃ, κατήμενος ὑπὸ τῷ ὄρεϊ τῷ ἀντίον Σαλαμῖνος τὸ καλέεται Αἰγάλεως, ἀνεπυνθάνετο τὸν ποιήσαντα. καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον πατρόθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν. πρὸς δὲ ἔτι καὶ προσεβάλετο φίλος ἐὼν Ἀριαράμνης ἀνὴρ Πέρσης παρεὼν τούτου τοῦ Φοινικηΐου πάθεος.

Οἱ μὲν δὴ πρὸς τοὺς Φοίνικας ἐτράποντο. τῶν δὲ βαρβάρων ἐς φυγὴν τραπομένων, καὶ ἐκπλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἰγινῆται ὑποστάντες ἐν τῷ πορθμῷ, ἔργα ἀπεδέξαντο λόγου ἄξια. οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θορύβῳ ἐκεράιζον τάς τε ἀντισταμένας καὶ τὰς φευγούσας τῶν νεῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκπλεούσας· ὅκως δέ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν, φερόμενοι ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Αἰγινήτας. Ἐνθαῦτα συνεκύρεον νέες ἥ τε Θεμιστοκλέος διώκουσα νέα, καὶ ἡ Πολυκρίτου τοῦ Κριοῦ, ἀνδρὸς Αἰγινήτεω, νηῒ ἐμβαλοῦσα Σιδωνίῃ ἥ περ εἷλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ Σκιάθῳ τὴν Αἰγιναίην, ἐπ' ἧς ἔπλεε Πυθέης ὁ Ἰσχένου[1]· τὸν οἱ Πέρσαι κατακοπέντα, ἀρετῆς εἵνεκα εἶχον ἐν τῇ νηῒ ἐκπαγλεόμενοι. τὸν δὴ περιάγουσα ἅμα τοῖσι Πέρσῃσι ἥλω νηῦς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθέην οὕτω σωθῆναι ἐς Αἴγιναν. ὡς δὲ ἐσεῖδε τὴν νέα τὴν Ἀττικὴν ὁ Πολύκριτος, ἔγνω, τὸ σημήιον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος· καὶ βώσας τὸν Θεμιστοκλέα, ἐπεκερτόμησε, ἐς τῶν Αἰγινητέων τὸν μηδισμὸν ὀνειδίζων. ταῦτα μέν νυν νηῒ ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε ἐς Θεμιστοκλέα. Οἱ δὲ βάρβαροι, τῶν αἱ νέες περιεγένοντο, φεύγοντες, ἀπίκοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατόν. ἐν δὲ τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἄριστα Αἰγινῆται· ἐπὶ δέ, Ἀθηναῖοι. ἀνδρῶν δέ, Πολύκριτός τε ὁ Αἰγινήτης, καὶ Ἀθηναῖος Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυράσιος, καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς· ὃς καὶ Ἀρτεμισίην ἐπεδίωξε (γρ. ἐπεδίωξε). εἰ μέν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώοι ἡ Ἀρτεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἷλέ μιν, ἢ καὶ αὐτὸς ἥλω. τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρεκεκέλευστο· πρὸς δέ, καὶ ἄεθλον ἔκειτο

quod factum Iones liberauit. Nam Xerxes vbi id egregium facinus Ionum aspexit, conuersus ad Phœnices, vt erat supramodum mæstus, & omnes arguens, iussit eorum capita præcidi, ne, quum ipsi imbelles essent, meliores criminarentur. Quoties enim suorum quempiam aliquod opus edentem cernebat, de eo homine percontabatur, sedens sub monte qui est eregione Salaminis, nomine Ægaleo, & scribæ trierarchum illum à familia & vrbe scripto annotabant. Quinetiã cladi Phœnicum qui aderant, additus est Ariaramnes vir Persa, quanquam amicus regis. Et isti quidem in Phœnices se conuertebant: barbaris autem in fugam versis, & ad Phalerum elabentibus, Æginetę in freto subsistentes, operam memoratu dignam ediderunt. nam Athenienses quidem in tumultuatione naues sibi obsistentes fugientesque expugnabant, Æginetæ vero eas quæ elabebantur: & quoties aliqua effugiebat Athenienses, eo ipso cursu in Æginetas incidebat. Quum interim conflixerunt naues duæ, vna Themistoclis insequens aliam, altera Polycriti Crio geniti, viri Æginetæ, dum nauem Sidoniam inuadit, illam videlicet quæ speculatoriam in Sciatho Æginenticam ceperat, qua vehebatur Pytheas[1] Ischeni filius: quem Persæ feminecem plagis, tamen admiratione virtutis seruatum in naui habebant. Sidonia quæ hunc circumferebat nauis, vna cum Persis est intercepta, vt Pytheas ita sospes rediret in Æginam. Polycritus vbi inspexit Atticam nauem, agnito signo nauis imperatoriæ, inclamans Themistoclem, iocatus est, exprobrans Æginetis quod cum Medis sentirent. Hoc Polycritus sua naui incurrens, in Themistoclem iaculatus est. Barbari autem quorum naues superërant, fuga se proripuerũt in Phalerum pedestres ad copias. In hac pugna nauali è Græcis optime audierunt Æginetæ, secundo loco Athenienses: è viris, Polycritus Ægineta: Atheniensesque, EVmenes Anagyrasius, & Aminias Palleneus, qui & Artemisiam est insequutus, non prius desiturus quam aut illam cepisset, aut ipse captus esset, si Artemisiam ea naui vehi animaduertisset. quippe trierarchis Atheniensium præceptum erat vt eam caperent, propositumque præmium

[1] Supra pag. 444. Ischenoi fil. Sed ibidem male Pythias.

decem millium drachmarum ei qui viuam cepisset. Indigne enim ferebant mulierem aduersus Athenas militare. At illa (vt antea dictum est) aufugit. Fuerunt & alii quorum naues incolumes in Phalerū euaserunt.

XCIV Adimantum autē Corinthiorum ducem Athenienses ferunt statim inter initia cōcursus nauium expauefactum atque perterritum sublatis velis fugæ se dedisse: Corinthiosque, inspecta fuga nauis imperatoriæ, itidem abiisse: & quum fugiendo venissent ad templum Mineruę Sciradis, quæ est in Salamine, occurrisse eis celocē diuina cum pompa: quem quisnam misisset quum non constaret, scirentque neminem suę classis ad ipsos misisse, eos ob id coniectasse rem diuinam esse: & eos qui in celoce erant, vbi propiores fuerunt, ita loquutos fuisse, Adimante, tu quidem conuersis in fugam nauibus abscedere vis Græcorum proditor: at illi quantum votis conceperunt, victores hostium euadent. Et quum his verbis fidē non haberet Adimantus, hæc iterum dixisse, [1] ipsos posse pro obsidibus ductos mortem obire nisi constaret Græcos esse victores. Ita conuersa naui Adimantum cum ceteris ad classem suorum, re iam ab aliis nauata, venisse. Hic de illis apud Athenienses rumor extitit. quod ipsi Corinthii negant, seque inter primos pugnatores extitisse affirmant. pro quibus testimonium dicit reliqua Græcia.

XCV Aristides autem Lysimachi filius, vir Atheniensis, cuius paulo ante vt viri optimi mentionem feci, per eum tumultum qui circa Salaminem fiebat, hoc rei gessit: Permultis armatorum qui ad litus Salaminis locati erant sumptis, genere Atheniensibus, & in Psyttaleam insulam traductis, omnes Persas qui in ea insula erant interemit.

XCVI Defuncti nauali pugna Græci, reductis in Salaminem nauibus, potiti sunt naufragiis quæ illic supererant: parati ad aliam dimicationē, quod sperarent, regem iis quæ sibi reliquæ erant nauibus vsurum. Porro naufragiorum pleraq; ventus zephyrus asportauit in oram Atticæ, nomine Coliadem: vt impletū sit omne oraculum, cum de ceteris quæ ad pugnā naualē pertinent faciens mentionē, tum vero de naufragiis illuc euectis, à Bacide & Musæo multis annis antea prædictum, ac redditum

μύριαι δραχμαί, ὃς ἄν μιν ζωὴν ἕλῃ. δεινὸν γάρ τι ἐποιεῦντο γυναῖκα ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. αὕτη μὲν δὴ (ὡς πρότερον εἴρηται) διέφυγε. ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν αἱ νέες περιεγεγόνεσαν ἐν τῷ Φαλήρῳ. Ἀδείμαντον δὲ τὸν Κορίνθιον στρατηγὸν λέγουσι Ἀθηναῖοι, αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ὡς συνέμισγον αἱ νέες, ἐκπλαγέντα τε καὶ ὑπερδείσαντα, τὰ ἱστία ἀειράμενον, οἴχεσθαι φεύγοντα. ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα φεύγουσαν, ὡσαύτως οἴχεσθαι. ὡς δὲ ἄρα φεύγοντας γίνεσθαι τῆς Σαλαμινίης κατὰ τὸ ἱρὸν Ἀθηναίης Σκιράδος, περιπίπτειν σφι κέλητα θείῃ πομπῇ· τὸν οὔτε πέμψαντα φανῆναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρατιῆς εἰδόσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοισι. τῇδε δὲ συμβάλλονται εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὡς γὰρ ἀγχοῦ γενέσθαι τῶν νεῶν, τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλητος, λέγειν τάδε, Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς νέας, ἐς φυγὴν ὥρμησαι καταπροδοὺς τοὺς Ἕλληνας. οἱ δὲ καὶ δὴ νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἠρῶντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν. ταῦτα λεγόντων, ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὖτις τάδε λέγειν· ὡς αὐτοὶ οἷοί τε εἶεν ἀγόμενοι ὅμηροι ἀποθνήσκειν, ἢν μὴ νικῶντες φαίνωνται οἱ Ἕλληνες. οὕτω δὴ ἀποστρέψαντες τὴν νέα, αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους ἐπ' ἐξεργασμένοισι ἐλθεῖν ἐς τὸ στρατόπεδον. τούτους μὲν τοιαύτη φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. οὐ μέντοι αὐτοί γε Κορίνθιοι ὁμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοισι σφέας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι. μαρτυρέει δέ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς. Ἀριστείδης δὲ ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀλίγῳ τι πρότερον τουτέων ἐμνήσθην ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίεε· παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὁπλιτέων, οἳ παρατετάχατο παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμινίης χώρης, γένος ἐόντες Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων, οἳ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησῖδι ταύτῃ κατεφόνευσαν πάντας. Ὡς δὲ ἡ ναυμαχίη διελέλυτο, κατειρύσαντες ἐς τὴν Σαλαμῖνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγχανε ἔτι ἐόντα, ἕτοιμοι ἦσαν ἐς ἄλλην ναυμαχίην· ἐλπίζοντες τῇσι περιεούσῃσι νηυσὶ ἔτι χρήσεσθαι βασιλέα. τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ὁ ἄνεμος ζέφυρος, ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἠιόνα τὴν καλεομένην Κωλιάδα· ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χρησμόν, τόν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτῃ ἐξενειχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τουτέων ἐν χρησμῷ,

γρ. ἐπεμνήσθην

312

1 Se tales esse qui vellent obsides duci ac morte plecti nisi victores comperirentur Græci. *Vel, Se eo animo esse. Q. d. Separatos esse ad &c.*

Tt

Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ ἀνδρὶ χρησμολόγῳ, τὸ ἐλελήθεε πάντας τοὺς Ἕλληνας,

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι φρύξουσι.

τοῦτο δὲ ἔμελλε ἀπελάσαντος βασιλέος ἔσεσθαι. Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονὸς πάθος, δείσας μή τις τῶν Ἰώνων ὑποθῆται τοῖσι Ἕλλησι ἢ αὐτοὶ νοήσωσι πλώειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, λύσοντες τὰς γεφύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι κινδυνεύσῃ, δρησμὸν ἐβούλευε. θέλων δὲ μὴ ἐπίδηλος εἶναι μήτε τοῖσι Ἕλλησι μήτε τοῖσι ἑωυτοῦ, ἐς τὴν Σαλαμῖνα χῶμα ἐπειρᾶτο διαχοῦν. γαύλους τε Φοινικηΐους συνέδεε, ἵνα ἀντί τε σχεδίης ἔωσι καὶ τείχεος· ἀρτέετό τε ἐς πόλεμον, ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. ὁρέοντες δέ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα, εὖ ἠπιστέατο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκεύασται μένων πολεμήσειν. Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τουτέων ἐλάνθανε, ὡς μάλιστα ἔμπειρον ἐόντα τῆς ἐκείνου διανοίης. Ταῦτά τε ἅμα Ξέρξης ἐποίεε, καὶ ἔπεμπε ἐς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν παρεοῦσάν σφι συμφορήν. Τουτέων δὲ τῶν ἀγγέλων ἐστὶ οὐδὲν ὅ τι θᾶσσον παραγίνεται θνητὸν ἐόν· οὕτω τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρηται τοῦτο. λέγουσι γὰρ ὡς ὅσων ἂν ἡμερέων ᾖ ἡ πᾶσα ὁδός, τοσοῦτοι ἵπποι τε καὶ ἄνδρες διεστᾶσι κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἑκάστην τεταγμένοι· τοὺς οὔτε νιφετός, οὐκ ὄμβρος, οὐ καῦμα, οὐ νὺξ ἔργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκείμενον ἑωυτῷ δρόμον τὸν ταχίστην. ὁ μὲν δὴ πρῶτος δραμὼν παραδιδοῖ τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ δεύτερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνθεῦτεν ἤδη κατ' ἄλλον διεξέρχεται παραδιδόμενα, κατάπερ Ἕλλησι ἡ λαμπαδηφορίη, τὴν τῷ Ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσι. τοῦτο τὸ δράμημα τῶν ἵππων καλέουσι Πέρσαι ἀγγαρήϊον. Ἡ μὲν δὴ πρώτη ἐς Σοῦσα ἀγγελίη ἀπικομένη, ὡς ἔχοι Ἀθήνας Ξέρξης, ἔτερψε οὕτω δή τι Περσέων τοὺς ὑπολειφθέντας, ὡς τάς τε ὁδοὺς μυρσίνῃσι πάσας ἐστόρεσαν, καὶ ἐθυμίων θυμιήματα· καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἐν θυσίῃσί τε καὶ εὐπαθείῃσι· ἡ δὲ δευτέρη σφι ἀγγελίη ἐπεξελθοῦσα συνέχεε οὕτω, ὥστε τοὺς κιθῶνας κατερρήξαντο πάντες, βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέωντο ἀπλέτῳ, Μαρδόνιον ἐν αἰτίῃ τιθέντες. οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν νεῶν ἀχθόμενοι ταῦτα οἱ Πέρσαι ἐποίευν, ὡς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνοντες. καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μεταξὺ χρόνον γινόμενοι, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτός σφεας ἀπικόμενος ἔπαυσε. Μαρδόνιος δέ, ὁρέων μὲν Ξέρξην συμφορὴν μεγάλην ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιεύμενον, ὑποτοπέων δὲ αὐτὸν δρησμὸν βουλεύειν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἑωυτὸν ὡς δώσει δίκην, ἀναγνώσας βασιλέα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,

γρ. μυρσίνῃ

γρ. αἰτίῃ

Lysistrato Atheniensi, viro sortilego, quod omnes Græcos latuerat,

Horrebunt remis mulieres Coliadenses.

Hoc autem futurum erat aduecto rege.

XCVII ¶ COGNITA sua clade Xerxes, veritus ne quis Ionum à Græcis subornatus, aut sua sponte ad soluendos pontes in Hellespontum nauigaret, vnde ipse in Europa deprehensus salute periclitaretur, de fugiendo consultabat. nolens tamen neq; a Græcis neq; à suis detegi, aggerem in Salamine tentabat educere: nauesque Phœnicum onerarias, vt pro rate ac muro essent, innectebat: & se tanquam aliam pugnam naualem facturus, ad bellum instruebat. Quæ agentem videntes ceteri, pro certo habebant eum manendi animo atque bellandi illa apparare: sed nihil eorũ Mardonium latebat, vt probe gnarum ingenii illius. Xerxes & hęc fecit, & simul in Persidem misit qui præsentem cladem nunciarent.

XCVIII His nunciis nihil pernicius transcurrit in rebus humanis. quod negocium hunc in modum est à Persis excogitatum: Quot ex diebus tota via constat, totidem equos ac viros ferunt esse distinctos ad singulorum dierum iter faciendum, quos neque vis niuium, neque imber, neque æstus, neque nox distinet quin propositum sibi cursum celerrime conficiant. Quorũ cursorum primus mandata tradit secundo, secundus item tertio: & ita deinceps illa mandata in alium atque alium pertranseunt, quemadmodum apud Græcos fax quã Vulcano per vices ferre cursores perseuerant. Hanc equorũ cursitationem Persæ angarion appellant.

XCIX Primus igitur nuncius Susa perlatus, Xerxem Athenis potitum esse, tanta Persas qui relicti erant voluptate affecit, vt omnes vias myrto consternerent, & per eas odores incenderẽt, & ipsi in sacrificiis ac gaudiis versarentur: secundus autẽ ita eos consternauit vt vniuersi vestes dilaniarẽt, vociferationeq; & eiulatu irrequieto vterentur, culpam in Mardonium refundentes, nõ tam de classe quàm de ipso Xerxe soliciti: idque tamdiu dum Xerxes illos ita affectos redeundo sedauit.

C At Mardonius quum videret Xerxẽ magnã è pugna nauali iacturã fecisse, suspicans agitare fugam ex Athenis, pro seipso anxius erat, tanquam pœnas daturus, qui regi persuasisset inferre Græciæ bellum:

puta-

putabatque sibi conducibilius esse periclitari aut subigere Græciam, aut magna opera aggressum honeste vita defungi: quanquam opinio eius de subigenda Græcia propensior erat. Hoc quum secum agitasset, regem hac oratione est alloquutus, Domine, noli mærorem ob hanc rem gestam capere, aut pro ita magna hoc iactura ducere. non enim certamen, quo omnia nostra constant, in lignis est, sed in viris & equis. Itaque nemo tibi aut horum qui tibi videntur omnia confecisse, egressus e nauibus conabitur obuiam se ferre, aut ex hac continente: vnde qui se obuios tulere, pœnas dedere. Quod si tibi videtur faciendum vt Peloponnesum tentemus, continuo tentemus: si videtur supersedendum, supersedeamus licet. nec animo cōsternaris: neq; enim vlla possunt ratione subterfugere Græci quominus rationem dent eorum quæ & nunc & antea perpetrarunt, tuique sint serui. Et hoc quidem præcipue tibi agendū puta. Quod si tibi constitutum est vt ipse cum exercitu reuertaris, aliud quoque habeo ex hac re consilium. Ne committas rex vt Persæ Græcis ludibrio fiant.[1] non enim res Persarum afflictæ sunt: neque tu vbinam viri fuerimus ignaui dicere potes. quales si Phœnices & Ægyptii & Cyprii & Cilices fuere, nihil ista ad Persas attinet culpa. Quare, quoniam Persæ huius rei insontes sunt, iam mihi credito. si tibi non videbitur permanendum, remea ipse ad solum natale cum pleraque parte copiarum: ego cum delectis de exercitu triginta myriadibus militum debeo Græciam in tuam redigere seruitutem. His auditis Xerxes,[2] vt ex malis, gauisus est, voluptatemq; cepit: & ad Mardonium inquit, se,[3] vbi ad concilium retulisset, responsurum vtrum eorū esset facturus. Et quum in conciliū vocasset delectos Persarum proceres, placuit ei Artemisiam quoque ad consultandum accersi: quam solam constabat antea quæ facienda essent intellexisse. Quæ vbi aduenit, eam Xerxes summotis aliis Persarum consiliariis atq; satellitibus, hunc in modum alloquutus est, Iubet me Mardonius hic permanere ad tentandam Peloponnesum, negans vllam culpam huius damni esse penes Persas atque pedestres copias,

καί οἱ κρέσσον εἴη ἀνακινδυνεῦσαι, ἢ κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα, ἢ αὐτὸν καλῶς τελευτῆσαι τὸν βίον, ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα, πλέω μέντοι ἐφερέ οἱ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα. λογισάμενος ὦν ταῦτα, προσέφερε τὸν λόγον τόνδε,
„Δέσποτα, μήτε λυπέο, μήτε συμφορὴν μηδεμίαν
„μεγάλην ποιεῦ, τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκα πρήγμα-
„τος. οὐ γὰρ ξύλων ἀγὼν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν,
„ἀλλ' ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων. σοὶ δὲ οὔτε τις τουτέ-
„ων τῶν τὸ πᾶν σφι ἤδη δοκεόντων κατεργάσθαι,
„ἀποβὰς ἀπὸ τῶν νεῶν πειρήσεται ἀντιωθῆναι, οὔτ'
„ἐκ τῆς ἠπείρου τῆσδε. οἵ τε ἡμῖν ἠντιώθησαν, ἔδο-
„σαν δίκας. εἰ μέν νυν δοκέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς
„Πελοποννήσου· εἰ δὲ καὶ δοκέει ἐπισχεῖν, παρέ-
„χει ποιέειν ταῦτα. μηδὲ δυσθύμεε. οὐ γάρ ἐστι
„Ἕλλησι οὐδεμία ἔκδυσις, μὴ οὐ δόντας λόγον τῶν ἐ-
„ποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον, εἶναι σοὺς δούλους. μά-
„λιστα μέν νυν ταῦτα ποίεε. εἰ δ' ἄρα τοι βεβού-
„λευται, αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν τὴν στρατι-
„ὴν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλήν. σὺ Πέρσας
„βασιλεῦ μὴ ποιήσῃς καταγελάστους γενέσθαι Ἕλ-
„λησι. οὐδὲν γὰρ ἐν Πέρσῃσί τοι δεδήληται τῶν
„πρηγμάτων· οὐδ' ἐρέεις ὅκου ἐγενόμεθα ἄνδρες κα-
„κοί. εἰ δὲ Φοίνικές τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ Κύπριοί
„τε καὶ Κίλικες, κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρσας
„τοῦτο προσήκει τὸ πάθος. ἤδη ὦν ἐπειδὴ οὐ Πέρσαι
„τοι αἴτιοί εἰσι, ἐμοὶ πείθεο. εἴ τοι δέδοκται μὴ παρα-
„μένειν, σὺ μὲν ἐς ἤθεα τὰ σεωυτοῦ ἀπέλαυνε, τῆς στρα-
„τιῆς ἀπάγων τὸ πολλόν· ἐμὲ δέ σοι χρὴ τὴν Ἑλλά-
„δα παρασχεῖν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυριά-
δας τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον. Ταῦτα ἀκού-
σας Ξέρξης, ὡς ἐκ κακῶν ἐχάρη τε καὶ ἥσθη· πρὸς
Μαρδόνιόν τε βουλευσάμενος ἔφη ἀποκρινέεσθαι,
ὁκότερον ποιήσει τουτέων. ὡς δὲ ἐβουλεύετο ἅμα
Περσέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξέ οἱ καὶ Ἀρτεμισίην
ἐπὶ συμβουλίην μεταπέμψασθαι, ὅτι πρότερον
ἐφαίνετο μούνη νοέουσα τὰ ποιητέα ἦν. ὡς δὲ ἀπί-
κετο ἡ Ἀρτεμισίη, μεταστησάμενος τοὺς ἄλλους τούς
τε συμβούλους Περσέων, καὶ τοὺς δορυφόρους, ἔλεξε
Ξέρξης τάδε, „Κελεύει με Μαρδόνιος μένοντα αὐτοῦ,
„ἀποπειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου· λέγων ὥς μοι Πέρσαι
„τε καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς οὐδενὸς μεταίτιοι πάθεός εἰσι,

1 Nullum enim rebus damnum attulerunt Persæ. 2 *Sic Græca habent ad verbum: pro eo quod est, Tanquam illo afferente aliquid inter tot mala solatium. Vel, Tanquam illo ex rebus alioqui desperatis aliquem exitum proponente.* 3 Vbi deliberasset. *Sed Valla ita vertit ratione habita eorum quæ sequuntur.*

ἀλλὰ βουλομένοισί σφι γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις. ἐμὲ ὦν ἢ ταῦτα κελεύει ποιέειν ἢ αὐτὸς ἐθέλει, τριήκοντα μυριάδας ἀπολεξάμενος τοῦ στρατοῦ παρασχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην· αὐτὸν δέ με κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ λοιπῷ στρατῷ ἐς ἤθεα τὰ ἐμά. σὺ ὦν ἐμοί, καὶ γὰρ περὶ τῆς ναυμαχίης εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης οὐκ ἐῶσα ποιέεσθαι, νῦν τε συμβούλευσον, ὁκότερα ποιέων ἐπιτύχω εὖ βουλευσάμενος. ὁ μὲν ταῦτα συνεβουλεύετο. Ἡ δὲ λέγει τάδε, Βασιλεῦ, χαλεπὸν μέν ἐστι συμβουλευομένῳ τυχεῖν τὰ ἄριστα εἴπασαν. ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι, δοκέει μοι αὐτὸν μέν σε ἀπελαύνειν ὀπίσω· Μαρδόνιον δέ, εἰ ἐθέλει τε καὶ ὑποδέκεται ταῦτα ποιήσειν, αὐτοῦ καταλιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. τοῦτο μὲν γάρ, ἢν καταστρέψηται τά φησι ἐθέλειν, καί οἱ προχωρήσῃ τὰ νοέων λέγει, σὸν τὸ ἔργον ὦ δέσποτα γίνεται. (οἱ γὰρ σοὶ δοῦλοι κατεργάσαντο) τοῦτο δέ, ἢν τὰ ἐναντία τῆς Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμίη συμφορὴ μεγάλη ἔσται, σέο τε περιεόντος, καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμάτων περὶ οἶκον τὸν σόν. ἢν γὰρ σύ τε περιῇς, καὶ οἶκος ὁ σός, πολλοὺς πολλάκις ἀγῶνας δραμέονται περὶ σφέων αὐτέων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δέ, ἤν τι πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδέ τι νικῶντες οἱ Ἕλληνες νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. σὺ δέ (τῶν εἵνεκα τὸν στόλον ἐποιήσαο) πυρώσας τὰς Ἀθήνας, ἀπελᾷς. Ἥσθη τε δὴ τῇ συμβουλῇ Ξέρξης. λέγουσα γὰρ ἐπετύγχανε τά περ αὐτὸς ἐπενόεε. οὐδὲ γὰρ εἰ πάντες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε ἄν, δοκέειν ἐμοί· οὕτω καταρρωδήκεε. ἐπαινέσας δὲ τὴν Ἀρτεμισίην, ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἐς Ἔφεσον. νόθοι γάρ τινες παῖδές οἱ συνείποντο. Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ φύλακον Ἑρμότιμον, γένος μὲν ἐόντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ δεύτερα τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεῖ. οἱ δὲ Πηδασέες οἰκέουσι ὑπὲρ Ἁλικαρνησσοῦ. ἐν δὲ τοῖσι Πηδασέοισι τούτοισι τοιόνδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι· ἐπεὰν τοῖσι ἀμφικτύοσι πᾶσι τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπόν, τότε ἡ ἱερείη αὐτόθι τῆς Ἀθηναίης φύει πώγωνα μέγαν. τοῦτο δέ σφι δὶς ἤδη ἐγένετο. Ἐκ τούτων δὴ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρμότιμος ἦν, τῷ μεγίστη τίσις ἤδη ἀδικηθέντι ἐγένετο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἁλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολεμίων, καὶ πωλεόμενον,

[1] sed eis volentibus hoc tentari debere. Itaque aut hoc me facere hortatur, aut sibi tradere triginta myriades delectorum militum ad subigendam mihi Græciam: me vero ad patrias sedes cum reliquo exercitu reuerti. Tu igitur, quę de pugna nauali non gerenda probe consuluisti, dicito vtrum mihi suadeas horum, quod eligendo bene mihi consuluero. Hæc Xerxi consultanti respondens Artemisia, (CII) Arduum, inquit, rex, [2] me dicentem tibi optima, prosperum consiliũ dare: tamen e statu rerum præsentium mihi videtur esse faciendum vt tu ipse domum remees: Mardoniũ vero hic relinquas cum iis quos vult, si modo velit ille, atque recipiat se ista facturum. Nam siue ea quæ ait se velle, subegerit, & hæc ei ex animi sententia succedant, [3] tua res domine agitur: quia id tui serui effecerint: siue Mardonio contra opinionem suam contingat, non magna sane calamitas erit, saluo & te & rerum domesticarum statu. Etenim si incolumis es & domus tua, profecto Græci sæpenumero pro seipsis multa certamina cursitabunt: at si quid contingat Mardonio cladis, id nullius erit momẽti, Græcique vincendo non vicerint, seruo tuo interempto. Tu vero Athenis incensis (cuius rei gratia expeditionem sumsisti) reuerteris. (CIII) Delectatus eo consilio Xerxes, quod idem illa suasisset quod ipse haberet in animo: quippe qui (vt ego opinor) non remansisset si vel cuncti atque cunctæ id ei suasissent, adeo perterritus erat. Artemisiam igitur laudatam dimisit, ducentem secũ liberos regios Ephesum. nam aliquot eum filii nothi comitabantur. (CIV) Cum quibus ad eorum custodiã misit Hermotimum, genere quidẽ Pedasensem, sed apud regem inter eunuchos nulli secundum. Incolunt autem Pedasenses super Halicarnassum: apud quos hoc rei fertur contingere, vt quoties Amphictyonensibus qui circa eam vrbem habitant aliquid aduersi certum intra tempus est euenturum, tunc Mineruæ antistiti, quæ illic est, grandis barba nascatur: quæ res bis apud eos accidit. (CV) Ex his Pedasesibus Hermotimus erat, cui maxima ex omnibus quos quidem ipsi nouimus, vltio cõtigit acceptæ iniuriæ. Siquidẽ eum captũ ab hostibus ac venalẽ

1 Sed iubenter se reipsa id comprobaturos. *Vel, Huius rei se documentum esse daturos.* 2 Me tibi consulentem optimum dare consilium. 3 Quod gestum fuerit, tuum est. *Id est, Tuum censetur. Eius laus tibi adscribitur.*

merca-

mercatus est Panionius vir Chius, ex hoc impurissimo quæstu quem factitabat, vitam ducens. nam quos pueros forma præditos coemerat, eos castrabat: ductosque aut Sardis aut Ephesum, magna pecunia venundabat. Apud barbaros enim pretiosiores eunuchi sunt quam qui non sunt castrati, [1] in omni genere, fidei gratia. Ceterum vt alios permultos, ita hunc quoque Panionius execuit, vt qui ex hac re vitam tolerare. Sed non vsquequaque infelix Hermotimus, è Sardibus ad regem cum aliis muneribus deductus est, progressuque temporis ex omnibus eunuchis maximo in honore apud regem Xerxem est habitus.

CVI Quum autẽ rex aduersus Athenas moueret è Sardibus, per id tempus Hermotimus cuiusdã negocii gratia descendit in agrum Mysium, qui à Chiis incolitur, sed Atarneus vocitatur: ibi inuentum Panionium atque agnitũ alloquutus est & multis & comibus verbis, primum recensens ei quot per illum esset assequutus bona, deinde pollicens quam gratiã illius meriti foret relaturus, si homo cum suis domesticis illuc commigrasset. Ea oratione libenter audita Panionius contulit se illuc cum vxore & liberis. Quem posteaquam cum omni re familiari adeptus est Hermotimus, his verbis affatus est, O omniũ post homines natos sceleſtissimũ, qui ex nefandissima negociatione quæstũ facis: quid aut ipse ego, aut meorũ quispiam vel tibi vel tuorum cuipiam mali fecit, [2] quod ex viro neutrum me reddidisti? putabasne fore vt quę tunc machinabaris laterent deos? qui iusta lege vtentes, te infandorum opificem tradiderunt in manus meas, [3] vt de pœna à me tibi irroganda queri nõ possis. Hæc vbi exprobrauit homini, filiis in conspectũ eius adductis, qui quatuor erant, cogit patrem genitalia illorũ recidere: quod quum coactus fecisset, filii sui adacti sunt eius virilia abscindere. Ita supplicium ab Hermotimo in Panionium rediit.

CVII Xerxes autem filiorum Ephesum deducendorum negocio Artemisiæ demandato, accitum Mardonium iussit è copiis quas liberet eligere, vt cõsentanea verbis facta exequi experiretur. Hactenus eo die est actum. Noctu autem regis iussu præfecti classis è Pha-

ἀνέστη Πανιώνιος, ἀνὴρ Χῖος, ὃς τὴν ζόην κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων. ὅκως γὰρ κτήσαιτο παῖδας εἴδεος ἐπαμμένους, ἐκτάμνων, ἀγινέων ἐπώλεε ἐς Σάρδις τε καὶ Ἔφεσον χρημάτων μεγάλων. (παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροισι τιμιώτεροί εἰσι οἱ εὐνοῦχοι, πίστιος εἵνεκα τῆς πάσης, τῶν ἐνορχίων) ἄλλους τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλούς, (ἅτε ποιεύμενος ἐκ τούτου τὴν ζόην) καὶ δὴ καὶ τοῦτον. καὶ οὐ γὰρ τὰ πάντα ἐδυστύχεε ὁ Ἑρμότιμος, ἀπικνέεται ἐκ τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα μετ' ἄλλων δώρων, χρόνου δὲ προϊόντος, πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα παρὰ Ξέρξῃ. Ὡς δὲ τὸ στράτευμα τὸ Περσικὸν ὅρμα ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἐὼν ἐν Σάρδισι, ἐνθαῦτα καταβὰς κατὰ δή τι πρῆγμα ὁ Ἑρμότιμος ἐς γῆν τὴν Μυσίην, (τὴν Χῖοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλέεται) εὑρίσκει τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. ἐπιγνοὺς δὲ, ἔλεγε πρὸς αὐτὸν πολλοὺς καὶ φιλίους λόγους· πρῶτα μέν οἱ καταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκεῖνον ἔχοι ἀγαθά· δεύτερα δέ οἱ ὑπισχνεύμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ ποιήσει, ἢν κομίσας τοὺς οἰκέτας οἰκέῃ ἐκείνῃ. ὥστε ὑποδεξάμενον ἀσμένως τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον, κομίσαι τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. ὡς δὲ ἄρα πανοικίῃ μιν περιέλαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμότιμος τάδε, Ὦ πάντων ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων τὸν βίον κτησάμενε, τί σε ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν ἐμῶν τίς σε ἐργάσατο, ἢ σὲ, ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; ἐδόκεές τε θεοὺς λήσειν οἷα ἐμηχανῶ τότε· οἵ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νόμῳ δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χεῖρας τὰς ἐμάς· ὥστε σε μὴ μέμψεσθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην δίκην. ὡς δέ οἱ ταῦτα ὠνείδισε, ἀχθέντων τῶν παίδων ἐς ὄψιν, ἠναγκάζετο ὁ Πανιώνιος τῶν ἑωυτοῦ παίδων τεσσέρων ἐόντων τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν. ἀναγκαζόμενος δὲ, ἐποίεε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργάσατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμνον. Πανιώνιον μέν νυν οὕτω περιῆλθε ἥ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμότιμος. Ξέρξης δὲ, ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε ἀπάγειν ἐς Ἔφεσον, καλέσας Μαρδόνιον, ἐκέλευέ μιν τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς αὐτὸς βούληται, καὶ ποιέειν τοῖσι λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὅμοια. ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην ἐς τοσοῦτον ἐγίνετο. τῆς δὲ νυκτὸς, κελεύσαντος βασιλέος, τὰς νέας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φα-

1 Omnis fidei gratia, *ad verbum pro Quacunque in re fidere ipsis aliquis velit, i. Quacunque illis quis committere, in quibus eorum fidem experiatur.* 2 Propter quod me ex viro nihil esse feceris? *Sic ad verbum habent Græca, quæ Valla exponere videtur voluisse, non reddere. nam eunuchus nihil est, quòd sit neutrum, nec vir, nec femina. Ouidius, Hei mihi quod dominam nec vir nec femina seruas. Idem in Ibin, Deque viro fias nec vir nec femina, vt Atys.* 3 Vt de pœna quam mihi daturus es queri non possis. *Id est, Tam graues mihi des pœnas quam tua flagitia merentur.*

ἤλαυνον τὰς νέας ἐς Ἑλλήσποντον, ὡς τάχεος εἶχε ἕκαστος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλῆα. ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἦσαν Ζωστῆρος πλέοντες οἱ βάρβαροι, ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἠπείρου ταύτης, ἔδοξάν τε νέας εἶναι, καὶ ἔφευγον ἐπὶ πολλόν. χρόνῳ δὲ μαθόντες ὅτι οὐ νέες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλλεχθέντες ἐσκομίζοντο. Ὡς δὲ ἡμέρη ἐγένετο, ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες κατὰ χώρην μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζὸν, ἤλπιζον καὶ τὰς νέας εἶναι περὶ Φάληρον· ἐδόκεόν τε ναυμαχήσειν σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξησόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο τὰς νέας οἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐδόκεε ἐπιδιώκειν. τὸν μέν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξεω στρατὸν οὐκ ἐπεῖδον διώξαντες μέχρι Ἄνδρου. ἐς δὲ τὴν Ἄνδρον ἀπικόμενοι, ἐβουλεύοντο. Θεμιστοκλέης μέν νυν γνώμην ἀπεδείκνυτο, διὰ νήσων τραπομένους, καὶ ἐπιδιώξαντας τὰς νέας, πλέειν ἰθέως ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, λύσοντας τὰς γεφύρας. Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην ταύτῃ γνώμην ἐτίθετο, λέγων ὡς εἰ λύσουσι τὰς σχεδίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλλάδα ἐργασαίατο. εἰ γὰρ ἀναγκασθείη ἀπολαμφθεὶς ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρῷτ' ἂν ἡσυχίην μὴ ἄγειν. ὡς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην οὔτε τι προχωρέειν οἷόν τε ἔσται τῶν πρηγμάτων, οὔτε τις κομιδὴ ὀπίσω φανήσεται, λιμῷ τέ οἱ ἡ στρατιὴ διαφθαρέεται· ἐπιχειρέοντι δὲ αὐτῷ, καὶ ἔργου ἐχομένῳ, πάντα τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην οἷά τε ἔσται προσχωρῆσαι κατὰ πόλις τε καὶ κατὰ ἔθνεα, ἤτοι ἁλισκομένων γε, ἢ πρὸ τούτου ὁμολογεόντων. τροφήν τε ἕξειν σφέας τὸν ἐπέτειον αἰεὶ τὸν Ἑλλήνων καρπόν. ἀλλὰ δοκέειν γὰρ νικηθέντα τῇ ναυμαχίῃ, οὐ μενέειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσεα. ἐατέον ὦν εἶναι φεύγειν ἐς ὃ ἔλθῃ φεύγων ἐς τὴν ἑωυτοῦ· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέεσθαι ἤδη τὸν ἀγῶνα ἐκέλευε. ταύτης δὲ εἴχοντο τῆς γνώμης καὶ Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί. Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τούς γε πολλοὺς πλέειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Θεμιστοκλέης, μεταβαλὼν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφευγότων περιημέκτεον, ὁρμέατό τε ἐς τὸν Ἑλλήσποντον πλέειν, καὶ ἐπὶ σφέων αὐτῶν βαλόμενοι, εἰ οἱ ἄλλοι μὴ βουλοίατο) ἔλεγέ σφι τάδε· Καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι παρεγενόμην, καὶ πολλῷ πλέω ἀκήκοα τοιάδε γενέσθαι· ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας, νενικημένους ἀναμάχεσθαί τε καὶ

lero soluentes, retro Hellespontum versus abierunt, pro se quisque accelerantes ad custodiẽdas rates quibus rex pertransiret. Qui quum ad Zosterem aduentarent, minuta quædam continentis protenta promontoria barbari suspicati nauigia esse, perdiu illinc aufugerunt: tandem deinde edocti non nauigia esse, sed promontoria, in agmen sese receperunt. ¶ Vt autem dies illuxit, Græci cernentes ibidem pedestres copias hostium perstare, rati classem quoque circa Phalerum esse, ac pugnã naualem commissum iri, se ad resistendum apparabant. Sed cognito illam vela fecisse, confestim insequendam sibi censebant: itaque eam insequuti Andro tenus, cernere quum nequissent, ad Andrum profecti consultabant. Quibus Themistocles suadebat vt insulas versus profecti, classem hostium insequentes, recta ad Hellespontũ nauigarent, soluturi pontes. Huic contrariã EVrybiades opponebat sententiã, quod diceret fore vt si dissoluerẽt rates, maxima ob id calamitate afficerent Græciam. [1] Persa enim, si deprehensus manere in Græcia cogeretur, non quieturus, quod sibi otium quidem agenti nec vlla res posset procedere, nec vllus retro ostenderetur receptus, & exercitus suus fame cõficeretur procedenti. nec vero & rebus gerendis operam danti omnia possent per Europam succedere, tum in vrbibus, tum in nationibus quæ vel captæ fuissent, vel antea sese dedidissent: quinetiam rem frumentariam habiturum ex annuis semper fructibus Græcorum. Nunc autem videri, illum vtpote victũ nauali prælio, non perstiturum in Europa: ideoque permittendum fugere, dum in terram suam fugiendo perueniret. de qua terra deinde certamen fieri iubebat. Huic sentẽtiæ aliorũ Peloponnensium duces assensere. At Themistocles, postquam animaduertit se non posse plerisq; persuadere vt ad Hellespontum nauigarent, adiit Athenienses, qui præcipue indignabantur hostem effugere, animatique erant ad nauigandum in Hellespontum, etiã per seipsos, si ceteri recusassent. Eosque ita est alloquutus, Et ipse multis iam huiusmodi casibus interfui, & de multo pluribus audiui talia contigisse, viros ad necessitatem redactos prælium instaurasse, &

[1] Persam enim, si interceptus manere in Græcia cogeretur, minime quieturum *id est, aliquid tentaturum*, quòd quiescenti neq quicquam successurum foret, nec vllus ad sua receptus futurus esset, & exercitus fame periturus foret: at si aliquid tentaret, omnia poss. *Vel, Fore enim vt Persa si intercept. &c. à bello non abstineret.*

superio-

superiorem quam accepissent calamitatem emendasse: itaque nos, quoniam inuenimus quo pacto & nosipsos & Græciam tueremur, repulsa tanta hominum nube, non insequamur eos fugientes. Neq; enim nos ista effecimus, sed dii pariter & heroes, qui inuiderunt vnum esse virum & Asiæ regem & Europæ, qui sit impiissimus atque sceleſtus: qui sacra perinde atq; profana habens, vtraq; incendit, deorumq; simulacra subuertit: qui & mare cecidit flagellis, & compedes in illud deiecit. Sed bene nobiscum in præsens tempus agitur. ideoque nunc quidem vt & nostri ipsorum & nostroru domesticorum curam geramus, & vt spatium quis ad reficiendas ædes, faciendamque sementem habeat, in Græcia maneamus, barbaro prorsus eiecto: quum autē ver appetet, tunc in Hellespontum & Ioniam nauigemus. Hæc dicebat Themistocles, animo sibi apud Persam subsidium comparandi, vt si quid apud Athenienses accideret aduersi sibi, haberet quo se conuerteret: prout & cōtigit. Hæc dicenti Themistocli Athenienses, quum tamē ab eo deciperentur, assensi sunt.[1] nam quum antea prudens habitus fuisset, postea vero prudens ac bona consulens compertus esset, prorsus ei ad assentiendum prompti erant. Ille, vbi Athenienses ipsius sententiam probauere, misit euestigio viros quosdam cum nauigio ad exponenda regi mandata, iussos tacere, etsi in omne tormentum deuenirent: quorum vnus erat[2] Sicinus eius contubernalis. Hi posteaquā ad Atticam peruenere, ceteris apud nauigium remanentibus, ipse ad regem ascendit, atq; ita eū alloquutus est, Themistocles, Neoclis filius, dux quidē Atheniensium, sed inter omnes socios vir optimus ac sapientissimus, misit me tibi denunciatum, gratia tibi inseruiendi se retinuisse Græcos, classem tuam insequendi cupidos, pontesq; qui sunt in Hellesponto soluendi: itaque nunc[3] magno cum silentio te illuc recipias. Hæc renunciata, isti abiere. ¶ At Græci, posteaquam decreuerunt neque persequendam sibi vlterius barbarorum classem, neque nauigandum in Hellespontum, ad soluendum traiectum, Andrum obsederunt, animo illam delendi. nam primi ex insulanis Andrii pecunias poscenti Themistocli

ἀναλαμβάνειν τὴν προτέρην κακότητα. ἡμεῖς δὲ, (εὕρημα γὰρ εὑρήκαμεν, ἡμέας τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων ἀνωσάμενοι) μὴ διώκωμεν ἄνδρας φεύγοντας. τάδε γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοί τε καὶ ἥρωες, οἳ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἕνα τῆς τε Ἀσίης καὶ τῆς Εὐρώπης βασιλεῦσαι, ἐόντα ἀνόσιόν τε καὶ ἀτάσθαλον· ὃς τά τε ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποιέετο, ἐμπιπράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλ-
10 ματα· ὃς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε, πέδας τε κατῆκε. ἀλλ' εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρεὸν ἡμῖν, νῦν μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντας, ἡμέων τε αὐτῶν ἐπιμεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετέων. καί τις οἰκίην τε ἀναπλασάσθω, καὶ σπόρου ἀνακῶς ἐχέτω, παντελέως ἀπελάσας τὸν βάρβαρον· ἅμα δὲ τῷ ἔαρι καταπλέωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίης. ταῦτα ἔλεγε, ἀποθήκην μέλλων ποιήσασθαι ἐς τὸν Πέρσην· ἵνα ἢν ἄρα τί μιν καταλαμβάνῃ πρὸς Ἀθηναίων πάθος, ἔχῃ ἀπο-
20 στροφήν. τά περ ὦν καὶ ἐγένετο. Θεμιστοκλέης ταῦτα μὲν λέγων, διέβαλλε, Ἀθηναῖοι δὲ ἐπείθοντο. ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σοφὸς, ἐφάνη ἐὼν ἀληθέως σοφός τε καὶ εὔβουλος, πάντως ἕτοιμοι ἦσαν λέγοντι πείθεσθαι. ὡς δὲ οὗτοί οἱ ἀνεγνωσμένοι ἦσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστοκλέης ἄνδρας ἀπέπεμπε πλοίῳ, τοῖσι ἐπίστευε σιγᾶν, ἐς πᾶσαν βάσανον ἀπικνεομένοισι, τὰ αὐτὸς ἐνετείλατο βασιλέϊ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος ὁ οἰκέτης αὖτις ἐγένετο. οἳ ἐπείτε ἀπίκοντο πρὸς τὴν Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ
30 τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε τάδε, Ἔπεμψέ με Θεμιστοκλέης ὁ Νεοκλέος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων, ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἄριστος καὶ σοφώτατος, φράσοντά τοι ὅτι Θεμιστοκλέης ὁ Ἀθηναῖος, σοὶ βουλόμενος ὑπουργέειν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας, τὰς νέας βουλομένους διώκειν, καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ γεφύρας λύειν. καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομίζεο. οἱ μὲν, ταῦτα σημήναντες, ἀπέπλεον ὀπίσω. Οἱ δὲ
40 Ἕλληνες, ἐπείτε σφι ἀπέδοξε μήτ' ἐπιδιώκειν ἔτι προσωτέρω τῶν βαρβάρων τὰς νέας, μήτε πλέειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, λύσοντας τὸν πόρον, τὴν Ἄνδρον περιεκατέατο, ἐξελεῖν ἐθέλοντες. πρῶτοι γὰρ Ἄνδριοι νησιωτέων, χρήματα αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλέος,

CX

CXI

Γρ. ταμιευόμενος ἀντίον διαβαλλῶμας

Γρ. ἐπίστευε

1 Nam quum vt antea prudens habebatur, ita etiam re ipsa prudens & consultus compertus esset. vel, *Vt antea sapiens habeb.* 2 Ille Sicinus. *cuius videlicet facta fuit modo mentio.* 3 Sine vlla præcipitatione. *Ad verbum, Cum magna quiete. Gall. Tout à ton aise.*

οὐκ ἔδοσαν· ἀλλὰ προϊσχομένου Θεμιστοκλέος λόγον τόνδε, ὡς ἥκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἑωυτοὺς ἔχοντες δύο θεοὺς μεγάλους, πειθώ τε καὶ ἀναγκαίην, οὕτω τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα· ὑπεκρίναντο πρὸς ταῦτα, λέγοντες ὡς κατὰ λόγον ἦσαν ἄρα αἱ Ἀθῆναι μεγάλαι τε καὶ εὐδαίμονες, καὶ θεῶν χρηστῶν ἥκοιεν εὖ. ἐπεὶ Ἀνδρίους γε εἶναι γεωπείνας ἐς τὰ μάλιστα ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλείπειν σφέων τὴν νῆσον, ἀλλ' αἰεὶ φιλοχωρέειν, πενίην τε καὶ ἀμηχανίην· καὶ τουτέων τῶν θεῶν ἐπηβόλους ἐόντας Ἀνδρίους, οὐ δώσειν χρήματα. οὐδέκοτε γὰρ τῆς ἑωυτῶν ἀδυναμίης τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρέσσω. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι, καὶ οὐ δόντες χρήματα, ἐπολιορκέοντο. Θεμιστοκλέης δέ, οὐ γὰρ ἐπαύετο πλεονεκτέων, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους ἀπειλητηρίους λόγους, αἴτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτῶν ἀγγέλων, χρεώμενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίους ἐχρήσατο· λέγων ὡς εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεόμενον, ἐπάξει τὴν στρατιὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πολιορκέων ἐξαιρήσει. λέγων ταῦτα, συνέλεγε χρήματα μεγάλα παρὰ Καρυστίων τε καὶ Παρίων· οἳ πυνθανόμενοι τήν τε Ἄνδρον ὡς πολιορκέοιτο, διότι ἐμήδισε, καὶ Θεμιστοκλέα, ὡς εἴη ἐν αἴνῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δείσαντες ταῦτα, ἔπεμπον χρήματα. εἰ δὲ δή τινες καὶ ἄλλοι ἔδοσαν νησιωτέων, οὐκ ἔχω εἰπεῖν· δοκέω δέ τινας καὶ ἄλλους δοῦναι, καὶ οὐ τούτους μούνους. καίτοι Καρυστίοισι οὐδέν, τούτου εἵνεκα, τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ ἐγένετο· Πάριοι δὲ Θεμιστοκλέα χρήμασι ἱλασάμενοι, διέφυγον τὸ στράτευμα. Θεμιστοκλέης μέν νυν ἐξ Ἄνδρου ὁρμεώμενος, χρήματα παρὰ νησιωτέων ἐκτέετο, λάθρη τῶν ἄλλων στρατηγῶν. Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα, ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ναυμαχίην, ἐξήλαυνον ἐς Βοιωτοὺς τὴν αὐτὴν ὁδόν. ἔδοξε γὰρ Μαρδονίῳ, ἅμα μὲν προπέμψαι βασιλέα, ἅμα δὲ ἀνωρίη εἶναι τοῦ ἔτεος πολεμέειν· χειμερίσαι δὲ ἄμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἔπειτα ἅμα τῷ ἔαρι πειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. ὡς δὲ ἀπίκατο ἐς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέγετο πρώτους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς ἀθανάτους καλεομένους, πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ. οὗτος γὰρ οὐκ ἔφη λείψεσθαι βασιλέος· μετὰ δέ, τῶν ἄλλων Περσέων τοὺς θωρηκοφόρους, καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλίην· καὶ Μήδους τε καὶ Σάκας, καὶ Βακτρίους, καὶ Ἰνδούς, καὶ τὸν πεζόν, καὶ τὴν ἄλλην ἵππον. ταῦτα μὲν ἔθνεα

denegauerant, eique alleganti Athenienses illuc ire duobus magnis numinibus fretos, Suadela & Necessitate, & ita sibi dandas vtique esse pecunias, responderant [1] Athenas proportione magnas esse atque felices, & diis propitiis bene processisse. nam se ad maximam soli tenuitatem redactos, Andriorumque insulam totidem propitia numina nunquam derelinquere, sed semper incolere, Inopiã & Impossibilitatem: quibus diis obnoxios Andrios pecuniam non daturos. nunquam enim Andriorum impossibilitate validiorem fore Atheniensium potentiam. Hæc illi quum respondissent, nec pecuniam dedissent, obsidebantur. CXII Themistocles vero ([2] neque enim vnquam acquirendo cessabat) ad ceteras insulas minacia verba mittens, pecuniam flagitabat, eisdem nunciis eisdemque verbis vtens quibus apud Andrios fuerat vsus: nisi pecuniam darent quam poscerentur, exercitum se Græcorum illuc adducturum, & eam insulam obsessam deleturum. Hæc dicendo, ingentem pecuniæ vim coegit à Carystiis atq; à Pariis: qui audito tum Andrũ obsideri quod cum Medis sensissent, tum Themistoclem maximo in honore inter duces esse, hoc metu pecuniam misere. Aliarum autem insularũ aliqua pecuniam dederit necne, affirmare nequeo: reor tamen alias quoq; dedisse, non has solum. Quanquam Carystiis ne hac quidem re contigit effugere cladem, vt Pariis, qui Themistocle pecunia delinito, hostem deuitarunt. Ita Themistocles ex Andro profectus, clam ceteris ducibus exegit pecunias ab insulanis. CXIII ¶ At copiæ Xerxis illic aliquot post pugnam dies immoratæ, mouerunt in Bœotos eadem qua venerãt via. Quippe Mardonio visum est simul regem præmittere, (intempestiuũ enim propter anni tempus belligerari) simul in Thessalia satius esse hybernare, & deinde ineunte vere tentare Peloponnesum. Is vbi in Thessaliã peruenit, ibi ante omnia, decem millia Persarum qui immortales vocantur elegit, excepto eorum duce Hydarne, qui negauit se regem relicturum. Item ex aliis Persis thoracatos, & [3] mille equites: ad hæc Medorũ, Sacarũ, Indorũ peditatũ equitatumq;. Has nationes

1 Athenas merito esse magnas & opulentas, quippe quæ vtilibus deabus bene instructæ essent: *vel, quibus duæ vtiles deæ suppeterent* at vero Andrios solum inops incolere, duasque inutiles deas nunquam insulam ipsorum relinquere, sed in ea gratum domicilium semper habere, Paupertatem videlicet & Impossibilitatem: quæ deę quum Andriis obtigissent, non esse daturos pecunias. 2 Semper enim corradendæ alicunde pecuniæ cupidus erat. 3 Illos mille eq.

sibi to-

sibi totas desumpsit: ex aliis autem sociis paucos, quorum duntaxat aut [1] speciem animaduertebat, aut aliquod egregium facinus cognouerat. Sed plurimos ex vna gente Persarũ delegit torquatos & armillatos: secundo loco Medos, qui non numero Persis inferiores erant, sed robore: ita vt vniuersi, triginta myriades vna cum equitibus essent.

CXIV Hoc interim tempore quo Mardonius habet delectum copiarum, & Xerxes circa Thessaliam agit, oraculum è Delphis ad Lacedæmonios venit vt Xerxẽ pœnas necis Leonidæ reposcerent, & quod daretur ex eo reciperent. Mittunt igitur quamcitissime Spartiatæ caduceatorem. Is adhuc in Thessalia nactus exercitum, vbi in conspectum Xerxis venit, ita verba fecit, Rex Medorũ, Lacedæmonii te & Heraclidæ qui è Sparta sunt pœnas cædis reposcunt, quod regẽ ipsorum interemisti, dum Græciã protegit. Ad ea Xerxes cachinnos tollit: ac diu responso non reddito, Hic, inquit, (monstrato Mardonio, vt ille ei assistebat) pœnas tales dabit quales illos decent. Caduceator hoc responso accepto discessit.

CXV Xerxes Mardonio in Thessalia relicto, ipse ad Hellespontum ire maturabat: intraque quinque & quadraginta dies ad traiectum peruenit, nullam propemodum partem copiarũ ducens: quæ quocunq; veniebant & ad quoscunque homines, eorum direptis fructibus vescebantur: vbi autem nihil fructuum reperiebant, ipsa herba, vt è solo germinabat: nonnulli, delibatis corticibus, & strictis frondibus arborum tam agrestium quam mansuetarum, nihil omnino relinquentes. hoc autem præ fame facere cogebantur. Quos deinde pestilentia excipiente ac dysenteria, *id est torminibus*, inter viam extinguebantur. Eorum etiam nonnullos Xerxes ægrotos reliquit, iniungens ciuitatibus, vt in quanque veniebat, vt illos curarent & pascerent: quosdam etiam in Thessalia, & aliquot in Siri Pæoniæ, & in Macedonia: vbi sacrum Iouis currum, quem in Græciã tendens reliquerat, reuersus nõ [2] offendit. Eum Pæones Thracibus quum dedissent, tamen reposcenti Xerxi dixere, vna cum equis inter pascendum fuisse abactum à Thracibus qui superiora Strymonis circa fontes incolerẽt.

CXVI Quo in loco rex Bisalteorũ ac terræ Crestonicæ, Thrax,

ἐξαιρέετο· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων συμμάχων ἐξελέγετο κατ' ὀλίγους, τοῖσι εἴδεά τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἴ τεοισί τι χρηστὸν συνῄδεε πεποιημένον. ἐν δέ, πλεῖστον ἔθνος Πέρσας αἱρέετο, ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ ψελιοφόρους· ἐπὶ δέ, Μήδους. οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ ἐλάσσονες ἦσαν τῶν Περσέων, ῥώμῃ δὲ ἑσσονές. ὥστε συμπάντας, τριήκοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν ἱππεῦσι. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδόνιός τε τὴν στρατιὴν διέκρινε, καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσαλίην, χρηστήριον ἐληλύθεε ἐκ Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι, Ξέρξεα αἰτέειν δίκας τοῦ Λεωνίδεω φόνου, καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. πέμπουσι δὴ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιῆται· ὃς ἐπειδὴ κατέλαβε ἐοῦσαν ἔτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν Θεσσαλίῃ, ἐλθὼν ἐς ὄψιν τὴν Ξέρξεω, ἔλεγε τάδε, Ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαιμόνιοί τέ σε καὶ Ἡρακλεῖδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης αἰτέουσι φόνου δίκας, ὅτι σφέων τὸν βασιλῆα ἀπέκτεινας ῥυόμενον τὴν Ἑλλάδα. ὁ δέ, γελάσας τε καὶ κατασχὼν πολλὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγχανε παρεστεὼς Μαρδόνιος, δεικνὺς ἐς τοῦτον, εἶπε, Τοιγὰρ σφι Μαρδόνιος ὅδε δίκας δώσει τοιαύτας οἵας ἐκείνοισι πρέπει. ὁ μὲν δή, δεξάμενος τὸ ῥηθέν, ἀπαλλάσσετο. Ξέρξης δὲ Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλιπών, αὐτὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐς τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ ἀπικνέεται ἐς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος, ἐν πέντε καὶ τεσσεράκοντα ἡμέρῃσι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν μέρος, ὡς εἰπεῖν. ὅκου δὲ πορευόμενοι γενοίατο, καὶ κατ' οὕστινας ἀνθρώπους, τὸν τουτέων καρπὸν ἁρπάζοντες ἐσιτέοντο· εἰ δὲ καρπὸν μηδένα εὕροιεν, οἱ δὲ τὴν ποίην τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναφυομένην, καὶ τῶν δενδρέων τὸν φλοιὸν περιλέποντες, καὶ τὰ φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον, ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων· καὶ ἔλιπον οὐδέν. ταῦτα δ' ἐποίεον ὑπὸ λιμοῦ. ἐπιλαβὼν δὲ λοιμός τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίη κατ' ὁδὸν ἔφθειρε. τοὺς δὲ καὶ νοσέοντας αὐτῶν κατέλιπε, ἐπιτάσσων τῇσι πόλισι, ἵνα ἑκάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαίνειν τε καὶ τρέφειν· ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινας, καὶ ἐν Σίρι τῆς Παιονίης, καὶ ἐν Μακεδονίῃ. ἔνθα καὶ τὸ ἱρὸν ἅρμα καταλιπὼν τοῦ Διός, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπιὼν οὐκ ἀπέλαβε· ἀλλὰ δόντες οἱ Παίονες τοῖσι Θρήιξι, ἀπαιτέοντος Ξέρξεω, ἔφασαν νεμομένας ἁρπαχθῆναι ὑπὸ τῶν ἄνω Θρηίκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος οἰκημένων. Ἔνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασιλεὺς γῆς τε τῆς Κρηστωνικῆς, Θρῆιξ,

[1] Indolem [2] Recepit.

ἔργον ὑπερφυὲς εἰργάσατο· ὃς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἑκὼν εἶναι δουλεύσειν, ἀλλ' οἴχετο ἄνω ἐς τὸ οὖρος τὴν Ῥοδόπην, τοῖσί τε παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. οἱ δὲ, ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγένετο θεήσασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ Πέρσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσινέες πάντες, ἓξ ἐόντες, ἐξώρυξε αὐτέων ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμοὺς, διὰ τὴν αἰτίην ταύτην. καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον. Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς ἐκ τῆς Θρηΐκης πορευόμενοι ἀπίκοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπειγόμενοι, τὸν Ἑλλήσποντον τῇσι νηυσὶ διέβησαν ἐς Ἄβυδον. τὰς γὰρ σχεδίας οὐκ εὗρον ἔτι ἐντεταμένας, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος διαλελυμένας. ἐνθαῦτα δὴ κατεχόμενοι, σιτία πλέω ἢ κατ' ὁδὸν ἐλάγχανον, οὐδένα τε κόσμον ἐμπιπλάμενοι, καὶ ὕδατα μεταβάλλοντες, ἀπέθνησκον τοῦ στρατοῦ τοῦ περιεόντος πολλοί. οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα Ξέρξῃ ἀπικνέονται ἐς Σάρδις. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὅδε λεγόμενος λόγος, ὡς, ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνέων, ἀπίκετο ἐπ' Ἠιόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοιπορίῃσι διεχρᾶτο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνεϊ ἐπιτρέπει ἀπάγειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νεὸς Φοινίσσης ἐπιβὰς, ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. πλέοντα δέ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβεῖν μέγαν καὶ κυματίην· καὶ δὴ, μᾶλλον γάρ τι χειμαίνεσθαι, γεμούσης τῆς νεὸς, ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐπεόντων συχνῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς δεῖμα πεσόντα τὸν βασιλέα, εἰρέσθαι βώσαντα τὸν κυβερνήτεα, εἴ τις ἐστὶ σφι σωτηρίη. καὶ τὸν εἶπαι, Δέσποτα, οὐκ ἔστιν οὐδεμία, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγή τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιβατέων. καὶ Ξέρξεα λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα, εἶπαι, Ἄνδρες Πέρσαι, νῦν τις διαδεξάτω ὑμέων βασιλέος κηδόμενος· ἐν ὑμῖν γὰρ ἔοικε ἐμοὶ εἶναι ἡ σωτηρίη. τὸν μὲν ταῦτα λέγειν· τοὺς δὲ, προσκυνέοντας, ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν· καὶ τὴν νέα ἐπικουφισθεῖσαν, οὕτω δὴ ἀποσωθῆναι ἐς τὴν Ἀσίην. ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα ἐς γῆν τὸν Ξέρξεα, ποιῆσαι τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλέος τὴν ψυχὴν, δωρήσασθαι χρυσέῃ στεφάνῃ τὸν κυβερνήτεα· ὅτι δὲ Περσέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμεῖν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Οὗτος δὲ ἄλλως λέγεται ὁ λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω νόστου, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστὸς, οὔτε ἄλλως, οὔτε τὸ Περσέων τοῦτο πάθος. εἰ γὰρ δὴ ταῦτα οὕτω ἐρρήθη ἐκ τοῦ κυβερνήτεω πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυρίῃσι γνώμῃσι μίην οὐκ ἔχω ἀντί-

facinus eximium fecit. hic & se volentem negauit Xerxi seruiturum, eoque in edita montis Rhodopes abiit: & filiis vetuit ne aduersus Græciam militarent. Illi patre contemptui habito, siue alioqui belli libidine inspiciũdi, militauere cum Xerxe. qui postquam incolumes reuerterunt, omnibus pater (erant autem sex) ob eam caussam oculos effodit. Et isti quidem hanc mercedem acceperunt.

CXVII Persæ autem, vbi citato itinere ad traiectum peruenere, Hellespontum nauibus traiecere ad Abydum. non enim intentas iam rates inuenere, sed tempestate dissolutas. Ibi copiosiorem quam in itinere commeatum adepti, nulla modestia sese reficientes, ac mutatis aquis, permulti interibant ex iis qui de exercitu superfuerant: ceteri cum Xerxe Sardis peruenere.

CXVIII Narratur autẽ & alia hæc res, Xerxem, postea quam Athenis profectus est ad oram super Strymonem, illinc non amplius terra iter fecisse: sed exercitu Hydarni permisso, quem ad Hellespontum deduceret, ipsum nauem Phœnissam conscendisse, vt in Asiam se reciperet: & dum cursum tenet, à Strymonia ingenti vento fuisse exceptũ: & eo vehementius tempestate vexatũ quod nauis referta vectoribus erat, vtpote quum super contabulationes essent frequentes Persæ qui cum Xerxe vehebantur. Ibi metu perculsum regem cum clamore interrogasse gubernatorem num qua salus eis esset. Et quum ille respondisset, Here, nulla admodum est, nisi horum vectorum aliqua fiat abitio: tunc Xerxem eo audito ita loquutum, Viri Persæ, nunc aliquis vestrûm declaret se curam habere regis. in vobis enim videtur sita esse salus mea. Hæc vbi dixit Xerxes, illos eo adorato desiliisse in mare: atque ita leuata naui, Xerxem incolume in Asiam peruenisse. Et vbi primum in terram egressus est, hoc egisse: gubernatorem, quod regis quidem animam seruasset, aurea corona donasse: quod autem multos Persarum perdidisset, decollasse.

CXIX Hic autem alter modus qui narratur reuersionis Xerxis, haudquaquam fidem apud me habet cum propter alia, tum propter obitum Persarum. [1] nam si id regi à gubernatore dictũ est, tamẽ ex infinitis rationibus, vel ob hanc vnã, cui repugna-

1 Nam si hæc ita Xerxi fuerunt à gubernatore dicta, ex decem millibus sententiam suam hac de re proferentibus haud unus fuerit qui———

tionem

rinon poteſt, negarim hoc regem fuiſſe facturum: quin potius Perſas iuſſurum è tabulatis in ventre nauis deſcendere, vtpote qui primores Perſarum eſſent: & remiges Phœnices, Perſis numero pares, in mare deiecturum. Sed is (vt dictum eſt ſuperius) itinere pedeſtri cum reliquo exercitu in Aſiam reuerſus eſt.

CXX Cuius rei id quoq; magno eſt teſtimonio, quod conſtat, Xerxem, quũ rurſus in Aſia reciperet ſe, Abdera peruenisse,[1] adhibuiſſeque conuiuio Abderitas, & acinace aureo eos[2] ac tiara auro intertexta donaſſe: & vtipſi oppidani aiunt, illum, poſtquam ex Athenis retro fugit (quod apud me fide caret) illic primũ zonam[3] reſoluiſſe: adeo fuerat terrore correptus. Sunt autẽ Abdera magis ad Helleſpontũ ſita quàm Strymon, atque litus ex quo nauem illum conſcendiſſe ferunt.

CXXI ¶ Ceterum Græci poſteaquam Andrũ expugnare nequeunt, conuerſi in Caryſtum, vaſtato illorum agro rediere Salaminem. Ibi ante omnia diis primitias ſelegerunt cum aliarum rerum, tum Phœniſſarũ triremium tres: quarum vna reponeretur apud Iſthmum (quæ ad meam vſque memoriam extabat) altera apud Sunium, tertia Aiaci illic apud Salaminem. Secundo loco prædã inter ſe diſpartiere, ex qua primitias Delphos miſere. Vnde ſtatua effecta eſt longitudine cubitorum[4] decem, truncam nauis partẽ manu ſuſtinens: eodẽ in loco ſtans vbi Alexander Macedo aureus.

CXXII Miſſis Delphos primitiis, Græci publice deũ percõtati ſunt nũquid perfectas & gratas primitias accepiſſet. Quibus ille reſpondit habere ſe quidẽ à Græcis aliis, verũ nõ ab Æginetis: ſed repoſcere donum optime nauatæ ad Salaminẽ operę in pugna naualı. Id quũ audiſſent Æginetæ, aureas ſtellas tres dedicauerunt, quæ ſuper malum nauis æreum ſtant apud angulum, proxime Crœſi craterẽ. Poſt diſpartitam prædam Græci ad Iſthmum nauigauerunt, daturi præcipuum præmium Græcorum meritiſſimo, qui in hoc bello præclariſſime rem geſſiſſet. Eo vbi peruentum eſt, duces Græci in aram Neptuni ſuam quiſque ſententiam ſcriptam detulere, quemnam ex omnibus primum & quem ſecundum iudicarent. In ea autem ſuum quiſque

ξοσι, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλῆα τοιόνδε· τοὺς μὲν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καταβιβάσαι ἐς κοίλην νῆα, ἐόντας Πέρσας, καὶ Περσέων τοὺς πρώτους· τῶν δ' ἐρετέων, ἐόντων Φοινίκων, ὅκως οὐκ ἂν ἴσον πλῆθος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε ἐς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ὁ μὲν (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται) ὁδῷ χρεώμενος ἅμα τῷ ἄλλῳ στρατῷ, ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην. Μέγα δὲ καὶ τόδε μαρτύριον· φαίνεται γὰρ Ξέρξης ἐν τῇ ὀπίσω κομιδῇ ἀπικόμενος ἐς Ἄβδηρα, καὶ ξεινίην τέ σφι συνθέμενος, καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάκῃ τε χρυσέῳ καὶ τιήρῃ χρυσοπάστῳ. καὶ, (ὡς αὐτοὶ λέγουσι Ἀβδηρῖται, λέγοντες ἔμοιγε οὐδαμῶς ἐμοὶ πιστά) πρῶτον ἐλύσατο τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηνέων ὀπίσω, ὡς ἐν ἀδείῃ ἐών. Κέεται δὲ τὰ Ἄβδηρα πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου μᾶλλον ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἠϊόνος, ὅθεν δή μιν φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νέα. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπείτε οὐκ οἷοί τε ἐγένοντο ἐξελεῖν τὴν Ἄνδρον, τραπόμενοι ἐς Κάρυστον, καὶ δηϊώσαντες αὐτέων τὴν χώρην, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σαλαμῖνα. Πρῶτα μέν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροθίνια ἄλλα τε καὶ τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας· τὴν μὲν, ἐς Ἰσθμὸν ἀναθεῖναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν· τὴν δὲ, ἐπὶ Σούνιον· τὴν δὲ, τῷ Αἴαντι αὐτοῦ ἐς Σαλαμῖνα. Μετὰ δὲ τοῦτο, διεδάσαντο τὴν ληΐην, καὶ τὰ ἀκροθίνια ἔπεμψαν ἐς Δελφούς· ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριὰς ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρωτήριον νηὸς, ἐὼν μέγαθος δυώδεκα πηχέων· ἕστηκε δὲ τῇπερ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος. Πέμψαντες δὲ ἀκροθίνια οἱ Ἕλληνες ἐς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον τὸν θεὸν κοινῇ, εἰ λελάβηκε πλήρεα καὶ ἀρεστὰ τὰ ἀκροθίνια. ὁ δὲ παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων ἔφησε ἔχειν, παρ' Αἰγινητέων δὲ, οὔ· ἀλλ' ἀπαίτεε αὐτοὺς τὰ ἀριστήϊα τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίης. Αἰγινῆται δὲ πυθόμενοι, ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσέους, οἳ ἐπὶ ἱστοῦ χαλκέου ἑστᾶσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχοτάτω τοῦ Κροίσου κρητῆρος. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τῆς ληΐης ἔπλεον οἱ Ἕλληνες ἐς τὸν Ἰσθμὸν, ἀριστήϊα δώσοντες τῷ ἀξιωτάτῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. Ὡς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον κρίνοντες ἐκ πάντων, ἐνθαῦτα πᾶς τις αὐτέων ἑωυτῷ

Margin: ἔμοιγε οὐδαμῶς πιστά) — 318

——— neget regem hoc facturum fuiſſe: Perſas iuſſ. *Ad verbum, Ex decem millibus ſententiarum, vel opinionum, vnam mihi repugnantem non habeo. Ex quibus verbis videat lector an alium ſenſum elicere poſſit.* 1 Et hoſpitii fœdus cum illis iniſſe. *Vel, hoſpitii neceſſitudinem cum illis contraxiſſe.* 2 Ac tiremi auro intertexta, *vel (vt alii)* tiremi inaurata. *Certe intertexta improprie hic diceretur. At Valla χρυσῇ legit pro χρυσοπάστῳ.* 3 Soluiſſe vt liberum omni metu. 4 Duodecim.

CXXVII Tunc vero Artabazus Potidæam obsedit: & suspicatus etiam Olynthios ab rege defecturos, & ipsos obsedit. Eam autem vrbem tenebant Bottiæi qui è sinu Thermæo fuerant à Macedonibus eiecti. Hos Artabazus postquam obsidione cepit, in paludem deductos trucidauit, vrbemque administrandam Critobulo Toronæo tradidit, à genere Chalcidensi. Ita Chalcidenses Olynthũ obtinuere.

CXXVIII Expugnata Olyntho Artabazus Potidææ obsidendæ impensius incumbebat. Hoc faciens, cũ Timoxeno Scionæorũ magistratu de facienda proditione transegit, incertum mihi quonam modo ab initio: neque enim traditur: ad extremum ita actum est: Quoties exaratum libellum aut Timoxenus ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum mittere volebat, eum sagittæ postremo inuolvebat, adaptatisq; desuper pennis, ad locum de quo conuenerat sagittam emittebat. Sed Timoxenus qui Potidæam prodebat, proditionis compertus est. nam Artabazus ad conuentum locum sagittam dirigens, frustrante iactu humerum cuiusdam Potidæatæ percussit. Ad quem saucium turba (vt adsolet in bello fieri) quum cõcurrisset, subito reuulsa sagitta, animaduertens libellum, detulit ad magistratus. aderat autem & ceterorum Pallenensiũ commilitium. Perlecto libello magistratus & cognito proditionis autore, non tamen censuerunt Timoxenum esse plectendũ, Scionææ ciuitatis gratia, ne in posterum semper Scionæi pro proditoribus haberẽtur. Atq; hunc quidem in modum Timoxenus proditionis manifestus fuit.

CXXIX Artabazum vero tres iam menses obsidentem ingens æstus maris excepit, & is diutius: vnde barbari videntes locum factum lacunosum, in Pallenen concesserunt. quorum quum duæ partes permeassent eluuiem, tres aliæ supererant, quas vbi pertransissent, oportebat intrare Pallenen. sed eas tanta maris æstuatio inuasit quanta nunquam extiterat, vt indigenæ aiunt, quum ea frequenter illic accidat. Eorũ qui nandi erant ignari, interiere: qui erant gnari, eos Potidæatæ nauigiis adorti trucidauere. Huius autem æstus ac restagnationis & cladis Persarum ferunt Potidæatæ hinc caussam extitisse, quod isti è Persis qui sunt à mari oppressi, in templum Neptuni & eius simulacrũ quod situ est in suburbanis, impie se gesserant. Hanc fuisse caussam illi

ἐνθαῦτα δὴ Ἀρτάβαζος ἐπολιόρκεε τὴν Ποτίδαιαν. Ὑποτοπήσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος, καὶ ταύτην ἐπολιόρκεε. εἶχον δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι, οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐξαναστάντες ὑπὸ Μακεδόνων. ἐπεὶ δέ σφεας εἷλε πολιορκέων, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν ἐς λίμνην· τὴν δὲ πόλιν παραδιδοῖ Κριτοβούλῳ Τορωναίῳ ἐπιτροπεύειν, καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένεϊ. καὶ οὕτω Ὄλυνθον Χαλκιδέες ἔσχον. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος, τῇ Ποτιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε· προσέχοντι δέ οἱ προθύμως, συνετίθετο προδοσίην Τιμόξεινος ὁ τῶν Σκιωναίων στρατηγός· ὅντινα μὲν τρόπον ἀρχήν, ἔγωγε οὐκ ἔχω εἶπαι (οὐ γὰρ ὦν λέγεται) τέλος μέντοι, τοιάδε ἐγίνετο· ὅκως βιβλίον γράψειε ἢ Τιμόξεινος ἐθέλων παρὰ Ἀρτάβαζον πέμψαι, ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξεινον, τοξεύματος παρὰ τὰς γλυφίδας περιειλίξαντες, καὶ πτερώσαντες τὸ βιβλίον, ἐτόξευον ἐς συγκείμενον χωρίον. ἐπάϊστος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμόξεινος προδιδοὺς τὴν Ποτίδαιαν. τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος ἐς τὸ συγκείμενον, ἁμαρτὼν τοῦ χωρίου τούτου, βάλλει ἀνδρὸς Ποτιδαιήτεω τὸν ὦμον· τὸν δὲ, βληθέντα, περιέδραμε ὅμιλος, (οἷα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ) οἳ αὐτίκα τὸ τόξευμα λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βιβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς· παρῆν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων συμμαχίη. τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι τὸ βιβλίον, καὶ μαθοῦσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίης, ἔδοξε μὴ καταπλῆξαι Τιμόξεινον προδοσίῃ, τῆς Σκιωναίων πόλιος εἵνεκα, μὴ νομιζοίατο εἶναι Σκιωναῖοι ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον αἰεὶ προδόται. ὁ μὲν δὴ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπάϊστος ἐγένετο. Ἀρταβάζῳ δέ, ἐπείτε πολιορκέοντι ἐγεγόνεσαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἄμπωτις τῆς θαλάσσης μεγάλη, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι τέναγος γενόμενον, παρήισαν ἐς τὴν Παλλήνην. ὡς δὲ τὰς δύο μὲν μοίρας διοδοιπορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι ἦσαν, τὰς διελθόντας χρῆν ἔσω εἶναι ἐν τῇ Παλλήνῃ, ἐπῆλθε πλημμυρὶς τῆς θαλάσσης μεγάλη, ὅση οὐδαμά κω, ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις γενομένη. οἱ μὲν δὴ νέειν αὐτῶν οὐκ ἐπιστάμενοι διεφθείροντο, τοὺς δὲ ἐπισταμένους Ποτιδαιῆται ἐπιπλώσαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. αἴτιον δὲ λέγουσι Ποτιδαιῆται τῆς τε ῥηχίης καὶ τῆς πλημμυρίδος καὶ τοῦ Περσικοῦ πάθεος γενέσθαι τόδε, ὅτι τοῦ Ποσειδέωνος ἐς τὸν νηὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἠσέβησαν οὗτοι τῶν Περσέων οἵπερ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης. αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες,

γρ. συντίθεται

γρ. ἐγεγόνει.

εὖ λέγειν ἔμοιγε δοκέουσι. τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτάβαζος ἐς Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. οὗτοι μὲν οἱ προπέμψαντες βασιλῆα, οὕτω ἔπρηξαν. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Ξέρξεω περιγενόμενος, ὡς προσέμιξε τῇ Ἀσίῃ, φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ βασιλῆά τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθμευσε ἐς Ἄβυδον, ἐχειμέριζε ἐν Κύμῃ. ἔαρος δὲ ἐπιλάμψαντος, πρώιος συνελέγετο ἐς Σάμον. αἱ δὲ τῶν νεῶν καὶ ἐχειμέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῦνες ἐπεβάτευον. στρατηγοὶ δέ 10 σφι ἐπῆλθον, Μαρδόντης τε ὁ Βαγαίου καὶ Ἀρταΰντης ὁ Ἀρταχαίου· συνῆρχε δὲ τούτοισι καὶ ἀδελφιδέος αὐτοῦ Ἀρταΰντεω προσελομένου ὁ Ἀμίτρης· ἅτε δὲ μεγάλως πληγέντες, οὐ προήισαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἑσπέρης, οὐδ᾽ ἐπηνάγκαζε οὐδείς· ἀλλ᾽ ἐν τῇ Σάμῳ κατήμενοι, ἐφύλασσον τὴν Ἰωνίην μὴ ἀποστῇ, νέας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας. οὐ μὲν οὐδὲ προσεδέκοντο τοὺς Ἕλληνας προσελεύσεσθαι ἐς τὴν Ἰωνίην, ἀλλ᾽ ἀποχρήσειν σφι τὴν ἑωυτῶν φυλάσσειν, σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίωξαν 20 φεύγοντας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ᾽ ἄσμενοι ἀπαλλάσσοντο. κατὰ μέν νυν τὴν θάλασσαν ἑσσωμένοι ἦσαν τῷ θυμῷ, πεζῇ δὲ ἐδόκεον πολλῷ κρατήσειν τὸν Μαρδόνιον. ἐόντες δὲ ἐν Σάμῳ, ἅμα μὲν ἐβουλεύοντο εἴ τι δυναίατο κακὸν τοὺς πολεμίους ποιέειν, ἅμα δὲ καὶ ὠτακούστεον ὅκῃ πεσέεται τὰ Μαρδονίου πρήγματα. Τοὺς δὲ Ἕλληνας τό, τε ἔαρ γινόμενον ἤγειρε, καὶ Μαρδόνιος ἐν Θεσσαλίῃ ἐών. ὁ μὲν δὴ πεζὸς οὔκω συνελέγετο· ὁ δὲ ναυτικὸς ἀπίκετο ἐς Αἴγιναν, νέες ἀριθμὸν δέκα καὶ ἑκατόν. στρατηγὸς δὲ καὶ 30 ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρεος, τοῦ Ἡγησίλεω, τοῦ Ἱπποκρατίδεω, τοῦ Λευτυχίδεω, τοῦ Ἀναξίλεω, τοῦ Ἀρχιδήμου, τοῦ Ἀναξανδρίδεω, τοῦ Θεοπόμπου, τοῦ Νικάνδρου, τοῦ Χαρίλου, τοῦ Εὐνόμου, τοῦ Πολυδέκτεος, τοῦ Πρυτάνιος, τοῦ Εὐρυφῶντος, τοῦ Προκλέος, τοῦ Ἀριστοδήμου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὕλλου, τοῦ Ἡρακλέος· ἐὼν τῆς ἑτέρης οἰκίης τῶν βασιλέων. οὗτοι πάντες, πλὴν τῶν δυῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδεα πρώτων καταλεχθέντων, οἱ 40 ἄλλοι, βασιλῆες ἐγένοντο Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος. Ὡς δὲ παρεγένοντο ἐς τὴν Αἴγιναν πᾶσαι αἱ νέες, ἀπίκοντο Ἰώνων ἄγγελοι ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων· οἳ καὶ ἐς τὴν Σπάρτην ὀλίγῳ πρότερον τουτέων ἀπικόμενοι, ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν τὴν Ἰωνίην, τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιληίδεω ἦν· οἳ

videntur vere dicere. Eos autem qui ſuperauere, Artabazus in Theſſaliam ad Mardonium duxit. Et cum iis qui regem reduxerunt ita eſt actum. ¶ Claſſiarius autem Xerxis exercitus qui ſuperfuerat, vbi à Salamine fugiens attigit Aſiam, rege cum aliis copiis è Cherſoneſo Abydum traducto, hyemauit apud Cumam. Idem primo ſtatim vere Samum conuenit, vbi nonnullæ naues hyemauerant. Eius claſſis plerique epi- 10 batæ erant ex Perſis & Medis, duceſque superuenerant, Mardontes Bagæi, & Artayntes Artachæi filius, cuius patruelis Amitres ab eodem aſcitus erat iſtorum collega. Hi vtpote magnopere percuſſi, nõ audebant occaſum verſus producere, ne vnus quidẽ: ſed apud Samum ſubſidentes Ioniam à rebellando prohibebant, trecentas naues cum Ioniis habentes. Neque expectabant fore vt Græci in Ioniam irent, ſed vt ſua tutari contenti eſſent: ducta ex hoc coniectu- 20 ra, quod ipſos è Salamine fugientes non fuiſſent inſequuti, ſed libenter abſceſſiſſent.[1] Atque vt ſe victos mari, ita longe ſuperiorem terra Mardonium futurum arbitrabantur. Qui dum apud Samum erant, ſimul conſultabant ſi quid mali poſſent facere hoſtibus, ſimul ſubauſcultabant quonã res Mardonii ſpectarent. At Græcos excitabat tum veris aduentus, tum Mardonius in Theſſalia agens. & eorum quidẽ exercitus pedeſtris nondum cogebatur: naues autẽ 30 in Æginam abierant numero centum ac decem, præfecto atque nauarcho Leutychide, qui fuit Menaris, qui fuit Ageſilai, qui fuit Hippocratidæ, qui fuit Leutychidis, qui fuit Anaxilai, qui fuit Archidami, qui fuit Anaxandridæ, qui fuit Theopompi, qui fuit Nicandri, qui fuit Charili, qui fuit Eunomi, qui fuit Polydectis, qui fuit Prytanis, qui fuit EVryphontis, qui fuit Proclis, qui fuit Ariſtodemi, qui fuit Ariſtomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli, qui fuit 40 Herculis filius, ex altera ab regia familia. Hi omnes, præter duos qui primi poſt Leutychidem commemorati ſunt, reges Spartæ fuerunt. Athenienſium autem, duce Xanthippo Ariphronis filio, hac omni claſſe Æginam profecta, adueniunt eo nuncii Ionum iidem qui nuper ierant ad orandos Lacedæmonios vt Ioniam liberarent, quorum vnus fuit Herodotus Baſilidis filius. Hi,

cxxx cxxxi cxxxii

[1] De mari igitur animum abiecerant, ſed longe ſuperiorem &c. *ad verbum, Circa mare igitur animo victi erant. vel, animis ceciderant id eſt, De rebus igitur mari gerendis ſpem abiecerant.*

ſeptem

septem fuerant ab initio, qui coniuratione inter se facta de trucidando Stratte Chiorum tyranno, postea conspiratione patefacta per vnum ex ipsis qui rem detulerat, ceteri qui sex erant, è Chio se subduxerunt, Spartamque se contulerunt, & tunc Æginam, oraturi Græcos vt in Ioniam nauigarent: ægreque exoratos Delon vsque perduxere. Nam vlteriora omnia Græcis formidolosa erant, cum locorum ignaris, tum plena hostium esse, & tantundem abesse Samum, quantum Herculis columnas credentibus. Contigitque id rei vt neque barbari supra Samum occidentem versus nauigare auderent, metu perterriti: neque Græci Chiorum rogatu, orientem versus, vltra Delon. ita timor mediū eorum tuebatur.

CXXXIII ¶ Dum Græci nauigauere in Delon, Mardonius qui in hybernis apud Thessaliam erat, inde mouens misit ad oraculum quendam genere EVropeum, nomine Murem, iubens vt quantumcunque sibi liceret peruaderet ad oraculum consultandum: edocuitque quid vellet ab oraculis scire. Quid autem fuerit haud compertum habeo. non enim memoratur: opinor autem nihil aliud quam de rebus præsentibus fuisse.

CXXXIV Constat hunc Murem in Lebadiam venisse, & mercede corrupto quodam indigena Trophonium descendisse, & ad Abas Phocensium, ad oraculum: quinetiam prius Thebas adisse. Ibique tum Apollinem Ismenium consuluisse, quod illic, quemadmodum in Olympia, fas est in templis sciscitari oracula: tum quodam non Thebano, sed peregrino pecunia corrupto, in delubro Amphiarai obdormisse. Ideo autem nemini Thebano licet eo in loco vaticinum esse, quod quum Amphiaraus optionem eis dedisset vtrum mallent vate vti se an auxiliatore: Thebani sibi auxiliatorem eum maluerunt. ea propter nefas est vlli Thebano illic obdormiscere.

CXXXV Tunc autē maximum extitisse miraculum, vt à Thebanis mihi narratur: Murem Europeum, peruestigatis omnibus oraculis, isse etiam ad fanum Apollinis Ptoi. vocatur autem id fanum ita: sed ipsorum Thebanorum est, situm supra paludem Copaidem, ante montem, proxime vrbem Acræphiam. Ad hoc templū postquam peruenisset is qui Mus appellaretur, sequutos eum tres viros publice delectos ad describenda ea quæ homini responderentur, & statim antistite

στασιῶται σφι γενόμενοι, ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ Χίου τυράννῳ, ἐόντες ἀρχὴν ἑπτά. ἐπιβουλεύοντες δὲ ὡς φανεροὶ ἐγένοντο, ἐξενείκαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἑνὸς τῶν μετεχόντων, οὕτω δὴ οἱ λοιποὶ ἓξ ἐόντες ὑπεξέσχον ἐκ τῆς Χίου, καὶ ἐς Σπάρτην ἀπίκοντο, καὶ δὴ καὶ τότε ἐς τὴν Αἴγιναν, τῶν Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶσαι ἐς τὴν Ἰωνίην· οἳ προήγαγον αὐτοὺς μόγις μέχρι Δήλου. τὸ γὰρ προσωτέρω, πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἕλλησι, οὔτε τῶν χώρων ἐοῦσι ἐμπείροισι, στρατιῆς τε πάντα πλέα ἐδόκεε εἶναι. τὴν δὲ Σάμον ἠπιστέατο δόξῃ καὶ Ἡρακλέας στήλας ἴσον ἀπέχειν. συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο, ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἑσπέρης ἀνωτέρω Σάμου μὴ τολμᾶν καταπλῶσαι καταρρωδηκότας, τοὺς δὲ Ἕλληνας, χρηιζόντων Χίων, τὸ πρὸς τὴν ἠῶ κατωτέρω Δήλου. οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σφέων. (ἢ ἐφύλασσε.)

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἔπλωον ἐς τὴν Δῆλον· Μαρδόνιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχείμαζε. ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμεώμενος, ἔπεμπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρωπέα γένος, τῷ οὔνομα ἦν Μῦς· ἐντειλάμενος πανταχῆ μιν χρησόμενον ἐλθεῖν, τῶν οἷά τε ἦν σφι ἀποπειρήσασθαι. ὅ, τι μὲν βουλόμενος ἐκμαθεῖν πρὸς τῶν χρηστηρίων ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω φράσαι (οὐ γὰρ ὦν λέγεται) δοκέω δ᾽ ἔγωγε περὶ τῶν παρεόντων πρηγμάτων, καὶ οὐκ ἄλλων πέρι πέμψαι.

Οὗτος ὁ Μῦς ἔς τε Λεβάδειαν ἀπικόμενος φαίνεται, καὶ μισθῷ πείσας τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα, καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον· καὶ ἐς Ἄβας τὰς Φωκέων ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκετο, τοῦτο μὲν, τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο (ἔστι δὲ, κατάπερ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱροῖσι αὐτόθι χρηστηριάζεσθαι) τοῦτο δὲ, ξεῖνόν τινα καὶ οὐ Θηβαῖον χρήμασι πείσας, κατεκοίμισε ἐς Ἀμφιάρεω. Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαντεύεσθαι αὐτόθι διὰ τόδε· ἐκέλευσέ σφεας ὁ Ἀμφιάρεως διὰ χρηστηρίων ποιεύμενος, ὁκότερα βούλονται ἑλέσθαι τούτων, ἑωυτῷ ἢ ἅτε μάντι χρέεσθαι, ἢ ἅτε συμμάχῳ, τοῦ ἑτέρου ἀπεχομένους· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν εἵλοντο εἶναι. διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ αὐτόθι κατακοιμηθῆναι. (ἢ ἐγκατακοιμηθῆναι.)

Τότε δὲ θῶμά μοι μέγιστον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων. ἐλθεῖν ἄρα τὸν Εὐρωπέα Μῦν, περιστρωφώμενον πάντα τὰ χρηστήρια, καὶ ἐς τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος· τοῦτο δὲ τὸ ἱρὸν, καλέεται μὲν Πτῶον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαΐδος λίμνης, πρὸς οὔρεϊ, ἀγχοτάτω Ἀκραιφίης πόλιος. ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεί τε παρελθεῖν τὸν καλεόμενον τοῦτον Μῦν, ἕπεσθαί οἱ τῶν ἀστῶν αἱρετοὺς ἄνδρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ὡς ἀπογραψομένους τὰ θεσπιέειν ἔμελλε. καὶ πρόκατε τὸν πρόμαντιν 321

βαρβάρῳ γλώσσῃ χρᾶν. καὶ τοὺς μὲν ἑπομένους τῶν Θηβαίων ἐν θώματι ἔχεσθαι ἀκούοντας βαρβάρου γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος· οὐδὲ ἔχειν ὅ τι χρήσωνται τῷ παρεόντι πρήγματι· τὸν δὲ Εὐρωπέα Μῦν ἐξαρπάσαντα παρ' αὐτέων τὴν ἐφέροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ προφήτεω γράφειν ἐς αὐτήν. (φάναι δὲ Καρίῃ μιν γλώσσῃ χρᾶν) συγγραψάμενον δὲ, οἴχεσθαι ἀπιόντα ἐς Θεσσαλίην. Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅ, τι δὴ ἦν λεγόμενα τὰ χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἔπεμψε ἄγγελον ἐς Ἀθήνας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω, ἄνδρα 10 Μακεδόνα· ἅμα μὲν, ὅτι οἱ προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν. (Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβάρης ἀνὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγεγόνεε Ἀμύντης ὁ ἐν τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ οὔνομα τοῦ μητροπάτορος· τῷ δὴ ἐκ βασιλῆος τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλάβανδα πόλις μεγάλη νέμεσθαι) ἅμα τε ὁ Μαρδόνιος πυθόμενος ὅτι πρόξεινός τε εἴη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος, ἔπεμπε. τοὺς γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκεε μάλιστα προσκτήσεσθαι, λεών τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἄλκιμον· τά τε κατὰ τὴν θάλασσαν συντυ- 20 χόντα σφι παθήματα κατεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἠπίστατο. τούτων δὲ προσγενομένων, κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσσης κρατήσειν· τά περ ἂν καὶ ἦν. πεζῇ τε ἐδόκεε πολλῷ εἶναι κρέσσων. οὕτω τε ἐλογίζετο κατύπερθέ οἱ τὰ πρήγματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. τάχα δ' ἂν καὶ τὰ χρηστήρια ταῦτά οἱ προλέγοι, συμβουλεύοντα σύμμαχον τὸν Ἀθηναῖον ποιέεσθαι· τοῖσι δὴ πειθόμενος ἔπεμπε. Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἕβδομος γενέτωρ Περδίκκης ἐστὶ, ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα τρόπῳ τοιῷδε· ἐξ Ἄρ- 30 γεος ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοὺς τῶν Τημένου ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφεοί, Γαυάνης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περδίκκης· ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην, ἀπίκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν. ἐνθαῦτα δὲ καὶ ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλέι, ὁ μὲν, ἵππους νέμων· ὁ δὲ, βοῦς· ὁ δὲ νεώτατος αὐτέων Περδίκκης, τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων. (ἔσαν γὰρ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μοῦνον ὁ δῆμος) ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέος, αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. ὅκως δὲ ὀπτῷτο ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θητὸς 40 τοῦ Περδίκκεω, διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἑωυτοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεὶ τὠυτὸ τοῦτο ἐγίνετο, εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα ἑωυτῆς. [4] ὡς δὲ ἤκουσε, ἐπῆλθέ οἱ αὐτίκα ὡς εἴη τέρας, καὶ

barbara lingua vsam: & qui eos subsequebantur, stupuisse audientes barbaram linguam pro Græca. Quumque nescirent quid in præsenti negocio agerent, Murem Europeum pugillares ab eis quos ferebant abstulisse, & in illis ea quæ dicerentur à propheta exarasse, eaque, vt dicebant, lingua Caria: & vbi illa scripsisset, digressum in Thessaliam abiisse. CXXXVI Ea Mardonius intelligēs quid dicerent, nuncium dehinc Athenas mittit Alexandrum Macedonem Amyntæ filium,[1] tum quia in eum propensi erant Persæ, (quippe cuius sororem Gygæam Amyntæ filiam in matrimonio habuerat Bubares vir Perses, ex qua genuerat Amyntam in Asia, aui materni ferentem nomen, cui ab rege Phrygiæ data erat incolenda vrbs Alabanda) tum quia audiebat hospitalem atq; munificum esse virum, Mardonius mittendum duxit: hac præcipue ratione arbitratus se conciliaturum sibi Athenienses, populum & multum & strenuū esse audiens,[2] & qui cladis Persicæ in mari acceptæ præcipuus autor extitisset. Quibus sibi conciliatis, spem concipiebat facile potiundi maris, prout etiam contigisset. nam terrestribus copiis longe sibi superior esse videbatur. Ita colligebat suas res fore superiores rebus Græcorum. Cui fortassis oracula illa reddita suadebant vt Atheniensem sibi socium asciseeret. His obtemperans, CXXXVII Alexandrum hunc mittebat septimum à Perdicca, qui Macedonum tyrannidem obtinuit hunc in modum: Tres fratres à Temeno oriundi, Gauanes, Aeropus, Perdiccas, ex Argo in Illyrios profugerunt: & ex Illyriis transgressi superiorem Macedoniam, peruenerunt ad vrbem Lebæam. vbi se ad mercenariam operam regi locauerunt, vnus quidem equis, alter vero bobus, minimus autem natu, minutis pecoribus pascendis.[3] Erant autem priscorum hominum tyrannides in re nummaria exiles, non solum populares facultates: adeo ipsi regi sua vxor coquebat cibaria. Hæc quū animaduertisset panem pueri Perdiccæ mercenarii, dum coqueretur, effici duplū quā erat, idq; semper contingere, indicauit marito.[4] Ille re audita, illico ingressus est vt ostētū cerneret,

1 Tum quod affinitate cum Persis iunctus esset; 2 Et quem cladis Persicæ in mari acceptæ præcipuum autorem extitisse credebat. 3 Erant enim olim regna etiam in re nummaria exilia, non solum populus. Regis autem vxor illis ipsamet farinam subigebat: sed dum coquebatur panis Perdiccæ pueri mercenarii, in duplam molem excrescebat. Quod quum semper contingeret, id marito indicauit. *Dicit autem τυραννίδας pro τυράννους, perinde est enim ac si dixisset, Erant enim olim ipsi quoque reges pecuniæ inopes. Quod Herodotus subiungit ne cui mirū videatur quod rex ipsis illos pascendis suis armentis & gregibus præfecerit. At Valla ex* Enim *faciens* Autem, *ita hoc interpretatur quod de regis vxore narratur, quasi Herodotus hoc velut argumentum illius inopiæ afferat: ideoque particula* Ad *connectitur.* 4 At illi, vt audiuit, statim hæc cogitatio animum subiit, *vel, illi in mentem venit,* factum illud, ———

quonam modo quid maius excresceret: moxque accitis mercenariis, vt à sua domo discederent imperauit. Et quum isti dicerent, ita demum se abscedere iustum esse vbi mercedem accepissent: [1] tunc rex mercedē nominari audiens, Hunc, inquit (solem ostendens, in deum contumeliosus) dignam vobis mercedem reddo. Immeabat autem in ædes per fumarium sol. Hoc audientes maiores natu Gauanes & Aeropus, stetere attoniti. at puer, Accipimus rex quę das, præloquutus, gladio (nam gladium gerebat) circumscripsit in pauimento domus solem: circumscriptumq; quum ter in sinum suum hausisset, abiit cum ceteris.

CXXXVIII [2] Quale autem esset id quod faciebat puer, & quod data cum illorum assensu accipiebat minimus natu, renunciauit quidam assessorum regi. Hoc audito, rex ira percitus equites ad eos interimendos mittit. Est autem in ea regione amnis cui tanquā liberatori immolant posteri illorū qui ab Argo erant: hic amnis, posteaquam eum Temenidæ transierant, ita vehemens effectus erat vt ab equitibus trāsiri nequierit. Temenidæ in aliam Macedoniæ plagam transgressi, habitarunt prope hortos qui ferebantur esse Midæ Gordio geniti, quibus in hortis sua sponte nascuntur rosæ sexagenûm foliorum, fragrantiori odore quam ceteræ: & in quibus (vt fertur à Macedonibus) Silenus fuit exceptus. Super eos situs est mons, nomine Bermius, per hyemem inaccessus. Hinc egressi postquam eam plagam obtinuerunt Temenidæ, ceteram Macedoniam subegerunt.

CXXXIX Ab hoc autem Perdicca hunc in modum Alexander oriundus est: Amyntæ filius fuit Alexander, Amyntas Alcetæ, pater Alcetæ fuit Aeropus, Aeropi Philippus, Philippi [3] Argæus, huius Perdiccas, qui parauit imperium. Ita Amyntæ fuit Alexander filius.

CXL Qui vbi Athenas venit à Mardonio missus, ita verba fecit, Viri Athenienses, Mardonius hæc inquit, Nuncius mihi ab rege venit in hæc verba, Atheniēsibus iniurias quas mihi intule-

καὶ φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς θῆτας, προηγόρευέ σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἑωυτοῦ. οἱ δὲ, τὸν μισθὸν ἔφασαν δίκαιοι εἶναι ἀπολαβόντες, οὕτω ἐξιέναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς, τοῦ μισθοῦ πέρι ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε, θεοβλαβὴς γενόμενος, Μισθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι· δείξας τὸν ἥλιον. ὁ μὲν δὴ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα. ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἴπας τάδε, Δεκόμεθα ὦ βασιλεῦ τὰ διδοῖς, περιγράφει τῇ μαχαίρῃ ἐς τοὔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον. περιγράψας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρὶς ἀρυσάμενος ἐκ τοῦ ἡλίου, ἀπαλλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. οἱ μὲν δὴ ἀπήισαν. Τῷ δὲ βασιλέϊ σημαίνει τις τῶν παρέδρων οἷόν τι χρῆμα ποιήσειε ὁ παῖς, καὶ ὡς σὺν νόῳ ἐκείνων ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ, ταῦτα ἀκούσας, καὶ ὀξυνθεὶς, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας. ποταμὸς δέ ἐστι ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ τουτέων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἄργεος ἀπόγονοι σωτῆρι. οὗτος, ἐπεί τε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρύη ὥστε τοὺς ἱππέας μὴ οἵους τε γενέσθαι διαβῆναι. οἱ δὲ, ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης, οἴκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίεω· ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἓν ἕκαστον ἔχον ἑξήκοντα φύλλα, ὀδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. ἐν τούτοισι καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποισι ἥλω, ὡς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται, Βέρμιον οὔνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμεώμενοι, ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην.

Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκεω Ἀλέξανδρος ὧδε ἐγεγόνεε. Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος· Ἀμύντης δὲ, Ἀλκέτεω· Ἀλκέτεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος· τοῦ δὲ, Φίλιππος· Φιλίππου δὲ, Ἀργαῖος· τοῦ δὲ, Περδίκκης, ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. ἐγεγόνεε μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω. Ὡς δὲ ἀπίκετο ἐς τὰς Ἀθήνας πεμφθεὶς ὑπὸ Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος τάδε λέγει, Ἐμοὶ ἀγγελίη ἥκει παρὰ βασιλέος, λέγουσα οὕτω, Ἀθηναίοισι τὰς ἁμαρτάδας τὰς ἐξ ἐκείνων ἐς ἐμὲ

γρ. φέροι μέγα τι

γρ. σωτῆρι

322

γρ. πατὴρ ἦν

γρ. ἀποπεμφθεὶς

——— magnum aliquid portendere, ideoque accersitis mercenar. *Ad verbum, Portentum esse [hanc rem] & ad magnum aliquid spectare, vel, tendere. At Valla errorem inceptum ab ἐπεὶ δὴ prosequutus est in φέροι.* 1 Tunc rex, vbi mercedis mentionem fieri audiuit, sole tunc forte per fumarium, *siue, caminum*, domum ingrediente, dixit furore correptus, At ego hanc mercedem vobis dignam rependo. ostendebat autem solem: *vel, At ego vobis hanc mercedem persoluo. id est, in mercedem, vel, pro mercede, vt μισθὸν dicatur per appositionem. Videtur autem voluisse significare, illos debere abunde magnæ mercedis loco ducere quod saluos illos à se dimitteret.* 2 At regi quidam ex eius assessoribus, quod egerat puer, & quòd ille quum omniū natu minimus esset, quæ sibi data erant accepisset, id certo consilio factum esse, renunciauit. *Nam σὺν νόῳ (rarissimum alioqui loquendi genus) hoc videtur significare, q.d. Gallice, Et qu'il ne faisoit cela sans y auoir bien pensé.* 3 Aræus,

» γενομένας πάσας μετίημι. νῦν τε ὧδε Μαρδόνιε » ποίεε. τοῦτο μὲν, τὴν γῆν σφι ἀπόδος· τοῦτο δὲ, ἄλλην » πρὸς ταύτῃ ἑλέσθων αὐτοὶ ἥντινα ἂν ἐθέλωσι, ἐόντες » αὐτόνομοι. ἱρά τε πάντα σφι (ἢν δὴ βούλωνταί γε ἐ» μοὶ ὁμολογέειν) ἀνόρθωσον, ὅσα ἐγὼ ἐνέπρησα. τουτέ» ων δὲ ἀπιγμένων, ἀναγκαίως ἔχει μοι ποιέειν ταῦτα, » ἢν μὴ τὸ ὑμέτερον αἴτιον γένηται. λέγω δὲ ὑμῖν τάδε, » Νῦν τί μαίνεσθε πόλεμον βασιλέι ἀνταειρόμενοι; » οὔτε γὰρ ἂν ὑπερβάλοισθε, οὔτε οἷοί τε ἐστὲ ἀντέχειν τὸν » πάντα χρόνον. εἴδετε μὲν γὰρ τῆς Ξέρξεω στρατηλασί» ης τὸ πλῆθος, καὶ τὰ ἔργα· πυνθάνεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν » παρεοῦσαν μοι δύναμιν· ὥστε καὶ ἢν ἡμέας ὑπερβά» λησθε, καὶ νικήσητε, (τοῦ περ ὑμῖν οὐδεμίη ἐλπὶς, εἴ περ » εὖ φρονέετε) ἄλλη παρέσται πολλαπλησίη. μὴ ὦν » βούλεσθε παρισούμενοι βασιλέι, στέρεσθαι μὲν τῆς χώ» ρης, θέειν δὲ αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν· ἀλλὰ καταλλάσσε» σθε. παρέχει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι, βασιλῆ» ος ταύτῃ ὡρμημένου. ἐστὲ ἐλεύθεροι, ἡμῖν ὁμαιχμίην » συνθέμενοι ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. Μαρδόνιος μὲν » ταῦτα ὦ Ἀθηναῖοι ἐνετείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑ» μέας. ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμέας ἐούσης » ἐξ ἐμεῦ, οὐδὲν λέξω. οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμά» θοιτε. προσχρηΐζω δὲ ὑμέων πείθεσθαι Μαρδονίῳ. ἐνο» ρέω γὰρ ὑμῖν οὐκ οἵοισί τε ἐσομένοισι τὸν πάντα χρό» νον πολεμέειν Ξέρξῃ. εἰ γὰρ ἐνώρων τοῦτο ἐνὸν ὑμῖν, » οὐκ ἄν κοτε ἐς ὑμέας ἦλθον, ἔχων λόγους τούσδε. καὶ » γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ βασιλῆός ἐστι καὶ » χεὶρ ὑπερμήκης. ἢν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, » μεγάλα προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, » δειμαίνω ὑπὲρ ὑμέων, ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οἰκη» μένων τῶν συμμάχων πάντων, αἰεί τε φθειρομένων » μούνων, ἐξαίρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν ἐκτημένων. » ἀλλὰ πείθεσθε. πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ βα» σιλεύς γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἁ» μαρτάδας ἀπιεὶς, ἐθέλει φίλος γενέσθαι. Ἀλέξανδρος μὲν ταῦτα ἔλεξε. Λακεδαιμόνιοι δὲ, πυθόμενοι ἥκειν Ἀλέξανδρον ἐς Ἀθήνας, ἐς ὁμολογίην ἄξοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων, ὥς σφεας χρεών ἐστι ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδεισαν μὴ ὁμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τέ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφέων γίνεσθαι τὴν κα-

γρ. ἀειρόμενος

γρ. τὴν ἐμοὶ ἐοῦσαν δύναμιν.

intulerunt omnes remitto. nunc autem Mardoni ita facito: Suam eis regionem reddito: præterea aliam pro suo arbitratu eligant, suaque libertate potiantur. Quinetiam eorum templa, si mecum fœdus inire volent, omnia quæ ego incendi, restituito. Hic nuncius quum mihi allatus sit, necesse habeo ista exequi, nisi per vos steterit. Ego vero hæc vobis duco dicenda, Quid insanitis, bellum regi inferentes, cui nec vnquã præstare, nec semper obstare poteritis? Nostis enim Xerxis & copias & facta: auditis quoq; nunc de exercitu qui mecum est:[1] quem si superaueritis atque viceritis, nulla vobis (si sapitis) spes erit, quum alius multo maior exercitus sit adfuturus. Nolite igitur, æquiparando vos regi, priuari solo vestro,[2] & pro vobisipsis assidue discurrere. imo potius his molestiis vos explicate, quum adsit vobis pulcherrima explicandi facultas, quod ab rege prouocati vt societatem belli nobiscum ineatis citra dolum & fraudem, liberati eritis. Hæc me iussit Athenienses apud vos Mardonius dicere. Ego vero de mea in vos beneuolentia nihil commemorabo. neque enim nunc primum eam cognouistis. Obsecro autem vt Mardonio morem geratis, quos animaduerto non semper validos fore ad gerendum cum Xerxe bellum: quales si animaduerterem esse, nequaquam huc cum his mandatis venissem. Quippe regis vires supra humanas sunt, & manus prælonga.[3] Quod nisi propere assentiamini magna pollicentibus, quippe ex æquo fœdus facere volentibus, timeo vestrã vicem, qui ex omnibus sociis & maxime in via habitatis, & soli semper præcipuã cladem accipitis, possidentes terram inter diuersas acies positam.[4] Itaque inducite hoc in animũ quod magnopere est è vestra dignitate, quum rex magnus vobis Græcorum solis iniurias remittens, cupiat effici amicus. Hæc Alexander. Quem Athenas ire ad inducendos in barbari societatem Athenienses quum audissent Lacedæmonii, id ne fieret vehementer extimuerunt, reminiscentes oraculorum, fatale esse vt ipsi cum ceteris Doriensibus è Peloponneso eiicerentur à Medis pariter & Atheniensibus. ideoque sine mora mittendos illuc censuere legatos. Et sane contigit vt concioni adessent

CXLI

1 Quod si potentiores extiteritis, eumque viceritis (quod nequaquam speratis, si sapitis) 2 Et semper de vita vestra periclitari. Vos igitur potius in gratiam cum rege redite, quum reconciliationis pulcherrima se vobis offerat occasio, regem ad hanc propensum habentibus. Inita nobiscum citra dolum & fraudem societate belli, liberi estote. 3 Nisi igitur statim cum illis paciscamini, luculentas condiciones vobis proponentibus, quibus pacisci volunt, 4 Enimuero morem gerite: magni enim vestra refert, regem magnum vobis solis Græcorum iniurias condonare, & amicitiam vobiscum inire velle.

Lacedæ-

Lacedæmonii. extraxerant enim Athenienses tempus, probe scientes fore vt Lacedæmonii audirent venire à barbaro nuncium ad societatem contrahendam. quare de industria id fecere ad declarandam Lacedæmoniis sententiam suam.

CXLII Vbi dicendi finem fecit Alexander, excipientes nuncii Spartanorum, ita loquuti sunt, Nos vero misere Lacedæmonii oratum vos ne quid noui in Græciam agatis, neque verba quæ adferuntur à barbaro admittatis: quod id neque iustum sit vllo modo, neque decorum cum aliis Græcis, tum præcipue vobis: idque multis de caussis. Vos enim hoc bellum excitastis etiam nobis inuitis, & propter imperium vestrum est decertatum: quod certamen nunc in vniuersam Græciam emanauit:[1] cuius totius vos præcipui authores fuistis, & Græcis caussa seruitutis, res nullo pacto toleranda, quum præsertim constet Athenienses semper & iam inde à priscis temporibus vindicasse permultos homines in libertatem. Et tristem quidem condicionem vestram dolemus, quod iam bis prouentu frugum frandati estis, & iam domibus quæ dirutæ sunt caretis. quo nomine Lacedæmonii vobis ac ceteri socii spondent se vxores vestras & omnia ad bellum inutilia[2] proxime domesticos suos, quoad bellum hoc steterit, alituros. Neque vero vos Alexander Macedo seducat,[3] commendans Mardonii orationem. facit enim quod sibi faciendum est: quippe qui tyrannus tyranno operam præstat. Sed non idem vestra facere interest, si recte sapitis, qui scitis nihil barbaris esse neque fidum neq; verum.

CXLIII Hæc quum nuncii dixissent, Athenienses Alexandro ita responderunt, Et ipsi cognitum habemus hoc, vires Medorum etiam atq; etiam maiores esse quá nostras, vt id[4] nihil intersit exprobrare nobis: attamen in tutanda libertate eatenus resistemus quatenus valebimus. Vt autem societatem cum barbaro contrahamus, neque tu persuadere tentes, neque nos, si tu tentaueris, persuadebimur.[5] Tu vero renuncia Mardonio Athenienses dicere, quoad sol eodem itinere meabit quo nunc meat, eousque se nunquam cum Xerxe societatem inituros, sed se protegendo propulsaturos eum, fretos ope deorum atque heroum,

τάστασιν. ἐπανέμειναν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἔμελλον Λακεδαιμόνιοι πεύσεσθαι ἥκοντα παρὰ τοῦ βαρβάρου ἄγγελον ἐπ᾽ ὁμολογίῃ· πυθόμενοί τε, πέμψειν κατὰ τάχος ἀγγέλους. ἐπίτηδες ὦν ἐποίευν, ἐνδεικνύμενοι τοῖσι Λακεδαιμονίοισι τὴν ἑωυτῶν γνώμην.

Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ Σπάρτης ἄγγελοι, Ἡμέας δὲ ἔπεμψαν Λακεδαιμόνιοι δεησομένους ὑμέων, 10 μήτε νεώτερον ποιέειν μηδὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ τοῦ βαρβάρου. οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς, οὔτε κόσμον φέρον οὔτε γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα, πολλῶν εἵνεκα. ἠγείρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς, οὐδὲν ἡμέων βουλομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρης ἀρχῆς ὁ ἀγὼν ἐγένετο· νῦν δὲ φέρει καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. ἄλλως τε, τουτέων ἁπάντων αἰτίους γενέσθαι δουλοσύνης τοῖσι Ἕλλησι Ἀθηναίους, οὐδαμῶς ἀνασχετόν· οἵτι-20 νες αἰεὶ κατὰ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθερώσαντες ἀνθρώπων. πιεζομένοισι μέντοι ὑμῖν συναχθόμεθα, καὶ ὅτι καρπῶν ἐστέρησθε διξῶν ἤδη, καὶ ὅτι οἰκοφθόρησθε χρόνον ἤδη πολλόν. ἀντὶ τουτέων δὲ ὑμῖν Λακεδαιμόνιοί τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλλονται γυναῖκάς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄχρηστα οἰκετέων ἐχόμενα πάντα ἐπιθρέψειν ἔστ᾽ ἂν ὁ πόλεμος ὅδε συνεστήκῃ. μηδὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἀναγνώσῃ, λεήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. τούτῳ μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστί· (τύ-30 ραννος γὰρ ἐὼν, τυράννῳ συγκατεργάζεται) ὑμῖν δὲ οὐ ποιητέα, εἴ περ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοισι, ὡς βαρβάροισί ἐστι οὔτε πιστὸν, οὔτε ἀληθὲς οὐδέν. ταῦτα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι.

Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ὑπεκρίναντο τάδε, Καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμεθα, ὅτι πολλαπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἤπερ ἡμῖν· ὥστε οὐδὲν δεῖ τοῦτό γε ὀνειδίζειν. ἀλλ᾽ ὅμως ἐλευθερίης σκεπτόμενοι, ἀμυνεύμεθα οὕτω ὅκως ἂν καὶ δυνώμεθα. ὁμολογῆσαι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας πειρῶ 40 ἀναπείθειν, οὔτε ἡμέες πεισόμεθα. νῦν τε ἀπάγγελλε Μαρδονίῳ ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ᾽ ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴῃ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μήκοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξῃ. ἀλλὰ θεοῖσί τε συμμάχοισι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι ἥρωσι,

323

[illegible] δεῖν γλιχόμενοι.

[1] Adde quod Athenienses, qui horum omnium autores extiterunt, primos ex Græcis iugum seruitutis subire, res est profecto intoleranda. quum præsertim vos constet semper & iam inde à prisc. vt legatur ἀγῶνος δουλοσύνης. [2] Ad rem domesticam pertinentia. [3] Poliens, id est, exornans. [4] Nihil opus sit [5] Atque adeo nunc renuncia Mard.

τῶν ἐκεῖνος οὐδεμίην ὄπιν ἔχων, ἐνέπρησε τούς τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. σύ τε τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίνεο Ἀθηναίοισι· μηδὲ δοκέων χρηστὰ ὑποργέειν, ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεε. οὐ γάρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων παθεῖν, ἐόντα πρόξεινόν τε καὶ φίλον. Πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο· πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ Σπάρτης ἀγγέλους, τάδε, Τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαιμονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ βαρβάρῳ, κάρτα ἀνθρωπήιον ἦν. ἀτὰρ αἰσχρῶς γε οἴκατε ἐξεπιστάμενοι τὸ Ἀθηναίων φρόνημα ἀρρωδῆσαι· ὅτι οὔτε χρυσός ἐστι γῆς οὐδαμόθι τοσοῦτος, οὔτε χώρη κάλλεϊ καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι, ἐθέλοιμεν ἂν μηδίσαντες, καταδουλῶσαι τὴν Ἑλλάδα. πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύοντα ταῦτα μὴ ποιέειν, μηδ' ἢν ἐθέλωμεν. πρῶτα μὲν καὶ μέγιστα, τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκήματα ἐμπεπρησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα, τοῖσι ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρέειν ἐς τὰ μέγιστα μᾶλλον ἤπερ ὁμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ. αὖτις δὲ, τὸ Ἑλληνικὸν ὅμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσσον, καὶ θεῶν ἱδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἤθεά τε ὁμότροπα. ὧν καὶ προδότας ἡμέας Ἀθηναίους οὐκ ἂν εὖ ἔχοι. ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγχάνετε ἐπιστάμενοι. ἔστ' ἂν καὶ εἷς περιῇ Ἀθηναίων, μηδαμὰ ὁμολογήσοντας ἡμέας Ξέρξῃ. ὑμέων μέντοι ἀγάμεθα τὴν προνοίην, τὴν πρὸς ἡμέας ἔχουσαν, ὅτι προείδετε ἡμέων οἰκοφθορημένων οὕτω, ὥστε ἐπιθρέψαι ἐθέλειν ἡμέων τοὺς οἰκέτας. καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χάρις ἐκπεπλήρωται· ἡμέες μέντοι λιπαρήσομεν οὕτω ὅκως ἂν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. νῦν δὲ ὡς οὕτω ἐχόντων, στρατιὴν ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. ὡς γὰρ ἡμεῖς εἰκάζομεν, οὐκ ἑκὰς χρόνου παρέσται ὁ βάρβαρος ἐσβαλὼν ἐς τὴν ἡμετέρην· ἀλλ' ἐπεὰν τάχιστα πύθηται τὴν ἀγγελίην ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν τῶν ἐκεῖνος ἡμέων προσεδέετο. πρὶν ὦν παρεῖναι ἐκεῖνον ἐς τὴν Ἀττικήν, ἡμέας καιρός ἐστι προβοηθῆσαι ἐς τὴν Βοιωτίην.

quorum ille, nihil pensi habens, & templa & simulacra incendit. [1] Tu quoque posthac cũ istiusmodi oratione ne committas vt Athenis videaris, neve per speciem emolumentorum infanda nos facere suadeas. nolumus enim te ingratũ quippiã ab Atheniensibus pati, quibus & hospes & amicus es. Hæc Alexandro responderunt. nunciis autem Spartiatarum ista,[2] Lacedæmonios vereri ne fœdus ineamus cum barbaro, sane humanum est: neq; hoc verentes eos turpe est venisse, quibus mens Atheniensium inexplorata esset: quoniam neq; tantum auri vsquam gentium est, neq; regio vlla specie & bonitate præstans, quã nos accipientes, vt cum Medis sentiremus, ad tradendam seruituti Græciã induceremur. Quod ne faciamus, etsi velimus, multa & magna nos dehortantur: primum atq; idem maximum, quod deorũ ædes effigiesq; incensæ pariter & obrutæ sunt, quas nos in primis vltum ire necesse est potius quam cum iis fœderari qui ista fecerunt: deinde, quum simus Græci eiusdem & sanguinis & linguæ, quorum & fana & sacrificia communia sunt, & mores adsimiles, eorũ proditores fieri Athenienses, non bene haberet. [3] Ex quo, si antea nesciebatis, nunc ita accipiatis, dum vel vnus Atheniensium superererit, nunquã nos conuenturos esse cum Xerxe. Vestram autem erga nos prouidentiam,[4] quod consulatis nobis domo carentibus ita vt domesticos nostros alere velitis, gratam habemus:[5] & licet beneficiũ vestrum cumulatum sit, nos tamen ita illud tolerabimus vt nihil vobis molestiæ adferamus. Quod quum ita sit, copias primo quoque tempore emittendas curate. nam (vt nos conjectamus) non diu differet barbarus ingredi regionem nostram: sed simulatque acceperit nuncium nos nihil eorum esse facturos quæ orauit, aderit. qui antequam adsit in Attica, tempus est nos in Bœotiam auxilio ire.

CXLIV

1 Tu quoque ne posthac in conspectum Atheniensium venias orationem huiusmodi adferens: neque, dum in nos officiosus esse videris, *vel, bene de nobis mereri*, ad committenda nefaria nos hortare. 2 Veritos quidẽ esse Lacedæmonios ne cum barbaro fœdus iniremus, humanum fuit: sed tamen turpe esse videtur, vos qui sciretis qua sint animi magnitudine prædici Athenienses, eo metu correptos fuisse. quoniam neque tantum &c. *Vt sit sensus, illum quidem timorem, humanum fuisse, id est, à diffidentia quadam natura hominum ingenita profectum esse: non debuisse tamen vllum in illis reperire locum illam diffidentiam apud illos qui Atheniensium magnitudinem animi perspectam haberent. Simplicior tamen esset sensus, & ad verba ista quæ sequuntur, accommodatior, si μὴ ἀνθρώποις ἐτυγχάνετε ἐπιστάμενοι, si οἴκατε cum ἐπιστάμενοι iungi posset, eo modo quo dicitur ... pro ... Sed & φρόνημα simpliciter pro proposito seu mente possimus etiam fortasse accipere cum Valla.* 3 Atque adeo hoc scitote si antea nesciuistis. 4 Quod ita nobis prospiciatis quorũ euersæ sunt fortunæ, vt alere domest. nostros velitis. 5 Ac vos quidem beneuolentiæ officio plene iam defuncti estis: nos vero quibus poterimus modis nos sustentare pergemus, nihil vobis facessendo negoci. *Negant enim se velle vti beneficio illo quod offerunt Lacedæmonii, cuius tamen gratiam illis habeant non minus quam si vterentur. Ideoque χάρις ἐκπεπλήρωται referendum est ad id quod obtulerunt Lacedæmonii, quamuis non præstiterint, q.d. Iam vos vobis abunde obstrinxistis, quum hoc beneficium in nos conferre paratos esse vos dixistis.*

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER nonus, qui inscribitur CALLIOPE.

I. Hoc ab Atheniensibus reddito responso Lacedæmonii Spartã reuerterunt. Mardonius autẽ, posteaquam regressus ad eum Alexander Atheniensium responsa indicauit, mouens è Thessalia, citato agmine Athenas ire contendit, quacunque iter faciebat, illinc viros ad bellum sumens. [1] Thessalis ducibus. Quos adeo non pœnitebat eorum quæ hactenus egerant, vt etiã multo studiosius Persam inducerent. E quibus Thorax Larissæus & Xerxem effugiente deduxerat, & tunc Mardonium propalam

II. deducebat in Græciam. [2] Mardonium autem, vbi cum exercitu Thebas peruenit, Thebani exceperunt: suadendoque non sinebãt progredi longius, quod negarent vllum locũ ponendis castris opportuniorem esse quam illum, vbi subsidens consequeretur vt omnem Græciam sine prœlio subigeret. Arduum enim esse vniuersis etiam hominibus vi subigere Græcos inter se conuenientes: quod & antea cognouissent. Si vero feceris (dicebant) quod nos suademus, occupabis nullo negocio validissima quæq; illorum consilia. Mitte pecuniã ad eos qui præpotentes sunt in ciuitatibus: missa pecunia Græciam ad factionẽ rediges: hinc eos qui tecum non sentient, admotis copiis facile expugnabis.

III. Hæc Thebani suadebat: quibus ille obtemperandum non putauit, partim animi fastu, partim acri quadam libidine Athenas iterum occupandi: præsertim sperans incensis per insulas ignibus declaraturum se regi Sardibus agenti, Athenas ab ipso teneri. Igitur in Atticam contendens, quum illic Athenienses ne tunc quidem inuenisset, sed

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΝΝΑΤΗ, ἐπιγραφομένη ΚΑΛΛΙΟΠΗ.

Οἱ μὲν, ταῦτα ὑποκριναμένων Ἀθηναίων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην. Μαρδόνιος δὲ, ὥς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος τὰ παρὰ Ἀθηναίων ἐσήμηνε, ὁρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίης, ἦγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. ὅκου δὲ ἑκάστοτε γένοιτο, τούτους παρελάμβανε. τοῖσι δὲ Θεσσαλίης ἡγεομένοισι οὔτε τὰ προτοῦ πεπρηγμένα μετέμελε οὐδὲν, πολλῷ τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσην· καὶ συμπροέπεμψέ τε Θώρηξ ὁ Ληρισαῖος Ξέρξεα φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ φανεροῦ παρεῖχε Μαρδόνιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπεὶ δὲ προβαινόμενος γίνεται ὁ στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν Μαρδόνιον· καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ εἴη χῶρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου. οὐδὲ ἔων ἰέναι ἑκαστέρω, ἀλλ' αὐτοῦ ἰζόμενον, ποιέειν ὅκως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψηται. κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας, οἵπερ καὶ πάρος ταὐτὰ ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι περιγίνεσθαι καὶ ἅπασι ἀνθρώποισι. εἰ δὲ ποιήσεις τὰ ἡμεῖς παραινέομεν, (ἔφασαν λέγοντες) ἕξεις ἀπόνως ἅπαντα τὰ κείνων ἰσχυρὰ βουλεύματα. πέμπε χρήματα ἐς τοὺς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλισι· πέμπων δὲ, τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ σὰ φρονέοντας, ῥηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτέων καταστρέψεαι. Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο, ἀλλά οἱ δεινός τις ἐνέστακτο ἵμερος τὰς Ἀθήνας δεύτερα ἑλεῖν, ἅμα μὲν ὑπὸ ἀγνωμοσύνης, ἅμα δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλέϊ δηλώσειν ἐόντι ἐν Σάρδισι, ὅτι ἔχοι Ἀθήνας. ὃς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀττικὴν εὗρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ'

ἔν τε

1 At Thessaliæ duces adeo non pœnit. vel, *Thessaliæ principes, aut, primores.* 2 Porro quum in Bœotiam peruenisset exercitus, Mardonium adeuntes Thebani, consilium illi dabant, nullum locum illo castris ponendis opportuniorem esse dicentes: neque vlterius progredi eum sinebant, sed ibi considentem dare operam *volebant* vt Græciam vniuersam sine prœl. subigeret.

ἔν τε Σαλαμῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι, ἔν τε τῇσι νηυσί, αἱρέει τε ἔρημον τὸ ἄστυ. ἡ δὲ βασιλῆος αἵρεσις ἐς τὴν ὑστέρην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατηίην, δεκάμηνος ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο Μαρδόνιος, πέμπει ἐς Σαλαμῖνα Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθμευσε. ταῦτα δὲ τὸ δεύτερον ἀπέστελλε, προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ φιλίας γνώμας, ἐλπίζων δέ σφεας ὑπήσειν τῆς ἀγνωμοσύνης, ὡς δοριαλώτου ἐούσης τῆς Ἀττικῆς χώρης, καὶ ἐούσης ὑπ' ἑωυτῷ. τούτων μὲν εἵνεκα ἀπέπεμψε Μουρυχίδην ἐς Σαλαμῖνα. Ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλήν, ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βουλευτέων Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὡς ἐδόκεε ἄμεινον εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τόν σφι Μουρυχίδης προφέρει, ἐξενεῖκαι ἐς τὸν δῆμον. ὁ μὲν δὴ ταύτην τὴν γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴτε δὴ δεδεγμένος χρήματα παρὰ Μαρδονίου, εἴτε οἱ καὶ ταῦτα ἑάνδανε. Ἀθηναῖοι δὲ, αὐτίκα δεινὸν ποιησάμενοι, οἵ τε ἐκ τῆς βουλῆς καὶ οἱ ἔξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες, Λυκίδην κατέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχίδην, ἀπέπεμψαν ἀσινέα. γενομένου δὲ θορύβου ἐν τῇ Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδην, πυνθάνονται τῶν Ἀθηναίων αἱ γυναῖκες τὸ γινόμενον. διακελευσαμένη δὲ γυνὴ γυναικί, καὶ παραλαβοῦσα, ἐπὶ τὴν Λυκίδεω οἰκίην ἤεσαν αὐτοκελέες, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέβησαν Ἀθηναῖοι ὧδε· ἕως μὲν προσεδέκοντο τὸν ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρήσοντά σφι, οἱ δὲ ἔμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ. ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερά τε καὶ σχολαίτερα ἐποίεον, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐς τὴν Βοιωτίην ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὴ ὑπεξεκομίσαντό τε πάντα, καὶ αὐτοὶ διέβησαν ἐς Σαλαμῖνα. ἐς Λακεδαίμονά τε ἔπεμπον ἀγγέλους, ἅμα μὲν, μεμψομένους τοῖσι Λακεδαιμονίοισι ὅτι περιεῖδον ἐσβαλόντα τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικήν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἠντίασαν ἐς τὴν Βοιωτίην· ἅμα δὲ, ὑπομνήσοντας ὅσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρσης μεταβαλοῦσι δώσειν· προεῖπέ τε ὅτι εἰ μὴ ἀμυνεῦσι Ἀθηναίοισι, ὡς καὶ αὐτοί τινα ἀλεωρὴν εὑρήσονται. οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὅρταζόν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καί σφι ἦν Ὑακίνθια· περὶ πλείστου δ' ἦγον τὰ τοῦ θεοῦ πορσύνειν. ἅμα δὲ τὸ τεῖχός σφι τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐτείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξις ἐλάμβανε. Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἄγγελοι οἱ ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἔκ τε Μεγάρων ἀγγέλους καὶ ἐκ Πλαταιέων,

plerosque eorum in classe ad Salaminē esse audiret, vrbem cepit desertam, decimo mense quàm fuerat ab ipso rege capta. IV Eo postquam venit, mittit ad Salaminem Murichidem quendā Hellespontium, cum eisdem mandatis quæ Alexander Macedo pertulisset. Mittebat autem eadem mandata, gnarus illo quidem non beneuolo erga ipsum animo esse Athenienses, sed sperans contumaciam deposituros, tanquam subacta omni Attica regione, & sub ipsius imperio posita. hac de caussa Murichidem misit in Salaminem. V Is vbi in senatum venit, Mardonii mandata exposuit. è senatoribus Lycidas sententiam dixit, Satius videri sibi esse vt ea quæ Murichides apud senatum diceret, ipsi admittentes ad populum referrent. Hæc ille dicebat siue quod pecuniam à Mardonio accepisset, siue quod id sibi probaretur. Quod simulatque audiere Athenienses, tam ii qui ex concilio quam qui extra concilium erant, indigne ferentes, Lycidam circumsteterunt, lapidibusque interemerunt: Hellespontium vero Murichidem dimiserunt illæsum. Excitato de Lycida apud Salaminem rumore, & cognito quod gestum erat, Atheniensium vxores, alia aliam exhortantes atque prehendentes, vltro domū Lycidæ adiere, hominisque vxorem ac liberos lapidauerunt. VI Hunc autem in modum Athenienses in Salaminem transierunt: Quandiu ipsi copias è Peloponneso venturas sibi auxilio expectabant, tandiu hostes in Attica habuere statiua: at vbi & socii tardius segniusque agunt, & Mardonius aduentans iam esse in Bœotia audiebatur, ita exportatis omnibus rebus & ipsi in Salaminem traiecerunt, nunciosq; in Lacedæmonem miserunt conquestum de Lacedæmoniis, qui neglectui haberent barbarū esse Atticam ingressum, neq; cum ipsis ei in Bœotiam occurrisset: tum admonitū eorum quæ sibi, si ad eum deficere vellent, Mardonius spopondisset: tū prædictū, nisi præsidio ipsis essent, se aliquod per semet remedium inuenturos. Agebant per id tēpus Lacedæmonii solennia quæ vocantur Hyacinthia: quæ festa dei celebrare plurimi faciebant. ad hæc murum sibi in Isthmo extruebant, qui iam pinnas acceperat. VII Ad hos posteaquam nuncii Atheniensiū Lacedæmonem venerunt, ducentes secum Megarensium ac Platæensium legatos, ephoris

ephoris aditis, ita loquuti sunt, Athenienses ad hæc nos referenda miserunt, regem Medorum cum nostram nobis regionem reddere velle, tum societatem nobiscum æquis condicionibus inire citra fraudem & dolum, tum aliam regionem nostræ addere, quam ipsi nostro arbitrio optauerimus: nos tamen pudore [1] Græci numinis, & pro magno flagitio ducentes prodere Græciam, annuere nolle, sed recusare, quamuis iniuria affectos à Græcis ac proditos. Qui, etsi non ignoremus conducibilius esse nobis societatem inire cum Persa, quam bellum gerere, tamen sponte nostra societatem non inibimus. Et hæc quidem nostra sunt quæ in Græcos præstamus officia. At vos, qui tunc in omnem metum deueneratis ne pacisceremur cum Persa, posteaquam compertam habuistis sententiam nostram, nequaquã prodendi Græciam, & murum quem in Isthmo inædificabatis absoluistis, nullã habetis Atheniensiũ rationẽ: & quum conueneritis nobiscum de occurrendo Persæ ad Bœotiam, desertores extitistis, pro nihilo ducentes barbarum Atticam esse ingressum. Itaque vobis Athenienses in præsens vsque succensent quod non estis officio functi: quod superest, vt primo quoque tempore nobiscum copias mittatis iubent: quo barbarum in Attica (quoniam [2] in Bœotia defecimus) excipiamus nostra in terra vbi campus Thriasius appositissimus erit ad dimicandum.

VIII Hæc vbi accepere ephori, responsum in diem posterũ distulerunt, postero die in alterũ: idq; in decem dies fecerũt, diem de die extrahentes. Intra quod tempus vniuersi Peloponnenses magno studio incumbentes, Isthmum muro interclusere, ad finemq; perduxere. [3] Non ausim dicere hãc fuisse caussam cur isti tantopere soliciti fuerint, quum Alexander Macedo Athenas pergebat, ne Athenienses Medorũ partes sequerentur: nunc autẽ nihil aliud curarent quam vt sibi Isthmus inædificaretur, putantes non amplius se quicquam Atheniensibus indigere. At sub aduentũ Alexandri in Atticam, muro quẽ extruebãt nondũ perfecto, Persas vehemẽter extimescebant.

IX Tandẽ &

ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, Ἔπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι, λέγοντες ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μήδων, τοῦτο μὲν, τὴν χώρην ἀποδιδοῖ· τοῦτο δὲ, συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. ἐθέλει δὲ καὶ ἄλλην χώρην πρὸς τῇ ἡμετέρῃ διδόναι, τὴν ἂν αὐτοὶ ἑλώμεθα. ἡμεῖς δὲ, Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέντες, καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιεύμενοι προδοῦναι, οὐ κατῃνέσαμεν, ἀλλὰ πολύ τι ἀπειπάμεθα, καίπερ ἀδικεόμενοι ὑπ' Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι· ἐπιστάμενοί τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ Πέρσῃ μᾶλλον ἤπερ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν ἑκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἡμέτερον οὕτω ἀκίβδηλον ἐὸν νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας· ὑμεῖς δὲ, ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Πέρσῃ, ἐπεί τε ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον φρόνημα σαφέως, ὅτι οὐδαμὰ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ διότι τεῖχος ὑμῖν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐντελές ἐστι, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιέεσθε· συνθέμενοί τε ἡμῖν τὸν Πέρσην ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν Βοιωτίην, προδεδώκατε, περιείδετέ τε ἐσβαλόντα ἐς τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. ἐς μέν νυν τὸ παρεὸν Ἀθηναῖοι ὑμῖν μηνίουσι. οὐ γὰρ ἐποιήσατε ἐπιτηδέως. νῦν δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῖν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκπέμπειν, ὡς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀττικῇ. ἐπειδὴ γὰρ ἡμάρτομεν τῆς Βοιωτίης, τῆς γε ἡμετέρης ἐπιτηδεώτατόν ἐστι μαχέσασθαι τὸ Θριάσιον πεδίον. Ὡς δὲ ἄρα ἄκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα, ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι· τῇ δὲ ὑστεραίῃ, ἐς τὴν ἑτέρην. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίεον, ἐξ ἡμέρης ἐς ἡμέρην ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον, σπουδὴν ἔχοντες πολλὴν πάντες Πελοποννήσιοι· καί σφι ἦν πρὸς τέλεϊ. οὐδ' ἔχω εἰπεῖν τὸ αἴτιον, διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἐς Ἀθήνας σπουδὴν μεγάλην ἐποιήσαντο μὴ μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὤρην ἐποιήσαντο οὐδεμίην, ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἰσθμός σφι ἐπετείχιστο· καὶ ἐδόκεον Ἀθηναίων ἔτι δέεσθαι οὐδέν. ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπίκετο ἐς τὴν Ἀττικὴν, οὔκω ἀπετετείχιστο, ἐργάζοντο δὲ, μεγάλως καταρρωδηκότες τοὺς Πέρσας. Τέλος δὲ, τῆς τε

1 Iouis Græci. 2 Bœotia frustrati sumus. *id est, spe confligendi cum hoste in Bœotia.* 3 Cur autem antea quidem quũ Alexander venit Athenas, tam anxie obstiterint quominus Athenienses Medorum partes sequerentur, tum vero nihil de hac re soliciti fuerint, huius rei caussam aliam adferre non possum quam quod murum Isthmi extruxerant, seque iam Atheniensium opera nil opus habere existimabant: at quum Alexander in Atticam venit, nondum extructus erat, sed opus hoc promouebant, Persas vehementer extimescentes. Tandem vero & respons. &c. *Valla imposuit vocabulum ἄλλά γε quod iunxit cum proxime præcedentibus verbis, quum ad τὸ αἴτιον feratur, hoc modo, οὐδ' ἔχω εἰπεῖν τὸ αἴτιον ἄλλά γε ἢ ὅτι &c.*

ὑποκρίσιος καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρτιητέων ἐγένετο τρόπος τοιόσδε· τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστάτης καταστάσιος μελλούσης ἔσεσθαι, Χίλεος οὐνόματι, ἀνὴρ Τεγεήτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστον ξείνων, τῶν ἐφόρων ἕνα ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Χίλεος, ἔλεγε, Ἄρα σφι τάδε οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι· Ἀθηναίων ἡμῖν ἐόντων μὴ ἀρθμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμάχων, καίπερ τείχεος διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένου κρατεροῦ, μεγάλαι κλισιάδες ἀναπεπτέαται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρσῃ. ἀλλ᾽ ἐσακούσατε πρίν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δόξαι σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. Ὁ μέν σφι ταῦτα συνεβούλευε· οἱ δὲ, ἐν φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον, αὐτίκα φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι ἀπιγμένοισι ἀπὸ τῶν πολίων, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πεντακισχιλίους Σπαρτιητέων, καὶ ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τάξαντες τῶν εἱλώτων, Παυσανίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπιτάξαντες ἐξάγειν. ἐγίνετο μὲν ἡ ἡγεμονίη Πλειστάρχου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ, τούτου ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψιός. Κλεόμβροτος γὰρ ὁ Παυσανίεω μὲν πατὴρ, Ἀναξανδρίδεω δὲ παῖς, οὐκέτι περιῆν, ἀλλὰ ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν στρατιὴν τὴν τὸ τεῖχος δείμασαν, μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τινὰ βιοὺς ἀπέθανε. ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβροτος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τόδε· θυομένῳ οἱ ἐπὶ τῷ Πέρσῃ, ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ. προσαιρέεται δὲ ἑωυτῷ Παυσανίης Εὐρυάνακτα τὸν Δωριέος, ἄνδρα οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. οἱ μὲν δὴ σὺν Παυσανίῃ ἐξεληλύθησαν ἔξω Σπάρτης. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρη ἐγεγόνεε, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου, ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ἐν νόῳ δὴ ἔχοντες ἀπαλλάσσεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ἕκαστος· ἐπελθόντες δὲ, ἔλεγον τάδε, Ὑμεῖς μὲν ὦ Λακεδαιμόνιοι αὐτοῦ τῇδε μένοντες, Ὑακίνθιά τε ἄγετε καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἀδικεόμενοι ὑπὸ ὑμέων, χήτεϊ τε συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω ὅκως ἂν δύνωνται. καταλυσάμενοι δὲ, δῆλα γὰρ δὴ ὅτι σύμμαχοι βασιλῆος γινόμεθα, συστρατευσόμεθα ἐπὶ τὴν ἂν ἐκεῖνοι ἐξηγέωνται· ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν μαθήσεσθε ὁκοῖον ἄν τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίνῃ. Ταῦτα λεγόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ᾽ ὅρκου, καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρεστείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς ξείνους. ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ, ὡς οὐκ εἰδότες, ἐπηρώτων τὸ λεγόμενον· ἐπειρόμενοι δὲ, ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν. ὥστε ἐν θώματι γενόμενοι, ἐπορεύοντο τὴν ταχίστην

responſum & ex itus Spartiatarum fuit huiuſmodi: Pridie quàm iam vltimum concilium fieret, vir Tegeata nomine Chileus, apud Lacedæmonios maximæ inter hoſpites potentiæ, quum audiſſet ab ephoris omnia quæ Athenienſes dixiſſent, his verbis eos alloquutus eſt, Ita ſe habet, viri ephori: ſi Athenienſes non ſentiunt nobiſcum, ſed cum barbaro, quamuis valido muro ſit Iſthmus inædificatus, tamẽ magnæ fores patefactæ ſunt barbaro in Peloponneſum. Quare prius eos audiatis quam aliquid decernant quod cladẽ Græciæ adferat. Hoc Chileus conſilium dedit. quod in animum admittentes ephori, confeſtim nihil colloquuti cum nunciis qui à ciuitatibus venerãt, quinque millia Spartiatarum quum adhuc nox eſſet [1] dimiſerunt, præpoſito eis Pauſania Cleombroti filio. Quæ præfectura erat quidem Pliſtarchi Leonidæ geniti: ſed quum is puer eſſet, Pauſanias præfectus eſt, qui eius patruelis erat & idem tutor. nam Cleombrotus Anaxandridæ filius, pater Pauſaniæ, iam non ſupererat, non diu poſt quàm copias quæ murum extruebant in Iſthmo, reduxerat, vita functus. Reduxerat autem ab Iſthmo copias Cleombrotus ob eam cauſſam quòd ſibi inter ſacrificandum aduerſus Perſam ſol in cęlo obſcuratus eſſet. Elegit autem Pauſanias ſibi collegam EVryanactem Doris filium, ſuum gentilem. His copiis è Sparta cum Pauſania profectis, nuncii de illarum profectione ignari, vbi dies illuxit, ephoros adeunt, habentes in animo abire in ſuam quique ciuitatem. Vbi adierunt, ita verba fecere, Vos quidem Lacedæmonii deſidentes hic Hyacinthia agitis, ac luditis, ſociis proditis: Athenienſes verò, vt à vobis læſi, & ob penuriam ſociorum, ita vt poterunt cum Perſa tranſigent. Soluta autem ſocietate vobiſcum, palam eſt nos, quum regis fuerimus ſocii, militiæ comites futuros in quamcunque regionem nos illi educent. Inde vos diſcetis quidnam vobis ex ea re ſit eventurum. Hæc loquutis nunciis Ephori iureiurãdo interpoſito dixere ſuas ſe copias putare in Oreſtio eſſe, tendentes aduerſũ peregrinos. Peregrinos enim barbaros appellabant. Hoc illis non intelligentes, quid diceretur ſciſcitabantur. Sciſcitati, & rem omnẽ edocti atq; ſtupefacti, quamcelerrime abiere ad illos

1 Emiſerunt, ſeptenis helotibus circa vnumquemque collocatis. *Quæ verba à Valla hic omiſſa, repetuntur infra cap. 19*

ad illos insequendos, & cum iis quinq; millia finitimorum Lacedæmoniorum delecta.

XII His Isthmum versus ire maturantibus, Argiui, vbi primum audiere copias è Sparta cum Pausania profectas, præconem, quem optimum è diurnis cursoribus inuenerunt, in Atticam mittunt ad Mardonium: qui videlicet antea receperant se futuros impedimento quominus Spartiata egrederetur. Præco vbi Athenas peruenit, Mardoni, inquit, miserunt me Argiui nunciatum tibi iuuentutem è Lacedæmone esse progressam, seq; ne illa progrederetur præstare nequisse. Ad hæc tu bonum consilium adhibe. Hoc ille loquutus, retro abscessit.

XIII Quo audito Mardonius iam non fidebat amplius perstare in Attica: vbi ideo hactenus immoratus fuerat quod audire cuperet ac scire quid ab Atheniensibus ageretur, neque populans neque lædens Atticum agrum, assidue sperans fore vt secum illi paciscerentur. Quod vbi desperauit, re comperta, priusquam Pausanias cum copiis Isthmum egrederetur, subduxit exercitũ, incensis Athenis, & siquid aut murorum aut ædium priuatarum sacrarumq; extabat, eo omni diruto atq; obruto. Ideo autem excedendum sibi putauit, quod neque adequitabilis esset Attica regio, neque, si ipse male pugnasset, euadi poterat nisi per angustias, vbi à paucis trãsitu prohiberi posset. Statuit igitur recedere illinc Thebas, tum ciuitatẽ amicam, tum regionem equitibus opportunã.

XIV Profecto illinc Mardonio & iam iter facienti perfertur nuncius properans, aliũ exercitũ mille Lacedæmoniorum Megara iter habere. Eo audito consultabat siquo pacto hos primum posset excipere. Itaque conuersum exercitum ducebat Megara, præmisso equitatu qui omnem oram Megaridẽ incursaret. Huc vsq; Europæ ad solem occidentem versus longissime processit hæc Persica expeditio.

XV ¶ Post hæc nuncius ad Mardonium venit, Græcos in Isthmo coactos esse: atque ita retrocessit per Deceleam. Magistratus enim Thebani accolas Asopiorũ accersierant, qui Mardoniũ in Sphendaleas & illinc in Tanagrã duces itineris deduxerunt. In Tanagra noctẽ moratus Mardonius, postero die in agri Thebani Scolon trãsuersis tramitibus peruenit. Ibi Thebanorum rura, tametsi Medicas partes fouentiũ, vastauit: nõ illorũ odio, sed ingẽti necessitate

διώκοντες. σὺν δέ σφι, τῶν περιοίκων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντακισχίλιοι ὁπλῖται τὠυτὸ τοῦτο ἐποίευν. Οἱ μὲν δὴ ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἠπείγοντο· Ἀργεῖοι δέ, ἐπεί τε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς μετὰ Παυσανίεω ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι κήρυκα, τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον, ἐς τὴν Ἀττικήν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι σχήσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξιέναι. ὃς ἐπεί τε ἀπίκετο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε, 10 Μαρδόνιε, ἔπεμψάν με Ἀργεῖοι φράσοντά τοι ὅτι ἐκ Λακεδαίμονος ἐξελήλυθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἔχειν εἰσὶ Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξιέναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βουλευόμενος. ὁ μὲν δή, εἴπας ταῦτα, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. πρὶν μέν νυν ἢ πυθέσθαι, ἀνεκώχευε, θέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖόν τι ποιήσουσι· καὶ οὔτε ἐπήμαινε οὔτε ἐσίνετο γῆν τὴν Ἀττικήν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου 20 ὁμολογήσειν σφέας· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Παυσανίεω ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἐμβαλεῖν, ὑπεξεχώρεε ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ εἴ κού τι ὀρθὸν ἦν τῶν τειχέων ἢ τῶν οἰκημάτων, ἢ τῶν ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. ἐξήλαυνε τῶνδε εἵνεκα· ὅτι οὔτε ἱππασίμη ἡ χώρη ἦν ἡ Ἀττική, εἴ τε νικῷτο συμβαλών, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν, ὅτι μὴ κατὰ στεινόν, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἴσχειν. ἐβουλεύετο ὦν, ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας, συμβαλεῖν 30 πρὸς πόλι τε φιλίῃ, καὶ χώρῃ ἱππασίμῃ. Μαρδόνιος μὲν δὴ οὕτω ὑπεξεχώρεε. ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐόντι αὐτῷ ἦλθε ἀγγελίη πρόδρομος, ἄλλην στρατιὴν ἥκειν ἐς Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους. πυθόμενος δὲ ταῦτα, ἐβουλεύετο, θέλων, εἴ κως τούτους πρῶτον ἕλοι. ὑποστρέψας δὲ τὴν στρατιὴν ἦγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἵππος προελθοῦσα κατιππάσατο χώρην τὴν Μεγαρίδα. ἐς ταύτην δὴ ἑκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνοντος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπίκετο. Μετὰ δὲ ταῦτα, 40 Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίη ὡς ἁλέες εἶεν οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ Ἰσθμῷ. οὕτω δὴ ὀπίσω ἐπορεύετο διὰ Δεκελείης. οἱ γὰρ Βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς προσχώρους τῶν Ἀσωπίων. οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγέοντο ἐς Σφενδαλέας· ἐνθεῦτεν δέ, ἐς Τάναγραν. ἐν Τανάγρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὑστεραίῃ ἐς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. ἐνθαῦτα δὲ τῶν Θηβαίων, καίπερ μηδιζόντων, ἔκειρε τοὺς χώρους, οὔτι κατὰ ἔχθος αὐτέων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης

327 ἱππασίμη

Τὸ στρατ. ἐχόμενος· βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατοπέδῳ ποιήσασθαι, καὶ ἢν συμβάλλοντι οἱ μὴ ἐκβαίνῃ ὁκοῖόν τι ἐθέλοι, κρησφύγετον τοῦτο ἐποιέετο. παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἐρυθρέων παρὰ Ὑσιάς. κατέτεινε δὲ ἐς τὴν Πλαταιΐδα γῆν, Τὸ τεῖχ. παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν τεταγμένον. οὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσοῦτον ἐποιέετο, ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα κῃ μέτωπον ἕκαστον. ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἀτταγῖνος ὁ Φρύνωνος, ἀνὴρ Θηβαῖος, παρασκευασάμενος μεγάλως, ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους· κληθέντες δὲ οὗτοι εἵποντο. ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιεύμενον ἐν Θήβῃσι. Τάδε ἤδη τὰ ἐπίλοιπα ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχομενῷ. ἔφη δὲ ὁ Θέρσανδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπὸ Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο· κληθῆναι δὲ καὶ Θηβαίων ἄνδρας πεντήκοντα· καί σφεων οὐ χωρὶς ἑκατέρους κλῖναι, ἀλλὰ Πέρσην τε καὶ Θηβαῖον ἐν κλίνῃ ἑκάστῃ. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἦσαν, διαπινόντων, τὸν Πέρσην τὸν ὁμόκλινον, Ἑλλάδα γλῶσσαν ἱέντα, εἰρέσθαι αὐτὸν ὁποδαπός ἐστι, αὐτὸς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς εἴη Ὀρχομένιος. τὸν δὲ εἰπεῖν, Ἐπεὶ νῦν ὁμοτράπεζός τέ μοι καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνημόσυνά τοι γνώμης τῆς ἐμῆς καταλιπέσθαι θέλω, ἵνα καὶ προειδὼς αὐτὸς περὶ σεωυτοῦ βουλεύεσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. ὁρᾷς τούτους τοὺς δαινυμένους Πέρσας, καὶ τὸν στρατὸν τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδευόμενον; τούτων πάντων ὄψεαι, ὀλίγου τινὸς χρόνου διελθόντος, ὀλίγους τινὰς τοὺς περιγενομένους. ταῦτα ἅμα τε τὸν Πέρσην λέγειν, καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων. αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν λόγον, εἰπεῖν πρὸς αὐτόν, Οὐκῶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα χρεών ἐστι λέγειν, καὶ τοῖσι μετ᾽ ἐκεῖνον ἐν αἴνῃ ἐοῦσι Περσέων. τὸν δὲ μετὰ ταῦτα εἰπεῖν, Ξεῖνε, ὅ,τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ. οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδείς. ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἑπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. ἐχθίστη δὲ ὀδύνη ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολλὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατέειν. ταῦτα μὲν τοῦ Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον· καὶ τάδε πρὸς τούτοισι, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγοι ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρότερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην. Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτίῃ στρατοπεδευομένου, οἱ μὲν ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατιὴν, καὶ συνεσέβαλον ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμήδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκημένων·

adactus: quod vellet cum castra communire, tum, si sibi in acie nõ cederet ex sententia, effugium comparare. Exporrexit autẽ castra sua ab Erythręis, secundum Hysias, Platæensi tenus agro, iuxta flumen Asopum: muro communiens, sed non pro magnitudine castrorũ, verũm per singulas frontes dena stadia habente. Hoc in opere barbaris occupatis Attaginus Phrynonis filius vir Thebanus conuiuio magnifice apparato Mardonium ipsum & Persarum honoratissimos quinquaginta inuitauit. fiebat autem cœna Thebis. inuitati illi hominem sunt sequuti. xvi Cetera quæ referam, ex Thersandro accepi, viro quidẽ Orchomenio, sed Orchomeni inter primos honesto: qui se quoque aiebat ad hanc cœnã ab Attagino inuitatũ cum quinquaginta Thebanis: nec vtrosque seorsum discubuisse, sed[1] in singulis lectis alternos Persam & Thebanum. Secundum cœnam quum potioni daretur opera, Persam qui eodem toro recumbebat, Græce ipsum interrogasse cuias esset: se vero respondisse Orchomenium esse: tum illum dixisse, Quoniam tu mihi mensæ consors & libaminũ effectus es, volo tibi relinquere sententiæ meæ monumentũ, vt ipse quoq; præscius huius rei, queas tibi consulere. Cernis hos Persas in conuiuium acceptos, & copias quæ ad flumen in castris relictæ sunt: horum omnium paruo post tempore pauculos cernes superstites. Et inter dicendum multas lacrymas Persam effudisse. Admiratumq; se eam orationem, ad illum dixisse, Nonne hæc Mardonio expedit dicere, & iis Persis qui secundum eum in honore sunt? Et illum subiecisse, Hospes, quicquid ex deo fieri oportet, id homini ineuitabile est. nam ne credibilia quidem dicentibus credere quisquam vult. Atq; hæc permulti Persarum quum sciamus, tamen Mardonium sequimur illigati necessitate. Est autem hoc in hominibus acerbissimum, Eum qui multũ sapit,[2] minime potentẽ esse. Hæc ego ex Orchomenio Thersãdro audiebã, atq; adeo ipsũ hæc statim aliis enarrasse priusquã prœlium ad Platæas factũ est. xvii Porro Mardonio in Bœotia statiua habenti, præbuerunt copias ceteri circà Græci, qui cum Medis sentiebant,[3] & ad Athenas congregati sunt,

1 In sing. lectis binos, Pers. 2 Nihil in potestate habere. *Id est, Eum qui sapientia magna præditus sit, vel, prudentia, non habere res vllas in potestate, sed cogi ad res eas à quibus alioqui eum sua prudentia dehortetur. Alium sensum ex tempore elicere ex hoc loco non potui.* 3 Et vna cum eo aduersus Athenas mouerunt, &c.

præter

præter Phocenses. nam & isti vehementer partibus Medorum studebant, non tamen voluntarii, sed coacti. Sed iidem non multis post diebus quam Thebas itum est, & ipsi aduenere, mille armati, duce Harmocyde inter populares spectatissimo. Eos Mardonius, vbi Thebas peruenere, missis equitibus iussit seorsum in campo subsidere: quod quū fecissent, protinus adfuit vniuersus equitatus. Vnde postea rumor exercitum Græcorum qui cum Medis erant, peruasit, Phocenses ab equitatu iaculis cōfossum iri. quinetiam per ipsos Phocenses idem diuulgatum est. quos tunc dux suus Harmocydes his verbis adhortabatur, O Phocenses, palam est hos homines certæ nos neci destinasse, accusatos (vt opinor) à Thessalis. Quare vnumquenque vestrûm oportet egregium virum esse, potius quam dedentes nos fœdissima morte trucidari. Ipsi quoq; intelligant se barbaros esse inter Græcos, quibus mortem [1] intulerunt.

XVIII His suos Harmocydes hortabatur. Quos vbi cōclusere equites, inuehebantur tanquam ad eos occidendos, telis intentis, veluti emissuri: nonnullique emiserunt. Phocenses ex aduerso stantes facto orbe quoquo versus quum sese opponerent, ibi equites digressi retro abiere. [2] Incertum an ad hos interficiendos rogatu Thessalorum ierint equites: & posteaquam animaduerterunt eos ad defendendū se conuertere, veriti ne ipsi vulnerarētur, ita retro abscesserint, tanquā à Mardonio iussi: an experiri voluerint num quid isti præstantiæ haberent. Post abscessum autē equitatus, misso ad eos præcone, Mardonius ita inquit, Bono estote Phocenses animo: viros enim strenuos vos esse dedistis specimen, nō tales quales ego audieram. Quo magis alacri animo tolerate hoc bellum. non enim aut me beneficiis aut regem vincetis. Hactenus quæ circa Phocenses sunt gesta.

XIX ¶ Lacedæmonii vbi ad Isthmum venere, illic castra communiere. quod quum audirent ceteri Peloponnenses, vtiq; ii quibus meliora cordi erant, cernerentque Spartiatas egredi volentes, indignum se putauerunt à Lacedęmoniis se in exeundo superari. itaque quum pulchre litatum esset, cuncti ex Isthmo profecti sunt & in Eleusinem peruenerunt: vbi quum pulchra etiam fuissent exta, ire perrexerunt.

μοῦνοι δὲ Φωκέες οὐ συνεσέβαλον· ἐμήδιζον γὰρ μεγάλως καὶ οὗτοι, οὐκ ἑκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης. ἡμέρῃσι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἄπιξιν τὴν ἐς Θήβας ὕστερον, ἦλθον αὐτέων ὁπλῖται χίλιοι. ἦγε δὲ αὐτοὺς Ἁρμοκύδης, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. ἐπεὶ δὲ ἀπικέατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἱππέας, ἐκέλευσέ σφεας ἐπ' ἑωυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἅπασα. μετὰ δὲ ταῦτα, διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος φήμη ὡς κατακοντιεῖ σφεας· διεξῆλθε δὲ δι' αὐτέων Φωκέων τὠυτὸ τοῦτο. ἔνθα δή σφι ὁ στρατηγὸς Ἁρμοκύδης παραίνεε, λέγων τοιάδε, Ὦ Φωκέες, πρόδηλα γὰρ ὅτι ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ δώσειν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰκάζω. νῦν ὦν ἄνδρα τινὰ πάντα ὑμέων χρεών ἐστι γενέσθαι ἀγαθόν. κρέσσον γὰρ, ποιεῦντάς τι καὶ ἀμυνομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα, ἤπερ παρέχοντας διαφθαρῆναι αἰσχίστῳ μόρῳ. ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτέων ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἕλλησι ἀνδράσι φόνον ἔρραψαν. Ὁ μὲν ταῦτα παραίνεε. οἱ δὲ ἱππέες, ἐπεί σφεας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαυνον ὡς ἀπολέοντες, καὶ δὴ διετείνοντο τὰ βέλεα ὡς ἀπήσοντες· καί κού τις καὶ ἀπῆκε. καὶ οἱ ἀντίοι ἔστασαν, πάντῃ συστρέψαντες ἑωυτοὺς, καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. ἐνθαῦτα οἱ ἱππόται ὑπέστρεφον, καὶ ἀπήλαυνον ὀπίσω. οὐκ ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολέοντες τοὺς Φωκέας, δεηθέντων Θεσσαλῶν· ἐπεὶ δὲ ὥρων πρὸς ἀλέξησιν τραπομένους, δείσαντες μὴ καί σφισι γένηται τρώματα, οὕτω δὴ ἀπήλαυνον ὀπίσω· ὡς γάρ σφι ἐνετείλατο Μαρδόνιος· οὔτ' εἰ αὐτέων πειρηθῆναι ἠθέλησε εἴ τι ἀλκῆς μετέχουσι. ὡς δὲ ὀπίσω ἀπήλασαν οἱ ἱππόται, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα, ἔλεγε τάδε, Θαρσέετε ὦ Φωκέες· ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε ἐόντες ἀγαθοὶ, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. καὶ νῦν προθύμως φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον. εὐεργεσίῃσι γὰρ οὐ νικήσετε οὔτε ἐμὲ, οὔτε βασιλῆα. τὰ περὶ Φωκέων μὲν ἐς τοσοῦτον ἐγένετο.

Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἦλθον, ἐν τούτῳ ἐστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι, τοῖσι τὰ ἀμείνω ἑάνδανε, οἱ δὲ καὶ ὁρέοντες ἐξιόντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδικαίευν λείπεσθαι τῆς ἐξόδου Λακεδαιμονίων. ἐκ δὴ ὦν τοῦ Ἰσθμοῦ καλλιερησάντων τῶν ἱρῶν ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται ἐς Ἐλευσῖνα· ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρὰ, ὥς σφι ἐκαλλιερέετο, πρόσω ἐπορεύοντο·

γρ. σφόδρα καί — γρ. ... δώσειν, — γρ. μὲν ὦν ταῦτα — γρ. ἔχουσι. — 328

1 Machinati sint, vel, moliti. 2 Affirmare autem non possum an &c.

Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐτοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμιγέντες δὲ ἐν Ἐλευσῖνι. ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτίης ἐς Ἐρυθράς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ στρατοπεδευομένους· φρασθέντες δὲ τοῦτο, ἀντετάσσοντο ἐπὶ τῆς ὑπωρέης τοῦ Κιθαιρῶνος. Μαρδόνιος δέ, ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες ἐς τὸ πεδίον, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχεε Μασίστιος, εὐδοκιμέων παρὰ Πέρσῃσι (τὸν Ἕλληνες Μακίστιον καλέουσι) ἵππον ἔχων Νισαῖον χρυσοχάλινόν τε, καὶ ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν οἱ ἱππόται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλλον κατὰ τέλεα· προσβάλλοντες δέ, κακὰ μεγάλα ἐργάζοντο, καὶ γυναῖκάς σφεας ἀπεκάλεον. Κατὰ συντυχίην δὲ Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες, ᾗ τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ χωρίου παντός, καὶ πρόσοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγίνετο τῇ ἵππῳ. προσβαλλούσης ὦν τῆς ἵππου, οἱ Μεγαρέες πιεζόμενοι ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων κήρυκα. ἀπικόμενος δὲ ὁ κῆρυξ πρὸς αὐτοὺς, ἔλεγε τάδε, Μεγαρέες λέγουσι, Ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ δυνατοί εἰμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι, μοῦνοι ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἔστημεν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ ἐς τόδε λιπαρίῃ τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν, καίπερ πιεζόμενοι. νῦν τε, εἰ μή τινας ἄλλους πέμψετε διαδόχους τῆς τάξιος, ἴστε ἡμέας ἐκλείψοντας τὴν τάξιν. ὁ μὲν δή σφι ταῦτα ἀπήγγελλε. Παυσανίης δὲ ἀπεπειρᾶτο τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθελονταὶ ἰέναι τε ἐς τὸν χῶρον τοῦτον καὶ τάσσεσθαι διάδοχοι Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων, Ἀθηναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες, τῶν ἐλοχήγεε Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος. Οὗτοί εἰσι οἵ τε ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων τῶν παρεόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξότας προσελόμενοι. μαχομένων δὲ σφέων ἐπὶ χρόνον, τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης· προσβαλλούσης τῆς ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ πλευρά· ἀλγήσας δέ, ἵσταται ὀρθός, καὶ ἀποσείεται τὸν Μασίστιον. πεσόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τόν τε δὴ ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτείνουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δυνάμενοι. ἐνεσκεύαστο γὰρ οὕτω· ἐντὸς θώρηκα εἶχε χρύσεον λεπιδωτόν, κατύπερθε δὲ τοῦ θώρηκος, κιθῶνα φοινίκεον ἐνεδεδύκεε. τύπτοντες δὲ ἐς τὸν θώρηκα αὐτοῦ, ἐποίευν οὐδέν. πρίν γε δὴ μαθών τις τὸ ποιεύμενον, παίει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν· οὕτω δὴ ἔπεσέ τε καὶ ἀπέθανε. ταῦτα δέ κως γινόμενα ἐλελήθεε τοὺς ἄλλους ἱππέας. οὔτε γὰρ

Quibus Athenienses è Salamine transmittentes, in Eleusine admixti sunt. Isti posteaquam ad Erythras Bœotiæ venere, cognito barbaros ad Asopum castra habere, inito de hac re consilio, e regione tetenderunt sub Cithæronis radicibus. XX In quos Mardonius, quod in campum non descenderent, omnem immittit equitatum, cui præerat Masistius (à Græcis Macistius dictus) vir apud Persas inclytus, Nisæo equo insidens, aureo freno & aliis insignibus eximie ornato. Equites vbi promouere ad Græcos, per turmas egressi, multum detrimenti inferebant, feminas eos appellando. XXI Erant forte Megarenses ea parte collocati quà nulla alia magis oppugnari nullaque magis ab equis adiri poterat: hac, impressione facta equitum, Megarenses quia premebantur, mittunt ad duces Græcorum præconem, qui ita, quum venit, verba fecit, Megarenses aiunt, viri socii, Nos soli excipiendis hostibus impares sumus, qui tenemus eandem in qua collocati sumus à principio stationem: vbi hactenus tametsi ægre, tamen strenue fortiterque resistimus. nunc nisi alios nobis substituatis, scitote nos ab acie discessuros. Hæc vbi præco renunciauit, Pausanias experiri fecit Græcos, siqui alii vltro ad locum irent, vt Megarensibus succederent. Recusantibus ceteris, Athenienses suscepere hoc munus, videlicet eorum trecenti delecti, quibus præerat Olympiodorus Lamponis filius. XXII Hi fuere qui præ omnibus Græcis ad Erythras castra habentibus instructi successere, sagittariis sibi assumptis. qui quum aliquandiu pugnassent, hic fuit pugnæ exitus: Impressionem faciente per turmas equitatu, equus Masistii, vt erat præ aliis eminens, sagitta per latus ictus est: quo dolore in pedes erectus, Masistium excussit. Collapsum confestim Athenienses circumsistunt: equoque prehenso, hominem sese defensantem interimunt, quum aliquandiu non potuissent. Ita enim erat armatus: scilicet intus gerebat thoracem aureis squamis consertum, desuper phœniceum paludamentum. [1] Eius thoracem quum ferirent, non prius aliquid proficerent quam quidã re animaduersa illum percussit in oculo. Ita Masistius collapsus interiit. Hæc autem res latebat alios equites. non enim

[1] Eius autem thoracem percutientes, nihil proficiebant: donec quidam re animaduersa &c. Idest, Sed quidam tandem re animaduersa &c.

cum

eum aut ab equo cadentem viderant aut occumbentem. ac ne tum quidem quum se recipiebant, quod actum erat cognouere: sed postquam constitere, quia nemo ipsis imperabat, statim desiderauerunt ducem: cognitoque quod gestum erat, mutuo se adhortati, omnes in hostem equos admisere, vt mortuum eriperent. **XXIII** Eos autem conspicati non iam turmatim sed vniuersos pariter irruere, ceterum exercitum inclamauerunt. Sed dum omnis peditatus auxilio veniebat, interea cietur acre prœliũ de cadauere. at vbi præsidio venere copiæ, non amplius perstitere equites: ita nec mortuum eripere potuerunt, sed alios [1] super illũ è suis amisere. Digressi illinc duo circiter stadia, consultãtes quid facto opus esset, decreuere sibi carentibus præfecto eundum ad Mardonium. **XXIV** Vbi in castra rediere, ingens luctus cum omnem exercitum, tum vero Mardonium cepit, extincti Masistii, viri secundum Mardonium honoratissimi tam apud Persas quam apud regem: ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaserit, & seipsos & equos & iumenta totonderint. Et barbari quidẽ suo more Masistium defunctũ honorabant. **XXV** Græci autem, postquam equitatum inuadentium excepere, & exceptum repulere, multo sunt audaciores effecti, & ante omnia cadauer plaustro impositũ per stationes circumtulerunt. erat autẽ spectaculo digna proceritatis ac formæ gratia. Quod ideo faciebant quia cuncti relictis stationibus ad intuendũ Masistium pergebant. Dehinc censuerunt ad Platæas descendendum, quod sibi Platæensis ager multo esset opportunior habendis castris quã Erythræus, cum propter alia, tum propter aquandi commoditatem. Vbi visum est in eum locum & ad fontem Gargaphium, qui ibidem est, satius abire, & dispositis stationibus illic habere castra, sumptis armis abierunt per radices Cithæronis secundum Hysias in agrũ Platæensem. Eo quum peruenere, stationes nationatim communierunt, proxime fontẽ Gargaphium, & fanum Androcratis herois, per nõ editos tumulos & locum planũ. **XXVI** ¶ Ibi in distinguendis nationibus magna sane altercatio extitit inter Tegeatas & Athenienses, vtrosq; se dignos qui alterũ cornu tenerent arbitrantes: & sua

πεσόντα μὲν εἶδον ἀπὸ τοῦ ἵππου, οὔτε ἀποθνήσκοντα. ἀναχωρήσιός τε γινομένης καὶ ὑποστροφῆς, οὐκ ἔμαθον τὸ γενόμενον· ἐπεί τε δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθεσαν, ὥς σφεας οὐδεὶς ἦν ὁ τάσσων. μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακελευσάμενοι, ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὡς ἂν τὸν νεκρὸν ἀνελοίατο. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι οὐκέτι κατὰ τέλεα προσελαύνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλὰ πάντας, τὴν ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἅπας ἐπεβοήθεε, ἐν τούτῳ μάχη ὀξεῖα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται. ἕως μέν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἑσσοῦντό τε πολλόν, καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλιπον· ὡς δέ σφι τὸ πλῆθος ἐπεβοήθησε, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππόται ἐπέμενον, οὐδέ σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελέσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ ἄλλους προσαπώλεσαν τῶν ἱππέων. ἀποστήσαντες ὦν ὅσον τε δύο στάδια, ἐβουλεύοντο ὅ, τι χρεὸν εἴη ποιέειν· ἐδόκεε δέ σφι, ἀναρχίης ἐούσης, ἀπελαύνειν παρὰ Μαρδόνιον. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατόπεδον, πένθος ἐποιήσαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρατιὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον· σφέας τε αὐτοὺς κείροντες, καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμενοι ἀπλέτῳ. ἅπασαν γὰρ τὴν Βοιωτίην κατεῖχε ἠχώ, ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετά γε Μαρδόνιον λογιμωτάτου παρά τε Πέρσῃσι καὶ βασιλέϊ. οἱ μέν νυν βάρβαροι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμων Μασίστιον. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβάλλουσαν, καὶ δεξάμενοι ὤσαντο, ἐθάρσησάν τε πολλῷ μᾶλλον· καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νεκρόν, παρὰ τὰς τάξις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν θέης ἄξιος, μεγάθεος εἵνεκα καὶ κάλλεος. τῶν δὲ εἵνεκα καὶ ταῦτα ἐποίεον, ἐκλείποντες τὰς τάξις, καὶ ἐφοίτων θηεύμενοι Μασίστιον. μετὰ δέ, ἔδοξέ σφι ἐπικαταβῆναι ἐς Πλαταιάς. ὁ γὰρ χῶρος ἐφαίνετο πολλῷ ἐὼν ἐπιτηδεώτερος σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιϊκὸς τοῦ Ἐρυθραίου, τά τε ἄλλα, καὶ εὐυδρότερος. ἐς τοῦτον δὴ τὸν χῶρον, καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην, τὴν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἐοῦσαν, ἔδοξέ σφι χρεὸν εἶναι ἀπικέσθαι, καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. ἀναλαβόντες δὲ τὰ ὅπλα, ἤισαν διὰ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρῶνος παρὰ Ὑσιὰς ἐς τὴν Πλαταιΐδα γῆν. ἀπικόμενοι δέ, ἐτάσσοντο κατὰ ἔθνεα, πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης, καὶ τοῦ τεμένεος τοῦ Ἀνδροκράτεος τοῦ ἥρωος, διὰ ὄχθων τε οὐκ ὑψηλῶν, καὶ ἀπέδου χωρίου. Ἐνθαῦτα ἐν τῇ διατάξι ἐγένετο λόγων πολλῶν ὠθισμὸς Τεγεητέων τε καὶ Ἀθηναίων. ἐδικαίευν γὰρ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ

ἢ ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρῶνος [illegible]

1 Præter illum

καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔργα. τοῦτο μὲν, οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε, Ἡμεῖς αἰεί κοτε ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς στάσιος ἐκ τῶν συμμάχων ἁπάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι κοιναὶ ἐγένοντο Πελοποννησίοισι καὶ τὸ παλαιὸν καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεὶ Ἡρακλεῖδαι ἐπειρῶντο μετὰ τὸν Εὐρυσθέος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον. τότε εὑρόμεθα τοῦτο, διὰ πρῆγμα τοιόνδε, ἐπεὶ μετ᾽ Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων τῶν τότε ἐόντων ἐν Πελοποννήσῳ, ἐκβοηθήσαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν, ἱζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιοῦσι. τότε ὦν λόγος Ὕλλον ἀγορεύσασθαι, ὡς χρεὼν εἴη τὸν μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντα· ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου, τὸν ἂν σφέων αὐτῶν κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν οἱ μουνομαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοισι. ἔδοξέ τε τοῖσι Πελοποννησίοισι ταῦτα εἶναι ποιητέα, καὶ ἔταμον ὅρκιον ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε· ἢν μὲν Ὕλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννησίων ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρῷα· ἢν δὲ νικηθῇ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσσεσθαι, καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιήν· ἑκατόν τε ἐτέων μὴ ζητῆσαι κάτοδον ἐς Πελοπόννησον. προεκρίθη τε δὴ ἐκ πάντων συμμάχων ἐθελοντὴς Ἔχεμος ὁ Ἠερόπου τοῦ Φηγέος, στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς ἡμέτερος· καὶ ἐμουνομάχησέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὕλλον. ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὑρόμεθα ἐν τοῖσι Πελοποννησίοισι τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρεος τοῦ ἑτέρου αἰεὶ ἡγεμονεύειν, κοινῆς ἐξόδου γινομένης. ὑμῖν μέν νυν ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα, ἀλλὰ διδόντες αἵρεσιν ὁκοτέρου βούλεσθε κέρεος ἄρχειν, παρίεμεν· τοῦ δὲ ἑτέρου φαμὲν ἡμέας ἱκνέεσθαι ἡγεμονεύειν, κατάπερ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ. χωρίς τε τούτου τοῦ ἀπηγημένου ἔργου, ἀξιονικότεροι εἰμὲν Ἀθηναίων ταύτην τὴν τάξιν ἔχειν. πολλοὶ μὲν γάρ τε καὶ εὖ ἔχοντες πρὸς ὑμέας ἡμῖν ἄνδρες Σπαρτιῆται ἀγῶνες ἀγωνίδαται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. οὕτω ὦν ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, ἤπερ Ἀθηναίους. οὐ γάρ σφι ἐστὶ ἔργα οἷάπερ ἡμῖν κατεργασμένα, οὔτ᾽ ὦν καινὰ, οὔτε παλαιά. οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε, Ἐπιστάμεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκα συλλεγῆναι πρὸς τὸν βάρβαρον, ἀλλ᾽ οὐ λόγων· ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεήτης προέθηκε παλαιά καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἑκατέροισι ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ κατέργασται χρηστά,

facinora præclara tum recentia tum prisca referentes. Dicebant quidem his verbis Tegeatæ, Hoc nos semper digni honore è sociis omnibus habiti sumus, quotiescunq; à Peloponnensibus communiter in externas peregrinationes itum est, & proxime, & quondam, iam inde ex quo Heraclidę post mortẽ EVrysthei sunt conati in Peloponnesum redire. quo tempore hanc dignitatem assequuti sumus ob hanc rem gestam: Posteaquam cum Achæis & Ionibus, qui tunc Peloponnesum incolebant, nos auxiliarii in Isthmum profecti consedimus aduersus eos qui redire conabantur, tunc Hyllus orationem habuit, non expedire vt vterque exercitus confligendo periclitaretur: sed vt aliis acquiescentibus, secum singulari certamine dimicaret is quem Peloponnenses iudicarent è suo exercitu præstantissimum. Accepta condicione Peloponnenses fœdus in hæc verba percussêrunt, Si vinceret Hyllus Peloponnensium ducem, vt Heraclidæ in paterna reuerterentur: sin victus esset, retro Heraclidæ cederent, & exercitũ abducerent, neve per annos centum de redeundo in Peloponnesum agitarent. Ab omnibus sociis ad eam rem voluntarius electus est dux atque idem rex noster Echemus Aeropi filius, Phegei nepos, qui singulari congressus certamine Hyllum interemit. Ex quo facto nos cum alia decora inter Peloponnenses assequuti sumus, quæ adhuc obtinemus, tum hoc, vt alteri cornu præessemus quoties communiter itur in expeditionem. Et vobis quidẽ Lacedæmonii non aduersamur, sed optionem cedimus vtri cornu præesse malitis: alteri vero cornu vt præsimus nobis vendicamus, quemadmodũ vsque fecimus ad hoc tempus. Etiam vero citra hoc factũ quod narrauimus, Atheniensibus sumus digniores qui hãc dignitatẽ obtineamus: quippe qui prospere & multa vobiscum viri Spartiatæ certamina decertauimus, & multa cum aliis. Quo fit vt æquius sit nos alterum cornu tenere quam Athenienses: à quibus nõ tales gestæ res sunt quales nobis, neq; recentes neque vetustæ. Hæc Tegeatæ. Ad quæ hunc in modum respondere Athenienses, Etsi scimus has copias pugnandi cum barbaro non altercandi gratia esse contractas, tamen quoniam Tegeata referre constituit præclara facinora tum vetusta tum noua, quæ per omne tempus vtrique fecerunt, necesse

necesse habemus & nos exponere apud vos vnde nobis patrium sit, qui semper egregij fuimus, esse primos potius quàm Arcadibus. Heraclidas, quorum ducem isti apud Isthmum se prædicant interfecisse, nos soli excepimus, eiectos prius ab omnibus Græcis, quos illi Mycenæorum seruitutem fugientes adibant: & EVrysthei iniuriam vna cum eisdem pugnando propulsauimus, victoriaque potiti sumus de iis qui tum Peloponnesum tenebant. Præterea Argiuos, qui aduersus Thebas cum Polynice militauerant, vita defunctos & insepultos, ducta in Cadmeos expeditione à nobis receptos & in nostra terra apud Eleusinem humatos fuisse dicimus. Iam vero nostrum præclarum facinus extat etiam in Amazonidas, quæ à flumine Thermodonte aliquando in nostram terram excurrere. Ac ne in heroum quidem laboribus qui ad Troiam bellauerunt, fuimus in postremis. Sed nihil admodum pertinet horum facere mentionem. [2] etenim siue qui tunc egregii fuere, nunc instrenui sunt, siue tunc instrenui, nunc egregii sunt, satis sit de rebus priscis ista dixisse. Vt nulla autem res aliæ nobis gestæ sint, (quæ multæ & præclarissimæ sunt, prçut quorumcunque aliorum Græcorum) certe ob rem in Marathone à nobis gestam digni sumus qui hoc decus & alia insuper obtineamus: qui soli Græcorum per nos cum Persa dimicauimus, & rem tantam aggressi, victores euasimus, sex & quadraginta nationibus superatis. quo solo nomine digni sumus vt hunc loci honorem consequamur. Verùm non decet in hac rerum condicione de loci dignitate contendere: vbicunque & iuxta quoscunque vobis Lacedæmonii videbitur appositissimum nos stare, illuc euntes obtemperabimus. Vbicunque enim loci nos collocati fuerimus, conabimur strenui existere. itaque ducite nos, tanquam vobis parituros.

XXVIII Hæc quum pro sua parte dixissent Athenienses, cunctus Lacedæmoniorum exercitus succlamauit digniores qui cornu tenerent Athenienses quam Arcades. Ita Athenienses Tegeatis superiores habuere cornu. Mox hunc in modum instructi sunt & qui superuenere Græcorum, [3] & qui à principio venerant:

ἀναγκαίως ἡμῖν ἔχει δηλῶσαι πρὸς ὑμέας, ὅθεν ἡμῖν πατρώϊόν ἐστι, ἐοῦσι χρηστοῖσι, αἰεὶ πρώτοισι εἶναι μᾶλλον ἢ Ἀρκάσι. Ἡρακλείδας, τῶν φασὶ οὗτοι ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα ἐν Ἰσθμῷ, τοῦτο μὲν, τούτους πρότερον ἐξελαυνομένους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἐς τοὺς ἀπικοίατο φεύγοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, μοῦνοι ὑποδεξάμενοι, τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατείλομεν, σὺν κείνοισι μάχῃ νικήσαντες τοὺς 10 τότε ἔχοντας Πελοπόννησον· τοῦτο δὲ, Ἀργείους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θήβας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα, καὶ ἀτάφους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους, ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς φαμὲν, καὶ θάψαι τῆς ἡμετέρης ἐν Ἐλευσῖνι. ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ ἐς [1] Ἀμαζονίδας, τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐσβαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικήν. καὶ ἐν τοῖσι Τρωϊκοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. ἀλλ' οὐ γάρ τι προέχει τού- 20 των ἐπιμεμνῆσθαι. καὶ γὰρ χρηστοὶ τότε ἐόντες, ὡυτοὶ νῦν ἂν εἶεν φλαυρότεροι· καὶ τότε ἐόντες φλαῦροι, νῦν ἂν εἶεν ἀμείνονες. παλαιῶν μέν νυν ἔργων ἅλις ἔστω· ἡμῖν δὲ, εἰ μηδὲν ἄλλο ἐστὶ ἀποδεδεγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα, εἰ τέοισι καὶ ἄλλοισι Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἄξιοι εἰμὲν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν, καὶ ἄλλα πρὸς τούτῳ· οἵτινες μοῦνοι Ἑλλήνων δὴ μουνομαχήσαντες τῷ Πέρσῃ, καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχειρή- 30 σαντες, περιεγενόμεθα, καὶ ἐνικήσαμεν ἔθνεα ἕξ τε καὶ τεσσεράκοντα. ἆρ' οὐ δίκαιοι εἰμὲν ἔχειν ταύτην τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μούνου τοῦ ἔργου; ἀλλ' οὐ γὰρ ἐν τῷ τοιῷδε τάξιος εἵνεκα στασιάζειν πρέπει. ἄρτιοι εἰμὲν πείθεσθαι ὑμῖν ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπιτηδεώτατον ἡμέας εἶναι ἑστάναι, καὶ κατ' οὕστινας. πάντῃ γὰρ τεταγμένοι, πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί. ἐξηγέεσθε δὲ ὡς πεισομένων. Οἱ μὲν ταῦτα ἀμείβοντο· Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατόπεδον Ἀ- 40 θηναίους ἀξιονικοτέρους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἤπερ Ἀρκάδας. οὕτω δὴ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑπερεβάλοντο τοὺς Τεγεήτας. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιφοιτῶντές τε καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἑλλήνων·

[1] τῶν Ἀμαζονίδων πέρι

331

1 Bonam operam nauantibus. 2 Qui enim tunc strenui fuere, fieri possit vt nunc sint ignaui: & qui tunc ignaui, fieri possit vt nunc sint fortiores. De rebus igitur olim gestis, *vel, de nauata igitur olim opera*, hæc dixisse sit satis. 3 *Pro* [illegible] *hunc legisse suspicor* ἀρχὴν ἐλθόντες, *quæ lectio, non illa, mihi probatur.*

τὸ μὲν δεξιὸν κέρας εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακισχιλίους ἐόντας Σπαρτιήτας ἐφύλασσον ψιλοὶ τῶν εἱλωτέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἕκαστον ἑπτὰ τεταγμένοι. προσεχέας δέ σφι εἵλοντο ἑστάναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεήτας, καὶ τιμῆς εἵνεκα καὶ ἀρετῆς. τούτων δ' ἦσαν ὁπλῖται χίλιοι καὶ πεντακόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἵσταντο Κορινθίων πεντακισχίλιοι. παρὰ δέ σφισι εὕροντο παρὰ Παυσανίεω ἑστάναι Ποτιδαιητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρεόντας τριηκοσίους. τούτων δὲ ἐχόμενοι ἵσταντο Ἀρκάδες Ὀρχομένιοι ἑξακόσιοι· τούτων δὲ, Σικυώνιοι τρισχίλιοι. τούτων δὲ εἴχοντο, Ἐπιδαυρίων ὀκτακόσιοι. παρὰ δὲ τούτους, Τροιζηνίων ἐτάσσοντο χίλιοι· Τροιζηνίων δὲ ἐχόμενοι, Λεπρεητέων διηκόσιοι. τούτων δὲ, Μυκηναίων καὶ Τιρυνθίων τετρακόσιοι. τούτων δὲ ἐχόμενοι, Φλιάσιοι χίλιοι. παρὰ δὲ τούτους ἔστησαν Ἑρμιονέες τριηκόσιοι. Ἑρμιονέων δὲ ἐχόμενοι ἵσταντο, Ἐρετριέων τε καὶ Στυρέων ἑξακόσιοι. τούτων δὲ ἐχόμενοι, Χαλκιδέες τετρακόσιοι. τούτων δὲ, Ἀμπρακιητέων πεντακόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἔστασαν. τούτων δὲ ἐχόμενοι, Παλέες οἱ ἐκ Κεφαλληνίης διηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους Αἰγινητέων πεντακόσιοι ἐτάχθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχίλιοι. εἴχοντο δὲ τούτων, Πλαταιέες ἑξακόσιοι. τελευταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχοντες τὸ εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτῶν Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου.

Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τεταγμένων Σπαρτιήτῃσι, ἔσαν ὁπλῖται, συμπάντες ἐόντες ἀριθμὸν τρεῖς μυριάδες, καὶ ὀκτὼ χιλιάδες, καὶ ἑκατοντάδες ἑπτά. ὁπλῖται μὲν οἱ πάντες συλλεγέντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον, ἔσαν τοσοῦτοι. ψιλῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε· τῆς μὲν Σπαρτιητικῆς τάξιος, πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες, ὡς ἐόντων ἑπτὰ περὶ ἕκαστον ἄνδρα· καὶ τούτων πᾶς τις παρήρτητο ὡς ἐς πόλεμον. οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλλήνων ψιλοὶ, ὡς εἷς περὶ ἕκαστον ἐὼν ἄνδρα, πεντακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. ψιλῶν μὲν δὴ τῶν ἁπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυριάδες, καὶ ἐννέα χιλιάδες, καὶ ἑκατοντάδες πέντε. τοῦ δὲ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλαταιὰς σύν τε ὁπλίτῃσι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοισι, ἕνδεκα μυριάδες ἔσαν, μιῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. σὺν δὲ Θεσπιέων τοῖσι παρεοῦσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἕνδεκα μυριάδες.

Dextrum cornu tenebant Lacedæmoniorum decem millia: quorum quinque millia erant Spartiatarum, quos custodiebant leuiter armata triginta quinque millia seruorũ, septenis seruis circa singulos Spartiatas collocatis.[1] Applicauerant autem sibi Spartiatæ, & honoris & virtutis ergo, Tegeatas numero mille & quingentos armatos. Secundũ hos stabant Corinthiorum quinque millia.[2] Præter hos inueniebantur apud Pausaniam stantes trecenti Potidæatæ eorum qui ex Pallene erant. Iuxta hos stabant Arcadum Orchomeniorum sexcenti: iuxta hos Sicyoniorum tria millia. Hos sequebantur Epidauriorum octingenti: super hos locati erant Trœzenii mille. iuxta Trœzenios[3] totidē Lepreatæ. post hos Mycenæorum & Tirynthiorum quadringenti. Secundum hos, mille Phliasii: dehinc Hermionenses trecenti. iuxta Hermionenses, Eretriensium & Styreorum sexcenti. iuxta hos, Chalcidensium quadringenti. post hos, Ampraciatarum quingenti. post eos, Leucadiorum & Anactoriorum octingenti. Hos sequebantur Pallenensium qui sunt ex Cephallenia, ducenti. post hos instructi Æginetarum quingenti. iuxta hos Megarensium tria millia, quos sequebantur Platæensium sexcenti. Vltimi & iidem primi stabant Athenienses, læuum tenentes cornu, octo millia, duce Aristide Lysimachi filio.

XXIX

Hi omnes, præter eos qui septeni circa singulos Spartanos stabant, fuerunt numero triginta octo millia & septingenti, omnes grauis armaturæ, aduersus barbarum contracti. Leuiter vero armati, triginta quinque millia, septeni circa singulos Spartiatas collocati, quorum vnusquisque ad pugnandum erat instructus.[4] Circa ceteros autem Lacedæmonios ac Græcos singuli ferme leuiter armati numero triginta quatuor millia quingenti. Summa igitur totius leuis armaturæ, quæ pugnare posset,[5] sexaginta millia quingenti. Totus autē Græcus exercitus qui ad Platæas cōuenerit pugnæ aptus, tam leuis quā grauis armaturæ, fuit vndecim myriades, minus mille & octingentis, *id est, centum octo millia ducenti.* Sed numerum vndecim myriadum expleuere Thespienses,

XXX

1 Delegerant autem Spartiatæ Tegeatas qui iuxta ipsos starent, & honoris & virt. 2 Impetrauerant autem à Pausania vt sibi adstarent trecenti Potid. 3 Ducenti Lepreatæ. 4 Reliquorum autem Lacedæmoniorum & Græcorum milites leuiter armati erant triginta quatuor millia quingenti, vtpote viro vno vnumquemque circumsistente. *Id est, Ita quidem rationem huius numeri ineunde vt reliquos Lacedæmonios & Græcos vnū habuisse virum sibi adstantem singulos dicamus, non septem, vt Spartiatas. Dixit autem* [illegible] *vt modo dixerat* [illegible]*. Quod & ipsum Valla potius quā per nominatiuum, vertisse ita debuit.* Vtpote septenis circa singulos Spartiatas collocatis. *vel,* *Vtpote septenis vnumquemque Spart. circumsistentibus.* 5 Sexaginta nouem millia. *nam inter sex myriadas (quæ sexaginta millia efficiunt) &* [illegible] *(id est quingenti) intericctum est* [illegible]*, quæ Valla fortasse in suo exemplari non habuit.*

qui

qui aderant ad mille & octingentos, qui nec ipsi arma habebant. Et hi quidem Græci ad flumen Asopum castra distributi communierant. XXX ¶ Barbari vero qui cum Mardonio erant, posteaquam Masistium luxerunt, cognito Græcos apud Platæas esse, & ipsi ad Asopum qui illac fluit, ita sunt e regione à Mardonio collocati: Aduersus quidem Lacedæmonios Persæ, qui quia numero antecedebant, eorum acies quæ multæ erant, vsque ad Tegeatas opponebantur: ita vt quod robustissimum in exercitu erat, id omne contra Lacedæmonios: quod infirmius, id contra Tegeatas esset. Hæc faciebat Mardonius Thebanorum indicio atque admonitu. Iuxta Persas autem idem collocauit Medos, vt ex aduerso essent Corinthiis & Potidæatis & Orchomeniis & Sicyoniis. Post Medos collocauit Bactrios ex aduerso Epidauriorum & Trœzeniorum & Lepreatarum ac Tirynthiorum, Mycenæorumque & Phliasiorum. Secundum Bactrios collocauit Indos ex aduerso Hermionensium & Eretriensium Styreorumque & Chalcidensium. Post Indos statuit Sacas oppositos Ampraciatis, & Anactoriis, & Leucadiis, & Pallenensibus, & Æginetis. Post Sacas posuit ex aduerso Atheniensium Platæensiumque ac Megarensium, Bœotos & Locros & Melienses & Thessalos, & [1] mille Phocensium. Non enim Phocenses omnes à partibus Medorum stabant, [2] sed eorum nonnulli cum Græcis sentiebat apud Parnassum deprehensi, & illinc profecti deduxerant comitatique fuerant Mardonii copias pariter & Græcorum qui cum illo erant. Contra Athenienses item posuit Macedonas, XXXI Thessaliæque accolas. [3] Hæ nationes à Mardonio in aciem instructæ erant maxime celebres maximeque insignes, & præcipue mentione dignæ: necnon ceterarum quoque gentium viri memoratu digni, cum aliarum, tum Phrygum, Mysorum, Thracum, Pæonum. Quinetiam Æthiopum [4] & Ægyptiorum qui Hermotybies & Calasiries nominantur, gladio cincti, qui soli sunt ex Ægyptiis pugnaces: à Mardonio, quum adhuc esset in Phalero, è nauibus in quibus epibatæ erant, in terrâ translati.

παρῆσαν γὰρ καὶ Θεσπιέων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιεόντες, ἀριθμὸν ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους. ὅπλα δὲ οὐδ᾽ οὗτοι εἶχον. οὗτοι μέν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπεδεύοντο. Οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι, ὡς ἀπεκήδευσαν Μασίστιον, παρῆσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτῃ ῥέοντα. ἀπικόμενοι δὲ, ἀντετάσσοντο ὧδε ὑπὸ Μαρδονίου· κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας. καὶ δὴ 10 πολλὸν γὰρ περιῆσαν πλήθεϊ Πέρσαι, ἐπί τε τάξις πλεῦνας ἐκεκοσμέατο, καὶ ἐπεῖχον τοὺς Τεγεήτας. ἔταξε δὲ οὕτω· ὅ,τι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον πᾶν ἀπολέξας, ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεήτας. ταῦτα δὲ ἐποίεε, φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περσέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέχον Κορινθίους τε καὶ Ποτιδαιήτας, καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ Σικυωνίους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗτοι δὲ ἐπέχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ 20 Τροιζηνίους, καὶ Λεπρεήτας τε καὶ Τιρυνθίους, καὶ Μυκηναίους τε καὶ Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους, ἔστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ ἐπέχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετριέας, καὶ Στυρέας τε καὶ Χαλκιδέας. Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε· οἳ ἐπέσχον Ἀμπρακιώτας τε καὶ Ἀνακτορίους, καὶ Λευκαδίους, καὶ Παλέας, καὶ Αἰγινήτας. Σακέων δὲ ἐχομένους ἔταξε ἀντία Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων, Βοιωτούς τε καὶ Λοκρούς, καὶ Μηλιέας, καὶ Θεσσαλούς, καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους. οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμήδισαν, ἀλλά τινες αὐτῶν. 30 καὶ τὰ Ἑλλήνων ηὖξον, περὶ τὸν Παρνησσὸν κατειλημένοι. καὶ ἐνθεῦτεν ὁρμεώμενοι ἔφερόν τε καὶ ἦγον τήν τε Μαρδονίου στρατιὴν καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ ἐόντας Ἑλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσαλίην οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ταῦτα μὲν τῶν ἐθνέων τὰ μέγιστα ὀνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τάπερ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμιγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηΐκων, καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιόνων, καὶ τῶν ἄλλων. ἐν δὲ, καὶ Αἰθιόπων 40 τε καὶ Αἰγυπτίων, οἵ τε Ἑρμοτύβιες, καὶ οἱ Καλασίριες, καλεόμενοι μαχαιροφόροι· οἵπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μοῦνοι μάχιμοι. τούτους δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Φαλήρῳ, ἀπὸ τῶν νεῶν ἀπεβιβάσατο, ἐόντας ἐπιβάτας. 332

1 Illos mille Ph. 2 Sed partes etiam Græcorum nonnulli ex illis fouebant, qui in loca Parnasso vicina se receperant: è quibus excurrentes Mardonii exercitum & Græcos qui cum eo erant, agebant ac ferebant. 3 Hæc sunt nomina nationum à Mardonio in aciem instructarum, earum quidem quę quum amplissimæ essent, celeberrimæ erant, maximique fiebant. Sed & ex aliis nationibus aliqui immixti illis erant, Phrygum & Thracum, & Mys. & Pæonum. 4 Et Ægyptiorum Hermotybies & Calasiries, qui vocantur Ensiferi, qui soli ex Ægyptiis sunt ad pugnam apti. hos autem è nauibus quibus vehebantur eduxerat, quum adhuc apud Phalerum esset.

οὐ γὰρ ἐπάχθησαν ἐς τὸν πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς τὰς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι. τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἦσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδονίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμόν (οὐ γὰρ ὦν ἠριθμήθησαν) ὡς δὲ ἐπεικάσαι ἔστι, ἐς πέντε μυριάδας συλλεγῆναι εἰκάζω. οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἦσαν. ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο. Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατὰ ἔθνεα καὶ κατὰ τέλεα, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμφότεροι. Ἕλλησι μὲν, Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυόμενος. οὗτος γὰρ δὴ εἵπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάντις. τὸν, ἐόντα Ἠλεῖον, καὶ γένεος τοῦ Ἰαμιδέων Κλυτιάδην, Λακεδαιμόνιοι ἐποιήσαντο λεωσφέτερον. Τισαμενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου, ἀνεῖλε ἡ Πυθίη, ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέντε. ὁ μὲν δὴ ἁμαρτὼν τοῦ χρηστηρίου, προσεῖχε τοῖσι γυμνασίοισι, ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικοὺς ἀγῶνας. ἀσκέων δὲ πεντάεθλον, παρὰ ἓν πάλαισμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμπιάδα, Ἱερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν. μαθόντες δὲ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἐς γυμνικοὺς, ἀλλ' ἐς ἀρηΐους ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήιον, μισθῷ ἐπειρῶντο πείσαντες Τισαμενὸν ποιέεσθαι ἅμα Ἡρακλειδέων τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολεμίων. ὁ δὲ, ὁρέων περὶ πολλοῦ ποιευμένους Σπαρτιήτας φίλον αὐτὸν προσθέσθαι, μαθὼν τοῦτο, ἀνετίμα, σημαίνων σφι, ὡς ἤν μιν πολιήτην σφέτερον ποιήσωνται, τῶν πάντων μεταδιδόντες, ποιήσει ταῦτα, ἐπ' ἄλλῳ μισθῷ δ' οὔ. Σπαρτιῆται δὲ, πρῶτα μὲν ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ μετίεσαν τῆς χρησμοσύνης τὸ παράπαν· τέλος δὲ, δείματος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου στρατεύματος, καταίνεον μετιέντες. ὁ δὲ, γνοὺς τετραμμένους σφέας, οὐδ' οὕτω ἔφη ἔτι ἀρκέεσθαι τούτοισι μούνοισι, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἑωυτοῦ Ἡγίην γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι τοῖσι καὶ αὐτὸς γίνεται. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέετο Μελάμποδα, ὡς εἰκάσαι, βασιληΐην τε καὶ πολιτηΐην αἰτεόμενος. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους, τῶν ἐν Ἄργεϊ γυναικῶν μανεισέων, ὥς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου, μισθὸν προετείνετο τῆς βασιληΐης τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιόντων, ὡς ἐμαίνοντο πολλῷ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὴ ὑποστάντες τὰ ὁ Μελάμπους προετείνατο, ἤισαν δώσοντές οἱ ταῦτα.

γρ. βασιλη-
ίης
γρ. ἐμαίνοντο
πλεῦνες

non enim cum pedestribus copiis, quæ cum Xerxe Athenas ierant, Ægyptii censi fuerant. Barbarorum igitur (vt etiam superius ostensum est) triginta myriades fuere: Græcorum vero Mardonii auxiliariorum, nemo numerum (neque enim numerati fuerant) nouit. Vt autem coniectura colligi licet, ad quinque myriades fuisse coniecto. Tot ex aduerso instructi fuere pedites: equitatus vero seorsum erat collocatus. Ita

XXXII

dispositi nationatim manipulatimque, vtrique postero die sacrificauerunt. Apud Græcos haruspex erat Tisamenus Antiochi filius. is enim hunc exercitum vates comitabatur, Eleus quidem & ex genere Iamideorum Clytiades, sed à Lacedæmoniis ciuitate donatus. Nam consultanti vaticinium apud Delphos de prole respondit Pythia quinque ipsum maximas palmas è certaminibus reportaturum. oraculo non intellecto Tisamenus gymnasiis operam dabat, tanquam gymnicas victorias adepturus, quumque se exerceret in quinque certaminibus, in vno, dum currit Olympia, venit in contentionem victoriæ cum Hieronymo Andrio. Lacedæmonii autem interpretantes non ad gymnica certamina spectare Tisameni oraculum, sed ad bellica, conabantur eum mercede conducere vt vna cum Heraclidis bellorum dux regibus foret. Hic animaduertens Spartiatas plurimi facere ipsius amicitiã, abnuebat: quod negaret se alio pretio id factur͞u quam si Spartiatam se ciuem facerent, omnia iura ciuitatis impertientes. Id Spartiatæ quum audissent, ab initio ferentes indigne, oraculũ missum omnino fecerunt: tandem imminente hoc ingenti Persici exercitus metu, annuebant, impertireque homini volebant. Eos iste immutatos intelligens, negare iam se eo solo esse contentum: sed oportere fratrem suum Hegiã etiam fieri Spartiatã eadem cõdicione qua & ipse fieret. Hoc autẽ dicens imitabatur (vt coniectare licet) Melampodem, regnum pariter & ciuitatem deposcens. Etenim Melampus quum ab Argiuis mercede conduceretur è Pylo ad compescendũ morbũ furoris mulierũ Argiuarũ, deposcebat pro mercede dimidiũ regni. recusantibus id Argiuis atq; digressis, quũ plures è mulieribus insanirẽt, ita obtemperãtes, quod Melãpus poposcerat daturi reuerterũt,

XXXIII

Ibi ille

Ibi ille cernens hos esse immutatos, plura optauit, negans se indulturum quæ vellent, nisi & fratri suo Bianti tertiam partem regni donassent. Argiui in arctum redacti hoc quoque annuerunt.

XXXIV Ita Spartiatæ Tisameno, quo maiorem in modum egebant, prorsus assenserunt: & concessu istorum Tisamenus Eleus Spartiata effectus quinque maxima certamina ex oraculo illis obtinuit. Hi duo ex omnibus hominibus soli sunt à Spartiatis ciuitate donati. Quinque autem certamina hæc fuere: Vnum & id primum hoc quod pugnatū est ad Platæas: alterum, quod in Tegea cum Tegeatis atq; Argiuis: tertium, quod in Dipæensibus cū vniuersis Arcadibus præter Mantineos: quartum, quod cum Messeniis ad Isthmum: vltimum, quod in Tanagra cum Atheniensibus & Argiuis. Hoc autem vltimum peractum fuit quinque certaminum.

XXXV Tisamenus igitur Spartiatarum tunc ductor vaticinatus est Græcis in agro Platæensi: & apud Græcos quidem pulchre litatum est, si se defenderent, non si Asopum transgressi pugnam capesserent.

XXXVI Mardonio autē capessendæ pugnæ auido non extitere pulchra exta, nisi & ipse sese defenderet. nam is quoque Græcis sacrificiis vtebatur, haruspicem habens Hegesistratum virum Eleum, & Telliadeorum præstantissimū. Hunc ante ea tempora Spartiatæ quum cepissent, in vincula coniecerant morte affecturi, vt à quo multa intoleranda perpessi fuissent. Ille in hac calamitate positus, vtpote pro anima sollicitus, & qui ante mortem multa ac tristia foret passurus, rem perpetrauit fide maiorē. nam vt erat ligneis atque ferratis [1] soleis vinctus, ferro quod illatum fuit potitus, confestim excogitauit opus omniū quę nos nouimus animosissimum. [2] Commentus enim qua ratione reliquum pedis educeretur, præcidit sibi dimidium pedem. hoc acto, quamuis ab excubitoribus obseruaretur, tamē subruto muro profugit Tegeam versus, noctu iter faciens, interdiu syluis se abdens atque immorans, vt trinoctio Tegeam peruenerit: Lacedæmoniis cum passim perscrutantibus, admirātibusq; magnopere hominis audaciam, cuius dimidiatum pedem iacentem cernerent, ipsum inuenire non possent. Ita Hegesistratus

ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορέγετο, ὁρέων αὐτοὺς τετραμμένους, φὰς, ἢν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μεταδῶσι τὸ τριτημόριον τῆς βασιληΐης, οὐ ποιήσειν τὰ βούλονται. οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ἀπειληθέντες ἐς στεινὸν, καταινέουσι καὶ ταῦτα. Ὣς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέοντο γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντως συνεχώρεόν οἱ. συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιητέων, οὕτω δὴ πέντε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τισαμενὸς ὁ Ἠλεῖος, 10 γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκαταιρέει. μοῦνοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρτιήτῃσι πολιῆται. οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες, οἵδε ἐγένοντο· εἷς μὲν καὶ πρῶτος, οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι· ἐπὶ δὲ, ὁ ἐν Τεγέῃ πρὸς Τεγεήτας καὶ Ἀργείους γενόμενος· μετὰ δὲ, ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας, πλὴν Μαντινέων· ἐπὶ δὲ, Μεσσηνίων ὁ πρὸς τῷ Ἰσθμῷ· ὕστατος δὲ, ὁ ἐν Τανάγρῃ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους γενόμενος. οὗτος δὲ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε ἀγώνων. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἕλλη- 20 σι ὁ Τισαμενὸς, ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἐμαντεύετο ἐν Πλαταιῇσι. τοῖσι μέν νυν Ἕλλησι καλὰ ἐγίνετο τὰ ἱρὰ ἀμυνομένοισι· διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν, καὶ μάχης ἄρχουσι, οὔ. Μαρδονίῳ δὲ προθυμεομένῳ μάχης ἄρχειν, οὐκ ἐπιτήδεα ἐγίνετο τὰ ἱρά· ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ, καλά. καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων Ἡγησίστρατον, ἄνδρα Ἠλεῖόν τε καὶ τῶν Τελλιαδέων ἐόντα λογιμώτατον· τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιῆται λαβόντες, ἔδησαν ἐπὶ θανάτῳ, ὡς πεπονθότες 30 πολλά τε καὶ ἀνάρσια ὑπ᾽ αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐν τούτῳ τῷ κακῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς, πρό τε τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλά τε καὶ λυγρὰ, ἔργον ἐργάσατο μέζον λόγου. ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σιδηροδέτῳ, ἐσενειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε. αὐτίκα δὲ ἐμηχανᾶτο ἀνδρηιότατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. σταθμησάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεταί οἱ τὸ λοιπὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἑωυτοῦ. ταῦτα δὲ ποιήσας, ὡς φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας τὸν τοῖ- 40 χον, ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην, καὶ αὐλιζόμενος οὕτω, ὥστε Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζημένων, τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ. τοὺς δὲ ἐν θώματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, ὁρέοντας τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς τοῦτο κείμενον, κἀκεῖνον οὐ δυναμένους εὑρεῖν. τότε μὲν οὕτω

Marginal notes: γρ. ἱμείρετο. 333 · γρ. πάντας · γρ. προθυμ. · γρ. ποδὸς κείμενον

[1] Sunt qui catastam interpretentur. [2] Pedis enim extremam partem resecuit, quum prius ad reliquam educendam dimensus spatium esset.

διὰ φυγὼν Λακεδαιμονίους, καταφεύγει ἐς Τεγέην, ἐοῦσαν οὐκ ἀρθμίην Λακεδαιμονίοισι τοῦτον τὸν χρόνον. ὑγιὴς δὲ γενόμενος, καὶ προσποιησάμενος ξύλινον πόδα, κατεστήκεε ἐκ τῆς ἰθέης Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. οὐ μέντοι ἔς γε τέλος οἱ συνήνεικε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεκυρημένον. ἥλω γὰρ μαντευόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπέθανε. Ὁ μέντοι θάνατος ὁ Ἡγησιστράτου, ὕστερον ἐγένετο τῶν Πλαταιϊκῶν. τότε δὴ ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ τῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου, ἐθύετό τε καὶ προεθυμέετο κατά τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων, καὶ κατὰ τὸ κέρδος. ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλιέρεε ὥστε μάχεσθαι, οὔτε αὐτοῖσι Πέρσῃσι, οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐοῦσι Ἑλλήνων, (εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἑωυτῶν μάντιν Ἱππόμαχον, Λευκάδιον ἄνδρα) ἐπιρρεόντων δὲ τῶν Ἑλλήνων, καὶ γινομένων πλεύνων, Τιμηγενίδης ὁ Ἕρπυος, ἀνὴρ Θηβαῖος, συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κιθαιρῶνος φυλάξαι· λέγων ὡς ἐπιρρέουσι οἱ Ἕλληνες αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, καὶ ὡς ἀπολάμψοιτο συχνούς. Ἡμέραι δέ σφι ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγεγόνεσαν ὀκτώ, ὅτε ταῦτα ἐκεῖνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. ὁ δὲ, μαθὼν τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσαν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμπει τὴν ἵππον ἐς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιθαιρωνίδας, αἳ ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι· τὰς Βοιωτοὶ μὲν, τρεῖς κεφαλὰς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ, δρυὸς κεφαλάς· πεμφθέντες δὲ οἱ ἱππόται, οὐ μάτην ἀπίκοντο. ἐσβάλλοντα γὰρ ἐς τὸ πεδίον, λαμβάνουσι ὑποζύγιά τε πεντακόσια, σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀνθρώπους, οἳ εἵποντο τοῖσι ζεύγεσι. ἑλόντες δὲ ταύτην τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι, ἀφειδέως ἐφόνευον, φειδόμενοι οὔτε ὑποζυγίου οὐδενὸς, οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ ἅδην εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτῶν ἤλαυνον περιβαλλόμενοι παρά τε Μαρδόνιον καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον, ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐδέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ Ἀσωποῦ ἐπήισαν οἱ βάρβαροι, πειρώμενοι τῶν Ἑλλήνων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. ἡ μέντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου αἰεὶ προσεκέετό τε καὶ ἐλύπεε τοὺς Ἕλληνας. οἱ γὰρ Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον τὸν πόλεμον, καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι, μάλα ἔσκον οἳ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς. Μέχρι μέν νυν τῶν δέκα ἡμερέων

Lacedæmoniis elapsus, in Tegeam, quæ per id tempus non erat pacata Lacedæmoniis, transfugit. Sanato vulnere & ligneo pede ascito, ex professo Lacedæmoniis hostis extitit. Sed non ad postremum ei protractum in Lacedæmonios odiū profuit. nam in Zacyntho quum vaticinaretur, ab his captus atque interemptus est. XXXVII Verum hic Hegesistrati interitus posterior rebus Platæensibus fuit. Tunc autē is à Mardonio non exigua summa conductus, cupide sacrificabat, cum in Lacedæmonios odio, tum lucri gratia. Quum igitur exta non essent pulchra ad pugnam committendam neque ipsis Persis, neque Græcis qui cum illis erant, (habebant enim & Græci suum haruspicem quendā Leucadium Hippomachum) [1] quumq; dilaberentur multi Græci, suasit Mardonio Timogenides Herpyis filius vir Thebanus vt exitus Cithæronis custodiendos curaret, quod diceret [2] assidue Græcos ad hostē quotidie transire, seq; complures deprehendisse. XXXVIII Iam autē dies octo abierant positis e regione castris, quū iste Mardonio hoc consiliū dedit. Mardonius, admoneri se probe intelligens, primis tenebris equitatum mittit ad ingressus Cithæronis qui Platæas ferunt: quæ Bœotii Tria capita, Athenienses Capita quercus appellant. Equites missi non frustra peruenere. nacti enim ingredientia campum quingenta iumenta quæ commeatum è Peloponneso ad exercitum subuehebant, diripiunt: & eos qui iumenta sequebantur, immisericorditer trucidant, neque iumentis neque hominibus parcentes. In quibus occidendis posteaquam satis sunt grassati, cum ceteris quæ eripuerant, ad Mardonium sunt & ad exercitum reuersi. XXXIX Post hanc rem gestā biduum absumptū est, neutris pugnam lacessere volentibus. nam etsi Asopo tenus barbari processerant irritandi Græcos gratia, neutri tamen sibi transeundum statuebant. equitatus modo Mardonii progrediebatur, & Græcos molestia afficiebat: quia Thebani, vtpote in amorem Medorum vehementer propensi, ferebant alacriter bellum, & assidue prouehebantur vsque ad prœlium: deinde excipientes Persæ pariter ac Medi præcipue præclara facinora edebant. XL His amplius ad decem vsq; dies

1 Quumque sub'ingrederentur Græci, & eorum ita numerus cresceret, 2 Sub'ingredi quotidie Græcos, & fore vt ipse multos interciperet. Iam autem d.

dies nihil est actum. [1] at vbi vndecimus dies illuxit, quum & Græci multo plures efficerentur, ad Platæas castris e regione positis, & Mardonius stationem grauaretur, ibi venere in colloquium Mardonius Gobryę & Artabazus Pharnacis filius, vir apud Xerxem inter paucos Persarum virtutis expertæ. quorum consultantium hæ fuere sententiæ: Artabazi quidem, expediens esse contractis quamprimum copiis ire ad mœnia Thebana, quo multum rei frumentariæ ipsis multumque pabuli iumentis compararent: atque ibi considentes per ocium rem conficerent, videlicet quum multũ auri tum signati tum non signati haberent, multum etiam argenti ac poculorum, ne parcerent illis, sed ea ad Græcos mitterent, eos præcipue qui ciuitatibus præsiderent. fore enim vt illi suam traderent libertatem: neque oportere pugnandi adire discrimen. Eadem autem Thebanorum quæ istius sententia erat, tanquam aliquid vltra hoc prospicientis. Mardonii autem sententia ferocior pertinaciorque, & nullo modo cedens. quippe opinantis meliorẽ suum esse quam Græcorum exercitum, & satius primo quoque tempore confligere, quam committere vt plures quam coacti erant Græci cogerentur: Hegesistrati vero auspicia valere sinere, nec eis vim afferre: quinimo Persarum more seruato debere confligere. Mardonio ita opus facto esse censenti nemo contradicebat. qui, vbi sententia sua vicit, acciitis cohortium præfectis & qui secum erant ducibus Græcorum (penes eum nanque erat summa imperii, non penes Artabazum) percontabatur num aliquod oraculum scirent de Persis tanquam perituris in Græcia. Silentibus euocatis, partim quod ignorarent oracula, partim quod haud tutum putarent proferre quod scirent, inquit ipse Mardonius, Quoniam vos aut nihil nostis, aut promere non audetis, ego rem proferam, vtpote bene cognitã habens. Est oraculũ, Persis fatale esse vt in Græciam profecti diripiant templum quod Delphis est, vtq; direpto templo omnes intereant. Quocirca, quum hoc sciamus, neque diripere conabimur, neque adibimus templum, ob hanc caussam interitum deuitaturi. quo nomine quicunque vestrûm bene Persis volunt,

ἡμερέων οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγίνετο τούτων· ὡς δὲ ἑνδεκάτη ἐγεγόνεε ἡμέρη ἀντικατημένοισι ἀλλήλοισι ἐν Πλαταιῆσι, οἵ τε δὴ Ἕλληνες πολλῷ πλεῦνες ἐγεγόνεσαν, καὶ Μαρδόνιος περιημεκτέε τῇ ἕδρῃ, ἐνθαῦτα ἐς λόγους ἦλθον Μαρδόνιός τε ὁ Γωβρύεω καὶ Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκεος, ὃς ἐν ὀλίγοισι Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρξῃ. βουλευομένων δὲ αἵδε ἦσαν αἱ γνῶμαι· ἡ μὲν Ἀρταβάζου, ὡς χρεὸν εἴη ἀναζεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν, ἰέναι ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἔνθα σῖτόν τέ σφι ἐσενηνεῖχθαι πολλὸν, καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοισι. κατ᾽ ἡσυχίην τε ἱζομένους διαπρήσσεσθαι ποιεῦντας τάδε. ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄσημον· πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρόν τε καὶ ἐκπώματα· τούτων φειδομένους μηδενὸς, διαπέμπειν ἐς τοὺς Ἕλληνας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προεστεῶτας ἐν τῇσι πόλισι· καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευθερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας. τούτου μὲν ἴσω ἡ αὐτὴ ἐγίνετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὡς προειδότος πλεῦν τι καὶ τούτου· Μαρδονίου δὲ, ἰσχυροτέρη τε καὶ ἀγνωμονεστέρη, καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη. δοκέειν τε γὰρ πολλῷ κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρατιὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην, μηδὲ περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας γίνεσθαι τῶν συλλελεγμένων. τά τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου ἐᾶν χαίρειν, μηδὲ βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεωμένους συμβάλλειν.

Τούτου δὲ οὕτω δικαιεῦντος, ἀντέλεγε οὐδείς. ὥστε ἐκράτεε τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρατιῆς οὗτος ἐκ βασιλῆος, ἀλλ᾽ οὐκ Ἀρτάβαζος. μεταπεμψάμενος ὦν τοὺς ταξιάρχους τῶν τελέων, καὶ τῶν μετ᾽ ἑωυτοῦ ἐόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς, εἰρώτα εἴ τι εἰδεῖεν λόγιον περὶ Περσέων, ὡς διαφθερέονται ἐν τῇ Ἑλλάδι. σιγώντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ εἰδότων τοὺς χρησμοὺς, τῶν δὲ, εἰδότων μὲν, ἐν ἀδείῃ δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε, Ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδὲν, ἢ οὐ τολμᾶτε λέγειν, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐρέω ὡς εὖ ἐπιστάμενος. ἔστι λόγιον ὡς χρεών ἐστι Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα, διαρπάσαι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρπαγὴν, ἀπολέσθαι πάντας. ἡμεῖς τοίνυν αὐτὸ τοῦτο ἐπιστάμενοι οὔτε ἴμεν ἐπὶ τὸ ἱρὸν τοῦτο, οὔτε ἐπιχειρήσομεν διαρπάζειν. ταύτης τε εἵνεκα τῆς αἰτίης οὐκ ἀπολεόμεθα. ὥστε ὑμέων ὅσοι τυγχάνουσι εὖνοοι ἐόντες Πέρσῃσι,

1 Quum autem iam vndecimus ageretur dies ex quo castra castris opposuerant, & valde auctus fuisset Græcorum numerus, necnon Mardonius stationem illam grauate ferret, ibi venere in colloq.

„ ἥδεσθε τοῦδε εἵνεκα, ὡς περιεσομένους ἡμέας Ἑλλή-
νων. Ταῦτά σφι εἴπας, δεύτερα ἐσήμαινε παραρ-
τέεσθαί τε πάντα, καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι, ὡς ἅμα
ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης. Τοῦτον δ'
ἔγωγε τὸν χρησμὸν τὸν Μαρδόνιος εἶπε ἐς Πέρσας ἔ-
χειν, ἐς Ἰλλυριούς τε καὶ τὸν Ἐγχελέων στρατὸν οἶδα
πεποιημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας. ἀλλὰ τὰ μὲν Βά-
κιδι ἐστὶ ἐς ταύτην τὴν μάχην πεποιημένα,

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμώδοντι καὶ Ἀσωπῷ λεχε-
ποίῃ 10

Ἑλλήνων σύνοδον, καὶ βαρβαρόφωνον ἰυγήν,
335 Τῇ πολλοὶ πεσέονται, ὑπὲρ λάχεσίν τε μόρον τε,
Τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἴσιμον ἦμαρ ἐπέλ-
θῃ.

Ταῦτα μὲν καὶ παραπλήσια τούτοισι ἄλλα Μουσαίῳ
ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. ὁ δὲ Θερμώδων ποταμὸς
ῥέει μεταξὺ Τανάγρης τε καὶ Γλίσαντος. Με-
τὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν, καὶ παραίνεσιν
τὴν ἐκ Μαρδονίου, νύξ τε ἐγίνετο, καὶ ἐς φυλακὰς
ἐτάσσοντο. ὡς δὲ πρόσω τῆς νυκτὸς προελήλα- 20
το, καὶ ἡσυχίη ἐδόκεε εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα, καὶ
μάλιστα οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηνικαῦτα
προσελάσας ἵππῳ πρὸς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀ-
θηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω, στρατηγός τε
ἐὼν, καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, ἐδίζητο τοῖσι στρα-
τηγοῖσι ἐς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ φυλάκων οἱ μὲν
πλεῦνες παρέμενον, οἱ δ' ἔθεον ἐπὶ τοὺς στρατη-
γούς. ἐλθόντες δὲ ἔλεγον ὡς ἄνθρωπος ἥκοι ἐπ' ἵπ-
που ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, ὃς ἄλλο μὲν
οὐδὲν παραγυμνοῖ ἔπος, στρατηγοὺς δὲ ὀνομάζων, 30
ἐθέλειν φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν. Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα
ἤκουσαν, αὐτίκα εἵποντο ἐς τὰς φυλακάς. ἀπικο-
„ μένοισι δὲ ἔλεγε Ἀλέξανδρος τάδε, Ἄνδρες Ἀ-
„ θηναῖοι, παραθήκην ὑμῖν τὰ ἔπεα τάδε τίθεμαι,
„ ἀπόρρητα ποιεύμενος πρὸς μηδένα λέγειν ὑμέας
„ ἄλλον ἢ Παυσανίην, μή με διαφθείρητε. οὐδὲ
„ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκηδόμην συνα-
„ πάσης τῆς Ἑλλάδος. αὐτός τε γὰρ Ἕλλην γένος
„ εἰμὶ τὠρχαῖον, καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλωμένην
„ οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὁρᾶν τὴν Ἑλλάδα. λέγω δὲ ὦν ὅ- 40
„ τι Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ στρατιῇ τὰ σφάγια οὐ δύ-
„ ναται καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ ἂν ἐμάχε-
„ σθε. νῦν δέ οἱ δέδοκται, τὰ μὲν σφάγια ἐᾶν χαίρειν,
„ ἅμ' ἡμέρῃ δὲ διαφαυσκούσῃ συμβολὴν ποιέεσθαι.
„ καταρρώδηκε γὰρ μὴ πλεῦνες συναχθῆτε, ὡς ἐγὼ εἰ-
„ κάζω. πρὸς ταῦτα ἑτοιμάζεσθε. ἢν δ' ἄρα ὑπερβάληται
„ τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος, καὶ μὴ ποιῆται, λιπαρέετε

voluptatem capiant, tanquam Persis Græcos superaturis. Hæc loquutus, secundo loco signum dedit vt omnia [1] appararent, & corpora curarent, veluti sub lucis exortu prœlio futuro. XLII Oraculum autem, quod ad Persas aiebat spectare Mardonius, id ego scio nõ Persis redditum esse, sed Illyriis & Encheleorum copiis. Quod autẽ de hoc prœlio redditum est a Bacide, id vero hoc fuisse,

10 *Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis*
Barbaricæ Graiũ acies clamore ciebunt.
Hic multi occumbent defuncti munere vitæ,
Quãdo sagittiferis aderit lux vltima Medis.

Hæc ego atque alia his similia è Musæo noui ad Persas spectauisse. Fluuius autem Thermodon Tanagram ac Glisantem interfluit. XLIII ¶ Insequẽti nocte quàm Mardonius de oraculis interrogauit, exhortatusq; suos est, excubitores dispo- 20 siti fuere. Eius noctis quum multum processisset, conticiniumque in exercitu esset & tempus concubium, tunc Alexander Amyntæ filius, dux & idẽ rex Macedonum, ad excubias Atheniensiũ adequitauit, efflagitauitque suos vt cum ducibus colloqueretur. Id audientes excubitores, plerique remanserunt, nonnulli ad duces concurrerũt: quibus aditis inquiunt quendam equo aduectum esse è castris Medorum: qui nihil aliud proloqueretur, nisi nominatim appel- 30 lans Atheniensium duces, velle se in colloquium illorum venire. XLIV Duces, hoc audito, confestim ad locum excubiarum sequuti sunt. quos Alexander vbi venere, his verbis alloquutus est, Viri Athenienses, hæc ego vobis verba, pro deposito trado, necui efferatis nisi Pausaniæ: ne ob id me perditum eatis. Quod haudquaquam dicerem nisi de vniuersa Græcia solicitus essem: quippe qui vetusta origine Græcus sum, nec vellem videre Græciam [2] pro libera ser- 40 uientem. Itaq; vos certiores facio, Mardonium atq; exercitum litare non posse, alioqui olim iam conflicturum fuisse. Is nunc sacrificia valere sinere constituit, & vbi primũ illuxerit, vobiscum confligere: extimescens admodum (quantum ego conicio) ne plures ad copias vestras accedant. Ad hæc vos paratie stote. Quod si differet Mardonius, nec committet certamen, vos perseuerate

1 Appararent, & singula ordine disponerent. 2 Ex libera factam seruam vel, in seruitutem redactam.

hic ma-

hic manere: ad paucos enim dies eis suppeditat commeatus. Quod si hoc bellum vobis ex sententia finietur, debebit aliquis vestrûm reminisci mei meæq; liberationis, qui Græcorû caussa rem adeo[1] temerariam, libenter tamen feci, vt ad vos consilium Mardonii deferrem: ne barbari ex improuiso vos adorirentur. Ego autem sum Alexander Macedo. Hæc loquutus Alexander, ad exercitum se recepit ad suamque stationem.

XLV Duces Atheniensium ad cornu dextrum profecti, quæ ab Alexandro audierant Pausaniæ retulere. Hac ratione Pausanias in metum Persarum adductus, Quoniam, inquit, sub auroram prœlium fiet, [2] expedit vos Athenienses stare in acie aduersus Persas vobis cognitos, vt qui cum Medis in Marathone pugnaueritis: nos vero qui eorum sumus inexperti atq; ignari, (nemo enim Spartiata Medorum periculum fecit) contra vobis oppositos Bœotos & Thessalos: quorum sumus experti, horum Græcorum gratia. Itaque opus est sumptis armis vos in hoc dextrum, nos in sinistrû cornu transire. Ad hæc ita respondere Athenienses, Nobis quoque olim iam inde ab initio, postea quam aspeximus Persas aduersus nos esse instructos, fuit in animo istud dicere quod vos dicere occupastis: sed verebamur ne non grata esset vobis oratio. nunc quandoquidem ipsi fecistis huius rei mentionem, & nobis iucunda oratio est & parati sumus istud exequi.

XLVI Vbi hoc vtrisque complacitum est, & loca permutauerunt, sub auroram rem aduertentes Bœoti, ad Mardonium detulerunt. Ea audita Mardonius extemplo & ipse conatus est Persas contra Lacedæmonios transferre. Pausanias autem hoc fieri intelligens, nec latere factum suum, rursus in dextrum cornu

XLVII Spartiatas reducit. At vbi Mardonius & ipse suos in sinistrû reduxit, & acies pristino in loco stetere, misso caduceatore ad Spartiatas ita inquit, Lacedæmonii, vos vero fama fert omnium qui istic sunt esse præstantissimos, qui neque è bello fugiatis, neque ordines deseratis, sed perstantes aut interficiatis hostes, aut ipsi occumbatis. Horum nihil admodum veri est. quippe antequam manus conferantur, vos cernimus fugientes, aciemque deserentes, & relegato Atheniensibus periculo, consistentes ex aduerso nostrorum seruorum:

μένοντες. ὀλίγων γάρ σφι ἡμερέων λείπεται σιτία. ἢν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τελευτήσῃ, μνησθῆναί τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ ἐλευθερώσιος πέρι, ὃς Ἑλλήνων εἵνεκα οὕτω ἔργον παράβολον ἔργασμαι ὑπὸ προθυμίης, ἐθέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν ἐξαίφνης οἱ βάρβαροι μὴ προσδεχομένοισί κω. εἰμὶ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών. ὁ μὲν, ταῦτα εἴπας, ἀπήλαυνε ὀπίσω ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἑωυτοῦ τάξιν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀ-10θηναίων, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας, ἔλεγον Παυσανίῃ τά περ ἤκουσαν Ἀλεξάνδρου. ὁ δὲ, τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρωδήσας τοὺς Πέρσας, ἔλεγε τάδε, Ἐπεὶ τοίνυν ἐς ἠῶ ἡ συμβολὴ γίνεται, ὑμέας μὲν χρεών ἐστι τοὺς Ἀθηναίους στῆναι κατὰ τοὺς Πέρσας· ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτούς τε καὶ τοὺς κατ' ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε εἵνεκεν· ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην αὐτέων, ἐπὶ Μαραθῶνι μαχεσάμενοι· ἡμεῖς δὲ ἄπειροί τε εἰμὲν καὶ ἀδαέες τούτων τῶν ἀνδρῶν. Σπαρτιητέων γὰρ οὐδεὶς πεπείρηται Μήδων. ἡμεῖς δὲ Βοιωτῶν καὶ Θεσ-20σαλῶν ἔμπειροι εἰμέν. ἀλλ' ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα χρεών ἐστι ἰέναι ὑμέας μὲν ἐς τόδε τὸ κέρας, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώνυμον. πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν οἱ Ἀθηναῖοι τάδε, Καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ' ἀρχῆς, ἐπεί τε εἴδομεν κατ' ὑμέας ταττομένους τοὺς Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τά περ ὑμεῖς φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ ἀρρωδέομεν μὴ ὑμῖν οὐκ ἡδέες γένωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δ' ὦν αὐτοὶ ἐμνήσθητε, καὶ ἡδομένοισι ὑμῖν οἱ λόγοι γεγόνασι, καὶ ἕτοιμοι εἰμὲν ποιέειν ταῦτα. Ὡς δ' ἤρεσκε ἀμφοτέροισι ταῦτα, ἠώς τε διέφαινε, καὶ διαλλάσσοντο 30τὰς τάξις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιεύμενον, ἐξαγορεύουσι Μαρδονίῳ. ὁ δ' ἐπεί τε ἤκουσε, αὐτίκα μετιστάναι καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο, παράγων τοὺς Πέρσας κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γινόμενον ὁ Παυσανίης, γνοὺς ὅτι οὐ λανθάνει, ὀπίσω ἦγε τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας· ὡς δ' αὔτως καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξις, πέμψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας, ἔλεγε τάδε, Ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἄνδρες ἄριστοι ὑπὸ τῶν τῇδε ἀνθρώπων, 40ἐκπαγλεομένων ὡς οὔτε φεύγετε ἐκ πολέμου, οὔτε τάξιν ἐκλείπετε, μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε τοὺς ἐναντίους, ἢ αὐτοὶ ἀπόλλυσθε. τῶν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές. πρὶν γὰρ ἢ συμμῖξαι ἡμέας, ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ φεύγοντας καὶ στάσιν ἐκλείποντας ὑμέας εἴδομεν, ἐν Ἀθηναίοισί τε τὴν πρόπειραν ποιευμένους, αὐτούς τε ἀντία δούλων τῶν ἡμετέρων ταττομένους. 336

1 Periculosam, 2 Vos quidem Athenienses in acie stare aduersus Persas necesse est, nos autem aduersus Bœotos & eos qui vobis oppositi sunt Græcos, idque hac de caussa quod Medos eorumque pugnam noueritis, ex prœlio apud Marathonem gesto: nos vero viros hosce incognitos habeamus. nullus enim Spartanorum Medorum periculum fecit, at Bœotos & Thessalos experti sumus. Itaque sumpt. arm.

» ταῦτα δὲ οὐδαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα· ἀλλὰ » πλεῖστον δὴ ἐν ὑμῖν ἐψεύσθημεν. προσδεκόμε- » νοι γὰρ κατὰ κλέος, ὡς δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κή- » ρυκα προκαλεύμενοι, καὶ βουλόμενοι μούνοισι Πέρ- » σῃσι μάχεσθαι, ἄρτιοι ἐόντες ποιέειν ταῦτα· οὐδὲν » τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὕρομεν, ἀλλὰ πτώσσοντας » μᾶλλον. νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς ἤρξατε τούτου τοῦ » λόγου, ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἄρχομεν, τί δὴ οὐ πρὸ μὲν τῶν » Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεί τε δεδόξωσθε εἶναι ἄριστοι, » πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς ἴσους ἀ- » ριθμὸν ἐμαχεσάμεθα; καὶ ἢν μὲν δοκέῃ καὶ τοὺς ἄλ- » λους μάχεσθαι, οἱ δ᾽ ὦν μετέπειτα μαχέσθων ὕστε- » ροι. εἰ δὲ καὶ μὴ δοκέῃ, ἀλλ᾽ ἡμέας μούνους ἀπο- » χρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμαχεσόμεθα. ὁκότεροι δ᾽ ἂν » ἡμέων νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι στρατοπέδῳ νι- » κᾶν. Ὁ μὲν, ταῦτα εἴπας τε, καὶ ἐπισχὼν χρό- νον, ὥς οἱ οὐδεὶς οὐδὲν ὑπεκρίνατο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. ἀπελθὼν δὲ ἐσήμαινε Μαρδονίῳ τὰ κατα- λαβόντα. ὁ δὲ, περιχαρὴς γενόμενος, καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ, ἐπῆκε τὴν ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. ὡς δὲ ἐπήλασαν οἱ ἱππόται, ἐσίνοντο πᾶσαν τὴν στρα- τιὴν τὴν Ἑλληνικὴν, ἐσακοντίζοντές τε καὶ τοξεύ- οντες, ὥστε ἱπποτοξόται τε ἐόντες, καὶ προσφέρε- σθαι εὔποροι. τήν τε κρήνην τὴν Γαργαφίην, ἀπ᾽ ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στράτευμα τὸ Ἑλληνικὸν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ἦσαν μὲν ὦν κατὰ τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι μοῦνοι τεταγμένοι· τοῖσι δὲ ἄλλοισι Ἕλλησι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνε- το, ὡς ἕκαστοι ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς, ἀγχοῦ. ἐρυκόμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ, οὕτω δὴ ἐπὶ τὴν κρήνην ἐφοίτεον. ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γάρ σφι οὐκ ἐξῆν ὕδωρ φορέεσθαι, ὑπό τε τῶν ἱππέ- ων καὶ τοξευμάτων. Τούτου δὲ τοιούτου γινομέ- νου, οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρατιῆς, καὶ ὑπὸ τῆς ἵππου τα- ρασσομένης, συνελέχθησαν περὶ αὐτέων τε τού- των καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Παυσανίην ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. ἀλ- λα γὰρ τούτων τοιούτων ἐόντων, μᾶλλόν σφεας ἐ- λύπεε. οὔτε γὰρ σιτία εἶχον ἔτι, οἵ τέ σφεων ὀπέωνες, ἀποπεμφθέντες ἐς Πελοπόννησον ὡς ἐπισιτιεύμε- νοι, ἀποκεκλέατο ὑπὸ τῆς ἵππου, οὐ δυνάμενοι ἀπι- κέσθαι ἐς τὸ στρατόπεδον. Βουλευομένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἢν ὑπερβάλωνται κείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν ποιεύμενοι, ἐς τὴν νῆσον ἰέναι. ἡ δέ ἐστι ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐς τὴν ἐστρατοπεδεύοντο τότε, δέκα σταδίους ἀπέχουσα, πρὸ

quod neutiquam est factum præstantium virorum. Ex quo plurimum de vobis nos fefellit opinio, quos expectabamus[1] ex nominis gloria missuros vestra sponte caduceatorem nos prouocatū, quod cum solis Persis, tanquam huic rei sufficientes, pugnare velletis. At [2]nihil tale inuenimus quale ferebatur, sed potius esse vos metu perterritos. Nunc igitur quoniam ipsi non occupastis hoc dicere, occupamus: vt quandoquidem vos inter Græcos præstantissimi esse existimamini, & nos inter barbaros, dimicemus totidem vtrique numero, &, si videatur vt ceteri quoque itidem, & illi postmodum pugnent: sin hoc non videatur, sed satis esse nos solos decernere, nos soli decernamus, & vtri è nobis vicerint, ii totum exercitum vicisse censeantur. Hæc fatus caduceator, quum aliquandiu expectasset, nemine quippiam respondente, retro abiit, & rem Mardonio retulit. Ille

XLVIII

maiorem in modum lætatus, & frigida victoria elatus, equitatum in Græcos immisit. Equites in Græcos inuecti, omnem illorum exercitum perturbabant, iaculis sagittisque incessentes: qui quum essent hippotoxotæ, *id est, equites sagittarii*, cominus pugnare [3] insueti, fontem Gargaphium, vnde cunctus Græcorum aquabatur exercitus, confuderunt obstruxeruntque. Eum iuxta fontem soli Lacedæmonii statione habebant: ceteri Græci, vt quiq; stationes habebant, maius minusve procul illinc aberant. Et erat quidem Asopus in propinquo: sed aquari ex eo ab equitibus missilibusque prohibiti, ita ad fontem pergebant. Hunc in modum aqua ex-

XLIX

ercitus exutus quum esset, & ab equitatu perturbaretur, duces Græcorum tum his tum aliis de caussis frequentes ad Pausaniam in dextrū cornu veniunt. Qui, etsi talis esset rerum status, tamē ob id præcipue angebantur quod iam re frumentaria deficiebantur, quum ipsorum serui in Peloponnesum missi frumentatum, intercluderentur ab equitatu quominus ad castra reuerterentur. ¶ De hoc autem deliberanti-

L

bus ducibus visum est, si Persæ eo die supersederent committere prœlium, esse eundum in insulam quæ ab Asopo & à fonte Gargaphio, vbi castra habebant, decem stadiis aberat, ante

1 Pro celebritate vestra. *Id est, vt consentaneum est illi famæ quæ de vestra fortitudine sparsa est.* 2 Nihil tale vos dicere comperimus, sed pot. 3 *Sequuti sumus lectionem quæ & in quibusdam vet. cod. habetur, ἄποροι pro εὔποροι.*

oppi-

oppidum Platæensę sita in continente, hunc in modum: Fluuius superne è Cithærone delabens in campum, diuortia facit: rursusque intercapedine trium ferme stadiorum sua fluenta commiscet. Huic insulæ nomen est Oeroe: quam Asopi filiam esse indigenæ aiunt. In hunc locum Græci transire decreuerant, vt & affatim aquæ ad vsum haberent, neque ab equitatu, sicuti quum ex aduerso erant, infestarentur. Et decreuerant transire secunda noctis vigilia, ne ipsos proficiscentes conspicati Persæ, insequente equitatu in tumultum venirent. quinetiam quum ad eum locum ventum esset vbi Asopi filia Oeroe diuortio aquarum è Cithærone cingitur, mitterent sub noctem dimidium copiarum in Cithæronem ad recipienda seruitia quæ frumentatum concesserant. erant enim illa in Cithærone intercluſa.

XI Hæc vbi statuerunt, totum illum diem incessente equitatu immensum laborem pertulerunt. Sub exitum diei digressis equitibus ea noctis hora qua de abeundo conuenerat, plerique sumptis vtensilibus abscesserunt, [1]non habentes in animo quem ad locum vt irent conuenerant. Nonnulli, vt moueri cœptum est, iter Platæensem ad vrbem intendunt, cupidi equitatum effugere. in templumque Iunonis fugiendo peruenerunt, quod situm est ante vrbem, à fonte Gargaphio viginti stadiis distans. Quo vbi peruenere, positis pro templo armis, circa templum ipsum

XII castra posuere. Hos Pausanias cernens ab exercitu digressos, præcepit & ipse Lacedæmoniis vt sumptis armis irent quà ceteri præcederent, ratus illos tendere ad locum constitutum. Ibi ad obtemperandum Pausaniæ ceteri præfecti parati quum essent, Amompharetus Poliadæ filius tribunus cohortis Pitaneorum, negare se fugiturum[2] peregrinos, neque vltro dedecoraturum esse Spartam: quinetiã mirari id quod fieri cerneret, quippe qui colloquio superiori interfuisset. Pausanias autem & Euryanax cum indigne ferentes non parere sibi illum, tum indignius cohortem Pitanetem relictum iri tribuno repugnante: quod erat futurum si ipsi eos missos facerent, gratia exequendi ea quæ cum aliis Græcis constituissent: hoc reputantes substiterunt cum Laconicis copiis,

τῆς Πλαταιέων πόλιος. νῆσος δὲ οὕτω ἂν εἴη ἐν ἠπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς ἄνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων ἀπ' ἀλλήλων τὰ ῥέεθρα ὅσον περ τρία στάδια, καὶ ἔπειτα συμμίσγει ἐς τὠυτό. οὔνομα δέ οἱ Ὠερόη. θυγατέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιχώριοι. ἐς τοῦτον δὴ τὸν χῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ἵνα καὶ ὕδατι ἔχωσι χρᾶσθαι ἀφθόνῳ, καὶ οἱ ἱππέες σφέας μὴ σινοίατο, ὥσπερ κατιθὺ ἐόντων. μετακινέεσθαί τε ἐδόκεε τότε, ἐπεὰν

10 τῆς νυκτὸς ᾖ δευτέρη φυλακή, ὡς ἂν μὴ ἰδοίατο οἱ Πέρσαι ἐξορμεωμένους, καί σφεας ἑπόμενοι ταράσσοιεν οἱ ἱππόται. ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν χῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόη περισχίζεται, ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδόκεε τοὺς ἡμίσεας ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὸν Κιθαιρῶνα, ὡς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπίσω τοὺς ἐπὶ τὰ σιτία οἰχομένους. ἦσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολελαμμένοι. Ταῦτα βουλευσάμενοι, κείνην μὲν τὴν ἡμέρην πᾶσαν προσκειμένης τῆς ἵππου, εἶχον πόνον ἄτρυτον· ὡς δὲ ἥ τε ἡμέρη

20 ἔληγε, καὶ οἱ ἱππέες ἐπεπαύντο, νυκτὸς δὴ γινομένης, καὶ ἐούσης τῆς ὥρης ἐς τὴν συνέκειτό σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερθέντες οἱ πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο, ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὸν συνέκειτο οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες· οἱ δὲ, ὡς ἐκινήθησαν, ἔφευγον ἄσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν. φεύγοντες δὲ, ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον. τὸ δὲ πρὸ τῆς πόλιος ἐστὶ τῆς Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίους ἀπὸ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον. ἀπικόμενοι δὲ ἔθεντο πρὸ τοῦ ἱροῦ τὰ ὅπλα. καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον ἐστρατοπεδεύοντο. Παυσανίης δὲ, ὁρέων

30 σφέας ἀπαλλασσομένους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρήγγελλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα, ἰέναι κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς προϊόντας, νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν χῶρον ἰέναι ἐς τὸν συνεθήκαντο. ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι ἄρτιοι ἦσαν τῶν ταξιάρχων πείθεσθαι Παυσανίῃ· Ἀμομφάρετος δὲ ὁ Πολιάδεω, λοχηγέων τοῦ Πιτανητέων λόχου, οὐκ ἔφη τοὺς ξείνους φεύξεσθαι, οὐδὲ ἑκὼν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην. ἐθώμαζέ τε ὁρέων τὸ ποιεύμενον, ἅτε οὐ παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ. ὁ δὲ Παυσανίης τε καὶ ὁ Εὐρυάναξ

40 δεινὸν μὲν ἐποιεῦντο τὸ μὴ πείθεσθαι ἐκεῖνον σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι, κείνου ταῦτα ἀναινομένου, ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην, μὴ ἢν ἀπολίπωσι ποιεῦντες τὰ συνεθήκαντο τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι, ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτός τε Ἀμομφάρετος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ταῦτα λογιζόμενοι, ἀτρέμας εἶχον τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικὸν, καὶ ἐπει-

337

1 Non habebant animo eum de quo conuenerat locum petere, sed quum se loco mouissent, iter Platæam versus tenebant, lubenter equitatum effugientes. 2 Id est, barbaros, vt ipse Herodotus antea docuit pag. 516. sed & paulo post rursum exponit.

καὶ ἐπειρῶντο πείθοντές μιν ὡς οὐ χρεὸν εἴη ταῦτα ποιέειν. καὶ εἰ μὲν παρηγόρεον Ἀμομφάρετον, μοῦνον Λακεδαιμονίων τε καὶ Τεγεητέων λελειμμένον.

Ἀθηναῖοι δὲ ἐποίευν τοιάδε· εἶχον ἀτρέμας σφέας αὐτοὺς ἵνα ἐτάχθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων φρονήματα, ὡς ἄλλα φρονεόντων καὶ ἄλλα λεγόντων. ὡς δὲ ἐκινήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφέων ἱππέα, ὀψόμενόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειρέοιεν οἱ Σπαρτιῆται, εἴτε καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοεῦνται ἀπαλλάσσεσθαι· ἐπειρέσθαι τε Παυσανίην ὅ τι χρεὸν εἴη ποιέειν. Ὡς δὲ ἀπίκετο ὁ κῆρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τε σφέας κατὰ χώρην τεταγμένους, καὶ ἐς νείκεα ἀπιγμένους αὐτέων τοὺς πρώτους. ὡς γὰρ δὴ παρηγόρεον τὸν Ἀμομφάρετον ὅ τε Εὐρυάναξ καὶ ὁ Παυσανίης, μὴ κινδυνεύειν μένοντας μούνους Λακεδαιμονίους, οὔκως ἔπειθον· ἐς ὃ ἐς νείκεά τε συμπεσόντες ἀπικέατο, καὶ ὁ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπιγμένος. νεικέων δὲ ὁ Ἀμομφάρετος, λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇσι χερσί· καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Παυσανίεω, ταύτῃ τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι ἔφη, μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους· λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ, μαινόμενον καὶ οὐ φρενήρεα καλέων ἐκεῖνον, πρός τε τὸν Ἀθηναίων κήρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα, λέγειν ὁ Παυσανίης ἐκέλευε τὰ παρεόντα σφι πρήγματα· ἐχρήιζέ τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαί τε πρὸς ἑωυτοὺς, καὶ ποιέειν περὶ τῆς ἀπόδου τά περ ἂν καὶ σφεῖς. Καὶ ὁ μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους· τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνακρινομένους πρὸς ἑωυτοὺς ἠὼς κατελάμβανε, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Παυσανίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομφάρετον λείψεσθαι, τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστειχόντων (τὰ δὴ καὶ ἐγένετο) σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἵποντο δὲ καὶ Τεγεῆται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἤισαν τὰ ἔμπαλιν ἢ Λακεδαιμόνιοι. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε ὄχθων ἀντείχοντο καὶ τῆς ὑπωρέης τοῦ Κιθαιρῶνος, φοβεόμενοι τὴν ἵππον· Ἀθηναῖοι δὲ, κάτω τραφθέντες ἐς τὸ πεδίον. Ἀμομφάρετος δὲ, ἀρχήν τε οὐδαμὰ δοκέων Παυσανίην τολμήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερεόντων δὲ τῶν σὺν Παυσανίῃ, καταδόξας αὐτοὺς ἰθέῃ τέχνῃ ἀπολιπεῖν αὐτὸν, ἀναλαβόντα τὰ ὅπλα, ἦγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο στῖφος. τὸ δὲ, ἀπελθὸν ὅσον τε δέκα στάδια, ἀνέμενε τὸν Ἀμομφαρέτου λόχον, περὶ ποταμὸν Μολόεντα ἱδρυμένον, Ἀργιόπιόν τε χῶρον καλεόμενον, τῇ καὶ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἱρὸν ἧσται.

conabanturq; persuadere homini non id facto opus esse. & alii quidem hortabantur [1] solum Amompharetum à Lacedæmoniis ac Tegeatis relinqui. LIII Athenienses autem hoc sibi faciendum putarunt, vt vbi collocati erant, ibi persisterent, intelligentes Lacedæmoniorum ingenia aliud sentientium, aliud dicentium. Itaque vbi exercitus moueri cœpit, equitem è suis miserunt speculatum nunquid Spartiatæ tentarent abire, & abire prorsus in animo haberent: sciscitatumque à Pausania quidnam facere oporteret. LIV Præco vbi peruenit ad Lacedæmonios, cernit in loco instructos, eorumq; primores tendere ad rixas. Hortantibus enim Amompharetum EVryanacte & Pausania, ne Lacedæmonios qui soli remanebant, in periculum traheret, necdum persuadentibus, donec ventum est ad iurgia, interuenit præco Atheniensis, Amomphareto inter altercandum sumente ambabus manibus saxum, & illud ante pedes Pausaniæ ponente, ac dicente, se illo calculo sententiæ suæ calculum dare, non fugiendos esse peregrinos: appellans barbaros. Eum Pausanias insanum nec potentem mentis vocans, ad præconem Atheniensium, quæ iussus erat percontantem, respondit vt illis referret præsentem rerum suarum statum, obsecrans eos vt ad sese venirent, & de discessu eadem quæ ipsi agerent. LV Præcone ad Athenienses reuerso, hos inter se altercantes aurora deprehēdit. Ad id tēpus Pausanias moratus, dato signo ceteros omnes Lacedæmonios, Tegeatis sequētibus, per edita abduxit, ratus Amompharetū non deserturum alios: prout & contigit. [2] Horum itinere rursus instructa acie Athenienses iere: & quia Lacedæmonii prærupta occupauerant & Cithæronis radices, metu equitatus, ipsi deorsum ad campū deflexere. LVI Amompharetus autē, non credens ausurum ipsos relinquere Pausaniā, circuire eos qui manebant, ne desererent ordinē. At vbi ii qui cum Pausania erant iam abibant, tunc ratus à disciplina militari se deseri, sumptis armis cohortem suam lento gradu ducere ad agmen, quod decem circiter stadia progressum ad amnem Moloentem, in loco qui dicitur Argiopius (vbi situm est templū Cereris Eleusiniæ) substiterat.

1 Amompharetum, qui solus ex Lacedæmoniis & Tegeatis remanserat. 2 Athenienses autem acie instructa, contrariū Lacedæmoniis iter tenuerunt. Lac. enim prær. occup. & Cith. radices metu equitatus, at ipsi deors.

oppe-

opperiens Amomphareti cohortem. eo consilio vt si Amompharetus cum sua cohorte non discederet loco in quo instructa erat, sed in eo persisteret, retro ad hominem suppetias iret. Itaque & Amompharetus cum suis ad ceteros peruenit, & omnis barbarorum equitatus ingruebat, agens pro sua consuetudine. nam quum inspexisset locum vbi superioribus diebus habuerant Græci castra, vacuum, admissis equis assidue insequi pergens, illos adeptus vrgebat.

LVII Mardonius quoque cognito hostium nocturno abitu, inspectoq; loco deserto, accitis Thorace Larissæo & fratribus eius EVrypylo & Thrasydio, inquit, Filii Aleuę quidnam dicetis adhuc, quum hæc deserta cernatis à Lacedæmoniis, quos negabatis vos finitimi ex acie fugere, sed viros summos esse in re bellica? qui & prius (vt omnes vidimus) locum in acie immutauerũt, & nunc proxima nocte se fuga proripuerunt.[1] Proripuerunt autem, quia illis necesse erat cum iis prœlio decernere qui non falso sunt hominum præstantissimi. vnde nullius esse se pretii, inter Græcos, & ipsos nullius pretii viros, ostenderunt. Ceterum vobis Persarum inexpertis, sanequam ignoscebam, laudantibus istos vobis expertos: Artabazum autem vehementius admirabar formidare Lacedęmonios, & præ formidine sententiam dicere ignauissimã, expedire ex his castris nos in vrbem Thebanorũ concedere obsidendos.[2] quam sententiã rex antea aliunde quam ex me audiet. Sed de hoc alias dicetur. Nunc autem istis ita facientibus non est remittendum, sed instandum, donec intercepti nobis dent pœnas eorum quæ in Persas perpetrarunt.

LVIII Hæc loquutus, Persas Asopo transmisso cursim ducit contra Græcorum agmen, tanquam fugam capessentium: Lacedæmoniosque solos ac Tegeatas adeptus est. nam Athenienses transuersis tramitibus subter prærupta in planum digressos non cernebat. Ceteri autem barbarorum agminum præfecti Persas mouentes ad Græcos insequendos conspicati, sublatis & ipsi signis cuncti insequuntur, pro se quisq; maturantes,[3] nulla diligentia, nullo ordine viam ingressi. Et isti quidem cum vociferatione ac tumultu instabant Græcis, tanquam excepturi.

ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἵνεκα, ἵνα ἢν μὴ ἀπολίπῃ τὸν χῶρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφάρετός τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βοηθέοι ὀπίσω παρ' ἐκείνους. καὶ οἵ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον παρεγίνοντό σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσεκέετο πᾶσα· οἱ γὰρ ἱππόται ἐποίευν οἷον καὶ ἐώθεσαν ποιέειν αἰεί. ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κεινὸν ἐν ᾧ ἐτετάχατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρῃσι ἡμέρῃσι, ἤλαυνον τοὺς ἵππους αἰεὶ τὸ πρόσω· καὶ ἅμα καταλαβόντες, προσεκέατό σφι. Μαρδόνιος δὲ, ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀποιχομένους ὑπὸ νύκτα, εἶδέ τε τὸν χῶρον ἔρημον, καλέσας τὸν Ληρισαῖον Θώρηκα, καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον, ἔλεγε, Ὦ παῖδες Ἀλεύεω, ἔτι τί λέξετε τάδε ὁρέοντες ἔρημα; ὑμεῖς γὰρ οἱ πλησιόχωροι λέγετε Λακεδαιμονίους οὐ φεύγειν ἐκ μάχης, ἀλλὰ ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρώτους. τοὺς πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξιος εἴδετε, νῦν τε ὑπὸ τὴν παροιχομένην νύκτα, καὶ οἱ πάντες ὁρέομεν διαδράντας. διέδεξάν τε, ἐπεί σφεας ἔδεε πρὸς τοὺς ἀψευδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι, ὅτι οὐδένες ἄρα ἐόντες ἐν οὐδαμοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι ἐναπεδεικνύατο. καὶ ὑμῖν μὲν ἐοῦσι Περσέων ἀπειρίῃσι, πολλή ἔκ γε ἐμεῦ ἐγίνετο συγγνώμη, ἐπαινεόντων τούτους, τοῖσί τι καὶ συνῄδεατε· Ἀρταβάζου δὲ θῶμα καὶ μᾶλλον ἐποιεύμην, τὸ καὶ καταρρωδῆσαι Λακεδαιμονίους· καταρρωδήσαντά τε, ἀποδέξασθαι γνώμην δειλοτάτην, ὡς χρεὸν εἴη ἀναζεύξαντας τὸ στρατόπεδον, ἰέναι ἐς τὸ Θηβαίων ἄστυ πολιορκησομένους· τὴν ἔτι πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσεται. καὶ τούτων μὲν ἑτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ ἐκείνοισι ταῦτα ποιεῦσι οὐκ ἐπιτρεπτέα ἐστί, ἀλλὰ διωκτέοι εἰσί· ἐς ὃ καταλαμφθέντες, δώσουσι ἡμῖν τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δίκας. Ταῦτα εἴπας, ἦγε τοὺς Πέρσας, δρόμῳ διαβάντας Ἀσωπὸν κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὡς δὴ ἀποδιδρησκόντων· ἐπεῖχέ τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τεγεήτας μούνους. Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους ἐς τὸ πεδίον, ὑπὸ τῶν ὄχθων οὐ κατώρα. Πέρσας δὲ ὁρέοντες ὡρμημένους διώκειν τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων ἄρχοντες, αὐτίκα πάντες ἦραν τὰ σημήϊα, καὶ ἐδίωκον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον, οὔτε κόσμῳ οὐδενὶ κοσμηθέντες, οὔτε τάξι. καὶ οὗτοι μὲν βοῇ τε καὶ ὁμίλῳ ἐπήισαν, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Ἕλληνας·

Παυσα-

1 *Vide meam huius loci interpretationem in libro Concionum.* 2 Quam ipse quoque rex ex me audiet. 3 Nullo delectu, nulloque ordine v. ing. *vel, Inordinate & confuse.*

Παυσανίης δὲ, ὡς προσέκειτο ἡ ἵππος, πέμψας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα, λέγει τάδε, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην εἶναι ἢ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ τῶν συμμάχων ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροιχομένην νύκτα διαδράντων. νῦν ὦν δέδοκται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ ποιητέον ἡμῖν· ἀμυνομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν ἀλλήλους. εἰ μέν νυν ἐς ὑμέας ὅρμησε ἀρχὴν ἡ ἵππος, χρῆν δὴ ἡμέας τε καὶ τοὺς μετ'' ἡμέας τὴν Ἑλλάδα οὐ προδιδόντας Τεγεήτας, βοηθέειν ὑμῖν· νῦν δὲ, ἐς ἡμέας γὰρ ἅπασα κεχώρηκε, δίκαιοί ἐστε ὑμεῖς πρὸς τὴν πιεζομένην μάλιστα τῶν μοιρέων ἀμυνέοντες ἰέναι. εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε ἀδύνατόν τι βοηθέειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀποπέμψαντες χάριν θέσθε. συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν παρεόντα τόνδε πόλεμον ἐοῦσι πολλὸν προθυμοτάτοισι, ὥστε καὶ ταῦτα ἐσακούειν. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἐπύθοντο, ὁρμέατο βοηθέειν, καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύνειν. καί σφι ἤδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιταχθέντες Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος γενομένων, ὥστε μηκέτι δύνασθαι βοηθῆσαι. τὸ γὰρ προσκείμενόν σφεας ἐλύπεε. οὕτω δὴ μουνωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆται, ἐόντες σὺν ψιλοῖσι ἀριθμὸν, οἱ μὲν, πεντακισμύριοι, Τεγεῆται δὲ, τρισχίλιοι (οὗτοι γὰρ οὐδαμὰ'' ἀπεσχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων) ἐσφαγιάζοντο, ὡς συμβαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ παρεούσῃ. καὶ οὐ γάρ σφι ἐγίνετο τὰ σφάγια χρηστά, ἔπιπτον δὲ αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλοί, καὶ πολλῷ πλεῦνες ἐτρωματίζοντο. φράξαντες γὰρ τὰ γέρρα οἱ Πέρσαι, ἀπίεσαν τοξευμάτων πολλὰ ἀφειδέως οὕτω, ὥστε πιεζομένων τῶν Σπαρτιητέων, καὶ τῶν σφαγίων οὐ γινομένων, ἀποβλέψαντα τὸν Παυσανίην πρὸς τὸ Ἡραῖον τὸ Πλαταιέων, ἐπικαλέσασθαι τὴν θεὸν, χρηΐζοντα μηδαμῶς σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος. Ταῦτα δ' ἔτι τούτου ἐπικαλεομένου, προεξαναστάντες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρβάρους. καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν Παυσανίεω, ἐγίνετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστά. ὡς δὲ χρόνῳ κοτὲ ἐγίνετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες. ἐγίνετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη· ὡς δὲ ταῦτα ἐπεπτώκεε, ἤδη ἐγίνετο ἡ μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν,

γρ. ἡμέων

γρ. ἀπεσχίζοντο

LIX Pausanias autẽ, vbi equitatu premi cœpit, equitem ad Athenienses mittit, qui hæc diceret, Viri Athenienses, proposita dimicatione maxima, vt aut libera Græcia sit aut seruituti obnoxia, proditi sumus à sociis noctu elapsis & nos Lacedæmonii & vos Athenienses: quod reliquum est, ita nobis videtur esse faciendum, vt quã strenuissime possumus nosmetipsos defensantes, mutuo simus auxilio. Ac si quidẽ in vos priores impetũ dedisset equitatus, è nostra dignitate erat & Tegeatarum qui nobiscum Græciam non prodiderunt, subsidio vobis venire: nunc, quoniam totus in nos equitatus contendit, debetis vos ad partem maxime laborantem suppetias ferre. Quod si vobis aliquo discrimine occupatis fas non est subsidio venire, saltem hoc gratificamini nobis vt sagittarios mittatis: quos agnoscimus longe omnium qui in hoc bello sunt promptissimos esse ad nos exaudiẽdos. LX Hęc vbi audiere Athenienses, quum mouerent ad ferendam strenue opem, & iam aduentarent, ibi in eos ii Græci qui partes regias sequebantur, ex aduerso instructi inuadunt. Quo factum est vt[1] Athenienses ab iis vrgentibus auxilium ferre non possent, ægre admodum id ferentes. Ita destituti Lacedæmonii, numero cum leui armatura quinquaginta millia, & Tegeatæ numero tria millia (hi enim nusquam ab Lacedæmoniis dirimebantur) sacrificauerunt tanquam conflicturi cum Mardonio præsentibusque copiis: & quum litare non potuissent, multi eorum interea cadebant, multo plures vulnerabantur. Cõfertis enim gerris Persæ ingentem vim sagittarum emittebant, adeo instanter vt[2] satagentibus Spartiatis, & quia litare non poterant, respiciens ad templũ Iunonis Platæensiũ Pausanias, implorauerit deam, obsecraueritque ne spes sua ipsos omnino frustraretur. LXI Adhuc eo deam his verbis inuocante, Tegeatæ prius exurgentes in barbaros tendunt: statimque post Pausaniæ preces sacrificantibus Lacedæmoniis exta pulchra extitere: qui aliquanto post & ipsi in Persas eunt. Persæ omissis arcubus ex aduerso stetere. Ad quorũ gerra primum pugna atrox commissa est iuxta ipsum Cereris templum, eaq; pertinax,

1 Athenienses ad ferendas suppetias ire non possent. quod enim obiectum erat, negotium illis facessebat. 2 Quum premerentur Spartiatæ,

donec ad propulsionem ventum est. Siquidem barbari prehensantes lanceas confringebant, nec audacia nec robore inferiores: sed inermes erant & imperiti, nec hostibus prudentia pares. qui etsi deni pluresve aut pauciores in singulos irruebant, tamen quia confusi incidebant, à Spartiatis conficiebantur.

LXII Mardonius, qua parte ipse ex equo albo ciens pugnam, mille delectis Persarum præstantissimis stipatus erat, ea maxime parte hostē vrgebat. qui quandiu superfuit, tandiu Persæ resistentes seseque defensantes, strauere multos Lacedæmoniorum. Postea vero quàm Mardonius, & agmen quod circa illum robustissimum erat, occubuit, tum demum alii quoque terga vertentes cessere Lacedæmoniis, [1] quorum plerisque officiebat vestis armis vacans. inermes enim cum armatis prœlium faciebant.

LXIII Ibi & vltio necis Leonidę de Mardonio peracta est, secundum oraculum Spartiatis redditum: & victoria omnium quas vnquam nouimus speciosissima potitus est Pausanias Cleombroti filius, Anaxandridæ nepos. Huius autem superiora maiorū nomina in Leonida recensui. illius enim iidem qui & Pausanię maiores fuere. Oppetiit autem Mardonius sub Aimnesto, viro inter Spartiatas eximio: qui aliquandiu post bellum Medicum trecentos viros secum habens, apud Stenyclerum cum omnibus Messeniis quibuscum erat bellum, conflixit, vbi ipse & trecenti illi occubuere.

LXIV Ad Platæas autem Persæ, postquam à Lacedæmoniis in fugam versi sunt, nullo ordine ad castra sua contendūt, & ad murum ligneum quem fecerant in parte quadam agri Thebani. Tenet autem me admiratio, quum iuxta lucum Cereris dimicaretur, ne vnum quidē Persarum visum esse intrasse fanum, neque circa templum occubuisse, sed plerosq; in profano: sed opinor (siquid de rebus diuinis opinari oportet) deam ipsam eos non recepisse, quia templum quod est in Eleusine Anactorium concremauerant. Hactenus pugna hæc gesta est.

LXV ¶ Artabazus autem Pharnacis filius, cui iam inde ab initio displicuerat Mardonium relinqui ab rege in Græcia, quique multis verbis pugnam dissuadens nihil profecerat, hoc sibi agendum putauit. Is, quod sibi non placerent quæ à Mardonio fiebant, eos quibus præerat

ἐς ὃ ἀπίκοντο ἐς ὠθισμόν. τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων οἱ βάρβαροι. λήματι μέν νυν καὶ ῥώμῃ οὐκ ἥσσονες ἦσαν οἱ Πέρσαι, ἄνοπλοι δὲ ἐόντες, καὶ πρὸς, ἀνεπιστήμονες ἦσαν, καὶ οὐκ ὅμοιοι τοῖσι ἐναντίοισι σοφίην. προεξαΐσσοντες δὲ κατ' ἕνα, καὶ δέκα, καὶ πλεῦνές τε καὶ ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιήτας, καὶ διεφθείροντο. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἐὼν Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ, ἔχων τε περὶ ἑωυτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλίους, ταύτῃ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. ὅσον μέν νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντεῖχον, καὶ ἀμυνόμενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὡς δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε, καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένον ἐὸν ἰσχυρότατον ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράποντο, καὶ εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον γάρ σφεας ἐδηλέετο ἡ ἐσθὴς ἐρῆμος ἐοῦσα ὅπλων. πρὸς γὰρ ὁπλίτας ἐόντες γυμνῆτες, ἀγῶνα ἐποιεῦντο. Ἐνθαῦτα ἥ τε δίκη τοῦ φόνου τοῦ Λεωνίδεω, κατὰ τὸ χρηστήριον, τοῖσι Σπαρτιήτῃσι ἐκ Μαρδονίου ἐπετελέετο, καὶ νίκην ἀναιρέεται καλλίστην ἁπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Παυσανίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω. τῶν δὲ κατύπερθέ οἱ προγόνων τὰ οὐνόματα εἴρηται ἐς Λεωνίδην· ὡυτοὶ γάρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες. ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόνιος ὑπὸ Ἀειμνήστου, ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογίμου· ὃς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικά, ἔχων ἄνδρας τριηκοσίους, συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ, πολέμου ἐόντος, Μεσσηνίοισί τε πᾶσι· καὶ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκόσιοι. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὡς ἐτράποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφευγον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἑωυτῶν, καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύλινον, τὸ ἐποιήσαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαΐδι. θῶυμα δέ μοι ὅκως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων, οὐδὲ εἷς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος, οὔτε ἐναποθανὼν περὶ τὸ ἱρόν, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐν τῷ βεβήλῳ ἔπεσον. δοκέω δέ, (εἴ τι περὶ τῶν θείων πρηγμάτων δοκέειν δεῖ) ἡ θεὸς αὐτή σφεας οὐκ ἐδέξατο, ἐμπρήσαντας τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἐλευσῖνι ἀνάκτορον. αὕτη μέν νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσοῦτον ἐγένετο. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος αὐτίκα τε οὐκ ἠρέσκετο, κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βασιλέος· καὶ τότε πολλὰ ἀπαγορεύων, οὐδὲν ἤνυε, συμβάλλειν οὐκ ἐῶν. ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιάδε, ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιευμένοισι· τῆς ἐστρατήγεε ὁ Ἀρτάβαζος·

1 Plurimum enim illis Persis officit.

εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην ἀλλὰ καὶ ἐς τέσσερας μυριάδας ἀνθρώπων περὶ ἑωυτόν· τούτους ὅκως ἡ συμβολὴ ἐγίνετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ ἔμελλε ἀποβήσεσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἦγε κατηρτισμένος, παραγγείλας κατὰ τὠυτὸ ἰέναι πάντας τῇ ἂν αὐτὸς ἐξηγέηται, ὅκως ἂν αὐτὸν ὁρέωσι σπουδῆς ἔχοντα. ταῦτα παραγγείλας, ὡς ἐς μάχην ἦγε δῆθεν τὸν στρατόν. προτερέων δὲ τῆς ὁδοῦ, ὥρα δὴ καὶ φεύγοντας τοὺς Πέρσας. οὕτω δὴ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέετο, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε φεύγων, οὔτε ἐς τὸ ξύλινον οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ᾽ ἐς Φωκέας, ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι. καὶ δὴ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο.

κατηρτισμένους, στρατιήν

Τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος ἐθελοκακεόντων, Βοιωτοὶ Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχνόν. οἱ γὰρ μηδίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι εἶχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην, μαχόμενοί τε καὶ οὐκ ἐθελοκακέοντες οὕτω, ὥστε τριηκόσιοι αὐτῶν οἱ πρῶτοι καὶ ἄριστοι ἐνθαῦτα ἔπεσον ὑπὸ Ἀθηναίων· ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς τὰς Θήβας, οὐκ ᾗπερ οἱ Πέρσαι, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ὁ πᾶς ὅμιλος, οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενὶ, οὔτε ἀποδεξάμενός τι, ἔφευγον. Δηλοῖ τέ μοι ὅτι πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτητο ἐκ Περσέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι, πρὶν ἢ καὶ συμμῖξαι τοῖσι πολεμίοισι, ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ἑώρων. οὕτω τε πάντες ἔφευγον, πλὴν τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς Βοιωτίης. αὕτη δὲ τοσαῦτα προσωφέλεε τοὺς φεύγοντας, αἰεί τε πρὸς τῶν πολεμίων ἄγχιστα ἐοῦσα, ἀπέργουσά τε τοὺς φιλίους φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων. οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἵποντο, τοὺς Ξέρξεω διώκοντες καὶ φονεύοντες. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φόβῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι τοῖσι τεταγμένοισι περὶ τὸ Ἡραῖον, καὶ ἀπογενομένοισι τῆς μάχης, ὅτι μάχη τε γέγονε, καὶ νικῷεν οἱ μετὰ Παυσανίεω. οἱ δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες, οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους, ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπωρέης καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσαν ἄνω, ἰθὺ τοῦ ἱροῦ τῆς Δήμητρος· οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους, διὰ τοῦ πεδίου τὴν λεοτάτην τῶν ὁδῶν. ἐπεί τε δὲ ἀγχοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρέες καὶ Φλιάσιοι, ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππόται ἐπειγομένους οὐδένα κόσμον, ἤλαυνον ἐπ᾽ αὐτοὺς τοὺς ἵππους, τῶν ἱππάρχεε Ἀσωπόδωρος ὁ Τιμάνδρου. ἐσπεσόντες δὲ κατεστόρεσαν αὐτῶν ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς κατήρραξαν διώκοντες ἐς τὸν Κιθαιρῶνα. οὗτοι μὲν δὴ ἐν οὐδενὶ

(præerat autem non paruis copiis, sed ad quadraginta vsque millia hominum) ducebat instructos, dum prœlium fiebat, quid futurum è prœlio esset probe intelligens, iusseratque omnes ire confertos quacunque ipse duceret, & quà viderent ipsum festinantem. Sic iussas tanquam ad pugnā copias ducens, cernit Persas fugientes. ita non seruato amplius eodem ducendi ordine, sed repente effuso cursu fugæ se dedit, non ligneum murum versus, aut Thebana mœnia, sed ad Phocenses, animo celerrime perueniendi ad Hellespontum. & hi quidē horsum iter intenderunt. LXVI Ceteris autem Græcis qui stabant à regis partibus, ignauiter de industria agentibus, Bœoti tamen perdiu cum Atheniensibus decertauerunt. Nam ex Thebanis ii qui cum Medis sentiebant, hi non parum strenuos se præstiterunt: qui nolentes vltro ignauiter agere, ita dimicarunt vt trecenti primores eorum ac fortissimus quisque illic sub Atheniensibus occubuerint. Vbi autem & isti terga dederunt, non quo Persæ & alia multitudo,[1] quæ aut cum nemine pugnauerat, aut nō expectauerat, sed Thebas versus fugerunt. LXVII Omnem autem rem pependisse à Persis, (quanquam & ipsorum quidam, antequam cum hoste congrederentur, fugæ se mandauerunt) apud me fidem facit,[2] quod ad Persas intuebantur: atq; ita cuncti illis victis fugam capesserunt, præter equitatū tum alium tum Bœotorū: qui hactenus profuit fugientibus, vt assidue adhærens hosti, arceret eum ab amicis quos Græci insequebantur. Insequebantur enim Græci victores, vrgendo Xerxianos atque interficiendo. LXVIII Inter hunc tumultum nunciatur Græcis qui circa templum Iunonis instructi a prœlio aberāt, geri prœlium & Pausanianos vincere. Ea re audita, Corinthii, Megarenses & Phliasii nullo ordine eunt: Corinthii recta per colles quâ itur ad Cereris templū: alii per campū, quæ planissima viarum erat. Quos iam hosti propinquos nullo ordine irruere conspicati Thebani equites, quorū præfectus erat Asopodorus Timandri filius, equos in illos incitauerunt, eosq; adorti sexcentos strauerunt: ceteros ad Cithæronem vsque persequuti, terga ceciderunt. Et isti quidem Megarenses atque Phliasii

1 Quæ nec cum quoquam pugnauerat, nec vllum egregium facinus ediderat. 2 Quod quum Persis fugientes vidissent, ita demum omnes fugæ se dederunt, præter equit.

nulla

LXIX nulla cum laude perierunt. At Persæ ceteraque multitudo postquam ad ligneum murum effugerunt, turres, antequam Lacedæmonii aduenirent, ascendere occupant. Illis conscensis quam commodissime possunt murum præstruunt. ex quo subeuntibus mox Lacedæmoniis, acrior extitit muri oppugnatio. Nam quoad Athenienses absuere, non modo sese barbari defensabant, sed etiam Lacedæmoniis antecellebant, vtpote ignaris murorum oppugnandorum: vt vero Athenienses superuenere, tum atrox muri oppugnatio propugnatioque extitit, eaque permagno temporis spatio: sed tandem virtute & pertinacia Athenienses murũ transcenderunt, subrueruntq;, atque ea parte se Græci infuderunt,[1] quorum Tegeatæ introiere principes: iidemq; tentorium Mardonii diripuerunt, & ex eo cum alia, tum vero equorum præsepe Mardonii ex ære totum, spectatu dignũ: quod præsepe Mardonii Tegeatæ in templo Aleæ Mineruæ reposuerunt. nam cetera quæ cepere, in vnum cum ceterorum Græcorum præda contulerunt. Proruto muro barbari non amplius cateruam cogere, nemo strenuitatis memor esse, videlicet oppressi intra exiguum tempus, & tot myriadibus intercepti exterriti.[2] Quos tanto studio Græci trucidabant vt ex triginta myriadibus (exceptis quatuor, cum quibus Artabazus aufugit) ne tria quidem millia hominum cædi superfuerint. E Lacedæmoniis autem qui Spartani essent, vnus &[3] triginta sunt omnino desiderati: Tegeatarum, sedecim: Atheniensium, duo & quinquaginta. LXX Porro inter barbaros strenuissimi extiterunt, è peditibus quidem Persæ, ex equitibus autem Sacæ, è viris vero, Mardonius: inter Græcos autem cũ Tegeatæ Athenienses que multum eminuerunt, tum multo plus Lacedæmonii. Quod nulla alia re possum ostendere, nisi quod omnes hi eos qui sibi oblati sunt vicerunt: Lacedęmonii vero quod robustissimum fuit hostilis exercitus superauerunt. Quorum longe præstantissimus extitit mea sententia Aristodemus,[4] is qui solus trecentorum, quod ex Thermopylis euasisset, dedecus ignominiamque acceperat. LXXI Secundum hunc nauauere operam Posidonius & Philocyon &

ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο. Οἱ δὲ Πέρσαι, καὶ ὁ ἄλλος ὅμιλος, ὡς κατέφυγον ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀναβάντες, πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι· ἀναβάντες δὲ, ἐφράξαντο ὡς ἠδυνέατο ἄριστα τὸ τεῖχος. προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, κατεστήκεέ σφι τειχομαχίη ἐρρωμενεστέρη. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἠμύνοντο, καὶ πολλῷ πλέον εἶχον τῶν Λακεδαιμονίων, ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχέειν· ὡς δέ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρὴ ἐγίνετο τειχομαχίη, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. τέλος δὲ, ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τείχεος, καὶ ἤριπον, τῇ δὴ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλθον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος, καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρδονίου οὗτοι ἦσαν οἱ διαρπάσαντες, τά τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς, καὶ τὴν φάτνην τῶν ἵππων ἐοῦσαν χαλκέην πᾶσαν, καὶ θέης ἀξίην. τὴν μέν νυν φάτνην ταύτην τὴν Μαρδονίου ἀνέθεσαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται, τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὠυτὸ ὅσαπερ ἔλαβον ἐσήνεικαν τοῖσι Ἕλλησι. οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στῖφος ἐποιήσαντο πεσόντος τοῦ τείχεος, οὔτε τις αὐτέων ἀλκῆς ἐμέμνητο· ἀλύκταζόν τε οἷα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ πολλαὶ μυριάδες κατειλημέναι ἀνθρώπων. παρῆν τε τοῖσι Ἕλλησι φονεύειν οὕτως, ὥστε τριήκοντα μυριάδων στρατοῦ, καταδεουσέων τεσσέρων, τὰς ἔχων Ἀρτάβαζος ἔφευγε, τῶν λοιπῶν μηδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέσθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ πάντες ἐν τῇ συμβολῇ, εἷς καὶ ἐνενήκοντα. Τεγεητέων δὲ, ἑκκαίδεκα· Ἀθηναίων δὲ, δύο καὶ πεντήκοντα. Ἠρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων πεζὸς μὲν, ὁ Περσέων, ἵππος δὲ, ἡ Σακέων· ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἑλλήνων δὲ ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεητέων καὶ Ἀθηναίων, ὑπερεβάλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. ἄλλῳ μὲν οὐδενὶ ἔχω ἀποσημήνασθαι. ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' ἑωυτοὺς ἐνίκων. ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότατον προσηνείχθησαν, καὶ τούτων ἐκράτησαν, καὶ ἄριστος ἐγένετο μακρῷ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, ὃς ἐκ Θερμοπυλέων μοῦνος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς, εἶχε ὄνειδος καὶ ἀτιμίην. μετὰ δὲ τοῦτον, ἠρίστευσαν Ποσιδώνιός τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομ-

341

ἄλ. χώρῳ

ἄλ. ἰσχυρότερον

1 Ex quibus primi Teg. introiere. 2 Quos adeo facile erat Græcis trucidare vt ex trig. 3 Nonaginta 4 Vide, supra, pag. 457.

Ἀμομφάρετος Σπαρτιήτης. καίτοι γενομένης λέσχης ὃς γένοιτο αὐτέων ἄριστος, ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιητέων, Ἀριστόδημον μὲν βουλόμενον φανερῶς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρεούσης οἱ αἰτίης, λυσσῶντά τε καὶ ἐκλείποντα τὴν τάξιν, ἔργα ἀποδέξασθαι μεγάλα. Ποσιδώνιον δὲ, οὐ βουλόμενον ἀποθνήσκειν, ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτῳ τοῦτον εἶναι ἀμείνω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ φθόνῳ ἂν εἴποιεν. οὗτοι δὲ τοὺς κατέλεξα πάντας, πλὴν Ἀριστοδήμου, τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ, τίμιοι ἐγένοντο. Ἀριστόδημος δὲ, βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίην, οὐκ ἐτιμήθη. Οὗτοι μὲν τῶν ἐν Πλαταιῇσι ὀνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε, ἐλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μόνον αὐτέων Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. ὃς, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο Παυσανίης, κατήμενος ἐν τῇ τάξι ἐτρωματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά· καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχοντο, ὁ δ' ἐξενηνειγμένος ἐδυσθανάτεέ τε, καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀείμνηστον ἄνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλειν οἱ ὅτι περὶ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ, καὶ ὅτι οὐδέν ἐστί οἱ ἀποδεδεγμένον ἔργον ἑωυτοῦ ἄξιον προθυμευμένου ἀποδέξασθαι. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐδοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδεω, ἐκ δήμου Δεκελῆθεν· Δεκελέων δὲ τῶν ποτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρήσιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι. ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατὰ Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδαι ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθεϊ, καὶ ἀνίστασαν τοὺς δήμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκειτο ἡ Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέκελον, ἀχθόμενόν τε τῇ Θησέος ὕβρει, καὶ δειμαίνοντα περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενόν σφι τὸ πᾶν πρῆγμα, κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφίδνας, τὰς δὴ Τιτακὸς ἐὼν αὐτόχθων καταπροδιδοῖ Τυνδαρίδῃσι. τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου ἐν Σπάρτῃ ἀτελείη τε καὶ προεδρίη διατελέει ἐς τόδε αἰεὶ ἔτι ἐοῦσα οὕτω, ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισί τε καὶ Πελοποννησίοισι, σινομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων, Δεκελέης ἀπέχεσθαι. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν ὁ Σωφάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διξοὺς λόγους λεγομένους ἔχει. τὸν μὲν, ὡς ἐκ τοῦ ζωστῆρος τοῦ θώρηκος ἐφόρεε χαλκέῃ ἁλύσι δεδεμένην ἄγκυραν σιδηρέην, τὴν ὅκως

Amompharetus Spartiata. Quanquam quum sermo haberetur quisnam præstantissimus extitisset, ii Spartiatæ qui adfuere, censuerunt, Aristodemum, etsi præclara facinora edidit, tamen ad eluendam eam quam contraxerat inuidiam, ordinem deseruisse, & propalam mori voluisse: Posidonium vero, qui perire noluisset, ob id extitisse tanto præstabiliorem virum. verum id fortasse liuore dixerunt. Qui hac in pugna mortem oppetiere, omnes honore affecti sunt, præter Aristodemum: qui ideo caruit honore quod ob caussam prædictam sibi occumbendũ putauit.

LXXI Hi sunt qui ad Platæas nobilissimi extitere. nam Callicrates extra prœlium occubuit: quo nemo tunc in castra Græcorum [1] præstantior venerat, non modo Lacedæmoniorum, sed etiam aliorum Græcorum. Hic, quum Pausanias sacrificasset, sedens in ordine, sagitta per latera ictus est: & quum aliis pugnantibus ipse exportaretur, sese morientem miserabatur, ad Aimnestum virum Platæensem inquiens, non sibi dolere quod pro Græcia periret, sed quod nihil manu vius esset, nullamque operam nauasset dignam se & sua cupiditate nauandi.

LXXII Ex Atheniensibus eminuisse fertur Sophanes Eutychidis filius, è tribu Decelensi. Decelenses autem rem aliquando gesserunt (vt ipsi Athenienses aiunt) in omne æuum fructuosam. siquidẽ quum olim ad inuestigandam Helenam Tyndaridæ cum magnis copiis oram Atticam inuasissent, & populos è sedibus suis eiicerent, ignari quonam loci subducta Helena esset, tunc Decelenses ferũtur, & (vt quidam volunt) ipse Deceleus, tum dolore contumeliæ quæ Theseo fieret, tum metu totius Atheniensium soli, ne vastaretur, exposuisse illis omnẽ rem gestam, eosque deduxisse ad Aphidnas, quas Titacus indigena Tyndaridis proderet. Quo ex facto Decelensibus permansit ad hanc vsque memoriam in Sparta immunitas vectigalium, & dignitas præsidendi: adeo quidẽ vt bello quod multis postea annis inter Athenienses atque Peloponnenses gestum est, Lacedæmonii quum ceteram Atticam popularentur, a Decelea temperauerint.

LXXIII Ex hoc populo ortus Sophanes, & præclarissime inter Athenienses nauata opera, ancipiti sermone celebratur: vno, fertur gestasse ferream ancoram è balteo thoracis catena alligatam, quam, quoties

1 Formosior

aduc

aduentantibus hostibus propinquus erat, obiiciebat, ne illi irruentes, ipsum ex ordine summouere possent: rursus eisdem in fugam se vertentibus, resumpta ancora ita fugientes insequebatur. Altero sermone a superiori differente fertur gestasse ancoram non ferream, ex balteo alligatam, sed insignitam in scuto, quod nunquam quiescens, assidue

LXXIV rotabatur. Extat & alterum Sophanis praeclarum facinus, quod obsidentibus Aeginam Atheniensibus, EVrybiadem virum Argiuum quinque certaminum victorem ex prouocatione interemit. Sed aliquanto post hoc bellum in quo vir egregius extitit, dum Atheniensium vna cum Leagro Glauconis filio dux esset, & de metallis aureis decertaret, contigit vt sub Edonibus apud Daton occu-

LXXV beret. Post barbarorum stragem ad Plataeas editam, transfugit illuc ad Graecos mulier quaedam, quae erat pallaca Pharandatis filii Theaspis viri Persae: haec quum accepisset Persas fusos esse, Graecos victores, tum multo auro ornata, interancillas & ipsas ornatas, cum veste speciosissima, carpento aduenit: ex eoque descendens pergit ad Lacedaemonios adhuc in caede occupatos: & intuita Pausaniam illa omnia administrantem, agnouit hominem, cuius & nomen iampridem & patriam didicerat. Eius genua amplectens, Sparte rex, inquit, libera me supplicem captiuitatis seruitute, quam etiã hoc facto demeritus es quod istos extinxisti neque daemonum neque deorum respectum habentes. Equidem genere sum Coa, Hegetoridae Antagorae filia, quam vi raptam ex Co vir Perses habuit. Huic respondens Pausanias, Bono, inquit, animo esto, [1] tu quia supplex, tum quia multa loqueris vera. nam filia es Hegetoridae Coi, mihi inter omnes qui illa circa loca incolunt hospitis summi. Haec loquutus, eam impraesentiarũ ephoris qui aderant commendauit: postmodum in Aeginam, quo illa

LXXVI voluit, ducendam curauit. Post huius mulieris digressum continuo Mantinei superuenerunt re iam confecta: qui se animaduertentes venisse sero ad pugnã, magnae iacturae loco id sibi esse putauerunt, sed idoneos se esse ad sumendas de ipsis poenas dixere. Itaque cognito, Medos qui cum Artabazo erant, fugae se mandasse, eos in Thessaliam vsque persequuti sunt, etsi vetantibus Lacedę-

πελάσειε ἀπικνεόμενος τοῖσι πολεμίοισι, βαλλέσκετο, ἵνα δή μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες ἐκ τῆς τάξιος, μετακινῆσαι μὴ δυναίατο. γενομένης δὲ φυγῆς τῶν ἐναντίων, δέδοκτο, τὴν ἄγκυραν ἀναλαβόντα, οὕτω διώκειν. οὗτος μὲν οὕτω λέγεται. ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων, τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβητέων, λέγεται ὡς ἐπ' ἀσπίδος περιθεούσης καὶ οὐδαμὰ ἀτρεμιζούσης ἐφόρεε ἄγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θώρηκος δεδεμένην σιδηρέην. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνεϊ λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον· ὅτι περικατημένων Ἀθηναίων Αἴγιναν, Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον ἄνδρα πένταθλον ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. αὐτὸν δὲ Σωφάνεα χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε, ἄνδρα γενόμενον ἀγαθόν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύκωνος, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἠδωνῶν ἐν Δάτῳ, περὶ τῶν μετάλλων τῶν χρυσέων μαχεόμενον. Ὡς δὲ τοῖσι Ἕλλησι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωντο οἱ βάρβαροι, ἐνθαῦτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόμολος· ἣ ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας, καὶ νικῶντας τοὺς Ἕλληνας, ἐοῦσα παλλακὴ Φαρανδάτιος τοῦ Τεάσπιος, ἀνδρὸς Πέρσεω, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ καὶ αὐτὴ καὶ ἀμφίπολοι, καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ ἐκ τῶν παρεουσέων, καταβᾶσα ἐκ τῆς ἁρμαμάξης, ἐχώρεε ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἐν τῇσι φονῇσι ἐόντας· ὁρῶσα δὲ πάντα ἐκεῖνα διέποντα Παυσανίην, πρότερόν τε τὸ οὔνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην, ὥστε πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Παυσανίην, καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων, ἔλεγε τάδε, Ὦ βασιλεῦ Σπάρτης, λῦσαί με τὴν ἱκέτιν αἰχμαλώτου δουλοσύνης. σὺ γὰρ καὶ ἐς τόδε ὤνησας, τούσδε ἀπολέσας τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὄπιν ἔχοντας. εἰμὶ δὲ γένος μὲν Κῴη, θυγάτηρ δὲ Ἡγητορίδεω τοῦ Ἀνταγόρεω. βίῃ δέ με λαβὼν ἐν Κῷ εἶχε ὁ Πέρσης. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε, Γύναι, θάρσει, καὶ ὡς ἱκέτις, καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα, καὶ εἶ θυγάτηρ Ἡγητορίδεω τοῦ Κῴου, ὃς ἐμοὶ ξεῖνος μάλιστα τυγχάνει ἐὼν τῶν περὶ ἐκείνους τοὺς χώρους οἰκεομένων. ταῦτα δὲ εἴπας, τότε μὲν ἐπέτρεψε τῶν ἐφόρων τοῖσι παρεοῦσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε ἐς Αἴγιναν, ἐς τὴν αὐτὴ ἤθελε ἀπικέσθαι. Μετὰ δὲ τὴν ἄπιξιν τῆς γυναικός, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινέες ἐπεξεργασμένοισι. μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἥκουσι τῆς συμβολῆς, συμφορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἀξιοί τε ἔφασαν εἶναι σφέας ζημιῶσαι. πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μήδους τοὺς μετὰ Ἀρταβάζου φεύγοντας, τούτους ἐδίωκον μέχρι Θεσσαλίης. Λακεδαι-

γρ. Φαρανδάτεος

γρ. οἰκημένων.

[1] Tum quod supplex, tum quod sis (si modo vera loqueris) Hegetoridae Coi filia, quocum mihi maior quam cum alio quoquam circum illa loca habitantium, hospitii necessitudo intercedit. *i. Tum eo nomine quod sis supplex, & ideo inuiolabilis.*

μόνιοι δὲ οὐκ ἔων φεύγοντας διώκειν. οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες ἐς τὴν ἑωυτῶν, τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. μετὰ δὲ Μαντινέας, ἧκον Ἠλεῖοι· καὶ ὡσαύτως οἱ Ἠλεῖοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι, ἀπαλλάσσοντο. ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι, τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἠλείους τοσαῦτα. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινητέων ἦν Λάμπων ὁ Πυθέω, Αἰγινητέων τὰ πρῶτα φέρων· ὃς ἀνοσιώτατον λόγον ἔχων, ἵετο πρὸς Παυσανίην. ἀπικόμενος δὲ σπουδῇ, ἔλεγε, Ὦ παῖ Κλεομβρότου, ἔργον ἔργασαί τοι ὑπερφυὲς, μέγαθός τε καὶ κάλλος. καί τοι θεὸς παρέδωκε ῥυσάμενον τὴν Ἑλλάδα, κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοισι ποίησον, ὅκως λόγος τέ σε ἔχῃ ἔτι μέζων, καί τις ὕστερον φυλάσσηται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτάσθαλα ποιέων ἐς τοὺς Ἕλληνας. Λεωνίδεω γὰρ ἀποθανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι, Μαρδόνιός τε καὶ Ξέρξης ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. τῷ σὺ τὴν ὁμοίην ἀποδιδοὺς, ἔπαινον ἕξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ τῶν Σπαρτιητέων πάντων, αὖτις δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκολοπίσας, τετιμωρήσεαι ἐς πάτρων τὸν σὸν Λεωνίδην. ὁ μὲν, δοκέων χαρίζεσθαι, ἔλεγε τάδε· Ὁ δὴ ἀνταμείβετο τοῖσδε, Ὦ ξεῖνε Αἰγινῆτα, τὸ μὲν εὐνοέειν τε καὶ προορᾶν, ἄγαμαί σευ· γνώμης μέντοι ἡμάρτηκας χρηστῆς. ἐξάρας γάρ με ὑψοῦ, καὶ τὴν πάτρην καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μηδὲν κατέβαλες, παραινέων νεκρῷ λυμαίνεσθαι· καὶ, ἢν ταῦτα ποιέω, φὰς ἄμεινόν με ἀκούσεσθαι, τὰ πρέπει μᾶλλον βαρβάροισι ποιέειν ἤπερ Ἕλλησι, κἀκείνοισι δὲ ἐπιφθονέομεν. ἐγὼ δ' ὦν τούτου εἵνεκα μήτε Αἰγινήτῃσι ἅδοιμι, μήτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκεται· ἀποχρᾷ δέ μοι, Σπαρτιήτῃσι ἀρεσκόμενον, ὅσια μὲν ποιέειν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν. Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κελεύεις τιμωρῆσαι, φημὶ μεγάλως τετιμωρῆσθαι. ψυχῇσί τε τῇσιδε ἀναριθμήτοισι τετίμηται αὐτός τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες. σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε, μήτε προσέλθῃς ἔμοιγε, μήτε συμβουλεύσῃς. χάριν τε ἴσθι, ἐὼν ἀπαθής. Ὁ μὲν, ταῦτα ἀκούσας, ἀπαλλάσσετο. Παυσανίης δὲ κήρυγμα ποιησάμενος, μηδένα ἅπτεσθαι τῆς ληΐης, συγκομίζειν ἐκέλευε τοὺς εἵλωτας τὰ χρήματα. οἱ δὲ, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι, εὕρισκον σκηνὰς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους· κρητῆράς τε χρυσέους, καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα· σάκκους τε ἐπ' ἁμαξέων εὕρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο ἐνεόντες χρύσεοί τε καὶ ἀργύρεοι.

moniis insequi fugientes. Iidem postea domum reuersi, duces suos exilio mulctauerunt. Post Mantineos aduenere Elei, qui itidem vt Mantinei magno id sibi detrimento existimantes, domum regressi sunt, suosque & ipsi duces exilio mulctauerunt. Hactenus de Mantineis & Eleis. ¶ Erat autem apud Plataeas in exercitu Æginetarum e primoribus Lampon Pythei filius, qui Pausaniam adiens, infandissima vsus est oratione, inquiens, Fili Cleombroti, rem tu mirificam & magnitudine & fulgore gessisti, cui dii tribuerunt vt liberata Græcia, omnes quos nouimus Græcos gloria supergrederereris. quod superest in hac re, agas ita vt & tu maiore fama celebreris, & aliquis barbarorum posthac caueat nefanda facinora perpetrare in Græcos. Etenim Leonidæ apud Thermopylas interempti reciso capite Mardonius ac Xerxes truncum in crucem sustulerunt: quibus si vicem reddes, laude nanciscéris, primum ab omnibus Spartiatis, secundo loco ab vniuersis Græcis, siquidem suffixo Mardonio, Leonidam patruum tuum fueris vltus. Hæc Lampon, gratiam se initurum ratus apud Pausaniam dicebat. Cui respondens Pausanias, Tuam, inquit, hospes Ægineta, beneuolentiam atque prouidentiam amplector: tamen ab æquitate iudicandi deerras. nam & me & patriam quos in altum extulisti ob hæc gesta, ad nihilum redigis, quum suades mihi sæuire in mortuum, aisque me auditurum melius si istud fecero, quod barbaros decet potius facere quam Græcos, quodque in illis exprobramus. quare ego neque Æginetis, neque iis quibus ista probantur assentior: contentusque sum Spartiatis placere vt honeste agam, honesteque dicam. Leonidæ autem, cui me iubes parentare, affirmo & ipsi & ceteris qui apud Thermopylas occubuerunt, magnifice esse parentatum, innumerabilibus horum funeribus. Tu vero posthac ad istud eloquendum ne me adieris: quod tibi impune esse, loco beneficii ponas. Hoc quum ille audisset, abiit. Pausanias autem edicto proposito ne quis de præda quid tangeret, iussit [1] seruos omnem comportare pecuniam. Illi per castra dispersi inueniunt tentoria auro & argento referta, lectosque auro & argento constratos: crateras etiam aureos, phialasque, & alia vasa potoria, necnon saccos super plaustra, interlucentibus intus inclusis ex auro & argento lebetibus.

1 Helotes, quod erat peculiare seruorum Laced. nomen. quod & paulo post & alias variis locis obseruandum.

Quinet-

Quinetiam è cæsorum cadaueribus exuebant armillas & torques & acinaces aureos. Nam varii generis vestimenta nullius momenti habebantur, earumq; rerum multum furto subtrahentes serui Æginetis venundabant, multū, quod occultare nō poterant, repræsentabant. vnde principium extitit ingentium diuitiarum Æginetis, vtpote aurum à seruis pro ære mercantibus.

LXXX Collata autem pecunia decimam selegerunt, ex qua tum deo qui Delphis est, tripes aureus ibi repositus est, insistens super tricipiti ex ære colubro, proxime arā: tum deo qui est in Olympia, æreus decē cubitorum Iupiter: tum deo qui est apud Isthmū, æreus septem cubitorū Neptunus. Hac parte selecta, ceteras inter se distribuerunt, pro suo quisque merito accipientes: itemq; pallacas Persarum, & aurum & argentum & reliquam pecuniam, cum iumentis. Quæ autem peculiariter data sint iis qui optimam operam nauauerant ad Platæas, refertur à nemine, data tamen fuisse arbitror: certe Pausaniç sunt ex omnibus dena, & ea delecta, dono data, ex mulieribus, equis, talentis, camelis, & item ex ceteris rebus.

LXXXI Feruntur autem hæc quoque acta esse: Xerxem, dum è Græcia fugit, omnē apparatum suum ex auro argentoque & [1]peripetasmatis Mardonio reliquisse: & Pausaniam dum eum apparatū vidit, iussisse pistores & coquos cœnam sibi vti Mardonio instruere. quod quum illi fecissent, tum Pausaniam lectos intuentem aureos argenteosque [2] probe instratos, mensas etiam aureas ac argenteas, magnificumque cœnæ apparatum, propositis bonis stupefactū, imperasse per iocum suis ministris vt Laconicam instruerent cœnam. [3] Id quum illi ex spatio multum distante fecissent, ibi eundem cachinnantem accersisse Græcorum duces, eisq;, vbi conuenerunt, inter ostendendum vtriusq; cœnæ apparatum, dixisse, Viri Græci, hac ego vos de caussa conuocaui, quod volebam vobis amentiam Medorū ducis ostendere, qui quum talem vitam duceret, ad nos subigendos venit qui tam misere victitamus. Hæc Pausanias apud Græcorum duces dixisse fertur.

LXXXII Interiecto deinde tempore complures Platæensium repererunt loculos auri argentique & aliarum pecuniarum.

ἀπό τε τῶν κειμένων νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλλιά τε καὶ στρεπτοὺς, καὶ τοὺς ἀκινάκας, ἐόντας χρυσέους· ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης λόγος ἐγίνετο οὐδείς. ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἵλωτες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτῶν οὐκ οἷά τε ἦν κρύψαι. ὥστε Αἰγινήτῃσι οἱ μεγάλοι πλοῦτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο, οἳ τὸν χρυσὸν, ἅτε ἐόντα χαλκὸν δῆθεν, παρὰ τῶν εἱλωτέων ὠνέοντο. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ᾽ ἧς ὁ τρίπους ὁ χρύσεος ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρήνου ὄφεος τοῦ χαλκέου ἐπεστεὼς ἄγχιστα τοῦ βωμοῦ. καὶ τῷ ἐν Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ᾽ ἧς δεκάπηχυν χάλκεον Δία ἀνέθηκαν· καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ θεῷ, ἀπ᾽ ἧς ἑπτάπηχυς χάλκεος Ποσειδέων ἐξεγένετο. ταῦτα ἐξελόντες, τὰ λοιπὰ διαιρέοντο, καὶ ἔλαβον ἕκαστοι, τῶν ἄξιοι ἦσαν, καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων, καὶ τὸν χρυσὸν, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια. ὅσα μέν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐτῶν ἐν Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ᾽ ἔγωγε καὶ τούτοισι δοθῆναι. Παυσανίῃ δὲ πάντα δέκα ἐξαιρέθη τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κάμηλοι, ὡς δὲ αὕτως καὶ τἆλλα χρήματα. Λέγεται δὲ καὶ τάδε γενέσθαι, ὡς Ξέρξης φεύγων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίποι τὴν ἑωυτοῦ. Παυσανίην ὦν ὁρέοντα τὴν Μαρδονίου κατασκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπετάσμασι ποικίλοισι κατεσκευασμένην, κελεῦσαι τούς τε ἀρτοκόπους καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς κατὰ ταὐτὰ καθὼς Μαρδονίῳ δεῖπνον παρασκευάζειν. ὡς δὲ κελευόμενοι οὗτοι ἐποίευν ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Παυσανίην ἰδόντα κλίνας τε χρυσέας καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας χρυσέας καὶ ἀργυρέας, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπέα τοῦ δείπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ, κελεῦσαι ἐπὶ γέλωτι τοὺς ἑωυτοῦ διηκόνους παρασκευάσαι Λακωνικὸν δεῖπνον. ὡς δὲ τῆς θοίνης ποιηθείσης ἦν πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Παυσανίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς· συνελθόντων δὲ τούτων, εἶπαι τὸν Παυσανίην, δεικνύντα ἐς ἑκατέρην τοῦ δείπνου τὴν παρασκευὴν, Ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε εἵνεκα ἐγὼ « ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦδε τοῦ Μήδων « βασιλέος τὴν ἀφροσύνην δέξαι· ὃς τοιήνδε δίαιταν « ἔχων, ἦλθε ἐς ἡμέας οὕτω οἰζυρὴν ἔχοντας ἀπαιρησόμενος. Ταῦτα μὲν Παυσανίην λέγεται εἶπαι πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ὕστερον μέντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὗρον συχνοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων.

γρ. ἡγεμόνος

344

1 Aulæis secundum quosdam. 2 Vallam apparet verba quæ in vulg. edit. desunt legisse, videlicet εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας χρυσέας καὶ ἀργυρέας, quæ & in nostris vet. codd. habentur. 3 Quum autem hæc cœna instructa longo interuallo ab illa superaretur, ibi eund. cachinn.

ἐφάνη δὲ καὶ τόδε ὕστερον ἐπὶ τουτέων τῶν νεκρῶν· περι-
ψιλωθέντων τὰς σάρκας· συνεφόρεον γὰρ τὰ ὀστέα οἱ
Πλαταιέες ἐς ἕνα χῶρον· εὑρέθη κεφαλὴ οὐκ ἔ-
χουσα ῥαφὴν οὐδεμίην, ἀλλ᾽ ἐξ ἑνὸς ἐοῦσα ὀστέου. ἐ-
φάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἐπάνω τῆς γνάθου, ἔχουσα ὀδόν-
τας μουνοφυέας, ἐξ ἑνὸς ὀστέου πάντας τούς τε ὀδόντας
καὶ τοὺς γομφίους· καὶ πενταπήχεος ἀνδρὸς ὀστέα ἐφάνη.
Ἐπείτε δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφά-
νιστο, ὑπὸ ὅτεων μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκὲς οὐκ ἔχω
εἰπεῖν· πολλοὺς δέ τινας ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα 10
θάψαι Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας
πολλοὺς παρὰ Ἀρτόντεω τοῦ Μαρδονίου παιδὸς διὰ
τοῦτο τὸ ἔργον· ὅστις μέντοι ἦν αὐτῶν ὁ ὑπελόμενός
τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀ-
τρεκέως πυθέσθαι. ἔχει δέ τινα φάτιν καὶ Διονυσοφά-
νης, ἀνὴρ Ἐφέσιος, θάψαι Μαρδόνιον. ἀλλ᾽ ὁ μὲν
τρόπῳ τοιούτῳ ἐτάφη. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλα-
ταιῇσι τὴν ληίην διείλοντο, ἔθαπτον τοὺς ἑωυτῶν, χωρὶς
ἕκαστοι. Λακεδαιμόνιοι μὲν τριξὰς ἐποιήσαντο θή-
κας. ἔνθα μὲν τοὺς ἱρέας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσιδώνιος 20
καὶ Ἀμομφάρετος ἦσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλι-
κράτης. ἐν μὲν δὴ ἑνὶ τῶν τάφων ἦσαν οἱ ἱρέες, ἐν δὲ
τῷ ἑτέρῳ, οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, οἱ
εἵλωτες. οὗτοι μὲν οὕτω ἔθαπτον. Τεγεῆται δὲ χωρὶς
πάντας ἔθαψαν ἀλέας· καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἑωυτῶν
ὁμοῦ, καὶ Μεγαρέες τε καὶ Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵπ-
που διαφθαρέντας. τουτέων μὲν δὴ πάντων πλή-
ρεες ἐγένοντο οἱ τάφοι. τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται
ἐν Πλαταιῇσι ἐόντες τάφοι, τούτους δὴ ὡς ἐγὼ πυν-
θάνομαι ἐπαισχυνομένους τῇ ἀπεστοῖ τῆς μάχης, ἑ- 30
κάστους χώματα χῶσαι κεινὰ, τῶν ἐπιγινομένων
εἵνεκα ἀνθρώπων. ἐπεὶ καὶ Αἰγινητέων ἐστὶ αὐτόθι κα-
λεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέκα ἔτεσι ὕστε-
ρον μετὰ ταῦτα, δεηθέντων Αἰγινητέων, χῶσαι Κλε-
άδην τὸν Αὐτοδίκου, ἄνδρα Πλαταιέα, πρόξεινον ἐόντα
ἑωυτῶν. Ὡς δ᾽ ἄρα ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλα-
ταιῇσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοισί σφι ἐδόκεε
στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας, καὶ ἐξαιτέειν αὐτῶν τοὺς
μηδίσαντας· ἐν πρώτοισι δὲ αὐτῶν, Τιμηγενίδην,

Hoc quoque rei apparuit postmodum in his mortuis carne nudatis, vt quum eorum ossa comportarent vnum in locum Platæenses, inuentum sit caput nullam futuram habens, sed ex vno osse solidum: item maxilla, cum eo quod super maxillam est, habens dentes, etsi distinctos, tamen ex vno osse vniuersos tam molares quam ceteros. quinetiam ossa viri quinque cubitorum. [1] Postero die quum Mardonii cadauer non extaret, incertũ à quibus hominibus subtractum. audiui tamen iam diuersos illum sepelisse: & ob id permultos scio ingentia dona ab Artonte Mardonii filio accepisse. Sed quis curam susceperit cadaueris Mardonii humandi, pro comperto non potui audire. habet temẽ huius rei nonnihil famæ Dionysiophanes vir Ephesius. Mardonius quidem hoc modo tumulatus est. Græci vero, posteaquã prædam dispertierunt, cæsos separatim quisque suos tumularunt. Lacedæmonii, tribus sepulcris effectis, in eorum vno sacerdotes, è quibus fuere Posidonius & Amompharetus & Philocyon & Callicrates: in altero reliquos Spartiatas, in tertio seruos humauerunt. Hunc in modum Lacedæmonii sepulti sunt. [2] Tegeatæ vero & Athenienses suos vtrique promiscue condiderũt: necnon Megarenses atq; Phliasii suos ab equitatu interemptos. [3] Horum omnium sepulcra fuerunt plena. Nam aliorum sepulcra quæ ad Platæas ostenduntur, ea sunt (quantum ego accipio) ab iis excitata qui erubescebant se à pugna abfuisse, quum sero superuenissent. Quippe tumulus illic visitur qui dicitur Æginetarum: quem ego audio decem post hanc pugnam annis rogatu Æginetarum à Cleade AVtodici filio viro Platæensi illorum hospite excitatum fuisse. ¶ Græcis statim à cæsorum humatione in agro Platæensi, inito consilio visum est bellum Thebis inferendum, petendumq; eos qui cum Medis sensissent: & in primis Timegenidẽ

LXXXIII

LXXXIV

LXXXV

1 At Mardonii cadauer postridie *quam ille occubuit*, ex oculis summotum fuit: sed à quo, id vero mihi certo compertum non est. 2 Tegeatæ vero seorsum *à Lacedæmoniis* omnes *suos* confertos humauerunt. Athenienses quoque, suos vno eodemq; in loco, & Megarenses & Phliasii *&c. vt ὁμοῦ id sit quod de Tegeatis per ἀλέας significauit: quod reddidi Cõfertos, accipiens pro In eundem locum coacervatos. Potest tamen ὁμοῦ ita etiam accipi* (*& fortasse melius*) *vt commune fuerit Atheniensibus, Megarensibus & Phliasiis sepulcrum.* 3 Πλήρεες *videtur ex sequentibus exponendum οὐ κεινοί, q. d.* Atque horum quidem omnium sepulcra, vacua non fuerunt, sed in iis cadauera vere condita fuerunt. Quod autem ad reliquorũ attinet sepulcra quæ Platæis visuntur, hos ego accepi, quod abfuisse à pugnâ puderet, singulos aggeres communes excitasse, posterorum rationem habentes. Ibi enim est Æginetarum quod vocatur sepulchrum à Cleade AVtodici filio, illorum hospite, eorum rogatu decem etiam post annis (vt audio) extructum. *Obseruandum est autem χώματα χῶσαι κεινὰ, non τάφους, eo quod illi quidem pro sepulcris ea vellent haberi, (vnde dicit καλεόμενος τάφος, q. d. καλούμενος τάφος, ἀλλ᾽ οὐκ ὢν ἐπ᾽ ἀληθείας) at re vera sepulcra non essent, sed aggeres tantum sepulcra simulantes, sine imitantes, quos in quam pro sepulcris haberi vellent, non à sua ætatis hominibus (vtpote quibus cognita fraus esset) sed à posteris. Ideo illud* τῶν ἐπιγινομένων εἵνεκα ἀνθρώπων *verto* Posterorum rationem habentes, vel, *Posterorum ratione habita. Neque enim placet interpretari In posterorum gratiam quod diis in hanc opinionem adducere, esset illis imponere, non autem gratificari. Potest tamen simplicius verti, Id facientes propter posteros. At Valla, alium quem verba ferre non possunt sensum sequutus, vertit,* Quum serò superuenissent.

& At-

& Attaginum, qui principes factionis extitissent: &, ni eos dedidissent, non prius ab vrbe discedendum quam eam euertissent. Hoc vbi decreuere, vndecimo a pugna die mouentes obsedere Thebanos, iussos dedere quos diximus viros. Abnuentibus dedere Thebanis, agrum eorum populabantur, murumque adoriebantur.

LXXXVI Quibus ab agro vastando non discedentibus, vicesimo die Timegenides ad populares ita inquit, Viri Thebani, quandoquidem sa Græcis ita constitutum est, non prius abscedere ab oppugnatione Thebarum quam aut eas expugnauerint, aut nos dedideritis, absit vt nostra caussa Thebanus ager amplius vexetur: sed siue per caussam deposcendi nos, pecunias cupiunt, pecunias eis è publico demus: (nam & publice cũ Medis sensimus: nõ autē nos soli.) siue reuera deposcentes nos vrbē obsident, nosipsi nos in disceptationē exhibemus. Eum Thebani sane probe & opportune loquutum arbitrantes, e vestigio caduceatorē ad Pausaniā misere, velle se viros dedere.

LXXXVII Ea re inter eos conuēta, Attaginus ex vrbe profugit: cuius liberos ad se Pausanias adductos culpa absoluit, negans pueros factionis Medicæ esse participes. Ceteri quos Thebani dedidere, ipsi quidem putabant se crimen refutaturos, ac pecunia elapsuros: Pausanias autem hoc ipsum suspicans fore, vbi illos accepit, dimissis omnibus sociorum copiis, Corinthum deductos supplicio affecit.

LXXXVIII Hæc hactenus quæ ad Platæas & ad Thebas gesta sunt. ¶ Artabazum autem Pharnacis filium, vt è Platæis fugiens porro se proripuerat, Thessali, quum ad ipsos venit, hospitio inuitatum interrogabant de reliquo exercitu, ignari prorsus rei ad Platæas gestę. Ille intelligens, si omnē veritatē pugnæ referret, aditurum se vitæ discrimen cũ suo exercitu: fore enim vt omnes cognita re ipsũ adorirentur: hęc cõsiderans, nec apud Phocenses retulerat quippiam, & tunc ad Thessalos ita loquutus est, Equidē, viri Thessali, maturo (vt cernitis) quamcelerrime peruenire in Thraciam, missus cum hac exercitus parte ad quoddam negocium transigendum. Mardonium autem ipse cum suo exercitu aderit, nostris vestigiis insistens, cui hospitium & officiũ præstate: hęc enim vos in tempus præstitisse nõ pœnitebit. Hæc fatus,

καὶ Ἀτταγῖνον, οἳ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἦσαν· ἢν δὲ μὴ ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἐξέλωσι. ὡς δέ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἑνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρκεον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τήν τε γῆν αὐτῶν ἔταμνον καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος.

Καὶ οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε· Ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπείτε οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπαναστῆναι πολιορκέοντας ἢ ἐξέλωσι Θήβας, ἢ ἡμέας αὐτοῖσι παραδῶτε, νῦν ὦν ἡμέων εἵνεκα γῆ ἡ Βοιωτίη πλέω μὴ ἀναπλήσῃ. ἀλλ' εἰ μὲν χρημάτων χρηίζοντες πρόσχημα ἡμέας ἐξαιτέονται, χρήματά σφι δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ. (σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμηδίσαμεν, οὐδὲ μοῦνοι ἡμέες) εἰ δὲ ἡμέων ἀληθέως δεόμενοι πολιορκέουσι, ἡμέες ἡμέας αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην παρέξομεν. κάρτα τε ἔδοξε εὖ λέγειν, καὶ ἐς καιρόν· αὐτίκα τε ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς Παυσανίην οἱ Θηβαῖοι, θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας.

Ὡς δὲ ὁμολόγησαν ἐπὶ τούτοισι, Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδρήσκει ἐκ τοῦ ἄστεος, παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Παυσανίης ἀπέλυσε τῆς αἰτίης, φὰς τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μεταιτίους. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδοσαν οἱ Θηβαῖοι, οἱ μὲν ἐδόκεον ἀντιλογίης τε κυρήσειν, καὶ δὴ χρήμασι ἐπεποίθεσαν διωθέεσθαι. ὁ δὲ, ὡς παρέλαβε, αὐτὰ ταῦτα ὑπονοέων, τὴν στρατιὴν τὴν συμμάχων ἅπασαν ἀπῆκε, καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν ἐς Κόρινθον διέφθειρε. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θήβῃσι γενόμενα.

Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος, φεύγων ἐκ Πλαταιέων, καὶ δὴ πρόσω ἐγίνετο. ἀπικόμενον δέ μιν οἱ Θεσσαλοὶ παρὰ σφέας, ἐπί τε ξείνια ἐκάλεον, καὶ ἀνειρώτων περὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἄλλου, οὐδὲν ἐπιστάμενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, γνοὺς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθείην τῶν ἀγώνων εἰπεῖν, αὐτός τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ στρατός· ἐπιθήσεσθαι γάρ οἱ πάντα τινὰ οἴετο πυνθανόμενον τὰ γεγονότα. ταῦτα ἐκλογιζόμενος, οὔτε πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξηγόρευε οὐδὲν, πρός τε τοὺς Θεσσαλοὺς ἔλεγε τάδε, Ἐγὼ μὲν ὦ ἄνδρες Θεσσαλοὶ, ὡς ὁρᾶτε, ἐπείγομαί τε κατὰ τάχιστα ἐλῶν ἐς Θρηίκην, καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατά τι πρῆγμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε. αὐτὸς δὲ ὑμῖν Μαρδόνιος, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, οὗτος κατὰ πόδας μευ ἐλαύνων, προσδόκιμός ἐστι. τοῦτον καὶ ξεινίζετε, καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε. οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον ταῦτα ποιεῦσι μεταμελήσει. ταῦτα δὲ εἴπας,

ἀπήλαυνε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλί-
ης τε καὶ Μακεδονίης ἰθὺ τῆς Θρηίκης, ὡς ἀληθέως
ἐπειγόμενος, καὶ τὴν μεσόγαιαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. καὶ
ἀπικνέεται ἐς Βυζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ
ἑωυτοῦ συχνοὺς ὑπὸ Θρηίκων τε κατακοπέντας
κατ' ὁδὸν, καὶ λιμῷ συστάντας καὶ καμάτῳ. ἐκ Βυ-
ζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι. αὐτὸς μὲν οὕτω ἀπενό-
στησε ἐς τὴν Ἀσίην. Τῆς δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ
ἐν Πλαταιῇσι τὸ τρῶμα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέ-
σθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίης. ἐπεὶ γὰρ ἐν τῇ 10
Δήλῳ κατέατο οἱ Ἕλληνες, οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα
Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀπικόμενοι, ἦλθόν
σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου, Λάμπων τε Θρασυ-
κλῆος, καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρατίδεω, καὶ Ἡγη-
σίστρατος Ἀρισταγόρεω, πεμφθέντες ὑπὸ Σαμί-
ων λάθρῃ τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου Θεομή-
στορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σά-
μου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων δέ σφεων ἐπὶ
τοὺς στρατηγοὺς, ἔλεγε Ἡγησίστρατος πολλὰ καὶ
παντοῖα· ὡς ἢν μοῦνον ἴδωνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, ἀ- 20
ποστήσονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὡς οἱ βάρβαροι οὐκ
ὑπομενέουσι· ἢν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἑ-
τέρην ἄγρην τοιαύτην εὑρεῖν ἂν αὐτούς. θεούς τε κοι-
νοὺς ἀνακαλέων, προέτρεπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἄνδρας
Ἕλληνας ἐκ δουλοσύνης, καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρ-
βαρον. εὐπετές τε αὐτοῖσι ἔφη ταῦτα γίνεσθαι.
τάς τε γὰρ νέας αὐτέων κακῶς πλέειν, καὶ οὐκ ἀξιο-
μάχους κείνοισι εἶναι. αὐτοί τε εἴ τι ὑποπτεύουσι
μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγοιεν, ἐν τῇσι νηυσὶ ἑτοῖμοι εἶναι
τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὅμηροι εἶναι. Ὡς δὲ πολ- 30
λὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξεῖνος ὁ Σάμιος, εἴρετο Λευτυ-
χίδης, (εἴτε κληδόνος εἵνεκα θέλων πυθέσθαι, εἴτε καὶ
„ κατὰ συντυχίην, θεοῦ ποιεῦντος) Ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί
„ τοι τὸ οὔνομα; ὁ δὲ εἶπε, Ἡγησίστρατος. ὁ δὲ, ὑπ-
αρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον, εἴ τινα ὥρμητο λέ-
„ γειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε, Δέχομαι τὸν οἰωνὸν τὸν
„ Ἡγησιστράτου ὦ ξεῖνε Σάμιε· σὺ δὲ ἡμῖν ποίεε ὅκως
„ αὐτός τε δοὺς πίστιν ἀποπλεύσεαι, καὶ οἱ σὺν σοὶ ἐόν-
„ τες οἵδε, ἦ μὲν Σαμίους ἡμῖν προθύμους ἔσεσθαι (margin: προ- θύμοι)
συμμάχους. Ταῦτά τε ἅμα ἠγόρευε, καὶ τὸ ἔργον 40
προσῆγε. αὐτίκα γὰρ οἱ Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὅρκια ἐ-
ποιεῦντο συμμαχίης πέρι πρὸς τοὺς Ἕλληνας.
Ταῦτα δὲ ποιήσαντες, οἱ μὲν ἀπέπλεον· (μετὰ σφέων
γὰρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἡγησίστρατον, οἰωνὸν τὸ οὔνομα
ποιεύμενος) οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπισχόντες ταύτην τὴν ἡμέ-
ρην, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλιερέοντο, μαντευομένου σφι Δηι-
φόνου τοῦ Εὐηνίου, ἀνδρὸς Ἀπολλωνιήτεω, Ἀπολλωνίης
δὲ τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ. Τούτου τὸν πατέρα

copias festinabundus per Thessaliam Macedoniamque agebat, recta Thraciam versus, tanquam vere properans: ac regionem mediterraneam præcidens, peruenit Byzantium, permultis sociorum in itinere relictis, qui vel a Thracibus obtruncati fuerant, vel quod fame atque labore fuerant enecti. Ex Byzantio nauigiis transmisit in Asiam. Hunc in modum iste rediit.

LXXXIX ¶ Quo autem die ad Platæas pugnatum est a Persis, ea die contigit hoc apud Mycalen Ioniæ geri: quum apud Delon Græci considerent, ii qui vna cũ Leutychide Lacedęmonio nauibus venerãt, eo appulsi sunt è Samo legati, Lampon Thrasyclei & Athenagoras Archestratidę & Hegesistratus Aristagoræ filius, missi à Samiis clam Persis ac tyranno Theomestore Androdamantis filio, quem Persæ tyrannum Sami constituerant. Hi quum adierunt duces, verba fecit Hegesistratus multa & varia: Fore enim vt si tantummodo viderent hos Iones, à Persis deficerent, nec barbari expectarent: etiam, vt expectarent, tamen fore vt non aliam prædã talẽ isti reperirent. Præterea deos inuocans obsecrabat vt Græcos Græci liberarent, vlciscerenturq; barbarum. quæ facilia dicebat factu esse, quia naues illorum segnes essent ad cursum, nec pares Græcis ad prœlium. Siquid vero apud hos suspicionis subesset ne dolo deducerentur, dicere paratos esse se vt in horũ nauibus pro obsidibus agerentur.

XC In his obsecrandis quum multus esset hospes Samius, sciscitabatur eum Leutychides, (siue ominis gratia volens audire nomẽ, siue casu, id deo agente) Samie hospes, quod est tibi nomen? Ille respondet, Hegesistrato. Leutychides interpellata reliqua eius oratione, si quam instituerat, Accipio, inquit, pro augurio Hegesistratum. Hospes Samie, effice tu vt nauigemus, data nobis per te & istos qui tecum sunt fide, Samios promptos fore ad ineundam nobiscum societatem.

XCI Hæc loquutus, & rem pariter exequi aggressus est. nam quum Samii extemplo fidem interposito etiam iureiurando dedissent de sua societate cum Græcis, Leutychides dimissis domum ceteris legatis, iussit eum cuius nomen pro augurio acceperat, secum nauigare. Græci eũ illic diem cõmorati, postridie pulchre litauere, haruspice Deiphono EVenii filio Apolloniata ex Apollonia quæ est in sinu Ionico.

XCII Huius patri EVenio

EVenio res huiusmodi contigit: Sunt in hac Apollonia sacræ Solis oues, quæ interdiu secundum flumen pascuntur, quod è monte Laemone per Apolloniatem agrum fluit in mare iuxta Oricum portum. noctu autem eas stabulantes in antro, [1] non procul ab vrbe, custodiunt delecti viri, diuitiis & genere inter populares suos splendidissimi, singulis annis singuli, quod ex oraculo quodam Apolloniatæ eas oues permagni faciant. Ibi EVenius hic, quum aliquando delectus ad custodiendas oues non excubaret vigilans, sed obdormisset, ingressi antrum lupi oues circiter sexaginta trucidarunt. Id vbi iste animaduertit, rem suppressit, nemini que aperuit, habens in animo totidem mercari, quas substitueret. at Apolloniatæ vbi acceperunt (neque enim eos quod gestum erat latuit) adductum in iudicium EVenium condemnauerunt, vt, quia vigiliam edormisset, visu priuaretur. Quem postea quam excæcauerunt, mox eis neque pecora fœtificabant, neque humus pro consuetudine fructum ferebat. Erant autem illis pecora & in Dodona & in Delphis. Interrogati prophetæ de caussa mali præsentis, responderunt caussam esse quia custodem sacrarum ouium EVenium inique luminibus orbassent. se enim immisisse lupos: nec prius ab illius vltione cessaturos quam ei satisfecissent de iis quæ in eum perpetrassent, prout ipse sibi suo arbitrio satisfactū putaret. His perfectis, daturos se EVenio tale donum quod habentem plerique hominum putarent beatum. XCIII Hæc Apolloniatis sunt reddita oracula. Quæ Apolloniatæ silentio supprimentes, quibusdam è ciuibus exequenda delegauerunt. Isti hunc in modum putarunt exequenda: EVeniū in statione sedentem adeūt, eique assidentes aliis de rebus verba faciunt, donec deueniunt ad miserandam hominis calamitatem. Ita introducta eius rei mentione, percontantur quam mulctam optaret si eam vellent pendere Apolloniatæ. Hic, qui oraculum non audisset, se optare dixit duo prædia ciuium, quos nominabat, quorum patrimonia omnium Apolloniatarum putabat esse pulcherrima, & præterea domicilium quod in vrbe sciebat esse optimum. Horum si compos effectus esset, non infensum se posthac fore dicebat, sed hac satisfactione contentum. Hoc quum respondisset EVenius,

κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμα τοιόνδε· ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ τὰς μὲν ἡμέρας βόσκεται παρὰ ποταμὸν ὃς ἐκ Λάκμωνος οὔρεος ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρης ἐς θάλασσαν, παρ' Ὤρικον λιμένα· τὰς δὲ νύκτας ἀραιρημένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένει δοκιμώτατοι τῶν ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος. περὶ πολλοῦ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταῦτα, ἐκ θεοπροπίου τινός. ἐν δὲ ἄντρῳ αὐλίζονται ἀπὸ τῆς πόλιος ἑκάς. ἔνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρημένος ἐφύλασσε· καί κοτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν φυλακὴν, παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον, διέφθειραν τῶν προβάτων ὡς ἑξήκοντα. ὁ δὲ, ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ, καὶ ἔφραζε οὐδενὶ, ἐν νόῳ ἔχων ἀντικαταστήσειν ἄλλα πριάμενος. καὶ οὐ γὰρ ἔλαθε τοὺς Ἀπολλωνιήτας ταῦτα γενόμενα· ἀλλ' ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν ἐς τὸ δικαστήριον, κατέκριναν, ὡς τὴν φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὄψιος στερηθῆναι. ἐπεί τε δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε, οὔτε γῆ ἔφερε ὁμοίως καρπόν. πρόφαντα δέ σφι ἔν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγίνετο. ἔπειτα ἐπειρώτεων τοὺς προφήτας τὸ αἴτιον τοῦ παρεόντος κακοῦ. οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον ὅτι ἀδίκως τὸν φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὄψιος ἐστέρησαν. αὐτοὶ γὰρ ἐπορμῆσαι τοὺς λύκους· οὐ πρότερόν τε παύσεσθαι τιμωρέοντες ἐκείνῳ, πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἂν αὐτὸς ἕληται καὶ δικαιοῖ. τουτέων δὲ τελεομένων, αὐτοὶ δώσειν Εὐηνίῳ δόσιν τοιαύτην τὴν πολλούς μιν μακαριεῖν ἀνθρώπων ἔχοντα. Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη. οἱ δὲ Ἀπολλωνιῆται, ἀπόρρητα ποιησάμενοι, προέθεσαν τῶν ἀστῶν ἀνδράσι διαπρῆξαι. οἱ δέ σφι διέπρηξαν ὧδε· κατημένου Εὐηνίου ἐν θώκῳ, ἐλθόντες οἱ παρίζοντο, καὶ λόγους ἄλλους ἐποιεῦντο· ἐς ὃ κατέβαινον συλλυπεύμενοι τῷ πάθει. ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες, εἰρώτεον τίνα δίκην ἂν ἕλοιτο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δώσειν τῶν ἐποίησαν. ὁ δὲ, οὐκ ἀκηκοὼς τὸ θεοπρόπιον, εἵλετο, εἴπας, εἴ τίς οἱ δοίη ἀγροὺς τῶν ἀστῶν ὀνομάσας, τοῖσι ἠπίστατο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ, καὶ οἴκησιν πρὸς τούτοισι, τὴν ᾔδεε καλλίστην ἐοῦσαν τῶν ἐν τῇ πόλι. τουτέων δὲ ἔφη ἐπήβολος γενόμενος, τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε.

1 *Addit negationem quæ in vulg. edit. non habetur.*

» οἱ δὲ παρέδρεοι εἶπαν ὑπολαβόντες, Εὐήνιε, ταύ-
» την δίκην Ἀπολλωνιῆται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκ-
» τίνουσί τοι κατὰ τὰ θεοπρόπια τὰ γενόμενα. ὁ μὲν
δὴ πρὸς ταῦτα, δεινὰ ἐποιέετο, ἐνθεῦτεν πυθόμε-
νος τὸν πάντα λόγον, ὡς ἐξαπατηθείς. οἱ δὲ, πριά-
μενοι παρὰ τῶν ἐκτημένων, διδοῦσί οἱ τὰ εἵλετο. καὶ
μετὰ ταῦτα αὐτίκα ἔμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε
καὶ ὀνομαστὸς γενέσθαι. Τούτου δὴ ὁ Δηίφο-
νος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐηνίου, ἀγόντων Κορινθίων, ἐμαν-
τεύετο τῇ στρατιῇ. ἤδη δὲ καὶ τόδε ἤκουσα, ὡς ὁ
Δηίφονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνόματος, ἐξ-
ελάμβανε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἐὼν Εὐηνίου
παῖς. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὡς ἐκαλλιέρησε, ἀνῆγον
τὰς νέας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ
ἐγένοντο τῆς Σαμίης πρὸς Καλαμίσοισι, οἱ μὲν
αὐτοῦ ὁρμισάμενοι κατὰ τὸ Ἥραιον τὸ ταύτῃ, παρ-
εσκευάζοντο ὡς ἐς ναυμαχίην· οἱ δὲ Πέρσαι, πυθό-
μενοί σφεας προσπλέειν, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς
τὴν ἤπειρον τὰς νέας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπ-
ῆκαν ἀποπλέειν. βουλευομένοισι γάρ σφι ἐδόκεε
ναυμαχίην μὴ ποιέεσθαι. οὐ γὰρ ὦν ἐδόκεον ὅ-
μοιοι εἶναι, ἐς δὲ τὴν ἤπειρον ἀπέπλεον ὅκως ἔωσι
ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέτερον, ἐόντα ἐν τῇ
Μυκάλῃ. ὃς, κελεύσαντος Ξέρξεω, καταλελειμ-
μένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ, Ἰωνίην ἐφύλασσε. τοῦ
πλῆθος μὲν ἦν ἓξ μυριάδες, ἐστρατήγεε δὲ αὐτοῦ
Τιγράνης, κάλλεΐ τε καὶ μεγάθεϊ ὑπερφέρων Περ-
σέων. ἐπὶ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλεύσαντο
καταφυγόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνειρύσαι
347 τὰς νέας, καὶ περιβαλέσθαι ἕρκος, ἔρυμα τῶν νεῶν,
καὶ σφέων αὐτέων κρησφύγετον. Ταῦτα βου-
λευσάμενοι ἀνήγοντο. ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν
Ποτνιέων ἱερὸν τῆς Μυκάλης ἐς Γαίσωνά τε καὶ
Σκολοπόεντα, τῇ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἱρόν, τὸ
Φίλιστος ὁ * Πασικλῆος ἱδρύσατο Νείλεῳ τῷ Κό-
δρου, ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλήτου κτιστύν· ἐνθαῦ-
τα τάς τε νέας ἀνείρυσαν, καὶ περιεβάλοντο ἕρκος καὶ
λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκόψαντες ἥμερα, καὶ
σκόλοπας περὶ τὸ ἕρκος κατέπηξαν. καὶ παρε-
σκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ ὡς νικήσον-
τες ἐπ' ἀμφότερα. ἐπιλεγόμενοι γὰρ * παρε-
σκευάδατο. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἐπύθοντο οἰχο-
μένους τοὺς βαρβάρους ἐς τὴν ἤπειρον, ἤχθοντο ὡς
ἐκπεφευγότων. ἀπορίῃ τε εἴχοντο ὅ, τι ποιέω-
σι, εἴτε ἀπαλλάσσωνται ὀπίσω, εἴτε καταπλέω-
σι ἐπ' Ἑλλησπόντου. τέλος δ' ἔδοξε τουτέων μὲν
μηδέτερα ποιέειν, ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ τὴν ἤπειρον.

* γρ. Πασικλέος

* γρ. παρεσκευάζοντο.

tum ii qui ei assidebant, excipientes, EVeni, inquiunt, hanc tibi satisfactionem Apolloniatæ pro ereptis oculis rependunt, ex oraculo eis reddito. EVenius, vbi omnem rem audiuit, indigno animo tulit sese fuisse deceptum. At cives ea prædia à dominis mercati, huic illa quæ optarat dedere: qui mox deinde insitam diuinationem obtinuit, vnde celebratissimus euasit. Huius EVenii filius fuit Deiphonus, qui ductus à Corinthiis exercitui vaticinabatur. (XCIV) Quanquam illud quoque audiui, Deiphono negocium in Græcia fuisse exhibitum, quod se filium EVenii, cuius non esset, nuncuparet. ¶ Ceterum postquã litauere Græci, classem è Delo Samum versus soluerunt: & quum Samum applicuissent, ad templum Iunonis eam locauere, sese ad prœlium nauale apparantes. Eorum cursum ad se esse Persæ audientes, & ipsi ceteras naues ad continentem reducunt, præter Phœnissas, quas abire permiserant. non enim censebant pugnam naualem sibi esse capessendam, quum pares hosti non esse sibi viderentur. In continentem autem ideo nauigabant vt essent sub suo pedita-tu, qui apud Mycalen agebat, præcepto Xerxis ab aliis copiis relictus ad Ioniam tutandam, numero sexaginta millia, duce Tigrane, omnium Persarum & specie & statura eminentissimo. Ad hunc exercitum constituerant refugere duces Persicæ classis, subductisque nauibus, munimenta valli circumdare, in illarum suumque præsidium. (XCV) Hoc inito consilio, profecti sunt ad Potniensium templum Mycales, præteruecti ad Gæsonem & Scolopoentem. vbi Cereris Eleusiniæ cernitur templum, quod Philistus Pasiclis filius condidit, sectans Neleum Codri filium qui ad coloniam Mileti locandam veniebat. Ibi subductas naues munimento circumdederunt: & è saxis stipitibusq; mitium arborum, quas ipsi exciderunt, & circum muniones depactis sudibus se instruxerunt, tanquam & obsidendi & victoria potituri. in vtrunq; enim casum ratione inita sese apparabãt. (XCVI) Hos abiisse in continentem postquam accepere Græci, tanquam eos barbari effugissent, ægre ferebant, incerti quid agerent, retrône se reciperent, an tenderent in Hellespontum. (XCVII) Tandem neutrum horum visum est esse faciendum, sed porro eundum in continentem.

præpa-

præparatis igitur ad pugnam naualem tabulatis, aliisque quibuscunque opus erat, ad Mycalem nauigant: & quum proxime castris hostium fuere, neminem ex aduerso obuiã ferri vident, sed naues intra murum subductas, & magnam vim peditatus pro litore dispositam. Ibi primum Leutychides nauem litori applicans quammaxime appropinquare poterat, Iones per præconem compellabat, inquiens, Viri Iones, quicunque è vobis me exauditis, intelligite quæ dico. nihil enim horum quæ vobis mando intelligent Persæ. Vbi pugnam conseruerimus, debetis ante omnia reminisci libertatis: deinde tesseræ Hebes. Atque hoc qui è vobis non audiit, ab eo qui audiit discat. Huius autem facti eadem mens fuit quæ Themistoclis ad Artemisium: quod videlicet hæc verba, si laterent barbaros, inductura ad obsequendum Iones essent: sin delata ad barbaros, redditura eis

XCVIII Græcos suspectos. His per Leutychidem admonitis, secundo loco Græci naues litori admouent, & ex illis in litus egressi, sese ad pugnandum instruebant. Quod facientes quum cernerent Persæ, & scirent Samios fuisse adhortatos, arma Samiis adimunt, suspicati illos sentire cum Græcis. Quippe Samii exceptos circa Atticã Athenienses à Xerxe, & illuc classe barbarorũ deuectos, redemerant omnes, Athenasque cum viatico remiserant. Quo nomine non in minimam suspicionem venerant, quod quingenta hominum capita hostium Xerxis liberassent. Præterea Milesiis, tanquam maxime locorum gnaris, Persæ imperant vt compita quæ ad cacumina Mycales ferunt custodiant: eo consilio facientes id vt Milesii ab exercitu abessent. Hunc in modũ ab iis Ionibus qui aliquid rerum nouarum molituri videbantur, si facultatem nacti essent, Persæ sibi præcauerunt. Iidem facta ex gerris testudine sese constipa-

XCIX uerant. Græci, vbi instructi fuere, ire in barbaros tendunt: quibus euntibus aduolauit in vniuersum exercitum rumor, caduceumque supra fluctus positum apparuit. Rumor autem huiusmodi ad eos ferebatur, Græcos acie in Bœotia superasse Mardonii copias. Multis autem signis res quæ diuinitus fiunt, declarantur. etsi tunc eodem die contigit vtraque clades, ea quæ ad Plateas accepta, & quæ ad Mycale accipienda erat,

παρεσκευασάμενοι ὦν ἐς ναυμαχίην καὶ ἀποβάθρας καὶ ἄλλα ὅσων ἔδεε, ἔπλεον ἐπὶ τῆς Μυκάλης. ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέδου, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλ' ὥρων νέας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ἐνθαῦτα πρῶτα μὲν ἐν τῇ νηὶ παραπλέων, ἐγχρίμψας τῷ αἰγιαλῷ τὰ μάλιστα Λευτυχίδης, ὑπὸ κήρυκος προηγόρευε τοῖσι Ἴωσι, λέγων, Ἄνδρες Ἴωνες, οἳ ὑμέων τυγχά-
10 νουσι ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω. πάντως γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλομαι. ἐπεὰν συμμίσγωμεν, μεμνῆσθαί τινα χρὴ ἐλευθερίης μὲν πάντων πρῶτον· μετὰ δὲ, τοῦ συνθήματος Ἥβης. καὶ τάδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἀκούσας ὑμέων πρὸς τοῦ ἀκούσαντος. Ὡυτὸς δὲ οὗτος ἐὼν τυγχάνει νόος τοῦ πρήγματος, καὶ ὁ Θεμιστοκλέος ὁ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ. ἢ γὰρ δὴ λαθόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβάρους ἔμελλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἢ ἔπειτα ἀνενειχθέντα ἐς τοὺς βαρβάρους, ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.
20 Λευτυχίδεω δὲ ταῦτα ὑποθεμένου, δεύτερα τάδε ἐποίευν οἱ Ἕλληνες· προσσχόντες τὰς νέας, ἀπέβησαν ἐς τὸν αἰγιαλόν. καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο. οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους ἐς μάχην, καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν, ὑποτοπηθέντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν, ἀπαιρέονται τὰ ὅπλα. οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι, ἀπικομένων Ἀθηναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξεω, τούτους λυσάμενοι πάντας, ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαν-
30 τες ἐς τὰς Ἀθήνας. τῶν εἵνεκα οὐκ ἥκιστα ὑποψίην εἶχον, πεντακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξεω πολεμίων λυσάμενοι. τοῦτο δὲ, τὰς διόδους τὰς ἐς κορυφὰς τῆς Μυκάλης φερούσας προστάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυλάσσειν, ὡς ἐπισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώρην. ἐποίευν δὲ τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἔωσι. τούτους μὲν Ἰώνων τοῖσι καὶ κατεδόκεον νεοχμὸν ἄν τι ποιέειν, δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιούτοισι προεφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι. αὐτοὶ δὲ συνεφόρησαν τὰ γέρρα, ἕρκος εἶναί σφι. ὡς δὲ ἄ-
40 ρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἕλλησι, προσήισαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. ἰοῦσι δέ σφι φήμη τε ἐσέπτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν, καὶ κηρυκήιον ἐφάνη ἐπὶ τῆς κυματωγῆς κείμενον. ἡ δὲ φήμη διῆλθέ σφι ὧδε· ὡς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῷεν ἐν Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. δῆλα δὴ πολλοῖσι τεκμηρίοισί ἐστι τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων· εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς ἡμέρης συμπιπτούσης, τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν Μυκάλῃ μέλλοντος ἔσεσθαι τρώματος,

φήμη τοῖσι Ἕλλησι πᾶσι ταύτῃ ἐσαπίκετο, ὥστε θαρσῆσαί τε τὴν στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον, καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κινδυνεύειν. Καὶ τόδε ἕτερον συνέπεσε γενόμενον, Δήμητρος τεμένεα Ἐλευσινίης παρὰ ἀμφοτέρας τὰς συμβολὰς εἶναι. καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιΐδι παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον, οὗ ἐγίνετο (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται) ἡ μάχη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἔμελλε ὡσαύτως ἔσεσθαι. γεγονέναι δὲ νίκην τῶν μετὰ Παυσανίεω Ἑλλήνων, ὀρθῶς σφι ἡ φήμη συνέβαινε ἐλθοῦσα. τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλαταιῇσι πρωῒ ἔτι τῆς ἡμέρης ἐγίνετο· τὸ δὲ ἐν Μυκάλῃ, περὶ δείλην. ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε γίνεσθαι, μηνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι ὕστερον δῆλα ἀναμανθάνουσι ἐγίνετο. ἦν δὲ ἀῤῥωδίη σφι, πρὶν τὴν φήμην ἐσαπικέσθαι, οὔτι περὶ σφέων αὐτέων οὕτω, ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταίσῃ ἡ Ἑλλάς. ὡς μέντοι ἡ κληδὼν αὕτη σφι ἐσέπτατο, μᾶλλόν τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσοδον ἐποιεῦντο. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον ἐς τὴν μάχην, ὥς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἄεθλα προέκειτο. Τοῖσι μέν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι τούτοισι τεταγμένοισι, μέχρι κου τῶν ἡμισέων, ἡ ὁδὸς ἐγίνετο κατ' αἰγιαλόν τε καὶ ἄπεδον χῶρον· τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι, καὶ τοῖσι ἐπεξῆς τούτοισι τεταγμένοισι, κατά τε χαράδρην καὶ οὔρεα. ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι περιήισαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ κέρεϊ ἔτι καὶ δὴ ἐμάχοντο. ἕως μέν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὀρθὰ ἦν τὰ γέρρα, ἠμύνοντό τε, καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ· ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατὸς, ὅκως ἑωυτῶν γένοιτο τὸ ἔργον καὶ μὴ Λακεδαιμονίων, παρακελευσάμενοι, ἔργου εἴχοντο προθυμότερον, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ γέρρα, οὗτοι φερόμενοι ἐσέπεσον ἁλέες ἐς τοὺς Πέρσας. οἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ χρόνον συχνὸν ἀμυνόμενοι, τέλος ἔφευγον ἐς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυώνιοι καὶ Τροιζήνιοι (οὗτοι γὰρ ἔσαν ἐπεξῆς τεταγμένοι) συνεπισπόμενοι, συνεσέπιπτον ἐς τὸ τεῖχος. ὡς δὲ τὸ τεῖχος ἀραίρητο, οὔτ' ἔτι πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς φυγήν τε ὁρμέατο οἱ ἄλλοι, πλὴν Περσέων. οὗτοι δὲ κατ' ὀλίγους γενόμενοι, ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ ἐς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων· καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτῶσι. Ἀρταΰντης μὲν καὶ Ἰθραμίτρης τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες, ἀποφεύγουσι· Μαρδόντης δὲ, καὶ ὁ τοῦ πεζοῦ στρατηγὸς Τιγράνης, μαχόμενοι τελευτῶσι. Ἔτι δὲ μαχομένων τῶν Περσέων, ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι, καὶ οἱ μετ' αὐτέων, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιε-

fama quæ huc ad Græcos venit, reddidit eos multo ferociores, & ad subeundum vltro periculum alacriores. Alterum etiam quiddam concurrere contigit, vt ad vtramque pugnam fuerint Cereris Eleusiniæ templa. nam apud ipsum Cereris fanum (vt à me superius demonstratum est) in agro Platæensi pugna commissa est, & item in Mycale iuxta Cereris delubrum pugna erat committenda: vt non ab re venerit ad istos fama victoriæ Pausaniæ atq; Græcorũ. nam pugna ad Platæas diluculo diei gesta est, apud Mycalem vesperi. quarum vtranque eodem eiusdem mensis die gestam esse, non diu post ab his rem repetentibus declaratum est. Ante rumoris autem aduentum subibat istos timor non tam de seipsis quam de Græcia, ne Mardonio subiiceretur: at vbi fama hæc ad eos aduolauit, impensius atque properantius ad congrediendum processerunt: tanto animo Græcis ac barbaris in pugnam tendentibus, tanquam insulæ eis & Hellespontus proposita præmia essent. ¶ Athenienses porro, & qui iuxta erant instructi, pæne dimidium copiarum, iter tenebant per litus atque planitiem: Lacedæmonii autem, & deinceps collocati, per confragosa & montes. Quæ dũ Lacedæmonii circuibant, interim Athenienses in altero cornu prœliabantur. Persæ, quoad sibi gerra mãsere recta, sese defensauere, nihilo inferiores hostibus: postea vero quam Atheniensiũ & eorum qui cum Atheniẽsibus erant copiæ adnixæ sunt, vehementius se mutuo adhortantes, vt laus operis ipsorum esset, nõ Lacedæmoniorum, tum commutari iam res, & deiectis gerris Greci confertim impressione facere in Persas. Illi excepto impetu perdiu restitere, ad postremum in munitiones refugere: cum quibus pariter irruperunt Athenienses & Corinthii & Sicyonii & Trœzenii. ita enim erant ii in acie collocati. Vbi vero & murus captus est, ibi barbari non roboris memores esse, sed fugæ, præterquam Persæ: hi autem soli ad paucos redacti pugnabant, Græcis assidue in murum irruentibus. Quorum duo classiarii exercitus duces, Artayntes & Ithramitres, effugerunt: totidem pugnantes occubuerunt, Mardontes, & pedestrium copiarũ dux Tigranes. Adhuc autẽ dimicãtibus Persis superuenere Lacedæmonii ac socii, qui eos qui supererãt trucidaue-

tidauerunt. Ipsorum quoque Graecorū complures illic cecidere, & cum alii ex Sicyoniis, tum eorum dux Perilaus. Quinetiam Samii qui in exercitu Medorum militabant, quibus adempta arma fuerant, vbi viderunt statim ab initio [1] pugnam pertinaciorem, quoad poterant Graecis suppetias iere. Quos inchoasse cernentes alii Iones, ita & ipsi à Persis deficientes adorti sunt barbaros.

CIII Milesiis autem praeceptum erat vt exitus viarum custodirent, Persarum salutis gratia, vt siqui casus (quemadmodum accidit) eos deprehendissent, Milesiis ducibus salutē sibi ad Mycales cacumina compararent. huius quidem rei caussa Milesii illic collocati fuerant, neve si pugnae adessent, aliquid innouarent. At illi è contrario prorsus quam iussi fuerant fecere: qui & per alias quae ad hostem ferebant vias barbaros deduxere, & ad extremum in eis mactandis omnium extitere hostilissimi. Hunc in modum Ionia iterum defecit à Persis.

CIV ¶In hoc praelio praeclarissimam inter Graecos operam nauauerunt Athenienses; & ex Atheniensibus Hermolycus Euthoeni filius, vir in pancratio celeber: cui postea contigit vt bello inter Athenienses & Carystios, in pugna apud Cyrnum agri Carystii facta, caesus in Geraesto iaceret. Secundū autem Athenienses egregii extitere Corinthii Troezeniique ac Sicyonii.

CV Graeci vero perquam multis barbarorum aliis in pugna, aliis in fuga interfectis, eorū naues incenderunt, totumq; murum, egesta illinc in litus praeda, & quibusdam pecuniarum thesauris repertis. Vbi castra atque naues cremauere, vela fecerunt. & quum Samum appulsi sunt, consultabant de gente Ionica transferenda, & vbinam in Graecia illam locari oporteret, [2] cuius ipsi imperium obtinerent. Neque enim videbatur eis fieri posse vt per omne tempus Ionibus tutandis praeessent, sperandū esse vt Iones à Persis rebellasse gauderent. Ad haec magistratus Lacedaemoniorum censebant emporia nationum Graecarum quae cum Medis sensissent, eiectis incolis danda cū territorio Ionibus habitanda. Athenienses è contrario, [3] non esse principatum Ioniae summouendum, nec Lacedaemoniis de ipsorum coloniis consultandum. & quum in hoc conten-

χείρεζον. ἔπεσον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα, ἄλλοι τε καὶ Σικυώνιοι, καὶ στρατηγὸς Περίλεος. τῶν τε Σαμίων οἱ στρατευόμενοι, ἐόντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ Μηδικῷ, καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὅπλα, ὡς εἶδον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς γινομένην ἑτεραλκέα τὴν μάχην, ἔρδον ὅσον ἐδυνέατο, προσωφελέειν ἐθέλοντες τοῖσι Ἕλλησι. Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ Περσέων, ἐπέθεντο τοῖσι βαρβάροισι. Μιλησίοισι δὲ προσετέτακτο μὲν τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρέειν, σωτηρίης εἵνεκά σφι· ὡς ἢν ἄρα σφέας καταλαμβάνῃ οἷά περ κατέλαβε, ἔχοντες ἡγεμόνας, σώζωνται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκάλης. (γρ. ἡγεμόνα) ἐτάχθησαν μέν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ Μιλήσιοι τούτου τε εἵνεκα, καὶ ἵνα μὴ παρεόντες τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποιέοιεν. οἱ δὲ πᾶν τοὐναντίον τοῦ προστεταγμένου ἐποίεον· ἄλλας τε κατηγεόμενοί σφι ὁδοὺς φεύγουσι, αἳ δὴ ἔφερον ἐς τοὺς πολεμίους· καὶ τέλος, αὐτοί σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι. οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἠρίστευσαν Ἀθηναῖοι· (καὶ Ἀθηναίων, Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθοίνου, ἀνὴρ παγκράτιον ἐπασκήσας. τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε ὕστερον τούτων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισί τε καὶ Καρυστίοισι, ἐν Κύρνῳ τῆς Καρυστίης χώρης ἀποθανόντα ἐν μάχῃ, κεῖσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ) μετὰ δὲ Ἀθηναίους, Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυώνιοι ἠρίστευσαν. Ἐπεί τε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλούς, τοὺς μὲν μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς νέας ἐνέπρησαν, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν ληίην προεξαγαγόντες ἐς τὸν αἰγιαλόν· καὶ θησαυρούς τινας χρημάτων εὗρον. ἐμπρήσαντες δὲ τὸ τεῖχος καὶ τὰς νέας, ἀπέπλεον. ἀπικόμενοι δὲ ἐς Σάμον οἱ Ἕλληνες, ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίης, καὶ ὅκοι χρεὸν εἴη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἦσαν· τὴν δὲ Ἰωνίην ἀπεῖναι τοῖσι βαρβάροισι. ἀδύνατον γὰρ ἐφαίνετό σφι εἶναι ἑωυτούς τε Ἰώνων προκατῆσθαι, φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον· καὶ ἑωυτῶν μὴ προκατημένων, Ἴωνας οὐδεμίην ἐλπίδα εἶχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξειν. πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλεϊ ἐοῦσι ἐδόκεε τῶν μηδισάντων ἐθνέων τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμπόρια ἐξαναστήσαντας, δοῦναι τὴν χώρην Ἴωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν Ἰωνίην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννησίοισι περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιέων βουλεύειν. ἀντιτει-

349

1 Pugnam alteram in partem inclinare. *Alii, Pugnam ancipitem esse.* 2 Cuius ipsi imperium obtinerent: Ioniam autem barbaris relinquerent: neque enim vid. eis f. p. vt per o. t. Io. tutandis praeessent: sin autem non tutarentur, Ionibus suam à Persis defectionem ingratam fore putabant. 3 Nullo pacto sedibus suis summouendos esse Iones censebant.

νόντων δὲ τούτων, προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι. καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας, οἳ ἔτυχον συστρατευόμενοι τοῖσι Ἕλλησι, ἐς τὸ συμμαχικὸν ἐποιήσαντο, πίστι τε καταλαβόντες καὶ ὁρκίοισι, ἐμμενέειν τε καὶ μὴ ἀποστήσεσθαι. τούτους δὲ καταλαβόντες ὁρκίοισι, ἔπλεον τὰς γεφύρας λύσοντες. ἔτι γὰρ ἐδόκεον ἐντεταμένας εὑρήσειν. οὗτοι μὲν δὴ ἐπ᾽ Ἑλλησπόντου ἔπλεον. Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων, ἐς τὰ ἄκρα τῆς Μυκάλης κατειληθέντων, ἐόντων οὐ πολλῶν, ἐγίνετο κομιδὴ ἐς Σάρδις· πορευομένων δὲ κατ᾽ ὁδόν, Μασίστης ὁ Δαρείου παρατυχὼν τῷ πάθεϊ τῷ γεγονότι, τὸν στρατηγὸν Ἀρταΰντην ἔλεγε πολλά τε καὶ κακά, ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίω φὰς αὐτὸν εἶναι, τοιαῦτα στρατηγήσαντα· καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ, τὸν βασιλέος οἶκον κακώσαντα. παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι, γυναικὸς κακίω ἀκοῦσαι, δέννος μέγιστός ἐστι. ὁ δέ, ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιησάμενος, σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκεα, ἀποκτεῖναι θέλων. καί μιν ἐπιθέοντα φθὰς Ξειναγόρης ὁ Πρηξίλεω, ἀνὴρ Ἁλικαρνασσεύς, ὄπισθε ἑστεὼς αὐτοῦ Ἀρταΰντεω, ἁρπάζει μέσον καὶ ἐξάρας, παίει ἐς τὴν γῆν. καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστεω προέστησαν. ὁ δὲ Ξειναγόρης ταῦτα ἐργάσατο, χάριτα αὐτῷ τε Μασίστῃ τιθέμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξειναγόρης πάσης ἦρξε Κιλικίης, δόντος βασιλέος. τῶν δὲ κατ᾽ ὁδὸν πορευομένων βαρβάρων, οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τουτέων, ἀλλ᾽ ἀπικνέονται ἐς Σάρδις. ἐν δὲ τῇσι Σάρδισι ἐτύγχανε ἐὼν βασιλεὺς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεί τε ἐξ Ἀθηναίων προσπταίσας τῇ ναυμαχίῃ, φυγὼν ἀπίκετο. Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα, ἤρα τῆς Μασίστεω γυναικός, ἐούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα· ὡς δέ οἱ προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην προσεφέρετο, προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην (τὠυτὸ δὲ τοῦτο εἶχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὖ τε γὰρ ἐπίστατο βίης οὐ τευξομένη) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος τῶν ἄλλων, πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδὶ τῷ ἑωυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ Μασίστεω· δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμψεσθαι, ἢν ταῦτα ποιήσῃ. ἁρμόσας δέ, καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας, ἀπήλαυνε ἐς Σοῦσα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖσε ἀπίκετο, καὶ ἠγάγετο ἐς ἑωυτοῦ Δαρεῖος τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς Μασίστεω μὲν γυναικὸς ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, διαμειψάμενος, ἤρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικός, Μασίστεω δὲ θυγατρός· οὔνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ ἦν Ἀρταΰντη. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνά-

(margin: γρ. φρασθεὶς; γρ. οἱ Μασ.)

derent, Athenienses, libenter eis cessere Peloponnenses: atque ita Samios & Chios & Lesbios ac ceteros insulanos, qui secum militabant, ad societatis fœdus adegerunt, data acceptaque fide cum iureiurando, se permansuros in societate, nec ab ea descituros. Hoc iureiurando accepto, ad pontes soluendos nauigauerũt, rati adhuc illos intentos se esse inuenturos. Et isti quidem in Hellespontum nauigabant. ¶ Ii vero barbari qui profugerant, non ita multi quũ ad cacumina Mycales peruenissẽt, se Sardis recipiebant. Qui dum iter faciunt, Masistes Darii filius, qui pugnæ male gestæ adfuerat, conuiciari Artayntæ cum aliis multis probris, tum vero dicere, illum muliere fuisse ignauiorẽ, [1] qui ita illam præfecturam administrasset: dignumque omni malo esse qui de regia domo male meritus esset. Apud Persas autem summo opprobrio datur, audire se muliere esse ignauiorem. Artayntes igitur, vbi multa audiit, indigne ferens, acinacem in Masistem stringit, interficiendi auidus. quem irruentem cernens Xenagoras Praxilai filius, vir Halicarnasseus, vt stabat à tergo, hominem medium accipit, sublatumq; humi allidit. intereaque satellites Masistis adfuere. Eo facto Xenagoras & ipsius Masistis gratiam iniit, & Xerxis, cuius fratrẽ seruasset. quippe ab eo ob hanc rem totius Ciliciæ præfectura donatus est. Nihil hoc amplius inter viam barbari egerunt, Sardisq; peruenerunt, vbi rex erat ex eo tẽpore quo, prœlio nauali male gesto, Athenis illuc profugerat. ¶ Sardibus autem tunc agens, adamabat vxorem Masistis, quæ & ipsa illic erat. ea quum potiri non posset, neque donis missitandis, neq; vi, quam afferre nolebat, fratris Masistis respectu: (quæ res & mulierem retinebat, probe gnaram non se coactũ iri vi) ibi Xerxes ceteris prohibitus, huc euasit vt filio suo Dario in matrimonium daret filiam huius mulieris, ac Masistis: existimans, si hoc fecisset, commodius se illa potiturum. Contracto matrimonio, aliisque ex consuetudine celebratis, Susa profectus est. eo postquam peruenit, & vxorem Dario domum duxit, ita demum ab vxoris Masistis amore cessauit, [2] adamata ex familiaritate nurus Masistæ filia, cui nomẽ erat Artayntæ. Qua quum potiretur, processu temporis res pa-

CVI CVII CVIII

1 Qui ita munere imperatorio functus esset: 2 Et permutatis *sui amoris* vicibus, adamauit, atque adeo potitus est ea quæ Darii quidem vxor, Masistæ autem erat filia,

tefacta

tefacta est, hunc in modum: Amestris vxor Xerxis, amiculum quod ipsa texuerat, grande atq; variegatum, & spectatu dignum, viro donauit. Quo ille delectatus atq; amictus, ad Artayntam se confert: atque vbi se oblectauit cum ea, iussit a se petere mulierem quæ optaret sibi fieri in remunerationem obsequii. omnia enim quæ peteret, impetraturam. Ad hoc illa respondens, (debebatur enim toti familiæ infortunium) Dabisne, inquit, mihi quicquid a te petiero? Xerxes, omnia alia potius eã petituram ratus, cum iureiurando promisit. Qui postquam iurauit, mulier intrepide amiculum poposcit. Xerxes enimuero recusare, non ob aliud quam quod vereretur Amestrin, ne sic illa rem quæ agebatur, iampridem suspicata, deprehenderet: sed offerre ei & vrbes, & immensam vim auri, & copias militum, quibus nemo præter illam esset imperaturus. Eximium autem donum est apud Persas, exercitu donari. Verum quum non posset persuadere mulieri, amiculum dedit. Quo dono illa supramodum

cix læta, eo gestando gestiebat. Amestris vbi mulierem habere amiculum sciuit, & rem gestam, nõ in puellam concepit odium, sed in illius matrem, penes quã culpam & quam huius rei authorem esse credebat, exitium machinatur. Obseruato itaq; tempore quo vir suus Xerxes regalem instrueret cœnam, quę cœna semel quotannis eo die quo rex creatus est instruebatur: (cœnæ nomẽ Persice Tycta, Græce τέλειον, *id est, perfecta*: in qua rex solum caput [1] ornatur, Persasque strenis donat) hoc die obseruato Amestris a Xerxe petiit vt se Masistæ vxore donaret. Xerxes id indignũ factu nefariumque arbitrari, vxorem germani dono dari, eamque insontem negocii illius cuius caussa vxor sua eam flagita-

cx ret. Tandem huius precibus euictus, & instituto, quo nefas est regia cœna proposita orantem non exorare, inuitus admodũ annuit: tradensq; vxori, ac iubens facere quod liberet, germano ad se accersito, ita inquit, Masista, tu Darii filius es, idemque mihi frater, præterea vir eximius: tamen cum ista muliere, cum qua contubernium habes, noli habere: in cuius locum dabo tibi filiam meam cum qua contubernium habeas. Istam autem quam in matrimonio habes (non enim mihi videtur habenda)

πυστὰ γίνεται τρόπῳ τοιῷδε· ἐξυφήνασα Ἄμηστρις ἡ Ξέρξεω γυνὴ φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θέης ἄξιον, διδοῖ Ξέρξῃ. ὁ δὲ, ἡσθεὶς, περιβάλλεταί τε καὶ ἔρχεται παρὰ τὴν Ἀρταΰντην. ἡσθεὶς δὲ καὶ ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰτῆσαι ὅ, τι βούλεταί οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπουργημένων. πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. τῇ δὲ κακῶς γὰρ ἔδεε πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπαι Ξέρξῃ, "Δώσεις μοι τὸ ἄν σε αἰτήσω; ὁ δὲ, πᾶν μᾶλλον δοκέ-

10 ων κείνην αἰτῆσαι, ὑπισχνέετο καὶ ὤμοσε. ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδεῶς αἰτέει τὸ φᾶρος. Ξέρξης δὲ, παντοῖος ἐγίνετο, οὐ βουλόμενος δοῦναι· κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἄμηστριν, μὴ καὶ πρὶν κατεικαζούσῃ τὰ γινόμενα, οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσων. ἀλλὰ πόλις τε ἐδίδου καὶ χρυσὸν ἄπλετον, καὶ στρατὸν τοῦ ἔμελλε οὐδεὶς ἄρξειν ἀλλ' ἢ ἐκείνη· (Περσικὸν δὲ κάρτα ὁ στρατὸς δῶρον) ἀλλ' οὐ γὰρ ἔπειθε. διδοῖ τὸ φᾶρος. ἡ δὲ, περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ δώρῳ, ἐφόρεέ τε καὶ ἠγάλλετο. Καὶ ἡ Ἄμηστρις

20 πυνθάνεταί μιν ἔχουσαν. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιεύμενον, τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ εἶχε ἔγκοτον· ἡ δὲ, ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰτίην, καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστεω γυναικὶ ἐβούλευε ὄλεθρον. φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν ἑωυτῆς Ξέρξην βασιλήιον δεῖπνον προτιθέμενον· τοῦτο δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς. οὔνομα δὲ τῷ δείπνῳ τούτῳ, Περσιστὶ μὲν, τυκτά· κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, τέλειον. τότε καὶ τὴν κεφα-

30 λὴν σμᾶται μοῦνον βασιλεὺς, καὶ Πέρσας δωρέεται. ταύτην δὴ τὴν ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἄμηστρις, χρηΐζει τοῦ Ξέρξεω, δοθῆναί οἱ τὴν Μασίστεω γυναῖκα. ὁ δὲ δεινόν τε καὶ ἀνάρσιον ἐποιέετο, τοῦτο μὲν, ἀδελφεοῦ γυναῖκα παραδοῦναι, τοῦτο δὲ, ἀναιτίην ἐοῦσαν τοῦ πρήγματος τούτου. συνῆκε γὰρ τοῦ εἵνεκεν ἐδέετο. Τέλος μέντοι, ἐκείνης τε λιπαρεούσης, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος, (ὅτι ἀτυχῆσαι τὸν χρηΐζοντα, οὔ σφι δυνατόν ἐστι βασιληΐου δείπνου προκειμένου) κάρτα δὴ ἀέκων κα-

40 τανεύει. καὶ παραδοὺς, ποιέει ὧδε· τὴν μὲν κελεύει ποιέειν τὰ βούλεται· ὁ δὲ, μεταπεμψάμενος τὸν ἀδελφεὸν, λέγει τάδε, "Μασίστα, σὺ εἶς Δαρείου τε "παῖς, καὶ ἐμὸς ἀδελφεός· πρὸς δ' ἔτι τούτοισι, καὶ εἶς ἀνὴρ "ἀγαθός· γυναικὶ δὲ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικέεις, μὴ συνοίκεε· "ἀλλά τοι ἀντ' αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν. "ταύτῃ συνοίκεε· τὴν δὲ νῦν ἔχεις (οὐ γὰρ δοκέει ἐμοί) "

[1] *Diuersam à nostra lectionem videtur esse sequutus.*

μὴ ἔχε γυναῖκα. ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωυμάσας τὰ λεγόμενα, λέγει τάδε, Ὦ δέσποτα, τίνα μοι λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναῖκα, ἐκ τῆς μοι παῖδες νεηνίαι τε εἰσὶ τρεῖς, καὶ θυγατέρες, τῶν καὶ σὺ μίαν τῷ παιδὶ τῷ σεωυτοῦ ἠγάγεο γυναῖκα· αὐτή τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάρτα ἐοῦσα· ταύτην με κελεύεις μετέντα, θυγατέρα τὴν σεωυτοῦ γῆμαι; ἐγὼ δέ, βασιλεῦ, μεγάλα μὲν ποιεῦμαι, ἀξιεύμενος θυγατρὸς τῆς σῆς; ποιήσω μέντοι τούτων οὐδέτερα. σὺ δὲ μηδαμῶς βιῶ πρήγματος τοιοῦδε δεόμενος· ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἥσσων, ἐμέ τε ἔα γυναικὶ τῇ ἐμῇ συνοικέειν. ὁ μὲν δὴ τοιούτοισι ἀμείβετο) Ξέρξης δὲ θυμωθεὶς λέγει τάδε, Οὕτω δή τοι Μασίστα πέπρηκται. οὔτε γὰρ ἄν τοι δοίην θυγατέρα τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνῃ ἐπὶ πλεῦνα χρόνον συνοικήσεις· ὡς μάθῃς τὰ διδόμενα δέκεσθαι. ὁ δέ, ὡς ταῦτα ἤκουσε, εἴπας τοσόνδε, ἐχώρεε ἔξω, Δέσποτα, οὐ δή κού με ἀπώλεσας. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγετο, ἡ Ἄμηστρις μεταπεμψαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ Ξέρξεω, διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστεω· τούς τε μαζοὺς ἀποταμοῦσα, κυσὶ προέβαλε· καὶ ῥῖνα, καὶ ὦτα, καὶ χείλεα, καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦσα, ἐς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην. Ὁ δὲ Μασίστης, οὐδέν κω ἀκηκοὼς τούτων, ἐλπόμενος δέ τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ ἐς τὰ οἰκία· ἰδὼν δὲ διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμβουλευσάμενος τοῖσι παισί, ἐπορεύετο ἐς Βάκτρα σύν τε τοῖσι ἑωυτοῦ υἱοῖσι, καὶ δή κού τισι καὶ ἄλλοισι, ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον, καὶ ποιήσων τὰ μέγιστα κακὸν βασιλέα. τά περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ δοκέει, εἴ περ ἔφθη ἀναβὰς ἐς τοὺς Βακτρίους, καὶ τοὺς Σάκας· καὶ γὰρ ἔστεργόν τέ μιν, καὶ ἦν ὕπαρχος τῶν Βακτρίων. ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης πυθόμενος ταῦτα ἐκεῖνον πρήσσοντα, πέμψας ἐπ' αὐτὸν στρατιήν, ἐν τῇ ὁδῷ κατέκτεινε αὐτόν τε ἐκεῖνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τὴν στρατιὴν τὴν ἐκείνου. κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρξεω, καὶ τὸν Μασίστεω θάνατον, τοσαῦτα ἐγένετο. Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὁρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ' Ἑλλησπόντου, πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὅρμεον, ὑπὸ ἀνέμων ἀπολαμφθέντες· ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο ἐς Ἄβυδον, καὶ τὰς γεφύρας εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδόκεον εὑρήσειν ἔτι ἐντεταμένας· καὶ τούτων οὐκ ἥκιστα εἵνεκα ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκοντο. τοῖσι μέν νυν ἀμφὶ Λευτυχίδεα Πελοποννησίοισι

missam facias. His verbis stupefactus Masistes, Domine, inquit, [1] quam tu mecum orationem habes importunã: qui vxorem, [2] ex qua liberi mihi sunt adolescentes, & filiæ, (quarum vnam tu filio tuo duxisti vxorem) iubes me relinquere, (quæ mihi est ex animi mei sententia) vt filiam tuam in matrimonio ducam? Equidem, rex, etsi magni facio me dignari coniugio filiæ tuæ, tamen neutrum istorum faciam. [3] tu vero, qui nequaquam necesse habes, noli ad hoc rei me cogere. alius non inferior me existet maritus filiæ tuę: sine me meæ vxoris consuetudine frui. Hæc ille quum respõdisset, percitus ira Xerxes, Atqui, inquit, [4] ita tecum, Masista, agetur, vt neque iam tibi filiam meam nuptum dem, neque tu consuetudine tuæ diutius fruaris: vt discas accipere oblata. Masistes his auditis, extra abiit, hactenus loquutus, Domine, nondũ me interemisti. CXI Hoc interim tempore dum Xerxes cum fratre colloquitur, Amestris accitis satellitibus Xerxis, vxorem Masistæ excarnificat, mamillas præcidit, easque canibus abiicit: præcidit nares, aures, labra, linguam: atque ita excarnificatam remittit domum. CXII Harum rerum quum nihil audisset Masistes, metuens tamen aliquid sibi esse mali, cursu se domum proripiebat. vbi vero mutilatam vxorem vidit, confestim inito cum liberis consilio, abiit Bactra cum illis & aliis quibusdam, tanquam prouinciam Bactriam ad defectionem inducturus, & plurimum mali regi facturus. Quod & contigisset (vt mihi videtur) [5] si occupasset ad Bactrios & ad Sacas ascendere. etenim præses erat Bactriorum, à prouincialibusque diligebatur. Sed hæc eum [6] perpetraturum Xerxes audiens, missis aduersus hominem copiis, & ipsum & liberos & copias in itinere trucidauit. De amore Xerxis & nece Masistæ hæc hactenus. CXIII ¶ Græci à Mycale profecti Hellespontum versus, primum circa Lecton stationem habuerunt, à ventis intercepti. Inde soluentes, Abydum tenuerunt: & quum pontes, quorũ præcipue caussa illuc ierant, credẽtes se adhuc eos intentos esse inuenturos, reperissent solutos, deliberabant. Leutychidi & qui cum eo erant Lacedæmoniis,

1 Quæ est ista futilis qua vteris apud me, oratio? Q. d. *Quorsum spectat?* 2 Ex qua tres mihi lib. 3 Tu vero ne mihi vim adferas, hanc à me rem contendens. 4 Ita res tuæ comparatæ sunt. *vel, Ita se res tua habẽt. vel (retinendo idem loquendi genus) Ita tecum actum est.* 5 *Id est, Si ad Bactrios & Sacas prius peruenire potuisset, quam rex de eo quod moliebatur, certior factus esset.* 6 Molientem, *vel, agitantem.*

videba-

videbatur in Græciam redeundum: Athenienſibus autem & eorũ duci Xanthippo, illic manendum, vt Cherſoneſum tentarent. Itaque Peloponnenſes quidem abiere: Athenienſes vero Abydo in Cherſoneſum traiicientes, Seſtũ

CXIV obſidebant. Huc, poſtquam auditum eſt Græcos in Helleſponto adeſſe, tanquam ad omnium eius tractus vrbium validiſſimo muro præditam, conuenere cum alii ex aliis circa oppidis, tum ex Cardia OEbazus, vir Perſa, qui arma e pontibus illuc comportauerat. Tenebant autem id oppidum indigenæ Æoles, iunctis Perſis pariter & ma-

CXV gna ſociorum frequentia. Tyrannidem illius prouinciæ obtinebat Xerxis prætor Artayctes, vir ille quidem Perſa, ſed dirus tamen & facinoroſus, qui [1] Xerxem Athenas tendentem ex Eleunte circumuenit, petitis Proteſilai Iphicio geniti pecuniis. Etenim eſt in Eleunte Cherſoneſi Proteſilai ſepulcrũ, & ei fanum circumiectum vbi inerat ingens vis pecuniæ, necnon phialæ aureæ argenteæque, & æs & veſtis, aliaque donaria quæ Artayctes rege donante compilauit, his verbis eum circumueniens, Here, eſt hic in loco domus viri Græci, qui cum militum copiis terram tuam adortus, meritas morte pœnas dedit: eius mihi domũ dato, vt diſcant alii non militare aduerſus regionem tuam. Hæc dicendo [2] facile erat perſuadere Xerxi vt largiretur ſibi domum eius viri de quo nihil ſuſpicabatur iſtũ ea ſentire. Enimuero ſentiebat Artayctes Proteſilaum in prouinciam regis militaſſe, quod videlicet Perſæ omnem Aſiam ſuam eſſe arbitrabantur, & eius ſemper qui potitur regno. Hic, poſtquam pecuniis ab rege donatus eſt, eas ab Eleunte ad Seſton exportauit, fanumque ſeuit & coluit: & quoties Eleunte pergebat, in adyto, *id eſt, in templi loco inacceſſo*, cum mulieribus concumbebat. Tunc autem ab Athenienſibus obſidebatur, nullis rebus præparatis quæ pertinerent ad tolerandam obſidionem, quam nõ expectauerat, ex improuiſo à Græcis inuaſus.

CXVI Illi, poſteaquam ſibi obſidentibus aduenerat autumnus, grauari peregrinam à patria expeditionem, quoniam murum expugnare non poſſent. itaque orare duces ſuos vt ſe illinc reducerent. Duces negare ſe prius id facturos quam aut mu-

ἔδοξε ἀποπλέειν ἐς τὴν Ἑλλάδα· Ἀθηναίοισι δὲ, καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ, αὐτοῦ ὑπομείναντας, πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. οἱ μὲν δὴ ἀπέπλεον. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβάντες ἐς τὴν Χερσόνησον, Σηστὸν ἐπολιόρκεον. Ἐς δὲ τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἐόντος ἰσχυροτάτου τοῦ τείχεος τῶν ταύτῃ, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρεῖναι τοὺς Ἕλληνας ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, ἔκ τε τῶν ἄλλων τῶν περιοικίδων, καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίης πό- 10 λιος, Οἰόβαζος, ἀνὴρ Πέρσης, ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὅπλα ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς. εἶχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολέες, συνῆσαν δὲ Πέρσαι τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συχνὸς ὅμιλος. Ἐτυράννευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξεω ὕπαρχος Ἀρταΰκτης, ἀνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος· ὃς καὶ βασιλῆα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσίλεω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ Ἐλεοῦντος ὑφελόμενος. ἐν γὰρ Ἐλεοῦντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλεω τάφος τε, καὶ τέμενος 20 περὶ αὐτὸν, ἔνθα ἦν χρήματα πολλὰ, καὶ φιάλαι χρύσεαι καὶ ἀργύρεαι, καὶ χαλκὸς, καὶ ἐσθὴς, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ Ἀρταΰκτης ἐσύλησε, βασιλῆος δόντος. λέγων δὲ τοιάδε, Ξέρξεα διεβάλετο, Δέσποτα, ἔστι οἶκος ἀνδρὸς Ἕλληνος ἐνθαῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν σὴν στρατευσάμενος, δίκης κυρήσας, ἀπέθανε· τούτου μοι δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καί τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι. ταῦτα λέγων, εὐπετέως ἔμελλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δοῦναι ἀνδρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκεῖνος ἐφρόνεε. ἐπὶ γῆν δὲ 30 τὴν βασιλῆος στρατεύεσθαι Πρωτεσίλεων ἔλεγε, νοέων τοιάδε· τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἑωυτῶν Πέρσαι εἶναι, καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ χρήματα, ἐξ Ἐλεοῦντος ἐς Σηστὸν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ τέμενος ἔσπειρε, καὶ ἐνέμετο. αὐτός τε ὅκως ἀπίκοιτο ἐς Ἐλεοῦντα, ἐν τῷ ἀδύτῳ γυναιξὶ ἐμίσγετο. τότε δὲ ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων, οὔτε παρεσκευασμένος ἐς πολιορκίην, οὔτε προσδεχόμενος τοὺς Ἕλληνας. ἀφύκτως δέ κως αὐτῷ ἐπέπεσον. Ἐπεὶ δὲ πολιορκεομένοισί σφι φθινόπωρον ἐπεγίνετο, καὶ ἤσχαλον οἱ Ἀθηναῖοι ἀπό τε τῆς ἑωυτῶν ἀποδημέοντες, καὶ οὐ δυνάμενοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἐδέοντό τε τῶν στρατηγῶν ὅκως ἀπαγάγοιεν σφέας ὀπίσω. οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν, πρὶν ἢ ἐξέλωσι,

[1] Xerxem Ath. tendentem circumuenit, ſubreptis ex Eleunte pecuniis Iphicli. [2] Facile domum illius viri à Xerxe impetraturus erat, de iis quæ ille cogitabat nihil ſuſpicato.

ἐξέλωσι, ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινὸν σφέας μεταπέμψηται. οὕτω δὴ ἔστεργον τὰ παρεόντα. Οἱ δὲ ἐν τῷ τείχεϊ ἀμφὶ τὸν Ἀρταΰκτεα ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι ἔσαν οὕτω, ὥστε τοὺς τόνους ἕψοντες τῶν κλινέων, ἐσιτέοντο. ἐπεί τε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι εἶχον, οὕτω δὴ ὑπὸ νύκτα οἴχονται ἀποδράντες οἵ τε Πέρσαι, καὶ ὁ Ἀρταΰκτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὄπισθε τοῦ τείχεος καταβάντες, τῇ ἦν ἐρημότατον τῶν πολεμίων. ὡς δὲ ἡμέρη ἐγένετο, οἱ Χερσονησῖται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθηναίοισι τὸ γεγονός, καὶ τὰς πύλας ἄνοιξαν. τῶν δὲ οἱ μὲν πλεῦνες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν εἶχον. Οἰόβαζον μέν νυν ἐκφεύγοντα ἐς τὴν Θρηΐκην, Θρήϊκες Ἀψίνθιοι λαβόντες, ἔθυσαν Πλειστώρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ, τρόπῳ τῷ σφετέρῳ· τοὺς δὲ μετ᾽ ἐκείνου, ἄλλῳ τρόπῳ ἐφόνευσαν. οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταΰκτην, ὕστεροι ὁρμηθέντες φεύγειν, ὡς κατελαμβάνοντο ὀλίγον ἐόντες ὑπὲρ Αἰγὸς ποταμῶν, (352) ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συχνὸν, οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ, ζῶντες ἐλάμφθησαν. καὶ συνδήσαντές σφεας οἱ Ἕλληνες, ἦγον ἐς Σηστόν· μετ᾽ αὐτῶν δὲ, καὶ Ἀρταΰκτην δεδεμένον, αὐτόν τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ. Καί τεῳ τῶν φυλασσόντων λέγεται ὑπὸ Χερσονησιτέων ταρίχους ὀπτῶντι, τέρας γενέσθαι τοιόνδε· οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε καὶ ἤσπαιρον, ὅκως περ ἰχθύες νεάλωτοι. καὶ οἱ μὲν, περιχυθέντες, ἐθώμαζον. ὁ δὲ Ἀρταΰκτης ὡς εἶδε τὸ τέρας, καλέσας τὸν ὀπτῶντα τοὺς ταρίχους, ἔφη, Ξεῖνε Ἀθηναῖε, μηδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦτο. οὐ γὰρ σοὶ πέφηνε, ἀλλ᾽ ἐμοὶ σημαίνει ὁ ἐν Ἐλεοῦντι Πρωτεσίλεως, ὅτι καὶ τεθνεὼς, καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα τίνεσθαι. νῦν ὦν ἄποινά οἱ τάδε ἐθέλω ἐπιθεῖναι· ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ θεῷ· ἀντὶ δὲ ἐμεωυτοῦ καὶ τοῦ παιδὸς, ἀποδώσω τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοισι περιγενόμενος. Ταῦτα ὑποσχόμενος, τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ ἔπειθε. οἱ γὰρ Ἐλεούσιοι τῷ Πρωτεσίλεῳ τιμωρέοντες, ἐδέοντό μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτῃ ὁ νόος ἔφερε. ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτὴν ἐς τὴν Ξέρξης ἔζευξε τὸν πόρον, (οἱ δὲ λέγουσι, ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλεος) σανίδα προσπασσαλεύσαντες, ἀνεκρέμασαν· τὸν δὲ παῖδα ἐν ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταΰκτεω κατέλευσαν. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀπέπλεον ἐς τὴν Ἑλλάδα, τά τε

γρ. ὑπισχόμενος,

γρ. σανίδι

rum expugnassent, aut ipsos respublicā Atheniensium accersisset: [1] adeo res illa eis cordi erat. CXVII At ii qui cum Artayćte intra muros erant, in omnem adducti calamitatem, adeo vt funibus lectorum elixis vescerentur, vbi iam ne hæc quidem habebant, ita sub noctem capessere runt fugam, cum alii Persæ, tum Artayćtes & OEbazus, delapsi à posteriori murorum parte, quæ præcipue destituta ab hostibus erat. Postquam illuxit, Chersonitani è turribus rem indicauere Atheniensibus, portasq; patefecere. Atheniensium plerisque fugientes Persas persequentibus, alii vrbem tenuere. CXVIII OEbazum in Thraciam fuga elapsum, Thraces Apsinthii exceptum, Plestoro indigenæ deo, ritu suo immolauerunt, ceterum eius comites aliter interfecerunt. Artayćtes autem cum suis inita posterius fuga, quum pauci essent, super Ægos fluenta circumuenti, quum perdiu sese defensassent, partim occubuerunt, partim viui sunt capti. Quos Græci alligatos Sestum duxerunt, interque eos Artayćtem cum filio suo. CXIX Fertur à Chersonitanis, vni eorū qui istos seruabant, dum [2] carnem salsam torret, tale ostentum extitisse: Offa illa salsuræ prius imposita resiliit palpitauitq;, quemadmodum pisces recens capti. Qua de re quum circumfusi admirarentur, Artayćtes ostentū vt vidit, accito viro qui salsuram coquebat, Hospes, inquit, Atheniensis, non est quod istud metuas ostentum: quod non tua caussa extitit, sed mea: Protesilao qui est apud Eleuntem, signum dante, qui mortuus ac sale conditus, habet à diis potestatem, [3] eum à quo iniuriam excepit, vexandi. Nunc igitur [4] ei donaria restituere in animo habeo: pro pecuniis quidē quas è templo sustuli huius dei, centum talenta pendam: pro mea vero ipsius salute ac filii, [5] ducenta. Hæc pollicens Xanthippum Atheniensium ducem non persuasit, tum sua sponte animatum, tum ab Eleuntinis exoratum, quo Protesilaum vlciscerentur, vt hominem interimeret. Itaque adductum hunc in litus in quo Xerxes traiectum iunxerat, (vt alii aiunt, in tumulum vrbi Madyto imminentem) depactis humi asseribus suspenderunt, filio eius ante patris oculos lapidibus obruto. CXX His actis Athenienses in Græciam remeauerunt,

1 Ita tandem illi præsentem rerum statum boni consulere cœperunt. 2 Pisces salitos torret, *ut alii interpret.* 3 Deo à quo iniuriam acceperit, pœnas sumendi. 4 Hæc redemptionis præmia ei tribuere volo: 5 Ducenta Atheniensibus, si seruatus fuero.

portan-

portantes tum alias pecunias, tum vero arma pontium, tanquam apud templa repositiuri. Nec aliud præterea quippiam gestum est per eum annum.

CXXI Huius autem Artayctæ, qui suspensus est, auus paternus fuit Artembares, qui orationem quandam habuit apud Persas, quam excipientes Persæ, ad Cyrum detulerunt in hæc verba, Quandoquidem Persis Iupiter principatum dedit, & ex viris tibi Cyre, Astyage deiecto, agedũ demigrantes ex hac regione, quam exiguam habemus & asperã, obtineamus meliorem aliam. Multæ sunt nobis confines vrbes, multæ longinquæ: quarum vnam incolentes, †efficiemur admirabiliores apud plerosq;. Decet autem hoc eos viros facere qui possunt. nam quãdo facultas nobis præstabitur melior quam dum multorum hominum imperium habemus, & vniuersæ Asiæ? Hac oratione audita, Cyrus haudquaquã admiratus, iussit eos illud facere: sed ita vt iubendo admoneret, se posthac præpararent non ad imperandum aliis amplius, sed aliis parendum. natura enim cõparatum esse vt è mollibus regionibus molles viri existant, neve ex eadem terra admirandæ fruges & egregii bello viri gignantur. Hac Cyri sententia Persæ superati, a sua destiterunt: præoptaruntq; exile solum incolentes, imperare aliis, quam campestre colentes, aliis seruire.

τά τε ἄλλα χρήματα ἄγοντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ὅπλα τῶν γεφυρέων, ὡς ἀναθήσοντες ἐς ἱρά. καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδὲν ἔτι πλέον τούτων ἐγένετο. Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταΰκτεω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προπάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ, ὁ Πέρσῃσι ἐξηγησάμενος λόγον, τὸν ἐκεῖνοι ὑπολαβόντες, Κύρῳ προσήνεικαν, λέγοντα τάδε, Ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοῖ, ἀνδρῶν δὲ σοὶ Κῦρε, κατελὼν Ἀστυάγεα, φέρε, γῆν γὰρ ἐκτήμεθα ὀλίγην, καὶ ταύτην τρηχέην, μεταναστάντες ἐκ ταύτης ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. εἰσὶ δὲ πολλαὶ μὲν ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἑκαστέρω· τῶν μίαν σχόντες πλέοσι ἐσόμεθα θαυμαστότεροι. εἰκὸς δὲ ἄρχοντας ἄνδρας τοιαῦτα ποιέειν. κότε γὰρ δὴ καὶ παρέξει κάλλιον, ἢ ὅτι γε ἀνθρώπων τε πολλῶν ἄρχομεν, πάσης τε τῆς Ἀσίης; Κῦρος δὲ ταῦτα ἀκούσας, καὶ οὐ θαυμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποιέειν ταῦτα. οὕτω δὲ αὐτοῖσι παρῄνεε κελεύων παρασκευάζεσθαι ὡς οὐκέτι ἄρξοντας, ἀλλ' ἀρξομένους. φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς γίνεσθαι. οὐ γάρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι, καρπόν τε θαυμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. ὥστε συγγνόντες Πέρσαι οἴχοντο ἀποστάντες, ἑσσωθέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου. ἄρχειν τε εἵλοντο, λυπρὴν οἰκέοντες, μᾶλλον ἢ πεδιάδα σπείροντες, ἄλλοισι δουλεύειν.

† Imperium obtinent. *Vel, Imperio pollent.*

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΗΟΣ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ τῆς τοῦ Ὁμήρου γενέσιος καὶ βιοτῆς.

EIVSDEM HERODOTI HALICARNASSEI DE GENERE vitaque Homeri libellus.

G. I. LECTORI.

Quum opera Marnii nostri iam ad hunc libellum peruenissent, poscerentque porro exemplum, commodum in mentem venit, me olim dum Heidelbergæ viuebam apud patronum meum V. ampliss. Georg. Mich. Lingelshemium, ipso mihi hæc otia faciente, illam περὶ Ὁμήρου ἐξήγησιν *ad ms. Palatinũ comparasse, cum forte ea aliorum auctorum scriptis vno libro esset iuncta. An quid boni tamen nec quod in faba se reperisse pueri clamitare solent inde eruissem, mehercle iam oblitus eram, vt qui inter scidas meas iacere excerpta illa neglexissem, nec inspexissem amplius. Iamiam itaque daturus typothetis nostris exemplum, quo operam suam continuare pergerent, viso etiam, H. Stephanum nihil scriptæ lectionis variantis, sicut fecerat in præcedenti nouenarum sororum choro, isti libello adscripsisse, forte quod hic eum ms. deficeret, parui monẽti animo, & vix inuẽta illa excerpta ms. Palatini, perlustrare cœpi. Quid multis?* [illegible] *& [illegible] vulgatis, nisi fallor, fere meliores. verbulo etiam interdum auctior ms. immo toto versu locum cap. IX egregie supplens, quem cui subolnit defectum? minutiora alia, sed rectiora tamen. Et nulla inuidia, credo, si nos etiam in minutis istis, quod verum & rectum, maximorum Criticorum exemplo, inuenire labor habet, inuenisseque iuuat. Qui aliter sentiunt, iis non ideo tamen* [illegible]*, vti Dario Indathyrsus. Ceterũ in contextu, sicut eum H. Stephanus edidit, nihil mutauimus: sed eadem religione, qua in prioribus libris, & hic versari mihi fuit decretissimum. Ista vero excerpta omnia præpositis siglis* ms. *in oram contextus Græci suis locis spectanda apposuimus singula. Tu ideo te Bibliothecæ Palatinæ debere scias, mi lector.*

Ἡρόδοτος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς περὶ Ὁμήρου γενέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ἱστόρηκε, ζητήσας ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι Αἰολιῶτις Κύμη ἐκτίζετο, συνῆλθον ἐν ταὐτῷ παντοδαπὰ ἔθνεα Ἑλληνικά, καὶ δὴ καὶ ἐκ Μαγνησίας, ἄλλοι τέ τινες, καὶ Μελάνωπος ὁ Ἰθαγένεος τοῦ Κρήθωνος, οὐ πολύφορτος, ἀλλὰ βραχέα τοῦ βίου ἔχων. οὗτος δὲ ὁ Μελάνωπος ἔγημεν ἐν τῇ Κύμῃ τὴν θυγατέρα Ὀμύρητος, καί οἱ γίνεται ἐκ ταύτης θῆλυ τέκνον, ᾧ οὔνομα τίθεται Κρηθηΐς. καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Μελάνωπος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν τὸν βίον· τὴν δὲ θυγατέρα ἐπιτρέπει ἀνδρὶ ᾧ ἐχρῆτο μάλιστα, Κλεάνακτι τῷ Ἀργείῳ. Χρόνου

HERODOTVS Halicarnasseus[1] de genere, vita atque adeo ætate Homeri studens quam verissima referre, hæc tradidit. Quũ vetusta illa Æolum ciuitas Cuma primũ conderetur, eodem cũ aliæ permultæ omnisq; generis gentes conuenæ confluxerunt, tum è Magnesia illuc pleriq; commigrarũt: inter quos fuit Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus,[2] homo fortunæ nõ perinde amplæ, at tamẽ expeditæ. Hic Melanopus Omyretis Cumani filiam duxit vxorem, procreauitque è legitimo toro femineam prolem, cui nomen indidit Critheidẽ. At ipse Melanopus vna cum vxore vita functus est, commissa interim filia Cleanactis Argiui tutelæ, quo familiarissime vti consueuerat.

1 De Homeri natalibus, ætate & vita, hæc memoriæ prodidit, quæ exactissime ad veritatẽ persequi est conatus. 2 Non cum multis sarcinis *illuc se conferunt*, sed tenues fortunas habens.

Porro

II Porro tempore interiecto accidit forte vt puella ista e furtiuo concubitu prægnans deprehenderetur: [1] id quod paulisper suppressum quum Cleanax resciuisset, vehementer rei indignitate commotus, Critheidem seorsum ad se accersitam acerbe obiurgauit, commemorans quæ futura esset apud populares infamia. Postremo huiusmodi quippiam *quo illam excuteret*, comminiscitur: Cumani iam tum in Hermei sinus recessu ædificabant. Ciuitati autem quæ condebatur, nomen imposuit Smyrnā Theseus, ab vxoris nomine, cuius memoriam relinquere volebat. Hic Theseus e primariis Thessalorum fuit, qui Cumam condiderant, ab Eumelo Admeti filio oriundus, vitæ facultatibus apprime instructus. Clam exportatam hunc Critheidē Cleanax Ismeniæ Bœotio commisit, ex iis qui coloniam illuc duxerant, in primis sibi amico. III Progressu deinde temporis, Critheis cum aliis mulierculis ad festum quoddam egressa, iuxta fluuium Meletem, quum partui iam vicina esset, Homerum peperit, non cæcum, sed videntem: nominauitque eum Melesigenē, a fluuio videlicet prope quem editus esset. Quum autem apud Ismeniā Critheis antea diuersata esset, ab eo digressa, manuaria industria se filiumq; alebat, aliunde alia sumens opera: vnde filium quoq; quantum potuit, honestis disciplinis erudiuit. IV Erat autem eo tempore Smyrnæ quidā nomine Phemius, qui iuuentuti illic litteras musicenque tradebat: hic [2] quum citra vxorem viueret, Critheidem conduxit quæ lanam illi exerceret quam a discipulis in mercedem acceperat. [3] Illa vero industria multa atque elegantia freta, Phemio cœpit impense placere: adeo vt tandem Phemius eam verbis ad coniugium solicitaret, referens cum alia quibus ei fidem facere confidebat, tum præcipue, quod Melesigenem in filium adoptaturus, liberaliterque simul aliturus instituturusque esset. Siquidem hunc cernebat iam miram quandam & ingenii & indolis spem de se polliceri. Persuasa igitur V Critheis, Phemio assentitur. Melesigenes cum naturæ bonitate præstans, tum cura accedente institutioneque, continuo omnes sui ordinis adolescentes facile

Χρόνου δὲ προϊόντος, συνέβη τὴν παῖδα μιγεῖσαν ἀνδρὶ λαθραίως, ἐν γαστρὶ ἴσχειν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο ὁ Κλεάναξ, ἤχθετο τῇ συμφορῇ, καὶ καλεσάμενος τὴν Κρηθηΐδα χωρὶς πάντων, ἐν αἰτίῃ μεγάλῃ εἶχεν, ἐπιλεγόμενος τὴν αἰσχύνην τὴν πρὸς τοὺς πολίτας, προβουλεύεται δὲ περὶ αὐτῆς τάδε· ἔτυχον οἱ Κυμαῖοι κτίζοντες τοῦ Ἑρμείου κόλπου τὸν μυχόν· κτιζομένοισι δὲ τὴν πόλιν Σμύρναν ἔθετο τὸ ὄνομα 10 Θησεὺς, μνημεῖον ἐθέλων καταστῆσαι τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπώνυμον. ἦν γὰρ αὐτῇ οὔνομα Σμύρνη. ὁ δὲ Θησεὺς ἦν τῶν τὴν Κύμην κτισάντων ἐν τοῖς πρώτοις Θεσσαλῶν, ἀπὸ Εὐμήλου τοῦ Ἀδμήτου, κάρτα εὖ ἔχων τοῦ βίου. ἐνταῦθα ὑποτίθεται ὁ Κλεάναξ τὴν Κρηθηΐδα πρὸς Ἰσμηνίην τὸν Βοιώτιον τῶν ἀποίκων λελογχότα, ὃς ἐτύγχανεν αὐτῷ ἐὼν ἑταῖρος τὰ μάλιστα. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐξελθοῦσα ἡ Κρηθηῒς μετ᾽ ἄλλων γυναικῶν πρὸς ἑορτήν τινα ἐπὶ τὸν ποταμὸν καλού- 20 μενον Μέλητα, ἤδη ἐπίτοκος οὖσα, τίκτει τὸν Ὅμηρον, οὐ τυφλὸν, ἀλλὰ δεδορκότα· καὶ τίθεται ὄνομα τῷ παιδὶ Μελησιγένεα, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὴν ἐπωνυμίην λαβοῦσα. τέως μὲν οὖν ἡ Κρηθηῒς ἦν παρὰ τῷ Ἰσμηνίῃ· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ ἐργασίης χειρῶν ὡρμημένη ἔτρεφε τὸ παιδίον καὶ ἑωυτὴν, ἄλλοτε παρ᾽ ἄλλων ἔργα λαμβάνουσα· καὶ ἐπαίδευσε τὸν παῖδα ἀφ᾽ ὧν ἐδύνατο. Ἦν δέ τις ἐν Σμύρνῃ τοῦτον τὸν χρόνον Φήμιος οὔνομα, παῖδας γράμμα- 30 τα καὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν διδάσκων πᾶσαν. οὗτος μισθοῦται τὴν Κρηθηΐδα, ὢν μονότροπος, ἐριουργῆσαι αὐτῷ ἔρια ἃ παρὰ τῶν παίδων εἰς μισθοὺς ἐλάμβανεν. ἡ δὲ παρ᾽ αὐτῷ εἰργάζετο, πολλῷ κοσμίῳ καὶ σωφροσύνῃ πολλῇ χρωμένη, καὶ τῷ Φημίῳ κάρτα ἠρέσκετο. τέλος δὲ προσενήνεκτο αὐτῇ λόγους, πείθων ἑωυτῷ συνοικεῖν, ἄλλα τε πολλὰ λέγων οἷς μιν ᾤετο προσάξεσθαι, καὶ ἔτι περὶ τοῦ παιδὸς, υἱὸν ποιούμενος· καὶ ὅτι τραφεὶς καὶ παιδευθεὶς παρ᾽ αὐτοῦ, ἄξιος λόγου ἔσται· 40 (ἑώρα γὰρ τὸν παῖδα ὄντα συνετὸν καὶ κάρτα εὐφυέα) ἔστ᾽ ἀνέπεισεν αὐτὴν ποιεῖν ταῦτα. Ὁ παῖς 356 δὲ ἦν τε φύσιν ἔχων ἀγαθὴν, ἐπιμελείης τε καὶ παιδεύσιος προσγενομένης, αὐτίκα πολλὸν τῶν πάντων

1 Quod initio quidem celatum fuit: sed quum Cleanax resc. 2 Quum vitam solitariam degeret, 3 Illa igitur opus apud eum faciebat, modeste & caste se gerens, quo nomine Phemio tantopere placebat vt eam ad nubendum sibi sollicitaret, cum alia quibus se id illi persuasurum sperabat, tum se filium eius adoptaturum, eumque ita educaturum & instituturum vt in virum egregium euaderet, pollicens. Siquidem hunc cern.

ὑπερεῖχε. χρόνου δὲ ἐπιγινομένου ἀνδρούμενος, οὐδὲν τοῦ Φημίου ὑποδεέστερος ἦν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. καὶ οὕτως ὁ Φήμιος ἐτελεύτησε τὸν βίον, καταλιπὼν πάντα τῷ παιδί. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον καὶ Κρηθηῒς ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Μελησιγένης ἐπὶ τῇ διδασκαλίᾳ καθεστήκει. καθ' ἑαυτὸν δὲ γενόμενος, μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐωρᾶτο· καὶ αὐτοῦ θαυμασταὶ καθεστήκεισαν οἵ τε ἐγχώριοι καὶ τῶν ξένων οἱ ἐσαπικνεόμενοι. ἐμπόριον γὰρ ἦν ἡ Σμύρνη, καὶ σῖτος ἐξήγετο πολὺς αὐτόθι ἐκ τῆς ἐπικειμένης χώρας, διαφιλέως κάρτα ἐσαγόμενος ἐς αὐτήν. οἱ οὖν ξένοι, ὁκότε παύσαιντο τῶν ἔργων, ἀπεσχόλαζον παρὰ τῷ Μελησιγένει ἐγκαθίζοντες. 10

Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τότε καὶ Μέντης ναύκληρος ἀπὸ τῶν περὶ Λευκάδα τόπων καταπεπλευκὼς ἐπὶ σῖτον, ἔχων ναῦν, πεπαιδευμένος τε ἀνὴρ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ πολυΐστωρ· ὃς μιν ἔπεισε τὸν Μελησιγένην μεθ' ἑαυτοῦ πλεῖν καταλύσαντα τὴν διδασκαλίαν, μισθόν τε λαμβάνοντα, καὶ τὰ δέοντα πάντα, καὶ [1] ὅτι χώρας καὶ πόλιας θεήσασθαι ἄξιον εἴη αὐτῷ ἕως νέος ἐστί. 20 καί μιν οἴομαι μάλιστα τούτοισι παραχθῆναι· ἴσως γὰρ καὶ τῇ ποιήσει τότε ἐπενόει ἐπιθήσεσθαι. καταλύσας δὲ τὴν διδασκαλίαν, ἐξέπλεε μετὰ τοῦ Μέντεω. καὶ ὅπου ἑκάστοτε ἀφίκοιτο, πάντα τὰ ἐπιχώρια διηρευνᾶτο, καὶ ἱστορέων ἐπυνθάνετο. εἰκὸς δέ μιν ἦν καὶ μνημόσυνα πάντων γράφεσθαι.

Ἀνακομιζόμενοι δὲ ἐκ Τυρσηνίας καὶ τῆς Ἰβηρίης, ἀπικνέονται εἰς Ἰθάκην· καὶ τῷ Μελησιγένει συνέβη, νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλμοὺς, κάρτα δεινῶς ἔχειν, καὶ αὐτὸν, θεραπείης εἵνεκα πλεῖν μέλλων εἰς τὴν Λευκάδα, 30 καταλιπεῖν ὁ Μέντης παρ' ἀνδρὶ φίλῳ ἑαυτοῦ ἐς τὰ μάλιστα Μέντορι τῷ Ἀλκίμου Ἰθακησίῳ, πολλὰ δεηθεὶς [2] ἐπιμελίην ἔχειν· ἐπαναπλεύσας δὲ, ἀναλήψεσθαι αὐτόν. ὁ δὲ Μέντωρ [3] ἐπεμελεῖτο αὐτοῦ ἐκτενέως. καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκεόντως εἶχε, καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην τε καὶ φιλοξενίην μακρῷ μάλιστα τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀνδρῶν. ἐνταῦθα συνέβη τῷ Μελησιγένει περὶ Ὀδυσσέως [4] ἐξιστορῆσαι πυθέσθαι. οἱ μὲν δὴ Ἰθακήσιοι λέγουσι τότε μιν παρ' ἑωυτοῖς τυφλωθῆναι· 40 ὡς δ' ἐγώ φημι, τότε μὲν ὑγιῆ γενέσθαι, ὕστερον δὲ ἐν

[1] γρ. οὔ τι χ-

[2] γρ. ἐπιμελοῖτο

[3] γρ. ἀναλάβειν

[4] γρ. ἰῶν. καὶ ... νοῦ.

præuertit: atque non ita multo post e- ruditionis auctibus crescens, nihilo i-[1] pso Phemio in disciplinis factus inferior. Et quum Phemius vita functus vniuersa ei legasset, paulo post Critheis quoque fato concedit. Melesigenes itaque ludo præfectus, suique iam iuris effectus, in magna fuit hominum admiratione, non apud suos modo, verum apud peregrinos etiam, qui frequentes illuc, mercatus gratia, conueniebant. Erat enim Smyrna emporium celebre, vnde frumenta e vicinis agris abunde conuecta exportabantur. Peregrini igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter vacabant.

VI

Commodum inter hos Mentes fuit nauicularius, qui e finibus Leucadis soluens, nauem meritoriam comparauerat, qua frumenta Smyrna deueheret, vir, quantum illa ferebat tempora, & eruditus, & multarum rerũ vsu exercitatus. Hic Melesigeni persuasit vt relicto ludo secum nauigaret, accepturus & mercedem & quæ ad profectionem essent necessaria. [2] Ad hæc Melesigenes, quandiu iuuenis esset, ciuitates regionesque spectare operæpretium fore ducebat sibi, qui conscribendæ poeseos iam argumentum in animo concepisset: qua nimirum occasione potissimum eum arbitror pellectum. Proinde relicto ludo cum Mente nauigauit Melesigenes: & quocunque locorum appellebat, studiose vniuersa rimans, contemplabatur siquid esset loci alicuius peculiare memoratu dignum: [3] adeo vt appareat commentarios eum profectionis suæ descripsisse, eorumque quæ quoque loco lustrando didicerit.

VII

Porro quum ex Hispania Thusciaque delati in Ithacam deueherentur, contigit Melesigenem oculis iam ante parum valentem, extreme laborare: ita vt Mentes, negociorum gratia in Leucadem traiecturus, eum apud Mentorem Alcimi filiũ Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer amicum: multis precibus adigens eundem quo Melesigenis curã haberet tantisper dum è Leucade reuerteretur ipse. Mentor vero ægrotantem Melesigenẽ sedulo curauit, vir nimirum facultatibus pollens: quique ob egregiam æquitatem hospitalitatemque inter ceteros Ithacenses maxime prædicaretur. Atque hic accidit vt de Vlysse multa Melesigenes percontando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacenses, tum visum eum amisisse ibidem: atqui ego affirmare non dubitem, iam tum eundem conualuisse, at postea apud

1 In docendo *tuerat* erat inferior. 2 Addens etiam, decere eum, dum iuuenis esset, regiones & vrbes visere. Atque his potissimum adductum eum fuisse arbitror. fortassis enim poesin aggredi iam tum cogitabat. Proinde r. 3 Verisimile est autem cum illarum omnium rerum commentarios confecisse. Porro q.

Colo-

Colophone prorsus cæcum factũ fuisse. id quod ipsi quoq; Colophonii mecum fatentur.

VIII At vero Mentes è Leucade Ithacã reuersus, Melesigenem recepit, [1] cum quo iam inde diu vltro citroque nauigauit, donec Colophonem appellenti eueniret vt in veterem morbũ recideret. quem quum effugere non daretur, visu putatur priuatus fuisse. E Colophone autẽ iam cæcus Smyrnam remeans, ad poemata conscribenda animum conuertit.

IX Tempore deinde interiecto, quũ Smyrnæ victu necessariisque destitueretur, constituit Cumã proficisci: commodumq; Hermi prata trãsiens, ad eum locũ peruenit qui appellatur Nouus murus, Cumanorũ colonia. qui locus post Cumam habitatus fuit annis octo. Hic memoratur primũ Melesigenes apud coriarii officinam consistens, huiusmodi quædam carmina recitasse,

Hospitium præbete viro profugo, vagoq;,
Vrbem qui celsam Cumen, Eriopida prolem,
Radicem incolitis Sardenes alticomantis,
Diuini potatis aquam qui fluminis Hermi,
Vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.

Sardena autem, cuius hic commeminit, mons est ad Hermum fluuium Nouumque murum situs. At coriario illi nomen erat Tychio, cui continuo auditis versibus visum est hominem recipiendum. commiseratione enim motus est quum videret oculis tã misere mulctatum: iussitq; præsentibus secum frui. Melesigenes ingressus sutrinã, præsentibus etiam aliis, poesin suam ostendit, Amphiarai in Thebas expeditionem, atque hymnos in deos à se scriptos. [2] Et quum inter fabulandum crebras sententias in medium, multamque eruditionem afferret, in magna habitus est ab auscultantibus admiratione.

X Atque iam tum apud Nouum murum agens è poesi victus subsidia habebat. Ostenditurque ad nostra vsque tempora ibidem locus vbi Melesigenes sedens carmina sua exhibuerit. qui locus in magna illic habetur veneratione ab incolis, memoraturque populus arbor ab Homeri aduentu in eodem loco enata.

XI Porro egestate postea adactus, quũ vix alimẽta haberet, statuit in animo Cumã ad feliciorẽ successum reuerti. Iturusq;

Κολοφῶνι τυφλωθῆναι. συνομολογοῦσι δέ μοι καὶ Κολοφώνιοι τούτοις. Ὁ δὲ Μέντης, ἀναπλέων ἐκ τῆς Λευκάδος προσίσχει εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ ἀνέλαβε τὸν Μελησιγενέα· χρόνον τε ἐπὶ συχνὸν συμπεριέπλει αὐτῷ. ἀπικομένῳ δὲ ἐς Κολοφῶνα συνέβη πάλιν νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλμοὺς, μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὴν νόσον, ἀλλὰ τυφλωθῆναι ἐνταῦθα. ἐκ δὲ τῆς Κολοφῶνος τυφλὸς ἐὼν ἀπικνέεται εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ οὕτως ἐπεχείρει τῇ ποιήσει. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐν τῇ Σμύρνῃ ἄπορος ἐὼν τοῦ βίου, διενοήθη ἀπικέσθαι ἐς Κύμην· πορευόμενος δὲ διὰ τοῦ Ἕρμου πεδίου, ἀπικνέεται ἐς Νέον τεῖχος, ἀποικίην Κυμαίων. ᾠκίσθη δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ὕστερον Κύμης ἔτεσιν ὀκτώ. ἐνταῦθα λέγεται αὐτὸν ἐπιστάντα ἐπὶ σκυτεῖόν τι, εἰπεῖν πρῶτα τὰ ἔπεα τάδε,

Αἰδεῖσθε ξενίων κεχρημένον ἠδὲ δόμοιο,
Οἳ πόλιν αἰπεινὴν Κύμην Ἐριώπιδα κούρην
Ναίετε, Σαρδήνης πόδα νείατον ὑψικόμοιο·
Ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θείου ποταμοῖο
Ἕρμου δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς.

ἡ δὲ Σαρδήνη, ὄρος ἐστὶν ὑπερκείμενον τοῦ τε Ἕρμου ποταμοῦ καὶ τοῦ Νέου τείχεος. τῷ δὲ σκυτεῖ ὄνομα ἦν Τύχιος· ἀκούσαντι δὲ τῶν ἐπέων ἔδοξεν αὐτῷ δέξασθαι τὸν ἄνθρωπον. ἠλέησε γὰρ ἀλγέοντα τυφλὸν, καὶ μεθέξειν ἔφη τῶν παρεόντων. ὁ δὲ ἐσῆλθε. κατήμενος δὲ ἐν τῷ σκυτείῳ, παρεόντων καὶ ἄλλων, τήν τε ποίησιν αὐτοῖς ἐπεδείκνυτο, Ἀμφιάρεώ τε τὴν ἐξελασίην τὴν ἐς Θήβας, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ἐς θεοὺς πεποιημένους αὐτῷ· καὶ περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν παρεόντων ἐς τὸ μέσον γνώμας ἀποφαινόμενος, θαύματος ἄξιος ἐφαίνετο εἶναι τοῖς ἀκούουσι. Τέως μὲν οὖν κατεῖχεν ὁ Μελησιγένης περὶ τὸ Νέον τεῖχος, ἀπὸ τῆς ποιήσιός γε τοῦ βίου τὴν μηχανὴν ἔχων. ἐδείκνυον δὲ οἱ Νεοτειχεῖς μέχρις ἐπ᾽ ἐμοῦ τὸν χῶρον ἐν ᾧ κατίζων τῶν ἐπέων τὴν ἐπίδειξιν ἐποιέετο. καὶ κάρτα ἐσέβοντο τὸν τόπον· ἐν ᾧ καὶ αἴγειρος ἐπεφύκει, ἣν ἐκεῖνοι ἔφασαν, ἀφ᾽ οὗ ὁ Μελησιγένης ἦλθεν, αὖθις πεφυκέναι. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀπόρως κείμενος, καὶ μόλις τὴν τροφὴν ἔχων, ἐπενοήθη εἰς τὴν Κύμην ἀπικέσθαι, ὅτι βέλτιον πρήξει. μέλλων δὲ πορεύεσθαι, τάδ᾽ ἔπη,

357 Al. αἰτέοντα τυφλὸν, καὶ ἐκέλευσεν ἐσιέναι τε αὐτὸν εἰς τὸ ἐργαστήριον, ἐμμῖξ

1 Eumque diu variæ nauigationis socium habuit,

2 Et quum sententiam suam proferret de iis quæ in medium proponebantur ab illis qui aderant, admiratione dignus ab audientibus iudicabatur.

τάδε τὰ ἔπεα λέγει,

> Αἶψα πόδες με φέροιεν ἐς αἰδοίων πόλιν ἀνδρῶν·
> Τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.

ἀπὸ δὲ τοῦ Νέου τείχεος πορευόμενος, ἀφίκετο εἰς τὴν Κύμην, διὰ Λαρίσσης τὴν πορείην ποιησάμενος. ἦν γὰρ οὕτως αὐτῷ εὐπορώτατον. καὶ, ὡς Κυμαῖοι λέγουσι, τῷ Φρυγίης βασιλῆϊ Μίδῃ τῷ Γορδίεω, δεηθέντων πενθερῶν αὐτοῦ, ποιεῖ καὶ ἐπίγραμμα τόδε, ὃ ἔτι καὶ νῦν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ μνήματος τοῦ Γορδίεω ἐπιγέγραπται,

> Χαλκῆ παρθένος εἰμὶ, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι·
> Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
> Ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμποι, λαμπρά τε σελήνη,
> Καὶ ποταμοὶ ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα,
> Αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτῳ ἐπὶ τύμβῳ
> Ἀγγελέω παριοῦσι, Μίδης ὅτι τῇδε τέθαπται.

Κατίζων δὲ ἐν ταῖς λέσχαις τῶν γερόντων ἐν τῇ Κύμῃ ὁ Μελησιγένης τὰ ἔπεα τὰ πεποιημένα αὐτῷ ἐπεδείκνυτο, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἔτερπε τοὺς ἀκούοντας· καὶ αὐτοῦ θαυμασταὶ καθεστήκεσαν. γνοὺς δὲ ὅτι ἀποδέχονται αὐτοῦ τὴν ποίησιν οἱ Κυμαῖοι, καὶ εἰς συνήθειαν ἕλκων τοὺς ἀκούοντας, λόγους πρὸς αὐτοὺς τοιούσδε προσήνεγκε, λέγων ὡς εἰ θέλοιεν αὐτὸν δημοσίῃ τρέφειν, ἐπικλεεστάτην αὐτῶν τὴν πόλιν ποιήσει. τοῖς δὲ ἀκούουσι, βουλομένοις τε ἦν ταῦτα, καὶ αὐτὸν παρῄνεον ἐλθόντα ἐπὶ τὴν βουλὴν δεηθῆναι τῶν βουλευτέων· καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συμπρήξειν. ὁ δὲ ἐπείθετο αὐτοῖς, καὶ βουλῆς συλλεγομένης ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βουλεῖον, ἐδεῖτο τοῦ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καθεστῶτος, ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βουλήν. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε, καὶ, ἐπεὶ καιρὸς ἦν, ἀπήγαγε. καταστὰς δὲ ὁ Μελησιγένης ἔλεξε περὶ τῆς τροφῆς τὸν λόγον ὃν καὶ ἐν ταῖς λέσχαις ἔλεγεν. ὡς δὲ εἶπεν, ἐξελθὼν ἐκάθητο. Οἱ δὲ ἐβουλεύοντο ὅ,τι χρεὼν εἴη ἀποκρίνασθαι αὐτῷ. προθυμουμένου δὲ τοῦ ἀπάγοντος αὐτὸν, καὶ ἄλλων ὅσοι τῶν βουλευτέων ἐν ταῖς λέσχαις ἐπήκοοι ἐγίνοντο, τῶν βουλευτέων ἕνα λέγεται ἐναντιωθῆναι τῇ χρήμῃ αὐτοῦ, ἄλλα τε πολλὰ λέγοντα, καὶ ὡς εἰ τοὺς ὁμήρους δόξει τρέφειν αὐτοῖς, ὅμιλον πολλόν τε καὶ ἀχρεῖον ἕξουσιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τοὔνομα Ὅμηρος ἐπεκράτησε τῷ Μελησιγένει

hæc pronunciauit carmina,

> *Vos me hominum rapide plantæ portetis in vrbem,*
> *Quorum animus promptus, pollent qui mente sagaci.*

Proficiscens igitur Cumã è Nouo muro, per Larissam iter fecit, vtpote compendiosissimum. Vbi, vt Cumani narrant, flagitante socero, epigramma hoc scripsit Midæ Phrygum regi Gordii filio, id quod etiam nunc in Gordii cippo inscriptum visitur,

> *Aenea sum virgo, Midæ quæ incumbo sepulcro:*
> *Dum fluit vnda leuis, sublimis nascitur arbor,*
> *Dum sol exoriens & splendida luna relucet,*
> *Dum fluuii labuntur, inundant litora fluctus,*
> *Hic constanter ago, lacrymasque in marmore tincto*
> *Fixa, Midam moneo tumulatum hic chare viator.*

XII Reuersus autem Cumam, in senum passim conuenticulis carmina sua quæ fecerat ostentabat, colloquiique suauitate auscultantes in sui admirationem facile pertrahebat. Intelligens igitur Cumanos poesin suam recipere, pergit eosdem consuetudine sua oblectare, ac postremo huiusmodi condicionẽ proponere, si publice eum alere vellent, se ciuitatem Cumanorum celeberrimam redditurum. Qui præsentes hæc audiebant, institutum probabant: addentes se quoq; adiuturos, si petitionem suam ad senatum referret, vt votis suis fieret satis. Melesigenes his verbis erectus, collecto senatu in curiam processit: rogatoque eo cuius id muneris erat, vt in senatum duceretur, ille nihil recusans, vbi opportunum videbatur, hominem deduxit. Hic consistens Melesigenes, eadem verba habuit in senatu quæ paulo ante in illis conuenticulis de alimentis præstandis proposuerat. Vbi dixisset, egressus pro curia sedebat.

XIII Dum autem senatores agitarent quidnam par esset homini respõdere, visumque esset cũ ei qui deduxerat, tum aliis omnib. quotquot in conuenticulis Melesigenẽ audierant, petitionẽ admittendã: vnus tantũ è senatorib. refertur Melesigenis postulatis calculo suo repugnasse, interq; alia multa, hæc quoq; cõmemorasse: quod si semel ὁμήρους, *hoc est, cæcos*, alendos susciperent, futurum esset vt continuo turbam & multã & inutilem haberẽt. Atq; hic primũ Homeri nomen Melesigeni inditũ est,

a cæ-

à cæcitatis videlicet calamitate. nam Cumani cæcos ὁμήρους appellant. Iamque inde, qui prius Melesigenes, nomen obtinuit Homeri. Breuiter hæc sententia euicit, perque prætorem fuit approbata, qua contendebatur non alendum Homerum.

XIV Hæc quum illi nunciaretur, vehementer commotus, his versibus calamitatem suam deplorabat,

Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus iniquum.
Infanti mihi lac veneranda ex vbere matris
Præbuit, AEolicæ Smyrnæ, quam martia quondam
Gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
Condidit ad pelagus, præterlabente Melete.
Docta Iouis proles mecum hinc digressa volebat
Carminibus celebrare vrbem quam nomine dicunt
Cumam, quosque viros intra sua mœnia claudit.
Illi audire sacræ spreuerunt carmina vocis.
Sed quicunque mihi cladem exitiumque parant,
Non impune feret læua quod mente volutat.
At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
AEgro animo quãuis, certum est perferre patique.
Sed iam per sacræ vestigia ponere Cumæ
Compita non suadet mihi mens, potiusque remota
Inque peregrina sedem mihi quærere terra.

XV Cuma deinde abiens ad Phocæam contendit, imprecans interim Cumanis nequis vnquã insignis poeta in illa regione existerẽt qui Cumanos celebraret. Apud Phocæam autẽ eodem modo sibi victum parauit, in conuenticulis videlicet passim carmina sua ostentans. Erat autem eo tempore apud illam Thestorides quidam, qui pueros illic litteras docebat, homo fidei parum probatæ. Hic animaduersa Homeri poesi, huiusmodi verbis Homerum compellauit, paratum se inquiens & ministrare ei, & victum suppeditare, si carmina quæ meditatus esset, describere pateretur, & alia subinde faciens, ad se deferret.

XVI Homerus, iam ministerii alicuius atq; adeo necessariorũ indigens, recipiendam hanc condicionem putauit: commoratusq; apud Thestoridem, minorem illam fecit Iliadẽ,

ἀπὸ τῆς συμφορῆς· οἱ γὰρ Κυμαῖοι τοὺς τυφλοὺς ὁμήρους λέγουσιν· ὥστε πρότερον ὀνομαζομένου αὐτοῦ Μελησιγένεος, τοῦτο γενέσθαι τοὔνομα Ὅμηρος· καὶ οἱ ξένοι διενέγκαι, ὅτε μνήμην αὐτοῦ ἐποιοῦντο. ἐτελεύτα δ᾽ οὖν ὁ λόγος τῷ ἄρχοντι μὴ τρέφειν τὸν Ὅμηρον, ἔδοξε δέ πως τῇ ἄλλῃ βουλῇ. ἐπελθὼν δὲ ὁ ἐπιστάτης καὶ παρεζόμενος αὐτῷ διηγήσατο τοὺς ἐναντιωθέντας λόγους τῇ χρήμῃ αὐτοῦ, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, ἐσυμφόρησέ τι καὶ λέγει τὰ
10 ἔπεα τάδε,

Οἵῃ μ᾽ αἴσῃ δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γενέσθαι, 358
Νήπιον αἰδοίης ἐπὶ γούνασι μητρὸς ἀτάλλων,
Ἥν ποτ᾽ ἐπύργωσαν βουλῇ Διὸς αἰγιόχοιο
Λαοὶ Φρικωνῖος, μάργων ἐπιβήτορες ἵππων·
Ὁπλότεροι μαλεροῖο πυρὸς κρίνοντες Ἄρηα
Αἰολίδα Σμύρνην ἁλιγείτονα ποτνιάγακτον·
Ἥν τε δι᾽ ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῖο Μέλητος,
Ἔνθεν ἀπορνύμεναι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
Ἠθελέτην κλῄσαι δίαν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν.
20 Οἱ δ᾽ ἀπανηνάσθην ἱερὴν ὄπα, φήμην ἀοιδῆς.
Ἀφραδίην τῶν μέν τε παθών τις φράσσεται αὖθις,
Ὅς σφιν ὀνειδείῃσιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.
Κῆρα δ᾽ ἐγὼ τὴν μοι θεὸς ὤπασε γεινομένῳ περ,
Τλήσομαι ἀκράαντον φέρων τετληότι θυμῷ.
Οὐδέ τι μοι φίλα γυῖα μένειν ἱεραῖς ἐν ἀγυιαῖς
Κύμης ὁρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει
Δῆμον ἐς ἀλλοδαπὸν ἰέναι ὀλίγον περ ἐόντα.

Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φωκαίην, Κυμαίοις ἐπαρησάμενος μηδένα ποιητὴν
30 δόκιμον ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅστις Κυμαίους ἐπαγλαϊεῖ. ἀπικόμενος δὲ ἐς Φωκαίην, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐβιότευεν, ἔπεα ἐνδεικνύμενος ἐν ταῖς λέσχαις καθίζων. ἐν δὲ τῇ Φωκαίῃ τοῦτον τὸν χρόνον Θεστορίδης τις ἦν γράμματα διδάσκων τοὺς παῖδας, ἀνὴρ οὐ χρηστός· κατανοήσας δὲ τοῦ Ὁμήρου τὴν ποίησιν, λόγους τοιούσδε αὐτῷ προσήνεγκε, φὰς ἕτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέφειν αὐτὸν ἀναλαβὼν, εἰ ἐθέλοι ἅ τε πεποιημένα εἴη αὐτῷ τῶν ἐπέων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν, πρὸς ἑωυτὸν ἀναφέρειν αἰ-
40 εί. Τῷ δὲ Ὁμήρῳ ἀκούσαντι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγκαίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ, ποιεῖ Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω,

ἧς ἡ

ἧς ἡ ἀρχή,

Ἴλιον ἀείδω καὶ Δαρδανίην εὔπωλον,
Ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρηος·

γρ. πόλλ' ἔπαθον

καὶ τὴν καλευμένην Φωκαΐδα, ἥν φασιν οἱ Φωκαεῖς Ὅμηρον παρ' αὐτοῖσι ποιῆσαι. ἐπεὶ δὲ τήν τε Φωκαΐδα καὶ τἄλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὁμήρου ὁ Θεστορίδης ἐγράψατο, διενοήθη ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπαλλάσσεσθαι, τὴν ποίησιν θέλων τοῦ Ὁμήρου ἐξιδιώσασθαι· καὶ οὐκ ἔτι ὁμοίως ἐν ἐπιμελείᾳ 10 εἶχε τὸν Ὅμηρον. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ τὰ ἔπεα τάδε,

Θεστορίδη, θνητοῖσιν ἀφράστων πολέων περ,
Οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισιν.

ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπαλλάγη ἐς τὴν Χίον, καὶ τὴν διδασκαλίην κατεσκευάσατο· καὶ τὰ ἔπεα ἐπιδεικνύμενος ὡς ἑωϋτοῦ ἐόντα, ἔπαινόν τε πολλὸν εἶχε καὶ ὠφελεῖτο. ὁ δὲ Ὅμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον διῆγεν ἐν τῇ Φωκαίῃ, ἀπὸ τῆς ποιήσιος τὴν βιοτὴν ἔχων. Χρόνῳ δ' οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χῖοι ἔμποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν ἐπέων τοῦ Ὁμήρου ἃ πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδεω, ἐξήγγελλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ τις ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπεα ταῦτα γραμμάτων διδάσκαλος, κάρτα πολλὸν ἔχει. ὁ δὲ Ὅμηρος κατενόησεν ὅτι Θεστορίδης ἂν εἴη, καὶ παντὶ θυμῷ ἐσπούδαζεν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταλαβὼν δὲ ἐπὶ τὸν λιμένα, ἐς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμβάνει οὐδὲν πλοῖον πλέον, ἐς δὲ τὴν Ἐρυθραίην τινὲς ἐπὶ ξύλα παρεσκευάζοντο πλεῖν. καλῶς δ' εἶχε τῷ Ὁμήρῳ δι' Ἐρυθραίης τὸν πλόον ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἐδεῖτο παρὰ τῶν ναυτέων δέξασθαι αὐτὸν σύμπλοον, πολλά τε προσαγωγὰ λέγων οἷς σφέας ἔμελλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε δέξασθαι αὐτόν· καὶ ἐκέλευον ἐσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἐσέβη· καὶ ἐπεὶ ἕζετο, λέγει τὰ ἔπεα τάδε,

γρ. καὶ διδάσκ.

γρ. ἔμποροι

γρ. πολλὰ ἐπαινῶν ἔχ.

359

Κλῦθι Ποσείδαον μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
Εὐρυχόρου μεδέων ἠδὲ ξανθοῦ Ἑλικῶνος.
Δὸς δ' οὖρον καλὸν καὶ ἀπήμονα νόστον ἰδέσθαι
Ναύταις, οἳ νηὸς πομποὶ ἠδ' ἀρχοί ἐασι.
Δὸς δ' ἐς ὑπωρείην ὑψικρημνοιο Μίμαντος
Αἰδοίων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.

1 Legendo Θεστορίδη, θνητ. &c.

cuius initium est,

Troiam & Dardaniam canto, quæ mater equorum,
Quæ Danais Mauortesatis mala plurima vexit.

Phocaidem quoque quam vocant, Phocenses apud se conditam ab Homero asserũt. Iam vero Thestorides, vbi Phocaidem atque alia pleraque ab Homero communicata descripsisset, constituit è Phocæa discedere, Homericque poesin pro sua venditare. Vnde factum vt quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thestoridem huiusmodi sit vsus disticho,

[1] Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quæ sunt,
Mens habet in primis cæcos humana recessus.

Thestorides igitur relicta Phocæa in Chium concessit: vbi erecto ludo, carmina illa pro suis euulgans, egregiam simul laudem sibi parauit & fructum 20 haudquaquã vulgarẽ. Porro Homerus suo eodemque more viuere pergebat apud Phocenses, nimirum è poesi victum habens. Tempore deinde non ita multo post, viri aliquot è Chio eruditi, audientes eadem carmina quæ iã sæpius in Chio à Thestoride pro suis recitari audierant, indicabant in Chio hæc ipsa à quodam ludimagistro pro suis cũ magno fructu ostẽtari. Homerus intelligens cõtinuo Thestoridẽ esse, magno studio properabat in Chiũ trãsmittere. 30 Et quum portum adiisset, neque offendisset nauem qua traiiceret, essent autem qui pro lignis deuehendis in Erythræam soluere pararent, belle conuenire videbatur si per Erythræam iter faceret. Accedens igitur nautas, flagitauit vt comitem se nauigationis reciperent, multis blandisque vsus verbis, quibus quod posceret persuaderet. Nautæ admittentes hominis preces, iusserunt nauem eum cõscendere. Quõ impetrato Homerus considens in naui, his versi- 40 bus nautis bene precatur,

XVII

Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
Imperitas, regis, spatiosaq. culta Heliconis:
Da precor his nautis reditum, ventosque secundos,
Qui mihi sunt comites placidi, nauisque magistri:
At mihi da misero sacrã contingere terrã,
Aerius qua parte Mimas ad sidera surgit,
Inde hominis iusti me fac succedere tectis,

Vbi-

Vlciscique virum qui me improbitate fefellit,
Læsit & hospitii sacra iura Iouemque benignum.

XVIII Vbi vero secundo vento Erythræam appulissent, Homerus in naui diuersatus est. postero autem die nautas rogauit vt aliquem præberent qui ad vrbem eum perduceret. Illi obsequuti, ducem itineris vnum è suis permiserunt. Quumque iam pergendo ad Erythræam appropinquasset, deprehendissetque vrbem asperam atque montosam, in hæc prorupit carmina,

O sacra multorum largitrix terra bonorũ,
Quàm tu plana aliis & parte æqualis ab omni,
Aspera contra aliis, in quos conuerteris iram.

Ingressus deinde Erythræorum vrbem, percontatur de naui. Et quũ forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocæa vidisset, ab hoc contendit vt secum dispiceret sicubi nauis appareret XIX qua in Chium transmitteret. Atque quum in portu naualibusq; nullum reperiretur traiectitiũ nauigium, ille Homerum ad eum locum ducit vbi piscatoriæ nauiculæ stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam qui in Chium erãt traiecturi. Hos adiens precatus est vt Homerum transportarent. Verum illi nullis precibus permoti, non recepto Homero soluerunt. Homerus autem hæc cecinit carmina,

Insidi nautæ, gens diris tristior ipsis,
Sæua quibus veluti mergis dant æquora victum,
Si vobis nulla est hominũ reuerentia cordi,
At sperate Iouem, summo qui regnat Olympo.
Tristis enim vultus Iouis est, pœnaque parata,
His quibus hospitii non est pia tessera curæ.

At vero in altum iam prouectis contigit vt aduerso vento rapti, eodem vnde soluerãt recurrerent, vbi etiamdũ Homerũ in litoris crepidine considentẽ offenderunt. qui cognito nauis recursu, hunc in modũ eos alloquitur, *Vos, ò peregrini, ventus aduersus excepit; sed me nunc quoque admittite, & secunda vobis nauigatio erit.* Piscatores autem, pœnitentia ducti quod prius hominem non receperant, compellato eodem, iubent conscendere, si XX velit, nauem. Recepto Homero rursus vela faciunt: quumque exacto itinere litus appulissent, piscatores ad sua quisque opera digressi, Homerum in litore ea nocte relinquunt.

Φωτά τε τισαίμην ὅς ἐμὸν νόον ἠπεροπεύσας,
Ὤλύσατο Ζῆνα ξένιον ξενίην τε τράπεζαν.

Ἐπεὶ δὲ ἀπίκοντο εὐπλοήσαντες ἐς τὴν Ἐρυθραίην, τότε Ὅμηρος τὴν αὐλὴν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐποιήσατο· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἔχρηζε τῶν ναυτέων τινὰ ἡγήσασθαι αὐτῷ ἐς τὴν πόλιν. οἱ δὲ συνέπεμψαν ἕνα αὐτῶν. πορευόμενος δὲ Ὅμηρος ἐπεὶ ἔτυχε τῆς Ἐρυθραίης, τρηχείης καὶ ὀρεινῆς ἐούσης, φθέγγεται 10 τάδε ἔπεα, (γρ. αὐλιν) (γρ. πόλει ταῖ.)

Πότνια γῆ, πάνδωρε, δότειρα μελίφρονος ὄλβου,
Ὡς ἄρα δὴ τοῖς μὲν φωτῶν εὔοχθος ἐτύχθης,
Τοῖσι δὲ δύσβωλος καὶ τρηχεῖ' οἷς ἐχολώθης.

ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν πόλιν τῶν Ἐρυθραίων ἐπηρώτησε περὶ τῆς ἐς τὴν Χίον πλοῦ· καί τινος προσελθόντος αὐτῷ τῶν ἑωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ, καὶ ἀσπασαμένου, ἔχρηζεν αὐτὸν συνεξευρεῖν αὐτῷ πλοῖον, 20 ὅπως ἂν εἰς τὴν Χίον διαβαίη. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ λιμένος οὐδὲν ἦν ἀπόστολον, ἄγει δὲ αὐτὸν ἔνθα τῶν ἁλιέων τὰ πλοῖα ὁρμίζεται. καί πως ἐντυγχάνει μέλλουσί τισι διαπλεῖν ἐς τὴν Χίον, ὧν ἐδέετο προσελθὼν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀναλαβεῖν τὸν Ὅμηρον. οἱ δὲ, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι, ἀνήγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τάδε τὰ ἔπεα,

Ναῦται ποντοπόροι στυγερῇ ἐναλίγκιοι ἄτῃ,
Πτωκάσιν αἰθυίῃσι βίον δύσζηλον ἔχοντες,
Αἰδεῖσθε ξενίοιο Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.
30 Δεινοὶ γὰρ μέτοπις ξενίου Διός, ὅς κ' ἀλίτηται.

ἀναχθεῖσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενομένου, πάλιν δεῦρο ὁρμῆσαι, καὶ ἐς τὸ χωρίον ἀναδραμεῖν ὅθεν ἀνήγαγοντο, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν καθήμενον ἐπὶ τῆς κυματωγῆς. μαθὼν δὲ αὐτοὺς πάλιν δεῦρο ὡρμηκότας, ἔλεξε τάδε, Ὑμᾶς ὦ ξένοι ἔλαβεν ὁ ἄνεμος ἀντίος γενόμενος· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς ὑμῖν ἔσται. οἱ δὲ ἁλιεῖς, ἐν μεταμελίῃ γενόμενοι ὅτι οὐ πρότερον ἐ-40 δέξαντο, εἴπαντες ὅπου καταλιμπάνουσιν εἰ ἐθέλοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ οὕτως ἀναλαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἴσχουσιν ἐπ' ἀκτῆς. Οἱ μὲν δὴ ἁλιεῖς πρὸς ἔργον ἐτράποντο· ὁ δὲ Ὅμηρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε, (γρ. μεταμελείῃ)

τὴν δὲ

τὴν δὲ ἡμέραν πορευόμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπίκετο εἰς τὸ χωρίον ὁ Πίτυς καλεῖται. καὶ ταύτῃ αὐτῷ ἀναπαυομένῳ τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δή μιν τινὲς στρόβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τὰ ἔπεα τάδε, [γρ. ἔπεα] 360

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἵησιν
Ἴδης ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἠνεμοέσσης, 10
Ἔνθα σίδηρος Ἄρηος ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν
Ἔσσεται, εὖτ' ἄν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχωσι.

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον τὸν χρόνον κτίζειν οἱ Κυμαῖοι παρεσκευάζοντο πρὸς τῇ Ἴδῃ, καὶ γίνεται αὐτόθι σίδηρος. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς ὁ Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ φωνήν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ κύνες, ἀνέκραγεν. ὁ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς φωνῆς, (ἦν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἶγας) ἐπέδραμεν ὀτραλέως, τάς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπεσόβησεν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου. ἐπὶ πολλὸν δὲ χρόνον ἐν θαύματι ἦν, ὅκως τυφλὸς ἐὼν, μοῦνος ἀπίκοιτο ἐς τοιούτους χώρους, καὶ ὅ,τι θέλων· προσελθών τέ μιν ἱστόρεεν ὅστις τε ἦν, καὶ ὅκως ἐς τόπους ἀοικήτους καὶ ἀστιβέα χωρία, καὶ τίνος κεχρημένος εἴη. ὁ δὲ Ὅμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ πάθην καταλεγόμενος, εἰς οἶκτον προσηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, οὐδ' ἀγνώμων ὁ Γλαῦκος. ἀναλαβὼν δὲ αὐτὸν ἀπήγαγεν ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ δὲ ἀνακαύσας, δεῖπνον παρεσκεύαζε, καὶ παραθεὶς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος. Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων καὶ ὑλακτεόντων δειπνοῦντα, καθάπερ εἰώθεσαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὅμηρος τὰ ἔπεα τάδε, 20 30

Γλαῦκε πέπον, ἐπιὼν τί τοι ἔπος ἐνὶ φρεσὶ θήσω·
Πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείῃσι θύρῃσι
Δοῦναι. ὡς γὰρ ἄμεινον· ὁ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
Ἀνδρὸς ἐπερχομένου, καὶ ἐς ἕρκεα θηρὸς ἰόντος. 40

ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἥσθη τῇ παραινέσει, καὶ ἐν θαύματι εἶχεν αὐτόν. δειπνήσαντες δὲ, διὰ λόγων εἱστιῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὁμήρου τήν τε πλάνην τὴν ἑωυτοῦ καὶ τὰς πόλιας ἃς ἐπαπίκοιτο, ἐκπλαγὴς ἦν ὁ Γλαῦκος ἀκούων. [γρ. ἱστορέων]

Vbi diluxit, itineri se accingens oberransq; ad eum locum peruenit qui appellatur Pinus: illicq; quiescenti noctu pini fructus est illapsus, quem aliqui στρόβιλον, alii κῶνον appellant. Homerus autē hos cecinit versus,

Funduntur fructus alia magis arbore dulces,
Quam fouet vmbrosis felix in collibus Ida:
Hinc ferrum veniet Martis validæque secures,
His vbi consistet campis Cebrenia pubes.

Eo enim tēpore Cumani Cebrenia ad Idam montem ędificare parabant, vnde ferrum effoditur. Ceterū illinc abiens Homerus, vocem caprarū quæ ibidem forte pascebantur, sequutus, in canes incidit pastorales: qui quum ferocius eum adorirentur, vociferabatur. Quod audiens Glaucus (id enim erat caprario nomen) accurrit festinanter, compellatosque canes, ab Homero excussit. Atque vbi diu multumque admiratus fuisset, quod nimirum cæcus existens eo locorum peruenisset, tandem accedens rogabat quisnam esset & cuius rei indigens, quibusque modis ad inhabitata illa vastaque loca diuertisset. Homerus, omnem suam calamitatem commemorans, ad commiserationem Glaucum pertraxit. [1]siquidem homo erat (vt apparet) cordatus. Excipiens igitur Homerum, ad suum deduxit tugurium, incensoque igne cœnam instruxit: qua apposita iussit cœnare secum hospitem. At vero quum canes à cibo abstinentes non cessarent suo more cœnitantē adlatrare, Homerus Glaucum his versibus alloquitur, XXI XXII

Glauce precor, paucis me audi, pareque monenti:
Præ foribus stabuli canibus sua fercula primum
Fac tradas: nam sic melius. custodibus illis,
Nec fera nec fures venient ad septa dolosi.

Hæc audiēs Glaucus, lætatus est admonitione illa, habuitque in magna hominem admiratione. Cœnati autem, vltro citroque habitis sermonibus, mutuis quoq; colloquiis oblectabantur. Nam quū Homerus errores suos, ciuitatesq; quas adiisset, commemoraret, Glaucus hęc audiens, præ admiratione stupebat:

1 Nec enim inhumanus (vt conicere licet) erat Glaucus. vel, *Non inhumanum enim fuisse Glaucum verisimile est.*

erat-

eratque iam tum cubandi tempus, & quieti se dabant. XXIII Postero die Glaucus cogitauit ad herum suum proficisci, animo hæc de Homero indicandi. Proinde commissis socio capris pascendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens se quàm festinantissime iturum. Descendens autem ad Bolissum (id erat vicino huic loco nomen) herumque suum adiens, narrauit de Homero quemadmodum res se habebat: quod nimirũ pro miraculo aduentum hominis duceret: demum rogat quid facere conueniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, cœpit cum Glauco expostulare, qui quoslibet citra delectum errones mutilosque reciperet aleretq;: tamẽ præcepit vt hospitẽ ad se perduceret. XXIV Glaucus vero ad Homerum reuersus narrauit, iussitque sequi se in vrbem. fore enim hæc ei ad felicem fortunæ successum. Quibus non grauatim assentiens Homerus, caprarium sequitur. Hic Chius *Glauci herus* vbi in colloquium cum Homero venisset, reperissetque hominem esse[1] cordatum, multaque rerum peritia instructum, cœpit suadere ei vt apud se commoraretur, liberorũque quos habebat adolescentes, formandorum curam susciperet. Ille accepta condicione, pueros sibi concreditos erudiuit. Interim Cercopas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, & alia omnia quæcunque iuuenilia ludicraque eius extant, apud Chium illum cõdidit in Bolisso, hincq; cœpit per vrbem inclarescere. Iam vero Thestorides, vt primum intellexit Homerum adesse, nauigans è Chio fugam capessebat. XXV Deinde progressu temporis impetrata ab hero Chium visendi copia, vrbem adiit, ludumque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quũ magna[2] felicitate Chiis facere videretur, multos sibi admiratores conciliauit.[3] Hinc igitur victum parans tolerabilem, vxorem duxit, è qua duas suscepit filias, quarum vna decessit innupta, alteram viro Chio elocauit. XXVI Enimuero hic poesi manum admolitus, gratiam habuit bene de se merentibus. Et primum quidem Mentori Ithacensi, in Odyssea, vt qui laborantem ex oculis curauisset in Ithaca. huius enim beneficii gratia eius nomen poesi suæ inserens, Vlyssis fingit socium: cuius fidei Vlysses, Troiam nauigans,

καὶ τότε μὲν, ἐπεὶ ὥρη κοίτου ἦν, ἀνεπαύοντο. Τῇ δὲ ὑστεραίῃ διενοήθη ὁ Γλαῦκος πρὸς τὸν δεσπότην πορευθῆναι, σημανέων τὰ περὶ Ὁμήρου. ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἶγας, τὸν Ὅμηρον καταλείπει ἔνδον, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν, ὅτι διὰ ταχέων πορεύσομαι. καταβὰς δὲ ἐς Βολισσὸν, (ἔστι δὲ πλησίον τοῦ χωρίου τούτου) καὶ συγγενόμενος τῷ δεσπότῃ, ἀπηγέετο ὑπὲρ Ὁμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, περί τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξιος, ἐν θαύματι ποιούμενος· ἠρώτεέ τε ὅ, τι χρὴ ποιέειν περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ ὀλίγα μὲν προσίετο τὸν λόγον, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαύκου ὡς ἄφρονος ἐόντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένου καὶ τρέφοντος. ἐκέλευσε δὲ ὅμως τὸν ξεῖνον ἄγειν πρὸς ἑωυτόν. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὅμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦκος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· οὕτω γὰρ εὖ πρήξειν· ὁ δὲ Ὅμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν οὖν αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δεσπότην. διὰ λόγων δὲ ἰὼν τῷ Ὁμήρῳ ὁ Χῖος, εὑρίσκει ἐόντα δεξιὸν καὶ πολλῶν ἔμπειρον· ἔπειθέ τε αὐτὸν μένειν, καὶ τῶν παιδίων ἐπιμέλειαν ποιέεσθαι. ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖδες ἐν ἡλικίῃ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθησι παιδεύειν. ὁ δὲ ἐποίησε ταῦτα· καὶ τοὺς Κέρκωπας, καὶ Βατραχομυομαχίαν, καὶ ἐπικιχλίδας, καὶ τἄλλα πάντα ὅσα παίγνιά ἐστιν Ὁμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ. ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἤδη ἐγένετο ἐν τῇ ποιήσει. καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπύθετο αὐτὸν παρεόντα, ᾤχετο ἐκπλέων ἐκ τῆς Χίου. Χρόνου δὲ προϊόντος, δεηθεὶς τοῦ Χίου πορεῦσαι αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀπίκετο εἰς τὴν πόλιν· καὶ διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος, ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπεα. καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκεεν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θαυμασταὶ 361 αὐτοῦ καθειστήκεσαν. συλλεξάμενος δὲ βίον ἱκανὸν, γυναῖκα ἔγημεν· ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρες δύο ἐγένοντο· καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἄγαμος ἐτελεύτησε, τὴν δὲ συνῴκισεν ἀνδρὶ Χίῳ. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ ποιήσει, ἀπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ, ὅτι μιν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσήλευσεν ἐπιμελέως, τοὔνομα αὐτοῦ ἐναρμόσας ἐς τὴν ποίησιν, Ὀδυσσέως τε ἑταῖρον φὰς εἶναι· ποιήσας Ὀδυσσέα, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπιτρέ-

γρ. ἀνέπαυε.
γρ. ποιεύμενος.
γρ. ἠρώτα.
γρ. ἐκέλευε.
γρ. ἐνοσήλευσεν.

1 Naturali ingenii dexteritate præditum. 2 Dexteritate 3 Hinc igitur quum satis superque facultatum comparasset. vel, *Quum abunde magnas facultates acquisisset.*

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΗΟΣ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ τῆς τοῦ Ὁμήρου γενέσιος καὶ βιοτῆς.

EIVSDEM HERODOTI HALICARNASSEI DE GENERE vitaque Homeri libellus.

G. I. LECTORI.

Quum opera Marnii nostri iam ad hunc libellum peruenissent, poscerentque porro exemplum, commodum in mentem venit, me olim dum Heidelbergæ viuebam apud patronum meum V. ampliss. Georg. Mich. Lingelshemium, ipso mihi hæc ocia faciente, illam τοῦ Ὁμήρου ἐξήγησιν ad ms. Palatinū comparasse, cum forte cū aliorum auctorum scriptis vno libro esset iuncta. An quid boni tamen nec quod in faba se reperisse pueri clamitare solent inde eruissem, mehercle iam oblitus eram, vt qui inter scidas meas iacere excerpta illa neglexissem, nec inspexissem amplius. Iamiam itaque daturus typothetis nostris exemplum, quo operam suam continuare pergerent, viso etiam, H. Stephanum nihil scripta lectionis variantis, sicut fecerat in præcedenti nouenarum sororum choro, isti libello adscripsisse, forte quod hic eum ms. deficeret, parui monētis animo, & vix inuecta illa excerpta ms. Palatini, perlustrare cœpi. Quid multis? παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλ' ἐσθλά. & διάφοροι γραφαὶ vulgatis, nisi fallor, fere meliores. verbulo etiam interdum auctior ms immo toto versu locum cap. IX egregie supplens, quem cui subolebit defectum? minutiora alia, sed rectiora tamen. Et nulla inuidia, credo, si nos etiam in minutiis istis, quod verum & rectum, maximorum Criticorum exemplo, inuenire labor habet, inuenisseque iuuat. Qui aliter sentiunt, iis non ideo tamen κακῶς λέγομεν, vti Dario Indathyrsus. Ceterū in contextu, sicut eum H. Stephanus edidit, nihil mutauimus: sed eadem religione, qua in prioribus libris, & hic versari mihi fuit decretissimum. Ista vero excerpta omnia præpositis siglis ※ in oram contextus Græci suis locis spectanda apposuimus singula. Tu ideo te Bibliothecæ Palatinæ debere scias, mi lector.

Ἡρόδοτος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς περὶ Ὁμήρου γενέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ἱστόρηκε, ζητήσας ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι Αἰολιῶτις Κύμη ἐκτίζετο, συνῆλθον ἐν ταύτῃ παντοδαπὰ ἔθνεα Ἑλληνικά, καὶ δὴ καὶ ἐκ Μαγνησίας, ἄλλοι τέ τινες, καὶ Μελάνωπος ὁ Ἰθαγένεος τοῦ Κρίθωνος, οὐ πολύφορτος, ἀλλὰ βραχέα τοῦ βίου ἔχων. οὗτος δὲ ὁ Μελάνωπος ἐγήματο ἐν τῇ Κύμῃ τὴν θυγατέρα Ὀμύρητος, καὶ αὐτῷ γίνεται ἐκ ταύτης θῆλυ τέκνον, ᾧ οὔνομα τίθεται Κριθηΐς. καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Μελάνωπος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐπελεύτησαν τὸν βίον· τὴν δὲ θυγατέρα ἐπιτρέπει ἀνδρὶ ᾧ ἐχρῆτο μάλιστα, Κλεάνακτι τῷ Ἀργείῳ. Χρόνου

1 HERODOTVS Halicarnasseus[1] de genere, vita atque adeo ætate Homeri studens quam verissima referre, hæc tradidit. Quū vetusta illa Æolum ciuitas Cuma primū conderetur, eodem cū aliæ permultæ omnisq; generis gentes conuenæ confluxerunt, tum è Magnesia illuc pleriq; commigrarūt: inter 10 quos fuit Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus,[2] homo fortunæ nō perinde amplæ, at tamē expeditæ. Hic Melanopus Omyretis Cumani filiam duxit vxorem, procreauitque è legitimo toro femineam prolem, cui nomen indidit Critheidē. At ipse Melanopus vna cum vxore vita functus est, commissa interim filia Cleanactis Argiui tutelæ, quo familiarissime vti consueuerat.

1 De Homeri natalibus, ætate & vita, hæc memoriæ prodidit, quæ exactissime ad veritatē persequi est conatus. 2 Non cum multis sarcinis *illuc se conferens*, sed tenues fortunas habens.

Porro

II Porro tempore interiecto accidit forte vt puella ista è furtiuo concubitu prægnans deprehenderetur:[1] id quod paulisper suppressum quum Cleanax resciuisset, vehementer rei indignitate commotus, Critheidem seorsùm ad se accersitam acerbe obiurgauit, commemorans quę futura esset apud populares infamia. Postremo huiusmodi quippiam *quo illam excuteret*, comminiscitur: Cumani iam tum in Hermei sinus recessu ædificabant. Ciuitati autem quæ condebatur, nomen imposuit Smyrnã Theseus, ab vxoris nomine, cuius memoriam relinquere volebat. Hic Theseus è primariis Thessalorum fuit, qui Cumam condiderant, ab Eumelo Admeti filio oriundus, vitæ facultatibus apprime instructus. Clam exportatam huc Critheidẽ Cleanax Ismeniæ Bœotio commisit, ex iis qui coloniam illuc

III duxerant, in primis sibi amico. Progressu deinde temporis, Critheis cum aliis mulierculis ad festum quoddam egressa, iuxta fluuium Meletem, quum partui iam vicina esset, Homerum peperit, non cæcum, sed videntem: nominauitque eum Melesigenẽ, à fluuio videlicet prope quem editus esset. Quum autem apud Ismeniã Critheis antea diuersata esset, ab eo digressa, manuaria industria se filiumq; alebat, aliunde alia sumens opera: vnde filium quoq; quantum potuit, honestis disciplinis erudi-

IV uit. Erat autem eo tempore Smyrnæ quidã nomine Phemius, qui iuuentuti illic litteras musicenque tradebat: hic [2] quum citra vxorem viueret, Critheidem conduxit quæ lanam illi exerceret quam à discipulis in mercedem acceperat.[3] Illa vero industria multa atque elegantia freta, Phemio cœpit impense placere: adeo vt tandem Phemius eam verbis ad coniugium solicitaret, referens cum alia quibus ei fidem facere confidebat, tum præcipue, quod Melesigenem in filium adoptaturus, liberaliterque simul aliturus instituturusque esset. Siquidem hunc cernebat iam miram quandam & ingenii & indolis spem de se polliceri. Persuasa igitur

V Critheis, Phemio assentitur. Melesigenes cum naturæ bonitate præstans, tum cura accedente institutioneque, continuo omnes sui ordinis adolescentes facile

Χρόνου δὲ προϊόντος, συνέβη τὴν παῖδα μιγεῖσαν ἀνδρὶ λαθραίως, ἐν γαστρὶ ἔσχειν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο ὁ Κλεάναξ, ἤχθετο τῇ συμφορῇ, καὶ καλεσάμενος τὴν Κρηθηΐδα χωρὶς πάντων, ἐν αἰτίῃ μεγάλῃ εἶχεν, ἐπιλεγόμενος τὴν αἰσχύνην τὴν πρὸς τοὺς πολίτας, προεβουλεύετο δὲ περὶ αὐτῆς τάδε· ἔτυχον οἱ Κυμαῖοι κτίζοντες τοῦ Ἑρμείου κόλπου τὸν μυχόν· κτιζομένῃ δὲ τὴν πόλιν Σμύρναν ἔθετο τὸ ὄνομα 10 Θησεὺς, μνημεῖον ἐθέλων καταστῆσαι τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπώνυμον. ἦν γὰρ αὐτῇ τοὔνομα Σμύρνη. ὁ δὲ Θησεὺς ἦν τῶν τὴν Κύμην κτισάντων ἐν τοῖς πρώτοις Θεσσαλῶν, ἀπὸ Εὐμήλου τοῦ Ἀδμήτου, κάρτα εὖ ἔχων τοῦ βίου. ἐνταῦθα ὑπεκτίθεται ὁ Κλεάναξ τὴν Κρηθηΐδα πρὸς Ἰσμηνίην τὸν Βοιώτιον τῶν ἀποίκων λελογχότα, ὃς ἐτύγχανεν αὐτῷ ἐὼν ἑταῖρος τὰ μάλιστα. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐξελθοῦσα ἡ Κρηθηῒς μετ' ἄλλων γυναικῶν πρὸς ἑορτήν τινα ἐπὶ τὸν ποταμὸν καλού-20 μενον Μέλητα, ἤδη ἐπίτοκος οὖσα, τίκτει τὸν Ὅμηρον, οὐ τυφλὸν, ἀλλὰ δεδορκότα· καὶ τίθεται ὄνομα τῷ παιδὶ Μελησιγένεα, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὴν ἐπωνυμίαν λαβοῦσα. τέως μὲν οὖν ἡ Κρηθηῒς ἦν παρὰ τῷ Ἰσμηνίῃ· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ ἐργασίης χειρῶν ὡρμημένη ἔτρεφε τὸ παιδίον καὶ ἑωυτὴν, ἄλλοτε παρ' ἄλλων ἔργα λαμβάνουσα· καὶ ἐπαίδευσε τὸν παῖδα ἀφ' ὧν ἐδύνατο. Ἦν δέ τις ἐν Σμύρνῃ τοῦτον τὸν χρόνον Φήμιος τοὔνομα, παῖδας γράμμα-30 τα καὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν διδάσκων πᾶσαν. οὗτος μισθοῦται τὴν Κρηθηΐδα, ὢν μονότροπος, ἐριουργῆσαι αὐτῷ ἔρια τινὰ ἃ παρὰ τῶν παίδων εἰς μισθοὺς ἐλάμβανεν. ἡ δὲ παρ' αὐτῷ εἰργάζετο, πολλῷ κοσμίῳ καὶ σωφροσύνῃ πολλῇ χρωμένη, καὶ τῷ Φημίῳ κάρτα ἤρεσκετο. τέλος δὲ προσενήνεκτο αὐτῇ λόγους, πείθων ἑωυτῷ συνοικεῖν, ἄλλα τε πολλὰ λέγων οἷς μιν ᾤετο προσάξεσθαι, καὶ ἔπι περὶ τοῦ παιδὸς, υἱὸν ποιούμενος· καὶ ὅτι τραφεὶς καὶ παιδευθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἄξιος λόγου ἔσται· 40 (ἑώρα γὰρ τὸν παῖδα ὄντα συνετὸν καὶ κάρτα εὐφυέα) ἔστ' ἀνέπεισεν αὐτὴν ποιεῖν ταῦτα. Ὁ παῖς δὲ ἦν τε φύσιν ἔχων ἀγαθὴν, ἐπιμελίης τε καὶ παιδεύσιος προσγενομένης, αὐτίκα πολλὸν τῶν πάντων

356

1 Quod initio quidem celatum fuit: sed quum Cleanax resc. 2 Quum vitam solitariam degeret, 3 Illa igitur opus apud eum faciebat, modeste & caste se gerens. quo nomine Phemio tantopere placebat vt eam ad habendum sibi sollicitaret, cum alia quibus se id illi persuasurum sperabat, tum se filium eius adoptaturum, eumque ita educaturum & instituturum vt in virum egregium euaderet, pollicens. Siquidem hunc cern-

ὑπερεῖχε. χρόνου δὲ ἐπιγινομένου ἀνδρούμενος, οὐδὲν τοῦ Φημίου ὑποδεέστερος ἦν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. καὶ οὕτως ὁ Φήμιος ἐτελεύτησε τὸν βίον, καταλιπὼν πάντα τῷ παιδί. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον καὶ Κρηθηῒς ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Μελησιγενὴς ἐπὶ τῇ διδασκαλίᾳ καθειστήκει. καθ' ἑαυτὸν δὲ γενόμενος, μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐσκοπεῖτο· καὶ αὐτοῦ θαυμασταὶ καθειστήκεισαν οἵ τε ἐγχώριοι καὶ τῶν ξένων οἱ ἐσαπικνεόμενοι. ἐμπόριον γὰρ ἦν ἡ Σμύρνη, καὶ σῖτος ἐξήγετο πολὺς αὐτόθι ἐκ τῆς ἐπικειμένης χώρας, διαφιλέως κάρτα ἐσαγόμενος ἐς αὐτήν. οἱ οὖν ξένοι, ὁκότε παύσαιντο τῶν ἔργων, ἀπεσχόλαζον παρὰ τῷ Μελησιγενεῖ ἐγκαθίζοντες. Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τότε καὶ Μέντης ναύκληρος ἀπὸ τῶν περὶ Λευκάδα τόπων καταπεπλευκὼς ἐπὶ σῖτον, ἔχων ναῦν, πεπαιδευμένος τε ἀνὴρ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ πολυΐστωρ· ὅς μιν ἀνέπεισε τὸν Μελησιγενῆ μεθ' ἑαυτοῦ πλεῖν καταλύσαντα τὴν διδασκαλίαν, μισθόν τε λαμβάνοντα, καὶ τὰ δέοντα πάντα, καὶ ὅτι χώρας καὶ πόλιας θεήσασθαι ἄξιον εἴη αὐτῷ ἕως νέος ἐστί. καί μιν οἴομαι μάλιστα τούτοισι προσαχθῆναι· ἴσως γὰρ καὶ τῇ ποιήσει τότε ἐπενόει ἐπιθήσεσθαι. καταλύσας δὲ τὴν διδασκαλίαν, συνέπλεε μετὰ τοῦ Μέντεω. καὶ ὅπου ἑκάστοτε ἀφίκοιτο, πάντα τὰ ἐπιχώρια διεωρᾶτο, καὶ ἱστορέων ἐπυνθάνετο. εἰκὸς δέ μιν ἦν καὶ μνημόσυνα πάντων γράφεσθαι. Ἀνακομιζόμενοι δὲ ἐκ Τυρσηνίας καὶ τῆς Ἰβηρίης, ἀπικνέονται εἰς Ἰθάκην· καὶ τῷ Μελησιγενεῖ συνέβη, νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλμοὺς, κάρτα δεινῶς ἔχειν, καὶ αὐτὸν, θεραπείης εἵνεκα πλεῖν μέλλων εἰς τὴν Λευκάδα, καταλιπεῖν ὁ Μέντης παρ' ἀνδρὶ φίλῳ ἑωυτοῦ ἐς τὰ μάλιστα Μέντορι τῷ Ἀλκίμου Ἰθακησίῳ, πολλὰ δεηθεὶς ἐπιμελίην ἔχειν· ἐπαναπλώσας δὲ, ἀναλήψεσθαι αὐτόν. ὁ δὲ Μέντωρ ἐνοσήλευεν αὐτὸν ἐκτενέως. καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκεόντως εἶχε, καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην τε καὶ φιλοξενίην μακρῷ μάλιστα τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀνδρῶν. ἐνταῦθα συνέβη τῷ Μελησιγενεῖ περὶ Ὀδυσσέως ἐξιστορῆσαι πυθέσθαι. οἱ μὲν δὴ Ἰθακήσιοι λέγουσι τότε μιν παρ' ἑωυτοῖς τυφλωθῆναι· ὡς δὲ ἐγώ φημι, τότε μὲν ὑγιῆ γενέσθαι, ὕστερον δὲ ἐν

(Marginal notes: γρ. εἴη τὰ χ. — γρ. ἐπιμελείην — γρ. ἐνοσήλευεν — γρ. ἐξιστ. καὶ πυθέσθαι.)

præuertit: atque non ita multo post eruditionis auctibus crescens, nihilo ipso Phemio [1] in disciplinis factus inferior. Et quum Phemius vita functus vniuersa ei legasset, paulo post Critheis quoq; fato concedit. Melesigenes itaq; ludo præfectus, suiq; iam iuris effectus, in magna fuit hominum admiratione, non apud suos modo, verum apud peregrinos etiam, qui frequentes illuc, mercatus gratia, conueniebant. Erat enim Smyrna emporium celebre, vnde frumenta è vicinis agris abunde conuecta exportabantur. Peregrini igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter vacabant. VI Commodum inter hos Mentes fuit nauicularius, qui è finibus Leucadis soluens, nauem meritoriam comparauerat, qua frumenta Smyrna deueheret, vir, quantum illa ferebãt tempora, & eruditus, & multarum rerũ vsu exercitatus. Hic Melesigeni persuasit vt relicto ludo secum nauigaret, accepturus & mercedem & quæ ad profectionem essent necessaria. [2] Ad hæc Melesigenes, quandiu iuuenis esset, ciuitates regionesque spectare operæpretium fore ducebat sibi, qui conscribendæ poeseos iam argumentum in animo concepisset: qua nimirum occasione potissimum eum arbitror pellectum. Proinde relicto ludo cum Mente nauigauit Melesigenes: & quocunque locorum appellebat, studiose vniuersa rimans, contemplabatur siquid esset loci alicuius peculiare memoratu dignum: [3] adeo vt appareat commentarios eum profectionis suæ descripsisse, eorumque quæ quoque loco lustrando didicerit. VII Porro quum ex Hispania Thusciaque delati in Ithacam deueherentur, contigit Melesigenem oculis iam ante parum valentem, extreme laborare: ita vt Mentes, negociorum gratia in Leucadem traiecturus, eum apud Mentorem Alcimi filiũ Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer amicum: multis precibus adigens eundem quo Melesigenis curã haberet tantisper dum è Leucade reuerteretur ipse. Mentor vero ægrotantem Melesigenẽ sedulo curauit, vir nimirum facultatibus pollens: quique ob egregiam æquitatem hospitalitatemque inter ceteros Ithacenses maxime prædicaretur. Atque hic accidit vt de Vlysse multa Melesigenes percontando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacenses, tum visum eum amisisse ibidem: atqui ego affirmare non dubitem, iam tum eundem conualuisse, at postea apud

1 In docendo *tutor* erat inferior. 2 Addens etiam, decere eum, dum iuuenis esset, regiones & vrbes visere. Atque his potissimum adductum eum fuisse arbitror. fortassis enim poesin aggredi iam tum cogitabat. Proinde r. 3 Verisimile est autem eum illarum omnium rerum commentarios confecisse. Porro q.

Colo-

Colophone prorsus cęcum factũ fuisse. id quod ipsi quoq; Colophonii mecum fatentur. VIII At vero Mentes è Leucade Ithacã reuersus, Melesigenem recepit, [1] cum quo iam inde diu vltro citroque nauigauit, donec Colophonem appellenti eueniret vt in veterem morbũ recideret. quem quum effugere non daretur, visu putatur priuatus fuisse. E Colophone autẽ iam cæcus Smyrnam remeans, ad poemata conscribenda animum conuertit. IX Tempore deinde intercedẽte, quũ Smyrnæ victu necessariisque destitueretur, constituit Cumã proficisci: commodumq; Hermi prata trãsiens, ad eum locũ peruenit qui appellatur Nouus murus, Cumanorũ colonia. qui locus post Cumam habitatus fuit annis octo. Hic memoratur primũ Melesigenes apud coriarii officinam consistens, huiusmodi quædam carmina recitasse,

Hospitium præbete viro profugoq; vagoq;,
Vrbem qui celsam Cumen, Eriopida pro-
lem,
Radicem incolitis Sardenes alticomantis,
Diuini potatis aquam qui fluminis Her-
mi,
Vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.

Sardena autem, cuius hic commeminit, mons est ad Hermum fluuium Nouumque murum situs. At coriario illi nomen erat Tychio, cui continuo auditis versibus visum est hominem recipiendum. commiseratione enim motus est quum videret oculis tã misere mulctatum: iussitq; præsentibus secum frui. Melesigenes ingressus sutrinã, præsentibus etiam aliis, poesin suam ostendit, Amphiarai in Thebas expeditionem, atque hymnos in deos à se scriptos. [2] Et quum inter fabulandum crebras sententias in medium, multamque eruditionem afferret, in magna habitus est ab auscultantibus admiratione. X Atque iam tum apud Nouum murum agens è poesi victus subsidia habebat. Ostenditurque ad nostra vsque tempora ibidem locus vbi Melesigenes sedens carmina sua exhibuerit. qui locus in magna illic habetur veneratione ab incolis, memoraturque populus arbor ab Homeri aduentu in eodem loco enata. XI Porro egestate postea adactus, quũ vix alimẽta haberet, statuit in animo Cumã ad feliciorẽ successum reuerti. Iturusq;

Κολοφῶνι τυφλωθῆναι. συνομολογοῦσι δέ μοι καὶ Κολοφώνιοι ταῦτα. Ὁ δὲ Μέντης, ἀναπλέων ἐκ τῆς Λευκάδος προσίσχει εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ ἀνέλαβε τὸν Μελησιγενέα· χρόνον τε ἐπὶ συχνὸν συμπεριέπλει αὐτῷ. ἀπικομένῳ δὲ ἐς Κολοφῶνα συνέβη πάλιν νοσήσαντα τοὺς ὀφθαλμοὺς, μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὴν νόσον, ἀλλὰ τυφλωθῆναι ἐνταῦθα. ἐκ δὲ τῆς Κολοφῶνος τυφλὸς ἐὼν ἀπικνέεται εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ οὕτως ἐπεχείρει τῇ ποιήσει. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐν τῇ Σμύρνῃ ἄπορος ἐὼν τοῦ βίου, διενοήθη ἀπικέσθαι ἐς Κύμην· πορευόμενος δὲ διὰ τοῦ Ἕρμου πεδίου, ἀπικνέεται ἐς Νέον τεῖχος, ἀποικίην Κυμαίων. ᾠκίσθη δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ὕστερον Κύμης ἔτεσιν ὀκτώ. ἐνταῦθα λέγεται αὐτὸν ἐπιστάντα ἐπὶ σκυτεῖον τι, εἰπεῖν πρῶτα τὰ ἔπεα τάδε,

Αἰδεῖσθε ξενίων κεχρημένον ἠδὲ δόμοιο,
Οἳ πόλιν αἰπεινὴν Κύμην Ἐριώπιδα κού-
ρην
Ναίετε, Σαρδήνης πόδα νείατον ὑψικό-
μοιο·
Ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θείου ποταμοῖο
Ἕρμου δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς.

ἡ δὲ Σαρδήνη, ὄρος ἐστὶν ὑπερκείμενον τοῦ τε Ἕρμου ποταμοῦ καὶ τοῦ Νέου τείχεος. τῷ δὲ σκυτεῖ ὄνομα ἦν Τύχιος· ἀκούσαντι δὲ τῶν ἐπέων ἔδοξεν αὐτῷ δέξασθαι τὸν ἄνθρωπον. ἠλέησε γὰρ [3] ἀλγέοντα τυφλὸν, καὶ μεθέξειν ἔφη τῶν παρεόντων. ὁ δὲ ἐσῆλθε. κατήμενος δὲ ἐν τῷ σκυτείῳ, παρεόντων καὶ ἄλλων, τήν τε ποίησιν αὐτοῖς ἐπεδείκνυτο, Ἀμφιαρέω τε τὴν ἐξελασίην τὴν ἐς Θήβας, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ἐς θεοὺς πεποιημένους αὐτῷ· καὶ περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν παρεόντων ἐς τὸ μέσον γνώμας ἀποφαινόμενος, θαύματος ἄξιος ἐφαίνετο εἶναι τοῖς ἀκούουσι. Τέως μὲν οὖν κατεῖχεν ὁ Μελησιγενὴς περὶ τὸ Νέον τεῖχος, ἀπὸ τῆς ποιήσιός γε τοῦ βίου τὴν μηχανὴν ἔχων. ἐδείκνυον δὲ οἱ Νεοτειχεῖς μέχρις ἐπ' ἐμοῦ τόν χῶρον ἐν ᾧ κατίζων τῶν ἐπέων τὴν ἐπίδειξιν ἐποιέετο. καὶ κάρτα ἐσέβοντο τὸν τόπον· ἐν ᾧ καὶ αἴγειρος ἐπεφύκει, ἣν ἐκεῖνοι ἔφασαν, ἀφ' οὗ ὁ Μελησιγενὴς ἦλθεν, αὐτοῖς πεφυκέναι. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀπόρως κείμενος, καὶ μόλις τὴν τροφὴν ἔχων, ἐπενοήθη εἰς τὴν Κύμην ἀπικέσθαι, ὅτι βέλτιον πρήξει. μέλλων δὲ πορεύεσθαι, τὰ ἔπη

[3] τὸν ἀπίστως τυφλὸν, καὶ ἐκέλευσεν εἰσιέναι τὸ αὐτὸ εἰς τὸ ἐργαστήριον, ἐμαθέξ

[1] Eumque diu variæ nauigationis socium habuit. [2] Et quum sententiam suam proferret de iis quæ in medium proponebantur ab illis qui aderant, admiratione dignus ab audientibus iudicabatur.

τάδε τὰ ἔπεα λέγει,

Αἶψα πόδες με φέροιεν ἐς αἰδοίων πόλιν ἀνδρῶν·
Τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.

Ἀπὸ δὲ τοῦ Νέου τείχεος πορευόμενος, ἀπίκετο εἰς τὴν Κύμην, διὰ Λαρίσσης τὴν πορείην ποιησάμενος. ἦν γὰρ οὕτως αὐτῷ εὐπορώτατον. καὶ, ὡς Κυμαῖοι λέγουσι, τῷ Φρυγίης βασιλῆι Μίδῃ τῷ Γορδίεω, δεηθέντων πενθερῶν αὐτοῦ, ποιεῖ καὶ ἐπίγραμμα τόδε, ὃ ἔτι καὶ νῦν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ μνήματος τοῦ Γορδίεω ἐπιγέγραπται,

Χαλκῆ παρθένος εἰμὶ, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι·
Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
Ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμπῃ, λαμπρά τε σελήνη,
Καὶ ποταμοὶ ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα,
Αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτῳ ἐπὶ τύμβῳ
Ἀγγελέω παριοῦσι, Μίδης ὅτι τῇδε τέθαπται.

Καθίζων δὲ ἐν ταῖς λέσχαις τῶν γερόντων ἐν τῇ Κύμῃ ὁ Μελησιγένης τὰ ἔπεα τὰ πεποιημένα αὐτῷ ἐπεδείκνυτο, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἔτερπε τοὺς ἀκούοντας· καὶ αὐτοῦ θαυμασταὶ καθεστήκεισαν. γνοὺς δὲ ὅτι ἀποδέχονται αὐτοῦ τὴν ποίησιν οἱ Κυμαῖοι, καὶ εἰς συνήθειαν ἕλκων τοὺς ἀκούοντας, λόγους πρὸς αὐτοὺς τοιούσδε προσενήνεγκε, λέγων ὡς εἰ θέλοιεν αὐτὸν δημοσίῃ τρέφειν, ἐπικλεεστάτην αὐτῶν τὴν πόλιν ποιήσει. τοῖς δὲ ἀκούουσι, βουλομένοις τε ἦν ταῦτα, καὶ αὐτοὶ παρῄνεον ἐλθόντα ἐπὶ τὴν βουλὴν δεηθῆναι τῶν βουλευτέων· καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συμπρήξειν. ὁ δὲ ἐπείθετο αὐτοῖς, καὶ βουλῆς συλλεγομένης ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βουλεῖον, ἐδεῖτο τοῦ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καθεστεῶτος, ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βουλήν. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε, καὶ, ἐπεὶ καιρὸς ἦν, ἀπήγαγε. καταστὰς δὲ ὁ Μελησιγένης ἔλεξε περὶ τῆς τροφῆς τὸν λόγον ὃν καὶ ἐν ταῖς λέσχαις ἔλεγεν. ὡς δὲ εἶπεν, ἐξελθὼν ἐκάθητο. Οἱ δὲ ἐβουλεύοντο ὅ, τι χρεὼν εἴη ἀποκρίνασθαι αὐτῷ. προθυμουμένου δὲ τοῦ ἀπαγαγόντος αὐτὸν, καὶ ἄλλων ὅσοι τῶν βουλευτέων ἐν ταῖς λέσχαις ἐπήκοοι ἐγένοντο, τῶν βουλευτέων ἕνα λέγεται ἐναντιωθῆναι τῇ χρήμῃ αὐτοῦ, ἄλλα τε πολλὰ λέγοντα, καὶ ὡς εἰ τοὺς ὁμήρους δόξει τρέφειν αὐτοῖς, ὅμιλον πολλόν τε καὶ ἀχρεῖον ἕξουσιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τοὔνομα Ὅμηρος ἐπεκράτησε τῷ Μελησιγένει

Greek margin notes:
γρ. π. τὸ ἐπ.
γρ. πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου
γρ. αὐτ

hæc pronunciauit carmina,

Vos me hominum rapide plantæ portetis in vrbem,
Quorum animus promptus, pollent qui mente sagaci.

Proficiscens igitur Cumã è Nouo muro, per Larissam iter fecit, vtpote compendiosissimum. Vbi, vt Cumani narrant, flagitante socero, epigramma hoc scripsit Midæ Phrygum regi Gordii filio, id quod etiam nunc in Gordii cippo 10 inscriptum visitur,

Ænea sum virgo, Midæ quæ incumbo sepulcro:
Dum fluit vnda leuis, sublimis nascitur arbor,
Dum sol exoriens & splendida luna relucet,
Dum fluuii labuntur, inundant litora fluctus,
Hic constanter ago, lacrymasque in marmore tincto
Fixa, Midam moneo tumulatum hic chare 20 *viator.*

XII Reuersus autem Cumam, in senum passim conuenticulis carmina sua quæ fecerat ostentabat, colloquiique suauitate auscultantes in sui admirationem facile pertrahebat. Intelligens igitur Cumanos poesin suam recipere, pergit eosdem consuetudine sua oblectare, ac postremo huiusmodi condicionẽ proponere, si publice eum alere vellent, se ciuitatem Cumanorum celeberrimam redditurum. Qui præsentes hæc 30 audiebant, institutum probabant: addentes se quoq; adiuturos, si petitionem suam ad senatum referret, vt votis suis fieret satis. Melesigenes his verbis erectus, collecto senatu in curiam processit: rogatoque eo cuius id muneris erat, vt in senatum duceretur, ille nihil recusans, vbi opportunum videbatur, hominem deduxit. Hic consistens Melesigenes, eadem verba habuit in senatu quæ paulo ante in illis conuenticulis de alimentis præstandis proposuerat. Vbi dixisset, egressus pro curia sedebat.

XIII 40 Dum autem senatores agitarent quidnam par esset homini respõdere, visumque esset cũ ei qui deduxerat, tum aliis omnib. quotquot in conuenticulis Melesigenẽ audierant, petitionẽ admittendã: vnus tantũ è senatorib. refertur Melesigenis postulatis calculo suo repugnasse, interq; alia multa, hæc quoq; cõmemorasse: quod si semel ὁμήρους, *hoc est, cæcos*, alendos susciperent, futurum esset vt continuo turbam & multã & inutilem haberẽt. Atq; hic primũ Homeri nomen Melesigeni inditũ est,

a cæ-

à cæcitatis videlicet calamitate. nam Cumani cæcos ὁμήρους appellant. Iamque inde, qui prius Melesigenes, nomen obtinuit Homeri. Breuiter hæc sententia euicit, perque prætorem fuit approbata, qua contendebatur non a-

xiv lendum Homerum. Hæc quum illi nunciaretur, vehementer commotus, his versibus calamitatem suam deplorabat,

Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus iniquum.
Infanti mihi lac venerandæ ex vbere matris
Præbuit, Æolicæ Smyrnæ, quam martia quondam
Gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
Condidit ad pelagus, præterlabente Melete.
Docta Iouis proles mecum hinc digressa volebat
Carminibus celebrare vrbem quam nomine dicunt
Cumam, quosque viros intra sua mœnia claudit.
Illi audire sacræ spreuerunt carmina vocis.
Sed quicunque mihi cladem exitiumque parauit,
Non impune feret læua quod mente volutat.
At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
Ægro animo quãuis, certum est perferre patique.
Sed iam per sacræ vestigia ponere Cumæ
Compita non suadet mihi mens, potiusque remota
Inque peregrina sedem mihi quærere terra.

xv Cuma deinde abiens ad Phocæam contendit, imprecans interim Cumanis nequis vnquã insignis poeta in illa regione existeret qui Cumanos celebraret. Apud Phocæam autẽ eodem modo sibi victum parauit, in conuenticulis videlicet passim carmina sua ostentans. Erat autem eo tempore apud illam Thestorides quidam, qui pueros illic litteras docebat, homo fidei parum probatæ. Hic animaduersa Homeri poesi, huiusmodi verbis Homerum compellauit, paratum se inquiens & ministrare ei, & victum suppeditare, si carmina quæ meditatus esset, describere pateretur, & alia subinde faciens, ad se

xvi deferret. Homerus, iam ministerii alicuius atq; adeo necessariorũ indigens, recipiendam hanc condicionem putauit: commoratusq; apud Thestoridem, minorem illam fecit Iliade,

ἀπὸ τῆς συμφορῆς· οἱ γὰρ Κυμαῖοι τοὺς τυφλοὺς ὁμήρους λέγουσιν· ὥστε πρότερον ὀνομαζομένου αὐτοῦ Μελησιγένεος, τοῦτο γενέσθαι τοὔνομα Ὅμηρος· καὶ οἱ ξένοι διήνεγκαν, ὅτε μνήμην αὐτοῦ ἐποιοῦντο. ἐτελεύτα δ' οὖν ὁ λόγος τῷ ἄρχοντι μὴ τρέφειν τὸν Ὅμηρον, ἔδοξε δέ πως τῇ ἄλλῃ βουλῇ. ἐπελθὼν δὲ ὁ ἐπιστάτης καὶ παρεζόμενος αὐτῷ διηγήσατο τοὺς ἐνθυμηθέντας λόγους τῇ χρήμῃ αὐτοῦ, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, ἐσυμφόρησέ τε καὶ λέγει τὰ

10 ἔπεα τάδε,

Οἵῃ μ' αἴσῃ δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γενέσθαι, 358
Νήπιον αἰδοίης ἐπὶ γούνασι μητρὸς ἀτάλλων,
Ἥν ποτ' ἐπύργωσαν βουλῇ Διὸς αἰγιόχοιο
Λαοὶ Φρίκωνος, μάργων ἐπιβήτορες ἵππων·
Ὁπλότεροι μαλεροῖο πυρὸς κρίνοντες Ἄρηα
Αἰολίδα Σμύρνην ἁλιγείτονα ποτνιάνακτον·
Ἥν τε δι' ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῖο Μέλητος,
Ἔνθεν ἀπορνύμεναι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
Ἠθελέτην κλῆισαι δίαν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν.
20 Οἱ δ' ἀπανηνάσθην ἱερὴν ὄπα, φήμην ἀοιδῆς.
Ἀφραδίῃ τῶν μέν τε παθών τις φράσσεται αὖτις
Ὅς σφιν ὀνειδείοισιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.
Κῆρα δ' ἐγὼ τὴν μοι θεὸς ὤπασε γεινομένῳ περ,
Τλήσομαι ἀκράαντον φέρων τετληότι θυμῷ.
Οὐδέ τί μοι φίλα γυῖα μένειν ἱεραῖς ἐν ἀγυιαῖς
Κύμης ὁρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει
Δῆμον ἐς ἀλλοδαπὸν ἰέναι ὀλίγον περ ἐόντα.

Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φωκαίην, Κυμαίοις ἐπαρησάμενος μηδένα ποιητὴν

30 δόκιμον ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅστις Κυμαίους ἐπαγλαϊεῖ. ἀπικόμενος δὲ ἐς Φωκαίην, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐβιότευεν, ἔπεα ἐνδεικνύμενος ἐν ταῖς λέσχαις καθίζων. ἐν δὲ τῇ Φωκαίῃ τοῦτον τὸν χρόνον Θεστορίδης τις ἦν γράμματα διδάσκων τοὺς παῖδας, ἀνὴρ οὐ χρηστός· κατανοήσας δὲ τοῦ Ὁμήρου τὴν ποίησιν, λόγους τοιούσδε αὐτῷ προσήνεγκε, φὰς ἕτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέφειν αὐτὸν ἀναλαβὼν, εἰ ἐθέλοι ἅ τε πεποιημένα εἴη αὐτῷ τῶν ἐπέων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν, πρὸς ἑωυτὸν ἀναφέρειν αἰ-

40 εί. Τῷ δὲ Ὁμήρῳ ἀκούσαντι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγκαίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ, ποιεῖ Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω,

ἧς ἡ

ἧς ἡ ἀρχή,

Ἴλιον ἀείδω καὶ Δαρδανίην εὔπωλον,

Ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρηος·

γρ. τινὶ ἰναδῶν

καὶ τὴν καλευμένην Φωκαΐδα, τήν φασιν οἱ Φωκαεῖς Ὅμηρον παρ' αὐτοῖσι ποιῆσαι. ἐπεὶ δὲ τήν τε Φωκαΐδα καὶ τἄλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὁμήρου ὁ Θεστορίδης ἐγράψατο, διενοήθη ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπαλλάσσεσθαι, τὴν ποίησιν θέλων τὴν Ὁμήρου ἐξιδιώσασθαι· καὶ οὐκ ἔτι ὁμοίως ἐν ἐπιμελείᾳ 10 εἶχε τὸν Ὅμηρον. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ τὰ ἔπεα τάδε,

Θεστορίδης, θνητοῖσιν ἀνωίστων πολέων περ,

Οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισιν.

ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπαλλάγη ἐς τὴν Χίον, καὶ τὴν διδασκαλίην κατεσκευάσατο· καὶ τὰ ἔπεα ἐπιδεικνύμενος ὡς ἑωυτοῦ ἐόντα, ἔπαινόν τε πολλὸν εἶχε καὶ ὠφελεῖτο. ὁ δὲ Ὅμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον διῆγε τὸ ἐν τῇ Φω- 20 καίῃ, ἀπὸ τῆς ποιήσιος τὴν βιοτὴν ἔχων. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χῖοι ἔμποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν ἐπέων τοῦ Ὁμήρου ἃ πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδεω, ἐξήγγελλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ τις ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπεα ταῦτα γραμμάτων διδάσκαλος, κάρτα πολλὸν ἔχει. ὁ δὲ

γρ. καὶ διδασκ.

γρ. ἔμποροι

γρ. πολλὸν ἔχ.

359

Ὅμηρος κατενόησεν ὅτι Θεστορίδης ἂν εἴη, καὶ παντὶ θυμῷ ἐσπούδαζεν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταβὰς δὲ ἐπὶ τὸν λιμένα, ἐς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμ- 30 βάνει οὐδὲν πλοῖον πλέον, ἐς δὲ τὴν Ἐρυθραίην τινὲς ἐπὶ ξύλου παρεσκευάζοντο πλεῖν. καλῶς δὲ εἶχε τῷ Ὁμήρῳ δι' Ἐρυθραίης τὸν πλοῦν ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἐχρήιζε παρὰ τῶν ναυτέων δέξασθαι αὐτὸν συμπλεῦσαι, πολλά τε προσαγαγὰ λέγων εἰς σφέας ἔμελλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε δέξασθαι αὐτόν· καὶ ἐκέλευον ἐσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἐσέβη· καὶ ἐπεὶ ἐζετο, λέγει τὰ ἔπεα τάδε, 40

Κλῦθι Ποσείδαον μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,

Εὐρυχόρου μεδέων ἠδὲ ξανθοῦ Ἑλικῶνος.

Δὸς δ' οὖρον καλὸν καὶ ἀπήμονα νόστον ἰδέσθαι

Ναύταις, οἳ νηὸς πομποὶ ἠδ' ἀρχοὶ ἔασι.

Δὸς δ' ἐς ὑπωρείην ὑψικρήμνοιο Μίμαντος

Αἰδοίων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.

1 Legendo Θεστορίδη θνητ. &c.

cuius initium est,

Troiam & Dardaniam canto, quæ mater equorum,
Quæ Danais Mauortis fatis mala plurima vexit.

Phocaidem quoq; quam vocant, Phocenses apud se conditam ab Homero asserũt. Iam vero Thestorides, vbi Phocaidem atque alia pleraque ab Homero communicata descripsisset, constituit è Phocæa discedere, Homerique poe- 10 sin pro sua venditare. Vnde factum vt quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thestoridem huiusmodi sit vsus disticho,

[1] *Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quæ sunt,*
Mens habet in primis cæcos humana recessus.

Thestorides igitur relicta Phocæa in Chium concessit: vbi erecto ludo, carmina illa pro suis euulgans, egregiam simul laudem sibi parauit & fructum 20 haudquaquã vulgarẽ. Porro Homerus suo eodemque more viuere pergebat apud Phocenses, nimirum è poesi victum habens. Tempore deinde non ita multo post, viri aliquot è Chio eruditi, audientes eadem carmina quæ iã sæpius in Chio à Thestoride pro suis recitari audierant, indicabant in Chio hæc ipsa à quodam ludimagistro pro suis cũ magno fructu ostẽtari. Homerus intelligens cõtinuo Thestoridẽ esse, magno studio properabat in Chiũ trãsmittere. 30 Et quum portum adiisset, neque offendisset nauem qua traiiceret, essent autem qui pro lignis deuchendis in Erythræam soluere pararent, belle conuenire videbatur si per Erythræam iter faceret. Accedens igitur nautas, flagitauit vt comitem se nauigationis reciperent, multis blandisque vsus verbis, quibus quod posceret persuaderet. Nautæ admittentes hominis preces, iusserunt nauem eum conscendere. Quõ impetrato Homerus considens in naui, his versi- 40 bus nautis bene precatur,

XVII

Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
Imperitas, regis, spatiosaq; culta Heliconis:
Da precor his nautis reditum, ventosque secundos,
Qui mihi sunt comites placidi, nauisque magistri:
Atmihi da misero sacrã contingere terrã,
Aerius qua parte Mimas ad sidera surgit,
Inde hominis iusti me fac succedere tectis,

Vlti-

Vlciscique virum qui me improbitate sefellit,
Læsit & hospitii sacra iura Iouemque benignum.

XVIII Vbi vero secundo vento Erythræam appulissent, Homerus in naui diuersatus est. postero autem die nautas rogauit vt aliquem præberent qui ad vrbem eum perduceret. Illi obsequuti, ducem itineris vnum è suis permiserunt. Quumque iam pergendo ad Erythræam appropinquasset, deprehendissetque vrbem asperam atque montosam, in hæc prorupit carmina,

O sacra multorum largitrix terra bonorũ,
Quàm tu plana aliis & parte æqualis ab omni,
Aspera contra aliis, in quos conuerteris irам.

Ingressus deinde Erythræorum vrbem, percontatur de naui. Et quũ forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocæa vidisset, ab hoc contendit vt secum dispiceret sicubi nauis appareret

XIX qua in Chium transmitteret. Atque quum in portu naualibusq; nullum reperiretur traiectitiũ nauigium, ille Homerum ad eum locum ducit vbi piscatoriæ nauiculæ stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam qui in Chium erãt traiecturi. Hos adiens precatus est vt Homerum transportarent. Verum illi nullis precibus permoti, non recepto Homero soluerunt. Homerus autem hæc cecinit carmina,

Infidi nautæ, gens diris tristior ipsis,
Sæua quibus veluti mergis dant æquora victum,
Si vobis nulla est hominũ reuerentia cordi,
At sperate Iouem, summo qui regnat Olympo.
Tristis enim vultus Iouis est, pœnæque paratæ,
His quibus hospitii non est pia tessera curæ.

At vero in altum iam prouectis contigit vt aduerso vento rapti, eodem vnde soluerãt recurrerent, vbi etiamdũ Homerũ in litoris crepidine considentẽ offenderunt. qui cognito nauis recursu, hunc in modũ eos alloquitur, *Vos, ò peregrini, ventus aduersus excepit: sed me nunc quoque admittite, & secunda vobis nauigatio erit.* Piscatores autem, pœnitentia ducti quod prius hominem non receperant, compellato eodem, iubent conscendere, si

Φῶτά τε τισαίμην ὅς ἐμὸν νόον ἠπεροπεύ-
σας,
Ὤλύσατο Ζῆνα ξένιον ξενίην τε τράπεζαν.

Ἐπεὶ δὲ ἀπίκοντο ἐκπλώσαντες ἐς τὴν Ἐρυθραί-
ην, τότε Ὅμηρος τὴν αὐλὴν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐποιή-
σατο· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἔχρηζε τῶν ναυτέων τινὰ ἡγή-
σασθαι αὐτῷ ἐς τὴν πόλιν. οἱ δὲ συνέπεμψαν ἕνα
αὐτῶν. προβαίνων δὲ Ὅμηρος ἐπεὶ ἐπέτυχε τῆς Ἐ-
ρυθραίης, τρηχείης καὶ ὀρεινῆς ἐούσης, φθέγγεται
τάδε ἔπεα,

Πότνια γῆ, πάνδωρε, δότειρα μελίφρονος ὄλ-
βου,
Ὡς ἄρα δὴ τοῖς μὲν φωτῶν εὔοχθος ἐτύχθης,
Τοῖσι δὲ δύσβωλος καὶ τρηχεῖ᾽ οἷς ἐχολώ-
θης.

ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν πόλιν τῶν Ἐρυθραίων ἐπη-
ρώτησε περὶ τῆς ἐς τὴν Χίον πλοῦ· καί τινος προσ-
ελθόντος αὐτῷ τῶν ἑωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ, καὶ ἀσπα-
σαμένου, ἔχρηζεν αὐτὸν συνεξευρεῖν αὐτῷ πλοῖον,
ὅπως ἂν εἰς τὴν Χίον διαβαίη. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ
λιμένος οὐδὲν ἦν ἀποστολεῖν, ἄγει δὲ αὐτὸν ἔνθα τῶν
ἁλιέων τὰ πλοῖα ὁρμίζεται. καί πως ἐντυγχάνει
μέλλουσί τισι διαπλεῖν ἐς τὴν Χίον, ὧν ἐδέετο προσ-
ελθὼν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀναλαβεῖν τὸν Ὅμηρον. οἱ δὲ, οὐδὲ-
να λόγον ποιησάμενοι, ἀνήγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγ-
γεται τάδε τὰ ἔπεα,

Ναῦται ποντοπόροι στυγερῇ ἐναλίγκιοι ἄτῃ,
Πτωκάσιν αἰθυίῃσι βίον δειλὸν ἔχοντες,
Αἰδεῖσθε ξενίοιο Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.
Δεινοὶ γὰρ μετόπισθε ξενίου Διὸς, ὅς κ᾽ ἀλίτη-
ται.

ἀναχθεῖσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενο-
μένου, πάλιν δρομῆσαι, καὶ ἐς τὸ χωρίον ἀναδρα-
μεῖν ὅθεν ἀνήγαγον, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν
καθήμενον ἐπὶ τῆς κυματωγῆς. μαθὼν δὲ αὐτοὺς
πάλιν δεδραμηκότας, ἔλεξε τάδε, Ὑμᾶς ὦ ξέ-
νοι ἔλαβεν ὁ ἄνεμος ἀντίος γενόμενος· ἀλλ᾽ ἔτι καὶ
νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς ὑμῖν ἔσται. οἱ δ᾽ ἁ-
λιεῖς, ἐν μεταμελείῃ γενόμενοι ὅτι οὐ πρότερον ἐ-
δέξαντο, εἰπόντες ὅτι οὐ καταλιμπάνουσιν ἢν ἐθέ-
λοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ οὕτως ἀνα-
λαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἴσχουσιν ἐπ᾽ ἀκτῆς.
Οἱ μὲν δὴ ἁλιεῖς πρὸς ἔργον ἐτράποντο· ὁ δὲ
Ὅμηρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε,
τὴν δὲ

XX velit, nauem. Recepto Homero rursus vela faciunt: quumque exacto itinere litus appulissent, piscatores ad sua quisque opera digressi, Homerum in litore ea nocte relinquunt.

τὴν δὲ ἡμέρην περιιόμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπίκετο εἰς τὸ χωρίον ὃ Πίτυς καλεῖται. καί ταῦτα αὐτῷ ἀναπαυομένῳ τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δὴ μετεξέτεροι στρόβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τὰ ἔπεα τάδε, [γρ. ἔπεα]

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἵησιν
Ἴδης ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἠνεμοέσσης,
Ἔνθα σίδηρος Ἄρηος ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν
Ἔσσεται, εὖτ' ἄν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχωσι.

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον τὸν χρόνον κτίζειν οἱ Κυμαῖοι παρεσκευάζοντο πρὸς τῇ Ἴδῃ, καὶ γίνεται αὐτόθι σίδηρος. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς ὁ Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ φωνὴν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ κύνες, ἀνέκραγεν. ὁ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς φωνῆς, (ἦν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἶγας) ἐπέδραμεν ὀτραλέως, τάς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπεσόβησεν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου. ἐπὶ πολλὸν δὲ χρόνον ἐν θαύματι ἦν, ὅκως τυφλὸς ἐὼν, μόνος ἀπίκοιτο ἐς τοιούτους χώρους, καὶ ὅ,τι θέλων· προσελθὼν τε μιν ἱστόρεεν ὅστις τε ἦν, καὶ πῶς ἐς τόπους ἀοικήτους καὶ ἀστιβέα χωρία ἀπίκοιτο, καὶ τίνος κεχρημένος εἴη. ὁ δὲ Ὅμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ πάθην καταλεγόμενος, εἰς οἶκτον προηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἀγνώμων ὁ Γλαῦκος. ἀναλαβὼν δὲ αὐτὸν ἀπήγαγεν ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ δὲ ἀνακαύσας, δεῖπνον παρεσκεύαζε, καὶ παραθεὶς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος. Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων καὶ ὑλακτεόντων δειπνοῦντι, καθάπερ εἰώθεσαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὅμηρος τὰ ἔπεα τάδε,

Γλαῦκε πιπῶν, ἐπιών τι ἔπος τι ἐνὶ φρεσὶ θήσω·
Πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείῃσι θύρῃσι
Δοῦναι. ὣς γὰρ ἄμεινον· ὁ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
Ἀνδρὸς ἐπερχομένου, καὶ ἐς ἕρκεα θηρὸς ἰόντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἥσθη τε τῇ παραινέσει, καὶ ἐν θαύματι εἶχεν αὐτόν. δειπνήσαντες δὲ, λόγοισιν εἱστιῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὁμήρου τήν τε πλάνην τὴν ἑωυτοῦ καὶ τὰς πόλεις ἃς ἐπαπίκοιτο, ἐξεπλήσσετο ὁ Γλαῦκος ἀκούων. [γρ. ἱκνεύοιτο]

Vbi dixit, itineri se accingens oberransq́; ad eum locum peruenit qui appellatur Pinus: illicq́; quiescenti noctu pini fructus est illapsus, quem aliqui στρόβιλον, alii κῶνον appellant. Homerus autẽ hos cecinit versus,

Funduntur fructus alia magis arbore dulces,
Quam fouet vmbrosis felix in collibus Ida:
Hinc ferrum veniet Martis validaque secures,
His vbi consistet campis Cebrenia pubes.

Eo enim tẽpore Cumani Cebrenia ad Idam montem ędificare parabant, vnde ferrum effoditur. Ceterũ illinc abiens Homerus, vocem caprarũ quæ ibidem forte pascebantur, sequutus, in canes incidit pastorales: qui quum ferocius eum adorirentur, vociferabatur. Quod audiens Glaucus (id enim erat caprario nomen) accurrit festinanter, compellatosque canes, ab Homero excussit. Atque vbi diu multumque admiratus fuisset, quod nimirum cæcus existens eo locorum peruenisset, tandem accedens rogabat quisnam esset & cuius rei indigens, quibusque modis ad inhabitata illa vastaque loca diuertisset. Homerus, omnem suam calamitatem commemorans, ad commiserationem Glaucum pertraxit. [1]siquidem homo erat (vt apparet) cordatus. Excipiens igitur Homerum, ad suum deduxit tugurium, incensoque igne cœnam instruxit: qua apposita iussit cœnare secum hospitem.

XXII At vero quum canes à cibo abstinentes non cessarent suo more cœnitantẽ adlatrare, Homerus Glaucum his versibus alloquitur,

Glauce precor, paucis me audi, pareque monenti:
Præ foribus stabuli canibus sua fercula primum
Fac trades: nam sic melius. custodibus illis,
Nec fera nec fures venient ad septa dolosi.

Hæc audiẽs Glaucus, lætatus est admonitione illa, habuitque in magna hominem admiratione. Cœnati autem, vltro citroque habitis sermonibus, mutuis quoque colloquiis oblectabantur. Nam quũ Homerus errores suos, ciuitatesq́; quas adiisset, commemoraret, Glaucus hęc audiens, præ admiratione stupebat:

1 Nec enim inhumanus (vt conijcere licet) erat Glaucus. vel, *Non inhumanum enim fuisse Glaucum verisimile est.*

erat-

eratque iam tum cubandi tempus, & quieti se dabant. XXIII Postero die Glaucus cogitauit ad herum suum proficisci, animo hæc de Homero indicandi. Proinde commissis socio capris pascendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens se quàm festinantissime iturum. Descendens autem ad Bolissum (id erat vicino huic loco nomen) herumque suum adiens, narrauit de Homero quemadmodum res se habebat: quod nimirũ pro miraculo aduentum hominis duceret: demum rogat quid facere conueniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, cœpit cum Glauco expostulare, qui quoslibet citra delectum errones mutilosque reciperet aleretq;: tamẽ præcepit vt hospitẽ ad se perduceret. XXIV Glaucus vero ad Homerum reuersus narrauit, iussitque sequi se in vrbem. fore enim hæc ei ad felicem fortunæ successum. Quibus non grauatim assentiens Homerus, caprarium sequitur. Hic Chius *Glauci herus* vbi in colloquium cum Homero venisset, reperissetque hominem esse[1] cordatum, multaque rerum peritia instructum, cœpit suadere ei vt apud se commoraretur, liberorũque quos habebat adolescentes, formandorum curam susciperet. Ille accepta condicione, pueros sibi concreditos erudiuit. Interim Cercopas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, & alia omnia quæcunque iuuenilia ludicraque eius extant, apud Chium illum cõdidit in Bolisso, hincq; cœpit per vrbem inclarescere. Iam vero Thestorides, vt primum intellexit Homerum adesse, nauigans è Chio fugam capessebat. XXV Deinde progressu temporis impetrata ab hero Chium visendi copia, vrbem adiit, ludumque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quũ magna[2] felicitate Chiis facere videretur, multos sibi admiratores conciliauit.[3] Hinc igitur victum parans tolerabilem, vxorem duxit, è qua duas suscepit filias, quarum vna decessit innupta, alteram viro Chio elocauit. XXVI Enimuero hic poesi manum admolitus, gratiam habuit bene de se merentibus. Et primum quidem Mentori Ithacensi, in Odyssea, vt qui laborantem ex oculis curauisset in Ithaca. huius enim beneficii gratia eius nomen poesi suæ inserens, Vlyssis fingit socium: cuius fidei Vlysses, Troiam nauigans,

καὶ τότε μὲν, ἐπεὶ ὥρη κοίτου ἦν, ἀνεπαύετο. Τῇ δὲ ὑστεραίῃ διενοήθη ὁ Γλαῦκος πρὸς τὸν δεσπότην πορευθῆναι, σημανέων τὰ περὶ Ὁμήρου. ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἶγας, τὸν Ὅμηρον καταλείπει ἔνδον, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν, ὅτι διὰ ταχέων πορεύσομαι. καταβὰς δὲ ἐς Βολισσὸν, (ἔστι δὲ πλησίον τοῦ χωρίου τούτου) καὶ συγγενόμενος τῷ δεσπότῃ, ἀπηγέετο περὶ Ὁμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, περί τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξιος, ἐν θαύματι ποιούμενος· ἠρώτα τε ὅ, τι χρὴ ποιέειν περὶ αὐτοῦ. [γρ. ποιμένος] ὁ δὲ ὀλίγα μὲν προσοίετο τῶν λεγομένων, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαύκου ὡς ἄφρονος ἐόντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένου καὶ τρέφοντος. [γρ. ἠρώτα] ἐκέλευσε δὲ ὅμως τὸν ξεῖνον ἄγειν πρὸς ἑωυτόν. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὅμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦκος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· οὕτω γὰρ εὖ πρήξειν· [γρ. ἐκέλευε] ὁ δὲ Ὅμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν οὖν αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δεσπότην. διαλεγόμενος δὲ ἰὼν τῷ Ὁμήρῳ ὁ Χῖος, εὑρίσκει ἐόντα δεξιὸν καὶ πολλῶν ἔμπειρον· ἐπειθέ τε αὐτὸν μένειν, καὶ τῶν παιδίων ἐπιμέλειαν ποιέεσθαι. ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖδες ἐν ἡλικίῃ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθησι παιδεύειν. ὁ δὲ ἔπρησσε ταῦτα· καὶ τοὺς κέρκωπας, καὶ βατραχομυομαχίαν, καὶ ἐπικιχλίδας, καὶ τἆλλα πάντα ὅσα παίγνιά ἐστιν Ὁμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ. ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἤδη ἐγένετο ἐν τῇ ποιήσει. καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπύθετο αὐτὸν παρεόντα, ᾤχετο ἐκπλέων ἐκ τῆς Χίου. Χρόνου δὲ προϊόντος, δεηθεὶς τοῦ Χίου πορεῦσαι αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀφίκετο εἰς τὴν πόλιν· καὶ διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος, ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπεα. καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκεεν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θαυμασταὶ αὐτοῦ καθειστήκεσαν. συλλεξάμενος δὲ βίον ἱκανὸν, γυναῖκα ἔγημεν· ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρες δύο ἐγένοντο· καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἄγαμος ἐτελεύτησε, τὴν δὲ συνῴκισεν ἀνδρὶ Χίῳ. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ ποιήσει, ἀπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ, ὅτι μιν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσήλευσεν ἐπιμελέως, οὔνομα αὐτοῦ ἐναρμόσας ἐς τὴν ποίησιν, Ὀδυσσέως τε ἑταῖρον φὰς εἶναι ποιήσας, Ὀδυσσέα, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπιτρέ-

1 Naturali ingenii dexteritate præditum. 2 Dexteritate 3 Hinc igitur quum satis superque facultatum comparasset. vel, *Quum abunde magnas facultates acquisiisset.*

ἐπιτρέψαι αὐτὸν οἴκων, ἐόντι Ἰθακησίων ἀρίστῳ καὶ δικαιοτάτῳ. πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς ποιήσεως τιμῶν αὐτὸν, τὴν Ἀθηνᾶν, ὁπότε ἐς λόγον τινὶ καθίσταται, τῷ Μέντορι εἰκυῖαν ποιεῖ. ἀπέδωκε δὲ καὶ Φημίῳ τῷ ἑαυτοῦ διδασκάλῳ τροφεῖα καὶ διδασκαλεῖα ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ, μάλιστα ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι,

Ὀδυσσεία

> Κῆρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε
> Φημίῳ, ὅστις πολλὸν ἐκαίνυτο πάντας ἀείδων.

καὶ πάλιν,

> Αὐτὰρ ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν.

μέμνηται δὲ καὶ τοῦ ναυκλήρου, μεθ' οὗ ἐκπεριέπλευσεν, καὶ εἶδε πόλιάς τε πολλὰς καὶ χώρας, (ᾧ ὄνομα ἦν Μέντης) ἐν τοῖς ἔπεσι τοῖσδε,

> Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος εὔχομαι εἶναι
> Υἱός, ἀτὰρ Ταφίοισι φιληρέτμοισιν ἀνάσσω.

ἀπέδωκε δὲ χάριν καὶ Τυχίῳ τῷ σκυτεῖ, ὃς ἐδέξατο αὐτὸν ἐν τῷ Νέῳ τείχει, προσελθόντα πρὸς τὸ σκυτεῖον, ἐν τοῖς ἔπεσι καταζεύξας ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῖσδε,

> Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, φέρων σάκος ἠΰτε πύργον,
> Χάλκεον, ἑπταβόειον· ὅ οἱ Τύχιος κάμε τεύχων,
> Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος, Ὕλῃ ἔνι οἰκία ναίων.

Ἀπὸ δὲ τῆς ποιήσεως ταύτης εὐδοκιμεῖ Ὅμηρος περί τε τὴν Ἰωνίαν, καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἤδη περὶ αὐτοῦ λόγος ἀναφέρεται· καὶ οἰκέων δὲ ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εὐδοκιμέων περὶ τὴν ποίησιν, ἀπικνεομένων πολλῶν, συνεβούλευον οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπικέσθαι· ὁ δὲ προσεδέξατο τὸν λόγον, καὶ κάρτα ἐπεθύμει ἀποδημῆσαι. Κατανοήσας δὲ ὅτι ἐς μὲν Ἄργος πολλαὶ καὶ μεγάλαι εἶεν εὐλογίαι πεποιημέναι, ἐς δὲ τὰς Ἀθήνας οὔ, ἐμποιεῖ ἐς τὴν ποίησιν, ἐς μὲν Ἰλιάδα τὴν μεγάλην, Ἐρεχθέα μεγαλύνων ἐν νεῶν καταλόγῳ, τὰ ἔπεα τάδε,

> Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ' Ἀθήνη
> Θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.

καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μενεσθέα, ὡς πάντων εἴη ἄριστος τάξαι πεζὸν στρατὸν καὶ ἱππότας,

domum familiamque concredidèrit, tanquam Ithacensium præstantissimo atque æquissimo. Aliis etiam plerisque locis eundem laudibus vehit, siquidem Mineruam, quoties cum aliquo humana specie congredi fingit, Mentori idẽtidem tradit assimilatam deam. Ad hæc Phemio præceptori gratiam eruditionis simul & nutricationis in Odyssea retulit, in hæc verba,

> *Phemius at cunctis præstantior arte canendi*
> *Insignem citharam, dederat quam præco, tenebat.*

Et rursum,

> *Fundere & hæc pulsans modulamina dulcia cœpit.*

Meminit & nauicularii in cuius comitatu nauigans, vrbes locaque plurima perlustrauit. Huic nomen erat Mentæ: cuius commeminit his versibus,

> *Anchialo Mentes forti genitore creatus,*
> *Imperito Taphiis, quibus est ars nautica cordi.*

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, nimirum qui venientem ad sutrinam apud Nouum murum hospitio excepisset. Hunc enim Iliadi inseruit his versibus,

> *Comminus accessit clypeo septemplice tutus*
> *Aiax: huic clypeum turris fabricarat ad instar*
> *Vrbe in Hyle Tychius: non sutor doctior alter.*

XXVII

A poesi vero hac inclarescens Homerus, nõ per Ioniam solum celebrabatur, sed in ipsam vsque Græciam multus de eodem sermo perferebatur. Et quum iam eruditionis existimatione augescẽtem multi viserẽt, inciderunt forte qui suaderent vt in Græciam se transferret. Quod consilium admittens, impense cupiebat adornato itinere illuc demigrare.

XXVIII

Commodumque intelligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum, Athenas non item, poesi suæ inserit, in maiori quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magnifice laudibus vehit, in nauium catalogo,

> *Ortum ab Erechtheo populum: nutriuerat illum*
> *Pallas Erechtheum, tellus quem vasta crearat.*

Menestheum etiam, ducem Atheniensium, tradit in exercitu tam pedestri quam equestri ordinando peritissimis, idque

idque his carminibus,

Hos tunc ducebat patria virtute Menestheus,
Maximus: huic nemo poterat certare regendis,
Aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta locandis
Agmina militibus.

Aiacem vero Telamonium ipsosque Salaminios Atheniensibus in nauium nomenclatura annumerauit, sic scribens,

Bis sex è Salamine rates Telamonius Aiax
Egit, & adduxit statuens in litore iuxta
Cecropias naues.

Postremo in Odyssea Mineruam, postquam cum Vlysse in colloquium venerit, ad Atheniensium vrbem, quam præcipue colebat, concessisse fingit.

Ad Marathona dehinc & magnas venit Athenas,
Tectaque Erecthei subiit.

[1] Hæc vbi hunc in modum meditatus cōposuisset, animo in Græciam traiciendi, commodum profectionem capessens, Samum appulit: contigitque forte vt eodem tempore Samii Apaturia festum agerent. Hic Samius quidam agnito Homero (vtpote quem iam ante in Chio vidisset) contribules suos adiens, indicauit tanti hominis aduentum. Illi, audita multa hominis prædicatione, iubebant adduci eum. Conueniens igitur Homerum Samius, Quandoquidem, inquit, hospes, Apaturiorum festum agit ciuitas, inuitant te contribules ad idem festum concelebrandum. Homerus adfuturum se affirmans, comitatur inuitantem. Porro quum iam illuc quo vocatus erat pergeret, in mulieres impegit quæ in triuio Curotropho sacra faciebant. Sacrifica occursantis aspectu indignata, exclamat, Vir, inquiens, facessas à sacris. Homerus dictum illud in animo voluens, rogabat quisnam esset qui loqueretur, & cui deo sacrificaret. Dux eius indicauit mulierem esse quæ Curotropho sacrificaret. Quod audiens Homerus, huiusmodi carmina protulit,

Diue preces audito meas, mulierque facessat,
Auersata torum iuuenili ætate vigentum,
Canorum veterumque senum capiatur amore,
Est ætas effœta quibus, sed prompta voluntas.

ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν εἶπε,

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετεῶο Μενεσθεύς·
Τῷ δ' οὔπω τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ
Κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

Αἴαντα δὲ τὸν Τελαμῶνος καὶ Σαλαμινίους ἐν νεῶν καταλόγῳ ἔταξε πρὸς Ἀθηναίους, λέγων τάδε,

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας,
Στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες.

ἐς δὲ τὴν Ὀδυσσείην τάδε ἐποίησεν, ὡς Ἀθηνᾶ ἐς λόγους ἐλθοῦσα τῷ Ὀδυσσεῖ ἐς τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἀπίκετο, τιμῶσα ταύτην τῶν ἄλλων πολλῷ μάλιστα,

Ἵκετο δ' ἐς Μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς Ἀθήνας·
Δῦνε δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον.

Ἐμποιήσας δὲ ἐς τὴν ποίησιν ταῦτα, καὶ παρασκευασάμενος, ἐς Ἑλλάδα βουλόμενος ποιέεσθαι τὸν πλόον, προσίσχει τῇ Σάμῳ. ἔτυχον δὲ οἱ ἐκεῖσε ὄντες τότε καιρὸν ἄγοντες ἑορτὴν Ἀπατούρια· καί τις τῶν Σαμίων ἰδὼν τὸν Ὅμηρον ἀπιγμένον, πρότερον αὐτὸν ἐπιστάμενος ἐν Χίῳ, ἐλθὼν ἐς τοὺς φράτορας διηγήσατο, ἐν ἐπαίνῳ μεγάλῳ ποιεύμενος αὐτόν. οἱ δὲ φράτορες ἐκέλευον ἄγειν αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν τῷ Ὁμήρῳ, ἔλεξεν, Ὦ ξένε, Ἀπατούρια ἀγούσης τῆς πόλιος, καλοῦσί σε οἱ φράτορες οἱ ἡμέτεροι συνεορτάσοντα. ὁ δὲ Ὅμηρος ἔφη ταῦτα ποιήσειν, καὶ ᾔει μετὰ τοῦ καλέσαντος. Πορευόμενος δὲ ἐγχρίμπτεται γυναιξὶ κουροτρόφῳ θυούσαις ἐν τῇ τριόδῳ. ἡ δὲ ἱέρεια εἶπε πρὸς αὐτὸν, δυσχεράνασα τῇ ὄψει, Ἀνὴρ ἀπὸ τῶν ἱρῶν. ὁ δὲ Ὅμηρος ἐς θυμόν τε ἔβαλε τὸ ῥηθὲν, καὶ ἤρετο τὸν ἄγοντα τίς τε εἴη ὁ φθεγξάμενος, καὶ τίνι θεῶν ἱερὰ θύεται. ὁ δὲ αὐτῷ διηγήσατο ὅτι γυνὴ εἴη κουροτρόφῳ θύουσα. ὁ δὲ, ἀκούσας, λέγει τάδε τὰ ἔπεα,

Κλῦθί μοι εὐχομένῳ κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα
Τήνδε νέων μὲν ἀνήνασθαι φιλότητα καὶ εὐνήν,
Ἡ δ' ἐπιτερπέσθω πολιοκροτάφοισι γέρουσιν,
Ὧν ὥρη μὲν ἀπαμβλύνεται, θυμὸς δὲ μενοινᾷ.

1 Quum igitur hæc poesi suæ inseruisset, & res ad suam in Græciam profectionem necessarias comparasset, Samum app.

Ἐπεὶ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν φρήτρην, καὶ τοῦ οἴκου ἔνθα δὴ ἐδαίνυντο, ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἔστη, οἱ μὲν λέγουσι, καιομένου πυρὸς ἐν τῷ οἴκῳ, οἱ δὲ φασι τότε ἐκκαῦσαι σφᾶς, ἐπειδὴ Ὅμηρος τὰ ἔπεα εἶπεν,

Ἀνδρὸς μὲν στέφανος, παῖδες· πύργοι δὲ, πόληος·
Ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος· νῆες δὲ, θαλάσσης·
Χρήματα δ' αὔξει οἶκον· ἀτὰρ γεραροὶ βασιλῆες (10)
Ἥμενοι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὁρᾶσθαι·
Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.

εἰσελθὼν δὲ, κατακλιθεὶς ἐδαίνυτο μετὰ τῶν φρατόρων· καὶ αὐτὸν ἐτίμων, καὶ ἐν θαύματι εἶχον· καὶ τότε μὲν τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐποιήσατο Ὅμηρος. Τῇ δὲ εἰσαύριον ἀποπορευόμενον ἰδόντες κεραμέες τινὲς, κάμινον ἐγκαίοντες κεραμίου λεπτοῦ, (20) προσεκαλέσαντο αὐτὸν, πεπυσμένοι ὅτι σοφὸς εἴη· καὶ ἐκέλευόν σφιν ἀεῖσαι, φάμενοι δώσειν αὐτῷ τοῦ κεραμίου, καὶ ὅ,τι ἂν ἄλλο ἔχωσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος ἀείδει αὐτοῖς τὰ ἔπεα τάδε, ἃ καλεῖται κάμινος,

Εἰ μὲν δώσετε μισθὸν, ἀείσω ὦ κεραμῆες,
Δεῦρ' ἄγ' Ἀθηναίη, καὶ ὑπείρεχε χεῖρα καμίνου·
Εὖ δὲ μελανθεῖεν κότυλοι, καὶ πάντα μάλ' ἱερά· (30)
Φρυχθῆναί τε καλῶς καὶ τιμῆς ὤνου ἀρέσθαι,
Πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλεύμενα, πολλὰ δ' ἀγυιαῖς,
Πολλὰ δὲ κερδῆναι· ἡμῖν δὲ δὴ ὥς σφι νοῆσαι.
Ἢν δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθέντες ψεύδη ἄρησθε,
Συγκαλέω δ' ἤπειτα καμίνῳ δηλητῆρας, (40)
Σύντριβ' ὁμῶς Σμάραγόν τε καὶ Ἄσβετον, ἠδὲ Σαβάκτην,
Ὠμόδαμόν θ' ὃς τῇδε τέχνῃ κακὰ πολλὰ πορίζει.

Vbi vero ad contribulum collegium accessisset Homerus, iamque in limine ædium consisteret in quibus epulum instructum erat, aliqui narrant iam tum ardente igne poetam cecinisse, alii postea accensum quàm carmina ista cecinisset, (XXXI)

Vt patris, nati, sic turres sunt decus vrbi:
Sic & equi campum decorant, sic æquora naues,
Sic & opes ornant ædes: præsentia regum (10)
Augusto in solio decorat fora lata sedentum:
At lucente domus multo est augustior igne.

[1] Ingressus autem reclinatusque, cum illis contribulibus epulo fruens, in magno honore admirationeq; ab accumbentibus est habitus, ibidemque ea nocte cubile sibi parauit. [2] Crastino die (XXXII) conspicantes eum figuli quidam qui in figlina laterunculos tegulasque coquebant, quum intellexissent hominem esse eruditum, [3] compellatum iusserunt (20) canere, pollicentes cum tegulas, tum alia, qualia ea cunque essent quæ haberent, se illi daturos. Homerus hæc illis cecinit carmina quæ vocantur Caminus, *id est fornax.*

Si mihi mercedem dabitis figuli, ista canemus,
Huc ades o Pallas, dextraque foueto caminum,
Pulchre vt durescant calices, & molia cuncta, (30)
Siccenturque probe, & figulis lucra magna reportent,
Vendita perque forum multa, & per compita, multa.
Sic illis quæstus crescat, prudentia nobis.
At si deposito iuuat irridere pudore,
Huc precor vt pestes veniant quæcunque per orbem
Grassantur, fundant & in hunc mala cuncta caminum.
Irruat huc Smaragus, grauis Asbetus, atque Sabactes:
Contere tu Pallas flammamque & vasa camini,
Ille licet rapido multum nunc ferueat æstu.
Insuper Omodamus feruatque & damnis det arti.

1 Quum autem ingressus esset, & accubuisset. 2 Postridie autem abeuntem eum conspicati fig. 3 Aduocarunt & iuss.

Omnia misceto, fornacem, vasa, domumque,
Vt fragor immensus fiat, figulique tremiscant:
Non secus ac male crepitu clauduntur equina,
Sic subita fornax crepitetque cadatque ruina,
Inque lutum redeant calices & vasa minuta.
Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,
Inque ipsos & opus tua noxia sparge venena.
Huc ducat longo Centauros agmine Chiron:
Quique manu Herculea cecidere superque fuerunt,
Illi contundant opus omne, ipsumque caminum
In nihilum penitus redigant, figuli ista videntes
Plorent, & lacrymis spectent ingentia damna.
Improbitatis ego spectabo hæc præmia lætus.
Denique qui pronus fornacem respicit, illi
Flamma vorax faciem rapiat, penitusque perurat.
Sic sceleri agnoscent omnes, atque inde cauebunt.

XXXIII At vero in Samo hybernans, calendis potentiorum ædes ostiatim adiens aliquid accipiebat, canens hæc carmina quæ Eresione, *hoc est, ramalia*, vocantur: ducente eum comitanteq; aliquot puerorum indigenarum choro,

Venimus ad magnas ædes civemque potentem,
Cuius divitiis resonat domus atque redundat.
Vos aditum præbete fores: feliciter intrent
Divitiæ, & requies hilaris, Charitesque sequantur:
Vasa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
Sintque laboratæ Cereris repleta canistra.
Excelso curru nurus hic portetur, & ipsam
Veloci cursu revehant ad limina muli.
Hæc premat electrum pedibus, telasque laboret.
Ast ego vos repetam, repetam (mihi crede) quotannis,
Non secus atque redit sub tectum garrula Progne.

Πεῖθε πυραίθουσαν καὶ δώματα, σὺν δὲ κάμινος
Πᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κωκυσάντων. 361
Ὡς γνάθος ἱππείη βρύκει, βρύκοι δὲ κάμινος,
Πάντ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμήϊα λεπτὰ ποιοῦσα.
Δεῦρο καὶ ἠελίου θύγατερ πολυφάρμακε Κίρκη,
Ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐτούς τε καὶ ἔργα.
Δεῦρο δὲ καὶ Χείρων ἀγέτω πολέας Κενταύρους·
Οἵ θ' Ἡρακλείους χεῖρας φύγον, οἵ τ' ἀπόλοντο,
Τύπτοιεν τάδε ἔργα κακῶς, πίπτοι δὲ κάμινος.
Αὐτοὶ δ' οἰμώζοντες ὁρῴατο ἔργα πονηρά.
Γηθήσω δ' ὁρόων αὐτῶν κακοδαίμονα τέχνην.
Ὃς δέ χ' ὑπερκύψει, περὶ τούτου πᾶν τὸ πρόσωπον
Φλεχθείη· ὡς πάντες ἐπίστωντ' αἴσιμα ῥέζειν.

Παραχειμάζων δὲ ἐν τῇ Σάμῳ, ταῖς νουμηνίαις προσπορευόμενος πρὸς τὰς οἰκίας τὰς εὐδαιμονεστάτας, ἐλάμβανέ τι, ἀείδων τὰ ἔπεα τάδε ἃ καλεῖται Εἰρεσιώνη, (ὡδήγει δὲ αὐτὸν καὶ συμπαρῆσαν ἀεὶ τῶν παίδων τινὲς τῶν ἐγχωρίων)

Δῶμα προσετραπόμεσθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,
Ὃς μέγα μὲν δύναται, μέγα δὲ βρέμει, ὄλβιος αἰεί.
Αὐταρ ἀνακλίνεσθε θύραι· πλοῦτος γὰρ ἔσεισι
Πολλὸς, σὺν πλούτῳ δὲ καὶ εὐφροσύνη τεθαλυῖα,
Εἰρήνη τ' ἀγαθή. ὅσα δ' ἄγγεα, μεστὰ μὲν εἴη,
Κυρβαίη δ' αἰεὶ κατὰ καρδόπου ἕρποι μάζα.
Τοῦ παιδὸς δὲ γυνὴ κατὰ διφράδα βήσεται ὔμμιν·
Ἡμίονοι δ' ἄξουσι κρατερόποδες ἐς τόδε δῶμα.
Αὐτὴ δ' ἱστὸν ὑφαίνοι ἐπ' ἠλέκτρῳ βεβαυῖα.
Νεῦμαί τοι νεῦμαι ἐνιαύσιος, ὥστε χελιδών.

ἄλ. μέν

Ἔστηκ' ἐν προθύροισι· καὶ εἰ μέν τι δώσεις, εἰ δὲ μή,
Οὐχ ἑστήξομεν· οὐ γὰρ συνοικήσοντες ἐνθάδε ἤλθομεν.

ᾔδετο δὲ τάδε ἐν τῇ Σάμῳ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ὑπὸ τῶν παίδων, ὅτε ἀγείροιεν ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπιχείρησε πλεῖν Ὅμηρος εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Σάμου. καὶ ἀναχθεὶς μετά τινων ἐγχωρίων, ἀπηνέχθη εἰς τὴν Ἴον· καὶ ὡρμίσθησαν οὐ κατὰ πόλιν, ἀλλ' ἐπ' ἀκτῆς. συνέβη δὲ τῷ Ὁμήρῳ κατὰ πολύ τι ἄρξασθαι μαλακῶς ἔχειν· ἐκβὰς δὲ ἐκ τοῦ πλοίου, ἐκοιμᾶτο ἐπὶ τῆς κυματωγῆς ἀδυνάτως ἔχων. πλείονας δὲ ἡμέρας ὁρμούντων αὐτῶν δι' ἀπλοΐην, καταβαίνοντες αἰεί τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιος, ἀπεσχόλαζον παρὰ τῷ Ὁμήρῳ, καὶ ἐν θωύματι εἶχον αὐτόν, ἀκούοντες αὐτοῦ. Τῶν δὲ ναυτέων, καὶ τῶν ἐκ τῆς πόλιος τινῶν ἡμένων παρὰ τῷ Ὁμήρῳ, κατέπλωσαν παῖδες ἁλιέες ὅ τι ποτέ, καὶ ἐκβάντες ἐκ τοῦ ἀκατίου, προσελθόντες αὐτοῖς τάδε εἶπον, Ἄγετε ὦ ξένοι, ἐπακούσατε ἡμέων, ἂν ἄρα δυνήσησθε διαγνῶναι ἅσσ' ἂν ὑμῖν εἴπωμεν. καί τις τῶν παρεόντων ἐκέλευε λέγειν· οἱ δὲ εἶπον, Ἡμεῖς ἅσσα εἵλομεν, κατελίπομεν· ἃ δὲ μὴ εἵλομεν, φέρομεν. οἱ δέ φασιν μέτρῳ εἰπεῖν αὐτούς,

ἄλ. λίαν

Ἄσσ' ἕλομεν, λιπόμεσθα· ἃ δ' οὐχ ἕλομεν, φερόμεσθα.

οὐ δυναμένων δὲ τῶν παρεόντων γνῶναι τὰ ῥηθέντα, διηγήσαντο οἱ παῖδες ὅτι ἁλιεύοντες, οὐδὲν ἐδυνάσθησαν ἑλεῖν· καθήμενοι δὲ ἐν γῇ, ἐφθειρίζοντο. καὶ ὅσους μὲν ἔλαβον τῶν φθειρῶν, κατέλιπον· ὅσους δὲ μὴ ἐδυνάσθησαν, ἐς οἴκους ἀπεφέροντο. ὁ δὲ Ὅμηρος, ἀκούσας ταῦτα, ἔλεξε τὰ ἔπεα τάδε,

362 Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάασθε,
Οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων.

Ἐκ δὲ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνέβη τὸν Ὅμηρον τελευτῆσαι ἐν Ἴῳ, οὐ παρὰ τὸ μὴ γνῶναι τὸ παρὰ τῶν παίδων ῥηθὲν (ὡς οἴονταί τινες) ἀλλὰ τῇ μαλακίῃ. τελευτήσας δὲ ἐν τῇ Ἴῳ, αὐτοῦ ἐπ' ἀκτῆς ἐτάφη ὑπό τε τῶν συμπλεόντων καὶ τῶν πολιητέων ὅσοι ἐν διαλογῇ ἐγένοντο αὐτῷ. καὶ τὸ ἐλεγεῖον τόδε ἐπέγραψαν Ἰῆται ὕστερον χρόνῳ πολλῷ, ὡς ἤδη ἥ τε ποίησις ἐξεπεπτώκει, καὶ ἐθαυμάζετο ὑπὸ πάντων· οὐ γὰρ Ὁμήρου ἐστί.

ἄλ. πολιητέων
ἄλ. ἐγένοντο

Assumus in porta: seu munera ferre placebit,
Seu nihil, est tamen hinc abeūdi certa voluntas.
Non etenim hic habitare diu nec adesse paramus.

Atque hæc carmina postea in Samo diu à pueris decantabantur, quoties ad Apollinis festum collecti conueniebant. Incunte deinde vere moliebatur Homerus è Samo Athenas proficisci: soluensque vna cum popularibus quibusdam, ad Ion appulit: vbi stationem non ad vrbem sed in litore habebant. Hic contigit Homerum grauiter ægrotare: egressus igitur è naui, in crepidine litoris iacebat ægrotus. Quumque diutius illic ob nauigandi difficultatē in portu remorarentur, subinde plerique [1] ex vrbe Homero vacabant, eumque audientes, rêuerenter obseruabant. Iam vero nautis ceterisque aliquot qui è ciuitate conuenerant, illic apud Homerum confidentibus, forte pueri piscatores eo appulerunt: qui è nauicula egressi, hæc illis verba fecerunt, Agite peregrini, audite nos, num quid eorum quæ proponemus explicabitis. Ibi è præsentibus quidā iubebat eos proloqui. Illi, Nos, inquiunt, quęcunque cepimus, reliquimus: quæ vero non cepimus, nobiscum portamus. Et quum nemo id ænigmatis interpretari posset, piscatores explicabant: significantes nimirum, se, quum piscium nihil capere possent, desidentes in sicco, pediculos uenatos: & horum quotquot cepissent, abiecisse: quos autem non inuenissent, domum retulisse. Quæ audiens Homerus, hæc dixit carmina,

Hi vos, o pueri, tales genuere parentes,
Nec latis fundis, gregibus neque mille potentes.

Ex hac autem ægritudine extremū diem clausit Homerus in Io, non (vt arbitrantur aliqui) ænigmatis perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus vero in Io Homerus, à comitibus suis atque ciuibus qui ex vrbe in colloquium cum eodem venerant, in litore ibidem honorifice sepultus est. Cuius sepulcro multo post tempore Ienses, vbi poesis eius iam publicata ab omnibus celebraretur, huiusmodi inciderunt carmen elegiacum,

XXXIV XXXV XXXVI

[1] Ex vrbe descendentes, operam Homero dabant, eumque audientes admiratione prosequebantur.

Condit

Condit humus caput hoc sacrum, qui versibus arma
Fortia diuinis heroum ornauit, Homerum.

XXXVII Porro quod Æolius fuerit Homerus, & non Ion, neque Doriensis, partim è iam dictis perspicuum esse poterit, partim etiam his coniecturis deprehenditur. Siquidem poetam tantum, qui hominũ peculiares mores in suam poesin trãsferre studuerit, par est aut laudatissimos excogitasse, aut patrios cõmemorasse. Iam vero carmina eius expendentes, indidem pronunciabitis. nam quum sacrificii ritum huiusmodi quendam referat, aut ipse eundem tanquam probatissimum excogitauit, aut quod cum patriis institutis conueniret. Sic enim inquit,

Protractas iugulant pecudes, & tergora costis
Diripiunt, femorumque toros & crura recidunt,
In partesque secant geminas: tum pinguia nidor
Viscera nube tegit densa.

In his versibus de iliis nulla mentio, quibus in sacrificiis tamen vtebantur ceteri, praeter vnam Æolicam gentem, quae ilia non concremabat. Indicat praeterea his quoque versibus quod Æolius existens, suae gentis ritibus vsus sit,

--- tum segmina carnium
Ipse focis multo crepitantibus admouet igni
Cruda senex, & vina super nigrantia fundit:
Quem verubus quinis iuuenes onerata tenentes
Brachia circumstant.

Æoles enim soli intestina quinq; verubus defixa torrebant, reliqui Graeci tribus. etenim πέμπε dicunt Æoles pro πέντε, *id est, quinque.*

XXXVIII Atq; haec sane de genere, vita interituque Homeri a nobis relata sint. Ceterum aetatem Homeri, siquis diligenter recteque ratiocinetur, ex hisce facile deprehendet. Nempe ab expeditione Graecorum quam Agamemnon & Menelaus in Ilium habuerunt, annis centum post atque triginta Lesbus oppidatim habitari coepit, quum antea nullam prorsus haberet ciuitatem. Post Lesbum habitatam annis viginti Cuma Æolica & Phricotis appellata habitata fuit. Porro à Cuma annis duodeuiginti, in Smyrnam Cumani colonias deduxerunt: quo tempore natus fuit, Homerus.

Ἐνθάδε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει,
Ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον.

Ὅτι δὲ ἦν Αἰολεὺς Ὅμηρος, καὶ οὔτε Ἴων, οὔτε Δωριεύς, τοῖς τε εἰρημένοις δεδήλωταί μοι, καὶ δὴ καὶ τοῖσδε τεκμαίρεσθαι παρέχει· ἄνδρα ποιητὴν τηλικοῦτον εἰκός ἐστι τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ποιοῦντα ἐς τὴν ποίησιν, ἤτοι τὰ κάλλιστα ἐξευρόντα ποιέειν, ἢ τὰ ἑωυτοῦ, πάτρια ἐόντα. ἤδη τοίνυν τόδε ἐνθένδε αὐτοὶ τῶν ἐπέων ἀκούοντες κρινέτε. ἱεροποιίην γὰρ ἢ τὴν κρατίστην ἐξευρὼν ἐποίησεν, ἢ τὴν ἑωυτοῦ πατρίδα προσήκουσαν. λέγει γὰρ ὧδε,

Αὐέρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν,
Μηρούς τ' ἐξέταμον, κατά τε κνίσσῃ ἐκάλυψαν,
Δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὠμοθέτησαν.

ἐν τούτοις περὶ ὀσφύος οὐδὲν εἴρηται, ᾗ ἐς τὰ ἱερὰ χρέονται· μοῦνον γὰρ τῶν Ἑλλήνων τὸ Αἰολικὸν ἔθνος οὐ καίει ὀσφύν. δηλοῖ δὲ καὶ ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν ὅτι Αἰολεὺς ὤν, τοῖς νόμοις τοῖς τούτων ἐχρῆτο,

Καῖε δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
Λεῖβε· νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσίν.

Αἰολέες γὰρ μόνοι τὰ σπλάγχνα ἐπὶ πέντε ὀβελῶν ὀπτῶσιν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ τριῶν. καὶ γὰρ ὀνομάζουσιν οἱ Αἰολεῖς τὰ πέντε, πέμπε. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς γενέσιος καὶ τελευτῆς καὶ βίου δεδήλωταί μοι. Περὶ δὲ ἡλικίης τῆς Ὁμήρου, ἐκ τῶνδε ἄν τις ἐπισκεπτόμενος, ἀκριβέως καὶ ὀρθῶς λογίζοιτο. ἀπὸ γὰρ τῆς εἰς Ἴλιον στρατείας, ἣν Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος ἤγειραν, ἔτεσιν ὕστερον ἑκατὸν καὶ τριάκοντα Λέσβος ᾠκίσθη κατὰ πόλεις, πρότερον ἐοῦσα ἄπολις. μετὰ δὲ Λέσβον οἰκισθεῖσαν ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσι Κύμη ἡ Αἰολῖτις καὶ Φρικῶτις καλεομένη ᾠκίσθη. μετὰ δὲ Κύμην, ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον Σμύρνα ὑπὸ Κυμαίων κατῳκίσθη· καὶ ἐν τούτῳ γίνεται Ὅμηρος.

ἀφ' οὗ

ἀφ' οὗ δὲ Ὅμηρος ἐγένετο, ἔτεά ἐστιν ἑξακόσια εἰκο-
σιδύο μέχρι τῆς Ξέρξεω διαβάσιος, ὃς στρατευ-
σάμενος ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ζεύξας τὸν Ἑλλήσπον-
τον, διέβη ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην. ἀπὸ δὲ τού-
του ῥηιδίως ἐστὶν ἀριθμῆσαι τὸν χρόνιον τῷ ἐθέλον-
τι ζητεῖν ἐκ τῶν ἀρχόντων Ἀθήνησι. τῶν δὲ Τρω-
ϊκῶν ὕστερον γέγονεν Ὅμηρος ἔτεσιν ἑκατὸν ἑξηκον-
ταοκτώ.

Ab Homero autem nato anni sunt sex-
centi vigintiduo ad Xerxis vsq; in Græ-
ciam traiectum, qui videlicet iuncto
pontibus Hellesponto cum exercitu ex
Asia in EVropam penetrauit. Ex his i-
gitur tempus illud calculo colligere fa-
cile fuerit ei qui prætorum Athiniensi-
um rationem habuerit. Centum autem
& sexaginta octo post Troianum bel-
lum annis extitit Homerus.

ΤΕΛΟΣ

τῶν ἐννέα Μουσῶν Ἡροδότου τοῦ Ἁλικαρνασσῆος, καὶ ἐξηγήσεως τῆς περὶ Ὁμήρου

APPEN-

APPENDIX

AD HERODOTVM,

De Legibus & Institutis tam Persicis quam Ægyptiacis.

Vt ea ex diuersis auctoribus ab H. STEPHANO *fuit adiecta.*

DE

PERSARVM LEGIBVS ET INSTITVTIS, EX DIVERsis historicis.

EX XENOPHONTE, *Pædiæ Cyri libro* I.

PRIMA his legibus cura à bono publicò videtur initium sumere Haud enim incipiunt itidem vt aliæ plurimæ ciuitates, quæ parentibus permittentes pro voluntate filios educare, & ætate prouectioribus pro arbitrio vitam agere, eis iubent ne furentur, ne rapiant, ne in *alienas* ædes ingrediantur vi, ne iniuste percutiant quenquã, ne adulterium patrent, ne [1] principis imperium detrectent, reliquaque huiusmodi eodem pacto. quod siquid horum transgressus quis fuerit, pœnam in eum statuerunt. At Persarum leges anticipantes, *maxime* curant ne initio tales sint ciues vt cuiusquam vel improbitatis vel turpitudinis desiderio capiantur.

Curant autem illud hoc pacto. Est illis forum quod vocatur liberum, vbi & regiæ, & alia sunt palatia. Hinc & venalia, & circumforanei, & horum clamores atque ineptiæ in alium locum reiecta sunt, ne horum turba compositis eorum moribus qui institutionem adepti sunt, misceatur. Est autem forum circa palatia distributum in partes quatuor quarum vna est puerorum, altera puberum, [2] tertia virorum, qui perfectam ætatẽ iam agũt:

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΘΩΝ, ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΥΓγραφέων.

ΕΚ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ, παιδείας Κύρου βιβλίῳ α´.

ΟΥΤΟΙ δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι. οὐχ ὁμοίως γὰρ ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλεῖσται πόλεις, ἀφεῖσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλοι τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλωσι διάγειν, ἐπιτάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν, μὴ ἁρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως· ἢν δέ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίας αὐτοῖς ἐπέθεσαν. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι, προλαβόντες ἐπιμέλονται ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται ὥστε πονηροῦ τινὸς ἔργου ἢ αἰσχροῦ ἐφίεσθαι.

Ἐπιμέλονται δὲ ὧδε. ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη, ἔνθα τά τε βασίλεια καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα πεποίηται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὤνια, καὶ οἱ ἀγοραῖοι, καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλίαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον· ὡς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. διῄρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα ἐς τέτταρα μέρη· τούτων δ᾽ ἔστιν ἓν μὲν παισίν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν,

Alias lect. vide in meis annot.

γρ. ἰέναι προσπίπτειν

γρ. ζημίαν γρ. ἐπιτίθεσαν.

1 Magistratus imp. 2 Tertia eorum qui virilem ætatem attigerunt. *Vel,* eorum qui matura sunt ætate. *Sic paulo post.*

ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἑκάστοις τούτων πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες· οἱ δὲ γεραίτεροι, ἡνίκ' ἂν ἑκάστῳ προχωρῇ· πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς δεῖ αὐτοὺς παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα, σὺν τοῖς γυμνικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῶν γεγαμηκότων· οὗτοι δὲ οὐκ ἐπιζητοῦνται, ἂν μὴ προρρηθῇ παρεῖναι· οὔτε πολλάκις ἀπεῖναι καλόν. ἄρχοντες δ' ἐφ' ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσὶ δώδεκα· (δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διῄρηνται) καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισὶν ἐκ τῶν γεραιτέρων ᾑρημένοι εἰσὶν οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύναι· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις, ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν οἳ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας, καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς. εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ᾑρημένοι, οἳ προστατεύουσιν ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν.

Ἃ δὲ ἑκάστῃ ἡλικίᾳ προστέτακται ποιεῖν, διηγησόμεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται ᾗ ἐπιμέλονται ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται. οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες, διάγουσι, μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ ἀνδράσιν, ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακολογίας, καὶ ἄλλων οἵων δὴ εἰκός. οὓς δ' ἂν γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται· κολάζουσι δὲ καὶ οὓς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας εὑρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δ' οὐχ ἥκιστα, ἀχαριστίας· καὶ ὃν ἂν γνῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. οἴονται γὰρ, τοὺς ἀχαρίστους, καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ περὶ γονέας καὶ πατρίδα καὶ φίλους. ἕπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία.

γρ. γυμνητικοῖς

Lege vel οὐδ' ἥκιστα (vt scribo in m. ann.) vel ἥκιστα, neutra partic. præfixa.

quarta vero eorum qui sunt emeriti. Legeque cautum est vt horum singuli loci [1]iis adsint: pueri, quum primum illuxerit, & eodem modo perfectæ ætatis viri: seniores vero, quum per ocium cuique licuerit, exceptis constitutis diebus, quibus adsint necesse est. At [1]adolescentes cubant etiam in palatiis [2]cum gymnicis armis: exceptis maritis, qui ne requiruntur quidem, nisi antea iussi adesse fuerint. Atneque honestum *ducitur* sæpius abesse. Et præsunt cuique harum partium duodecim principes. nam in duodecim tribus Persæ distributi sunt. Ii vero pueris præsunt qui *selecti* ex senioribus eos videantur reddituri quàm optimos: [3]adolescentibus autem, ex absolutæ ætatis viris illi qui perquam optimos eos existimentur effecturi. At ipsis absolutæ ætatis viris ii *sunt præfecti*, quorum illi institutione censeantur quę constituta sunt & à magistratu maximo imperata, maxime præstituri. Electi etiam sunt præsides seniorum: qui præsunt, quo hi quoque suo fungantur officio.

Quæ autem cuiq; ætati imperantur facienda, enarrabimus, quo dilucidius fiat [4]diligentiamne adhibeant vt ciues sint quamoptimi. Pueri igitur ventitantes ad scholas, iustitiæ discendæ dant operam, aiuntque ita illos huic rei studere quemadmodum apud nos qui *eunt* ad litteras perdiscendas. Eorum autem magistri magnam diei partem consumunt in eorum disceptationibus iudicandis. Habent enim pueri quoque inter sese, quemadmodum viri, accusationes & de furto, & de rapina, & de vi, & de fraude, & de maledicentia, & de aliis *criminibus*, vt & par est. Quos autẽ norint horum aliquid deliquisse, eos plectunt. In illos item animaduertunt quos minus iure accusantes inuenerint. [5]Ac iudicia de illo etiã crimine exercent, quod est quidẽ in caussa cur homines mutuo se odio quammaxime insectentur, sed tamen ita vt ne minimum quidem iudicium de eo exerceant: nimirum de ingratitudine. ac quęcunq; cognorint posse referre gratiam, nec referre, in hunc seuerissime animaduertunt: quippe qui arbitrantur, eos qui sint ingrati, & deos maiorem in modũ negligere, & parentes, & patriam, & amicos. Ingratitudinẽ vero potissimũ impudentia sequitur.

1 Ephebi *siue*, puberes, *vt paulo ante vertit.* 2 Cum armis quibus exercentur. 3 Ephebis (vel puberibus) ex maturæ ætatis viris. 4 *Legit* ἐπιμέλονται *at* ᾗ ἐπιμέλονται *significat*, Qualem diligentiam adhibeant. 5 *Huius loci sensum inuerterat Philelphus.*

etenim

etenim hæc ad omnem turpitudinem maxima est dux. Docent etiam pueros temperantiam. ad quam discendam eis plurimum conducit quod vident senes ipsos toto die temperanter vitam agere. Tradunt præterea iis præcepta parendi magistratibus. Multum quoque huic rei conducit quod seniores magno studio parere magistratibus intuētur. Eosdem insuper docent vt & cibi & potus continentiam seruent: ad quos illos admodū adiuuat quòd ante oculos habēt, seniores non prius abire ventris *implendi* gratia, quam præsides permiserint: quodque non apud matrem vescuntur pueri, sed apud magistrū, quando præsides significarint: feruntque domo pro cibo panem, pro obsonio nasturtium, ad potum vero, si quis sitiat, capedinē, vt ex flumine aquam hauriant. Ad hæc etiam discunt sagittandi & iaculandi artem. Atque ad sextum vsque & septimumdecimum ætatis annum hæc agunt pueri.

Dein vero in [1] puberū numerum exeunt: horum autem puberum talis est vita. Decem enim annos postquam pueritiam egressi fuerint, cubant (vt antea diximus) ad palatia, idque tum custodiendæ vrbis gratia, [2] tum ob temperantiæ studium. Videtur enim huic ætati maiorem in modum diligentia opus esse. Præstant etiam interdiu præfectis suam operam, siqui eis vsui sint pro republica. Et quum oportuerit, manent omnes ad palatia. Quū vero ad venationem rex exierit (id quod persæpe agit in mense) relinquit custodiæ dimidiū. Habeant autem exeuntes oportet arcus, & iuxta pharetrā, in vagina [3] mucronem, aut securim, præterea cratem, & [4] pila duo: vt & alterum emittant, & altero, si opus fuerit, cominus vtantur. Ob hanc autem rem publice dant operam venationi: & rex quemadmodum in bello se ducē eis præstat, & ipse tum venatur, tum vt alii venentur diligentiā adhibet, quod hæc eis verissima videtur meditatio rerum bellicarum. Etenim diluculo assuefacit surgere, frigoraque & calores tolerare. exercet etiam eos ad itinera & cursus. Necessarium etiam est sagitta bestiam ferire ac iaculo petere, vbicunque occurrerit. Quin-

καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν εἶναι γαστρὸς καὶ 10 ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι [* καὶ] τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν, ἄρτον, ὄψον δὲ, κάρδαμον· πιεῖν δὲ, ἤν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα 20 πράττουσιν.

γρ. σῖτα μὲν, ἄρτους,

Ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ᾽ αὖ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε. δέκα ἔτη ἀφ᾽ οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προείρηται, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης. (δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι) παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς μάλιστα τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἤν τι δέωνται, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα· ὅταν δὲ ἐξίῃ 30 βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς. ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα παρὰ τὴν φαρέτραν, καὶ ἐν κολεῷ κοπίδα, ἢ σάγαριν· ἔτι δὲ καὶ γέρρον, καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφιέναι, τῷ δ᾽, ἂν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς, ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ, ἡγεμών αὐτοῖς ἐστι, καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται ὅπως ἂν θηρῷεν· ὅτι ἀληθεστάτη δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλε-40 μον εἶναι. καὶ γὰρ πρῳ̈ ἀνίστασθαι ἐθίζει, καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι· γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις. ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον, καὶ ἀκοντίσαι ὅπου ἂν παραπίπτῃ. καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τι τῶν ἀλκίμων θηρίων

γρ. θήραν, τοὺς ἡμίσεας συλλαβεῖν παλτὰ. γρ. καὶ τόξα καὶ ... γρ. θηρῷεν. Vers. vlt. quidam libri γενεᾶς: quidā δρόμοις: sed ... alii multis locis comprobant.

etiam animum acui sæpe necesse est in venatione, vbi ferox aliqua bestia contra sese

1 *Vel*, epheborum *Philita*, Dein vero vbi adolescentiam excesserunt, ita rursus degunt. 2 Tum vt temperantiæ studeant. *Vel*, vt temperantiam exerceant. 3 *Vide quod annotatum est in paginam 579 de hac voce.* 4 *Vel*, hastas duas: vt & alteram em. & altera, si opus f.

αἰσθητέον. παίειν μὲν γὰρ δεῖ τὸ ὁμόσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον. ὥστε οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν πολέμῳ παρόντων. ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν, ἄριστον ἔχοντες πλεῖον μὲν, * ὡς τὸ εἰκὸς, τῶν παίδων, τἆλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν, οὐκ ἂν ἀριστήσαιεν· ἢν δέ τι δέῃ θηρίου ἕνεκα ἐπικαταμεῖναι, ἢ ἄλλως * βουληθῶσι διατρῖψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες, τὴν ὑστεραίαν αὖ θηρῶσι μέχρι δείπνου. καὶ μίαν ἄμφω * ταύτας] τὰς ἡμέρας λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα· ἵνα καὶ ἐάν τι ἐν πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὄψον δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι, ὅ, τι ἂν θηράσωσιν· εἰ δὲ μὴ, τὸ κάρδαμον. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ διψῶντι πιεῖν. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυλαὶ διατελοῦσι μελετῶσαι τά τε ἄλλα ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν· καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες, καὶ ἆθλα προτίθεται. * ἐν ᾗ δ' ἂν τῶν φυλῶν πλεῖστοι ὦσι δαημονέστατοι καὶ ἀνδρικώτατοι * καὶ * εὐπιστότατοι,] ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται, καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶνται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαὶ, ἤν τι ἢ φρουρῆσαι δεήσῃ, ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι, ἢ λῃστὰς ὑποδραμεῖν, ἢ καὶ ἄλλ' ὅσα ἰσχύος ἢ τάχους ἔργα ἐστί. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν.

Ἐπειδὰν δὲ * τὰ δέκα ἔτη * διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας. ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου ἐκ τῶν ἐφήβων, οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε. πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ ἔφηβοι, παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἤν τι δέῃ * περὶ τοῦ κοινοῦ ὅσα * φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστὶ καὶ ἔτι δυναμένων. ἢν δέ που δεήσῃ στρατεύεσθαι, τόξα

γρ. ὡς εἰκὸς

γρ. ἐθελήσωσι

γρ. ἐν ᾗ δ' ἂν φυλῇ

γρ. πειστότατοι,

Lege, aut saltem intellige, τῶν τοῖς ἐφήβοις δικαίων

γρ. τελέσωσιν,

γρ. ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ

γρ. συμφρονούντων

obiecerit. Nam & percutere oportet quæ occurrerit, & ab irruente sibi cauere. Quare haud facile in venatione eorum quicquam abesse reperiatur quæ inter bellandum accidunt. Exeuntes autem in venationem, prandium habēt, & id quidem largius, vt par est, quam pueri, sed alioqui simile. Et donec quidem venantur, non prandent: sed siquid opus fuerit aut feræ ipsius gratia præstolari, aut aliter velint tempus terere in venando, hoc prandio pro cœna vsi, rursū postridie venātur ad cœnam vsq;: & duos hos dies pro vno supputant, quod vnius diei cibum consumunt. Hoc autē faciunt consuescendi gratia, vt, siquid facto opus fuerit etiam in bello, id facere possint. Ac illi quidem qui huius sunt ætatis, obsonium hoc habent quodcunque venati fuerint: sin minus, nasturtio vescuntur. Quod siquis eos existimat aut vesci iniucunde, quum aliud nihil præter[1] nasturtium addunt ad cibum, aut potu minus suaui vti, quum aquam bibunt, reminiscatur quanta cum voluptate maza paneque[2] vescuntur in fame, quamque suaue est bibere aquam in siti. At reliquæ tribus quæ *domo* manentes *in venationem non exeunt*, tum alia exercēt quæ pueri didicerunt, tum vero sagittādi & iaculandi artem, & de his inter se assidue certant. Sunt præterea publici horum ludi præmiaq; proposita. in qua autē tribu plurimi fuerint peritissimi fortissimiq; ac maxime fideles, horū laudatur à ciuibus & honoratur non præsens rector duntaxat, verumetiā illi qui eos in pueritia erudierunt. Et his adolescentibus vtuntur magistratus,[3] sicubi præsidio opus fuerit, vel ad maleficia inquirenda, vel ad insequendos latrones, vel ad alia agenda quæcunque aut virium aut velocitatis sunt opera. Ab adolescentibus ephebis igitur hæc geruntur.

Sed vbi annos decem absoluerint, euadunt in perfectæ ætatis viros: à quo tempore autem ex ephebis excesserint, hi rursus annos quinque & viginti ita degunt. Principio, quemadmodum adolescentes præsto sunt magistratibus, vt, siquid pro republica opus fuerit, se vtantur iis in rebus quæ prudentiam viresque requirunt. Quod si militiæ danda sit opera,

1 *Cicero interpretatur rectius*, Nasturtium adhibent ad panem. 2 Vescitur quis in f. 3 Siquid custodia opus habeat,

qui ita

qui ita sunt instituti, arcubus & pilis amplius non vtuntur, sed ensibus & armis quibus cominus pugnant, feruntque thoraca circa pectora, & in manu sinistra cratem, qualem habentes pinguntur Persæ: in manu autem dextera [1] gladium aut mucronem. Et ex huiusmodi viris magistratus omnes constituuntur, exceptis puerorum magistris.

At posteaquam annos quinque vigintique complerint, agentes hi ætatis annum aliquanto amplius quam quinquagesimum (illorum iam ætatem ingressi qui & sunt & vocantur seniores) non etiam in militiam eunt extra solum patrium, sed manentes domi iudicant omnes caussas & publicas & priuatas. Iudicant etiam hi [2] caussam mortis, iidemque legunt omnes magistratus. Quod siquis aut in [3] adolescentibus aut in viris deliquerit quippiam contra leges, deferunt eum singuli tribuni, & ex aliis qui voluerit. Quem seniores vbi audierint, ordine mouent. At ordine motus degit reliquam vitam cum ignominia.

Verum vt omnis Persarum respub. clarius pateat, repetemus paulo altius. nũc enim ob ante dicta declarari queat paucis. Persæ dicuntur esse circiter centum viginti millia hominum. Horum nemo lege excluditur à dignitatibus atque magistratibus: sed licet omnibus Persis mittere filios ad publicas iustitiæ scholas. Verum qui possunt [4] filios per ocium alere, eos mittũt ad scholas: quibus vero *alendi* non est facultas, nequaquam mittunt. Qui autẽ fuerint apud publicos magistros instituti, licet his inter [5] adolescentes eius ætatis opera exercere, aliis vero non licet. Qui rursus legitima inter adolescentes absoluerint, possunt hi inter viros versari, magistratuumque participes atque honorum fieri. At hi qui pueritiæ atque adolescentiæ legitima non obierint, inter viros non admittuntur. At hi rursus qui inter perfectæ ætatis viros sine reprehensione se gesserint, fiunt ex ordine seniorum. Et ita seniores hi constituuntur qui per omne honestatis genus vitam egerint. Et hæc est viuendi institutio, qua vtentes, optimos viros se fore existimant. Quin hoc etiam tempore testimonium durat tum moderati eorum victus, tum etiã

τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλτά, στρατεύονται, τὰ δ᾽ ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θώρακά τε περὶ τοῖς στέρνοις, καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται, πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι.

Ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλεῖόν τι ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ᾽ αὖ γεραίτεροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τά τε κοινὰ πάντα καὶ τὰ ἴδια. καὶ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἱροῦνται. καὶ ἤν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπῃ τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστοι, καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος· οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν. ὁ δὲ ἐκκριθεὶς, ἄτιμος ὢν λοιπὸν βίον διατελεῖ.

Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι. νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθείη διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι. τούτων δ᾽ οὐδεὶς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ᾽ ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ᾽ οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας, πέμπουσιν· οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι, οὐ πέμπουσιν. οἳ δ᾽ ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι· τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. οἳ δ᾽ ἂν ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναλίζεσθαι, καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν· οἳ δ᾽ ἂν αὖ ἐν τοῖς παισὶ μὴ διατελέσωσιν, ἢ ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἳ δ᾽ ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν γεραιτέρων γίγνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ᾗ οἴονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτύρια καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν, καὶ τοῦ

[1] Vertit μάχαιραν *gladium*, & κοπίδα *mucronem*. Κοπίδας (inquit Curtius) vocant gladios leuiter curuatos, falcibus similes, queis appetebant belluarum manus. [2] De caussis capitalibus. [3] Pubetibus. *Gr.* ephebis. [4] Filios ociantes alere vel, in ocio. [5] Puberes. *Gr.* ephebos. *Sic in sequent.*

ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαιταν. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐστι Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπτύειν καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι, καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι. αἰσχρὸν δέ ἐστι καὶ τὸ ἰόντα που φανερὸν γενέσθαι ἢ τοῦ οὐρῆσαι ἕνεκα, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἠδύναντο ποιεῖν εἰ μὴ καὶ διαίτῃ μετρίᾳ ἐχρῶντο, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλῃ πῃ ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν.

laboribus coniuncti. Nam nunc quoque turpe est apud Persas & spuere, & emungi, & flatus videri plenos. Turpe item ducitur siquis conspiciatur quoquam ire aut meiendi, aut cuiusquam huiusmodi rei gratia. Quæ quidem facere nullo pacto possent nisi & victu modico vterentur, & humiditatem per laborem consumerent, ita vt ea alio quopiam secederet. Hæc igitur de Persis omnibus dicere possumus.

Vide & locum ex huius operis libro V, in illis quæ sequuntur ea quæ è libro VIII petita sunt.

Παρὰ τοῦ αὐτοῦ, ἐν τῷ Παιδείας η΄.

ΤΟΙΓΑΡΟΥΝ τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνως δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε ὀργιζόμενον κραυγῇ, οὔτε χαίροντα ὑβριστικῷ γέλωτι. ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν. τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ἐπὶ θύραις διῆγον. τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήρας ἐξῆγεν οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι· ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι, διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν *ἕπεσθαι· καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται, διὰ τὴν τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν. καὶ τὴν ἐγκράτειαν δέ, καὶ πόνους καὶ ψύχη καὶ θάλπη καὶ λιμὸν καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν, ἐνταῦθα μάλιστα προσείθιζε τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον· καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς περὶ ἑαυτόν, πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπόνει καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας. καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ *μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δὲ καὶ ὁπότε ἀνάγκη εἴη, οἴκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα. καὶ οὔτε αὐτός ποτε

[Margin: γρ. ἐφίπτασθαι] [Margin: γρ. μένειν τι ἀναγκαῖον]

Apud eundem, *Pædia* VIII.

ERGO Cyrus quum talis esset, fecit vt [1] in foribus multa esset deteriorũ modestia cedentium melioribus, multus etiam pudor atque modestia inuicem. Insuper etiam animaduertisses illic neminem neq; irascentem cum clamore, neq; gaudentem risu [2] contumelioso: sed si eos vidisses, vere eos ad normam honestatis viuere dixisses. Res igitur huiusmodi facientes videntesq; degebant [3] in foribus. At bellicæ exercitationis gratia eos ad venationem educebat quibus hæc *militaria* exercenda existimabat: hanc exercitationem rerum bellicarum esse omnino ratus optimã, equestris autem verissimam. Hæc enim maxime reddit ad equitandum in quibuslibet locis aptos, quod insequi oporteat feras fugientes: & hæc item reddit maxime habiles ad efficiendum ab equis quoduis opus, quia cupiditate tenentur *illas* capiundi, & inde etiam honorem affectant. Et hic etiã maxime [4] familiares assuefaciebat ad cõtinentiam, & ad labores, & frigora, & calores, & famem ac sitim tolerandam. Atque hoc etiam tempore rex ac regis familiares hæc assidue faciunt. Quod igitur existimaret neminem imperare decere qui præstantior subditis non esset, & ex antedictis omnibus patet, & ex eo quod ita suos exercens, multo etiam magis ipse & continentiam & bellicas artes exercitationesque elaborabat. Etenim ad venationem alios educebat, quando aliqua manendi necessitas non esset: quod si etiam necessitas talis accideret, ipse domi venabatur eas feras quæ in viuariis alebantur. Nec vero ipse vnquam

1 In aula sita, vel, in regia. 2 *Videtur legisse* ὑβριστικῷ. *Potest etiam reddi*, Neque gaudentem cum risu contumelioso, vel, insolente. 3 In aula, vel, in regia. 4 Eos qui e sodalitate erant, vel, e sodalitio.

antequam sudasset cœnam capiebat, nec equis priusquam essent exercitati, pabulum iniiciebat. Quinetiam ad hanc venationem inuitabat sceptriferos suos. Itaque longe ipse in omnibus honestis operibus excellebat, longe etiam præstabant qui circa illum versabantur, ob exercitationem assiduam. Et se quidem in tale exemplum proponebat. Præterea vero alios quoque & muneribus & magistratibus & [1] consessibus & omnibus donabat honoribus, quos maxime intuebatur quæ honesta essent consectari. Itaque multam omnibus iniiciebat æmulationem quo quisq; Cyro optimus videretur.

Insuper *hoc* Cyri nobis videmur animaduertisse quod non hac re solum decere existimabat principes subditis præstare quod iis forent meliores, sed etiam existimabat opus esse vt eos *veluti* præstigiis quibusdam deciperent. Itaque [2] existimabat stolam Medicam & ipse ferre, [3] & vt familiares ea induerentur persuasit. Hæc enim visa est ei occultare si quis defectū aliquē haberet in corpore: præterea indutos ea & pulcherrimos & maximos ostendere. Etenim calceos tales habent, in quibus qui eos ferunt clam aliquid subiicere possint, quo maiores esse videantur quam sunt. Sinebatque vt oculos suppingerent coloribus, quo pulchrioribus quam essent oculis esse viderentur: & fricarentur, vt melius viderentur colorati quam natura essent. Exercuit eos insuper vt neq; spuerent palam, neq; mucū emitterent: præterea ne ad quicquam spectandum conuerterentur, perinde quasi mirarentur nihil. Omnia vero hæc existimabat aliquid conferre ad hoc vt minus forent subditis conteptui. Quos igitur censebat dignos qui aliis preesset, per seipsū tales reddidit exercitatione, & imperiū in illos gerendo cū maiestate: quos vero [4] destinabat ad seruiendū, horum neminem incitabat ad exercendos ingenuos labores, neq; vt haberēt arma permittebat: verū curabat vt neq; sine cibo vnquā essent, neq; sine potu, ingenuarū exercitationū gratia. Etenim quando agebant feras in campos equitibus, cibum in venationem his ferre permittebat, liberorum autem nemini: & quando iter faciendum erat, agebat eos ad aquas, vt iumenta. quum item erat prandendi tempus, eos expectabat donec aliquid comedissent, ne esurirent. Itaque hi quoque eum, vt viri optimates, patrem vocabant, quod sui ipsorum haberet curam, vt indubitato semper mancipia forent.

πρὶν ἱδρῶσαι δεῖπνον ᾑρεῖτο, οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλλε. συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκεῖνον, διὰ τὴν ἀεὶ μελέτην. παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν παρείχετο. πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ τῶν ἄλλων οὕστινας μάλιστα ὁρῴη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἕδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν. ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανήσοιτο Κύρῳ.

Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν, ὡς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ᾤετο χρῆναι αὐτούς. στολήν τε γοῦν εἵλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν, καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἔπεισεν ἐνδύεσθαι. αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν ἐδόκει εἴ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὡς εὐοφθαλμότεροι φαίνοιντο ἢ εἰσί, καὶ ἐντρίβεσθαι, ὡς εὐχροώτεροι ὁρῷντο ἢ πεφύκασιν. ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μηδὲ πτύοντες μηδὲ ἀπομυττόμενοι φανεροὶ εἶεν· μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θέαν μηδενός, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾤετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾤετο χρῆναι δι' ἑαυτοῦ, οὕτω κατεσκεύασε καὶ μελέτῃ καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους οὔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρώρμα, οὔτε ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν. ἐπεμελεῖτο δὲ ὅπως μήποτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοι * ποτὲ] ἔσοιντο, ἐλευθερίων ἕνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπότε ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐδενί. καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα, ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔστ' ἂν φάγοιέν τι, ὡς μὴ βουλιμιῷεν. ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἄριστοι πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

1 Sedibus. *Erant enim alia aliis honoratiores sedes, vnde alibi* [illegible] *dicit.* 2 In animum induxit itoi. 3 Et vt sodalitia ea ind. *Vel*, illi inter quos sodalitium erat. 4 Præparabat, *aut* comparabat. *vel*, aptos reddebat.

Παρὰ τῷ αὐτῷ, περὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ βιβλίου.

Ὅτι μὲν δὴ [a] καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἡ τοῦ Κύρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὡρίσθη μὲν πρὸς ἕω τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ· πρὸς ἄρκτον δέ, τῷ Εὐξείνῳ [b] πόντῳ· πρὸς ἑσπέραν δέ, Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ· πρὸς μεσημβρίαν δέ, Αἰθιοπίᾳ. τοσαύτη δὲ γενομένη, μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκυβερνᾶτο· καὶ ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οἵ τε ἀρχόμενοι Κῦρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο. ἐπεὶ [c] μέντοι Κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο.

Ὡς δ' ἀληθῆ λέγω, ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε ὅρκους ὀμόσαιεν, ἠμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν, καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, [οὐδ' ἂν εἷς αὐτοῖς ἐπίστευεν] ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἷς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτῶν. οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγοί· νῦν δὲ δὴ τῇ πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες, ἐνεχείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα, ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλάς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων ἄλλοι [d] ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο. πολὺ δὲ καὶ τῶνδε χείρονες νῦν εἰσί. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· [e] νῦν δὲ καὶ ἤν τις, ὥσπερ Λεομίθρης, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπών, καὶ τοὺς μεγίστους ὅρκους παραβάς, βασιλεῖ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες, ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσίν. ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς [f] ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται.

[a] γρ. ἀρίστη καὶ καλλίστη

[b] γρ. πόντῳ καὶ Προποντίδι καὶ Ἑλλησπόντῳ· πρὸς ἑσπέραν

[c] γρ. αὐτοῦ

[d] γρ. πολλοὶ δὲ καὶ πολύ

[e] γρ. νῦν δὲ αὖ τις, ὥσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδούς, καὶ ὥσπερ Λεομι.

[f] γρ. ὡς ἐπὶ τὸ πολύ

Apud eundem, circa finem eiusdem libri.

Qvod pulcherrimum quidem ac maximum regnorum omnium Asiæ, Cyri fuerit regnum, ipsum de se testimoniũ præbet. Terminos enim habuit ad orientem mare rubrũ, ad septētriones pontum Euxinum, ad occidentem Cyprum & Ægyptum, ad meridiem Æthiopiam. Id autem imperium quũ tanta esset magnitudine, [1] vna Cyri sententia gubernabatur: qui etiam ipse subditos suos æque ac filios & honorabat & colebat: & Cyrum subditi perinde quasi patrem venerabantur. Vbi autem Cyrus excessit è viuis, continuo ipsi filii inter se dissedere, cōtinuoque vrbes ac gentes defecere, sicque in deterius omnia versa sunt.

Quod autem vera à me narrantur, incipiam à rebus diuinis id docere. Noui enim & regem prius, & eos qui sub rege essent, etiam iis qui vltima scelera perpetrassent, siue iusiurandum iurati essent, inuiolatum præstare, siue dextras dedissent, constantissime [2] obseruare solitos. Quod si tales nō fuissent, & huiusmodi de se opinionem non præbuissent, ne vnus quidē credidisset eis: quēadmodum nunc nemo amplius credit, posteaquam cognita est eorum impietas: sic neque tunc illi credidissent duces militum qui vna cum Cyro ascenderant. At illi quum priori de iis opinioni credidissent, seipsos in manus eorum tradiderunt, & ad regē ducti obtruncati fuerunt.[3] Multi etiam eorũ barbarorũ qui vna militarant, alii alia decepti fide data, periere. Multo præterea etiam his in rebus nunc sunt deteriores. Antea enim siquis aut periculum subiisset pro rege, aut vrbem gentemve [4] in seruitutem redegisset, aut aliud quicquam præclarum aut vtile ei egisset, hi erant qui in honore habebantur: at nunc, etiam siquis, quemadmodum Leomithres, vxore ac liberis amicorumque filiis obsidibus apud Ægyptium relictis, maximumque iusiurandum transgressus, videatur aliquid emolumenti attulisse regi, hi sunt qui maximis præmiis honorãtur. Hæc igitur videntes Asiatici omnes, ad impietatem & iniustitiã versi sunt. Quales enim fuerint præfecti, tales etiã qui sub ipsis sunt, vt plurimum euadũt.

1 *Vel,* Vno Cyri arbitrio gub. 2 Obseruare *quod polliciti essent* sol. 3 *Sequitur ex parte lectionem margini adscriptam. Altera sonat,* Multo etiam quam hi nunc sunt deteriores. 4 In potestatem *eius* redeg. *Vel, suo* imperio adiunxisset.

Hinc

Hinc igitur factum est vt omne fas magis contemnant quam antea. Iam vero circa pecunias hoc modo sunt iniquiores. non enim eos solum qui magnis se delictis fecerunt obnoxios, sed eos item qui nihil fecerunt iniuste, comprehensos cogunt nullo iure pecunias soluere. Quo fit vt nihilo illi minus qui videntur esse ditissimi, quam qui multa iniuste admiserunt, in metu sint: adeo vt neque [1] in manus hi ire velint potentiorum, neque audeant se adiungere exercitui regio. Igitur quicunq; bellum cum iis gerat, omnibus licet in regione ipsorum sine pugna versari vtcunq; velint, propter illorum tum impietatem erga deos, tum iniustitiam erga homines. Mentes igitur eorum ita sunt omnino nunc deteriores, quam antiquitus.

Quod autem nec corporum exercitationis curam gerunt, vt antea consuerant, nunc item hoc exponam. Lex enim erat apud eos neque spuere, neq; emungere: (est autem manifestum hæc eos lege sanxisse, nō quia parcerent corporis humori, sed quod vellēt per labores ac sudorē reddere corpora solidiora.) hoc vero tempore non spuere quidem neque emungi, adhuc perdurat, sed illud institutū se laboribus exercendi [2] desiit. Quinetiam antea erat Persis lege cautum comedere semel, quò toto die vterentur & circa res gerēdas & circa labores: hac vero tēpestate semel cibum capere adhuc permanet, sed vesci incipientes ab eo tempore quo illi qui summo mane prandent, ad illorum vsque tempus comedere potareque pergunt qui lectum tardissime petunt. Erat præterea lege cautum apud eos ne [3] vrcei importarentur in symposia: quippe qui putabant, si non nimis potarent, minus corpora mentesque labefactari: hac vero tempestate vrceos non importari, adhuc permanet: ac tantum bibunt vt non importent, sed ipsi exportentur, quū nequeant amplius [4] erecti egredi. Iam vero & ille mos patrius iis erat, vt, dum iter facerent, neque comederent, neque biberent, neque quicquam eorum quæ propter hæc necessaria sunt, palam facerent: nunc autem ab iis abstinere, adhuc perdurat, sed itinera faciunt adeo breuia vt minime sit mirandum quod à rebus necessariis abstineant.

ἀθεμιστότεροι δὴ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γεγένηνται. εἰς γε μὴν χρήματα, τῇδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μόνον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἤδη τοὺς οὐδὲν ἠδικηκότας συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν. ὥστε οὐδὲν ἧττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἠδικηκότων φοβοῦνται· καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι, οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν στρατιὰν θαρροῦσι. τοιγαροῦν, ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλωνται, διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὴ γνῶμαι ταύτῃ τῷ παντὶ χείρους νῦν ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν.

Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρόσθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγήσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς, μήτε πτύειν, μήτε ἀπομύττεσθαι· (δῆλον δὲ ὅτι ταῦτα, οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι, ἐνόμισαν, ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἱδρῶτος τὰ σώματα στερεοῦσθαι) νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ ἀπομύττεσθαι, ἔτι διαμένει, τὸ δὲ ποιεῖν οὐδαμοῦ ἐπιτηδεύεται. καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ χρῷντο καὶ ἐς τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου ἡνίκα περ οἱ πρῳαίτατα ἀριστῶντες, μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν ἔς τε περ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι. ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοΐδας εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ συμπόσια, δηλονότι νομίζοντες τὸ μὴ ὑπερπίνειν ἧττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεσθαι, ἔτι αὖ διαμένει· τοσοῦτον δὲ πίνουσιν ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι. ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον, τὸ μεταξὺ πορευομένους μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι· νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται ὡς μηδ' ἂν ἕνα θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

γρ. ἐκπονεῖν

1 *Vel, in potestatem venire.* 2 Nusquam in vsu est. 3 *Vel, amphoræ quia vrcei vasa sunt aquaria potius quam vinaria.* 4 Erecto corpore *vel,* recto corpore.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήρας πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις ἐξῇσαν ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἥττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὔτε αὐτοὶ ἐξῇσαν, οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας· ἀλλὰ καὶ εἴ τινες φιλόπονοι γενόμενοι καὶ σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἱππεῦσιν ἅμα θηρῷεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν, καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν. ἀλλά τοι καὶ τοὺς παῖδας ὅτι μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις, ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν, ἀπέσβηκε, διὰ τὸ μὴ ἰέναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν.

γρ. τῷ

Καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζομένας, ἐδόκουν μανθάνειν δικαιότητα, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται. σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας ὁπότεροι ἂν πλεῖον διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῷντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοιντο· νῦν δὲ ἐοίκασι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτι πλεῖστα κακοποιῶσιν. οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὔτ᾽ ἀποθνῄσκουσιν, οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.

γρ. πλείω διδῶσιν.

Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἁβρότητι· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασῴζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνὰς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστρώννυσθαι, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ τῶν ταπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντερείδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ᾽ ὑπείκωσιν αἱ τάπιδες. καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν, ὅσα τε πρόσθεν ηὕρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφῄρηται, ἄλλα τε ἀεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται. καὶ ὄψα γε ὡσαύτως. καὶ γὰρ καινοποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρῖδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἔν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὔθ᾽ αἱ τῶν δένδρων οὔθ᾽ αἱ τῶν πετρῶν σκιαί, ἀλλ᾽ ἐν ταύταις ἕτεροι σκιὰς αὐτοῖς μηχανώμενοι παρεστᾶσι.

γρ. μὲ εὐνὰς.

γρ. δαπίδων

γρ. δάπεδον.

γρ. σκιάδας

Quin & ad venationem quoque toties antea exibant vt pro exercitatione venationes satis essent & ipsis & equis: at vbi Artaxerxes rex, & qui ei erãt familiares, redditi sunt[1] vino inferiores, non amplius eodem modo neque ipsi egrediebantur, neque alios educebant ad venationes: quin potius si qui laboris studiosi atque industrii vna cum suis equitibus venarentur, aperte iis inuidebant, & vt seipsis meliores oderant. Praeterea puerorum institutio[2] pro foribus adhuc perdurat: sed disciplina & exercitatio eorum quae ad artem equestrem pertinent, extincta est, quoniam eo non eunt vbi specimen edendo gloriam consequantur.

Et q. pueri quum illic antea lites audirent secundũ ius & aequũ diiudicari, videbantur discere iustitiam, & hoc omnino in contrariũ versum est: quoniã certo videt eos vincere *caussam* vtri plus dederint. Praeterea eorũ vim quae è terra oriuntur, pueri antea discebant, quo vtilibus vterentur, & à perniciosis abstinerent: nunc vero videntur haec discere quo mala quamplurima perpetrent. Nusquam igitur plures quam illic, neq; moriuntur, neq; interficiũtur venenis.

Quin etiam multo magis indulgent mollibus & delicatis voluptatibus quã Cyri temporibus. Tum enim adhuc disciplina Persica & continentia vtebantur, Medorum vero stola atq; mollitie: sed hoc tempore Persicam constantiam aequo animo vident extingui, at Medorum mollitiem diligenter seruant. Declarare autem volo eorum quoque mollem & delicatam vitam. Illis enim primum nõ satis est si lecti strata mollia habeant, verumetiam lectorum pedes tapetibus supponunt, ne pauimentum renitatur, sed vt tapetes cedãt. Insuper opere pistorio quę conficiebantur ad mensam, & quaecunque reperta sunt antea, eorum nihil ablatum est, sed & noua semper excogitant, & obsonia identidem: etenim sibi compararunt homines qui noua vtriusque harum rerum artificia inueniant. Insuper hyeme non satis est illis caput & corpus atque pedes tegere, sed in extremis manibus chirothecas villosas habent, & digitalia. At vero aestate contenti non sunt neque arborum neque rupium vmbris, sed illis praesto sunt homines qui in his vmbris alias moliantur.

1 *Sonant Gr. verba*, Ita vino dediti vt ei succumberent. 2 In aula *adh. perd. Vel*, in regia.

Iam

Iam vero & pocula si quàplurima habeant, hoc ornamento gloriantur: verum si iniustis artibus cōparata esse constet, id nulli sibi dedecori ducunt. Apud illos enim iniustitia lucrique turpis cupiditas valde est aucta. Atque antea patrius eis mos erat [1]ne conspicerentur proficisci pedites, non alius cuiusquam rei gratia, quam vt equites optimi fierent: nunc autem plura super equis strata habent quam super cubilibus. Non enim ita equitandi curam habent vt molliter sedendi.

In iis vero quæ ad bellum pertinent, annon merito nūc [2]sunt omnino deteriores quam antea? Quibus superiore tempore patrium erat, tum eos qui terram possiderent, ab hac ipsa equites suppeditare, qui etiam in expeditionem ibant: tum præsidiarios, si militandum esset, pro regione stipendiarios esse: nunc vero qui ostiarii sunt, & pistores obsoniorumque artifices, & pincernæ, & balneatores, & qui ad mensā apponūt, & qui è mensa tollunt, & qui dormitum agunt, & qui à somno excitant, & ornatores qui coloribus eos linūt infricantque, aliaque decenter componunt: hosce omnes ii qui proceres sunt, equites faciunt, quo sub se stipendium mereant. Multitudo igitur ex his quoque apparet, at nulla eorum ad bellum vtilitas. Hoc etiam patet ex iis quæ vsueniunt. nam in eorum regione hostes facilius commorantur quam amici. Cyrus enim quum ferentarios amouisset, thoracibus autem & eos & equos armasset, & pilum vnum cuique dedisset in manum, cominus pugnam gerebat: sed hoc tempore neque iactu vtuntur amplius, neque congredientes cominus præliantur. Atque pedites habent quidem ipsi crates & copides & secures (quemadmodum Cyri temporibus) quum sunt pugnaturi, sed cominus congredi ne hi quidem volunt. Nec item falcatis curribus ad id vtūtur amplius ad quod eos Cyrus est fabricatus. Cyrus enim quum aurigas amplificasset honoribus strenuosque reddidisset, habebat qui in armatos impetum facerent. Persæ autem huius temporis quum ne norint quidem eos qui præsunt curribus, censent fore vt inexercitatos similes exercitatis habeant. Et hi prosiliunt quidem, sed priusquam fuerint inter hostes, alii è curribus vltro excidunt, alii exiliunt: quo fit vt

καὶ μὴν ἐκπώματα ἐὰν μὲν ὡς πλεῖστα ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἐὰν δ' ἐξ ἀδίκου φανερῶς ᾖ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται. πολὺ γὰρ ηὔξηται ἐν αὐτοῖς ἥ τ' ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια. ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ ὁρᾶσθαι πεζῇ πορευομένοις, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα ἢ τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίγνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν. οὐ γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέλονται.

10 Τά γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως νῦν τῷ παντὶ χείρους ἢ πρόσθεν εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας, ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἳ δὴ καὶ ἐστρατεύοντο· εἰ δὲ φρουρεῖν δέοι, εἰ δὲ στρατεύεσθαι, τοὺς πρὸ τῆς χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τούς τε θυρωροὺς καὶ τοὺς σιτοποιοὺς, καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς, καὶ οἰνοχόους, καὶ λουτροχόους, καὶ παρατιθέντας καὶ ἀναιροῦντας, καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας, καὶ τοὺς κοσμητὰς οἳ ὑποχρίουσί τε καὶ ἐντρίβουσιν αὐτοὺς, καὶ τἆλλα ῥυθμίζουσι· τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον. δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα· κατὰ τὴν χώραν γὰρ αὐτῶν ῥᾷον οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ δὴ ὁ Κῦρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἵππους, καὶ ἓν παλτὸν ἑκάστῳ δοὺς εἰς χεῖρα, ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο· νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι, οὔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες μάχονται. καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέρρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις, ὥσπερ οἱ ἐπὶ Κύρου, τὴν μάχην ποιησόμενοι· εἰς χεῖρας δ' ἰέναι οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσιν. οὐδέ γε τοῖς δρεπανηφόροις ἅρμασιν ἔτι χρῶνται ἐφ' ᾧ Κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. ὁ μὲν γὰρ τιμαῖς αὐξήσας τοὺς ἡνιόχους, καὶ ἀγαστοὺς ποιήσας, εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν, οὐδὲ γιγνώσκοντες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἅρμασιν, οἴονται σφίσιν ὁμοίους τοὺς ἀνασκήτους τοῖς ἠσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δὲ ὁρμῶσι μὲν, πρὶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι, οἱ μὲν ἑκόντες ἐκπίπτουσιν, οἱ δ' ἐξάλλονται· ὥστε

[1] Ne conspici peditibus iter facientes, non al. [2] Intell. dicendi sunt, vel, dici possunt.

αὐτὰ ἀνιόχων γεγενημένα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιγνώσκουσιν οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἄνευ τῶν Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται, οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, οὔτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.

γρ. ὅτε αὖ ποτε

Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι μοι. φημὶ γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀσεβεστέρους περὶ θεοὺς, καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς, καὶ ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἀνανδροτέρους τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδεῖχθαι. εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν, εὑρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

γρ. ἀπειργάσθαι φημί

γρ. ἀνομωτέρους

iugales aurigis carentes, pluribus sæpe malis amicos quam hostes afficiant. Quoniam vero ipsi quoque cognoscũt qualia ad bellum adminicula habeant, animo ad id remisso sunt: nemoq; amplius sine Græcis ad bellum se accingit, neque quum inuicem belligerant, neq; quum Græci agunt contra eos exercitum, sed etiam aduersus hosce statuerunt cum Græcis bellum gerere.

Et ego quidem quæ pollicitus sum, ea me præstitisse arbitror. Dico enim, Persas atque Persarum socios, & magis impios aduersus deos, & magis nefarios erga necessarios, & iniustiores erga alios, & ignauiores ad bellum, hoc tempore quam antea redditos fuisse. Quod siquis secus atque ego sentiat, is eorum opera considerãs, ea testimonio suo verba mea comprobare comperiet.

Παρὰ τῷ αὐτῷ Ξενοφῶντι, ἐν τῷ τῆς αὐτοῦ παιδείας ε.

Pag. 72, mea edit.

Ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πόματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὔτε ὄμμασιν ἂν ἐκπεπληγμένος καταφανὴς γένοιτο, οὔτε ἁρπαγῇ, οὔτε νόῳ, μὴ οὐχὶ προσορᾶν ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὤν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ, διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων, δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι. τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως, πάνυ αὐτοῖς κυνικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ εἶναι.

γρ. ὑικόν

Apud eundem Xenophontem, in eiusdem Pædiæ libro v.

In nullo enim neq; esculento neque potulento vir Perses, ex iis qui bene instituti sunt, neque oculis commotus appareat,[1] neq; rapina, neq; mente, quo minus eadem prospiciat quæ si in cibo non esset: sed quemadmodum equestres, quoniam in equis non turbantur, possint simul dum equitant & videre & audire & dicere quod sit opus: sic item illi inter epulas existimant oportere & prudentes apparere & moderatos. At moueri esculentis & potulentis, videtur iis esse[2] porcinum admodum & immane.

Vide & quæ hunc locum proxime sequuntur, nec non quæ præcedunt. Sed cum iis quæ hoc loco dicuntur, conferenda sunt quæ supra pag. videlicet 577, legisti de pueris domo afferentibus in cibum quidem, panem, in obsonium vero, nasturtium: ad potum autem, siquis eorum sitiret, vas fictile quod cothona vocabant, vt in id è flumine posset haurire. *Atque his addenda sunt & quæ de puberibus, siue adolescentibus (Græce ephebis) paulo post dicuntur,* quidquid venando ceperint, id eorum obsonium esse: sin nihil ceperint, non aliud obsonium habere quam nasturtium. *Ideo autem conferendi sunt hi loci cum illo libri V, vt consideremus quantum prosit a teneris assuescere. Nam temperanter in ipsa etiam senectute viuere, in eodem illo tradit loco, quum & de pueris exemplum temperantiæ ab iis sumentibus scribat. Tenuis autem victus vestitusque vilis Persarum mentionem facit Xenophon non in iis solum quæ ex eo allata iam fuerunt, sed in hoc etiam libri primi eiusdem operis loco, non procul ab iis quæ deprompta inde habuisti in præcedentibus, per quandam cum mollis Medorum vestitu antithesin.* Apud Persas autem qui in patria manent, hoc etiam sæculo & vestimenta sunt viliora, & victus magis est tenuis. *Necnon aliquanto post Cyrus auo suo Astyagi dicit.* Sed longe simplicior apud nos ac rectior est ad se explendum via. Nos enim panis & carnes ad hoc deducunt: vos autem, quum eodem studeatis peruenire quo nos, per multos circuitus ac ambages sursum deorsum errantes, vix tandem eo peruenitis quo nos iamdudum veneramus. *Sed hanc Persarum laudem multum minuit iste libri septimi eiusdem operis locus, vbi de Cyro dicitur,* Quum igitur sciret, Persas, qui domi manerent, vitam agere durissimam propter inopiam, & laboriosissimam, tum propter regionis suæ asperitatem, tum quod opus faciendo victum sibi quærunt: hos potissimum existimauit libenter apud se victuros. *Minuit (inquam) hic locus laudem illam, quod regionis*

1 *Id est,* Neque oculis, neque rapacitate, neque mente vllam commotionem præ se ferat, quominus eadem prosp. 2 *Legit ὑικὸν (vt habes in marg.) quod & suillum reddi potest: at κυνικὸν est* caninum. *Vox autem θηριῶδες quam verti* immane, *sonat potius hic* ferinum, vel, belluinum.

natura

natura ad tenuem illum victum eos adigere dici possit. Sed ex iis quæ alibi scribuntur, conicere est, institutionem bonam non solum hoc addidisse vt boni consulerent hanc victus tenuitatem, aut saltem hunc moderatum victum (nam & μετρίως διαιτᾶσθαι dicit) sed etiam effecisse vt vellent & spuendi & mungendi necessitatem à se per labores abigere. *Atque hoc apud illos etiam qui sua ætate essent Persas mansisse, in eo illo primi libri loco testatur. Videndum tamen quomodo cum hoc conuenire loco possit ille libri octaui, vbi scribit, (hoc quoque exemplo ostendens quantum Persæ à suis maioribus degenerassent)* Nam quum antea sancitum esset, (*vel* lege cautum, *nisi &* more receptum *reddi potest*) vt neque spuerent, neque emungerent. (manifestum est autem ipsos non ideo sanxisse vt humori corporis parcerent, sed quod vellent laboribus & sudoribus corpora robusta & velut solida effici) nunc quidem adhuc manet, vt non spuant, nec sese emungant, at se laboribus exercere, nusquam in vsu est. *Quomodo enim Xenophontis etiam sæculo permanebant hæc duo*, non spuere, neque se emungere, *id vero per quod hæc vitabant (quæ alioqui vix posse vitari videntur) vt ipse in illo altero loco scribit, iam aboleuerat?*

Sed hanc quæstionem aliis soluendam relinquens, ad eos transeo locos qui contra Persicum luxum, & quidem in regibus nominatim, describunt. Meminisse autem hic oportet horum circa finem libri VIII *verborum*, ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται. *id est*, QVALES enim fuerint qui *aliis* præsunt, tales sunt plerunq; & illi qui eorum subiecti sunt imperio. *Idem vero & ante Xenophontem dictum fuerat, & post Xenophontem etiam dictum fuit: & quidem a nonnullis etiam qui vocem illam* plerunque *non addiderunt. Magna est autem conuenientia inter illum locum, & istum qui eodem in libro legitur, pagina a principio tertia*, QVVM enim vident homines, eum cui maxime licet insolenter agere, modeste se gerere, tanto magis ii qui sunt inferiores vllam suam insolentiam minime exstare volunt. *Adiungendum etiam quod aliquanto post sequitur, de ipso Cyro*, Et se quidem in tale exemplum proponebat. *Necnon adiiciendus erit hic qui primam eiusdem libri paginam claudit, in mea editione*, ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτ. &c.

Ex oratione de Agesilao.

HABET enim rex Persarum qui totum orbem circumeant, quæritantes potum qui suauis illi sit futurus: & innumeri excogitant cibos quibus suauiter vescatur: at vero Agesilaus, quod labori deditus esset, quidquid aderat iucunde bibebat, & quidquid nactus erat, iucunde edebat. ad somnum autem suauiter capiendum quiuis locus idoneus illi erat. Ac non solum dum hæc faceret lætabatur, sed etiam exultabat quoties consideraret se quidem mediis in voluptatibus versari: at barbarum illum *regem* videret, si quidem absque dolore vellet viuere, oportere ab extremis terræ finibus ea secum trahere quæ delectationem sint allatura.

Ἐκ τοῦ εἰς Ἀγησίλαον λόγου.

Τῷ μὲν γὰρ Πέρσῃ πᾶσαν γῆν περιέρχονται, μαστεύοντες τί ἂν ἡδέως πίοι, μυρίοι δὲ τεχνῶνται τί ἂν ἡδέως φάγοι. ὅπως γε μὴν καταδάρθοι, οὐδ' ἂν εἴποι τις ὅσα πραγματεύονται. Ἀγησίλαος δὲ, διὰ τὸ φιλόπονος εἶναι, πᾶν μὲν τὸ παρὸν ἡδέως ἔπινε, πᾶν δὲ τὸ συντυχὸν ἡδέως ἤσθιεν. εἰς δὲ τὸ ἀσμένως κοιμηθῆναι, πᾶς τόπος ἱκανὸς ἦν αὐτῷ. καὶ ταῦτα οὐ μόνον πράττων ἔχαιρεν, ἀλλὰ καὶ ἐνθυμούμενος ἠγάλλετο ὅτι αὐτὸς μὲν ἐν μέσαις ταῖς εὐφροσύναις ἀναστρέφοιτο· τὸν δὲ βάρβαρον ἑώρα, εἰ μέλλοι ἀλύπως βιώσεσθαι, συνελκυστέον αὐτῷ ἀπὸ περάτων τῆς γῆς τὰ τέρψοντα.

Pag. 590. mea edit.

In eadem oratione proponuntur & alia, in quibus Agesilaus & rex Persarum inter se comparantur: atque hoc inter cetera, quod ille quidquid inter homines auri, quidquid argenti erat, & quæcunque erant pretiosissima, apud se congesta habere niteretur: existimans, si maximam vim pecuniarum haberet, fore vt omnia in potestatem suam redigeret: at vero Agesilaus domum suam contra instituerat, ita vt nullo horum indigeret. *Animaduertendum autem, ad hanc auri argentique coacervationem quod attinet, esse & hoc verisimile ad fouendum etiam suum luxum illum congerere conatum esse: quamuis aliam caussam afferat. Ceterum cum illis verbis*, μυρίοι δὲ τεχνῶνται τί ἂν ἡδέως φάγοι, *conferenda hæc quæ habuisti pag. 584. ex alio loco* Ἐ μὲν τὰ πεποιημένα ἐπὶ τραπεζῶν, ὅσα τι πρόσθεν εὕρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἀλλὰ τι ἀεὶ καινὸν ἐπιμηχανῶνται. Ἐ γὰρ καρυκοποιοὺς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. *Verum hoc in loco (qui non procul abest à fine libri octaui & vltimi Pæd.) non tantum de Persarum regibus, sed de vniuersa Persarum gente agitur.*

Hinc ad illum digredior locum vbi contra studiũ rerum bellicarum, necnon agricultura, (& quidẽ hanc præponens) in Persarum rege cõmendat: quum alibi rei militaris studiũ in certo quopiã rege, videlicet Cyro, cõmendasset: & quidẽ venationis exercitio ad res bellicas, & maxime ad artẽ equestrẽ, eos præparari dixisset, vt videre est inter illa quæ è lib. Pæd. 8. deprompta dedi, p. 580. Verum ibi postquã hæc & alia quædã

eodem pertinentia scripsit, & tandem locum illum his verbis clausit, καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ καὶ πόνους καὶ ψύχη καὶ θάλπη καὶ λιμὸν καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν, ἐν τούτῳ μάλιστα προσεβίβαζε τοὺς κοινῶνας. *id est,* Atque hic maxime assuefaciebat sodalitia ad continentiam, & ad hoc vt labores necnon frigora & æstus, quinetiam famem & sitim tolerare possent. *Vbi (inquam) ita locum illum clausit, adiicit,* καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσι. *id est,* Atque hoc etiam sæculo tum rex, tum qui circa regem sunt, hęc assidue faciunt. *Hæc porro,* οἱ περὶ βασιλέα, *Philelphus vertit* regis familiares. *Quam etiam interpretationem admittere videntur illa verba: at* κοινῶνας *appellatio eam minime admittit: quamuis hanc quoque eam tribuat. vertit enim,* Et hic etiam maxime familiares assuefaciebat ad continentiam. *Existimo autem reddi debere hic, sicut & alibi,* sodalitia, *vel,* eos qui è sodalitiis erant. *De hoc quoque obiter moneo, quod ad locum illum attinet,* καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ, *&c. afferri & hanc lectionem,* καὶ περὶ ἐγκράτειαν δέ. *Inuenitur autem & hæc,* καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ, καὶ περὶ πόνους, καὶ ψύχη καὶ θάλπη, καὶ περὶ τὸ λιμὸν καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν. *Verum ex duabus vnam faciens, libenter ita scriberem,* καὶ περὶ ἐγκράτειαν δὲ, καὶ πόνους, καὶ ψύχη καὶ θάλπη, καὶ περὶ τὸ λιμὸν καὶ δ. *Alioqui, nostram retinendo scripturam, saltem scribendum esset,* καὶ τὸ ψύχη καὶ θάλπη καὶ λ. καὶ δ. δύνασθαι φέρειν. *Ad illum (inquam) locum transeo vbi studium rerum bellicarum & agriculturæ (& quidem huius mentionem prius faciens) commendat. Is autem extat in OEconomico, pag. 482. meæ editionis, vbi Socrates & Critobulus inter se colloquuntur:*

Ἡμῖν δὲ δὴ ποίαις * τέχναις] συμβουλεύεις ὦ Σώκρατες χρῆσθαι; Ἆρα (ἔφη ὁ Σωκράτης) μὴ αἰσχυνθῶμεν τὸν Περσῶν βασιλέα μιμήσασθαι; ἐκεῖνον γάρ φασιν, ἐν τοῖς καλλίστοις τε καὶ ἀναγκαιοτάτοις ἡγούμενον (τὴν) εἶναι ἐπιμελήμασι, γεωργίαν τε καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην, τούτων ἀμφοτέρων ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἀκούσας ταῦτα εἶπε, Καὶ τοῦτο, ἔφη, πιστεύεις ὦ Σώκρατες, βασιλέα τὸν Περσῶν γεωργίας τι συνεπιμελεῖσθαι; Ὧδ' ἄν (ἔφη ὁ Σωκράτης) ἐπισκοποῦντες, ὦ Κριτόβουλε, ἴσως ἂν καταμάθοιμεν εἴ τι συνεπιμελεῖται. τῶν μὲν γὰρ πολεμικῶν ἔργων ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι, ὅτι ἐξ ὁπόσωνπερ ἐθνῶν δασμοὺς λαμβάνει, τέτακται τῷ ἄρχοντι ἑκάστῳ εἰς ὁπόσους δεῖ διδόναι τροφὴν ἱππέας καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ γερροφόρους, οἵτινες τῶν τε ὑπ' αὐτοῦ ἀρχομένων ἱκανοὶ ἔσονται κρατεῖν, καὶ, ἢν πολέμιοι ἐπίωσιν, ἀρήξουσι τῇ χώρᾳ. χωρὶς δὲ τούτων, φύλακας ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι τρέφει· καὶ τὴν μὲν τροφὴν τοῖς φρουροῖς δίδωσιν ὁ ἄρχων ᾧ τοῦτο προστέτακται· βασιλεὺς δὲ κατ' ἐνιαυτὸν ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν ἄλλων οἷς ὡπλίσθαι προστέτακται, καὶ πάντας ἅμα συνάγων, πλὴν τοὺς ἐν ταῖς ἀκροπόλεσιν, ἔνθα δὴ ὁ σύλλογος καλεῖται. καὶ τοὺς μὲν ἀμφὶ τὴν αὐτοῦ οἴκησιν αὐτὸς ἐφορᾷ, τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας, πιστοὺς πέμπει ἐπισκοπεῖν· καὶ οἳ μὲν ἂν φαίνωνται τῶν φρουράρχων καὶ τῶν χιλιάρχων καὶ τῶν σατραπῶν

Quibus igitur *artibus* nobis, Socrates, vtendum censes? Num (inquit Socrates) regem Persarum imitari verebimur? Illum quidē ferunt inter pulcherrima maximeq; necessaria studia agriculturam artemque bellicam ducere, & vtranque diligenter atque studiose [1] curare. Hæc vt audiit Critobulus, Credis, inquit, regi Persarum agriculturam esse curæ? Cui Socrates, [2] Si videamus quid agat, hoc modo fortasse discemus siquid sit ei curæ. Nam conuenit inter nos eum res bellicas strenue curare, & diligenter administrare: quod ex quotquot nationibus tributa accipit, vnicuique præfecto definierit in quot equites, sagittarios, funditores, gerrhophoros, (*id est, scuta & eiusmodi tegumenta ferentes*) alimentum partiri debeat: qui & [3] regere possint quibus præsunt, quique si hostes irrumpant, fines tueantur. Præter hos & [4] custodes in arcibus alere consueuit: & custodibus quidem alimentum suggerit huic ab eo munere præfectus. rex autem per singulos annos omnes præter eos qui custodiunt arces, eo cogens quo vocatur conciliū, recenset qui stipendia merent, atque alios quos in armis esse iussit. [5] Qui non ita procul à regia distant, ad eos ipse inspectionis caussa proficiscitur: qui longius incolunt, ad eos mittit haud dubiæ fidei viros, qui res sociorum inspiciant. Custodum prçfectos, & chiliarchos, (*id est, qui mille viros ducunt,*) & satrapas, si

1 Gr. συνεπιμελεῖσθαι, *id est,* Vna vel simul curare. *q. d. Vna cum rei militaris studio agriculturæ quoque studiosum esse.* 2 Hunc in modū dispicientes, ô Cr. fort. animaduertere possimus an aliquam eius quoque curam gerat. 3 *Verbum* κρατεῖν *cum genitiuo sign.* vincere. *At videtur hoc velle,* Qui superiores subditis esse possint, si forte eos rebellare contingat. *Alioqui si huius cum genit. constructionis habenda non esset ratio,* κρατεῖν [illegible] *in* officio continere, *vt iam olim admonui.* 4 *vel,* præsidiarios. 5 Et eos quidem qui sunt circa ea loca in quibus habitat, ipsemet inspicit: at procul dissitos fidis hominibus inspiciendos mandat.

imperatum

imperatum sibi militum numerum expleant, atque lectos egregiosque viros equis & armis pulcre instructos exhibeant, & honoribus auget, & donis ingentibus ditat:[1] quos autem magistratus ducesque reperit aut segnes aut auaros, & quæstus auidos, acerbe castigat, & abire magistratu iubet: alios qui res gerant, constituens. Hæc quum faciat, illum sine vlla dubitatione rerum bellicarũ studiosum esse arbitramur. Præterea quantam potest regni sui partem percurrens inspicit ipse, ac veluti censor in iudicium morum vocat: quod reliquum est, inspiciunt viri fideles ab eo missi. Porro quos præsides regionem populo frequentem, terram excultam, & arboribus quas vnaquæque fert & fructibus plenam præstare cognoscit, his aliam regionem addit, donis ornat, sedibus honorificis præmii caussa donat: quibus autem videt ociosam incultamq; terram, & hominibus infrequentem, siue istud[2] crudelitate, siue insolentia, siue negligentia factũ sit, illos castigat, imperio priuat, & aliis magistratibus constitutis abiicit. Hæc quũ gerit, censen' curare eum minus qui terra à culturibus exercebitur, quam qui tuto à præsidiis custodietur?

τὸν ἀριθμὸν τὸν τεταγμένον ἐκπλέων ἔχοντες, καὶ τούτους δοκίμοις ἵπποις τε καὶ ὅπλοις κατεσκευασμένους παρέχωσι, τούτους μὲν τοὺς ἄρχοντας καὶ ταῖς τιμαῖς αὔξει, καὶ δώροις μεγάλοις καταπλουτίζει· οὓς δ' ἂν εὕρῃ τῶν ἀρχόντων ἢ καταμελοῦντας τῶν φρουράρχων, ἢ κατακερδαίνοντας, τούτους χαλεπῶς κολάζει, καὶ παύων τῆς ἀρχῆς, ἄλλους ἐπιμελητὰς καθίστησι. τῶν μὲν δὴ πολεμικῶν ἔργων ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἡμῖν ἀναμφιλόγως ἐπιμελεῖ-10 σθαι. ἔτι δὲ ὁπόσην μὲν τῆς χώρας διελαύνων ἐφορᾷ αὐτὸς, καὶ δοκιμάζει, ὁπόσην δὲ μὴ αὐτὸς ἐφορᾷ, πέμπων πιστοὺς ἐπισκοπεῖται. καὶ οὓς μὲν ἂν αἰσθάνηται τῶν ἀρχόντων συνοικουμένην τε τὴν χώραν παρεχομένους, καὶ ἐνεργὸν οὖσαν τὴν γῆν, καὶ πλήρη δένδρων τε ὧν ἑκάστη φέρει καὶ καρπῶν, τούτοις μὲν χώραν τε ἄλλην προστίθησι, καὶ δώροις κοσμεῖ, καὶ ἕδραις ἐντίμοις γεραίρει· οἷς δ' ἂν ὁρᾷ ἀργόν τε τὴν χώραν οὖσαν καὶ ὀλιγάνθρωπον, ἢ διὰ χαλεπότητα, ἢ δι' ὕβριν, ἢ δι' ἀμέλειαν, τούτους δὲ κολάζων 20 καὶ παύων τῆς ἀρχῆς, ἄρχοντας ἄλλους καθίστησι. ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἧττον ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἡ γῆ ἐνεργὸς ἔσται ὑπὸ τῶν κατοικούντων, ἢ ὅπως εὖ φυλάξεται ὑπὸ τῶν φρουρούντων;

Lego in annot. δοκίμοις

Phil. legisse videtur τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν φρουράρχων καταμελοῦντας ἢ κατακερδ.

ἀναμφιλόγως

ἐπιμέλεσθαι

EX STRABONIS geographicis libris.

Libro XV.

ITAQVE[3] etiam de moribus Persarum etsi permulti dixerunt, tamen dicenda nobis videntur quæ ad rem attinent. Persæ nec statuas, nec aras erigũt: sacrificant in loco excelso. cœlum esse Iouem putant: colunt & Solem, quẽ Mithram vocant: item Lunam & Venerem, & ignem, & tellurem, & ventos, & aquam. Sacrificant in loco mundo, cum imprecationibus, & coronatam hostiam statuunt. Vbi magus,[4] qui sacrificium enarrat, carnes in portiones distribuit, sua quisq; accepta, abeunt, nulla parte diis relicta. dicunt enim deum nihil velle, præter hostiæ animam: quidã tamen (vt fertur) omenti partem igni imponunt. Præcipue igni & aquæ sacrificant, igni arida ligna imponentes adẽpto cortice, & aruina superiniecta: dein-

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΣΤΡΆ-βωνος γεωγραφικῶν.

Ἐν τῷ ιε' βιβλίῳ.

ΔΙᾺ τούτων οὖν τὰ ἔθη τὰ Περσικὰ, τούτοις, καὶ 30 Μήδοις τὰ αὐτὰ, καὶ ἄλλοις πλείοσι· περὶ ὧν εἰρήκασι μὲν πλείους, τὰ δὲ κύρια καὶ ἡμῖν λεκτέον. Πέρσαι τοίνυν ἀγάλματα μὲν καὶ βωμοὺς οὐχ ἱδρύονται· θύουσι δὲ ἐν ὑψηλῷ τόπῳ, τὸν οὐρανὸν ἡγούμενοι Δία· τιμῶσι δὲ καὶ ἥλιον, ὃν καλοῦσι Μίθραν· καὶ Σελήνην, καὶ Ἀφροδίτην, καὶ πῦρ, καὶ γῆν, καὶ ἀνέμους, καὶ ὕδωρ. θύουσι δὲ ἐν καθαρῷ τόπῳ, κατευξάμενοι καὶ παραστησάμενοι τὸ ἱερεῖον ἐστεμμένον. μελίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα, τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν, ἀπίασι δι-40 ελόμενοι· τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος· τῆς γὰρ ψυχῆς φασι τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεὸν, ἄλλου δὲ οὐδενός· ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν τιθέασιν, ὡς λέγουσί τινες, ἐπὶ τὸ πῦρ. διαφερόντως δὲ τῷ πυρὶ καὶ τῷ ὕδατι θύουσι, τῷ μὲν πυρὶ προστιθέντες ξηρὰ ξύλα, τοῦ λέπους χωρὶς, πιμελὴν ἐπιτιθέντες ἄνωθεν· εἶθ'

Male in Ald. ἐπυξάμενοι π.

1 *Illam lect. sequitur quam ex aduerso notaui: at nostram sequendo, ita hunc locum reddo*, At quos præfectos vel negligere eos qui custodibus [*vel* præsidiariis] præsunt, vel quæstum suum facere compererit, de iis graues pœnas sumit, & illis magistratu submotis, alios curatores substituit. 2 Asperitate *vel*, acerbitate. 3 Ideo instituta Persica his & Medis eadem, necnon aliis compluribus. De quibus dixerunt quidẽ multi, sed tamen dicenda & nobis quæ in rem sunt. *Vel*, quæ præcipua sunt. 4 *Malim*, Qui sacrificio faciendo præest.

ὑφάπτουσιν, ἔλαιον καταχέαντες, οὐ φυσῶντες, ἀλλὰ ῥιπίζοντες. τοὺς δὲ φυσήσαντας, ἢ νεκρὸν ἐπὶ πῦρ θέντας, ἢ βόλβιτον, θανατοῦσι. τῷ δὲ ὕδατι ἐπὶ λίμνην ἢ ποταμὸν, ἢ κρήνην ἐλθόντες, βόθρον ὀρύξαντες, εἰς τοῦτον σφαγιάζονται, φυλαττόμενοι μή τι τοῦ πλησίον ὕδατος καθαροῦ αἱμαχθείη, ὡς μιανοῦντες· εἶτ' ἐπὶ μυρρίνην ἢ δάφνην διαθέντες τὰ κρέα, ῥάβδοις λεπτοῖς ἐφάπτονται οἱ μάγοι, καὶ ἐπᾴδουσιν, ἀποσπένδοντες ἔλαιον ὁμοῦ γάλακτί καὶ μέλιτι κεκραμένον, οὐκ εἰς πῦρ, οὐχ ὕδωρ, ἀλλ' εἰς τοὔδαφος· τὰς δ' ἐπῳδὰς ποιοῦνται πολὺν χρόνον, ῥάβδων μυρικίνων λεπτῶν δέσμην κατέχοντες. ἐν δὲ τῇ Καππαδοκίᾳ (πολὺ γάρ ἐστι τὸ τῶν μάγων φῦλον, οἳ καὶ Πυραιθοι καλοῦνται· πολλὰ δὲ καὶ τῶν Περσικῶν θεῶν ἱερά) οὐδὲ μαχαίρᾳ θύουσι, ἀλλὰ κορμῷ τινὶ, ὡς ἂν ὑπέρῳ τύπτοντες. ἔστι δὲ καὶ Πυραιθεῖα, σηκοί τινες ἀξιόλογοι· ἐν δὲ τούτοις μέσοις βωμὸς, ἐν ᾧ πολλή τε σποδὸς καὶ πῦρ ἄσβεστον φυλάττουσιν οἱ μάγοι. καθ' ἡμέραν δὲ εἰσιόντες, ἐπᾴδουσιν ὥραν σχεδόν τι, πρὸ τοῦ πυρὸς τὴν δέσμην τῶν ῥάβδων ἔχοντες, τιάρας περικείμενοι πιλωτὰς, καθεικυίας ἑκατέρωθεν, μέχρι τοῦ καλύπτειν τὰ χείλη καὶ τὰς παραγναθίδας. ταῦτα δ' ἐν τοῖς τῆς Ἀναΐτιδος καὶ τοῦ Ὠμανοῦ ἱεροῖς νενόμισται· τούτων δὲ καὶ σηκοί εἰσι, καὶ ξόανον τοῦ Ὠμανοῦ πομπεύει.

Ταῦτα μὲν οὖν ἡμεῖς ἑωράκαμεν· ἐκεῖνα δ' ἐν ταῖς ἄλλαις ἱστορίαις λέγεται, καὶ τὰ ἐφεξῆς. εἰς γὰρ ποταμὸν οὔτ' οὐροῦσιν, οὔτε νίπτονται Πέρσαι, οὐδὲ λούονται, οὐδὲ νεκρὸν ἐκβάλλουσι, οὐδ' ἄλλα τῶν δοκούντων εἶναι μυσαρῶν· ὅτῳ δ' ἂν θύσωσι θεῷ, πρότερον τῷ πυρὶ εὔχονται. βασιλεύονται δ' ὑπὸ τῶν ἀπὸ γένους· ὁ δ' ἀπειθῶν, ἀποτμηθεὶς κεφαλὴν καὶ βραχίονα, ῥίπτεται. γαμοῦσι δὲ πολλὰς, καὶ ἅμα παλλακὰς τρέφουσι πλείους πολυτεκνίας χάριν. τιθέασι δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἆθλα πολυτεκνίας κατ' ἔτος· τὰ δὲ τρεφόμενα μέχρι τῶν τεττάρων ἐτῶν, οὐκ ἄγεται τοῖς γονεῦσιν εἰς ὄψιν. οἱ δὲ γάμοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἐπιτελοῦνται· παρέρχεται δ' ἐπὶ τὸν θάλαμον προφαγὼν μῆλον, ἢ καμήλου μυελὸν, ἄλλο δ' οὐδὲν, τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ἀπὸ δὲ πέντε ἐτῶν ἕως τετάρτου καὶ εἴκοσι, παιδεύονται τοξεύειν, καὶ ἀκοντίζειν, καὶ ἱππάζεσθαι, καὶ ἀληθεύειν· διδασκάλοις τε λόγων τοῖς σωφρονεστάτοις χρῶνται, οἳ καὶ τὸ μυθῶδες πρὸς τὸ συμ-

de infuso oleo, succendunt,[1] non inspirantes, sed ventilantes: si quis inspirat, aut mortuum quicquam, cœnumve in ignem iniicit, morte punitur. Aquæ sacra peragunt hoc modo. In lacum vel flumen vel fontem venientes, scrobem faciunt: ibiq; hostiam iugulant, cauentes ne quid proximæ aquæ sanguine contingatur: sic enim omnia pollutum iri: postea carnibus myrto laurove impositis, eas magi gracilibus virgis comburunt: & factis imprecationibus quibusdam, oleum lacte ac melle mixtum inspergunt, nō in ignem, nec in aquam, sed in terram. Imprecationes diu faciunt, fasciculum virgarum myricinarum tenuium tenentes. In Cappadocia (etenim maxima est ibi magorum multitudo, qui Pyrethi vocantur, & multa Persicorum deorum templa:) non cultro sed stipite quodam mactant, tanquā malleo verberantes. Sunt & Pyratheia septa quædam ingentia, in quorum medio ara est. In ea magi & cinerem multum & ignem perennem seruant: & eo quotidie ingressi, imprecationes faciunt, per horam ante ignem virgarum fasciculum tenentes, pileis infulis velati ex vtraque parte dependētibus, adeo vt vittæ labia contegant ac malas. [2] Hæc in Anaitidis & Omani delubris fiunt. Nam & horum ibi delubra sunt, & Omani statua in pompa ducitur.

Ista nos vidimus: quę sequuntur, historici memoriæ mandauerunt. In fluuium Persæ non immeiunt, nec lauant, nec abluuntur, nec cadauer iniiciunt, nec alia quæ immunda esse videantur. Cuicunque deo sacrificent, primum igni imprecationes faciunt. Reges habent ex eadē stirpe. Qui non paruerit, capite & brachio amputato proiicitur. [3] Ducunt vxores complures: & multas pellices alunt, multiplicandæ sobolis gratia. Reges quotannis præmia proponunt iis qui plures filios progenuerint, pueri ante quartum annum in patris conspectum non veniunt. Nuptiæ in initio verni æquinoctii celebrantur: sponsus in thalamum venit, comesto prius malo vel cameli medulla, prępter id nihil eo die. A quinto vsque ad vigesimū quartum annum discunt sagittare, iaculari, equitare, & in primis vera dicere. Disciplinarum magistris continentissimis vtuntur, qui & fabulas ad

Marginalia: γρ. ἐπιχέαντες, — *Distinguite post ὕδατι, & intell. τῷ δὲ ὕδατι ὀρύξαντες, αὐτῷ θύουσι, repetendo hoc verbū è præcedentibus.* — γρ. ἐφάπτονται. — *Ald.* Πύρεθοι — *Ald.* Πυρεθεῖα, — γρ. μυσαρόν. — γρ. προσεύχονται

10 20 30 40

1 Non sufflantes, sed ventil. si quis sufflat, aut mort. 2 *Malim*, Eadem autem *vt pro* ταῦτα *reponatur* ταὐτά. 3 Ducunt vxores multas, simulque pallacas alunt plures *quam vxores*, multipl. *Male autem* pellices *pro pallacis dicit.*

vtilita-

vtilitatem accommodatas intexunt, cũ cantu & sine cantu, deorum & clarorum virorum facta celebrantes. Congregant eos in vnum locum, æris sonitu ante lucem excitatos ad arma aut venationem. Præficiunt quinquagenis aliquem ex regis filiis, aut satrapæ, quem currentem sequi iubent, loco triginta quadragintave stadiorum determinato. Postulant hi etiam orationem de singulis quę illi didicerint: simul & vocem & latus & spiritum exercentes. Quin & aduersus æstum, frigus, imbres, & ad torrentium transitus eos condocefaciunt, vt arma & vestes immadidas seruent. Pascere etiam, & in agro pernoctare docent, & rusticari, & fructibus syluestribus vesci: vt terminthο, glandibus, pyris agrestibus. Atque hi Cardaces vocantur, furtis viuentes: nam carda virile ac bellicosum signat. Quotidianus eorum cibus post exercitationẽ est panis durissimus, & nasturtiũ, & salis grana, & carnes assæ vel elixæ, potus aqua. Venantur autẽ pilas & sagittas ab equis mittentes, & fundantes. Vespertina eorum sunt exercitia, arbores serere, aut radices effodere, aut arma fabricari, aut lino & retibus studium impendere artificiose faciundis. Pueri venationem nõ attingunt, sed mos est eam domum referre. Cursus & ceterorum quę in quinquertio exercentur, prǽmia ab rege proponuntur. Pueri auro exornantur, cuius igneum fulgorem venerantur, quare id neque mortuo apponunt: quemadmodum nec ignem, ob honorem, quem ei deferunt. Militant, & ordines ducunt à vigesimo anno vsque ad quinquagesimum & pedites & equites. Forum nõ attingunt, nam nec emunt, nec vendunt. Armantur cetra in rhombi figuram facta: præter pharetram, sagares & secures habent, capiti impositum pileum turritum, pectus thorace squamoso muniunt. Principes anaxyridem triplam habent, & tunicam manicatam, duplam, genu tenus. interula candida est, exterior vero vestis florida. Amiculum æstate purpureum vel floridum, hyeme autem floridum: tiaras magorum infulis similes, calceamentum altum ac duplum. [1] Vulgo tunicam duplam gerunt, ad medium vsque crus descendentem: circum caput sindonis cento voluitur. Quisque arcu & funda vtitur. Persæ laute cœnant, integra & mul-

τὸ συμφέρον ἐπιμαρτύροντες πλέκουσι, καὶ μέλους χωρὶς, καὶ μετ' ᾠδῆς, ἔργα θεῶν τε, καὶ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἀναδιδόντες. συνάγουσι δ' εἰς ἕνα τόπον, ψόφῳ χαλκοῦ πρὸ ὄρθρου διεγείροντες ἐπὶ ἐξοπλισίαν, ἢ θήραν· τάξαντες δ' ἀνὰ πεντήκοντα ἡγεμόνα τῶν βασιλέως τινὰ παίδων αὐτοῖς, ἢ σατράπου, τρέχοντι κελεύουσιν ἕπεσθαι, χωρίον ἀφορίσαντες τριάκοντα, ἢ τετταράκοντα σταδίων. ἀπαιτοῦσι δὲ καὶ λόγον ἑκάστου μαθήματος, ἅμα καὶ μεγαλοφωνίαν, καὶ πνεῦμα, καὶ πλευρὰς ἀσκοῦντες· καὶ πρὸς καῦμα δὲ, καὶ πρὸς ψύχος, καὶ ὄμβρον, καὶ χειμάρρου διαβάσεις, ὥστ' ἄβρεχα φυλάττειν, καὶ ὅπλα καὶ ἐσθῆτα· καὶ ποιμαίνειν δὲ, καὶ ἀγραυλεῖν, καὶ καρποῖς ἀγρίοις χρῆσθαι, τερμίνθῳ, δρυοβαλάνοις, ἀχράδι. καλοῦνται δ' οὗτοι Κάρδακες, ἀπὸ κλωπείας τρεφόμενοι· κάρδα γὰρ τὸ ἀνδρῶδες, καὶ πολεμικὸν λέγεται. ἡ δὲ καθ' ἡμέραν δίαιτα, ἄρτος μετὰ τὸ γυμνάσιον, καὶ μᾶζα, καὶ κάρδαμον, καὶ ἁλῶν χόνδρος, καὶ κρέα ὀπτὰ, ἢ ἑφθὰ ἐξ ὕδατος· ποτὸν δ' ὕδωρ. θηρεύουσι δὲ σαύνια ἀφ' ἵππων βάλλοντες, καὶ τοξεύματα, καὶ σφενδονῶντες. δείλης δὲ φυτουργεῖν, καὶ ῥιζοτομεῖν ἀσκοῦσι, καὶ ὁπλοποιεῖν, καὶ λίνα καὶ ἄρκυς φιλοτεχνεῖν. οὐχ ἅπτονται δὲ τῶν θηρευμάτων οἱ παῖδες, ἀλλὰ κομίζειν οἴκαδε ἔθος. τίθεται δ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἆθλα δρόμου, καὶ τῶν ἐν τοῖς πεντάθλοις. κοσμοῦνται οἱ παῖδες χρυσῷ, τὸ πυρωπὸν τιθέμενοι ἐν τιμῇ· διὸ οὐδὲ νεκροῖς προσφέρουσι, καθάπερ οὐδὲ τὸ πῦρ, κατὰ τιμήν. στρατεύουσι δὲ, καὶ ἄρχουσιν, ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν, ἕως πεντήκοντα, πεζοί τε καὶ ἱππεῖς. ἀγορᾶς δὲ οὐχ ἅπτονται· οὔτε γὰρ πωλοῦσιν, οὔτ' ὠνοῦνται. ὁπλίζονται δὲ γέρρῳ ῥομβοειδεῖ. παρὰ δὲ τὰς φαρέτρας σαγάρεις ἔχουσι καὶ κοπίδας· περὶ δὲ τῇ κεφαλῇ πίλημα πυργωτόν· θώραξ δ' ἐστὶν αὐτοῖς φολιδωτός. ἐσθὴς δὲ, τοῖς ἡγεμόσι μὲν, ἀναξυρὶς τριπλῆ, χιτὼν δὲ χειριδωτὸς διπλοῦς, ἕως γόνατος. ὁ ὑπενδύτης μὲν λευκὸς, ἀνθινὸς δ' ὁ ἐπάνω. ἱμάτιον θέρους μὲν πορφυροῦν, ἢ ἀνθινόν, χειμῶνος δ' ἀνθινόν· τιάραι παραπλήσιαι ταῖς τῶν μάγων, ὑπόδημα κοῖλον διπλοῦν. [1] τοῖς δὲ πολλοῖς χιτὼν ἕως μεσοκνημίου, καὶ διπλοῦς· ῥάκος δὲ σινδόνιόν τι περὶ τῇ κεφαλῇ· ἔχει δ' ἕκαστος τόξον καὶ σφενδόνην. δειπνοῦσι πολυτελῶς Πέρσαι, τιθέντες καὶ ὁλομελῆ, καὶ

[Margin:] ἀνάγοντες. — Hæc vox αἴθινόν deest in Ald. — ὄμβρου, χειμάρρου. — Ista, οὐχ ἅπτ. coherent cum illis, τίθενται δὲ &c. at hæc κοσμοῦνται δὲ &c. dicuntur velut per parenthesin. — φολιδωτοῖς. — Quidam ex cõiectura scrib. ὑπόδημα.

1. At vulgo nam hæc τοῖς δὲ πολλοῖς, respondent illis, τοῖς ἡγεμόσι μὲν.

πολλὰ καὶ ποικίλα. κόσμος τε λαμπρὸς στολῆς, ἐκπωμάτων τε τῶν ἄλλων, ὥστε χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καταλάμπεσθαι. ἐν οἴνῳ τὰ μέγιστα βουλεύονται, καὶ βεβαιότερα τῶν ἐν νήψει τίθενται. τῶν κατὰ τὰς ὁδοὺς συναντώντων τοὺς μὲν γνωρίμους καὶ ἰσοτίμους φιλοῦσι προσιόντες, τοῖς δὲ ταπεινοτέροις παραβάλλουσι τὴν γνάθον, καὶ δέχονται ταύτῃ τὸ φίλημα· οἱ δ' ἔτι ταπεινότεροι προσκυνοῦσι μόνον. θάπτουσι δὲ κηρῷ περιπλάσσοντες τὰ σώματα· τοὺς δὲ μάγους οὐ θάπτουσιν, ἀλλ' οἰωνοβρώτους ἐῶσι. τούτοις δὲ καὶ μητράσι συνέρχεσθαι νενόμισται.

Al. ἑστιωμένοις. — Al. οἰωνοβό-τους, ut scri-bendū est: aut certe οἰωνοβρώτους. — Al. πάτριον νομίμων.

Τοιαῦτα μὲν τὰ ἔθη. ἔστι δ' ἴσως καὶ ταῦτα τῶν ἐθίμων, ἅ φησι Πολύκρειτος. ἐν γὰρ Σούσοις ἑκάστῳ τῶν βασιλέων ἐπὶ τῆς ἄκρας ἰδίαν πεποιῆσθαι οἴκησιν, καὶ θησαυρούς, καὶ παραθέσεις ὧν ἐπράττετο φόρων, ὑπομνήματα τῆς οἰκονομίας. πράττεσθαι δ' ἐκ μὲν τῆς παραλίας ἀργύριον, ἐκ δὲ τῆς μεσογαίας, ἃ φέρει ἑκάστη χώρα, ὥστε καὶ χρώματα καὶ φάρμακα, καὶ τρίχα ἔρια, ἤ τι τοιοῦθ' ἕτερον, καὶ θρέμματα ὁμοίως. τὸν δὲ διατάξαντα τοὺς φόρους, Δαρεῖον εἶναι τὸν μακρόχειρα, καὶ κάλλιστον ἀνθρώπων, πλὴν τοῦ μήκους τῶν βραχιόνων, καὶ τῶν πηχέων· ἅπτεσθαι γὰρ καὶ τῶν γονάτων. τὸ δὲ πλεῖστον, καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἐν κατασκευαῖς εἶναι, νομίσματι δ' οὐ πολλῷ. πρός τε τὰς δωρεὰς ἐκεῖνα κεχαρισμένα νομίζειν μᾶλλον, καὶ πρὸς κειμηλίων ἀπόθεσιν· τὸ δὲ νόμισμα τὸ πρὸς τὰς χρείας ἀρκοῦν, ἱκανὸν εἶναι. κόπτειν δὲ πάλιν τὸ τοῖς ἀναλώμασι σύμμετρον. τὰ μὲν οὖν ἔθη, σωφρονικὰ τὰ πλείω· διὰ δὲ τὸν πλοῦτον εἰς τρυφὴν ἐξέπεσον οἱ βασιλεῖς, ὥστε πυρὸν μὲν ἐξ Ἄσσου τῆς Αἰολίδος μετήεσαν, οἶνον δ' ἐκ Συρίας τὸν Χαλυβώνιον, ὕδωρ δ' ἐκ τοῦ Εὐλαίου, πάντων ἐλαφρότατον, ὥστ' ἐν Ἀττικῇ κοτύλῃ δραχμῇ ἀφολκότερον εἶναι. συνέβη δὲ τοῖς Πέρσαις ἐνδοξοτάτοις γενέσθαι τῶν βαρβάρων, παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι τῶν μὲν ἄλλων οὐδένες τῶν τῆς Ἀσίας ἀρξάντων, Ἑλλήνων ἦρξαν· οὐδ' ᾔδεισαν οὐδ' ἐκεῖνοι τούτους, οὐδ' οἱ Ἕλληνες τοὺς βαρβάρους· ἀλλ' ἐπὶ μικρὸν μόνον, ἐκ τῆς πόρρωθεν ἀκοῆς. Ὅμηρος γοῦν οὔτε τὴν τῶν Σύρων οὔτε τὴν Μήδων ἀρχὴν οἶδεν· οὐδὲ γὰρ ἂν Θήβας Αἰγυπτίας ὀνομάζων, καὶ τὸν ἐκεῖ καὶ τὸν ἐν Φοινίκῃ πλοῦτον, τὸν ἐν Βαβυλῶνι, καὶ Νίνῳ καὶ Ἐκβατάνοις, παρεσιώπησε.

Al. ἄσκησιν. — Ald. ὧν ἐ-πράττετο φό-ρων,

ta & varia apponentes: vestis & poculorum ornatus splendidissimus, auro & argento refulgent. De rebus maximis in vino consultant, eaque decreta ipsi firmiora censent quam quę sobrii faciunt. Si notis & æqualibus in via occurrant, eos osculantur: si humilioribus, genam eis præbent, eaque osculum excipiunt: qui humiliores admodum sunt, duntaxat genu flexo digniores venerantur. Corpora mortuorum humant, prius cera oblinentes. Magos insepultos auibus edendos dimittunt: hi cum matribus etiam, instituto maiorum coeunt. 10

Ac Persarum quidem mores sunt huiusmodi: quibus opinor addenda esse, quæ à Polycrito referuntur: sunt autem hæc. Regum cuique Susis in arce domicilium extat, & thesaurus, & tributorum quæ exegerit tabulæ, administratæ rei monumentum. Exigere eos ex ora maritima argentū: ex mediterranea, quæ quæque regio ferat, vt colores, medicamenta, lanam, vel aliud tale, aut pecora. Tributa instituit Darius Longimanus, qui omnium hominum pulcherrimus fuit, dempta brachiorum & cubitorum longitudine, etiam genua contingentium. Maximam auri atque argenti partem in supellectile habent, in nummis perexiguam. Illam enim existimant & ad donandum magis aptam, & ad reponenda adseruandaque in thesauris ceimelia. Nomismatis vero tantum sufficere arbitrantur quantum vsui satis sit, & tantum auri percutiunt, quantum impensis sufficiat. Persarum mores magna ex parte moderati sunt. Ceterum per opulentiam reges in delicias luxumque prolapsi sunt, adeo vt triticum ex Asso Æolia afferri vellent, vinum autem ex Syria, quod Chalybonium dicitur, aquam ex EVlæo, quod ea omnium esset leuissima, vt Atticæ heminæ comparata, drachma minus appenderet. Ex omnibus autem barbaris Persis vsu venit, vt notissimi apud Græcos essent, quod nulli Græcis imperauerunt eorū qui Asiam tenuere, præter eos: nec ii Græcos, nec Græci illos antea nouerant, nisi quantum fama percepissent admodum exili. Non enim Homerus Medorum, Syrorūve imperium nouerat: alioqui Ægyptias Thebas, & earum & Phœnicum diuitias nominans, nequaquā Babylonis, Nini & Ecbatanorum opes silentio transmisisset.

Ac primo

Acprimo quidem Gręcis Persæ imperauerunt, Lydi vero non toti Asię, sed parti solum cis Halym perexiguæ: idque non diu, sed duntaxat[1] Crœsi & Alyattis. & siquid gloriæ parauerant amiserunt à Persis subacti. Persę Medorum rebus in suam potestatem redactis, statim Lydos subegere: & Græcos qui in Asia erant sibi subditos fecerunt. postmodum in Græciã traiicientes, magnis multisque certaminibus victi sunt. Asiam tamen vsque ad mare tenuerunt, donec à Macedonibus sunt debellati. Cyrus primus iis imperium comparauit: cuius successor Cambyses filius, à magis sublatus est. Septem vero Persæ qui magos interemerunt, Dario Hydaspis F. imperium tradidere. Eius successores in Narsem desierunt: quem quum Bagoa eunuchus interfecisset, Darium regem fecit, quanquam è stirpe regia non ortum. Hunc quum Alexander euertisset, ipse decem aut vndecim annos regnauit. Postea Asiæ imperium in complures successores & ab eis profectos diuisum, tandem dissipatum est. Permansit annos circiter ccl. Hodie seorsim Persæ suum habent corpus, & reges[2] aliis subditos: ante Macedonibus, nunc Parthis.

Πρῶτοι δὲ Πέρσαι καὶ Ἑλλήνων ἐπῆρξαν· Λυδοὶ δὲ ἐπῆρξαν μέν, ἀλλ' οὔτε τῆς Ἀσίας ὅλης ἐπάρξαντες, ἀλλὰ μέρους τινὸς μικροῦ, τοῦ ἐντὸς Ἅλυος μόνον· καὶ ταῦτ' ἐπ' ὀλίγον χρόνον τὸν κατὰ Κροῖσον καὶ Ἀλυάττην. κρατηθέντες δ' ὑπὸ Περσῶν, εἴ καί τι τῆς δόξης ἦν αὐτοῖς, ἀφῃρέθησαν τοῦθ' ὑπ' ἐκείνων. Πέρσαι δ' ἀφ' οὗ κατέλυσαν τὰ Μήδων, εὐθὺς καὶ Λυδῶν ἐκράτησαν, καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνας ὑπηκόους ἔσχον· ὕστερον δὲ καὶ διέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἡττηθέντες πολλοῖς καὶ πολλάκις ἀγῶσιν, ὅμως διετέλεσαν τὴν Ἀσίαν μέχρι τῶν ἐπὶ θαλάττῃ τόπων κατέχοντες, ἕως ὑπὸ Μακεδόνων κατεπολεμήθησαν. ὁ μὲν οὖν εἰς τὴν ἡγεμονίαν καταστήσας αὐτοὺς Κῦρος ἦν· διαδεξάμενος δὲ τοῦτον Καμβύσης υἱός, ὑπὸ τῶν μάγων κατελύθη. τούτους δ' ἀνελόντες οἱ ἑπτὰ Πέρσαι, Δαρείῳ τῷ Ὑστάσπου παρέδοσαν τὴν ἀρχήν· εἶθ' οἱ ἀπὸ τούτου διαδεχόμενοι κατέληξαν εἰς Νάρσην· ὃν ἀποκτείνας Βαγώας ὁ εὐνοῦχος, κατέστησε Δαρεῖον οὐκ ὄντα τοῦ γένους τῶν βασιλέων. Τοῦτον δὲ καταλύσας Ἀλέξανδρος, αὐτὸς ἦρξε δέκα ἢ ἕνδεκα ἔτη· εἶτ' εἰς πλείους τοὺς διαδεξαμένους καὶ τοὺς ἐπιγόνους τούτων μερισθεῖσα ἡ ἡγεμονία τῆς Ἀσίας διελύθη· συνέμεινε δ' ὅσον πεντήκοντα ἐπὶ τοῖς διακοσίοις ἔτη. νῦν δ' ἤδη καθ' αὐτοὺς συνεστῶτες οἱ Πέρσαι, βασιλέας ἔχουσιν ὑπηκόους ἑτέροις βασιλεῦσι· πρότερον μὲν Μακεδόσι, νῦν δὲ Παρθυαίοις.

Scribendũ ῥᾳον τ' ἐπ' ὀλίγον χρόνον τὸν κατὰ Κρ.

ἢ οἱ τῆς Ἀσίας

EX DINONIS Persicis.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΔΊΝΩΝΟΣ Περσικῶν.

Athenæus Dipnosoph. lib. XII. postquam scripsit, Διαβόητοι δ' ἐπὶ τρυφῇ ἐγένοντο πρῶτοι πάντων ἀνθρώπων Πέρσαι, ὧν καὶ οἱ βασιλεῖς ἐχείμαζον μὲν ἐν Σούσοις, ἐθέριζον δ' ἐν Ἐκβατάνοις, &c. (*id est,* Primi autem omnium hominum Persæ celebres luxu fuerunt: quorum & reges Susis hyemabant, Ecbatanis æstiuabant) *subiungit.*

Insigne vero quod suis capitibus reges Persarum imponebant, ne ipsũ quidem voluptate illos frui solitos negat. Conficiebatur enim (vt scribit Dinon) è myrrha, & ex eo quod labyzus vocatur. Suauiter autem labyzus olet, & multo quam myrrha est pretiosior. Quũ autem & è curru descenderet rex (inquit *Dinon*) nec ille desiliebat, quamuis exigua esset à terra altitudo, neque manibus *eorum qui ipsum* circumstabãt fulciebatur: sed ei semper aurea sella admouebatur, & huic pedes imponens descendebat: ac regiæ sellæ gestator huius rei gratia sequebatur.

Καὶ τὸ στέμμα δὲ ὃ ἐπετίθεντο τῇ κεφαλῇ οἱ Περσῶν βασιλεῖς, οὐδ' αὐτὸ ἠρεῖτο τῆς ἡδυπαθείας ἀπόλαυσιν. κατεσκευάζετο γάρ, ὥς φησι Δίνων, ἐκ σμύρνης καὶ τοῦ καλουμένου λαβύζου. εὐώδης δ' ἐστὶν ἡ λάβυζος, καὶ πολυτιμότερα τῆς σμύρνης. ὁπότε δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἅρματος καταβαίνοι (φησὶ) βασιλεύς, οὔτε καθήλλετο, ὀλίγου ὄντος ἐπὶ τὴν γῆν τοῦ ὕψους, οὔτε διὰ χειρῶν ἐρειδόμενος· ἀλλ' ἀεὶ αὐτῷ χρυσοῦς δίφρος ἐτίθετο, καὶ τούτῳ ἐπιβαίνων κατῄει. καὶ ὁ βασιλέως διφροφόρος εἰς τοῦτο εἵπετο.

Fort. πολυτιμοτέρα

1 Cr. & Alyattis tempore. *Vel,* sub Crœso & Alyatte. 2 Aliis regibus subd.

Παρὰ τῷ αὐτῷ, βιβλίῳ ιδʹ.

Δίνων γοῦν ἐν τοῖς Περσικοῖς φησὶν, Παρετίθετο δ' ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς βασιλέως ὅσα ἡ γῆ βρώματα φέρει, ἧς ἄρχει ὁ βασιλεὺς, ἀφ' ἑκάστου ὅσον ἀπαρχήν. ξενικῷ δ' οὐδενὶ οὔτε βρώματι οὔτε ποτῷ ᾤετο δεῖν ὁ ἐξ ἀρχῆς τοὺς βασιλεῖς χρῆσθαι. ὅθεν καὶ νόμος τις ὕστερον ἐγένετο. εἰσενέγκαντος γάρ ποτε τῶν εὐνούχων τινὸς ἐν τοῖς λοιποῖς τραγήμασιν ἰσχάδας Ἀττικὰς, ἐρωτῆσαι ποταπαὶ εἶεν. ἐπεὶ δ' ἐπύθετο ἐξ Ἀθηνῶν, τοῖς ἀγορασταῖς ἐκέλευεν ὠνεῖσθαι, ὡς ἂν ἐξουσία γένηται αὐτῷ λαμβάνειν ὅταν ἐθέλῃ, καὶ μὴ ἀγοράζειν. λέγεται δὲ τὸν εὐνοῦχον ἐπίτηδες τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα αὐτὸν ὑπομνήσῃ τῆς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατείας.

Apud eundem Athenæum, libro XIIII.

Atque adeo Dinon in Persicis scribit mensæ regiæ apponi solita cibaria quæcunque regiones ferunt eius ditioni subditæ, ex vnoquoque quantum satis esset ad primitias. At peregrino aut cibo aut potu vllo haud putabat regibus vtendũ esse is qui ab initio *rex* fuit. Vnde & lex quędam postea exstitit. nam quum ex eunuchis quidam inter reliqua bellaria caricas Atticas regi apposuisset, sciscitatum vnde essent. Vbi autem intellexisset Atticas esse, iussisse emptores rerum in foro venalium eas emere: vt in eius potestate esset accipere quoties vellet, & non emere. Fama est autem eunuchum de industria hoc fecisse vt ipsi expeditionem aduersus Athenas in memoriam reuocaret.

Ἐκ τῶν τοῦ αὐτοῦ Δίνωνος, παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ ιγʹ.

Παρὰ δὲ Πέρσαις ἀνέχεται ἡ βασίλεια τοῦ πλήθους τῶν παλλακίδων, διὰ τὸ ὡς δεσπότην ἄρχειν τῆς γαμετῆς τὸν βασιλέα. ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ τὴν βασιλίδα (ὥς φησι Δίνων ἐν τοῖς Περσικοῖς) ὑπὸ τῶν παλλακίδων θρησκεύεσθαι. προσκυνοῦσι γοῦν αὐτήν.

Ex eodem Dinone, *apud eundem Athenæum, libro* XIII.

Apud Persas autem regina multitudinem pallacarum tolerat, quoniam rex vxori, tanquam dominus, imperat: quinetiam quia reginam (vt scribit Dinon in Persicis) pallacæ non secus quã aliquod numen colant. ipsam enim adorant.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ἩΡΑΚΛΕΊΔΟΥ ΤΟΥ͂ ΚΥΜΑΊΟΥ

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ δʹ.

Ἡρακλείδης δ' ὁ Κυμαῖος, ὁ τὰ Περσικὰ συγγράψας, ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιγραφομένων Παρασκευαστικῶν, Καὶ οἱ θεραπεύοντες (φησὶ) τοὺς Περσῶν βασιλεῖς δειπνοῦντας, ἀπολελουμένοι διακονοῦσιν, ἐσθῆτας καλὰς ἔχοντες· καὶ διατρίβουσι σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας, περὶ τὸ δεῖπνον. τῶν δὲ τοῦ βασιλέως συνδείπνων οἱ μὲν ἔξω δειπνοῦσιν, οὓς καὶ ὁρᾶν ἔξεστι τὸν βουλόμενον· οἱ δ' εἴσω, μετὰ βασιλέως. καὶ οὗτοι δ' οὐ συνδειπνοῦσιν αὐτῷ, ἀλλ' ἔστιν οἰκήματα δύο καταντικρὺ ἀλλήλων, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς τὸ ἄριστον ποιεῖται, καὶ ἐν ᾧ οἱ σύνδειπνοι. καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκείνους ὁρᾷ διὰ τοῦ παρακαλύμματος τοῦ ἐπὶ τῇ θύρᾳ· ἐκεῖνοι δ' αὐτὸν οὐχ ὁρῶσιν. ἐνίοτε μέντοι, ἐπειδὰν ἑορτὴ ᾖ, ἐν

EX HERACLIDE Cumano.

Apud Athenæum, libro IV.

Heraclides[1] Cumanus, qui Persica composuit, libro secundo eius operis quod Parasceuasticon inscripsit, Qui cœnanti regi Persarum ministrant, inquit, loti omnes id munus obeunt, pulchris induti vestibus, ac diei fere dimidia parte circa cœnæ apparatum occupantur. Conuiuarum regis alii foris cœnant, quos volenti cuiuis intueri licet, intus alii cum rege, & hi quidem re vera cibum cum eo non simul capiunt: verum cœnacula duo sunt ex aduerso inter se posita, vnum in quo rex prandet, alterum in quo conuiuæ. Hos quidem rex videt per obditum ianuæ velum, regem autẽ contueri illi non possunt: aliquando tamen festis diebus in

1 *Ex Dalech. interpretatione.*

eodem atrio cœnant omnes: rex quidem in ædificio quodam magno seorsim: qui si conuiuatur, id quod facit sæpiuscule, conuiuæ illi sunt maxime duodecim. Vbi vero cœnauerunt, solus quidem rex, ac per se, reliqui conuiuæ simul, compotores illi ab eunucho quodam vocati conueniunt, & cum rege bibunt, non tamen idem vinum. Rex tum in lecto aureis fulto pedibus iacet, illi vero humi sedent, ac discedunt, quum immodice temulenti fuerint. Vt plurimum rex solus prandet, ac cœnat: vxor interdum cum eo, & liberorum quidã, canentibus, vt eum delectent, & citharam pulsantibus nonnullis pellicibus, quarum vna cantum exorditur, reliquæ confertim confusisq; vocibus accinunt. Cœnam, quam regiam vocant, si famæ creditur, magnificam esse quiuis putabit: si diligenter inquiras, prudenti frugalique rei familiaris administratione dispensatam. Regi mille victimæ quotidie iugulantur, & discerpuntur, nimirum equi, asini, cameli, boues, cerui, & oues quamplurimæ: absumuntur & aues multæ, & Arabici passeres quæ ingenti mole corporis animalia sunt, anseres, gallinæ. Ex his quæ modica sunt regis conuiuis apponuntur sigillatim: auferunt ii secum siquid prandii restat. Harum victimarum & cibariorum maxima pars in aulam fertur alendis quos rex stipatores & custodes habet, peltatis & hastatis militibus. Ibi conspectis omnibus diribitores in æquas portiones panibus ac carnibus diuisis, cuique distribuunt. Nã vt in Græcia stipendiarii æs merent, sic victum à rege isti accipiunt qui in stipendium cedit ac imputatur. Sic apud ceteros Persarũ optimates, ciuitatumque ac prouinciarum præsides confertim omnia edulia mensis inferuntur. Vbi vero conuiuæ cœnauerint, mensarum residua, (supersunt autẽ plurima, nempe caro, & qui relictus est in mensa panis) famulis sigillatim dantur, quibus ex iis diurnus victus est. Ad regem tantummodo pransum ire conuiuis honoratissimus quisque: ideo recusans frequentius adire, tum ne ad cœnam reuertendũ sit, tum vt ipse conuiuas in cœnam accipiat.

Ex eodem Heraclide, *apud eundem Athenæum, lib.* XII.

IPSIVS autẽ *regis* custodes sunt (vt scribit Heraclides Cumanus libro rerũ

ἐν οἰκήματι ἅπαντες δειπνοῦσιν, ἐν ᾧ καὶ ὁ βασιλεύς, ἐν τῷ μεγάλῳ οἴκῳ. ὅταν δὲ ὁ βασιλεὺς πότον ποιῆται (ποιεῖ δὲ πολλάκις) συμπόται αὐτῷ εἰσὶν ὡς μάλιστα δώδεκα. καὶ ὅταν δειπνήσωσιν, ὅ, τε βασιλεὺς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν καὶ οἱ σύνδειπνοι, καλεῖ τοὺς συμπότας τούτους τις τῶν εὐνούχων. καὶ ὅταν εἰσέλθωσι, συμπίνουσι μετ' αὐτοῦ, οὐ τὸν αὐτὸν οἶνον κἀκεῖνοι. καὶ οἱ μὲν χαμαὶ καθήμενοι, ὁ δ' ἐπὶ κλίνης χρυσόποδος κατακείμενος· καὶ ὑπερμεθυσθέντες ἀπέρχονται. τὰ δὲ πλεῖστα ὁ βασιλεὺς μόνος ἀριστᾷ καὶ δειπνεῖ. ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ γυνὴ αὐτῷ συνδειπνεῖ, καὶ τῶν υἱῶν ἔνιοι. καὶ παρὰ τὸ δεῖπνον ᾄδουσί τε καὶ ψάλλουσιν αἱ παλλακαὶ αὐτῷ. καὶ μία μὲν ἐξάρχει, αἱ δ' ἄλλαι ἀθρόως ᾄδουσι. τὸ δὲ δεῖπνον (φησὶ) τὸ βασιλέως καλούμενον, ἀκούσαντι μὲν δόξει μεγαλοπρεπὲς εἶναι, ἐξεταζόμενον δὲ φανεῖται οἰκονομικῶς καὶ ἀκριβῶς συντεταγμένον, καὶ τοῖς ἄλλοις Πέρσαις τοῖς ἐν δυναστείᾳ οὖσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. ἔστι μὲν γὰρ τῷ βασιλεῖ χίλια ἱερεῖα τῆς ἡμέρας κατακοπτόμενα. τούτων δ' εἰσὶ καὶ ἵπποι, καὶ κάμηλοι, καὶ βόες, καὶ ὄνοι, καὶ ἔλαφοι, καὶ τὰ πλεῖστα πρόβατα. πολλοὶ δὲ καὶ ὄρνιθες ἀναλίσκονται, οἵ τε στρουθοὶ Ἀράβιοι (ἔστι δὲ τὸ ζῷον μέγα) καὶ χῆνες, καὶ ἀλεκτρυόνες. καὶ μέτρια μὲν αὐτῶν παρατίθεται ἑκάστῳ τῶν συνδείπνων τοῦ βασιλέως, καὶ ἀποφέρεται ἕκαστος αὐτῶν ὅ, τι ἂν καταλίπηται ἐπὶ τοῦ ἀρίστου. τὰ δὲ πλεῖστα τούτων τῶν ἱερείων, καὶ τῶν σιτίων, οὓς τρέφει βασιλεὺς τῶν τε δορυφόρων καὶ τῶν πελταστῶν, τούτοις ἐκφέρεται εἰς τὴν αὐλήν. οὗ ἴδη ἅπαντα, μερίδας ποιήσαντες τῶν κρεῶν καὶ τῶν ἄρτων ἴσας, διαιροῦνται. ὥσπερ δὲ οἱ μισθοφόροι ἐν τῇ Ἑλλάδι μισθὸν ἀργύριον λαμβάνουσιν, οὗτοι τὰ σιτία παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς ὑπόλογον λαμβάνουσιν. οὕτω δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Πέρσαις, τοῖς ἐν δυναστείᾳ οὖσιν ἀθρόα πάντα τὰ σιτία ἐπὶ τὴν τράπεζαν παρατίθεται. ἐπειδὰν δὲ οἱ σύνδειπνοι δειπνήσωσι, τῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης παραλειπομένων (καταλείπεται δὲ τὰ πλεῖστα κρέα, καὶ ἄρτοι) ὁ τῆς τραπέζης ἐπιμελούμενος δίδωσιν ἑκάστῳ τῶν οἰκετῶν, καὶ ταῦτα λαβὼν, τὴν καθ' ἡμέραν ἔχει τροφήν. παρὰ γὰρ τὸν βασιλέα φοιτῶσιν οἱ ἐντιμότατοι τῶν συνδείπνων ἐπὶ τὸ ἄριστον μόνον διὰ τὸ παραιτεῖσθαι, ἵνα μὴ δὶς πορεύωνται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τοὺς συνδείπνους ὑποδέχωνται.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἡρακλείδου, παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ ιβ.

ΦΥΛΑΣΣΟΥΣΙ τε αὐτὸν [τὸν βασιλέα] καὶ τριακόσιαι γυναῖκες, ὡς ἱστορεῖ ὁ Κυμαῖος Ἡρακλείδης ἐν

πρώτῳ Περσικῶν. αὗται δὲ τὰς μὲν ἡμέρας καθεύδουσιν, ἵνα νυκτὸς ἐγρηγορῶσι, τῆς δὲ νυκτὸς ᾄδουσαι καὶ ψάλλουσαι διατελοῦσι λύχνων καομένων. χρῆται δὲ αὐταῖς καὶ πολλάκις ὁ βασιλεὺς διὰ τῆς τῶν μηλοφόρων αὐλῆς. ἦσαν δὲ οὗτοι τῶν δορυφόρων, καὶ τῷ γένει πάντες Πέρσαι, ἐπὶ τῶν στυράκων μῆλα χρυσᾶ ἔχοντες, χίλιοι τὸν ἀριθμόν, ἀριστίνδην ἐκλεγόμενοι ἐκ τῶν μυρίων Περσῶν τῶν ἀθανάτων καλουμένων. καὶ διῄει διὰ τῆς τούτων αὐλῆς πεζός, ὑποτεταμένων ψιλοταπίδων Σαρδιανῶν, ἐφ' ὧν οὐδεὶς ἄλλος ἐπέβαινεν ἢ βασιλεύς. ὅτε δὲ εἰς τὴν ἐσχάτην αὐλὴν ἔλθοι, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἅρμα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐφ' ἵππου· πεζὸς δὲ οὐδέποτε ἑωράθη ἔξω τῶν βασιλείων. εἰ δὲ ἐπὶ θήρας ἐξίοι, καὶ αἱ παλλακίδες αὐτῷ συνεξῄεσαν. ὁ δὲ θρόνος ἐφ' ᾧ ἐχρημάτιζε καθήμενος, χρυσοῦς ἦν, ὃν περιειστήκεσαν τέσσαρες κιονίσκοι λιθοκόλλητοι, χρυσοῖ, ἐφ' ὧν διετέτατο ἱμάτιον ποικίλον, πορφυροῦν.

Fort. θήρας ἐξιέναι, id est venationem.

Scribo περιειστήκεσαν.

Persicarum primo) trecentæ mulieres. Hæ autem, vt noctu vigilent, interdiu somnum capiunt. Totam autem noctē canunt & citharam pulsant, ardentibus lucernis. Cum illis rex per stationē [1] clauatorum excubitorum perductis sæpe etiam rem habet. E classe [2] hastatorum clauatores ii fuerunt, omnes Persæ natione, numero mille, virtutis ac fortitudinis ergo selecti ex decem Persarum millibus, quos vocant Immortales. In horum summis hastilibus aurea mala extabant, vnde & nomen. Per illorum stationem pedibus rex transibat, tapetibus glabris substratis, Sardianos appellant, per quos incedere alii nemini quam regi concessum erat. Ad extremam illorum stationem quum rex peruenisset, in currum ascendebat, & aliquando in equum. Nunquam certe pedes è regia progrediebatur. Ad fores vsque si prodiret, exibant cum eo pellices. Solium in quo sedens ius dicebat, responsaque dabat legationibus, aureum, quatuor aureis & gemmatis columellis circumpositis sustinebatur, super quibus variam purpureamque vestem extendebant.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΚΛΕΑ'ΡΧΟΥ τοῦ Σολέως. / EX CLEARCHO Solensi.

Non solum autem eodem in libro habentur ista Clearchi apud illum, sed proxime sequuntur illum Heraclidis locum, vbi μηλοφόρων fit mentio, sicut hic μηλοφορίας.

Παρὰ τῷ αὐτῷ, ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ. / *Apud eundem, eodem in libro.*

Κλέαρχος δὲ ὁ Σολεὺς, ἐν τῷ τετάρτῳ βίων, προειπὼν περὶ τῆς Μήδων τρυφῆς, καὶ ὅτι διὰ ταύτην πολλοὺς εὐνουχίσαιεν τῶν περικτιόνων, ἐπιφέρει, καὶ τὸ παρὰ Μήδων γενέσθαι Πέρσαις μηλοφορίαν, μὴ μόνον ὧν ἔπαθον τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν δορυφορούντων τρυφῆς, εἰς ὅσον ἦλθον ἀνανδρίας, ὑπόμνημα.

Clearchvs Solensis quarto Vitarum libro, quum de Persarum luxu loquutus esset, & dixisset eos propter hunc multos ex accolis castrasse: addit, hanc etiam quę à Medis ad Persas transiit [3] melophoriam, non solum pœnas de Persis exegisse iniuriarum quas ab illis acceperant, sed etiam fuisse satellitum luxus documentum, ad quam effeminatos mores deuenissent.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ἈΓΑΘΟΚΛΕ'ΟΥΣ. / EX AGATHOCLE.

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ ιβ. / *Apud Athenæum, libro XII.*

Ἀγαθοκλῆς δ' ἐν τρίτῳ περὶ Κυζίκου, ἐν Πέρσαις φησὶν εἶναι καὶ χρυσοῦν καλούμενον ὕδωρ. εἶναι δὲ τὸ λιβάδας ἑβδομήκοντα, καὶ μηδένα πίνειν

Malim τοῦτο

Agathocles libro III de Cyzico, apud Persas aquam esse tradit quā auream appellant, nimirū scaturigines septuaginta: è quibus soli bibebant

---

1 *Sic Dalechamp. Sonat autem μηλοφόροι mala gestantes, seu malorum gestatores. Cuius appellationis ratio paulo post redditur. Quidam μηλοφόροι interp. pluribus verbis,* Hastilia gerentes aureis malis præpilata. 2 *Intellige satellitum: qui δορυφόροι dicti sunt quod hastas gererent.* 3 *Vide in præcedente Heraclidis loco quæ margini adscripta sunt de voce μηλοφόροι.*

rex

rex ipse ac maximus natu filius: aliorum si quis biberit, morte pœnas luit.

ἀπ' αὐτοῦ ἢ μόνον βασιλέα καὶ τὸν πρεσβύτατον αὐτοῦ τῶν παίδων. τῶν δ' ἄλλων ἐάν τις πίῃ, θάνατος ἡ ζημία.

EX CHARETE Mitylenæo.

Apud eundem Athenæum, eodem libro.

CHARES autem Mitylenæus libro quinto historiæ Alexandri, Ad tantum, inquit, luxum processerunt Persarum reges, vt supra verticem regii cubilis superne esset cœnaculum quinque lectos habens: in quo quinque talentorum auri millia reposita semper erant. Atq; hoc *cœnaculũ* ceruical regiũ appellabant. Ad pedes autem *cubilis erat* alterum cœnaculum tres lectos habens, vbi tria talentorum argenti millia reposita erant. atque *hoc cœnaculum* scabellum regis, *sine subsellium*, vocabant. Quinetiam vitis aurea[1] gemmis ornata in eius cubiculo erat super ipso cubili. Hanc vero vitem Amyntas, in libro quem σαθμοὺς inscripsit, racemos etiam habuisse scribit ex pretiosissimis gemmis compositos: ac non procul ab ea repositum fuisse craterem aureum, Theodori Samii opus.

ΕΚ ΤΩΝ ΧΑΡΗΤΟΣ τοῦ Μιτυληναίου.

Παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ.

ΧΑΡΗΣ δ' ὁ Μιτυληναῖος ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν περὶ Ἀλέξανδρον ἱστορεία, Εἰς τοῦτο, φησίν, ἧκον τρυφῆς οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς, ὥστε ἔχεσθαι τῆς βασιλικῆς κλίνης ὑπὲρ κεφαλῆς οἴκημα πεντάκλινον, ἐν ᾧ χρυσίου πεντακισχίλια διὰ παντὸς ἔκειντο τάλαντα. καὶ τοῦτο ἐκαλεῖτο προσκεφάλαιον βασιλικόν. καὶ πρὸς ποδῶν, ἕτερον οἴκημα τρίκλινον, οὗ τάλαντα τρισχίλια ἔκειτο ἀργυρίου· καὶ προσηγορεύετο βασιλικὸν ὑποπόδιον. ἦν δ' ἐν τῷ κοιτῶνι καὶ λιθοκόλλητος ἄμπελος χρυσῆ ὑπὲρ τῆς κλίνης. τὴν δ' ἄμπελον ταύτην Ἀμύντας φησίν, ἐν τοῖς σαθμοῖς, καὶ βότρυας ἔχειν ἐκ τῶν πολυτελεστάτων ψήφων συντεθειμένους. οὐ μακρὰν τε ταύτης ἀνακεῖσθαι κρατῆρα χρυσοῦν, Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ποίημα.

1 *Q.d.* Cui gemmæ agglutinatæ erant. *Vel*, gemmas agglutinatas habens.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΩΝ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΘΩΝ, ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ, καὶ ἄλλων συγγραφέων.

ΕΚ ΤΩΝ ΝΥΜΦΟΔΩΡΟΥ, ἐν τῷ τρισκαιδεκάτῳ τῶν βαρβαρικῶν.

ΕΘΕΣΙ δὲ, τὰ μὲν ἐναντίοις, τὰ δὲ ὁμοίοις χρῶνται τοῖς Ἕλλησι. ὅ μὲν γὰρ δεξιοῦσθαι τοὺς πρεσβυτέρους τοὺς νεωτέρους, ὁμοτρόπως καὶ ἡμῖν διοικοῦσι, τῶν δ' ἄλλων οὐδέν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς Ἕλλησιν οἱ μὲν ἄνδρες τὰ κατὰ τὴν ἀγορὰν οἰκονομοῦσιν, αἱ δὲ γυναῖκες, ἔνδον μένουσαι, ταλασιουργοῦσιν· ἐκεῖ δὲ αἱ μὲν γυναῖκες ἐν ἀγορᾷ πραγματεύονται καὶ καπηλεύουσιν, οἱ δὲ ἄνδρες κατὰ τὴν οἰκίαν ὑφαίνουσιν. ὁ γὰρ Σέσωστρις, ἐκθηλῦναι τοὺς ἄνδρας βουλόμενος, ἅτε μεγίστης χώρας γεγενημένους καὶ πολλοὺς ὄντας, ὅπως μὴ συστραφέντες ἐπ' ἰσομοιρίαν ὁρμήσωσι, τὰ μὲν ἐκείνων ἔργα ταῖς γυναιξὶ, τὰ δὲ τῶν γυναικῶν ἐκείνοις προσέταξεν· ἵνα μὴ μόνον τῶν ὅπλων ἀναγκαίως στερηθέντες, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀνεθέντες, ἀσμένως ἐπὶ τοῖς ὑπάρχουσι καταμένωσιν. ὅθεν τοὺς μὲν, ψιλοὺς εἶναι, τὰς δὲ ἀνιέναι τὰς τρίχας προσέταξε· καὶ τοὺς μὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν φέρειν τὰ φορτία, τὰς δ' ἐπὶ τῶν ὤμων, ἠνάγκασεν· ἔπειτα δὲ, τοὺς μὲν, καθημένους, τὰς δὲ, ὀρθὰς ἑστώσας οὐρεῖν. καὶ τοῖς μὲν δύο ἱμάτια περιέβαλε, ταῖς δὲ, ἕν· ὑπολαμβάνων ἅμα τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκθηλυνέσθαι. ὃ καὶ Λυδοῖς ὕστερον συμπεσεῖν φασί.

EX NYMPHODORO, *in XIII rerum barbaricarum.*

INSTITVTIS autem partim contrariis partim similibus vtuntur iis quibus & Græci. Nam in hoc vt iuniores senioribus de via cedant, eodem quo nos modo se gerunt: in aliis rebus nequaquam. Apud Græcos enim viri quidem res in foro agendas administrant, at mulieres, domi manentes, lanificio danroperam: illic vero mulieres quidem in foro ambulant & cauponariam exercent, at viri domi textoria. Sesostris enim, viros effeminare volens, vtpote quum multi & in regione amplissima essent, ne conspiratione inter se facta ad consequendam iuris æqualitatem animum conuerterent, illoru opera mulieribus, at muliebria illis assignauit: vt non solum armis priuati (quod necesse erat illis contingere) sed etiam propter eam animorum remissionem quæ illud vitæ genus consequebatur, libenter in eodem rerum statu permanerent. Vnde etiam hos quidem glabros esse, at illas capillos promittere imperauit: & hos super capitibus onera portare, illas super humeris, coegit. Deinde vero, hos quidem, sedentes, illas vero corpore erecto meiere. Insuper mulieribus quidem amicula duo, at viris vnicu dedit: existimans, animos etiam effeminari eorum qui vitam ita instituerent. Quod Lydis quoque postea euenisse ferunt.

ΕΚ ΤΩΝ ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ, ἐν τῷ ιζ.

ΠΑΡΑΠΛΕΥΣΑΝΤΙ δ' αὐτὰ ἐφ' ἑκατὸν σταδίους, πόλις ἐστὶν Ἀρσινόη. Κροκοδείλων δὲ πόλις

EX STRABONE, libro XVII.

PRAETERNAVIGANTI hæc ad centum stadia, vrbs est Arsinoe, quæ olim Crocodilorum vrbs dicebatur.

tur. In hac enim præfectura mirum in modum colitur Crocodilus: & est sacer apud eos, in lacu quodam seorsum nutritus, & sacerdotibus mansuetus: ac Suchus vocatur. Nutritur autem pane, carne & vino, quæ a peregrinis afferuntur ad eiusmodi spectaculum venientibus. Hospes itaq; noster, vnus[1] ex honoratis viris, qui nobis sacra commonstrabat, ad lacum vna accedens, placentulam, & carnem assam, & quoddam mulsi vasculum è cœna attulit. Bestiam in ripa lacus inuenimus: ex sacerdotibus alii eius os aperuerunt, alius placentam ingessit, postea carnē: deinde mulsum infudit. Ille in lacum desiliens, in vlteriorem partem traiecit: quumque alius hospes aduenisset, & similiter primitias attulisset, cursu lacum circumeuntes itidem inuento Crocodilo obtulerunt.

Post Arsinoiticam Heracleoticamque præfecturam est Herculis ciuitas, in qua colitur Ichneumon, contra more Arsinoitarum. Hi enim Crocodilos colunt, (& propterea fossam habent Crocodilis plenam, & Mœridis lacum, nam venerantur, & ab eis abstinent) Heracleotæ autem *colunt* Ichneumones, qui Crocodilis & Aspidibus perniciosissimi sunt. nam & earum oua delent, & ipsas bestias interficiunt, luto armati, &c.

Sequitur Cynopolitana præfectura, & Canum vrbs, in qua Anubis colitur, & honor &[2] sacer quidam cibus canibus est constitutus.

In vlteriore regione est Oxyrynchus ciuitas, & præfectura eodem nomine. Hic Oxyrynchus colitur, & Oxyrynchi templum est: quamuis etiam ceteri Ægypti omnes Oxyrynchum piscem colant. Sunt etiam quædam animalia quæ Ægyptii vniuersi colūt, vt de terrestribus tria, bouem, canem, felem: è volatilibus accipitrem atque ibin: ex aquatilibus duo, lepidotum (id est squamatum) piscem, & Oxyrynchum. Sunt & quæ seorsum coluntur. Sic Saitæ & Thebani ouem: Latum vero, qui piscis quidam est in Nilo, Latopolitani: lupum Lycopolitani, Cynocephalū Hermopolitani, Cepum Babylonii, qui sunt iuxta Memphim. Cepus faciem habet satyro similem, cetera inter canem atque vrsum: in Æthiopia nascitur. Aquilam Thebani, leonem Leontopolitani, capram & hircum Mendesii,

ἐκαλεῖτο πρότερον. σφόδρα γὰρ ἐν τῷ νομῷ τούτῳ τιμῶσι τὸν κροκόδειλον· καί ἐστιν ἱερὸς παρ' αὐτοῖς, ἐν λίμνῃ καθ' αὑτὸν τρεφόμενος, χειροήθης τοῖς ἱερεῦσι· καλεῖται δὲ Σοῦχος. τρέφεται δὲ σιτίοις, καὶ κρέασι, καὶ οἴνῳ, προσφερόντων ἀεὶ τῶν ξένων τῶν ἐπὶ τὴν θέαν ἀφικνουμένων. ὁ γοῦν ἡμέτερος ξένος, ἀνὴρ τῶν ἐντίμων, αὐτόθι μυσταγωγῶν ἡμᾶς, συνῆλθεν ἐπὶ τὴν λίμνην, κομίζων ἀπὸ τοῦ δείπνου πλακουντάριόν τι καὶ κρέας ὀπτὸν, καὶ προχοΐδιόν τι μελικράτου. εὕρομεν δὲ ἐπὶ τῷ χείλει κείμενον τὸ θηρίον· προσιόντες δὲ οἱ ἱερεῖς, οἱ μὲν διέστησαν αὐτοῦ τὸ στόμα, ὁ δὲ ἐπέθηκε τὸ πέμμα, καὶ πάλιν τὸ κρέας· εἶτα τὸ μελίκρατον κατήρασε. καθαλόμενος δὲ εἰς τὴν λίμνην, διῇξεν εἰς τὸ πέραν. ἐπελθόντος δὲ καὶ ἄλλου τῶν ξένων, κομίζοντος ὁμοίως ἀπαρχὴν, λαβόντες περιῆλθον δρόμῳ, καὶ καταλαβόντες προσήνεγκαν ὁμοίως τὰ προσενεχθέντα.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀρσινοΐτην, καὶ τὸν Ἡρακλεωτικὸν νομὸν, Ἡρακλέους πόλις, ἐν ᾗ ὁ ἰχνεύμων τιμᾶται ὑπεναντίως τοῖς Ἀρσινοΐταις. οἱ μὲν γὰρ τοὺς κροκοδείλους τιμῶσι, (καὶ διὰ τοῦτο ἥ τε διῶρυξ αὐτῶν μεστή ἐστι τῶν κροκοδείλων, καὶ ἡ τοῦ Μοίριδος λίμνη· σέβονται γὰρ καὶ ἀπέχονται αὐτῶν) οἱ δὲ τοὺς ἰχνεύμονας, τοὺς ὀλεθριωτάτους τοῖς κροκοδείλοις, καθάπερ καὶ ταῖς ἀσπίσι· καὶ γὰρ τὰ ᾠὰ διαφθείρουσιν αὐτῶν, καὶ αὐτὰ τὰ θηρία, τῷ πηλῷ θωρακισθέντα, &c.

Ἑξῆς δ' ἐστὶν ὁ Κυνοπολίτης νομὸς, καὶ Κυνῶν πόλις, ἐν ᾗ ὁ Ἄνουβις τιμᾶται, καὶ τοῖς κυσὶ τιμὴ καὶ σίτισις τέτακταί τις ἱερά.

Ἐν δὲ τῇ περαίᾳ Ὀξύρυγχος πόλις, καὶ νομὸς ὁμώνυμος· τιμῶσι δὲ τὸν ὀξύρυγχον, καὶ ἔστιν αὐτοῖς ἱερὸν ὀξυρύγχου· καίτοι καὶ τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων κοινῇ τιμώντων τὸν ὀξύρυγχον. τινὰ μὲν γὰρ τῶν ζώων ἅπαντες κοινῇ τιμῶσιν Αἰγύπτιοι, καθάπερ τῶν πεζῶν μὲν τρία, βοῦν, κύνα, αἴλουρον· τῶν δὲ πτηνῶν δύο, ἱέρακα καὶ ἶβιν· τῶν δ' ἐνύδρων δύο, λεπιδωτὸν ἰχθὺν καὶ ὀξύρυγχον. ἄλλα δ' ἐστὶν ἃ τιμῶσι καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι, καθάπερ Σαΐται πρόβατον, καὶ Θηβαῖται· λάτον δὲ τὸν ἐν τῷ Νείλῳ τινὰ ἰχθὺν, Λατοπολῖται· λύκον τε Λυκοπολῖται· κυνοκέφαλον δὲ Ἑρμοπολῖται· κῆπον δὲ Βαβυλώνιοι οἱ κατὰ Μέμφιν· (ἔστι δ' ὁ κῆπος τὸ μὲν πρόσωπον ἐοικὼς Σατύρῳ, τἄλλα δὲ κυνὸς καὶ ἄρκτου μεταξύ· γεννᾶται δ' ἐν Αἰθιοπίᾳ) ἀετὸν δὲ Θηβαῖοι, λέοντα δὲ Λεοντοπολῖται, αἶγα δὲ καὶ τράγον Μενδήσιοι,

Malim αὐτόθι enim ἐντίμων cohærere.

Malim τῶν

1 Ex honoratis ibi viris. 2 Sacra quædam cibatio. *Vel potius*, sacer quidam cibatus. *Magis enim est in usu hoc quam illud.*

μυγαλῆν δ' Ἀθριβῖται· ἄλλοι δ' ἄλλο τι. τὰς δ' αἰτίας οὐχ ὁμολογουμένας λέγουσιν.

Καὶ μετὰ τινά,

Ἐν δὲ τῇ Ἀβύδῳ τιμῶσι τὸν Ὄσιριν. ἐν δὲ τῷ ἱερῷ τοῦ Ὀσίριδος οὐκ ἔξεστιν, οὔτε ᾠδὸν, οὔτε αὐλητὴν, οὔτε ψάλτην ἀπάρχεσθαι τῷ θεῷ, καθάπερ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἔθος.

Μετὰ δὲ τὴν Ἄβυδον Διόσπολις ἡ μικρά· εἶτα Τέντυρα πόλις. ἐνταῦθα δὲ διαφερόντως παρὰ τοὺς ἄλλους Αἰγυπτίους ὁ κροκόδειλος ἠτίμωται, καὶ ἔχθιστος τῶν ἁπάντων θηρίων νενόμισται. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, καίπερ εἰδότες τὴν κακίαν τοῦ ζῴου, καὶ ὡς ὀλέθριον τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, σέβονται ὅμως, καὶ ἀπέχονται· οὗτοι δὲ παντὶ τρόπον ἀνιχνεύουσι, καὶ διαφθείρουσιν αὐτούς. ἔνιοι δ' ὥσπερ τοὺς Ψύλλους τοὺς πρὸς τῇ Κυρηναίᾳ, φυσικήν τινα ἀντιπάθειαν ἔχειν πρὸς τὰ ἑρπετὰ, οὕτως καὶ τοὺς Τεντυρίτας φασὶ πρὸς τοὺς κροκοδείλους, ὥστε μηδὲν ὑπ' αὐτῶν πάσχειν, ἀλλὰ καὶ κολυμβᾶν ἀδεῶς, καὶ διαπεραῦν, μηδενὸς ἄλλου θαρροῦντος.

Ὑπὲρ δὲ τοῦ Μεμνονείου, θῆκαι βασιλέων ἐν σπηλαίοις λατομηταὶ, περὶ τετταράκοντα, θαυμαστῶς κατεσκευασμέναι, θέας ἄξιαι. ἐν δὲ ταῖς θήκαις ἐπί τινων ὀβελίσκων ἀναγραφαὶ δηλοῦσαι τὸν πλοῦτον τῶν τότε βασιλέων, καὶ τὴν ἐπικράτειαν, ὡς μέχρι Σκυθῶν, καὶ Βακτρίων καὶ Ἰνδῶν καὶ τῆς νῦν Ἰωνίας διατεινάσης· καὶ φόρων πλῆθος, καὶ στρατιᾶς περὶ ἑκατὸν μυριάδας. λέγονται δὲ καὶ ἀστρονόμοι καὶ φιλόσοφοι μάλιστα οἱ ἐνταῦθα ἱερεῖς. τούτων δ' εἰσὶ καὶ τὰς ἡμέρας μὴ κατὰ σελήνην ἄγειν, ἀλλὰ κατὰ ἥλιον, τοῖς τριακονθημέροις δώδεκα μησὶν ἐπαγόντων πέντε ἡμέρας κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον· εἰς δὲ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ ἐπιτρέχοντος μορίου τινὸς τῆς ἡμέρας, περίοδόν τινα συντιθέασιν ἐξ ὅλων ἡμερῶν, καὶ ὅλων ἐνιαυτῶν, * τοσούτων ὅσα μόρια τὰ ἐπιτρέχοντα συνελθόντα ποιεῖ ἡμέραν. ἀνατιθέασι δὲ τῷ Ἑρμῇ πᾶσαν τὴν * τοιαύτην σοφίαν· τῷ δὲ Διῒ, ὃν μάλιστα τιμῶσιν, εὐειδεστάτη καὶ γένους λαμπροτάτου παρθένος ἱερᾶται, ἃς καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες παλλάδας. αὕτη δὲ καὶ παλλακεύει καὶ σύνεστιν οἷς βούλεται, μέχρις ἂν ἡ φυσικὴ γένηται τοῦ σώματος κάθαρσις· μετὰ δὲ τὴν κάθαρσιν δίδοται πρὸς ἄνδρας.

γρ. τοσαύτην

γρ. τοσαύτην μάλιστα τι.

murem araneũ (si quidem hoc est mygale Græcorum) Athribitæ, alii aliud. Caussas vero afferunt inter se non consentientes.

Et quibusdam interiectis,

Abydi Osiris colitur. in eius templo non licet, nec cantori, nec tibicini, nec citharœdo sacrificium auspicari: quemadmodum mos est aliis deis.

Post Abydum est parua Diospolis, inde Tentyra vrbs. Eius incolæ præter ceteros Ægyptios excellenter Crocodilum detestantur, & ex omnibus beluis inimicissimum habent. Nam ceteri quanquam eius animalis malitiam norunt, & humano generi [1] perniciosum existiment, Tentyritæ omnibus modis eos peruestigant, atque occidunt. Sunt qui dicant, quemadmodum Psyllia pud Cyrenaicam regionẽ naturalem quandam vim habent aduersus serpentes: sic & Tentyritis esse contra Crocodilos, vt nihil ab eis damni accipiant, sed intrepide vrinentur, & aquam tranent, alio nemine audente. &c.

Supra Memnonium autem sunt regum loculi in speluncis quibusdam in lapidem incisi, circiter XL., mirum in modum structi, spectatuque sane digni. Iuxta hos in obeliscis quibusdam inscriptiones sunt, quæ regum illorum diuitias ac potentiam declarant, atque imperium vsque in Scythiam, & Bactrianam, & Indiam, & quæ nunc Ionia dicitur, propagatum. Item tributorum magnitudinem, & exercitus circiter mille millia. Thebani maxime sacerdotes astronomiam philosophiamque exercere dicuntur. hi non lunæ sed solis cursu annos numerant, triginta dierum duodecim mensibus, quorum quisque XXX constet diebus: quinque dies quotannis adiicientes. Ad totius vero anni complementum quum quædam diei particulæ excurrant, circuitionem quandam componunt e totis diebus, totisq; annis: quot particulæ excurrentes & coeuntes diem conficiunt. Huiusmodi sapientiam omnem Mercurio in primis tribuunt. Ioui, quem præcipue colunt, virgo quædam genere clarissima & specie pulcerrima sacratur: quales Græci pallacas (hoc est pellices) vocant. Ea pellicis more, cum quibus vult coit, vsque ad naturalem corporis purgationem. Post purgationem viro datur:

1 *Sic implendus hic locus,* pernic[iosum] existiment, venerantur tamen, & ab eo manus abstineant at Tent. 2 *Male* παλλακὰς *legit pro* παλλάδας

sed prius

sed prius quam nubat, post pellicatus tempus, in mortuæ morem lugetur.

Post Thebas est Hermonthis ciuitas, in qua Apollo & Iupiter coluntur: hic etiam bos alitur. Deinde est Crocodilorum vrbs, quę eam beluã colit. Hinc Veneris vrbs, & postea Latopolis quæ Palladem & Latum colit. Postea Lucinæ ciuitas, & eius templum. In vlteriore regione est Accipitrum vrbs, vbi Accipiter colitur. Deinde Apollinis vrbs quæ etiam Crocodilis est inimica.

πρὶν δὲ ἐκθεῶσαι, πένθος αὐτῆς ἄγεται μετὰ τὸ ἐν τῆς παλλακείας χρεών.

Μετὰ δὲ Θήβας Ἑρμωνθὶς πόλις, ἐν ᾗ ὅ, τε Ἀπόλλων τιμᾶται καὶ ὁ Ζεύς· τρέφεται δὲ καὶ ἐνταῦθα βοῦς. εἶτα Κροκοδείλων πόλις, τιμῶσα τὸ θηρίον. εἶτα Ἀφροδίτης πόλις· καὶ μετὰ ταῦτα Λατόπολις, τιμῶσα Ἀθηνᾶν καὶ τὸν λάτον. εἶτα Εἰληθυίας πόλις καὶ ἱερόν. ἐν δὲ τῇ περαίᾳ ἱεράκων πόλις, τὸν ἱέρακα τιμῶσα· εἶτ' Ἀπόλλωνος πόλις, καὶ αὕτη πολεμοῦσα τοῖς κροκοδείλοις.

DE ÆTHIOPIBVS.

Apud eundem, eodem libro.

DEVM putant, alterum, immortalem, qui rerum omnium caussa sit: alterum, mortalem, qui nomine careat, & non sit cognitu facilis. Plerunque autem eos à quibus beneficium acceperunt, & [1] regios, pro diis habent. reges suos, communes omnium seruatores & custodes esse putant, ceteros vero, priuatim eorum quibus benefecerunt. Ex iis qui ad torridam habitant, nonnulli sunt qui deos non credunt, qui quidem Solem oderint, & detestentur quum eum exoriri vident, propterea quod eos vrat & infestet: atque ob id in paludes fugiunt. Meroes cultores etiam Herculem, Panem & Isidem venerantur: ac præterea quendã deum barbaricum.

Mortuos alii in flumen abiiciunt, alii circumfuso vitro domi seruant, alii in fictilibus alueolis eos circum templa defodiunt. Iusiurandũ per eos exigunt, & sanctimoniam adhibent. Regẽ constituunt eum qui vel forma vel alendorum pecorum virtute, vel robore, vel opibus excellat.

Antiquitus apud Meroen summa potestas fuit penes sacerdotes, tantaque autoritas, vt nonnunquam misso nuncio mortem regi imperarent, & ei alium sufficerent. Postmodo rex quidam consuetudinem hanc aboleuit, cum manu armata in fanũ irruens, vbi aureũ sacellum erat, & sacerdotes omnes iugulãs.

Is etiam Æthiopibus mos est, vt vbi rex aliqua parte corporis mutilatur, familiares idem quoque modo patiantur, & cum eo etiam moriantur: ideirco maxima regi custodia adest. &c.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΙΘΙΟΠΩΝ.

Παρὰ τῷ αὐτῷ, ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ.

ΘΕΟΝ δὲ νομίζουσι, τὸν μὲν, ἀθάνατον (τοῦτον δ' εἶναι τὸν αἴτιον τῶν πάντων) τὸν δὲ, θνητὸν, ἀνώνυμόν τινα, καὶ οὐ σαφῆ. ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς εὐεργέτας, καὶ βασιλικοὺς, θεοὺς νομίζουσι. καὶ τούτων τοὺς μὲν βασιλέας, κοινοὺς ἁπάντων μὲν σωτῆρας καὶ φύλακας, τοὺς δ' ἰδιώτας, ἰδίως τοῖς εὖ παθοῦσιν ὑπ' αὐτῶν. τῶν δὲ περὶ τὴν διακεκαυμένην τινὲς, καὶ ἄθεοι νομίζονται· οἵ γε καὶ τὸν ἥλιον ἐχθαίρειν, καὶ κακῶς λέγειν ἐπειδὰν προσίδωσιν ἀνίσχοντα, ὡς καίοντα καὶ πολεμοῦντα αὐτοῖς, καταφεύγειν εἰς τὰ ἕλη. οἱ δ' ἐν Μερόῃ καὶ Ἡρακλέα καὶ Πᾶνα καὶ Ἶσιν σέβονται, πρὸς δὴ θεῷ τινὶ βαρβαρικῷ.

Lege potius ut in vet. exempl. ἐχθαίρειν φασὶν.

Τοὺς δὲ νεκροὺς οἱ μὲν εἰς τὸν ποταμὸν ἐκρίπτουσιν, οἱ δ' οἴκοι κατέχουσι, περιχέαντες ὕαλον. τινὲς δ' ἐν κεραμίαις σορεῖς κατορύττουσι, κύκλῳ τῶν ἱερῶν. ὅρκον τε τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπαιτοῦσι, καὶ πάντων ἁγιστεύουσι μάλιστα. βασιλέας τε καθιστᾶσι τοὺς κάλλει διαφέροντας ἢ ἀρετῇ, κτηνοτροφίας ἢ ἀνδρείας, ἢ πλούτου.

Ἐν δὲ τῇ Μερόῃ κυριωτάτην τάξιν ἔσχον οἱ ἱερεῖς τὸ παλαιόν· οἵ γε καὶ τῷ βασιλεῖ προσέταττον ἔσθ' ὅτε ἀποθνήσκειν, πέμψαντες ἄγγελον, καὶ καθίστασαν ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον· ὕστερον δὲ κατέλυσέ τις τῶν βασιλέων τὸ ἔθος, ἐπιὼν μεθ' ὅπλων ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὅπου ὁ χρυσοῦς ναός ἐστι, καὶ τοὺς ἱερέας ἀποσφάξας πάντας.

Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἔθος Αἰθιοπικόν. ὃς γὰρ ἂν τῶν βασιλέων πηρωθῇ μέρος τι τοῦ σώματος ὁπωσοῦν, τὸ αὐτὸ πάσχουσιν οἱ συνόντες αὐτῷ μάλιστα, οἱ δ' αὐτοὶ καὶ συναποθνήσκουσιν· ἐκ δὲ τούτου φυλακὴ τοῦ βασιλέως ἐστὶ πλείστη παρ' αὐτῶν. &c.

1 *Fortasse, aliquid regale præ se ferentes.*

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΠΛΟΥΤΑ΄ΡΧΟΥ ἐν τῷ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος.

ΑἸΓΥΠΤΊΩΝ δὲ οἱ πολλοὶ, θεραπεύοντες αὐτὰ τὰ ζῷα, καὶ περιέποντες ὡς θεοὺς, οὐ γέλωτος μόνον οὐδὲ χλευασμοῦ καταπεπλήκασι τὰς ἱερουργίας· ἀλλὰ τοῦτο τῆς ἀβελτηρίας ἐλάχιστόν ἐστι κακὸν, δόξα δὲ ἐμφύεται δεινὴ, τοὺς μὲν ἀσθενεῖς καὶ ἀκάκους εἰς ἄκρατον ὑποφείδουσα τὴν δεισιδαιμονίαν, τοῖς δὲ δριμυτέροις καὶ θρασυτέροις εἰς ἀθέους ἐμπίπτουσα καὶ θηριώδεις λογισμούς.

Malim ὑπερείδουσα

Ὀλίγῳ ὕστερον,

Μόνοι γὰρ ἔτι νῦν Αἰγυπτίων Λυκοπολῖται πρόβατον ἐσθίουσιν· ἐπεὶ καὶ λύκος, ὃν θεὸν νομίζουσιν. οἱ δὲ Ὀξυρυγχῖται καθ' ἡμᾶς, τῶν Κυνοπολιτῶν τὸν ὀξύρυγχον ἰχθὺν ἐσθιόντων, κύνας συλλαβόντες καὶ θύσαντες, ὡς ἱερεῖον κατέφαγον. ἐκ δὲ τούτου καταστάντες εἰς πόλεμον, ἀλλήλους τε διέθηκαν κακῶς, καὶ ὕστερον ὑπὸ Ῥωμαίων κολαζόμενοι διετέθησαν.

Μετ' ὀλίγα,

Βοῦν μὲν οἶν καὶ πρόβατον καὶ ἰχνεύμονα δῆλον ὅτι χρείας ἕνεκα καὶ ὠφελείας ἐτίμησαν· ὡς Λήμνιοι κορύδους, τὰ τῶν ἀττελέβων εὑρίσκοντας ᾠὰ καὶ κόπτοντας· Θετταλοὶ δὲ πελαργοὺς, ὅτι πολλοὺς ὄφεις τῆς γῆς ἀναδιδούσης ἐπιφανέντες ἐξώλεσαν ἅπαντας. διὸ καὶ νόμον ἔθεντο, φεύγειν ὅστις ἂν ἀποκτείνῃ πελαργόν. ἀσπίδα δὲ καὶ γαλῆν καὶ κάνθαρον, εἰκόνας τινὰς ἐν αὐτοῖς ἀμαυρὰς, ὥσπερ ἐν σταγόσιν, ἡλίου, τῆς τῶν θεῶν δυνάμεως καθιδόντες.

Ὀλίγῳ ὕστερον. 10

EX PLVTARCHO, in libro de Iside & Osiride.

SED Ægyptiorum plerique colentes ipsa animalia, atque erga ea se gerentes tanquam erga deos, non tantum risu & sannis totam sacra faciendi rationem impleuerunt: (hoc enim minimũ est malorum quæ ex amentia illa proficiscuntur) sed vehemens innascitur animis opinio, quæ infirmos & simplices in meram superstitionem impingit, at illis qui aliquantum sunt acri ingenio & audaces, ad cogitationes delabitur per quas negatur esse deos, & quæ belluinæ sunt.

Paulo post,

Soli enim ex Ægyptiis Lycopolitæ nunc quoque vescuntur oue: quia Lycos (*i. lupus*) idem facit: quem pro deo habent. Atque adeo ætate nostra quum Cynopolitæ piscem oxyrynchum ederent, Oxyrynchitæ canes cõprehensos & mactatos tanquam victimam comederunt. Ac quum inde ad bellum deuenissent, cum grauia sibi damna inuicem intulerunt, tum à Romanis, pœnas illis infligentibus, sunt allata.

Paulo post,

Boui quidẽ certe & oui & ichneumoni, vsus gratia quem præstant, & vtilitatis quam afferunt, eos honorem exhibuisse patet: quemadmodum Lemnii galeritis, quoniam bruchorum oua inuenta confringunt: ac Thessali ciconiis, quoniam quum terra multos serpentes produceret, ciconiæ superuenientes perdiderunt vniuersos. Ideoque legem tulerunt, vt in exilium abiret quicunq; ciconiam occideret. Aspidem vero & felem & cantharum *Ægyptii honore prosequuti sunt*, quum in illis diuinæ potentiæ imagines quasdam obscuras, quales sunt solis in stillis, animaduertissent.

Ac postquam rationem honoris vnicuique horum animalium exhibiti reddidit, ad crocodilum veniens, scribit,

Οὐ μὴν οὐδὲ ὁ κροκόδειλος αἰτίας πιθανῆς ἀμοιροῦσαν ἔσχηκε τιμήν· ἀλλὰ μίμημα θεοῦ λέγεται γεγονέναι, μόνος μὲν ἄγλωσσος ὤν. &c.

Ac ne crocodilus quidem honorem probabili ratione carentem habuit: sed exemplar dei fuisse dicitur, quum solus inter animalia sit elinguis. &c.

Pancis-

Paucissimis verbis interiectis, subiungit,

Iam vero inter illa quæ vtraque de caussa coluntur, de cane quidem dictum est antea: at ibis, dum reptilia mortifera interficeret, prima medicum euacuationis corporis vsum docuit, quum illam hac ratione se abluentem & purgantem animaduertissent.

Ἀλλὰ μὴν τῶν δι' ἀμφότερα τιμωμένων, περὶ μὲν τοῦ κυνὸς εἴρηται πρόσθεν· ἡ δ' ἶβις, ἀποκτείνουσα μὲν τὰ θανατηφόρα τῶν ἑρπετῶν, ἐδίδαξε πρώτη κενώματος ἰατρικοῦ χρείαν, κατιδόντας οὕτω κλυζομένην καὶ καθαιρομένην ὑφ' ἑαυτῆς. &c.

Alia autem de cane habes eodem in libro, in iis quæ præcedunt: sicut & de aliis non pauca, præter illa quæ inde huc translata sunt.

Tandem vero ita locum hunc claudit, περὶ μὲν οὖν τῶν τιμωμένων ζώων ταῦτα δοκιμάζω μάλιστα τῶν λεγομένων *id est*. Atque ex iis quæ de animalibus dicuntur quibus honor exhibetur, hæc maxime sunt quæ probo.

Sunt autem & alii loci vbi rationem honoris certis quibusdam animalibus ab AEgyptiis habiti reddit: (& in nonnullis eadem quæ illa in libro dicuntur.) Ex iis est hic, Sympos. IIII, quæstione V.

Nam muri araneo, qui cæcus est, diuinos honores tributos ab Ægyptiis fuisse aiunt, quoniam tenebras luce antiquiores arbitrabantur: eumque è muribus nasci, quinto partu, in nouilunio: ac iecur eius diminui lumine lunæ deficiente.

Τὴν μὲν γὰρ μυγαλῆν ἐκτεθειάσθαι λέγουσιν ὑπ' Αἰγυπτίων, τυφλὴν οὖσαν, ὅτι τὸ σκότος τοῦ φωτὸς ἡγοῦντο πρεσβύτερον· τίκτεσθαι δὲ αὐτὴν ἐκ μυῶν πέμπτῃ γενεᾷ, νουμηνίας οὔσης. ἔτι δὲ μειοῦσθαι τὸ ἧπαρ ἐν τοῖς ἀφανισμοῖς τῆς σελήνης.

Deinde & honoris tam leoni quam ibidi exhibiti rationem reddit. Quum autē alibi huius honoris mentionem faciat, tanquā ab omnibus Ægyptiis exhiberi soliti, in iis quæ locū hunc paruo interuallo præcedunt, de sacerdotibus nominatim hoc dicit. Postquam enim ab eo dictus est porcus neque in forma habere aliquid magis absurdum, neque in natura magis illepidum, quam sit in scarabeo, gryphe, crocodilo, fele: *subiungit* οἷς ὡς ἁγιωτάτοις ἱερεῖς Αἰγυπτίων ἄλλοι ἄλλα [illegible]. *id est*, erga quæ, tanquam sanctissima, Ægyptii sacerdotes, alii erga alia, se gerunt. *Quamuis autem, quum scribit illos ita se erga ea vt sanctissima gerere, tacite innuat ea coli ab illis: quum tamen illud, non hoc, sonet Græcum loquendi genus, non debuit a Xylandro ita reddi,* Quorum alia ab aliis Ægyptiorum sacerdotum coluntur. *Quin etiam male* ἁγιωτάτοις, *quod de animalibus Plutarchus dicit, ille ipsis sacerdotibus tribuit. totum enim locum ita vertit,* Quorum alia ab aliis Ægyptiorum sacerdotum sanctissimis coluntur. *Estque insuper animaduertendum, non dixi, loquendo de animalibus,* ἁγιωτάτοις, *sed* ὡς ἁγιωτάτοις. *Atque vt obiter Plutarchum cum Plutarcho conferre, id est, eius locos inter se, lectorem doceā: dico, genus illud loquendi,* προσφιλῶς αὐτοῖς ὡς ἁγιωτάτοις, *respondere illi quod habuimus antea ex libro De Iside & Osiride,* ἀπονέμουσιν ὡς θεοῖς.

Ceteros Plutarchi locos omittens, in quibus agit de iis quæ apud Ægyptios peculiariter in more posita erant, venio ad quendam, qui miram quæ in conuiuiis eorum recepta erat consuetudinem describit. Legimus enim in eo eius opusculo quod Conuiuium septem sapientum inscripsit, pag. 256 meæ editionis.

At Ægyptius sceletus (id est *cadauer hominis exsiccatum, cui ossa tantū supersunt*) quem in conuiuia inferentes, *conuiuis* proponunt, & hortantur vt recordentur se non multo post tales futuros, is quamuis ingratus & intēpestiuus comessator adueniat, tamen non omnino nullum ibi locum habet: si quidem non ad potandum & ad fruendum deliciis, sed ad mutuum amorem ac dilectionem exhortatur, monetque vt vitam, quæ tempore est breuis, malis rebus longam non reddant.

Ὁ δ' Αἰγύπτιος σκελετὸς, ὃν ἐπιεικῶς εἰσφέροντες εἰς τὰ συμπόσια προτιθέασι, καὶ παρακαλοῦσι μεμνῆσθαι τάχα δὴ τοιούτους ἐσομένους, καίπερ ἄχαρις καὶ ἄωρος ἐπίκωμος ἥκων, ὅμως ἔχει τινὰ καιρόν· εἰ μὴ πρὸς τὸ πίνειν καὶ ἡδυπαθεῖν, ἀλλὰ πρὸς φιλίαν καὶ ἀγάπησιν ἀλλήλων προτρέπεται, καὶ παρακαλεῖ μὴ τὸν βίον, τῷ χρόνῳ βραχὺν ὄντα, πράγμασι κακοῖς μακρὸν ποιεῖν.

Suspectum esse potest hoc loco istud vocabulum.

Ab hoc Ægyptiorũ in cõuiuiis more, qui à Plutarcho describitur, ad alia quæ alij scriptores in conuiuiis itidem, vel etiam simpliciter in cœnis, consueta illis fuisse tradunt, veniendum est. Illorum autem scriptorum testimonia ex Athenæo depromam. Ac primum, in more positum illis fuisse conuiuiorum luxum, & quidem maiorem quam Persis, ex hoc Lyncei in Ægyptiacis loco, vbi Ægyptiorum cœnas Persicis anteponendas esse contendens, scribit.

Αἰγυπτίων ἐπιστρατευσάντων ἐπὶ Ὦχον τὸν Περσῶν βασιλέα, καὶ νικηθέντων, ἐπεὶ ἐγένετο αἰχμάλωτος ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεύς, ὁ Ὦχος αὐτὸν φιλανθρώπως ἄγων, ἐκάλεσε καὶ ἐπὶ δεῖπνον. τῆς δὲ παρασκευῆς γενομένης λαμπρᾶς ὁ Αἰγύπτιος κατεγέλα, ὡς εὐτελῶς τοῦ Πέρσου διαιτωμένου. Εἰ δὲ θέλεις (ἔφη) εἰδέναι ὦ βασιλεῦ πῶς δεῖ σιτεῖσθαι τοὺς εὐδαίμονας βασιλέας, ἐπίτρεψον τοῖς ἐμοῖς ποτὲ γενομένοις μαγείροις παρασκευάσαι σοι Αἰγύπτιον δεῖπνον. καὶ κελεύσαντος, ἐπεὶ παρεσκευάσθη, ἡσθεὶς ὁ Ὦχος τῷ δείπνῳ, Κακὸν κακῶς σε (ἔφη) ὦ Αἰγύπτιε ἀπολέσειαν οἱ θεοί, ὅστις δεῖπνα τοιαῦτα καταλιπὼν, ἐπεθύμησας θοίνης εὐτελεστέρας.

Quum Ægyptii Ocho Persarum regi bellum intulissent, & Persis victoria potitis rex Ægyptiorum captiuus esset, comiter ac benigne illum tractans Ochus etiam inuitauit ad cœnam. Quũ igitur splendidus apparatus foret, irridebat Ægyptius, tanquam viles Persæ epulæ essent. Quod si vis (inquit) videre ô rex qualis beatorum regum victus esse debeat, permitte illis qui mei aliquãdo coqui fuerunt Ægyptiam cœnam tibi struere. Quod quum fieri iussisset Ochus, & structa esset, ea delectatus, Malum te male dii perdant (inquit) Ægyptie, qui, relictis huiusmodi cœnis, viliores epulas expetiueris.

Sequitur apud Athenæum,

Τίνα δ' ἦν τὰ Αἰγύπτια δεῖπνα, Πρωταγορίδης ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Δαφνικῶν ἀγώνων διδάσκει ἡμᾶς, λέγων οὕτως, Τρίτη δ' ἐστὶν ἰδέα δείπνων, Αἰγυπτιακὴ, τραπεζῶν μὲν οὐ παρατιθεμένων, πινάκων δὲ περιφερομένων.

Quænam autem Ægyptiacæ cœnæ essent, Protagorides libro de Daphnicis ludis primo nos docet, his verbis, Tertia cœnarum species, est Ægyptiaca: quum mensæ non apponuntur, sed patinæ circumferuntur.

Male autem vertit quidam, Tertia cœnarum species est Ægyptiarum, in quibus non admouentur mensæ, *&c. Non enim* Αἰγυπτιακῶν, *sed* Αἰγυπτιακὴ *scribit Protagorides: & duabus cœnarum speciebus propositis, tertiam quandam addit, quam esse Ægyptiam dicit.*

Apud eundem Athenæum in fine libri primi legimus, istud esse argumento Ægyptios fuisse vinolentos, quod apud eos solos tanquam lege quadam cautum esset, ante vllum cibum brassicam elixam edere. *Intelligit enim illos ad vitandam ebrietatẽ hoc facere solitos fuisse. Apud eundem, in illa libri vltimi parte quæ in omnibus typographicis editionibus desideratur, legimus*, coronam initio epularum dari solitam. *Postquam enim dixit*, ἀνελέξατο δ' ὁ διεγειρόμενος ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ δείπνῳ ἀρχὴν ποιεῖσθαι τὸν στέφανον τῆς εὐωχίας, *non longo interuallo subiungit*, τὸ γὰρ ἦν ἔθος τὸ παρ' Αἰγυπτίοις, ὡς Νικόστρατός φησιν ἐν Ὄχλῳ.

Vinolentiæ autem illorum & alibi meminit: & quidem in fine libri primi scribitur ex Dione quodam Academico vinosos & bibaces Ægyptios fuisse: atque adeo inuentum apud eos fuisse inopiæ subsidium, vt qui propter illam vino destituerentur, ex ordeo confectum biberent. Eius autem potu adeo exhilarari solitos vt canerent & saltarent, ac omnia facerent quæ qui vino ebrii sunt facere consueuerunt.

Etiam ἀρτοφάγους *vocat Ægyptios Hecatæus, apud eundẽ lib. X: id est*, panis edaces: *mentionem simul addens illius ordeacei potus: id est, ex ordeo confecti.* Ac propterea (*addit Athenæus*) Alexis in libro περὶ αὐταρκείας scribit Bocchorin & patrem eius Neochabin frugali victu vsos fuisse. *Sed miretur quis quomodo facta mentione illius edacitatis panis, necnon illius ex ordeo confecti potus (quo solitos non minus quam vini potu inebriari, modo legimus) subiungat*, Ac propterea Alexis Bocchoridi & patri eius frugalitatis laudem tribuit. *Sed intelligit (vt opinor)* Ac propterea frugalitatis eorum tanquam rei quę alioqui apud Ægyptios rara & notabilis esset, mentionem facit. *Cæterum voluisse illos arbitror in hac frugalitate, aut victu frugi (nisi quis* μετρίαν τροφὴν *moderatum victum, aut paruum & parabilem, aut etiam tenuem interpretari malit) antiquum etiam morem repræsentare, tanquam fortasse conantes eum reuocare. Legimus enim libro V. ex quodam Apollonio*, Καὶ παρ' Αἰγυπτίοις δὲ τὸ παλαιὸν σωφρονικὰς διεξάγεσθαι τὰς συμπόσια. καθήμενοι γὰρ ἐδείπνουν, τροφῇ τῇ λιτοτάτῃ καὶ ὑγιεινοτάτῃ χρώμενοι, καὶ οἴνῳ τοσούτῳ ὅσος ἱκανὸς ἂν γένοιτο πρὸς εὐθυμίαν, *id est*, Quinetiam apud Ægyptios antiquitus conuiuia temperanter celebrabantur. Sedentes enim cœnabant, vilissimo quidem sed saluberrimo cibo contenti: ac vino quantum ad exhilarandum animum satis esset.

HEN-

HENR. STEPHANVS LEctionis Herodoti studiosis.

HACTENVS de Ægyptiacis quoque legibus & institutis quædam velut appendix ad Herodotum, sicut antea de Persicis. Dare enim illam ampliorem minime visum est, sicut nec hanc. Quam tamen quoniam titulus promittit non historicorum tantum sed aliorum etiam scriptorum locos exhibituram, duorum poetarum, vnius inter tragicos celeberrimi, alterius inter comicos non incelebris, versus adiungam. Illius tragici, cui nomen est Sophocli, versus, (qui omnino assenũtitur his Herodoti pag. 103, verbis, ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους ἐόντες, ὑφαίνουσι) in OEdipo Coloneo, pag. 283 meæ editionis, sunt hi,

> Ὦ πάντ' ἐκείνω τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ νόμοις
> Φύσιν κατεικασθέντε καὶ βίου τροφάς.
> Ἐκεῖ γὰρ οἱ μὲν ἄρσενες κατὰ στέγας
> Θακοῦσιν ἱστουργοῦντες, αἱ δὲ σύννομοι
> Τἄξω βίου τροφεῖα πορσύνουσ' ἀεί.

At vero Anaxandridæ comici versus sunt hi, aduersus Ægyptios, animalia, tanquam deos, colentes,

> Οὐκ ἂν δυναίμην συμμαχεῖν ὑμῖν ἐγώ.
> Οὔθ' οἱ τρόποι γὰρ ὁμονοοῦσ', οὔθ' οἱ νόμοι
> Ἡμῶν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ διέχουσιν πολύ.
> Βοῦν προσκυνεῖς, ἐγὼ δὲ θύω τοῖς θεοῖς.
> Τὴν ἔγχελυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα,
> Ἡμεῖς δὲ τῶν ὄψων μέγιστον παρὰ πολύ.
> Οὐκ ἐσθίεις ὕεια, ἐγὼ δέ γ' ἥδομαι
> Μάλιστα τούτοις. κύνα σέβεις, τύπτω δ' ἐγώ,
> Τοὔψον κατεσθίουσαν ἢν λάβω.
> Τοὺς ἱερέας ἐνθάδε μὲν ὁλοκλήρους νόμος
> Εἶναι, παρ' ὑμῖν δ', ὡς ἔοικεν, ἀπηργμένους.
> Σὺ μὲν τὸν αἴλουρον κακὸν ἔχοντ' ἢν ἴδῃς,
> Κλάεις· ἐγὼ δ' ἥδιστ' ἀποκτείνας δέρω.
> Δύναται παρ' ὑμῖν μυγαλῆ, παρ' ἐμοὶ δέ γ' οὔ.

Quos ita ex tempore reddidi,

Patrocinari non queo vobis ego.
Nec moribus enim nos sumus nec legibus
Consentientes: dissidemus plurimum.
Bouem tu adoras, sacrifico deis eum.
Anguilla deus est maximus, te iudice,
Obsoniorum iudicamus maximum.
Haud es suillam, vescor hac ego libens.
Canem veneraris, ipse contra verbero,
Obsonium voratur illi quum meum.
Nostra integri vult lex sacerdotes sient
Omni sui parte, integros haud vestra vult.
Felem se habentem quum tu videris male,
Ploras: ego libens perimo, post pellem aufero.
Araneus mus pollet istic, non & hic.

ADPENDIX ALIA

AD HERODOTVM,

De incremento Nili, & eius caussis:

è diuersis auctoribus adiecta.

G. IVNGERMANVS LECTORI CANDIDO S.

DVPLICEM adpendicem ab H. Stephano ad Herodotum, quæ antecessit, antea habuisti, amice lector, & nunc iterum habes. Quam exaugere atque locupletare nobis consilium non fuit, forte nec facile etiã fuisset, solũ per temporis illius angustias, in quas cum hac editione cõiecti sumus. Bonũ potius factum fore putauimus, si aliquid adiceremus, quod quasi tertiæ adpendicis vicem esset, ne prorsus [illegible] esse voluisse videremur: pro eaque re incidere statim quæ de Nilo aliter ac Herodoto factum fuit, diuersis ab auctoribus disputata vltro citroque essent. Cui cogitationi locum dedimus eo libentius, quod hæc talia cum Stephanianæ adpendicis altera parte ita cõiurent amice vt quasi eius subadpendix quædam videri queant. Et quid enim magis Ægyptiacum quam Nilus? Νεῖλος, inquam cum Aristide, [illegible]. Cui, vt idem facundissimus rhetor ex aliquo [illegible] puto hausit, Ægyptiorum feriæ sollemnes atq; sacrificia pleraque dicata sunt atque consecrata. Nec iniuria tanto in honore & veneratione haberi à gentilibus videatur iste

Vnicus in terris Ægypti totius amnis.

quum ei id omne acceptum referant, quod terræ motum non sentiant vnquam, quod à peste sint liberi, quod eorum terram nullis diluuiis cælestibus misceri contingat, vel ingenti imbre obrui. In quibus & Græcos adstipulatores inuenerunt. Ita enim Aristides in extrema Ægyptiaca vnde & priora deprompsimus: [illegible]. De huius vero fluminis potissimũ incremento eiusq; caussis viri prisci mire inter se decertarunt, & vnusquisque sibi facilius reperire potuit qui suam sententiam refelleret, quam qui sectarentur: ita vix vllus quidquam protulit in medium, quin ceteri continuo irent in omnia alia, & sibi non videri testarentur. Ea igitur quæ de hac re istaque opinionum diuersitate testata relinquere voluere optimi auctores, plusculã ex variis qui nobis ad manum erant adiecimus, in quibus plerisque Herodoti nostri mentio fit. Nec de ordine laborare multum volumus, occupati magis in hoc vt raptim describeremus ista, ne operas moraremur. Prius tamen posuimus qui plurium de hac re sententias breuiter collegerunt, vt PLVTARCHVM; & ANONYMVM quendã, qui ex H. Stephani officina cum opusculis variis historicis ac philosophicis Aristotelis & Theophrasti &c. anno domini ∞ IↃLVII prodiit, à quo præter aliorum & Callisthenis historici placitum refertur, quem ab aliis quos quidem hic coniunximus, haud nominatũ arbitror: afferuntur ibi & è tragicis quædam quæ apud alios haud temere reperias, vel non ita plene. His tertius succedit THEOPHYLACTVS SIMOCATA prolixius singulorum è priscis eiusm. opiniones & referens, & refellens, non tamen è suo capite, quod minime adhibuit in consiliũ, sed è bibliotheca Diodori Siculi, vnde ista omnia descripsit fere [illegible], quãuis bono illo viro ne nominato quidẽ. Sane fuerũt [illegible] à conferentibus deprehensi sæpius auctores à iuratissimis & proximis veteres transscripti ad verbũ, neque nominati quidem, vt Plinii loquamur verbis. Sordidum tamen hoc, & ab ingenuo pudore alienum: potiusque nobis Virgiliana virtus & Ciceroniana simplicitas placeat. *Obnoxii enim profecto*, vt hoc eodem cum Plinio dicamus *animi & infelicis ingenii est, deprehendi in furto malle, quam mutuum reddere, quum præsertim sors fiat ex vsura.* Nec itaque mirum, quum & veteres ipsi olim ideo male audirent frequenter, si noster Ægyptius sequioris iam æui, alienum partum sibi supponere clam voluerit: quam in parte tamen, nisi fallor, censoriam notam à litteratis viris, quibus hoc ius sua virtute datum est, haud lucrifaciet. Exscripsit, inquam, ista quæ illustris historicus Diodorus Siculus de Nili augmento libro primo [illegible] sub finem [illegible], prolixe aliorum opinionibus allatis & confutatis, disputauit, Simocata ad verbum fere, raro [illegible] immutans, quibusdam etiam omissis, & mutasset saltem ordinem, vel aliquid de suo largitus quoque fuisset, cetera cum [illegible] quod ad nos attinet diserte profitemur, nec quidquam volumus alias detractum, vt quem excutere diligentius nullum fuerit hactenus otium. Quum ea itaq; ex Simocatæ editione nupera adiecissemus, quamuis correctiora, haud opus esse putauimus, vti eadem ex Diodoro describeremus denuo, actum agentes scilicet: præsertim quum is è Marnii nostri officina non ita pridem in publicum editus sit à L. Rhodomano, viro amico cuius memoriam sancte colimus, cuiusq; ex obitu litteras Græcas detrimentũ accepisse certo nouimus & vt par est dolemus. Excerpsimus saltẽ Herodoteæ sententiæ [illegible], vt apud DIODORVM ipsum ea extabat, [illegible]. Post hæc insignis locus sequitur ex ARISTIDIS Adrianæi oratione Ægyptiaca qui prolixam confutationem continet eorũ quæ scripsit Herodotus de Nili auctu. Merebatur sane ea oratio tota hic addi, nisi longitudo obstitisset, quũ operæ nostræ vix ita sperent se hanc editionem tempori absoluturas. Copiose enim & eleganter omnem hanc opinionum varietatem pertractat, primum de etesiis [illegible] hosce ventos afferre pro caussa illius incrementi idem de niuibus liquescentibus quod afferant, non magis verum esse: tum sententiam, quæ in Anonymi scripto tribuitur Callistheni, redarguit: inde Herodotum nostrum, exin Ephorum, mox Euthymenem, post Oenopidem, tandẽ & ipsum Homerũ aggreditur. Aristidem itaq; [illegible] potest adire ipsum. Nos tantũ, vti diximus, eam orationis partem quæ aduersus Herodotũ nostrum directa excerpere potuimus. His omnibus auctarioli loco quædã in eandem rem ex STRABONE, DIONE siue eius abbreuiatore XIPHILINO, & HELIODORO subiecimus: agmen vero hoc nobis claudit THEODORETVS Cyri episcopus, quem [illegible] Herodoro nu-

doro nostro fuisse patet, licet pie moneat nimiam curiositatem in eiusmodi abstrusis nobis abstinendam esse. Hæc sunt, amice lector quæ cum ista προσθήκῃ tibi damus. Interpretes singulorum ἀποσπασμάτων ad oram paginarum exteriorem indicauimus. Vnico isti τῷ ἀνωνύμῳ, quod secundum numero est, nullus exstabat quod quidem nossem: inueni tamē qui tumultuaria opera in Latinam linguam conuerteret, rogatque sicubi aberrauerit ab humano lectore veniam. Græcus textus vt in quibusdam etiam emendatior, quam antea accidit, ederetur, operam pro virili dedimus: idque adparebit spero si cui forte comparare libebit. Alia quædam quæ in mentem veniebant, vel admonenda videbantur, vt & quædam ab aliis adnotata, ea ad inferiores paginarum oras adposuimus. Vale, lector amice & candide, operamque nostram qualem qualem boni consule.

DE NILI INCREMENTO, EX DIVERSIS SCRIPTORIBUS.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ ἈΝΑΒΆΣΕΩΣ, ἘΚ ΔΙΑΦΌΡΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΈΩΝ.

EX PLVTARCHO, De placitis philosophorum libro IV, cap. I.

Interpr. Gu. Xylandro.

THALES censet Etesiarū, qui venti Ægypto aduersi spirāt, flatu Nili aquas attolli, quod ostia ipsius quibus se exonerat, maris obtrusi influxu obstruerentur. EVTHYMENES Massiliensis, ex Oceano marique externo suapte natura dulci fluuium impleri. ANAXAGORAS, niue Æthiopica, quæ hyeme frigens, æstate liquetur. DEMOCRITVS, niue in partibus ad septētriones sitis sub solstitium æstiuū resoluta atq; diffusa, densari ex vaporibus nubes, quæ compulsæ versus meridiem & ad Ægyptū ab etesiis ventis, in magnos ac vehementes dissoluātur imbres, quibus cum paludes, tū Nilus impleantur. HERODOTVS historiæ scriptor æqualem a fontibus fluere Nilum hyeme æstateq; perhibet: minorē autē hyeme videri, quia tum sol Ægypto vicinior in vaporem aquas redigat. EPHORVS, historicus is quoq;, æstate ait relaxari totam Ægyptū, ac quasi exsudare copiosam aquā. ac conferre ad hoc etiam Arabiā & Africam ob raritatem & sabulosum solum. EVDOXVS ait, sacerdotes imbribus & oppositis temporū anni rationibus rē imputare. quando enim apud nos æstas est, qui sub æstiuo habitamus Tropico, tū iis qui e regione sub brumæ circulo degūt hyemem esse, à quibus tum exundans aqua prorumpat.

ἘΚ ΤΟΥ͂ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, Περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις βιβλ. δ. κεφ. α.

ΘΑΛΗΣ τοὺς ἐτησίας ἀνέμους οἴεται πνέοντας τῇ Αἰγύπτῳ ἀντιπροσώπους ἐπαίρειν τοῦ Νείλου τὸν ὄγκον, διὰ τὸ τὰς ἐκροὰς αὐτοῦ τῇ παρεισδύσει τοῦ ἀντιπαρήκοντος πελάγους ἀνακόπτεσθαι. Εὐθυμένης ὁ Μασσαλιώτης, ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς ἔξω θαλάσσης γλυκείας [1] κατ' αὐτοῦ νομιζομένης πληροῦσθαι τὸν ποταμόν. Ἀναξαγόρας, ἐκ τῆς χιόνος τῆς ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ, τηκομένης μὲν ἐν τῷ θέρει, ψυχομένης δὲ τῷ χειμῶνι. Δημόκριτος, τῆς χιόνος τῆς ἐν τοῖς πρὸς ἄρκτον μέρεσιν ὑπὸ θερινὰς τροπὰς ἀναλυομένης τε καὶ διαχεομένης, νέφη μὲν ἐκ τῶν ἀτμῶν πιλοῦσθαι, τούτων δὲ συνελαυνομένων πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἀνέμων, ἀποτελεῖσθαι ῥαγδαίους ὄμβρους, ὑφ' ὧν ἀναπίμπλασθαι τάς τε λίμνας καὶ τὸν Νεῖλον ποταμόν. Ἡρόδοτος, ὁ συγγραφεὺς ἴσον μὲν ἐκ τῶν πηγῶν φέρεσθαι χειμῶνος καὶ θέρους, φαίνεσθαι δὲ ἐλάττονα τοῦ χειμῶνος, διὰ τὸ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πλησιαίτερον ἰόντα τὸν ἥλιον τῇ Αἰγύπτῳ, διαιμίζειν τὰ νάματα. Ἔφορος ὁ ἱστοριογράφος κατὰ θέρος φησὶν ἀναχαλᾶσθαι τὴν ὅλην Αἴγυπτον, καὶ οἱονεὶ ἐξιδροῦν τὸ πολὺ νᾶμα. συνδιδόασι δ' αὐτῇ καὶ ἡ Ἀραβία καὶ ἡ Λιβύη διὰ τὸ ἀραιὸν καὶ ὑπόψαμμοι. Εὔδοξος τοὺς ἱερέας φησὶ λέγειν τὰ ὄμβρια τῶν ὑδάτων, καὶ τὴν ἀντιπερίστασιν τῶν ὡρῶν, ὅταν γὰρ παρ' ἡμῖν ᾖ θέρος τοῖς ὑπὸ τὸν θερινὸν τροπικὸν οἰκοῦσιν, τότε τοῖς ὑπὸ τὸν χειμερινὸν τροπικὸν ἀντοίκοις χειμών ἐστι, ἐξ ὧν τὸ πλημμυροῦν ὕδωρ καταρρήγνυται.

Marginal notes: παροιδήσει mi. Petauii. — αὐτὸν mi. Pet. — χειμῶνι mi. Pet. — ἐξατμίζειν mi. Pet. — ὑπόψαμμον mi. P. — ᾖ θέρος mi. Pet.

1 legebatur αὐτ. q. d. Euthymenem sensisse, mare externum esse dulce. ms. habet αὐτὸν, suapte natura. pro γλ. νομιζ. ... ad spirationem negligi non est pro ... mutatum ... etiam Budæus legit. G. Xyl. 2 li. 1. c. 31. 3 ἐξατμίζειν reponendum ... ex Xylandri sententia, quum & in libro scripto dein ita se reperisse dicat. Patet id ex opinione Ephori etiam ... D. od. Siculus, & ex hoc Theoph. Simocata retulere.

Plutarchi ipsius vero sententia quaenam fuerit, docere nos possint qui auctorem illum euoluere diligentius. Mihi saltem succurrunt quae lib. περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος scripsit, è quibus forte coniectare liceat enim illis qui in etesias auctus Niliaci caussam referebant, non fuisse αὐτὸν ψῆφον. verba ex libello, quem dixi, sunt: ἡ δὲ συνεργὸς αὐτῷ (Τυφῶνος) βασιλὶς Αἰθιόπων αἰνίττεται νοτίους ἐξ Αἰθιοπίας. ὅταν γὰρ οὗτοι τῶν ἐτησίων κρατήσωσι πρὸς τὴν Αἰθιοπίαν ἐλαυνομένων, κωλύουσι τὰς τὸν Νεῖλον αὔξοντας ὄμβρους καταρραγῆναι, κατίσχων ὁ Τυφὼν ἐπιφλέγει, καὶ τότε κρατήσας παντάπασι τὸν Νεῖλον εἰς τοὐναντίον ὑπ' ἀσθενείας συσταλέντα καὶ ῥυέντα κοῖλον καὶ ταπεινὸν ἐξέωσεν εἰς τὴν θάλασσαν. ἡ γὰρ λεγομένη κάθειρξις εἰς τὴν σορὸν Ὀσίριδος οὐδὲν ἔοικεν ἀλλ' ἢ κρύψιν ὕδατος καὶ ἀφανισμὸν αἰνίττεσθαι. διὸ μηνὸς Ἀθὺρ ἀφανισθῆναι τὸν Ὄσιριν λέγουσιν, ὅτε τῶν ἐτησίων ἀπολειπόντων παντάπασιν ὁ μὲν Νεῖλος ὑπονοστεῖ, γυμνοῦται δ' ἡ χώρα. *&c. Dixit autem superius eod. lib. quosdam mystice per Osiridem intelligere Nilum, mare per Typhonem. Nunc Plutarchi illa Latine, vt interpretatus fuit Xylander, adiicio:* Regina vero Aethiopum quae Typhonem adiuuerit, flatus austrinos ex Aethiopia notat: qui si vincant etesias à quibus versus Aethiopiam nubes pelluntur, prohibeantque imbres decidere quibus Nilus augetur: tum praeualens Typhon aestuverit, ac plane obtinens, Nilum in diuersam partem ob imbecillitatem fluentem, cauo alueo & humili in mare expellit. Quod enim inclusus in arcā dicitur Osiris, eo nihil aliud significatur quam aquae occultatio & defectus. Itaque mense Athyr periisse Osiridem dicunt, quando etesiis omnino deficientibus Nilus recedit & solum nudatur.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ ἀναπληρώσεως διάφοροι δόξαι.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ.

Θαλῆς ὁ Μιλήσιος εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν φησὶ διὰ τοὺς ἐτησίας γίνεσθαι τὴν ἀναπλήρωσιν. πνέειν γὰρ αὐτοὺς ἐναντίους τῷ ποταμῷ, καὶ τὰ στόματα κεῖσθαι κατὰ τὴν πνοὴν αὐτῶν. τῶν μὲν οὖν ἀνέμων ἐξ ἐναντίας πνεόντων κωλύεσθαι τὴν ἔκβασιν τοῦ ποταμοῦ ἐκπίπτειν εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ δὲ κῦμα προσφερόμενον αἴτιον τοῖς στόμασι καὶ ῥέον ὄν, ἀντικόπτειν τὸν ποταμόν, καὶ ἀναπλήρωσιν οὕτως φησὶ γίνεσθαι τοῦ ποταμοῦ. Ἀναξαγόρας δὲ ὁ φυσικός φησι τῆς χιόνος τηκομένης τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ Νείλου γίνεσθαι. ὡσαύτως δὲ καὶ Εὐριπίδης καὶ ἕτεροί τινες τραγῳδιῶν ποιηταί. ἀλλ' Ἀναξαγόρας μὲν αὐτὴν τὴν γένεσιν, ποίησιν λέγει τῆς ἀναπληρώσεως, ὡς αὐτὸς εἴρηκεν. Εὐριπίδης δὲ καὶ τὸν τόπον ἀφορίζει, λέγων οὕτως ἐν δράματι [2] Ἀρχελάῳ,

> [3] Δαναὸς ὁ πεντήκοντα θυγατέρων πατήρ,
> Νείλου λιπὼν κάλλιστον ἐκ [4] γαίας ὕδωρ,
> Ὃς ἐκ μελαμβρότοιο πληροῦται ῥοὰς
> [5] Αἰθιοπίδος γῆς, ἡνίκ' ἂν τακῇ χιών,
> Τέθριππ' ἄγοντος ἡλίου κατ' αἰθέρα.

καὶ ἐν Ἑλένῃ,

> Νείλου μὲν αἵδε καλλιπάρθενοι ῥοαί,
> [6] Ὃς ἀντὶ δίας ψακάδος Αἰγύπτου πέδον
> Λευκῆς τακείσης χιόνος ὑγραίνει γύας.

DE NILI INCREMENTO diuersae sententiae.

INCERTO AVCTORE.

THALES Milesius, vnus è septem sapientibus, ait quod ab etesiis fiat illud incrementum. hos enim ferri fluuio aduersos, ostiaque eius opposita esse illorum flatibus. flantem itaque ex aduerso ventum prohibere effluxum fluminis, ne in mare delabi possit: fluctus vero reiectos in ostia, cumque vento ferente, repellere ipsum fluuium. sicque incrementū illius fieri adfirmat. Physicus vero ANAXAGORAS asserit niue liquescente effici istum auctum Nili. Nec aliter etiam EVRIPIDES, & alii quidam Tragoediarum auctores. nisi quod Anaxagoras quidem ipsam generationem, effectionem vocat huius augmenti, vti ipse dixit: Euripides vero locum praeterea definit, ita dicens in fabula Archelao:

> *Danaus sororum quinquies denūm pater,*
> *Pulcherrimi Nili relinquens flumina,*
> *Qui augmenta sumit ex tumescens fluctib.*
> *Nigrāte ab Aethiopide, quū niues liquent,*
> *Per aethera aurigante sole limpidum.*

Et in Helena:

> *Nili fluenta conspicis amoenissima*
> *Pro rore dio qui per Aegyptum ruens*
> *Humectat arua, nix liquet cum candida.*

---

1 Diod. Sicul. l. 1. bibl. ita: Ἀναξαγόρας δ' ὁ φυσικὸς ἀπεφήνατο τὴν ἀνάβασιν [illegible] ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ [illegible] Εὐριπίδης [illegible] Νείλου &c. eosdem versus adferens, praeter primum & vltimum, qui hic leguntur plenius. Medios tres ita ibi vertit κατὰ πόδα opt. Rhodomannus: *Nili relinquens vndam humi pulcerrimam, Ex AEthiopia qui fluens nigra, sinu Pleno tumescit, quum niues liquefacta sunt.* 2 Huius fabulae mentio & apud Stobaeum, Iustin. Martyrem [illegible], Stephanum in Αἰθίοψ, & Strabon. lib. 5. quod didicimus ex catalogo Euripidis tragoediarum, quem confecit v. cl. Andr. Schottus, nondum edito. 3 Primus versus extat etiam apud Strab. l. 5. vbi tamen alii subiiciuntur quam hic. 4 γαίας est in Diod. &c. 5 Quartū hunc versum adfert & Stephanus in Αἰθίοψ. 6 Emenda ex ipso Euripide: [illegible] legitur etiā [illegible] in editione Euripidis. Versus sunt in ipso initio dramatis hic nominati. Vnde & apud Aristidem in Aegyptiaca, vbi hanc opinionem refutat, moneo hos versus reconcinnandos & emendandos esse, certe duos posteriores. [illegible] Νείλου [illegible] Αἰγύπτου [illegible] enim media & glossis confusa ibi leguntur. Quis enim non videat illa Νεῖλος Αἰγύπτου ineptum esse glossema scilicet. ita & [illegible] fuit additum ab eo qui ὑγραίνει volebat exponere per verbum simile. Emenda itaque locum hunc. Euripidem autem & tragicos taxare ibi Aristidē, patet ex iis quae inferius subiicit: [illegible] Εὐριπίδου, [illegible] Αἰγύπτου [illegible], & iterum ibidem. Sed ne omittamus G. Canteri versionem, è qua patet & illum non ignorasse veram lectionem: *Nili fluenta pulcra sunt haec virgine, Qui rore pro dio locorum candida AEgyptiorum niue liquente agros rigat.*

Et Ae-

Et ÆSCHYLUS:

Aethiopiæ haud incognitum terræ genus
Laudare noui, Nilus vnde defluit
Humũ volutãs quũ flabra imbres cõcitant,
Vbi ignea dies micans vis splendida
Flamma resoluit ningidas rupes. viget
Aegyptus omnis tum beata, flumine
Sacro tumens, segetesq; lætas nunciat.

CALLISTHENES autem scriptor historiarum contradicere voluit Anaxagoræ & Euripidis sententię, quam paullo ante retulimus: suaque ipse opinione vsus, ait, aquis per Æthiopiã increscentibus ab exortu caniculæ ad arcturi vsque ortum, quo tempore etiam etesiæ spirent: hosce quippe ventos adfirmat, quando spirant, nubes in primis ad Æthiopiam cogere: quibus nimirum impulsis ad montes, effundi maximam vim aquarum, vnde Nilum pleno intumescere alueo contingat. DEMOCRITVS autumat, circa brumam in locis ad septemtrionẽ positis niues cadere: circa solstitium vero æstiuum quum sol recedat, niue soluta & vaporibus inde exhalãtibus, ab ea liquefactione oriri nubes, quas etesiæ arreptas versus meridiẽ ferant. quum se itaq; inuicem protrudant coactæ nubes iuxta Æthiopiam & Africam, imbrem existere ingentem, cuius delapsu Nilum impleri. EVTHYMENES Massiliensis vero, qui ipse nauigationem suscepit, refert mare exteriora versus profluere vsq; in Africam, & conuerti ad boreã ac septemtriones. iam reliquo quidẽ tempore mare esse vacuũ: eo autẽ quo etesię spirant, flabris ventorũ repulsum cõpleri, & ad interiora fluere. illud vero tũ dulce esse, tum cete Niliacis crocodilis & hippopotamis similia alere. OENOPIDES Chius ait, tẽpore hiberno fluuiorũ fontes exsiccari, qui æstate calore refoti profluãt. quo itaq; repleatur illa, quę accidit, siccitas, in caussa esse aquas cælestes hieme decidentes. at quũ in Nilũ non vllæ tunc cadant pluuiæ, iis destitutus haudquaquã impleri potest. & hanc esse caussam, cur hieme minor is existat, plenus vero sit æstate. HERODOTVS autẽ ceteris quidẽ contraria profert, cũ Oenopide vero paria. fluxũ enim Nili ait esse talẽ, qui semper impleat alueũ. ceterũ solem hiemali tẽpore supra Africã cursum facientẽ desiccare Nilum: ad solstitium vero æstiuũ retrocedentẽ abire ad septẽtriones.

καὶ Αἰσχύλος,

Γένος μὲν αἰνεῖν καὶ μαθὼν ἐπίσταμαι
Αἰθιοπίδος γῆς, ἔνθα Νεῖλος ἑπτάρρους
Γαῖαν κυλίνδει πνευμάτων ἐπομβρίαις·
Ἐν ᾗ πυρωπὸν ἡλίου ἐκλάμψαν φλόγα,
Αἴγυπτος ἁγνοῦ νάματος πληρουμένη,
Τήκει πετραίαν χιόνα. πᾶσα δ' εὐθαλὴς
Φερέσβιον Δήμητρος ἀντέλλει στάχυν.

Καλλισθένης δὲ ὁ ἱστοριογράφος πρὸς τὰ μικρῷ πρότερον εἰρημένα ὑπὸ Ἀναξαγόρου καὶ Εὐριπίδου αἰτιᾶται. αὐτὸς δὲ τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ χρώμενος, φησὶν, ὑδάτων γινομένων κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν, κατὰ τὴν κυνὸς ἀνατολὴν ἕως ἐπιτολῆς ἀρκτούρου, καθ' οὓς χρόνους καὶ οἱ ἐτήσιοι πνέουσι· τούτους γάρ φησι τοὺς ἀνέμους μάλιστα τὰ νέφη πνέοντας πρὸς τὴν Αἰθιοπίαν ἄγειν· ὧν δὴ καὶ προσπιπτόντων πρὸς τὰ ὄρη, καταρρήγνυσθαι πολὺ πλῆθος ὕδατος· ἀφ' οὗ τὸν Νεῖλον πληρούμενον ἀναβαίνειν συμβαίνει. Δημόκριτος δὲ λέγει, περὶ μὲν χειμερινὰς τροπὰς τοὺς περὶ τὰς ἄρκτους χιονίζεσθαι τόπους, περὶ τροπὰς δὲ θερινὰς μεθισταμένου τοῦ ἡλίου, τηκομένης τῆς χιόνος καὶ ἀτμιζομένης, ἀπὸ τῆς τήξεως νέφη γίνεσθαι, διὰ τὸ τοὺς ἐτησίους ὑπολαμβανομένας φέρειν πρὸς μεσημβρίαν· συνωθουμένων δὲ τῶν νεφῶν ἐπὶ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Λιβύην, "ὄμβρουν"[2] γίνεσθαι πολλοὺς, οὓς καταρρέοντας πληροῦν τὸν Νεῖλον. [3] Εὐθυμένης δὲ ὁ Μασσαλιώτης, αὐτὸς πεπλευκὼς, φησὶν εἰς τὴν ἔξω θάλασσαν ἐπιρρεῖν ἕως εἰς τὴν Λιβύην, ἐστραμμένην τε εἶναι πρὸς βορέαν τε καὶ ἄρκτους. καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον κενὴν εἶναι τὴν θάλασσαν, τοῖς δὲ ἐτησίοις ἀνωθουμένην ὑπὸ τῶν πνευμάτων πληροῦσθαι, καὶ ῥεῖν ἔσω ταῖς ἡμέραις ταύταις· παυσαμένων δὲ τῶν ἐτησίων, ἀναχωρεῖν. εἶναι δὲ αὐτὴν καὶ γλυκεῖαν, καὶ κήτη παραπλήσια τοῖς ἐν τῷ Νείλῳ κροκοδείλοις καὶ ἱπποποτάμοις ἔχειν. Οἰνοπίδης δὲ ὁ Χῖος λέγει, τοῦ χειμῶνος, τῶν ποταμῶν ἀναξηραίνεσθαι τὰς πηγάς, ἐν δὲ τῷ θέρει θερμαινομένας ῥεῖν. τοῦ μὲν οὖν [4] ἀναπληροῦσθαι τῆς γινομένης ξηρασίας τὸ αἴτιον τῶν οὐρανίων ὑδάτων ἐπιγινομένων τοῖς χειμῶσι συμβαίνειν. τὸν δὲ Νεῖλον οὐχ ὑόμενον τότε, οὐδὲν γινόμενον μὲν συναναπληροῦν· καὶ διὰ τοῦτο, τοῦ χειμῶνος ἥσσω αὐτὸν γίνεσθαι, τοῦ δὲ θέρους πλήρη. Ἡρόδοτος[6] δὲ τοῖς μὲν λοιποῖς ὑπεναντία λέξας, παραπλησίως δὲ Οἰνοπίδῃ. τὴν μὲν γὰρ ῥύσιν τοῦ Νείλου φησὶ τοιαύτην ὥστε ἀεὶ πληροῦν τὸν ποταμόν· τὸν δὲ ἥλιον τοῦ χειμῶνος κατὰ τὴν Λιβύην ποιούμενον τὴν πορείαν, ἀναξηραίνειν τὸν Νεῖλον· ἐπὶ δὲ τὰς θερινὰς τροπὰς μεθιστάμενον, πρὸς τὴν ἄρκτον ἰέναι.

1 Hanc opinionem refutat etiã Aristides prolixe in Ægyptiaca, licet eius auctores non nominet, sed [illegible] ait. 2 Ita edidit H. Steph. Sed nullus dubito quin reponendũ sit ὄμβρους. V. Democriti sententia a Plutarcho & Theophylacto, vel Diod. Siculo potius relatam. 3 Et hic non dubito emendare Εὐθυμένης, vt antea e Plutarcho habuisti. Eius philosophi sententiam refutat & Aristides in Ægypt. cũ hac irrisiuncula [illegible] &c. 4 An distinguendum & scribendum [illegible] &c. [illegible]. 5 An deest [illegible] vel tale vt paulo post [illegible]. 6 lib. 2. cap. 25.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΘΕΟΦΥΛΑ´ΚΤΟΥ ΤΟΥ͂ ΣΙΜΟΚΆΤΟΥ.

ἱστοριῶν λόγ. ζ. κεφαλ. τὸ ιζ.

ΟὟΤΟΣ δὲ ὁ Νεῖλος [1] μέγιστος ἁπάντων τῶν περὶ τὴν οἰκουμένην καθεστὼς ποταμῶν, καὶ πολλὰ τῆς Λιβύης, καὶ τῆς Αἰθιοπίας, τῆς τε Ἰνδικῆς αὐτῆς γῆν παραμείβων, τοῦ τε Γάγγου, καὶ Ἰνδοῦ προτερεύων κατὰ τὸ μέγεθος, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων τὰς πηγὰς ἀποκρύπτει. θέρους τοίνυν ἀκμάζοντος, τὰς αὐξήσεις λαμβάνει, ἐναντίον τῇ φύσει τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἁπάσαν ποταμῶν. τὰς δὲ αἰτίας τὰς παρὰ τοῖς πολλοῖς εἰρημένας τοῖς ἀρχαίοις, παρατεθειμένας ἐπὶ λέξεως, τῇ παρούσῃ ὑποβαλλόμεθα ἱστορίᾳ. οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἑλλανικὸν καὶ Κάδμον, ἔτι δὲ Ἑκαταῖον, εἰς τὰς μυθώδεις ἀποφάσεις [2] κατέφυγον. Ἡρόδοτος δὲ ὁ πολυπράγμων, εἰ καί τις ἄλλος [3] πολλῆς γεγονὼς ἔμπειρος ἱστορίας, ἐπικεχείρηκε [4] περὶ τούτων ἀποδοῦναι τὸν λόγον· ἠκολουθηκὼς δὲ ἀντιλεγομέναις ὑπονοίαις εὑρίσκεται. ὁ δὲ Ξενοφῶν, καὶ Θουκυδίδης ἐπαινούμενοι κατὰ τὴν ἀλήθειαν μᾶλλον τῶν ἱστοριῶν, τούτων ἀπέσχοντο. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἔφορον, καὶ Θεόπομπον μάλιστα πάντων ἐπιταθέντες εἰς [5] αὐτά, [6] οὐδαμῶς τῆς ἀληθείας ἐγένοντο γνώριμοι· οὐ δι' ἀμέλειαν δὲ, διὰ δὲ τὴν τῆς χώρας ἰδιότητα τοῦ λόγου ἠγνόησαν. ἀπὸ γὰρ τῶν [7] ἔκαθεν χρόνων ἄχρι Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου προσαγορευθέντος, [8] ξένα ὡς ἐπίπαν τὰ περὶ τοὺς τόπους τούτους παντελῶς ἦν, καὶ τοῖς ἐπιβαίνουσιν ἐπικίνδυνα. τοῦ δὲ προειρημένου βασιλέως, μεθ' Ἑλληνικῆς δυνάμεως ἐς Αἰθιοπίαν στρατεύσαντος, ἐγνώσθη τὰ κατὰ ταύτην τὴν χώραν λίαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀκριβέστερον. Οἱ μὲν οὖν κατ' Αἴγυπτον ἱερεῖς, ἀπὸ τοῦ περιρρέοντος τὴν οἰκουμένην Ὠκεανοῦ φασι τὸν Νεῖλον λαμβάνειν τὴν σύστασιν, λέγοντες μὲν οὐδὲν ἀληθές, ἀπορίᾳ δὲ λύοντες τὴν ἀπορίαν, καὶ λόγον φέροντες εἰς πίστιν, πολλῆς προσδεόμενον πίστεως, ὀρφανὴν τὴν διήγησιν καταλιμπάνοντες βεβαιώσεως. Τῶν δὲ Τρωγλοδυτῶν οἱ μετανάσται ἐκ τῶν ἄνωθεν τόπων, οἱ καὶ [9] Βόλγοι προσαγορευόμενοι, λέγουσιν

EX THEOPHYLACTO SIMOCATA.

lib. VII. histor. caput XVII.

NILVS omnium fluuiorū orbis terrę latissimus, multorumque per Libyam, Æthiopiam, Indiam regiones secans, ipsumque Gangem, & Indum magnitudine superās, oculis humanis fontes suos, siue primam originem vnde erumpit, negauit. Æstate igitur feruente (secus quam cetera orbis flumina solent) excrescit. Caussas à multis & priscis scriptoribus allatas, huic historiæ fideliter inseremus. Hellanicus igitur, Cadmus, & Hecatæus ad fabulas confugiunt. Herodotus, vt est curiosus, & si quisquam alius, historiarum gnarus, huius rei rationem afferre conatus est. Sed eum suspiciones potius inter se contrarias secutum apparet. Xenophon, & Thucydides, qui à rerū explicatarū veritate magis commendantur, nihil huiuscemodi habent. Ephorus, & Theopompus, quanquam omnium maxime in hanc cognitionem intenti, non potuerunt tamen eam liquidā adipisci. Ignorationis eorum caussa nō negligentia, sed regionis condicio fuit. Iam inde enim ab antiquis sæculis, vsque ad Ptolemæū cognomento Philadelphū, pleraq; locorum istorum ignota omnino, & inexplorata, atque aduenis etiam periculosa fuerunt. Postquam vero rex, de quo diximus, cum Græcis copiis Æthiopiā est ingressus, regio hæc, vt paucis dicam, multo exploratius, atque perfectius cognosci cœpta est. SACERDOTES igitur ÆGYPTII ab Oceano orbem circumdante Nilum oriri affirmantes, nihil dicunt, & dubiū quod est, per dubium dissoluunt: rationemque ad fidem conciliandam adducentes, quæ ipsa vehementer fide indiget, quod narrant, confirmatione destitutum relinquunt. TROGLODYTAE, qui è superioribus locis migrarunt, & Bolgi appellantur, dictitant,

Ægyptium hunc Theophylactum è Siculi Diodori Bibliotheca ista Niliaca (auctore suo ne nominato quidem) trāſcripsisse iam dictum fuit. Quædam vbi variat φέρειν voluit iste [illegible] (vt ita dignitate fuisse Photius ait) notare libet: non omnia, nec vacat enim & cui bono? Ait vero cap. præcedentis fine Theophylactus, quoniam genus inde trahat, merito τὰ περὶ τοῦ Νείλου διηγήσεσθαι [illegible]. Sicque finit caput XVI. & digressionem sibi parat [illegible]. 1 Diodorus Siculus lib. 1. bibl. de eodem: μέγιστος δ' ὢν τῶν ἁπάντων ποταμῶν, καὶ πλείστην γῆν διεξιών, &c. 2 ἀπέδωκαν Diod. 3 ἐπ' αὐτῆς Diod. & sine dubio sic exscripserat Simocata. 4 [illegible] ex Diod. textius. 5 [illegible] τῆς ἀληθείας ἐπίτηχον &c. Diod. 6 [illegible] Diod. 7 [illegible] Diod. 8 [illegible] Diod. 9 μάλιστα D od. & varians eius lectio βάλλει etiam, & alia βάλλει. Errorem inde natum non dubito, quia in membranis vetustis β scribitur fere vt μ, dempta modo dependula linea, vel prorsus vt Latinum u.

in locis illis cauitates esse. Vnde quispiam ratiocinetur multis fontibus in vnum confluentibus, Nili fluentum intumescere. Sane omnium quoque mundi fecundissimum hunc esse aiunt. QVI vero insulam Nili, Meroe dictam, incolunt, fluuium Astapum nominant, quam vocem Græce transferas *ἐκ τοῦ σκότους ὕδωρ, e tenebris aqua profluens.* Naturam enim huius fluminis incomprehensam esse isti statuunt. THALES vnus de sapientibus docet, discedenti Nilo Etesias resistere, & cursus eius eorum flatibus acto contra ostia mari sustineri: atque hinc illum exuberantem per totam Ægyptum, quæ depressa, & campestris sit, late exspatiari. Sed huius rationis, quamuis probabilis videatur, non difficile est falsitatem ostendere. Nam si quid veritatis haberet quod ait, omnes fluuii, qui contra flantibus Etesiis à mari repercutiuntur, similiter magnis auctibus excrescerent. ANAXAGORAS cognomento physicus, solutis in Æthiopia niuibus Nilum attolli est opinatus: cui assentiens tragicus poeta Euripides, id ipsum in poematis suis posuit. Hanc igitur oppositionem non multa oppositione opus habere dicimus, quandoquidem vanam esse claret. Nã propter feruores incredibiles in Æthiopia, aquã in niuem densari nõ est vt possit fieri. Prorsus enim in locis illis nec glacies, nec frigus, nec vlla hyems, & solstitio æstiuo potissimũ, cernitur. Quod si etiam concedamus, in Æthiopia niuem altam cadere, tamen quod ante de ea liquata asserebatur, rursum vt vanum ac friuolũ probabilissime refellitur. Omnis quippe fluuius aquis niuium solutarum accrescens, conuenienter auras quoq; frigidas expirat, quin & cælum crassum reddit. Atqui circum Nilũ neque nebulæ alicuius concretionem, neque auras gelidas, neque aerem crassum reperias. HERODOTVS porro Nilum tantum esse scribit, quantus cum plenus est apparet. Hyeme autem solem supra Libyam voluentem, ex vndis Niloticis humentis substantiæ

[1] ἐμφάσεις εἶναί τινας περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους, ἐξ ὧν ἄν τις [2] συλλογίσαιτο διότι πολλῶν πηγῶν εἰς ἕνα τόπον ἀθροιζομένων, τὸ ῥεῦμα τοῦ Νείλου συνίσταται. [3] ἁμιλλῆς καὶ πολυγονώτατον [4] αὐτὸν ὑπὲρ ἅπαντας τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ποταμοὺς πεφυκέναι φασίν. Οἱ δὲ [5] κατοικοῦντες τὴν νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Μερόην (αὕτη δ' ἐπὶ τοῦ [6] Νείλου ἵδρυται ῥεῖθρον) τὸν ποταμὸν κεκλήκασιν [7] Ἀστάπουν. ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον [8] εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον, ἐκ τοῦ σκότους ὕδωρ. [9] ἀκαταληψίᾳ γὰρ ἔτι ἀνατιθέασι τοῦ ποταμοῦ τούτου τὴν φύσιν. Θαλῆς μὲν οὖν εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν ὀνομαζόμενος, φησὶ τοὺς ἐτησίας ἀντιπνέοντας ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ ποταμοῦ, κωλύειν εἰς τὴν θάλασσαν προχεῖσθαι [10] τὸ ῥεῖθρον· [11] καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν πληρούμενον ἐπικλύζειν, ταπεινὴν οὖσαν καὶ πεδιάδα τὴν Αἴγυπτον. τοῦ δὲ λόγου τούτου, καίπερ εἶναι δοκοῦντος πιθανοῦ, ῥᾴδιον ἐξελέγξαι τὸ ψεῦδος. εἰ γὰρ ἦν ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ἅπαντες οἱ ποταμοί, οἱ τοῖς ἐτησίαις [12] ἐναντίας κεκτημένοι τὰς ἐκβολάς, ἂν ἐποιοῦντο τὴν ὁμοίαν ἀνάβασιν. Ἀναξαγόρας δὲ ὁ προσαγορευόμενος φυσικός, τὴν τηκομένην κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν χιόνα, τῆς τοῦ ποταμοῦ πληρώσεως ὑπάρχειν αἰτίαν ἐδόξασεν. [13] ᾧ καὶ ὁ τραγῳδοποιὸς Εὐριπίδης συνθέμενος, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ποιήμασι τοῦτο συντέταχε. ταύτην μὲν οὖν τὴν [14] ἀπόφασιν οὐ πολλῆς ἀντιθέσεως δεῖσθαί φαμεν, ἐναργοῦς καθεστώσης τοῦ ψεύδους. διὰ γὰρ τὴν [15] ὑπεροχὴν τῶν καυμάτων ἀδύνατον χιόνα περὶ τὴν Αἰθιοπίαν [16] συνίστασθαι. καθόλου γὰρ περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους οὐ πάγος, οὐ ψύχος, οὔτε ὅλως χειμῶνος ἔμφασις πέφυκε, καὶ μάλιστα [17] τροπαῖς θεριναῖς. εἰ δὲ καί τις εἴποι τῷ τῆς συγχωρήσεως τρόπῳ εἶναι πλήθη χιόνων κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν, καὶ αὖθις ἐλέγχεται τοῦ προλεχθέντος δοκιμωτάτως τὸ ἐξίτηλον. ἅπας γὰρ ποταμὸς ἀπὸ χιόνος τὴν περιουσίαν λαχών, ὁμολογουμένως αὔρας ψυχρὰς ἀναδίδωσιν. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα παχύνειν πέφυκε. περὶ δὲ τὸν Νεῖλον, τὸν ποταμὸν οὔτε νέφους ὑπόστασίν ἐστιν εὑρεῖν, οὔτε αὔρας ψυχράς, οὔτε παχυνομένην τοῦ ἀέρος τὴν φύσιν. Ἡρόδοτος [18] δὲ τὸν Νεῖλον εἶναι μὲν τηλικοῦτόν φησιν, ὁποῖός τις καὶ φαίνεται κατὰ τὴν πλήρωσιν· χειμῶνος δὲ ὥρᾳ τὸν ἥλιον κατὰ τὴν Λιβύην φερόμενον ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἑαυτὸν ὑγρᾶς οὐσίας συστήματα ἐκ τοῦ Νειλῴου

1 Interp. *cauitates* nõ recte, ni fallor. nec enim constat an cauitates fuerint illa quæ indiciũ præbebant ortus Nili ex istis locis. rectius Rhodomanus noster *ἐμφάσεις* apud Diodorum: *indicia quædam esse aiunt, vnde quis ratiocinetur.* ait enim illos signa dicere, vnde apparere possit ibi fontes Nili esse. sic paulo infra χειμῶνος ἔμφασις apud Theophyl. & Diod. 2 συλλογίσαιτο Diod. sicque & Theophylacto rescribendum puto. 3 ἀμιγῆ Diod. 4 forte αὐτὸν scrib. vt est apud Diodorum. 5 κατοικοῦντες Diod. 6 Edimus Νείλου. male enim vulgati νῆσον. & interpres omisit illa: *Sita vero est illa super ipso Nili fluento.* Diodorus hæc verba nõ habet, sed alias planius & plenius hoc loco, quẽ vide. 7 Ἀστάπουν Diod. 8 εἰς τὴν Ἑλλάδα Diod. quæ verba fere superfluere voluntibi viri docti. Simocatã tamen inde descripsisse credo. 9 male vulgati ἀκαταληψία. 10 τὸ ῥεῖθρον Diod. 11 Sic restituimus ex Diod. vulgo, καὶ αὐτόν. ceterum πληρούμενον quoq; Diodorus, quamuis id notare videantur vt superfluum. 12 Diod. ἐναντίας καὶ ἀντικειμένας ἔχοντες. 13 ᾧ καὶ ὁ ποιητὴς ὁ τῆς τραγῳδίας ἠκολούθησε. Diod. qui & versus tragici refert quos supra habes in Ἀγαθαρχίδου expositione. 14 ἀπόφασιν οὐ πολλῆς ἀντιλογίας ἡγοῦμαι δεῖσθαι. Diod. 15 ὑπερβολὴν Diod. 16 πίπτειν Diod. 17 περὶ τὰς ἀναβάσεις τοῦ Νείλου. Diod. 18 Herodoteæ sententiæ confutationem è Diodoro simul edimus, cum qua hæc conferas licet.

ὑδάτων, καὶ τοῦτον διὰ τὴν χειμῶνος ὥραν ἥττονα γίνεσθαι τὸν
ποταμόν· τοῦ δὲ θέρους ἐπιστάντος, καὶ πρὸς τοὺς ἄρ-
κτους ποιουμένου τὴν βάδισιν, ἀναξηραίνεσθαι, καὶ ταπεινοῦσθαι
τοὺς περὶ τὴν Ἑλλάδα ποταμοὺς πεφυκέναι. διὰ τοῦ-
το μὴ παράδοξον καθίστασθαι τὴν περὶ τὰς θερινὰς τρο-
πὰς τοῦ Αἰγυπτίου πλήρωσιν ποταμοῦ. ἀλλ' αἰδοῖ τῆς
φιλομαθείας τοῦ ἀνδρὸς, οὐ διεξοδικῶς κατηγορούμεθα
τοῦ σφάλματος. εἰ γὰρ ταῦτα σύμφωνα τῇ ἀληθείᾳ
καθίστατο, πάντως ἂν καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν Λιβύην
ποταμῶν ὁ ἥλιος ἀνελάμβανε καὶ ἀνάλογα τῶν πληθυ-
μάτων τοῦ Νείλου. ἀλλὰ μὴν τοιοῦτον οὐδὲν περὶ τοὺς
Λίβυας ποταμοὺς ἐστὶ θεάσασθαι. οὐκοῦν ὁ συγγραφεὺς
ἀποσχεδιάζει τὸν λόγον. Δημόκριτος δὲ ὁ τῆς φύσεως
ἀδελφὸς, περὶ τὰς ἄρκτους ὥρα χειμερίῳ καταφέρε-
σθαι πολλὴν διαβεβαιοῦται[1] χιόνα, θέρους δὲ ὑπὸ
τῆς αἰθάλης διαλύεσθαι ταύτην. ἔνθεν φησὶ γίνεσθαι ἐκχε-
δόνα πολλήν. καὶ διὰ τοῦτο πήγνυσθαι πολλὰ νέφη πα-
χύτερα περὶ τοὺς μετεωροτέρους τῶν τόπων, δαψιλοῦς τῆς
ἀναθυμιάσεως αἰρομένης πρὸς ὕψος. ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν
ἐτησίων ἐλαύνεσθαι, μέχρις ἂν προσπίσῃ τοῖς μεγί-
στοις ὄρεσι[2] τῶν περὶ τὴν οἰκουμένην. εἶναι δὲ ταῦτα περὶ τὴν
Αἰθιοπίαν.[3] ἔπειτα πως τοιούτοις οὖσιν ὑψηλοῖς, βιαί-
ως θραυόμενα, παμμεγέθεις[3] ὄγκους γεννᾶν. ἐξ ὧν
πληροῦσθαι τὸν ποταμὸν καταπισχυρίζεται,[4] περὶ τὰς τῶν ἐ-
τησίων ἀνέμων πνοάς. ἀλλ' οὐ πιστευτέον αὐτῷ. ὁ γὰρ
Νεῖλος ἄρχεται μὲν πληροῦσθαι κατὰ τὰς τροπὰς, ὡς ἔπος
εἰπεῖν, τὰς θερινὰς, οὔπω τῶν ἐτησίων πνεόντων· λήγει δὲ
ὕστερον ἰσημερίας φθινοπωρινῆς, πάλαι προπεπαυμέ-
νων τῶν εἰρημένων ἀνέμων. τὴν μὲν[5] συνεπίνοιαν τοῦ Δη-
μοκρίτου ἀποδεκτέον, τοῖς δὲ λόγοις αὐτοῦ οὐδαμῶς πι-
στευτέον. Ἔφορος δὲ[6] ξένην αἰτίαν τινὰ παρεισφέρει.
φησὶ δὴ τὴν Αἴγυπτον ἅπασαν[7] ποταμόχωστον εἶναι, ἀ-
λλὰ μὴν καὶ[8] ψυχράν. ἔπειτα δὲ καὶ κισσηρώδη τὴν φύσιν, ῥα-
γάδας τε μεγάλας καὶ διηνεκεῖς ἔχειν. καὶ διὰ τούτων
εἰς ἑαυτὴν ἀναλαμβάνειν πλῆθος ὑγρότητος. καὶ κατὰ μὲν
τὴν[9] χειμερίαν ὥραν τοῦτο συνέχειν ἐν ἑαυτῇ, θερινῶν δὲ
ἐπερχομένων τροπῶν, ὥσπερ ἱδρῶτάς τινας ἐξ[10] αὐτῆς
πανταχόθεν ὑπιέναι, καὶ διὰ τούτου πληροῦν τὸν ποταμόν.
ὁ μὲν οὖν Ἔφορος δῆλός ἐστι μὴ μόνον οὐ τεθεαμένος τὴν
Αἴγυπτον, ἀλλὰ μηδὲ παρὰ τῶν[11] ἰδόντων τὰ κατὰ τὴν
χώραν ταύτην ἐπιμελῶς πεπυσμένος. πρῶτον
μὲν γὰρ, εἴπερ ἐξ αὐτῆς τῆς Αἰγύπτου ὁ Νεῖλος
τὴν αὔξησιν[12] ἀπελάμβανεν, οὐκ ἂν ἐν τοῖς ἀνωτέ-
ρω μέρεσιν ἐπληροῦτο,[13] διὰ πετρώδους καὶ στερεᾶς χώ-

copiam attrahere, atque inde per hyberna flumen parcius ire. Æstate redeunte, & ad Arctos sole reuerso, Græciæ flumina siccari, & imminui. Quapropter Ægyptii fluminis accretionem æstiuo solstitio admirabilem videri non debere. Verum nos amorem studiumq; peruestigandi in hoc viro reueriti, errorem eius vberius non castigabimus. Hoc tantum dicemus. Si ista cum veritate consentirent, omnino sol idem ceteris Libyæ fluminibus, quod Nilo faceret. Atqui nihil tale in illis obseruatur. Non igitur historicus ille satis considerate locutus est. DEMOCRITVS, alioqui naturæ secretorum peritissimus, in Septemtrione per hyemem imbres niuales decidere asseuerat: per æstatem æstu niuem illam vbertim colliquefieri, ac dissipari. Idcirco in locis sublimioribus multas nubes densiores generari, larga exspirationum vi eo sublata videlicet. Hasce nubes ab Etesiis impelli, donec montibus omniũ altissimis illidantur: eos autẽ montes esse in Æthiopia. Post, eorum excelsitate violenter diruptas, largissimos imbres effundere, quibus Nilus (Etesiarum puta diebus) repleatur. Sed huic habenda fides non est. Nilus enim (vt vno verbo dicam) crescere circa solstitium ęstiuum incipit, Etesiis nondũ spirantibus: desinit æquinoctio autumnali, quando hi venti pridem posuerunt. Laudanda, nullo autem modo credenda est hæc Democritea commentatio. EPHORVS incredibilẽ plane rationem adducit. Ægyptum totam fluminibus subterraneis refertã, ac frigidam, naturaque pumicosam seu fistulosam esse: rimas itẽ magnas ac perpetuas habere, per quas in se copiam humoris recipiat, quam hyberno tempore contineat, æstiuo autẽ solstitio ineunte, veluti sudores quosdam ex omni parte emittat: atque ita Nilum flumen excrescere. Ceterum non modo Ægyptum nunquam oculis obiisse Ephorum, sed neque ab iis qui eam vidissent, res eius probe cognouisse certum est. Primum enim, si ex ipsa Ægypto incrementum suum Nilus acciperet, non vtiq; in partibus superioribus aquas ampliores volueret, vbi per petrosam ac solidam regionem

1 Sic edidimus: nec aliter putamus interp. agnouisse. vulgo tamen est [illegible]. 2 Mendose. scribendum autumo τῶν scilicet ὀρῶν. Apud Diodorum est, τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην. Itaque & forte aliquis malit τῶν [illegible] hic scribendum. 3 Diodorus, [illegible] & sic emendatam Simocattam quoque. vt & post statim [illegible] ex Diodoro, pro [illegible]. 4 [illegible] Diod. 5 ἐπίνοιαν Diod. qui pluribus etiam refutationi Democriteæ opinionis inhæret. 6 καινοτέραν Diod. 7 Flumine congestam reddere cum Rhodomano volui. Ægyptum enim ποταμοῦ δῶρον & Herodotus insolens [illegible]. 8 [illegible], laxam, Diodorus, pro illo ψυχράν. 9 [illegible] Diod. 10 [illegible] Diod. 11 [illegible] Diod. 12 [illegible] Idem. 13 διὰ [illegible] Idem.

gionem fertur. Nunc plus sex millibus stadiorũ per Æthiopiam labẽs, augmina sumit, priusquam Ægyptum attingat. Ad hæc, si quidem fluenta Nili, terræ fluminibus peruiæ raritatibus siue rimis humiliora forent, contingeret rimas illas superficiarias esse, per quas tãtam vim aquarum transire est impossibile. Sin autẽ rimis ipsis altiora, rursum ex inferioribus cauitatibus in summum flumẽ aquæ confluere minime possent. Ad summam, quis fieri posse credat, vt prorumpentes ex terræ hiatibus sudores tanta flumini incrementa suppeditent, vt vniuersæ pene Ægypto innatet? vt nihil dicã de mẽdacio, subterlabi scilicet Ægypto flumina, & in cauis terræ liquentes aquas existere, cum ipsa harum assertionum falsitas manifesta sit. Nam Mæander Asiæ fluuius per multa spatia sub terra manat, nec tamẽ in suscipiẽdis auctibus quidquã omnino ei tale, quale Nilo, euenire cernitur. Quin etiam Acarnaniæ fluuius Achelous, & Bœotiæ Cephisus, è Phocide oriundus, nõ modicum terrarum subterlabuntur. Qui ambo Ephorum apertæ vanitatis conuincunt. Et hæc quidẽ aduersus Ephorum. MEMPHITICI quidam philosophi incremẽti huius istam caussam afferre ausi sunt: Tellurem in tres partes diuidi. Vnam, esse nostrum orbem (sic enim appellare oportet.) Alteram, quæ his locis tempestatibus anni non respondet. Tertiam, inter has locatam, & ob immensos calores prorsus inhabitabilem. Quare si Nilus hyeme augesceret, certum esset eum in nostra Zona confluxum aquarum recipere, cum per hoc tempus maxime apud nos pluuiæ cadant. Quoniam autem contra fit, & æstate ascendit, probabile apparere, in locis nobis è regione oppositis hyemes nasci, & redundantiam illic aquarum in orbem nostrum deferri.

ρεας φερόμενος. νῦν δὲ πλείω τῶν ἑξακισχιλίων σταδίων διὰ τῆς Αἰθιοπίας διαρρέων, [1] ἔχει τὴν αὔξησιν πρὶν ἢ ψαύσῃ τῆς Αἰγύπτου. ἔπειτα εἰ μὲν τὸ ῥεῦμα τοῦ Νείλου ταπεινότερον ἦν τῶν κατὰ τὴν [2] ποταμόχωστον γῆν ἀραιωμάτων, ἐπιπολαίους ἂν εἶναι τὰς ῥαγάδας συνέβαινε, καθ' ἃς ἀδύνατον ἦν [3] διαβαίνειν τοσοῦτον πλῆθος ὑδάτων. εἰ δὲ ὑψηλότερον τόπον ἐπεῖχεν ὁ ποταμὸς τῶν ἀραιωμάτων, ἀδύνατον ἦν ἐκ τῶν ταπεινοτέρων κοιλωμάτων εἰς τὴν ὑψηλοτέραν ἐπιφάνειαν τὴν τῶν [4] ὑδάτων σύρρευσιν γίνεσθαι. καθόλου δὲ, τίς ἂν δυνατὸν [5] ἡγήσαιτο τοὺς [6] ἐκ τῶν κατὰ τὴν γῆν ἀραιωμάτων ἱδρῶτας τοσαύτην αὔξησιν [7] τῷ ποταμῷ ἐμποιεῖν, ὥστε ὑπ' αὐτοῦ σχεδὸν πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον ἐπικλύζεσθαι; ἀφίημι γὰρ καὶ τὸ ψεῦδος τῆς τε [8] ποταμοχώστου γῆς, καὶ τῶν ἐν τοῖς ἀραιώμασι [9] τηκομένων ὑδάτων, [10] ἐπιφανῶν ὄντων [11] τῶν ἐν τούτοις ἐλέγχων. ὁ μὲν γὰρ Μαίανδρος ποταμὸς κατὰ τὴν Ἀσίαν πολλὴν χώραν [12] πεποίηκε ποταμόχωστον· καὶ περὶ τῶν συμβαινόντων περὶ τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ Νείλου τὸ σύνολον οὐδὲν παρεὶς γινόμενον. ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν Ἀκαρνανίαν ὁ καλούμενος Ἀχελῷος ποταμὸς, περί τε τὴν Βοιωτίαν ὁ Κηφισὸς ἐκ τῶν Φωκέων, [13] οὐκ ὀλίγην χώραν προσκεχώκασιν. ἐφ' ὧν ἀμφοτέρων ἐλέγχεται φανερῶς τοῦ Ἐφόρου τὸ ψεῦδος. καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸν Ἔφορον.

Τῶν δὲ ἐν [14] Μέμφιδι φιλοσόφων τινὲς ἐπεχείρησαν αἰτίαν φέρειν τῆς πληρώσεως ταύτην· φασὶ διαιρεῖσθαι εἰς τρία τὴν γῆν. καὶ ἓν μὲν [15] ὑπάρχειν τὸ κατὰ τὴν ἡμετέραν οἰκουμένην (δέον γὰρ οὕτως εἰπεῖν) ἕτερον δὲ τὸ τούτοις τοῖς τόποις ἀντιπεπονθὸς ταῖς ὥραις· τὸ δὲ τρίτον [16] μεταξὺ κεῖσθαι τούτων, ὑπάρχειν δὲ [16] διὰ καῦμα λίαν ἀοίκητον. εἰ μὲν οὖν ὁ Νεῖλος ἐποιεῖτο τὰς ἀναβάσεις κατὰ τὸν τοῦ χειμῶνος καιρὸν, δῆλον ὑπῆρχεν, ὡς [17] ἐπὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ζώνης λαμβάνει τὴν σύρρευσιν, διὰ τὸ περὶ τούτους τοὺς καιροὺς μάλιστα γίνεσθαι παρ' ἡμῖν τὰς ἐπομβρίας. [18] ἐπεὶ τοὐναντίον περὶ τὸ θέρος πληροῦται, πιθανὸν εἶναι, κατὰ τοὺς ἀντικειμένους τόπους γεννᾶσθαι τοὺς χειμῶνας, καὶ [19] τὸ πλεονάζον τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους ὑδάτων, εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς [20] γίνεσθαι οἰκουμένην.

---

1 τὴν αὔξησιν ἔχει πρὶν ἢ ψαῦσαι τῆς. Diod. 2 *aggesta terra* Rhodom. 3 Diodorus διαρρεῖν τοσοῦτον. vbi bene Rhodom. illud τοσοῦτον minime eiiciendum censet. 4 ὑγρῶν σύρρυσιν Diod. 5 ἡγήσαιτο ex Diodoro præplaceat. 6 Sic ex Diodoro restituimus. vulgo mendosissime ἱκανῶν. 7 Diodorus τοῦ ποταμοῦ. 8 *de aggeratione soli* Rhodom. 9 [illegible] Diodorus, quod conuenit cum superiore [illegible]. 10 ἐμφανῶν Diodorus. 11 sic & Diodorus, vbi tamen hunc articulum viri docti ociosum putant. 12 *limo oppleuit* Rhodom. apud Diod. 13 *terra non exiguum accumulauit*, idem Rhodom. ib. 14 Μέμφει Diodorus. 15 ὑπάρχειν Diodorus. 16 μεταξὺ μὲν. Diodorus. nec Simocattæ eam particulam omissam credo. statim reposui ex Diodoro διὰ καῦμα. vulgo male vna voce διακαυμα. 17 ἐκ τῆς &c. τὴν ἐπίρρυσιν. Diodorus. 18 ἐπεὶ δὲ τ. Diodorus. & sic supple. 19 recta hæc visa Rhodomano lectio Diodori, quam & Simocattam agnouisse constat. 20 φέρεσθαι Diodorus.

διὸ καὶ πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου μηδένα δύνασθαι παρελθεῖν, ὡς ἂν ἐκ τῆς ἐναντίας ζώνης διὰ τῆς ἀοικήτου φερομένου τοῦ ποταμοῦ. μαρτυρεῖν δὲ τούτοις [1] καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς γλυκύτητος τοῦ κατὰ τὸν Νεῖλον ὕδατος. διὰ γὰρ τῆς [2] κεκαυμένης αὐτὸν ῥέοντα φασὶ λίαν καθέψεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο γλυκύτατον εἶναι πάντων τῶν ποταμῶν, ἅτε δὴ φύσει τοῦ πυρώδους ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ [3] καταγλυκαίνοντος. ἡμεῖς δὲ καὶ πρὸς τοῦτο λέξομεν. ἀδύνατον γὰρ εἶναι φαμὲν, ποταμὸν ἐκ τῆς ἀντικειμένης οἰκουμένης εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναφέρεσθαι γῆν, καὶ μάλιστα, εἴ τις [4] ὑπόθοιτο σφαιροειδῆ τὴν γῆν [5] πεφυκέναι. πῶς γὰρ μόνος ὁ Νεῖλος ἐξ ἐκείνης φέρεται τῆς οἰκουμένης πρὸς τοὺς τόπους τοὺς καθ' ἡμᾶς; εἰκὸς γὰρ εἶναι καὶ ἑτέρους ἐκεῖ ποταμοὺς, καθάπερ καὶ παρ' ἡμῖν. ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ τῆς τοῦ ποταμοῦ τούτου γλυκύτητος αἰτία, παντελῶς ἄλογος, καὶ ἀναπόδεικτος παντάπασι καθέστηκεν. εἰ γὰρ καθεψόμενος ὑπὸ τῶν καυμάτων ὁ ποταμὸς ἐγλυκαίνετο, πολύγονος οὐκ ἂν ὑπῆρχέ ποτε, οὐδὲ ποικίλας ἰχθύων καὶ θηρίων ἰδέας ἐκέκτητο. πᾶν γὰρ ὕδωρ [6] ἀπὸ τῆς πυρώδους οὐσίας ἀλλοιωθὲν, [7] ἀλλότριόν ἐστι ζωογονίας. διόπερ τῇ παρεισαγομένῃ καθεψήσει τῆς φύσεως τοῦ Νείλου παντάπασιν ἐναντιουμένης, ψευδεῖς τὰς εἰρημένας αἰτίας τῆς πληρώσεως ἡγητέον. Οἰνοπίδης δὲ ὁ Χῖος φησὶ· κατὰ μὲν τὴν θερινὴν ὥραν, τὰ ὕδατα τὰ κατὰ τὴν γῆν εἶναι ψυχρὰ, τοῦ δὲ χειμῶνος [8] ἐναντίως, θερμά. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν βαθέων φρεάτων κατανοήσεως. [9] κατὰ γὰρ τὴν τοῦ χειμῶνος ἀκμὴν, θερμὰ τὰ ἐν τοῖς βαθυτάτοις φρέασιν εὑρίσκεται ὕδατα· θέρους δὲ ὑπάρχοντος, τοὐναντίον. διὸ καὶ τὸν Νεῖλον εὐλόγως κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα μικρὸν εἶναι, καὶ συστέλλεσθαι, διὰ τὸ τὴν μὲν κατὰ τὴν γῆν θερμασίαν τὸ πολὺ τῆς [10] ὑγρᾶς οὐσίας ἀναλίσκειν· ὄμβρους δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον μὴ γίνεσθαι. κατὰ δὲ τὸ θέρος, μηκέτι τῆς κατὰ τὴν γῆν ἀπαναλώσεως γινομένης, ἐν τοῖς κατὰ βάθος τόποις πληροῦσθαι τὴν φύσιν αὐτοῦ [11] ῥύμην ἀνεμποδίστως. [12] ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτο ῥητέον. πολλοὶ ποταμοὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ὁμοίως [13] μὲν κείμενοι τοῖς στόμασι, [14] παραπλησίως δὲ τὰς ῥύσεις ποιούμενοι, οὐκ ἔχουσι τὴν ἀνάβασιν τῷ Νείλῳ ἀνάλογον. τοὐναντίον γὰρ, ἐν μὲν τῷ χειμῶνι πληρούμενοι, ἐν δὲ τῷ θέρει λήγοντες, ἐλέγχουσι τὸ Οἰνοπίδου τὸ ψεῦδος.

Atque ideo ad Nili fontes neminē posse peruenire: quia à Zona vestigiis nostris contraria, per inhabitatam seu torridā ambulat. Hoc ipsum testari mirificam illius aquæ dulcedinem. Cum enim per loca solibus vsta labatur, vehementer ipsum decoqui, & hac de caussa omnium fluuiorum esse dulcissimum, quandoquidem natura ignea totam vim humoris dulcē reddat. Sed nos hanc quoque sententiam confutabimus. Statuimus enim, nequaquam posse flumen aliquod ab Antipodibus in nostrū hunc orbem ascendere ac sursum ferri: præcipue si quis ponat, terram globosam esse. Cedo, quo pacto Nilus tantummodo ex illo orbe in nostras hasce regiones profluit? Est enim verisimile & alia ibidem, sicut apud nos, extare flumina. Iam vero caussa quoque dulcedinis huius fluuii omnimodis ratione caret, nec aliqua probatione firmari potest. Si namq; ardoribus illis decoctus dulcesceret, nūquam adeo fecundus esset, neque varia piscium & belluarum genera haberet. Omnis enim aqua per naturam igneam immutata, animantibus producendis inepta est. Quapropter cum natura Nili introductę decoctioni penitus aduersetur, assertas incrementi caussas à vero abhorrere putandum est. OENOPIDES ait, æstate aquas terræ frigidas, hyeme tepidas esse; id quod ex profundis puteis animaduertitur. Nā hyeme summa ex puteis altissimis tepidæ, æstate gelidæ hauriuntur. Hinc & Nilum merito per hyemē decrescere, & contrahi: quod calor terræ humoris copiam absumat: imbribus autem Ægyptum non irrigari: æstate cum ista absumptio in terræ visceribus nulla fit, ab imis locis naturalem eius fluxum crescentibus vndis nullo impedimento augeri. Nec istuc non refellendum est. Complura Libyæ flumina similiter currentia, & vndas suas per ostia in mare æque euomentia, non habent incrementa huiusmodi: quinimo, cum hyeme plenissimis sint alueis, ęstate plurimū subsidant, Oenopidem mentiri demonstrāt.

1 Sic ex Diodoro correximus, mendose antea ὑπὸ κλίμα, errore ex compendiosa scriptura nato. 2 κατακεκαυμένης Diodorus. 3 Idem ὑγροῦ. 4 ὑπόθοιτο ex Diodoro scripsimus, vulgo, ὑποθεῖτο. 5 Diodorus ὑπάρχειν. 6 ὑπὸ τῆς πυρ. φύσεως Diodorus. 7 ἀλλοτριώτατον Diodorus. 8 τοὐναντίον Diodorus. 9 κατὰ μὲν γὰρ Idem. 10 sic & Diodorus: cuius lectio hinc confirmari potest. Placet enim viris eruditis magis alia ibi simplicior, nempe ὑγρασίας. 11 φύσιν Diodorus. 12 ῥητέον δὲ καὶ πρὸς τοῦτο Diodorus. 13 vulgo inepta ἐγκείμενοι: nos ex Diodoro reponere non dubitauimus μὲν κείμενοι. 14 παραπλησίως δὲ τὰς ῥύσεις ποιούμενοι Diodorus.

ANAR-

ANARCHIDES Cnidius præ omnib. veritatis quasi laciniam apprehendit. Docet enim, in annos singulos cõtinuos imbres à solstitio æstiuo vsque ad æquinoctium autumnale in Æthiopia cælo copiose demitti. Non sine ratione igitur Nilum per hyemem natura contractius, & à fontibus suis duntaxat, per æstatem vero propter præcipitatos in ipsum imbres abundantius fluere. Eius dictis fidem astruit, quod in Asiæ locis quibusdam accidere fertur. Nam alicubi in Scythia ad Caucasum anniuersarie, cum id tempus postulat, densissime, idque diebus plurimis ningere: & in regionibus Indiæ ad Aquilonem, certis temporibus grandinem, magnitudine & copia ingentem ruere. Sed & quod ad fluuiorum incrementa attinet, ineunte æstate continenter pluere (in Æthiopia autem interuallo dierum id cõtingit) & hanc humidam tempestatem semper in orbem actam, cohærentia loca hyeme infestare. Non itaque nouum quiddam, & inopinatum esse, etiam in Æthiopia supra Ægyptum assiduo præcipitantes æstiuo tempore imbres, fluuium Nilum complere; præsertim cum & barbari circum loca illa habitantes, id euidenter experiantur, testenturque. Quod si apud nos aliter eueniat, non idcirco dictis detrahendam fidem. Nã Austrum apud nos esse hybernum, apud Æthiopas serenum. Et spiramina borealia in Europa esse valida ac robusta: in illa regione debilia & imbecilla, & languida penitus. Et sole ad polum borealem recedente, contingit imbres nostra æstate in Æthiopia cadere, indeque Nilum excrescere. Rursus eodem ad austrinum remeante, eundem decrescere. De incremento igitur fluuii huius hactenus, ne à proposito historiæ scopo nimium deflectamus.

[1] Ἀναρχίδης δὲ ὁ Κνίδιος μόνος τοῦ κρασπέδου τῆς ἀληθείας κεκράτηκεν. [2] ἔφησι γὰρ, ἀν' ἔτος ἕκαστον ἐν τοῖς κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν μεγάλους καὶ συνεχεῖς γίνεσθαι ὄμβρους, ἀπὸ θερινῶν τροπῶν μέχρι τῆς ἰσημερίας τῆς ἐν μετοπώρῳ γινομένης καθήκασι. εὐλόγως οὖν τὸν Νεῖλον ἐν μὲν τῷ χειμῶνι [3] συστέλλεσθαι κατὰ φύσιν, ἔχοντα ῥύσιν ἀπὸ μόνων τῶν πηγῶν τῶν ἑαυτοῦ· κατὰ δὲ τὸ θέρος, διὰ τοὺς ἐκχεομένους ὄμβρους λαμβάνειν τὴν αὔξησιν. μαρ- 10 τύριον δὲ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις καὶ τὸ γινόμενον περί τινας τόπους τῆς Ἀσίας προφέρεται. περὶ μὲν γὰρ τοῖς [4] τόποις τῆς Σκυθίας, τῆς πρὸς τὸν Καύκασον, παρακεχωρηκότος χρόνου, καθ' ἕκαστον ἔτος γίνεσθαι νιφετοὺς ἐξαισίους, καὶ τούτους συνεχῶς ἐπὶ πλείστας ἡμέρας· ἐν δὲ τοῖς πρὸς βορρᾶν ἀπεστραμμένοις μέρεσι τῆς Ἰνδικῆς, ὡρισμένοις καιροῖς καὶ χάλαζαν [5] καταφέρεσθαι τῷ μεγέθει καὶ τῷ πλήθει μεγάλην. ἀλλὰ καὶ περὶ [6] τὸν ποταμὸν τὸν Ὕδασπιν, ἀρχομένου θέρους ὄμβρους 20 γίνεσθαι συνεχεῖς (κατὰ δὲ τὴν Αἰθιοπίαν μεθ' ἡμέρας τινὰς τοῦτο συμβαίνει) καὶ ταύτην τὴν ὑπόστασιν κυκλουμένην ἀεὶ, τοὺς συνεχεῖς τόπους χειμάζειν. οὐδὲν οὖν εἶναι παράδοξον καὶ κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν τὴν [7] οἰκουμένην ὑπὲρ Αἰγύπτου, συνεχεῖς ἐν τοῖς ὄρεσι καταῤῥάττοντας ὄμβρους [8] ἐν τῷ θέρει, πληροῦν τὸν ποταμόν· ἄλλως τε καὶ τῆς ἐναργείας αὐτῆς [9] μαρτυρούσης ὑπὸ τῶν περὶ τοὺς τόπους οἰκούντων βαρβάρων. εἰ δὲ τοῖς παρ' ἡμῖν γινομένοις ἐναντίαν ἔχει τὰ λεγόμενα φύσιν, οὐ διὰ τοῦ- 30 το [10] ἀπιστητέον. καὶ γὰρ τὸν νότον παρ' ἡμῖν μὲν εἶναι χειμέριον, περὶ δὲ τὴν Αἰθιοπίαν αἴθριον ὑπάρχειν. καὶ τὰς βορείους πνοὰς περὶ μὲν τὴν Εὐρώπην εὐτόνους εἶναι, κατ' ἐκείνην δὲ τὴν χώραν βληχρὰς, καὶ ἀτόνους, [11] καὶ παντελῶς ἀσθενεῖς. καὶ τοῦ ἡλίου πρὸς τὸν βόρειον ἀποκλίνοντος πόλον, συμβαίνει τοὺς ὄμβρους τῷ παρ' ἡμῖν θέρει τῇ Αἰθιοπίᾳ προσγίνεσθαι, καὶ ἐντεῦθεν λαμβάνειν τὸν Νεῖλον τὴν αὔξησιν· καὶ ἔμπαλιν πρὸς τὸν νότιον ἀναζεύξαντος πόλον, πρὸς συστολὴν τὸν Νεῖλον ὁρᾶν. περὶ μὲν οὖν τῆς πληρώσεως τοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον, ἵνα μὴ τὸν σκοπὸν τῆς ἱστορίας νοθεύσωμεν.

---

1 Agatharchidæ nomen (cuius excerpta si per operas & tempus licebit, infra adiungemus) restitui libens & miror interpretem non id vidisse, tam clari historici nomen. Anarchides vero πολλὰ χαιρέτω in posterum. Diodorus simpliciter ita: μόνος δὲ τῆς ἀληθείας συνεφήλατο Ἀγαθαρχίδης ὁ Κνίδιος. Simocata locutioni fimbrias adposuit: quam ob caussam ψυχρολογίας non nullæ magno illi librorum censori Photio notatur. 2 Diod. φησὶ γὰρ καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν τοῖς κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν ὄρεσι. & illud ὄρεσι sine dubio apud Simocatam supplendum est, vitio librarii omissum. 3 τῆς μετοπωρινῆς ἰσημερίας Diod. 4 [illegible] Diod. & ita in Theophylacto distinguendum videtur. 5 ὄρεσι τῆς Σκυθίας τοῖς πρὸς τὸν Καύκασον [illegible] Diodorus. 6 [illegible] Idem. 7 Ita audacter reposui, quum vulgo, [illegible] mendosissime esset: audacter, quod ita Diodorus hæc, καὶ περὶ μὲν τὸν Ὕδασπιν ποταμὸν ἀρχομένου. *Et circa Hydaspin fluuium.* Idem Diodorus mox [illegible], nec ista parenthesi includuntur in eius editione: quæ etiam rectiora videntur, & apud Theophylactum ab exscriptore facile potuere corrumpi. 8 [illegible] Diodorus. 9 Ex Diodoro esset distinguendum [illegible]. 10 [illegible] Diodorus. 11 Et hoc ex Diodoro emendauimus, vulgo enim est [illegible]. 12 Hæc itaque [illegible] forte non sunt alicuius sarcinatoris nouus cento in Diodoro, vti viri docti ibi censent: cum & Theophyl. ea habeat. Post ea Diodorus suam de Nilo dissertationem claudit.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΔΙΟΔΩ΄ΡΟΥ τοῦ Σικελιώτου.

ἐν α΄. βιβλ. ἱστορ. περὶ τῷ τέλει τῆ πρώτης μερίδος.

ΗΡΌΔΟΤΟΣ δέ φησι τὸν Νεῖλον εἶναι μὲν φύσει τηλικοῦτον ἡλίκος γίνεται κατὰ τὴν πλήρωσιν, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸν ἥλιον κατὰ τὴν Λιβύην φερόμενον, ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἑαυτὸν πολλὴν [1] ὑγρασίαν ἐκ τοῦ Νείλου· καὶ διὰ τοῦτο περὶ τοὺς χειμερινοὺς τόπους παρὰ φύσιν ἐλάττονα γίνεσθαι τὸν ποταμόν. τοῦ δὲ θέρους ἐπιστάντος, ἀποχωροῦντα τῇ φορᾷ τὸν ἥλιον πρὸς τὰς ἄρκτους, ἀναξηραίνειν καὶ ταπεινοῦν τούς τε περὶ τὴν Ἑλλάδα ποταμοὺς καὶ τοὺς κατὰ τὴν ἄλλην χώραν τὴν ὁμοίως ἐκείνῃ κειμένην. οὐκέτ᾽ οὖν εἶναι παράδοξον τὸ γινόμενον περὶ τὸν Νεῖλον. οὐ γὰρ [2] ἐν τοῖς καύμασιν αὔξεσθαι, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα δὲ ταπεινοῦσθαι, διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν. ῥητέον οὖν καὶ πρὸς τοῦτον, ὅτι ἀκόλουθον ἦν ὥσπερ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὴν ὑγρασίαν ὁ ἥλιος ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἐπισπᾶται κατὰ τὰς τοῦ χειμῶνος ὥρας, οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ὄντων ποταμῶν ἀναλαμβάνειν τι τῆς ὑγρασίας, καὶ ταπεινοῦν τὰ φερόμενα ῥεύματα. ἐπεὶ δὴ οὐδαμοῦ τῆς Λιβύης οὐδὲν τοιοῦτον γινόμενον θεωρεῖται, περιφανῶς ὁ συγγραφεὺς σχεδιάζων ἁλίσκεται. καὶ γὰρ οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα ποταμοὶ τὴν αὔξησιν ἐν τῷ χειμῶνι λαμβάνουσιν, οὐ διὰ τὸ μακρότερον ἀφίστασθαι τὸν ἥλιον, ἀλλὰ διὰ τὸ πλῆθος τῶν γινομένων [3] ὄμβρων.

EX DIODORO Siculo.

lib. 1. biblioth. histor. extrema sectione prima.

HERODOTVS natura tantum esse dicit Nilum, quantus per implementum excrescit. Per hyemem vero à Sole, qui supra Africæ tum verticem circumfertur, multũ humoris attrahi è Nilo, qui ob id cõtra naturã decrescat: per æstatem contra, Sole versus Arctos digresso, amnes Græciæ, aliarumq; regionum versus eundem cardinem sitarum, desiccari & imminui. Ob caussam igitur iam expositam, non adeo insolens esse, quod Nilo contingit, vt sub calorem æstiuum augescat, sub hyemem contra depressior fluat. At respondendum etiam huic est. si Sol è Nilo humiditatem ad se hyberno tempore allicere, ex aliis quoque Libyæ fluuiis quippiam humoris accipere, amniumque cursum deminuere, illum oporteret. Quod cum nullibi per Africam fieri obseruetur, futilem auctoris rationem esse liquet. Græciæ enim fluuii per hyemem incrementa capiunt, non ob longinquiorem Solis recessum: sed decidentium tunc pluuiarũ crebritatem.

Interp. Laur. Rhodomann.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ἈΡΙΣΤΕΙ΄ΔΟΥ, ἐν τῷ Αἰγυπτίῳ.

ἽΝΑ δὲ καὶ τὴν Ἡροδότου γνώμην [4] καὶ παντάπασιν ἀτιμάσωμεν, ὡς δὴ τὸ παράπαν οὐδ᾽ ἀντειπεῖν ἄξιον, φέρε σκεψώμεθα. ἀπελαυνόμενον τὸν ἥλιον ὑπὸ τῶν ἐνταυθοῖ χειμώνων, ἔρχεσθαι τῆς Λιβύης [5] τὰ ἄνω, καὶ τήκειν τὸ ὕδωρ· τήκοντα δὲ, ἐλάττω ποιεῖν τὸν Νεῖλον τοῦ χειμῶνος, ἢ τοῦ θέρους. ἔστι δὲ τοῦτο, οὐκ εἰπεῖν πῶς ὁ Νεῖλος αὔξεται, ἀλλὰ πῶς μειοῦται συμπλάσαι. ὅτι μὲν γὰρ τοῦ χειμῶνος καθαρώτατός ἐστιν, ὁμολογεῖται παρὰ πάντων. τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, αὔξοιτ᾽ ἂν τοῦ θέρους, ὅτ᾽ ἐστὶ μείζων ἅμα καὶ θολερώτερος. ἔτι οὖν ἐνδεῖ τὸ ζητούμενον, ἕως ἄν τις μὴ δείξῃ τοῦτο, πῶς ὁ ῥοῦς ὑψοῦται.

EX ARISTIDE, *in oratione Ægyptiacâ.*

AGE vero, Herodoti quoque sententiam, ne videamur eam prorsus, quasi refutatione indignam, contemnere, consideremus. Solem is ait à nostris brumis abactum, supra Libyam superiorem decurrere, & aquam consumere, atque ita Nilum hyeme minorem, quã est æstate, reddere. At hoc non est, quomodo crescat Nilus, exponere, verum quomodo deficiat, comminisci. Etenim cum hyeme purissimum esse fateantur omnes, prorsus æstate, cum est maior ac magis limosus, crescit. Quapropter adhuc manet quæstio, donec incrementi caussam nullus ostendit,

Interp. Gul. Cantero.

1 Recte hæc genuina Diodori censet Rhodomanus doctiss. Patet id ex Theophylacto etiam, qui exscripsit ista, ita hic luxuriando: ὑγρασίαν ἐπισπᾶσθαι [illegible] ἐκ τοῦ Νείλου [illegible]. 2 ἐν μὲν τοῖς reponit Steph. adprobatque L. Rhodom. 3 χ[illegible] ubi Rhodom. ita: S[illegible], in margine [illegible] apponens, etiam ipse σχεδιάζων. & [illegible] solet impudenter augatur. 4 an ἀτιμάσωμεν ita videtur Interp. legisse. 5 an ἐς τὰ ἄνω. Sic enim Herodotus II, 24 τὸν χειμῶνα ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμώνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης ἐς τὰ ἄνω. quæ Aristides respexit.

quan-

quandoquidē hæc eius esse prima propriaque fluxio, quam hyeme cernimus, videtur. Iam si tantum faceret Solis hyemalis meatus discrimen, vt illic æstas esset, cū heic est hyems, & rursus hyems, cum heic æstas: aliquid fortasse diceret. nunc autem vt illa loca nostris esse non paulo per hyemem calidiora, negat nemo, ita nihil etiam secundum ipsos vetat, minus habere Solem hyeme, quam æstate, virium. Non enim si æstate circa Boreā & huic subiecta loca vehemens est, ab Ægypto atque Africa recedit: verum illic est etiam calidior, ac maxime quidem in supremis locis, deinde pro portione in ceteris. Nam & in Scythia atque Ponto nihil prohibet esse frigidiorem nostra æstatem, ac multo quidem: quamuis Boream versus Sol iter instituat suum. Quod si his in locis anni tempora illis ex opposita parte responderent, similiter & ad Meridiem discedente Sole, atque hyemem heic faciente, Nilus atque Ægyptus æstatem haberent, & ad Boream redeunte, calidior esset huic supposita regio: quod quidem secus contingit: nec iniuria. Quanquā enim versus Boream tendit, non tamen ad eum peruenit. Quocirca quādoquidem æstate Nilum apparet augeri, manifestum fit, hyeme consumi non posse. Etenim si esset eius rei Sol autor, æstate magis etiam, cum est vehementior, atq; illic multo quidem, incrementum prohiberet. Hoc igitur per se dissoluitur. Nam si tum exiccaret, minus etiā nunc permitteret crescere. sin hyeme non exiccat, non propterea crescit æstate. Ac mihi fere similiter dici videtur, Solem à brumis abigi, & Nilum à Sole consumi. Quinimo nec brumæ Solem abigunt, scriptor præclarissime, quandoquidem ad Solis regionem non pertingunt, verum Sol pro ratione motus discedens, ventos permittit frigidiores atque asperiores fieri: nec Nilus à Sole, velut à Vulcano Xanthus, exiccatus, flumen contrahit. Quid quod in aliis etiam videtur, quæ de Ægypto atque Nilo dixit præclarissime, pauca vere tradidisse, non quasi omnia maiora faciat,

ὃ γὰρ κύριον καὶ πρῶτον αὐτοῦ ῥεῦμα, τὸ χειμερινὸν φαίνεται. αὐτὰ δὲ τούτων, εἰ μὲν τοσοῦτον ἦν τὸ διαφέρειν παρὰ τὴν χειμερινὴν τοῦ ἡλίου πορείαν, ὥστε ποιεῖν θέρος περὶ τὴν ἐκεῖ γῆν, ὅταν ἐνθαῦτα χειμὼν ἵστηται, καὶ πάλιν αὖ χειμῶνα, ὁπόταν θέρος ἵστηται παρ' ἡμῖν, ἴσως ἂν ἦν προσδέξασθαι· νῦν δ' ὅτι μὲν οὐκ ὀλίγον θέρμῃ προφέρει τἀκεῖ τῶν παρ' ἡμῖν τοῦ χειμῶνος, οὐδεὶς ἀμφιλέγει· οὐδὲν μὴν κωλύει καὶ κατ' αὐτοὺς ἐκείνους, ἐλάττω τὸν ἥλιον τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους ἔχειν τὴν ἰσχύν. οὐδὲ γὰρ τοῦ θέρους δήπου περὶ μὲν τὴν ἄρκτον καὶ τὴν ταύτῃ γῆν ἰσχύειν αὐτὸν φήσομεν, Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύης ἀποχωρεῖν. ἀλλ' ἐκεῖ καὶ μᾶλλον κάει, μάλιστα μὲν ἐν τοῖς ἀνωτάτω, ἔπειτα ἑξῆς κατὰ λόγον. ἐπεὶ καὶ περὶ τὴν Σκυθικὴν γῆν καὶ τὸν Πόντον, οὐδὲν κωλύει τὸ θέρος ψυχρότερον τοῦ θέρους τοῦ παρ' ἡμῖν εἶναι πολλῷ γε· καίτοι τοῦ ἡλίου τὰ βόρεια ἐλαύνοντος τοῦ παντὸς οὐρανοῦ. καίτοι εἰ ἀντιστρέφοιντο αἱ ὧραι τοῦ ἔτους ἐν τοῖς τόποις τούτοις, ὁμοίως μὲν ἂν πρὸς μεσημβρίαν ἀπιόντος τοῦ ἡλίου καὶ χειμῶνα ποιοῦντος ταύτῃ, θέρος ἦν κατ' Αἴγυπτον καὶ τὴν τοῦ Νείλου τάξιν· ὁμοίως δ' ἂν πρὸς ἄρκτον ἐπανιόντος, ἐπλεονέκτει τῇ θέρμῃ τὰ πρὸς βορρᾶν. ὃ πολλοῦ δεῖν οὕτως ἔχειν φαίνεται εἰκότως. κινεῖται μὲν γὰρ οἶμαι τὰ πρὸς ἄρκτον· οὐ μὴν πληροῖ γε εἰς αὐτήν. οὐκοῦν ὅτι τοῦ θέρους αὐξανόμενος φανερός ἐστιν ὁ Νεῖλος, δῆλον ὅτι τοῦ γε χειμῶνος ἀδυνάτως ἔχει τήκεσθαι. εἰ γὰρ ἦν ὁ ἥλιος αἴτιος, εἶργεν ἂν τοῦ θέρους ἔτι μᾶλλον τὴν ἀνάβασιν, ἰσχυρότερός γ' ὢν αὐτὸς αὑτοῦ τότε κἀκεῖ πολλῷ. ὥστ' αὐτὸ ἐν αὐτῷ λύεται. εἰ μὲν γε τηνικαῦτα [1] ἐξέτηκεν, ἔθ' ἧττον ἂν εἴα πληροῦσθαι νῦν· εἰ δὲ μὴ τήκει τοῦ χειμῶνος, οὐ διὰ τοῦτο ὁ Νεῖλος μείζων τοῦ θέρους. ὅμοιον δ' εἶναί μοι δοκεῖ, τό, τε ἀπελαύνεσθαι φάσκειν τὸν ἥλιον ὑπὸ τῶν χειμώνων, καὶ τὸ τὸν Νεῖλον τῷ ἡλίῳ τήκεσθαι. ἀλλ' οὔθ' οἱ χειμῶνες τὸν ἥλιον ἀπελαύνουσιν, ὦ κάλλιστε λογοποιῶν· οὐδὲ γὰρ ἐφικνοῦνται τῆς τοῦ ἡλίου χώρας· ἀλλ' ὁ ἥλιος ἀποχωρῶν κατὰ τὴν αὐτοῦ πορείαν καὶ φύσιν, τοῖς ἀνέμοις παρέχει ψυχροῖς καὶ βιαίοις ἔτι μᾶλλον γίγνεσθαι· οὔτε ὁ Νεῖλος τηκόμενος, ὥσπερ ὁ Ξάνθος ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦ ἡλίου, συστέλλει τὸ ῥεῦμα. ἀλλὰ γὰρ εὐφημότατα καὶ κάλλιστα εἰρηκὼς Ἡρόδοτος περὶ Αἰγύπτου καὶ Νείλου, ὀλίγα τῶν ἀληθῶν εἰρηκέναι κινδυνεύει· οὐχ ὡς ἐπὶ τὸ μεῖζον αἴροντος αὐτοῦ λέγω πάντα·

1 sic distinxi. in edit. Pauli Stephani, quam secuti sumus, est: λύεται. [illegible]. distinctionem nostram firmat doctiss. interpres.

ἐπεί τοι πολλά γ' ἔτι καὶ μείζω παρέλιπεν. ὧν
εἰπεῖν αὖ νῦν οὐδὲν ἐπείγει λέγειν· ἀλλ' ἄγε τῶν ἐν-
των εἴρηκεν ἑτέρως, οἷον ἢ ὡς [1] ὑπὲρ Ἡλιούπολιν
τεττάρων ἡμερῶν πορείαν αὖθις εὐρεῖα Αἴγυπτος,
ἤγε οὕτως εἰς στενὸν ἀεὶ κλείεται, καὶ πρὸς γωνίαν,
ὥστε ὁ Νεῖλος εἰς αὐτὴν ὑπερβάλλει δι' ἀμφοῖν
τῶν ὀρῶν ἤδη συμπεπτωκότων· καὶ τοῦτ' εἰσὶν οἱ
καταράκται ἡ διὰ τῶν ὀρῶν τοῦ ποταμοῦ κατά-
βασις, Αἰγύπτου πάσης ὥσπερεὶ κορυφή. ὥστ' ἔτι
προσπλέων τὸν κατ' Ἐλεφαντίνην ὅρμον, εἰκάσεις 10
κεκλεῖσθαι τὸ ῥεῦμα τοῦ Νείλου. στενὸν ἤδη φαί-
ης ἂν ὑπορρεῖν ὑπὸ τῆς πέτρας αὐτήν. ἴδοις δ'
ἂν καὶ πρὶν εἰς Ἐλεφαντίνην τελέσαι, πρὸ οὐκ
οἶδ' ὁπόσων ἄλλων σχοίνων στενούμενα οὕτω τὰ ὄρη, ὡς
μέσον εἶναι μηδὲν, πλὴν τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ. καὶ τοῦ-
το ἐνταῦθα εὖρος Αἰγύπτου ὅπερ τοῦ ποταμοῦ. ἢ
τἄλλα ἄν τις ἐλέγχῃ τῶν ἐκείνου πόσον ἔργον ἐπ-
εξελθεῖν, ὅς γε φησί, καὶ περὶ τῶν πηγῶν δήπου
[2] τοῦ Νείλου πυθέσθαι παρὰ τοῦ γραμματιστοῦ τοῦ
Σαΐτου· ὡς ἄρ' εἴη ὄρη δύο, μεταξὺ [3] Συήνης καὶ Ἐ- 20
λεφαντίνης· τούτων δὲ τῶν ὀρῶν ἐκ τοῦ μέσου, ῥέ-
οιεν αἱ πηγαί· καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ ῥεύματος, ἐπ'
Αἰθιοπίας καὶ νότου ἀνέμου ῥεῖν· τὸ δ' ἕτερον ἥμι-
συ, ἐπ' Αἰγύπτου [4] τὰ βόρεια. καίτοι γ' Ἐλε-
φαντίνην μέχρις ἧς ἀναπλεῦσαι φησὶν, [5] ὑπ' αὐτοῖς
σχεδὸν τοῦ Νείλου τοῖς καταρράκταις ἐστίν· ἀπ-
έχουσα μάλιστα ἑπτὰ στάδια. ἀνέπλευσα γὰρ
δὴ κἀγὼ καὶ αὐτὸς, καὶ εἶδον ἀκριβέστερον, ἢ ὥς
φασιν. εἰ δὲ δεῖ καὶ κατ' αὐτὸν Ἡρόδοτον καὶ παρ-
εξελθεῖν ψυχαγωγίας εἵνεκα, καὶ μηδὲν ἔξω τοῦ προ- 30
κειμένου τὸν λόγον ἐξάγειν, οὕτω συνέβη. ὡς ἀ-
νῄειν ἐπὶ τοὺς βωμοὺς οὗ τοῖς Αἰθίοψιν ἐστὶν ἡ φρου-
ρά, πολὺ τῆς ὄχθης ἀποσπάσας τοῦ ποταμοῦ, ὑ-
περβὰς ἐπὶ τὸν ὅρμον ὅς ἐστι πρῶτος ὑπὲρ [6] καταρρά-
κτων, εἰς Φίλας διέβαλον. ἔστι δ' αὕτη νῆσος μετό-
ριον Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας· τοσαύτη τὸ μέγε-
θος, [7] ὅσηπερ ἡ ἐν αὐτῇ πόλις. περιρρεῖ δ' αὐτὴν ὁ
Νεῖλος, ἀκριβῶς μέσην ἑαυτοῦ ποιῶν. ἐπεὶ δ' ἐπ-
ανῄειν, ἤλαυνον μὲν πάλιν τὴν αὐτὴν ἀπὸ τῶν Φι-
λῶν, καὶ προσεδόκων ἤδη γέ που τοὺς καταρράκτας 40
ὄψεσθαι. καὶ τοὺς ἀγωγέας ἀνηρώτων· [8] οἱ δ' ἠγνό-
ουν. οὕτω δὴ ἀφικόμενος πάλιν ἐν τῇ Συήνῃ ἣν ἀπὸ τῆς Ἐλεφαντίνης ὁ Νεῖλος διαιρεῖ,

quandoquidem etiam maiora quædam reliquit, de quibus nunc non dicam. verum quæ aliter, quam se habebāt, tradidit, velut cum ait, quatridui supra Heliopolim itinere rursum dilatari Ægyptū, quæ sane adeo deinceps in angustū angulū desinit, vt in eam Nilus per mōtem vtrumque iam coeuntem incidat: quod quidem Nili inter mōtes defluuium cataractas facit, Ægypti totius quasi verticem. Quocirca etiam inter nauigandum prꝺter Elephantinem, Nili flumen conclusum dixeris, ac propemodum eum subter rupem credideris fluere. Quinetiam nescio quanto ante Elephantinem spatio sic videbis coire montes, vt nihil, præter flumen, interiectum cernas, atque eadem sit Ægypti, quæ Nili, latitudo. An vero sit alios ipsius sermones refutare difficile, qui de fontibus etiam Nili se à quodam scriba Saita dicit accepisse, duos esse inter Syenem & Elephantinem montes, è quorum medio fons erumpat, cuius altera pars in Æthiopiam & Austrum, altera in Ægyptum atque Boream diffluat. Atqui Elephantine, ad quam se dicit nauigio peruenisse, sub ipsis fere cataractis iacet, nec ab iis vltra septē distat stadia. Etenim ego quoque eo nauigaui, & rem perspexi diligentius, vt aiunt, quā fuit necesse. Atq; si cum Herodoto quadam licet vti digressione, delectandi caussa, neque sermonem ab argumento deducendo: sic fere mihi contigit. Cum ad aras ascendissem, in quibus est Æthiopum præsidium, longe à ripa delatus, conscenso portu, qui primus est vltra cataractas, in Philas traieci, quæ est inter Ægyptum & Æthiopiam insula, tantæ magnitudinis, quantæ est eius oppidum. circum eam vero fluit Nilus, atque illam sui prorsus mediam facit. In reditu autem eadem via sum à Philis reuersus, ac tum saltem cataractas me visurum putaui. verum cum de vectoribus quærerem, illi rem ignorabant. Quare Syenem relatus, quam ab Elephantine separat Nilus,

[1] lib. II capit. 7. [illegible] Ἡλιουπόλιος [illegible] ἐστι εὐρέα Αἴγυπτος, &c.
[2] Scrib. τοῦ Νείλου. Herodotea alias sunt lib. II. cap. 28. [3] Συήνη est apud Herodotum, semper per η in medio. apud Aristidem per ι, vti infra sæpius hic etiam scribitur. Interpres tamen *Syene* quoq; nunquam non reddit. [4] an forte rectius καὶ [illegible] Herodoti verba [illegible] ἐπ' Αἰθιοπίης τε καὶ νότου. [5] lib. II. cap. 29. [6] Καταδούπους *cataractas* vertit. scilicet & *catadupa* vocant illos cataractas, vt è Somnio Scip. apud Ciceronem notant. habes & in Macrobio ad illud Somnium commentario lib. II. cap. 4. Alias potius *Catadupi* populi cataractarum Nilicorum accolæ vt & apud Heliodorum 1. Æthiopic. [illegible] quo pacto & Aristides accepisse potest. Parum tamen hic refert. [7] Seneca l. 4. natural. quæst. c. 2. *Philæ insula est aspera & vndique prærupta: duobus in vnum coituris amnibus cingitur, qui Nilo mutantur, & eius nomen ferunt. Vrbem totam complectitur.* &c.
[8] an potius scrib. οἱ δ' ἠγνόουν.

præsidii

præsidii præfectum obsecro, quanquam inualetudine premebar, vt me cum actuariolo quopiam remittat ad inspiciendos cataractas, & simul hominibus aliquot, qui cogerēt eos, qui sunt in insula cataractarum (ii sunt nautæ, fluminis periti) tū cataractas ipsos, tum si quid esset aliud visu dignum, nobis ostendere. At ille quamuis rem esse operosam diceret, atque consilium admiraretur, quandoquidem ipse nunquā hoc ausus tentare fuerat, negare tamen non potuit, quin postquam à sententia me non valuit abducere, sic remitteret, alioqui nobis familiaris ac beneuolus. Quapropter ascendi, & cum illos super scopulos, vt solebant, deferri à summa vidi insula (nam hæc è medio eminens flumine, cataractas vndique conspicuos præbet) tum ipse volui lembo conscenso nauigationem instituere, nec per ea tantum loca ferri, per quæ illos delabi videram (atque hæc, insulæ sunt ad orientem) verum indidem exorsus, circum cuncta, quæ forent in conspectu, nauigare, & secundum alterum insulæ latus amne secundo ad vrbes deuehi. Hoc igitur dico, quod non audiui, sed manifeste vidi, Elephantinem sub ipsis iacere cataractis, nec inter Syenem atq; Elephantinem quicquam, præter flumen, esse interiectum, vtraque vrbe ripæ adiacente. Iam si Herodotus vnquam Elephantinen, vt ait, venisset, num & ex auditu narraret ea, quæ videret, & falsa: sicut & de antiquis Nili fontibus inquirens, ac nondum se veritatem cognouisse confessus, hoc de scriba se audiuisse scriberet, idque in Saitide præfectura de rebus ad Elephantinem conspicuis: nec, si nihil, quod audiuerat, poterat tacere, iisdem, quibus nos, argumentis eum sermonem refutaret? nunc autem vt ridiculum sibi videri scribam testatur, ita quibus eum debebat refellere, prætermittit. Primum enim aliquam duntaxat fontium partem explicabat: si quidem multorum etiam mensium supra hunc locum itinere, notus est Nilus. Deinde fieri non potest, vt, vbi fluuius nequit suo more delabi (nam de rupibus violenter descendit) ibi fluminis pars altera sursū feratur, sicut volātaues.

δέομαι τοῦ φρουράρχου, καίτοι φαύλως ὑπ' ἀρρωστίας διακείμενος, πέμψαι με ὀπίσω πλοιόν τι κοῦφον δόντα, τῆς θέας εἵνεκα τῶν καταρρακτῶν· συμπέμψαι δὲ καὶ τοὺς ἀναγκάσοντας τοὺς ἐν τῇ νήσῳ τῶν καταρρακτῶν· εἰσὶ δὲ οὗτοι ναῦται συνήθεις τοῦ ῥεύματος· ἐπιδεῖξαι ἡμῖν αὐτούς τε καὶ τὸ θέαμα δὴ τὸ [1] ναυτικόν, ὅ,τι εἴη. ἐπυνθανόμην γὰρ τῶν αὐτόθι. ὁ δέ, μάλα μὲν ἐργῶδες ἔφη εἶναι καὶ ἐθαύμαζε τὴν γνώμην. οὐχ ἧσσον αὐτός γε μέχρι τούτου θαρρῆσαι· ἠρίθη δέ, οὔπω γε παντελές. ἀλλ' ἐπειδὴ πειρώμενος ἀποτρέπειν οὐκ ἔπειθεν, οὕτω πέμπει· καὶ τἆλλα ἔχων οἰκείως, καὶ βουλόμενος χαρίζεσθαι. ἀνέπλευσα δή, κἀκείνους τε εἶδον ὑπὲρ τῶν σκοπέλων ὥσπερ εἰώθεσαν, εἶδον ἀπ' ἄκρας τῆς νήσου· ἡ ἀνέχουσα ἐκ μέσου περιφανεῖς πάντῃ ἔχει τοὺς καταρράκτας. καὶ προσέτι αὐτὸς ἐπεθύμησα εἰς τὸν λέμβον ἐμβὰς ποιήσασθαι τοῦ πλοῦ· οὐ μόνον διὰ τῶν αὐτῶν, δι' ὧνπερ ἐκείνους εἶδον καταπεπτωκότας· ταῦτα δὴ ἦν τὰ πρὸς ἕω τῆς νήσου· ἀλλ' ἀρξάμενος αὐτόθεν, περιπλεῦσαι κύκλῳ πᾶν τὸ ὁρώμενον, καὶ κατὰ τὴν ἑτέραν τῆς νήσου πλευράν, ἀφεῖναι κατὰ ῥοῦν ἐπὶ τὰς πόλεις. ὅπερ οὖν λέγω οὐκ ἀκούσας ἀλλ' ἰδὼν ἀκριβῶς οἶδα· ὅτι ἡ Ἐλεφαντίνη ὑπ' αὐτοῖς ἐστι τοῖς καταρράκταις, μεταξύ τε Συήνης καὶ Ἐλεφαντίνης οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ τὸ ῥεῖθρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ προσοικεῖ τὴν ὄχθην ἑκατέρα τῶν πόλεων τούτων. εἰ τοίνυν Ἡρόδοτος [2] εἰς Ἐλεφαντίνην ποθ' ἧκεν, ὥσπερ εἴρηκεν, ἔσθ' ὅπως πρῶτον μὲν ἀκοὴν διηγεῖτο περὶ ὧν εἶδεν· ἔπειθ' οὕτω ψευδῆ, ὥστε πρῶτον μὲν περὶ τῶν ἀρχαίων πηγῶν τοῦ Νείλου ζητῶν, καὶ φήσας οὐδενός πω ἀληθὲς ἀκοῦσαι, [3] ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσε τοῦ γραμματιστοῦ γράψαι, καὶ τοῦτο τοῦ ἐν τῷ Σαϊτικῷ νομῷ, περὶ τῶν ἐν Ἐλεφαντίνῃ, ἢ μηδὲ εἰ μηδὲν ὧν ἤκουσεν, εἶχε σιωπήσειν, ἄλλοις ἂν ἢ τούτοις οἷς ἐγὼ νῦν εἶπον ἐλέγχοις ἐπὶ τὸν λόγον χρήσασθαι; νῦν δὲ φησὶ μὲν ὡς παίζειν αὐτῷ δοκεῖν ὁ γραμματιστής, δι' ὧν δὴ εἰκὸς ἦν ἐλέγχειν, καταλείπει. ὅτι πρῶτον μὲν ἀπὸ πολλοστοῦ μέρους ἤρξατο φράζειν αὐτῷ τὰς πηγάς. πολλῶν γὰρ μηνῶν ἀνάπλουν ὑπὲρ τὸν τόπον τοῦτον ἤδη ὁ Νεῖλος γιγνώσκεται. ἔπειθ' ὅτι μὴ ἀμήχανον, οὗ μὴ ἔστιν ἀφεῖναι τὸν ποταμὸν κατὰ τὸ σύνηθες, ἀλλὰ ὑπὲρ τῶν πετρῶν καταρρήγνυσι βιαζόμενος τὴν κατάβασιν, ἐνταῦθα ἄνω φέρεσθαι τὸ ἥμισυ τοῦ ῥεύματος, ὥσπερ οἱ πρὸς τὰ ὑψηλὰ ὄρνιθες.

1 Canterus vocem hanc non expressit. nec ipsi mendosum locum esse arbitror. omisit mox & ista ἐπυνθανόμην γὰρ τῶν αὐτόθι. Interpretatio itaque sic forte suppleatur: *tum spectaculum nauticum, quodcunque illud esset. Audiebam enim de hac re ab insulanis.* Spectaculum autem nauticum intelligit, ni fallor, de quo mox sequitur: κἀκείνους τε εἶδον ὑπὲρ τῶν σκοπέλων &c. 2 Lib. II. c.28. 3 Scribe νῦν.

ὃ γὰρ δὴ λεγόμενον, οὐχὶ ἄνω ποταμῶν τοῦτ' ἂν εἴη χωρεῖν, ἀλλ' ὄρους ἄνω χωρεῖν ἐπὶ τὰς τῶν ποταμῶν ἀκούειν πηγάς. ἀλλ' οὔτ' ἐλθὼν εἰς Ἐλεφαντίνην, οὔτε σαφὲς περὶ τούτων εἰδὼς οὐδὲν, κέχρηται τῷ λόγῳ· πειθομένοις μὲν κεχαρισμένῳ, ἀπιστοῦσι δὲ ἔχοντι ἀναφοράν. ἔπειτα ἐπὶ τούτοις τοῖς προειρημένοις φησὶν, εἰ ἄρα ταῦτ' ἀληθῆ, δοκεῖν αὐτῷ δίνας ἐνταῦθα εἶναι καὶ παλιρροίας τοῦ ποταμοῦ. καὶ τί δεῖ παλιρροίας καὶ δίνας λέγειν, ἀμελήσαντα ὅτι οὔτ' αὐτόθεν ὁ Νεῖλος ὁρμᾶται, ἀλλὰ πολὺ πλείων ὁ ἄνω τόπος αὐτόθεν ἤπερ ὁ πρὸς θάλατταν; οὐδ' ὑπὲρ τοὺς καταράκτας δυνατὸν τὸ ὕδωρ ὑπερβαλεῖν, εἰ μὴ κατ' Αἰσχύλον ὡς ἀληθῶς ἐξ αἰθέρος τις αὐτὸ καταπάλτον φέρεσθαι θείη. οὔτ' ὄρος οὐδέν ἐστι μεταξὺ Συήνης καὶ Ἐλεφαντίνης· ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ὀρῶν ἥ τε Συήνη καὶ ἡ Ἐλεφαντίνη. οὐ μὴν ἄπαν ψεῦδος τὸ εἰρημένον. ἀλλ' εἰσὶ μὲν αἱ πηγαὶ ἐν τῷ μεταξὺ Συήνης καὶ Ἐλεφαντίνης ὡς ἀληθῶς· πέτραι μεγάλαι δύο ἐν μέσῳ τῷ πόρῳ ἀνέχουσι· καὶ τὸ μέσον αὐτῶν Αἰγύπτιοι φασὶν εἶναι πηγάς. εἰσὶ δὲ οὐ πάντως αὗται τοῦ ποταμοῦ· ἀλλὰ τῶν πρὸς Αἰγύπτου κάτω συντελεῖς, οὐκ ἀρχαί. καὶ μὴν καὶ τὸ βάθος γε, οὐκ ἐφικτὸν ἔφασκον εἶναι πειρωμένῳ. πειρᾶσθαι δὲ οὐ συμφέρειν. τοῦτό με καὶ ἀπέτρεψεν ὄντα πρὸς αὐτῷ καὶ δή. οὐ γὰρ ἦν τοσοῦτον τὸ διάφορον. αὗται οὖν αἱ πηγαὶ κατὰ φύσιν που ῥέουσι. καὶ οὐ μόνον τῷ λόγῳ πείθομαι ὅτι εἰσὶν αὐτόθι πηγαί, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ πράγματι. πολὺ πλείων ἀπὸ τούτων ὁ ποταμός ἐστι καὶ ὁ ῥοῦς, καὶ ἅπας ὡς ἔπος εἰπεῖν· καὶ πλοῖα μείζω δέχεται προσιών· καὶ οὐ μείζω μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλά. καίτοι τοὐναντίον οἱ ποταμοὶ πάσχουσι· προϊόντες ἐλάττους γίγνονται, ὅταν μὴ ἄλλο ὕδωρ ἐπιβοηθῇ. εἰ δὲ δεῖ καὶ περαιτέρω διαβῆναι, ἐρῶ σοι δι' ὀλίγων ἃ ἤκουσα ἀνδρὸς Αἰθίοπος τῶν ἐκεῖ δυνατῶν. ὁ μὲν γὰρ ὕπαρχος, ἀπὼν ἐτύγχανεν ἡνίκα ἡμεῖς ἐπέβημεν τοῦ χωρίου. ἐπιτροπὴν δέ τις ἔχων ἦν, ὃς ἐμοὶ δι' ἑρμηνέων εἰς λόγους ἧκε. καὶ ὅσα μὲν ἔξω τοῦ παρόντος ἐστὶ λόγου, παραλείψω. ἔφη δὲ εἰς Μερόην ἥπερ ἐστὶ πόλις μεγίστη τῶν ἐν Αἰθιοπίᾳ, καὶ οὗ τὰ βασίλεια τῶν Αἰθιόπων, τεττάρων, οἶμαι δὲ καὶ ἓξ εἶπε μηνῶν, αὐτόθεν εἶναι πλοῦν. καταρράκτας δὲ ἐκδέχεσθαι πολλοὺς ἄλλους ἐπ' ἄλλοις, σχεδὸν εἰς ἓξ καὶ τριάκοντα τοὺς σύμπαντας ὑπὲρ Ψέλχιν μέχρι Μερόης. καὶ τοῦτο πᾶν εἶναι τὸ γιγνωσκόμενον δὴ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ.

Non enim hoc esset, quod dicitur, aduerso flumine procedere, verum aduerso monte fluminum fontes audire procedere. Sed nec Elephantinen profectus, nec certi quicquã expiscatus, hæc retulit, vt credulis grata, ita apud alios ad autoritatem referenda. Post hæc ait, si illa vera sint, vortices quosdam & refluas fluxiones heic sibi esse videri. Quid autem hæc opus est dicere, cum nec inde Nilus oriatur, verum hinc magis locus superior, quam mare, distet, nec vltra cataractas aqua possit ascendere, nisi cum Æschylo feratur ex æthere deturbata, nec inter Syenẽ & Elephãtinen mons sit vllus, verum inter montes potius & Syene iaceat & Elephantine. Veruntamẽ haud omnino falsum dixit. sunt enim reuera fontes inter Syenen atque Elephantinen, cautes videlicet magnæ duæ, quæ ex medio eminent vado, quarumque medium dicunt Ægyptii fontes cõtinere. At hi non sunt antiqui, nec ad fluuium totum pertinent, verũ ad inferiores Ægypti partes. Quin etiam altitudinem illorum aiebant sub mensuram non cadere, neque eam dimetiri expedire. quod quidem me, cum id iam agerem, deterruit, quandoquidẽ tantum discrimen non erat. Atque hi fontes secundum naturam fluunt: eosq; ibi esse, non verbis modo persuadeor, sed etiam re ipsa: maior hinc fit, & latior fluuius, ac multo sane maiores porro fert naues. Contrarium autẽ fluuiis accidit qui progressu minores fiunt, nisi alia succurrat aqua. Quod si etiam vlterius digrediendum est, paucis tibi, quid ex Æthiope quodam, qui illic habebat imperium, cognouerim, recensebo. Nam cum Præfectus abesset eo tempore, quo nos locum conscendebamus, huic homini rei curam commiserat, qui quidem per interpretem mecum locutus est. Et vt ea quæ ad rem nihil faciunt omittam: dicebat, inde Meroen vsque, quæ est Æthiopiæ vrbs maxima, atque etiam Regia, quatuor aut etiã sex mensium iter esse nauale, quod cataractæ plurimi deinceps interciperent, ac fere sex & triginta Meroem vsque supra Pselchim. atque hoc totum esse, quod de Nili flumine cognitum esset.

1 cod. lib II, c. 28

Iam vltra Meroen post nescio quantum spacium aiebat non esse fluxionem vnam, verum duas, alteram terræ, alteram aeris colore, quæ cum coiissent, hunc Nilum efficerent. superiora vero nec sese iam, nec alium Æthiopum quenquam cognoscere, nisi quod in iis essent homines nigri, & inter se, prout altius habitarent, nigriores. denique se, vnde primum oriatur fluuius, affirmare non posse. Quomodo vero fieri potest, vt non sit absurdum & arrogans, cum Æthiopes negent se Nili fontes indicare posse, nos, cum ea res nondum sit reperta, caussam incrementi quærere, & primo, quod aiunt, ignorato, secundum inuestigare? Atque hæc ego non ad Herodotum increpandum retuli (nam nec ego sic soleo, neque alios, qui faciunt, laudo: & Herodotus cum propter Ægypti amorem, quem nobis primus iniecit, gratiam meretur, tum in ceteris, vt libere loquar, est amicus) sed quia nihil adhuc de his rebus habemus compertũ. Nunc autẽ ad reliquas me confero rationes, vt quasi præcipuo conclusa confirmetur oratio. Etenim cum circa solstitium æstiuum incipiat Nilus crescere: tum profecto supra Ægypti partem, quæ est ad Æthiopiam, & Africæ, quę est ad Ægyptum, Sol mouetur. Atq; id è duobus patet signis maximis, quorũ neutrũ in nulla orbis terrarum parte, quam nos incolimus, reperias. Nam de duabus Ægypti superioris vrbibus, quarũ modo memini (Philas enim, quæ sunt vltra cataractas, inter Ægyptum & Æthiopiam pono) Elephantinæ quidem collustrantur omnia, templa, homines, columnæ: nec vlla conspicitur in meridie vmbra, cum Sol diem facit longissimam: Syene autem eadem die atque hora medius in medio sacro puteo Solis orbis apparet, instar operculi, quod vndique labrum æque collustret. Hoc vero vtriusque est rei testimonium: nam nec hyeme propius ad Africam Sol, quam æstate, accedit, quandoquidem de duabus Ægypti partibus Africã Elephantine occupat: si quidẽ heic omnia cõcurrunt, Ægyptus, Arabia, Africa, Æthiopia: partim hinc partim illinc eodẽ tendentes. deinde vt maxime Solẽ demus Africę propinquũ,

Μερόης δὲ ἐπέκεινα, οὐ μέμνημαι μεθ' ὁπόσον τι ἔφη οὐκ εἶναι τὸ ῥεῦμα καθ' ἕν, ἀλλὰ δύο εἶναι ῥεύματα· ὧν τὸ μὲν ἐπεργῆ, γίνοιτο τὴν χρόαν· τὸ δὲ ἐπιεργῆ, ἀέρος ἐγγύς· ταῦτα δὲ συνιόντα καὶ μιγνύμενα, γίγνεσθαι τὸν Νεῖλον τοῦτον. τὰ δὲ ἄνω, οὔτ' αὐτὸς ἔφη ἔτι γιγνώσκειν, οὔτ' ἄλλον Αἰθιόπων οὐδένα, εἰ μή γε τὸ πᾶν τελέως. ἀλλ' εἶναι μὲν ἀνθρώπους μέλανας, μελαντέρους ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ὁμόρων τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν αἰεί· εἰς ἄκρον δὲ, οὐκ ἔχειν ἀνενεγκεῖν, ὅποι καὶ δι' ὧν φέρεται τὰς πρώτας πηγὰς ὁ ποταμός. καί τοι πῶς οὐκ ἄτοπον, καὶ ὑπερφυές, Αἰθίοπας μὲν ὁμολογεῖν μὴ ἔχειν εἰπεῖν τοῦ Νείλου τὰς πηγάς· ἡμᾶς δὲ αἰεὶ τούτου μὲν ζητουμένου, ἀρρήτου δὲ οὐδέπω καὶ νῦν, τίς ἡ τῆς ἀναβάσεως αἰτία φροντίζειν, καὶ τὸ πρῶτον φασὶν οὐκ εἰδότας, τὸ δεύτερον ζητεῖν; καὶ ταῦτ' οὐχ ἵν' Ἡροδότῳ πρὸς ἀπέχθειαν ἐπιτιμῶν διεξῆλθον· οὔτε γὰρ ἄλλως τῶν ποιηκότων ἔγωγε τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ποιοῦσι συγχαίρω· Ἡροδότῳ τε καὶ αὐτοῦ ἔρωτος χάρις, ὃν ἡμῖν πρῶτος ἐνέβαλεν Αἰγύπτου· καὶ τἆλλα φασὶν οἱ τὰ ἐρήσια ζηλοῦσι, φίλος ἀνήρ. ἀλλ' οὔπω περὶ τούτων τἀληθὲς εἴρηται. πρόσειμι δὲ πορρωτέρω τῶν ἐλέγχων, ἵνα ὥσπερ κεφαλαίῳ κατακλεισθεὶς ὁ λόγος, βεβαιωθῇ. ἄρχεται μὲν γὰρ ἡ ἀνάβασις τροπαῖς θεριναῖς ἢ ὀλίγῳ βραδύτερον. τότε δὴ Αἰγύπτου τῆς πρὸς Αἰθιοπίαν, καὶ Λιβύης τῆς πρὸς Αἴγυπτον, ὑπὲρ κεφαλῆς ὁ ἥλιος ἵσταται. ὃ δῆλον ἐκ δυοῖν τῶν μεγίστων σημείων, ὧν οὐδέτερον περὶ τὴν ἄλλην συμβαίνει γῆν, ὅσην ἡμεῖς οἰκοῦμεν. δυοῖν γὰρ ὄντοιν πολισμάτοιν ὧν ἀρτίως ἐμνήσθην ἐπ' ἄκροις τῆς Αἰγύπτου, (Φίλας γὰρ τὰς ὑπὲρ τῶν καταρρακτῶν, μεθόριον Αἰγύπτου λέγω καὶ Αἰθιοπίας) ἐν μὲν Ἐλεφαντίνῃ, λάμπεται πάντα, καὶ νεὼ, καὶ ἄνθρωποι, καὶ στῆλαι, καὶ οὐδὲν ἔχει σκιὰν τῆς μεσημβρίας, ἐπειδὰν τὴν μεγίστην ὁ ἥλιος ποιῇ ἡμέραν· ἐν δὲ Συήνῃ, τῆς αὐτῆς ἡμέρας τε καὶ ὥρας, μέσος ἐν μέσῳ τῷ ἱερῷ φρέατι ὁ κύκλος τοῦ ἡλίου φαίνεται, ὥσπερ ἐπίθημα, ἴσον πανταχόθεν πρὸς τὸ χεῖλος ἐλλάμπων. καί τοι τοῦτ' ἀμφοτέρων ἐστὶ σημεῖον· τοῦ τε μὴ τοῦ χειμῶνος ἐγγυτέρω τῆς Λιβύης γίγνεσθαι τὸν ἥλιον ἢ τοῦ θέρους· εἴγε δὴ δυοῖν ὄντοιν τοῖν Αἰγύπτου μεροῖν, ἐπὶ τοῦ Λιβύης ἡ Ἐλεφαντίνη πεπόλισται. πάντα γὰρ, ἐνταῦθα ἤδη συμπέπτωκεν, Αἴγυπτος, Ἀραβία, Λιβύη, Αἰθιοπία· τὰ μὲν, ἔνθεν, τὰ δ', ἔνθεν εἰς ταὐτὸ ἥκοντα. ἔπειτα εἰ τὰ μάλιστά τις αὐτῷ δοίη τὸν ἥλιον τῇ Λιβύῃ πλησιάζοντα

τήκειν τὸ ὕδωρ, αὐτὸ τοὐναντίον κατ' αὐτὸν γίγνεται. εἰ γὰρ ἐξέτηκε τοῦ χειμῶνος τὸν ποταμὸν διὰ τὸ προσχωρεῖν, δῆλον ὅτι τοῦ γε θέρους ὁπηνίκα ἐστὶ κατ' αὐτὸν, παντελῶς ἀναρπάσας ᾤχετ' ἄν. οὐ γὰρ ἄλλον γέ που τρόπον ἐγγυτέρω τῆς γῆς ἔνι γίγνεσθαι φῆσαι τὸν ἥλιον, ἢ ὅταν εἰς κάθετον ὑψωθῇ. ἐπεὶ, ὅτι γε οὔτε τῇ Λιβύῃ πλησιάζει ποτὲ ὁ ἥλιος, οὔτ' ἄλλῳ μέρει τῆς γῆς οὐδενὶ, ῥᾳδίως ἄν τις ἔχοι μαθεῖν. οὐ γὰρ μέρει τῆς γῆς ἐπέρχεται δήπου, τὰ μὲν, θέρους, τὰ δὲ, χειμῶνος· ἀλλ' ἡ γῆ μᾶλλον ἐν μέρει τῆς ἐκείνου περιφορᾶς ἐστιν. ἀλλ' ἀπέχει μὲν τὸ ἴσον πάσης ἀεὶ τῆς γῆς· οἷς δ' ἂν ὑπὲρ κορυφῆς ἵστηται τὰ μεσημβρινὰ, τούτοις πλείστην φέρει τὴν φλόγα. φαίνεται τοίνυν οὐκ ἐπέχων, οὐδὲ ἱστὰς, οὐδ' ἀναρπάζων τὸν ποταμὸν τότε, οὐδ' ἐλάττω ποιῶν ἐκ μείζονος, ἀλλ' αὐξανόμενον καὶ προσθήκην ἀεὶ τῷ ῥεύματι λαμβάνοντα, ἐφορῶν ὥσπερ θαυμάζεις. καί τοι πότε λοιπὸν τήκεσθαι φήσομεν τῇ θέρμῃ τὸν Νεῖλον, εἰ ὑπό γε τὴν τοιαύτην ἀκμὴν, αἴρων ὁρᾶται; ὑποστρέψας τοίνυν ὁ ἥλιος ἐκ τροπῶν, ἐπ' Αἰθίοπας χωρεῖ. λέγω δέ πως καθ' Ἡρόδοτον τῷ ῥήματι. ὥστ' ἀεὶ τοῖς ἀνωτέρω ταὐτὸν τοῦτ' ἔχων σχῆμα πορεύεται. ταὐτὰ δ' ἐστὶν, ἡ τοῦ ποταμοῦ πορεία. ὥστ' ἀεὶ παρῄρει τ' ἂν οὐκ ὀλίγην μοῖραν τοῦ ὕδατος, καὶ κατὰ μικρὸν ἐξήραινεν ἄν· οὐ τοὐναντίον φαίνεται ποιῶν. εἰ τοῦτ' ἄρα εἰπεῖν δεῖ· μᾶλλον δ' οὐχ ὁ ἥλιος οἶμαι φαίνεται ποιῶν, ἀλλ' ὁ Νεῖλος τοὐναντίον εἴτ' οὖν ποιῶν, εἴτε πάσχων δεῖ λέγειν. δέον γὰρ αὐτὸν λήγειν κατὰ μικρὸν πρὸς τὴν τοῦ ἡλίου κίνησιν, ἀρξάμενος αὐξάνεσθαι, αὔξει κατὰ μικρὸν αὐτὴν τὴν ἐπίδοσιν, καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν αὐτὴν ἀκμὴν ὁ μὲν, τοῦ καύματος, ὁ δὲ, τῆς ἐπιρροῆς παρέχεται.

γρ. ὡς θαυμάζων.

aquam consumere, hoc ipsum eum oppugnabit. Nam si hyeme fluuium per accessionem exiccaret, æstate profecto, cum supra illum consistit, totum abriperet. Neque enim alio potest modo propius ad terram dici Sol accedere, quam cum ad perpendiculum fuerit sublatus. alioqui nec ad Africam vnquam, nec ad aliam terræ partem accedere Solem, facile demonstrari potest. Non enim tam aliquam terræ partem lustrat nunc hyeme, nunc æstate, quam illius conuersionis partem aliquam occupat terra. Itaq; cum semper æque distet à terra, supra quos in meridie constiterit, iis calorem adfert maximum. Iam eo tempore non cohibere illũ, nec sistere, nec abripere fluuium, neque diminuere apparet, verum perpetuis crescentem incrementis quasi mirabundum despicere. At quando tandem dicemus Nilum calore consumi, si per tantum æstum ascendere conspicitur? Iam reuersus à solstitio Sol ad Æthiopes discedit, vt cum Herodoto loquar. quocirca superioribus eundem semper se præbet. hic autem est fluuii cursus. Quare non exiguam aquæ partem semper auferret, & paulatim eum exiccaret, quod non facit: nisi potius id Nilus vel non facere vel non pati dicendus est. Nam cũ paulatim deberet ad motũ Solis decrescere, post initium incrementi deinceps in eodem progreditur, atque idem tum initium tum extremum ille feruoris, hic fluxionis exhibet.

Aliorum sententias vt ordine refutet Aristides ista oratione, supra lectori breuiter indicauimus. quid vero statuit ipse? quæris. Sapientiæ ac prouidentiæ diuinæ rem totam pie attribuit. ita paullo antequam orationem finiat, inquiens: [illegible] id est, *Unde autem tantũ sumat incrementũ, id extra nostram cognitionem est positũ. Iam quod sola hæc regio, velut animal quoddam, vtranque naturam per fluuium participat, ac nunc terrestris est & sicca, nunc in aqua degit: id cui tribuamus caussæ, nisi magnæ Dei sapientiæ ac prouidentiæ, qui quem in locum nullam erat pluuiam demissurus, in eum Nilum, quasi vicarium suum, induxerit, qui pluuiæ vicem huius regionis incolis præstaret: atque eo tempore donum hoc in homines conferat, quo tum ipsis opportunum sit maxime, tum regioni non minorem, quam pro necessitate, verum insigniter copiosum prouentum conciliet. Hanc ego vnicam video caussam, cur Nilus per Ægyptum fluat, atque æstate sit maximus.*

γρ. τοῦ ξηρὰ γῆ καὶ τὰ ἔνυγρα

G. Canter. interp.

EX STRA-

EX STRABONE,

libro XVII *rerum geographicarum.*

Isidoro. Gu. Xylandro.

ENIMVERO antiqui coniectura, recentiores etiam visu ipso cognouerunt, Nilum augeri quando superne adsita Æthiopia imbribus æstiuis polluitur: maxime in extremis montibus. Imbribus autem finientibus, paulatim inundationem desinere. Quam rem ii potissimum deprehenderunt, qui in Arabicum sinum nauigarunt vsq; ad cinnamomiferam regionem, & ii qui ad elephantorũ venationem missi fuerũt, aut si qui alii vsus Ptolemæos Ægypti reges impulerũt, vt homines aliquos eo amãdarent. Nam hi talia curabant: is præcipue qui cognomẽto fuit Philadelphus, cognitionis rerum apprime studiosus: cum propter corporis imbecillitatem semper nouæ alicuius oblectationis materiam expeteret. Antiqui autem reges perexiguam harum rerum curam habuerunt: tametsi cum ipsi sapientiæ studio deditì essent, tum sacerdotes, cum quibus plurimum viuebant. Idque eo magis est admiratione dignũ, quod Sesostris totam Æthiopiam permeauit, vsque ad cinnamomiferam regionem, & adhuc quædam eius monumenta extant, & columnæ & inscriptiones. Cambyses quoq; Ægypto potitus, cũ Ægyptiis vsque ad Meroen progressus est, & nomẽ vrbi, insulæq; ab illo factũ aiunt, Meroe siue sorore, siue vxore eius (nam & hoc traditur) ibi mortua, vtique honorãdæ caussa feminæ loco id nominis imposuit. Mirum itaque est, cur tantis oblatis inuestigandi occasionibus, non prorsus innotuerit imbrium historia eius ætatis hominibus: præsertim cum sacerdotes curiosius in sacros libros referrent & confirmarent quæ subtilioris aliquid haberent cognitionis.

ΕΚ ΤΩΝ ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ,

τῶν γεωγραφικῶν ἐν τῷ ιζ.

ΟΙ μὲν οὖν ἀρχαῖοι στοχασμῷ τὸ πλέον, οἱ δ' ὕστερον αὐτόπται γενηθέντες, ᾔσθοντο ὑπὸ ὄμβρων θερινῶν πληρούμενον τὸν Νεῖλον, τῆς Αἰθιοπίας τῆς ἄνω κλυζομένης, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὄρεσι· παυσαμένων δὲ τῶν ὄμβρων, παυομένην κατ' ὀλίγον τὴν πλημμυρίδα. τοῦτο δ' ὑπῆρξε μάλιστα δῆλον τοῖς πλέουσι τὸν Ἀράβιον κόλπον μέχρι τῆς κινναμωμοφόρου, καὶ τοῖς ἐκπεμπομένοις ἐπὶ τὴν τῶν ἐλεφάντων θήραν, καὶ εἴ τινες ἄλλαι χρεῖαι παρώξυνον ἐκεῖσε ἄνδρας προχειρίζεσθαι τοὺς τῆς Αἰγύπτου βασιλέας τοὺς Πτολεμαϊκούς. οὗτοι γὰρ ἐφρόντισαν τῶν τοιούτων· διαφερόντως δ' ὁ[2] Φιλάδελφος ἐπικληθείς, φιλιστορῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος, διαγωγάς ἀεί τινας καὶ τέρψεις ζητῶν καινοτέρας. οἱ πάλαι δὲ βασιλεῖς οὐ πάνυ ἐφρόντισαν τῶν τοιούτων· καίπερ οἰκεῖοι σοφίας γεγονότες καὶ αὐτοί, καὶ οἱ ἱερεῖς, μεθ' ὧν ἦν αὐτοῖς ὁ πλείων βίος. ὥστε καὶ θαυμάζειν ἄξιον, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ διότι Σέσωστρις τὴν Αἰθιοπίαν ἐπῆλθεν ἅπασαν μέχρι τῆς κινναμωμοφόρου, καὶ ὑπομνήματα τὰ τῆς στρατείας αὐτοῦ, καὶ νῦν ἔτι δείκνυνται στῆλαι καὶ ἐπιγραφαί. Καμβύσης τε τὴν Αἴγυπτον κατασχών, προῆλθε καὶ μέχρι τῆς Μερόης μετὰ τῶν Αἰγυπτίων· καὶ δὴ καὶ τοὔνομα τῇ τε νήσῳ, καὶ τῇ πόλει τοῦτο παρ' ἐκείνου τεθῆναί φασιν, ἐκεῖ τῆς ἀδελφῆς ἀποθανούσης αὐτῷ Μερόης· οἱ δέ, γυναῖκά φασι· τὴν ἐπωνυμίαν οὖν ἐχαρίσατο αὐτῇ τιμῶν τὴν ἄνθρωπον. θαυμαστὸν οὖν πῶς ἐκ τῶν τοιούτων ἀφορμῶν οὐ τελέως ἐναργὴς ἦν ἡ περὶ ὄμβρων ἱστορία τοῖς τότε· καὶ ταῦτα τῶν ἱερέων φιλοπραγμονέστερον ἀναφερόντων εἰς τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ ἀποτιθεμένων ὅσα μάθησιν περιττὴν ἐπιφαίνει.

Mallem δείκνυται mutata distinctione. Is. Cas.

Ita Is. Cas. editio, vulgo ἀποτιθέμενον. εἰ γὰρ

---

1 Primus videtur Agatharchides Cnidius hanc caussam Nili ἀναβάσεως commentus. Diodorus Siculus: ἔγγιστα δὲ τῆς &c. *[quæ iam apposuimus]* Sane constat, sub æquinoctiali, & vbicunque etiam intra tropicos Sol fit perpendicularis, tantos imbres solitos contingere, vt hoc sit illis loco hyemis, & molestissimæ quidem: quum omnia veluti diluuio quodam natent. hanc tamen esse caussam cur Nilus intumescat nescio an concedere debeamus. Cur enim Nilo proprium esset hoc πάθος? Itaque doctis nostræ ætatis viris placet, a subterraneis potius caussis Nilum intumescere: idque eo argumento maxime probatur, quod & in Delo fons est Inopus nomine qui Nilo ἐμπαρόμεναι, ideoque Nili ἀπόρροιας à quibusdam dictus. Atqui dici non potest vllos imbres qui tunc nulli sunt, aut non certe magni in Delo, in caussa esse cur infletur Inopus. *Hæc Is. Casaub. Comm. & Castig. in Strab. l. 17.*

2 Ptolemæus secundus. vide Plin. & Diodor. *Idem Casaub. ibid.*

εἰ γὰρ ἄξια τοῦτ᾽ ἐδόκει ζητεῖν ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ζητεῖται, τί δή ποτε θέρους, χειμῶνος δὲ οὔ; καὶ ἐν τοῖς νοτιωτάτοις, ἐν δὲ τῇ Θηβαΐδι, καὶ τῇ περὶ Συήνην οὐ συμπίπτουσιν ὄμβροι, τὸ δὴ ὅτι ἐξ ὄμβρων αἱ ἀναβάσεις, μὴ ζητεῖν, μηδὲ τοιούτων δεῖσθαι μαρτύρων, οἵους Ποσειδώνιος εἴρηκε. Φησὶ γὰρ Καλλισθένη λέγειν τὴν ἐκ τῶν ὄμβρων αἰτίαν τῶν θερινῶν, παρὰ Ἀριστοτέλους λαβόντα· ἐκεῖνον δὲ παρὰ Θρασυάλκου τοῦ Θασίου· (τῶν ἀρχαίων δὲ φυσικῶν εἷς οὗτος·) ἐκεῖνον δὲ παρ᾽ ἄλλου· τὸν δὲ, παρ᾽ Ὁμήρου διϊπετέα φάσκοντος τὸν Νεῖλον·

Ἂψ δ᾽ εἰς Αἰγύπτοιο διϊπετέος ποταμοῖο.

ἀλλ᾽ ἐῶ ταῦτα πολλῶν εἰρηκότων, ὧν ἀρκέσει δύο μηνῦσαι τοὺς ποιήσαντας καθ᾽ ἡμᾶς τὸ περὶ τοῦ Νείλου βιβλίον, Εὔδωρόν τε καὶ Ἀρίστωνα τὸν ἐκ τῶν περιπάτων· πλὴν γὰρ τῆς τάξεως τά τε ἄλλα καὶ τῇ φράσει, καὶ τῇ ἐπιχειρήσει ταὐτά ἐστι κείμενα παρ᾽ ἀμφοτέροις. &c.

Odyss. δ. 581. — Aldi cod. τῶν & in vet. lib. τῶν περιπατητικῶν. Is. C.

Etenim, si dignum disquisitione visum fuit, quod adhuc quæri solet: cur æstate, & nõ hyeme partibus australissimis imbres cadant, in Thebaide vero & circa Syenen non item: cur non de hoc etiam disputaretur, quomodo ex imbribus Nilus augeatur? ne talibus testibus vti cogeremur, quales ꝑducit Posidonius. Ait enim Eratosthenem tradere æstiuos imbres caussam esse. Idq; hũc ab Aristotele sumpsisse, Aristotelem vero à Thrasyalce. Thrasyalcem autem ab alio, atque illum ab Homero qui Nilum cælitus delapsum autor sit:

Rursus ad AEgypti cælo delapsa fluenta.

Verum isthæc mitto, quum à multis sint tractata: de quibus satis sit duos afferre, qui ætate nostra de Nilo scripserunt, Eudorum & Aristonem peripateticos. Hi demto saltem ordine, cetera omnia & stylo & argumentis iisdem fere vterque posuerunt. &c.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΙΩΝΟΣ.

ἐκ τῆς ἐπιτομῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ἣν συνέτεμε Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος.

Ἐμοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα τῆς Αἰγύπτου οὐδὲν δέομαι γράφειν· ὃ δὲ δὴ περὶ τοῦ Νείλου πολλαχόθεν ἀκριβώσας ἔχω, δικαιότατός εἰμι εἰπεῖν. ἐκ γὰρ τοῦ Ἄτλαντος τοῦ ὄρους σαφῶς ἀναδίδοται· τοῦτο δέ ἐστιν ἐν τῇ Μακεννίτιδι παρ᾽ αὐτῷ τῷ Ὠκεανῷ πρὸς ἑσπέραν, καὶ ὑπεραίρει πολὺ πλεῖστον ἁπάντων ὀρῶν· ὅθεν οἱ ποιηταὶ κίονα αὐτὸ τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ἔφησαν. οὔτε γὰρ ἀνέβη ποτέ τις ἐπ᾽ ἄκρον αὐτοῦ, οὔτε τὰς κορυφὰς αὐτοῦ εἶδε. χιόνος τε οὖν ἀεὶ διὰ ταῦτα πεπλήρωται, καὶ τὸ ὕδωρ ἐξ αὐτοῦ παμπληθὲς ὑπὸ τὸ θέρος ἀφίησιν. ἔστι μὲν καὶ ἄλλως ἑλώδη πάντα τὰ περὶ τοὺς προπόδας αὐτοῦ, τότε δὲ ἐπὶ μᾶλλον πληθύνεται, καὶ ἐκ τούτου τὸν Νεῖλον τὴν ὡραίαν ἐπαύξει. πηγὴ γάρ ἐστιν αὐτοῦ, ὥσπερ που καὶ τοῖς κροκοδείλοις καὶ ἄλλοις ἑκατέρωθι ὁμοίως γινομένοις τεκμηριοῦται. καὶ θαυμάσῃ μηδεὶς, εἰ τὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἄγνωστα ἐξειρήκαμεν. πλησίον γὰρ οἱ Μακεννῖται τῇ Μαυριτανίᾳ τῇ κάτω οἰκοῦσι, καὶ πολλοὶ τῶν ἐκεῖ στρατευομένων καὶ πρὸς τὸν Ἄτλαντα ἀφικνοῦνται. τοῦτο μὲν οὕτως ἔχει.

EX DIONE.

Ex epitome historiæ Rom. quam confecit Io. Xiphilinus.

Gnil. Blanco interp.

Mihi [vero] non est necesse scribere cetera quę ad Ægyptum pertinent: quanquam ea quæ de Nilo multis habeo rationibus perspecta atque cognita, iure possum referre. Is ex monte Atlante certo fluit, qui mons est in Macennitide, non lõge ab Oceano, qua parte spectat ad occasum Solis. mons est longe omnium altissimus, quem poetæ ob eam caussam columnam cæli esse dixerunt. nam ad summum eius verticem nemo ascendit vnquam, neque culmina videre potuit. quãobrem plenus est perpetuis niuibus, ex quibus æstate magnam copiam aquæ emittit, cum alioqui ad radices vndique paludes habeat, quæ tunc multo fiunt maiores, augeturque[1] Nilus propterea, quod fons eius est; vt ex crocodilis, ceterisq; quæ vtrobiq; nascuntur, cõiicitur. Neq; vero mirari quisquã debet, si nos ea diximus quę sunt à veteribus Græcis ignorata. Nam Macennitæ propter Mauritaniam inferiorem habitant, multique ex iis qui illic[2] bella gerunt, ad Atlantem perueniunt. sed de his hactenus.

1 Nilus æstino tempore præterea. Leunel. 2 militant Leunel.

EX HE-

EX HELIODORO.

libro II Aethiopicorum.

Interp. Stephano Warsevviczio

ERant, qui quomodo nos Ægyptii deos coleremus, quærerent: alius, quamobrem alia apud alios animalia sacra & diuina haberentur, & quę esset de quolibet narratio, percontabatur. Quidam pyramidum formā & constructionem, nonnulli fistularum ductus & anfractus sciscitabantur. Quid multa? Ægyptiarum rerum nihil non inquisitum relinquebant. Etenim omnis Ægyptiaca narratio, mirum in modum Græcas delectat aures. Ad extremum tandem & de Nilo, qui essent eius fontes, & quæ præter alios fluuios peculiaris natura, & vnde æstiuo tempore solus inter omnes crescat aquis, quæstionē mihi quidā ex vrbanioribus proponebat. Me dicente ea quæ sciebam, & quæ de hoc fluuio sacris libris perscripta, solis antistitibus cognoscere ac legere licet: & narrante, quod in supremis Æthiopię, vltimis autē Libyæ partibus oriatur, qua parte orientale clima desinens, initiū meridiei præbet: crescit vero æstiuo tempore, non (vt quidam putarunt) Etesiarum aduerso flatu reiectus, sed iis ipsis ventis circa solstitium æstiuum, à septentrionalibus partibus versus meridiem, omnes nubes pellentibus ac trudentibus, donec in zona quæ torretur ardore solis colligantur, in qua illorum motus retunditur propter incredibilem circumstantis æstus vehementiam, toto qui antea fuerat paululum congregatus & condensatus, humore liquescente, & inde copiosis imbribus cadentibus. Superbitque Nilus, nec se fluuium esse patitur, sed effunditur extra ripas, & eluuione tanquam mari quodam Ægyptum operiens, aduentu suo fecundat agros. Quare ad bibendū dulcissimas præbet aquas, vt quæ illi ex cælestibus imbribus suppeditent: & est tactu placidus ac lenis, non amplius calidus, sicut vbi incipit: veruntamen adhuc tepidus, vt in eiusmodi locis ortus. Quam ob caussam solus ex fluuiis, vapores non exhalat: omnino enim consentaneum esset, si exhalaret, eum ex niue liquefacta, quod quidam docti apud Græcos voluerunt, incrementum capere.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ἩΛΙΟΔΩ͂ΡΟΥ.

ἐν τῷ β΄ Αἰθιοπικῶν.

ΚΑὶ ὁ μὲν ᾔδεις ὅπως τοὺς ἐγχωρίους οἱ Αἰγύπτιοι σεβόμεθα θεοὺς ἠρώτα· ὁ δὲ, δι᾽ ἣν αἰτίαν ἄλλα παρ᾽ ἄλλοις τῶν ζῴων ἐκθειάζεται, καὶ τίς ὁ περὶ ἑκάστου λόγος ἐπυνθάνετο· ἄλλος πυραμίδων κατασκευὴν, ἕτερος συρίγγων πλάνην· καὶ συνελόντι τῶν κατ᾽ Αἴγυπτον οὐδὲν ἀπελίμπανον ἱστοροῦντες. Αἰγύπτιον γὰρ ἄκουσμα καὶ διήγημα πᾶν, Ἑλληνικῆς ἀκοῆς ἐπαγωγότατον. τέλος δέ ποτε καὶ περὶ τοῦ Νείλου, καὶ τίνες μὲν αὐτοῦ πηγαί· τίς δὲ ἡ παρὰ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς ἰδιάζουσα φύσις· καὶ ὁπόθεν τῇ θερινῇ ὥρᾳ μόνος τῶν πάντων πλημμυρεῖ, πεῦσίν τις ἐμοὶ προσῆγε τῶν ἀστειοτέρων. ἐμοῦ δὲ ἅπερ ἐγίγνωσκον εἰπόντος, καὶ ὅσα περὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου βίβλοις ἱεραῖς ἀναγεγραμμένα, μόνοις τοῖς προφητικοῖς καὶ γιγνώσκειν, καὶ ἀναγιγνώσκειν ἔξεστι. καὶ διελθόντος ὡς ἔχει μὲν ἀρχὰς ἐκ τῶν ἄκρων τῆς Αἰθιοπίας, ἐσχάτων δὲ τῆς Λιβύης ἀναλαμβάνει, καθ᾽ ὃ μέρος τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀπολῆγον, ἀρχὴν τῇ μεσημβρίᾳ δίδωσιν· αὔξεται δὲ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν, οὐχ ὥς τινες ᾠήθησαν πρὸς τῶν ἐτησίων ἀντικρὺ πνεόντων ἀνακοπτόμενος· ἀλλ᾽ αὐτῶν δὴ τούτων τῶν ἀνέμων κατὰ τροπὴν τὴν θερινὴν ἀπὸ τῶν ἄρκτων ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν πᾶν νέφος ἐλαυνόντων τε καὶ ὠθούντων, ἕως ἐπὶ τὴν διακεκαυμένην ζώνην συνάξωσι, καθ᾽ ἣν ἡ τῆς φορᾶς ἀνακόπτεται δι᾽ ὑπερβολὴν τῆς περὶ τὰ μέρη πυρώδους πάσης τῆς πρότερον κατὰ μικρὸν ἀθροισθείσης καὶ παχυνθείσης νοτίδος ἐξατμιζομένης, κἀκ τούτου λάβρων ὑετῶν ῥηγνυμένων, ὀργᾶται ὁ Νεῖλος, καὶ ποταμὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ κατεξανίσταται τῆς ὄχθης, καὶ θαλασσώσας τὴν Αἴγυπτον, τῇ περιβολῇ γεωργεῖ τὰς ἀρούρας. διὸ πίνεσθαι ἐστὶ γλυκύτατος, ἅτε δὴ ἐξ ὄμβρων οὐρανίων χορηγούμενος, καὶ θιγεῖν προσηνέστατος, οὐκ ἔτι μὲν θερμὸς ὡς ὅτε ἤρξατο, ἔτι δὲ χλιαρὸς ὡς ἐκεῖθεν ἀρξάμενος. δι᾽ ἣν αἰτίαν καὶ μόνος ποταμῶν αὔρας οὐκ ἀναδίδωσι· πάντως ἂν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀναδιδοὺς, εἰ καθώς τινες ἐβουλήθησαν, ὡς πυνθανόμεθα, τῶν παρ᾽ Ἕλλησιν ἐλλογίμων, χιόνος τηκομένης τὸ πλήρωμα ἐλάμβανε.

τῶν ἀστείων Palatin. ms.

λαμβάνει Pal. & Vaticanu mss.

sic Comel. edit. vulgo [illegible]

---

1 Quos & refutat Herodotus lib. II, cap. 20. Eorum fuit Thales. 2 Sic & Clitopho apud Achill. Tatium l. 4. de Leucip. & Clitoph. Nili pota aqua, γλυκὺ, ait. [illegible] vbi vltimæ quatuor voculæ desunt in vulgatis, nos suppleuimus ex ms. I. A. Thuani. Eodem loci, si libet, & alia nō iniucunda certe de iucundo isto aquæ illius potu, modoq. potandi mirabili videas. 3 Vt Anaxagoras & tragici: refutat eandem opinionem noster Herodotus lib. II. cap. 22.

ΕΚ ΤΩΝ ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ Ἐπισκόπου Κύρου.	EX THEODORETO Episcopo Cyri.
Ἐν τῆς Ἑλληνικῶν παθημάτων θεραπευτικῆς λόγῳ τῷ δ΄, ἐπιγραφέντι περὶ ὕλης καὶ κόσμου.	*In Græcorum affectionum curationis sermone IV, qui inscribitur de Materia & Mundo.*

ΚΑὶ οὐκ ἔτι λέγω, πόθεν δὴ ἄρα τῶν ποταμῶν τὰ ῥεύματα φέρεται· ἄρρητος γὰρ δή μοι παντάπασι καὶ οὗτος ὁ λόγος· ὅπως δὲ καὶ ὁ ἥλιος τὴν ὑγρὰν οὐσίαν πέφυκεν ἀναλίσκειν, εὐπετὲς μάλα τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν. καὶ γὰρ δὴ ξηραίνει τὰ τέλματα, καὶ τὰ τῶν ὑδάτων ἀναλίσκει συστήματα, καὶ τὰ ἡμέτερα σώματα διαυαίνει· καὶ μέντοι τοὺς ποταμοὺς σμικρυνομένους ἔστιν ἰδεῖν, ὅταν οὗτος ἀφεὶς τὰ νότια μέρη, ἐπὶ τὰ βόρεια τρέχῃ, καὶ τὸ θέρος ἐργάζηται. διά τοι τοῦτο καὶ τὸν Νεῖλόν φασιν, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖς ἄλλοις ποταμοῖς πλημμυρεῖν χρόνον, ἀλλὰ μεσοῦντος τοῦ θέρους ἐπικλύζειν τὴν Αἴγυπτον· ὡς τοῦ γε ἡλίου τὴν βορειοτέραν διαθέοντος ζώνην, καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν ποταμοῖς ἐνοχλοῦντος, τούτου δέ γε πλεῖστον ἀπέχοντος. εἰ δὲ καὶ ἄλλας αἰτίας τῆς τούτου γε πλημμυρείας εἶναι φασί τινες, ἀλλ' οὐκ [ἔμοιγε] προσήκειν τὸν δὲ νῦν τὸν λόγον ὑπείληφα. καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις παρεγγυῶ τῆς μὲν θείας οἰκονομίας μὴ πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας, θαυμάζειν δὲ τὰ γενόμενα, καὶ τὸν ποιητὴν ὑμνεῖν.

γρ. διαυαίνει

γρ. [illegible]

additum ex mss.

NEque vero nunc differendum puto, vnde iugis fluuiorum copia deuoluatur: ineffabilis enim mihi penitusque abstrusa hæc quoque ratio est: 10 quo autem pacto sol aptus natus sit humidam aquæ vim comminuere, pronum est cunctis volentibus edoceri. Aestuaria enim paludesque exsiccat: aquarum præterea collectiones ac stagna consumit: corpora quoque hominum ficciora efficit. Quinetiam fluuios videmus decrescendo subduci, cum sol relictis australibus locis ad boreales tractus concedit, æstatemque nobis efficit. Eamque ob rem, Nilum aiunt non eo- 20 dem tempore quo ceteri solent fluuii, extra alueum inundare, sed media æstate aquis exuberantibus Ægyptum perfundere, sole tunc ad Borealem circulum accedente, ac ceteris quidem fluuiis radiis ardentioribus incubante, ab ipso autem Nilo magnis sane spatiis abscedente. Si vero & alias Niliaci incrementi caussas quidam esse contendunt, ego tamen hoc tempore materiam hanc conuenire mihi non arbitror: quippe qui alios cohorter, ne caussas diuinæ gubernationis curiosius indagent, sed admirentur potius ea quæ facta sunt, ipsumque opificem hymnis laudando concelebrent.

FRID.

FRID. SYLBURGII SPICILEGIUM.

In quo loca Herodoti aliquot aliter interpretata, partim & illustrata.

AD LIBRUM I.

PAG. 5, v. 27. Aut enim) Aut enim Candaule interfecto, me tibi cum regno Lydorum habeauit.

13, 12 Quod si velis) Quod si volet alterum annum esse quam alterum vno mense maiorem, vt tempora eodem opportune recurrant, menses quidem intercalarii triginta quinque fiunt per annos septuaginta dies vero ex his mensibus mille & quingenti: *vt Perellus vertit apud Theodor. Gaz. in lib. de mensibus: teste Paulo Leopardo Emend. lib. 6. c. 21.*

21, 33 Crestonem) *Dionysius Halicar. lib. 1. pag. 19.* Crotonem *vocat.*

23, *v. vlt. in extrema ora*, cum seditiosis.) *vel, vt alii*, in gratiam rediit cum diuersæ factionis hominibus.

24, *v. vlt. in extr. ora.* thynni cl.) *Camer. vertit*, Iactarudens. *alii*, Iactus est iactus.

25, *v. antep. in extr. pag.* conglobarentur) *vel, vt alii*, conuenirent.

26, *v. pen. in extr. pag. post* prospere régess.) *vel*, Sed statim, vt in bona & populosa regione, succreuerunt iterum & prospera fortuna vsi sunt: *vt Suid. quoque* [illegible] *exponit* [illegible].

ead. p. 26, v. 11. fune) *Paul. Leopard. Emend. lib. 7. c. 7. manuali* schœno.

28. *v. antep. in extr. pag. ante illa* Vbi vero tandem *&c. hæc tantum Sylb.*) conducit ab eo nolente locare: *Paul. Leop. lib. 7. c. 7.*

30, 8 benigne alloq.) benigne tractabat.

33, *v. pen. in extr. pag. post* infunditur mari *ita Sylb.*) *Paul. Leopard. Emend. lib. 7. c. 9. legit* Hyllus, *ex Homero & Strabone, atque adeo sic habent etiam Græci codices nonnulli.*

37, 36 absumit) *alii*, differt. dissipat.

46, 33 Neque alias vnquam) Neque alias vnquam notasti (*seu* deprehendisti) in hoc viro illepidum quidquam. *est enim hic* [illegible] *idem quod* [illegible]: *vt ex Thoma Magistro docet Paul. Leopard. Emend. lib. 7. c. 11.*

49, 19 multis verberibus affecit) *alii*, verberibus eum admodum aspere tractauit.

ib. *v. 35* tam indignis) *alii*, tam indigne tractare.

62, 3 ante Sicyonem) *Pausan. 211, 16. & 254, 37 habet* [illegible] *quod significat*, ex ea parte qua Sicyonem attingit *Achaia.*

73. *v. antep. extr. pag. post* Hi soli *&c.*) *Infra 496, 40 hoc ipsum repetitur. & a Strabone lib. 13. ab Aristotele quoque histor. animal. lib. 3. ca. 11. vt annotauit Paul. Leop. Emend. lib. 7. cap. 11.*

80, 25 scrobibus) celoniis, *siue* tolenonibus.

84, 9 In pilam coniiciunt) In pilam coniectos, & pistillis comminutos incernunt per linteum, *vt vertit Paul. Leopard. Emend. lib. 7. cap. 11. est enim* [illegible] cribrare, per cribrum *seu* incerniculum transmittere.

AD LIBRUM II.

Pag. 99, v. 13 dum exæquat) *Videtur* [illegible] *legisse pro* [illegible]. *Græca sonant*, dum transitum ei peruriit. *id est*, dum eum permeantem vrit.

100, 45 alii ad vrbem Elephantinam) *Franc. Jun. in Esaiã p. 68. Græca sic distinguit.* [illegible] *id est*, alii ad vrbem Elephantinam, Æthiopibus oppositi: alii ad Daphnas Pelusias, oppositi Arabibus & Assyriis.

107, *v. vlt. extr. pag. post* conuertisse) *Alii sic totum locum vertunt*, atque interim quietum mansisse: at eũ ei ad aram admoto molam inspergerent (*vel, vt Bud. sentit*, capillum vellerent) ad vires exercendas versum omnes illos interemisse.

113, *v. antep. post* ellychnium) *alii*, superne autem inest ipsum ellychnium.

116, 17 veluti hostes exag.) *alii*, tractant vt hostes.

120, 7 alii morborum occultorum) *Hier. Mercurialis Var. lect. lib. 2. c. 8. putat pro* alii *legi posse* siue: *vt hæc sequentia exponant præcedentia.*

135, *v. vlt. extr. pag. post* vinculis) *Leopard. Emend. lib. 7. c. 12. vertit*, duos aut tres vtrium petiolos pendulos resoluisse. *Infra sane in oraculo* [illegible] *dicitur penis, qui e ventre velut ex vtre petiolus prominet.*

153, *v. vlt. extr. pag. post* assentior) *Plutarch. pro* [illegible] [illegible] *id est*, crepitum *ventris* emisit.

AD LIBRUM III.

P. 167, v. 26 Nec ipsis Inaro) tametsi quã Inarus & Amyrtęus nullus dum Persis plus damni dedit: *vt vertit Paul. Leopard. Emend. lib. 7. c. 14.*

170 *v. vlt. pag. post* breuiiage) *Eam lectionem secutus Paulus Leopard. Emend. lib. 7. cap. 14 sic vertit*: neque enim tot eos victuros fuisse *annos*, nisi potu conspergerent atque miscerent: de vino hoc dicens Ichthyophagis. hac enim re se Persis esse inferiores.

213, 2 & lenia post acria) *alii in Græco legunt* [illegible] *id est*, fom ẽta efficacia & vehemẽtia admouens. *vt vertit Paul. Leopard. Emend. lib. 7. cap. 14.*

AD LIBRUM IV.

P. 229, 37. nam anima) *Sincerior videtur hæc Græci contextus lectio apud Eustath. Comment. in Dionysii Periegesin, pag. 16.* [illegible] *id est*, nam ARI Scythice VNVM dicitur, MASPVS vero OCVLVS. *vt Hartung. annotauit decuria 1. c. 2.*

236, *v. pen. extr. pag. post* Est autem sep.) *Pausanias hanc Argin vocat* Hecaergen, 41, 22 & 154, 1

241, 37 Amaxampeus) *Infra 251*, Examp. eus *scribitur, etiam in Græco: itidemque apud Solinum c. 24. & apud Pomp. Melam lib. 2. ca. 1.*

245, *v. pen. extr. pag. post* [illegible]) *Pro* [illegible] *supra fuit* [illegible] *p. 45. quod sonet* execrationi obnoxios. *Corinthus qui de dialectis scripsit*, [illegible] *interpretatur* [illegible]. *nonnulli tradunt* [illegible] *Scythas esse vates eiuratos, quos Hippocrates alicubi* [illegible] *appellauerit: vt annot. Paul. Leopard. Emend. lib. 7. c. 10.*

274, 6 sono vocis exili) *Budæus ex antiquo exemplari legit* [illegible], *id est*, hæsitans lingua. *vt annotauit Paul. Leopard. Emend. l. 3. ca. 11. Ex terrore id vocis vitium emendatum refert Pausan. 331, 16.*

286, 12 Zygantes) [illegible] *pro gente Libyca ex He-*

Σιδοῦς quarto citatur à Stephano: vt annotauit Turneb. Aduers. lib.19.c.24. Sed idem tamen Steph. & Ζαλαύκας pro Libyæ populo citat ex Hecatæo & Eudoxo.

Ad Librvm VII.

592, *v. vlt. extr. pag. post* somniasse) *ad verbum sonat.*, multa & magna euersa esse ab inferioribus.

417,21 Bogem) *Pauſ.* Boen *vocat.* 242,44.

418,38 Niphragæ) Phagre *legendum esse docet Paul. Leop. Emend. l.8.c.1. ex Thucyd. l.2. & Strabonis Epitome.*

424,10 Enienes) Ænianes *hi dicuntur à ceteris scriptoribus, de quibus vide Stephanum.*

434,31 Cyllirii) *Suidas* Καλλικύριοι *vocat. itidemque Aldus in Prouerbiorum Collectaneis habet* Καλλικύριοι *Qui vero hic (itidemq; apud Hesychium) more Siculo seu Dorico vocantur* γάμοροι, *ii iisdem Prouerbiis & apud Suidam nominantur* γεώμοροι, *quasi dicas* Agrorum possessores, Agricolæ.

443,2 γύργαθοι) *Eustathius feminino genere* γύργαθας *habet, Comment. in Dionysii Periegesin. pag.73.*

455,28 lapidem nomine Melampygum) *Paul. Leop. Emend. lib.8.cap.1. mauult,* lapidem Melampygi, *id est, Herculis nigro podice præditi.*

459,11 bis modo) *Forsan* bis duo: *cum in Græco sit* χιλιάδας τέτταρας, *id est,* quatuor millia. *In præcedenti versu Diodorus Siculus pag.259 pro* τετρακισμυρίους, *habet* δισμυρίους *id est,* Bis decies centum millibus.

Ad Librvm VIII.

471,2 & optimam portionem agri Hist.) Ellopiique agri & Histiææ regionis maritimos vicos omn. p.

472,12 male mulctati) *aspere tractati.*

473,45 Drymon) *Pauſ.* Δρυμαίαν *vocat.* 183,4. *itidemq; Plin. l.4.c.3. Stephanus vero* Δρυμίαν.

475,57 Mineruæ protemplaris) *Pro* Προνάιας, *quod secutus est interpres legitur apud Pauſ.* 323,40. Προνοίας, *quod sonat* Mineruæ Prouidentiæ. *Idem tamen Pausanias &* Προνάιας Ἀθηνᾶς (*id est* Protemplaris Mineruæ) *mentionem facit.* 289,25. *Suidas quoque vtramque agnoscit, sed ita vt* Προνάιας *hic legerit.* Προνοίας *ex Æschylo, Callimacho & Demosthene citat. Paul. Leopard. Emend. lib.8.cap.1.*

476,20 obseruatum. Et) versatum. nec solum hæc dicunt, sed etiā perinde ac si esset, menstrua ei *libamina* apponunt, libum *scilicet* mellitum; *seu* placentam mellitam.

481,40 credibile est) λόγιον *significat potius* oraculo prædictum est, *Leop. Emend. lib.8.c. verius* fatale.

507,27 Murem in Lebadiam) Murem Lebadeam (*Bœotiæ oppidum*) venisse, & mercede pellecto quodā indigena, ad Trophonium (*id est, in antrum Trophonii*) descendisse.

ibid. v.35. vaticinum esse) μαντεύεσθαι *significat hic verius* Oraculum consulere: *vt annot. Paul. Leopard. Emend. lib.8.c.1.*

Ad Librvm IX.

547,23 pecora & in Dod.) *Interpres legit* πρόβατα *sed verior scriptura est* πρόφαντα, *id est,* oracula: *vt monuit Paul. Leop. Emend. lib.8.c.1.*

556,26 resiliit) vibrauit: *seu,* concussa est: *à verbo* ἀνέπαλτο.

F I N I S.

ΕΚ ΤΩΝ ΚΤΗΣΙΟΥ ΤΟΥ ΚΝΙΔΙΟΥ

Περσικῶν καὶ Ἰνδικῶν

ἐκλογαί.

EX CTESIÆ CNIDII

Persicis & Indicis

EXCERPTA

à PHOTIO,

cum interpretatione H. STEPHANI; & Indicorum quidem duplici, quarum altera L. RHODOMANI.

IN HÆC

Notæ, variæ lectiones, & diversæ interpretationes H. STEPHANI, D. HOESCHELII, A. SCHOTTI.

AD HÆC

alia eiusdem CTESIÆ ex iisdem & aliis ipsius libris Fragmenta aucta iam & locupletata.

HENR. STEPHANI

DE CTESIA HISTORICO ANTIQVISsimo disquisitio.

QVi melius, qui certius de rebus Persicis scribere potuerit quam Ctesias, arbitror fuisse neminem. Quod quo magis mihi persuadeo semperq; persuasi, eo certe magis (vt homo Persicæ historiæ studiosissimus) aliquã eius scriptorum partem in quopiam bibliothecæ angulo reperire posse desidero ac semper desideraui. Nam istæ ex eius scriptis ἐκλογαὶ tantum abest vt desiderio meo satisfaciant, vt illud, nõ aliter quam ex longo cõtractam sitim paucula aquæ guttæ, multo vehementius accendant. Vt autem Ctesiæ tantum tribuam cum alia multa faciunt, tum vero quod illum à Xenophonte laudatissimo authore laudari videam. Eum enim cuius vnius ex omnibus ab illo citetur testimonium, vt locupletissimum, laudari certe, & magnificentissime quidem, interpretor. Vnde fit etiam, vt Plutarcho, modestissimo alioqui & prudentissimo scriptori, succenseam: qui ita huius historici mores exagitat, vt omnibus modis suspectam nobis eius reddere velle videatur fidem. Sed quum duo in historico requirantur, & posse & velle de rebus vere scribere: primum, an id præstare potuerit, videamus: deinde de eo, an voluisse verisimile sit, disputabimus. At illud vel ipse Plutarchus nobis testabitur: & testatus erat ante eum laudatissimus, vti dixi, scriptor Xenophon. Respondeant igitur pro me ambo: Xenophon quidem in libro Κύρου ἀναβάσεως primo, his verbis, vbi narrat vulneratum à Cyro Artaxerxem regem, eius fratrem, καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον, καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός. καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι. & paucissimis intericctis verbis, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον, Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν. Plutarchus autem initio Ἀρτοξέρξου (ita enim illic nominatur, consentientibus etiam veteribus exemplaribus) hæc scribens, ἀλλὰ τὸν Κτησίαν οὐκ εἰκός ἐστιν ἀγνοεῖν τοὔνομα τοῦ βασιλέως παρ' ᾧ διέτριβε, θεραπεύων αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ μητέρα καὶ παῖδας. Et pagina illius libri secunda, Κτησίας δ', ὃν οὐκ ἀγνοεῖν τὸν χρόνον εἰκός ἐστι, παρόντα ταῖς πράξεσιν, οὐδ' ἑκὼν αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔργον ὡς ἐπράχθη διηγούμενος. Ex his igitur quũ res omnes compertas exploratasq; Ctesiam habere potuisse, (præsertim quum medicorum apud reges multo maior tunc temporis quam nunc authoritas esset) & vt de compertis atq; exploratis vere scribere potuisse intelligamus: nunc an eum (vt φιλαλήθη, id est, veritatis amatorem) id etiam voluisse probabile sit, consideremus. Nimirum & de hoc ἁπλοῦς ὁ λόγος. Nam si mentiri volebat Ctesias, nempe assentationis studium in caussa fuisse dicamus necesse est. Si assentator erat, certe mentiendo, eius auribus à quo plurimum commodi expectabat, aliquid dare, eiusque ambitioni subseruire sibi propositum habebat. A quo autem plura quam à rege suo aut à regis matre sperare eum par erat? Superest igitur vt Ctesiam, dum Artaxerxi & Parysatidi statuit adulari, falsam illis laudẽ in historia sua plerunq; affinxisse existimemus. Atqui tantum abest vt iis, ac Parysatidi præsertim, falsam laudem affinxerit, vt veram potius detraxisse, ex iis passim quæ de ea commemorat, omnibus videri possit. Et de his quidem ita loquor, quasi ante illorum obitum historiam suam edidisse Ctesiam constet. Nam si post eorum obitum in lucem ab eo prolatam fuisse credamus, quomodo eum huius culpæ, imo vel huius suspicionis dicere affinem fuisse audebimus? Quod autem ad res Indicas attinet, profecto mendacii illum multis in locis nemo non facile suspectum habuerit: sed quotusquisque est qui cõuincere queat & coarguere? Nescio (respondebit quispiam) quis eo tempore potuerit: at nunc possunt mercatores nostri qui illuc & ipsi nauigant. Ain' tu? at vnde illis, vt, quum sint ἀναλφάβητοι, ideoq; iudicio eo quod literis & doctrina quęritur, omnino careant: obseruare & obseruata aliis postea commemorare eadem quę viri docti, possint? Ne longe abeamus, vnde homini omnium literarum rudi, vt ligni πάρηβος dicti naturam ita animaduertisse, & animaduersam ita queat describere vt hoc in libello à Ctesia descriptam habemus? vt omittam illud quod pro artis suę (quum medicus esset) solertia, vt obseruauit, ita & obseruasse debuit: nimirum illud lignũ [illegible]. vel tale quid quale alio quodam loco narratur? nempe aut miram cuiusdam radicis ad corrigendum nimium lactis vsum virtutem: aut, quod de asinorum syluestriũ cornu refert? qui è poculis ex eorum cornu confectis biberint, neq; spasmo eos, neq; comitiali morbo corripi: sed neq;, dũmodo aut vinũ aut aquam aut poculentũ aliquid aliud

ex hu-

ex huiusmodi poculis bibãt, illos hausto aut ante aut post minime interire veneno? Nequaquã profecto ab imperitis istis mercatoribus expectanda hæc narratio fuerit. quid igitur illi narrabunt? nimirum se vidisse syluestres asinos cornu in fronte gestantes, quod cuius coloris esset discernere non potuerint, sed nec satis eius magnitudinem considerauerint. Hanc autem vim huic cornu esse insitam, tam sunt nescii, quam ii qui nunquam ne Indorum quidem nomen audiuerunt. Hæc autem à me idcirco hic dicuntur, lector, vt quoties in quosdam homines incides, qui plus fidei de illis rebus, mercatoribus etiam litterarũ imperitis, quã vel doctissimis antiquis scriptoribus adhibendũ esse credũt, in promptu tibi quod illis nugatoribus respondeas, esse possit. Quod si quis me roget, an nec Ctesiæ, nec aliis vetustis authoribus rerum huiusmodi historiã describentibus derogandam arbitrer esse fidem, ille à me hoc responsum feret: me domi & in patria mea tot tantaq; rerũ videre passim miracula, vt quum illos qui de peregrinarum regionum miraculis scripserunt lego: tum demum velim, Scepticam vsurpans ἐπέχειν, dicere οὐ μᾶλλον, id est οὐ μᾶλλον πιστεύω, ἢ ἀπιστέω. si tantum illa excipias quæ ita a ratione abhorrent, vt ne ipse quidem sensus communis ea quenquam patiatur admittere. Quid si vero, quo magis tales sunt res aliquæ, eo etiam magis inter miracula, sed non inter incredibilia tamen referendæ sint? Nam vel istud quale sit considera. Fuerunt nonnulli prisco sæculo homines, qui quod de quadam Indica aue narrabatur, eam videlicet in India, Indicum, illinc in Græciam transportatam, Græcum sermonem discere, & hominum more articulatas distinctasque voces tandem proferre: hoc vt plane absurdum & ineptum commentum, exsibilandum explodendumq; esse dixerint. Quinam? nempe non alii quam quibus huiusmodi auem ex Indicis oris aduectam videre nunquam contigisset. Nam Ouidius & Statius, fortasse & ipsi, hominem id commemorantem, vt aperte mendacem, aliquando risu exceperant: at postquam ipsam illis datum fuit auem cernere & audire, quam ea de re famæ & aliorum sermoni adhibere fidem noluerant, eam suis ipsorum oculis adhibere coacti fuerunt. Et, vt illos taceamus, hodieque vulgaris est adeo illa auis, vt extare aliquem qui dicat incredibile esse quod de illa narratur, id demum nobis plane sit incredibile. Quem enim, psittacum (quem βίττακον Ctesias hic appellat) præter illum Veronensem Claudiani senem, aut aliquem illi similem, nunquam vidisse putabimus? Finge tamen reperiri senem aliquem (& reperiuntur forsitan aliquot ex illis etiam qui in vrbibus degunt) qui nunquam eam volucrem viderit, aut, si viderit, loquentem certe nunquam audierit: an eum qui hanc illi aui inditam esse naturam affirmabit, fidem apud huiusmodi hominem impetraturum reris? Hoc certe si credis, longe falleris. His igitur tandem hunc sermonem claudamus verbis. Quemadmodum si psittacus nunquam ex India aduectus ad nos fuisset, auem apud Indos esse humanas voces sonantem nemo crederet: nunc vero, quoniam vulgaris est illa, vix quisquam hoc miraculi loco habet: itidem etiam multa de aliis Indicis animalibus referri, & de plantis atque arboribus, nominatim etiã de quibusdam radicibus, item de aquis, de metallis, de aliis denique multis illi regioni peculiaribus rebus commemorari, quę multorum fidem superant: at si tam facilis illarum rerum, quam psittaci, asportatio esset, tam facile firma ab omnibus persuasione reciperentur, quam ea quæ de psittaco scripta sunt, recipiuntur. Ergo quod Plutarchus Ctesiæ Persicis tribuit μυθῶδες (apud eum corrupte legitur θυμῶδες) ego id in eum, ne in Indicis quidem, nedum in Persicis, cadere existimo. At erat φιλολάκων. Fuerit vero φιλαθηναῖος, fuerit φιλοθηβαῖος. quid tum? Hoc certe vt aliquo in loco Lacedæmoniorum auribus aut Atheniensium aut Thebanorum potius quam veritati seruiret, facere potuisse dixerim: at ex vna historiæ particula totam illam mendacii arguere, hoc ego iniquissimi iudicis esse censuerim. Sed Plutarchum, aliquo præiudicio fortasse præoccupatum, quicquid libuerit, impune scribere sinamus, & de Ctesiæ Persicis, penes ipsos Persas: de Indicis, penes Indos esto fides. Hic certe libellus, qualis qualis est, si aliud quo commendaretur, non haberet, vel hoc vnum abunde ad eius commendationem valere posset, quod aliquot cum ab aliis, tum vero à Plinio citati in eo reperiantur loci. Sunt vero & maxime memorabiles in eo & minime tamen vulgares historiæ, quarum vnam, lector, Latino sermone interpretatam, proferam: διήγημα certe huiusmodi quod rhetori cuipiam χρείας pulcherrimæ argumentum, poetæ, iocoso quidem facetorum epigrammatum: seuero autem, grauissimæ tragœdiæ amplissimã suppeditare possit materiam. Mortuo, inquit, Megabyzo, vxor eius Amytis, libidinosa matre filia libidinosior, summe virorum erat appetens, & suam vndiq; explebat libidinem. Forte accidit vt ægrotaret, non graui morbo illa quidem: sed qui tamen medici desideraret opem. Eam igitur inuisens Apollonides medicus Cous, quum iampridem eius esset amore correptus, conualituram illam (vtpote quæ hysterica esset) si cum viro congrederetur, affirmauit. Hac arte fit voti compos Apollonides, & amata potitur Amytide. Verum tabescen-

tem eam paulatim quum cerneret, à congressu abstinere cœpit. Illa autem tandem quum matri suæ rem totam aperuisset, eam, ne hanc quam ab Apollonide acceperat, inultam impunitamq; dimitteret iniuriam, rogauit. Mater, quæ audiuerat, ad Artaxerxen defert: narratque vt congressu eius vsus esset, nec, nisi ea indignis prius abusus modis, illo abstinuisset. Rex matri de his agendi vt vellet, potestatem permittit. Illa igitur comprehensum & in vincula coniectum Apollonidem duos menses in tormentis & cruciatibus habuit: tandem vero viuum etiam defodit. Hic iam mihi lector (quod in legendis historicorum scriptis longe & iucundissimum & vtilissimum est) historiam cum historia confer, Persicam nimirum cum Romana. Amytin cum Messalina, regis Persarum filiam cum imperatoris Romani coniuge mihi compara: & muliebre vtrobique, quasi in speculo quodam, contemplare ingenium.

------ Claudius audi

Quæ tulerit: dormire virum quum senserat vxor,

Ausa Palatino &c.

satis enim tibi notos esse puto versus. Aptissime autem, meo quidem iudicio, hoc par mulierum copulauerimus: vt quas personas & longa temporum intercapedo & longum locorum interuallum & linguæ magna discrepantia dissociauerunt, generis nobilitas (licet in altera maior) & morum fœditas ac turpitudo minime nobili vinculo nobis consocient atque coniungant. Et de Messalinæ quidem vt audias libidine, tibi longe abeundum non fuerit. Amytin autem præterquam Ctesiæ, etiam Dinonis grauissimi authoris hoc infamatam reperi elogio, Ἄμυτις πασῶν ἦν τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυναικῶν καὶ ἀκολαστοτάτη. id est, *Amytis omnium Asiæ feminarum vt pulcherrima, ita libidinosissima.* Historiam cum historia contulisti, lector: nunc autem poetæ quomodo cum historicis conferri debeant, & vt cum illorum sententiis horum pulchre testimonia consonent, considera. Nimirum quod à poeta Latinorum omnium ingeniosissimo pronunciatum est, Litem magnam pudicitiæ cum forma esse, non minus vere quam eleganter esse dictum, iam antea tibi, vt opinor, persuaseras: sed ita verum tamen hoc esse, vt non in omnes hanc cadere suspicionem existimare deberemus. At nunc hæc te docent historiæ, non obscuras tantum, non priuatas tantum affines huic culpæ esse personas, verum etiam imperatrices, eorum etiam qui reges regum vocabantur (& merito quidem vocabantur) filias. Sed cur ego tam memorabilem vndique hanc tibi reddere conor narrationem? nimirum quod illa vel certissimum Ctesiæ φιλαληθείας datura sit testimonium. Quem enim missum me facere velle simulaueram, nunc quasi ex insidiis repetere libet sermonem. Ecquis vnicuique erga suam artem & erga eiusdem artis societate iunctos (quod eiusdem velut sacri sint cultores) naturaliter quosdam amoris excitari nescit igniculos? Nisi igitur Ctesiæ amica quidem ars sua, amicus vero Apollonides, sed amica magis historiæ veritas fuisset, hæccine cũ tanto vtriusq; narrasset dedecore? At ego (dicet fortasse Plutarchus) istud factum longe aliter interpretor. Nam vt κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, sic etiam ἰατρὸς ἰατρῷ. hinc illa diffamatio. Itane tandem hæc eius diffamandi studio commemoret, quẽ aliquot in locis non multo ante sponte laudauerit? Quo te iã vertes Plutarche? Video video quo euadere velis. Passim ab Herodoto dissentit. Patrem fabularum mihi narras. tandem te tuo confodisti gladio. Nimirum verax Ctesias mendaci Herodoto repugnat. Quid tu autẽ ad hæc, lector? nonne iam tibi teneri Plutarchus videtur? Hoc si tibi persuasi, Ctesiæ τὸ φιλαλῆθες admirare mecum potius, quam cum Plutarcho τὸ φιλοψευδὲς reprehende. Aut, si tibi paria in vtramque partem rationum videntur esse momenta, saltem te neutrum serua, & vti dixi, de Ctesię Persicis, penes Persas, de Indicis, penes Indos fides esto. Vale.

DE

DE ΔΙΤΤΟΓΡΑΦΙ'Α QVORVNDAM NOMINVM, IN CTESIA PRÆSERTIM: ET DE EXCERPTIS ipsis ac voce Ἐκλογῶν.

Ex eiusd. H. STEPHANI *Castigationibus ad Appiani Iberica & Annibalica, Ctesiaeq; Agatarchidis, & Memnonis excerpta, in fine.*

DVo sunt præterea, lector, de quibus te admonitum volo: vnum, quod ad nomina multa, in Ctesiæ præsertim exemplaribus, διττογραφίαν: alterũ autem, quod ad vocem ἐκλογῶν attinet. Exemplum huius διττογραφίας ponam ex multis vnum, Πετισάκας cap. 38. in vno codice cum ι scriptũ, quum in altero scribatur cum η. Certe huius nominis & aliorum huiusmodi quærere scripturam, nescio cuius laboris, imo vero nescio cuius curiositatis esset. Nam si tandem repetiretur (quod tamen nullo fieri modo posse credo) quid tale repertum commodi nobis afferre posset, non video. Vnum tamen optabile foret, vt quo modo apud vnum historicum nomen aliquod proprium scribitur, eodem apud alios quoq; scriptum esset: ne erroris (vt sæpe accidere videmus) diuersa scriptura nobis occasionẽ præberet: dum quod de vna eademq; persona dicitur, de diuersis dici existimamus. Sed illud qui fieri possit? Si tamen & hic coniectura locum habere debet, credo, quo longiora sunt, eo magis Persicæ linguæ characterem seruare nomina. scimus enim Persas, in suis denominandis, nequaquam id quod quidã dixit, curasse, πάντα δοῦλα εἶναι τῷ δεσπότῃ μονοσύλλαβα, imo potius καὶ δοῦλον ἓν δεσπότην εἶναι πολυσύλλαβον καὶ μακροσύλλαβον. Quam rem videmus vt facete Plautus etiam notet. Hæc igitur ratio videtur idonea ad probandum magis veram esse scripturam (duplex enim in hoc nomine reperitur) Σφενδαδάτης quã Σφενδάτης, vtpote longiorem: eandemque in id genus aliis esse debere rationem. Itidem in nonnullis nominibus, in quibus diuersa scriptura, nimirũ & per ζ & per ξ, quæ est per ξ meis auribus nescio quid Persicum magis sonat, ideoq; magis mihi probatur. Vt Ἰξαβάτης quam Ἰζαβάτης, sic Ἀρτιβαρξάνης quam Ἀρτιβαρζάνης. nam etiam Ἀρξάνης non Ἀρζάνης dicitur. In nonnullis melioris exemplaris fidem vbique secutus sum. vt Σκυθάρκης vbique non Σκυθάρχης. Item Ἄμυτις non Ἄμυντις. quam Ἄνυτιν a Dinone appellatam reperio, si quidem non mendosum est exemplar. De duplici autem scriptura Ἀρτοξέρξης & Ἀρταξέρξης non habeo quod dicam. Quin & ἐθνικῶν in dubium vocari scriptura possit. Nam quos Δέρβικας consensu vtriusque exemplaris appellatos hic habes, Stephanus ait ipsum Ctesiam appellasse Δερβίους, ἢ Τερβισσεύς. Sed & male illic Δελβίκκαι legitur pro Δερβίκκαι per ρ & vnum κ, prius. Alicubi certe exemplari alteri fidem audacter derogaui. vt in iis locis qui sunt cap. 17. & 21. habebat enim Καρχηδονίων & Καρχηδονίοις pro Χαλκηδονίων & Χαλκηδονίοις. (cuiusmodi mendum in hoc ipso nomine in aliorum authorum antigraphis, vt Strabonis, mihi occurrit) quod exemplar etiam male & graui cum errore permutatas nonnunquam habebat nominum quorundam sedes. vt cap. 29. [ibi, ὃ παραγίνεται Δαρειαῖος ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρτασύρα εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρτοξέρξου] in eo scriptũ est Ἀρτοξέρξης vbi habes Δαρειαῖος, & Δαρειαῖον vbi habes Ἀρτοξέρξην. Nec in propriis nominibus tantum, sed vbiq; à partibus melioris (vt mihi quidẽ videbatur) exemplaris stare volui: in incertis, alterutrũ sine delectu, sequutus sum: sed ita vt alterius quoq; lectionem tibi adnotatã in fine libri dederim, nõ in Ctesia solum, sed & in Agatharchide, & Memnone. Nam quod ad Appianum attinet, eius vnicũ exemplar nancisci potui. Sed hoc addere oblitus eram, non esse quod in nonnullis & propriis & appellatiuis nominibus, Ionici idiomatis terminationes in his ex Ctesiæ libris ἐκλογαῖς reperire mireris, quum Ionica dialecto illos conscripsisse dicatur. quanquam, vt harum ἐκλογῶν testatur author, ἐν οἷς Ἰωνικῶς μᾶλλον ἰωνίζει ἢ ἐν τῆς Περσικῆς.

ALTERVM autẽ quod te scire tua interesse existimo, hoc est. Ex Ctesię scriptis hęc ita fuerũt excerpta, vt is qui excerpsit, aliquãdo verba ipsius sola posuerit: interdũ autem, & sane plurimũ, sua illis admixta nobis dederit, simul etiam in pauca & velut in arctum ea quæ ille latius ac fusius exposuerat, contrahens. Vtro igitur potius an ἐκλογῶν an ἐπιτομῆς appellanda sint ea nomine, videamus. Ἐπιτομῆς appellationem dare solitos Græcos existimo iis quæ ex scriptore aliquo ita describuntur, vt primum ordo idem qui apud eum est, seruetur: deinde vero ipsa etiam verba (quantum fieri potest) sed ex multis pauca, aut ex paucis paucissima, retineantur. Eos autem locos qui ex aliquo authoris libro hinc inde, prout visum est, sed αὐτολεξεὶ describuntur, ἐκλογάς ab iis vocitari solitos fuisse arbitror. Nec vero Athenæum cum alibi, tum vero vbi ἐκλογὰς δραμάτων ποιησάμενος dicit, aliud hoc nomine

significare voluisse crediderim. Quo fit etiam vt iis quæ nouissime in Germania editæ fuerunt posteriorum Polybii librorum particulis, nequaquam ἐπιτομῆς sed ἐκλογῶν imponendum fuisse nomen putem, & ita putem, vt affirmare audeam. Nam quin illic habeantur illa ipsa Polybii verba, mihi, qui locos aliquot ex iis à quodam Græco authore (ab Athenæo, si bene memini) quales illic sunt, ex Polybio citatos repererim: minime dubium amplius esse possit. Sed quod ad hæc ex Ctesiæ libris excerpta attinet, quum, vti dixi, nonnunquam ipsa authoris verba & eum ipsum velut loquentē à nobis audiri faciat (vt Indic. cap. 25. τὸ δ' ἀσφάραγον κάλλιστόν ἐστιν ὧν ἐγὼ ἑώρακα, οἷόν περ βοῦς καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος) interdū vero, & multo frequentius id quidem, non μιμητικῶς, vt ita dicam, id est, non ipsum scriptorē loquentem inducendo, & verba quasi ex eius ore excipienda nobis relinquendo, sed διηγηματικῶς, id est, ipse nobis quid apud Ctesiā legerit, narrans (vt Indic. cap. 4, quum dicit, ἐξ οὗ [σιδήρου] καὶ δύο ξίφη Κτησίας φησὶν ἐσχηκέναι, ἓν παρὰ βασιλέως, καὶ ἓν παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς Παρυσάτιδος. φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι &c. Indic. item cap. 28, καί φησιν ἰδεῖν αὐτὸ [τὸ δένδρον] ὁ Κτησίας, καὶ ὀσφρανθῆναι τῆς ὀσμῆς, οἵας οὔ τι εἰπεῖν ἦν, ὥστε εἰκάσαι.) Quum, inquam, hæc ita sint, nomē ἐκλογαῖς admittere nos hic ita oportet, vt quū quid propriè hac in re significet, non ignoremus, ad receptum tamen apud authores vsum significationem eius hic non esse restringendam, sed paulo latius extendendam sciamus. Quod autem de ἐκλογαῖς ἐκ τοῦ Κτησίου dixi, idem & de ἐκλογαῖς ἐκ τοῦ Ἀγαθαρχίδου dictum tibi esse puta. At in Memnone paulo alia ratio est. quia is qui ex eius scriptis hæc ἐξελέξατο, hic quoq;, fateor, modo μιμητικῶς, modo διηγηματικῶς eius nobis orationem proponit, sed ita vt hic non ita vt in epitome, multa verba in pauca contrahat: sed potius eius narrationes, vt opinor, integras nobis, si non vbique, plurimis certe in locis proferat. Hoc autem vt credam, eo adducor, quod minutissima quæque plerumque in his narrationibus persequi eum videam, & certum quendam sermonis characterem vno eodemque quasi tenore continuatum esse animaduertam.

ELOGIVM
CTESIÆ CNIDII.

EX BARNABA BRISSONIO, *lib. I. de regio Persarum principatu.*

IN Persicorum Archiatrorum ordine, & numero, non infimum locum Ctesias Gnidius tenet, quem Persicarum rerum bonum auctorem, in primis, indictum tacitus præterire non possum. à me ergo is hoc μνημόσυνον *feret, quod ei lubens, merito, do dicoque. Hunc Artaxerxis Mnemonis archiatrum fuisse, prælioque quod inter ipsum & Cyrum fratrem commissum est, interfuisse, atq; adeo curasse vulnus regi à fratre inflictū, constat ex Xenophonte, lib. I.* Ἀναβάσ. *& Plutarcho in Artaxerxe. Xenophontis verba quæ & Plutarchus strictim attigit, sunt,* παίει *(videlicet Cyrus minor Artaxerxem fratrem)* κατὰ τὸ στέρνον, καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός, καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμα φησι. *Et mox,* ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον, Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν. *A quibus Diod. Siculus dissentiens, in Cyri minoris partibus, Ctesiam fuisse, eoque prælio captum, in Artaxerxis potestatem venisse, & propter artis præstantiam à rege ad curā corporis adsumptum, lib. II. ita scribit,* Κτησίας δ' ὁ Κνίδιος, *&c.* [quæ statim habes inter elogia è veteribus prompta] *Strabo de Cnido loquens, lib. XIV.* ἐντεῦθεν δ' ἦν καὶ Κτησίας, ὁ ἰατρεύσας μὲν Ἀρταξέρξην, συγγράψας δὲ τὰ Ἀσσυριακὰ, καὶ τὰ Περσικά. *Extat & apud Suidā, de Ctesia, elogium huiusmodi,* Κτησίας, Κτησιάρχου, *&c.* [& hæc statim habes] *Præterea* περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν φόρων, *libros scripsisse eum, Athenæus lib. X. docet: quorum tertium, lib. II. laudat. Apud Stobæum quoque, serm.* XCVIII *eiusdem de Montibus liber X. citatur. Atque Ctesiam hunc potissimum ducem & auctorem in Assyriorum historia conscribēda, sese secutum esse, Diodorus Siculus profitetur. Meminit & huius Cnidii Ctesiæ Plin. lib. II. cap.* CVI. *Vnus in huius Ctesiæ historia, fidem desiderat Plutarchus, qui in Artoxerxe famæ eius non parcit his verbis,* Κτησίας, ὡς ἔοικε, φιλότιμος ὤν, καὶ οὐχ ἧττον φιλολάκων καὶ φιλοκλέαρχος, ἀεί τινας ἐν τῇ διηγήσει χώρας ἑαυτῷ δίδωσιν, ἐν αἷς γενόμενος, πολλὰ καὶ καλὰ μέμνηται Κλεάρχου καὶ τῆς Λακεδαίμονος. *Nec vero æquum ei fuisse Plutarchum, hæc initio vitæ Artaxerxis ab eo posita declarant,* ἀλλὰ τῷ Κτησίᾳ, *& cetera.*

VETE-

VETERUM QUORUNDAM TESTIMONIA

De Ctesia, *eiusque scriptis, & dicendi genere.*

Diodorus Siculus
bibliothecæ histor. libro II.

L. Rhodomanno interp. At Ctesias Cnidius, Herodoto recentior, sub expeditionem Cyri aduersus Artaxerxem fratrem vixit. Captus enim tunc, & ob artis medicæ scientiam à rege in gratiam receptus, XVI annos cum honore apud illum exegit. Hic è regiis membranis (in quibus res antiquas Persæ, iussu legis cuiusdã, ordine descriptas habebant) studiose indagauit singula, inque historicum ordinem redacta ad Græcos transtulit.

Διόδωρος ὁ Σικελιώτης
βιβλιοθήκης ἱστορικῆς ἐν τῷ δευτέρῳ.

Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος τοῖς καθ᾽ Ἡρόδοτον μὲν χρόνοις ὑπῆρξε κατὰ τὴν Κύρου στρατείαν ἐπὶ Ἀρταξέρξην τὸν ἀδελφὸν, γενόμενος δὲ αἰχμάλωτος, καὶ διὰ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ἀναληφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἑπτακαίδεκα ἔτη διετέλεσε τιμώμενος ὑπ᾽ αὐτοῦ. οὗτος οὖν φησιν ἐκ τῶν βασιλικῶν [1] διφθερῶν (ἐν αἷς οἱ Πέρσαι τὰς παλαιὰς πράξεις κατά τινα νόμον εἶχον συντεταγμένας) πολυπραγμονῆσαι τὰ καθ᾽ ἕκαστα, καὶ συνταξάμενος τὴν ἱστορίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐξενεγκεῖν.

Strabo
rerum geographicarum lib. XIV.

G. Xylandro interp. Cnidii viri memoria digni fuerunt &c. Cnidius fuit etiam Ctesias Artoxerxis medicorum princeps, qui Syriaca scripsit & Persica.

Στράβων
γεωγραφικῶν βιβλ. ιδ΄.

Ἄνδρες δ᾽ ἀξιόλογοι Κνίδιοι &c. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ Κτησίας ὁ ἰατρεύσας μὲν Ἀρταξέρξην, συγγράψας δὲ [2] τὰ Ἀσσυριακὰ καὶ τὰ Περσικά.

Suidas.

H. Wolfio interp. Ctesias, Ctesiarchi siue Ctesiochi filius, Cnidius, in Persia medicus fuit Artaxerxis, cognomento Mnemonis. Scripsit Persica libris XXIII.

Σουίδας.

Κτησίας, Κτησιάρχου, ἢ Κτησιόχου, Κνίδιος ἰατρός· ὃς ἰάτρευσεν ἐν Πέρσαις Ἀρταξέρξην τὸν Μνήμονα κληθέντα, καὶ συνέγραψε Περσικὰ ἐν βιβλίοις κ΄ καὶ τρισί.

Ioannes Tzetzes
lib. histor. Alpha dicto, chil. I, *vers.* 82

P. Lacisio interp.
Ctesias autem medicus, filius Ctesiochi,
Profectus ex vrbe Cnido Cypriæ,
Qui cũ Artaxerxa victus, velut socius Cyro,
In Persis commoratus est annis septem & decem.
Libris tribus & viginti Persicas res describẽs.

Ἰωάννης ὁ Τζέτζης
βιβλ. ἱστορ. τῷ Ἄλφα, χιλ. α΄, στίχ. πβ΄.

Ὁ δὲ Κτησίας ἰατρὸς, υἱὸς τοῦ Κτησιόχου,
[3] Ἐξωρμημένος πόλεως ἐκ Κνίδου τῆς Κυπρίας,
Ὃς Ἀρταξέρξη κρατηθεὶς, ὡς συμμαχῶν τῷ Κύρῳ,
Ἐν Πέρσαις διετέλεσε χρόνους ἑπτὰ καὶ δέκα,
Βίβλοις τρισὶ καὶ εἴκοσι τὰ Περσικὰ συγγράψας.

Dionysius Halicarnassens
de structura vel collocatione apta verborum.

Dictio vero Thucydidis, Rhamnusiiq; Antiphontis, quod ad compositionem attinet, proba mehercle, si vllæ aliæ: non vsquequaque tamen suauis. At Cnidii illius historici Ctesiæ & Xenophontis suauis est quammaxime, non tamen quantum oportebat proba. Dico autem hoc in commune, non quod prorsus ita habeat. nam & apud illos quædã disposita sunt suauiter, & contra apud hos nonnulla probe dicuntur.

Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς
ἐν τῷ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων.

Ἡ δὲ γε Θουκυδίδου λέξις, καὶ ἡ Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου, καλῶς μὲν σύγκειται νὴ Δία, εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλαι, οὐ μὴν ἡδέως γε πάνυ· ἡ δέ γε τοῦ Κνιδίου συγγραφέως Κτησίου, καὶ ἡ τοῦ Σωκρατικοῦ Ξενοφῶντος, ἡδέως μὲν ὡς ἔνι μάλιστα, οὐ μὴν καλῶς γε ὡς ἔδει. λέγω δὲ κοινότερον, ἀλλ᾽ οὐχὶ καθόλου· ἐπεὶ καὶ παρ᾽ ἐκείνοις ἥρμοσταί τινα ἡδέως, καὶ παρὰ τούτοις καλῶς.

Demetrius Phalereus
de elocutione, cap. de perspicuitate orationis.

Quod vero Ctesiæ obiiciunt, loquaciorem scilicet esse ob verborum repetitiones, id quidẽ forte recte faciunt sæpius: sæpius tamen haud animaduertunt viri in dicendo perspicuitatem. reponit enim idem, vt inde significatio efficiatur expressior. &c. In summa, poeta iste, ita enim quis non inepte adpellauerit, perspicuitatis in tota scriptione est artifex.

Δημήτριος ὁ Φαληρεύς
περὶ ἑρμηνείας, κεφ. περὶ ἐναργείας.

Ὅπερ δὲ τῷ Κτησίᾳ ἐγκαλοῦσιν ὡς ἀδολεσχοτέρῳ διὰ τὰς διλογίας, πολλαχῇ μὲν ἴσως ἐγκαλοῦσιν ὀρθῶς, πολλαχῇ δὲ οὐκ αἰσθάνονται τῆς ἐναργείας τοῦ ἀνδρός. τίθεται γὰρ ταὐτὸ, διὰ τὸ πολλάκις ποιεῖν ἔμφασιν πλείονα. &c. καὶ ὅλως δὲ ὁ ποιητὴς οὗτος, ποιητὴν γὰρ αὐτὸν καλοίη τις εἰκότως, ἐναργείας δημιουργός ἐστιν ἐν τῇ γραφῇ συμπάσῃ.

Exempla huius ἐναργείας quæ Demetrius de fert [illegible] subiicemus cum Ctesianis fragmentis. vbi & alia inspergentur quibus partim laudatur Ctesias, partim notatur & quidem sæpius.

---

1 *Membranis vsos Persas, papyri vero & chartarum vsum ignorasse & hinc colligit Brissonius l. 2. de reg. Pers.* 2 *Ita legendum vt Aldi codex habet, vel* Ἀσσυριακὰ *vt est in vet. lib. non recte itaque Xylandrum* Συριακὰ *maluisse; vt vel ex ipsis Excerptorum è libris Ctesiæ patent monuit Is. Casaubonus ad Strabonis locum tam ad oram quam in Comm. & Brissonius itaque non recte eandem lectionem* [Συριακὰ] *sequutus videtur l. 1. de reg. Pers. princ. qua ante attulimus.* 3 *Vertit potius*, Prof. ex vrbe Cnido Cypria qui ab Artaxerxe captus et Cyri in pugna socius, In Persis &c. *manifestum id è prioribus Diodori, è quibus sine dubio ista castillauit Tzetzes. quamuis quod ad [illegible] ipsam attinet, inter Diodorum & alios videatur dissensus, sicut & Brissonius dicto loco adnotauit.*

AD LECTOREM.

Διάφοροι γραφαὶ in Græci contextus Ctesiæ ora sunt ex editione Photii, quam cl. vir DAVID HOESCHELIVS *ante aliquot annos publicauit, quibus nimirum illa eximia editio à Stephaniana, quam nostra hæc sequimur, variat: quod semper indicatum additis litteris* D.H. *Cetera quibus hæ litteræ non sunt additæ, sunt & ista tamen ex eiusdem doctissimi & amicissimi viri editione eadem, ab ipso ibi in oram paginarum collecata, vti hic pariter repræsentamus. Quæ vero auctiora in ipsius quibusdam mss. fuere, vt præsertim in Indicis contigit, ea contextui nostro fere inseruimus, vncinulis tamen eiusmodi [ ] inclusa: id quod & in interpretatione fecimus, quam tum à clariss. A. Schotto viro pariter amico & beneuolo summi mutuati, quem diuersam interpretationem in hisce Ctesiæ Persicis & Indicis adhibuisse & illustrasse ab ea (vt ipse suis προλεγομένοις in Photium indicat) quæ typographorum vitio opera circumfertur, id inquam ex ipsius Latino Photio non te potest fugere.*

Quæ itaque extrema quoque pagina sunt adiecta, priora continent interpretationes diuersas in Persicis & Indicis excerptis eiusd. A. SCHOTTI, *(de cuius opera in hoc auctore collocata iam diximus) quas ex eius Latina Photii editione excerpsimus, raptim (ne quis nos adpendisse putet) ipsius versione Ctesiana cum H. Stephani collata.*

Posteriora vero quæ à tali hoc signo ¶ *incipiunt, ea exhibent Notas in Persicorum & Indicorum excerpta tam* H.STEPHANI, *quam* D.HOESCHELII. *Illas vt ab his discerneres, litteris principibus* H. S. *adpositis notauimus: interdũ tamen & alteras his* D H, *ne vlla vllibi facile occasio dubitandi foret. Numeri sunt in cõtextu singulis singuli indices. Quod autem H. Stephanus aliam ms. lectionem in Notis quoque proponit, nosse debes eum nimirum & altero ms. vsum, vt ipse indicat in dissertatiuncula super ὀρθογραφίᾳ quorundam nominum in Ctesiæ præsertim eclogis, quam ante paullo positam habuisti. En vero tibi pro summario Ctesiæ Persicorum & hanc ab* A. SCHOTTO *seriem regum.*

REGVM PERSICORVM SERIES EX CTESIA.

Rex	*Vxor*	*Liberi*	*regnauit*	*mortuus*
I. CYRVS	Amytis	Cambyses, & Tanyoxarces	annos XXX	ex vulnere in prœlio accepto.
II. CAMBYSES	Roxane		annos XVIII	casu ictus suomet cultello.
III. SPHENDADATES *magus, aliis* SMERDES			menses VII	à VII coniuratis interfectus.
IV. DARIVS *Hystaspæ* F.		Xerxes	annos XXXI	post XXX dierũ morbum.
V. XERXES	Amistris	Dariæus, Hystaspes, Artaxerxes, Achæmenides, Artarius, Amytis, & Rhodogune.	annos XXII *aliis auctoribus.*	ab Artapano & Spamitre peremtus.
Artapanus *Xerxæ percussor ab aliis hic inseritur, & dicitur regnum tenuisse*			menses VII	eadem morte, qua Artaxerxem statuerat è medio tollere.
VI. ARTAXERXES, Longimanus *appellatus.*	Damaspia	Xerxes *solus legitimus: spurii* XVIII *inter quos* SECVNDIANVS *&* OCHVS *postea in regnũ successerunt.*	annos XLII	morte naturali.
VII. XERXES *alter*			dies XLV	Secyndiani & Pharnaciæ manu.
VIII. SECYNDIANVS, *alius* SOGDIANVS.			mens. VI. dies XXV.	in cinerem coniectus.
IX. OCHVS, *qui &* DARIÆVS, DARIVS Nothus *aliis.*	Parysatis	Arsaces, Cyrus, Artostes, Oxendras, & *alii* XIII, *qui cito vita abierunt.* Amistris *filia.*	annos XXXV	ex morbo, Babylone.
X. ARSACES, *idemq. mutato nomine* ARTAXERXES, *aliis*	Statira			

Mnemon *cognominatus, aduersus hunc Cyrus frater consurgens in prœlio occubuit. Reliqua huius dabit Plutarch. in Artoxerxe.*

ΕΚ ΤΩΝ ΚΤΗΣΙΟΥ ΤΟΥ ΚΝΙΔΙΟΥ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ἐκλογαί.

EX CTESIÆ SCRIPTIS QVÆ PERSICA NOMINATA SVNT, excerptæ à PHOTIO historiæ.

Latinitate donatæ ab HENR. STEPHANO.

I CTESIÆ [1] *Cnidii Persica libris viginti tribus continentur: sed in sex prioribus res Assyriorum & quæcunque res Persicas præcessere, tractat: à septimo autem libro de Persicis rebus agit: at in septimo, octauo, nono, decimo, vndecimo, duodecimo & decimo tertio, quæ ad Cyrum & Cambysem, &* [2] *magum illum, Dariumque & Xerxem spectant, commemorat: fere in omnibus repugnantia* [3] *Herodoto narrans, illumque in multis mendacem &* [4] *scriptorem fabularum appellans. ille enim posterior est. Se autem eorum quæ narrat, magna ex parte oculatum testem fuisse, aut certe, quæ videre non licuit, de iis à Persis qui viderant, edoctum, ita demum ea memoriæ prodidisse dicit. Nec vero tantummodo ab Herodoti, sed etiam in aliquibus à Xenophontis Grylli filii historia dissentit. Floruit temporibus Cyri* [5] *Dario & Parysatide geniti: qui frater fuit* [6] *Artoxerxis ad quem regnum Persicum deuenit.*

II Scribit itaque statim de [7] Astyage, [8] eum genere Cyro iunctum non fuisse: illumque etiam Astyigan vocat. Fugisse autem Astyigan à conspectu Cyri in Ecbatana, & in criscranis regiarum ædiũ ab [9] Amyti filia sua & eius viro Spitama occultatum fuisse dicit. at superuenientem Cyrum, non solum Spitaman & Amytin, sed eorũ etiam liberos Spitacẽ ac Megabernẽ de Astyiga [10] per cruciatus interrogari voluisse: Asty-

ΚΤΗΣΙΟΥ τοῦ Κνιδίου τὰ Περσικὰ ἐν βιβλίοις ἐστὶ κγ'. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἓξ τά τε Ἀσσύρια διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν Περσικῶν· ἀπὸ μέντοι τοῦ ζ' τὰ Περσικὰ διεξέρχεται. καὶ ἐν μὲν τῷ ζ' καὶ η' καὶ θ' καὶ ι' καὶ ια' καὶ ιβ' καὶ ιγ' διέξεισι τὰ περὶ Κύρου καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου, Δαρείου τε καὶ τοῦ Ξέρξου· σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστορῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν [10] ἀποκαλῶν ἐν πολλοῖς, καὶ λογοποιὸν ἀποκαλῶν. καὶ γὰρ νεώτερος μέν ἐστιν αὐτοῦ. φησὶ δὲ αὐτὸν τῶν πλειόνων ἃ ἱστορεῖ, αὐτόπτην γενόμενον, ἢ παρ' αὐτῶν Περσῶν (ἔνθα τὸ ὁρᾶν μὴ ἐνεχώρει) αὐτήκοον καταστάντα, οὕτως τὴν ἱστορίαν συγγράψαι. οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τἀναντία ἱστορεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίων διαφωνεῖ. ἤκμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρταξέρξου (εἰς ὃν ἡ Περσικὴ βασιλεία κατῆλθε) [20] ἐτύγχανεν.

Φησὶ οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγου, ὡς οὐδὲν αὐτῷ Κῦρος πρὸς γένος ἐχρημάτιζεν· οὗτος δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυΐγαν καλεῖ. φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κύρου [2] Ἀστυΐγαν ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κριοκρανίοις τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυψάντων αὐτὸν τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπιτάμα. ἐπιστάντα δὲ Κῦρον, ἐπιτάξαι ἀνακρίνειν διὰ στρεβλώσεων Σπιτάμαν τε † καὶ Ἄμυτιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρνην, περὶ Ἀστυΐγα τοῦ

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Κτησίου τοῦ Κνιδίου τὰ Περσικὰ ἐν βιβλίοις κγ'. D.H.

ἐστι D.H.

D.H.

D.H.

1 Lecta Ctesiæ Cnidii Persica, in libros distributa tres supra viginti. &c. 2 Sphendadaten inf. nominat c. 10. & 11. & 15. Herodot. Smerdin. 3 *Qui de quatuor hisce duntaxat scripsit: Ctesias vero his alios quinque adiecit.* 4 fabularum confictorem 5 Dariæum *hunc, non* Darium, *in iis quæ sequuntur vocat c. 48.* 6 De quo infra c. 51. &c. 7 De Astyage, Oebare, & Petesaca (vt ibi scribitur) vide ex Ctesia quæ breuiter excerpsit Ioan. Tzetzes in Chiliadib. hist. 1. in fine. 8 nulla Cyrum ipsi generis propinquitate iunctum fuisse. Cyrus hic Mæer. 9 al. Amynti. 10 per tormenta

§ 1 *Videtur prius hoc participium esse expungendum.* H.S. 2 *Max. Marg. codex* Ἀστυΐγαν.

δὲ, ἑαυτὸν παραδεῖξαι, ἵνα μὴ δι' αὐτὸν στρεβλωθῶσιν οἱ παῖδες. ληφθῆναι δὲ, πέδαις παχείαις ὑπὸ Οἰβάρα δεθῆναι. λυθῆναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ Κύρου μετ' οὐ πολὺ, καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι. καὶ τὴν θυγατέρα Ἀμύτιν (Ἀμύτιν D.H.) πρότερον μὲν μητρικῆς ἀπολαῦσαι τιμῆς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ Κύρῳ, Σπιταμᾶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀναιρεθέντος, ὅτι ἐψεύσατο, ἀγνοεῖν εἰπὼν ἐρωτώμενος Ἀστυΐγαν. Ταῦτα λέγει Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδοτος. καὶ ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχώμαλος ἡ μάχη ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ Βάκτριοι Ἀστυΐγαν μὲν, πατέρα Κύρου γεγενημένον, Ἀμύτιν (Ἀμύτιν D.H.) δὲ μητέρα καὶ γυναῖκα, ἔμαθον, ἑαυτοὺς ἑκόντες Ἀμύτι (Ἀμύτιν D.H.) καὶ Κύρῳ παρέδοσαν. Καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κῦρος, καὶ συνέλαβεν Ἀμόργην τὸν Σακῶν μὲν βασιλέα, ἄνδρα δὲ Σπαρέθρης· ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ ἀνδρὸς, στρατὸν συλλέξασα, ἐπολέμησε Κύρῳ, ἀνδρῶν μὲν στράτευμα, τριάκοντα μυριάδας ἐπαγομένη, γυναικῶν δὲ, εἴκοσι. καὶ νικᾷ Κῦρον, καὶ συλλαμβάνει ζωγρείαν, μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων Παρμίσην τε τὸν Ἀμύτιος (Ἀμύτιος D.H.) ἀδελφὸν, καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖδας. δι' οὓς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἀφείθη, ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἀφείθησαν. Καὶ ὅτι στρατεύει Κῦρος ἐπὶ Κροῖσον καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. ὅπως τε τῇ βουλῇ Οἰβάρα Περσῶν εἴδωλα ξύλινα ἀνὰ τὸ τεῖχος φανέντα, εἰς δέος μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦντας, ἥλω δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. ὅπως τε πρὸ τῆς ἁλώσεως δίδοται ὁ παῖς Κροίσου ἐν ὁμήρου λόγῳ, δαιμονίου φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροῖσον. ὅπως τε δολορραφοῦντος Κροίσου, ὁ παῖς κατ' ὀφθαλμοὺς ἀναιρεῖται· καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα, ἑαυτὴν τοῦ τείχους ἀποκρημνίζει, καὶ οὐ θνήσκει. ὅπως τε, ἁλούσης τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καταφεύγει, καὶ θνήσκει. καὶ ὡς τρὶς ἐν τῷ ἱερῷ πεδηθεὶς ὑπὸ Κύρου, λύεται τρίτον ἀοράτως καίτοι σφραγίδων τῷ ἱερῷ ἐπικειμένων, καὶ τούτων τὴν φυλακὴν Οἰβάρα ἐμπεπιστευμένου. ὅπως τε οἱ συνδεδεμένοι Κροίσῳ, τὰς κεφαλὰς ἀπετέμνοντο, ὡς καταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖ-

igan vero seipsum patefecisse, ne propter se pueri [1] cruciarentur, captumque [2] & compedibus crassis ab OEbara vinctum: nec multo post ab ipso Cyro liberatum, & non secus ac patrem honoratum obseruatumque fuisse: filiamque Amytin primum quidem tanquam matrem in honore habitã, postea vero Cyro nupsisse, quũ Spitamas eius vir esset interfectus [3] propterea quod mentitus esset, ignorari à se dicens Astyigan de quo interrogabatur. *Hæc dicit Ctesias de Cyro, iis quæ ab Herodoto referuntur dissimilia.* Itemque illum aduersus Bactrios pugnauisse, & eam pugnam æquo Marte gestam fuisse. sed Bactrianos, postquam Astyigan Cyri patrem factum esse, Amytin autem matrem & vxorem, intellexerunt, sponte seipsos Amyti & Cyro dedidisse. Tradit etiam, Cyrum cum [4] Sacis bellum gessisse, & Amorgem Sacarum regem Sparethræ maritum cepisse: eam autem, capto marito, exercitum coegisse, bellumque Cyro intulisse, & virorum quidem trecenta millia, mulierum vero ducenta in aciem eduxisse: & Cyrum superauisse, viuumque eum cum multis aliis cepisse: itemque Parmisem Amytis fratrẽ & tres eius filios. propter quos postea Amorgem liberatũ fuisse, quod & ipsi liberati fuissent. Tradit etiam, Cyrum Amorgis ope adiutum, Crœso & Sardibus bellum intulisse. Narrat etiam quomodo OEbaræ consilio [5] lignea Persarum simulacra in muro conspecta timorem incolis iniecerint, & propter hanc caussam ipsa vrbs capta fuerit: & quo pacto ante captam vrbem, Crœsi filius pro obside datus fuerit, quum Crœsus diuino quodã spectro deceptus fuisset. Narrat etiam quomodo dolos nectente Crœso, filius in eius conspectu fuerit interfectus, & mater hãc calamitatem intuita seipsam ex muro præcipitarit, nec tamẽ mortua sit: & quomodo, capta vrbe, ad Apollinis ædem, quæ erat in vrbe, [6] confugerit, ac mortua sit: & quomodo [7] ter in templo vinctus à Cyro Crœsus, [8] tertium arte oculos fallente solutus sit, quamuis templo sigilla circumposita essent, eorumque custodia OEbaræ commissa esset: quomodo item illis qui vna cum Crœso vincti fuerant, amputata fuerint capita, vt quorum proditione solutus

Marginal notes: III; IIII; ὁ Κροῖσος D.H.; 2.

1 torquerentur, 2 grauibus comp. ab Oe. oneratum fuisset 3 p. q. dum quæreretur Ast. ignorare se illum m. el. 4 *De Sacis & hoc Cyri bello varia scripsit Strabo l. 11.* 5 [illegible] 6 Crœsum confugerit, periisse que. *Negauit hanc particulam in præcedentem paullo ante versum per [illegible] translatam (ibi οὐ θνήσκει) plane mihi persuadeo. Alii omissa voce Crœsi hæc ad eius vxorem referunt.* 7 tertium 8 tertium etiam fallente oculos fascino sol. [illegible] pluribus templum esset sigillis obsignatum.

§ 1 [illegible]

Crœsus

Crœsus [1] fuisset. Narrat etiam, Crœsum in regias ædes adductum vinctumque firmius fuisse: sed quum tonitrua fulminaque irruissent, rursum fuisse solutum: tumque Cyrum vix tandem eum missum fecisse. à quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum prosequutus sit, tum vero vrbem magnam nomine [2] Barenen prope Ecbatana ei donauerit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorumque & sagittariorum decem millia.

V Commemorat item quomodo Cyrus Petisacan eunuchum, qui apud ipsum plurimum authoritate valebat, in Persas miserit vt Astyigam à Barcaniis adduceret. nam & ipse & Amytis filia patrem videre cupiebat. Quomodo item OEbaras consilium dederit Petisacæ vt in deserto loco Astyigam relinqueret, & fame sitique conficeret. id quod factũ est. At in somnis scelere patefacto, Petisacas puniendus traditur Amyti, [3] quæ eum expoposcerat. Illa vero oculos eius effodit, pellemque detraxit, & cruci deinde affixit. OEbaras autem, timens ne eadem quæ ille pateretur, quamuis Cyrus nihil tale se permissurum affirmaret, nihilominus decem dierum inedia ipse sibi mortem consciuit. Astyigas vero magnifice splẽdideque sepultus est, [4] atque in deserto loco cadauer eius intactum permansit, neq; fuit à feris comesum. leones enim cadauer eius, donec Petisacas reuersus acciperet, seruabant.

VI Cyrus autem aduersus [5] Derbices expeditionem suscipit, quorũ rex erat Amoræus: at Derbices ex insidiis producunt elephantes, ac Cyri equites fugant. vbi ipse Cyrus ex equo cecidit & quidam Indus, (nam Indi Derbicibus in bello opem ferebant: à quibus etiam acceptos elephantes in bellum ducebant.) hic igitur Indus, quũ Cyrus iam cecidisset, eũ iaculo vulnerauit sub coxa in femore: ex quo vulnere postea mortuus est. tum vero ipsum adhuc viuum, quũ familiares sui erexissent, ad castra profecti sunt. Occubuerunt autẽ in pugna illa multi Persæ, & æquales numero Derbices. nam illorũ quoq; x. millia [6] erant.

VII Amorges vero quũ audiuisset quod Cyro contigerat, festinanter venit, Sacarũ equitũ viginti millia ducens. & quũ Persæ ac Derbices inter se conflixissent,

Κροῖσον. καὶ ὅτι ἀναληφθεὶς ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον, βροντῶν καὶ σκηπτῶν ἐπενεχθέντων, λύεται πάλιν· καὶ τότε μόλις ὑπὸ Κύρου ἀφίεται. ἐξ οὗ καὶ περιείπετο, καὶ ἔδωκε Κῦρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην, ἐγγὺς Ἐκβατάνων· ἐν ᾗ ἦσαν ἱππεῖς μὲν πεντακισχίλιοι, πελτασταὶ δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ τοξόται, μύριοι. Ἔτι [1] δὲ διαλαμβάνει ὡς ἀποστέλλει Κῦρος ἐν Περσίδι [2] Πετισάκαν τὸν [3] εὐνοῦχον, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον, ἐνεγκεῖν ἀπὸ Βαρκανίων Ἀστυΐγαν. ἐπόθει γὰρ αὐτός τε καὶ ἡ θυγάτηρ Ἀμύτις τὸν πατέρα ἰδεῖν. καὶ ὡς Οἰβάρας βουλεύει [4] Πετισάκᾳ ἐν ἐρημίᾳ τόπῳ καταλιπόντα Ἀστυΐγαν, λιμῷ καὶ δίψῃ ἀπολέσαι· καὶ γέγονε. δι' ἐνυπνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυθέντος, Πετισάκας, πολλάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύρου ἐκδίδοται. ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα, καὶ τὸ δέρμα περιδείρασα, ἀνεσταύρωσεν. Οἰβάρας δὲ δεδιὼς μὴ τὰ ὅμοια πείσεται, καίτοι Κύρου μηδὲν τοιοῦτον ἰσχυριζομένου παραχωρῆσαι, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποκαρτερήσας δι' ἡμερῶν δέκα, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν. Ἀστυΐγας δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη. καὶ ἐν τῇ ἐρημίᾳ δὲ ἄβρωτος αὐτοῦ διέμεινεν ὁ νεκρός. λέοντες γὰρ αὐτὸν (φασὶ) μέχρι Πετισάκα πάλιν ἐλθεῖν καὶ ἀναλαβεῖν, ἐφύλαττον τὸν νεκρόν. Κῦρος δὲ στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας, Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν· καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δέρβικες ἱστῶσιν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἱππεῖς Κύρου τρέπουσι. καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κῦρος ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ Ἰνδὸς ἀνήρ (συνεμάχοντο γὰρ καὶ Ἰνδοὶ τοῖς Δερβίκεσιν, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἔφερον) τοῦτον ὁ Ἰνδὸς πεπτωκότα Κῦρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον, εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. τότε δὲ ζῶντα ἀνελόμενοι αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤεσαν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοὶ καὶ Δερβίκων ἴσοι. μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. Ἀμόργης δὲ περὶ Κύρου ἀκούσας, σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων Σακῶν δισμυρίους ἱππέας. καὶ πολέμου συρραγέντος Περσῶν καὶ Δερβίκων, νικᾷ

Margin: διαλαμβάνει D.H. — Πετισάκαν D.H. — δυνάμενον, μέγιστος — Ἀμύτις D.H. — Πετισάκαν D.H. & ad oram Πετισάκαν — Ἀμύτιος D.H. — ἄβρωτος, μ. Πετισάκα D.H. & ad oram Πετισάκα — συνεμάχουν D.H.

1 esse putaretur. 2 Hinc forsitan Steph. Byzant. Βαρήνη, πόλις Μηδίας, ἐγγὺς Ἀγβατάνων. qui & de huius vocis scriptura: Κτησίας πανταχοῦ τῶν Περσικῶν τὰ παρὰ Μήδοις Ἀγβάτανα διὰ τοῦ α γράφει· παισὶ δὲ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τοῦ ι. Vide ibi plura. 3 identidẽ illud exposcenti. 4 quippe 5 Derbicca (inquit Steph. Byzant.) populus est Hyrcaniæ vicinus. Apollonius duplex cc scribit. Ctesias vero Derbios vocat, aut Terbissos. 6 cecidere. § 1 Max. Marg. Πετισάκαν 2 γρ. ἀπέστειλε, sic & in aliis omnibus locis in quibus ἱστορήματα habet. H.S. 3 Πετισάκαν Max. Margunii codex. 4 Puto legendum Πετισάκαν, vt sit accusatiuus. H.S.

νικᾷ κατακράτος ὁ Περσικὸς καὶ Σακῶν στρατός. ἀναιρεῖται δὲ καὶ ὁ τῶν Δερβίκων βασιλεὺς Ἀμοραῖος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ. ἀπέθανον δὲ Δερβίκων μὲν τρισμύριοι, Περσῶν δὲ ἐννακισχίλιοι. καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κύρῳ. Κῦρος δὲ μέλλων τελευτᾶν, Καμβύσην μὲν τὸν πρῶτον υἱὸν, βασιλέα καθίστη. Τανυοξάρκην δὲ τὸν νεώτερον, ἐπέστησε δεσπότην Βακτρίων καὶ τῆς χώρας, καὶ Χοραμνίων, καὶ Παρθίων, καὶ Καρμανίων, ἀτελεῖς ἔχειν τὰς χώρας διορισάμενος. τῶν δὲ Σπιταμᾶ παίδων, Σπιτάδην μὲν, Δερβίκων ἀπέδειξε σατράπην, Μεγαβέρνην δὲ, Βαρκανίων. τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι προσέταττε. καὶ Ἀμόργην φίλους τούτοις, τὰς δεξιὰς ἐμβαλλομένων, ἐποιεῖτο, καὶ ἀλλήλοις· καὶ τοῖς μὲν ἐμμένουσι ταῖς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαις ἀγαθὰ ηὔχετο, ἐπηρᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρξουσιν ἀδίκων. ταῦτα εἰπὼν, ἐτελεύτησε τρίτῃ ὕστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέρᾳ, βασιλεύσας ἔτη λ΄. ἐν οἷς ὁ ια΄ Κτησίου λόγος τοῦ Κνιδίου.

Ἄρχεται δὲ ὁ ιβ΄ ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. οὗτος βασιλεύσας ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς διὰ Βαγαπάτου τοῦ εὐνούχου εἰς Πέρσας ταφῆναι νεκρόν· καὶ τἄλλα ὡς ὁ πατὴρ ὥρισατο, διῳκήσατο. μέγιστοι δὲ παρ' αὐτῷ ἠδύναντο Ἀρτασύρας Ὑρκάνιος· τῶν δὲ εὐνούχων Ἰξαβάτης τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βαγαπάτης, ὃς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος. καὶ μετὰ τὸν Πετισάκα θάνατον, οὗτος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμυρταῖον, Κομβάφεως τοῦ εὐνούχου, ὃς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ Αἰγυπτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τάς τε γεφύρας καὶ τἄλλα τῶν Αἰγυπτίων πράγματα, ἐφ' ᾧ γενέσθαι ὕπαρχος Αἰγύπτου. καὶ γέγονε. ταῦτα γὰρ αὐτῷ Καμβύσης διὰ Ἰξαβάτου τοῦ Κομβάφεως ἀνεψιοῦ συνέθετο, καὶ αὐτὸς οἰκειοφώνως ὕστερον. ζωγρείας δὲ λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον, οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο ἢ ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχιλίοις Αἰγυπτίοις, οὓς αὐτὸς ᾑρετίσατο, ἐποιήσατο. καὶ τὴν Αἴγυπτον δὲ πᾶσαν ὑπέταξεν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ, Αἰγυπτίων μὲν μυριάδες πέντε,

tam strenue Persæ ac Sacæ pugnarunt, vt penes eos victoria fuerit: interfecto Derbicum rege Amoræo, cum duobus eius filiis. occubuerunt autem Derbicum triginta millia, Persarum nouem millia: & regio in ditionem Cyri concessit. Cyrus vero sub mortis tempus Cambysem primum filium regem creauit: iuniorem vero nomine [1] Tanyoxarcem, dominum [2] Bactriorum & ipsius regionis, necnon Chorамniorum, Parthiorumq; & Carmaniorum: & vt suas regiones a tributo soluendo liberas haberet, statuit. Ex Spitamæ autē liberis, [3] Spitadem quidem Derbicibus præfecit, Megabernē autem Barcaniis: eosq; matri in omnibus obtemperare iussit. Quinetiam illos & mutuo & cum Amorge dexteras in amicitiæ testimonium iungere voluit: & illis quidem qui in mutua beneuolentia permanerent, omnia fausta precabatur: at illos qui priores iniuriam illaturi essent, deuouebat. His dictis diem suum obiit, tertio a vulnere accepto die, quum annos triginta regnauisset. *Atque hic finem habet vndecimus Ctesiæ Cnidii liber.*

Duodecimus vero a regno Cambysis incipit. Hic [4] regnans iussit patris corpus per Bagapatem eunuchū apud Persas sepeliri, & alia quemadmodum à patre constituta erant, administrauit. Plurimum vero apud ipsum authoritate valebat Artasyras Hyrcanius: ex eunuchis autem [5] Ixabates & Aspadates & Bagapates, qui etiam apud patrem maximus fuerat. Post Petisacæ [6] autem mortem, hic aduersus Ægyptum & Amyrtæum Ægyptiorum regem exercitū [7] ducit, quum Combapheus eunuchus, qui plurimum apud Ægyptiorum regem poterat, pontes & alias Ægyptiorum res prodidisset, vt ipse Ægypti præfecturam consequeretur. id quod factum est. ita enim cum eo Cambyses pactus fuerat, primum per [8] Ixabatem Combaphei patruelem, & suis ipse verbis postea. Quum autem Amyrtæum viuum cepisset, nullo alio ipsum detrimento affecit, nisi quod illum in Susa cum sex millibus Ægyptiorum quos ipse delegit, relegauit. Sed & vniuersam Ægyptum subegit: obieruntque in ea pugna Ægyptiorum quinquaginta millia,

1 Smerden Cyri *perpetuo Herodotus nominat.* 2 *Videndus de his Stephan. & Strabo.* 3 Spitacen *supra.* 4 regnum adeptus patris mox corpus per B. e. in Persiam sepeliendum misit: 5 Izabates 6 enim 7 ducebat, quem & superauit, cum et Comb. 8 Izabaten

¶ 1 *Mar. Marg.* Γ[illegible] 2 *idest* ζῶντα. *Num. 21. v. 35. Deuter. 2. v. 34. Hesych. sed* ζωγρίᾳ *Deus Zosim.* D.H. ad pag. 41. Phot. in illa Theoph. Simocatt verba ζωγρίαν ἐλαύνων.

&[1] Per-

x & [1] Persarum viginti. Quidam autem magus cui nomen erat [2] Sphendadati, quum fuisset ob delictum verberibus à Tanyoxarce cæsus, accedit ad Cambysem, & apud eum fratrem Tanyoxarcem accusat, eum ipsi insidias moliri dicens: argumentum etiam rebellionis addens, quod, si vocaretur, non veniret. Cambyses igitur fratrem ad se venire iubet: ille vero aliquo negocio detentus, profectionẽ distulit. Tunc vero magus cum audacius criminari. At mater Amytis [3] verba magi suspecta habens, Cambysem filium ne fidem haberet mago, admonebat. at rex se non credere fingebat: quum tamen maximopere crederet. Quum autem tertium à Cambyse frater esset accersitus, venit: ipsumque frater amplexatus est, quum nihilominus de illo interficiendo cogitaret. sed hanc cogitationem ad exitum inscia Amytide perducere conabatur. id quod perfectum est. nam magus consilium cum rege communicans, hunc dolum machinatur: Quum ipse Tanyoxarci esset simillimus, consilium regi dat vt ipsi tanquam falso fratris regis accusatori, caput abscindi coram omnibus iubeat: clam autem Tanyoxarcem interfici imperet. quinetiam illius vestem sibi indui magus postulat, vt ex ipso vestitu Tanyoxarces esse iudicetur. atque hæc fiunt. [4] nam hausto sanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veste induitur, & Tanyoxarces existimatur: diuque latet omnes præter Artosyran, Bagapatem & [5] Ixabatem. his enim solis rem Cambyses aperire ausus est.

XI Cambyses autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, & aliis ad se vocatis, magum illa veste indutum, ostendit sedentem, dixitque, Hunc esse Tanyoxarcem existimatis? Labyzus vero miratus, Quem alium, dixit, esse putemus? Adeo propter similitudinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, & omnia non secus ac si Tanyoxarces esset, administrat. Post annos vero quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus verberauerat, petitque Sphendadatem à Cambyse: qui dare noluit: quamobrem [6] illa eũ execratur & hausto veneno moritur.

XII Sed contigit vt sacrificãte Cambyse, quũ victimę

Περσῶν δὲ δύο. [1] Μάγος δέ τις [a] Σφενδαδάτης ὄνομα, ἁμαρτήσας καὶ μαστιγωθεὶς ὑπὸ Τανυοξάρκου, ἀφικνεῖται πρὸς Καμβύσην, ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Τανυοξάρκην ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ· καὶ σημεῖον ἐδίδου τῆς ἀποστασίας, ὡς εἰ κληθείη ἐλθεῖν, οὐκ ἂν ἔλθοι. δηλοῖ τοίνυν ὁ Καμβύσης ἐλθεῖν τὸν ἀδελφόν· ὁ δὲ, χρείας ἄλλης ἀπαιτούσης, μένειν ἀνεβάλλετο. παρρησιάζεται [b] ταῖς διαβολαῖς πλέον ὁ μάγος. [c] Ἄμυτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουθέτει Καμβύσην τὸν υἱὸν μὴ πείθεσθαι. ὁ δὲ ὑπεκρίνετο μὴ πείθεσθαι, ἐπείθετο δὲ μάλιστα. διαπεμψαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν ἀδελφὸν, παραγίνεται. καὶ ἀσπάζεται μὲν αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς, [d] οὐδὲν δὲ ἧττον ἀνελεῖν ἐμελέτα. κρύφα δὲ Ἀμύτιος εἰς πρᾶξιν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην ἐσπούδαζε. καὶ λαμβάνει τοιάδε ἡ πρᾶξις. ὁ γάρ τοι μάγος βουλῆς τῷ βασιλεῖ κοινωνῶν, βουλεύεται τοιοῦτον· ὅμοιος ἦν αὐτὸς ὁ μάγος κατὰ τῷ Τανυοξάρκῃ. βουλεύεται τοίνυν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ φανερῷ, ὡς δῆθεν ἀδελφοῦ βασιλέως κατειπόντα, τὴν κεφαλὴν προστάξαι [e] ἀποτμηθῆναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Τανυοξάρκην, καὶ τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον· ὥστε καὶ τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. καὶ γίνεται ταῦτα. αἵματι γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοξάρκης. ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος, καὶ νομίζεται Τανυοξάρκης. καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πλὴν Ἀρτασύρα καὶ Βαγαπάτου καὶ [f] Ἰζαβάτου. τούτοις γὰρ μόνοις Καμβύσης ἐθάρρησε τὴν πρᾶξιν. [g] Λάβυζον δὲ [h] ἡμιαρρένων τὸν πρῶτον οἳ ἦσαν Τανυοξάρκου, προσκαλεσάμενος ὁ Καμβύσης, καὶ τοὺς ἄλλους, [i] ὑποδείξας τὸν μάγον ὡς ἐσχηματισμένον καθεζόμενον, Τοῦτον (ἔφη) νομίζετε Τανυοξάρκην; ὁ δὲ Λάβυζος, θαυμάσας, Καὶ τίνα ἄλλον, ἔφη, νομίζομεν; τοσοῦτον ἔλαθε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βακτρίους, καὶ πράττει πάντα ὡς Τανυοξάρκης. πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ Ἄμυτις τὸ δρᾶμα διὰ Τιβέθιος τοῦ ἡμιάρρενος, ὃν ὁ μάγος τύψας ἐτύγχανε. καὶ αἰτεῖ τὸν [k] Σφενδαδάτην παρὰ Καμβύσου. ὁ δὲ οὐ δίδωσιν. ἡ δὲ ἐπαρᾶται, καὶ πιοῦσα φάρμακον, τελευτᾷ. Θύει ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερείων

[a] ἐπιστολὴν ἔχων D. H. — Σφενδ. D. H. — [b] τοῖς D. H. — [c] sic & D. H. vt & post. — [d] [ἐπι] οὐδὲν D. H. — [e] al. … — [f] Ἰζαβ. D. H. — [g] al. Λάβυζον — [h] τῶν ἡμ. D. H. — [i] καὶ ὑπο. D. H. — [k] Σφενδ. D. H. & in Not. idem l. Σφενδ.

1 Pers. septem, cum duobus viris. 2 Smerden magum *constanter Herodot. vocat.* 3 id quod erat de mago suspicata. 4 *Venenosum enim esse docent medici: & non alio veneno extincti Midas, Themistocles, alii. vide Ptolem. Hephæstionis excerpta apud Photium.* 5 Izabaten. 6 diras illi imprecata

§ 1 *al.* μάγος. 2 *Max. Marg.* οὐδὲν ἧττον ἀνελεῖν ἐμελέτα. 3 *l. Bav.* Ἰζαβάτου. *at C. Vatic.* Ἰζαβάτου. D. H.

σφαζομένων αἷμα οὐκ ἀπορρεῖ, καὶ ἀθυμεῖ. καὶ τίκτει αὐτῷ ἡ Ῥωξάνη παιδίον ἀκέφαλον, καὶ πλέον ἀθυμεῖ. καὶ οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν τεράτων δήλωσιν, ὅτι οὐ καταλείψει τῆς ἀρχῆς διάδοχον. καὶ ἐφίσταται αὐτῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ, ἀπειλοῦσα τῆς μιαιφονίας, καὶ πλέον ἀθυμεῖ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ξέων ξυλάριον μαχαίρᾳ, διατριβὴς χάριν, παίει τὸν μηρὸν εἰς τὸν μυῶνα, καὶ ἑνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας δυοῖν δέοντα εἴκοσι.

(Margin: οὐκ ἐγκαταλ. D.H.)

Βαγαπάτης δὲ καὶ Ἀρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσης τελευτῆσαι, ἐβουλεύσαντο βασιλεῦσαι τὸν μάγον. καὶ ἐβασίλευσεν, ἐκείνου τελευτήσαντος. λαβὼν δὲ τὸ Καμβύσου σῶμα Ἰζαβάτης ἤγαγεν εἰς Πέρσας. τοῦ μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τανυοξάρκου, ἧκεν Ἰζαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατειπὼν τῇ στρατιᾷ πάσῃ, καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον, καταφυγὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἐκεῖθεν συλληφθεὶς ἀπετμήθη. Ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλήλοις κατὰ τοῦ μάγου, Ὀνόφας, Ἰδέρνης, Νορονδαβάτης, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Ἀταφέρνης καὶ Δαρεῖος Ὑστάσπεω. τούτων ἀλλήλοις πίστεις δόντων, προσλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀρτασύρας, εἶτα καὶ ὁ Βαγαπάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. καὶ εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βασίλεια, εὑρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνίᾳ συγκαθεύδοντα. ὡς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε· καὶ μηδὲν εὑρὼν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων, (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπάτης λάθρα ὑπεξήγαγε) δίφρον χρυσοῦν συντρίψας, καὶ λαβὼν τὸν πόδα, ἐμάχετο. καὶ τέλος, κατακεντηθεὶς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ, ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτά.

(Margin: Ἰξαβάτης hic D.H. & alterum ad oram. — Νορονδ. D.H. — Βαρίσσης D.H.)

Βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, καθὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου, μηχανῇ τινι καὶ τέχνῃ, ἐπεὶ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χρεμετίσαντος. ἄγεται τοῖς Πέρσαις ἑορτὴ τὰ Μαγοφόνια, καθ' ἣν Σφενδαδάτης ὁ μάγος ἀνῃρέθη. Δαρεῖος προστάσσει τάφον ἑαυτῷ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ δισσῷ ὄρει· καὶ κατασκευάζεται. ἐπιθυ-

(Margin: πρώτου μ. D.H. — ἐπεὶ δὲ ὁ D.H. — Sic & D.H. hic.)

iugularentur, sanguis non flueret. [1] quâ ipse ex re magis etiam deiecto animo erat. Sed & Roxane puerum capite carentem peperit: magique ipsi dicebant, hanc prodigiorum significationem esse, nullum regni successorem ab eo relictum iri. Mater etiam noctu illi in somnis apparens, ob cædem perpetratam minabatur: ideoque magis etiam angebatur. Quum autem Babylonem accessisset, & ibi paruum lignum cultro poliens, tempus vt falleret, femoris musculum percussisset: vndecimo die mortem obiit, quum duodeuiginti annis regnauisset.

XIII Bagapates autem & Artasyras, antequam Cambyses moreretur, consilium inierunt regni mago tradendi, [2] qui quidem illo mortuo regnum adeptus est. At [3] Ixabates sumptũ Cambysis corpus in Persidem portauit. vnde veniens, dum magus sub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud vniuersum exercitum indicium professus est, eumque infamauit. Quod quum fecisset, in templum confugit: indeque cõprehensus est, & ei caput abscissum.

XIV Vnde septem inter Persas [4] principes viri vna aduersus magum cõspirauere, Onophas, Idernes, [5] Norondabates, Mardonius, Barisses, Artaphernes & Darius Hystaspis filius. Hi, quum inter se fidem dedissent, assumitur etiam Artasyras, prætereaque Bagapates, qui claues omnes regiarum ædiũ habebat. Illi igitur septem viri Bagapatis opera in regias ædes ingressi, magum inueniunt cũ pellice Babylonia dormientem. Qui quum illos vidisset, prosilit, & nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia Bagapates clam subtraxerat) sedile aureum confregit, eiusque pede arrepto, quum pugnaret, tandem a septem illis viris vulneratus, mortẽ obiit, quum septem menses regnauisset.

XV Regnat vero ex septem illis viris Darius, quum eius equus (iuxta id quod inter eos conuenerat) arte quadam adhibita primus post solis ortum hinnisset. Ceterum quo die Sphendadates magus interfectus est, festum, [6] magophonia dictum, apud Persas celebratur. Hic Darius sepulcrum sibi extrui in [7] duplici monte iubet, atque id extruitur:

1 quâ sane ex re animo concidere cœpit ac magis etiam postea, quando ei Roxane cat. cap. pu. pep. & magi renunciarunt, &c. 2 & vero pusillius mortem detulere regnum (e.) 3 Izabates 4 illustres 5 Norodabates, Ma[illegible], &c. 6 Herodotus l. 3. & Agathias l. 2. 7 bicipiti. Lege Persepolitanæ arcis descriptionem apud Diod. Sicul. lib. 17. Bibliotk. vbi [illegible] hunc locum vocat. Parentes autem in montibus fere sepeliri solitos, multi & veterum scriptorum testimonia docent.

§ 1. [illegible] legendum puto [illegible] nam illos duos regnasse, falsum comperitur. H.S. 2. Aut addendum [illegible], aut subaudiri dicendum est. H.S. 3. Herodot. Thalia, & Themist. orat. [illegible] [illegible] Δαρεῖος [illegible] (sic legendum in editis, id est, [illegible]) [illegible] D.H.

sed quum id videre cuperet, à Chaldæis & à parentibus prohibetur. Quum autem parentes eius ascendere voluissent, ceciderunt atque interierunt: quum sacerdotes qui illos sursum trahebant,[1] illud conspicati & inde timore correpti, funes laxassent. Quæ res ingentem Dario mærorem attulit: & illis qui eos trahebant, numero quadraginta, amputata capita fuerunt.

XVI Darius præterea [2] Ariaramnem Cappadociæ satrapam aduersus Scythas proficisci, & viros feminasque captiuos abducere iubet. Ille autem cum triginta nauibus quinquagenûm remorum traiiciens, id exequutus est. Comprehendit autem & fratrem regis Scytharum [3] Marsagetem, quum eum à suo fratre [4] ob male administratum munus in vincula coniectum inuenisset.

XVII At [5] Scytharces Scytharum rex, iratus, litteras Dario scripsit contumeliosas: & similiter ipsi responsum est. Darius tandem octingentorum millium exercitu coacto, & [6] Bosphoro Istroque ponte iunctis, aduersus Scythas profectus est, & quindecim dierū itinere progressus est: sibique [7] mutuo arcus miserūt. Sed quum [8] Scythici validiores essent, Darius pontes transiuit, atq; festinanter dissoluit antequam totus transiret exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominū millia in Europa relicta, interfecit. Darius vero, quum pontē pertransisset, domus templaq; Chalcedonensiū combussit: quoniam pontes qui [9] versus regionē suam spectabant, dissoluere tentauerant, & aram, quam Darius transiens, in honorem Iouis [10] diabaterii statuerat, euerterant.

XVIII Datis autem ex Ponto rediens [11] & Medicum exercitum ducens, insulas Græciamque populabatur: cui apud [12] Marathonem Miltiades occurrit, vicitque barbaros: & ipse quoque Datis occubuit, eiusque cadauer petentibus Persis denegatum est.

XIX Darius autem ad Persas reuersus est, vbi celebratis sacrificiis, quum triginta dies morbo laborasset, mortuus est: [13] qui annos [3] ante regnum vixerat, & annos vnum & triginta regnauerat. Obiit etiā diem suum Artasyras. Bagapates autem, quum [14] sex annos sepulcro Darii assedisset, mortuus est.

ἐπιθυμήσας δὲ ἰδεῖν αὐτὸν, ὑπό τε τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν γονέων κωλύεται. οἱ δὲ γονεῖς, ἀνελθεῖν βουληθέντες, ἐπεὶ οἱ ἱερεῖς [1] εἶδον οἱ ἀνέλκοντες αὐτοὺς, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπεσον καὶ ἐτελεύτησαν. καὶ ἐλυπήθη Δαρεῖος λίαν· καὶ ἀπετμήθησαν αἱ κεφαλαὶ, τεσσαράκοντα οὖσαι τῶν ἀνελκόντων. Ὅτι ἐπιτάσσει Δαρεῖος [2] Ἀριαράμνῃ τῷ σατράπῃ Καππαδοκίας, ἐπὶ Σκύθας διαβῆναι, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας αἰχμαλωτίσαι. ὁ δὲ, διαβὰς πεντηκοντόροις λ', ἠχμαλώτισε. συνέλαβε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῶν Σκυθῶν [3] Μαρσαγέτην, ἐπὶ κακώσει εὑρὼν παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. [5] Σκυθάρκης δὲ ὁ Σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον· καὶ ἀντεγράφη αὐτῷ ὁμοίως. στράτευμα δὲ ἀγείρας Δαρεῖος, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ ζεύξας τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἴστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας, ὁδὸν ἐλάσας ἡμερῶν ιε'. καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα· [8] ἐπικρατέστερα δὲ ἦν τὰ τῶν Σκυθῶν. διὸ καὶ φεύγων Δαρεῖος διέβη τὰς γεφύρας· καὶ ἔλυσε σπουδῇ πρὶν ἢ τὸ ὅλον διαβῆναι στράτευμα· καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρκου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ, μυριάδες ὀκτώ. Δαρεῖος δὲ τὴν γέφυραν διαβὰς, Χαλκηδονίων οἰκίας καὶ ἱερὰ ἐνέπρησεν, ἐπεὶ τὰς παρὰ σφίσι γεφύρας ἐμελέτησαν λῦσαι· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν, ὃν περῶν Δαρεῖος κατέθετο ἐπ' ὀνόματι διαβατηρίου Διὸς, ἠφάνισαν. Δᾶτις δὲ ἐπανιὼν ἐκ Πόντου, καὶ τοῦ Μηδικοῦ στόλου ἡγούμενος, ἐπόρθει νήσους καὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐν Μαραθῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικᾷ τοὺς βαρβάρους, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δᾶτις. καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα Πέρσαις αἰτησαμένοις ἐδόθη. Δαρεῖος δὲ ἐπανελθὼν εἰς Πέρσας, καὶ θύσας, καὶ ἡμέρας νοσήσας λ', τελευτᾷ, ζήσας μὲν ἔτη ιβ' πρὸ τῆς βασιλείας, βασιλεύσας δὲ ἔτη λα'. ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας. καὶ ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη ζ', ἐτελεύτησε.

ἐπεὶ D.H. — εἶδον [ἰδόντες] αὐ. D.H. — Ἀβιαράμνῃ D.H. — Μαρσαγ. D.H. — al. Σκυθάρκης & Σκυθάρκου — ἐπικρατέστερα δὲ ἦν τὰ τ. Σ. D.H. — Σκυθάρχου D.H. & in ora: al. Σκυθάρκου. — Καρχηδ. D.H. — Ποντικοῦ D.H.

1 ad serpentum aspectum funes tertiti remisissent. 2 Ariamnen 3 Masagetem, 4 ob illata mala 5 Ianciyrum nominat Iustin. lib. 2. 6 Bosporo 7 *De arcu ab Aethiopum rege sic ad Cambysen misso lege Herodot. lib. 3 post init.* 8 Scythicus validior esse deprehenderetur, fugiens per pontes Darius, fest. eos 9 apud ipsos erant 10 *Solenne quippe gentibus fuit, traiiciendi causa diis satisficere. Sic Lucull. apud Plut. Euphrati taurum facit.* 11 vt Ponticæ præerat classi, insul. 12 *Marathonia pugna nihil vnquam celebratū magis, ecc. ad eam describendam occupatis doctorum ingeniis. Plut. teste.* 13 cum annos vixisset ante regnū XII, post regnum aditum trig. & vn. 14 Septem § 1 *In veteri libro inter ἰδεῖν & οἱ insertum erat superne ἰδόν. sed locus hic nec emendari, neque intelligi nisi ex aliorum historia potest.* H.S. 2 *Σκυθάρχου, & in marg. Σκυθῶν. Max. Marg.* 3 *In altero exemplari, non sine magno errore, scriptus est consistens modo numerus ξ. pro quo hic ιβ' vbi etiam mirandum esse quis suspicari possit.* H.S.

Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀρτάπανος ὁ Ἀρτασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῷ, ὡς ὁ πατὴρ παρὰ τῷ πατρί, καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός. ἡμιαρρένων δὲ μέγιστον ἠδύνατο Νατακᾶς. γαμεῖ δὲ Ξέρξης Ὀνόφα θυγατέρα Ἄμιστριν, καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς Δαρειαῖος καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη, Ὑστάσπης, καὶ ἔτι Ἀρταξέρξης· καὶ θυγατέρες δύο, ὧν ἡ μὲν Ἄμυτις, κατὰ τὸ ὄνομα τῆς μάμμης· ἡ δὲ, Ῥοδογούνη. Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τε Χαλκηδόνιοι λῦσαι τὴν γέφυραν (ὡς ἤδη εἴρηται) ἐπεχείρησαν· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν ὃν ἔστησε Δαρεῖος, καθεῖλον· καὶ ὅτι Δᾶτιν Ἀθηναῖοι ἀνεῖλον, καὶ οὐδὲ τὸν νεκρὸν ἔδοσαν. πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, καὶ ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιτανᾶ τάφον, καὶ εἶδε διὰ Μαρδονίου· καὶ τὴν πύελον ἐλαίου οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ καὶ ἐγέγραπτο, πληρῶσαι. Ἐξελαύνει Ξέρξης εἰς Ἐκβάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλωνίων, καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σφῶν ἀναίρεσις. οὕτω καὶ περὶ τούτων φησὶ Κτησίας, καὶ οὐχ ὡς Ἡρόδοτος· ἃ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκεῖνος λέγει, πλὴν ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν, ἐπεὶ τά γε ἄλλα Μεγάβυζον οὗτος λέγει διαπράξασθαι, ὃς ἦν γαμβρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμύτι, τοῦ Ξέρξου. οὕτω μὲν ἥλω διὰ τοῦ Μεγαβύζου Βαβυλών. δίδωσι δὲ αὐτῷ Ξέρξης ἄλλα τε πολλά, καὶ μύλην χρυσῆν, ἓξ ἕλκουσαν τάλαντα· ὃ τιμιώτατον τῶν βασιλικῶν δώρων παρὰ Πέρσαις ἐστί. Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιὰν Περσικήν, ἄνευ τῶν ἁρμάτων, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζεύξας τὴν Ἄβυδον. Δημάρατος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρεγένετο ἤδη πρότερον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ ἀπεῖργε τῆς εἰς Λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσβάλλει ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδᾳ τῷ στρατηγῷ τῶν Λακεδαιμονίων, δι' Ἀρταπάνου, ἔχοντος μυρίους. καὶ κατακόπτεται τὸ Περσικὸν πλῆθος, τῶν Λακεδαιμονίων δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. εἶτα προσβαλεῖν κελεύει μετὰ δισμυρίων· καὶ ἡττᾶ γίνεται κἀκείνων. εἶτα μαστιγοῦνται ἐπὶ τῷ πολεμεῖν· καὶ μαστιγούμενοι, ἐ-

XX Regnat Xerxes filius eius, apud quẽ Artapanus Artasyræ filius maximam obtinet autoritatem, quemadmodum eius pater apud patrem regis obtinuerat, itemque Mardonius[1] antiquus. Ex eunuchis autem plurimum apud eum poterat Natacas. Xerxes[2] vxorem ducit Onophæ filiam Amistrin, ex qua filium suscipit Darixum: & post biennium, alterum, Hystaspem nomine: & præterea [3] Artoxerxem: duasque filias, quarum vna, Amytis, nomine auiæ, vocatur: altera,[4] Rhodogune. XXI Xerxes aduersus Græcos expeditionem suscepit, quod Chalcedonenses pontem soluere conati essent, (quemadmodum iam dictum est) & aram à Dario erectam diruissent: quodq; Datin Athenienses interfecissent, neque cadauer eius dare voluissent. Primum igitur Babylonem profectus est: & [5] Belitanæ videre sepulcrum exoptauit: viditq; opera Mardonii adiutus: & vrnam olei non potuit, quemadmodum scriptum erat, implere. XXII Inde Ecbatana profecto, defecisse Babylonios, & Zopyrum suum ducem interfecisse, nunciatur. *In hunc modum de his loquitur Ctesias, non quemadmodam Herodotus. nam quæcunque hic de Zopyro, (nisi quod mula ipsi peperit) ille à Megabyzo facta scribit, qui Xerxis gener erat, quum filiam eius Amytin vxorem duxisset.* Ita Babylon capta est per Megabyzum: cui Xerxes, præter alia multa, molam auream [6] sex talenta pendentem donauit, quod apud Persas omnium regiorum munerum est pretiosissimum. XXIII Xerxes autẽ, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, præter currus, instructis etiam mille triremibus, [7] in Græciam profectus est: Abydumque ponte iunxit. Ad eum Demaratus Lacedæmonius tum primum accessit, & cum illo traiecit,[8] eumque ab inuadenda Lacedæmone prohibuit. Xerxes porro per Artapanũ [9] quindecim millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedæmoniorum duce prœlium iniit, in quo magna Persarum cæsa est multitudo, ex Lacedæmoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi iubet: qui & ipsi superantur. Quum autem verberibus etiam cæsi vt acriores ad pugnam redderentur, nihilo-

---

1 ille priscus ὁ παλαιός, quem Maiorem etiam dixeris. 2 *Xerxem & Amistrin Scaliger Assuerum & Estherem interpretatur, quod Nic. Serarius confutat.* 3 Artaxerx. 4 *Rhodogunes cuiusd. Persicæ imaginem habet apud Philostratum lib. 2 Icon. 5.* 5 *Aelian. lib. 12. [illegible] cap. 3. legend.* 6 sex talentorum pondo 7 cum Abydũ ponte iunxisset, in Gr. copias duxit. 8 & ne Lacedæmona rex inuaderet, impediuit. 9 decem mil.

minus

minus victi fuissent,[1] quinquaginta millia iubet educi: & quum nihil proficeret, bellandi finem fecit. XXIV [2] Sed Thorax Thessalus, & apud Trachinienses potentissimi Calliades & Timaphernes cum exercitu aderant: quos Xerxes quum vocasset, vnaque Demaratum & Hegian Ephesium, Lacedæmonios nulla ratione vinci posse, nisi[3] circumdarentur, intellexit. Persarum itaque quadraginta millia,[4] quum duo illi Trachinienses per inuia eos duxissent, Lacedæmonios à tergo adoriuntur: qui circũdati, omnes ad vnũ fortiter pugnantes occubuerunt. XXV Rursus Xerxes aduersus Platæenses exercitum centum & viginti milliũ mittit, & Mardonium eius ducem constituit. Qui autem Xerxem in Platæenses concitabant, erant Thebani. Mardonio occurrit Pausanias Lacedæmonius, trecentos Spartanos & mille accolas, ex aliisque vrbibus sex millia secum ducens. Ibi superato exercitu Persarum, Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum à Xerxe ad diripiendam Apollinis ædem missus esset, ingruente ingenti grandine oppressus moritur: quæ res Xerxi maximum mærorem attulit. XXVI [5] Is cum suis copiis Athenas proficiscitur: sed quum Athenienses armatis centum & decem triremibus ad Salaminem fugissent, vrbem vacuam capit, quam incendit, præter arcem. in ea enim etiam aliqui relicti pugnabant: tandemque quum & illi noctu fugissent, [6] illam etiam noctu combusserunt. Xerxes autem quum inde ad angustissimum Atticæ locum, Heracleum appellatum, venisset, aggerem Salaminem versus ducere cœpit, pedestri itinere ad eam [7] traiicere cogitans. Sed consilio Themistoclis Atheniensis & Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt: deinde bellum nauale Persarum & Græcorum geritur. Persæ naues habebant plusquã mille, ducemque Onophan: Græci vero septingentas. Græci tamen victores euadunt: [8] & quingentæ naues Persarum profligantur: & fugit Xerxes consilio rursus & arte Aristidis atque Themistoclis. In [9] reliquis vero omnibus XXVII prœliis ceciderunt Persarum centum & viginti millia. At Xerxes, quum in Asiam traiecisset, & Sardis proficisceretur, misit Megabyzum vt templum Delphicum diriperet:

ἡττηθέντων. τῇ δ᾽ [1] ὑστεραίᾳ κελεύει μάχεσθαι, μετὰ πεντακισμυρίων· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυσε, λύει τότε τὸν πόλεμον. [2] Θώραξ δὲ ὁ Θεσσαλὸς, καὶ Τραχινίων οἱ δυνατοί, Καλλιάδης καὶ Τιμαφέρνης, παρῆσαν στρατιὰν ἔχοντες. καλέσας δὲ Ξέρξης τούτους τε καὶ τὸν Δημάρατον καὶ τὸν Ἡγίαν τὸν Ἐφέσιον, ἔμαθεν ὡς οὐκ ἄν ποτε ἡττηθεῖεν Λακεδαιμόνιοι εἰ μὴ κυκλωθεῖεν. ἡγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων διὰ δυσβάτου στρατὸς Περσικὸς διελήλυθε, μυριάδες 10 τέσσαρες· καὶ κατὰ νώτου γίνονται τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ κυκλωθέντες ἀπέθανον μαχόμενοι ἀνδρείως ἅπαντες. Ξέρξης δὲ πάλιν στράτευμα πέμπει κατὰ Πλαταιέων, μυριάδας ιβ΄, ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας. Θηβαῖοι δὲ ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινοῦντες. ἀντιστρατεύει δὲ Παυσανίας ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακοσίους μὲν ἔχων Σπαρτιάτας, χιλίους δὲ τῶν περιοίκων, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ἕξ. καὶ ἡττᾶται κατὰ κράτος ἡ Περσικὴ στρατιά, καὶ φεύγει τραυματισθεὶς καὶ Μαρ-20 δόνιος. οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν παρὰ Ξέρξου· κἀκεῖ φησί, θνήσκει, χαλάζης ἐπιπεσούσης παχείας· ἐφ᾽ ᾧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ᾽ αὐτὰς Ἀθήνας ἐλαύνει· καὶ Ἀθηναῖοι, πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα τριήρεις, φεύγουσιν εἰς Σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πόλιν κενὴν αἱρεῖ, καὶ [3] ἐμπίπρησι, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως. ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος κἀκείνων νυκτὶ φυγόντων, κἀκείνην συνέφλεξαν. ὁ δὲ Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ [4] στενώτατον τῆς 30 Ἀττικῆς, ὃ Ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ Σαλαμῖνα, πεζῇ ἐπ᾽ αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. βουλῇ δὲ Θεμιστοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ Κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται· εἶτα ναυμαχία Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται· Περσῶν μὲν ναῦς ἐχόντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγοῦντος αὐτοῖς Ὀνόφα, Ἑλλήνων δὲ, ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν Ἕλληνες, καὶ διαφθείρονται Περσικαὶ πεντακόσιαι νῆες. καὶ φεύγει Ξέρξης, βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ Θεμιστο-40 κλέους. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἁπάσαις μάχαις ἀπέθανον Περσῶν ιβ΄ μυριάδες. Ξέρξης δὲ περάσας εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀπελαύνων εἰς Σάρδεις, ἔπεμπε Μεγάβυζον τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι.

Θεσσαλὸς καὶ Τραχινίων D.H. — στρατιὰ D.H. — Τραχινίων, διὰ D.H. — [3] αὐτ. D.H. — στρατιὰ D.H. — αἱρεῖ D.H. — συνέφλεξε D.H. — στενὸν D.H. — 6

1 quinquag. postridie mil. 2 Thessalus & Trachemensium principes Call. [sic A.S. sed typographi vitio omissum credo Thorax.] 3 conspicuti in orbem pugnare cogantur. 4 ducibus Trachemensibus illis duobus, per inuia transgressi, 5 Xerxes 6 etiam illam exussit 7 transire 8 & quingentas naues Persæ amittunt: 9 omnibus hisce pr.

¶ 1 Max. Marg. ὑστεραίᾳ. 2 Max. Marg. Ὀνόφα. 3 Max. Marg. ἐμπίπρησι, 4 Codex Bauaricus & Max. Marginales etiam στενώτατον.

ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος παρῃτεῖτο, ἀποστέλλεται Ματακᾶς ὁ εὐνοῦχος, ὕβρεις τε φέρων τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ πάντα συλήσων. καὶ δὴ οὕτως ποιήσας, πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεψε. Ξέρξης δὲ ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Πέρσας παραγίνεται, καὶ Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Ἀμύτιος, (ἣ θυγάτηρ, ὡς προείρηται, Ξέρξου ἐτύγχανεν) ὡς μεμοιχευμένης, λόγους ἐκίνει. καὶ ἐπιτιμᾶται Ἄμυτις λόγοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπισχνεῖται σωφρονεῖν. [1] Ἀρτάπανος δὲ, μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος, μετὰ Σπαμίτρου τοῦ ἡμιάρρενος, καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, βουλεύονται ἀνελεῖν Ξέρξην· καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσιν Ἀρτοξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαρειαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς ἀνεῖλε. καὶ παραγίνεται Δαρειαῖος ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν [2] Ἀρτοξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἴη φονεὺς τοῦ πατρός· καὶ ἀποθνήσκει.

Μάτακας D.H. | ὑπὸ D.H. | Ἀρτάβανος D.H. | Ἀρταξ. D.H. | Ἀρταξέρξης D.H. sic tamen hic & D.H. vt & post. | Δαναοῖς D.H.

Καὶ βασιλεύει Ἀρτοξέρξης, σπουδῇ Ἀρταπάνου· καὶ ἐπιβουλεύεται πάλιν ὑπ᾽ αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει κοινωνὸν τῆς βουλῆς Ἀρτάπανος Μεγάβυζον, ἤδη λελυπημένον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ Ἄμυτι, διὰ τὴν τῆς μοιχείας ὑπόληψιν· καὶ ὅρκοις ἀλλήλους ἀσφαλίζονται. ἀλλὰ μηνύει πάντα Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖται Ἀρτάπανος ᾧ τρόπῳ ἔμελλεν ἀναιρεῖν Ἀρτοξέρξην· καὶ γίνεται πάντα δῆλα τὰ εἰργασμένα ἐπὶ Ξέρξῃ καὶ [3] Δαρειαίῳ. καὶ ἀπόλλυται πικρῷ καὶ κακίστῳ θανάτῳ Ἀσπαμίτρης, ὃς ἦν κοινωνὸς ἐπὶ τοῖς φόνοις Ξέρξου καὶ Δαρειαίου· σκαφεύεται γὰρ, καὶ οὕτως ἀναιρεῖται. μάχη δὲ γίνεται μετὰ τὸν θάνατον Ἀρταπάνου, τῶν τε συνωμοτῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Περσῶν. καὶ πίπτουσιν ἐν τῇ μάχῃ οἱ τρεῖς τοῦ Ἀρταπάνου υἱοί. τραυματίζεται δὲ καὶ Μεγάβυζος ἰσχυρῶς· καὶ θρηνεῖ Ἀρτοξέρξης καὶ ἡ Ἄμυτις καὶ ἡ Ῥοδογούνη, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν [4] Ἄμιστρις. καὶ μόλις πολλῇ ἐπιμελείᾳ διασώζεται [5] Ἀπολλωνίδου ἰατροῦ τοῦ Κῴου. Ἀφίσταται Ἀρτοξέρξου Βάκτρα, καὶ ὁ σατράπης ἄλλος Ἀρτάπανος· καὶ γίνεται μάχη ἰσοπαλής· καὶ γίνεται πάλιν ἐκ δευτέρου· καὶ ἀνέμου κατὰ πρόσωπον Βακτρίων πνεύσαντος, νικᾷ Ἀρτοξέρξης, καὶ προσχωρεῖ αὐτῷ πᾶσα Βακτρία. Ἀφί-

παλαιοῦται D.H. | Ἀρταξ. D.H. & sic semper post, in antep. | Ἀπολλωνίδου D.H. | Ἀρτάβανος D.H. & sic etiam editio H. Stephani prima.

...loque id suscipere recusante, Mataeas eunuchus iniuriam Apollini illaturus omniaque drepturus mittitur. Is confectis ita rebus ad Xerxem reuersus est. Xerxes ex Babylone ad Persas proficiscitur. At Megabyzus suam vxorem Amytin (quæ filia Xerxis erat, quemadmodum iam dictum est) adulterii insimulat. quam ob rem Amytis à patre acriter reprehenditur: at illa [1] impudicitiæ crimen à se remouet. Verum Artapanus, qui plurimum apud Xerxem autoritate valebat, cum Spamitre eunucho (qui & ipse plurimum apud eum poterat) de Xerxe interficiendo consilium agitat: idque perpetrant, & [2] Artoxerxi filio persuadent ab altero filio Dariæo patrem suum necatum esse: adduciturq; Dariæus ab Artapano domum Artaxerxis, cum ingenti clamore se parricidam esse negans. is tamen capite plectitur.

XXVIII

XXIX

[3] Artoxerxes igitur Artapani opera regno potitur. sed idem Artapanus eius vitæ insidians, consilium suum cum Megabyzo (qui iam ob suspectam adulterii vxorem suam, mærore affectus erat) communicat, fidemque mutuo datam iureiurando firmant. Sed re tota Megabyzi indicio prodita, Artapanus ea morte qua Artoxerxes erat afficiendus, afficitur: atque adeo quæcunque in Xerxem Dariæumque perpetrata fuerant, patefiunt. [4] Aspamitres quoque, qui cædis Xerxis ac Dariæi conscius fuerat, [5] acerbissimo genere mortis, adhibitis videlicet per scapham tormentis, plectitur. At post Artapani mortem, eorũ qui cum illo coniurarant, & Persarum aliorum pugna oritur, in qua cadunt tres Artapani filii, & grauiter Megabyzus vulneratur. Quem casum Artoxerxes itemq; Amytis & Rhodogune ac ipsarum mater Amistris ingenti luctu prosequuti sunt: atque adeo vix tandem hic Apollonidis medicis Coi opera, summam adhibentis diligentiam, mortis periculo liberatur. Desciscunt ab Artaxerxe Bactra, aliusque item præfectus Artapanus: & æquo Marte pugnatur. Quum autem commissa iterum pugna, ventus in faciem Bactrianorum spiraret, vincit Artoxerxes, & in eius ditionem vniuersa Bactria concedit.

XXX

XXXI

1 spondet se castam esse. 2 Artax. [ὁ sic semper] 3 Longimanus *tegumento*. 4 *Paulo ante Spamitres dictus*. 5 acerbo in primis ac duro. *Habes id à Plut. descriptum in vita Artoxerxis, mox à principio*. 6 tandem tamen, etsi ægre admodum, insigni diligentia Apollonidæ Coi medici seruatus est. ¶ 1 *Max. Marg.* Ἀρτάβανος 2 *Augusta Max. Marg.* 3 *Max. Marg.* Δαναοῖς 4 *Idem* Κῴου 5 *In vtroq; exemplari legitur hic* Ἀπολλωνίου, *at contra in iis locis qui sunt cap. 41. vtrumque* Ἀπολλωνίδης & Ἀπολλωνίδου *scriptum habet*. H.S.

Deficit

XXXII Deficit etiam Ægyptus, Inaro Lydio & [1] altero Ægyptio defectionis autoribus: omniaque ad bellum pertinentia parantur. Athenienses quoque Inaro petenti quadraginta naues mittunt: & ipsemet Artoxerxes exercitum educere cogitat: sed, non ita consulentibus amicis, mittit Achæmenidem fratrem cum quadringentis millibus peditum, & octoginta nauibus. Confligit Inarus cum Achæmenide, Ægyptiique vincunt: atque Achæmenides quum ab Inaro vulnus accepisset, moritur, eiusque cadauer ad Artoxerxem mittitur. Idem Inarus mari victor euadit, Charitimide magnum inde nomen consequuto, qui quadraginta nauium Athenis missarum nauarchus erat. Ex quinquaginta Persarum nauibus, viginti cum ipsis hominibus captæ, triginta

XXXIII [2] profligatæ fuerunt. Deinde aduersus Inarum mittitur Megabyzus, præter exercitũ qui reliquus fuerat, alium ducens, qui ex ducentis hominum millibus constabat, nauibus autem trecentis, quibus Oriscus præerat. adeo vt præter naues reliqua multitudo quingentorum hominũ millium esset. nam quum cecidit Achæmenides, centum hominum millia ex quadringentis quę duxerat millibus, vna cæsa fuerunt. Pugnatur acriter, & vtrinque multi, sed plures ex Ægyptiis, cadunt. Tandem Megabyzus Inarum in femore vulnerat, fugatque: & [3] fortiter pugnantes Persæ victores euadunt. Inarus vero fugiens Byblum [4] proficiscitur, (hæc est munita vrbs in Ægypto) & cum eo Græci quicunque in prœlio & cum

XXXIV Charitimide cæsi non fuerant. Ægyptus præter Byblum partes Megabyzi sequitur: & quoniam Byblus expugnari non posse videbatur, Megabyzus cum Inaro & Græcis, quorum erant sex millia & amplius, fide data paciscitur, nullam eos a rege iniuriam accepturos, & Græcos domũ quũ liberet reuersuros.

XXXV Quum igitur [5] Sarsamen Ægypti præfectũ constituisset, vna cũ Inaro & Græcis ad Artoxerxem proficiscitur: eumque

Ἀφίσταται Αἴγυπτος, Ἰνάρω Λυδίου ἀνδρὸς καὶ ἑτέρου Αἰγυπτίου τὴν ἀπόστασιν μελετησάντων. καὶ εὐτρεπίζεται τὰ πρὸς πόλεμον. πέμπουσι καὶ Ἀθηναῖοι, αἰτησαμένου αὐτοῦ, τεσσαράκοντα νῆας. καὶ μελετᾷ αὐτὸς Ἀρτοξέρξης ἐκστρατεῦσαι. καὶ τῶν φίλων οὐ συμβουλευόντων, πέμπει Ἀχαιμενίδην τὸν ἀδελφὸν, τεσσαράκοντα μὲν μυριάδας ἐπαγόμενον στρατεύματος πεζοῦ, νῆας δὲ π΄. συμβάλλει πόλεμον Ἴναρος πρὸς Ἀχαιμενίδην· καὶ νικῶσιν Αἰγύπτιοι, καὶ βάλλεται Ἀχαιμενίδης ὑπὸ Ἰνάρω, καὶ θνήσκει· καὶ ἀποπέμπεται ὁ νεκρὸς αὐτοῦ εἰς Ἀρτοξέρξην. ἐνίκησε Ἴναρος καὶ κατὰ θάλασσαν, [§1] Χαριτιμίδου εὐδοκιμήσαντος, ὃς τῶν ἐξ Ἀθηνῶν τεσσαράκοντα νεῶν ἐχειροτονήθη ναύαρχος· καὶ ν΄ Περσῶν νῆες, αἱ μὲν εἴκοσιν αὐτάνδροι ἐλήφθησαν, αἱ δὲ λ΄ διεφθάρησαν. Εἶτα πέμπεται κατὰ Ἰνάρω Μεγάβυζος, ἐπαγόμενος ἄλλο στράτευμα πρὸς τῷ ὑπολειφθέντι, μυριάδας εἴκοσι, καὶ νῆας τ΄· καὶ ἐπεστάτει αὐταῖς Ὀρίσκος. ὡς εἶναι χωρὶς τῶν νεῶν, τὸ ἄλλο πλῆθος ν΄ μυριάδας. Ἀχαιμενίδης γὰρ ὅτε ἔπεσεν, ι΄ μυριάδες αὐτοῦ, ἀφ᾽ ὧν ἦγε μ΄, συνδιεφθάρησαν. γίνεται οὖν μάχη καρτερὰ, καὶ πίπτουσιν ἀμφοτέρωθεν πολλοί, πλείους δὲ Αἰγύπτιοι. καὶ βάλλει Μεγάβυζος εἰς τὸν μηρὸν Ἴναρον, καὶ τρέπεται· καὶ νικῶσι Πέρσαι κατακράτος. φεύγει δὲ πρὸς τὴν Βύβλον Ἴναρος, (πόλις ἰσχυρὰ ἐν Αἰγύπτῳ αὕτη) καὶ οἱ Ἕλληνες δὲ μετ᾽ αὐτοῦ, ὅσοι μὴ ἐν τῇ μάχῃ καὶ μετὰ Χαριτιμίδου ἀπέθανον. Προσχωρεῖ δὲ Αἴγυπτος πλὴν Βύβλου πρὸς Μεγάβυζον. ἐπεὶ δὲ ἐκείνη ἀνάλωτος ἐδόκει, σπένδεται πρὸς Ἴναρον καὶ τοὺς Ἕλληνας ἑξακισχιλίους ὄντας, καὶ ἐπέκεινα, ὁ Μεγάβυζος, ἐφ᾽ ᾧ μηδὲν κακὸν παρὰ βασιλέως λαβεῖν, καὶ τοὺς Ἕλληνας, ὅτε βούλοιντο, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν. καθίστησι δὲ τῆς Αἰγύπτου σατράπην Σαρσάμαν καὶ λαβὼν Ἴναρον καὶ τοὺς Ἕλληνας, παραγίνεται πρὸς Ξέρξην· καὶ εὑρίσκει λίαν κατὰ Ἰνάρου τεθυμωμένον, ὅτι τὸν ἀδελφὸν Ἀχαιμενίδην ἀπεκτόνει. διηγεῖται τὰ γεγονότα πάντα Μεγάβυζος, καὶ ὡς πίστεις δοὺς Ἰνάρῳ καὶ τοῖς Ἕλλησι, Βύβλον εἴληφε. καὶ ἐξαιτεῖται λιπαρῶς βασιλέα περὶ τῆς αὐτῶν σωτηρίας καὶ λαμβάνει. καὶ

inuenit iratum Inaro vehementer, quoniam is fratrem Achæmenidem interfecerat. Megabyzus omnia quæ gesta fuerant narrat, & quomodo fide Inaro Græcisque data Byblum ceperit: atque pœnam illorum pertinaciter deprecatus, efficitur voti compos. tandemque

1 alt. Æg. quodam 2 petiere. 3 viribus Persæ fortiores facti vincunt. 4 se recepit. 5 Sartaman

§ 1 Χαριτιμίδου Max. Marg.

ἐξάγεται· τέλος τῇ ″ στρατιᾷ ὡς Ἰνάρως καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδὲν κακὸν πείσονται. Ἄμυτις δὲ περὶ τοῦ παιδὸς Ἀχαιμενίδου δεινὰ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ ″ τιμωρήσαιτο Ἰνάρων καὶ τοὺς Ἕλληνας· καὶ αἰτεῖται ταῦτα ″ βασιλέα, ὁ δὲ οὐκ ἐνδίδωσιν· εἶτα Μεγάβυζον, ὁ δὲ ἀποπέμπεται. εἶτα, ἐπεὶ διώχλει τὸν υἱὸν, κατειργάσατο· καὶ πέντε παρελθόντων ἐτῶν, λαμβάνει τὸν Ἰνάρων παρὰ βασιλέως καὶ τοὺς Ἕλληνας. καὶ ³ ἀνεσταύρωσε μὲν ⁴ ἐπὶ τρισὶ σταυροῖς· πεντήκοντα δὲ Ἑλλήνων, ὅσους λαβεῖν ἴσχυσε, τούτων ἔτεμε τὰς κεφαλάς. Καὶ ἐλυπήθη λύπην σφοδρὰν Μεγάβυζος, καὶ ἐπένθησε· καὶ ᾐτήσατο ἐπὶ Συρίαν τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπιέναι. ἐνταῦθα λάθρα καὶ τοὺς ἄλλους τῶν Ἑλλήνων προέπεμψε, καὶ ἀπῄει· καὶ ἀφίσταται βασιλέως. καὶ ἀθροίζει μεγάλην δύναμιν, ἄχρι πεντεκαίδεκα μυριάδων, χωρὶς τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν. καὶ πέμπεται Οὔσιρις κατ' αὐτοῦ σὺν εἴκοσι μυριάσι. καὶ συνάπτεται πόλεμος, καὶ βάλλουσιν ἀλλήλους Μεγάβυζος καὶ Οὔσιρις· ὁ μὲν, ἀκοντίῳ, καὶ τυγχάνει Μεγαβύζου εἰς τὸν μηρὸν, καὶ τιτρώσκει ἄχρι δακτύλων δύο· ὁ δὲ ὡσαύτως ἀκοντίῳ τὸν Οὐσίριος μηρόν. εἶτα βάλλει εἰς τὸν ὦμον· κἀκεῖνος πίπτει ἐκ τοῦ ἵππου. καὶ περισχὼν Μεγάβυζος προσέταξεν ἀναλαβεῖν καὶ περισῶσαι. ἔπιπτον δὲ πολλοὶ τῶν Περσῶν· καὶ ἐμάχοντο ἀνδρείως οἱ τοῦ Μεγαβύζου παῖδες Ζώπυρος καὶ ″ Ἀρτύφιος. καὶ νίκη γίνεται Μεγαβύζῳ κρατερά. περιποιεῖται Οὔσιριν ἐπιμελῶς, καὶ ἀποπέμπει ″ τοῦτον αἰτησάμενον πρὸς Ἀρτοξέρξην. Πέμπεται δὲ κατ' αὐτοῦ ἑτέρα στρατιά, καὶ ″ Μενοστάνης ὁ τοῦ Ἀρταρίου παῖς. ὁ δὲ Ἀρτάριος, σατράπης μὲν ἦν Βαβυλῶνος, Ἀρτοξέρξου δὲ ἀδελφός. καὶ συμβάλλουσιν ἀλλήλοις, καὶ φεύγει ἡ Περσικὴ στρατιά. καὶ ⁴ Μενοστάτης βάλλεται εἰς τὸν ὦμον ὑπὸ Μεγαβύζου· εἶτα εἰς τὴν κεφαλὴν τοξεύεται οὐ καιρίαν. φεύγει δὲ ὅμως αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ νίκη λαμπρὰ γίνεται Μεγαβύζῳ. Ἀρτάριος δὲ πέμπει πρὸς Μεγάβυζον, καὶ παραινεῖ σπείσασθαι βασιλεῖ. ὁ δὲ δηλοῖ σπείσασθαι μὲν βούλεσθαι καὶ ″ αὐτὸς, οὐ μέντοι παραγενέσθαι πρὸς βασιλέα, ἀλλ' ἐφ' ᾧ μένειν ἐν τῇ ″ ἑαυτοῦ. ἀπαγγέλλεται ταῦτα βασιλεῖ. καὶ συμβου-

[Margin: στρατιᾷ D.H. — τιμωρήσαι τὸν I. D.H. — βασιλεῦ D.H. — Οὔσιρις D.H. & sic semper post hunc. — Ἀρτύφιος D.H. — τὸν D.H. — Μενοστάνης D.H. — αὐτ. D.H. — αὐτῇ D.H.]

ad exercitum defertur, Inarum & Græcos nihil detrimenti passuros. Verum enimuero [1] Amytis vicem interempti filii Achæmenidis dolens, [2] grauiter conquerebatur quod Inarus & Græci pœnas sibi non darent. atque adeo illos à rege exposcit: sed is tradere recusat. Deinde Megabyzum ab eo exposcens, repulsam itidem patitur. Tandem tamen illa quum instando molesta esset, impetrauit: & quinque post annis, Inarum pariter & Græcos a rege accepit. Atque hunc quidem [3] tribus crucibus [4] suffixit, Græcis autē quinquaginta (nā plures capere nō potuerat) capita amputauit. At Megabyzus magno dolore & luctu affectus est, petiitq; vt sibi in Syriam regionem suam proficisci liceret. Huc etiam clam præmisit Græcos alios, & profectus est, atque a rege desciuit: maximasque copias coegit, [5] quæ, præter equites, ex centū & quinquaginta millibus constabant. Aduersus eū [6] Vsiris mittitur cum ducentis millibus: pugna conseritur, seque mutuo vulnerant Megabyzus & [7] Vsiris. hic quidem iaculo Megabyzum in femore percussit, & vulnus duos digitos altum infligit: ille vero similiter iaculo [8] Vsirin in femore, deinde & in humero vulnerauit. vnde Vsirin ex equo cadere contigit. sed eum [9] circumsistens Megabyzus attolli & seruari iubet. Multi autem Persæ ceciderunt. Zopyro [10] Artyphioq; Megabyzi filiis fortiter pugnantibus. itaque tandem viribus longe superior euadit Megabyzus, & victoria potitus, magnā [11] Vsiris curam gerit, eumque ad Artoxerxem mittit [12] id petentem. Rursus autem exercitus aduersus eum mittitur, & [13] Menostanes Artarii filius. (Artarius autem erat satrapa Babylonis, & Artoxerxis frater) cōfligunt inter se: sed Persarum fugatur exercitus, & [14] Menostanes in humero à Megabyzo percutitur: præterea in capite sagitta, sed nō lethali vulnere, feritur, vna tamē cum omnibus suis fugam capit, & Megabyzus splendida potitur victoria. Artarius Megabyzum per legatos monet vt cum rege pacificatur. Ille se pacisci quidem cum rege, non tamen ad eum proficisci, sed in sua regione manere velle indicat. Hæc regi nunciantur, cui

[Margin: XXXV — XXXVI — XXXVII — XXXVIII; line numbers 10, 20, 30, 40]

1 F. Amistris, illa Onophæ filia, Artaxerxæ mater. 2 indignam rem fore arbitrabatur, nisi cum Græcis Inarus quoque sibi pœnas daret. 3 Ita Plut. in Artaxerxe refert Mesabatæ corpus transuersum tribus fuisse suffixum crucibus. 4 suffixit de Græcis vero L (tot enim capere potuit) capita curauit amputari. 5 ad cent. & qu. millia, seorsum equitum peditumque. 6, 7 Osiris 8 Osir. 9 complexus Megabyzus, sublatū seruari iussit. 10 Artiphyo 11 Osir. 12 ipsum repetentem 13, 14 Menostates. § 1 Pro [illegible] reponenda puto [illegible] H.S. 2 [illegible] M.Marg. 3 A.S. sic legit. [illegible] τῶν Ἑλλήνων, ut D.H. 4 Lege Μενοστάνης aut, vt hic, ita etiā ante, versu abhinc quarto Μενοστάτης, nā duplex est scriptura. H.S.

Artoxares

Artoxares Paphlagon eunuchus & Amistris studiose consilium dant vt pacificatur. Itaque ipse Artarius & Amytis vxor, & Artoxares, iam viginti annos natus, & [1] Petisas Vsiris filius & Spitamæ pater, mittuntur. Multis igitur sermonibus & iuramentis ad fidem faciendā adhibitis, vix tamen Megabyzo vt ad regem proficiscatur persuadent. Cui tandem reuerso rex per nuncios veniam se illi eorum quæ admisisset, dare significauit.

XXXIX Sed quum egresso ad venationem rege & eum adorto leone, Megabyzus beluam hanc in pedes se erigentem iaculo percutiens interfecisset, succensens ei rex quod eam percussisset antequam ipse eam vllo ictu attigisset, caput abscindi imperauit. Sed Amistris & Amytis aliorumque precibus remissa ei mortis pœna, ad vrbem quandam nomine Cyrtæ circa mare r[u]brum relegatur. Artoxares quoque eunuchus in Armeniam relegatur, quod sæpe pro Megabyzo liberius apud regem loquutus esset.

XL Sed Megabyzus, quum in exilio quinque annos esset commoratus, aufugit, se pisagan esse simulando: (pisagas autem à Persis dicitur leprosus, ad quem nemini accedere licet) & ad Amytin domumque proficiscitur, & vix agnitus, per Amistrin & Amytin cum rege reconciliatur: qui eum, quemadmodum antea, suæ mensæ participem facit. & quum sex & septuaginta vixisset annos, mortuus est: propter quod magno rex est mœrore affectus.

XLI Mortuo Megabyzo Amytis cum multis consuetudinē habebat, [2] & ante hanc similiter mater Amistris: Apollonides vero Cous medicus, quum Amytis leuiter ægrotaret, & ipse eius amore captus esset, for[e] dixit vt ea in pristinam valetudinē restitueretur si cū viris rem haberet. vuluæ enim esse morbū. Sed quum hac arte voti compos factus cum ea concumberet, illa autem tabe laborare cœpisset, à concubitu abstinuit. Tandē igitur illa morti vicina, matri in mādatis dedit vt Apollonidē vlcisceretur. Hęc ipsi regi Artoxerxi rem totam exposuit, & quomodo cum illa concumbere solitus, non prius desiisset quā ei illius mali autor fuisset: & quomodo supplicium de Apollonide sumi illa sibi mādasset. Ille matri quicquid ipsi visum fuerit agendi potestatē facit. Hæc, quum vinctum Apollonidem bimestri spatio cruciatibus affecisset, viuum postea defodit, quo nimirum tempore

συμβουλευούσῃ Ἀρτοξάρης τε ὁ Παφλαγὼν εὐνοῦχος, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἄμιστρις, σπουδῇ ἀπίσταξε. πέμπεται οὖν Ἀρτάριός τε αὐτὸς καὶ Ἄμυτις ἡ γυνὴ, καὶ Ἀρτοξάρης, ἐτῶν ἤδη ὢν εἴκοσι, καὶ Πετίσας ὁ Οὐσίριος καὶ Σπιτάμα πατήρ. πολλοῖς οὖν λόγοις καὶ ὅρκοις πληροφορήσαντες Μεγάβυζον, μόλις αὐτὸν πείθουσι πρὸς βασιλέα παραγενέσθαι. καὶ βασιλεὺς τέλος ἔπεμπε παραγενομένῳ συντιθέμενος ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων. Ἐξέρχεται βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, καὶ λέων ἐπέρχεται αὐτῷ· μετεώρου δὲ φερομένου τοῦ θηρὸς, βάλλει ἀκοντίῳ Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖ· καὶ ὀργίζεται Ἀρτοξέρξης ὅτι πρὶν ἢ αὐτὸς τύχῃ, Μεγάβυζος ἔβαλε· καὶ προστάσσει τὴν κεφαλὴν τοῦ Μεγαβύζου ἀποτμηθῆναι. Ἀμίστριος δὲ καὶ Ἀμύτιος καὶ τῶν ἄλλων τῇ παραιτήσει, τοῦ μὲν θανάτου ῥύεται, ἀνάσπαστος δὲ γίνεται εἰς τὴν ἐρυθρὰν, ἔν τινι πόλει ὀνόματι Κύρται. ἐξορίζεται δὲ καὶ Ἀρτοξάρης ὁ εὐνοῦχος εἰς Ἀρμενίαν, ὅτι πολλάκις ὑπὲρ Μεγαβύζου βασιλεῖ ἐπαρρησιάσατο. Ὁ δὲ Μεγάβυζος πέντε διατρίψας ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἔτη, ἀποδιδράσκει, ὑποκρινάμενος τὸν πισάγαν. (πισάγας δὲ λέγεται παρὰ Πέρσαις ὁ λεπρὸς, καὶ ἔστι πᾶσιν ἀπρόσιτος.) ἀποδρὰς οὖν παραγίνεται πρὸς Ἄμυτιν καὶ τὸν οἶκον, καὶ μόλις ἐπιγινώσκεται· καὶ δι' Ἀμίστριος καὶ δι' Ἀμύτιος καταλλάσσεται ὁ βασιλεὺς, καὶ ποιεῖ αὐτὸν, ὡς τὸ πρόσθεν, ὁμοτράπεζον. ζήσας δὲ ἓξ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἀπέθανε· καὶ κάρτα ἠχθέσθη βασιλεύς. Τελευτήσαντος δὲ Μεγαβύζου, κάρτα ἦν Ἄμυτις ἀνδράσιν ὁμιλοῦσα· καὶ πρό γε ταύτης, καὶ ἡ μήτηρ Ἄμιστρις ὁμοίως. ὁ δὲ Ἀπολλωνίδης ὁ ἰατρὸς ὁ Κῷος, ἐπεὶ ἀσθενῶς εἶχεν Ἄμυτις, εἰ καὶ βληχρῶς καὶ οὐκ ἰσχυρῶς, ἐκεῖνος δὲ ἠράσθη αὐτῆς, ἔφη εἰς τὴν ὑγείαν αὐτῆς ἐπιμελεῖσθαι ἐὰν ἀνδράσιν ὁμιλήσῃ. τῆς γὰρ ὑστέρας εἶναι τὸ νόσημα. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ ἐχρῆτο τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ ὡμίλει αὐτῇ, ἡ δὲ αὖθις ἐμαραίνετο, ἀπέστη τῆς συνουσίας. τελευτῶσα δὴ οὖν ἐπέστειλε τῇ μητρὶ, ἀμύνασθαι Ἀπολλωνίδην. ἡ δὲ ἀπαγγείλασα πάντα Ἀρτοξέρξῃ τῷ βασιλεῖ, ὅπως τε ὡμίλει, καὶ ὅπως ἀπέστη ὑβρίσας· καὶ ὅπως ἡ θυγάτηρ ἐπήγγειλεν Ἀπολλωνίδην ἀμύνασθαι. ἐκεῖνος δὲ τῇ μητρὶ τὸ προαιρούμενον αὐτῇ πράττειν ἐπιτρέπει. ἡ δὲ, λαβοῦσα ἔδησε τὸν Ἀπολλωνίδην, δυσὶ μησὶ κολάζουσα· ἔπειτα ζῶντα κατώρυξεν, ὅτε καὶ Ἄμυτις

[1] Osiris filius Petisas, qui & Sp. p. 2 vran.

§ 1 Ἀμίστρ. etiam Max. Marg. vt & mox v. 14.

Ἄμυτις ἀπέθανε. Ζώπυρος δὲ ὁ Μεγαβύζου καὶ Ἀμύτιος παῖς, ἐπεὶ αὐτῷ ὅ, τι πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἐτελεύτησεν, ἀπέστη βασιλέως καὶ εἰς Ἀθήνας ἀφίκετο, κατὰ τὴν τῆς μητρὸς εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίαν. εἰς Καῦνον δὲ ἅμα τοῖς ἑπομένοις εἰσὶ πλεύσας, καὶ ἐκέλευσε παραδιδόναι τὴν πόλιν. Καύνιοι δὲ αὐτῷ μὲν παραδιδόναι τὴν πόλιν ἔφασκον, Ἀθηναίοις δὲ τοῖς συνεπομένοις, οὐκέτι. ἀνιόντι δὲ Ζωπύρῳ εἰς τὸ τεῖχος λίθον Ἀλκίδης Καύνιος ἐμβάλλει εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ οὕτως Ζώπυρος ἀποθνήσκει. Ἄμηστρις δὲ ἡ μάμμη τὸν Καύνιον ἀνεσταύρωσεν. ἀποθνήσκει δὲ καὶ ἡ Ἄμηστρις, κάρτα γραῦς γενομένη. καὶ Ἀρτοξέρξης δὲ ἀποθνήσκει, μβʹ ἔτη βασιλεύσας. [τέλος τῆς ιζʹ ἱστορίας, ἀρχὴ δὲ τῆς ιηʹ.]

[Margin: αὐτοὶ ἐν D. H. — ἐν D. H. — [ὅ] D. H. — ex edit. D. H.]

Ἀρτοξέρξου δὲ τελευτήσαντος, Ξέρξης ὁ υἱὸς βασιλεύει, ὃς μόνος ἦν γνήσιος ἐκ Δαμασπίας, ἣ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ καὶ Ξέρξης ἐτελεύτησεν, ἀπέθανε. Βαγόραζος δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς ἀπήγαγεν εἰς Πέρσας. ἑπτακαίδεκα δὲ νόθους υἱοὺς ἔσχεν ὁ Ἀρτοξέρξης, ἐξ ὧν ἐστι καὶ Σεκυνδιανός, ὁ ἐξ Ἀλογούνης τῆς Βαβυλωνίας, καὶ Ὦχος, καὶ Ἀρσίτης, ὁ ἐκ Κοσμαρτιδηνῆς, καὶ αὐτῆς Βαβυλωνίας. ὁ δὲ Ὦχος ὕστερον καὶ βασιλεύει. ἔτι δὲ παῖδες αὐτοῦ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καὶ Βαγαπαῖος καὶ Παρύσατις, ἐξ Ἀνδίας, καὶ αὐτῆς Βαβυλωνίας. αὕτη ἡ Παρύσατις Ἀρτοξέρξου καὶ Κύρου μήτηρ ἐγένετο. τὸν δὲ Ὦχον ζῶν ὁ πατὴρ Ὑρκανίων σατράπην ἐποίησε, δοὺς αὐτῷ καὶ γυναῖκα Παρύσατιν ὄνομα, ἥτις ἦν Ξέρξου μὲν θυγάτηρ, ἀδελφὴ δὲ οἰκεία. Ὁ δὲ Σεκυνδιανὸς προσποιησάμενος Φαρνακύαν τὸν εὐνοῦχον, ὃς ἦν μετὰ Βαγόραζον καὶ Μενοστάνην καὶ ἑτέρους τινάς, μεθυσθέντος ἐν ἑορτῇ τινι τοῦ Ξέρξου καὶ καθεύδοντος ἐν τοῖς βασιλείοις, εἰσελθόντες ἀποκτείνουσιν αὐτόν, παρελθούσης καὶ πεμπτηκοστῆς ἡμέρας διαγενομένης ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς. συνέβη δὲ ἀμφοτέρους ἅμα εἰς Πέρσας ἀποκομισθῆναι. αἱ γὰρ ἄγουσαι τὴν ἁρμάμαξαν ἡμίονοι, ὥσπερ ἀναμένουσαι καὶ τὸν τοῦ παιδὸς νεκρόν, οὐκ ἤθελον προβῆναι. ὅτε δὲ κατέλαβε, σὺν προθυμίᾳ ἀπῄεσαν.

[Margin: Κοσμαρτιδηνῆς D. H. — βασιλεύει. ἐν D. H. — [τὸν εὐν.] D. H.]

Βασιλεύει δὲ Σεκυνδιανός, καὶ γίνεται ἀζαβαρίτης αὐτῷ Μενοστάνης. ἀπιὼν δὲ Βαγόραζος, καὶ ὑποστρέψας πρὸς Σεκυνδιανόν, ἐπεὶ παλαιὰ αὐτοῖς

Amytis diem suum obiit. Sed Zopyrus, Megabyzi & Amytis filius, vbi iam patrẽ & matrem amisit, à rege desciuit, atque Athenas profectus est, propterea quod Atheniensés mater eius beneficiis affecerat. [1] Caunum vna cum illis nauigauit, & Caunios ciuitatẽ tradere iussit: at illi vrbem ipsi quidẽ tradituros se respondebant, Atheniensibus vero qui eum sequebantur, nequaquam. In Zopyri igitur murum subeuntis caput saxum iecit Alcides Caunius, ex quo ictu Zopyrus mortem obit. Amistris vero auia Cauniũ illum cruci affixit. Postea autẽ & ipsa moritur, iam ætate valde confecta. Artoxerxes item obit, quum duos & quadraginta regnasset annos. [*Atque hic finis septimi decimi historiarum libri, incohaturque octauus-decimus.*] — XLII

Artoxerxe mortuo regnat Xerxes eius filius, qui solus erat legitimus ex Damaspia susceptus, quæ eodem ipso die quo [2] Xerxes mortuus est, è vita discessit: Bagorazus vero cadauer patris & matris in Persiam tulit. Fuerunt autem Artoxerxi septemdecim filii spurii, in quibus fuit [3] Secundianus ex Alogune Babylonia susceptus, & Ochus, & Arsites, [4] ex Cosmartidene, quæ etiam erat Babylonia. [5] Ochus autem postea regnat, & præter hos liberi eius. Fuerunt ex his, & Bagapæus & Parysatis, ex Andia, quæ etiam erat Babylonia. Hæc Parysatis, Artoxerxis & Cyri mater fuit. & Ochum pater viuens Hyrcaniorũ præfectum constituerat, eique in vxorem dederat mulierem quæ Parysatis appellabatur, Xerxis filiam, [6] & regis sororem. [7] Secundianus autem, postquam sibi Pharnacyam eunuchũ conciliauit, ([8] qui secundum à Bagorazo, & [9] Menostane, & quibusdam aliis locum tenebat) quum Xerxes in quodam festo ebrius esset atque in regia sua dormiret, ingressi eum interficiunt, die à patris morte quinto & quadragesimo. Euenit ergo vt amborum simul ad Persas corpora ferrentur. [10] nam mulæ quæ currum trahebant, tanquam filii cadauer expectantes, iter facere nolebant: sed posteaquam aduenit, magna cum alacritate iter fecerunt. — XLIII, XLIV

[11] Regno autem potitur Secundianus, qui Azabaritem & Menostanem *eunuchos* apud se habuit. At Bagorazo ad Secundianum reuerso, Secundianus iampridem cum — XLV

1 C. ergo ipse, nauibus cum affectis delatus &c. 2 X. postea] vita decessit. 3 Secyndianus 4 ille ex muliere quadam Martidene nomine. 5 Ochus autem hic post etiam regno potitur. Porro præter iam dictos ipsius æque liberi fuere, Bag. 6 ipsiusque Ochi. 7 Secynd. 8 (qui Bag. & Men. & q. a. auctoritate inferior erat) 9 *Supra* Menostates. 10 quæ enim antea mulæ currũ [*cum Artoxerxis cadauere*] protrahebant, tanquam filii quoque cadauer expectarent, progredi nolueram, eædem, postquam illa contigerunt, magna cum alacritate sunt iter ingressæ. 11 Ita regno potitus Secynd. Menostanem sibi erat azabaritem.

§. 1. Mar. Μαρξ βαγνάνιων

eo ſimultatem exercens, cum criminatus quod abſque eius conſilio cadauer patris ibi reliquiſſet, lapidibus obrui imperauit. Quod factum ægerrime exercitus tulit: qui quamuis ab eo muneribus donaretur, eum nihilominus ob Bagorazi & fratris Xerxis cædem odio proſequebatur.

XLVI Poſtea autem Ochus a Secundiano accerſitus, venturum ſe promittit: ſed minime venit: & hoc ab eo ſæpius fit. tandem Ochus multo ſe munit exercitu, & regnũ occupaturus ſperatur. Arbarius equitum Secundiani præfectus ab eo ad Ochum deficit: deinde Arxanes Ægypti ſatrapa: quinetiã Artoxares ex Armenia venit ad Ochũ: & ipſi [1] citarin inuito impoſuerunt.

XLVII Regnat Ochus, & nomine mutato [2] Dariæus appellatur, qui dolis iuramẽtiſque, monitu Paryſatidis, Secundianum tentat. at Menoſtanes Secundianum diligenter hortabatur ne crederet eius iuramentis, neque cum fallacibus hominibus paciſceretur: ſed nihilominus Secundianus perſuadetur & capitur, & in [3] cineres coniectus moritur, [4] quum vi menſes & dies xx regnauiſſet.

XLVIII Regnat igitur ſolus Ochus, qui etiam Dariæus nominabatur: apud eum autem autoritate valebant tres eunuchi, [5] primum quidẽ locum Artoxare, ſecundum Artibarxane, tertium Athoo tenente. Vxorem autem potiſſimum in conſilium adhibebat, ex qua, antequam regnum adipiſceretur, duos ſuſceperat liberos, Amiſtrin feminam, & Arſacan marem, qui poſtea mutato nomine dictus eſt [6] Artoxerxes. Ex eadem autẽ etiam regnante alterũ ſuſcepit marem, & ei nomen [7] Cyri à ſole eſt impoſitum: deinde Artoſten: alioſque deinceps vſque ad tredecim. *atque iſta hiſtoricus ex illa ipſa Paryſatide ſe audiſſe tradit.* Sed reliqui filii celeriter è vita migrauerunt: ſuperfueruntq; illi quorum fecimus mentionem, & quartus filius, qui Oxendras eſt appellatus.

XLIX Deſciſcunt à rege, Arſites frater eius germanus, ex eadem matre eodemque patre genitus: & Artyphius Megabyzi filius. In eos mittitur Artaſyras, & Artyphium bello inuadit: atque in duabus pugnis Artaſyras vincitur: deinde rurſus congreſſus Artyphium ſuperat, & eos qui cum illo erant Græcos muneribus ad ſe allicit, adeo vt ille cum tribus tantummodo Mileſiis relictus fuerit. tandem quum iuſiurandum fidemque ab Artaſyra accepiſſet, quoniam Arſites non comparebat, regi ſe dedidit.

ἔχθραν ὑπετύφετο, ὡς δῆθεν ἄνευ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης, τοῦ πατρὸς λιπὼν τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, προστάξει βασιλέως λιθόλευστος ἐγεγόνει. ἐφ' ᾧ ἡ στρατιὰ (ἐφ. D.H.) εἰς λύπην κατηνέχθη. ὁ δὲ δῶρα αὐτῇ ἐδίδου. οἱ δὲ ἐμίσουν αὐτόν, ὅτι τε τὸν ἀδελφὸν Ξέρξην ἀπεκτόνει, καὶ ὅτι Βαγόραζον. Διαπέμπεται Σεκυνδιανὸς προσκαλούμενος Ὦχον. ὁ δὲ ὑπισχνεῖται μέν, οὐ παραγίνεται δέ. καὶ γίνεται τοῦτο πολλάκις. τέλος περιβάλλεται Ὦχος πολλὴν στρατιάν, καὶ ἐπίδοξος ἦν βασιλεύειν. ἀφίσταται Ἀρβάριος ὁ τῶν ἱππέων Σεκυνδιανοῦ ἄρχων πρὸς Ὦχον· εἶτα Ἀρξάνης ὁ Αἰγύπτου σατράπης· καὶ Ἀρτοξάρης δὲ ἐξ Ἀρμενίας ἧκε πρὸς Ὦχον· καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ τὴν κίταριν, οὐκ ἐθέλοντι.

Βασιλεύει Ὦχος, καὶ μετονομάζεται Δαρειαῖος. καὶ μετέρχεται ἀπάτῃ καὶ ὅρκοις, ὑποθήκῃ Παρυσάτιδος, τὸν Σεκυνδιανόν· πολλὰ Μενοστάνους παραινοῦντος Σεκυνδιανὸν μὴ πιστεύειν τοῖς ὅρκοις, μηδὲ σπένδεσθαι τοῖς ἐξαπατῶσι. πείθεται δ' οὖν ὅμως, καὶ ἁλίσκεται, καὶ εἰς τὴν σποδὸν ἐμβάλλεται καὶ ἀπόλλυται, βασιλεύσας μῆνας ἕξ, ἡμέρας πεντεκαίδεκα. Βασιλεύει οὖν μόνος Ὦχος ὁ καὶ Δαρειαῖος· εὐνοῦχοι δὲ τρεῖς ἐδυνάστευον παρ' αὐτῷ, μέγιστος μὲν Ἀρτοξάρης, δεύτερος δὲ Ἀρτιβαρζάνης, καὶ τρίτος Ἀθῷος. ἐχρῆτο δὲ μάλιστα τῇ γυναικὶ συμβούλῳ. ἐξ ἧς πρὸ τῆς βασιλείας δύο ἔσχε τέκνα, Ἀμῆστριν θυγατέρα καὶ Ἀρσάκαν υἱόν· ὃς ὕστερον μετωνομάσθη Ἀρτοξέρξης. τίκτει δὲ αὐτῷ ἕτερον υἱὸν βασιλεύουσα, καὶ τίθεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἡλίου Κῦρον. εἶτα τίκτει Ἀρτόστην, καὶ ἐφεξῆς μέχρι παίδων δεκατριῶν ([τίκτει] D.H.). καί φησιν ὁ συγγραφεύς, αὐτὸς παρ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς Παρυσάτιδος ταῦτα ἀκοῦσαι. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα τῶν τέκνων ταχὺ ἀπεβίω· οἱ δὲ περιγεγονότες, εἰσὶν οἱ προρρηθέντες τυγχάνουσι, καὶ ἔτι τέταρτος υἱός, Ὀξένδρας ὀνομαζόμενος. Ἀφίσταται βασιλέως, Ἀρσίτης οἰκεῖος ἀδελφὸς ὁμοπάτριος (ἰδίᾳ. D.H.) καὶ ὁμομήτριος, καὶ Ἀρτύφιος ὁ Μεγαβύζου. πέμπεται Ἀρτασύρας κατ' αὐτῶν, καὶ πολεμεῖ Ἀρτύφιον. καὶ δισσαῖς μάχαις Ἀρτασύρας ἡττᾶται, εἶτα πάλιν συμβαλὼν, νικᾷ Ἀρτύφιον καὶ ὑπάγεται τοὺς σὺν αὐτῷ Ἕλληνας δώροις, καὶ καταλιμπάνονται αὐτῷ Μιλήσιοι μόνοι τρεῖς. τέλος ὅρκους καὶ πίστεις λαβὼν παρὰ Ἀρτασύρα, ἐπεὶ ὁ Ἀρσίτης οὐκ ἐφαίνετο, προσεχώρησε βασιλεῖ.

1 De citari ſine cidari lege doctiſſ. Briſſonium in Perſicis lib. 1. 2 Alias Darius Nothus dictus. 3 cinerem 4 Eadem verſio A. S. ait quo aderam: Sequor verſionem editam, quæ locum hunc ex hiſtoria reſtituere conatur. 5 maxime quidem Artoxares, poſt hunc Artibarzanes &c. 6 cognomento Μνήμων. 7 Cyrus hic minor eſt.

Παρύσατις δὲ βουλεύεται βασιλεῖ ὁρμηθέντι πρὸς τὸν Ἀρτυφίου θάνατον, μὴ ἀνελεῖν τέως, (ἔσπευδε γὰρ τῇ ἀπάτῃ, καὶ εἰς τὴν παραχώρησιν τοῦ Ἀρσίτου) ἐπειδὰν δὲ κἀκεῖνος ἀπατηθεὶς ἁλῷ, δεῖν τότε ἄμφω διαχειρίσασθαι. καὶ γέγονεν οὕτως, ἐκβιβασθείσης τῆς συμβουλῆς. καὶ ἐμβάλλεται εἰς τὴν σποδὸν Ἀρτύφιος καὶ Ἀρσίτης. καίτοι Ἀρσίτην ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐβούλετο ἀπολέσαι, ἀλλ' ἡ Παρύσατις, τὰ μὲν πείθουσα, τὰ δὲ βιαζομένη, ἀπώλεσε. κατελεύσθη δὲ καὶ Φαρνακύας, ὁ συνανελὼν Σεκυνδιανῷ Ξέρξην. ἀνῃρέθη δὲ καὶ Μενοστάνης ὑφ' ἑαυτοῦ, ἤδη πρὸς θάνατον συλλαμβανόμενος.

Ἀφίσταται Πισσούθνης καὶ ἀποστέλλεται κατ' αὐτοῦ Τισσαφέρνης, καὶ Σπιθραδάτης, καὶ Παρμίσης. ἀντεπεξῄει δὲ Πισσούθνης, ἔχων καὶ Λύκωνα τὸν Ἀθηναῖον ἅμα Ἕλλησιν ὧν ἐκεῖνος ἦρχε. λαμβάνουσι δὲ οἱ τοῦ βασιλέως στρατηγοὶ χρήμασι Λύκωνα καὶ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἀφίστασι Πισσούθνου. εἶτα δόντες αὐτῷ πίστεις καὶ λαβόντες, ἄγουσι παρὰ βασιλέα. ὁ δὲ εἰς τὴν σποδὸν ἐνέβαλεν, Τισσαφέρνει δοὺς τὴν Πισσούθνου σατραπείαν. ἔλαβε δὲ Λύκων καὶ πόλεις καὶ χώρας ὑπὲρ τῆς προδοσίας. Ἀρτοξάρης δέ, ὃς μέγα ἠδύνατο παρὰ βασιλεῖ, ἐπιβουλεύει βασιλέα, θέλων αὐτὸς βασιλεῦσαι, ἐκτομίας ὑπάρχων. πώγωνα γὰρ καὶ ὑπόρρινα προσέταξεν αὐτοῦ γυναικὶ κατασκευάσαι, ἵνα ὡς ἀνὴρ φαίνοιτο. δι' ἧς καὶ καταμηνύεται, καὶ συλλαμβάνεται καὶ παραδίδοται Παρυσάτιδι, καὶ ἀναιρεῖται. Ἀρσάκης δὲ ὁ τοῦ βασιλέως παῖς, ὁ καὶ ὕστερον μετονομασθεὶς Ἀρτοξέρξης, γαμεῖ τὴν Ἰδέρνεω θυγατέρα Στάτειραν· τὴν δὲ τοῦ βασιλέως θυγατέρα, ὁ τοῦ Ἰδέρνεω υἱός. Ἄμιστρις ἦν ἡ θυγάτηρ, τῷ δὲ ταύτης νυμφίῳ ὄνομα Τεριτούχμης· ὃς καὶ τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, ἀντ' αὐτοῦ σατράπης κατέστη. ἦν δὲ ὁμοπατρία αὐτῷ ἀδελφὴ Ῥωξάνη, καλὴ τὸ εἶδος, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐμπειροτάτη. ἐρασθεὶς δὲ ταύτης ὁ Τεριτούχμης καὶ συγγινόμενος, ἐμίσει Ἄμιστριν· καὶ τέλος ἐμβαλεῖν αὐτὴν εἰς σάκκον, καὶ κατακεντηθῆναι ὑπὸ τριακοσίων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν καὶ τὴν ἀπόστασιν ἐμελέτησεν, ἐβουλεύσατο. ἀλλά τις Οὐδιάστης ὄνομα, ἰσχὺν ἔχων παρὰ Τεριτούχμῃ, καὶ γράμματα παρὰ βασιλέως, πολλὰς ὑποσχέσεις ἔχοντα εἰ περισωθείη αὐτῷ ἡ θυγάτηρ, δεξάμενος, ἐπιτίθεται καὶ ἀναιρεῖ Τεριτούχμην,

Parysatis vero regi ad Artyphium interficiendum animato, consilium dedit vt ne tunc temporis illum interficeret: (hoc enim modo Arsitem deceptum ei se dediturum) sed postquam ille deceptus captusque esset, tunc vtrumque necaret. id quod ita factum est, consilio exitum consequuto. Artyphius enim & Arsites in [1] cineres coniiciuntur. Arsitem tamen rex morte mulctare nolebat, sed Parysatis partim precibus, partim vi id effecit. Pharnacyas item, qui vna cum Secundiano Xerxē occiderat, lapidibus est obrutus: & Menostanes sibi ipsi mortem consciuit, quū iam ad pœnam subeundam comprehenderetur. Desciscit Pisuthnes, & in eum Tissaphernes mittitur, atque Spithradates, & Parmises. Pisuthnes vero aduersus eos tendit, secum habens Lyconem Atheniensem, cum Græcis quorum ille dux erat. Sed regis duces pecuniis Lyconem Græcosque captant, & vt à Pisuthne desciscant persuadent. deinde Pisuthni fide data, & ab eo accepta; cum ad regem ducunt, qui eum in [2] cineres coniicit, eiusque satrapiam Tissapherni tradit. Lycō vero & vrbes & regiones mercedem proditionis accipit. Artoxares autem, qui plurimum apud regem poterat, ei molitur insidias, de regno inuadendo cogitans. nam, quum esset eunuchus, imperauit vxori suæ [3] vt sibi barbam conficeret, idque vt vir esse existimaretur. Sed per eā patefacto hoc dolo, comprehenditur, & Parysatidis in potestatem traditur, à qua interficitur. Arsaces autem regis filius, qui postea est nominatus Artoxerxes, vxorem ducit Idernis filiam Statiram: atque regis filiam similiter vxorē ducit filius Idernis. Amistris autem erat filia, cuius sponso nomen erat Terituchmes: qui patre suo mortuo, pro ipso satrapa constitutus est. Habebat autem sororem ex eodem patre natam, quæ Roxane vocabatur: quæ cum formosa erat, tum vero sagittandi iaculandiq; peritissima. Huius amore captus Terituchmes, & cum ea rem habens, oderat Amistrin: tandemq; eam in saccum coniicere statuit, vt à trecentis viris, cum quibus defectionem molitus est, confoderetur. Sed quidam cui nomen erat Vdiastes, qui autoritate apud Terituchmem valebat, & litteras à rege acceperat, quib. multa ei pollicebatur si sua filia ea ab illo periculo liberaretur, Terituchmē aggressus

1 cinerem. *Clarissime descripsit Valer. Maximus lib. 9. cap. 2. Externorum historia sexta, quo supplicii genere perierint, qui hic* [illegible] *in cinerem dicuntur, quod etiam Ouid. in Ibin his versiculis indicat:* Utque necatorum Darii fraude secundi, Sic tua succensus deuoret ossa cinis. *Diceres & B. Hieronymum olim hanc ipsam phrasin, alterius Machabaeorum libri cap. 13 num. 4. legisse, qui de sacrilego illo Menelao, eodem hoc supplicii genere necato, vulgata eius versio refert,* Iude in cinerem deiici iussit sacrilegum.

2 cinerem 3 barbam sibi mystacasque vt conf.

§ 1 *Max. Marg.* Φαρνακύας.

inter-

interfecit: quum ipse Terituchmes aduersus eos qui in ipsum insurgebãt, strenue pugnando, multos interfecisset. nam ab eo triginta sex homines occisos fuisse tradunt.

LIV Sed filius Vdiastis [1] Mitradates nomine, qui Terituchmis armiger erat, nec adfuerat, postquam rem didicit, patri diras imprecatus est: & quum vrbem Zarin occupasset, eam filio Terituchmis conseruauit. At Parysatis matrem Terituchmis, fratresque Metrostem & Helicum, & sorores, quæ præter Statiram duæ erant, [2] viuas terra obrui, Roxanem autem [3] viuam secari iussit. Id quod factum est.

LV Rex vero vxori suæ, vt simili pœna Statiram afficeret Arsacis filii ipsius vxorem, imperauit. Sed quum matrem & patrem multis fletibus & planctibus placasset, & Parysatidis animus flexus esset, pœnam remisit. Sed & ipse Ochus Dariæus Parysatidi dixit fore vt valde ipsam aliquando pœniteret. At in libro [4] decimooctauo narrat quomodo Ochus Dariæus mortuus sit quum Babylone ægrotasset, & annos trigintaquinque regnauisset.

LVI Regno igitur Arsaces potitur, qui & [5] Artoxerxes mutato nomine dictus est. hoc regnum adepto, [6] Vdiasti lingua abscinditur, eique pone auellitur: atque ita tandem ille moritur; & filius eius [7] Mitradates pro patre satrapa constituitur. Facta autem hæc fuere impulsu Statirę: vnde Parysatis dolore afficiebatur. Criminatur Tissaphernes Cyrum apud Artoxerxem fratrem: is ad matrẽ Parysatin confugit, & à crimine obiecto absoluitur. Reuertitur Cyrus ad suam satrapiam, ignominia à fratre affectus, ideoque de defectione cogitat. Satibarzanes [8] Orontem criminatur, cum Parysatide consuetudinem eum habere dicens, quum alioqui caste illa viueret. Morte igitur mulctatur Orontes: & mater [9] irascitur ipsi regi quod Parysatis veneno Terituchmis filium necauerit. Et de eo qui patrem [10] igne contra legem sepeliuit, *fit mentio*. vnde Hellanicus & Herodotus mendacii arguuntur.

γυναῖκας ἐν τῇ ἐπιδημασίᾳ αὐτοῦ εἰσαλλομένων, καὶ πολλοὺς [1] ἀποκτείναντα. μέχρι γὰρ λ' καὶ ζ' φασὶν αὐτὸν ἀποκτεῖναι. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Οὐδιάστου [2] Μιτραδάτης, ὑπασπιστὴς ὢν [1] Τεριτούχμου, καὶ μὴ παρὼν, ἐπεὶ ἔμαθε, πολλὰ τῷ πατρὶ κατηράσατο, καὶ πόλιν Ζάριν καταλαβὼν, ἐφύλαξε ταύτην τῷ παιδὶ τοῦ Τεριτούχμου. ἡ δὲ Παρύσατις τήν τε μητέρα τοῦ Τεριτούχμου, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Μιτρώστην καὶ Ἥλικον, καὶ τὰς ἀδελφὰς δύο οὔσας, χωρὶς τῆς Σταπείρας, ζώσας ἐκέλευσε καταχῶσαι· τὴν δὲ Ῥωξάνην, ζῶσαν κατατεμεῖν. καὶ ἐγένετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε τῇ γυναικὶ Παρυσάτιδι, ποιῆσαι ὁμοίως καὶ Στάτειραν τὴν Ἀρσάκου γυναῖκα τοῦ παιδός. ἀλλ' ὅ γε Ἀρσάκης [2] πολλὰ τὴν μητέρα καὶ τὸν πατέρα δακρύσας καὶ κοπετοῖς [3] ἐξιλεωσάμενος, ἐπεὶ ἡ Παρύσατις ἐπεκάμφθη, συνεχώρησε. καὶ Ὦχος ὁ Δαρειαῖος, εἰπὼν Παρυσάτιδι, πολλὰ μεταμελήσεσθαι [3] αὐτῇ. [τέλος τῆς ιη' ἱστορίας.] Ἐν δὲ τῇ ιθ' ἱστορίᾳ διαλαμβάνει ὡς Ὦχος ὁ Δαρειαῖος ἀπέθανεν, ἀσθενήσας ἐν Βαβυλῶνι, ἔτη βασιλεύσας λε'.

[4] Βασιλεύει δὲ Ἀρσάκης, ὁ μετονομασθεὶς Ἀρτοξέρξης. καὶ ἐκτέμνεται ὁ Οὐδιάστης τὴν γλῶτταν, καὶ ἐξέλκεται ταύτην ἐξόπισθεν, καὶ θνήσκει. ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Μιτραδάτης ἀντὶ τοῦ πατρὸς καθίσταται σατράπης. ἐπράχθη δὲ ταῦτα σπουδῇ Σταπείρας. καὶ ἠνιᾶτο Παρύσατις. διαβάλλεται Κῦρος ὑπὸ Τισαφέρνους πρὸς Ἀρτοξέρξην τὸν ἀδελφὸν, καὶ καταφεύγει Παρυσάτιδι τῇ μητρί, καὶ ἀπολύεται τῆς διαβολῆς. ἀπελαύνει Κῦρος ἠτιμωμένος παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν σατραπείαν, καὶ μελετᾷ ἐπανάστασιν. διαβάλλει Σατιβαρζάνης Ὀρόντην, ὡς Παρυσάτιδι μίγνυται, καίτοι λίαν αὐτῆς σωφρονούσης· καὶ ἀναιρεῖται Ὀρόντης. καὶ ὀργίζεται ἡ μήτηρ τῷ βασιλεῖ, ὅτι Παρύσατις φαρμάκῳ διαφθείρει τὸν Τεριτούχμου υἱόν. καὶ περὶ τοῦ θάψαντος τὸν πατέρα διὰ τοῦ πυρὸς, παρὰ τὸν νόμον. ἐξ οὗ καὶ ἔλεγχος Ἑλλανίκου καὶ Ἡροδότου, ὡς ψεύδονται. Ἀπόστασις Κύρου ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ συναγωγὴ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος καὶ βαρβαρικοῦ, καὶ στρατηγῶν Κλέαρχος Ἑλλήνων. ὅπως τε [5] Συέννεσις ὁ Κιλίκων βασιλεὺς ἀμφοῖν συνεμάχει Κύρῳ τε καὶ Ἀρτοξέρξῃ.

ἀποκτείναντα D.H. — Μιθραδάτης D.H. — ἐξιλεωσάμενος D.H. — [3] D.H. — exolic. D.H. — Οὐδιάστης D.H. — Sic & D.H. & alii Μιθραδάτης — Τισσαφ. D.H. — Ὀρόντην D.H. & mox Ὀρόντης — Συέννεσις D.H.

LVII tur. *Refertur etiam* Cyri à [11] fratre defectio: & quomodo Gręcũ pariter & barbaricũ exercitũ coegerit, & Clearchus Græcorum exercitus dux fuerit. *Commemoratur deinde* quo pacto Syennesis Cilicum rex ambos, Cyrum videlicet & Artoxerxem, in bello gerendo adiuuerit,

1 Mithridates 2 *Vsitata apud Persas supplicia, ut ex Herod. non vno loco discimus.* 3 *Quod genus supplicii multis etiam post sæculis apud eam gentem vsurpatum, vt quando Regina, Hormisdæ regis uxor* [illegible] *dicitur in excerptis Photii ex Theophylacti Simoc. historiarum libro xv.* 4 decimonono 5 Mnemon *cognominatus, cuius vitam accurate descriptam habemus apud Plut.* 6 extracta tertio per ceruicem lingua Vdiastæ excæcatur: atque ita moritur. 7 Mithrid. 8 Oronten 9 regi indignatur, venenoque Teritucmis filium necat. 10 perigaem. *Herodot. Thalia, & Strabo lib. 15.* 11 *Cyri hanc aduersus fratrem rebellionem persecutus est diligentissime Xenophon, lib. I. & II.* ἀναβάσεως.

§ 1 *Sic in vtroque exemplari, & in vtroque rursus statim post* Τεριτούχμου. *Illud lingua communis, hoc Ionica terminationem habet.* H.S. 2 *Max. Marg.* πολλὰ τὴν μητέρα καὶ τὸν πατέρα 3 *rectius diceretur* αὐτῇ. H.S. 4 βασιλεύει δὲ καὶ Ἀρσάκης. D.H. *in Not.* 5 Συέννεσις *etiam G. Vatic. & Max. Margunii.*

ὅπως τε Κῦρος τῇ ἰδίᾳ στρατιᾷ, καὶ Ἀρτοξέρξης πάλιν τῇ οἰκείᾳ παρῄνεσαν. Κλέαρχος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος, ὃς ἦρχε τῶν Ἑλλήνων, καὶ Μένων ὁ Θετταλός, οἳ μετὰ Κύρου ἦσαν, ἀεὶ διάφοροι ἀλλήλοις ἐτύγχανον· διότι τῷ μὲν Κλεάρχῳ ἅπαντα ὁ Κῦρος συνεβούλευε, τοῦ δὲ Μένωνος λόγος οὐδεὶς ἦν. αὐτομόλουν δὲ ἀπὸ μὲν Ἀρτοξέρξου πρὸς Κῦρον πολλοί, πρὸς δὲ Ἀρτοξέρξην ἀπὸ Κύρου οὐδείς. διὸ καὶ ὁ βάρβαρος προσχωρῆσαι Κύρῳ μελετήσας, καὶ διαβληθείς, εἰς τὴν σποδὸν ἐνεβλήθη. προσβολὴ Κύρου πρὸς τὴν βασιλέως στρατιάν, καὶ νίκη Κύρου· ἀλλὰ καὶ θάνατος Κύρου, ἀπειθοῦντος Κλεάρχῳ· καὶ αἰκισμοὶ τοῦ σώματος Κύρου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀρτοξέρξου. τήν τε γὰρ κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα, μεθ' ἧς τὸν Ἀρτοξέρξην ἔβαλεν, αὐτὸς ἀπέτεμε καὶ ἐθριάμβευσεν. ἀναχώρησις Κλεάρχου τοῦ Λακεδαιμονίου, ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ Ἕλλησι, τῆς νυκτός, καὶ τῶν τῆς Παρυσάτιδος πόλεων μιᾶς κατάληψις. εἶτα σπονδαὶ βασιλέως πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ὡς Παρύσατις εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, πενθοῦσα Κῦρον, καὶ μόλις ἐκομίσατο τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὴν χεῖρα, καὶ ἔθαψε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Σοῦσα. τὰ περὶ Βαγαπάτου τοῦ ἀποτεμόντος, προστάξει βασιλέως, τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ σώματος Κύρου. ὅπως ἡ μήτηρ μετὰ βασιλέως κύβοις ἐπὶ συνθήκαις παίξασα, καὶ νικήσασα, ἔλαβε Βαγαπάτην. καὶ ἐν ᾧ ἦν τὸ δέρμα περιαιρεθεὶς ἀνεσταυρώθη ὑπὸ Παρυσάτιδος· ὅτι καὶ τὸ πολὺ ἐπὶ Κύρῳ πένθος αὐτὴ ἐπαύσατο, διὰ τὴν πολλὴν τοῦ Ἀρτοξέρξου δέησιν. ὡς Ἀρτοξέρξης δῶρα ἔδωκε τῷ ἐνέγκαντι τὴν Κύρου τιάραν, καὶ ὡς τὸν Κᾶρα τὸν δοκοῦντα Κῦρον βαλεῖν Ἀρτοξέρξης ἐτίμησε. καὶ ὡς Παρύσατις τὸν τιμηθέντα Κᾶρα αἰκισαμένη, ἀπέκτεινεν. ὡς Ἀρτοξέρξης παρέδωκεν αἰτησαμένῃ Μιθραδάτην Παρυσάτιδι, ἐπὶ τραπέζης μεγαλαυχήσαντα ἀποκτεῖναι τὸν Κῦρον. κἀκείνη λαβοῦσα, πικρῶς ἀνεῖλε. ταῦτα καὶ ἡ ιθ' καὶ κ' ἱστορία.

Ἐν δὲ τῇ κα' καὶ κβ' καὶ κγ', ἥτις καὶ τὸ ὅλον πέρας ἐστὶ τῆς ἱστορίας, τάδε περιείληπται. ὡς Τισσαφέρνης ἐπιβουλεύει τοῖς Ἕλλησι, καὶ προσεταιρισάμενος Μένωνα τὸν Θετταλόν, δι' αὐτοῦ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἀπάτῃ καὶ ὅρκοις ἐχειρώσατο, τοῦ Κλεάρχου καὶ προαισθομένου καὶ ἀποκρουομένου τὴν ἐπιβουλήν.

& quo modo Cyrus suum exercitum, & Artoxerxes vicissim suum exhortatus fuerit. Sed Clearchus Lacedæmonius Græcorum dux, & [1] Menon, ambo Cyrum sequentes, semper inter se dissidebant, quod Cyrus Clearchi consilio in omnibus vteretur, Menon autem in nullo apud eum loco esset. Et ad Cyrũ quidem ab Artoxerxe multi transfugiebant, sed nullus a Cyro ad Artoxerxem, [2] quam ob caussam barbarus quum ad Cyrum desciscere tentasset, & accusatus ea de re fuisset, in [3] cineres est coniectus. *Narratur etiam* vt Cyrus in regis exercitum impressionem fecerit, & victoria potitus sit: deinde vt occubuerit, dum Clearcho morem non gerit. Vt Artoxerxes contumeliosis modis in fratris cadauer sæuierit: quippe qui non solum caput sed & manum qua percussus ab eo fuerat, absciderit, & velut de ea triumphans, circumtulerit. *Scribit &* vt Clearchus Lacedæmonius cum suis Græcis noctu recesserit, & vnã ex Parysatidis vrbibus occupauerit: & vt rex cũ Græcis fœdus inierit.

LVIII

Vt Parysatis Babylonem profecta sit Cyrum lugens, & vix tandem caput eius manumque recuperauerit, [4] quæ Susa miserit, ibiq; sepeliuerit. De Bagapate qui iussu regis caput à cadauere Cyri auulsit: & quomodo regis mater vbi in talorũ lusu eũ vicit, ex pacto [5] Bagapatem obtinuit. & quomodo ipsi [6] pellis detracta fuerit à Parysatide, & cruci deinde fuerit affixus ab eadem. quo tẽpore ipsa propter multam Artoxerxis obsecrationem flere Cyrũ cessauit. Quomodo Artoxerxes dona cuidam dederit qui Cyri tiaram attulit, & Carem qui Cyrũ a se vulneratum arbitrabatur, honorifice exceperit: Parysatis autem illum qui honorifice exceptus fuerat, cruciatibus adhibitis interfecerit. Vt Artoxerxes petenti Parysatidi [7] Mitradatẽ tradiderit, quippe qui in mensa se Cyrum interfecisse gloriatus esset: & vt sibi traditum acerba morte mulctauerit. *Hæc in libris* XIX *& XX continentur.*

LIX

In libris autem XXI *&* XXII, *&* XXIII, (*quo tota hæc finitur historia*) *hæc continentur.* Quo pacto Tissaphernes Græcis insidias molitus sit, quum socium sibi adiunxisset Menonem Thessalum, & per eum dolo iuramentisq; Clearchum ducesque ceteros in potestatem suam redegerit, quamuis Clearchus præuideret, insidiasque amoliretur.

---

1 Men Thessalus. 2 quam etiam ob caussam Artabarius q. 3 cinerem 4 quæ illa funerum more curauit, & Susa misit. 5 Plut. in Artoxer. vocat Mesabaten. 6 Pari supplicio affectus sup. Petisaces. 7 Mithridatem

§ 1 ἀνεσταυρώθη etiam Max. Marg. & Cod. Bavaricus. 2 ταύτῃ Cod. Vaticanus. 3 [illegible] Max. Marg. 4 Idem etiam Μεγαλαυχ[illegible]

Sed

Sed tum multitudo per Menonem decepta, Clearchum etiam inuitũ ad Tissaphernem cogit accedere, tum etiam Proxenus Bœotius ante dolo circumuentus, vt id faceret hortabatur. Quomodo Clearchum & ceteros compedibus vinctos Babylonem ad Artoxerxem miserit: & quomodo ad conspiciendum Clearchum omnes confluxerint: & quomodo Ctesias ipse, quum medicus esset Parysatidis, Clearcho, dũ in carcere esset, multa humanitatis officia peream præstiterit. Et vt illum Parysatis à vinculis liberasset,[1] nisi Statira virum Artoxerxem ad eum interficiendum hortando compulisset. Ita Clearchus morte mulctatus est: & circa eius cadauer ostentũ hoc extitit, quod flante vento vehementissimo,[2] sepulcralis agger magnæ altitudinis sponte sua id contexerit. Interfecti etiam fuerunt Græci cum eo missi, præter Menonem.

LX Narrantur deinceps Parysatidis in Statiram conuicia, & quomodo Statira fuerit veneno necata. quod hunc in modũ paratum erat: (cauebat enim sibi Statira diligenter ab hoc malo, quod ei tamen contigit.)[3] Vna pars cultelli veneno superillinitur, cuius reliqua intacta remā- sit: hoc secatur auicula parua, oui habēs magnitudinem, (auiculam hanc Persæ ryndacen appellant) diuiditurque in duas partes. & ipsa Parysatis dimidiam partem quæ veneno carebat, accepit, comeditq; at partem veneno tinctam porrexit Statiræ. Illa quũ eam quæ porrexerat edere dimidiā partē vidisset, nec quicquam *fraudis* animaduertere potuisset, ipsa quoque vna mortiferũ comedit venenum. Hinc matri rex irascitur,[4] & eius eunuchi comprehēsi[5] cruciantur & morte mulctantur. Præterea que Gingę comprehenditur, quæ Parysatidi familiaris erat, atque de ipsa iudicium exercetur: à iudicibus quidem absoluitur, a rege autem condemnatur. Tandem vero cruciatibus afficitur & necatur, eoq; nomine Parysatis filio, hic

LXI vicissim matri succēset. De Clearchi tumulo qui octo post annis palmarum plenus apparuit:[6] quas Parysatis clam per eunuchos, quo tēpore ille mortuus est, aggesta

LXII terra obruerat. Caussæ propter quas rex Artoxerxes & EVagoras Salaminis rex inter se dissiderent. & EVagoræ nuncii ad Ctesiam[7] vt acciperent epistolas ab Abulite:

ἀλλά τε, τὸ πλῆθος διὰ Μένωνος ἀπατηθὲν, κατηνάγκασε καὶ ἄκοντα Κλέαρχον πρὸς Τισσαφέρνην παραγενέσθαι, καὶ Πρόξενος ὁ Βοιώτιος, αὐτὸς ἤδη παρακρουσθεὶς ἀπάτῃ, συμπαρῄνει. ὡς εἰς Βαβυλῶνα πρὸς Ἀρτοξέρξην Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέστειλεν ἐν πέδαις· καὶ ὡς ἐπὶ θέαν Κλεάρχου ἅπαντες συνερρύησαν. ὡς Κτησίας αὐτὸς, ἰατρὸς ὢν Παρυσάτιδος, πολλὰ Κλεάρχῳ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντι πρὸς ἡδονὴν καὶ θεραπείαν δι᾽ αὐτῆς ἔπρα- 10 ξε· καὶ τῶν δεσμῶν ἂν Παρύσατις[1] ἔλυσεν καὶ ἀφῆκεν, εἰ μὴ Στάτειρα τὸν ἄνδρα Ἀρτοξέρξην ἀνέπεισε τοῦτον ἀναιρεθῆναι· καὶ ἀνῃρέθη Κλέαρχος· καὶ τέρας ἐπὶ τῷ σώματι συνέστη. αὐτόματος γὰρ ἐπ᾽ αὐτῷ τάφος, μεγίστου πνεύσαντος ἀνέμου, ἐπὶ μέγα ἠρμένος, ἐπισυνέστη.[2] ἀνῃρέθησαν δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀναπεμφθέντες Ἕλληνες, πλὴν Μένωνος. Λοιδορία Παρυσάτιδος πρὸς Στάτειραν, καὶ ἀναίρεσις διὰ φαρμάκου, τοῦτον διασκευασθέντος τὸν τρόπον· (ἐφυλάττετο γὰρ Στάτειρα λίαν μὴ παθεῖν 20 ὃ πέπονθε) μαχαιρίου τὸ ἓν μέρος ἐπαλείφεται τῷ φαρμάκῳ· τὸ δὲ λοιπὸν οὐ μετεῖχε. τούτῳ τέμνεται ὀρνίθιον μικρὸν, μέγεθος ὅσον ὠόν· (ῥυνδάκην Πέρσαι τὸ ὀρνίθιον καλοῦσι) τέμνεται δὲ δίχα, καὶ τὸ μὲν καθαρὸν τὸ ἥμισυ[3] αὐτὴ λαβοῦσα Παρύσατις ἐσθίει, τὸ δὲ προσομιλῆσαν τῷ φαρμάκῳ, ὀρέγει Στατείρᾳ. ἡ δὲ, ἐπεὶ ἐσθίουσαν τὴν ἐπιδοῦσαν ἑώρα τὸ ἥμισυ, μηδὲν συνιδεῖν δυνηθεῖσα, καὶ αὐτὴ συνεσθίει τὸν θάνατον τοῦ φαρμάκου. ὀργὴ διὰ ταῦτα τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν μητέρα, καὶ σύλλη- 30 ψις τῶν[4] εὐνούχων αὐτῆς, καὶ αἰκισμὸς καὶ ἀναίρεσις. καὶ ἔτι σύλληψις Γίγης, ἣ φιλεία ἦν Παρυσάτιδι, καὶ[5] κρίσις ἐπ᾽ αὐτῇ· καὶ ἀθώωσις μὲν παρὰ τῶν κριτῶν, καταδίκη δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως· καὶ αἰκισμὸς Γίγης, καὶ ἀναίρεσις· καὶ ὀργὴ διὰ τοῦτο Παρυσάτιδος πρὸς τὸν υἱὸν, κἀκείνου πρὸς τὴν μητέρα. Καὶ τὸ χῶμα δὲ τοῦ Κλεάρχου δι᾽ ἐτῶν ὀκτὼ μεστὸν ἐφάνη φοινίκων, οὓς λάθρα Παρύσατις, καθ᾽ ὃν καιρὸν ἐκεῖνος ἐτελεύτησε, διὰ τῶν εὐνούχων κατεχώσασα. Αἰτίαι δι᾽ ἃς Εὐαγόρᾳ βασιλεῖ Σαλαμῖνος βασιλεὺς 40 Ἀρτοξέρξης διηνέχθη. καὶ ἄγγελοι Εὐαγόρα πρὸς Κτησίαν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν παρὰ Ἀβουλίτου τὰς ἐπιστολάς.

Marginalia: Tissaph. D. H. | ἀπέλυσεν | αὐτομάτως D.H. | αἴσθιον | αὐτὴ D.H. | τὸν εὐνούχων αὐτῆς D.H. | κρίσεις D. H. | 12 | διὰ [Ἀβουλίτου] τὰ ἀπεσταλμένα αὐτῷ γράμματα D.H. | Ἀβουλίτου D.H.

1 dimisisset que 2 magnæ altitudinis tumulus sponte sua supra illud coierit. 3 Cultelli alterum latus veneno illinitur. *Hoc ipso circumuentum fuisse dolo à consanguineo suo L. Verum scripserunt quidam vt refert Aurel. Victor in histor. Augusta, in Anton. Philosopho.* 4 ministrantesque ipsi e. 5 torquentur 6 quibi clam Par. quo t. i. m. e. per inseruientes sibi eunuchos defoderat. 7 vt ab Abulete epistolas acciperent.

§ 2 Cod. Bav. & Max. Marg. [illegible]

καὶ Κτησίου πρὸς αὐτὸν ἐπιστολή, περὶ τοῦ διαλλαγῆναι αὐτὸν Ἀναξαγόρᾳ τῷ Κυπρίων βασιλεῖ. τῶν παρὰ Εὐαγόρα ἀγγέλων εἰς Κύπρον ἄφιξις, καὶ τῶν παρὰ Κτησίου γραμμάτων ἀπόδοσις Εὐαγόρᾳ. καὶ Κόνωνος πρὸς Εὐαγόραν λόγος ὑπὲρ τοῦ πρὸς βασιλέα ἀναβῆναι, καὶ Εὐαγόρα ἐπιστολὴ περὶ ὧν ἠξιώθη ὑπ' αὐτοῦ. καὶ Κόνωνος πρὸς Κτησίαν ἐπιστολή. καὶ βασιλεῖ παρὰ Εὐαγόρα φόρος. καὶ τῶν ἐπιστολῶν Κτησίᾳ ἀπόδοσις. Κτησίου λόγος πρὸς βασιλέα περὶ Κόνωνος, καὶ ἐπιστολὴ πρὸς αὐτόν. τῶν παρὰ Εὐαγόρου δώρων ἀπόδοσις Σατιβαρζάνῃ, καὶ τῶν ἀγγέλων τῶν εἰς Κύπρον ἄφιξις. καὶ Κόνωνος ἐπιστολὴ πρὸς βασιλέα καὶ Κτησίαν. ὡς ἐτηρήθησαν οἱ παρὰ Λακεδαιμονίων ἄγγελοι πεμφθέντες πρὸς βασιλέα. βασιλέως ἐπιστολὴ πρὸς Κόνωνα καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους, ἣν Κτησίας αὐτὸς ἐκόμισεν. ὡς ὑπὸ Φαρναβάζου ναύαρχος Κόνων ἐγένετο. Κτησίου εἰς Κνίδον τὴν πατρίδα ἄφιξις, καὶ εἰς Λακεδαίμονα· καὶ κρίσις πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίων ἀγγέλους, ἐν Ῥόδῳ. καὶ ἄφεσις ἀπὸ Ἐφέσου μέχρι[1] Βάκτρων. καὶ Ἰνδικῆς ἀριθμὸς σταθμῶν, ἡμερῶν, παρασαγγῶν.[2] κατάλογος βασιλέων ἀπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμεως, μέχρι Ἀρτοξέρξου. ἐν οἷς καὶ τὸ τέλος.

Myr D.H.

[Ἔστι δὲ οὗτος ὁ συγγραφεὺς σαφής τε καὶ ἀφελὴς λίαν, διὸ καὶ ἡδονὴ αὐτῷ συγκρατεῖ ἐπὶ ὁ λόγος. κέχρηται δὲ τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ, εἰ καὶ μὴ δι' ὅλου, καθάπερ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ κατ' ἐνίας τινὰς λέξεις. οὐδὲ πρὸς ἐκτροπὰς δέ τινας ἀκαίρους, ὥσπερ ἐκεῖνος, ἀπάγει τοῦ λόγου. τῶν μέντοι γε μύθων, ὧν ἐκεῖνον λοιδορεῖ, οὐδ' οὗτος ἀφίσταται, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις αὐτῷ Ἰνδικοῖς. ἡ δὲ ἡδονὴ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ τῶν διηγημάτων αὐτοῦ γίνεται διασκευῇ, τὸ παθητικὸν καὶ ἀπροσδόκητον ἐχούσῃ πολύ, καὶ τὸ ἐγγὺς τοῦ μυθώδους αὐτὴν διαποικίλλειν. καὶ διαλελυμένος δέ ἐστι πλέον τι τοῦ δέοντος αὐτῷ ὁ λόγος, ὡς καὶ εἰς ἰδιωτισμὸν ἐκπίπτειν. ὁ δὲ τοῦ Ἡροδότου λόγος ταύτῃ τε καὶ τῇ ἄλλῃ τοῦ εἴδους δυνάμει καὶ τέχνῃ, κανών ἐστιν Ἰωνικῆς διαλέκτου.]

& Ctesiæ ad ipsum epistola de reconciliatione cum Anaxagora Cypriorum rege. EVagoræ nunciorum in Cyprum aduentus, & à Ctesia datæ ad EVagoram litteræ, vt ei fuerint redditæ. Et, Cononis ad EVagoram oratio, suadentis vt ad regem ascenderet. Et, EVagoræ epistola de honoribus quibus ab eo affectus fuerat. Et, Cononis ad Ctesiam epistola. Et, tributum regi datum ab EVagora. Et, epistolæ Ctesiæ redditæ. Et, Ctesiæ ad regẽ oratio de Conone, & epistola ad ipsum. Munera ab EVagora missa Satibarzani tradũtur, & nuncii in Cyprum perueniunt. Et Cononis epistola ad regem & Ctesiam. Quomodo adhibita custodia retenti sint nuncii à Lacedæmoniis ad regem missi. Epistola regis ad Cononem & ad Lacedæmonios, quam ipse Ctesias tulit. & quomodo à Pharnabazo Conon constitutus sit nauarchus. Ctesiæq; in Cnidum patriam suam aduentus & Lacedæmonẽ, & disceptatio aduersus Lacedæmoniorum legatos apud Rhodum:[1] & emissio ab Epheso vsque ad Bactra. & Indicæ[2] regionis, dierum, parasangarum. Catalogus regum à Nino & Semiramide vsque ad Artoxerxem:[3] quibus ille librum suum claudit.

LXIII

[SCRIPTORIS *huius Ctesiæ candidus est ac valde simplex sermo, quo etiam fit, vt non iniucundus accidat. Vsus vero dialecto est Ionica, etsi non per omnia, vt Herodotus, sed in quibusdam tantummodo vocibus. neque etiam in diuerticula quædam, vt ille, importune sermonem auertit, quanquam à fabulis quas illi probrose obiicere audet, ne ipse quidem abstinet, in eo præsertim libro, quem* INDICA *inscripsit. Iucunditas vero historiæ magnam illi partem in narrationum posita est apparatu, qui multum habet & vehementiæ & inexspectati. quanquã illa etiam rebus pæne fabulosis magna cum varietate exornatur. Oratio illi plus æquo dissoluta, vt & in idiotismũ triuialemque sermonem incidat. Herodoti autem stylus hac ipsa & simili orationis virtute atque artificio, Ionicæ dialecti norma est ac regula.*]

1 & vt Epheso dimissus fuerit Bactra. 2 regionis mansionum, d atque par. enumeratio. Ca. 3 q. & hoc opus absoluit. *A Nino id & Semiramide inchoatum, ad magistratum vsque Ithycli, id est, Olymp. xcv. an. 3 deduxisse Ctesiam, auctor est Diod. li. 14 pag. 422 edit. Græc.*

§ 1 A. S. M.M. *πράττων aliud (διάκειται) C. B. 2. & H. St.*

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΤΗΣΙΟΥ ΙΝΔΙΚΩΝ

ἐκλογαί, ἐκ τῶν τοῦ αὐτοῦ Φωτίου.

EX EIVSDEM CTESIÆ SCRIPTIS QVÆ INDICA NOMINATA sunt, excerptæ ab eodem PHOTIO historiæ.

INDICA Ctesiæ vno libro continentur, in quibus magis Ionice loquitur. Scribit [2] Indum fluuium, qua angustissimus est, quadraginta stadiorum esse: qua latissimus, ducentorum. Indos multitudine ceteros fere vniuersos mortales superare dicit. De scolece, *id est, quodam verme*, qui est in flumine, & solus ex omnibus animalibus in eo nascitur. *Dicit etiam* vltra Indos non alios homines habitare. In India regione nō pluere, sed eam à flumine rigari. De [3] pantarba [4] gemma: & quomodo septuaginta septem [5] gemmas & lapides pretiosos in flumen proiectos, (quæ omnia erant cuiusdam Bactriani institoris) pantarba retraxerit inter se cohærentes. De elephantibus [6] murifragis. De paruis simiis caudas quatuor cubitorum habentibus. De [7] maximis gallis gallinaceis. De aue psittaco, quam lingua humana & voce præditam esse dicit, [8] corui magnitudine, & [9] rostro purpureo, barbamque gestare nigram, [11] collum habere cęruleum, quemadmodum cinnabari: loquiq; ipsam Indice, vt hominem: necnon Græce, si Græcum sermonē docta fuerit,

ΚΤΗΣΙΟΥ [1] τὰ Ἰνδικά ἐστι [2] ἐν ἑνὶ βιβλίῳ, ἐν οἷς μᾶλλον ἰωνίζει. λέγει περὶ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, ὃ μὲν στενὸν αὐτοῦ διέχει τεσσαράκοντα σταδίοις, τὸ δὲ [3] πλατύτατον, καὶ διακοσίων. λέγει περὶ αὐτῶν τῶν Ἰνδῶν, ὅτι πλείους σχεδὸν συμπάντων ἀνθρώπων. περὶ τοῦ σκώληκος τοῦ ἐν τῷ ποταμῷ· ὃ καὶ μόνον τῶν ἄλλων θηρίων ἐν αὐτῷ γίνεται. περὶ τοῦ μὴ οἰκεῖν ἐπέκεινα αὐτῶν ἀνθρώπους. ὅτι οὐχ ὕει, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ποτίζεται ἡ Ἰνδική. Περὶ [4] παντάρβης τῆς σφραγῖδος· καὶ ὡς οζʹ σφραγῖδας ἀπορριφείσας καὶ τιμίους λίθους εἰς τὸν ποταμὸν, ἅτινα ἦν [5] τοῦ Βακτρίου καπήλου, [6] αὐτὴ ἀνείλκυσεν ἐχομένας ἀλλήλων. περὶ τῶν [7] τειχοκαταλυτῶν ἐλεφάντων. περὶ τῶν μικρῶν πιθήκων τῶν ἐχόντων οὐρὰς τετραπήχεις. περὶ τῶν ἀλεκτρυόνων τῶν μεγίστων. Περὶ τοῦ ὀρνέου τοῦ [8] βιττάκου, ὅτι γλῶτταν ἀνθρωπίνην ἔχει καὶ φωνήν· μέγεθος μὲν, ὅσον ἱέραξ, [9] πορφύρεον δὲ πρόσωπον καὶ πώγωνα φέρει μέλανα. αὐτὸ δὲ κυάνεόν ἐστιν ὡς τὸν τράχηλον, ὥσπερ [10] κιννάβαρι. διαλέγεσθαι δὲ αὐτὸ ὥσπερ ἄνθρωπον, [11] Ἰνδιστί· ἂν δὲ Ἑλληνιστὶ μάθῃ, καὶ Ἑλληνιστί.

Margin: ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τὰ Ἰνδικά, ἐν ἑνὶ A.D.H. — πλατύτατον D.H. — αὕτη D.H. — τειχοκαταλυτῶν D.H. — κιννάβ. D.H.

1 Legi & Indica Ctesiæ, magis etiam Ionice libro singulari descripta. 2 *Hic ipse locus ita citatus legitur ab Arriano lib. 5 de expedit. Alexandri.* Ac Ctesias quidem asserit Indi, qua angustissimus is est, xl. stadiorum latitudine ripas inter se distare; qua vero latissimus, etiam centum summum stadiorum spatium intermedium esse. 3 *Ignem etiam extinxisse refert Heliodorus in Aethiop. vide & Philostrat. de vita Apollonii, lib. 3.* 4 sigillari gem. 5 sigillares gem. 6 qui muros dissoluunt atque euertunt. *Pallere sue, tum rex Indorum iubet, iis incumbendo, lege cap. 29. Aeliani de animal. lib. 17. vbi plura de his.* 7 *Hinc sumpsisse videtur, quæ de iisdem refert Aelian. de animalib. lib. 16. cap. 2.* 8 De bittaco aue. *Psittacum vocant alii. Meminit quoque Olympiodorus in excerptis apud Photium & Aelianus non semel.* 9 accipitris 10 fronte purpurea. 11 alioqui ad collum cæruleo colore est.

§ 1 *In alio libro scr. Bauarico,* [illegible] 2 C. Vat. [illegible] 3 sic & C. V. 4 *vide Philost. lib. 3. de Apollonio.* [illegible] *Max. Marg.* 5 *Malim* [illegible] H.S. 6 *Hæc* [illegible] *est Plinio, qui lib. 10. cap. 42. docet quæ aues imitari possint sermonem humanum, vt & Suid. in vocabulo Psittacus. Naz.* [illegible] *vide Olympiodori excerpta apud Phot. p. 112.* D.H. 7 B. lib. [illegible] *varietatis colorum tam in psittacis, quam aliis* [illegible] *affert Diod. Sic. lib. 2.* D.H. 8 C. B. A. S. etiam per duplex [illegible] 9 *Bauaricus liber, in eodem Ctesiæ excerptis,* [illegible] D.H.

Περὶ τῆς κρήνης τῆς πληρουμένης ἀνὰ ἔτος ὑγροῦ χρυσίου· ἐξ ἧς ἑκατὸν πρόχοαι ὀστράκιναι ἀνὰ ἔτος ἀρύονται. ὀστρακίνους δὲ δεῖ εἶναι, ἐπεὶ πήγνυται ὁ χρυσὸς ἀπαρυόμενος· καὶ ἀνάγκη τὸ ἀγγεῖον θλᾶν, καὶ οὕτως ἐξάγειν αὐτό. ἡ δὲ κρήνη, τετράγωνος ἐστιν, ἑκκαίδεκα μὲν πηχῶν ἡ περίμετρος, τὸ δὲ βάθος, ὀργυιά. ἑκάστη δὲ πρόχοη τάλαντον ἕλκει. καὶ περὶ τοῦ ἐν τῷ πυθμένι τῆς κρήνης σιδήρου, ἐξ οὗ καὶ δύο ξίφη Κτησίας φησὶν ἐσχηκέναι· ἓν παρὰ βασιλέως, καὶ ἓν παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς Παρυσάτιδος. φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι πηγνύμενος ἐν τῇ γῇ, νέφους καὶ χαλάζης καὶ πρηστήρων ἐστὶν ἀποτρόπαιος. καὶ ἰδεῖν αὐτὸν ταῦτά φησι, βασιλέως δὶς ποιήσαντος. Περὶ τῶν κυνῶν τῶν Ἰνδικῶν, ὅτι μέγιστοί εἰσιν, ὡς καὶ λέοντι μάχεσθαι. περὶ τῶν ὀρῶν τῶν μεγάλων, ἐξ ὧν ἥ τε σαρδὼ ὀρύσσεται, καὶ οἱ ὄνυχες, καὶ αἱ ἄλλαι σφραγῖδες. ὅτι ἀλέα πολλή, καὶ ὅτι ὁ ἥλιος δεκαπλασίων τὸ μέγεθος ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις αὐτόθι ἑαυτοῦ φαίνεται, καὶ πολλοὶ ἐνταῦθα τῷ πνίγει φθείρονται. καὶ θάλασσαν φησὶν αὐτόθι οὐκ ἐλάττονα τῆς Ἑλληνικῆς. τὸ δὲ ἄνω αὐτῆς ἕως τεσσάρων δακτύλων, θερμὸν εἶναι· ὥστε μὴ ἰχθὺν ζῆν προσαναπλέοντα τῷ θερμῷ, ἀλλὰ κάτω τὸν διαιτᾶσθαι. Ὅτι ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς ῥέων διὰ πεδίων, καὶ δι' ὀρέων ῥεῖ, ἐν οἷς καὶ ὁ λεγόμενος Ἰνδικὸς κάλαμος φύεται, πάχος μὲν ὅσον δύο ἄνδρες περιοργυιωσάμενοι [μόλις] περιλάβοιεν· τὸ δὲ ὕψος, ὅσον μυριοφόρου νεὼς ἱστός. εἰσὶ καὶ ἔτι μείζους καὶ ἐλάττους, οἵους εἰκὸς ἐν ὄρει μεγάλῳ. εἰσὶ δὲ τῶν καλάμων καὶ ἄρρενες καὶ θήλειαι. ὁ μὲν ἄρρην ἐντεριώνην οὐκ ἔχει, καὶ ἔστι κάρτα ἰσχυρός· ἡ δὲ θήλεια ἔχει. Καὶ περὶ τοῦ μαρτιχόρα ἐν αὐτοῖς ὄντος θηρίου· ὡς τὸ πρόσωπον ἔοικεν ἀνθρώπῳ, μέγεθος μὲν ἐστὶν ὥσπερ λέων, καὶ χρόαν ἐρυθρὸς ὡς κιννάβαρι. τρίστοιχοι δὲ ὀδόντες· ὦτα δὲ ὥσπερ ἀνθρώπου, καὶ ὀφθαλμοὺς γλαυκούς, ὁμοίους ἀνθρώπῳ· τὴν δὲ κέρκον ἔχει οἵαν περ σκορπίος ὁ χερσαῖος, ἐν ᾗ τὸ κέντρον ἔχει, μείζω ἢ ὑπὲρ πηχυαῖον πήχεως. ἔχει δὲ καὶ ἐκ πλαγίου τῆς κέρκου κέντρα, καὶ ἐν ἄκρᾳ κέντρα.

De [1] fonte qui quotannis auro humido impletur, ex quo fonte centum vrcei fictiles singulis annis hauriuntur. ideoque fictiles esse oportet [2] quoniam aurum dum hauritur concrescit, vt ad ipsum extrahendum frangere vas necesse sit. Fons hic quadratus est, cuius ambitus est sexdecim cubitorum, altitudo vnius vlnæ: [3] singuli autem vrcei *qui auro pleni hauriuntur*, talenti pondus exæquant. De ferro quod in fundo huius fontis extat: ex quo duos gladios se habuisse dicit ipse Ctesias: vnum à [4] rege, alterum à regis matre Parysatide donatum. Id ferrum si in terram defigatur, nebulas & grandines turbinesq; auertere: & seipsum hæc vidisse, rege bis periculum faciente, commemorat. De [5] canibus Indicis, qui maximi sunt, adeo vt etiam cũ leone pugnent. De magnis montibus ex quibus sardo & onyches aliæque gemmæ effodiuntur. De acerrimo qui ibi est calore: & vt sol [6] duplo maior quam in aliis regionibus esse videatur, multique æstu ibi suffocentur. [7] Tradit etiam mare ibi non minus spatiosum Græco esse: atque id in summo quidem, donec quis ad quatuor digitorum altitudinem perueniat, [8] calidum esse: adeo vt piscis iuxta calorem illum viuere non possit, sed in fundo degat. Indum fluuium [9] campos & montes interlabi *tradit*, in quibus nascatur qui [10] calamus Indicus appellatur: eius quidem crassitudinis quam hominum duorum iunctæ vlnæ complecti possint: altitudinis autem, quanta est mali nauis onerariæ prægrandis. Esse & quosdam maiores, quosdam item minores, vtpote in spatioso monte. Esse autem inter hos calamos & marem & feminam: [11] & feminam quidem nucleum habere, marem vero nequaquam: & esse validissimum. De animali Indico [12] martichora dicto, quod facie hominem refert, leonis magnitudine, cinnabaris ruborem habens. Triplex est illi dentium ordo: aures humanis similes, [13] oculi itẽ cæsii, velut sunt hominum. Caudam autem qualem scorpius epirotes habet, in qua & aculeus est cubitali maior. Sed & per transuersum aculeis munita est cauda. Aculeũ item [14] summa parte, velut scorpius, gerit: quo accedentes pungit:

1 *Falsa hæc esse ait Philostrat. lib. 3. de vita Apollonii.* 2 quod haustum mox aurum concrescat 3 singulis porro vrceis singula talenta auri extrahi. 4 *Artaxerxe, cũ Mnemone.* 5 *Aelianum lege lib. 4. animal. cap. 19. qui [illegible].* 6 decuplo 7 Mare ibi nihilo minus quam Græcum flatu tumere: *[illegible] lego, pro [illegible].* 8 feruidum 9 per campestria delatum ipsos quoque [illegible]. 10 Harundini Indicæ arborea amplitudo, *inquit Plin. lib. 16. c. 36. quæ [illegible].* 11 & illum quidem admodum esse validum ac firmum, sine medulla, quam tamen habeat femina. 12 *Et hæc esse mendacium vult Philostr. Aelian. lib. 4. de animal. 7 cap. 21. [illegible] de Manticora qui penes Ctesiam fidem [illegible] esse vult. Meminit & Pausan. huius Ctesianæ narrationis in Boeotic. Plin. item lib. 8. c. 21. apud quem Mantichora legitur.* 13 oculos çque hominum more glaucos, caudam item cubitali maiorem habere, qualem scorpius terrestris, in qua & aculeus, etsi alioqui illa per transuersum etiam spinis aspera sit. 14 vertice.

§ 1 *[illegible] Max. Marg.* 2 C. B. A. S. M. M. [illegible] 3 [illegible] *Max. Marg.* 4 *μείζω [illegible]* A. S. C. B. M. M. & H. S. *[illegible] I. B. [illegible]*

nec mortem quicunque punctus fuerit, effugere potest. Quod siquis eminus aduersus ipsum pugnet, & ab anteriori parte caudam prætendens aculeis petit, tanquam ab arcu eos eiaculans, & a posteriori parte eam [1] recta intentans. Ad [2] plethri autem longitudinem iaculando peruenit, & quoscunque ferit, omnes ad vnum interficit, præter elephantem. Eius autem aculei longitudinem pedalem, funis tenuissimi latitudinem habent. Martichora autem Græcis *ἀνθρωποφάγος* sonat, *id est, hominiuorus*, quod multos voret quos interfecerit. Sed & animalia cetera vorat. Pugnatque & vnguibus & aculeis. Aculeos autem vbi eiaculatũ fuerit, renasci scribit. Abundat autem his animalibus India: quæ ab hominibus interficiuntur, qui elephantis insidentes, telis ea petunt.

VIII De summa Indorum iustitia, & de moribus ac ritibus eorũ. De [3] loco sacro qui est in tractu inhabitabili regionis, quem sub nomine solis & lunæ venerãtur: ad quẽ [4] à monte Sardonis quindecim est dierum iter. Vt sol ibi singulis annis per dies trigintaquinque aliquid refrigerationis illis concedat, propter id festum, vt ne dum ipsum celebrant & dum reuertuntur, [5] torreantur. Tonitrua & fulgura & pluuiæ non sunt in India, sed frequentes ventos & turbines habet, qui omnia sibi obuia abripiũt. Sol autẽ oriens in maiori Indiæ parte, [6] alteri diei parti frigus, alteri vehementẽ calorem affert.

IX Indi non à sole sed à natura sunt nigri. in quibusdam enim viris & mulieribus inter eos summum candorem conspici tradit: in paucioribus tamen. & se tales Indas duas & Indos quinque vidisse addit.

X Confirmare volens quod de sole dixerat, cum Indiæ trigintaquinque dierũ refrigerationem concedere, scribit & flammã quæ ex Ætna erumpit, [7] mediũ regionis tractũ, vtpote qui à iustis hominibus incolatur, non labefactare, quum cetera labefactet. & apud Zacynthum fontes esse pisciũ fertiles, è quibus pix educatur. & apud Naxum fontem esse è quo vinum, & quidem suauissimũ, nonnunquam profluat. [§] [Ita Phasidis fluuii aquã, si iustum ipsa diem in vase aliquo conseruetur, in suauissimum vinum commutari.]

ἔχει δὲ καὶ ἐπ' ἄκρῳ, ὥσπερ σκορπίος, κέντρον. καὶ τούτῳ μὲν ἐὰν προσπελάσῃ τις, κεντεῖ τῷ κέντρῳ, καὶ πάντως ὁ κεντηθεὶς ἀποθνήσκει· ἐὰν δέ τις πόρρωθεν μάχηται πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔμπροσθεν ἵστησι τὴν οὐρὰν, ὥσπερ ἀπὸ τόξου βάλλει τοῖς κέντροις, καὶ ὄπισθεν ἐπ' εὐθείας ἀποτείνων. βάλλει δὲ ὅσον πλέθρον εἰς μῆκος· καὶ πλήττει οὓς ἂν βάλῃ, πάντας ἀποκτείνει, πλὴν ἐλέφαντος. τὰ δὲ κέντρα αὐτοῦ ἐστι τὸ μὲν μῆκος, ὅσον ποδιαῖα, τὸ δὲ πλάτος, ὅσον σχοῖνος λεπτότατος. μαρτιχόρα δὲ Ἑλληνιστὶ ἀνθρωποφάγον· ὅτι πλεῖστα ἐσθίει ἀναιρῶν ἀνθρώπους. ἐσθίει δὲ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα. μάχεται δὲ καὶ τοῖς ὄνυξι καὶ τοῖς κέντροις. τὰ δὲ κέντρα πάλιν φησὶν, ἐπειδὰν ἐκτοξευθῇ, ἀναφύεσθαι. ἔστι δὲ πολλὰ ἐν τῇ Ἰνδικῇ. ἀποκτείνουσι δὲ αὐτὰ τοῖς ἐλέφασιν ἐποχούμενοι ἄνθρωποι, κἀκεῖθεν βάλλοντες. Περὶ τῶν Ἰνδῶν, ὅτι δίκαιοι σφόδρα· καὶ περὶ τῶν ἐθῶν καὶ νομίμων αὐτῶν. περὶ τοῦ ἱεροῦ χωρίου τοῦ ἐν τῇ ἀοικήτῳ, ὃ ἐπ' ὀνόματι τιμῶσιν ἡλίου καὶ σελήνης· ἐν ᾧ διὰ δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς Σαρδοῦς τις παραγίνεται. καὶ ὅτι λε' ἡμέρας ὁ ἥλιος ψύχει ἐκεῖσε τοῦ ἐνιαυτοῦ, διὰ τὴν ἑορτὴν, ἵνα μὴ ἐκφλέγωνται αὐτὴν τελέσουσι, καὶ ὑποστρέψωσιν. ὅτι βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ ὑετοὶ οὐκ εἰσὶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἄνεμοι δὲ πολλοὶ, καὶ πρηστῆρες πολλοί· καὶ ἀναρπάζουσιν ὅ,τι ἂν λάβωσιν. ὁ δὲ ἥλιος ἀνίσχων τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας ψῦχος ποιεῖ, τὸ δὲ ἄλλο, λίαν ἀλεεινὸν ἐν τοῖς πλείστοις τῶν τῆς Ἰνδικῆς τόπων. Ὅτι Ἰνδοὶ οὐχ ὑπὸ τοῦ ἡλίου εἰσὶ μέλανες, ἀλλὰ φύσει. εἶναι γάρ φησιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας λευκοτάτους πάντων, εἰ καὶ ἐστὶν ἐλάττους. ἰδεῖν δὲ καὶ αὐτὸν τοιαύτας Ἰνδὰς δύο γυναῖκας, καὶ πέντε ἄνδρας. Ὅτι πιστούμενος τὰ περὶ τοῦ ἡλίου βουλόμενος, ὡς ἐν λε' ἡμέραις ἐν Ἰνδίᾳ ψύχει, λέγει ὅτι καὶ τὸ πῦρ ἐκ τῆς Αἴτνης ῥέον τὴν μέσην χώραν, ἅτε δικαίων ἀνδρῶν οὖσαν, οὐ φθείρει, φθεῖρον τὰ ἄλλα. καὶ ἐν Ζακύνθῳ κρήνας ἰχθυοφόρους εἶναι, ἐξ ὧν αἱρεῖται πίσσα. καὶ ἐν Νάξῳ κρήνην, ἐξ ἧς οἶνος ἐνίοτε ῥεῖ καὶ μάλα ἡδύς. [ἀλλὰ καὶ τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ τὸ ὕδωρ ἐν ἀγγείῳ διαμεῖναν νυχθήμερον, οἶνος ἥδιστος γίνεται.]

F.D.H. — πλέθρου, D.H. — al. βάλλοντες — D.H. — D.H. — D.H. — D.H. — Hæc B. liber addit.

1 rectã protend. 2 iugeri 3 Simile quid habet Nonnosus excerpt. Phot. 4 à Sardus monte 5 adurantur 6 Nonnosus in excerpt. apud Phot. idem fere narrat. 7 Illam forte, quem Εὐσεβῶν χῶρον appellatum fuisse, docebit Conon narrat. XLIII. apud Photium.

§ 1 B. lib. Μαρτιχόρα

καὶ ὅτι πῦρ ἐστὶ περὶ Φασηλίδα ἐν Λυκίᾳ ἀθάνατον, καὶ ὅτι ἀεὶ καίεται ἐπὶ πέτρας καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὕδατι μὲν οὐ σβέννυται, ἀλλ' ἀναφλέγει, φορυτῷ δὲ σβέννυται. [ὁμοίως καὶ ἐν Αἴτνῃ καὶ Προύσῃ διηνεκῶς ἀνάπτεται πῦρ.] Ὅτι μέσῃ τῇ Ἰνδικῇ ἄνθρωποί εἰσι μέλανες, καὶ καλοῦνται Πυγμαῖοι, τοῖς ἄλλοις ὁμόγλωσσοι Ἰνδοῖς. μικροὶ δέ εἰσι λίαν· οἱ μακρότατοι αὐτῶν, πηχῶν δύο· οἱ δὲ πλεῖστοι, ἑνὸς ἡμίσεος πήχεως. κόμην δὲ ἔχουσι μακροτάτην, μέχρι καὶ ἐπὶ τὰ γόνατα, καὶ ἔτι κατωτέρω, καὶ πώγωνα μέγιστον πάντων ἀνθρώπων. ἐπειδὰν οὖν τὸν πώγωνα μέγαν φύσωσιν, οὐκέτι ἀμφιέννυνται οὐδὲν ἱμάτιον, ἀλλὰ τὰς τρίχας, τὰς μὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς, ὄπισθεν καθιᾶσι πολὺ κάτω τῶν γονάτων· τὰς δὲ ἐκ τοῦ πώγωνος ἔμπροσθεν μέχρι ποδῶν ἑλκομένας. ἔπειτα περιπυκασάμενοι τὰς τρίχας περὶ ἅπαν τὸ σῶμα, ζώννυνται, χρώμενοι αὐταῖς ἀντὶ ἱματίου. αἰδοῖον δὲ μέγα ἔχουσιν, ὥστε ψαύειν τῶν σφυρῶν αὐτῶν, καὶ παχύ. αὐτοὶ δὲ σιμοί τε καὶ αἰσχροί. τὰ δὲ πρόβατα αὐτῶν, ὡς ἄρνες· καὶ αἱ βόες καὶ οἱ ὄνοι, σχεδὸν ὅσον κριοί· καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν καὶ οἱ ἡμίονοι καὶ τὰ ἄλλα κτήνη πάντα, οὐδὲν μείζω κριῶν. ἕπονται δὲ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἰνδῶν, τούτων τῶν Πυγμαίων ἄνδρες τρισχίλιοι. σφόδρα γάρ εἰσι τοξόται. δικαιότατοι δέ εἰσι, καὶ νόμοις χρῶνται ὥσπερ καὶ οἱ Ἰνδοί. λαγωοὺς δὲ καὶ ἀλώπεκας θηρεύουσιν, οὐ τοῖς κυσίν, ἀλλὰ κόραξι καὶ ἰκτῖσι καὶ κορώναις καὶ ἀετοῖς. Ὅτι λίμνη ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, σταδίων ὀκτακοσίων ἡ περίμετρος, ἐν ᾗ ἀνέμου μὴ πνέοντος ἐπάνω τῆς λίμνης ἔλαιον [ὡς τὸ ἡμέτερον] ἐφίσταται. καὶ πλοιαρίοις πλέοντες δι' αὐτῆς, ἐκ μέσης αὐτῆς σκαφίοις τὸ ἔλαιον ἀπαρύονται καὶ χρῶνται. χρῶνται δὲ καὶ σησαμίνῳ. ἔχει δὲ ἡ λίμνη καὶ ἰχθύας. καὶ τῷ καρυΐνῳ δὲ χρῶνται. κρεῖσσον δὲ τὸ λιμναῖον. Ἔστι δὲ αὐτόθι ἄργυρος πολύ, καὶ ἀργύρεια μέταλλα, οὐ βαθέα, ἀλλὰ βαθύτερα ἢ ὥς φασι τὰ ἐν Βάκτροις. Ἔστι δὲ καὶ χρυσὸς ἐν τῇ Ἰνδικῇ χώρᾳ, οὐκ ἐν τοῖς ποταμοῖς εὑρισκόμενος καὶ πλυνόμενος, ὥσπερ ἐν τῷ Πακτωλῷ ποταμῷ, ἀλλ' ὄρη πολλὰ καὶ μεγάλα, ἐν οἷς οἰκοῦσι γρῦπες, ὄρνεα τετράποδα,

Et ignem iuxta [1] Phaselidem in Lycia esse perpetuum, qui super petram semper noctes diesque ardeat: & qui aqua non extinguatur, sed redardescat: at fimo extingui possit. [2] [Hoc itē modo assidue in Ætna atque Prusa ignem ascendere.] [3] Media India [3] nigros habet viros qui Pygmæi appellantur, eadem qua Indi ceteri lingua vtentes. sunt autem valde parui: [4] adeo vt bona pars dimidii cubiti magnitudinē, qui autem eorum maximus, duorum cubitorū magnitudinem non superet. Capillum autē vsque ad genua & infra etiam demissum, barbam quoque quibusuis aliis hominibus promissiorem gestant. Atque adeo postquam illis promissa barba exorta est, nullo iam vestitu vtuntur, sed capillos quidem à tergo multo infra genua demittunt, barbam autem ante ad pedes vsq; protrahunt: [5] deinde, quum totum corpus pilis obduxerunt, seipsos cingunt, illis vestimenti loco vtentes. Sed & verettum illis est valde crassum, adeoque magnum vt ad pedum vsque malleolos pertingat. Sunt porro simi atque deformes. Oues autem eorum sunt [6] agnis *nostris* pares: boues & asini ad *nostrorum* arietum magnitudinē accedunt. equi item eorum & muli ceteraque [7] veterina animalia arietes magnitudine nō superant. Horū Pygmæorū tria millia rex Indorū in suo comitatu habet. sunt enim sagittarii peritissimi. Iustissimi autem sunt, & iisdem quibus reliqui Indi legibus vtuntur. Lepores & vulpes non canibus, sed coruis, miluis, cornicibus & aquilis [8] venantur. Lacus est apud eos octingentorum stadiorum ambitum habens, [9] cui, quoties [10] à nullo vento agitatur, oleum [nostro simile] supernatat: quod quidem ex eius medio scaphiis hauriunt, nauigiolis per eū nauigantes. atque eo vtuntur. Vtuntur autem & oleo & sesamo, & ex nucibus: sed præstantius est quod è lacu illo hauritur. Habet vero etiam pisces hic lacus. [11] Abundat præterea argento hæc regio, in qua sunt & argenti fodinæ, non tantæ tamen, vt aiunt, altitudinis quantæ apud Bactra. Aurum quoque habet India, sed quod non reperitur in fluuiis & abluitur, vt fit in flumine Pactolo: sed multi & spatiosi mōtes id suggerūt: quos incolunt [12] grypes, aues quadrupedes,

1 Flagrat in Phaselide mons Chimæra, *inquit Plin. durei bunc Ctesiæ locū adfert l. 2. c. 106.* 2 *E Bauarico* [illegible] *inclusa inseri hic, atque alibi, non ingratum fore putaui.* 3 *Similia Nonnosus in excerptis Phot. Et de Pygmæis Plin. videndus, Solinus, ac Iuuenalis.* 4 vt maximi duorum cubitorum, & plerique vnius duntaxat cubiti cum dimidio altitudinem non excedant. Comam alere longissimam, ad ipsa vsque &c. sed capillos &c. barbamque &c. 5 per totum corpus in orbē constipare & cingere, atque ita &c. 6 *Aelian. l. 16. c. 37. hist. animal. Psyllis Indicis totum illud pumili pecoris genus attribuit.* 7 iumenta 8 *Quo autem modo lepores* [illegible] *venari doceant Indi, ex Ctesia tradit Aelian. l. 4. c. 26. de nat. animal.* 9 *Meminit huius loci Antigonus mirab. narrat. c. 165.* 10 nullus adspirat ventus 11 Abundare quoque scribit hanc regionem argento, neque profundas eius esse fodinas, sed Bactrias ipsis venas altiores haberi. 12 gryphes. *De gryphibus hac & auri colligendi modo, lege c. 27. l. 4. Aelianus de anim.*

§ 1 [illegible] 2 *C. Vatic.* [illegible] 3 *Videntur hæc verba* [illegible] *suo loco esse posita, &* [illegible] *pro* [illegible] *non dubito quin legendum sit* [illegible] *H.S.* 4 *B. lib.* [illegible]
5 *B. lib.* [illegible]

lupi magnitudine, cruribus & vnguibus leoninis: qui pennas in pectore rubras, in reliquo corpore nigras habent. Propter has illud quod in montibus est copiosum aurum non facile obtinetur.

XIII Oues Indorum & capræ maiores sunt asinis, & vtplurimum quaternos atque adeo senos pariunt. Caudæ autem illis adeo sunt [1] magnæ vt amputandæ sint [2] illis quæ enixæ fuerint vt a mare possint iniri. At [3] porcũ India nec mansuetum nec syluestrem vllum habet. Palmæ Indicæ earumque fructus triplo Babyloniis sunt maiores. Est ibi & quidam fluuius (vt ille scribit) è petra mel fundens.

XIV Sed multa de illorum iustitia & de beneuolentia qua regem suum prosequuntur, & de illorum contemptu mortis commemorat. Meminit & fontis cuiusdam, cuius aquam, simulatque hausta fuerit, in morem casei coagulari dicit: [4] cuius coagulatæ siquis tres obolos cum aqua biberit, quæcunque admiserit patefacit. eo enim die mente [5] alienatur. Eo autem vtitur rex erga eos qui an obiectis criminibus sint affines, certo vult cognoscere. nam siquis *id de quo accusatur* effutiuerit, [6] mortem sibi cogitur consciscere: sin *indicio suo* nullius criminis conuincatur, absoluitur.

XV Nullum ex Indis capitis aut oculorum aut dentiũ dolore laborare tradit, nullique circa os pustulas oriri: [7] eorumque vitæ spatium esse centum viginti, & triginta & quinquaginta annos: atque adeo ducentos, quorũ sit longissima.

XVI Est apud eos serpens [8] dodrantali magnitudine, aspectu similis pulcherrimæ purpuræ: caput candidissimũ habens, dentibus omnino carens. quẽ venatores in feruentissimis montibus nanciscuntur, ex quibus sardo *gemma* effoditur. Hic non mordet, sed quemcunque locum vomitu suo consperserit, in eo putredinem oriri necesse est. Si autem è cauda suspendatur, venenum duplex emittit, [9] vnum dum viuit, quod nigrum est, electri speciem referens: alterum, vbi mortuus est, nigrum & ipsum. Et illius quidem prioris quod ab eo viuente profluxerit, si tantum detur quantum est [10] sesamum, confestim enecat, cerebro eius qui ipsum biberit, per nares effluente: alterum autem si detur, [11] tabem inuehit, & vix intra anni spatium perimit.

XVII Meminit & [12] auis *δικαίρου* cognominatæ, (esse autem *δίκαιρον*

μέγεθος ὅσον λύκος· σκέλη καὶ ὄνυχας, οἷά περ λέων. τὰ ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι πτερὰ, μέλανα, ἐρυθρὰ δὲ τὰ ἐν τῷ στήθει. δι' αὐτοὺς δὲ ὁ ἐν τοῖς ὄρεσι χρυσὸς πολὺς ὢν, γίνεται δυσπόριστος. Ὅτι τὰ πρόβατα τῶν Ἰνδῶν καὶ αἱ αἶγες, μείζους ὄνων εἰσὶ, καὶ τίκτουσιν ἀνὰ τέσσαρα καὶ ἕξ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἔχουσι οὐρὰς μεγάλας· ἃς δὲ τῶν τοκάδων ἀποτέμνουσιν, ἵνα δύνωνται ὀχεύεσθαι. ὗς δὲ οὔτε ἥμερος οὔτε ἄγριος ἐστὶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ. οἱ δὲ φοίνικες οἱ ἐν Ἰνδοῖς καὶ οἱ τούτων βάλανοι, τριπλάσιοι τῶν 10 ἐν Βαβυλῶνι. καὶ ποταμόν φησιν ἐκ πέτρας ῥέοντα μέλι [ὡς τὸ καθ' ἡμᾶς.] Πολλὰ δὲ λέγει περὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν καὶ τῆς περὶ τὸν βασιλέα εὐνοίας, καὶ τῆς τοῦ θανάτου καταφρονήσεως. λέγει δὲ ὅτι πηγή ἐστι, καὶ ἐπειδάν τις ἀρύσῃ τὸ ὕδωρ αὐτῆς, πήγνυται ὥσπερ τυρός. τούτου οὖν τοῦ πηκτοῦ ὅσον τρεῖς ὀβολοὺς ἐὰν τρίψας δῷς ἐν ὕδατι πιεῖν, ἐξαγγέλλει πάντα ὅσα ἔπραξε. παραφρονεῖ γὰρ καὶ μαίνεται τὴν ἡμέραν. χρῆται δὲ αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐφ' ὧν κατηγορουμένων τἀληθὲς εὑρεῖν ἐθελήσῃ· καὶ ἂν μὲν ἐξείπῃ, 20 προστάσσεται ἀποκαρτερῆσαι· ἂν δὲ μηδὲν ἐλεγχθῇ, ἀφίεται. Ὅτι φησὶν ὡς Ἰνδῶν οὐδεὶς κεφαλαλγεῖ, οὐδὲ ὀφθαλμιᾷ, οὐδὲ ὀδονταλγεῖ, οὐδὲ ἑλκοῦται τὸ στόμα, οὐδὲ σηπεδόνα οὐδεμίαν ἴσχει. ἡ δὲ ζωὴ αὐτῶν, ρκ´ καὶ λ´ καὶ ν´, καὶ σ´, οἱ τὰ πλεῖστα βιοῦντες. Ἔστι ὄφις σπιθαμιαῖος ἐν αὐτοῖς, τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ ὡς ἡ καλλίστη πορφύρα· ἡ δὲ κεφαλὴ, λευκοτάτη· ὀδόντας δὲ οὐδ' ὅλως ἔχει. θηρεύεται ἐκ τῶν καυματωδεστάτων ὀρέων, ὅθεν ἡ σαρδὼ ὀρύσσεται. οὗτος δάκνει μὲν οὔ, ὅπου δ' ἂν κατεμέσῃ, τοῦτο τὸ χωρίον πᾶν 30 σήπεται. ποιεῖ δὲ φάρμακον διττὸν, ἀπὸ τῆς οὐρᾶς κρεμάμενος, ἠλεκτρῶδες καὶ μέλαν. καὶ τὸ μὲν, ζῶντος ἀπορρεῖ· τὸ δὲ μέλαν, θανόντος. καὶ τὸ μὲν, ὅσον σήσαμον διδόμενον, ὁ ζῶντος ἐρρύη, αὐτίκα φθείρει, τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ πιόντος, διὰ τῶν ῥινῶν ἀπορρυέντος· τὸ δὲ ἄλλο διδόμενον, εἰς φθίσιν ἀπάγει, καὶ δι' ἐνιαυτοῦ μόλις διέλλυσι. Καὶ ὄρνεον, φησὶ, ἐπικαλούμενον δίκαιρον,

Bas. lib.

1 *Caudam feram latam, vt hunc expressit Aelian. lib. 3 de animalib. cap. 3.* 2 fœtis 3 *Addit Aelian. lib. 16. cap. 37. ex hoc Ctesia locum Suilli generis vsum Indos detestari, & tantopere ab eo vescendo, quam ab humanis carnibus abhorrere.* 4 huius autem coagulati si cui ad tres obolos contriueris atque in vulgari aqua bibendos dederis. 5 alienatum insanire. *An hoc forte facit Antigoni Narrat. mirab. 160. Ctesiam scribere, in Aethiopia fontem aquam habere instar cinnabaris rubentem, qua pota vecordes reddat.* 6 impetare et inedia mortem accersant. 7 aut penitus vlcum putrescens vicus pati. [De Seris fertur, & cetera. * quæ è codice Bauarico hic A. S. interseruit: nos mox referemus inter fragmenta. Græcum incipit, Λέγεται οἱ Σῆρες 8 spithamæ 9 electri specie prius, & alterum nigrum: illud viuo effluere, hoc mortuo. 10 sesami granum. 11 lentam tab. 12 *Plura excerpsit de hac auicula Aelian. l. 4. c. 41. de animal.*

¶ 1 *B. lib.* [illegible] 2 *B. lib.* [illegible] 3 *In B. libro, initium harum narrationum admirandarum est hoc: Λέγεται οἱ Σῆρες &c.* * nos id inter fragmenta collocauimus inferius mox, quoniam hic non ita commode inferendi locus fuit.

ὅπερ Ἑλληνιστὶ δίκαιον σημαίνει· ὃ μέγεθος, ὅσον πέρ-
δικος ᾠόν. τοῦτο τὸν ἀπόπατον κατορύσσει, ἵνα μὴ εὑρε-
θῇ. εὑρισκόμενον δὲ, εἰ πιεῖν αὐτὸν ὅσον σησάμου, ἕω-
θεν ὕπνος ἐπιλαμβάνει καὶ καθεύδει, μηδὲν αἰσθανό-
μενος· καὶ δύνοντος τοῦ ἡλίου τελευτᾷ. Καὶ ξύ-
λον ἐστὶ πάρηβον καλούμενον, ὃ μέγεθος ὅσον ἐλαία·
ἐν τοῖς βασιλείοις μόνον φύεται κήποις· οὔτε ἄν-
θος φέρει, οὔτε καρπόν· δεκαπέντε δὲ μόνας ῥίζας ἔ-
χει, ὑπὸ γῆς παχείας σφόδρα· ἔστι δὲ τὸ παχύτατον αὐ-
τῆς ὅσον βραχίων, ὃ λεπτότατον. αὕτη ἡ ῥίζα, εἰ 10
σπιθαμὴ ληφθείη, ἀπάγουσα πάντα, ἐπάγει
τὸ ἕλκει πρὸς ἑαυτὴν χρυσὸν, ἄργυρον, χαλκὸν,
λίθους, καὶ τἆλλα πάντα, πλὴν ἠλέκτρου. εἰ δὲ ὅσον
πηχυαία ῥίζα ληφθῇ, ἕλκει καὶ ἄρνας καὶ ὄρνεα.
τε γὰρ τὰ πλεῖστα τῶν ὀρνέων θηρεύονται. καὶ ἐὰν
βούλῃ ὕδωρ πῆξαι ὅσον χόα, τῆς ῥίζης ἐμβαλὼν
ὅσον ὀβολὸν, πήξεις αὐτό· καὶ ἐπὶ οἴνου ὡσαύτως. καὶ
ἕξεις τῇ χειρὶ αὐτὸ, ὥσπερ κηρόν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ
διαλύεται. δίδοται δὲ κοιλιακοῖς βοήθημα. Ἔ-
στι δὲ ποταμὸς διαρρέων διὰ τῆς Ἰνδικῆς, οὐ μέ- 20
γας μὲν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δύο σταδίους τὸ εὖρος· ὄνομα δὲ
τῷ ποταμῷ, Ἰνδιστὶ μὲν Ὕπαρχος, Ἑλληνιστὶ δὲ,
φέρων πάντα τὰ ἀγαθά. οὗτος τοῦ ἐνιαυτοῦ λ' ἡ-
μέρας ἤλεκτρον καταρρεῖ. φασὶ γὰρ ἐν τοῖς ὄρεσι
δένδρα εἶναι ὑπερέχοντα τοῦ ὕδατος (ὕδατι γὰρ πε-
ριρρεῖται τὰ ὄρη) εἶτα ὥρα ἐστὶν ὅτε δάκρυα φέρει ὥσπερ
ἀμυγδαλῆ, ἢ πίτυς, ἢ ἄλλο τι δένδρον, μάλιστα
δὲ εἰς λ' ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ. εἶτα ἀποπίπτει τὰ δά-
κρυα ταῦτα εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ πήγνυνται. τοῦ δὲ δέν-
δρου τούτου ὄνομά ἐστιν Ἰνδιστὶ σιπταχόρα. Ἑλ- 30
ληνιστὶ σημαίνει, γλυκὺ, ἡδύ. κἀκεῖθεν οἱ Ἰνδοὶ συλ-
λέγουσι τὸ ἤλεκτρον. φέρει δὲ καὶ καρπὸν τὰ δένδρα ἐν
βότρυσι, ὥσπερ ἄμπελος. ἔχει δὲ τὰς ῥᾶγας ὥσπερ
κάρυα τὰ Ποντικά. Ἐν τούτοις τοῖς ὄρεσι φησὶν
ἀνθρώπους βιοτεύειν κυνὸς ἔχοντας κεφαλήν·
ἐσθῆτας δὲ φορεῖν ἐκ τῶν ἀγρίων θηρίων. φω-
νὴν δὲ διαλέγονται οὐδεμίαν, ἀλλ' ὠρύονται ὥσ-
περ κύνες, καὶ οὕτως συνιᾶσιν αὐτῶν τὴν φωνήν.
ὀδόντας δὲ μείζους ἔχουσι κυνὸς, καὶ τοὺς ὄνυχας ὁ-
μοίους κυνῶν, μακροτέρους δὲ καὶ στρογγυλωτέρους. 40
οἰκοῦσι

idem quod Græcis *δίκαιον, id est iustum*) quæ oui perdicis magnitudinem non excedat. hanc stercus suum defodere tradit, ne inueniatur: quod si[1] inuentum sesami mensura bibatur, mane somnus eum qui biberit corripit, & ita dormit vt nihil sentiat: vergente autem ad occasum sole, expirat. Est ibi & lignum [2] *πάρηβον* dictum, oleæ magnitudine, quod in regiis duntaxat inuenitur hortis: nec florem nec fructum producens: sed quindecim duntaxat sub terra sunt ei [3] crassæ radices, quarum vnaquæque brachii crassitudinem habet. huius si [4] dodrantē quis sumpserit, omnia quibus illa admouetur ad se trahit, aurum, argentum, æs, lapides, & alia quælibet, præter electrum: sin quis tantum eius quanta est cubiti mensura, acceperit, [5] & agnos & aues ad se trahit. nam & hac maiorem auium partem venantur. Quinetiam, si [6] aquam concrescere velis, in aquæ congium radicis huius obolum iniiciens, concrescere facies. Idemque in vino efficere poteris: manuque, velut ceram, tenebis: sed postridie soluitur. Auxiliatur & cœliacis.

XIX

[7] Est præterea fluuius Indiam interlabens, duorum stadiorum latitudinem non excedens: qui ab Indis [8] *ὕπαρχος* appellatur, quod Græce sonat, *φέρων πάντα τὰ ἀγαθά, id est, ferens omnia bona.* [9] ex hoc per triginta cuiusque anni dies electrū emanare dicit. Esse enim in montibus arbores aqua extantes, (montes enim alluuntur aqua) quæ certo anni tempore lacrymas emittant, velut amygdalus, aut pinus, aut alia quæpiam arbor: (atque hoc per triginta potissimū anni dies contingere) has autē lacrymas in fluuium cadentes concrescere. vocarique hāc arborē Indica lingua, [10] siptachora, quod Græcis significet [11] *γλυκὺ, ἡδύ, id est dulce, suaue.* atque Indos [12] electrum inde colligere. Sed & fructum qui à quibusdam illarum arborum, velut à viribus producatur, esse racemos, quorum acini nuces Ponticas magnitudine æquent.

XX

His [13] in montibus degere scribit homines caninum caput habentes, qui agrestium animalium exuuiis amiciantur: & sermone nullo vtantur, sed latratum duntaxat more canum edant, [14] cuius significatio perinde ac sermonis intelligatur. His dentes quā canib. esse maiores: vngues caninis esse similes, nisi quod longiores sint & rotundiores.

1 de inuenti, quantum sesami granum est. 2 *Apud Apollonium, cum huius loci mentionem facit (hist. mirab. 17.) [illegible] hodie legitur.* 3 ita ut vt tenuissima brachii crassitudinem exæquet. 4 partem aliquam vel spithamam longam. *Cod. [illegible]* 5 iam agnos etiam (& boues, ac cætera animalia) ipsasque adeo au. ** Nihil e Cod. Bau infra* 2. 6 aquam vt congium integrum coagulare velis, obolum vnum &c. 7 Interior quoque Indiam flumine non ita magno lato videl. duo fere stadia 8 Hypobarus *legitur apud Plin. l. 37 c. 2. extr. vbi & vniuersa fere bona ex hoc Ctesiæ loco refertur.* 9 trig. diebus hunc per annos singulos succinum in vadis vehere 10 Siptachoras *[illegible] Plin. l. 37 c. 2. Aphytacora lege.* 11 γλυκὺ ἡδύ 12 succinum 13 *[illegible] (ut Indicorū Ctesiæ alia, plurāq.) Aelianus l. 4 c. 46 hist. animal.* 14 atque ita mutuo sese intelligere.

¶ 1 [illegible] 2 [illegible]

Incolere autem montes vſque ad fluuium nomine Indum: atque eſſe atro colore. Hos, ſicut & ceteros Indos cum quibus commerciũ habent, eſſe iuſtiſſimos. & hos quidem quæ ab illis dicantur intelligere, quum autem ipſi loqui non poſſint, latratu & manibus atque digitis, velut eos qui ſurdi ac muti ſint, ſigna dare. [1] Hos ab Indis Calyſtrios nominari, quod Græci dicerent *κυνοκεφάλους*, *id eſt* [2] *capita canum habentes.* [carnibus eoſdem veſci crudis.] Addit, hanc nationem non pauciorum eſſe quam centum viginti millium hominum. Ad illius autem fluminis fontes purpureum florem naſci, ex quo purpura tingatur nihilo Græca inferior, quin potius multo ea floridior. Ibi & [3] animalia ſcarabei magnitudine naſcuntur, [4] minii ruborem, longiſſimos autem pedes habentia: quæ mollia ſunt vt vermes. naſcuntur autem hæc in arboribus quæ [5] electrum ferunt, earumque fructum depaſcuntur & corrumpunt, vt phthires in Græcia vites corrumpere ſolent. Hæc animalia terentes Indi, [6] puniceo colore ſaga & tunicas, & quicquid aliud volũt, inficiunt: ſuntque hæ tincturæ Perſicis præſtantiores.

XXII Hi Cynocephali in montibus habitantes, nullum artificium exercent, ſed è venatu ſibi victum comparant: & quæ occiderint animalia, ad ſolem torrent. [7] Multas præterea oues, capras & aſinos alunt. lac autem ouium & oxygala (*q. d. lac acidum*) illis eſt potus. Veſcuntur autem & fructu [8] ſiptachoræ *arboris ſupra memoratæ*, è qua prouenit [9] electrum. eſt enim dulcis. [10] Sed & illis arefactis (vt à Græcis vuæ areſiunt) ſportas à ſe contextas implent, quas deinde ratibus impoſitas, vna etiam cum flore purgato ex quo purpureus color conficitur, & cum electri ducentis ſexaginta talentis, & totidem illius [11] pharmaci quo ad punicei coloris tincturam vtuntur, [12] & *aliis* electri mille talentis, Indorum regi quotannis aduehunt. [13] Sed & ceteris Indis merces huiuſmodi aduehentes vendunt, ab illis viciſſim panes & farinã & [14] ligneos amictus accipientes. Sed & gladios quibus ad ferarum venatum vtuntur, arcuſq; & iacula illis vendunt. ſunt enim & ſagittarii & iaculatores peritiſſimi. Sunt autem inexpugnabiles, quod montes altos & inacceſſos habitent. Munera autem illis quinto quoque anno rex donat, trecenta arcuum & totidem iaculo-

οἰκοῦσι δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι, μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. μέλανες δέ εἰσι καὶ δίκαιοι πάνυ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἰνδοὶ οἷς ἐπιμίγνυνται. καὶ συνιᾶσι μὲν τὰ παρ᾽ ἐκείνων λεγόμενα, αὐτοὶ δὲ οὐ δύνανται διαλέγεσθαι, ἀλλὰ τῇ ὠρυγῇ καὶ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς δακτύλοις σημαίνουσιν, ὥσπερ οἱ κωφοὶ καὶ ἄλαλοι. καλοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν Καλύστριοι, ὅπερ ἐστὶν Ἑλληνιστὶ Κυνοκέφαλοι. [ἐδωδὴ αὐτῶν κρέα ὠμά.] τὸ δὲ ἔθνος ἐστὶν ἕως δώδεκα μυριάδων. Παρὰ δὲ τὰς 10 πηγὰς τούτου τοῦ ποταμοῦ ἐστὶ πεφυκὸς ἄνθος πορφυροῦν, ἐξ οὗ ἡ πορφύρα βάπτεται οὐδὲν ἥττων τῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ πολὺ εὐανθεστέρα. ὅτι αὐτόθι ἐστὶ γινόμενα θηρία τὸ μέγεθος ὅσον κάνθαρος, ἐρυθρὰ ὥσπερ κιννάβαρι. πόδας δὲ ἔχει μακροὺς σφόδρα. 16 μαλακὸν δέ ἐστιν ὥσπερ σκώληξ. καὶ γίνεται ταῦτα ἐπὶ τῶν δένδρων τῶν τὸ ἤλεκτρον φερόντων· καὶ τὸν καρπὸν κατεσθίει αὐτῶν καὶ διαφθείρει, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἕλλησιν οἱ φθεῖρες τὰς ἀμπέλους. ταῦτα οὖν τὰ θηρία τρίβοντες οἱ Ἰνδοὶ, βάπτουσι τὰς φοινικίδας 20 καὶ τοὺς χιτῶνας, καὶ ἄλλο ὅ,τι ἂν βούλωνται· καί εἰσι βελτίω τῶν παρὰ Πέρσαις βαμμάτων. Ὅτι οἱ Κυνοκέφαλοι οἰκοῦντες ἐν τοῖς ὄρεσιν, οὐκ ἐργάζονται, ἀπὸ θήρας δὲ ζῶσιν· ὅταν δὲ ἀποκτείνωσιν αὐτὰ, ὀπτῶσι πρὸς τὸν ἥλιον. τρέφουσι δὲ καὶ πρόβατα πολλὰ, καὶ αἶγας, καὶ ὄνους. πίνουσι δὲ γάλα καὶ ὀξύγαλα τῶν προβάτων. ἐσθίουσι δὲ καὶ τὸν καρπὸν τοῦ σιπταχόρου, ἀφ᾽ οὗ τὸ ἤλεκτρον· γλυκὺς γάρ. καὶ ξηραίνοντες αὐτὸν, σπυρίδας συρράπτουσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἕλλησι τὴν ἀσταφίδα. οἱ δὲ Κυνοκέφαλοι σχεδίας ποιησάμενοι, καὶ ἐπιθέντες, ἀπάγουσι φόρτον τοῦτον 30 καὶ τῆς πορφύρας τὸ ἄνθος καθαρὸν ποιήσαντες, καὶ τοῦ ἠλέκτρου ξ' καὶ σ' τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ· καὶ ὅτῳ τὸ φοινίκιον βάπτεται φαρμάκου, ἕτερα τοσαῦτα. καὶ ἠλέκτρου χίλια τάλαντα ἀπάγουσι κατ᾽ ἐνιαυτὸν τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ. καὶ ἕτερα δὲ κατάγοντες πωλοῦσι τοῖς Ἰνδοῖς, πρὸς ἄρτους καὶ ἄλφιτα καὶ ξύλινα ἱμάτια. πωλοῦσι δὲ καὶ ξίφη, οἷς χρῶνται πρὸς τὴν τῶν θηρίων ἄγραν, καὶ τόξα καὶ ἀκόντια. πάνυ γὰρ καὶ δεινοί εἰσιν ἀκοντίζειν καὶ τοξεύειν. ἀπολέμητοι δέ εἰσι, διὰ τὸ οἰκεῖν αὐτοὺς ὄρεα ἄβατα καὶ ὑψηλά. δίδωσι δὲ αὐτοῖς διὰ πέμπτου ἔτους δῶρα ὁ βασιλεὺς, λ' μὲν μυριάδας τόξων, καὶ ἀκοντίων το-

1 *Pro mendacio hæc habet Philoſtratus. Refert ea tamen ex Cteſia Plin. l. 7. c. 2.* 2 Canicipites, 3 *Leges hæc apud Ælianum quoq; l. 4. c. 46. Dyramin.* 4 inſtar cinnabaris rubentia 5 ſuccinum 6 puniceã ſua ſaga tunicaſque. & c. 7 magnã nihilominus pecoris copiam alere, caprarumque & ouium. 8 Sipachoræ 9 ſuccinum. 10 Hunc item illos fructum arefactum in corbes conſtipare, ad eum modum quo vuas paſſas Græci. Eoſdem illos Cynocephalos rates quoque extemporaneas conſtruere, quibus impoſitum hunc fructus onus, vt & purpuræ (ſed purgato prius eius flore) itemque el. 11 pigmenti 12 electri præterea mille tal. 13 Iſtos & alia plura deuehere ad Indos venalia, 14 xylinas veſtes ¶ 1 [illegible] 2 [illegible] *Plutarcho etiam; idem quod* [illegible] *Luciano, ut* [illegible] *idem quod* [illegible] *Luciano, Xiphilino, Theocr. Idyll. 1.* D.H. 3 *Photo p. 217.* 4 [illegible] *Max. Marg. Cynocephalos inter animalia numerat Diod. Sic. lib. 3. colit in Ægypto, Lucianus.* 5 [illegible] A.S. M.M. C.B.

σπάθας, πέλτας δὲ δώδεκα· καὶ ξίφη δὲ πεντακισμύρια. Τούτοις τοῖς Κυνοκεφάλοις οὐκ εἰσὶν οἰκίαι, ἀλλ' ἐν σπηλαίοις διαιτῶνται. Θηρεύουσι δὲ τὰ θηρία, τοξεύοντες καὶ ἀκοντίζοντες, καὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι· ταχὺ γὰρ θέουσι. Λούονται δὲ αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἅπαξ τοῦ μηνός, ὅταν τὰ καταμήνια αὐταῖς ἔλθῃ, ἄλλοτε δὲ οὔ. οἱ δὲ ἄνδρες οὐ λούονται μέν, τὰς δὲ χεῖρας ἀπονίζονται. ἐλαίῳ δὲ χρίονται τρὶς τοῦ μηνός, τῷ ἀπὸ τοῦ γάλακτος γινομένῳ, καὶ ἐκτρίβονται δέρμασι. τὴν δὲ ἐσθῆτα ἔχουσιν οὐ δασεῖαν, ἀλλὰ ψιλὰς τῶν μασθλημάτων, ὡς λεπτοτάτων, καὶ αὐτοὶ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν. οἱ δὲ πλουσιώτατοι αὐτῶν λινᾶ φοροῦσιν· οὗτοι δέ εἰσιν ὀλίγοι. κλῖναι δὲ αὐτοῖς οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ στιβάδας ποιοῦνται. οὗτος δὲ αὐτῶν πλουσιώτατος νομίζεται εἶναι, ᾧ ἂν πλεῖστα πρόβατα ᾖ· ἡ δὲ ἄλλη οὐσία παραπλησία. οὐρὰν δὲ ἔχουσι πάντες, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὑπὲρ τῶν ἰσχίων, οἵαπερ κύων, μείζονα δὲ καὶ δασυτέραν. καὶ μίσγονται ταῖς γυναιξὶ τετραποδιστί, ὥσπερ οἱ κύνες· ἄλλως δὲ μιγῆναι, αὐτοῖς ἐστιν αἰσχρόν. δίκαιοι δέ εἰσι καὶ μακροβιώτατοι πάντων ἀνθρώπων. ζῶσι γὰρ ἔτη ρο΄, ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ σ΄. Ὑπὲρ δὲ τούτους, ἑτέρους φασὶ βιοτεύειν, ἄνω τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ. οὗτοι δὲ οἱ ἄνθρωποι, μέλανες μέν εἰσιν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἰνδοί· ἐργάζονται δὲ οὐδέν, οὐδὲ ἐσθίουσι σῖτον, οὐδὲ πίνουσιν ὕδωρ. πρόβατα δὲ πολλὰ τρέφουσι, καὶ βοῦς καὶ αἶγας καὶ οἶς· πίνουσι δὲ τὸ γάλα, ἄλλο δὲ οὐδέν. ὅταν δὲ γένηται αὐτοῖς παιδίον, οὐ τέτρηται τὴν πυγήν, οὐδὲ ἀποπατεῖ· ἀλλὰ τὰ μὲν ἰσχία ἔχει, τὸ δὲ τρῆμα συμπέφυκε. διὸ ἀποπατοῦσι μὲν οὔ, οὐρεῖν δὲ ὥσπερ τυρὸν αὐτούς φασιν, οὐ πάνυ παχύν, ἀλλὰ θολερόν. ἐπὴν δὲ πρωῒ πίωσι τοῦ γάλακτος, καὶ εἰς μέσον ἡμέρας αὖθις πίνοντες, ῥίζαν φασὶ παρ' αὐτοῖς εἶναι γλυκεῖαν, ἥτις οὐκ ἐᾷ τὸ γάλα πήγνυσθαι ἐν τῇ κοιλίᾳ. ταύτην οὖν τρώγοντες, εἰς ἑσπέραν ἐμέτους ποιοῦνται, καὶ ἐξεμοῦσιν ἅπαντα εὐχερῶς. Ὅτι εἰσὶν ὄνοι ἄγριοι ἐν τοῖς Ἰνδοῖς, ἴσοι ἵπποις καὶ μείζους. λευκοὶ δέ εἰσι τὸ σῶμα, τὴν κεφαλὴν πορφυροῖ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι κυανέους. κέρας δὲ ἔχουσιν ἐν τῷ μετώπῳ, ὅσον πήχεως τὸ μέγεθος. [τὸ τοιούτου κέρατος τὸ ῥίνισμα δίδοται ἐν ποτῷ καί ἐστι φυλακτήριον θανασίμων φαρμάκων.] καὶ ἔστι τὸ μὲν κάτω τοῦ κέρατος, ὅσον ἐπὶ δύο παλαιστὰς πρὸς τὸ μέτωπον, πάνυ λευκόν·

(Marginalia: χρίονται D.H. — λινᾶ D.H. — τούτων — αὐτοῦ D.H. — al. παχύν, ἀλλὰ θολερόν — ἐν τῷ D.H. — ὁ Βασιλ. — 10 — 20 — 30 — 17)

rum millia, peltarum centum viginti millia, gladiorum quinquaginta millia. His Cynocephalis nullæ sunt domus, sed in speluncis habitant. [1] Quas autem feras inter venandum sagitta vel iaculo petierint, eas persequentes assequuntur. veloces enim sunt ad cursum. Eorum vxores semel duntaxat in mense se lauant, quũ menstrua aduenerunt, alias nunquam. At viri se non lauant, sed manus duntaxat abluunt. Sed ter in mense oleo se vngunt quod è lacte conficitur, & se pellibus abstergunt. [2] Vestem autem villosam non gestant, sed villis carentia masthlemata quamtenuissima ipsi pariter & eorum vxores induunt. At qui sunt inter eos ditissimi, lineo amictu vtuntur. hi autem sunt pauci. Lectorum nullus est apud eos vsus, sed toris extemporaneis vtuntur. [3] Is vero inter eos ditissimus habetur cui maxima fuerit ouiũ copia. Caudã [4] autem habent omnes viri & mulieres, supra nates, canum more: sed maiorem magisq; pilosam. Coeunt cum feminis quadrupedes, canum ritu, alioque modo coire turpe censent. Sunt autem iusti, & vitæ, præ quibusuis hominibus, longissimæ. centum enim & septuaginta, nonnulli & ducentos viuunt annos.

XXIV. Vltra hos autem alios habitare dicit supra [5] fluuii fontes: qui nigri sint, sicut & ceteri Indi: ociosique degant, [6] ac neq; frumentum edant, neq; aquam bibant: sed magnam boum, caprarum, ouiũ copiam alant, eorumque lac potent, ac nihil aliud. Apud illos quum in lucem prodeunt infantes, sedem perforatam non habent, neque cacant: sed nates quidem habent, [7] at foramen interiectum non est. quo fit vt non cacent, sed caseosum quiddam meiant, non valde crassum tamen, sed fæculentum. [8] Quũ autem mane lac biberunt, & meridie ad eius potum reuertuntur, dulcem quandam apud eos radicem esse aiunt quæ lac in eorum ventre coagulari non sinat. Huius igitur esu vomitum vesperi prouocant, omniaque facile euomunt.

XXV. [9] Asinos syluestres habet India equis pares, quosdam & maiores: quibus caput purpureum, oculi cærulei, reliquũ corpus est album. Cornu illis in fronte cubitalis magnitudinis, [cuius scobs in potu datur, tueturque a mortiferis venenis] cuius inferior versus frontem pars duorũ palmorũ spatio sit candidissima:

1 In venatione iaculis potissimum feras, vel sagittis petere, easdemque persequendo, quod cursus velocitate præstent, etiam assequi. 2 Veste adhi[illegible] non villosa, sed e glabris maceratisque pellibus quam tenuissimis, ipsos æque atq; vxores. 3 Hunc apud eos ditissimum haberi, qui plurimum habeat pecoris, ac reliquas opes his propemodum esse similes. 4 *Caudatorum hominum meminit quoque Plin. l. 7. c. 2. in fine.* 5 fluuii illius f. 6 quin nec cibo eos vesci vllo, aut aquam bibere &c. 7 anus tamen ipse [illegible]. 8 Quod si lacte mane potu, etiam in meridie adhibuerint. 9 *Totam hanc narrationem, mutatis duntaxat aliquot vocabulis, reddit Aelian. lib. 4. c. 52. quarti sui libri de animal.*

§ 1 *Malim interpunctionem ponere post* [illegible] *quam post* [illegible] H.S. 2 [illegible] D.H.

at su-

at superior quæ in acutum tendit, punicea sit, summum ruborem adiunctum habens: pars autem media, sit nigra. Ex his pocula conficiuntur, è quibus qui bibunt, nec spasmo nec sacro morbo corripiuntur: sed nec venena vllam in eos vim habent, si modo vel antequam illa hauriant, vel, postquam hauserint, aquam aut vinum aut aliud quippiam ex illis poculis bibant. Ac ceteri quidem asini & mansueti & syluestres ceteraque [1] solidipeda animantia & talis, & felle in iecore carent: at hi & talum, & fel in iecore habent: & quidem talũ omnium quos mihi videre contigit pulcherrimum, bouis talo & specie & magnitudine similem, perinde grauem ac plumbum, [2] minii colorem nõ in superficie tantum; sed & interius habentẽ. Est autem & velocissimus & [3] strenuissimus: cumque nec equus nec aliud animal persequens assequi potest. Et initio quidem remissius currit: quo autem diutius cucurrerit, miro quodam modo concitatior fertur, eiusque magis & magis velox est cursus. [4] Hac autem arte

XXVI sola potest à venatoribus capi: Quum illi suos catulos ad pascua eduxerint, à multo equitatu circumdantur. nolentes autem relictis catulis fugam capere, cornibus calcibusque & morsibus pugnant, multosq; & equos & viros interficiunt: sed tandem & ipsi sagittis & iaculis confossi ab illis capiuntur. viuos enim capere nullo modo queas. Eorum vero carnes propter amaritiem esculentæ non sunt. atque adeo non propter aliud quam propter cornua & talos hoc

XXVII animal venantur. In flumine Indico [5] vermis nascitur specie quidem eum qui innasci ficui solet referens, septem autem cubitorum longitudinem, alius maiorem, alius minorem habens: crassitudinem vero talem vt eum puer annos decem natus vix vlnis amplecti possit. Duo sunt illi dentes, vnus supra, alter infra. his dentibus quicquid prehenderit, deglutit. Et interdiu quidem in limo fluminis commoratur, at noctu egreditur: egressus autem, quemcunque obuium bouem aut camelum momorderit, ad fluuium trahit, totumque, præter ventrem, deuorat. Capitur grandi hamo, cui hœdum aut agnum ferreis catenis alligauerint. Vbi ceperunt, [6] per triginta dies suspensum, vasis suppositis, relinquunt: intra quod tempus ex eo distillant quæ decem cotylas Atticas implere

τὸ δὲ ἐπάνω ὀξύ ἐστι τοῦ κέρατος· τοῦτο δὲ φοινικοῦν ἐστι, ἐρυθρὸν πάνυ· τὸ δὲ ἄλλο τὸ ἐν τῷ μέσῳ, μέλαν. ἐκ τούτων οἱ πίνοντες (καὶ σκευάζουσι γὰρ ἐκπώματα) σπασμῷ, φασὶν, οὐ λαμβάνονται, οὔτε τῇ ἱερᾷ νόσῳ. ἀλλ' οὐδὲ φαρμάκοις ἁλίσκονται, οὔτ' ἂν προπίωσιν, οὔτ' ἂν τοῦ φαρμάκου ἐπιπίωσιν ἢ οἶνον, ἢ ὕδωρ, ἢ ἄλλο τι ἐκ τῶν ἐκπωμάτων. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὄνοι καὶ ἥμεροι καὶ ἄγριοι, καὶ τὰ ἄλλα μώνυχα θηρία πάντα ἀστραγάλους οὐκ ἔχουσιν, οὐδὲ χολὴν ἐπὶ τῷ ἥπατι· οὗτοι δὲ καὶ ἀστράγαλον καὶ χολὴν ἐπὶ τῷ ἥπατι ἔχουσι. τὸν δὲ ἀστράγαλον, κάλλιστον ὧν ἐγὼ ἑώρακα, οἷόνπερ βοὸς καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος· βαρὺ δὲ ὡς μόλυβδος· τὴν δὲ χρόαν, ὡς κιννάβαρι, καὶ διὰ βάθους. ταχύτατον δέ ἐστι τὸ ζῷον τοῦτο καὶ ἀλκιμώτατον· οὐδὲν δὲ οὔτε ἵππος, οὔτε ἄλλο τι διωκόμενον καταλαμβάνει. ἄρχεται δὲ τρέχειν βραδύτερον· ὅσον δ' ἂν πλείονα χρόνον τρέχῃ, ἐντείνεται δαιμονίως, καὶ μᾶλλον καὶ θᾶσσον τρέχει. Ἄλλως μὲν οὖν ἀθήρατόν ἐστι τὸ ζῷον τοῦτο· ὅταν δὲ τὰ τέκνα μικρὰ ὄντα περιάγωσιν ἐπὶ τὴν βοτάνην, καὶ ὑπὸ ἱππέων πολλῶν περιληφθῶσιν, οὐ βούλονται φεύγειν καταλιπόντες τοὺς πώλους, ἀλλὰ μάχονται καὶ κέρασι καὶ λακτίσμασι καὶ δήγμασι, καὶ πολλοὺς καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας ἀπολλύουσιν· ἁλίσκονται δὲ καὶ αὐτοὶ, τοξευόμενοι καὶ ἀκοντιζόμενοι. ζῶντας γὰρ οὐκ ἂν λάβοις. τὰ δὲ κρέα, διὰ τὴν πικρότητα, ἄβρωτά ἐστιν· θηρεύεται δὲ τῶν κεράτων καὶ τῶν ἀστραγάλων ἕνεκεν. Ὅτι ἐν τῷ ποταμῷ τῷ Ἰνδῷ σκώληξ γίνεται, τὸ μὲν εἶδος, οἷόνπερ ἐν ταῖς συκαῖς εἴωθε γίνεσθαι, τὸ δὲ μῆκος, πήχεων ἑπτά· καὶ μείζους δὲ καὶ ἐλάττους. τὸ δὲ πάχος δεκαετὴς παῖς μόλις φασὶ ταῖς χερσὶ περιλαμβάνει. ἔχουσι δὲ ὀδόντας δύο, ἕνα ἄνω, καὶ ἕνα κάτω· καὶ ὅ, τι ἂν λάβωσι τοῖς ὀδοῦσι, κατεσθίουσι· καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἐν τῇ ἰλύι τοῦ ποταμοῦ διαιτῶνται, τῇ δὲ νυκτὶ ἐξέρχονται. καὶ τούτων ὃς ἂν ἐντύχῃ τινὶ ἐν τῇ γῇ βοῒ ἢ καμήλῳ, καὶ δάκῃ, συλλαβὼν ἕλκει εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ πάντα κατεσθίει, πλὴν τῆς κοιλίας. ἀγρεύεται δὲ ἀγκίστρῳ μεγάλῳ, ἐρίφου ἢ ἀρνὸς ἐνδησάντων τῷ ἀγκίστρῳ, καὶ ἁλύσεσι σιδηραῖς ἐναρμοσάντων. ἀγρεύσαντες δὲ, τριάκονθ' ἡμέρας κρεμῶσιν αὐτὸ, καὶ ἀγγεῖα ὑποτιθέασι· καὶ ῥεῖ ἐξ αὐτοῦ ὅσον δέκα κοτύλας Ἀττικὰς τὸ

1 quibus solida vngula est 2 minii colore ad intima vsque rubentem 3 robustiss. 4 Quum igitur alias nunquam per venationem capi possit, vbi suos pullos adhuc paruulos ad pascua circumducere cœpit &c. 5 Hæc ipsa atque alia de hoc verme plura excerpsit ex Ctesia Ælian. lib. 5 cap. 3 de animal. 6 Idem de eo & Philostratus refert.

§ 1. [illegible] Max. Margun.

πλῆθος. ὅταν δὲ περιέλθωσιν αἱ τριάκοντα ἡμέραι, ἀποῤῥίπτουσι τὸν σκώληκα, καὶ τὸ ἔλαιον ἀσφαλισάμενοι, ἄγουσι τῷ βασιλεῖ μόνῳ τῶν Ἰνδῶν· ἄλλῳ δὲ οὐκ ἔξεστιν δὲ αὐτὸ ἔχειν. τοῦτο τὸ ἔλαιον [ὡς πῦρ] ἐφ' ὃ ἂν ἐπιχυθῇ, ἀνάπτει, καὶ καταφλέγει ξύλα καὶ ζῶα· καὶ ἄλλως οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ τινι καὶ παχεῖ. Ὅτι ἐστὶ δένδρα ἐν Ἰνδοῖς ὑψηλὰ ὥσπερ κέδρος ἢ κυπάρισσοι, τὰ δὲ φύλλα ὥσπερ φοίνιξ, ὀλίγον πλατύτερα, καὶ μασχαλίδας οὐκ ἔχει. ἄνθος δὲ ὥσπερ ἡ ἄρσην δάφνη, καρπὸν δὲ οὐκ ἔχει. ὀνομάζεται δὲ Ἰνδιστὶ μὲν, κάρπιον, Ἑλληνιστὶ δὲ μυρορόδα. ἔστι δὲ σπάνια. ῥέουσι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐλαίου σταγόνες, οὓς ἐρίῳ ἀναψῶντες ἀπὸ τοῦ δένδρου, ἀποπιέζουσιν εἰς ἀλαβάστρους λιθίνους. ἔστι δὲ τὸ χρῶμα ἀτρέμας ὑπέρυθρον καὶ ὑπόπαχυ, ὄζει δὲ πάντων ἥδιστον. ὄζειν δέ φασιν αὐτὸ καὶ ἐπὶ πέντε σταδίους. μόνῳ δὲ βασιλεῖ κτητόν ἐστι τοῦτο καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ. ἔπεμψε δὲ αὐτὸ ὁ Ἰνδῶν ἐν Πέρσαις βασιλεῖ. καὶ φησιν ἰδεῖν αὐτὸ Κτησίας, καὶ ὀσφρανθῆναι ὀσμῆς οἵας οὔτε εἰπεῖν ἦν, οὔτε εἰκάσαι. Ὅτι τὸν τυρὸν καὶ τὸν οἶνον πάντων φησὶ γλυκυτάτους, ὡς αὐτὸς (φησι) φαγών, διὰ πείρας ἔμαθε. Ὅτι κρήνη ἐν Ἰνδοῖς (φησὶ) ἐστι πέντε ὀργυιῶν τὸ περίμετρον, τετράγωνος δὲ. ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ ἐν πέτρᾳ. βάθος δὲ ἐστὶ μέχρι τοῦ ὕδατος, τριῶν πηχῶν· τὸ δὲ καθ' ὕδατος, τριῶν ὀργυιῶν. λούονται δὲ [πρὸς κάθαρσιν, καὶ παντοίων νοσημάτων ἀποτροπὴν] ἐν αὐτῷ οἱ ἐπισημότατοι τῶν Ἰνδῶν, καὶ ἄνδρες καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες. κολυμβῶσι δὲ, ἐπὶ πόδας ῥίπτοντες ἑαυτούς. ὅταν δὲ εἰσπηδήσωσιν, ἐκβάλλει αὐτοὺς τὸ ὕδωρ ἄνω. οὐκ ἀνθρώπους δὲ μόνον ἀναῤῥίπτει, ἀλλὰ καὶ ἄλλο ὅ, τι ἂν ἢ ζῶον, ἐκρίπτει εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ ζῶν καὶ τεθνηκός. καὶ ἁπλῶς, πάντα τὰ ἐμβαλλόμενα, πλὴν σιδήρου καὶ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ. ταῦτα δὲ δέχεται. καὶ ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ πάνυ ψυχρὸν, καὶ ἡδὺ πιεῖν. ψόφον δὲ παρέχει μέγαν, ὥσπερ ὕδωρ ζέον ἐκ λέβητος. καθαίρει δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀλφοὺς καὶ ψωριάσεις. καλεῖται δὲ Ἰνδιστὶ βαλλάδη, Ἑλληνιστὶ δὲ ὠφελίμη. Εἰσὶν ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἰνδικοῖς, ὅπου ὁ κάλαμος αὐτῶν φύεται, ἄνθρωποι. τὸ πλῆθος αὐτῶν ἄχρι καὶ τριῶν μυριάδων. τούτων αἱ γυναῖκες ἅπαξ τίκτουσιν ἐν τῷ βίῳ·

possint. Elapsis triginta diebus, ipsum vermem abiiciunt: oleum autem, [1] adhibitis custodibus, ad solum Indorum regem mittunt. alii enim id habere non licet. Oleum hoc id cui superfusum fuerit accendit, & ligna pariter animaliaq; comburit: [2] soloque luto, & eo quidem crasso, extingui potest. **xxviii** Habent Indi arbores cedro aut cupresso proceritate pares, [3] quarum folia palmæ foliis paulo latiora, alioqui sunt similia, & axillis carent. Florem qualem laurus mas emittunt, sed fructum nullum ferunt. Nomen illis est Indicum, carpion: Græcum myrorhoda. Sunt autem raræ. Ex illis olei guttæ distillant, quas lana [4] arbori impressa excipientes, in lapideos alabastros, illam exprimendo, infundunt. Est autem id subrubrum & crassiusculum, [5] adeoque fragrans vt ad quinque stadia eius odor perueniat. Soli autem regi eiusque propinquis id possidere conceditur. Ex eo rex Indiæ ad Persarum regem misit: seque Ctesias id vidisse, & odorem qui nec dici nec cuiquã alii assimilari possit, se percepisse narrat. **xxix** Caseum & vinum omnium suauissimum illos habere, se expertum scire, (quippe qui vsus sit) commemorat. **xxx** Fons est apud Indos, quadratæ formæ, circuitu circiter quinque vlnas habente, [6] cuius aqua est intra petram, quæ, antequam ad ipsam aquam perueniatur, trium cubitorum, sub aqua trium vlnarum altitudinem habeat. In ea [cum purgandi corporis caussa, tum vt morborum omne genus abarceant] spectatissimi quique Indorum cum liberis & vxoribus se lauant. [7] In eadem nataturi se in pedes proiiciunt, quum autem in eam insilierint, eos sursum attollit aqua. Nec vero solos homines [8] sursũ attollit, sed quoduis animal, siue viuum siue mortuum, in terram expellit: atque adeo [9] quæcunq; in eam coniiciuntur, præter ferrum, argentum, aurum & æs. hæc enim in fundum demittit. Est autem eius aqua perfrigida, & potu suauis: quæ magnum strepitum edit, non secus ac quæ in lebete feruefit aqua. Sed & vitiligini & scabiei medetur. Hæc Indico sermone *βαλλάδη*, Græco *ὠφελίμη*, *id est*, *vtilis*, vocatur. **xxxi** In iis Indiæ montibus [10] ex quibus eorum calamus prouenit, habitat quoddam hominum genus non pauciorum triginta millibus, quorum vxores semel duntaxat in vita pariunt:

1 probe ac tuto reconditum. 2 neque aliter extinguitur, quam multi crassique luti iniectu. 3 palmæ foliis, paulo tamen latioribus, & absque sinu sunt axilla. 4 de trunco abstersas in lapid. deinde alab. exprimunt. 5 suauissimi prorsus odoris. 6 huius aqua ita intra saxum continetur, vt a labro ad ipsam trium cubitorum spatium intercedat, aqua vero ipsa trium similiter vlnarum altitudinem teneat. 7 & natant in pedes se coniicientes. nam quando insilierint, eiaculatur eos aqua sursum. 8 in sublime iacit. 9 *Antigonus hist. mirab. 167. hanc narrationem attingit* [illegible] *Vt hæc autem* [illegible]*, ex hoc puto Ctesiã loco intelliges.* 10 *vide supra c. 6. & Plin. l. 7. c. 2.* [illegible] *Man. Marg.* [illegible] *Videri possit legendum esse* [illegible] *H.S.*

habentque earum fetus dentes superne pariter & inferne valde pulchros: necnon vniuersis tam feminis quam maribus & capitis & superciliorum pili iam inde a natiuitate sunt cani. Vnusquisque certe eorum vsque ad trigesimum ætatis annum albos per totum corpus habet pilos: inde nigrescere incipiunt, adeo vt quum sexagesimum attigerunt, nulli illis pili nisi nigri conspiciantur. Sunt iisdem & viris & mulieribus octoni in vtraque manu & vtroque pede digiti. Sunt autem bellicosissimi, & Indorum regem sequuntur ex his sagittariorum quinque millia, necnon iaculatores. Aures autem illis tantæ magnitudinis esse dicit vt [1] eorum brachia ad cubitos vsque & pone totos humeros operiant. esse autem illas contiguas.

XXXII [2] [Est autē in Æthiopia stupendi prorsus roboris animal quoddā [3] Crocottas appellatū, vulgo Cynolycus. Ferunt id humanam imitatum vocem, ex nomine noctu homines euocare, & accedentes deuorare, habere idē leonis magnanimitatem, equi velocitatem, & tauri robur, neque ferro expugnari. In Eubœa quoq; Chalcidica felle carere illius loci oues, carnesq; harum admodum esse amaras, vt ne canes quidem iis vesci queant. Aiūt & vltra Maurusias fauces æstate complui regionem, hyeme torreri. In Cyoniorum præterea regione fontem esse quendam, qui pro aqua oleum scaturiat, quo etiam incolæ ad cibos omnis generis vtātur. In regione adhæc, cui Metadridę nomen, non ita prope mare, esse fontem, qui media nocte vehementissime exundās, magnam eiiciat piscium copiam in terram, vt nec colligendis iis incolæ sufficientes, maximam partem in sicco fœtere sinant.]

XXXIII Hæc quæ fabulis similia sunt, Ctesias scribens, se verissima scribere ait, & quorum vel [4] ipse testis sit oculatus, vel quæ à testibus oculatis acceperit. Multa autem his mirabiliora se prætermisisse, ne, qui ea non vidissent, scribere ipsum quæ fidem non mererentur, existimarent [5].

καὶ τὰ ἔκγονα αὐτῶν ὀδόντας ἔχει καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω πάνυ καλούς. καὶ τὰς τρίχας τάς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς ὀφρύσι, πολιὰς ἔχει πάνυ ἐκ γενετῆς, καὶ τὰ θήλεα καὶ τὰ ἄρρενα. μέχρι μὲν οὖν τριάκοντα ἐτῶν λευκὰς ἔχει ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τὰς τρίχας δι' ὅλου τοῦ σώματος· ἄρχονται δὲ ἐκ τούτου μελαίνεσθαι· ἑξήκοντα δὲ ἐτῶν γενόμενοι, ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς πάσας ἔχοντας μελαίνας. ἔχουσι δὲ οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἀνὰ ὀκτὼ δακτύλους ἐφ' ἑκατέρᾳ χειρί, ὡσαύτως ἀνὰ ὀκτὼ καὶ ἐπὶ τοῖς ποσί, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὡσαύτως. εἰσὶ δὲ σφόδρα πολεμικοί, καὶ βασιλεῖ τῶν Ἰνδῶν ἕπονται τοξόται τούτων πεντακισχίλιοι καὶ ἀκοντισταί. τὰ δὲ ὦτά φησι τηλικαῦτα ἔχειν, ὥστε τοὺς βραχίονας αὐτῶν ὑπ' αὐτῶν καλύπτεσθαι μέχρι τῶν ἀγκώνων, καὶ ὄπισθεν τὸ νῶτον ἅπαν συγκαλύπτεσθαι. τὸ δὲ οὖς τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ἅπτεσθαι.

[Ἔστι δ' ἐν Αἰθιοπίᾳ ζῷον λεγόμενον Κροκόττας, κοινῶς δὲ Κυνόλυκος, ἔστι δὲ τῇ δυνάμει θαυμαστόν. οὗτο δέ φασιν ἀνθρωπίνην μιμεῖσθαι φωνήν, καὶ διὰ νυκτὸς καλεῖν ἐξ ὀνόματος τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσιόντας κατεσθίειν. ἔχειν δὲ τὸ θηρίον ἀλκὴν λέοντος, ταχύτητα ἵππου, ῥώμην ταύρου, σιδήρῳ δὲ οὐχ ὑπείκειν. ἐν Εὐβοίᾳ δὲ τῇ Χαλκιδικῇ τὰ πρόβατα τοῦ ἐκεῖσε τόπου οὐκ ἔχειν χολήν, ἀλλὰ τὰ κρέα αὐτῶν πάνυ εἶναι πικρά, ὡς οὐδὲ κύνες ἐσθίουσιν αὐτά. φασὶ γάρ, ἐπέκεινα τῶν Μαυρουσίων πυλῶν ὕεσθαι μὲν τοῦ θέρους ὁ ἐκεῖσε τόπος, χειμῶνος δέ, φλέγεσθαι. ἐν τῇ Κυονίων χώρᾳ κρήνην εἶναί φησιν ἔλαιον, οὐχ ὕδατος ῥεῦμα ἔχουσαν· καὶ διὰ τούτου εἰς ἅπασαν τὴν χρείαν ἀναπληροῦσιν εἰς [illegible] παντοίας. ἐν τῇ λεγομένῃ Μεταδρίδᾳ ἐπὶ κρήνην, οὐκ ὀλίγον διεστηκυῖαν τῆς θαλάσσης, καὶ ταύτην ἀεί ποτε διὰ μέσης νυκτὸς πάνυ σφοδρῶς, καὶ ἀπορρίπτειν ἰχθύας πολλοὺς ἐν τῇ χέρσῳ, ὥστε μὴ δύνασθαι οἱ ἐκεῖσε οἰκοῦντες συλλέγειν αὐτούς, ἀλλ' ἐᾶν τὰ πλεῖστα καὶ ὄζειν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.]

Ταῦτα [δὲ] γράφων καὶ μυθολογῶν Κτησίας, λέγει τἀληθέστατα γράφειν· ἐπάγων ὡς τὰ μὲν αὐτὸς ἰδὼν γράφει, τὰ δὲ παρ' αὐτῶν μαθὼν τῶν ἰδόντων. πολλὰ δὲ τούτων καὶ ἄλλα θαυμασιώτερα παραλείπειν, διὰ τὸ μὴ δόξαι τοῖς μὴ τεθεαμένοις ἄπιστα συγγράφειν.

1 ad cubitum vsque dependentes brachia obtegant, & à tergo inuicem tangentes totos operiant humeros 2 *Assutum hoc è Cod. Bauarico, si forte huc pertineat.* 3 *Huius etiam Diodorus Siculus meminit lib. 3. Biblioth. c. 2. legendum Aelianus caput 22. lib. 7. de natura animal.* 4 *Contra refert Lucian. lib. 1. vera histor. Ctesiam de Indis scripsisse, ἃ μήτε αὐτὸς εἶδεν, μήτε ἄλλου εἰπόντος ἤκουσεν* 5 Hic igitur illa desinunt.

§ 1 *Diodorus Sicul. lib. 3.*

CTESIÆ

Historici antiquiss. & optimi narrationes abbreuiatæ de rebus & animantibus in India raris & admirandis è Græco in Latinum conuersæ

A LAVRENTIO RHODOMANO.

CTESIÆ narrationes Indicæ vno continentur libro: in quibus magis Ionica Dialecto vtitur. De Indo fluuio commemorat, qua arctissimus ei alueus, XL stadiorum latitudinem habere: qua maxime diffusus, ducentorũ. Indos perhibet plures fere esse, quã vniuersi sint mortales. De vermi etiam in hoc fluuio agit, quæ sola bestiarum in eo nascatur. Quod vltra Indos nulli habitẽt mortaliũ. Quod Indi non pluuiis, sed fluuio humectentur. De Pantarbi lapide sigillari: & quod LXXVII sigilla & lapillos pretiosos in fluuiũ deiectos, (qui Bactriorũ negociatoris fuere) inter se cõiertos ille extraxerit. De elephantis, quibus muri destruuntur. De paruis simiis, quibus IV cubitorum sunt caudæ. De gallis longe maximis. De aui Psittaco, lingua & voce hominis prædita: cui magnitudo accipitris, purpurea facies & nigra barba. Ipsa autem cærulea est, ad collum vsq;, & tũc cinnabari assimilis. sermocinatur vt homo: sed Indice. Græce etiam, si Græce loqui didicerit. De fonte, qui quotannis liquido auro repletur: vnde e fistulæ quotãnis testaceæ hauriũtur, ex testã esse oportet: quia inter hauriendum cõgelatur aurum, & vasculum frangi necesse est, vt aurum educatur. Fons autem quadrangularis est, ambitu XVI cubitorum, & orgyiam profundus: & vnaquæq; vrna talenti habet pondo. Adhæc de ferro in fontis imo: vnde duos se gladios habuisse Ctesias refert, alterum a rege, alterum a matre regis Parysatide. de cuius generis gladio confirmat, quod in terra defixus [1] nubes & grandines & ventos vrentes auerruncet: seq; hoc ipsum vidisse ait, bis a rege factitatũ. De canibus Indicis, quod magnitudine excellant, & cum leone etiam congrediãtur. De magnis montib. vnde sarda effoditur & onyx, & alii signatorii lapides. Quod ingens ibi siccitas: & sol decuplo maior videatur, quã aliis in terris, multique æstu ibi suffocentur. Et mare ibidem nihilo minus esse Græco: superficie eius vsque ad IV digitos feruida. Ideoq; piscẽ nullum qui ad feruorẽ propius accedit, viuere posse: sed inferius agere. Quod Indus fluuius per campos decurrens, montes etiam permeet, in quib. calamus nascitur quem Indicum vocant: crassitie, quantam bini viri, extensis vtrinque brachiis, cõplectantur: altitudine etiã mali in naui quæ decies mille homines vehat. Sunt tamẽ etiam qui magnitudine superent & deficiant: vt probabile est in spacioso monte. Sexu quoque distinctos esse, ita vt mas non habeat medullã, sitq; validissimus, sed femina habeat. De Martichora quadam inter ipsos bestia, quæ facie hominem refert, & magnitudine leonem æquat, & colore [2] rutilo cinnabari imitatur.[3] Duplex ei dentium ordo, aures & oculi hominis, colore cæsio: caudam habet, qualem scorpius in Epiro, cubito prolixiorem, in qua etiam aculeus inest. transuersos etiã in cauda stimulos habet hinc & illinc. adhęc in summo fert spiculum non secus ac scorpio. Cui si quis appropinquarit stimulo pũgit, citoq; præsentissima mors est. Quod si quis eminus contra pugnat, & ante caudã erigens, vt ex arcu, & retro directe intorquens tela iacit. Iactus ad plethri longitudinem pertingit: & quæcunque ferit, his certam infert necem, excepto elephanto. Spicula pedis longitudinẽ habent & latitudinem iunci tenuissimi. Martichora Græcis sonat Anthropophagũ, quod vt [4] plurimũ homines necat & cibum facit. Aliis tamen bestiis quoq; vescitur, pugnatq; tam vnguibus quã aculeis, qui iaculando effusi denuo renascuntur. Frequens id genus beluę est in India. Interficiunt eas homines si elephantib. vectati inde sagittis impetunt. De Indis narrat, quod sint iustissimi & multa habet de morib. ipsorum & statura. Est ibi de sacro quodam territorio in regione inhabitabili, q. nomine Solis & Lunæ venerentur.

1 Misit hanc L. Rhodomani versionem ad nos [illegible] & doctus vir [illegible] Goldastus [illegible] tria [illegible] publice [illegible]. [illegible] in facile [illegible] Iusti enim interpretationis [illegible] Indicorum translationem habemus [illegible]. Aliam ad H. Stephanum fuisse transmissam hanc [illegible] in paginis aliquoties in [illegible] apposita. Numeros quoque [illegible] exempla transferendi [illegible] reliquimus.

2 nebulam ad [illegible] H. Steph. 3 rubro [illegible] H. Steph. 4 Triplex [illegible] H. Stephani [illegible]. 4 In exemplo [illegible] plur. [illegible]

Ad quod

Ad quod xv dierum spacio à Sardo monte alicui iter patet, vbi per xxxv dies quolibet anno sol refrigerat, idq; propter festum, vt citra adustionẽ illud peragant & reuertantur. Tonitrua & fulgura & pluuiæ non sunt in India, sed vẽti & presteres multi: qui quicquid corripuerunt, tollunt. Sol etiam post exortum dimidium diei frigus efficit: reliquum supra modum est torridũ in plurimis Indiæ locis. Indorũ nigredo nõ à sole est, sed natura. Sunt enim inter ipsos & viri & mulieres candidissimi, licet numero pauciores. Et vidisse se tales ex India feminas duas & v viros auctor testatur. Fidẽ narrationi de sole adstruere volens, quod xxxv dies in India frigore aerem temperet, addit, igni ex Ætna promanante cum alia euastẽtur, locum quendam in medio, vbi iusti degant homines, non euastari. Etiã in Zacyntho scaturigines esse pisciferas, vnde pix hauriatur: inq; Naxo fontem, vnde merum admodũ dulce quandoq; profluat. Et quod ignis sit iuxta Phaselidem immortalis, semperardens in petra dies atq; noctes nec vnda exstinguatur, sed magis inflammetur: sed storea tandẽ dometur. In media India homines agunt nigri, & nominantur Pygmæi, lingua à ceteris Indis non discrepantes: sed statura perquã pusilla. Nam longissimi eorum binos cubitos: plerique sesquicubitum attingunt. Capillus eis prolixissimus demittitur etiam ad genua vsq; & inferius. Barbas inter mortales habent maximas. Quare vbi ad iustam excreuere magnitudinem, vestes amplius non induunt, sed capillos pone demittunt ab occipitio infra poplites & barbæ crines pedibus tenus ante protendũt. Hinc denso pilorum amictu totum circumsepti corpus zona eos constringunt, & pro vestitu habent. Inguen præferũt crassum & prolixum, vt & ad talos ipsos pertingat. Compressis sunt naribus & deformes. Pecora horum, oues, boues, asini, magnitudine arietes non multum excedunt: equi etiam & muli & cetera iumenta arietes nihil superant. Sectantur Indorum regem pygmæorũ circiter III millia. Sagittarii enim sunt egregii. iustissimi interim, & ad Indorum leges se conformãt. Lepores & vulpes non canibus, sed coruis & miluiis & cornicibus aquilisq; venantur. Stagnũ est apud illos ɪↄcccc [1] stadia in circuitu complexum, in quo, si vẽtus superficiem non commouet, oleum supernatat: per quod lembis vecti, ex medio in vsum suum scaphiis hauriunt. Sesamo tamẽ interim quoque vtuntur & è iuglandib. expresso: sed lacustre est prętantius. Pisces etiam lacus hic alit. Magna ibidem argẽti copia, & argentifodinæ non profundæ. Profundiores enim esse perhibent in Bactris. Producit simul aurũ India, quod tamẽ non in fluuiis reperiunt, eluuntque, vt fit in [2] Pactolo fluuio. Sed crebri & vasti sunt mõtes, quos Gryphes frequentant, aues quadrupedes, quæ magnitudine lupum, crurib. & vnguibus leonem repręsentant. Nigrę ceteroquin in corpore pennæ, sed in præcordiis rubræ. Per has fit, vt aurum illud in montib. copiosum difficulter acquiri possit. Oues Indorum & capellæ maiores asinis: & quaternos pariunt, senosq; vt plurimum. Caudæ his prolixæ, quas matribus amputant, vt admissioni sint aptiores. Sus autẽ nec cicur nec agrestis habetur in India. Palmæ apud Indos, harumq; glandes triplo grandiores Babyloniis. Amnis quidam ex petra mel profundit. Multa dehinc cõmemorat de iustitia incolarum, & studio erga regem, mortisque contemptu. Fons ibi est, cuius quamprimum hauseris aquam, in casei morem coagulatur. De coagulato hoc contritũ si ad trium obolûm pondus dederis alicui cũ aqua bibendũ, quæcunq; peregerit enunciat. Vtitur eo rex si quęstione de reis habenda verum explorare satagit. confessus, mortem sibi consciscere iubetur, nõ conuictus suo ipsius testimonio, dimittitur. Indorum nemo dolore capitis, aut oculorũ ęgritudine, aut cruciatu dentiũ laborat: nec os exhulceratur, nec putredini obnoxius est. Ætas illorũ supra centum ad xx & xxx & L. & cc qui diutissime viuũt, annos se extẽdit. Serpens apud eos spithamæ longitudine, cuius species purpuram refert pulcerrimã: caput ei candidissimum & nulli plane dentes. Capitur è montib. æstuosissimis, vnde sarda eruitur. Non mordet quidem: sed quemcunq; peruomuerit, ei membrum illud omnino computrescit. Cauda suspẽsus duplex edit venenum, electri forma & nigrũ: illud è viuo adhuc destillat, hoc è mortuo. Quod è viuo effluxit, si sesami mensura propinetur, cõfestim enecat. Cerebrũ enim his qui bibunt per nares deliquescit. Alterũ vero ingestum ad phthisin perducit, & per annũ vix interitum maturat. De auicula etiam scribit, quam Dicæron (quod iustum significat) vocant: non maiori quam perdicis ouũ est. Hæc excrementa alui defodit, vt nõ inueniantur. Inuenta autem si ad sesami portionẽ bibãtur, mane sopor hominẽ corripit, & absq; sensu inde dormit: tandem sub occasum solis vitæ exitum sortitur. Lignum ibi est quod Parebum dicũt, oliuę magnitudine respondens: sed in regiis tantum inuenitur hortis: nec florem fert, nec fructum:

Marginal notes: 22 — 23 *Indi vnde nigri.* — 24 *Miracula quadã naturæ.* — 30 *Pygmæi.* — 26 *Stagnũ olei.* — 27 *Aurum à Gryphibus custoditum.* — 28 *Pecudes in India maiores.* — 29 — 30 — 31 — 32 — 33 — 34 — 35 *Serpentis eleũ mirabile.* — 36 *De auicula mortem* ... *causante.* — 37 *Radix omnia attrahens.*

1 *stadia suppleui omissum à scriba.* 2 *Et hic amanuensis falsum scripserat Pacto* Sed et.

xv autem solas habet radices, easque crassas subter terra. Crassities eius vbi subtilissima est quanta brachii. Hæc radix ad spithamæ modum sumpta, vbicunque applicita fuerit, omnia ad se pertrahit, aurum, argentum, æs, lapides, & nihil non præter electrum. Si ad cubiti modũ [1] sumpta fuerit, attrahit etiam oues & aues. Hac enim maximam volucrum partem venantur. Quod si efficere velis, vt etiam aqua concrescat, de radice quantum obolus appẽdit, in choam inicito, & congelascet. Idem & vino continget; manuque ipsum tractabis vt ceram: sed altero die liquescit denuo. cœliacis vtile datur remedium. Fluuius etiã est per Indiam labens non magnus, II stadia latus, cui Indorum lingua Hyparcho nomen, quod interpreteris, qui omnia bona adfert. Hic quotannis per xxx dies electrum defert. In montibus enim arbores esse aiunt aquis imminentes: (nam passim in montibus aquæ demanant) & certum anni tempus est, quo lacrymas illæ egerunt, vt amygdalæ aut pinus, aut id genus aliæ, ad plurimum xxx dies in anno: quæ cum in fluuium decidunt indurantur. Arborem vocant Siptachoram, quod dulce est & suaue. inde succinum Indi colligunt. & fructum arbores ferunt racemos, vt vitis; & acini insunt, vt nucibus Ponticis. In montibus illis homines vitam agunt, quibus caninum est caput: & amictus gestant è ferarum pellibus, nec vllam articulatam vocem proferunt, sed ritu canum latrant, & vlulant. Atque ita vocem eorum intelligunt. Dentes illis sunt maiores quam cani: vngues vero similes, licet prolixiores, & plus turbinati. Montesque incolunt ad Indum vsque fluuium. Sunt & hi nigri, & perquam iusti, vt & Indorum ceteri, cum quibus eis consuetudo intercedit. Intelligunt quidem quæ ab illis dicuntur: verum ipsi differere non possunt, sed latratu & manibus & digitis significant vt surdi & mũti. Indi Calystrios nominant, quod Græcis est Cynocephali. Gentis numerus ad XII myriades se extendit. Ad fontes huius fluuii nascitur flos purpureus quo purpura tingitur non deterius, quam Græca, imo [2] multo floridior est. Creantur ibi bestiolæ, quãtus est scarabæus, rubore cinnabaris: quibus prælongi sunt pedes, mollesque sunt vt vermis. Harum ortus est in arboribus electriferis, quarum fructus arrodunt & corrumpunt, vt apud Græcos phthires (volucrę) vitium pestis. His insectis Indi contusis puniceas vestes & tunicas, & quicquid libet, intingunt, & tinctura hæc melior est Persica. Cynocephali montana incolentes non opus exercent, sed ex venatione victitant: quę occiderunt, ad solis feruorem assant. Et multis pecoribus alendis dant operã, & inter hæc capris & asinis: bibuntq; lac merum & aceto temperatum, ex ouibus. Fructibus etiam Siptachoræ vnde succinũ exsistit, vescuntur, cum sit prædulcis. His torrefactis sportas consarcinant, vt apud Græcos fit vuis passis. Nam rates Cynocephali texunt, quibus impositas illorum sarcinas auehunt: deq; fructu eius arboris & purpuræ flore ab ipsis expurgato & de electro CCLX talenta singulis annis asportant: & totidẽ de pharmaco, quod puniceo pannos colore inficit. Mille etiam electri talenta anniuersãrie ad Indorũ regem perferunt. Cetera Indis transportata vendunt, ad panes, farinas & xylinas vestes comparandũ. Vendunt etiam enses, quibus ad feras capiendas vtuntur, & arcus & iacula. iaculandi enim & arcu feriendi solertia excellũt: sed bellorum imperiti, quod montes inuios & excelsos incolũt. Munera eis quinto quoq; anno rex erogat XXX myriades arcuum, & tragularum totidẽ, peltarumq; duodecim, & gladios quinquagies mille. Nec ædes habent, sed in speluncis versantur. Feras non tantum sagittis & tragulis in venatu domãt, sed etiam insectando assequuntur & prehendunt. Nam pernicitate cursus valent. Vxores illorum in singulos menses lauant semel, cum menstrua eis profluunt, ceteroqui neutiquam. Viri à lauacris abstinent: manus tamen abluũt, & ter per mensis spacium oliuo vnguntur. Vestes non habent densas, sed quam tenuissimas, è simplicibus coriis, tum viri tum mulieres. Ditissimi quidem lineas gestant, sed horum sunt perpauci. Lecti ipsis non sunt, sed tori & stragula rustica. Opulentissimus inter eos censetur cui plurimum est pecoris. cetera bonorum perinde ac vulgaris æstimatur. Caudam omnes gestant supra clunes iuxta mulieres ac viri, non aliter quam canes, sed prolixiorem & magis hirsutam. Cum feminis miscentur in quaternos porrecti pedes, canũ more. Nam aliter ipsos coire turpe. Vtq; iusti sunt, ita longissimæ inter omnes mortales vitæ. viuunt enim annos LXX & C. nonnulli etiam CC. Vltra hos vitam producere alios perhibent ad fluuii fontes. Hoc genus hominũ nigro est colore, vt & ceteri Indi, nihilq; operis tractant: nec frugib. victitant, nec aquis sitim restinguunt; sed numerosis pecorum gregibus alendis student, vt sunt boues, capellæ, oues. Lac ergo bibũt, & præter hoc

38 Amnis electrifer.

39 Homines canino capite. vide Agatharch. cap. 38.

41

42 Purpura Indorum.

42 Cynocephalorum victus.

Negotiatio.

Solertia.

Habitatio.

Consuetudo.

Vestitus.

Opes.

Cauda.

Iustitia & viuacitas.

Color, &c.

1 Omissa vox sumpta à scriba negligentia, à nobis itaque immissa: quod vides in ducendum, quam & interpres accepta vel aliud tale vsurpasse putat. 2 imo est falsum in exemplo, quod ita suppleuimus, vt editum videt.

ter hoc nihil. Infans in lucē editus nates nō habet perforatas, nec feces corporis è posterioribus excernit: sed coxas quidē habet, foramen vero [1] coaluit. Ideo non cacare sed mingere eos perhibent quiddā caseo adsimile, non omnino spissum, sed turbidum. Postquam igitur mane de lacte biberint, & diei medio iterum hauserint, radicē apud eos dulcem esse tradunt, quæ lac in ventriculo cōsolidari non finit. Hac comesta circa vesperam sibi vomitum conciliant, & sine molestia per vomitum cuncta reiiciunt. 10

43 Asinorum in India sylvestrium genus singulare. Sunt præterea Indis asini sylvestres equis pares & quandoq; maiores, corpus albi, caput purpurei, cæruleis præditi oculis: quib. *Cornu.* vnum est cornu in fronte cubitale. Quod inferius in eo est, ad frontem vergens binos longum palmos, omnino album: quod sursum tendit, acutum est, idq; puniceo rubore excellit. Reliquum in medio nigrū est. Ex eo pocula conficiūt, vnde qui biberint, spāsmo (vt narrant) non corripiūtur, nec morbo sacro: adde, quod nec veneno succumbunt, siue ante, siue post ex id genus poculis 20 vel vinum, vel aquam, aut aliud quiduis biberint. Alii quidē asini tum cicures tum sylvestres, & quicquid est solidungulorū animantium, nec talos, nec fel habēt: sed hi soli *Talus.* & taxillos & bilem in epate habent. Talus certe pulcerrimus est omniū quos mihi videre contigit, similis & compar bouino: sed grauis instar plumbi, colore penitus cinnaberino. *Velocitas.* Velocitate hoc animal & robore pollet: & nec equus, nec aliud quippiā persequendo illud assequi valet. Principio tardius currit, sed quo diutius cursum ꝓsequi- 30 tur, eo mirabilius ardorem & velocitatem eius intendit. Alia sane ratione capi hæc belua non potest: sed quando teneram adhuc sobolem ad pascua secum circumducunt, à numeroso equitatu circumuētu, fugere desertis pullis nolunt, sed cornuum ictu & calcium impetu & dentium morsu pugnant, multosq; equos & viros interimunt. Capiūtur tamen & ipsi sagittis & iaculis confecti: nam salua eos vita non ceperis. At carnes propter amaritudinem nimium ab esu sunt alienę: propter astragalos & cornua tantum 40 expetuntur.

44 Vermis [illegible] In fluuio Indorum vermis nascitur forma, quali in ficubus assolet, VII cubitorum, interdum plus minus, prolixitate; crassitudine, quanta vix à [2] XVII annorū adolescentis manibus comprehendi queat. Binos habent dentes, alterum supra, alterū infra, & quicquid contigerint dentibus, deuorant. Interdiu in fluuii cœno commorātur, noctu exspatiantur. Et quicunque illorum forte offenderit quenquam in terra, vel bouem, vel camelum, morsumq; intulerit, correptum trahit in amnem, & totū vorat, præter aluum. Capitur autē hamo prægrandi, cui hœdus aut agnus sit alligatus, & catenæ ex ferro accommodatæ. Captum dies XXX suspendunt vasis subiectis. Tunc pinguis ex eo liquor destillat ad heminas decem Atticas. Elapsis XXX diebus, abiecto 10 vermi, oleum bene conditum soli Indorum regi transportant. Alteri enim aliquid inde vendicari non licet. Hoc oleum cuicunque rei affunditur eam incendit, comburitq; ligna & animalia, nec alia materia exstinguitur quam largo & spisso luto.

45 De Carpio seu Myrorhoda in India. Sunt arbores in India excelsæ, vt cedrus & cupressus: folia palmarum, sed paulo latiora, axillisq; carent: florem autem emittunt vt laurus mascula, sed absq; fructu. Indi Carpium, Græci Myrorhodam nuncupant. Magna eius raritas. Profluunt inde olei guttæ, quas lana arboribus appensa excipiunt, & in alabastra 20 lapidea exprimunt. Color ei est placide subrubescens, & leuiter spissus: odor autem omnium suauissimus, vt ad V stadia olere affirment. Soli hoc regi possidere licet eiusq; propinquis. Inde Persarum regi Indus trāsmisit. vidisse testatur Ctesias, & odoratum esse incredibile dictu & opinione maius: vt caseum etiam & vinum omnium dulcissimum experientia magistra se cognouisse ait.

46 Fons [illegible] metalla pretiosa fert. Fons est apud Indos V vlnis in orbem ductus, figura quadrata, cuius aqua intra rupem: triumque cubitorum profunditas 30 vsque ad superficiem aquæ: inde ad fundum tres vlnæ. Lauantur inibi nobilissimi Indorum, viri, pueri, & mulieres. Eo in pedes se proiiciunt & vrinantur. Quando igitur insiliunt aqua sursum eos extrudit. Nec vero homines tantum terro iactat, sed etiam quiduis aliud excutit in siccum, viuum sit aut exanime. & quid multa? cuncta quæ iniiciuntur repellit, præter ferrum, argentum, aurum & æs, quæ fundo recipit. Limpha gelida est & potu suauis: magnum vero sonitum edit, ac si aqua in aheno fer- 40 uens bulliat. Sanat autem hæc aqua vitiligines & scabiem. Indica lingua dicitur Ballada: quod salubrem vertas.

47 Homines in [illegible] ætate cani, in senectute nigri, cæteroqui monstrosi. Sunt in montanis Indorum, vbi calamus crescit, homines ad XXX M, quorum vxores semel per vitā pariunt, & qui nascuntur dentes secum afferunt supra & infra eximie pulcros.

---

1 Suppleuimus interim ex aliorum versione [illegible] exempla huius interpretationis [illegible]. [illegible] optimi & eruditissimi [illegible] esse, & [illegible] ipsi. Sed [illegible] visum. 2 Græca [illegible] de puero [illegible] habent, [illegible] [illegible] Aelian. l. V [illegible]

pili autem tum in capite tum superciliis à primo eis orti sunt cani, femellis pariter ac masculis. Et ad tricesimum ætatis annum quisque hominum illorum albos retinet crines toto corpore: dehinc nigrescere incipiunt. Vbi LX annos attigerint, omnes eorum pilos in nigrum conuersos est videre. Octonos etiam in vtraque manu digitos habent, & totidem in singulis pedibus, communiter viri & feminæ. Suntque insigniter bellicosi. Ideo Indorum regem quinquies mille sagittarii & funditores comitantur. Tantulis (si credere fas est) prædititi, vt brachia ad flexum cubiti vsque contegant, & totum retro tergum cooperiant, & alteram alteram contingat. Hæc dum scribit & fabulatur Ctesias, se verissima litteris commendare affirmat, partim à se visa memoriæ prodi, partim ab oculatis testibus accepta tradi asseuerans. plurima vero his magis admiranda se prætermittere, ne aliena à fide his qui talia non viderunt referre videatur.

EX IIS-

ΕΚ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΤΗΣΙΟΥ ΠΕΡΣΙΚΩΝ,
καὶ Ἰνδικῶν, καὶ ἄλλων συγγραμμάτων.

EX IISDEM EIVSDEM CTESIÆ PERSICIS, INDICIS,
& aliis scriptis,

Fragmenta,

sub nomine eius laudata, si non ipsius semper & verba continent,

collecta & congesta è variis auctoribus.

EX EIVSDEM CTESIÆ PERSICIS.

EX LIBRO PRIMO.

Apud auctorem de nominibus gentilibus, vel Stephanum Byzantium, si modo is auctor.

CHAVON, regio in Media. CTESIAS libro primo Persicorũ: Inde vero progreditur Semiramis ipsa & exercitus, peruenitque in Chauonem regionem Mediæ.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΤΗΣΙΟΥ ΠΕΡΣΙΚΩΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

Παρὰ τῷ τὰ ἐθνικὰ συγγράψαντι, ἤγουν Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ, εἴ γε αὐτὸς ὁ γράψας.

ΧΑΥΩΝ, χώρα τῆς Μηδίας. Κτησίας ἐν πρώτῳ Περσικῶν· Ἡ δὲ Σεμίραμις ἐντεῦθεν ἐξελαύνει, αὐτή " τε, καὶ ἡ στρατιὰ, καὶ ἀφικνεῖται εἰς " Χαύονα τῆς Μηδίας. "

Laudatum hunc librum inuenio & apud Arnobiũ lib. 1. aduers. gent. Verba eruditiss. auctoris sunt: Age nunc veniat, qui super igneam zonam, magus interiore ab orbe Zoroastres, Hermippo vt assentiamur authori. Bactrianus & ille conueniat. cuius Ctesias res gestas historiarum exponit in primo. Armenius Hosthanis nepos & familiaris Pamphylus Cyri, Apollonius &c. *vbi Critici tamen hodie ita interpungendum aiunt:* Zoroastres (Hermippo vt assentiamur auctori) Bactrianus. Et ille conueniat. cuius &c. *Sed quisnam ille? cuius nomen omisisse Arnobium vero simile non est. de quo liquido constaret, si Ctesiana exstarent. Libet interim saltem coniectare leniter, si forte ita distinguendum:* Et ille conu. &c. primo, Armenius Hosthanis nepos, &c.

EX LIBRO SECVNDO Persicorum.

Apud eundem Stephanum.

Tiriza, Paphlagoniæ vrbs. gentile nomẽ, Tirizi. CTESIAS Tiriziphanos eos vocat, libro II. Ex Odrysis vero ad

ΕΚ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΩΝ Περσικῶν.

Παρὰ τῷ αὐτῷ Στεφάνῳ.

Τίριζα, πόλις Παφλαγονίας. τὸ ἐθνικὸν, Τιριζοί. Κτησίας Τιριζιφανοὺς αὐτούς φησιν, ἐν τῷ δευτέρῳ· Ἐκ δὲ τῶν Ὀδρυσσῶν εἰς Τιριζ- "

ν βανοὺς οἰκοῦντας ἐν [1] Πα *.

Παρὰ τῷ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ, ἐν τῷ β΄. βιβλ. ἱστορ.

Ἐπὶ τούτου [Σαρδαναπάλου] γὰρ ἡ τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονία μετέπεσεν εἰς Μήδους, ἔτη διαμείνασα πλείω τῶν χιλίων καὶ τριακοσίων, ἔτι δὲ ἑξήκοντα, καθάπερ φησὶ Κτησίας ὁ Κνίδιος ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ.

Παρὰ τῷ Ἀγαθίᾳ ἐν τῷ β΄ τόμ. περὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλ.

Ἕως ἐς Σαρδανάπαλον, ὡς ἐκεῖνοί φασι, τῆς ἀρχῆς ἀπομαρανθείσης, Ἀρβάκης ὁ Μῆδος καὶ Βελέσυς ὁ Βαβυλώνιος ἀφῄρεον αὐτὴν τοὺς Ἀσσυρίους, καθελόντες τὸν βασιλέα, καὶ ἐς τὸ Μηδικὸν μετέστησαν ἔθνος, [2] ἕξ τε καὶ τριακοσίων ἤδη πρὸς τοῖς χιλίοις καὶ ὀλίγῳ πλέοσιν ἐτῶν παρῳχηκότων, ἀφ' οὗ τὰ πρῶτα ὁ Νῖνος τῶν ἐκείνῃ κατῆρξε πραγμάτων. οὕτω γὰρ Κτησίᾳ τῷ Κνιδίῳ τοὺς χρόνους ἀναγραψαμένῳ, καὶ Διόδωρος ξυμφησὶν ὁ Σικελιώτης.

Ἐκ τοῦ Ἀθηναίου, ἐν τῷ ιδ΄ Δειπνοσοφ.

Βηρωσὸς δ' ἐν πρώτῳ Βαβυλωνιακῶν, τῷ Λῴῳ φησὶ μηνὶ ἑκκαιδεκάτῃ ἄγεσθαι ἑορτὴν [3] Σακέας προσαγορευομένην ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ ἡμέρας πέντε· ἐν αἷς ἔθος ἄρχεσθαι τοὺς δεσπότας ὑπὸ τῶν οἰκετῶν· ἀφηγεῖσθαί τε τῆς οἰκίας ἕνα αὐτῶν ἐνδεδυκότα στολὴν ὁμοίαν τῇ βασιλικῇ, ὃν καὶ καλεῖσθαι [4] Ζωγάνην. μνημονεύει τῆς ἑορτῆς καὶ Κτησίας ἐν δευτέρῳ Περσικῶν.

ἘΚ ΤΟΥ͂ ΤΡΙ´ΤΟΥ ΤΩ͂Ν Περσικῶν.

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, Δειπνοσοφ. ιβ΄.

Κτησίας ἐν τρίτῃ Περσικῶν καὶ πάντας μὲν φησὶ τοὺς βασιλεύσαντας τῆς Ἀσίας περὶ τρυφὴν σπουδάσαι, μάλιστα δὲ Νινύαν, τὸν Νίνου καὶ Σεμιράμιδος υἱόν. [5] καὶ οὗτος οὖν, ἔνδον μένων καὶ τρυφῶν, ὑπ' οὐδενὸς ἑωρᾶτο, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν εὐνούχων καὶ τῶν ἰδίων γυναικῶν. τοιοῦτος δ' ἦν καὶ Σαρδανάπαλος, ὃν οἱ μὲν [6] Ἀνακινδαράξεω λέγουσιν υἱόν, οἱ δ', Ἀναβαξάρου. ὅτε δὴ οὖν Ἀρβάκης, εἷς τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατηγῶν Μῆδος

Tirizibanos incolentes in Pa.*

Apud Diodorum Siculum lib. II. bibliоth. histor.

Interpr. L. Rhod.

Cuius (*Sardanapali*) tempore Assyriorum imperium, cum annos CIↃ CCCLX (vt CTESIAS Gnidius libro secundo tradit) durauisset, ad Medos deuolutum est.

Apud Agathiam de imperio & reb. gest. Iustiniani l. II.

Interpr. B. Vulc.

Donec Sardanapalo regnante, vt illi (*Bion & Alexander Polyhistor*) scribunt, quū iam emarcuisset imperiū, Arbaces Medus & Belesis Babylonius illud Assyriis eripuerunt, interfecto ipsorum rege, & ad Medos transtulerūt, sex & trecentis iam supra mille & paulo amplius annis elapsis, ex quo primum Ninus ibi summam rerum obtinuerat. Ita enim CTESIÆ Cnidio tempora describenti Diodorus etiam Siculus assentitur.

Ex Athenæo lib. XIV. Dipnosophist.

Interpr. H. Steph.

Berosus autē Babyloniacorum lib. I. decimasexta die mensis Loi festum Babylone quinque dierum spatio celebrari ait, Saceas dictum: per quod tempus solere dominos famulis parere: vnumq; ex his domui præesse, veste quæ regiæ similitudinem referat, indutum: quem & Zoganem appellari. Meminit huius festi CTESIAS quoque libro Persicorum secundo.

EX LIBRO TERTIO PERSICORUM.

Apud Athenæum Dipnosoph. l. XII.

Interpr. H. Steph.

CTESIAS libro Persicorum tertio scribit, omnes quidem quotquot in Asia regnarunt, luxui & voluptatibus deditos fuisse, sed præ ceteris Ninyam, Nini & Semiramidis filium. Ac certe hic quoq; voluptatibus domi indulgebat, ita vt a nemine cōspiceretur, præterquā ab eunuchis & suis vxoribus. Talis autē erat & Sardanapalus, quē alii Anacindaraxis, alii Anabaxaris filiū fuisse memorant. Ac quū Arbaces, genere Medus, vnus è ducib.

---

1 *Supplendum arbitror* Παφλαγονίᾳ. in Paphlagonia. *Verum vero in prioribus vertit* Τιριζιφανίας, *an* Τιριζιβανοὺς, *quod in ipsis Ctesiæ verbis adfert; indicare alios sinam.* 2 *Non dubitaui eundem locum Agathiam respexisse, quam & Diodorus; itaque fidenter ad librum II. Persicorum, unde Diodorus sua laudat, retuli. Vide vero an non ex Diodoro sit* ἑξήκοντα τι *quoque pro hoc* ἕξ τε *apud Agathiam legendum.* 3 *De Sacea vel Sacaearum festo isto, eiusque origine Casaubonus l. 14. c. 14. Athenaicarum 10. vide & Strabonem l. XI.* 4 *Falsus itaque Dalechampius qui de veste capit, ita vertens:* vestem indutum regiæ similem, quam Zoganam vocant. *& quidem adnotat forte tractum Zoganæ Italorum nomen. Clariss. Casaubonus obseruat eodem loco quosd. mss.* Ζωγάνην *per ν scribere parum.* 5 *Editio Commelin.* καὶ οὗτος οὖν ἔνδον &c. *non tam recte. Monuit & clariss. Casaub. 12. Athen. 7. his verbis:* Melius, καὶ οὗτος. non enim solus Ninyas: sed & alii plerique omnes reges Assyrii casarii fuerunt, & domi latuerunt. *Malim ergo vertere* Hic itaque, *vel similiter.* 6 Ἀνακυνδαράξεω *edit. Comel.*

qui

qui illi suberant, egisset cum Parameize, * qui inter Eunuchos principis erat, regis videndi potestas vt sibi fieret: hoc rex cum vix annuisset, ac permisisset, admissus Medus vt eum aspexit cerussa oblitum, muliebriter vestitum, cum pellicibus carminantem purpuram, ac cũ illis sedentem pedibus porrectis in altumque sublatis, tinctis fuco superciliis, muliebri stola indutũ, rasa barba, leuigata pumicis attritu facie, colore quã lactis cãdidiore, picturatis oculis, multi, & inter eos Duris, scribunt, indignatum illum quod regi tam effeminato parerent, suo se gladio confodisse, ac occidisse. * Ctesias autem narrat, ipsum ad bellum deuenisse, & quum collecto numeroso exercitu ab Arbace regno eiectus esset, mortem obiisse, quũ seipsũ cremasset, extructo rogo ad quatuor iugerum altitudinẽ: cui imposuerat lectos aureos CL, ac totidem mensas, & quidem aureas. Struxerat autem in ipsa pyra cœnaculum pedum centum, ex lignis: atque hic quoque lectos strauerat, in quibus cum vxore cubuit: pellices autem in aliis. Filios enim tres & duas filias, quum malum rerum suarum [statum] videret, antea miserat in vrbẽ Ninum, ad eum qui ibi regnabat, dederatque illis tria talentorum auri millia. Texerat autem illud ædificium trabibus magnis & crassis: quinetiam multa ligna, & ea quidem crassa, circumposuerat, ita vt nullus pateret exitus: quinetiã talentorum auri imposuerat illi mille myriades, argenti decies mille: necnon vestes & purpuras, & omne genus eorũ quæ ad cultũ corporis pertinent. Quæ quũ fecisset, accendere pyrã iussit, quæ per quindecim dies ardebat. At qui fumũ videbant, mirabantur, ac putabant illum sacrificare: soli vero eunuchi rem nouerant. Sardanapalus igitur, qui prodigiose voluptatib. deditus fuerat, quã potuit generosissime vitam finiit.

* interpr. Iac. Dalech.

* interpr. H. Steph.

γένος, διεπράξατο διά τινος τῶν εὐνούχων Παρμείζου θεάσασθαι Σαρδανάπαλον, καὶ μόλις αὐτοῦ ἐπιτρέψαντος ἐκείνου ἐθελήσαντος· ὡς οὖν εἰσελθὼν εἶδεν αὐτὸν ὁ Μῆδος, ἐψιμυθιωμένον καὶ κεκοσμημένον γυναικιστὶ, καὶ μετὰ τῶν παλλακίδων ξαίνοντα πορφύραν, ἀναβάδην τε μετ' αὐτῶν καθήμενον [1] τὰς ὀφρῦς, γυναικείαν δὲ στολὴν ἔχοντα, καὶ κατεξυρημένον τὸν πώγωνα, καὶ κατακεκισηρισμένον· ἦν δὲ καὶ γάλακτος λευκότερος, καὶ ὑπεγέγραπτο τοὺς ὀφθαλμούς. (ἐπεὶ δὲ καὶ προσεῖδε τὸν Ἀρβάκην, τὰ λευκὰ [2] ἐπαναλαβὼν τοῖς ὀφθαλμοῖς) οἱ μὲν πολλοὶ, ὧν ἐστι καὶ Δοῦρις, ἱστοροῦσιν ὑπὸ τούτου ἀγανακτήσαντος εἰ τοιοῦτος αὐτῶν βασιλεύει, συγκεντηθέντα ἀποθανεῖν. Κτησίας δὲ λέγει εἰς πόλεμον αὐτὸν καταστῆναι· καὶ ἀθροίσαντα πολλὴν στρατιὰν, καὶ καταλυθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀρβάκου τελευτῆσαι, ἑαυτὸν ἐμπρήσαντα ἐν τοῖς βασιλείοις, πυρὰν νήσαντα ὕψος τεσσάρων [3] πλέθρων, ἐφ' ἧς ἐπέθηκε χρυσᾶς κλίνας ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, καὶ ἴσας τραπέζας, καὶ ταύτας χρυσᾶς. ἐποίησε δὲ ἐν τῇ πυρᾷ καὶ οἴκημα [4] ἑκατόμπεδον ἐκ ξύλων, κἀνταῦθα κλίνας ὑπεστόρεσε· καὶ κατεκλίθη ἐνταῦθα αὐτός τε μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ αἱ παλλακίδες ἐν ταῖς ἄλλαις κλίναις. τοὺς γὰρ τρεῖς υἱοὺς, καὶ δύο θυγατέρας, ὁρῶν τὰ πράγματα κακούμενα, προεκπέπεμφει εἰς Νίνον πρὸς τὸν ἐκεῖ βασιλέα, δοὺς αὐτοῖς τρισχίλια χρυσίου τάλαντα. ἐπεστέγασε δὲ τὸ οἴκημα δοκοῖς μεγάλαις τε καὶ παχείαις· ἔπειτα ἐν κύκλῳ περιέθηκε πολλὰ ξύλα καὶ παχέα, ὥστε μὴ εἶναι ἔξοδον. ἐνταῦθα περιέθηκε μὲν χρυσίου μυριάδας χιλίας, ἀργυρίου δὲ, μυρίας μυριάδας ταλάντων, καὶ ἱμάτια καὶ πορφύρας, καὶ στολὰς παντοδαπάς. ἔπειτα ὑφάψαι ἐκέλευσε τὴν πυρὰν, καὶ ἐκάετο πεντεκαίδεκα ἡμέραις. οἱ δὲ ἐθαύμαζον ὁρῶντες τὸν καπνὸν, καὶ ἐδόκουν αὐτὸν [5] θυσίας ἐπιτελεῖν. ταῦτα δὲ μόνοι ᾔδεσαν οἱ εὐνοῦχοι. ὁ μὲν οὖν Σαρδανάπαλος, ἐκτόπως ἡδυπαθήσας, ὡς ἐνῆν, γενναίως ἐτελεύτησεν.

---

1 *Casaubon. dicto loco ita:* non est obscurum deesse participium cum illis iungendum τὰς ὀφρῦς. nisi malumus in alium locum eas voces transferre & scribere mox, [illegible] *vbi vide quæ de hoc more mollium veterum pingendi supercilia & vnguentis illinendi. Continua autem hæc Athenæi sunt, vt & in Latinis supplementum à Dalechampii versione mutuamur, quod in ea Ctesianum quiddam subodoratus fuit, vt statim indico.* 2 *Gratia scilicet magna Casaubono qui è membranis hac notis parenthesees inclusa descripsit, vt expressit Commelinus. Sunt enim tantum non Ctesiæ verba ipsa: modo emendentur. quod non infeliciter fecit nos docens Pollux noster, cuius fragmentum statim adiecimus p. seq. vnde scribo hic* [illegible]. 3 Πλέθρων *aliis stadia centum, aliis mille pedes. Dalechamp. ad Athenæum.* 4 vel longitudinis, quod arbitror, vel latitudinis. *Dalechamp. ibid.* 5 *Sic in ed. Commelin. sed Stephanus addidisse videtur rectius. Alias de veterum exemplis qui* [illegible] *omnibus mortis generibus pratulerunt, accurate anquirit Casaub. 12. Athen. 7.*

Παρὰ τῷ Πολυδεύκει ἐν τῷ β΄ ὀνομαστ.

Κτησίας δέ φησιν [1] ἀναβάλλειν τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν Σαρδανάπαλον.

Apud Pollucem lib. II. Onomast.

CTESIAS vero dicit Sardanapalum [a] obuertere album oculorum.

Ἐν τῷ Ἁρποκρατίωνος λεξικῷ.

Ὑποκύδης ἐστὶν ὁ δίυδρος, ὡς ἐκ τῆς τρίτης Κτησίου φανερόν.[2]

In lexico Harpocrationis.

Hypocydes significat aquosum [locum,] vt ex libro tertio CTESIAE manifestum est.

Παρὰ τῷ Στεφάνῳ ἐν ἐθνικοῖς.

Κύρταια, πόλις ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ εἰς ἣν ἀπῴκισεν Ἀρταξέρξης Μεγάβαζον. Κτησίας τρίτῳ Περσικῶν.[3]

Apud Stephanum in Ethnicis.

Cyrtæa, vrbs circa mare rubrum, quo relegauit Artaxerxes Megabyzũ. CTESIAS libro tertio Persicorum.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΞ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΩΝ Περσικῶν, ἐν οἷς τὰ Ἀσσύρια διῆλθεν ὁ Κτησίας, ἄλλα τινά, ὧν οὐ σαφῶς ἴσμεν ἐκ ποίου βιβλίου.

ALIA QVÆDAM E PRIMIS SEX libris Persicorum, quæ Assyria continebant, vbi non certo scimus quæ ex quoto libro depromantur.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ α΄ στρωματ.

Εἰ δὲ τὰ Ἀσσυρίων πολλοῖς ἔτεσι [4] πρεσβύτερα τῶν Ἑλληνικῶν, ἀφ᾽ ὧν Κτησίας λέγει, &c.

Clemens Alexandrinus lib. I. Stromat.

Si vero res Assyriorum multis annis antiquiora sunt Græcorum rebus, quot ait CTESIAS, &c.

Παρ᾽ Ἰωάννῃ τῷ Τζέτζῃ χιλ. γ΄, στίχ. πγ΄.

Ὁ Ἀσσυρίων βασιλεὺς ὁ Σέσωστρις ἐκεῖνος,
Κατὰ δὲ τὸν Διόδωρον [5] Σεσόωσις τὴν κλῆσιν,
Τῶν Ἀσσυρίων μοναρχῶν, ἦρχε τῆς γῆς ἁπάσης,
Ζευγνύων ἐν τῷ ἅρματι τούτου τοὺς βασιλέας,
Καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν συρόμενος, ὥσπερ ὑφ᾽ ἵππων ἄλλοι,
Καὶ κοσμοκράτωρ καὶ θεὸς ἐκέκλητο τοῖς τότε.
Τούτου ποτέ τις βασιλεὺς κατέστειλε τὸν τῦφον,
Τῆς τύχης τὸ ἀσύστατον δι᾽ αἰνιγμάτων παραδείξας.
Ἕλκων τὸ ἅρμα γὰρ αὐτός, τοὺς τροχιὰς ἑώρα.
Βραδύνας δὲ τὴν βάδισιν, οὕτως ὁρῶν, ἐποίει.
Ὡς δὲ πρὸς τοῦτον ἔλεξεν ὁ Σέσωστρις ἐκεῖνος,
Τί καταργεῖς πρὸς τὴν ὁδὸν ἄνθρωπε; τάχει λέγε.

Apud Ioannem Tzetzem chil. III v. 83

Assyriorum rex Sesostris ille,
Iuxta Diodorum vero Sesoosis nomine,
Assyriorum monarcha, dominatus est terræ omni,
Iungens in curru huius reges,
Et ab ipsis tractus, quemadmodum ab equis alii:
Et mundi imperator, & deus vocabatur sua ætatis hominibus.
Huius aliquando quidam rex compressit superbiam,
Fortunæ inconstantiam per ænigmata cum ostendisset,
Trahens enim currum ipse, rotas contemplabatur:
Tardam autem vectionẽ sic contemplans, faciebat.
Vt autem ad hunc dixit Sesostris ille,
Cur ociaris ad viam homo? actutum dic.

[a] *Ita interpr. I. Cam.*

[b] *Interpr. I. Lacisp.*

1 *Ad lib. III. Ctesiæ hæc pertinere, patet ex præcedenti fragmento apud Athen. vbi hunc emendandum dixi* [illegible]. *Subiicit autem Pollux ista statim his quæ protulit de oculis patrantibus & distortis quales effeminatorum sunt & cinædorum,* [illegible] Κτησίας &c. 2 *Sequitur in Harpocr.* [illegible] *vbi forte non tam corruptum auctoris alicuius nomen latet, quam Ctesiæ verba mendosa. Apud Hesychium vero vbi* [illegible] *forte legendum* [illegible]. 3 *Exstant hæc apud nostrum Ctesiam excerptum supra in Persicis cap. 37. vbi tamen vrbis nomen* Κύρται. *& viri semper* Μεγάβυζος. *Inde etiam facilius colligas ex libro decimotertio Persicorum hæc deprompta, quam ex tertio. Sed ex quoto libro, ego non coniicelem hercle: ex tertio tamen, qui Assyriaca inter alios sex priores continet, non fuisse credam.*
4 Euseb. lib. x. præpar. Euang. contractius: [illegible] Κτησίας λέγει. mox idem sic magnum defectum ita supplet, [illegible] (Belochum vocat Eusebii chronicon) [illegible]. *Hæc ex Fr. Sylb. Annotat. ad Cl. Alex. nobis Eusebius non ad manum: alias illa ipsis fragmentis interposuissem.* 5 lib. I.

Ille au-

Ille autem, Rotarum versiones videns, inquit, non curro.
Cognoscens igitur Sesostris id quod ipse declarabat,
Contraxit fastum, disiunxitque hos,
Et deinceps vniuersis erat mitis, & modeste sapiens.
CTESIAS, *& Herodotus, Diodorus, atque Dion,*
Et Callisthenes cum ipsis, Simocatus, & alii
Historiæ meminerunt paucis: illi autem late. 10

[1] Ὁ δὲ, τροχοῦ τὰς συστροφὰς βλέπων, φησὶν, οὐ τρέχω.
Γνοὺς τοιγαροῦν ὁ Σέσωστρις, ὅπερ αὐτὸς ἐδήλου,
Συστέλλει τὸ ἀγέρωχον, ἀποζευγνύει τούτους.
Καὶ τοῦ λοιποῦ τοῖς σύμπασιν ἦν πρᾶός τε καὶ σώφρων.
Κτησίας, καὶ Ἡρόδοτος, Διόδωρος, καὶ Δίων,
Καὶ Καλλισθένης σὺν αὐτοῖς, Σιμοκάττης [2], καὶ ἄλλοι,
Τῆς ἱστορίας μέμνηνται στενῶς, οἱ δὲ πλατέως.

Apud Diodorum lib. II.

Singulas autem pugnas, omniumque ab ipso deuictorum numerũ nullus scriptorum recensuit. Ideo nobilissimas tantum gentes, CTESIAM Cnidium secuti, breuiter percurremus. De terris maritimis & reliqua deinceps continente, Ægyptum & Phœniciam, cauamque Syriam cum Cilicia, Pamphylia, Lycia; & præter has Cariam, Phrygiam, Mysiam & Lydiam, subegit. Troiadem quoque & Phrygiam ad Hellespontum, cum Propontide, Bithynia, Cappadocia, & barbaris ad Pontum gentibus vsque ad Tanaim adiunxit. Caddusiorum etiam terra & Tapyrorum, nec nõ Hyrcanis, Dacis, Derbicibus, Carmaniis, Choramnæis, Borcaniis & Parthis, est potitus. Adhęc Persiã & Susianam, & quæ Caspiana nominatur: in quam faucibus perangustis, quas Caspias hinc portas vocant, iter patet.

Interp. L. R. ne & alias Diod.

Παρὰ τοῦ Διοδώρου ἐν τῷ β΄.

Καθ' ἕκαστα μὲν οὖν τὰς μάχας, ἢ τὸν ἀριθμὸν ἁπάντων τῶν καταπολεμηθέντων [τῷ Νίνῳ] οὐδεὶς τῶν συγγραφέων ἀνέγραψε· τὰ δ' ἐπισημότατα τῶν ἐθνῶν ἀκολούθως Κτησίᾳ τῷ Κνιδίῳ πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν. κατεστρέψατο μὲν γὰρ τῆς παραθαλαττίου καὶ τῆς συνεχοῦς χώρας τήν τε Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην, ἔτι καὶ κοίλην Συρίαν, καὶ Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ Λυκίαν· πρὸς δὲ ταύταις, τήν τε Καρίαν καὶ Φρυγίαν καὶ Μυσίαν καὶ Λυδίαν. προσηγάγετο δὲ τήν τε Τρωάδα καὶ τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν, καὶ Προποντίδα καὶ Βιθυνίαν καὶ Καππαδοκίαν, καὶ τὰ κατὰ τὸν Πόντον ἔθνη βάρβαρα κατοικοῦντα μέχρι Τανάϊδος. ἐκυρίευσε δὲ τῆς τε Καδουσίων χώρας καὶ Ταπύρων, ἔτι δὲ Ὑρκανίων καὶ [3] Δεαξίκων· πρὸς δὲ τούτοις Δερβίκων, καὶ Καρμανίων, καὶ [4] Ῥόμιαν· ἔτι δὲ Βορκανίων καὶ Παρθυαίων. ἐπῆλθε δὲ καὶ τὴν Περσίδα, καὶ Σουσιανὴν, καὶ τὴν καλουμένην Κασπιανήν· εἰς ἣν εἰσὶν εἰσβολαὶ στεναὶ παντελῶς, διὸ καὶ προσαγορεύονται Κάσπιαι πύλαι. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῶν ἐλαττόνων ἐθνῶν προσηγάγετο, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἴη λέγειν.

χ. Δαῶν *χ. Χωραμν.*

Apud eundem in eodem libro.

Coacto igitur vndique exercitu, recensita decies septies centena peditum, & ducenta ac decem equitum, decemque curruum falcatorum millia, cum paulo minus sexcentis, CTESIAS in historiis tradit. [*de Nini in Bactrianos expeditione.*] 40

Παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ.

Συναχθείσης δὲ τῆς στρατιᾶς πανταχόθεν, ἠριθμήθησαν, ὡς Κτησίας ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀναγέγραφε, πεζῶν μὲν ρο΄ μυριάδες, ἱππέων δὲ μιᾷ πλείους τῶν εἴκοσι μυριάδων, ἅρματα δὲ δρεπανηφόρα [5] μικρὸν ἀπολείποντα τῶν μυρίων ἑξακοσίων.

Eodem libro.

Huic [*Nino*] Semiramis in regia sepulto, ingentẽ terræ aggerẽ altitudine IX, & latitudine X stadiorum, vt CTESIAS auctor est, construxit. Cumque

Ἐν τῷ αὐτῷ.

Τὸν δὲ Νίνον ἡ Σεμίραμις ἔθαψεν ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ κατεσκεύασεν ἐπ' αὐτῷ χῶμα παμμέγεθες, οὗ τὸ μὲν ὕψος ἐννέα ἦν σταδίων· τὸ δ' εὖρος, ὥς φησι Κτησίας, δέκα. διὸ καὶ

χ. τὸ δὲ

[1] Interpres non distincte cepit: nos interpunctiuncula vtrinque adiuuauimus sensum. [2] Extat in hist. Theophylacti illius l. 4. c. 11. quæ nuper in publicum edita. [3] Δεάξιον Gens Persidis Straboni & Stephano. Δεαξίων itaque scribendum. *L. Rhod.* *cuius Niceni loco & locum vide: vbi & de Dacis, ex Persia in Europam transisse.* [4] Mutilatum est è Χωραμναίων vt Stephanus è Ctesia annotat. *L. Rhod.* [5] Hunc locum, curruum falcatorum inuentum, quod Cyro Xenophon adstruere videatur, Assyriis regibus vindicare ait Brisson l. 3. de reg. Pers. quem vide.

τῆς πόλεως παρὰ τῷ Εὐφράτῃ ἐν πεδίῳ κειμένης, ἀπὸ πολλῶν σταδίων ἐφαίνετο τὸ χῶμα καθαπερεί τις ἀκρόπολις.

vrbs [Ninus] iuxta Euphratem in planicie iaceat, moles illa arcis se per multa inde stadia conspiciendam offerebat.

Παρὰ τῷ αὐτῷ ἐν τῷ α'.

Οὐκ ἀγνοῶ δ' ὅτι περὶ τῶν εἰρημένων πόλεων [Βαβυλῶνος, καὶ Τροίης τῶν παρὰ τὸν Νεῖλον] Κτησίας ὁ Κνίδιος διαφόρως ἱστόρησε, φήσας τῶν μετὰ Σεμιράμιδος παραβαλόντων εἰς Αἴγυπτόν τινας ἐκτικέναι ταύτας, ἀπὸ τῶν ἰδίων πατρίδων θεμένους τὴν προσηγορίαν.

Apud eundem lib. I.

Nec me fugit, diuersa de vrbibus istis [Babylone & Troia in Ægypto conditis] a CTESIA Cnidio referri, dum ait, quosdam ex illorum numero, qui cum Semiramide quondam in Ægyptum transierunt, vrbes à se conditas patriis nominibus indigetasse.

Παρὰ τῷ αὐτῷ Διοδώρῳ ἐν τῷ β'.

Ἀπολαβοῦσα [Σεμίραμις] δὲ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἰς μέσον, περιεβάλετο τεῖχος [1] τῇ πόλει [Βαβυλῶνι] σταδίων τριακοσίων ἑξήκοντα, διειλημμένον πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις. τηλικοῦτον δ' ἦν τὸ βάρος τῶν ἔργων, ὥστε τὸ μὲν πλάτος εἶναι τῶν τειχῶν ἓξ ἅρμασιν ἱππάσιμον, τὸ δ' ὕψος ἄπιστον τοῖς ἀκούουσιν, ὥς φησι Κτησίας ὁ Κνίδιος· ὡς δὲ Κλείταρχος καὶ τῶν ὕστερον μετ' Ἀλεξάνδρου διαβάντων εἰς τὴν Ἀσίαν τινὲς ἀνέγραψαν, τριακοσίων ἑξήκοντα καὶ [2] πέντε, καὶ προστιθέασιν ὅτι τῶν ἴσων ἡμερῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν οὐσῶν, ἐφιλοτιμήθη τὸν ἴσον ἀριθμὸν τῶν σταδίων ὑποστήσασθαι. ταῖς δὲ πλίνθοις εἰς ἄσφαλτον ἐνδησαμένη, τεῖχος κατεσκεύασε, τὸ μὲν ὕψος, ὡς μὲν Κτησίας φησί, πεντήκοντα [3] ὀργυιῶν, [4] ὡς δ' ἔνιοι τῶν νεωτέρων ἔγραψαν, πηχῶν πεντήκοντα· τὸ δὲ πλάτος, πλέον ἢ δυσὶν ἅρμασιν ἱππάσιμον.

Apud eundem Diodorum lib. II.

Tum CCCLX stadiorum muro, crebris intercepto turribus, vrbem [Babylonem] ita circumdedit [Semiramis,] vt mediam amnis interflueret, eratque tanta operis magnificentia vt mœnium latitudo sex iuxta curribus vehendis sufficeret. Altitudo vero omnium qui audirent fidem (vt CTESIAS scribit) excederet. Vt vero Clitarchus, & qui cum Alexandro in Asiam postea traiecerunt, litteris prodiderunt, ambitus CCCLXV stadiorum, quod anni dies stadiorum numero æquare studuisset. Murum lateribus bitumine conglutinatis coagmentauit L orgyias, teste CTESIA, altum: vel, vt alii referunt, L cubitos tantum: vt latitudo aliquanto plus, quam duobus curribus satis esset, spatii obtineret.

Ἐν τῷ αὐτῷ δευτέρῳ βιβλ.

Οὗτος δ' ὁ περίβολος [ὁ ἕτερος Βαβυλῶνος ὁ ἐντὸς περὶ τόπου] ἦν τὸ μὲν μῆκος σταδίων τετταράκοντα· τὸ δὲ πλάτος, ἐπὶ τριακοσίας πλίνθους· τὸ δ' ὕψος, ὡς Κτησίας φησίν, ὀργυιῶν πεντήκοντα. τῶν δὲ πύργων ὑπῆρχε τὸ ὕψος ὀργυιῶν ἑβδομήκοντα.

Eodem libro secundo.

Is [alter intrinsecus in orbem ductus ambitus Babylonis] auctore CTESIA, XL stadia longus, lateres trecentos latus, & L orgyiarum altus erat. Turres ad LXX orgyias surgebant.

Et sequentia forte quoque, e Ctesia bonam partem, vt & in prioribus fragmentis apud Diodorum, quem Ctesiam in historia Assyriorum sequutum ex ipsius indicio constat, quem tamen totum exscribere a nostro proposito alienum fuit.

Ἐκ τοῦ Τζέτζου χιλ. θ'. στιχ. φξη'.

Ἡ πᾶσα δὲ περίμετρος ὑπῆρχε Βαβυλῶνος,
Σταδίοι τριακόσιοι ἑξήκοντα, Κτησίᾳ.

Ex Tzetze chil. IX. *v.* 568.

Omnis autem circuitus fuit Babylonis,
Stadiorũ trecentorum sexaginta, CTESIAE

De ista dissensione auctorum in muris Babylonis dimetiendis v. doctiss. Brisson. l. 2. de reg. Pers. [illegible] & eruditiss. L. Capellum in [illegible] tractatu de mensuris [illegible] ab initio vbi de pede Babylonio examinat [illegible] Diodori vel Ctesiæ hæc, & [illegible] dat, vt indico. 2 vox [illegible] superflua est, ait Capellus, quem vide hæc plane explicantem, [illegible] Diodoro tradita.
3 Persicas [illegible] intellige. Capellus. 4 lege [illegible] &c. Murorum Babylonis latitudo erat Babyloniorum cubitorum 45, Persicorum 50, Atticorum 60. [illegible] Capellus.

Secun-

Secundum vero Clitarchum ipsum, & eos qui post Alexandrum,
Et secundum Diodorum ipsum Siculum,
Trecentorum sexaginta & quinque stadiorum.
Coccianus autem Cassius Dion, scripturis Latinis
Quadringentorum scripsit hanc stadiorum esse.
Herodotus autẽ historicus in Musis nouem,
Et Philostratus ipse in vita Tyanei,
Stadiorum octuaginta, cum quadringentis.
Altitudo quinquaginta † passuum murorum, iuxta CTESIAM, (vlnarum)
Aliis quinquaginta cubitorum. videtur autem CTESIAS
Tzetzæ veriora describere, quam alii:
Saltem in iis quæ scripsit de Babylone.
Trecentorum enim ipse sexaginta stadiorum
Omnem illius perimetrum esse describit.
Alii autem augent plus & amplius hanc.
Qui igitur circuitum minuit longitudine,
Non longe ab eo quod deceat, auxit altitudinem.
Sed quando hæc æque quidem conspexit CTESIAS,
Erant sexaginta vlnarum altitudines turrium,
Et sane quinquaginta vlnarum murorum altitudines.
A bellis atque commotionibus autem forte deiectas,
Postea videlicet Clitarchus, atque omnis post Alexandrum
Conspexerunt sic humiles vlnarum altitudines,
Velut ad cubitorum diminutionem vix quantitatem accipientes.
Latitudine autem Babylonis erat, iuxta aliquos, murus
Sex curribus equitabilis: tribus autem, secundum alios.

Κατὰ δὲ Κλείταρχον αὐτὸν, καὶ τοὺς μετ' Ἀλεξάνδρου,
Καὶ κατὰ τὸν Διόδωρον αὐτὸν τὸν Σικελιώτην,
Τριακοσιεξήκοντα καὶ πέντε δὲ σταδίων.
Κοκκειανὸς δὲ Κάσιος Δίων, γραφαῖς Λατίνων,
Τετρακοσίων ἔγραψε ταύτην σταδίων εἶναι.
Ἡρόδοτος δ' ὁ συγγραφεὺς ἐν Μούσαις ταῖς ἐννέα,
Καὶ ὁ Φιλόστρατος αὐτὸς ἐν βίῳ Τυανέως,
Σταδίων ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς τετρακοσίοις.
Ὕψος πεντηκοντόργυιον τειχῶν, κατὰ Κτησίαν,
Ἄλλοις πεντηκοντάπηχυ. φαίνεται δὲ Κτησίας
Τῷ Τζέτζῃ ἀληθέστερα συγγράφειν τῶν ἑτέρων,
Τέως εἰς ἃ συνέγραψε περὶ τῆς Βαβυλῶνος.
Τριακοσίων γὰρ αὐτὸς ἑξήκοντα σταδίων,
Πᾶσαν αὐτῆς περίμετρον ὑπάρχειν διαγράφει·
Οἱ δ' ἄλλοι προσαυξάνουσι πλέον καὶ πλέον ταύτην.
Ὁ περὶ τὴν περίμετρον γοῦν ἐλαττῶν τὸ μῆκος,
Οὐκ ἂν μακρὰν τῶν δεόντων παρηύξανε τὰ ὕψη.
Ἀλλ' ὅτι ταῦτα ἴσως μὲν κατεῖδεν ὁ Κτησίας,
Ἦσαν ἑξηκοντόργυια τὰ ὕψη τὰ τῶν πύργων,
Καὶ δὴ πεντηκοντόργυια τότε τειχῶν τὰ ὕψη·
Ὑπὸ πολέμων καὶ σεισμῶν δ' ἴσως καταπεσθέντα,
Ὕστερον αὖ ὁ Κλείταρχος, καὶ πᾶς μετ' Ἀλεξάνδρου,
Κατεῖδον, ἥττω ταπεινὰ τῶν ὀργυιῶν τὰ ὕψη,
Ὡς πρὸς πηχῶν ἐλάττωσιν μόλις ποσὸν λαβόντα.
Πλάτει τῆς Βαβυλῶνος δ' ἦν κατά τινας τὸ τεῖχος,
Ἓξ ἅρμασιν ἱππάσιμον, τρισὶ δὲ καθ' ἑτέρους.

Apud Diodorum lib. II. bibl. hist.

Sepulturas mortuorum peculiari Æthiopes ritu instituunt. Cadauer enim salitum, & multo vitro circumfusum in cippo statuunt, vt per vitrum defuncti corpus videri queat, sicut Herodotus scriptum reliquit. At CTESIAS Cnidius nugari eum cõfirmat, ostẽdens, saliri quidem cadauer, sed nudis corporibus vitrum nequaquam circumfundi. Nam sic futurum, vt ambusta & prorsus fœdata similitudinẽ retinere nequeant.

Παρὰ τῷ Διοδώρῳ, βιβλ. ἱσ. δευτέρῳ βιβ.

Ταφὰς δὲ τῶν τελευτησάντων ἰδίας οἱ κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν ποιοῦνται. ταριχεύσαντες γὰρ τὰ σώματα, καὶ περιχέαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕαλον, ἱστᾶσιν ἐπὶ στήλης, ὥστε τοῖς παριοῦσι φαίνεσθαι διὰ τῆς ὑάλου τὸ τοῦ τετελευτηκότος σῶμα, καθάπερ Ἡρόδοτος εἴρηκε. Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος ἀποφαινόμενος τοῦτον σχεδιάζειν, αὐτός φησι τὸ μὲν σῶμα ταριχεύεσθαι, τὴν μέντοι γε ὕαλον μὴ περιχεῖσθαι γυμνοῖς τοῖς σώμασι· κατακαυθήσεσθαι γὰρ ταῦτα, καὶ λυμανθέντα τελείως τὴν ὁμοιότητα μὴ δύνασθαι διατηρεῖν.

διὸ καὶ χρυσοῦν εἰκόνα κατασκευάζεσθαι κοίλην, εἰς ἣν ἐντεθέντος τοῦ νεκροῦ, περὶ τὴν εἰκόνα χεῖσθαι τὴν ὕελον. τοῦ δὲ κατασκευάσματος τεθέντος ἐπί τινος τόπου, διὰ τῆς ὑέλου φαίνεσθαι τὸν χρυσοῦν ἀφωμοιωμένον τῷ τετελευτηκότι. τοὺς μὲν οὖν πλουσίους αὐτῶν οὕτω θάπτεσθαί φησι· τοὺς δ᾽ ἐλάττονας καταλιπόντας οὐσίας, ἀργυρέας τυγχάνειν εἰκόνος· τοὺς δὲ πένητας, κεραμέας. τὴν δ᾽ ὕελον πᾶσιν ἐξαρκεῖν, διὰ τὸ πλείστην γεννᾶσθαι κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν, καὶ τελέως παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ἐπιπολάζειν.

Ideo cauam ex auro statuam conflari, circa quam cadauere incluso, vitrum tandem liquetur, & hac edito posita loco, speciem mortuo similem per vitrum exhiberi. Atque eo modo ditiorum funera curari tradit. Tenuioris autem fortunæ hominibus argenteas poni statuas, pauperibus fictiles. Et abunde sat vitri cunctis esse; quod plurimum eius gignatur in Æthiopia, & passim incolis sit obuium.

Παρὰ τῷ αὐτῷ ἐν τῷ αὐτῷ.

Τὸ δὲ πλῆθος τῆς ἀθροισθείσης στρατιᾶς ἦν, ὡς Κτησίας ὁ Κνίδιος συνεγράψατο, πεζῶν μὲν τριακόσιαι μυριάδες, ἱππέων δὲ[1] πεντήκοντα μυριάδες, ἁρμάτων δὲ δέκα μυριάδες. ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄνδρες ἐπὶ καμήλων ὀχούμενοι, μαχαίρας τετραπήχεις ἔχοντες, τὸν ἀριθμὸν ἴσοι τοῖς ἅρμασι. ναῦς δὲ ποταμίας κατεσκεύασε διαιρετὰς δισχιλίας, αἷς παρεσκευάσατο καμήλους τὰς πεζῇ παρακομιζούσας τὰ σκάφη.

Apud eundem ibidem.

Peditum numerus, vt CTESIAS recenset, tricies centena millia, equitum, millia quingenta; currus, ad millia centum. Totidem quoque viri camelis vehebantur, gladios quatuor cubitorum stringentes. Nauium resolutilium numerus erat duo millia *&c.* [*De Semiramidis copiis contra Indiam*]

Ἐν τῷ αὐτῷ.

Μετὰ δέ τινα χρόνον ὑπὸ Νινύου τοῦ υἱοῦ διά τινος εὐνούχου τινὸς ἐπιβουλευθεῖσα [Σεμίραμις,] καὶ τὸν παρ᾽ Ἄμμωνι λόγιον[2] ἀναμνησαμένη, τὸν ἐπιβουλεύσαντα κακὸν οὐδὲν εἰργάσατο· τοὐναντίον δὲ τὴν βασιλείαν αὐτῷ παραδοῦσα, καὶ τοῖς ὑπάρχοις ἀκούειν ἐκείνου προστάξασα, ταχέως ἠφάνισεν ἑαυτὴν, ὡς εἰς θεοὺς κατὰ τὸν χρησμὸν μεθισταμένη. ἔνιοι δὲ μυθολογοῦντές φασιν αὐτὴν γενέσθαι περιστερὰν, καὶ πολλῶν ὀρνέων εἰς τὴν οἰκίαν καταπετασθέντων, μετ᾽ ἐκείνων ἐκπετασθῆναι. διὸ καὶ τοὺς Ἀσσυρίους τὴν περιστερὰν τιμᾶν ὡς θεὸν, ἀπαθανατίζοντας τὴν Σεμίραμιν. αὕτη μὲν οὖν βασιλεύσασα τῆς Ἀσίας ἁπάσης πλὴν Ἰνδῶν, ἐτελεύτησε τὸν προειρημένον τρόπον, βιώσασα μὲν ἔτη ἑξήκοντα καὶ δύο, βασιλεύσασα δὲ δύο πρὸς τοῖς τετταράκοντα. Κτησίας μὲν οὖν ὁ Κνίδιος περὶ Σεμιράμιδος τοιαῦθ᾽ ἱστόρηκεν.[3]

Ibidem.

Tempore aliquanto post, insidiis filii per quendam eunuchũ appetita [Semiramis,] pristinũ Hammonis responsum in memoriam reuocat. Ideo nihil acerbi in insidiatorem statuit. Sed regno ipsi tradito, omnibusque, vt legitimo, regi parere iussis, confestim ex hominum conspectu, vt ad Deos iuxta oraculi fidem migratura, se subduxit. Sunt qui in columbã conuersam fabulantur. Compluribus enim auibus in palatium eius delapsis, vna cum illis auolasse creditur. Et hinc factum, vt Assyrii dum Semiramide Diis immortalibus accensent, columbam pro Dea honorent. Huiusmodi, prout iam dictum est, Semiramis totius Asiæ, præter Indiam, regina, vitæ exitum habuit; cum vixisset annos LXII, regnassetq; XLII. Et hæc quidem CTESIAS ille Cnidius de Semiramide litteris tradidit.

Μνημονεύει καὶ Ἀθηναγόρας ὁ Ἀθηναῖος ἐν πρεσβείᾳ περὶ Χριστιανῶν, τούτων τῶν Κτησίου.

Meminit & Athenagoras Atheniensis legatione pro Christianis, horum à Ctesia traditorum.

Καὶ διὰ τὴν Δερκετὼ, καὶ τὰς περιστερὰς καὶ τὴν Σεμίραμιν σέβουσι Σύροι (ὃ γὰρ ἀδύνατον, εἰς περιστερὰν μετέβαλεν ἡ γυνή· ὁ μῦθος παρὰ Κτησίᾳ)

Et propter eandem Dercetum, columbas & Semiramin honorant Syri (in columbam enim mutata est mulier, vt nugatur CTESIAS.)

1 legebat L. Rhod. 2 De quo Diodorus eodem libro paullo ante. 3 Quem itaque Diodorum tota ista narratione de Semiramide lib. 2 secutum verisimile est, ego tantum excerpsi ubi Ctesia nominatim mentio.

Apud Diodorum libro II.

Is [CTESIAS] post deiectos imperio Assyrios, Medos Asiæ præfuisse tradit, imperatore Arbace, qui Sardanapalũ armis superauit, vt dictũ est supra. Et postquã duodeuiginti regnauit annos, filiũ eius Mandaucem successisse, L annos Asiæ imperitantẽ. Post hunc annos XXX regnasse Sosarmum; L, Artiam; XXII, Arbianen; XL, Arsæum. Huius tempore ingens bellum Medis cum Cadusiis conflatum memoratur; idq; has ob caussas. Parsodes quidam Persa in admiratione erat, ob fortitudinem & prudentiam aliasque virtutes, & regi percarus ac præ aliis in regio senatu maxime pollebat. Is in iudicio quodam a rege offensus, cũ IIIM peditum & CIↃ equitibus, ad Cadusios profugit: apud quos sororẽ cuidam nuptũ collocarat, cuius magna illis in locis potestas. Nec ipse tantũ defecit, sed aliis etiam, vt in libertatem se vindicent, persuadet, & statim dux belli ob fortitudinem creatur. Audiens vero ingentem aduersus se exercitum cogi, suas & ipse ex tota gente Cadusiorũ copias non minus ducentis millibus armat; & ad exitus prouinciæ castra ponit. Etsi autem rex Artæus IↃCCC hominum millia in eum duceret, vicit tamẽ Parsodes, & supra L M cecidit, ac reliquias hostilis exercitus e finibus exegit. Hoc tãtum admirationis ei conciliauit, vt ab incolis rex crearetur. Exinde perpetuis Mediam incursionibus vexare, & omnia passim loca vastare. Magnam igitur affecutus gloriã, cum vitæ iam finis instaret, per diras imprecationes obtestatur successorem, ne vnquã inimicitias aduersus Medos deponant: & si pacis conditiones receperint, tota ipsorũ progenies cum vniuersis Cadusiis radicitus male pereat. Eã ob caussam hostili in Medos animo Cadusii fuerunt perpetuo, nec vnquam regibus illorũ paruere, donec Cyrus imperiũ ad Persas traduxit. Medis autem post Artæũ præfuit Artynes ad XXII annos: post Artibarnas quadraginta, quo regnante, Parthi Medis parere recusantes, & prouinciã & vrbe Sacis in potestate tradunt. Hinc orto inter Sacas Medosq; bello, ad cõplures annos prœliis nõ paucis disceptatur, & magnis vtrinq; stragib. editis, pax tandẽ his pactis initur; vt Parthis ad officiũ reductis, vtriq; quæ tenuissent antea, tenerẽt;

Παρὰ τῷ Διοδώρῳ ἐν τῷ β.

Φησὶν οὖν [Κτησίας] μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἀσσυρίων ἡγεμονίας Μήδους προστῆναι τῆς Ἀσίας, Ἀρβάκου βασιλεύοντος, τοῦ Σαρδανάπαλον καταπολεμήσαντος, καθότι προείρηται. τούτου δ' ἄρξαντος ἔτη δυεῖν λείποντα τῶν τριάκοντα, διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν τὸν υἱὸν Μανδαύκην,[2] ὃν ἄρξαι τῆς Ἀσίας ἔτη πεντήκοντα. μετὰ δὲ τοῦτον τριάκοντα μὲν ἔτη βασιλεῦσαι Σώσαρμον, πεντήκοντα δ' Ἀρτίαν,[3] δύο δὲ πρὸς τοῖς εἴκοσι τὸν προσαγορευόμενον Ἀρβιάνην, τετταράκοντα δ' Ἀρσαῖον. ἐπὶ δὲ τούτου συστῆναι μέγαν πόλεμον τοῖς Μήδοις πρὸς Καδουσίους, διὰ τοιαύτας αἰτίας. Παρσώδην τὸν Πέρσην, θαυμαζόμενον ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, φίλον τε ὑπάρξαι τοῦ βασιλέως, καὶ μέγιστον ἰσχῦσαι τῶν μετεχόντων τοῦ βασιλικοῦ συνεδρίου. τοῦτον δὴ ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἔν τινι κρίσει λυπηθέντα, φυγεῖν μετὰ πεζῶν μὲν τρισχιλίων, ἱππέων δὲ χιλίων εἰς Καδουσίους, παρ' οἷς ἦν ἐκδεδωκὼς τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν τῷ μάλιστα δυναστεύοντι κατὰ τούτους τοὺς τόπους. γενόμενον δ' ἀποστάτην, καὶ πείσαντα τὸ σύμπαν ἔθνος ἀντέχεσθαι τῆς ἐλευθερίας, αἱρεθῆναι στρατηγὸν διὰ τὴν ἀνδρείαν. ἔπειτα πυνθανόμενον ἀθροιζομένην ἐπ' αὐτὸν μεγάλην δύναμιν, καθοπλίσαι τοὺς Καδουσίους πανδημεί, καὶ καταστρατοπεδεῦσαι πρὸς ταῖς εἰς τὴν χώραν ἐμβολαῖς, ἔχοντα τοὺς σύμπαντας οὐκ ἐλάττους εἴκοσι μυριάδων. τοῦ δὲ βασιλέως Ἀρταίου στρατεύσαντος ἐπ' αὐτὸν μυριάσιν ὀγδοήκοντα, κρατῆσαι, καὶ πλείους μὲν τῶν πεντακισμυρίων ἀνελεῖν, τὴν δ' ἄλλην δύναμιν ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς Καδουσίων χώρας. διὸ καὶ παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις θαυμαζόμενον, αἱρεθῆναι βασιλέα, καὶ τὴν Μηδίαν συνεχῶς λεηλατεῖν, καὶ πάντα τόπον καταφθείρειν. μεγάλης δὲ δόξης τυχόντα, καὶ γήρᾳ μέλλοντα καταστρέφειν τὸν βίον, ἀρὰς θέσθαι, παραστησάμενον τὸν διαδεχόμενον τὴν ἀρχήν, ὅπως μηδέποτε διαλύσωνται τὴν ἔχθραν Καδούσιοι πρὸς Μήδους· εἰ δὲ συνθοῖντο ὁμολογίας, ἐξωλείας γενέσθαι τούς τε ἀπὸ τοῦ γένους αὐτοῦ καὶ Καδουσίους ἅπαντας. διόπερ ταύτας τὰς αἰτίας ἀεὶ πολεμικῶς ἐσχηκέναι Καδουσίους πρὸς Μήδους, καὶ μηδέποτε τοῖς τούτων βασιλεῦσιν ὑπηκόους γεγενῆσθαι, μέχρις οὗ Κῦρος εἰς Πέρσας μετέστησε τὴν ἡγεμονίαν. τῶν δὲ Μήδων βασιλεῦσαι μετὰ τὴν Ἀρταίου τελευτὴν Ἀρτύνην μὲν ἔτη δύο πρὸς τοῖς εἴκοσιν, Ἀρτιβάρναν δὲ μ'. ἐπὶ δὲ τούτου Παρθυαίους ἀποστάντας Μήδων, Σάκαις τήν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσαι. διόπερ συστάντος πολέμου τοῖς Σάκαις πρὸς Μήδους ἐπ' ἔτη πλείω, γενέσθαι τε μάχας οὐκ ὀλίγας,[4] καὶ συχνῶν παρ' ἀμφοτέρων ἀναιρεθέντων, τὸ τελευταῖον εἰρήνην αὐτοὺς συνθέσθαι ἐπὶ τοῖσδε τοῖς συνθήκαις· Παρθυαίους μὲν ὑπὸ Μήδους τετάχθαι, τῶν δὲ προϋπαρχόντων ἑκατέρους κυριεύοντας,

Marginal notes: [2] Μανδαύκην; [3] Ἀρτύκαν; [4] ἐνδίας

1 Sequuntur hæc statim post honorificum illud testimonium Diodori de Ctesia, quod habuisti supra pag. 635. 2 Hanc lectionem exposuimus iubente L. Rhodomano, alias vulgata [illegible]. 3 vero Καδουσίοις [illegible].

φίλους εἶναι καὶ συμμάχους ἀλλήλοις εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον. βασιλεῦσαι δέ ποτε τῶν Σακῶν γυναῖκα τὰ κατὰ πόλεμον ἐζηλωκυῖαν, καὶ τόλμῃ τε καὶ πράξει πολὺ διαφέρουσαν τῶν ἄλλων γυναικῶν τῶν ἐν Σάκαις, ὄνομα Ζαρίναν. καθόλου μὲν οὖν τὸ ἔθνος τοῦτο γυναῖκας ἀλκίμους ἔχειν, καὶ κοινωνούσας τοῖς ἀνδράσι τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κινδύνων· ταύτην δὲ λέγεται τῷ τε κάλλει διενέγκαι πασῶν εὐπρεπεστάτην, καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς καὶ τοῖς κατὰ μέρος ἐγχειρήμασι θαυμαστήν. τῶν μὲν γὰρ πλησιοχώρων βαρβάρων τοὺς ἐπηρμένους τῷ θράσει καὶ καταδουλουμένους τὸ ἔθνος τῶν Σακῶν καταπολεμῆσαι, τῆς δὲ χώρας πολλὴν ἐξημερῶσαι, καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας κτίσαι, καὶ τὸ σύνολον εὐδαιμονέστερον τὸν βίον τῶν ὁμοεθνῶν ποιῆσαι. διὸ καὶ τοὺς ἐγχωρίους μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτῆς χάριν ἀποδιδόντας τῆς εὐεργεσίας, καὶ τῆς ἀρετῆς μνημονεύοντας, τάφον οἰκοδομῆσαι πολὺ τῶν ὄντων παρ᾽ αὐτοῖς ὑπερέχοντα. ὑποστησαμένους γὰρ πυραμίδα τρίγωνον, τριῶν μὲν σταδίων ἑκάστην τὴν πλευρὰν αὐτῆς κατασκευάσαι τὸ μῆκος, τὸ δ᾽ ὕψος σταδιαῖον, εἰς ὀξὺ συνηγμένης τῆς κορυφῆς. ἐπιστῆσαι δὲ τῷ τάφῳ καὶ χρυσῆν εἰκόνα κολοσσικήν, καὶ τιμὰς ἡρωικὰς ἀπονεῖμαι, καὶ τἄλλα πάντα μεγαλοπρεπέστερα ποιεῖν τῶν τοῖς προγόνοις αὐτῆς συγχωρηθέντων. [1] Ἀστιβάρα δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων γήρᾳ τελευτήσαντος ἐν Ἐκβατάνοις, τὴν ἀρχὴν Ἀσπάνδαν τὸν υἱὸν διαδέξασθαι, τὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀστυάγην καλούμενον. τούτου δ᾽ ὑπὸ Κύρου τοῦ Πέρσου καταπολεμηθέντος, μεταπεσεῖν τὴν βασιλείαν εἰς Πέρσας.

[illegible]

& perpetuo inter se deinceps amici sociique forent. Sacarum tunc regnum administrabat Zarina, mulier rerum bellicarum studiosa: & omnes Sacarum feminas audacia & ad res gerendas industria longe superans. Gens enim hæc in primis mulieres habet fortes, & sociam viris operam in bellorum discrimine nauantes. Illam pulcritudine etiam præ omnibus eminuisse, consiliorumque solertia & actionum quarundam strenuitate fuisse admirabilem, prædicant. Reges enim finitimos, qui arrogantia elati seruitutis iugo Sacas premebant, bello subegit: & magnam regionis partem ad mitiorem traduxit cultum, urbesque non paucas exstruxit: gentis denique suæ vitam multo beatiorem effecit. Ideoque ciues post obitum eius, ut gratiam pro beneficiis referrent, virtutumque memoriam conseruarent, sepulcrum ei cetera longe supereminens construxere. Pyramidem enim triquetram ex fundamento eduxerunt: cuius latera ad ternum stadium lõgitudinem protenderentur, vertex in acutũ mucronem desinens ad stadii sublimitatem assurgeret. Colossea quoque effigie super bustum erecta, heroicos illi honores consecrarunt, reliqua omnia longe magnificentius, quam maioribus eius impendentes. Hinc Astibara Medorum rege per senii infirmitatem exstincto in Ecbatanis, filius eius Aspadan [*vel* Apandan] (quem Astyagem Græci vocant) regnum accepit. Eo Cyri Persæ armis oppresso, ad Persas imperium deuolutum est.

Παρὰ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ, ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας, κεφ. περὶ ἐναργείας, εἴ γε αὐτοῦ τοῦτο τὸ βιβλίον ἐστί.

Apud Demetrium Phalereum, in libro qui περὶ ἑρμηνείας vocatur, cap. de perspicuitate: si modo eius est hic liber.

Ὅπερ δὲ τὸν Κτησίαν ἐγκαλοῦσιν ὡς ἀδολεσχότερον διὰ τὰς διλογίας, πολλαχῆ μὲν ἴσως ἐγκαλοῦσιν ὀρθῶς· πολλαχῆ δὲ οὐκ αἰσθάνονται τῆς ἐναργείας τοῦ ἀνδρός. τίθεται γὰρ ταὐτό, διὰ τὸ πολλάκις ποιεῖν ἔμφασιν πλείονα· οἷα τὰ τοιάδε· „Στρυαγλιός τις, ἀνὴρ Μῆδος, γυναῖκα Σακίδα καταβαλὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου, (μάχονται γὰρ δὴ αἱ γυναῖκες ἐν Σάκαις, ὥσπερ αἱ Ἀμαζόνες) θεασάμενος δὴ τὴν Σακίδα εὐπρεπῆ καὶ ὡραίαν, μεθῆκεν ἀποσώζεσθαι·

Quæ de re vero CTESIAM accusant, quasi propter inculcata denuo verba sit loquacior, in eo forte sæpius ipsi nullam faciunt iniuriam, sæpius tamen quoque viri perspicuitatem in dicendo non attendunt. Idem namque ponitur denuo, quod ita sæpius expressior fiat significatio. Qualia & ista hæc: Stryaglius quidam, Medus, quum ex equo Sacidem mulierem deiecisset (apud Sacas enim mulieres eodem quo Amazones modo prœliantur) eamque & formosam & ætate florentem vidisset, saluam dimisit.

ex interpr. H. Steph.

1 *Ἢ Ἀρταβάρα, vel supra hunc regem appellat.*

Arper-

At percusso postea fœdere quum illa quam alioqui deperibat, potiri non posset, statuerat quidem inedia vitam finire: scribit tamen prius illi hanc epistolam, qua expostulat, Ego quidem te seruaui: & tu quidem per me seruata es, ego autem per te perii.* Hic virgula censoria arrepta aliquis qui se breuem in dicendo putat, reprehendat, bis nimirum posita nulli rei esse istud Seruaui, & istud Per me seruata es. idem enim hæc significare ambo. Verum si alterutrum sustuleris, simul & perspicuitatem sustuleris, & ex illa virtute qui nascitur, affectum. Quin & quod ad illa redditur Peribam scilicet, pro Pereo, euidentius est propter clausulam. Quod enim accidit, id maiorem vim & efficaciam habet eo quod futurum est, vel adhuc fit. Et omnino &c. [*Ait eum singularem perspicuitatis artificem esse. quæ infra cum alia narratione ponemus*]

μετὰ δὲ τοῦτο, ἀποδιδῶν γενομένων, ἐρασθεὶς τῆς γυναικὸς, ἀπετύγχανεν. ἐδέδοκτο μὲν αὐτῷ ἀποκαρτερεῖν, γράφει δὲ πρότερον ἐπιστολὴν, τῇ γυναικὶ μεμφόμενος, τοιάνδε, Ἐγὼ μὲν σε ἔσωσα, καὶ σὺ μὲν δι' ἐμὲ ἐσώθης, ἐγὼ δὲ διὰ σὲ ἀπωλόμην. ἐνταῦθα ἐπιτιμήσειεν ἂν ἴσως τις βραχυλόγος οἰόμενος εἶναι, ὅτι δὶς ἐτέθη πρὸς οὐδὲν τὸ Ἔσωσα καὶ Δι' ἐμὲ ἐσώθης· ταὐτὸν γὰρ σημαίνει ἀμφότερα. ἀλλ' εἰ ἀφέλοις θάτερον, συναφαιρήσεις καὶ τὴν ἐνάργειαν, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐναργείας πάθος. καὶ τὸ ἐπιφερόμενον δὲ τὸ Ἀπωλόμην, ἀντὶ τοῦ Ἀπόλλυμαι, ἐναργέστερόν ἐστιν αὐτῇ τῇ συντελείᾳ. τὸ γὰρ δὴ γεγονὸς, δεινότερον τοῦ μέλλοντος ἢ γινομένου ἔτι. καὶ ὅλως &c.

Forasse scribendum, & ibidem H. 26.

Ex Tzetze chil. XII. versu 894.

Sacas gentem scito, quorum inuentum scutum:
Et mulieres horum autem pugnant cum viris,
Vt CTESIAS *inquit, atque alii complures:*
Sacarum autem mulieres pugnant sane ex equis.
Et rursus vero: Stryalius, vir quidam Medus,
Mulierem Sacam quidem deturbans ab equo.

Ἐκ τοῦ Τζέτζου χιλ. ιβ', στίχ. ωϟδ'.

Τοὺς Σάκας ἔθνος γίνωσκε, ὧν εὕρεμα τὸ σάκος,
Καὶ αἱ γυναῖκες τούτων δὲ συμμάχονται ἀνδράσι,
Ὡς καὶ Κτησίας εἴρηκε, καὶ ἕτεροι μυρίοι·
Αἱ τῶν Σακῶν γυναῖκες δὲ, μάχονται δῆθ' ἀφ' ἵππων,
Καὶ πάλιν δὲ· [2] Στρυάλιος ἀνήρ τις ἐκ τῶν Μήδων,
Γυναῖκα τῶν Σακίδων μὲν καταβαλὼν ἐξ ἵππου.

EX LIBRO NONO PERSICORUM.

Apud Theonem in præexercitamentis rhetoricis, siue Libanius sit auctor, vt alii volunt, cap. de descriptione.

In nono autem CTESIAS, quemadmodum simulacra Persarum super longis perticis, cum viderent mane diluculo iuxta arcem Lydi e longinquo, rati plenam Persarum, ac iam occupatam esse arcem, in fugam conuersi fuerint.

ἘΚ ΤΟΥ ἘΝΝΑΤΟΥ ΤΩΝ Περσικῶν.

Παρὰ τῷ Θέωνι ἐν προγυμνάσμασι, ἢ τῷ Λιβανίῳ κατ' ἄλλους, κεφ. περὶ ἐκφράσεως.

Ἐν δὲ τῇ ἐνάτῃ [3] Κτησίας. οἷον, Τὰ εἴδωλα τῶν Περσῶν ἐπὶ τοῖς μακροῖς ξύλοις ὁρῶντες ὑπὲρ τὸν ὄρθρον πρὸς τὰς ἀκροπόλεις προσφερόμενα(?) οἱ Λυδοὶ, εἰς φυγὴν ἐτράποντο, νομίσαντες τὴν ἀκρόπολιν πλήρη εἶναι Περσῶν, καὶ ἤδη ἑαλωκέναι.

1 Sic Ald. editio. sed scribendum puto: [illegible]. Ceterum non inepte posse hic locum obtinere illa de Stryaglio inter fragmenta putani. Videntur enim in isto eodem bello, de quo præcedentia quæ ex Ctesia retulit Diodorus, accidisse. Certe vtrobique vides de Sacidarum virilitate eadem narrari, quod illa & in Martis alea viris fida & assidua socia.

2 Στρυάγγαιος e prioribus Phaleras apud Tzetzem reponendum videtur potius.

3 Ita optime [illegible] antea ad oram restituit, & in versione sua expressit, quum alias mendose legeretur ἐν ἧττῃ. Est vero elegans hoc fragmentum, cuius mentio etiam historia in Excerptis Photii supra Persic. c. 4.

Παρὰ Ἰωάννη τῷ Τζέτζῃ, χιλ. α'. στίχ. πζ'.

Τὸν Ἀστυάγην μὲν φησὶ [Κτησίας] καταβληθέντα Κύρῳ,
Τῶν Βαρκανίων ἄρχοντα γενέσθαι παρὰ τούτου.
Οἰβάρην δὲ τὸν στρατηγὸν τὸν μέγαν τὸν τοῦ Κύρου,
Ξύλινα λέγει πρόσωπα Σάρδεσιν ἐπιστῆσαι
Ἐν ὑπερμήκεσι κοντοῖς, νυκτὸς ἐνδεδυμένα.
Οὕτω Λυδοὺς ταράξαι δὲ, καὶ κατασχεῖν τὴν πόλιν. 10
Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, φάσκει δὲ τὴν Κροίσου,
Πρὸς Ἀστυάγην πέπομφεν ὁ Κῦρος Πετησάκαν,
Ὅπως ἐλθὼν τὴν Ἄμυτιν ἴδῃ σὺν Ἀστυάγει.
Ἡ Ἄμυτις ὑπάρχουσα δὲ παῖς τοῦ Ἀστυάγους,
Τοῦτον τὸν πρωτευνοῦχον, ἄθλιον Πετησάκαν,
Ἐπίβουλον νοήσασα τούτου τοῦ Ἀστυάγους,
Τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυξεν, ἐκδείρασά τε ζῶντα,
Ἀνεσκολόπισε σταυρῷ, θεῖσα βορὰν ὀρνέοις[1].

Apud Ioan. Tzetzem chiliad. I. vers. 87.

Astyagem quidem ait [CTESIAS] *deiectum à Cyro,*
Barcaniis ducem factum fuisse ab illo.
Oebarem autem imperatorem magnum illum Cyri
Ligneas dicit laruas Sardibus imposuisse,
Super longissimis contis, nocte indutas,
Sicque Lydos turbasse, & detinuisse vrbem.
Post captiuitatem, dicit autem illam Crœsi,
Ad Astyagem misit Cyrus Petesacam,
Vt profectus Amytim videret cum Astyage.
Amytis autem existens filia Astyagis,
Hunc primum eunuchum, miserum Petesacam,
Insidiatorem cum intellexisset Astyagis,
Oculos effodit, excoriatumque viuum,
Suspendit cruci ponens escam alitibus.

Interp. R. Lacisii.

ΕΚ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ. 20

Παρὰ τῷ ἐθνογράφῳ.

Δυρβαῖοι, ἔθνος κατῆκον εἰς Βάκτρους καὶ Ἰνδικήν. Κτησίας ἐν Περσικῶν δεκάτῃ· Χώρα δὲ » πρὸς ᾗ[2] αὐτοὶ προσήκουσι Δυρβαῖοι, εὐδαίμονες » ἄνδρες, καὶ πλούσιοι, καὶ δίκαιοι, οὔτ᾽ ἀδικοῦντες, οὔτ᾽ » ἀποκτείνοντες ἄνθρωπον. ἐὰν δὲ εὕρωσιν ἐν τῇ ὁ» δῷ ἢ χρυσὸν, ἢ ἄλλο τι *

EX PERSICORVM DECIMO.

Apud Stephanum.

Dyrbæi, populus pertingens ad Bactros & Indicam regionem. CTESIAS Persicorum decimo: Ad eum vero sita est regio, Dyrbæi, viri beati & opulenti, iidemque iusti, qui nec iniuriam inferant, nec mortem homini, sique inueniant in via aurum, vel aliud quippiam*

Παρὰ τῷ αὐτῷ. 30

Χωραμναῖοι, ἔθνος Περσικὸν ἀγρίων ἀνθρώ» πων. Κτησίας ἐν Περσικῶν δεκάτῳ· Οὕτω δὲ » ταχύς ἐστιν ὁ ἄγριος ἄνθρωπος, ὥστε διώκειν τὰς ἐ» λάφους[3] καὶ καταλαμβάνειν. καὶ ἄλλα πλεῖστα περὶ αὐτῶν φησι.

Ibidem.

Choramnæi, gens Persica hominum agrestium. CTESIAS Persicorum decimo: Adeo vero veloces sunt illi agrestes homines, vt cursu ceruos assequantur. Et multa refert de iis alia.

Ἐκ τῶν Ἀπολλωνίου ἱστοριῶν θαυμασίων, ἱστορ. κ'.

Κτησίας δὲ ἐν τῇ δεκάτῃ Περσικῶν, καμήλους 40 ...πιας ἐν τῇ[4] χώρᾳ γίγνεσθαι, ὡς ἔχειν τρίχας πρὸς Μιλήσια ἔρια τῇ μαλακότητι· ἐκ δὲ τούτων τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἄλλους δυνάστας τὰς ἐσθῆτας φέρειν.

Ex Apollonii historiis mirabilibus, histor. XX.

Interp. G. Xyl.

CTESIAS libro rerum Persicarum decimo, camelos esse ea in regione prodit, quarum pili mollicie lanas Milesias æquant: sacerdotesque & alios proceres, vestes ex iis confectas gestare.

1 *Supra in excerptis Persicis à Photio cap. 5.* 2 *Suspecta hæc non iniuria amico meo eximio, recondita eruditionis & variß. ingenii iuueni Cl. Salmasio, quæ facile possent ex iis quæ præcesserant intelligi, ait, si haberentur.* 3 *Cl. Salmasius noster emendat ὡς καὶ διώκειν τὰς ἐλάφους ... non quod mi ἐλάφους improbet ... enim Græci vocent ἔλαφον siue de masculo siue de femina loquerentur ... grammaticos qui mirantur apud poetas ceruis feminis cornua attribui, cum exploratissimum sit eas cornibus carere. Sed hæc ipse ad suum Stephanum plus sexcentis locis restitutum nos docebit, quem paratum ad editionem habet, vt eos publice quamprimum habeamus, ad optamus summopere: immo docuit ante tres annos in suis ad Callimachum lectionibus, quæ ipsa quoque lucem publicam nondum viderunt, puto. Alias de his re & ad Pollucem nostrum in Notis quas breui, ...dabimus, erit dicendi locus: nec enim ista, quæ nonnullis loco ... mihi soli seruata velim.* 4 *Sed quænam illa regio? nam quod præcessit apud Apollonium de monte Pelio ex Heraclide, ad eum locum hæc de camelis non pertinere arbitror. lacuna itaque hic manifesta.*

EX CTE-

EX EIUSDEM CTESIÆ PERSIco, numero librorum non addito ab auctoribus.

Apud Tzetzem chil. III. versu 641.

Interp. F. L.

Lex communis quaedam Persica est contra ingratos,
Omnes eos qui possunt gratias exhibere,
Nec exhibent, valde castigans, atque puniens.
Ingratos arbitrantur enim in patriam,
Et in parentes, & in Deum, impiissimos esse.
Hanc quidem Cyri, Xenophon: hanc autem Persicæ legis,
CTESIAS atq. Herodotus scribunt historiam.

Apud Athenæum Dipnosoph. IV.

Interpr. H. Steph.

Rex autem Persarum (ut scribunt CTESIAS & Dinon in Persicis) cum virorum millibus quindecim cœnabat, & in cœnam talenta quadraginta insumebantur.

Apud eundem libro II.

Rex Persarum, ut scribit libro primo Herodotus, aquam in potum suum secum vehit à Choaspi fluuio, qui Susa præterfluit, atque ex hoc solo bibit. Huius autem aquæ decoctæ plena vasa argentea portantes plurimi currus, rotarum quatuor, quos muli trahunt, ipsum sequuntur. At CTESIAS Cnidius narrat etiam quomodo regia hæc Choaspis fluuii aqua coquatur, & quomodo vasis imposita, portetur ad regem: additque, illam & leuissimam & suauissimam esse.

Libro XI.

Verum repudianda sunt nobis fictilia pocula. Apud Persas enim, ut testatur CTESIAS, quemcunque rex inhonoratum esse voluerit, fictilibus poculis vtitur.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΤΗΣΙΟΥ ΠΕΡσικῶν, βιβλίων ἀριθμοῦ οὐ προστεθέντος ὑπὸ τῶν συγγραφέων.

Παρὰ τῷ Τζέτζῃ χιλ. γ΄. στίχ. χμα΄.

Νόμος κοινός τις Περσικός ἐστι κατ' ἀχαρίστων,
Τοὺς δυναμένους σύμπαντας χάριν ἀποδιδόναι,
Καὶ μὴ διδόντας, ἰσχυρῶς ἐνθυμῶν, καὶ κολάζων.
Τοὺς ἀχαρίστους εἶναι γὰρ καὶ πρὸς τὴν πατρίδα,
Καὶ πρὸς γονεῖς, καὶ πρὸς θεὸν, ἀσεβεστάτους εἶναι.
Τὴν μὲν τοῦ Κύρου, Ξενοφῶν· τὴν δὲ τοῦ Περσικοῦ νόμου
Κτησίας καὶ Ἡρόδοτος γράφουσιν ἱστορίαν.

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ Δειπνοσοφ. δ΄.

Ὁ δὲ Περσῶν βασιλεὺς, (ὥς φησι Κτησίας καὶ Δίνων ἐν τοῖς Περσικοῖς) ἐδείπνει μετὰ ἀνδρῶν μυρίων πεντακισχιλίων· καὶ ἀναλίσκεται εἰς τὸ δεῖπνον τάλαντα τετρακόσια.

Παρὰ τῷ αὐτῷ, ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ.

Ὁ Περσῶν βασιλεὺς, ὥς φησιν ἐν τῇ πρώτῃ Ἡρόδοτος, ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεος ποταμοῦ ἄγεται τοῦ περὶ Σοῦσα ῥέοντος· τοῦ δὲ μόνου πίνει ὁ βασιλεύς. τοῦ δὲ τοιούτου ὕδατος ἀπεψημένου πολλαὶ κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι κομίζουσιν ἐν ἀγγείοις ἀργυρέοισιν ἑπόμεναί οἱ. Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος καὶ ἱστορεῖ ὅπως ἕψεται τὸ βασιλικὸν τοῦτο ὕδωρ, καὶ ὅπως ἐναποτιθέμενοι τοῖς ἀγγείοις, φέρεται τῷ βασιλεῖ· λέγων αὐτὸ καὶ ἐλαφρότατον καὶ ἥδιστον εἶναι.

Ἐν τῷ ια΄ βιβλίῳ.

Παραιτητέον δὴ ἡμῖν τὰ κεράμεια ποτήρια. καὶ γὰρ Κτησίας, παρὰ Πέρσαις, φησὶν, ὃν ἂν βασιλεὺς ἀτιμάσῃ, κεραμείοις χρῆται.

---

1 *Ante hac nimirum Tzetzes multa de Cyro ex ipso Xenophonte desumpta.*

2 *Hæc efficere ait Athenæus* [illegible], ducentas & quadraginta myriadas denariorum Italicorum *id est, aureorum sexaginta millia, ut ad eum locum Dalechampius, qui Budæum lib. 3. de Asse ipsum locum diligentissime exposuisse ait.*

3 *De aqua huius potu, qua utebantur soli reges Persarum, v. copiose Brisson. l. 1. de reg. Pers.*

Ἐκ τῶν Αἰλιανοῦ περὶ ζώων ἰδιότ. βιβ. ζ, κεφ. α.

Πέπυσμαι δὲ καὶ ἀριθμητικὰς τὰς βοῦς οὐκ ἀμαθεῖς εἶναι τὰς Σουσίδας. καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἄλλως χρῆματος τὸ εἰρημένον, μάρτυς ὁ λόγος ὁ λέγων, ἐν Σούσοις τοῦ βασιλέως βοῦς ἐς τοὺς παραδείσους πολλάς, ἐς τὰ ἧλιον ἐπίῤῥυτα ἀντλεῖν ἑκάστην κάδους ἑκατόν. οὐκοῦν ἢ τὸν ἐπιτεθέντα αὐταῖς, ἢ τὸν συντεταφέντα ἐκ πολλοῦ μόχθον προθυμότατα ἐκπληροῦσι· καὶ οὐκ ἂν βλακεύουσαν τινα θεάσαιο. εἰ δὲ πέρα τῆς προειρημένης ἑκατοντάδος, ἵνα γοῦν προσλιπαρήσαις κάδον ἀναιμήσασθαι, οὐ πείσεις, οὔτε ἀναγκάσεις, οὔτε παίων οὔτε κολακεύων, λέγει Κτησίας.

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, Δειπνοσοφ. ιβ΄.

Κτησίας δ' ἱστορεῖ Ἄνναρον τὸν βασιλέως ὕπαρχον, καὶ τῆς Βαβυλωνίας δυναστεύσαντα, στολῇ χρῆσθαι γυναικείᾳ καὶ κόσμῳ· καὶ ὅτι βασιλέως δούλῳ ὄντι αὐτῷ, εἰς τὸ δεῖπνον εἰσῄεσαν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ψάλλουσαι καὶ ᾄδουσαι γυναῖκες. ἔψαλλον δὲ αὗται καὶ ᾖδον ἐκείνου δειπνοῦντος.

Παρὰ τῷ Στεφάνῳ.

Βαρήνη, πόλις Μηδίας, ἐγγὺς Ἀγβατάνων.

Παρὰ τῷ αὐτῷ ἐν Ἀγβάτανα.

Κτησίας δὲ πανταχοῦ τῶν Περσικῶν, τὰ παρὰ Μήδοις Ἀγβάτανα διὰ τοῦ α γράφει.

Ἐν τῷ αὐτῷ.

Δερβίκκαι, ἔθνος πλησίον τῶν Ὑρκανῶν. Ἀπολλώνιος δὲ δὶς τὸ κκ γράφει. Κτησίας δὲ Δερβίους αὐτούς φησιν, ἢ Τερβίσσους.

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, Δειπνοσοφ. ιγ΄.

Καὶ ἡ εἰς Αἴγυπτον δὲ Καμβύσου στρατεία, ὥς φησι Κτησίας, διὰ γυναῖκα ἐγένετο. ὁ γὰρ Καμβύσης πυνθανόμενος τὰς Αἰγυπτίας γυναῖκας ἐν ταῖς συνουσίαις διαφέρειν τῶν ἄλλων, ἔπεμψε πρὸς Ἄμασιν, τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα, μίαν αἰτῶν πρὸς γάμον τῶν θυγατέρων. ὁ δὲ τῶν μὲν ἑαυτοῦ οὐκ ἔδωκεν,

Ex Aeliani de natura animal. lib. VII. caput 1.

Susidas boues numerandi scientiam tenere CTESIAS scribit. Nam Susis regi singulæ quotidie centum cados in hortos sicciores & minus riguos hauriunt. Quem quidem laborem, siue quod sit eis certus & constitutus, siue etiam quia diu multumque in eo se exercuerint, promptissime obeunt: nullam enim earum ad opus remollescere videres. Ad alterum vero supra quam diximus cadum exhauriendum, nec verberibus nec blanditiis inducere posses.

Apud Athenæum dipnosoph. XII.

CTESIAS vero Annarum regis præfectum, & qui Babyloniæ regionis imperium obtinuerat, veste & ornatu muliebri vsum esse tradit: & ad eum cœnantem, quum regis seruus esset, accedere solitas centum quinquaginta psallentes & canentes mulieres. Psallebant autem hæ & canebant illo cœnante.

Apud Stephanum.

Barene, vrbs Mediæ, vicina Agbatanis.

Apud eundem, voce Agbatana.

CTESIAS vero vbique in Persicis, Medorum Agbatana per A scribit.

Ibidem.

Derbicæ, gens vicina Hyrcanis. Appollonius vero cum duplici κκ scribit. CTESIAS autem Derbios eos dicit, siue Terbissos.

Apud Athenæum Dipnosoph. XIII.

Quinetiam Cambysi suscipiendæ in Ægyptum expeditionis (vt scribit CTESIAS) caussa fuit mulier. Nam quũ Ægyptias mulieres in congressu præstare ceteris intellexisset, ad Amasin Ægypti regẽ misit, vnã ex eius filiab. in vxorẽ poscẽs. At hic e suis quidem vnã haud misit,

1 Ita scripsi, vulgo μόχθον. 2 v. Th. Marcil. interp. ad Suetonii Titum in cap. 3. ad ista: vt qui cantaret & psalleret. adi & in primis de his ψαλτρίαις mulieribus doctiss. Brissonium lib. 1. de reg. Pers. 3 Non facit Stephanus Ctesiæ mentionem de hac voce. Ex eo tamen cum A. Schotto puto, & epitomator quidam nomen Ctesiæ omiserit. v. Excerpta Persicorum supra c. 4. 4 De huius nominis διπλογραφίᾳ plura ibi [illegible] scriptor. 5 Ita scripsi, male vulgo Δερβίκκαι, quod notauit & H. Stephanus supra pag. 633 [?] fundet id & ferunt nominum in Stephano. Et ait Apollonium per duplex κκ scribere, quod alii nihilominus per vnum Δερβίκας, vt primum itaque posuisse videtur Stephanus.

suspi-

suspicatus illi non habitum iri honorem vxori debitum, sed pallacæ: verum Apriæ filiam, Neutetin. Exciderat autem regno Apries, propter cladem *in pugna* aduersus Cyrenenses acceptam, & ab Amasi fuerat interfectus. Cambyses Neuteridis consuetudine delectatus, & valde in amorem eius illectus, omnia ex illa discit: & quum orasset eum vt cædem Apriæ patris vlcisceretur, persuadet vt bellum Ægyptiis inferat.

(ὑπονοήσας μὴ γυναικὸς ἕξειν αὐτὴν τιμήν, ἀλλὰ παλλακίδος) ἐπιπέμπει τὴν Ἀπρίου θυγατέρα Νεῖτιν. ὁ δὲ Ἀπρίης ἐκπεπτώκει τῆς Αἰγυπτίων βασιλείας, διὰ τὴν γενομένην ἧτταν περὶ Κυρηναίους, καὶ ἀνῃρέθη ὑπὸ Ἀμάσιδος. ἡσθεὶς οὖν ὁ Καμβύσης τῇ Νείτητι, καὶ σφόδρα ἐρεθισθείς, ἐκμανθάνει παρ' αὐτῆς τὰ πάντα· καὶ δεηθείσης ἐκδικῆσαι τὸν Ἀπρίου τὸν φόνον, πείθεται πολεμῆσαι Αἰγυπτίοις.

10

Apud Ælianum lib. XVI de nat. animal. cap. 42.

Παρὰ τῷ Αἰλιανῷ ἐν τῷ ις' περὶ ζῴων ἰδιοτ. κεφ. μβ'.

ex interpr. Gillii à C. Gesn. recogn. Porro CTESIAS Cnidius refert, in flumine cui nomen Argades, quod ad Persicam Sittacen est, serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras, quatuor cubitorum longitudinem habere, & quos percusserint interimere. interdiu eas haudquaquam videri solere, sub aqua natantes: noctu vero vel lintea lauantibus (quod non pauci faciunt vel propter aquæ deficientis necessitatem, vel quod impediti negociis interdiu vestes non abluerunt) perniciem inferre.

Κτησίας γράφει ὁ Κνίδιος [1] περὶ τὸν Περσικὸν Σιττάκην ποταμὸν εἶναι Ἀργάδην ὄνομα· ὄφεις δ' ἐπ' αὐτοῦ γίνεσθαι πολλούς, μέλανας τὸ σῶμα, πλήν γε τῆς κεφαλῆς. εἶναι δ' αὐτὴν λευκὴν [illegible]. περιγίνεσθαι δ' εἰς ὀργυιὰς τὸ μῆκος τοὺς ὄφεις τούσδε. τοὺς δὲ ὑπ' αὐτῶν δηχθέντας ἀποθνήσκειν. μεθ' ἡμέραν μὲν μὴ ὁρᾶσθαι, ὑποδύεσθαι γὰρ τὸ ὕδωρ· νύκτωρ δὲ ἢ τοὺς ὑδρευομένους, ἢ τοὺς τὰ ἐσθῆτα φαιδρύνοντας διαφθείρειν. πολλοὺς δὲ ἄρα πάσχειν τοῦτο, ἢ χρείᾳ ὕδατος ἐπιλείποντος, ἢ μεθ' ἡμέραν ἀσχοληθέντας, καὶ ἀποπλύναι τὴν ἐσθῆτα μὴ δεδυνημένους.

20

Quæ subiiciuntur iam de Artoxerxe & Cyro, Cyrique aduersus fratrem expeditione &c. patet ex superioribus quæ Photius excerpsit, cap. 58. 59. Persic. fuisse è libro Persicorum CTESIÆ XIX. & postsimum, ni fallor, ex XX. & posterioribus etiam aliqua.

Apud Plutarchum, in Artoxerxis vita.

Παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, ἐν τῷ Ἀρταξέρξου βίῳ.

interpr. ni fallor H. Cruserii. Ac Cyrus à Cyro prisco nomen mutuatus est: illi à sole aiunt inditum. Cyrum enim vocare Persas solem. Artoxerxes ante Arsicas dictus fuit, quamuis Oarsem ferat nuncupatum Dinon. Verum CTESIAM, etsi alioquin absurdarum & insulsarum in libros suos variam fabularum colluuiem infarserit, haud probabile sit tamen appellationem fugisse, in cuius contubernio agebat regis, medicus eius, vxoris, matris & liberorum.

Ὁ μὲν οὖν Κῦρος ἀπὸ Κύρου τοῦ παλαιοῦ τοὔνομα ἔσχεν, ἐκείνῳ δὲ ἀπὸ τοῦ [2] ἡλίου γενέσθαι φασί. Κῦρον γὰρ καλεῖν Πέρσας τὸν ἥλιον. ὁ δὲ Ἀρτοξέρξης, Ἀρσίκας πρότερον ἐκαλεῖτο, καίτοι [3] Δείνων φησὶν ὅτι Ὀάρσης. ἀλλὰ τὸν Κτησίαν, εἰ καὶ τἆλλα μύθων ἀπιθάνων καὶ παραφόρων ἐμβέβληκεν εἰς τὰ βιβλία παντοδαπὴν [4] πυλαίαν, οὐκ εἰκός ἐστιν ἀγνοεῖν τοὔνομα τοῦ βασιλέως, παρ' ᾧ διέτριβε, θεραπεύων αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ μητέρα καὶ παῖδας.

Δ. Φασὶ [illegible] Vulcob.

Apud Xenophontem libro I de expeditione Cyri.

Παρὰ τῷ Ξενοφῶντι, ἐν τῷ α' τῆς Κύρου ἀναβάσεως.

Quum *Cyrus* vna cum his esset, regem & globum qui illum circumstabat

Σὺν τούτοις δὲ ὢν [ὁ Κῦρος] καθορᾷ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον στῖφος· καὶ εὐθὺς οὐκ

1 Porro hic [illegible] Ctesiæ [illegible] Ælianus [illegible] A. Sebastianum, [illegible]
2 Supra in excerpt. Pers. [illegible] Brisson. l. 1. de reg. Pers. [illegible] Suida notat in huius nominis etymo.
3 A[illegible] excerpt. Pers. c. 48. & 56.
4 In [illegible] Plut. [illegible] virtus.

pedibusque connitentem ire, sustinentes ducebant: corpore quidem ob vulnus in capite acceptum grauem cespitantemque, sed victorem arbitrantem se, quod fugientes audiret, Cyrum regem alta voce appellantes, atque vt parceret ipsis orantes. Interea Caunii quidam homines, tenues inopesque, qui humilium ministeriorum gratia regis castra sequebantur, confusi forte vt amici fuere cum illis qui circa Cyrum erant. hi vt tandem punicea sagula eorū aduertere, (quum regii haberent omnes candida) intellexerunt hostes esse. Ita vnus eorum ausus est, ignarus qui esset, Cyrum iaculo à tergo ferire. Vulnerata poplitis vena prolapsus Cyrus tempus simul saucium ad saxum offendit: vnde animam exhalauit. Hæc CTESIAE verba sunt, quibus quasi plumbeo gladio vixtandem interficiens hominem eum sustulit.

Apud eundem Plutarchum, paulo post.

Eduxerat autē *Artoxerxes* (vt CTESIAS autor est) in aciem quadringena millia: Dinon & Xenophon multo plures fuisse qui conflixere memorant. Inito cæsorum numero CTESIAS nouem millia capitum relata perhibet ad Artoxerxem: sibi vero non minus xx millia visos qui ceciderant. Verum hæc in controuersia fuere. Illud vero iam CTESIAE nobile est mendacium, qui se cum Zacynthio Phayllo & quibusdam aliis missum refert ad Græcos. Nam Xenophontem non latuit agere in regis contubernio CTESIAM. Siquidem meminit eius, & constat hosce libros eum voluisse. Quare nuncium cum & tantæ legationis interpretem nō præteriisset tacitum: at Phaylli Zacynthii mentionem fecisset. Sed mire scilicet ambitiosus CTESIAS, nec secius Laconū & Clearchi studiosus, passim in historia aliquas sibi ipse attribuit partes: in quibus quum est, multa & præclara de Clearcho commemorat, & de Lacedæmone. Secundum prœlium eximia dona & maxima Artagersis, qui à Cyro fuerat interemptus, filio misit. Magnifice etiam CTESIAM cęterosque honorauit.

καὶ δι' αὐτοῦ προθυμούμενοι βαδίζειν, ὑπολαβόντες ἦγον· τῷ μὲν σώματι καρηβαροῦντα καὶ σφαλλόμενον, οἰόμενον δὲ νικᾶν, ἀκούοντα τῶν φευγόντων ἀνακαλουμένων Κῦρον βασιλέα, καὶ φείδεσθαι δεομένων. ἐν δὲ τούτῳ, Καύνιοί τινες ἄνθρωποι κακόβιοι καὶ ἄποροι, καὶ ταπεινῶν ὑπουργημάτων ἕνεκα τῇ τοῦ βασιλέως στρατιᾷ παρακολουθοῦντες, ἔτυχον ἀναμιχθέντες, ὡς φίλοι, τοῖς περὶ τὸν Κῦρον. ὡς δὲ μόλις συνεῖδον τὰ περιθωρακίδια φοινικᾶ, (λευκοῖς χρωμένων τῶν βασιλικῶν ἁπάντων) ἔγνωσαν πολεμίους ὄντας. εἷς οὖν ἐκείνων ἐτόλμησεν ἀγνοῶν ἐξόπισθεν βαλεῖν τὸν Κῦρον ἀκοντίῳ. τῆς δὲ περὶ τὴν ἰγνύαν φλεβὸς ἀναρραγείσης, πεσὼν ὁ Κῦρος, ἅμα παίει πρός τινι λίθῳ τὸν τετρωμένον κρόταφον, καὶ ἀποθνήσκει. τοιοῦτος μὲν ὁ Κτησίου λόγος, ᾧ, καθάπερ ἀμβλεῖ ξιφιδίῳ, μόλις ἀναιρῶν τὸν ἄνθρωπον, ἀνῄρηκεν.

συναναμιχθ. Vulc.

Παρὰ τοῦ αὐτοῦ Πλουτάρχου, ὀλίγῳ ὕστερον.

Ἐξεληλάκει δὲ [ὁ Ἀρτοξέρξης] (ὡς ὁ Κτησίας φησὶν) ἐπὶ τὴν μάχην, τεσσαράκοντα μυριάσιν· οἱ δὲ περὶ Δείνωνα καὶ Ξενοφῶντα, πολὺ πλείονας γενέσθαι λέγουσι τὰς μεμαχημένας. ἀριθμὸν δὲ νεκρῶν ὁ Κτησίας, ἐνακισχιλίους ἀνενεχθῆναί φησι πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην· [1] αὐτῷ δὲ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους φανῆναι τοὺς κειμένους. ταῦτα μὲν οὖν ἔσχε διαμφισβήτησιν. ἐκεῖνο δὲ τοῦ Κτησίου λαμπρὸν ἤδη ψεῦσμα, τὸ πεμφθῆναι φάναι πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτὸν, μετὰ [2] Φαύλλου τοῦ Ζακυνθίου καὶ τινῶν ἄλλων. ὁ γὰρ Ξενοφῶν ἠπίστατο συνδιατρίβοντα βασιλεῖ Κτησίαν. μέμνηται γὰρ αὐτοῦ, καὶ τοῖς βιβλίοις τούτοις ἐντετυχηκὼς δῆλός ἐστιν. οὐκ ἂν οὖν ἐλθόντα, καὶ λόγων τοσούτων ἑρμηνέα γενόμενον, παρῆκεν ἀνώνυμον, Φαΰλλον δὲ τὸν Ζακύνθιον ὀνόμαζεν. ἀλλὰ δαιμονίως ὁ Κτησίας, ὡς ἔοικε, φιλότιμος ὢν, καὶ οὐχ ἧττον φιλολάκων καὶ φιλοκλέαρχος, ἀεί τινας ἐν τῇ διηγήσει χώρας ἑαυτῷ δίδωσιν, ἐν αἷς γενόμενος, πολλὰ καὶ καλὰ μιμνήσκεται Κλεάρχου καὶ τῆς Λακεδαίμονος. μετὰ δὲ τὴν μάχην δῶρα κάλλιστα μὲν ἐξέπεμψε καὶ μέγιστα τῷ Ἀρταγέρσου παιδὶ, τοῦ πεσόντος ὑπὸ Κύρου· καλῶς δὲ καὶ Κτησίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἐπετίμησεν.

μεμνήσεται Vulc.

1 *Xyl. vertit,* Ipsi cadauera visa haud pauciora xx millibus esse ait. *& annotat* αὐτῷ. Locus est ambiguus & obscurus. Nam neque satis liquet de Cyri ne an regis exercitu petierint qui hic numerantur, & quo illud αὐτῷ pertineat, non constat. ego ad Ctesiam potius retulerim. Minime quidem Lapo assentior, qui alterum numerum ad Cyrianos, alterum ad regios retulit. Diod. Siculus de regis exercitu plures xv millibus, de Cyri autem circiter tria millia cecidisse refert. 2 *In Variis lectionibus ad Plut. adnotatur* Φαΰλλου, Φαλάκου *è Vulcobii codice. Apud Diodor. Siculum sane lib. 14.* Φάλινος *appellatur.*

Παρὰ τῷ αὐτῷ Πλουτάρχῳ, ἐν τῷ αὐτῷ βίῳ.

Ἐπεὶ δὲ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς Τισαφέρνης ἐξηπάτησε καὶ παρεσπόνδησεν ὅρκων γενομένων, καὶ συλλαβὼν ἀνέπεμψεν ἐν πέδαις δεδεμένους, δεηθῆναί φησιν αὐτοῦ τὸν Κλέαρχον ὁ Κτησίας ὅπως κτενὸς εὐπορήσειε. τυχόντα δὲ, καὶ τημελήσαντα τὴν κεφαλὴν, ἡσθῆναί τε τῇ χρείᾳ, καὶ τὸν δακτύλιον αὐτῷ δοῦναι, σύμβολον φιλίας πρὸς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι συγγενεῖς καὶ οἰκείους. εἶναι δὲ γλυφὴν ἐν τῇ σφραγῖδι Καρυάτιδας ὀρχουμένας. τὰ δὲ πεμπόμενα σιτία τῷ Κλεάρχῳ τοὺς συνδεδεμένους στρατιώτας ἀφαιρεῖσθαι καὶ καταναλίσκειν, ὀλίγα τῷ Κλεάρχῳ διδόντας ἀπ᾽ αὐτῶν. ἰάσασθαι δὲ καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Κτησίας, πλείονα τῷ Κλεάρχῳ πέμπεσθαι διαπραξάμενος, ἰδίᾳ δὲ ἕτερα τοῖς στρατιώταις δίδοσθαι. καὶ ταῦτα μὲν ὑπουργῆσαι καὶ παρασχεῖν, χάριτι καὶ γνώμῃ τῆς Παρυσάτιδος. πεμπομένου δὲ καθ᾽ ἡμέραν τῷ Κλεάρχῳ κωλῆνος ἐπὶ τοῖς σιτίοις, παρακαλεῖν αὐτὸν καὶ διδάσκειν ὡς χρὴ μικρὸν εἰς τὸ κρέας ἐμβαλόντα μαχαίριον, ἀποκρύψαντα πέμψαι, καὶ μὴ περιιδεῖν ἐν τῇ βασιλέως ὠμότητι τὸ τέλος αὐτοῦ γενόμενον. αὐτὸν δὲ φοβούμενον, μὴ ἐθελῆσαι. βασιλέα δὲ τῇ μὲν μητρὶ παραιτουμένῃ μὴ κτεῖναι τὸν Κλέαρχον, ὁμολογῆσαι καὶ ὀμόσαι. πεισθέντα δ᾽ αὖθις ὑπὸ τῆς Στατείρας ἀποκτεῖναι πάντας πλὴν Μένωνος. ἐκ δὲ τούτου τὴν Παρύσατιν ἐπιβουλεῦσαι τῇ Στατείρᾳ, καὶ συσκευάσασθαι τὴν φαρμακείαν κατ᾽ αὐτῆς. οὐκ εἰκότα λέγων, ἀλλὰ πολλὴν ἀλογίαν ἔχοντα τῆς αἰτίας, εἰ δεινὸν ἔργον οὕτως ἔδρασε καὶ παρεκινδύνευσεν ἡ Παρύσατις, διὰ Κλέαρχον ἀνελεῖν τολμήσασα τὴν γνησίαν βασιλέως γυναῖκα, καὶ τέκνων κοινωνὸν ἐπὶ βασιλείᾳ τρεφομένων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἄδηλον ὡς ἐπιτραγῳδεῖται τῇ Κλεάρχου μνήμῃ. καὶ γὰρ ἀναιρεθέντων φησὶ τῶν στρατηγῶν, τοὺς μὲν ἄλλους ὑπὸ κυνῶν σπαράττεσθαι καὶ ὀρνέων· τῷ δὲ Κλεάρχου νεκρῷ θύελλαν ἀνέμου γῆς θῖνα πολλὴν φέρουσαν ἐπιχῶσαι, καὶ ἐπικρύψαι τὸ σῶμα. φοινίκων δέ τινων διασπαρέντων, ὀλίγῳ χρόνῳ θαυμαστὸν ἄλσος ἀναφῦναι, καὶ κατασκιάσαι τὸν τόπον. ὥστε καὶ βασιλεῖ σφόδρα μεταμέλειν, ὡς ἄνδρα θεοῖς φίλον ἀνῃρηκότι τὸν Κλέαρχον. ἡ δ᾽ οὖν Παρύσατις, μῖσός τε πρὸς τὴν

Apud eundem Plutarchum, in eadem vita.

Postquam autem Clearchum aliosque duces interposito iureiurando circumuenit Tissaphernes, comprehensosque & vinculis astrictos ad regem misit: rogatum refert se à Clearcho CTESIAS vt pectinis copiā sibi faceret. Quo accepto, curasse eum caput, oblectatumque pectinis vsu, & annulum suum amicitiæ mutuæ ad necessarios & familiares Lacedæmone suos insigne sibi dedisse. Insculptas in pala fuisse Caryatidas saltantes. Cibaria quæ Clearcho mittebantur, à concaptiuis militibus interuersa & consumpta, pauca vero ex illis relicta Clearcho. Cui rei etiam refert se remedium CTESIAS adhibuisse, effecisseque vt copiosiora mitterentur Clearcho, ac militibus separatim præberentur alia: atque hæc subministrasse & suppeditasse ex beneficio & sententia Parysatidis. Quum mitteretur quotidie Clearcho inter cibaria perna, orasse ipsum Clearchum ac subiecisse, modicum pugionem vt in carnem conditum clam sibi mitteret, neque fineret vt regis fata sua paterent atrocitati: ceterum abnuisse metu se. Regem deprecanti matri pro Clearchi incolumitate iureiurando annuisse: verum impulsu inde Statiræ cunctos fuisse ab eo præter Menonem trucidatos. Hinc Statiræ tetendisse Parysatidem insidias, virusque ei concinnasse. Verum parum probabilia affert, & coniuncta cum absurda caussa, facinus admisisse adeo nefarium, atque in periculum sese præcipitauisse Parysatidem Clearchi gratia, sustinentem iustam regis coniugem liberorumq; consortem ad regnū educatorum necare. Ceterum non obscure exaggerat hæc ad Clearchi commēdandā memoriā. Etenim attexit hoc quoq;, duces obtrūcatos ceteros fuisse à canibus & alitib. laniatos: Clearchi cadaueri venti procellā cumulū terræ excitasse atq; iniecisse corpori, idq; contexisse. quo loco enato palmeto, breui eximium nemus excreuisse ac locum eum inumbrasse. itaque magna ductum pœnitentia rēgem, quod virum diis charum peremisset Clearchum. Parysatis ergo, quum odium iam inueteratum

1 de his & seqq. excerpta Pers. supra c. 59, & 60.

atque

atque æmulationem concepisset in Statiram, cernens potentiam suam à rege se reuerente & honorante proficisci, illius vero amore & fide stabilem firmamque, instruxit ei insidias, de summa, vt arbitrabatur, aleam iaciens. Ancillam habebat fidam, quæ plurimum apud ipsam poterat, Gigim dictam. quam administram veneni Dinon tradit fuisse, consciam modo inuitam CTESIAS. Illū qui venenū dedit, hic Belitaram appellat, ille Melantam. Instituentes autē ex superioribus suspicionibus ac simultate cœgredi denuo & vna cœnare, cum metu tamen & cautione iisdem epulis atque ab iisdem vtebantur paratis. Nascitur apud Persas exigua auis, quæ omni caret excremento, habetque intestina omnia adipe differta: vnde vento arbitrantur & rore hoc animal viuere: Ryntaces dicitur. Hanc autumat Ctesias cultello, quem altero latere illeuerat toxico, dissecuisse Parysatidem, atque infecisse alteram partem veneno, partem synceram & puram ori ingestam ipsam mandisse, Statiræ vero dedisse virulentam. Dinon, non Parysatidem, sed Melantam medicatas carnes secuisse cultro & Statiræ apposuisse. Quum animam igitur magnis cum cruciatibus & doloribus ageret mulier, & ipsa olfecit maleficium, & suspicionem regi aduersus matrem attulit, feritatem illius & animum implacabilem cognoscenti. Vnde quæstioni extemplo intentus, ministros matris & structores corripuit ac tormentis lacerauit: at Gigim diu Parysatis in cubiculo suo tenuit, deposcentique denegauit regi: verum post orante illa vt domum nocte dimitteretur, certior factus locatis insidiis cōprehendit Gigim, eamque rei capitalis damnauit. &c.

Στάτειραν ἐξ ἀρχῆς ὑποκειμένου καὶ ζηλοτυπίας, ὁρῶσα τὴν μὲν αὑτῆς δύναμιν, αἰδουμένου βασιλέως καὶ τιμῶντος οὖσαν, τὴν δ' ἐκείνης, ἐρωτικὴν καὶ πιστὴν βέβαιον καὶ ἰσχυράν, ἐπεβούλευσεν, ὑπὲρ τῶν μεγίστων, ὡς ᾤετο, παραβαλλομένη. θεράπαιναν εἶχε πιστὴν καὶ δυναμένην παρ' αὐτῇ μέγιστον, ὄνομα Γίγιν. ἣν ὁ μὲν Δείνων ὑπουργῆσαι τῇ φαρμακείᾳ φησί, συνειδέναι δὲ μόνον ἄκουσαν ὁ Κτησίας. τὸν δὲ δόντα τὸ φάρμακον οὗτος μὲν ὀνομάζει Βελιτάραν, ὁ δὲ Δείνων, Μελάνταν. ἐκ δὲ τῆς πρόσθεν ὑποψίας καὶ διαφορᾶς ἀρξάμεναι πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ φοιτᾶν καὶ συνδειπνεῖν ἀλλήλαις, ὅμως τῷ δεδιέναι καὶ φυλάττεσθαι, τοῖς αὐτοῖς σιτίοις καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐχρῶντο. γίνεται δὲ μικρὸν ἐν Πέρσαις ὀρνίθιον, ᾧ περιττώματος οὐδὲν ἔστιν, ἀλλ' ὅλον διάπλεων πιμελῆς τὰ ἐντός· ᾗ καὶ νομίζουσιν ἀνέμῳ καὶ δρόσῳ τρέφεσθαι τὸ ζῷον. ὀνομάζεται δὲ ῥυντάκης. τοῦτό φησιν ὁ Κτησίας μικρᾷ μαχαιρίδι κεχρισμένῃ τῷ φαρμάκῳ κατὰ θάτερα τὴν Παρύσατιν διαιροῦσαν, ἐκμάξαι τῷ ἑτέρῳ μέρει τὸ φάρμακον. καὶ τὸ μὲν ἄχραντον καὶ καθαρὸν εἰς τὸ στόμα βαλοῦσαν αὐτὴν ἐσθίειν, δοῦναι δὲ τῇ Στατείρᾳ τὸ πεφαρμαγμένον. ὁ δὲ Δείνων, οὐ τὴν Παρύσατιν, ἀλλὰ τὸν Μελάνταν, τέμνοντα τῇ μαχαιρίδι τὰ φαρμακώδη τῶν κρεῶν, παραθεῖναι κατὰ τὴν Στάτειραν. ἀποθνήσκουσα δ' οὖν ἡ γυνὴ μετὰ πόνων μεγάλων καὶ σπαραγμῶν, αὐτή τε συνῃσθάνετο τοῦ κακοῦ, καὶ βασιλεῖ παρέσχεν ὑποψίαν κατὰ τῆς μητρός, εἰδότι τὸ θηριῶδες αὐτῆς καὶ δυσπαραίτητον. ὅθεν εὐθὺς ἐπὶ τὴν ζήτησιν ὁρμήσας, τοὺς μὲν ὑπηρέτας καὶ τραπεζοκόμους τῆς μητρὸς συνέλαβε καὶ κατεστρέβλωσε. τὴν δὲ Γίγιν ἡ Παρύσατις πολὺν χρόνον εἶχεν οἴκοι μετ' αὐτῆς, καὶ βασιλέως ἐξαιτοῦντος, οὐκ ἔδωκεν· ἀλλ' ὕστερον αὐτῆς δεηθείσης εἰς τὸν οἶκον ἀφεθῆναι νυκτός, αἰσθόμενος καὶ λόχον ὑφεὶς συνήρπασε, καὶ κατέγνω θάνατον.[3]

Vide.

De eadem re, quod Statira insidiis Parysatidis perierit, Plutarchus idem supra in eadem vita.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ, ὡς ἡ Στάτειρα ἐξ ἐπιβουλῆς τῆς Παρυσάτιδος ἀπώλετο, ὁ αὐτὸς Πλούταρχος περὶ τούτων ἐν τῷ αὐτῷ βίῳ.

Quia vero per bellum Dinon hoc scelus prodidit patratum, CTESIAS post: (quem neque præterire tempus, quum rebus agendis interfuerit, consentaneum est: neque caussam habebat cur eam rem vltro in narrando vt

Ἐπεὶ δὲ Δείνων μὲν ἐν τῷ πολέμῳ συντετελέσθαι τὴν ἐπιβουλὴν εἴρηκε, Κτησίας δὲ ὕστερον, (ὃν οὔτε ἀγνοεῖν τὸν χρόνον εἰκός ἐστι, παρόντα ταῖς πράξεσιν, οὔτε ἑκὼν αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔργον, ὡς ἐπρά-

1 Vide supra in excerpt. c. 60. 2 [illegible] habes ibidem. 3 Addit Plut. supplicium Gingis quali nimirum venefici apud Persas afficiebantur. λίθος ἐστὶ πλατύς, ἐφ' ὃν τὴν κεφαλὴν [illegible] ἐπιθέντες, ἑτέρῳ λίθῳ παίουσι καὶ πιέζουσιν, ἄχρις οὗ συνθλάσωσι τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλήν.

* ἐπεσχέθη διηγούμενος· οἷα πάσχει πολλάκις ὁ λόγος αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὸ μυθῶδες καὶ δραματικὸν ἐκτρεπόμενος τῆς ἀληθείας) τοῦτο μὲν ἣν ἐκεῖνος ἀπέδωκε χώραν ἕξει.

Παρὰ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ, ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας, κεφ. περὶ ἐναργείας.

Καθόλως δὲ ὁ ποιητὴς οὗτος, [Κτησίας,] ποιητὴν γὰρ αὐτὸν καλοίη τις εἰκότως, ἐναργείας δημιουργός ἐστιν ἐν τῇ γραφῇ συμπάσῃ· οἷον καὶ ἐν τοῖς τοιοῖσδε. δεῖ τὰ * γενόμενα οὐκ εὐθὺς λέγειν ὅτι ἐγένετο, ἀλλὰ κατὰ μικρόν, κρεμῶντα τὸν ἀκροατήν, καὶ ἀναγκάζοντα συναγωνιᾶν. τοῦτο ὁ Κτησίας ἐν τῇ ἀγγελίᾳ τῇ περὶ Κύρου τεθνεῶτος ποιεῖ. ἐλθὼν γὰρ ὁ ἄγγελος οὐκ εὐθὺς λέγει ὅτι ἀπέθανε Κῦρος παρὰ τὴν Παρύσατιν, (τοῦτο γὰρ ἡ λεγομένη ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσίς ἐστιν) ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἤγγειλεν ὅτι νικᾷ· ἡ δὲ ἥσθη, καὶ ἠγωνίασεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἐρωτᾷ, Βασιλεὺς δὲ πῶς πράττει; ὁ δὲ, Πέφευγε, φησί. καὶ ἡ ὑπολαβοῦσα, Τισσαφέρνης γὰρ αὐτῷ τούτων αἴτιος. καὶ πάλιν ἐπανερωτᾷ, Κῦρος δὲ ποῦ νῦν; ὁ δὲ ἄγγελος ἀμείβεται, Ἔνθα χρὴ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας αὐλίζεσθαι. κατὰ μικρὸν καὶ κατὰ βραχὺ προϊὼν μόλις τὸ δὴ λεγόμενον ἀπέρρηξεν αὐτὸ μάλα ἠθικῶς καὶ ἐναργῶς· τόν τε ἄγγελον ἐμφήνας ἀκουσίως ἀγγέλλοντα τὴν συμφοράν, καὶ τὴν μητέρα εἰς ἀγωνίαν ἐμβαλὼν καὶ τὸν ἀκούοντα.

Ἐν τῷ Ἡσυχίου λεξικῷ.

Σάραπις, [1] Περσικὸς χιτὼν μεσόλευκος· ὡς Κτησίας, Καὶ διαρρήξασα μὲν τὸν σάραπιν, καὶ τὰς τρίχας καθειμένη, ἐτίλλετο [2] τε καὶ βοὴν ἐποίει.

Παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, ἐν τῷ Ἀρτοξέρξου βίῳ.

Ἐξέβαλε δὲ καὶ τῆς θαλάσσης Λακεδαιμονίους, Κόνωνι τῷ Ἀθηναίῳ μετὰ Φαρναβάζου στρατηγῷ χρησάμενος. ὁ γὰρ Κόνων διέτριβε μὲν ἐν Κύπρῳ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν, οὐ τὴν ἀσφάλειαν ἀγαπῶν, ἀλλὰ τὴν τῶν πραγμάτων μεταβολήν, ὥσπερ ἐν πελάγει τροπὴν [illegible] ναι.

fuerat gesta, ex suo loco traiiceret, quod crebro ei in scribendo accidit, vt a veritate excurrat ad vana & fabulosa) hæc, quem ille tribuit, habebit locum.

Apud Demetrium Phalereum lib. qui περὶ ἑρμηνείας inscribitur, cap. de perspicuitate.

Et omnino hic poeta [CTESIAS,] poetam enim non immerito illum quis vocet, euidentiæ est artifex in omni scriptione: sicut & in his. * Oportet quæ facta sint, non statim fateri facta esse, sed paulatim, suspensum tenendo auditorem, & nobiscum angi cogendo. Quod CTESIAS in allato de Cyri morte nuncio facit. nec enim nuncius, simulatque ad Parysatin venit, ei Cyrum mortuum esse dicit: (hæc enim est quæ Scythica oratio appellatur) sed primum quidem, victoria potitum cum nunciauit (quæ verba illi gaudium anxietati mixtum attulerunt) postea vero interrogat, At rex quomodo se nunc gerit? Tunc ille, Fugæ se dedit, inquit. hic illa sermonem excipiens, Tissaphernes horum ei malorum est author, inquit. Rursumque interrogat, Cyrus vero vbi nunc est? Respondet nuncius, Vbi fortes viros diuersari decet. * Paullatim & breuiter progrediendo ægre erumpit in illud ipsum quod dicendum erat, idque perquam facit morate & illustre: tum nuncium repræsentando inuitum annunciare hunc casum, tum matrē in timorem & angorem coniiciendo, sicut & auditorem.

* Interpr. H. Steph.

In lexico Hesychii.

Sarapis, tunicæ Persicæ genus albo distinctum. vt CTESIAS: Et discindens sarapin, comamque demittens, vellebat crines & clamabat.

Apud Plutarchum in vita Artoxerxis.

Lacedemonios etiā mari summouit *, Cononis Atheniensis cū Pharnabazo ductu. Siquidem Conon in Cypro post prœlium nauale ad Ægos flumen egit, non securitatē sectans, sed rerum conuersionem sicut in mari æstus opperiens reciprocatio-

* Artoxer. xx.

1 v. eruditiss. Brissonium lib. 2. de reg. Pers. de hac veste, vbi non sine caussa suspicatur apud Pollucem hanc vocem mendosam esse, cum ut vulgari libri [illegible] habent. doctiss. viri suspitionem confirmat egregie per vetustissimus mss. Palatinus, qui diserte istum Pollucis locum (lib. 7. Onomastic. cap. 13. sub fin.) ita scribit, [illegible] Μήδων [illegible] quod ego in Notis meis ad Pollucem moneo. 2 Coniecturam sequor quam manu diligentiss. Sylburgii adscriptam inueni Hesychio, scilicet legendum [illegible]. Adposui autem hoc loci illud fragmentum, quod alicui non ita vero absimile videri queat, ista de Parysatide luctu ob interfectum filium a Ctesia scripta fuisse, de quo Excerpt. Persic. 58.

nem.

nem. Qui quod videret sua consilia viribus, & regis vires viro prudente egere, ad regem misit de rationibus suis epistolam, quam tabellario iussit potissimum Zenone interprete Cretensi vel Polycrito Mendæo reddere: (horum fuit Zeno saltator, medicus Polycritus) qui si abessent, CTESIAE medico. Fama est hunc accepta epistola Cononis, scriptis eius adiecisse vt CTESIAM quoque ad se mitteret, ad res maritimas conducibilem. CTESIAS vero regem ait sua sponte hoc sibi muneris iniunxisse.

νων. ὁρῶν δὲ καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λογισμοὺς δυναμένους, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ἀνδρὸς ἔμφρονος δεομένην, ἔπεμψεν ἐπιστολὴν βασιλεῖ περὶ ὧν ἐδεῖτο· καὶ ταύτην ἐκέλευσεν ἐγχειρίζειν, μάλιστα μὲν ἀποδοῦναι διὰ Ζήνωνος τοῦ Κρητὸς, ἢ Πολυκρίτου τοῦ Μενδαίου (τούτων δὲ ἦν ὁ μὲν Ζήνων ὀρχηστὴς, ὁ δὲ Πολύκριτος, ἰατρός) ἂν δὲ οὗτοι μὴ παρῶσι, διὰ Κτησίου τοῦ ἰατροῦ. λέγεται δὲ ὁ Κτησίας, τὴν ἐπιστολὴν λαβὼν, παραγράψαι τοῖς ὑπὸ τοῦ Κόνωνος 10 ἐπεσταλμένοις, ὅπως καὶ Κτησίαν ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν, ὡς ὠφέλιμον ὄντα ταῖς ἐπὶ θαλάσσῃ πράξεσιν. ὁ δὲ Κτησίας αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ βασιλέα φησὶ προσθεῖναι τὴν λειτουργίαν αὐτῷ ταύτην.

Apud Diodorum Siculum lib. XIV.

Παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ ἐν τῷ ιδ΄.

Cum hoc anno [olymp. xcv, 3. archōte Ithycle] CTESIAS historiam suam Persicam concludit, a Nino & Semiramide vsque deductam.

Κτησίας δὲ ὁ συγγραφεὺς τὴν τῶν Περσικῶν ἱστορίαν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν [ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἰθυκλέους] κατέστρεψεν, ἀρξάμενος ἀπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμιδος.

Persicam vero historiam Ctesiæ non obscure notare videtur Lucianus lib. πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, *his verbis* τοῦ δὲ συγγραφέως ἔργον ἓν, ὡς ἐπράχθη, εἰπεῖν. ὁ δὲ οὐκ ἂν δύναιτο, ἄχρις ἂν ἢ φοβῆται Ἀρταξέρξην, ἰατρὸς αὐτοῦ ὢν, ἢ ἐλπίζῃ κάνδυν πορφυροῦν, καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν, καὶ ἵππον τῶν Νισαίων λήψεσθαι, μισθὸν τῶν ἐν τῇ γραφῇ ἐπαίνων. *id est*, Officium historici vnum est, rem narrare, vt acta fuit. Ille vero hoc præstare neutiquam possit, quamdiu reformidet Artaxerxem, cuius est medicus scilicet, aut dum sperat sibi purpureum candyn, & torquem aureum, Nisæumque equum, mercedem nimirum pro laudibus quas historiæ inseruerit. *Qui itaque adulationem notauerit, historiæ labem sane fœdam. Fabulositatem tamen maxime in illo archiatro accusarunt, id quod de Indicis peruagatum est. Non nemo tamen idem quoque in Persicis, quibus & Assyria comprehendo, quod ad antiquas gentis origines præsertim attinet, notauit; &, integer * si Diodorus exstaret, cognosceremus abunde de hac re. Non tacuit tamen & Strabo qui lib. XI ita:* ἀλλ' οὔτε περὶ τούτων (de Massagetis & Sacis) μὲν οὐδεὶς ἠκρίβωκεν οὐδὲν πρὸς ἀλήθειαν, οὔτε τὰ παλαιὰ τῶν Περσικῶν, οὔτε τῶν Μηδικῶν, ἢ Συριακῶν ἐς πίστιν ἀφῖκται μεγάλην, διὰ τὴν τῶν συγγραφέων ἁπλότητα, καὶ τὴν φιλομυθίαν. ὁρῶντες γὰρ τοὺς φανερῶς μυθογράφους εὐδοκιμοῦντας, ᾠήθησαν καὶ αὐτοὶ παρέξεσθαι τὴν γραφὴν ἡδεῖαν, ἐὰν ἐν ἱστορίας σχήματι λέγωσιν, ἃ μηδέποτε εἶδον μήτε ἤκουσαν, ἢ οὐ παρά γε εἰδότων, σκοποῦντες δὲ αὐτὸ τοῦτο μόνον, ὅτι ἀκρόασιν ἡδεῖαν ἔχει, καὶ θαυμαστήν. ῥᾷον δ' ἄν τις Ἡσιόδῳ καὶ Ὁμήρῳ πιστεύσειεν ἡρωολογοῦσι, καὶ τοῖς τραγικοῖς ποιηταῖς, ἢ Κτησίᾳ τε, καὶ Ἡροδότῳ, καὶ Ἑλλανίκῳ, καὶ ἄλλοις τοιούτοις. *id est, Xylandro interprete:* Sed neque de his quisquam veritatem exacte perhibuit, neque de priscis Persarum, Medorũ, Syrorum rebus, fidem admodum magnam inuenerunt scriptores: idque ob ipsorum simplicitatem, & fabulas edendi studium. Cum enim viderent in honore esse eos qui è professo fabulas scriberent: existimauerunt suam quoq; scriptionem lectoribus iucundã fore, si sub narrationis veræ specie ea dicerent, quæ neq; vidissent neq; audiuissent, saltem ex iis quibus cognita ista essent. id vnum spectantes, vt auditio amœna fieret atq; admirabilis. Equidem facilius Hesiodo & Homero aliquis fidẽ adhibuerit cum de heroibus verba faciunt, itemque tragicis poetis; quam Ctesiæ, Herodoto, Hellanico, & eorũ similibus. *Ob* ψευδογραφίαν *itaque hosce historicos & Lucianus* ἀληθ. ἱστορ. β΄ *ἐν ᾅδου collocat:* καὶ μεγίστας, *ait,* ἁπασῶν τιμωρίας ὑπέμενον οἱ ψευσάμενοί τι παρὰ τὸν βίον, καὶ οἱ μὴ τἀληθῆ συγγεγραφότες, ἐν οἷς καὶ Κτησίας ὁ Κνίδιος ἦν &c. *Sed mittamus illum Atticum* μυκτῆρα, *& aliquot ex Indicis quoq;* ἀποσπασμάτια, *vel quæ inde se hausisse auctores testantur etiam optimi, adiiciamus.*

* *si ex mss. emendauit Is. Cas.*

Apud Aelianum lib. XVII de nat. animal. c. 29

Indorum regem hostibus bellum inferentem, bellatorum centena millia elephantorum antecedunt: cum vero aliorum maximorum & fortissimorum tria millia subsequuntur, ad hostiles muros ipso incursu euertendos institutorum: cum enim rex iubet, euertunt, idque pectorum suorum vi & impetu. Hoc se audiuisse CTESIAS scribit: idemque Babylone se vidisse dicit, palmas ab his ad moderatoris sui iussum violentissimo impetu extirpatas.

Παρὰ τῷ Αἰλιανῷ, ἐν τῷ ιζ΄ περὶ ζῴ. ἰδιότ. κεφ. κθ΄.

Τοῦ Ἰνδῶν βασιλέως ἐλαύνοντος ἐπὶ τοὺς πολεμίους, δέκα μυριάδες ἐλεφάντων προηγοῦνται μαχίμων. ἑπόμενοι δ᾽ ἀκούω τρισχιλίους τοὺς μεγίστους τε καὶ ἰσχυροτάτους ὑπάρχειν, οὓς τρέφουσιν εἰς τὸ ἐπαγγελλόμενον τὰ τείχη τῶν πολεμίων ἀνατρέπειν, [1] ἐμπεσόντες ὅταν κελεύσῃ βασιλεύς. ἀνατρέπουσι 10 δὲ τοῖς στήθεσι. καὶ λέγει μὲν ταῦτα καὶ Κτησίας, ἀκούσας γεγράφειν. ἰδεῖν δὲ ἐν Βαβυλῶνι ὁ αὐτὸς λέγει τοὺς φοίνικας αὐτορρίζους ἀναστρεπομένους ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐμπιπτόντων αὐτοῖς θηρίων βιαιότατα. δρῶσι δὲ, ἂν ἄρα ὁ Ἰνδὸς ὁ πωλεύων [2] αὐτοὺς, κελεύσῃ δρᾶσαι τοῦτο αὐτοῖς.

Apud Aristotelem de generat. animal. lib. II, cap. 2.

Quae enim CTESIAS Cnidius de semine elephantorum narrauit, illum mentitum fuisse claret. Ait enim istud desiccatum adeo indurari, vt fiat electro simile. Non vero ita fit.

Παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει ἐν τῷ β΄ περὶ ζώων γενέσ. κεφ. β΄.

Κτησίας γὰρ ὁ Κνίδιος ἃ περὶ τοῦ σπέρματος τῶν 20 ἐλεφάντων εἴρηκε, φανερός ἐστιν ἐψευσμένος. φησὶ γὰρ οὕτω σκληρύνεσθαι ξηραινόμενον, ὥστε γίνεσθαι ἠλέκτρῳ ὅμοιον. τοῦτο δὲ οὐ γίνεται.

Apud eundem libro tertio extremo de histor. animal.

Falsum vero est etiam quod CTESIAS scripsit de elephantorum genitura.

Παρὰ τῷ αὐτῷ ἐν τῷ ἄκρῳ βιβ. γ΄. περὶ ζώων ἱστορ.

Ψευδὲς δὲ ἐστὶ καὶ ὅπερ Κτησίας γέγραφε περὶ τῆς γονῆς τῶν ἐλεφάντων.

Non habebam in animo quidquam infercire vbi Ctesiae non fieret nominatim mentio. Quam enim multa talia ex Aeliano alias describenda, vt ille certe e Ctesia plerosque istos Indicos logos descripserit? Hoc tamen de gallis gallinaceis, & aliud infra de auicula dicaro vel ideo inserere visum fuit, quod vtrumque A. Schottus in suis Notis ad Ctesiae Indica laudet, & e Ctesia exceptum moneat plenius ac latius, quam Photius scilicet fecit. De gallis sane ex Photio supra cap. 3. Indic. saltem habes, vnde μεγίστους fuisse scias. Audi itaque Aelianum lib. XVI de animal. c. 2. ita scribentem:

Nascuntur & Gallinacei maximi [apud Indos]: nec rubram habent cristam vt nostri, sed ita variam & floridam, quemadmodum coronam ex floribus contextam. Pennas posteriores non inflexas habent, neque in orbem reuolutas, sed latas, quas cum non erigunt, vt pauones trahunt: eorum pennae partim auri, partim caerulei vel smaragdi colorem gerunt.

Ἀλεκτρυόνες δὲ γίνονται μεγέθει μέγιστοι [ἐν Ἰνδοῖς,] καὶ ἔχουσι λόφους οὐκ ἐρυθρούς, κατά γε τοὺς ἡμεδαπούς, ἀλλὰ ποικίλους κατὰ τοὺς ἀνθινοὺς στεφάνους. τὰ δὲ πτερὰ τὰ πυγαῖα ἔχουσιν οὐ κυρτά, οὐδὲ εἰς ἕλικα ἐπικαμφθέντα, ἀλλὰ πλατέα, καὶ ἐπισύρουσιν αὐτά, ὥσπερ οὖν οἱ ταῷς, ὅταν μὴ ὀρθώσωσί τε καὶ ἀναστήσωσιν αὐτά. χρόαν δὲ ἔχει τὰ πτερὰ τῶν Ἰνδῶν ἀλεκτρυόνων χρυσωπούς τε καὶ κυανανγεῖς κατὰ τὴν σμαράγδου λίθον.

χρυσωπὸν τε καὶ κυανανγῆ

Apud eundem Aelianum lib. XVI de animal. nat. c. 31.

In his libris, quos Cnidius CTESIAS de rebus Indicis conscripsit, Cynamolgorum gentem ait canes permultos, magnitudine Hyrcanis canibus pares alere solere. Quamobrem vero

Παρὰ τῷ αὐτῷ Αἰλιανῷ, ἐν τῷ ις΄ περὶ ζῴ. ἰδιότ. ις΄. κεφ. λα΄.

Λέγει δὲ ἄρα Κτησίας ἐν λόγοις Ἰνδικοῖς, τοὺς καλουμένους Κυναμολγοὺς τρέφειν κύνας πολλούς, κατὰ τοὺς Ὑρκανοὺς τὸ μέγεθος· καὶ εἶναί γε ἰσχυροὺς κυνοτρόφους, καὶ τὰς

1 *Illa immanes saltem excerpta Indic. supra c. 3. vbi* περὶ τῶν τειχομαχούντων *(ita enim cum Hoeschelio nostro malim)* ἐλεφάντων.
2 ἰσ. αὐτῶν

αἰτίας ὁ Κνίδιος ἐκείνας λέγει· ἀπὸ τῶν θερινῶν τροπῶν εἰς μεσοῦντα χειμῶνα ἐπιφοιτῶσιν αὐτοῖς ἀγέλαι βοῶν, οἱονεὶ μελιττῶν σμῆνος ἢ σφηκιὰ κεκινημένη, πλῆθος ἀριθμοῦ κρείττονος αἱ βόες. εἰσὶ δὲ ἄγριοι καὶ ὑβρισταὶ, καὶ εἰς κέρας θυμοῦνται δεινῶς. οὐκοῦν ἔχοντες αὐτὰς ἀνασείλλειν ἑτέρως οὐδὲ, τοὺς τροφίμους αὐτῶν κύνας ἐπ᾽ αὐτὰς ἀφιᾶσιν, ἐς τοῦτο ἀεὶ τρεφομένους· οἱ δὲ ῥᾳδίως καταγωνίζονταί τε καὶ διαφθείρουσιν αὐτὰς ῥᾷστα. εἶτα τῶν μὲν κρεῶν τὰ δοκοῦντα σφίσιν εἰς ἐδωδὴν ἐπιτήδεια, ἐξαιροῦσι· τὰ δὲ λοιπὰ τοῖς κυσὶν ἀποκρίνουσι, καὶ μάλα γε ἀσμένως κοινωνοῦντες αὐτοῖς, ὥσπερ οὖν εὐεργέταις ἀντιχαριζόμενοι. κατὰ τὰς ὥρας δὲ καθ᾽ ἃς οὐκ ἐπιφοιτῶσιν αἱ βόες, συνθηρῶσιν αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς ζώοις τοῖς ἄλλοις ἔχουσιν· καὶ τῶν θηλειῶν ἀμέλγουσι τὸ γάλα, καὶ ἐκ τούτου κέκληνται. πίνουσι γὰρ αὐτὸ, ὥσπερ οὖν ἡμεῖς τὸ τῶν ὀΐων τε καὶ τῶν αἰγῶν.

sit hæc natio tam canum studiosa, caussam idem affert. Cum ab æstiuo solstitio ad mediam hyemem, tanquam apum examina, aut concitata vesparum vis, sic armenta numero ampliora boum ferorum eos cornibus vehementer incitata appetant & noceant: hi non aliter hæc retundere valentes, canes quos magna cura aluerunt, in ipsos immittunt, qui facile boues debellant, & interimunt. Deinde ante commemorati homines, quas esculentas carnes existimant, sibi auferunt, reliquas canibus impertiunt, libenterque communicant, tanquam pro accepto beneficio grati. Reliquo anni tempore cum non amplius eo boues accedunt, ad venandas alias feras secum ducunt. Iccircoque Cynamolgi appellantur, quod à canibus lac exprimunt mulctra, tum vero sic idipsum, quemadmodum nos vel ouillum, vel caprinum, bibunt.

Παρὰ τῷ Πολυδεύκει ἐν τῷ ὀνομαστικῷ ε΄, κεφ. ε΄.

Οἱ δὲ κυναμολγοὶ, [1] κύνες εἰσὶ περὶ τὰ ἕλη τὰ μεσημβρινὰ, γάλα δὲ βοῶν ποιοῦνται τὴν τροφήν. καὶ τοὺς ἐπιόντας τοῦ θέρους βοῦς Ἰνδικοὺς καταγωνίζονται, ὡς ἱστορεῖ Κτησίας.

Apud Pollucem Onomastic. lib. v. c. 5

Cynamolgi vero, canes sunt circa meridionales paludes [Indiæ,] qui lacte boum victitant, & incursantes gentem in æstate boues Indicos debellant, vti scribit CTESIAS.

Παρὰ τῷ Τζέτζῃ χιλ. ζ. στίχ. ψλθ΄.

Εἰ θαῦμα δὲ νομίζοι τις, [2] Ἀρράβων τοὺς καλάμους,
Ὁ Τζέτζης λέγει, περὶ Ἰνδῶν καλάμους τοῦ Κτησίου
Ὡς διοργυίους γράφοντι τὸ πλάτος, τίς πιστεύσοι;
Καὶ τοῖς τὸ ἓν γονάτιον δύο ποιεῖ ὁλκάδας.

Apud Tzetzem chiliad. VII, vers. 739

Si vero miraculum putet quispiam Arabum calamos,
Tzetzes recenset Indorũ calamos ex CTESIA,
Instar duorum passuum scribente in latitudine: quis credat?
Et illis vnum internodiolum duas facere onerarias.

Παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, περὶ ἱστορ. ζῴ. ἐν τῷ β΄, κεφ. α΄.

Διστοίχους δὲ ὀδόντας οὐδὲν ἔχει τούτων τῶν ζῴων. ἔστι δέ τι, εἰ δεῖ πιστεῦσαι Κτησίᾳ. ἐκεῖνος γὰρ ἐν Ἰνδοῖς τὸ θηρίον, ᾧ ὄνομα εἶναι [4] μαρτιχόραν, τοῦτ᾽ ἔχειν ἐπ᾽ ἀμφότερα φησὶ τριστοίχους τοὺς ὀδόντας. εἶναι δὲ μέγεθος μὲν ἡλίκον λέοντα, καὶ δασὺ

Apud Aristotelem de hist. animal. lib. II. c. I.

Duplicem vero dentium seriem ex his generibus animal nullum habet. Immo est quoddam, si CTESIAE credere par est. Ille enim animal apud Indos cui nomen sit Mantichora, habere vtrinq; secus dentiũ triplicẽ ordinẽ ait: magnitudine vero æquare leonem, & similiter

1 De Polluce nostro quid dicam, mehercle nescio. Aelianum certe rectius inspexisse Ctesiam credam. Et alii etiam veteres auctores hos Cynamolgos populos tradunt, eosq; tamen feminarum lacte victitasse, unde iis nomen in illis etiam Cnidius Agatarchides, apud quem paria habes cum Ctesianis excerptis. Cur itaque Pollux canes cum gente sua, canina licet & ipsa, confundat, caussam non comminiscor. 2 narrauit vero eo Vranii lib. III. Ἀραβικῶν Tzetzes de calamis ibi, in quibus mortuos reges, & eorum uxores, fratres ac filios sepeliant: ἐν γὰρ τοῖς κοιλώμασι illorum calamorum, & calamum ... Ctesiana subiisset. talia scilicet illa ... quibus delectati scriptores vani. 3 vide Excerpt. Ind. supra c. 6. 4 Notanda diuersitas scripturæ in huius belluæ vocabulo. Excerpta Ind. supra c. 7. habent μαρτιχόραν, vel cum Bas. libro μαρτιχόρας, ut etiam Aelianus & Philostratus habet. Aristoteles μαντιχώρας vetus, & Plinius etiam mantichoram sicut & Aeliani varia lectio, notauit & Brodaeus V. miscell. 24. Ctesiam super his grauiter vanitatis arguens.

pilis

densum esse, nec pedes absimiles habere. facie autem & auribus humanis similem: oculisque glaucis. colore rubere vt cinnabari. caudam vero, scorpii terrestris caudæ parem esse, in qua aculeum gerat, & agnata eiaculetur spicula. vocem illi talem esse qualis fistula & tuba edatur. celeriter vero currere non aliter ac ceruos, & ferum esse, deuorareque homines.

ὁμοίας, καὶ πόδας ἔχειν ὁμοίους. πρόσωπον δὲ καὶ ὦτα ἀνθρωποειδές· τὸ δὲ ὄμμα γλαυκόν, τὸ δὲ χρῶμα κιναβάρινον· τὴν δὲ κέρκον, ὁμοίαν τῇ τοῦ σκορπίου τοῦ χερσαίου, ἐν ᾗ κέντρον ἔχειν, καὶ τὰς ἀποφυάδας ἀπακοντίζειν. φθέγγεσθαι δὲ ὅμοιον φωνῇ σύριγγος καὶ σάλπιγγος· ταχὺ δὲ θεῖν οὐχ ἧττον τῶν ἐλάφων, καὶ εἶναι ἄγριον καὶ ἀνθρωποφάγον.

De eadem bellua & Pausanias in Bœoticis ex Ctesia:

Περὶ δὲ αὐτοῦ θηρίου ἐκ τοῦ Κτησίου καὶ ὁ Παυσανίας ἐν Βοιωτικοῖς.

10

interpr. R. Amasaeo

Iam vero eam belluam quam CTESIAS in historia de Indis Mantichorã ab illis scribit appellari, à Græcis (*ob præcipuam in homines sæuitiam*) Androphagũ, non aliam à Tigride esse crediderim. Dentium illi in maxilla altera triplex ordo: & in extrema cauda aculeos haber, quibus & se cominus tueatur, & venatores eminus tanquam sagittis petat.

Θηρίον δὲ τὸ ἐν τοῖς Κτησίου λόγοις τοῖς ἐς Ἰνδούς, Μαρτιχόραν ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, ὑπὸ δὲ Ἑλλήνων φασὶν [1] ἀνδροφάγον λελέχθαι, πείθομαι τὸν Τίγριν. ὀδόντας δὲ αὐτὸν τριστοίχους ἔχειν [2] καθ' ἑκατέραν τὴν γένυν, καὶ κέντρα ἐπὶ ἄκρας ἔχειν τῆς οὐρᾶς. τούτοις δὲ τοῖς κέντροις ἐγγύθεν ἀμύνεσθαι, καὶ ἀποπέμπειν ἐς τοὺς πορρωτέρω ὥσπερ ἂν ἀνδρὸς ὀϊστόν.

Plinius l. VIII. c. XXI. Apud eosdem [Indos] nasci CTESIAS scribit, quam mantichoram appellat: triplici dentium ordine pectinatim coeuntium, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore leonis, cauda scorpionis modo spicula infigentem: vocis, vt si misceatur fistulæ & tubæ concentus: velocitatis magnæ, humani corporis vel præcipue appetentem.

De eodem apud Aelianum lib. IV de anim. c. 21.

Περὶ δὲ αὐτοῦ θηρίου τοῦ Αἰλιανοῦ ἐν τῷ δ' περὶ ζῴων, κεφ. κα'.

Apud Indos nascitur violento robore præditum animal, cui Indorum lingua Mantichoras nomen est, magnitudine maximi leonis, colore rubrum adeo vt cinnabarim referat: canis modo villosum: facie eadem prope quæ hominis: dentium triplici vtrinque ordine mucrone acutissimorum, caninis maiorum: auribus hominis similibus, 20 nisi quod hæ & grãdiores, & villosiores sunt: oculis cæsiis, & his nõ dissimilibus hominis: pedibus & vnguibus eisdem qui leonis. summa cauda illi scorpionis modo, aculeo plusquã cubitali armata, uo quo letaliter pungit, si quem attigerit. reliquum etiam caudæ, vtrinq; aculeis cuspidatum est, quos tanquam tela, si quis insequatur, eminus iaculatur, letaliter pungit. Cum in anteriorem partem versus aculeos iaculatur, caudam intorquet: sin retrouersus Sacarum more aculeos emittit, tum extentissime

Θηρίον Ἰνδικόν, βίαιον τὴν ἀλκήν, μέγεθος κατὰ τὸν λέοντα τὸν μέγιστον, τὴν χρόαν ἐρυθρόν, ὡς κιννάβαρι εἶναι δοκεῖν, δασὺ δὲ ὡς κύνες, φωνῇ τῇ Ἰνδῶν μαρτιχόρας ὀνομασθέν. τὸ πρόσωπον δὲ κέκτηται τοιοῦτον, ὡς δοκεῖν οὐ θηρίου τι, ἀλλ' ἀνθρωπικὸν ὁρᾶν. ὀδόντες τρίστοιχοι μὲν ἐμπεπήγασιν οἱ ἄνω αὐτοῦ, τρίστοιχοι δὲ οἱ κάτω, τὴν ἀκμὴν [3] ἐξοξύτατοι, τῶν κυνείων ἐκεῖνοι μείζους. τὰ δὲ ὦτα ἔοικεν ἀνθρώπῳ καὶ ταῦτα, πλήν γε ὅτι τοῦ πλέονος, μείζω δὲ καὶ δασέα. τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς γλαυκός ἐστι, καὶ ἐοίκασιν ἀνθρωπίνοις καὶ οὗτοι. πόδας δὲ μοι νόει καὶ ὄνυχας οἵους εἶναι λέοντος. τῇ δὲ οὐρᾷ ἄκρᾳ προσήρτηται σκορπίου κέντρον, καὶ εἴη ἂν τοῦτο ὑπὲρ πῆχυν τὸ μῆκος· καὶ παρ' ἑκάτερα αὐτοῦ ἡ οὐρὰ κέντροις διείληπται. τὸ δὲ οὐραῖον τὸ ἄκρον εἰς θάνατον ἐκεῖ τῷ περιτυχόντι, καὶ διαφθείρει παραχρῆμα. ἐὰν δέ τις αὐτὸν διώκῃ, ὁ δὲ ἀφίησι τὰ κέντρα πλάγια ὡς βέλη, καὶ ἔστι τὸ ζῷον ἑκηβόλον. καὶ εἰς τὸ μὲν πρόσθεν μὲν ὅταν ἀπολύῃ τὰ κέντρα, ἀνακλᾷ τὴν οὐράν· ἐὰν δὲ εἰς τοὐπίσω, κατὰ τοὺς Σάκας, ὥστε ἀποτάδην

al. μαρτιχόραν

ἄμφω

---

1 ἀνθρωποφάγον habent Excerpta.
2 Κατ' ἑκατέραν [illegible] Fr. Sylburgius, vt & interpretatur, vtraque mandibula tripl.
3 [illegible] vel [illegible] idem Sylb.

αὐτοῦ ἐξαρτᾷ. ὅτου δ' ἂν τὸ βληθὲν τύχῃ, ἀποκτείνει. ἐλέφαντα δὲ οὐκ ἀναιρεῖ μόνον. τὰ δὲ ἀκοντιζόμενα κέντρα ποδιαῖα τὸ μῆκός ἐστι, σχοίνου δὲ τὸ πάχος. λέγει δ' ἄρα Κτησίας, καί φησιν ὁμολογεῖν αὐτῷ τοὺς Ἰνδούς, ἐν ταῖς χώραις τῶν ἀπολυομένων ἐκείνων κέντρων ὑπαναφύεσθαι ἄλλα, ὡς εἶναι τοῦ κακοῦ τοῦδε ἐπίγονον. ἐσθίει δέ, ὡς ὁ αὐτός λέγει, μάλιστα ἀνθρώπους ἐσθίων. καὶ ἀναιρεῖ δὲ ἀνθρώπους πολλούς, καὶ οὐ καθ' ἕνα ἐλλοχᾷ, καὶ δύο δὲ ἂν ἐπιθεῖτο καὶ τρισί, καὶ κρατεῖ τῶν τοσούτων μόνος. καταγωνίζεται δὲ καὶ τῶν ζῴων τὰ λοιπά, λέοντα δὲ οὐκ ἂν καθέλοι ποτέ. ὅτι δὲ κρεῶν ἀνθρωπείων ἐμπιπλάμενον τόδε τὸ ζῷον ἥδεται, καὶ τεκμηριοῖ καὶ τὸ ὄνομα. ἰσχύει γὰρ τῇ Ἑλλήνων φωνῇ ἡ Ἰνδῶν, ἀνθρωποφάγον αὐτὸ εἶναι· ἐκ δὲ τοῦ ἔργου καὶ κέκληται. πέφυκε δὲ κατὰ τὴν ἔλαφον ὠκιστος. τὰ βρέφη δὲ τῶνδε τῶν ζῴων οἱ Ἰνδοὶ θηρῶσιν ἀκέντητα τὰς οὐρὰς ἔχοντα, καὶ λίθῳ γε ἐπὶ διαθλῶσιν αὐτάς, ἵνα ἀδυνατῶσι τὰ κέντρα ἀναφῦσαι. φωνὴν δὲ σάλπιγγος ὡς ὅτι ἐγγυτάτω προΐεται. λέγει δὲ καὶ ἑωρακέναι τόδε τὸ ζῷον ἐν Πέρσαις Κτησίας, ἐξ Ἰνδῶν κομισθὲν δῶρον τῷ βασιλεῖ Περσῶν. εἰ δή τῳ ἱκανὸς τεκμηριῶσαι περὶ τῶν τοιούτων Κτησίας. ἀκούσας γε μήν τις τὰ ἴδια τοῦδε τοῦ ζῴου, εἶτα μέμνηται τῷ συγγραφεῖ τῷ Κνιδίῳ προσεχέτω.

caudam porrigit. Aculei quos iaculatur, pedali magnitudine, & schœni (*iunci vel funis*) crassitudine sunt: quibus icta omnia, præter solum elephantum pereunt. CTESIAS Indos sibi affirmasse ait, locis emissorum aculeorum alios succrescere, vt sit huius pestis perpetua successio. Humanis, vt idem affert, carnibus maxime delectatur. quocirca complureis homines interficit: nec duntaxat in singulos homines inuadit, sed plureis collectos, vel ipse solus interimit. Reliqua item animalia vincere potest, excepto leone. Quod autem humanis carnibus sese complere ei suaue sit, eius nomen ostendit. Indice enim ideo Mantichoras appellatur, quod bestia hominum voracissima sit, ex rebus quas agit nomen trahens. Eadem est qua pernicissimi cerui corporis velocitate. Eius pullos aculeatis nondum caudis armatos venantur, caudasque eorum ad saxum elidunt, atque crebris ictibus confringunt, vt aculeos ne postea producere queant. Vocem edunt maxime accedentem ad sonum tubæ. CTESIAS apud Persas hoc animal se vidisse testatur, ex India regi Persarum muneri missum. Hæc CTESIAS scriptor Cnidius, penes quem horum omnium fides esto.

Παρ' Ἀντιγόνῳ ἐν τῇ ἱστορικῶν παραδόξων συναγωγῇ, ἱστορ. ρπα'.

Τὸ δ' ἐκ τῆς πέτρας Ἀρμενίων ἐκπῖπτον [ὕδωρ] Κτησίας ἱστορεῖ[1] ὅτι συμβάλλει ἰχθῦς μέλανας, ὧν ὁ γευσάμενος τελευτᾷ.

Apud Antigonum mirab. narrat. cong. hist. CLXXXI.

CTESIAM tradere, ex Armeniis petris aquam excidere, quæ simul pisces nigros eiiciat, gustataque interficiat.

Ἐν τῇ αὐτῇ ἱστορ. ρπβ'.

Περὶ δὲ πυρὸς Κτησίας φησὶν ἱστορεῖν, ὅτι περὶ τὴν τῶν Φασηλιτῶν χώραν ἐπὶ τῆς Χιμαίρας ὄρους ἐστὶ τὸ καλούμενον ἀθάνατον πῦρ. τοῦτο δ' ἐὰν μὲν εἰς ὕδωρ ἐμβάλῃς, καίεσθαι βέλτιον· ἐὰν δὲ[2] φορτίον ἐπιβαλὼν πνίξῃ τις, σβέννυσθαι.

Ibidem, CLXXXII.

De igne CTESIAM ait narrare, apud Phaselitas in Chimæra monte ignem esse qui perennis nominetur. qui ignis in aquam coniectus, melius ardeat: sin onus aliquis iniiciat, extingui.

Plinius lib. XXXI. *c.* 2. CTESIAS in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces illico mortē afferre in cibis, quod & circa Danubii exortum audiui, donec veniatur ad fontem alueo appositum, vbi finitur id genus piscium. Ideoque ibi caput eius amnis intelligitur fama.

Idem lib. II. *cap.* 106. Flagrat in Phaselide mons Chimæra, & quidem immortali diebus & noctibus flamma. Ignem eius accendi aqua, extingui vero terra aut fœno, Cnidius CTESIAS tradit.

Παρὰ τῷ Αἰλιανῷ ἐν τῷ ις' περὶ ζῴ. κεφ. λζ'.

Παρά γε τοῖς[3] Ψύλλοις καλουμένοις τῶν Ἰνδῶν, εἰσὶ

Apud Aelianum lib. XVI *de animal. c.* 37.

Apud Indos Psyllos (nam sunt etiā al-

1 *Hæc ni fallor è Callimachi Cyrenæi ἐκλογῇ τῶν παραδόξων affert Antigonus, ut & quod sequitur.* 2 *emendo φορτίῳ, limū, vel quisquilias, quæ ignis naturalis potius alimentum & fomes. patet ex nostri Ctesiæ excerptis Ind. supra c. 10.* 3 *Pygmæis hæc tribuunt excerpta supra c. 11.*

teri

teri Africi) arietibus non maiores equi gignuntur. Itemque oues non magnitudine agnos nostros superant. Asini quoque pares nascuntur, & similiter muli, boues, & quod illic cunque bestiarum, perparuulū est. Porro apud Indos nullum suem neq; ferum neq; cicurem nasci CTESIAS Cnidius ait, & suilli generis vsum Indos a se detestari, & tantopere ab eo vescendo, quam ab humanis carnibus, abhorrere.

Apud eundem lib. IV. cap. 26.

Lepores & vulpes Indi hoc modo venantur. Canibus ad venationē non egent, sed captos aquilarum, coruorum, & insuper miluorum pullos alunt, & ad venatum instituunt: Nempe leporem mansuetum & vulpem cicurem carne appensa ad cursum dimittunt: & mox immittunt aues carnem eis quam appetunt ademptura. Illę igitur quanta possunt celeritate & impetu vel hanc vel illum consequutæ, carnē sui laboris præmium & escam desideratam sibi auferunt. Sic institutas ad prædā aues, deinceps in montanos lepores & vulpes feras emittunt: quos illæ itidem spe solitæ escæ persequuntur, & mox captos dominis deferunt, vt prodit CTESIAS. loco autem carnis prius appensæ, viscera captorum eis in cibum permittuntur.

Apud Stephanum in Ethnicis.

Teos. est & alia (hoc nomine) ciuitas apud Dirbas in Scythia, in qua narrant stagnum plenum esse piscibus, à quibus, quum tranquillum est, oleum supernatat tanta copia, vt manibus illud hauriant in scapham, eoque vtantur.

Apud Aelianum lib. IV de nat. anim. c. 27.

Gryphem Indicum animal audio similiter quadrupedem vt leonem esse: robustissimis item existere vnguibus leonum similibus: tum dorsum eius pennis indui nigris, anteriorem corporis partem rubris, alas vero candidis. CTESIAS eos ait ceruicis pennas cæruleas & floridas habere: aquilino ore esse, & capite cuiusmodi pictores fingunt: oculis autem igneis. nidosque in

γὰρ καὶ Λιβύων ἔτι περ, ἵνα ποι γίνονται τῶν κριῶν οὐ μείζους. καὶ τὰ πρόβατα ἰδεῖν μικρὰ κατὰ τὰς οὐράς. καὶ οἱ ὄνοι δὲ τοσοῦτοι γίνονται τὸ μέγεθος, καὶ οἱ ἡμίονοι, καὶ οἱ βόες, καὶ πᾶν κτῆνος ἕτερον ὁμοίως. Ὗν δὲ ἐν Ἰνδοῖς οὔ φασι γίνεσθαι, οὔτε ἥμερον, οὔτε ἄγριον. μυσάττονται δὲ καὶ ἐσθίειν τοῦδε τοῦ ζώου Ἰνδοί, καὶ οὐκ ἂν γεύσαιντό ποτε ὑείων, ὥσπερ οὐδὲ ἀνθρωπείων οἱ αὐτοί.

Παρὰ τῷ αὐτῷ, ἐν τῷ δ΄, κεφ. κϛ΄.

10 Τοὺς λαγὼς καὶ τὰς ἀλώπεκας θηρῶσιν οἱ Ἰνδοὶ τὸν τρόπον τοῦτον. κυνῶν εἰς τὰς ἄγρας οὐ δέονται, ἀλλὰ νεοττοὺς συλλαβόντες ἀετῶν καὶ τῶν κοράκων καὶ ἰκτίνων προσέτι, τρέφουσι, καὶ ἐκπαιδεύουσι τὴν θήραν. καὶ ἔστι τὸ μάθημα· πρᾳῷ λαγῷ καὶ ἀλώπεκι τιθασῷ κρέας προσαρτῶσι, καὶ μεθιᾶσι θεῖν· καὶ τοὺς ὄρνιθας αὐτοῖς κατὰ πόδας ἐπιπέμψαντες, τὸ κρέας ἀφελέσθαι συγχωροῦσιν. οἱ δὲ ἀνὰ κράτος διώκουσι, καὶ λαβόντες ἢ τὸν ἢ τὴν, ἔχουσιν ὑπὲρ τῆς καταλήψεως ἆθλον τὸ κρέας. καὶ τοῦτο μὲν αὐτοῖς δέλε-
20 αρ ἐστὶ καὶ μάλα ἐφολκόν. ἐκ τούτων ὅταν ἀκριβώσωσι τὴν σοφίαν τὴν θηρατικὴν, ἐπὶ τοὺς ὀρείους λαγὼς μεθιᾶσιν αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ τὰς ἀλώπεκας τὰς ἀγρίας. οἱ δὲ, ἐλπίδι τοῦ δείπνου τοῦ συνήθους, ὅταν τι τούτων φανῇ, μεταθέουσι καὶ αἱροῦσιν ὤκιστα, καὶ τοῖς δεσπόταις ἀποφέρουσιν, ὡς λέγει Κτησίας. καὶ ὅτι ὑπὲρ τοῦ τέως προσηρτημένου κρέως, αὐτοῖς τὰ σπλάγχνα τῶν ᾑρημένων τὸ δεῖπνόν ἐστιν. ἐκεῖθεν καὶ τοῦτο ἴσμεν.

Παρὰ τῷ Στεφάνῳ ἐν ἐθνικοῖς.

30 Τέως. ἔστι καὶ ἑτέρα πόλις ἐν Διρβαῖς τῆς Σκυθίας, ἐν ᾗ λέγουσι λίμνην ἰχθύων ἔχουσαν πλῆθος· ἀφ' ὧν ἐλαίας γλοιώδους, ἔλαιον ἐπιπλάζει τοσοῦτον, ὥστε ἀρύεσθαι αὐτὸ ταῖς χερσὶν εἰς σκάφος, καὶ χρῆσθαι αὐτῷ.[1]

Παρὰ τῷ Αἰλιανῷ ἐν τῷ δ΄ περὶ ζῴων ἰδιοτ. κεφ. κζ΄.

Τὸν γρῦπα ἀκούω τὸ ζῷον τὸ Ἰνδικὸν τετράπουν εἶναι κατὰ τοὺς λέοντας, καὶ ἔχειν ὄνυχας καρτεροὺς ὡς ὅτι
40 μάλιστα, καὶ τούτους μέντοι τῶν λεόντων παραπλησίους· κατάπτερον δὲ τὰ νῶτα, καὶ τῶν πτερῶν τὴν χρόαν μέλαιναν εἶναι ᾄδουσι· τὰ δὲ προσθίδια ἐρυθρά φασι· τάς γε μὴν πτέρυγας αὐτὰς, οὐκ ἔτι τοιαύτας, ἀλλὰ λευκάς. τὴν δέρην δὲ αὐτῶν κυανοῖς διηνθίσθαι τοῖς πτεροῖς Κτησίας ἱστορεῖ· στόμα δὲ ἔχειν ἀετῶδες· καὶ τὴν κεφαλὴν, ὁποίαν οἱ χειρουργοῦντες γράφουσί τε καὶ πλάττουσι. φλογώδεις δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς φασὶν αὐτοῦ. νεοττιὰς δὲ

1 Pygmæi in Excerpt. c. 11. 2 Vbi hic Ctesiæ mentio, aut fateor. Sed lege supra excerpt. Indic. fine c. XI. & dices hæc lacte non tam simile. 3 vide Excerpt. Ind. c. 12.

ἐπὶ τῶν ὀρῶν ποιοῦνται. καὶ τέλειοι μὲν λαβεῖν ἀδύνατόν ἐστι, νεοττοὺς δὲ αἱροῦσι. Βάκτριοι μὲν γειτνιῶντες Ἰνδοῖς, λέγουσιν αὐτοὺς φύλακας εἶναι τοῦ χρυσοῦ τοῦ αὐτόθι. καὶ ὀρύττειν τε αὐτόν φασιν αὐτοὺς, καὶ ἐκ τούτου τὰς καλιὰς ὑποπλέκειν, τὸ δὲ ἀπορρέον Ἰνδοὺς λαμβάνειν. Ἰνδοὶ δὲ οὔ φασιν αὐτοὺς φρουροὺς εἶναι τοῦ προειρημένου· μηδὲ γὰρ δεῖσθαι χρυσίου γρῦπας· (καὶ ταῦτα εἰ λέγουσι, πιστὰ ἔμοιγε δοκοῦσι λέγειν) ἀλλ' αὐτοὺς μὲν ἐπὶ τὴν τοῦ χρυσίου ἄθροισιν ἀφικνεῖσθαι, τοὺς δὲ ὑπὲρ τῶν σφετέρων βρεφῶν δεδιέναι, καὶ τοῖς ἐπιοῦσι μάχεσθαι. καὶ διαγωνίζεσθαι μὲν πρὸς τὰ ἄλλα ζῷα, καὶ κρατεῖν ῥᾳστα, λέοντι δὲ μὴ ἀνθίστασθαι, μηδὲ ἐλέφαντι. δεδιότες δ' ἄρα τὴν τῶνδε τῶν ζῴων ἀλκὴν οἱ ἐπιχώριοι, μεθ' ἡμέραν ἐπὶ τὸν χρυσὸν οὐ στέλλονται, νύκτωρ δὲ ἔρχονται. ἐοίκασι γὰρ τηνικάδε τοῦ καιροῦ λανθάνειν μᾶλλον. ὁ δὲ χῶρος ἔνθα οἵ τε γρῦπες διαιτῶνται, καὶ τὰ χωρία τὰ χρυσία ἐστὶν, ἔρημος πέφυκε δεινῶς. ἀφικνοῦνται δὲ οἱ τῆς ὕλης τῆς προειρημένης θηραταὶ, κατὰ χιλίους τε καὶ δὶς τοσούτους ὡπλισμένοι. καὶ ἅμας κομίζουσι σάκκους τε, καὶ ὀρύττουσιν, ἀσέληνον νύκτα ἐπιτηροῦντες. ἐὰν μὲν γὰρ λάθωσι τοὺς γρῦπας, ὤναντο διπλῆν τὴν ὄνησιν. καὶ γὰρ σώζονται, καὶ μέντοι καὶ οἴκαδε τὸν φόρτον κομίζουσι. καὶ ἐκκαθάραντες οἱ μαθόντες χρυσωρυχεῖν σοφίᾳ τινὶ σφετέρᾳ, πάμπολυν πλοῦτον ὑπὲρ τῶν κινδύνων ἔχουσι τῶν προειρημένων. ἐὰν δὲ κατάφωροι γένωνται, ἀπόλλυνται. ἐπανέρχονται δὲ εἰς τὰ οἰκεῖα, ὡς πυνθάνομαι, δι' ἔτους τρίτου καὶ τετάρτου.

mõtibus facere: vtq; ætatis processu grãdes nõ capi, ita earũ pullos comprehendi posse. Bactri autẽ Indis finitimi eos illic auri custodes esse, aurumq; effodere aiunt, & simul eo ipso nidos construere: quod vero auri in terrã deciderit, Indos homines auferre. Contra Indi eos auri, quod veri quidem simile videtur, custodes esse negant: neque enim Gryphes auri egere: sed cum ad colligendum aurum homines accesserunt, hos de pullis suis maiorem in modum timentes, pro eis pugnare. atque cum aliis etiam animalibus concertare, eaque facillime vincere: contra autem leones & elephantos non stare. Indigenæ, quod ab huiusmodi animalium robore timeant, non interdiu, sed ad collectionem auri noctu proficiscuntur, quod se tum melius latere arbitrentur. Locus vbi Gryphes versantur, ac vbi aurum effoditur, desertissimus est. Quo circa aurũ venari studentes, mille, aut bis mille armati eo perueniunt, simulque ligones & saccos afferunt, silentem lunam obseruantes. Quod si Gryphes fallant, duplicem commoditatem assequuntur, quod & eorum vita ab illorum atrocitate seruatur, & simul aurum domum auehunt: vbi auro purgato ab iis qui hanc artem callent, ingentes sibi pro periculis opes comparant. Sin in furto deprehendantur, perierunt. Cum semel eo profecti sunt, domum non nisi triennii, aut quadriennii interuallo reuertuntur.

Παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, περὶ ζῴ. ἱστορ. ἐν τῷ θ', κεφ. κη'.

Apud Aristotelem de histor. animal. l. VIII, cap. 28.

Ἐν δὲ τῇ Ἰνδικῇ, ὥς φησι Κτησίας, οὐκ ὢν ἀξιόπιστος, οὔθ' ἥμερος οὔτ' ἄγριος ὗς.[1]

In Indica autẽ regione, vt ait CTESIAS, parum ille fide dignus, nec cicur nec ferus sus inuenitur.

Παρὰ τῷ Αἰλιανῷ ἐν τῷ περὶ ζῴ. ἰδιότ. γ'. κεφ. γ'.

Apud Aelianum lib. III de nat. animal. cap. 3

Ὗν οὔτε ἄγριον οὔτε ἥμερον ἐν Ἰνδοῖς γίνεσθαι λέγει Κτησίας. πρόβατα[2] δὲ τὰ ἐκείνων οὐρὰς πήχεως ἔχειν τὸ πλάτος πού φησιν.

Suem apud Indos neque ferum neque mansuetum nasci CTESIAS prodidit: & oues eorum alicubi caudas cubitum latas habere.

Hic subiicienda illa quæ inter excerpta à Photio in Cod. Bauarico leguntur, pag. supra 661. cap. XV. vt ea pag. v. penult. ad Notas D. Hæschelii monui. Sunt autem hæc:

1 *Excerpt. Indic. c. 13 adde & fragmentum paullo ante ex Aeliani lib. XVI. cap. 37 allatum, vbi de eadem re.*
2 *Excerpt. Indic. supra c. 13*

De Se-

Interpr. A. Schotti.

De Seris fertur ait, itemque de ulterioribus Indis, immania prorsus illos habere corpora, ut tredecim ibi cubitos alti viri reperiantur, quorum æque vita ducentesimum excedat annum. Visus & in Gaitæ fluminis quadam parte ferinos homines, hippopotami fere cute, quam ne tela quidem ipsa perfoderent. In illa ipsa India (ut ferunt) ad intimas marinæ insulæ partes, prælongas gestare caudas incolas, quales vel Satyris adpingi solerent.

Λέγονται οἱ Σῆρες, καὶ οἱ ἄνω Ἰνδοὶ μέγιστοι σφόδρα εἶναι τὰ σώματα, ὡς εὑρίσκεσθαι ἄνδρας ἐν τρισκαίδεκα πηχῶν τὸ μῆκος· βιοῦντες δὲ ὑπὲρ τὰ σ´ ἔτη[1]. εἰσὶ δὲ καὶ ἐν μέρει τινὶ ποταμοῦ, λεγομένου Γαίτου, ἄνθρωποι θηριώδεις, καὶ τὸ δέρμα παραπλήσιον ἱπποποτάμοις, ὡς μὴ διακόπτεσθαι βέλεσιν. ἐν δὲ τῇ αὐτῇ Ἰνδικῇ, εἰς τὸν μυχὸν τῆς πελαγίας νήσου, φασὶ τοὺς ἐνοικοῦντας κατὰ οὐρὰς ἔχειν μεγίστας, ὁποίας διαγεγράφασι τῶν σατύρων[2].

10

Apud Ælianum lib. IV. de nat. animal. c. 41.

Παρὰ τῷ Αἰλιανῷ, ἐν τῷ δ´ περὶ ζῴ. ἰδ. κεφ. μα´.

Parvularum quarundam avium Indicarum natio in excelsis & inaccessis rupibus nidificat, quarum magnitudo accedit ad ovum Persicum, sandaracino colore: Indi sua lingua Dicærum solent nominare: Græci, sicut audio, Dicæum. eius stercus si quis milii magnitudine sumpserit in potionem dissolutum, ad vesperam morietur: mors suavi somno similis est, & nullum omnino sensum doloris habet. &c.

Ἔθνος ὀρνίθων Ἰνδικῶν βραχυτάτων καὶ τοῦτο εἴη ἄν· ἐν δὲ ταῖς πέτραις ταῖς ὑψηλαῖς νεοττεύει, καὶ ταῖς πέτραις ταῖς καλουμέναις Λιπαραῖς. καὶ ἔστι τὸ μέγεθος τὰ ὀρνίθια, ὅσον τὸ ᾠὸν τῆς πέρδικος. σανδαράκινα δέ μοι νόει τὴν χρόαν αὐτῶν. καὶ Ἰνδοὶ μὲν αὐτὸ φωνῇ τῇ σφετέρᾳ δίκαιρον φιλοῦσιν ὀνομάζειν· Ἕλληνες δέ, ὡς ἀκούω, δίκαιον. τούτου δὲ ἀποπάτημα εἴ τις λάβοι ὅσον κέγχρου μέγεθος, λύσας ἐν τῷ πόματι, εἶτα εἰς ἑσπέραν ἀποθανεῖ. ἔοικε δὲ ὁ θάνατος ὕπνῳ, καὶ μάλα γε ἡδεῖ καὶ ἀνωδύνῳ &c.

20

Apud Apollonium histor. mirabil. histor. XVII.

Παρὰ τῷ Ἀπολλωνίῳ ἐν ἱστορίαις θαυμασίαις, ἱστορ. ιζ´.

Interpr. G. Xyl.

Ctesias scriptum reliquit, lignum apud Indos nasci, quod appelletur Parybum. id omnia oblata ad se trahere, aurum, argentum, cuprum, æs, & omnia alia metalla: quinetiam passerculos in propinquo locatos. Quod si maius incrementum fecerit, trahere etiam ad se capras, oves & æqualia animalia.

Κτησίας παρ᾽ Ἰνδοῖς ξύλον γίνεσθαί φησιν, ὃ καλεῖται[3] πάρυβον. τοῦτο ἐφ᾽ ἑαυτὸ ἕλκει πάντα τὰ προσκομισθέντα αὐτῷ, οἷον χρυσόν, ἄργυρον, κασσίτερον, χαλκόν, καὶ τἄλλα μεταλλικὰ πάντα. ἕλκει δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα τὰ ἐγγὺς ἱστάμενα στρουθία. ἐὰν δὲ μεῖζον ᾖ τὸ ξύλον, καὶ αἶγας, καὶ πρόβατα, καὶ τὰ ὁμήλικα ζῶα.

30

Apud Tzetzem chil. VII, vers. 714.

Παρὰ τῷ Τζέτζῃ χιλ. ζ´. στίχ. ψιδ´.

Et Ctesias in Indis esse talia dicit, Electriferas arbores, atque Cynocephalos, Iustos valde autem dicit, vivere vero ex venationibus.

Καὶ ὁ Κτησίας ἐν Ἰνδοῖς εἶναι τοιαῦτα λέγει.
Ἠλεκτροφόρα δένδρα τε, καὶ τοὺς κυνοκεφάλους.[4]
Δικαίους πάνυ δὲ φησί, ζῆν δὲ ἐκ τῶν ἀγρευμάτων.

40

Apud Ælianum de nat. animal. lib. IV, cap. 46.

Παρὰ τῷ Αἰλιανῷ, περὶ ζῴ. ἰδ. βιβλ. δ´, κεφ. μς´.

* vespertinas

In eodem Indiæ tractu ubi cantharí iam dicti *, Cynocephali etiam reperiuntur: quibus à facie & corporis specie nomen inditum, [nam caput caninum] cetera fere humana ha-

Γίνονται δὲ ἐνταῦθα τῆς Ἰνδικῆς ἔνθα οἱ κάνθαροι, καὶ οἱ καλούμενοι Κυνοκέφαλοι[5]· οἷς ἔδωκε τὸ ὄνομα ἡ τοῦ σώματος ὄψις τε καὶ φύσις· τὰ δὲ ἄλλα ἀνθρώπων ἔ-

1 *Notat D. Hoeschel. ex Lucian.* Σῆρες δὲ ἐτῶν μέχρι τριακοσίων ζῆν. *Et A. Schottus:* De Seris Lucian. quoque proditum refert, ad trecentesimum eos vitæ annum pertingere. 2 *De his puto esse i Ctesia excerpta quæ Ælianus lib. XVI. de nat. animal. c. 21. quæ adscribere non vacat. Et Pliniana lib. VII. c. 2.* Sunt & Satyri subsolanis Indorum montibus &c. *quæ videntur cum aliis i Ctesia deprompta.* 3 *v. Excerpt. c. 17.* 4 *κυνοκεφάλων est supra in Excerpt. Indic. c. 18.* 5 *v. Excerpt. c. 19.* 6 *v. Excerpt. c. 20.*

χουσι, καὶ ἠμφιεσμένοι βαδίζουσι δορὰς θηρίων, καὶ εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἀνθρώπων λυποῦσι οὐδένα, καὶ φθέγγονται μὲν οὐδέν, ὠρύονται δέ· τήν γε μὲν Ἰνδῶν φωνὴν ἐπαΐουσι. τρέφονται δ' αὐτοῖς τῶν ζώων τὰ ἄγρια. αἱροῦσι δ' αὐτὰ ῥᾷστα, καὶ γάρ εἰσιν ὠκιστοι, καὶ ἀποκτείνουσι καταλαβόντες, καὶ ὀπτῶσιν οὐ πυρί, ἀλλὰ πρὸς τὴν εἵλην τοῦ ἡλίου εἰς μοίρας διαξήναντες. τρέφουσι δὲ καὶ αἶγας καὶ ὄϊς, καὶ σιτοῦνται μὲν ποιούμενοι τὰ ἄγρια· πίνουσι δὲ ἐκ τῶν θρεμμάτων γάλα ὧν τρέφουσι.

bent: & vestiti pellibus ferarum ingrediuntur. Iusti sunt, hominum nemini molesti aut iniurii. non sermone, sed vlulatu sonant. Indorum tamen linguam intelligunt. Venatione animaliũ ferorum viuunt, quæ, vt sunt celerrimi, facile consecuti interimunt, & frustatim diuisa ad solem assant. Capras etiam & oues alunt, vt ex lacte potu fruantur.

Τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου τὸ πρῶτον μέρος.

Ἐν Ἰνδοῖς γίνεται θηρία τὸ μέγεθος ὅσον ἂν γένοιντο οἱ κάνθαροι[1]· καὶ ἔστι ἐρυθρά, κινναβάρει δ' εἰκάσαις ἂν εἰ πρῶτον θεάσαιο αὐτά. πόδας ἔχει σφόδρα μακρούς, καὶ προσάψασθαι μαλακά ἐστι. φύεται δὲ ταῦτα ἐπὶ τῶν δένδρων τῶν φερόντων τὸ ἤλεκτρον, καὶ σιτεῖται τὸν τῶν φυτῶν καρπὸν τούτων. θηρῶσι δὲ αὐτὰ οἱ Ἰνδοί, καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ ἐξ αὐτῶν βάπτουσι τάς τε φοινικίδας, καὶ τοὺς ὑπ' αὐταῖς χιτῶνας, καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ἐθέλωσι ἄλλο ἐς τοῦτο τῆς χρόας ἐκτρέψαι (al. ἀποτρέψαι) τι καὶ χρῶσαι. κομίζεται δὲ ἄρα ἡ τοιάδε ἐσθὴς καὶ τῷ Περσῶν βασιλεῖ. καί γε οὖν Ἰνδοῖς ἡ ἐσθὴς δοκεῖ θαυμαστή, καὶ ἀντικρινομένη γε τοῖς Περσῶν ἐπιχωρίοις, κρατεῖ κατὰ πολὺ καὶ ἐκπλήττει, ὥς φησι Κτησίας. ἐπεὶ καὶ τῶν ᾀδομένων τῶν Σαρδιανικῶν ὀξυτέρα τί ἐστι καὶ ἐκλαμπροτέρα.

Eiusdem capitis prima pars.

Nascuntur Indis animalia magnitudine qua canthari, colore rubro, cinnabari proximo, pedibus longissimis, tactu molli. Ea in arboribus quæ succino manant gignuntur, & earundem corticibus aluntur. Indi his captis expressisque, puniceas vestes exteriores interioresque tingunt, & quicquid aliud eodem colore inficere libuerit. Huiusmodi vestis etiam Persarum regi mittitur. Mirantur enim eam Persæ, & suis vernaculis pulchritudine pretioque anteponunt, authore CTESIA. nam vel celebribus illis Sardianis floridior ac splendidior est.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ βιβ. κεφ. ιβ΄.

Ὄνους ἀγρίους οὐκ ἐλάττονας ἵππων τὸ μέγεθος ἐν Ἰνδοῖς γίνεσθαι πέπυσμαι. καὶ λευκοὺς μὲν τὸ ἄλλο εἶναι σῶμα, τήν γε μὴν κεφαλὴν ἔχειν πορφύρᾳ παραπλησίαν· τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς ἀποστέλλειν κυανοῦ χροιάν· κέρας δὲ ἔχειν ἐπὶ τοῦ μετώπου, ὅσον πήχεως τὸ μέγεθος καὶ ἡμίσεος προσέτι. καὶ τὸ μὲν κάτω μέρος τοῦ κέρατος εἶναι λευκόν, τὸ δὲ ἀνωτέρω, φοινικοῦν· τό γε μὴν μέσον, μέλαν δεινῶς. ἐκ δὴ τῶνδε τῶν ποικίλων κεράτων πίνειν Ἰνδοὺς ἀκούω, καὶ ταῦτα οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς τῶν Ἰνδῶν κρατίστους ἐκ διαστημάτων αὐτοῖς χρυσὸν περιχέοντας, οἱονεὶ ψελλίοις τοι κοσμήσαντας βραχίονα ὡραῖον ἀγάλματος. καί φασι νόσων ἀφύκτων ἀμαθεῖς καὶ ἀπείρους γίνεσθαι τὸν ἀπογευσάμενον ἐκ τοῦδε τοῦ κέρατος· μήτε γὰρ σπασμῷ λυθῆναι ἂν αὐτόν, μήτε τῇ καλουμένῃ ἱερᾷ νόσῳ, μήτε μὴν διαφθαρῆναι φαρμάκοις. ἐὰν δέ τι καὶ πρότερον ᾖ πεπωκὼς κακόν, ἐμεῖν τοῦτο, καὶ ὑγιᾶ γίνεσθαι αὐτόν. πεπίστευται δὲ τοὺς ὄνους τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ὅπου καὶ ἡμέρους καὶ ἀγρίους, καὶ τὰ ἄλλα τὰ

Apud eundem eod. libro, c. 52

Syluestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite vero purpureo, oculisque cyaneis esse: cornuque in fronte gerere sesquicubiti longitudine: cuius superius puniceum, inferius autem album, medium vero plane nigrum sit: atque non omnes quidem Indos, sed potentiores, cum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro ornarunt, ex his ipsis bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque cum ipsum conuulsionibus corripi, neque sacro morbo tentari, neq; venenis vllis ferunt. Quinetiam si quid prius pestilens biberit, tum id euomere, tumque ad sanitatem redire. Cum autem ceteri asini, quibuscunque in terris sint, tam domestici, quam syluestres, tum cetera

1 Κάνθαροι.

soli-

solipeda animalia, talos non habeant, neque fel in iecore, vt fertur: asinos Indicos cornigeros CTESIAS inquit, talis primum, iisq; nigris, præditos esse: eosdemque si quis confregerit, interiora quoque nigra deprehensurum esse: neq; felle eos carere: neque modo corporis velocitate longe multumque ceteros asinos superare, sed & velocitate eadem multo equis & elephantis præstare. Cum autem in viam se dederunt, tardius primo ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem vt assequi nemo possit. Postea autem quam feminæ pepererunt, patres circum pullos à partu recentes summa custodia versantur, eorumque commorationes locis Indiæ desertissimis sunt. Cum à venatoribus Indis inuaduntur, pullos suos adhuc ætate infirmos à tergo suo pascentes habent, atque pro eis propugnant: contra equites audent venire, eosque cornibus ferire. Tanto sane hi robore existunt, nihil eis vt obsistere queat, quin statim vel concedat vel, si non cesserit, frangatur, aut aliter atteratur & euadat inutile, & perdatur. equorum etiam incursu latera discerpunt, ac lacerant, vt viscera effundantur: ex quo fit, vt ad eos equites appropinquare valde metuant. appropinquatio enim capitalem ipsis pariter & equis mulctam miserabiliter infert. Pergrauiter calcibus pugnat. Eorum morsus eatenus acerbiores existunt, vt quicquid comprehenderint, funditus diripiant. Ex his qui sunt confirmata ætate viuos non ceperis, iaculis & sagittis perimuntur. Carnes eorum quod amarissimæ sint, haudquaquam esculentæ.

Apud Aelianum lib. V de natura animal. c. 3.

Indus fluuius bestiarum ferarum expers est. solum in eo nasci vermem aiunt, speciemque eorum qui ex ligno gignuntur & aluntur, gerere, ad septem cubitorũ longitudinem & eo amplius procedere. eius crassitudinem decem annos natus puer, manibus vix cõplecti queat. Iis in superiori oris sede vnus dẽs inest, in inferiori alter, ambo quadrãguli cubiti fere lõgitudinẽ habẽt: tã validi,

μώνυχα θηρία ἀστραγάλους οὐκ ἔχειν, οὐδὲ μὴν ἐπὶ τῷ ἥπατι χολήν. ὄνους δὲ τοὺς Ἰνδοὺς λέγει Κτησίας [1] τοὺς ἔχοντας τὸ κέρας ἀστραγάλους φορεῖν, καὶ ἀχόλους μὴ εἶναι. λέγονται δὲ μέλανες εἶναι οἱ ἀστράγαλοι, καὶ εἴ τις αὐτοὺς συντρίψει, εἶναι τοιοῦτοι τὰ ἔνδον. εἰσὶ δὲ καὶ ὤκιστοι οὐδὲ οὗτοι μόνον τῶν ὄνων, ἀλλὰ καὶ ἵππων, καὶ ἐλεφάντων. καὶ ὑπάρχονται μὲν ἡσυχῇ τοῦ δρόμου, κατὰ μικρὰ δὲ ἐπιρρώννυνται. καὶ διώκειν ἐκείνους, τοῦτο δὴ τὸ ποιητικὸν, μεταθεῖν τὰ ἀκίχη-
10 τά ἐστι. ὅταν γε μὴν ὁ θῆλυς τίκτῃ, καὶ περιάγηται τὰ ἀρτιγενῆ, συννόμοι αὐτοῖς οἱ πατέρες αὐτῶν γίνονται, φυλάττοντες τὰ βρέφη. διατρίβουσι δὲ τοῖς ὄνοις τῶν Ἰνδικῶν πεδίων τὰ ἐρημότατα. ἐπιόντων δὲ τῶν Ἰνδῶν ἐπὶ τὴν ἄγραν αὐτῶν, τὰ μὲν ἁπαλὰ καὶ ἔτι νεαρὰ, ἑαυτῶν νέμεσθαι κατόπιν ἐῶσιν, αὐτοὶ δὲ ὑπερμαχοῦσι, καὶ ἐπίασι τοῖς ἱππεῦσιν ὁμόσε, καὶ τοῖς κέρασι παίουσι. τοσαύτη δὲ ἄρα ἡ ἰσχὺς τῶνδε ἐστι. οὐδὲν ἀντέχει αὐτοῖς παιόμενον, ἀλλ᾽ εἴκει καὶ διακόπτεται, καὶ ἐὰν τύχῃ κατ-
20 έθλασται, καὶ ἀχρεῖόν ἐστιν. ἤδη δὲ καὶ ἵππων πλευραῖς ἐμπεσόντες διέσχισαν, καὶ τὰ σπλάγχνα ἐξέχεαν. ἔνθεν τοι καὶ ὀρρωδοῦσιν αὐτοὺς πλησιάζειν οἱ ἱππεῖς. ὃ γὰρ ἐστι τίμημα τοῦ γενέσθαι πλησίον, θάνατός ἐστιν οἴκτιστος αὐτοῖς, καὶ ἀπόλλυνται καὶ αὐτοὶ καὶ ἵπποι. δεινοὶ δέ εἰσι καὶ λακτίσαι. δήγματα δὲ ἄρα ἐς τοσοῦτον καθικνεῖται αὐτῶν, ὡς ἀποσπᾶν τὸ περιληφθὲν πᾶν. ζῶντα μὲν οὖν τέλειον οὐκ ἂν λάβοις, βάλλονται δὲ ἀκοντίοις καὶ οἰστοῖς. καὶ τὰ κέρατα οὕτως τὰ δὲ αὐ-
30 τῶν Ἰνδοὶ νεκρῶν σκυλεύσαντες, ὡς εἶπον περιέπουσιν. ὄνου δὲ Ἰνδῶν ἄβρωτόν ἐστι κρέας· τὸ δὲ αἴτιον, πέφυκεν εἶναι πικρότατον.

Παρὰ τοῦ Αἰλιανοῦ περὶ ζώων ἰδιοτ. ἐν τῷ ε, κεφ. γ.

Ὁ ποταμὸς ὁ Ἰνδὸς ἄθηρός ἐστι. [2] μόνος δὲ ἐν αὐτῷ τίκτεται σκώληξ φασί, καὶ τὸ μὲν εἶδος αὐτοῦ, ὁποῖον δήπου καὶ τοῖς ἐκ τῶν ξύλων γινομένοις τε καὶ τρεφομένοις. ἑπτὰ δὲ πηχῶν τὸ μῆ-
40 κος προήκουσιν οἱ ἐκεῖ, ὁρῷτο δ᾽ ἂν καὶ μείζους ἔτι καὶ ἐλάττους. τὸ πάχος δὲ αὐτῶν, δεκαέτης παῖς γεννικὸς μόλις ταῖς χερσὶ περιβάλλειν ἀρκέσει. τούτοις δὴ ἄνω μὲν, εἷς ὀδοὺς προσπέφυκε, κάτω δὲ ἄλλος, τετράγωνοι δὲ ἄμφω, πυγόνος τὸ μῆκος. τοσοῦτον δὴ ἄρα τῶν ὀδόντων αὐτοῖς τὸ κράτος ἐστ-

1 *Ista pleraque in excerpt. supra c. 25.* 2 *Excerpt. Ind. c. 2. & descriptio vermis cap. 27.*

πᾶν ὅ,τι ὑπ' αὐτοῖς λάβωσι, συντρίβουσι ῥᾳδίως, ἐάν τι ἥμερον ζῷον ἢ ἄγριον. καὶ μεθ' ἡμέραν μὲν κάτω, καὶ ἐν βυθῷ τοῦ ποταμοῦ διατρίβουσι, τῷ πηλῷ καὶ τῇ ἰλύϊ φιληδοῦντες, καὶ ἐντεῦθεν οὐκ εἰσὶν ἔκδηλοι· νύκτωρ δὲ προΐασιν ἐς τὴν γῆν, καὶ ὅτῳ ἂν περιτύχωσιν ἢ ἵππῳ, ἢ βοῒ, ἢ ὄνῳ, συντρίβουσιν αὐτόν· εἶτα σύρουσιν εἰς τὰ ἑαυτῶν ἤθη, καὶ ἐσθίουσιν ἐν τῷ ποταμῷ· καὶ πάντα βρυχῶσι τὰ μέλη, πλὴν τῆς τοῦ ζῴου κοιλίας. εἰ δὲ αὖθις καὶ ἐν ἡμέρᾳ πιέζοι λιμὸς, εἴ τι κάμηλος πίνοι ἐπὶ τῆς ὄχθης, εἴτε βοῦς, ὑπεραναπηδήσαντες καὶ λαβόμενοι ἄκρων τῶν χειλέων μάλα εὐλαβῶς, ὁρμῇ βιαιοτάτῃ καὶ ἕλξει ἐγκρατεῖ ἐς τὸ ὕδωρ ἄγουσι, καὶ δεῖπνον ἴσχουσι. δορὰ δὲ ἕκαστον περιαμπέχει τὸ πάχος καὶ δυοῖν δακτύλων. ἄγρα δὲ ἡ κατ' αὐτῶν καὶ θήρα τρόπον τοιόνδε τετέχνασται· ἄγκιστρον παχὺ καὶ ἰσχυρὸν ἁλύσει σιδηρᾷ προσηρτημένον καθιᾶσι, προσδήσαντες αὐτῷ λευκολίνου πλατέος ὅπλον, ἐρίῳ κατειλήσαντες καὶ τὸ ἄγκιστρον καὶ τὸ ὅπλον, ἵνα μὴ διατράγῃ ὁ σκώληξ αὐτά. ἀναπλέξαντες δὲ ἐς τὸ ἄγκιστρον ἄρνα ἢ ἔριφον, εἶτα μέντοι εἰς τὸ τοῦ ποταμοῦ ὕδωρ μεθιᾶσιν. ἔχονται δὲ ἄνθρωποι τοῦ ὅπλου καὶ τριάκοντα, καὶ ἕκαστος ἀκόντιόν τε ἐνηγκύλωται, καὶ μάχαιραν παρήρτηται. καὶ παρεσκεύασται ξύλα εὐτρεπῆ, παίειν εἰ δέοι, κρανείας δὲ ἐστὶ ταῦτα, ἰσχυρὰ ἄγαν. εἶτα περισχεθέντα τῷ ἀγκίστρῳ, καὶ τὸ δέλεαρ καταπιόντα, τὸν σκώληκα ἕλκουσι. θηραθέντα δὲ ἀποκτείνουσι, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον κρεμῶσι τριάκοντα ἡμερῶν. λείβεται δὲ ἐξ αὐτοῦ ἔλαιον παχὺ εἰς ἀγγεῖα κεράμεα. ἀφίησι δὲ ἕκαστον ζῷον εἰς κοτύλας δέκα. τοῦτο δὴ τὸ ἔλαιον βασιλεῖ τῶν Ἰνδῶν κομίζουσι, σημεῖα ἐπιβάλλοντες. ἔχειν γὰρ αὐτοῦ ἄλλον οὐδὲ ὅσον ῥανίδα ἐφεῖται. ἀχρεῖον δὲ ἐστὶ τὸ λοιπὸν τοῦ ζῴου σκῆνος. ἔχει δὲ ἄρα τὸ ἔλαιον ἰσχὺν ἐκείνην· ὅντινα ἂν ξύλων σωρὸν καταπρῆσαί τε καὶ εἰς ἀνθρακιὰν στορέσαι θελήσῃς, κοτύλην ἐπιχέας τοῦδε, ἐξάψεις, μὴ προσέτι ὑποχέας πυρὸς σπέρμα· εἰ δὲ καταπρῆσαι ἄνθρωπον ἢ ζῷον, σὺ μὲν ἐπιχεῖς, τὸ δὲ παραχρῆμα ἐνεπρήσθη. τούτῳ φασὶ τὸν Περσῶν βασιλέα καὶ τὰς πόλεις αἱρεῖν, τὰς εἰς ἔχθραν προσελθούσας οἱ, καὶ μήτε κριὸν, μήτε χελώνας, μήτε τὰς ἄλλας ἑλεπόλεις ἀναμένειν. ἐπεὶ καταπιμπρὰς ᾕρηκεν. ἀγγεῖα γὰρ κεράμεα ὅσον κοτύλην ἕκαστον χωροῦντα, ἐμπλήσας αὐτὰ καὶ ἀποφράξας, ἄνωθεν εἰς τὰς πύλας σφενδονᾷ· ὅταν τε τύχῃ θυρίδων, τὰ μὲν ἀγγεῖα προσαράττεται καὶ ἀπερράγη, καὶ τὸ ἔλαιον κατώλισθε· καὶ τῶν θυρῶν πῦρ κατεχύθη, καὶ ἄσβεστόν ἐστι. καὶ ὅπλα δὲ καίει καὶ ἀνθρώπους μαχομένους, καὶ ἄπληστόν ἐστι τὴν ἰσχύν.

vt quodcunque animal iis corripuerint siue cicur siue ferum, facillime contererant. Interdiu ima in sede fluminis versatur, cæno gaudens & latitans: noctu vero ad terram procedit, & in quodcunque inciderit vel equum, vel bouem, vel asinum, conficit, atque in suas sedes trahit, & in flumen abstrusus, membra omnia, excepto ventre, exedit. De die etiam si fame premitur, siue camelus siue bos in ripa bibit, violentissimo impetu summa labra mordicus comprehendit, & robusto tractu in aquam abreptum edit. Eius pellis duorum digitorum crassitudine est. Eiusmodi autem machinatione capitur: Hamum robustum ad ferream catenam alligant, adiuncto etiam fune ex albo latoque lino. Lanis autem & hamum & funem inuoluunt, ne à verme præmordeatur. Tum agnũ aut hœdum ad illecebram in hamum implicant: deinde in fluuiũ demittunt. Triginta viri, singuli cum iaculo, loro inserto, & ense accincti ad funem adstant. Adsunt & è corno sudes bene robustæ, si percutere sit necesse. deinde hamo captum trahunt, & abstractum interficiunt. Triginta dies appensum ad solem sinunt, atque ex eo in fictilia vasa crassum oleum stillat. Singuli vermes quinque olei sextarios reddunt, quod quidem ipsum regi Indorum apportant, vasis obsignatis. neque enim alii cuiquam vel guttam illius possidere licet. Corpus reliquum inutile. Huius ea est vis olei, vt sine vllo igne eius infusa hemina quemcunque lignorum aceruum comburat. Ac si vel hominem velis vel aliud animal exurere, primum vt hoc infuderis, funditus statim deflagrauerit. Eodem ipso Persarum regem aiũt capere hostium vrbeis: neque arietes, neque testudines, aliaque bellica tormenta ad eas capiendas opus esse. nam cum fictilia vasa vnius heminæ capacia eo impleta & obstructa in portas iaculatur, vasa quidem ad portas allisa rumpuntur, at oleum delapsum ignem circũfundit, vt restingui nõ possit: & flamma insaturabilis cõburit homines pugnãtes pariter cũ armis.

Restinguitur autem multa inutili congerie, qualis per terram & vicos conuertitur, in eum iniecta. Hæc CTESIAS Cnidius.

χρημίζεται δὲ καὶ ἀφανίζεται πολλῷ φορυτῷ καταχυθέντι. λέγει ὁ Κνίδιος Κτησίας ταῦτα.[1]

Apud Antigonum mirab. narrat. cong. hist. CLXV.

Παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἱστ. παραδ. συναγ. ἱστ. ρξε.

De paludibus Ctesiam narrare, esse in India paludes, vnam quæ iniecta omnia demittat: sicut & quæ in Sicilia & Media, demto auro, ære & ferro. & si quid obliquum incidat, rectum eiici: mederi autem vitiligini albæ. aliam, in qua statis diebus oleum supernatet.

Περὶ δὲ λιμνῶν Κτησίαν μὲν ἱστορεῖν λέγεται[2], τῶν ἐν Ἰνδοῖς λιμνῶν, τὴν μὲν τὰ εἰς αὐτὴν ἀφιέμενα καταδέχεσθαι, καθάπερ τὴν ἐν Σικελίᾳ καὶ Μήδοις, πλὴν χρυσίου καὶ σιδήρου καὶ χαλκοῦ· καὶ ἄν τι ἐμπέσῃ πλάγιον, ὀρθὸν ἐκβάλλειν· ἰᾶσθαι δὲ τὴν καλουμένην λεύκην. τῇ δ᾽ ἑτέρᾳ κατὰ τὰς ἰσαζούσας ἡμέρας ἐπιπολάζειν ἔλαιον.[3]

E Sotione ex iis quæ passim de fluuiis, fontibus & lacubus mirabilia referuntur.

Ἐκ τοῦ Σωτίωνος τῶν σποράδην περὶ ποταμῶν καὶ κρηνῶν καὶ λιμνῶν παραδοξολογουμένων.

Fons est apud Indos, qui natantes in terram eiaculatur quasi ab instrumento: vt narrat CTESIAS.

Κρήνη ἐν Ἰνδοῖς, ἣ τοὺς κολυμβῶντας ἐπὶ τὴν γῆν ἐκβάλλει ὡς ἀπὸ ὀργάνου, ὥς ἱστορεῖ Κτησίας.

Apud Strabonem lib. XVI rerum geograph.

Παρὰ τοῦ Στράβωνος ἐν τῷ ις´ γεωγραφ.

CTESIAM vero Cnidium obseruasse, fontem quendam esse, qui aquam rubicundam, ac minio plenam in mare emittat.

Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος πηγὴν ἱστορεῖν ἐκδιδοῦσαν εἰς τὴν θάλατταν ἐρυθρᾶς καὶ μιλτώδους ὕδωρ.[4]

Apud Antigonum mirab. narrat. CLX.

Παρὰ τῷ Ἀντιγόνῳ ἱστορ. παραδ. ρξ´.

CTESIAM scribere, in Aethiopia fontem aquã habere instar cinnabaris rubentem, quæ pota væcordes reddat.

Κτησίαν δὲ (λέγειν) τὴν ἐν Αἰθιοπίᾳ τὸ μὲν ὕδωρ ἔχειν ἐρυθρὸν, ὡσπερεὶ κιννάβαρι· τοὺς δ᾽ ἀπ᾽ αὐτῆς πιόντας, παραφρονας γίνεσθαι.[5]

Ex eiusdem Sotionis.

Πάλιν ἐκ τοῦ Σωτίωνος.

CTESIAS narrat in Aethiopia fontem esse, colore cinnabari similem. bibentes vero ex eo mente alienari, adeo vt & quæ clam perpetrarint eloquantur.

Κτησίας δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ κρήνην ἱστορεῖ τῷ χρώματι κινναβάρει παραπλησίαν· τοὺς δὲ πιόντας ἀπ᾽ αὐτοῦ, παραλλάττειν τῇ διανοίᾳ, ὥστε καὶ τὰ κρυφίως πεπραγμένα ὁμολογεῖν.

Plinius lib. XXXI, c. 2.

Sed ibi in potando necessarius modus, ne lymphatos agat, quod in Æthiopia accidere his qui fonte rubro biberint CTESIAS scribit.

Idem ibidem.

CTESIAS tradit Siden vocari stagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia merguntur.

Idem lib. VII, cap. 2.

In multis autem montibus (*Indiæ*) genus hominũ capitibus caninis, ferarũ pellibus vela-

1 Excerpt. Indic. c. 11. 2 forte id tradidit idem Callimachus Cyrenaeus, ni fallor, à quo [illegible] & in [illegible] sequens fragmentum, Antigonus decerpsit. 3 A. Schott. Notis ad Excerpt. Ind. c. 10. vbi hæc quoque habet, emendat inde [illegible] 4 supra, pag. Ext. Indic. c. 11. 5 ex Artemidoro de mari rubro tradit hæc Strabo. 6 forte pertinere ad c. 14. Indic. excerpt. conijcit ibi A. Schottus.

ri, pro voce latratum edere, vnguibus armatum venatu & aucupio vesci. Horum supra centum viginti millia [1] fuisse prodente se, Ctesias scribit: & in quadã gente Indiæ, feminas semel in vita parere, genitosq; confestim canescere [2]. Item hominum genus, qui Monosceli vocarentur, singulis cruribus, miræ pernicitatis ad saltum: eosdemque [3] Sciopodas vocari, quod in maiori æstu humi iacentes resupini, vmbra se pedum protegant: non longe eos à Trogloditis abesse. Rursusque ab his occidentem versus quosdam sine ceruice, oculos in humeris habentes.

Ibidem:

Ctesias gentem ex his quæ appellatur Pandoræ, in conuallibus sitã, annos ducenos viuere, in iuuenta candido capillo, qui in senectute nigrescat [4]. Contra alios quadragenos non excedere annos, iunctos Macrobiis, quorum feminę semel pariant: idq; & Agatharchides tradit. Præterea locustis eos ali, & esse pernices.

Idem lib. XXXVII, *cap.* 2.

Ctesias Indis flumen esse Hypobarum, quo vocabulo significetur omnia vasa ferre bona: fluere à septentrione in exortiuum Oceanũ iuxta montem syluestrem arboribus electrum ferentibus. Arbores eas aphytacoras vocari, qua appellatione significetur prædulcis suauitas.

Λουκιανὸς ἐν τῷ α' ἀληθοῦς ἱστορίας λόγῳ.

Κτησίας ὁ Κτησιόχου, ὁ Κνίδιος, συνέγραψε περὶ τῆς Ἰνδῶν χώρας, καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς, ἃ μήτε αὐτὸς εἶδε, μήτε ἄλλου εἰπόντος ἤκουσε.

Lucianus lib. I. *veræ historiæ.*

Ctesias, Ctesiochi filius, Cnidius, conscripsit de Indorum regione, deque iis quæ apud illos sunt, ea quæ nec ipse vidit, nec ex vllius sermone audiuit.

Στράβων ἐν τῷ α' γεωγρ.

Θεόπομπος δ' ἐξομολογεῖται φήσας, ὅτι καὶ μύθους ἐν ταῖς ἱστορίαις ἐρεῖ κρεῖττον, ἢ ὡς Ἡρόδοτος, καὶ Κτησίας, καὶ Ἑλλάνικος, καὶ οἱ τὰ Ἰνδικὰ συγγράψαντες.

Strabo lib. I. *geograph.*

Theopompus quidem diserte profitetur se in historia fabulas narraturum rectius quã fecerint Herodotus, Ctesias, Hellanicus, & Indicarum rerum scriptores.

Ἰωάννης ὁ Τζέτζης χιλ. ζ'. στίχ. χλη'.

Ὁ Σκύλαξ ἔστι γράφων δὲ, καὶ ἕτερα μυρία,
Περί γε μονοφθάλμων τε, καὶ τῶν ἐνωτικτόντων.
Καὶ ἐκτετραπέλων ἄλλων δὲ μυρίων θεαμάτων.
Ταῦτά φησι δ' ὡς ἀληθῆ, μηδὲ τῶν ἐψευσμένων.
Ἐγὼ τῇ ἀπειρίᾳ δὲ, ταῦτα ψευδῆ νομίζω.
Ὅτι δ' εἰσὶ τῶν ἀληθῶν, ἄλλοι φασὶ μυρίοι,
Τοιαῦτα, καὶ καινότερα, θεᾶσθαι ἐν βίῳ.
Κτησίας, καὶ Ἰάμβουλος, Ἡσίγονος, Ῥηγῖνος &c.

Ioannes Tzetzes Chil. VII, *vers.* 638.

Scylax iste (Caryandeus) scribit & alia innumera,
De Monophthalmis, atque Henotictontis,
Et facetis aliis quoque compluribus spectris.
Hæc refert autem vt vera neque vt falsa.
Ego autem per inexperientiam hæc falsa opinor.
Quod autem sint vera, alii dicunt innumeri,
Talia, atque absurdiora spectari in vita:
Ctesias, *& Iambulus, Hesigonus, Rheginus &c.*

Æneas Platonicus in Theophrasto, interprete Ambrosio Camaldulensi.

Huius vanitatis imitator Apollonius ille Cappadox postea fuit, dũ de his, qui apud rudes erant sapientes, fabellas huiusmodi texeret, Græcisque referret, quod illi scilicet nossent, quinam aliquando fuissent. Bene sane nauiter ad eos testes confugit, qui extra orbem sunt. Sic tamen & ipse mendax conuincitur. Nam neque Ctesias, qui de Indis plurima ac

1 Except. Indic. supra c. 20. 2 Except. Indic. c. 31. 3 *Ctesiæ fragmentum extat apud Harpocrationem in* [illegible] *quod mox addemus* 4 Except. c. 31 5 [illegible] *hominum monstrosa in mundo* [illegible] [illegible] (*nisi* [illegible]) & [illegible] in *versione. Strabo l.* XIII. [illegible] *ubi statim* & Μακροβίους *subdicit.*

fabulo-

fabulosa conscripsit, vsquam has fabulas intexit, neque Arrianus, qui Alexandri historiam verius quam fabulosius scribit, vllam huius dogmatis mentionem facit, cum Brachmanum & Alexandri congressionem diligenter exequatur [1].

Gellius lib. IX. Noct. Attic. cap. 4.

Cum è Græcia in Italiam rediremus, & Brundisium iremus, egressique è naui in terrã in portu illo incluto spatiaremur, quem Q. Ennius remotiore paulum sed admodum scito vocabulo *præpetem* appellauit: fasces librorum venalium expositos vidimus. atque ego auide statim pergo ad libros. erant autem isti omnes libri Græci miraculorum fabularumq; pleni; res inauditæ, incredulæ; scriptores veteres non paruæ auctoritatis, Aristeas Proconnesius & Isigonus Nicæensis & Ctesias & Onesicritus & Polystephanus & Hegesias. ipsa autem volumina ex diutino situ squallebant, & habitu adspectuque tætro erant. accessi tamen percunctatusq; pretium sum: &, adductus mira atque insperata vilitate, libros plurimos ære pauco emo; eosq; omnis duabus proximis noctibus cursim transeo: atq; in legendo carpsi exinde quędam & notaui mirabilia & scriptoribus fere nostris intentata: *&c. quæ ibidem qui volet, legat: nos pauca quæ ad Indica spectant, subiiciemus inde, ista scilicet:*

Item esse in montibus terræ Indiæ homines caninis capitibus & latrantibus; eosq; vesci auium & ferarum venatibus: atque esse item alia apud vltimas orientis terras miracula homines, qui monocoli appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes viuacissimæ pernicitatis: quosdam etiam esse nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes. iam vero hoc egreditur omnem modum admirationis, quod idem illi scriptores gentem esse aiunt, apud extrema Indiæ, corporibus hirtis & auium ritu plumantibus, nullo cibatu vescentem, sed spiritu florum naribus hausto victitantem: Pygmæos quoque haud longe ab his nasci; quorum qui longissimi sint, non longiores esse, quam pedes duo & quadrantem. Hæc atque alia istiusmodi plura legimus. sed, cum ea scriberemus, tenuit nos non idoneæ scripturę tædium nihil ad ornandum iuuandumque vsum vitæ pertinentis. *&c.*

EIVSDEM
CTESIÆ ALIA QVÆDAM scripta, quorum fit mentio.

PERIODI.

Apud Scholiasten Apollonii in lib. II. Argonaut.

Meminit eius mõtis [Sacri] & CTESIAS libro primo periodωn.

Item in antecedentibus.

Quod vero Amaranta montes sint Colchorum, exponit CTESIAS libro secundo.

PERIPLI, VEL PERIPLVS Asiæ.

Apud Stephanum in Ethnicis:

Sigynus, vrbs Ægyptiorum, vt CTESIAS primo periplωn libro.

Apud Harpocrationem in lexico, voce Sciapodes.

CTESIAS in periplo Asiæ ait: Super

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΚΤΗΣΙΟΥ ἄλλα τινὰ συγγράμματα, ὧν μνήμην ποιοῦνται.

ΠΕΡΙΟΔΟΙ.

Παρὰ τῷ σχολιαστῇ τοῦ Ἀπολλωνίου εἰς τὸ β τῶν Ἀργοναυτ.

Μέμνηται αὐτοῦ [Ἱεροῦ ὄρους] καὶ Κτησίας ἐν τῷ α΄ περιόδων.

Καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ὁ αὐτός.

Ὅτι δὲ Ἀμάραντα ὄρη ἐστὶ Κόλχων, ἱστορεῖ Κτησίας ἐν β΄.

ΠΕΡΙΠΛΟΙ, Η ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ Ἀσίας.

Παρὰ τῷ Στεφάνῳ ἐν ἐθνικοῖς.

Σίγυνος, πόλις Αἰγυπτίων, ὡς Κτησίας ἐν πρώτῳ περίπλων.

Παρὰ τῷ Ἁρποκρατίωνι ἐν λεξικῷ ἐν Σκιάποδες.

Κτησίας ἐν περίπλῳ Ἀσίας φησὶν, Ὑπὲρ δὲ

---

1 *Hæc descripta ex Aenea accepimus a viro nob. & cl. M. Goldasto.*
2 *Non additur ex ἀγνοίᾳ esse in illis scholiis, inde tamen, vnde & alterum depromptum suspicor.*

τὸν καλοῦνται σκιάποδες ὄνομα. τοὺς τε πόδας, ὥσπερ οἱ χῆνες ἔχουσι κάρτα πλατέας. καὶ ὅταν θέρμη ᾖ, ὕπτιοι ἀναπεσόντες, ἄραντες τὰ σκέλη, σκιάζονται τοῖς ποσίν.

hos populus nomine Sciapodes. & habent pedes non aliter ac anseres admodum latos. quandoque calet, illi supini procidunt, & sublatis cruribus, vmbram sibi pedibus efficiunt.

ΠΕΡΙ ΟΡΩΝ, ΕΙ ΜΗ ΣΦΑΛλομαι.

Παρὰ τῷ Στοβαίῳ, λόγῳ περὶ νόσου.

Ὄρος ἐστὶ τῆς Μυσίας Τεύθρας καλούμενον, γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ λίθος ἀντιπαθὴς προσονομαζόμενος, ὃς κάλλιστα ποιεῖ πρὸς ἀλφοὺς καὶ λέπρας, δι' οἴνου τριβόμενος, καὶ τοῖς πάσχουσιν ἐπιτιθέμενος.

DE MONTIBVS, SI TITVlus non fallit.

Apud Stobæum sermone de Morbo.

Est in Mysia mons, adpellatus Teuthras, in quo nascitur lapis Antipathes cognominatus, qui efficacissimus est aduersus vitiliginem & lepram, si vino conteratur, & ægrotis ita imponatur.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ ΦΟΡΩΝ.

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ Δειπνοσοφ. β.

Κτησίας δὲ ἐν Καρμανίᾳ φησὶ γίνεσθαι ἔλαιον ἀκάνθινον, ᾧ χρῆσθαι βασιλέα. ὃς καὶ καταλέγων ἐν τῷ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν φόρων βιβλίῳ πάντα τὰ τῷ βασιλεῖ παρασκευαζόμενα ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὔτε πεπέρεως μέμνηται, οὔτε ὄξους, ὃ μόνον ἄριστόν ἐστι τῶν ἡδυσμάτων, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Δείνων ἐν τῇ Περσικῇ πραγματείᾳ· ὅς γε φησὶ καὶ ἅλας Ἀμμωνιακὸν ἀπ' Αἰγύπτου ἀναπέμπεσθαι βασιλεῖ, καὶ ὕδωρ ἐκ τοῦ Νείλου.

DE ASIATICIS TRIBVTIS.

Apud Athenæum lib. II. Dipnosoph.

CTESIAS autem Carmaniam oleum acanthinum producere, & eo regẽ vti, ait. Qui etiã in libro quem de Asiaticis tributis scripsit, cœnæ regiæ apparatum describens, neque piperis neq; aceti meminit, quod vnũ inter condimenta est optimũ. Ac ne Dino quidem, in Persicis scriptis: qui memorat alioqui & salem Ammoniacum & aquam Nili ad regem mitti.

Παρὰ τῷ αὐτῷ Δειπνος. ι.

Ἀμύντας ἐν τοῖς Σταθμοῖς, τὸ τῶν Ταπύρων ἔθνος φησὶν οὕτω φίλοινον εἶναι, ὡς καὶ ἀλείμματι ἄλλῳ μηδενὶ χρῆσθαι, ἢ τῷ οἴνῳ. τὸ δ' αὐτὸ ἱστορεῖ καὶ Κτησίας ἐν τῷ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν φόρων. οὗτος δὲ καὶ δικαιοτάτους αὐτοὺς λέγει εἶναι.

Apud eundem lib. X.

Amyntas quoque, in libro qui σταθμοὶ inscribitur, Tapyrorũ gentem ita vino deditam esse tradit, vt ne ad vngendum quidem alia re vlla quam vino vtatur. Eadem autem & Ctesias commemorat in libro quem de Asiaticis tributis scripsit: qui & iustissimos esse illos tradit.

Sed fere oblitus fui loci adhuc apud Antigonum ἐν ἱστοριῶν παραδόξων συναγωγῇ, vbi tamen liquido quid scripserit Ctesias indicare tibi non possum. Postquam enim narrauit Cranone, vrbe Thessaliæ, esse solum duos coruos, nec vmquã plures ibi visos, quibus interiicit de incolarũ æreo curru sacro, quo pulsato & deum precati impetrãt pluuiam: tũ ex Theopompo addit, eos coruos tamdiu Cranone morari dum pullos educauerint, quibus tum relictis ipsi abeant statim. Post quæ ita ait, historia, vt signat, XVI.

Καὶ ἐν Ἐκβατάνοις δὲ καὶ ἐν Πέρσαις Κτησίας ἱστορεῖ παραπλήσιόν τι τούτοις· διὰ δὲ τὸ αὐτὸν πολλὰ ψεύδεσθαι παρελείπομεν τὴν ἐκλογήν. καὶ γὰρ ἐφαίνετο τερατώδης.

Narrat CTESIAS aliquid huic historiæ adsimile, quod Ecbatanis & in Persia fiat. Sed quia multa is mentitur, nos decerpere eam narrationem, cum monstrosa videatur, omisimus.

ἐκλογὴν, excerptio.

1 *Opto sæpe Græce illos indices auctorum in Stobæo ad manum exstare. Si non nemo, credo, mecum alius. Latinus saltem hic exstat,* Ctesiæ Cnidii lib. 1. de Montibus *quem interim cum Brissonio secuti sumus.* 2 *Vide clariss. Casaubon. 2. Athen. 15. vbi inter alia,* Oleum, ait, acanthinum ex quo spinę genere conficerent Carmani, tam incertum mihi, quam illud est certũ, falli eos qui emendant Ctesiæ locum hunc. & scribunt *ἀψινθίνου. attendit quæ eodem modo liat Athenæi ab Eustathio adferri.* 3 *Tapyrorum φιλοινίαν & Ælianus commemorat, vt indicat Casaub. 10. Athen. 11.*

ΤΕΛΟΣ. ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ.

INDEX EORVM QVÆ APVD HERODOTVM SVNT MEMORABILIA.

Monitum esse debes, mi lector, Indicem hunc non ad paginas accommodatum esse, sed ad libros, & capita in quæ eos distribuimus, ad oram interioris paginæ semper adnotata. Prior itaque numerus Romanus libri index, alter barbaricus, capitis. H, vitam Homeri indicat. Nec hoc etiam ignorare debes, nos potius veritatem Græci textus sequutos esse, quam interpretem Latinum: ne nobis fraudi sit, si aliter in Latino contextu aliquammulta legantur, quam in Indicem adscripsimus.

AEthio-

a 2

ara

C

Cro-

D

eorum

E

F

H

Her-

Isthmus

K.

L.

M.

eorum

N

O

OEba-

P

exer-

in

T

Time-

F I N I S.

Lectori Benevolo.

In testimoniis veterum de Herodoto p. 39. Photij Latina interpretatio est A. Schotti: Marcellini verborum, ni fallor, Casauboni. Diodori. Rhodomani. In Latina interp. Herodoti pag. 18. v. 21. scribe Alyattæ. *28,33. dele* extrinsecus *41. v. pen. scr.* reddere *44. ad v. 44. in ora adpone numerum capitis CIV. 56. v. 13. post* Persis *potius interpungendum, non post* annos *quod sequitur. 57. v. 42.* ὕστερα δὲ *cum v. sequenti omissa ab interprete. Stephani versio sequitur extrema pagina sequenti 58. 73,7 scr.* portulæ *76, 25.* aggeres *78,17* pecuaria *84,35 est* sexaginta. *Græcus tamen textus vult* quadraginta. *Sed nostra emendemus vitia. 87,11. scr.* Cyrus in somnis. *89,2* interminata *21,* Græci *107.41.* Ægyptum *116,7.* hirudinibus *126, 13. videtur pro* ea *reponendum* eo. *scilicet stagno. 134. 28 scr.* autem *143. v. pen. extrema pag. absque dubio scribendum* septum: *licet* septem *vtraque editio H. Stephani habeat.* ἑπτά. *145. v. 8. numerum ad oram emenda ita CXLIII. v. 32. scr.* imagines. *156. ad versus quinti oram repone numerum capitis CLXX. qui paullo inferius. v. 10. interp.* mille & viginti *male.* δισμύριοι *enim* viginti mille. *sed iterum memoror in aliis alias pag. seq. 159. v. 8.* Ἑλλήνιον, Hellenium, *seruato nomine Græco verterem potius, quam* Græcum. *161. v. antep. dele capitis notam in margine, & adpone initio sequ. pag. 162. 169,36. numerum 2 ante* dat, *repone ante* quando, *quod statim sequitur. 173 extr. pag. v. 4. a fine* ἵππω *177. v. pen.* tantopere *180, v. 10 dele* quem *illud quod post* rem. *207. 11,* Hyrcanorum *215,18* ad mare dimisit *216 extr. pag.* vir amiculi *221, 29 dele numerum 1 ante* Persas *& v. 39 pro numero 5, corrige 4 230, v. 3 à fin scr.* emporio *231, 18. pro 2 emenda 3. 229,5.* Borysth. *239, v. 3. pro 5, repone 6. & v. 44 pro 6, scribe 7. 246 caput LXX. paullo inferius colloca ad versum qui incipit* Iesis *249,8* Saulii *260 v. 7. ante* quorum *pone numerum 1, spectantem ad interpretationem diuersam in extr. pag. 296, 5.* autem *558, 9* Heidelbergæ *644 ad oram Græci contextus versus 10. pone numerum 5. Vlterius per operas non licet. Tu aliis, si qua reppereris, ignosce, quod te rogamus. Vale.*

Series & ordo Chartarum.

(:) ternio

b c d e f g duerniones, h vnica charta

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn terniones omnes

α β γ δ ε ζ vnicæ chartæ, exceptis α & ζ quæ sunt duerniones.